ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋက
ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ = ၄၊ အပိုင်း - ၂

(ဥဒ - ဥပရာဇ)
(အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၆၃၇၈-ပါဝင်သည်)

မန္တလေးမြို့
မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

၂၅၄၇ ကောဇာ ၁၃၆၅ ၂၀၀၃

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋက
ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ - ၄၊ အပိုင်း - ၂

(ဥဒ - ဥဋ္ဌရာဓ)
(အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၆၃၇၈-ပါဝင်သည်)

မန္တလေးမြို့
မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၄၇ ကောဇာ ၁၃၆၅ ၂၀၀၃

၂၇၉၀၁

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်တွင်
ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးညွန့်မောင်
(မှတ်ပုံတင်အမှတ်-၀၃၈၄၃/၀၂၄၀၅)က
ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

ဥ - သရ၊ အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၂။

နိဒါန်း

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

မစိုးရိမ်နာယက စာချအဖွဲ့၏ ကြိုးပမ်းချက်ဖြင့် တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန် (ဥ-သရပိုင်း။ အတွဲ-၄။ အပိုင်း-၂။)သည် သုတေသီပညာရှင်များ၏ အကျိုးအတွက် ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပြန်ပေပြီ။ သုတေသီ ပညာရှင်များအဖို့ မည်သို့မှတ်ချက်ချမည် မသိသော်လည်း ကျမ်းပြုအဖွဲ့ အနေဖြင့်ကား ပါဠိဝေါဟာရများကို မြန်မာလို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုရာ၌ ခေတ်နှင့်လျော်ညီသည့် အကောင်းဆုံး အဘိဓာန်တို့တွင် တစ်ကျမ်းတစ်ဆူအဖြစ် ပါဝင်နိုင်အောင်, မြန်မာစာပိပိသသဖတ်တတ်ခါစ ပုဂ္ဂိုလ်များပင် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း နားလည်နိုင်အောင်, ဥ-သရပိုင်းဆိုင်ရာ ဝေါဟာရပုဒ်များ စုံလင်နိုင်သမျှ စုံလင်အောင် အစွမ်းကုန်ကြိုးစား၍ ရှာဖွေရေးသားထားကြောင်း ရှေးဦးစွာ ဖေါ်ပြလိုပါသည်။

ခွင့်ပန်ချက်။ ။အစွမ်းကုန်ကြိုးစား၍ ရှာဖွေရေးသားထားသည်ဟု ဆိုသဖြင့် ဤအဘိဓာန်သည် ဥ-သရပိုင်းဆိုင်ရာ ပါဠိဝေါဟာရများ တစ်ပုဒ်မကျန် လုံးဝပြည့်စုံနေသော အဘိဓာန်ဖြစ်သည် ဟူ၍ကား မယူဆစေလိုပါ။ တစ်ကြိမ်တည်းဖြင့် ဝေါဟာရရှိသမျှ ဥ-ဦ-သရပိုင်းဆိုင်ရာ ပုဒ်အားလုံး မကျန်ရအောင် စုံလင်သောအဘိဓာန်ဟူသည်မှာ မြန်မာပြည်၌မဆိုထားဘိ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံ အများ၌ပင် မိမိတို့သက်ဆိုင်ရာ အဘိဓာန်များကို ပြုစုရာ၌ ဝေါဟာရများ စုံလင်နိုင်သမျှ စုံလင်အောင် နှစ်ပေါင်းများစွာ ရှာဖွေစုဆောင်း၍ အကြိမ်ကြိမ် ပြင်ဆင်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေနေရပါသည်။

လိုက်ကွက်ကို ဖြည့်စွက်ခြင်း။ ။သို့ရာတွင် ပါဠိဘာသာသည် ဝေါဟာရအသစ်မတိုးသော ဘာသာသေ ဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ သက်ဆိုင်ရာ ပါဠိကျမ်းစာများမှ ရှိသမျှ ပါဠိဝေါဟာရပုဒ်စုကို ထုတ်နုတ်၍ ရေးသားထားသဖြင့် ကမ္ဘာ့အဘိဓာန်များ တစ်ကြိမ်ပုံနှိပ်

ထုတ်ဝေခြင်းထက် ဤပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကို တစ်ကြိမ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းက ပို၍ဝေါဟာရပုဒ် စုံလင်နိုင်မည်ကိုကား ယုံမှားစရာမရှိပါ။ ဘက်စုံ တိုးတက်နေပါသည် ဆိုသော ကမ္ဘာ၌ ပါဠိဘာသာပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်းရာထောင်မက ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သော်လည်း ပါဠိဝေါဟာရပုဒ်များ အားလုံးပါဝင်သော ပြည့်စုံသည့် ပါဠိအဘိဓာန်မရှိသေးဘဲ ဖြစ်နေခြင်းမှာ ကမ္ဘာ၏ လိုကွက်တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကမ္ဘာ၏ လိုကွက်ကို တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်များ ရေးသားပြုစုထုတ်ဝေခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဖြည့်စွက်လိုက်ပေသည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ စာပေယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်ရေးအမှတ်အသားကို အဘိဓာန်များ "စံထား" ၍ တိုင်းတာဆုံးဖြတ်ကြသည် ဟုဆိုလျှင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ပါဠိဘာသာစာပေယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ကမ္ဘာ့ထိပ်ဆုံးနေရာသို့ ရောက်နေပြီဖြစ်ကြောင်း ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်များဖြင့် ရဲရဲတင်းတင်း ဝင့်ကြွားနိုင်ပါသည်။

အဘိဓာန် ၂-မျိုး

ကမ္ဘာ၌ ထွက်ပေါ်တည်ရှိသည့် အဘိဓာန်များကို အမျိုးအစားခွဲခြားကြည့်မည်ဆိုလျှင် အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ၂-မျိုး ၂-စားသာ တွေ့ရပါသည်။ ယင်းတို့မှာ-

(၁) ဘာသာရပ်တစ်ခုခုကို အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ ယင်းဘာသာရပ်ဖြင့်ပင် ပြန်လည်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော အဘိဓာန်။ ဥပမာ- အင်္ဂလိပ်ဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ် အဖြစ်ထား၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ပင် ပြန်လည်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော (Oxford) စသော အဘိဓာန်။ ဟိန္ဒီဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ ဟိန္ဒီဘာသာဖြင့်ပင် ပြန်လည် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ဟိန္ဒီသဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ စသောအဘိဓာန်။ သက္ကတဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ သက္ကတဘာသာဖြင့်ပင် ပြန်လည်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ထောမနိဓိ စသောအဘိဓာန်။ ပါဠိဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ ပါဠိ ဘာသာဖြင့်ပင် ပြန်လည်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာသူစိ အဘိဓာန်၊ သဒ္ဒတ္ထ ရတနာဝလိ မဟာပါဠိ အဘိဓာန် စသည်တို့ဖြစ်သည်။

(၂) ဘာသာရပ်တစ်ခုခုကို အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ အခြားဘာသာရပ် တစ်ခုခုဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ဘာသာပြန်အဘိဓာန်။ ဥပမာ-အင်္ဂလိပ်ဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ မြန်မာဘာသာဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ဦးထွန်းငြိမ်း အဘိဓာန်၊ တက်တိုးအဘိဓာန်။ မြန်မာဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ အင်္ဂလိပ်

ဘာသာဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ဂျပ်ဆင်-အဘိဓာန်။ သက္ကတဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ဝီလျံ အဘိဓာန်၊ ပါဠိဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်အဖြစ်ထား၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ပြသော P.T.S (PALITEXT SOCIETY) အဘိဓာန်။ ပါဠိဘာသာကို အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ် အဖြစ်ထား၍ မြန်မာဘာသာဖြင့် ပြန်လည်အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပြသော ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋကအဘိဓာန်၊ ဦးမောင်ကြီး ပါဠိအဘိဓာန်-စသည်တို့ဖြစ်သည်။

ထို ၂-မျိုးအနက် ဤတိပိဋက-ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်သည် ဒုတိယအမျိုးအစား၌ ပါဝင်သည့် ဘာသာပြန် အဘိဓာန်ဖြစ်ပါသည်။

အနက်မြန်မာပြန် ညှိယူသင့်သော ပါဠိမူကွဲများ

ပါဠိမတူလျှင် အနက်မြန်မာပြန် ကွဲပြားရမည်မှာ သဘာဝပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဇာတ်ကြောင်းတစ်နေရာတည်းဖြစ်ပါလျက် ပါဠိကွဲပြားနေရာ၌ကား ယင်းကွဲပြားနေသည့် ပါဠိများကို အနက်မြန်မာပြန်ဆိုရာဝယ် ပါဠိတစ်ခုနှင့်တစ်ခု အလှမ်းကွာလွန်းမသွားအောင် ပြန်ဆိုသင့်သည်ဟု ထင်ပါသည်။ ယင်းအချက် ထင်ရှားစေရန် အောက်ပါ အဋ္ဌကထာဋီကာ များကို ညှိနှိုင်းလေ့လာ စေလိုပါသည်။

စုမ္ဗဋကကလဟေ ပန ဥဘယနဂရဝါသိကေသု ယုဒ္ဓတ္ထာယ နိက္ခန္တေသု သတ္ထာ ဂန္တွာ အတ္တဒဏ္ဍသုတ္တံ ကထေသိ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၃၅။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၆။

စုမ္ဗဋကကလဟံ(စုမ္ဗဋကသာဋကကလဟံ-က မူကွဲ) အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၂၄။ စုမ္ဗဋကဉာတကကလဟတ္တိ အဏ္ဍပကံ ပဋိစ္စ ပဝတ္တံ ဉာတကာနံ ကလဟံ။ ဇာ၊ဋီ။

တာသံ သာမိကာ ပဠသတာ ရာဇကုမာရာ ဥဒကစုမ္ဗဋကကလဟေ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတာ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၄၂။

ဘန္တေ ဥဒကကလဟေတိ အာဟံသု။ ဓမ္မ၊ဌ။ ၂။၁၆၆။

ဤ၌ သာကိယနှင့် ကောလိယတိုင်းသူပြည်သားများ စစ်မက်ဖြစ်ပွားရခြင်း အကြောင်းကို ပြဆိုရာတွင် စုမ္ဗဋကကလဟ, ဥဒကစုမ္ဗဋကကလဟ, ဥဒကကလဟ-ဟု ပါဠိသုံးမျိုး သုံးနှုန်းထားသည်ကိုတွေ့ရ၏။

တိပိဋက-ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အပရေဝါဒ၌ သာကိယနှင့် ကောလိယမြို့သားတို့၏ အစေခံမတို့သည် ရောဟိနီမြစ်သို့ ရေခပ်သွားကြစဉ် ခေါင်းခု (ခေါင်းမြီးစုတ်) လွဲမှားမှုကို အကြောင်းပြု၍ တယောက်နှင့်တယောက် ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားကြသည်။ ယင်းမှစ၍ အမှိုက်ကစ ပြာသာဒ်မီးလောင် ဆိုသလို တပြည်ထောင်နှင့် တပြည်ထောင် စစ်မက်အကြီးအကျယ် ဖြစ်ပွားကြသည်ဟု ဆိုသည်။

သမာနဝါဒ၌ နှစ်ပြည်ထောင်သားတို့သည် ရောဟိနီမြစ်ကို ဆည် တည်ဆောက်၍ လယ်ယာစိုက်ပျိုးကြရာ မြစ်ရေလုယက်မှုကို အကြောင်းပြု၍ တပြည်ထောင်နှင့်တပြည်ထောင် စစ်မက်ဖြစ်ပွားကြသည်ဟု ဆိုသည်။

အဆိုအမိန့်နှစ်ခု ကွဲလွဲသည်အားလျော်စွာ ပါဠိအသုံးအနှုန်းလည်း ကွဲပြားကြသည်ဟု ယူဆရန်ရှိ၏။ ဇာတ်အဋ္ဌကထာ (ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။၄၄၁။)က "ကလဟံ ပဝဍ္ဍေသုံ" ဟု သုံးနှုန်း၍၊ ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄၂။) ကမူ ထိုအယူအဆ နှစ်မျိုးလုံး ပါဝင်အောင် ဥဒကစုမ္ဗဋကကလဟေ-ဟု သုံးနှုန်းလိုက်ဟန်တူပါသည်။

နိဿယနှင့် အယူအဆကွဲသော ပုဒ်များ

နိဿယနှင့် အယူအဆမတူကြသောပုဒ်များအကြောင်းကို ယခင်ထွက်ပြီး အတွဲများ၌ လည်း ရေးခဲ့ပါသည်၊ ယခုအတွဲ၌လည်း ထပ်မံရေးရပါဦးမည်။

ဥဒတ္တာနုဒတ္တ

သီလက္ခန်ပါဠိတော် (ဒီ၊၁။၉၇)၌ "ပေါရာဏံ မန္တပဒံ ဂီတံ ပဝုတ္တံ သမိဟိတံ" ဟု ရှိ၏၊ အဋ္ဌကထာဆရာက "ဂီတန္တိ အဋ္ဌကာဒီဟိ ဒသဟိ ပေါရာဏကဗြာဟ္မဏေဟိ သရသမ္ပတ္တိဝသေန သဇ္ဈာယိတံ" (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄) ဟု ဖွင့်လိုက်သည်။ ဋီကာဆရာက "ဂီတန္တိ ဂါယနဝသေန သဇ္ဈာ-ယိတံ၊ ဂါယနမ္ပိစ ဥဒတ္တာနုဒတ္တသရသမ္ပာဒနဝသေနေဝ အဓိပ္ပေတန္တိ ဝုတ္တံ **သရသမ္ပတ္တိ-ဝသေနာ**တိ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၇၃) ဟု ဖွင့်သည်။ ဋီကာသစ်နိဿယ၌ "ဥဒတ္တာနုဒတ္တာဒိသရ-သမ္ပာဒနဝသေနေဝ-ဝမ်းမြောက်သည်၏အဖြစ် အဖန်တလဲလဲဝမ်းမြောက်သည်၏အဖြစ် အစရှိသောအသံကို ဖြစ်စေသည်၏အစွမ်းဖြင့်သာလျှင်" ဟု အနက်ပေးထားပါသည်၊ "ဥဒ-မောဒနေ၊ ဓာတ်ကျမ်း" ဟုလည်း မှာလိုက်သေး၏။ ဤအဘိဓာန်၌ ဥဒတ္တာနုဒတ္တ ကို အနက် မြန်မာပြန်ဆိုရာတွင် သီချင်းသီဆိုသောနေရာဖြစ်၍ အသံအနိမ့်အမြင့်အတက်အကျသာ ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ယူဆ၍ "မြင့်သောအသံ နိမ့်သောအသံ" ဟုပြန်ဆိုထားသဖြင့် နိဿယနှင့် လုံးဝကွဲလွဲနေသည်ကိုတွေ့ရပါလိမ့်မည်။ ယင်းပုဒ်တို့ကြည့်။

ထို့ပြင် "**ဥဘတောလောဟိတကူပမာန**"ပုဒ်ကိုလည်း ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာလာ "ဒွိဓာ ရတ္တူပမာနက" ပုဒ်ထောက်၍ အနက်ပြန်ဆိုထားသည်ကို တွေ့ရပေမည်။

နေမင်းတစ်ဆူ ထွက်ပြူလာပြီ

ကမ္ဘာတည်စ ခါသမယ၌ ကမ္ဘာဦးသူ လူအများတို့သည် အမှောင်ထုကြီးအတွင်းဝယ် ကြောက်ရွံ့စိုးထိတ် အားငယ်စိတ်တို့ဖြင့် နေထိုင်ကြစဉ် အရှေ့လောကဓာတ်မှ ရောင်ခြည် တစ်ထောင် အလင်းဆောင်သော နေမင်းကြီး ထွက်ပေါ်လာခဲ့၏။ ထိုအခါ လူအများသည် "အမှောင်ကင်း၍ အလင်းရပေပြီ" ဟု ဝမ်းသာအားရ ရဲရင့်တက်ကြွစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာရကား နေမင်းကြီးကို " သူရိယ (ရဲရင့်ခြင်းကို ဖြစ်စေသူ) ဟု သမုတ်ဝေါဟာ အမည်သညာ ပြုခဲ့ကြ၏။ ထိုအတူ အနက်မမြင် ပုဒ်မမြင်၍ ပင်ပန်းနွမ်းဟိုက် အမှောင်တိုက်ဝယ် စမ်းတဝါးဝါး စခန်း သွားနေကြရသည့် ပါဠိသုတေသီပညာရှင်များအဖို့ ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်း ကြီးသည် အတ္ထပဒ အလင်းပြ၍ အားရွှင်လန်း ရဲစွမ်းသတ္တိ ရာနှုန်းပြည့် ဖြစ်စေလျက် ပေါ်ထွက်လာရကား " နေမင်းတစ်ဆူ ထွက်ပြူလာပြီ" ဟူ၍ပင် ဆိုသင့်ဆိုထိုက် လှပေ၏။ ကမ္ဘာ့ပါဠိစာပေပညာရှင်များသည် ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်း တည်းဟူသော နေမင်းကြီးကို အားကိုးအားထားပြု၍ ပိဋကသုံးသွယ် ကျမ်းပင်လယ်ကို အလွယ်တကူ ကူးမြောက်နိုင်ကြပါစေဟု ဆန္ဒပြုလိုက်ရပေသတည်း။

တိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော ပါဠိ ,အဋ္ဌကထာ , ဋီကာ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့်

ကျမ်းအမည် သင်္ကေတများ

ဤတိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော ပါ - ဋ္ဌ -ဋီ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတပြပုံတို့ကို သိရှိရန် ဖော်ပြပါအံ့။

ကျမ်းစဉ်ပုံ။ ။ ဤအဘိဓာန်တွင် ပုဒ်တစ်ခုအတွက် ပါ-ဋ္ဌ-ဋီ ကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုရာ၌ မူရင်းပဓာနကျသော ကျမ်းစာအုပ်အလိုက် ကိုးကားထားသည်၊ တနည်းအားဖြင့် ကျမ်းစာ အနုအရင့် အဆင့်အတန်း သုံးမျိုးခွဲ၍ ကိုးကားထားသည်။

ဥပမာ– ပါဠိတော်ပြီးမှ အဋ္ဌကထာကိုလည်းကောင်း၊ ထို့နောက်မှ ဋီကာကျမ်းများကိုလည်းကောင်း အကိုးအကားပြုသည်။

ယင်းပါဠိတော်တို့တွင်လည်း နိကာယ် ၅-ရပ် ပိဋကသုံးပုံတွင် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ဒီဃနိကာယ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ သံယုတ္တနိကာယ်၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်နှင့် ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ကျမ်းများကို အစဉ်အလိုက် ကိုးကားသည်။

ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ကျမ်းများတွင်လည်း (ပူးတွဲပါ ကျမ်းစဉ်ပုံ ဇယားအရ) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် စသော ပါဠိတော်များကို ကိုးကားသည်။

သို့ရာတွင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သည် ဝိနယဝေါဟာရပုဒ်ဖြစ်ပါမူ ဝိနည်းများကို ဦးစား ပေး၍လည်းကောင်း၊ အခြား အဘိဓမ္မာဝေါဟာရ , သုတ္တန္တဝေါဟာရပုဒ်ဖြစ်ပါမူ အဘိဓမ္မာကျမ်း သုတ္တန်ကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍လည်းကောင်း ကိုးကားသည်လည်း ရှိသည်။

ကျမ်းအမည် သင်္ကေတ။ ။ ပါဠိ ,အဋ္ဌကထာ , ဋီကာ ကျမ်းစာအမည်များကို ဖော်ပြရာ၌ အပြည့်အစုံ မဖော်ပြဘဲ အတိုကောက် သင်္ကေတနည်းဖြင့်သာ ပြဆို၍ နိကာယ်ကျမ်းစာအရေအတွက်အလိုက် ၁-၂-၃-၄ ဂဏန်းများဖြင့်လည်း ပူးတွဲပြဆိုထားပါသည်။

ဥပမာ– ဝိနည်းပါဠိတော် ၅-ကျမ်းတွင် နံပါတ် ၁-ဖြစ်သော ပါရာဇိကဏ် ပါဠိတော်ကျမ်းကို "ဝိ၊၁"ဟု သင်္ကေတပြု၍ သုံးစွဲထားသည်။

ဤနည်းဖြင့် ပူးတွဲပါကျမ်းစဉ်နှင့် သင်္ကေတဇယားများကို အသုံးပြု၍ ကိုးကားပါသည်။ အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်များကို အက္ခရာစဉ်ရာ၌လည်း ပူးတွဲပါ ဇယားကို မူထား၍ အက္ခရာစဉ် ထားပါသည်။ (ဇယားကို ကြည့်။)

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

ပါဠိတော်များ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	ဝိနယပိဋက	
၁	ပါရာဇိကပါဠိ	ဝိ၊၁။
၂	ပါစိတ္တိယပါဠိ	ဝိ၊၂။
၃	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၃။
၄	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၄။
	ဒီဃနိကာယ	
၆	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၁။
၇	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၂။
၈	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယ	
၉	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၁။
၁၀	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၂။
၁၁	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၃။
	သံယုတ္တနိကာယ	
၁၂	သဂါထာဝဂ္ဂနှင့် နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ	သံ၊၁။
၁၃	ခန္ဓဝဂ္ဂနှင့် သဠာယတန-ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ	သံ၊၂။
၁၄	မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ	သံ၊၃။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ	
၁၅	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ပ)	အံ၊၁။
၁၆	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ဒု)	အံ၊၂။
၁၇	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (တ)	အံ၊၃။

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	အဘိဓမ္မပိဋက	
၁၈	ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ	အဘိ၊ဓ။
၁၉	ဝိဘင်္ဂပါဠိ	အဘိ၊ဝိ။
၂၀	(က) ဓာတုကထာပါဠိ	အဘိ၊က။
	(ခ) ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိ	အဘိ၊ပု။
၂၁	ကထာဝတ္ထုပါဠိ	အဘိ၊က။
၂၂	ယမကပါဠိ (ပ)	ယမက၊၁။
၂၃	ယမကပါဠိ (ဒု)	ယမက၊၂။
၂၄	ယမကပါဠိ (တ)	ယမက၊၃။
၂၅	ပဋ္ဌာနပါဠိ (ပ)	ပဋ္ဌာန၊၁။
၂၆	ပဋ္ဌာနပါဠိ (ဒု)	ပဋ္ဌာန၊၂။
၂၇	ပဋ္ဌာနပါဠိ (တ)	ပဋ္ဌာန၊၃။
၂၈	ပဋ္ဌာနပါဠိ (စ)	ပဋ္ဌာန၊၄။
၂၉	ပဋ္ဌာနပါဠိ (မ)	ပဋ္ဌာန၊၅။
	ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ	
၃၀	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ	ပဋိသံ။
၃၁	(က) ခုဒ္ဒကပါဌပါဠိ	ခုဒ္ဒက။
	(ခ) ဓမ္မပဒပါဠိ	ဓမ္မ။
	(ဂ) ဥဒါနပါဠိ	ဥဒါန။
	(ဃ) ဣတိဝုတ္တကပါဠိ	ဣတိဝုတ်။
	(င) သုတ္တနိပါတပါဠိ	သုတ္တနိ။
၃၂	(က) ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ	ဝိမာန။
	(ခ) ပေတဝတ္ထုပါဠိ	ပေတ။
	(ဂ) ထေရဂါထာပါဠိ	ထေရ။
	(ဃ) ထေရီဂါထာပါဠိ	ထေရီ။

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

အဋ္ဌကထာများ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ	ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ အဋ္ဌကထာများ				**ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ အဋ္ဌကထာများ**		
၄၃	ဇာတကအဋ္ဌကထာ	(ပ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၀။	၄၈	ဇာတကအဋ္ဌကထာ	(ဆ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၄	။	(ဒု)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၀။	၄၉	။	(သ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၅	။	(တ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၀။	၅၀	နေတ္တိအဋ္ဌကထာ		နေတ္တိဋ္ဌ။
၄၆	။	(စ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၀။	၅၁	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ	(ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၁။
၄၇	။	(မ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၀။	၅၂	။	(ဒု)	ဝိသုဒ္ဓိ၂။

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

ဋီကာများ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	ဝိနယဋီကာ		
၁	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ		ဝဇိရ။
၂	သာရတ္ထဒီပနီ	(ပ)	သာရတ္ထ၊၁။
၃	။	(ဒု)	သာရတ္ထ၊၂။
၄	။	(တ)	သာရတ္ထ၊၃။
၅	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ	(ပ)	ဝိမတိ၊၁။
၆	။	(ဒု)	ဝိမတိ၊၂။
၇	(က)ကင်္ခါဝိတရဏီပုရာဏဋီကာ		ကင်္ခါ၊ဋီ။
	(ခ) ကင်္ခါဝိတရဏီအဘိနဝဋီကာ		ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
	ဒီဃနိကာယဋီကာ		
၈	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋီကာ		ဒီ၊ဋီ၊၁။
၉	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဘိနဝဋီကာ	(ပ)	သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၁၀	။	(ဒု)	သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။
၁၁	မဟာဝဂ္ဂဋီကာ		ဒီ၊ဋီ၊၂။
၁၂	ပါထိကဝဂ္ဂဋီကာ		ဒီ၊ဋီ၊၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယဋီကာ		
၁၃	မူလပဏ္ဏာသဋီကာ	(ပ)	မ၊ဋီ၊၁။
၁၄	။	(ဒု)	မ၊ဋီ၊၂။
၁၅	မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဏာသဋီကာ		မ၊ဋီ၊၃။

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	သံယုတ္တနိကာယဋီကာ		
၁၆	သံယုတ္တဋီကာ	(ပ)	သံ၊ဋီ၊၁။
၁၇	။	(ဒု)	သံ၊ဋီ၊၂။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋီကာ		
၁၈	အင်္ဂုတ္တရဋီကာ	(ပ)	အံ၊ဋီ၊၁။
၁၉	။	(ဒု)	အံ၊ဋီ၊၂။
၂၀	။	(တ)	အံ၊ဋီ၊၃။
	အဘိဓမ္မပိဋကဋီကာ		
၂၁	(က) မူလဋီကာ	(ပ)	မူလဋီ၊၁။
	(ခ) အနုဋီကာ	(ပ)	အနုဋီ၊၁။
၂၂	(က) မူလဋီကာ	(ဒု)	မူလဋီ၊၂။
	(ခ) အနုဋီကာ	(ဒု)	အနုဋီ၊၂။
၂၃	(က) မူလဋီကာ	(တ)	မူလဋီ၊၃။
	(ခ) အနုဋီကာ	(တ)	အနုဋီ၊၃။
	ကျန်သောဋီကာ		
၂၄	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာ	(ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။
၂၅	။	(ဒု)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။
၂၆	(က)နေတ္တိဋီကာ		နေတ္တိ၊ဋီ။
	(ခ) နေတ္တိဝိဘာဝိနီ		နေတ္တိ၊ဝိဘာ။

"ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတများ"

အံ။၁။ ၂။၃။	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ပ၊ဒု၊တ)
အံ၊ဋီ။၁။ ၂။၃။	အင်္ဂုတ္တရဋီကာ (ပ၊ဒု၊တ)
အံ၊ဋ္ဌ။၁။ ၂။၃။	အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု၊တ)
အဋ္ဌသာ၊ယော။	အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ။
အနုဋီ၊၁။	ဓမ္မသင်္ဂဏီ အနုဋီကာ။
အနုဋီ၊၂။	ဝိဘင်္ဂ အနုဋီကာ။
အနုဋီ၊၃။	ပဉ္စပကရဏ အနုဋီကာ။
အပ။၁။ ၂။	အပဒါနပါဠိ (ပ၊ဒု)
အပ၊ဋ္ဌ။၁။ ၂။	အပဒါနအဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
အဘိ၊က။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။၃။	အဘိဓမ္မပိဋက အဋ္ဌကထာ (၁) အဋ္ဌသာလိနီ။ (၂) သမ္မောဟဝိနောဒနီ။ (၃) ပဉ္စပကရဏ။
အဘိ၊ဓ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ။
အဘိ၊ဓာ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဓာတုကထာပါဠိ။
အဘိ၊ပု။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ပုဂ္ဂလပညတ္တိပါဠိ။
အဘိ၊ဝိ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဝိဘင်္ဂပါဠိ။
အမရ၊ဘာသာဋီကာ။	အမရကောသနိဿျ။ အဘယာရာမဆရာတော် လက်ရေး စာကူးစက် မူ။
ဣတိဝုတ်။	ဣတိဝုတ္တကပါဠိ။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။	ဣတိဝုတ္တက အဋ္ဌကထာ။
ဥဒါန။	ဥဒါနပါဠိ။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။	ဥဒါနအဋ္ဌကထာ။
ကင်္ခါ။	ကင်္ခါဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ။
ကင်္ခါ၊ဋီ။	ကင်္ခါဝိတရဏီ ပုရာဏဋီကာ။
ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။	ကင်္ခါဝိတရဏီ အဘိနဝဋီကာ။
ကင်္ခါ၊ယော။	ကင်္ခါယောဇနာမဟာဋီကာ။
ကစ္စည်း။	ကစ္စည်းသဒ္ဒါကြီးပါဌ်။
ခုဒ္ဒက။	ခုဒ္ဒကပါဌပါဠိ။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။	ခုဒ္ဒကပါဌအဋ္ဌကထာ။

"ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတများ"

စရိယာ။	စရိယာပိဋကပါဠိ၊
စရိယာ၊ဋ္ဌ။	စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ။
စူဠနိ။	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ။	စူဠနိဒ္ဒေသ အဋ္ဌကထာ။
ဇာ၊၁။ ၂။	ဇာတကပါဠိ (ပ၊ဒု)
ဇာ၊ ဋ္ဌ။၁-၇။	ဇာတကအဋ္ဌကထာ (ပဌမ-သတ္တမ)။
ဏွာဒိ။	မောဂ္ဂလ္လာနဏွာဒိဝုတ္တိ။
တောင်ပေါက်၊ ဓာန်။သျှ။	တောင်ပေါက်ဆရာတော်ပြုစုသော အဘိဓာန်နိသျှသစ်။
ထေရ။	ထေရဂါထာ ပါဠိ။
ထေရ၊ဋ္ဌ။	ထေရဂါထာ အဋ္ဌကထာ။
ထေရီ။	ထေရီဂါထာ ပါဠိ။
ထေရီ၊ဋ္ဌ။	ထေရီဂါထာ အဋ္ဌကထာ။
ဒီ။၁။ ၂။၃။	ဒီဃနိကာယပါဠိ (၁) သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ။ (၂) မဟာဝဂ္ဂပါဠိ။ (၃) ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ။
ဒီ၊ဋီ။၁။ ၂။၃။	ဒီဃနိကာယအဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်ဋီကာ (၁) သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋီကာ။ (၂) မဟာဝဂ္ဂဋီကာ။ (၃) ပါထိကဝဂ္ဂဋီကာ။
ဒီ၊ဋ္ဌ။၁။ ၂။၃။	ဒီဃနိကာယအဋ္ဌကထာ။ (၁)သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။ (၂) မဟာဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။ (၃) ပါထိကဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။
ဓမ္မ။	ဓမ္မပဒပါဠိ။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ။၁။ ၂။	ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု)
ဓာန်။	အဘိဓာန် (အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ) ဂါထာနံပါတ်။
ဓာန်၊ဋီ။	အဘိဓာန်ဋီကာ။ ဂါထာနံပါတ်။
ဓာန်၊သျှ၊သစ်။	အဘိဓာန်နိသျှသစ် (အဘယာရာမဆရာတော် ပြုစုသည်။)
နီတိ၊ဓာ။	သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ။
နီတိ၊ဓာ၊သျှ။	သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာနိသျှ။
နီတိ၊ပဒ။	သဒ္ဒနီတိပဒမာလာ။
နီတိ၊ပဒ၊သျှ။	သဒ္ဒနီတိပဒမာလာနိသျှ။

"ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတများ"

နီတိ၊သုတ္တ။	သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ။
နီတိ၊သုတ္တ၊သျ။	သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာနိသျ။
နေတ္တိ။	နေတ္တိပါဠိ။
နေတ္တိ၊ဋီ။	နေတ္တိဋီကာ။
နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။	နေတ္တိအဋ္ဌကထာ။
နေတ္တိ၊ဝိ။	နေတ္တိဝိဘာဝိနီ။
ပဋိသံ။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၁။၂။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု)
ပဋိသံ၊ဂံ။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဂဏ္ဌိ။
ပဋ္ဌာန။	ပဋ္ဌာနပါဠိ။
ပါစိတ်၊ယော။	ပါစိတျာဒိယောဇနာ။
ပေဋကော။	ပေဋကောပဒေသပါဠိ။
ပေတ။	ပေတဝတ္ထုပါဠိ။
ပေတ၊ဋ္ဌ။	ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။
ဗုဒ္ဓဝံ။	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ၊
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။	ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာ။
မ၊၁။၂။၃။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ။
မ၊ဋီ။၁။၂။၃။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋီကာ (ပ။ဒု။တ)
မ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။၄။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု။တ။စ)
မဏိမဉ္ဇူ။၁။၂။	မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာ (ပ။ဒု)
မဟာနိ။	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။	မဟာနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။
မိလိန္ဒ။	မိလိန္ဒပဉှပါဠိ။
မောဂ်။	မောဂ္ဂလ္လာနဗျာကရဏ။
မောဂ်၊ပဉ္စိကာ။	မောဂ္ဂလ္လာနဗျာကရဏအဖွင့် ဝုတ္တိဝိဝရဏပဉ္စိကာ။
ယမက။၁။၂။၃။	ယမကပါဠိ (ပ။ဒု။တ)
ရူ။	ပဒရူပသိဒ္ဓိ။
ရူ၊ဋီ။	ပဒရူပသိဒ္ဓိဋီကာ။
ဝဇိရ။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ။
ဝဇိရ၊သျ။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာနိသျ။
ဝိ။၁-၅။	ဝိနယပိဋကပါဠိ (၁) ပါရာဇိကကဏ္ဍ။ (၂) ပါစိတ္တိယ။ (၃) မဟာဝဂ္ဂ။ (၄) စူဠဝဂ္ဂ။ (၅) ပရိဝါရပါဠိ။

"ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတများ"

ဝိ၊ဋ္ဌ။၁-၄။	ဝိနယပိဋကအဋ္ဌကထာ။ (၁) ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ ပဌမအုပ်။ (၂) ၎င်း ဒုတိယအုပ်။ (၃) ပါစိတျာဒိအဋ္ဌကထာ။ (၄) စူဠဝဂ္ဂါဒိအဋ္ဌကထာ။
ဝိနယာလင်္ကာရ။၁။၂။	ဝိနယာလင်္ကာရဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ။	ဝိနယဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာနံပါတ်။
ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။၁။၂။	ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။	ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋကအဘိဓာန်။
ဝိမတိ။၁။၂။	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝိမာန။	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။	ဝိမာနဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။	ဝိနယသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ။
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု)
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝီလျမ်။	ဆာမိုနီယာဝီလျမ်၏ သက္ကတအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။
သံ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တပါဠိ။
သံ၊ဋီ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တဋီကာ (ပ။ဒု။တ)
သံ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု။တ)
သင်္ဂဟ။	အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိုဟ်)
သာရတ္ထ။၁။၂။၃။	သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ (ပ။ဒု။တ)
သီ၊ဋီ၊သစ်။၁။၂။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဘိနဝဋီကာ (ပ။ဒု)
သုတ္တနိ။	သုတ္တနိပါတပါဠိ။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၁။၂။	သုတ္တနိပါတအဋ္ဌကထာ။ (ပ။ဒု)
သူစိ။	အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာသူစိ။
C.P.D	A Critical Pāli Dictionary.
D.P.P.N	Dictionary of Pāli Proper Names.
P.T.S	The Pāli Text Society's Pāli-English Dictionary.

တိပိဋက
ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်
အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၂

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

ဥဒ[၁] (ဗျ) (၁) အပိသဒ္ဒါ၏ အနက်၊မေးခြင်း=အပုစ္ဆာ၊ပဥှ။ (၂) အထူးကြံခြင်း= ဝိကပ္ပန (ထိုသို့မဟုတ်၊ ထိုမှတပါး:)။ (၃) ပုဒ်စပ်ခြင်း=ပဒသန္ဓိ၊ ပုဒ်ကို ပြည့် စေခြင်း၊ ပုဒ်ဖြည့်ခြင်း=ပဒပါရိပူရီ။ (၁)(၂) ဥဒါ'- ပုစ္ဆေ ဝိကပ္ပနေ။ ဓာန်။၁၁၉၉။ ဥဒသဒ္ဒေါ အပုစ္ဆေ ပဥှဝိကပ္ပနေ အတ္ထန္တရသ ဝိကပ္ပနေ စ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၉၉။ ဒေဝီ နုသိ တွံ ဥဒ မာနုသီ နု။ ဇာ၁။၂၀၆။ ဥဒ မာနုသီတိ ဥဒါဟု မဟိဒ္ဓိကာ မာနုသီ တွန္တိ။ ဇာဋ္ဌ၄။၁၉။ (၂) ပညာဏဝါ သော ဥဒ ပညကပ္ပီ။ သုတ္တနိ။၄၄၃။ စူဠနိ။၁၃၂။ ဥဒ ပညကပ္ပီတိ ဥဒါဟု သမာပတ္တိညာဏာဒိနာ---ဒိဋ္ဌိကပ္ပံ ဝါ ကပ္ပယတိ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၂။ စူဠနိဋ္ဌ။၃၂။ ကာယေန သံဝုတာ အာသိ၊ ဝါစါယ ဥဒ စေတသာ။ ထေရီ။ ၃၇၉။ ဥဒါတိ အထ။ ထေရီဋ္ဌ။၂၂။ (- သုတ္တနိ။၃၀၇၊၃၁၄။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ။၁၅၉။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၁။၂၈၈။) (၃) န သုတော ဥဒ ကဿစိ။ သုတ္တနိ။၄၂၆။ မဟာနိ။၃၅၂။ ဥဒါတိ ပဒသန္ဓိ ပဒသံသဂ္ဂေါ ပဒပါရိပူရီ----ပဒါနုပုဗ္ဗတာ ပေတံ ဥဒါတိ။ မဟာနိ။၃၅၃။

ဥဒ[၂] (န) [ဥဒက-ကို ဥဒ-ပြု။မောဂ်၊ သျ။၃။ရ၂။ဥဒက-ကြည့်] ရေ။ ဝိသဒေါဝ နိက္ခမတိ အမက္ခိတော ဥဒေန။ ဒီ၂။ ၁၂။ မ၃။၁၆၄။ ဥဒေနာတိ ဥဒကေန။ ဒီဋ္ဌ၂။၃၀။ မဋ္ဌ၄။၁၃၁။ ဥဒကုမ္ဘ, ဥဒဗိန္ဒု-တို့လည်း ကြည့်။

ဥဒ[၃] (ပု) [ဥ+ဒါ+ကွိ] ပညာ၊ဉာဏ်။ ဥဠာရံ ဖလံ ဒေတီတိ ဥဒေါ၊ ကော သော?၊ ပဝိစယော။ နေတ္တိဋ္ဌ။၁၆၉။ ဥဒတ္တ-လည်းကြည့်။

ဥဒက[၁] (န) [ဥန္ဒ+က။ဥန္ဒတိ ဒြဝံ ကရောတီ-တိ ဥဒကံ။ ဏွာဒိ။၁၅။ ဥဒိ+ဏွု။ဓာန်၊ဋီ။ ၆၆၁။] (က) ရေ၊အရည်။ (ခ) ရေအလျဉ်။ (က) ဥဒကံ နာမ ဘာဇနဂတံ ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၁။၆၃။ ဥဒကံ မဒေ အာဒိတ္တ (ဝိ၁။၂၄၈)- န္တိ ဥဒကံ ဝိယ အာဒိတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၂။ ၁၆၆။

ဥဒကာ အစ္စုဂ္ဂမ္ဘ ဠိတာနိ (ဝိ၊၃။၁၀။ ဒီ၊ ၂။၃၃။ မ၊၁။၂၂၅။ သံ၊၁။၁၄၀)တိ ဥဒကံ အတိက္ကမိတွာ ဠိတာနိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၅၉။ မဋ္ဌ၊၂။၈၅။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ (ခ) ဒ္ဒိန္နံ ဥဒကာန(အံဋ္ဌ၊၁။၃၇၂။)န္တိ ဒ္ဒိန္နံ ဥဒက– ပ္ပဝါဟာနံ။ အံဋီ၊၁။၂၂၉။

ဥဒက၂ (န) [(က) ဥဒက+ဥမ္မုဇ္ဇနာဒိ။ (ခ) ဥဒက+နှာန။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၆။ နောက် ပုဒ်ကျေ။] (က) ရေ၌ငုပ်ခြင်း ပေါ်ခြင်းစသည်။ (ခ) ရေချိုးခြင်း။ (က) န ဥဒကေန သုစီ ဟောတိ (ဥဒါန။၈၄) တိ ဧတ္ထ ဥဒကေနာတိ ဥဒကုမ္မုဇ္ဇနာဒိနာ။ ဥဒကုမ္မုဇ္ဇနာဒိ ဟိ ဣဓ ဥတ္တရပဒလောပေန ဥဒကန္တိ ဝုတ္တံ ယထာ ရူပဘဝေါ ရူပန္တိ။ ဥဒါနဋ္ဌ။၆၉။ (–နေတ္တိ၊၁၃၀။ နေတ္တိဋီ။၁၃၅။) (ခ) သော ဗဟုဇနော နှာယကော ဥဒကေန ဥဒကနှာနေန သုစိ န ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၆။

ဥဒက၃ (တိ) [ဥဒက+ဏ] ရေ၌–ဖြစ်–ပေါက်ပွား– သော။ တတော မစ္ဆေပိ ဇာနာထ၊ ဥဒကေ ဝါရိဂေါစရေ။ မ၊၂။၄၀၈။ ဥဒကေတိ သြဒကေ ဥဒကမှိ ဇာတေ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၉၆။ (–မဋီ၊၃။၂၀၀။)

ဥဒက၄ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥဒကမည်သော ဆရာကြီး။ (တပည့်ပရိသတ် များစွာကို အုပ်ချုပ် နေသော ဂိုဏ်းဆရာကြီးဖြစ်၏၊ ရာမ၏သား ဖြစ်သောကြောင့် "ဥဒကော ရာမပုတ္တော"ဟု ပါဠိတော်၌ သုံးနှုန်းထားသည်၊ ထိုဆရာကြီးသည် မိမိ၏ ဖခင်ဖြစ်သူ ဆရာကြီးရာမထံမှ နေဝသညာနာသညာ ယတနသမာပတ်တိုင်အောင် ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ပုံနည်းလမ်းကို သင်ယူရရှိထား သူဖြစ်၏။ မြတ်စွာဘုရား အလောင်းတော် သည်ပင်လျှင် နေဝသညာနာသညာယတန သမာပတ်ကိုရရှိရန် ထိုဥဒကဆရာကြီးထံ တွင် နည်းခံသင်ယူခဲ့ဘူး၏။ ထို့ကြောင့် ဥဒကဆရာကြီးသည် ဘုရားအလောင်း တော်၏ ငါးဦးမြောက် ဆရာဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ပါလျက် ဘုရားအလောင်းတော်ကို ဆရာ့အရာထား၍ ပူဇော်နိုင်သော ဆရာကြီး ဖြစ်၏၊သို့သော်ဘုရား အလောင်းတော်နှင့် တွေ့စဉ်အချိန်တုံးက ဆရာကြီးသည် နေဝ သညာနာသညာယတနသမာပတ်ရရှိအောင် အားထုတ်ပုံ နည်းလမ်း ပရိကမ်မှုကိုသာ သိ၍ ထိုသမာပတ်ကိုကား မရရှိသေး၊ ထို ဆရာကြီးထံမှ သင်ယူရရှိသော အားထုတ် ပုံ နည်းလမ်းဖြင့် ကြိုးစားအားထုတ်သော ဘုရားအလောင်းတော်ကမူ ထိုသမာပတ်ကို အလွန်လျင်မြန် သွက်လက်စွာ ရရှိသွားလေ ပြီ၊ သို့သော် ဘုရားအလောင်းတော်သည် ယင်းသမာပတ်ကို ရရှိရုံမျှဖြင့် ဝဋ်ဒုက္ခ ချုပ်ငြိမ်းရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်း သိရှိရ၍ ထိုဥဒကဆရာကြီးထံမှ ခွဲခွာ ကြွသွားတော် မူ၏၊ ထိုချိန်ကျမှ သံဝေဂဖြစ်ပွားလျက် ကျန်ရစ်ခဲ့သော ဥဒကဆရာကြီးသည် ဘုရားအလောင်းတော်ကို အားကျ၍ အားထုတ်သဖြင့် နေဝသညာနာသညာ ယတနသမာပတ်ကိုရရှိလေသည်၊ မြတ်စွာ ဘုရားသည်ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်၍ (၄၉)ရက် လွန်မြောက်ပြီးနောက် အဋ္ဌမ သတ္တာဟအတွင်း၌ ဥဒကဆရာကြီးအား တရားဟောရန် ဆင်ခြင် ကြည့်ရှုတော် မူသောအခါ ညဉ့်ဦးယာမ်ကပင် ဆရာကြီး ကွယ်လွန်ကြောင်း သိတော်မူ၍ တရားဟော ကြွတော်မမူတော့ပေ၊ ဆရာကြီးကား ဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို နာယူခွင့် မရ ရှိနိုင်သော နေဝသညာနာသညာယတန အရူပဗြဟ္မာဘဝသို့ ကူးပြောင်းသွားသော ကြောင့် မဂ်ဖိုလ် တရားထူး အခွင့်အရေးမှ

လက်လွှတ် ဆုံးရှုံး ရလေပြီတကား။ (ဝိ၊၃။ ၁၁။ မ၊၁။၂၂၁-၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၀။ မဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၉၊၁၄၀။) အယံ ခေါ ဥဒကော (ဥဒ္ဒကော။သီ၊သျာ) ရာမပုတ္တော ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော မေဓာဝီ။ ဝိ၊၃။၁၁။ မ၊၁။၂၂၆။ ဥဒကော သုဒံ ဘိက္ခဝေ ရာမပုတ္တော ဝေဝါ ဝါစံ ဘာသတိ။ သံ၊၂။၃၀၄။ ဥဒကောတိ တဿ နာမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ သံဋီ၊၂။၃၀၄။ (-ဒီ၊၃။၁၀၄။ မ၊၁။၂၂၁-၂၃၀၅။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ရရ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၊၂၂၃၃၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ရ၈၉၄။)

ဥဒကအာဝါဠ (ပု) [ဥဒက+အာဝါဠ] ရေတွင်း။ မဇ္ဈေ အာနေတွာ ပစ္ဆိမဝတ္ထုဘာဂေ ဥဒကအာဝါဠေ ခိပိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။)

ဥဒကဥဗ္ဗာဟနက (တိ) [ဥဒက+ဥဗ္ဗာဟနက] ရေကို ထုတ်ဆောင်သော၊ ရေငင်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဥဗ္ဗာဟနကတုလာ (ထ်) [ဥဒကဥဗ္ဗာဟနကာ+တုလာ] ရေငင်သောမောင်း။ တုလန္တိ ပဏ္ဏိကာနံ ဝိယ ဥဒကဥဗ္ဗာဟနကတုလံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁။ တုလ (၉)-လည်း ကြည့်။

ဥဒကဥဿိဉ္စန (နု) [ဥဒက+ ဥဿိဉ္စန] (၁) ရေခပ်-ရေငင်-ခြင်း။(တိ)(၂) ရေခပ်ယူ-ရေငင်-ကြောင်းဖြစ် သော။ (၁) ဥဒကဥဿိဉ္စနတ္ထ-ကြည့်။ (တိ)(၂)အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဥဿိဉ္စနဃဋိကာ (ထိ) [ဥဒကဥဿိဉ္စန +ဃဋိကာ] ရေခပ်ယူ-ရေငင်-ကြောင်းဖြစ် သောခွက်၊ရေငင်အိုး။ ဥဒဉ္စနီ-ကြည့်။

ဥဒကဥဿိဉ္စနတ္ထ (ပု) [ဥဒကဥဿိဉ္စန+အတ္ထ] ရေခပ်-ရေငင်-ခြင်း့အကျိုး။ ဥဒက-ဥဿိဉ္စနတ္ထာယ ပန ရဇ္ဇုယဋ္ဌိ အဒိသွာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။

ဥဒကဥဿိဉ္စနဝါရက (ပု) [ဥဒကဥဿိဉ္စန+ ဝါရက] ရေခပ်ယူ-ရေငင်-ကြောင်းဖြစ် သော ခွက်၊ ရေငင်ပုံး၊ရေပုံး ။ ဥဒကဝါရက-ကြည့်။

ဥဒကဥမိ (ထိ) [ဥဒက+ဥမိ] ရေလှိုင်း။ တတော ကော ဃဋ္ဋပ္ပမာဏာ ဃဋိကာ ပါသာဏေဟိ ယံသိယမာနာ ဥဒကဥမိဟိ ပေါထိယမာနာ မဋ္ဌာ ဟုတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၇၂။)

ဥဒကဩရောဟဏက (တိ) [ဥဒက+ဩရောဟဏက] ရေသို့သက်ဆင်းတတ်သော၊သူ။ ဥဒကောရောဟက (အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၆)-ကြည့်။

ဥဒကကဋာဟ (နု) [ဥဒက+ကဋာဟ] ရေဖျဉ်းအိုး။ (ကဋာဟ-လည်းကြည့်။) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကဒေါဏိ ဥဒကကဋာဟန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၆၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၇။ ကခ်ါ၊၂၆၃-၄။)

ဥဒကကထာ (ထိ) [ဥဒက+ကထာ] ရေနှင့် စပ်သော စကားရပ်။ ဥဒကကထာယံ မဟာကုစ္ဆိကာ ဥဒကစာဋိ ဥဒကမဏိကော။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၅။

ဥဒကကန္ဒရ (ထိ၊ပု) [ဥဒက+ကန္ဒရ] ရေရှိသော ချောက်။ ကော ကိရ ပုရိသော ကေ မဂ္ဂံ အဂတပုဗ္ဗော အန္တရာ ဥဒက-ကန္ဒရံ ဝါ ဂမ္ဘီရံ ဥဒကစိက္ခလ္လံ အတိက္ကမိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၀။ ကန္ဒရ-ကြည့်။

ဥဒကကပလ္လက (နု) [ဥဒက+ကပလ္လက]

ရေခွက်။ အဒုံ ဟိ ဘန္တေ ပရိတ္တံ ဥဒကကပလ္လကေ ဥဒကံ။ အံ၊၁။၂၅၁။

ဥဒကကမ္မ (န) [ဥဒက+ကမ္မ] ရေဖြင့်-ရေ၌-ပြုအပ် သောအမှု။ ဥဒကကမ္မံ လဒ္ဓတု ဥပါသကာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၄၊၂။၂၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၀။

ဥဒကကရဏ (န) [ဥဒက+ကရဏ] ရေပြုလုပ်ခြင်း၊ရေပြုလုပ်ပြခြင်း။ တေလံ ဂဟေတွာ ဥဒကကရဏံ။ သံ၄၊၃။၁၄၀။

ဥဒကကလဟ (ပု) [ဥဒက+ကလဟ] ရေကို စွဲ၍ဖြစ် သော-ငြင်းခုံခြင်း-ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း-အငြင်းအခုံ၊ရေအတွက် ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း။ ဘန္တေ ဥဒကကလဟောတိ အာဟံသု။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။

ဥဒကကာက (ပု) [ဥဒက+ကာက] ရေကျီးကန်း၊ တင်ကျီး (ဒင်ကြီး)။ အယမ္ပိ ဥဒကကာကော ကာဠကော။ ဇာ၄၊၂။၁၃၇။ (-ပဋိသံ၄၊ ၁။၃၁၁။)

ဥဒကကာကယောနိ (ထိ) [ဥဒကကာက+ယောနိ] ရေကျီး-တင်ကျီး-အမျိုးဇာတ်။ ဗောဓိသတ္တော ဟိမဝန္တပဒေသေ ဥဒက-ကာကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ ဇာ၄၊၂။၁၃၆။

ဥဒကကိစ္စ (န) [ဥဒက+ကိစ္စ] ရေဖြင့် ပြု အပ်သော အမှု။(ရေဆေးခြင်း,ရေချိုးခြင်း စသည်အားလုံး ပါဝင်သည်။) ယေန ဗောဓိသတ္တဿ ဥဒကကိစ္စံ ကရောန္တိ မာတု စ။ ဒီ၊၂။၁၃။ မ၃။၁၆၄။ (-ဒီ၄၊၁။၁၃၂။ ၁၇၁၊၁၈၈။ ဒီ၄၊၂။၁၇၁။ သံ၄၊၁။၁၄၇။ သံ၄၊၃။၂၂၃။ အဘိ၄၊၂။၃၃၈၊၃၅၀။) ဩဒက-န္တိက-လည်းကြည့်။

ဥဒကကိစ္စန (န) [ဥဒက+ကိစ္စန] (၁) ရေကစားခြင်း။ (တိ)(၂) ရေကစားရာဖြစ်သော။ (၁) ဥဒကကိစ္စနတ္ထ-ကြည့်။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကကိစ္စနဋ္ဌာန (န) [ဥဒကကိစ္စန+ဌာန] ရေကစားရာ အရပ်။ ဥဒကကိစ္စနဋ္ဌာနေ အသုကကာရဏေနာတိ န ဇာနာမိ။ ဇာ၄၊ ၃။၂၀၃။

ဥဒကကိစ္စနတ္ထ (ပု)[ဥဒကကိစ္စန+အတ္ထ] ရေကစား ခြင်းအကျိုး။ ဥဒကကိစ္စနတ္ထာယ အနောတတ္တဒဟံ ဂန္တွာ။ ဇာ၄၊၅။၄၁၇။

ဥဒကကိစ္စနဝေလာ(ထိ) [ဥဒကကိစ္စန+ဝေလာ] ရေကစားရန်-အချိန်-အခါ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဥဒကကိစ္စနဝေလာယ မဟာသတ္တမ္မေ ပါသာဏ-ဂုဠေ ခိပန္တိ။ မ၄၊၃။၁၅၀။

ဥဒကကိဠာ (ထိ) [ဥဒက+ကိဠာ] ရေကစားခြင်း။ သာ ဧကဒိဝသံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကကိဠံ ကီဠိဿာမီတိ တိတ္ထံ သဇ္ဇာပေတွာ။ မ၄၊၃။၄၉။ (-သံ၄၊၃။၆၄။ အံ၄၊၁။၂၇၀။ အံ၄၊၃။၂၁၉။ ဇာ၄၊၇။၂၃။)

ဥဒကကိဠိက (ထိ) [ဥဒက+ကိဠိက] ရေကစားခြင်း။ ဥဒကကိဠိကံ ဒေဝ။ အံ၄၊၂။ ၁၂၄၊(-၁၂၅)။

ဥဒကကုမ္ဘ (ပု) [ဥဒက+ကုမ္ဘ] ရေအိုး။ ကောစိ ဧလန္တိ ဇာတဝေဒံ ဥဒကကုမ္ဘေန နိဗ္ဗာပေယျ။ ဒီ၄၊၂။၂၉၄။ (-ဥဒါန၄။၃၀၇။ ဇာ၄၊၁။၂၄။)

ဥဒကကုမ္ဘသတ (န) [ဥဒကကုမ္ဘ+သတ] ရေအိုးတရာ၊ ရေအိုးအရာ။ သော ဥဒကကုမ္ဘသတေဟိ ဥဒကကုမ္ဘသဟဿေဟိ ဓောဝိယမာနောပိ----ဟောတိ။ သုတ္တနိ၄၊ ၂။၄၆။

ဥဒကကုမ္ဘသဟဿ (နု) [ဥဒကကုမ္ဘ+သဟဿ] ရေအိုးတထောင်၊ရေအိုးအထောင်။အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကကောဋ္ဌက (ပု) [ဥဒက+ကောဋ္ဌက] ရေအုံ၊ ရေချိုးအိမ်၊ ရေချိုးခန်း၊ ရေလှောင်ကျင်း၊ သစ်ပင်ရင်း၌ ရေနေစေရန် တူးထားသော ရေကျင်း။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒက-ကောဋ္ဌကံ။ ဝိ၊၃။၂၉၇။ ဥဒကကောဋ္ဌကန္တိ ဥဒကကောဋ္ဌေ စာဋိံ ဝါ ဒေါဏိံ ဝါ ဥဒကော့ဒကဿ ပူရေတွာ တတ္ထ ပဝိသိတွာ သေဒကမ္မကရဏံ အနုဇာနာမီတိ အတ္ထော။ ဝိ႒၊၃။၃၇၁။ မစ္စုံ အမ္ဗပက္ကံ ဘုဉ္ဇိတုကာမော အမ္ဗပေါတကဿ သမန္တာ ဥဒကကောဋ္ဌကံ ထိရံ ကတွာ ဗန္ဓတိ။ မ႒၊၂။၂၄၆။ အံဋီ၊ ၃။၈။ ဥဒကကောဋ္ဌကန္တိ အာလဝါလံ။ မဋီ၊ ၂။၂၆၉။ ဥဒကကောဋ္ဌကန္တိ ဇလာဝါဋံ။ အံ၊ ဋီ၊၃။၉။

ဥဒကခယ (နု) [ဥဒက+ခယ] ရေကြောင့် ပျက်စီး ခြင်း။ ဥဒကခယံ နာမ ယတ္ထကတ္ထစိ ဥဒကံ အတိဗဟုံ ဝါ န ဝါ ဟောတိ။ မ႒၊ ၁။၁၅၉။ အံဋီ၊၂။၂၃၄။

ဥဒကဂဏ္ဍု(ဏ္ဍူ)သ (ပု) [ဥဒက+ဂဏ္ဍု(ဏ္ဍူ)သ] ရေ ငုံခြင်း။ ဥဒကဂဏ္ဍုသံ ဂဟေတွာ ဥစ္ဆိဋ္ဌဟတ္ထေန ဂဏ္ဍိံတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ႒၊၄။၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၂။ ဥဒကေန ပတ္တံ ဓောဝိတွာ ဥဒကဂဏ္ဍုသံ ကရောတိ။ ဒီ႒၊၁။၁၇၀။ မ၊ ႒၊၁။၂၆၃။ သံ႒၊၃။၂၂၂။ အဘိ႒၊၂။ ၃၃၇။ ဥဒကဂဏ္ဍုသန္တိ ဥဒကာဝဂဏ္ဍကာရကံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၈၈။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၈၇။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၃၂။)

ဥဒကဂဏ္ဍုသက (ပု) [ဥဒက+ဂဏ္ဍုသက] ရေငုံခြင်း။ ဥဒကဂဏ္ဍုသကံ ကတွာ ဥစ္ဆုကစဝရာဒိဋ္ဌ မုခေနေဝ ဟရိတုံ ဥဒကေသု သင္ဍေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၊၂။၆၅။

ဥဒကဂတ (တိ) [ဥဒက+ဂတ] ရေ၌-ရောက်သော-ဖြစ်သော။ ဥဒကဂတံ အင္ဂ-နင်္ဂဏကဋ္ဌေဝ စတ္တာရော စ ဟတ္ထပါဒေ န ပသေယျ။ သံ႒၊၂။၂၇။(-ပေဋကော။၃၁၂။ ကခ်၊ ဋီ၊သစ်။၃၃၁။)

ဥဒကဂတိက (တိ) [ဥဒက+ဂတိက] ရေကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းရှိသော၊ ရေနှင့်အလားတူသော။ ဟိမကရကာ ဥဒကဂတိကာ ဝေ။ ဝိ။႒၊ ၃။၁၁၉။(-အဘိ႒၊၁။၁၂၆။ ဝဇီရ။၄၈၆။ မ၊ ဋီ၊၂။၁၆၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၁၇။)

ဥဒကဂရုက (တိ) [ဥဒက+ဂရုက] ရေဖြင့်-ရေကြောင့်-လေးသော။ ယထာ ပုရိသော ဥဒကဂရုကံ နာဝံ သိတွာ။ သုတ္တနိ႒၊၂။၂၃၀။

ဥဒကဂဟန (နု) [ဥဒက+ဂဟန] ရေတို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေး ထူထပ် များပြားရာ အရပ်၊ ရေများရာ အရပ်၊ ရေတော။ (ကူးခပ်နိုင်ခဲသောရေ၊နီတိ၊သုတ္တ၊သျ။ ၁၁၃၆)။ ပဋမံ ဒဗ္ဗဂဟနံ------ဥဒကဂဟနံ ပဗ္ဗတဂဟနန္တိ အဋ္ဌာရသဂဟနာနိ ပဋိပါဋိယာ ပတ္တာ။ ဇာ၊ ႒၊၅။၄၇။

ဥဒကဂါဟီ (တိ) [ဥဒက+ဂဟ+ဏီ။ထီ-၌ ဥဒကဂါဟိနီ] ရေကိုယူသော၊ ရေဝင်သော၊ ရေမလုံသော။ ယထာ စ နာဝိကာ နာမ ဇဇ္ဇရံ နာဝံ ဥဒကဂါဟိနိံ ဆဒ္ဒေတွာ အနုပေက္ခာဝ ဂစ္ဆန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ႒။၉၃။

ဥဒကဂ္ဃ (ပု) [ဥဒက+အဂ္ဃ] ရေ၏တန်ဘိုး။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဂ္ဃါနုရူပ (တိ) [ဥဒကဂ္ဃ+အနုရူပ] ရေ၏တန်ဘိုး အား-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော။ သဗ္ဗတ္ထ နိက္ခန္တဥဒကဂ္ဃါနုရူပေန (ထွက်သောရေတန်ဘိုးအား လျော်သော)

အ၀ဟာရေန ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။

ဥဒကဃဋ (ပု) [ဥဒက+ဃဋ] ရေအိုး။ ကေသုံ ဥဒကဃဋေ ကော၀ အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၃၇၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂၅၄။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၂၊၂၅၁။)

ဥဒကစရ (တိ) [ဥဒက+စရ] ရေ၌- လှည့်လည်သွား လာ-ကျက်စား-သော၊(ငါး)။ မစ္ဆော နာမ ဥဒကစရော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂၊ ၁၁၉။

ဥဒကစာဋိ (ထီ) [ဥဒက+စာဋိ] ရေလှောင် အိုးကြီး၊အိုးစရည်း။ အ၀သေသံ ဥဒကစာဋိယံ အာလောဠေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။) ဥဒကမဏိက- လည်းကြည့်။

ဥဒကစာရီ (တိ) [ဥဒက+စရ+ဏီ] ရေ၌- လှည့်လည်သွားလာ-ကျက်စား-သော။ ဥဒက- စာရိပိ ဟိ ကောစိ ကစ္ဆပါဒိ အဝါရိဂေါစရောပိ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။ ၂၄၀။

ဥဒကစိက္ခလ္လ (ပု၊န) [ဥဒက+စိက္ခလ္လ။ စိက္ခလ္လ- ပုဒ်ရင်း၌(န)သာရှိ။] ရေနှင့်ရောသောညွန်၊ ရေညွန်။ ဥဒကသင်္ဂဟေ ဥဒကစိက္ခလ္လေ ဩကပုက္ကေဟိ---တေနုပသင်္ကမိံသု။ ဝိ၊၃။ ၃၅၁။ ဥဒကစိက္ခလ္လေတိ အက္ကန္တအက္ကန္တဋ္ဌာနေ ဥဒကစိက္ခလ္လော ဥဋ္ဌဟိတွာ ---ဤဒိသေ စိက္ခလ္လေတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၉။) ဥဒကစိက္ခလ္လေ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၈)တိ ဥဒကမိဿေ ကဒ္ဒမေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၄၁၉။ (- ပေတ၊ဋ္ဌ။၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၁။ သံဋီ၊၁။၁၂၃။) ဥဒဥလ-လည်းကြည့်။

ဥဒကစုမ္ဗဋ (န) [ဥဒက+စုမ္ဗဋ] ရေခေါင်းခု။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကစုမ္ဗဋကလဟ (ပု၊န) [ဥဒကစုမ္ဗဋ+ ကလဟ] ရေခေါင်းခုကို အကြောင်းပြု၍ ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း၊ ရေခေါင်းခုရန်ပွဲ။ တာသံ သာမိကာ ပဥ္စသတာ ရာဇကုမာရာ ဥဒက- စုမ္ဗဋကလဟေ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၂။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆- အလားတူ ဇာတ်ကြောင်း၌ ဥဒကကလဟ- သာရှိ။) စုမ္ဗဋကကလဟ-လည်းကြည့်။

ဥဒကစ္ဆဋာဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တ (န) ဥဒကဓာရာ- ဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တ?။ ဥဒကသေစနနာဠိကာ- ကြည့်။

ဥဒကစ္ဆိန္န (တိ) [ဥဒက+ဆိန္န] ပြတ်သော- ကုန်ခမ်းသော-ရေရှိသော၊ရေပြတ်သော၊ ရေကုန်ခမ်းသော။ ယထာ ဥဒကစ္ဆိန္နာယ ကုန္နဒိယာ ဥဒကံ၊ ဧဝံ မစ္ဆာနံ အာယု ခီယျတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

ဥဒကဆန္န(တိ) [ဥဒက+ဆန္န] ရေဖြင့်ဖုံးလွှမ်း အပ်သော။ ဥဒကဆန္နော ဝိယ ခါရော ဂိလော- တိကပဋိစ္ဆာဒိတံ ဝိယ စ သတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ ဋီ၊၁။၂၀၀။

ဥဒကဇ (တိ) [ဥဒက+ဇနဲ+ကွိ] ရေ၌ဖြစ်သော၊ သူ။(ရေသတ္တဝါ။) အထ ခေါ ဧတေဝ ဗဟုတရာ သတ္တာ၊ ယေ ဥဒကဇာ။ သံ၊၃။ ၄၀၅။ (-ဇာ၊၂။၂၃၀။)

ဥဒကဇလ (န) [ဥဒက+ဇလ] များစွာသောရေ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဇလရာသိ (ပု) [ဥဒကဇလ+ရာသိ] များစွာသော ရေအစုအဝေး၊ ရေအပေါင်း။ အက္ခောဘံ အမိတောဒကန္တိ စာလေတုံ အသက္ကုဏေယျံ အပရိမိတံ ဥဒကဇလရာသိံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၂။

ဥဒကဇလ္လ (န) [ဥဒက+ဇလ္လ] ရေအညစ်

အကြေး၊ရေအစေး၊ ရေညှိ။ ယထာ စ ပုဗ္ဗေ ဥဒကတလံ ဥဒကဗိန္ဒုံ ဥဒကဇလ္လံ သက်နိုတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ ဥဒကဇလ္လန္တိ သန္တာနကံ ဟုတွာ ဌိတံ ဥဒကမလံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။

ဥဒကဇလ္လက (န) [ဥဒက+ဇလ္လက] ရေအညစ် အကြေး၊ ရေအစေး၊ ရေညှိ။ ဥဒကဇလ္လက (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁)န္တိ ဥဒကလသိကံ။ မူလဋီ၊၂။ ၂၇။

ဥဒကဇလ္လိကာ(ထီ) [ဥဒက+ဇလ္လိကာ၊ ဇလ္လိကာ-ကြည့်။] ရေအညစ်အကြေး၊ ရေအစေး၊ ရေညှိ။ ဝါတော ဥဒကဇလ္လိကသင်္ခါတံ ဥဒကလသိကံ သံကနိုတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၆၆။ ဥဒကတလ-လည်းကြည့်။

ဥဒကဥ္စလိ (ပု) [ဥဒက+အဉ္စလိ] ရေတလက် ခုပ်။ သော ကိရ ပိပါသံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော ဥဒကဉ္စလိံ ဥက္ခိပိတွာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၇၇။

ဥဒကဋ္ဌ (တိ) [ဥဒက+ဌာ+အ] ရေ၌-တည်သော-ထားအပ်သော။ ဥဒကဋ္ဌံ နာမ ဘဏ္ဍံ ဥဒကေ နိက္ခိတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၅၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀။)

ဥဒကဋ္ဌကထာ (ထီ) [ဥဒကဋ္ဌ+ကထာ] ရေ၌ တည်သောဘဏ္ဍာကို-ဆိုရာ-ဆိုကြောင်း-ဖြစ် သော စကားရပ်။ ဥဒကဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။

ဥဒကဋ္ဌပန(န) [ဥဒက+ဌပန] (၁) ရေထားခြင်း။ (တိ) (၂) ရေထားရာဖြစ်သော။ (၁) ဥဒက-ဋ္ဌပနတ္ထ-ကြည့်။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဋ္ဌပနဋ္ဌာန(န) [ဥဒကဋ္ဌပန+ဌာန] ရေထား ခြင်းငှါ ပြုအပ်သောအရပ်၊ ရေထားရာအရပ်။ ဥဒကဋ္ဌပနဋ္ဌာနန္တိ ဥဒကဋ္ဌပနတ္ထာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကတဋ္ဌာနံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၃။ ဥဒကဋ္ဌာန-လည်းကြည့်။

ဥဒကဋ္ဌပနတ္ထ (ပု) [ဥဒကဋ္ဌပန+အတ္ထ] ရေ ထားခြင်း အကျိုး။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဋ္ဌာန (န) [ဥဒက+ဌာန] (က)ရေ ထားခြင်းငှါ ပြုအပ်သောအရပ်၊ ရေထားရာ အရပ်။ (ခ) ရေ၏ တည်ရာ-ရေရှိရာ-အရပ်။ (ဂ)ရေ၏တည်ရာခွက်၊ ရေခွက်။ (က) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကဋ္ဌာနံ ဥဒက-သရာဝကံ။ ဝိ၊၄။၂၅၇။ ဥဒကဋ္ဌာနန္တိ ဥဒက-ဋ္ဌပနဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ဥဒကဋ္ဌပနဋ္ဌာန-လည်းကြည့်။ (ခ) ကလာပဗဒ္ဓါနိ ပုပ္ဖါနိ ဥဒကဋ္ဌာနေ ဝါ ရုက္ခေ ဝါ ဂစ္ဆေ ဝါ ဗန္ဓိတွာ ဌပေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ ဥဒကဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၂၊၃၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၂၀။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၂၂၈။) (ဂ) ဥဒကာမာနေတိ ဥဒကဘာဇနေ။ ဥဒက-ဋ္ဌာနေတိပိ ပါဌော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ ဥဒကဋ္ဌာနန္တိ စ ဒုဒ္ဒကဘာဇနံ။ မဋီ၊၃။၅၉။ ဥဒကာမာန-လည်းကြည့်။

ဥဒကဋ္ဌာနကထာ (ထီ) [ဥဒကဋ္ဌာန+ကထာ] ရေ၏ တည်ရာအရပ်ကို အကြောင်းပြု၍ ပြော ဆိုအပ်သော စကား။ ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ-ကြည့်။

ဥဒကဋ္ဌာနောကာသ(ပု) [ဥဒကဋ္ဌာန+ဩကာသ] ရေတည်ရာအရပ်၊ ရေရှိရာအရပ် ။ ဝသိကေ စတ္တာရော မာသေ ဥဒကဋ္ဌာနောကာသေ ကမ္မံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။

ဥဒကဏ္ဏဝ (ပု) [ဥဒက+အဏ္ဏဝ] နက်လည်းနက်၊ ကျယ်လည်းကျယ်သောရေ၊ ရေပင်လယ်၊ သမုဒ္ဒရာ။ သော ပသ္သေယျ မဟန္တံ ဥဒကဏ္ဏဝံ ။မ၊၁။၁၈၈။ သံ၊၂။၃၈၂။ မဟန္တံ ဥဒကဏ္ဏဝန္တိ

မဟန္တံ ပုထုလံ ဂမ္ဘီရံ ဥဒကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ ဥဒကဏ္ဏဝန္တိ ဂမ္ဘီရံ ပုထုလံ ဥဒကံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၇။

ဥဒကတရဏ (န) [ဥဒက+တရဏ] ရေကူးခြင်း။ ဥဒကေသု ဩတာရေတွာ ဥဒကတရဏံ သိက္ခာပေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။

ဥဒကတလ (န) [ဥဒက+တလ] ရေအပြင်။ ထေရော-----ပေါက္ခရဏိယာ ဥဒကတလေ ဌတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ ယထာ စ ပုဗ္ဗဏှေ ဥဒကတလံ ဥဒကဗိန္ဒုံ ဥဒကဇလ္လံ သက်ိုတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၆။) ဥဒကတလန္တိ ဥဒကပိဋ္ဌိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၂၅၀။

ဥဒကတာရကာ (ထီ၊န) [ဥဒက+တာရကာ] ရေ၌ထင်သော အရိပ်။ရေပွက်၊(ကေစိ)။ ယသ္သ ဂမ္ဘီရေ ဥဒပါနေ ဥဒကတာရကာ ဝိယ အက္ခိတာရကာ ပညာယန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၀။ ဥဒကတာရကာတိ ဩလောကေန္တာနံ ဥဒကေ ပဋိဗိမ္ဗကစ္ဆာယာ၊ဥဒကပုဗ္ဗုဠန္တိ ကေစိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၇။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၆၄။)

ဥဒကတိတ္ထ (န) [ဥဒက+တိတ္ထ] ရေဆိပ်။ ဥဒကတိတ္ထေပိ ကာယိကံ ပါဂဗ္ဘိယံ ဒသ္သေတိ။ မဟာနိ။၁၇၅၊၃၀၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၈၂။)

ဥဒကတိတ္ထကထာ (ထီ) [ဥဒကတိတ္ထ+ကထာ] ရေဆိပ်ကို အကြောင်းပြု၍ ပြောဆိုအပ်သော စကား။ ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ-ကြည့်။

ဥဒကတိန္တ (တိ) [ဥဒက+တိန္တ] ရေဖြင့်-စွပ်-စို-သော၊ ရေစိုသော။ တေ တသ ဥဒက-တိန္တာနိ ဝိယ နီလာနိ သိနိဒ္ဓါနိ ပတ္တာနိ ဥဒကပုဏ္ဏာ ဝိယ စ သာခါ ဒိသ္သာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၃၅၀။

ဥဒကတုမ္ဗ (ပု၊န) [ဥဒက+တုမ္ဗ] ရေဗူး၊ ရေအိုးငယ်၊ ရေကျည်တောက်။ ကုဏ္ဍိကာ ကဥ္စနကော ဥဒကတုမ္ဗောတိ တေသံယေဝ အနုလောမာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၅။ ဥဒကတုမ္ဗောတိ ဥဒကုက္ခိပနကကုဋကော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၃၄။ ဥဒကတုမ္ဗော ဥဒကယန္တော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၂။ ယထာ ဥဒကတုမ္ဗတော ပုရာဏုဒကံ ဆဍ္ဍေန္တသ္သ နေဝ တံ အတ္တနော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၂။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၄၇။ ဥဒကတုမ္ဗတောတိ ဝေဠု-နာဠိအာဒိဥဒကဘာဇနတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၂။ မ၊ ဋီ၊၁။၃၆၂။သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၇။ ဝေဠုနာဠိအာဒိ-ဥဒကဘာဇနံ ဥဒကတုမ္ဗော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၀၆။

ဥဒကတုမ္ဗက (ပု၊န) [ဥဒက+တုမ္ဗက] ရေဗူး၊ ရေကရား။ ဥဒကတုမ္ဗကန္တိ ကုဏ္ဍိကံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၂၀၁။ (၎င်း၏ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ ဖြစ်သော ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄-၌ ဥဒကတုမ္ဗ -ဟုရှိ၏။)

ဥဒကတေမန (န) [ဥဒက+တေမန] ရေဖြင့်-စွပ်-စို-ခြင်း။ အပူတိကာနီတိ ဥဒက-တေမနေန အပူတိကာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ အံ၊ ဋီ၊၃။၁၃၅။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။)

ဥဒကတေမိတ (တိ) [ဥဒက+တေမိတ] ရေဖြင့်စွပ်စိုစေအပ်သော၊ရေဆွတ်အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကတေမိတဂုဠိ (ထီ) [ဥဒကတေမိတ + အဂုဠိ] ရေဖြင့် စွပ်စိုစေအပ်သော-ရေဆွတ်အပ်သော-လက်ချောင်း။ ဥဒက-တေမိတဂုဠိယာ တနုဒကပါနံ ဝိယ အတိ-တ္တိကရာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၆။

ဥဒကတေလက (န) [ဥဒက+တေလက] ရေနှင့်ရော သောဆီ။ န ဥဒကတေလကေန

ကေသာ ဩသက္ကေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄။၂၄၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၃၇။ ဥဒကတေလကေနာတိ ဥဒက- မိဿကေန တေလေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။

ဥဒကဋ္ဌ (ပု) [ဥဒက+အဋ္ဌ] ရေဟူသောအကျိုး။ ဥဒကဋ္ဌာယ အာဝိဉ္စ် ဝါ ပေါက္ခရဏီအာဒီနိ ဝါ ခဏန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။

ဥဒကဋ္ဌိက (တိ) [ဥဒက+အဋ္ဌိက] ရေကို- ရေဖြင့်-အလိုရှိသော၊သူ။ ဇရူဒပါနံ ခဏမာနာ၊ ဝါကိဇာ ဥဒကဋ္ဌိကာ။ ဇာ၊၁။၇၃။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။)

ဥဒကထလစရ (တိ) [ဥဒကထလ+စရ] ရေ, ကြည်းကုန်း၌-လှည့်လည်-သွားလာ-ကျက် စား-သော။ ဥဒကထလစရဿ ပက္ခိနော။ ဇာ၊ ၁။၅၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။ ဥဒကထလစရ- ဿာတိ ဥဒကေ စ ထလေ စ စရိတုံ သမတ္ထဿ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။

ဥဒကထာလ (ပု) [ဥဒက+ထာလ] ရေခွက်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကထာလဂတ(တိ) [ဥဒကထာလ+ဂတ] ရေခွက်၌ ထားအပ်သော။ ယထာ စ သလ္လကတ္တအနေ္တဝါသိကေသု ဥဒကထာလ- ဂတေ ဥပ္ပလပတ္တေ သတ္တကမ္မံ သိက္ခန္တေသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၃။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၀။ ဥဒက- ထာလဂတေတိ ဥဒကထာလိယံ ဌပိတေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌီ၊၁။၁၆၀။

ဥဒကထာလိ (ထီ) [ဥဒက+ထာလိ] ရေခွက်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကထေဝ (ပု) [ဥဒက+ထေဝ] ရေပေါက်၊ ရေအစက်။ ဥဒကဗိန္ဒု ဝုစ္စတိ ဥဒကထေဝေါ။ မဟာနိ။၁၀၄။ ဥဒကထေဝေါတိ ဥဒကဿ ထေဝေါ။ ဥဒကဇ္ဈေဝကောတိပိ ပါဌော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၄။ (-သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၂၄။)

ဥဒကဇ္ဈေဝက (ပု) [ဥဒက+ထေဝက] ရေ ပေါက်၊ ရေအစက်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဒဿန (နပုံ) [ဥဒက+ဒဿန] ရေကို မြင်ရခြင်း။ တဿ ဟိ ပုရိသဿ ဇာတဿရ- ဝနသဏ္ဍသဝနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဥဒက- ဒဿနာ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌကာလော ဝိယ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။

ဥဒကဒဟ (ပု) [ဥဒက+ဒဟ] ရေအိုင်၊ရေကန်။ သုခုမစ္ဆိကေန ဇာလေန ပရိတ္တံ ဥဒကဒဟံ ဩတ္ထရေယျ။ ဒီ၊၁။၄၂။ ဥဒကရဟဒေါတိ ဥဒက- ဒဟော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ဥဒကံ ဒဟတိ ဓာရေတီတိ ဥဒကဒဟော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၇။

ဥဒကဒါန (နပုံ) [ဥဒက+ဒါန] (၁) ရေကိုပေးကြောင်း ဖြစ်သော အရာဝတ္ထု၊ (ကရားစသောရေခွက်။) (၂) ရေကို-လှူခြင်း- လှူကြောင်းဖြစ်သောစေတနာ၊ရေအလှူ။ (၁) ကေစေ္စ ပတ္တမုခဝဋ္ဋိယာ ဥဒကဒါနံ အာဟရန္တော်ဝိယ ပတ္တံ ဥန္နာမေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၆၇။ ဥဒကံ ဒီယတိ ဧတေနာတိ ဥဒကဒါနံ၊ ဘိင်္ကာ- ရာဒိဥဒကဘာဇနံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၈။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဥဒကဒါနပုည (နပုံ) [ဥဒကဒါန+ပုည] ရေအလှူ ဟူသောကုသိုလ်ကောင်းမှု။ ဥဒကဒါနပုညေန တောဒိသံ ဖလံ ပဋိလဘန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၇။

ဥဒကဒါယက (တိ) [ဥဒက+ဒါယက။ထီ-၌ ဥဒကဒါယိကာ] ရေကို ပေးလှူတတ်သော၊ သူ။ ဠတ္တံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥဒကဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၃၀။ အပ၊၂။၇၈။ ဠတ္ထံ သုဒံ ဥဒကဒါယိကာ ဘိက္ခုနီ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၁၉၈။

ဥဒကဒါယကဇ္ဈေရအပဒါန(နပုံ)[ဥဒကဒါယ

ကတ္ထေရ+အပဒါန] ဥဒကဒါယက-ရေကို ပေးလှူသော-ထေရ်၏ အကြောင်းအရာ။ အပ၊ ၁။၂၂၉-၂၃၀။ အပ၊၂။၇၈။

ဥဒကဒါယိကာထေရီအပဒါန (န) [ဥဒက ဒါယိကာထေရီ+အပဒါန] ဥဒကဒါယိကာ-ရေကိုပေးလှူသော-ထေရီ၏ အကြောင်းအရာ။ အပ၊ ၂။၁၉၇-၈။

ဥဒကဒါယီ (တိ) [ဥဒက+ဒါယီ]ရေကို-ယူတတ်-ယူလေ့ ရှိ-သော၊ရေ-ဝင်-ယို-သော (လှေ စသည်)။ ဒကမေသိန္နိ ဥဒကဒါယီ ဥဒကပ္ပ-ဝေသနီ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၇။

ဥဒကဒိဋ္ဌ (တိ) [ဥဒက+ဒိဋ္ဌ] ရေကိုတွေ့ မြင်ရာဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဒိဋ္ဌဋ္ဌာန(န) [ဥဒကဒိဋ္ဌ+ ဌာန] ရေကိုတွေ့ မြင်ရာအရပ်။ ဥဒကဒိဋ္ဌဋ္ဌာနေ ဥဒကံ ဆဋ္ဌေသာမာတိ သတ္ထကေ သညာပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။

ဥဒကဒုလ္လဘ (တိ) [ဥဒက+ဒုလ္လဘ] ရေ၏ ခဲယဉ်းသဖြင့် ရအပ်ရာဖြစ်သော၊ ရေရခဲ ရာဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဒုလ္လဘကာလ(ပု) [ဥဒကဒုလ္လဘ+ကာလ] ရေရခဲရာဖြစ်သော အခါ၊ ရေရှားရာအခါ။ ဘာဇနဂတန္တိ ဥဒကဒုလ္လဘကာလေ ဥဒက-မဏိကာဒီသု ဘာဇနေသု သင်္ဂေါပေတွာ ဌပိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။)

ဥဒကဒေဏ္ဍုဘ (ပု) [ဥဒက+ဒေဏ္ဍုဘ] ရေမြွေ။ ဘဒ္ဒကော ဝတာယံ အာသီဝိသော ဥဒက-ဒေဏ္ဍုဘော ဝိယ ။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။

ဥဒကဒေဏ္ဍုဘက (ပု) [ဥဒက+ဒေဏ္ဍုဘက] ရေမြွေ။ ကိံ ပနေတရဟိ ဘိက္ခဝေ သာဂတော ဥဒကဒေဏ္ဍုဘကမ္ပိ ဒမေတုံ သက္ကုဏေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၂။

ဥဒကဒေါဏိကာ (ထီ) [ဥဒက+ဒေါဏိကာ] ရေစားကျင်း၊ ရေဇလား၊ ရေခွက်။ ဥဒက-ဒေါဏိကာယ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၉၀။

ဥဒကဒေါဏိ (ထီ) [ဥဒက+ဒေါဏိ] ရေစားကျင်း၊ ရေဇလား၊ ရေခွက်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကဒေါဏိံ ဥဒကကဋာဟန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၆၀။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၁။) ဥဒကဒေါဏိံပိ ကေဒါရဗှနာဝ ကတံ ဥဒကဘာဇနံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၇။

ဥဒကဓာရဋ္ဌ (ပု)[ဥဒကဓာရာ+အဋ္ဌ] ရေ အလျဉ် ဟူသော အကျိုး။ ဥဒကဓာရဋ္ဌာယ အာပေါကသိဏံ သမာပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။

ဥဒကဓာရာ (ထီ) [ဥဒက+ဓာရာ] ရေအ်လျဉ်။ အန္တလိက္ခာ ဥဒကဓာရာ ပါတုဘဝိတွာ ဘဂဝတော စိတကံ နိဗ္ဗာပေသိ။ ဒီ၊၂။၁၃၅။ ဥဒကဓာရာတိ အဂ္ဂဇာဟုမတ္တာပိ --- ဥဒကဓာရာ အာကာသတော ပတိတွာ နိဗ္ဗာပေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ (-ပဋိသံ။၁၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၊၁၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၃၆။)

ဥဒကဓာရာနိပါတ (ပု) [ဥဒကဓာရာ+နိပါတ] ရေအလျဉ် ကျခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဓာရာနိပါတနိရန္တရ (တိ) [ဥဒက-ဓာရာနိပါတ+နိရန္တရ] ရေအလျဉ် ကျခြင်း၏ အကြားအလပ် မရှိသော၊ အဆက်မပြတ် ရေ အလျဉ်ကျခြင်း ရှိသော။ ဥဒကဓာရာနိပါတ-နိရန္တရံ နဘံ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၉။

ဥဒကဓာရာနိမ္မာန (န) [ဥဒကဓာရာ+နိမ္မာန]

ရေ အလျဉ်ကို ဖန်ဆင်းခြင်း။ ဝေမာဒီနိတိ အာဒိသဒ္ဒေန သင်္ဂဟိတော ဥဒကဓာရာနိမ္မာနာဒိ သင်္ဂဏှာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၈။

ဥဒကဓာရာဝိဿဇ္ဇန (န) [ဥဒကဓာရာ+ ဝိဿဇ္ဇန] ရေအလျဉ်ကို လွှတ်တတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဓာရာဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တ (နု) [ဥဒက ဓာရာဝိဿဇ္ဇန+နာဠိယန္တ] ရေအလျဉ် ကိုလွှတ်တတ်သော ကျည်တောက်ရှိသော ယန္တ ရားစက်။ ဥဒကသေစနနာဠိကာတိ ဥဒကစ္ဆ- ဋ္ဌာဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တာနိ (ဥဒကဓာရာ- ဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တာနိ?)။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။

ဥဒကဓာရာဝိဿန္ဒ(ဝိဿန္ဒနက)ယန္တ (နု) [ဥဒကဓာရာ ဝိဿန္ဒ (ဝိဿန္ဒနက) + ယန္တ] ရေအလျဉ်ကို ယိုထွက်စေတတ်သော ယန္တ ရားစက်။ ဥဒကယန္တ-ကြည့်။

ဥဒကဓာရာဝေဂ (ပု) [ဥဒကဓာရာ+ဝေဂ] ရေအလျဉ်၏ အဟုန်။ ပါသာဏော ဥဒက- ဓာရာဝေဂေန ဘိန္နော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။

ဥဒကဓောဝန (နု) [ဥဒက+ဓောဝန] ရေဆေး ခြင်း။ ဥဒကဓောဝနကရဏဝတ္ထု-ကြည့်။

ဥဒကဓောဝနကရဏ (နု) [ဥဒကဓောဝန+ ကရဏ] ရေဆေးခြင်းကိုပြုခြင်း။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဓောဝနကရဏဝတ္ထု (နု) [ဥဒကဓောဝန ကရဏ+ဝတ္ထု] ရေဆေးခြင်းကို ပြုခြင်း ဟူသော ဝတ္ထု။ အတိအန္တော ပဝေသေတွာ ဥဒကဓောဝနကရဏဝတ္ထုသ္မိံ ။ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၄၆၉။

ဥဒကနိက္ခမန (နု) [ဥဒက+နိက္ခမန] (၁) ရေထွက်ခြင်း။ (ဝိ)(၂) ရေထွက်ရာဖြစ်သော။ (၁) မမကရဏတော ဥဒကနိက္ခမနသဒိသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကနိက္ခမနစ္ဆိဒ္ဒ (နု) [ဥဒကနိက္ခမန+ဆိဒ္ဒ] ရေထွက် ရာအပေါက်၊ ရေထွက်ပေါက်။ တာနိ စ ဥဒကနိက္ခမနစ္ဆိဒ္ဒါနီတိ အာဟ အပ- ဝါဟနစ္ဆိဒ္ဒါနီတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၃။

ဥဒကနိက္ခမနမဂ္ဂ (ပု) [ဥဒကနိက္ခမန+ မဂ္ဂ] ရေထွက်ရာလမ်းကြောင်း။ နိဒ္ဓမနတုမ္ဗန္တိ သဿာဒီနံ အတ္ထာယ ဥဒကနိက္ခမနမဂ္ဂံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၇။

ဥဒကနိဂ္ဂမနမဂ္ဂ (ပု) [ဥဒကနိဂ္ဂမန+မဂ္ဂ] ရေထွက်ရာလမ်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကနိဂ္ဂမနမဂ္ဂသမ္ဗန္ဓ (တိ) [ဥဒကနိဂ္ဂမနမဂ္ဂ + သမ္ဗန္ဓ] ရေထွက်ရာလမ်းနှင့် ပြည့်စုံသော။ နု အပါယသမ္ဗန္ဓန္တိ ဥဒကနိဂ္ဂမနမဂ္ဂသမ္ဗန္ဓံ နု ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။

ဥဒကနိဗ္ဗုဘနဋ္ဌာန(နု) [ဥဒက+နိဗ္ဗုဘန+ဌာန] ရေကို ထွေးရာအရပ်။ နိဗ္ဗုဘနန္တိ ဥဒက- နိဗ္ဗုဘနဋ္ဌာနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၈၈။

ဥဒကနိဒ္ဓမန (နု) [ဥဒက+နိဒ္ဓမန] ရေ မြှုန်ပေါက်၊ ရေထုတ်မြှုန်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကနိဒ္ဓမနံ။ ဝိ၊၄။၂၅၈၊၂၈၃။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၃၄။)

ဥဒကနိဒ္ဓမနတုမ္ဗ (နု) [ဥဒကနိဒ္ဓမန+တုမ္ဗ] ရေထုတ် သောမြှုန်။ သုက္ခတဋ္ဌာကဿ ဥဒက- နိဗ္ဗာဟနဋ္ဌာနံ ဝါ ဥဒကနိဒ္ဓမနတုမ္ဗံ ဝါ ပိဒဟာဝိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃၆။

ဥဒကနိဓာန (နု) [ဥဒက+နိဓာန] (၁) ရေ သိုလှောင်ခြင်း။ (၂) ရေသိုလှောင်ရာ။ (၁) မဟာပေါက္ခရဏိယော ကာရေတွာ တာသု

ဥဒကနိဓာန် ကာရေသိ။ ဇာ၊၄၊၆။၂၃၄။ (၂)သမုဒ္ဒသဒိသံ အညံ ဥဒကနိဓာနံ နာမ နတ္ထိ။ သံ၊၄၊၁။၃၁၊(-၁၁၀။)

ဥဒကနိဗ္ဗ(ဗ္ဗာ)ဟန (န) [ဥဒက+နိဗ္ဗာဟန] (၁) ရေထုတ် ဆောင်ခြင်း၊ ရေလွှဲခြင်း။ (တိ)(၂) ရေထုတ်ဆောင် ရာဖြစ်သော။ (၁) တဿ အရေ အရေ ယင်္ဂိကာနိ ဗန္ဓိတွာ ဧကေန ဒွိဟိ ဝါ ပရိဗ္ဗမိယမာနဿ ဥဒကနိဗ္ဗာဟနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိဇီရ။၅၂၄။ (တိ)(၂) ဥဒက-နိဒ္ဓမနတုမ္ဗ-ကြည့်။

ဥဒကနိဗ္ဗဟနဌာန (န) [ဥဒကနိဗ္ဗဟန+ဌာန] ရေ-ထုတ်ဆောင်ရာ-လွှဲရာ-ဖြစ်သောအရပ်။ ဥဒကနိဒ္ဓမနတုမ္ဗ- ကြည့်။

ဥဒကနိမိတ္တ (န) [ဥဒက+နိမိတ္တ] ရေဟူသော အမှတ်အသား၊ ရေနိမိတ်။ (သိမ်သမုတ် သောအခါ ပြောကြားအပ်သော သိမ်နိမိတ် ရှစ်မျိုးတွင် တစ်မျိုး ဖြစ်သည်။ ရေနိမိတ် အရာဝယ် ရေမရှိရာ အရပ်ဖြစ်မူ လှေ၌ လည်းကောင်း, အိုးစသည်တို့၌ လည်းကောင်း ရေထည့်၍ ရေနိမိတ် မကြားအပ်၊ မြေ၌တည်သော ရေကိုသာ ကြားအပ်၏၊ ၎င်းရေသည်လည်း တွင်း, လေးထောင့်ကန်, တစ်ဘက်ဆည်ကန်, အလိုလို ဖြစ်သော (ဇာတဿရ) အိုင်, ဆားငန်ချောင်း စသည်တို့၌တည်သော မစီးသော ရေသာ အပ်၏။ ရေအလျဉ်, လျှံတက်သော မြစ်, ရေမြောင်း စသည် တို့၌ တည်သော (စီးနေသော) ရေကား မအပ်။ အန္တကအဋ္ဌကထာ-၌ကား နက်သောတွင်း စသည် တို့၌တည်သော ထုတ်ဆောင်ဆွဲငင်၍ ယူအပ်သော ရေကို နိမိတ်မကြားအပ်ဟု ဆိုသည်။ ထိုစကားသည် မကောင်းသဖြင့် ဆိုအပ်သောစကားသာ၊ မိမိအထင် (အတ္တနော မတိ) မျှသာတည်း၊ မစီးမဆင်း တည်တံ့ နေသောရေဖြစ်မူ အယုတ်ဆုံးအားဖြင့် ဝက်တူး အပ်သော အိုင်၌ဖြစ်စေ, ကလေးသူငယ်တို့ ကစားသော ရေအိုင်၌ဖြစ်စေ, သိမ်သမုတ်ခါနီးမှ တွင်းတူး၍ လောင်းထည့်အပ်သော ရေပင် ဖြစ်စေ ကမ္မဝါစာ ရွတ်ဖတ်ပြီးဆုံးသည် တိုင်အောင် တည်လျှင် နည်းသည်ဖြစ်စေ, များသည်ဖြစ်စေ အပ်၏။ သိမ်သမုတ်ပြီး၍ ရေခန်းသွားသော အခါ ထိုရေနိမိတ်ရှိရာ ဌာန၌ အမှတ် အသားပြုလုပ်ရန် ကျောက်ပုံ, သဲပုံ စသည်ကို ပြုလုပ်ထားရမည်၊ ကျောက်တိုင်, သစ်သား တိုင်ကိုသော်လည်း စိုက်ထားရမည်။ ဝိ၊၄၊ ၃။၃၂၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၁၄။) ပဗ္ဗမံ နိမိတ္တာ ကိတ္တေတဗ္ဗာ ပဗ္ဗတနိမိတ္တံ ---နဒီနိမိတ္တံ ဥဒကနိမိတ္တံ။ ဝိ၊၃။၁၄၄။ (-ကင်္ခါ။၀၀။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၄၁-၂။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊၁။၃၀၃-၄။)

ဥဒကနိမုဂ္ဂ (တိ) [ဥဒက+နိမုဂ္ဂ] ရေနစ်-ရေငုပ်-သော၊သူ။ ဂမ္ဘီရမနာဒိတိ အာဒိသဒ္ဒေန ဥဒကနိမုဂ္ဂအသညီဘူတကာလကတ-စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပန္နရူပါရူပဘဝသမင်္ဂီ-နိရောဓသမာပန္နဘာဝေ သင်္ဂဏှာတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၁၆၅။

ဥဒကနိမ္မာန (န) [ဥဒက+နိမ္မာန] ရေကို ဖန်ဆင်း ခြင်း။ ဥဒကနိမ္မာနေ အာပေါကသိဏံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ၊၁။၃၃။

ဥဒကနိဝါရဏ (န) [ဥဒက+နိဝါရဏ] ရေ ကို တားဆီးကြောင်းဖြစ်သောတာရိုး၊ ရေ ကာတာ။ အာဝရဏေန ဝါတိ ဒါရုအာဒီ နိခဏိတွာ ဥဒကနိဝါရဏေန။ ဝိမတိ၊၂။၁၆ရ။

ဥဒကနိဿန္ဒန (တိ) [ဥဒက+နိဿန္ဒန] ရေယိုစီး-ရေယိုထွက်-သော။အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကနိဿန္ဒနလေဏ (န) [ဥဒကနိဿန္ဒန+ လေဏ] ရေယိုစီး-ရေယိုထွက်-သော လိုဏ်ဂူ၊

ရေလိုက်ခေါင်း။ ဥဒကလေဏ- ကြည့်။

ဥဒကနိဿိတ (တိ) [ဥဒက+နိဿိတ] ရေကို မှီသော၊ သတ္တဝါ (ငါး, မိကျောင်း စသည်)။ ယေ ဥဒကနိဿိတာ ပါဏာ၊ တေ နံ ခါဒေယျုံ။ သံ၊၁။၃၂၃။ ဥဒကနိဿိတာတိ မစ္ဆသုံသုမာရာဒယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။

ဥဒကနိဿေက (ပုန) [ဥဒက+နိဿေက] ရေကြွင်းရေကျန်၊ (ရေဆေးထားသော ခြေထောက်မှ ကျကျန် ရစ်သော ရေကြွင်း ရေကျန်)။ ပါဒါနံ ဓောတံ ဥဒကနိဿေက(ဝိ၊ ၃။၁၈၆။)န္တိ ပါဒါနံ ဓောတာနံ ဥဒကနိဿေကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၇။ (-ဝိ၊၃။၂၄၆။)

ဥဒကန္တ(ပုန) [ဥဒက+အန္တ] (၁)(က) ရေ။ (ခ) ရေဟူသော အပိုင်းအခြား။ (၂) ရေ၏အနီး။ (၃) ရေ၏-ရေတို့၏-အဆုံး။ (တိ) (၄) (စင်ကြယ်စေခြင်းငှါ) အဆုံး၌ ယူအပ်သော ရေရှိသော၊ ရေဆေး ခြင်းကိစ္စ အဆုံးရှိသော (မေထုန်အကျင့်) ။ (၁)(က) သာ ဟရိတန္တံ ဝါ ပန္ထန္တံ ဝါ သေလန္တံ ဝါ ဥဒကန္တံ ဝါ--- နိဗ္ဗာယတိ။ မ၊၁။ ၂၄၆။ (-အံ၊၂။၄၅၂။) ဥဒကန္တန္တိ ဥဒကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၃။ ဝိမတိ၊၁။၇၂။) (ခ) အဝဏ္ဏော----ဥဒကန္တံ ပတ္ဘာ အဂ္ဂိ ဝိယ နိဝတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ သာ ဟရိတန္တံ ဝါ ပန္ထန္တံ ဝါ သေလန္တံ ဝါ ဥဒကန္တံ ဝါတိအာဒိသု မရိယာဒါယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၄။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၃၄၇။) (၂) ဥဒကန္တေ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀)တိ ဥဒကသမီပေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၀၃။ (၃) နဒန္တေ ဝါ ဥဒကန္တေ ဝါ ယတ္ထ န ကသီယတိ။ မဟာနိ။၃၇၆။ ဥဒကန္တေတိ ဥဒကာနံ ပရိယန္တေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၉၄။ (တိ)(၄) ဥဒကံ အဿ အန္တေ သုဒ္ဓတ္ထံ အာဒိယတီတိ ဥဒကန္တံ (ဥဒကန္တော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၂၆။

ဥဒကန္တရာယ (ပု) [ဥဒက+အန္တရာယ] ရေဟူသော ဘေးရန်အန္တရာယ်၊ ရေအန္တရာယ်။ (ပါတိမောက်ပြခြင်း၏ အန္တရာယ် ၁၀-မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးဖြစ်သည်၊ ၄င်းအန္တရာယ် ဖြစ်ပေါ်လာပါက ပါတိမောက်ကို အကျဉ်း ပြခွင့် ရှိသည်။) တတြိ မေ အန္တရာယာ ရာဇန္တရာယော ----ဥဒကန္တရာယော။ ဝိ၊၃။၁၅၂။ မေဃော ဝါ ဥဋ္ဌေတိ ဩဃော ဝါ အာဂစ္ဆတိ၊ အယံ ဥဒကန္တရာယော။ ဝိ။ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၀၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၉။

ဥဒကန္တသေဝီ (တိ) [ဥဒကန္တ+သေဝီ] ရေ၏ အနီး ဖြစ်သော ကမ်းစပ်ကို မှီခိုသော၊(ရေမြွေ)။ မဏ္ဍူကဘက္ခာ ဥဒကန္တသေဝီ၊ အာသီဝိသံ မံ အဝိသာသပန္တိ။ ဇာ၊၁။၉၅။ မဏ္ဍူကဘက္ခာတိ စ ဥဒကန္တသေဝီတိ စ ဝဒန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။

ဥဒကန္တိက (ပုန) [ဥဒက+အန္တိက] ရေ၏ အနီး။ တံ ကမ္မံ နိဟိတံ အဋ္ဌာ၊ နိမိဝ ဥဒကန္တိကေ။ ဇာ၊၂။၂၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၇။

ဥဒကပဋ္ဌရန္တ (တိ) [ဥဒက+ပဋ္ဌရန္တ] ရေ-ယိုစီး-ယိုထွက်-သော။ အထဿ ဇလေ ကုမုဒါနိ အဘိရူပါနိ ဥဒကပဋ္ဌရန္တာနိ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။

ဥဒကပ(ပ္ပ)ဋိဂ္ဂါဟက (ပု) [ဥဒက+ပဋိဂ္ဂါဟက] ရေကိုခံယူတတ်သောအရာဝတ္ထု၊ ရေအခံ၊ လက်ဆေးခံ။ သစေ ဥဒကပ(ပ္ပ)ဋိဂ္ဂါဟကော ဟောတိ။ ဝိ၊၄။၃၈၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၃၄။

ဥဒကပဋိစ္ဆက (ပု)[ဥဒက+ပဋိစ္ဆက] ရေကိုခံယူတတ်သောအရာဝတ္ထု၊ ရေခံခွက်။ ဥဒကပဋိစ္ဆကော ဒါရုမယော ဝါ ဒန္တမယော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၈။

ဥဒကပဋိစ္ဆန္န (တိ) [ဥဒက+ပဋိစ္ဆန္န] ရေဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ ဥဒကပဋိစ္ဆန္နော ဝိယ ခါကု

ပိလောတိကာ ပလိဝေဌိတံ ဝိယ စ သတ္တံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂၊ ၄၇၅။

ဥဒကပဋိစ္ဆာဒိ (ထီ) [ဥဒက+ပဋိစ္ဆာဒိ] ရေဟူသော-အဖုံးအလွှမ်း-အကာအကွယ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တိဿော ပဋိစ္ဆာဒိယော ဇန္တာဃရပဋိစ္ဆာဒိံ ဥဒကပဋိစ္ဆာဒိံ ဝတ္ထပဋိစ္ဆာဒိံ။ ဝိ၊၄။ ၂၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၄၃။ (-ဝိ၊၅။၂၁၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁။)

ဥဒကပဋိစ္ဆာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တ (တိ) [ဥဒကပဋိစ္ဆာဒိ+လက္ခဏပ္ပတ္တ] ရေအဖုံးအလွှမ်းဟူသော-လက္ခဏာ-အမှတ်အသား-သို့ရောက်သော။ နာဘိပ္ပမာဏမတ္တံ ဩတရန်တာ၀တာ ဥဒကပဋိစ္ဆာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၃။

ဥဒကပဋ္ဋန (န)[ဥဒက+ပဋ္ဋန] ရေဆိပ်၊လှေဆိပ်၊ သင်္ဘောဆိပ်။ ယောပိ ဥဒကပဋ္ဋနံ ဝါ ထလပဋ္ဋနံ ဝါ နိဿိတော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၁၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၀၈။ သမုဒ္ဒသာမုဒ္ဒိကနဒီနိဿိတံ ဥဒကပဋ္ဋနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။

ဥဒကပတန (န) [ဥဒက+ပတန] (၁) ရေကျခြင်း။ (တိ)(၂) ရေကျရာ ။ (၁) ဥဒကပတနဋ္ဌ-ကြည့်။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကပတနဋ္ဌာန (န) [ဥဒကပတန+ဌာန] ရေကျရာ အရပ်။ ပရိဘောဂေ ပရိဘောဂေတိ ဥဒကပတနဋ္ဌာနတော အဗ္ဘော ပဝေသနေသု နိဿီဒနသယနေသု စ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၇။ (-ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၉၄။)

ဥဒကပတနဋ္ဌာနပရိစ္ဆိန္န (တိ) [ဥဒကပတနဋ္ဌာန+ပရိစ္ဆိန္န] ရေကျရာအရပ်ဖြင့်ပိုင်းခြားအပ်သော။ ဆဒနတော ဥဒကပတနဋ္ဌာနပရိစ္ဆိန္နေ့ ဩကာသေ ဥက္ခိတ္တလေဍ္ဍု ဏောပတော့ နလဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၈၇။

ဥဒကပတနဋ္ဌာနဗ္ဘန္တရ (န) [ဥဒကပတနဋ္ဌာန+အဗ္ဘန္တရ] ရေကျရာအရပ်၏ အတွင်း။ နိဗ္ဗကောသဿ ဟိ ဥဒကပတနဋ္ဌာနဗ္ဘန္တရံ ယံ နာမ။ ကင်္ခါ။ ၁၁၅။

ဥဒကပတနဋ္ဌ (ပု) [ဥဒကပတန+အဋ္ဌ] ရေကျခြင်း အကျိုး။ ပရိမဏ္ဍလံ ဝါတိအာဒိ မဇ္ဈေ ဥဒကပတနဋ္ဌာယ အာကာသင်္ဂဏဝန္တံ သေနာသနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၆။

ဥဒကပတ္တ (ပု၊န) [ဥဒက+ပတ္တ] ရေခွက်။ ဩဒပတ္တကိနီ နာမ ဥဒကပတ္တံ အာမသိတွာ ဝါသေတိ။ ဝိ၊၁။၂၀၃။ န ဘိက္ခဝေ အာဒါသေ ဝါ ဥဒကပတ္တေ ဝါ မုခနိမိတ္တံ ဩလောကေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၂၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၃၇။

ဥဒကပတ္တသဒိ (ထီ) [ဥဒကပတ္တ+သဒိ] ရေခွက် ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ကဋ္ဌိယာဒီနိပိ စ ဥဒကပတ္တသင်္ခမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၃၇။

ဥဒကပပ္ပဋက (ပု) [ဥဒက+ပပ္ပဋက] (က) ရေလွှာ၊(ဝိ၊သင်္ဂဟ၊သျ၊၁။၂၃၆-၌ ရေမြှုဆီဟုမှာထားသည်။ မြေကြီးအတွင်းသို့ ရေဝင်သွားသောအခါ ထိုရေ၏ အထက်ပိုင်းကို ဖုံးအုပ်လျက် သဲနု (သို့မဟုတ်) မြေညက်သည် အလွှာဖြစ်ပြီး ပေါ်လော ပေါ်နေ၏။ ရေခြောက်သွားသော်လည်း ထိုအလွှာသည် လေတိုက်ခတ်သောအခါ လှုပ်ရှားနေ၏။ ၎င်းအလွှာသည် ဥဒကပပ္ပဋက-မည်၏။) (ခ)ရေညှိ။ (က) ဥဒကေန ဂတဋ္ဌာနေ ဥဒကပပ္ပဋကော နာမ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၅။ ဥဒကပပ္ပဋကောတိ ဥဒကေ အန္တောဘူမိယံ ပဝိဋ္ဌေ တဿ ဥပရိဘာဂံ ဆာဒေတွာ တနုကပံသု ဝါ မတ္တိကာ ဝါ ပဋလံ ဟုတွာ ပတမာနာ တိဋ္ဌတိ၊ ပလဝမာနာ ဥဋ္ဌာတိ၊ တသ္မိံ ဥဒကေ သုက္ခေပိ ထံ ပဋလံ ဝါယေန

စလမာနာ တိဋ္ဌတိ၊ တံ ဥဒကပပ္ပဋကော နာမ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၁၆၄။ ဥဒကပပ္ပဋကော နာမ ဥပရိ ထဒ္ဓေါ် ဖရုသဝဏ္ဏော၊ ဟေဋ္ဌာ မုဒုနီလဝဏ္ဏော ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၈။ (-ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။) (၁) သေဝါလပဏကပရိယောနဒ္ဓါတိ သေဝါလေန စ ဥဒကပပ္ပဋကေန စ ပဋိစ္ဆန္နာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇။ ဥဒကပပ္ပဋကေနာတိ နီလမဏ္ဍုကပိဋ္ဌိဝဏ္ဏေန ဥဒကပိဋ္ဌိ ဆာဒေတွာ နိဗ္ဗတ္တေန ဥဒကပိဋ္ဌိကေန ။အံ၊ဋီ၊၃။၅၁။

ဥဒကပဗ္ဗတ (ပု) [ဥဒက+ပဗ္ဗတ] ဥဒကမည်သော တောင်။ ဝေဠုဝနံ ပန ပရိက္ခိပိတွာ ----တတော ဥဒကပဗ္ဗတော နာမ။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၃၉။

ဥဒကပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ဥဒက+ပရိက္ခိတ္တ] ရေဖြင့် ခြံရံ အပ်သော၊ ရေဝိုင်းနေသော။ သေသံ ဥဒကံဝိယ ဥဒကပရိက္ခိတ္တော သြကာသော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၇။

ဥဒကပရိခါ (ထီ) [ဥဒက+ပရိခါ] ရေကျုံး။ ပရိခညာပိ ကဒ္ဒမပရိခံ ဥဒကပရိခံ သုက္ခပရိခန္တိ အပိ ကာရယေ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

ဥဒကပရိဘောဂ (ပု) [ဥဒက+ပရိဘောဂ] ရေကို သုံးဆောင်ခြင်း၊ ရေကိုသုံးဆောင်ရာအခါ၊ (ပါ၊ဇက္ကို၊သစ်)။ ဝနစ္ဆာယပ္ပဝေသနဥဒကပရိဘောဂေသု ဝိယ သုခံ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၁၁။

ဥဒကပရိယန္တ (ပု) [ဥဒက+ပရိယန္တ] (၁) ရေ၏ အဆုံး၊ရေစပ်။ (တိ)(၂) ရေလျှင် အဆုံးအပိုင်း အခြားရှိသော။ (၁) မဟာပထဝီယာဝ ဥဒကပရိယန္တာ အကမ္ပိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၂။) (တိ) (၂) အယံ မဟာပထဝီ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ အနေကပဗ္ဗကာရံ ကမ္ပိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၃။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ ဥဒကပရိယန္တန္တိ ပထဝီသန္ဓာရကဥဒကပရိယောသာနံ ကတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၇။

ဥဒကပရိယန္တိက (တိ) [ဥဒကပရိယန္တ+ဣက] ရေ-သပိတ်ဆေးရေ-ကို ယူခြင်း ဟူသော အဆုံးအပိုင်း အခြားရှိသော၊ သပိတ်ဆေးရေကို ယူသည့်အခါကျမှ ဆွမ်းစားခြင်းကိစ္စ အပြီးသတ် ရပ်တန့် ရခြင်းရှိသော။ သော ဟိ ဥဒကပရိယန္တိကော ဝါ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၆။

ဥဒကပရိယာဒါန (န) [ဥဒက+ပရိယာဒါန] ကုန်ခမ်းသော ရေရှိသော။ ယထာ မစ္ဆာ အပ္ပေါဒကေ ပရိတ္တောဒကေ ဥဒကပရိယာဒါနေ---- ခဇ္ဇမာနာ ဖန္ဒန္တိ။ မဟာနိ။၃၇၊ ၃၂၀။ ဥဒကပရိယာဒါနေတိ ခီဏောဒကေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။

ဥဒကပရိယာယ (ပု) [ဥဒက+ပရိယာယ] အရည်ဟော ဥဒကသဒ္ဒါ၏-ပရိယာယ်-စကားလှယ်။ ရသ-သဒ္ဒေါ ဥဒကပရိယာယော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၆။

ဥဒကပရိယောသာန (တိ) [ဥဒက+ပရိယောသာန] ရေအဆုံးရှိသော။ ဥဒကပရိယန္တ (တိ)(၂)-ကြည့်။

ဥဒကပဝေသက (တိ) [ဥဒက+ပဝေသက] ရေသို့-ဝင်-သက်ဆင်း-သော။ ဥဒကောရောဟက (တိ)(၂)၊ ကြည့်။

ဥဒကပဝေသန (န) [ဥဒက+ပဝေသန] ရေဝင်ခြင်း။ ဥဒကပဝေသနသာဘာဝေန အနဝသုတာ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၄။၂။

ဥဒကပသတ (ပု) [ဥဒက+ပသတ] တစ်လက်ဖက်မျှသော ရေ၊ ရေတစ်လက်ဖက်။ ဥဒကပသတမ္ပိ ဧကာ လဘိတွာ ဒဒတွာ န ပိဝိဿာမိ။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၄၁။

ဥဒကပါတ (ပု) [ဥဒက+ပါတ] (၁)ရေကျခြင်း။ (တိ) (၂) ရေကျရာ ။ (၁) သဟ ဥဒကပါတေန ပထဝီ ကမ္ပိ။ ဝိဋ္ဌ၁။၆၁။ (-ဝိဋ္ဌ၄။၁၂။ ဝိသင်္ဂဟ။၃၇၇။ ကဒါ၊ဋီ၊၅၇။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဥဒကပါတဋ္ဌာန (န) [ဥဒကပါတ+ဋ္ဌာန] ရေကျရာ အရပ်။ နိဗ္ဗကောသဿ ဥဒကပါတဋ္ဌာနေ ဌိတဿ မဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ သုပ္ပပါတော ဝါ မုသလပါတော ဝါ ဃရူပစာရော နာမ။ ဝိဋ္ဌ၁။၂၅၉။

ဥဒကပါတဋ္ဌာနဗ္ဘန္တရ (န) [ဥဒကပါတဋ္ဌာန+အဗ္ဘန္တရ] ရေကျရာ အရပ်အတွင်း။ နိဗ္ဗကောသဿ ဥဒကပါတဋ္ဌာနဗ္ဘန္တရံ ဃရံ နာမ။ ဝိဋ္ဌ၁။၂၅၉။

ဥဒကပါတန (န) [ဥဒက+ပါတန] ရေကိုကျစေခြင်း။ ရေကျခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကပါတနဘယ (န) [ဥဒကပါတန+ဘယ] ရေကို ကျစေခြင်း-ရေကျခြင်း-မှ ကြောက်ခြင်း။ တုမှာကံ သရီရေ ဥဒကပါတနဘယေန န ဩတရတိ။ သံဋ္ဌ၁။၃၃။

ဥဒကပါတိ (ထီ) [ဥဒက+ပါတိ] ရေခွက်။ ကော ဥဒကပါတိ တိဋ္ဌတု။ ဝိဋ္ဌ၁။၄၄။ (-ဝိဋ္ဌ၂။၁၄၂။ ဓမ္မဋ္ဌ၁။၁၂၉။ ဓမ္မဋ္ဌ၂။၁၂၇။ ဇာဋ္ဌ၃။၂၆၈။)

ဥဒကပိစ္ဆိလ(ပိစ္ဆိလ္လ) (ပု) [ဥဒက+ပိစ္ဆိလ (ပိစ္ဆိလ္လ)] ရေညှိ၊ မှော်။ ပဏ္ဏကေနာတိ ဥဒကပိစ္ဆိလေ (ပိစ္ဆိလ္လေ)န။ သံဋီ၊၂။၄၄၇။ အံဋီ၊၃။၅၉။

ဥဒကပိဋ္ဌ (န) [ဥဒက+ပိဋ္ဌ] ရေပြင်။ ဥဒကပိဋ္ဌေ ရဇ္ဇုကေသု တိဏာနိ သန္ထရိတွာ ဌပေန္တိ။ ဝိဋ္ဌ၁။၂၇၆။ ဥဒကပိဋ္ဌေ အလာဗုကဋာဟံ ဝိယ အပ္ပကေနေဝ ဥပ္လဝန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၁။၂၂၇။ ပုရိသော ဥဒကပိဋ္ဌေ နိပန္နံ သုံသုမာရံ ဒိသွာ။ သံဋ္ဌ၂။၂၇။ ဥဒကပိဋ္ဌေ နိပန္နတ္တံ ဥဒကံ ပရိပ္လဝသေန နိပန္နံ။ သံဋီ၊၂။၃၂။

ဥဒကပိဋ္ဌိ (ထီ) [ဥဒက+ပိဋ္ဌိ] ရေပြင်။ ဥဒကပိဋ္ဌိ ဆာဒေတွာ နိဗ္ဗတ္တပဏ္ဏကေန ပရိယောနဒ္ဓေ။ သံဋ္ဌ၃။၂၁၀။ (-အံဋ္ဌ၃။၁၇၀။ ဓမ္မဋ္ဌ၁။၃၅၅။ မဟာနိဋ္ဌ၁၃၆၊၃၂၉။ သံဋီ၊၁။၃၂၂။ သံဋီ၊၂။၂၅၀။)

ဥဒကပိဋ္ဌိက (တိ) [ဥဒကပိဋ္ဌိ+ဣက] ရေပြင်၌ဖြစ်သော၊ (ရေမှော်၊ရေညှိ)။ ဥဒကပပ္ပဋက-ကြည့်။

ဥဒကပိပါသာ (ထီ) [ဥဒက+ပိပါသာ] ရေငတ်-ရေမွတ်သိပ်- ခြင်း။ သော တံ ပေါက္ခရဏိံ အာဂမ္မ ဝိနေယျ ဥဒကပိပါသံ။ မ၁။၃၅၂။ (-စူဠနိ။၂၆၆။ မဋ္ဌ၃။၁၂၄။)

ဥဒကပိပါသာဝိနယန (န) [ဥဒကပိပါသာ+ဝိနယန] ရေငတ်ခြင်းကိုပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ဥဒကံ အနောရောဟန္တဿ ဥဒကံ နိဿာယ ဥဒကပိပါသာဝိနယနံ ----နတ္ထိ။ အံဋီ၊၂။၃၂၇။

ဥဒကပုဉ္ဆန (န) [ဥဒက + ပုဉ္ဆန] ရေသုတ်အဝတ်၊ ရေသုတ်ပုဝါ။ ဥပါဟနာ ပါဒုကာယော၊ အထော ဥဒကပုဉ္ဆနေ ။ အပ၊ ၁။ ၃၅၂။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၇။)

ဥဒကပုဉ္ဆနစောဠ (ပု) [ဥဒကပုဉ္ဆန+စောဠ] ရေသုတ် -ပုဆိုး-အဝတ်။ ဥဒကပုဉ္ဆနစောဠေ ဒတွာ ဗုဒ္ဓေ ဂဏုတ္တမေ။ အပ၁။၃၆၄။

ဥဒကပုဉ္ဆနီ (ထီ) [ဥဒက + ပုဉ္ဆနီ] ရေသုတ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကပုဉ္ဆနိံ စောဠကေနပိ ပစ္စုဒ္ဓရိတုံ။ ဝိ၄။၂၆၀။ (-ဝိ၂။၂၁၀။ ဝိဋ္ဌ၄။၅၁၀၄။ ကဒါ။၂၆၄။)

ဥဒကပုဏ္ဏ (တိ) [ဥဒက+ပုဏ္ဏ] ရေဖြင့်ပြည့်သော။ ပူရော ဝိဝရောတိ ဥဒက-

ပုဏ္ဏော အပါရုတမုခေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀၈။)

ဥဒကပုပ္ဖု(ပုဗ္ဗု၊ဗုဗ္ဗု)ဠ (ပုံန) [ဥဒက+ပုပ္ဖု(ပုဗ္ဗု၊ဗုဗ္ဗု)ဠ] ရေပွက်၊ ရေပူဖေါင်း၊ ရေစီဖေါင်း။ ဥဒကပုပ္ဖုဠူဒယော ဝိယ ဓုရဘာဝဝိရဟိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၅။) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ သရဒသမယေ ထုလ္လဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကေ ဥဒကပုဗ္ဗုဠံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ နိရုဇ္ဈတိ စ။ သံ၊၂။၁၁၅။ (-မဟာနိ။၃၂၁။ စူဠနိ။၁၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉၊၂၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။) သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏ ထုလ္လဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကဗုဗ္ဗုဠံ ခိပ္ပံယေဝ ပလိုဇ္ဇတိ။ အံ၊၂။၅၀၂။ (-စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၁၈၈။) ပုပ္ဖုဠ ၊ပုဗ္ဗုဠ ၊ဗုဗ္ဗုဠ-လည်းကြည့်။

ဥဒကပုဗ္ဗု(ဗုဗ္ဗု)ဠက (ပုံန) [ဥဒက+ပုဗ္ဗု(ဗုဗ္ဗု)ဠက] ရေပွက်၊ ရေပူဖေါင်း၊ ရေစီဖေါင်း။ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒါဒိဘာဝတော ဥဒကဗုဗ္ဗုဠကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၁၉၃။ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကပိဋ္ဌေ မဟန္တာနိ မဟန္တာနိ ဥဒကဗုဗ္ဗုဠကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၈၁။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၆။ မ၊ဋီ၊၁။၃၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၄၄။)

ဥဒကပူဇက (တိ) [ဥဒက+ပူဇက] ရေဖြင့် ပူဇော်သော၊ သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥဒကပူဇကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထာ။ အပ၊၁။၁၅၇၊၃၀၆။

ဥဒကပူဇကတ္ထေရ (ပု) [ဥဒကပူဇက+ထေရ] ရေဖြင့် ပူဇော်သောထေရ်။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓန္တိအာဒိကံ အာယသ္မတော ဥဒက-ပူဇကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂၄။

ဥဒကပူဇာ (ထီ) [ဥဒက+ပူဇာ] ရေဖြင့်ပူဇော်ခြင်း။ ဇာတိဗျူဂ္ဂေ့ သိဉ္စိတုံ ဥဒကပူဇံ ကာတုံ ရဇနံ ပစိတုံ လဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

(-သာရတ္ထ၊၂။၁၆၇။) ဥဒကပူဇန္တိ စေတိယင်္ဂဏေ သိဥ္စနာဒိပူဇံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၀၄။

ဥဒကပူရ (တိ) [ဥဒက+ပူရ] ရေဖြင့် ပြည့်သော။ တေန ဂတမဂ္ဂေ ဥဒကပူရာနိ စေဝ ဝိဝိဓေသဿဖလာဖလာနိ စ တာနိ တာနိ ဌာနာနိ ပညာယန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၃။၂၆၈။)

ဥဒကပ္ပဋိဂ္ဂဟ (ပု) [ဥဒက+ပဋိဂ္ဂဟ] ရေကိုခံယူတတ် သောဝတ္ထု၊ ရေအခံ၊ လက်ဆေးခံ။ ဥဒကပ္ပဋိဂ္ဂဟေ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၈၁။

ဥဒကပ္ပဒေသ (ပု) [ဥဒက+ပဒေသ] ရေရှိရာအရပ်။ ဝိပန္နဋ္ဌနာဝါ ပန ယံ ယံ ဥဒက-ပ္ပဒေသံ ဖရိတွာ ဌိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၉။

ဥဒကပ္ပနသုတ္တ (နံ) [ဥဒကပ္ပန+သုတ္တ] (နည်းသော) ရေနှင့်တူစွာ ကြံစည်၍ ဟောသောသုတ်။ ဥဒကပ္ပနသုတ္တံ၊ ဣဒံ မရဏံ။ ပေဋကော။ ၁၇၂။

ဥဒကပ္ပဝါဟ (ပု) [ဥဒက+ပဝါဟ] ရေအလျဉ်။ သောတန္တိ ဥဒကပ္ပဝါဟော ဝုစ္စတိ။ ကခါ၊ဋီ၊ သစ်။၁၄၅။ နဒီသောတောဝ နဒိယံ ဥဒက-ပ္ပဝါဟော ဝိယ ဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၄၈။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၉၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၉။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၆၃။

ဥဒကပ္ပဝေသန (တိ) [ဥဒက+ပဝေသန။(ထီ-ဠ် ဥဒကပ္ပဝေသနီ)] ရေဝင်-ရေယို-သော။ ဒကမေသိန္တိ ဥဒကဒါယိံ ဥဒကပ္ပဝေသနိံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၇။

ဥဒကပ္ပဝေသနီ (ထီ) [ဥဒကပ္ပဝေသန+ဤ] ရေဝင်-ရေယို-သော။အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကပ္ပသာဒက(တိ) [ဥဒက+ပသာဒက] ရေကို

ကြည်လင်စေတတ်သော။ ရညော စ ဥဒက-ပ္ပသာဒကော မဏိ ဘဝေယျ။ မိလိန္ဒ။၃၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၆၂။

ဥဒကပ္ပသာဒကမဏိ (ပု) [ဥဒကပ္ပသာဒက+မဏိ] ရေကို ကြည်လင်စေတတ်သော ပတ္တမြား။ ပသာဒနရသာ ဥဒကပ္ပသာဒကမဏိ ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၄။

ဥဒကပ္ပဟာရ (ပု) [ဥဒက+ပဟာရ] ရေဖြင့်-ပုတ်ခတ်-ပက်ဖျန်း-ငြိမ်းသတ်-ခြင်း။ ဥဒက-ပ္ပဟာရေန ဇာလံ အပ္ပဝတ္တံ ကတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။ (-မ၊ဋီ၊၂။၂ရ၃။)

ဥဒကဖါသုက (တိ)[ဥဒက+ဖါသုက] ရေဖြင့် ချမ်းသာခြင်း ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဖါသုကဋ္ဌာန (နပုံ) [ဥဒကဖါသုက+ဌာန] ရေဖြင့် ချမ်းသာရာ-ရေရရှိလွယ်ရာ-အရပ်။ ဇောဓိသတ္တော ပန နဂရေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဥဒကဖါသုကဋ္ဌာနေ မိဿကောဒနံ ဘုဉ္ဇိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။(-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄ဂ။)

ဥဒကဖုသိတ (နပုံ) [ဥဒက+ဖုသိတ] ရေပေါက်၊ ရေစက်။ ဒေဝ ဝါ ဟိဏိ ဝါ ဥဒကဖုသိတာနိ ဥဒ္ဓရေယျ။ သံ၊၁။၃၅၃။ ဥဒကဖုသိတာနိ့တိ ဥဒကဗိန္ဒူနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ (-ဝိ၊၂။၁၅ရ။ မ၊ ၃။၃၄၉။ သံ၊၂။၃၉၅။ သံ၊၃။၄၀၁။)

ဥဒကဖုသိတဂဏနာ (ထီ) [ဥဒကဖုသိတ +ဂဏနာ] ရေပေါက်အရေအတွက်။ တဥ္စ ဒုက္ကရံ ဥဒကဖုသိတဂဏနာယ အကတွာ။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၃၃၅။

ဥဒကဖုသိတသမ္ဘိဿ (တိ) [ဥဒကဖုသိတ + သမ္ဘိဿ] ရေပေါက်နှင့်ရောနှောသော။ သတ္တာဟဝဒ္ဒလိကာ ဥဒကဖုသိတသမ္ဘိဿေန သီတဝါတေန------အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။

(-ဝိမတိ၊၂။ဂ၆။)

ဥဒကဗဟုဘာဝ (ပု) [ဥဒက+ဗဟုဘာဝ] ရေများသည်၏အဖြစ်၊ ရေများခြင်း။ တသ္မာ သာ ဝီထိ ဥဒကဗဟုဘာဝေန နာဂါနုရူပတာယ နာဂဝီထိတိ သမညာ ဂတာ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၄။

ဥဒကဗိန္ဒု (ပုံနပုံ) [ဥဒက+ဗိန္ဒု] ရေပေါက်။ ယာဝ ဥဒကဗိန္ဒုမ္ပိ မေ ဒယာ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ မ၊၁။၁၁၂။ ယာဝ ဥဒကဗိန္ဒုမ္ပိတိ ယာဝ ဥဒကထေဝကေပိ မမ ဒယာ ပစ္စုပ-ဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄ဂ။)

ဥဒကဗီဇက (တိ) [ဥဒက+ဗီဇ+က] ရေမျိုးစေ့-ရေဇာတ်-ရှိသော။ ဣမေ ခေါ ပန ဥဒက-ဗီဇကာ သုခုမာလာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၄။

ဥဒကဗုဗ္ဗုဠ (ပုံနပုံ) [ဥဒက+ဗုဗ္ဗုဠ] ရေပွက်၊ ရေပူဖေါင်း၊ရေစီဖေါင်း။ ဥဒကပုပ္ဖုဠ-ကြည့်။

ဥဒကဗုဗ္ဗုဠက (နပုံ) [ဥဒကဗုဗ္ဗုဠ+က] ရေပွက်၊ ရေပူဖေါင်း၊ရေစီဖေါင်း။ ဥဒကပုပ္ဖုဠက-ကြည့်။

ဥဒကဗ္ဘာဟတ (တိ) [ဥဒက+အဗ္ဘာဟတ] ရေသည်-ရှေး ရှုဆောင်-တိုက်ခတ်-အပ်သော။ ဥဒကဗ္ဘာဟတာနိ ဿ စိဝရာနိ အလ္လာနိ ဇာတာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၁။ ဥဒကဗ္ဘာဟတာနီတိ ဥဒကေန အဘိအာဟတာနိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၉၅။

ဥဒကဘာယ (နပုံ) [ဥဒက+ဘယ] ရေဘေး။ စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဘယာနိ ----- အဂ္ဂိဘယံ ဥဒကဘယံ ရာဇဘယံ။ အံ၊၁။၄၃၆။ (-အဘိ၊ဝိ။၃၉၀။ မဟာနိ၊၂၈၉။)

ဥဒကာဘရိတ (တိ) [ဥဒက+ဘရိတ] ရေဖြင့် ပြည့်သော။ အနာမသိတွာ ဥဒကာဘရိတာနိ နိန္နဋ္ဌာနာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆ရ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။)

ဥဒကဘာဇန (နု) [ဥဒက+ဘာဇန] ရေခွက်၊ ရေဗူး။ ဥဒကဘာဇနံ န သံဝိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၄။၂၆၀။ အာသန္နသာလာယ ဥဒကဘာဇနံ ရိတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၅၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၆။

ဥဒကဘာရ (ပု) [ဥဒက+ဘာရ] ရေတည်းဟူသောဝန်။ အထ ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ ဥဒကဘာရံ အာဒါယ။ မ၊၃။၁၃၈။

ဥဒကဘာဝါဝိဋ္ဌာန(နု) [ဥဒက+ဘာဝ+အဝိဋ္ဌာန] ရေ-အဖြစ်-ဖြစ်အောင်-အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း။ တတြာတိ တသ္မိံ ပထဝိယာ ဥဒကဘာဝါ-ဓိဋ္ဌာနေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆။

ဥဒကဘိန္န (တိ) [ဥဒက+ဘိန္န] ရေသည်-ခွဲ-ဖျက်ဆီး-အပ်သော။ ကန္ဒရံ(ကန္ဒရော)နာမ "က"န္တိလဒ္ဓနာမေန ဥဒကေန ဒါရိတော ဥဒကဘိန္နော ပဗ္ဗတပဒေသော။ သံ၊၄၊၂။၅၁။ အံ၊၄၊၂။၂၂၃။

ဥဒကဘိန္နဋ္ဌာန (နု) [ဥဒကဘိန္န+ဌာန] ရေသည်-ခွဲ-ဖျက်ဆီး-အပ်သောအရပ်။ ဥဒက-ဘိန္နဋ္ဌာနေ သကဋစက္ကံ လဂ္ဂိ။ အံ၊၄၊၂။၁၇၇။ (-ဇာ၊၄၊၁။၁၄။)

ဥဒကဘိန္နောကာသ (ပု) [ဥဒကဘိန္န+ဩကာသ] ရေသည်-ခွဲ-ဖျက်ဆီး-အပ်သောနေရာအရပ်။ ဥဒကဘိန္နောကာသံ သလ္လ-က္ခေတွာ။ ဇာ၊၄၊၁။၁၅။

ဥဒကဘီရုက (တိ) [ဥဒက+ဘီရုက] ရေကြောက်သော၊သူ။ ဥဒကဘီရုကော ပုရိသော ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနေယေဝ နိမုဇ္ဇိတွာ။ အဘိ၊၄၊၃။၁၀၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။ (-ဇာ၊၄၊၇။၅။)

ဥဒကဘီရုကဇာတိက (တိ) [ဥဒကဘီရုက+ဇာတိ+က] ရေကို ကြောက်သောသဘောရှိသော၊သူ။ တေ ပန ဒွေပိ ဥဒကဘီရုက-ဇာတိကာဝ။ ဇာ၊၄၊၆။၁၇၂။

ဥဒကဘေရိ (ထီ) [ဥဒက+ဘေရီ] ရေထည့်ထားအပ်သောစည်၊ ရေစည်။ ဥဒကဘေရိတိ ဥဒကေန ပက္ခိတ္တာ ဘေရီ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၆၄။

ဥဒကဘေရိဝါဒိတ (နု) [ဥဒကဘေရိ+ဝါဒိတ] ရေစည်တီးခြင်း၊ ရေစည်တီးသံ၊ ရေ၌အိုးကို မှောက်၍ တီးခြင်း(ရွှေဥမင်နိသျ)။ ယံကိဉ္စိ ဝါဒိတန္တိ-----အန္တမသော ဥဒကဘေရိ-ဝါဒိတမ္ပိ။ ဝိ၊၄၊၃။၂၀၁။ (-ကင်္ခါ။၃၁၇။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၄၇၁။)

ဥဒကမဂ္ဂ (ပု) [ဥဒက+မဂ္ဂ] ရေဝင်လမ်း။ ပဍ္ဍမံ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ပဋ္ဌုဟိ ဥဒကမဂ္ဂေဟိ ဥဒကံ ပဝိသိတွာ။ သံ၊၄၊၂။၇၃။ အံ၊၄၊၂။၃၆၈။

ဥဒကမဏိက (ပု) [ဥဒက+မဏိက] (၁) ကြီးသော ဝမ်းရှိသောရေအိုး၊ ရေလှောင်အိုးကြီး၊ အိုးစရည်း။ (၂) ရေပေါက်။ (၁) ဥဒကမဏိကံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ (ဥပဋ္ဌပေတွာ)။ မ၊၂။၁၆။ သံ၊၂။၃၈၉။ ဥဒါန။၁၈၄။ ဥဒကမဏိကန္တိ မဟာကုစ္ဆိကံ ဥဒကစာဋိံ။ မ၊၄၊၃၊၁၃။ သံ၊၄၊၃။၈၈။ ဥဒါန၊၄။၃၆၉။ (၂) ဃဋံ ဉီရုမ္ဘိ ဌပေတွာ ဥဒကမဏိကာနံ ပဇ္ဇောဒံ အာဂမယမာနော အဋ္ဌာသိ။ သံ၊၄၊၂။၂၅၃။ ဥဒကမဏိကာနန္တိ ဥဒကထေဝါနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၄။

ဥဒကမတ္တုက (ပု) [ဥဒက+မတ္တုက] ရေ၌ဖြစ်သော ဖါး၊ ရေဖါး။ မဏ္ဍူကန္တိ ထလမဏ္ဍူကံ၊ သော ဟိ ဥဒ္ဓုမာယိကာတိ ဝုစ္စတိ၊ န ဥဒကမဏ္ဍူကော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။

ဥဒကမတ္တလာဘီ (တိ) [ဥဒကမတ္တ+လာဘီ] ရေမျှကို ရသော၊သူ။ ဥဒကမတ္တလာဘီ ဝိဂ အညောပိ ဥဒ္ဒေသဘတ္တံ အလဘိတွာ။

ဝဇီရ။၅၂၉။

ဥဒကမတ္တသိတ္တ (တိ) [ဥဒကမတ္တ+သိတ္တ] ရေမျှဖြင့် -သွန်းလောင်းအပ်-ပြွတ်ဖြောအပ်-သော။ ဥဒကမတ္တသိတ္တံ အလောဏကပဏ္ဏ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၇။)

ဥဒကမတ္တက (ပု၊န) [ဥဒက+မတ္တက] ရေ၏ အထက်၊ ရေပေါ်။ ဥဒကမတ္တကေ သာခါယ ကေဖလမ္ပိ အနဝသေသေတွာ ။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။

ဥဒကမလ (န) [ဥဒက+မလ] ရေ၏ အညစ်အကြေး၊ရေညှိ။ ပဏကန္တိ ဥဒကမလံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၉၈။ (-မူလဋီ၊၁။၈၉။) ဥဒကလ္လေ-လည်းကြည့်။

ဥဒကမလ္လက (ပု၊န) [ဥဒက+မလ္လက] ရေခွက်။ ပုရိသော လောဏကပလ္လံ ပရိတ္တေ ဥဒကမလ္လကေ ပက္ခိပေယျ။ အံ၊၁။၂၅၁။ ဥဒကမလ္လကေတိ ဥဒကသရာဝေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၆။

ဥဒကမာတိကာ (ထီ) [ဥဒက+မာတိကာ] ရေလာသော မြောင်း၊ ရေသွင်းမြောင်း။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကမာတိကံ ဥဒကနိဒ္ဓမနန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၆၀။ ဥဒကမာတိကန္တိ ဥဒကဿ အာဂမနမာတိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၁၄၁။)

ဥဒကမာဠက (ပု) [ဥဒက+မာဠက] ရေအိုးစင်။ ဇန္တာဃရံ အဂ္ဂိသာလံ ၊အ‌‌ေ သာ ဥဒကမာဠကံ။ အပ၊၁။၄၂။ ထေရဂ္ဋ္ဌ၊၁။၄၆၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၀။)

ဥဒကမိဿ (တိ) [ဥဒက+မိဿ] ရေနှင့် ရောသော။ ယဒိ ဥဒကမိဿံ ဥဒကဂတိကံ ဟောတိ။ ဝဇီရ။ ၄၈၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၉။)

ဥဒကမိဿက (တိ) [ဥဒက+မိဿက] ရေနှင့် ရောသော။ ဥဒကတေလက-ကြည့်။

ဥဒကမုတ္တ (တိ) [ဥဒက+မုတ္တ] ရေမှလွတ်ရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကမုတ္တဋ္ဌာန (န) [ဥဒကမုတ္တ+ဌာန] ရေမှလွတ်ရာ အရပ်။ ဂုဟာတိ ပံသုဂုဟာ၊ သာ ဥန္နမေ ဥဒကမုတ္တဋ္ဌာနေ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၀၇။)

ဥဒကယန္တ (န) [ဥဒက+ယန္တ] ရေအလျဉ်ကို ယို ထွက်စေသော ယန္တရားစက်၊ ရေစက်၊ ရေထုတ်စက်၊ရေငင်စက်။ တေသု တေသု ပဒေသေသု ဥဒကယန္တာနိ ကရောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉၊၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၁။ ဥဒကယန္တာနီတိ ဥဒကဓာရာဝိဿန္ဒ(ဝိဿန္ဒနက)ယန္တာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၄၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။ ဥဒကယန္တာနီတိ ဥဒကဝါဟကယန္တာနိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၅။

ဥဒကရက္ခသ (ပု) [ဥဒက+ရက္ခသ] ရေကို စောင့်သော-ရက္ခိုသ်-ဘီလူး၊ ရေစောင့်ဘီလူး။ ဝိရူပေါ ဗီဘစ္ဆော ဥဒကရက္ခသော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၃၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။၈၁။)

ဥဒကရဟဒ (ပု) [ဥဒက+ရဟဒ] (၁) သမုဒ္ဒရာ။ (၂) ရေအိုင်၊ ရေကန်။ (၁)(၂) ဥဒကရဟဒေါ စ နာမ ကတ္ထစိ သမုဒ္ဒေါပိ ဝုစ္စတိ --- ကတ္ထစိ ဇလာသယောပိ ---၊ သော ဟိ ဥဒကဝသေန ရဟော ဧကန္တရဟာဒိကံ ဒဒါတီတိ ဥဒကရဟဒေါ၊ ဩကာရဿ အကာရံ ကတွာ။ သဒ္ဒဝိဒူ ပန ဥဒကံ ဟရ- တီတိ ဥဒကရဟဒေါ နိရုတ္တိနယေနာတိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၆၃။ (၁) ရဟဒေါတိ ဥဒကရဟဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ ဥဒကရဟဒေါဘိ ဇလဓိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၃။ (၂) သေယျထာပိ မဟာရာဇ ဥဒကရဟဒေါ ဂမ္ဘီရော ဥဗ္ဘိဒေါဒကော။ ဒီ၊၁။၇၀။ (-မ၊၁။၃၄၅။ မ၊

၂။ ၂၀၈။ မ၃။၁၃၅။) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကရဟဒေါ အာဝိလော လုဠိတော ကလလီဘူတော။ အံ၊၁။၈။ ဥဒကရဟဒေါတိ ဥဒကဒဟော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ဥဒကပုဏ္ဏော ရဟဒေါ ဥဒကရဟဒေါ။ အံ၊ဋီ၊၁။၉၈။

ဥဒကရဟဒသုတ္တ (န) [ဥဒကရဟဒ+သုတ္တ] ရေအိုင် လေးမျိုးနှင့်တူသော ပုဂ္ဂိုလ်လေးမျိုးကို ဟောကြား ရာဖြစ်သောသုတ်၊ ဥဒကရဟဒ-သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ- နိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊၁။၄၁၉-၄၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။

ဥဒကရဟဒူပမ (တိ) [ဥဒကရဟဒ+ဥပမာ] ရေအိုင် ဥပမာရှိသော၊ ရေအိုင်နှင့်တူသော။ စတ္တာရော ဥဒကရဟဒူပမာ ပုဂ္ဂလာ။ အံ၊ ၁။၄၁၉။ အဘိ၊ပု။၁၀၈၊၁၅၃။

ဥဒကရာဇီ (ထီ) [ဥဒက+ရာဇိ] ရေ၏ အရေး အကြောင်း။ တီရေ အက္ကန္တဥဒကလေခါ နာမ ကာလုဿိယံ ဂတာ တီရသမ္ပိပေ ဥဒကရာဇီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၅။

ဥဒကရာသိ (ပု) [ဥဒက+ရာသိ] ရေအစု။ မဟာ ဧသော ဘိက္ခဝေ ဥဒကရာသိ မဟာ ဥဒကဏ္ဏဝေါ။ သ၊၂။၃၆၇။ နေတ္တိ။၁၃၃။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၂။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၃၁၀။)

ဥဒကရူဟ (တိ) [ဥဒက+ရုဟ] ရေ၌-ဖြစ်သော-ပေါက်သော။ ဥဒကရူဟာ စ ယေ'တ္ထိ ပုပ္ဖဇာတာ။ ဝိမာန။၅၁။ ဥဒကရူဟာတိ ယထာဝုတ္တေ ပဒုမာဒိကေ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၇။

ဥဒကလသိကာ (ထီ) [ဥဒက+လသိကာ] ရေ အညစ်အကြေး၊ ရေအစေး၊ ရေညှိ။ ဥဒက-ဧလ္လိက- ကြည့်။

ဥဒကလေခါ(ထီ) [ဥဒက+လေခါ] ရေ၌ရေးခြစ် အပ်သော အရေးအကြောင်း။ အယံ ဝေရုပေါ ပုဂ္ဂလော ဥဒကလေခါ ဝိယ ခိပ္ပံ သံသန္ဒနတော ဥဒကလေခူပမောတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။

ဥဒကလေခူပမ (တိ) [ဥဒကလေခါ+ဥပမာ] ရေ၌ ရေးခြစ်အပ်သော အရေးအကြောင်း-လျှင်ဥပမာ ရှိသော-နှင့်တူသော။ တယောမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ-----ဥဒကလေခူပမော ပုဂ္ဂလော။ အံ၊၁။၂၈၆။ အဘိ၊ပု။၁၀၆။ (-အဘိ၊ပု။၁၃၇။)

ဥဒကလေဏ (န) [ဥဒက+လေဏ] ရေလှိုက်ဂူ၊ ရေလှိုက်ခေါင်း။ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကလေဏံ မာပေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ထေရဿ ဥဒက-လေဏံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နကာလောဝိယ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ ဥဒကလေဏန္တိ ဥဒကနိဿန္ဒနလေဏံ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၂၁။

ဥဒကလေသ (ပု) [ဥဒက+လေသ] ရေနှင့် တူသော အရာ၊ ရေအတု။ န ဧတ္ထ ဥဒကံ သန္ဒတိ ဥဒကလေသော နာမေသ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၀။ ဝါတလေသ(သံ၊ဋီ၊၂။၂၆၄)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဥဒကဝဍ္ဎိ (ထီ) [ဥဒက+ဝဍ္ဎိ] ရေလုံးရေခဲ၊ ရေအစု၊ရေအလျဉ်။ ဥဒကဿ ဓာရာတိ ဥဒကဝဍ္ဎိယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၁။ ဥဒကဝဍ္ဎိယောတိ ဥဒကက္ခန္ဓာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၉။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၉။)

ဥဒကဝဍ္ဎန (တိ) [ဥဒက+ဝဍ္ဎန] ရေ၏ တိုးပွားရာ-ရေကြီးရာ-ဖြစ်သော။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကဝဍ္ဎနသမယ (ပု) [ဥဒကဝဍ္ဎန+သမယ] ရေ၏ တိုးပွားရာ-ရေကြီးရာ-အခါ။ ဥဒက-

၂၇၉၀၁

ဝနုနသမယေ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄)တိ သဗ္ဗဒိဝသေသု ----ဥဒကာဿ ဝနုနသမယေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၃။

ဥဒကဝတ္ထုပဋိစ္ဆာဒိ (ထီ) [ဥဒက+ဝတ္ထု+ ပဋိစ္ဆာဒိ] ရေဟူသော အဖုံးအလွှမ်း ၊ အဝတ်ဟူသော အဖုံး အလွှမ်း။ သေ နယော ဥဒကဝတ္ထုပဋိစ္ဆာဒီသုပိ။ ဝဇီရ၊၅၂၄။

ဥဒကဝတ္တု (နပ) [ဥဒက+ဝတ္တု]ရေနှင့်စပ်သော- ဝတ္တု-အကြောင်းအရာ၊ ရေကိုခိုးသော ရဟန်းအကြောင်း။ ဥဒကဝတ္တုသ္မိံ ယဒါ ဥဒကံ ဒုလ္လဘံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

ဥဒကဝပ္ပ (တိ) [ဥဒက+ဝပ္ပ] ရေဖြင့် စိုက် ပျိုးအပ်သော။ ဥဒကဝပ္ပေ ဗီဇေဟိ အပ္ပ- တိဋ္ဌိတောကာသေ---ဥဒကေန အာသိတ္တံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။

ဥဒကဝမန (တိ) [ဥဒက+ဝမန] ရေကို အန်ထုတ်သော။ နိကုဇ္ဇိတဘာဇနေ ဥဒက- ဝမနော ယထာ န တံ ပုန မုခေန ဂဏှာတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၁။

ဥဒကဝန္တ (တိ) [ဥဒက+ဝန္တု] ရေရှိ-ရေနှင့် ပြည့်စုံ-သော။ ဥဒကဝန္တံ ဖလမရိယပူဇိတံ။ ဇာ၊၂။၁၀၈။ ဥဒကဝန္တန္တိ တေသု တေသု ဌာနေသု ဥဒကသမ္ပန္နံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၃။

ဥဒကဝါတ (ပု) [ဥဒက+ဝါတ] ရေနှင့် ရောသော လေ။ ဥဒကဝါတဉ္စ ဒဒေယျ။ သံ၊ ၃။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၅။ ဥဒကဝါတံ ဒဒေယျာတိ ဥဒကမိဿံ ဝါတံ ဥပနေယျ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၅၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။)

ဥဒကဝါရ (ပု) [ဥဒက+ဝါရ] (ပေးအပ်သော) ရေ၏- အလှည့်-အကြိမ်။ ရေ-ပေး-ခပ်- အလှည့်-အကြိမ်။ ယော ဥဒကဝါရေ သမ္ပတ္တေ န လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ ဥဒကဝါရံ ပဋိသေဓေန္တိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၁၇။ ဥဒကဝါရန္တိ ကေဒါရေသု သဿာနံ ဒါတဗ္ဗဥဒကဝါရံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၄၀။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၉၀။)

ဥဒကဝါရက (ပု) [ဥဒက+ဝါရက] ရေခပ်- အိုး-ပုံး၊ရေငင်ပုံး။ တတြ နေဝဿ ရဇ္ဇု န ဥဒကဝါရကော။ သံ၊၁။၃၃၉။ ဥဒက- ဝါရကောတိ ဥဒကဥဿိဉ္စနဝါရကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။)

ဥဒကဝါရကာလ (ပု) [ဥဒကဝါရ+ကာလ] ရေအလှည့် အကြိမ်-ရောက်ရာ-ဖြစ်ရာ-အခါ။ ဥဒကဝါရကာလေ ဥဒကံ အလဘန္တာနံ မိလာတဘာဝေန အညထတ္တံ ဘဝေယျ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။

ဥဒကဝါလိကာ (ထီ) [ဥဒက+ဝါလိကာ] ရေစိုသော သဲ။ ဥဒကအာဝါဋေ ပဝေသေတွာ ဥဒကဝါလိကာယ ပူရေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၄၁။ ဥဒကဝါလိကာယာတိ ဥဒက- တိန္တေန မရုနာ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇၀။

ဥဒကဝါသစုဏ္ဏ (နပ) [ဥဒက+ဝါသစုဏ္ဏ] ရေကို ထုံမွှေးစေကတ်သော အမှုန့်။ ဝါသတ္ထာယ နာနာပုပ္ဖါနိ စေဝ ဥဒကဝါသ- စုဏ္ဏာနိ စ ပက္ခိပိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၈၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၉။

ဥဒကဝါသီ (တိ) [ဥဒက+ဝါသီ] ရေ၌နေလေ့ရှိ ...ကာ၊သူ။ ဒကာသယာတိ ဥဒကဝါသိနော မစ္ဆကစ္ဆပါဒယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။

ဥဒကဝါဟ (ပု) [ဥဒက+ဝါဟ] ရေအလျဉ်၊ ...ရစီးကြောင်း။ ကော် နာဂဘဝနဂါမီ ဥဒကဝါဟံ ပတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၅။

ဥဒကဝါဟက (ပု) [ဥဒက+ဝါဟက] (၁) ရေအလျဉ်။ (၂) ရေမြောင်း၊ ရေမြောင်းကြီး၊

မြောင်းမကြီး။ (၁) မဟာဥဒကဝါဟကော သညာယိ (သညာယတိ)။ ဝိ၊၃။၄၁။ အံ၊၁။၁၈၀။ ဥဒကဝါဟကောတိ ဥဒကောဃော၊ဥဒက-သောတောတိ ပေါရာဏာ။ ပဇိ၊၂။၄၁၄။ ဥဒကဝါဟကော တိ ဥဒကကောဃော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။ ဝိမတိ၊၂။၉၇။ ဥဒက-ဝါဟကောတိ နဒီပူရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ (၂) ကုန္ဒိသဒိသံ ဥဒကဝါဟကံ ခဏန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၈၇။ ဥဒကဝါဟကန္တိ မဟာမာတိကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၈၀။ ဥဒက-ဝါဟက(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉)-န္တိ ဥဒကမာတိကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၁။ မဟာမာတိကန္တိ မဟန္တံ ဥဒကဝါဟကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၈၄။

ဥဒကဝါဟကယန္တ (န) [ဥဒကဝါဟက+ယန္တ] ရေကို ထုတ်ဆောင်ကြောင်းဖြစ်သော ယန္တရားစက်။ ဥဒကယန္တ-ကြည့်။

ဥဒကဝါဟနရဇ္ဇု (ထီ) [ဥဒကဝါဟန+ရဇ္ဇု] ရေငင်ကြိုး။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒက-ဝါဟနရဇ္ဇုံ။ ဝိ၊၄။၂၅၉။

ဥဒကဝါဟိနီ (ထီ) [ဥဒက+ဝါဟိနီ] ရေမြောင်း၊မြောင်းလက်တက်။ ခုဒ္ဒိကာ ဥဒကဝါဟိနိယော သာခါ ဝိယာတိ သာခါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၆၆-၇။အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၉၄။

ဥဒကဝိနာသ (ပု) [ဥဒက+ဝိနာသ] ရေ၏ ပျက်စီးခြင်း။ ဥဒကဝိနာသော ဝိယ ဣဒ္ဓိဝိနာသော စ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၁။၇၈။

ဥဒကဝိနိမုတ္တ (တိ) [ဥဒက+ဝိနိမုတ္တ] ရေမှ လွတ် ပြီးသော။ တံ အာကာသင္ဂ ဝါ တီရင္ဂ ဝါ ဥဒကဝိနိမုတ္တံ ဂဏှာတော အဝဟာရော နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။

ဥဒကဝိပ္ပန္ဒန (န) [ဥဒက+ဝိပ္ပန္ဒန] ရေတုန် လှုပ်ခြင်း၊ရေပွက်ခြင်း။ ဥဒကဝိပ္ပန္ဒနေနေဝ ဟိ မစ္ဆော ခုဒ္ဒကော မဟန္တော ဝါတိ ပညာယတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၂။

ဥဒကဝိပ္ပန္ဒိတ (တိ) [ဥဒက+ဝိပ္ပန္ဒိတ] ရေတုန် လှုပ်ခြင်း၊ ရေပွက်ခြင်း။ ဥဒကဝိပ္ပန္ဒိတေနေဝ ဟိ မစ္ဆော ခုဒ္ဒကော မဟန္တော ဝါတိ ဉာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။

ဥဒကဝုဋ္ဌိ (ထီ) [ဥဒက+ဝုဋ္ဌိ] ရေပေါက်၊ မိုးရေပေါက်။ ပဌမံယေဝ ဥဒကဝုဋ္ဌိ ပါတယိံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။

ဥဒကဝုဋ္ဌိပါတန (န) [ဥဒကဝုဋ္ဌိ+ပါတန] ရေပေါက်-မိုးရေပေါက်-ကိုကျစေခြင်း။ ဥဒကဝုဋ္ဌိပါတနာဒိ တသ္မိံ ပါပကမ္မေ အသမင်္ဂီဘူတာနမ္ပိ သမနုညာတာယ အန္တော-ကရဏတ္တံ ကတံ။ မဋီ၊၃။၃၁-၂။

ဥဒကဝုဋ္ဌိသမုပ္ပါဒန (န) [ဥဒကဝုဋ္ဌိ+သမုပ္ပါ ဒန] ရေပေါက်-မိုးရေပေါက်-ကိုဖြစ်စေခြင်း။ အာပေါကသိဏဝသေန ပထဝိယံ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇနံ ဥဒကဝုဋ္ဌိသမုပ္ပါဒနံ---ဝေမာဒီနိ ဣဇ္ဈန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၀။

ဥဒကဝေဂ (ပု) [ဥဒက+ဝေဂ] ရေအဟုန်။ သီဃသောတာယ ဟာရဟာရိနိယာ နဒိယာ ဥဒကဝေဂေန ဟေဋ္ဌတော ဝုယှေယျ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၆။

ဥဒကသံယုတ္တ (တိ) [ဥဒက+သံယုတ္တ] ရေနှင့် ယှဉ်သော။ အာသဝေ ဟိ ဥဒကသံယုတ္တာ ပထဝီ ဥဒကေန အဘိဘူတာ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၉၂။

ဥဒကသကင (န) [ဥဒက+ဘာရ+သကင] ရေ ဟူသော ဝန်ရှိသော-ရေကို တင်ဆောင် လာသော-လှည်း၊ ရေလှည်း။ ဝိသမဘူမိ-ဘာဂပ္ပတ္တံ ပန ဥဒကသကင ဝိယ နိစ္စလော

ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၈။ ဥဒကသကဋ္ဌန္တိ ဥဒကသာရသကဋံ (ဥဒကဘာရသကဋံ?)။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၈၈။(-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၃။)

ဥဒကသင်္ဂဟ (တိ)[ဥဒက+သင်္ဂဟ] ရေသည် သိမ်း ယူအပ်သော၊ရေလွှမ်းသော။ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကသင်္ဂဟေ ဥဒကစိက္ခလ္လေ ဩကပုဏ္ဏောဟိ ---တေနုပသင်္ကမိသု။ ဝိ၊ ၃။၃၅၁။ ဥဒကသင်္ဂဟေတိ ဥဒကေန သင်္ဂဟိတေ ယင်္ဂိတေ သံသင္ဋ္ဌေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၈၇။

ဥဒကသကုဏိကာ (ထီ) [ဥဒက+သကုဏိကာ] ရေငှက်မငယ်။မဟာပထဝီ ဥဒကံ ကတွာ ဥဒက- သကုဏိကာ ဝိယ နိမုဇ္ဇိတွာ။ မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၆။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၄။)

ဥဒကသဋ္ဌာရိက (တိ) [ဥဒက+သဋ္ဌာရိက] ရေ၌-ကျင်လည်-ကျက်စား-သွားလာ-သော။ နာဂသရီရံ ပါတုဘဝတိ ဥဒကသဋ္ဌာရိကံ မဏ္ဍူကဘက္ခံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၂၃။)

ဥဒကသညာ (ထီ) [ဥဒက+သညာ] ရေ ဟူသော အမှတ်သညာ။ တဏှာ ဟိ နိရုဒကကန္တာရေ မရီစိကာယ ဥဒကသညာ ဝိယ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၅၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၂၈။ (- ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၀၈။)

ဥဒကသဏ္ဌာနက (တိ) [ဥဒက+သဏ္ဌာနက] ရေ၏ ကောင်းစွာတည်ရာဖြစ်သော၊ ရေ ကောင်းစွာတည်နိုင်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကသဏ္ဌာနကပ္ပဒေသ (ပု) [ဥဒက သဏ္ဌာနက+ပဒေသ] ရေကောင်းစွာ တည်နိုင် သောအရပ်။ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ယဋ္ဌေ ဥဒကသဏ္ဌာနကပ္ပဒေသေ အာသိဉ္စိတွာ တတ္ထ အာသိဉ္စိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။ ဥဒက- သဏ္ဌာနကပ္ပဒေသေတိ ယတ္ထ ဘူမိဘာဂေ

ဥဒကံ နိက္ခိတ္တံ သန္တိဋ္ဌတိ၊ န သဟသာ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ တာဒိသေ ပဒေသေ။ သာရတ္ထ၊၃။၈၃။ (-ဝိမတိ၊၂။၄၅။)

ဥဒကသဒ္ဒ (ပု) [ဥဒက+သဒ္ဒ] ရေသံ။ ဝါတသဒ္ဒေါ ဥဒကသဒ္ဒေါ မနုဿသဒ္ဒေါ။ အဘိ၊ ၈။၁၆၅။ အဘိ၊ဝိ။၇၂။ ဥဒကဿ သန္ဒမာနဿ ဝါ ပဋိဟတဿ ဝါ သဒ္ဒေါ ဥဒကသဒ္ဒေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။)

ဥဒကသန္တောသ (ပု) [ဥဒက+သန္တောသ] ရေ ဖြင့် ရောင့်ရဲတင်းတိမ်ခြင်း။ (အဘယ်အရပ်၌ ရေသည် နှစ်သက်ဖွယ် ရှိသနည်း၊ အဘယ် အရပ်၌ နှစ်သက်ဖွယ် မရှိသနည်းဟု မစိစစ်မူ၍ ဖွတ်လျှော်ရန် သင့်လျော်သော ရေတစ် မျိုးမျိုးဖြင့် ဖွတ်လျှော် ခြင်းသည် ဥဒက- သန္တောသ မည်၏။) ကတ္ထ ဥဒကံ မနာပံ ကတ္ထ အမနာပန္တိ အဝိစာရေတွာ ယေန ကေနစိ ဓောဝနုပဂေန ဥဒကေန ဓောဝနံ ဥဒကသန္တောသော နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၁။

ဥဒကသန္ဓာရက (တိ) [ဥဒက+သန္ဓာရက] ရေကို ဆောင် တတ်သော။ တေ ဝါယန္တာ သဋ္ဌိ သဟဿာဓိက နဝယောဇနသတသဟဿ ဗဟလံ ဥဒကသန္ဓာရကံ ဝါတံ ဥပဋ္ဌိန္ဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၄။)

ဥဒကသန္ဓာရကဝါတ (ပု) [ဥဒကသန္ဓာရက +ဝါတ] ရေကို ဆောင်တတ်သော လေ။ တေ ဝါယန္တာ ဥဒကသန္ဓာရကဝါတံ ဥပဋ္ဌိန္ဒန္တိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။ (-မ၊ဋီ၊၁။၇၉။)

ဥဒကသန္ဓာရကဝါယုခန္ဓ (ပု) [ဥဒကသန္ဓာရက+ ဝါယုခန္ဓ] ရေကို ဆောင်တတ်သော လေအစု။ အဓောတိ ဟေဋ္ဌာ ယာဝ ဥဒကသန္ဓာရက- ဝါယုခန္ဓာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၅။

ဥဒကသန္နိရုဒ္ဓ (တိ) [ဥဒက+သန္နိရုဒ္ဓ] ရေသည်ပိတ်ဆို့အပ်သော။ အနာသယ-ဂါမိတာယ ဥဒကသန္နိရုဒ္ဓေါပိ အမဂ္ဂေါ ဝုတ္တော။ မ၊ဋီ၊၂။၇၁။

ဥဒကသပ္ပ (ပု) [ဥဒက+သပ္ပ] ရေမြွေ။ အန္တရာ ကိဉ္စိ ဥဒကသပ္ပံ ဝါ ဝါဠမစ္ဆံ ဝါ ဒိသွာ ဘီတော ပလာယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။)

ဥဒကသပ္ပသီသ (နု) [ဥဒကသပ္ပ+သီသ] ရေမြွေ၏ ဦးခေါင်း။ ဒေဒ္ဒုဘသီသန္တိ ဥဒကသပ္ပသီသံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၈။

ဥဒကသပ္ပသီသသဏ္ဌာန (နု) [ဥဒကသပ္ပသီသ+သဏ္ဌာန] ရေမြွေဦးခေါင်းပုံသဏ္ဌာန်။ ဒေဒ္ဒုဘသီသန္တိ ဥဒကသပ္ပသီသသဏ္ဌာနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၀။

ဥဒကသဘာဂ (ပု) [ဥဒက+သဘာဂ] သဘောတူသော-လျော်ကပ်သော-ရေ။ ထေရာ အရညေ ဝသမာနာ ဝနသဘာဂံ ဥဒက-သဘာဂံ ဘိက္ခာစာရသဘာဂဉ္စ သလ္လက္ခေတွာ အရညေ ဝသန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၂။)

ဥဒကသမီပ (နု) [ဥဒက+သမီပ] ရေအနီး။ ဥဒက သမီပံ ဂန္တွာ မုခံ ဓောဝတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။

ဥဒကသမ္ပန္န(တိ) [ဥဒက+သမ္ပန္န] ရေနှင့်ပြည့်စုံသော။ အညတရသ္မိံ ဥဒကသမ္ပန္နေ ရမဏီယေ ဘူမိဘာဂေ မဟာဝနသဏ္ဍော အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၄။)

ဥဒကသမ္ဘိန္န (တိ) [ဥဒက+သမ္ဘိန္န] ရေနှင့်-ရောစပ်- ရောပြွမ်း-သော။ အဂိလာနဿ ဥဒကသမ္ဘိန္နံ ပါနပရိဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇိတုံ။ ဝိ၊၃။၃၀၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၉။)

ဥဒကသမ္ဘိန္နဋ္ဌာန (နု) [ဥဒကသမ္ဘိန္န+ဌာန] ရေနှင့်ရော ပြွမ်းရာအရပ်။ တတ္ထာတိ ဥဒကသမ္ဘိန္နဋ္ဌာနေ မုရဝါဟဂေါဏံ ဂဏှာတိ ဝဒန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆၀။

ဥဒကသမ္ဘေဒ (ပု) [ဥဒက+သမ္ဘေဒ] ရေနှင့်ရောစပ်ခြင်း။ တေသု တယံ ဥဒကသမ္ဘေဒေါ ဂရုကံ လဟုကံ ကရောတိ။ ဝဇီရ၊၂၆၉။

ဥဒကသမ္ဘေဒဝိသေသ (ပု) [ဥဒကသမ္ဘေဒ+ဝိသေသ] ရေနှင့် ရောစပ်ခြင်း အထူး။ သုက္ခကသင်္ခံ ယာဝဇီဝိကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ကသ္မာ ဥဒက သမ္ဘေဒဝိသေသတော။ ဝဇီရ၊ ၂၆၉။

ဥဒကသရာဝ (ပု) [ဥဒက+သရာဝ] ရေခွက်။ ဥဒကမလ္လက-ကြည့်။

ဥဒကသရာဝက (ပု) [ဥဒက+သရာဝက] ရေခွက်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကဋ္ဌာနံ ဥဒကသရာဝကန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၅၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။)

ဥဒကသာဋက (ပု) [ဥဒက+သာဋက]ရေသနုပ်၊ ရေလဲအဝတ်။ ဥဒကသာဋကံ ဒတွာ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။)

ဥဒကသာဋိကစီဝရ (ပု၊နု) [ဥဒကသာဋိကာ+စီဝရ] ရေသနုပ်သင်္ကန်း။ သစေပိ ဥဒက-သာဋိကစီဝရံ မဟဂ္ဃံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၅။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၇၄။)

ဥဒကသာဋိကာ (ထီ) [ဥဒက+သာဋိကာ] ရေသနုပ်၊ရေချိုးအဝတ်။ ဘဂဝတာ ဘိက္ခုနီနံ ဥဒကသာဋိကာ အနုညာတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၆၆။ ဥဒကသာဋိကာ နာမ ယာဝ နိဝတ္ထာ နဟာယတိ။ ဝိ၊၂။၃၆၇။ (-ဝိ၊၃။၄၀၆၊၄၀၈။

သံ၃၊၁။၃၈။ ဓမ္မ၃၊၁။၃၁၈။)

ဥဒကသာဋီ (ထီ) [ဥဒက+သာဋီ။ သာဋီ-ကြည့်] ရေသနုပ်။ ဇုဝံ ဥဒကသာဋိဥ္စ၊ ပဏီတံ အတိခုဒ္ဒကံ။ ဝိ၊၃။၄၂၉။

ဥဒကသာဓာရဏ (တိ) [ဥဒက+သာဓာရဏ] ရေနှင့် ဆက်ဆံသော။ ဥဒကသာဓာရဏာ ဘောဂါ။ အံ၊၂။၂၂၆။

ဥဒကသာမန္တာ (ဗျ) [ဥဒက+သာမန္တာ။ ရူ။၁၃၃-၄] ရေ၏အနီး။ ပေါက္ခရဏီအာဒီနံ တင့် ဘိဇ္ဇိတွာ ဥဒကသာမန္တာ ပတတိ။ ဝိ၊၃၊ ၃။၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၅။

ဥဒကသာရသကဋ (သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၈၈) ၌ရှိသော ရင်းပါဠိသည်-ဥဒကဘာရသကဋ-မှ ပျက်လာသော ပါဠိ ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ဥဒကသကဋ-ကြည့်။

ဥဒကသာလ (ပု) [ဥဒက+သာလ] ရေရှိသော -ရေထွက်သော-အင်ကြင်းပင်။ ဥဒက-သာလတောပိ (ဥဒကံ သာလတောပိ-ဟူသော မူကွဲပါဠိက ပိုကောင်း သည်။) အဇ္ဈာနူမိတ္ထာ ဘာဂဝတော စိတကံ နိမ္ဗာပေသိ။ ဒီ၊၂။၁၃၅။ ဥဒကသာလတောတိ ပရိဝါရေတွာ ဌိတ-သာလရုက္ခေ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၃၊၂။၁၉၆။

ဥဒကသိဉ္စန (နု) [ဥဒက+သိဉ္စန] (၁) ရေကို သွန်းလောင်း ခြင်း။ (၂) ရေအိုးငယ်။ (၁) ကာလေန ကာလံ ဥဒကသိဉ္စနံ ဝိယ ဓမ္မဿဝနံ။ မ၃၊၂။၂၄၇။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၈၊ ဝိမတိ၊ ၁။၂၉၉။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၉။ (၂) နု သင်္ကောမိ တင့်ဋ ဟုတ္တာ ဥဒကသိဉ္စနံ ဟောတုံ။ ထေရ၊ ၃၊၂။ ၃၇၅။ အပ၊၃၊၁။၂၃၄။ (ဓမ္မ၃၊၁။၆၀၊ ၇၂-အလားတူဇာတ်ကြောင်း၌ ဥဒဉ္စန-ဘာဝပွတ္တိ-ဟုရှိသည်။)

ဥဒကသိဉ္စနကာလ (ပု) [ဥဒကသိဉ္စန+ကာလ] ရေသွန်းလောင်းရာအခါ။ ဥဒကသိဉ္စနကာလေ တတော တတော ဝိဿရိတွာ----ကရောတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၉။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၉။)

ဥဒကသိဉ္စနပရိယောသာန (တိ) [ဥဒက သိဉ္စန+ပရိယောသာန] ရေသွန်းလောင်း ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော။ အာစမနကုမ္ဘိယာ ဥဒကသိဉ္စန- ပရိယောသာနံ သဗ္ဗံ ဝတ္တံ ကာတဗ္ဗမေဝ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၃၀။

ဥဒကသိဉ္စနသဒ္ဒ (ပု) [ဥဒကသိဉ္စန+သဒ္ဒ] ရေသွန်းလောင်းသောအသံ။ ပါနီယဃဋ-ပရိဘောဇနီယဃဋေသု ဥဒကသိဉ္စနသဒ္ဒမ္ပိ ယက္ခိကသဒ္ဒမ္ပိ ကရောန္တဿ နဲ ဇာနာတိ။ ဓမ္မ၊ ၃၊၁။၃၁၄။

ဥဒကသိတ္တ (တိ) [ဥဒက+သိတ္တ] ရေဖြင့်-ဖြောအပ်-ပြွတ်အပ်-သော။ ဖလေ အသတိ ပတ္တာနိ ဥဒကသိတ္တာနိ ခါဒန္တော။ စရိယာ၊ ၃။၂၂။ (-ဇာ၃၊၄။၂၃၈။)

ဥဒကသိတ္တပဏ္ဏ (နု) [ဥဒကသိတ္တ+ပဏ္ဏ] ရေဖြင့်-ဖြောအပ်-ပြွတ်အပ်-သော သစ်ရွက်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကသိတ္တပဏ္ဏမိဿ(တိ) [ဥဒကသိတ္တပဏ္ဏ +မိဿ] ရေဖြင့်-ဖြောအပ်-ပြွတ်အပ်-သော သစ်ရွက်နှင့်ရောပြွမ်းသော။ ကပေ့ါ အလော-ဏကံ အဓူပနံ ဥဒကသိတ္တပဏ္ဏမိဿံ သာမာ-ကနီဝါရယာဂုံ ပါယေသိ။ ဇာ၃၊၃။၁၃၂။

ဥဒကသိနေဟ (ပု) [ဥဒက+သိနေဟ] ရေ ဟူသော အစေး၊ ရေအစေး။ သ္နေဟာနုဂတာတိ ဥဒကသိနေဟေန အနုဂတာ။ ဒီ၃၊၁။၁၉၅။ မ၃၊၂။၂၂၂။ အံ၃၊၃။၉။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၂။)

ဥဒကသိရာ (ထီ) [ဥဒက+သိရာ] ရေကြော။

တာဟိ တာဟိ ဥဒကသိရာဟိ ဉတ္တိဇ္ဇတိတိ ဉတ္တိဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၁၃၈။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၂။

ဥဒကသုတ္တ (န) [ဥဒက+သုတ္တ] ဥဒကသုတ်။ (ရာမ၏ သားဖြစ်သူ ဥဒကသည် အမှန်တကယ် ဂုဏ်ရှိ (ဝေဒဂူ) မဟုတ်ပါဘဲလျက် ဝေဒဂူဖြစ်သည် ဟု လည်းကောင်း, အလုံးစုံကို အောင်မြင်ပြီးသူ (သဗ္ဗဇိ) မဟုတ်ပါဘဲလျက် သဗ္ဗဇိ ဖြစ်သည် ဟုလည်းကောင်း, ဝဋ်ဒုက္ခ အမြစ်ကို တူးဖြိုပြီးသူ (ဂဏ္ဍမူလ အပလိခတ) မဟုတ်ပါဘဲလျက် တူးဖြို ပြီးသူ ဖြစ်သည်ဟု လည်းကောင်း ပြောဆိုနေကြောင်း မိန့်ကြား တော်မူပြီးနောက် ဝေဒဂူ, သဗ္ဗဇိ, ဂဏ္ဍမူလ အပလိခတ အစစ်အမှန်ကို ဟောကြားတော် မူရာသုတ်)။ သံယုတ္တ နိကာယ၊ သဠာယတန ဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ။ ၁-သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊၂။၃၀၄-၅။

ဥဒကသုဒ္ဓိ (ထီ) [ဥဒက+သုဒ္ဓိ] ရေဖြင့်စင်ကြယ် အောင်ပြုခြင်း၊ (ပဿာဝမဂ်ကို ရေဆေးခြင်း)။ ဥဒကသုဒ္ဓိယာ ဩဝါဒေါ၊ ဘိက္ခုနီသု ပဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၅။၂၅၇။

ဥဒကသုဒ္ဓိက (ထီ၊န) [ဥဒက+သုဒ္ဓိက] (၁) ရေဖြင့် စင်ကြယ်အောင်ပြုခြင်း၊ (ပဿာဝ မဂ်ကို) ရေဆေး ခြင်း။ (တိ)(၂) (က) (မိမိ ကိုယ်ကို) ရေဖြင့်စင် ကြယ်အောင်ပြုသော။ (ခ) (မကောင်းမှုအကုသိုလ် တို့ကို) ရေဖြင့် စင်ကြယ်အောင် ပြုသော-ရေဖြင့် စင်ကြယ် ၏ဟု အယူအဆ ရှိသော၊သူ။ (၁) ဥဒက-သုဒ္ဓိကံ နာမ မုတ္တကရဏဿ ဓောဝနာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၄။ အတိဂမ္ဘီရံ ဥဒကသုဒ္ဓိကံ အာဒိယန္တိ(ဝိ၊၂။၃၄၄။)တိ အတိအန္တော ပဝေသေတွာ ဥဒကေန ဓောဝနံ ကုရုမာနာ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။ ဥဒကေန ဓောဝနံ ကုရုမာနာတိ ဣမိနာ ဥဒကသုဒ္ဓိကန္တိ ပဒဿ ဥဒကေန သုဒ္ဓိယာ ကရဏန္တိ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၆၁။ (-ဝိ၊၃။၂၈၅။ ဝိ၊၅။၁၀၆။ ကင်္ခါ။၃၁၄။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၁၆၀။) (တိ)(၂) (က) အဝန္တိဒက္ခိဏာပထေ ဘဒ္ဒေ နဟာနဂရုကာ မနုဿာ ဥဒကသုဒ္ဓိကာ။ ဝိ၊၃။၂၈၅-၇။ (ခ) သင်္ဂါရဝေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော------ ဥဒကသုဒ္ဓိကော ဥဒကေန ပရိသုဒ္ဓိံ ပစ္စေတိ။ သံ၊၁။၁၈၄။ (-ထေရီဋ္ဌ။၂၀၇။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၈၀။)

ဥဒကသုဒ္ဓိကဘာဝ(ပု) [ဥဒကသုဒ္ဓိက+ဘာဝ] ရေဖြင့် စင်ကြယ်အောင် ပြုသည်၏အဖြစ်။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကသုဒ္ဓိကဘာဝဇာနနတ္ထ(ပု) [ဥဒကသုဒ္ဓိက ဘာဝ+ဇာနန+အတ္ထ] (မိမိကိုယ်တိုင်နှင့် သတ္တ လောကသည်)ရေဖြင့်-စင်ကြယ်အောင် ပြု သည်-စင်ကြယ်သည်-၏အဖြစ်ကို သိစေခြင်း အကျိုး။ ဥဒကသုဒ္ဓိကဘာဝဇာနနတ္ထာယာ(သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၄၁)တိ အတ္တနော ဥဒကသုဒ္ဓိကဘာဝံ ဇာနနတ္ထံ စေဝ, လောကဿ စ ဥဒကေန သုဒ္ဓိ ဟောတိတိ ဉာပနဿ အတ္ထာယ ဇာနန-တ္ထဉ္စ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၈၁။

ဥဒကသုဒ္ဓိပစ္စယ (ပု) [ဥဒကသုဒ္ဓိ+ပစ္စယ] ရေဖြင့် စင်ကြယ်အောင်ပြုခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ ဥဒကသုဒ္ဓိပစ္စယေ သတိပိ ဖဿာဒိယနေ ယထာဝုတ္တပရိစ္ဆေဒေ အနာပတ္တိ။ ဝဇိရ။၃၆၈။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၂၃။)

ဥဒကသုဒ္ဓိပရိယောသာန (တိ) [ဥဒကသုဒ္ဓိ+ ပရိယောသာန] ရေဖြင့်စင်ကြယ်အောင် ပြုခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော။ ဥဒကသုဒ္ဓိပရိ-ယောသာနတာယ ဩဒကန္တိကော။ မဋ္ဌီ၊၂။၈၉။

ဥဒကသေစန (ပု၊န) [ဥဒက+သေစန] (ပု)(၁) ဥဒကသေစန မည်သော၊သူ(စကြဝတေးမင်း)။

(န)(၂) ရေသွန်းလောင်းခြင်း။ (တိ)(၃) ရေသွန်းလောင်းကြောင်း-ရေအလျဉ်ထုတ်လွှတ်ကြောင်း-ဖြစ်သော၊ ရေအလျဉ်ထုတ်လွှတ်သော။ (ပု)(၁) ဥဒကသေစနာ နာမ အဋ္ဌေတေ စက္ကဝတ္တိနော။ အပ၊၂။၁၄၅။ (န)(၂) အဂ္ဂိပရိစရဏေန ဝါ ဥဒကသေစနေန ဝါ ပသု- ယာတညေန ဝါ သုဒ္ဓိ နာမ နတ္ထိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၃၀၁။ (တိ)(၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကသေစနနာဠိကာ (ထီ) [ဥဒကသေစန + နာဠိကာ] ရေအလျဉ်ကို ထုတ်လွှတ်သော ကျည် တောက်၊ရေထုတ်ပိုက်။ သုဝဏ္ဏရဇတ- မဏိပဝါဠမယာဝ ဥဒကသေစနနာဠိကာ ဟောန္တု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။ ဥဒကသေစန- နာဠိကာတိ ဥဒကစ္ဆဋ္ဋာဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တာနိ (ဥဒကဓာရာဝိဿဇ္ဇနနာဠိယန္တာနိ?) ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁၁၉။

ဥဒကသောဏ္ဍိကာ (ထီ) [ဥဒက+သောဏ္ဍိကာ] ကျောက်ရေကန်၊ ရေအိုင်။ ပသန္နသလိလာသု ဥဒက- သောဏ္ဍိကာသု နိဟာရော ဝိယ သရတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၅၂။

ဥဒကသောဏ္ဍိ (ထီ) [ဥဒက+သောဏ္ဍိ] ကျောက် ရေကန်၊ ရေအိုင်။ ဒွေ တိဿော ပေါက္ခရဏိယော ဝါ ဥဒကသောဏ္ဍိယော ဝါ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။ ဥဒကသောဏ္ဍိသု ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၃။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၂။

ဥဒကသောတ (ပု) [ဥဒက+သောတ] ရေ အလျဉ်။ ဥဒကဝါဟက-ကြည့်။

ဥဒကသ္နေဟ (ပု) [ဥဒက+သ္နေဟ] ရေဟူသော အစေး၊ ရေစေး။ သန္တရဗာဟိရော န္ဟာနိယပိဏ္ဍိ ဖုဋ္ဌာ ဥဒကသ္နေဟေနာတိ အာဟ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၇။

ဥဒကဟာရိကာ (ထီ) [ဥဒက+ဟာရိကာ] ရေကို ဆောင်ယူသော-ရေခပ်သော-မိန်းမ။ မမ ဘာဂံ ဂဟေတွာန၊ ဂစ္ဆ ဥဒကဟာရိကာ။ အပ၊၂။၂၀၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၂။

ဥဒကဟာရိယ (န) [ဥဒက+ဟာရိယ (=ဟရ +ဏျ)] ရေကိုဆောင်ယူခြင်း၊ ရေခပ်ခြင်း။ ဂတာ ဥဒကဟာရိယံ။ အပ၊၂။၂၉၄။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၀၈။

ဥဒကဟာရိယာ (ထီ) [ဥဒကဟာရိကာ မှ က-ကို ယ- ပြု] ဥဒကဟာရိကာနှင့် အနက် တူ။ တာ နံ တတ္ထ ဂတာဝေါစုံ၊ နဒိံ ဥဒကဟာရိယာ။ ဇာ၊၂။ ၃၃၃၊(-၃၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၂၉၄၊၂၉၅။)

ဥဒကဟာရီ (တိ) [ဥဒက+ဟရ+ဏီ။ထိ- ၌ဥဒကဟာရိနီ] ရေကိုဆောင်ယူသော၊ ရေ ခပ်သော၊သူ။ ဥဒကံ နေန္တီတိ နေတ္တိကာ၊ ဥဒကဟာရိနော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ တေန ခေါ ပန သမယေန သမ္ဗဟုလာ ဥဒက- ဟာရိနိယော ဘဂဝတော အဝိဒူရေန အတိ- က္ကမန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၀။

ဥဒကာကာရ (ပု) [ဥဒက+အာကာရ] ရေ ဟူသော အခြင်းအရာ၊ ရေ၏အသွင်။ ပဿန္တာနံ ယေဘုယျေန ဥဒကာကာရေန ခါယတိ။ အံ၊ ဋီ၊၂။၂၅၀။

ဥဒကာဂမန (န) [ဥဒက+အာဂမန] ရေ- စီးဝင် ခြင်း-စီးဝင်ရာလမ်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကာဂမနသမ္ဘူ (တိ) [ဥဒကာဂမန+သမ္ဘူ] ရေ-စီးဝင်ခြင်း-စီးဝင်ရာလမ်း-နှင့်ပြည့် စုံသော။ န အာယသမ္ဘူနိ န ဥဒကာ- ဂမနသမ္ဘူနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။

ဥဒကာစမန (န) [ဥဒက+အာစမန] ရေဖြင့် မျက်နှာကို-ဆေး-သုတ်သင်-ခြင်း၊ မျက်နှာ

သစ်ခြင်း။ ဥဒကာစမနာနိ စ(သံ၊၂။၃၃၅)တိ ဥဒကေန မုခပရိမဇ္ဇနာနိ။ သံဋ္ဌ၊၃။၄၃။ အာစမန-ကြည့်။

ဥဒကာဒါန (နပ) [ဥဒက+အာဒါန] ရေခွက်။ ပဿသိ နော တွံ----ဥဒကာဒါနေ (ဥဒကာ-ဓာနေ။ မ၊၂။၇၇။) ဌပိတံ။ အံဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ ဥဒကဒါန၊ ဥဒကာဓာန-တို့လည်းကြည့်။

ဥဒကာဓာန (နပ) [ဥဒက+ဓာ+ယု။ ဥဒက +အာဓာန] ရေခွက်။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ပရိတ္တံ ဥဒကာဝသေသံ ဥဒကာဓာနေ ဌပေတွာ။ မ၊၂။၇၇။ ဥဒကာဓာနေတိ ဥဒကဘာဇနေ၊ ဥဒကဋ္ဌာနေတိပိ ပါဌော။ မဋ္ဌ၊၃။ ၈၈။ ဥဒကံ အာဓေန္တိ ဓိယတိ ဌပီယတိ ဝါ ဧတ္ထာတိ ဥဒကာဓာနံ၊ ဥဒကဋ္ဌာနန္တိ စ ခုဒ္ဒကဘာဇနံ။ မဋီ၊၃။၅၉။

ဥဒကာဓာနနိကုဇ္ဇန (နပ) [ဥဒကာဓာန+နိကုဇ္ဇန] ရေခွက်ကိုမှောက်ခြင်း။ ဥဒကာဝသေသဆဍ္ဍန-ဥဒကာဓာနနိကုဇ္ဇနဥက္ကုဇ္ဇနဒဿနသညိတာ စတဿော ဥဒကဓာနူပမာယော။ မဋီ၊၃။၅၉။

ဥဒကာဓာနူပမာ(ထီ) [ဥဒကာဓာန+ဥပမာ] ရေခွက် ဥပမာ။ ပဌမမေဝ စတဿော ဥဒက-ဓာနူပမာယော ----ဒဿေတွာ။ မဋ္ဌ၊၃။ဂဂ-၉။ (-မဋီ၊၃။၅၉။)

ဥဒကာနယန (နပ) [ဥဒက+အာနယန] ရေကို ဆောင် ခြင်း။ တတ္ထေဝ ကသာဝပစနဥဒကာ-နယနကုစ္ဆကရဏနိယျာသဗန္ဓနာဒီ အဝစကမ္မံ နာမ။ မဋ္ဌ၊၂။၃၀၀။ ဥဒကာနယနံ ဓောဝနာ-ဒိအတ္ထံ။ မဋီ၊၂။ ၃၀၉။

ဥဒကာနုဂတ (တိ) [ဥဒက+အနုဂတ] (က) ရေသို့ အစဉ်လိုက်သော။ (ခ) ရေသည်-အစဉ်လိုက်-တွေ့ထိ-အပ်သော။ (က) ဥဒကာနုဂတာ ဟုတွာ သဗ္ဗာ ပဗ္ဗတာဒိဝသေန သဏ္ဌိတာ ပထဝီဓာတု အနုရက္ခိတာ ဟောတိ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ဥဒကာနုဂတာတိ ဥဒကံ အနုဂတာ ဥဒကဂတိကာ။ မဋီ၊၂။၁၆၇။ (ခ) ဥဒကာနုဂတံ ပန သဗ္ဗသမ္ဘာရဂတံ အဘိ-ဘဝိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၀။ ဥဒကာနုဂတန္တိ ဥဒကေန အနုဂတံ ဖုဋ္ဌံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၅၄။

ဥဒကာနုဂ္ဂတ (တိ) [ဥဒက+အနုဂ္ဂတ (=န+ ဥဂ္ဂတ)] ရေမှ-မပေါ်တက်-မပေါ်ထွက်-သော။ အပ္ပေကစ္စာနိ ဥပ္ပလာနိ ဝါ-----ဥဒကာနုဂ္ဂတာနိ အန္တောနိမုဂ္ဂပေါသိနီ။ ဝိ၃။၉။ ဒီ၁။၇၁။ ဒီ၊၂။၃၃။ မ၁။၂၂၅၊၃၄၅။ မ၃။၁၃၆။ အံ၊၂။၂၂။ မဟာနိ။၃၅၉။ စူဠနိ။၁၇၇။ ဥဒကာနုဂ္ဂတာနီတိ ဥဒကတော န ဥဂ္ဂတာနိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ မဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၀။ (-ဒီဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၂၇၇။ ဝိမတိ၊၂။၈၈။)

ဥဒကာနုပဿနာ (ထီ) [ဥဒက+အနုပဿနာ] ရေဟူ၍အဖန်ဖန် ရှုခြင်း။ အနုဒကဘူတာယ မရီစိယာ ဥဒကာနုပဿနာ ဝိယ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၂၀။

ဥဒကာနုပဿီ (တိ) [ဥဒက+အနုပဿီ]ရေဟူ၍ အဖန်ဖန်ရှုသော၊သူ။ အနုဒကဘူတာယပိ မရီစိယာ ဥဒကာနုပဿိနော ဟောန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၀။ မဋ္ဌ၁။ ၂၄၇။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။

ဥဒကာဘာဝ (ပု) [ဥဒက+အဘာဝ] ရေ မရှိခြင်း။ တသ္မာ သာ ဝိထိ ဥဒကာဘာဝေန အဇာနုရူပတာယ အဇဝီထီတိ သမညာ ဂတာ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆၂။ ဒီဋီ၊၃။၄၄။

ဥဒကာဘိရတ (တိ) [ဥဒက+အဘိရတ] ရေ၌ -မွေ့လျော်-ပျော်ပိုက်-သော၊သူ။ ဒေဝ အမှာကံ ဟတ္ထီ ဥဒကာဘိရတာ။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂၇၈။

ဥဒကာဘိသိတ္တ (တိ) [ဥဒက+အဘိသိတ္တ] ရေဖြင့်-သွန်းလောင်း-ပက်ဖျန်း-အပ်သော။

ဥဒကာဘိသိတ္တော (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉) တိ ဥဒကေန အဘိသိဉ္စိတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။

ဥဒကာဘိသေစန (နု) [ဥဒက+အဘိသေစန] ရေဖြင့် သွန်းလောင်းခြင်း။ တယာ ပုဗ္ဗေ ကတံ ပါပံ တတ္ထ ဥဒကာဘိသေစနေန သစေ ဝဟံ နီဟရေမျ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁၁၊(-၂၁၂။)

ဥဒကာဘိသေစနဟေတု (ပု) [ဥဒကာဘိသေစန+ဟေတု] ရေဖြင့် သွန်းလောင်းခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဥဒကာဘိသေစနဟေတု ပါပကမ္မတော ပမုစ္စတီတိ ဣဒံ အတ္ထဇာတံ ကော နု နာမ အက္ခာသိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁၁။

ဥဒကာလယ (ပု) [ဥဒက+အာလယ] ရေဟူသော-တည်ရာ-နေရာ-အိမ်။ ယထာ သော ဥဒကာလယတော ဉဇ္ဈတော----ပရိပ္ဖန္ဒတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

ဥဒကာဝဋ္ဋ (ပု) [ဥဒက+အာဝဋ္ဋ] ရေချာချာလည်ရာ အရပ်၊ရေဝဲ။ ဥဒကာဝဋ္ဋတော ဘယံ အာဝဋ္ဋဘယံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၄၈။

ဥဒကာဝသေသ (ပု) [ဥဒက+အဝသေသ] အကြွင်း အကျန်ဖြစ်သောရေ၊ ရေကြွင်းရေကျန်။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ပရိတ္တံ ဥဒကာဝသေသံ ဥဒကာဓာနေ ဧပေတွာ။ မ၊၂။၇၇။ အယမ္ပိ ဥဒကာဝသေသော ဥဒကာ-ဝသေသသည်။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၇။ (-ဝိမတိ၊ ၂။၅၉၊၂၀၇။)

ဥဒကာဝသေသဆဍ္ဍန (နု) [ဥဒကာဝသေသ+ဆဍ္ဍန] ရေကြွင်းရေကျန်ကိုစွန့်ခြင်း။ ဥဒကာဓာနနိကုဇ္ဇန-ကြည့်။

ဥဒကာဝသေသသညီ (တိ) [ဥဒကာဝသေသ+သညီ] ရေကြွင်းရေကျန်ဟူသော အမှတ်ရှိသော။ ဥဒကာဝသေသ - ကြည့်။

ဥဒကာသနဒါယက (တိ) [ဥဒက+အာသန+ဒါယက] ရေနှင့် နေရာကို ပေးလှူသောသူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥဒကာသနဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၄၅။

ဥဒကာသယ (တိ) [ဥဒက+အာသယ] ရေဟူသော နေရာရှိသော၊ ရေ၌နေသောသူ။ ဥဒကာသယာတိ ဥဒကဝါသိနော မစ္ဆ-ကစ္ဆပါဒယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပါဠိတော် -အံ၊၁။၃၄၂-၌ ဒကာသယာ-ဟုရှိ၏။)

ဥဒကာသာ (ထီ) [ဥဒက+အာသာ] ရေ၌ဖြစ်သော အလိုဆန္ဒ၊ ရေကိုလိုလားတောင့်တခြင်း။ တံ တိကျာရဂုရဓာရံ ဥဒကာသာယ ဥပေန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။

ဥဒကာသိဉ္စန (နု) [ဥဒက+အာသိဉ္စန] (၁) ရေသွန်း လောင်းခြင်း။ (၂) ရေသွန်းလောင်းရာ။ (၁) ဥဒကာသိဉ္စနတ္ထ-ကြည့်။(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကာသိဉ္စနကာလ (ပု) [ဥဒကာသိဉ္စန+ကာလ] ရေသွန်းလောင်းရာ အခါ။ ဥဒကာ-သိဉ္စနကာလော ဝိယ ဓမ္မဒေသနာယ လဒ္ဓကာလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။

ဥဒကာသိဉ္စနတ္ထ (ပု) [ဥဒကာသိဉ္စန+အတ္ထ] ရေသွန်းလောင်းခြင်း အကျိုး။ ဗြာဟ္မဏ-ကုလာနိ လောကသမ္မတတ္တာ ဥဒကာသိဉ္စန-တ္ထာယ အဒါသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၃။

ဥဒကာသီဝိသ (ပု) [ဥဒက+အာသီဝိသ] ရေမြွေ။ အထေကော ဥဒကာသီဝိသော မဏ္ဍေ ခါဒန္တော တံ ကုမိနံ ပါဝိသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀၊(-၂၁၉။)

ဥဒကာသေစန (နု) [ဥဒက+အာသေစန]

ရေသွန်း လောင်းခြင်း။ ဥဒကာသေစနံ ဝိယ သုတေန အနုဂ္ဂဏှနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ။

ဥဒကာဟရဏ (နု) [ဥဒက+အာဟရဏ] ရေကိုဆောင်ခြင်း။ ဟတ္ထကမ္မမ္ပိ ဥဒကာဟရဏ မတ္တံ ဝါ အပ္ပဟရိတကရဏမတ္တံ ဝါ န ဝဋ္ဋတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။

ဥဒကာဟာရ (တိ) [ဥဒက+အာ+ဟရ+ဏ] ရေကို သယ်ဆောင်သော၊သူ(ရေထမ်းသမား)။ တေသာဟံ ဥဒကာဟာရော။ ဇာ၊၂။၁၇၆။ ဇာဋ္ဌ၊ ၆။၉၀။

ဥဒကာဋ္ဌက (နု) [ဥဒက+အာဋ္ဌက] ကွမ်းစား-ပြည်-ပမာဏရှိသောရေ၊ရေကွမ်းစား၊ ရေပြည်။ မဟာသမုဒ္ဒေ နု သုကရံ ဥဒကဿ ပမာဏံ ဂဟေတုံ ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဋ္ဌကာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဋ္ဌကသတာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဋ္ဌကသဟဿာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဋ္ဌကသတသဟဿာနီတိ ဝါ။ အံ၊ ၁။၃၆၆။ အံ၊၂။၄၅-၆၊၂၉၆။ သံ၊၃။၃၄၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁။ (-သံ၊၂။၅၄၆။)

ဥဒကာဋ္ဌကသတ (နု) [ဥဒကာဋ္ဌက+သတ] ရေကွမ်း စား-ရေပြည်-အရာ။ ဥဒကာဋ္ဌက-ကြည့်။

ဥဒကာဋ္ဌကသတသဟဿ (နု) [ဥဒကာဋ္ဌက+ သတသဟဿ] ရေကွမ်းစား-ရေပြည်-အသိန်း။ ဥဒကာဋ္ဌက-ကြည့်။

ဥဒကာဋ္ဌကသဟဿ (နု) [ဥဒကာဋ္ဌက+ သဟဿ] ရေကွမ်းစား-ရေပြည်-အထောင်။ ဥဒကာဋ္ဌက-ကြည့်။

ဥဒကီ (ထိ) [ဥဒက+အ+ဤ] ဥတုပန်းပွင့်သောမိန်းမ။ ဥတုမတီ ဥဒကီ ဋ္ဌတ္တာဒီနိပိ တဿာ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၃၉။

ဥဒကီဘူတ (တိ) [ဥဒက+ဘူတ] ရေကဲ့သို့ ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ကလလနိဿိတဥဒကီ-ဘူတော ဝိယ အာဝိလောတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၂၃။

ဥဒကုက္ခိပနက (တိ) [ဥဒက+ဥက္ခိပနက] ရေကို-မြှောက်ချီ-သယ်ဆောင်-ကြောင်း ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကုက္ခိပနကကုဋက (ပု) [ဥဒကုက္ခိပနက +ကုဋက] ရေကို-မြှောက်ချီ-သယ်ဆောင်-ကြောင်းဖြစ်သော အိုးငယ်။ ဥဒကတုမ္ဗ-ကြည့်။

ဥဒကုက္ခေပ (ပု) [ဥဒက+ဥက္ခေပ] (က) ရေကို မြှောက်၍ ပစ်ချခြင်း။ (ခ) ရေကိုမြှောက်၍ ပစ်ချ ရာ အရပ်၊ ရေကျရာ-ရေတစ်ကျ-အရပ်။ (ဂ) ရေ တစ်ကျ သဲတစ်ကျ အရပ်ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော သိမ်၊ ဥဒကုက္ခေပသိမ်။ (က) ယံ မဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ သမန္တာ ဥဒကုက္ခေပါ (ဝိ၊၃။၁၅၀)တိ ယံ ဌာနံ မဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ သမန္တတော ဥဒကုက္ခေပေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၃၄။ (ခ) ယတ္ထ ဝေ ခိတ္တံ ဥဒကံ ဝါ ဝါလိကာ ဝါ ပတတိ၊ အယမေကော ဥဒကုက္ခေပေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။ (-ကခါ၊၉၁။) ဥဒကံ ဥက္ခိပိတွာ ခိပိယတိ ဧတ္ထာတိ ဥဒကုက္ခေပေါ၊ ဥဒကဿ ပတနောကာသော။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ ဝိနယာ-လင်္ကာရဋီ၊၁။၃၃၄။) (ဂ) ဥဒကုက္ခေပသီမာ-ကြည့်။

ဥဒကုက္ခေပပရိစ္ဆိန္နန (နု) [ဥဒကုက္ခေပ+ ပရိစ္ဆိန္နန] ရေတစ်ကျ အရပ်ဖြင့် ပိုင်းခြားခြင်း။ ကုရုန္ဒိယံ ပန ဥဒကုက္ခေပပရိစ္ဆိန္နနေပိ ဒုက္ကဋံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။

ဥဒကုက္ခေပပရိစ္ဆိန္န (တိ) [ဥဒကုက္ခေပ+ပရိစ္ဆိန္န] ရေတစ်ကျ အရပ်ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော။ အယံ

တေသု နဒီအာဒီသု ဥဒကုက္ခေပပရိ- စ္ဆိန္နာ သီမာ သမာနသံဝါသာ စေဝ ဧကူပေါသထာ စ။ ကခါ။၉၁။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၆၃။)

ဥဒကုက္ခေပပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဥဒကုက္ခေပ+ ပရိစ္ဆေဒ] ရေတစ်ကျအရပ် အပိုင်းအခြား။ အတ္တနော စ အညေသဥ္စ ဥဒကုက္ခေပ- ပရိစ္ဆေဒဿ အန္တရာ ----ဌပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။ (-ကခါ။၉၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၃။ ကခါ၊ ဋီ။၆၊၁၄၈။)

ဥဒကုက္ခေပပ္ပမာဏ (တိ) [ဥဒကုက္ခေပ+ ပမာဏ] ရေတစ်ကျအရပ် အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ဥဒကုက္ခေပပ္ပမာဏာ သီမန္တရိကာ သုဝိညေယျတရာ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၅။

ဥဒကုက္ခေပသီမဋ္ဌ (တိ) [ဥဒကုက္ခေပသီမာ+ ဌာ+အ] ဥဒကုက္ခေပသိမ်၌ တည်သော၊သူ။ ဧဝံ ဗဒ္ဓသီမာယံ ဂါမသီမာယံ ဝါ ကမ္မံ ကရောန္တေဟိပိ ဥဒကုက္ခေပသီမဋ္ဌေ ဿောခေ- တ္ဗာဝ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၄။

ဥဒကုက္ခေပသီမာ (ထီ) [ဥဒကုက္ခေပ+သီမာ] (ရေကိုသော်လည်းကောင်း, သဲကိုသော် လည်းကောင်း ပစ်လိုက်သဖြင့်) ရေကျရာ သဲကျရာ အရပ်-ရေတစ်ကျ, သဲတစ်ကျ အရပ်-ဖြင့် ပိုင်းခြား သတ်မှတ်အပ်သော သိမ်၊ ပတ်ပတ်လည် ရေတစ်ကျ သဲတစ်ကျ အတွင်း အရပ်ဟူသောသိမ်၊ ဥဒကုက္ခေပသိမ်၊ ရေသိမ်။ (ဤဥဒကုက္ခေပသိမ်သည် ဂါမသိမ်, သတ္တဗ္ဘန္တရ သိမ်တို့ကဲ့သို့ ကမ္မဝါစာဖြင့် မဖွဲ့အပ်, မသမုတ်အပ်သော အဗဒ္ဓသိမ် ဖြစ်သည်၊ ဤ ဥဒကုက္ခေပသိမ်နှင့် စပ်၍ မြတ်စွာဘုရားသည် ဝိနည်း မဟာဝါ ပါဠိတော်၌ မြစ်, သမုဒ္ဒရာ, ဇာတဿရအိုင်တို့၌ ကမ္မဝါစာဖြင့် သိမ် သမုတ်နေစရာ မလို၊ သံဃကံများကို ဆောင်ရွက် နိုင်ကြောင်း မိန့်တော်မူသည်။

ဥဒကုက္ခေပသိမ် ပြုလုပ်ပုံကား-ကြွေအံ ကစားသောသူတို့သည် သစ်သားလုံးကို ပစ်လိုက်သကဲ့သို့ အားအလယ်အလတ် ရှိသော ယောကျ်ားသည် သံဃပရိသတ် အစွန်မှ နေလျက် ရေကို ဖြစ်စေ, သဲကိုဖြစ် စေ လက်ဖြင့်ယူ၍ စွမ်းအား ရှိသလောက် (တအားကုန်) သံဃပရိသတ်၏ ပတ်ပတ် လည်အရပ်တို့၌ ပစ်လိုက်ရမည်၊ ယင်းသို့ ပစ်အပ်သော ရေ (သို့မဟုတ်) သဲ ကျရာ အရပ်သည် ဥဒကုက္ခေပသိမ် တစ်ခုဖြစ်၏။ ပရိသတ်အစွန်မှနေ၍ ရေသဲတို့ကို ပစ်လိုက်ရသောကြောင့် ဤဥဒကုက္ခေပသိမ် သည် ပရိသတ်များလျှင် များသလောက် ကျယ်ဝန်းသွား၏၊ အကယ်၍ ထိုမြစ် စသည်တို့၌ သံဃာနှစ်သင်းတို့သည် ကိုယ်စီ ကိုယ်ငှ ဥဒကုက္ခေပသိမ် တစ်ခုစီဖြင့် ဥပုသ် ပဝါရဏာစသော ကံတစ်ခုခုကို တပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်လိုလျှင် ထိုသံဃာနှစ်သင်းတို့၏ ဥဒကုက္ခေပသိမ် နှစ်ခု အကြား၌ ဥဒကုက္ခေပ တစ်ခုကို ဥပစာအလို့ငှါ အပိုထားရမည်။ ဥဒကုက္ခေပ တစ်ခုစာထက် မလျော့စေရ၊ လျော့လျှင် မအပ်၊ ပိုလျှင်ကား အပ်၏။ ဝိ၊ ၃။၁၅၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။ ကခါ။၉၀၊၉၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၉၅-၆။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၆။

"ထိုဥဒကုက္ခေပသိမ် တစ်ခုအတွင်း၌ ရဟန်းတစ်ပါးသည် အခြားရဟန်းများနှင့် နှစ်တောင်ထွာ ဟတ္ထပါသ် မစပ်ပဲ ဟတ္ထပါသ် ခွါ၍ နေလျှင် ဆောင်နေဆဲ ကံပျက်၏" ဟု- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃-၌မိန့်ဆို၏။ ကခါအဋ္ဌကထာ၌မူ "ဥဒကုက္ခေပ သိမ်အပိုင်းအခြားမှ အပ၌ ထိုမျှလောက် အပိုင်းအခြားကို (အနတိက္ကမိတ္ဗာ ဌိတောပိ) မလွန်မူ၍ တည်သော ရဟန်း သည်လည်း ကံကို ပျက်စေ၏" ဟု နောက်ထပ် ဖြည့်စွက် မိန့်ဆိုထား၏၊ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၄၇-

၌"သံဃာနှစ်သင်းတို့ ဥဒကုက္ကေပသိမ် အသီးသီးဖြင့်တပြိုင်နက် ကံဆောင်ခြင်းနှင့် စပ်၍ ဆိုသောစကား ဖြစ်သောကြောင့် ထိုကံဆောင်ချိန်၌ ဥဒကုက္ကေပတစ်ခုစာ အပိုမထားပဲ ကံဆောင်မှု သိမ်ဆက်စပ်မှု (သီမာသမ္ဘေဒ) ဖြစ်နေသောကြောင့် ကံပျက် ရသည် ဟူသောအဓိပ္ပါယ်ဖြင့် ဆိုလျှင်ကား ထိုကဲ့ိစကားသည် သင့်လျော်ပါ၏" ဟု ဆိုထား၏။ ထိုသာရတ္ထ၏ စကားကို (ဝိမတိ၊ ၂။၁၆၃)၌ ပယ်ထားသည်။ သိမ်မျိုးစုံ မဟာဋီကာ (၈၁) ၌လည်း "(အနတိက္ကမိတ္တာ ဋ္ဌီတောပိ) ဟူသော ကဲ့ိစကားအရ ကံပြုဆဲ သံဃာကိုသာယူပြီးလျှင် ကံပြုဆဲမဟုတ်သော သံဃာသည် ကံပြုဆဲသံဃာ၏ ဥဒကုက္ကေပ ပမာဏ၏ အပြင်အပ၌ တစ်တောင့်ထွာခွါ၍ ရဟန်းသံဃာ ရာထောင်မက ဝိုင်းဝန်း နေသော်လည်း ကံမပျက်ဟု မှုချသိရာ၏" ဟူ၍ မိန့်ဆိုထား၏။ ထိုသိမ်မျိုးစုံ မဟာဋီကာ၌ပင် (နာ၈၇) ၌ "ဥဒကုက္ကေပအရာ၌ ရေတစ်ကျ သဲတစ်ကျဟူရာမှာလည်း ရေတစ်ကျ သဲတစ်ကျ ပစ်နေဖွယ်မရှိ၊ သိမ်ပမာဏ ပြရုံ သာတည်း၊ တံချို့က ရေ, သဲ တစ်ခုခုပစ်မှ အပ်ကြောင်း ဆိုကြ သေး၏။ ပါဠိအဋ္ဌကထာ မလာရကား မသင့်လေ။------သို့သော်သိမ်ပမာဏသိ အောင် ပစ်မှုကို မတား မြစ်ပေ၊ ပစ်မှသာ အပ်သည်ဟူ၍ အထင်မရှိ ကြရာ" ဟု ဆုံးဖြတ် တော်မူသေး၏။ ဤနေရာ၌ ထိုဥဒကုက္ကေပ သိမ် ဖြစ်နိုင်သောမြစ်, သမုဒ္ဒရာ,ဇာတဿရ အိုင်တို့၏ အနေအထား (လက္ခဏာ)ကို ပြဆို သင့်၏။

ထိုတွင် မြစ်ဟုဆိုရာ၌ တရားစောင့် သော မင်းတို့၏ လက်ထက်၌ လခွဲတစ်ကြိမ်, ဆယ်ရက်တစ်ကြိမ်, ငါးရက်တစ်ကြိမ် မိုးရွာသောအခါ တိမ်တိုက် ကင်းစင်သည်နှင့် တပြိုင်နက် ရေအလျဉ် ပြတ်စဲသွားလျှင် မြစ်ဟုမခေါ်ရ၊ ထိုကဲ့သို့ မိုးကောင်းသောအခါ မိုးလေးလပတ်လုံး ရေအယဉ် မပြတ်စဲမူ၍ ဘိက္ခုနီ တစ်ဦးသည် ဒူးဝန်းနှစ်ဘက်, ချက် ဟူသော အဝန်းသုံးပါးကို ဖုံးအုပ်လျက် ဝတ်ထားအပ်သော သင်းပိုင်ကို မချီမကြွ မမမူ၍ ကူးဖြတ်သွားလျှင် ထိုသင်းပိုင်ကို လက်တစ်သစ်, နှစ်သစ်မျှ စွတ်စိုနိုင်သော ရေရှိမှသာ မြစ်ဟု ခေါ်ရ၏။ ကင်္ခါ။၉၀-၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၅။

ထိုမြစ်သည် မရှည်လွန်းသည် ဖြစ် အံ့၊ စ၍ ရေစီးသောနေရာမှ အစပြု၍ မြစ်ဝတိုင်အောင် သံဃာသည် ဟတ္ထပါသ် ဆက်စပ် ထိုင်နေလျှင် ဥဒကုက္ကေပသိမ် ဖြစ်အောင် ပြုနေဖွယ်မလို၊ မြစ်တစ်ခုလုံးပင် ထိုရဟန်းတို့အတွက် သိမ်ဖြစ်တော့၏၊ (မြစ်တစ်ခုလုံး ရဟန်းတို့ ပြည့်နေသဖြင့် ရေတစ်ကျ သဲတစ်ကျ ပြုစရာ နောက်ထပ် ရေပြင် မကျန်တော့သောကြောင့် ရေတစ်ကျ သဲတစ်ကျ ပြုရန် မလိုတော့ဟူလို။)

မဟာသုမနထေရ်ကား "တစ်ယူဇနာ တိုင်တိုင် ရေစီးမှသာ မြစ်ဟုဆိုရ၍ ထိုမြစ်၌လည်း အထက်ပိုင်း ယူဇနာဝက်ကို ပယ်၍ အောက်ပိုင်း ယူဇနာဝက်၌ ကံပြုရမည်"ဟု ဆိုထား၏။ ထိုစကားကို မဟာပဒုမထေရ်က အကြောင်းယုတ္တိပြ၍ ပယ်ရှားထားပုံမှာ- "အဝန်းသုံးပါးကို ဖုံးအုပ်၍ မည်သည့် နေရာကမဆို ကူးဖြတ်သွားသော ဘိက္ခုနီ ၏ သင်းပိုင်ကို ရေစွတ်မှု အပ်၏"ဟု မြစ်၏ပမာဏကို မြတ်စွာဘုရား ဟောထား တော်မူ၏၊ တစ်ယူဇနာဟုလည်းကောင်း, ယူဇနာဝက်ဟု လည်းကောင်း ဟောတော်မမူ။ ထို့ကြောင့် ဤပါဠိတော်၏ အလိုကျအတိုင်း ယခင်က သတ်မှတ်ပြဆိုခဲ့ပြီးသော လက္ခဏာ

ရှိသောမြစ်၏ အဦးအစ ရေစီးရာ (မြစ်ဖျားခံရာ) နေရာမှစ၍ သံယက်ကို ပြုခြင်းငှါ အပ်၏”ဟုအကြောင်းပြ၍ပယ်ဖျက်တော်မူသည်။

ရဟန်းတို့သည် မြစ်ထဲ၌ ကံပြုမည်ဟု ရည်ရွယ်၍ သွားကြရာ မြစ်သည် ကမ်းနှင့်အညီအမျှ ရေပြည့်နေသည် ဖြစ်အံ့၊ ရေသနုပ်ကို ဝတ်၍သော်လည်း မြစ်အတွင်း၌ပင် ကံပြုအပ်၏၊ ရေသနုပ်ကို ဝတ်၍ ကံမပြုနိုင်လျှင် လှေပေါ်၌ နေ၍ ကံပြုအပ်၏၊ သို့သော် သွားနေသော လှေ၌ကား ကံမပြုကောင်း၊ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ရေတစ်ကျအရပ်မျှသည်သာ သိမ်ဖြစ်၍ ထိုရေတစ်ကျအရပ်(သိမ်)ကို လှေသည် အလျှင်အမြန်ကျော်ဖြတ်သွား နိုင်သည်၊ ယင်းသို့ ကျော်ဖြတ်သွားလျှင် တစ်ခုသောသိမ်၌ ဥတ်ထား၍ အခြားသော သိမ်တစ်ခု၌ ကမ္မဝါစာဖတ်မိမည် ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် လှေကို ထိုးဝါးဖြင့် ရပ်တန့်စေ၍သော်လည်းကောင်း, ကျောက်ချ၍သော်လည်းကောင်း, မြစ်အတွင်း၌ ပေါက်သောသစ်ပင်၌ ဖွဲ့ချည်၍ သော်လည်းကောင်း ကံပြုအပ်၏။ သို့မဟုတ် မြစ်အတွင်း၌ ဖွဲ့ချည်ထားအပ်သော လင့်စင်၌သော်လည်းကောင်း, မြစ်အတွင်း ပေါက်သော သစ်ပင်ပေါ်၌ သော်လည်းကောင်း တည်နေ၍ ကံပြုအပ်၏။

အကယ်၍ ထိုသစ်ပင်၏ သစ်ကိုင်းသည်သော်လည်းကောင်း, သစ်ကိုင်းမှ ထွက်သော မြစ်ပျဉ်းသည်သော်လည်းကောင်း, မြစ်ကမ်းဘေး ကျောင်းတိုက်အတွင်းရှိ ဝိဟာရသိမ် (ဗဒ္ဓသိမ်)၌ ဖြစ်စေ၊ ဂါမသိမ်၌ ဖြစ်စေ ဆိုက်ရောက်တည်နေအံ့၊ (ဝိဟာရသိမ် ဂါမသိမ် အတွင်းရှိ ရဟန်းတို့ကို ဟတ္ထပါသ် အတွင်းသို့ ပင့်ဆောင်ခြင်း, သို့မဟုတ် ထိုဝိဟာရသိမ် ဂါမသိမ် အပြင်ဘက်သို့ ထိုရဟန်း များကို ထွက်စေခြင်း စသောအားဖြင့်) ဝိဟာရသိမ် ဂါမသိမ်တို့ကို ရှင်းလင်းသုတ်သင်၍ သော်လည်းကောင်း, ထိုသစ်ကိုင်းကို ဖြတ်၍သော်လည်းကောင်း ကံပြုအပ်၏၊ မြစ်ကမ်း၌ ပေါက်သော သစ်ပင်၏ သစ်ကိုင်း (သို့မဟုတ်) မြစ်ပျဉ်းသည် မြစ်အတွင်းသို့ ဝင်နေလျှင် ထိုသစ်ကိုင်းမြစ်ပျဉ်းတို့၌ လှေကိုချည်၍ ကံမပြုကောင်း၊ ပြုလိုလျှင် ဂါမသိမ်ကိုသော်လည်း သုတ်သင်ရမည်၊ (ဂါမသိမ်အတွင်းရှိ ရဟန်းတို့ကို မိမိတို့ကံပြုသော ရဟန်းတို့၏ လှေပေါ် ဟတ္ထပါသ်သို့ ပင့်ဆောင်ခြင်း, သို့မဟုတ် သူတို့၏ ကျောင်းတိုက်ဗဒ္ဓသိမ်အတွင်းသို့ ဝင်နေစေခြင်း, သို့မဟုတ် ဂါမသိမ်အပြင်ဘက်သို့ ထွက်သွားစေခြင်း အားဖြင့် သိမ်ကိုသော်လည်းကောင်း သုတ်သင်ရမည်ဟု ဆိုလို၏၊) သို့မဟုတ် သစ်ကိုင်း မြစ်ပျဉ်းတို့ကိုသော်လည်း ဖြတ်ရမည်၊ မြစ်ကမ်း၌ သစ်ငုတ်စိုက်၍ ထိုသစ်ငုတ်၌ ဖွဲ့ချည်ထားသော လှေပေါ်၌လည်း ကံမပြုအပ်။

မြစ်၌ တံတား ဆောက်အံ့၊ တံတားသည်လည်းကောင်း, တံတားခြေတံတားတိုင်တို့သည် လည်းကောင်း, မြစ်အတွင်း၌ပင် တည်ရှိနေလျှင် တံတားပေါ်၌ နေ၍ ကံပြုကောင်း၏၊ အကယ်၍ တံတားဖြစ်စေ, တံတားတိုင်ဖြစ်စေ ကမ်း၌ တည်နေလျှင် ထိုတံတားပေါ်၌ ကံမပြုကောင်း၊ သိမ်ကို သုတ်သင်ပြီးမှသာ ကံပြု ကောင်း၏၊ အကယ်၍ တံတားတိုင်တို့သည် မြစ်အတွင်း၌ တည်၍ တံတားသည်ကား မြစ်ကမ်းနှစ်ဘက်လုံးတို့၏ အထက်ကောင်းကင်၌ (မြေကြီးနှင့် မထိပဲ) တည်အံ့၊ တံတားပေါ်၌ နေ၍ ကံပြုကောင်း၏၊ မြစ်အတွင်း၌ ကျောက်တုံး ကျောက်ဆောင်သော်လည်း

ကောင်း, ကျွန်းငယ်သော်လည်းကောင်း ရှိအံ့၊ ထို ကျောက်တုံး ကျောက်ဆောင် ကျွန်းငယ်တို့ကို မိုးမှုန်မှုန်ရွာသော မိုးလေးလပတ်လုံး ရေလွှမ်းမိုးလျှင် မြစ်ဟုပင် ခေါ်ရသည်။ မိုးအလွန် ရွာသောအခါကျမှသာ ရေလွှမ်းမိုးသော အရပ်ကိုကားမယူအပ်၊ ထိုအရပ်ကို ဂါမသိမ်ဟုသာ ခေါ်ရသည်။

မြစ်မှ ရေမြောင်းသွယ်လိုသောသူတို့သည် မြစ်၌ တာရိုးတမံ (ရေကာတာ) ဆောက်ကြလျှင် ထိုရေကာတာ (တာရိုး) ကို လွှမ်းမိုး၍သော်လည်းကောင်း, ထုတ်ချင်းထွင်းဖေါက်၍သော်လည်းကောင်း ရေစီးသွားအံ့၊ ရေစီးရာဌာနမှန်သမျှ အားလုံး၌ ကံပြုကောင်း၏၊ ရေကာတာ ဆောက်လုပ်သဖြင့် ရေအလျဉ် ပြတ်သွား၍ ရေမစီးတော့လျှင် ထို ရေမစီးသော နေရာ၌ ကံမပြုကောင်း၊ ရေကာတာ၏ အထက်၌လည်း ကံမပြုကောင်း။ ရှေး၌ဆိုခဲ့ပြီးသော ကျောက်ဆောင်, ကျွန်းငယ်အရပ်တို့ကဲ့သို့ ရေကာတာ အရပ်ကို ရေလွှမ်းမိုးလျှင် ထို ရေကာတာ(တာရိုး)ပေါ်၌ ကံပြုကောင်း၏၊ ထို ရေကာတာ (တာရိုး)သည် မြစ်၌ပင် ပါဝင်၏။

မြစ်ကိုဖျက်၍ တဘက်ဆည်ကန်ပြုကြကုန်အံ့၊ အောက်၌ ကန်သင်း ဖွဲ့ကြကုန်အံ့၊ ရေသည် အထက်မှ စီးလာ၍ တစ်ဘက်ဆည်ကန်ကို ပြည့်စေ၍လျက်တည်နေလျှင် ထိုတဘက်ဆည်ကန်၌ ကံမပြုအပ်၊ အထက် ရေစီးရာ အရပ်၌လည်းကောင်း, အောက်ဘက်သို့ လွှဲထုတ်အပ်သော ရေတို့ မြစ်ထဲ ပြန်စီးဝင်ရာ အရပ်၌လည်းကောင်း ကံပြုကောင်း၏။ မိုးမရွာသော မိုးအခါ၌ ဖြစ်စေ, ဆောင်းအခါ, နွေအခါ၌ ဖြစ်စေ ခြောက်သွေ့နေသော မြစ်၌လည်း ကံပြုကောင်း၏။ မြစ်မှ ထုတ်အပ် (သွယ်အပ်) သော မြောင်း၌ကား ကံမပြုကောင်း၊ အကယ်၍ ထိုမြောင်းသည် နောင်တချိန်၌ ပေါက်ကွဲပျက်စီး၍ မြစ်ဖြစ်သွားလျှင် ကံပြုကောင်း၏၊ အချို့သော မြစ်တို့သည် နောင်တချိန်၌ ရေလျှံတက်၍ ဂါမသိမ် နိဂမသိမ်တို့ကို လွှမ်းမိုးစီးသွားအံ့၊ ထိုဂါမသိမ် နိဂမသိမ်တို့သည် မြစ်ပင် ဖြစ်တော့၏၊ (မိုးလေးလပတ်လုံး ရေတည်လျှင်) ကံပြုကောင်း၏၊ ဝိဟာရသိမ် (ဗဒ္ဓသိမ်)ကို ရေလွှမ်းမိုးလျှင်ကား ဝိဟာရသိမ်ပင် ဖြစ်၏၊ (ဝိဟာရသိမ် မပျက်ဟူလို)။

သမုဒ္ဒရာ၌ ကံပြုသော ရဟန်းတို့သည် အထက်သို့ တက်သောရေ (ဒီရေ) ဖြစ်စေ, ပကတိ လှိုင်း တံပိုးတို့ ဖြစ်စေ အဟုန်ဖြင့်လာ၍ လွှမ်းမိုး ရာအရပ်၌ ကံမပြုကောင်း၊ ပကတိလှိုင်းတို့ ပြန်လျော့ကျသွား၍ ကောင်းစွာတည်တံ့သော ရေ၏ အစပိုင်း (အစွန်းပိုင်း) မှစ၍ အတွင်းအရပ်သည် သမုဒ္ဒရာမည်၏။ ထိုအရပ်၌ ကံပြုကောင်း၏၊ အကယ်၍ ကံပြုသော သံဃာကို လှိုင်းအဟုန် ရိုက်ခတ်လျှင် လှေ၌သော်လည်းကောင်း, ငြမ်း၌ သော်လည်းကောင်း နေ၍ ကံပြုအပ်၏၊ ထိုလှေ, ငြမ်းတို့၌ အဆုံးအဖြတ်မှာ မြစ်၌ ဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်းပင်တည်း၊ သမုဒ္ဒရာ၌ ကျောက်ဖျာရှိအံ့၊ ထိုကျောက်ဖျာကို တခါတရံ လှိုင်းတံပိုးများ လာရောက် လွှမ်းမိုး၍ တခါတရံ မလွှမ်းမိုးလျှင် ထိုကျောက်ဖျာ၌ ကံမပြုကောင်း၊ ထို ကျောက်ဖျာသည် ဂါမသိမ်သာတည်း၊ လှိုင်းတံပိုးတို့ လာသည် ဖြစ်စေ, မလာသည်ဖြစ်စေ၊ ပကတိရေသည်ပင် ထိုကျောက်ဖျာကို လွှမ်းမိုးလျှင် ကံပြုကောင်း၏။

သမုဒ္ဒရာ၌ ကျွန်းငယ်ဖြစ်စေ, တောင်ဖြစ်စေ ရှိတတ်၏။ ထိုကျွန်းငယ်, ထိုတောင်သည် တံငါသည်တို့ နေ့ချင်းပြန်

မသွားနိုင်လောက်အောင် ဝေးလျှင် အရညသိမ် ဟုသာ ခေါ်ဝေါ်ရ၏။ တံငါသည်တို့ နေ့ချင်းပြန် သွားနိုင်လောက်သော အရပ်အတွင်းကိုကား ဂါမသိမ်ဟု ခေါ်ရသည်။ သမုဒ္ဒရာသည် ဂါမသိမ်ကို ဖြစ်စေ, နိဂမသိမ်ကို ဖြစ်စေ လွှမ်းမိုး၍ တည်အံ့၊ သမုဒ္ဒရာပင်ဖြစ်၏။ ထိုသမုဒ္ဒရာ၌ ကံပြုကောင်း၏။ အကယ်၍ ဝိဟာရသိမ် (ဗဒ္ဓသိမ်)ကို လွှမ်းမိုးလျှင်ကား ဝိဟာရသိမ်ဟုသာဆိုရ၏။

ဇာတဿရအိုင် ဟူသည် တစုံတယောက်သောသူက တူးဖော်ပြုလုပ်အပ်သည် မဟုတ်ပဲ အလိုအလျောက် ဖြစ်လာ၍ မြစ်၌ ဆိုအပ်ပြီးသည့်အတိုင်း မိုးလေးလ ရေမပြတ်တည်နေသော ရေအိုင်ကို ဆိုလို၏၊ ထို့ပြင် မြစ်သမုဒ္ဒရာကို ဖောက်ခွဲ၍ စီးထွက်သာသော ရေ၏ တိုက်စား တူးဖြိုခြင်းကြောင့် ဖြစ်လာသော အိုင်သည်လည်း မိုးလေးလပတ်လုံး ရေမပြတ် တည်နေလျှင် ဇာတဿရအိုင်ပင် မည်၏၊ (ကခါ။၉၀-၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၉၅-ကြည့်။) မိုးမှန်မှန် ရွာပါလျက် မိုးစဲ (မိုးရပ်)သည်နှင့် တပြိုက်နက် သောက်ဖို့ ,လက်ခြေ ဆေးကြောဖို့ပင် မရှိတော့ပဲ ရေပြတ်စဲ ခန်းခြောက်သွားလျှင် ဇာတဿရအိုင် မဟုတ်၊ ဂါမခေတ်ပင် ဖြစ်၏။ မိုးမှန်မှန် ရွာရာ မိုးအခါ၌ မိုးလေးလပတ်လုံး ရေတည်မှသာ ဇာတဿရအိုင်ဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ မိုးလေးလပတ်လုံး ရေတည်ရာအရပ်၌ ကံပြုအပ်၏၊ ရေနက်လျှင် ငြမ်းဖွဲ့၍ ထိုငြမ်း၌ သော်လည်းကောင်း, ထိုအိုင်အတွင်းရှိ သစ်ပင်၌ ဖွဲ့အပ်သော ငြမ်း၌ သော်လည်းကောင်း ကံပြုအပ်၏၊ ဇာတဿရအိုင်အတွင်းရှိ ကျောက်ဖြာ, ကျွန်းငယ်တို့၌ အဆုံး အဖြတ်မှာ မြစ်၌ ဆိုအပ်ပြီးသည့်အတိုင်းပင်တည်း။

အညီအမျှ မိုးရွာသောအခါ၌ ဇာတဿရအိုင် ဖြစ်လောက်သော အရပ်သည် မိုးခေါင်သောအခါ၌ ဖြစ်စေ, ဆောင်းနွေတို့၌ ဖြစ်စေ ခန်းခြောက်၍ ရေမရှိသော်လည်း ထိုအရပ်၌ ကံပြုကောင်း၏၊ အန္ဓကအဋ္ဌကထာ-၌ကား "အလုံးစုံသော ဇာတဿရအိုင်သည် ခြောက်သွေ့၍ ရေမရှိလျှင် ဂါမခေတ် (ဂါမသိမ်)သို့သာ သက်ဝင်သည်" ဟု ဆို၏။ ထိုစကား မမှတ်ထိုက်၊ အကယ်၍ ရေမရှိသော ဇာတဿရအိုင်၌ ရေတွင်း ရေကန်စသည် တူးပြားအံ့၊ ဇာတဿရ မဟုတ်တော့၊ ဂါမသိမ် ဖြစ်သွား၏၊ ဗူးသခွါးစသော သစ်ပင်တို့ စိုက်ပျိုးလျှင်လည်း ဇာတဿရ ပျက်၍ ဂါမသိမ်ပင် ဖြစ်သွား၏၊ (ဤ၌ ရေတွင်းရေကန်တူးရာ, ဗူးသခွါး စသည် စိုက်ပျိုးရာ အရပ်သာ ဂါမသိမ်ဖြစ်သွား၍ ဇာတဿရအိုင်တစ်ခုလုံး ဂါမသိမ်ဖြစ်သွားသည်မဟုတ်။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၆၈-ကြည့်။)

အကယ်၍ ထိုဇာတဿရအိုင်ကို ဖို့၍ ကြည်းကုန်းဖြစ်အောင် ပြုပြားအံ့၊ သို့မဟုတ် အရပ်မျက်နှာတစ်ဘက်က ကန်သင်းဖွဲ့၍ ဇာတဿရအိုင်ကို တစ်ဘက်ဆည်ကန် ပြုပြားအံ့၊ ထိုအားလုံးသော ကုန်းအရပ်, တဘက်ဆည်ကန်အရပ်သည် ဇာတဿရအိုင် မဟုတ်တော့၊ ဂါမသိမ်သာ ဖြစ်တော့၏။ **လောဏိ** (ဆားငံချောင်း, ဆားငံ အိုင်)ဟုရှိသေး၏၊ ဝိမတိ၊၂။၁၆၈-အတိုင်း သမုဒ္ဒရာရေအဟုန်ကြောင့် နိမ့်ရှိုင်းသွားသော မြောင်းငယ်ပုံသဏ္ဌာန်အားဖြင့် စီးဆင်းသော ချောင်းကို ဆားငံချောင်း, ဆားငံအိုင် ဟုခေါ်၏၊ ထိုဆားငံချောင်းလည်း ဇာတဿရအိုင်ပင်တည်း၊ မိုးလေးလရေတည်နေလျှင် ကံပြုကောင်း၏။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၃၄-ရ။ ကခါ။၉၀-၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၅-၉။)

ယာ ပနေသာ "သဗ္ဗာ ဘိက္ခဝေ

နဒိ အသိမာ” တိအာဒိနာ နယေန နဒီအာဒိနံ သီမဘာဝံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန “နဒိယာ ဝါ ဘိက္ခဝေ သမုဒ္ဒေ ဝါ ဇာတဿရေ ဝါ ယံ မဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ သမန္တာ ဥဒကုက္ခေပါ၊ အယံ တတ္ထ သမာနသံဝါသာ ဧကူ-ပေါသထာ”တိ ဝုတ္တာ၊ အယံ ဥဒကုက္ကေပသီမာ နာမ။ ကင်္ခါ။၉၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၅။ ပရိသ-ပရိယန္တတော ပဋ္ဌာယ သမန္တာ ယာဝ မဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ ဥဒကုက္ခေပေါ ဥဒကပတနဋ္ဌာနံ၊ တာဝ ယံ တံ ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနံ၊ အယံ တတ္ထ နဒီအာဒီသု အပရာ သမာနသံဝါသာ ဥဒကု-က္ကေပသီမာတိ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၆၂-၃။

ဥဒကုက္ကေပသီမာကမ္မ (န) [ဥဒကုက္ကေပသီမာ+ကမ္မ] ဥဒကုက္ကေပသိမ်ကို ပြုလုပ်ဖွယ် အမှု။ ဥဒကုက္ကေပသီမာကမ္မံ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၇၄။)

ဥဒကုက္ကေပသီမာဝိကာရ (ပု) [ဥဒကုက္ကေပ သီမာ+ဝိကာရ] ဥဒကုက္ကေပသိမ် အကြောင်း အရာ။ တထာ ဟိ ကင်္ခါဝိတရဏိယံ ဥဒကု-က္ကေပသီမာဝိကာရေ----ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ၊၉၆။

ဥဒကုဂ္ဂမန (န) [ဥဒက+ဥဂ္ဂမန] ရေထွက်ရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒကုဂ္ဂမနကာလ (ပု) [ဥဒကုဂ္ဂမန+ကာလ] ရေ ထွက်ရာအခါ။ နဒိတိရေ ခတကူပသ္မိံပိ ဥဒကုဂ္ဂမနကာလေ ဝိယ အာစယော နိဗ္ဗတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။

ဥဒကု(ကူ)ပစ္ဆေဒ (ပု) [ဥဒက+ဥပစ္ဆေဒ] (က) ရေပြတ်ခြင်း။ (ခ) ရေပြတ်ရာအခါ။ (က) မယံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥဒကုပစ္ဆေဒံ ကာတုံ ဝါယမိမှာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၄။ (ခ) ဥဒကု(ကူ)ပစ္ဆေဒတော ယာဝ သမ္ပတ္တိ-မဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယမသင်္ချေယျံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၅။

ဥဒကုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥဒက+ဥပ္ပတ္တိ] ရေ၏ ဖြစ်ပေါ် ခြင်း။ ယထာ ဘဂဝတော ပုညာ-နုဘာဝေန ယေဝ တထာ ဥဒကုပ္ပတ္တိယာ ပရိဒီပိတတ္တာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၆။

ဥဒကုမ္ဘ (ပု) [ဥဒက+ကုမ္ဘ။ ဥဒက သဒ္ဒါ၏ ကကို ချေ။ နီတိ၊သုတ္တ။၂၅၇။ ဥဒက-ကိုဥဒ ပြု။မောဂ်၊၃။၇၂။] ရေအိုး။ ယထာပိ ဖြဟ္မေ ဥဒကုမ္ဘော၊ ဘိန္နော အပ္ပဋိသန္ဓိယော။ ပေတ။ ၁၃၇။ (-ဓမ္မ။၃၁။) ဥဒကုမ္ဘော--- ဥဒကဃဋော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။)

ဥဒကုမ္မုဇ္ဇန (န) [ဥဒက+ဥမ္မုဇ္ဇန] ရေမှ-ရေငုပ်ရာမှ-ပေါ်ခြင်း။ အင်္ဂိဿ ပါရိစရိယာယ၊ ဥဒကုမ္မုဇ္ဇနေန စ။ ဇာ၊၂။၃၂၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၇၇။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။)

ဥဒကူပမ (တိ) [ဥဒက+ဥပမာ] ရေဟူသော ဥပမာ ရှိသော၊ ရေဖြင့် နှိုင်းခိုင်းအပ်သော။ သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ဥဒကူပမာ ပုဂ္ဂလာ သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိံ ။ အံ၊၂။၄၀၃။ ဥဒကူပမာတိ နိမုဇ္ဇနာဒိအာကာရံ ဂဟေတွာ ဥဒကေန ဥပမိတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၇။ (-အဘိ၊ ပု။၁၁၂။)

ဥဒကူပမာသုတ္တ (န) [ဥဒကူပမာ+သုတ္တ] ရေဖြင့် နှိုင်းခိုင်းအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်(ရ)မျိုးကို ဟောသောသုတ်၊ ဥဒကူပမာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ နိကာယ သတ္တက နိပါတပါဠိ၊၂-ဝဂ်၊၅-သုတ်။ အံ၊၂။၄၀၃-၅။

ဥဒကူပရိ (ဗျ) [ဥဒက+ဥပရိ] ရေ၏အထက်၌။ အာဒိကပ္ပေ ဥဒကူပရိ ပဌမံ ပထဝီဘာဝေန သဏ္ဌာတံ။ ဝိမတိ၊၁။၉၀။

ဥဒကူပဿဋ္ဌ (တိ) [ဥဒက+ဥပဿဋ္ဌ]ရေဖြင့်-ရေစက်ချ၍-စွန့်လျှုအပ်သော။ နေဝ ကယေန န ဝိက္ကယေန ဗြာဟ္မဏိယေဝ ဥဒကူပဿဋ္ဌံ။

အံ၊၂။၁၉၉။ ဥဒကူပဿင္ဝန္တိ ဥဒကေန ဥပဿင္ဝံ ပရိစ္စတ္တံ။ အံ၊၄၊၃။၆၆။

ဥဒကူမိကဇာတ (တိ) [ဥဒက+ဥမိက+ဇာတ] ဖြစ် သော ရေလှိုင်း တံပိုးနှင့် တူသော၊ ရေလှိုင်းတံပိုး ကဲ့သို့ဖြစ်သော။ သဒါတိ သဒါ သဗ္ဗဒါ-----ဥဒကူမိကဇာတံ။ မဟာနိ။၁၄။ (-စူဠနိ။၁၂၉၊၂၉၉။) ဥဒကူမိကဇာတန္တိ နိဗ္ဗတ္တဥဒကဥမိတရင်္ဂဝိယ။ မဟာနိ။၄။၆၈။

ဥဒကူမိဂဇာတ(မဟာနိ။၂၆၉)သည် ဥဒကူမိက–ဇာတ မှ ဖျက်ယွင်းလာသောပုဒ်ဖြစ်သည်။

ဥဒကောဃ (ပု) [ဥဒက+ဩဃ] ရေအလျဉ်။ ဒဝဍ္ဍဟံ ဝါ ဥဒကောဃံ ဝါ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ။ ဝိ၊၄၊၄။၅၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၇။ အဒ္ဒသ ဂင်္ဂ မဟတာ ဥဒကောဃေန ပူရိယမာနံ။ သံ၊၄၊ ၁။၁၉၂။ တခ်ကညေဝ ဥဒကောဃော အန္တရ–ဓာယိ။ ဝိမာန၊၄။၄၁။ (-ကခါ။၂၈၈။ သံ၊၄၊ ၂။၂၁၀။ အံ၊၄၊၃။၁၇။ အဘိ၊၄၊၁။၁၆၀။ ပဋိသံ၊ ၄၊၁။၁၆၉။) ဥဒကဝါဟက-လည်းကြည့်။

ဥဒကောရောဟက (တိ) [ဥဒက+ဩရောဟက] ရေသို့ သက်ဆင်းသော၊သူ။ နာဟံ ဘိက္ခဝေ ဥဒကောရောဟကဿ ဥဒကောရောဟဏ–မတ္တေန သာမညံ ဝဒါမိ။ မ၊၁။၃၄၉-၃၅၀။ ဥဒကောရောဟကဿာတိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ ဥဒကံ ဩရောဟန္တဿ။ မ၊၄၊၂။၂၂၆။ ဗြာဟ္မဏာ ဘင္တေ------ဥဒကောရောဟကာ အဂ္ဂိပရိစာရကာ။ သံ၊၂။ ၄၉၈။ နေတ္တိ။၃၉။ ဥဒကောရောဟကာတိ သာယံ ပါတံ ဥဒကံ ဩရောဟနကာ။ သံ၊၄၊၃။၁၄၁။ နေတ္တိ၊၄။ ၁၀၉။

ဥဒကော်ရောဟ(န)က (နု) [ဥဒက+ ဩရောဟ (န) က] (၁) ရေသို့သက်ဆင်းခြင်း။ (တိ)(၂) ရေသို့ သက်ဆင်းသော၊သူ။ (၁) ဥဒကောရောဟဏေန အလ္လဝတ္ထာယ အလ္လ–ကေသာယ ဝေ ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဥဒါန၊၄။၃၈၅။ ဥဒကောရောဟနံ ပန ဤဒိသေ သီတ–ကာလေ ကေဝလံ သရီရမေဝ ဗာဓတိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၁၂။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၈၁။) အထက်ပုဒ် လည်းကြည့်။ (တိ) (၂) ဥဒကောရောဟဏာ ကေစိ။ အပ၊၁။၂၀။ ဥဒကောရောဟဏာ ဥဒကပဝေသကာတိ အတ္ထော။ အပ၊၄၊၁။၂၄၆။

ဥဒကောရောဟနကမ္မ(နု) [ဥဒကောရောဟန+ ကမ္မ] ရေသို့သက်ဆင်းခြင်းအမှု။ ဥဒကော–ရောဟနကမ္မံ ကရောတိ။ ဇာ၊၄၊၇။၄၃။

ဥဒကောရောဟနာနုယောဂ (ပု) [ဥဒကော ရောဟန+အနုယောဂ] ရေသို့သက်ဆင်းခြင်း ကို အဖန်ဖန် အားထုတ်ခြင်း။ သာယ–တတိယကမ္ပိ ဥဒကောရောဟနာနုယောဂ–မနုယုတ္တော ဝိဟရတိ(ဝိဟရာမိ)။ ဒီ၊၁။၁၅၈။ ဒီ၊၃။၃၄။ မ၊၁။၁၁၁၃၈၃။ မ၊၂။၆။ အံ၊၁။၃၀၁။ အဘိ၊ပု။၁၆၄။ မဟာနိ။၃၂၈။ ပါတော မဇ္ဈန္ဟိကေ သာယန္တိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ ပါပံ ပဝါဟေဿာမီတိ ဥဒကောရောဟနာနုယောဂံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၄၊၁။၂၉၄။ အံ၊၄၊ ၂။၂၄၇။ အဘိ၊၄၊၃။၈၃။ မဟာနိ၊၄။၃၈၁။

ဥဒကောရောဟန္တ (တိ) [ဥဒက+ဩရောဟန္တ] ရေသို့ သက်ဆင်းသော၊သူ။ စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဘယာနိ ဥဒကောရောဟန္တဿ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာနိ။ အံ၊၁။၄၃၈။ (-မ၊၂။၁၂၂။) ဥဒကောရောဟန္တဿာတိ ဥဒကံ ဩတရန္တဿ။ အံ၊၄၊၂။၃၃၁။(-မ၊၄၊၃။၁၂၃။)

ဥဒကောသက္ကန (နု) [ဥဒက+ဩသက္ကန]ရေ၏-ကျဆင်း-ယုတ်လျော့ခြင်း။ ထေရော ဥဒကောသက္ကနံ ဝါ အာဂမေတိ။ ဝိ၊၄၊၃။၂၆၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၇၂။

ဥဒဂါယိနီ (ထိ)[ဥဒ+ဂါဟိနီ] (ဝမ်းဗိုက်တွင်းသို့) ရေကို-ယူ-သွင်း-တတ်သော၊ ရေမလုံသော၊ ရေဝင်သော၊ ရေယိုသော(လှေ)။ ယထာပိ ဇဇ္ဇရံ နာဝံ၊ပလုဂ္ဂံ ဥဒဂါဟိနိံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ ဥဒဂါဟိနိန္တိ ဥဒကဂါဟိနိံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၉၅။

ဥဒဂ္ဂ (တိ) [ဥ+အဂ္ဂ။ ဥဂ္ဂတံ အဂ္ဂံ အဿ ဥဒဂ္ဂေါ။ ဓာန်၊ဋီ။ရ၀၈။ ဥဒဓာတ်ဟူ၍လည်း နီတိ၊ဓာ၊၉၃-၌ဆို၏။ (ဥဒဂြ-သံ)] (က) မြင့်တက်သော အဖျားရှိသော၊ မြင့်တက်သော၊ တက်ကြွသော။ (ခ) (ပီတိ အစွမ်းဖြင့်) တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသော၊ကိုယ်စိတ် အားဖြင့်-ကိုယ်ရောစိတ်ပါ-တက်ကြွသော- ရွှင်ပျသော-မြူးကြွသော။ (ဂ) မြင့်မြတ်သော။ (က) ဥဒဂ္ဂါ (ဝိမာန။၁၁ရ) တိ ဥဒဂ္ဂါယ ပီတိယာ ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ ဥန္နမတီတိ ဥဒဂ္ဂံ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂ရ။ (က)(ခ) အထ ခေါ သုဒိန္နော ကလန္ဒပုတ္တော---ဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂေါ ပါဏိနာ ဂတ္တာနိ ပရိပုဉ္ဆန္တော ဥဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊ ၁။၁၆။ ဥဒဂ္ဂေါတိ ပီတိဝသေန အဗ္ဘုန္နတ- ကာယစိတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရ၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂ရ၅။ ပီတိမာ ပန ပုဂ္ဂလော ကာယစိတ္တာနံ ဥဂ္ဂတတ္တာ အဗ္ဘုဂ္ဂတတ္တာ "ဥဒဂ္ဂေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၈ရ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ သာရတ္ထ၊၁။၁၁၅။ ဥဒဂ္ဂေါ (သုတ္တနိ။၃၅ရ) တိ ကာယေန စိတ္တေန စ အဗ္ဘုန္နတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ (ဂ) ဥစ္စံ ကရောန္တောတိ ဥဒဂ္ဂံ ဥဋ္ဌာရံ ပဏီတံ ကတ္တာ ဒဿေန္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂ရ၆။

ဥဒဂ္ဂစိတ္တ (တိ) [ဥဒဂ္ဂ+စိတ္တ] တက်ကြွ- မတွန့်ဆုတ်-သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဥဒဂ္ဂ- စိတ္တာ သုမနာ၊ ပဿန္တိ လောကနာယကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၁။ ဥဒဂ္ဂစိတ္တာတိ ပီတိသောမနဿ- ဝသေန ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၄။ ဥဒဂ္ဂစိတ္တ (ဥဒါန။၁၃၅)န္တိ ထိနမိဒ္ဓဝိဂမေန သမုဂ္ဂဟာဝသေန အလီနစိတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅ရ။

ဥဒဂ္ဂစိတ္တဒိဝသ (ပု) [ဥဒဂ္ဂစိတ္တ+ဒိဝသ] တက် ကြွ-ရွှင်ပျ-သောစိတ်ရှိရာနေ့။ သကလ- နဂရဿ ဥဒဂ္ဂစိတ္တဒိဝသေ ဇာတောတိ ဥဒါယီတွေဝ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄၄။

ဥဒဂ္ဂတနုဇ (တိ) [ဥဒဂ္ဂ+တနု+ဇ(ဇန+ကွိ)] မြင့်တက်သော ခန္ဓာကိုယ်ဖြင့်ဖြစ်သော၊ အရပ် အမောင်းကောင်းသော၊သူ။ (မြန်မာပြန်-၁၂၉- ၌ ရွှင်လန်း တက်ကြွသော အမွေးရှိသော- ဟု ပြန်သည်။) တေ ပဿထ ဗြာဟ္မဏ---ဥဒဂ္ဂတနုဇံ ဟဋ္ဌံ။ အပ၊၂။၁၃၄၊၁၄၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၈၀။

ဥဒဂ္ဂတေဇ (တိ) [ဥဒဂ္ဂ+တေဇ] ဥဂ္ဂတတေဇ (က) နှင့်အနက်တူ၊ ၎င်းကြည့်။

ဥဒဂ္ဂမန (တိ) [ဥဒဂ္ဂ+မန] တက်ကြွ- ရွှင်ပျ-သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ မေဓာဝိနာ သဟာယေန သဒ္ဓိံ အတ္တမနော တုဋ္ဌမနော ဟဋ္ဌောမနော ပဟဋ္ဌမနော ဥဒဂ္ဂမနော မုဒိတမနော စရေယျ။ စူဠနိ။၂၅၆။ (-အပ၊ ၂။၁၃။)

ဥဒဂ္ဂမေဃ (ပု) [ဥဒဂ္ဂ+မေဃ] တက်ကြွ- ပြန့်ပြော-မွန်မြတ်-ကြီးစွာ-သောမိုး။ နဂါ နဂဂ္ဂေသု သုသံဝိရူဠှာ။ ဥဒဂ္ဂမေဃေန နဝေန သိတ္တာ။ ထေရ။၂၄၃။ ဥဒဂ္ဂမေဃေန နဝေန သိတ္တာတိ ပဌမုပ္ပန္နေန ဥဠာရေန မဟတာ ပါဝုသမေဃေန အဘိပ္ပဝုဋ္ဌာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ရရ။

ဥဒဂ္ဂိဟုတ္တ (န) [ဥဒ+အဂ္ဂိ+ဟုတ္တ] ရေမီးကို- ပူဇော်-ပြုစု-စောင့်ရှောက်-ခြင်း။ ဥဒဂ္ဂိဟုတ္တံ ဥပတိဋ္ဌတော မမ။ ဇာ၊၂။၁၀၃။ ဥဒဂ္ဂိဟုတ္တန္တိ ဥဒကအဂ္ဂိဟုတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၂။ ဥဒက-

အဂ္ဂိဟုတန္တိ ဥဒကဿ စေဝ အဂ္ဂိဿ စ ဟုတံ ဟဝန့် ပူဇန့်။ ဇာ၊ငို၊သစ်။ ဇာ၊ကျော။

ဥဒဂ္ဂ(ဂ္ဂ)ဒဂ္ဂ (တိ) [ဥဒဂ္ဂ+ဥဒဂ္ဂ] (ပီတိ၏ အစွမ်းဖြင့်) တက်ကြွတက်ကြွသော-အလွန် တက်ကြွသော-ကိုယ် စိတ်ရှိသော၊သူ။ ဝေ ဝုတ္တေ မဟာဖြဟ္မာ---ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂု- ဒဂ္ဂေါ ဟုတွာ သာဓုတိ ပဋိဿုဏိတွာ ပဋိညံ အဒါသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ ဥဒဂ္ဂုဒဂ္ဂေါတိ သရီရ- ဝိကာရုပ္ပါဒနပီတိဝသေန ဥဒဂ္ဂုဒဂ္ဂေါ။ ပီတိမာ ဟိ ပုဂ္ဂလော ကာယစိတ္တာနံ ဥဂ္ဂတတ္တာ "ဥဒဂ္ဂုဒဂ္ဂေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၁၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၆။ (-မ၊၂။၃၂၃။ မဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၄၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ မငို၊၃။၂၇၃။ သံငို၊ ၁။၁၆၃။ သံငို၊၂။၃၀၈။) ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂု- ဒဂ္ဂေါ သမ္ပိယာယမာနော။ အံငို၊၁။၂၈၆။

ဥဒဂ္ဂျ (န) [ဥဒဂ္ဂ+ဏျ] တက်ကြွသော၊ ရွှင်ပျသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒဂ္ဂျမန (တိ) [ဥဒဂ္ဂျ+မန] တက်ကြွ-ရွှင်ပျ- သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ သမုဂ္ဂတတနူရုဟန္တိ သုဋ္ဌု ဥဂ္ဂတလောမံ ဥဒဂ္ဂလောမံ ဥဒဂ္ဂျမနံ ဝါ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂.၂၇။

ဥဒင်္ဂဏ[1](န) [ဥဒ+အင်္ဂဏ] ကွင်းပြင်၊ ရင်ပြင်၊ မြေ ပြင်။ ဥဒင်္ဂဏေ တတ္ထ ပပံ အဝိန္ဒုံ။ ဇာ၊ ၁။၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၉။ ဥဒင်္ဂဏေတိ ထွေ ဥဒါတိ နိပါတော၊အင်္ဂဏေတိ မနုဿာနံ သဉ္စရဏဋ္ဌာနေ၊ အနာဝဋေ ဘူမိဘာဂေတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။

ဥဒင်္ဂဏ[2] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥဒင်္ဂဏတောင်။ ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ ဥဒင်္ဂဏော နာမ ပဗ္ဗတော။ အပ၊၂။၇၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈၃၄၆။

ဥဒစ္ဆိဒါ (ကြိ) [ဥ+ဆိဒ(ဆိဒိ)+အ+တိ။ တိ- ကို အာပြု] ဖြတ်၏၊ ဖျက်ဆီး၏။ ယော ရာဂမုဒစ္ဆိဒါ အသေသံ။ သုတ္တနိ၊၁။ ဥဒစ္ဆိဒါတိ ဥစ္ဆိန္ဒတိ ဘဉ္ဇတိ ဝိနာသေတိ၊ အတီတ- ကာလိကာနမ္ပိ ဟိ ဆန္ဒသိ ဝတ္တမာနဝစနံ အက္ခရစိန္တကာ ဣစ္ဆန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဥစ္ဆိန္ဒတိ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒူန (ပု၊န) [ဥ+အစိ+ယု။ ပါဠိ၌ ပုံလိင် ဖြင့်ရှိ၏။ ထောမနိဓိနှင့် ပါဠိအင်္ဂလိပ်, သက္ကတ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်တို့၌ နပုံလိင်သာပြထား ၏] ရေငင်ပုံး၊ ရေခပ်အိုးငယ်။ ဥဒ္ဒူနီက၊ ဥဒ္ဒူနီ-တို့ကြည့်။

ဥဒ္ဒူနဘာဝ (ပု) [ဥဒ္ဒူန+ဘာဝ] ရေငင်ပုံး- ရေခပ်အိုး ငယ်-၏အဖြစ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒူနဘာဝပ္ပတ္တိ (ထိ) [ဥဒ္ဒူနဘာဝ+ပတ္တိ] ရေငင်ပုံး-ရေခပ်အိုးငယ်-၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ဝိစရန္တဿ မေ အဋ္ဌေဝါသိက- ဝါသော စာဋိယာ ဥဒ္ဒူနဘာဝပ္ပတ္တိဝိယ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀၇၂။

ဥဒ္ဒူနီက (ပု) [ဥဒ္ဒူန+ဏ္ဍက] ရေငင်ပုံး၊ရေခပ် အိုးငယ်။ သေယျထာပိ နာမ ဥဒကမဏိကော ဟုတွာ ဥဒ္ဒူနီကော အဿ။ မ၊၂။၂၃၀။ ဥဒ္ဒူနီကောတိ ဥဒကဝါရကော။ မဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။ ဥဒ္ဒူနီကောတိ ဥဒ္ဒူနော။ မငို၊၃။၁၃၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒူနီ (တိ) [(က) ဥ+အစိ+ယု+နဒါဒိဤ။ (ခ) ဥဒ္ဒူနီ+ဏ] (က) ရေငင်ပုံး၊ရေခပ်အိုးငယ်။ (ခ) ရေခပ်အိုးငယ်နှင့်တူသော မိန်းမ။ (က) (ခ) သုခံ ဝတ မံ ဇီဝန္တံ၊ ပစမာနာ ဥဒ္ဒူနီ။ ဇာ၊၁။၂၅။ ဥဒကံ အဉ္စန္တိ တောယာတိ ဥဒ္ဒူနီ၊ စာဋိတော ဝါ ကူပတော ဝါ ဥဒက- ဥဿိဥ္စနဃဋိကာယေတံ နာမံ၊ သာ ပန ဥဒ္ဒူနီ ဝိယ၊ ဥဒကံ ဝိယ ဃဋိကာ ယေန ယေန- တ္တိကာ ဟောတိ၊ တံ တံ အာကနုတိယေဝါတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၁။

ဥဒဉ္ဇလ (နု) [ဥဒ+ဇလ] ရေညွန်၊ ညွန်နှင့် ရောသောရေ။ အညာတရဿ ဘိက္ခုနော ဥဒဉ္ဇလံ ကိဉ္စနဿ အသုစိ မုစ္စိ။ ဝိ၊၁။၁၇၀။ ဥဒဉ္ဇလန္တိ ဥဒကစိက္ခလ္လော ဝုစ္စတိ။ ဝိ။၊၂။၁၁၉။ ဥဒကစိက္ခလ္လ-လည်းကြည့်။

ဥဒဉ္ဇလဝတ္ထု (နု) [ဥဒဉ္ဇလ+ဝတ္ထု] ရေညွန်ကို ကစားသောရဟန်း၏-ဝတ္ထု-အကြောင်းအရာ။ ဥဒဉ္ဇလဝတ္ထုသုပိ ဧသေဝနယော။ ဝိ။၊၂။ ၁၁၉။

ဥဒဏှာသိ (ကြိ)[ဥ+ဏှာ+ဤ] (နေရာမှ)ထ၍ရပ်ပြီ။ တဿာ မာတာ ဥဒဏှာသိ၊ ခတ္တိယာ ဒေဝဝဏ္ဏိနီ။ ဇာ၊၂။၇၀။ ဥဒဏှာသိတိ အာသနာ ဥဋ္ဌာယ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ အဋ္ဌာသိ။ ဇာ။၊၅။၃၂၂။ ဥဋ္ဌာတိ-လည်းကြည့်။

ဥဒဏှ (ပု) [ဥ(ဥဒ်)+အဟ] နေတက်ချိန်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒဏှသမယ (ပု) [ဥဒဏှ+သမယ] နေတက်ရာ-နေထွက်ရာ-အချိန်အခါ။ ပါတောဝ ပါတရာသမှိ၊ဥဒဏှသမယံ ပတိ။ ဇာ၊၂။၁၃။ ဥဒဏှသမယံ ပတီတိ သူရိယုဂ္ဂမနဝေလာယ-မေဝ။ ဇာ။၊၅။၁၆၅။

ဥဒတာရယိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+တရ+ဏယ+ဤ] ကြွတက် စေပြီ၊ သွားအံ့သော အစီအရင်ကို ပြုပြီ။ တံ သူလ္လဝတ္ထုံ ဥဒတာရယိ ရထံ။ ဇာ၊၂။၁၁၁။ ဥဒတာရယီတိ ဥတ္တာရေသိ ဥက္ခိပိတွာ ဂမနသဇ္ဇမကာသိ။ ဇာ။၊၅။၄၃၇။

ဥဒတာရိ (ကြိ) [ဥ+တရ+ဤ] ကူးမြောက်-ကူးတက်-ပြီ။ တေနုဒတာရိ ဒုခသမ္ဘဝေတော (ဇာ၊၁။၇၄)တိ တေန ကာရဏေနမှိ --- ဥတ္တိဏ္ဏော။ ဇာ။၊၂။၂၇။

ဥဒတာရိ[၁] (ကြိ) [ဥ+တရ+ဤ] ကူးမြောက်-ကူးတက်-ပြီ။ သမာဟိတော ယော ဥဒတာရိ ဩဃံ။ သုတ္တနိ။၃၄၈။ (-ဥဒါန။၁၇၀၊၁၈၂။ နေတ္တိ။၅၄၊၁၂၃။) ဥဒတာရီတိ ဥတ္တိဏ္ဏော။ သုတ္တနိ။၊၂။၁၃၅။ (-ဥဒါန။။၃၂၉၊၃၆၅။ နေတ္တိ။။၁၃၂။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၉၇။)

ဥဒတာရိ[၂] (ကာ+ကြိ) [ဥ+တရ+ဏေ+ဤ] ကူးမြောက်စေပြီ၊ ထုတ်ဆောင်ပြီ။ ပင်္ကေ ပေါသံ ပလိပေ ဗျသန္နံ၊ ဗလီ ယထာ ဒုဗ္ဗလမုဒ္ဒရေယျ။ ဧဝမ္ပိ မံ တွံ ဥဒတာရိ ဟောတိ။ ဇာ၊၁။၃၅၂။ ဥဒတာရီတိ ကာမပင်္ကတော ဥတ္တာရယိ၊ ဥဒတာသီတိပိ ပါဌော။ အယမေဝတ္ထော။ ဥဒ္ဓတာသီတိပိ ပါဌော၊ဥဒ္ဓရီတိ အတ္ထော။ ဇာ။၊၄။၄၉၀။

ဥဒတာသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+တရ+ဏေ+ဤ။ သအာဂံ] ကူးမြောက်စေပြီ၊ ထုတ်ဆောင်ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒတ္တ[၁] (တိ) [ဥ+အာ+ဒါ+တ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ (ဥဒါတ္တ-သံ။)] (၁) မြင့်သော၊ မြင့်တက်သော (အသံ)။ (၂) မြင့်မြတ်သော (ပညာ)။ (၁) ဥဒတ္တာနုဒတ္တာဒိ နှင့် ဥဒတ္တာနု-ဒတ္တာဒိသမ္ပါဒန-ကြည့်။(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒတ္တ[၂] (တိ) [ဥဒ+အတ္တ] မြင့်မြတ်သောပညာရှိသော၊ မြင့်မြတ်သောအကျိုးကိုလည်း ပေးတတ်၍ မိမိသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သောပညာရှိသော၊ သူ။ တဏှာစရိတော ဥဒတ္တော (ဥဒတ္တော။၄။) သမာဓိန္ဒြိယေန ဒုက္ခာယ ပဋိပဒါယ ခိပ္ပါဘိညာယ နိယျာတိ ဈာနေဟိ နိဿယေဟိ။ နေတ္တိ။၇။ ဥဒတ္တောတိ ဥဒ-အတ္တော၊ ဥဠာရပညောတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ။၊ ၄။၅၁။ ဥဒတ္တောတိ ဥဒအတ္တော၊ ဥဠာရံ ဖလံ ဒေတီတိ အတ္ထော၊ ဥဠာရံ ဖလံ ဒေတီတိ ဥဒေါ၊ ကော သော၊ ပဝိဝေကော။ အတ္တနိ

နိဗ္ဗတ္တော အတ္တော၊ ဥဒေါ အတ္တော ယဿ ပုဂ္ဂလဿာတိ ဥဒတ္တောတိ ဝစနတ္တော ကာတဗ္ဗော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၆၉။ (-နေတ္တိ။၉၈။ နေတ္တိဋီ။၂၆၅။)

ဥဒတ္တပည (တိ) [ဥဒတ္တာ+ပညာ] မြင့်မြတ်သောပညာရှိသော၊သူ။ ဒုတိယာယ ပဋိပဒါယ ဟေတု နာမ တဏှာစရိတတာ ဥဒတ္တပညတာ စ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၆၉။

ဥဒတ္တာနုဒတ္တာဒိ (တိ) [ဥဒတ္တ+အနုဒတ္တ+အာဒိ] မြင့်သောအသံ, နိမ့်သောအသံ အစရှိသော။ သဇ္ဈာယိတန္တိ ဂါယနဝသေန သဇ္ဈာယိတံ၊ တံ ပန ဥဒတ္တာနုဒတ္တာဒိနံ သရာနံ သမ္ပဒါဝသေနေဝ ဣစ္ဆိတန္တိ အာဟ "သရသမ္ပတ္တိဝသေနာ"တိ။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၃၀၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၅၇။ (-သီဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၃။)

ဥဒတ္တ (တိ) [ဥဒ+အတ္တ] မြင့်မြတ်သောပညာရှိသော။ ဥဒတ္တ - ကြည့်။

ဥဒဒ္ဒရိ (ကြိ) [ဥ+ဒရ+ဤ] ထုတ်ဆောင်ပြီ။ မနုည် ဘာသမာနဿ၊ ဂရုံ ဘာရံ ဥဒဒ္ဒရိ။ ဇာ၊ ၁။၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။ မနာပံ ပိယဝစနံ ဘာသမာနဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဂရုံ ဘာရံ ဥဒ္ဒရိ၊ ဥဒ္ဒရိတ္ဝာ ကမိုတ္ဝာ ပဝဋ္ဋေသီတိ အတ္တော၊ ဒကာရော ပနေတ္ထ ဗျဥ္ဇနသန္ဓိဝသေန ပဒ-သန္ဓိကရော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။

ဥဒဓိ (ပု) [ဥဒက+ဓာ+ဣ။ ဇလာနိ ဥဒကာနိ စ နိဓီယန္တေ ဓီယန္တေ ဧတ္ထာတိ ဇလနိဓိ ဥဒဓိ စ၊ ဥဒကဿ ဥဒါဓေဿော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၆၅၉။ ဥဒကံ ဒဓာတီတိ ဥဒဓိ၊ ကစ္စည်း၊သုတ္တ။၅၅၁။ ရူပ။၃၇၀။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၃၈။] (က) များစွာ သောရေ၏စုဝေးတည်နေရာအရပ်။ (ခ) ပင်လယ်၊ သမုဒ္ဒရာ။ (က) သမုဒ္ဒေါ ဥဒဓီနံ သေဋ္ဌော၊ နက္ခတ္တာနဉ္စ စန္ဒိမာ။ သံ၊၁။၆၇။ ဥဒဓီနန္တိ ဥဒကနိဓာနာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ ဥဒကံ ဓီယတိ ဌပေတီတိ ဥဒဓိ မဟောဒဓိ၊ သံဋီ၊၁။၁၆၈။ ယထာ သမုဒ္ဒေါ ဥဒဓီန မဂ္ဂေါ၊ နေရူ နဂါနံ ပဝရော သိလုစ္စယော။ အပ၊၁။ ၁၈၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။ (ခ) သေပ္ပမေယျော ဥဒဓိဝ သာဂရော။ ဝိမာန။ ၅၀၆၂။ အဘိ၊က။ ၄၀၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၇၆။ ဥဒဓိဝ သာဂရောတိ ယထာ ဥဒကံ ဧတ္ထ ဓိယတီတိ "ဥဒဓိ"တိ လဒ္ဓနာမော သာဂရော... အပ္ပမေ-ယျော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ ဥဒဓိမိဝ အင်္ဂါဝါန (စူဠနိ။၂၀၉)န္တိ ဝိတိဏ္ဏအဏ္ဏဝါနံ အန္တရေ သမုဒ္ဒံ ဝိယ အဓိဂန္တွာ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၃။

ဥဒဓူပမ (တိ) [ဥဒဓိ+ဥပမာ] မဟာသမုဒ္ဒရာလျှင် ဥပမာရှိသော၊ မဟာသမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော၊သူ။ ဥဒဓူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။ အပ၊၁။၃၇၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။

ဥဒပဇ္ဇထ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+တ္ထ။ တ္ထ ကို ထ ပြု] ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ထင်ရှားဖြစ်ခဲ့ပြီ။ ဥဒပါဒိ-ကြည့်။

ဥဒပဇ္ဇိသု (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဥံ] ဖြစ်ခဲ့ကုန်ပြီ။ ဥဒပါဒိ-ကြည့်။

ဥဒပတ္တ[၁] (ပု) [ဥဒ+ပတ္တ(ဥဒပါတြ-သံ)] ရေခွက်၊ ရေဖြင့်ပြည့်သောခွက်။ သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏ ဥဒပတ္တော သံသဋ္ဌော လာခါယ ဝါ ဟလိဒ္ဒိယာ ဝါ။ သံ၊၃။၁၀၆။ အံ၊၂။၂၀၂။ ဥဒပတ္တောတိ ဥဒကဘရိတာ ပါတိ၊ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၆၉။)

ဥဒပ(ပ္ပ)တ္တ[၂] (တိ) [ဥ+ပဒ+တ။ ဥ+အပ+တ] (က) ပျံတက်သွားသော၊သူ။ (ခ) ထသွားသော၊ အိပ်ရာနေရာမှ ထပြေးသော၊သူ။ (က) ဥဒပ-တ္တောတိ ဝေဂေန၊ ဗလီ ပက္ခီ ဒိဇုတ္တမော။ ဇာ၊ ၁။၁၈၇။ ဥဒပတ္တောတိ ပိတု သြဝါဒံ အကတ္ဝာ ဇဝေဒိဝသံ ဂိဇ္ဈောဟိ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပတိတော ဇဝ ဩဟာယ ပိတရာ ကထိတဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။

ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၁။ (ခ) သော စ ဝေဂေန ဒုဗ္ဗတ္တော၊ ကပိ ရုဟိရမက္ခိတော။ ဇာ၊၁။၃၈၃။ ဥဒပ္ပ-တ္တောတိ ဥဒင်္ဂိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၇၆။

ဥဒပတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဒ+တွာ။ ဥ+အပ+တွာ] ပျံတက်၍။ သော စ ဘက္ခပရိက္ခီဏော၊ ဥဒ-ပတွာ ဝိဟင်္ဂမော။ ဇာ၊၂။၅၅။ ဥဒပတွာတိ ...သော ကာကော ဥဒကေ ပတိဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော ဥပ္ပတိ၊ ဧဝံ ဥပ္ပတိတွာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၁။

ဥဒပါဒိ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဤ။ ရူ၊ဋီ၊နာ၊၂၀၀။] ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်ဘူးပြီ။ မဟာ အကာလမေဃော ဥဒပါဒိ။ ဝိ၊၃။၃။ ဧဝံ စိတ္တံ ဥဒပါဒိ(ဇာ၊၁။၂၄၃)တိ...ဥပ္ပန္နံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၅၈။ **ဥဒပဇ္ဇီသု**-ဥဒပဇ္ဇီသု(ဇာ၊၂။၃၆၉)တိ ဥပ္ပဇ္ဇီသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၆၇။ **ဥဒပဇ္ဇထ**-ဥဒပဇ္ဇထ(ဝိမာန။၂၉)တိ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၄။ ဝိပါကော ဥဒပဇ္ဇ-ထ(ပေတ။၁၃၄)တိ ...ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၆-၄၇။ (-ထေရ။၂၂၆၊၂၇၂။ ဇာ၊၁။၂၃၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၊၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၉။)

ဥဒပါန (ပုန) [ဥဒက+ပါန] (၁)(က) ရေတွင်း။ (ခ) ရေကန်၊ တစ်ဘက်ဆည်ကန်။ (ဂ) ရေမြောင်း။ (၂) ဥဒပါနမည်သောဥယျာဉ်။ (၁)(က) သေယျထာပိ အာဝုသော ကန္တာရမဂ္ဂေ ဥဒ-ပါနော။ သံ၊၁။၃၃၉။ ဥဒပါနောတိ ဝီသတိသ-ဟတ္ထဂမ္ဘီရော ပါနီယကူပေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ ဥဒပါနံ တိဏဿ စ ဘုသဿ စ ယာဝ မုခ-တော ပူရေသု(ဥဒါန။၁၇၅)န္တိ ပါနီယကူပံ တိဏေန စ ဘုသေန စ မုခပ္ပမာဏေန ဝမေသုံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၃။ (-ဝိ၊၃။၁၉၅။ ဝိ၊၄။၂၅၉၊၃၀၇။ ပေတ။၁၅၆။ ဇာ၊၁။၇၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၂၊၂၁၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၀။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၃။) (က) (ခ)(ဂ) ပပဉ္စ ဥဒပါနဉ္စ၊ ယေ ဒဒန္တိ ဥပဿယံ။ သံ၊၁။၃၀။ ဥဒပါနန္တိ ယံကိဉ္စိ ပေါက္ခရဏိ-တဠာကာဒိံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ တဠာကာဒီတိ အာဒိ-သဒ္ဒေန မာတိကံ သင်္ဂဏှာတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၃။ ဝိပဿိနော ဘဂဝတော၊ ဥဒပါနော ကတော မယာ(အပ၊၁။၂၀၈)တိ ဥဒကံ ပိဝန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥဒပါနော။ ကူပပေါက္ခရဏိတဠာကာနမေတံ အဓိဝစနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ (၂) ဂင်္ဂါတီရေ ဥဒေနဿ ရညော ဥဒပါနံ နာမ ဥယျာနံ အတ္ထိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။

ဥဒပါနတဋ (တိ) [ဥဒပါန+တဋ] ရေတွင်းကမ်းပါး၊ ရေတွင်းနှုတ်ခမ်း။ ဟတ္ထိ ဥဒပါန-တဋေ ဌပေတွာ တဿ ပါဒေ ယောတ္တံ ဗန္ဓိတွာ ယောတ္တေန ဥဒပါနံ ဩတရိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။

ဥဒပါနဒါယက (ပု) [ဥဒပါန+ဒါယက] ရေတွင်းရေကန်လှူသောသူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥဒပါနဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၀၉။

ဥဒပါနဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ဥဒပါနဒါယက+ထေရ] ရေတွင်းရေကန်လှူသောထေရ်၊ ဥဒပါနဒါယကထေရ်။ (ဤထေရ်ရှင်မြတ်သည်ရှေးရှေးဘဝပေါင်းများစွာ၌ ကုသိုလ်ကောင်းမှု ဖြည့်ကျင့်ဆည်းပူးခဲ့ပြီးလျှင် ရှေးရှေးဘုရားရှင်များ လက်ထက်၌မူ ပါရမီကုသိုလ်တို့ကို အထူးတလည်ကြိုးစားအားထုတ် ပြုလုပ်ခဲ့၏။ ဝိပဿီဘုရားရှင်လက်ထက်တော်သို့ ရောက်သောအခါအမျိုးတစ်ဦးအိမ်၌ဖြစ်၍ အသက်အရွယ်ကြီးပြင်းလာသော် ငါသည် သောက်ရေအလှူကို ပေးလှူသင့်သည်၊ ထိုအလှူကိုလည်း တခါတရံ၌သာပေးလှူခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ အမြဲထာဝရ ဒါလှူမျိုး ဖြစ်စေသင့်သည်ဟု ကြံစည်စိတ်ကူး၍ ရေတွင်းကိုတူးစေ၏၊ ထိုရေတွင်း၌ရေရရှိလာသောအခါ အုတ်များစီ၍ ခိုင်မာအောင်ပြုလုပ်၏၊ မြေအောက်မှ စိမ့်ထွက်သောရေတို့ဖြင့်ပြည့်သောအခါ ထိုရေတွင်းကို ဝိပဿီဘုရားရှင်အား လှူဒါန်း

လေသည်၊ မြတ်စွာဘုရားသည် သောက်ရေ လှူဒါန်းခြင်း၏ အကျိုးအာနိသင်ကို ဟောကြားတော်မူသည်။ ထိုအမျိုးကောင်းသားသည် ယင်းကောင်းမှု ကုသိုလ်ကြောင့် ကျင်လည်သမျှ လူနတ်ဘဝတိုင်း၌ ရေတွင်း ရေကန် သောက်ရေများ အလျှံအပယ် ပေါများစွာ စည်းစိမ်ချမ်းသာ ခံစားခဲ့ရ၏။ ငါတို့ မြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တော်သို့ ရောက်လာသောအခါ တစ်ဦးသောအမျိုးအိမ်၌ ပဋိသန္ဓေတည်နေ၍ ဖွားမြင်ပြီးနောက် အရွယ်ရောက်လတ်သော် ရတနာသုံးပါး၌ ကြည်ညိုသော အမျိုးကောင်းသားပီပီ ရဟန်းပြုပြီး မကြာမြင့်မီပင် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလေသည်။ ထိုအခါ ရှေးဘဝက မိမိပြုခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကို ဆင်ခြင်၍ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ထိုရှေးကောင်းမှုတို့ကို ထုတ်ဖော် ဟောကြားတော်မူလေသတည်း။) ဝိပဿိနော ဘဂဝတော တိအာဒိကံ အာယသ္မတော ဥဒပါနဒါယကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊၄၊၂။၁၇၉။

ဥဒပါနဒူသက (တိ) [ဥဒပါန+ဒူသက] သောက်ရေတွင်းကို(ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်လျက်) ဖျက်ဆီးသော၊သူ။ တဒါ ဥဒပါနဒူသကော အယမေဝ သိင်္ဂါလော အဟောသိ။ ဇာ၊၄၊၂။၃၂၁။

ဥဒပါနဒူသကဇာတက (န) [ဥဒပါနဒူသက+ဇာတက] ဥဒပါနဒူသကဇာတ်၊ သောက်ရေတွင်းကို ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်လျက် ဖျက်ဆီးသော မြေခွေးကို အကြောင်းပြု၍ ဟောကြားတော်မူသော ဇာတ်။ (မြတ်စွာဘုရား ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ရဟန်းတော်များ၏ သောက်ရေတွင်းကို မြေခွေးတစ်ကောင်သည် ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်စွန့်ကာ ဖျက်ဆီးပြီး ထွက်သွားလေ၏။ ကနေ့သဉ် ရေတွင်း အနီးသို့ ရောက်လာသော ထိုမြေခွေးကို သာမဏေတို့က ခဲတို့ဖြင့် ပစ်ခတ်ကြ၏။ ခဲမှန်သဖြင့် အထိနာသွားသော ထိုမြေခွေးသည် ထိုအချိန်မှစ၍ ထိုနေရာကို လှည့်၍ပင် မကြည့်ဝံ့တော့ပေ။ တရားသဘင်၌ ရဟန်းတော်များသည် ထိုမြေခွေး အကြောင်းကို ပြောဆိုနေကြစဉ် မြတ်စွာဘုရား ကြွလာတော်မူပြီးလျှင် ရှေးအခါကလည်း ထိုမြေခွေးသည် ဣသိပတန မည်သော ဥယျာဉ်၌ ဥယျာဉ်ရေတွင်းကိုပင် ဖျက်ဆီးခဲ့ဘူးကြောင်း၊ ရသေ့ အပေါင်းက ထိုမြေခွေးကို ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင် လာသဖြင့် ဘုရားအလောင်းဖြစ်သော ငါရသေ့က ဆုံးမဩဝါဒ ပေးခဲ့ဘူးကြောင်း ဟောကြားတော် မူလေသည်။ ဇာ၊၁။၇၉။ ဇာ၊၄၊၂။၃၂၀-၁။

ဥဒပါနဒူသကသိင်္ဂါလ (ပု) [ဥဒပါနဒူသက+ သိင်္ဂါလ] သောက်ရေတွင်းကို (ကျင်ကြီး ကျင်ငယ် စွန့်လျက်) ဖျက်ဆီးသောမြေခွေး။ ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ဧကံ ဥဒပါနဒူသကသိင်္ဂါလံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ ၄၊၂။၃၂၀။

ဥဒပါနနိဒဿန (န) [ဥဒပါန+နိဒဿန] ရေတွင်းကို ဥပမာ အဖြစ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်း၊ ရေတွင်းဥပမာ။ ဝေဠု ကတ္ထာ ဣမ ဥဒပါန-နိဒဿနမ္ပိ သမတ္ထိတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၂၂။

ဥဒပါနပနာဠိ (ထီ၊ပု) [ဥဒပါန+ပနာဠိ] ရေတွင်းမှ သွယ်တန်းအပ်သော-ရေတံလျှောက် -မြောင်း-မြွန်ချောင်း-ပိုက်လုံး။ အန္တောသုဝိသောဓိတံ ဝိသောဓေတွာ ဥဒပါနပနာဠိ ယောဇေတိ။ အံ၊၃။၁၇။

ဥဒပါနပနာဠိယတ္ထိက (တိ) [ဥဒပါနပနာဠိ + အတ္ထိက] ရေတွင်းမှ သွယ်တန်းအပ်သော ရေတံလျှောက်ဖြင့် အလိုရှိသော၊သူ။ သေယျ-ထာပိ ဘိက္ခဝေ ပုရိသော ဥဒပါနပနာဠိ-

ယတ္ထိကော တိဏှံ ကုဋာရီ အာဒါယ ဝနံ ပဝိသေယျ။ အံ၊၃။၁၇။

ဥဒပါနသမီပ (န) [ဥဒပါန+သမီပ] ရေတွင်း၏ အနီးအရပ်။ အထ နံ ကေဒိဝသံ ဥဒပါနသမီပံ အဂတံ သာမဏေရာ လေဍ္ဍုဟိ ပဟရိတွာ ကိလမေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။

ဥဒပါနသာလာ (ထီ) [ဥဒပါန+သာလာ] ရေတွင်း ဇရပ်။ ဥဒပါနသာလာ ကာရာပိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၁၉၅။ (-ဝိ၊၄။၃၀၇။ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၁၇။)

ဥဒပါနသုတ္တ (န) [ဥဒပါန+သုတ္တ] ဥဒပါန သုတ်။ ထိုသုတ်၌- မြတ်စွာဘုရားသည် ရဟန်းသံဃာများစွာနှင့်အတူ မလ္လတိုင်း နယ်ပယ်၌ ခရီးဒေသစာရီ ကြွချီတော်မူလေသော် ထူဏမည်သော ပုဏ္ဏားရွာသို့ ရောက်တော်မူ၏။ ထိုအခါ ရတနာမြတ် သုံးပါး၌ မကြည်ညိုကုန်သော ထူဏရွာသား တို့သည် မြတ်စွာဘုရား ကြွလာတော်မူခြင်း ကြောင့် ပုဏ္ဏားတို့၏ ကျင့်စဉ်တရား ပျက်ပြား သွားမည်စိုးရကား ထိုရွာ၌ မြတ်စွာဘုရားနှင့် ရဟန်းတော်များ မနေနိုင်စေရန် မြတ်စွာဘုရား ကြွတော်မူရာ လမ်းခရီး၌ရှိသော ရေတွင်းကို မြက်အမှိုက်သရိုက်များဖြင့် ရေတွင်းနှုတ်ခမ်း ရောက်အောင် လောင်းထည့် ဖို့သိပ်ကြကုန်၏။ မြတ်စွာဘုရားသည် လမ်းခရီးမှ ဘေးသို့ဖဲ၍ပြီး သစ်တပင်အောက်သို့ ကြွတော်မူပြီးလျှင် အရှင် အာနန္ဒာကို ထိုရေတွင်းမှရေကို အခပ်ခိုင်းတော် မူ၏။ အရှင်အာနန္ဒာသည် ယခုပင် ထိုရေတွင်း ကို ရွာသားတို့က မြက်အမှိုက်သရိုက်များ လောင်းထည့် ဖို့သိပ်ထားကြောင်း နှစ်ကြိမ် တိတိ လျှောက်ထားသော်လည်း သုံးကြိမ် တိတိပင် ရေအခပ်ခိုင်းမြဲ ခိုင်းနေတော်မူ သောကြောင့် သပိတ်ကိုယူ၍ ရေခပ်သွား လေ၏။ ထိုရေတွင်းအနီးသို့ အရှင်အာနန္ဒာ ရောက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် မြက်အမှိုက်သရိုက် အားလုံးသည် ရေတွင်းနှုတ်ခမ်းမှ ဘေးသို့ လွင့်စင်သွားပြီး အမှိုက်သရိုက်ကင်းစင် ကြည် လင် သန့်ရှင်းသော ရေသည် ရေတွင်း နှုတ်ခမ်းမှ အပြင် ဘက်သို့ စီးထွက်တော့ မည်ကဲ့သို့ ကျိုးငှက်များပင် အလွယ်တကူ သောက်နိုင်လောက်သည်အထိ ပြည့်လေ၏။ အရှင်အာနန္ဒာသည် ထိုအဖြစ်ကို တွေ့မြင် ရသဖြင့် မြတ်စွာဘုရား၏ ကြီးမားလှသော တန်ခိုး အာနုဘော်ကို အလွန်အမင်း အံ့ဩ ခြင်း ဖြစ်ပြီးလျှင် သပိတ်ဖြင့် သောက်ရေကို ခပ်ယူ၍ မြတ်စွာဘုရားအား ထိုအကြောင်းကို လျှောက်ထားကာ ဆက်ကပ်လေသည်။ မြတ်စွာဘုရားသည် "ကိံ ကယိရာ---- စရေ"ဟူသော ဂါထာဖြင့် (ရွာသားတို့က ရေတွင်းကို အမှိုက်သရိုက်တို့ဖြင့် ဖို့သိပ်ကြ သော်လည်း) ရောက်ရာ အရပ်တိုင်း၌ အချိန်မရွေး ရေကို အလိုရှိသလောက် ရရှိ နေလျှင် ထိုရေတွင်းကို အဘယ်မှာ အားကိုး အားထား ပြုနေဘို့ လိုတော့အံ့နည်း၊ တဏှာဖြင့် ဖွဲ့နှောင်ချည်တုပ် ခံရသော သတ္တဝါတို့သည် ကုသိုလ်ကောင်းမှု မပြုခဲ့ကြ သဖြင့် လိုတာမရ ဒုက္ခရောက်နေကြ၏၊ ထိုတဏှာ၏ အရင်းအမြစ်ကို ပယ်ဖြတ်ပြီး သော ငါကဲ့သို့သော သဗ္ဗညု မြတ်စွာဘုရား သည် အဘယ်မှာလျှင် သောက်ရေ ရှာဘို့၊ အခြားပစ္စည်းဥစ္စာရှာဘို့ ထိုထို ဤဤ လှည့် လည်နေတော့အံ့နည်း-ဟူ၍ နှစ်သက် ရွှင်လန်း ဥဒါန်းကျူးရင့်တော်မူ၏။ ခုဒ္ဒက- နိကာယ ဥဒါနပါဠိ၊၇-ဝဂ်၊၉-သုတ်။ ဥဒါန။ ၁၇၄-၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၃၂-၆။

ဥဒပါနာဘိမုခ (တိ) [ဥဒပါန+အဘိမုခ။ ထီ-၌ ဥဒပါနာဘိမုခီ] ရေတွင်းသို့- ရှေးရှုသော-ဦးတည်သော၊သူ။ ထေရော ဘဂဝတော ပတ္တံ အာဒါယ ဥဒပါနာဘိမုခေါ

အဂမာသိ။ ဝိမာန၊၄။ ၄၁။ အညတရ ဝုတ္တိ ဥဒကဘာဇနံ ဂဟေတွာ ဥဒကတ္ထာယ ဥဒပါနာဘိမုခီ ဂစ္ဆတိ။ ဝိမာန၊ ဌ။၃၄။

ဥဒဗိန္ဒု (နှ) [ဥဒ+ဗိန္ဒု] ရေပေါက်။ လောဘော ပဟီယတေ တမှာ၊ ဥဒဗိန္ဒုဝ ပေါက္ခရာ။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၂။ ဥဒဗိန္ဒုဝ ပေါက္ခရာတိ ပဒုမိနိပဏ္ဏတော ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၂၆၃။ ယာဝဿော ဥဒဗိန္ဒုနိ၊ ကာယသ္မိံ နိပတိံသု မေ။ ဇာ၊၁။၃၈၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၇၄။

ဥဒဗိန္ဒုနိပါတ (ပု) [ဥဒဗိန္ဒု+နိပါတ] ရေပေါက်ကျခြင်း။ ဥဒဗိန္ဒုနိပါတေန ဥဒကုမ္ဘောပိ ပူရတိ။ ဓမ္မ။၃၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၃။

ဥဒဗ္ဗဓိ (ကြိ)[ဥ+ဟန+ဤ]. ပယ်ဖြတ်လျက် သတ်၏။ ယော မာနမုဒဗ္ဗဓိ အသေသံ။ သုတ္တနိ။၂၈၀။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အသေသံ ဥဒဗ္ဗဓိ၊ အနဝသေသပ္ပဟာနဝသေန ဥစ္ဆိန္ဒန္တော ဝဓေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၇။

ဥဒဗ္ဗဟိံ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဣံ] ဆွဲထုတ်ပြီ၊ တည်စေ ပြီ။ ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇိတွာ၊ ဘဝေ စိတ္တံ ဥဒဗ္ဗဟိံ။ ထေရ။၂၅၂။ အရိယမဂ္ဂေန ဟတ္ထေန ဥတ္တာရိနိဗ္ဗာနထလေ ပတိဋ္ဌာပေသိန္တိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၅၄။

ဥဒဗ္ဗဟိ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဤ] (က) ဆွဲထုတ်ပယ်နှုတ်ပြီ။ (ခ) ဆွဲငင်ပြီ။ (က) ဘဝ-ရာမာယ ဝတ ဘော ပဇာယ-----သမူလံ ဘဝံ ဥဒဗ္ဗဟိ။ မ၊၁။၄၀၆။ သမူလံ ဘဝံ ဥဒဗ္ဗဟီတိ------သမူလံ ဘဝံ ဥဒဗ္ဗဟိ ဥဒ္ဓရိ၊ ဥပ္ပါဋေသီတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊၂။၃၁၁။ (ခ) မနာပံ ဘာသမာနဿ ဂရုံ ဘာရံ ဥဒဗ္ဗဟိ။ ဝိ၊၂။၈။ ဥဒဗ္ဗဟီတိ အာကမ္ပိ။ ဝဇိရ။၂၈။ ဥဒ္ဓရိ-လည်းကြည့်။

ဥဒဗ္ဗဟေ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ယျေ] ဆောင်ရာ၏၊ ဖြစ်ရာ၏။ ပရိဒေဝယမာနော စေ၊ ကိဉ္စိ အတ္ထံ ဥဒဗ္ဗဟေ။ သုတ္တနိ။၃၇၁။ ဇာ၊၁။၂၃၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၁၂၉။ ဥဒဗ္ဗဟေတိ ဥဒဗ္ဗဟေယျ အာဝဟေယျ၊ အတ္တနိ သဉ္ဇနေယျာတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၈၁။ (-ဇာ၊၁။၆၄။ ဇာ၊၂။၃၇၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၂၀၄။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၇၉။)

ဥဒဗ္ဗဟေယျ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ယျေ] ဥဒဗ္ဗဟေ နှင့် အနက်တူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယ (ပု) [ဥ+ဣ+အ] (၁) ဖြစ်ခြင်း၊ (အကြောင်း တရားတို့၏ ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့်) ဖြစ်ခြင်းသဘော-ဥပါဒ်ခြင်းသဘော-ဟူသော အမှတ် လက္ခဏာ။ သင်္ခတတရားတို့၏ အမှတ်လက္ခဏာ။ (၂) ပေါ်ထွက်ရာအခါ။ (၃) တက်ခြင်း။ (၄) အမြင့်၊အစောက်။ (၅) နေစသည်ထွက်ရာတောင်၊ ဥဒည်း တောင်။ (၆) (က) အတိုးအပွား၊ အမြတ်အစွန်း။ (ခ) အကျိုးအာနိသင်။ (၇) ဥဒယ မည်သူ။ သာသနာတော်၌ ဥဒယမည်သူ ကိုးယောက်တွေ့ရ၏။ (က) ဥဒယထေရ်၊ (တိဿမြတ်စွာဘုရား၏ ဒုတိယ အဂ္ဂသာဝက။) (ခ) ဥဒယထေရ်၊ (မဟာသာဝက ရှစ်ကျိပ် တွင်ပါဝင်သောထေရ်။) (ဂ) ဥဒယမင်း၊ (ဂင်္ဂမာလဇာတ်လာ ဘုရားအလောင်းတော်။) (ဃ) ဥဒယမင်း၊ (ဥဒယဘဒ္ဒဇာတ်လာ ဘုရားအလောင်းတော် ဥဒယဘဒ္ဒမင်း။) (င) ဥဒယရသေ့ ။(ဗာဝရိပုဏ္ဏား ရသေ့ကြီး၏ တပည့်-၁၆-ဦးတွင် ပါဝင်သော ရသေ့။) (စ) ဥဒယပုဏ္ဏား၊ (ဥဒယသုတ္တန်အဆုံး၌ ရတနာသုံးပါးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော ပုဏ္ဏား။) (ဆ) ဥဒယမည်သော ဝေရဉ္စပုဏ္ဏား။ (ဇ) ဥဒယ မင်းသား၊ (အဇာတသတ်မင်း၏ သားဖြစ်သော ဥဒယဘဒ္ဒမင်းသား။) (ဈ) ဥဒယမည်သောပုဏ္ဏား လုလင်။ (ထိ) (၈) ဥဒယာမည်သောမိဖုရား (ဘုရားအလောင်း

တော် ဥဒယဘဒ္ဒမင်း၏ ဥဒယဘဒ္ဒါ မည်သောမိဖုရား။) (၁)ဖြစ်ခြင်း၊ (အကြောင်းတရားတို့၏ ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့်) ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်ခြင်း-သဘောဟူသော အမှတ်လက္ခဏာ၊ သင်္ခတ တရားတို့၏ အမှတ်လက္ခဏာ။ တဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဥဒယော။ ပဋိသံ။၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆၅။ တဿ ဇာတဿ ရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဇာတိ ဥပ္ပါဒံ အဘိနဝါကာရံ ဥဒယောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ ဥဒယောတိ နိဗ္ဗတ္တနသညိတံ သင်္ခတလက္ခဏံ ဥဒယော ဥပ္ပါဒေါ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၂၀။ (၂) ပေါ်ထွက်ရာအခါ။ သာ ဟိ ယသ္မာ တဿာ ဥဒယတော ပဋ္ဌာယ တေန သညာဏေန ဩသဓာနိ ဂဏှန္တိပိ ပိဝန္တိပိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ (၃) တက်ခြင်း။ ကိရိယာယ ကိရိယန္တရူပလက္ခဏံ ဘာဝေန ဘာဝလက္ခဏံ၊ ယထာ ဥဒယေ သတိ စန္ဒေ ဇာတော ရာဇပုတ္တောတိ။ ဝိမတိ၊၁။ ၄၀။ (၄) အမြင့်၊ အစောက်။ ဒီယနုကုဏ္ဍ ဥဒယေန ကဏ္ဍိကာ။ ဇာ၊၁။၁၅၅။ ဥဒယေနာတိ ဥစ္စတ္တေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၉၈။ (၅) နေစသည် ထွက်ရာ တောင်၊ ဥဒည်းတောင်။ ပုဗ္ဗသေလော တု စောဒယော။ ဓာန်။၆၀၆။ ဥဒယန္တျသ္မာ သူရိယာဒယောတိ ဥဒယော၊ သူရိယာဒီနမုဒယယောဂတော ဝါ ဥဒယော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၀၆။ (ဥဒယဂိရိ၊ ဥဒယပဗ္ဗတ-တို့ လည်းကြည့်။) (၆) (က) အတိုးအပွား၊ အမြတ် အစွန်း။ (က) တွေ့ကံ မူလံ ဘဝိဿတိ၊တွေ့ကော ဥဒယော။ အံ၊ ၁။၁၁၄။ (-၅၂၀။ မဟာနိ။ ၃၀၁။) တသ္မိံ ဝိက္ကယေ တွေ့ကော ဥဒယော ဘဝိဿတိ၊ တွေ့ကာ ဝရိတိ အတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၆။(-၃၇၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆၂။) (ခ) အကျိုးအာနိသင်။ အာနိသံသောတိ ဥဒယော။ မဋီ၊၁။၂၅၉။ (-မဋီ၊၂။၁၁။ သံဋီ၊၂။၄၄၅။)

(၇) ဥဒယမည်သူ။ (က) ဥဒယထေရ်၊ (တိဿ မြတ်စွာဘုရား၏ ဒုတိယအဂ္ဂသာဝက။) ဗြဟ္မ-ဒေဝေါ ဥဒယော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၆၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၉။ (ခ) ဥဒယထေရ်၊ (မဟာသာဝက ရှစ်ကျိပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ထေရ်။) ဘဒြာ-ဝုဓော ဥဒယော ပေါသာလော -----ဇေတ အသီတိ မဟာသာဝကာ နာမ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၄၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။ (ဂ) ဥဒယမင်း၊ (ဂင်္ဂမာလဇာတ်လာ ဘုရားအလောင်းတော်။) အပ္ပဿ ကမ္မဿ ဖလံ မမေဒံ၊ ဥဒယော အဇ္ဈာဂမာ မဟတ္တပ္ပတ္တံ။ ဇာ၊၁။၁၈၀။ ဥဒယောတိ အတ္တာနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၂၈။ (ဃ) ဥဒယမင်း၊ (ဥဒယဘဒ္ဒ ဇာတ်လာ ဘုရားအလောင်းတော် ဥဒယ ဘဒ္ဒမင်း။) ဥဒယောဟသ္မိ ကလျာဏီ၊ သင်္ကရတ္တာ ဣဓာဂတော။ ဇာ၊၁။၂၃၃။ ကလျာဏဒဿနေ အဟံ ပုရိမဘဝေ တဝ သာမိကော ဥဒယော နာမ တာဝတိံသဘဝနေ သက္ကော ဟုတ္တွာ နိဗ္ဗတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၃။ (င) ဥဒယရသေ့၊ (ဗာဝရီပုဏ္ဏားရသေ့ကြီး၏ တပည့်-၁၆-ဦးတွင် ပါဝင်သော ရသေ့။) ဘဒြာဝုဓော ဥဒယော စ၊ ပေါသာလော စာပိ ဗြာဟ္မဏော။ သုတ္တနိ။ ၄၃၂။ စူဠနိ။၄။ (စ) ဥဒယပုဏ္ဏား၊ (ဥဒယသုတ္တန် အဆုံး၌ ရတနာသုံးပါးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော ပုဏ္ဏား။) (သံ၊၁။၁၇၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅-ကြည့်။) ယေန ဥဒယဿ ဗြာဟ္မဏဿ နိဝေသနံ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၁။၁၇၅။ (ဆ) ဥဒယမည်သော ဝေရဉ္ဇပုဏ္ဏား။ (ဝိ၊၁။၁-၆။အံ၊ ၃။၁၈-၂၄-ကြည့်။) မာတာပိတူဟိ ကတနာမ-ဝသေန ပနာယံ ဥဒယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၈၃။ (ဇ) ဥဒယမင်းသား၊ (အဇာတသတ်မင်း၏ သားဖြစ်သော ဥဒယဘဒ္ဒမင်းသား။) အဇာတသတ္တု ဗိမ္ဗိသာရံ ဃာတေသိ၊ ဥဒယော

အဓာတသတ္တုံ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၃၉။ (ဈ) ဥဒယ မည်သော ပုဏ္ဏားလုလင်။ ဥဒယောတိ တဿ ဗြာဟ္မဏဿ နာမံ။ စူဠနိ။၁၅၅။ (ထိ) (ဂ) ဥဒယာမည်သောမိဖုရား၊ (ဘုရားအလောင်းတော် ဥဒယဘဒ္ဒမင်း၏ ဥဒယဘဒ္ဒါ မည်သော မိဖုရား။) ဥဒယေ မာပမာဒ စရဿု ဓမ္မံ။ ဇာ၊၁။၂၃၃။ ဇာ၊၄၊၄။၁၁၃။

ဥဒယကာလ (ပု) [ဥဒယ+ကာလ] တက်ရာ-ပေါ်ထွက်ရာ-အခါ။ နိစ္စကာလံ သူရိယဿ ဥဒယကာလေ သူရိယမဏ္ဍလံ ဥလ္လောကေတွာ အတ္တနော ရက္ခံ ကရောန္တော ဧဝံ ဝဒတိ။ အံ၊၄၊၁။၁၉။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၃၈။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။)

ဥဒယကုမာရ (ပု) [ဥဒယ+ကုမာရ] ဥဒယ သတို့သား၊ဥဒယမင်းသား။ ဥဒယကုမာရော-တိဿ နာမံ အကံသု။ ဇာ၊၄၊၃။၄၂၄။

ဥဒယက္ခဏ (ပု) [ဥဒယ+ခဏ] ဖြစ်ခြင်း၏ အခိုက်အတန့်ကာလ၊ ဖြစ်ရာခဏ၊ ဖြစ်ဆဲခဏ။ သဘာဝလက္ခဏေ သင်္ခတလက္ခဏဿ တာဝ-ကာလိကတ္တမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယက္ခဏေ ဝယဿ, ဝယက္ခဏေ စ ဥဒယဿ အဘာဝါဝဗောဓတောတိ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၂၃၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၇။)

ဥဒယဂါမီ (တိ) [ဥဒယ+ဂမု+ဏီ။ ထိ-၌ ဥဒယ ဂါမိနီ] (၁) ကြီးပွား တိုးတက်ခြင်းသို့ ရောက်စေနိုင်သော၊ လက်ဦးပဋ္ဌမ အားထုတ်သည်မှစ၍ ကြီးပွားတိုးတက် စေနိုင်သော။ (၂) (ခန္ဓာငါးပါးတို့၏) ဖြစ်ခြင်း သဘောကို ထိုးထွင်း သိမြင်နိုင်သော။ (၁) ဗြာဟ္မဏာ ဘိက္ခဝေ ဥဒယဂါမိနိံ နာမ ပဋိပဒံ ပညပေန္တိ။ သံ၊ ၃။၃၁၄။ ဥဒယဂါမိနိန္တိ အတ္တနော သမယေ ဝုဍ္ဎိဂါမိနိံ။ သံ၊၄၊၃။၃၁၆။ ဥဒယဂါမိနိန္တိ အာရမ္ဘတော ပဋ္ဌာယ သမ္ပတ္တိအာဝဟံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၅၃၂။ (၂) ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာတိ ဥဒယဂါမိနိယာ စေဝ အတ္ထဂါမိနိယာ စ။ မဟာနိ၊၄။၁၂၅။ ဥဒယတ္ထဂါမိနီ-လည်းကြည့်။

ဥဒယဂိရိ (ပု) [ဥဒယ+ဂိရိ]နေလစသည် ထွက်ရာတောင်၊ ဥဒည်းတောင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယဂိရိသိခရ (နု) [ဥဒယဂိရိ+သိခရ] ဥဒည်းတောင်ထိပ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယဂိရိသိခရမတ္ထက (ပု) [ဥဒယဂိရိ သိခရ+မတ္ထက] ဥဒည်းတောင်ထိပ်၏ အထက်။ ဥဒယဂိရိသိခရမတ္ထကေ သရဒသမယဒီဝသ-ကရမိဝ ဆဗ္ဗဏ္ဏရံသိဇာလေန အဘိဇ္ဇလန္တံ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ စိန္တေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၂၄၇။

ဥဒယဋ္ဌာန (နု) [ဥဒယ+ဌာန] တက်ရာ-ပေါ်ထွက်ရာ-အရပ်။ ဥဒယဋ္ဌာနတော အာကာသံ ဥလ္လင်္ဃန္တော။ ဣတိဝုတ်၊၄။၈၆။ သူရိယဿ ဥဒယဋ္ဌာနာ ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၃။

ဥဒယတိ (ကြိ) [ဥ+ဣ+အ+တိ] ဖြစ်၏။ အဝသေသပစ္စယသမာဂမေ ဥဒယတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၅၆။ **ဥဒယန္တိ**- ပေဋကော။၂၆၈။သံ၊ ဋီ၊၂။၁၀၂။

ဥဒယတ္ထဂါမီ (တိ) [ဥဒယတ္ထ+ဂမု+ဏီ။ ထိ-၌ ဥဒယတ္ထဂါမိနီ] (ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးတို့၏) ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း-အဖြစ်အပျက်-သဘောကို ထိုးထွင်း သိမြင်နိုင်သော (ပညာ)။ ပညဝါ ဟောတိ ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ ပညာယ သမန္နာဂတော။ ဒီ၊၃။ ၁၉၈။ မ၊၂။၁၉၊၂၉၉။ သံ၊၃။၁၇၃။ အံ၊၂။၂၅၈။ နေတ္တိ။ ၁၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာတိ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဝယဂါမိနိယာ၊ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂။ ဂတိအတ္ထာ ဓာတုသဒ္ဒါ ဗုဒ္ဓိအတ္ထာ

နေဟာန္တီတိ အာဟ “ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာယာ”တိ။ မဋ္ဌီ၊၃။၁၇။ အံဋ္ဌီ၊၃။၂။ (–ဒီဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ မဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ သံဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၄။ ဒီဋ္ဌီ၊၃။၂၄၇။ သံဋ္ဌီ၊၂။၄၈၉။ အံဋ္ဌီ၊၁။၁၀၁။ အံဋ္ဌီ၊၃။၂၄။)

ဥဒယတ္ထဂါမိနဒဿနတ္ထ (ပု) [ဥဒယတ္ထဂါမိန+ဒဿနတ္ထ] ဖြစ်ခြင်းချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်းကို–အဖြစ်အပျက်သဘောကို–မြင်စေခြင်းအကျိုး– မြင်အောင်ပေါ်ပြခြင်းအကျိုး။ သုခဝေဒနီယန္တိ ဝေမာဒိပစ္စယဗလေန ဥဒယတ္ထဂါမိနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ မဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။

ဥဒယတ္ထိက (တိ) [ဥဒယ+အတ္ထိက] အတိုးအပွား–အမြတ်အစွန်း–ဖြင့်(ကို) အလိုရှိသော၊ အချို့ သေဃ့ထာပိ ဘန္တေ ပုရိသော ဥဒယတ္ထိကော အဿဗဏိယံ ပေါသေယျ။ အံ၊၁။၅၂၀။ ဥဒယတ္ထိကောတိ ဝဍ္ဎိ– အတ္ထိကော။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၇၀။

ဥဒယဒဿန (နု) [ဥဒယ+ဒဿန] (၁) ဖြစ်ခြင်း သဘောကို–ရှုမြင်ခြင်း–ရှုမြင်သော ဝိပဿနာဉာဏ်။ (၂) ဖြစ်ခြင်းသဘောကို–မြင်စေခြင်း–မြင်အောင် ပေါ်ပြခြင်း။ (၁) ဥဒယဒဿနေန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ။ မဋ္ဌ၊၁။၂၄။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၈၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၆။ မဋ္ဌီ၊၁။၆၅။ သံဋ္ဌီ၊၂။၂၀၅။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယဒဿနတ္ထ (ပု) [ဥဒယဒဿန+အတ္ထ] ဖြစ်ခြင်းသဘောကို–မြင်စေခြင်း–မြင်အောင်ပေါ်ပြခြင်း–အကျိုး။ သမုဒယဝသေန ဥဒယဒဿနတ္ထဉ္စေဝ။ မဋ္ဌီ၊၃။၃၉၉။

ဥဒယဒဿနပညာ (ထီ) [ဥဒယဒဿနာ+ပညာ] ဖြစ်ခြင်းသဘောကို သိမြင်သော ပညာ။ ဥဒယဒဿနပညာဝေသာ ဒဿနဋ္ဌေန စက္ခု။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၅၂။

ဥဒယဒဿနပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဥဒယဒဿနာ+ပဋိပတ္တိ] ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းဟူသော အကျင့်။ ပစ္စယသမုဒယဋ္ဌေန ခန္ဓာနံ ဥဒယဒဿနပဋိပတ္တိ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၃၈။

ဥဒယန (နု) [ဥ+ဣ+ယု] တက်ခြင်း၊ ပေါ်ထွက်ခြင်း။ သူရိယုဂ္ဂမနန္တိ သူရိယဿ ဥဒယနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။ (–ဒီဋ္ဌ၊၁။၉၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၃။)

ဥဒယန္တ (တိ) [ဥ+ဣ+အ+အန္တ] တက်သော၊ ပေါ်ထွက် လာသော။ အတိဖျောစတိ ဝဏ္ဏေန၊ ဥဒယန္တောဝ ဘာဏုမာ။ ဝိမာန။၁၀၅။ ဥဒယန္တောတိ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၈၅။ (–သံ၊၃။၇၀။ အံ၊၃။၄၄၉။ ဒီဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၊၃၂၄။ သီဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၆၀။)

ဥဒယန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဣ+အန္တိ] ဖြစ်ကုန်၏။ ဥဒယတိ–ကြည့်။

ဥဒယပဉ္ဟ (တိ) [ဥဒယ+ပဉ္ဟ] ဥဒယ ပုဏ္ဏားလုလင်၏ အမေးပုစ္ဆာ။ သုတ္တနိပါတပါဠိ၊ ၅–ပါရာယနဝဂ်၊ ၁၃–ဥဒယ မာဏဝပုစ္ဆာ။ သုတ္တနိ။၄၄၆။ ကေမေကဿ စေပိ ပဉ္ဟဿာတိ–––ကေမေကဿ စေပိ ဥဒယ–ပဉ္ဟဿ။ စူဠနိ။၁၉၆။ (–အံဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။)

ဥဒယပတ္ထနာ (ထီ) [ဥဒယ+ပတ္ထနာ] အတိုးအပွား–အမြတ်အစွန်း–ကို တောင့်တခြင်း။ ပဉ္စဟိ သဟဓမ္မိကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝဍ္ဎနာဝသေန ဝါ ဥဒယပတ္ထနာဝသေန ဝါ န တိဋ္ဌေယျ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။

ဥဒယပဗ္ဗတ (ပု) [ဥဒယ+ပဗ္ဗတ] ဥဒည်းတောင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယပဗ္ဗတကူဋ (န) [ဥဒယပဗ္ဗတ+ကူဋ] ဥဒည်းတောင်ထွတ်။ ဘဂဝါ----ရတ္တဝရပံသုကူလံ ပါရုပိတွာ ဂန္ဓကုဋိဒွါရတော နိက္ခမိ ကဥ္စနဂုဟတော သီဟော ဝိယ ဥဒယပဗ္ဗတကူဋတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ စ။ မ႒၊ ၃။၁၄။ သံ႒၊၃။၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၈။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ (န) [ဥဒယ+ဝယ+ဉာဏ] (ရုပ်နာမ်တရား တို့၏) ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း-အဖြစ်အပျက်-ကိုသိသောဉာဏ်။ (ဝိပဿနာတရားပွားများ အားထုတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ သမ္မသနဉာဏ်, ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်, ဘင်္ဂဉာဏ်စသည်ဖြင့် အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော ဉာဏ်(၁၀)ပါးတို့တွင် ဒုတိယ ဖြစ်သောဉာဏ်တည်း။) ထို ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်သည် နိစ္စသညာစသည်တို့ကို ပယ်ရှား ခြင်းကြောင့် ဉာဏ်အမြင် သန့်ရှင်းစင်ကြယ် လာသဖြင့် သမ္မသနဉာဏ်၏ အထွတ်အထိပ် အပြီးအဆုံးသို့ ရောက်သောအခါ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို ရအောင် ဆက်လက် အားထုတ်ရ၏။ ယင်းသို့ အားထုတ်ရာ၌

(၁) ရှေးဦးစွာ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် အားထုတ် နှလုံးသွင်းခြင်း။

(၂) ထို့နောက်အကျယ်နည်းအားဖြင့် အားထုတ် နှလုံးသွင်းခြင်း-

ဟူ၍နှစ်မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် အားထုတ်နှလုံးသွင်းရာ၌ ထိုယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖြစ်ဆဲပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော ရုပ်ဝေဒနာအစရှိသော ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ပေါ်လာပုံ (ဥဒယသဘော)ကိုလည်းကောင်း, ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးပုံ, ချုပ်ပျောက်ပုံ (ဝယသဘော)ကိုလည်းကောင်း အထပ်ထပ် ရှုမှတ်၏။ ယင်းသို့ ရှုမှတ်သောအခါ ထိုယောဂီ၌ ဤသို့အသိဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာ၏-

ဤရုပ်နာမ်တရားများသည် ယခုလို ဖြစ်ပေါ်မလာမီ ရှေးက (ဖြစ်ပေါ်လာဘို့အတွက်) ကြိုတင်၍ အဆင်သင့် စုဝေးနေကြသည်လည်းမဟုတ်၊ ဖြစ်ပေါ်ဆဲ အခိုက်မှာ လည်း အခြားတနေရာမှ ဘားကနဲ ထွက်လာသကဲ့သို့ အစုလိုက် အပုံလိုက် ထွက်လာကြသည်လည်း မဟုတ်၊ ချုပ်ပျောက် ပျက်စီးနေဆဲ အခိုက်မှာလည်း အခြား အရပ်ဒေသသို့ ပြောင်းရွှေ့ သွားကြသည်လည်း မဟုတ်၊ ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးပြီးသည့် အခါမှာလည်း တနေရာ၌ စုပုံထပ်နေကြ သည်လည်း မဟုတ်၊ စောင်းတီးသောအခါ စောင်းသံ မမြည်မီက မြည်ဘို့ရာ အဆင်သင့် စုဝေး ရပ်တည်နေသော စောင်းသံ ဟူ၍လည်း မရှိ၊ စောင်းသံ မြည်နေဆဲအခါမှာလည်း ထိုစောင်းသံသည် အုပ်စုလိုက် ထွက်ပေါ် လာသည် မဟုတ်၊ ကွယ်ပျောက်နေဆဲ အခိုက်မှာလည်း ထိုစောင်းသံသည် အခြား တနေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့ သွားသည်မဟုတ်၊ သူ၏မြည်ခြင်းကိစ္စ ပြီးသွားသည့် အခါမှာ လည်း အခြားတနေရာ၌ စုဝေးရပ်တည် နေသည်လည်း မဟုတ်၊ အမှန်တကယ် အားဖြင့်ကား စောင်း, လက်ခပ်, စောင်းသမား ၏ အားစိုက်တီးမှု ဝီရိယ ဤသုံးမျိုး ပေါင်းစပ် လိုက်ခြင်းကြောင့် ရှေးက အဆင်သင့် မရှိ သော စောင်းသံသည် ရုတ်တရက် ပေါ်ထွက် လာ၏။ပေါ်ထွက်လာပြီးနောက်ချုပ် ပျောက် သွား၏။ ဤအတူပင် အားလုံးသော ရုပ်နာမ် တရားတို့သည်လည်း ရှေးက အဆင်သင့် ရှိပြီး, ဖြစ်ပေါ်နှင့်ပြီး မဟုတ်ဘဲ ရုတ်တရက် ဖြစ်ပေါ် လာကုန်၏၊ ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် ချုပ်ပျောက် သွားကုန်၏၊ ဤသို့ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ အသိ ဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ယင်းသို့ ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်

(ဥဒယဗ္ဗယ)သဘောကို အကျဉ်းနည်း နှလုံးသွင်းမှုပြုပြီးနောက် အကျယ်နည်းအားဖြင့်လည်း ဤသို့ နှလုံးသွင်းမှု ပြု၏။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် (၅၀)

ရူပက္ခန္ဓာ၏ ဖြစ်ခြင်း(ဥဒယ) သဘောကို ရှုသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖေါ်ပြလတ္တံ့သော ငါးမျိုးသော လက္ခဏာတို့ကိုလည်း ရှု၏။ (၁) ရူပက္ခန္ဓာသည် အကြောင်းမဲ့ ဖြစ်ပေါ်လာသည်မဟုတ်၊ ရှေးဘဝက အဝိဇ္ဇာဟူသော အကြောင်းတရား ရှိခဲ့ဖြစ်ခဲ့ခြင်းကြောင့်သာ ဤဘဝ၌ ရူပက္ခန္ဓာ ဖြစ် ပေါ်လာရ၏ ဟု အဝိဇ္ဇာဟူသော အကြောင်း ရှိခြင်း ဖြစ်ခြင်း (အတ္ထိတာလက္ခဏာ) ကိုလည်း ရှု၏။ (၂) ရှေးဘဝက တဏှာဟူသော အကြောင်း ရှိခဲ့ ဖြစ်ခဲ့ ခြင်းကြောင့် ဤဘဝ၌ ရူပက္ခန္ဓာ ဖြစ်ရ၏ ဟု တဏှာဟူသော အကြောင်းတရား၏ ရှိခြင်း ဖြစ်ခြင်း (အတ္ထိတာလက္ခဏာ) ကိုလည်းရှု၏။ (၃) ထို ရူပက္ခန္ဓာသည် ရှေးဘဝက အကြောင်းကံ ကြောင့်လည်း ဖြစ်ရ၏ဟု အကြောင်းကံ၏ ရှိခြင်း ဖြစ်ခြင်း လက္ခဏာကိုလည်း ရှု၏။ (၄) ယခုဘဝ၌ စားမျိုအပ်သော ကဗဠီကာရအာဟာရကြောင့်လည်း ဖြစ်၏ ဟု အာဟာရ အကြောင်းတရား၏ ရှိခြင်း ဖြစ်ခြင်း လက္ခဏာကိုလည်း ရှု၏။ (၅) ရူပက္ခန္ဓာ ဖြစ်နေဆဲ အခိုက်အတန့် ခဏပိုင်း အချိန်အတွင်းမှာလည်း ထိုရူပက္ခန္ဓာ၏ ဖြစ်ခြင်း (နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ) ကိုလည်းရှု၏။ ဤသို့အားဖြင့် လက္ခဏာ ငါးမျိုးတို့ကို ရှု၏။

ရူပက္ခန္ဓာ၏ ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း (ဝယ) သဘောကို ရှုသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖေါ်ပြလတ္တံ့သော ငါးမျိုးသော လက္ခဏာတို့ကို ရှု၏။ (၁) အဝိဇ္ဇာ၏ ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ရူပက္ခန္ဓာလည်း ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး၏ ဟု အကြောင်းအဝိဇ္ဇာ၏ ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးခြင်း လက္ခဏာကိုလည်း ရှု၏။ (၂) တဏှာ၏ ချုပ်ခြင်း ကြောင့် ရူပက္ခန္ဓာလည်း ချုပ်ရ၏ ဟု အကြောင်း တဏှာ၏ ချုပ်ခြင်း လက္ခဏာကိုလည်း ရှု၏။ ထို့အတူ (၃) အကြောင်းကံ၏ ချုပ်ခြင်းလက္ခဏာကိုလည်းကောင်း (၄) အာဟာရ၏ ချုပ်ခြင်း လက္ခဏာကိုလည်းကောင်း (၅) ရူပက္ခန္ဓာ ချုပ်ပျောက် ပျက်စီးနေဆဲ အခိုက်အတန့် ခဏပိုင်း အချိန်အတွင်း၌ ရူပက္ခန္ဓာ၏ ဖေါက်ပြန် ပျက်စီးခြင်း (ဝိပရိဏာမ) လက္ခဏာကိုလည်းကောင်း ရှု၏။ ဤသို့အားဖြင့် ငါးမျိုးသော လက္ခဏာတို့ကို ရှု၏။ ဤသို့လျှင် အဖြစ်(ဥဒယ) သဘောကို ရှုရာ၌ လက္ခဏာငါးမျိုး ရှုပွား၍၊ အပျက်(ဝယ) သဘောကို ရှုရာ၌ လက္ခဏာငါးမျိုးတို့ကို ရှုပွားသောကြောင့်, ရူပက္ခန္ဓာ၏ ဥဒယ သဘောကို ရှုရာ၌ အကျယ်နည်းအားဖြင့် လက္ခဏာ(၁၀)မျိုး တို့ကို ရှုပွား၏။

ထို့အတူ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ ဥဒယ သဘောကို ရှုရာ၌လည်း (၁) အဝိဇ္ဇာ (၂) တဏှာ (၃) ကံ (၄) ဖဿ ဟူသော အကြောင်းလေးမျိုး၏ ဖြစ်ခြင်း (ရှိခြင်း) လက္ခဏာကို ရှုခြင်းနှင့် (၅) နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာကို ရှုခြင်းအားဖြင့် လက္ခဏာငါးမျိုးကို ရှု၏၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ ဝယလက္ခဏာကို ရှုရာ၌လည်း ထို အဝိဇ္ဇာ, တဏှာ, ကံ, ဖဿ ဟူသော အကြောင်း လေးမျိုး၏ ချုပ်ခြင်းလက္ခဏာကို ရှုခြင်းနှင့် ဝိပရိဏာမလက္ခဏာကို ရှုခြင်း အားဖြင့် လက္ခဏာငါးမျိုးတို့ကို ရှု၏၊ ဤသို့လျှင် ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ ဥဒယဝယသဘောကို ရှုရာ၌လည်း အကျယ်နည်း အားဖြင့် လက္ခဏာ(၁၀)မျိုးကို ရှု၏။

သညာက္ခန္ဓာ, သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့၌ လည်း ဝေဒနာက္ခန္ဓာနည်းတူပင် လက္ခဏာ

(၁၀)ပါးတို့ကို ရှု၏၊ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၌မူ ယခင်အကြောင်းလေးမျိုးတို့တွင် ဖဿနေရာ၌ နာမ်ရုပ်ကို လဲလှယ် ထည့်သွင်းယူရ၏၊ ဤသို့အားဖြင့် ခန္ဓာငါးပါး၌ လက္ခဏာ(၅၀) ရှိသောကြောင့် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည်လည်း (၅၀)ပင် ရှိလေသည်။

ယင်းသို့ ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့၏ အဖြစ်အပျက်သဘောကို အကျယ်ရှုရာ၌ အဝိဇ္ဇာအစရှိသော အကြောင်းတရားတို့၏ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့ ဖြစ်ကြရပုံကိုလည်းကောင်း, အဝိဇ္ဇာအစရှိသော အကြောင်းတရားတို့၏ ချုပ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့ ချုပ်ကြရပုံကိုလည်းကောင်း သိမြင်ခြင်းသည် (ပစ္စယ=) အကြောင်းအားဖြင့် အဖြစ်အပျက်သဘောကို သိမြင်ခြင်းမည်၏။ ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့ ဖြစ်နေဆဲခဏ၌ ထိုရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့၏ ဖြစ်ခြင်း (နိဗ္ဗတ္တိ) လက္ခဏာကိုလည်းကောင်း, ဖေါက်ပြန် ပျက်စီးဆဲခဏ၌ ထိုရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့၏ ပျက်စီးခြင်း (ဝိပရိဏာမ) လက္ခဏာကိုလည်းကောင်း သိမြင်ခြင်းသည် ခဏ(အခိုက်အတန့်ကာလ) အားဖြင့် အဖြစ်အပျက် သဘောကို သိမြင်ခြင်းမည်၏။

ယင်းသို့ ပစ္စယအားဖြင့်လည်းကောင်း, ခဏအားဖြင့် လည်းကောင်း ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့၏ အဖြစ်အပျက်သဘောကို သိမြင်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ် သန္တာန်၌ (၁) သစ္စာလေးပါး (၂) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တရား (၃) နည်းအမျိုးအစား (၄) လက္ခဏာတို့သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ ကုန်၏။

(၁) သစ္စာလေးပါးထင်ရှားလာခြင်း

ပစ္စယအားဖြင့် ဥဒယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် ထိုရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းတရားတို့ကိုပါ ထိုးထွင်းသိမြင်သောကြောင့် အကြောင်း သမုဒယသစ္စာသည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ခဏအားဖြင့် ဥဒယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် ဇာတိဒုက္ခ (ဖြစ်ခြင်းဆင်းရဲ)ကိုပါ သိမြင်သောကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာသည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ပစ္စယအားဖြင့် ဝယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့်အကြောင်း မဖြစ်၍ အကျိုးမဖြစ်ခြင်း (ချုပ်ခြင်း)ကိုပါ သိမြင်လာသောကြောင့် နိရောဓသစ္စာသည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ခဏအားဖြင့် ဝယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် မရဏဒုက္ခ (ပျက်စီးခြင်းဆင်းရဲ)ကိုပါ သိမြင်လာသောကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာသည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ထိုယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သန္တာန်၌ ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကိုသိမြင်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် လောကီမဂ်ပင် ဖြစ်၏၊ ထိုလောကီမဂ်အပေါ်၌ တွေဝေမှုကို ပယ်သတ်နိုင်ခြင်းကြောင့် ထိုယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ မဂ္ဂသစ္စာလည်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏။

(၂) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ထင်ရှားလာခြင်း

ပစ္စယအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဥဒယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် "ဤအကြောင်းတရားဖြစ်ပေါ်လာ၍ ဤအကျိုးတရား ဖြစ်ပေါ်လာရသည်"ဟု ထိုးထွင်း သိမြင်သောကြောင့် အနုလောမပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (ဖြစ်စဉ်အားလျော်သည့် ကြောင်းကျိုးကွင်းဆက်)သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ပစ္စယအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဝယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် "ဤအကြောင်းတရား ချုပ်၍ ဤအကျိုးတရား ချုပ်ရသည်"ဟု ထိုးထွင်း သိမြင်သောကြောင့် ပဋိလောမ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (ကြောင်းကျိုးဖြစ်စဉ်၏ ပြောင်းပြန် ပျက်စဉ်) သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ခဏအားဖြင့်

ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်သင်္ခတ တရားတို့၏ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းလက္ခဏာ (သင်္ခတလက္ခဏာ)ကို ထိုးထွင်း သိမြင်သောကြောင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န (အကြောင်းကိုစွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုး) တရားတို့သည်ပေါ်လွင် ထင်ရှားလာ၏။

(၃) နည်းအမျိုးအစား ထင်ရှားလာခြင်း

ပစ္စယအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဥဒယသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် ကုသိုလ် အကုသိုလ် တည်းဟူသော အကြောင်းကံကို ပြုလုပ်သူက တခြား, အကျိုးကို ခံစားသူက တခြားမဟုတ်ဘဲ ဘဝဟောင်း ရုပ်နာမ်နှင့် ဘဝသစ် ရုပ်နာမ်တို့ အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်နေခြင်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်ခန္ဓာအစဉ်သန္တာန် မပြတ်မစဲ တဆက်တည်း ဖြစ်မှုကို သိမြင်သောကြောင့် ဧကတ္တနည်း (အစဉ်သန္တာန်မပြတ် တစပ်တည်းဖြစ်ပုံနည်း) သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ထိုအခါ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကို ကောင်းကောင်းကြီး ပယ်စွန့်နိုင်၏။

ခဏအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် (ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ် ရုပ်နာမ် ခန္ဓာအစဉ်သည် တဆက်တည်း ဖြစ်နေသော်လည်း ဘဝသစ် ရုပ်နာမ်သည် ဘဝ ဟောင်း ရုပ်နာမ်မဟုတ်ဘဲ) အဟောင်းအဟောင်း ရုပ်နာမ်များ ချုပ်ပြီးတိုင်း ချုပ်ပြီးတိုင်း အသစ်အသစ် ရုပ်နာမ်များ ခဏတိုင်းခဏတိုင်း ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းကို သိမြင်သောကြောင့် နာနတ္တနည်း (အဟောင်းအသစ် ကွဲပြား, တမျိုးတခြားစီဖြစ်ပုံနည်း)သည် ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏၊ ထိုအခါ သဿတဒိဋ္ဌိကို ကောင်းစွာပယ်စွန့်နိုင်၏။

ပစ္စယအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်ခြင်း အားဖြင့် (အကြောင်းတရား ဖြစ်ခြင်းရှိသောကြောင့် အကျိုးတရား ဖြစ်ရ ရှိရသည်၊ အကြောင်းတရား မရှိလျှင် အကျိုးတရား မရှိတော့ပုံကို သိမြင်ခြင်းအားဖြင့်) ထိုအကြောင်းတရားတို့ကား ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အလိုဆန္ဒ ကြောင့်ကြ ဗျာပါရအတိုင်း ဖြစ်ရခြင်း မရှိဟု သိမြင်နိုင်သောကြောင့် အဗျာပါရနည်းသည် ထင်ရှားလာ၏၊ ထိုအခါ ပုဂ္ဂိုလ်, သတ္တဝါ, ငါကောင်, အတ္တကောင်ဟု ယူဆသော အယူမှား အတ္တဒိဋ္ဌိ ကို ကောင်းစွာ ပယ်စွန့်နိုင်၏။

ပစ္စယအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် သူ့အကြောင်းနှင့် သီလျော်သော သူ့အကျိုးဖြစ်ပုံ အစဉ် အလာဓမ္မတာကို သိရခြင်းကြောင့် ဧဝံဓမ္မတာနည်းသည် ထင်ရှားလာ၏၊ ထိုအခါ အကြောင်းကံမရှိဟု ယူဆသော အကိရိယဒိဋ္ဌိကို ကောင်းစွာ ပယ်စွန့်နိုင်သည်။

(၄) လက္ခဏာထင်ရှားလာခြင်း

ပစ္စယအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် ထိုရုပ်နာမ်တရားတို့မှာ အကျိုးတရား ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ကြောင့်ကြ စိုက်ထုတ်ရမှု မရှိခြင်း, သူ့ဆိုင်ရာအကြောင်းတရားနှင့်သာ ဆက်စပ်လျက် ဖြစ်နေခြင်းကို သိရခြင်းကြောင့် သတ္တဝါကောင် အတ္တကောင် မရှိခြင်းဟူသော အနတ္တလက္ခဏာ ထင်ရှားလာ၏။

ခဏအားဖြင့် အဖြစ်အပျက်ကို ရှုမြင်ခြင်းအားဖြင့် (၁) ဖြစ်ပြီးနောက် ချုပ်ပျောက်သွားခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဥပါဒ်ဌီဘင်ခဏမှ ရှေ့ပိုင်းနောက်ပိုင်းတို့၌ ဘာမျှ မရှိခြင်း, ဆိတ်သုဉ်း ခြင်းကိုလည်းကောင်း ထိုးထွင်း သိနိုင်သောကြောင့် အနိစ္စလက္ခဏာသည်

ထင်ရှားလာ၏၊ (၂) အဖြစ် အပျက်တို့က နှိပ်စက်နေခြင်းကို သိရသောကြောင့် ဒုက္ခလက္ခဏာထင်ရှားလာ၏၊ (၃) ဖြစ်ပျက်နေ့စ် ရုပ်တို့က ပိုင်းခြားကန့်သတ်မှုကို သိရသောကြောင့် ပထဝီ ဖဿစသော တရားတို့၏ ခက်မာခြင်း တွေ့ထိခြင်း စသော သဘာဝ လက္ခဏာသည်လည်း ထင်ရှားလာ၏။ (၄) ထို ခက်မာခြင်း, တွေ့ထိခြင်း စသော သဘော လက္ခဏာ၌ ဥပါဒ်ဋ္ဌီဘင်ဟူသော သင်္ခတ လက္ခဏာသည် အခိုက်အတန့်အတွင်းသာ တည်ရှိနေပုံလည်း ထင်ရှားလာ၏၊ ဘာ့ကြောင့်နည်း? ဖြစ်ဆဲခဏ၌ ပျက်မှုမရှိခြင်း, ပျက်ဆဲ ခဏ၌ ဖြစ်မှုမရှိခြင်းကို သိရသောကြောင့် တည်း။

ဤပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း သစ္စာလေးပါး, ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်, နည်း, လက္ခဏာများ ထင်ရှား ပေါ်လွင်လာသောအခါ "ဤ ရုပ်နာမ်သင်္ခါရတို့သည် ရှေးက မရှိဘဲ ဖြစ်ပေါ်လာကြပါတကား၊ ဖြစ်ပေါ်လာပြီး လျှင်လည်း ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးသွားကြပါတကား" ဟု သင်္ခါရတရားတို့ အသစ်အသစ် ဖြစ်ဖြစ်နေပုံသည် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ဉာဏ်၌ ထင်ပေါ်လာကုန်၏။ ထို့ပြင် နေတက်ချိန်ခါ ဆီးနှင်းပေါက်ကဲ့သို့လည်းကောင်း, ရေပွက်များကဲ့သို့လည်းကောင်း အချိန်တိုလျှ တခဏမျှ တည်ရှိပြီး ပျက်စီးသွားပုံ, ရေမြှုပ်စိုင် ငှက်ပျောတုံး စသည်တို့ကဲ့သို့ အနှစ် သာရမရှိပုံ တို့သည်လည်း ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ဉာဏ်၌ ထင်ပေါ်လာကုန်၏။

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဤအဆင့်သို့ ရောက်သည်အထိ အားထုတ်မိလျှင် "အပျက်ဘက်သို့ ဦးတည်လျက်သာ ဖြစ်နေသည်၊ ဖြစ်ပြီးပါက ပျက်စီးသွားသည်"ဟု သိမြင်ခြင်းအားဖြင့် ငါးဆယ်သော လက္ခဏာတို့ကို ထိုးထွင်းသိသော ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ ဟုခေါ်သော အနုစား တရုဏဝိပဿနာဉာဏ် ကို ရရှိပြီ ဖြစ်ပေသတည်း။

ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်း "ဥပက္ကိလေသ" တရားများ

ဤ တရုဏဝိပဿနာ အဆင့်သို့ ရောက်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ ဝိပဿနုပက္ကိလေသ ဟုခေါ် သောဝိပဿနာ ညစ်ညူး ကြောင်းတရား (၁၀) ပါးတို့ ဖြစ်ပေါ်လာကြလေကုန်၏၊

(၁) ဩဘာသ ဟုခေါ်သော ဝိပဿနာ အလင်းရောင်။ ဝိပဿနာစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာကိုယ်ပေါ်၌ရှိသော အလင်းရောင်နှင့် ခန္ဓာကိုယ် အပြင်ပသို့ ဖြာထွက်နေသော အလင်းရောင်တည်း။ ထိုအလင်းရောင်သည် အချို့သောယောဂီ၌ မိမိ ထိုင်သောနေရာမျှလောက်သာ လင်းနေ၏၊ အချို့၌ တိုက်ခန်းတွင်းတစ်ခုလုံး, အချို့၌ တိုက်ခန်းပြင်ဘက်အထိ လင်းနေ၏၊ တစ်ကျောင်းတိုက်လုံး, တစ်ဂါဝုတ်, ယူဇနာ ဝက်, တစ်ယူဇနာ စသည်အထိလည်း လင်းတတ်၏၊ တချို့၌ မြေပြင်မှအထက် အကနိဋ္ဌဘုံအထိ လင်းနေ၏၊ မြတ်စွာဘုရား၏ ထိုအရောင်အလင်းကား တစ်သောင်းသော လောကဓာတ်တစ်ခုလုံး ထိန်ထိန်လင်းနေ၏။ ထိုအခါ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ "ငါ့၌ ရှေးက မပေါ်ထွက်ဘူးသော အလင်းရောင်များ ပေါ်ထွက် နေပါတကား၊ အမှန်ပင် ငါသည် မဂ်ဖိုလ်တရားထူး ရလေပြီ" ဟု အထင်အမြင် လွဲမှားတတ်၏၊ ထိုသို့ လွဲမှားသော ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း လမ်းကြောင်းမှန်မှ ဘေးသို့ ချော်ထွက် သွားကာ ထိုအလင်းရောင်ကိုပင် သာယာနေလေ၏၊

ထို့ကြောင့် ထိုအလင်းရောင်သည် ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်း (ဝိပဿနုပက္ကိလေသ) တရား ဖြစ်ရလေသည်။

(၂) ဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်ပင်တည်း။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို အထွတ်အထိပ် ရောက် အောင် အားထုတ်သော ထိုယောဂီပုဂ္ဂိုလ် သည် ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို နှိုင်းချိန်သုံးသပ် ရှုမှတ်သောအခါ သိကြားမင်း ပစ်လွှတ် အပ်သော ဝရဇိန်လက်နက်ကဲ့သို့ အရှိန်အဟုန် ထက်မြက်၍ တန်ခိုးစွမ်းအား ကြီးမားသော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် ယောဂီသန္တာန်၌ ဖြစ် ပေါ်လာ၏၊ ထိုဉာဏ်ကိုလည်း မဂ်ဖိုလ် တရားထူးဟု အမှတ်မှားတတ်၏။

(၃) ပီတိ၊ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ် သော ခုဒ္ဒကာပီတိစသော ပီတိငါးမျိုးတည်း။ ယင်းပီတိငါးမျိုးသည် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံး ပျံ့နှံ့လျက် နေ၏။

(၄)ပဿဒ္ဓိ၊ ဝိပဿနာစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကိုယ်စိတ် ငြိမ်းအေးခြင်း သဘော တည်း၊ ထိုပဿဒ္ဓိ ဖြစ်လာသောအခါ ညဉ့် သန့်စင်ရာ, နေ့သန့်စင်ရာအရပ်၌ ထိုင်နေ သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ကိုယ်စိတ်များသည် ပူပန်ခြင်း, လေးလံခြင်း, ကြမ်းတမ်း ခက် ထန်ခြင်း, အမှုကိစ္စ၌ မခန့်ခြင်း, မပြုစွမ်း နိုင်ခြင်း, မကျွမ်းခြင်း, ကောက်ကျစ်ခြင်း မရှိကုန်၊ ကိုယ်စိတ်တို့သည် ငြိမ်းအေးလျက်, ပေါ့ပါးလျက်, နူးညံ့လျက်,အမှုကိစ္စ၌ ခန့်လျက်, သန့်ရှင်းသန့်စွမ်းလျက်, ဖြောင့်မတ်လျက်သာ နေကုန်၏၊ ထိုယောဂီသည် ဘာဝနာကင်းသည့် သာမန်လူသားတို့ မခံစားရသော မွေ့လျော်မှု ချမ်းသာကို ခံစားနေရ၏။

(၅) သုခ၊ ဝိပဿနာစိတ်နှင့်ယှဉ် သော အလွန်မွန်မြတ်သော သုခတည်း၊ ထို သုခ ဖြစ်လာသောအခါ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ တစ်ကိုယ်လုံး စိုပြေလန်းဆန်းလျက် နေ၏။

(၆) အဓိမောက္ခ၊ ဝိပဿနာစိတ် နှင့်ယှဉ်သော စိတ်စေတသိက်တရားတို့ကို ကြည်လင်စေတတ်သော အလွန်အားကောင်း သော သဒ္ဓါတရားတည်း။

(၇) ပဂ္ဂဟ (ချီးပင့်မြှင့်တင်တတ်သော ဝီရိယ)၊ ဝိပဿနာစိတ်နှင့် ယှဉ်သော မလျော့ လွန်း, မတင်းလွန်းသော ကောင်းစွာချီးပင့် မြှင့်တင်တတ်, အားထုတ်အပ်သော ဝီရိယ တည်း။

(၈) ဉပဋ္ဌာန (စွဲကပ်တည်နေသော ထင်ပေါ်သော သတိ)၊ ဝိပဿနာစိတ်နှင့် ယှဉ်သည်ဖြစ်၍ ကောင်းစွာ စွဲကပ်ထင်ပေါ် နေသော မြေကြီးထဲ၌ စွဲမြဲစွာ စိုက်နှက် ထားသောတိုင်, မလှုပ်ရှားသည့် တောင်မင်း ကြီးတို့နှင့် တူသော ထိုသတိသည် ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်၌ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

(၉) ဉပေက္ခာ၊ (က) ဝိပဿနုပေက္ခာ (ခ) အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာတို့တည်း၊ (က) သင်္ခါရ တရားတို့၏ အဖြစ်အပျက်တို့သည် အလွန် ထင်ရှားနေသည်ဖြစ်၍ ထိုအဖြစ်အပျက်ကို ရှုရာ၌ အလွန်ကြောင့်ကြ မစိုက်ရတော့ဘဲ အလယ်အလတ်အားဖြင့်သာ ရှုသော (လျစ်လျူရှုသော) တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ တည်းဟူသော ဝိပဿနုပေက္ခာသည်လည်း ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ အလွန်အားကောင်းစွာ ဖြစ်လာ၏၊ (ခ) ထိုထို ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ် အပျက်ကို ဆင်ခြင်သောအခါတိုင်း၌ သိကြားမင်း ပစ်လွှတ်အပ်သော ဝရဇိန် လက်နက်ကဲ့သို့လည်းကောင်း, ဖက်ရွက်၌ ပစ်လွှတ်အပ်သော ပူလောင်သော စဉ်းသွား များကဲ့သို့ လည်းကောင်း, အရှိန်အဟုန်

ကောင်း၍ အလွန် ထက်မြက်သော အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာ (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ယှဉ်သော စေတနာဟူသော ဥပေက္ခာ) သည်လည်း ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

(၁၀) နိကန္တိ၊ (ဝိပဿနာ၌ တပ်မက်ခြင်းသဘော)။ အရောင်းအလင်း ဩဘာသ အစရှိသော အဆင်တန်ဆာတို့ဖြင့် ဆင်ယင်ထားသော ဝိပဿနာ၌ တပ်မက်တွယ်တာသော သိမ်မွေ့သော နိကန္တိသည်လည်း ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ထိုနိကန္တိကို ကိလေသာအညစ်အကြေးဟု သိရန် မလွယ်ကူပေ။

ထို (၁၀) ပါးတို့တွင် နိကန္တိကို ချန်လှပ်၍ ကျန်(၉)ပါးသည် ပင်ကိုယ်အားဖြင့် မညစ်ညစ်သော အကုသိုလ် မဟုတ်သောကြောင့် ဥပက္ကိလေသ အစစ် မဟုတ်နိုင်၊ သို့သော် မည်းညစ်ခြင်း၏ အာရုံ အကြောင်းဝတ္ထုများ ဖြစ်ကြသောကြောင့် (ဥပစာရအားဖြင့်တင်စား၍) ဥပက္ကိလေသ အမည်ရသည်။ နိကန္တိသည်ကား ပင်ကိုယ်ကပင် မည်းညစ်သော အကုသိုလ်လည်းဖြစ်၏၊ ဝိပဿနာဉာဏ် မည်းညစ် ခြင်း၏ အကြောင်းဝတ္ထုလည်း ဖြစ်၏၊ ထို့ကြောင့် နိကန္တိသည် ဥပက္ကိလေသ အစစ်မည်၏။

ဥပက္ကိလေသ (၃၀) ဖြစ်ပွားလာပုံ

မည်းညစ်ခြင်း၏အကြောင်းဝတ္ထုနှင့်စပ်၍ ဩဘာသ, ဉာဏ်, ပီတိ စသည်ဖြင့် ဥပက္ကိလေသ (၁၀)ပါး ရှိ၏၊ ထို(၁၀)ပါး တို့တွင် တစ်ပါးတစ်ပါး၌ ဒိဋ္ဌိ, မာန, တဏှာ ဟူသော အစွဲ(ဂါဟ)သုံးမျိုးစီ ဖြစ်နိုင်ရကား ဥပက္ကိလေသ (၃၀) ဖြစ်နိုင်၏၊ ဖြစ်နိုင်ပုံမှာ-(၁) ငါ့ကိုယ်မှ အရောင်အလင်း ပေါ်ထွက် နေလေပြီ ဟု စွဲလမ်းလျှင် ဒိဋ္ဌိဂါဟ ဖြစ်၏၊ (၂) နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ် အရောင်အလင်း ပေါ်ထွက်နေပါတကား ဟု စွဲလမ်း လျှင် မာနဂါဟ ဖြစ်၏၊ (၃) ထိုအရောင်အလင်းကို တွယ်တာသာယာနေလျှင် တဏှာ ဂါဟ ဖြစ်၏၊ ဤသို့အားဖြင့် ဩဘာသ၌ အစွဲဂါဟ သုံးမျိုးဖြစ်၏၊ ထို့အတူ ဉာဏ်,ပီတိ စသည်တို့၌လည်း အစွဲဂါဟ သုံးမျိုးစီဖြစ်ရကား ဂါဟနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဥပက္ကိလေသပေါင်း(၃၀) ဖြစ်လာနိုင်၏။

မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ

မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုဩဘာသစသည်နှင့် တွေ့ကြုံသောအခါ စိတ်တုံလှုပ်၏၊ ပျံ့လွင့်၏၊ ဩဘာသစသည်တို့၌ ငါ့ဟာ, ငါ, ငါ၏ အတ္တကောင် ဟုရှု၏၊ ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ ကျွမ်းကျင် လိမ္မာ၍ ကျမ်းဂန်နှံ့စပ်သော ပညာရှိ ယောဂီသည်ကား ထိုဩဘာသစသည်တို့ကို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ ဟုရှု၏၊ ထိုသို့ရှုသောကြောင့် စိတ်တုံလှုပ်ခြင်း, ပျံ့လွင့်ခြင်း မဖြစ်။ ထိုယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထို (၃၀) သော ဥပက္ကိလေသ အရှုပ်အထွေးကို ဖြေရှင်းပြီးလျှင် "ဩဘာသစသည်သည် လမ်းမှန် (မဂ်) မဟုတ်၊ ၎င်းတို့မှ ကင်းလွတ်၍ ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကို ရှုခြင်းဖြင့် လမ်းကြောင်းအတိုင်း သွားသော ဝိပဿနာ ဉာဏ်သည်သာ လမ်းမှန် (မဂ်)ဖြစ်သည်"ဟု မဂ္ဂ, အမဂ္ဂ= မဂ်ဟုတ်သည်, မဂ်မဟုတ်သည်ကို ခွဲခြားမှတ်သား၏၊ ယင်းသို့ ခွဲခြားသိသောသန့်ရှင်းစင်ကြယ်သော ဉာဏ်အမြင်ကို မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ဟုခေါ်သည်။

မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၏ထူးခြားချက်

မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိအဆင့်သို့ မရောက်မီက ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည် ဝိပဿနာဉာဏ်, အလင်းရောင် (ဩဘာသ)စသည်ကို

ဖြစ်ပေါ်စေနိုင် လောက်အောင် ထက်မြက် သန့်ရှင်းသော်လည်း ထိုဩဘာသစသည်ကို အာရုံပြု၍ ဒိဋ္ဌိ,မာန,တဏှာ ဟူသော အညစ်အကြေးတို့ဖြင့် ညစ်နွမ်းနေသောကြောင့် ထိုဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည် တုံးမြ တုံးနေ၏၊ မသန့်မရှင်း ဖြစ်လျက်သာ နေ၏၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ အဆင့်သို့ ရောက်သောအခါ၌ကား ထိုအညစ်အကြေးတို့မှ ကင်းလွတ်၍ ထက်မြက်၏၊သန့်ရှင်း၏။ တဖန် ထိုအညစ်အကြေးတို့မှ မလွတ်မြောက်သေးသော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည် အနိစ္စ စသော လက္ခဏာသုံးပါး တို့ကိုလည်း သဘာဝအမှန်အတိုင်း မမှတ်သားနိုင်သေး၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ အဆင့်သို့ရောက်၍ ထိုအညစ်အကြေးတို့မှ ကင်းလွတ်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်သည်သာလျှင် ယင်းလက္ခဏာသုံးပါးကို မှတ်သားနိုင်၏၊ ထို့ကြောင့် ဘင်္ဂဉာဏ်စသော အထက်ဉာဏ်များသို့ တက်လှမ်းလိုသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် လက္ခဏာသုံးပါးကို ကွဲကွဲပြားပြား မှတ်သားနိုင်ခြင်းငှါ ရုပ်နာမ် တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကို ရှုပွားသော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကိုပင် ဆက်လက်၍ ရှုပွားရ၏။

ဖြစ်ပျက်ရှုခြင်းကြောင့် လက္ခဏာသုံးပါးထင်ရှားလာပုံ

ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကို မရှုလျှင် တဆက်တည်း တစပ်တည်း ထင်မှတ်ရသော ရုပ်နာမ်အစဉ် (သန္တတိ) ပညတ်သည် မမြဲခြင်းအနိစ္စ လက္ခဏာကို မမြင်နိုင်အောင် ဖုံးအုပ်ထား၏၊ အဖြစ်အပျက် ကို ရှုလျှင်ကား ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်ဆဲအခိုက်အတန့်သည် ပျက်ဆဲအခိုက်အတန့်သို့ မရောက်၊ ပျက်ဆဲအခိုက် အတန့်သည်လည်း ဖြစ်ဆဲ အခိုက်အတန့်သို့ မရောက်၊ ဖြစ်ဆဲခဏကား တခြား, ပျက်ဆဲခဏကား တခြား ဟူ၍ တရားတစ်မျိုး တစ်စားတည်းသည်ပင် ခဏအားဖြင့် ကွဲပြား ထင်ရှားစွာ ပေါ်လွင်လာ၏၊ ရှေ့ဆင့် နောက်ဆင့် တစ်ခုပြီး တစ်ခု ဖြစ်နေသော ရုပ်နာမ်တရားတို့သည် သံချောင်း သံလုံးများ စီထားသကဲ့သို့ တခြားစီ တခြားစီအားဖြင့် ကောင်းစွာ ထင်ရှားလာ၏၊ ထို့ကြောင့် ပြခဲ့သော သန္တတိပညတ် ပြိုကွဲပျက်စီးသွားပြီးလျှင် ဖြစ်မှု ပျက်မှု မမြဲမှု အနိစ္စလက္ခဏာသည် ပင်ကိုယ်သဘော အမှန်အတိုင်း ထင်ပေါ်လာ၏။

အဖြစ်အပျက်တို့က အမြဲမပြတ် နှိပ်စက် နေမှုကို မရှုလျှင် သွားရပ်ထိုင်လျောင်း အမျိုးမျိုးပြောင်းလဲနေသော ဣရိယာပုထ်သည် ဒုက္ခလက္ခဏာကို ဖုံးအုပ်ထား၏၊ ဣရိယာပုထ် တစ်မျိုးကြောင့်ဖြစ် သော ဒုက္ခကို တခြားသော ဣရိယာပုထ်က ဖုံးအုပ်ထားသကဲ့သို့ ဖြစ်နေ၏၊ထို့ကြောင့် ဒုက္ခလက္ခဏာကို မမြင်နိုင်တော့ပေ။ ရုပ်နာမ်သင်္ခါရတို့အပေါ်၌ ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း သဘောတို့က အမြဲနှိပ်စက်နေပုံကို နှလုံးသွင်းလျှင်ကား ထိုဣရိယာပုထ်တို့က ဒုက္ခအမျိုးမျိုးကို ဖုံးအုပ်ထားပုံကို သိမြင်လာရ ကား ဒုက္ခလက္ခဏာသည်လည်း ပေါ်လွင် ထင်ရှားလာ၏။

ပထဝီ,အာပေါ စသော ရုပ်တရား, ဖဿ ဝေဒနာ စသော နာမ်တရား အမျိုးမျိုးတို့၏ ကွဲပြားခြားနားမှုကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့် ထိုရုပ်နာမ်တရားတို့ကို တလုံးတခဲတည်း တစ်ခုတည်း တစ်ကောင်တည်း အနေအားဖြင့် ထင်မှတ်သော အစိုင်အခဲ (ဃန) ပညတ်သည် အနတ္တလက္ခဏာကို ဖုံးအုပ်ထား၏၊ ပထဝီဓာတ်က တခြား, အာပေါဓာတ်ကတခြား စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း,

ဖဿကတခြား, ဝေဒနာကတခြား စသည်ဖြင့် လည်းကောင်း ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ နှလုံးသွင်းလျှင်ကား ထိုယနပညတ်သည် ရေမြှုပ်စိုင်ကို လက်ဖြင့် ဆုပ်လိုက်သကဲ့သို့ ပြိုကွဲပျက်စီးသွား၏။ ထို့ကြောင့် အသက်ရှင်အတ္တကောင်, သူကောင်, ငါကောင် မဟုတ်ဘဲ ပထဝီ အာပေါ ဖဿ ဝေဒနာ စသော ဓာတ်သဘောသက်သက်မျှသာ ဖြစ်ပါတကား ဟူ၍ သိမြင်လာကာ အနတ္တလက္ခဏာသည် ပင်ကိုယ်သဘောမှန်အတိုင်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားလာ၏။ ဤပြဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း လက္ခဏာသုံးပါး ပေါ်လွင်ထင်ရှား လာစေခြင်းငှါ ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကို သိမြင်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကိုပင် ဆက်လက် ဖြစ်ပွားစေရ, အားထုတ်ရမည်ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ အားထုတ်ခြင်းဖြင့် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်မှသာလျှင် ဘင်္ဂဉာဏ်, ဘယဉာဏ် စသော ဉာဏ်များ ဖြစ်ပေါ်လာမည် ဖြစ်သတည်း။ ပဋိသံ။၅၂-၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၅-၆၊၂၇၅-၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၁၉၊၄၂၀၊၄၃၇။ ဧတေန ပညာသလက္ခဏ-ပရိဂ္ဂါဟကံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ဝုတ္တံ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ မဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၇။ (-ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ မဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၃၊၃၁၅။ မဋီ၊၁။၃၈။ မဋီ၊၂။၁၂၀။ မဋီ၊၃။၄၂။ သံဋီ၊၁။၃၄။ အံဋီ၊၃။၁၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၁။)

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာ (ထီ) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+ကထာ] ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို အကျယ်ဖွင့်ပြဆိုရာ အပိုင်းအခန်း။ (ပဋိသံ။ ၅၂-၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၅-၂၆၆၊၂၇၄။) ဝိတ္ထာရော ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏကထာယံ ဝုတ္တော။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ မဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏပဋိပါဋိ (ထီ) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+ပဋိပါဋိ] ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်အစဉ်။ ဥဿက္ကိတွာတိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏပဋိပါဋိယာ အာယူဟိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၇၅။ (မ။ဋီ၊၂။၂၆၅-၌ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒိဉာဏပဋိပါဋိ-ဟုရှိ။)

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏပရိယောသာန (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+ပရိယောသာန] ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ဟူသော အဆုံးရှိသော။ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ-ပရိယောသာနာ တီရဏပရိညာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၈၆။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာနုဘာဝ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+အာနုဘာဝ] ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်၏-အာနုဘော်-အစွမ်း။ အထ ခေါ ဥဒယဗ္ဗယ-ဉာဏာနုဘာဝေန ပစ္စက္ခတော ဥပဋ္ဌိတေသု ဥဒယဝယေသု ---အနိစ္စတော အနုပဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၄၁။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+ ဥပ္ပတ္တိ] ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်၏ဖြစ်ခြင်း။ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပတ္တိ ဟိ ဣဓ နယ-ဝိပဿနာယ သမ္ဗန္ဓနတ္ထံ အဓိပ္ပေတံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၉၈။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၀။ မဋီ၊၂။၂၅၈။)

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပါဒ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+ဥပ္ပါဒ] (၁) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ဥဒယဗ္ဗယ ဉာဏ်ဖြစ်ရာအခါ။ (၁) ဝိပဿနာယ သတိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပါဒေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၈၆။ (၁)(၂) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ သမ္ဗောဓိပဋိပဒါယံ ဌိတော နာမ ဟောတိ။ မဋီ၊၁။၃၈၀။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပါဒန (န) [ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ+ဥပ္ပါဒန] ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ကလာပသမ္မသနာဒိကောပိ ဟိ သဗ္ဗော ဘာဝနာဝိဓိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏုပ္ပါဒနဿေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၂၆။

ဥဒယဗ္ဗယဇ္ဈတ္တဂ္ဂဟဏ (နု) [ဥဒယဗ္ဗယ+အဇ္ဈတ္တ+ဂဟဏ] ဖြစ်ခြင်း, ပျက်ခြင်း, (ထိုဖြစ်ခြင်း,ပျက်ခြင်းမှ) တမျိုးတခြား ကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်ဟူသော ရင့်ရော်ခြင်းတို့ကို ယူငင်မှတ်သားခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း, ပျက်ခြင်း, ရင့်ရော်ခြင်းတို့ကို ရှုမှတ်ဆင်ခြင်ခြင်း၊ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယဗ္ဗယဇ္ဈတ္တပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယဇ္ဈတ္တ+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထီ–တ္တပရိဂ္ဂါဟိကာ။] ဖြစ်ခြင်း, ပျက်ခြင်း, ရင့်ရော်ခြင်းတို့ကို ယူငင်မှတ် သားတတ်သော။ ပဉ္စန္နံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယဇ္ဈတ္တပရိဂ္ဂါဟိကံ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အနိစ္စန္တိ ဥပဋ္ဌနကသညံ ဘာဝေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၄၀၉။ ဥဒယော နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ၊ ဝယော ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ၊ အဇ္ဈတ္တံ ဇရာ၊ ဥဒယဗ္ဗယဇ္ဈတ္တဂ္ဂဟဏေန အနိစ္စလက္ခဏံ ဒဿေတိ။ အံ၊ဋီ၊၁၊၂၇၄။

ဥဒယဗ္ဗယဒဿန (နု) [ဥဒယဗ္ဗယ+ဒဿန] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း–အဖြစ်အပျက်–ကိုရှုခြင်း–ကိုရှုပုံရှုနည်း။ ဧဝံ သင်္ခေပတော ဥဒယ–ဗ္ဗယဒဿနံ ဒဿေတွာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၃၅။ (–၂၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၂။)

ဥဒယဗ္ဗယဒဿနာဘိနိဝေသ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယဒဿန+အဘိနိဝေသ] အဖြစ်အပျက်ရှုခြင်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နေ ခဏပစ္စုပ္ပန္နေ ဝါ ဓမ္မေ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနာဘိနိဝေသော ကာတဗ္ဗော၊ န အတီတာနာဂတေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၁၉။

ဥဒယဗ္ဗယဓမ္မ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယ+ဓမ္မ] (၁) ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း သဘော။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းသဘောရှိသည်၏အဖြစ် (ဘာဝပ္ပဓာနအနက်)။ (၁) ဥဒယဗ္ဗယဓမ္မဟိ အဘိဏှပဋိပီဠနတော ဒုက္ခမနေန ဒုက္ခံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၁။ (တိ)(၂) ဝိညာဏံ ဥဒယဗ္ဗယ–ဓမ္မတော အနိစ္စံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၄။)

ဥဒယဗ္ဗယပညာ (ထီ) [ဥဒယဗ္ဗယ+ပညာ] အဖြစ်အပျက်ကို သိမြင်သောဉာဏ်ပညာ၊ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်။ ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ နာမ သမပညာသလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟိကာယ ဥဒယ–ဗ္ဗယပညာယ သမန္နာဂတပုဂ္ဂလသေဝနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။

ဥဒယဗ္ဗယပဋိဝိဇ္ဈန (နု) [ဥဒယဗ္ဗယ+ပဋိဝိဇ္ဈန] အဖြစ်အပျက်ကို ထိုးထွင်းသိခြင်း။ ယေ သတ္တာ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယပဋိဝိဇ္ဈနေန စတုသစ္စ–ပဋိဝိဇ္ဈနေန စ ကိလေသေဟိ အာရကာ ဌိတတ္တာ အရိယာယ-----ပညာယ ပရိဟီနာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၈။

ဥဒယဗ္ဗယပ(ပ္ပ)ဋိပီဠန (နု) [ဥဒယဗ္ဗယ + ပဋိပီဠန] (၁) အဖြစ်အပျက်–ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း–တို့က အဖန်ဖန်နှိပ်စက်ခြင်း။ (၂) အဖြစ်အပျက်–ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း–တို့က အဖန်ဖန် နှိပ်စက်အပ်သည်၏ အဖြစ်။ (၁) ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနံ ပဿတော ဒုက္ခ–လက္ခဏံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၉၈။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၂။) ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိပီဠနာကာရ–လည်းကြည့်။ (၂) တေ ဥဒယဗ္ဗယပဋိ–ပီဠနတော သပ္ပဋိဘယတော-----ဒုက္ခန္တိ ဝါ ပဿ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၅၃။)

ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနဋ္ဌ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠန+အဋ္ဌ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့က အဖန်ဖန် နှိပ်စက်အပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ အနိစ္စံ ယဗဒ္ဓံ ဥဒယဗ္ဗယ–ပဋိပီဠနဋ္ဌေန "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ"န္တိ သင်္ဂဟိတတ္တာ ဒုက္ခံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၈၅၊၄၀၉။ အနု၊ဋီ၊၂။၁၈၃။)

ဥဒယဗ္ဗယပ(ပ္ပ)ဋိပီဠိတ (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယ+ပဋိပီဠိတ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့က အဖန်ဖန်နှိပ်စက်အပ်သော။ ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠိတတ္တာ ဒုက္ခာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂၀။ မဋီ၊၁။၁၆၁။ မဋီ၊၂။၉၅။ အနုဋီ၊၁။၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။)

ဥဒယဗ္ဗယပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယ + ပရိဂ္ဂါဟက။ ထိ-၌ပရိဂ္ဂါဟိကာ] အဖြစ်အပျက်-ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း-ကို သိမ်းယူတတ်သော။ ပညာဝန္တောတိ ပဥ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယ-ပရိဂ္ဂါဟိကာယ ပညာယ သမန္နာဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၉။)

ဥဒယဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္န (တိ)[ဥဒယဗ္ဗယ+ပရိစ္ဆိန္န] အဖြစ်အပျက်-ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း-ဖြင့် ပိုင်းခြား အပ်သော။ ဝေဒနာ နာမာယံ အနစ္စန္တိ-ကတာယ အာဒိအန္တဝတီ ဥဒယဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္နာ ခဏဘင်္ဂုရာ တာဝကာလိကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂၀။ (-မဋီ၊၁။၃၆၁။ မဋီ၊၃။၆၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၁၃၊၃၅၆၊၄၆၅။)

ဥဒယဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္နာဝဘာသ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္န+အဝဘာသ] အဖြစ်အပျက်-ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း-ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်း။ (သျှ၊၅။၁၇၇။) သဘာဝလက္ခဏမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယ-ဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္နာဝဘာသတော ။ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၅။)

ဥဒယဗ္ဗယပီဠိတ (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယ+ပီဠိတ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘောတို့သည် နှိပ်စက်အပ်သော။ ဥပေက္ခာဝေဒနာ စေဝ အဝသေသာ စ တေဘူမကာ သင်္ခါရာ ဥဒယ-ဗ္ဗယပီဠိတတ္တာ သင်္ခါရဒုက္ခံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။

ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိပီဠန (နပ) [ဥဒယဗ္ဗယ+ပဋိပီဠန] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းတို့သည် အမြဲမပြတ်ထပ်တလဲလဲ နှိပ်စက်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိပီဠနာကာရ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယပ္ပဋိပီဠန+အာကာရ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့သည် အမြဲမပြတ် ထပ်တလဲလဲ နှိပ်စက်ခြင်းဟူသောအခြင်းအရာ။ ဥဒယဗ္ဗယ-ပ္ပဋိပီဠနာကာရေန(မဋ္ဌ၊၂။၂၃၈)တိ ဥပ္ပါဒ-နိရောဓေဟိ ပတိ ပတိ အဘိက္ခဏံ ပီဠနာ-ကာရေန ဟေတုနာ ဒုက္ခာ။ မဋီ၊၂။၂၅၇။

ဥဒယဗ္ဗယမနသိကာရ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယ + မနသိကာရ] အဖြစ်အပျက်ကိုနှလုံးသွင်းခြင်း။ ဇဝံ သဒ္ဓေပတော ဥဒယဗ္ဗယမနသိကာရံ ကတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၆။

ဥဒယဗ္ဗယမနသိကာရဝိဓိ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယ မနသိကာရ+ဝိဓိ] အဖြစ်အပျက်ကို နှလုံးသွင်းပုံ အစီအစဉ်။ ဇဝံ သဒ္ဓေပတော ဥဒယဗ္ဗယမနသိကာရဝိဓိံ ဒဿေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။

ဥဒယဗ္ဗယာမနသိကာရ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယ+အမနသိကာရ] အဖြစ်အပျက်ကို နှလုံးမသွင်းခြင်း။ သာ စ သန္တတိ ဥဒယဗ္ဗယာ-မနသိကာရေန ပဋိစ္ဆာဒိကာ ဇာတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၆။

ဥဒယဗ္ဗယဝန္တု (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယ+ဝန္တု] (၁) ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘောရှိသော(တရား)။ (၂) ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း သဘောရှိသည်၏အဖြစ်။ (၁) ဥဒယဗ္ဗယဝန္တာနံယေဝ ဝတ ဓမ္မာနံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ဥပ္ပါဒဝယေ အဒ္ဒသ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၉။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၄၅။ မူလဋီ၊၂။၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၄၊၄၂၂၊၄၈၀။ (၂) အနိစ္စတောတိ ဟုတွာ အဘာဝတော ဥဒယဗ္ဗယဝန္တတော တာဝကာလိကတော ---အနိစ္စာတိ

ပဿိတဗ္ဗာ။ ဇာတိဝတ်၊ဌ။၁၈၄။ (–သံ၊ဋ၊၃။၂။ ဥဒါန၊ဋ။၂၁၄။ မဋီ၊၁။၃၄၇။ မဋီ၊၂။၉၄။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈၂။ မူလဋီ၊၂။၆၀။)

ဥဒယဗ္ဗယဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယ+ဝိနိစ္ဆယ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက် ရှုပုံရှုနည်းကို ဆုံးဖြတ်ချက်။ ဝိတ္ထာရေသာ ပန ဥဒယဗ္ဗယဝိနိစ္ဆယော သဗ္ဗာကာရပရိပူရော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ (–သံ၊ဋ၊၂။၄၅။)

ဥဒယဗ္ဗယဝိပဿနာ (ထီ) [ဥဒယဗ္ဗယ+ ဝိပဿနာ] (ရုပ်နာမ် တို့၏)အဖြစ်အပျက်ကို ရှုမှတ်ခြင်း။ ပဋ္ဌသု ခန္ဓေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဥဒယဗ္ဗယဝိပဿနံ အာရဘိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၃။

ဥဒယဗ္ဗယသဘာဝ (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယ+သဘာဝ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းသဘောရှိသော။ န ဟိ ဒီပါဒီနံ

ဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်။) တယိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ အယံ ယောဂါဝစရော ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တေန ဝီထိပဋိပန္နဝိပဿနာသင်္ခါတေန ဥဒယ-ဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏေန ယာထာဝသရ-သတော သလ္လက္ခေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၇။ (–ပဋိသံ၊ဋ၊၁။၁၉၊၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၈။)

ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာနိဿန္ဒ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ+နိဿန္ဒ] (ရုပ်နာမ်တို့၏) အဖြစ်အပျက်ကို ရှုခြင်း၏အကျိုး ။သုတ္တာသ အတ္ထံ အညာတာ ဂဟေတွာ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ-နိဿန္ဒေန မဂ္ဂက္ခဏေပိ ဒုက္ခန္တိ ဝိပဿနာ ဥပဋ္ဌာတိ။ အနုဋီ၊၃။ ၁၀၄။

ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာနုက္ကမ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ+အနုက္ကမ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းကို အဖန်ဖန် ရှုဆင်ခြင်ခြင်း အစဉ်။ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော သဗ္ဗာ ဒုဂ္ဂတိယော ဇဟိဿတီတိ အတော ယဇတိ ဥဒယဗ္ဗယာ-

ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာသဟိတ (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ+သဟိတ] ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်နှင့်တကွဖြစ်သော။ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာသဟိတတာယ စဿ ဝိပဿနာမိဿကတာဝစနံ။ မဋီ၊၁။၂၈၄။

ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿီ (တိ) [ဥဒယဗ္ဗယ+အနုပဿီ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း–အဖြစ်အပျက်–ကို အဖန်ဖန်ရှုလေ့ရှိသော၊ သူ။ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿီ ဝိဟာသိ (ဝိဟရတိ)။ ဒီ၊၂။၃၀။ ဒီ၃။၂၄၅။ သံ၊၂။၁၀၇၊ ၃၅၃။ အံ၊၁။၃၅၄၊၄၀၃။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿီတိ တမေဝ ပဌမံ ဒိဋ္ဌံ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ အနုပဿမာနော။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၅၂။ (–မ၃။၁၅၆။ အံ၊၂။၂၆။ အံ၃။၄၅။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။)

ဥဒယဗ္ဗယာဘာဝ (ပု) [ဥဒယဗ္ဗယ+အဘာဝ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းတို့၏မရှိခြင်း။ ဇာတိဇရာမရဏာနံ ဥဒယဗ္ဗယာဘာဝတော ဇာတိဇရာမရဏံ အနာမသိတွာ-----ပေယျာလံ ကတံ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ သာ ဟိ ဥဒယဗ္ဗယာဘာဝတော "န ကဒါစိ ခရတီတိ အက္ခရ"န္တိ ဝုတ္တာ။ သံဋီ၊၁။၁၇၂။ (–သံဋီ၊၂။၃၆၀)။

ဥဒယဘဒ္ဒ (ထိ၊ပု) [ဥဒယ+ဘဒ္ဒ] (ပု)(၁) ဥဒယဘဒ္ဒ မင်းသား၊ ဥဒယဘဒ္ဒမင်း။ (က) ဘုရားအလောင်းတော်ဖြစ်သော ဥဒယဘဒ္ဒမည်သော–မင်းသား–မင်း။ (ခ) အဇာတသတ်မင်း၏သားဖြစ်သော ဥဒယဘဒ္ဒမည်သော–မင်းသား–မင်း။ (ထိ)(၂) ဥဒယဘဒ္ဒါမည်သောမင်းသမီး။ (ပု)(၁)(က) အထဿ မဟာဇနဿ ဟဒယံ ဝဍ္ဎေတွာ ဇာတဘာဝေန "ဥဒယဘဒ္ဒေါ"တိ နာမံ ကရိံသု။ ဇာဋ္ဌ၄။၁၀၆။ ဥဒယဘဒ္ဒဇာတက–လည်းကြည့်။ (ခ) ဣမိနာ မေ ဥပသမေန ဥဒယဘဒ္ဒေါ ကုမာရော သမန္နာဂတော ဟောတု။ ဒီ၊၁။၄၇။ (–ဝိဋ္ဌ၊၁။၅၄။ သာရတ္ထ၊၁။၁၅၆။) (ထိ)(၂) တဿာပိ "ဥဒယဘဒ္ဒါ"တိ နာမံ ကရိံသု။ ဇာဋ္ဌ၄။၁၀၆။ ဥဒယဘဒ္ဒဇာတက–လည်းကြည့်။

ဥဒယဘဒ္ဒကုမာရီ (ထိ) [ဥဒယဘဒ္ဒါ+ကုမာရီ] ဥဒယဘဒ္ဒါမည်သောမင်းသမီး၊ (ဘုရားအလောင်း ဥဒယဘဒ္ဒမင်း၏ မိဖုရား။) အထ နေသံ အနိစ္ဆမာနာနညေဝ ဝေမာတိကံ ဘဂိနိံ ဥဒယဘဒ္ဒကုမာရိံ အဂ္ဂမဟေသိံ ကတွာ ဗောဓိသတ္တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စိံသု။ ဇာဋ္ဌ၄။၁၀၆။ ဥဒယဘဒ္ဒဇာတက–လည်းကြည့်။

ဥဒယဘဒ္ဒဇာတက(နု) [ဥဒယဘဒ္ဒ+ဇာတက] ဥဒယဘဒ္ဒဇာတ်။ (ပါဠိတော်၌ ဥဒယဇာတက ဟူသာ သုံးနှုန်းသည်။) (မြတ်စွာဘုရားသည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံး နေတော်မူစဉ် သာသနာတော်၌ မပျော်မွေ့သော ရဟန်းတစ်ပါးကို အကြောင်းပြု၍ ဟောကြားတော်မူအပ်သော တရားဒေသနာတော် ဖြစ်သည်။ မြတ်စွာဘုရားသည် ထိုမပျော်မွေ့သော ရဟန်းကို စစ်ဆေး မေးမြန်းတော် မူပြီးလျှင် ရှေးပညာရှိတို့သည် အလွန်စည်ကား၍ (၁၂) ယူဇနာရှိသော သုရုန္ဓနမြို့၌ မင်းပြုစဉ် အခါ ဝယ် နတ်သမီးတမျှ ချောမောလှပသော မိဖုရားနှင့် အတူတကွ နှစ်ပေါင်း(၇၀၀)တိတိ တိုက်ခန်းတစ်ခုတည်း၌ နေကြပါသော်လည်း တဏှာပေမဖြင့် ဣန္ဒြေ ပျက်လောက်အောင် မိဖုရားကို မကြည့်ခဲ့ဖူးကြောင်း ဟောတော်မူ၏။

ဘုရားအလောင်းတော် ဥဒယဘဒ္ဒ မင်းသားသည် အတတ်ပညာအားလုံးကို အပြီး တိုင်တတ်မြောက်၍ အရွယ်ရောက်နေသော်လည်း မွေးရာပါ ဗြဟ္မစရိယ အကျင့်ရှိသူ (ဇာတိဗြဟ္မစာရီ) ဖြစ်ရကား မေထုန်အမှုနှင့် စပ်၍ အိပ်မက်မျှပင် မမက်ခဲ့ဖူးပေ၊ ကိလေသာ

တို့၌ စိတ်ဓာတ်ကပ်ငြိခြင်း အလျဉ်းမရှိ၊ ထိုးနန်းစည်းစိမ်ကို ခံစားလိုစိတ်လည်း အလျဉ်းမရှိ။ သို့ဖြစ်၍ ထီးနန်းကို အလိုမရှိကြောင်း, ရှင်ဘုရင် မလုပ်လိုကြောင်း အတန်တန် ငြင်းပယ်နေပါလျက်ပင် အဖေတူအမေကွဲ ဖြစ်သော ဥဒယဘဒ္ဒါမင်းသမီးကို မိဖုရား တင်မြှောက်၍ ဘုရားအလောင်းမင်းသားကို အဘိသိက်သွန်းပြီး မင်းမြှောက်ကြ၏။ မင်းနှင့် မိဖုရားတို့သည် နှစ်ဦးလုံးပင် မေထုန်ရှောင်ကြဉ်မှု=ဗြဟ္မစရိယအကျင့်ကို ကျင့်ကာ တိုက်ခန်း တစ်ခုတည်း၌ အတူတကွ နေကြပါလျက် တပ်မက်သော တဏှာဖြင့် တစ်ဦးကို တစ်ဦး မကြည့်ကြ၊ ငယ်သွေးငယ်မှု ဖြူစင်သော စိတ်ဖြင့် ချစ်ခင်ကြင်နာစွာ နေထိုင်ကြ၏။ ငါတို့နှစ်ယောက်တို့တွင် ရှေးဦးကွယ်လွန် သူသည် ဖြစ်ရာဘုံဘဝမှ လာရောက်၍ မည်သည့်ဘုံဘဝ၌ ဖြစ်နေကြောင်း ပြော စတမ်းဟု ဝန်ခံဂတိ ပြုလုပ်ထားကြ၏။

ယင်းသို့ဖြင့် ဗြဟ္မစရိယအကျင့်ကို ခိုင်မြဲစွာ ကျင့်၍ ချစ်ခင်စွာ နေထိုင်လာခဲ့ကြရာ နှစ်ပေါင်း (၇၀၀)ကြာသောအခါ ဘုရားအလောင်း ဥဒယဘဒ္ဒမင်းသည် ရှေးဦးစွာ ကွယ်လွန်၍ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ သိကြားမင်း ဖြစ်လေ၏။ ထိုသိကြားမင်းသည် များလှစွာသော အခြံအရံတို့ကြောင့် သိကြားမင်း ဖြစ်ခါစ (၇)ရက်မျှကြာအောင် နောက်ကြောင်းကို ဘာမျှမစဉ်းစားနိုင်။ (၇)ရက်လွန်မှ ပြန်လည်စဉ်းစားမိသဖြင့် ရွှေအပြည့် ထည့်ထားသော ရွှေခွက်ကိုယူဆောင်၍ ဥဒယဘဒ္ဒါ မိဖုရားထံသို့ သွားပြီးလျှင် မိမိကိုယ်ကို ဥဒယဘဒ္ဒမင်းဖြစ်ခဲ့ဘူးကြောင်းကို အသိမပေးသေးဘဲ ရိုးရိုးနတ်သားတစ်ဦး ဖြစ်ကြောင်းမျှကိုသာ ပြောကြား၍ ထိုဥဒယဘဒ္ဒါ မိဖုရားနှင့် အိပ်ရာတိုက်ခန်းအတွင်း၌ အတူတကွ အိပ်စက် ပေါင်းသင်းလိုကြောင်း စကားဆိုလေ၏။

ဥဒယဘဒ္ဒါ မိဖုရားသည်လည်း မိမိအနေဖြင့် ကွယ်လွန်သွားသော ဥဒယဘဒ္ဒမင်းက လွဲ၍ မည်သည့်နတ်, မည်သည့်လူကိုမျှ မတောင့်တကြောင်း၊ အသင်ယူခဲ့သော ရွှေခွက်လက်ဆောင်ကိုလည်း အလိုမရှိကြောင်း ပြောကာ နတ်သားကို တိုက်ခန်း အတွင်းမှ နှင်ထုတ်လေ၏၊ နတ်သားသည် နောက်တစ်နေ့၌ ရွှေအပြည့်ထည့်ထားသော ငွေခွက်လက်ဆောင်ကိုယူ၍ မိဖုရားထံ သွားရောက် ဖြားယောင်း သွေးဆောင်ပြန်လေရာ မိဖုရားက လုံးဝစကားမပြောဘဲနေသဖြင့် ထိုနေ့အတွက် လက်လျှော့ ပြန်သွားရ၏။ တတိယနေ့၌ကား နတ်သားသည် ငွေအပြည့် ထည့်ထားသော ကြေးခွက်လက်ဆောင်ကို ယူဆောင်လာခဲ့ပြီး မိဖုရားကို ဖြားယောင်းသွေးဆောင် ပြန်လေရာ ရွှေခွက်ငွေခွက် ကြေးခွက်လက်ဆောင်တို့ဖြင့် အဆင်ဆင့် ပစ္စည်းတန်ဘိုးလျှော့ချ၍ ဖြားယောင်းလုပ်ပျိုလှည့်သော အသင်နတ်သား၏ အပြုအမူသည် လောကသဘာဝ နှင့် မလျော်မကန် အလွန်ပင် ဆန့်ကျင်လှကြောင်း မိဖုရားက ပြောပြသောအခါ နတ်သားက လူ့လောက၌ အသက်နှင့် ရုပ်ရည်အဆင်းမှာ တစ်နေ့ ထက်တစ်နေ့ ဆုတ်ယုတ်နေသောကြောင့် သင့်အတွက် လက်ဆောင်ပစ္စည်းကိုလည်း တန်ဘိုးချရခြင်းဖြစ်ကြောင်း, ထို့ကြောင့် သင်သည် မိမိ၏ ရွှေရောင်အဆင်း ရှိသော ခန္ဓာကိုယ်ကို အိုမင်းရင့်ရော်ခြင်း တည်းဟူသော ဇရာတရားက မလုယက် မဖျက်ဆီးသေးမီ မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သင့်ကြောင်း, သို့မှသာလျှင် သင်သည် ယခုထက်ပို၍ ရုပ်ရည်အဆင်း လှပလာမည်ဖြစ်ကြောင်း, နတ်များမှာမူ လူတို့ကဲ့သို့ မအိုဘဲ ပို၍ပို၍ အဆင်း

လှပလာပြီး စည်းစိမ်များလည်း ပို၍ပို၍ များပြားလာကြောင်း ပြောပြ၏။ ထို့နောက် မိဖုရား၏ ဆက်လက်မေးမြန်းချက်အရ တမလွန်ဘဝ ပြောင်းသွားသူတို့အတွက် မကြောက်မရွံ့ ရဲဝံ့စေသောတရားများ, နတ်ပြည်ရောက်ကြောင်း တရားများကိုလည်း နတ်သားက ဟောပြ၏။ ထိုစကားများကို ကြား၍ မိမိကို မိဘများကဲ့သို့ သွန်သင်ဆုံးမသော အသင်နတ်သားသည် မည်သူ မည်ဝါဖြစ်သည်ကို အကျွန်ုပ်အား ပြောပြစေလိုကြောင်း မိဖုရားက မေးမြန်း၏။ထိုအခါ နတ်သားက-

ငါသည် ရှေးဘဝက သင်၏ခင်ပွန်း ဥဒယပင် ဖြစ်ကြောင်း ,ယခုအခါ တာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ သိကြားမင်းအဖြစ်သို့ ရောက်နေကြောင်း ,ရှေးဘဝတုံးက ဝန်ခံဂတိ ရှိခဲ့သောကြောင့် သင့်ထံသို့ ယခုလာခြင်း ဖြစ်ကြောင်း ပြောပြပြီး မိမိနေရာ တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သို့ ပြန်သွားလေ၏။ မိဖုရားသည်လည်း နောက်တစ်နေ့၌ အမတ်တို့ကို တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်စေကာ မိမိကမူ မြို့တွင်း ဥယျာဉ်သို့ သွား၍ ရသေ့မ ပြုလုပ်ပြီး တရားအားထုတ် နေလေ၏။ ကွယ်လွန်သော အခါ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ပင် ဘုရားအလောင်း သိကြားမင်း၏ မိဖုရားကြီး ဖြစ်လေ၏။ ခုဒ္ဒကနိကာယ ဇာတကပါဠိ၊ ကောဒသက နိပါတ်၊ဥဒယဘဒ္ဒဇာတက (ဥဒယ- **ဇာတက**) ဇာ၊၁။၂၃၁-၂၃၄။ဇာ၊ဋ္ဌ၄။၁၀၅-၁၁၅။

ဥဒယဘူတ (တိ) [ဥဒယ+ဘူတ] ရှေ့ပြေး ထွက်ပေါ် လာသောတရားဖြစ်သော။ ပါတိ- မောက္ခသီလသံဝရော ဟိ သူရိယဿ အရုဏုဂ္ဂမနံ ဝိယ နိဗ္ဗာနဿ ဥဒယဘူတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၉၂။ (-သာရတ္ထ၊၂။၆၀။ မငို၊၁။၂၅၈။ အံငို၊၃။၂၇၂။ အနုငို၊၂။၁၇၉။)

ဥဒယမာဏဝပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥဒယမာဏဝ+ပုစ္ဆာ] ဥဒယပုဏ္ဏားလုလင်၏ အမေးပုစ္ဆာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ၊ ပါရာယနဝဂ်၊၁၃- ပုစ္ဆာ၊ စူဠနိ။၁၇၊၁၈။

ဥဒယမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥဒယမာဏဝ ပုစ္ဆာ+နိဒ္ဒေသ] ဥဒယမာဏဝပုစ္ဆာကို အကျယ်ဖွင့်ပြရာ အပိုင်းအခန်း ပါဠိတော်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ၊ ပါရာယနဝဂ်၊၁၃- ပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ၊ စူဠနိ၊ ၁၅၄၊၁၆၂။

ဥဒယရာဇ (ပု) [ဥဒယ+ရာဇ] ဥဒယမည်သော မင်း။ ဥဒယ(၇)(ဂ)-ကြည့်။ တတ္ထ ကိဉ္စိတ္တာ ဥဒယရာဇာ အနုမာသကရဇ္ဇော အဂေ် သိံသံကတ္တာ နိပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၆။

ဥဒယဝယဂါမိနီ (ထီ) [ဥဒယ+ဝယ+ဂါမိနီ] (ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးတို့၏) ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း- အဖြစ်အပျက်-သဘောကို ထိုးထွင်းသိမြင်နိုင်သော(ပညာ)။ ဥဒယတ္ထဂါမိနီ-ကြည့်။

ဥဒယဝယနိဟရဏနယ (ပု) [ဥဒယဝယ+နိဟရဏ+နယ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းသဘောကို ထုတ်ဆောင်ဖော်ပြ ကြောင်းနည်း။ န ကေဝလံ ခဏတော ဥဒယဝယနိဟရဏနယော။ သံငို၊ ၂။၃၇။

ဥဒယဝယပဋိပီဠန (န) [ဥဒယဝယ+ပဋိပီဠန] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းသဘောတို့၏ နှိပ်စက်ခြင်း။ ဘယဋ္ဌေနာတိ ဥဒယဝယပဋိပီဠနာဒိနာ သပ္ပဋိဘယတာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ငို၊၁။၄၅၃။

ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနာကာရ (န) [ဥဒယဗ္ဗယ ပဋိပီဠန+အာကာရ] ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနာ- ကာရ နှင့် အနက်တူ။ ၎င်းကြည့်။

ဥဒယဝယပရိစ္စိန္န(တိ) [ဥဒယဝယ+ပရိစ္စိန္န] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော။ သဲတမတ္တာနံ ဥဒယဝယပရိစ္စိန္နဿ ပဝတ္တိ-

ခဏဿ ဘင်္ဂေါ နိရောဓော။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ (-မဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌ၊၁။၃၅၈၊ ၃၉၉။)

ဥဒယဝယပရိစ္ဆိန္နဇရာ (ထီ) [ဥဒယဝယ ပရိစ္ဆိန္န+ဇရာ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော-အိုခြင်း-ဇရာ-သဘော။ ယံ ဟိ နိစ္စံ န ဟောတိ တံ ဥဒယဝယပရိစ္ဆိ- န္နဇရာယ မရဏေန စာတိ ဒွေဓာ ဝိပရိဏတံ ဟုတ္တရက္ခဏမေဝ စ ဟောတိ။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၉၈။

ဥဒယဝယမဂ္ဂဂ္ဂဟဏ (န) [ဥဒယဝယ+ မဂ္ဂ+ဂဟဏ] အဖြစ်အပျက်မျှကိုသာ ယူခြင်း။ ဥဒယဝယမဂ္ဂဂ္ဂဟဏဉ္စေတ္ထ ဥဒယဗ္ဗယ- ဒဿနဝသေနေဝ ဣမဿ ဉာဏဿ ပဝတ္တ- နတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌ၊၂။၄၂၆။

ဥဒယဝယဝန္တု (တိ) [ဥဒယဝယ+ဝန္တု] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း သဘောရှိသော။ (ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်း သဘော ရှိသည်၏အဖြစ်။) တတောဧဝ ဥဒယဝယဝန္တတော ဝိပရိဏာ- မတော တာဝကာလိကတော စ တေ အနိစ္စာ။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၉၈။

ဥဒယဝယာနုပဿီ (တိ) [ဥဒယဝယ+အနုပဿီ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းကို အဖန်ဖန် ရှုဆင်ခြင် လေ့ရှိသော၊ သူ။ တဿ စ ဥဒယဝယာနုပဿီ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။၂၇။

ဥဒယဝယာသမ္ဘဝ (ပု) [ဥဒယဝယ+အသမ္ဘဝ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘော၏ မဖြစ်နိုင်ခြင်း။ တယိဒံ ကေဝလံ ဝါစာဝတ္ထုမတ္တံ ဥဒယ- ဝယာသမ္ဘဝတော။ အနုဋီ၊၃။၉၇။

ဥဒယသမကာလ (တိ) [ဥဒယ+သမကာလ] တက်ထွန်းဖြစ်ပေါ်ခြင်းနှင့် ညီမျှသောကာလရှိ သော။ ဥဒယသမကာလမေဝ ဟိ တန္နိဝတ္တ- နီယနိဝတ္တနံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။

ဥဒယသုတ္တ (န) [ဥဒယ+သုတ္တ] ဥဒယသုတ်။ ဥဒယပုဏ္ဏားကို အကြောင်းပြု၍ ဟောကြား ထားသောသုတ်ဖြစ်သည်၊ ဘုရားရှင်သည် ဥဒယပုဏ္ဏားအိမ်သို့ ထပ်ခါတလဲလဲ ဆွမ်းခံ ကြွတော်မူသည်၊ထို့ကြောင့် ဥဒယပုဏ္ဏားက " ရှင်ဂေါတမသည် အရသာ၌ မက်မော၍ ထပ်ခါတလဲလဲ ဆွမ်းခံကြွသည်" ဟုစွပ်စွဲ လိုက်သည်၊ ဘုရားရှင်ကလည်း ယင်းသို့ အစွပ်စွဲခံရအောင် ထပ်ခါထပ်ခါ ဆွမ်းခံ ကြွဟန်တူပါသည်၊ ဘုရားရှင်က မျိုးစေ့ကို ထပ်ခါထပ်ခါ စိုက်ပျိုးကြရပုံ၊ မိုးလည်း ထပ်ခါ ထပ်ခါ ရွာရပုံ၊ လယ်ကိုလည်း ထပ်ခါထပ်ခါ ထွန်ယက်ကြရပုံ စသည်ဖြင့် လောကရေးရာ ထပ်ခါထပ်ခါ ပြုလုပ်ကြရပုံတို့ကို ဟောတော် မူပြီး ၊ဘဝသံသရာရေးရာ၌ ပညာနဲ့သူအဖို့ ထပ်ခါထပ်ခါ ပဋိသန္ဓေ နေရ၊ အိုရ၊ နာရ၊ သေရ၊သင်္ချိုင်းသို့ ပို့ဆောင်ခံရပုံကို ဟော ကြားတော်မူသည်၊ ပညာရှိသူအဖို့မူကား ဘဝ သံသရာမှ လွတ်မြောက်ရေးလမ်းစဉ်ကို သိမြင်ရသဖြင့် ထပ်ခါထပ်ခါ ပဋိသန္ဓေမနေရ၊ မအိုရ၊ မနာရ၊ မသေရတော့ဘဲ ဘဝသံသရာ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ လွတ်မြောက်ရပုံကို ဟောတော် မူသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ္တ ပါဠိ၊ ၇-သံယုတ်၊ ၂- ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊ ၁။၁၇၅-၆။

ဥဒယာ (ထီ) [ဥ+ဒု+အ+ဒုတ္တိဓာတက အာပစ္စည်း] ဥဒယာမည်သော မိဖုရား။ ဥဒယ(ထီ)(၈) ကြည့်။

ဥဒယာဝတ္ထာ (ထီ) [ဥဒယ+အဝတ္ထာ] (၁) ဖြစ်ခြင်းအခိုက်အတန့်။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်း အခိုက်အတန့်ရှိသော။ (၁) ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတော န ဥဒယာဝတ္ထာ ဝယာဝတ္ထံ ပါပုဏာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌ၊၂။၄၃၇။ (တိ)(၂) အနိဝ- တ္တသဘာဝတာသင်္ခါတံ ဥဒယာဝတ္ထတာသင်္ခါတံ

ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄၉။

ဥဒယာဝါသ (ပု) [ဥဒယ+အာဝါသ] ဥဒည်းတောင်-နေထွက်တောင်-ဟူသောနေရာဌာန။ ဥဒယတော ဥဒယန္တဿ ဥဒယာ ဝါ သမုဂ္ဂစ္ဆတော သူရိယဿ ပုဗ္ဗဂ်မံ ပုရေစရံ ဘဝိတုံ အရဟတိ ဝိယာတိ သမ္ဗန္ဓော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၆၀။

ဥဒရ (နု) [ဥ+ဒရ+အ။ ဥပုဗ္ဗော ဒရ ဂမနေ၊ ဥဒရတိ ဥဒ္ဓံ ဂစ္ဆတိ ဝါယု ယတြာတိ ဥဒရံ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂၇၁။ ဥ+အရ+အ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်] (၁) ဝမ်းဗိုက်။ (၂) အစာသစ်။ (ဤ ဥဒရပုဒ်၌ ဝမ်းဗိုက်ဟူသော အနက်ကိုသာမက ဝမ်းဗိုက် အတွင်း၌ ရှိသော အစာသစ်ဟူသော အနက်ကိုပါ ဌာနူပစာရအားဖြင့် ယူ၍ အနက်ပြန် ဆိုရသည်။) (၃) အစာသစ်အိမ်။ (၁) ကထံ ဟိ နာမ တုမှေ မောဃပုရိသာ ဥဒရဿ ကာရဏာ ဂိဟီနံ အညမညဿ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသိဿထ။ ဝိ၊၁။၁၁၄။ ဝိ၊၂။၃၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၈၊၁၂၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၈၊၁၇၀။) (၂) ဥဒရပူရ (၂) အနက်-ကြည့်။ (၃) ဥဒရံ နာမ ဥဘတော နိပ္ပိဠိယမာနဿ အလ္လသာဋကဿ မဇ္ဈေ သဥ္ဉာတဖေဋကသဒိသံ အန္တပဋလံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၀။ ဥဒရိယ (နု) (၁) လည်းကြည့်။

ဥဒရကာရဏ (နု) [ဥဒရ+ကာရဏ] ဝမ်းတည်းဟူသောအကြောင်း။ မယာ နာမ ဥဒရကာရဏာ ဘဂဝတော သိက္ခာပဒပညာပနံ ပဋိဗာဟိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။

ဥဒရဂတ(တိ) [ဥဒရ+ဂတ] ဝမ်းဗိုက်အတွင်းသို့ ရောက်သော။ ယထာ မဇ္ဇေ ဥဒရဂတေ စိတ္တံ သံကိလိဿတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၁။

ဥဒရဂ္ဂိ (ပု) [ဥဒရ+အဂ္ဂိ] ဝမ်းမီး၊ ကမ္မဇ-တေဇောဓာတ်။ ယံကိဉ္စိ အာမာသယေ ပတိတံ ပါနဘောဇနာဒိကံ ဥဒရဂ္ဂိနာ ဖေဏုဒ္ဒေဟကံ ပက္ကံ ပက္ကံ နိဿဒါယ ပိသိတမိဝ သဏှဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ ---သန္နိစိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၇။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၃၁။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၀၃။)

ဥဒရဂ္ဂိသန္တာပဝေဂကုထိတ (တိ) [ဥဒရဂ္ဂိ+သန္တာပ+ဝေဂ+ကုထိတ] ဝမ်းမီးအပူဓာတ်၏အရှိန်အဟုန်ကြောင့် ကျိုက်ကျိုက်ဆူသော။ ဝေမေဝ နာနာပ္ပကာရပါနဘောဇနာဒိ-ဒန္တမုသလသဥ္စုဏ္ဏိတံ----ဥဒရဂ္ဂိသန္တာပ-ဝေဂကုထိတံ ကိမိကုလာကုလံ ---တိဋ္ဌတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၆။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇၇။)

ဥဒရဂ္ဂိသန္ဒီပါတ (ပု) [ဥဒရဂ္ဂိ+သန္ဒီပါတ] ဝမ်းမီး၏ပေါင်းစုမိခြင်း။ ပေါင်းစုမိသော ဝမ်းမီး၏ အရှိန်အဟုန်။ ဇီယန္တာပိပါသာဟိ ရုပ္ပနဥ္စ ဥဒရဂ္ဂိသန္ဒီပါတေန ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။၅။

ဥဒရဇ် (နု) [ဥဒရ+အဇ်] ဝမ်းပျဉ်း၊ ဝမ်းဗိုက်အရေ၏ အရေးအကြောင်း။ ဇရာသိထိလ-စမ္မသ္မိံ ၊ဥဒရဇ်ေ မတာ ဝလိ။ ဓာန်။၉၉၁။

ဥဒရစ္ဆဝိ (ထီ) [ဥဒရ+ဆဝိ] ဝမ်းဗိုက်၏ အရေ။ ဥဒရစ္ဆဝိ ဥပ္ပါဋေတွာ အန္တဂဏ္ဌိ နီဟရိတွာ ဘရိယာယ ဒဿေသိ။ ဝိ၊၃။၃၈၇။ (-မ၊၁။၁၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၊၃၇။)

ဥဒရဇီဝှါမံသ (နု) [ဥဒရ+ဇီဝှါမံသ] ဝမ်းလျှာအသား၊(လျှာနှင့်ပုံသဏ္ဍာန်တူ၍ နှလုံးသား၏ ဝဲဘက်ဘေးနှင့် ဝမ်းပျဉ်း(ဝမ်းအရေလွှာ)၏ အထက်ပိုင်း နံဘေး၌ မှီတည်နေသောအသား၊ ၎င်းကို သရက်ရွက်ဟု လည်းကောင်း, ဘေဟု

လည်းကောင်း ၊ အဖျှဉ် (အဖျှဉ်း) ဟုလည်းကောင်း ခေါ်၏။) ပိဟက–လည်းကြည့်။ ပိဟကန္တိ ဥဒရဇီဝှါမံသံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၉။ ဥဒရဇီဝှါမံသန္တိ ဇိဝှါသဏ္ဍာနံ ဥဒရဿ မတ္ထကပဿေ တိဋ္ဌနကမံသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၇။ ပိဟကံ ဟဒယဿ ဝါမပဿေ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတံ ဥဒရဇီဝှါမံသံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။

ဥဒရဏီ (ထိ) [ဥဒရ+အဿတ္ထိ ဣပစ္စည်း+ ဠတ္ထိဇောတက နီ (သို့မဟုတ်) ဠနီပစ္စည်း၊ (အတိသာယန ၌ "အတိသာယနံ (အတိသယနေန) ဥဒရမဿာ အတ္ထီတိ ဥဒရဏီ ကညာ" ဟူသည်တည်း၊ ဒဏ္ဍာဒိ တွိကဣ ဝါ–ဖြင့် ဣပစ္စည်းသက်၍ ပြီးသော "ဥဒရီ"သဒ္ဒါ နောင် ယုဝဏ္ဏေဟိ နီ–ဖြင့် နီပစ္စည်းသက်၍ "ဃရဏျာဒယော"–ဟူသောသုတ္တ နိပါတနဖြင့် ဣကို အ၊ နကို ဏပြုလျှင် ဥဒရဏီ–ဟုပြီး၏။ ကာသိကာဝုတ္တိ တတ္တဗောဓိနီတို့၌ "အတိသာယနေ ဥဒရိဏီ ကညာ"–ဟု ဣကို အ မပြုမူ၍ ထုတ်၏။ မောဂ်၊ပဉ္စိကာ၊ သျ၊၂။နှာ–၁၁၈။] ဝမ်းဗိုက်ရှိသော၊ဝမ်းဗိုက်ကြီးသော အမျိုးသမီး။ အတိသယေ–နောဒရမဿာ အတ္ထိ ဥဒရဏီ ကညာ။ မောဂ်၊ ၄။၇၈(ပဉ္စိကာ)။ ရှင်းသျ။

ဥဒရတာပန (နှ) [ဥဒရ+တာပန] ဝမ်းဗိုက်ကိုမီးကင်ခြင်း။ ဥဒရတာပနေန အဂ်ဇာတေပိ တတ္ထေ တာဝတ္တကေန နိမိတ္တေ ဥပက္ကမော ကတော နာမ န ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၇။

ဥဒရဋ္ဌ (ပု) [ဥဒရ+အဋ္ဌ] ဝမ်း၏အကျိုး၊ ဝမ်းစာ–အစာအာဟာရ–ဟူသောအကျိုး။ ဣဓါနိ ဥဒရဋ္ဌာယ အနရဟာဝ အရဟတ္တံ ပဋိဇာနိတွာ လောကံ ဝဉ္စေန္တော ဝိစရတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။

ဥဒရဒူတ (ပု) [ဥဒရ+ဒူတ] ဝမ်း၏စေတမန်၊ အစာအာဟာရ၌ တပ်မက်သော တဏှာက ဝမ်းစာ (အစာအာဟာရ)အတွက် စေခိုင်းရာ ပြုလုပ်ရသော၊သူ။ မဟာရာဇ အဟံ တဏှာ–ဒူတော ဥဒရဒူတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။

ဥဒရန္တရ (နှ) [ဥဒရ+အန္တရ] (၁) ဝမ်းဗိုက်၏အလယ်အကြားအရပ်။ (၂) ဝမ်းဗိုက်၏အတွင်း။ (၁) တသ္မိံ ခဏေ သိဂါလော သီဟဿ ဥဒရန္တရံ အတ္တနော သီသံ ပဝေသေတွာ–––သီသေန ဥဒရံ ပဟရိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ (၁)(၂) ဥဒရန္တရ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၀) န္တိ နာဘိဋ္ဌာနသညိတံ ကုစ္ဆိဝေမဇ္ဈံ၊ ဥဒရဿ ဝါ အဗ္ဘန္တရံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၇။

ဥဒရပဋလ (နှ) [ဥဒရ+ပဋလ] (၁) ဝမ်းပျဉ်း၊ ဝမ်းဗိုက်အရေလွှာ, အရေပြား။ (၂) အစာသစ်၏ တည်ရာ အူမလွှာ၊ အစာသစ်အိမ်ဟူသော ဝမ်းလွှာ အူခေါင်း။ (၁) ယထာ ဟိ အညေ အန္တော ကုစ္ဆိဂတာ––––ဥဒရပဋလံ ပိဋ္ဌိတော ကတွာ ပိဋ္ဌိကဏ္ဍကံ နိဿာယ–––မက္ကဋာ ဝိယ နိသီဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၉။ မနုဿာနံ ဟိ မဟန္တံ ပဋပရိဿာဝနမတ္တဥ္စ ဥဒရပဋလံ နာမ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၈။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၃။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၂။) (၂) (ပိဟကံ) ဩကာသတော ဟဒယဿ ဝါမပဿေ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၃။ (သေမှံ) ဩကာသတော ဥဒရပဋလေ ဌိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၈။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈၆၁၆၈။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၁။)

ဥဒရပဋလဗ္ဘန္တရ (နှ) [ဥဒရပဋလ+အဗ္ဘန္တရ] အစာသစ်အိမ်ဟူသော ဝမ်းလွှာ အူခေါင်း၏

အတွင်းအရပ်။ ယဥ္ဆ အဘိဝနိုတံ------ ဥဒရပင္ခလ္ဟဗ္ဘန္တရေ ဓဝ ကုဏပဂန္ဓံ သန္ဓိရူမ္ဘိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၄၉။

ဥဒရပင္ခလမ်သ (နု) [ဥဒရပင္ခလ+မသ] ဝမ်းပျဉ်းသား။ ကိသသရီရဿ ဇဃံမ်သ- ဥရိမ်သ--- ဥဒရပင္ခလမ်သာနိ နိဿာယ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၅၁။

ဥဒရပ(ပ္ပ)ဒေသ (ပု) [ဥဒရ+ပဒေသ] ဝမ်းဗိုက် အရပ်။ တဒဝသိဋ္ဌော ဥဒရပဒေသော ဣစ ကုစ္ဆိသဒ္ဒေန ဝုစ္စတိ။ မဋီ၊၂။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၄၃၁။

ဥဒရပရိယာယ (ပု) [ဥဒရ+ပရိယာယ] ဥဒရ သဒ္ဒါ၏-ပရိယာယ်-စကားလှယ်။ ကုစ္ဆိသဒ္ဒေါ ဥဒရပရိယာယော။ မဋီ၊၂။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၄၃၁။

ဥဒရပရိယောသာန (တိ) [ဥဒရ+ပရိယော သာန] ဝမ်းဗိုက်ဟူသော အဆုံးအပိုင်း အခြားရှိသော၊ အဆုံးပိုင်း၌ ဝမ်းဗိုက်ရှိသော (အထက်ပိုင်းကိုယ်)။ ဥဒရပရိယောသာနံ အတိရေကံ ဥဒ္ဓုမာတကံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၈၀။ ဥဒရပရိယောသာနံ ဥပရိမသရီရံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၇။

ဥဒရပါဒ (တိ) [ဥဒရ+ပါဒ] ဝမ်းဗိုက်ဟူသော ခြေထောက်ရှိသော။ (ခြေထောက်သီးခြားမရှိ ပဲ ဝမ်းဗိုက်ကိုသာ ခြေထောက်အဖြစ် အသုံး ပြုရသော မြွေသတ္တဝါ။) ပါဒူဒရေတိ ဥဒရပါဒေ၊ ဥဒရံယေဝ ယေသံ ပါဒါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၉၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။

ဥဒရပူရ (တိ) [ဥဒရ+ပူရ] (၁) ဝမ်းဗိုက် ကိုပြည့်ဝ စေနိုင်လောက်သော၊ ဝမ်းဝနိုင် လောက်သော၊ ဝမ်းဝအောင် (ကြိဝိ)။ (၂) အစာသစ်ဖြင့်ပြည့်သော (ခန္ဓာကိုယ်)။ (၁) သကလမ္ပိ ဂါမံ ဝိစရိတွာ ဥဒရပူရံ န လဘတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။ တဒါပိ ကေဒိဝသံ ဘတ္တဝမနံ ဥဒရပူရံ လဘိ၊ သေသကာလေ ပန တေန ဥဒရပူရော အာဟာရော နာမ န လဒ္ဓပုဗ္ဗော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ မဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။ မဋီ၊၂။၅၄။ (၂) အန္တပူရော ဥဒရပူရော၊ ယကနပေဠဿ ဝတ္ထိနော။ သုတ္တနိ။၃၀၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၆။) ဥဒရဿ ပူရော ဥဒရပူရော၊ဥဒရန္တိ စ ဥဒရိယဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တဥ္ဟိ ဌာနနာမေန "ဥဒရ"န္တိ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။

ဥဒရပေါသန (နု) [ဥဒရ+ပေါသန] ဝမ်းကို- မွေးမြူခြင်း-ကျွေးမွေးခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒရပေါသနတပ္ပရ (တိ) [ဥဒရပေါသန+တပ္ပရ] ဝမ်းကို မွေးမြူခြင်းဟူသော ပဓာနလုပ်ငန်းရှိ သော၊သူ။ သြဒရိကောတိ ဥဒရေ ပသုတော ဥဒရပေါသနတပ္ပရော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

ဥဒရပေါသနတ္ထ (ပု) [ဥဒရပေါသန+အတ္ထ] ဝမ်းကို မွေးမြူခြင်းအကျိုး။ ကုမ္ဘိလဘာယာနီတိ ဥဒရပေါသနတ္ထံ အကိစ္စကာရိတာဝသေန သြဒရိကတ္တဘာယာနိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၉၅။

ဥဒရဗဒ္ဓ (တိ) [ဥဒရ+ဗဒ္ဓ] ဝမ်းဗိုက်၌ဖွဲ့ချည် ရစ်ပတ်ထားအပ်သော၊ ခါး၌ ဝတ်ထား အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒရဗဒ္ဓသာဋက (ပု) [ဥဒရဗဒ္ဓ+သာဋက] ဝမ်းဗိုက်၌ ဖွဲ့ချည်ရစ်ပတ်ထားအပ်သော- ခါး၌ဝတ်ထားအပ်သော-အဝတ်ပုဆိုး။ အတ္တနော အတ္တနော ဥဒရဗဒ္ဓသာဋကမ္ပိ ဆဍ္ဍေတွာ ပလာယိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၄။

ဥဒရမံသ (နု) [ဥဒရ+မံသ] ဝမ်းဗိုက်အသား။ ခဇ္ဇမာနန္တိ ဥဒရာဒိသု နိသီဒိတွာ ဥဒရမံသ-

ဩဋ္ဌမံသအက္ခိကူဋာဒီနိ လုဉ္စိတွာ လုဉ္စိတွာ ခါဒိယမာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၄။)

ဥဒရဝဋ္ဋိ (ထီ) [ဥဒရ+ဝဋ္ဋိ] ဝမ်းပျဉ်း၊ ဝမ်းဗိုက်၏–အရေပြား–အရေလွှာ။ ဧဟိ ဘန္တေ ဥဒရဝဋ္ဋိယံ ယန္တေဟိ။ ဝိ၊၁။၄၉၊(–၁၆၇။)

ဥဒရဝဋ္ဋိမံသ (နု) [ဥဒရဝဋ္ဋိ+မံသ] ဝမ်းပျဉ်းအသား။ ကိသသရီရဿ ဇဃံမံသံ––– ဥဒရဝဋ္ဋိမံသဉ္စ ဓောနိ နိဿာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၄။

ဥဒရဝဍ္ဎန (နု) [ဥဒရ+ဝဍ္ဎန] ဝမ်းဗိုက်ကိုကြီးမားစေခြင်း။ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပိလောတိကာဝေဌနေန စ ဥဒရဝဍ္ဎနံ ဝဍ္ဎေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။

ဥဒရဝါတ (ပု) [ဥဒရ+ဝါတ] (၁) ဝမ်းလေ၊ ဝမ်း၌ဖြစ်သောလေ။ (၂) ဝမ်းလေ၏ဖေါက်ပြန်ခြင်း။ (၁)ထေရဿ ကိရ ရတ္တိံ ပဓာနေန ဝီတိနာမေတွာ ဌိတဿ ဥဒရဝါတော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၃၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၀။) (၁)(၂) ဝါတေဟီတိ ဥဒရဝါတေဟိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ ဥဒရဝါတေဟီတိ ဝါတကတဝိဇ္ဈနတောဒနာ–ဒိဝသေန အပရာပရံ ဝတ္တမာနေဟိ ဥဒရ–ဝါတေဟိ၊ တဿ ဝါ ဝိကာရေဟိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။

ဥဒရဝါတာဗာဓ (ပု) [ဥဒရ+ဝါတာဗာဓ] ဝမ်း၌မှီသော လေကြောင့်ဖြစ်သော အနာရောဂါ။ အထဿ ကေသဉ္စိ ဒိဝသေ ဥဒရဝါတာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အတိဒုက္ခံ ဇနေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၉။ ဥဒရသန္နိဿိတော ဝါတာဗာဓော ဥဒရဝါတာဗာဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၀။

ဥဒရသဏ္ဌာန (နု) [ဥဒရ+သဏ္ဌာန] ဝမ်းဗိုက်၏ အသွင်သဏ္ဌာန်။ ဣဒမဿ သီသသဏ္ဌာနံ –––ဣဒံ ဥဒရသဏ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၉။

ဥဒရသန္တိက (နု) [ဥဒရ+သန္တိက] ဝမ်းဗိုက်၏အနီး အရပ်။ အညိဿာ ဥဒရသန္တိကေ အညိဿာ သီသမ္ပိ ဥဒရမ္ပိ ပါဒါပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။

ဥဒရသန္နိဿိတ (တ) [ဥဒရ+သန္နိဿိတ] ဝမ်း၌မှီနေသော။ ဥဒရဝါတာဗာဓ–ကြည့်။

ဥဒရသာဋက (ပု) [ဥဒရ+သာဋက] ဝမ်းဗိုက်၌–ဝတ်အပ်–ဖွဲ့ချည်ရစ်ပတ်ထားအပ်–သောပုဆိုး၊ ခါးဝတ်ပုဆိုး။ ပုဗ္ဗေ မယံ ဂဟပတိပုတ္တံ နိဿာယ ဥဒရသာဋကဿပိ အသာမိကာ ဇာတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၃။

ဥဒရဟေတု (ပု) [ဥဒရ+ဟေတု] ဝမ်းဟူသော အကြောင်း၊ ဝမ်းစာ–အစာအာဟာရ–အတွက်။ ဣဒါနိ ဥဒရဟေတု အနာရဟာဝ သမာနာ အရဟတ္တံ ပဋိဇာနိတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။

ဥဒရာဗာဓ (ပု) [ဥဒရ+အာဗာဓ] ဝမ်း၌ မှီသော လေနာ။ သတ္ထု ဥဒရာဗာဓေ ဥပ္ပန္နေ အရညတော ဘေသဇ္ဇာနိ အာဟရိတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၀။

ဥဒရာဝဒေဟက(တိ) [ဥဒရ+အဝဒေဟက] ဝမ်းဗိုက်ကို ပြည့်ဝစေသော (ဗိုက်ပြည့်အောင်။ ကြံ၊ဝိ)။ ယာဝဒတ္ထံ ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုဉ္ဇိတွာ။ ဒီ၊၃။၁၉၉။ မ၊၁။၁၄၆။ အံ၊၂။၁၉၆၊၂၁၈။ အဘိ၊ဝိ၊၃၉၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၄၊၂၃၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၆။ ဝဇီရ။၄၁။ သာရတ္ထ၊၁။၃၀၈။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၉၊၂၅၄။ ဥဒရာဝဒေဟကန္တိ ဥဒရပူရံ၊ တဒိ ဥဒရံ အဝဒေဟနတော "ဥဒရာဝ–

ဒေဟက"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၆။ ဥဒရာဝဒေဟကန္တိ ဥဒရံ အဝဒိဟိတွာ ဥပစိနိတွာ ပူရေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅။ ဥဒရံ အဝဒိဟတိ ဥပစိနောတိ ပူရေတီတိ ဥဒရာဝဒေဟကံ၊ ဘာဝနပုံသကမေ္ဘတံ၊ ဥဒရာဝဒေဟကံ ကတွာ ဥဒရံ ပူရေတွာတိ အတ္ထော။ တေနာဟ"ဥဒရံ အဝဒိဟိတွာ"တိအာဒိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၅၆။ (-ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၂၄၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၁။)

ဥဒရာဝဒေဟကဘောဇနေပရိဝဋ္ဋန (န) [ဥဒရာဝဒေဟက+ဘောဇနေပရိဝဋ္ဋန] ဝမ်းဖိုက်ပြည့်အောင် စားခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ ယာဝဒတ္ထံ ဥဒရာဝဒေဟကဘောဇနေပရိဝဋ္ဋနေန ဝါ သေယျသုခပဿသုခမိဒ္ဓသုခါဒီနံ အဘာဝတော အနဝဇ္ဇတာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂၇။

ဥဒရိဂ္ဂိ (ထီ) ဥဒရဂ္ဂိ-ကြည့်။

ဥဒရိယ (န) [ဥဒရ+ဣယ။ဥဒရေ ဘဝံ ဥဒရိယံ။ နီတိ၊သုတ္တ၊၇၇၄။(ဥဒယ-သံ)] (န)(၁) အစာသစ်၊ စားသောက်မျိုချလိုက်သဖြင့် အစာသစ်အိမ်၌ တည်နေသောအစာ အာဟာရ။ (တိ)(၂) ဝမ်းဗိုက်၌ဖြစ်သော။ (န)(၁) အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ ---ဥဒရိယံ ကရီသံ။ ဒီ၊၂။၂၃၃-၄။ မ၊၁။၇၂။ သံ၊၃။၂၄၃။ အံ၊၂။၂၈၅။ အဘိ၊ဝိ။၈၄။ ခုဒ္ဒက။၂။ ဥဒရိယံ ဥဒရေ ဌိတံ အသိတပီတခါယိတသာယိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၃။ အာမာသယေ ဌိတော ပရိဘုတ္တာဟာရော ဥဒရိယန္တိ အဓိပ္ပေတန္တိ အာဟ" ဥဒရိယံ ဥဒရေ ဌိတံ အသိတပီတခါယိတသာယိတ"န္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၄၄၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၀။ ရူ။၃၇၈။) (တိ) (၂) ဣယ-ဂါမိယော ဥဒရိယော ဒိဝိယော။ မောဂ်၊၄။၂၅။

ဥဒရိယဘာဂ (ပု) [ဥဒရိယ+ဘာဂ] အစာသစ်အိမ်၏-အဆုံးပိုင်းအဖို့-အဆုံးပိုင်းနေရာ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဥဒရပဋလေန စေဝ ဥဒရိယဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၅၁။

ဥဒဝသိတ (ပု)[(၁) ဥဒ+ဝသ+တ။(၂) ဥ+အဝ+ သိ+တ] ဘဏ္ဍာတိုက်။ ဥဒေါသိတ-ကြည့်။

ဥဒသယေ (ကြိ) [ဥ+အာ+သီ+သိ] တင်မြှောက်၏၊ တည်စေ၏။ ယံ မဇ္ဇ ရဇ္ဇမှိ ဥဒသယေ တုဝံ။ ဇာ၊၁။၃၆၇။ ယံ မဇ္ဇာတိ ယေန အနာရာမကေမ္ဒနေ အဇ္ဇ မံ ရဇ္ဇမှိ ဥဒသယေ ဥဿာပေသိ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇။ ဥဒသယေတိ ဧတ္ထ ဥအာသယေတိ ပဒစ္ဆေဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ဒ-ကာရော အာဂမသန္ဓိဇော၊သီ=သယေတိ ဓာတုဿ အတ္ထာတိသယယောဂဝသေန ဣဓ ပတိဋ္ဌာနတ္ထတာ ဟောတိ။ တေနာဟ " ဥဒသယေ ဥဿာပေသိ၊ ပတိဋ္ဌာပေသီ"တိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဥဒဟာရ (ပု) [ဥဒ+ဟရ+ဏ။ထီ-၌ ဥဒဟာရီ။] (ပု)(၁) ရေကိုသယ်ဆောင်ခြင်း၊ ရေထမ်းခြင်း၊ ရေခပ်ခြင်း။ (တိ)(၂)ရေကိုသယ်ဆောင်သော၊ ရေထမ်းသော၊ရေခပ်သော၊သူ။ (ပု)(၁) အံသံ အသမ္ပုသံ တေဝိ၊ ဥဒဟာရာယ ဂစ္ဆတော။ ဇာ၊၂။၇၅။ ဥဒါဟာရာယာတိ ဥဒကံ အာဟရိတုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၉။ (တိ)(၂) ဥဒဟာရော နဒိံ ဂစ္ဆ။ ဇာ၊၂။၁၇၅။ အမှာကံ ဥဒဟာရော ဥဒကံ အာဟရိတုံ နဒိံ ဂစ္ဆ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၉၈။ (-ဇာ၊ ၂။၁၇၈။ အပ၊၁။၄၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၆။) ဥဒဟာရီ-လည်းကြည့်။

ဥဒဟာရက (တိ) [ဥဒ+ဟရ+ဏ္ဍ။ထီ-၌ ဥဒဟာရိယာ။] (တိ)(၁) ရေကိုသယ်ဆောင်သော၊ ရေထမ်းသော၊ရေခပ်သော၊သူ။ (ထီ)(၂) ရေကိုသယ်ဆောင်ခြင်း၊ရေခပ်ခြင်း။ (တိ)(၁) ကော နု မံ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈိ၊ပမတ္တံ ဥဒဟာရကံ။

ဇာ၊၂။ ၁၇၄။ စရိယာ၊၄။၂၅၂။ ဇာ၊၄၊၆။၉၄။ (ထိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒဟာရိယာ (ထိ) [ဥဒ+ဟရ+ဏျ+အာ] ရေကို သယ်ဆောင်ခြင်း၊ရေခပ်ခြင်း။ ကုဋံ ဂဟေတွာ နိက္ခမ္မ၊ အဂ္ဂိံ့ ဥဒဟာရိယာ။ ဝိမာန။၆၉။ ဥဒဟာရိယာတိ ဥဒကဟာရိကာ၊ ဥဒကံ အာဟရန္တိ ဝိယ ဟုတ္ဝာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိမာန၊ ၄။၁၉၆။

ဥဒဟာရီ (ထိ) [ဥဒ+ဟရ+ဏ+ဤ] ရေကို သယ် ဆောင်–ရေခပ်–သောမိန်းမ။ ဥဒဟာရီ အဟံ သီတေ၊သဒါ ဥဒကမောတရိံ။ ထေရီ။ ၄၀၆။ ဥဒဟာရီတိ ယဒေနေ ဥဒကံ ဝါဟိကာ။ ထေရီ၊၄။၂၁၀။

ဥဒဟိယတိ (ကြိ) [ဥ+ဓာ+ယ+တေ] ပေါင်း အပ်၏။ ကေတော ဩဒဟိယတေ သမ္ပိ ဏ္ဍီယတေ, ဥဒဟိယတိ သမ္ပိဏ္ဍီယတိတိ ဝါ သမောဓာနံ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၃၂။

ဥဒါန²(ပုံ၊န) [(၁) ဥ+အန+ဏ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ (၂) ဥဒ+ယု။ နီတိ၊ဓာ။၉၃။] (၁)(က) ဥဒါန်းစကား၊ ဝမ်းမြောက်နှစ်သက် မြွက်ဆိုအပ်သော စကား၊ ပီတိအဟုန်ကြောင့် ကျူးရင့်မြွက်ဆိုအပ် သော စကား။ (ဆီခွက်မဆံ့၍ ဆီများလျှံထွက် လာသကဲ့သို့ နားထောင်မည့်သူ တစ်ဦးဦးကို ပြောဟောရန် မရည်ရွယ်ဘဲ ပီတိအဟုန်ကြွ၍ မျိုသိပ်မရသဖြင့် စိတ်နှလုံးအတွင်းမှ လျှံထွက် ကျူးရင့် မြွက်ဆိုအပ်သောစကားကို ဥဒါန်း စကားဟုခေါ်၏။ ဤဥဒါန်းစကားသည် ဓမ္မသံဝေဂကြောင့် ကျူးရင့် မြွက်ဆိုအပ် သည်လည်း ရှိ၏။ အချို့နေရာ၌ ဂါထာဖြင့် ကျူးရင့်အပ်သော ဥဒါန်းဖြစ်၍ အချို့နေရာ၌ မူ "အညာသိ ဝတ ဘော ကောဏ္ဍညော" စသည်ဖြင့် စုဏ္ဏိယစကားပြေဝါကျဖြင့် ကျူး ရင့်အပ်သော ဥဒါန်းဖြစ်၏။ များသော အားဖြင့်မူ ဂါထာဖြင့်ကျူးရင့်ပြီး ပီတိ သောမနဿကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စကား ပင်တည်း။ မြတ်စွာဘုရား ကျူးရင့်တော်မူအပ် သော ဥဒါန်း, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အရှင်မြတ်တို့ ကျူးရင့်အပ်သော ဥဒါန်း, ဘုရားတပည့် ထေရ ထေရီတို့ ကျူးရင့်အပ်သော ဥဒါန်း ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိ၏။ ထို့အပြင် "အဟောဒါနံ ပရမဒါနံ၊ ကဿပေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတံ" စသည်ဖြင့် သိကြားနတ် မင်းတို့ ကျူးရင့်အပ်သော ဥဒါန်း၊ "နမောတဿ ဘဂဝတော" စသည်ဖြင့် အာရာမဒဏ္ဍပုဏ္ဏား စသော လူပုဂ္ဂိုလ်တို့ ကျူးရင့်အပ်သော ဥဒါန်းများလည်း ရှိ၏။) ဥဒါန၊၄။၂၃။ သာရတ္ထ၊၁။ ၉၈–၁၀၁။ သီဋီ၊ သစ်၊၁။ ၁၂၈–၁၃၀။ (သာဓက များလည်း ကြည့်။) (ခ) ဥဒါန်းပါဠိတော်၊ (ယင်းပါဠိတော်၌ ဝဂ်အားဖြင့်ရှစ်ဝဂ်၊ သုတ်ပေါင်း ရှစ်ဆယ်၊ ဂါထာပေါင်း ကိုးဆယ့်ငါး၊ ဘာဏဝါရပေါင်း ရှစ်ဘာဏဝါရ ခွဲ၊ အနုသန္ဓေပေါင်း ရှစ်ဆယ့် တစ်၊ ပဒပေါင်း နှစ်သောင်း တစ်ထောင့် တစ်ရာ(၂၁၁၀၀)၊ ဂါထာပါဒပေါင်း ရှစ်ထောင့် လေးရာနှစ်ဆယ့်သုံး (၈၄၂၃)၊ အက္ခရာပေါင်း ခြောက်သောင်းခုနစ်ထောင် သုံးရာရှစ်ဆယ် နှစ် (၆၇၃၈၂) ရှိ၏။ ဥဒါန၊၄။၂–၅။ (၂) ဥဒါနလေ၊ လည်ပင်း၌ တည်သောလေ၊ လည် ကြောင်း လေ။ (၁) (က) ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ (ဒီ၊၁။၄၄။ မ၊၁။၂၃၅။ သံ၊၁။၁၉၊၂၀။ အံ၊၁။၆၇။ အံ၊ ၂။၂၀၈။)တိ ဥဒါဟာရံ ဥဒါဟရိ။ ယထာ ဟိ ယံ တေလံ ---ဝေမေဝ ယံ ပီတိဝစနံ ဟဒယံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊အဓိကံ ဟုတွာ အန္တော အသဏ္ဌဟိတွာ ဗဟိ နိက္ခမတိ၊ တံ ဥဒါနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝေရှုပံ ပီတိမယံ ဝစနံ နိစ္ဆာရေသီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ မဋ္ဌ၊၂။၁၀၂–၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂–၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။ ဥဒါဟရီယတိ ဥဒ္ဓဂပီတိဝသေနာတိ, တထာ ဝါ ဥဒါဟရဏံ ဥဒါနံ။ မဋီ၊၂။၁၄၆။ အံဋီ၊

၃။၆၀။ ဥဒါနန္တိ ကေနဋ္ဌေန ဥဒါနံ။ ဥဒါနနဋ္ဌေန (ဥဒါနဋ္ဌေန)။ ကိမိဒံ ဥဒါနံ နာမ ပီတိဝေဂသမုဋ္ဌာပိတော ဥဒါဟာရော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂။ သာရတ္ထ၊၁။၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၈။ **အယမ္ပိ** ဥဒါနော ဝုတ္တော ဘဂဝတာ။ ဥဒါန။ ၈၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၂။ ဥဒါနာနိ သန္တိ ဝေ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၀။ ဥဒါနံ ဥဒါနသ္သ ပဋ္ဌနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ(ဝိ၊ ၃။၂)တိ ဣမံ -----ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ-တိအာဒိကံ သောမနဿယုတ္တဉာဏသမုဋ္ဌာနံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ၊ အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ (ဝိ၊၃။၂၁)တိ သံဝေဂဝသေန ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ၊ သံဝေဂဝသပဝတ္တံ ဝါစံ နိစ္ဆာရေသီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၂။ (-သာရတ္ထ၊၁။၉၉။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၉။) (ခ) သုတ္တံ ဂေယျံ ---ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ။မ၊၁။၁၈၆။ အံ၊၁။၃၁၃။ မဟာနိ။၁၁၁။ သောမနဿဉာဏ-မယိကဂါထာပဋိသံယုတ္တာ ဒွါသီတိ (ဒွေ အသီတိ) သုတ္တန္တာ ဥဒါနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ(ဗ္ဗာ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၃။ ဣဒံ သုတ္တံ ဥဒါနေပိ သင်္ဂီတံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၅၄။ (၂) ပါဏော ပါနော သမာနော ဘေဒါ န ဗျာနော စ ဝါယဝေါ။ အမရ။၁။၆၇။ ဥဒါနော ကဏ္ဍဒေသေ တု။ ဗျာနော သဗ္ဗင်္ဂသန္ဓိသု။ မာန်၊ဋီ။၃၈။

ဥဒါန[2] (န) [ဥ+ဒါ+ယု] ဥဒါန်းစကား၊ ဥဒ္ဒါန်းစကား၊ အကျဉ်းချုပ်စကား၊ ပြဆိုပြီးပြဆိုလတ္တံ့သော အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို နောင်အခါ အစီအစဉ်မရှိ ဖရိုဖရဲ တကွဲတပြားစီ မဖြစ်ရအောင် အကျဉ်းချုပ် အစီအစဉ်ပြုလုပ် ထိန်းသိမ်းထားသော စကား၊ ခေါင်းစဉ် မာတိကာစကား။ ဝုစ္စမာနဿ ဟိ ဝုတ္တဿ ဝါ အတ္ထဿ ဝိပ္ပကိဏ္ဏဘာဝေန ပဝတ္တိတုံ အဒတွာ ဥဒ္ဒံ ဒါနံ ရက္ခဏံ ဥဒါနံ (ဥဒ္ဒါနံ?)၊ သင်္ဂဟဝစနန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁၊၁၃၆။

ဥဒါနကထာ (ထိ) [ဥဒါန+ကထာ] ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကျူးရင့်သောစကား။ ဥဒါန-ကထာယ ဝုတ္တမေဝ္ဝာနံ ပရိပုဏ္ဏာနံ အတ္တနိ သံဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၄။

ဥဒါနဂါထာ (ထိ) [ဥဒါန+ဂါထာ] ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကျူးရင့်အပ်သော ဂါထာ၊ **ဥဒါန်း** ဂါထာ။ ကေစိ "ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ"တိ ခန္ဓကေ ဥဒါနဂါထံ အာဟု(ဝဒန္တိ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊-၊၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။

ဥဒါနဂါထာသင်္ဂဟ (တိ) [ဥဒါနဂါထာ+သင်္ဂဟ] ဥဒါန်းဂါထာတို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော၊ဥဒါန်းဂါထာ အရေအတွက်ရှိသော။ ဂါထာတော ပဉ္စနဝုတိဥဒါနဂါထာသင်္ဂဟံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄။

ဥဒါနဂီတ (န) [ဥဒါန+ဂီတ] ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ-ကျူးရင့်-သီဆို-အပ်သောသီချင်း။ ဗောဓိသတ္တောပိ----ဣမာဟိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဥဒါနဂီတံ ဂါယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။

ဥဒါနဂီတသဒ္ဒ (ပု) [ဥဒါနဂီတ+သဒ္ဒ] ဝမ်းမြောက် ဝမ်းသာ-ကျူးရင့်-သီဆို-အပ်သော သီချင်းအသံ။ ပုရောဟိတော----တဿ ဥဒါနဂီတသဒ္ဒံ သုတွာ စိန္တေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။

ဥဒါနဋ္ဌ (ပု) [ဥဒါန+အတ္ထ] ပီတိအစွမ်းဖြင့် ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်-အပ်သည်၏ အဖြစ် ဟူသော-ခြင်းဟူသော-အနက်သဘော။ သောမနဿဉာဏမယိကဂါထာပဋိ-သံယုတ္တာတိ ဧတေန ဥဒါနဋ္ဌေန ဥဒါနန္တိ အနွတ္ထသညတံ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၈။ ဥဒါနနဋ္ဌ-လည်းကြည့်။

ဥဒါနဋ္ဌကထာ (ထီ) [ဥဒါန+အဋ္ဌကထာ] ဥဒါန ပါဠိ၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုရာဖြစ်သောကျမ်း၊ ဥဒါန်းအဋ္ဌကထာကျမ်း။ (ဗဒရတိတ္ထကျောင်းနေ အရှင်ဓမ္မပါလထေရ် ရေးသားသည်၊ ပရမတ္ထဒီပနီ-ဟုလည်း ခေါ်သည်။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၉၃-ကြည့်။ တံ ပရမတ္ထဒီပနိယံ ဥဒါန-ဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဏိ၊ ၂။၂၂၆။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၆၀၊၂၃၄။)

ဥဒါနဒေသနာ (ထီ) [ဥဒါန+ဒေသနာ] ဥဒါန်းတရား တော်၊ ဥဒါန်းပါဠိတော်။ ထ္ထောဝတာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေန ဥဒါနဒေသနာယ နိဒါနံ ဌပေန္တေန။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅။

ဥဒါနန (နု) [ဥ+အန+ယု။ ဥဒ+ယု] ပီတိ၏ အစွမ်းဖြင့် ထုတ်ဆောင် ကျူးရင့်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒါနနဋ္ဌ (ပု) [ဥဒါနန+အတ္ထ] ပီတိ၏အစွမ်းဖြင့် ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်-အပ်သည်အဖြစ်ဟူသော-ခြင်းဟူသော-အနက် သဘော။ ကေနဋ္ဌေန ဥဒါနံ?၊ ဥဒါနနဋ္ဌေန။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂။ (-သာရတ္ထ၊၁။၉၈။)

ဥဒါနနာဒဝိမိ (ပု) [ဥဒါနနာဒ+ဝိမိ] ဥဒါန်း-ဝမ်းမြောက်စကား-ကျူးရင့်ခြင်း အစီရင်။ ဥဒါနနာဒဝိမိနာ၊ ဂမ္ဘီရာ နိပုဏာ သုဘာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။

ဥဒါနပါဠိ (ထီ) [ဥဒါန+ပါဠိ] ဥဒါန်းပါဠိတော်။ ခု၁။ နှာ-၇၇-၁၉၇။ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ဥဒါန-ပါဠိယံ သင်္ဂဟံ အနာရောပေတွာ ဓမ္မပဒေ သင်္ဂီတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၁။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၀။

ဥဒါနဗျာကရဏဂါထာ (ထီ) [ဥဒါနဗျာကရဏ+ဂါထာ] ဥဒါန်းစကား-ဝမ်းမြောက်စကား-မြွက်ကြား ကျူးရင့်သော ဂါထာ။ တဒါပိ သော တမေဝ အတ္ထံနော ဥဒါနဗျာကရဏဂါထံ အဘာသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ (-၇၇။)

ဥဒါနလက္ခဏ (နု) [ဥဒါန+လက္ခဏ] ဥဒါန်းစကား၏- အမှတ်အသား-လက္ခဏာ။ ယံ ပန--ဥဒါနလက္ခဏံ ဝုတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၀၀။

ဥဒါနသံဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဥဒါန+သံဝဏ္ဏနာ] ဥဒါန်းပါဠိတော်ကို ဖွင့်ဆိုရာစကားရပ်၊ ဥဒါန်း အဋ္ဌကထာ။ ပရမတ္ထဒီပနိယာ ခုဒ္ဒကနိကာယ-ဋ္ဌကထာယ ဥဒါနသံဝဏ္ဏနာယ ပဌမဗောဓိ-သုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၂။

ဥဒါနသင်္ဂဟ (ပု) [ဥဒါန+သင်္ဂဟ] အကျဉ်းချုပ် ခေါင်းစဉ် မာတိကာ ပြုလုပ်၍ သိမ်းယူကြောင်း စကား၊ အကျယ်တဝင့်ပြဆိုပြီး ပြဆိုလတ္တံ့သောအနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို နောင်အခါ မေ့ပျောက် မသွားအောင်အလွယ်တကူ မှတ်ယူနိုင်ခြင်းငှါ အကျဉ်းချုံး, ခေါင်းစဉ် မာတိကာပြုလုပ် ထားအပ် သောဂါထာစကား၊ ("မက္ကဋိဝဇ္ဇိပုတ္တာစ" အစရှိသော ဥဒ္ဒါန်း ဂါထာများ)။ ဥဒါနသင်္ဂဟော နာမ----- ဂါထာယော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၆။ ဥဒ္ဒါနသင်္ဂဟ-လည်းကြည့်။

ဥဒါနသဒ္ဒ (ပု) [ဥဒါန+သဒ္ဒ] ပီတိ၏အစွမ်း ဖြင့် ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်အပ်သောအသံ၊ ဥဒါန်းကျူးရင့်သံ။ မာရော ဥဒါနသဒ္ဒေန အာဂန္တွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။

ဥဒါနသုတ္တ (နု) [ဥဒါန+သုတ္တ] ဥဒါနသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊(၆)၁-ဝဂ်၊၃-သုတ်။ သံ၊၂။၄၅-၈။

ဥဒါနေတိ ^၁(ကြိ) [(၁) ဥ+အန+ဏေ+တိ။ (၂) ဥ+အာ+နီ+အ+တိ။ ဥဒါန်း နောင် ကရိတ်၏ အနက်၌ ဋ္ဌပစ္စည်းသက်၍ ဥဒါနေ-ဟု ဖြစ်၏၊

ဤဝိဘတ်, သ အာဂုံဖြင့် ဥဒါနေသိ–ဟု ပြီးရသည်။ ဥဒါနေသိ– ဥဒါန်းပြုပြီ၊ (ဝါ) ကျူးရင့်ပြီ–ဟုပေး။ အဌ၊သာ၊ဘာသာဋီ၊၁။ ၆၉။] ထွက်ပေါ်စေ၏။ ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်၏။ မြွက်ဆို၏။ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ(ဝိ၊၃။၂) တိ ဣမံ-----အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၆။ ဥဒါနေသိ (ပဋိသံ၊၃၃၂)တိ ဥဒါဟရိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ **ဥဒါနေတိ** –မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၀၉။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၁၄၇။ **ဥဒါနေန္တိ**– ဒီ၊၃။၁၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။ **ဥဒါနေမိ** –ဝိ၊၄။၃၄၀။ **ဥဒါနေသိ** – ဝိ၊၃။၁၇၊ ၂၈၆။ ဝိ၊၄။၃၃၉။ ဒီ၊၁။၄၄၊၄၇၊၈၇။ ဒီ၊၂။၇၆၊ ၉၀၊၁၁၃။ မ၊၁။၂၃၅။ မ၊၂။၁၇၆။ သံ၊၁။၁၉၊ ၂၀၊၂၆၊၁၆၂။ သံ၊၂။၄၅။ သံ၊၃။၂၃၀၊၃၇၁။ အံ၊ ၁၊၂။၂၀၈။ အံ၊၃။၁၃၁။ ပဋိသံ၊၃၃၂။ ဥဒါန။ ၇၇၊၁၉၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။၂၃၈။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။၁။၁၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၅၂။ အံ။ဋီ၊၁။၈၆။

ဥဒါနေတိ[၂] (ကြိ) [ဥဒါန+ဏ္ဍ+တိ] ဥဒါန်း (ဥဒ္ဒါန်း) ပြုလုပ်၏။ အကျဉ်းချုပ်–ခေါင်းစဉ်မာတိကာ–ပြုလုပ်၏။ ဝိညာဏဝဇ္ဇံ သဗ္ဗံ တေဝ ဓမ္မေ ဥဒါနေတိ (ဥဒ္ဒါနေတိ?)။ မူလဋီ၊ ၃။၁၈။ (–အနုဋီ၊၃။၂၂)။

ဥဒါနေတွာ[၁] (ကြိ၊ဝိ) [(၁) ဥ+အန+ဏေ+တွာ။ (၂) ဥ+အာ+နီ+တွာ] ထွက်ပေါ်စေ၍၊ ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်၍၊ မြွက်ဆို၍။ အနေကဇာတိသံသာရန္တိ ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။

ဥဒါနေတွာ[၂] (ကြိ၊ဝိ) [ဥဒါန[၂]+ဏ္ဍ+တွာ] ဥဒါန်း (ဥဒ္ဒါန်း) ပြုလုပ်၍၊ အကျဉ်းချုပ်–ခေါင်းစဉ်မာတိကာ–ပြုလုပ်၍။ ဒသပိ စရိယာပိသေသေ ဥဒါနေတွာ နိဂမေတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ မူလဋီ၊ ၃။၁၈။

ဥဒါနေန္တ (တိ) (၁) [ဥ+အန+ဏေ+အန္တ။ (၂) ဥ+အာ+နီ+အ+အန္တ ။ထိ–၌ ဥဒါနေန္တိ။] ထွက်ပေါ်စေသော၊ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်သော၊ မြွက်ဆိုသော၊သူ။ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒိယဿ ----- အဘိက္ခဏံ ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တဿ။ ဥဒါန။၉၈။ (–။အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။) အရဟတ္တံ ပန ပတ္ဘာ ဥဒါနေန္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၅။

ဥဒါနေန္တိ (ကြိ) [(၁)ဥ+အန+ဏေ+အန္တိ။ (၂) ဥ+အာ+နီ+ အ+အန္တိ] ထွက်ပေါ်စေကုန်၏၊ ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့် မြွက်ဆိုကုန်၏။ ဥဒါနေတိ[၁]–ကြည့်။

ဥဒါနေမိ (ကြိ) [(၁)ဥ+အန+ဏေ+မိ။ (၂) ဥ+အာ+နီ+အ+မိ] ထွက်ပေါ်စေ၏၊ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်မြွက် ဆို၏။ ဥဒါနေတိ[၁]–ကြည့်။

ဥဒါနေသိ (ကြိ) [(၁)ဥ+အန+ဏေ+ဤ ။ (၂) ဥ+အာ+နီ+အ+ဤ] ထွက်ပေါ်စေပြီ၊ ထုတ်ဆောင် ကျူးရင့် မြွက်ဆိုပြီ။ ဥဒါနေတိ[၁]–ကြည့်။။

ဥဒါနုဒါန (န)[ဥဒါန+ဥဒါန] ဝမ်းမြောက်စကားကို ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့် မြွက်ဆိုခြင်း။ နစ္စာဒီဟိ ကီဠနံ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ပတ္ဘာ ဥဒါနုဒါနဿ (ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ)။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၀၅။

ဥဒါပ (ပုန) [ဥ+အာပ။ ဥ+အာပ+ဏ] တံတိုင်းခြေ။ ဥဒါပေါ ဥပကာရိကာ။ (တောင်ပေါက်မူ) ဓာန်။၂၀၃။ ဥဒ္ဒါပ၊ဥဒ္ဒါပ–တို့လည်းကြည့်။ (တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊သျ–၌ သံယုတ်နှင့် တကွရှိသော ဥဒ္ဒါပ၊ဥဒ္ဒါပ–ဟူသောပါဌ်များ မသင့်ကြောင်း မိန့်ဆိုထားသည်။)

ဥဒါယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဏ္ဍ+ဏယ+တိ။ရုပ်ပြီးပုံ စလင်း ဂဏ္ဍီ။၁၁၁–၂ ကြည့်။] ထငေ–ဖြစ်စေ–၏။ ကာရိတေ ဥဒါယတီတိ ရူပံ ဘဝတိ၊ ဥဋ္ဌာပေတီတိ ဟိ အတ္ထော။ နီတိ၊ဓာ၊၂။

သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဥဒါယတီတိ ဥဒိ၊ ဥဒ္ဓာပေတီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၆။

ဥဒါယိတ္ထေရ (ပု) [ဥဒါယီ+ထေရ] ဥဒါယီထေရ်။ (သာသနာတော်၌ ကာဠုဒါယီ၊မဟာဥဒါယီ၊ လာဠုဒါယီ-ဟု ဥဒါယီထေရ် ၃-ပါးတွေ့ရ၏။) ဥဒါယိတ္ထေရော သတ္ထု နိက္ခန္တဘာဝံ ဉတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၁။) ဥဒါယီ-လည်းကြည့်။

ဥဒါယိတ္ထေရနာဂ (ပု) [ဥဒါယိတ္ထေရ+နာဂ] မကောင်းမှု အကုသိုလ်-မရှိ-ကင်းဝေး-သော ကာဠုဒါယီ ထေရ်။ ဥဒါယိတ္ထေရနာဂေန ဒေသိတံ ဗုဒ္ဓနာဂံ ဣတရေ ခီဏာသဝါ နာဂါ ဝိဇာနိံသုန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။

ဥဒါယိဝဂ္ဂ (ပု) [ဥဒါယီ+ဝဂ္ဂ] ဥဒါယီဝဂ်။ သံယုတ္တနိကာယ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊၂-သံယုတ်၊၃-ဝဂ်။သံ၊၃။၇၅-၈၀။

ဥဒါယီ (ပု) [ဥ+ဒ္ဓ+ဏီ] ဥဒါယီမည်သူ။ (သာသနာတော်၌ ဥဒါယီမည်သူ ၅-ဦးတွေ့ရ၏။ ဥဒါယီမထေရ် ၄-ပါးနှင့် ဥဒါယီပုဏ္ဏားတို့ ဖြစ်ကြသည်။ (က) ကာဠုဒါယီမထေရ်သည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်လက်ထက် ဟံသာဝတီမြို့၌ ဖြစ်၍ မြတ်စွာဘုရားထံ ကုလပ္ပသာဒက တေဒဂ်ရာထူးကို ပန်ဆင်ပြီး ကုသိုလ် ကောင်းမှု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးဘဝ၌ ဂေါတမဘုရားအလောင်းတော် ပဋိသန္ဓေ နေသောနေ့မှာပင် ကပိလဝတ်မြို့ အမတ်တစ်ဦး၏နေအိမ်တွင် ပဋိသန္ဓေ ယူခဲ့သည်၊ ဘုရားအလောင်းတော်နှင့် တစ်နေ့တည်း ဖွားမြင်သော ဖွားဘက်တော်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ တစ်မြို့လုံး ဝမ်းသာရွှင်ပျ တက်ကြွသောနေ့၌ ဖွားမြင်သောကြောင့် ဥဒါယီဟု အမည်မှည့်၏။ အနည်းငယ် အသားမည်းသောကြောင့် ကာဠုနှင့် တွဲ၍ ကာဠုဒါယီ ဟု အမည်တွင်သည်။ မြတ်စွာဘုရားအလောင်းတော်နှင့် ကစားဖေါ် ကစားဘက်လည်း ဖြစ်သည်၊ နောင်အခါ မြတ်စွာဘုရားထံ တရားနာရ၍ ဧဟိဘိက္ခု ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိကာ ဘုရားရှင်အား ရာဇဂြိုဟ်မှ (ဆွေတော် မျိုးတော်တို့ရှိရာ) ကပိလဝတ်သို့ ပင့်ဆောင် ခဲ့ရာတွင် ဆွေတော်မျိုးတော်တို့ ကြည်ညိုသဒ္ဓါ တိုးပွားစေရန် ဟောပြောဆောင်ရွက်မှုကို အကြောင်းပြု၍ ကုလပ္ပသာဒကအရာ၌ တေဒဂ် ထားတော်မူသည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃-၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅-၁၇၃။ ကာဠုဒါယီ-လည်းကြည့်။

(ခ)မဟာဥဒါယီထေရ်၊ကြီးသောကိုယ်ခန္ဓာ ရှိသောကြောင့် မဟာဥဒါယီဟု ခေါ်တွင်သည်၊ ဤမဟာဥဒါယီကို အကြောင်းပြု၍ နိသီဒိုင်အခင်း၏ အမြိတ်အဆာကို ခွင့်ပြုတော်မူသည်။ ဝိ၊၂။၂၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၆။ မဟာဥဒါယီကိုပင် ပဏ္ဍိတဥဒါယီထေရ် ဟုလည်း ဖွင့်ဆိုသည်ကို တွေ့ရသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ ဤမဟာဥဒါယီထေရ်သည် ကပိလဝတ်ပြည်ဝယ် ပုဏ္ဏားမျိုး၌ ဖြစ်၍ ဆွေတော်မျိုးတော် ပရိသတ်၌ ပြအပ်သော မြတ်စွာဘုရား၏ တန်ခိုးအာနုဘော်ကို ဖူးမြင်ရကာ သဒ္ဓါတရားဖြစ်ပွား၍ ရဟန်း ပြုလျက် ဝိပဿနာတရား အားထုတ်ရာ မကြာမြင့်မီပင် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက် ရှိလေသည်။ နာဂေါပမသုတ်အဆုံး၌ မိမိ၏ ဉာဏ်စွမ်းအလျောက် မြတ်စွာဘုရား၏ ဂုဏ်တော်တို့ကို ဆင်ခြင်အောက်မေ့ကာ ဂါထာတို့ဖြင့် ဖွဲ့သီ ချီးကျူးခဲ့လေသည်။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ နာဂသုတ်အဖွင့် အင်္ဂုတ္တရ(အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀)၌ကား ထိုသို့ချီးကျူးသော ပုဂ္ဂိုလ်မှာ

ကာဠုဒါယီဖြစ်သည်ဟု မိန့်ဆိုထားသည်။

(ဂ) လာဠုဒါယီ(လာလုဒါယီ) မထေရ်။ ထိုမထေရ်သည် ကောဝရိယ၏ သားဖြစ်၏။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ သေယျသကရဟန်း၏ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတည်း။ တုန်လှုပ်သောသားကောင်နှင့်တူ၏။ အိပ်ခြင်း၌ မွေ့လျော်သော လျပ်ပေါ်လော်လီသော ရဟန်းတို့တွင် တစ်ဦးဖြစ်သည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ ဤလာဠုဒါယီကို အကြောင်းပြု၍ မြတ်စွာဘုရားသည် သိက္ခာပုဒ်များစွာ ပညတ်တော်မူခဲ့ရသည်၊ ၎င်းသိက္ခာပုဒ်တို့မှာ ကာယသံသဂ္ဂ သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။၁၇၂-၃)၊ ဒုဋ္ဌုလ္လဝါစာသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။၁၈၆-၇)၊ အတ္တကာမ ပါရိစရိယသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။၁၉၂-၄)၊ သဉ္စရိတ္တသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။၁၉၉၊၂၀၀)၊ ပထမ အနိယတသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။၂၈၅-၆)၊ ဒုတိယ အနိယတသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။ ၈၉၊၂၉၀)၊ ပုရာဏစီဝရသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၁။၃၀၆-၇)၊ စီဝရပဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပုဒ်(ဝိ၊၁။၃၀၈-၃၁၀)၊ ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပုဒ်(ဝိ၊၂။၃၂-၃)၊ စီဝရသိဗ္ဗနသိက္ခာပုဒ်(ဝိ၊၂။၈၅-၆)၊ ရဟောနိသဇ္ဇသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၂။၉၃-၄)၊ သဉ္စိစ္စသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊၂။၁၆၃-၄) တို့ဖြစ်သည်။ (ဃ) သံဃာအား ပါတိမောက်ရွတ်ပြသော ကျီးကန်း အသံကဲ့သို့ အသံရှိသော ဥဒါယီရဟန်း။ (င) ဥဒါယီမည်သော ပုဏ္ဏား။

တယော ထေရာ ဥဒါယီ နာမ လာဠုဒါယီ ကာဠုဒါယီ မဟာဥဒါယီတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၇။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၀၄။) (က) ဝေ ဝုတ္တေ အာယသ္မာ ဥဒါယီ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ။ အံ၊၂။၃၀၃။ အာယသ္မာ ဥဒါယီတိ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော ကာဠုဒါယီတ္ထေရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ သကလနဂရဿ ဥဒဂ္ဂစိတ္တဒိဝသေ ဇာတောတိ ဥဒါယီတွေဝ နာမံ အကံသု။ ထောကံ ကာဠဓာတုကတ္တာ ပန ကာဠုဒါယီ နာမ ဇာတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ (-အံ၊၃။၂၄၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၈၃၇။) (ခ) အာယသ္မာ ဥဒါယီ ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ။ ဒီ၊၃။၉၅။ ဣမ မဟာဥဒါယီ အဓိပ္ပေတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၇။ ဥဒါယီတိ နာမံ မဟာသရီရတာယ ပန ထေရော မဟာဥဒါယီတိ ပညာယိတ္ထ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၈၆။ (-ဝိ၊၂။၂၂၁။ မ၊၂။၅၉၁၁၁။ သံ၊၂။၄၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။) (ဂ) အဒ္ဒသ ခေါ အာယသ္မာ ဥဒါယီ အာယသ္မန္တံ သေယျသကံ။ ဝိ၊၁။၁၅၁။ ဥဒါယီတိ တဿ ထေရဿ နာမံ၊ အယဉ္စ သေယျသကဿ ဥပဇ္ဈာယော လာဠုဒါယီ နာမ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ (-မ၊၃။၂၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၁။) (ဃ) အာယသ္မာ ဥဒါယီ သံဃဿ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသကော ဟောတိ ကာကဿရကော။ ဝိ၊၃။၁၅၅။ (င) အထခေါ ဥဒါယီ ဗြာဟ္မဏော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ အံ၊၁။၃၅၂။

ဥဒါယီသုတ္တ (န) [ဥဒါယီ+သုတ္တ] ဥဒါယီသုတ်။ (ဥဒါယီအမည်နှင့် ၅-သုတ် တွေ့ရ၏။ ၂-သုတ်၌သာ ဥဒါယီပုဏ္ဏား၊ လာဠုဒါယီမထေရ်-ဟု အမည်သီးခြား တွေ့ရ၍ ကျန် ၃-သုတ်၌ မည်သည့် ဥဒါယီ ဟု မတွေ့ရ။

သဠာယတနဝဂ္ဂ သံယုတ်ပါဠိတော်လာ ဥဒါယီသုတ်၌ အရှင်ဥဒါယီက အရှင်အာနန္ဒာအား "မြတ်စွာဘုရားသည် ဤကာယကို အနတ္တဟု ဟောကြားသကဲ့သို့ ဝိညာဏ်ကိုလည်း အနတ္တဟု ဟောကြားပညတ်ခြင်းငှါ တတ်ကောင်းပါ၏လော" ဟု မေးမြန်းရာ ထိုကဲ့သို့ဟောကြားရန် တတ်ကောင်းကြောင်း အကျယ် ဖြေဆိုထားသည်။ ဤသုတ်၌ အနိစ္စဖြင့် အနတ္တလက္ခဏာကို ဟောတော်မူသည်။ သံ၊၂။၃၇၅-၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။

မဟာဝဂ္ဂသံယုတ် ပါဠိတော်လာ ဥဒါယီသုတ်၌ အရှင်ဥဒါယီသည် မြတ်စွာ

ဘုရားအထံတော်မှ ခန္ဓာ ငါးပါး ရုပ်နာမ်နှင့် စပ်သော တရားကို နာရ၍ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးတို့၏ ဖြစ်မှုပျက်မှုကို သုံးသပ်ဆင်ခြင်ကာ သစ္စာလေးပါးကို သိမြင်ရကြောင်း၊ "ခီဏာ ဇာတိ" စသော ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်အကျိုးငှါ ကပ်၍ဆောင်နိုင်သော ဝိပဿနာလမ်းစဉ်နှင့် ဗောဇ္ဈင်တရားတို့ကို ရရှိကြောင်းကို အရှင် ဥဒါယီက မြတ်စွာဘုရားအား လျှောက်ထားသည်။ သံ၊၃။၇၉-၈၀။

အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိတော်လာ ဥဒါယီသုတ်၌ ဥဒါယီပုဏ္ဏားက မေးသဖြင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ကိုယ်တော်မြတ် ချီးမွမ်းအပ်သော ယညနှင့် မချီးမွမ်းအပ်သော ယညကို ခွဲခြား၍ ဟောကြားတော်မူသည်။ အံ၊ ၁။၃၅၂-၃။

အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဥ္စကနိပါတ ပါဠိတော်လာဥဒါယီသုတ်၌ "အရှင်ဥဒါယီသည် များစွာသော လူပရိသတ်ခြံရံလျက် တရား ဟောနေပါကြောင်း" အရှင်အာနန္ဒာက မြတ်စွာ ဘုရားအားလျှောက်ထားရာ မြတ်စွာဘုရားက "သူတပါးအား တရားဟောရန် မလွယ် ကူကြောင်း၊ သူတပါးကို တရားဟောသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိသန္တာန်၌ တရားငါးမျိုးဖြစ်စေ ၍ ဟောရမည်ဖြစ်ကြောင်း "ဟောတော် မူသည်။ အံ၊၂။၁၆၂။

အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတ ပါဠိတော်လာ ဥဒါယီသုတ်၌ မြတ်စွာဘုရားက လာဠုဒါယီအား အနုဿတိဋ္ဌာနကို မေးတော် မူရာ အလိုတော်ကျအောင် မဖြေနိုင်၍ အရှင် အာနန္ဒာအား တဖန်မေးတော်မူရာ အရှင် အာနန္ဒာက အနုဿတိဋ္ဌာနတို့ကို ဖြေဆိုသည်။ အံ၊၂။၂၈၄-၆။

ဥဒါဝတ္တ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+အာ+ဝတု(ဝတ္တ)+တွာ။ တမုဒါဝတ္တိတွာ-ဟုဆိုလိုလျက် ဆန်းကြောင့် တမုဒါဝတ္တ-ဟု ရှိနေသည်။] ပြန်လည်၍၊ ပြန်နစ်၍။ တမုဒါဝတ္တ ကလျာဏီ(ဇာ၊၂။ ၁၅) တိ တံ ကေသေ ပရာမသိတ္វာ ဌိတံ ဣသိံ ဥဒါဝတ္တိတွာ နိဝတ္တိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၆၉။ ဥဒါဝတ္တာတိ ဣဒံ တွာပစ္စယန္တပဒံ၊ ဥဒသဒ္ဒေါ စ နိပါတမတ္တော၊ တေနာဟ ဥဒါဝတ္တိတွာ နိဝတ္တိတွာတိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်၊ယံ၊ကျော။

ဥဒါဝတ္တိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+အာ+ဝတု(ဝတ္တ)+တွာ] ပြန်လည်၍၊ပြန်နစ်၍။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒါသိနတ္တ (န) [ဥဒါသိန+တ္တ] လျစ်လျူရှုသည်၏ အဖြစ်။ ပကတိယာပိ ဥဒါသိနတ္တာ သာတိသယံ တတ္ထ မဇ္ဈတ္တတာ သဏ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၅-၆။

ဥဒါသိနဝုတ္တိ (ထီ) [ဥဒါသိန+ဝုတ္တိ] လျစ်လျူရှုသောအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ ပိယာဒိ-ဘေဒေသု သဗ္ဗသတ္တေသု ဥဒါသိနဝုတ္တိယာ သမဘာဝသောဝ ဒဿနကိစ္စာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၈၀။

ဥဒါသိ(သီ)န (တိ)[ဥ+အာသ+တ။တ-ကို ဤန-ပြု။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။] (ဖေါ်ပြလတ္တံ့သောပါဠိဝါကျတို့၌ "သိ၊သီ"ဟု ရဿ ဒီဃနှစ်မျိုး တွေ့ရသော်လည်း ထောမနိဓိ၊ အမရကောသတို့နှင့် သက္ကတအင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်တို့၌ ဒီဃနှင့် ချည်းရှိသည်။) လျစ်လျူရှုသော၊ ချစ်ခြင်း, မုန်းခြင်း, ဝမ်းမြောက်ခြင်း, စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်း မရှိဘဲ အလယ်အလတ် သဘောရှိသော၊သူ။ ယော ပန ဒွိသုပိ ဝတ္တူသု မဇ္ဈတ္တော ဥဒါသိနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ မဇ္ဈတ္တဝေဒနာ သုခါကာရေ ဒုက္ခာကာရေ စ ဥဒါသိနာ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၁။၄၁။ ဥဒါသိနာတိ နတိအပနတိရဟိတာ။ အနုဋီ၊၁။၄၄။ အညဒတ္ထု ဥဒါသိနော၀ ဘဝေယျ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၈၄။ (-

မင္ဋ၊၁။၁၀၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၇၊၂၅၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၉၉။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၅၉။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၇။)

ဥဒါသီနစိတ္တ (တိ) [ဥဒါသီန+စိတ္တ] လျစ်လျူရှုသော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ပမုဒိတော၀ ဒေတိ အာဒရဇာတော၊ န ဥဒါသီနစိတ္တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၅၅။

ဥဒါသီ(သိ)နတာ (ထီ) [ဥဒါသီ(သိ)န+တာ] လျစ်လျူရှုသည်၏အဖြစ်။ ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ သတ္တသင်္ခါရေသု ဥဒါသီနတာပိ အသင်္ခတာ-မိဂမဿ ဥပါယော။ မဋီ၊၁။၁၉၂။ မဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂလံ အနုဿရန္တဿ ဥဒါသီနတာ သဏ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၅၉။)

ဥဒါသီနဓာတုက (တိ) [ဥဒါသီန+ဓာတု+က] လျစ်လျူရှု သောသဘောရှိသော၊သူ။ တသ္မာ သော သရီရဇဂ္ဂနေပိ ဥဒါသီနဓာတုကော၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄၉။

ဥဒါသီ(သိ)နပက္ခ (ပု) [ဥဒါသီ(သိ)န+ပက္ခ] (၁)လျစ်လျူရှုသောအဖို့။ (တိ)(၂) လျစ်လျူရှုသောအဖို့ရှိသော။ (၁)ပကတိယာ သဘာဝေန ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဥဒါသီနပက္ခေ ဋ္ဌိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၅။ (တိ) (၂) အလောဘေန စေတ္တ သကပက္ခေသု သတ္တသင်္ခါရေသု နိဗ္ဗုတော ဟောတိ။-----အမောဟေန ဥဒါသီနပက္ခေသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃၆။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၁။ မူလဋီ၊၁။၉၁။)

ဥဒါသီနပုဂ္ဂလ (ပု) [ဥဒါသီန+ပုဂ္ဂလ] လျစ်လျူ ရှုသော ပုဂ္ဂိုလ်။ အထ ဥဒါသီနပုဂ္ဂလော ဟောတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၁။

ဥဒါဟဋ (တိ) [ဥ+အာ+ဟရ+တ] ထုတ်ဆောင်အပ်သော။ ဥဒါဟဋမ္ပိ အနုဒါဟဋ-သဒိသမေ၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၉။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၆၂။)

ဥဒါဟဋဂါထာ (ထီ) [ဥဒါဟဋာ+ဂါထာ] ထုတ်ဆောင်အပ်သောဂါထာ။ ဣမာ ဥဒါဟဋဂါထာ ဝိယ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၀။

ဥဒါဟဋဝေလာ (ထီ) [ဥဒါဟဋာ+ဝေလာ] ထုတ်ဆောင် အပ်ရာ အခါ။ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ သဟ ဥဒါဟဋဝေလာယ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ။ အဘိ၊ပု။၁၄၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၈။ သဟ ဥဒါဟဋဝေလာယာတိ ဥဒါဟာရေ ဥဒါဟဋ-မတ္တေယေ၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၃၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၄။ မူလဋီ၊၃။၄၁။)

ဥဒါဟရဏ (န) [ဥ+အာ+ဟရ+ယု] (က) ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-ညွှန်ပြ-ခြင်း။ (ခ) ထုတ်ဆောင်အပ်သော- ဥဒါဟရုက်-ပြယုဂ်-ပုံစံ-သက်သေ-အထောက်အ ထား။ (က) သမယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရေ အဘိသမယ-သဒ္ဒဿ ဥဒါဟရဏံ ဝုတ္တနယေနေ၀ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဋီ၊၁။၃၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၄။ (-မဋီ၊၂။၁၄၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၀။) ဝေံ အဿာဒါဒယော ဥဒါဟရဏ-ဝသေန သရူပတော ဒဿေတွာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၆။ ဥဒါဟရဏဝသေနာတိ နိဒဿနဝသေန။ နေတ္တိ၊ဋီ။၄၃။ ဥဒါဟရဏဝသေနာ (နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၉)တိ နိဒဿနဝသေန ဧကဒေသ-ဒဿနဝသေနာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၉။ ဥဒါဟရဏဝသေနာ (မူလဋီ၊၁။၄၇) တိ နိဒဿနဝသေန၊ န နိရဝသေသဒဿန-ဝသေန။ အနုဋီ၊၁။၄၉။ (-အနုဋီ၊၂။၁၄၃။) (ခ) န ဟိ သက္ကာ ဝေံ ဝုတ္တေ ပရဝါဒိနာ သဟဓမ္မိကံ ဥဒါဟရဏံ ဥဒါဟရိတုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈၊၂၁၇။)

ဥဒါဟရဏဃောသ (ပု) [ဥဒါဟရဏ+ဃောသ] ထုတ်ဆောင်- မြွက်ဆို-ကျူးရင့်-အပ်သော အသံ။ ဝါက္ကရဏန္တိ ဥဒါဟရဏဃောသော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ မဋ္ဌ၊၃။၂၈၆။ ဝါတာဝ ကရဏံ--- -ဥဒါဟရဏဃောသောတိ ဝုတ္တံ။ ဝစီဘေဒ- သဒ္ဒေါတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၈၆။(- သာရတ္ထ၊၃။၁၈၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၁။ မဋီ၊၃။၁၉၁။)

ဥဒါဟရဏတ္ထ (တိ) [ဥဒါဟရဏ+အတ္ထ] ထုတ်ဆောင်-ညွှန်ပြ-ခြင်းအနက်ရှိသော။ နိဒဿနတ္ထေနာတိ ဥဒါဟရဏတ္ထေန။ အနုဋီ၊ ၂။၈။

ဥဒါဟရဏဒဿန (နု) [ဥဒါဟရဏ+ဒဿန] ဥဒါဟရုဏ်-ပြယုဂ်-ပုံစံ-သက်သေ-ကိုပြခြင်း။ ယထာတိအာဒိ ဥဒါဟရဏဒဿနေန ယထာ- ၀ုတ္တဿ အတ္ထဿ ပါကဋကရဏံ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၄။ (-အနုဋီ၊၂။၁၃၁၊၂၁၄။ အနုဋီ၊၃။၂၇၊ ၃၀၂။)

ဥဒါဟရဏဒဿနတ္ထ (ပု) [ဥဒါဟရဏဒဿန+ အတ္ထ] ဥဒါဟရုဏ်-ပြယုဂ်-ပုံစံ-သက်သေ- ကိုပြခြင်းအကျိုး။ ယထာကထံ ဝိယာတိ အတ္ထိဘာဝဿ ဥဒါဟရဏဒဿနတ္ထံ ပုစ္ဆာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။

ဥဒါဟရဏဒေါသ(ပု) [ဥဒါဟရဏ+ဒေါသ] ဥဒါ- ဟရုဏ်-ပြယုဂ်-ပုံစံ-၏အပြစ်။ နု ကိဉ္စိ ဓာတန္တိ ပဋိညာဒေါသ ဟေတုဒေါသဥဒါဟရ- ဏဒေါသဒုဋ္ဌဒေါသတာယ နု ကိဉ္စိဓာတံ။ မ၊ ဋီ၊၃။၁၁၃။

ဥဒါဟရဏပုဗ္ဗက (တိ) [ဥဒါဟရဏ+ပုဗ္ဗ+က] ဥဒါဟရုဏ်လျှင် ရှေ့သွားရှိသော။ တထာ ပန နိဒ္ဒိသန္တော ဥဒါဟရဏပုဗ္ဗကံ ဟေတုံ ဒဿေတုံ ယထာနာမာတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊၃။၂၈၆။

ဥဒါဟရဏမတ္တ (တိ) [ဥဒါဟရဏ+မတ္တ] ဥဒါဟရုဏ်-ပြယုဂ်-ပုံစံ-မျှဖြစ်သော။ ဘာယာဝ အနုပါယိနီတိ ဣဒံ သုခါနုဂမနဿ ဥဒါ- ဟရဏမတ္တံ။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၀၄။ (-အနုဋီ၊၃။၄၁။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၃၉။)

ဥဒါဟရဏယုတ္တဝါဒ (ပု) [ဥဒါဟရဏယုတ္တ+ ဝါဒ] ဥဒါဟရုဏ်နှင့်ယှဉ်သော-အယူ-ဝါဒ။ ကာရဏဝါဒါတိ ဥဒါဟရဏယုတ္တဝါဒံ ဝဒါ- မာတိ ကထေန္တာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၆။

ဥဒါဟရဏသာဓမ္မိယ (နု) [ဥဒါဟရဏ+ သာဓမ္မိယ] ဥဒါဟရုဏ်နှင့်-တူသော သဘော ဂုဏ်လက္ခဏာရှိသည်၏-တူသည်၏-အဖြစ်။ ဥဒါဟရဏသာဓမ္မိယာ သာဓျသာဓနံ ဟေတု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆၇။

ဥဒါဟရဏသုတ္တ (နု) [ဥဒါဟရဏ+သုတ္တ] ထုတ်ဆောင် အပ်သော-သုတ်-ပါဠိ။ ဝိရဋ္ဌိတတ္ထံ - ----ဥဒါဟရဏသုတ္တာနံ၊လက္ခဏာနုရူ သဗ္ဗသော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။ ဥဒါဟရဏ- သုတ္တသင်္ခါတံ ပါဠိံ တသ္မိံ တသ္မိံ လက္ခဏ- ဘူတေ နေတ္တိဂန္ထေ သမ္မဒေဝ နိယော- ဇေန္တော။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၆။

ဥဒါဟရဏာဘာဝ (ပု) [ဥဒါဟရဏ+အဘာဝ] ဥဒါဟရုဏ်-ပုံစံ-၏မရှိခြင်း။ ဝေဝမ္မိ နု သိဇ္ဈတိ ဥဒါဟရဏာဘာဝတော။ အနုဋီ၊၃။၆၃။

ဥဒါဟရတိ (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+အ+တိ] ထုတ်ဆောင်၏၊ မြွက်ဆို၏၊ပြောဆို၏။ နု ယာဝ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃံ အာရဗ္ဘ ကိဉ္စိဒေဝ ဥဒါဟရတိ။ ဒီ၊၂။၈၅။ သံ၊၃။၁၃၃။ (-အံ၊ ၁။၅၁၀။) နု ဥဒါဟရတီတိ ပစ္စိမံ ဩဝါဒံ နု ဒေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။ **ဥဒါဟရန္တိ-** မဋ္ဌ၊၁။၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၃၈။ **ဥဒါဟရေယျ-** ဝိ၊၃။၂၅၈။ ဝိ၊၄။၄၂၉။ သံ၊၃။၁၃၃။ အံ၊၂။၁၇၁။ သုတ္တနိ။ ၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ **ဥဒါဟရိ-**

အပ၊၁။၇၀။ အပ၊၂။၉။ အပ၊၄၊၂။၂၇။ **ဥဒါဟာသိ**- ဇာ၊၄၊၂။၂၉၃။ **ဥဒါဟရိံသု**- အံ၊၄၊၂။၂၀၈။ **ဥဒါဟရိဿတိ**- သံ၊၃။၁၃၃။ နေတ္တိ၊၄။၃၅။

ဥဒါဟရန္တ (တိ) [ဥ+အာ+ဟရ+အန္တ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-သော၊သူ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ-သဟဂတေန စိတ္တေန"အတ္ထိ ဒိန္န"န္တိအာဒိနိ ဥဒါဟရန္တဿ ကမ္မံ မနောကမ္မံ ဟောတိ။ အဘိ၊၄၊၁။၁၃၇။ (-ထေရ၊၄၊၂။၄၀၅။ နေတ္တိ၊၄။၁၄၁၊၂၆၉။ ဇာ၊၄၊၃။၂၇၁။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၁၉၊၃၄၇။)

ဥဒါဟရန္တိ (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+အန္တိ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-ပြောဆို-ကုန်၏။ ဥဒါဟရတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟရိံသု (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ဉုံ] ထုတ် ဆောင်-မြွက်ဆို-ပြောဆို-ကုန်ပြီ။ ဥဒါဟရတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟရိ (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ဤ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-ကျူးရင့်-ပြီ။ ဥဒါဟရတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟရိတ (တိ) [ဥ+အာ+ဟရ+တ] ထုတ်ဆောင်အပ်သော။ ပါဠိယာ သာမန္တံ ဥဒါ-ဟရိတဘာဝဿ ပစ္စက္ခတော ဝိညာယ-မာနတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၃။

ဥဒါဟရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+အာ+ဟရ+တဗ္ဗ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-အပ်သော။ တဒဟု-ပေါသထေ စာတုဒ္ဒသေ ဝါ ပန္နရသေ ဝါ တဿိ ပုဂ္ဂလေ သမ္မုခီဘူတေ သံဃမဇ္ဈေ ဥဒါဟရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၄၂၉။ (-ဥဒါန၊၄။၁၁၂။ နေတ္တိ၊၄။၉၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၆၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၁၁၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၀။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၈၊၂၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။)

ဥဒါဟရိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+အာ+ဟရ+တုံ] ထုတ်ဆောင်ခြင်းငှါ။ န ဟိ သက္ကာ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပရဝါဒိနာ သဟဓမ္မိကံ ဥဒါဟရဏံ ဥဒါဟရိတုံ။ အဘိ၊၄၊၁။ ၃၁။

ဥဒါဟရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+အာ+ဟရ+တွာ] ထုတ် ဆောင်-မြွက်ဆို-၍။ ဥဋ္ဌာရတနံ ပုညဝိပါကံ ဥဒါဟရိတွာ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၇၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၂။ (-ဇာ၊၄၊၂။၆၀။)

ဥဒါဟရိဿတိ (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ဿတိ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-လတ္တံ့-လိမ့်မည်။ ဥဒါဟရတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟရိ(ရိ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ယ+တေ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-အပ်၏။ သပ္ပဋိတိ သဒ္ဒေါ၊ ဥဒါဟရိယတီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊၄၊၂။၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၂။ အနုပသဂ္ဂဿ သုတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဒါရေ သဉပသဂ္ဂေါပိ ဥဒါဟရိယတိ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၂၁။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၄၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၀။ မူလ၊ဋီ၊၂။၃၄။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၈၇၊၁၇၁။) **ဥဒါဟရိယန္တိ**-အနု၊ဋီ၊၂။၁၁၀။ **ဥဒါဟရိယိဿတိ**-နေတ္တိ၊ဝိ။၄၉။

ဥဒါဟရိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ယ+အန္တေ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-အပ်ကုန်၏။ ဥဒါဟရိယတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟရိယိဿတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ယ+ဿတေ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-အပ်လတ္တံ့။ ဥဒါဟရိယတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟရေယျ (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ဧယျ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-ပြောဆို-ရာ၏။ ဥဒါဟရတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟာရ (ပု) [ဥ+အာ+ဟရ+ဏ] ဥဒါန်း စကား၊ဝမ်းမြောက်နှစ်သက် မြွက်ဆိုအပ်သော

စကား၊ ပီတိအဟုန်ကြောင့် ကျူးရင့်မြွက်ဆိုအပ်သော စကား။ ဥဒါဟာရ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။)န္တိ ဥဒါဟရဏဃောသန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋီ။၃၃၇။ ဥဒါန် ဥဒါဟာရောတိ အတ္ထတော ဧကံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂။ သာရတ္ထ၊၁။၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၈။) ဥဒါန-လည်းကြည့်။

ဥဒါဟာရဃောသ (ပု) [ဥဒါဟာရ+ဃောသ] ထုတ်ဆောင်- မြွက်ဆို-ကျူးရင့်-အပ်သော အသံ။ ဝါစာဝ ကရဏံ ဝါက္ကရဏံ၊ ဥဒါဟာရ-ဃောသော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၅။

ဥဒါဟာရနိဂ္ဃောသ (ပု) [ဥဒါဟာရ+နိဂ္ဃောသ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-ကျူးရင့်-အပ်သော အသံ။ ဣမဿပိ ဥဒါနဿ ဥဒါဟာရ-နိဂ္ဃောသော ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၉၊

ဥဒါဟာရဝိသေသ (ပု) [ဥဒါဟာရ+ဝိသေသ] ထုတ်ဆောင်-မြွက်ဆို-ကျူးရင့်-အပ်သော စကားအထူး။ သော အဓိကော ဟုတွာ ---ဥဒါဟာရဝိသေသော ဥဒါနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂။ သာရတ္ထ၊၁။၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၉။

ဥဒါဟာသိ (ကြိ) [ဥ+အာ+ဟရ+ဤ] ထုတ်ဆောင်ပြီ၊ မြွက်ဆိုပြီ၊ ပြောဆိုပြီ။ ဥဒါဟရတိ-ကြည့်။

ဥဒါဟု (ဗျ) [ဥတာဟော-သံ။ အမရ။၂၄။၅။] ဝိကပ္ပ=အထူးကြံစည်ခြင်း၊ တမျိုးတဖုံကြံစည်ခြင်း။ (ထိုသို့မဟုတ်၊ သို့တည်းမဟုတ်-ဟု မြန်မာပြန်ဆိုရသည်)။ အာဟော တု ကိံ ကိံမုဒါဟု၊ဝိကပ္ပေ ကိံမုတော ဒ စ။ ဓာန်။ ၁၁၃၈။ ကိံ နု ခေါ သော သမဏော သဿုယာ ဇာရော၊ ဥဒါဟု ဩဘာသတိ။ ဝိ၊၂။၃၂။(-ဝိ၊၃။၁၄၃။ ဒီ၊၁။၁၄၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။)

ဥဒိ (ပု) [ဥ+ဒု+ဣ။ပါ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၁၈၈။] (သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို) ထစေ-ကြွစေ-ထောင်စေ-ဖြစ်စေ-တတ်သောတရား (သမာဓိ)။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဥဒါယတီတိ ဥဒိ။ ဥဒ္ဒာ-ပေတီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၆။ ဧကောဒိ-လည်းကြည့်။

ဥဒိက္ခတိ (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+အ+တိ] (၁)(က) ကြည့်ရှု၏။ (ခ) လျှစ်လျူရှု၏။ (၂) မျှော်လင့်-စောင့်မျှော်-ဆိုင်းငံ့-တောင့်တ-၏။ (၁) (က) ပလောဘယန္တိ မံ ယဒါ ဥဒိက္ခတိ။ ဇာ၊၂။၄၀။ ဥဒိက္ခတီတိ ဝေရူပေဟိ နေတ္တေဟိ ယသ္မိံ ခဏေ ဩလောကေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၇။(ခ) ဥဒိက္ခသိ (ဇာ၊၂။၃၅၂)တိ အဇ္ဈုပေက္ခသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၉။ (၂) ဥဒိက္ခတိ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈)တိ အပေက္ခတိ ပတ္ထေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၈။ ဝိမတိ၊၁။၃၅။ **ဥဒိက္ခတိ**- ဇာ၊၁။၃၈၃၊၃၈၆။ ဇာ၊၂။၄၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၇၃၊၂၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၃၂၈။မငိ၊၂။၃၉။ **ဥဒိက္ခသိ**-ထေရီ။၄၂၂။ ဇာ၊၂။၁၀၆၊၃၅၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၆။ **ဥဒိက္ခေယျ**-ဇာ၊၂။၂၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၀၀။ **ဥဒိက္ခေသိ**-ဇာ၊၂။၂၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၀၄။ **ဥဒိက္ခိသု** - ဇာ၊၂။၇၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၈။ **ဥဒိက္ခိသံ**-ဝိမာန။၁၁၁။ ထေရ။ ၂၆၉။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၉၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ **ဥဒိက္ခိသာမိ**- မ၊ဋ္ဌ၊၄၊၉၇။

ဥဒိက္ခန (နပ) [ဥ+ဣက္ခ+ယု] မျှော်လင့်-စောင့်မျှော်-တောင့်တ-ခြင်း။ သံဃပဋိမာနနန္တိ ဘိက္ခုသံဃဿ ပဋိမာနနံ ဥဒိက္ခနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၄၉။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈၂။

ဥဒိက္ခန္တ (တိ)[ဥ+ဣက္ခ+အ+အန္တ ။ထိ-ဒ္ဓဥဒိက္ခန္တီ] (၁) ကြည့်ရှုသော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ)ကြည့်ရှုလျက်။ (၂) စောင့်မျှော်-ဆိုင်းငံ့-သော။ (ကြိ၊ဝိ) စောင့်မျှော်လျက်။ (၁) အန္တလိက္ခသ္မိံ ပက္ကာမိ၊

ဗြာဟ္မဏာနံ ဥဒိက္ခတံ။ ဇာ၊၁။၃၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၃။ အာဟာသွန္တံ ဥဒိက္ခန္တော ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ မ၊ဋီ၊ ၂။၃၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။) (၂) ပဋိမာနေန္တော တိ အာဂမေန္တော၊ အာဂမနသ္သ ပတ္ထေန္တော ဥဒိက္ခန္တော တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ (-သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄။) တာနိ အမ္ဟာ ဥဒိက္ခန္တိ၊ သောကံ ပဋိဝိနေသ္သတိ။ ဇာ၊၂။၃၅၃။

ဥဒိက္ခမာန (တိ) [ဥ+ဣက္ခ+အ+မာန] (၁) ကြည့်ရှုသောသူ။(ကြိ၊ဝိ) ကြည့်ရှုလျက်။ (၂) စောင့်မျှော်-ဆိုင်းငံ့-သောသူ။ (ကြိ၊ဝိ) စောင့်မျှော်လျက်။ (၁) အဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ တံ ပုရိသံ ဥဒိက္ခမာနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၆။ (-ဇာ၊၂။၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉၄။) (၂) ကောသမ္ဗိဝါသိနော ----သတ္ထု အာဂမနံ ဥဒိက္ခမာနာ ဒသဗလဿ မဟာသက္ကာရံ သဇ္ဇယိံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၉။)

ဥဒိက္ခသိ (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+အ+သိ] (က) ကြည့်ရှု၏။ (ခ)လျစ်လျူရှု၏။ ဥဒိက္ခတိ (၁)(က)(ခ)-ကြည့်။

ဥဒိက္ခိံသု (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+ဥံ] ကြည့်ရှုကုန်ပြီ။ ဥဒိက္ခတိ (၁)(က)-ကြည့်။

ဥဒိက္ခိတု (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+တု] ကြည့်ရှုတတ်သောသူ။ ပိယစက္ခုနာ ဗဟုဇနံ ဥဒိက္ခိတာ အဟောသိ။ ဒီ၊၃။၁၃၆။

ဥဒိက္ခိသံ (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+သံ။ ဘဝိဿန္တိ သံ ဝိဘတ်ကို အတိတ်၌သက်။ ရူ။၄၇၃-သုတ်ကြည့်။ တနည်း - ဥ+ဣက္ခ+ဣံ။ ဣံ ဝိဘတ်ကို ဣသံ ပြု သ တစ်လုံးကိုချေ။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၃။] ကြည့်ရှုပြီ။ ဥဒိက္ခတိ (၁)(က)-ကြည့်။

ဥဒိက္ခိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+ဿာမိ] စောင့်မျှော်-ဆိုင်း ငံ့-အံ့-လိမ့်မည်။ ဥဒိက္ခတိ (၂)-ကြည့်။

ဥဒိက္ခေယျ (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+ဧယျ] ကြည့်ရှုရာ၏။ ဥဒိက္ခတိ (၁)(က)-ကြည့်။

ဥဒိက္ခေသိ (ကြိ) [ဥ+ဣက္ခ+အ+ယော သိ။ ယော-ကိုချေ။] ကြည့်ရှုပါလော။ ဥဒိက္ခတိ (၁)(က)-ကြည့်။

ဥဒိစ္စ[1] (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဣ+တွာ] အထက်သို့သွား၍၊ ထ၍။ ယော တံ အဒ္ဒသ သစရာ ဥဒိစ္စ။ ဇာ၊ ၁။၂၀၉။ ဥဒိစ္စာတိ ဥဒ္ဓံ ဂန္တွာ၊ ဝမ္မိကဗိလတော ဥဋ္ဌဟိတွာတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၃၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၃၂။

ဥဒိစ္စ[2] (ပု) [ဥဒိတ+ဏျ] (၁) ဥဒိစ္စမည်သူ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော-ထင်ရှား-ကျော်စော-သော၊ သူ။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၂) ဗြဟ္မဇစ္စော ပုရေ အာသိံ၊ ဥဒိစ္စော ဥဘတော အဟု။ ထေရ။၃၃၅။ ဥဒိစ္စော ဥဘတောတိ မာတိတော စ ပိတိတော စ ဥဘတော ဥဒိတော သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၅။

ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏ (ပု) [ဥဒိစ္စ+ဗြာဟ္မဏ] ဥဒိစ္စ ပုဏ္ဏား။(သျှ)။ အညတရဿ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၂၃။(-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၁။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၁။)

ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏကုလ (န) [ဥဒိစ္စ+ဗြာဟ္မဏ ကုလ] ဥဒိစ္စ ပုဏ္ဏားမျိုး။ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏ-ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃၊၃၇၇၊၃၈၃၊၃၉၅၊၄၃၀၊၄၅၇၊၄၇၅။ ဇာ၊

ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၈။

ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏဇစ္စ (တိ) [ဥဒိစ္စ+ဗြာဟ္မဏဇစ္စ] ဥဒိစ္စပုဏ္ဏားဇာတ်ရှိသော၊ သူ။ အာယသ္မာပိ ပုဏ္ဏော ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏဇစ္စော။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ (- ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၂၂၁။)

ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလ (နု) [ဥဒိစ္စ+ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလ] ထင်ရှားကျော်စောသော များသော ဥစ္စာနှစ်ရှိသောပုဏ္ဏားမျိုး။ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလာပဗ္ဗဇိတော သန္နပရိဗ္ဗာဇကော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၅။)

ဥဒိက္ခတိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ+အ+တိ] ကြည့်ရှု၏။ ဥဒိက္ခရေ ဇင်္ဂိလာ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၃။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။ ဥဒိက္ခရေတိ ဥလ္လောကေသုံ၊ ပရိဝါရေသုန္တိ ဝါ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၄။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၆။)

ဥဒိက္ခရေ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ+အန္တိ] ကြည့်ရှုကုန်ပြီ၊ ခြံရံကုန်ပြီ။ ဥဒိက္ခတိ-ကြည့်။

ဥဒိတ[၁] (တိ) [ဥ+ဝဒ+တ] (၁) ပြောဆိုအပ်သော။ (၂) (က) အထက်သို့တက်သော။ (ခ) ဖြစ်သော၊ သူ။ (ဂ) ထင်ရှားကျော်စောသော၊ သူ။ (၁) ဝုတ္တော ဥဒိတမုဂ္ဂတော။ ဓာန်။ ၁၀၇၅။ ဝုတ္တော ဝတ္တာမွေ၊ ဥဂ္ဂတော ဥဒ္ဓံ ဂတော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၁၀၇၅။ (၂) (က) ဥဒိတော အဇ္ဈာကာသေ (အပ၊ ၂။ ၁၁၈။) တိ သကလာကာသေ ဥဒိတော ဥဋ္ဌိတော ပါကဋဘူတော။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ (ခ) ဥ-ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ ဥပ္ပန္နံ ဥဒိတန္တိ- အာဒီသု ဥပ္ပတ္တိံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၉။ ဥဒိစ္စ[၂] -လည်းကြည့်။ (ဂ) အလင်္ကာရတယောဒိတံ။ အလင်္ကာ။ ၂၅၂၊ (-၂၆၇။) အလင်္ကာရတာယ အလင်္ကာရ-သဘာဝေန ဥဒိတံ ပသိဒ္ဓံ ဟောတိ။ အလင်္ကာ၊ ဋီ။ ၂၅၂။ ဥဒိတောတိ သမ္ဗန္ဓော၊ ကိတ္တိတောတိ အတ္ထော။ အလင်္ကာ၊ ဋီ။ ၂၆၇။

ဥဒိတ[၂] (တိ) [ဝဒ+တ။ ဝ ကို ဥ ပြု။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၇၅၅။ ဥဒ+တ] (က) ဆိုအပ်သော။ (ခ) ကျူးရင့်မြွက်ဆို အပ်သော။ (က) ဥဒီရိတဉ္စ ကထိတံ၊ ဂဒိတံ ဘဏိတော'ဒိတာ။ ဓာန်။ ၇၅၅။ (ခ) ဥဒ-မောဒေ ကိဉ္စယဉ္စာတိ ဟိ အက္ခရ-စိန္တကာ ဝဒန္တိ၊ ဥဒဉ္စ ယေဘုယျေန ဝုတ္တံ မမ္မသံဝေဂဝသေန ဥဒိတသာပိ ---ဥဒါနဿ ဥဒါနပါဠိယံ အာဂတတ္တာ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၂၉း

ဥဒိတောဒိတကုလ (နု) [ဥဒိတ+ဥဒိတ+ကုလ] အလွန် ထင်ရှားကျော်စောသော အမျိုး။ ဥဒိတောဒိတကုလေ ဇာတာယ သုဇာတာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၂၂၆။

ဥဒိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥဒိ+ယ+တေ] တုန်လှုပ်-မွှေနှောက်-အပ်၏။ သံသုဋ္ဌု ဥဒိယတိ ခေါဘိယတိ ----အာလုဠိယတီတိ သမုဒ္ဒေါ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။

ဥဒိယျတိ (ကြိ) [ဥ+ဣရ+ယ+တိ] ဖြစ်ပေါ်၏၊ ပေါ် ထွက်၏။ ပဋိဘာနံ ဥဒိယျတိ (ထေရ၊ ၃၇၀)တိ ကထေတုကမျတာယ သတိ ---- ပဋိဘာနံ ဥဋ္ဌဟတိ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၂၈။ (သံ၊ ၁။ ၁၉၁။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၅-တို့တွင် အလးတူ ဂါထာ၌ ပဋိဘာနံ ဥဒီရယိ-ဟုရှိ၏။) ဥဒီရယတိ၊ ဥဒီရယိ-တို့လည်းကြည့်။

ဥဒိဿ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ+တွာ] ရည်ရွယ်၍။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ ဥဒ္ဒိဿ-လည်းကြည့်။

ဥဒိဿကတ (တိ) [ဥဒိဿ+ကတ] ရည်ရွယ်၍ ပြုအပ်သော။ ဥဒ္ဒိကတံ၊ ဥဒိဿကတံ။ နီတိ၊ သုတ္တ၊ နှာ။ ၄၁၉။ ဥဒ္ဒေသန္တိ နိမန္တနံ၊ ဥဒိဿကတန္တိ ကေစိ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၄။

ဥဒီစိ(တိ) [(၁)ဥ+အစိ+အ+ဤ။ (၂) ဥဒ+အစိ+အ+ဤ] မြောက်အရပ်။ ပါစီ ပတီစျုဒီစိတ္ထီ။

ပုဗ္ဗပစ္စိမဥတ္တရာ။ဓာန်။၂၉။ ဥဒ္ဒံ အနုတိ ရဝိ ယဿံ သာ ဥဒီစီ၊ ယဿံ ဝါ သိတဝိယောဂံ ဒတ္တာအနုတိ၊ သာ ဥဒီစီ၊ ဝိယောဂတ္တဝါစကော ဟေတ္ထ ဥကာရော၊ဒသဒ္ဒေါ ဒါနတ္တော။ ဥဒဒ္ဒတိ သီတဝိယောဂဒါနတ္တမာပဇ္ဇတေတိ ဥဒီစီ။ ဓာန်၊ ဋီ။၂၉။

ဥဒီရဏ (ထီ၊နု) [ဥ+ဤရ+ယု] (က) ရွတ်ဆို အပ်သော စကားသံ။ (ခ) ရွတ်ဆိုခြင်း။ (က) ဝါစာ ဂိရာ ဗျပ္ပထော ဥဒီရဏံ ယောသော။ အဘိ၊ဓ။၁၆၈။ ဥဒီရိယတီတိ ဥဒီရဏံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ (–စူဠနိ။၂၀၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။) ဥဒီရဏာ စေ သံဂတ္ဂါ။ ဇာ၊၂။၄၈။ ဥဒီရဏာတိ ကထာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၅၀။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။) (ခ) တဿ အဘိလာပေ ဘာသနေ ဥဒီရဏေ တံ လပိတံ ဘာသိတံ ဥဒီရိတံ သဘာဝ-နိရုတ္တိသဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ရ၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉ရ။

ဥဒီရယတိ (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+တိ] (၁)(က) ပြောဆို- ဟောမြွက်-၏။ (ခ)အသံမည်-အသံထွက်-၏။ (၂) ပေါ်ထွက်၏။ (၃) မြွက်ဆိုအပ်၏။ (၁)(က) ဥဒီရယေ (မ၊၂။၄၁၁။)တိ ဘဏတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ ကလဟံ ဥဒီရယိ (ဇာ၊၂။၁၀၂)တိ ဣဒံ နာနာဂါဟံ ဝိဂ္ဂဟံ ကထေသိ ဝဒေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၀။ (ခ) ဥဒီရယန္တူ (ဇာ၊၂။၁၅၄။)တိ သဒ္ဒံ မုဉ္စန္တု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၆။ (၂) ပဋိဘာနံ ဥဒီရယိ (သံ၊၁။၁၉၁။)တိ သမုဒ္ဒတော ဦမိယော ဝိယ အနန္တံ ပဋိဘာနံ ဥဋ္ဌဟတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ (၃) ဥဒီရယိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅)တိ ဥစ္စာရယိ၊ဝုစ္စတိ ဝါ။ ကမ္မဝစ္စာနေတံ ကိရိယာပဒံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၆၀။(–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၄။ မ၊ဋီ၊၁။၅၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁။) ဥဒီရယေ (တိ ကို ပြေ)–မ၊၂။၄၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ **ဥဒီရယန္တိ**– အဘိ၊က။၄၀၂။ **ဥဒီရယန္တု**– ဇာ၊၂။၁၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၆။ **ဥဒီရယေ**–ဓမ္မ။ရ၂။ သုတ္တနိ။၃ရရ။ ဇာ၊၁။၁ရ၈။ ဇာ၊၂။၁၀၂၊၂၉၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၉၉။ **ဥဒီရယိ**–သံ၊၁။၁၉၁။ အပ၊၁။၁၆၃။ ဇာ၊၂။၁၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၆၀။ မ၊ဋီ၊၁။၅၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁။ **ဥဒီရယုံ**– စရိယာ။ ၃၄၉။ **ဥဒီရယိံ**– အပ၊၁။၈၈၊၂၉၁၊၃၀၀၊၃၀၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။

ဥဒီရယန္တ (တိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+အန္တ] ပြောဆို–ဟောမြွက်–သော၊သူ။ ဓမ္မမုဒီရယန္တာ (ဣတိဝုတ်။၂၄၉) တိ စတုသစ္စဓမ္မံ ကထေန္တာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၃။ (–အပ၊၁။၂၈၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။)

ဥဒီရယန္တု (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+အန္တု] အသံမည်–အသံထွက်–စေကုန်လော။ ဥဒီရယတိ-ကြည့်။

ဥဒီရယိံ (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+ဣံ] ပြောဆိုပြီ။ ဥဒီရယတိ-ကြည့်။

ဥဒီရယိ (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+ဤ] (၁) ပေါ်ထွက်၏။ (၂)မြွက်ဆိုအပ်၏။ (ဤ(၂) အနက်၌ ကံအနက် အတွင်းငုပ်သော ကြိယာ ပုဒ်ဟု သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၆၀–၌မိန့်ဆို၏။) ဥဒီရ-ယတိ-ကြည့်။

ဥဒီရယေ[1] (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+တိ။တိ ကို ဧ ပြု] ပြောဆို၏။ ဥဒီရယတိ-ကြည့်။

ဥဒီရယေ[2] (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏယ+ယျ] ပြောဆိုရာ၏။ ဥဒီရယတိ-ကြည့်။

ဥဒီရိတ (တိ) [ဥ+ဤရ+တ] (က) ပြောဆိုအပ်သော။ (ခ) ပြောဆိုသော၊သူ။ (ဂ) ဖြစ်ပေါ်သော၊ထသော။ (က) ဥဒီရိတဠ ကထိတံ။ ဓာန်။ရ၅၅။ ဥဒီရိတံ(ဥဒါန။၁၃၁) ဘာသိတံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၈။ (–အပ၊၁။၅၃။ အပ၊၂။၆၉။ ဇာ၊

၁။၁၆၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၀။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၈။ (ခ) သာ ကောသိယေနာနုမတာ ဇုတိမတာ၊ ဥဒီရိတာ ဝဏ္ဏမဒေန မတ္တာ။ ဇာ၊ ၂။၁၁၀။ ဥဒီရိတာတိ တိဒသပုရံ ဂန္တွာ သက္ကဿ သန္တိကေ အယံ သုဇာတိ ဥဒီရယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၅။ (ဂ) ခေမံ ယဟိံ တတ္ထ အရီ ဥဒီရိတော(ဇာ၊၁။၃၁။)တိ ယသ္မိံ ဥဒကပိဋ္ဌေ ခေမဘာဝေါ နိဗ္ဘယဘာဝေါ ၊ တသ္မိံ အတ္တပစ္စတ္ထိကော သပတ္တော ဥဋ္ဌိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၉၇။

ဥဒီရိယတိ (ကမ္မုကြိ) [ဥ+ဤရ+ယ+တေ] ပြော ဆို- မြွက်ဆို-အပ်၏။ ဥဒီရဏ(က)- ကြည့်။

ဥဒီရေတိ (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏေ+တိ] ပြောဆို- မြွက်ဆို-၏။ ဥဒီရေသိ(ဇာ၊၂။၉၂)တိ --- ပလပသီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၀။ **ဥဒီရေတိ**- ဇာ၊၁၊၃၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၈၂။ **ဥဒီရေသိ**- အပ၊၂။၁၁၆။ ဇာ၊၂။၉၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၀။

ဥဒီရေသိ (ကြိ) [ဥ+ဤရ+ဏေ+ဤ] ပြောဆို- မြွက်ဆို-ပြီ။ ဥဒီရေတိ-ကြည့်။

ဥဒုက္ခလ (န) (၁) [(၁) ဥဒ္ဓံ+ခ။ ဥဒ္ဓံ ကို ဥဒု, ခ-ကို ခလ ပြု ဒွေဘော်ပြု၊ ဥဒ္ဓံ ခမဿ ဥဒုက္ခလံ ။မောဂ်၊၁။၄၇။မောဂ်၊ပဉ္စိကာနှင့်သျှ၊ ၁။၄၇-တို့လည်းကြည့်။ (၂) ဥဒ္ဓ+မုခ+အလ။ ခ နှင့် မ ကိုချေ၊ ဥ နောင် အက လာ။ခ နောင် အလ ပစ္စည်းသက်။ ဥဒ္ဓံ မုခ- မဿာတိဥဒုက္ခလံ။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၃၉။ (ဥဒူခလ, ဥလူခလ-သံ။)] ဆုံ (စပါး, ငရုတ်သီး စသည်တို့ကို ထည့်၍ ထောင်းရာ ဖြစ်သော ဆုံ။) (က) ဆုံငယ်၊ပုရစ်တွင်း၊ဆုံနှင့် တူသောတွင်းငယ်။ (တိုင်စသည် စိုက်ထူရန် တွင်းထားသော အပေါက်။) ဥဒုက္ခလေ ကောဋ္ဋေတွာ ကောဋ္ဋေတွာ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ ၁။၇။ (က) ဟေဋ္ဌာ ဥဒုက္ခလေ ဥပရိ ဥတ္တရပါသကေ စ ပဝေသေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၄။ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၈၈။)ဥဒုက္ခလန္တိ ခုဒ္ဒကာဝါဋံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၇၁။ ဥဒုက္ခလန္တိ ဥဒုက္ခလာဝါဋသဒိသ- ခုဒ္ဒကာဝါဋံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၄။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊၁။၃၀၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၉။)

ဥဒုက္ခလက (န) [ဥဒုက္ခလ+က] ဆုံငယ်။ ယထာ ဝနုကီဟိ ပါသာဏဥဒုက္ခလကေသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၀။

ဥဒုက္ခလကိစ္စ (န) [ဥဒုက္ခလ+ကိစ္စ] ဆုံငယ် ၏-အမှု-ကိစ္စ-အလုပ်။ ဟေဋ္ဌိမဒန္တာ ဥဒုက္ခလကိစ္စံ သာဓေန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၉။ အန္တော ကတ္ဝာ ပတိဋ္ဌာပနံ ဥဒုက္ခလကိစ္စံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၀၃။

ဥဒုက္ခလကိစ္စသာဓန (န) [ဥဒုက္ခလကိစ္စ+ သာဓန] ဆုံငယ်၏-အမှု-ကိစ္စ-အလုပ်-ကို ပြီး စေခြင်း။ဟေဋ္ဌာဒန္တာနံ ဥဒုက္ခလကိစ္စသာဓနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။)

ဥဒုက္ခလဋ္ဌ (ပု) [ဥဒုက္ခလ+အဋ္ဌ] ဆုံဟူသောအကျိုး။ ဥဒုက္ခလဘတ္တိက-ကြည့်။

ဥဒုက္ခလပါသရဟိတ (တိ) [ဥဒုက္ခလပါသ +ရဟိတ] ဆုံငယ်,ကွင်းတို့မှ ကင်းသော။ ကဝါဋဿ ဥဒုက္ခလပါသရဟိတတာယ ဧကေန သံဝရိတုံ ---ယောဇေန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၀။

ဥဒုက္ခလပါသာဏ (ပု) [ဥဒုက္ခလ+ပါသာဏ] တွင်းငယ်-အခေါင်းအပေါက်-ပါရှိသော ကျောက်တုံး။ ဥဒုက္ခလပါသာဏာနံ ဥပရိ ထမ္ဘေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉။

ဥဒုက္ခလဘတ္တိက (ထီ၊န) [ဥဒုက္ခလ+ဘတ္တိက]

ဆုံငယ်ပြုလုပ်ရန် ဆောင်ယူထားသော သစ်ဘက္ကာ၊ ဆုံဘက္ကာ အဆောက်အဦ။ ဥဒုက္ခလဘဏ္ဍိက(ဝိ၊၁။၁၀၁)နှို့ ဥဒုက္ခလတ္တာယ အာနီတံ ဒါရုဘဏ္ဍံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၂။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၃၃။

ဥဒုက္ခလယန္တက (န) [ဥဒုက္ခလ+ယန္တက] ဆုံယန္တရား။ ဥဒုက္ခလယန္တကေန ရုက္ခံ ပဝေဌေတွာ နိဟရိတဗ္ဗော ဟောတိ။ ဝိ၃၊၂။ရ၁။

ဥဒုက္ခလဝတ္တ (န) [ဥဒုက္ခလ+ဝတ္တ] ဆုံ-ဆုံဘက္ကာနှင့် စပ်သော-ဝတ္တ-အကြောင်းအရာ။ ဥဒုက္ခလဝတ္တံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဝိ၃၊၂။၆၁။

ဥဒုက္ခလသဒ္ဒ (ပု) [ဥဒုက္ခလ+သဒ္ဒ] ဆုံ၏အသံ၊ ဆုံသံ။ အယောသိ ခေါ ဘဂဝါ ဥဒုက္ခလသဒ္ဒံ ။ဝိ၊၁။ရ။ (-ဝိ၃၊၁။၁၃၈။)

ဥဒုက္ခလသာလာ (ထီ) [ဥဒုက္ခလ+သာလာ] ဆုံထား ရာဖြစ်သော-ဆုံရှိသော-ဇရပ်၊ ဆုံတဲ။ ဥဒုက္ခလသာလံ ပဝေသေတွာ သုပ္ပမုသလာဒီနိ ဒါပေသိ။ ဓမ္မ၃၊၁။၃၆၁။

ဥဒုက္ခလာဝါဋ (ပု) [ဥဒုက္ခလ+အာဝါဋ] ဆုံငယ်တွင်း။ ဥဒုက္ခလ(က)-ကြည့်။

ဥဒုက္ခလိက (တိ) [ဥဒုက္ခလ+ဣက] (၁) ဆုံဖြင့်ထောင်း၍ စားသောသူ။ (ထီ) (၂) ဆုံငယ်ပုရစ်တွင်း၊တွင်းငယ်။ (၁) အဂ္ဂိပါကိ အနဂ္ဂိ စ၊ ဒန္တော'ဒုက္ခလိကာပိ စ။ အပ၊၁။၂၀။ ကေစေ့ ဥဒုက္ခလိကာ ဥဒုက္ခလေဟိ ကောဋ္ဋေတွာ ခါဒန္တိ။ အပ၃၊၁။၂၄၅။ (ထီ)(၂) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကဝါဋံ ပိဋ္ဌသံဃာဋံ ဥဒုက္ခလိကံ ဥတ္တရပါသကံ။ ဝိ၄။၂၅၇။(-၂၉၂။)

ဥဒုစိတ (တိ) [ဥ+ဥစိတ] အထက်၌ ဆည်းပူးအပ်-အဆင့်ဆင့်ဆည်းပူးအပ်-တိုးပွားစေအပ်-သော။ ဣမေဟိ သောဠသဟိ အာကာရေဟိ ဥဒုစိတံ စိတ္တံ သမုဒုစိတံ စိတ္တံ ကေတွာ သန္တိဋ္ဌတိ။ ပဋိသံ။၁၆၂။ ဥဒုစိတံ စိတ္တံ သမုဒုစိတန္တိ ဥပစာရဘူမိယံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓံ ဥစိတံ သမ္မာ ဥဒ္ဓံ ဥစိတံ ၊ ဥပရူပရိကတ-ပရိစယံ သမ္မာ ဥပရူပရိကတပရိစယန္တိ အတ္ထော။ ဥဒုစိတံ စိတ္တံ သမုဒုစိတန္တိပိ ပါဌော၊ ဥပရိဘာဝါယ ဇိတံ ဥပရိဘာဝကရဏေဟိ ဝါ ဉာဏေဟိ ဇိတံ ဥဒုဇိတံ----ဣမသ္မိံ ပါဌေ ဥ ,ဒု ဣတိ ဒွေ ဒွေ ဥပသဂ္ဂါ ဟောန္တိ။ ဥဂ္ဂုဇိတံ စိတ္တံ သမ္မာဂုဇိတန္တိပိ ပါဌော။ တွောပိ ဇိတတ္ထော ယေဝ။ ဥဂ္ဂု အဂုတိ ဣဒံ ပန နိပါတမတ္တမေဝါတိ ဝဒန္တိ။ ပဋိသံ၃၊၂။ရ၁။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒုဇိတ (တိ) [(၁) ဥ+ဒု+ဇိ+တ။ (၂) ဥဒု+ဇိ+တ] (၁) အထက်၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ-အထက်၌ ဖြစ်ခြင်းကိုပြုတတ်သောဉာဏ်တို့ဖြင့်-အောင် အပ်သော။ (၂) အောင်မြင်အပ်-ငြိမ်းခြောက် အပ်-သော။ (၁)အထက်ပုဒ်ကြည့်။ (၂) ဆသု ဖဿာယတနေသု စိတ္တံ ဥဒုဇိတံ ဟောတိ သုဥဒုဇိတံ။ သံ၊၂။၄၀၀။ ဥဒုဇိတန္တိ တဇ္ဇိတံ-----ဥဒု, သုဒူတိ ဣဒံ ပန နိပါတ-မတ္တမေဝ။ သံ၃၊၃။၁၀၇။ သုတဇ္ဇိတ(သံ၄၊၂။၃၄၆) နှင့်ယှဉ်ကြည့်။

ဥဒုမ္ဗရံ (ပု၊န) [ဥ+ဒုမ္ဗီ+အရ။ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၊ ဗ တစ်လုံး ချေ။ ဓာန်ဋီ။၅၅၁။ (၂) ဥ+ဒု+ဝရ+ အ။ ဝိ၊ဝိ၊ဓာန်] (၁) ရေသဖန်းပင်။ (န)(၂) ရေသဖန်းသီး။(ဓာန်။၅၄၆-ကြည့်။) (၁) ကောဏာဂမနော ဘိက္ခဝေ ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဥဒုမ္ဗရဿ မူလေ အဘိ-သမ္ဗုဒ္ဓေါ။ ဒီ၊၂။၃။ ဝရံ မယှံ ဥဒုမ္ဗရော(ဇာ၊ ၁။၅၅)တိ မယှံ အယမေဝ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခော ဝရံ။ ဇာ၃၊၂။၁၃၆။ (- အပ၊၁။၂၆ရ။ အပ၃၊ ၂။၁၉၂။) (န)(၂) ဥဒုမ္ဗရာ စိ'မေ ပက္ကာ။ ဇာ၊၁။၉၀။ ဥဒုမ္ဗရာဒီနိ ရုက္ခဖလာနိ ခါဒိတွာ။ ဇာ၃၊၂။၄၀၃။ (-ဇာ၊၁။၃၅၉။ အံ၃၊၃။၂၉၉။)

ဥဒုမ္ဗရ၂ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်။ ဥဒုမ္ဗရ+က ?] ဥဒုမ္ဗရ မည်သောမြို့။ အာယသ္မာ ရေဝတော ကဏ္ဍကုဇ္ဇာ ဥဒုမ္ဗရံ အဂမာသိ။ ဝိ၄။၄၉၇-၈။

ဥဒုမ္ဗရက (န) [ဥဒုမ္ဗရ+က] ရေသဖန်းပင်။ ဥဒုမ္ဗရကာ ဗဟဝေါ။ အပ၁။၄၀၆။

ဥဒုမ္ဗရကဋ္ဌ (န) [ဥဒုမ္ဗရ+ကဋ္ဌ] ရေသဖန်းသားထင်း။ ပုရိသော သုက္ခံ ဥဒုမ္ဗရကဋ္ဌံ အာဒါယ အဂ္ဂိံ အဘိနိမ္မန္တေယျ။ မ၂။၃၃၁။ (-မဋ္ဌ၂။၁၈၈။ မဋီ၂။၂၁၂။)

ဥဒုမ္ဗရခန္ဓ (ပု) [ဥဒုမ္ဗရ+ခန္ဓ] ရေသဖန်းပင်၏ ပင်စည်။ ဝနုကိ သူကရံ ဥဒုမ္ဗရခန္ဓေယေဝ နိသီဒါပေတွာ။ ဇာဋ္ဌ၂။၃၆၇။

ဥဒုမ္ဗရခါဒကာ (ပု၊န) [ဥဒုမ္ဗရ+ခါဒက] ရေသဖန်းသစ်ငုတ်။ ဥဒုမ္ဗရခါဒကမတ္ထက-ကြည့်။

ဥဒုမ္ဗရခါဒကက (ပု၊န) [ဥဒုမ္ဗရ+ခါဒကက] ရေသဖန်းသစ်ငုတ်။ ဥဒုမ္ဗရခါဒကမတ္ထကေ နိသီဒိ။ ဇာဋ္ဌ၁။၄၆၇။

ဥဒုမ္ဗရခါဒကမတ္ထက (န) [ဥဒုမ္ဗရခါဒက+မတ္ထက] ရေသဖန်း သစ်ငုတ်၏အထက်၊ ရေသဖန်းသစ်ငုတ်ထိပ်။ ဥဒုမ္ဗရခါဒကမတ္ထကေ နိသီဒတိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၁။၁၈၀။

ဥဒုမ္ဗရခါဒီ(တိ) [ဥဒုမ္ဗရ+ခါဒ+ဏီ] ရေသဖန်းသီးကိုစားသော၊သူ။ ဥဒုမ္ဗရခါဒီဝါယံ ကုလပုတ္တော ဘောဂေ ခါဒတိ။ အံ၃။၁၀၉၊၁၄၂။ (-အံဋ္ဌ၊ ၃။၂၃၉။)

ဥဒုမ္ဗရဇာတက (န) [ဥဒုမ္ဗရ+ဇာတက] ဥဒုမ္ဗရဇာတ် ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်။ ၅-ဝဂ်၊၂၉၈-ဇာတ်။ ဇာ၁။၉၀-၉၁။ ဇာဋ္ဌ၂။ ၄၀၂-၄။

ဥဒုမ္ဗရဒဏ္ဍ (ပု) [ဥဒုမ္ဗရ+ဒဏ္ဍ] ရေသဖန်းသား တောင်ဝှေး။ ရေသဖန်းသားတုတ်။ မာရော ပါပိမာ ----ဥဒုမ္ဗရဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ။ သံ၊ ၁။၁၁၈-၉။ (-သံဋ္ဌ၁။၁၆၇။ သံဋီ၁၊၂၁၅။)

ဥဒုမ္ဗရဒါရု (န) [ဥဒုမ္ဗရ+ဒါရု] ရေသဖန်းသား။ ဒွေ ပိတာပုတ္တာ နဠေဟိ စ ဥဒုမ္ဗရဒါရူဟိ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဝသနပဏ္ဏသာလံ ကရိံသု။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၂။၃၀၁။

ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ (ထီ) [ဥဒုမ္ဗရ+ဒေဝီ] ဥဒုမ္ဗရဒေဝီမည်သောမိန်းမ၊ ဥဒုမ္ဗရာမိဖုရား။ တက္ကသိုလ်ပြည် ဒိသာပါမောက္ခဆရာကြီး၏ သမီးဖြစ်သည်။ ဆရာကြီးက တပည့်ကြီးဖြစ်သူ ပိင်္ဂုတ္တရလုလင်အား မိမိသမီးကို ပေးလိုက်ရာ ပိင်္ဂုတ္တရက မနှစ်သက်သော်လည်း ဆရာ့စကားကို မပယ်ရှားလို၍ လက်ခံလိုက်၏၊ ဆရာကြီး၏ ဘုန်းကြက်သရေရှိသော သမီးနှင့် ယုတ်ညံ့သော ပိင်္ဂုတ္တရလုလင်တို့သည် အတူ မအိပ်စက်ခဲ့ရပေ၊ ပိင်္ဂုတ္တရလုလင်၏ ရပ်ရွာဒေသသို့ ပြန်ကြသောခါ လမ်းခရီး၌ ပိင်္ဂုတ္တရလုလင်က ရေသဖန်းပင်သို့တက်၍ သဖန်းသီးစားလေသော် ဆရာကြီးသမီးကလည်း စားလိုသဖြင့် သဖန်းပင်ပေါ်သို့ တက်ရောက်ချိန်၌ ပိင်္ဂုတ္တရလုလင်သည် သဖန်းပင်ပေါ်မှ အမြန်ဆင်းလာပြီး ဆရာကြီးသမီး ပြန်ဆင်းမလာနိုင်အောင် သဖန်းပင်ကို ဆူးခက်တို့ဖြင့် ကာရံလျက် ထွက်ပြေးလေ၏၊ ဝေဒေဟ (ဝိဒေဟရာဇ်)မင်းသည် ဥယျာဉ်ကစားရာမှ မြို့သို့အပြန်တွင် သဖန်းပင်ပေါ်ရှိ ထိုမိန်းမကို မြင်လေရာ တပ်မက်သောစိတ်ဖြစ်၍ ကောက်ယူသိမ်းပိုက်ကာ မိဖုရားကြီးအရာ တင်မြှောက်ထားလေ၏၊ ရေသဖန်းပင်ပေါ်မှ ရသောကြောင့် ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ-ဟု အမည်တွင်သည်။ ဥဒုမ္ဗရဒေဝီသည် မိမိကို စွန့်ပစ်ထွက်ပြေးသွားသော ပိင်္ဂုတ္တရလုလင်ကို မြင်၍ ပြုံးမိသည့်အတွက် ဘုရင်အမျက်ထွက်၍

သတ်မည် ပြုရာတွင် မဟောသဓပညာရှိက လျှောက်ထားသဖြင့် အသက်ချမ်းသာရာ ရခဲ့၏။ ထို့ကြောင့် မဟောသဓ ပညာရှိအား မိမိ၏ မောင်ငယ်အရာ၌ ထားလိုကြောင်း ဘုရင့်ထံ ပန်ကြားကာ မောင်ငယ်အရာ၌ ထားခဲ့လေသည်။ ဇာ၊၄၊၆။၁၈၆-၇။ မဟောသဓပညာရှိ၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာတို့ကို ဥဒုမ္ဗရဒေဝီမိဖုရားက စီမံခန့်ခွဲပေးသည်။ ဥဒုမ္ဗရဒေဝီမိဖုရားသည်ပင် မဟောသဓ ပညာရှိအတွက် ထိမ်းမြားမင်္ဂလာ ပြုသင့်ပြီ ဖြစ်ကြောင်း မင်းကြီးအားသံတော်ဦးတင်၏။ ထိုအကြောင်းကို မဟောသဓအား ပြောကြား ရာ မဟောသဓသည် ဇနီးလောင်း ရှာရန် ထွက်ခဲ့ရပေသည်။ ဇာ၊၄၊၆။၂၀၄။ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခ လဒ္ဓတ္တာ ဥဒုမ္ဗရဒေဝီတွေဝသာ နာမံ သဉ္ဇာနိံသု။ ဇာ၊၄၊၆။၁၈၇။ ဥဒုမ္ဗရာ-လည်း ကြည့်။

ဥဒုမ္ဗရပဒရ (ပု) [ဥဒုမ္ဗရ+ပဒရ] ရေသဖန်းသား-ပျဉ်ချပ်-ပျဉ်ပြား။ ဝိဒတ္ထိ ဗဟလံ ဥဒုမ္ဗရပဒရမ္ဘိ ----ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထော။ အံ၊ ၄၊၂။၂၄၂။ (-ဇာ၊၄၊၂။၈၃။ ဇာ၊၄၊၅။၁၃၈။)

ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖ (နု) [ဥဒုမ္ဗရ+ပုပ္ဖ] ရေသဖန်းပွင့်။ ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖံ နာမ ဗြာဟ္မဏ လောကေ နကေနစိ ပရိဘုတ္တပုဗ္ဗံ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၇။ (-ထေရ၊၄၊၁။၃၇၆။ နီတိ၊သုတ္တ။၅၄၉။ ရှင်း၊ နှာ။၁၉၈။)

ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖသဒိသ (တိ) [ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖ+သဒိသ] ရေသဖန်းပွင့်နှင့်တူသော။ ဥဒုမ္ဗရပုပ္ဖသဒိသာ ဒုလ္လဘဒဿနာ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော။ ထေရ၊၄၊ ၁။၃၇၆။

ဥဒုမ္ဗရဖလ (နု) [ဥဒုမ္ဗရ+ဖလ] ရေသဖန်းသီး။ ဥဒုမ္ဗရဖလံ ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ'ဒါသ'ဟံ။ အပ၊ ၁။၃၄၂။

ဥဒုမ္ဗရဖလက (နု) [ဥဒုမ္ဗရ+ဖလက] ရေသဖန်းသား ပျဉ်ချပ်။ ဝိဒတ္ထိ ဗဟလံ ဥဒုမ္ဗရဖလကံ---ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတိ။အံ၊၄၊ ၂။၁၂၇-၈။ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၂၆။

ဥဒုမ္ဗရဖလဒါယက (ပု) [ဥဒုမ္ဗရဖလ+ဒါယက] ရေသဖန်းသီးကို ပေးလှူသောသူ။ အာယသ္မာ ဥဒုမ္ဗရဖလဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၄၂။

ဥဒုမ္ဗရဖလပ္ပမာဏ (တိ) [ဥဒုမ္ဗရဖလ+ပမာဏ] ရေသဖန်းသီး အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ပမာဏ-တော ပန ဥဒုမ္ဗရဖလပ္ပမာဏံ။ သီဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၂၃။

ဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏ (တိ) [ဥဒုမ္ဗရဖလ+ဝဏ္ဏ] ရေသဖန်း သီးအဆင်းရှိသော။ တံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ နာတိပက္ကဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏံ။ အဘိ၊၄၊ ၂။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၉။

ဥဒုမ္ဗရဗောဓိ (ထီ၊ပု) [ဥဒုမ္ဗရ+ဗောဓိ] ရေသဖန်းဗောဓိပင်။ ကောနာဂမနဿ ဘဂဝ-တော ဥဒုမ္ဗရဗောဓိ။ ဝိ၊၄၊၁။၇၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။၃၀၂။)

ဥဒုမ္ဗရဘဒ္ဒပီဌ(နု) [ဥဒုမ္ဗရ+ဘဒ္ဒပီဌ] ရေသဖန်းသား ဖြင့်ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမြတ်သော -အင်းပျဉ်-ထိုင်ခုံ-ကုလားထိုင်။ ရာဇာနော ဥဒုမ္ဗရဘဒ္ဒပီဌေ နိသီဒါပေတွာ ။ဇာ၊၄၊၂။၃၆၇။ (-ဇာ၊၄၊၄။၃၄၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၅။)

ဥဒုမ္ဗရဘိတ္တိပါဒ (တိ) [ဥဒုမ္ဗရ+ဘိတ္တိပါဒ] ရေသဖန်းသားဟူသော နံရံအခြေရှိသော။ ဥဒုမ္ဗရဘိတ္တိပါဒံ နဠဘိတ္တိကံ ပဏ္ဏသာလံ ကတွာ။ ဇာ၊၄၊၄။၃၁၈။

ဥဒုမ္ဗရမူလ (နု) [ဥဒုမ္ဗရ+မူလ] ရေသဖန်းပင်၏ အနီး၊ ရေသဖန်းပင်ရင်း။ တေသု ဥဒုမ္ဗရမူလသ္မိံ၊ သုကရာ သုသမာဂတာ။ ဇာ၊

၁။၂၉၈။ ဥဒုမ္ဗရမူလသ္မိံ ဥဒုမ္ဗရဿ မူလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။)

ဥဒုမ္ဗရရုက္ခ (ပု) [ဥဒုမ္ဗရ+ရုက္ခ] ရေသဖန်းပင်။ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခော ဗောဓိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ။၂၃၉။)

ဥဒုမ္ဗရရုက္ခမူလ (န) [ဥဒုမ္ဗရရုက္ခ+မူလ] ရေသဖန်းပင်၏ အနီး၊ ရေသဖန်းပင်ရင်း။ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခမူလေ ရုက္ခဋ္ဌာယာယ ဝသန္တဿ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။

ဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဍ (တိ) [ဥဒုမ္ဗရ+ဝဏ္ဍ] ရေသဖန်းသီး အဆင်းရှိသော။ ပပ္ဖါသံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ နာတိပရိပက္ကဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဍံ ။ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၄။ ဥဒုမ္ဗ-ရဖလဝဏ္ဏ-လည်းကြည့်။

ဥဒုမ္ဗရဝန (န) [ဥဒုမ္ဗရ+ဝန] ရေသဖန်းတော။ ကေသ္မိံ ဥဒုမ္ဗရဝနေ အနေကသဟဿာ သုဝါ ဝသိံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆ရ။)

ဥဒုမ္ဗရသဏ္ဌာန (တိ) [ဥဒုမ္ဗရ+သဏ္ဌာန] ရေသဖန်းသီး ပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော။ အက္ခိကူပမံသံ အဒ္ဓပက္ကဥဒုမ္ဗရသဏ္ဌာနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၆။

ဥဒုမ္ဗရသာခါ (ထီ) [ဥဒုမ္ဗရ+သာခါ] ရေသဖန်းပင်၏ အခက်။ ရေသဖန်းခက်။ ကောဿာ ဥဒုမ္ဗရသာခါယ နိသီဒိတွာ ။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၄။

ဥဒုမ္ဗရာ (ထီ) [ဥဒုမ္ဗရ+ဏ+အာ(ဣတ္ထိဇောတက)] ဥဒုမ္ဗရာမည်သောမိဖုရား။ (မဟောသဓဇာတ်မှ ဝိဒေဟရာဇ်မင်း၏မိဖုရား၊ ထိုမိဖုရားသည် ယခုမြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တော်၌ မင်္ဂလိကာမည်သော မိန်းမဖြစ်လာ၏။) ဥဒုမ္ဗရာ မင်္ဂလိကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၃၂။ ဥဒုမ္ဗရဒေဝီ-လည်းကြည့်။

ဥဒုမ္ဗရိကသုတ္တ (န) [ဥဒုမ္ဗရိကာ+သုတ္တ] ဥဒုမ္ဗရိက-သုတ်၊ ဥဒုမ္ဗရိကာ မိဖုရား၏ အရံ၌ နေသော နိဂြောဓပရိဗိုဇ်ထံသို့ ကြွရောက်၍ ဟောကြားသောသုတ် ဖြစ်သောကြောင့် ဥဒုမ္ဗရိကသုတ်ဟု ခေါ်သည်။) ဒီဃနိကာယ ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၂-သုတ်။ ဒီ၊၃။၃၀-၄ရ။

ဥဒုမ္ဗရိကာ[1] (ထီ) [(ယာဒိစ္ဆကနာမ်)] ဥဒုမ္ဗရိကာ မည်သောမိဖုရား။ နိဂြောဓော ပရိဗ္ဗာဇကော ဥဒုမ္ဗရိကာယံ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေ ပဋိဝသတိ။ ဒီ၊၃။ ၃၀။ ဥဒုမ္ဗရိကာယ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေတိ ဥဒုမ္ဗရိကာယ ဒေဝိယာ သန္တကေ ပရိဗ္ဗာဇ-ကာရာမေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ ဥဒုမ္ဗရိကာယာတိ သမ္ဗန္ဓေ သာမိဝစနန္တိ အာဟ ဥဒုမ္ဗရိကာယ ဒေဝိယာ သန္တကေ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေတိ။ ဥဒုမ္ဗရိကာယန္တိ ဝါ ပါဌော၊ တထာ သတိ အဓိကရဏေ ဇေတံ ဘုမ္မံ၊ အယဥ္စေတ္ထ အတ္ထော၊ ဥဒုမ္ဗရိကာယ ရညော ဒေဝိယာ နိဗ္ဗတ္တိတော အာရာမော ဥဒုမ္ဗရိကာ၊ တဿံ ဥဒုမ္ဗရိကာယံ။ ------ဝရဏာဒိပါဌေဝသေန စေတ္ထ နိဗ္ဗတ္တတ္ထဇောတကော သဒ္ဒေါ အဒဿနံ။ ဒီ၊ ဋီ၊၃။၁၄။(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၉၈။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒုမ္ဗရိကာ[2] (ထီ) [ဥဒုမ္ဗရိကာ+ဏ(=အဏ်)။ ဏပစ္စည်းကိုချေ၊ ပစ္စည်းကျေလျှင် မိမိပကတိပုဒ်၏ လိင်ကဲ့သို့ ဥဒုမ္ဗရိကာ ဟု (ထီ)လိင်ရှိရသည်။ အမ္ဗလဋ္ဌိကာ, အမ္ဗသဏ္ဍာတို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] ဥဒုမ္ဗရိကာမိဖုရားသည် ဆောက်လုပ်စေအပ်သော အရံ၊ ဥဒုမ္ဗရိကာမည်သော အရံ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒေတိ (ကြိ)[ဥ+ဣ+အ+တိ] (၁) အထက်သို့ တက်၏၊ ထွက်ပေါ်၏။ (၂) ဖြစ်၏။ (၃) တိုးပွား၏။ (၁) ဥဒေတယံ စက္ခုမာ။ ဇာ၊ ၁။၃၈၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၉။ ဥဒေတီတိ ပါစီနလောက-

ဓာတုတော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဠ၊၂။၃၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၆၉။ (၂) ဧကော ဥဒေတိတိ ဧကောဒိ။ ဝိ၊ဋ၊၁။၁၁၈။ အဘိ၊ဋ၊၁၊၂၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၁။ (၃) သေဋ္ဌမုပနပ် (မုပဂမ်။ဇာ။) ဥဒေတိ ခိပ္ပံ။ အံ၊ ၁။၁၂၃။ ဇာ၊၁။၁၅၇။ ဥဒေတိ ခိပ္ပန္တိ ခိပ္ပမေဝ ဝဍ္ဍတိ။ အံ၊ဋ၊၂။၉၄။ ဥဒေတိ ခိပ္ပန္တိ သီဃမေဝ သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ဥဒေတိ၊ ဝုဒ္ဓိံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ၊၃။၃၀၅။ **ဥဒေန္တိ** -သံ၊၂။၁၆၇၊၁၇၈၊ ၁၈၃။ သံ၊ ဋ၊၂။၃၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ၊၁။၂၃၆။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၆၄။ **ဥဒေဟိ** -ဒီ၊ဋ၊၁။၃၃၄။

ဥဒေန¹ (ပု) [ဥတု+ဧန+ကွိ။ ဥတု+ဧန။ မ၊ဋ၊ ၃။၂၂၄။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၃။] (၁) ဥဒေနမည်သော မင်း။ ဥဒေနမင်း။ ဥဒေနအမည်ဖြင့် မင်းလေး ယောက် တွေ့ရ၏။ (က) ကောသမ္ဗီပြည်ကို အုပ်စိုးခဲ့သော ဥဒေနမင်း ။ မ၊ဋ၊၃။၂၂၃- ၄။ ထိုမင်းသည် အရှင်ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇအား အမျက်ထွက်၍ ပြစ်မှားခဲ့ဘူး၏။ နောင်အခါ၌ အရှင်ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇ၏ တရားကို နာယူ ရ၍ပင် သရဏဂုဏ်တည်ခဲ့သည်။ သံ၊ဋ၊၃။၃၈- ၉။ ဇာ၊ဋ၊၄။၃၇၆။ ဥတေန ဟုလည်း မူကွဲ ရှိ၏။ ဥတေန-ကြည့်။ ရာဇာ ဥဒေနော ယေနာယသ္မာ ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော တေနု- ပသင်္ကမိ။ သံ၊၂။၃၂၈။ ဒါရကဿ မေဃဥတုန္တိ ပဇ္ဇတဥတုဉ္စ ဂဟေတွာ ဇာတတ္တာ ဥဒေနောတိ (ဥတေနောတိ။က) နာမံ အကာသိ။ မ၊ဋ၊ ၃။၂၂၄။ သိတုဏှဥတုတော ဧနော အာဂတော တိ တ-ကာရဿ ဒကာရံ ကတွာ ဥဒေနောတိ နာမံ အကာသိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၃။ (-အံ၊ဋ၊၁။၃၂၄။ ပဋိသံ၊ဋ၊၂။၂၈၇။ ပေတ၊ ဋ။၁၃၁။ အပ၊ဋ၊၁။၃၃၉။ (ခ) သိဒ္ဓတ္ထ မြတ်စွာဘုရား၏ ခမည်းတော် ဥဒေနမင်း။ ဥဒေနော နာမ ခတ္တိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၈။ ဥဒေနော နာမ ရာဇာ ပိတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ။၂၆၆။(- ၂၆၃။) (ဂ) ကေတုမ္ဗတီက မထေရ်၏ အလောင်းဖြစ်သော-၂၁-ကမ္ဘာ အထက်က ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော ဥဒေနမင်း။ ကေဝီသတိကပ္ပမှိ၊ ဥဒေနော နာမ ခတ္တိယော။ အပ၊၁။၆၂။ (ဃ) ကောဏ္ဍည မြတ်စွာ ဘုရားထံ၌ ရဟန်း ပြုခဲ့သော ဥဒေနမင်း။ ဥဒေနရာဇ-ကြည့်။ (၂) ဥဒေန မည်သော မထေရ်။ ဥဒေန အမည်ဖြင့် မထေရ် သုံးပါး တွေ့ရ၏။ (က) သုမနမြတ်စွာဘုရား၏ အလုပ်အကျွေး ဖြစ်သော ဥဒေနမထေရ်။ ဥဒေနော နာမုပဋ္ဌာကော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၁။ အဘိ၊ဋ၊၁။၆၂။ အပ၊ဋ၊၁။၄၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ။၁၉၀။ ဇာ၊ဋ၊၁။၄၂။ (ခ) ဗာရာဏသီပြည် ခေမိယသရက် ဥယျာဉ်၌ နေထိုင်ခဲ့ဘူးသော ဥဒေနမထေရ်။ အာယသ္မာ ဥဒေနော ဗာရာဏသိယံ ဝိဟရတိ ခေမိယမ္ဗဝနေ။ မ၊၂။၃၆၄။ (ဂ) ပဒုမုတ္တရ မြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူစဉ်က ရသေ့ရဟန်း အဖြစ်ဖြင့် ဘုရားရှင်အား ပဒုမ္မာပန်းတို့ဖြင့် ပူဇော်ခဲ့သော ဥဒေန မထေရ်။ ထိုမထေရ် သည်ပင် ဗာရာဏသီပြည် ခေမိယသရက် ဥယျာဉ်၌ နေထိုင်ခဲ့သည် ဖြစ်ရာ၏၊(ခ) အနက်ကြည့်။ အာယသ္မာ ဥဒေနော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၄၂၈။ (-အပ၊ဋ၊၂။၂၀၇။) (၃) ဥဒေနမည်သော ဥပါသကာ။ ကောသလေသု ဇနပဒေ ဥဒေနေန ဥပါသကေန သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ဝိဟာရော ကာရာပိတော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။ ၁၉၄။ (၄) ဥဒေနမည် သောနတ်ဘီလူး။ ဥဒေန- စေတိယ , ဥဒေနယက္ခ-တို့ကြည့်။

ဥဒေန² (တိ) [ဥဒေန+ဏ] ဥဒေနနတ်ဘီလူး ၏ နတ်ကွန်း နေရာ၌ ဆောက်လုပ်အပ်သော (ကျောင်း)။ဥဒေန မည်သော နတ်ကွန်းကျောင်း။ ရမဏီယံ ဥဒေနံ စေတိယံ။ ဒီ၊၂။၈၆။ အံ၊ ၃။၁၂၉။ သံ၊၃။၂၂၇။ ဥဒါန။ ၁၅၁။ ဥဒေနံ စေတိယန္တိ ဥဒေနယက္ခဿ စေတိယဋ္ဌာနေ

(ဝသနဋ္ဌာနေ) ကတဝိဟာရော ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃၊၂၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။ (-ဒီ၊၃။၇။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၉၃။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒေနစေတိယ (န)[ဥဒေန+စေတိယ] ဥဒေနဘီလူး၏နတ်ကွန်းနေရာ၌ ဆောက်လုပ်အပ်သောကျောင်း။ ဥဒေနနတ်ကွန်းကျောင်း။ ဥဒေနစေတိယန္တိ ဥဒေနယက္ခဿ စေတိယဋ္ဌာနေ ကတဝိဟာရော ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၄။ ဥဒေနယက္ခဿ စေတိယဋ္ဌာနေတိ ဥဒေနဿ နာမ ယက္ခဿ အာယတနဘာဝေန လ္ဝဋ္ဌကာဟိ စိတေ မဟာဇနဿ စိတ္တီကတဋ္ဌာနေ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၈။ ဥဒေန²-လည်းကြည့်။

ဥဒေနတ္ထေရ (ပု) [ဥဒေန+ထေရ] ဥဒေနမည်သော မထေရ်။ ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေတိအာဒိကံ အာယသ္မတော ဥဒေနတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။

ဥဒေနယက္ခ (ပု) [ဥဒေန+ယက္ခ] ဥဒေနမည်သော နတ်ဘီလူး။ ဥဒေနယက္ခဿ စေတိယဋ္ဌာနေ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇)တိ ဥဒေနဿ နာမ ယက္ခဿ ဒေဝါယတနသင်္ခေပေန (အာယတနဘာဝေန) လ္ဝဋ္ဌကာဟိ ကတေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၀၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၅၁။

ဥဒေနရာဇ (ပု) [ဥဒေန+ရာဇ] ဥဒေနမည်သောမင်း။ (ကောသမ္ဗီပြည်မြတ်စွာဘုရား၏ အထံတော်၌ ရဟန်းပြုသော ဥဒေနမင်း။) ဒသဗလော ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ဥဒေနရာဇာနံ နာမ နဝုတိကောဋိဇနပရိဝါရံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၆၅။

ဥဒေန္တ (တိ) [ဥ+လ္ဝ+အ+အန္တ] အထက်သို့တက်သော၊ထွက်ပေါ်သော။ ဥဒေန္တံ သတရံသိံ။ အပ၊၁။ ၁၉၅။ ဥဒေန္တံ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တံ သတရံသိံ သတပဘံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။

ဥဒေန္တိ (ကြိ) [ဥ+လ္ဝ+အန္တိ] (၁) အထက်သို့တက်ကုန်၏၊ ထွက်ပေါ်ကုန်၏။ (၂) ဖြစ်ကုန်၏။ ဥဒေတိ-ကြည့်။

ဥဒေဟိ (ကြိ) [ဥ+လ္ဝ+အ+ဟိ] ထွက်ပေါ်ပါလော။ ဥဒေတိ-ကြည့်။

ဥဒေါသိတ (ပု) [(၁) ဥဒ+ဝသ+တ။ ဝ ကို ဩ ပြု။ ဓာန်၊ဋီ။၂၁၃။ (၂) ဥ+အဝ+သိ+တ။ အဝ ကို ဩ ပြု ဒ လာ၍ ဥဒေါသိတ ဟုပြီး၏။ အဝ ကို ဩ မပြုလျှင် ဥဒဝသိတ ဟုပြီး၏။ ဓာန်၊သျှ၊သစ်။၂၁၃။ သခ်တကျမ်းများနှင့်အညီ (ဒ)ဒွေးဘော်မဲ့နှင့် ပါဌ်မှန်ရှိစေရမည်။ တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊သျှ။၂၁၃။] ဂိုဒေါင်၊ ဘဏ္ဍာတိုက်၊ ကုန်တိုက် ။ဥဒေါသိတော ဘဏ္ဍသာလာ။ ဓာန်။၂၁၃။ ဝသ အစ္ဆာဒနေ၊ တော။ ဥဒက် ဝသိတ် အစ္ဆာဒနံ ကတမနေနာတိ ဥဒေါသိတော၊ ဝသောတ္တံ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၁၃။ ကေကုလဿ ဥဒေါသိတော အဟောသိ။ ဝိ၊၁။၃၀၀။ ဥဒေါသိတောတိ ယာနာဒီနံ ဘဏ္ဍာနံ သာလာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၅။ ဥဒေါသိတောတိ ယာနာဒီနံ ဘဏ္ဍာနံ သာလာ။ ယော ဥဒဝသိတောတိပိ ဝုစ္စတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၈၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၃။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၃။)

ဥဒေါသိတသိက္ခာပဒ (န) [ဥဒေါသိတ+ သိက္ခာပဒ] ဥဒေါသိတသိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါရာဇိကပါဠိ၊၄-နိဿဂ္ဂိယကဏ္ဍ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၂-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၁။၂၉၇-၃၀၂။ တေန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါတိ ဥဒေါသိတသိက္ခာပဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၂။(-၂၂၆၊၃၀၉။)

ဥဒ္ဒ (ပု) [(၁)(၂) ဥဒိ+ဒ။ ရူ။၆၇၁။ ဥန္ဒ+ဒက်။ ဥန္ဒ ကိလေဒနေ၊နလောပေါ၊ ဥန္ဒတိ ကိလေဒတီတိ ဥဒ္ဒေါ။ ဏွာဒိ။၉၆။ (ဥဒြ-သံ)။ (၃) ဥ+လ္ဝ+တ] (၁) ဖျံ။ (၂) နင်းနယ်

အပ်သော။ (၃) ပေါ်ထွက်သော။ (၁) ဇီနာ ဥဒ္ဒါ ဝိဝါဒေန။ ဇာ၊၁။၁၅၉။ ဇီနာ ဥဒ္ဒါတိ ဒွေ ဥဒ္ဒါပိ ဝိဝါဒေနေဝ ဣမံ မဏ္ဍံ ဇီနာ။ ဇာ၊ ၄၊၃။၃၁၆။ (-စရိယာ၊၄။၁၀၉။ ဇာ၊၄၊၃။၄၈၊ ၅၂။၃၁၃။ ဇာ၊၄၊၅၊ ၄၄၇။) (၂) ဥဒ္ဒသုတ-ကြည့်။ (၃) ဥဒ္ဒလောမိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒကေန္တလောမိ (ထီ) [ဥဒ္ဒလောမိ+ကေန္တလောမိ။ ဓာန်။၃၁၃-နှင့် ဓာန်ဋီ-တို့၌ဥဒ္ဒကေန္တလောမိနော-ဟုရှိသည်။] ဥဒ္ဒလောမိအခင်း, ကေန္တလောမိအခင်း၊ ဥဒ္ဒကေန္တလောမိ စ ပလ္လင်္ကာ မေ သုသဏ္ဌိတာ။ အပ၊၂။၂၀၂။ ထေရီ၊၄၊၅၇။ ဥဒ္ဒလောမိ, ကေန္တလောမိ တို့လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒစမ္မ (န) [ဥဒ္ဒ+စမ္မ] ဖျံရေ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒစမ္မပရိက္ခရ (တိ) [ဥဒ္ဒစမ္မ+ပရိက္ခရ] ဖျံရေဖြင့်-ခြံရံ-အနားကွပ်-အပ်သော။ ဥဒ္ဒ-စမ္မပရိက္ခဋာ ဥပါဟနာယော ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၃။၂၇၄။

ဥဒ္ဒဏ္ဍ (ပု) [ဥ+ဒဏ္ဍ?] ဥဒ္ဒဏ္ဍမည်သော အဆောက်အဦး (အမိုးသုံးထပ်ရှိသော အိမ်ဟုငှင်း, အခန်းမပါ တံခါး တစ်ခုသာရှိသော ရှည်သောဇရပ်ဟုငှင်း, ဥစ္စာထားရာ ဘဏ္ဍာတိုက် ဟုငှင်း ဆိုကြ၏)။ ဥဒ္ဒဏ္ဍာ နိက္ခမိဿာမိ။ မဟာနိ။၅၁၁၇၄။ စူဠနိ။၂၉၇။ အဘိ၊၄၊၂။၄၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅။ ဥဒ္ဒဏ္ဍော နာမ ဧကော ပတိဿယဝိသေသော၊ တိဆဒနဂေဟောတိပိ ဧကေ။ မဟာနိ၊၄။၁၇၁။ အဂ္ဂဗ္ဘိကာ ကေဒ္ဒါရာ ဒီဃသာလာ ကိရ ဥဒ္ဒဏ္ဍော။ မူလဋီ၊၂။၂၁၉။ ဥဒ္ဒဏ္ဍော အဂ္ဂဗ္ဘိကာ ကေဒ္ဒါရာ ဒီဃသာလာတိ ဝဒန္တိ၊ အပရေ ပန ဘဏန္တိ-----ဥဒ္ဒဏ္ဍော ဧကော ပဋိဿယဝိသေသော၊ ယော ဘဏ္ဍသာလာ ဥဒေါသိတန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၅၃။

ဥဒ္ဒပေါတ (ပု) [ဥဒ္ဒ+ပေါတ] ဖျံငယ်။ သုတ္တပေါတော စာတိ ဥဒ္ဒပေါတော စ။ စရိယာ၊ ၄။၁၀၄။

ဥဒ္ဒယ (ပု) [ဥ+ဣ+အ] အကျိုးစီးပွား၊ အတိုးအပွား။ မနုတ္ထိကာ ဥဒ္ဒယံ ပတ္ထယာနာ။ ဝိမာန။၁၁၇၊၁၂၁။ ပေတ။၁၉၄။ ဥဒ္ဒယန္တိ အာနိသံသံ အတိရေကလာဘံ။ ဝိမာန၊၄၊၃၁၆၊ (-၃၂၅။)

ဥဒ္ဒယှတိ (ကြိ) [ဥ+ဒဟ+ယ+တိ] ပူလောင်-လောင်မြိုက်-၏။ သကလရဋ္ဌံ ဥဒ္ဒယှတိ။ ဇာ၊ ၄၊၅။၂၀၃။ **ဥဒ္ဒယှတေ**- ဇာ၊၂။၃၁။ ဇာ၊၄၊ ၅။၂၀၄။ **ဥဒ္ဒယှိဿန္တိ**- ပဋိသံ၊၄၊၁။၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၅။

ဥဒ္ဒယှတေ(ကြိ) [ဥ+ဒဟ+ယ+တေ] ပူလောင် - လောင်မြိုက်-၏။ ဥဒ္ဒယှတိ- ကြည့်။

ဥဒ္ဒယှိဿန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဒဟ+ယ+ဿန္တိ] ပူလောင်- လောင်မြိုက်-ကုန်လတ္တံ့။ ဥဒ္ဒယှတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရူပ (န)[ဥဒ္ဒ+ရူပ] ဖျံ၏အဆင်း။ ရတ္တဒုဋ္ဌာ-ဒိကာလေသု ကကဏ္ဍကရူပံ ဝိယ ဥဒ္ဒရူပံ ဝိယ စ---ပကာသံ ကရောတိ။ မူလဋီ၊၂။၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၇၀။

ဥဒ္ဒလောမိက (တိ) [ဥဒ္ဒလောမိ+က] ဥဒ္ဒလောမိနှင့်အနက်တူ။ တူလိကံ ဥဒ္ဒလောမိကံ။ ဝိနိစ္ဆယ။ ၂၆၅၉။ ဥဒ္ဒလောမိကန္တိ ကေဝတော ဥဂ္ဂတလောမံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ဥဒ္ဒလောမိတိ ---ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။၂၆၅၉။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒလောမိ (တိ) [ဥဒိတ+လောမ+ဤ]။ ဣ ကို အ-ပြု၊ တ ကိုချေ၊ ဒ ကို ဒွေဘော်ပြု။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၆၃။ နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ "ဥန္ဒလောမိ" ဟုလည်း ပါဌ်ရှိ၏၊ အနက်တူဟု ပါဝိတ်၊ယော၊

၃၄၀-၌ဆိုသည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၉-၌ "ဥဒ္ဒလောမီ" ဟုလည်း ပါဠိရှိကြောင်း ဆိုသည်။] မျက်နှာ တစ်ဖက်၌ ပေါ်ထွက်သော အမွေးရှိသော သားမွေးအခင်း၊ တစ်ဖက်သာ သားမွေးရှိသော အခင်း၊ (ဝိ၊ဋ္ဌ)။ နှစ်ဖက်တို့၌ အမြိတ် အဆာရှိသော သားမွေးအခင်း၊ နှစ်ဖက် အဆာရှိသောသားမွေးအခင်း၊(ဒီ၊ဋ္ဌ)။ တစ်ဖက်၌ ပန်းပေါက်ချယ်သော သားမွေးအခင်း၊(ကေစိ)။ ဥဒ္ဒလောမိ အခင်း။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ဥစ္စာ-သယနမဟာသယနာနိ ဓာရေန္တိ၊ သေယျထိဒံ အာသန္ဒိံ---ဥဒ္ဒလောမိံ။ ကေန္တလောမိံ။ ဝိ၊ ၃။၂၈၀။ ဥဒ္ဒလောမီတိ ကေကတော ဥဂ္ဂတလောမံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ ဥဒ္ဒလောမိ-တိပိ ပါဌော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၆၉။ ဥဒ္ဒလောမိ (ဒီ၊ ၁။ရ။ အံ၊၁။၁၈၂)တိ ဉဘယတော ဒသံ ဉဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ၊ ကေစိ ကေတော ဥဂ္ဂတပုပ္ဖန္တိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ရ၁။ ဥဒိတံ ဒွိသု လောမံ ဒသာ ယဿာတိ ဥဒ္ဒလောမိ၊ ဝ-ကာရဿ အ-ကာရံ, တ-ကာရဿ လောပံ, ဒွိဘာဝဥ္စ ကတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၃။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၅၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၈၄။) ကေန္တလောမိ နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒသ (န) [ဥဘ+ဒသာ] နှစ်ဘက်တို့မှ ပေါ်ထွက်သော အမြိတ် အဆာရှိသော အခင်း။ ဥဒ္ဒိယ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒသုစာ (ထိ) [ဥဒ္ဒ+သုစာ] ဆွားချေးနှင့်လည်း ကောင်း, ပြာနှင့် လည်းကောင်း ရော၍ နင်းနယ် အပ်သော မြေညက်၊ သုံးမျိုးစပ် မြေသရွတ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပရိတ္တာဏကိဋ္ဋိကံ ဥဒ္ဒသုစန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၉၈။ ဥဒ္ဒသုစန္တိ ဝစ္စကဂေါမယေန စေဝ ဆာရိကာယ စ သဒ္ဓိံ မဒ္ဒိတမတ္တိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၂။ "မဒ္ဒိတမတ္တိက"န္တိ ဣမိနာ ဥဒ္ဒသုစန္တိ ဧတ္ထ သုစာသဒ္ဒဿ လေပနသုစံ ဒသေတိ၊ ဘောဇနသုစံ နိဝတ္တေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄ရ၂။

ဥဒ္ဒသာယီ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ+ဏယ+ဤ] ရှုမြင်စေပြီ၊ ထင်ရှားပြပြီ၊ ကိုယ်ထင်ပြပြီ။ ဥဒ္ဒသေတိ- ကြည့်။

ဥဒ္ဒသေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဒိသ+ဏေ+တဗ္ဗ] အထက်၌-နောက်ကာလ၌-ရှုမြင်စေအပ်-ပြသင့်-ပြထိုက်-ပြအပ်-သော၊(ရဟန်း ပြုပြီးနောက်၌ မကြာမကြာ သွားရောက် တွေ့ဆုံသင့်သော၊)သူ။ ပဗ္ဗဇိတေန စ ပန တေ မာတာပိတရော ဥဒ္ဒသေတဗ္ဗာ။ မ၊ ၂။၂၄၉။ ဥဒ္ဒသေတဗ္ဗာတိ ဥဒ္ဓံ ဒသေတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၁။

ဥဒ္ဒသေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ+ဏေ+တိ] ရှုမြင်စေ၏။ ထင်းရှားပြ၏။ ကိုယ်ထင်ပြ၏။ သော မေ တေနေဝ ပုရိမေန အတ္တဘာဝေန ဥဒ္ဒသေသိ။ အံ၊၂။၄၄၆။ ဥဒသေသီတိ ပုရိမသရီရသဒိသမေဝ သရီရံ မာပေတွာ---အတ္တာနံ ဒသေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၀၃။၁ရ၁။ **ဥဒ္ဒသာယိ**-ပေတ။၁၆၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁ရ၀။

ဥဒ္ဒသေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ+ဏေ+တုံ] ရှုမြင်စေခြင်း-ထင်ရှားပြခြင်း-ငှာ။ ဣစ္ဆာမဟံ ဘန္တေ မာတာပိတရော ဥဒ္ဒသေတုံ။ မ၊၂။၂၅၀။

ဥဒ္ဒါန (န)[(၁)ဥ+ဒေ+ယု။ ဒေ ပါလနေ၊ ဒါယတိ ဒါနံ ဥဒ္ဒါနံ---ဥဒ္ဒါနန္တိ ဝုတ္တဿ အတ္ထဿ ဝက္ခမာနဿ ဝါ ဝိပ္ပကိဏ္ဏဘာဝေန နဿိတုံ အဒတွာ ဥဒ္ဓံ ဒါနံ ရက္ခဏံ ဥဒ္ဒါနံ၊သင်္ဂဟဝစနန္တိ အတ္ထော၊အထဝါ မုဒ္ဒါဒ္ဒါနာဒိကံ ဥဒ္ဒါနံ။ နီတိ၊ ဓာ။ဂ၃။ (၂) ဥ+ဒါ+ ယု။ ဓာန်၊ဋီ။၃၅၄။] (၁) ဥဒ္ဒါန်းစကား၊ အကျဉ်းချုပ် စကား၊ပြဆိုပြီး ပြဆိုလတ္တံ့သောအနက် (သိက္ခာပုဒ်, သုတ်စသည်)တို့ကို နောင်အခါအစီအစဉ်မရှိ ဖရိုဖရဲ တကွဲတပြားစီ မဖြစ်ရအောင် အကျဉ်းချုပ် အစီ အစဉ်ပြုလုပ် စုစည်း

ထိန်းသိမ်းထားသောစကား၊ ခေါင်းစဉ်မာတိကာစကား။ (ထိုဥဒ္ဒါန်းစကားတို့ကို ဝိနည်းပါဠိတော်ဝိနီတဝတ္ထုတို့၏ အစနှင့် ခန္ဓကတစ်ခု တစ်ခု၏ အဆုံး၌ လည်းကောင်း, အခန်းကဏ္ဍ တစ်ခုတစ်ခုနှင့် ဝဂ်တစ်ခုတစ်ခုတို့၏ အဆုံး၌လည်းကောင်း ဂါထာအဖြစ်ဖြင့် မြောက်များစွာတွေ့နိုင်၏။ နမူနာပြရသော် - ဝိ၊၁။၄၁၄၂၆၉၊၁၀၀။ ဝိ၃။၁၃၆-ရ၊၁၉၀-၁။ ဒီ၊၁။၂၃၆။ ဒီ၊၂။၂၈၃။ ဒီ၃။၂၆၀။ မ၊၁။၉၁၊ ၁၇၂-စသည်ဖြစ်၏။ ဥဒ္ဒါနဂါထာ-လည်းကြည့်)။ စကားမြွက်၊စကားဝှက်။ (၂) အပေါင်းအစု (ဝါးတို့၏ အပေါင်းအစု၊ ဝါးအပုံ၊ ဝါးအတွဲ၊ ဝါးအစည်း။ ဓာတ်တို့၏ အပေါင်းအစု)။ (၃) နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ ချုပ်နှောင်ခြင်း။ (၁) (၂) ကာမာတိ ဥဒ္ဒါနတော ဒွေ ကာမာ ဝတ္ထုကာမာ စ ကိလေသကာမာ စ။ မဟာနိ။၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၄။) ဥဒ္ဒါနတောတိ ဝဂ္ဂဝသေန "မစ္ဆုဒ္ဒါနံ ကိနေယျာ"တိ အာဒီသု ဝိယ။ အထဝါ ဥပရူပရိ ဒါနတော ဥဒ္ဒါနံ, ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ သောဓနတော ဗျဝဒါနဋ္ဌေန ဝေါဒါနံ ဝိယ။ ဝိတ္ထာရကရဏဘာဝေန ဝါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉။ (၁) တတြိဒံ ဥဒ္ဒါနံ။ နေတ္တိ။၃။ ဣဒံ ဥဒ္ဒါနန္တိ ဣဒံ ဝုတ္တဿေဝ အတ္ထဿ ဝိပ္ပကိဏ္ဏဘာဝေန နသိတုံ အဒတွာ ဥဒ္ဓံ ဒါနံ ရက္ခဏံ ဥဒ္ဒါနံ သင်္ဂဟဝစနန္တိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၈။ ဥဒ္ဒါနတောတိ ဥဒ္ဒေသတော သင်္ခေပတော။ မူလဋီ၊၁။၆၃။ ဝုဍ္ဍာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ အာဝိဘာဝတ္ထံ ဒွိဒသ ဥပမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တာသံ ဣဒံ ဥဒ္ဒါနံ -"ဝဂ္ဂုလိ ကဏှသပ္ပေါ စ၊----အန္ဓကာရံ ဝိသေန စာ"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀။) ဥဒ္ဒါနန္တိ ဥဒ္ဒေသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၇၁။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၁၈။) ဒေဝတေသံ နော နိမိနံ ဥဒ္ဒါနံ ကထေထာတိ အာဟံသု။ အထ ရာဇာ သုရိယဂ္ဂမနေ နိမိ၊ အထော ဩက္ကမနေ နိမိ၊ အန္ဓော နိမိ၊ ဗဟိ နိမိ၊----ရုက္ခဂ္ဂေသု မဟာနိမိ၊ သောဠသေတေ မဟာနိမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၇။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၂၆။) (၂) ဣမေ မစ္ဆေ ဂဟေတွာ ပါဒဂ္ဂနကာနိ အနုဂ္ဂနကာနိ ကဟာပဏဂ္ဂနကာနိ စ ဥဒ္ဒါနာနိ ကရောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ မစ္ဆုဒ္ဒါန-လည်းကြည့်။ ဓာတုဒ္ဒါန (နီတိ၊သုတ္တ။၃၅၂)-လည်းကြည့်။ (၃) ဥဒ္ဒါနန္တံ စ ဗန္ဓနံ။ ဓာန်။၃၅၄။

ဥဒ္ဒါနဂါထာ (ထီ) [ဥဒ္ဒါန+ဂါထာ] (ထိုထို အကြောင်း အရာဝတ္ထုကို) ထုတ်ဆောင်၍ ပြတတ်သော ဂါထာ။ အကျဉ်းချုပ်ဂါထာ။ ဣမာ ဝိနီတဝတ္ထူနံ ဘဂဝတာ သယံ ဝိနိစ္ဆိတာနံ တေသံ တေသံ ဝတ္ထူနံ ဥဒ္ဒါနဂါထာ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ ဥဒ္ဒါနဂါထာတိ ဥဒ္ဒေသဂါထာ၊ သင်္ဂဟဂါထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၉၉။ တံ တံ ဝတ္ထုံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဒါနတော ဒဿနတော ဥဒ္ဒါနဘူတာ ဂါထာ ဥဒ္ဒါနဂါထာ၊ သင်္ဂဟဂါထာ ဥဒ္ဒေသဂါထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။)

ဥဒ္ဒါနသင်္ဂဟ(ပု) [ဥဒ္ဒါန+သင်္ဂဟ] အကျဉ်းချုပ် ခေါင်းစဉ် မာတိကာပြုလုပ်၍ သိမ်းယူကြောင်း စကား၊ အကျယ်တဝင့် ပြဆိုဖွင့်ပြဆို လတ္တံ့သော အနက် အဓိပ္ပါယ်တို့ကို နောင်အခါ မေ့ပျောက် မသွားအောင် အလွယ်တကူ မှတ်ယူနိုင်ခြင်းငှါ အကျဉ်းချုံး ခေါင်းစဉ် မာတိကာ ပြုလုပ်ထားအပ်သော ဂါထာစကား၊ ("မက္ကဋီ ဝဇ္ဇိပုတ္တာ စ" အစရှိသော ဥဒ္ဒါန်းဂါထာများ)။ အညမ္ပိ ဥဒ္ဒါနသင်္ဂဟ--- ပဏ္ဏာသသင်္ဂဟာဒိအနေကဝိဓံ တီသု ပိဋကေသု သန္ဒိဿမာနံ သင်္ဂဟပ္ပဘေဒံ ဝဝတ္ထပေတွာ ဝေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ ဥဒ္ဒါနသင်္ဂဟော ပဌမပါရာဇိကာဒီသု အာဂတာနံ ဝိနီတဝတ္ထုအာဒီနံ သင်္ခေပတော သင်္ဂဟဒဿနဝသေန ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ

ကထိတာ...ဂါထာယော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၇-၈။

ဥဒ္ဒါပ (ပု၊နု)[ဥ+ဒီပ+အ။ဤ ကို အာ ပြု။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၃။ ဥ+အာပ။ ဥ+အပ+ဏ။(ဥဒ္ဒါပ-သံ)] (၁) တံတိုင်းခြေ။ (၂) အပိုင်းအခြား၊ ကန်သင်း၊ ကန်ပေါင်။ (၁) ဥဒ္ဒါပေါ (ဥဒါပေါ။ ဥဒ္ဒါပေါ။က။) ဥပကာရိကာ။ ဓာန်။၂၀၃။ ဥဒ္ဒါပပရိခါဒီနိ ထိရာနိ ကရောန္တေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ ဥဒ္ဒါပ၊ ဥဒ္ဒါပဝန္တ-တို့လည်းကြည့်။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒါပဝတ္တ(တိ) [ဥဒ္ဒါပ+ဝတ္တ] ကန်သင်းဖြင့်ဖွဲ့အပ်သော။ ဥဒ္ဒါပဝတ္တံ ဥလ္လုဠိတ (ဇာ၊၂။၃၄၅)န္တိ တံ ဥဒကံ တီရမရိယာဒဗန္ဓံ ဝါတာပဟတံ ဥလ္လုဠိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၃။ ဇာ၊သျှ၊၄။၁၉၇။ ဥဒ္ဒါပဝတ္တန္တိ ဧတ္ထ ဥဒ္ဒါပေါ ဝုစ္စတိ မရိယာဒေါ၊တေန ဝတ္တံ ဗန္ဓန္တိ ဥဒ္ဒါပဝတ္တံ ဥဒကန္တိ အတ္ထော ဒဿိတော။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်၊နီ၊ ဝမ်း။

ဥဒ္ဒါမ (တိ) [ဥ+ဒါမ] အနှောင်အဖွဲ့-ကြိုး-မှ လွတ် ကင်းသောသူ(ဤဋ္ဌမြင်း။) သုပ္ပဗုဒ္ဓဿ မင်္ဂလသော ဥဒ္ဒါမော ဟုတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။

ဥဒ္ဒါရ (ပု) [ဥဒိ+အာရ] ဖျံ။ ဥဒ္ဒါရာ (ဇာ၊၂။၁၁၃)တိဥဒ္ဒါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၇။ ဥဒ္ဒါရာတိ ဥဒ္ဒါတိ ဧတ္ထ ဥဒန္တိ ကိလေဒေန္တီတိ ဥဒ္ဒါရာ။ ဥဒ=ကိလေဒနေတိ ဒန္တဇာတတိယက္ခရန္တ-ဓာတုတော အာရပစ္စယဝသေန သဒိသ-ဒွေဘာဝဝသေန စ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ အပစ္စယေ ပန သတိ ဥဒ္ဒါတိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။ဇော်၊ ဝမ်း။

ဥဒ္ဒါလ (ပု) [ဥ+ဒလ+ဏ] ငုပင်။ ဥဒ္ဒါလော ဝါတဃာတကော။ ဓာန်။၅၅၂။ ဝါတံ ဥဒ္ဒါလ-တီတိ ဥဒ္ဒါလော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၅၂။ ဘဒ္ဒေ အယံ ဝါတဃာတရုက္ခော ဥဒ္ဒါလော နာမ၊ ဣမ ပဋိလဒ္ဓတ္တာ ဥဒ္ဒါလကောတိဿ နာမံ ကရေယျာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၇။

ဥဒ္ဒါလက (ပု) [ဥဒ္ဒါလ+က] (၁) (က) ငုပင်။ (ခ) ငုပန်း။ (၂) ဥဒ္ဒါလက မည်သောသူ။ (၁) (က) ဥဒ္ဒါလကာ ပါဋလိယော စ ဖုလ္လာ။ ဝိမာန။၇၊၁၀။ ဇာ၊၁။၃၄၂။ ဇာ၊၂။၃၃။ ဥဒ္ဒါလကာတိ ဝါတဃာတကာ၊ ယေ ရာဇရုက္ခာတိပိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၇။ ဥဒ္ဒါ-လကာ သောမရုက္ခာ။ ဇာ၊၂။၃၄၀။ ဥဒ္ဒါလ-ကာတိ ဥဒ္ဒါလရုက္ခာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁၀၊၄၃၃။) (ခ) ဥဒ္ဒါလကံ ဂဟေ-တွာန(အပ၊၁။၂၅၄)တိ ... ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖံ ဩစိနိတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ (-အပ၊၁။၃၃၂။ ဇာ၊၁။၃၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။) (၂) ဥဒ္ဒါလ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒါလကဇာတက (နု) [ဥဒ္ဒါလက+ဇာတက] ဥဒ္ဒါလကဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၄-နိပါတ၊၄၈၇-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၂၈၃-၅။ ကုဟကဝတ္ထု ဥဒ္ဒါလကဇာတကေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၆။)

ဥဒ္ဒါလကဇာတိက (တိ) [ဥဒ္ဒါလက+ဇာတိ+က] ငု-ငုပင်-သဘောရှိသော။ ဥပရိဘဒ္ဒ-ကာတိ ဥဒ္ဒါလကဇာတိကာယေဝ ရုက္ခာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၈။

ဥဒ္ဒါလကဒါယက (ပု) [ဥဒ္ဒါလက+ဒါယက] ငုပန်းကိုပေးလှူသောထေရ်။ အာယသ္မာ ဥဒ္ဒါလကဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၅၄။

ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖ (နု) [ဥဒ္ဒါလက+ပုပ္ဖ]ငုပန်း။ ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖံ ပိဠန္ဓိတွာ ။ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၅၆။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။)

ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖဟတ္ထ (န) [ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖ+ဟတ္ထ] လက်၌ရှိသော ငုပန်း၊ ငုပန်း လက်တဆုပ်။ ဣန္ဒီဝရာနံ ဟတ္ထကန္တိ ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖဟတ္ထံ ဝါတယာတကပုပ္ဖကလာပံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၈၁။

ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖိယ (ပု) [ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖ+ဣယ] ငုပန်း လှူခဲ့ဘူးသောထေရ်။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥဒ္ဒါလကပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၃၃။

ဥဒ္ဒါလန (န) [ဥ+ဒလ+ယု] ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ဖေါက်ခြင်း၊ ထုတ်ခြင်း။ ဥဒ္ဒါလနက¹ -ကြည့်။

ဥဒ္ဒါလနက¹ (န) [ဥဒ္ဒါလန+က] ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ဖေါက်ခြင်း၊ထုတ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒါလနက² (တိ) [ဥဒ္ဒါလနက¹+အ] ဖျက်ဆီးခြင်း-ဖေါက်ခြင်း-ထုတ်ခြင်း-ရှိသော။ ယော ပန ဘိက္ခု မဉ္စံ ဝါ ပီဌံ ဝါ တူလောနဒ္ဓံ ကာရာပေယျ၊ဥဒ္ဒါလနကံ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၂။၂၂၀။ (-ဝိ၊၅။၂၅၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၃။ ကခ၊။၂၇၀။) ဘေဒနက (ကခ၊။ ၂၆၈)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒါလပုပ္ဖဘဉ္ဇိကာ (ထီ) [ဥဒ္ဒါလပုပ္ဖ+ဘဉ္ဇိကာ (ဘဉ္ဇ+ဏွု)] ငုပန်းကို ချိုးဖဲ့ကစားခြင်း။ တေ ဂဟေတွာ သာဏာနံ ဓာဝနသဒ္ဒံ ... ကီဠိ-တဇာတံ ယထာ "ဥဒ္ဒါလပုပ္ဖဘဉ္ဇိကာ သာဏ-ဘဉ္ဇိကာ"တိ စ။ မဋီ၊၂။၂၀၃။

ဥဒ္ဒါလိတ (တိ) [ဥ+ဒလ+တ] ခွါအပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒါလိတစမ္မ (တိ) [ဥဒ္ဒါလိတ+စမ္မ] ခွါအပ်သော အရေရှိသော၊ အရေကိုခွါထားသော။ နိစ္စမ္မာတိ ... သကလသရီရတော ဥဒ္ဒါလိ-တစမ္မာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ဥဒ္ဒါလိတစမ္မာတိ ဥပ္ပါဋိတစမ္မာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၃။

ဥဒ္ဒါလေ(လိ)တွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒလ+တွာ] ဖျက်ဆီး-ဖေါက်ခွဲ-ခွါ-ထုတ်-၍။ တတ္တော ဝ နံ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဒါလိတွာ ခါဒိဿာမိ။ သံ၊၂။၃၈၅။ ပဋိလာဘေန ဥဒ္ဒါလေတွာ ပါစိတ္တိယံ ဒေသေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၂။၂၂၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။ ၁၀၁။) စမ္မံ ဥဒ္ဒါလေတွာ။ မဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ ဥဒ္ဒါလေတွာတိ ဥပ္ပါဋေတွာ။ မဋီ၊၁။၃၁၃။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌ (တိ) [ဥ+ဒိသ+တ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ညွှန်ပြ-အကျဉ်းပြ-အပ်သော။ (ခ) ရည်ညွှန်းအပ်သော။ (က) ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ ခေါ အာယသ္မန္တော စတ္တာရော ပါရာဇိကာ ဓမ္မာ။ ဝိ၊၁။၁၅၀။ ဝေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌေ ဒွေ ဝိတက္ကေ နိဒ္ဒိသိတုံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ (-မ၊၁။၁၅၆။ မိလိန္ဒ။၁၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ သာရတ္ထ၊၁။၃၂၇။ (ခ) ကလျာဏဘတ္တိကဿ ဂဟပတိနော ဘတ္တံ သွာတနာယ မေတ္တိယ-ဘူမဇကာနံ ဘိက္ခူနံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။၂၄၆။ ဝိ၊၄။၁၉၄။ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတီတိ ပါပေတွာ ဒိန္နံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌဥဒ္ဒေသ (ပု) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ဥဒ္ဒေသ] ရွတ်ဆို အပ်ပြီးသော-ဥဒ္ဒေသ-ပါဠိ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌဥဒ္ဒေသာပေက္ခ (တိ) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌဥဒ္ဒေသ+ အပေက္ခာ] ရွတ်ဆိုအပ်ပြီးသော-ဥဒ္ဒေသ-ပါဠိ-ကိုငဲ့ခြင်းရှိသော။ အဝသေသံ သုတေန သာဝေတဗ္ဗံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌဥဒ္ဒေသာပေက္ခတ္တာ အဝ-သေသဝစနဿ။ ကခ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၉။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌကာရဏ (န) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ကာရဏ] အကျဉ်း အားဖြင့်ပြအပ်သောအကြောင်း။ ပုဗ္ဗူပ-နိဿယသမ္ပတ္တိယာတိအာဒိနာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌကာ-ရဏာနိ ဝိတ္ထာရတော ဝိဝရိတုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌစောဒနာ (ထီ) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+စောဒနာ] ညွှန်ပြ-ဟောကြား-အပ်ပြီးသောစောဒနာ။

အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌဝေဒနာပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌဝေဒနာ+ပရိစ္ဆေဒ] ညွှန်ပြ-ဟောကြား-အပ်ပြီးသော ဝေဒနာခြင်း၏ အပိုင်းအခြား။ ဝေ ... ဥဒ္ဒိဋ္ဌဝေဒနာပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတွာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ (-သာရတ္ထ၊၂။၄၀၈။)

ဥဒ္ဒိဋ္ဌဉာဏ (န) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ဉာဏ] ညွှန်ပြအပ်သောဉာဏ်။ ဣဒါနိ ဆဟိ ရာသီဟိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌဉာဏေသု စတုဝီသတိ သမာဓိဉာဏ-နိဒ္ဒေသေ ... ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁-၂။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌဓမ္မ (ပု) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ဓမ္မ] ညွှန်ပြအပ်သောတရား။ ပုရေဇာတပစ္စယေ ပနေသ ဥဒ္ဒိဋ္ဌ-ဓမ္မေသု ကေဓမ္မမ္ပိ န လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၂-၃။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈။)

ဥဒ္ဒိဋ္ဌပရိပုစ္ဆန (န) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ပရိစ္ဆန] ရွတ်ဆို-သင်ယူ-အပ်ပြီးသော တရား၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို မေးမြန်းခြင်း။ ဂရုသံဝါသော ဥဒ္ဒေသော၊ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပရိပုစ္ဆနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပရိပုစ္ဆနန္တိ ယထာဥဂ္ဂဟိတဿ ဓမ္မဿ အတ္ထပရိပုစ္ဆာ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၄။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌပါရာဇိက (တိ) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ပါရာဇိက] ရွတ်ပြအပ်ပြီးသော ပါရာဇိက။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌပါရာဇိကပရိဒီပန (န) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌပါရာဇိက+ပရိဒီပန] ရွတ်ပြအပ်ပြီးသော ပါရာဇိကလေးပါးတို့ကို ပြတတ်သော စကား။ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ ခေါ ... ဓမ္မာတိ ဣဓ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပါရာဇိက-ပရိဒီပနမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ကင်္ခါ။၁၂၆။ ဥဒ္ဒိဋ္ဌ-ပါရာဇိကပရိဒီပနမေဝါတိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနံ စတုန္နံ ပါရာဇိကာနံ ပရိဒီပနဝစနမေဝ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၂၂၂။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၅၀။)

ဥဒ္ဒိဋ္ဌပါဠိ (ထီ) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ+ပါဠိ] ညွှန်ပြအပ်သောပါဠိ။ ကုဟနာတိအာဒီသုတိ ဟေဋ္ဌာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပါဠိယာဝ ပဒုဒ္ဓါရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၂။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌပုဂ္ဂလ(ပု) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+ပုဂ္ဂလ] ညွှန်ပြအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ တတြာတိ တေသု ... ဟေဋ္ဌာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပုဂ္ဂလေသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၅၃။)

ဥဒ္ဒိဋ္ဌလက္ခဏ (တိ) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+လက္ခဏ] အကျဉ်းပြအပ် သောလက္ခဏာရှိသော။ ဒွိဓာပိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌလက္ခဏဿ နိရောဓဿ နိဒ္ဒေသံ ဝဒန္တေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄၆။

ဥဒ္ဒိဋ္ဌသိက္ခာပဒ (န) [ဥဒ္ဒိဋ္ဌ+သိက္ခာပဒ] အကျဉ်းပြအပ်သောသိက္ခာပုဒ်။ ဝေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌ-သိက္ခာပဒံ ပဒါနုက္ကမေန ဝိဘဇိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၅၊၂၆၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၈၄၊၁၁၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။

ဥဒ္ဒိယ (န) [ဥဘ+ဒသာ။ ဥဘယ+ဒသာ-ဖြင့်ပြီးသော ဥဒ္ဒသ ပုဒ်၏ အကို ဣပြု၊ သကို ယပြု၍ ဥဒ္ဒိယ ဖြစ်သည်။ ဇာတ်၊ဋီကာသစ်။] မျက်နှာနှစ်ဖက်တို့မှ ပေါ်ထွက်သော-အမြိတ်-အဆာ-ရှိသော အခင်း။ ဥဒ္ဒိယာနိ စ ကမ္ဗလာ (ဇာ၊၁။၂၉၉) တိ ဥဒ္ဒိယာနိ နာမ ကမ္ဗလာ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၅၃။ ဥဒ္ဒိယာနီတိ ဥဒ္ဒလောမိ အတ္ထရဏံ ဝုတ္တံ၊ ဥဘတော ဒသာ အဿာတိ ဥဒ္ဒသာ၊ ဥဒ္ဒသာယေဝ အကာရဿ ဣကာရံ၊ သကာရဿ စ ယကာရံ ကတွာ ဥဒ္ဒိယာတိ ဝုတ္တံ။ ဇာတ်၊ဋီကာသစ်၊ဇူ။ကျော။

ဥဒ္ဒိသ[၁] (ကြိ) [ဥ+ဒိသ+အ+ဟိ] ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-လော့။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသ[၂](ပု) [ဥ+ဒိသ+အ] ရည်ရွယ်-ရည်မှတ်-ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသက(တိ) [ဥဒ္ဒိသ+က] ရည်ရွယ်-ရည်မှတ်-ခြင်း ရှိသော(ပယောဂ)။ တတ္ထ ဥဒ္ဒိသကေ

(ဥဒ္ဒိဿကေ ။က။ ဥဒ္ဒေသိကေ။ ဝိ၊၃၊၂။၄၃) ယံ ဥဒ္ဒိဿ ပဟရတိ။ ကင်္ခါ။၁၂၁။ ဥဒ္ဒိသနံ ဥဒ္ဒိသော၊ သော တေဿ အတ္ထီတိ ဥဒ္ဒိ-သကော၊ ပယောဂေါ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၁၃။ ဥဒ္ဒေသိက-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒိသတိ (ကြိ)[ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+တိ] (က) ရွှတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-၏။ (ဆရာက တပည့်အား ရွတ်ဆို ပြခြင်း=သင်ကြားခြင်း= ပို့ချခြင်း ၊ တပည့်က ဆရာအား ရွတ်ဆိုပြ ခြင်း=သင်ယူခြင်း အားလုံး ပါဝင်သည်။ (ခ) ညွှန်ပြ-ညွှန်ကြား-ညွှန်း-၏။ (ဂ) ရည်ညွှန်း-အမှူပေးဝေ-၏။ (က) န တာဝ သာရိပုတ္တ သတ္ထာ သာဝကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညပေသိ၊ ဥဒ္ဒိသတိ ပါတိမောက္ခံ။ ဝိ၊၁။၁၀။ ယဿ မေ အာစရိယော ဥဒ္ဒိသတိ။ ဝိ၊၃၊၁။၂၁၈။ (ခ) ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော သံဃဿ သေနာသနဥ္စ ပညပေတိ၊ဘတ္တာနိ စ ဥဒ္ဒိသတိ။ ဝိ၊၂။၅၆၊ ၂၀၁။ (ဂ) ရာဇာ ဒက္ခိဏောဒကံ ဒေန္တော "ဣဒံ မေ ဉာတီနံ ဟောတူ"တိ ဥဒ္ဒိသိ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၂၁။ (က) **ဥဒ္ဒိသတိ**- ဝိ၊၁။၁၁။ ဝိ၊၂။၁၈၀၊ ၃၈၁။ ဝိ၊၄။၃၁၉။ ဒီ၊၂။၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇။ **ဥဒ္ဒိသန္တိ**- ဝိ၊၃။၁၅၁၊၁၇၃၊၁၈၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀၃။ ကင်္ခါ။၂၅၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၂၊၄၁၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၃။ **ဥဒ္ဒိသာမိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။ **ဥဒ္ဒိသတု**- ဝိ၊၃။၁၅၆။ ဝိ၊၄။၄၁၈။ အံ၊၃။၄၄-၅။ ဥဒါန။ ၁၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၉၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ **ဥဒ္ဒိသန္တု**-ဝိ၊၂။၂၇၆၊ ၂၈၅၊၂၉၁၃၀၇။ **ဥဒ္ဒိသထ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၂၂။ **ဥဒ္ဒိသေယျ**-အံ၊၃။၄၅။ ဥဒါန။ ၁၃၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ **ဥဒ္ဒိသေယျာထ**-ဝိ၊၁။၂၄၊ ၂၈၅၅၊၉၀၊၁၁၆၊၁၅၃။ ဝိ၊၄။၄၂၄။ အံ၊၃။၄၅။ ဥဒါန။၁၃၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄၊၁၉၀၊၁၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊ ၇၉၊၁၀၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။ **ဥဒ္ဒိသေယျာမ**- ဝိ၊၃။၂၆၀။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၂။ **ဥဒ္ဒိသိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၃။ **ဥဒ္ဒိသိံသု**- ဝိ၊၃။၁၇၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၄။ **ဥဒ္ဒိသိဿတိ**- ဝိ၊ ၃။၂၆၂။ **ဥဒ္ဒိသိဿာမိ**-ဝိ၊၃။၁၄၀။ ဝိ၊၄။၄၂၄။ အံ၊၃။၄၅။ ဥဒါန။၁၃၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ ကင်္ခါ။၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၃။ (ခ) **ဥဒ္ဒိသတိ**-ဝိ၊၂။၂၀၁။ မိလိန္ဒ။၁၀၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၈။ မူလဋီ၊၁။၁၁၅။ အနုဋီ၊၁။၁၂၂။ **ဥဒ္ဒိသန္တိ**- သာရတ္ထ၊၁။၂၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ **ဥဒ္ဒိသာမိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၃။ **ဥဒ္ဒိသ**-ဝိ၊၁။၂၄၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ **ဥဒ္ဒိသာပတိ**- ဝိ၊၄။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ **ဥဒ္ဒိသေယျံ**-ဝိ၊၁။၂၄၃။ ဝိ၊၃။၁၂။ ဝိ၊၄။၁၉၂။ မ၊၁။၂၂၇။ ဓမ္မ။၆၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၅၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၈။ **ဥဒ္ဒိသိ**-အဘိ၊ က။၂၁၇၄၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၄။ **ဥဒ္ဒိသိသန္တိ**- အပ၊၁။၂၇၄။ (ဂ) **ဥဒ္ဒိသိဿတိ**-ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၇၀။

ဥဒ္ဒိသတု (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+တု] ရွတ်ဆို -ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ပါလော။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသထ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+ထ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ကြကုန်လော။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသန (န) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ယု] (က) (ပါဠိကို) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ယူ-ခြင်း၊ (ခ) အကျဉ်းအားဖြင့် ဆိုခြင်း။ (ဂ) ရည်ညွှန်းခြင်း၊ အမှူပေးဝေခြင်း။ (က) ဓမ္မဿ ဥဒ္ဒိသနေန--အညာသိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ အံ၊ ဋီ၊၃။၅။) ဥဒ္ဒိသနံ ဥဒ္ဒေသဂ္ဂဟဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇။ (ခ) လပတိ ဥဒ္ဒိသနဝသေန။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၅၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။ ကော ဥဒ္ဒေသောတိ ကော ဥဒ္ဒိသနံ အတ္ထဿ သံခိတ္တဝစနံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၇၈။ (-မ၊ဋီ၊၁။၅၈။) (ဂ) ပေတာနံ

ဥဒ္ဒိသနဝသေန ဒါနမယံ ပုညံ ဥပစိနိတွာ။ ပေတ၊၄။၈။ ကာလေန ကာလံ ဒါနံ ဒတွာ တေသံ ဥဒ္ဒိသနံ။ မငို၊၃။၁၉၇။

ဥဒ္ဒိသနကိရိယာ (ထီ) [ဥဒ္ဒိသန+ကိရိယာ] ရည်ညွှန်း-အမျှပေးဝေ-မှုကို ပြုခြင်း။ တေ စ မဟာရာဇာနော ပုဗ္ဗပေတဝတ္ထုဒေဝ-တာယော စ ဥဒ္ဒိသနကိရိယာယ ပဋိမာနိတာ ဟောန္တိ။ ပေတ၊၄။၁၆။

ဥဒ္ဒိသန္တ[၁] (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ) +အ+အန္တ] (က) (ပါဠိကို) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ပို့ချ-ဟောကြား-အကျဉ်းပြ-သော၊သူ။ (ခ) ရည်ညွှန်းသော၊ အမျှပေးဝေသော၊သူ။ (က) နဝကေန ဘိက္ခုနာ ဥဒ္ဒိသန္တေန သမကေ ဝါ အာသနေ နိသီဒိတုံ။ ဝိ၊၄။၃၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၅။ ဥဒ္ဒိသန္တေနာတိ ဥဒ္ဒေသံ ဒေန္တေန၊ ပါဠိံ ဝါစေ-န္တေနာတိ အတ္ထော။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၃၂၁။ (-ကင်္ခါ။၂၅၀။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၉၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၀၀။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၀။) ပါဠိဒေဝတာ အတ္ထတော ဥဒ္ဒိသန္တေန စ နိဒ္ဒိသန္တေန စ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၉။ (ခ) "ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတု"တိ ဝေံ ဣမံ ဒါနံ ဥဒ္ဒိသန္တေဟိ အမှာကန္တု ပူဇာ ကတာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၆။

ဥဒ္ဒိသန္တ[၂] (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+မာန။ မာနကို အန္တ ပြု] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အပ်သော။ ပါတိမောက္ခေ ဥဒ္ဒိဿမာနေတိ ဥဒ္ဒိသန္တေ ဝါ ဥဒ္ဒိသာပေန္တေ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၈၈၊(-၁၉၀။) အာစရိယေ အတ္တနော ရုစိယာ ဥဒ္ဒိသန္တေ ဝါ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ ဥဒ္ဒိသန္တေ ဝါတိ ဥဒ္ဒိ-သိယမာနေ ဝါ ... အန္တသဒ္ဒေါ ဟိ မာနသဒ္ဒကာရိယော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၁၇။

ဥဒ္ဒိသန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+အန္တိ](က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-၏။(ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-၏။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသန္တု (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+အန္တု] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ကုန်လော။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသမာန (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+မာန] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သော၊သူ။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ သံဃမဇ္ဈေ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသမာနာ သဉ္စိစ္စ န သာဝေန္တိ။ ဝိ၊၃။၁၅၅။

ဥဒ္ဒိသာပန (နု) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+ယု] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-စေခြင်း၊ ပါဠိကိုသင်ယူစေခြင်း။ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒိသနံ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒိသာပနန္တိ ပစ္စေကံ သက္ကစ္စံသဒ္ဒေါ ယောဇေတဗ္ဗော။ မငို၊၃။၈၇။ ဥဒ္ဒိသန-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာပနတ္ထ (ပု) [ဥဒ္ဒိသာပန+အတ္ထ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-စေခြင်း ဟူသောအကျိုး၊ ပါဠိကို သင်ယူစေခြင်း အကျိုး။ ဥဒ္ဒေသတ္ထ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာပိယမာန (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+ယ+မာန] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-စေအပ်သော၊ သင်ကြားစေအပ်သော၊သူ(ဆရာ)။ ဥဒ္ဒိသာပေန္တ[၂]-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+တဗ္ဗ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ယူစေ-အပ်သော၊ ပို့ချအပ်သော၊သူ။ န ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗံ၊ န ဥဒ္ဒိ-သာပေတဗ္ဗံ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၇၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၁။

ဥဒ္ဒိသာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+တိ] (က) ရွတ်ဆိုစေ၏၊ ရွတ်ပြစေ၏၊ သင်ကြားနာယူစေ၏၊ သင်ကြားပြသစေ၏။ (ဆရာက တပည့်အား ရွတ်ဆိုစေခြင်း=သင်ကြားနာယူစေခြင်း, တပည့်က ဆရာအား ရွတ်ပြစေခြင်း= ပို့ချစေခြင်း = သင်ကြားစေ

ခြင်း အားလုံးပါဝင်သည်။) (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-စေ၏။ (ဂ) ရည်ညွှန်းစေ၏၊ အမှူပေးဝေစေ၏။ (ဃ) ပဒေန ဥဒ္ဒိဿတိ ဝါ ဥဒ္ဒိဿပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၈၀။ အန္တေဝါသိကံ ပစ္စက္ခာမီတိ----ယော မံ ဥဒ္ဒိဿပေတိ။ ဝိ၊ ၃၊၁။၂၁၈။ သမာနာစရိယကံ ပစ္စက္ခာမီတိ-----ယော တံ ဥဒ္ဒိဿပေတိ။ ဝိ၊၃၊၁။၂၁၈။ အာစရိယံ ပစ္စက္ခာမီတိ----ယာဟံ ဥဒ္ဒိဿာ-ပေမိ။ ဝိ၊၃၊၁။၂၁၇။ (ခ) ဘတ္တာနိပိ နု ဥဒ္ဒိ-ဿာပေန္တိ။ ဝိ၊၃၊၂။၁၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ (ဂ)တံ ဒက္ခိဏံ မယှံ ဥဒ္ဒိဿာပေယျာထ။ ပေတာ၊ဋ္ဌ။၃၃။ (က) **ဥဒ္ဒိဿာပေန္တိ**-ဝိ၊၄။၃၁၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ ကင်္ခါ။၂၅၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၁၄။ ပါစိတ်၊ယော။၇။ **ဥဒ္ဒိဿာပေထ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၂၂။ **ဥဒ္ဒိဿာပေမိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ သာရတ္ထ၊၂။၇၉။ **ဥဒ္ဒိဿာပေဿာမ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၄။ (ခ) **ဥဒ္ဒိဿာပေန္တိ**- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၈။ (ဂ) **ဥဒ္ဒိဿာပေယျာထ**-ပေတာ၊ဋ္ဌ။၃၃။

ဥဒ္ဒိဿာပေတုံ(ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+တုံ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-စေခြင်းငှါ၊ သင်စေခြင်းငှါ။ နှ သက္ကာ သုခေန ဓာရေတုံ ဝါ ဥဒ္ဒိသိတုံ ဝါ ဥဒ္ဒိဿာပေတုံ ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၀။

ဥဒ္ဒိဿာပေတုကာမ (တိ) [ဥဒ္ဒိဿာပေတုံ+ကာမ] ရွတ် ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ယူ-စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ သစေ ဥဒ္ဒိဿာပေတုကာမော ဟောတိ၊ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၅၉။ ဝိ၊၄။၃၉၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၆။

ဥဒ္ဒိဿာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+တွာ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-စေ၍၊သင်ယူစေ၍။ (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-စေ၍။ (ဂ) ရည်ညွှန်း-အမှူပေးဝေ-စေ၍။ (က) ထောက် ဥဒ္ဒိဿာပေတွာ။ ဝိ ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ မ၊ဋီ၊၁။ ၁၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၆။) (ခ) သေနာသနံ ဥဒ္ဒိဿာပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၆။)၊ (ဂ) မနုဿေဟိ ကတံ ဒါနံ တေသံ ပေတာနံ ဥဒ္ဒိဿာပေတွာ။ ပေတာ၊ ဋ္ဌ။၂၄၅။

ဥဒ္ဒိဿာပေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+ထ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ကြား-သင်ယူ-စေကုန်လော။ ဥဒ္ဒိဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိဿာပေန္တ[၁](တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+အန္တ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-စေသော၊ ပါဠိကို ပို့ချစေသော၊ ပါဠိကိုသင်ယူသော၊သူ(တပည့်)။ အနာပတ္တိ ကေဝလံ ဥဒ္ဒိဿာပေန္တဿ။ ဝိ၊၂။၂၆။ ထေရေန ဘိက္ခုနာ ဥဒ္ဒိဿာပေန္တေန သမကေ ဝါ အာသနေ နိသီဒိတုံ။ ဝိ၊၄။၃၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊ ၄၂၅။ ကေဝလံ ဥဒ္ဒိဿာပေန္တောတိ အနုပသမ္ပန္နေန သဒ္ဓိံ ကေဝလံ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှန္တောပိ ကေဝလံ ဝဒတိ၊ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၉။ ဥဒ္ဒိဿာပေန္တေနာတိ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှန္တေန၊ ပါဠိံ ဝါစာပေန္တေနာတိ အတ္ထော။ ဝိနယာ-လင်္ကာရဋီ၊၂။၃၂၁။ (-မိလိန္ဒ။၃၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၂။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၇။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၉။)

ဥဒ္ဒိဿာပေန္တ[၂](တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+မာန။ မာန ကို အန္တ ပြု] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-စေအပ်သော၊ သင်ကြား စေအပ်သော၊ သူ(ဆရာ)။ အန္တေဝါသိကေန ဥဒ္ဒိဿာပေန္တေ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၆။ ဥဒ္ဒိဿာပေန္တေ ဝါတိ ဥဒ္ဒိဿာပိယမာနေ ဝါ၊ အန္တသဒ္ဒေါ ဟိ မာနသဒ္ဒကာရိယော။ ပါစိတ်၊ယော၊၁၇။ ဥဒ္ဒိသန္တ[၂]-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒိဿာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏာပေ+အန္တိ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ကြား-သင်ယူ-စေကုန်၏။ (ခ) ညွှန်ပြ-ညွှန်ကြား-

ညွှန်း-စေကုန်၏။ ဥဒ္ဒိသာပေတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာပေမိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဏာပေ+မိ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ကြား-သင်ယူ-စေ၏။ ဥဒ္ဒိသာပေတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာပေယျာထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဏာပေ+ယျာထ] ရည်ညွှန်းစေ-အမျှပေးဝေစေ-ကုန်ရာ၏။ ဥဒ္ဒိသာပေတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာပေဿာမ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဏာပေ+ဿာမ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-သင်ကြား-သင်ယူ-စေကုန် လတ္တံ့။ ဥဒ္ဒိသာပေတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာမိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+အ+မိ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-၏။ (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-၏။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသာဟိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ+အ+ဟိ] ညွှန်ကြားလော၊ ညွှန်ပြလော။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိံသု (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဥံ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ကုန်ပြီ။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဤ] (က)ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ပြီ။ (ခ)ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-ပြီ။ ဥဒ္ဒိသတိ- ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိတ (တိ) [ဥ+ဒိသ+တ] ရည်ညွှန်း-အမျှပေးဝေ-အပ်သော၊သူ။ ဒါနံ ဒတွာ န ဥဒ္ဒိသိတတ္တာ ဆိန္နာသာ ဟုတွာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၁။

ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+တဗ္ဗ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ခေါ်ဝေါ်ပြောဆို-အပ်သော။ (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-အပ်သော။ (က) သစေ ဥဒ္ဒိသာပေတုကာမော ဟောတိ၊ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၅၉၊၇၈။ ဓေဠ ပန ဘိက္ခဝေ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၁၄၀။ (-၁၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၆၀၊ ၂၀၆၊၂၂၆။ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁) ကထေတဗ္ဗတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၁။ သောဠသ-ဝဿောတိ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗော ဝေါဟရိတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၀။ (ခ) ကထံ နု ခေါ ဘတ္တံ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၃၀။

ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗကမ္မ (ပု) [ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ+ကမ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အပ်သောအစဉ်။ သဗ္ဗသိက္ခာပဒါနံ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗက္ကမဿ ဒဿိတတ္တာ။ ဝဇိရ။၄၄၇၊ (-၄၆၁။)

ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗဋ္ဌ (ပု) [ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ+အတ္ထ] ညွှန်ပြ-ညွှန်း-အပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသောအနက်။ အဟံ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဥဒ္ဒေသော အဿာတိ မမုဒ္ဒေသိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ-ဋ္ဌေနာတိ "သတ္ထာ"တိ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၆။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။)

ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတာ (ထီ) [ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ+တာ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အပ်သည်၏အဖြစ်။ ဥဒ္ဒေသံ အာဂစ္ဆ-န္တီတိ သရူပေန ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ကင်္ခါ။၁၀၄။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ။၁၆၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၄။)

ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗလက္ခဏ (နု) [ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ+လက္ခဏ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အပ်သောအမှတ်လက္ခဏာ။ ဥဒ္ဒေသော ဥဒ္ဒေသကာလေ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ-လက္ခဏဿ တတ္ထ ဝုတ္တတ္တာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၃။

ဥဒ္ဒိသိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+တုံ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟော ကြား-ခြင်းငှာ။ (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ခြင်းငှာ။ (က) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိတုံ။ ဝိ၊၃။၁၄၀။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၀။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၃။) (ခ) ဣစ္ဆာမဟံ ဘန္တေ-----ဘတ္တာနိ စ ဥဒ္ဒိသိတုံ။ ဝိ၊၁။၂၄၄။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၄။)

ဥဒ္ဒိသိတု (ပု) [ဥ+ဒိသ+တု] ညွှန်းပြသူ၊ညွှန်းသူ။

နာဘိဇာနာမိ အညံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိသိတာ။ သံ၊ ၁။ ၄၁၉။ (ယင်းပါဠိ၏ အဖွင့်ဖြစ်သော သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၆။ သံဋီ၊ ၂။၁၆၄-တို့၌ ဥဒ္ဒိသိတုံ-ဟု ရှိ၏။) ဥဒ္ဒိသိတုံ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+တွာ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-၍။ (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-လက်ခံယူစေ-၍။ (ဂ) အကျဉ်းအားဖြင့်ပြ၍။ (က) နိဒါနံ ဥဒ္ဒိသိတွာ အဝသေသံ သုတေန သာဝေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၁၅၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀၅။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၈။) (ခ) တေသံ ဥဒ္ဒိသိတွာ အာဂစ္ဆာမိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၅၇။ ဥဒ္ဒိသိတွာတိ တေသံ အတ္တာနဥ္စေဝ ပဋိသာမိတဘဏ္ဍကဥ္စ ဒဿေ-တွာ။ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတွာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၉၈။ ဥဒ္ဒိသိတွာတိ ဥပေစ္စ ဒဿေတွာ။ ဒီ၊ ဋီ၊၂။၃၅၂။ ဥဒ္ဒိသိတွာ ပန တေ ဒီယံ ရဿံ--ယာတေဟိတိ အာဏတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ အသီတိမဟာသာဝကေ ဥဒ္ဒိသိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ (ဂ) ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဥဒ္ဒေသံ ဥဒ္ဒိသိတွာ။ မ၊၁။၁၅၆။ မ၊၃။၂၃၃၊၂၆၅။ သံ၊၂။၃၁၇။ အံ၊ ၃။၄၃၉။ ဥဒ္ဒေသံ ဥဒ္ဒိသိတွာတိ မာတိကံ နိက္ခိပိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။

ဥဒ္ဒိသိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ+တွာန] ညွှန်ပြ၍၊ ညွှန်း၍။ သံယတော ဥဒ္ဒိသိတွာန၊ ဘိက္ခူ နေတွာန သံယရံ။ အပ၊ ၂။၁၁။

ဥဒ္ဒိသိ(သီ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ) +ယ+တေ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အပ်၏။ (ခ) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-အပ်၏။ (က) အယံ အနုဒ္ဒမာသံ ဥဒ္ဒိသီယတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၇၁။ အာဏာပါတိမောက္ခမေဝ ဥဒ္ဒိသီယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၅။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၇၊၁၆၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၂၃၃။) (ခ) နာမဂေါတ္တဝသေန ဟိ သတ္ထော ဒဿော တိဿော ဂေါတမောတိ ဥဒ္ဒိသီယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ (-စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၃။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၂။) (က) ဥဒ္ဒိသိယန္တိ-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၉၉။ အနုဋီ၊၁။၁၈၃။

ဥဒ္ဒိသိယမာန (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ယ+မာန] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အပ်သော။ (ခ) အကျဉ်းပြအပ် သော။ (က) ဝိတ္ထာရေန ဥဒ္ဒိသိယမာနေ ပါတိမောက္ခေ။ ဝိမတိ။ ၂။၅၁။ ဥဒ္ဒိသိယမာန (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၆။ကင်္ခါ။၂၅၂)-လည်းကြည့်။ (ခ) ဥဒ္ဒေသေန ဟိ ဥဒ္ဒိသိယမာနာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထိတာမတ္တံ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။ ၂၂၉။ (-အနုဋီ၊၃။၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။ရ၉။)

ဥဒ္ဒိသိဿတိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဿတိ] (က) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-လတ္တံ့။ (ခ) ရည်ညွှန်း-အမျှပေး ဝေ-လတ္တံ့ ။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိဿန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ+ဿန္တိ] ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-ကုန်လတ္တံ့။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ဿာမိ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-အံ့-မည်။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+ဒိသ+ယ+အန္တေ] ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-အပ်ကုန်၏။ ဥဒ္ဒိ-သိ(သီ)ယတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသေယျုံ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ+ယျုံ] ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-ညွှန်း-ရာ၏-ရမူကား-ရလျှင်။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသေယျ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ယေျ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ရာ၏။ ဥဒ္ဒိသတိ- ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသေယျာထ (ကြိ) ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ယျာထ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ဟောကြား-ကုန်ရာ၏-ကုန်လော။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိသေယျာမ (ကြိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသိ)+ယျာမ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ကုန်အံ့။ ဥဒ္ဒိသတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒိဿ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ+တွာ] ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-ရည်မှတ်-အာရုံပြု-၍၊ ဘိက္ခုံ ပနေဝ ဥဒ္ဒိဿာတိ ဘိက္ခုံ ဿတ္တာယ ဘိက္ခုံ အာရမ္မဏံ ကရိတွာ။ ဝိ၊၁။၃၁၈၊၃၂၆။ န ဒါနာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဝိဟရာမိ။ ဒီ၊၃။၂။ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿာတိ ဘဂဝါ မေ သတ္ထာ၊ ဘဂဝတော အဟံ ဩဝါဒံ ပဋိကရောမီတိ ဧဝံ အပဒိ-သိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂။

ဥဒ္ဒိဿက (တိ) [ဥဒ္ဒိဿ+က] ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-၍ပြုအပ်သော။ တတ္ထ ဥဒ္ဒိဿကေ ယံ ဥဒ္ဒိဿ ပဟရတိ။ ကင်္ခါ။၁၂၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၉။ သာရီရိကံ ပါရိဘောဂိကံ ဥဒ္ဒိဿကန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၂၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။) ဥဒ္ဒိဿက, ဥဒ္ဒေသိက-တို့လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒိဿကစေတိယ (န) [ဥဒ္ဒိဿက+စေတိယ] ရည် ရွယ်-ရည်ညွှန်း-၍ ပြုအပ်သော-စေတီ-ဘုရားဆင်းတု။ ဗုဒ္ဓပဋိမာ ဥဒ္ဒိဿကစေတိယံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၈။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၇၂။)

ဥဒ္ဒိဿကတ (တိ) [ဥဒ္ဒိဿ+ကတ] ရည်ညွှန်း၍ပြုအပ်သော။ န ဘိက္ခဝေ ဥဒ္ဒိဿကတံ မံသံ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၃၃၄။ (-ဒီ၊၁။၁၅၇။ မ၊ ၁။၁၁၁၊၃၀၀၊၃၈၂။) ဥဒ္ဒိဿကတန္တိ ဥဒ္ဒိသိတွာ ကတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၄၉။) "ဥဒ္ဒိဿာ" တိ တွာပစ္စယန္တသဒ္ဒေါ "ကတ"န္တိ ဥတ္တရပဒေန သမာသောတိ အာဟ ဥဒ္ဒိသိတွာ ကတန္တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၅၃။

ဥဒ္ဒိဿကတန္တရာယ (ပု) [ဥဒ္ဒိဿကတ+ အန္တရာယ] ရည်ညွှန်း၍ပြုအပ်သောလာဘ်၏-အန္တရာယ်-အနှောင့်အယှက်-အတားအဆီး။ စတ္တာရော ခေါ -----ဥဒ္ဒိဿကတန္တရာယော။ မိလိန္ဒ။၁၅၇။

ဥဒ္ဒိဿကတမံသ (န) [ဥဒ္ဒိဿကတ+မံသ] ရည်ညွှန်း၍ ပြုအပ် (သတ်အပ်) သော အသား။ ဥဒ္ဒိဿကတမံသဉ္စ ---ဒုက္ကဋံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၁၁၄။ ဥဒ္ဒိဿကတမံသန္တိ ဘိက္ခုံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ကတံ ဥဒ္ဒိဿကတံ၊တဉ္စ တံ မံသဉ္စ။ ခုဒ္ဒသိ-က္ခာဘိနဝဋီကာ။ ၃၁၂။

ဥဒ္ဒိဿကတမံသပရိဘောဂ (ပု) [ဥဒ္ဒိဿကတ မံသ+ပရိဘောဂ] ရည်ညွှန်း၍ ပြုအပ် (သတ်အပ်) သော အသားကို သုံးဆောင်ခြင်း။ ဥဒ္ဒိဿကတမံသပရိဘောဂတော အကပ္ပိယ-မံသပရိဘောဂဿ ဝိသေသံ ဒဿေတုံ။ မ၊ ဋီ၊၃။၂၅။

ဥဒ္ဒိဿစေတိယ (န) [ဥဒ္ဒိဿ+ကတ+စေတိယ] ရည်ညွှန်း၍ ပြုအပ်သော စေတီ။ သရီရ-စေတိယံ ဥဒ္ဒိဿစေတိယံ ပရိဘောဂစေတိယန္တိ တီဏိ စေတိယာနိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။

ဥဒ္ဒိဿမာန (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ယ+မာန] (က) ရွတ်ပြ-ရွတ်ဆို-အပ်သော။ (ခ) ရည်မှန်း-ရည်ညွှန်း-အပ်သော။ (က) ပါတိမောက္ခေ ဥဒ္ဒိဿမာနေတိ ဥဒ္ဒိသန္တေ ဝါ ဥဒ္ဒိသာပေန္တေ ဝါ သဇ္ဈာယံ ဝါ ကရောန္တေ။ ဝိ၊၂။၁၈၈။ ဥဒ္ဒိဿမာနေတိ အာစရိယေန အန္တေဝါသိ-ကဿ ဥဒ္ဒိဿမာနေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၃။၁၄၅။ ဥဒ္ဒိဿ-မာနေတိ အာစရိယေန အန္တေဝါသိကဿ ဝုစ္စမာနေ ဝါ သဇ္ဈာယဝသေန ပရိဝတ္တိယမာနေ ဝါ။ ကင်္ခါ။၂၅၂။ (-ဝိ၊၂။၁၉၀။ ဝိ၊၃။၁၄၄။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၄။၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၁၁။) (ခ) တသ္မိံ အတ္တနော ဥဒ္ဒိဿမာနေ ပဟူတေ အန္နပါနမှိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၇၆။

ဥဒ္ဒိပန (ထီ၊န) [ဥ+ဒီပ+ယု] ထင်စွာပြခြင်း။ ဝိဘာဝေါ ကာရဏံ တေသု-ပ္ပတ္တိယုဒ္ဒိပနေ တထာ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ။ ၃၄၈။ ဥက္ကာစနာ လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝ (ပု) [ဥဒ္ဒီပန+ဝိဘာဝ] ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝ မည်သောအကြောင်းတရား၊ ထင်ရှားဖေါ်ပြသော အကြောင်းတရား၊ ဌာယီဘာဝ, ဗျဘိစာရီဘာဝ, သာတ္တိကဘာဝ ဟူသော ဘာဝသုံးမျိုးတို့ကို-ထင်ရှားဖေါ်ပြသော-တိုးပွားလာစေသော-အခြံအရံ အကြောင်းတရား။ (မူရင်းအကြောင်းဖြစ်သော အာလမ္ဗဏဝိဘာဝ၏ အခြံအရံဖြစ်သော အကြောင်းတရားဟု ဆိုလို၏၊ ဥပမာအားဖြင့် မိန်းမယောက်ျားတို့ အချင်းချင်း ချစ်ကြိုက်ခြင်းဟူသော ရတိဌာယီဘာဝ၌ မိန်းမသည် ယောက်ျား၏လည်းကောင်း, ယောက်ျားသည် မိန်းမ၏လည်းကောင်း မူရင်းအကြောင်းဖြစ်သော အာလမ္ဗဏဝိဘာဝမည်၏။ ထိန်ထိန်သာနေသောလရောင်နှင့် မွှော်မွှေ့ဖွယ်ကောင်းသော ပန်းဥယျာဉ်စသည်တို့သည်ကား ထိုအာလမ္ဗဏဝိဘာဝ၏ အခြံအရံ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် အချစ်စိတ်ဖြစ်သော ရတိဌာယီဘာဝကို ထင်ရှားတိုးပွားလာစေသော ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝမည်၏။) ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝေါ စန္ဒာဒိ။ အလင်္ကာ၊ငြိဟောင်း၊ နှာ။၃၃၃။ စန္ဒရမ္မ-ဒေသာဒိ ဥဒ္ဒီပနဝိဘာဝေါ။ သုဗောဓာလင်္ကာရငြိကာသစ်၊နှာ။၃၃၇။

ဥဒ္ဒေက (ပု) [ဥ+ဒေက(=ဒေကိ)+အ။ဓာန်၊ငြိ။၄၆၈။] (က) ကြို့ထိုးခြင်း။ (ခ) အထက်သို့တက်သောလေ၊ ကြို့ထိုးသောလေ။ (က) ဣမဿ ခေါ ရညော သပ္ပိ ပီတံ ပရိဏာမေန္တံ ဥဒ္ဒေကံ ဒဿတိ။ ဝိ၊၃။၃၈၈။ ဥဒ္ဒေကံ ဒဿတီတိ ဥဂ္ဂါရံ ဒဿတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၉၉။ (ခ) တတော ဥဂ္ဂတေန စ ဂန္ဓေန ဥဒ္ဒေကောပိ မုခမ္ပိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ပူတိကုဏပသဒိသံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂။ ဥဒ္ဒေကောပိတ္တာဒီဟိ ဝိနာ ကေဝလော ဥဒ္ဓင်္ဂမဝါတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ငြိ၊၁။၃၀၈။ (-မ၊ငြိ၊၂။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ငြိ၊၁။၄၃၀။)

ဥဒ္ဒေသ (ပု) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏ] (၁) အကျဉ်း-ပြဆို-ဟော-ကြောင်းဖြစ်သော စကားရပ်၊ အကျဉ်းစကား၊ အကျဉ်းဒေသနာ၊ ခေါင်းစဉ်၊ မာတိကာ။ (၂) ပါဠိကို-ဘုရားစကားတော်ကို-ရွတ်အံ-ရွတ်ပြ-သင်ယူ-ပို့ချ-ခြင်း၊ ရွတ်ပြအပ်သည်၏ အဖြစ်။ (၃) သင် ယူအပ်သော-ရွတ်ပြအပ်သော-ပါဠိ-ပါတိမောက်။ (၄) (က) ညွှန်ပြ-ပြောဆို-အပ်သောသဘော။ (ခ) ညွှန်ပြ-ပြောဆို-အပ်သော၊သူ။ (၅) ညွှန်ပြပြောဆိုခြင်း။ (၆) ညွှန်ပြ-ပြောဆို-ကြောင်းဖြစ်သော-အရာဝတ္ထု-အမည်အနွယ်။ (၇) ပင့်ဖိတ်ခြင်း။ ရည်ရွယ်အပ်-ရည်ရွယ်၍ပြုအပ်-သော (ဆွမ်းစသည်)(ကေစိ)။ (၈) ရည်ညွှန်းခြင်း၊အမှုပေးဝေခြင်း။

(၁) အကျဉ်း-ပြဆို-ဟော-ကြောင်းဖြစ်သော စကားရပ်၊ အကျဉ်းစကား၊ အကျဉ်းဒေသနာ၊ ခေါင်းစဉ်၊ မာတိကာ။ ဘဒ္ဒေကရတ္တဿ ဘိက္ခဝေ ဥဒ္ဒေသဉ္စ ဝိဘင်္ဂဉ္စ ဒေသေဿာမိ။ မ၊၃၊၂၆။ ဥဒ္ဒေသ (မ၊၁။၁၅၆။ မ၊၃။၂၆၅။ သံ၊၂။၄၈။ အံ၊၃။၄၃၉။) န္တိ မာတိကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။ ဒေသေတဗ္ဗမတ္ထံ ဥဒ္ဒိသတိ ဧတေနာတိ ဥဒ္ဒေသော၊ သင်္ခေပဒေသနာ ဝေ၊ ယသ္မာ ပန-----တသ္မာ အာဟ "ဥဒ္ဒေသန္တိ မာတိက" န္တိ။ မ၊ငြိ၊၃။၃၆၆။ သမာသဝစနံ ဥဒ္ဒေသော၊ ဝိတ္ထာရဝစနံ နိဒ္ဒေသော။ နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၄၁၆။ (၂) ပါဠိကို-ဘုရား စကားတော်ကို-ရွတ်အံ-ရွတ်ပြ-သင်ယူ-ပို့ချ-ခြင်း၊ ရွတ်ပြအပ်သည်၏ အဖြစ်။ အညတိတ္ထိယပုဗ္ဗော န တိတ္ထဿန္ဒော ဟောတိ ဥဒ္ဒေသေ ပရိပုစ္ဆာယ။ ဝိ၊၃။၁၀၀။ ဥဒ္ဒေသေတိ ပါဠိ ပရိယာပုဏနေ။ ပရိပုစ္ဆာယာတိ အတ္ထသဝနေ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။ အယံ ကာလော ဥဒ္ဒေသဿာ(အံ၊၂။ ၄၈၄)တိ

အယံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှန္တကာလေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၈၄။ ပါဠိယာ ဥဒ္ဒိသနံ ဥဒ္ဒေသော၊
အတ္ထကထနံ ပရိပုစ္ဆာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။
ဥပဇ္ဈာယေန ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓိဝိဟာရိကော
သင်္ဂဟေတဗ္ဗော အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗော ဥဒ္ဒေသေန
ပရိပုစ္ဆာယ။ ဝိ၊၃။၆၃။ ဥဒ္ဒေသောတိ ပါဠိဝါစနံ၊
ပရိပုစ္ဆာတိ ပါဠိယာ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၃။
ဥဒ္ဒိသနံ ဥဒ္ဒေသောတိ ဝစနတ္ထေန ပါဠိဝါစနာ
ဥဒ္ဒေသော နာမ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၂၄။
စတ္တာရော ပါရာဇိကာ ဓမ္မာ ဥဒ္ဒေသံ အာဂစ္ဆန္တိ။
ပါတိမောက် ပါဠိ။၂။ ဥဒ္ဒေသံ အာဂစ္ဆန္တီတိ
သရူပေန ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ကင်္ခါ။၁၀၄။
ဥဒ္ဒိသီယတီတိ ဥဒ္ဒေသော၊ ဘာဝပ္ပဓာနော ယံ
နိဒ္ဒေသော၊တေနာဟ "ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတ"န္တိ။ ကင်္ခါ၊
ဋီ၊သစ်။၁၆၅။ (၃) သင်ယူ-ရွတ် ပြ-အပ်သော-
ပါဠိ-ပါတိမောက်။ အနာပတ္တိ ဥဒ္ဒေသံ ဒေန္တော၊
ပရိပုစ္ဆံ ဒေန္တော။ ဝိ၊၂။ရ၆။ဥဒ္ဒေသံ ဒေန္တောတိ
အဋ္ဌကထံ ဂရှမ္ဘာနံ ပါဠိံ ဥဒ္ဒိသန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။
ဥဒ္ဒေသံ ပရိပုစ္ဆံ ဂဏှန္တိ သဇ္ဈာယန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၈။ ဥဒ္ဒေသံ ဒေန္တေန၊ ပါဠိံ ဝါစေန္တေနာတိ
အတ္ထော။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ။၂။၃၂၁။
ပဌမုပါလိ အာကာရေဟိ ---ကမ္မေန
ဥဒ္ဒေသေန။ ဝိ၊၅။၃၄၉။ ဥဒ္ဒေသေနာတိ ပဌမသု
ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသေသု အညတရေန ဥဒ္ဒေ-
သေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ရ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၈။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၅ရ။
သာရတ္ထ၊၂။၃၆၁။ ဥဒ္ဒိသီယတီတိ ဥဒ္ဒေသော
ပါတိမောက္ခော။ -ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၄။ ပဌမ
ဥဒ္ဒေသာ နာမ နိဒါနုဒ္ဒေသော------
ဝိတ္ထာရုဒ္ဒေသောတိ။ ကင်္ခါ။၈၄။ ဥဒ္ဒိသီယတိ
သရူပေန ကထီယတိ ဧတ္ထ တေနာတိ ဝါ
ဥဒ္ဒေသော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂ရ။ (၄) (က)
ညွှန်ပြ-ပြောဆို-အပ်သောသဘော။ ယေဟိ
အာနန္ဒ အာကာရေဟိ------ယေဟိ
ဥဒ္ဒေသေဟိ နာမကာယဿ ပညတ္တိ ဟောတိ။
ဒီ၊၂။၅၃။ တထာ တထာ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတော
ဥဒ္ဒေသာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတော
ကထေတဗ္ဗတော ဥဒ္ဒေသာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။ (ခ)
ညွှန်ပြ-ပြောဆို-အပ်သောသူ။ အတ္တာ
ဥဒ္ဒေသော အဿာ (တေိဿာ) တိ အတ္တု-
ဒ္ဒေသာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ကင်္ခါ။၁၃၄။ ဥဒ္ဒေ-
သောတိ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၄။ ကင်္ခါ၊
ဋီ၊သစ်။၂၃၈။ ဥဒ္ဒေသောတိ သာမိဘာဝေန
ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၁။၂ရ၅။ သောဠသ-
ဝဿောတိ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗော ဝေါဟရိတဗ္ဗောတိ
သောဠသဝဿုဒ္ဒေသော၊ သောယေဝ သောဠ-
သဝဿုဒ္ဒေသိကော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၀။ မမု-
ဒ္ဒေသိက-လည်းကြည့်။ (၅) ညွှန်ပြပြောဆိုခြင်း။
သောဠသဝဿောတိ ဥဒ္ဒေသော ကထနံ
အဿ အတ္ထီတိ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော။
ဝိမတိ၊၁။၂၆။ (၆) ညွှန်ပြ-ပြောဆို-ကြောင်း
ဖြစ်သော-အရာဝတ္ထု-အမည် အနွယ်။
ဥဒ္ဒေသော နာမ ယေန တေ ဝေရူပပရိက္ခာ-
ရာတိ ဥဒ္ဒိသန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄ရ။ ဥဒ္ဒိသီယန္တိ
အပဒိသီယန္တိ ဧတေနာတိ ဥဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ၊
၃။၂၈၁။ပါစိတ်၊ယော။၃၁၃။ အာဂန္တု-
ကာကာရ,အာဂန္တုကုဒ္ဒေသ, အာဝါသကာ-
ကာရ, အာဝါသိကုဒ္ဒေသ-တို့လည်းကြည့်။ (ရ)
ပင့်ဖိတ်ခြင်း။ ရည်ရွယ်အပ်-ရည်ရွယ်၍ ပြုအပ်-
သော(ဆွမ်းစသည်) (ကေစိ)။ ဥဒ္ဒေသဥ န
သာဒိယိ။ ထေရ။၂ရ၀။ ဥဒ္ဒေသန္တိ နိမန္တနံ၊
ဥဒ္ဒိဿကတန္တိ ကေစိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ (၈)
ရည်ညွှန်းခြင်း၊ အမျှပေးဝေခြင်း။ ပေတာနဥ္စ
အတ္တနော အနုမောဒနေန , ဒါယကာနံ
ဥဒ္ဒေသေန,ဒက္ခိဏေယျသမ္ပဒါယ စာတိ တီဟိ
အင်္ဂေဟိ ဒက္ခိဏာ သမိဇ္ဈတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁ရ၆။

ဥဒ္ဒေသက (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+ဏ္ဍု] (၁) ရွတ်
ဆို-ရွတ်ပြ-သော၊သူ။ (၂) ညွှန်ကြား-ညွှန်ပြ-
သော၊သူ။ (၁) ဥဒ္ဒေသကာနံ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊

၃။၁ရ၄၊(-၁ရ၅၊၁၈၃။) (၂) ဥဒ္ဒေသကေန ပိဋကပါဠိကာနမ္ပိ န အတိက္ကာမေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၈၈။ ဥဒ္ဒေသကေနာတိ ဘတ္တုဒ္ဒေသကေန။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၉၁။)

ဥဒ္ဒေသကရဏ (နှ) [ဥဒ္ဒေသ+ကရဏ] အကျဉ်း ဒေသနာ-မာတိကာ-ဥဒ္ဒေသ-ကိုပြုခြင်း။ တေန ဗဟုဝစနေန ဥဒ္ဒေသကရဏံ ဗဟုဝစနေန ပုစ္ဆာယ ကာရဏန္တိ ဒီပေတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၈၂။

ဥဒ္ဒေသကာလ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ကာလ] (၁) ပါဠိသင်ရာအခါ။ (၂) ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ရာအခါ၊ ပါတိမောက်ပြရာအခါ။ (၁) တေန ဥဒ္ဒေသ-ကာလေ အာဂန္တွာ ဥဒ္ဒေသံ ဂဟေတွာ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၀၄။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၅၁။) (၂) အထ ခေါ ဥဒ္ဒေသကာလေ အာဝိကတာ ဟိဿ ဖာသု ဟောတီတိ ဝတွာ။ ကခ၊။၁၀၂။ ကခ၊ဋီ။၃။

ဥဒ္ဒေသက္ကမ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ကမ] (၁) အကျဉ်း ဒေသနာအစဉ်၊ မာတိကာအစဉ်။ (၂) (ပါတိမောက်ကို) ရွတ်ဆိုခြင်းအစဉ်၊ပါတိမောက်ပြစဉ်။ (၁) ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂေ ပန ဣန္ဒြိယာနံ ဥဒ္ဒေသ-က္ကမေနေဝ ----ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ ပဋိ၊ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၆၀။ (၂) ပဌမံ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသာနံ ဥဒ္ဒေသက္ကမော သိဒ္ဓေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝဇိရ။၄၆၁။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၃။)

ဥဒ္ဒေသဂါထာ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသ+ဂါထာ] အကျဉ်း ဂါထာ။ ဥဒ္ဒါနဂါထာ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒေသဂေါစရ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+ဂေါစရ] ပါဠိသင်ခြင်းလျှင် ကျက်စားရာရှိသောသူ။ ဂေါစရေသုပိ ----နဝကမ္မဂေါစရော ဝါ ဥဒ္ဒေသဂေါစရော ဝါ ဝါသဓုရဂေါစရော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ ကခ၊ ဋီ၊သစ်။၁၆၆။

ဥဒ္ဒေသဂ္ဂဟဏ (နှ) [ဥဒ္ဒေသ+ဂဟဏ] ပါဠိကို သင်ယူခြင်း။ ဥဒ္ဒေသဂ္ဂဟဏေ စ သဇ္ဈာယ-ကရဏီယေ စ နိရုဿုက္ကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ရ၀။ (-ကခ၊။၁၉၂။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၁။ ကခ၊ဋီ၊ သစ်။၃၅၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁ရ။)

ဥဒ္ဒေသဂ္ဂဟဏကာလ (ပု) [ဥဒ္ဒေသဂ္ဂဟဏ+ကာလ] ပါဠိကိုသင်ယူရာ-အချိန်-အခါ။ သော ကိရ---ဥဒ္ဒေသဂ္ဂဟဏကာလေ ပရိဟာသ-ကေဠိံ အကာသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၁။

ဥဒ္ဒေသဋ္ဌာန (နှ) [ဥဒ္ဒေသ+ဌာန] အကျဉ်းပြ အပ်သော-မာတိကာ-အရာ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဥဒ္ဒေသဋ္ဌာနိယ (တိ) [ဥဒ္ဒေသဋ္ဌာန+ဣယ] အကျဉ်းပြအပ်သော-မာတိကာ-အရာ၌ တည် သော။ တတော သံခိတ္တတရာ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဥဒ္ဒေသဋ္ဌာနိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃။

ဥဒ္ဒေသတ္ထ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+အတ္ထ] ပါဠိသင်ယူ ခြင်း အကျိုး၊ ပါဠိကိုရွတ်ပြစေ၍ သရဇ္ဈာယ်ခြင်း အကျိုး။ သော ကိရ ဥဒ္ဒေသတ္ထံ ရောဟဏံ အဂမာသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၈။ ဥဒ္ဒေသတ္ထန္တိ ဥဒ္ဒိသာပနတ္ထံ၊ ပါဠိံ ဥဒ္ဒိသာပေတွာ သဇ္ဈာယိ-တုန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရ၃၁။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၃၂။)

ဥဒ္ဒေသတ္ထိက (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+အတ္ထိက] ပါဠိ-သင်ခြင်းကို-သင်ခြင်းဖြင့်-အလိုရှိသောသူ။ သစေ ဥဒ္ဒေသတ္ထိကော၊ ဥဒ္ဒေသသမ္ပတ္တိ သလ္လက္ခေတွာ ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆ရ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၈၄။ဥဒ္ဒေသတ္ထိကောတိ ဥဒ္ဒေသံ အတ္ထိကော ဥဒ္ဒေသေန ဝါ။ ပါစိတ်၊ယော။၄ရ၉။

ဥဒ္ဒေသဒါန (နှ) [ဥဒ္ဒေသ+ဒါန] ပါဠိအဋ္ဌကထာ ကိုသင်ပေးခြင်း။ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒေသဒါနံ ----

--ဓမ္မပဋိသန္ထာရော နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၆၄။ အံ၊ ဋီ၊၂။၅၉။ ဥဒ္ဒေသဒါနန္တိ ပါဠိယာ အဋ္ဌကထာယ စ ဥဒ္ဒိသနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၈၀။ (-ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၁။)

ဥဒ္ဒေသဒါနဝေလာ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသဒါန+ဝေလာ] ပါဠိ ၊ အဋ္ဌကထာကို သင်ပေးရာအချိန်အခါ။ ဂန္ထာဝုဋော သာမဏေရာဒီနံ ဥဒ္ဒေသဒါန-ဝေလာ ။မ၊ဌ၊၃။၁၀၈။

ဥဒ္ဒေသဒေသနာ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသ+ဒေသနာ] အကျဉ်း-ဒေသနာ-တရားတော်။ ဥပစယော သန္တတီတိ ဥဒ္ဒေသဒေသနံ ကတွာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၆၃။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၉၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၄၀၈။

ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသ (ပု)[ဥဒ္ဒေသ+နိဒ္ဒေသ] အကျဉ်းဒေသနာ,အကျယ်ဒေသနာ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသတော ဒွိဓာ ဌိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁။ (-အဘိ၊ဌ၊၁။၉၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၃၉။ မ၊ ဋီ၊၂။၂၄၈။ မူလဋီ၊၁။၁၃။ အနုဋီ၊၃။၂။)

ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသက္ကမ (ပု) [ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသ+ကမ] အကျဉ်းဒေသနာ,အကျယ်ဒေသနာအစဉ်။ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသက္ကမံ မာတိကာဝိဘင်္ဂက္ကမန္တိ-ပေမာဒိ သဗ္ဗံ အနုရူပဝစနံ ပက္ခိပိတွာ ဝိသဇ္ဇေသိ။ ဝဇီရ၊၂၃။

ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝစန (နု) [ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသ+ဝစန] အကျဉ်းပြစကား, အကျယ်ပြစကား။ ယာ တာတိ ဥဘယမေတံ ရတ္တိနံ ယေဝ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝစနံ။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၂။မ၊ဋီ၊၁။၂၁၈။

ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝါရ (ပု) [ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသ+ဝါရ] အကျဉ်းဒေသနာ,အကျယ်ဒေသနာတို့၏ အလှည့်အကြိမ်။ သင်္ဂဟဝါရေ ဝိယ ဥဒ္ဒေသ-နိဒ္ဒေသဝါရေသုပိ ---ဒဿေတိ။ နေတ္တိဋီ၊၁၈။

ဥဒ္ဒေသန္တ[၁] (တိ) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+အန္တ] (၁) ညွှန်ပြ-ဖေါ်ပြ-သော။(၂) ပါဠိကို-ရွတ်ဆို-ရွတ်ဆိုစေ-သော၊ ပါဠိသင်သော၊သူ။ (၁) တတော ဝေဝတံ ဝိညာဏဓာတုနံ ဝိသယံ ဥဒ္ဒေသန္တံ(နိသျ-၌ဥဒ္ဒေသန္တိ-ဟုရှိသင့်ကြောင်း ဆို၏။) ဒဿနကိစ္စံ ကရောန္တံ ---ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၈၃။ (၂) ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥဒ္ဒေ-သတော ပရိပုစ္ဆတော ---ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ။ အဘိ၊ပု။၁၄၇။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဥဒ္ဒေသန္တ[၂] (ပု) [ဥ+ဒိသ(ဒိသီ)+အ+မာန။ ပဉ္စပ္ပကရဏ်အဋ္ဌကထာနိသျ၊ပ။၁၉၃-ကြည့်။] ပါဠိကိုရွတ်စေခြင်း၊ပါဠိသင်ယူခြင်း။ (မာနကို အန္တ ပြန်။) ပါဠိကိုသင်ယူသော၊သူ။ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥဒ္ဒေသတော ပရိပုစ္ဆတော ---ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၆၀။ မ၊ဌ၊၂။၈၅-၆။ သံ၊ဌ၊၁။၁၈၅။ အံ၊ဌ၊၂။ ၃၃၇။ ဥဒ္ဒေသတောတိ ဥဒ္ဒေသဟေတု၊ ဥဒ္ဒိသန္တဿ ဥဒ္ဒိသာပေန္တဿ ဝါ တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၆၄။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၆။)

ဥဒ္ဒေသန္တေဝါသိက (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+အန္တေဝါသိက] ပါဠိသင်ယူသော အနီးနေတပည့်။ ဥဒ္ဒေသ-န္တေဝါသိကာနံ ဝတ္တံ ကတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၂၆။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၀။ (-ဝိမတိ၊ ၂။၂၀၄။)

ဥဒ္ဒေသပဋိပါဋိ (ထီ)[ဥဒ္ဒေသ+ပဋိပါဋိ] အကျဉ်းဒေသနာအစဉ်။ ပဋိပါဋိယာတိ ဥဒ္ဒေသ-ပဋိပါဋိယာ။ မဋီ၊၃။၁၅။

ဥဒ္ဒေသပဋိလောမ (နု) [ဥဒ္ဒေသ+ပဋိလောမ] အကျဉ်းဒေသနာပါဠိ၏-ဆန့်ကျင်ဘက်-အပြန် -ပြောင်းပြန်။ ဥဒ္ဒေသပဋိလောမတောပိ အယောနိသော ဘိက္ခဝေ မနသိကရာတော-တိအာဒိမာဟ။ မဌ၊၁။၆၈။

ဥဒ္ဒေသပတ္တ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ပတ္တ] ညွှန်ကြား-ညွှန်းဆို-အပ်သောသပိတ်။ ကောစိ

အာသနသာလတော အဋ္ဌ ဥဒ္ဒေသပတ္တေ အာဟရာပေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၉၁၊(-၉၂။ ဝဇိရ။ ၅၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၆။)

ဥဒ္ဒေသပတ္တတ္ထ (ပု) [ဥဒ္ဒေသပတ္တ+အတ္ထ] ညွှန်ကြား-ညွှန်းဆို-အပ်သောသပိတ်အကျိုး။ ဥဒ္ဒေသပတ္တတ္တာယ အာဂတောမှိတိ ဝဒန္တဿ။ ဝိ၊ဌ၊၄၊၉၂။

ဥဒ္ဒေသပဒ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ပဒ] (၁) အကျဉ်း-ညွှန်ပြ-ဟောပြ-ရွတ်ပြ-အပ်သောပုဒ်။ ခေါင်းစဉ်-မာတိကာ ပုဒ်။ (၂) ပုဒ်အားဖြင့်အကျဉ်း-ညွှန်ပြ-ဟောပြ-ရွတ် ပြ-ခြင်း။ (၁) မေထုန-ဓမ္မော နာမာတိ ဣဒံ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဿ မေထုနဓမ္မဿ ဥဒ္ဒေသပဒံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂၁။ "ဒုက္ခေ အရိယသစ္စေ" တိ အာဒီသု ဥဒ္ဒေသ-ပဒေသု စေဝ "ဇာတိပိ ဒုက္ခာ"တိ အာဒီသု နိဒ္ဒေသပဒေသု စ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ ယာဝ "အကသိရလာဘီ"တိ ပဒံ ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဥဒ္ဒေသပဒေန မာတိကံ ဌပေတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။) (၂) ဝိဟာရံ အာဂတဘိက္ခုနိယော ဩဝါဒံ ဝါ ပဋိသန္ထာရံ ဝါ ဥဒ္ဒေသပဒံ ဝါ ထေရမေဝ နိဿာယ လဘန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ ဥဒ္ဒေသပဒံ ဝါတိ ပဒသော ဥဒ္ဒေသမတ္တံ ဝါ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၈။

ဥဒ္ဒေသပဒုဒ္ဒါရ (ပု)[ဥဒ္ဒေသပဒ+ဥဒ္ဒါရ] ဥဒ္ဒေသ ပုဒ်-ခေါင်းစဉ်မာတိကာပုဒ်-တို့ကိုထုတ်ပြရာ အပိုင်းအခန်း။ တတ္တော ဝိဘင်္ဂေ ဥဒ္ဒေသ-ပဒုဒ္ဒါရာဒီသု သဒ္ဒါရာနာနံ "သမ္ဘာဒန"န္တိ ကောဓိကရဏတာဝစနနေနေဝ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၀၉။

ဥဒ္ဒေသပဗ္ဗန္ဓ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ပဗန္ဓ] သင်ယူ အပ်သောပါဠိတော်အစဉ်။ ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒေသပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ပရိစ္ဆေဒ] ဥဒ္ဒေသ အပိုင်းအခြား။ နိဒါနုဒ္ဒေသစသော ပါတိမောက် တို့ကို ပိုင်းခြားကန့်သတ်ကြောင်း ဖြစ်သော စကားအစဉ်။ "သုဏာတု မေ ဘန္တေ သံဃော" တိအာဒိကံ ပဉ္စဟိ ဥဒ္ဒေသ-ပရိစ္ဆေဒေဟိ ဝဝတ္ထိတံ ဘိက္ခုပါတိမောက္ခံ။ ကင်္ခါ။၈၄။ ဥဒ္ဒေသာ ပရိစ္ဆိဇ္ဇန္တိ ယေဟိ ဝက္ခမာနဝစနပဗန္ဓေဟိ တေ ဥဒ္ဒေသပရိစ္ဆေဒါ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၇။

ဥဒ္ဒေသပရိယာပန္န (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+ပရိယာပန္န] ပါတိမောက်၌-ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသ၌-အကျုံးဝင်သော (သိက္ခာပုဒ်)။ ဥဒ္ဒေသပရိယာပန္နေသု သိက္ခာပဒေသူတိ ပါတိမောက္ခပရိယာပန္နေသု သိက္ခာပဒေသု။ ဝိ၊၁။၂၇၂။ ဥဒ္ဒေသပရိယာ-ပန္နေသူတိ ဥဒ္ဒေသေ ပရိယာပန္နေသု အန္တော-ဂဓေသု၊---အန္တောပါတိမောက္ခဿ ဝတ္တမာ-နေသူတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ ကင်္ခါ။၁၄၃။ ဥဒ္ဒိသီယတီတိ ဥဒ္ဒေသော၊ပါတိမောက္ခော၊တသ္မိံ ပရိယာပန္နာ အန္တောဂဓာ ဥဒ္ဒေသပရိယာပန္နာ၊ တေသု ဥဒ္ဒေသပရိယာပန္နေသု။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၅၄။

ဥဒ္ဒေသပါဠ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ပါဠ] အကျဉ်းချုပ် ဥဒ္ဒေသပါဠိ၊အကျဉ်းချုပ် ဟောကြားအပ်သော ပါဠိတော်။ ဧတ္တာဝတာတိ "ဣမာဝုသော။ပ။ နာနုသိက္ခန္တိ" တိ ဧတ္တကေန ကဏှပက္ခေ ဥဒ္ဒေသပါဠေန။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၀။

ဥဒ္ဒေသဘတ္တ (နု) [ဥဒ္ဒေသ+ဘတ္တ] ဥဒ္ဒေသဘတ်၊သံဃာမှ ရည်ညွှန်း၍လှူအပ်သော ဆွမ်း။(ဝိ၊၄။၁၂၂။) (ထေရ်စဉ်ဝါစဉ် ဆွမ်းစားအလှည့်) ညွှန်ပြခြင်းဖြင့်-ညွှန်ပြ၍-ရအပ်သော ရဟန်း တို့ကို လှူအပ်သောဆွမ်း။ (ရဟန်းသံဃာ အားလုံးကို မဟုတ်ဘဲ ရဟန်းသံဃာ အများ ထဲမှ ရဟန်းတစ်ပါးကို (သို့မဟုတ်) ရဟန်း နှစ်ပါးကို (သို့မဟုတ်) ဤရွေ့ဤမျှသော ရဟန်းတို့ကို ဆွမ်းစားညွှန်ပြ ပင့်ဆောင်ပေးပါဘုရား ဟု ဒါယကာ တစ်ဦးဦးက လျှောက်ထား သဖြင့် ထိုဒါယကာ

အလိုရှိသလောက် ယေရ်စဉ်ဝါစဉ် ရဟန်းအရေအတွက် သတ်မှတ် ညွှန်ပြ ပင့်ဆောင်၍ လှူအပ်သောဆွမ်း။) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သံဃဘတ္တံ ဥဒ္ဒေသဘတ္တံ နိမန္တနံ။ ဝိ၄။၃၂၉။ မ၄။၁။၉၃။ ဥဒ္ဒေသဘတ္တန္တိအာဒီသု ကော် ဝါ ဒွေ ဝါ ။ပ။ဒသ ဝါ ဘိက္ခူ သံဃတော ဥဒ္ဒိသိတွာ ဒေထာတိ ဧဝံ ဥဒ္ဒေသေန လဒ္ဓဘိက္ခူနံ ဘတ္တံ ကာတုံ ဣစ္ဆန္တိ။ ဝိ၄၊ ၄။၈၈။ ကတိပယေ ဘိက္ခူ ဥဒ္ဒိသိတွာ (ဥဒ္ဒိသိတွာ ဥဒ္ဒေသေန) ဒါတဗ္ဗံ ဘတ္တံ ဥဒ္ဒေသဘတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၄။ ဒီ၄ဋီ၊၃။၂၂၈။ အံ၄ဋီ၊၂။၂၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၄ဋီ၊၁။၉၃။ "ဥဒ္ဒေသေန လဒ္ဓဘိက္ခူနံ ဘတ္တံ ကာတုံ"န္တိ ဣမိနာ ဥဒ္ဒေသေန လဒ္ဓဘိက္ခူနံ ကာတဗ္ဗံ ဘတ္တံ ဥဒ္ဒေသဘတ္တန္တိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၁။

ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+မဂ္ဂ] (က) သင်ယူ-ရွတ်ဆို-အပ်သော ပါဠိတော်အစဉ်။ သင်ယူ-ရွတ်ဆို-အပ်သော ကျမ်းစာအစဉ်။ အာစရိယံ ဝန္ဒိတွာ ပုနဒိဝသေ ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂံ ပါပုဏိ။ မ၊ ၄၁။၆၉။ ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂန္တိ ယထာအာရဒ္ဓံ ဥဒ္ဒေသပဗန္ဓံ။ မ၄ဋီ၊၁။၁၅၁။ (-အံ၄၁။၃၅။ ဇာ၄၂။၄၂။)

ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂ+ဝဏ္ဏနာ] သင်ယူအပ်သော ကျမ်းစာအစဉ် အဖွင့်။ တတြာယံ ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂဝဏ္ဏနာ။ သုတ္တနိ၄၂။၈၅။ (သီလက္ခန် အဋ္ဌကထာ (ဒီ၄၁။၂၃၀)၌ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗီကထာ-ဟုသုံးသည်။ ဤသုတ္တနိ၄-၌ကား ဥဒ္ဒေသမဂ္ဂဝဏ္ဏနာ-ဟု ပါဠိတစ်မျိုး သုံးထား၏။ ဥဒ္ဒေသမတ္တ-ဝဏ္ဏနာ-ဟု (သီ၊သျာ)မူရှိ၏။ အကျဉ်းမျှဖြစ်သောအဖွင့်-ဟု အနက်ပေး။)

ဥဒ္ဒေသယုတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+ယုတ္တ] ပါဠိသင်ခြင်း နှင့်ယှဉ်သော၊သူ။ ယေန ဝါ တေန ဝါ ယုတ္တော ဟောတု၊ နဝကမ္မယုတ္တော ဝါ ဥဒ္ဒေသယုတ္တော ဝါ။ ဝိ၄၁။၂၀၄။ ကင်္ခါဋီ၊ သစ်။၁၆၅။

ဥဒ္ဒေသလက္ခဏ (နု) [ဥဒ္ဒေသ+လက္ခဏ] ပါတိမောက်-ရွတ်ဆိုခြင်း-ပြခြင်း-၏ လက္ခဏာ-အမှတ်အသား။ တေ ဥဒ္ဒေသလက္ခဏံ ဇာနာပိ ခန္ဓကေပိ ဝုတ္တတ္တာ။ ကင်္ခါဋီ။၃။

ဥဒ္ဒေသလာဘ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+လာဘ] ဥဒ္ဒေသလာဘ်။ ရည်ညွှန်း၍ လှူအပ်သော လာဘ်။ သံဃာအများထဲမှ ထေရ်စဉ်ဝါစဉ်အတိုင်း ညွှန်ပြပင့်ဆောင် လှူဒါန်းအပ်သော လာဘ်။ တတ္ထုပ္ပန္နော ဥဒ္ဒေသလာဘော တသ္မိံ ဥပစာရေ ဘိက္ခာစာရဝတ္တေနပိ ဌိတာနံ သဗ္ဗေသံ ပါပုဏာတိ။ ဝိ၄၄။၉၀။

ဥဒ္ဒေသဝစန (နု) [ဥဒ္ဒေသ+ဝစန] (အလိုရှိအပ်သော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို မသတ်မှတ်မူ၍) အကျဉ်းမျှပြဆို အပ်သောစကား။ ယောတိ ဥဒ္ဒေသဝစနံ၊ သောတိ နိဒ္ဒေသဝစနံ။ မ၄၊ ၁။၄၂။ အဓိပ္ပေတဿ အတ္ထဿ အနိယမေတွာ ဝစနံ ဥဒ္ဒေသော၊ နိယမေတွာ ဝစနံ နိဒ္ဒေသောတိ အာဟ "ယောတိ ဥဒ္ဒေသဝစနံ၊ သောတိ နိဒ္ဒေသဝစန"န္တိ။ မ၄ဋီ၊၁။၉၁။ "ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဣဒံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသဝစနံ။ ပဋိသံ၄၁။၃၁၆။ (-မဟာနိ၊ ၄။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၆၄။)

ဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသ+ဝဏ္ဏနာ] အကျဉ်း ချုပ်ခေါင်းစဉ် မာတိကာ၏ အဖွင့်။ ယံ ပန ပစ္စယဝိဘင်္ဂဿ ဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၄၃။၄၄၆။ (-ပဋိသံ၄၁။၂၉၄။)

ဥဒ္ဒေသဝါရ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ဝါရ] (အကြောင်းအရာတို့ကို အကျယ်မဲဖော် ပြမိရှေးဦးစွာ) အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ပြဆိုအပ်

သော ဝါရ။ အယံ တာဝေတ္တ ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ သင်္ခေပကထာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉ရ၊၁၅ရ၊၁၉၆။)

ဥဒ္ဒေသဝါရကထာ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသဝါရ+ကထာ] ဥဒ္ဒေသဝါရ၏ အဖွင့်၊ဥဒ္ဒေသဝါရကို အကျယ်ဖွင့်ပြရာ အပိုင်းအခန်း။ ဥဒ္ဒေသဝါရကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။

ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂသုတ္တ (န) [ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂ+သုတ္တ] ဥဒ္ဒေသဝိဘင်္ဂသုတ်၊ အကျဉ်းချုပ် မာတိကာဟူသော ဥဒ္ဒေသနှင့် အကျယ်ဝေဘန်ချက်ဟူသော ဝိဘင်းတို့ကို ဟောကြားရာသုတ်။ မြတ်စွာဘုရားသည် မာတိကာ ဥဒ္ဒေသကို ဟောကြားတော်မူ၍ အရှင်မဟာကစ္စာနထေရ်သည် ထိုဥဒ္ဒေသကို အကျယ်ဝေဘန်၍ ဟောကြားတော်မူ၏။ ရဟန်းတို့----ဉာဏ်ဖြင့်စူးစိုက်၍ နှိုင်းချိန်သုံးသပ် ဆုံးဖြတ်သော ရဟန်း၏ စိတ်ဝိညာဏ်သည် (၁) အပြင်အပ ဗဟိဒ္ဓအာရုံ၌လည်း မပျံ့လွင့် မပြေးသွား၊ (၂) အတွင်း အဇ္ဈတ္တအာရုံ၌လည်း တွယ်တာငြိကပ် ရပ်တန့်မနေ၊ (၃) ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် မည်သည့်အာရုံကိုမျှ မစွဲလမ်း မဖမ်းယူတော့ရကား ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်ခြင်း မဖြစ်တော့ပေ၊ ယင်းသို့ ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်ခြင်း မဖြစ်နိုင်လောက်အောင် ရဟန်းသည် ဉာဏ်ဖြင့်စူးစိုက်၍ နှိုင်းချိန်သုံးသပ် ဆုံးဖြတ်ရမည်၊ ယင်းသို့မထိတ်လန့် မတုန်လှုပ်သောရဟန်းမှာ နောင်အခါ၌ ဇာတိ ဇရာ မရဏနှင့်သောက ပရိဒေဝ အစရှိသော ဒုက္ခအားလုံး မဖြစ်နိုင်။ ဤမျှလောက်ဖြင့် မြတ်စွာဘုရားသည် အကျဉ်းဥဒ္ဒေသ (၃)မျိုးကိုမျှ ဟောပြပြီးနောက် အကျယ်ဆက်လက်၍ ဟောကြားတော်မမူတော့ပဲ ကျောင်းခန်းသို့ ကြွတော်မူ၏။ သို့ဖြစ်ရကား အကျယ်ဝေဘန်ချက်ကို ဆက်လက်၍ နာယူ လိုကြသော ရဟန်းတို့၏ တိုက်တွန်း တောင်းပန်မှုကြောင့် အရှင်မဟာကစ္စာနထေရ်သည် ထိုဥဒ္ဒေသ (၃)မျိုးကို အကျယ်ဝေဘန် ဟောကြားတော် မူ၏။) မဇ္ဈိမနိကာယ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ၊၄-ဝိဘင်္ဂဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ မ၊၃။၂၆၅၊၂၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၀-၂။

ဥဒ္ဒေသဝိဘာဂ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ဝိဘာဂ] ဥဒ္ဒေသကို ခွဲခြမ်းဝေဘန်ပြခြင်း။ (နိဒါနုဒ္ဒေသစသော ငါးပါးကို ခွဲခြားဝေဘန်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။) ဂန္ထဘေဒတော ဥဒ္ဒေသဝိဘာဂတော ဥဒ္ဒေသပရိစ္ဆေဒတော စ ဝေတ္တဗ္ဗော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၁၂၅၊(-၁၂၇။)

ဥဒ္ဒေသဝိရောဓ (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ဝိရောဓ] ဥဒ္ဒေသ-မာတိကာ-နှင့်ဆန့်ကျင်ခြင်း။ အညထာ "သတ္တော ကေ္ဂပတရော နာနူပတရော"-တိအာဒိ ဥဒ္ဒေသဝိရောဓော သိယာ ဝိဘင်္ဂေ အဒဿိတတ္တာ။ ဝဇီရ။ ၂၃၁။

ဥဒ္ဒေသဝိဟာရီ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+ဝိဟာရီ] ပါဠိတော်ကို-သင်အံ- ရွတ်ဆို-ပို့ချ-ဟောပြ-ခြင်း (လုပ်ငန်းကိစ္စ)ဖြင့် နေလေ့ရှိသော၊ သူ။ ဝိဟာရေသုပိ ယထာဝိဟာရီ ဝါ တထာ-ဝိဟာရီ ဝါ ဟောတု၊ နဝကမ္မဝိဟာရီ ဝါ ဥဒ္ဒေသဝိဟာရီ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၁၆၅။

ဥဒ္ဒေသဝေလာ (ထီ)[ဥဒ္ဒေသ+ဝေလာ] ပါဠိသင်ယူရာအခါ။ ဥဒ္ဒေသဝေလာယံ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၆။

ဥဒ္ဒေသဝေဝစန(န) [ဥဒ္ဒေသ+ဝေဝစန] ဥဒ္ဒေသသဒ္ဒါ၏-ဝေဝုစ်-ပရိယာယ်-စကားလှယ်။ ပါတိမောက္ခဝေဝစနာနိ ဝါ ဥဒ္ဒေသ-ဝေဝစနာနိ ဝါ ဥပဇ္ဈာယဝေဝစနာနိ ဝါ။ ဝိ၊ ၁။၃၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။)

ဥဒ္ဒေသသီလ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+သီလ] ပါဠိတော်ကို–သင်အံ–ရွတ်ဆို–ပို့ချ–ဟောပြ–ခြင်းအလေ့အထရှိသော၊သူ။ နဝကမ္မသီလော ဝါ ဥဒ္ဒေသသီလော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

ဥဒ္ဒေသသီသ (န) [ဥဒ္ဒေသ+သီသ] ဥဒ္ဒေသ–အကျဉ်းပြဆိုချက်–မာတိကာ–ကိုအကြီးအမှူးပဓာနပြုခြင်း။ ဥဒ္ဒေသသီသေန နိဒ္ဒေသော ဂဟိတော။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။ (ဒေသနာသီသ–လည်း ကြည့်။)

ဥဒ္ဒေသဟေတု (ပု) [ဥဒ္ဒေသ+ဟေတု] ပါဠိကို သင်အံ ပို့ချ ဟောပြခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဥဒ္ဒေသတောတိ ဥဒ္ဒေသဟေတု။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၇။

ဥဒ္ဒေသာဂတ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+အာဂတ] ပါတိမောက်၌ လာသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒေသာဂတပါဠိ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသာဂတ+ပါဠိ] ပါတိမောက်၌လာသောပါဠိ။ ဣဒံ ဥဒ္ဒေသာဂတပါဠိဝသေန ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၇။

ဥဒ္ဒေသာစရိယ (ပု)[ဥဒ္ဒေသ+အာစရိယ] ပါဠိကို–သင်ပြပေးသော–ပို့ချပေးသော–ဆရာ၊ စာပေကျမ်းဂန်ပို့ချပေးသောဆရာ။ နိဿယာ–စရိယော ဥဒ္ဒေသာစရိယော------ဝန္ဒိယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၄။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၁။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၈။ မ၊ဋီ၊၁။၁၅၁။)

ဥဒ္ဒေသာဓိမုတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+အဓိမုတ္တ] ပါဠိကို (သင်အံပို့ချ ဟောပြမှု၌)–နှလုံးသွင်း–စိတ်ဝင်စား–စိတ်အားထက်သန်–သော၊သူ။ ဒေသနာယ ဥဒ္ဒေသာဓိမုတ္တေ ဥဂ္ဃာပေတ္တာ ဝိတ္ထာရိတတ္တာ––ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၆၀။

ဥဒ္ဒေသာနုက္ကမ (ပု)[ဥဒ္ဒေသ+အနုက္ကမ] ဥဒ္ဒေသ–မာတိကာ–အစဉ်။ ဥဒ္ဒေသာနုက္ကမံ ဘိန္ဒိတွာ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅)တိ ဥဒ္ဒေသာနုပုဗ္ဗိံ လင်္ဃိတွာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၆။

ဥဒ္ဒေသာနုပုဗ္ဗီ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသ+အနုပုဗ္ဗီ] ဥဒ္ဒေသ–မာတိကာ–အစဉ်။ ယထာဟေတုအာဒီနံ ပစ္စယာနံဥဒ္ဒေသာနုပုဗ္ဗိယာဒုကတိကာဒိယောဇနာ ကတာ။ အနု၊ဋီ၊၃။၂၇။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒေသာနုရူပ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+အနုရူပ] အကျဉ်း ညွှန်ပြချက်အားလျော်သော။ ဥဒ္ဒိဋ္ဌ–ဓမ္မေသု ဥဒ္ဒေသာနုရူပံ လဗ္ဘမာနဝိသေသ–ကထနံ ဝိဿဇ္ဇနံ။ အနု၊ဋီ၊၃။၁၈၁။

ဥဒ္ဒေသာနုရူပဂုဏ (ပု) [ဥဒ္ဒေသာနုရူပ+ဂုဏ] အကျဉ်းညွှန်ပြချက်အား လျော်သော အကျိုး။ ယော တတ္ထ န သမ္ဘဝနသမ္ဘဝံ ဥဒ္ဒေသာနုရူပဂုဏေန ဥပလဗ္ဘတိ။ အနု၊ဋီ၊၃။၁၈၁။

ဥဒ္ဒေသာနုဝိဓာယိနီ (ထီ) [ဥဒ္ဒေသ+အနုဝိဓာယိနီ] ဥဒ္ဒေသ–မာတိကာ–အားလျော်စွာစီစဉ်ပြုလုပ်တတ် သော။ ဥဒ္ဒေသာနုဝိဓာယိနီ ဟိ ပုစ္ဆာတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၈၂။

ဥဒ္ဒေသာနုသာရီ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+အနုသာရီ] ဥဒ္ဒေသ–မာတိကာ–သို့အစဉ်လိုက်သော။ ဥဒ္ဒေသာနုသာရိနီ ပုစ္ဆာနိဂမနာနိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၈၃။

ဥဒ္ဒေသာဝသာန (န) [ဥဒ္ဒေသ+အဝသာန] ဥဒ္ဒေသ–ပါရာဇိကုဒ္ဒေသ–၏အဆုံး။ ဣဒံ ဥပရိ ဥဒ္ဒေသာဝသာနေ "ကစ္စိတ္ထ ပရိသုဒ္ဓါ။ပ။ ဧဝမေတံ ဓာရယာမီ"တိ ဧတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ အာဟ။ ကင်္ခါ။၁၀၁။ ဥပရိ ဥဒ္ဒေသာ–ဝသာနေတိ ပါရာဇိကုဒ္ဒေသာဝသာနေ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၆၁။

ဥဒ္ဒေသာရဟ (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+အရဟ] ရွတ်ဆို–ရွတ်ပြ–ဟောကြား–ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ သဗ္ဗိ–ဓမ္မတံ သဟိ ကာရဏေဟိ ဥဒ္ဒေသာရဟံ

န ဟောတိ။ ဝဇီရ။ရ၀။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၁၆။ ယတော မမ္မသင်္ဂဟေ ဥပါဒါယရူပပါဠိယံ ဥဒ္ဒေသာရဟံ န ဇာတံ။ ဝဇီရ။၁ရ၈။

ဥဒ္ဒေသိက (တိ) [ဥဒ္ဒေသ+ဣက] (၁) ရည်ရွယ်ခြင်း-ရည်ညွှန်းခြင်း-ရှိသော (ပယောဂ)။ (၂) ခေါ်ဝေါ်ထိုက်သောသူ။ (၁) ဥဒ္ဒေသိကေ ယံ ဥဒ္ဒိဿ ပဟရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ (၂) ဒသဝဿု-ဒ္ဒေသိက(ဒီ၊၂။၂၆၄) သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိက (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။) ကြည့်။

ဥဒ္ဒေဟတိ (ကြိ) [ဥ+ဒိဟ+အ+တိ] တက်၏၊ ထ၏။ ဖေဏံ ဥဒ္ဒေဟတိ န ဥပဓိယတိ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၁ရ၉။ ဖေဏုဒ္ဒေဟက-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒေဟိ(ဟေ)တွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိဟ+ဏေ+တွာ] တက် စေ၍၊ထစေ၍။ ဖေဏုဒ္ဒေဟကန္တိ ဖေဏံ ဥဒ္ဒေဟိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ ဖေဏုဒ္ဒေဟကန္တိ ဖေဏံ ဥဒ္ဒေဟေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၈၆။ ဖေဏုဒ္ဒေဟက-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓံ (ဗျ) [သတ္တမျတ္ထနိပါတ်ပုဒ်။ ရူနှာ။၁၃၃။ နီတိ၊သုတ္တနှာ။၃၈၀။ ဓာန်။၁၁၅၆။(ဦဓွမ်-သံ)] အထက်၊အထက်၌၊အထက်သို့။ ဥဒ္ဓံ တိရိယံ အပါစီနံ။ အံ၊၁။၃၂၂။ ဣတိဝုတ်။၂ရ၅။ (-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၀။) ဥဒ္ဓန္တိ ဥပရိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၄၄။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၄၅။)

ဥဒ္ဓံကောဋိက (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ကောဋိ+က] အထက်သို့ လှည့်သော အဖျားအချွန်ရှိသော။ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမဟာနုကဋ္ဌိကေ ဥဒ္ဓံ ကောဋိကာ ဟုတွာ ပတိဋ္ဌိတာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၄။

ဥဒ္ဓံခိတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ခိတ္တ] အထက်-၌-သို့-ပစ်အပ်သော၊ မြှောက်ပစ်အပ်သော။ ...ပက္ကကော မဏိ ဥဒ္ဓံခိတ္တော ယေန ယေနေဝ ပတိဋ္ဌာတိ။ အံ၊၃။၄၉၉။

ဥဒ္ဓံ(ဒ္ဓ)ဂင်္ဂ (န) [ဥဒ္ဓံ+ဂင်္ဂါ] ဂင်္ဂါမြစ်၏-အထက်-အညာ။ အာနန္ဒ တွံ တိကံ ဝပုကိသတာနိ အာဒါယ ဥဒ္ဓံဂင်္ဂံ ဂန္တွာ သာရဒါရူနိ ဂါဟာ-ပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၆။၂ရ၅။ ဥဒ္ဓဂင်္ဂံ အဓောဂင်္ဂံ။ မောဂ်၊ဒု။၈-သုတ်။

ဥဒ္ဓံဂမန (န) [ဥဒ္ဓံ+ဂမန] အထက်သို့ မြင့်တက်သွား ခြင်း။ ဇဝံ နဒမာနာယ စသော ဥဒ္ဓံဂမနဝသေန ဥဋ္ဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ ဥဒ္ဓံ-ဂမနဝသေနာတိ ဥန္နတဗဟုလတာယ ဥဂ္ဂန္တွာ ဥဂ္ဂန္တွာ ပဝတ္တနဝသေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၂။

ဥဒ္ဓံဂမနာရဟ (တိ) [ဥဒ္ဓံဂမန+အရဟ] အထက် (ဘုံ) သို့ သွားခြင်းငှာထိုက်သော။ ကော်သတော ဥဒ္ဓံဂမနာရဟော ပုဂ္ဂလော အကနိဋ္ဌဂါမီဝေ နာမ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။

ဥဒ္ဓံဂါမီ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဂါမီ။ ထိဉ် ဥဒ္ဓံဂါမိနီ] အထက်သို့-အပေါ်သို့-တက်သော-ပေါ်သော၊ အထက်အညာသို့ ဆန်တက်သော။ တတြ သပ္ပိ ဝါ တေလံ ဝါ၊တံ ဥဒ္ဓံဂါမိ အဿ။ သံ၊ ၂။၄၉၉။ နေတ္တိ။၄၀။ ရာဇာ---ဥဒ္ဓံဂါမီဟိ နာဝါသဿောင်ဟိ ဝပုကိနံ ဝသနဋ္ဌာနံ သမ္ပာပုဏိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၊ ကော် နာဝံ အတိ-ရုဟေယျ ဥဒ္ဓံဂါမိနိံ ဝါ အဓောဂါမိနိံ ဝါ။ ဝိ၊ ၂။၉၀။ ဥဒ္ဓံဂါမိနိန္တိ ဥဒ္ဓံ နဒိယာ ပဋိသောတံ ဂစ္ဆန္တိံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၄။ (-ကင်္ခါ။၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ သာရတ္ထ၊၃။၅၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃ရရ။)

ဥဒ္ဓံဇာလ (န) [ဥဒ္ဓံ+ဇာလ] အထက်ကွန်ရက်၊ အထက်-မြစ်ရေအညာ-၌ ဖွဲ့ချည်အပ်သော ပိုက်ကွန်။ ကော် ပက္ကဖလံ ---ဇာရာဏသိ-ရညော ဥဒ္ဓံဇာလေ လဂ္ဂိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။

ဥဒ္ဓဂ္ဂ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဂ္ဂ] အထက်၌တည်သော၊ ထောင်မတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမ(တိ) [ဥဒ္ဓဂ္ဂ+လောမ] အထက်၌တည်သော-ထောင်မတ်သော-အမွေးရှိသော၊

ကြက်သီးမွေးညှင်းထသော၊သူ။ လောမဟံသောတိ ဥဒ္ဓဂ္ဂတလောမတာ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၈။

ဥဒ္ဓံပါဒ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ပါဒ] အထက်၌ခြေထောက်ရှိသော၊ ခြေမိုးမျော်လျက် ရှိသော၊သူ။ တမေနံ ဘိက္ခဝေ နိရယပါလာ ဥဒ္ဓံပါဒံ အဓောသိရံ ဂဟေတွာ ဝါသိဟိ တစ္ဆန္တိ။ မ၊၃။၂၀၄။ အံ၊၁။၁၄၀။

ဥဒ္ဓံပါဒအဓောသိသ(တိ) [ဥဒ္ဓံပါဒ+အဓောသိသ] ခြေထောက်မိုးမျော်, ဦးခေါင်းစောက်ထိုးရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဓံပါဒအဓောသိသဘာဝေန ပရိဝတ္တေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၈။

ဥဒ္ဓံမုခ (ဥဒ္ဓမ္မုခ) (တိ) [ဥဒ္ဓံ+မုခ] (က) အထက်သို့-လှည့်သော-မော်သော-မျက်နှာ-မျက်နှာဝ-ရှိသော၊သူ။ (ခ) အထက်သို့-လှည့်သော-ထောင်သော-နှုတ်သီးရှိသော၊သူ။ (က) ဥဒ္ဓံမုခံ ကတွာ ဓုနေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ ဥဒ္ဓံမုခေါ ဣတောစိတော စ ဩလောကေန္တော အာဟိဏ္ဍတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၆၅။ ဩလောကမယာ ဥဒ္ဓမ္မုခါ ပဒုမာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄၃။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၄။(က)(ခ) ပါနဘောဇနာဒိအဇ္ဈောဟရဏဝေလာယဉ္စ ဥဒ္ဓံမုခါ (ဥဒ္ဓမ္မုခါ) ဟုတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၆။

ဥဒ္ဓံမုခဆိဒ္ဒ (န) [ဥဒ္ဓံမုခ+ဆိဒ္ဒ] အထက်သို့လှည့်သောမျက်နှာဝရှိသော အပေါက်။ ဥမ္မင်္ဂ နာမ ဥဒ္ဓံမုခဆိဒ္ဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။

ဥဒ္ဓံမုခပါဒ (တိ) [ဥဒ္ဓံမုခ+ပါဒ] အထက်သို့-မျက်နှာမူသော-ထောင်သော-ခြေထောက်ရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဓံမုခပါဒါ ဟုတွာ ပတန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။

ဥဒ္ဓံမူလ(တိ) [ဥဒ္ဓံ+မူလ] အထက်သို့ထောင်သောအမြစ်ရှိသော။ ဥမ္မူလမကာသိတိ ဥဒ္ဓံမူလံ အကာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။)

ဥဒ္ဓံမူလက (တိ) [ဥဒ္ဓံမူလ+က] အထက်သို့ထောင်သောအမြစ်ရှိသော၊ ထက်အောက်ပြောင်းပြန် ဖြစ်သော။ ဣမဉ္စ ရုက္ခသမ္ပတ္တိံ ပရိဝတ္တေတွာ ဥဒ္ဓံမူလကံ ကတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ ဥဒ္ဓံမူလကံ ကတွာတိ ဥမ္မူလံ ကတွာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၀၄။

ဥဒ္ဓံဝဏ္ဋ (တိ)[ဥဒ္ဓံ+ဝဏ္ဋ] အထက်၌တည်နေသော အညှာရှိသော။ ဓာရိသု မတ္ထကေ တတ္ထ၊ ဥဒ္ဓံဝဏ္ဋာ အဓောမုခါ။ အပ၊၁။၁၃၇၊(-၂၉၅။ အပ၊၂။၁၇၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။)

ဥဒ္ဓံဝါဟိတ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဝါဟိတ] အထက်သို့-အထက်ဘုံဘဝသို့-ပို့ဆောင်တတ်သော။ ဣတရော ပန အဝိဟာဒိသု ဥဒ္ဓံဝါဟိတဘာဝေန ဥဒ္ဓမဿ တဏှာသောတံ----- ဥဒ္ဓံသောတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၈။

ဥဒ္ဓံဝါဟီ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဝဟ+ဏီ] အထက်သို့-အထက်ဘုံဘဝသို့-ပို့ဆောင်တတ်သော။ ဥဒ္ဓံဝါဟိဘာဝေနာ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉)တိ ဥဒ္ဓံ ဝဟတီတိ ဥဒ္ဓံဝါဟီ၊တဏှာသောတံ ဝဋ္ဋသောတံ ဝါ၊တဿ ဘာဝေါ၊ တေန ဥဒ္ဓံဝါဟိဘာဝေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မူလဋီ။၃။၃၈။

ဥဒ္ဓံဝိရေစန (န) [ဥဒ္ဓံ+ဝိရေစန] (၁) ဖျို့အံစေခြင်း၊ ဖျို့အံစေခြင်းအတတ်၊ သလိပ်, သည်းခြေ, လေ ဟူသောအပြစ်ဒေါသတို့ကို အထက်သို့-အံထွက်စေခြင်း-အံထွက်စေမှု-အတတ်ပညာ။(ပခုက္ကူ သျှ-၌ အထက်၌ အပြစ်ကင်းအောင်ပြုခြင်းလည်းကောင်း၊ (ဝါ) အထက်၌ သလိပ်, သည်းခြေ, လေ အပြစ်တို့ကို ကင်းအောင် ထုတ်ဆောင်ခြင်းလည်းကောင်းဟု အနက်ပေးသည်။) (၂) ဖျို့အံစေတတ်သောဆေး၊ သလိပ်, သည်းခြေ, လေ

ဟူသောအပြစ်ဒေါသတို့ကို အထက်သို့အံထွက်စေတတ်သောဆေး။ (၁) ဥဒ္ဓံဝိရေစန(ဒီ၊ ၁။၁၁)- န္တိ ဥဒ္ဓံ ဒေါသာနံ နီဟရဏံ။ ဒီဋ္ဌ၊ ၁။၉၂။ ဥဒ္ဓံဝိရေစနန္တိ ဝမနံ၊ ဥဒ္ဓံ ဒေါသာနံ နီဟရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီဋီ၊ ၁။၁၃၁။ (-သံဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၃။ သီဋီ၊သစ်၊ ၁။၃ရရ။) (၂) တဿ သော ဘိသက္ကော သလ္လကတ္တော ဘေသဇ္ဇံ ကရေယျ ဥဒ္ဓံဝိရေစနံ အဓောဝိရေစနံ အဉ္ဇနံ။ မ၊ ၂။၁ရ၈။ ဥဒ္ဓံ ဝိရေစနံ ဒေတိ။ မူလဋီ၊ ၁။၉ရ။ (-ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။၈၀။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။၄၂၃။)

ဥဒ္ဓံသတိ (ကြိ) [ဥ+ဓံသု+အ+တိ] လွင့်တက်၏။ န တတ္ထ ဥဒ္ဓံသတိ ရဇော (ဝိမာန။၁၀၅)တိ မဏိမယဘူမိကတ္တာ န တသ္မိံ ဝိမာနေ ရဇော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဝိမာနဋ္ဌ။ ၂၈၅။ ရဇော နုဒ္ဓံသတိ ဥဒ္ဓံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၄။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။၄ရ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။၂၃။ အနုဒ္ဓံသတီတိ န ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။ ၁၂၆။ **ဥဒ္ဓံသတေ**- န တတ္ထုဒ္ဓံသတေ ရဇော (ဇာ၊ ၂။၃၄၃)တိ တသ္မိံ ဝနေ အပ္ပမတ္တကောပိ ရဇော န ဥဒ္ဓံသတေ။ ဇာဋ္ဌ၊ ရ။၃၁၀။

ဥဒ္ဓံသတေ (ကြိ) [ဥ+ဓံသု+အ+တေ] လွင့်တက်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓံသရ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+သရ+အ] (၁) အထက်-အနာဂတ်သံသရာ-၌ (သံသရာဖြင့် စင်ကြယ်လွတ်မြောက်မှုကို) အောက်မေ့ပြောဆိုသော၊ သူ။ (၂) အထက်-အနာဂတ်သံသရာ-၌ (သံသရာဖြင့် စင်ကြယ်လွတ်မြောက်မှုကို) အောက်မေ့သော အယူ။ (၁) ဥဒ္ဓံသရာ သုဒ္ဓိ-မနုတ္ထုနန္တိ။ သုတ္တနိ။၄၁၉။ မဟာနိ။ ၂၄၄။ တေ ------အကိရိယဒိဋ္ဌိယာ ဝါ ဥဒ္ဓံသရာ ဟုတွာ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ရ၄။ မဟာနိဋ္ဌ။၃၂၂။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓံသရန္တ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+သရ+အန္တ] အထက်-အနာဂတ်-ဖြစ်သောသံသရာဝါဒကို အောက်မေ့သော၊အနာဂတ်သံသရာ၌ တောင့်တလျက် မရနိုင်ကုန်သည်တို့ကို သိသော၊သူ။ ဥဒ္ဓံသရ (မ၊၃။၂၁)န္တိ ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတိ အနာဂတသံသာရ-ဝါဒေါ၊ အနာဂတံ သံသာရဝါဒံ သရန္တီတိ အတ္ထော။ မဋ္ဌ၊၄။၁၄။ "ဥဒ္ဓံသရ"န္တိ ဥဒ္ဓံ ဂတံ သရန္တာတိ တံ ဒဿေန္တော အာဟ ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတီတိအာဒိ။ သရန္တာတိ ယတ္ထ ပတ္ထေန္တိ န လဘန္တိ၊တံ ဇာနန္တာ။ မဋီ၊၃။ ၂၂ရ။ (ယင်းပုဒ်ကို ပါဠိတော်, ပါဠိတော်သျှ-တို့၌ ဝါကျဖြင့် ဆို၏။ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ သမာသ်ဖြင့် ဖွင့်ဆိုထားသည်။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓံသရာဝါဒ (တိ) [ဥဒ္ဓံသရ+ဝါဒ] အထက်-အနာဂတ်သံသရာ-၌ (သံသရာဖြင့် စင်ကြယ်လွတ်မြောက်မှုကို) အောက်မေ့ပြောဆိုသော၊ သူ။ ဥဒ္ဓံ သရာ သုဒ္ဓိမနုတ္ထုနန္တီတိ သန္တေကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဥဒ္ဓံသရာဝါဒါ။ ကတမေ တေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဥဒ္ဓံသရာဝါဒါ၊ ယေ တေ သမဏဗြာဟ္မဏာ အစ္စန္တသုဒ္ဓိကာ---- တေ သံသာရေ သုဒ္ဓိံ ---ပရိမုတ္တိံ ထုနန္တိ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ။ ၂၄၄။ ဥဒ္ဓံသရာဝါဒါတိ သံသာရေန သုဒ္ဓိံ ကထယန္တာ။ မဟာနိဋ္ဌ။၃၂၂။

ဥဒ္ဓံသော (ဗျ) အနာဂတ်။ ဥဒ္ဓံသ လောကသ္မိံ ဝိဝါဒမေတီတိ ဥဒ္ဓံသော ဝုစ္စတိ အနာဂတံ။ မဟာနိ။ ၂၃၅။

ဥဒ္ဓံသောတ[1] (ပု) [ဥဒ္ဓံ+သောတ] အထက်ရေအလျဉ်၊အထက်ရေညာ။ ဗဟူ နာဝါသဟဿာနိ ဗန္ဓာပေတွာ ဝနစရကေဟိ ဒေသိတမဂ္ဂေန ဥဒ္ဓံသောတံ အဂမာသိ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။ (-ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၈၈။)

ဥဒ္ဓံသောတ[2] (တိ) [(၁) ဥဒ္ဓံ+ဝါဟီ+သောတ။ (၂) ဥဒ္ဓံ+ဂန္တွာ+ပဋိလဘိတဗ္ဗ+သောတ] အထက်အလျဉ်ရှိသော။ (က) အထက် သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့ ပို့ဆောင်တတ်သော တဏှာ

အလျဉ်, ဝင်္ဒုက္ခအလျဉ်ရှိသော၊ (ဘဝခန္ဓာ၌ တပ်မက် တွယ်တာသော တဏှာအလျဉ်နှင့် မချုပ်ငြိမ်းသေးသော ဝဋ်ဒုက္ခအလျဉ်တို့ကြောင့် ရှေးဦးပဌမ ဖြစ်ရာ သုဒ္ဓါဝါသဘုံမှ စုတေသေလွန်ပြီးနောက် အထက် သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ ထပ်၍ ပဋိသန္ဓေတည်နေရဦးမည် ဖြစ်သော)။ (ခ) အထက်သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့-သွားရောက်၍-သွားရောက်မှသာ-ရအပ်လတ္တံ့သော အရဟတ္တမဂ် အလျဉ်ရှိသော၊ (ရှေးဦးပဌမဖြစ်ရာ သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ အရဟတ္တမဂ်ကို မရနိုင်, ထိုဘုံမှ စုတေသေလွန် ပြီးနောက် အထက်သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့ရောက်မှသာ-အရဟတ္တမဂ် ရမည်ဖြစ်သော-ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်စံရ မည်ဖြစ်သော)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓံသောတအကနိဋ္ဌဂါမိ (တိ) [ဥဒ္ဓံသောတ²+အကနိဋ္ဌဂါမိ] ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမိ မည်သော အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (က) အထက် သုဒ္ဓါဝါသဘုံသို့ ပို့ဆောင်တတ်သော တဏှာအလျဉ်, ဝဋ်ဒုက္ခအလျဉ် ရှိ၍ အကနိဋ္ဌဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေ တည်နေသွားရောက်သော အနာဂါမ် ပုဂ္ဂိုလ်၊ဘဝခန္ဓာ၌ တပ်မက်တွယ်တာသော တဏှာအလျဉ်နှင့် မချုပ်ငြိမ်းနိုင်သေးသော ဝဋ်ဒုက္ခအလျဉ်တို့ကြောင့် ရှေးဦးပဌမဖြစ်သော သုဒ္ဓါဝါသမှ စုတေသေလွန်ပြီးနောက် အထက်ဆုံး သုဒ္ဓါဝါသဖြစ်သော အကနိဋ္ဌဘုံတိုင်အောင်ပင် ပဋိသန္ဓေ တည်နေသွားရောက်ရသော အနာဂါမ် ပုဂ္ဂိုလ်။ (ခ) ရှေးဦးပဌမ ဖြစ်ရာသုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ အရဟတ္တမဂ်ကို မရနိုင်သေး၍ ထိုဘုံမှ စုတေ သေလွန်ပြီးနောက် အထက်ဆုံး သုဒ္ဓါဝါသဖြစ်သော အကနိဋ္ဌဘုံသို့ရောက်မှသာ အရဟတ္တမဂ်ကို ရမည်ဖြစ်သော-ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်စံမည်ဖြစ်သော-အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။

ဤနေရာ၌ ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမိနှင့် စပ်၍ ပုဂ္ဂိုလ်လေးမျိုး သိထားသင့်၏။ ထိုလေးမျိုးမှာ-

(၁) ဥဒ္ဓံသောတအကနိဋ္ဌဂါမိ= ဤကာမဘုံ၌ အနာဂါမိဖိုလ်ကို ရ၍ စုတေသေလွန်ပြီးလျှင် အဝိဟာဘုံမှစ၍ အောက် သုဒ္ဓါဝါသလေးဘုံတို့၌ အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ကာဖြစ်ကာ စုတေပြီးနောက် အကနိဋ္ဌဘုံရောက်မှသာ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရမည့် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (အဘိ၊ပု။၁၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၃၂။) (သို့မဟုတ်) အဝိဟာအစရှိသော အောက်သုဒ္ဓါဝါသဘုံ တစ်ခုခု၌ဖြစ်၍ စုတေပြီးနောက် ဘုံစဉ်အတိုင်း အကနိဋ္ဌဘုံသို့ ရောက်မှသာ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရမည့် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။) (၂) ဥဒ္ဓံသောတ န အကနိဋ္ဌဂါမိ= အောက်ဖြစ်သော သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ဖြစ်၍ စုတေပြီးနောက် အကနိဋ္ဌဘုံ တိုင်အောင် မသွားရောက်တော့ပဲ သုဒဿီဘုံ၌ဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရမည့် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၄၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈ ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၃၂။) (သို့မဟုတ်) အဝိဟာအစရှိသော အောက်သုဒ္ဓါဝါဘုံတစ်ခုခု၌ ဖြစ်ပြီးလျှင် ထိုဖြစ်ရာဘုံ၌ ရဟန္တာ မဖြစ်သေးမူ၍ အကနိဋ္ဌဘုံတိုင်အောင်လည်း သွားရောက် ပဋိသန္ဓေ မတည်နေတော့ပဲ ထိုဖြစ်ရာဘုံမှ အထက် ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထ သုဒ္ဓါဝါသဘုံတစ်ခုခု၌ ဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုရမည့် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၇။) (၃) န ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမိ= ဤကာမဘုံမှ စုတေပြီးနောက် အကနိဋ္ဌဘုံသို့သာ သွားရောက် ပရိနိဗ္ဗာန်စံမည့် အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (၄) န ဥဒ္ဓံသောတ န အကနိဋ္ဌဂါမိ=အဝိဟာ

အစရှိသော အောက်သုဒ္ဓါဝါသ လေးဘုံတို့တွင် တစ်ဘုံဘုံ၌ ဖြစ်ပြီးလျှင် ထိုဖြစ်ရာ ဘုံ၌သာ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံမည့် အနာဂါမ် ပုဂ္ဂိုလ်။

တတော မုဒုတရာနိ ဥဒ္ဓံသောတ-အကနိဋ္ဌဂါမိဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယာနိ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၆၈။ ပဥ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ ဥဒ္ဓံသောတော ဟောတိ အကနိဋ္ဌ-ဂါမီ။ သံ၊၃။၆၄။ အံ၊၁။၂၃၅။ အံ၊၂။၄၀၅၊၄၅၂။ ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ။ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ပဉ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ--သော အဝိဟာ စုတော အတပ္ပံ ဂစ္ဆတိ၊ အတပ္ပါ စုတော သုဒဿံ ဂစ္ဆတိ၊ သုဒဿာ စုတော သုဒဿိံ ဂစ္ဆတိ၊ သုဒဿိယာ စုတော အကနိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတိ၊အကနိဋ္ဌေ အရိယမဂ္ဂံ သဉ္ဇနေတိ ဥပရိဋ္ဌိမာနံ သံယောဇနာနံ ပဟာနာယ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ။ အဘိ။ပု။၁၂၀။ ဥဒ္ဓံဝါဟိဘာဝေန ဥဒ္ဓမဿ တဏှာသောတံ ဝဋ္ဋသောတံ ဝါတိ ဥဒ္ဓံသောတော၊ ဥဒ္ဓံ ဝါ ဂန္တွာ ပဋိလဘိတဗ္ဗတော ဥဒ္ဓမဿ မဂ္ဂ-သောတန္တိ ဥဒ္ဓံသောတော။အကနိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတီတိ အကနိဋ္ဌဂါမီ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၃၂။

ဥဒ္ဓံသောတဝဋ္ဋ (တိ) [ဥဒ္ဓံသောတ+ဝဋ္ဋ] ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမီအနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်-သည် ကြဉ်ဖယ်အပ်သော-ကိုကြဉ်ဖယ်ထားသော၊ ဥဒ္ဓံသောတ အကနိဋ္ဌဂါမီ အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်မှတပါးတခြားသော။ အကနိဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓံသောတဝဇ္ဇာ စတ္တာရောတိ စတုဝီသတိ အနာဂါမိနော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၅၃။

ဥဒ္ဓဂ္ဂ (တိ) [ဥ+ဂမု+တ။(ဉီဝိ-သံ)] အထက်၊အပေါ်၊ အထက်သို့-ထောင်မတ်သော-မြင့်တက်သော။ ဥဒ္ဓဂ္ဂသဒ္ဒေါယံ တိလိင်္ဂေကော၊ဥဂ္ဂစ္ဆတီတိ ဥဒ္ဂေါ၊ တော၊ဂမိဿ ဒေါ၊ နေရုတ္တော၊ယော တု ဥပရိပရိယာယော ဥဒ္ဓံသဒ္ဒေါ၊သော အဗျယ-မေဝ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၄၃။ ဥဒ္ဓဂ္ဂက-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓဂ္ဂကေဿလောမီ (တိ) [ဥဒ္ဓဂ္ဂ+ကေဿ+လောမိ] ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမီအခင်း, ကေဿလောမီအခင်း။ ဥဒ္ဓဂ္ဂကေဿလောမိ စ၊ ပလ္လင်္ကာ မေ သုသဏ္ဌိတာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၅။ (ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမိ, ကေဿလောမီ-တို့လည်းကြည့်။)

ဥဒ္ဓဂ္ဂက (ပု) [ဥဒ္ဓဂ္ဂ+ကေ+အ။ ဥဒ္ဓံ ကတ္ဂာ ကေန မုခေန ဝါဒနတော ဥဒ္ဒေါ သန္တော ကာယတိ သဒ္ဒါယတီတိ ဥဒ္ဓဂ္ဂကော။ ဓာန်၊ဋီ။၁၄၃။ ဥဒ္ဒေါ ဟုတွာ ကာယတိ သဒ္ဒါယတိ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။(ဉီဝိက-သံ)] အထက်သို့လှည့်သော မျက်နှာဝဖြင့် တီးအပ်သော မုရိုးစည်။ သခ်သဒ္ဒံ ဘေရိသဒ္ဒံ၊ အထော ဥဒ္ဓဂ္ဂကသဒ္ဒကံ၊ (c.p.d ၌ ပြထားသော အင်္ဂလိပ်မူ။) အပ၊၁။၄၁၆။ (ဆဋ္ဌသံဂါယနာမူ၌ ဥတုဇသဒ္ဒကံ-ဟု ရှိ၏။)

ဥဒ္ဓဂ္ဂဂ် (န) [ဥဒ္ဓံ+ဂဂ်] ဂဂ်မြစ်၏-အထက်ပိုင်း-အညာ။ ဥဒ္ဓံဂဂ်-ကြည့်။

ဥဒ္ဓဂ္ဂါမီ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဂမု+ဏီ] အထက်သို့-တက်သော-ရောက်သော။ (က) အထက်ဘုံဘဝသို့-တက်သော-ရောက်သော။ (ခ) အထက်ရေပေါ်သို့ပေါ်တက်သော။ (က) တံ ဥဒ္ဓဂါမိ ဟောတိ ဝိသေသဂါမိ။ (ခ) တံ ဥဒ္ဓဂါမိ အဿ ဝိသေသဂါမိ။ သံ၊၃။၃၂၂။

ဥဒ္ဓဂ္ဂ[၁] (တိ) [ဥဒ္ဓံ+အဂ္ဂ။(ဉီဝိဂြ-သံ)] (၁) (က) အထက်၌လှည့်သော-အထက်သို့ မော်နေသော-အဖျား-ဦးချွန်-ရှိသော။ (ခ) အထက်သို့ မျက်နှာလှည့်သော၊နောက်သို့ တွန့်ဆုတ်ခြင်း

မရှိသော။ (၂) အထက်အထက် နတ်ပြည်ခြောက်ဘုံတို့၌ မီးညွန့်ဖျားနှင့်တူသော ကံအကျိုးရှိသော၊အထက်အထက် နတ်ပြည်ခြောက်ဘုံတို့၌ ဖြစ်စေတတ်သော။ (၃) အထက်သို့ထောင်နေသော အဖျား-ဦးချွန်-ရှိသော၊ (သွား၊အောက်သွား)။ (၁)(က) ဥဒ္ဒဂ္ဂါနိ လောမာနိ ဇာတာနိ။ ဒီ၊၂။၁၅။ မ၊၂။၃၃၇။ ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ ဟောတိ ဥဒ္ဒဂ္ဂါဿ ရသဟရ-ဏိယော ဂီဝါယ ဇာတာ ဟောန္တိ သမာဘိ-ဝါဟိနိယော။ ဒီ၊၃။၁၃၅။ သုကံ နာမ ဥဒ္ဒဂ္ဂံ ကတွာ ဌပိတံ ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဘိန္ဒတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ (က)(ခ) န မယာ အသုရိန္ဒ အဓောမုခေန ပါရမိယော ပူရိတာ၊ ဥဒ္ဒဂ္ဂမေဝ ကတွာ ဒါနံ ဒိန္နံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ ဥဒ္ဒဂ္ဂမေဝါတိ အနောသက္ကိတဝိရိယတံ၊ ဥဇ္ဇုကောဋိကံ ကတွာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၉၀။ (၂) ဥဒ္ဒဂ္ဂါ ဒက္ခိဏာ ဒိန္နာ ။ အံ၊ ၁။၃၈၀။ အံ၊၂။၄၀။ (ဥဒ္ဒဂ္ဂိကနှင့်ယှဉ်ကြည့်။) (၃) ဥဒ္ဒဂ္ဂါ စ အဓဂ္ဂါ စ ဒုမဂ္ဂပရိမဇ္ဇိတာ။ ဇာ၊၂။၁၄။ ဥဒ္ဒဂ္ဂါတိ ဟေဋ္ဌိမဒန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၁၆၇။ ဥဒ္ဒဂ္ဂါတိ ဥဒ္ဓံ အဂ္ဂါ ယေသံ ဟေဋ္ဌိမ-ဒန္တာနန္တိ ဥဒ္ဒဂ္ဂါ၊ တေနာဟ "ဥဒ္ဒဂ္ဂါတိ ဟေဋ္ဌိမ-ဒန္တာ"တိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဥဒ္ဒဂ္ဂ[၂] (တိ)[ဥဒ္ဓံ+ဂမု+ကွိ] အထက်သို့တက်သော။ ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ ဗလဝတီ ဟောတိ ကာယံ ဥဒ္ဒဂ္ဂံ ကတွာ အာကာသေ လင်္ဃာပနပ္ပမာဏပ္ပတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၁။ ဥဒ္ဒဂ္ဂရာဇီ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒဂ္ဂမန (န) [ဥဒ္ဓံ+ဂမန] အထက်သို့တက်ခြင်း။ ဝုဒ္ဓိန္တိအာဒီသု ဥဒ္ဒဂ္ဂမနေန ဝုဒ္ဓိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။

ဥဒ္ဒဂ္ဂရာဇီ (ထီ) [ဥဒ္ဒဂ္ဂ+ရာဇိ] အထက်သို့တက်သော (ခန္ဓာကိုယ်) အရေးအကြောင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒဂ္ဂရာဇီ (တိ) [ဥဒ္ဒဂ္ဂရာဇိ+ဏ] အထက်သို့တက်သော-(ခန္ဓာကိုယ်) အရေးအကြောင်း-နှိုသောအရေးအကြောင်း-ရှိသော၊သူ၊(ကျား)။ ဥဒ္ဒဂ္ဂရာဇီ မိဂရာဇာ၊ ဗလီ ဒါဌာဝုဓော မိဂေါ။ ဇာ၊၁။၂၉၆။ ဥဒ္ဒဂ္ဂရာဇီတိ ဥဒ္ဒဂ္ဂါဟိ သရီရ-ရာဇီဟိ သမန္နာဂတော၊ ဗျဂ္ဃံ သန္ဓာယေဝ - မာဟံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၅။

ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမ (တိ) [ဥဒ္ဒဂ္ဂ+လောမ] အထက်၌အဖျားရှိသော-အထက်သို့ အဖျားလှည့် သော-အမွေး-မွေးညှင်း-ရှိသော၊သူ။ အယံ ဟိ ဒေဝ ကုမာရော ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမော။ ဒီ၊၂။၁၅။ (-မ၊ ၂။၃၃၇။ ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမောတိ အာဝဋ္ဋ-ပရိယောသာနေ ဥဒ္ဒဂ္ဂါနိ ဟုတွာ မုခသောဘံ ဥလ္လောကယမာနာနိ ဝိယ ဌိတာနိ လောမာနိ အဿာတိ ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၅၉။

ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမလက္ခဏ (န) [ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမတာ+ လက္ခဏ] ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမတာ လက္ခဏာတော်၊ အထက်သို့အဖျားလှည့်သော မွေးညှဉ်းတော်-ရှိသည်၏အဖြစ်-ရှိခြင်း-ဟူသောလက္ခဏာတော်။ ထိုလက္ခဏာတော်သည် စကြဝတေးမင်း, ဘုရားအလောင်းတော်, မြတ်စွာဘုရားတည်းဟူသော ယောကျ်ားမြတ်တို့၏ လက္ခဏာတော်ကြီး (မဟာပုရိသလက္ခဏာတော်ကြီး) သုံးဆယ့်နှစ်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင်ဖြစ်၏၊ ထိုယောကျ်ားမြတ်တို့၏ အမွေး(မွေးညှင်း)တော်တို့သည် လက်ျာရစ် လည်ပတ်လျက် (ခွေလျက်) ရှိပြီး ရွှေမျက်နှာတော်၏ တင့်တယ်သပ္ပါယ်ပုံကို မော်၍ ကြည့်နေသကဲ့သို့ ထင်ရလောက်အောင် မွေးညှင်းအဖျားအချွန်တို့သည် အထက်သို့ လှည့်နေမော်နေကြကုန်၏၊ ယင်းသို့ မွေးညှင်းတော် တို့၏

အဖျား အထက်သို့ လှည့်နေခြင်းသည် ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမတာ လက္ခဏာတော် မည်၏။ တထာဂတဿ ပန---ဥဿင်္ခပါဒလက္ခဏဉ္စ ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမလက္ခဏဉ္စ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဒီ၊၃၊၃။၁၁၂။

ဥဒ္ဒဂ္ဂိက (တိ) [ဥဒ္ဒဂ္ဂ+ဣက] အထက်နတ်ပြည်၌ မြတ်သောအကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော၊ အထက် အထက် နတ်ပြည်ခြောက်ဘုံတို့၌-မီးညွန့်ဖျားနှင့် တူသော- မြတ်သော-ကံအကျိုးရှိသော၊ အထက် အထက် နတ်ပြည်ခြောက်ဘုံ တို့၌ ကံအကျိုးပေးသော (ဒါန ကုသိုလ်)။ သမဏဗြာဟ္မဏေသု ဥဒ္ဒဂ္ဂိကံ ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပေန္တိ ။ဒီ၊၁။၄၈။ (-ဒီ၊၃။၅၄။ သံ၊၁။၉၀။ အံ၊၁။၃၇၉။ အံ၊၂။၃၉။) ဥပရိဖလနိဗ္ဗတ္တနတော ဥဒ္ဒံ အဂ္ဂမဿာ အတ္ထီတိ ဥဒ္ဒဂ္ဂိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ ဥပရိတိ ဒေဝလောကေ----ကမ္မဿ ကတတ္တာ နိဗ္ဗတ္တနတော တဿ ဖလံ တဿ အဂ္ဂိသိခါ ဝိယ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။ အဂ္ဂိဝိယာတိ အဂ္ဂံ၊ ဖလံ၊----အပိ စ အဂ္ဂန္တိ ဥတ္တမံ ဖလံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၄။ ဥပရူပရိဘူမိသု ဖလဒါနဝသေန ဥဒ္ဒမဂ္ဂမဿာတိ ဥဒ္ဒဂ္ဂိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ ဥပရူပရိဘူမိသူတိ ဆကာမသဂ္ဂသင်္ခါတာသု ဥပရူပရိကာမဘူမိသု၊ ကမ္မဿ ဖလံ အဂ္ဂံ နာမ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၉။ (-ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၂၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၂။)

ဥဒ္ဒင်္ဂတ (တိ) [ဥဒ္ဒံ+ဂတ] အထက်သို့သွားခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒင်္ဂတိက (တိ) [ဥဒ္ဒင်္ဂတ+ဣက] အထက်သို့-သွားခြင်း-တက်ခြင်း-သဘောရှိသော။ တထာ ဥဒ္ဒင်္ဂတိကာ တေဇောဓာတု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅၈။

ဥဒ္ဒင်္ဂမ (တိ) [ဥဒ္ဒံ+ဂမု+အ။ ဥဒ္ဒံ ဂစ္ဆတီတိ ဥဒ္ဒင်္ဂမော။ ဓာန်၊ဋီ၊၃၈] အထက်သို့ ဆန်တက်သော(လေ)။ ဥဒ္ဒင်္ဂမာ ဝါတာ၊ အဓောဂမာ ဝါတာ၊ကုစ္ဆိသယာ ဝါတာ---ပဿာသော။ မ၊၁။၂၄၆။ မ၊၂။၈၅။ မ၊၃။၂၈၄။ အဘိ၊ဝိ။၈၆။ နေတ္တိ။၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၄။ ဥဒ္ဒင်္ဂမာ ဝါတာတိ ဥဂ္ဂါရဟိက္ကာ(ရာ)ဒိပဝတ္တကာ ဥဒ္ဒံ အာရောဟနဝါတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆၆ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ မ၊ဋီ၊၁။ရ၈။

ဥဒ္ဒင်္ဂမန (န) [ဥဒ္ဒံ+ဂမန] အထက်သို့-သွားရောက်-ဖြစ်-ခြင်း၊ အထက်သို့ မြင့်တက်သွားခြင်း။ တံတံပစ္စယသမာယောဂေ ဟိ ပုရိမဘာဝသင်္ခါတာ ပုရိမန္တတော · ဥဒ္ဒင်္ဂမနံ သမုဂ္ဂမော။ မူလဋီ၊၂။၁၃ရ။ ဝေံ နဒမာနာယ စဿာ ဥဒ္ဒင်္ဂမနဝသေန ဥဇ္ဇော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။ ဥဒ္ဒံဂမန-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒင်္ဂမနီယ (တိ) [ဥဒ္ဒံ+ဂမု+အနီယ] အထက် အထက်အထူးသို့ ရောက်စေတတ်သော၊ ကြားနာသူတို့အား အထက်အထက်တရားထူးကို ရရှိစေ တတ်သော။ ဣမ ကမ္မံ နာမ ဒီဃရတ္တံ ဘာသိတာ ဥဒ္ဒင်္ဂမနီယာ အတ္ထူပသံဟိတာ ဝါစာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ ဥဒ္ဒင်္ဂမနီယာတိ သုဏန္တာနံ ဥပရူပရိဝိသေသံ ဂမေန္တီတိ ဥဒ္ဒင်္ဂမနီယာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၂။

ဥဒ္ဒင်္ဂမဝါတ (ပု) [ဥဒ္ဒင်္ဂမ+ဝါတ] အထက်သို့ ဆန်တက်သော လေ။ ဥဒ္ဒင်္ဂမဝါတာဒယော ဝိယ ဟိ ယော ဝါတာဓိကော ကလာပေါ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။၄၄၂။)

ဥဒ္ဒုမ္မ (န) [(၁)ဥဒ္ဒတ+ဏျ။ ဟန=ဂတိယံ၊ ဥဒ္ဒံ ဥဒ္ဒံ ဟနတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥဒ္ဒတော၊ တော၊ ဟနဿ ဓော၊အသရူပဒ္ဒိတ္တံ၊ ဝိတ္တံ၊ ဥဒ္ဒတဿ ဘာဝေါ ဥဒ္ဒုမ္မံ။ ဓာန်၊ဋီ၊၁၆၉။ (၂) ဥ+မုံ=မူ+တျ။ တျ ပစ္စည်းကြောင့် မူဓာတ်၏ ဦကို အပြု၊ အသဒိသဒွေဘော်လာ။ ဥဒ္ဒံ မုနာတိ ကမ္ပတီတိ ဥဒ္ဒုမ္မံ။ ဥဒ္ဒံ ဥဒ္ဒံ မူနန် ဥဒ္ဒုမ္မံ။ ကစ္စည်းသုတ်။

၆၃၈။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၂၅၅၊၁၂၆၅။ (ဩြာ်ဒ္ဒတျ-သံ)] တုန်လှုပ်သည်၏ အဖြစ်၊ အထက် သို့ ပျံ့လွင့်သောစိတ်၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား၊ ဥဒ္ဒစ္စစေတသိက်။ ဥဒ္ဒစ္စဟူသည် စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း, မငြိမ်သက်ခြင်းသဘော, အာရုံတခု၌ မတည်တံ့ခြင်း သဘောပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းဥဒ္ဒစ္စသည်-စေတသော အဝူပသမ လက္ခဏ=(လေတိုက်ခတ်ခြင်းကြောင့် တုန်လှုပ်သောရေကဲ့သို့) စိတ်မငြိမ်သက်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အနဝဋ္ဌာနရသ=(လေတိုက်ခတ်ခြင်းကြောင့် လှုပ်ရှားသော အလံတံခွန်ကဲ့သို့) ရပ်တည် မနေခြင်း, မတည်တံ့ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ ဘန္တတ္တပစ္စုပဋ္ဌာန=(ကျောက်ခဲဖြင့် ပေါက်ခတ်လိုက်ခြင်းကြောင့် လွင့်တက်သောပြာကဲ့သို့) လွင့်တက်လှုပ်ရှားသော တရားအဖြစ်ဖြင့် ယောဂီတို့ဉာဏ်အား ရှေ့ရှုထင်ပေါ်လာ၏။ စေတသော အဝူပသမေ အယောနိသော မနသိကာရပဒဋ္ဌာန=စိတ်မငြိမ်သက်ခြင်းကြောင့်(ဝါ) (စိတ်မငြိမ်သက်ကြောင်း အာရုံကြောင့်) မသင့်လျော်သော အကြောင်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း တည်းဟူသော နီးကပ်သော အကြောင်းရှိ၏။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၂။ ကတမံ တသ္မိံ သမယေ ဥဒ္ဓစ္စံ ဟောတိ၊ ယံ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓစ္စံ အဝူပသမော စေတင်သော ဝိက္ခေပေါ ဘန္တတ္တံ စိတ္တဿ၊ ဣဒံ တသ္မိံ သမယေ ဥဒ္ဓစ္စံ ဟောတိ။ အဘိ၊၈။၁၀၃။ ဝေမေဝံ ခေါ သောဏ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယံ ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တတိ၊ အတိသိထိလဝီရိယံ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တတိ။ အံ၊၂။၃၃၀။ ဥဒ္ဓစ္စံ နာမ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓတာကာရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၃၇။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။) ဥဒ္ဓတဿ ဘာဝေါ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ ယဿ ဓမ္မဿ ဝသေန ဥဒ္ဓတံ ဟောတိ စိတ္တံ၊ တံသမ္ပယုတ္တာဝါ ဓမ္မာ၊သော ဓမ္မော ဥဒ္ဓစ္စံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၈။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။)

ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စ (န)[ဥဒ္ဒစ္စ+ကုက္ကုစ္စ] ဥဒ္ဒစ္စ, ကုက္ကုစ္စ၊ စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်းသဘော, နောင်တတဖန် ပူပန်ခြင်းသဘော။ ယေန အနုပ္ပန္နံ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နံ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ဘိယျော-ဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ သံဝတ္တတိ။ အံ၊၁။၃။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စန္တိ ဥဒ္ဓစ္စဉ္စေဝ ကုက္ကုစ္စဉ္စ။ တတ္ထ ဥဒ္ဓစ္စံ နာမ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓတာကာရော။ ကုက္ကုစ္စံ နာမ အကတကလျာဏဿ ကတပါပဿ တပ္ပစ္စယာ ဝိပ္ပဋိသာရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စနီဝရဏ (န) [ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စ+နီဝရဏ] ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စနီဝရဏ။ ဝေမေဝ ခေါ ဝါသေဋ္ဌ ပဉ္စိမေ နီဝရဏာ----- ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနီဝရဏံ၊ ဒီ၊၁။၂၃၁။ (-မ၊၂။၄၁၉။ အဘိ၊၈။၂၃၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။)

ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စပရိယုဋ္ဌိတ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စ + ပရိယုဋ္ဌိတ] ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စ ထကြွသော၊ ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စသည် လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်အပ်သော။ သစေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ-ပရိယုဋ္ဌိတော ဟောတိ။ မ၊၁။၃၉၈။ (-အံ၊၂။၂၀၄။)

ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စပရေတ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စ+ပရေတ] ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စသို့ အစဉ်လိုက်သော၊ ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စသည် လွှမ်းမိုးအပ်သော။ ပုန စ ပရံ ဗြာဟ္မဏ ယသ္မိံ သမယေ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ-ပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာ ဝိဟရတိ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စပရေတေန။ အံ၊၂။၂၀၄။ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စပရေတ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၂)န္တိ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စေန အဘိဘူတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇၀။

ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စပ္ပဟာန (န) [ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စ+ပဟာန] ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စကိုပယ်ခြင်း။ ဘဂဝါ ဘုဉ္ဇိဿံ ဝိယ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စပ္ပဟာနံ အာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၆။

ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စပ္ပဟာနကာရီ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စပ္ပဟာန +ကာရီ] ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စကို ပယ်ရှားမှုကို ပြုလေ့ရှိသော၊သူ။ ဝုဒ္ဓသေဝိတာ စ---- ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စပ္ပဟာနကာရီ ဝုတ္တာ။ မင်္ဂိ၊၁။၃၇၅။ အံင်္ဂိ၊၁။၈၇။ (-မူလင်္ဂိ၊၂။၁၆၀။)

ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဝိဂမ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ+ဝိဂမ] ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ ကင်းကွာခြင်း။ ဝိနီဝရဏစိတ္တန္တိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဝိဂမေန ဝိက္ခေပဿ ဝိဂတတ္တာ တေန အပိဟိတစိတ္တံ။ မင်္ဂိ၊၃။၃၉။ (-အံင်္ဂိ၊၃။၂၂၄။)

ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာဘာဝ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ+အဘာဝ] ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ၏-မရှိခြင်း-မဖြစ်ခြင်း။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာဘာဝတော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စာဒီဟိ သံကိလေသေဟိ အသံကိ-လိဋ္ဌစိတ္တော သုပရိသုဒ္ဓမာနသော။ ဒီဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၅။

ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာဘိဘူတ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ+အဘိဘူတ] ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စသည် လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်အပ်သော။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စာဘိဘူတေန ဂဟပတိ စေတသာ ဝိဟရန္တော အကိစ္စံ ကရောတိ၊ ကိစ္စံ အပရာဓေတိ။ အံ၊၁။၃၇၈။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ မဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၉။)

ဥဒ္ဓစ္စဂ္ဂဟဏ (န) [ဥဒ္ဓစ္စ+ဂဟဏ] ဥဒ္ဓစ္စကို ယူခြင်း။ ဥဒ္ဓစ္စဂ္ဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ ကိစ္စာ-ဟာရပဋိပက္ခာနံ သမာနတာယ ကုက္ကုစ္စမ္ပိ ဂဟိတမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။

ဥဒ္ဓစ္စစရိယာ (ထီ) [ဥဒ္ဓစ္စ+စရိယာ] ဥဒ္ဓစ္စစရိုက်၊ ဥဒ္ဓစ္စ အဖြစ်များခြင်း။ ဝိက္ခေပဂတဿ ဥဒ္ဓစ္စစရိယာ သာဟသာစရိယာ။ မဟာနိ။၃၃၇။ ရာဂစရိယာ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္စစေတနာ (ထီ) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတာ+စေတနာ။ သဟဂတ-ကျေ] ဥဒ္ဓစ္စနှင့်အတူတကွ ဖြစ်သော စေတနာ။ ယထာ စ အဘိဇ္ဈာစေတနာ၊ ဧဝံ ဥဒ္ဓစ္စစေတနာပိ န ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၂။ မူလင်္ဂိ၊၂။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိင်္ဂိ၊၂။ ၂၅၉။ ယသ္မာ ဥဒ္ဓစ္စစေတနာ ပဝတ္တိဝိပါကမေဝ ဒေတိ၊ န ပဋိသန္ဓိဝိပါကံ။ အနုင်္ဂိ။၂။၁၀၂။ (-အနုင်္ဂိ၊ ၁။၁၃၁။ အနုင်္ဂိ၊၂။၁၀၆။)

ဥဒ္ဓစ္စဒေါသ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စ+ဒေါသ] ဥဒ္ဓစ္စဟူသောအပြစ်။ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ ဟိ ဥဒ္ဓစ္စဒေါသော ပဟီယတိ။ စရိယာဋ္ဌ။၂၇၁။ သီင်္ဂိ၊သစ်၊၁။၂၅၀။

ဥဒ္ဓစ္စဒေါသပဟာနဝစန (နှ) [ဥဒ္ဓစ္စဒေါသပဟာန+ဝစန] ဥဒ္ဓစ္စအပြစ်ပယ်ခြင်းကို ဟောတော်မူခြင်း။ ပဂ္ဂဟနိမိတ္တံ ဝတွာ သမထ-နိမိတ္တဝစနတော အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာယ? ...

ဥဒ္ဓစ္စနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စ+နိဒ္ဒေသ] ဥဒ္ဓစ္စကို အကျယ်ဖွင့်ဆိုဟောကြားရာစကားရပ်။ အဘိဓမ္မာပိဋက၊ ၁-စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ၊ ဒွါဒသ အကုသလ။ အဘိ၊ဓ။၁၀၃-၄။ နိဒ္ဒေသဝါရဿ ဥဒ္ဓစ္စနိဒ္ဒေသေ စိတ္တဿာတိ န သတ္တဿ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁-၂။

ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏ (နှ) [ဥဒ္ဓစ္စ+နီဝရဏ] (ကုသိုလ်ဖြစ်ခွင့်ကို) ပိတ်ပင်-တားဆီး-နှောင့်ယှက်-တတ်သော ဥဒ္ဓစ္စ။ ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏံ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏေန နီဝရဏဉ္စေဝ နီဝရဏ-သမ္ပယုတ္တဉ္စ။ အဘိ၊ဓ။၂၃၅။ ဗျာပါဒနီဝရဏံ ပဋိစ္စ ဥဒ္ဓစ္စနီဝရဏံ။ ပဋ္ဌာန၊၃။၂၉၈။ (-သံဋ္ဌ၊ ၃။၇၈။ မူလင်္ဂိ၊၁။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိင်္ဂိ၊၂။၁၀၅။)

ဥဒ္ဓစ္စပကတိက (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပကတိ+က] စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း-စိတ်မတည်တံ့ခြင်း-ဟူသော ပင်ကိုယ် သဘောရှိသော၊ စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်းဟူသော ပင်ကိုယ်အလေ့အထရှိသော၊သူ

ဥဒ္ဓတာတိ ဥဒ္ဓစ္စပကတိကာ ဝိပ္ပန္နမာနစိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ ဥဒ္ဓစ္စပကတိကာတိ ဥဒ္ဓစ္စသီလာ အနဝဋ္ဌိတသဘာဝါ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁၄။ ဥစ္စဒ္ဓပကတိကာတိ ဝိက္ခိတ္တသဘာဝါ ဝိဗ္ဘန္တ-စိတ္တာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၃။

ဥဒ္ဓစ္စပက္ခ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပက္ခ] (၁) ဥဒ္ဓစ္စ-စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း-ဟူသော အဖို့၊ဥဒ္ဓစ္စအဖို့။ (တိ)(၂) ဥဒ္ဓစ္စအဖို့ရှိသော။ ဤသကမ္ပိ လီနပက္ခံ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခဉ္စ အနုပဂ္ဂမ္မ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၂။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၇၅။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္စပက္ခတ္တ (န) [ဥဒ္ဓစ္စပက္ခ+တ္တ] ဥဒ္ဓစ္စအဖို့ရှိသည် ၏အဖြစ်။ ဗလဝဝီရိယံ မန္ဒသမာဓိ ဝီရိယဿ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခတ္တာ ဥဒ္ဓစ္စံ အဘိဘဝတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅-၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၃။

ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိက (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စပက္ခ+ဣက] ဥဒ္ဓစ္စအဖို့ရှိသော။ သတိ ဟိ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကာနံ သဒ္ဓါဝီရိယပညာနံ ဝသေန ဥဒ္ဓစ္စပါတတော ------ ရက္ခတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၄။ ဌာနစင်္ကမာနိ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကာနိ။ ဝဇိရ၊၁၄၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၇။

ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကေကဒေသ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိက + ကေဒေသ] ဥဒ္ဓစ္စအဖို့ရှိသောတရား တစိတ်တဒေသ။ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကေကဒေသေ ဂဏှန္တော "သဒ္ဓါဝီရိယပညာန"န္တိ အာဟ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၈။ မ၊ဋီ၊၁။၃၈၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၅။

ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိယ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စပက္ခ+ဣယ] ဥဒ္ဓစ္စအဖို့ရှိသော။ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိယေ ကောသဇ္ဇပက္ခိယေ စ ဓမ္မေ ဝဇ္ဇေန္တော ဝီရိယသမတံ ယောဇေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၈၄။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၄။)

ဥဒ္ဓစ္စပစ္စယ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပစ္စယ] ဥဒ္ဓစ္စ ဟူသော အကြောင်း။ တသ္မိံ သမယေ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရော ---- ဥဒ္ဓစ္စပစ္စယာ အဓိမောက္ခော ------၊တတ္ထ ကတမော ဥဒ္ဓစ္စပစ္စယာ အဓိမောက္ခော။ အဘိ၊ဝိ။၁၇၄-၅။

ဥဒ္ဓစ္စပရိယုဋ္ဌာန (န) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပရိယုဋ္ဌာန] ဥဒ္ဓစ္စ လွှမ်းမိုးနှိပ်စက် လုယက်ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ဥဒ္ဓစ္စထကြွ သောင်းကျန်းခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္စပရိယုဋ္ဌိတ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပရိယုဋ္ဌိတ] ဥဒ္ဓစ္စလွှမ်းမိုးနှိပ်စက် လုယက်ဖျက်ဆီးအပ်သော။ ဥဒ္ဓတော ခေါ ပန အယမာယသ္မာ ဥဒ္ဓစ္စပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာ ဗဟုလံ ဝိဟရတိ၊ ဥဒ္ဓစ္စပရိယုဋ္ဌာနံ ခေါ ပန တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ ဓမ္မဝိနယေ ပရိဟာနမေတံ။ အံ၊၃။၃၈၈။

ဥဒ္ဓစ္စပရိဠာဟ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပရိဠာဟ] စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း ဟူသော ပူလောင်ခြင်း၊ဥဒ္ဓစ္စအပူ။ ဥဒ္ဓစ္စပရိဠာဟဿ အနုပဋ္ဌာနံ သမာဓိန္ဒြိယဿ အဿာဒေါ ဟောတိ။ ပဋိသံ။၂၀၅၊(-၂၀၆၊ ၂၂၂။)

ဥဒ္ဓစ္စပါတ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပါတ] ဥဒ္ဓစ္စ၌ကျခြင်း၊ ဥဒ္ဓစ္စ ဖြစ်ခြင်း။ ဝိပဿနာ သမထံ အနတိ-ဝတ္တမာနာ ဥဒ္ဓစ္စပါတံ န ကရောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။)

ဥဒ္ဓစ္စပ္ပကတိက (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပကတိ+က] စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်းဟူသော ပင်ကိုယ်သဘောရှိသော၊ သူ။ ဝဋ္ဋေ အဝဋ္ဋသညိတာယ ဥဒ္ဓစ္စပ္ပကတိကာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၄၀။

ဥဒ္ဓစ္စပ္ပဟာန (န) [ဥဒ္ဓစ္စ+ပဟာန] ဥဒ္ဓစ္စကို ပယ်စွန့်ခြင်း။ ကောသဇ္ဇပ္ပဟာနေန ဥဒ္ဓစ္စ-

ပ္ပဇဟာနေန ----- သမ္ပယုတ္တာနိ ဆ ဉာဏာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၈။

ဥဒ္ဒစ္စပ္ပဓာန (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+ပဓာန] ဥဒ္ဒစ္စပြဓာန်းခြင်းရှိသော။ ဥဒ္ဒစ္စပ္ပဓာနာ ကိလေသာ ဥဒ္ဒစ္စာဒိကိလေသာ။ မူလဋီ၊၁။၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၁၄၄။

ဥဒ္ဒစ္စဗဟုလတ္တ (န) [ဥဒ္ဒစ္စ+ဗဟုလတ္တ] ဥဒ္ဒစ္စများသည်၏-များသောဥဒ္ဒစ္စရှိသည်၏-အဖြစ်။ ဥဒ္ဒစ္စဗဟုလတ္တာ အဝူပသန္တစိတ္တတာယ ဥဒ္ဒတာ။ ဥဒါနဋ္ဌ။၂၁၆။

ဥဒ္ဒစ္စဘူမိ (ဣ) [ဥဒ္ဒစ္စ+ဘူမိ] ဥဒ္ဒစ္စ၏ဖြစ်ရာဘုံဌာန။ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယံ ကရောတိ၊ ဥဒ္ဒစ္စဘူမိတိ ကတာ အဘိပတ္ထိတံ ပေသေတိ။ ပေဋကော။ ၂၉၀။

ဥဒ္ဒစ္စမူလက (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+မူလ+က] ဥဒ္ဒစ္စဟူသော အကြောင်းရင်းရှိသော။ ဥဒ္ဒစ္စရဇ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒစ္စမေဃထနိတ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+မေဃ+ထနိတ] ဥဒ္ဒစ္စဟူသော မိုးချုန်းသံ ရှိသော။ ဥဒ္ဒစ္စမေဃထနိတံ သံယောဇနေဝဥ္ဈာလာဟကံ။ ထေရ။ ၃၂၄။ ဘန္တသဘာဝံ ဥဒ္ဒစ္စံ မေဃထနိတံ မေဃဂဇ္ဇိတံ ဧတေသန္တိ ဥဒ္ဒစ္စမေဃထနိတာ။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၈၆။

ဥဒ္ဒစ္စရဇ (ပု) [ဥဒ္ဒစ္စ+ရဇ] ဥဒ္ဒစ္စဟူသော မြူအညစ်အကြေး။ သော ဥဒ္ဒစ္စရဇသ စေဝ ဥဒ္ဒစ္စမူလကဿ သေသာကုသလရဇဿ စ အပ္ပကတ္တာ အပ္ပရဇက္ခော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။

ဥဒ္ဒစ္စဝမန (န) [ဥဒ္ဒစ္စ+ဝမန] ဥဒ္ဒစ္စကို ပျို့အံခြင်း။ ဥဒ္ဒစ္စဝမနံ ကာရေတိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၉။

ဥဒ္ဒစ္စဝိက္ခမ္ဘန (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+ဝိက္ခမ္ဘန] ဥဒ္ဒစ္စကို ပယ်ခွါတတ်သော။ ဥဒ္ဒစ္စဝိက္ခမ္ဘနဿ အဝိ-ဇ္ဇေပဿ သမာဓာနဿ ဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၅၂၂။

ဥဒ္ဒစ္စဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+ဝိပ္ပယုတ္တ] ဥဒ္ဒစ္စနှင့် မယှဉ်သော။ ဥဒ္ဒစ္စဝိပ္ပယုတ္တာ စရတိတိ ဝိညာဏစရိယာ။ ပဋိသံ။ရ၈။

ဥဒ္ဒစ္စဝိရဟိတ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+ဝိရဟိတ] ဥဒ္ဒစ္စမှ ကင်းသော။ အနုဒ္ဓတောတိ ဥဒ္ဒစ္စဝိရဟိတော။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ (-မဟာနိဋ္ဌ။၄၁၄။)

ဥဒ္ဒစ္စသံဝရ (ပု) [ဥဒ္ဒစ္စ+သံဝရ] ဥဒ္ဒစ္စကိုတားမြစ်စောင့်ရှောက်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒစ္စသံဝရဋ္ဌ (ပု) [ဥဒ္ဒစ္စသံဝရ+အတ္ထ] ဥဒ္ဒစ္စကို တားမြစ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ ဥဒ္ဒစ္စသံဝရဋ္ဌေန သီလဝိသုဒ္ဓိ။ ပဋိသံ။၂၁၉။

ဥဒ္ဒစ္စသမယ (ပု) [ဥဒ္ဒစ္စ+သမယ] ဥဒ္ဒစ္စဖြစ်ရာအခါ။ ဥဒ္ဒစ္စသမယေ စိတ္တံ သမာဓိနာ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ နာမ။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။

ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+သမ္ပယုတ္တ] ဥဒ္ဒစ္စနှင့်ယှဉ်သော။ ဥဒ္ဒစ္စနှင့်အညီအမျှ ကေုပ္ပါဒတာအစရှိသော အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်သော။ ယသ္မိံ သမယေ အကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ ဥပေက္ခာသဟဂတံ ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ။ အဘိ၊ဓ။၁၀၃။ အဘိ၊ဝိ။၁ရ၄။ ဥဒ္ဒစ္စေန သမ္ပယုတ္တန္တိ ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ (-သံ၊၃။၂၄၂။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၂၁။

ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တစေတုက္ခန္ဓ (ပု) [ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တ+စတုက္ခန္ဓ] ဥဒ္ဒစ္စနှင့်ယှဉ်သော လေးပါးသော နာမ်ခန္ဓာတရား။ ခန္ဓေ စာတိ ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တ-စတုက္ခန္ဓေ စ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။

ဥဒ္ဒစ္စသဟဂတ (တိ) [ဥဒ္ဒစ္စ+သဟဂတ]

ဥဒ္ဓစ္စနှင့်-အတူတကွဖြစ်သော-ယှဉ်သော-ရောနှောသော၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် အတူတကွ ကေုပ္ပါဒတာအစရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ယော ဘိက္ခဝေ ဆန္ဒော ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတော ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တော။ သံ၊၃။၂၄၂။ ဥဒ္ဓစ္စေန ဝေါကိဏ္ဏတ္တာ ဆန္ဒော ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတော နာမ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။ ပစ္စယဝိသေသဝသေန ထာမဇာတေန ဥဒ္ဓစ္စေန သဟဂတံ သံသဋ္ဌန္တိ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၂။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတ+ကိလေသ] ဥဒ္ဓစ္စနှင့်တကွဖြစ်သော ကိလေသာ။ ဥဒ္ဓစ္စေ စ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေ စ ခန္ဓေ စ န ကမ္ပတိ။ ပဋိသံ။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၄၅။ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေ စာတိ ဥဒ္ဓစ္စေန သဟဂတေ ကေုပ္ပါဒိဒိဘာဝံ ဂတေ ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တေ မောဟအဟိရိကအနောတ္တပ္ပကိလေသေ စ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၂၂။)

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတက္ခန္ဓ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတ+ခန္ဓ] ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော ခန္ဓာ။ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတက္ခန္ဓေ န ဝေဓတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တ (နု) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတ+စိတ္တ] ဥဒ္ဓစ္စ သဟဂုတ်စိတ်၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော စိတ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တ+ဥပ္ပတ္တိ] ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်၏ ဖြစ်ခြင်း။သြဘာသာဒိသု ဒသသု ဓမ္မေသု ဘန္တတာဝသေန ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပတ္တိယာ ဝိက္ခေပသင်္ခါတံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဓမ္မုဒ္ဓစ္စံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၇။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတ+စိတ္တုပ္ပါဒ] ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော စိတ်စေတသိက်။ ဥဒ္ဓစ္စေ စာတိ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေ ဥဒ္ဓစ္စေ စ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။ (-အနုဋီ၊၁။၁၃၁။)

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတဓမ္မ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတ+ဓမ္မ] ဥဒ္ဓစ္စနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သောတရား။ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတဓမ္မာနံ ဝိပါကော ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တော။ အနုဋီ၊၁။၁၃၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅၉။)

ဥဒ္ဓစ္စသီလ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+သီလ] ဥဒ္ဓစ္စ-စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း -ဟူသော အလေ့ရှိသော။ ဥဒ္ဓစ္စပကတိက-ကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္စဟေတုက (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+ဟေတု+က] ဥဒ္ဓစ္စဟူသော အကြောင်းရှိသော၊ ဥဒ္ဓစ္စကြောင့်ဖြစ်သော။ ဣမေ သမာဓာနာဘာဝေန ဥဒ္ဓစ္စဟေတုကော စိတ္တဝိက္ခေပော ဝုတ္တော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁၆။

ဥဒ္ဓစ္စာဓိက (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+အဓိက] လွန်ကဲသော ဥဒ္ဓစ္စရှိသော၊ ဥဒ္ဓစ္စလွန်ကဲသော။ ဒေါမနဿ-ပစ္စယာနံ ဥဒ္ဓစ္စာဓိကာနံ ကိလေသာနံ-----တော် အဓိဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၄၄။

ဥဒ္ဓစ္စာနုဂတ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+အနုဂတ] ဥဒ္ဓစ္စသို့ အစဉ်လိုက်သော။ ဥဒ္ဓစ္စာနုဂတံ ဝိက္ခိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃။)

ဥဒ္ဓစ္စာနုပတိတ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+အနုပတိတ] ဥဒ္ဓစ္စ သို့ အစဉ်လိုက်သော။ အတိပဂ္ဂဟိတံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စာနုပတိတံ သမာဓိဿ ပရိပန္ထော။ ပဋိသံ။၁၆၅။ ဥဒ္ဓစ္စာနုပတိတန္တိ ဝိက္ခေပါနုဂတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၃။ ဝိက္ခေပါနုပတိတ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၃) လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္စာနုပလက္ခိတ (တိ) [ဥဒ္ဓစ္စ+အနုပလက္ခိတ] ဥဒ္ဓစ္စဖြင့် မမှတ်သားအပ်သော။ ဥဒ္ဓစ္စာနုပလက္ခိတတ္တာ ပန သဗ္ဗာကုသလာနံ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏံ ဝိယ----သိယာ။ မူလဋီ၊၁။၂၀၂။

ဥဒ္ဒိဿာနုဝတ္တန (န) [ဥဒ္ဒိဿ+အနုဝတ္တန] ဥဒ္ဒိဿသို့ အစဉ်လိုက်သော။ ဥဒ္ဒိဿသဟဂတော ပန ဝုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒေါ သေသမ္ဗာနံ ဥဒ္ဒိဿာနုဝတ္တနဘာဝေန တဒုပလက္ခိတော ဥဒ္ဒိဿသဝိသယဝိသေသော။ မူလဋီ၊၁။၂၀၁။

ဥဒ္ဒိဿာဝဟ (တိ) [ဥဒ္ဒိဿ+အာဝဟ] တုန်လှုပ်သည်၏ အဖြစ်ကိုဆောင်တတ်သော။ (ပခုက္ကူ-သျှ္ဓိပုံ့လွင့်သည်၏အဖြစ်ကို ဆောင်တတ်သော-ဟု ပေးသည်။) ဥဒ္ဒိဿာဝဟာယ ဥပ္ပိလာပနပီတိယာ တော် အဓိဝစနံ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ယာယ ဥပ္ပန္နာယ ကာယစိတ္တံ ဝါတပူရိတဘတ္တာဝိယ ဥဒ္ဓုမာယနာကာရပ္ပတ္တံ ဟောတိ၊ တဿာ ဂေဟသိတာယ သြဒဂျပီတိယာ တော် အဓိဝစနန္တိ သရူပံ ဒဿေတိ "ဥဒ္ဒိဿာဝဟာယာ" တိအာဒိနာ။ ဥဒ္ဒိဿာဝဟာယာတိ ဥဒ္ဒတဘာဝါဝဟာယ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၇။ (-ဒီဋီ၊၁။၆၁။)

ဥဒ္ဓစ္ဆဒ (ပု) [ဥဒ္ဓံ+ဆဒ] အထက်၌ အမိုးရှိသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္ဆဒပါကာရ (ပု) [ဥဒ္ဓစ္ဆဒ+ပါကာရ] အထက်၌ အမိုးရှိသော တံတိုင်း။ ပဋိသေနာယ အတ္တနော အာရက္ခတ္ထာယ ဌပိတေ ဖလကကောဋ္ဌကေ စေဝ ဥဒ္ဓစ္ဆဒပါကာရာဒိကေ စ။ မဋီ၊၃။၆၀။

ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒက (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဆိဒ္ဒက] အထက်၌ အပေါက် ရှိသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒကဇာလဝါတပါန (န) [ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒက+ဇာလဝါတပါန] အထက်၌အပေါက်ရှိသော ဇာကွန်ယက် ဖွဲ့တပ်အပ်သော လေသောက်ပြတင်း။ ရာဇာ တတော ပဋ္ဌာယ တာသံ ပါသာဒေ ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒကဇာလဝါတပါနာနိ ကာရေသိ။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။

ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒကဝါတပါန (န) [ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒက+ဝါတပါန] အထက်၌ အပေါက်ရှိသော လေသောက်ပြတင်း။ ရာဇာ ---- သဗ္ဗဂေဗ္ဘေသု ဥဒ္ဓစ္ဆိဒ္ဒကဝါတပါနာနိ ကာရေသိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (-ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။)

ဥဒ္ဓဋ[၁] (န) [ဥ+ဟန+တ။ဥဒ္ဓတ[၁]-လည်းကြည့်] (၁) စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်းသဘော၊ ဥဒ္ဓစ္စစေတသိက်။ (တိ)(၂) အထက်သို့လွင့်တက်သော၊ တက်ကြွသော၊(သျှ)။ (၁) ဥဒ္ဓစ္စ မုဒ္ဒဋ္ဌာထေ။ ဓာန်။၁၆၉။ဓာန်ဋီ-၌ ဥဒ္ဓဝ-ဟု ရှိ၏။ (တိ)(၂) ဥဒ္ဓဋံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စပါတတော ရက္ခဏဝသေန နိဂ္ဂဏှာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၀၄။

ဥဒ္ဓဋ[၂] (တိ) [ဥ+ဓရ+တ] (၁) (က) အထက်သို့ ဆောင်အပ်-ထုတ်ဆောင်အပ်သော။ (ခ) နုတ်ယူ-ဆွဲနုတ်-အပ်သော။ (ဂ) ဆယ်ယူ အပ်သော။ (ဃ) ကြွချီအပ်သော။ (၂) ထုတ်ဆောင်သော၊သူ။ (၁) (က) သဟဇာတာဓိပတိ လဗ္ဘမာနောပိ န ဥဒ္ဓဋော။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။) (ခ) ကေဒေသမတ္တေန မေ အာဝုသော ဥဒ္ဓဋော။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ သမူလံ ဥဒ္ဓဋံ ဝိယ တဒါ အပ္ပဝတ္တနကံ အကာသိ။ မဋီ၊၂။၆၉။ (ဂ) တက္ကတော ဥဒ္ဓဋမတ္တမေဝ ခါဒိသုတိ အာဟ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၀။ (ဃ) ဒုတိယေ ပါဒေ ဥဒ္ဓဋမတ္တေ ပါရာဇိကန္တိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅၂။ (၂) ဥဒ္ဓဋမနုဿ-ကြည့်။

ဥဒ္ဓဋတဏှာသလ္လ (တိ) [ဥဒ္ဓဋ+တဏှာသလ္လ] ထုတ်-ဆွဲနုတ်-ပယ်ရှား-အပ်သော တဏှာဟူသော ငြောင့်ရှိ သော၊သူ။ သာ အဟံ အဇ္ဇ သဗ္ဗသော ဥဒ္ဓဋတဏှာသလ္လာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၉။

ဥဒ္ဓဋတေလဗိန္ဒု (န) [ဥဒ္ဓဋ+တေလဗိန္ဒု]

ထုတ်ယူအပ်သော ဆီပေါက်။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓဋတေလဗိန္ဒုမတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဓဋတေလဗိန္ဒု + မတ္တ] ထုတ်ယူအပ်သော ဆီပေါက်ပမာဏ ရှိသော။ ဣတ္ထိပုရိသာနံ ကလလရူပံ ဇာတိဥဏ္ဏာယ ဧကေန အံသုနာ ဥဒ္ဓဋတေလဗိန္ဒုမတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ႒၊၂။၃၈။ ကင်္ခါ႒ီ၊ သစ်။၂၁၁။

ဥဒ္ဓဋဒဏ္ဍ (ပု) [ဥဒ္ဓဋ+ဒဏ္ဍ] ထုတ်အပ်သော-ချမှတ်အပ်သော-အပြစ်ဒဏ်-အမိန့်အာဏာ။ ဥဒ္ဓဋဒဏ္ဍေနာ(သံ႒၊၁။၁၂၂)တိ သမန္တတော ဥဗ္ဘတေန ဒဏ္ဍေန သာသနေန။ သံ႒ီ၊၁။၁၇၂။

ဥဒ္ဓဋဒါဌ (တိ) [ဥဒ္ဓဋာ+ဒါဌာ] ထုတ်အပ်သော အစွယ်ရှိသော၊ အစွယ်ကျိုးသော၊သူ။ ဥဒ္ဓဋဒါဌာ ဝိယ သပ္ပါ နိမ္မဒါ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနဉ္စ ဓမ္မဿဝနဉ္စ သက္ကစ္စံ အာဂမံသု။ မ႒၊၁။၅၈။ (-သံ႒၊၁။၂၉၇။ ဇာ႒၊၁။၅၃၁။ ဇာ႒၊၂။၂၃၇။ ဇာ႒၊၆။၇။ အံ႒ီ၊၁။၂၀၆။)

ဥဒ္ဓဋဒါဌသပ္ပသမ (တိ) [ဥဒ္ဓဋဒါဌ+သပ္ပ+သမ] ထုတ်အပ်သော အစွယ်ရှိသော-အစွယ်ကျိုးသော-မြွေနှင့်တူသော။ ဥဒ္ဓဋဒါဌသပ္ပသမော စ ဟုတွာ သဏ္ဍော သခိလော သုခသမ္ဘာသော ဟောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ႒။၁၂၁။ သုတ္တနိ႒၊၂။၂၇။ ကင်္ခါ႒ီသစ်။၁၂၃။

ဥဒ္ဓဋပံသု (ပု၊န) [ဥဒ္ဓဋ+ပံသု] ထုတ်အပ်သော မြေမှုန့်။ မူသိကုက္ကုရန္တိ မူသိကာတိ ဥဒ္ဓဋပံသု။ ဝဇိရ။ ၂၉၆။

ဥဒ္ဓဋပဉှ (တိ) [ဥဒ္ဓဋ+ပဉှ] ထုတ်အပ်သော ပြဿနာ။ ဣဒဉ္စ ဟေဋ္ဌာ "ဂရုက လဟုက"န္တိ အာဒိနာ ဥဒ္ဓဋပဉှေသု အနာဂတမ္ပိ----ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၄။

ဥဒ္ဓဋပဒ (န) [ဥဒ္ဓဋ+ပဒ] ထုတ်အပ်သောပုဒ်။ ဣမသ္မိဉ္စ ဝါရေ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပဒေန ယေဝ ဓမ္မာ သမ္ပယုတ္တာ။ အဘိ႒၊၃။၁၇။ (-မူလ႒ီ၊ ၃။၂၃။ အနု႒ီ၊၃။၂၉။)

ဥဒ္ဓဋပကာရ (တိ) [ဥဒ္ဓဋ+ပကာရ] ထုတ်ဆောင်အပ်သောအပြားရှိသော။ ဧဝံပကာရမေဝါတိ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပကာရမေဝ။ ယံပကာရံ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋံ၊ တံပကာရမေဝါတိ အတ္ထော။ အနု႒ီ၊၃။၂၁။

ဥဒ္ဓဋဘတ္တ (န) [ဥဒ္ဓဋ+ဘတ္တ] (က) ထုတ်ယူ-ကော်ယူ-အပ်သောထမင်း။ (ခ) ထုတ်ယူ၍ ရအပ်သော ဝေစုဝေပုံဖြစ်သော ထမင်း၊ ဝေ၍ အဖို့ရအပ်သော ထမင်း (သျှ)။ (က) ကဋစ္ဆုနာ ဥဒ္ဓဋဘတ္တေ ပန ဟောတိ။ ဝိ႒၊၃။၉၃။ (ခ) ဥဒ္ဓဋဘတ္တံ အဟံ တဒါ၊ စရမာနဿ အဒါသိံ ဘိက္ခုနော။ ဇာ၊၁။၁၇၃။ ဥဒ္ဓဋဘတ္တန္တိ အတ္တနော ပတ္တကောဋ္ဌာသဝသေန ဥဒ္ဓရိတွာ လဒ္ဓဘာဂဘတ္တံ။ ဇာ႒၊၃။၃၉၃။

ဥဒ္ဓဋမနုဿ (ပု) [ဥဒ္ဓဋ+မနုဿ] ထုတ်ဆောင်သောလူ။ ပါသာဏတ္ထမ္ဘေ ဥဒ္ဓဋမနုဿာနံ မူလံ ဒေထ။ ဝိ႒၊၂။၁၄၉။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၅။

ဥဒ္ဓဋသပ္ပိ (န) [ဥဒ္ဓဋ+သပ္ပိ] ထုတ်ဆယ်အပ်သော ထောပတ်။ သတဝါရံ တာပေတွာ ဥဒကေ ပက္ခိပိတွာ ဥဒ္ဓဋသပ္ပိ သတဓောတသပ္ပိ။ မ႒ီ၊၁။၇၈။ မူလ႒ီ၊၂။၄၄။

ဥဒ္ဓဋသလ္လ (တိ) [ဥဒ္ဓဋ+သလ္လ] ထုတ်အပ်-ဆွဲနုတ်အပ်-သော (ရာဂအစရှိသော) မြားငြောင့်ရှိသော။ သာဟံ သုဂတဿ သာဝိကာ၊ ----ဥဒ္ဓဋသလ္လာ အနာသဝါ။ ထေရီ။၄၂၃။ (-နေတ္တိ။၄၆။) ဥဒ္ဓဋသလ္လာတိ အတ္တနော သန္တာနတော သမုဒ္ဓဋရာဂါဒိသလ္လာ။ ထေရီ၊ ႒။၂၆၄။

ဥဒ္ဓတု (တိ) [ဥ+ဓရ+တု] ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-

တတ်သော။ ဥဒ္ဓဋာတိပဒံ အပေက္ခိတွာ မဟောဃပက္ခန္ဒာနံ သတ္တာနံ ကမ္မတ္ထော သာမိဝစနံ။ အနုဋီ၊၁။၅။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ ဖြစ်သော မူလဋီ၊၁။၃-၌ ဥဒ္ဓတာ-ဟု ဒန္တဇနှင့် ရှိ၏။)

ဥဒ္ဓတ¹ (တိ) [ဥ+ဟန+တ။ ဟန ဂတိယံ၊ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ဟနတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥဒ္ဓတော၊ တော၊ ဟနဿ ဓော အသရူပဒ္ဒိတ္တံ။ ဓာန်ဋီ။၁၆၉။] (၁) တုန်လှုပ်သော၊ ပျံ့လွင့်သောစိတ်ရှိသော၊ မငြိမ်သက်သော၊သူ။ (အချို့နေရာ၌ စိတ်ရ၏။) (၂) ထောင်လွှား တက်ကြွသော၊ ပလွှားဝါကြွား သော၊သူ။ (၁) ဗဟုရဇာတိ ဝါတပဟရဏ- ကာလေ ဥဒ္ဓတေန ရဇက္ခန္ဓေန ပရိယောနဒ္ဓါ ဝိယ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။ ဣမေ ဘိက္ခဝေ ယဿံ ပရိသာယံ ဘိက္ခူ ဥဒ္ဓတာ ဟောန္တိ ဥန္နဠာ စပလာ မုခရာ ဝိကိဏ္ဏဝါစာ။ အံ၊ ၁။၇၀။ ဥဒ္ဓတာတိ ဥဒ္ဓစ္စေန သမန္နာဂတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ ဥဒ္ဓတာ(မ၊၁။၂၂။ သံ၊၃။၂၃၅))တိ ဥဒ္ဓစ္စပကတိကာ ဝိဗ္ဘန္တမာနစိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈။ ဥဒ္ဓတော (ဣတိဝုတ်။၂၄၄)တိ စိတ္တဝိက္ခေပကရေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဥဒ္ဓတော အဝူပသန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၆။ အဟောသိ ဥဒ္ဓတာ ပုဗ္ဗေ စိတ္တေ အဝသဝတ္တိနီ (ထေရီ။ ၃၈၉)တိ--------ဥဒ္ဓတာ နာနာရမ္မဏေ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တာ အသမာဟိတာ အဟောသိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၈၂။

ဥဒ္ဓတ² (တိ) [ဥ+ဓရ+တ] (က) အထက်သို့ ဆောင်အပ်-ထုတ်ဆောင်အပ်-ကောက်ယူအပ် -သော။ (ခ) နုတ်ယူ-ဆွဲနုတ်-အပ်သော။ (ဂ) ဆယ်ယူအပ်သော။ (ဃ) ကြွချီအပ်သော။ (က) ပရဿ ကောဋ္ဌာသတော ပရဿ ကုသံ ဥဒ္ဓရတိ၊ ဥဒ္ဓတမတ္တေ အဝဟာရော။ ကင်္ခါ။ ၁၁၉။ (-ကင်္ခါဋီ။၄၁။) (ခ) ဥဒ္ဓတဒါဌ-ကြည့်။ (ဂ) သေဝါလောပိ ဥဒကတော ဥဒ္ဓတော အမိလာတော အဂ္ဂဗီဇသင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၈။ (ဃ) သော ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိယုတ္တေန ဥဒ္ဓတေ ပဋိနိဝတ္တန္တော ဂါမဿ သမီပံ ဂန္တွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၆၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။)

ဥဒ္ဓတအဝူပသန္တစိတ္တ (န) [ဥဒ္ဓတအဝူပသန္တ +စိတ္တ] ပျံ့လွင့် မငြိမ်းအေးသော စိတ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓတအဝူပသန္တစိတ္တသန္တောသဟေတု (ပု) [ဥဒ္ဓတအဝူပသန္တစိတ္တသန္တာသ+ဟေတု] ပျံ့လွင့်မငြိမ်း အေးသောစိတ်ဟူသော မိမိအပြစ် ဟူသောအကြောင်း။ ဥဒ္ဓတအဝူပသန္တ- စိတ္တသန္တောသဟေတု ဟတေ တေ ဘောန္တော သမဏဗြာဟ္မဏာ သေနာသနာနိ ပဋိသေဝါမိ။ မ၊၁။၂၂။

ဥဒ္ဓတစာရီ (တိ) [ဥဒ္ဓတ+စာရီ]တုံလှုပ်- မငြိမ်မသက်- ပြေးသွားသော။ ဘန္တေနာတိ ဣတောစိတောစ ပရိဗ္ဘမန္တေန ဥဒ္ဓတစာရိနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။ ဥဒ္ဓတစာရိနာတိ ယဋ္ဌန္တရာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၃။

ဥဒ္ဓတစိတ္တ (န) [ဥဒ္ဓတ+စိတ္တ] ပျံ့လွင့်သော- မငြိမ်သက်သော-စိတ်။ တဿ ဥဒ္ဓတစိတ္တဿ သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်္ဂါဒိသမုဋ္ဌာပနေန ဥဒ္ဓတာ- ပတ္တိတော နိသေဓနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၉၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၃၉။

ဥဒ္ဓတဒါဌ (တိ) [ဥဒ္ဓတာ+ဒါဌာ] ထုတ်အပ် သော အစွယ်ရှိသော၊ အစွယ်ကျိုးသော၊သူ။ ဥဒ္ဓဋဒါဌော ဝိယ သပ္ပေါ နိတ္တေဇော နိမ္မဒေါ- ----ဟုတွာ ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၂၁၀။)

ဥဒ္ဓတဒိနဘာဝနိဂ္ဂဟ (ပု) [ဥဒ္ဓတဒိနဘာဝ +နိဂ္ဂဟ] တက်ကြွထောင်လွှား ဝါကြွားသူ၏

အဖြစ်, စိတ်ဓာတ် ကျဆင်း အားငယ်သူ၏ အဖြစ်ကို နှိပ်ကွပ်ခြင်း။ ဟီနာဓိကဇနသေဝိတံ ဝုတ္တိံ ပကာသေန္တော ဥဒ္ဒုတဒီနဘာဝနိဂ္ဂဟံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဥဒ္ဒုတပံသု (ပု၊န) [ဥဒ္ဒုတ+ပံသု] ထုတ်ယူအပ်သော မြေမှုန့်။ တတော ဥဒ္ဒုတပံသုနာ ဣဋ္ဌကာ ကာရေတ္ဗာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉။)

ဥဒ္ဒုတပါဒ (ပု) [ဥဒ္ဒုတ+ပါဒ] ထုတ်ဆောင်အပ်သော ပါဒ်။ ကာဠကာတိပိ ဋ္ဌကာယံ ဥဒ္ဒုတပါဒော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၂၆။

ဥဒ္ဒုတဖလ (တိ) [ဥဒ္ဒုတ+ဖလ] ထုတ်အပ်သော ဝေးစေ့ရှိသော၊သူ။ ဘိန္နာဂတေ အဟုံ ရာဇ၊ ဆဂလော ဥဒ္ဒုတပ္ဖလော။ ဇာ၊၂။၂၆၆။ ဥဒ္ဒုတပ္ဖလောတိ ဥဒ္ဒုတဗီဇော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၈။

ဥဒ္ဒုတဗီဇ (တိ)[ဥဒ္ဒုတ+ဗီဇ] ထုတ်အပ်သော ဝေးစေ့ရှိသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒုတဝိသ (တိ) [ဥဒ္ဒုတ+ဝိသ] ထုတ်အပ်သော အဆိပ်ရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဒုတဝိသောဝ သပ္ပေါ၊ ဆိန္နဝိသာဏောဝ ဥသဘော။ အပ၊၁။၃၃။ ဥဒ္ဒုတဝိသော ဥပ္ပါဋိတဃောရဝိသော သပ္ပေါ ဣဝ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။

ဥဒ္ဒုတဝေသ (ပု) [ဥဒ္ဒုတ+ဝေသ] ထောင်လွှားတက်ကြွသော-ပလွှားဝါကြွားသော-သူ၏ အသွင်။ အတိဂရုနော သမ္ဘာသမ္ဘုဒ္ဒုသ သန္တိကံ ဥဒ္ဒုတဝေသေန ဂန္တုံ န ယုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၈၂။)

ဥဒ္ဒုတသလ္လ (တိ) [ဥဒ္ဒုတ+သလ္လ] အထက်သို့ ဆောင်ယူအပ်-ဆွဲနုတ်အပ်-သော (ရာဂ အစရှိသော) ငြောင့်ရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဒုတ-သလ္လော(မဟာနိ။၄၅)တိ ဥဒ္ဓံ ဟဋသလ္လော၊ ဥဒ္ဒရိတသလ္လော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၃။

ဥဒ္ဒုတသုတ္တ (န) [ဥဒ္ဒုတ+သုတ္တ] ဥဒ္ဒုတသုတ်။ ယင်းသုတ်၌ များစွာသောရဟန်းတို့သည် မြတ်စွာဘုရား၏ အနီး တောကျောင်း၌ နေပြီးလျှင် မတည်မကြည် လျှပ်ပေါ်လော်လီ၍ နှုတ်စောင့်စည်းမှုမရှိပဲ ပြောလိုရာ ပြောလျက် သတိလွတ်ကင်းပြီး ဉာဏ်ပညာမရှိ ဖြစ်နေကြရာ ထိုအချိန်အခါ၌ ယင်းသို့သော အကြောင်းအရာကို မြတ်စွာဘုရား သိတော်မူသဖြင့် "အရက္ခိတေန ကာယေန" စသည်ဖြင့် ဥဒါန်းမြွက် ကြားတော်မူသည်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ ဥဒါနပါဠိ၊၄-ဝဂ်၊၂-သုတ်။ ဥဒါန၊၁၂၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၆။

ဥဒ္ဒုတာကာရ (ပု) [ဥဒ္ဒုတ+အာကာရ] လွင့်တက်ခြင်း-ပျံ့လွင့်ခြင်း-မငြိမ်သက်ခြင်း-ဟူသော အခြင်းအရာ၊ အထက်၌ တုန်လှုပ်သောစိတ်၏ အမူအရာ ကြိယာ (သျှ)။ စိတ္တေပန ဥဒ္ဒုတာကာရော အနေကဂ္ဂတာကာရော ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၃၇။) ဥဒ္ဒစ္စ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒုတာပတ္တိ (ထီ) [ဥဒ္ဒုတ+အာပတ္တိ] ပျံ့လွင့်ခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ ဥဒ္ဒုတာပတ္တိ အနုပါယ-ဘူတာ ဗျာပါရာပတ္တိ အသင်္ကောစဘာဝ တောတိ ဝုတ္တံ "ဥဒ္ဒစ္စဝသေန အာယူဟနာ"တိ။ အနုဋီ၊၂။၁၇၀။ ဥဒ္ဒုတစိတ္တ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒုတု (တိ) [ဥ+ဓရ+တု] (က) ထုတ်ယူ-ဆွဲနုတ်-တတ်သော။ (ခ) ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-တတ်သော။ (က) တဿ နတ္ထညော ကောစိ သလ္လာနံ ဥဒ္ဒုတာ အညတြ မယာ။ ပဋိသံ၊၁၂၂။ သလ္လာနံ ဥဒ္ဒုတာတိ တေသံ သလ္လာနံ သတ္တသန္တာနတော ဥဒ္ဒရိတာ ပုဂ္ဂလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ (ခ) မဟောဃ-

ပက္ကန္ဟာနံ သတ္တာနံ နတ္ထညော ကောစိ ဩဿာ ဥဒ္ဓတာ အညတြ မယာ။ မူလဋီ၊၁။၃။ ဥဒ္ဓရ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓဒေဟိက (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဒေဟ+ဣက။ (ဩဗ်ဒ္ဓဒေဟိက-သံ)] သေသူ့အတွက် သေသည့်နေ့မှစ၍ ဆယ်ရက် အတွင်း ထမင်းဆုပ်ပေးခြင်း။(ဓာန်၊သျှ၊သစ်။) မတတ္တံ တဒဟေ ဒါနံ၊ တိသွေတမုဒ္ဓဒေဟိကံ။ ဓာန်။၄၂၃။ တဒဟေ မတဒိဝသေ မတတ္တံ ယံ ပိဏ္ဍပါတ-ဇလဥလျာဒိဒါနံ၊ တံ ဒါနံ ဒေဟာ ဥဒ္ဓေ ဘဝံ ဥဒ္ဓဒေဟိကံ နာမ။ ဓာန်ဋီ။၄၂၃။

ဥဒ္ဓ(ဒ္ဓါ)န (နှ) [ဥ+ဓာ+ယု။ ဥပရိ ဓိယတေ ထာလျာဒိကမသ္မိန္တိ ဥဒ္ဓနံ၊ဥဒ္ဓါနမ္ပိ၊ယု။ ဓာန်၊ ဋီ။၄၅၅။ (ဥဒ်ဓ္မာန, ဥဒ္ဓါန-သံ။)] (၁) မီးဖို၊ ဖိုခနောက်၊ ခံုလောက်။ (၂)ဖိုခနောက်-ပြု-ထား-ခြင်း။ (၁) အပေ့ဟကစ္စေ ဥဒ္ဓနာနိ ခဏန္တိ။ မ၊၂။၃၄၈။ သုတ္တနိ။၃၆၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁၊၂၅၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉၊၁၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၈၊၁၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။) (၂) ဥဒ္ဓနပတ္တပစနကုမ္ဘကာရာ-ဝါပါဒိဝသေန တထာ တထာ အဒနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ (-ကင်္ခါ။၁၉၆။)

ဥဒ္ဓနကူဋ (ပုံ၊နှ) [ဥဒ္ဓန+ကူဋ] မီးဖို-ဖိုခနောက်-ခံုလောက်-အစွန်း။ ဥဒ္ဓနကူဋသဒိသေဟိ အာနိသဒမံသေဟိ အစ္စုဂ္ဂတေဟိ သမန္နာ-ဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၄။

ဥဒ္ဓနကောဋိ (ထီ) [ဥဒ္ဓန+ကောဋိ] ဖိုခနောက်အစွန်း။ ဥဒ္ဓနကောဋိတိ မတ္တိကာပိဏ္ဍေန ကတဥဒ္ဓနဿ ကောဋိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဥဒ္ဓနကောဋိသဏ္ဌာန (တိ) [ဥဒ္ဓနကောဋိ + သဏ္ဌာန] ဖိုခနောက်အစွန်း အသွင်သဏ္ဌာန် ရှိသော။ အာနိသဒမံသံ ဥဒ္ဓနကောဋိသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၄။ ခုဒ္ဒက။၃၆။

ဥဒ္ဓနဋ္ဌာန (နှ) [ဥဒ္ဓန+ဌာန] မီးဖိုရှိရာအရပ်။ ကုက္ကုရောပိ ---- ဥဒ္ဓနဋ္ဌာနေ သာရိကံ ဗျူဟိတွာ နိပန္နဿ ပန ဖာသုကံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၃။)

ဥဒ္ဓနန္တရ (နှ) [ဥဒ္ဓန+အန္တရ] မီးဖို၏-အလယ်-အကြား-အတွင်း။ သုနခေါ-----ဥဒ္ဓနန္တရေ ဆာရိကာယ နိပန္နော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။)

ဥဒ္ဓနပန္တိ (ထီ) [ဥဒ္ဓန+ပန္တိ] မီးဖို-ဖိုခနောက်-အစဉ်-အတန်း။ ဒွါဒသယောဇနိကံ ဥဒ္ဓနပန္တိ ကတွာ မဟာဒါနံ ဒိန္နံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။(-၃၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၉။)

ဥဒ္ဓနပါဠိ (ထီ) [ဥဒ္ဓန+ပါဠိ] မီးဖို-ဖိုခနောက်-အစဉ်-အတန်း။ သော စ ဗြာဟ္မဏော ဥဒ္ဓနပါဠိ ဗန္ဓာပေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။

ဥဒ္ဓနမတ္ထက (ပုံ) [ဥဒ္ဓန+မတ္ထက] မီးဖို၏ အထက်။ ဥဒ္ဓနမတ္ထကေ သာမိတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။

ဥဒ္ဓနသဇ္ဇန (နှ) [ဥဒ္ဓန+သဇ္ဇန] မီးဖိုကို စီရင်ခြင်း။ ဝဒ္ဓလိဒိဝသေ ဘဇ္ဇနတ္ထာယ ဥဒ္ဓနသဇ္ဇနေပိ ကပလ္လသဇ္ဇနေပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၆၉။ (-ကင်္ခါ။၁၆၄။)

ဥဒ္ဓနသဏ္ဌာန (နှ)[ဥဒ္ဓန+သဏ္ဌာန] ဖိုခနောက် အသွင် သဏ္ဌာန်။ ဥဒ္ဓနသဏ္ဌာနေန ဌိတေသု တီသု လေဍ္ဍူသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄။

ဥဒ္ဓနာရောပိတ (တိ) [ဥဒ္ဓန+အာရောပိတ] မီးဖိုပေါ်၌ တင်ထားအပ်သော။ ပဌမံ တာဝ ဥဒ္ဓနာရောပိတံ ဝိယ ဥဒကံ ပက္ကုဓာပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၇။

ဥဒ္ဓနာလာတ (နှ) [ဥဒ္ဓန+အလာတ] မီးဖို

ထင်းမီး၏။ မယိ ဂတေ ဣမံ ဝိသဇ္ဇိတွာ ဥဒ္ဓနာလာတံ ကရိဿန္တိ။ မ၊၄၊၃။၁၁၈။

ဥဒ္ဓဗာဟု (တိ) [ဥဒ္ဓံ+ဗာဟု] အထက်၌ လက်မောင်းရှိ-လက်မောင်းမြှောက်ထား-သော၊ သူ။ ဥဒ္ဓဗာဟုံ ဝိရောဒန္တေ နိဇ္ဈာမတဏှိကာဒိကေ မဟာဒုက္ခံ ဝေဒိယမာနေ ပေတေ စ။ စရိယာ၊ ၄။၃၁၀။

ဥဒ္ဓမာဃာတန[၁] (န) [ဥဒ္ဓံ+အာဃာတန] သေသည်မှ-အထက်-နောက်-ကာလ၌ဖြစ်သော အသက်ရှင် အတ္တကောင်။ ဥဒ္ဓမာဃာတနိက-ကြည့်။

ဥဒ္ဓမာဃာတန[၂] (ပု) (၁) [ဥဒ္ဓံ+အာဃာတန။ (၂) ဥဒ္ဓမာဃာတန+ဏ။ (၃) ဥဒ္ဓမာဃာတန+ပဝတ္တဝါဒ] ဥဒ္ဓမာဃာတနအယူဝါဒ။။ သေသည်မှ-အထက်-နောက်-ကာလ၌ အသက်ရှင်အတ္တကောင်ဟု-ဖြစ်သော-ယူဆသော-အယူဝါဒ။ သေသည်မှနောက်၌ အသက်ရှင်အတ္တကောင်သည် ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း မရှိပဲ အမြဲတည်ရှိ၏ဟူသော အယူဝါဒ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓမာဃာတနိက (တိ) [ဥဒ္ဓမာဃာတန+ဣက] ဥဒ္ဓမာဃာတနအယူဝါဒရှိသော၊သေပြီးသည်မှ နောက်၌ ဖြစ်သော အသက်ရှင် အတ္တကောင်ကို ပြောဆိုနေကြသော၊ သေပြီးသည့် နောက်၌ အသက်ရှင် အတ္တကောင်သည် ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း မရှိပဲ မြဲသည် ဟူသော အယူဝါဒရှိသော၊သူ။ သန္တိ ဘိက္ခဝေ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဥဒ္ဓမာဃာတနိကာ သညီဝါဒါ ဥဒ္ဓမာဃာတနံ သညိံ အတ္တာနံ ပညပေန္တိ သောဠသဟိ ဝတ္ထူဟိ။ ဒီ၊၁။၂၈။ ဥဒ္ဓမာဃာတနိကာတိ အာဃာတနံ ဝုစ္စတိ မရဏံ၊ ဥဒ္ဓမာဃာတနာ အတ္တာနံ ဝဒန္တီတိ ဥဒ္ဓမာဃာတနိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ အာဃာတနာ ဥဒ္ဓန္တိ ဥဒ္ဓမာဃာတနံ၊ မရဏတော ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တော အတ္တာတိ အတ္ထော။ "ဥဒ္ဓမာဃာတန"န္တိ ပဝတ္တော ဝါဒေါ ဥဒ္ဓမာဃာတနော သဟစရဏဝသေန တဒ္ဓိတဝသေန စ၊ အန္တလောပနိဒ္ဒေသော ဝါ သော။သော ဧတေသန္တိ ဥဒ္ဓမာဃာတနိကာ၊ ဧဝံ သဒ္ဒတော နိပ္ဖန္နံ အတ္ထတော ဧဝ ဒဿေတုံ "ဥဒ္ဓမာဃာတနာ အတ္တာနံ ဝဒန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၀။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၀။)

ဥဒ္ဓမာဃာတနိကဝါဒ (ပု) [ဥဒ္ဓမာဃာတနိက+ဝါဒ] ဥဒ္ဓမာဃာတန အယူရှိသူတို့၏ ဝါဒ။ သော ပေစ္စ ဘဝိဿာမီတိ ဥဒ္ဓမာဃာတနိကဝါဒဝသေနာယံ ဒိဋ္ဌီတိ အာဟ "သော အဟံ ပရလောကံ ဂန္တွာ နိစ္စော ဘဝိဿာမီတိ အာဒိ။ မ၊ဋီ၊၂။၉၁။

ဥဒ္ဓမာဃာတနိကသညီဝါဒ (ပု) [ဥဒ္ဓမာဃာတနိက+ သညီဝါဒ] ဥဒ္ဓမာဃာတန အယူရှိသူတို့၏-သညီဝါဒ-အသက်ရှင် အတ္တကောင်သည် သညာရှိသည်ဟူသော အယူဝါဒ။ယထာ စ ဥဒ္ဓမာဃာတနိကသညီဝါဒေ စတုတ္ထစတုက္ကေ သညီဝါဒါ ဧကန္တလာဘီဝသေနေဝ ဒေသိတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၇။

ဥဒ္ဓမာယိကာ(တိ) [ဥဒ္ဓမာယ(=ဥဒ္ဓံ+မာ+ဏ) +ဣက] (၁) အထက်၌ နှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာမှု ကို ပြုစေတတ်သော၊ မို့မောက်ဖောင်းကြွသော။ (၂) ဥဒ္ဓမာယိကာမည်သော ဖား။ (၁) ဗဟလမတ္တိကာတိ ပုနပ္ပုနံ ဒါနဝသေန ဥဒ္ဓမာယိကာ ဗဟလမတ္တိကာ။ ဗုဋ္ဌနီ၊၄။၁၃၂။ (၂) ဧတေန ဥဒ္ဓမာယိကာဒိကာယ ထလေ မဏ္ဍူကာယ နိဝတ္တနံ ကတံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၄၈။ ဥဒ္ဓုမာယိကာ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓမုခ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+မုခ] အထက်သို့လှည့်သော မျက်နှာရှိသော၊ အထက်သို့ ရှေ့ရှုသော။ အဓော ဌတွာ ဥဒ္ဓမုခံ ဒိန္နပ္ပဟာရော ဥမ္မဂ္ဂေ

နာမ။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၃၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၄၈။)

ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ (ဗျ) [ဥဒ္ဓံ+ဥဒ္ဓံ] အထက်အထက်-နောက်နောက်-၌ကျသော-၌ဖြစ်သော။ ဥပ္ပတိတန္တိ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ပတိတံ ဂတံ ပဝတ္တန္တိ အတ္တော၊ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၄၀၃။)

ဥဒ္ဓမုဒ္ဓဘဝ (ပု) [ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ+ဘဝ] အထက်အထက်-နောက်နောက်-၌ ဖြစ်သော ဘဝ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓမုဒ္ဓဘဝဂါမိ (တိ) [ဥဒ္ဓမုဒ္ဓဘဝ+ဂါမိ] အထက် အထက်-နောက်နောက်-၌ ဖြစ်သောဘဝသို့ သွားရောက် သော၊သူ။ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓဘဝဂါမိနော ဟိ ဒေဝါ------တတော တတော ဘဝတော မုတ္တာပိ မုတ္တမတ္တာဝ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃။

ဥဒ္ဓမ္ဘာဂ (ပု) [ဥဒ္ဓံ+ဘာဂ] အထက်အဖို့၊ အထက်ဖြစ်သော-မဟဂ္ဂုတ်အဖို့-ရူပဓာတ် အရူပဓာတ်အဖို့။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ (တိ) (၁) [ဥဒ္ဓမ္ဘာဂ + ဣယ။ (၂) ဥဒ္ဓံ+ဘဇ+ဏျ] (က) အထက်အဖို့၏ စီးပွားဖြစ်သော၊ အထက်ဖြစ်သော မဟဂ္ဂုတ်အဖို့၏-ရူပဓာတ် အရူပဓာတ်အဖို့၏-စီးပွားဖြစ်သော၊အထက်ရူပဘုံ အရူပဘုံ၌-ဖြစ်ခြင်း၏-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၏-အကြောင်း ဖြစ်သော။ (ခ) (ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၏ အကြောင်း အဖြစ်ဖြင့်) အထက်ရူပဓာတ် အရူပဓာတ်သို့ ချဉ်းကပ်တတ်သော၊ အထက် ရူပဓာတ် အရူပဓာတ်၌ ပဋိသန္ဓေ တည်နေတတ်သော။ (က) (ခ) ပဥ္စိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိ၊ ကတမာနိ ပဥ္စ၊ ရူပရာဂေါ အရူပရာဂေါ မာနော ဥဒ္ဓစ္စံ အဝိဇ္ဇာ။ သံ၊၃။၅၆၊၁၂၀။ အံ၊၃။၂၅၂။ (က) ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာ-နိတိ ဥပရိကောဋ္ဌာသိယာနိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၇၅။ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂေါ မဟဂ္ဂတဘာဂေါ၊တဿ ဟိတာနိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၃။ (ခ) ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတိ ရူပါရူပဓာတု၊ တတ္ထ ဥပပတ္တိနိမိတ္တဘာဝေန တံ ဥဒ္ဓံ ဘဇန္တီတိ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၇၆။ (-အံ၊ဌ၊၃။၂၈၉။) (က) (ခ) (-ဒီ၊၃။၁၉၆။ သံ၊ ၃။၅၆၊၁၂၀၊၂၁၁။ အံ၊၃။၂၆၉။၂၇၀။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၂၅။ အဘိ၊က။၈၄။ သံ၊ဌ၊၁။၂၃။၁၇၂။ မ၊ဋီ၊၂။၂၈၉။၃၇၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၄။ နေတ္တိ၊ ဌ။၂၅၅။ ဩရမ္ဘာဂိယ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယကိလေသ (ပု) [ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ+ကိလေသ] ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယဖြစ်သောကိလေသာ၊ အထက်ရူပဘုံ အရူပဘုံ၌-ပဋိသန္ဓေ တည်နေစေတတ်သော-ဖြစ်စေတတ်သော-ကိလေသာ။ စိတ္တဿ ဗဒ္ဓဘာဝကရာနံ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ-ကိလေသာနံ သဗ္ဗသော အဘာဝါ သမဏ-သုခုမာလော နာမ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၁၉။ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇန (နု) [ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ+သံယောဇန] ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ်၊ အထက်ရူပဘုံ အရူပဘုံ၌-ပဋိသန္ဓေတည်နေစေတတ်သော-ဖြစ်စေတတ်သော-သံယောဇဉ်-အနှောင်အဖွဲ့။ (ရူပရာဂ, အရူပရာဂ, မာန, ဥဒ္ဓစ္စ, အဝိဇ္ဇာ ဟူသောသံယောဇဉ်ငါးပါးကို ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ သံယောဇဉ်ဟုခေါ်၏။ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ-ကြည့်) ပဥ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနိ ဇဟေယျ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၃၊ (-၈၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၈၂။ အဘိ၊ ဌ၊၃။၄၈။ မ၊ဋီ၊၂။ ၃၇၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၄။)

ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနပဟာန (နု) [ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇန+ပဟာန] ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ သံယောဇဉ်ကိုပယ်သတ်ခြင်း။ တေန ပဥ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယ-သံယောဇနပဟာနံ ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၂၈။

ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနသမုဂ္ဃါတ (တိ) [ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇန+သမုဂ္ဃါတ] ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ

သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်သတ်တတ်သော။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ရူပါရူပဘဝတော ဝုဋ္ဌာတိ ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယသံယောဇနေသမုဂ္ဃါတဘာဝတော။ မ၊ ဋီ၊၃။၁၁၉။

ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယသုတ္တ (န) [ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယ+သုတ္တ] ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယသုတ်။ ဤသုတ်၌ ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယမည်သော သံယောဇဉ်ငါးမျိုးတို့ကို လည်းကောင်း, ထိုဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ်တို့ကို အထူးသိခြင်း, ပိုင်းခြားသိခြင်း, ပယ်သတ်ခြင်း၌ အရိယမဂ္ဂင်ရှစ်ပါးကို ဖြစ်ပွားစေရမည်ကိုလည်းကောင်း ဟောကြားတော်မူသည်။ သံယုတ္တနိကာယ။ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ နိကာယပါဠိ၊ ၁-မဂ္ဂသံယုတ်၊၈-ဩဃဝဂ်၊၁၀-သုတ်။ သံ၊ ၃။၅၆-၇။

ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယသညိတ (တိ) [ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယ+သညိတ] ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယဟု-သိမှတ်-ခေါ်ဝေါ်-အပ်သော (သံယောဇဉ်)။ ဥဒ္ဒမ္ဘာဂိယသညိတံ အဏုံ ဝါ။ မ၊ဋီ၊၃။၇၈။

ဥဒ္ဒမ္မ (တိ) [ဥ+ဓမ္မ။ဥဒ္ဒဇ်-သံ] ထွက်သွားသော-ကင်းကွာသော-ပျက်စီးသော-တရားရှိသော၊ တရားမှကင်းကွာသော၊ ဓမ္မမဟုတ်သော။ ဣတိပိဒံ ဝတ္ထု ဥဒ္ဒမ္မံ ဥဗ္ဗိနယံ အပဂတ-သတ္ထုသာသနံ။ ဝိ၊၄။၅၀၅။ ရသေန ရသံ သံသန္ဒိတွာ ဥဒ္ဒမ္မံ ဥဗ္ဗိနယံ သတ္ထုသာသနံ ဒီပေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ ဥဒ္ဒမ္မံ ဥဗ္ဗိနယန္တိ ဥဂ္ဂတဓမ္မံ ဥဂ္ဂတဝိနယဉ္စ၊ ယထာ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဝိနဿိဿတိ၊ ဧဝံ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၉၆။ ဓမ္မတော ဥဂ္ဂတံ အပဂတံ ဥဒ္ဒမ္မံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၇၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၂။ ကင်္ခါ၊၁၀၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၁၅၂။ သာရတ္ထ၊၂။၃၅၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၄၄။)

ဥဒ္ဒမ္မဥဗ္ဗိနယဒီပန (န) [ဥဒ္ဒမ္မ+ဥဗ္ဗိနယ+ဒီပန] တရားမှ ကင်းကွာအောင်, ဝိနည်းမှကင်းကွာအောင်-တရား ပျက်စီးအောင်, ဝိနည်းပျက်စီးအောင်-ဖော်ပြခြင်း-ပြောဟောခြင်း။ တေသံ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာနံ ဥဒ္ဒမ္မဥဗ္ဗိနယဒီပနေ ဓမ္မ-သံဝေဂေန ထေရော ---- အညံ ဗျာကာသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။

ဥဒ္ဒမ္မပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဥဒ္ဒမ္မ+ပဋိပတ္တိ] တရားမှ ကင်းကွာသော-လွဲမှားသော-အကျင့်။ အာယတိဉ္စ ဘိက္ခူနံ ဥဒ္ဒမ္မပဋိပတ္တိယာ ပကာ-သနဝသေန ဘာသိတာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၈။

ဥဒ္ဒမ္မုခ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+မုခ] အထက်သို့-လှည့်သော-မော်သော-မျက်နှာရှိသော။ အဇ္ဈော-ဟရဏ ဝေလာယ စ ဥဒ္ဒမ္မုခါ ဟုတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ ဥဒ္ဓံမုခ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒမ္မူလ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+မူလ] ဥဒ္ဓံမူလက နှင့်အနက်တူ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ ဣမဉ္စ ရဋ္ဌသမ္ပတ္တိံ ပရိဝတ္တေန္တာ ဥဒ္ဒမ္မူလံ ကတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၉၀။

ဥဒ္ဒရ[1] (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+ဟိ] (က) ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-ပါလော။ ဥဒ္ဒရတိ (က) ကြည့်။ (ခ) ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-လော။ ဥဒ္ဒရတိ (ဂ)ကြည့်။

ဥဒ္ဒရ[2] (တိ) [ဥ+ဓရ+အ] ဆောင်ယူတတ်သော၊ထိုးသုတ်ဖမ်းယူတတ်သော။ ကလန္ဒကာ ဥက္ကုသာ စ၊သေနကာ ဥဒ္ဒရာ ဗဟူ။ အပ၊၁။၄၀၇။

ဥဒ္ဒရဏ[1] (န)[ဥ+ဓရ+ယု] (က) ထုတ်ဆောင်-နုတ်-ခြင်း၊ထုတ်ယူခြင်း။ (ခ) မြှောက်-ကြွ-ချီမ-ခြင်း။ (ဂ) ရုပ်သိမ်းခြင်း။ (ဃ) ထိုးသုတ်ဖမ်းယူခြင်း။ (င) ထုတ်ဆယ်ကယ်တင်ခြင်း။ (တိ)(၂) ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဖော်-ဟောကြားရာဖြစ်သော။ (က)ထုတ်ဆောင်-

နုတ်-ခြင်း၊ထုတ်ယူခြင်း။ ဝိယူဟနေ ဗဟုကာ- နိ ပိ ဥဒ္ဓရဏံ----- ပတ္တာ (ပဋိပ္ပဿမ္ဘနိ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ သိနေရုပါဒတော ဝါလိကာယ ဥဒ္ဓရဏံ နာမ ဘာရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ (-ဝဇီရ။၁၂၇။ မူလဋီ၊၂။၁၀၇။ အနုဋီ၊၁။၂၀၆။ အနုဋီ၊၂။၁၁၇။ အနုဋီ၊၃။၂၉၆။) (ခ) မြှောက်- ကြွ-ချီမ-ခြင်း။ ဥဒ္ဓရဏံ နာမ ပါဒဿ ဘူမိတော ဥက္ခိပနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။) (ဂ) ရုပ်သိမ်းခြင်း။ ဥဒ္ဓရဏာဒီနိ ကတ္တာ ဂမနေ (အနာပတ္တိ)။ ကင်္ခါ။၂၀၂။ (ဃ) ထိုးသုတ် ဖမ်းယူခြင်း။ ပထဝန္တရပဗ္ဗတန္တရတော ပန တေသံ ဥဒ္ဓရဏံ ဒုက္ကရမေဝ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၆။ (င) ထုတ်ဆယ် ကယ်တင်ခြင်း။ သမုဒ္ဒရီတိ ဥဒ္ဓရဏမကာသိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။ (တိ)(၂) ထုတ်ဆောင်- ထုတ်ဖေါ်-ဟောကြားရာဖြစ်သော။ ဥဒ္ဓရဏ- ဋ္ဌာန-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရဏ[၂] (န) [ဥဒ္ဓရဏ+ခဏ] ကြွ-ချီမ- ရာဖြစ်သော ခဏ၊ (ခြေထောက်) ကြွမြှောက် ဆဲ ခဏ။ ဥဒ္ဓရဏေတိ ဥဒ္ဓရဏက္ခဏေ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၂၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၁။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၈။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၆၂။

ဥဒ္ဓရဏက္ခဏ (ပု) [ဥဒ္ဓရဏ+ခဏ] ကြွ- ချီမ-ရာဖြစ်သော ခဏ၊ (ခြေထောက်) ကြွ မြှောက်ဆဲခဏ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဓရဏဂတိက (တိ) [ဥဒ္ဓရဏ+ဂတိ+ဏိက။ထိ- ၌ ဥဒ္ဓရဏဂတိကာ။] ကြွချီခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းရှိသော၊(ခြေကို) ချီကြွစေတတ် သော (ဝါယောဓာတ်) အလား ရှိသော(သျှ)။ ဥဒ္ဓရဏဂတိကာ ဟိ တေဇောဓာတု။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၂၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၀။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၈။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၆၁။

ဥဒ္ဓရဏဋ္ဌာန (န) [ဥဒ္ဓရဏ+ဌာန] ထုတ် ဆောင်ရာ-ထုတ်ဖေါ်ဟောကြားရာ-ဌာန။ သေသာပေတ္ထ ကေသုပိ ဌာနေသု ဥဒ္ဓဋမေဝ ဥဒ္ဓရဏဋ္ဌာနေ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေတိ အဓိ- ပ္ပါယော။ မူလဋီ၊၃။၁၉၂။

ဥဒ္ဓရဏတ္ထ (ပု) [ဥဒ္ဓရဏ+အတ္ထ] (၁)(က) ထုတ်နုတ်-ပယ်ရှား-ခြင်းအကျိုး။ (ခ) ထုတ်ဆယ်ကယ်တင် ခြင်းအကျိုး။ (တိ)(၂) ထုတ်ယူရွေးကောက်ခြင်း အကျိုးရှိသော။ (၁)(က) တေသံ အာလယာဒီနံ ဥဒ္ဓရဏတ္ထံ ဗုဒ္ဓါ ဝါ ဗုဒ္ဓသာဝကာ ဝါ ဝိတ္ထာရကထံ ကထေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ (ခ) ဝိက္ကန္တန္တိ ဥဒ္ဓရဏတ္ထာယ ကတပရက္ကမံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇၊ (-၁၄၆။) (တိ)(၂) အနေကတ္ထဒဿနဉ္စ အဓိပ္ပေတတ္ထဿ ဥဒ္ဓရဏတ္ထမေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၀။

ဥဒ္ဓရဏဒုက္ကရ (န) [ဥဒ္ဓရဏ+အာပန္န+ဒုက္ကဋ] ထုတ်ယူခြင်းကြောင့် သင့်ရောက်သော ဒုက္ကဋ် အာပတ်။ အထ ပန သဥဿာဟော ကုမ္ဘိ အာမသတိ၊ ဥဒ္ဓရဏဒုက္ကဋံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၃၃။)

ဥဒ္ဓရဏယောဂ္ဂ (န) [ဥဒ္ဓရဏ+ယောဂ္ဂ] ထုတ်ဆယ် ကယ်တင်ခြင်းငှါ သင့်လျော်သော။ သီလာယ သောပါနသဒိသာယ နရကတော ဥဒ္ဓရဏယောဂ္ဂတံ ကရိတွာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။

ဥဒ္ဓရဏသဘာဝါဝဋ္ဌိတ (တိ) [ဥဒ္ဓရဏ သဘာဝ+အဝဋ္ဌိတ] ထုတ်ဆယ် ကယ်တင်ခြင်း သဘော၌ ကောင်းစွာ တည်နေသော။ သံကိ- လေသပက္ခတော ဝဋ္ဋဒုက္ခတော စ ဥဒ္ဓရဏ- သဘာဝါဝဋ္ဌိတေန စိတ္တေန။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၁။ ဥလ္လုမ္ပနကသဘာဝသဏ္ဌိတ-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရဏာကာရ (ပု) [ဥဒ္ဓရဏ+အာကာရ] (က) (ခြေထောက်) ကြွခြင်း-မြှောက်ခြင်း- ဟူသော အခြင်းအရာ။ (ခ) ထုတ်ဆယ်

ကယ်တင်ခြင်း အခြင်းအရာ။ (က) ဥဒ္ဒရ-ဏာကာရသဏ္ဌိတ-ကြည့်။ (ခ) ဥဒ္ဒရဏာ-ကာရေန ပဝတ္တာ ရူပဓမ္မာ ----အတိဟရဏံ န ပါပုဏန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၂။ (ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒရဏာကာရာဝဋ္ဋိတ (တိ) [ဥဒ္ဒရဏာကာရ+အဝဋ္ဋိတ] ထုတ်ဆယ်ကယ်တင်ခြင်း အခြင်းအရာအားဖြင့် ကောင်းစွာ သက်ဝင်တည်နေသော။ သကလသံကိလေသတော, ဝဋ္ဋ-ဒုက္ခတော စ ဥဒ္ဒရဏာကာရာဝဋ္ဋိတေန စိတ္တေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။

ဥဒ္ဒရဏာကာရသဏ္ဌိတ (တိ) [ဥဒ္ဒရဏာကာရ+သဏ္ဌိတ] ထုတ်ဆယ်ကယ်တင်ခြင်း အခြင်းအရာအားဖြင့် ကောင်းစွာတည်သော။ သကလသံကိလေသတော, ဝဋ္ဋဒုက္ခတော စ ဥဒ္ဒရဏာကာရသဏ္ဌိတေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇၃။

ဥဒ္ဒရဏာရမ္ဘ (ပု) [ဥဒ္ဒရဏ+အာရမ္ဘ] နုတ်ခြင်းငှါ-အားထုတ်ခြင်း-အားထုတ်ရာအခါ။ ဝေဝ ပဝိဋ္ဌဿ ဥဒ္ဒရဏာရမ္ဘတော အန္တရာ ဋ္ဌိတကာလော ဋ္ဌိတံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၈။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၆။ (-ဝိမတိ၊၁။၁၄၂။)

ဥဒ္ဒရဏုဒ္ဒရိတဗ္ဗတာဒွယ (နု) [ဥဒ္ဒရဏ+ဥဒ္ဒရိတဗ္ဗတာ+ဒွယ] ထုတ်ဆောင်အပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်,ထုတ်ဆောင်ထိုက်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော နှစ်ပါးအပေါင်း။ ဝေဠု အတ္တဿ ဥဒ္ဒရဏုဒ္ဒရိတဗ္ဗတာဒွယံ အသက်- ရတော ဒဿိတံ ဟောတိ။ အနု၊ဋီ၊၂။၉၅။

ဥဒ္ဒရတိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+တိ] (က) ထုတ်ဆောင်၏၊ ထုတ်ယူ၏၊ ဆွဲထုတ်၏။ (ခ) ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-၏။ (ဂ) ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-၏။ (ဃ) သိုမှီး-သိမ်းဆည်း-၏၊ ရုပ်သိမ်း၏။ (င) ချီမ-ကြွချီ-မြှောက်-၏။ (က) ထုတ်ဆောင်၏၊ထုတ်ယူ၏၊ဆွဲထုတ်၏။ ပံသုံ ခဏတိ ဝါ ဗျူဟတိ ဝါ ဥဒ္ဒရတိ ဝါ၊အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၁။၅၈။ ဥဒ္ဒရိဿာမိ(ဇာ၊၁။၁၅၈)တိ နီဟရိဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၄။ **ဥဒ္ဒရန္တိ**-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၄။ အနု၊ဋီ၊၂။၁၇၂။ **ဥဒ္ဒရသိ**- အပ၊၁။၃၈၉။ **ဥဒ္ဒရတု**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၄။ **ဥဒ္ဒရ**- ရူဋ္ဌနီ။၉၄။ **ဥဒ္ဒရာဟိ**- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ **ဥဒ္ဒရေယျ**- ဒီ၊၁။၇၃။ မ၊၂။၂၀၉။ သံ၊၁။၁၅၃။ ပဋိသံ။၃၈၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ **ဥဒ္ဒရေ**- ထေရ။၃၂၄။ **ဥဒ္ဒရေယျုံ**- မ၊၁။၃၈၀။ (မ၊၁။၃၈၀-လာ ဥဒ္ဒရေယျုံ-ကို မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀-၌ ခါဒေယျုံ-ဟုဖွင့်၏၊ ယင်းအဖွင့်ကို အလေးထားလျှင် ဥဒ္ဒရေယျုံ-ခဲစားကုန်ရာ၏-ဟု မြန်မာပြန်ရလိမ့်မည်၊ သို့ရာတွင် ပါဠိတော် ရှေ့နောက်အသွားအလာကို ထောက်ဆလျှင် ဤနေရာ၌ ခဲစားကုန်ရာ၏ အနက် မဖြစ်သင့်။ တောအလုပ်သမားများက မာလောမျိုးစေ့ကို ထုတ်ဆောင် ယူငင်သွားခြင်းသာ ဖြစ်နိုင်သည်။) **ဥဒ္ဒရေယျုံ**- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ **ဥဒ္ဒရိ**-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။ **ဥဒ္ဒရိဿာမိ**- ဇာ၊၁။၁၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၄။ **ဥဒ္ဒရိံသု**-ဇာ၊၂။၃၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၅။ (ခ) ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-၏။ အတ္တနာ ပလိပ-ပလိပန္နော ပရံ ပလိပပလိပန္နံ ဥဒ္ဒရိဿတိ။ မ၊၁။၅၄။ မဟာနိ၊၂၄။ (ဂ) ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-၏။ ယော စ ဘိသက္ကော ခိပ္ပံ သလ္လံ ဥဒ္ဒရတိ၊ ရောဂမပနေတိ။ မိလိန္ဒ။၂၈၃။ **ဥဒ္ဒရာမိ**- သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ **ဥဒ္ဒရ**- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၊၈၆။ **ဥဒ္ဒရေ**-ထေရ။ ၃၂၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၂။ **ဥဒ္ဒရေယျ**-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ **ဥဒ္ဒရိ**- မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၇။ **ဥဒ္ဒရိဿတိ**- ထေရ။၃၂၄။ **ဥဒ္ဒရိဿာမိ**- ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၀၄။ (ဃ) သိုမှီး-သိမ်းဆည်း-၏၊ ရုပ်သိမ်း၏။ နိသီဒိတွာ သယံ ဂစ္ဆန္တော နေဝ ဥဒ္ဒရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၉၊၉၃။) **ဥဒ္ဒရေယျ**-

ဝိ၊၂။၅၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၉။ ကခါ။၂၀၁။ **ဥဒ္ဒရိသု**- ဝိ၊၂။၅၈။ **ဥဒ္ဒရိသန္တိ**- ဝိ၊၂။၅၈။ **ဥဒ္ဒရိဿာမိ**- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉၃။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၄။ (င) ချိမ-ကြွချိ-မြှောက်-၏။ နု ကမ္ဗုဌာနဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဒရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၃၆။ **ဥဒ္ဒရိ**-ဒက္ခိဏံ ပါဒမုဒ္ဒရိ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁)တိ ဒက္ခိဏံ ပါဒံ ဥက္ခိပိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၄။

ဥဒ္ဒရသိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+သိ] ထုတ်ဆောင်၏။ ဥဒ္ဒရတိ (က) ကြည့်။

ဥဒ္ဒရတု (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+တု] ထုတ်ဆောင်ပါလော။ ဥဒ္ဒရတိ (က) ကြည့်။

ဥဒ္ဒရန္တ (တိ) [ဥ+ဓရ+အ+အန္တ။ ထိ-ဌ် ဥဒ္ဒရန္တီ] (က) ထုတ်ဆောင်-သယ်ဆောင်-သော၊သူ။ (ခ) ကြွမြှောက်သော၊သူ။ (က) အရညေ ဂီတံ ဂါယိတွာ ဒါရုနိ ဥဒ္ဒရန္တိယာ ကေဿာ ဂုတ္တိယာ ဂီတသဒ္ဒံ သုတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ (ခ) ဒက္ခိဏံ ပဌမံ ပါဒံ၊ ဥဒ္ဒရန္တော နရာသဘော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၇၃။ မ၊ဋီ၊ ၃။၁၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၆။

ဥဒ္ဒရမာန (တိ) [ဥ+ဓရ+အ+မာန] ထုတ်ဆောင်-သယ်ဆောင်-သော၊သူ။ ဒါရုနိ ဥဒ္ဒရမာနံ ကော် ဂုတ္တိံ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ သိနေရုပါဒတော ဝါလုကံ ဥဒ္ဒရမာနော ဝိယ ဒုဗ္ဗိညေယျံ ကတွာ ကထေန္တော ပိ ဂရုံ ကရော-တိယေဝ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀။

ဥဒ္ဒရာပန (န) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+ယု] ထုတ်ဆောင်-ဆွဲထုတ်-နုတ်-စေခြင်း။ ခါဏု-ကဏ္ဍကာဒိနံ ဥဒ္ဒရာပနဝသေန မဂ္ဂံ သောဓေတွာ။ သာရတ္ထ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။

ဥဒ္ဒရာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+တဗ္ဗ] ထုတ်ဆောင်-ဖယ်ထုတ်-စေအပ်-စေထိုက်-သော။ ဘုသိကာ ဥဒ္ဒရာပေတဗ္ဗာ(ဝိ၊၄။၃၃၆)-တိ သုခုမပလာလမိဿညော ပလာလိကာ ပလာပေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၀။

ဥဒ္ဒရာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+တိ] (က) ထုတ်ဆောင်-ဖယ်ထုတ်-ပယ်ရှား-စေ၏။ (ခ) ရုပ်သိမ်းစေ၏၊ သိမ်းဆည်းစေ၏။ (က) အညံ ဥဒ္ဒရာပေထ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၅။ **ဥဒ္ဒရာပေယျ** - အံ၊၁။၂၄၄။ (ခ) သယံ ဂစ္ဆန္တော နေဝ ဥဒ္ဒရတိ န ဥဒ္ဒရာပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၄။) **ဥဒ္ဒရာပေယျ**-ဝိ၊၂။၅၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၉။ ကခါ။၂၀၁။ ကခါ၊ ဋီ၊၁။၃၆၆။ **ဥဒ္ဒရာပေသုံ**-ဝိ၊၂။၅၈။ **ဥဒ္ဒရာ-ပေဿန္တိ**- ဝိ၊၂။၅၈။

ဥဒ္ဒရာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+တွာ] (က) ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ယူ-စေ၍။ (ခ) နုတ်စေ၍။ (ဂ) ရုပ်သိမ်းစေ၍၊ သိမ်းဆည်းစေ၍။ (က) ဥဒ္ဒရာပေတွာ "ပါသာဏတ္ထမ္ဘေ ဥဒ္ဒဌမနုဿာနံ မူလံ ဒေထာ"တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။) (ခ) ရာဇာ ပလိတံ သုဝဏ္ဏသဏ္ဍာသေန ဥဒ္ဒရာပေ်တွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၁၉။ (ဂ) ဥဒ္ဒရာ-ပေတွာ ဂမနေပိ ဧသေဝနယော။ ကခါ၊ဋီ၊ သစ်။၃၆၇။

ဥဒ္ဒရာပေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+ထ] ထုတ်ဆောင်ကြစေကုန်လော။ ဥဒ္ဒရာပေတိ (က)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+ယျ] ရုပ်သိမ်း-သိမ်းဆည်း-စေငြားအံ့။ ဥဒ္ဒရာ-ပေတိ (ခ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရာပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဏာပေ+ဥံ] ရုပ် သိမ်း-သိမ်းဆည်း-စေကုန်ပြီ။ ဥဒ္ဒရာပေတိ

(ခ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရာမိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+မိ] ပယ်နုတ်အံ့၊ ဆွဲထုတ်အံ့။ ဥဒ္ဓရတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရာဟိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+ဟိ] ထုတ်ဆောင်လော။ ဥဒ္ဓရတိ (က)-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဤ] (က) ထုတ်ဆောင်ပြီ၊ ထုတ်ယူပြီ၊ ဆွဲထုတ်ပြီ။ ဥဒ္ဓရတိ(က)-ကြည့်။ (ခ) နုတ်ပြီ၊ ပယ်ရှားပြီ။ ဥဒ္ဓရတိ (ဂ)-ကြည့်။ (ဂ) ကြွမြောက်ပြီ။ ဥဒ္ဓရတိ (င)-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရိံသု (ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဦ] ရုပ်သိမ်းကုန်ပြီ။ ဥဒ္ဓရတိ (ဃ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရိတ (တိ) [ဥ+ဓရ+တ] (က) ထုတ်ဆောင်အပ်သော၊ထုတ်ယူအပ်သော။ (ခ) ဆွဲထုတ်နုတ်ပယ်အပ်သော။ (က) လောကုတ္တရေပိ ဩဠာရိကသုခမတ္တာ ဥဒ္ဓရိတာ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။ ၁၅။ (-ဝဇိရ။၄၉၅။) (ခ) ဓေ် တာလဿ ပတိဋ္ဌိတောကာသော သမူလံ ဥဒ္ဓရိတေ တာလေ----- တာလဝတ္ထုကတိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ ဋီ၊၃။၂၁၁။

ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဓရ+တဗ္ဗ] (က) ထုတ်ဆောင်အပ်သော၊ ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-အပ်သော၊သူ။ (ခ) ပယ်နုတ်အပ်သော၊ နုတ်ပစ်အပ်သော။ (က) တတြပိ ဟိ ယောတ္တံ ဝါ ဝတ္ထံ ဝါ ပက္ခိပိတွာ ဟတ္ထေန ဂဟိတဘာဝံ ဉတွာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၈။ သဗ္ဗတ္ထ အသမ္မုယှန္တေန သတ္တာနိ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာနိ။ မဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ မဋီ၊၁။၃၁၅။ (ခ) သစေ ထမ္ဘာ ဘူမိယံ နိခါတာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။

ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗ+ပုစ္ဆာ] ထုတ်ဆောင်ထိုက်သော ပုစ္ဆာ။ ကုသလတ္တိကေ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗပုစ္ဆာနံ လဗ္ဘမာနဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဒဿေတုံ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၄၃၄။

ဥဒ္ဓရိတသလ္လ (တိ) [ဥဒ္ဓရိတ+သလ္လ] အထက်သို့ ဆောင်ယူအပ်-ဆွဲနုတ်ထုတ်ယူအပ်-သော ငြောင့်ရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဓတသလ္လ-ကြည့်။

ဥဒ္ဓရိတာနုရူပ (တိ) [ဥဒ္ဓရိတ+အနုရူပ] ထုတ်ဆောင်အပ်သော ပုဒ်အားလျော်သော။ အာသန္နံ့ အမိကံ၊ ဥဒ္ဓရိတာနုရူပံ။ ဝဇိရ။၂၁၁။

ဥဒ္ဓရိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဓရ+တုံ] (က) ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ယူ-ဆွဲထုတ်-ခြင်းငှါ။ (ခ) ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-ခြင်းငှါ။ (ဂ) ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-ခြင်းငှါ။ (ဃ) ချီမ-ကြွ-မြောက်-ခြင်းငှါ။ (က) အတ္တပဋိလာဘော နာမ ပညတ္တိမတ္တံ တေန္တိ ဥဒ္ဓရိတုံ နာသက္ခိ။ ဒီဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၄။ (-မူလဋီ၊၂။၁၄။) (ခ) တေ အတ္တနာ ပလိပပလိပန္နာ န သက္ကောန္တိ ပရံ ပလိပပလိပန္နံ ဥဒ္ဓရိတုံ။ မဟာနိ။၂၄။ (ဂ) တာဒိသာနံ သတသဟဿာနမ္ပိ ဥပ္ပန္နံ သောကသလ္လံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဥဒ္ဓရိတုံ ပဋိဗလော။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၁။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။ မဟာနိဋ္ဌ။၉၀။) (ဃ) အက္ကန္တပဒံ ယာဝ အင္ဂုဋ္ဌတော ဒနံ ဥဒ္ဓရိတုမေဝ န သက္ကာ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၆၇။

ဥဒ္ဓရိတုကာမ (တိ) [ဥဒ္ဓရိတုံ+ကမု+ဏ] ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ မမုဒ္ဓရိတုကာမော သော၊ အာဂစ္ဆိ ပဗ္ဗတုတ္တမံ။ အပ၊၁။၁၂၇၊ (-၁၇၇၊ ၂၁၇။)

ဥဒ္ဓရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဓရ+ တွာ] (က) ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ယူ-ဆွဲထုတ်-၍။ (ခ) ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-၍။ (ဂ) ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-၍၊ ခွါယူ၍။ (ဃ) ရုပ်သိမ်း ၍၊ ယူဆောင်သိမ်းဆည်း၍။ (က) န ဟိ တံ ပညတ္တိ ဥဒ္ဓရိတွာ အညော သတ္တော ဥပေတုံ သက္ကောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၉။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၁၇၇။

(ခ) ပုရိသော ပုရိသံ နရကပပါတံ ပတန္တံ ကေသေသု ဂဟေတွာ ဥဒ္ဒရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပေယျ။ ဒီ၁။၂၂၁။ (-ဒီဋ္ဌ၁။၃၃၀၊၃၃၇။ သံဋ္ဌ၁။၁၈၉။ အနုဋီ၁။၅။) (ဂ) တာလရုက္ခံ သမူလံ ဥဒ္ဒရိတွာ။ ဝိဋ္ဌ၁။၁၀၄။ အံဋ္ဌ၃။၁၉၉။ (-ဝိဋ္ဌ၂။၅၆။) (ဃ) အနာပတ္တိ ဥဒ္ဒရိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၂။၆၂။ (-ဝိဋ္ဌ၃။၄၄။)

ဥဒ္ဒရိယမာန (တိ) [ဥ+ဓရ+ယ+မာန] ထုတ်ဆောင်-ဆွဲထုတ်-အပ်သော၊သူ။ ဂူထကူပတော ဥဒ္ဒရိယမာနေန တေန အဟိနာ။ အံဋ္ဌ၂။၉၄။ အဘိဋ္ဌ၃။၆၉။ (-ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ၁၈၅။)

ဥဒ္ဒရိယေယျ (ကမ္မကြိ) [ဥ+ဓရ+ယ+ဧ] ထုတ် ဆောင်အပ်ရာပါ၏လော။ ဥဒ္ဒရိယတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရိဿံ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဿံ] ထုတ်ဆောင်အံ့၊ ထုတ် ဆယ်-ကယ်တင်-အံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (က)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရိဿတိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဿတိ] (က) ထုတ်ဆယ် -ကယ်တင်-လတ္တံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (ခ)-ကြည့်။ (ခ) ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-လတ္တံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရိဿန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဿန္တိ] သိမ်းဆည်းကြ-ရုပ်သိမ်းကြ-ကုန်လတ္တံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (ဃ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+ဿာမိ] (က) ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ယူ-ဆွဲထုတ်-အံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (က)-ကြည့်။ (ခ) သိမ်းဆည်းအံ့၊ ရုပ်သိမ်းအံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (ဃ) ကြည့်။

ဥဒ္ဒရိယတိ (ကမ္မကြိ) [ဥ+ဓရ+ယ+တေ] (က) ထုတ်ဆောင်အပ်၏။ (ခ) နုတ်အပ်၏ (ကထိန်အာနိသင်ကို ပျက်ပြယ်စေအပ်၏)။ (က) တထာ ဟိ "ကက္ခဠံ ခရဂတ"န္တိအာဒိနာ လက္ခဏပထဝီပိ ဥဒ္ဒရိယတိ။ မဋီ၁။၆၇။ (-မူလဋီ၂။၁၄။) (ခ) တံ ပန ကထိနံ ---- အန္တရုဗ္ဘာရေန ဝါ ဥဒ္ဒရိယတိ။ ဝိဋ္ဌ၂။၂၂။ (-ကခ်ါ။၁၅၃။ ဝိသင်္ဂဟ။၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၂၆။)

ဥဒ္ဒရေ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+ဧယျ] (က) ထုတ်ဆောင်ရာ၏၊ ထုတ်ယူရာ၏၊ ဆွဲထုတ်ရာ၏။ ဥဒ္ဒရတိ (က)-ကြည့်။ (ခ) နုတ်ရာ၏၊ ပယ်ရှားရာ၏။ ဥဒ္ဒရတိ (ဂ) ကြည့်။

ဥဒ္ဒရေယျ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+ဧယျ] (က) ထုတ်ဆောင်ရာ၏၊ ထုတ်ယူရာ၏၊ ဆွဲထုတ်ရာ၏။ ဥဒ္ဒရတိ (က)-ကြည့်။ (ခ) နုတ်ရာ၏၊ ပယ်ရှားရာ၏။ ဥဒ္ဒရတိ (ဂ) ကြည့်။ (ဂ) ရုပ်သိမ်း-သိမ်းဆည်း-ရာ၏။ ဥဒ္ဒရတိ (ဃ)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရေယျံ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+ဧယျံ] ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-ပြားအံ့။ ဥဒ္ဒရတိ (က)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒရေယျုံ (ကြိ) [ဥ+ဓရ+အ+ဧယျုံ] ထုတ်ဆောင် ကုန်ရာ၏။ ဥဒ္ဒရတိ (က)-ကြည့်။

ဥဒ္ဒလောမ (တိ) [ဥဒ္ဓံ+လောမ] အထက်သို့ ထောင်သော အမွေးရှိသော(ရဟန်း)။ ဥဒ္ဒလောမေန ပန အနုလောမနိပါတနတ္တံ ဟတ္ထံ တေမေတွာ သီသံ ပုဥ္ဆိတဗ္ဗံ။ ဝိဋ္ဌ၄။၄၅။ (ပါစိတ်ယော၊၄၅၁-၌ ဥဋ္ဌလောမ ဟုရှိသည်။)

ဥဒ္ဒလောမီ (တိ) [ဥဒ္ဒလောမ+ဤ] အထက်သို့ ထောင်သော အမွေးရှိသောအခင်း။ ဥဒ္ဒလောမိဥ္စ ကေန္တံ၊ ဗိမ္ဗောဟနသမာယုတံ။ အပ၊၂။၁၇၄။ ယေရဋ္ဌ၁။၃၀၆။ ဥဒ္ဒလောမီ-လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒဝ (နု) [ဥ+ဓာဝ=ဓာဝု+အ၊ဓာဝ=ဂတိယံ၊ဥဒ္ဓံ ဓာဝတိ စိတ္တံ ဧတေနာတိ ဥဒ္ဒဝံ၊အ၊ရသော။ ဓာန်၊ဋီ။၁၆၉။] စိတ်ပြေးသွားပျံ့လွင့်ကြောင်း

သဘောတရား။ ပျံ့ လွင့်ခြင်း၊ ဥဒ္ဓစ္စစေတသိက်။ ဥဒ္ဓစ္စံ မုဒ္ဒဝဏ္ဏာထ။ ဓာန်။၁၆၉။

ဥဒ္ဓသ္တ (တိ) [ဥ+ဓံသု+တ] (၁) တက်သော၊ ပေါ်ထွက်သော။ (၂) လွှမ်းမိုးဖျက်ဆီးအပ်သော။ (၁) နိက္ခန္တေ ပစ္ဆိမေ ယာမေ ဥဒ္ဓသ္တေ အရုဏေ နန္ဒိမုခိယာ ရတ္တိယာ ။ဝိ၊၃။၄၀၁။ အံ၊၃။၄၄။ ဥဒ္ဓသ္တေ အရုဏေတိ ဥဂ္ဂတေ အရုဏသိသေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။ သာရတ္ထာ၊၃။၃၄၀။ (၂) တီဟိ မာလုဝလတာဟိ ဥဒ္ဓသ္တော ပရိယောနဒ္ဓေါ။ အံ၊၁။၂၀၅။ ယာယ အယံ လောကော ဥဒ္ဓသ္တော ပရိယောနဒ္ဓေါ။ အံ၊၁။ ၅၃၂။ ဥဒ္ဓသ္တောတိ ဥပရိ ဓံသိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၂၊၃၈၅။

ဥဒ္ဓါတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဓာ+တုံ] ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-ခြင်းငှါ။ အသက္ခိံ ဝတ အတ္တာနံ၊ ဥဒ္ဓါတုံ ဥဒကာထလံ။ ထေရ။၂၃၉။ ဇာ၊၁။၁၁၅။ ဥဒ္ဓါတုန္တိ ဥဒ္ဓရိတုံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။

ဥဒ္ဓါဒိဘေဒ (တိ) [ဥဒ္ဓါဒိ+ဘေဒ] အထက်လောကအစရှိသော အပြား။ ဧတေသု ဥဒ္ဓါဒိ-ဘေဒေသု ယံ ယံ ဂဏှန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၂။

ဥဒ္ဒါပ (ပု၊န) [ဥ+အာပ။ ဥ+အပ+ဏ။] တံတိုင်းခြေ။ နဂရဿ ဥဒ္ဒါပပါကာရာဒီနိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ပါကာရဿ ထိရဘာဝံ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ အာပေတီတိ ဥဒ္ဒါပံ၊ပါကာရမူလံ။ ဒီ၊ ဋီ၊၃။၆၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၇။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၀။) ဥဒါပ, ဥဒ္ဒါပ-တို့နှင့် အောက်ပုဒ်ကိုလည်း ကြည့်။

ဥဒ္ဒါပဝန္တု (တိ) [ဥဒ္ဒါပ+ဝန္တု] တံတိုင်းခြေရှိသော၊ တံတိုင်းခြေနှင့် ပြည့်စုံသော။ တမနုဂစ္ဆန္တော ပဿေယျ ပုရာဏံ နဂရံ----ပေါက္ခရဏီ-သမ္ပန္နံ ဥဒ္ဒါပဝန္တံ ရမဏီယံ။ သံ၊၁။၃၂၉။ ဥဒ္ဒါ-ပဝန္တန္တိ အာပတော ဥဂ္ဂတဋ္ဌာ ဥဒ္ဒါပ-န္တိလဒ္ဒဝေါဟာရေန ပါကာရဝတ္ထုနာ သမန္နာ-ဂတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။

ဥဒ္ဒါပသမ္ပန္န (တိ) [ဥဒ္ဒါပ+သမ္ပန္န] တံတိုင်းခြေနှင့်ပြည့်စုံသော။ ပုရံ ဥဒ္ဒါပသမ္ပန္နံ၊ ဗဟု-ပါကာရတောရဏံ။ ဇာ၊၂။၂၈၂။ ဥဒ္ဒါပသမ္ပန္နန္တိ ပါကာရဝတ္ထုနာ သမ္ပန္နံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၅။

ဥဒ္ဒါရ (ပု) [ဥ+ဒရ+ဏ] (၁) ကြွေးမြီ။ (၂)(က) မြှောက်ခြင်း၊ ကြွတက်စေခြင်း။ (ခ) ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ ထုတ်ယူခြင်း။ (ဂ) ကထိန်နုတ်ခြင်း၊ ကထိန်အာနိသင် ငါးပါးကို ဖျက်ပြယ်စေခြင်း။ (ဃ) ရောင်းထားအပ်ပြီးသောကုန်ပစ္စည်း၏ အရင်းအမြတ် နှစ်ရပ်လုံးကို သွား၍ ယူခြင်း။(ရှေးဥမင် သျှ-ဒုံနှာ၊၁၁၇-၌ ကြွေးမြီကို ဆပ်စေခြင်း၊ ရောင်းသော ဥစ္စာအဖိုးကို ခံခြင်းသည် ဥဒ္ဒါရ-ဟုမှာ၏၊ ယင်းအလို"ကြွေးတောင်းခြင်း, ကုန်ဖိုးခံယူခြင်း"ဟုပေး။) (င) အတိုးအပွား-အမြတ်အစွန်း-ကိုယူခြင်း။ (၃) အခိုက်အတန့်ပေးခြင်း၊ ငှါးရမ်းခြင်း။ (၄) အတိုးအပွား၊အမြတ်အစွန်း။ (၅) ထုတ်ဆောင်-ရွေးကောက်ထုတ်ဖော်-ထိုက်သောပုဂ္ဂိုလ် (ထုတ်ဖော် ဂုဏ်ပြုထိုက်သောပုဂ္ဂိုလ်)။ (၁) ကြွေးမြီ။ ဂါမကေ ဥဒ္ဒါရံ သောဓေဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။ ဥဒ္ဒါရော တု ဣဏံ ဝုတ္တံ။ ဓာန်။၄၇၁။ ဥဒ္ဓရီယတေ ဂယှတေတိ ဥဒ္ဒါရော။ ဓာန်၊ဋီ။၄၇၁။ ဣဏ-ကေ့ပေသု ဥဒ္ဒါရော။ ဓာန်။၁၁၂၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။) (၂)(က) မြှောက်ခြင်း၊ ကြွတက်စေခြင်း။ အာဂန္တွာ ပန ထေယျ-စိတ္တေန ဂဏှတော ဥဒ္ဒါရေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၅။ ဆန္ဒိတဝိဟာရတော မဉ္စပီဌာဒီနိ ထေယျစိတ္တေန ဂဏှန္တော ဥဒ္ဒါရေယေဝ ဘဏ္ဍဂ္ဃေန ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၉၅။ (ခ) ထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ထုတ်

ယူခြင်း။ မဟာပစ္စရိယာဒီသု ပန တဿ ဥဒ္ဒါရေ ပါရာဇိကံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၃၊၁။၂၇၇။ မာတိကာယ ဝုတ္တဿ သင်္ဃိစ္စ ပဒဿ ဥဒ္ဒါရော။ ဝိ၃၊၂။၃၇။ (ဂ) ကထိန်နုတ်ခြင်း၊ ကထိန် အာနိသင် ငါးပါးကို ပျက်ပြယ်စေခြင်း။ ဥဒ္ဒါရံ ဇာနာတိ ။ဝိ၅။။၃၀၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၅။ ကထိနုဒ္ဒါရ-ဝသေန ဥဒ္ဒါရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၃၊၄။၂၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၁၂။ အန္တရာ ဥဒ္ဒရိယတိ၊ တဿ သော ဥဒ္ဒါရော ဓမ္မိကောတိ ဝုစ္စတိ၊ ကင်္ခါ။၃၂၆။ (-ဝိ၃၊၄။၂၁၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၆၄-၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၃။) (ဃ) ရောင်းထားအပ်ပြီး သောကုန်ပစ္စည်း၏ အရင်းအမြတ် နှစ်ရပ်လုံး ကို သွား၍ ယူခြင်း၊ (ရွှေဥမင် သျှ-ဒု၊နှာ၊၁၁ရ-၌ ကြွေးမြီကို ဆပ်စေခြင်း၊ရောင်းသော ဥစ္စာအဖိုးကို ခံခြင်းသည် ဥဒ္ဒါရ-ဟုမှာ၏၊ ယင်းအလို "ကြွေးတောင်းခြင်း၊ ကုန်ဖိုး ခံယူခြင်း"ဟုပေး။) ဒါတုံ သင်္ကေတိတေ ဒိဝသေ ဂန္တွာ ဂဟဏံ ဥဒ္ဒါရော။ သာရတ္ထ၊၂။၁။ ဇေ ပယောဇိတဿ မူလဿ သဟ ဝမ္မိယာ ဂဟဏဝါယာမော ဥဒ္ဒါရော နာမ။ ဝိမတိ၊၁။၉၉။ (င) အတိုးအပွား-အမြတ်အစွန်း-ကိုယူခြင်း။ (၃) အခိုက်အတန့်ပေးခြင်း၊ ငှါးရမ်းခြင်း။ ဝမ္မိဂဟဏဝသေန ပယောဇနံ ဥဒ္ဒါရော။--- -တာဝကာလိကဒါနံ ဥဒ္ဒါရောတိ စ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၅။ (၄) အတိုးအပွား၊ အမြတ်အစွန်း။ ဥဒ္ဒရိ- တဗ္ဗောတိ ဥဒ္ဒါရောတိ ဟိ ဝမ္မိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၅။ (၅) ထုတ်ဆောင်-ရွေးကောက် ထုတ်ဖော်-ထိုက်သောပုဂ္ဂိုလ် (ထုတ်ဖော် ဂုဏ်ပြုထိုက်သော ပုဂ္ဂိုလ်)။ သီလသမ္ပန္နော -----သတ္တာနံ မဇ္ဈော သတ္တာနံ ဥဒ္ဒါရော။ နေတ္တိ။၄၈။ သာရဂုဏဝသေနေဝ သတ္တေသု ဥဒ္ဒရိတဗ္ဗတော သတ္တာနံ ဥဒ္ဒါရော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။

ဥဒ္ဒါရသောမနတ္ထ (ပု) [ဥဒ္ဒါရသောမန+အတ္ထ] ကြွေးမြီကိုသုတ်သင်ခြင်း-ကြွေးတောင်းခြင်း-အကျိုး။ ကော ကုဋုမ္ဗိကော အတ္တနော ဘရိယံ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဒါရသောမနတ္ထာယ ဇနပဒံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။

ဥဒ္ဒါရသောဓာပန (န) [ဥဒ္ဒါရ+သောဓာပန] ကြွေးမြီ ကို စင်ကြယ်စေခြင်း၊ကြွေးတောင်း ခြင်း။ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေနာတိ ဥဒ္ဒါရ-သောဓာပနာဒိနာ ကေနစိဒေဝ ကတ္တဗ္ဗေန။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၁-၂။

ဥဒ္ဒိ (ထီ) [ဥ+ဓာ+တိ] ဝက်စွယ်။ (နွားလှည်း များ၌ ဝင်ရိုး, ဇင်တုံး, လှည်းသန်တို့ကို တခြားစီ ပြုတ်ထွက် မသွားအောင် လှည်းဆန် ၌ ဖေါက်ထွင်း သွင်းလျှို ထားအပ်သော သစ်သားငုတ်နှစ်ချောင်း။) တံ မုရေ ဂဟေတွာ ကမုတော ဥဒ္ဒိနံ ပစ္ဆိမဇ္ဈေဟိ ပုရိမဇ္ဈေ အတိက္ကန္တေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၃၊၁။၂၉၂။

ဥဒ္ဒိခါဏုက (ပု) [ဥဒ္ဒိ+ခါဏုက] ဝက်စွယ်ငုတ်။ အထ ဥဒ္ဒိခါဏုကာ န ဟောန္တိ။ ဝိ၃၊၁။၂၉၂။ ဥဒ္ဒိယောဝ ဥဒ္ဒိခါဏုကာတိ ဝုတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၈၁။

ဥဒ္ဒိတ (တိ) [ဥ+ဓာ+တ] ချူးအပ်သော။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒိတဘတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဒိတ+ဘတ္တ] ချူးလောင်း အပ်သော ထမင်းရှိသော၊ ချူးလောင်းအပ် သော ဆွမ်းရှိ၍ ဆွမ်းပြည့်သော သပိတ်ကို လက်ဖြင့်ကိုင်ထားသော၊သူ (ပြည်၊သျှ)။ ကော နု ဥဒ္ဒိတဘတ္တောဝ၊ ပူရဟတ္ထောဝ ဗြာဟ္မဏော။ ဇာ၊၁။၈၀။ ကော နု ဥဒ္ဒိတဘတ္တောဝါတိ ကော နု သေ ဝမ္မိတဘတ္တော ဝိယ၊ ဇော ဝမ္မိတဘတ္တံ ဘတ္တပူရပါတိံ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ ဝိယ ကော နု သော အာဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၅။

ဥဒ္ဒုနန္တ (တိ) [ဥ+ဒု+နာ+အန္တ] ခါသော။

အဘိဥဒ္ဓုန္တာ အဓိကံ ဥဒ္ဓုန္တာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၉။

ဥဒ္ဓုနိတ္ထာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဓူ+နာ+တွာ] ခါ၍။ သုဝဏ္ဏဟံသော ---- ဂီဝံ ပဂ္ဂယှ ပက္ခေ ဥဒ္ဓုနိတ္ထာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ----နိကူဇတိ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၃၅။

ဥဒ္ဒုမာတ (တိ) [ဥ+ဓုမာတ=ဓမာ=ဓုမာ(ဓ္မာ)+ တ။ အဋ္ဌသာ၊ဘာဋီ၊တ။၆၃။ (ဥဒ္မာတ-သံ)] (က) အထက် အထက်သို့ မြင့်တက်သော၊ကြွ တက်သော၊ဖောင်းပွသော၊ ဖူးဖူးရောင်သော။ (ခ) (သေသည်မှ) အထက် အထက်ဖြစ်သော နောက်နောက်ကာလ၌ လေဖြင့်ပြည့်သော သားရေအိပ်ကဲ့သို့ ဖောင်းပွသော-ဖူးဖူး ရောင်သော-(အသေကောင်)။ (က) ပီတိယာ ဥဒ္ဒုမာတော ဝိယ ဘိဇ္ဇမာနော ဝိယ စ ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ကောဓနေဿာပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဥဒ္ဒုမာတဿ ဝိယ စက္ခုကတဿ စရဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ ဥဒ္ဒုမာတဿ ဝိယာတိ ကောဓေန ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ဓုမာတကဿ ဝိယ ကောဓုပါယာသဿ အဝိဿဇ္ဇနတော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၉၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။) (ခ) ယဒါ စ သော မတော သေတိ၊ ဥဒ္ဒုမာတော ဝိနီလကော။ သုတ္တနိ။၃၀၈။ (-အပ၊၂။၂၅၅။)

ဥဒ္ဒုမာတဥဒရ (တိ) [ဥဒ္ဒုမာတ+ဥဒရ] ဖောင်း ကြွသော-ဖူးဖူးရောင်သော-ဝမ်းဗိုက်ရှိသော၊ သူ။ ကာလကိရိယတိတိ ဥဒ္ဒုမာတဥဒရော မရိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၈၂။)

ဥဒ္ဒုမာတက (တိ) [ဥဒ္ဒုမာတ+က] (၁)(က) (သေသည်မှ) အထက်အထက်ဖြစ်သော နောက်နောက်ကာလ၌ လေဖြင့်ပြည့်သော သားရေအိပ်ကဲ့သို့ ဖောင်းပွသော-ဖူးဖူး ရောင်သော-(အသေကောင်)။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂- လာ ဥဒ္ဒုမာတက ကို ဖူးဖူးရောင် ပွတက် ကြွလာသော အနာဟောင်း-ဟု ဘာသာဋီ၌ အနက်ပြန်၏။) (ခ) (သေသည်မှ) အထက် အထက်ဖြစ်သော နောက်နောက်ကာလ၌ လေဖြင့်ပြည့်သော သားရေအိပ်ကဲ့သို့ ဖောင်းပွသော-ဖူးဖူးရောင်သော-စက်ဆုပ် ဖွယ်ဖြစ်သော (အသေကောင်)။ (၂) ဖူးဖူး ရောင်သော သူသေကောင် အာရုံကို မှီ၍ ဖြစ်သော ပဋိဘာဂနိမိတ်၊ ဥဒ္ဒုမာတက ပဋိဘာဂနိမိတ်။ (၃) ဥဒ္ဒုမာတက ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ ရအပ်သော- တရား-ပထမဈာန်။ (၁)(က)(ခ) သရီရံ သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍိတံ ဧကာဟမတံ ဝါ --- -ဥဒ္ဒုမာတကံ ဝိနီလကံ ဝိပုဗ္ဗကဇာတံ။ ဒီ၊ ၂။၂၃၅။ မ၊၁။၇၃။ အံ၊၂။၂၈၅။ (ကမ္မာရ)ဘသ္တာ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဂ္ဂတေန သူနဘာဝေန ဥဒ္ဒုမာတတ္တာ (ဓုမာတတ္တာ) ဥဒ္ဒုမာတံ၊ ဥဒ္ဒုမာတမေဝ ဥဒ္ဒုမာတကံ၊ ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဥဒ္ဒုမာတန္တိ ဥဒ္ဒုမာတကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၁။(-မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။) ဥဒ္ဒုမာတတ္တာတိ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ဓုမာတတ္တာ သူနတ္တာ၊ ဥဒ္ဒုမာတမေဝ ဥဒ္ဒုမာတကန္တိ ကကာရေန ပဒဝဍ္ဎနမာဟ အနတ္ထန္တရတော ယထာ "ပီတကံ လောဟိ- တက"န္တိ။ ပဋိကူလတ္တာတိ ဇိဂုစ္ဆနီယတ္တာ၊ ကုစ္ဆိတံ ဥဒ္ဒုမာတံ ဥဒ္ဒုမာတကန္တိ ကုစ္ဆနတ္ထေ ဝါ အယံ ကကာရောတိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ ယထာ "ပါပကော ကိတ္တိသဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂစ္ဆတီ"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၂၀၁။ ဥဒ္ဓံ ဓုမာတံ သူနံ သဝသရီရံ ဥဒ္ဒုမာတံ၊ တဒေဝ ကုစ္ဆိတတ္ထေန ဥဒ္ဒုမာတကံ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၅၈။ (-ဇူ၊၂။၄၇၉။) ကုစ္ဆိတတ္ထေ ဥဒ္ဒုမာတကံ ဝိနီလကံ။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၃၅။ (၂)(၃) ဣမာနိ စ ပန ဥဒ္ဒုမာတကာဒီနိ

နိဿာယ ဥပ္ပန္နနိမိတ္တာနမ္ပိ နိမိတ္တေသု ပဋိလဒ္ဓဇ္ဈာနာနမ္ပိ ဧတာနေဝ နာမာနိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ (၃) ဥဒ္ဒုမာတက-သဉ္ဉိတံ ဈာနံ ဘာဝေတုကာမေန ယောဂိနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၄။

ဥဒ္ဒုမာတကအသုဘနိမိတ္တ (န) [ဥဒ္ဒုမာတက +အသုဘနိမိတ္တ] ဖူးဖူးရောင်သော အသေကောင်အသုဘနိမိတ်။ ဝဏ္ဏာဒိနာ ဆပ္ပကာ-ရေန တာဝ ဥဒ္ဒုမာတကအသုဘနိမိတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၅။

ဥဒ္ဒုမာတကကမ္မဋ္ဌာန (န) [ဥဒ္ဒုမာတက+ ကမ္မဋ္ဌာန] ဖူးဖူးရောင်သော အသေကောင် အာရုံဟူသောကမ္မဋ္ဌာန်း၊ဥဒ္ဒုမာတကကမ္မဋ္ဌာန်း။ တဒေဝ ကမ္မဋ္ဌာနန္တိ ဥဒ္ဒုမာတကကမ္မဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၈။

ဥဒ္ဒုမာတကကဠေဝရ (န) [ဥဒ္ဒုမာတက+ ကဠေဝရ] ဖူးဖူးရောင်သော သူသေကောင်။ သရီရန္တိ ဥဒ္ဒုမာတကကဠေဝရံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၂။

ဥဒ္ဒုမာတကဋ္ဌာန (န) [ဥဒ္ဒုမာတက+ဌာန] ဖူးဖူးရောင်သော အသေကောင်ဟူသော အရာဌာန၊ ဥဒ္ဒုမာတကအရာဌာန။ ပရိတ္တေ ဥဒ္ဒု-မာတကဋ္ဌာနေ ဥပ္ပန္နနိမိတ္တာရမ္မဏံ ပရိတ္တာ-ရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။

ဥဒ္ဒုမာတကနိမိတ္တ (န) [ဥဒ္ဒုမာတက+နိမိတ္တ] ဖူးဖူးရောင်သော အသေကောင်အာရုံနိမိတ်၊ ဥဒ္ဒုမာတကပဋိဘာဂနိမိတ်။ ဥဒ္ဒုမာတက-သရီရေ ဥဒ္ဒုမာတကနိမိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၇၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။)

ဥဒ္ဒုမာတကပက္ကုပဘိဇ္ဇန (န) [ဥဒ္ဒုမာတက+ ပက္က+ပဘိဇ္ဇန] ဖူးဖူးရောင်၍ မှည့်ရင့်လျက် ပေါက်ကွဲ ပျက်စီးခြင်း။ ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဒုမာတကပက္ကုပဘိဇ္ဇနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၄၁၉။

ဥဒ္ဒုမာတကပဋိက္ကူလ (န) [ဥဒ္ဒုမာတက+ ပဋိက္ကူလ] ဖူးဖူးရောင်၍ စက်ဆုပ်ဖွယ်ဖြစ် သော အသေကောင်။ တာဒိသေ ဥဒ္ဒုမာတ-ကပဋိက္ကူလံ ဝိနီလကပဋိက္ကူလန္တိ ဧဝံ နိမိတ္တံ ဂဏှိတဗ္ဗမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၈၀။)

ဥဒ္ဒုမာတကပဋိဘာဂါရမ္မဏ (တိ) [ဥဒ္ဒု-မာတက+ပဋိဘာဂါရမ္မဏ] ဥဒ္ဒုမာတက ပဋိဘာဂနိမိတ်လျှင် အာရုံ ရှိသော၊ ဥဒ္ဒုမာတက ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို အာရုံပြုသော။ ဥဒ္ဒုမာ-တကပဋိဘာဂါရမ္မဏံ ဈာနံ ဥဒ္ဒုမာတက-သညာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၉။ (-သာရတ္ထ၊၂။၅၃။)

ဥဒ္ဒုမာတကသညာ (ထီ) [ဥဒ္ဒုမာတက+သညာ] ဥဒ္ဒုမာတကပဋိဘာဂနိမိတ်၌ (စက်ဆုပ်ဖွယ် အခြင်းအရာကို မှတ်ယူလျက် အပ္ပနာအစွမ်း ဖြင့်) ဖြစ်သော ပဌမစျာန်သညာ။ ဒသ သမာဓိ ဥဒ္ဒုမာတကသညာဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ အဝိက္ခေပေါ။ ပဋိသံ။၄၇။ ဧတ္ထ ပန ဥဒ္ဒုမာ-တကနိမိတ္တေ ပဋိကူလာကာရဂါဟိကာ အပ္ပနာ-ဝသေန ဥပ္ပန္နာ သညာ ဥဒ္ဒုမာတကသညာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ဥဒ္ဒုမာတကသညာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၇)တိ ဥဒ္ဒုမာတကနိမိတ္တေ ပဋိလဒ္ဓ-ပဌမဇ္ဈာနသညာ။ ဝဇိရ။၉၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၉။)

ဥဒ္ဒုမာတကသညာသဟဂတ (တိ) [ဥဒ္ဒုမာ-တကသညာ+သဟဂတ] ဥဒ္ဒုမာတကသညာ-ဥဒ္ဒုမာတက ပဋိဘာဂနိမိတ်၌ အပ္ပနာအနေ အားဖြင့် ဖြစ်သော ပဌမစျာန်သညာနှင့် တကွဖြစ်သော။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ ဥဒ္ဒုမာတကသညာသဟဂတံ။ အဘိ၊၁။၆၇။ ဥဒ္ဒုမာတကနိမိတ္တေ အပ္ပနာဝသေန ဥပ္ပန္နာ

သညာ ဥဒ္ဓုမာတကသညာ၊တာယ ဥဒ္ဓုမာတ-ကသညာယ သမ္ပယောဂဋ္ဌေန သဟဂတံ ဥဒ္ဓုမာတကသညာသဟဂတံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။

ဥဒ္ဓုမာတကသဏ္ဌာန (န) [ဥဒ္ဓုမာတက+သဏ္ဌာန] ဥဒ္ဓုမာတကသူသေကောင်၏ အသွင်သဏ္ဌာန်။ ဥဒ္ဓုမာတကသဏ္ဌာနဝသေ-နေဝ၊ န ပါကတိကသဏ္ဌာနဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၂၀၅။

ဥဒ္ဓုမာတကသဘာဝပ္ပတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဓုမာတက+သဘာဝ+ပတ္တ] ဥဒ္ဓုမာတက သူသေကောင်၏ သဘောသို့ ရောက်သော။ ဆဝသရီရညို ပဋိက္ကူလဘာဝံ အာပဇ္ဇမာနံ ဥဒ္ဓုမာတက-သဘာဝပ္ပတ္တံ ဝါ သိယာ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။

ဥဒ္ဓုမာတကသရီရ (န) [ဥဒ္ဓုမာတက+သရီရ] ဥဒ္ဓုမာတကသူသေကောင်ခန္ဓာကိုယ်။ တတ္ထ ဥဒ္ဓုမာတကသရီရေ ဥဒ္ဓုမာတကနိမိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၄။ (-ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၅။)

ဥဒ္ဓုမာတကသုတ္တ (န) [ဥဒ္ဓုမာတက+သုတ္တ] ဥဒ္ဓုမာတကသုတ်၊ ဥဒ္ဓုမာတကသညာကို ပွားများအားထုတ်ခြင်းကြောင့် ချမ်းသာစွာ နေထိုင်ရကြောင်း ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂပါဠိ၊၂-ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊၃။၁၁၅။

ဥဒ္ဓုမာတကာကာရ(ပု) [ဥဒ္ဓုမာတက+အာကာရ] ဥဒ္ဓု မာတကသူသေကောင်၏-အခြင်းအရာ-အသွင်အပြင်-အနေအထား-အခြေအနေ။ ဥဒ္ဓုမာတကာကာရေန ဝိဘူတဘာဝေန ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၇။

ဥဒ္ဓုမာတပက္ခဘိဇ္ဇန (န) [ဥဒ္ဓုမာတ+ပက္ခ+ဘိဇ္ဇန] ဖူးဖူးရောင်၍ မှည့်ရင့်လျက် ပေါက်ကွဲခြင်း။ ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏတော ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကဘိဇ္ဇနတော စ။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၉။ မဋီ၊၃။၂၂၅။

ဥဒ္ဓုမာတပက္ခဘိဇ္ဇန (န) [ဥဒ္ဓုမာတ+ပက္က+ဘိဇ္ဇန] ဖူးဖူးရောင်၍ မှည့်ရင့်လျက် ပေါက်ကွဲခြင်း။ ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏတော ဥပ္ပါဒ-ဇရာဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကဘိဇ္ဇနတော စ။ မူဋီ၊၃။၆၈။ အံဋီ၊၃။၂၉၈။

ဥဒ္ဓုမာတပရိပက္ခပဘိန္န (တိ) [ဥဒ္ဓုမာတ+ပရိပက္က+ ပဘိန္န] ဖူးဖူးရောင်၍ မှည့်ရင့်လျက် ပေါက်ကွဲ ပျက်စီးသော။ ဥပ္ပါဒဇရာ-ဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပရိပက္ကပဘိန္နတာယ စ ဂဏ္ဍတော။ မဟာနိဋ္ဌ၊၁၄၅။ (-အံဋီ၊၂။၃၃၁။)

ဥဒ္ဓုမာတပါဒ (တိ) [ဥဒ္ဓုမာတ+ပါဒ] ဖူးရောင်နေသော ခြေရှိသော၊သူ။ ဝခုကီ တံ ဥဒ္ဓုမာတပါဒံ ဒိသွာ။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၁၇။

ဥဒ္ဓုမာတဘာဝ (ပု) [ဥဒ္ဓုမာတ+ဘာဝ] ဖူးဖူးရောင်သည်၏ အဖြစ်။ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓုမာတ-ဘာဝေါ ထဒ္ဓလူခဘာဝေါ ။ မဋီ၊၁။၂၀၀။

ဥဒ္ဓုမာတဘာဝကရဏ (န) [ဥဒ္ဓုမာတဘာဝ +ကရဏ] ဖူးဖူးရောင်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြုခြင်း။ ဥဒရဿ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝကရဏေန။ အံဋီ၊၁။၁၇၀။

ဥဒ္ဓုမာတဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥဒ္ဓုမာတဘာဝ +ပစ္စုပဋ္ဌာန] အထက်သို့-မြင့်တက်-ကြွတက်-သော တရားအဖြစ်ဖြင့် ရှေ့ရှု ထင်ပေါ် လာသော။ (မာနော) အဟံကာရ-ရသော ဥဒ္ဓုမာတဘာဝ ပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ (-ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၄၇။) (အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၉-တို့၌ ကေတုကမျတာပစ္စု-ပဋ္ဌာနော-ဟု သုံးနှုံးသည်။)

ဥဒ္ဓုမာတဘာဝပ္ပတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဓုမာတဘာဝ+ပတ္တ] ဖူးရောင်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ဥဋ္ဌါဒိဋ္ဌိတာပိတိ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝပ္ပတ္တာပိ။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၆။

ဥဒ္ဒုမာတဘာဝလက္ခဏ (တိ) [ဥဒ္ဒုမာတဘာဝ+လက္ခဏ] ကြွတက်-မောက်ကြွ-သော တရား၏ အဖြစ်ဟူသော-လက္ခဏာ-အမှတ်အ သား-ရှိသော။ စိတ္တသ ဥဒ္ဒုမာတဘာဝလက္ခဏော ထမ္ဘော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၈၃။

ဥဒ္ဒုမာတလက္ခဏ (တိ) [ဥဒ္ဒုမာတ+လက္ခဏ] ကြွတက်-မောက်ကြွ-သောတရားအဖြစ်ဟူသောလက္ခဏာရှိသော။စိတ္တသ ဥဒ္ဒုမာတ-လက္ခဏေန ထမ္ဘိတဘာဝေန ဝိရဟိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၄၅။ (-အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၈။)

ဥဒ္ဒုမာတုဒရ (တိ) [ဥဒ္ဒုမာတ+ဥဒရ] ဖောင်းကြွသော ဝမ်းဗိုက်ရှိသော၊ သူ။ န ဝါတ-ဘရိတဘသ္တာ ဝိယ ဥဒ္ဒုမာတုဒရော (အဿ)။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။

ဥဒ္ဒုမာယတိ (ကြိ) [ဥ+ဓမာ(ဓ္မာ)+အ+တိ] ဖောင်းကြွ ၏၊ဖူးရောင်၏။ စတုတ္ထေ ဒိဝသေ သရီရံ ဥဒ္ဒုမာယိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။)

ဥဒ္ဒုမာယန (နှ) [ဥ+ဓမာ(ဓ္မာ)+ယု။ အ ကို ဥ ပြု၊ ဒ္ဒာ ကို အာယ ပြု] (၁) တက်ကြွခြင်း၊ ဖောင်းကြွခြင်း။ (တိ)(၂) ကြွတက်-ဖောင်းကြွ-သော၊သူ။ (၁) လောကိယဝါယုနာ ဘသ္တာဿ ဝိယ ယေန တံ တံ ကလာပဿ ဥဒ္ဒုမာယနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၁၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၃၁။ (တိ)(၂) ဥဒ္ဒုမာယနဘာဝ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒုမာယနကာလ (ပု) [ဥဒ္ဒုမာယန+ကာလ] ဖောင်းကြွရာအခါ။ ဟတ္ထပါဒါနံ ဥဒ္ဒုမာယန-ကာလေ ဟတ္ထပါဒပိဋ္ဌိယော ကောဋ္ဌာပေတွာ ဗဟလံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၄။၃၇။

ဥဒ္ဒုမာယနဘာဝ (ပု) [ဥဒ္ဒုမာယန+ဘာဝ] ကြွတက်-ဖောင်းကြွ-သောသူ၏ အဖြစ်။ ဘိယျော သော မတ္တာယ ဥဒ္ဒုမာယနဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။

ဥဒ္ဒုမာယယနာကာရပတ္တ (တိ) [ဥဒ္ဒုမာယနာကာရ+ပတ္တ] ကြွတက်-ဖောင်းကြွ-ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာသို့ ရောက်သော။ ယာယ ဥပ္ပန္နာယ ကာယစိတ္တံ ဝါတပူရိဘသ္တာ ဝိယ ဥဒ္ဒုမာယနာကာရပတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၂၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၉၉။

ဥဒ္ဒုမာယိ (ကြိ) [ဥ+ဓမာ(ဓ္မာ)+ဤ] ဖောင်းကြွပြီ၊ ဖူးဖူးရောင်ပြီ။ ဥဒ္ဒုမာယတိ-ကြည့်။

ဥဒ္ဒုမာယိကမဏ္ဍူက (ပု) [ဥဒ္ဒုမာယိကာ+မဏ္ဍူက] ဥဒ္ဒုမာယိကာမည်သော ဖား၊ ဖောင်းကြွလာတတ်သောဖား။ (၎င်းဖားသည် လက်သည်းခွံလောက်မျှသာရှိ၏။ရေ၌ ကျက်စားသော ရေဖားမဟုတ်၊ သစ်ရွက်ဆွေး အကြား, မြေကြားတို့၌ ခိုအောင်းတတ်သော ကုန်းဖားဖြစ်၏၊ ပင်ကိုယ်သဘာဝအားဖြင့် ကြီးမားသည်မဟုတ်သော ထိုဖားသည် တုတ်အဖျားပိုင်း, နှယ်အဖျားပိုင်းတို့ဖြင့် ဖြစ်စေ, မြေမှုန့်ဖြင့် ဖြစ်စေ တို့ထိပုတ်ခတ် ခံရသော အခါ ပြန့်ကားကြီးမား လုံးဝိုင်း ဖောင်းကြွလာ၍ ဥသျှစ်သီးလောက် ကြီးမားလာပြီး ခြေထောက်လေးချောင်းတို့ကို အထက်ထောင်လိုက်သဖြင့် မသွားမလာ နိုင်ဖြစ်ကာ ရန်သူကျီးကန်း စွန်ရဲတို့၏အစာ ဖြစ်ရလေ၏) ဥဒ္ဒုမာယိကမဏ္ဍူကော နာမ နော မဟန္တော၊ နခပိဋ္ဌိပ္ပမာဏော ဟောတိ၊------ကာက-ကုလလာဒိဘတ္တမေဝ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဒ္ဒုမာယိကာ (ထီ) [ဥ+ဓမာ+ဏျ+အာ] ဥဒ္ဒုမာယိကာ မည်သောဖား၊ ဖေါင်းကြွလာတတ်သောဖား။ အဘိက္ကန္တာ သုမေဓော

သတ္တံ အာဒါယ အဒ္ဒသ ဥဒ္ဓုမာယိကံ။ မ၊ ၁။၁၉၆။ ဥဒ္ဓုမာယိကန္တိ မဏ္ဍူကံ။ မဋ္ဌ၊၂။၃၄။ မဏ္ဍူကန္တိ ထလမဏ္ဍူကံ၊ သော ဟိ ဥဒ္ဓုမာယိကာတိ ဝုစ္စတိ။ န ဥဒကမဏ္ဍူကော။ မဋီ၊၂။၁၀၃။ (-ဝိမာနဋ္ဌ။၂၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၉၄။)

ဥဒ္ဓုမာယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဓမာ+တွာ] (က) ဖူးဖူးရောင်၍။ (ခ) ဖူးဖူးရောင်စေ၍။ (ကာရိတ်ကျေ)။ (က) ပါဒေါ ဥဒ္ဓုမာယိတွာ ပုဗ္ဗံ ဂဏှိ။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၁၇။ (ခ) သရီရမံသဿ ဥဒ္ဓုမာယိတွာ ဗဟလဘာဝတ္တံ စတုရဿ-မုဂ္ဂရေန ပေါထေတွာ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၈၁။

ဥဒ္ဓေယျ (တိ) [ဥ+ဓာ+ဏျ။ ဏျ ကို ဓာတွန် အာ နှင့်တကွ ယေျ ပြု။] ထုတ်ဆောင်အပ်သော။ ဂုဏေဟိ (ဂုဏေန) နာမမုဒ္ဓေယျံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၄၂၀။ ဥဒါနဋ္ဌ။၃၀၆။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၇။ နေတ္တိဋ္ဌ။၁၁၉။ ဥဒ္ဓေယျန္တိ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၁။၁၇၇။

ဥဒြယ (ပု) [ဥ+ဣ+အ။ ဣ-ကို ဧ ပြု ဧ-ကို အယ ပြု ဒ-လာ၊ ယင်း ဒ-ကို ဒြ ပြု။ ဧဒြာ ဒဿ။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၆။ဥဒယ-ကြည့်။] အကျိုး အာနိသင်၊ အတိုးအပွား၊ အမြတ်အစွန်း။ အာနိသံသောတိ ဥဒြယော။ သံဋီ၊ ၂။ ၃၃၉။ (-ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၇။ သဥဒြယာတိ သဝုဍ္ဎိ။ သံဋ္ဌ၊၂။၄၈။ (-ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။)

ဥဒြယဖလ (နု) [ဥဒြယ+ဖလ] ထပ်ဆင့် တိုးတက် ကြီးပွားခြင်းဟူသော အကျိုး။ ဝိပါကာနိသံသေနာတိ ဥဒြယဖလေန။ အံဋီ၊ ၂။၁၇၃။

ဥဒြီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+ဒရ+ယ+တေ] ပြိုကွဲပျက်စီး၏။ ပထဝီ ဥဒြီယတိ။ မဋီ၊၂။၇၆။ (အလားတူ ဇာတ် ကြောင်းဝယ် မဋ္ဌ၊၁။၃၉၆-၇-၌ ပထဝီ ဘိဇ္ဇတိ-ဟု သုံးနှုန်း၏၊ ဇာဋ္ဌ၊၃။ ၆၉-၌ ပထဝီ သံဝဋ္ဋတိ-ဟုသုံးနှုန်းသည်။ ပထဝီ ဥဒြီယတိ၊ ပထဝီ ဘိဇ္ဇတိ၊ ပထဝီ သံဝဋ္ဋတိ-သုံးဝါကျလုံးကို မြေပြို၏-ဟု ပြန်ရမည်။)

ဥဒြေက (ပု) [(၁)ဥ+ရိစ+ဏ။ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ (၂) ဥ+ဒေကိ+အ။ ဒေကိသဒ္ဒေါဿာဟေသု၊ ဥဒ္ဒံ ဒေကတိ ဂန္တုမုဿဟတီတိ ဥဒြေကော၊ ကေဿ ဒကာရဿ ရော။ ဓာန်ဋီ။၄၆၈။ ဒ-လာပြီး နဂိုမူလ ဒ-အက္ခရာ ကို ရ-ပြုပုံ ဆိုလိုဟန်တူသည်။] ကြို့ထိုးခြင်း၊ လေ တက်ခြင်း။ ဥဒြေကော စေဝ ဥဂ္ဂါရော။ ဓာန်။၄၆၈။

ဥဒ္ဒန (နု) [ဥဒိ+ယု] စိုစွတ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဒ္ဒနဋ္ဌ (ပု) [ဥဒ္ဒန+အတ္ထ] စိုစွတ်ခြင်း-စိုစွတ်သည်၏အဖြစ်-ဟူသော အနက်သဘော။ သဗ္ဗသော စ ဥဒ္ဒနဋ္ဌေန ကိလေဒနဋ္ဌေန သမုဒ္ဒေါ။ ဒီဋီ၊၃။၁၅၃။

ဥဒ္ဒလောမိ (တိ) [ဥဒိတ+လောမ+ဤ] ဥဒ္ဒလောမိ နှင့် အနက်တူ။ နိဂ္ဂဟီတာဂမံ ကတွာ ဥဒ္ဒလောမိတိပိ ပါဌော။ အယမေဝတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄၀။

ဥဒ္ဒုရ(ပု) [ဥဒ္ဒ+ဥရ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥဒ္ဒ ကိလေဒနေ၊ ဥဒ္ဒတိ ကိလေဒတီတိ ဥဒ္ဒုရော=အာခု။ ဏွာဒိ။၁၄၈။] ကြွက်။ ဝိဒိတံ ထုသံ ဥဒ္ဒုရာနံ။ ဇာ၊၁။၁၁၂။ (-ဇာဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။)

ဥဒ္ဒုရ (ပု) [ဥဒ္ဒ(ဥဒိ)+ဦရ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥဒ္ဒ ပသဝနက္လေဒနေသု ဦရော။ ဓာန်ဋီ။၆၁၈။ ပံသုံ ဥဒ္ဒတိ ပသဝတီတိ ဥဒ္ဒုရော။ ကစ္စည်း။ ၆၇၀။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၃၁၆။] ကြွက်။ ဥဒ္ဒုရာနံ ဝါ အာသယော ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၂၂၆။ (-ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၈၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၃၉။)

ဥန္နုရခါ(က္ခာ)ယိတ (တိ) [ဥန္နုရ+ခါယိတ] ကြွက်ကိုက်အပ်သော။ မူသိကစ္ဆိန္နံ ဥန္နုရခါယိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ ဒသ ပံသုကူလာနီတိ သောသာနိကံ, ပါပဏိကံ, ဥန္နုရက္ခာယိတံ, ဥပစိကက္ခာယိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။)

ဥန္နုရဝစ္စဘာဝ (ပု) [ဥန္နုရဝစ္စ+ဘာဝ] ကြွက်ချေး၏ အဖြစ်။ အထဿ ဥန္နုရဝစ္စဘာဝံ ဥတ္တာ ဗလဝဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဥဒြိ(ဒြိ)ယတိ (ကမ္မကြိ) [ဥ+ဒရ+ယ+တေ။ C.P.D-၌ ဥဒြိယတိ-ဟုရှိ၏။] ပြိုကျ-ပျက်စီး-၏။ ပြိုကွဲ-ပျက်စီး၏။ ထုလ္လနန္ဒာယ ဘိက္ခုနိယာ ပရိဝေဏံ ဥဒြိယတိ။ ဝိ၊၂။၃၃၃။ ပရိဝေဏံ ဥဒြိယတိတိ (ဥဒြိယတိ၊သီ။ ဥဒ္ဒရိယတိ၊သျာ။) ပရိဝေဏံ ဝိနဿတိ ပရိပတတီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ ဝိနဿတီတိ ဝုမိနာ ဥဒြိယတီတိ ဧတ္ထ ဥဒိတတုယာ နဿနတ္တံ ဒဿေတိ ဓာတူနမနေကတ္ထတာ။ ပရိပတတီတိ ပရိဂလိတွာ ပတတိ၊ ဝုမိနာ နဿနာကာရံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅၈။ ဥဒြိယတိ(ဝိ၊၃။၂၀၆) တိ ပလုဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၁။ (-ဝိ၊၄။၃၂၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၅။) **ဥဒြိယိ** -မာ အမှာ ဥဒြိယိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄။ မာ ဥဒြိယိ မာ ဘိဇ္ဇိတွာ ပတိ။ မဋီ၃။၂၂၇။ **ဥဒြိယိဿတိ**-ဧတ္တာဝတာ ပထဝီ ဥဒြိယိဿတိ။ ဒီ၊၁။၉၀။ ဥဒြိယိဿတီတိ ဘိဇ္ဇိဿတိ၊ ထုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိပ္ပကိရိယိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ ဥဒြိယိဿတီတိ ဝိပ္ပကိရိယိဿတိ၊ တေနာဟ "ဘိဇ္ဇိဿတီ"တိ။ ဒီဋီ၊၁။၃၀၄။ ဥဒြိယိဿတီတိ ဘိန္ဒိယိဿတိ၊ ကမ္မရူပဥ္စေတံ၊ ပထဝီတိ ကမ္မကတ္တုဝသေန ဝုတ္တတ္တာ ယထာ "ကုသူလော ဘိဇ္ဇတီ"တိ၊ တေနာဟ "ဘိဇ္ဇိဿတီ"တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၆၃။ **ဥဒြိယတိ**-ပထဝီ မဟေ ဥဒြိယတိ(သံ၊၁။၁၁၅)တိ အယံ မဟာပထဝီ ပင့ပင့သဒ္ဒံ ကုရုမာနာ ဝိယ အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ ဥဒြိယတီတိ ဝိပရိဝတ္တတိ။ သံဋီ၊၁။၂၁၁။ (ဋီ အဖွင့်ကိုရှု၍ ပထဝီ-မြေကြီးသည်၊ဥဒြိယတိ မဟေ-ချာချာလည်ယောင် တကား-ဟု အဓိပ္ပါယ် နက်ပေးနိုင်သည်။) ဥဒြိယတိ-လည်းကြည့်။

ဥဒြိယနကာလ (ပု) [ဥဒြိယန+ကာလ] ပြိုကျ-ပျက်စီး-ရာအခါ။ မဟာပထဝိယာ ဥဒြိယနကာလော ဝိယ မဟတီ ဝိဘီသနကာ အဟောသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၁။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။)

ဥဒြိယနသဒ္ဒ (ပု) [ဥဒြိယန+သဒ္ဒ] ပြိုကွဲ-ပျက်စီး-ပြိုကျ-ခြင်းကြောင့် ထွက်ပေါ်လာသောအသံ၊ ပြိုကွဲပျက်စီးသံ။ မဟာပထဝိဥဒြိယနသဒ္ဒေါ ဝိယ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၅။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။)

ဥဒြိယိ (ကမ္မကြိ) [ဥ+ဒရ+ယ+အာ] ပြိုကျပြီ။ ဥဒြိယတိ-ကြည့်။

ဥဒြိယိဿတိ (ကမ္မကြိ) [ဥ+ဒရ+ယ+ဿတေ] ပြိုကွဲပျက်စီးလတ္တံ့။ ဥဒြိယတိ-ကြည့်။

ဥဒြိယတိ (ကမ္မကြိ) [ဥ+ဒရ+ယ+တေ] ပြိုကျ-ပျက်စီး-၏။ ဥဒြိယတိ-ကြည့်။

ဥန္န (တိ) [ဥန္ဒ+တ။သူစီ။ ဥန္ဒ ကေ္လဒနေ၊ ဝုန္နော, ဥန္နော ဝါ။ ဓာန်၊ဋီ။ရ၅၃။] စိုစွတ်သော။ တိန္တော လ္လ ဒ္ဒ ကိလိန္နော န္နာ။ ဓာန်။ရ၅၃။

ဥန္နင်္ဂလ (တိ) [ဥ+နင်္ဂလ] (ထွန်ယက်မှုမပြုပဲ) ထောင်ထားအပ်သော ထွန်တုံးရှိသော၊ ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်းတည်းဟူသော လယ်ယာလုပ်ငန်းကိစ္စအားလုံး ရပ်နားထားသော၊ ထွန်တုံးပိတ်ခြင်း၊ ထွန်တုံးမှောက်ခြင်း။ (မမ္ဘ၊ဋ္ဌ။သျ။) လုံးဝမထွန်မယက်ခြင်း။ ဥန္နင်္ဂလမာသမိမံ ကရောန္တု(ဇာ၊၂။၃၁၁)တိ ဣမံ မာသံ ကသနနင်္ဂလာနိ ဥဿာပေတွာ ကေ-

မန္တေ ဠပေတွာ ---- မနုဿာ မဟာသတ်ံ ကရောန္တု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၃၉။ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဥန္နင်္ဂလံ ကတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈၊၃၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၃၅၅။) သကလဇမ္ဗုဒီပတလေ ဥန္နင်္ဂလ-မဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။

ဥန္နတ (တိ) [ဥ+နမ+တ] (၁) မြင့်တက်-မြင့်မောက်-သော။ (၂) တက်ကြွသော၊ထောင်လွှားနေသော၊သူ။ (၃) အထက်သို့ညွတ်သော၊ ထောင်မတ်-တုန်လှုပ်-ပုံ့လွင့်-သော။ (၁) ဥန္နတာ ဘူမိပ္ပဒေသာ သြနမန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ (၂) သတ္တဟိ မာနေဟိ ဥန္နတော။ ပဋိသံ၊၁၂၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၃၇။ (သတ္တမာန-သရုပ်ကို အဘိ၊ဝိ။၃၉၇-ကြည့်။) (၃) ဥဒ္ဓံ နတံ ဥန္နတံ၊ ဥဒ္ဓတံ ဝိက္ခိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၀။

ဥန္နတသြနတ (တိ) [ဥန္နတ+သြနတ] ထောင်လွှားတက်ကြွသော, အားငယ်ငုံ့လျှိုးသော၊သူ။ (သုခစသော လောကဓမ်အကောင်းနှင့် တွေ့ကြုံသောအခါ မြင့်မောက်ဝင့်ကြွား ထောင်လွှားအားတက်နေ၍ ဒုက္ခစသော လောကဓမ်အဆိုးနှင့် တွေ့ကြုံသောအခါ နှိမ့်ကျင့်လျှိုး အားငယ်နေသော၊သူ။) ဋ္ဌိတာ တေ ဣန္ဒခီလောဝ၊ န တေ ဥန္နတသြနတာ။ ထေရ။၃၁၅။ န တေ ဥန္နတသြနတာ၊ကဒါစိ ပိ ဥန္နတာ ဝါ သြနတာ ဝါ န ဟောန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။

ဥန္နတကာယ (ပု) [ဥန္နတ+ကာယ] ထောင်မတ်သော ခန္ဓာကိုယ်။ ဥန္နတကာယေန ဂစ္ဆန္တာ အညေ ပဿိဿန္တိတိ သြနတာ ဂစ္ဆာ ပရိယာတေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ ဥန္နတကာယေနာတိ အနောနတဘာဝေန သမုဿိတသရီရေန။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၉။

ဥန္နတကာယစိတ္တ (တိ) [ဥန္နတ+ကာယစိတ္တ] အထက်သို့ ညွတ်သော ကိုယ်စိတ်ရှိသော၊သူ။ တုဋ္ဌော စေဝ ဥန္နတကာယစိတ္တော စ ဟုတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။

ဥန္နတင်္ဂ (ပု) [ဥန္နတ+အင်္ဂ] မြင့်သောကိုယ်အင်္ဂါ။ ယဿ ကဿစိ ဂဟဏတ္ထံ ပဋိစ္ဆန္နော ဥန္နတင်္ဂေါတိ ဣမဓ အဓိပ္ပေတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၈။

ဥန္နတဋ္ဌာန (နပ) [ဥန္နတ+ဌာန] မြင့်မောက်သောအရပ်။ အန္တမသော ဘူမိပ္ပဒေသေပိ ဥန္နတ-ဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ မဒသေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၇၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၇။)

ဥန္နတဒန္တိ (တိ) [ဥန္နတဒန္တ+ဤ] မြင့်တက်-ရှည်လျား-သောသွားရှိသော၊ အစွယ်ပြူးပြူးရှိသော၊သူ။ ဥန္နဒန္တိ- ကြည့်။

ဥန္နတပ္ပ(ပ)ဒေသ (ပု) [ဥန္နတ+ပဒေသ] မြင့်မောက်သော အရပ်။ ဥန္နတပ္ပ(ပ)ဒေသေ နိသိန္နော အင်္ဂါရစံ ပကာသေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၈။

ဥန္နတပ္ပါ(ပါ)ယ (တိ) [ဥန္နတ+ပါယ] အထက်သို့ တက်ခြင်းများသော၊ များသောအားဖြင့် အထက်သို့တက်သော၊(သျှ။) ဥန္နာဒိ-ကြည့်။

ဥန္နတဘာဝ (ပု) [ဥန္နတ+ဘာဝ] မြင့်မောက်သည်၏ အဖြစ်။ ဥန္နတဘာဝေန ပံသုကူလံ ဝိယ ပံသုကူလံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၁။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇-၌ ပံသုကူလ ဖွင့်ရာတွင် အဗ္ဘုဂ္ဂတဋ္ဌေန-ဟုဖွင့်၏။ ယင်းအဖွင့်နှင့် ဤဋီကာ ဥန္နတ ဘာဝေန သည် သဘောတူပင် ဖြစ်၏။)

ဥန္နတာဝနတ (တိ) [ဥန္နတ+အဝနတ] မောက်လျက် နှိမ့်လျက် နေသော၊ မြင့်သည့်နေရာက မြင့်, နှိမ့်သည့်နေရာက နှိမ့်သော။ ပိဋ္ဌိက-

ကုကော ဥန္နတာဝနတော ဟောတိ။ မ၊၁။၁၁၅။ မ၊၄၊၁။၃၅၅။

ဥန္နတာဝနတိ (ထီ) [ဥန္နတ+အဝနတိ] တက်ကြွ ထောင်လွှားခြင်း,နှိမ့်ကျင့်လျှိုးခြင်း၊ စိတ်နေ မြင့်ခြင်း, စိတ်ဓာတ်ကျခြင်း။ ယောဂါဝစရေန ဥန္နတာဝနတိ န ကရဏီယာ။ မိလိန္ဒ။၃၇၀။

ဥန္နတိ (ထီ) [ဥ+နမ+တိ] ထက်ကြွ-ထောင် လွှား-မာန်မူ-ခြင်း။ ယော ဝေရူပေါ် မာနော မညနာ မညိတတ္တံ ဥန္နတိ ဥန္နမော။ အဘိ၊ ဓ။၂၂၅။ မဟာနိ။ ၆၁။ ဉဿိတဌေန ဥန္နတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၄၀၄။ မဟာနိဋ္ဌ။၁၈၃။

ဥန္နတိလက္ခဏ (တိ) [ဥန္နတိ+လက္ခဏ] တက် ကြွ-ထောင်လွှား-ခြင်း လက္ခဏာရှိသော၊(မာန)။ သော ဥန္နတိလက္ခဏော။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၉။

ဥန္နတုန္နတ (တိ) [ဥန္နတ+ဥန္နတ] မြင့်မောက်, မြင့်မောက်သော။ သန္နိဋ္ဌာနေသု မိလာယိတွာ မဇ္ဈေ ဥန္နတုန္နတာနိ ဟောန္တိ။ မ၊၄၊၁။၃၅၄။ (-မ၊ဋီ၊၂။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၂။)

ဥန္နတုန္နတဋ္ဌာန (န) [ဥန္နတုန္နတ+ဌာန] မြင့် မောက်, မြင့်မောက်သောနေရာဌာန။ ဥသု- ကာရာ -----တေလကဉ္စိကေန မက္ခေတွာ ကုက္ကုရဌေ တာပေတွာ ဥန္နတုန္နတဋ္ဌာနေ နမေန္တာ ဥဇုံ ကရောန္တိ။ မ၊၄၊၂။၂၃၆။

ဥန္နဒတိ (ကြိ) [ဥ+နဒ+အ+တိ] (၁) ကြွေးကြော်၏၊ဟစ်အော်၏။ (၂) မြည်ဟီး၏။ ပဲ့တင်ထပ်၏။ (၁) မဟာဇနော တံ အစ္ဆရိယံ ဒိသွာ---- မဟာပုရိသံ ပသံသတိ ဥန္နဒတိ အပ္ပေါဠေတိ။ ဇာ၊၄၊၂။၈၁။ **ဥန္နဒန္တိ**- န ခေါ အာနန္ဒ ဝူမေ ဝိယာသာဒါ ဝူဒါနေဝ ဝိယာသံ ခါဒိတွာ ဥန္နဒန္တိ၊ ပုဗ္ဗေပိ ဥန္နဒန္တိယေဝ။ ဇာ၊ ၄၊၂။၈၇။ **ဥန္နဒိံသု**- သဟဿမတ္တာ အမစ္စာ "ကာလိင်္ဂေါ် ပလာယတီ"တိ ဥန္နဒိံသု။ ဇာ၊၄၊ ၃။၆။ (၂) စက္ကဝါဠပဗ္ဗတော ဥန္နဒိ(ဥန္နာဒိ)။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။)

ဥန္နဒ္ဓ (တိ) [ဥ+နဒ+အ+အန္တ။ ထီ-၌ ဥန္နဒန္တီ] (၁) ကြွေးကြော်-ဟစ်အော်-သော၊သူ။ (၂) မြည်ဟီး-ပဲ့တင်သံပြု-သော။ (၁) တေ----- အစိရဝတိံ ဂန္တွာ နဒိတီရေ ဥန္နဒန္တာ ယုဇ္ဈန္တိ။ ဇာ၊၄၊၂။၈၇။ သုကထိတော ပက္ကိတေန ပဋ္ဌောတိ ဥန္နဒန္တာ သာဓုကာရသဟဿာနိ အဒံသု။ ဇာ၊ ၄၊၆။၁၈၂။ (၂) မဟာပထဝီ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ ဥန္နဒန္တီ ကမ္ပိတ္ထ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ (- အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။)

ဥန္နဒန္တိ (ကြိ) [ဥ+နဒ+အ+အန္တိ] ကြွေးကြော်- ဟစ်အော်-ကြကုန်၏။ ဥန္နဒတိ(၁) ကြည့်။

ဥန္နဒ္ဓိ[1] (ထီ) [ဥ+နဒ+အ+အန္တ+ဤ] မြည်ဟီး- ပဲ့တင်သံပြု-သော။ ဥန္နဒ္ဓ (၂) ကြည့်။

ဥန္နဒ္ဓိ[2] (တိ) [ဥန္နတဒန္တ+ဤ] မြင့်တက်- ရှည်လျား-သော သွား-အစွယ်-ရှိသော၊သူ။ ဥန္နဒ္ဓိ ဝိဇာနာဟိ၊ ဇာတံ သရဏတော ဘယံ။ ဇာ၊၁။၃၈။ ဥန္နဒ္ဓိတိပိ တမေဝ အာလပတိ၊ သော ဟိ ဥန္နတာနံ ဒန္တာနံ အတ္ထိတာယ ဥန္နတာ ဒန္တာ အဿ အတ္ထီတိ ဥန္နဒ္ဓိ၊ ဥန္နတဒန္တီတိပိ ပါဌောယေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။

ဥန္နဒ္ဓိ[3] (ထီ) [ဥန္နတ+ဒန္တ။ ဣတ္ထိဇောတက ဤပစ္စည်း သက်] မြင့်တက်-ရှည်လျား-သော သွားရှိသော (ခြသေ့်မ)။ အပရော နယော- တဝ မိဂီ သီဟီ ဥန္နဒ္ဓိ မမ ပုတ္တဒါရံ တဇ္ဇေန္တိ ယေနကာမံ ပဏာမေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။

ဥန္နဒိ (ကြိ) [ဥ+နဒ+ဤ] မြည်ဟီးပြီ၊ ပဲ့ တင်ထပ်ပြီ။ ဥန္နဒတိ(၂) ကြည့်။

ဥန္နဒိံသု (ကြိ) [ဥ+နဒ+ဦ] ကြွေးကြော်-

ဟစ်အော်-ကြကုန်ပြီ။ ဥန္နဒတိ(ခ) ကြည့်။

ဥန္နဒိတ (တိ) [ဥ+နဒ+တ] ကျူးရင့်-တွန်ကျူး-အပ်သော။ အဗ္ဘုန္နဒိတာ သိခိဟိတိ မဝုရ-ဿရေန ဥန္နဒိတာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၂။

ဥန္နဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+နဒ+တွာ] ကြွေးကြော်၍၊ ဟစ်အော်၍၊ ကြုံးဝါး၍။ သင်္ဂါမံ ပဝိသိတွာ ဥန္နဒိတွာ ဗလကောဋ္ဌကံ ဘိန္ဒိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၈၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၃။)

ဥန္နမ (ပု) [ဥ+နမု+အ] (က) မြင့်မောက်သောအရပ်၊ ကုန်းမြင့်။ (ခ) မောက်ကြွား သောတရား(မာန)၊မောက်ကြွားသော၊သူ။ (က) ဥန္နမေ ဥဒကံ ဝုဋ္ဌံ၊ ယထာနိန္နံ ပဝတ္တတိ။ ခုဒ္ဒက။၆၊ ပေတ။၁၂၉။ ယထာ ဥန္နမေ ထလေ ဥန္နတပ္ပဒေသေ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၉။) (ခ) ဥန္နမတိ(က) ကြည့်။

ဥန္နမတိ (ကြိ) [ဥ+နမု+အ+တိ] (က) မြင့်မောက်-မောက်ကြွား-တက်ကြွ-၏။ (ခ) တက်-ပေါ်ထွက်-လာ၏။ (က) နိန္နဋ္ဌာနံ ဥန္နမတိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃ရ၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ရ၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃ရ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၁။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၃၆။) သော ဟဿတိ ဥန္နမတိ (ဥန္နမတိ-၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃ။) စ တေနာတိ သော တေန ဇယတ္တေန ဥန္နတော ဟောတိ ဥန္နမော ဧဇော။ မဟာနိ။၁၃၁-၂။ မာနေန စ ဥန္နမတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၉။ စိတ္တံ ဝိနိဝရဏံ ဟောတိ ဥန္နမတိ ဝဍ္ဎတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၈၃။ ဥန္နမတိ န သက်ုစတိ၊ အလီနဥ္စ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄။ ဥန္နမတီတိ ဥဒဂ္ဂံ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂ရ။ **ဥန္နမန္တိ**-ဩနတာ ဥန္နမန္တိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ ဒါနေန ပိယဝါစာယ၊ ဥန္နမန္တိ နမန္တိ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂ရ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၀၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၂-၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၂။) (ခ) ယာဝ န ဥန္နမတေ ပဘာကရော (ဥဒါန။ ၁၆၉)တိ-----သူရိယော န ဥဂ္ဂမတိ န ဥဒေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၅။

ဥန္နမတေ (ကြိ) [ဥ+နမု+အ+တေ] တက်-ပေါ်ထွက်-လာ၏။ ဥန္နမတိ(ခ) ကြည့်။

ဥန္နမန (န) [ဥ+နမု+ယု] တက်ကြွ-ထောင်လွှား-ခြင်း။ မာနန္တိ ဇာတိအာဒိဝတ္ထုကံ စေတသော ဥန္နမနံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄ရ။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၁။)

ဥန္နမန္တ (တိ) [ဥ+နမု+အန္တ] တက်ကြွ-ထောင်လွှား-မောက်ကြွား-သော၊သူ။ ဇဝံ ဥန္နမတော စ "ယာ ဥန္နတိ"တိ ဂါထာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၉။ ဥဏ္ဏမန္တ-လည်းကြည့်။

ဥန္နမန္တိ (ကြိ) [ဥ+နမု+အ+အန္တိ] မြင့်မောက်ကုန်၏။ ဥန္နမတိ (က) ကြည့်။

ဥန္နမာဘာဝ (ပု) [ဥန္နမ+အဘာဝ] တက်ကြွ-ထောင်လွှား-မောက်ကြွား-မှု၏ မရှိခြင်း။ ပညာယ ဥန္နမာဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၃၄။

ဥန္နမိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+နမု+တွာ] ကြွတက်၍၊ ဖောင်းကြွ၍။ တာဝဒေဝ နိန္နဋ္ဌာနံ ဝါတပူရိတံ ဝိယ ကမ္မာရဘသ္တံ ဥန္နမိတွာ ပထဝီသမံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅ရ။

ဥန္နမေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+နမု+ဏေ+တိ] မြင့်တက်စေ၏၊တက်သွားစေ၏၊ဖြောင့်တန်းစေ၏။ **ဥန္နမေဟိ**-သမုန္နမယာတိ ကောသဇ္ဇပက္ခတော သမုန္နမေဟိ၊----တံ ဝီရိယာရမ္ဘဝသေန သမ္မာ ဥန္နမေဟိ၊ အနောနတံ အနပနတံ ကရောဟီတိ အဓိပ္ပါယော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ ဥန္န-

မေန္တ-လည်းကြည့်။

ဥန္နမေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+နမု+ဏေ+တွာ] မော့တက်စေ၍။ ဧကော မုခံ ဥန္နမေတွာ နက္ခတ္တာနိ ဩလောကယန္တော ဝိယ စရန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ ဥန္နာမေတွာ-လည်းကြည့်။

ဥန္နမေန္တ (တိ) [ဥ+နမု+ဏေ+အန္တ] မြင့်တက်စေသော၊သူ။ သမုန္နမယန္တိ သမ္မာ ဥန္နမေန္တော သမာပတ္တိဝသေန ကောသဇ္ဇပက္ခေ ပတိတံ အဒတ္တာ တတော ဥဒ္ဓရန္တော ဝီရိယသမတံ ယောဇေန္တောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။

ဥန္နမေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+နမု+ဏေ+တိ] မြင့်တက်စေ၏၊ ဘက်သွားစေ၏၊ ဖြောင့်တန်းစေ၏။ ဥန္နမေတိ-ကြည့်။

ဥန္နဟနာ (ထိ) [ဥ+နဟ+ယု] အထက်အထက်၌ ရစ်ပတ်ချည်နှောင်ခြင်း၊ အထက်အထက်၌ နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ ရစ်ပတ်ချည်နှောင်ကြောင်းစကား။ လာဘသက္ကာရသိလောကသန္နိ-သိတာယ ပါပိစ္ဆတာယ ဣစ္ဆာပကတဿ ယာ ပရေသံ အာလပနာ ----ဥန္နဟနာ သမုန္နဟနာ။ အဘိ၊ဝိ။၃၆၆။ မဟာနိ။၃၀၃။ ဥန္နဟနာတိ---- တာဝ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ နဟနာ ဝေဌနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထဝါ---ယာ ဝေရူပါ နိဗ္ဗေဌေန္တဿာပိ ဝေဌနကကထာ၊ သာ ဥန္နဟနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၊၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၀။ ဥန္နဟနာတိ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ဗဏ္ဍနာ ပလိဝေဌနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၄။

ဥန္နဠ (တိ) [ဥ+နဠ] တက်ကြွသော ကျူရိုးနှင့်တူသော မာနရှိသော၊သူ။ တက်ကြွသော အချိုးနှိုးသော မာနရှိသော၊သူ။ ယေ တေ ပုဂ္ဂလာ အဿဒ္ဓါ ----ဥဒ္ဓတာ ဥန္နဠာ စပလာ မုခရာ။ မ၊၁။၃၈။ (-သံ၊၁။၆၀။ သံ၊၃။၂၃၅။ အံ၊၁။၇၀၊၂၆၉။ အံ၊၂။၁၇၄၊၃၄၃။ ဥဒါန။၁၂၁။ ဣတိဝုတ်။၂၇၀။ ထေရ။၁၁၂၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။) ဥန္နဠာတိ ဥဂ္ဂတနဠာ၊ဥဋ္ဌိတ-တုစ္ဆမာနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ တုစ္ဆဘာဝေန မာနော နဠော ဝိယာတိ နဠော၊ မာနသင်္ခါတော ဥဂ္ဂတော နဠော ဧတေသန္တိ ဥန္နဠာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၆။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၃။ သာရတ္ထ-ဘာဝေန တုစ္ဆတ္တာ နဠော ဝိယာတိ နဠော၊ မာနောတိ အာဟ" ဥန္နဠာတိ ဥဂ္ဂတနဠာ"တိ၊ တေနာဟ "ဥဋ္ဌိတတုစ္ဆမာနာ"တိ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၅၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၄၀၊၂၀၅။(- အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃၊ ၂၇၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄၊၃၆၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၃။ အနုဋီ၊ ၃။၅၁။)

ဥန္နာဒ (ပု) [ဥ+နာဒ] မြင့်တက်သော အသံ၊ ပဲတင်သံ။ ဥန္နာဒီ-ကြည့်။

ဥန္နာဒန (န) [ဥ+နဒ+ဏေ+ယု] မြင့်တက်သောအသံ ဖြစ်စေခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥန္နာဒနတ္ထ (ပု) [ဥန္နာဒန+အတ္ထ] မြင့်တက်သောအသံ ဖြစ်စေခြင်းအကျိုး၊ ပဲ့တင်ထပ်မျှ အုတ်အုတ်ကျက်ကျက် ကြွေးကြော်ခြင်းအကျိုး၊(သျှ။) ဥဂ္ဂသေနောပိ သတ္တရိ အန္တောနဂရံ အပဝိဋ္ဌေယေဝ ဥန္နာဒနတ္ထာယ မဟာဇနဿ အင်္ဂုလိသည်း ဒတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၂။

ဥန္နာဒယန္တ (တိ) [ဥ+နဒ+ဏယ+အန္တ] မြည်ဟီးစေသော၊ ပဲ့တင်သံကိုပြုစေသော၊ ပဲ့တင်ထပ်စေသော၊ မိုးကြိုးသံနှင့်တူသော အသံကိုပြုစေသော။ ဟောက်သော။ (ကြိ၊ဝိ) မြည်ဟီးစေလျက်၊ ပဲ့တင်ထပ်စေလျက်၊ ဟိန်းဟောက်လျက်။ အထ ထေရော အရုဏ-

သိခါယ ပညာယမာနာယ မဟာပထဝီ ဥန္နာဒယန္တော ---- ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ သကလံ ပဗ္ဗတံ ဥန္နာဒယန္တော (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၇)တိ ပထဝိကမ္ပနေန သကလံ ပဗ္ဗတံ ဧကံ နိန္နာဒံ ကရောန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၆၈။ ဝနေ ဥန္နာဒယန္တေန သီဟေန ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ ဥန္နာဒယန္တေနာတိ အသနိသဒိသံ ကရောန္တေန။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၅။

ဥန္နာဒယမာန (တိ) [ဥ+နဒ+ဏယ+မာန] မြည်ဟီး-ပဲ့တင်ထပ်-စေသော။ (ကြိ၊ဝိ) မြည်ဟီး-ပဲ့တင်ထပ်-စေလျက်။ ဒေဝတာ သာဓုကာရံ ဒဒမာနာ ဝနံ ဥန္နာဒယမာနာ မဓုရသရေန ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။(-၃၃၅။)

ဥန္နာဒသဒ္ဒ (ပု) [ဥန္နာဒ+သဒ္ဒ] ဟစ်အော်ကြွေးကြော်သံ။ ယဿာ ဥန္နဒန္တိယာ ဥန္နာဒသဒ္ဒေါ ယောဇနေသဟဿတော ပဋ္ဌာယ ပထဝိဥန္ဒြိယန သဒ္ဒေါ ဝိယ သုယျတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၅၈။)

ဥန္နာဒသဟဿ (နု) [ဥန္နာဒ+သဟဿ] ထောင်ပေါင်းများစွာသော ဟစ်အော် ကြွေးကြော်သံ။ မဟာဇနော ဥန္နာဒသာဟဿာနိ ပဝတ္တေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃၈။

ဥန္နာဒိ (ကြိ) [ဥ+နဒ+ဤ] မြည်ဟီးပြီ၊ ပဲ့တင်ထပ်ပြီ။ ဥန္နဒတိ(၂) ကြည့်။

ဥန္နာဒိနီ (ထီ) [(၁) ဥ+နဒ+ဏီ+ဣနီ။ (၂) ဥန္နာဒ+ဤ+ ဣနီ] ဥန္နာဒီ-နှင့် အနက်တူ။ ၎င်းကြည့်။

ဥန္နာဒီ (တိ) [(၁) ဥ+နဒ+ဏီ။ (၂) ဥန္နာဒ+ဤ။ ထီ-၌ ဥန္နာဒိနီ] မြင့်တက်သော အသံရှိသော၊ ပဲ့တင်သံ ရှိသော၊သူ။ ဇေဝံ ဝုတ္တေတေ မာဏဝကာ ဥန္နာဒိနော ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါ အဟေသုံ။ ဒီ၊၁။၉၀။ တေန ခေါ ပန သမယေန ပေါက္ခရသာတိ ပရိဗ္ဗာဇကော မဟတိယာ ပရိဗ္ဗာဇကပရိသာယ သဒ္ဓိံ နိသိန္နော ဟောတိ ဥန္နာဒိနိယာ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါယ အနေကဝိဟိတံ တိရစ္ဆာနကထံ ကထေန္တိယာ။ ဒီ၊၁။၁၆၇၊ (-၁၃၆။ ဒီ၊၃။၃၀၊၃၁၊၃၃။ မ၊၂။၁၈၁။အံ၊၃။၄၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။) ဥန္နာဒိနိယာတိ ဥစ္စံ နဒမာနာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။ ဥစ္စံ နဒမာနာယာတိ ဥစ္စံ ကတွာ သဒ္ဒံ ကရောန္တိယာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၈။ ယထာ ဥန္နတပ္ပါယော သဒ္ဒေါ ဥန္နာဒေါ၊ ဇေဝံ ဝိပုလဘာဝေန ဥပရူပရိ ပဝတ္တောပိ ဥန္နာဒေါတိ တဒ္ဒုဘယံ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ပါဠိယံ "ဥန္နာဒိနိယာ"တိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၁။

ဥန္နာဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+နဒ+ဏေ+တွာ] မြည်ဟီးစေ ၍၊ ပဲ့တင်ထပ်စေ၍။ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဥန္နာဒေတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ သောမနဿေဟိ ဂုမ္ဗပရိယန္တေ ဌတွာ ဥန္နာဒေတွာ ဂုမ္ဗေ ပဟာရမတ္တေယေဝ တတော နိက္ခမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈၊ ၄၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။)

ဥန္နာဒေန္တ (တိ) [ဥ+နဒ+ဏေ+အန္တ] မြည်ဟီး-ပဲ့တင်ထပ်-စေသော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ) မြည်ဟီး-ပဲ့တင်ထပ်-စေလျက်။ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဥန္နာဒေန္တော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ မဟာသဒ္ဒေါ ဝနံ ဥန္နာဒေန္တော ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ သတ္ထာ တံ အနုဗန္ဓိတွာ ဥန္နာဒေန္တဿ မဟာဇနဿ သဒ္ဒံ သုတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၆။)

ဥန္နာမ (ပု) [ဥ+နမု+ဏ] (၁) ကုန်းမြင့်အရပ်၊ အမြင့်ပိုင်း။ (၂) (မိမိဖြစ်ရာပုဂ္ဂိုလ်ကို) မြှောက်

-င့်တတ်သောတရား (မာနတရား)။ (၁) -ောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၂) ယော ဝေရူပေါ် မာနော -ညနာ မညိတတ္တံ ဥန္နတိ ဥန္နာမော ဓဇော။ မဟာနိ။၆၀။ ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ဥန္နာမေတိ ဥက္ခိပိတွာ ဌပေတီတိ ဥန္နာမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၈၄။ (အဘိ၊ ၈။၂၂၅-၌ဥန္နမ-ဟု ရဿနှင့် ရှိ။)

ဥန္နာမနိန္နာမ (ပု) [ဥန္နာမ+နိန္နာမ] ကုန်းမြင့် အရပ် ချိုင့်ဝှမ်းအရပ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥန္နာမနိန္နာမိ (တိ) [ဥန္နာမ+နိန္နာမ+ဤ] ကုန်းမြင့်အရပ်ချိုင့်ဝှမ်းအရပ်ရှိသော၊ အမြင့် အနိမ့် ဖြစ်၍ မညီညာသော မြေပြင်ရှိသော။ -ာမ ဘိက္ခဝေ ခေတ္တံ ဥန္နာမနိန္နာမိ စ ဟောတိ။ အံ၊၃။၆၉။ ဥန္နာမနိန္နာမိတိ ထလနိန္နဝသေန -ိဿမတလံ ။အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။

-န္နာမေတိ (ကြိ) [ဥ+နမု+ဏေ+တိ] မြှောက်- -ကြွ-စေ၏၊ ပင့်မြှောက်၏၊ ဆန့်တန်း၏။ သော ဂစ္ဆန္တော န သတ္တိံ ဥန္နာမေတိ။ မ၊၂။၃၃၈။ န -ာတ္တိံ ဥန္နာမေတီတိ ဂမ္ဘီရေ ဥဒကေ ဂစ္ဆန္တော -ိယ န ဥဋ္ဌိရုံ ဥန္နာမေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။(-မ၊ -၊၁။၃၉၀။ မဋီ၊၃။၁၇၇။) ဥန္နာမ (၂)လည်း ကြည့်။

ဥန္နာမေတွာ (ကြိဝိ) [ဥ+နမု+ဏေ+တွာ] (က) ကြွတက်စေ၍၊ မြင့်တက်စေ၍။ (ခ) မော်၍၊ မော့၍။ (က) ဝါတပုဏ္ဏဘသ္တစမ္မံ ဝိယ ပထဝိံ ဥန္နာမေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၀။ (ခ) ကာယံ ဥန္နာမေတွာ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၈)တိ ကာယံ အဗ္ဘုန္နာမေတွာ။ သံဋီ၊၂။၃၇၇။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၅။) (ခ) ရာဟု အာဂန္တွာ နိပန္နံ ဘဂဝန္တံ ဂီဝံ ဥန္နာမေတွာ နဘမဇ္ဈေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ ဥလ္လောကေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ (ခ) ဧကေ မုခံ ဥန္နာမေတွာ နက္ခတ္တာနိ ဂဏယန္တာ ဝိယ စရန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။

ဥန္နီတက (တိ) [ဥန္နီတ (ဥ+နီ+တ)+က] ထုတ်၍ ဆောင်အပ်သော။ ဥန္နီတကော လောကသန္နိ- ဝါတော ဟညတိ နိစ္စမတာဏော။ ပဋိသံ၊ ၁၂၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၃၉။ ဥန္နီ- တကောတိ ဥဂ္ဂဟေတွာ နီတော၊ ဇာတိယာ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဇရာဒိဥပဒ္ဒဝါယ နီတောတိ အတ္ထော။ ကကာရော ပနေတ္ထ အနုကမ္ပါယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။

ဥပ (ဗျ) ဤဥပသဒ္ဒါကို နိပါတ်ပုဒ် အဖြစ်ဖြင့် လည်းကောင်း, ဥပသဂ္ဂ(ဥပသာရ)ပုဒ် အဖြစ် ဖြင့်လည်းကောင်း နှစ်မျိုးတွေ့ရ၏။ ထိုတွင် နိပါတ်ဖြစ်သော ဥပသဒ္ဒါကို "ဥပနီတဝယော- တိ ဥပါတိ နိပါတမတ္တံ"(ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။)ဟူ၍ အနက်မရှိ ပဒါလင်္ကာရအဖြစ် အဖွင့်တွေ့ရ၏။ ဥပသာရဖြစ်သော ဥပသဒ္ဒါ၏ အနက်နှင့် ဥဒါဟရဏ်များမှာ-

(၁) ချဉ်းကပ်ခြင်း=ဥပဂမန၊ဥပဂတ။ ဥပဂမနေ-နိသိန္နံ ဝါ ဥပနိသီဒေယျ။ ရူနော၊ ၁၃၀။ နီတိ၊သုတ္တနော။၃၆၅။ ဓာန်။၁၁၈၅။ ဥပ- နိသိန္နောတိ ဥပဂန္တွာ နိသိန္နော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ ဥပညာသိန္တိ ဥပဂန္တွာ ဂုဏံ အညာသိံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅။ (၂) အနီး=သမီပ။ သမီပေ-ဥပနဂရံ။ ရူနော။၁၃၀။ နီတိ၊သုတ္တနော။၃၆၅။ ဓာန်။၁၁၈၅။ ဥပဿုတိန္တိ သုတိသမီပံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ ဥပ- သုမ္ဘယျာတိ ဧတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ သမီပတ္ထော။ မဋီ၊၃။၂၃။ (၃) လားရောက်ခြင်း၊ဖြစ်ခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း=ဥပပတ္တိ။ ဥပပတ္တိယံ-သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ရူနော။၁၃၀။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နော။၃၆၅။ (၄) အသင့်၊သင့်လျော်ခြင်း=ယုတ္တိ။ ဥပပတ္တိ ယုတ္တိ၊ ယထာ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ။ ရူနော။၁၃၀၊၁၃၁။ နီတိ၊ သုတ္တ၊နော။၃၆၅။ ဓာန်။၁၁၈၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၅။ ဥပပတ္တိတော ယုတ္တိတော ဣက္ခတိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၇၈။ (၅) တူသည်၏အဖြစ်၊

တူခြင်း=သာဒိသ။ သာဒိသေ-ဥပမာနံ ဥပမာ။ ရူနှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၅။ ဓာန်။ ၁၁၈၅။ (၆) အပိုအလွန်=အဓိက။ အဓိကေ-ဥပခါရိယံ ဒေါဏော။ရူနှာ။၁၃၁။ ဥပခါရိယံ ဒေါဏော၊ ခါရိယာ ဒေါဏော အဓိကောတိ အတ္ထော။ ဥပနိက္ခေ ကဟာပဏံ၊ နိက္ခဿ ကဟာပဏံ အဓိကန္တိ အတ္ထော။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နှာ။၆၄၅။ ဓာန်။၁၁၈၅။ (၇) အထက်၌ ဖြစ်ခြင်း=ဥပရိဘာဝ၊ ဥပရိတ္တ။ ဥပရိဘာဝေ ဥပ-သမ္ပန္နော။ ရူနှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၅။ ဓာန်။၁၁၈၅။ သာမဏေရဘူမိတော ဥပရိဘာဝံ သမ္ပတ္တတ္တာ ဥပသမ္ပန္နော။ ရူဋီ၊နှာ။ရ၈။ ဥပရိ အဂ္ဂဘူတာ သမ္ပဒါတိ ဥပသမ္ပဒါ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၈၂။ (၈) အစာမစားခြင်း၊ ဥပုသ်စောင့်ခြင်း=အနသန။ အနသနေ-ဥပဝါသော။ ရူနှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၅။ ဓာန်။၁၁၈၅။ (၉) အပြစ်ပြောခြင်း၊ စွပ်စွဲခြင်း=ဒေါသက္ခာန။ ဒေါသက္ခာနေ ပရံ ဥပဝဒတိ။ ရူနှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၅။ (၁၀) အမည်=သညာ။ သညာယံ-ဥပဓာ ဥပသဂ္ဂေါ။ ရူနှာ။၁၃၁။ နီတိ၊ သုတ္တ၊နှာ။၃၆၅။ (၁၁) ရှေးဦးစွာပြုခြင်း=ပုဗ္ဗကမ္မ။ ပုဗ္ဗကမ္မေ- ဥပက္ကမော ဥပကာရော။ရူ နှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၆။ ဓာန်။၁၁၈၅။ (၁၂) ပူဇော်ခြင်း။ ပူဇာယံ(အစွနေ) ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာကော မာတုပဋ္ဌာနံ။ ရူနှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နှာ။၃၆၆။ ဓာန်။၁၁၈၅။ (၁၃) ယူထိုက်သော-ထင်ပေါ်လာသော-အခြင်းအရာ=ဂယှာကာရ။ ဂယှာကာရေ-သောစေယျပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ရူနှာ။ ၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၆။ ဓာန်။၁၁၈၅။ (၁၄) အလွန်အကဲ၊ပြင်းထန်စွာ=ဘုသ။ ဘုသတ္တေ ဥပါဒါနံ ဥပါယာသော ဥပနိဿယော။ ရူ နှာ။၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၆။ ဓာန်။၁၁၈၅။ ဥပသဒ္ဒေါ ဘုသတ္ထောတိ အာဟ "ဗလဝတရံ အာယာသော ဥပါယာသော"တိ။ ဒီဋီ၊၂။၃၃၉။ (၁၅) အနက်မရှိ ပုဒ်တန်ဆာ ပဒါလင်္ကာရ ဥပသာရမှု=ဥပသဂ္ဂမတ္တ။ ဥပဇာနာတီတိ စ ဥပသဂ္ဂမတ္တော ဥပသဒ္ဒေါ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၀။ (၁၆) နိဝတ္တိ=ဆုတ်နစ်ခြင်း။ ဓာန်။၁၁၈၅။

ဥပက[၁](တိ) [ဥပ+ဂမု+က္ဝိ၊ဂ ကို ကပြု၊ထိဋ္ဌ ဥပိကာ] ချဉ်းကပ်တတ်သော၊သူ။ ကုလူပက-ကြည့်။

ဥပက[၂] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပကမည်သူ။ ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ဥပကမည်သူ သုံးဦးတွေ့ရ၏။ (က) ဒေဝဒတ်၏အလုပ်အကျွေးဖြစ်သော ဥပက။ အထ ခေါ ဥပကော မဏ္ဍိကာ-ပုတ္တော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ အံ၊ ၁။၅၀၁။ ဥပကောတိ တဿ နာမံ၊------ သော ကိရ ဒေဝဒတ္တဿ ဥပဋ္ဌာကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ (ခ) ဥပကမည်သော-ပရိဗိုဇ်-တက္ကတွန်း။ ထိုသူသည် ခပ်ဇောဇော သရဏဂုဏ်တည်သူ, အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သူ မဟုတ်သော်လည်း ပဉ္စဝဂ္ဂီငါးဦးတို့၏ အလျင်ကပင် မြတ်စွာဘုရားနှင့် တွေ့ရ၍ သာသနာတော်၌ ထင်ရှားသောပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်သည်၊ ထိုဥပက ပရိဗိုဇ်သည် ဗောဓိမဏ္ဍိုင်နှင့် ဂယာ၏ အကြား၌ ခရီးရှည် ကြွသွားတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကို တွေ့မြင်ရ၍ "အရှင်၏ဣန္ဒြေတို့ကား ကြည်လင်လှပါပေကုန်၏၊ အရေအဆင်းကလည်း ဖြူစင်သန့်ရှင်းလှပါ၏၊ အရှင်သည် မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်ကို ရည်စူး၍ (ဆရာ့အရာထား၍) ရဟန်းပြုပါသနည်း၊ အရှင်၏ ဆရာကား မည်သူပါနည်း၊ အဘယ်ဆရာ၏ တရားကို အသင် နှစ်သက်ပါသနည်း" ဟု မေး၏။ မြတ်စွာဘုရားက "ဥပက---ငါသည် အလုံးစုံကို သိသူဖြစ်၏၊ အားလုံးသော အာရုံတရားတို့၌ ကိလေသာအစေးဓာတ်ဖြင့် ငြိကပ်တွယ်တာသူမဟုတ်၊ ငါ့မှာဆရာမရှိ၊ ငါနှင့်တန်းတူ ရည်တူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးမျှ မရှိ" စသည်ဖြင့် မိန့်တော်မူ၏။ ယင်းသို့ မိန့်လသော် ဥပက

ပရိဗိုဇ်သည် "ဟုပေယျာပါဝုသော= အရှင်ဘုရား မိန့်သည့်အတိုင်း ဟုတ်နိုင်ပါတယ် (ဤလို ရှုပကာယမျိုး၌ ဤသို့သော ဉာဏ်မျိုးရှိနိုင် ဖြစ်နိုင်ပါတယ်) "ဟုပြောဆိုပြီးလျှင် ဦးခေါင်းညိတ်၍ လမ်းရှောင်လွှဲကာ ဝင်္ကဟာရဇနပုဒ်သို့ သွားလေ၏။ ဝိ၃။၁၁။ မ၁။၂၂၇။ မ၂။၂၉၄။ မဋ္ဌ၂။၉၄။

ဥပကသည် ထိုဝင်္ကဟာရဇနပုဒ်၌ သားမုဆိုးရွာတစ်ရွာကို မှီခိုနေထိုင်လသော် မုဆိုးအကြီးအကဲတစ်ဦးက သူ့ကို ပြုစုလုပ်ကျွေး၏၊ မုဆိုးကြီးသည် အဝေးသို့ အမဲလိုက်ထွက်ခါနီးသောအခါ " ငါတို့၏ ရဟန္တာကြီးကို မမေ့ရစ်နဲ့" ဟု သူ၏သမီး "ဆာဝါ(စာပါ)"အား မှာကြား၍ သွား၏၊ ဥပကသည် နောက်တနေ့၌ မုဆိုးကြီးအိမ်သို့ ရောက်သွားသောအခါ လှပပြည့်ဖြိုးသော ဆာဝါသည် ထမင်းဟင်းများ ချက်ပြုတ်ပြီး၍ ဆက်ကပ်ကျွေးမွေးရန် ဥပကထံ ချဉ်းကပ်လာသည်တွင် ဥပကသည် ဆာဝါကို မြင်သည်နှင့်တပြိုင်နက် စွဲလမ်းတပ်မက် နှစ်သက်လှသဖြင့် ဆက်ကပ်သော ဆွမ်းကိုပင် မစားနိုင်တော့ပဲ ခွက်ဖြင့်ထည့်ယူကာ ကျောင်းသို့ ပြန်သွား၍ ထိုဆွမ်းကို တနေရာ၌ ထားပြီးလျှင် "ဆာဝါ ကိုရလျှင် အသက်မသေ နေရမည်၊ မရလျှင် သေမည်"ဟူသော အလိုရမက်ဖြင့် အစာမစားပဲ လျောင်းစက်နေလေ၏။ (၇)ရက်ပြည့်၍ တောလိုက်ရာမှ ပြန်လာသော မုဆိုးကြီးသည် ထိုအကြောင်းကို သိလသော် ဥပကကို လူဝတ်လဲစေ၍ အိမ်သို့ခေါ်ကာ သမီးဆာဝါနှင့် ထိမ်းမြားလေသည်၊ ဥပကနှင့် ဆာဝါတို့ ပေါင်းသင်းနေထိုင်၍ သားတစ်ယောက်ဖွားမြင်၏၊ သားကို သုဘဒ္ဒဟု အမည်မှည့်၏၊ ဆာဝါသည် သားငယ်ကလေး ငိုကြွေးသောအခါ "မံသဟာရကဿ ပုတ္တ=သားထမ်းသမား၏သား၊ မာ ရောဒိ=မငိုနဲ့" စသည်ဖြင့် ကလေးချော့လျက် ဥပကကို သရော်လေ၏။ ဥပက မခံချင်မှန်းသိသဖြင့် အကြိမ်ကြိမ် သရော်လေ၏၊ထိုအခါ ဥပကသည် ဆာဝါနှင့်အတူ ပေါင်းသင်းနေထိုင်လိုစိတ် မရှိတော့သဖြင့် "ဧဟိ ကာဠ နိဝတ္တဿု (ကိုမဲ လာပါ ပြန်ခဲ့ပါ၊ ဘယ်ကိုမျှ မသွားပါနဲ့)" ဟု ဆာဝါက တားမြစ်သည်ကိုပင် မလိုက်လျောတော့ပဲ မြတ်စွာဘုရားသီတင်းသုံးတော်မူရာ သာဝတ္ထိမြို့ ဇေတဝန်ကျောင်းတော်သို့ ထွက်ခွါသွားလေ၏၊ မြတ်စွာဘုရားသည် ဥပကကို ရဟန်းပြုပေး၍ ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်စေရာ အနာဂါမိဖိုလ်၌ တည်၍ ကွယ်လွန်သောအခါ အဝိဟာဘုံ၌ ဖြစ်၏။ဥပကသည် ယင်းဘုံ၌ ဖြစ်လျှင်ဖြစ်ချင်း အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်လေ၏။ မဋ္ဌ၂။၉၄-၅။ သုတ္တနိဋ္ဌ၁။၂၄၈။ ထေရီဋ္ဌ။၂၃၄။ သာရတ္ထ၃။၁၆၅-၆။

အဒ္ဓသာ ခေါ ဥပကော အာဇီဝကော ဘဂဝန္တံ။ ဝိ၃။၁၁။ ဥပကော ပလဂဏ္ဍော စ ပက္ကုသာတိ စ တေ တယော။ သံ၁။၃၂၅၉။ မဋ္ဌ၄။၂၁၇။ ထေရီဋ္ဌ။၂၃၀။ သာရတ္ထ၃။၁၆၆။ ဥပကောတိအာဒီနိ တေသံ ထေရာနံ နာမာနိ။ သံဋ္ဌ၁။၈၆။ မငို၃။၄၀၄။(-ဝိဋ္ဌ၃။၂၄၅။ ဒီဋ္ဌ၂။၆၂။ မဋ္ဌ၂။၉၃။ အဘိဋ္ဌ၁။၇၇။ ဓမ္မဋ္ဌ၁။၅၅။ ဥဒါနဋ္ဌ။၄၉။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၂၂။နေတ္တိဝိ၃၃၄။ (ဂ) ဥပကဒွန်းစဏ္ဍား။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကစဏ္ဍာလ (ပု) [ဥပက+စဏ္ဍာလ] ဥပကဒွန်းစဏ္ဍား။ ကထံ ဥပကစဏ္ဍာလံ ပဋိ-ကူလေသု မေမ့သု အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ ပေဋကော။၂၉၅။

ဥပကဏ္ဏ (န) [ဥပ+ကဏ္ဏ။(ဥပကဏ္ဍ-သံ)] လက်မောင်းရင်း၏ အကြားအရပ်၊ လက်ကတီးကြား၊ ချိုင်းကြား။ သမ္ပာဓေ ဥပကဏ္ဏေသု၊ မုတ္တဿ ကရဏေပိ ဝါ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ။၂၁၃၇(ဂါထာ)။ ဥပကဏ္ဏံ နာမ ဗာဟုမူလန္တရံ။ ဝိဝိနိစ္ဆယဋီ။

၁၉(ဂါထာ)။

ဥပကစ္ဆက (န) [ဥပကစ္ဆ+က။(ဥပကက္ခက-သံ)] (၁) လက်ကတီးကြား၊ ချိုင်းကြား။ (၂) ခါးတောင်းမြီး၊ ခါးတောင်းကျိုက်။ (မိလိန္ဒ၊မြန်။ ၃၀၃။) (၁) ပေါ် ဘန္တေ ဥပကစ္ဆကေ ယင္ဆေ့ဟိ။ ဝိ၊၁။၄၉။ သမ္မာဓော နာမ ဥဘော ဥပကစ္ဆကာ မုတ္တကရဏံ။ ဝိ၊၂။၃၄၁။ အဟံ အယျပုတ္တ် ခန္ဓေ ကတွာ ကဏ္ဍကံ ဒက္ခိဏ-ဟတ္ထေန ပရိက္ခိပန္တော ဥပကစ္ဆကေ ကတွာ ဥပ္ပတိတွာ ပါကာရံ အတိက္ကမိဿာမိ။ ဗုဒ္ဓ၀၊ ၄။၃၃၁။ (-ဝိ၊၄၁။၂၃၀။ ဝိ၊၄၃။၁၉၆။ ဝိ၊၄၊ ၄။၅၅။ ကခါ။၁၁၄၊၂၃၈၊၃၁၃။ သံ၊၄၁။၁၃၅။ ဝဇိရ၊၁၀၄။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၇၊၄၆၈) (၂) ယော ကောစိ ယောဓော...ပဋိသတ္တုံ ဥပကစ္ဆ-ကေ ဂဟေတွာ အာကမိတွာ။ မိလိန္ဒ၊၂၈၃။

ဥပကစ္ဆကန္တရ (န) [ဥပကစ္ဆက+အန္တရ] လက်မောင်းရင်း၏ အကြားအရပ်၊ လက်ကတီးကြား၊ ချိုင်းကြား။ ယထာ မံ ဥပကစ္ဆကန္တရေ ကတွာ ဥတ္တရာသင်္ဂေန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ နဂရာ နီဟရတိ၊ တထာ ကရိဿာမိ။ ဇာ၊၄၁။၄၅၀။

ဥပကစ္ဆန္တရ (န) [ဥပကစ္ဆ+အန္တရ] လက်ကတီးကြား၊ချိုင်းကြား၊ လက်ကတီးကြား-ချိုင်းကြား-၌ လွယ်ထားအပ်သော ရေကရား။ အဟံ အတ္တနော သာမိကံ အယျပုတ္တ် ခန္ဓေ နိသီ-ဒါပေတွာ ကဏ္ဍကံ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန ကုစ္ဆိယံ ပရိက္ခိပန္တော ဥပကစ္ဆန္တရေ ကတွာ ပါကာရံ ဥပ္ပတိတွာ အတိက္ကမိဿာမိ။ အပ၊ ၄၁။ရ၆။ ဇာ၊၄၁။ရ၄။ (-ဇာ၊၄၅။၄ရ၊၂၂၂။) ကစ္ဆကန္တရတောတိ ဥပကစ္ဆန္တရတော၊ ဥပ-ကစ္ဆေ လဂ္ဂိတကမဏ္ဍလုတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၈၈။

ဥပကဋ္ဌန (ပု) [ဥပ+ကဋ္ဌန။ ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပကဋ္ဌနမည်သော သူဌေးသား၊ (ဘိသဇာတ်တော်၌ ဟောတော်မူအပ်သော မဟာကဋ္ဌန, ဥပကဋ္ဌန အစရှိသော သူဌေးသား ညီအစ်ကို ခုနစ်ယောက်တို့တွင် တစ်ယောက်အပါအဝင်ဖြစ်သောသူ)။ ဥပကဋ္ဌနာဒယော ဆ, အဟဿာတိ ဘာတရော သတ္တ, သဗ္ဗကနိဋ္ဌာ ကဋ္ဌနဒေဝီ နာမ ဘဂိနီ။ စရိယာ၊၄။၁၉၃၊(-၁၉၆၊၂၀၂။)

ဥပကဋ္ဌနကုမာရ (ပု) [ဥပကဋ္ဌန+ကုမာရ] ဥပကဋ္ဌနမည်သော သတို့သား။ ဥပကဋ္ဌနကုမာ-ရောတိဿ နာမံ ကရိံသု။ စရိယာ၊၄။၁၉၃။ ဇာ၊၄၄။၃၀၄။

ဥပကဋ္ဌနတာပသ (ပု) [ဥပကဋ္ဌန+တာပသ] ဥပကဋ္ဌနမည်သောရသေ့။ ဗောဓိသတ္တဿ ကနိဋ္ဌော ဥပကဋ္ဌနတာပသော ဥဋ္ဌာယ ဗောဓိသတ္တံ ဝန္ဒိတွာ။ စရိယာ၊၄။၁၉၇။

ဥပကဋ္ဌ (တိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ ။ကဍ္ဎကို ကဋ္ဌပြု၊ ဏကိုသော်လည်းချေ။ ကဍ္ဎံ သမီပံ ဥပဂတံ ဥပကဋ္ဌော၊ ... ဣမေ ပန ကဏ္ဍာဿ ကဋ္ဌာ-ဒေသော၊ ဏလောပေါ ဝါ။ ဓာန်၊ဋီ။ရ၀၅။ ဥပ+ကဿ+တ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။(ဥပကၑ္ဋ -သံ)] အနီးသို့ရောက်သော၊ နီးကပ်သော၊ အလွန်နီးကပ်သော။ အညတရော ဘိက္ခု ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ သတ္တေန ဂန္တုကာမော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၂၁၁။ (-အဘိ၊ဝိ၊၃။ မဟာနိ၊ ၁၂၃။ ဝိ၊၄၁။ရ။ ဒီ၊၄၁။၈။) ဥပကဋ္ဌာယာတိ အာသန္နာယ။ ဝိ၊၄၃။၃၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ရ၁။ (-မဟာနိ၊၄။၂၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။၅၄။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၅။)

ဥပကဋ္ဌဝဿူပနာယိကကာလ (ပု) [ဥပကဋ္ဌ+ဝဿူပနာယိကကာလ] နီးကပ်သော-ဝါကပ်-ဝါဆို-ရာ အချိန်အခါ၊ ဝါဆို-ဝါကပ်-ချိန် နီးသောအခါ။ ဗုဒ္ဓကာလေ ကိရ ဧကေကသ္မိံ သံဝစ္ဆရေ ဒွေ ဝါရေ ဘိက္ခူ သန္နိပတန္တိ ဥပကဋ္ဌဝဿူပနာယိကကာလေ စ ပဝါရဏာကာလေ စ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၅။

ဥပကဍ္ဎက (တိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ+ဏ္ဝု] ဆွဲငင်တတ်သော၊သူ။ ယထာ နာနာဗာဟာသု ဂဟေတွာ တတ္ထ ဥပကဍ္ဎကာ ဒွေ ပုရိသာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၁၃။)

ဥပကဍ္ဎတိ (ကြိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ+အ+တိ။(ဥပကရ္ၐတိ-သံ)] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ဖြစ်စေ-၏၊ ဖြည့်စွက်-အစဉ်လိုက်-၏။ သာမညံ ဒုပ္ပရာမဋ္ဌံ၊ နိရယာယုပကဍ္ဎတိ။ သံ၊၁။၄၇။ ဓမ္မ။၅၇။ နိရယာယုပဍ္ဎတိ၊ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တာပေတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။) **ဥပကဍ္ဎန္တိ**-ဒီ၊၁။၁၆၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ **ဥပကဍ္ဎေယျ**-ဒီ၊၃။၁၀၄။ **ဥပကဍ္ဎေယျုံ**-မ၊၂။၂၈။ သံ၊၁။၃၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၈။

ဥပကဍ္ဎန (န) [ဥပ+ကဍ္ဎ+ယု] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ခြင်း။ ဥပကဍ္ဎနံ အာဟရဏံ၊အပကဍ္ဎနံ အပဟရဏံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၄။

ဥပကဍ္ဎနကာလ (ပု) [ဥပကဍ္ဎန+ကာလ] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ရာအခါ။ တေသံ တံ ပုရိသံ နာနာဗာဟာသု ဂဟေတွာ အဂ္ဂိရကာသုံ ဥပကဍ္ဎနကာလော ဝိယ ပုထုဇ္ဇနဿ ကမ္မာယူဟနကာလော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။

ဥပကဍ္ဎနဋ္ဌ (ပု) [ဥပကဍ္ဎန+အတ္ထ] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ခြင်းအနက်သဘော။ ဧဝံ ဘဝေသု ဥပကဍ္ဎနဋ္ဌေန မနောသဉ္စေတနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇။

ဥပကဍ္ဎန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ+အ+အန္တိ] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ဖြစ်စေ-ကုန်၏။ဥပကဍ္ဎတိ-ကြည့်။

ဥပကဍ္ဎီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ+ယ+တေ] ဆွဲငင်အပ်၏။ စိတ္တဝသိကော လောကော တတ္ထ တတ္ထ ဥပကဍ္ဎီယတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။

ဥပကဍ္ဎေယျ (ကြိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ+အ+ဧယျ] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ရာ၏၊ဖြည့်စွက်-အစဉ်လိုက်-ရာ၏။ ဥပကဍ္ဎတိ-ကြည့်။

ဥပကဍ္ဎေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+ကဍ္ဎ+အ+ဧယျုံ] ဆွဲငင်-ဆောင်ယူ-ဖြစ်စေ-ကုန်ရာ၏။ ဥပက-ဍ္ဎတိ-ကြည့်။

ဥပကဏ္ဏ (န) [ဥပ+ကဏ္ဏ] နား၏အနီး၊နားရင်း။ မာ တွံ ဥပကဏ္ဏမှိ တာဠေဿ (ထေရ၊၂၅၈)န္တိ တံ နိဒ္ဒိယမာနံ ဥပကဏ္ဏမှိ ကဏ္ဏသမီပေ ဒေသနာဟတ္ထေန အဟံ မာ ပတာဠေဿံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၁။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပကဏ္ဏက (န) [ဥပကဏ္ဏ+က] နား၏အနီး၊ နားရင်း။ ဥပကဏ္ဏကံ ဇပ္ပတိ။ ဝိ၊၅။၂၈၄။ (-ဝိ၊၃။၃၃၄။ အံ၊၂။၅၀။ အံ၊၃။၃၁။) ဥပကဏ္ဏကံ ဇပ္ပတီတိ "ဧဝံ ကထေဟိ၊ မာ ဧဝံ ကထယိတ္ထာ"တိ ကဏ္ဏမူလေ မန္တေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၊၂၁၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၈။)

ဥပကဏ္ဏကဇပ္ပီ (တိ) [ဥပကဏ္ဏက+ဇပ္ပ+ဏီ] နား၏အနီး-နားရင်း-၌တိုးတိုးပြောဆိုတိုင်ပင်သော၊သူ။ န ဥပကဏ္ဏကဇပ္ပိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၅။၂၈၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၂၉။ ဥပကဏ္ဏကဇပ္ပီ(အံ၊၂။၁၂၀)တိ ကဏ္ဏမူလေ မန္တံ ဂဏှာတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။

ဥပကတ္တဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ကရ+တဗ္ဗ] ကျေးဇူးပြုအပ်သော။ တေန ဥပကာရကေန ဥပကတ္တဗ္ဗံ

ဒသေသန္တော "ကောဝ မမ္ဗာ ဘာဝေတဗ္ဗော" တိ အာဟ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၇၇။ (-အနုဋီ၊၃။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅၅။)

ဥပကတ္တဗ္ဗဥပကာရကသမ္ဗန္ဓ (ပု) [ဥပကတ္တဗ္ဗ+ဥပကာရက+သမ္ဗန္ဓ] ကျေးဇူးပြုအပ်, ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားတို့၏ ဆက်စပ်ခြင်း။ အပ္ပနာသမာဓိနန္တိ ဥပကတ္တဗ္ဗဥပကာရကသမ္ဗန္ဓေ သာမိဝစနံ "ပုရိသဿ အတ္တော"တိအာဒီသု ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၀။

ဥပကတ္တဗ္ဗဓမ္မ (ပု) [ဥပကတ္တဗ္ဗ+ဓမ္မ] ကျေးဇူးပြုအပ်သောတရား။ အာဟရိတဗ္ဗလ္လသိတဗ္ဗာ အာဟာရိန္ဒြိယပစ္စယေဟိ ဥပကတ္တဗ္ဗဓမ္မာ။ အနုဋီ၊၃။ ၂၄၁။

ဥပကပ္ပ (တိ) [ဥပ+ကပ္ပ+အ] သုံးဆောင်-ခံစား-နိုင်ကြောင်းဖြစ်သော။ ဥပကပ္ပပုည-ကြည့်။

ဥပကပ္ပတိ (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+အ+တိ။ ဥပကလ္ပတေ-သံ] (က) ဖြစ်၏၊ ထင်ရှားဖြစ်၏၊ ရောက်၏။ ယှဉ်တွဲသုံးဆောင်ဖွယ်-ခံစားဖွယ်-မှီခိုနေ ထိုင်ရာ-အဖြစ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၏-အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်၏။ စီးဝင်တူရိုး အကျိုးဖြစ်ထွေ ကပ်ရောက်လေ၏(နီတိ၊ဓာ။သျှ)။ (ခ) ပြီးစီး၏၊ ပြည့်စုံ၏၊ စွမ်းနိုင်၏။ (ဂ) နှစ်သက်၏။ (က) ဝေမဝ ဉာတော ဒိန္နံ၊ ပေတာနံ ဥပကပ္ပတိ။ ခုဒ္ဒက။၈။ ပေတ။၁၂၉။ နီတိ၊ ဓာ။၃၂၅။ (-ခုဒ္ဒက။၉။ ပေတ။၁၃၀၊၁၃၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂၊၂၅၁၃၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။) ဝေမဝ ဉာတော ဒိန္နံ၊ ပေတာနံ ဥပကပ္ပတိ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပါတုဘဝတီတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၉။ ဥပကပ္ပတိ ဖလုပ္ပတ္တိယာ ဝိနိယုဇ္ဇတိ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၂၇-၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၂။၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၇၊၁၈၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၇၊၂၅၊၄၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၃၊၂၇၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၅၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၅။ **ဥပကပ္ပန္တိ**-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ **ဥပကပ္ပတု**- ဉာတီ ဒိန္နံ ပေတာနံ ဉာတိသာလောဟိတာနံ ဥပကပ္ပတု။ အံ၊၃။ ၄၇၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅။ ဥပကပ္ပတူတိ ပါပုဏာတု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၈။ **ဥပကပ္ပန္တု**-ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၄။ **ဥပကပ္ပထ**-ဌာနေ ဋ္ဌိတဿ ဒက္ခိဏာ ဥပကပ္ပထ(ပေတ။၁၆၇)တိ ---တဿ ပေတဿ ယဿာ ဥပကပ္ပတိ ဝိနိ-ယောဂံ အာဂမာသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၅၈။ (ခ) အယုတ္တ ခေါ ဒက္ခိဏာ ဒိန္နာ၊----ဌာနသော ဥပကပ္ပတိ။ ခုဒ္ဒက။၉။ ဥပကပ္ပတီတိ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဖလတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၀။ န သဗ္ဗော သဗ္ဗဒါ ဝေ၊ တဿ တံ ဥပကပ္ပတိ(ခုဒ္ဒက။၉) တိ ယေန ပုရိသေန နိဟိတော၊ တဿ သဗ္ဗောပိ သဗ္ဗကာလံ န ဥပကပ္ပတိ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ယထာဝုတ္တကိစ္စသမတ္ထော န ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၆။ (-သံ၊၁။၈၆။ ဇာ၊၁။၆၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၉။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။) (ဂ) ဒါနတ္ထံ ဥပဘောတ္တုံ ဝါ၊ ယံ စည့်ံ ဥပကပ္ပတိ။ ဇာ၊၂။ ၈၉။ ယံ စည့်ံ ဥပကပ္ပတီတိ ပုညကာမတာယ ဒါနတ္ထံ ဝါ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရဇ္ဇပေဝ ဥပဘောတ္တုံ ဝါ ယံ ဝါ အညံ တုမှာကံ ရုစ္စတိ၊ တံ ကရောထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၃။

ဥပကပ္ပတု (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+အ+တု] ဆိုက်ရောက်ပါစေသတည်း။ ဥပကပ္ပတိ(က)ကြည့်။

ဥပကပ္ပထ (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+အာ။ ဟိယျတ္တနီ အာဝိဘတ်ကို ထပြု] သုံးဆောင်ခံစားဖွယ် အဖြစ်သို့ ရောက်ပြီ။ ဥပကပ္ပတိ(က)ကြည့်။

ဥပကပ္ပန (န) [ဥပ+ကပ္ပ+ယု။(ဥပကလ္ပန-သံ)] (၁)(က)သင့်လျော်အောင်စီမံခြင်း။ (ခ) ဖြစ်ခြင်း။ (၂)ပျက်စီးစေတတ်သော၊ဖျက်ဆီးတတ်သော။ (၁)(က) အထ ခေါ အာနန္ဒ မဟာဘောဂါနမ္ပိ ဥပကပ္ပနဝသေန မဟာ

သုဒ္ဒသာနဒါနသဒိသံ---ပရိဘုဥ္ဇိသု စ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅၅။ ဒေဝတာ ဣသိနံ ဥပကပ္ပနဝသေန ဒိဗ္ဗာနိ ယာဂုခဇ္ဇကာဒီနိ ဒတွာ သန္တပ္ပေသိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၉။ (ခ) ကထံ ပန အစေတနာနံ နေသံ ပစ္စယာဟာရဿ ဥပကပ္ပနန္တိ စောဒနံ သန္ဓာယ ----အာဟ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂၅။(၂) ဥပကပ္ပနမေဃ-ကြည့်။

ဥပကပ္ပနဩဇာ (ထီ) [ဥပကပ္ပန+ဩဇာ] သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်-စားသောက်ဖွယ်-အဖြစ်သို့ ရောက်သောဩဇာ၊သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်ဖြစ်သောဩဇာ။ ဒေဝတာ----စတုသု မဟာဒီပေသု ဒေဝမနုဿာနံ (ဒေဝါနဥ္စ မနုဿာနဥ္စ) ဥပကပ္ပနဩဇံ -----တတ္ထ ပက္ခိပိံသု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁၊၈၀။

ဥပကပ္ပနက (တိ) [ဥပကပ္ပန+က] သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်ဖြစ်သော။ မဟာဒုဂ္ဂတော အတ္တနော ဥပကပ္ပနကံ ယာဂုဘတ္တံ ပဏ္ဏသူပေယျမ္ပိ တထာဂတဿ ဒဒေယျ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။(-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၂။)

ဥပကပ္ပနကလူခါဟာရ (ပု) [ဥပကပ္ပနက+လူခါဟာရ] သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်ဖြစ်သော ကြမ်းတမ်းသော အစာအာဟာရ။ သော ဝေ အဟာရေ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ထေရဿ ပတ္တေ ဌပနကာလေ ကပဏာနံ ဥပကပ္ပနကလူခါဟာရော ဝိယ ပညာယိတ္ထ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၉။

ဥပကပ္ပနစန္ဒနစုဏ္ဏ (န) [ဥပကပ္ပန+စန္ဒနစုဏ္ဏ] အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော စန္ဒကူးမှုန့်။ ဒိဗ္ဗာနိပိ စန္ဒနစုဏ္ဏာနိတိ ဒေဝတာနံ ဥပကပ္ပနစန္ဒနစုဏ္ဏာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။

ဥပကပ္ပနတူရိယ (န) [ဥပကပ္ပန+တူရိယ] အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော တူရိယာ။ ဒိဗ္ဗာနိပိ တူရိယာနိတိ ဒေဝတာနံ ဥပကပ္ပနတူရိယာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။

ဥပကပ္ပနနိယာမ (ပု) [ဥပကပ္ပန+နိယာမ] ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်သော-နည်း-အစဉ်အလာ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော အတ္တနော ဥပကပ္ပနနိယာမေန အာဟာရံ ဥပနေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁-၂။

ဥပကပ္ပနမေဃ (ပု) [ဥပကပ္ပန+မေဃ] ကမ္ဘာကိုဖျက်ဆီးတတ်သောမိုး၊ ကမ္ဘာဖျက်မိုး။ ဒေဝေါ န ဝဿတီတိ ပဌမံ တာဝ ဥပကပ္ပနမေဃော နာမ-----ဝဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ဥပကပ္ပနမေဃောတိ ကပ္ပဝိနာသကမေဃံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။

ဥပကပ္ပနယာန (န) [ဥပကပ္ပန+ယာန] သင့်လျော်အောင် စီမံအပ်သောယဉ်။ တောနိ တာဝ နေသံ ဥပကပ္ပနယာနာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၈။)

ဥပကပ္ပန္တ (တိ)[ဥပ+ကပ္ပ+အန္တ] ပြီးစီးသော၊ ထင်ရှားဖြစ်သော။ ဝေမိဏာပိ တံခဏံ ယေဝ ဥပကပ္ပန္တာ "ဌာနသော ဥပကပ္ပတီ"တိ ဝုတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၀။ ဥပကပ္ပတိ(က)လည်းကြည့်။

ဥပကပ္ပန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+အ+အန္တိ] ယှဉ်တွဲသုံးဆောင်ဖွယ်-ခံစားဖွယ်-မှီခိုနေထိုင်ရာ-အဖြစ်ဖြင့် ကပ်ရောက်ကုန်၏-အဖြစ်ဖြင့်ဖြစ်ကုန်၏။ ဥပကပ္ပတိ(က)ကြည့်။

ဥပကပ္ပန္တု (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+အ+အန္တု] သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်အဖြစ်သို့ကပ်ရောက်စေကုန်သတည်း။ ဥပကပ္ပတိ(က)ကြည့်။

ဥပကပ္ပပုည (န) [ဥပကပ္ပ+ပုည] သုံးဆောင်-

ခံစား–နိုင်ကြောင်း ကုသိုလ်ကောင်းမှု။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကပ္ပပုညာဘာဝ (ပု) [ဥပကပ္ပပုည+အဘာဝ] သုံးဆောင်–ခံစား–နိုင်ကြောင်းကုသိုလ်ကောင်းမှု မရှိခြင်း။ ဒေဝလောကပရိယာပန္နခန်မနုဿာနံ ဥပကပ္ပပုညာဘာဝတော ပုဗ္ဗေ အတ္တနာ နိဟိတခန်ံ "အသုကေ ဌာ"တိ အာစိက္ခိတွာ ဂတော။ မဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။

ဥပကပ္ပိတ (တိ) [ဥပ+ကပ္ပ+တ] စီမံပြုလုပ်အပ်သော။ ဒက္ခိဏေယျေသု ယံ ကတန္တိ ယံ ဒက္ခိဏာယ အနုဋ္ဌိဝိကေသု ဥပကပ္ပိတံ၊ တံ သုဟုတံ သုယိဋ္ဌံ သုပ္ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

ဥပကပ္ပေတိ (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+ဏေ+တိ] (က) အဆင့်ဆင့်နောက်နောက်ကာလ၌–စီရင်–ဆောင်–၏၊ ဆက်သ၏။ (ခ) ကပ်၍ပြုပြင် စီရင်စေ၏၊ ကပ်၍ ပြီးစေ၏။ (က) **ဥပကပ္ပထ**– တွေ့က် နာမ မေ အနုဝဿံ ဗလိ ဥပကပ္ပထ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ မဋ္ဌ၊၄။၁၅၇။ ဥပကပ္ပေထာတိ ဥပရူပရိ ကပ္ပေထ သံဝိဒဟထ ဥပနေထာတိ အတ္ထော။ ဒီဋီ၊၂။၁၉၆။ မဋီ၊၃။၃၅၆။ (ခ) အတထံ ဝါ ပန သန္တံ တထတ္တာယ **ဥပကပ္ပေဿာမိ**။ ဒီ၊၂။၅၄။ ဥပကပ္ပေဿာမီတိ သမ္ပါဒေဿာမိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၉၅။ ဥပကပ္ပေဿာမီတိ ဥပေစ္စ သမတ္ထယိဿာမိ။ ဒီဋီ၊၂။၁၀၈။

ဥပကပ္ပေတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ကပ္ပ+ဏေ+တွာ] စီရင်၍။ ဟဗျံ ကတွာတိ ဟုနိတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မံ ဥပကပ္ပေတွာ။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။

ဥပကပ္ပေထ (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+ဏေ+ထ] အဆင့်ဆင့်နောက်နောက်ကာလ၌–စီရင်–ဆောင်–ကြကုန်လော၊ ဆက်သကြကုန်လော။ ဥပကပ္ပေတိ(က) ကြည့်။

ဥပကပ္ပေဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+ကပ္ပ+ဏေ+ဿာမိ] ကပ်၍ပြုပြင် စီရင်စေအံ့၊ ကပ်၍ပြီးစေအံ့။ ဥပကပ္ပေတိ(ခ)–ကြည့်။

ဥပကရဏ (နု) [ဥပ+ကရ+ယု](က) အဆောက်အဦ၊ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဝတ္ထု။ (ခ) အကြောင်း။ (က) အပ္ပဝ နာမေတ္ထ ကိဉ္စိ ဥပကရဏံ အဓိဂစ္ဆေယျန္တိ။ ဒီ၊၂။၂၇၀။ ဌပေတွာ ဒက္ခံ သဗ္ဗမ္ပိ အဝသေသံ ဥပကရဏံ သတ္တာနံ ဝိပေဟဌနဘာဝတော သတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၆၉။ (–မဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၈၆။) (ခ) ဝိတ္တိယာ ဥပကရဏံ ဝိတ္တူပကရဏံ၊ တုဋ္ဌိကာရဏန္တိ အတ္ထော။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ ဥပကရဏသဒ္ဒေါ စေတ္ထ ကာရဏပရိယာယော။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၃၀၂။ (ပေဋကော။၂၃၉။)

ဥပကရဏဂ်ီဝိတ (နု) [ဥပကရဏ+အဂ်+ဇီဝိတ] အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဝတ္ထု, ကိုယ်အင်္ဂါ အသက်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကရဏဂ်ီဝိတတဏှာ (ထီ) [ဥပကရဏဂ်ီဝိတ+တဏှာ] အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဝတ္ထု, ကိုယ်အင်္ဂါ,အသက်တို့၌ တပ်မက်သော တဏှာ။ ဥပကရဏဂ်ီဝိတတဏှံ သမူဟနိတွာ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတဝိနိစ္ဆယကရဏဝသေန တိသော ပညာပါရမိယော။ ဒီဋီ၊၁။၉၄။ (–သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၀။)

ဥပကရဏဂ်ီဝိတန္တရာယကရ (တိ) [ဥပကရဏဂ်ီဝိတ+အန္တရာယကရ] အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဝတ္ထု,ကိုယ်အင်္ဂါ, အသက်တို့၏ အန္တရာယ်ကိုပြုတတ်သော၊သူ။ ဥပကရဏဂ်ီဝိတန္တရာယ

ကရာနံ ခမနဝသေန တိသော ခန္တိပါရမိယော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၄။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၀။)

ဥပကရဏဂ်ဇီဝိတဟေတု (ပု) [ဥပကရဏဂ် ဇီဝိတ+ဟေတု] အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း ဝတ္ထု, ကိုယ်အင်္ဂါ, အသက်ဟူသော အကြောင်း။ ဥပကရဏဂ်ဇီဝိတဟေတု သစ္စာပရိစ္စာဂဝသေန တိသော သစ္စပါရမိယော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၄။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၀။)

ဥပကရဏတဏှာ (ထီ) [ဥပကရဏ + တဏှာ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း ဝတ္ထု-၌ တပ်မက်သော တဏှာ။ဟိတ္ဒာ မမတ္တန္တိ ဌာနံ မမ, ဌာနံ မမာတိ ဥပကရဏတဏှံ စဇိတ္ဒာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။

ဥပကရဏဒါန (နု)[ဥပကရဏ+ဒါန] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဝတ္ထု-ကို ပေးလှူခြင်း။ ဥပကရဏေဟိ ဝိနာ န ကဒါစိ ဘောဂသုခံ ဥပကရဏဒါနဥ္စ စာဂသမ္ပတ္တိ-ဟေတုကံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၁။

ဥပကရဏပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ဥပကရဏ+ပဋိဗဒ္ဓ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း ဝတ္ထု-နှင့် စပ်သော။ အတ္တဘာဝပဋိဗဒ္ဓါနိ စေဝ ဥပကရဏပဋိဗဒ္ဓါနိ စ ကာမဂုဏပုပ္ဖါနိ ဩစိနန္တမေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။

ဥပကရဏဘဏ္ဍ (နု) [ဥပကရဏ+ဘဏ္ဍ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်-ဖြစ်သော ဘဏ္ဍာ။ ဝဍ္ဎကီအာဒယော ဝါ ရာဇဝလ္လဘာ ဝါ အတ္တနော ဥပကရဏဘဏ္ဍံ ဝါ သယနဘဏ္ဍံ ဝါ ပဋိသာမေတ္ဒာ ဒေထာတိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၂။ ဝိသင်္ဂဟ။၄၅။

ဥပကရဏဝိသေသ (ပု) [ဥပကရဏ+ဝိသေသ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်-အထူး။ အယောမယော ဥပကရဏဝိသေသော ကုဒါလံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၁။ရ၃။

ဥပကရဏသမုဒါယ (ပု) [ဥပကရဏ+သမုဒါယ+သေနာ] အဆောက်အဦ-ပစ္စည်းဥစ္စာ-အပေါင်းကို ရှာမှီးစုဆောင်းခြင်း။ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဉပကရဏသမုဒါယတော ပဘုတိ အာယူဟန-ဝသေန အာယူဟနသမင်္ဂီတာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။

ဥပကရဏသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပကရဏ+သမ္ပတ္တိ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဝတ္ထု-၏ပြည့်စုံခြင်း။ ဘူမိဘာဂသမ္ပတ္တိယာ မနုဿ-သမ္ပတ္တိယာ ဥပကရဏသမ္ပတ္တိယာ စ သာ နဂရီ ဥက္ကဋ္ဌဂုဏယောဂတော ဥက္ကဋ္ဌာတိနာမံ လဘိ။ မ၊ဋီ၊၁။၄၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၂။(-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၁၁။)

ဥပကရဏသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပကရဏ+သမ္ပဒါ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း ဝတ္ထု-၏ပြည့်စုံခြင်း။ တတ္ထာယံ ဥပကရဏသမ္ပဒါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။

ဥပကရဏသမ္ပန္န (တိ) [ဥပကရဏ+သမ္ပန္န] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း ဝတ္ထု-နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ အတ္တသမ္ပန္နော ဥပကရဏ-သမ္ပန္နော ဟုတွာပိ န ပေါသေတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။

ဥပကရဏသိနေဟ (ပု) [ဥပကရဏ+သိနေဟ] အဆောက်အဦ၌-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း ဝတ္ထု၌-ငြိကပ်တွယ်တာခြင်း-ငြိကပ်တွယ်တာသော လောဘ။ ဥပကရဏသိနေဟဿ ပဟီ-နတ္တာ မနုဿေဟိ အလိတ္တော အသံသဋ္ဌော ဓေနဝိဝိတ္တော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။

ဥပကရဏသုခ (နု) [ဥပကရဏ+ ဥပကရဏသုခ] အဆောက်အဦအသုံးအဆောင်, အဆောက်အဦ အသုံးအဆောင်ကို ခံစားခြင်းချမ်းသာ။ စာဂသမ္ပတ္တိယာ ဥပကရဏသုခဿ ဒါယကော။

မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ ဥပကရဏေဟိ ဝိနာ န ကဒါစိ ဘောဂသုခံ ဥပကရဏဒါနဥ္စ စာဂသမ္ပတ္တိ- ဟေတုကန္တိ အာဟ စာဂသမ္ပတ္တိယာ ။ပ။ ဒါယကောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၁။

ဥပကရဏာရဟ (တိ) [ဥပကရဏ+အရဟ] အဆောက်အဦပြုလုပ်ခြင်း၄ါ ထိုက်သော။ ဥပကရဏ (က)-ကြည့်။

ဥပကရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ကရ+တဗ္ဗ] ကျေးဇူးပြုအပ်သော။ ယထာယောဂံ တံ တံ ဘူတ- ဂုဏေဟိ အနုဂ္ဂယှဘာဝတော ရူပါဒိဂ္ဂဟဏေ ဥပကရိတဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။ (-အနုဋီ၊၁။၁၅၉။)

ဥပကရောန္တ (တိ) [ဥပ+ကရ+ဩ+အန္တ] ကျေးဇူးပြုသော။ သဒ္ဓါဒီသု ဥပကရောန္တေသု ဝေ ပညာ ဒဿနကိစ္စံ သာဓေတိ။ နေတ္တိဋီ။ရ၉။

ဥပကသုတ္တ (န) [ဥပက+သုတ္တ] ဥပကသုတ်၊ ဤသုတ်၌ "သူတပါးကို ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချသော သူသည် ကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်ပွားစေ သောကြောင့်ကဲ့ရဲ့ထိုက်သူ, အပြစ်ရှိသူ ဖြစ် သည်"ဟု မဏ္ဍိကာ၏သားဖြစ်သော ဥပက က မြတ်စွာဘုရားအား လျှောက်ထားလေရာ "ယင်းသို့ဖြစ်လျှင် သင်သည်သာလျှင် သူတစ်ပါး ကို ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချနေသူဖြစ်၍ ကုသိုလ် တရားကို မဖြစ်ပွားစေသောကြောင့် ကဲ့ရဲ့ထိုက်သူ ဖြစ်သည်" စသည်ဖြင့် မြတ်စွာဘုရားသည် ဥပကကို ဆုံးမတော်မူလေသည်။ အင်္ဂုတ္တရပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၄-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊၁။၅၀၁။

ဥပကာရ (ပု) [ဥပ+ကရ+ဏ] (၁) ကျေးဇူး၊ ကျေးဇူးပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ကျေးဇူးပြုတတ် သော။ (၁) ဝေံ သင်္ဂဟေ ကယိရမာနေ ပုနပ္ပုနံ ပသီဒိသွာ ဥပကာရံ ကရိဿန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ ပုဗ္ဗကာရီတိ ပဌမံ ဥပကာရဿ ကာရကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ အံ၊ ဋီ၊၂။၅၅။) (တိ)(၂) ဥပကာရော မိတ္တော သုဟဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊၃။၁၅၂။(-၁၅၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။) ဒေဝဘူတဿာပိ ဥပ- ကာရာနိ ပုညာနိ။ အံ၊၂။၂၈။ ဥပကာရာ စ ယာ နာရီ။ အပ၊၂။၂၇၀။

ဥပကာရက (တိ) [ဥပ+ကရ+ဏ္ဍု။ ထိ-၌ ဥပ ကာရိကာ] ကျေးဇူးပြုတတ်သော။ အပ္ပမာဒေါ ကုသလေသု ဓမ္မေသူတိ သဗ္ဗတ္ထကံ ဥပကာရကံ အပ္ပမာဒံ ကထေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၉။ ဝါစာ ကာယကမ္မဿ ဥပကာရိကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။

ဥပကာရကကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏ (တိ) [ဥပ ကာရက+ကမ္မဋ္ဌာန+ပရာယဏ] ကျေးဇူးပြု တတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းလျှင် မှီခိုအားထား လည်းလျောင်းရာရှိသော၊သူ။ တေ ဘိက္ခူ-- --အတ္တနော ဥပကာရကကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏာ အဟေသုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။

ဥပကာရကင်္ဂ (န) [ဥပကာရက+အင်္ဂ] ကျေးဇူး ပြုတတ်သောအကြောင်းအင်္ဂါ။ သမတိက္ကမကာ ဥပကာရကင်္ဂါနိ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၁။ (-နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၃၂။)

ဥပကာရကဋ္ဌ (ပု) [ဥပကာရက+အတ္ထ] ကျေး ဇူး ပြုတတ်သည်၏အဖြစ်-ကျေးဇူးပြုခြင်း- ဟူသော အနက်သဘော။ အပိ စ ဥပကာရ- ကဋ္ဌော ပစ္စယဋ္ဌော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၈။ ဥပကာရဋ္ဌ- လည်းကြည့်။

ဥပကာရကတ္တ (တိ) [ဥပကာရက+အတ္တ] ကျေး ဇူး ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက် ရှိသော။ ဥပကာရကတ္တော ဝါ ပစ္စယော။

ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၈။

ဥပကာရကဓမ္မ (ပု) [ဥပကာရက+ဓမ္မ] ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။ သီလသမာဓိနံ့ အန္တရေဥဘိန္နမ္ပိ ဥပကာရကဓမ္မာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၁၆၆။)

ဥပကာရကဓမ္မဒဿန (န) [ဥပကာရကဓမ္မ+ဒဿန] ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားကို ပြခြင်း။ ဥပဋ္ဌိတာ သတိတိအာဒိနိ ပန သမ္ပယုတ္တဓိရိယဿ ဥပကာရကဓမ္မဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။

ဥပကာရကဓမ္မပရိဒီပန (န) [ဥပကာရကဓမ္မ+ပရိဒီပန] ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားကို ပြခြင်း။ အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နောတိ ဟေဋ္ဌာ ပါတိမောက္ခသံဝရဿ ဥပရိဝိသေသာနံ ယောဂဿ စ ဥပကာရကဓမ္မပရိဒီပနံ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၀၂။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၉၀။)

ဥပကာရကဓမ္မာသေဝန (န) [ဥပကာရကဓမ္မ+အာသေဝန] ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားကို မှီဝဲခြင်း။ အနုဝဇ္ဇဓမ္မာနံ ဥပကာရကဓမ္မာသေဝနံ ဝိယ အနုပကာရကဓမ္မပရိဝဇ္ဇနမ္ပိ ပညာနိသေဝနေနေဝ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၄။

ဥပကာရကနာနာဝဇ္ဇနူပတာရ (ပု) [ဥပကာရက + နာနာဝဇ္ဇန+ဥပတာရ] ကျေးဇူးပြုတတ်သော-အထူးထူးသောအာဝဇ္ဇန်းရှိသော-အာဝဇ္ဇန်းကွဲသော-ဥပစာ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကေဂ္ဂတာတိ ဣမိနာ အပ္ပနာယ ဥပကာရကနာနာဝဇ္ဇနူပတာရဿပိ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၁၁၀။

ဥပကာရကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏ (တိ) [ဥပကာရ+ကမ္မဋ္ဌာန+ပရာယဏ] ကျေးဇူးပြုတတ်သောကမ္မဋ္ဌာန်းလျှင် မှီခိုအားထား လည်းလျောင်းရာ ရှိသော၊သူ။ တေ ဘိက္ခူ ----အတ္တနော ဥပကာရကမ္မဋ္ဌာနပရာယဏာ အဟေသုံ။ အံ၊ ဋီ၊၂။၂၁၁။

ဥပကာရကရဏ (န) [ဥပကာရ+ကရဏ] ကျေးဇူးပြုခြင်း။ ဥပဋ္ဌာနံ နာမ ပါဒဓောဝန-သမ္ဗာဟနဥစ္စာဒနနှာပနေဟိ စတုပစ္စယ-သမ္ပဒါနေန စ ဥပကာရကရဏံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။၉၃။)

ဥပကာရကလက္ခဏ (တိ) [ဥပကာရက +လက္ခဏ] ကျေးဇူးပြုတတ်သည်၏အဖြစ်-ကျေးဇူးပြုခြင်း-ဟူသောအမှတ်အသားလက္ခဏာရှိသော။ လက္ခဏတော ပန ဥပ-ကာရကလက္ခဏော ပစ္စယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၄။ (-မူလဋီ၊၃။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၂၆၈။)

ဥပကာရကသဘာဝ (တိ) [ဥပကာရက+သဘာဝ] ကျေးဇူးပြုတတ်သည်၏အဖြစ်-ကျေးဇူးပြု ခြင်း-ဟူသော သဘောရှိသော။ ဝေံသဘာဝါတိ ကမ္မပစ္စယေန ဥပကာရက-သဘာဝါ။ အနုဋီ၊၃။၂၅၇။

ဥပကာရကသုခသမ္ပဒါယက (တိ) [ဥပကာရက +သုခ+သမ္ပဒါယက] ကျေးဇူးပြုတော်မူသဖြင့် ချမ်းသာကိုပေးတတ်သော၊သူ။ တာဂသမ္ပ-တ္တိယာ ဥပကာရကသုခသမ္ပဒါယကော ဟိ သော။ ဝဇီရ။၃၇။

ဥပကာရကိရိယာ (ထီ) [ဥပကာရ+ကိရိယာ] ကျေးဇူးပြုခြင်း။ အဓိကာရောတိ ဗုဒ္ဓေ ဥဒ္ဒိဿ အဓိကော ကာရော၊ သဝိသေသာ ဥပကာရ-ကိရိယာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။ (-မ၊ဋီ၊၂။၂၈၂။)

ဥပကာရခေတ္တ (န) [(၁) ဥပကာရ+ခေတ္တ။ (တိ)(၂) ဥပကာရခေတ္တ+ဏ] (၁) ကျေးဇူးတရား၏တည်ရာ။ (တိ) (၂) ကျေးဇူးပြုတတ်သော

လယ်ယာမြေကောင်း-နှင့်တူသော-သဖွယ်ဖြစ်သော။ (၁) အပစယမာနော ဂုဏခေတ္တေ ဥပကာရခေတ္တေ ဝါ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၇။ ဂုဏ-ခေတ္တ-လည်းကြည့်။ (တိ)(၂) ဥပကာရ - ခေတ္တတာယ တံ အာဟုနံ အရဟန္တိတိ အာဟုနေယျာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၃၂၀။

ဥပကာရညုတာဒဿန (န) [ဥပကာရညုတာ+ဒဿန] ကျေးဇူးကိုသိလေ့ရှိသူ၏အဖြစ်ကိုပြခြင်း။ အတ္တနော နိဿယဘူတာနံ အာစရိယာနံ ပဏာမကရဏသ ဥပကာရ-ညုတာဒဿနံ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ။၂။

ဥပကာရညူ (တိ) [ဥပကာရ+ဉာ+ရူ] ကျေးဇူးကိုသိလေ့ရှိသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကာရဋ္ဌ (ပု) [ဥပကာရ+အတ္ထ] (၁) ကျေးဇူးပြုတတ်သည်၏အဖြစ်-ကျေးဇူးပြုခြင်း-ဟူသော အနက်သဘော။ (တိ)(၂) ကျေးဇူးပြုခြင်း အနက် ရှိသော။ (၁) သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိကာ ဣမေ ဓမ္မာ ဥပကာရဋ္ဌေန သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၅။ (တိ)(၂) ဥပကာရဋ္ဌော ဝါ ပစ္စယော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၅။

ဥပကာရတ္ထ (ပု) [ဥပကာရ+အတ္ထ] (၁) ကျေးဇူးပြုခြင်းအနက်။ (၂) ကျေးဇူးပြုခြင်းအကျိုး။ (၁) ကာရသဒ္ဒေါ ဥပသဒ္ဒေန ဝိနာပိ ဥပကာရတ္ထံ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၇၆။ (၂) အထ မနုဿာ ဧဝ သံဃဿ ဥပကာရတ္ထာယ သံဃကဘူမိံ ခဏိတွာ တံ နိဿာယ နိပ္ပန္နသဿတော ကပ္ပိယဘဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။)

ဥပကာရဓမ္မ (ပု) [ဥပကာရ+ဓမ္မ] ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။ သပ္ပါယေ ဥပကာရဓမ္မေ သေဝန္တော တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ သီလက္ခန္ဓံ ပညာယ အနုဂ္ဂဏှာတိ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။)

ဥပကာရဓမ္မဒဿန (န) [ဥပကာရဓမ္မ+ဒဿန] ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားကိုပြခြင်း။ တေသံ ပန ဥပကာရဓမ္မဒဿနတ္ထံ-----ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၂၇၅။

ဥပကာရပဋိပဒါ (ထီ) [ဥပကာရ+ပဋိပဒါ] ကျေးဇူးကိုရှက်ဆောင်တတ်သော-ကျေးဇူးပြုတတ်သော-အကျင့်။ ကထမေတံ နိဗ္ဗာနဿ ဥပကာရပဋိပဒါ နာမ ဇာတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇။ ဥပကာရပဋိပဒ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆)န္တိ ဥပကာရာဝဟံ ပဋိပဒံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၁၆။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃၇။)

ဥပကာရပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဥပကာရ+ပဋိသံယုတ္တ] ကျေးဇူးနှင့်စပ်ယှဉ်သော။ ဣဒံ ဒုတိယံ နာမ ဌပေတွာ ပဥ္စသဟဓမ္မိကေ ရတနတ္တယဿ ဥပကာရပဋိသံယုတ္တဥ္စ ဂိဟိ-သာသနံ အဒေသံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။

ဥပကာရပ္ပမာန (တိ) [ဥပကာရ+ပမာန] ကျေးဇူး ပြုခြင်းလျှင် ပမာနရှိသော။ န ဟိ ဟေတု-ပစ္စယောတိအာဒိကော ဥဒ္ဒေသော ကုသလာဒိ-ဥဒ္ဒေသော ဝိယ ဓမ္မပ္ပမာနော၊ အထ ခေါ ဓမ္မာနံ ဥပကာရပ္ပမာနောတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၆၈။

ဥပကာရဗဟုလ (တိ) [ဥပကာရ+ဗဟုလ] များသော ကျေးဇူးရှိသော၊သူ။ အသတိ စ တေသု ကထာဟံ သတ္တာနံ ဥပကာရဗဟုလော ပဋိညာနုရူပံ ဥတ္တမံ သမ္ပတ္တိံ ပါပုဏိဿာမိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၆၈-၉။

ဥပကာရဘူတဓမ္မကာရီ (တိ) [ဥပကာရဘူတ+ဓမ္မ+ကာရီ] ကျေးဇူးပြုတတ်သည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော-ကျေးဇူးပြုတတ်သော-တရားကို ပြုလေ့ရှိသော၊သူ။ အသပ္ပါယကာရီတိ န သပ္ပါယကာရီ၊ န ဥပကာရဘူတဓမ္မကာရီ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၈။

ဥပကာရမုခ (န) [ဥပကာရ+မုခ] ကျေးဇူးပြုခြင်းကိုရှေးရှုခြင်း။ အဒေန ဝါ ဥပကာရမုခေန

ဂယှုပဂေါ နာမ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။

ဥပကာရဝစန (န) [ဥပကာရ+ဝစန] ကျေးဇူးဟူသော-ကျေးဇူးပြုခြင်းဟူသော-ဟောနက်ရှိသော-အနက်ကိုဟောသော။ ဗဟုကာရတ္တာ-တိ ဗဟူပကာရတ္တာ၊ ဥပကာရဝစနော ဟေတ္ထ ကာရသဒ္ဒေါ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၈။

ဥပကာရဝန္တု (တိ) [ဥပကာရ+ဝန္တု။ ထိ ၌ ဥပကာရဝတီ] ကျေးဇူးရှိသော၊သူ။ ဝေ အာမိ-သဒါနေန အာမိသသံဝိဘာဂေန အာမိသာ-နုဂ္ဂဟေန ဂဟဋ္ဌာ ဘိက္ခုနံ ဥပကာရဝန္တောတိ ဒဿေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၂၃။ ကောရမ္မဏေ အာသေဝနာ ဥပကာရဝတီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၈၅။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၁၉။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၈။)

ဥပကာရဝိသေသ (ပု) [ဥပကာရ+ဝိသေသ] ကျေးဇူးအထူး။ ယထာဝုတ္တော ဥပကာရ-ဝိသေသော ဣဿရနိမ္မိတော၊ န ကမ္မုနာတိ သာခနီယမေတံ။ အနု၊ဋီ၊၃။၆၅။

ဥပကာရသတ္တ (န) [ဥပကာရ+သတ္တ] ကျေးဇူးပြုတတ်သော ကျမ်းဂန်။ ကေဠူဘဏ္ဍိ ကိရိယာ-ကပ္ပဝိကပ္ပေ။ ကဝိနံ ဥပကာရသတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၁။

ဥပကာရသန္တောသ (ပု) [ဥပကာရ+သန္တောသ] ကျေးဇူးကိုသိ၍ သုံးဆောင်ခြင်းဟူသော ရောင့်ရဲလွယ်ခြင်း။ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အနုပါလေဿာမီတိ ဝေ ဥပကာရံ ဥတွာ ပရိဘုဉ္ဇနံ ဥပကာရသန္တောသော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၁၅။

ဥပကာရသဘာဝ (ပု) [ဥပကာရ+သဘာဝ] ကျေးဇူးပြုခြင်း၏ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ အာမိ-သဒါနဓမ္မဒါနေဟိ ဥပကာရသဘာဝတော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၅၅။

ဥပကာရာနုပကာရ (တိ) [ဥပကာရ+အနု-ပကာရ] ကျေးဇူးပြုတတ်,ကျေးဇူးမပြုတတ်သော။ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇနကေန ဘိက္ခုနာ ဥပကာရာနုပကာရာနိ အင်္ဂါနိ ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။)

ဥပကာရာနုပကာရဓမ္မ (ပု) [ဥပကာရာနုပကာ ရ+ဓမ္မ] ကျေးဇူးပြုတတ်, ကျေးဇူးမပြုတတ်သောတရား။ တဿာ ဝေ ဘာဝနာယ ဥပကာရာနုပကာရဓမ္မာနံ ပဇာနနလက္ခဏာယ ပညာယ ဥပတ္ထမ္ဘိတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၈။

ဥပကာရာနုပကာရဝသပ္ပဝတ္တိ (ထိ) [ဥပကာရာ နုပကာရ+ဝသ+ပဝတ္တိ] ကျေးဇူးပြုခြင်း, ကျေးဇူးမပြုခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ သာဟိ ဝုတ္တာကာရေန ဗလဝတိ ဇဝနသန္တာနေ ဂုဏဝိသေသယုတ္တေသု ဥပကာရာနုပကာရ-ဝသပ္ပဝတ္တိယာ----- ဖလံ ဒေတိ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၅၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၆။

ဥပကာရာနုဿရဏမတ္တက (န) [ဥပကာရ+အနုဿရဏမတ္တက] ကျေးဇူးကို အောက်မေ့ရုံမျှ အောက်မေ့ခြင်း။ ဥပကာရာနုဿရဏ-မတ္တကေနေဝ ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ၊၄၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၃။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။)

ဥပကာရာပကာရ (တိ) [ဥပကာရ+အပကာရ] ကျေးဇူးပြုတတ်, ကျေးဇူးမပြုတတ် (= ကျေးဇူးမဲ့ပြုတတ်)သော။ ယထာဝုတ္တဝတ္ထုတ္တ-ယဿ ဥပကာရာပကာရေသု သတ္တသခ်ါရေသု မဇ္ဈတ္တတာပဋိလာဘဝသေန တိသော ဥပေက္ခာပါရမိယော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၉၀။

ဥပကာရာဝတ္ထာ (ထိ) [ဥပကာရ+အဝတ္ထာ]

ကျေးဇူးပြုခြင်း၏ အခိုက်အတန့်၊ (သတ္တဝါတို့၏) အကျိုးကိုဆောင်ရာအခါ။ ဟေတုအဝတ္ထာယ ဖလာဝတ္ထာယ သတ္တာနံ ဥပကာရာဝတ္ထာယ စာတိ တီသုပိ အဝတ္ထာသု လောကနာထော ... အစ္ဆရိယမနုဿော ဝုတ္တော။ အံ၊ ဋီ၊၁။၁၃၇။

ဥပကာရာဝဟ (တိ)[ဥပကာရ+အာဝဟ] ကျေးဇူးကိုရွက်ဆောင်တတ်သော။ ကေဋုဘန္တိ ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပေါ် ကဝီနံ ဥပကာရာဝဟံ သတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၃။ သပ္ပါယဿ အတ္တနော ဥပကာရာဝဟဿ သမ္ဘဇည် သပ္ပါယသမ္ဘဇည်။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၇၆။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၅၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၅၈။)

ဥပကာရိကာ[၁] (ထိ) [ဥပ+ကရ+ဏ္ဍု+အာ] ကျေးဇူးပြုတတ်သော။ ဥပကာရက-ကြည့်။

ဥပကာရိကာ[၂] (ထိ) [(၁) ဥပ+ကရ+ဏျ+အာ။ (၂) ဥပ+ကရ+ဏ္ဍု+အာ] တံတိုင်းခြေ။ နဂရူပကာရိကာတိ ဧတ္ထ ဥပကာရိကာတိ ပရေသံ အာရောဟနိဝါရဏတ္ထံ သမန္တာနဂရံ ပါကာရဿ အဓောဘာဂေ ကတသုဓာကမ္မံ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ပါကာရဿ အဓောဘာဂေ ကတသုဓာကမ္မံ ဌာနံ နဂရဿ သမီပေ ကတ္တဗ္ဗတော ဥပကာရကရဏတော စ "ဥပကာရိကာ"တိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၅။

ဥပကာရိခေတ္တ (န) [ဥပကာရီ+ခေတ္တ]ကျေးဇူးပြုသူဟူသော-ခေတ်-တည်ရာ၊ ကျေးဇူးတရား၏တည်ရာ။ ခေတ္တ-လည်းကြည့်။ တတ္ထ သမဏဗြာဟ္မဏဂုဏဟာနေန ဂုဏခေတ္တံ ဥပကာရိခေတ္တဥ္စ ဒဿေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၆။ ယူထံ ပဟာယ ဧကကော ဟုတ္ဝာ ဥပကာရိခေတ္တံ ပူဇေဿာမိတိ မာတုပေါသနံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၅။

ဥပကာရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ကရ+တဗ္ဗ] ကျေးဇူးပြုအပ်သော။ ရူပါဒီနံ ဂဟဏေ ဥပကာရိတဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၁။

ဥပကာရိနဂရ (န) [ဥပကာရီ+နဂရ] ဥပကာရီမည်သောမြို့၊ (သုမေဓမြတ်စွာဘုရား သစ္စာလေးပါးတရားဟောကြားတော်မူ၍ ကုဋေရှစ်သောင်းသော သတ္တဝါတို့ တတိယဓမ္မာဘိသမယ ဖြစ်ရာမြို့တော်။) ယဒါ ပန ဥပကာရိနဂရေ သိရိနန္ဒနုယျာနေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပကာသယိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၃၆။

ဥပကာရိယ (န) [ဥပ+ကရ+ဏျ] အဆောက်အဦ၊ အသုံးအဆောင် ပစ္စည်းဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကာရိယသာဒိသ (တိ)[ဥပကာရိယ+သာဒိသ] အဆောက်အဦ-အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းဥစ္စာဘဏ္ဍာ-နှင့်တူသော။ တံ သူပဝတ္တံ ဥဒတာရယိ ရထံ၊ ဒဒ္ဒလ္လမာနံ ဥပကာရိယသာဒိသံ။ ဇာ၊၂။၁၁၁။ ဥပကာရိယသာဒိသန္တိ ဥပကရဏဘဏ္ဍေဟိ သဒိသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၇။

ဥပကာရီ[၁] (တိ) [ဥပ+ကရ+ဏီ] ကျေးဇူးပြုတတ်သော၊သူ။ ဒေဝီသာ နာမ အမှာကံ ဥပကာရိနော နတ္ထိတိ တေသံ ဂုဏေ ကထေန္တော ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၃၈။)

ဥပကာရီ[၂] (ထိ) [ဥပ+ကရ+ဏ+ဣတ္ထိဇောတက ဤ] (၁) တံတိုင်းခြေ။ (၂)ဥပကာရီမြို့။ (ဥပကာရီအမည်ဖြင့် မြို့၂-မြို့တွေ့ရ၏။ ယခင်ရှိပြီး ပဉ္စာလမြို့တော်၏ အရံမြို့သစ် အဖြစ်ဖြင့် ဘုရားအလောင်းမဟောသဓပညာရှိတည်ထောင်အပ်သော ဥပကာရီမြို့၊ သုမေဓမြတ်စွာဘုရား သစ္စာလေးပါးတရား ဟောကြားတော်မူစဉ် ကုဋေရှစ် သောင်းသော သတ္တဝါတို့ ဓမ္မာဘိသမယ ဖြစ်ရာမြို့။ ဤသို့ ၂-မြို့တွေ့ရ၏။) (၁) အဒ္ဒါဝလေပနာ ဥပကာရိယော ပကွန္တန္တိ။

မ၊၁။၁၂၁။ စူဠနိ၊၂၆၄။ အဒ္ဒါဝလေပနာ ဥပကာရိယောတိ စေတ္တ မနုဿာ ပါကာရပါဒံ အဿခုရသဏ္ဌာနေန ဣဋ္ဌကာဟိ စိနိတွာ ဥပရိ သုဓာယ လိမ္ပန္တိ၊ ဧဝံ ကတာ ပါကာရပါဒါ ဥပကာရိယောတိ ဝုစ္စန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ ပါကာရသမီပါဘိသင်္ခရတာယ ပါကာရပါဒါ ဥပကာရိယော၊ ယာ "ဥဒ္ဒါပါ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မဋီ၊၂။ ၄၃။ (၂) ဥဒေန္တံ အရုဏုဂ္ဂသ္မိံ၊ ဥပကာရီ ဥပါဂမိ။ ဇာ၊၂။၂၁၄။ ဥပကာရိန္တိ ပဉ္စာလနဂရံ ဥပါဒါယ မဟာသတ္တေန ကာရိတတ္တာ "ဥပကာရီ"တိ လဒ္ဓနာမကံ တံ နဂရံ ဥပါဂမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၇။ ဥပကာရိနဂရ-လည်းကြည့်။

ဥပကာသတိ (ကြိ) [ဥပ+ကာသ+အ+တိ] ချိုးမြှောက်၏၊ပြုစု၏၊ နှစ်သက်ရောင့်ရဲစေ၏။ ဥပကာသိ ဣမံကာယ(ထေရီ။၃၉၀)န္တိ ဣမံ မမ ကာယံ အနုဂ္ဂကိုံ သန္တပ္ပေသိ။ ထေရီဋ္ဌ။၉၁။

ဥပကာသိ (ကြိ)[ဥပ+ကာသ+ဤ] ချိုးမြှောက်-ပြုစု-နှစ်သက်ရောင့်ရဲစေ-ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကာဠ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] (၁) ဥပကာဠမည်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (၂) ဥပကာဠမည်သော ငရဲထိန်း။ (၁) ကာဠူပကာဠာ ဝိဇိတော ဇိတော စ၊ အင်္ဂေါ စ ပင်္ဂေါ စ ဂုတ္တိဇိတော စ။ မ၊၃။၁၁၅။ (၂) ဟနန္တိ ဝိဇ္ဈန္တိ စ ပစ္စမိတ္တာ၊ ကာဠူပကာဠာ နိရယမှိ ယောရေ၊ ပုဗ္ဗေ နရံ ဒုက္ကရကမ္မကာရိံ။ ဇာ၊၂။၂၇၁။ ကာဠူပကာဠာတိ ဧဝံနာမကာ နိရယပါလာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၁။

ဥပကိဏ္ဏ (တိ) ဥပ+ကိရ+တ] ရောပြွမ်းသော။ ဗျမ္ဗံ သုနိမ္မိတံ တောရဏူပပန္နံ ရုစကူပကိဏ္ဏမိဒံ သုဘံ ဝိမာနံ။ ဝိမာန။၅၀။ ရုစကူပကိဏ္ဏန္တိ သုဝဏ္ဏဝါလိကာဟိ ဩကိဏ္ဏင်္ဂဏံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁၄၆။

ဥပကိရိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ကိရ+တုံ] ကြဲဖြန့်ခြင်းငှါ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ မရုမ္ဗံ ဥပကိရိတုံ။ ဝိ၊၄။၃၀၀။

ဥပကိဠန (နု) [ဥပ+ကိဠ+ယု] ရွှင်မြူးတက်ကြွစေခြင်းသဘော။ "ဥပကိဠန"န္တိ ဧကော။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၂။ (ဝါယောဓာတ်က ကျန်ဓာတ်သုံးပါးကို တောင့်တင်းခိုင်မာအောင် ပြုလုပ်ရာ၌ "ဝိတ္ထမ္ဘန" ဟု သမာနဝါဒက သုံးနှုန်း၏၊ ဧကေ တို့က "ဥပကိဠန"ဟုသုံးနှုန်းခြင်းဖြစ်သည်။)

ဥပကုဇ္ဈ (နု)[ဥပ+ကုဇ္ဈ] အမျက်ဒေါသ၏အနီး။ ယထာ ဥပကုဇ္ဈံ သမီပကုဇ္ဈန္တိ ဝုစ္စတိ။ ကခ၊ဋီ။၁၀၂။ ဥပဿုတိ-လည်းကြည့်။

ဥပကူဋ္ဌ (နု) [ဥပ+ကုဋ္ဌ] လွန်ကဲပြင်းထန်သောနူနာ။(နိဿျ၌-လွန်ကဲပြင်းထန်သော စက်ဆုပ်အပ်သောအမှု-ဟုပေးသည်။) ဘုသံ ကုဋ္ဌံ ဥပကုဋ္ဌံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၁-၌မူ ဥပကဋ္ဌ-ဟုရှိသည်။ ဥပါဒါန-လည်းကြည့်။

ဥပကူဇတိ (ကြိ) [ဥပ+ကူဇ+အ+တိ] ဆက်စပ်၍-ယှဉ်ပြိုင်၍-တုဖက်ပြိုင်ဆိုင်၍-တွန်၏-တွန်ကျူး၏၊ အတုလိုက်၍တွန်ကျူး၏။ ကူဇန္တမုပကူဇန္တိ (ဇာ၊၁။၂၈၂။ ဇာ၊၂။၃၃၃။)တိ ပဌမံ ကူဇမာနံ ပက္ခိံ ပစ္ဆာ ဥပကူဇန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၉၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၆။)

ဥပကူဇန္တ (တိ) [ဥပ+ကူဇ+အန္တ] အသံမည်သော၊ တဒိဒိမည်သော၊သူ။ ပဉ္စဝိဓာ ဘမရဂဏာ ဥပကူဇန္တာ ဝိစရန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။

ဥပကူဇန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ကူဇ+အ+အန္တိ] ဆက်စပ်၍-ယှဉ်ပြိုင်၍-တုဖက်ပြိုင်ဆိုင်၍-တွန်၏-တွန်ကျူး၏၊ အတုလိုက်၍တွန်ကျူး၏။ ဥပကူဇတိ-ကြည့်။

ဥပကူဇိတ (တိ) [ဥပ+ကူဇ+တ] တွန်ကျူးအပ်သော(အသံ)။ ဟံသဂဏေဟိ ဥပကူဇိတာ ဝိရဝသံဃဋ္ဋိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀။ (-ဇာ၊၂။၂၂၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆။)

ဥပကူဇိ (တိ) [ဥပ+ကူဇ+ဏီ] တွန်ကျူးသော

(၄က်)။ ဥဘော ကာလူပကူဇိနော (ဇာ၊ ၂။၃၄၇)တိ သာယံ ပါတော ပဗ္ဗတပါဒံ ကေ- နိန္နာဒံ ကရောန္တာ နိကူဇန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၈။

ဥပကူထိ(ဠိ)တ (တိ) [ဥပ+ကုထ+တ] အလွန် ဆင်းရဲပင်ပန်းပူလောင်သောသူ။ သယေထ ပေါင္ဌပါဒေါ၊ မုမ္မုရေ ဥပကူထိတော။ ဇာ၊ ၁။၅၂။ အနိယျာနိကဋ္ဌ သစ္စံ ဘဏန္တော သယေထ ပေါင္ဌပါဒေါ၊ မုမ္မုရေ ဥပ- ကူထိတော၊---ဥပကူဠိတောတိပိ ပါဌော၊ အယမေဝတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ ဥပကူဠိတ- လည်းကြည့်။

ဥပကူလ (န) [ဥပ+ကူလ] ကမ်း၏အနီး။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပကူလဇ (တိ) [ဥပကူလ+ ဇန+က္ဂိ] ကမ်း၏ အနီး၌-ဖြစ်သော-ပေါက်သော။ ယထာ ဝါရိ- ဝဟော ပူရော၊ ဝဟေ ရုက္ခေပကူလဇေ။ ဇာ၊ ၂။၁၅၈။ ဝဟေ ရုက္ခေပကူလဇေတိ ဥပ- ကူလဇေ ရုက္ခေ ဝဟေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၃။

ဥပကူလိ(ဠိ)တ (တိ) [ဥပ+ကူလ+တ?] ထက် ဝက်-လောင်ကျွမ်း-မီးလောင်-မီးလောင်ခံရ- သောသူ။ မနမ္ဟိ ဥပကူဠိတော။ ဇာ၊၁။၂၃။ မနမ္ဟိ ဥပကူဠိတောတိ ထောကေနမှိ ဈာမော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၉။ သာ ဇရာယ ဥပကူလိတာ ဝိယ။ ထေရီ။၄၀၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁၅။ ဥပကူထိတ- လည်းကြည့်။

ဥပကေဋ္ဌယမာန (တိ) [ဥပ+ကိဋ္ဌ+ဏယ+မာန] ကစားအပ်သောသူ။ ယဒါ နာဂေါ ဣတ္ထိ- ပုရိသေဟိ ကုမာရကုမာရိကာဟိ သောဏ္ဍာဒိသု ဂဟေတွာ ဥပကေဋ္ဌယမာနော ဝိကာရံ န ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၁။

ဥပက္ကု (တိ) [ဥပ+ပစ+တ] အလွန်မှည့်သော၊ ရဲရဲနီသော၊ ကျိန်းစပ်သော။ တာတ တေမိယ

ကုမာရ -----ရောဒမာနာယ မေ အက္ခီနိ ဥပက္ကာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂။ ပက္ကေနာတိ အဠိ- ဂတကုဋ္ဌရောဂတာယ ဥပက္ကေန ကုထိတေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၁။ ဥပ္ပက္က-လည်းကြည့်။

ဥပက္ကန္တ (တိ) [ဥပ+ကမု+တ] (သတ်ခြင်းငှါ) လုံ့လစိုက်ထုတ်ရာဖြစ်သော၊လုံ့လပြုအပ်ရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပက္ကန္တဒိဝသ (ပု) [ဥပက္ကန္တ+ဒိဝသ] (သတ်ခြင်း ငှါ) လုံ့လစိုက်ထုတ်ရာနေ့၊ လုံ့လပြုအပ်ရာ နေ့။ အယဥ္စ ရာဇာ ပိတရိ ဥပက္ကန္တဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ----ပဇုဠ္ဌိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။

ဥပက္ကမ (ပု) [ဥပ+ကမု+အ။(ဥပကြမ-သံ)] အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လ-ပြုခြင်း-စိုက်ထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လပယောဂ။ တံ ဥပက္ကမေန ဝါ ပတနေန ဝါ သမ္ပာပုယဝေဒနီယံ ဟောတူတိ လဗ္ဘမေတံ။ မ၊၃။၇။ ဥပက္ကမေနာတိ ပယောဂေန။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၃။ ဣမိနာ ဥပက္ကမေန ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆေယျ။ သံ၊၁။၁၅၃၊၃၉၀။ အံ၊၃။၃၉၆။ သုတ္တနိ။၃၈၁။ ဥပက္ကမာ(ဇာ၂။၁၉၅)တိ ကာရဏပယောဂါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၅။ တဿ ပဋ္ဌ သမ္ဘာရာ ဟောန္တိ ပါဏော ပါဏသညိတာ ဝဓကစိတ္တံ ဥပက္ကမော တေန မရဏန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၊၁၄၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၈။ ဥပက္ကလိဋ္ဌဿ ဝိသာခေ စိတ္တဿ ဥပက္ကမေန ပရိယောဒပနာ ဟောတိ။ အံ၊၁။၂၀၇၊၂၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၀။ ဥပက္ကမေနာတိ ပစ္စတ္တပုရိသကာရေန ဥပါယေန ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ ဥပက္ကမေနာတိ ပယောဂေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၆။

ဥပက္ကမကရဏကွဏ (ပု) [ဥပက္ကမကရဏ+ ခဏ] လုံ့လပြုရာခဏ။ ဝဓကော ပန သဗ္ဗတ္ထ ဥပက္ကမကရဏက္ခဏေယေဝ ပါရာဇိကော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၉။

ဥပက္ကမကရဏဟေတု (ပု) [ဥပက္ကမကရဏ+
ဟေတု] လုံ့လပြုခြင်းဟူသော အကြောင်း။
ယာယ စေတနာယ ပဝတ္တမာနဿ ဇီဝိတိ–
န္ဒြိယဿ နိဿယဘူတေသု မဟာဘူတေသု
ဥပက္ကမကရဏဟေတု တံမဟာဘူတပစ္စယာ
ဥပ္ပဇ္ဇနကမဟာဘူတာ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၅၆။ (–ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၃၂၂။ အနု၊ဋီ၊၁။၈၈။)

ဥပက္ကမဇာနနာကာရ (ပု) [ဥပက္ကမဇာနန+
အာကာရ] လုံ့လပြုခြင်းကို သိခြင်းဟူသော
အခြင်းအရာ။ တေနေဝ ဥပက္ကမဇာနနာ–
ကာရေန သဒ္ဒိံ ဇာနန္တောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၀၆။

ဥပက္ကမတိ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+အ+တိ။ (ဥပကြာ
မတိ–သံ)] လုံ့လပြု၏၊ လုံ့လစိုက်ထုတ်၏၊
ကြိုးစားအားထုတ်၏။ အဇ္ဈတ္တရူပေ စေတေတိ
ဥပက္ကမတိ မုစ္စတိ။ ဝိ၊၁။၁၅၅။ ဥပက္ကမတီတိ
တဒနုရူပံ ဝါယာမံ ကရောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂၊
(–၁၁၁၊၁၁၃–၄–၅–၆။) **ဥပက္ကမန္တိ**– မ၊၁။
၁၂၁။ ဥဒါန၊၁၆၆။ မဟာနိ၊၁၆၀။ စူဠနိ၊
၂၆၃။ ဥပက္ကမန္တီတိ ပဟရန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၁၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၇၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၂၁။
သမုဒါစရန္တီတိ ဥပက္ကမန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ တယိဒံ
အမနာပေဟိ သမုဒါစရဏံ နာမ ပေါထန–
ပဟာရဏာဒိဝသေန ဥပက္ကမနမေဝါတိ အာဟ
"ဥပက္ကမန္တိ"တိ၊ ဗာဓန္တီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊
၂။၁၇၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆။)
ဥပက္ကမာမိ– ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၀။
ဥပက္ကမေယျ– သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ **ဥပက္ကမေယျုံ**–
အံ၊၃။၁၃၉။ **ဥပက္ကမေယျာမ**– သံ၊၁။၁၂၆။
ဥပက္ကမိ–ဝိ၊၂။၄၁၅။ ဇာ၊၁။၃၄၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၆။ **ဥပက္ကမိံသု**– ဒီ၊
၃။၅၆။ ဥပက္ကမိံသူတိ အာရဘိံသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆။
ဥပက္ကမုံ– ဇာ၊၁။၃၆၄။ ဥပက္ကမုန္တိ ပဟရိံသု။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀။ **ဥပက္ကမိမှ**– ဒီ၊၃။၇၅။

ဥပက္ကမဓာတု (ထီ) [ဥပက္ကမ +ဓာတု] လုံ့လ
ကြိုးကုတ် အားထုတ်ခြင်း ဓာတ်သဘော။
အတ္ထိ ဥပက္ကမဓာတု။ အံ၊၂။၂၉၇။ ဥပက္ကမ–
ဓာတူတိ ဥပက္ကမသဘာဝေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။

ဥပက္ကမန (နု) [ဥပ+ကမ+ယု] အားထုတ်ခြင်း၊
ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ်ခြင်း။ တတော အနန္တရာ
ဥပက္ကမနဝသေန ပါကဋ ပဝတ္တတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။
အောက်ပုဒ်နှင့် ဥပက္ကမန္တိ(မ၊ဋီ၊၂။၁၇၂)–
တို့လည်းကြည့်။

ဥပက္ကမနက္ခဏ (ပု) [ဥပက္ကမန+ခဏ] အား
ထုတ်–လုံ့လပြု–ရာအခိုက်အတန့်ကာလ။
ပဝေသနက္ခဏေ ဖဿဿ သာဒိယနသမ္ဘ–
ဝတော ဗလက္ကာရေန ဥပက္ကမနက္ခဏေ ဝိယ
ပါရာဇိကမေဝ။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၆။

ဥပက္ကမနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ဥပက္ကမ+နိဗ္ဗတ္တ] အား
ထုတ် ခြင်း–လုံ့လပြုခြင်း–ကြောင့် ဖြစ်သော။
ဩပက္ကမိကာတိ ဥပက္ကမနိဗ္ဗတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။
ဥပက္ကမနိဗ္ဗတ္တံ ပန ပရိဟရဏမူလကံ ဩက္က–
န္တိမတ္တာနပေက္ခတ္တာ။ မူလ၊ဋီ၊၂။၆၂။

ဥပက္ကမန္တ (တိ) [ဥပ+ကမု+အန္တ] အားထုတ်
သော၊လုံ့လပြုသော၊သူ။ တေသံ နော ရဿ–
ပထဝိံ ဟတ္ထေဟိ အာလုပ္ပကာရကံ ဥပက္က–
မတံ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ သယံပဘာ အန္တရဓာယိ။ ဒီ၊
၃။၇၅။ တေသု ဥပက္ကမန္တေသု ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။(–ဝိမတိ၊၁။၁၄၆။)

ဥပက္ကမိ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+အ+အိ] အား
ထုတ်ကုန်၏၊ လုံ့လစိုက်ထုတ်ကုန်၏၊ ညှဉ်းပန်း
နှိပ်စက်ကုန်၏၊ ရိုက်နှက်ကုန်၏၊သတ်ဖြတ်
ကုန်၏။ ဥပက္ကမတိ–ကြည့်။

ဥပက္ကမမရဏ (နု)[ဥပက္ကမ+မရဏ] လုံ့လ
ပယောဂကြောင့် သေခြင်း။ ဇာတိက္ခယ–

မရဏံ=ဇာတိပစ္စယာ မရဏံ ဥပက္ကမမရဏံ သရသမရဏံ အာယုက္ခယမရဏံ ပုညက္ခယမရဏန္တိပိ တဿေဝ နာမံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇၄။ အနုဋီ၊၂။၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၂၈၈။

ဥပက္ကမမဟတ္တနိဿိတ (တိ) [ဥပက္ကမမဟတ္တ +နိဿိတ] လုံ့လပယောဂ များသည်၏အဖြစ် ကို မှီသော။ ပဋိပန္နဿ ဥပက္ကမမဟတ္တနိဿိတတာ ပကတိယာ ကိလေသေဟိ အနဘိဘူတတာယ။ မဋီ၊၂။၂၁၃။

ဥပက္ကမမဟန္တတာ (ထီ) [ဥပက္ကမ+မဟန္တတာ] လုံ့လပယောဂ-များ-ကြီးမား-သည်၏ အဖြစ်။ မဟန္တေ ပန ဥပက္ကမမဟန္တတာယ အကုသလံ မဟန္တံ ဟောတိ။ ကခါ။၂၄၅။ (-ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၀၇။)

ဥပက္ကမမဟန္တတ္တ (န) [ဥပက္ကမ+မဟန္တတ္တ] လုံ့လပယောဂ-များ-ကြီးမား-သည်၏ အဖြစ်။ မဟန္တေ ပန ဥပက္ကမမဟန္တတ္တာ အကုသလမဟတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။

ဥပက္ကမဝန္တု (တိ) [ဥပက္ကမ+ဝန္တု] လုံ့လပြုခြင်း သဘော-ဥပက္ကမဓာတ်-ရှိသော၊သူ။ ဥပက္ကမဓာတုယာ သတိ ဥပက္ကမဝန္တော သတ္တာ ပညာယန္တိ။ အံ၊၂။၂၉၇။

ဥပက္ကမသဏ္ဌာဝ (ပု) [ဥပက္ကမ+သဏ္ဌာဝ] လုံ့လပယောဂ၏ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်။ ဥပက္ကမသဏ္ဌာဝတော ပန ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။

ဥပက္ကမသဘာဝ (ပု) [ဥပက္ကမ+သဘာဝ] လုံ့လ ပြုခြင်းသဘော။ ဥပက္ကမဓာတု-ကြည့်။

ဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပက (တိ) [ဥပက္ကမ+သမုဋ္ဌာပက။ ထီ-ဥ္ဌသမုဋ္ဌာပိကာ] လုံ့လပယောဂကို ဖြစ်စေတတ်သော။ တသ္မိံ ပန ပါဏေ ပါဏသညိနော ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဝဓကစေတနာ ပါဏာတိပါတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။

ဥပက္ကမဟေတု (ပု) [ဥပက္ကမ+ဟေတု] လုံ့လ ပယောဂဟူသော အကြောင်း။ တေရဟိ အတ္တနော ဥပက္ကမဟေတု ဒုက္ခဝေဒနံ ဝေဒိယမာနံ။ မဋီ၊၃။၂၁၃။

ဥပက္ကမာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ကမု+ဏာပေ+ တွာ] လုံ့လပြုစေ၍။ ပရေနုပက္ကမာပေတွာ၊ အင်ဇာတံ ပနတ္တနော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ။ ၃၂၆-ဂါထာ။

ဥပက္ကမာဘာဝ (ပု) [ဥပက္ကမ+အဘာဝ] လုံ့လ ပယောဂ၏မရှိခြင်း။ အရူပကာယေ ဥပက္ကမာဘာဝါ တဂ္ဂဟဏံ။ ဝဇီရ။ ၁၅၅။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၅။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၂၆။)

ဥပက္ကမာမိ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+အ+မိ] လုံ့လပြု၏။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမာရဟ (တိ) [ဥပက္ကမ+အရဟ] လုံ့လ ပြုခြင်းငှါ ထိုက်သော။ အဇ္ဈတ္တရူပါဒိသု ဥပက္ကမာရဟံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ (-ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၂၂၅။)

ဥပက္ကမာလတိ (ကြိ) [ဥပက္ကမ+အာလ+တိ] လုံ့လပြု၏။ စဂ္ဂဟဏေန အရအာလစ္စစ္စေတေ ပစ္စယာ ဟောန္တိ----ဥပက္ကမံ ကရောတိ ဥပက္ကမာလတိ။ ကစ္စည်း၊သုတ်။ ၄၃၉။

ဥပက္ကမိ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+ဤ] လုံ့လပြုပြီ။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမိံသု (ကြိ) [ဥပ+ကမု+ဦ] လုံ့လပြုကုန်ပြီ၊ အားထုတ်ကုန်ပြီ။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမိတုကာမ (တိ) [ဥပက္ကမိတုံ+ကမု+ဏ] အားထုတ်ခြင်းငှါ-ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ်သတ်ဖြတ်ခြင်းငှါ-အလိုရှိသော၊သူ။ ဣဒါနိ သဟတ္ထာ ဥပက္ကမိတုကာမော အညတရဿ ကုမာရဿ သရီရေ အဓိမုစ္စိတွာ ဝေရူပံ ပါသာဏံ အဂ္ဂဟေသိ။ မ႒၊၂။၃၁၇။

ဥပက္ကမိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ကမု+တွာ] လုံ့လပြု၍။ တဒါ ဟတ္ထေန ဥပက္ကမိတွာ အသုစိံ မောစေဟိ (ဝိ၊၁။၁၅၁)တိ တသ္မိံ ကာလေ ဟတ္ထေန ဝါယမိတွာ အသုစိမောစနံ ကရောဟိ။ ဝိ႒၊၂။၁၀၅။

ဥပက္ကမိမှ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+မှာ] အားထုတ်ကုန်ပြီ။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမိယမာန (တိ) [ဥပ+ကမု+ယ+မာန] လုံ့လပြုအပ်သော။ ယသ္မာ ပရေဟိ ဥပက္ကမိယမာနဿ အင်္ဂဇာတာဒိကာယစလနဿ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၂။

ဥပက္ကမုံ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+ဉုံ] အားထုတ်ကုန်ပြီ။ ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ်ကုန်ပြီ။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမုခ (တိ) [ဥပက္က+မုခ] ဖူးရောင်-ဖေါင်းကြွ-အဖုအဖုထ-သောနှုတ်ခမ်းရှိသော၊သူ။ (နှုတ်ခမ်းစပ်သောသူ၊သျှ။) ဥပက္ကမုခေါ် နာမ ကုဓိတမုခေါ် ဝုစ္စတိ။ ဝဇီရ၊၄၃၉။ ဥပ္ပက္ကမုခ-လည်းကြည့်။

ဥပက္ကမေယျ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+ယျေ] လုံ့လပြုရာ၏။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမေယျာမ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+ယျောမ] လုံ့လပြုကုန်ရာ၏။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကမေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+ကမု+ယျုံ] လုံ့လပြုညွှဉ်းပန်းနှိပ်စက်-ကုန်ရာ၏။ ဥပက္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကဝိပက္က (တိ) [ဥပက္က+ဝိပက္က] အထက်အောက် အလုံးစုံကျက်-ရဲရဲနီကျိန်းစပ်-ဖူးဖူးရောင်-သော။ တဝေဝ ပါပိမ စက္ခုတိ ယံ လောကေ တိမိရကာစာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတံ အနေ-ကရောဂါယတနံ ဥပက္ကဝိပက္ကံ၊ အန္တမသော ကာဏစက္ခုပိ၊ သမ္ဗံ တံ တဝေဝ ဘဝတု။ သံ႒၊၁။၁၆၅။ ဥပက္ကဝိပက္ကန္တိ စက္ခုပါက-ရောဂေန ဥပရိ ဟေဋ္ဌာ စ သဗ္ဗသော ပက္ကံ ကုထိတံ။ သံဋီ၊၁။၂၁၃။

ဥပက္ကသရီရ (တိ) [ဥပက္က+သရီရ] လွန်စွာကျက်သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ မဟာသတ္တော သတ္တာဟံ လောဏောဒကေန ဥပက္ကသရီရော ဟုတွာ။ ဇာ႒၊၆။၄၇။

ဥပက္ကိတ (တိ) [ဥပ+ကီ+တ] ဝယ်အပ်သော။ တထာ အစ္စရာသမ္ဘောဂသခိတံ --- တေန ဝိက္ကယေန ဘဂဝတာ ဥပက္ကိတော ဝိယ ဟောတိ။ ဥဒါန႒၊၁၅၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပက္ကိတက (တိ) [ဥပက္ကိတ+က] ဝယ်ယူသောသူ၊ အဝယ်တော်၊ ဝယ်ယူအပ်သော-အဝယ်ခံရသောသူ။ ဥပက္ကိတကော ကီရာယသ္မာ-နန္ဒော။ ဥဒါန၊၁၀၃။ အံ႒၊၁။၂၄၅။ မမ္ဗ႒၊၁။ရရ။ တေန ဝိက္ကယေန ဘဂဝတာ ဥပ္ပက္ကိတော ဝိယ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဥပက္ကိတ-ကောတိ။ ဥဒါန႒၊၁၅၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပက္ကိတကဝါဒ (ပု) [ဥပက္ကိတက+ဝါဒ] ဝယ်ယူသောသူဟုပြောခြင်း၊ ဝယ်ယူသောသူ ဟူသောစကား၊ အဝယ်တော်ဟူသောစကား၊ ဝယ်ယူအပ်-အဝယ်ခံရသော-သူဟူသောစကား။

အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ဘတကဝါဒေန စ ဥပက္ကိတ-
ကဝါဒေန စ သမုဒါစရန္တိ။ ဥဒါန။၁၀၃။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၁။ရရ။ ဥပက္ကိတကဝါဒေနာတိ ယော
ကဟာပဏာဒီဟိ ကီဠိ ကီဏာတိ၊ သော
ဥပက္ကိတကောတိ ဝုစ္စတိ၊ အယမ္ပိ အာယသ္မာ
အစ္ဆရာနံ ဟေတု အတ္တာနော ဗြဟ္မစရိယံ
ကီဏာတိ၊ တသ္မာ "ဥပက္ကိတကော"တိ ဝေါ-
ဝစနေန။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၁၅၆။

ဥပက္ကိတဝါဒ (ပု) [ဥပက္ကိတ+ဝါဒ] ဝယ်ယူ
သောသူဟုပြောဆိုခြင်း၊ ဝယ်ယူသောသူ
ဟူသော စကား။ ဥပက္ကိတဝါဒေန ဂၢကုဋ္ဌ-
ပါဒိနီသုပိ စိတ္တံ ဝိရာဇေတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။
အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပက္ကိတဝါဒစောဒနာ (ထီ) [ဥပက္ကိတဝါဒ+
စောဒနာ] ဝယ်ယူသောသူ-ဟုပြောဆိုခြင်းဖြင့်
စောဒနာခြင်း-ဟူသောစကားဖြင့် စောဒနာ
ခြင်း။ ပလုဋ္ဌမက္ကဋိဒေဝစ္ဆရာဒဿနေန ဟိ
ဥပက္ကိတဝါဒစောဒနာယ အတ္တနော ကာမရာဂါ-
ပနယနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။

ဥပက္ကိလိဋ္ဌ (တိ) [ဥပ+ကိလိသ+တ] ညစ်ညူး
သော၊ညစ်နွမ်းသော။ တဋ္ဌ ခေါ အာဂန္တုကေဟိ
ဥပက္ကိလေသေဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ။ အံ၊၁။၉။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀၊၁၈၅။ ပဋိ၊သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၅။ အနုဋီ၊၁။၂၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၀။ ဥပက္ကိ-
လေသေဟီတိ ရာဂါဒီဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌတ္တာ
ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။

ဥပက္ကိလိဋ္ဌစိတ္တ (တိ) [ဥပက္ကိလိဋ္ဌ+စိတ္တ] ညစ်နွမ်း
သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဝေါ အသာဒဝသေန
ဥပက္ကိလိဋ္ဌစိတ္တဿာပိ ယောဂိနော သစေ
ဥပပရိက္ခာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋိ၊သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။ (-မ၊
ဋီ၊၁။၁၄၂။ မ၊ဋီ၊၂။၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၁။ အံ၊ဋီ၊
၃။၁၀၂။)

ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝ (ပု) [ဥပက္ကိလိဋ္ဌ+ဘာဝ] ညစ်
နွမ်းသည်၏အဖြစ်။ ပညာ ဒုဗ္ဗလာ ဟောတိ၊
န ဗလဝတီ၊ ပဋိပက္ခေန ဥပက္ကိလိဋ္ဌ-
ဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၈။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၁ရ၃။)

ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝကရဏ (နပုံ) [ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝ
+ကရဏ] ညစ်နွမ်းသည်၏အဖြစ်ကိုပြုခြင်း။
ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝကရဏေနာ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀ရ။
သာရတ္ထ၊၃။၄၅၂) တိ မလိနဘာဝကရဏေန။
အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၅။

ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝဒဿန (နပုံ) [ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝ
+ဒဿန] ညစ်နွမ်းသည်၏အဖြစ်ကိုပြခြင်း။
ပကတိပရိယောဒါတဿ စိတ္တဿ အာဂန္တု-
ကေဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝ-
ဒဿနတ္ထံ သံကိလိဋ္ဌဝတ္ထုဒဿနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၉။

ဥပက္ကိလိဿတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ကိလိသ+
ယ+တေ]နှိပ်စက်-ပူပန်စေ-အပ်၏။ အင်္ဂဏေန
ဟိ စိတ္တံ ဥပက္ကိလိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂ရ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၃၁၄။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅။ ဥပ-
က္ကိလိဿတီတိ ဝိဗာဓိယတိ ဥပတာပိယတီတိ
အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ရ။

ဥပက္ကိလေသ (ပု) [ဥပ+ကိလိသ+ဏ။ ဥပက္လေရ
-သံ] ညစ်နွမ်းကြောင်း အညစ်အကြေး၊ ကပ်၍
နှိပ်စက်တတ်သော အပြစ် အညစ်အကြေး၊
ညစ်နွမ်း စေတတ်သော အညစ်အကြေး၊
(အကုသိုလ်, ဆီးနှင်း မြူတိမ်စသည်)။
စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ့ စန္ဒိမသူရိယာနံ
ဥပက္ကိလေသာ။ ဝိ၊၄။၄၉၂။ အံ၊၁။၃၆၂။ သီ၊
ဋီ၊သစ်၊၁။၃ရ၄။ ဆာဒနံ ဗန္ဓနံ ဥပက္ကိလေသော။
အဘိ၊၆။၂၁၆။ ဥပက္ကိလေသာတိ ဝိရောစိတုံ
အဒတွာ ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝကရဏေန ဥပ-
က္ကိလေသာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀ရ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၅၂။

အဘ္ဘာ မဟိကာ ဓူမော ရဇော ရာဟူတိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဝိရဟိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။

ဥပက္ကိလေသကာရဏ (နှ) [ဥပက္ကိလေသ+ ကာရဏ] (ဝိပဿနာကို) ညစ်နွမ်းစေတတ် သော– (ဝိပဿနာ) ညစ်နွမ်းကြောင်းဖြစ် သော–အကြောင်းတရား။ ဝိပဿနာ ညစ်နွမ်း ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဣမာနိ ဒသ ဌာနာနိတိ ဣမာနိ ယထာဝုတ္တာနိ ဩဘာသာဒီနိ ဒသ ဥပက္ကိလေသကာရဏာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၄။

ဥပက္ကိလေသဇဋာ (ထိ) [ဥပက္ကိလေသ+ ဇဋာ] ဝိပဿနာ ညစ်နွမ်းကြောင်းတရားဟူသော– အရှုပ်အထွေး–အမြှေးအယှက်။ သော ဇေံ ဝိကွေပံ အဂစ္ဆန္တော တံ သမတိသဝိမံ ဥပက္ကိလေသဇဋံ ဝိဇဋေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၉။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။)

ဥပက္ကိလေသဇဋာဇဋိတ (တိ) [ဥပက္ကိလေသ ဇဋာ+ဇဋိတ] ဝိပဿနာ ညစ်နွမ်းကြောင်း တရားဟူသောအရှုပ်အထွေး အမြှေးအယှက် သည် မြှေးယှက်အပ်သော၊သူ။ ယေသံ ဥပ္ပတ္တိယာ အကုသလော ယောဂါဝစရော တေသု မဂ္ဂဉာဏသညီ ဟုတွာ အမဂ္ဂမေဝ "မဂ္ဂေါ"တိ ဂဏှာတိ၊ ဥပက္ကိလေသဇဋာ– ဇဋိတော စ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။

ဥပက္ကိလေသဇာတ (တိ) [ဥပက္ကိလေသ+ဇာတ] ညစ်နွမ်းကြောင်းတရား။ ဣဒံ ဝိပဿနာ– ဉာဏဿဥပက္ကိလေသဇာတံ အဓိဂမသဒ္ဓမ္မ– ပတိရူပကံ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။

ဥပက္ကိလေသဋ္ဌ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+အတ္ထ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအနက်သဘော။ ကောဓော ဓူမောတိ တဝ ဉာဏဂ္ဂိဿ ဥပက္ကိလေသဋ္ဌေန ကောဓော ဓူမော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဥပက္ကိလေသတဗ္ဗိသောဓန (နှ) [ဥပက္ကိလေသ+ တ ဝိသောဓန] ညစ်နွမ်းကြောင်း တရားနှင့် ထိုညစ်နွမ်းကြောင်းတရားကို သုတ်သင်ခြင်း။ ဥပက္ကိလေသတဗ္ဗိသောဓနေသု အာဒီနဝါ– နိသံသာဝဘာဝယောဂတော ဗုဒ္ဓိသမ္ဘန္ဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၃။

ဥပက္ကိလေသဒုဗ္ဗလီကရဏဘာဝ (ပု) [ဥပက္ကိ လေသ+ဒုဗ္ဗလီကရဏ+ဘာဝ] ညစ်နွမ်း ကြောင်းတရား, ပညာကို အားနည်းအောင် ပြုတတ်သောတရား၏အဖြစ်။ သုရာပါနဿ သုရာ ။ပ။ ယောဂဿ စ အကုသလဘာဝေန ဥပက္ကိလေသဒုဗ္ဗလီကရဏဘာဝေါ ယုတ္တော။ အနုဋီ၊၁။၁၈၇။

ဥပက္ကိလေသဒေါသမောစန (နှ) [ဥပက္ကိ လေသဒေါသ+မောစန] ညစ်နွမ်းကြောင်း အပြစ်ဒေါသမှ ကင်းလွတ်ခြင်း။ ဥပက္ကိလေသ– ဒေါသမောစနေန ဝိသေသံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၈။

ဥပက္ကိလေသဒေါသရဟိတ (တိ) [ဥပက္ကိ လေသဒေါသ+ရဟိတ] ညစ်နွမ်းကြောင်း အပြစ်မှကင်းသော။ ဥပက္ကိလေသဒေါသရဟိတံ ဟိ ကမ္မံ တိဏှာဒိဒေါသရဟိတံ ဝိယ သဿံ ဥဠာရဖလံ အနုပက္ကိလိဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၇။

ဥပက္ကိလေသန (နှ) [ဥပ+ကိလိသ+ယု] ညစ် နွမ်းခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပက္ကိလေသနာရဟ (တိ) [ဥပက္ကိလေသန+ အရဟ] ညစ်နွမ်းခြင်းကိုထိုက်သော၊ ညစ်နွမ်း ထိုက်သော။ ဥပက္ကိလိဋ္ဌန္တိ ပနေတံ ဥပက္ကိ– လေသနာရဟဿ စိတ္တဿ ဝသေန ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၀။

ဥပက္ကိလေသနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ နိဒ္ဒေသ] ဥပက္ကိလေသကို အကျယ်ညွှန်ပြ ရာအခန်း။ သယမေဝ ကိလေသော ဥပ– က္ကိလေသနိဒ္ဒေသေသု နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ မူလဋီ၊၁။၁၇၄။

ဥပက္ကိလေသပညာဒုဗ္ဗလီကရဏ (န) [ဥပက္ကိလေသ+ပညာဒုဗ္ဗလီကရဏ] ညစ်နွမ်းခြင်း, ပညာကိုအားနည်းအောင်ပြုခြင်း။ ပစ္စယ-နိဒ္ဒေသတောတိ ဥပက္ကိလေသပညာဒုဗ္ဗလီ-ကရဏာနံ ပစ္စယဘာဝနိဒ္ဒေသတော။ မူလဋီ၊ ၁။၁၇၄။

ဥပက္ကိလေသပါဠိ (ထီ) [ဥပက္ကိလေသ+ဒဿန+ပါဠိ] ညစ်နွမ်းပုံကိုပြသောပါဠိ။ ဥပက္ကိလေသ-ပါဠိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပရိသုဒ္ဓပါဠိဒဿနတ္ထံ ဒေသနမာရဘန္တော "ဣဓ နိဂြောဓာ"တိအာဒိ-မာဟ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၂၃။

ဥပက္ကိလေသပ္ပဘေဒ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ပဘေဒ] ညစ်နွမ်းစေတတ်သော-ပူပန်စေတတ်, နှိပ်စက်တတ်သော-တရားအထူးအပြား။ ကိလေသာတိ ဥပက္ကိလေသပ္ပဘေဒါ ကိလေသာ။ သံဋီ၊၂။၂၅၆။

ဥပက္ကိလေသမလ (န) [ဥပက္ကိလေသ+မလ] ညစ်နွမ်းကြောင်း-ညစ်နွမ်းစေတတ်သော-အညစ်အကြေး။ အဘိဇ္ဈာ, မဟိကာ, ဓူမော, ရဇော, ရာဟူတိ ဣမေဟိ ဥပက္ကိလေသ-မလေဟိ ဝိမုတ္တံ စန္ဒံ ဣဝ။ အပဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။

ဥပက္ကိလေသမလာပဂမ (တိ) [ဥပက္ကိလေသမလ+အပဂမ] ညစ်နွမ်းကြောင်း အညစ်အကြေးတို့မှ-ကင်းသော-ကင်းခြင်းရှိသော-ကင်းသည်၏ အဖြစ်။ တဒ္ဓ ရာဂါဒိဥပက္ကိလေ-သမလာပဂမတော နိရုပက္ကိလေသံ နိမ္မလံ။ အံဋီ၊၃။၁၃။

ဥပက္ကိလေသယောဂ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ယောဂ] ညစ်နွမ်းကြောင်းဖြစ်သော ရာဂစသည်တို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ဥပက္ကိလေသယောဂေပန သတိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၁၇။

ဥပက္ကိလေသရဟိတ (တိ) [ဥပက္ကိလေသ+ရဟိတ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအညစ်အကြေးမှကင်းသော။ ဝိသုဒ္ဓန္တိ အဘိဇ္ဈာဒိဥပက္ကိလေသ-ရဟိတံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၆။

ဥပက္ကိလေသဝတ္ထု (န) [ဥပက္ကိလေသ+ဝတ္ထု] ညစ်နွမ်းကြောင်းတရား(ဒိဋ္ဌိ မာန တဏှာ)တို့၏ ဖြစ်ရာဌာန။ တွေ့ စ ဩဘာသာဒယော ဥပက္ကိလေသဝတ္ထုတာယ ဥပက္ကိလေသာတိ ဝုတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၃။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၈။ ဥပ-က္ကိလေသဝတ္ထုတာယာတိ နိပ္ပရိယာယတော ဒိဋ္ဌိမာနတဏှာ ဣဓ ဥပက္ကိလေသာ၊ တေသံ ဝတ္ထုတာယ ဥပ္ပတ္တိဌာနတာယ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၄၇၂။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၈၇။ သံဋီ၊၂။၁၇၀။)

ဥပက္ကိလေသဝတ္ထုဘာဝဝဝတ္ထာန (န) [ဥပက္ကိလေသဝတ္ထု+ဘာဝ+ဝဝတ္ထာန] ညစ်နွမ်းကြောင်းတရား၏ အကြောင်းဝတ္ထု၏ အဖြစ်ကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခြင်း။ အယံ ခေါ သော ဩဘာသော ဥပ္ပန္နောတိ ဥပက္ကိလေသဝတ္ထု-ဘာဝဝဝတ္ထာနံ ဒဿေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၇၃။

ဥပက္ကိလေသဝိဂမ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ဝိဂမ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအညစ်အကြေးမှကင်းခြင်း။ သာ စဿ ဥဇ္ဇုဒ္ဓတာ ဥပက္ကိလေသဝိဂမေန ဒူရဘာဝေန ဥပဋ္ဌာနန္တိ အာဟ "မေဃဝိဂမေန ဒူရီဘူတ"န္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၉။ မဋီ၊၃။၁၃၁။ (-နေတ္တိဋီ။၁၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၀၃။ ပိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၈။)

ဥပက္ကိလေသဝိနိမုတ္တ (တိ) [ဥပက္ကိလေသ+ဝိနိမုတ္တ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအညစ်အကြေးတို့မှ

ကင်းလွတ်သော၊ ကပ်၍နှိပ်စက်တတ်သော အပြစ်တို့မှ ကင်းလွတ်သော။ ဒေဝတာနဉ္စ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ပိတ္တသေမှရုဟိရာဒိဟိ အပလိဗုဒ္ဓံ ဥပက္ကိလေသဝိနိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏသမ္ပဋိစ္ဆနသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။. (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၈။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၈၆၊၄၃၉။)

ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တ (တိ) [ဥပက္ကိလေသ+ ဝိမုတ္တ] ညစ်နွမ်းကြောင်း ရာဂစသော အညစ်အကြေးတို့မှ လွတ်မြောက်သော။ ဥပ-က္ကိလေသဝိမုတ္တံ ပန ဝိထိပဋိပန္နံ ဝိပဿနာ-ဉာဏံ မဂ္ဂေါတိ မဂ္ဂညူ အမဂ္ဂညူ ဝဝတ္ထပေတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၃၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။)

ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တိ (ထီ) [ဥပက္ကိလေသ+ ဝိမုတ္တိ] ညစ်နွမ်းကြောင်း အညစ်အကြေး တို့မှ ကင်းလွတ် ခြင်း။ ပိတ္တာဒိဟိ အနုပဒ္ဒု -တတ္တာ ကမ္မဿ စ ဥဠာရတာယ ဥပက္ကိ-လေသဝိမုတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇။

ဥပက္ကိလေသဝိရဟိတ (တိ) [ဥပက္ကိလေသ+ ဝိရဟိတ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအညစ်အကြေးတို့မှ ကင်းသော။ ဘဂဝတော ဟိ ကောဒသ-ဥပက္ကိလေသဝိရဟိတံ ဒိဗ္ဗစက္ခု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။

ဥပက္ကိလေသဝိသုဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပက္ကိလေသ+ဝိသုဒ္ဓိ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအညစ်အကြေးတို့မှ စင်ကြယ် ခြင်း။ ဘာသတေတိ ဥပက္ကိလေသဝိသုဒ္ဓိယာ ဒိပ္ပတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၆၊ (-မ၊ဋီ၊၃။၄၁၅။)

ဥပက္ကိလေသဝိသောဓန (န) [ဥပက္ကိလေသ+ ဝိသောဓန] (သမထဝိပဿနာတို့) ညစ်နွမ်း ကြောင်းဖြစ်သော တရားတို့မှ (စိတ်ကို) သုတ်သင်ခြင်း။ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥပက္ကိလေသ-ဝိသောဓနံ အာဒိ ကတ္ဒာ အာသဝက္ခယာယ ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ ဥပက္ကိလေသ-ဝိသောဓနေန္တိ သမထဝိပဿနုပက္ကိလေသတော စိတ္တဿ ဝိသောဓနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၄၂။ (-သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၈၇၊၅၀၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၅၊၂၅၂။)

ဥပက္ကိလေသသုတ္တ (န) [ဥပက္ကိလေသ+သုတ္တ] ဥပက္ကိလေသသုတ်၊ ညစ်နွမ်းကြောင်း တရား တို့ကို-စိတ်ကိုညစ်နွမ်းစေတတ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ, အမနသိကာရ စသော (၁၁)ပါးသော အညစ် အကြေးတို့ကို ဟောကြားရာသုတ်။ မြတ်စွာ ဘုရားသည် ကောသမ္ဗီမြို့၌ ခိုက်ရန်ဖြစ် ပွားနေကြသော ရဟန်းတို့ထံမှ ထွက်ခွါတော် မူလာခဲ့ရာ ပါစီနဝံသတောအုပ်သို့ ရောက်သော အခါ ယင်းတောအုပ်၌ စိတ်တူကိုယ်မျှ ညီညွတ် စွာ သီတင်းသုံးနေကြသော အရှင်အနုရုဒ္ဓါ, အရှင်နန္ဒိယ, အရှင်ကိမိလတို့အား ဤဥပက္ကိ လေသ(၁၁)ပါးကို ဟောကြားတော်မူသည်။ ဤသုတ်၌ ဝိစိကိစ္ဆာ, အမနသိကာရ, ထိနမိဒ္ဓ, ဆမ္ဘိတတ္တ, ဥပ္ပိလ, ဒုဋ္ဌုလ္လ, အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယ, အတိလီနဝီရိယ, အဘိဇပ္ပါ, နာနတ္တသညာ, အတိနိဇ္ဈာယိတတ္တ ဤ(၁၁)ပါးကို ဥပက္ကိလေသ ဟုခေါ်သည်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ မ၊၃။၁၉၁-၂၀၁။

မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ (သံ၊၃။၈၂။) အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိ(အံ၊၂။၁၃)တို့၌ကား သံ, ကြေး, ခဲပုပ်, ခဲမဖြူ,ငွေ ဤ(၅)မျိုးသည် ရွှေ၏ အညစ်အကြေး ဥပက္ကိလေသ ဖြစ်သကဲ့သို့ ကာမစ္ဆန္ဒ, ဗျာပါဒ, ထိနမိဒ္ဓ, ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ, ဝိစိကိစ္ဆာ ဤ(၅)မျိုးကို စိတ်၏အညစ်အကြေး ဥပက္ကိလေသဟု ဟောတော်မူသည်။

ဥပက္ကိလေသသုတ္တဒေသနာကာလ (ပု) [ဥပက္ကိ လေသသုတ္တ+ဒေသနာကာလ] ဥပက္ကိလေသ သုတ်ကို ဟောရာအခါ။ တဒါတိ တသ္မိံ ဥပက္ကိလေသသုတ္တဒေသနာကာလေ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၈၀။

ဥပက္ကိလေသဟရဏ (န) [ဥပက္ကိလေသ+

ဟရဏ]ညစ်နွမ်းကြောင်း အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားတတ်သော။ ဟရိတေသု စ အတ္တနော ဥပက္ကိလေသေသု ပရသတ္တာနံ ဥပက္ကိလေသ- ဟရဏာနိ ဟောန္တီတိ ပဋိဟာရိယာနိ ဘဝန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၆။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၉။ မူလ၊ဋီ၊၁။၇။

ဥပက္ကိလေသဟေတု (ပု) [ဥပက္ကိလေသ +ဟေတု] ညစ်နွမ်းကြောင်း အကုသိုလ်ဟူသော အကြောင်း။ အထ ဝါ ဥပက္ကိလိဋ္ဌန္တိ ဣမိနာ ဥပက္ကိလေသဟေတု တတ္ထ ဝိဇ္ဇမာနံ ဝိသေသာဓာနမာဟ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၀။

ဥပက္ကိလေသာဘာဝ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ အဘာဝ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအကုသိုလ်မရှိခြင်း။ ဥပက္ကိလေသာဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓစိတ္တာနံ ကိလေသေဟိ မုတ္တဘာဝေန ပရမဝေါဒါန- ပတ္တာနံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၈။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။)

ဥပက္ကိလေသာလောက (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ အာလောက] ဝိပဿနာညစ်ညူးကြောင်းဖြစ်သော အရောင်အလင်း။ ဥပက္ကိလေသာ- လောကော ဝိယ သဗ္ဗာယံ အာလောကော ဉာဏသမုဋ္ဌာနော ဝါတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁၈။

ဥပက္ကိလေသုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပက္ကိလေသ+ဥပ္ပတ္တိ] ညစ်နွမ်းကြောင်းအကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်း။ ဣမာနိ ဩဘာသာဒီနိ ဥပက္ကိလေသုပ္ပတ္တိယာ ဌာနာနိ ဥပက္ကိလေသဝတ္ထူနိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၇၀။

ဥပက္ကိလေသေတိ (ကြိ) [ဥပ+ကိလိသ+ဏေ+တိ] (၁) ညစ်နွမ်းစေ၏၊ညစ်နွမ်းအောင်ပြု၏။ (၂) ပူပန်စေ၏။ (၃) နှိပ်စက်၏။ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ စိတ္တံ ဥပက္ကိလေသေန္တိ ကိလိဋ္ဌံ ကရောန္တိ ဥပတာပေန္တိ ဝိဗာဓေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ ဒိဋ္ဌိဂါဟာ- ဒိဝတ္ထုဘာဝေန ဝိပဿနံ ဥပက္ကိလေသေန္တိ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၇။ (ဥပက္ကိလေသန္တိ-ဟု ဋီကာ၌ ရှိသည်။)

ဥပက္ကိလေသေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ကိလိသ+ဏေ +အန္တိ] (၁) ညစ်နွမ်းစေကုန်၏၊ညစ်နွမ်း အောင်ပြုကုန်၏။ (၂) ပူပန်စေကုန်၏။ (၃) နှိပ်စက်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပက္ကိလေသောဝါဒ (ပု) [ဥပက္ကိလေသ+ ဩဝါဒ] ဥပက္ကိလေသတရား(၁၁)ပါး- ဥပက္ကိလေသသုတ်-ကို ဟောကြားပြသဆုံးမခြင်း။ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ စ ဣမံ ဥပက္ကိ- လေသောဝါဒံ ဒါတုံ တတ္ထ ဂတော။ မ၊ဋီ၊ ၃။၃၅၀။

ဥပကု(က္ကု)ဋ္ဌ (တိ) [ဥပ+ကုသ+တ။ဥပကြုဋ္ဌ - သံ] ကဲ့ရဲ့-ရှုတ်ချ-ဆဲရေး-အပ်သော၊သူ။ ဥပက္ကုဋ္ဌော ဝဏ္ဏဗလံ ဇဟာတိ။ ဇာ၊၁။၁၉၅။ ဥပက္ကုဋ္ဌောတိ အတ္တနာပိ ပရေဟိပိ ဥပက္ကုဋ္ဌော ဂရဟိတော ဝိပ္ပဋိသာရိတာယ ဝဏ္ဏဥ္စ ဗလဥ္စ ဇဟာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၈။ အနုပက္ကုဋ္ဌ- လည်းကြည့်။

ဥပက္ကောသ (ပု) [ဥပ+ကုသ+တ] (က) ကဲ့ရဲ့- အပြစ်တင်-ဆဲရေး-ခြင်း။ (ခ) ကြွေးကြော်ခြင်း။ (က) ဥပက္ကောသံ အကံသု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၅၃။ (-ဓာန်။၁၂၀။) (ခ) ဇေဝံ ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ မနုဿေဟိ ဥပက္ကောသေ ကတေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၂။

ဥပက္ကောသတိ (ကြိ) [ဥပ+ကုသ+အ+တိ] (က) ကဲ့ရဲ့၏။ (ခ) ပြက်ရယ်ပြု၏၊ ပြောင် လှောင်ပြက်ချော် သရော်စွပ်စွဲ ဆဲရေး၏။

(ကုသ၊သျ)။ (၈) ကြွေးကြော်၏။ (က) ဥပက္ကောသတိ နံ့ သဘာဝေါ(ဇာ၊၁။၁၉၅)တိ အတ္တာဝ တံ ပုဂ္ဂလံ ဂရဟတိ။ ဇာ၌၊၃။၄၉၈။ (က)(ခ) ဇေကံသေန ဥပက္ကောသတိ ဥပဝဒတိ။ ဒီ၊၁။၁၅၃။ အံ၊၃။၄၁၀။ ဥပက္ကောသတီတိ ဥပ(ပွ)က္ကောတိ၊ (ဥပဟသနဝသေန ပရိဘာသတိ)။ ဒီ၌၊၁။၂၈၇။ အံ၌၊၃။၃၄၉။ **ဥပက္ကောသန္တိ**-ထေရ၌၊၁။၃၆၀။ **ဥပက္ကောသိဿာမိ**- ဒီ၊၁။၁၅၄။ (၈) **ဥပက္ကောသထ**- ဇာ၌၊၅။၂၉၇-၈။ **ဥပက္ကောသိ**- ဇာ၊ ၌၊၄။၂၆၂။ **ဥပက္ကောသိံသု** -"ရဋ္ဌံ နဿိဿတိ၊ ရဋ္ဌံ နဿိဿတီ"တိ ဥပက္ကောသိံသု ။ ဇာ၌၊ ၅။ ၂၉၇။(-ဇာ၌၊၃။၄၁၄။ ဇာ၌၊၄။၈၂၄၇၆။ ဇာ၌၊၇။၂၅၀။) ဂုဏပရိဒ္ဒိသနေန ဝါ ဂရဟန္တိ နိန္ဒန္တိ ဥပက္ကောသန္တိ ဝါတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၌၊၁။၃၆၀။

ဥပက္ကောသန (နပ) [ဥပ+ကုသ+ယု] ဟစ်အော်ကြွေးကြော်အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပက္ကောသနသဒ္ဒ (ပု) [ဥပက္ကောသန+သဒ္ဒ] ဟစ်အော်ကြွေးကြော်သောအသံ။ ယောသောတိ ဥပက္ကောသနသဒ္ဒေါ။ ဇာ၌၊၇။၂၅၃။

ဥပက္ကောသထ (ကြိ) [ဥပ+ကုသံ+အ+ထ] ကြွေးကြော်ကြကုန်၏။ ဥပက္ကောသတိ(ဂ)-ကြည့်။

ဥပက္ကောသန္တ (တိ) [ဥပ+ကုသ+အန္တ] ကဲ့ရဲ့-ဆဲရေး-သော၊သူ။ ဣဿာဝသေနေဝ ဥပက္ကောသန္တော ဒုဿတိ။ မ၌၊၄။၁၈၀။ ဥပက္ကောသန္တောတိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသန္တော။ မ၌ီ၊၃။၃၇၆။ (-စရိယာ၌၊၅၉၊၉၁။ ဇာ၌၊ ၇။၇၃။)

ဥပက္ကောသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ကုသ+အ+အန္တိ] ကဲ့ရဲ့ကုန်၏၊ ဆဲရေးကုန်၏။ ဥပက္ကောသတိ (က)-ကြည့်။

ဥပက္ကောသိ (ကြိ) [ဥပ+ကုသ+ဤ] ကြွေးကြော်ပြီ။ ဥပက္ကောသတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဥပက္ကောသိံသု (ကြိ) [ဥပ+ကုသ+ဥံ] ကြွေးကြော်ကုန်ပြီ။ ဥပက္ကောသတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဥပက္ကောသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ကုသ+တွာ] ကြွေးကြော်-ဟစ်အော်-၍။ အထ နာဂရာ သန္နိပတိတွာ ရာဇင်္ဂဏေ ဥပက္ကောသိတွာ။ ဇာ၊ ၌၊၄။၃၁၇။

ဥပက္ခရ (တိ) [ဥပ+ကရ+တ။ ဥပကရိယိတ္ထာတိ ဥပက္ခတော, ဥပက္ခရော။ ရူ၊နှာ။၃၈၆။ (ဥပက္ခတ-သံ)] ဖြစ်စေအပ်-စီစဉ်ထားအပ်-သော(သဒ္ဒတ္ထ)။ စုဆောင်းထားအပ် သော (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ ဘိက္ခုံ ပနေဝ ဥဒ္ဒိဿ အညာတကဿ ဂဟပတိဿ ဝါ ဂဟပတာနိယာ ဝါ စီဝရစေတာပန္နံ ဥပက္ခဋံ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၃၁၈။ ဥပက္ခဋံ ဟောတီတိ သဇ္ဇိတံ ဟောတိ သံဟရိတွာ ဌပိတံ။ ဝိ၌၊ ၂။၂၅၀။ ကင်္ခါ။၁၆၇။ (-ဝဇိရ။၂၄၆။ ကင်္ခါ၊ ဋီ။၇၈၊၃၀၈။) ကူဋဒန္တဿ ဗြာဟ္မဏဿ မဟာယညော ဥပက္ခဋော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၂၀။ ဥပက္ခဋောတိ သဇ္ဇိတော။ ဒီ၌၊၁။၂၆၃။ ဥပက္ခဋော(အံ၊၂။၄၂၈)တိ ပစ္စုပဋ္ဌိတော။ အံ၊ ၌၊၃။၁၆၆။ တံ ဥပကရဏံ တေသံ တထာ-သဇ္ဇနန္တိ အာဟ ဥပက္ခဋောတိ ပစ္စုပဋ္ဌိတောတိ။ အံ၌ီ၊၃။၁၇၂။

ဥပက္ခရသိက္ခာပဒ (နပ) [ဥပက္ခရ+သိက္ခာပဒ] စုဆောင်းစီစဉ်ထားအပ်သော သင်္ကန်းဖိုးငွေနှင့်စပ်၍ပညတ်အပ်သောသိက္ခာပုဒ်၊ ဥပက္ခရသိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါရာဇိကပါဠိ၊ ၄-နိဿဂ္ဂိယကဏ္ဍ၊ ၁-ဝဂ်၊ ဂ-သိက္ခာပုဒ်နှင့် ၉-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၁။၃၁၇-၃၂၃။ တေန သမ-

ယေနာတိ ဥပက္ကမိကွာပဒံ။ ဝိ၊၄၊၂။၂၅၀။

ဥပက္ကမ (တိ) [ဥပ+ကရ+တ] ဥပက္ကမ ထောင့်ကွင်း-ကြည့်။

ဥပက္ကန္တ (န) [ဥပ+ခန္တ] ပခုံး။ ဂ္ဂလသာ ဥပက္ကန္တမှာ၊ ဥက္ကာစ္စ စတုရင့်လံ။ ဇာ၊၁။၂၅၉။ ဥပက္ကန္တမှာတိ ခန္ဓတော။ ဇာ၊၄၊၄။၂၁၁။

ဥပက္ကမ (ပု) [ဥပ+ကရ+အ။နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၂၇။ (ဥပက္ကမ-သံ)] (၁) လှည်းသန် (ရထင်္ဂသာမည) (တောင်ပေါက်စာန်၊သျ)။ အပေါင် (ရထင်္ဂသာမည) (အဘယာရာမစာန်၊သျ)။(၂) အကြောင်းအဆောက်အဦ၊ပစ္စည်း၊ အကြောင်းအင်္ဂါ(အလှူဒါနထမြောက် အောင်မြင်စေသောလှူဘွယ်ဝတ္ထုစသည်)။ (၁) ဥပကရိယတေတိ ဥပက္ကရော၊အက္ကသောပရိ ကင္ခဝိသေသော၊ အမရကောသေ ပန ဥပက္ကရသဒ္ဒေါ သဗ္ဗ-ရထာဝယဝဝါစကတ္တ် ဝုတ္တံ" ရထင်္ဂန္တ ဥပက္က-ရော"တိ၊ အပက္ကရောတိပိ ပါဌော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၃၇၅။ (၂) ဥပက္ကရေ(ကခ်ီ။၂၆၂)တိ ဝါသိ-အာဒိဘဏ္ဍာနိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၂၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၄၆။ ဥပက္ကရေတိ ဥပကရဏေ။ ဝိနယာ-လင်္ကာရဋီ၊၂။၁၅၅။(ဝိ၊၄၊၄။၈၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၃၀၆-တို့၌ ဥပက္ကရုပ်မတွေ့ရ၊ ဥပကရဏပုဒ်သာ တွေ့ရ၏။ ကခ်ီ၌သာ ဥပက္ကရပုဒ် တွေ့ရ၏။) ယည ဥပက္ကရောတိ ဒါနသ သာမနံ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၃၇။

ဥပက္ကရဏ (န) [ဥပ+ကရ+ယု] စီစဉ်ခြင်း။ တံ ဥပက္ကရဏံ တေသံ တထာသဇ္ဇနန္တိ အာဟ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၂။

ဥပက္ကလတိ (ကြိ) [ဥပ+ခလ+အ+တိ] ချွတ်ချော်၏။ တေန ခေါ ပန သမယေန မနုဿာ ဒိပန္တိ ဝါ ဥပက္ကလန္တိ ဝါ။ ဒီ၊၂။၂၀၀။

ဥပက္ကလန (န) [ဥပ+ခလ+ယု] ချွတ်ချော်ခြင်း။ သဟာသာ ဥပက္ကလနဂမနနိသိဒနဝုဋ္ဌာနပရိ-ဝတ္တနာဒီသု...ဒုက္ကမနဘဝတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၁။

ဥပက္ကလန္တိ (ကြိ)[ဥပ+ခလ+အ+အန္တိ] ချွတ်ချော်ကုန်၏။ ဥပက္ကလတိ-ကြည့်။

ဥပက္ကလိတ (တိ) [ဥပ+ခလ+တ] ချွတ်ချော်သော၊သူ။ အန္ဓဿ ဥပက္ကလနံ ဝိယ အဝိဇ္ဇာ-ပစ္စယာ ဝိညာဏံ၊ ဥပက္ကလိတဿ ပတနံ ဝိယ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၈။

ဥပက္ကလိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ခလ+တွာ] ချွတ်ချော်၍။ အထ ခေါ မနုဿာနံ ဗြာဟ္မဏ ဥပက္ကလိတွာ တိက္ခတ္တုံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ မ၊၂။၄၂၄။ ဥပက္ကလိတွာ ဝါ ပပတေယျ။ အံ၊၂။၈၉၊၂၇၁။ (-ဇာ၊၄၊၃။၄၁၂။)

ဥပက္ကိတ္တက (တိ) [ဥပ+ခိတ္တ+က] အနီး၌ ခြေကိုပစ်ချသော၊ အနီး၌ ခြေကို ပစ်ချတုပ်ဝပ်၍တပည့်ဥပါသကာအဖြစ် ခံယူသော၊သူ။ (၂) ပစ်ပယ်သော။ (၁) ဥပက္ကိတ္တကာ စ တေ ဘဂဝတော သမ္ဗုဇ္ဇန္တိ(ပဋိသံ။၃၇၇။ မဟာနိ။ ၁၄၀)တိ တေ ခတ္တိယပဏ္ဍိတာဒယော ဘဂ-ဝတော ပဉ္စဝိသဇ္ဇနေနေဝ ဘဂဝတော သမီပေ ခိတ္တကာ ပါဒက္ကိတ္တကာ (ပက္ကိတ္တကာ) သမ္ဗုဇ္ဇန္တိ။ သာဝကာ ဝါ သမ္ဗုဇ္ဇန္တိ၊ ဥပါသကာ ဝါတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၂၅၉။ မဟာနိ၊ ၄။၂၆၂။ (၂) သြမက္ကိ ကရောန္တိတိ ဥပက္ကိ-တ္တကံ(သီ၊သျှ) ကရောန္တိ။ အံ၊၄၊၂။၁၈၀။

ဥပက္ကိတ္တကသမ္ဗုတ္တိသမနန္တရ (ဗျ) [ဥပက္ကိတ္တက သမ္ဗုတ္တိ+သမနန္တရ] ဥပသကာအဖြစ် ခံယူ ပြည့်စုံပြီးသည်၏အခြားမဲ့။ အထာတိ အနန္တရတ္ထေ၊ တေသံ ဥပက္ကိတ္တကသမ္ဗုတ္တိသမနန္တရမေဝါတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၂၅၉။ မဟာနိ၊၄။၂၆၂။

ဥပက္ကေမ (ပု) [ဥပ+ခိပ+ဏ] အဆင့်ဆင့်-ဆောင်ယူ၍-အပဒ္ဓမဖြစ်မှု၍-ပစ်ချအပ်သော။

ယောဂမာယန္တိ မစ္စုနောတိ မစ္စုနော ယောဂံ ပယောဂံ ပက္ကေပံ ဥပက္ကေပံ ဥပက္ကမံ အဘ္ဘန္တရံ အာဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ တတ္ထ တတ္ထ ဥပရူပရိ စ ခိပိတာယ အာဏာယ အဘ္ဘန္တရေ ဝေ ဟောန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၇။ ဥပက္ကေပ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂)န္တိ ဗဟိ အဟုတ္ဝာ ပက္ခိပိတဗ္ဗတံ၊ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၇။ ဩဓာနံ ဥပက္ကေပ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀)န္တိ ဥပနေတ္ဝာ ပက္ခိပိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။(-အံ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။)

ဥပက္လေသ(ပု) [ဥပ+ကိလိသ+ဏ] ညစ်နွမ်းကြောင်း အညစ်အကြေး၊ ညစ်နွမ်း-ပုပန်-စေတတ်သော အညစ်အကြေး (အကုသိုလ် တရား)။ ဟတေသု စ အတ္တနော ဥပက္လေသေသု ပရသတ္တာနံ ဥပက္လေသဟရဏာနိ စ ဟောန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၄၅။ ဥပက္ကိလေသ-လည်းကြည့်။

ဥပက္လေသဟရဏ(တိ)[ဥပက္လေလ+ဟရဏ]ညစ်နွမ်းကြောင်း-အညစ်အကြေး-အကုသိုလ်-ကို ပယ်ရှားတတ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။ ဥပက္ကိလေသဟရဏ-လည်းကြည့်။

ဥပဂ (တိ) [ဥပ+ဂမု+က္ဂ] ကပ်ရောက်သော၊ သူ။ ကုလူပဂ, ·ကာယူပဂ, ယထာကမ္မူပဂ စသည်ကြည့်။

ဥပဂစ္ဆ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+ဟိ] ချဉ်းကပ်လော၊ ကပ်ရောက်လော။ ဥပဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပဂစ္ဆတိ (ကြိ)[ဥပ+ဂမု+အ+တိ] ချဉ်းကပ်၏၊ ကပ်ရောက်၏၊ အနီးသို့သွား၏၊ ဆည်းကပ်၏၊ ယူဆ-စွဲလမ်း-၏။ ပုနဒေဝ ဓေနုံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၅၈။ (-ဝိ၊၁။၃၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၉။ **ဥပဂစ္ဆန္တိ**—ဝိ၊၃။၂၁၂။ ဒီ၊၂။၁၁၁။ အံ၊ ၁။၇၅။ နေတ္တိ။၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၁၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၁၉၅။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၄၃။ **ဥပဂစ္ဆသိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ **ဥပဂစ္ဆထ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၄၈။ **ဥပဂစ္ဆာမိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၇၂။ **ဥပဂစ္ဆာမ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ **ဥပဂစ္ဆန္တု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇။ **ဥပဂစ္ဆ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ **ဥပဂစ္ဆေယျ**—ဝိ၊၃။၁၉၃။ မ၊ ၃။၁၀၉။ အံ၊၁။၂၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ **ဥပဂစ္ဆေယျုံ**—ဝိ၊၃။၁၉၃။ **ဥပဂစ္ဆေယျံ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ **ဥပဂစ္ဆိ**—ဝိ၊၁။၅၀။ ဒီ၊၁။၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂၂၄။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၈၉။ **ဥပဂစ္ဆုံ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၇၀။ **ဥပါဂစ္ဆိ**—ဇာ၊ ၂။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၈။ **ဥပါဂမိ**—ဝိမာ်န။၃၅။ အပ၊၁။၆၆။ ဇာ၊၁။၃၃၀၊ ၃၈၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၁၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၀။ **ဥပဂစ္ဆုံ**—ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၁။ ဇာ၊၂။၁၅၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၁၈။ **ဥပဂစ္ဆိံသု**—ဝိ၊၁။၅၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ **ဥပါဂစ္ဆုံ**—သုတ္တနိ။၄၄၉။ ဇာ၊ ၂။၃၇၁။ စူဠနိ။၁၉၇။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၇၁။ **ဥပါဂမုံ**—သုတ္တနိ။၄၄၉။ စူဠနိ။၁၉၇။ **ဥပါဂမိံသု**—စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၇၇။ **ဥပဂဉ္ဆိ** (အဇ္ဈတ္တနိ ဩဝိဘတ်ကို ဠပြု)—ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၇၂။ **ဥပါဂမိ** —ဝိမာန။၁၈။ ဇာ၊၂။၂၆၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၇၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၃။ **ဥပဂစ္ဆိံ**—မ၊၃။၈၁။ အပ၊၂။၈၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၂၂။ **ဥပဂဉ္ဆိံ**—မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆။ **ဥပ ဂမိံ**—မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၃။ မ၊ဋီ၊၃။၂၈၃။ **ဥပါဂမိံ**-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၉၆။ **ဥပဂမိမှာ**—စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၃၂။ **ဥပါဂမုံ** (အဇ္ဈတ္တနိ မှာ ဝိဘတ်ကို ဥံ ပြု တနည်း-ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသ)—စရိယာ။ ၄၀၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၃၂။

ဥပါဂမုမှာ- သုတ္တနိ။၃၃၁။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂၈၂။ **ဥပဂန္တိတ္တ**-(အဇ္ဈတ္တနိ အာဝိဘတ်ကို ထွပြ) ပေတ။၁၈၆။ ပေတဋ္ဌ။၂၂၄။ **ဥပါရု**-ဇာ၊ ၂။၂၃၁၊၂၃၅။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၄၇။ **ဥပဂမံ**-မဋ္ဌ၊ ၃။၂၃၇၊ **ဥပါဂမံ**-မ၊၂။၃၀၈။ **ဥပဂမိ သတိ**- ဥဒါနဋ္ဌ။၂၂၄။ **ဥပဂန္တိသာမိ** -ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။ အံဋ္ဌ၁။၁၈၂။

ဥပဂန္တထ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+ထ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ကြကုန်လော။ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တနွ (တိ) [ဥပ+ဂမု+အန္တ။ ထိုဒွိ ဥပ ဂန္တန္တိ] ချဉ်းကပ်- ကပ်ရောက်-သော၊သူ။ ဝသံ ဥပဂန္တန္တေန---- သဒ္ဒါရဗန္ဓေ သေနာသနေ ဥပဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိဋ္ဌ၁။၂၄၈။ အံဋ္ဌ ၁။၂၆၁။ သာရတ္ထ၃။၂၈၄။ ဘရိယာဘာဝံ ဥပဂန္တန္တိယာ ဒလိဒ္ဒိတ္ထိယာ တော် အဓိဝစနံ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။

ဥပဂန္တန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+အန္တိ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ကြကုန်၏၊ယူဆ-စွဲလမ်း-ကြကုန်၏။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တန္တီ (ထိ) [ဥပ+ဂမု+အန္တ+ဤ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သော၊သူ။ ဥပဂန္တန္တ-ကြည့်။

ဥပဂန္တန္တု (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+အန္တု] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ဆိုက်ရောက်-စေကုန်သတည်း။ ဥပဂန္တတိ- ကြည့်။

ဥပဂန္တမာန (တိ) [ဥပ+ဂမု+အ+မာန] ကပ်ရောက်သော။ တဒနန္တရံပန ပုရိမစိတ္တံ ကေသန္တတိပရိဏာမနယေန တထတ္တံ ဥပဂန္တမာနံ မဇ္ဈိမံ သမထနိမိတ္တံ ပဋိပဇ္ဇတိ နာမ။ မဟာနိဋ္ဌ။၁၁၅။ ပဋိသံ။ဋ္ဌ၊၂။၇၆။

ဥပဂန္တသိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+သိ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-၏။ ဥပဂန္တတိ- ကြည့်။

ဥပဂန္တာမ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+မ] ကပ်ရောက်ကုန်အံ့။ ဥပဂန္တတိ -ကြည့်။

ဥပဂန္တာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+မိ] ကပ်ရောက်၏။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တိံ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဣံ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ဆည်းကပ်-ယူဆ-ပြီ။ ဥပဂန္တတိ ကြည့်။

ဥပဂန္တိံသု (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဥံ] ကပ်ရောက်ကြကုန်ပြီ။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဤ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ပြီ။ ဥပဂန္တတိ -ကြည့်။

ဥပဂန္တိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဂမု+တဗ္ဗ] ကပ်ရောက်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသကေန ဝိနာ န ဝသံ ဥပဂန္တိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀၉။

ဥပဂန္တိတ္တ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အာ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်ပြီ။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တိသာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+သာမိ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-အံ့။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တုံ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဥံ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ဆည်းကပ်-ကုန်ပြီ။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တေယျံ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+ယျံ] ကပ်ရောက်ရာ၏။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+ယျ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ယူဆ-စွဲလမ်း-ငြားအံ့။ ဥပဂန္တတိ-ကြည့်။

ဥပဂန္တေယျံု (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ+ယျံု]

ကပ်ရောက်ကုန်ပြားအံ့။ ဥပဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပဂဋ္ဌိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဏ္ဍု] ကပ်ရောက်-ယူဆ-စွဲလမ်း-ပြီ။ ဥပဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပဂဋ္ဌိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဤ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ယူဆ-စွဲလမ်း-ပြီ။ ဥပဂစ္ဆတိ -ကြည့်။

ဥပဂကိုတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဂဟ+တဗ္ဗ] ချီးမြှောက်-ထောက်ပံ့-အပ်သော။ အဘိသိတ္တခတ္တိယာ ဘဒြအသာဇာနီယာဒိရတနသမ္ဗဒါနေနပိ ဥပဂကိုတဗ္ဗာ။ အံဋ္ဌ၊၂။ရ၉။

ဥပဂတ (တိ) [ဥပ+ဂတ] (၁) ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ရ-ပြည့်စုံ-သော၊သူ။ (၂) ကပ်ရောက်အပ်-သိအပ်-သော။ (၃) ကပ်ရောက်ရာ။ (၁) ဘဝဒိဋ္ဌိ အလ္လိနာ ဘဝဒိဋ္ဌိ ဥပဂတာ။ မ၁။၉၄။ ဝေရဉ္စ ဥပနိဿာယ ဝဿာဝါသံ ဥပဂတော။ ဝိဋ္ဌ၁။၁၄၄။ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခ-သံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပဂတော (ဥပါဂတော။ အဘိ၀ိ။၂၅၄) ----သမန္နာဂတော။ ဝိဋ္ဌ၃။၅၃။ ဝဒ္ဓေတမနုတ္တရံ ဓမ္မံ။ ဒီဋ္ဌ၁။၁။ မဋ္ဌ၁။၁။ သံဋ္ဌ၁။၁။ အံဋ္ဌ၁။၁။ ဥပဂတောတိ ပတ္တော၊ အဓိဂတောတိ အတ္တော။ ဒီဋ္ဌီ၁။၁၀။ သီဋ္ဌီ၊သစ်၁။၁၈။ မဋ္ဌီ၁။၁၀။ သံဋ္ဌီ၁။၁၀။ အံဋ္ဌီ၁။၁၃။ (၂) ဉာတော စေဝ ဥပဂတော စ မဂ္ဂေါ။ ဝိဋ္ဌ၃။၂၅၆။ တေဟိ ဥပဂတော ပဋိပန္နော မဂ္ဂေါ စ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၁။ (၃) ဥပဂတဋ္ဌာန-ကြည့်။

ဥပဂတဂေါဏ (ပု) [ဥပဂတ+ဂေါဏ] ကပ်ရောက်သောနွား။ တေ ပန ဒမ္မတံ ဥပဂတ-ဂေါဏာ စေဝ ဓေနုယော စ။ မဋ္ဌီ၊၂။၁၉၉။

ဥပဂတဉာဏ (န) [ဥပဂတ+ဉာဏ] ကပ်ရောက်အပ်သောဉာဏ်။ ယဿ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓန် နာမ အတ္ထိကေဟိ ဥပဉာတံ ဥပဂတဉာဏမ္ဗ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၁။

ဥပဂတဋ္ဌာန (န) [ဥပဂတ+ဌာန] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရာ အရပ်။ ဘိက္ခုံ ဂဟေတွာ ဥပဂတဋ္ဌာနာဒီသု ဒဿနေ သတိ ကထံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ ပုစ္ဆတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။၃၃၆။ မဋ္ဌီ၊၁။၂၀၆။ အံဋ္ဌီ၊၂။၁၃။)

ဥပဂတဋ္ဌာနာပရိစ္စာဂ (ပု) [ဥပဂတဋ္ဌာန+အပရိစ္စာဂ] ကပ်ရောက်ရာအရပ်ကို မစွန့်ခြင်း။ ဝါဠေဟိ ဥပ္ပဒ္ဒဝါဒိကေဟိ ဥပဂတဋ္ဌာနာပရိစ္စာဂါ လဘတိ။ ဝဇီရ၊၄၆၉။

ဥပဂတတရ (တိ) [ဥပဂတ+တရ] အထူးသဖြင့်ကပ်ရောက်သော။ နိဿယပစ္စယမေဝ ဥပဂတတရံ ကတွာ ပုစ္ဆတိ။ ဝိဋ္ဌ၄။၂၁၂။

ဥပဂတပုပ္ဖါ (ထိ) [ဥပဂတ+ပုပ္ဖ+ဣတ္ထိဇောတက အာပစ္စည်း] ကပ်ရောက်သော ဥတုပန်း-ရာသီပန်း-ရှိသော၊ ရာသီပန်း ပွင့်သော(မိန်းမ)။ ဥပဂတပုပ္ဖါ ဟိ ကုမာရီ။ သံဋ္ဌီ၊၁။၂၂၀။

ဥပဂတဘိက္ခု (ပု) [ဥပဂတ+ဘိက္ခု] ကပ်ရောက်သောရဟန်း။ သတ္တရိ သဒ္ဓမ္မေ စ ဂါရဝေန ဥပဂတဘိက္ခုနံ ဝစနသမနန္တရမေဝ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သံဋ္ဌီ၊၂။၅၂၀။

ဥပဂတဝိဇာယနကာလာ (ထိ) [ဥပဂတ+ဝိဇာယနကာလ+ဣတ္ထိဇောတက အာပစ္စည်း] နီးကပ်သော သားဖွားရာကာလရှိသော-သားဖွားချိန်နီးသော-မိန်းမ။ ဥပဝိဇညာတိ ဥပဂတဝိဇာယနကာလာ။ ပရိပက္ကဂဗ္ဘာ၊ နစိရဿေဝ ဝိဇာယိဿတီတိ အတ္တော။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၉။ (-ထေရီဋ္ဌ၊၁၈၅။ မဋ္ဌီ၊၃။၃၃၉။)

ဥပဂတသီလ (တိ) [ဥပဂတ+သီလ] ကပ်ရောက်သောသီလရှိသော၊သူ။ သီလသမ္ပတ္တိယာ သမာနဘာဝံ ဥပဂတသီလော သဘာဂဝုတ္တိ-ကောတိ အတ္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၅။ အံဋ္ဌီ၊

၃။၉၄။

ဥပဂန္တဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဂန္တဗ္ဗ] ကပ်-ချဉ်းကပ်-ဆည်းကပ်-ရောက်-ဆိုက်ရောက်-ရ-ရယူ-သိ-အပ်သော၊သူ။ ကဒါ နု ခေါ ဝသံ ဥပဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၁၉၂။ အဝေစ္စပသာဒေါယေဝ အရဏီ-ယတော အဋ္ဌော၊ ဥပဂန္တဗ္ဗတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဋ္ဌ၊၁။၁ရ၈။ တသ္မာ ဌေ့ န ကေန္တ-မေကတော ဝါ နာနတော ဝါ ဥပဂန္တဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၈။ ဥပဂန္တဗ္ဗတောတိ အတ္တနော ဟိတသုခံ ပစ္စာသီသန္တေန ကေန္တေန အဓိဂန္တဗ္ဗတော။ မဋီ၊၁။၂ရ၆။ န ကေန္တမေဝ ကေတော ဝါ နာနတော ဝါ ဥပဂန္တဗ္ဗာ န ဂဟေတဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊၂။၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၁၄။

ဥပဂန္တဗ္ဗဋ္ဌ (ပု) [ဥပဂန္တဗ္ဗ+အတ္ထ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ဆည်းကပ်-ရယူ-အပ်သည်၏အဖြစ် ဟူသောအနက်သဘော။ သော ဥပဂန္တဗ္ဗဋ္ဌေန ဥပယံ ရူပါဒိသု ကေမ္ပိ ဓမ္မံ ကိံ ဥပေယျ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၁။ ဥပဂန္တဗ္ဗဋ္ဌေန အရိယာ။သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။

ဥပဂန္တုံ (ဗျ) [ဥပ+ဂမု+တုံ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-ခြင်းငှါ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝသံ ဥပဂန္တုံ။ ဝိ၊၃။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈။ ယဒါ ပန သရီရံ ဥဒ္ဒုမာတကံ---- နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ပဂ္ဃရိတပုဗ္ဗကုဏပဘာဝေန ဥပဂန္တုမ္ပိ အသက္ကုဏေယျံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ ကိံ ဘဂဝန္တံ သယံ ဒဿနာယ ဥပဂန္တုံ န သက္ကောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ ဥပေါသထပဝါရဏံ ဥပဂန္တုံ အဒတွာ နိက္ကမိုံသန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၃။

ဥပဂန္တု (တိ) [ဥပ+ဂမု+တု] ကပ်ရောက်-သွားရောက်-သော၊သူ။ အသီတိ မေ အာဝုသော ဝဿာနိ ပဗ္ဗဇိတဿ နာဘိဇာနာမိ ဂါမန္တသေနာသနေ ဝသံ ဥပဂန္တာ။ မ၊၃။၁၆ရ။ ပုန္နဗ္ဗဝသင်္ခါတံ သံသာရံ အပရာပရံ ပရိဝတ္တ-နဝသေန ဂန္တာရော ဥပဂန္တာရော ဟောန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၅၂။

ဥပဂန္တုကာမ (တိ) [ဥပဂန္တုံ+ကမု+ဏ] ကပ်ရောက်ခြင်းငှါအလိုရှိသော၊သူ။ အညတရော ဘိက္ခု ဝဇေ ဝသံ ဥပဂန္တုကာမော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၂၁၁။ အရိယသာဝကောတိ အရိယဿ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာဝကော, သာဝကဘာဝံ ဥပဂန္တုကာမော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၈၅၉။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၁၉၈။)

ဥပဂန္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဂန္တာ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်-ဆိုက်ရောက်-သွားရောက်-ထိရောက်-၍။ ကထံ ဟိ နာမ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ဝသံ ဥပဂန္တာ အန္တရာဝသံ စာရိကံ စရိဿန္တိ။ ဝိ၊၃။၁၉၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂ရ၅။ မဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၁၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၅၀။)

ဥပဂန္တွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဂန္တွာန] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-ကြွရောက်-၍။ တမဟံ ဥပဂန္တွာန၊ သရဏဂမနံ ဂဟိံ။ အပ၊၁။၈၃။ ခဏေန ဥပဂန္တွာန၊ ဗောဓေတိ တံ မဟာမုနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။

ဥပဂမံ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+အ] ကပ်ရောက်ပြီ၊ ဆိုက်ရောက်ပြီ။ ဥပဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပဂမ (ပု) [ဥပ+ဂမု+အ] ကပ်ရောက်ခြင်း။ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန ဥပဂမဿ ဝုတ္တတ္တာ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၂၂။

ဥပဂမန (နု) [ဥပ+ဂမု+ယု] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-စွဲလမ်း-ခြင်း။ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ။ ပဋိသံ။၅၀။ မဋ္ဌ၊၁။၅၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၄။ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနန္တိ -----ပဝတ္တံ ဥပဂမနံ ဒဠှဂဟဏံ။

ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃-၄။ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနန္တိ ---ပဝတ္တံ ဥပဂမနံ ဂဟဏံ ပရာမသနံ၊ ဠာဒံ ဥပါဒါနံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၁၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၄။ မ၊ ဋီ၊၃။၂၉၂။ မူလဋီ၊၂။၂၀၇။)

ဥပဂမနက (တိ) [ဥပဂမန+က] ကပ်ရောက်-လားရောက်-သော၊သူ။ ဗြဟ္မလောကူပဂတာတိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဗြဟ္မလောကံ ဥပဂမနကာ အဟေသုံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၅၅။

ဥပဂမနကာရဏ (န) [ဥပဂမန+ကာရဏ] ကပ်-သွား-ရောက်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ကုလာနံ အနုပဂမနကာရဏဉ္စ ဥပဂမနကာရဏဉ္စ ပကာသေန္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဥပဂမနဋ္ဌ (ပု)[ဥပဂမန+အဋ္ဌ] ကပ်ရောက်တတ်သည်၏အဖြစ်-ကပ်ရောက်ခြင်း-ဟူသော အနက်သဘော။ အဝသံ ဥပဂမနဋ္ဌေန ပန ဝိဘဝေါ ဂတိ ဓမ္မာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၃။

ဥပဂမနတ္ထ (ပု)[ဥပဂမန+အတ္ထ] (၁) ကပ်ရောက်ခြင်းအနက်။ (တိ)(၂) ကပ်ရောက်ခြင်း အနက်ရှိသော။ (၁) တေန ဥပဂမနတ္ထံ နိဝတ္တေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၁၁။ (တိ)(၂) ဥပ-သဒ္ဒေါ စ ဥပဂမနတ္ထော မဂ္ဂသဒ္ဒေနပိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၀။

ဥပဂမနပဋိက္ခေပ (ပု)[ဥပဂမန+ပဋိက္ခေပ] ကပ်ရောက်-ယူဆ-မှုကိုပယ်ခြင်း။ လိင်္ဂံ ဟေတံ၊ ယဒိဒံ နိစ္စတော ဥပဂမနပဋိက္ခေပေါ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၉၂။

ဥပဂမနဘယ (န) [ဥပဂမန+ဘယ] ကပ်ရောက်-ပေါင်းဆုံမိ-ခြင်းဟူသော ဘေး။ ဖဿာဟာရေ ဥပဂမနဘယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၆။ ဥပဂမနံ အပ္ပဟီနဝိပလ္လာသဿ အာရမ္မဏေန သမောဓာနံ သင်္ဂတိ သုခဝေဒနီယာဒိဖဿု-ပ္ပတ္တိ ဘယံ ဘယာနကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၅။

ဥပဂမနလက္ခဏ (တိ) [ဥပဂမန+လက္ခဏ] ကပ်ရောက်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ ဓမ္မေသု ဥပဂမနလက္ခဏာ အဋ္ဌသညာ။ ပေဋက။ ၂၄၉။

ဥပဂမနသဏ္ဌာဝ (ပု) [ဥပဂမန+သဏ္ဌာဝ] ကပ်ရောက်-ယူဆ-ခြင်း၏ ထင်ရှားသည်၏ အဖြစ်။ န ပန တေ အာရဗ္ဘ နိစ္စတော ဥပဂမနသဏ္ဌာဝတော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၉၂။

ဥပဂမနသဘာဝ (တိ) [ဥပဂမန+သဘာဝ] ကပ် ရောက်ခြင်းသဘောရှိသော။ ဘဝဿ သံသာရဿ မူလဘာဝံ ကာရဏဘာဝံ ဥပဂမနသဘာဝါ ကာမာသဝါဒယော--- ဝနုန္တိယော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆။

ဥပဂမနသီလ (တိ) [ဥပဂမန+သီလ] ကပ်ရောက်ခြင်းအလေ့ရှိသော၊သူ။ ဇာတိ-မရဏဂါမိနော ပုနပ္ပုနံ ဇနနမရဏဿေဝ ဥပဂမနသီလာတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၀။

ဥပဂမန္တ (တိ) [ဥပ+ဂမု+အန္တ] ကပ်ရောက်သော၊ချဉ်းကပ်သော၊ဆည်းကပ်သော၊သူ။ သေဋ္ဌမုပဂမံ ဥဒေတိ ခိပ္ပံ။ ဇာ၊၁။၁၅၇။ သေဋ္ဌမုပဂမန္တိ သီလာဒီဟိ ဥတ္တရိတရံ ယေဝ ဥပဂစ္ဆန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။

ဥပဂမိံ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဣံ] ကပ်ရောက်ပြီ၊ ယူဆပြီ၊စွဲလမ်းပြီ။ ဥပဂစ္ဆတိကြည့်။

ဥပဂမိတ (တိ) [ဥပ+ဂမု+ဏေ+တ] ရောက်စေအပ်သော၊သူ။ ပရဒေသတော ပဟာရိတ္တွာ အာနေတွာ ဒါသဗျံ ဥပဂမိတော ကရမရာ-နီတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၆။ (-မူလဋီ၊၃။၅၃။ အနုဋီ၊၃။၇၂။)

ဥပဂမိမှာ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+မှာ] ကပ်ရောက်

ကုန်ပြီ၊ ဆိုက်ရောက်ကုန်ပြီ။ ဥပဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပဂမိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဿတိ] ကပ်ရောက်လတ္တံ့၊ ဆိုက်ရောက်လတ္တံ့။ ဥပဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပဂမေတိ (ကာ+ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဏေ+တိ] ကပ်ရောက်စေ၏။ ဝေ ဝုတ္တသံသာရဝဋ္ဋကာရဏံ ဟုတွာ ဥပဂမေန္တီတိ သံသာရဥပဂါမိနော ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။

ဥပဂမေန္တိ (ကာ+ကြိ) [ဥပ+ဂမု+ဏေ+အန္တိ] ကပ်ရောက်စေကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဂမ္မ (ကြိ+ဝိ) [ဥပ+ဂမု+တွာ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-အနီးသို့သွား-အကြောင်းပြု-၍။ အသုကသ္မိံ နာမ သေနာသနေ ဝသံ ဥပဂမ္မ--နိဂ္ဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။ တေဟံ အရညေ ဒိသွာန၊ ဥပဂမ္မ ဂဏံ တဒါ။ အပ၊၁။၆၁။ ဥပဂမ္မ သမီပံ ဂန္တွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။

ဥပဂါမိ (တိ) [ဥပ+ဂမု+ဏီ] (၁)ကပ်ရောက်သော၊သူ။ (၂) ကပ်ရောက်စေသော။ ဇာတိဇရူပဂါမိ(အံ၊၁။၃၁၂) ဘဝမူလောပဂါမိ(ထေရ။၂၄၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၆) ကြည့်။ (၂) တဿ ဝဓန္တိ အာသဝါ သံသာရံ ဥပဂါမိနော။ ထေရ။၂၄၁။ ဝေ ဝုတ္တ-သံသာရဝဋ္ဋကာရဏံ ဟုတွာ ဥပဂမေန္တီတိ သံသာရဥပဂါမိနော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။

ဥပဂါယတိ (ကြိ) [ဥပ+ဂေ(ဂါ)+အ+တိ] ကပ်၍-လိုက်၍-ယှဉ်ပြိုင်၍-တုဖက်၍-သီဆို၏-သီချင်းဆို၏။ အနာထမာနော ဥပဂါယတိ နစ္စတိ စ။ ဇာ၊၁။၃၆၁။ ဥပဂါယတီတိ အညံ ဂါယန္တံ ဒိသွာ ဥပဂန္တွာ ဂါယတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၁၉။

ဥပဂါယမာန (တိ) [ဥပ+ဂေ(ဂါ)+အ+မာန] ကပ်ရောက်-သီဆိုသော-အသံမည်သော၊သူ။ ဘမရမဓုကရဂဏာ ကုသုမရေဏုမဒမတ္တာ ဥပဂါယမာနာ ဝိယ ဝနန္တရေသု ဝိစရန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ ဥပဂါယမာနာ ဝိယာတိ ပယိရု-ပါသနဝသေန ဥပေစ္စ ဂါယမာနာ ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၆။

ဥပဂီတိ (ထီ) [ဥပ+ဂေ+တိ] ဥပဂီတိဂါထာ၊ (အရိယာဂါထာ၏ နောက်ထက်ဝက်၌ ဆိုအပ်သောလက္ခဏာ အားလုံးဖြင့် ရှေ့နောက် ထက်ဝက် နှစ်ပါးစုံ၌ ဖွဲ့ဆိုအပ်သောဂါထာ)။ အရိယာယံ ဒုတိယနေ၊ ဂဒိတာခိလလက္ခဏံ ယံ တံ၊ ဘဝတိ ဒလေသု ဘယေသုပိ၊ ယဒိ ယဿာ သာယမုပဂီတိ။ဆန်းကျမ်း၊ ဒုတိယပိုင်း၊ ၁၆-ခုမြောက်ဂါထာ။

ဥပဂု (န) [ဥပ+ဂေါ] နွားတို့၏အနီး။ ဂုန္နံ သမီပံ ဥပဂု။ ရူပ၊သ။၁၈၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၆၉၆-၈။ (-မောဂ်၊၃-ကစ္စာ၊၄၆-သုတ်။)

ဥပဂုတ္တ (ပု) [ဥပ+ဂုပ+တ] ဥပဂုတ္တထေရ်၊ အရှင်ဥပဂုတ်။ ဓာတာပိဿ ပစ္ဆာ ဥပဂုတ္တ-ကာလေ ပသာဒဟေတုတ္တာ အဓိဝါသေတိ။ ဝဇီရ။၆၃။

ဥပဂုတ္တကာလ (ပု) [ဥပဂုတ္တ+ကာလ] ရှင်ဥပဂုတ်လက်ထက်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဂုတ္တာဓိဋ္ဌာန (န) [ဥပဂုတ္တ+အဓိဋ္ဌာန] ဥပဂုတ္တထေရ်၏ အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း။ ထေ္တ ဥပ-ဂုတ္တာဓိဋ္ဌာနံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဝဇီရ။၆၃။

ဥပဂုမ္ဘဝန (န) [ဥပဂုမ္ဘ+ဝန] အကွေ့ဖြစ်သောတော။ (ဇာတ်၊မြန်၊၄။၄၄၀။) ခြုံ၏အနီးဖြစ်သောတော၊ (ဇာတ်ဋီကာ)။ ရာဇာ---နဂရတော နာတိဒူရေ သုပုပ္ဖိတဖလိတံ ရမဏီယံ ဥပဂုမ္ဘ-ဝနံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၂။ ဥပဂုမ္ဘဝနန္တိ ဂုမ္ဘဿ သမီပေ ပဝတ္တတ္တာတိ ဥပဂုမ္ဘံ၊ဝနံ၊ ဥပဂုမ္ဘဥ္စ တံ ဝနဉ္စာတိ ဥပဂုမ္ဘဝနံ။ ဥပဝနန္တိပိ ပါဌော။

ဇာတ်ဋ္ဌကာသစ်။ လက်ရေးမူ။

ဥပဂုယှ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဂုဟ+တွာ] ပွေ့ပိုက်၍၊ ပွေ့ဖက်၍။ ဟန္ဒ စ မံ ဥပဂုယှ၊ ပါဒေ တေ အမ္မ ဝန္ဒိတုံ ဒေဟိ။ ဇာ၊၂။၂၅၂။ ဥပဂုယှာတိ အာလိင်္ဂိတွာ ပရိသဇ္ဇိတွာ။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၉၆(သျှာ၊က)။

ဥပဂုယှသု (ကြိ) [ဥပ+ဂုဟ+ယ+သု] ပွေ့ပိုက်လော၊ဖက်ယမ်းလော။ ဥပဂုယှသူတိ အာလိင်္ဂယာဟိ။ ဇာတ်ဋ္ဌကာ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၄၁၆ ၌ ဥပဂူဟသု-ရှိ၏။

ဥပဂု(ဂူ)ဟတိ (ကြိ) [ဥပ+ဂုဟ+အ+တိ။ ဂုဟဓာတ် ပွေ့ပိုက်ဖက်ယမ်းခြင်းအနက်ဟော။ ပြည်၊ဇာ၊သျှ၊၂။၃၈၀] ပွေ့ပိုက်၏၊ပွေ့ဖက်၏။ အကာလစာရီ ပုဂ္ဂလံ ရာဂသင်္ဂါဒယော အနေကေ သင်္ဂါ သဇန္တိ ပရိသဇ္ဇန္တိ ဥပဂုဟန္တိ အလ္လီယန္တိ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ **ဥပဂူဟ**- ဇာ၊ ၂။၂၅၃။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၉၆။ **ဥပဂူဟသု**- ဇာဋ္ဌ၊ ၃။၄၁၆။ **ဥပဂူဟိယာံ**- အပ၊၂။၂၄၂။ ဇာ၊ ၁။၁ရရ။ ဇာ၊၂။၁၄။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၄၁၆။

ဥပဂူဟ (ကြိ) [ဥပ+ဂုဟ+အ+ဟိ] ပွေ့ပိုက်လော၊ ပွေ့ဖက်လော။ ဥပဂု(ဂူ)ဟတိ- ကြည့်။

ဥပဂူဟသု (ကြိ) [ဥပ+ဂူဟ+အ+သု] ပွေ့ပိုက်လော၊ပွေ့ဖက်လော။ ဥပဂု(ဂူ)ဟတိ- ကြည့်။

ဥပဂူဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဂုဟ+တွာ] ပွေ့ပိုက်၍၊ ပွေ့ဖက်၍။ ဓမ္မဋ္ဌ၊သျှ-၌ ဥပဂူဟိတွာ- အမှိုပြု၍-ဟုပြန်ဆိုသည်။ အာလိင်္ဂိတွာတိ ဥပဂူဟိတွာ။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၈၅။ အဟံ တေ ဝဲ ပြဟ္မစာရိန် ဗာဟာဟိ ဥပဂူဟိတွာ သီသေ ဥပသိင်္ဃာယိတုံ လဘေယျံ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။၃၄၉။ (-ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ ဇာဋ္ဌ၁။၃၆ရ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၈၂။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၄၁၆။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၄၀၉။

ဥပဂူဟိယာံ (ကြိ) [ဥပ+ဂုဟ+သံ] ပွေ့ပိုက်အံ့၊ ပွေ့ဖက်အံ့။ ဥပဂု(ဂူ)ဟတိ-ကြည့်။ (ပြည်၊ ဇာ၊သျှ-၌ ဥပဂုယှိသံ-ဟုရှိ၏။)

ဥပဂ္ဂဏှ (န) [ဥပ+ဂဟ+ဏှာ+ယု] ယှုငင် သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ ချီးပင့်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဂ္ဂဏှလက္ခဏ (တိ) [ဥပဂ္ဂဏှ+လက္ခဏ] ယှုငင်သိမ်းပိုက်ခြင်း-ချီးပင့်ခြင်း-လက္ခဏာရှိသော။ ဝေ ခေါ မဟာရာဇ ဥပဂ္ဂဏှ-လက္ခဏာ သတိ ။မိလိန္ဒ။၃ရ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။

ဥပဂ္ဂဏှာတိ (ကြိ) [ဥပ+ဂဟ+ဏှာ+တိ] ယှုငင် သိမ်းပိုက်၏၊ ချီးပင့်၏။ အနုပကာရေ အပ- နုဒေတိ၊ ဥပကာရေ ဥပဂ္ဂဏှာတိ။ မိလိန္ဒ။ ၃ရ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။

ဥပဃာတ (ပု) [ဥပ+ဟန+ဏ] (၁) သတ်ဖြတ်ခြင်း။ (၂) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက် ဖျက်စီးခြင်း။ (၃) ဖျက်စီး-ဆုတ်ယုတ်-ခြင်း။ (၄) စိတ်ဆင်းရဲခြင်း။ (တိ) (၅) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက် တတ်သောတရား၊ ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်ကြောင်း တရား။ (၁) ဝေမို့ ဘိက္ခဝေ ကုလုမ္ပသ ဥပဃာတော ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၄၀၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ (ဝိဋ္ဌ၊သျှ-၌ သတ်ဖြတ်ခြင်းဟု လည်းကောင်း, အဘိဋ္ဌ၊သျှ-၌ ဖျက်စီးခြင်းဟု လည်းကောင်း ပြန်ဆိုကြ၏။) (၂) ဥပဃာတံ ဝိဝဇ္ဇယေ(ထေရ။၃၀၅)တိ ကာယေန ဥပ- ဃာတံ ပရိဝိဟေဌနံ (ပရဝိဟေဌနံ?) ဝိဝ- ဇ္ဇေယျ။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ အနုပဃာတော- တိ ကဿစိ ဥပဃာတဿ ပရဝိဟေဌနဿ အကရဏံ။ ဥဒါနဋ္ဌ။၂၃၀။ (၃) ဇလဿ ဥပဃာတတော။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၉၄။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁ရ၃။ နိဿာတန္တိ ဥပဃာတံ ဝိနာသံ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၀၀။ (၄) အပ္ပမတ္တကံ ခေါ ပနေတံ ယဒိဒံ ပရဿ

ပုဂ္ဂလဿ ဥပဃာတော။ မ၊၃။၂၉။ ဥပဃာတောတိ စဏ္ဍဘာဝေန ဝဓာယဋ္ဌိတဿ ဝိယ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိ။ မဋ္ဌ၊၄။၂၀။ ဥပဃာတောတိ စိတ္တုပဃာတော၊ ဖရုသုပဃာတော ဝိယ... စိတ္တဒုက္ခုပ္ပတ္တိ။ မဋီ၊၃။၂၃၉။ (တိ) (၅) သဒ္ဒကော ဟောသော ဓမ္မော သဉပဃာတော သဉပါယာသော။ မ၊၃။၂၇၃။ ဥပဟနန္တိ ဧတေနာတိ ဥပဃာတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဥပဃာတ² (ပု) [ဥပ+ဃာ+တ] နမ်းရှုအပ်သော၊ သူ။ ဥပသိဃိတ-ကြည့်။

ဥပဃာတက (န) [ဥပ+ဟန+ဏ္ဍ] (၁) ကပ်၍-သတ်ဖြတ်-ဖြတ်တောက်-ဖျက်ဆီး-တတ်သောကံ၊ ဥပဃာတကကံ။ (အားနည်းသော တပါးသောကံကိုလည်းကောင်း, ထိုကံ၏ အကျိုးဝိပါက်ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်ကို လည်းကောင်း လုံးဝပျက်စီးအောင် ပူးကပ်သတ်ဖြတ်ဖျက်ဆီးတတ်သော-ကံ-စေတနာသည် ဥပဃာတကကံမည်၏။ ဥပစ္ဆေဒကကံ-ဟုလည်းခေါ်၏။ အကုသိုလ်ကံ အချင်းချင်း, ကုသိုလ်ကံ အချင်းချင်း ပယ်ရှား တားဆီးတတ်သည့် ဥပဃာတကကံလည်းရှိ၏။ အကုသိုလ်ကံမြောက်များစွာ ပြုလုပ်ထားသူ၌ အားကြီးသော အကုသိုလ်ဂရုကကံစသော ဥပဃာတကကံက အားနည်းသော အကုသိုလ်ကံကို အကျိုးမပေးနိုင်အောင် ပယ်ရှားတားဆီး၍ မိမိကသာ ဝင်ရောက် အကျိုးပေး၏။ ထို့အတူ ကုသိုလ်ကံပေါင်းများစွာ ပြုလုပ်ထားသူ၌လည်း အားကြီးသော ကုသိုလ်ဂရုကကံစသော ဥပဃာတကကံက အားနည်းသော ကုသိုလ်ကံကို ပယ်ရှားတားဆီး၍ မိမိကသာ ဝင်ရောက်အကျိုးပေး၏။ (မဋ္ဌ၊၄။၁၀၄။ ပရမတ္ထဒီပနီဋီကာ။၂၁၂။) ကမ္မလည်းကြည့်။ (တိ)(၂) ကပ်၍-ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်-နှောက်ယှက်-ဖျက်ဆီး-သတ်ဖြတ်-တတ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသော။

(၁) ဥပဃာတကံ ပန သယံ ကုသလမ္ပိ အကုသလမ္ပိ သမာနံ အညံ ဒုဗ္ဗလကမ္မံ ဃာတေတွာ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။ အဘိဓမ္မာဝတာရ၊၁၆၀။ ယေန ပန ကမ္မုနာ ဇနကသာမတ္ထိယဝသေန စိရတရပဗန္ဓာရဟမ္ပိ သမာနံ ဖလံ ဝိစ္ဆေဒကပစ္စယုပ္ပတ္တိယာ ဥပဟညတိ ဝိစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ တံ ဥပဃာတကန္တိ အယမေတ္ထ သာရော။ အံဋီ၊၂။၁၀၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ဒီဋီ၊၃။၁၉၅။ မဋီ၊၃။၂၉၆၊၃၇၃-၄။ သံဋီ၊၁။၁၅၂။ အံဋီ၊၁။၂၁၅။ အံဋီ၊၂။၁၀၃။ မူလဋီ၊၁။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၇၉။ အဘိဓမ္မာဝတာရဋီ၊၂။၃၁၈။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၆၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၃-၅။ (တိ)(၂) န သီတံ န ဥဏှံ ဥပဃာတကံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၃။ ရူပါဝစရဗြဟ္မလောကေ ရူပကာယဿ ဥပဃာတကာ ဝိဟိံသကာ ... သီတုဏှာသမ်ါတာ ဥတူ နတ္ထိ န သန္တိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၁၃၅-၆။ (-သီဋီ၊သစ်၊၂။၅၁။ မူလဋီ၊၁။၉။)

ဥပဃာတကဉပစ္ဆေဒ (ပု) [ဥပဃာတက+ဥပစ္ဆေဒ] ကပ်၍-နှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-တတ်သောဘေးရန်။ အတ္တသံဝဏ္ဏနာယ ဥပဃာတကဉပစ္ဆေဒါနံ ဟာနေ သမတ္ထတံ ဒီပေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၅။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၆။ သံဋီ၊၁။၁၄။ နေတ္တိဋီ၊၁၄။

ဥပဃာတကကမ္မ (န) [ဥပဃာတက+ကမ္မ] ဥပဃာတကကံ၊ ကပ်၍-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-တတ်သောကံ။ ဥပဃာတက (၁)ကြည့်။ ဥပဃာတကကမ္မံ ပန ဥပဃာတေတွာ အတ္တနော ဩကာသကရဏေန ဝိပစ္စနေ သတိ ဇနကမေဝ သိယာ။ အံဋီ၊၂။၁၀၃-၄။

ဥပဃာတကရ (တိ) [ဥပဃာတ+ကရ] ညှဉ်း

ဆဲခြင်းကိုပြုတတ်သောသူ။ သော သမြဟွ- စာရိန် အက္ကိမှိ ပတိတရဇ် ဝိယ ဥပ- ယာတကရော ဟုတွာ ဒုက္ခံ ဝိဟရတိ။ သံ၊၄၊ ၂။၄၇။ သဗ္ဗယာတိနန္တိ ဩကာသံ လဘိတွာ သဗ္ဗေသံ ဥပဃာတကရံ။ ဇာ၊၃၊၄။၅၈။

ဥပဃာတကရဏ (န) [ဥပဃာတ+ကရဏ] သတ်ဖြတ်-ညှဉ်းဆဲ-မှုကိုပြုခြင်း။ အာဂု ကိရိ- ယာဟိ ဥပဃာတကရဏတော "ကာစော" တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊၃၊ ၂။၁၃၇။

ဥပဃာတကာရ (တိ) [ဥပဃာတ+ကရ+ဏ။ ထီ-၌ ဥပဃာတကာရီ] နှိပ်စက်-ညှဉ်းဆဲ- ခြင်းကိုပြုတတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဃာတကာရီ (ထီ) [ဥပဃာတ+ကရ+ဏ+ ဣတ္ထိဇောတက ဤ ပစ္စည်း] နှိပ်စက်-ညှဉ်း ဆဲ-ခြင်းကိုပြုတတ်သော(ဝေဒနာ)။ အထ ယာ အတ္တနော နိဿယဿ ဥပဃာတကာရီ၊ သာ ဒုက္ခာ။ ဣတိဝုတ်၊၃။၁၇၇။

ဥပဃာတန (န) [ဥပ+ဟန+ယု] သတ်ဖြတ်- ဖျက်ဆီး-ခြင်း။ အကုသလကမ္မဝိပါကဿ ဥပတ္ထမ္ဘနုပပီဠနုပဃာတနာနိ န န သမ္ဘဝန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၇၄။

ဥပဃာတာကရဏ (န) [ဥပဃာတ+အကရဏ] ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-မှုကိုမပြု ခြင်း။ အနုပဃာတောတိ ကာယေန ကဿစိ ဥပဃာတာကရဏံ။ ဥဒါန၊၃။၂၃၀။

ဥပဃာတိက (ထီ၊န) [ဥပဃာတ+ဣက] ဖျက်ဆီးခြင်း၊မကျင့်ခြင်း။ ကာယိကေန ဥပဃာတိကေန သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။၃၂။ ဝိ၊၅။၂၂၁။ ဒွေ ဥပဃာတိကာ သိက္ခူပဃာတိကာ စ ဘောဂူပဃာတိကာ စ။ ဝိ၊၅။၂၁၄။ ကာယိကံ ဥပဃာတိကံ နာမ ကာယဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ အသိက္ခ - နဘာဝေန ဥပဟနနံ ဝုစ္စတိ၊ နာသနံ ဝိနာသနန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊၃၊၄။၃။ ကာယိကေန ဥပဃာတိကေနာတိ ကာယဒွါရေ ပညတ္တ- သိက္ခာပဒဿ အသိက္ခနေန။ ယော ဟိ တံ န သိက္ခတိ ၊ သော နံ ဥပဃာတေတိ၊ တသ္မာ တဿ တံ အသိက္ခနံ "ကာယိကံ ဥပ- ဃာတိက"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၃၊၄။၁၆၆။ သိက္ခူ- ပဃာတိကာ, ဘောဂူပဃာတိကာ (ဝိ၊၃၊၄။၁၆၁) တို့ကိုလည်းကြည့်။

ဥပဃာတိယတိ (ကမ္မကြိ) [ဥပ+ဟန+ယ+တေ] ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-အပ်၏။ သတ္တာ ရူပဟေတု ရူပပစ္စယာ ရူပကာရဏာ ဟညန္တိ ဝိဟညန္တိ ဥပဟညန္တိ ဥပဃာတိယန္တိ။ စူဠနိ။ ၁၉၀။ ဥပဃာတိယန္တိတိ မရဏံ လဘန္တိ။ စူဠနိ၊ ၃။၇၅။

ဥပဃာတိယန္တိ (ကမ္မကြိ) [ဥပ+ဟန+ယ+အန္တေ] ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-အပ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဃာတိယမာန (တိ) [ဥပ+ဟန+ယ+ မာန] ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-အပ်သော၊သူ။ ဝေ ဟညမာနေ ဝိဟညမာနေ ဥပဟညမာနေ ဥပဃာတိယမာနေ ဒိသွာ။ စူဠနိ။၁၉၀။

ဥပဃာတီ (တိ) [ဥပ+ဟန+ဏီ] ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-လေ့ရှိသော၊ သူ။ ပရူပဃာတီ (ဒီ၊၂။၄၂။ ဓမ္မ။၄၁။ ဝိ၊၃၊ ၁။၁၅၄)ကြည့်။

ဥပဃာတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဃာ+တုံ] ကပ်၍ နမ်း ရှူခြင်းငှာ။ ဥပဃာတုံ လဘတေ နန္ဒ၊ မုဒ္ဓနိ ဗြဟ္မတရိနံ။ ဇာ၊၂။၈၀။ ဇာ၊၃၊၅။၃၄၉။

ဥပဃာတေတိ (ကြိ) [ဥပ+ဟန+ဏေ+တိ] ညှဉ်းဆဲ-သတ်ဖြတ်-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၏။ ယော ဟိ တံ န သိက္ခတိ၊ သော နံ ဥပဃာ-

တေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၆။ ဥပဃာတေတိ ဝိနာ-
သေတိ။ ဝဇီ၊ရ။၅၅ရ။ သာရတ္ထ၊၃။၄ရ၂။ ပရံ ဥပဃာတေတိ ဗာဓတိ ဝိဟိံသတိ။ ဒီ၊၂။ ၆၉။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၁။

ဥပဃာတေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဟန+ဏေ+တွာ] သတ်ဖြတ်၍၊ ဖျက်ဆီး၍။ ဥပဃာတကကမ္မံ ပန ဥပဃာတေတွာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃ရ၉။)

ဥပဃာတေန္တ (တိ) [ဥပ+ဟန+ဏေ+အန္တ] ညှဉ်းဆဲ-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-သော၊သူ။ ကုလာနိ ဥပဃာတေန္တော ဝိယ ဟနန္တော ဝိယ အာဟိဏ္ဍသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။ သာရတ္ထ၊၁။၄၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၆၀။

ဥပဃာယသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဃုသ+အ+တိ] ကြွေးကြော်၏၊ ဟစ်အော်၏။ မနုဿာ "ရာဇာ နော ပလာယန္တိ"တိ သုဋ္ဌုတရံ ဥပဃာယသိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၄။

ဥပဃာယသိံသု (ကြိ) [ဥပ+ဃုသ+ဥံ] ကြွေးကြော်-ဟစ်အော်-ကြကုန်ပြီ။ ဥပဃာယသတိ-ကြည့်။

ဥပစယ (ပု) [ဥပ+စိ+အ] (၁) တိုးပွါးခြင်း၊ ပွါးစီးခြင်း၊(ဥပစယရုပ်။) (၂) တိုးပွါးကြောင်းဖြစ်သော(ဩဒနကုမ္မာသ)။ (၃) (က) တိုးပွါးစေအပ်သော(ခန္ဓာကိုယ်)။ (ခ) တိုးပွါးသော(ခန္ဓာကိုယ်)။

(၁) (ဥပစယ, သန္တတိ, ဇရတာ, အနိစ္စတာ-ဟူသော လက္ခဏရုပ်လေး မျိုးတို့တွင် နိပ္ဖန္နရုပ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်းသဘော ဟူသော ဇာတိရုပ်တစ်ခုတည်းကိုပင် ဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏အလိုသို့လိုက်၍ ဥပစယ, သန္တတိ ဟူ၍ ရုပ်နှစ်မျိုးခွဲ ဟောတော်မူသောကြောင့် ဤနေရာ၌ ဥပစယရုပ် အကြောင်းကို ရေးလျှင် သူ၏တွဲဘက်ဖြစ်သော သန္တတိရုပ် အကြောင်းကိုလည်း အနည်းငယ်မျှဖေါ်ပြသင့်၏၊ ထိုတွင် ဥပစယ ၌ ဥပ-သဒ္ဒါသည်"ဒါနံ ဘိက္ခဝေ ပဏ္ဍိတုပညတ္တံ "စသည်တို့၌ကဲ့သို့ အဦးအစ ပထမ ဟူသော အာဒိအနက်ကိုလည်း ဟော၏၊ "သမ္မဒ္ဒေ ဥပသိတ္တော စ၊ တေ နိံသိဒိံသု မဏ္ဍပေ" စသည်တို့၌ကဲ့သို့ အထက်, နောက်, နောက်ထပ်ဟူသော ဥပရိအနက်ကိုလည်း ဟော၏၊ ထို့ကြောင့် "အာဒိတော စယော ဥပစယော=အဦးအစ ပဌမဆုံးဖြစ်ခြင်း" ဟူသောဝစနတ္ထနှင့်အညီ နိပ္ဖန္နရုပ်ဖြစ်သော (၁၁)ပါးခွဲသော ရုပ်အာယတနတို့၏ ရှေးဦးအစ ပဌမဆုံး ဖြစ်ခြင်း ဥပါဒ်ခြင်းသည်လည်း ဥပစယမည်၏၊ ထို့နောက်"ဥပရိ စယော= ဥပစယော- အထက် အထက် (နောက်နောက်) ၌ဖြစ်ခြင်း" ဟူသောဝစနတ္ထနှင့်အညီ တဘဝ အတွက် ရထိုက်သမျှရုပ်အားလုံး စုံလင်သည်တိုင်အောင် နောက်ထပ် ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်ခြင်း တိုးပွါးခြင်းသည်လည်း ဥပစယမည်၏။ ဥပမာအားဖြင့် ဂဗ္ဘသေယျက သတ္တဝါတို့၌ ပဋိသန္ဓေခဏဝယ် ကာယ ဘာဝ ဝတ္ထုဒသက ရုပ်ကလာပ်တို့၏ ပဌမဆုံး ဖြစ်ပေါ် ဥပါဒ် ခြင်းကိုလည်းကောင်း, ထို့နောက် ဧကာဒသမ သတ္တာဟ၌ (သို့မဟုတ် သတ္တမသတ္တာဟ၌) စက္ခု သောတ ဃာန ဇိဝှါဒသက ရုပ်ကလာပ်တို့ ဖြစ်ကြသည်အထိ ရုပ်စုံလင်အောင် နောက်ထပ် ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်နေခြင်း တိုးပွါးနေခြင်းကို လည်းကောင်း ဥပစယဟု ခေါ်၏၊ ယင်းသို့ ဖြစ်ထိုက်သမျှ ရုပ်များ စုံလင်အောင် ဖြစ်ပြီးနောက် သေသည်အထိ ရုပ်ကလာပ်တို့ ဆက်ကာဆက်ကာ ဖြစ်နေခြင်းကို သန္တတိဟုခေါ်၏။ သံသေဒဇ ဩပပါတိက သတ္တဝါတို့၌ ပဋိသန္ဓေဥပါဒ်ခဏဝယ် စက္ခု သောတ ဃာန ဇိဝှါ ကာယ ဘာဝ ဝတ္ထု ဒသကရုပ်ကလာပ်တို့ ပဌမဦးဆုံးဖြစ်ခြင်း,

အပြည့်အစုံဖြစ်ခြင်းကို ဥပစယဟုခေါ်၏၊
ပဋိသန္ဓေ၏ ဥပါဒ်ခဏမှနောက်၌ ဆက်ကာ
ဆက်ကာ မသေမချင်း ထိုရုပ်ကလာပ်တို့
ဖြစ်နေခြင်းကို သန္တတိဟုခေါ်၏။ မြစ်ကမ်းပါး
၌ ရေတွင်းတူးသောအခါ ပဌမဆုံး ရေထွက်
လာခြင်းသည် ပဌမအနက်ဟော ဥပ–သဒ္ဒါ၏
ဥပစယနှင့် တူ၏။ ထို့နောက် ရေတွင်း၌
ရေပြည့်သည်တိုင်အောင် ဆက်ကာ ဆက်ကာ
ရေထွက်နေခြင်းသည် ဥပရိအနက် ဟော ဥပ–
သဒ္ဒါ၏ ဥပစယနှင့်တူ၏၊ ရေတွင်းမှ
ရေလျှံတက် စီးသွားခြင်းသည် သန္တတိနှင့်
တူ၏။ အဘိ၊ဌ၊၁၊၃၆၃။ မူလဋီ၊၁၊၁၅၂။ အနုဋီ၊
၁၊၁၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂၊၁၀၂။ ဝိဘာဝိနီ။၂၀၂။
အဘိဓမ္မာဝတာရဋီ၊သစ်၊၂၊၁၅၄–၅။ ပရမတ္ထ
ဒီပနီ။၂၈၆–၇။) ကတမံ တံ ရူပံ ရူပဿ
ဥပစယော၊ ယော အာယတနာနံ အာစယော၊
သော ရူပဿ ဥပစယော၊ ဣဒံ တံ ရူပံ
ရူပဿ ဥပစယော။ အဘိ၊၁။၁၆၉။ သော
ရူပဿ ဥပစယောတိ ယော အာယတနာနံ
အာစယော ပုနပ္ပုနံ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ၊ သောဝ
ရူပဿ ဥပစယော နာမ ဟောတိ၊ ဝဍ္ဎိတိ
အတ္ထော။ အဘိ၊ဌ၊၁၊၃၆၃။ ဇာတိရူပမေဝ
ပနေတ္ထ ဥပစယသန္တတိနာမေန ပဝုစ္စတိ။
သင်္ဂဟ။၁၆။ အာဒိတော စယော အာစယော၊
ပဌမုပ္ပတ္တိ၊ ဥပရိစယော ဥပစယော၊-----
ပါဠိယံ ပန ဥပသဒ္ဒေါ ပဌမတ္ထော ဥပရိအတ္ထော
စ ဟောတီတိ အာဒိစယော ဥပစယော၊
ဥပရိစယော သန္တတိ (ဥပစယော?) တိ
အယမတ္ထော ဝိညာယတီတိ။ မူလဋီ၊၁၊၁၅၂။
ယော အာယတနာနံ အာဒိစယတ္တာ အာစယော
ပုနပ္ပုနံ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ၊ သောဝ ရူပဿ
ဥပရိစယတ္တာ ဥပစယောတိ အဓိပ္ပေတံ အတ္ထံ
ပါဠိယံ ယောဇေတွာ ဒဿေတုံ "ပါဠိယံ
ပနာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဥပသဒ္ဒေါ ပဌမတ္ထော၊
"ဒါနံ ဘိက္ခဝေ ပဏ္ဍိတုပညတ္တံ"န္တိအာဒီသု ဝိယ၊
ဥပရိအတ္ထော စ၊ "သမ္မဒ္ဒေ ဥပသိတ္တော စ၊ တေ
နိသီဒိံသု မဏ္ဍပေ"တိ အာဒီသု ဝိယ။ အနုဋီ၊
၁၊၁၆၆။ ပဌမံ ဥပရိစ စယော ပဝတ္တိ
ဥပစယော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂၊၈၈။ ရူပဿ ဥပစယော
ပဌမုပ္ပါဒေါ ဝဍ္ဎိ စ၊ "ဥပညတ္တံ ဥပသိတ္တာ"န္တိ
အာဒီသု ဝိယ ဥပသဒ္ဒဿ ပဌမုပရိအတ္ထဿ
နိဒဿနတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂၊၁၀၂။ စယနံ
စယော၊ ပိဏ္ဍဝသေန အဘိနိဗ္ဗတ္တီတိ အတ္ထော၊
အာဒိတော ဥပရိတော စ စယော ဥပစယော၊
ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိ ဥပရုပရိ ဝဍ္ဎိ စာတိ အတ္ထော။
ပရမတ္ထဒီပနီ။၂၈၆။ (–အဘိ၊၁။၁၇၃။ အဘိ၊
က။၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၅၂။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၃၊၁၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂၊၇၄–၉။ အနုဋီ၊၁၊၁၆၆။
အံ၊ဋီ၊၃၊၃၆၄။ အဘိဓမ္မာဝတာရ။၉၆။
အဘိဓမ္မာဝတာရဋီ၊သစ်၊၂၊၁၅၄။ ဝိဘာဝိနီ။
၂၀၂။) ကုတော တဿ ဥပစယော။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ၊၃၆၇။ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ကတဿ
ကုသလဿ အကုသလဿ ဝါ ဥပစယော
နတ္ထိ မဂ္ဂေနေဝ သမုဂ္ဃါတိတတ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၃၇။ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဥပစယံ ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊
၃။၃၃၅။ ဥပစယံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝုဍ္ဎိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဝသိ–
ဘာဝံ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇။ ဝုဍ္ဎိံ
ဂစ္ဆန္တီတိ ပစ္စယသမောဓာနေန ဘဝယောနိ–
ဂတိဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသပါဠိယာ အပရာပရံ
ပရိဝုဍ္ဎိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံဘူတာ ပဂုဏဘာဝမာ–
ပါဒိတာ သမထဝိပဿနာဓမ္မာ ဝိယ သုဋ္ဌုတရံ
ဝသီဘာဝံ ပါပိတာ ဈာနာဘိညာ ဝိယ စ
ဝသီဘူတာ ဟုတွာ ဥပရူပရိ ဖြူဟေန္တီတိ
အာဟ "ဝသီဘာဝံ ဂစ္ဆန္တီ"တိ။ မဋီ၊၃။၄၃၃။
(၂) ဥပစိယတီတိ ဧတေနာတိ ဥပစယော၊
သြဒနကုမ္မာသံ ဥပစယော ဧတဿာတိ
သြဒနကုမ္မာသူပစယော။ မဋီ၊၂။၁၀၄။ (၃)
(က) (ခ) သြဒနကုမ္မာသူပစယောတိ သြဒ–
နေန စေဝ ကုမ္မာသေန စ ဥပစိတော
ဝဍ္ဎိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၉၇။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။) သြဒန–

ကုမ္မာသေဟိ ဥပစိယတိ ဝဍ္ဎာပီယတိ, ဥပ- စယတိ ဝါ ဝဍ္ဎတီတိ အတ္ထံ သန္နာယ သြဒနေနာတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၄၃။

ဥပစရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+စရ+တဗ္ဗ] ပြောဆိုအပ်သော။ သော မဒ္ဒဝေနေဝ ဥပစရိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၇။ ဥပစရိတဗ္ဗောတိ ကထေတဗ္ဗော။ ပါစိတ်၊ယော။၆၀၇။

ဥပစရိတ္တာ (ကြိဝိ) [ဥပ+စရ+တွာ] အနီးအပါး- ဟိုဟို ဒီဒီ-လှည့်လည်သွားလာ၍။ ဥပ- ဓာရေတွာတိ ဥပပရိက္ခိတွာ၊ ဥပစရိတွာ ဝါ။ ပ ဋီ၊သံ၊ဂံ။၃၇၉။

ဥပစာရ (ပုံ၊န) [ဥပ+စရ+ဏ] (၁) ဥပစာ အရပ်၊ အနီးအရပ်။ (၂) ဥပစာရဈာန်။ အပ္ပနာ၏ အနီး၌ ဖြစ်သော-ဈာန်-ဈာန်ဇော၊ ဥပစာရသမာဓိဇော။ (၃)(တိုက်ရိုက်မဟုတ်ပဲ) တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း၊ တင်စား၍ ပြောဆိုအပ်သော စကား၊ ဥပစာစကား။ (ဖလူပစာရ=အကျိုး၏အမည်ကို အကြောင်း ၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း၊ ကာရဏူပစာရ=အကြောင်း၏အမည်ကို အကျိုး၌ တင်စား၍ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း စသော ဥပစာများ။) (၄) လောကဝတ္တရား၊ လောက ဝတ်အနေအားဖြင့် ပြောဆိုခြင်း၊ (လောကွတ်ပြောခြင်း)။ (၅) ပူဇော်ခြင်း၊ဥာဏ်ပူဇော်ခြင်း၊ ဉာဏ်ပူဇော်ခ။ (၆) အနီးကပ်ပြုကျင့်ခြင်း၊ ကောင်းစွာပြုစုစောင့်ရှောက်ခြင်း။ (၇) လုပ် ကျွေးခစားခြင်း။ (၈) အကျင့်၊အကျင့်စာရိတ္တ။

(၁) ဥပစာအရပ်၊ အနီးအရပ်၊ ဃရူပစာရ (အိမ်၏အနီး) , ဂါမူပစာရ (ရွာ၏အနီး) စသည်ဖြင့် ဆိုင်ရာဒေသ အသီးသီး၏ အနီး ဥပစာ ဖြစ်သောအရပ်။ (ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ် များ၌ အရာဌာနအားလျော်စွာ အနီးဥပစာ အရပ် သတ်မှတ်ချက် အမျိုးမျိုးရှိ၏၊

ဒုတိယ ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ်ဝယ် ဃရ, ဃရူပစာရ, ဂါမ, ဂါမူပစာရ ဟူ၍ လေးမျိုး ခွဲခြားရာ၌ (က) တံစက်မြိတ် ရေပေါက် ကျရာအရပ်၏ အတွင်းကို ဃရ(အိမ်)ဟုခေါ်၍ (ခ) ထိုအိမ်တံခါး၌ ရပ်လျက် ခွက်ဆေးရေကို အိမ်အပြင်သို့ သွန်ပစ်သော မာတုဂါမ၏ ထို ခွက်ဆေးရေကျရာ အရပ်သည်လည်းကောင်း, ယင်းမာတုဂါမသည်ပင် အိမ်အတွင်း၌ ရပ်လျက် သိပ်အားမစိုက်ရဘဲ ပင်ကိုယ် ပစ်ရိုးပစ်စဉ် အတိုင်း အပြင်သို့ လွှင့်ပစ်အပ်သော ဇန်း စကော, တံမြက်စည်းကျရာ အရပ်သည် လည်းကောင်း, အိမ်ရှေ့ မျက်နှာစာ အကာ အရံသည်လည်းကောင်း ဃရူပစာရမည်၏။ (ဂ) ရွာအစွန်ဆုံးအိမ်၏ ဃရူပစာရ၌ ရပ် လျက် အားအလယ်အလတ်ရှိသော ယောကျ်ား ၏ အားစမ်းသည့်အနေဖြင့် ပစ်အပ်သော ခဲတကျအရပ်၏ အတွင်းသည် ဂါမ (ရွာ)မည် ၏၊ (ဃ) ထိုခဲတကျအရပ်မှ တဖန်နောက်ထပ် ဒုတိယပစ်အပ်သော ခဲကျရာအရပ်၏ အတွင်း သည် ဂါမူပစာရမည်၏။ အကာအရံ ရှိသော ရွာ၌ကား အကာအရံသည်ပင် ဂါမမည်၏၊ အကယ်၍ ထိုရွာသည် တံခါးခုံ နှစ်ခုရှိအံ့၊ အတွင်းဘက် တံခါးခုံ၌ ရပ်လျက် လည်း ကောင်း, တံခါးခုံ တစ်ခုသာရှိအံ့၊ တံခါး ဘောင်တို့၏အလယ်၌ ရပ်လျက်လည်းကောင်း ပစ်အပ်သော ခဲကျရာအရပ်၏ အတွင်း ဘက်သည် ဂါမူပစာရမည်၏၊

ဝိကာလေဂါမပ္ပဝေသန သိက္ခာပုဒ်၌ လည်း အကာအရံရှိသောရွာဖြစ်လျှင် အကာ အရံကို ကျော်လွန်လျှင်လည်းကောင်း, အကာ အရံ မရှိလျှင် ဒုတိယခဲတကျ ဂါမူပစာရသို့ သက်ရောက်လျှင်လည်းကောင်း ပါစိတ် အာပတ်သင့်သည်။

ဃရ ဃရူပစာရ စသည်တို့၌ တည်ရှိ

သော လာဘ်လာဘပစ္စည်းဝတ္ထုကို ခွဲဝေရာ၌လည်း ဤနယ်နိမိတ် သတ်မှတ်ချက်ကိုပင် အတည်ပြုရသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉၊၂၆၀။ ကင်္ခါ။၁၁၅။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၅-၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၀၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၀-၁။)

ဘိက္ခုနီသံဃာဒိသေသ် ဂါမန္တရသိက္ခာပုဒ်၌ အကာအရံမရှိသောရွာ၏ ဥပစာကို ပဌမခြေတစ်လှမ်းလွန်လျှင် ထုလ္လစည်း အာပတ်သင့်၏ဟု ဟောတော်မူရာ၌ကား ဃရူပစာရမှ ပဌမခဲတကျအရပ်ဖြစ်သော အကာအရံဖြစ်ထိုက်ရာ (ပရိက္ခေပါရဟ) အရပ်ကို ဥပစာရအဖြစ် ယူရ၏။ ဒုတိယခဲတကျ ဥပစာရကို မယူရ။ (သာရတ္ထ၊၃။၁၁၇။ ဝိမတိ၊၂။၇၃။)

ဒုတိယသေနာသနသိက္ခာပုဒ်, ရတနသိက္ခာပုဒ်, ဘိက္ခုနီအာရာမပ္ပဝိသနသိက္ခာပုဒ်တို့၌ အကာအရံမရှိသောအာရာမ, အဇ္ဈာရာမတို့၏ဥပစာကို သတ်မှတ်ရာ၌ အရံ (ကျောင်းတိုက်)၏ အစွန်ဆုံး ကျောင်းမှ ခဲနှစ်ကျအရပ်သည် အရံ၏ ဥပစာမည်၏။ အကာအရံမရှိသော အဇ္ဈာဝသထ၌ ယင်း အာဝသထ (နေရာအဆောက်အဦ)၏ ဗန်းစကောကျရာ, ကျည်ပွေ့ကျရာအရပ်သည် အာဝသထ၏ ဥပစာမည်၏။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၁၅၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။၉၈။ ဝိမတိ၊၂။၅၄။)

ဒုတိယပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ်၌ ကင်းခွန်ရှောင်လွှဲခြင်းနှင့်စပ်၍ အာပတ္တိဝိနိစ္ဆယချရာဝယ် အနီးဥပစာသို့ ရောက်ပြီးမှ ကင်းခွန်မပေးပဲ ရှောင်လွှဲသွားလျှင် ဒုက္ကဋ် အာပတ်သင့်၏ဟူသော ပညတ်ချက်၌ ကင်းခွန်ကောက်ရာ အရပ်၏ အပြင်ပတ်ပတ်လည် ခဲနှစ်ကျစည်းဝိုင်း အတွင်းအရပ်ကို ဥပစာဟုသတ်မှတ်၏။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၅၃။)

သဟသေယျ သိက္ခာပုဒ်ဝယ် ဧကူပစာရ (တူသောဥပစာရှိသော) ကျောင်းပြာသာဒ်ဟု ဆိုရာ၌ တံခါးပေါက် တစ်ခုတည်းဖြင့်ဝင်၍ အထက်ထပ် အောက်ထပ်နှင့် ပတ်ပတ်လည်အခန်းအသီးသီးသို့ဝင်နိုင်ထွက်နိုင်သော ကျောင်းပြာသာဒ်သည် (တံခါးပေါက်များစွာ ရှိသော်လည်း) ဧကူပစာရ (တူသောဥပစာရှိသည်)ဟု ဆိုရ၏။အကယ်၍ တံခါးအသီးသီးတပ်၍ ကျောင်းအပြင်သို့ထွက်ပြီးမှ အထပ်အသီးသီး, အခန်းအသီးသီးသို့ ဝင်ရထွက်ရလျှင်ကား ထိုကျောင်းပြာသာဒ်ကို နာနူပစာရ (ဥပစာ အမျိုးမျိုးရှိသည်)ဟု ဆိုရ၏။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၊၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၇။ ဝိမတိ၊၂။၅။)

ပုရာဏစီဝရဓောဝါပန သိက္ခာပုဒ်၌ အနီးဥပစာ၌ ရပ်၍ အညာတိကာ ဘိက္ခုနီကို သင်္ကန်းအလျှော်ခိုင်း၍ အာပတ်သင့်ရာ၌ ထိုဘိက္ခုနီ၏ အနီး(၁၂)တောင် အတွင်းအရပ်ကို အနီးဥပစာဟု သတ်မှတ်၏။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၁။ ကင်္ခါ။၁၆၄။ သာရတ္ထ၊၂။၃၉၉။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၃၀၃။ ထို့အတူ စီဝရပဋိဂ္ဂဟန သိက္ခာပုဒ်၌လည်း ရဟန်း၏ အနီးဥပစာအတွင်း၌ ရပ်လျက် ဘိက္ခုနီက သင်္ကန်းကို လှမ်းပစ်၍ လှူရာ၌လည်း ရဟန်း၏ (၁၂) တောင်အတွင်းကိုပင် ဥပစာဟု သတ်မှတ်သည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၀။ ဝိမတိ၊၁။၃၂၄။

ပဒသောဓမ္မသိက္ခာပုဒ်၌ ပရိသတ်ကို စာချနေစဉ် ဥပစာအပြင်ဘက်က နေ၍ သာမဏေတစ်ပါး စာလိုက်ခြင်းနှင့် စပ်၍ အာပတ္တိဝိနိစ္ဆယချရာ၌ ပရိသတ်အစွန်မှ (၁၂)တောင် ကွာခြားသောအရပ်ကို ဥပစာဟု ယူရ၏။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။သာရတ္ထ၊၃။၆။ ဝိမတိ၊၂။၄။

ဘိက္ခုနီအနာပုစ္ဆာနိဿီဒနသိက္ခာပုဒ်၌ ရဟန်း၏ ဥပစာအတွင်းဝယ် မပန်ကြားပဲ ထိုင်သောရဟန်းမ၏ အာပတ်သင့်ရာ၌လည်း ရဟန်း၏ ပတ်ပတ်လည် (၁၂)တောင် အရပ်ကိုပင် ဥပစာဟုယူရ၏။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၂၈။ ကခါ။ ၃၅၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၈။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၈၄။

ပရိဝတ်ဆောက်တည်နေသော ရဟန်းသည် သံဃာ၏ ရှေ့ဆောင်ဦးစီး သံဃထေရ် အဖြစ်ဖြင့် ပကတတ်ရဟန်း၏ ရှေ့အနီး ဥပစာအတွင်းက မသွားရ၊ ဥပစာခြား၍ တစ်ပါးတည်း သီးသန့်သွားရမည် ဟူသော ပညတ်ချက်၌လည်း ပကတတ်ရဟန်း၏ ရှေ့(၁၂)တောင် အတွင်းအရပ်ကို ဥပစာဟု သတ်မှတ်၏၊ ပကတတ်ရဟန်း၏ ရှေ့က သွားလိုလျှင် (၁၂)တောင် ဥပစာ ကွာခြား၍ သွားရမည်ဟု ဆိုလို၏။ ဝိ၄။၈၃။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၉။

ကျောင်းတိုက်အပြင်သို့ သွား၍ ပရိဝတ်ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် သူ၏ အနီး ဥပစာအတွင်းဝယ် အခြားသော ရဟန်းတပါး ဖြတ်သွားသည်ကိုမသိလိုက်၍ ရတ္တိစ္ဆေဒ ဖြစ်ရာ၌လည်း ထိုပရိဝတ်ဆောက်တည်သော ရဟန်း၏ (၁၂)တောင် ဥပစာအတွင်းကိုပင် ဆိုလို၏။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၁၇၃။

သံဃာ သင်းကွဲ၍ ကိုယ်နှုတ်ထိပါး ခိုက်ရန်ပွားကြသောအခါ အတန်းခွဲ, အုပ်စုခွဲ၍ တစုနှင့်တစု ဥပစာခြား၍ ထိုင်ရမည်သော ပညတ်ချက်၌ ဥပစာဟူသည် တပါးနှင့်တပါး လက်ဖြင့် ထိရောက်ပုတ်ခတ်နိုင်လောက်သော အရပ်ဖြစ်သည် ဟု သာရတ္ထ၊၃။၃၄၈-ဖွင့်၏။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၈-၌မူ ဒေါသထွက်သော်လည်း မသင့်လျော်သော ကာယကံစသည် မဖြစ်စေနိုင်လောက်အောင် တပါးနှင့်တပါး ကွာခြား၍ ထိုင်ရသည်ကို ဥပစာခြားသည်ဟု ဆိုလိုကြောင်း ဖွင့်သည်။ ဥပစာရသီမာနှင့် ဒဿနူပစာရ, သဝနူပစာရ-တို့လည်းကြည့်။

ဝိဟာရဿ ဥပစာရေ (ဝိ၊၂။၆၁)တိ တဿ ဗဟိ အာသန္နေ ဩကာသေ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။၄၃။ တံ တဿ နဂရဿ ဥပစာရေ ဝန် ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။ ဥပစာရေတိ အာသန္န-ပ္ပဒေသေ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၈၊ အာဂမေသုန္တိ ဥပစာရေ အစ္ဆိံသု။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။ ဥပစာရေတိ သုသာနဿ အာသန္နေ ပဒေသေ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၃၉။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၇။

(၂) ဥပစာရစျာန်။ အပ္ပနာ၏အနီး၌ ဖြစ်သော-စျာန်-စျာန်ဇော၊ ဥပစာရသမာဓိ ဇော။ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ သဟ ဥပစာရေန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ဝုစ္စန္တိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ သဟ ဥပစာရေနာတိ သဒ္ဓိံ ဥပစာရဇ္ဈာနေန။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၃။ ယထာ ဂါမာဒီနံ အာသန္န-ပဒေသော ဂါမူပစာရော နဂရူပစာရောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဇဝံ အပ္ပနာယ အာသန္နတ္တာ သမီပ-စာရတ္တာ ဝါ ဥပစာရာနီတိပိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၁။ အပ္ပနံ ဥပေစ္စ စရန္တီတိ ဥပစာရာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၁။

(၃) (တိုက်ရိုက်မဟုတ်ပဲ) တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း၊ တင်စား၍ ပြောဆို အပ်သောစကား၊ဥပစာစကား။ (ဖလူပစာရ =အကျိုး၏ အမည်ကို အကြောင်း၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း၊ ကာရဏူပစာရ= အကြောင်း၏ အမည်ကို အကျိုး၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုခြင်း စသော ဥပစာများ။ ၎င်းတို့ကို ပုဒ်စစ်၌ကြည့်)။ ပဒရာ ပဋိယတ္တာ-တိ ဥပစာရဝသေန ဝဒတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ဥပ-စာရဝသေနာတိ ဝေါဟာရဝသေန၊ န ဟိ သော (ဒလိဒ္ဒေါ) ပဒရမတ္တမေဝ ဒေတိ၊ ဥပစာရဝသေန ပန ဇဝံ ဝဒတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၅၆။ ဥပစာရဝသေနာတိ ဝေါဟာရဝသေန၊

ဥပလက္ခဏဝသေန ပဓါနဝသေန ဝါတိ အတ္ထော၊ န ကေဝလံ ပဒရာဃေဝ၊ အညေပိ ပန ဗဟူ ခါဒနီယဘောဇနီယာ ပဋိယတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ ပါစိတ်၊ယော။၆၅။ ကာရဏော- ပစာရေန ဝါ "ကုသလာနံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာနံ -----အနုဘောမိ သကံ ပုည"န္တိအာဒိသု ဝိယ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၁၅-၆။

(၄) လောကဝတ္တရား၊ လောကဝတ် အနေအားဖြင့် ပြောဆိုခြင်း၊ (လောကွတ် ပြောခြင်း)။ ဓမ္မဝသေန ဥပစာရဝသေန နိမန္တနာ ဓမ္မနိမန္တနာ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၂။ ပါဠိယံ ဓမ္မနိမန္တနာတိ သမဏေသု ဝတ္တဗ္ဗာစာရ- ဓမ္မမတ္တဝသေန နိမန္တနာ၊ ဒါတုကာမတာယ ကတနိမန္တနာ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၅၂။

(၅) ပူဇော်ခြင်း၊ ညက်ပူဇော်ခြင်း၊ ညက်ပူဇော်ခ။ ဟေဝ် တာတ ဇဃံသဟဿံ ယာတေဟိ၊ ဝေ တေ သိပ္ပဿ ဥပစာရော ကတော ဘဝိဿတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၈။

(၆) အနီးကပ်ပြုကျင့်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ ပြုစုစောင့်ရှောက်ခြင်း။ ဟိတေန ဥပစာရေန ဇနေတိ။ မိလိန္ဒ။၁၅၅။ (ဥပစာရဝိပန္န- လည်းကြည့်)။

(၇) လုပ်ကျွေး ခစားခြင်း။ ဥပစာရော ဥပဋ္ဌာနေ အာသန္နေ စ ညေရာပနေ။ တန်။၁၀၀၁။ (၈) ဥပစာရဝိပန္န-ကြည့်။

ဥပစာရက (တိ) [ဥပ+စရ+ဏ္ဍု] အနီး၌ လှည့်လည်သော၊ ခြံရံစောင့်ရှောက်သော၊သူ။ အဒ္ဒသာသုံ ခေါ် အန္တေပုရေ ဥပစာရကာ မဟာမတ္တာ အဇာတသတ္တုံ ကုမာရံ။ ဝိ၄။၃၅၀။

ဥပစာရကထာ (ထိ) [ဥပစာရ+ကထာ] ဥပစာ ဖြစ်သောစကား၊ အခေါ်အဝေါ်ဖြစ်သော စကား၊ ပြောဆိုရိုးစကား။ မယံ ခေါ် ဒေဝ ဂ္ဂတ္တိယော နာမ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဥပစာရကထံ န ဇာနာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

ဥပစာရကပ္ပနာ (ထိ) [ဥပစာရ+ကပ္ပနာ] တင်စား၍ ပြောဆိုမှု-ဥပစာ-တဒ္ဓမ္မူပစာ-ကို ကြံခြင်း။ ယာစနတ္တေ ဝနုတေ ဣတိ ဝနန္တိ ဥပစာရ- ကပ္ပနာ ဝသေန ဝနသဒ္ဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ ဋီ၊၁။၄၅။

ဥပစာရကမ္မကရဏ (နှ) [ဥပစာရ+ကမ္မ+ကရဏ] အနီး၌ဖြစ်သော ပြုအပ်သောအမှုကို ပြုခြင်း (သျှ)။ ပယောဂကရဏန္တိ ဥပစာရကမ္မကရဏံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၆။

ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန (နှ) [ဥပစာရ+အာဝဟ+ကမ္မ ဋ္ဌာန] ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဥပစာရဈာန် တိုင်အောင် ပို့ဆောင်နိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း။ သိဝထိကာနံ ပန အာဒီနဝါနုပဿနာဝသေန ဝုတ္တတ္တာ သေသာနိ ဒွါဒသာပိ ဥပစာရ- ကမ္မဋ္ဌာနာနေဝါတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၀)န္တိ ပစ္စက္ခတော ဥပစာရဈာနာဝဟံ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၄။)

ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာနိက (တိ) [ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန+ ဏိက] ဥပစာရကမ္မဋ္ဌာန်းရှိသော၊သူ။ ဥပစာရ- ကမ္မဋ္ဌာနိကော ဟုတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဍေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။

ဥပစာရဂတ (တိ) [ဥပစာရ+ဂတ] ၁၂- တောင်အတွင်း အနီးအရပ်ဟူသော ဥပစာ၌ -ရောက်သော-တည်သော၊သူ။ အနန္တေ ဝိညုပုရိသေ ဥပစာရဂတေ သတိ။ ကင်္ခါ။၁၅၁။ ဥပစာရဂတေ သတီတိ ဒွါဒသဟတ္ထဗ္ဘန္တရ- ဂတေ သတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၁။

ဥပစာရဋ္ဌာန (နှ) [ဥပစာရ+ဌာန] ဥပစာရ

ဈာန်၊ (က) အပ္ပနာဈာန်၏အနီး-ရှေ့ပိုင်း-၌ဖြစ်သောဈာန်။ (ခ) မဂ်၏ပဒဋ္ဌာန်ဖြစ်သောဥပစာရဈာန်။ (ထိုဥပစာရဈာန်သည် ကာယဂတာသတိ, အာနာပါနဿတိတို့မှတပါး ကျန်သောအနုဿတိရှစ်ပါး, အာဟာရေပဋိကူလသညာ, စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်အားဖြင့် ဆယ်ပါးရှိ၏)။ (က) ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာ ကောဒိဘာဝံ၊ န ဥပစာရဇ္ဈာနမိဝ နီဝရဏပ္ပဟာနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။ (ခ) ဒသ ဥပစာရဇ္ဈာနာနိ ပန မဂ္ဂဿ ပဒဋ္ဌာနဘူတာနိ တတိယံ ဩကာသာဓိဂမံ ဘဇန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။ ဒသ ဥပစာရဇ္ဈာနာနီတိ ဌပေတွာ ကာယဂတာသတိံ အာနာပါနဉ္စ အဋ္ဌ အနုဿတိယော သညာဝဝတ္ထာနဉ္စာတိ ဒသ ဥပစာရဇ္ဈာနာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၁၄။

ဥပစာရဇ္ဈာနဂေါစရ (ပု) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ဂေါစရ] ဥပစာရဈာန်၏ အာရုံ။ ဥပစာရဇ္ဈာနဂေါစရံ ကတွာ ဝဍ္ဎေတွာ ဌပေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၆၂။

ဥပစာရဇ္ဈာနဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ဂဟိတ] ဥပစာရဈာန်သည်ယူအပ်သော။ အနုဿတိဝသေနာတိ နိဒဿနမတ္တံ၊ အညဿပိ ဥပစာရဇ္ဈာနဂ္ဂဟိတဿ သဝိတက္က- ဝိစာရဿ နိရာမိသဿ သုခဿ လဗ္ဘနတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၈။

ဥပစာရဇ္ဈာနစိတ္တ (န) [ဥပစာရဇ္ဈာန+စိတ္တ] ဥပစာရဈာန်စိတ်။ အဓိကံ စေတောတိ အဘိစေတော၊ ဥပစာရဇ္ဈာနစိတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၄၈။

ဥပစာရဇ္ဈာနပက္ခိက (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ပက္ခ+ဣက] ဥပစာရဈာန်အဖို့၌-ဖြစ်သော-ပါဝင်သော။ တေ ဥပစာရဇ္ဈာနပက္ခိကာ ဝေ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၇။ အံ၊ ဋီ၊၃။၂၄၆။

ဥပစာရဇ္ဈာနပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ပဝတ္တိ] ဥပစာရဈာန်၏ဖြစ်ခြင်း။ ဥပစာရဇ္ဈာန- ပဝတ္တိယာ ဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိဘာဂနိမိတ္တုပ္ပတ္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၂။

ဥပစာရဇ္ဈာနပုည (န) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ပုည] ဥပစာရဈာန်ဟူသောကုသိုလ်။ ဣဒံ ဥပစာရ- ဇ္ဈာနပုညဿ မဟာနုဘာဝတာယ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၅၂။

ဥပစာရဇ္ဈာနသဉ္ဇနိတ (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ သဉ္ဇနိတ] ဥပစာရဈာန်သည် ဖြစ်စေအပ် သော။ ပရိကမ္မောဘာသန္တိ ပရိကမ္မသမာဓိ- နိဗ္ဗတ္တံ ဩဘာသံ၊ ဥပစာရဇ္ဈာနသဉ္ဇနိတံ ဩဘာသန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၀။

ဥပစာရဇ္ဈာနသန္နိဿယ (ပု) [ဥပစာရဇ္ဈာန +သန္နိဿယ] ဥပစာရဈာန်ဟူသောမှီရာ တရား။ ဥပစာရဇ္ဈာနသန္နိဿယေန ဝိဂတ- နီဝရဏကိလမထဿ ပဌမဇ္ဈာနုပဂမနံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။

ဥပစာရဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန +သမ္ပယုတ္တ] ဥပစာရဈာန်နှင့်ယှဉ်သော။ သုက္ခဝိပဿကဿ ဥပစာရဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တာ- ---သတ္တ ဓမ္မာ ကေစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။

ဥပစာရဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒ (ပု) [ဥပ စာရဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တ+စိတ္တုပ္ပါဒ] ဥပစာရ ဈာန်နှင့်ယှဉ်သော-စိတ္တုပ္ပါဒ်-စိတ်စေတသိက် အပေါင်း။ ဥပစာရဘူမိယန္တိ ဥပစာရဇ္ဈာန- သမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၁။

ဥပဟာရဇ္ဈာနသဟဂတ (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+

သဟဂတ] ဥပစာရဈာန်နှင့်တကွဖြစ်သော။ ဥပစာရဇ္ဈာနသဟဂတာ ဟိ သတိ အပ္ပနာသမာဓိဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၈၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၈၆။)

ဥပစာရဇ္ဈာနာဓိဂမ (ပု) [ဥပစာရဇ္ဈာန + အဓိဂမ] ဥပစာရဈာန်-သို့ရောက်ခြင်း-ကိုရခြင်း-သို့ရောက်ရာအခါ-ကိုရရာအခါ။ ဥပစာရဇ္ဈာနာဓိဂမတော ပရံ ကတိပယဘဝင်္ဂစိတ္တာဝသာနေ အပ္ပနံ ပါပုဏန္တော။ မ၊ ဋီ၊၃။၁၂၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။)

ဥပစာရဇ္ဈာနာရောပန (နပ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+အာရောပန] ဥပစာရဈာန်သို့-တက်ရောက်စေခြင်း-တင်ထားခြင်း။ ဘုတ္တဘောဇနဿ ပန တဿ ပရိစာရကေဟိ သယနာရောပနံ ဝိယ ဣမဿာပိ ဝိတက္ကာဒီဟိ ဥပစာရဇ္ဈာနာရောပနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။

ဥပစာရဇ္ဈာနာဝဟ (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+အာဝဟ] ဥပစာရဈာန်သို့ပို့ဆောင်သော။ ဥပစာရဇ္ဈာနာဝဟာ သတိ သန္တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၃၅။(သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၉)

ဥပစာရဇ္ဈာနိက (တိ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ဣက] ဥပစာရဈာန်နှင့်ယှဉ်သော။ တေသံ နဝသု အပ္ပနာ ဟောန္တိ၊ ကောဒသ ဥပစာရဇ္ဈာနိကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၉။

ဥပစာရဇ္ဈာနုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ဥပ္ပတ္တိ] ဥပစာရဈာန်၏ဖြစ်ခြင်း။ သီမာသမ္ဘေဒေနေဝ ဟောတ္ထ ဥပစာရဇ္ဈာနုပ္ပတ္တိ၊ န နိမိတ္တုပ္ပတ္တိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၁။၁၃၁။

ဥပစာရဇ္ဈာနုပ္ပါဒန (နပ) [ဥပစာရဇ္ဈာန+ဥပ္ပါဒန] ဥပစာရဈာန်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာတိ ဥပစာရဇ္ဈာနုပ္ပါဒနေန ဥပ္ပါဒေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၂။

ဥပစာရညာဏမူလက (တိ) [ဥပစာရညာဏ+မူလ+က] ဥပစာရဉာဏ်ဟူသော မူရင်းအကြောင်းရှိသော။ ဉာဏမူလကောတိ ကောဝဇ္ဇနဝီထိနာနာဝဇ္ဇနဝီထိသု ပဝတ္တံ ဥပစာရညာဏမူလကော။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၀၃။

ဥပစာရဋ္ဌာန (နပ) [ဥပစာရ+ဌာန] ဥပစာအရပ်။ အနီးအရပ်။ လှည့်လည်ကျက်စားရာအရပ်။ ဂါမသမီပေတိ ဂါမဿ ဥပစာရဋ္ဌာနေ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၅၉။ ဝနပတ္ထန္တိ အတိက္ကမိတ္ဝာ မနုဿာနံ ဥပစာရဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။

ဥပစာရတ္ထ (ပု) [ဥပစာရ+အတ္ထ] ဥပစာအကျိုး။ ဒိဋ္ဌံ သတ္တဗ္ဗန္တရာနံ အန္တရေ အညံ ကေ သတ္တဗ္ဗန္တရံ ဥပစာရတ္ထာယ ဌပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၃၃။ ကင်္ခါ။၉၀။ ဥပစာရတ္ထာယာတိ သီမန္တရိကတ္ထာယ သတ္တဗ္ဗန္တရတော အဓိကံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၂။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ။၆။)

ဥပစာရဒဿန (နပ) [ဥပစာရ+ဒဿန] ဥပစာကို ပြခြင်း။ နနု စေတံ အပရိက္ခိတ္တဿ ဥပစာရဒဿနံ ပဒဘာဇနေန ဝိရုဒ္ဓမိဝ ဒိဿတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၅။

ဥပစာရဓမ္မ (ပု) [ဥပစာရ+ဓမ္မ] ဥပစာရဈာန်တရား။ ဝိတက္ကသဟဂတာ သညာမနသိကာရာ ဥပစာရဓမ္မေန သဟ ဒုတိယဇ္ဈာနဓမ္မာ ဈာနဿ ဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၂၇။

ဥပစာရနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပစာရ+နိဒ္ဒေသ] ဥပစာအားဖြင့် ညွှန်ပြခြင်း။ အယမ္ပိ ဥပစာရနိဒ္ဒေသောဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၈။

ဥပစာရနိယမ (ပု) [ဥပစာရ+နိယမ] အနီးဥပစာအရပ်ကို သတ်မှတ်ခြင်း။ ဣမ ဒွါဒသဟတ္ထော ဥပစာရနိယမော နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၂၄။

ဥပစာရနိယမနတ္ထ (ပု) [ဥပစာရ+နိယမန+အတ္ထ] အနီးဥပစာအရပ်ကို သတ်မှတ်ခြင်းအကျိုး။ ပဌမမေဝ ဣဒံ ပရိက္ခိတ္တဿ ဂါမဿ ဥပစာရနိယမနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၃၈။

ဥပစာရပညာ (ထီ) [ဥပစာရ+ပညာ] ဥပစာရပညာ၊ အပ္ပနာပညာ၏ အနီး၌ဖြစ်သော ပညာ။ ဥပစာရပညာယ ဉာဏပုဗ္ဗင်္ဂမော။ နေတ္တိ၊ဌ။ရ၂။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။၅၃။)

ဥပစာရပတ္တ (တိ) [ဥပစာရ+ပတ္တ] ဥပစာရဘာဝနာသို့ ရောက်သော။ ဥပစာရပတ္တံ အပ္ပနာပတ္တဥ္စ သမာဟိတံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၁၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၄။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၄ရ။ အံ၊ဋီ၊၃။၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၆၆။)

ဥပစာရပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပစာရ+ပတ္တိ] ဥပစာရဘာဝနာသို့ရောက်ခြင်း။ ဇီဝမာနကသရီရေပိ ဥပဋ္ဌိတေ ဥပစာရပ္ပတ္တိ ဒဿိတာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မူလ၊ဋီ၊၂။၁၅၅။

ဥပစာရပ္ပနာ (ထီ) [ဥပစာရ+အပ္ပနာ] ဥပစာရဘာဝနာ၊ အပ္ပနာဘာဝနာ။ တမေဝါရမ္မဏံ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန ဥပနိဿီဒတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၅၃။ မ၊ဌ၊၁။၂၅၂။

ဥပစာရပ္ပနာက္ခဏ (ပု) [ဥပစာရပ္ပနာ+ခဏ] ဥပစာရဘာဝနာ၊ အပ္ပနာဘာဝနာဖြစ်ရာခဏ။ ဥပစာရပ္ပနာက္ခဏေ‌ာ အညဒါပိ ဟိ ဖရဏာပီတိယေဝ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၀။

ဥပစာရပ္ပနာပတ္တ (တိ) [ဥပစာရပ္ပနာ+ပတ္တ] ဥပစာရဘာဝနာ၊ အပ္ပနာဘာဝနာသို့ရောက်သော။ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ဥပစာရပ္ပနာပတ္တာ မေတ္တာဝ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၉၅။

ဥပစာရပ္ပနာဘေဒ (ပု) [ဥပစာရပ္ပနာ+ဘေဒ] (၁) ဥပစာရ၊ အပ္ပနာဟူသော အပြား။ (တိ) (၂) ဥပစာရ၊အပ္ပနာဟူသော အပြားရှိသော (သမာဓိ၊ဈာန်)။ (၁) တဿ္မိ စ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန ဒုဝိဓေ ယံ အပ္ပနာပတ္တံ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ရ၄။ (တိ)(၂) ယံ ပန ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေန သမာဓိနာ ပဝတ္တိဘာဝနိဒ္ဒေသတော။ မ၊ဌ၊၁။၂၄။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၉။

ဥပစာရပ္ပနာဝဟ (တိ) [ဥပစာရပ္ပနာ+အာဝဟ] ဥပစာရဈာန်၊ အပ္ပနာဈာန်သို့ပို့ဆောင်တတ်သော။ ဥပစာရပ္ပနာဝဟတောတိ ဌပေတွာ ကာယဂတာသတိဥ္စ အာနာပါနဿတိဥ္စ အဝသေသာ အဋ္ဌ အနုဿတိယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀ရ။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃ရ၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၁။)

ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိ (ပု) [ဥပစာရပ္ပနာ+သမာဓိ] ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိ။ သမာဟိတောတိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝသေန သမာဟိတော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄ရ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၅၀။

ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိရဟိတ (တိ)[ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိ+ရဟိတ] ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိမှ ကင်းသော။ အသမာဟိတာတိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိရဟိတာ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃၂။

ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝိရဟိတ (တိ) [ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိ+ဝိရဟိတ] ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိမှ ကင်းသော။ အသမာဟိတာတိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဝိရဟိတာ။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁၆။

ဥပစာရပ္ပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပစာရ+ပဝတ္တိ] ဥပစာရဈာန်၏ဖြစ်ခြင်း။ တဿ တဿ ဈာနဿ ဥပစာရပ္ပဝတ္တိ ဝိနာဝ ဈာနာ ဈာနံ သင်္ကမတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၆၃။

ဥပစာရဖလ (န) [ဥပစာရ+ဖလ] ဥပစာရမေတ္တာ၏အစွမ်း(သျှ)။ နေဝ ဥပစာရဖလေန အပ္ပနာဖလေန၊ ကေဝလံ ဝစ္စကေ

ဗလဝဟိတ(ဗလဝပိယ) စိတ္တတာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၇။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈၃။

ဥပစာရဗ္ဘန္တရ (န) [ဥပစာရ+အဗ္ဘန္တရ] ဥပစာအရပ်၏ အတွင်း။ သစေ ဥပစာရဗ္ဘန္တရေ ဧကော ပါဒေါ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂၂။ (-ဝိမတိ၊၂။၂၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၃၇။)

ဥပစာရဘာဝနာ (ထီ) [ဥပစာရ+ဘာဝနာ] အပ္ပနာ၏ ရှေးအနီး၌ ဖြစ်သောဘာဝနာ၊ ဥပစာရဘာဝနာ။ နီဝရဏဝိက္ခမ္ဘနတော ပဋ္ဌာယ ဂေါတြဘုပရိယောသာနာ ကာမာဝစရဘာဝနာ ဥပစာရဘာဝနာနာမ၊ အပ္ပနာယ သမီပစာရိတ္တာ။ ဝိဘာဝိနီ၊၂၅၇။ ဥပစာရဘာဝနာယ စ တေ ပဟာတုံ အသမတ္ထဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၁၈၄။

ဥပစာရဘူမိ (ထီ) [ဥပစာရ+ဘူမိ] (၁) ဥပစာရ၏အရာ၊ ဥပစာရသမာဓိ၏ အခိုက်အတန့်။ (၂) ဥပစာရစျာန်၏ဖြစ်ရာ-ဘုံဌာန-စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဥပစာရစျာန်နှင့်ယှဉ်သော-စိတ္တုပ္ပါဒ်-စိတ် စေတသိက်တရားအပေါင်း။ (၁) ဣဒဥ္စိ ဒွိဟာကာရေဟိ စိတ္တံ သမာဟိတံ နာမ ဟောတိ ဥပစာရဘူမိယံ ဝါ နီဝရဏပ္ပဟာနေန, ပဋိလာဘဘူမိယံ ဝါ အင်္ဂပါတုဘာဝေန။ တတ္ထ ဥပစာရဘူမိတိ ဥပစာရသမာဓိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။ ဥပစာရဘူမိယန္တိ ဥပစာရာဝတ္ထာယံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၂၀။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။ (၂) စတုတ္ထတ္တိကေ ဥပစာရဘူမိယံ ဧကဂ္ဂတာ ပရိတ္တော သမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၃။ ဥပစာရဘူမိယန္တိ ဥပစာရဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပါဒေ၊ စိတ္တုပ္ပါဒေါ ဟိ သဟဇာတဓမ္မာနံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ "ဘူမိ"တိ ဝုစ္စတိ၊ "သုခဘူမိယံ ကာမာဝစရေ"တိ အာဒီသုဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၁။

ဥပစာရဘေဒ (ပု) [ဥပစာရ+ဘေဒ] ရိုသေပူဇော်မှုပျက်စီးခြင်း။ ဥပစာရဘေဒ(သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၄)န္တိ ဗုဒ္ဓ ဒိသွာ မနုဿေဟိ ကာတဗ္ဗဥပစာရဿ ဘိန္ဒနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၁၂။

ဥပစာရမတ္တလာဘီ (တိ) [ဥပစာရမတ္တ + လာဘီ] ဥပစာရစျာန်မျှကိုသာရခြင်းရှိသော၊ သူ။ ဥပစာရမတ္တလာဘီ ရူပဇ္ဈာနမတ္တလာဘီ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၆၆။

ဥပစာရမတ္တသိဒ္ဓ (တိ) [ဥပစာရမတ္တ+သိဒ္ဓ] ဥပစာ-တင်စား၍ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်း-အဘေဒဘေဒူပစာ-မျှဖြင့် ပြီးစီးသော။ ဘဝတိ ဟိ ဘေဒါဘာဝေပိ သုခါဝဗောဓနတ္ထံ ဥပစာရမတ္တသိဒ္ဓေန ဘေဒေန နိဒ္ဒေသော၊ ယထာ သိလာပုတ္တကဿ သရီရန္တိ။ မ၊ဋီ၊၁။ ၅၇။

ဥပစာရယုတ္တ (တိ) [ဥပစာရ+ယုတ္တ] ပူဇော်ခြင်းနှင့်ယှဉ်သော။ ဥပစာရယုတ္တေန ဝိဓိနာ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တာနံ နိယျာတေသိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၆၆။

ဥပစာရရူပဇ္ဈာနသမာဓိ (ပု) [ဥပစာရ+ရူပဇ္ဈာန+သမာဓိ] ဥပစာရသမာဓိ, ရူပစျာန်သမာဓိ။ ဥပစာရရူပဇ္ဈာနသမာဓိတော ဟိ သာတိသယံ အရူပသမာဓိသမ္ဘဿံ လဒ္ဓါ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၆၆။

ဥပစာရဝစန (န) [ဥပစာရ+ဝစန] ပြောရိုးပြောစဉ်စကား။ ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညတီတိ ဥပစာရဝစနမေတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ ဥပစာရဝစနန္တိ ဝေါဟာရဝစနမတ္တံ၊ တေနေဝ အဓိပ္ပေတတ္ထဿ အပရိယောသာနတော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၂၂။ အစ္စာဒေဟီတိ ဥပစာရဝစနမေတံ၊ ကော မယှံ ဒေဟိ၊ ကော အာနန္ဒဿာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ အမ္ဗကာယာတိ မာတုဂါမေန၊ ဥပစာရဝစနဥ္စေတံ ဣတ္ထီသု၊ ယဒိဒံ အမ္ဗကာ မာတုဂါမော ဇနနီကာတိ။

သာရတ္ထ၊၃။၃၂၁။ ဒီ၎ို၊၂။၁၄၄။ (-ဝိမတိ၊ ၂။၁၈၈။ ကခါ၎ို၊သစ်။၃၀၈။)

ဥပစာရဝဟ (တိ) [ဥပစာရ+ဝဟ] ဥပစာရ ဈာန်သို့ ပို့ဆောင်နိုင်သော။ စတုဓာတု-ဝဝတ္ထာနန္တိ ဣမာနေဝ ဟေတ္ထ ဒသကမ္မ-ဋ္ဌာနာနိ ဥပစာရဝဟာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၇။

ဥပစာရဝိဇဟနတ္ထ (ပု) [ဥပစာရဝိဇဟန +အတ္ထ] အနီးဥပစာအရပ်ကိုစွန့်ခြင်းအကျိုး။ မဟာမဂ္ဂတော ဩက္ကမ္မာတိ မဂ္ဂပဋိပန္နဘိက္ခုနံ ဥပစာရဝိဇဟနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၁။ ကခါ၊ ၎ို၊သစ်။၂၆၂။

ဥပစာရဝိပ္ပန္န (တိ) [ဥပစာရ+ဝိပန္န] အကျင့်-စာရိတ္တ-ပျက်စီးသော၊သူ။ ဥပစာရ ဝိပန္နဿ၊ နိကေ္ခပေ ဓာရဏာယ ဝါ။ ဇာ၊ ၂။၂၂၄။ ဥပစာရဝိပန္နဿာတိ ယော ပန ဥပစာရဝိပန္နော ဟောတိ၊ တဿေဝ သော အနုပါယေန ပရိစိဏ္ဏော ဝိနာသမေဝ ဝဟတိ-တိ ဝဒတိ။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၂၅။

ဥပစာရဝုတ္တိ (ထီ) [ဥပစာရ+ဝုတ္တိ] ဥပစာ ဖြစ်ခြင်း၊ တင်စား၍ပြောဆိုမှုဖြစ်ခြင်း။ သမုဒါယေ ပဝတ္တမာနသဒ္ဒဿ အဝယဝေပိ ဥပစာရဝုတ္တိတော။ သီ၎ို၊သစ်၊၁။၄၂၉။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၄၅။)

ဥပစာရဝုတ္တိသဗ္ဘာဝ (ပု) [ဥပစာရဝုတ္တိ+ သဗ္ဘာဝ] ဥပစာ-တင်စား၍ပြောဆိုမှု-ဖြစ်ခြင်း ၏ ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ တထာ နိဗ္ဗာန-သဒ္ဒေါ ကတ္ထစိ ဝိသယေ ယထာဘူတပရမတ္ထ-ဝိသယော ဥပစာရဝုတ္တိသဗ္ဘာဝတော၊ သေယျထာပိ သီဟသဒ္ဒေါ။ ဣတိဝုတ်၎ှ။၁၅၆။ အနုဋီ၊၂။၅၀။ (-နေတ္တိ၎ို။ရ၉။)

ဥပစာရဝေါဟာရ (ပု) [ဥပစာရ+ဝေါဟာရ] ဥပစာရသမာဓိဟူသော-ဝေါဟာရ-ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုမှု။ တထာ တဿ အနုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဘူတေ ပရိတ္တစျာနေ ဥပစာရဝေါဟာရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၎ို၊ ၁။၁၀၈။

ဥပစာရသညာ (ထီ) [ဥပစာရ+သညာ] ဥပစာရ ဈာန်သညာ။ အယံ ဟိ သညာ နာမ ပရိကမ္မ-သညာပိ ဥပစာရသညာပိ အပ္ပနာသညာပိ ဝဋ္ဋတိ။ သံ၎ှ၊၂။၂၆၉။

ဥပစာရသဒ္ဒ (ပု) [ဥပစာရ+သဒ္ဒ] ဥပစာရသဒ္ဒါ။ အပရိက္ခိတ္တဿ ဂါမဿ ဥပစာရန္တိ ဧတ္ထ ဥပစာရသဒ္ဒေန ဃရူပစာရတော ပဋ္ဌမ-လေဍ္ဍုပါတသင်္ခါတံ ပရိက္ခေပါရဟဋ္ဌာနံ ဂဟိတံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁ရ။

ဥပစာရသမညာ (ထီ) [ဥပစာရ+သမညာ] ဥပစာရဟူသောနာမည်။ ဂေါတြဘုနော ဝေ ဥပစာရသမညာ သိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၎ို၊၁။၁၆၁။

ဥပစာရသမာဓိ (ပု) [ဥပစာရ+သမာဓိ] ဥပစာရမည်သောသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိ၏-အနီး-ရှေ့ပိုင်း-၌ဖြစ်သောသမာဓိ (ဧကဂ္ဂတာ စေတသိက်)။ ယာ စ အပ္ပနာသမာဓိနံ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဧကဂ္ဂတာ၊ အယံ ဥပစာရသမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၂။ တိဝိဓံ သမာဓိံ ပရိပူရေတိ ခဏိကသမာဓိံ ဥပစာသမာဓိံ အပ္ပနာသမာဓိန္တိ။ အဘိ၎ှ၊၁။၁၆၀။

ဥပစာရသမာဓိနိဋ္ဌ (တိ) [ဥပစာရသမာဓိ+ နိဋ္ဌာ] ဥပစာရသမာဓိသာလျှင် အပြီးသတ် တရားရှိသော၊ နောက်ထပ်အပ္ပနာသမာဓိ တိုင်အောင် မဆက်နိုင်တော့ပဲ ဥပစာရသမာဓိ သာလျှင်အပြီးအဆုံး နိဂုံးချုပ်ရှိသော။ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဥပစာရသမာဓိနိဋ္ဌတ္တာ ဝုတ္တံ "ယာဝ ဥပစာရာ" တိ။ မ၎ို၊၁။၃၈၈။ သံ၎ို၊ ၁။၄၃ရ။

ဥပစာရသမာဓိပုဗ္ဗက (တိ) [ဥပစာရသမာဓိ+

ပုဗ္ဗက] ဥပစာရသမာဓိဟူသော-ရှေ့သွား-ရှေ့ပြေး-ရှိသော။ ဥပစာရသမာဓိပုဗ္ဗကော အပ္ပနာသမာဓီတိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။ရ၁။

ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာ (ထီ) [ဥပစာရသမာဓိ+ဘာဝနာ] ဥပစာရသမာဓိကို ပွားများခြင်း။ သမ္မာစေ သြကာသာဓိဂမနယေန ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာပိ ဝိပဿနာနိသံသာ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၈။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာသာမည (န) [ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာ+သာမည] ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာအဖြစ်ဖြင့် တူသည်၏ဖြစ်။ တာသံ ဥပစာရသမာဓိ ဥပစာရသမာဓိ-ဘာဝနာသာမညေန ကော သမာဓိစရိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၂၄။

ဥပစာရသမာဓိသာမည (န) [ဥပစာရသမာဓိ+သာမည] ဥပစာရသမာဓိချင်းတူသည်၏အဖြစ်။ သိယာ သပ္ပီတိကော၊ သိယာ နိပ္ပီတိကောတိ အနိယမဝစနံ ဥပစာရသမာဓိ-သာမညေန။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၁၀။

ဥပစာရသိဒ္ဓ (တိ) [ဥပစာရ+သိဒ္ဓ] (၁) တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်းဖြင့် ပြီးစီးသော။ (၂) ဥပစာလုပ်ငန်း-အစွမ်းထက်မြက်အောင် ပြုလုပ်ခြင်း-ကြောင့် ပြီးစီးသော။ (၁) စိတ္တသမုဋ္ဌာနဘာဝေါ ဝိယာတိ ဝိညတ္တိယာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဉပါဒါရူပဘာဝေါ ဥပစာရသိဒ္ဓေါ။ အနုဋီ၊၁။ရ၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃ရ၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၃၁။ နေတ္တိဋီ၊၃၉၊ရ၈။) (၂) ဝုဏ္ဏနာကာရ ဂန္ဓာရိဝိဇ္ဇံ ဝါ ဥပစာရသိဒ္ဓ ပတ္တိတသိဒ္ဓ အညံ ဝါ ဝိဇ္ဇံ မာရေန္တီတိ ဝိဇ္ဇာရော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ ဥပစရဏေန သိဇ္ဈတီတိ ဥပစာရသိဒ္ဓံ။ ပဋိသံ၊ဂ၊၃၈၀။

ဥပစာရသီမဋ္ဌ (တိ) [ဥပစာရသိမာ+ဌာ+အ] ဥပစာရသိမ်၌တည်နေသော(ရဟန်း)။ သစေ ဝဒတိ "အဟမေတံ ဘောဒံ န ဇာနာမိ၊ သီမဋ္ဌကသံဃော ဂဏှတူ"တိ ဥပစာရသီမ-ဋ္ဌေဟိ ဘာဇေတဗ္ဗံ။ ကင်္ခါ၊၁၆၀။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၁ရ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၂၉၅။) ဥပစာရ သိမာ-လည်းကြည့်။

ဥပစာရသီမဋ္ဌက (တိ) [ဥပစာရသီမဋ္ဌ+က] ဥပစာရသိမ်၌တည်နေသော။ ဘိက္ခူ စ ဥပစာရသီမဋ္ဌကေဟိ ကောဗဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၆၄။ ဥပစာရသိမာ-လည်းကြည့်။

ဥပစာရသီမဗ္ဘန္တရဂတ (တိ) [ဥပစာရသိမာ+အဗ္ဘန္တရဂတ] ဥပစာရသိမ်အတွင်း၌ ရောက်နေသော။ မဂ္ဂေါတိ ဥပစာရသီမဗ္ဘန္တရဂတေ ဂါမာဘိမုခမဂ္ဂေ ကတသာလာ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၂။

ဥပစာရသီမာ (ထီ) [ဥပစာရ+သီမာ] ဥပစာရသိမ်၊ ကျောင်း,ကျောင်းတိုက်ဥပစာ-ကျောင်း,ကျောင်းတိုက်ဝင်းခြံ-အပိုင်းအခြားအရပ်။

ထိုကျောင်းတိုက်သည် အကာအရံရှိလျှင် အကာအရံအတွင်းသည် ဥပစာရသိမ်မည်၏၊ အကာအရံမရှိလျှင် ကျောင်းတိုက်၏ အစွန်၌ရှိသော အမြဲစည်းဝေးရာဌာနမှ လည်းကောင်း, အစွန်ဆုံးဆွမ်းစားကျောင်း, အမြဲနေရာကျောင်းတို့မှလည်းကောင်း အားအလယ်အလတ်ရှိသောယောကျ်ား၏ ခဲနှစ်ကျအရပ်၏အတွင်းသည် ဥပစာရသိမ်မည်၏၊ ထိုဥပစာရသိမ်သည် နောက်ထပ်ကျောင်းတိုးလျှင် တိုးသလောက် ယူဇနာတစ်ရာအထိပင် ကျယ်ပြန့်သွားနိုင်၍ ကျောင်းယုတ်လျော့လျှင်လည်း ကျဉ်းသွား၏၊ ထို့အပြင် ရဟန်းပရိသတ် တိုးလာလျှင်လည်း ဥပစာရသိမ် ကျယ်ပြန့်သွားသည်ဟု မဟာပစ္စရီအဋ္ဌကထာ၌

မိန့်ဆို၏၊ ထို့ကြောင့် ကျောင်းဝင်းအတွင်း၌ စုဝေးနေကြသော ရဟန်းများနှင့် တဆက်တည်းပင် ယူဇနာတစ်ရာအထိပြည့်အောင် ရဟန်းများထိုင်နေလျှင်လည်း ယူဇနာတရာ တိုင်အောင်ပင် ဥပစာရသိမ် ဖြစ်သွား၏။ ထို ဥပစာရသိမ်အတွင်း၌ လှူဒါန်းသမျှ သံဃိက လာဘ်လာဘသည် ထိုဥပစာရသိမ်အတွင်းရှိ ရဟန်းများအားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်၏။

ဘိက္ခုနီပါစိတ်အာရာမပ္ပဝေသနသိက္ခာပုဒ်အရ ဘိက္ခုနီတို့သည် ရဟန်းရှိသော အရံဥပစာအတွင်းသို့ဝင်လို လျှင် မဝင်မီကပင် ဝင်လိုပါကြောင်း ခွင့်တောင်းရ၏၊ ခွင့်မတောင်းပဲဝင်လျှင် ထိုကျောင်းတိုက် ဥပစာရသိမ်အပိုင်းအခြားကို ခြေဖြင့် နင်းလိုက်မိသည်နှင့်တပြိုင်နက် အာပတ်သင့်၏၊ ထို့ကြောင့် ဤဥပစာရ သိမ်သည် ထိုအာရာမပ္ပဝေသနသိက္ခာပုဒ်နှင့် လည်းသက်ဆိုင်၏။

ဘူတဂါမဝဂ် ဒုတိယသေနာသန သိက္ခာပုဒ်အရ သံဃိကကျောင်း၌ အခင်းများကို ခင်းထိုင်ပြီးနောက် တခြားအရပ်သို့ သွားလိုသောအခါ ထိုအခင်းများကို မသိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သော် ခွင့်ပန်တိုင်ကြားပြီးမှ သွားရ၏၊ ခွင့်မပန်ပဲသွားခဲ့သော် ဤဥပစာရသိမ်ကို ကျော်လွန်သည်နှင့်တပြိုက်နက်အာပတ်သင့်၏။

ပရိဝတ်မာနတ်ကျင့်သောရဟန်းသည် ဤဥပစာရသိမ်အတွင်းရှိရဟန်းအားလုံးနှင့် ဥပစာရသိမ်အတွင်း၌ ဝင်လာသမျှ အာဂန္တုက ရဟန်းတို့အား ပရိဝါသ်မာနတ် ကျင့်နေပါကြောင်းပြောကြားရ၏။ ထို့ပြင်ဝါတွင်း၌ ဝါဆိုပြီးနောက် အခြားကျောင်းတိုက်သို့ အကြောင်းထူးမရှိပဲ ညဉ့်အိပ်ညဉ့်နေ သွားလျှင်လည်း ဤမိမိကျောင်းတိုက်ဥပစာရကို ကျော်လွန်လျှင် ဝါကျိုးဝါပြတ် ဖြစ်၏၊ နိဿယည်းဆရာထံ နိဿယည်းခံယူထားလျှင်လည်း ထိုနိဿယည်း ဆရာတပည့်နှစ်ဦးလုံး ဥပစာရသိမ်အတွင်းဝယ် အရုဏ်တက်ချိန်၌ ရှိနေရ၏၊ အရုဏ်တက်ချိန်၌ တပါးပါးက ထိုကျောင်းတိုက် ဥပစာရသိမ်အပြင်သို့ရောက်နေလျှင် နိဿယည်းပျက်၏၊ ထေရ်စဉ်ဝါစဉ်အလိုက် နေရန် ကျောင်းနေရာချထားသောအခါ ထိုကျောင်းနေရာကို လက်ခံလျှင်လည်း ဤဥပစာရသိမ်အတွင်း၌ ရှိနေမှသာ ထိုကျောင်းနေရာကို ယူငင်လက်ခံခွင့်ရှိ၏၊ ဥပစာရသိမ်အပြင်မှနေ၍ ယူငင်ခွင့် မရှိ၊ မိမိအတွက် ကျောင်းနေရာကို လက်ခံယူငင်ပြီးနောက် တခြားကျောင်း၌ ကျောင်းနေရာယူမည်ကြံ၍ ထွက်သွားလျှင်လည်း ဥပစာရသိမ်ကို လွန်သည်နှင့် တပြိုင်နက်နဂိုယူပြီး ကျောင်းနေရာမှ လက်လွတ် ဖြစ်ရတော့၏။

ဥပစာရသီမာ နာမ ပရိက္ခိတ္တဿ ဝိဟာရဿ ပရိက္ခေပေန အပရိက္ခိတ္တဿ ပရိက္ခေပါရဟဋ္ဌာနေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ အပိ စ ဘိက္ခူနံ ဓုဝသန္နိပါတဋ္ဌာနတော ဝါ--- ဥပစာရသီမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၇။ ကင်္ခါ။၁၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈၊ ၃၃၁၊၃၃၅၊၃၃၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၊၂၃၊၁၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၈၆။ ဝဇိရ။၄၂၀။၅၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၈၂၊၃၄၄။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ။ရ၄၊ ၂၆၁၊၂၉၃၊၂၉၅၊၃၉၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၅၆။)

ဥပစာရသီမာဂတ (တိ) [ဥပစာရသီမာ+ဂတ] ဥပစာရသိမ်၌ ရောက်ရှိနေသော၊သူ။ သံဃိကဿ လာဘဿ ဥပစာရသီမာဂတာနံ သာမဏေရာနမ္ပိ သန္တကတ္တာ တေသမ္ပိ ဥပစာရဂေါ လဗ္ဘတေဝ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၆။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၉၆။)

ဥပစာရသီမာတိက္ကမ (ပု) [ဥပစာရသီမာ+

အတိက္ကမ] ဥပစာရသိမ်ကိုကျော်လွန်ခြင်း။ အာစရိယံ အနာပုစ္ဆာ ပက္ကမန္တဿ ပန ဥပစာရသီမာတိက္ကမေ နိဿယော ပဋိပ္ပဿမ္ဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁ရ၃၊ (-၂၈၈။)

ဥပစာရသီမာတိက္ကမန (န) [ဥပစာရသီမာ+အတိက္ကမန] ဥပစာရသိမ်ကို ကျော်လွန်ခြင်း။ ပက္ကမန္တိစေတ္ထ ဥပစာရသီမာတိက္ကမနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၄။

ဥပစာရသီမာပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဥပစာရသီမာ+ပရိစ္ဆေဒ] ဥပစာရသိမ်အပိုင်းအခြား။ သဗ္ဗမေတံ ဥပစာရသီမာပရိစ္ဆေဒဝသေန ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝဇိရ။၄၂၁။

ဥပစာရသီမာပရိယာပန္န (တိ) [ဥပစာရသီမာ+ပရိယာပန္န] ဥပစာရသိမ်၌အကျုံးဝင်-သိတင်းသုံးနေထိုင်-သော၊သူ။ တေတ္တကာယေဝ ဘိက္ခူ ဥဒ္ဒိသထာတိ ဧဝံ ပရိစ္ဆေဒဿ အကရဏေန ဥပစာရသီမာပရိယာပန္နာနံ ခေတ္တပရိယာပန္နာနံ ဝသေန အပရိစ္ဆိန္နကမဟာဘိက္ခုသံဃေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၁၁။

ဥပစာရသီမောက္ကန္တ (တိ) [ဥပစာရသီမာ+ဩက္ကန္တ] ဥပစာရသိမ်သို့သက်ရောက်သော၊သူ။ ယဿ္မာ စ တတော ဗဟိဒ္ဓါပိ ဥပစာရသီမောက္ကန္တေဟိ ကောဗဒ္ဓါနံ ပါပုဏာတိ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၂၉၆။

ဥပစာရာကာရ (ပု) [ဥပစာရ+အာကာရ] ဥပစာရဘာဝနာ၏ အခြင်းအရာ။ သဗ္ဗာကာရေနာတိ ဥပစာရာကာရော အပ္ပနာကာရော---ဝေမာဒိနာ သဗ္ဗေန ဘာဝနာကာရေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။ရ၃။

ဥပစာရာတိက္ကမ (ပု) [ဥပစာရ+အတိက္ကမ] အနီးဥပစာအရပ်ကို ကျော်လွန်ခြင်း။ ဥပစာရာတိက္ကမေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဝရ။ (-ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ။၁၁၁။)

ဥပစာရာတိက္ကမနတ္ထ (ပု) [ဥပစာရ+အတိက္ကမနတ္ထ] အနီးဥပစာအရပ်ကို ကျော်လွန်ခြင်းအကျိုး။ မဂ္ဂပဋိပန္နာနံ ဘိက္ခူနံ ဥပစာရာတိက္ကမနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၁၈။

ဥပစာရာဓိဂမ (ပု) [ဥပစာရ+အဓိဂမ] ဥပစာရစျာန်သမာဓိကို-ရခြင်း-ရရာအခါ။ ဥပစာရာဓိဂမတော ပုဗ္ဗေ အသပ္ပါယသေဝိတာယ ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၂။

ဥပစာရာဝတ္ထာ (ထီ) [ဥပစာရ+အဝတ္ထာ] ဥပစာရသမာဓိ၏ အခိုက်အတန့်။ ဥပစာရဘူမိ-ကြည့်။

ဥပစာရာသေဝနာ (ထီ) [ဥပစာရ+အာသေဝနာ] ဥပစာရစျာန်ကို-မှီဝဲခြင်း-အထပ်ထပ်ဖြစ်စေခြင်း။ တဒနန္တရဉ္စ ဘဝင်္ဂပရိဝါသေန ဥပစာရာသေဝနာယ စ ဝိနာ အပ္ပနာ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၂၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၄၆။

ဥပစာရေကဂ္ဂတာ (ထီ) [ဥပစာရ+ဧကဂ္ဂတာ] ဥပစာရသမာဓိဖြစ်သောဧကဂ္ဂတာ။ သဗ္ဗာပိ ဥပစာရေကဂ္ဂတာ ကာမာဝစရော သမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၄။)

ဥပစာရေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+စရ+ဏေ+တွာ] အနီး၌ဖြစ်စေ၍၊ အနီးသို့ရောက်စေ၍။ သတိ ကိလေသကာမေ အတ္တနော ဥပဟာရံ ဥပစာရေတွာ အဿာဒေတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၄၅။

ဥပစာရောက္ကမန (န) [ဥပစာရ+ဩက္ကမန] အနီးဥပစာအရပ်သို့ သက်ရောက်ခြင်း။ အနန္တရဂါမဿ ဥပစာရောက္ကမနေ ပန ဘိက္ခုနော ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၃။ (-ဝိမတိ၊၂။၂၄။)

ဥပစာလာ (ထီ) [ဥပ+စာလာ] ဥပစာလာ

မည်သူ။ သာသနာတော်၌ ဥပစာလာအမည်ဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ်(၄)ဦး တွေ့ရ၏။ (က) ဥပစာလာမည်သော-အဂ္ဂသာဝိကာ-အမြတ်ဆုံးတပည့်ဘိက္ခုနီဖြစ်သော ထေရ်ရှင်မ၊ (ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ နောက်ပြန်ရေတွက်လသော် လွန်ခဲ့သော-၉၂-ခုမြောက်ကမ္ဘာ၌ ပွင့်တော်မူသော ဖုဿမြတ်စွာဘုရား၏ အဂ္ဂသာဝိကာနှစ်ဦးတို့တွင် တစ်ဦးအပါအဝင်ဖြစ်၍ သမာဓိအရာ၌ တေဒဂ်ရသော ထေရ်ရှင်မဖြစ်သည်)။ (ခ) (အရှင်သာရိပုတ္တရာနှင့် အရှင်စုန္ဒတို့၏ ညီမဖြစ်သော) ဥပစာလာမည်သော ထေရ်ရှင်မ။ (ဂ) (လွန်ခဲ့သောနှစ်သချေ်နှင့် ကမ္ဘာတသိန်းအထက်၌ ပွင့်တော်မူသော သုမနမြတ်စွာဘုရား၏ အမြတ်ဆုံး အလုပ်အကျွေးဒါယိကာမဖြစ်သော) ဥပစာလာမည်သောဥပါသိကာမ။ (ဃ) ဥပစာလာမည်သော သာမဏေ၊ ယခင်ဥပစာလာ(ခ)၏ သားဖြစ်၍ အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ တူဖြစ်သော သာမဏေ။

(က) စာလာ စ ဥပစာလာ စ၊ ပေဟသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၃။ စာလာ ဥပစာလာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၆၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၉။ (ခ) အထ ခေါ ဥပစာလာ ဘိက္ခုနီ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ။ သံ၊၁။၁၃၄။ တဿာနာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ စာလာတိ နာမံ အကံသု၊ တဿာ ကနိဋ္ဌာယ ဥပစာလာတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ (-မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၁၊၁၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။) (ဂ) စာလာ စ ဥပစာလာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၉၁။ (ဃ) စာလေ ဥပစာလေ သီသူပစာလေ(ထေရ။၂၂၉)တိ တေသံ အာလပနံ၊ စာလာ ဥပစာလာ သီသူပစာလာတိ ဟိ ဇာတ္တိလိဂ်ဝသေန လဒ္ဓနာမာ တေ တယော ဒါရကာ ပဗ္ဗဇိတာပိ တထာ ဝေါဟရိယန္တိ၊ စာလီ ဥပစာလီ သီသူပစာလီတိ တေသံ နာမာနီတိ စ ဝဒန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၈။)

ဥပစာလီ (ထိ) [ဥပ+စာလီ] ဥပစာလီမည်သော-သူ-သာမဏေ။ အရှင်သာရိပုတ္တရာနှင့် အရှင်စုန္ဒတို့၏ နှမဖြစ်သူ ဥပစာလာ၏ သားဖြစ်သော သာမဏေ။ ဥပစာလာ(ဃ)ကြည့်။

ဥပစိကက္ခာယိက (တိ) [ဥပစိကာ+ခါယိက] ခြခဲစားအပ်သော(အဝတ်)။ ဥန္ဒူရက္ခာယိကံ ဥပစိကက္ခာယိကံ အဂ္ဂိဒဍ္ဎံ။ ဝိ၊၅။၂၃၀။

ဥပစိကက္ခာယိတ (တိ) [ဥပစိကာ+ခါယိတ] ခြခဲစားအပ်သော(အဝတ်)။ ဥန္ဒူရက္ခာယိတံ ဥပစိကက္ခာယိတံ အဂ္ဂိဒဍ္ဎံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၃။

ဥပစိကရာဇိ (ထီ) [ဥပစိကာ+ရာဇိ] (သွားနေသော) ခြတို့၏-အရေးအကြောင်း-အစဉ်အတန်း။ ယထာ ပန ဥပစိကရာဇိ ဝါ ကိပိလ္လိကရာဇိ ဝါ ဩလောကိယမာနာ ကောဗဒ္ဓါ ဝိယ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။

ဥပစိကာ (ထီ) [ဥပ+စိ+ဏွု+အာ။ P.T.S-၌ "ဥပဒိကာ"ဟူသော သက္ကတပုဒ်နှင့်နှိုင်းယှဉ်ပြထား၏၊ သို့သော် ယင်းသက္ကတပုဒ်နှင့် ဥပစိကာ ဟူသော ပါဠိတို့ ဆက်သွယ်ပုံမှာ သိပ်မရှင်းဟု ဆိုပြီး "ဥတ္တာဒိကာ> ဥပတိကာ> ဥပစိကာ" ဟု အဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲလာသည် ဟူသော ဝါဒတမျိုးကိုလည်း ပြထားသည်] ခြသတ္တဝါ။ ဥပစိကာနံ ဝါ အာသယော ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၂၂၆။ သေနာသနံ ဥပစိကာဟိ ခါယိတံ ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၆၀။

ဥပစိကာခါယိတ (တိ) [ဥပစိကာ+ခါယိတ] ခြခဲစားအပ်သော(ပံသုကူအဝတ်)။ အဂ္ဂိဒဍ္ဎံ

ဂေါခါယိတံ ဥပစိကာခါယိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၀။

ဥပစိကာမောစနတ္ထ (ပု) [ဥပစိကာ+မောစနတ္ထ] ခြဘေးရန်မှ ကင်းလွတ်စေခြင်း အကျိုး။ ဥပစိကာမောစနတ္ထံ အဋ္ဌဂုံလိမ္ပေတွေန အပ္ပတ္တစ္ဆဒနံ ကတ္ဝာ ဘိတ္တိံ လိမ္ပတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၃၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၉။)

ဥပစိကာသင်္ကာ (ထီ) [ဥပစိကာ+အာသင်္ကာ] ခြတို့၌ ယုံမှားတွေးတောခြင်း၊ ခြကိုက်အံ့လောဟု သံသယဖြစ်ခြင်း။ ယတ္ထ ဥပစိကာသင်္ကာ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၈။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၆။)

ဥပစိဏ္ဏ (န) [ဥပ+စရ+တ] ပြုကျင့်အပ်သော အကျင့်။ ဒုဋ္ဌု ဥပစိဏ္ဏံ စရိတန္တိ ဒုရူပစိဏ္ဏံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၆။

ဥပစိတ (တိ) [ဥပ+စိ+တ] (၁) ဆည်းပူး-စုဆောင်း-အထပ်ထပ်ဖြစ်စေ-တိုးပွားစေ-အားထုတ်-အပ်သော။ (၂) လက်ဦးအစဖြစ်သော၊ အထက်၌ တိုးပွားသော၊ ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ (ရုပ်)။ (၁) အာယုသံဝတ္တနိကံ အာယုသ္မတာ စုန္ဒေန ကမ္မံ ဥပစိတံ။ ဒီ၊၂။၁၁၃။ ဥဒါန။၁၈၃။ ဥပစိတန္တိ ပသုတံ ဥပ္ပါဒိတံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၆။ နာဟံ ဘိက္ခဝေ သဉ္စေတနိကာနံ ကမ္မာနံ ကတာနံ ဥပစိတာနံ အပ္ပဋိသံဝေဒိတ္ဝာ ဗျန္တိဘာဝံ ဝဒါမိ။ အံ၊၃။၄၉၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၄။ ဥပစိတာနန္တိ စိတာနံ ဝဍ္ဎိတာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၀။ (၂) ဥပစိတရူပပဒဋ္ဌာန-ကြည့်။

ဥပစိတကမ္မာဘာဝ (ပု) [ဥပစိတကမ္မ+အဘာဝ] ဆည်းပူး-စုဆောင်း-အားထုတ်-အပ်သောကံမရှိခြင်း။ ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဝိပါကာဘာဝတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၇၇။

ဥပစိတကုသလ (တိ) [ဥပစိတ+ကုသလ] ဆည်းပူးအပ်သောကုသိုလ်ရှိသော၊သူ။ ကတပုညတာတိ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတကုသလတာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၁။

ဥပစိတကုသလဓမ္မ (တိ) [ဥပစိတ+ကုသလဓမ္မ] ဆည်းပူးအပ်သော ကုသိုလ်တရားရှိသော၊သူ။ ဣဒါနိပိ ဒေဝကာယေ ဘဝိဿတိ ဥပစိတကုသလဓမ္မတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၀။

ဥပစိတစေတနာ (ထီ) [ဥပစိတာ+စေတနာ] ဆည်းပူးအပ်သောစေတနာ။ သဗ္ဗေပိ သတ္တာ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတစေတနာယ သမင်္ဂီတာယ စေတနာသမင်္ဂီနောတိ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄။

ဥပစိတတနုတမ္ဗလောမ (တိ) [ဥပစိတ +တနုတမ္ဗလောမ] ဖြစ်ပွားစေအပ်သော-စီရရီပေါက်သော-သေးငယ်နီမြန်းသော အမွေးရှိသော၊သူ။ ကဏ္ဏသောတာနံ ဥပစိတတနုတမ္ဗလောမတာယ ဓောတရဇတပနာဠိသဒိသတာ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ (-ဝိဘာဝိနီ။၁၉၆။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၂၁။)

ဥပစိတတ္တ (နု) [ဥပစိတ+တ္တ] ဆည်းပူး-စုဆောင်း-အထပ်ထပ်ဖြစ်စေ-တိုးပွားစေ-အားထုတ်-အပ်သည်၏အဖြစ်။ ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ အဘိ၊၁။၁၀၄။ ဥပစိတတ္တာတိ အာစိတတ္တာ ဝဍ္ဎိတတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ ဥပစိတတ္တာတိ ယထာ အညဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတ္ဝာ အတ္တနော ဝိပါကာဘိမုခံ ဟောတိ၊ တထာ ဝဍ္ဎိတတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၁၂၄။

ဥပစိတဒေါသ (တိ) [ဥပစိတ+ဒေါသ] တိုးပွားစေအပ်သော-များပြားသော-အပြစ်ဒေါသ

ရှိသော။ ဥဿန္နဒေါသန္တိ ဝါတပိတ္တာဒိဝသေန
ဥပစိတဒေါသံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၅၂။

ဥပစိတပါပကမ္မ (တိ) [ဥပစိတ+ပါပကမ္မ]
ဆည်းပူးအားထုတ်အပ်သော မကောင်းမှု
အကုသိုလ်ကံ ရှိသော၊သူ။ ပါပဿာတိ ပါပ-
ယောဂေန ပါပဿ၊ ဥပစိတပါပကမ္မဿာတိ
အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၉။

ဥပစိတပုည (တိ) [ဥပစိတ+ပုည] ဆည်းပူး-
အားထုတ်-အပ်သော ကုသိုလ်ရှိသော၊ များ
သော ကုသိုလ်ရှိသော၊သူ။ ဥဿန္နကုသလာ-
တိ ဥပစိတပုညာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ (-သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။)

ဥပစိတပုညသဥ္စယ (တိ) [ဥပစိတ+ပုည
သဥ္စယ] ဆည်းပူး-အားထုတ်-အပ်သော
ကုသိုလ်အစုရှိသော၊သူ။ သော နာလကော
ဥပစိတပုညသဥ္စယော။ သုတ္တနိ။၃၈၈။ ဥပ-
စိတပုညသဥ္စယောတိ ပဒုမုတ္တရတော ပဘုတိ
ကတပုညသဥ္စယော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ (-
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၈၇။)

ဥပစိတပုညသမ္ဘာရ (တိ) [ဥပစိတ+ပုည
သမ္ဘာရ] ဆည်းပူး အားထုတ်အပ်သော
ကုသိုလ်အဆောက်အဦရှိသော၊သူ။ သော ဟိ
အာယသ္မာ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ပါဒ-
မူလေ ကတာဘိနီဟာရော ကပ္ပသတသဟဿံ
ဥပစိတပုညသမ္ဘာရော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ (-
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။)

ဥပစိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+စိ+တဗ္ဗ] ဆည်းပူး -
စုဆောင်း-ထိုက်သော။ တဿ အစ္စိတဗ္ဗော
အစ္စနာရဟော ဟိတသုခတ္ထိကေန ဥပစိတ-
ဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၉။

ဥပစိတမနက (တိ) [ဥပစိတ+မန+က]
ဆည်းပူး-တိုးပွားစေ-အားထုတ်-အပ်သော
စိတ်ရှိသော၊ ထက်မြက်သော စိတ်ရှိသော၊
သူ။ မနဿ ဥဿန္နတာယ မနဿာတိ၊
သူရဘာဝသတိမန္တတာဗြဟ္မစရိယယောဂျ-
တာဒိဂုဏဝသေန ဥပစိတမနကာ ဥက္ကဋ္ဌဂုဏ-
စိတ္တာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၂။

ဥပစိတမဟဂ္ဂတကမ္မ (တိ) [ဥပစိတ+
မဟဂ္ဂတကမ္မ] ဆည်းပူး အားထုတ်အပ်သော
မဟဂ္ဂုတ်ကံရှိသော၊သူ။ ဥပစိတမဟဂ္ဂတ-
ကမ္မဿ ပန ကမ္မနိမိတ္တမေဝ အာပါထမာ-
ဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၂။

ဥပစိတမာနသ (တိ) [ဥပစိတ+မာနသ]
ဆည်းပူး-တိုးပွားစေ-အားထုတ်-အပ်သော
စိတ်ရှိသော၊ ထက်မြက်သောစိတ် ရှိသော၊သူ။
သတိသူရဘာဝဗြဟ္မစရိယယောဂျတာဒိဂုဏ-
ဝသေန ဥပစိတမာနသာ ဥက္ကဋ္ဌဂုဏစိတ္တာ၊
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၆။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၉။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀။
အံ၊ဋီ၊၂။၁၄၇။)

ဥပစိတရူပပဒဋ္ဌာန (တိ) [ဥပစိတ+
ရူပ+ပဒဋ္ဌာန] လက်ဦးအစဖြစ်သော-အထက်၌
တိုးပွားသော-ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော-ရုပ်လျှင် နီးစွာ
သော အကြောင်းရှိသော။ ပရိပုဏ္ဏဘာဝ-
ပစ္စုပဋ္ဌာနော ဝါ ဥပစိတရူပပဒဋ္ဌာနော။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄။ မူလဋီ၊၂။၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၃၄။
အဘိဓမ္မဝတာရဋီ၊၂။၁၅၆။

ဥပစိတဝိပုလပုညသမ္ဘာရ (တိ) [ဥပစိတ+
ဝိပုလပုညသမ္ဘာရ] ဆည်းပူး အားထုတ်
အပ်သော ပြန့်ပွားများပြားသော ကုသိုလ်
အဆောက်အဦရှိသော၊သူ။ ဥပစိတဝိပုလ-
ပုညသမ္ဘာရော သတ္ထာ ဧဝံ ဒါရုဏံ အဘူ-
တဗ္ဘက္ခာနံ ပါပုဏိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၈။ (-အံ၊ဋီ၊
၃။၃၃၅။)

ဥပစိတဝိမောက္ခသမ္ဘာရ (တိ) [ဥပစိတ+

ဝိမောက္ခသမ္ဘာရ] ဆည်းပူး အားထုတ်အပ်သော ကုသိုလ်အဆောက်အဦရှိသော၊သူ။ အနုက္ကမေန ဥပစိတဝိမောက္ခသမ္ဘာရာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ---ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ။(သီ-မူ၌ ဥပစိတကုသလသမ္ဘာရာ-ဟုရှိ။) ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၂၁။

ဥပစိတသမ္ဘာရ (တိ) [ဥပစိတ+သမ္ဘာရ] ဆည်းပူးအားထုတ်အပ်သော ကုသိုလ်အဆောက်အဦရှိသော၊သူ။ ဥပစိတသမ္ဘာရ-တာယ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတုံ ဘဗ္ဗတာဝ တထာ ဝုစ္စတီတိ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊၃။၁၃၆။

ဥပစိတာနဝဇ္ဇကမ္မ (တိ) [ဥပစိတ+အနဝဇ္ဇကမ္မ] ဆည်းပူးအားထုတ်အပ်သော-အပြစ်မရှိသောကံ-ကုသိုလ်ကံ-ရှိသော၊သူ။ ဒုဂ္ဂတိယံ ဌိတဿ ပန ဥပစိတာနဝဇ္ဇကမ္မဿ ဝုတ္တ-နယေနေဝ တံ အနဝဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၂။

ဥပစိနတိ= ဥပစိနာတိ (ကြိ) [ဥပ+စိ+နာ+တိ] ဆည်းပူး၏၊ အားထုတ်၏၊ တိုးပွားစေ၏၊ ဖြစ်စေ၏။,ပဿဝတီတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဘေဒံ ပါပံ ဥပစိနတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၈။ သော ပသံသကော ပုဂ္ဂလော မုခေန ကလိံ ဝိစိနာတိ ဥပစိနာတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၈၉။ **ဥပစိနန္တိ**-မ၊၁။၃၀၁။မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ **ဥပစိနေယျ** ပဝေသေယျာတိ အတ္ထော။-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ရ၄။ **ဥပစိနေယျံ**- ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၈၅။ **ဥပစိနို-**နိဗ္ဗတ္တေသီတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁ရ။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၂။)

ဥပစိနန္တ(တိ)[ဥပ+စိ+နာ+အန္တ။ ထိ-၌ ဥပစိနန္တီ] ဆည်းပူး-အားထုတ်-တိုးပွားစေ-ဖြစ်စေ-သော၊သူ။ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူ-ပနိဿယာနိ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၆၆။ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၈၂၊၃၀၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။)

ဥပစိနန္တိ (ကြိ) [ဥပ+စိ+နာ+အန္တိ] ဆည်းပူး-အားထုတ်-တိုးပွားစေ-ဖြစ်စေ-ကုန်၏။ ဥပစိနတိ- ကြည့်။

ဥပစိနိ (ကြိ) [ဥပ+စိ+နာ+ဤ] ဆည်းပူးပြီ၊ အားထုတ်ပြီ၊ တိုးပွားစေပြီ၊ ဖြစ်စေပြီ။ ဥပစိနတိ-ကြည့်။

ဥပစိနိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+စိ+နာ+တဗ္ဗ] စီအပ်သော။ စေတိယကရဏကာလေ ဥပစိနိတဗ္ဗာနံ ဣဋ္ဌကာနံ ဌပနတ္ထာယ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။

ဥပစိနိတွာ(ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+စိ+နာ+တွာ] (က) ဆည်းပူး၍၊ အားထုတ်၍၊ တိုးပွားစေ၍၊ ဖြစ်စေ၍။ (ခ) ထက်ဝန်းကျင်မှစီ၍၊ ထင်းပုံပုံ၍။ (ဂ) ပြည့်စေ၍။ (က) ပေတာနံ ဥဒ္ဒိဿနဝသေန ဒါနမယံ ပုညံ ဥပစိနိတွာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၈။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄ရ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၈၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၅။) (ခ) အာယသ္မတော သဥ္စိဝဿ ကာယေ ဥပစိနိတွာ အဂ္ဂိံ ဒတွာ ပက္ကမိံသု။ မ ၊ ၁။၄၀၉။ ကာယေ ဥပစိနိတွာတိ သမန္တတော စိတကံ ဗန္ဓိတွာ။မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ (ဂ) ဥဒရံ အဝဒိဟိတွာ ဥပစိနိတွာ ပူရေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅။

ဥပစိနေယျံ (ကြိ) [ဥပ+စိ+နာ+ဧယျံ] ဆည်းပူး-အားထုတ်-တိုးပွားစေ-ဖြစ်စေ-ရာ၏။ ဥပစိနတိ- ကြည့်။

ဥပစိနေယျ (ကြိ) [ဥပ+စိ+နာ+ဧယျ] ဆည်းပူး-အားထုတ်-တိုးပွားစေ-ဖြစ်စေ-ရာ၏။ ဥပစိနတိ- ကြည့်။

ဥပစိနောတိ (ကြိ) [ဥပ+စိ+ဏု+တိ။ ဏ-ကာရဿ နကာရတ္တံ။ နီတိ၊ဓာတု။၂၄၅။ ရှု။

၅၁၂။] ဆည်းပူး၏၊ ပွားစေ၏၊ ပြည့်စေ၏။ ဥဒရံ အဝဒိဟတိ ဥပစိနောတိ ပရိပူရေတီတိ ဥဒရာဝဒေဟကံ။ ဒီဋ္ဌီ၊၃။၂၄၇။ အံဋ္ဌီ၊၃။၅၆၊ ၉၇၇။

ဥပစိန္တာ (ထီ) [ဥပ+စိတိ(စိန္တ)+အ+အာ] အကြောင်းဥပါယ်ကို-နည်းလမ်းကို-ကြံစည်ခြင်း။ မိစ္ဆာဉာဏန္တိ---ပါပကိရိယာသု ဥပ-စိန္တာဝသေန (ဥပါယစိန္တာဝသေန-က) ပါပံ ကတ္တာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၈-၉။

ဥပစိ(စိ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+စိ+ယ+တေ] ဆည်းပူး-အားထုတ်-ဖြစ်စေ-တိုးပွါးစေ-အပ်၏။ ဒါနံ ဒေန္တဿ စိတ္တသမ္ပတ္တိယာ စ ဒက္ခိဏေယျသမ္ပတ္တိယာ စ ဒါနမယံ ပုညံ ဥပစီယတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၇။ (-ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၉။ သီဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၈၇။ အံဋ္ဌီ၊၂။၂၉၀။) ဥပစီယတိ စေတနာတိ ဥပစယော။ မဋ္ဌီ၊၂။၁၀၄။

ဥပစေလ=ဥပစေဠ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပစေလ(ဥပစေဠ) မည်သောစကြဝတေး-မင်း၊ (မြတ်စွာဘုရား၏ ညီတော် နန္ဒထေရ်၏ အလောင်းဖြစ်သောစကြဝတေမင်း)။ သဋ္ဌိကပ္ပသဟဿမှိ၊ ဥပစေလာ စတုဇ္ဇနာ။ အပ၊၁။၆၃။ ကေသွိံ ကပ္ပေ စတ္တာရော ဇနာ ဥပစေဠာ နာမ စက္ကဝတ္တိရာဇာနော စတူသု ဇာတီသု အဟေသုံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။

ဥပစ္စကာ (ထီ) [ဥပ+စ္စက။ သေလဿာဓော-ဘာဂါသန္နဘူမိ ဥပစ္စကာနာမ၊ အတြ တေဟိ ဥပါဒိသဒ္ဒေဟိ စ္စကော ယဒါဒိနာ။ ဓာန်ဋ္ဌီ။ ၆၁၀] တောင်ခြေမြေပြင်၊ တောင်၏အနီးဖြစ်သော မြေ။ ပဗ္ဗတဿ ပဿေတိ ပဗ္ဗတပါဒေ ဥပစ္စကာယံ။ သံဋ္ဌီ၊၁။၂၁၆။

ဥပစ္စဂံ (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဂမု+အ] ကျော်လွန်ပြီ။ ကာမဓာတုံ ဥပစ္စဂံ (ထေရ။၂၅၅) အနာဂါမိမဂ္ဂေန အစ္စန္တမေဝ ကာမဓာတုံ အတိက္ကမိံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၁။

ဥပစ္စဂါ (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဂမု++ဤ] ကျော်လွန်ပြီ။ ယောဓ ပုညဉ္စ ပါပဉ္စ၊ ဥဘော သင်္ဂံ ဥပစ္စဂါ။ မ၊၂။၄၁၁။ သုတ္တနိ။၃၇၇။ ဥပစ္စဂါတိ အတိတော။ မဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။) ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ။ သုတ္တနိ။၃၂၈၊ (-၄၀၈။ ထေရ။၂၈၃၊၃၁၄။ ထေရီ။၃၇၈။ ဥပဇ္ဈဂါ-လည်းကြည့်။) အယံ တုမှာကံ သမဏဓမ္မကရဏက္ခဏော မာ အတိက္ကမိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂၊ (-၂၅၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆၊၉၇၊ ၂၄၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃။)

ဥပစ္စဂုံ (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဂမု+ဥံ] (၁) ကျော်လွန်ကုန်ပြီ၊ (၂) လွှမ်းမိုး-နှိပ်စက်-ကုန်ပြီ။ (၁)(၂) မာ တံ ယောဂါ ဥပစ္စဂု (ထေရီ။၃၇၈)န္တိ--- ဣမေ ယောဂါ သမယာ ဒုလ္လဘက္ခဏာ တံ မာ အတိက္ကမုံ။ ကာမ-ယောဂါဒယော ဝေ ဝါ စတ္တာရော ယောဂါ တံ မာ ဥပစ္စဂုံ မာ အဘိဘဝေယျုံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂။ ဥပဇ္ဈဂုံ-လည်းကြည့်။

ဥပစ္စိသု (ကြိ) [ဥ+ပစ+ယ+ဥံ] မှည့်ရင့်-ရင့်ကျက်-နီရဲ-ကျိန်းစပ်-ကုန်ပြီ။ ဟဒယံ သုဿိ၊ အက္ခီနိ ဥပစ္စိသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂။

ဥပဋ္ဌာဒေတိ (ကြိ) [ဥပ+ဆဒ+ဏေ+တိ] ဖုံးလွှမ်း၏။ ဆာဒေမီတိ ဥပဋ္ဌာဒေမိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၃။

ဥပဋ္ဌာဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဆဒ+ဏေ+တွာ] ဖုံးလွှမ်း၍။ ဥပဋ္ဌာဒေတွာ ဥပနယာမိ စ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၃။

ဥပဋ္ဌာဒေမိ (ကြိ) [ဥပ+ဆဒ+ဏေ+မိ] ဖုံးလွှမ်း၏။ ဥပဋ္ဌာဒေတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+တိ] ပြတ်၏။ ယဿာ စ တံ အာဂမ္မ တေဘူမကဝဋ္ဋံ ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ ဘဝစက္ကံ ယာဝ ကိလေသဝဋ္ဋံ န ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၇၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၀။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၇၀။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။) **ဥပစ္ဆိဇ္ဇန္တိ**-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၈။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၈၂။ **ဥပစ္ဆိဇ္ဇိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ **ဥပစ္ဆိဇ္ဇိဿတိ**- ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၂။ အနုဋီ၊၃။၁၈၂။ **ဥပစ္ဆိဇ္ဇိဿထ**- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇန (န) [ဥပ+ဆိဒ+ယု] ပြတ်စဲခြင်း။ ဓဝံ ဥပရိ သဗ္ဗတ္ထ ပါဠိဝစနက္ကမံ နိဿာယ နေသံ ပဠမံ ပစ္ဆာ စ ဥပစ္ဆိဇ္ဇနံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၅။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+အန္တိ] ပြတ်ကုန်၏။ ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇမာန (တိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+မာန] ပြတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇမာနသန္တာန (တိ) [ဥပစ္ဆိဇ္ဇမာန+သန္တာန] ပြတ်သော-သန္တာန်-ခန္ဓာအစဉ်-ရှိသော၊သူ။ သတ္တဟရဏာဒီဟိ ဥပက္ကမေဟိ ဥပစ္ဆိဇ္ဇမာန- သန္တာနာနံ မရဏံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၂။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+ဤ] ပြတ်ပြီ။ ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+တုံ] ပြတ်ခြင်း ငှါ။ ဒသဟာကာရေဟိ ဥပစ္ဆိဇ္ဇိတုံ (သျှမူ) ယုတ္တံ ပဋိဂ္ဂါဟကေသု ဝိပ္ပဋိသာရံ ဝိနောဒေတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+ဿတိ] ပြတ်လတ္တံ့။ ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိဇ္ဇိဿထ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+ဿထ] ပြတ်ရာ၏။ ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္ဒတိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+အ+တိ] ဖြတ်၏၊ ဖြတ်တောက်၏။ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ။ ဝိ၊ ၁။၉၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။ အာဟာရံ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ၊ ဒုက္ကဋမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၂၉။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၉။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၉။) **ဥပစ္ဆိန္ဒန္တိ**-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈၊၃၉၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၇။ **ဥပစ္ဆိန္ဒေ**-သုတ္တနိ။၄၂၈။ မဟာနိ။၃၉၉။ **ဥပစ္ဆိန္ဒေယျ**-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၄၁၃။ **ဥပစ္ဆိန္ဒိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၃။ **ဥပစ္ဆိန္ဒိတ္ထ**- မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၃။ **ဥပစ္ဆိန္ဒိဿတိ**-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။

ဥပစ္ဆိန္ဒန (န) [ဥပ+ဆိဒ+ယု] ဖြတ်ခြင်း။ ဥပစ္ဆိန္ဒနံ ပါတနဉ္စေဝ တာသံ ပဉ္စန္နံ အနုပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အပ္ပဒါနမေဝ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၂။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၀၅။ အနုဋီ၊၂။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၁၃၃။)

ဥပစ္ဆိန္နက (တိ) [ဥပ+ဆိဒ+အန္တ] ဖြတ်သော၊ သူ။ တတ္ထ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ပဝေဏိဃဋနံ ဥပစ္ဆိန္နေန္တော ဥပရောဓေန္တော စ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ ဥပရောဓေတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၀။)

ဥပစ္ဆိန္ဒန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+အ+အန္တိ] ဖြတ်ကုန်၏။ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္ဒိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ဤ] ဖြတ်ပြီ။ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္နတဏှ (တိ) [ဥပ+ဆိဒ+တဏှ] ဖြတ်တောက်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ဒသသု ပလိဗောဓေသု ယော ပလိဗောဓော အတ္ထိ၊

သော ဥပစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၀။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၂၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၈၆။)

ဥပစ္ဆိန္ဒိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဆိဒ+တုံ] ဖြတ်ခြင်းငှါ။ အမှာကံ ပန တိစီဝရံ အနုဇာနာတီတိ ဝစနဿ ဩကာသံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတုံ ဒိဂုဏံ သင်္ဃာဋိံ အနုဇာနာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၉။

ဥပစ္ဆိန္ဒိတ္ထ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+တ္ထ] ဖြတ်ကုန်ပြီ။ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဆိဒ+တွာ] ဖြတ်၍။ ဝါတံ ဂါဟာပေတွာ ဂမနံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁၊ (-၂၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၆။)

ဥပစ္ဆိန္ဒိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ဿတိ] ဖြတ်လတ္တံ့။ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္ဒေ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ဧယျ] ဖြတ်ရာ၏၊ဖြတ်ထိုက်၏။ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္ဒေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ဧယျ] ဖြတ်ရာ၏၊ဖြတ်ထိုက်၏။ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ-ကြည့်။

ဥပစ္ဆိန္န (တိ) [ဥပ+ဆိဒ+တ] (၁) ဖြတ်အပ်သော။ (၂) ပြတ်သော၊ အဆက်ပြတ်သော၊ ပြတ်စဲသော၊ ပြီးပြတ်သော။ (၁) တာနိပိ တေရဟိ ဥပစ္ဆိန္နာနိ။ ဝိ၊၁။၂၇၆။ ဥပစ္ဆိန္နာနီတိ ဒါယကေဟိ ဥပစ္ဆိန္နာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ (၂) စေတိယဂိရိမဂ္ဂေ ဇနသဉ္စာရော ဥပစ္ဆိန္နော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄။ အသုကသ္မိံ နာမ ကုလေ စီဝရံ လဘိဿာမီတိ ယာ စီဝရာသာ ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ၊ သာ ဝါ ဥပစ္ဆိန္နာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၂၇၃။

ဥပစ္ဆိန္နအဿာသပဿာသသဉ္စာရ (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+အဿာသပဿာသသဉ္စာရ] ပြတ်စဲသောထွက်သက်ဝင်သက်၏ လှည့်လည်ခြင်းရှိသော၊ ထွက်သက်ဝင်သက်လှည့်လည်မှု ပြတ်စဲသော၊သူ။ အနဿာသကောတိ ဥပစ္ဆိန္နအဿာသပဿာသသဉ္စာရော ဟုတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၈။

ဥပစ္ဆိန္နခုဒ္ဒကပလိဗောဓ (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+ခုဒ္ဒကပလိဗောဓ] ဖြတ်အပ်ပြီးသောငယ်သော-ပလိဗောဓ-အနှောက်အယှက် အတားအဆီး-ရှိသော၊ အငယ်စားပလိဗောဓကို ဖြတ်ပြီးသော၊သူ။ ဝသန္တေန ဥပစ္ဆိန္နခုဒ္ဒကပလိဗောဓေန ကတဘတ္တကိစ္စေန ဘတ္တသမ္မဒံ ပဋိဝိနောဒေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၀။ ဥပစ္ဆိန္နခုဒ္ဒကပလိဗောဓေနာတိ ဒီဃာနံ ကေသာဒီနံ ဟရဏေန ပတ္တစီဝရာဒီနံ ပစနတုန္နကရဏရဇနာဒိကရဏေဟိ စ ဥပစ္ဆိန္နာ ခုဒ္ဒကပလိဗောဓာ ယေန၊ တေန။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၀။)

ဥပစ္ဆိန္နထာမ (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+ထာမ] ပြတ်သော ခွန်အားရှိသော၊ အားကုန်ခန်းနေသော၊ သူ။ ဆိန္နထာမောတိ ဆိန္နသဟော ဥပစ္ဆိန္နထာမော၊ ပရိက္ခီဏဗလဝေါတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၄၂။

ဥပစ္ဆိန္နဒွါရဝဠဉ္ဇ (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+ဒွါရဝဠဉ္ဇ] ပြတ်စဲသော ဒွါရပေါက်အသုံးပြုမှုရှိသော၊ ဒွါရပေါက်ကို အသုံးပြုရခြင်းမရှိသော၊ သူ။ ကာလေ ပန ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ပရိက္ခီဏမံသလောဟိတော ဥပစ္ဆိန္နဒွါရဝဠဉ္ဇော ဝစ္ဆကာနံ ဂေါမယာနိ အာဟာရေမိ ။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၂။

ဥပစ္ဆိန္နပက္ခ (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+ပက္ခ] ပြတ်သောအပင်းအသင်းရှိသော၊သူ။ တေ စ စိရရတ္တံ ကိလန္တာ ပက္ကန္တပရိသာ ဥပစ္ဆိန္နပက္ခာ ဟုတွာ ပုန ယာစန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၁။

ဥပတ္ထိန္နပလိဗောဓ (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+ပလိဗောဓ] ပယ်ဖြတ်အပ်ပြီးသော-ပလိဗောဓ-အနှောက် အယှက် အတားအဆီး-ရှိသော၊သူ။ မေတ္တံ ဘာဝေတုကာမေန တာဝ အာဒိကမ္မိကေန ယောဂါဝစရေန ဥပစ္ဆိန္နပလိဗောဓေန ဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနေန ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၈၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၂၉။)

ဥပတ္ထိန္နသံယောဇန (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+သံယောဇန] ပယ်ဖြတ်အပ်-ဖြတ်-ပြီးသောသံယောဇဉ်ရှိ သော၊သူ။ န စ ဥပစ္ဆိန္နသံယောဇနဿ ကတာနိပိ ကမ္မာနိ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၉၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၅။ မူလ၊ဋီ၊၁။၅၃။

ဥပတ္ထိန္နသန္တာန (တိ) [ဥပစ္ဆိန္န+သန္တာန] ပြတ်-သောခန္ဓာအစဉ်ရှိသော၊သူ။ တခံဏေဉဝ ဌာနစာဝနသမတ္ထေန ကမ္မုနာ ဥပစ္ဆိန္နသန္တာ-နာနံ---မရဏံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၂။

ဥပစ္ဆေဒ (ပု) [ဥပ+ဆိဒ+ဏ] (က) ပြတ်ခြင်း၊ ပြတ်စဲခြင်း၊ ပျက်စီးခြင်း။ (ခ) ဖြတ်ခြင်း။ (က) ယာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ တမှာ တမှာ သတ္တနိကာယာ စုတိ စဝနတာ---ဇီဝိတိန္ဒြိ ယဿုပစ္ဆေဒေါ။ မ၊၁။၆၁။ အဘိ၊ဝိ။၁၀၄။ (ခ) အာဟာရုပစ္ဆေဒေန နံ မာရေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၈။)

ဥပစ္ဆေဒက (နု) [ဥပ+ဆိဒ+ဏ္ဍု] (၁) ကပ်၍-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-တတ်သောကံ၊ အား နည်းသော တပါးသောကံကိုလည်းကောင်း, ထိုကံ၏ အကျိုးဝိပါက်ဖြစ်သော ရုပ်နာမ် ခန္ဓာအစဉ်ကိုလည်းကောင်း လုံးဝပျက်စီး အောင် ပူးကပ်သတ်ဖြတ် ဖျက်ဆီးတတ် သောကံ၊ ဥပစ္ဆေဒကကံ။ ဥပဃာတကကံ ဟု လည်းခေါ်၏။ ဥပဃာတက (၁) လည်းကြည့်။ (တိ)(၂) ကပ်၍- ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-တတ်သော။ (၁) စတ္တာရိ ဟိ ကမ္မာနိ ဥပပီဠကံ ဥပစ္ဆေဒကံ ဇနကံ ဥပတ္ထမ္ဘကန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၇။ ကုသလ-ကမ္မဿ ဝိပစ္စနကာလေ ကော အကုသလကမ္မံ ဥဋ္ဌာယ တံ ကမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ ပါတေတိ၊ အကုသလကမ္မဿပိ ဝိပစ္စနကာလေ ကော ကုသလကမ္မံ ဥဋ္ဌာယ တံ ကမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ ပါတေတိ၊ ဣဒံ ဥပစ္ဆေဒကံ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၁။ အနု၊ဋီ၊၁။၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၉။) (တိ) (၂) ဝေမယံ မဃဒေဝဝံသဿ ကဠာရ-ဇနကော ဝိယ ဒဋ္ဌနေမိဝံသဿ ဥပစ္ဆေဒကော အန္တိမပုရိသော ဟုတွာ ဥပ္ပန္နော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။

ဥပစ္ဆေဒကကမ္မ (နု) [ဥပစ္ဆေဒက+ကမ္မ] ကပ်၍-သတ်ဖြတ်-ဖျက်ဆီး-တတ်သောကံ၊ ဥပစ္ဆေဒက-ကံ၊ ဥပဃာတကကံဟုလည်း ခေါ်၏။ ဥပဃာတက(၁)လည်းကြည့်။ တတ္ထ ပါဏာတိပါတကမ္မံ ဥပစ္ဆေဒကကမ္မေန အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။ ဥပစ္ဆေဒကကမ္မေနာတိ အာယုနော ဥပ-ဃာတကကမ္မေန။ မ၊ဋီ၊၃။၃၇၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။)

ဥပစ္ဆေဒန (နု) [ဥပ+ဆိဒိ+ယု] (၁) ဖြတ်ခြင်း။ (၂) ဖြတ်ကြောင်းတရား။ (၁) စေတသော ဝိနိဗန္ဓဿ ဥပစ္ဆေဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၆။ (၂) ဥပစ္ဆေဒိယတိ ဧတေနာတိ ဥပစ္ဆေဒနန္တိ ဝိနိ-ဗန္ဓုပစ္ဆေဒဿ သာဓကေတမဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၃။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၄။)

ဥပစ္ဆေဒိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဆိဒ+ယ+တေ] ဖြတ်အပ်၏။ အထက်ပုဒ်(၂)ကြည့်။

ဥပဇာနာတိ (ကြိ) [ဥပ+ဉာ+နာ+တိ] သိ-အကျိုးကျေးဇူးကိုသိ-၏။ တွဥဉ်ဝ ဃရာ-ဝါသတ္ထေန ဥပဇာနာဟိ(ဝိ၊၄။၃၃၇)တိ တွ-ဉေဝ ဃရာဝါသတ္ထံ ဇာနာဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၀။ ဥပဇာနာဟီတိ စ ဥပသဂ္ဂမတ္တော ဥပသဒ္ဒေါ၊

တေနာပဟ "ဃရာဝါသတ္ထံ ဇာနာပဟီ"တိ၊ ဇာနာပဟီတိစေတ္ထ ပဋိပဇ္ဇာတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၀။ မယံ ခေါ အာစရိယ အာဂါရိကာ နာမ ဥပဇ္ဈာနာမေ-တဿ သံယမဿ။ ဝိ၊၃။၃၈၂။ ဥပဇ္ဈာနာ-မေတဿ သံယမဿာတိ ကတဿ စ ရောဂူပသမဿ စ ဥပကာရံ ဇာနာမာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၈။ ဥပကာရညူ္ဗ ဣမိနာ ဥပဇ္ဈာနာမာတိ ဧတ္ထ ဥပသဒ္ဒဿ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၇၀။

ဥပဇ္ဈာနာမ (ကြိ) [ဥပ+ဉာ+နာ+မ] ကျေးဇူး-အကျိုး-ကိုသိပါကုန်၏။ ဥပဇ္ဈာနာတိ-ကြည့်။

ဥပဇ္ဈာနာဟိ (ကြိ) [ဥပ+ဉာ+နာ+ဟိ] သိလော့၊ ပြုလုပ်-ဆောင်ရွက်-လော့။ ဥပဇ္ဈာနာတိ-ကြည့်။

ဥပဇ္ဈာယတိ (ကြိ) [ဥပ+ဇနေ+ယ+တိ။ ရူ။၅၁၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၆၄] ဖြစ်၏။ ဖာသုကံ ဥပဇ္ဈာယတိ(အံ၊၁။၃၇၀)တိ အညမညံ ဖာသု-ဝိဟာရော ဇာယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀။ **ဥပဇ္ဈာ-ယန္တိ**-မူလဋီ၊၃။၂၄၂။

ဥပဇ္ဈာယန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဇနေ+ယ+အန္တိ] ဖြစ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဇီဝတိ (ကြိ) [ဥပ+ဇီဝ+အ+တိ] မှီ၍-အသက်မွေး၏-အသက်ရှင်၏၊ စားသောက် သုံးစွဲ မှီဝဲသောအားဖြင့် ခန္ဓာကိုယ် အတ္တ ဘောကို-ဖြစ်စေ၏-တည်တံ့စေ၏။ ဝေါဟာရံ ဥပဇီဝတိ။ မ၊၂။၄၀၉။ သုတ္တနိ။၃၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၈။ တေ သော ဥပဇီဝတိ(ပေတ။၂၁၃) တိ တေ မမ ဝစ္စံ သော ကုလူပကပေတော ဒိဝသေ ဒိဝသေ ခါဒနဝသေန ဥပဇီဝတိ၊ အတ္တဘာဝံ ယာပေတီတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၂၅၁။(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၁။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၂။ အံ၊ ဋီ၊၂။၂၁၆။) **ဥပဇီဝန္တိ** -ဒီ၊၁။၄၈။ ပေတ။၁၅၉။ ပေတ။ဋ္ဌ။၁၂၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၄။ **ဥပဇီ-ဝသိ**- အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။ **ဥပဇီဝါမိ** -အပ၊၁။၉၈။ ဇာ၊၁။၁၅၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ **ဥပဇီဝါမ** -သံ၊၁။၂၀၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ **ဥပဇီဝေယျုံ**- ဇာ၊၂။၃၆၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၃၅၉။

ဥပဇီဝန္တ (တိ) [ဥပ+ဇီဝ+အန္တ] မှီ၍ အသက် မွေးသော၊သူ။ တမေဝမုပဇီဝန္တာ၊ န တံ မညန္တိ မာနိယံ။ ဇာ၊၁။၃၉၇။ ဥပဇီဝန္တာတိ ဥပ-နိဿာယ ဇီဝန္တာပိ-----န မညန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၁၀၆။

ဥပဇီဝန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဇီဝ+အ+အန္တိ] မှီ၍အသက် မွေးကုန်၏။ ဥပဇီဝတိ-ကြည့်။

ဥပဇီဝသိ (ကြိ) [ဥပ+ဇီဝ+အ+သိ] မှီ၍အသက် မွေး၏။ ဥပဇီဝတိ-ကြည့်။

ဥပဇီဝါမ (ကြိ) [ဥပ+ဇီဝ+အ+မ] မှီ၍အသက် မွေးပါကုန်၏။ ဥပဇီဝတိ-ကြည့်။

ဥပဇီဝါမိ (ကြိ) [ဥပ+ဇီဝ+အ+မိ] မှီ၍အသက် မွေးပါ၏။ ဥပဇီဝတိ-ကြည့်။

ဥပဇီဝိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဇီဝ+တုံ] မှီ၍အသက် မွေးခြင်းငှာ။ ဣမာနိ ခေါ ရာဇကုလာနိ န သုကရာနိ အသိပေ္ပန ဥပဇီဝိတုံ။ ဝိ၊၃။၃၇၉။

ဥပဇီဝီ (တိ) [ဥပ+ဇီဝ+ဏီ] မှီ၍ အသက် မွေးသော၊ သူ။ တယော ပုရိသာ ဘတကာ ကမ္မကရာ ဥပဇီဝိနောတိ။ မဟာနိ။၉။ ဥပဇီဝိနောတိ သမ္ဗန္ဓနာဒိနာ ဥပဂန္တွာ နိဿယံ ကတွာ ဇီဝန္တီတိ ဥပဇီဝိနော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၆။

ဥပဋ္ဌတ (နှ) [ဥပ+ဌတ (ဥပဒ္ဓုတ-သံ)] လောင်းကြေး၊ လောင်းကြေးငွေ၊ လောင်း ကစားသောအခါ ရှုံးသူက နိုင်သူအား လျော်

ရန် အဆင်သင့်ထားရသော ပစ္စည်းဥစ္စာ။ ဥပ-ဋ္ဌတဉ္စ ကိံ သိယာ။ ဇာ၊၂။၂၂၈။ ဥပဋ္ဌတဉ္စာတိ ဣမသ္မိံ ဝါ ဋ္ဌတေ ဥပနိက္ခေပဘူတံ ကိံနာမ တဝ ဓနံ သိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၈။

ဥပဇောတိယ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပဇောတိယ မည်သောတံခါးစောင့်။ ကေဝဋ္ဋ ဂတာ ဥပဇော-တိယော စ၊ ဥပဇ္ဈာယော အထ ဝါ ဂဏ္ဍကုစ္ဆိ။ ဇာ၊၁။၃၁၀။ ဣမေသု တီသု ဒွါရေသု ဌပိတာ ဥပဇောတိယော စ ဥပဇ္ဈာယော စ ဂဏ္ဍကုစ္ဆိ-စာတိ တယော ဒေါဝါရိကာ ကုဟိံ ဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၃။

ဥပဇ္ဈဂါ (ကြိ) [ဥပ+အဓ+ဂမု+ဤ။ နိရုတ္တိ၊ နှာ။၄၁၆။] လွန်ပြီ၊ ကျော်လွန်ပြီ။ နက္ခတ္တံ ပဋိမာနေန္တံ၊ အတ္ထော ဗာလံ ဥပဇ္ဈဂါ။ ဇာ၊ ၁။၁၂။(မူဟောင်း။) ခဏော ဝေ မာ ဥပဇ္ဈဂါ။ သုတ္တနိ။၃၂၈။(မူဟောင်း။)

ဥပဇ္ဈဂုံ (ကြိ) [ဥပ+အဓိ+ဂမု+ဥံ] လွန်ကုန်ပြီ၊ ကျော်လွန်ကုန်ပြီ။ သဗ္ဗံ ဒုက္ခံ ဥပဇ္ဈဂုံ။ မ၊ ၃။၂၂၅။ ပဋိသံ။၂၇၄။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၄၁၆။

ဥပဇ္ဈာ[၁](ထီ၊ပု) [ဥပ+ဈေ+အ(က)+အာ (ဣတ္ထိဇောတက)။ ဤပုဒ်ကို ရူ။၅၉၉။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၁၄၀။ နိရုတ္တိဒီပနီ။၈၀။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-တို့၌ ဣတ္ထိလင် ကညာဒိဂိုဏ်းဝင် အာကာရန္တ ပုဒ်အဖြစ်ဖြင့် ပြထား၏။ ဓာန်၊ဋီ။၄၁၀-၌မူ " မနသာ ဥပေစ္စ သိဿာနံ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဈာယံ-တီတိ ဥပဇ္ဈာယော၊ ဥပဇ္ဈာ စ၊ ဈေ စိန္တာယံ ကော၊ ပုဗ္ဗတြ ဧ အာယ၊ ပက္ခေ (ပစ္ဆိမပက္ခေ?) ရာဇာဒိပက္ခေပနေ ဥပဇ္ဈာ"ဟု ရာဇာဒိဂိုဏ်း ဝင်ပုဒ် အဖြစ်ဖြင့် ဆိုထား၏။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၇၇-၌လည်း " ရာဇာဒိပက္ခေပနေ ဥပဇ္ဈာ"ဟု ဓာန်၊ဋီ အတိုင်းပင် ဆိုထား၏။ တောင်ပေါက် ဓာန်၊သျှ၊၄၂၁-၌ကား "ဥပဇ္ဈာထာစရိယော" ဟူသော ဓာန်ပါဋ္ဌိကို ဥပဇ္ဈာ + အထ + အာစရိယော-ဟု ပုဒ်ဖြတ်ပြီးလျှင် "ဥပဇ္ဈ သဒ္ဒါ သည် ဗုဒ္ဓ စသော သဒ္ဒါများကဲ့သို့ အကာရန္တ ပုလ္လိင် ပုရိသာဒိဂိုဏ်းသဒ္ဒါသာတည်း။ "သာ" စသော သဒ္ဒါများကဲ့သို့ အာကာရန္တ ပုလ္လိင် သဒ္ဒါလည်း မဟုတ်၊ "ကညာ" စသော သဒ္ဒါမျိုး ကဲ့သို့ အာကာရန္တ ဣတ္ထိလိင် ကညာဒိဂိုဏ်း သဒ္ဒါလည်း မဟုတ်၊ ၎င်းအဓိပ္ပါယ်မျိုးကိုသိရန် သုမင်္ဂလပ္ပသာဒနီ မည်သော ခုဒ္ဒသိက္ခာဋီကာ သစ်ကို ကြည့်လေ" ဟု မိန့်ဆိုထား၏။ ခုဒ္ဒ သိက္ခာဋီကာသစ်၊၁၄၅-ဂါထာအဖွင့်၌မူ "ဝဇ္ဇာ-ဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ ဘုသံ စိန္တေတီတိ ဥပဇ္ဈာ၊ ဥပဇ္ဈာ ဧဝ ဥပဇ္ဈာယော" ဟု သာ ပြထား၏။ ဝိမတိဋီကာ၊၂။၁၃၂-၌ကား ဥပဇ္ဈာယသဒ္ဒါနှင့် အနက်တူ အာကာရန္တ ဥပဇ္ဈာသဒ္ဒါဟု လည်း ကောင်း, (တနည်း) ဥပဇ္ဈာ-ဟူ၍ ပုဒ်သီးခြားမရှိ ဥပဇ္ဈာ'ယ-သဒ္ဒါသာတည်း၊ ကရိုဏ်းဝိဘတ် စ သည်တို့၌ ဥပဇ္ဈာသဒ္ဒါ၏ ပြယုဂ်မရှိသော ကြောင့် ပဌမာ, ဒုတိယာဝိဘတ် တို့၌ ဥပဇ္ဈာယ မှ ယ ကို ချေထားသည်ဟု မှတ်ရမည်ဟု လည်းကောင်း ဆိုထား၏။] တပည့်ရဟန်း သာမဏေတို့၏ အပြစ်ကြီးအပြစ်ငယ်ကို ကပ်၍ ရှုတတ်သော-တပည့်ရဟန်းသာမဏေတို့ကို ဆုံးမသွန်သင်တတ်သော-ရဟန်း၊ တပည့်ရဟန်း သာမဏေတို့၏ မိဘအရာ၌ တည်သော-တာဝန်ခံဖြစ်သော-ရဟန်း၊ ဥပဇ္ဈာယ်ရဟန်း၊ ဥပဇ္ဈာယ်ဘုန်းကြီး၊ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်။ (နီတိ၊ သုတ္တ၊သျှ၊နှာ(၁၇၆) ၌ ဥပဇ္ဈ=ကြီးငယ်အပြစ် စိစစ်စေ့ငု ရှုခြင်းသဘောကို-ဟု အနက်ပေး သည်။) ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဥပဇ္ဈာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅။ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဣမိနာ ဥပဇ္ဈာယသဒ္ဒသမာနတ္ထော ဥပဇ္ဈာသဒ္ဒေါပီတိ ဒဿေတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၇။ ဥပဇ္ဈာတိ ဥပ-ဇ္ဈာယသဒ္ဒသမာနတ္ထော အာကာရန္တော ဥပဇ္ဈာ-သဒ္ဒေါတိ ဒဿေတိ။ ဥပဇ္ဈာယသဒ္ဒေါ ဧဝ ဝါ ဥပဇ္ဈာ၊ ဥပယောဂပစ္စတ္တဝစနေသု ယကာရ-

လောပံ ကတွာ ဝေံ ဝုတ္တော ကရဏဝစနာ- ဒီသု ဥပဇ္ဈာသဒ္ဒဿ ပယောဂါဘာဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉၊၃၀၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ။ ၂၀။ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇဿ ဥပနိဇ္ဈာယနံ ဥပဇ္ဈာ။ ဥပဇ္ဈာယဿ ဘာဝေါ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဥပဇ္ဈံ ဂါဟာ- ပေတဗ္ဗော"တိ၊ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခောတိ သမ္ဗန္ဓော။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၄၀။ (-ဝိ၊၁။၄၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၇။) ကေဝလံ န ပုန ဥပဇ္ဈာ ဂဟေတဗ္ဗာ။ ဝဇိရ။ ၁၁၃။

ဥပဇ္ဈာ၂ (ထီ၊ပု) [ဥပ+အဓိ+ဣ+အ။ အထက်ပုဒ် ထောင့်ကွင်းကြည့်] ဝေဒကျမ်းစသော အကတ် ပညာသင်ပေးသောဆရာ၊ ဥပဇ္ဈာယ်။ ပရသမယေ ပန ဝေဒါဒိပါဌယိတာ "ဥပဇ္ဈာယော, ဥပဇ္ဈာ"- တိ စောစ္စတေ၊ ဥပေစ္စ အဓိတေ အသ္မာတိ ကတွာ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၁၀။

ဥပဇ္ဈာယ၁ (ထီ၊ပု) [ဥပ+ဈေ+အ] (၁) အပြစ် ကြီးအပြစ်ငယ်ကို ကပ်၍ရှုတတ်သော၊သူ။ ဥပ ဇ္ဈာယ်။ (အရှင်ဥာနအားလျှော်စွာ ဘုရား, ဥပဇ္ဈာယ် ရဟန်း စသည်ကို အရကောက်ရ၏။) (၂) သုခ ဒုက္ခဖြစ်လတ်သော် ကပ်၍ရှုအပ်သော၊သူ၊ ဥပ ဇ္ဈာယ်။ (မိတ်ဆွေကိုအရကောက်ရသည်။) (၃) ဥပဇ္ဈာယမည်သောတံခါးစောင့်။ (၄) ဥပဇ္ဈာယ် ၏-အဖြစ်-အလို။ (၁) ယော် နန္ဒက ဂစ္ဆာမ၊ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကံ။ ထေရ။၂၅၄။ ဥပဇ္ဈာ- ယဿာတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟိ သမန္တစက္ခုနာ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ စ သတ္တာနံ အာ- သယာနုသယစရိတာဒီနံ ယထာဘူတဝိလော- ကနေန သဒေဝကဿ လောကဿ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဝိသေသတော ဥပဇ္ဈာယောတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၅။ ဥပ- ဇ္ဈာယံ ပစ္စက္ခာမိ။ ဝိ၊၁။၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇။ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဥပဇ္ဈာယော။ သာ- ရတ္ထ၊၃။ ၂၃၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၇၉။ ဥပဇ္ဈာယော မေ ဘန္တေ ဟောဟိ။ ဝိ၊၃။၅၇။ ဥပဇ္ဈာယော မံ အဝစ။ ထေရ။ ၂၂၃။ ဥပဇ္ဈာယောတိ ဝဇ္ဇာ- ဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ ဟိတေသိတံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဉာဏစက္ခုနာ ပေက္ခတီတိ ဥပဇ္ဈာယော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ကော အယံ တာတ ဥပဇ္ဈာယော နာမာတိ၊ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဒိသွာ စောဒေတာ သာရေတာ စ မဟာရာဇာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တံယေဝ ဥပဇ္ဈံ တမေဝ ဥပသမ္ပဒ"န္တိ ဝစနတော ပဝတ္တိနိယေဝ ဥပဇ္ဈာယာ။ ဝဇိရ။ ၁၁၃။ (၂) ယသော မေ အာဂစ္ဆတု သဟ ဉာတိဟိ သဟ ဥပဇ္ဈာယေဟိ။ အံ၊၁။၃၇၇။ သဟ ဥပဇ္ဈာယေဟီတိ သုခဒုက္ခေသု ဥပနိ- ဇ္ဈာယိတဗ္ဗတ္တာ ဥပဇ္ဈာယသင်္ခါတေဟိ သန္ဒိဋ္ဌ- သမ္ဘတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၃။ ဥပနိဇ္ဈာ- ယီယန္တီတိ (ဥပနိဇ္ဈာယန္တီတိ။ က) ဥပဇ္ဈာယာတိ အာဟ "သုခဒုက္ခေသု ဥပနိဇ္ဈာယိတဗ္ဗတ္တာ"တိ၊ သုခဒုက္ခေသု ဥပ္ပန္နေသု အနုဿရိတဗ္ဗတ္တာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၀၈-၉။ (၃) ဥပဇောတိယ- ကြည့်။ (၄) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥပဇ္ဈာယ- (ဝိ၊၃။၅၇)န္တိ ဥပဇ္ဈာယံ ဂဟေတုံ အနုဇာနာမီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၈။ ဥပဇ္ဈာယံ ဂဟေတုန္တိ ဥပဇ္ဈာယတ္တံ မနသာ ဂဟေတုံ၊ ယာစနဝစ- နေန တဿ အနုမတိံ ဂဟေတုန္တိ ဝါ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀၁-၂။ ဂဟိတော တယာ ဥပဇ္ဈာ- ယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၈။

ဥပဇ္ဈာယ၂ (ပု) [ဥပ+အဓိ+ဣ+ဏ။ (ဥပါဓျာယ- သံ)] (ဝေဒကျမ်းစသော သာသနာပ)အတတ်ပညာ သင်ပေးသောဆရာ၊ ဥပဇ္ဈာယ်။ ယသ္မာ ပနဿ ဥပဇ္ဈာယော ဒါရုမယေန ပတ္တေန ပိဏ္ဍာယ စရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၅။ ဗာဟိရသမယမတ္တေန ဥပဇ္ဈာယော၊ န သာသနေ ဝိယ ဥပဇ္ဈာယ- လက္ခဏေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၄၃။ ယထာ ဟိ

ဇေဌ္ဌသိသော ဥပဇ္ဈာယံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ။ အဘိ၊၄၊၁။၁၅၅။ ဥပဇ္ဈာ² လည်းကြည့်။

ဥပဇ္ဈာယ²(နု) [ဥပဇ္ဈာယ+ဝတ္တ] ဥပဇ္ဈာယဝတ်၊ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်အတွက် တပည့်က ပြုကျင့်ဆောင်ရွက်အပ်သော-ကျင့်ဝတ်-ဝတ်တရား-တာဝန်-လုပ်ငန်း။ မဟာဝတ္တာနိ နာမ ခန္ဓကေ ဝုတ္တာနိ အာဂန္တုကဝတ္တံ အာဝါသိကံ ဂမိကံ---ဥပဇ္ဈာယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။

ဥပဇ္ဈာယကိစ္စ (နု) [ဥပဇ္ဈာယ+ကိစ္စ] ဥပဇ္ဈာယ်၏ ပြုဖွယ်ကိစ္စ။ အာစရိယကိစ္စံ ဥပဇ္ဈာယကိစ္စံ---ဣဒံ ကိစ္စံ နော အဓိကရဏံ။ ဝိ၊ ၄။၂၂၀။

ဥပဇ္ဈာယမတ္တ (တိ) [ဥပဇ္ဈာယ+မတ္တာ] ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်၏ သိက္ခာဝါ. အတိုင်းအတာ ပမာဏရှိသော-မိမိ၏ ဥပဇ္ဈာယ်လောက် သိက္ခာဝါရှိသော-ရဟန်း-ဆရာတော်။ န ဘိက္ခဝေ----ဥပဇ္ဈာယမတ္တေသု အနုပါဟနေသု စင်္ကမိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၂၅၅။ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္ဒိဋ္ဌသမ္ဘတ္တာ ပန သဟာယဘိက္ခူ, ယေ ဝါ ပန ကေစိ ဒသဟိ ဝဿေဟိ မဟန္တတရာ၊ တေ သဗ္ဗေပိ ဥပဇ္ဈာယမတ္တာ နာမ၊ တေ့ကေသု ဘိက္ခူသု အနုပါဟနေသု စင်္ကမန္တေသု သဥပါဟနဿ စင်္ကမတော အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၆၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၆။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈၉။)

ဥပဇ္ဈာယမူလက (တိ) [ဥပဇ္ဈာယ+မူလ+က] ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာလျှင်အရင်းမူလ-ရှိသော၊ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်သာလျှင် ပိုင်ရှင်အဖြစ်ဖြင့် စီမံနိုင်ခွင့်ရှိသော။ ဥပဇ္ဈာယမူလကံ စီဝရံ ပရိယေသိတဗ္ဗ(ဝိ၊၃။၁၀၁)န္တိ ဥပဇ္ဈာယံ ဣဿရံ ကတွာ တဿ စီဝရံ ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၆။

ဥပဇ္ဈာယလက္ခဏ (နု) [ဥပဇ္ဈာယ+လက္ခဏ] ဥပဇ္ဈာယ်၏-လက္ခဏာ-အထိမ်းအမှတ်။ ဥပဇ္ဈာယ²- ကြည့်။

ဥပဇ္ဈာယလေသ (ပု) [ဥပဇ္ဈာယ+လေသ] ဥပဇ္ဈာယ်ဟူသော-အမြွက်ထောင်ဖွယ်-ဆင်တူယိုးမှားအထောက်အထားပြုဖွယ်-ဆင်တူယိုးမှားအထောက်အထားပြု၍စောဒနာဖွယ်။ (ဥပမာအားဖြင့်-ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်ဖြစ်သော ဦးတိဿ၌ ဦးနာဂ, ဦးသီလ ဟုခေါ်သော သဒ္ဓိဝိဟာရိကတပည့်နှစ်ပါးရှိ၏၊ ထိုနှစ်ပါးတွင် ဦးနာဂသာလျှင်ပါရာဇိက အာပတ် ကိုကျူးလွန်၏၊ သို့ပါလျက် မိမိ၏ ရန်သူ ဦးသီလကို ပါရာဇိကဖြင့် စွပ်စွဲလိုသောအခါ ဥပဇ္ဈာယ်တူရုံမျှလောက်ကိုသာ အထောက် အထားပြု၍ "ဥပဇ္ဈာယ်ဖြစ်သော ဦးတိဿ၏ တပည့်ဖြစ်သူ အသင်ဦးသီလ သည် ပါရာဇိက အာပတ်သင့်သည်"ဟု စွပ်စွဲ၏၊ ယင်းသို့ စွပ်စွဲရာ၌ ဆင်တူရိုးမှား အထောက်အထားပြုဖွယ် ဦးတိဿသည် ဥပဇ္ဈာယလေသ မည်၏။) လေသော နာမ ဒသ လေသာ---ဥပဇ္ဈာယလေသော အာစရိယလေသော သေနာသနလေသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅၈၊(-၂၆၀။)

ဥပဇ္ဈာယဝတ္တ (နု) [ဥပဇ္ဈာယ+ဝတ္တ] ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်အတွက် တပည့်က ဆောင်ရွက်အပ်သော-ကျင့်ဝတ်-တာဝန်-လုပ်ငန်း။ ဥပဇ္ဈာယဝတ္တံ တာဝ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၃။ အာစရိယဝတ္တ-လည်းကြည့်။

ဥပဇ္ဈာယဝတ္တကထာ (ထီ) [ဥပဇ္ဈာယဝတ္တ +ကထာ] ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော်အတွက်ပြုလုပ် ဆောင်ရွက်သင့်သော ကျင့်ဝတ်ကို ပြဆိုရာ စကားရပ်။ ဝိနယပိဋက၊ မဟာဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၁-ခန္ဓက၊၁၅-ကထာ။ ဝိ၊၃။၅၆-၆၃။ ဝိနယပိဋက စူဠဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၈-ခန္ဓက၊ ၁၁-ကထာ၊ ဝိ၊၄။၃၉၂-၈။

ဥပဇ္ဈာယဝေဝစန (န) [ဥပဇ္ဈာယ+ဝေဝစန] ဥပဇ္ဈာယသဒ္ဒါ၏-ဝေဝုစ်-စကားလှယ်-ပရိယာယ်။ ယာနိ ဝါ ပနညာနိပိ ----- ဥဒ္ဒေသဝေဝစနာနိ ဝါ ဥပဇ္ဈာယဝေဝစနာနိ ဝါ။ ဝိ၊၁။၃၃။(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ သာရတ္ထ၊၂။ရ၉။)

ဥပညတ္တ (တိ) [ဥပ+ဥပ+တ] (ကောင်းမြတ်သောတရားဟု) ဦးစွာပဌမ-ထား-ဟောပြ-အပ်သော။ သဒ္ဓိ ဒါနံ ဥပညတ္တံ။ အံ၊၁။၁၅၀။ ဥပညတ္တန္တိ ပဌမံ ဌပိတံ, ဒဿိတံ ဝါ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၅၄။

ဥပညာတ (တိ) [ဥပ+ဉာတ] (က) ကပ်ရောက်၍သိအပ်သော၊ သိလည်းသိအပ်, ကပ်လည်းကပ်ရောက်အပ်သော (မဂ္ဂ)။ (အတ္ထိကေဟိ=နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသော ငါတို့သည်၊ မဂ္ဂံ=မဂ္ဂေါ=နိဗ္ဗာန်သွားရာ လမ်းကြောင်းကို၊ ဥပညာတံ=ဥပညာတော=သိလည်းသိအပ်, ကပ်လည်းကပ်ရောက်အပ်၏။) အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် မှန်းဆ၍ သိအပ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ (အတ္ထိကေဟိ=တို့သည်၊ ဥပညာတံ=အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် မှန်းဆ၍သိအပ်သောနိဗ္ဗာန်ကို၊ မဂ္ဂံ=မဂ္ဂေန္တော=ရှာမှီးလျက်၊ အနုဗန္ဓေယျံ စပ်။) (ခ) ချီးမွမ်းအပ်သည်၏အစွမ်းဖြင့် ကပ်၍သိအပ်သော(သဒ္ဒတ္ထ)၊ ချီးမွမ်းအပ်သော (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။

(က) အတ္ထိကေဟိ ဥပညာတံ မဂ္ဂံ။ ဝိ၊၃။၅၁။ မမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ ယသ္မာ ဣဒံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓနံ နာမ အတ္ထိကေဟိ ဥပညာတံ မဂ္ဂံ ဉာတော စေဝ ဥပဂတော စ မဂ္ဂေါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။ ဥပညာတန္တိ ဣမဿ ဝိဝရဏံ ဉာတော စေဝါတိ၊ မဂ္ဂန္တိ ဣမဿ ဝိဝရဏံ ဥပဂတော စ မဂ္ဂေါတိ၊ တေန စ ဥပညာတန္တိ ဧတ္ထ ဉာတသဒ္ဒေါ ဉာဏပရိယာယော၊ မဂ္ဂန္တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန မဂ္ဂေါဝ ဝုတ္တော၊ ဥပသဒ္ဒေါ စ ဥပဂမနတ္ထော မဂ္ဂသဒ္ဒေနပိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ- ယသ္မာ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓနံ နာမ အတ္ထိကေဟိ ဥပညာတံ ဥပဂတဉာဏဿဝ ဟောတိ၊ တေဟိ ဥပဂတော ပဋိပန္နော မဂ္ဂေါ စ၊ တသ္မာ ယန္နူနာဟံ အနုဗန္ဓေယျန္တိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၀-၁။ အထ ဝါ အတ္ထိကေဟိ အမှေဟိ "မရဏေ သတိ အမတေနာပိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဧဝံ ကေဝလံ အတ္ထိတိ ဥပညာတံ နိဗ္ဗာနံ နာမ၊ တံ မဂ္ဂန္တော ပရိယေသန္တောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။ အတ္ထိကေဟိ ဥပညာတန္တိ "မရဏေ သတိ အမတေနာပိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဧဝံ အနုမာနဉာဏေန "အတ္ထိ"တိ ဥပဂတံ နိဗ္ဗာနံ နာမ၊ တံ မဂ္ဂန္တော ပရိယေသန္တော ယန္နူနာဟံ ဣမံ ဘိက္ခုံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓေယျန္တိ သမ္ဗန္ဓော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၆။ ဥပညာတံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဥပပတ္တိယာ အနုမာနေန ဉာတံ နိဗ္ဗာနံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၁။ ဥပညာတံ မဂ္ဂန္တိ အမတဿ မဂ္ဂေါ ဥပဂန္တွာ ဉာတော၊ ဉာတော စေဝ ဥပဂတော စာတိ သဟ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ပရိဝတ္တိတွာ အတ္ထံ ကထေန္တော ဥပသဂ္ဂတ္ထော စ ဓာတွတ္ထော စ ဝိသုံယေဝ ဟောတီတိ ဉာပေတိ။ အတ္ထိကေဟိ အမှေဟိ ဥပညာတံ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂံ မဂ္ဂန္တော အနုဗန္ဓယျန္တိ ဝါ ဒဿေန္တော အာဟ အထ ဝါတိအာဒိ။ မဂ္ဂဖလပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေဟိ ဥပဂန္တွာ ဉာတဗ္ဗန္တိ ဥပညာတံ နိဗ္ဗာနံ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၁၄-၅။ (ခ) အသဒ္ဓိ (သဒ္ဓိ) ဟောတံ ဘိက္ခဝေ ဥပညာတံ။ အံ၊၁။၆၃။ ဥပညာတန္တိ ဝဏ္ဏိတံ ထောမိတံ ပသတ္ထံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ ဥပညာတန္တိ ထောမနာဝသေန ဥပဂန္တွာ ဉာတံ၊ တေနာဟ"ဝဏ္ဏိတ"န္တိ အာဒိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၈။ သဒ္ဓိ ဟောတံ ဥပညာတံ။ ဇာ၊၂။ရ၈။ ဥပညာတံ ဥပဂန္တွာ ဉာတဗ္ဗံ

ဝဏ္ဏိတဥ္စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၄၅။ ယံ ဝုဒ္ဓေဟိ ဥပညာတံ။ ဇာ၊၂။၉၃။ ယံ မာတုဂါမသဩတံ ပဇ္ဈ ပညာဝုဒ္ဓေဟိ ဉာတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၁။

ဥပညာတသုတ္တ (နု) [ဥပညာတ+သုတ္တ] ဥပညာတသုတ်။ ဤသုတ်၌- မြတ်စွာဘုရားသည် (၁) ကုသိုလ်တရားတို့၌ ရောင့်ရဲတင်းတိမ်မှုမရှိခြင်း၊ (၂) အသားအသွေး ခန်းခြောက် သွားစေကာမူ အရဟတ္တမဂ်ဖိုလ်ကို မရသေးသမျှ နောက်သို့မတွန့်မဆုတ် ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်းဟူသော အကြောင်းတရားနှစ်ပါးကြောင့် မြတ်စွာဘုရားကိုယ်တော်တိုင်ပင်ဉာဏ်လေးပါးနှင့် သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ရရှိကာ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်ဝါးထင်ထင် သိမြင်တော်မူခဲ့ကြောင်းကို ဟောကြား၍ ရဟန်းများလည်း အရဟတ္တမဂ်ဖိုလ်ကို မရသေးသမျှ နောက်သို့မဆုတ် အားထုတ်ကြရမည်ဖြစ်ကြောင်း တိုက်တွန်းစကား ဟောကြားတော်မူသည်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒုကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊၁။၅၂။

ဥပညာပန (နု) [ဥပ+ဉာ+ဏာပေ+ယု] သိစေခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပညာပနတ္ထ (ပု) [ဥပညာပန+အတ္ထ] သိစေခြင်း အကျိုး။ တဿာ တာဝ ဂုဏာဘိတ္ထဝန-ဝသေန ဥပညာပနတ္ထံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈။

ဥပညာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဉာ+ဏာပေ+တိ] သိစေ၏၊ ဖွင့်ဆို၏၊ ဟောကြား၏။ (၂) နှစ်သက်စေ၏။ (၁) မောနေယျံ တေ ဥပညိဿံ။ သုတ္တနိ၊၃၈၈။ ဥပညိဿန္တိ ဥပညာပေယျံ ဝိဝရေယျံ ပညာပေယျန္တိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ (-သုတ္တနိ၊၃၉၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။) (၂) နာရီ ဥပညိဿတိ သီသတော သုဘာ။ ဇာ၊၂။၄၀။ ဥပညိဿတိ မန္တိ သာ သုဘာ နာရီ---- ပရိတောသေဿတီတိ ပတ္ထေန္တော ဝိလပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၇။

ဥပညာပေယျံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဉာ+ဏာပေ+ယျံ] သိစေအံ့၊ ဖွင့်ဆိုအံ့၊ ဟောကြားအံ့။ ဥပညာပေတိ (၁) ကြည့်။

ဥပညာသ (ပု) [ဥပ+နိ+အာသ+အ။ ဝစီမုခံ ဝစနောပက္ကမော ဥပညာသော နာမ၊ ဥပ နိ ပုဗ္ဗော အာသ ဥပဝေသနေ၊ ဥပ ပဠမံ ပုရိမဝစနဿ သမီပံ ဝါ နျာသော ဌပနံ ဥပညာသော၊ နျဿ ဉော။မာနိ၊ဋီ။၁၁၈] (၁) ရှေးစကား၏-ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောစကား၏-အနီး၌ထားခြင်း၊ စကားဆက်ခြင်း၊ နောက်ထပ်ဆိုဖွယ်စကားကို ဆက်လက်ပြဆိုခြင်း (မာနိ၊ဋီဝိဂြိုဟ်ကိုမှီ၍ ပြန်ဆိုအပ်သောအနက်)။ စကားဦး၊ စကားစ၊ စကားပျိုး(အဘယာ၊မာနိ၊သျှသစ်နှင့်, တောင်ပေါက်၊ မာနိ၊သျှ)။ (၂) ကပ်၍ သိမ်းသွင်းခြင်း၊ နှိုင်းယှဉ်၍ သိမ်းသွင်းခြင်း၊(ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊သျှ၊၂။၁၀၉။) ကမ္မဋ္ဌာန်းနှစ်ခု အတူပြု၍ နှိုင်းယှဉ် ပြောဆိုခြင်း၊ ကပ်ဖွဲ့၍ ပြောခြင်း။

ထိုအနက်နှစ်မျိုးတွင် (၁)အနက်ကို ပြလတ္တံ့သောကျမ်းများနှင့်အညီ ဆက်လက်ဖေါ်ပြရသော်-

ကျမ်းဂန်တို့၌ တစုံတခုသောစကားကို ပြဆိုပြီးနောက် ယင်းစကား၌ စောဒနာဖွယ်, အပြစ်တင်ဖွယ်ရှိသောကြောင့် ထိုစောဒနာဖွယ်ကို သုတ်သင်ရှင်းလင်းရန် ဆက်လက်ပြဆိုခြင်းကို ဥပညာသ(ဥပန္ယာသ) ဟုလည်းကောင်း, ယင်းသို့ ဆက်လက်၍ စ သဒ္ဒါနှင့်တကွ ပြဆိုအပ်သော နောက်စကားဝါကျကို ဥပညာသ (ဥပန္ယာသ)ဝါကျ ဟုလည်းကောင်း ခေါ်၏။ ပြဆိုလတ္တံ့သော သာရတ္ထဋီကာ စသည်တို့၌ ဥပညာသကိုပင် ဝါကျာရမ္ဘခေါ်သည်ဟူ၍

ဥပညာသနှင့်ဝါကျာရမ္ဘကို သဘောတူထား၍ မိန့်ဆိုတော်မူကြ၏။ နိယံကျမ်းတို့၌ကား-
ပြတ်ပြီးစင်းစင်း၊ စုဒ်ထုတ်လျှင်းမူ၊ မှတ်ခြင်း ဝါကျာရမ္ဘပြီ။
မပြတ်စပ်ကာ၊ စုဒ်ထုတ်ရာကား၊ ဥပန္ယာသ၊ မှတ်သားကြ၊ ရှေးကထုံးမှီ၊ ကျမ်းအညီ။
(ရှင်တိပိဋက-သတ္တမ,အဋ္ဌမ-နိယံ။)
ပြတ်ပြီးခဲ့ရာ၊ ဆက်၍လာ၊ ဝါကျာရမ္ဘပင်။
မပြတ်စပ်ကာ၊ ဆက်၍လာ၊ ဥပန္ယာသတွင်။
(ရွှေရေးဆောင်နိယံ။)

စကားအဆက် ပြတ်ပြီးမှ စောဒနာဖွယ်ရှိ၍ထပ်မံဆက်လက်ဆိုအပ်သော ဝါကျကို ဝါကျာရမ္ဘ ဟုလည်းကောင်း, စကားအဆက်မပြတ်သေးဘဲ စောဒနာဖွယ်ရှိ၍ ထပ်မံဆိုအပ်သောဝါကျကို ဥပန္ယာသဝါကျဟုလည်းကောင်း ထိုနိယံများနှင့်အညီ ခွဲရာ၏။ ထို ဥပန္ယာသ,ဝါကျာရမ္ဘအနက်ကို ထွန်းပြသော စသဒ္ဒါကို ဥပန္ယာသဇောတက, ဝါကျာရမ္ဘဇောတကဟုခေါ်၏။ ထိုစသဒ္ဒါကို ရှေးဆရာတော်များ အနက်ပြန်ဆိုပုံကား-

စ=ရှေးဝါကျ၌ အပြစ်တင်ဖွယ် ပယ်၍ခဲ့ခက် စကားဆက်ကိုဆိုဦးအံ့။ (ဗားကရားသဂြိုဟ်နိဿယ၊ ဝိထိပိုင်း၊ ဧဝနိယမ။၁၃၄။)

စ=ဆက်ဦးအံ့။ စ=ဆိုအပ်ပြီးသော ရှေးဝါကျစကားရပ် ပြတ်ပြီးသည်၌ စောဒနာဖွယ်ရှိ၍ဆက်ဦးအံ့။ (ရှင်တိပိဋကနာဂနိယံ၊ သတ္တမ, အဋ္ဌမနိယံ အဖြေ။)
စ=မပြတ်စပ်လာ ဝါကျတ္ထာကို ဆက်ကာပြပိမ့်။ စ=ပြတ်ပြီးခဲ့ရာ ဝါကျတ္ထာကို ဆက်ကာပြပိမ့်။ (ပဒုက္ကုသိလက္ခနံအဋ္ဌကထာနိဿယ သစ်၊ပ။၃၃၊၁၂၅။)

ဂန္ထာဘရဏ၌မူ ဥပန္ယာသကိုမပြတော့ဘဲ

ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသော ဝတ္တသာ၊
စောဒနာပိ သိယာ ပုန။
ယံ ပရံ ဝတ္တုကာမသာ၊
ဝါကျာရမ္ဘောတိ ဘာသိတော-

ဟူ၍ ဝါကျာရမ္ဘကိုသာ ပြထား၏။

(၁) ဥပညာသတ္ထော ဝါ စသဒ္ဒေါ ဥပညာသောတိ စ ဝါကျာရမ္ဘော ဝုစ္စတိ၊ သောဟိ ဂန္ထကာရာနံ ပကတိ၊ ယဒိဒံ ကိဉ္စိ ဝတွာ ပုနပရံ (အပရံ) ဝတ္တုမာရဘန္တာနံ စသဒ္ဒပယောဂေါ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၅။ အာဒိကာလတ္တေန ဝါကျဿ ဥပညာသမတ္တံ။ မဋီ၊၁။၄၉။ အံဋီ၊၁။၄၃။ (၂) ဝိသမောယံ ဥပညာသော။ မဋီ၊၂။၁၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၆၆။

ဥပညာသတ္ထ (တိ) [ဥပညာသ+အတ္ထ] နောက်ထပ်ဆိုဖွယ်စကားကို ဆက်လက်ပြဆိုခြင်းအနက်ရှိသော။ စသဒ္ဒေါ ဝတ္တဗ္ဗသမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ ဥပညာသတ္ထော ဝါ စသဒ္ဒေါ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၅။

ဥပညာသိ (ကြိ) [ဥပ+ဉာ+ဏ္ဍံ] ကပ်၍သိပြီ။ ဒွိန္နာဟံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာနံ ဥပညာသိံ။ အံ၊၁။၅၂။ ဥပညာသိန္တိ ဥပဂန္တွာ ဂုဏံ အညာသိံ၊ ဇာနိံ ပဋိဝိဇ္ဈိန္တိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၊၂။၅။

ဥပညီသံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဉာ+ဏာပေ+သံ] သိစေအံ့၊ ဖွင့်ဆိုအံ့၊ ဟောကြားအံ့။ ဥပညာပေတိ(၁)-ကြည့်။

ဥပညီသတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဉာ+ဏာပေ+ဿတိ] နှစ်သက်စေလတ္တံ့။ ဥပညာပေတိ (၂)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌိတ (တိ) [ဥ+ပဋ္ဌ+တ] မကောင်းသဖြင့်-ရွှတ်-ထား-အပ်သော။ သုတ္တန္တိကတ္ထေရေဟိ ကိဥ္စာပိ ဥပဋ္ဌိတံ။ ဝဇိရ၊၁၆၄။

ဥပဋ္ဌက (ပု) [ဥပ+ဌာ+ဏွု] အလုပ်အကျွေး။ ယေ မာတာပိတူနံ ဥပဋ္ဌကာ ဉာတကာ ဝါ အညာတကာ ဝါ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၅၁။ (-ဒီဋ္ဌ၊၂။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၈၈။)

ဥပဋ္ဌပိတ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တ။ ဥပ+ထပ +တ] တည်ရှိစေအပ်သော၊ ထားအပ်သော။ ဒါတဗ္ဗဝသေန သဗ္ဗကာလံ ဥပဋ္ဌပိတော အနာထာနံ ပိဏ္ဍော တေသ အတ္ထီတိ အနာထပိဏ္ဍိကော။ မဋီ၊၁။၁၄၁။ သံဋီ၊၁။၄၁။

ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တဗ္ဗ။ ဥပ+ထပ+ဏေ+တဗ္ဗ] (က) တည်ထား အပ်သော။ (ခ) တည်ရှိစေအပ်သော၊ ဖြစ်စေအပ်သော။ (က) ပါနီယံ ဘောဇနီယံ ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗံ (ကခါ။၉၅-၌ ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗံ-ရှိ၏။) အံဋီ၊၂။၅၁။ (ခ) အာစရိယေန အန္တေဝါသိကမှိ သတတံ သမိတံ အာရက္ခာ ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗာ၊---မေတ္တစိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၁၀၁။ (-စရိယာဋ္ဌ၊၂၈၄။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၁။ မဋီ၊၂။၈။)

ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တိ။ ဥပ+ထပ+ဏေ+တိ။ဓာတွတ္ထ။ ပဋ္ဌ-ပေတီတိ နာနာပ္ပကာရေန ဌပေသိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၃၆၅] (က) ထား၏၊ အနီး၌တည် ရှိစေ၏၊ ဖြစ်စေ၏၊ ရှေ့ရှုဖြစ်စေ၏၊ လုပ်ကျွေးပြုစုစေ၏။ (ခ) လုပ်ကျွေးပြုစု၏။ (က) အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတိ(အံ၊၁။၄၄၇)တိ အာဇာ-နနတ္ထာယ စိတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတိ။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ သမ္မာသတိ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာပေတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၈၀။ မဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။) **ဥပဋ္ဌပေန္တိ**-ဒီ၊၁။၂၁၉။ မ၊၃။၂၆၃။ အံ၊၁။၇၃။ **ဥပဋ္ဌာပေန္တိ**-ဝိ၊၄။၄၅၈။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၁၂၉။ **ဥပ- ဋ္ဌပေထ**-ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ မဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ **ဥပဋ္ဌာ- ပေထ**-ဒီ၊ ၂။၂၅၉။ အံဋ္ဌ၊၃။၈၉။ **ဥပဋ္ဌာပေမ**-ဝိ၊၃။၄၉၉။ မ၊၁။၂၆၈။ မဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ **ဥပဋ္ဌပေဿ**-မဋီ၊ ၂။၁၃၇။ **ဥပဋ္ဌာပေယျ**-ဝိ၊၂။ ၁၈၃။ မဋ္ဌ၊ ၄။၂၀၇။ မဋီ၊၃။၃၉၇။ **ဥပဋ္ဌ- ပေယျုံ**-မ၊ ၁။၂၀၃။ **ဥပဋ္ဌာပေယျုံ**- မ၊၂။၁၇၃။ **ဥပဋ္ဌာပေသိ**-မ၊၁။၂၆၆။ဒီဋ္ဌ၊၂။၄၃။ **ဥပ- ဋ္ဌပေသုံ**-သာရတ္ထ၊၃။၁၆၈။ **ဥပဋ္ဌာပေသုံ**-ဝိ၊ ၃။၁၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၈။ **ဥပဋ္ဌပေဿတိ**-ဝိ၊ ၃။၅၇။ **ဥပဋ္ဌပေဿန္တိ**-ဒီ၊၂။၆၅။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။ **ဥပဋ္ဌာပေဿန္တိ**-ဝိ၊၃။၁၅၉။ **ဥပဋ္ဌာပေဿထ** - ဝိ၊၂။၁၈၃။ (ခ) တေ ဗာလာ အဗျတ္တာ ဘိက္ခူ-----နော စေ သင်္ဂဏှေယျုံ-- ဥပဋ္ဌာပေယျုံ စုဏ္ဏေန မတ္တိကာယ။ ဝိ၊၃။၁၆၀။ ဝိသင်္ဂဟ။၂၀၉။

ဥပဋ္ဌပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တွာ] ရှေးရှုတည်စေ၍၊ ထား၍၊ ရှေးရှုဖြစ်စေ၍။ ပုရတော ဗလကာယံ ဥပဋ္ဌပေတွာ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ ဥဇုံကာယံ ပဏိဓာယ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ။ ဝိ၊၁။၈၉။ ဒီ၊၁။၆၇။ မ၊၁။၂၃၉။ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာတိ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံ သတိံ ဌပယိတွာ။ မုခသမီပေ ဝါ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၈၈-၉။ မဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ (-ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၃။ မဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။)

ဥပဋ္ဌပေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ထ] အနီး၌တည်စေကြ-ကုန်၏-ကုန်လော၊ ဖြစ်စေကြ-ကုန်၏-ကုန်လော၊ လုပ်ကျွေးပြုစုစေကြ-ကုန်၏-ကုန်လော။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေန္တ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+အန္တ] ဖြစ်စေ-ထင်စေ-ထား-သော။ ဥပဋ္ဌပေန္တော သတိယာ စရတိ။ စူဠနိ၊၂၃၃။ ဥပဋ္ဌပေန္တောတိ သတိယာ အာရမ္မဏံ ဥပဋ္ဌပေန္တော။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၉၂။ သတိံ ဥပဋ္ဌပေန္တော သိက္ခေယျ။ မဟာနိ၊၃၀။ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာပိ ဗောဓိ-သတ္တဿ ဓာတိယော အာဒိံကတွာ ပရိဟာရံ ဥပဋ္ဌပေန္တော ဗောဓိသတ္တံ ဝဍ္ဎေသိ။ အံဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။

ဥပဋ္ဌပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+အန္တိ] အနီး၌တည်ရှိစေကြကုန်၏၊ လုပ်ကျွေးပြုစု

စေကြကုန်၏။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေန္တု (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+အန္တု] ဖြစ်စေကုန်လော။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ယျုံ] ဖြစ်စေကုန်ရာ၏၊ ထားကုန်ရာ၏။ ဥပဋ္ဌပေတိ (က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဦ] ဖြစ်စေကုန်ပြီ၊ ထားကုန်ပြီ၊ တည်ရှိစေကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဿတိ] ကပ်၍တည်ရှိစေလတ္တံ့၊ ဖြစ်စေလတ္တံ့၊ ရှေ့ရှုထားလတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေဿထ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဿထ] အနီး၌တည်ရှိစေကုန်လတ္တံ့၊ လုပ်ကျွေးပြုစုစေကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌပေဿန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဿန္တိ] အနီး၌တည်ရှိစေကုန်လတ္တံ့၊ လုပ်ကျွေးပြုစုစေကုန်လတ္တံ့၊ ဖြစ်စေကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+ဟိ] ဆည်းကပ်ခစားလော။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+တိ။ ကွစိ ဓာတူတိအာဒိနာ ဌာတော ဟကာရာဂမော၊ ရုသဿတ္တဉ္စ။ ရူ၊၆၄၆] (က) တည်၏၊ အနီးကပ်တည်၏၊ ချဉ်းကပ်၏။ (ခ) ပြုစုလုပ်ကျွေး၏၊ ခစား၏။ (ဂ) ထင်လာ၏။ (ဃ) ထ၍တည်၏၊ ထကြွသောင်းကျန်း၏။ (က) တျာဿ ဓမ္မာ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ မ၊၃၊၇၅။ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိတိ တိဋ္ဌမာနာပိ ဝိဒိတာ ပါကဋာဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ မဋ္ဌ၊၄၊၆၀။ (-ထေရ၊၃၅၀။ ထေရဋ္ဌ၊၂၊၄၅၁။) **ဥပဋ္ဌဟိ**- ထေရ၊၃၅၀။ ထေရဋ္ဌ၊၂၊၄၅၁။ (ခ) အယံ မေ မုခေါဒကဒါနာဒီဟိ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌဟတိ။ မဟာနိဋ္ဌ၊၄၁၅။ အံဋီ၊၁၊၁၉၀။ **ဥပဋ္ဌဟန္တိ**- အံ၊၂၊၈၃။ အံဋ္ဌ၊၃၊၃၅။ **ဥပဋ္ဌဟထ**-၊ ဒီဋ္ဌ၊၂၊၆၆။ အံဋ္ဌ၊၁၊၁၁၀။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁၊၃၂၇။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ၊၁၀၀။ **ဥပဋ္ဌဟာမိ**- ဝိဋ္ဌ၊၁၊၆၂။ ကခါ၊၃၂၁။ အံဋ္ဌ၊၃၊၂၂၂။ **ဥပဋ္ဌဟာမ**-ဒီဋ္ဌ၊၁၊၂၃၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁၁။ **ဥပဋ္ဌဟေယျ**-ဝိ၊၂၊၄၃၁။ ဝိဋ္ဌ၊၃၊၂၂၁။ **ဥပဋ္ဌဟေယျုံ**- ဝိ၊၃၊၄၁၃။ ဝိသင်္ဂဟ၊၄၂၆။ **ဥပဋ္ဌဟေယျံ**-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၃၈။ **ဥပဋ္ဌဟိ**- ပေတ၊၁၉၃။ ပေတဋ္ဌ၊၂၂၃။ **ဥပဋ္ဌဟုံ**-အပ၊၁၊၁၉။ အပဋ္ဌ၊၁၊၂၄၂။ **ဥပဋ္ဌဟိံသု**-ဝိ၊၃၊၁၁။ မ၊၁၊၂၂၇။ ဝိဋ္ဌ၊၃၊၂၄၅။ မဋ္ဌ၊၂၊၉၁။ **ဥပဋ္ဌဟေသိံ**-အပ၊၁၊၁၆၃။ ထေရဋ္ဌ၊၁၊၁၇၄။ **ဥပဋ္ဌဟိံမှာ**- မဋ္ဌ၊၁၊၃၂၀။ **ဥပဋ္ဌဟိဿတိ**-ဝိ၊၃၊၄၁၇။ ဝိသင်္ဂဟ၊၄၂၆။ **ဥပဋ္ဌဟိဿန္တိ**-ဝိ၊၃၊၁၀၂။ **ဥပဋ္ဌဟိဿထ**-ဝိ၊၃၊၄၁၇။ ဝိသင်္ဂဟ၊၄၂၆။ ဒီဋ္ဌ၊၂၊၁၃။ **ဥပဋ္ဌဟိဿာမိ**- ဝိသင်္ဂဟ၊၂၁၇။ ဒီဋ္ဌ၊၂၊၁၃၊၆၆။ (ဂ) ဒွယမ္ပိ ဟိတံ အတ္တသုညမေဝ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂၊၄၄၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၊၂၃၇။) **ဥပဋ္ဌဟန္တိ**-ဝိဋ္ဌ၊၁၊၂၀၃။ မဋ္ဌ၊၂၊၁၃။ မူလဋီ၊၁၊၇၀။ **ဥပဋ္ဌဟန္တု**-သာရတ္ထ၊၁၊၄၅၅။ **ဥပဋ္ဌဟေယျ**-မဋ္ဌ၊၃၊၁၈၆။ မဋီ၊၃၊၁၃၀။ **ဥပဋ္ဌဟေယျုံ**-မဋီ၊၃၊၃၂၇။ **ဥပဋ္ဌဟိံသု**-မဋ္ဌ၊၄၊၁၀၇။ **ဥပဋ္ဌဟိဿတိ**-အံဋ္ဌ၊၃၊၂၂၇။ **ဥပဋ္ဌဟိဿန္တိ**-အံဋ္ဌ၊၃၊၁၄၁။ (ဃ) ဝါဋ္ဌာ ပဋ္ဌေ ဥပဋ္ဌဟုံ။ ဇာ၊၂၊၃၅၆။ ဥပဋ္ဌဟုန္တိ ဥဋ္ဌာယ ဋ္ဌိတာ။ ဇာဋ္ဌ၊၇၊၃၄၀။

ဥပဋ္ဌဟတိ[၂] (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တိ။ ကာရိတ် ဏာပေပစ္စည်း ကျေ] စွဲကပ်တည်စေ၏၊ဖြစ်စေ၏။ ဥပါသမာနေနာ ယမဟံ၊ ဂရုစိတ္တံ ဥပဋ္ဌဟေ။ အပ၊၂၊၇၉။

ဥပဋ္ဌဟထ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+ထ] ပြုစု

လုပ်ကျွေးကြကုန်၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ (က) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟန (န) [ဥပ+ဌာ+ယု။ ဟ-အကၡရာလာ၊ ရသဿပြု။ ရူနှာ၊၃၉၉] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း။ (ခ) ထင်ပေါ်လာခြင်း။ (က) ဥပဋ္ဌာနန္တိ ဥပဋ္ဌဟနံ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ၊၁၁၅။ (ခ) သံဝေဂ-ဝတ္ထူတော ဥပဋ္ဌဟနတော ဗာဟုလ္လတော စ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၃။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၆၆။)

ဥပဋ္ဌဟဟနကာလ (ပု) [ဥပဋ္ဌဟန+ကာလ] ထင်ပေါ်လာရာအခါ။ နရကနိမိတ္တာဒီနံ ဥပဋ္ဌဟနကာလေ ဗလဝဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။

ဥပဋ္ဌဟဟနာကာရ (ပု) [ဥပဋ္ဌဟန+အာကာရ] (က) ပြုစုလုကျွေးခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ၊ ပြုစုလုပ်ကျွေးပုံလုပ်ကျွေးနည်း။ (ခ) ထင်ပေါ်လာခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။ (က) တထာ-ဂတံ ဥပဋ္ဌဟန္တော စေသ န အညေသံ ဥပဋ္ဌာကဘိက္ခူနံ ဥပဋ္ဌဟနာကာရေန ဥပ-ဋ္ဌဟတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။ (ခ) ဥပဋ္ဌာနာ-ကာရောတိ ဂဟေတဗ္ဗာကာရေန ဉာဏဿ ဥပဋ္ဌဟနာကာရော။ မူလဋီ၊၁။၆၄။ (-အနုဋီ၊၁။၁၂၁။)

ဥပဋ္ဌဟန္တ (တိ) [ဥပ+ဌာ+အန္တ။ ဟ-အကၡရာလာ၊ ရသဿပြု။ ရူနှာ၊၃၉၉။] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးသော၊ ဆည်းကပ်ခစားသော၊သူ။ (ခ) ထင်ပေါ်လာသော။ (က) အာနန္ဒတ္ထေရော တေသု တေသု ဥပဋ္ဌဟန္တေသု အပ္ပေါ်သုက္ကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။) (ခ) တတ္ထ နိရယေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ လောဟကုမ္ဘိသဒိသော ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ (-ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ၊၅၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၄။)

ဥပဋ္ဌဟန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+အန္တိ](က)-တည်ကုန်၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ (က) ကြည့်။ (ခ) ထင်ပေါ်လာကုန်၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ (ဂ)ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟန္တု (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+အန္တု] ထင်ပေါ်လာစေကုန်သတည်း။ ဥပဋ္ဌဟတိ (ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟမာန (တိ) [ဥပ+ဌာ+အ+မာန] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးသော၊သူ။ (ခ) ထင်ပေါ်လာသော။ (က) မဟာသတ္တံ ဥပဋ္ဌဟမာနာ သန္တိကာဝစရာဝဿ အဟေသုံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။(-ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၉။)(ခ) ပေါ်ခါနုပေါ်ခါ ဥပဋ္ဌဟမာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။)

ဥပဋ္ဌဟသု (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+သု] ပြုစုလုပ်ကျွေးလော။ ဥပဋ္ဌဟတိ (က) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တွာ] ထင်ပေါ်လာစေ၍။ ပဋ္ဌာ ပန အနုပဋ္ဌဟန္တေပိ ဥပါယေန ဥပဋ္ဌဟာပေတွာ အနုဝသေသတော သမ္မသိတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၉၁။

ဥပဋ္ဌဟာမ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+မ] ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်-၏-အံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+မိ] ပြုစုလုပ်ကျွေးပါ၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဤံ] ကပ်၍တည်ပြီ၊ ချဉ်းကပ်ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ (က) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိံသု (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဤံသု] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ(ခ) ကြည့်။ (ခ) ထင်ပေါ်လာကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ (ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဤ] ပြုစု လုပ်ကျွေးပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဌာ+တုံ] ပြုစု လုပ်ကျွေးခြင်းငှါ။ န စ ပန ဗုဒ္ဓါနံ မနံ ဂဟေတွာ ဥပဋ္ဌဟိတုံ သက္ကောန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။

ဥပဋ္ဌဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဌာ+တွာ] ဆည်းကပ် ခစား၍၊ ပြုစုလုပ်ကျွေး၍။ ဥပဋ္ဌဟိတွာ ဂေဟံ ဂတမတ္တမေဝ စ နံ ပုန ပက္ကောသာ-ပေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ ဥပဋ္ဌဟိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ။ အပ၊၁။၁၆၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၉၉။)

ဥပဋ္ဌဟိယမာန (တိ) [ဥပ+ဌာ+ယ+မာန] ပြုစုလုပ်ကျွေးအပ်သော၊သူ။ သော ဉာတကေဟိ ဥပဋ္ဌဟိယမာနော ပရိစရိယမာနော တေနေဝ အာဗာဓေန ကာလံ ကရောတိ။ အံ၊၂။၈၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၄။)

ဥပဋ္ဌဟိမှာ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+မှာ] ပြုစု လုပ်ကျွေးခဲ့ကြကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဿတိ] (က) ချဉ်းကပ်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (က) ကြည့်။ (ခ) ပြုစုလုပ်ကျွေး လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။ (ဂ) ထင်ပေါ်လာလတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိဿထ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဿထ] ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဿန္တိ] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။ (ခ) ထင်ပေါ်လာကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟိဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဿာမိ] ဆည်းကပ်ခစားပါအံ့၊ ပြုစုလုပ်ကျွေးပါအံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟုံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဥံ] (က) ပြုစု လုပ်ကျွေး ခဲ့ကြကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။ (ခ) ထချိတည်နေကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ဃ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟေ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဧ+မိ] စွဲကပ်တည်စေ၏၊ ဖြစ်စေ၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၂] ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟေယျံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဧယျံ] ပြုစုလုပ်ကျွေးရာ၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဧယျ] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေး-ရာ၏-ငြားအံ့။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။ ထင်ပေါ်လာရာ၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဧယျုံ] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးကုန်ရာ၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။ ထင်ပေါ်လာကုန်ရာ၏။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌဟေသုံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဣံ] ပြုစုလုပ်ကျွေးခဲ့ပြီ။ ဥပဋ္ဌဟတိ[၁] (ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာက (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏ္ဍုက] ပြုစုလုပ်ကျွေးသော၊ ဆည်းကပ်ခစားသော၊သူ။ (အလုပ်ကျွေး။) အာယသ္မတော ဆန္နဿ ဥပဋ္ဌာကော အာယသ္မန္တံ ဆန္နံ တေဒဝေါစ။ ဝိ၊၁။၂၃၇။ ဥပဋ္ဌာကော ဟောတိ(ဥဒါန။၁၁၆)တိ ပရိစာရကော ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၆။ (-ဒီ၊၁။၁၈၉။ မ၊၂။၂၃၆။ အံ၊၁။၂၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ ဥပဋ္ဌာကေန နာမ ရညော ဝစနံ ကာတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။

ဥပဋ္ဌာကကိစ္စ (န) [ဥပဋ္ဌာက+ကိစ္စ] ပြုစုလုပ်ကျွေးသောသူ၏လုပ်ငန်းကိစ္စ၊ ပြုစုလုပ်ကျွေး

ခြင်းကိစ္စ။ န မေ တယာ ဥပဋ္ဌာကကိစ္စံ အတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။)

ဥပဋ္ဌာကကုလ (န) [ဥပဋ္ဌာက+ကုလ] (၁) အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောအမျိုး။ (၂) အလုပ်အကျွေးအိမ်။ (၁) အာဝုသော တုယှံ ဥပဋ္ဌာကကုလံ ဝုတ္တော ဝဇ္ဇေမိ။ ဝိ၊၁။၇၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၁၆။) (၂) ထေရေန စီဝရတ္ထာယ ဝတ္ထံ လဘိတွာ ဥပဋ္ဌာကကုလေ ဌပိတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၈။ မမွ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။)

ဥပဋ္ဌာကကုလဒွါရ (န) [ဥပဋ္ဌာကကုလ+ဒွါရ] အလုပ်အကျွေးဒါယကာ၏ အိမ်တံခါး။ အထဿ ဥပဋ္ဌာကကုလဒွါရံ ပတ္တဿ ပတ္တံ ဂဟေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။

ဥပဋ္ဌာကဆန္န (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဆန္န] အလုပ်အကျွေးဖြစ်ခဲ့သော ဆန္နရဟန်း။ ဆန္နဿာတိ ဗောဓိသတ္တကာလေ ဥပဋ္ဌာကဆန္နဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၁။

ဥပဋ္ဌာကဇနကာယ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဇနကာယ] အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောလူအပေါင်း။ မဟာဇနကာယောတိ တေသံ ယေဝ ဒွိန္နံ ကုမာရာနံ ဥပဋ္ဌာကဇနကာယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။

ဥပဋ္ဌာကဋ္ဌာန (န) [ဥပဋ္ဌာက+ဌာန] အလုပ်အကျွေးအရာဌာန၊ အလုပ်အကျွေးရာထူး။ အာဝုသော အာနန္ဒ ဘိက္ခုသံဃော ဥပဋ္ဌာကဋ္ဌာနံ ယာစတိ၊ တွမ္ပိ ယာစာဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၀။)

ဥပဋ္ဌာကတရ (တိ) [ဥပဋ္ဌာက+တရ] သာလွန်၍ပြုစုလုပ်ကျွေးတတ်သော၊သူ။ (သာလွန်သောအလုပ် အကျွေး။) အတ္ထိ နု ခေါ ဘန္တေ အညော ကောစိ မယာ ဥပဋ္ဌာကတရော။ မ၊၂။၂၄၁။

ဥပဋ္ဌာကတ္ထေရ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ထေရ] အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောမထေရ်။ ဥပဋ္ဌာကတ္ထေရေန ဝတ္တေ ကတေ ဘိက္ခုသံဃဿ ဩဝါဒံ ကတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။

ဥပဋ္ဌာကဒေဝတာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌိကာ+ဒေဝတာ] အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောနတ်။ တာ ကိရ ဒေဝတာ ထေရဿ ဥပဋ္ဌာကဒေဝတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ဥပဋ္ဌာကဒဟရ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဒဟရ] အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောသူငယ်-ရဟန်းငယ်။ တတော ဥပဋ္ဌာကဒဟရော ထေရံ အာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။)

ဥပဋ္ဌာကဒါရက (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဒါရက] အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောသူငယ်။ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကဒါရကေ ပဗ္ဗာဇေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။

ဥပဋ္ဌာကပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ပရိစ္ဆေဒ] အလုပ်အကျွေးအပိုင်းအခြား၊ အလုပ်အကျွေးရဟန်းကို ဟောပြရာအပိုင်း အခန်း။ ဥပဋ္ဌာကပရိစ္ဆေဒေ ပန အာနန္ဒောတိ နိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကဘာဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃။)

ဥပဋ္ဌာကပုရိသ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ပုရိသ] အလုပ်အကျွေးယောကျ်ား။ တေ ကိရ သဗ္ဗေပိ ဝိပဿိဿ ကုမာရဿ ဥပဋ္ဌာကပုရိသာဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉။

ဥပဋ္ဌာကဘိက္ခု (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဘိက္ခု] အလုပ်အကျွေးရဟန်း။ တထာဂတံ ဥပဋ္ဌဟန္တော စေသ န အညေသံ ဥပဋ္ဌာကဘိက္ခူနံ ဥပဋ္ဌာနာကာရေန ဥပဋ္ဌဟိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။

ဥပဋ္ဌာကမဒ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+မဒ] ဥပဋ္ဌာက မာန်တက်ခြင်း၊ အလုပ်အကျွေး-လက်အောက်ခံပုဂ္ဂိုလ်-တို့ကို အကြောင်းပြု၍ မာန်တက်ခြင်း။ ငါသည် ဤသူများ၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်သည်၊ ဤသူများကား ငါ၏ လက်အောက်ခံ, သြဝါဒခံများ ဖြစ်သည်၊ သူတို့ကို ငါက စီမံအုပ်ချုပ် ရသည် စသည်ဖြင့် မာန်တက်ခြင်း။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဥပဋ္ဌာကမဒေါ နာမ ဂဟိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၉။(အနုဋီ၊ ၂။၂၁၅-၌ ပဋ္ဌာပကမဒေါ-ဟုရှိသည်။ မူလဋီ၊ ၂။၂၁၆-၌ ဥပဋ္ဌာပကမာနော-ဟုရှိသည်။)

ဥပဋ္ဌာကမနုဿ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+မနုဿ] အလုပ်အကျွေးဖြစ်သောလူ။ သုရာသောဏ္ဍာဒယော စေဝ တဿာ ဥပဋ္ဌာကမနုဿာ စ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၉။

ဥပဋ္ဌာကရက္ခဏ (နု) [ဥပဋ္ဌာက+ရက္ခဏ] အလုပ်အကျွေးတို့ကို ထိန်းသိမ်းစောက်ရှောက်ခြင်း၊ အလုပ်အကျွေးဒါယကာအရေအတွက် လျော့မသွားအောင် ကာကွယ်စောက်ရှောက်ခြင်း။ ဥပဋ္ဌာကရက္ခဏတ္ထဉ္စ လာဘသက္ကာရတ္ထဉ္စ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။

ဥပဋ္ဌာကဝိပရိဏာမ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဝိပရိဏာမ] အလုပ်အကျွေးဒါယကာ၏ (ကိုးကွယ်မှု) ပြောင်းလဲသွားခြင်း။ အထဿ ဥပဋ္ဌာကဝိပရိဏာမေန ဗလဝသောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၀။

ဥပဋ္ဌာကဝေဇ္ဇ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+ဝေဇ္ဇ] အလုပ်အကျွေး-ဆေးသမား-ဆေးဆရာ။ မဟာရာဇ-ဒုတ္တိယံ ပတ္တံ ဂဟေတွာ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာက-ဝေဇ္ဇဿ နိဝေသနဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၆၉။

ဥပဋ္ဌာကသာမဏေရ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+သာမဏေရ] အလုပ်အကျွေးသာမဏေ။ ပုန ဒိဝသေ ဥပဋ္ဌာကသာမဏေရံ ဂဟေတွာ ပါဝိသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၁။

ဥပဋ္ဌာကသေဋ္ဌိ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+သေဋ္ဌိ] အလုပ်အကျွေးသူဋ္ဌေး။ ဗဟုကာရာ နော ဥပကာရ-သေဋ္ဌိနော၊ တေသမ္ပိ ဣမမတ္ထအာရောစေ-ဿာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၄။

ဥပဋ္ဌာကာနုဂ္ဂဟ (ပု) [ဥပဋ္ဌာက+အနုဂ္ဂဟ] အလုပ်အကျွေးတို့ကို ချီးမြှောက်ခြင်း။ ဘဂဝါ ဟိ ပါတော ဥဋ္ဌာယ ဥပဋ္ဌာကာနုဂ္ဂဟတ္ထံ သရီရဖာသုကတ္ထဉ္စ မုခဓောဝနာဒိသရီရပရိ-ကမ္မံ ကတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။

ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဌာ+တဗ္ဗ] ပြုစုလုပ်ကျွေး-သင့်-ထိုက်-သော၊သူ။ သစေ ဥပဇ္ဈာယော ဂိလာနော ဟောတိ၊ ယာဝဇီဝံ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗော။ ဂိ၊၃။၆၃။ ဝိ၊၄။၃၉၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၉။ မ၊ဋီ၊၂။၃၂၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၅ရ။)

ဥပဋ္ဌာတိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+တိ] (က) ထင်၏၊ ထင်ပေါ်လာ၏၊ ဉာဏ်၏-အာရုံအဖြစ်သို့-မျက်နှာဝသို့-ရောက်လာ၏။ (ခ) ပြုစုလုပ်ကျွေး၏၊ ဆည်းကပ်ခစား၏။ (ဂ) ပူဇော်၏။ (ဃ) တည်ထား၏။ (သဒ္ဒနီတိ-၌ကား အနီး၌ တည်၏၊ ချဉ်းကပ်၏-ကို သဒ္ဒတ္ထ၊ ပြုစုလုပ်ကျွေး၏-ကို သင်္ကေတတ္ထ-ဟုပြဆိုသည်။ ဥပတိဋ္ဌေယျ သကျပုတ္တာနံ ဝဍ္ဎကီ ဣစ္စေဝမာဒီ။ တွေ စ ဥပဋ္ဌာနံ နာမ ဥပဂမနံ သဒ္ဒတ္ထဝသေန၊ သင်္ကေတတ္ထဝသေန ပန ဥပဋ္ဌဟနန္တိ အတ္ထော။ နီတိ၊သုတ္တ။နှာ။၁၂၁။)

(က) ဝိသဘာဂေ သရီရေ အာရမ္မဏန္တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပဋိက္ကူလာကာရော န ဥပဋ္ဌာတိ န ခါယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၆။(-မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၄။) **ဥပဋ္ဌန္တိ**-ပဋိ၊သံ၊၂၄၄။ **ဥပဋ္ဌာတု**-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ရ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၀။ မ၊

ဋီ၊၃။၁၃၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၇။ **ဥပဋ္ဌာသိ**- ဒီ၊၂။၃၄။ အံ၊၁။၃၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ (ခ) တောံ လာဘံ လဘန္တော တထာဂတံ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။) **ဥပဋ္ဌေတိ**- ဝိ၊၁။၁၄၁။ ဝိ၊ ၂။၃၆၂။ **ဥပဋ္ဌန္တိ**- အပ၊၁။၁၆၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂၂။ **ဥပဋ္ဌေသိ**-ဝိ၊၁။၁၄၁။ **ဥပဋ္ဌာမိ**- သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၇။ **ဥပဋ္ဌေမိ**- ဝိ၊၁။၁၉၆။ ဝိ၊ ၂။၃၆၂။ **ဥပဋ္ဌာတု**- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ **ဥပဋ္ဌာဟိ**- ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၁။ **ဥပဋ္ဌေယျံ**-ဝိ၊၁။၁၉၆။ **ဥပ-ဋ္ဌာသိ**- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ **ဥပဋ္ဌေသိ**- ဝိ၊၅။၁၁၁။ **ဥပ-ဋ္ဌာသိံ**- ဇာ၊၂။၂၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၆။ **ဥပဋ္ဌိဿံ**- ဇာ၊၂။၃၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၉၅။ **ဥပဋ္ဌိဿတိ**- ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၁၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ **ဥပဋ္ဌိဿန္တိ**- အပ၊ ၁။၂၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၄။ (ဂ) ဒူရတောဝ **ဥပဋ္ဌေန္တိ**၊ ဓာတုဂေဟဝရုတ္တမေ။ အပ၊၁။၁၈၉။ **ဥပဋ္ဌိံ**-အပ၊၂။၂၅၁။ (ဃ) ဥဒကဋ္ဌု **ဥပဋ္ဌာသိံ**၊ ဥတ္တမတ္ထဿ ပတ္တိယာ။ အပ၊၁။၂၄၅။

ဥပဋ္ဌာန (န) [ဥပ+ဌာ+ယု] (၁)(က) ထင်ခြင်း၊ ထင်ပေါ်လာခြင်း၊ ကပ်၍တည်ခြင်း၊မစွန့်ခြင်း၊ ကပ်၍တည်တတ်သောတရား(သတိ)။ (ခ) ပြုစု-လုပ်ကျွေး၏-စောင့်ရှောက်-ဆည်းကပ် ခစားခြင်း။ (ဂ) ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ (ဃ) ကပ်၍ တည်ရာဖြစ်သော၊ ထင်ပေါ်လာသော။ (င) အနီး-စည်းဝေးညီမူရာ-ခစားရာ-ဖြစ်သော အရပ်။ (တိ) (၂) ဆည်းကပ် ခစားရာဖြစ်သော။

(၁) (က) ထင်ခြင်း၊ ထင်ပေါ်လာခြင်း၊ ကပ်၍ တည်ခြင်း၊ မစွန့်ခြင်း၊ ကပ်၍ တည်တတ်သော တရား(သတိ)။ ဥပဋ္ဌာနံ သတိ။ ပဋိသံ။၁၇၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၄။ သတိန္ဒြိယံ ဥပဋ္ဌာနကိစ္စံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၉၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။) ဥပဋ္ဌာနံ သတီတိ တံ အာရမ္မဏံ ဥပေစ္စ (ဥပဂန္တွာ) တိဋ္ဌတီတိ သတိ ဥပဋ္ဌာနံ နာမ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၁၉။ ဥပဋ္ဌာနံ သတီတိ အပ္ပမုဿနတာယ တမေဝ အဿာသံ ပဿာသဉ္စ ဥပဂန္တွာ ဌာနံ၊ တထာ တိဋ္ဌနကဓမ္မော သတိ နာမာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၂၀၉။ အာရမ္မဏံ ဥပဂန္တွာ ဌာနံ, တဿ ဝါ အနိဿဇ္ဇနံ ဥပဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၇။ (-မူလဋီ၊၁။၈၉။) (ခ) ပြုစု-လုပ်ကျွေး-စောင့်ရှောက်-ဆည်းကပ် ခစား-ခြင်း။ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ။ ခုဒ္ဒက။၄။ ဥပဋ္ဌာနန္တိ ဥပဋ္ဌဟနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၁၁၅။ (-ဒီ၊ ၂။၁၅၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၄၁။) (ဂ) ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ တထာ သတိ ပုရေတရံ သေဝနာစိတ္တဿ ဥပဋ္ဌာနေပိ တဿာ မိစ္ဆာစာရော န သိယာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။ (ဃ) ကပ်၍ တည်ရာဖြစ်သော၊ ထင်ပေါ် လာသော။ ကာယော ဥပဋ္ဌာနံ။ ပဋိသံ။၁၇၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၄။ ကာယော ဥပဋ္ဌာနန္တိ သော ကာယော ဥပေစ္စ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထ သတီတိ ဥပဋ္ဌာနံ နာမ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။(-၁၉၁။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၂၀။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၃၂၂။) (င) အနီး-စည်းဝေး ညီမူရာ-ခစားရာ-ဖြစ်သောအရပ်။ အမှာကံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊၂။၂၁၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၉။) ဥပဋ္ဌာနန္တိ ဥပဋ္ဌာနသာလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၉။ ဥပဋ္ဌာနသာလန္တိ သုဓမ္မဒေဝသဘံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။(-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၇။) (တိ) (၂) ဆည်းကပ်ခစားရာဖြစ်သော။ ဥပဋ္ဌာနသာလာ ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာနကမ္မ (န) [ဥပဋ္ဌာန+ကမ္မ] ဆည်းကပ် ခစားခြင်းအမှု။ ဣဿတ္တော ဝုစ္စတိ အာဝုဓံ ဂဟေတွာ ဥပဋ္ဌာနကမ္မံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ (-မ၊ ဋီ၊၂။၄၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၅၇။)

ဥပဋ္ဌာနကရဏ (န) [ဥပဋ္ဌာန+ကရဏ] လုပ်ကျွေး-ဆည်းကပ်-ခစား-ပူဇော်-မှုကို ပြုခြင်း။ တုမှာကံ စေတိယဿ ဥပဋ္ဌာနံ ကရောမာတိ ဝုတ္တေ ပန ဥပဋ္ဌာနကရဏံ နာမ သုန္ဒရန္တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။

ဥပဋ္ဌာနကာရိကာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာန+ကာရိကာ] လုပ်ကျွေးမှုပြုသော၊သူမ၊ ကိုယ်လုပ်တော်။ ကေဠ ဥပဋ္ဌာနကာရိကံ မာတုဂါမံ ဌပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။

ဥပဋ္ဌာနကာလ (ပု) [ဥပဋ္ဌာန+ကာလ](က) ဆည်းကပ်ရာအခါ။ (ခ) ထင်ပေါ်ရာအခါ။ (က) ယော ဥပဋ္ဌာနကာလေ ဝေရိဘိက္ခုမ္ပိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ အာဂန္တွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ သယံ သံယတ္တေထရတ္တာ ဥပဋ္ဌာနကာလေတိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၆။ (ခ) ကမ္မာဒီနံ ဥပဋ္ဌာန-ကာလဝသေန။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။

ဥပဋ္ဌာနကိစ္စ (န) [ဥပဋ္ဌာန+ကိစ္စ] အာရုံသို့ကပ်၍ တည်ခြင်းကိစ္စ။ ဝီရိယိန္ဒြိယံ ပဂ္ဂဟကိစ္စံ, သတိန္ဒြိယံ ဥပဋ္ဌာနကိစ္စံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ ဥပဋ္ဌာန(၁) လည်းကြည့်။

ဥပဋ္ဌာနကိရိယာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာန+ကိရိယာ] လုပ်ကျွေးမှုပြုခြင်း။ အနုစ္ဆဝိကန္တိ ဥပဋ္ဌာနကိရိယာယ အနုရူပံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၉၀။

ဥပဋ္ဌာနကုသလ (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+ကုသလ] (အာရုံနိမိတ်စသည်၏) ထင်ပေါ်လာခြင်း၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော၊သူ။ ပုထုဇ္ဇနော သမာဓိဘာဝေန္တော ကတိဟာကာရေဟိ ဥပဋ္ဌာန-ကုသလော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊၂၂၃။

ဥပဋ္ဌာနက္ခမ (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+ခမ] ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း၌-အမှုထမ်းခြင်းကိစ္စ၌-ခံ့သော-စွမ်းဆောင်နိုင်သော၊သူ။ ပါရိစရိယက္ခမာတိ ဥပ-ဋ္ဌာနက္ခမာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၀။

ဥပဋ္ဌာနဂမန (န) [ဥပဋ္ဌာန+ဂမန] ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း-ဆည်းကပ် ခစားခြင်း-အကျိုးငှာ သွားခြင်း။ ဒိဝသဿ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ တိက္ခတ္တုံ ရတနာနံ ဥပဋ္ဌာနဂမနာဒိဝသေန --
--သေဝိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။ တိက္ခတ္တုံ ဥပဋ္ဌာနဂမနေနာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇)တိ ပါတော, မဇ္ဈန္ဟိကေ, သာယန္ဟေ တီသု ကာလေသု ဥပဋ္ဌာနတ္ထံ ဥပဂမနေန။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၁။

ဥပဋ္ဌာနဂမနက (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+ဂမနက] (ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့) ချဉ်းကပ်သွားရောက်အောင် တိုက်တွန်းသော(စကား)။ ဥယျောဇနိကေဟော ဝစနေဟိ ပဋိသံယုတ္တံ၊ တေသံ ဥပဋ္ဌာန-ဂမနကံယေဝါတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။

ဥပဋ္ဌာနစရိယာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာနာ+စရိယာ] ထင်ခြင်း၏ဖြစ်ခြင်း။ ဥပဋ္ဌာနစရိယာ စ သမ္မာသတိယာ။ စူဠနိ၊၂၃၃။ ဥပဋ္ဌာနစရိယာပဝေသာရဇ္ဇံ သတိန္ဒြိယဿ အဿာဒေါ။ ပဋိသံ၊၂၀၅။

ဥပဋ္ဌာနနိမိတ္တ (န) [ဥပဋ္ဌာန+နိမိတ္တ] ထင်ပေါ်လာသော-နိမိတ်-အာရုံ။အယံ ဟိ တံ ကေသာဒီနံ ကောဋ္ဌာသဘာဝေန ဥပဋ္ဌာနနိမိတ္တံ အာဝဇ္ဇတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၅၆။

ဥပဋ္ဌာနနိရတ (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+နိရတ] ဆည်းကပ် လုပ်ကျွေးပြုစုခြင်း၌ ပျော်မွေ့သော၊သူ။ ဗုဒ္ဓေါပဋ္ဌာနနိရတာ၊ မုဒိတာ သတ္တ ဓီတရော။ အပ၊၂။၂၂၄။

ဥပဋ္ဌာနန္တောဂဓ (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+အန္တောဂဓ] ဆည်းကပ်ခစားခြင်း၌ အကျုံးဝင်သော။ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပန ဥပဂမနံ ဥပဋ္ဌာနန္တောဂဓံ ပယောဇနဝသေန ဂမနဘာဝတော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၄၁။

ဥပဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+ပစ္စုပဋ္ဌာန]

အနီး၌တည်ခြင်း-ဂုဏ်တုဂုဏ်ပြိုင်ပြုခြင်း-ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ပရေသံ ဂုဏပ္ပမာဏေန ဥပဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ ပရေသံ ဂုဏပ္ပမာဏေန အတ္တနော ဂုဏာနံ ဥပဋ္ဌာနံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတီတိ အာဟ "ပရေသံ ဂုဏပ္ပမာဏေန ဥပဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနော"တိ။ မဋီ၊ ၁။၁၉၉။

ဥပဋ္ဌာနပရိဝါရ (ပု) [ဥပဋ္ဌာန+ပရိဝါရ။ ဤ၌ ပရိဝါရသဒ္ဒါကို လိင်ဝိပလ္လာသဟု-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၄၀-၌ မိန့်ဆို၏] ထင်ခြင်းကိုစွာအားဖြင့် အခြံအရံ။ သတိန္ဒြိယံ ဥပဋ္ဌာနပရိဝါရံ ဟောတိ။ ပဋိသံ။၁၁၁။

ဥပဋ္ဌာနဖလ (န) [ဥပဋ္ဌာန+ဖလ] ဆည်းကပ်ခစားခြင်း၏အကျိုး။ ဥပဋ္ဌာနဖလံ ပဿ၊ လောကနာထဿ တာဒိနော။ အပ၊၁။၁၅၃။

ဥပဋ္ဌာနမဂ္ဂ (ပု) [ဥပဋ္ဌာန+မဂ္ဂ] ထင်သောမဂ်။ ဥပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ် သမ္မာသတိ။ ပဋိသံ၊၂၇၆။

ဥပဋ္ဌာနမဏ္ဍ (ပု) [ဥပဋ္ဌာန+မဏ္ဍ] ထင်ခြင်း အကြည်၊ ကြည်ကြည်လင်လင် အာရုံထင်လာခြင်း။ ဥပဋ္ဌာနမဏ္ဍော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပမာဒေါ ကသဋော၊ ပမာဒံ ကသဋံ ဆဍ္ဍေတွာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပဋ္ဌာနမဏ္ဍံ ပိဝတီတိ မဏ္ဍပေယျံ။ ပဋိသံ၊၂၇၉။

ဥပဋ္ဌာနယုတ္တ (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+ယုတ္တ] ဆည်းကပ်ခစားခြင်းနှင့် ယှဉ်သော၊သူ။ နိစ္စုပဋ္ဌာနယုတ္တောမှိ၊ သုဂတဿ မဟေသိနော။ အပ၊ ၁။၁၅၂။

ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏ (န) [ဥပဋ္ဌာန+လက္ခဏ] (၁) (အာရုံသို့)-ကပ်ရောက်၍-စွဲကပ်၍-တည်နေခြင်းဟူသော-လက္ခဏာ-အမှတ် အသား။ (၂) အာရုံကို မစွန့်လွှတ်ခြင်း-လက္ခဏာ-အမှတ် အသား။ (တိ)(၃) အာရုံသို့- စွဲကပ်တည်နေခြင်း-အာရုံကို မစွန့်လွှတ်ခြင်း-အာရုံထင်ခြင်း -ဟူသောလက္ခဏာ-ရှိသော (သတိ)။ (၁)(၂) သတိန္ဒြိယဿ (သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ) ဥပဋ္ဌာန-လက္ခဏံ (တထံ ဝိတထံ)။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၆၃။ မဋ္ဌ၊ ၁။၅၀။ အံဋ္ဌ၊၁။၈၃၊၈၄။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ မဟာနိဋ္ဌ။၁၅၅။ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ စိရကတာဒိအာရမ္မဏံ ဥပဂန္တွာ ဌာနံ, အနိ-ဿဇ္ဇနံ ဝါ အာရမ္မဏဿ ဥပဋ္ဌာနံ။ မူလဋီ၊ ၁။၈၉။ ကရဏာဒိကာလေ ဝိယ စိရကတာ-ဒိအာရမ္မဏံ ဝိဘူတံ ကတွာ ပဝတ္တန္တိ သတိ တံ ဥပဂန္တွာ တိဋ္ဌန္တီ အနိဿဇ္ဇန္တီ စ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၁။၉၆။ (-ဥဒါနဋ္ဌ။၂၇၇။ အံဋီ၊၃။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၈၅။) (တိ) (၃) ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ ဥဒါနဋ္ဌ။၁၂၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၅။ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏောတိ ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မာနံ အသုဘဒုက္ခာနိစ္စာ-နတ္တဘာဝလက္ခဏသင်္ခါတံ ဥပဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏေ လက္ခဏမေတဿာတိ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏော။ ဒီဋီ၊၂။၁၂၉။(-ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၈၀။ မဋ္ဌ၊၁။၈၆။ မ ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။ မဋ္ဌ၊၄။၆၀။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၈၈။ အံဋ္ဌ၊ ၃။၅။)

ဥပဋ္ဌာနဝတ္ထု (န) [ဥပဋ္ဌာန+ဝတ္ထု] လုပ်ကျွေးပြုစုဆည်းကပ်ခစားသော အကြောင်းအရာ။ ဝိဟာရဝတ္ထု ဥပဋ္ဌာနဝတ္ထု စ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၉၃။

ဥပဋ္ဌာနဝိဓာန (န) [ဥပဋ္ဌာန+ဝိဓာန] ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်းဟူသော အစီအရင်။ မနာပေန ဥပဋ္ဌာနဝိဓာနေန ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဘဝေယျုံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။

ဥပဋ္ဌာနဝေလာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာန+ဝေလာ] ဆည်းကပ်ခစားရာ အချိန်အခါ။ ဝိပဿိတညူနံ ဒိသာဝါသိကာနံ ဒုက္ခလက္ခဏကမ္မဋ္ဌာနိကာနံ

ဥပဋ္ဌာနဝေလာယ အာဂန္တွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။

ဥပဋ္ဌာနသဘာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာနာ+သဘာ] ဆည်းကပ်ခစားရာ-စည်းဝေးရာ-သဘင်-ရတနာမဏ္ဍပ်။ သဘာတိ ယက္ခာနံ ဥပဋ္ဌာနသဘာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၉။

ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+သမင်္ဂီ] (နိမိတ်) ထင်ပေါ်လာမှုနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဥပ္ပတ္တိ-(ဥပပတ္တိ)နိမိတ္တဥပဋ္ဌာနေန အပရိမုတ္တတာ ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂီတာ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၀။ ကမ္မာဒီနံ ဥပဋ္ဌာန-ကာလဝသေန ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂီတာ ။မ၊ဋီ၊၃။၃၀၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။

ဥပဋ္ဌာနသမ္ပန္န (တိ) [ဥပဋ္ဌာန+သမ္ပန္န] (မင်းပုဏ္ဏားစသောလူတို့၏) ဆည်းကပ်ခစားမှု, ပြုစုလုပ်ကျွေးမှုနှင့် ပြည့်စုံသော၊ မင်းပုဏ္ဏားစသည်တို့၏ ဆည်းကပ်ခစားခြင်း, ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း ခံရသော၊သူ။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌာန-သမ္ပန္နော သော မာတင်္ဂေါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။

ဥပဋ္ဌာနသာရ (နု) [ဥပဋ္ဌာန+သာရ] (၁) စိတ်၌ထင်ပေါ်လာခြင်း-စိတ်အထင်-အားဖြင့်ကောင်းမြတ်သော တရား၊ ကောင်းမြတ်၏ဟု စိတ်၌ ထင်ပေါ်လာသောတရား။ (တိ)(၂) စိတ်အထင်အားဖြင့် အနှစ်သာရဟု ယူဆသော၊သူ။ (၃) သိဝနတ်စသည်လုပ်ကျွေးခစားဆည်းကပ်မှုကို အနှစ်သာရဟု ယူဆသော၊သူ။ (၁) သဗ္ဗံ နု ခေါ အာနန္ဒ သီလဗ္ဗတံ ဇီဝိတံ ဗြဟ္မစရိယံ ဥပဋ္ဌာနသာရံ သဖလန္တိ။ အံ၊ ၁။၂၂၅။ ဥပဋ္ဌာနသာရန္တိ ဥပဋ္ဌာနေန သာရံ၊ "ဣဒံ ဝရံ၊ ဣဒံ နိဋ္ဌာ"တိ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ ဥပဋ္ဌာနေန သာရန္တိ ဥပဋ္ဌာနာကာရေန သာရံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၃။ (တိ)(၂)(၃) ယေ စ သိက္ခာသာရာ သီလဗ္ဗတံ ဇီဝိတံ ဗြဟ္မစရိယံ ဥပဋ္ဌာနသာရာ။ ဥဒါန။၁၆၇။ နေတ္တိ။၁၅၀။ (၂) ဧတေသံ အနုတိဋ္ဌနံ ဥပဋ္ဌာနံ၊ ဘုတပိဏ္ဍကပရိဘဏ္ဍာဒိဝသေန ခန္ဓဒေဝသိဝါ-ဒိပရိစရဏံ ဝါ ဥပဋ္ဌာနံ၊ ဧဝမေတေဟိ ယထာဝုတ္တေဟိ သီလာဒီဟိ သံသာရသုဒ္ဓိ ဟောတီတိ တာနိ သာရတော ဂဟေတွာ ဋ္ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ သိက္ခာသာရာ သီလဗ္ဗတံ ဇီဝိတံ ဗြဟ္မစရိယံ ဥပဋ္ဌာနသာရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၁၉။ ဥပဋ္ဌာနသာရာတိ ဧတေသံ သီလာဒီနံ အနုဋ္ဌာနသာရာ၊ ဧတေဟိ ဧဝ သံသာရသုဒ္ဓီတိ တာနိ သာရတော ဂဟေတွာ ဋ္ဌိတာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၂၅၇။ (၃) သီလဝတံ ဇီဝိတံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣမေ သိက္ခာသာရာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တီတိ ယေ ဥပဋ္ဌာနသာရာ ပုဂ္ဂလာ သာရတော ဂဟေတွာ ဋ္ဌိတာ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၃၂၈။

ဥပဋ္ဌာနသာလာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာနာ+သာလာ] စည်းဝေးညီမှုရာခန်းမဆောင်။ (သျှ-များ၌ ကပ်၍တည်နေရာစရပ်၊ ဆည်းကပ်ခစားရာစရပ် စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုး ပြန်ဆိုကြ၏၊ စည်းဝေးညီမှုရာခန်းမဆောင်သက်သက်ကိုလည်း ဥပဋ္ဌာနသာလာဟု သုံးနှုန်း၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ဆွမ်းစားဆောင်ကိုလည်း ဥပဋ္ဌာနသာလာဟု သုံးနှုန်း၏။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။ တရားဆုံးဖြတ်ရာခုံရုံး, တရားဆွေးနွေးရာ တရားဟောရာခန်းမကိုလည်း ဥပဋ္ဌာနသာလာဟု သုံးနှုန်း၏။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၁။)

တေ သင်္ဃေ ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ သန္နိပါတေဟိ။ ဝိ၊၁။၈၈။ ဥပဋ္ဌာနသာလာယန္တိ ဓမ္မသဘာယံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၁။ တေန ခေါ ပန သမယေန သမ္ဗဟုလာနံ ဘိက္ခူနံ----ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ သန္နိသိန္နာနံ သန္နိပတိတာနံ အယမန္တရကထာ ဥဒပါဒိ။ ဥဒါန။၈၈။ ဥပဋ္ဌာနသာလာယန္တိ ဓမ္မသဘာမဏ္ဍပေ။ သာ ဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ အာဂတဿ တထာဂတဿ

ဘိက္ခုနံ ဥပဋ္ဌာနကရဏဋ္ဌာနန္တိ "ဥပဋ္ဌာနသာလာ"တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ယတ္ထ ဘိက္ခူ ဝိနယံ ဝိနိစ္ဆိနန္တိ၊ ဓမ္မံ ကထေန္တိ၊ သာကစ္ဆံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊သန္နိပတနဝသေန ပကတိယာ ဥပတိဋ္ဌန္တိ၊ သာ သာလာပိ မဏ္ဍပေါပိ "ဥပဋ္ဌာနသာလာ"တွေဝ ဝုစ္စတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၁။ ကတ္ထစိ ကေံ ကဏ္ဏိကံ ဂဟေတွာ ထမ္ဘပန္တိံ ပရိက္ခိပိတွာ ကတာ ဥပဋ္ဌာနသာလာပိ "မဏ္ဍလမာဠော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ဥပဋ္ဌာနသာလာ နာမ ပယိရုပါသနသာလာ၊ ယတ္ထ ဥပဋ္ဌာနမတ္တံ ကရောန္တိ၊ န ကေရတ္တ-ဒိရတ္တာဒိဝသေန နိသီဒနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၈။ ဝိဟာရဿ ဥပစာရေ ဝါ ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ မဏ္ဍပေ ဝါ----- သေယျံ သန္ထရိတွာ ဝါ။ ဝိ၊၂။၆၁။ (-အံ၊၃။၁၉၆။ ကခါ။၂ဝ၃။) ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ ဝါတိ ဘောဇနသာလာယံ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆ဝ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၇။ ဥပဋ္ဌာနသာလာ (မဟာနိ။၅၁)တိ သန္နိပါတသာလာ၊ ဘောဇနသာလာ ဝါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။) အမှာက်ံ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊၂။၂၁၆။ ဥပဋ္ဌာနန္တိ ဥပဋ္ဌာနသာလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။ ဥပဋ္ဌာနသာလန္တိ သုဓမ္မဒေဝသဘံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။

ဥပဋ္ဌာနသီသ (န) [ဥပဋ္ဌာန+သီသ] အာရုံကို ရှေ့ရှုးတောင်းကဲ့သို့ မမျောစေသော တရား အပေါင်း၌-ပဓာန-အဓိက-ကျသော တရား။ ပဂ္ဂဟသီသဥ္စ ဝီရိယံ၊ ဥပဋ္ဌာနသီသဥ္စ သတိ။ ပဋိသံ။၉၉၄ဝ၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၆။ သီသန္တိ ပဓာနံ၊ အဓိကန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ ဥပဋ္ဌာနန္တိ အပိလာပနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ ပလိဗောဓသီသ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁-၂၉၂) လည်းကြည့်။

ဥပဋ္ဌာနာကာရ (ပု) [ဥပဋ္ဌာန+အာကာရ] ထင်ပေါ်လာသော အခြင်းအရာ။ အပိ စ ဥပဋ္ဌာနာကာရေနပေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၄။ ဥပဋ္ဌာနာကာရော ဝါ ဖလံ ဝါ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဝ၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂ဝ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၇၃။)

ဥပဋ္ဌာနာကာရဋ္ဌ (တိ) [ဥပဋ္ဌာနာကာရ+အတ္ထ] ထင်ပေါ်လာသော အခြင်းအရာဟူသော အနက်ရှိသော။ ပုရိမေန စ ဥပဋ္ဌာနာကာရဋ္ဌေန ပစ္စုပဋ္ဌာနေန သံကိလေသပစ္စုပဋ္ဌာနတံ (ဒဿေတိ)။ မ၊ဋီ၊၁။၃ဝဝ။ အနု၊ဋီ၊၁။၃၂။ (-မူလ၊ဋီ၊၁။၃၂။)

ဥပဋ္ဌာနာကာရဝိဇာနန (န) [ဥပဋ္ဌာနာကာရ+ဝိဇာနန] ထင်ပေါ်လာသော အခြင်းအရာကိုသိခြင်း။ အာကာရဝိဇာနနန္တိ တေသံ တေသံ အတ္ထာနံ ဥပဋ္ဌာနာကာရဝိဇာနနံ။ အနု၊ဋီ၊၁။၇၆။

ဥပဋ္ဌာနာကာရဟေတု (ပု) [ဥပဋ္ဌာနာကာရ+ဟေတု] ထင်ပေါ်လာသော အခြင်းအရာ ဟူသော အကြောင်း။ ဘိက္ခဝေ တဒြ တသ္မိံ ဥပဋ္ဌာနာကာရေန ဥပဋ္ဌာနာကာရဟေတု ဗာလဿ ကတပါပဿ ဝေ ပရိဝိတက္ကော ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ ၃၃၆။

ဥပဋ္ဌာနုဿာဟန(န) [ဥပဋ္ဌာန+ဥဿာဟန] သတိ, ဝီရိယ။ အာရမ္ဘဏေ စေတသော အဝိက္ခေပပစ္စတ္တိယာ ဥပဋ္ဌာနုဿာဟနာနိ ဝိယ တေသံ အဝိက္ခေပေါပိ အတိသယေန ဥပကာရကော။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၅၃။

ဥပဋ္ဌာနုဿာဟမန္တဇာတိသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာနုဿာဟမန္တဇာတိ+သမ္ပဒါ] ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း, အားထုတ်မှုလုံ့လဝီရိယ, မန္တာန် အတတ်ပညာ, အမျိုးဇာတ်တို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ဣဒါနိ နေသံ အရိယာနံ ဥပဋ္ဌာနုဿာဟ-မန္တဇာတိသမ္ပဒံ နိဿာယ ရညော သန္တိကေ

လဒ္ဓဝိသေသေ အမစ္စပုတ္တေ နိဒဿနဘာဝေန ဒဿေတုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၂။

ဥပဋ္ဌာပက(တိ)[ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဏ္ဝု] (၁).ပြုစုလုပ်ကျွေးစေနိုင်သော၊ မိမိ၏ လက်အောက်ခံ အလုပ်အကျွေး အခြွေအရံများကို စီမံခန့်ခွဲ အမိန့်ပေးနိုင်သော၊သူ။ (၂) ထင်ပေါ်လာစေတတ်သော(တရား)။ (၁)အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၂) ပဋိသန္ဓိအာရမ္မဏူပဋ္ဌာပကန္တိ ပဋိသန္ဓိယာ အာရမ္မဏဿ ဥပဋ္ဌာပကံ။ အနုဋီ၊၂။၁၁၅။

ဥပဋ္ဌာပကမာန (ပု) [ဥပဋ္ဌာပက+မာန] ပြုစုလုပ်ကျွေးစေနိုင်သော-လက်အောက်ခံ အလုပ်အကျွေး အခြွေအရံများကို စီမံခန့်ခွဲအမိန့်ပေးနိုင်သော-သူ၌ဖြစ်တတ်သောမာန၊ မိမိ၏ လက်အောက်ခံများအပေါ်၌ အမိန့်ပေး နိုင်မှုကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်တတ်သောမာန။ ဥပဋ္ဌာပကမာနောတိ အာဏာကရဏမာနော။ မူလဋီ၊၂။၂၁၆။ ဥပဋ္ဌာကမဒ-လည်းကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပန (န) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ယု] (က) ကပ်၍တည်စေခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာစေခြင်း၊ ထင်ပေါ် လာစေခြင်း၊ ချဉ်းကပ်တည်စေခြင်း။ (ခ) ပြုစုလုပ်ကျွေးစေခြင်း။ (က) သာဒိယန်နာမ သေဝေတုကာမတာစိတ္တဿ ဥပဋ္ဌာပနံ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၈၈။ (-ဒီဋီ၊၃။၂၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။၆၀။) ဥပ္ပါဒနံ စေတ္ထ တထာ နိမိတ္တဿ ဥပဋ္ဌာပနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၄၂။ န နေသံ ယာနာနံ ဥပဋ္ဌာပနေ ဥဿုက္ကံ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဒီဋီ၊၃။၁၅၈။ (ခ) န ဥပဋ္ဌာပနာယ ဥဿုက္ကံ ကရေယျာတိ န အညံ အာဏာပေယျ။ ဝိ၊၂။ ၃၈၃။ (-ဝိ၊၅။၁၁၁။)

ဥပဋ္ဌာပနပညာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌာပနာ+ပညာ] ထင်ပေါ်စေသောပညာ၊ သိဖွယ်တရားတို့ကို အာရုံ၏ အဖြစ်ဖြင့် ထင်ပေါ်လာစေသော - ပညာ။ တတ္ထ သုန္ဒရာ ဥပဋ္ဌာပနပညာ မဂ္ဂဖလပညာ ဝိပဿနာပညာ စတုပဋိသမ္ဘိဒါဒိသဒိတာ မေဓာ ယဿ ဘဂဝတော သော သုမေဓော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။

ဥပဋ္ဌာပနဝိဓိ (ပု) [ဥပဋ္ဌာပန+ဝိဓိ] ထင်ပေါ်လာစေသော အစီအရင်။ ဣမံ ဓေဝ အနုပဋ္ဌဟန္တဿ ကာယသင်္ခါရဿ ကဏှကုဋ္ဌာပကနယေန ဥပဋ္ဌာပနဝိဓိမေဝ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၃၄။

ဥပဋ္ဌာပနီယ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+အနီယ] (နေရာမှ)-ထစေသင့်သော-ထစေထိုက်သော-အထခိုင်းကောင်းသော၊သူ(သိတင်းငယ်)။ ဥပဋ္ဌာပနီယာနမ္ပိ အနုဋ္ဌာပနေန သမြဟွစာရီနံ ဟိတေသိတာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၀၂။

ဥပဋ္ဌာပယန္တ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပယ+အန္တ] ထင်ပေါ်လာစေသော-ဖြစ်ပေါ်လာစေသော၊ သူ။ သတိံ ဥပဋ္ဌာပယတော (သာ ပီတိ ပဋိဝိဒိတာ ဟောတိ။) ပဋိသံ၊၁၈၆။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၃၃။ ဣတိ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပီဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပီဟာပစ္စယာ ဒေါမနဿံ။ မ၊၁။၃၇၈။ မ၊၃။၂၆၁။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၈။ ပီဟံ ဥပဋ္ဌာပယတောတိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေန္တဿ။ မဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။ မဋ္ဌ၊၄။၁၈၆။ (-သံဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ သံဋီ၊၂။၃၅၉။ မူလဋီ၊၃။၁၄၄။)

ဥပဋ္ဌာပယမာန (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပယ+မာန] ထင်ပေါ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေသော(သတိ)။ ဧဝံ သတိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္နေသမာနာ အာရမ္မဏေ ဝါ ဥပဋ္ဌာပယမာနာ ပညာနုဂ်လံ ရက္ခတိ။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ (-သံဋီ၊၁။၂၇၂။)

ဥပဋ္ဌာပိတ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တ] (က) ထင်စေ-ထင်လာစေ-အပ်သော။ (ခ) ပြုစု-လုပ်ကျွေး-ကျွေးမွေး-စေအပ်သော၊သူ။

(ဂ)ဖြစ်စေအပ်သော။ (ဃ) တည်ရှိစေအပ်-တည်ထားအပ်-သော။ (က) ဧကေန ကမ္မုနာ တဇ္ဇေ နိမိတ္တေ ဥပဋ္ဌာပိတေ ပစ္စယဝိသေသ-ဝသေန တတော အညေန ကမ္မုနာ အညဿ နိမိတ္တဿ ဥပဋ္ဌာနံ ပရိဝတ္တနံ။ မဋီ၊၃။၃၀၂။ (-၁၄၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။) (ခ) ရညာ ရာဇာရဟေန နာနဂ္ဂရသေန ဘောဇနေန ဥပဋ္ဌာပိတောပိ ကိဉ္စိ ဘုဉ္ဇိတုံ န ဣစ္ဆိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၄။ (ဂ) သတိပရိစိတေတိ သတိယာ ပဋ္ဌာပိတေ၊"ဥပဋ္ဌာပိတေ"တိပိ ပါဌော၊ အယ-မေဝတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၂။ ဥပက္ကဋ္ဌနီ ဥပဋ္ဌာပိတာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၈။ (ဃ) ဥပဋ္ဌာပိတာ ဥဒကကဉ္ဇိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။

ဥပဋ္ဌာပိတဝဏ္ဏာယတန (နု) [ဥပဋ္ဌာပိတ+ဝဏ္ဏာယတန] ထင်ပေါ်လာစေအပ်သော အဆင်းအာရုံ။ ကမ္မဗလေန ဥပဋ္ဌာပိတဝဏ္ဏာ-ယတနံ သုပိနံ ပဿန္တဿ ဝိယ ဒိဗ္ဗစက္ခုဿ ဝိယ စ မနောဒွါရေ ဧဝ ဂေါစရဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၀၀။

ဥပဋ္ဌာပိတသတိသမ္ပဇည (တိ) [ဥပဋ္ဌာပိတ+သတိသမ္ပဇည] ဖြစ်စေအပ်သော သတိ သမ္ပဇဉ်ရှိသော။ ဧဝံ သမ္ပဒေဝ ဥပဋ္ဌာပိတ-သတိသမ္ပဇညတ္တာ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၄။

ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တဗ္ဗ] (က) ပြုစု-လုပ်ကျွေး-စေအပ်သော၊သူ။ (ခ) ကပ်၍တည်စေ-ဖြစ်စေ-အပ်သော။ (ဂ) တည်ရှိစေအပ်-တည်ထားအပ်-သော။ (က) သာမဏေရော ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၆၆။ တေဟိ ဘိက္ခုဝေ ဘိက္ခူဟိ သော ဘိက္ခု သင်္ဂဟေတဗ္ဗော အနုဂ္ဂ-ဟေတဗ္ဗော----ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗော စုဏ္ဏေန မတ္တိကာယ ဒန္တကဋ္ဌေန မုခေါဒကေန။ ဝိ၊ ၃။၁၆၀။ (ခ) သတိ အာနန္ဒ ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗာ။ ဒီ၊၂။၁၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၉။ (ဂ) ပါနီယံ ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၆၁။ ကင်္ခါ။၉၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၅။(-ဝိ၊၃။၁၅၉။)

ဥပဋ္ဌာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တိ] ထား၏၊ အနီး၌တည် ရှိစေ၏၊ ဖြစ်စေ၏၊ ရှေ့ရှုဖြစ်စေ၏။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ(က) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တုံ] (က) ပြုစု-လုပ်ကျွေး-စေခြင်းငှါ။ (ခ) တည်ရှိစေခြင်း-တည်ထားခြင်း-ငှါ။ (က) ပဋိဗလော ဟောတိ---ဂိလာနာနံ ဥပဋ္ဌာတုံ ဝါ ဥပဋ္ဌာပေတုံ ဝါ။ ဝိ၊၃။၉၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၆၆။ (ခ) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပါနီယံ ပရိဘော-ဇနီယံ ဥပဋ္ဌာပေတုံ။ ဝိ၊၃။၁၅၉။

ဥပဋ္ဌာပေတု (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တု] ပြုစု-လုပ်ကျွေး-စေသော၊သူ။ နာဘိဇာနာမိ သာမ-ဏေရံ ဥပဋ္ဌာပေတာ။ မ၊၃။၁၆၇။

ဥပဋ္ဌာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+တွာ] (က) ရှေးရှုတည်စေ၍၊ ဖြစ်ပေါ်လာစေ၍၊ (ခ) တည်ရှိစေ၍၊ တည်ထား၍။ (က) သက္ကစ္စန္တိ သတိံ ဥပဋ္ဌာပေတွာ။ ကင်္ခါ။ ၂၈၁။ အာဟာရေ ပဋိကူလသညံ ဥပဋ္ဌာပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၁။ ဝိမတိ၊၁။၃၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၂။ အနု၊ဋီ၊ ၁။၈၉။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၃၂၀။) (ခ) တေမာသံ ပါနီယံ ဥပဋ္ဌာပေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၄။

ဥပဋ္ဌာပေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ထ] ဖြစ်စေကုန်လော၊ တည်ရှိစေကုန်လော၊တည် ထားကုန်လော။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ(က) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေန္တ (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+အန္တ] (က) ဖြစ်စေသော၊သူ။ ဖြစ်စေလျက်၊(ကြိ၊ဝိ)။ (ခ) လုပ်ကျွေး ပြုစုစေသော၊သူ။ လုပ်ကျွေး ပြုစုစေလျက်၊(ကြိ၊ဝိ)။ (က) သတိံ ဥပဋ္ဌာပေန္တော

အာသေဝတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။(-ပဋ္ဌိသံ။၂၂၈။) (ခ) ဗာလော အဗျတ္တော ပရိသံ ဥပဋ္ဌာပေန္တော ဒသဝဿော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၃။

ဥပဋ္ဌာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+အန္တိ] ပြုစုလုပ်ကျွေးစေကုန်၏။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ (က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေမ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+မ] တည်ရှိစေ-တည်ထား-ကုန်အံ့။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ (က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ယျေ] ဖြစ်စေ-လုပ်ကျွေးစေ-ငြားအံ့။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ (က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ယျုံ] လုပ်ကျွေးစေကုန်ငြားအံ့။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ (က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဤ] အနီး၌တည်ရှိစေပြီ၊ တည်ထားပြီ၊ ပြုစုလုပ်ကျွေးစေပြီ။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဥံ] ဖြစ်စေကုန်ပြီ၊ ထားကြကုန်ပြီ။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေဿထ (ကာ၊ကြိ)[ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဿထ] လုပ်ကျွေးစေကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေ-တိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာပေဿန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဏာပေ+ဿန္တိ] တည်ရှိစေကုန်လတ္တံ့၊ တည်ထားကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)ပေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+မိ+] ပြုစုလုပ်ကျွေး၏။ ဥပဋ္ဌာတိ(ခ)-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာယက (တိ) [ဥပ+ဌာ+ဏွု။ ထိ-၌ ဥပဋ္ဌာယိကာ] ပြုစုလုပ်ကျွေးသောသူ။ သဒ္ဓံ ကုလံ ဟောတိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာယကံ ဘိက္ခုသံဃဿ မာတာပိတုဋ္ဌာနိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ ဥပဋ္ဌာယိကာယ အစ္စယ-ဒေသနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ ပစ္စုပဋ္ဌိတာတိ တံ တံ ဝတ္တကရဏဝသေန ပတိဥပဋ္ဌိတာ ဥပ-ဋ္ဌာယကာ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၁၅။(-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။)

ဥပဋ္ဌာယိကာ (ထိ) [ဥပ+ဌာ+ဏွု+အာ] ပြုစုလုပ်ကျွေးသောသူမ၊ အလုပ်အကျွေးမ။ အထက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာသိံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဣံ] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးပြီ၊ ဆည်းကပ်ခစားပြီ။ ဥပဋ္ဌာတိ(ခ) ကြည့်။(ခ) တည်ထားပြီ။ဥပဋ္ဌာတိ(ဃ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာသိ (ကြိ)[ဥပ+ဌာ+ဤ] (က)ထင်ပေါ်လာပြီ။ ဥပဋ္ဌာတိ(က) ကြည့်။ (ခ) ပြုစုလုပ်ကျွေးပြီ၊ ဆည်းကပ်ခစားပြီ။ ဥပဋ္ဌာတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌာဟိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+ဟိ] ဆည်းကပ်ခစားလော။ ဥပဋ္ဌာတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌိံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဣံ] ပူဇော်ပြီ၊ ဥပဋ္ဌာတိ-(ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌိတ (တိ) [ဥပ+ဌာ+တ] (၁) (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးသောသူ။ (ခ) ကပ်၍-အနီး၌-တည်နေသော (သဒ္ဒတ္ထ)။ စောင့်မျှော်နေသော (အဓိပ္ပါယတ္ထ)၊ သူ။ (ဂ) ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ ထင်ပေါ်လာသော။ (ဃ) ရောက်လာသော၊ သူ။ (၂) ပြုစုလုပ်ကျွေးအပ်သောသူ။ (၂) ကပ်ရောက်တည်နေရာဖြစ်သော။ (၁) (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးသောသူ။ သမ္ဗဂ္ဂတေ သီလဝန္တေ စီဝရေန ဥပဋ္ဌိတာ။ အံ၊၁။၃၇၆။ ဥပဋ္ဌိတာတိ ဥပဋ္ဌာယကော (ဥပဋ္ဌာယကာ?)။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဟောန္တီတိ ပဏ္ဍိသာလ-

ပရိဝေဏသမ္မဇ္ဇနာဒိဝတ္တကရဏေန ဥပဋ္ဌိတာ ဟောန္တိ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ (ခ) ကပ်၍-အနီး၌-တည်နေသော (သဒ္ဒတ္ထ)။ စောင့်မျှော်နေသော (အဓိပ္ပါယတ္ထ)၊ သူ။ ဥပဋ္ဌိတာ သတိ အသမ္မုဋ္ဌာ (ဝိ၊၁။၄။ မ၊၁။၂၆။ အံ၊၁။၁၄၇။ ဣတိဝုတ်၊၂၇၄) တိ န ကေဝလဉ္စ ဝီရိယမေဝ၊ သတိပိ မေ အာရမ္မဏာဘိမုခီဘာဝေန ဥပဋ္ဌိတာ အဟောသိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ မဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၃၄၃။ ဥပဋ္ဌိတာတိ ဩဂါဟနသင်္ခါတေန အပိလာ-ပနဘာဝေန အာရမ္မဏံ ဥပဂန္တွာ ဌိတာ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၄။ မဋီ၊၁။၂၂၂။ န ယတ္ထ သာ ဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၅၇။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၀။ န ယတ္ထ သာတိ ယတ္ထ သုနခေါ ပိဏ္ဍံ လဘိဿာမီတိ ဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ။ တတ္ထ တဿ အဒတွာ အာဟဋံ န ဂဏှာတိ (နဂဏှာမိ)။ ဒီဋ္ဌ၊၁၊၂၉၂။ မဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ (ဂ) ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ ထင်ပေါ်လာသော။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတေ ပန နိမိတ္တေ တေန ဘိက္ခုနာ အာစရိယသန္တိကံ ဂန္တွာ အာရော-စေတဗ္ဗံ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၃၀။ သတိ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဥပဋ္ဌိတေ အာရမ္မဏမုခေန ဈာနေပိ ဥပဋ္ဌိတာ ဧဝ နာမ ဟောတိ။ မဋီ၊၃။၃၁၃။ (ဃ) ရောက်လာသော၊သူ။ ဥပဋ္ဌိတန္တိပိ ပါဌော၊ ဘတ္တကာလေ အာဂတန္တိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ (၂) ပြုစုလုပ်ကျွေးအပ်သော၊သူ။ ဒိဝါ စ ရတ္တော စ မယာ ဥပဋ္ဌိတာ။ ဇာ၊၁။၁၉၇။ (-ဇာ၊၂။၃၀၁။) ဝနေ ဝသန္တေန တပဿိနာ အဂ္ဂိ ဝိယ မယာ ဥပဋ္ဌိတာ ပရိစရိတာ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၅၀၅။ (-ဇာဋ္ဌ၊၇။၂၂၀။) (၃) ကပ်ရောက်တည်နေရာဖြစ်သော။ ဥပဋ္ဌိတံ သဗ္ဗဝိသေသာန (နေတ္တိ။၁၀)န္တိ သဗ္ဗေသံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မသင်္ခါတာနံ ဝိသေသာနံ အဓိသီလသိက္ခာဒိဝိသေသာနံ ဝါ ဥပတိဋ္ဌန-ဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိဋ္ဌ၊၄။၆၀။ ဥပတိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ဥပဋ္ဌိတံ၊ ဥပဋ္ဌိတသဒ္ဒဿ အဓိကရဏတ္ထတံ ဒဿေတုံ။ နေတ္တိဋီ။၄၇။ နေတ္တိဝိဘာ။၈၁။

ဥပဋ္ဌိတအာလောကသဉ္ဇာနန (န) [ဥပဋ္ဌိတ+အာလောက+သဉ္ဇာနန] ထင်ပေါ်လာသော အရောင်အလင်းကို မှတ်သားခြင်း-သိခြင်း-သဘော။ ဝိဘူတံ ကတွာ မနသိကရဏေန ဥပဋ္ဌိတအာလောကသဉ္ဇာနနံ။ အံဋီ၊၂။၂၇၄။ (-အံဋီ၊၁။၁၂၈။)

ဥပဋ္ဌိတအာလောကသညာ (ထီ) [ဥပဋ္ဌိတာ+အာလောကသညာ] ထင်ပေါ်လာသော-အာလောကသညာ-အရောင်အလင်း၌ဖြစ်သော အမှတ်သညာ-အရောင်အလင်းဟူ၍ မှတ်သားခြင်းသဘော။ ထိနမိဒ္ဓဝိက္ခမ္ဘကာယ ဝိဘူတံ ကတွာ မနသိကရဏေန ဥပဋ္ဌိတအာလောကသညာယ ဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။ ၅၂၂။

ဥပဋ္ဌိတကာယဿတိ (တိ) [ဥပဋ္ဌိတာ+ကာယဿတိ] ထင်သော ကာယဂတာသတိရှိသော၊ သူ။ ဥပဋ္ဌိတကာယဿတိ စ ဝိဟရတိ အပ္ပမာဏစေတသော။ စူဠနိ။၂၈၈။

ဥပဋ္ဌိတဋ္ဌာန (န) [ဥပဋ္ဌိတ+ဌာန] ကပ်ရောက်တည်နေရာဌာန။ ရာဂါဒိမလဝိရဟတော ဝါ ပရိယောဒါတာနံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဝိသေသာနံ ဥပဋ္ဌိတဋ္ဌာနတ္တာ ပရိသုဒ္ဓံ ပရိယောဒါတံ။ နေတ္တိ ဝိဘာ။၈၁။

ဥပဋ္ဌိတနယ (ပု) [ဥပဋ္ဌိတ+နယ] ထင်သော-လာသော-နည်း။ ဥပဋ္ဌိတနယဉ္ဇာပိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပကာသယံ။ ဝိမတိ၊၁။၁။

ဥပဋ္ဌိတနိမိတ္တ (န) [ဥပဋ္ဌိတ+နိမိတ္တ] ထင်ပေါ်လာသော-နိမိတ်-အာရုံ။ တထာပိ သုပိနန္တေ ဥပဋ္ဌိတနိမိတ္တဿ ပရိကပ္ပဝသေန ဂဟေတဗ္ဗ-တာယ။ အံဋီ၊၃။၇၀။

ဥပဋ္ဌိတမရဏ (တိ) [ဥပဋ္ဌိတ+မရဏ] ထင်သော-ကပ်၍တည်သော-သေခြင်း ရှိသော

သေခါနီးနေသော၊သူ။ အဿ ဥပဋ္ဌိတ-မရဏဿ ဒေဝပုတ္တဿ ပဉ္စ မရဏဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၃။

ဥပဋ္ဌိတဝဏ္ဏ (ပု) [ဥပဋ္ဌိတ+ဝဏ္ဏ] ထင်ပေါ်လာသောအဆင်းအာရုံ။ ဝဏ္ဏတောတိ ပိစုပိဏ္ဍ-တာရကရူပါဒီသု ဝိယ ဥပဋ္ဌိတဝဏ္ဏတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၇။

ဥပဋ္ဌိတဿ(သ)တိ (ထိ) [ဥပဋ္ဌိတာ+သတိ] (၁) ထင်သော-ကပ်၍တည်သော-သတိ။(၂) ထင်သော-ကပ်၍တည်သော-သတိရှိသော၊သူ။ (၁) အတ္ထတော ဟိ သော (အပ္ပမာဒေါ) သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော၊ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတဿတိယာ ဧတံ နာမံ။ **ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၆။** (တိ) (၂) မယမေတ္ထ ဥပဋ္ဌိတ**ဿတီ** ဘဝိဿာမာတိ သလ္လေခေါ ကရ**ဏီယော။ မ၊၁၊၅၂။** ဥပဋ္ဌိတာ သတိ ဧတေသန္တိ ဥပဋ္ဌိတဿတီ။ နိစ္စံ အာရမ္မဏာဘိမုခပ္ပဝတ္တသတီနမေတံ အဓိဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၄။ ဥပဋ္ဌိတဿတိ ပုဂ္ဂလော အပ္ပရဇက္ခော။ ပဋိသံ။၁၁၆။ အာရမ္မဏံ ဥပေစ္စ ဋ္ဌိတာ သတိ အဿာတိ ဥပဋ္ဌိတဿတိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂။ ယတော စ ပီတိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတသတိတာယ သတိမာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၈။

ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလ (ပု) [ဥပဋ္ဌိတဿတိ+ပုဂ္ဂလ] ထင်-ကပ်၍တည်-သောသတိရှိသော-ပုဂ္ဂိုလ်။ တိဿဒတ္တတ္ထေရအဘယတ္ထေရသဒိသေ ဥပဋ္ဌိ-တဿတိ ပုဂ္ဂလေ သေဝနေန-----သတိ-သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။

ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလသေဝနာ (ထိ) [ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလ+သေဝနာ] (၁) ထင်-ကပ်၍တည်-သောသတိရှိသောပုဂ္ဂိုလ်ကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) ထင်-ကပ်၍တည်-သောသတိရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) စတူဟိ **ကာရဏေဟီတိ သတိ-**သမ္ပဇည် မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ ဥပဋ္ဌိတ-ဿတိ ပုဂ္ဂလသေဝနာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊၂။၁၂၉။(-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၁။) (တ်)(၂) စတ္တာရော ဓမ္မာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ----ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တ- တာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။

ဥပဋ္ဌိတာကာရ (ပု) [ဥပဋ္ဌိတ+အာကာရ] ထင်ပေါ်လာသောအခြင်းအရာ။ ဝိဘူတာကာရောတိ ပဏ္ဏတ္တိံ သမတိက္ကမိတွာ အသုဘဘာဝဿ ဥပဋ္ဌိတာကာရော။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆၄။

ဥပဋ္ဌိတာကာရကထန (နု) [ဥပဋ္ဌိတာကာရ+ကထန] ထင်ပေါ်လာသော-အခြင်းအရာအားဖြင့်ဆိုခြင်း။ အနုမာနေန အတ္တနော အနုဗုဒ္ဓိယာ နယဂ္ဂါဟေန ဥပဋ္ဌိတာကာရကထနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၁။၁၉၅။

ဥပဋ္ဌိတာကာရဂ္ဂဟဏ(နု) [ဥပဋ္ဌိတာကာရ+ဂဟဏ] ထင်ပေါ်လာသော အခြင်းအရာကို မှတ်ယူခြင်း။ တေသု သညာဝိပလ္လာသော မုဒုကော ဒုဗ္ဗလော သုဘာဒိဝသေန ဥပဋ္ဌိတာ-ကာရဂ္ဂဟဏမတ္တတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၂၁။

ဥပဋ္ဌိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဌာ+တွာ] ပြုစုလုပ်ကျွေး၍။ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌိတွာ၊ တတော ကာလ-ကံတာ အဟံ။ အပ၊၂။၂၁၅။

ဥပဋ္ဌိ(ဋ္ဌီ)ယမာန (တိ) [ဥပ+ဌာ+ယ+မာန] ပြုစုလုပ်ကျွေးအပ်သော၊သူ။ ပါလိလေယျ-ကေန ဟတ္ထိနာ ဥပဋ္ဌိယမာနော ဖာသုကံ ဝဿာဝါသံ ဝသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၆။) တေန ဥပဋ္ဌီယမာနော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။

ဥပဋ္ဌိဿံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဿံ] ပြုစုလုပ်ကျွေးပါအံ့။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌိသာတိ (တိ) (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+သာတိ] ပြုစုလုပ်ကျွေးလတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ)ကြည့်။

ဥပဋ္ဌိသာန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+သာန္တိ] ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေတိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+တိ] ပြုစုလုပ်ကျွေး၏။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေန္တ (တိ) [ဥပ+ဌာ+အန္တ။ထိ၌ ဥပဋ္ဌေန္တီ] ပြုစုလုပ်ကျွေးသော၊သူ။ ဒုက္ခိတံ သဟဇီဝိနိံ နေဝ ဥပဋ္ဌေန္တိယာ န ဥပဋ္ဌာပနာယ ဥဿုက္ကံ ကရောန္တိယာ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၅။၁၁၁။ (သျှ-၌ ဥပဋ္ဌဟန္တိယာ-ရှိ)

ဥပဋ္ဌေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+အန္တိ] (က)ပြုစုလုပ်ကျွေးကြကုန်၏။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။ (ခ) ပူဇော်ကြကုန်၏။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ဂ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေန္တီ (ထိ) [ဥပ+ဌာ+အန္တ+ဤ] ဥပဋ္ဌေန္တ ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေမိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+မိ] ပြုစုလုပ်ကျွေး၏။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေယျံ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+ယျံ] ပြုစုလုပ်ကျွေးရာ၏။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေသိ[၁] (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+သိ] ပြုစုလုပ်ကျွေး၏။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဋ္ဌေသိ[၂] (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဤ] ပြုစုလုပ်ကျွေးပြီ။ ဥပဋ္ဌာတိ-(ခ) ကြည့်။

ဥပဍ္ဎယှတိ (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+ယ+တေ] လောင်ကျွမ်း၏၊ ပူလောင်၏။ အတိတာပေန ပထဝီ ဥပဍ္ဎယှတိ။ မိလိန္ဒ။၂၆၉။

ဥပဍ္ဎဟန္တ (တိ) [ဥပ+ဍဟန္တ] လောင်ကျွမ်းသော၊ ပူလောင်သော။ ဒိဝသသန္တတ္တံ အယောသူလံ သဗ္ဗတ္ထ ဥပဍ္ဎဟန္တံ ကဏ္ဍကသောတံ ပဝိသေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၇။

ဥပဍ္ဎဟိတ (တိ) [ဥပ+ဒဟ+တ] လောင်စေအပ်သော။ အဒ္ဓေန ကဋ္ဌေန ဥပဍ္ဎဟိတော ဘိယျောသော မတ္တာယ ဇလေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၇။

ဥပဓိ (ပု၊န) [ဥပ+အဓိ။(ဥပါဓိ-သံ) အသတိ ခေပေတိ သမုဒါယန္တိ အဓော၊တော။ တထာ အဒ္ဒေါ။ ဥပဓောတိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝရိုတံ၊ ဇေတ တယော ပုမေ။----ဇေတ အညာဒယော တယော အသမေ ဘာဂေ ပုမေ၊ သမေ တု နပုံသကေတိ ရူပဘေဒေနာဟ "အဒ္ဓံ ဝုတ္တံ သမေ ဘာဂေ"တိ။----"အဒ္ဓံ ဝုတ္တံ သမေ ဘာဂေ"တိ ဇွေ "အမုံ ဥပဓိ"န္တိ ဇွာဒံ ဒွယမ္ပိ သင်္ဂဟိတံ-ဟူသောအဘိဓာန်ဋီကာ၊၅၃-၅၄-အလို အချို့အဝက် အနက်ဟောမူ ပုံလိင်, ထက်ဝက်အနက်ဟောမူ နပုံလိင်ဟု မှတ်ရာ၏။ Critical အဘိဓာန်နှင့် ဦးဟုတ်စိန် အဘိဓာန်တို့၌ တိလိင်ဟုပြထား၏၊ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာ ယောဇနာတို့၌မူ ပုံလိင်, နပုလ္လိင်ရုပ်များ တွေ့ရ၏၊ ဤ၌မူ ဓာန်ဋီနှင့် ပြလတ္တံ့သော သာဓကများ အတိုင်း "ပု၊န" ဟုနှစ်လိင် ပြထားပါသည်။] (၁) ထက်ဝက်။ (ပု)(၂) အချို့အဝက်။ (၁) ဥပဓိမိဒံ ဘဝန္တေ ပြဟ္မစရိယဿ။ သံ၊၁။၈၈၊ မဟ္ဒ၊၂။။၂၇၇။ ဥဒါန၊ ၄၄။ ၂၀၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၅။ ယာ သော ကလျာဏမိတ္တတာ နာမ၊ သာ ဥပဓံ၊ တတော ဥပဓံ အာဂစ္ဆတီတိ အဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ ဥပဓော ဘာဂေါ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၇၇။ (ပု) (၂) မဟာကဿပတ္ထေရော " ရာဇဂဟံ အာဂုသော ဂစ္ဆာမာ"တိ ဥပဓံ ဘိက္ခုသံဃံ ဂဟေတွာ ဇေ ံ မဂ္ဂံ ဂတော၊ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရောပိ အာဝုသော ဥပဓံ ဂဟေတွာ ဇေ ံ မဂ္ဂံ ဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ (ဥပဓံ၊ထက်ဝက်သော၊ဝါ-နှစ်ရာ ငါးဆယ်သော-ဟု မအူသျှ၌ အနက်ပေး၏၊ သီ၊

ငို၊သစ်-ရှင်းချက်ကိုထောက်လျှင် ဥပဍ္ဎံ-အချို့ အဝက်သော-ဟုသာ အနက်ပေးသင့်မည်ထင်သည်။) ဥပဍ္ဎသံယောတိ ဟိ သကသက-ပရိသာဘူတော ဘိက္ခုဂဏော ဂယှတိ ဥပဍ္ဎ-သဒ္ဒဿ အသမေပိ ဘာဂေ ပဝတ္တတ္တာ။ ယဒိ ဟိ သန္နိပတိတေ ဘိက္ခုသံဃေ ဥပဍ္ဎသံဃေန သဒ္ဓိံ အတ္တံ ဂဏှေယျ၊ တဒါ သံဃဿ ဂဏနပထမတိတတ္တာ န ယုဇ္ဇတေဝ၊ ယဒိ စ သင်္ဂါယနတ္ထံ ဥစ္စိနိတာနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ မဇ္ဈေ ဥပဍ္ဎသံဃေန သဒ္ဓိံ အတ္တံ ဂဏှေယျ၊ ဧဝမ္ပိ တေသံ ဂဏပါမောက္ခာနံယေဝ ဥစ္စိနိတတ္တာ န ယုဇ္ဇတေဝ။ သီ၊ငို၊သစ်၊၁။၆၇။

ဥပဍ္ဎအင် (န) [ဥပဍ္ဎ+အင်] ထက်ဝက်သော ကိုယ်အင်္ဂါ။ သော အာဂန္တွာ ရာဇင်္ဂဏေ အာကာသေ ဌတွာ ဥပဍ္ဎအင်္ဂ နာမ ဒဿေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၅။

ဥပဍ္ဎဥပေါသထကမ္မ (န) [ဥပဍ္ဎ+ ဥပေါသထကမ္မ] ထက်ဝက်သော ဥပုသ်ကံ။ ဥပဍ္ဎ-ဥပေါသထကမ္မံ နိဿာယ ဟိ ဒေဝတာယ သာ သမ္ပတ္တိ လဒ္ဓါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။

ဥပဍ္ဎကပ္ပ (ပု) [ဥပဍ္ဎ+ကပ္ပ] ထက်ဝက်သော-ကပ်-ကမ္ဘာ၊ အသင်္ချေယျကပ်၏ ထက်ဝက်။ တေသံ ကိတ္တကံ အာယုပ္ပမာဏံ၊ ဥပဍ္ဎကပ္ပေါ။ အဘိ၊ဝိ။၄၃၉။ တေသံ ဥပဍ္ဎကပ္ပေါ အာယု-ပ္ပမာဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ ဥပဍ္ဎ-ကပ္ပေါတိ အသင်္ချေကပ္ပဿ ဥပဍ္ဎကပ္ပေါ။ အံ၊ ငို၊၃။၁၆၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။)

ဥပဍ္ဎကမ္မ (န) [ဥပဍ္ဎ+ကမ္မ] ထက်ဝက်သောကံ။ မနောကမ္မံ ဥပဍ္ဎကမ္မံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၆၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ မနောကမ္မံ အနော-ဋ္ဌာရိကတ္တာ ဥပဍ္ဎကမ္မံ။ ဒီ၊ငို၊၁။၂၂၄။ သံ၊ငို၊ ၂။၂၇၀။

ဥပဍ္ဎကဟာပဏ (ပု) [ဥပဍ္ဎ+ကဟာပဏ] ငွေတစ်ကျပ်၏ ထက်ဝက်။ ပါဒံ, ဥပဍ္ဎကဟာပဏံ, ကဟာပဏံ ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။

ဥပဍ္ဎကာယ (ပု) [ဥပဍ္ဎ+ကာယ] ထက်ဝက်သော ကိုယ်၊ ကိုယ်တစ်ပိုင်း။ ဟေဋ္ဌိမေန ဥပဍ္ဎ-ကာယေနာ(သံ၊၁။၁၅၈)တိ နာဘိတော ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌိမကာယေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ ဥပဍ္ဎကာယံ ဒဿေန္တိယော တိဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၉။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၃။ အံ၊ငို၊၂။၂၄၀။)

ဥပဍ္ဎကာလ (ပု) [ဥပဍ္ဎ+ကာလ] ထက်ဝက်သော အချိန်ကာလ။ ရဿန္တိ တတော ဥပဍ္ဎကာလေန ဝတ္တဗ္ဗံ အက္ခရာဒိ။ ကင်္ခါ၊ငို၊သစ်။၁၇၅။

ဥပဍ္ဎကာသိ (ပု) [ဥပဍ္ဎ+ကာသိ] တစ်ထောင်၏ထက်ဝက်၊ ကျပ်ငွေငါးရာ။ အဍ္ဎကာသိကံ ကမ္ဗလံ ပါဟေသိ ဥပဍ္ဎကာသိနံ ခမမာနံ။ ဝိ၊ ၃။၃၉၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။)

ဥပဍ္ဎကုမ္ဘီ (ထီ) [ဥပဍ္ဎ+ကုမ္ဘီ] ထက်ဝက်ပြည့်သောအိုး။ ယံ ပန ဥပဍ္ဎကုမ္ဘိယံ ဝါ ရိတ္တ-ကုမ္ဘိယံ ဝါ ဌပိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ ဥပဍ္ဎကုမ္ဘိယန္တိ ဥပဍ္ဎပုဏ္ဏာယ ကုမ္ဘိယာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၇။

ဥပဍ္ဎက္ခာယိတ (တိ) [ဥပဍ္ဎ+အက္ခာယိတ] ထက်ဝက်ခဲစားအပ်ပြီးသော (ရုတ္တိနိမိတ်)။ ဥပဍ္ဎ-က္ခာယိတေ စ ယေဘုယျေနခါယိတေ စ ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ ကင်္ခါ။ ၁၁၄။ ဝဇီရ။ ၁၀၄။ သာရတ္ထ၊၂။၈၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၄။ ကင်္ခါ၊ငို၊သစ်။၁၈၅။)

ဥပဍ္ဎဂါထာ (ထီ) [ဥပဍ္ဎ+ဂါထာ] ထက်ဝက်သော ဂါထာ၊ ဂါထာဝက်။ ကိံ ကာဟသိ----ဂယှာတိ အယံ ပန ဥပဍ္ဎဂါထာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။)

ဥပဍ္ဎဂါမ (ပု) [ဥပဍ္ဎ+ဂါမ] ထက်ဝက်သောရွာ၊ ရွာတစ်ပိုင်း။ ဥပဍ္ဎဂါမော၊ ဂါမော၊ ဇနပဒေါ။

အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။

ဥပစုဂုဏ (ပု) [ဥပစု+ဂုဏ] ထက်ဝက်သော-ဂုဏ်-အကျိုးအာနိသင်။ ကလျာဏမိတ္တတာယ ပန ဥပစုဂုဏော လဗ္ဘတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။ ဖြပ္ပာ စရိယံ စရန္တဿ ဥပစုဂုဏော ကလျာဏမိတ္တတော လဒ္ဓဗ္ဗော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၈။

ဥပစုဂ္ဃနကမာသ (ပု) [ဥပစုဂ္ဃနက+မာသ] ပဲဝက်မျှထိုက်တန်သောတန်ဆာ။ လောဟစု-မာသောကိ လောဟမယော ဥပစုဂ္ဃနက-မာသော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၃။

ဥပစုစတုတ္ထ (တိ) [ဥပစု+စတုတ္ထ] အခွဲ-ထက်ဝက်-ဖြင့် လေးခုမြောက်ဖြစ်သော၊ သုံးခုခွဲဖြစ်သော။ အစုဋ္ဌာနီတိ ဥပစုစတုတ္ထာနိ၊ တိကိ သတာနိ ပညာသဉ္စာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၄၁။

ဥပစုဆန္န (တိ)[ဥပစု+ဆန္န] ထက်ဝက်မိုးအပ်သော (ကျောင်း)။ ဥပစုစ္ဆန္နေ ဥပစုပရိစ္ဆန္နေ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၂။၂၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၈၆။ ယဿ ဒွိသု ဘာဂေသု ဆေကော ဆန္နော ဧကော အစ္ဆန္နော၊ ဣဒံ ဥပစုစ္ဆန္နံ နာမ သေနာသနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀။ (-ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၄။ ဝိမတိ၊၂။၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၅၂။)

ဥပစုစ္ဆန္နပရိစ္ဆန္န (တိ) [ဥပစု+ဆန္န+ပရိစ္ဆန္န] ထက်ဝက်မိုးအပ်,ထက်ဝက်ကာရံအပ်သော။ ဥပစုစ္ဆန္နပရိစ္ဆန္နဒီသု(ကင်္ခါ။၁၉၃)တိ အာဒိ-သဒ္ဒေန "သဗ္ဗစ္ဆန္နေ စူဠကပရိစ္ဆန္နေ----- စူဠကစ္ဆန္နေ ဒုက္ကဋ"န္တိ အဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တာနံ ဂဟဏံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၅၂။

ဥပစုစ္ဆိန္နသီဟဋ္ဌကုဒ္ဒါလသဏ္ဌာန (တိ) [ဥပစု စ္ဆိန္န+သီဟဋ္ဌကုဒ္ဒါလသဏ္ဌာန] ထက်ဝက်ပြတ်သော သီဟိုဠ်ပေါက်တူး သဏ္ဌာန်ရှိသော။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၆-တို့၌ ဒွေ အက္ခကဋ္ဌိနိ၊ ဒွေ ကောဋ္ဌဋ္ဌိနိ၊ ဒွေ ဗာဟုဋ္ဌိနိ ဟု အစဉ် လာရှိသည်။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၈-၌ ဒွေ အက္ခကဋ္ဌိနိ၊ ဒွေ ပိဋ္ဌိဗာဟဋ္ဌိနိ ဒွေ ဗာဟ-ဋ္ဌိနိ-ဟု အစဉ် လာရှိသည်။ အဘိ၊ဋ္ဌနှင့် ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ-တို့၌ ကောဋ္ဌဋ္ဌိနိ ကေတောပရိက္ခိဏသီဟဋ္ဌ-ကုဒ္ဒါလသဏ္ဌာနာနိ-ဟုဖွင့်ကြသည်။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၃၉-၌ ပိဋ္ဌိဗာဟဋ္ဌိနိ ဖရသုဖဏသဏ္ဌာနာနိ၊ ဥပစုစ္ဆိန္နသီဟဋ္ဌကုဒ္ဒါလသဏ္ဌာနာနိတိပိ ဧကေ-ဟုဖွင့်သည်။ အဘိ၊ဋ္ဌနှင့် ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ-အယူအဆကို ဧကေ ဟု ရည်ညွှန်းဟန်တူ၏။ ကောဋ္ဌဋ္ဌိ၊ ပိဋ္ဌိဗာဟဋ္ဌိ-နှစ်ပုဒ်တို့ကို လက်ပြင်ရိုး ဟု ပြန်နိုင်၏။ ကောဋ္ဌဋ္ဌိ-ကိုကား ပခုံးစွန်းရိုး-ဟုလည်း သျှ များ၌ ပြန်ဆိုကြ၏။) ပိဋ္ဌိဗာဟ-ဋ္ဌိနိ----ဥပစုစ္ဆိန္နသီဟဋ္ဌကုဒ္ဒါလသဏ္ဌာ-နာနိတိပိ ဧကေ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၉။

ဥပစုဇ္ဈာ(ဈာ)ယမာန(တိ) [ဥပစု+ဈာယမာန] ထက်ဝက်လောင်ကျွမ်းအပ်သော။ ဥပစုဇ္ဈာ-(ဈာ)ယမာနာနံ ဒါရူနံ ကလာပံ ဥက္ခိပိတွာ. မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။

ဥပစုဋ္ဌာန (န) [ဥပစု+ဌာန] ထက်ဝက်သော အရပ်။ ဇိဂုစ္ဆန္တော နာမ ယဒါ ဥပစုဋ္ဌာနေ မုတ္တော ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။

ဥပစုတ္ထေရ (ပု) [ဥပစု+ထေရ] ထက်ဝက်သော ထေရ်ရှင်မြတ်။တသ္မာ တံ ဓောတံ ဝဍ္ဎတီတိ ဥပစုတ္ထေရာ အာဟံသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၁၀၂။

ဥပစုဒမ (တိ) [ဥပစု+ဒမ] ထက်ဝက် မိုးလောင်အပ်သော။ ဆဝဋ္ဌိကာနီတိ ဥပစုဒမာနိ အဋ္ဌိနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။

ဥပစုဒိဝသ (ပု) [ဥပစု+ဒိဝသ] နေ့ထက်ဝက်။ အပေါ ဝတာဟံ ဥပစုဒိဝသံ ဇီဝေယျံ။ အံ၊ ၃။၁၃၆။ ဥပစုဒိဝသော ဥပ္ပါဒကဏ္ဍော ဥပစုဒိဝသော ဝယကဏ္ဍော။ အဘိ၊က။၁၅၆။

(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။)

ဥပနဒ္ဓဿ (န) [ဥပနှ+ဒ္ဓဿ] ကိုယ်ဝတ်ပုဆိုး ထက်ဝက်၊ပုဆိုးတစ်ပိုင်း။ ဥပနဒ္ဓဿမဒါသဟံ။ အပ၊၁။၁၄၈။ ဥပနဒ္ဓဿံ ဒတွာန။ အပ၊၂။၇၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။

ဥပနဒ္ဓဿဒါန (န) [ဥပနဒ္ဓဿ+ဒါန] ကိုယ်ဝတ် ပုဆိုးထက်ဝက်ကို ပေးလှူခဲ့ခြင်း။ ဥပနဒ္ဓဿ-ဒါနေန၊ မောဒါမိ အကုတောဘယော။ အပ၊ ၂။၇၇။

ဥပနဒ္ဓဿဒါယက (ပု) [ဥပနဒ္ဓဿ+ဒါယက] ကိုယ်ဝတ်ပုဆိုးထက်ဝက်ကို ပေးလှူအပ်သော (ထေရ်)။ အာယသ္မာ ဥပနဒ္ဓဿဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၂။၇၇။

ဥပနဒ္ဓဿဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ဥပနဒ္ဓဿဒါယက +ထေရ] ဥပနဒ္ဓဿဒါယကမည်သော မထေရ်၊ ကိုယ်ဝတ်ပုဆိုးထက်ဝက်ကို ပေးလှူအပ်သော ထေရ်။ ထေရာပဒါနပါဠိ၊ ၅၀-ဝဂ်၊ ၅-အပဒါန၊ အပ၊၂။၇၆၊၇၇။

ဥပနနာဠိ (ထီ) [ဥပနှ+နာဠိ] တစ်ကွမ်းစား၏ ထက်ဝက်၊ တစ်ကွမ်းစား၏ထက်ဝက်ပမာဏ ရှိသောဆန်။(ပရိဝါအဋ္ဌကထာနိဿယ၊၂၅၂-၌ "ကွမ်းစားလတ်သောဆန်"ဟု စာရိုက်ထား သည်ကိုတွေ့ရ၏။) တဒြုပ္ပါဒတော ဒေဝသိကံ နာဠိဝါ ဥပနနာဠိဝါ-----ဒေဒေ့န္တေန အပလောကနကမ္မံ ကတွာဝ ဒါတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၅၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၄၀၃။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၁၈။)

ဥပနနာဠိကောဒန (ပု၊န) [ဥပနနာဠိ+ဩဒန။ နာဠိယာ ဥပနော ဥပနနာဠိ၊ ဥပနနာဠိယာ ဩဒနော ဥပနနာဠိကောဒနော။ မဒ္ဒု၊သျ၊ ၄။၇၈၂။] ကွမ်းစားထက်ဝက်ချက်ထမင်း၊ မဂဓတိုင်းသုံးဖြစ်သော-နာဠိ-ကွမ်းစား-၏ ထက်ဝက်-ချက်အပ်သောထမင်း၊ တစ်ခွက်၏ ထက်ဝက်-တစ်စလယ်-ချက်ထမင်း။ (ဖေါ်ပြ လတ္တံ့သော သာရတ္ထဋီကာအတိုင်း နှစ်စလယ် သည်, သို့မဟုတ် တစ်ခွက်သည် မဂဓနာဠိ မည်၏။ ထို့ကြောင့် ဥပနနာဠိဟူသည် တစ်စလယ်တည်း။) ပတ္တောဒနန္တိ မဂဓနာဠိယာ ဥပနနာဠိကောဒနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ မဂဓနာဠိယာ ဥပနပ္ပမာဏော ဣမေ ပတ္တောတိ အာဟ" ပတ္တောဒနန္တိ မဂဓနာဠိယာ ဥပနနာဠိ-ကောဒန"န္တိ။ ဣမိနာ စ "ပတ္တဒွယံ မဂဓ-နာဠိ"တိ ဒဿိတံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၈။

ဥပနနိကာယ (ပု) [ဥပနှ+နိကာယ] ထက်ဝက် သောနိကာယ်။ အင်္ဂုတ္တရဘာဏကေန ဟေဋ္ဌာ ဝါ ဥပရိ ဝါ ဥပနနိကာယော ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၁၆၄။

ဥပနပံသုက (တိ) [ဥပနှ+ပံသု+က] ထက်ဝက် သောမြေမှုန့်ရှိသော။ကိစ္စာပိ ယေဘုယျပံသုံ အပ္ပပံသုံ စ ပထဝီ ဝတွာ ဥပနပံသုကာ ပထဝီ န ဝုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅။

ဥပနပဋိဝီသ (ပု) [ဥပနှ+ပဋိဝီသ] ထက်ဝက် သော-အဖို့-ဝေစု၊ ဝေစု၏ထက်ဝက်။ သာမဏေရာနံ ဥပနပဋိဝီသ (ဝိ၊ပု။၃၉၈) န္တိ တွေ-----ဝေတဿံယေဝ ဥပနဘာဂေါ ဒါတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၅။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂၄၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၉။)

ဥပနပတ္တုဝတ္ထ (တိ) [ဥပနှ+ပတ္တုဝတ္ထ] ထက်ဝက်ဖျော့တော့သော အဆင်းရှိသော၊သူ။ ဥပနရတ္တစီဝရ-ကြည့်။

ဥပနပထ (ပု) [ဥပနှ+ပထ] ထက်ဝက်သောခရီး၊ ခရီးတဝက်။ အပံ ဥပနပထံ ဂစ္ဆေယျံ။ ဒီ၊ ၃။၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။ မဇ္ဈိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀။)

ဥပနုပ(ပ္ပ)မာဏ (တိ) [ဥပနု+ပမာဏ] ထက်ဝက်သော-ပမာဏ-အတိုင်းအတာ-အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ ဝိတ္ထာရတော တတော ဥပနုပ္ပမာဏံ ဟောတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃။ သိနေရုပမာဏတော ဥပနုပ(ပ္ပ)မာဏောပိ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတော ပထဝိယံ သုပ္ပတိဋ္ဌိတော။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၄၂။

ဥပနုပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ဥပနု+ပရိက္ခိတ္တ] ထက်ဝက်ကာရံအပ်သော။ အာရာမော ပန ဥပနုပရိက္ခိတ္တောပိ ဗဟုတရံ ပရိက္ခိတ္တောပိ ပရိက္ခိတ္တောယေဝ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၁၀။

ဥပနုပရိစ္ဆန္န (တိ) [ဥပနု+ပရိစ္ဆန္န] ထက်ဝက်ကာရံအပ်သော။ ဥပနုစ္ဆန္နေ ဥပနုပရိစ္ဆန္နေ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၂။၂၈။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၆။ သာရတ္ထ၊၃။၉။

ဥပနုပသာဒ္ဓိက (တိ) [ဥပနု+ပသာဒ္ဓိက] ပဿဒ္ဓိအချို့အဝက်ကို ဟောကြားသောသုတ်။(ပဌမ,ဒုတိယအာနန္ဒသုတ်တို့၌ ပဿဒ္ဓိ အပြည့်အစုံ ဟောကြားသည်၊ ပဌမ,ဒုတိယသမ္ဗဟုလသုတ်တို့၌ အရူပဈာန်ဝင်စားသူ၏ ပဿဒ္ဓိကို မဟော၊ ထို့ကြောင့် ထိုနှစ်သုတ်၌ အချို့အဝက်သော ပဿဒ္ဓိကို ဟောသည်ဟု ဆိုလိုရင်းဖြစ်သည်။ သံ၊၂။၄၂၀-၄၂၂။ သံဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ သံဋီ၊၂။၃၅၉-တို့ တိုက်ဆိုင်ကြည့်။) ပစ္ဆိမာနိ ဥပနုပဿဒ္ဓိကာနိ။ သံဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။(-သံဋီ၊ ၂။၃၅၉။)

ဥပနုပိဒဟိတ (တိ) [ဥပနု+ပိဒဟိတ] ထက်ဝက်ပိတ်အပ်သော။ ဂန္ဓကုဋိဒွါရံ ဥပနုပိဒဟိတံ ကတွာ။ မဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဥပနုပိဟိတ (တိ) [ဥပနု+ပိဟိတ] ထက်ဝက်ပိတ်အပ်သော။ ဥပနုပိဟာတာနိ ဒွါရာနိ ကတွာ။ မဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။

ဥပနုဖာသုကာ (ထီ) [ဥပနု+ဖာသုကာ] ထက်ဝက်သောနံရိုး။ ဂဏ္ဍဿ ဥပနုဖာသုကာ ဘဋ္ဌိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၃။၁၀၄။

ဥပနုဗလိတ (တိ) [ဥပနုဗလ+ဣတ] ဖြစ်သော ထက်ဝက်ခွန်အားရှိသော၊သူ။ အာပါဒိတောတိ ဥပနုဗလိတော ပဋိပါဒိတော။ မဟာနိဋ္ဌ။၂၄၉။

ဥပနုဗာဟုပ္ပမာဏ (တိ) [ဥပနုဗာဟု+ပမာဏ] လက်မောင်း၏ ထက်ဝက် ပမာဏရှိသော။ လက်မောင်း၏ တစ်ဝက်အထိရှည်လျားသော။ တစ်တောင်ရှည်လျားသော။ သာ ပနေသာ ကောဋိယံ ဂဟေတွာ အာကနိုယမာနာ ဥပနုဗာဟုပ္ပမာဏာ ဟောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၄၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၆၄။

ဥပနုဘာဂ (ပု) [ဥပနု+ဘာဂ] ထက်ဝက်သောအဖို့။ ဥပနုဘာဂံ ဘတ္တဿ၊ ဒဒါမိ ယော မေ ဣစ္ဆတိ။ ဇာ၊၂။၂၆၁။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၁၁၅။ ဥတ္တရာယ ဒိသာယ ဥပနုဘာဂေန သီမံ အတိက္ကမိတွာ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ဥပနုဘာဂဂတ (တိ) [ဥပနုဘာဂ+ဂတ] ထက်ဝက်သောအဖို့၌-ရောက်-တည်ရှိ-နေသော။ အန္တောသီမာယ ဌိတံ ဥပနုဘာဂဂတမေဝ ဥဒကံ စလိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ဥပနုဘာဏဝါရ (ပု) [ဥပနု+ဘာဏဝါရ] ထက်ဝက်သောဘာဏဝါရ။(ဘာဏဝါရ-လည်းကြည့်) တေဝီသတိပဒါနိကော စ ဥပနုဘာဏဝါရော။ မဋ္ဌ၊၁။၃။ မဋီ၊၁။၂၀။

ဥပနုမံသ (နု) [ဥပနု+မံသ] ထက်ဝက်သော အသား။ ပေဟိ မံ မာရေတွာ ဥပနုမံသံ ခါဒိတွာ။ မဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ သံဋ္ဌ၊၂။၉၆။

ဥပနုမဂ္ဂ (ပု) [ဥပနု+မဂ္ဂ] ထက်ဝက်သော လမ်းခရီး၊ ခရီးတဝက်။ အထေကော ဥလူကသကုဏော ဘဂဝတိ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တေ

ဥပနုမင်္ဂ အနုဂစ္ဆတိ။ မငွ၊၁။၃၂၂။ (-မငွ၊ ၄။၁၃၇။ သံ၊ငွ၊၁။၃၀၇။)

ဥပနုမင်္ဂလ (တိ) [ဥပနု+မင်္ဂလ] ထက်ဝက်သောအဝန်းရှိသော(လ)၊ လတခြမ်း။ အာဒိသဒ္ဒေန စင်္ကာသ ဥပနုမင်္ဂလတာရာဟုဂ္ဂဟတာဒီနံ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁၈။

ဥပနုမုဏ္ဍ (တိ) [ဥပနု+မုဏ္ဍ] ထက်ဝက်-ခေါင်းရိတ်-ခေါင်းတုံး-ဦးပြည်း-ထားသော၊ သူ။ ဒိယကေသေ ဥပနုမုဏ္ဍေ မုဏ္ဍေ မိဿကကေသေ ဥပနုရတ္တစီဝရေ ပဏ္ဍုကစီဝရေ--------ကရောန္တေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈။(ပဋိသံ၊ငွ၊၁။၃၀၈-၌ ဥပနုမုဏ္ဍမုဏ္ဍေ-ဟုရှိ၏၊ ဝိသုဒ္ဓိ၌လာရှိသော ပါဠိကသာ သဘာဝကျသည်။)

ဥပနုမုဏ္ဍမုဏ္ဍေ-အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနုရဇ္ဇ (န) [ဥပနု+ရဇ္ဇ] ထက်ဝက်သော-မင်းအဖြစ်-မင်းရာထူး-မင်းစည်းစိမ်။ နာဂရာဇာ တံ နာဂဘဝနံ နေတွာ ဥပနုရဇ္ဇေန သမ္မာနေတိ။ ဓမ္မ၊ငွ၊၂။၁၁၈။ (-သုတ္တနိ၊ငွ၊၂။၂၀၄။ ဇာ၊ငွ၊၂။၁၉။)

ဥပနုရတ္တစီဝရ (တိ) [ဥပနု+ရတ္တစီဝရ] ထက်ဝက် နီမြန်းသော သင်္ကန်းရှိသော၊သူ။ ဥပနုရတ္တဝဏ္ဏဥပနုပဏ္ဍုဝဏ္ဏာဒိသု အညတရဝဏ္ဏန္တိ ဖေ ဥပနုရတ္တစီဝရေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၂။ ဥပနုမုဏ္ဍ-လည်းကြည့်။

ဥပနုရတ္တဝဏ္ဏ (တိ) [ဥပနု+ရတ္တဝဏ္ဏ] ထက်ဝက်နီမြန်းသောအဆင်းရှိသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနုရတ္တိ (ထီ) [ဥပနု+ရတ္တိ] ထက်ဝက်သောညဉ့်၊ ညဉ့်ထက်ဝက်(အချိန်ကာလ)။ တထာ အနိဝတ္တေတွာ ဥပနုရတ္တိမတ္တံ ဗျာကုလမကံသု။ သံ၊ငွ၊၁။၂၉၆။

ဥပနုဝေလာ (ထီ) [ဥပနု+ဝေလာ] ထက်ဝက်သောအချိန်အခါ။ ဥပနုဝေလာ အဝိဘူတပွါယာ၊ ဥပနုဝေလာ ဝိဘူတပွါယာ၊ တဒုဘယံ ဂဟေတွာ "ဒွေ သန္တတိဝါရာ"တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၅။

ဥပနုသံဃ (ပု) [ဥပနု+သံဃ] အချို့အဝက်သော-သံဃာ-ရဟန်းအပေါင်း။ ဥပနု-ကြည့်။

ဥပနုသဒ္ဒ (ပု) [ဥပနု+သဒ္ဒ] ဥပနုသဒ္ဒါ။ ဥပနု-ကြည့်။

ဥပနုသရီရ (န) [ဥပနု+သရီရ] ထက်ဝက်သောကိုယ်၊ ကိုယ်တပိုင်း။ ဥပနုသရီရံ ဝါ သကလမေဝ ဝါ အတ္တဘာဝံ ဒါသဘာဝေန **ယာစေယျ**။ စရိယာ။ငွ၊၆၄။

ဥပနုသုက် (ပုံန) [ဥပနု+သုက်] ထက်ဝက်သောအခွန်၊ အခွန်တဝက်။ တတော ဥပနုသုင်္ကေန၊ ယေန မံ ဝိန္ဒထ သေဋ္ဌိ။ ထေရီ၊ငွ၊၂။၂၆၉။

ဥပနွာယုကပ္ပမာဏ (တိ) [ဥပနု+အာယုက+ပမာဏ] ထက်ဝက်အသက်တန်းအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ အမှာကံ ပန ဘဂဝတော ကဿပဿ ဘဂဝတော ဥပနွာယုကပ္ပမာဏော ဒသဝဿသဟဿာယုကကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗံ သိယာ။ ဝိ၊ငွ၊၁။၁၅၈။

ဥပနွာရာမ (ပု) [ဥပနု+အာရာမ] အရံ၏ထက်ဝက်။ ယောပိ ဥပနွာရာမံ ဝါ-----ရက္ခတိ။ ဝိ၊ငွ၊၁။၃၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၁။

ဥပနွာသန (န) [ဥပနု+အာသန] ထက်ဝက်သောနေရာ။ အထခေါ ဒေဝဒတ္တော အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တံ ဥပနွာသနေန နိမန္တေသိ။ ဝိ၊၄။၃၆၂။

ဥပနူပနုပမာဏ (တိ) [ဥပနု+ဥပနု+ပမာဏ] ထက်ဝက် ထက်ဝက်သော ပမာဏရှိသော။

ဣမိနာ နယေန သေသေသုပိ ဥပနှု-ပနှုပမာကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၄၂။

ဥပနှုပေါသထ (ပု) [ဥပနှ+ဥပေါသထ] ထက်ဝက်သော ဥပုသ်။ သဏ္ဍာ နု ခေါ ဥပနှု-ပေါသထံ ကာတုံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၈၄။

ဥပနှုပေါသထကမ္မ (နု) [ဥပနှုပေါသထ+ကမ္မ] ထက်ဝက်သော-ဥပုသ်ကံ စေတနာ။ တံ နိဿာယ ကတဿ ဥပနှုပေါသထကမ္မဿ နိဿန္ဒေန သာ သမ္ပတ္တိ မယာ လဒ္ဓါ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။၁၃၂။ (-ဇာ၊ဌ၊၃။၄၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၉။)

ဥပနှုပေါသထကမ္မနိဿန္ဒ (ပု) [ဥပနှုပေါသ ထကမ္မ+နိဿန္ဒ] ထက်ဝက်သော- ဥပုသ်ကံ၏-ဥပုသ်စောင့်ခြင်း၏-အကျိုး။ သော စိတ္တာ ဥပနှုပေါသထကမ္မနိဿန္ဒေန တဿ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိ ဂဏှိ။ ဇာ၊ ဌ၊၃။၄၂၄။

ဥပနှုလ္လိခိတ (တိ) [ဥပနှ+ဥလ္လိခိတ] (ဘီး ဖြင့်) အချို့အဝက် ဖြီးထားအပ်သော(ဆံပင်)။ ဥပနှုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟိ (ဥဒါန။၁၀၁)တိ ဝုတ္တမ္မုတလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ၊ ဝိပ္ပ-ကတုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟိ ဥပလက္ခိတာ တိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဌ၊၁၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉။

ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍု (ပု) [ဥ+ပဒိ+ဥ] ဖြော့တော့သော အဆင်း။ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတ-ကြည့်။

ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍုပ(ပ္ပ)ဏ္ဍုက (တိ) [ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍု+ ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍု+က] အလွန်ဖြော့တော့သော အဆင်းရှိသော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍုပ(ပ္ပ)ဏ္ဍုကဇာတ (တိ) [ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍု ဥပ(ပ္ပ)ဏ္ဍုက+ဇာတ] ဖြစ်သောအလွန် ဖြော့ တော့သော အဆင်းရှိသော ကိုယ်၏ အဖြစ် ရှိသော၊ အလွန်ဖြော့တော့သောကိုယ်အဆင်း ရှိသော၊သူ၊ သမ္မုလာ အပတ္တိဒေါသဝသေန ကိသာ အဟောသိ ဥပဏ္ဍုပဏ္ဍုကဇာတာ။ ဇာ၊ ဌ၊၅။၉၉။ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတော(ဝိ၊၁။၂၂) တိ သဉ္ဇာတုပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဘာဝေါ ပဏ္ဍု-ပလာသပ္ပဋိဘာဂေါ။ ဝိ၊ဌ၊၁၊၁၈၂။

ဥပ(ပ္ပ)ဠွေတိ (ကြိ) [ဥ+ပဒိ+ဏေ+တိ။ ပဒိ ပဋိပဟာသေ။ ---- ဥပ္ပဠွေတိ၊ နီတိ၊ဓာ။၂၉၈] ပျက်ရယ်ပြုံး၏။ ဥပဠွောသတီတိ ဥပဠွေတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၈၇။

ဥပတပနီယ (တိ) [ဥပ+တပ+အနီယ] ပူလောင်-ပူပန်-ကြောင်းဖြစ်သောပူလောင်စေတတ်သော (အကြောင်းတရား)။ ကိလေသနိယေ န ကိလိဿတီတိ ဥပတပနီယသို့ ဝတ္ထုသို့ နု ဥပတပ္ပတိ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၀၄။

ဥပတပေတိ (ကြိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+တိ] ပူလောင်စေ၏။ စိတ္တံ ရူပတပေတိ မံ။ ဇာ၊ ၁။၅၈။ (စ ဥပတပေတိ-ပုဒ်ဖြတ်၊ တ-၌ ဆန်းကြောင့် ရဿ။) ဥပတာပေတိ-လည်းကြည့်။

ဥပတပ္ပတိ (ကြိ) [ဥပ+တပ+ယ+တိ] ပူပန်၏။ ပူလောင်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပတာပ (ပု) [ဥပ+တပ+ဏ] (က) ပူပန်ခြင်း၊ ပူလောင်ခြင်းဆင်းရဲ။ (ခ) ပူလောင်စေ တတ်သော (ဆင်းရဲ)။ (က) ပုဂ္ဂလော ဂတာဂတဋ္ဌာနေ ဥပတာပဥ္စေဝ လဘတိ။ အံ၊ ဌ၊၂။၇၃။ ပေမံ ဥပတာပံ ကရောတိယေဝ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၃။ ဥပတာပေါ ပရိဠာဟော။ အနုဋီ၊ ၁။၄၃။ ပရိကိလိဿတီတိ ဥပတာပံ ပါပုဏာ-တိ။ မဟာနိ၊ဌ၊၂၄၂။ (ခ) ဥပယာသေတိ ဥပတာပေတီတိ ဥပါယာသော ဥပတာပေါ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၀၉။

ဥပတာပက (တိ) [ဥပ+တပ+ဏ္ဍု] ပူလောင်

စေတတ်သော(တရား)။ သံကိလိဿနန္တိ ဝိဗာဓေတာ ဥပတာပကတာစ။ အံဋီ၃။၂၂၃။

ဥပတာပကရ (တိ) [ဥပတာပ+ကရ] ပူလောင်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပတာပန (န) [ဥပ+တပ+ဏေ+ယု] (၁) ပူလောင်စေခြင်း၊ပင်ပန်းစေခြင်း။ (တိ) (၂) ပူပန်-ပူလောင်-စေတတ်သော။ (၁) တေသံ ပန ဘုသံ ဥပတာပနေ "သလ္လဝိဒ္ဓေါဝ ရုပ္ပတိ" တိ ဂါထာယ ဝတ္တုံ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃။ (-ထေရီ၊ ဋ္ဌ၊၂၅၁။ ဝဇိရ၊၄၀၉။ မဋီ၊၁။၂၄၆။) (တိ)(၂) ကစ္စိ တေ ဗာဓယော နတ္ထိ၊ သရီရဿုပတာပနာ။ ဇာ၊၂။၁၅၅။ သရီရဿုပတာနာတိ သရီရဿ ဥပတာပကရာ။ ဇာဋ္ဌ၊၆၊၂၉။

ဥပတာပယေ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+တပ+ဏယ+ယျေ] ပူလောင်စေရာ၏။ ဥပတာပေတိ-ကြည့်။

ဥပတာပသဟ (တိ) [ဥပတာပ+သဟ] ပူလောင်ခြင်းဆင်းရဲကို သည်းခံနိုင်သော၊သူ။ ပရတော ဥပတာပသဟော ဟောတိ ပရေသံ အနုပတာပီ ။သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၀၁။

ဥပတာပိတ (တိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+တ] ပူလောင်စေအပ်သော။ သံကိလိဋ္ဌာတိ ရာဂါဒိသံကိလေသဓမ္မေဟိ၊ဝိဗာဓိတာ ဥပတာပိတာ ဝိဒူသိတာ မလီနာ စာတိ အတ္ထော။ မဋီ၊၂။၂၉၉။ မူလဋီ၊၁။၃၉၊၄၀၊၂၀၂။

ဥပတာပိတစိတ္တ (တိ) [ဥပတာပိတ+စိတ္တ] ပူလောင်စေအပ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တောတိ တေဟိယေဝ သဠုတရံ ကိလိဋ္ဌစိတ္တော မလီနစိတ္တော ဝိဗာဓိတစိတ္တော ဥပတာပိတစိတ္တော စ ဟုတွာ။ မဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ (-သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၉။)

ဥပတာပိယ (တိ) [ဥပတာပ+ဣယ] ပူလောင်ခြင်းကိုဖြစ်စေတတ်-ပူလောင်စေတတ်-သော။ ကစ္စိ တေ ဗာဓယော နတ္ထိ သရီရဿုပတာပိယာ။ ဇာ၊၂။၂၅၉။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၁၁၁။ ဥပတာပန(တိ) (၂) နှင့်ယှဉ်ကြည့်။

ဥပတာပီယတိ (ကမ္မ၊ကာ၊ကြိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+ယ+တေ] ပူလောင်စေအပ်၏။ ကိလိဿတီတိ ဥပတာပီယတိ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၃၃။ (-သာရတ္ထ၊၁။၃၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။ရ။) တဏှာသံကိလေသာဒိဝသေန သံကိလိဿန္တိ ဝိဗာဓီယန္တိ ဥပတာပီယန္တိ စာတိ အတ္ထော။ မဋီ၊၂။၂၆၃။

ဥပတာပီယန္တိ (ကမ္မ၊ကာ၊ကြိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+ယ+အန္တေ] ပူလောင်စေအပ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပတာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+တဗ္ဗ] ပူလောင်စေအပ်သော။ သံကိလေသောတိ တေဟိ သတ္တာနံ သံကိလိဿနံ၊ ဝိဗာဓေတဗ္ဗတာ ဥပတာပေတဗ္ဗတာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၄။

ဥပတာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+တိ] ပူပန်စေ၏။ ပူလောင်စေ၏။ သော မံ ဒဟတိ ရာဂဂ္ဂိ၊ စိတ္တံ စူပတာပေတိ မံ။ ဇာ၊၁။၅၈။ စိတ္တံ စူပတာပေတိ မန္တိ ရာဂသမ္ဘူယတ္တာကံ မမ စိတ္တမေဝ စ မံ ဥပတာပေတိ ကိလမေတိ ဝိဟေဌေတိ။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ သံကိလေသေတီတိ သံကိလေသော၊ ဝိဗာဓေတိ ဥပတာပေတိ စာတိ အတ္ထော။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၈၅။(-သာရတ္ထ၊၁။၈၇၆။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၂။) **ဥပတာပေန္တိ**- ဇာ၊၁။၂၀၂။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၃။ ဒီဋီ၊၃။၆၁။ သံဋီ၊၂။၄ရရ။ အံဋီ၊၁။၁၀၀။ **ဥပတာပယေ**- ဇာ၊၁။၂၃၆။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၃၀။

ဥပတာပေန္တ (တိ) [ဥပ+တပ+ဏေ+အန္တ] ပူပန်-ပူလောင်-စေသော။ ကိလေသသဿာတိ စိတ္တံ ဝိဗာဓေန္တဿ ဥပတာပေန္တဿ ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကုစ္စာဒိကိလေသဿ။ အံဋီ၊၂။၁၆၆။

ဥပဋ္ဌာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဌပ+ဏေ+အန္တိ] ပူလောင်စေကုန်၏။ ဥပတာပေတိ-ကြည့်။

ဥပတိဋ္ဌတိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+တိ] (က) တည်၏၊ အနီး၌တည်၏၊ ကပ်၍တည်၏၊ (ခ) ထင်ပေါ်လာ၏။ (ဂ) ပြုစုလုပ်ကျွေး ၏။ (က) အမနာပံ ဝိဝဇ္ဇတိ၊ မနာပံ ဥပတိဋ္ဌတိ။ အပ၊၁။၃၁၁။ (-မဋ္ဌိ၊၁။၁၀၇။ အံဋ္ဌိ၊၁။၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၃၁။) **ဥပတိဋ္ဌိဿသိ** - မဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။ (ခ) သော အာလောကော ရတ္တိံယံ ဥပတိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊၃။၂၁၈။ အံဋ္ဌိ၊၃။၁၀၃၊၁၇၇။ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ ဥပတိဋ္ဌတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၁၂။ **ဥပတိဋ္ဌန္တိ**- သံဋ္ဌိ၊၂။၂၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၀။ **ဥပတိဋ္ဌေယျ**-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၄၅။ (ဂ) ဥပသမ္ပန္နေ ဥပသမ္ပန္နသညာ ပါနီယေန ဝါ ဝိဓူပနေန ဝါ ဥပတိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၅။ **ဥပတိဋ္ဌန္တိ**- ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၉၁။ ဝိမာန။ ၁၁၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၉၆။ အံဋ္ဌိ၊၃။၇၆။ **ဥပတိဋ္ဌာမ**-ဇာ၊၁။၁၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ **ဥပတိဋ္ဌေယျ**-ဝိ၊၂။၃၄၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄။ ကင်္ခါ။ ၃၁၅။ **ဥပတိဋ္ဌိ**-ဝိ၊၅။၁၀၆။

ဥပတိဋ္ဌန (နု) [ဥပ+ဌာ+ယု] (က) ထင်ခြင်း၊ ကပ်၍တည်ခြင်း၊မစွန့်ခြင်း။ (ခ) ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း။(က) ဥပတိဋ္ဌနဋ္ဌ အာရမ္မဏံ ဥပဂန္တွာ ဌာနံ။ အံဋ္ဌိ၊၁။၂၄၈။ (ခ) ဥပတိဋ္ဌနတ္ထံ သာမဏေရီ အာဏာပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၈။

ဥပတိဋ္ဌနက (တိ) [ဥပတိဋ္ဌန+က] ထင်ပေါ်လာသော(သင်္ခါရတရား)။ ဘယတော ဘာယိတဗ္ဗတော ဥပတိဋ္ဌနကေသု ဉာဏံ ဘယတုပဋ္ဌာန-ဉာဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၄၅။

ဥပတိဋ္ဌနဋ္ဌာန (နု) [ဥပတိဋ္ဌန+ဌာန] ကပ်၍တည်ရာဌာန။ ဥပဋ္ဌိတ(၆) ကြည့်။

ဥပတိဋ္ဌနသဘာဝ (တိ) [ဥပတိဋ္ဌန+သဘာဝ] အာရုံသို့ စွဲကပ်တည်နေခြင်း-အာရုံကိုမစွန့်လွှတ်ခြင်း- အာရုံထင်ခြင်း-ဟူသောသဘောရှိသော။ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာတိ ကာယာဒိသု အသုဘာကာရာဒိသလ္လက္ခဏမုခေန တတ္ထ ဥပတိဋ္ဌနသဘာဝါ။ အံဋ္ဌိ၊၁။၂၄၈။

ဥပတိဋ္ဌန္တ (တိ) [ဥပ+ဌာ+အန္တ။ ထိ-၌ ဥပတိဋ္ဌန္တိ] (က)အနီး၌တည်သော၊ ပြုစုလုပ်ကျွေး-ဆည်းကပ်ခစါး-သော၊သူ။ (ခ) ရှိခိုးပူဇော်သော၊သူ။ (က) ဘိက္ခုသု ဘုဉ္ဇန္တေသု ပါနီယေန ဝါ ဝိဓူပနေန ဝါ ဥပတိဋ္ဌန္တိယာ ပါစိတ္တိယံ ကတ္ထ ပညတ္တံ။ ဝိ၊၅။၁၀၆။ (ခ) ဥဒဂ္ဂိဟုတ္တံ ဥပတိဋ္ဌတော ဟိ မေ။ ဇာ၊၂။၁၀၃။ ဥဒဂ္ဂိ-ဟုတ္တန္တိ-----ဥတ္တမံ အာဒိစ္စံ ဥပတိဋ္ဌတော မမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၂။

ဥပတိဋ္ဌန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+အန္တိ] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးကုန်၏။ ဥပတိဋ္ဌတိ (ခ) ကြည့်။ (ခ) ထင်ပေါ်လာကုန်၏။ ဥပတိဋ္ဌတိ-(ဂ)ကြည့်

ဥပတိဋ္ဌန္တီ (ထီ) [ဥပ+ဌာ+အန္တ+ဤ] ပြုစုလုပ်ကျွေးသော ရဟန်းမ။ ဥပတိဋ္ဌန္တ (က)-ကြည့် ။

ဥပတိဋ္ဌာနဋ္ဌာန (နု) [ဥပတိဋ္ဌာန+ဌာန] ထင်ပေါ်လာရာဌာန။ ယံ ယံ ဌာနန္တိ ယံ ယံ အတ္တနော ဥပတိဋ္ဌာနဋ္ဌာနံ ရူပံ ဝါ အရူပံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၃၁။

ဥပတိဋ္ဌာမ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+မ] ပြုစုလုပ်ကျွေးကုန်၏။ ဥပတိဋ္ဌတိ (ဂ) ကြည့်

ဥပတိဋ္ဌိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဤ] ပြုစုလုပ်ကျွေးပြီ။ ဥပတိဋ္ဌတိ(ဂ) ကြည့်။

ဥပတိဋ္ဌိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဌာ+တွာ] အနီး၌-တည်၍။ သော ဘတ္တဂ္ဂေ သပုတ္တဒါရော ဥပတိဋ္ဌိတွာ ပရိဝိသတိ။ ဝိ၊၁။၂၄၆။ (-ဝိ၊၂။၃၄၅။) ဥပတိဋ္ဌိတွာ ပရိဝိသတီတိ သဗ္ဗ-ကမ္မန္တေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မဟန္တံ ပူဇာသက္ကာရံ ကတွာ သမီပေ ဌတွာ ပရိဝိသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။

၁၆၅။ (-ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၉၈။)

ဥပတိဋ္ဌိဿသိ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+ဿသိ] အနီး၌-တည်လတ္တံ့။ ဥပတိဋ္ဌတိ (က)-ကြည့်။

ဥပတိဋ္ဌေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဌာ+အ+ယျ] (က) ပြုစုလုပ်ကျွေးရာ၏။ ဥပတိဋ္ဌတိ (ခ)-ကြည့်။ (ခ) ထင်ပေါ်လာရာ၏။ ဥပတိဋ္ဌတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဥပတိတ္ထ (နှ) [ဥပ+တိတ္ထ] ရေဆိပ်၏အနီး။ ဥပတိတ္ထံ သမာကိဏ္ဏံ၊ ဣန္ဒီဝရဒလပ္ပဘံ။ အပ၊ ၂။၁၄။

ဥပတိဿ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်။ ထိ-၌ ဥပတိဿာ] ဥပတိဿမည်သူ။ ပါဠိ အဋ္ဌကထာတို့၌ ဥပတိဿ အမည်ဖြင့် (၄) ဦးတွေ့ရ၏။ (က) အရှင်သာရိပုတ္တရာ လူဘဝက နာမည် ဥပတိဿ။ ဥပတိဿ ရွာသူကြီး၏ သားဖြစ်သောကြောင့်အရှင်သာရိပုတ္တရာကို မွေးဖွားစဉ်က ဥပတိဿ ဟုအမည်ပေးခဲ့သည်။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ။၁။၅၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၄။ (ခ) ဥပတိဿပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဣသိဂိလိတောင်၌ အမြဲသီတင်းသုံးသော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါငါးရာတို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ မ၊၃။၁၁၅။ (ဂ) ဝိနည်းမိုရ် ဥပတိဿထေရ်။ ဖုဿဒေဝထေရ်နှင့် ဆရာတူမထေရ်ဖြစ်သည်။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ (ဃ) ဝိမုတ္တိမဂ္ဂကျမ်းပြု ဥပတိဿထေရ်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၃။ အမျိုးသမီးအနေဖြင့် ကောဏ္ဍညမြတ်စွာဘုရား၏ လက်ဝဲရံ ဖြစ်သော ဥပတိဿာ ထေရီမတစ်ဦးသာ တွေ့ရသည်။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၆။

ဥပတိဿော တိ ခေါ မေ အာဝုသော နာမံ၊ သာရိပုတ္တောတိ စ ပန မံ သဗြဟ္မစာရီ ဇာနန္တိ။ မ၊၁။၂၀၅။ (ထိ) တိဿာ စ ဥပတိဿာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၆။

ဥပတိဿဂါမ (ပု) [ဥပတိဿ+ဂါမ] ဥပတိဿမည်သောရွာ။ ရာဇဂဟနဂရဿ အဝိဒူရေ ဥပတိဿဂါမေ သာရိဗြာဟ္မဏိယာ နာမ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏ္ဍိ၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ အပ၊၁။၂၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၄။

ဥပတိဿတ္ထေရ (ပု) [ဥပတိဿ+ထေရ] ဥပတိဿထေရ်။ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ကိရ ဒွေ ဝိနယဓရာ သမာနာစရိယကာ ထေရာ အဟေသုံ ဥပတိဿတ္ထေရော စ ဖုဿဒေဝတ္ထေရော စ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ (-ဝိဋ္ဌ၊၂။၅၄၊၂၀၈။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၃။ ကင်္ခါ၊ဋီ။ ၂၄။၃၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၃။)

ဥပတိဿတ္ထေရဝါဒ (ပု) [ဥပတိဿတ္ထေရ+ဝါဒ] ဥပတိဿထေရ်၏ အယူဝါဒ။ ပုန သမ္မုတိကိစ္စံ နတ္ထီတိ အာဟာတိ ဥပတိဿတ္ထေရဝါဒေါ ပစ္စာဝုတ္တော။ ကင်္ခါ၊ဋီ။သစ်။၃၁၈။

ဥပတိဿပရိဗ္ဗဇက (ပု) [ဥပတိဿ+ပရိဗ္ဗာဇက] ဥပတိဿမည်သော ပရိဗိုဇ် (အရှင်သာရိပုတြာ၏အလောင်း)။ တသ္မိံ သမယေ ဥပတိဿ-ပရိဗ္ဗာဇကော ပါတောဝ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။

ဥပတိဿမာဏဝ (ပု) [ဥပတိဿ+မာဏဝ] ဥပတိဿမည်သောလုလင်။ ဥပတိဿ-မာဏဝဿ ကီဠနတ္ထာယ နဒိံ ဝါ ဥယျာနံ ဝါ ပဗ္ဗတံ ဝါ ဂမနကာလေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။

ဥပတိဿမာဏဝက (ပု) [ဥပတိဿမာဏဝ+က] ဥပတိဿမည်သောလုလင်ငယ်။ ဥပတိဿ-မာဏဝကဿ ကီဠနတ္ထာယ နဒိံ ဝါ ဥယျာနံ ဝါ ဂမနကာလေ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၄။

ဥပတိဿသုတ္တ (နှ) [ဥပတိဿ+သုတ္တ] ဥပတိဿသုတ်၊ ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း, တမျိုးတဖုံ ပြောင်းလဲသွားခြင်းကြောင့် မိမိမှာ

သောကပရိဒေဝ စသည် ဖြစ်ဇေနိုင်သော သတ္တဝါ သင်္ခါရ တစုံတခုမျှ ဤလောက၌ မရှိတော့ကြောင်း ကြံစည်စဉ်းစားမိပုံကို အရှင်သာရိပုတြာကိုယ်တော်မြတ်ဟောကြား တော်မူရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ ။နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၀-သံယုတ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊၁။၄၆၃။

ဥပတုဒန (န) [ဥပ+ကုဒ+ယု] ထိုးနှက်ခြင်း၊ ထိုးဆွခြင်း။ ဝါစာယ သန္နိတောဒကေနာတိ ဝစနသင်္ခါတေန သမန္တတော နိစ္စံ ကတွာ ဥပတုဒနတော သန္နိတုဒကေန။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၇။

ဥပတ္ထဒ္ဓ (တိ) [ဥပ+ထဘိ+တ။(ဥပသ္တဗ္ဓ-သံ)] (၁) (က) ထောက်ပံ့-ခိုင်ခံ့စေ-အပ်သော၊သူ။ (ခ) တောင့်တင်းခိုင်မာနေသော။ (၂) အမှီ တကဲပြုသော။ (၁)(က) ယော ဝေဇယန္တံ ပါသာဒံ၊ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပယိ၊ ဣဒ္ဓိဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ သံဝေဇေသိ စ ဒေဝတာ။ မ၊၁။၄၁၄။ ကမ္မဇနိတောပိ အယံ ကာယော ကဗဠီကာရာဟာရေန ဥပတ္ထဒ္ဓေါ ဒသပိ ဝဿာနိ ဝဿသတမ္ပိ ယာဝ အာယုပရိမာဏာ တိဋ္ဌတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ တဿ ဣမာဟိ စတူဟိ ဝိညာဏဋ္ဌိတီဟိ ဥပတ္ထဒ္ဓံ ဝိညာဏံ။ နေတ္တိ။၉၇။ ဥပတ္ထဒ္ဓန္တိ ဩလမ္ဗာရမ္မဏဘူတာဟိ ဝိညာဏဋ္ဌိတီဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိတံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ (- အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၈။ အနု၊ဋီ၊၃။၁၀၉။ (က) (ခ) တေသု ပန ဝတ္တမာနေသု အင်္ဂါနိ ဥပတ္ထဒ္ဓါနိ ယထာပဝတ္တိရိယာပထဘာဝေနေဝ ပဝတ္တန္တိ။ မူလ၊ဋီ၊၁။၁၅၁။ (၂) ကိသ္မိံ ဝါ တွံ ပရတ္ထဒ္ဓေါတိ တွံ ကိသ္မိံ ဝါ ဥပတ္ထဒ္ဓေါ ဟုတွာ ကံ နိဿယံ ကတွာ ဥရဂံ အာသီဝိသံ န အပစာယသိ ဇေဋ္ဌကံ အကတွာ အဝဇာနာသီတိ ပုစ္ဆတိ။----တျာဟံ မန္တေ ပရတ္ထဒ္ဓေါတိ အဟံ တေ မန္တေ ဥပတ္ထဒ္ဓေါ နိဿိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၂၆။၂၇။

ဥပတ္ထဒ္ဓစိတ္တ (တိ) [ဥပတ္ထဒ္ဓ+စိတ္တ] ခိုင်မာ-ခက်ထန်-ထောင်လွှား-မာကျော-သော **စိတ်** ရှိသော၊သူ။ ယောဗ္ဗနမဒေန ဥပရူပရိ **ထဒ္ဓါ** ယောဗ္ဗနနိမိတ္တေန အဟင်္ကာရေန ဥပတ္ထဒ္ဓစိတ္တာ အနုပသန္တမာနသာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၈၀။

ဥပတ္ထ(ထ)မ္ဘ၁ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ထဘိ+တွာ။ (ဥပသ္တမ္ဘ-သံ)] အမှီတကဲပြု၍။ ကိသ္မိံ ဝုပတ္ထမ္ဘ သဟဿနေတ္တ။ ဇာ၊၁။၂၈၈။ ကိသ္မိံ ဝုပတ္ထမ္ဘာတိ ကိံ ဥပတ္ထမ္ဘကံ ကတွာ၊ ကိံ နိဿာယ ဣသိဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ အထ တွံ ကိံ ဝါ ဥပတ္ထမ္ဘံ ကတွာ ကိံ နိဿာယ ဣသိဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠသီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၃။ ဥပတ္ထမ္ဘာတိ တွာပစ္စယန္တပဒန္တိ အာဟ အထ တွံ ကိံ ဝါ ဥပတ္ထမ္ဘံ ကတွာတိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။လက်ရေးမူ။ (ကိသ္မိံ ဝုပတ္ထမ္ဘ သဟဿနေတ္တ(ဇာ၊၁။၂၈၈) ၌ ဝုပတ္ထမ္ဘ-ဝယ် ဆန်းကြောင့်နိဂ္ဂဟိတ်ကျေ နေသည်ဟု ပြလို၍ " ဥပတ္ထမ္ဘကံ ကတွာ"ဟု စရိယာ၊ဋ္ဌ-၌ဖွင့်ဟန်တူသည်။ ဥပတ္ထမ္ဘ-၌ တွာပစ္စယန္တ မကြံဘဲ [ဥပ+ထဘိ+အ] ဟု ခွဲခြင်းက ပို၍ သဘာဝကျမည်ထင်သည်။)

ဥပတ္ထမ္ဘ၂ (ပုံ၊န) [ဥပ+ထဘိ+အ။ (ဥပသ္တမ္ဘ-သံ) ထိ-၌ ဥပတ္ထမ္ဘိနီ] (ပုံ) (၁) အားကောင်းခြင်း၊ တောင့်တင်းခိုင်မာခြင်း။ (ပုံ၊န) (၂) ထောက်ပံ့ တတ်-ထောက်ခံတတ်-ကူညီတတ်သော-သူ- အရာ၊ အထောက် အပံ့၊ အကူအညီ၊ အမှီ သဟဲ၊ ကျား(အိမ်စသည်မယိုင်လဲအောင် ထောက်ခံထားသော ကျား)။ (ပုံ) (၁) ရာဂူပတ္ထမ္ဘော (ဝိ၊၁။၁၅၄)တိ ရာဂဿ ဗလဝဘာဝေါ၊ ရာဂေန ဝါ အင်္ဂဇာတဿ ဥပတ္ထမ္ဘော ထဒ္ဓဘာဝေါ သဉ္ဇာတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ (ပုံ၊န) (၂) မာ ဘာယိ၊ ဝိဿတ္ထော ကထေဟိ၊ မယံ တေ ဥပတ္ထမ္ဘာ ဘဝိဿာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၇။ ဥပတ္ထမ္ဘော န ဒါတဗ္ဗော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊

၄။၂၁၅)တိ သာမဂ္ဂိဝိနာသာယ အနုဗလံ နုဒါတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈။ အသာသောတိ အဝသာယော ပတိဋ္ဌာ ဥပတ္ထမ္ဘော မဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ သတ္တာရာ ဗာဂြဖြဟ္မာ အပသာဒိတောတိ ဥတ္တာ ဖြဟ္မုနော ဥပတ္ထမ္ဘော ဟုတ္တာ အဋ္ဌာသိ။ မဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ နု ကုသလာနိ ဝိယ ဥပတ္ထမ္ဘာနိ ဟောန္တိ နိဗ္ဗတ္တကတ္တာယ။ မဋီ၊၃။၃၇၃။ (-မဋ္ဌ၊၄။၁၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။) သစေ စုရေ ဥပတ္ထမ္ဘိနီ ဟေတ္ဌာဘာဂေ ကပ္ပကတာ ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၉၄

ဥပတ္ထမ္ဘက (နု) [ဥပ+ထဘိ+ဏ္ဍု။ ဥပတ္ထမ္ဘေတီတိ ဥပတ္ထမ္ဘကံ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၂၀၈။ ထီ-၌ ဥပတ္ထမ္ဘိကာ။ (ဥပသ္တမ္ဘက-သံ)] (က) ထောက်ပံ့-ကူညီ-တတ်သောကံ၊ အထောက်အပံ့အကူအညီကံ၊ ဥပတ္ထမ္ဘကံ။ (တိ) (၂) ထောက်ပံ့ကူညီတတ်သော၊သူ။ (၁) စတ္တာရိ ဟိ ကမ္မာနိ ဥပပီဠကံ ဥပစ္ဆေဒကံ ဇနကံ ဥပတ္ထမ္ဘကန္တိ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၇၇။ (သင်္ဂဟနှင့် ကံစဉ်ပုံချင်း မတူ။) ဥပတ္ထမ္ဘကံ ကုသလမေဝ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။ ဥပတ္ထမ္ဘကံ နာမ ကုသလေပိ လဗ္ဘတိ အကုသလေပိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉၊ (-၁၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။ မဋီ၊၃။၃၇၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။)

(အကျိုးပေးခြင်း၌ ရအပ်သော အခွင့်မရှိသော (အကျိုးပေးခွင့်မရသော) ကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာသည်လည်းကောင်း, ရင့်ကျက်ပြီးသောအကျိုးရှိသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာသည်လည်းကောင်း ဥပတ္ထမ္ဘကကံမည်၏။ ဥပတ္ထမ္ဘကကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံစေတနာသည် ပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေတတ်ပါသော်လည်း မိမိ၏ အကျိုးပေးသောအလှည့်အကြိမ်မှ ရှေ့၌လည်းကောင်း, နောက်၌လည်းကောင်း, သဘောတူသော ကံတပါးကိုသော်လည်းကောင်း, ကံကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကိုသော်လည်းကောင်းထောက်ပံ့လျက် (ထောက်ပံ့ခိုင်စေလျက်) ဖြစ်၏။ ကျမ်းဂန်ရေးသားပြုစုရာ၌ ပဏာမ (ဥပတ္ထမ္ဘက) စေတနာသည် အန္တရာယ်ပျောက်ကင်းခြင်း ကျမ်းပြီးခြင်းအကျိုးကို ထောက်ပံ့ကူညီပေးသည်။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်(၂။၂၃၆) ၌ ဥပတ္ထမ္ဘကကံသည် အကျိုးကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင် (အကျိုးမပေးနိုင်)ဟု ဆိုထားခြင်းမှာ မရအပ်သော အကျိုးပေးခြင်းအလှည့်အကြိမ်ရှိသော ကံကို ရည်ရွယ်၍ ဆိုသည်ဟု မှတ်ရာ၏။ ထိုစကားမှန်၏၊ အကြောင်းညီညွတ်ခဲ့သော် အကျိုးမပေးသော ကံမည်သည်မရှိ။ အယုတ်ဆုံး ပဝတ္တိအကျိုးမျှကိုကား ပေးသည်သာ။ ကံတပါးကို ထောက်ပံ့ခြင်းမည်သည်ကား အကျိုးပေးခွင့်မရသော အခြားဇနကကံကို အကျိုးပေးခွင့်ရအောင် အကျိုးပေးဖို့ အခွင့်သာအောင် ထောက်ပံ့ခြင်းတည်း။ ထင်ရှားစေအံ့၊ မရဏာသန္န ကုသိုလ်ဇော (ဥပတ္ထမ္ဘကကံ)သည် ပဋိသန္ဓေကျိုးပေးနိုင်သော ကုသိုလ်ဇနကကံကို အကျိုးပေးခွင့်သာအောင် ထောက်ပံ့၏၊ မရဏာသန္နအကုသိုလ်ဇော(ဥပတ္ထမ္ဘကကံ)သည် ပဋိသန္ဓေကျိုးပေးနိုင်သော အကုသိုလ် ဇနကကံကို မကောင်းသော ပဋိသန္ဓေအကျိုးပေးခွင့်သာအောင် ထောက်ပံ့၏။ (ဣတိဝုတ်။၂၀၅။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၂၀၈။) ပဝတ္တိအခါ၌လည်း ဥပတ္ထမ္ဘကကံအထောက်အပံ့ များစွာရနိုင်၏။

ရအပ်သောအခွင့်ရှိသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံသည်ဖြစ်စေအပ်သော ခန္ဓာအစဉ်၏ အသက်အန္တရာယ်ကို ပယ်ရှားပေးခြင်း, အသက်ရှည်အောင်ကူညီပေးခြင်းသည် ဥပတ္ထမ္ဘကကံက ခန္ဓာအစဉ်ကိုထောက်ပံ့ပေးခြင်း မည်၏။ ဤ၌ကုသိုလ်ဥပတ္ထမ္ဘကကံကလည်း အကုသိုလ်ကံကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို

ထောက်ပံ့နိုင်၏။ အကုသိုလ်ဥပတ္ထမ္ဘကကံကလည်း ကုသိုလ်ကံကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို ထောက်ပံ့နိုင်၏။ မှန်၏၊ အကုသိုလ်ကံကြောင့်ဖြစ်သော တန်ခိုးကြီးမားသော နဂါးဂဠုန်စသည်တို့၏ ခန္ဓာအစဉ်သည် ရှေးကပြုခဲ့ဘူးသော ကုသိုလ် ဥပတ္ထမ္ဘကကံ၏ အထောက်အပံ့ကို ရရှိကြသဖြင့် ပဝတ္တိအခါ၌ ကြီးမားသော စည်းစိမ်ချမ်းသာများကို ခံစားကြရသည်။ ထို့အတူ ကုသိုလ် ကံကြောင့်ဖြစ်သော အချို့သောဝိနိပါတိက အသူရာတို့၏ ခန္ဓာအစဉ်သည် ရှေးကပြုခဲ့ဘူးသော အကုသိုလ် ဥပတ္ထမ္ဘကကံ၏ ထောက် ပံ့မှုကြောင့် အသူရကာယ်ဘုံ၌ ကြာမြင့်စွာ ဒုက္ခခံရလေသည်။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၂၀၉။)

ကုသိုလ်ဥပတ္ထမ္ဘကကံက ကုသိုလ်ကြောင့်ဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်ကို ထောက်ပံ့သည်လည်းရှိ၏။ ဥပမာ အားနည်းသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် လူ့ဘဝ ဖြစ်လာရသူကို (ပါဏာတိပါတမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းတည်းဟူသော) ကုသိုလ် ဥပတ္ထမ္ဘကကံက လာရောက်ပြီး ဤသို့ပြော၏။ (မပြောသော်လည်း ပြောသကဲ့သို့ ဖြစ်၏)

"ငါသာစောစောကသိရလျှင် အသင့်ကို ဤလူ့ဘဝမှာ ဖြစ်ခွင့်မပေးဘူး၊ နတ်ပြည်မှာသာ ဖြစ်ခွင့်ပေးမည်၊ သို့သော် ရှိစေတော့။ သင့်ကို ငါထောက်ပံ့မည်" ဟုဆိုကာ ဘေးရန်အန္တရာယ်တို့ကို ပယ်ရှားတားဆီး၏။ စီးပွါးဥစ္စာများကို အသစ်အသစ် ဖြစ်ပေါ် လာစေ၏။ ထိုကလေး အမိဝမ်းတိုက် ပဋိသန္ဓေနေချိန်မှစ၍ မိဘများ ချမ်းသာသုခ ရရှိအောင် ဖန်တီးပေး၏။ ဘေးရန်ခပင်း ပယ်ခွင်း၏။ ရွှေ အိုးကြီးများသည် ရှေ့ဘက် နောက်ဘက် နှစ်ဘက်လုံးတို့မှ လိမ့်၍လိမ့်၍ ဝင်လာကုန်၏။ လယ်ခင်း ယာခင်းတို့၌ ကောက်ပဲသီးနှံပင်များသည် ဖွံ့ထွားသန်မာ၍ မကြုံစဖူး အထွက်တိုးကုန်၏။ မွေးထားသော နွားမများ ရောဂါကင်း၍ နို့ရည်များများ ထွက်ကုန်၏။ ကြွေးယူ၍ ငွေတိုးပေးဆပ်ရမည့်သူများထံသို့ လိုက်လံတောင်းခံမှုမပြုရဘဲ သူတို့ဘာသာ လာရောက်၍ အတိုးပေးကြ ကြွေးဆပ်ကြကုန်၏။ အိမ်အစေခံကျွန်များသည်ပြောစကားနားထောင်သူများ, ဆိုဆုံးမ လွယ်ကူသူများဖြစ်ကြကာ မိမိတို့တာဝန် ဝတ္တရားများကို ကြေပြွန်အောင်ဆောင်ရွက် ကြ၏။ ထိုကလေး မမွေးမီနှင့် မွေးစအချိန် များ၌ ရောဂါကင်းကွာ ကျန်းမာအောင်စောင့်ရှောက်မည့် ဆရာဝန်များနှင့် ပြုစုယုယသူတို့သည် လိုလေသေးမရှိ ပြုစုစောင့်ရှောက် ကြကုန်၏။ ထိုကလေးသည် ရိုးရိုးလူ့လတ်တန်းစားဖြစ်ခဲ့သော် သူဌေးရာထူး အဆင့်အတန်းကိုရရှိ၏။ မျိုးကြီးမတ်ကြီးအမျိုး၌ဖြစ်ခဲ့သော် စစ်သူကြီးရာထူး အဆင့်အတန်း စသည်ကိုရရှိ၏။ အသက်ရှည်၍ ရောဂါကင်းကွာ ကျန်းမာ၏။ ဤသို့အားဖြင့်တစ်ဘဝလုံး ရာထူးဂုဏ်သိန် စည်းစိမ်ဥစ္စာတိုးပွား၍ သက်ရှည်ကျန်းမာ ချမ်းသာနေ ခြင်းသည် ကုသိုလ်ဇနကကံ၏ အကျိုးဝိပါက် ခန္ဓာအစဉ်ကို ကုသိုလ်ဥပတ္ထမ္ဘကကံက ထောက်ပံ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်၏။ (မဋ္ဌ၄။၁၇၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၅။)

(တိ)(၂) အတ္တနော ပက္ခဿ ဥပတ္ထမ္ဘကာဘိကျွ လဒ္ဓ န သက္ကာ ဟောန္တိ။ ဝိဋ္ဌ၄။၁၂၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၁၊၁။၄၇၃။) ဇနကော ဟေတု ဥပ-တ္ထမ္ဘကော ပစ္စယော။ မူလဋီ။၁။၉၈။ မူလဋီ၊ ၂။၇။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၅၅။

ဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘက+ကမ္မ]ထောက်ပံ့နိုင်မာစေသောကံ၊ ဇနကကံနှင့် ဇနကကံ၏ အကျိုးကို ထောက်ပံ့ခိုင်မာစေသော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကံ စေတနာ။ ဥပတ္ထမ္ဘကကံ။ (ဥပတ္ထမ္ဘက-လည်းကြည့်။) အပ္ပဘောဂ-

ကုလာဒီသု နိဗ္ဗတ္တဿ ဘောဂသမ္ပဒါဒိ-ကရဏေန ဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မံ ဥပတ္ထမ္ဘကကမ္မံ နာမ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။

ဥပတ္ထမ္ဘကဒဏ္ဍ (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘက+ဒဏ္ဍ] ထောက်သောတုတ်၊ (လှည်းဦးထောက်တုတ်စသည်)။ ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီတိ သကဋဿ ဓုရဋ္ဌာနေ ဥပတ္ထမ္ဘကဒဏ္ဍော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၀၅။

ဥပတ္ထမ္ဘကဒါရု (န) [ဥပတ္ထမ္ဘက+ဒါရု] ထောက်ပံ့တတ်သောသစ်သား။ ထူဏာတိ ဥပတ္ထမ္ဘက-ဒါရုဿေတံ အဓိဝစနံ ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၀။

ဥပတ္ထမ္ဘကနိမိတ္တ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘက+နိမိတ္တ] ထောက်ပံ့တတ်သောအကြောင်း။ အာဟာရာ-ဒိပဋိလာဘဟေတုတာယ ဥပတ္ထမ္ဘကနိမိတ္တ-တော စ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၀၀။

ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယ (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘက+ပစ္စယ] ထောက်ပံ့တတ်သော အကြောင်းတရား၊ ထောက်ပံ့တတ်သည်အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား ။ဣမေ ဟိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ကဗဠီကာရာဟာရော ဝိယ ရူပကာယဿ ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇။

ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယသဟာယ (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယ+သဟာယ] ထောက်ပံ့တတ်သော အကြောင်းတရားတည်း ဟူသောအဖော်သဟဲ။ ယသ္မာ ပန ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယသဟာယေဟိ အနုပါလကပစ္စယေဟိ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓာနံ ပဝတ္တေတဗ္ဗာကာရော။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၇။

ဥပတ္ထမ္ဘကပ္ပဓာန (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘက+ပဓာန] ထောက်ပံ့တတ်သည် အဖြစ်သာလျှင် ပဓာနရှိသော၊ပြဓာန်းသော ဥပတ္ထမ္ဘကအဖြစ်ရှိသော(သျှ)။ သတိပိ ဇနကတ္တေ ဥပတ္ထမ္ဘ-ကပ္ပဓာနာ အတ္ထိဘာဝေန ဥပကာရကတာ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၅။

ဥပတ္ထမ္ဘကရ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘ+ကရ+အ] အထောက်အပံ့ကို ပြုတတ်သော။ အရညာဝါတိအာဒိကာ အနုပညတ္တိ ဝုတ္တာတိ ဥပတ္ထ-မ္ဘကရာဝ ဟောတိ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၁၉၁။

ဥပတ္ထမ္ဘကရဏ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘ+ကရဏ] ထောက်ပံ့မှုကိုပြုခြင်း။ အနုဗလပ္ပဒါနန္တိ စောဒကာနမ္ပိ ဥပတ္ထမ္ဘကရဏံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၆။

ဥပတ္ထမ္ဘကသမုဋ္ဌာပန (န) [ဥပတ္ထမ္ဘက+သမုဋ္ဌာပန] ထောက်ပံ့တတ်သော စိတ္တဇရုပ်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဥပတ္ထမ္ဘကသမုဋ္ဌာပနပစ္ဆာ-ဇာတပစ္စယဝသေနာ(မူလဋီ၊၂။၁၄၀)တိ ဥပ-တ္ထမ္ဘကဿ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ သမုဋ္ဌာပ-နဝသေန။ အနုဋီ၊၂။၁၄၇။

ဥပတ္ထမ္ဘကဟေတု (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘက+ဟေတု] ထောက်ပံ့တတ်သောအကြောင်း။ တတ္ထ အဝိဇ္ဇာတဏှာ အတီတာ ဥပတ္ထမ္ဘကဟေတု-ယော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။

ဥပတ္ထမ္ဘကာရဏ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘ+ကာရဏ] အထောက်အပံ့ဖြစ်သော-ထောက်ခံသော-အကြောင်းယုတ္တိ။ ဥပတိဿတ္ထေရေန ဝုတ္တ-ဿေဝ ဝိနိစ္ဆယဿ အညမ္ပိ ဥပတ္ထမ္ဘကာရဏံ ဒဿေန္တော။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၃။

ဥပတ္ထမ္ဘကာရီ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘ+ကရ+ဏီ] အထောက်အပံ့-အထောက်အကူ-ကိုပြုတတ်သော။ သုန္ဒရတရောတိ ဥပတ္ထမ္ဘကာရီဘာဝေန သုန္ဒရတရော။ သံဋီ၊၁။၂၇၇။

ဥပတ္ထ(ထ)မ္ဘန (န) [ဥပ+ထဘိ+ယု။ထိ-၌ ဥပတ္ထမ္ဘနီ] ထောက်ပံ့ခြင်း၊ ထောက်ခံခြင်း၊ ထောက်ကန်ခြင်း၊ ကူညီခြင်း၊ ကျားကန်ခြင်း၊ အထောက်အပံ့၊ အထောက် အကူ၊ အကူအညီ။ သဟဇာတဓမ္မာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနာယာ(ပဋိသံ။၂၇၄) တိ----ဥပတ္ထမ္ဘနဘာဝါယ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။

အရိတ္တေန ဥပတ္ထမ္ဘနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၂၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၂။ ဂေဟဿ ဥပတ္ထမ္ဘနတ္ထာယ ထူဏာ နာမ ဗလဝပစ္စယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ ဇိဃစ္ဆာယရသာမိကော ယရဿ ဥပတ္ထမ္ဘနံ ကရောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၈။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။) အကပ္ပကတာယ ဥပတ္ထမ္ဘနီယာ ဝသေန တိကံ ဌာနာနိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၂။ (- ဝိမတိ၊၁။၁၈၁။)

ဥပတ္ထမ္ဘနကာရဏ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘန+ကာရဏ] ထောက်ပံ့ခြင်း၏ အကြောင်း။ တဥ္စ ပဌမ-ပဋလာဒီနံ ဥပတ္ထမ္ဘနကာရဏတ္တာ တထာ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။

ဥပတ္ထမ္ဘနကိစ္စ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘန+ကိစ္စ] ထောက်ပံ့ခြင်းကိစ္စ။ ပုရိမစိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ ဥပတ္ထမ္ဘန-ကိစ္စမ္ပိ နတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ မူလဋီ၊၁။ရ၆။ (-အနုဋီ၊၁။၈၃။)

ဥပတ္ထမ္ဘနကိစ္စသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပတ္ထမ္ဘနကိစ္စ+သိဒ္ဓိ] ထောက်ပံ့ခြင်းကိစ္စ၏ ပြီးစီးခြင်း။ သြဇာဋ္ဌ-မကရူပသမုဋ္ဌာပနေနေဝ ပနဿ ဥပတ္ထမ္ဘန-ကိစ္စသိဒ္ဓိ။ မဋီ၊၁။၃၁၁။ သံဋီ၊၂။၂၉။

ဥပတ္ထမ္ဘန(တ္ထ)ဋ္ဌ (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘန+အတ္ထ] (၁) ထောက်ပံ့ခြင်း-ခိုင်ခံ့စေခြင်း-ဟူသော အနက် သဘော။ (၂) အထောက်အပံ့-အထောက် အကူ-ဟူသောအနက်။ (၁) ဥပတ္ထမ္ဘနတ္ထော ဗလတ္ထော။ ပေဋကော၊၂၄၅။ ပဥ္စဗလာနိတိ ဥပတ္ထမ္ဘနတ္ထေန အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဝါ ကေ-သဂ်ဟာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆ရ၊၂၀၅။ (၂) အာရမ္မဏ-တ္ထော စေတ္ထ ဥပတ္ထမ္ဘနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၇။

ဥပတ္ထမ္ဘနပစ္စယ (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘန+ပစ္စယ] ထောက်ပံ့တတ်သော-အထောက်အပံ့ဖြစ်သော-အကြောင်း။ ဆဟိ စိတ္တေဟိ သမုဋ္ဌာပိတံ ဝါယောဓာတုံ ဥပတ္ထမ္ဘနပစ္စယံ လဘိတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ ယသ္မာ ကလာပေ ကမ္မဇာ သြဇာ ကဒါစိ တဿေဝ ဥပတ္ထမ္ဘနပစ္စယော ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၃၁၇။

ဥပတ္ထ(ထ)မ္ဘနပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘန +ပစ္စုပဋ္ဌာန] (ရူပကာယကို) ထောက်ပံ့-ခိုင်ခံ့စေ-တတ်သောတရားဟူ၍ ဉာဏ်အားထင် ပေါ်လာသော။ ကဗဠီကာရော အာဟာရော- ----ဥပတ္ထမ္ဘနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၀။ တတော ဝေ သြဇာဋ္ဌမကရူပပ္ပါဒနေန ရူမဿ ကာယဿ ဥပထမ္ဘနပစ္စုပဋ္ဌာနော ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။

ဥပတ္ထမ္ဘနရသ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘန+ရသ] ထောက်ပံ့ခြင်း ကိစ္စရှိသော။ သဟဇာတာနံ ဥပတ္ထ-မ္ဘနရသံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂ရ၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၅၂။)

ဥပတ္ထမ္ဘနလက္ခဏ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘန+လက္ခဏ] ထောက်ပံ့ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ဥပတ္ထမ္ဘနလက္ခဏံ ဝီရိယံ။ မိလိန္ဒ၊ ၃၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။)

ဥပတ္ထမ္ဘနလေဍ္ဍုက (ပု) [ဥပတ္ထမ္ဘန+လေဍ္ဍုက] ထောက်ခံ-ခုခံ-ထားသောခဲ။ ထေယျစိတ္တေန ကုမ္ဘိယာ အာဓာရကံ ဝါ ဥပတ္ထမ္ဘနလေဍ္ဍုကေ ဝါ အပနေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ရ၈။

ဥပတ္ထမ္ဘနသဘာဝ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘန+ သဘာဝ] ထောက်ကန်ခြင်း သဘောရှိသော။ ဝိတ္ထမ္ဘနံ လက္ခဏံ၊ ဝါယောဓာတုယာ ဥပတ္ထမ္ဘန-သဘာဝတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၃။

ဥပတ္ထမ္ဘနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပတ္ထမ္ဘန+သိဒ္ဓိ] ထောက်ပံ့မှု၏ ပြီးစီးခြင်း။ ဥပါဒိန္နရူပသန္တတိယာ ဥပတ္ထမ္ဘနေနေဝ ဥတုစိတ္တဇရူပသန္တတိနမ္ပိ ဥပတ္ထမ္ဘနသိဒ္ဓိ ဟောတိ။ မဋီ၊၁။၃၁၁။ သံဋီ၊

၂။၂၉။

ဥပတ္ထမ္ဘနိကသဏ္ဌာန (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘနိက+သဏ္ဌာန] လှည်းဦးထောက်သဏ္ဌာန်ရှိသော။ တတော ဧကေကော ဒ္ဒိမူလကော ဒ္ဒိကောဋိ-ကော ယာနကဉပတ္ထမ္ဘနိကသဏ္ဌာနော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။

ဥပတ္ထမ္ဘနိရပေက္ခ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘ+နိရပေက္ခ] အထောက်အကူအမှီတကဲကို-ငဲ့ကွက်မှု-မှီခိုအားကိုးမှု-မရှိသော။ ကဿစိပိ အာရ-မ္မဏဿ အနာလမ္ဗနတော ဥပတ္ထမ္ဘနိရ-ပေက္ခတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၅၅။

ဥပတ္ထမ္ဘနီ (ထီ) [ဥပတ္ထမ္ဘ+ဤ] ထောက်တိုင်၊ လှည်းထောက်။ ဥပတ္ထမ္ဘ-ကြည့်။

ဥပတ္ထ(ထ)မ္ဘဖလကရော (တိ) [ဥပတ္ထ(ထ)မ္ဘဖလ+ကရ+အ] ထောက်ပံ့သော ခွန်အားကို-ပြု-ဖြစ်စေ-တတ်သော။ အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိနော ရသဿ သာရော ဥပတ္ထမ္ဘဖလကရော (ဥပ-ထမ္ဘဖလကရော) ဘူတနိဿိတော ဧကော ဝိသေသော သြဇာ နာမ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။

ဥပတ္ထမ္ဘဖလကာရော (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘဖလ+ကရ+ဏ] အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိနော ရသဿ သာရော ဥပတ္ထမ္ဘဖလကာရော ဘူတနိဿိတော ဧကော ဝိသေသော သြဇာတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၄။

ဥပတ္ထမ္ဘယမာန (တိ) [ဥပ+ထဘိ+ဏယ+မာန] (၁) ထောက်ပံ့သော၊သူ။ (၂) ထောက်ပံ့ခိုင်စေသော-ကူညီသော၊သူ။ (၁) **အထ** နံ သတ္ထာ ဥပတ္ထမ္ဘယမာနော။ မမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆။ (-မဋီ၊၁။၃၁၀။ မူလဋီ၊၃။၁၇၃။) (၂) ကေဿ ပန ကမ္မဿ္သ သြသိဒမာနေ သေသာ ပုတ္တဘာတရော ပေသေတွာ တဿ ကမ္မဿ္သ ဥပတ္ထမ္ဘယမာနာပိ-----သမဂ္ဂါ ဝဇ္ဇီကရ-ဏီယာနိ ကရောန္တိ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၂။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ပခုက္ကူ-သျှ ဥပတ္ထမ္ဘ-ယမာနာ-ထောက်ပံ့ကူညီကြကုန်သော-ဟု သုဒ္ဓကတ္တုရုပ်ပြန်သည်။)

ဥပတ္ထမ္ဘိကာ (ထီ) [ဥပ+ထဘိ+ဏ္ဍ+အာ] ထောက်ပံ့အပ်သော။ ဥဿာဟနာ စ ဥဿာ-ဟေန ဥပတ္ထမ္ဘိကာ ဓမ္မဿ ဓာရဏ-ပရိစယသာဓိကာ ပညာ စ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ရ၂။

ဥပတ္ထမ္ဘိတ (တိ) [ဥပ+ထဘိ+တ] ထောက်ပံ့အပ်သော၊ ထောက်ကူအပ်သော။ ဝိနယော အနုဂ္ဂဟိတော ဟောတိ ဥပတ္ထမ္ဘိတော သုပ-တ္ထမ္ဘိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ခုရေ ဥပတ္ထမ္ဘိတ-ဿေဝ ဥပတ္ထမ္ဘနိဝသေန တီဏိ ဝါ စတ္တာရိ ဝါ ဌာနာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။ရ၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃-၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ရ၊၂၈၀။)

ဥပတ္ထမ္ဘိတတ္တဘာဝ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘိတ+အတ္တဘာဝ] ထောက်ပံ့အပ်သော-ခိုင်ခံ့တည်တံ့စေအပ်သော-အတ္တဘော-ခန္ဓာကိုယ်-ရှိသော၊ သူ။ ဥတုအာဟာရေဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိတတ္တဘာဝါ ကမ္မာနုဘာဝေန ဝွေကံ ကာလံ ဒဟရာ-ကာရေနေဝ ဋ္ဌိတာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၃၈။

ဥပတ္ထမ္ဘိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ထဘိ+တဗ္ဗ] ထောက်ပံ့-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ သမ္မာ အဿာ-သိတဗ္ဗောတိ ဂါဟာပနဝသေန ဥပတ္ထမ္ဘိ-တဗ္ဗောတိ သမဿာသိတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၀၈။

ဥပတ္ထမ္ဘိတရူပကာယ (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘိတ+ရူပကာယ] ထောက်ပံ့အပ်သော ရူပကာယရှိသော၊ သူ။ တေန ဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိတရူပကာယဿ, တဒ္ဓ ဂ္ဂုစ္ဆနဿ ကမ္မဝိညာဏာယူဟနံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။၈ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄၅။

ဥပတ္ထမ္ဘိတသရီရ (န) [ဥပတ္ထမ္ဘိတ+သရီရ] ထောက်ပံ့အပ်သောကိုယ်။ ထေရဿ ပန သမာပတ္တိဗလေန ဥပတ္ထမ္ဘိတသရီရဿ န ကောစိ ဝိကာရော အဟောသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၃။

ဥပတ္ထမ္ဘိနိ(နီ)သက္ခာန (တိ) [ဥပတ္ထမ္ဘိနီ+သက္ခာန] ထောက်တိုင်-ခွထောက်-လှည်းဦးထောက်-ပုံသဏ္ဌာန် ရှိသော။ တတော ဧကေကော ဒွိမူလကော ဒွိကောဋိကော ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီသဏ္ဌာနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၃။ စတ္တာရော ဒန္တာ ဒွိကောဋိကာ ဒွိမူလိကာ ယာနကူပတ္ထမ္ဘိနီသဏ္ဌာနာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၄။ ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီ-လှည်းကြည့်။

ဥပတ္ထမ္ဘိနီ (ထီ) [ဥပတ္ထမ္ဘ+ဣနီ] ထောက်တိုင်၊ လှည်းထောက်၊ယာဉ်ထောက်။ သစေ ဓုရေ ဥပတ္ထမ္ဘိနီ ဟေဋ္ဌာဘာဂေ ကပ္ပကတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။

ဥပတ္ထမ္ဘိယမာန (တိ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+ယ+မာန] ထောက်ပံ့အပ်သော။ ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိယမာနံ-----တိဋ္ဌတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၅။

ဥပတ္ထမ္ဘိယတိ (ကမ္မကြိ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+ယ+တေ] ထောက်ပံ့အပ်၏။ သဗ္ဗော စာယံ စတုသန္တတိ-ရူပသန္တာနော ဇာမိနာ ဥပတ္ထမ္ဘိယတီတိ ဒဿနတ္ထံ အဇ္ဈတ္တ ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဥဒ္ဒိဋ္ဌော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၈၈။

ဥပတ္ထမ္ဘေတိ (ကြိ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+ဏေ+တိ။ ဓာတွတ္ထ၊ဂါထာ။၁၇၄-၌ ဘူဝါဒိ ဟုဆိုသည်၊ သဒ္ဒါဟ၊ဘာဋီ၊ဒု။၄၄၇-၌ စုရာဒိဟု မှာထားသည်] ထောက်ပံ့၏ ၊ ခိုင်ခံ့စေ၏ ၊ချီမြှောက်၏။ ဇာမံ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ သမ္ပဂ္ဂဏှာတိ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ ပစ္စုပတ္ထမ္ဘေတိ။ အဘိ၊ဝိ။၂၁၇။ ဝေဝံ သမ္ပဂ္ဂဟိတံ ယထာ န ပတတိ၊ တထာ နံ ဝီရိယုပတ္ထမ္ဘေန ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော ဥပတ္ထမ္ဘေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ စိတ္တံ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉) တိ တေနေဝ သဟဇာတ-ဝီရိယေန စိတ္တံ ဥက္ခိပတိ။ ဒီဋီ၊၃။၂၁၇။ **ဥပတ္ထမ္ဘေန္တိ**-ဒီဋီ၊၃။၁၆၈။ အံဋီ၊၃။၃၂၃။ မူလဋီ၊၁။၁၅၁။ **ဥပတ္ထမ္ဘေယျ**-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ အနုပဒဇ္ဇေယျာသီတိ အနုပဒေယျာသိ **ဥပတ္ထမ္ဘေယျာသိ** ပုနပ္ပုနံ ကရေယျာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ (-မဋီ၊၃။၆၀။) **ဥပတ္ထမ္ဘေသိ**-ဝိ၊၁။၈၂။

ဥပတ္ထမ္ဘေတုံ (ဗျ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+တုံ] ထောက်ပံ့-ထောက်ခံ-ခိုင်ခံ့စေ-တည်တံ့စေ-ခြင်းငှါ။ ဥဏှောဒကအစ္စယာဂုအာဒီဟိ သက္ကာ ဝတ္တုံ ဥပတ္ထမ္ဘေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၂။ ပဋ္ဌကင်္ဂဿ ထပတိနော ဝါဒံ ဥပတ္ထမ္ဘေတုံ ဇာမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ (-မဋီ၊၃။၅၀။)

ဥပတ္ထမ္ဘေတု (တိ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+တု] ထောက်ပံ့တတ်သော၊သူ။ ဝေဝံ ဘိန္နာနံ ပုန အသံ-သန္ဒနာယ အနုပ္ပဒါတာ ဥပတ္ထမ္ဘေတာ ကာရကော ဒဿေတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။

ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+တွာ] ထောက်ပံ့-ထောက်ခံ-ခိုင်ခံ့စေ-တည်တံ့စေ-၍။ ဒွိဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိနီဟိ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ ဌပိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ သော တတ္ထ ဌိတော ပုနပ္ပုနံ ကုသလံ ကတွာ တံ ကမ္မံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ တာတ မဇ္ဈပါဒေ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ ယာဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၃။

ဥပတ္ထမ္ဘေန္တ (တိ) [ဥပ+ထမ္ဘိ+ဏေ+အန္တ] ထောက်ပံ့-ထောက်ခံ-ကူညီ-ခိုင်ခံ့စေ-သော၊သူ။ ဝေဒေသု စတူသု အာဟာရေသု ကဗဠီ-ကာရာဟာရော ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ မာဏဝံ ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော ဇာမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၀။

ဥပတ္ထမ္ဘေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ထဘိ+ဏေ+အန္တိ] ထောက်ပံ့-ခိုင်ခံ့စေ-တည်တံ့စေ-ကုန်၏။ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ-ကြည့်။

ဥပတ္ထမ္ဘေယျ (ကြိ) [ဥပ+ထဘိ+ဏေ+ယျ] ထောက်ပံ့-ထောက်ခံ-ခိုင်ခံ့စေ-တည်တံ့စေ-ရာ၏၊ ကျားကန်ရာ၏။ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ-ကြည့်။

ဥပတ္ထမ္ဘေယျာသိ (ကြိ) [ဥပ+ထဘိ+ဏေ+ယျာသိ] ထောက်ပံ့-ထောက်ခံ-ခိုင်ခံ့စေ-တည်တံ့စေ-ရာ၏။ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ-ကြည့်။

ဥပတ္ထမ္ဘေသိ (ကြိ) [ဥပ+ထဘိ+ဏေ+ဤ] ထောက်ပံ့-ထောက်ခံ-ခိုင်ခံ့စေ-တည်တံ့စေ-ပြီ။ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ-ကြည့်။

ဥပတ္ထရ (တိ) [ဥပ+အတ္ထရ] (၁)အထက်၌ ခင်းအပ် သောအခင်း။ (တိ) (၂) ကျယ်ပြန့်သော၊ပြန့်ကားသော။ (၁) ရထူပတ္ထရေ(ဒီ၊၁။ ၉၇)တိ ရထမှိ ရညော ဌာနတ္ထံ အတ္ထရိတ္ဗာ သဇ္ဇိတပွဒေသေ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ ရထူပတ္ထရေတိ ရထဿ ဥပရိ အတ္ထရိတပဒေသေ။ ဒီဋီ၊ ၁။၃၀၈၊ သီဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၂။ (တိ)(၂) ဇတ္တု-တဂ္ဂါ ဥပတ္ထရာ(ဇာ၊၂။၃၄၄)တိ ဇတ္တုပမာဏေ ဥဒကေ ဥပတ္ထရာ ဖုလ္လာ ဟောန္တိ၊ သန္တတာ ဝိယ ခါယန္တိ။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၃၁၁။ (ပဗ္ဗတူပတ္ထရ (ဇာ၊၁။၅၁။)သည် ပဗ္ဗတပတ္ထရ မှ ပျက်ယွင်းလာသောပုဒ် ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ဇာဋီ၊သစ်-လက်ရေးမူ၌ ပဗ္ဗတပတ္ထရေတိ ပဗ္ဗတဿ ပတ္ထေ၊ ပဗ္ဗတသာနုမှိတိ အတ္ထော၊ တေနာဟ ပဗ္ဗတပတ္ထရေ ရမ္မေ အတ္ထောတိ။ ပတ္ထသဒ္ဒေါ ပတ္ထရသဒ္ဒေါ စ သာနုပရိယာယော-ဟု ဖွင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ပဗ္ဗတူပတ္ထရ= ပဗ္ဗတဥပတ္ထရမဟုတ်။)

ဥပထမ္ဘ (တိ) ဥပတ္ထမ္ဘ-ကြည့်။

ဥပထမ္ဘန (တိ) ဥပတ္ထမ္ဘန-ကြည့်။

ဥပဒံသယတိ(ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏယ+တိ။ မာတ္ထတ္ထ။၁၈၅။ နီတိ၊ဓာ။၃၄၆။] ပြ၏၊မြင်စေ၏။ ပဋောဒံ ဥပဒံသယိ(ထေရ။၂၂၇) တိ-- ---ပဋောဒံ ဒဿေတိ။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၅၁။

ဥပဒံသယိ(ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏယ+ဤ] ပြပြီ၊မြင်စေပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဒံသိတု(တိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+တု] ပြ-ဖြစ်စေ-တတ်သော ၊သူ။ အပွသာဒနီယေ ဌာနေ ပသာဒံ ဥပဒံသိတာ ဟောတိ။ အဘိ၊ပု။၁၀၈၊ ၁၅၆။

ဥပဒံသေတိ(ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၃၄၆။] ပြ၏၊ ဖြစ်စေ၏။ ဘယံ ဥပဒံသေတိ၊ ဝိ၊၂။၄၀၆။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ မာရော ပါပိမာ------ဘဂဝတော အဝိဒူရေ ဥစ္စာ-ဝစာ ဝဏ္ဏနိဘာ ဥပဒံသေတိ သုဘာစေဝ အသုဘာ စ၊ သံ၊၁။၁၀၅။ အပ္ပသာဒနီယေ ဌာနေ ပသာဒံ ဥဒံသေတိ၊ အံ၊၁။၈၈၊၁၀၉။ ပသာဒံ ဥပဒံသေတီတိ ပသာဒံ ဇနေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ **ဥပဒံသေန္တိ**-ဝိ၊၃။၄၈၅။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၃၂။ ဥပဒံသေန္တီတိ ပဝတ္တေန္တိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၈။ **ဥပဒံသေသိ**-မ၊၂။၃၂၂။ **ဥပဒံသေယျ**-ကခါ။ ၃၃၅။ **ဥပဒံသေဿန္တိ**-ဝိ၊၃။၄၈၅။ **ဥပဒံ-သေဿာမ**-ဝိ၊၃။၄၈၆။

ဥပဒံသေတုံ(ဗျ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ+တုံ] ပြခြင်းငှါ။ မိတ္တူပဟာရံ ဥပဒံသေတုံ၊ မ၊၂။၃၂၆။

ဥပဒံသေတု(တိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ+တု] ပြတတ်သော၊သူ။ ထာမံ ဥပဒံသေတာ။ အံ၊ ၃။၃၂။

ဥပဒံသေန္တိ(ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ+အန္တိ] ဖြစ်စေကုန်၏။ ဥပဒံသေတိ-ကြည့်။

ဥပဒံသေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ+ယျ] ပြပြားအံ့။ ပြရာ၏။ ဥပဒံသေတိ-ကြည့်။

ဥပဒံသေသိ (ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ+သိ] ပြ၏။ ဥပဒံသေတိ-ကြည့်။

ဥပဒံသေဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ +ဿန္တိ] ဖြစ်စေကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဒံသေတိ-ကြည့်။

ဥပဒံသေဿာမ (ကြိ) [ဥပ+ဒံသ(ဒသိ)+ဏေ +ဿာမ] ဖြစ်စေကြကုန်အံ့။ ဥပဒံသေတိ-ကြည့်။

ဥပဒဿယိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဒိသ+ဏယ+တုံ] မြင်စေ-ပြ-ခြင်းငှါ။ န စ သက္ကာ နိဗ္ဗာနံ ဥပဒဿယိတုံ ဝဏ္ဏေန ဝါ သဏ္ဌာနေန ဝါ ။ မိလိန္ဒ။၂၆၂။

ဥပဒဿေတွာ(ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဒိသ+ဏေ+တွာ] မြင်စေ၍၊ ပြ၍။ သြပမ္မံ ဥပဒဿေတွာ၊ ကိတ္တိတော မေ မဟာမုနိ။ အပ၊၁။၂၉၂။

ဥပဒဟတိ(ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+အ+တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၅။] (၁) ထား၏၊ တင်ထား၏၊ မှီကပ်ဆောင်ထား၏။ (၂) ဖြစ်စေ၏။ (၁) ယေသု ကဋိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သီသံ ဥပဒဟန္တိ ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၀။ ဥပဒဟန္တီတိ ဌပေန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၅။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၈။ (၂) ဥပသမ္ပန္နေ ဥပသမ္ပန္နသညီ သဥ္စိစ္စ ကုက္ကုစ္စံ ဥပဒဟတိ။ ဝိ၊၂။၁၉၆။ **ဥပဒဟန္တိ**(ဝိ၊၂။၁၉၅) တိ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ (-မ၊ဋီ၊၃။၄၀၃။) **ဥပဒဟထ**-ဝိ၊၂။၁၉၆။ **ဥပဒဟေယျ**-ဝိ၊၂။ ၁၉၆။ ဥဒါန၊၁၈၂။ ကခ၊၂၅၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၆၅။ **ဥပဒဟိံသု**-ဝိ၊၅။၃၈။ **ဥပဒဟိဿန္တိ**-ဝိ၊ ၂။၁၉၆။ **ဥပဒဟိဿထ**-ဝိ၊၂။၁၉၆။

ဥပဒဟထ (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+အ+ထ] ဖြစ်စေကြကုန်၏။ ဥပဒဟတိ(၂)-ကြည့်။

ဥပဒဟန (န) [ဥပ+ဒဟ+ယု] ထားတတ်သည်အဖြစ်၊ ထားခြင်း၊ ဖြစ်စေတတ်သည်၏အဖြစ်၊ ဖြစ်စေခြင်း။ တေနာကာရေန ဒဟနတော ဥပဒဟနတော "ဝိဓာ" တိဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၃။

ဥပဒဟန္တ (တိ) [ဥပ+ဒဟ+အန္တ] ဖြစ်စေသော၊ သူ။ ဘိက္ခုသ သဥ္စိစ္စ ကုက္ကုစ္စံ ဥပဒဟန္တဿ ပါစိတ္တိယံ ။ ဝိ၊၅။၃၈။

ဥပဒဟန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+အ+အန္တိ] (၁) ထားကုန်၏၊ မှီကပ်ထားကုန်၏။ ဥပဒဟတိ(၁) ကြည့်။ (၂) ဖြစ်စေကြကုန်၏။ ဥပဒဟတိ(၂) ကြည့်။

ဥပဒဟာတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဒဟ+တဗ္ဗ] (၁) ဆောင်ကပ်ထားထိုက်သော။ (၂) ဖြစ်စေထိုက်သော။ အဝိပ္ပဋိသာရော ဥပဒဟာတဗ္ဗော(ဝိ၊ ၄။၄၃၈။ အံ၊၂။၁၇၂)တိ အမင်္ကုဘာဝေါ ဥပနေတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉။ ဥပဒဟာတဗ္ဗောတိ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗော၊ ဝိပ္ပဋိသာရမုခေန ဓာရေတဗ္ဗော။ ဝဇီရ။၅၃၆။

ဥပဒဟိံသု (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+ဥံ] ဖြစ်စေကြကုန်ပြီ။ ဥပဒဟတိ(၂) ကြည့်။

ဥပဒဟိတွာ (ဗျ) [ဥပ+ဒဟ+တွာ] (က) ထား၍။ (ခ) ထောက်၍။ (က) ခဒိရဃဋိကာသု သီသေ စ ပါဒေ စ ဥပဒဟိတွာ ထောက်ံ နိပဇ္ဇိတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ မနုညဒဿနံ ဥပဒါနံ ဥပဒဟိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၆၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၇။ ဥပဒဟိတွာတိ အပဿယယောဂ္ဂဘာဝေန ဌပေတွာ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၁၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၅။ (ခ) န ၇ ပါဏိနာ ဟနုကံ ဥပဒဟိတွာ နိသီဒတိ။ မ၊၂။၃၃၉။ (အထက်ပါ ပါဠိတော်အရ ဘုရားရှင်သည် လက်ဖြင့် မေးထောက်၍ မနေထိုင် ဟု အဓိပ္ပါယ်ရ၏။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆-၌ ပါဏိနာတိ ကဋိဝါတာဗာဓိကော ဝိယ န **အာသန်** ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ နိသီဒတိ-ဟု လည်း

ကောင်း, မငိုး၃။၁၃၈-၌ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာတိ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဥဒကေသု ကငိုပ္ပဒေသေသု ပရိဂ္ဂဟေတွာ-ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်သည်။ ယင်း ဋ္ဌ,ငိုတို့အရ ဘုရားရှင်သည် ခါးထောက်မနေထိုင်ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ပါဠိတော်၌ ဟနုကံ မပါသင့်၊ အဋ္ဌကထာဝယ် အာသန်-နေရာ၌ အာနိသံ-ဟု ရှိသင့်မည်ထင်သည်။)

ဥပဒဟိဿထ (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+ဿထ] ဖြစ်စေကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဒဟတိ(၂)ကြည့်။

ဥပဒဟိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+ဿန္တိ] ဖြစ်စေကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဒဟတိ(၂)ကြည့်။

ဥပဒဟေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဒဟ+ဧယျ] ဖြစ်စေရာ၏-ပြားအံ့။ ဥပဒဟတိ(၂)ကြည့်း

ဥပဒါ (ထိ) [ဥပ+ဒါ+အ+အာ(ဣတ္ထိဇောတက)။ ဥပဂန္တွာ ဒါတဗ္ဗာတိ ဥပဒါ၊ အ၊ ဣတ္ထိ။ ဓာန်၊ ငို။၃၅၅-၆] တံစိုး၊ လက်ဆောင်။ ဥပဒါ တုစ ပါဘတံ။ ဓာန်၊၃၅၅။

ဥပဒါဟ (ပု) [ဥပ+ဒဟ+ဏ] လောင်ခြင်း၊ လောင်ကျွမ်းခြင်း။ အတ္တနာ ပါတနာယေဝ ဒေါသော ပတိတေ ဥပဒါဟေတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝဇီရ။၂၉၇။

ဥပဒိဋ္ဌ (တိ) [ဥပ+ဒိသ+တ။(ဥပဒၖဋ-သံ)] ညွှန်ပြအပ်သော။ ဣမေသု နဝသု ပဒေသု ဥပဒိဋ္ဌေသု သဗ္ဗော ကုသလပက္ခော ဥပဒိဋ္ဌော ဘဝတိ။ ပေဋက။၂၅၃။

ဥပဒိသ[1] (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+အ+ဟိ] ညွှန်-ပြော-ပြပါလော။ ဥပဒိသတိ-ကြည့်။

ဥပဒိသ[2] (ပု) [ဥပ+ဒိသ+အ] ရေမှော်။ ဥဒကဿ ဥပရိ ဒိဿန္တိ ပါကဋာ ဟောန္တီတိ ဥပဒိသာ သေဝါလာ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

ဥပဒိသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+အ+တိ။(ဥပဒိၐတိ-သံ)] ညွှန်း-ညွှန်ပြ-ပြောပြ၏၊ ဟောကြား၏၊ ပြောဆို၏၊ ဆုတောင်း၏။ ယထာ ဝတ္တုဝိဇ္ဇာစရိယော-----ဝေ္ထ နဂရံ မာပေထာတိ ဥပဒိသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၁။ ဘဂဝါ တိက္ခိန္ဒြိယဿ မုဒုကံ ဓမ္မဒေသနံ ဥပဒိသတိ။ နေတ္တိ။၈၃။ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ------သီလာဒိပဋိပဒါဓမ္မံ သမထဝိပဿနာဓမ္မမေဝ ဝါ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဥပဒိသတိ ကထေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ရ၆။(-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။) ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတောတိ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလဝိသုဒ္ဓိံ ဥပဒိသတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။) အနုဒ္ဒိသတိတိ ဝေ ဥပဒိသတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၂။ **ဥပဒိသ**-မ၊၃။၅၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅။ **ဥပဒိသေယျ**-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၀။ **ဥပဒိသိ**-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၈။

ဥပဒိသန (န) [ဥပ+ဒိသ+ယု။(ဥပဒိၐန-သံ)] ညွှန်ပြခြင်း၊ ပြောပြခြင်း၊ ဟောကြားခြင်း။ ပဟာယဂမနီယံ အတ္တနော သန္တကံ ဂဟေတွာ ပရလောကံ ယာဟီတိ ဥပဒိသနတော မယှံ ဥပဒေသကော။ သီ၊ငို၊သစ်။၁။၂၆၀။ ဒေသဿ ဥပဒိသနံ ဒေသောပဒေသော။ သီ၊ငို၊သစ်၊၂။၆၁။ ယံ ဓမ္မဿ ဥပဒိသနံ စိရကာလံ မမ ရှာနဝိမောက္ခာဒိဟိတာယ တဒဓိဂန္တဗ္ဗသုခါယ စ သိယာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၀။(-အနုငို၊၂။၁၈၅။)

ဥပဒိသနာကာရ (ပု) [ဥပဒိသန+အာကာရ] ညွှန်ပြ-ပြောပြ-ခြင်း ဟူသောအခြင်းအရာ၊ ညွှန်ပြပုံအခြင်းအရာ။ အာကပ္ပသမ္ပတ္တိယာယော တတ္ထ ဥပဒိသနာကာရော၊ သော အတ္တတော ဥပဒေသော ဝေ။ မငို၊၁။၂၅။ သံငို၊၁။၂၂။ အံငို၊၁။၂၄။ (-သီငို၊သစ်၊၁။၁၄၂။)

ဥပဒိသန္တ (တိ) [ဥပ+ဒိသ+အန္တ] ညွှန်ပြသော၊

ဟောကြားသော၊ သင်ပြသော၊သူ။ ဝေ ဝတ္တာ ပုန သော မဟာမြုဟ္မာ----ထေရံ ဥပဒိ-သန္တော "သော ဟိ တေ ဗြာဟ္မဏံ ဗြဟ္မ-ဒေဝေါ"တိ အာဒိမာဟ။ သံ၊၄၊၁။၁၈၉။ အာယသ္မာ နာဂသေနော-----ဥပဒိသန္တော ဓမ္မမင်္ဂ။ မိလိန္ဒ။၂၀။ သန္တမိရိယာပထံ ဥပဒိသန္တော "နိသီဒတိ" တိ အာဟ။ ဝိ၊၄၊ ၂။၁၃။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၂။ (-ပဋိသံ၊၄၊၂။၈၈။ မ၊ဋီ၊၂။၁၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၇။) သုတသောမော တေသံ ဇေဋ္ဌန္တေ-ဝါသိကော ဟုတ္ွာ သိပ္ပံ ဥပဒိသန္တော န စိရဿေဝ နိပ္ဖတ္တိံ ပါပုဏိ။ ဇာ၊၄၊၅။၄၉၆။

ဥပဒိသိ (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+ဤ] ညွှန်ပြပြီ၊ ဟောကြားပြီ။ ဥပဒိသတိ-ကြည့်။

ဥပဒိသိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဒိသ+တဗ္ဗ] ညွှန်ပြအပ်သော။ တာနိ အညတိတ္ထိယသမဏာနံ ပဝါဒ-ဘူတာနိ သတ္တာနိ သိတာနိ ဥပဒိသိတဗ္ဗဝ-သေန။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၁၅၈။

ဥပဒိသိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဒိသ+တုံ] ညွှန်ပြခြင်းငှါ။ ယုတ္တိဟာရံ ဝိဘဇန္တော တဿ လက္ခဏံ တာဝ ဥပဒိသိတုံ "စတ္တာရော မဟာပဒေသာ" တိ အာဒိမာဟ။ နေတ္တိ၊၄။၈၀။

ဥပဒိသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဒိသ+တွာ] ညွှန်း-ညွှန်ပြ-၍၊ ဟောကြား၍။ ကမ္မာကာရဿ ကဝိနော ဥပဒိသိတွာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၇။ အာနာ-ပါနဿတိဘာဝနာနုရူပံ သေနာသနံ ဥပဒိ-သိတွာ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၃။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၈၉။ (-ဣတိ ဝုတ်၊၄။၂၅၄။) ဣမေကော့ ပုဂ္ဂလံ ဥပဒိသိတွာ ဥဒ္ဒိဿ ဘောဇနံ ပဋိယတ္တံ ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၅၇။

ဥပဒိသိ(သီ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+ယ+တေ] ညွှန်ပြ-ပြောပြ-အပ်၏၊ ဟောကြားအပ်၏။ ဝေလီယတိ ခဏမုဟုတ္တာဒိဝသေန ဥပဒိသီယတီတိ ဝေလာ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၈။ (-သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၇။) ယော ယော စ ဓမ္မော ဥပဒိသိ-ယတိ။ ပေဋက။၂၂၀။

ဥပဒိသိယမာန (တိ) [ဥပ+ဒိသ+ယ+မာန] ညွှန်ပြ-ပြောပြ-အပ်သော။ "ဝေ ဣမိနာ အာကာရေန အဘိက္ကမိတဗ္ဗ"န္တိအာဒိနာ ဥပ-ဒိသိယမာနာယ သမဏသာရုပ္ပါယ အာကပ္ပ-သမ္ပတ္တိယာ။ ဥဒါန၊၄။၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၂။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၄။

ဥပဒိသေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+အ+ဧယျ] ညွှန်ပြ-ပြောပြ-ရာ၏။ ဥပဒိသတိ-ကြည့်။

ဥပဒိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+ယ+တိ] ထင်၏။ တေသု စ ပါပေသု ကမ္မေသု၊ အဘိဏှ-မုပဒိဿရေ(သုတ္တနိ။၃၀၀)တိ---ပုနပ္ပုနံ ဥပဒိဿန္တိ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၇၄။

ဥပဒိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+ယ+အန္တိ] ထင်ကုန်၏။ ဥပဒိဿတိ-ကြည့်။

ဥပဒိဿရေ (ကြိ) [ဥပ+ဒိသ+ယ+အန္တိ] ထင်ကုန်၏။ ဥပဒိဿတိ-ကြည့်။

ဥပဒုဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဒုသ+ယ+တိ] ဆဲရေးလျက် ပြစ်မှား၏။ ပရလာဘသက္ကာရ-မာနနဝန္ဒနပူဇနာသု ဣဿတိ ဥပဒုဿတိ ဣဿံ ဗန္ဓတိ။ မ၊၃။၂၄၆။ အံ၊၁။၅၂၄။ ဥပ-ဒုဿတိ တိ ဣဿာဝသေန ဝ ဥပက္ကောသန္တော ဒုဿတိ။ မ၊၄၊၄။၁၈၀။

ဥပဒေသ ·(ပု) [ဥပ+ဒိသီ+ဏ။(ဥပဒေဂ-သံ)] (၁) ဥပဒေ၊ အဆက်ဆက်ဆောင်ရွက်ခဲ့သော နည်းဥပဒေ၊ နည်းလမ်းညွှန်ပြခြင်း၊ ညွှန်ကြားချက်။ (၂) စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ခြင်း။ (၃) ညွှန်ကြားသော-ဖွင့်ဆိုသော-စကား၊ အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ။ (၁) ပါရမ္ပရိယမေတံ ဟျ၊ ဥပဒေသော တထေတိဟာ။ ဓာန်။၄၁၂။

အာစရိယံ ဥပဂန္တွာ ဒိသ္သတိ ဥစ္စာရိယတိတိ ဥပဒေသော၊ ဒိသိ ဥစ္စာရဏေ၊ဏော။ ဓာန်၊ငို၊ ၄၁၂။ ဝေ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဝေ တေ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗန္တိအာဒိသု ဥပဒေသေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ ဥဒါန်၊ ဋ္ဌ။၆။ ဥပဒိသိယမာနာယ သမဏသာရုပ္ပါယ အာကပ္ပသမ္ပတ္တိယာ ဥပဒိသနာကာရောပိ အတ္ထတော ဥပဒေသော ယေဝါတိ အာဟ "ဝေ။ပ။ ဥပဒေသေ"တိ။ သီ၊ငို၊သစ်၊၁။၁၄၂။ ဝိတ္ထာရော ပန ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တေ ရတန-သုတ္တာသ ဥပဒေသတော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂၃။ ဥပဒေသော နာမ သဝိသေသံ သတ္တန္နံ ရတနာနံ ဝိတရဏဝသေန ပဝတ္တော ကထာ-ဗန္ဓော။ ဒီ၊ငို၊၁။၂၉၄။----ပဝတ္တော နယော။ သီ၊ငို၊သစ်၊၂။၂၃၉။ ဥဒ္ဒမုဒ္ဒံ ပကာရေန ဒေသိတတ္တာ ဥပဒေသော၊ ပုဗ္ဗာနံ ပုဗ္ဗာစရိယာနံ မတိ ဥပဒိသ္သတိ ဧတ္တာတိ ဝါ ဥပဒေသော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၈။ သယမ္ဘူတိ ဥပဒေသံ ဝိနာ သယမေဝ ဘူတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၈၉။ ဥပဒေသန္တိ ဥပဒိသိတဗ္ဗံ ဩဝါ-ဒါနုသာသနီ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၆၄။ (၂) အာဏတ္တိ ဥပဒေသော။ နေတ္တိ၊ငို။၂၉။ (၃) ပိဋကာနံ အတ္ထကထနံ ပေဋကံ၊ သော ဧဝ ဥပဒေ-သောတိ ပေဋကောပဒေသော၊ ဥပဒေသဘူတာ ပရိယတ္တိသံဝဏ္ဏနာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ငို။၁၂၂။

ဥပဒေသက (တိ) [ဥပ+ဒိသ်+ဏွု] ညွှန်ပြ-ညွှန်ကြား-နည်းပေးလမ်းပြပြုလုပ်-တတ်သော၊သူ(ဥပဒေပညာရှင်၊ညွှန်ကြားရေးမှူး)။ ပညာသမ္ပတ္တိယာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဟိ-တူပဒေသကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ ယာဟိတိ ဥပဒိသနတော မယှံ ဥပဒေသကော။ သီ၊ငို၊ သစ်၊၁။၂၆၀။

ဥပဒေသဒါယက (တိ) [ဥပဒေသ+ဒါယက] ညွှန်ကြားချက်ကိုပေးတတ်သော၊ ညွှန်ကြားတတ်သော၊ ဆုံးမသွန်သင်တတ်သော၊သူ။ ဗြာဟ္မဏော သောကံ ဝိနောဒေတွာ အတ္ထနော ဥပဒေသဒါယကံ ဒိဗ္ဗရူပေန ဒိသွာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၇။

ဥပဒေသပဒ (မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၂၆) သည် ဥဒ္ဒေသ-ပဒ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁)မှ ပျက်ယွင်းလာသောပုဒ် ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။

ဥပဒေသပရမ္ပရာ (ထီ) [ဥပဒေသ+ပရမ္ပရာ] ညွှန်ကြားချက် အဆက်ဆက်၊ အဆက်ဆက် ညွှန်ကြားမှု။ အမှာကံ ပိတုပိတာမဟာဒိဝုဒ္ဓါနံ ဥပဒေသပရမ္ပရာယ ဣဒမာဘတံ။ အံ၊ငို၊၂။ ၁၆၆။

ဥပဒေသဝစန (နု) [ဥပဒေသ+ဝစန] ညွှန်ပြသောစကား။ ပရတော အသုတ္တွာ ပဋိလဘ-တီတိ အညသ ဥပဒေသဝစနံ အသုတ္တွာ သယမေဝ စိန္တေန္တော ပဋိလဘတိ။ ဒီ၊ငို၊ ၃။၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ငို၊၂။ရ၉။

ဥပဒေသာကာရ (ပု) [ဥပဒေသ+အာကာရ] ညွှန်ပြခြင်းဟူသော-ညွှန်ပြပုံ-ညွှန်ကြားပုံ-အခြင်းအရာ။ ယော တတ္ထ ဥပဒေသာကာရော၊ သော အတ္ထတော ဥပဒေသောယေဝ။ ဥဒါန်၊ ဋ္ဌ။ရ။

ဥပဒေသာနုဘာဝ (ပု) [ဥပဒေသ+အာနုဘာဝ] ညွှန်ပြခြင်း-ဟောပြောခြင်း-ဟောကြားအပ်သော တရားစကား-၏အစွမ်းအာနုဘော်၊ နည်းလမ်းညွှန်ပြခြင်း၏အစွမ်းအာနုဘော်။ တသ ကလျာဏမိတ္တသ ဥပဒေသာနုဘာ-ဝေန ဟောတိ။ မ၊ငို၊၂။၂၉၈။

ဥပဒ္ဒဝ (ပု) [ဥပ+ဒု+အ။ ဥပဂန္တွာ ဒုနောတီတိ ဥပဒ္ဒဝေါ။ ဒု-ပရိတာပေ၊အ။ ဓာန်၊ငို။၄၀၁။ (ဥပဒြဝ-သံ)] ကပ်ရောက်နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန် အန္တရာယ်။

(မင်းဘေး,မင်းဒဏ်သည် မုချအားဖြင့် ဥပဒ္ဒဝ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၇။) (အာစရိယုပဒ္ဒဝ, အန္တေဝါသူပဒ္ဒဝ, ဗြဟ္မစာရူပဒ္ဒဝ သုံးမျိုးကို (မ၊၃။၁၅၇)၌ ဥပဒ္ဒဝအရ ကောက်သည်။ သောက, ပရိဒေဝ, ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ လေးမျိုးကို (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃-၌) ဥပဒ္ဒဝအရ ကောက်သည်။ ရုပ်နာမ်ခန္ဓာကို (ပဋိသံ။၄၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၇-၌) ဥပဒ္ဒဝအရ ကောက်သည်။ ကာမဂုဏ်ကို (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉-၌) ဥပဒ္ဒဝအရ ကောက်သည်။ ယေ ကေစိ ဥပဒ္ဒဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗေ တေ ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နော ပဏ္ဍိတတော။ မ၊၃။၁၀၆။ အံ၊၁။၉၉။ ဤတိ စ ဂဏ္ဍော စ ဥပဒ္ဒဝေါ စ။ သုတ္တနိ။၂၈၇။ စူဠနိ။၂၆၅။ ဥပဒ္ဒဝေါတိ အနေကဂ္ဂတာကာရော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။ဥပဒ္ဒဝတီတိ ဥပဒ္ဒဝေါ၊ အနတ္ထံ ဇနေန္တော အဘိဘဝတိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရတီတိ အတ္ထော၊ ရာဇဒဏ္ဍာဒီနမေတံ အဓိဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၁၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၅။ ဥပဒ္ဒဝေါတိ အန္တရာယော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၈၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၅။)

ဥပဒ္ဒဝကရ (တိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ကရ+အ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးအန္တရာယ်-ကိုပြုတတ်သော။ ဝိသမဘောဇနာပရိဏာမာဒိတော ဟိ ကာယဿ ဥပဒ္ဒဝကရာ ဝါတာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၇၆။

ဥပဒ္ဒဝဇာတ (တိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ဇာတ] ဖြစ်သော-ဘေးဥပဒ်- အဖြစ်-ရှိသော။ ဤတိဇာတေ ဥပဒ္ဒဝဇာတေ။ စူဠနိ။၁၉၄။ ဥပဒ္ဒဝဇာတေတိ အာဒီနဝဇာတေ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၇၆။

ဥပဒ္ဒဝတိ (ကြိ) [ဥပ+ဒု+အ+တိ] ကပ်၍ နှိပ်စက်တတ်၏။ ဥပဒ္ဒဝတီတိ ဥပဒ္ဒဝေါ၊ အနတ္ထံ ဇနေန္တော အဘိဘဝတိ အဇ္ဈောတ္ထရတီတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၉၅။ ပရိပါတေန္တီတိ **ဥပဒ္ဒဝန္တိ**- ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၈။

ဥပဒ္ဒဝဒွယ (နှ) [ဥပဒ္ဒဝ+ဒွယ] ဘေးဥပဒ်-နှစ်ခုပေါင်း-နှစ်မျိုးစုံ။ တေန ပုရိမံ ဥပဒ္ဒဝဒွယံ န ဧဝံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၈။(အာစရိယုပဒ္ဒဝ, အန္တေဝါသူပဒ္ဒဝ နှစ်မျိုးကို ဥပဒ္ဒဝဒွယ-ဟု ဆိုသည်။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂၉။)

ဥပဒ္ဒဝနိဝတ္တန (ပု) [ဥပဒ္ဒဝ+နိဝတ္တန] ဘေးဥပဒ်ကို-ဘေးရန်ကို-ဆုတ်နစ်စေ-တားမြစ်-ခြင်း။ သဗ္ဗူပရိ ပန ဥပဒ္ဒဝနိဝတ္တနတ္ထာယ ဒေဝနဂရဒွါရေသု ဝဇိရဟတ္ထာ ဣန္ဒပဋိမာ ဌပေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။

ဥပဒ္ဒဝနိဝါရဏ (ပု) [ဥပဒ္ဒဝ+နိဝါရဏ] ဘေးဥပဒ်ကို-ဘေးရန်ကို-တားမြစ်ခြင်း။ ဗောဓိသတ္တဿ စေဝ မာတုယာ စ ဥပဒ္ဒဝနိဝါရဏတ္ထံ ခဂ္ဂဟတ္ထာ စတ္တာရော ဒေဝပုတ္တာ အာရက္ခံ ဂဏှိံသု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၆၁။

ဥပဒ္ဒဝန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဒု+အ+အန္တိ] ကပ်၍ နှိပ်စက်တတ်ကုန်၏။ ဥပဒ္ဒဝတိ-ကြည့်။

ဥပဒ္ဒဝပစ္စယ (ပု) [ဥပဒ္ဒဝ+ပစ္စယ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-၏အကြောင်း ။ ဥပဒ္ဒဝပစ္စယဋ္ဌေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၄) တိ အနတ္ထဟေတုတာယ နိမိတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၅။

ဥပဒ္ဒဝပ္ပတ္တ (တိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ပတ္တ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-သို့ ရောက်သော၊သူ။ မနုဿာ "ယက္ခာဝဋ္ဋော နု ခေါ အယံ ဘူတဒေဝနာဂ-သုပဏ္ဏာဝဋ္ဋော"တိ ဥပဒ္ဒဝပ္ပတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။

ဥပဒ္ဒဝရက္ခက (တိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ရက္ခက] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-ကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ ယူထပရိဏာယကေန ဥပဒ္ဒဝရက္ခကေန ဥသဘေန သဒ္ဓိံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။

ဥပဒ္ဒဝရဟိတ (တိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ရဟိတ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-အန္တရာယ်-မှကင်းသော၊ အချင်းချင်း ရန်မပြုသော၊သူ။ ဧတေ သီဟာဒယော စတုပ္ပဒါ သရသမီပေ ဥပဒ္ဒဝရဟိတာ ဇီဝန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။)

ဥပဒ္ဒဝဝူပသမန (န) [ဥပဒ္ဒဝ+ဝူပသမန] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-အန္တရာယ်-ကို ငြိမ်းပျောက်စေခြင်း။ ဘူတေဟိ ဥပဒ္ဒုတာယ ဝေသာလိယာ ဥပဒ္ဒဝဝူပသမနတ္ထံ ရတနသုတ္တံ ဝုတ္တံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၆၈၊ (-၁၄၂။)

ဥပဒ္ဒဝဟာရ (တိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ဟာရ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-အန္တရာယ်-ကို ပယ်ရှားတတ်သော။ သော ဟိ တာသံ ပစ္စယိကော ဥပဒ္ဒဝဟာရော စ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။

ဥပဒ္ဒဝါဓိဋ္ဌာန (န) [ဥပဒ္ဒဝ+အဓိဋ္ဌာန] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-အန္တရာယ်-၏တည်ရာ။ ဣဒဉ္စ ပဌမသတ္တံ ကုစ္ဆိတံ အနေကဥပဒ္ဒဝါဓိဋ္ဌာနတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၈။

ဥပဒ္ဒဝါဘာဝ (ပု) [ဥပဒ္ဒဝ+အဘာဝ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-အန္တရာယ်-၏မရှိခြင်း။ ဒဠှေတိ ဥပဒ္ဒဝါဘာဝေန သဘာဝတော ထိရေ သတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၆၂။

ဥပဒ္ဒဝူပသမန (န) [ဥပဒ္ဒဝ+ဥပသမန] ဘေးဥပဒ်-ဘေးရန်-အန္တရာယ်-ကို ငြိမ်းစေခြင်း။ ပတိဋ္ဌာဘာဝေါတိ ဣဓ ပရဿ ဥပဒ္ဒဝူပသမနံ အဓိပ္ပေတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅။

ဥပဒ္ဒဝေတိ (ကြိ) [ဥပဒ္ဒဝ+ဣ+တိ။ မောဂ်၊၅-ကဏ္ဍ၊ ၁၀၊၁၂-သုတ်။ ဥပဒ္ဒဝနာမ်ပုဒ်နောင် ကရဓာတ်အနက်၌ ဣပစ္စည်းသက်၊ ဣကို ခြေ] ဘေးဥပဒ်-ဘေးအန္တရာယ်-ကိုပြု၏။ မယ့ံ ပုရောဟိတော အတိမုခရော၊ အပ္ပမတ္တကေပိ ဝုတ္တေ ဗဟုံ ဘဏန္တော မံ ဥပဒ္ဒဝေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။ အတိဝိယ မေ တုမှေ ဥပဒ္ဒဝေထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ ဥပဒ္ဒဝေထာတိ ဥပဒ္ဒဝံ ကရောထ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၀။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၅။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၀။)

ဥပဒ္ဒုတ (တိ) [ဥပ+ဒု+တ။(ဥပဒြုတ-သံ)] (က) နှိပ်စက်အပ်သော၊သူ။ (ခ) နှောက်ယှက်အပ်သော။ (က) မနုဿာ ဥပဒ္ဒုတာ ယာစနာယ ဥပဒ္ဒုတာ ဝိညတ္တိယာ (ဝိ၊၁။၂၁၉)တိ တေသံ ဘိက္ခူနံ တာယ ယာစနာယ ဝိညတ္တိယာ စ ပီဠိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ ပလိဗုဒ္ဓံ ဟောတီတိ ဥပဒ္ဒုတံ ဟောတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၅။ (ခ) စောရေဟိ ဥပဒ္ဒုတ(ဝိ၊၁။၈၅)န္တိ စောရေဟိ ဝိလုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။

ဥပဒ္ဒုတနိရောဓန (န) [ဥပဒ္ဒုတ+နိရောဓန] နှိပ်စက်အပ်သည်၏အဖြစ်၏ချုပ်ငြိမ်းခြင်း၊ နှိပ်စက်မှုချုပ်ငြိမ်းခြင်း။ ပဟာတဗ္ဗေန ဥပဒ္ဒုတနိရောဓနတ္ထံ ပဟာယကံ ပရိယေသတိ။ အနု၊ဋီ၊၂။၂၁၃။

ဥပဒ္ဒုတပဋလ (န) [ဥပဒ္ဒုတ+ပဋလ] နှိပ်စက်အပ်သော-ပျက်စီးသော-အထပ်အလွှာ။ အနေကကလာပဂတဘာဝံ စက္ခုဿ ဒဿေတိ ယတော ဥပဒ္ဒုတပဋလေ နိရာကရဏေပိ စက္ခုဿ ဝိဇ္ဇတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ (အဘိဓမ္မာဝတာရဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၀-၌ အလားတူ အဓိပ္ပါယ်မျိုးပါရှိသည့် ဝါကျဝယ် ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋလနိရာကရဏေပိ စက္ခု ဝိဇ္ဇတေဝ-ဟု ရှိသည်။ မဏိမဥ္ဇူ၊၂။၁၁၈-၌ ဥပဒ္ဒုတ-နိရာကရဏေပိ ဟိ စက္ခု ဝိဇ္ဇတေဝ-ဟုရှိသည်။)

ဥပဒ္ဒုတသရီရ (န) [ဥပဒ္ဒုတ+သရီရ] နှိပ်စက်အပ်သော ခန္ဓာကိုယ်။ ဣဒါနိ ဇရာယ စိရကာလံ ဥပဒ္ဒုတသရီရံ ဝိဂရဟန္တီ ဩသာနဂါထမာဟ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၂။

ဥပဍ္ဎ (ပု၊န) [ဥပ+အဍ္ဎ။ ဥပဍ္ဎ-ကြည့်] (၁)

ထက်ဝက်။ (ပု) (၂) အချို့အဝက်။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဍ္ဎစ္ဆန္နပရိစ္ဆန္န (တိ) [ဥပဍ္ဎ+ဆန္နပရိစ္ဆန္န] ထက်ဝက်မိုးအပ်,ထက်ဝက်ကာရံအပ်သော (ကျောင်း)။ ဥပသမ္ပန္နေ ဥပသမ္ပန္နသဒိသေ ဝေမတိကဿ ဝါ ဥပဍ္ဎစ္ဆန္နပရိစ္ဆန္နဒိသု စ ဒုက္ကဋံ။ ကင်္ခါ။၁၉၃။

ဥပဎေည (နု) [ဥပ+ဎေည] (သလေးစသော) နဂိုမူလစပါးနှင့်နီးကပ်ဆက်စပ်သောစပါး (ကျိတ်စပါးစသည်။ သျ-၌ ငယ်သောစပါး-ဟုပြန်သည်)။ သတ္တ ဓညာနီတိ-----နီဝါရ-ဒိဥပဓညဿ ပန သာလိအာဒိမူလဓည-န္တောဂဓတ္တာ " သတ္တ ဓညာနိ"တိ ဝုတ္တံ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၃၁၁။ နီဝါရာနိ တိဏဓညာနိ-ဟု ဓာန်၊ ဋီ။၄၅၁-၌ ရှိသည်။

ဥပဓာ (ထီ) [ဥပ+ဓာ+ကွိ။ ကစ္စည်း။၆၂၉။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၃၇။ အလော'န္တာတ်ပုဝ် ဥပဓာ။ ပါဏိနီ၊၁။၁။၆၅-သုတ်။ အန္တာဒလး ပုဝေါ် ဝဏ် ဥပဓာသညး သျာတ်။ ယင်း၏ အဖွင့်သိဒ္ဓန္တကောမုဒီ။၂၄၉] ဥပဓာမည်သော အက္ခရာ၊ အဆုံးအက္ခရာမှ ရှေ့၌တည်သော အက္ခရာ၊ (ဥပမာအားဖြင့် ဂဟ-ဓာတ်၌ ဂ၏မှီရာ အ-သရသည် ဥပဓာ မည်၏)။ ဥပဓာတိ အန္တက္ခရတော ပုဗ္ဗက္ခရသမညာ။ ရူ။၅၆၉။

ဥပဓာန (နု) [ဥပ+ဓာ+ယု။ ဥပဓီယတေ သီသာသန် ကရိယတေတိ ဥပဓာနံ၊ယု။ ဓာ၊ ဓာရဏေ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၁၁။ ဥပ+ဌာ+ယု။ သီသော ဥပဂန္တွာ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ဥပဓာနံ။ ဥပ ဘုသံ ဝါ သုခံ ဓာရေတီတိ ဥပဓာနံ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၃၂၁] (၁) မှီခြင်း,အုံးခြင်း။ (၂) ဖြစ်စေခြင်း။ (၃) အုံး၊ (မှီအုံး,ခေါင်းအုံး,ခြေအုံး စသည်။) (၄) ထောက်တိုင်၊အခုအခံ။ (၁) သိမ္ဗလိ-တူလာဒိပုဏ္ဏသဘာဝေ အတ္ထရိတွာ တတ္ထ ဥပဓာနာနိ ကိတ္တာနိ ကရောတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ (၂) ဒုက္ခူပဓာန-ကြည့်။ (၃) ကလိင်္ဂရံ ဥပဓာနံ ကတွာ သယန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။ မနုညဒဿနံ ဥပဓာနံ ဥပဒဟိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၇၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။) ဥပဓာနန္တိ အပဿယနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၅။ ကလိင်္ဂရူပဓာန-လည်းကြည့်။ (၄) တာတ မာဏဝ မဥ္စပါဒါနံ မေ ဥပဓာနံ ဒေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၂။

ဥပဓာနယင်္ဂိကာ (ထီ) [ဥပဓာန+ယင်္ဂိကာ] ခေါင်းအုံးနှင့်တူသော သစ်တုံး၊ သစ်သား ခေါင်းအုံး၊ စဉ်းတီတုံး။ (အသားဖြတ် တောက်ခုတ်စဉ်းရာ အောက်ခံသစ်သားတုံး။) သော ကာသာယဝတ္ထနိဝတ္ထော-----ဥပ-ဓာနယင်္ဂိကံ ဟတ္ထဌပနဒက္ခကဥ္စ အာဒါယ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၆၆။

ဥပဓာယ (ဗျ) [ဥပ+ဓာ+တွာ] မှီ၍၊အုံး၍၊ မှီအုံးပြု၍၊ (အရိုးကို ခြေအုံး,ခေါင်းအုံးပြု၍-ဟုဆိုလိုသည်။) သော ခေါ် အဟံ သာရိပုတ္တ သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ ဆဝဋ္ဌိကာနိ ဥပဓာယ။ မ၊၁။၁၁၃။ ဥပဓာယာတိ ယထာ သီသူပဓာနဥ္စ ပါဒူပဓာနဥ္စ ပညာယတိ၊ ဧဝံ သန္ထရိတွာ တတ္ထ သေယျံ ကပ္ပေမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။ သုသာနေ သေယျံ ကပ္ပေမိ၊ ဆဝဋ္ဌိကံ ဥပဓာယဟံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။

ဥပဋ္ဌာရဏ (ထီ၊နု) [ဥပ+ဓရ+ယု] (၁) (က) ဆောင်ရွက်မှတ်သားရခြင်း၊ နာခံ မှတ်သား ရခြင်း။ (ခ) တည်ရာအကြောင်းရင်းဖြစ်ခြင်း။ (၂) စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ (၃) စောင်းကြိုး ဖွဲ့ရာရစ်ရာဌာန၊ (အဘယာ၊ဓာန်၊သျ၊၁၃၈။) ဝေဌက-ကြည့်။ စောင်းကြိုးအလျော့အတင်း ခလုတ်၊ (သံ၊မြန်၊၂။၂၉၅။) စောင်းကြိုးရစ်ရာ

တုတ်တံ၊ (သံ၊သျ၊၄။၁၇၁။) (၁) (က) ဣမ ပနသ္မ သောတဒ္ဓါရာနုသာရေန ဥပဓာရိတန္တိ ဝါ ဥပဓာရဏန္တိ ဝါ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁။ တေန ဝုတ္တသ္မ အတ္ထသ္မ "ဝေမေတ" န္တိ ဥပဓာရဏံ သလ္လက္ခဏံ ဥဂ္ဂဏှနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၈။ (ခ) ဥပဓာရဏံ ဝါ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာဝသေန အာဓာရ-ဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ပဋိ၊သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။) ဥပဓာရဏံ အဓိဋ္ဌာနံ မူလဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၇။ (၂) စမ္မဋ္ဌ ပဋိစ္စ ဒဏ္ဍဋ္ဌ ပဋိစ္စ ဥပဓာရဏော စ ပဋိစ္စ ။သံ၊ ၂။၄၀၁။ ဥပဓာရဏောတိ ဝေဠကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၀၈။ (၃) ကိံ နု ခေါ ကုသလကမ္မံ ကတ္တာ ဣမံ သမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘာမိတိ အတီတဘာဝံ ယထုပစိတဋ္ဌ ကမ္မံ ဥဒ္ဒိသ္မ ယေဘုယျေန ဓမ္မတာသိဒ္ဓံ ဥပဓာရဏာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇။

ဥပဓာရယ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+ဟိ] စူး-စမ်းဆင်ခြင်-လေ့လာပါ-လော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဥပဓာရယတိ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+တိ] စူး-စမ်းဆင်ခြင်၏၊ လေ့လာ၏။ ဇာတိဇရာဘိ-ဘူတဋ္ဌ ဇနတံ သတ္တကာယံ အဝေက္ခတိ ဥပဓာရယတိ ဥပပရိက္ခတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၅။ **ဥပဓာရယတု**- မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၉။ **ဥပဓာရယ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၈၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၆။ **ဥပဓာရယိံ**-အပ၊ ၁။၂၂။

ဥပဓာရယတု (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+တု] စူးစမ်းဆင်ခြင်ပါလော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဓာရယန္တ (တိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+အန္တ] စူးစမ်းဆင်ခြင်သော၊သူ။ နေသံ သပ္ပါယံ ဓမ္မဒေသနံ ဥပဓာရယန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။ ဥတ္တရိမ္ပိ ဥပဓာရယတော ဒုတိယံ သီလပါရမိံ ဒိသ္မာ တေဒဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။

ဥပဓာရယမာန (တိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+မာန] စူးစမ်းဆင်ခြင်-လေ့လာ-သော၊သူ။ ရာဇာ "ကိံမေတံ၊ ဥပဓာရေထာ" တိအာဟ၊ ဥပဓာရ-(ရိ)ယမာနာ အညံ အဒိသ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ ကိံ နု ခေါ ဘဝိဿတီတိ ဥပဓာရ-ယမာနော ဣဒံ အဒ္ဒသ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၆။)

ဥပဓာရယိံ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+ဣံ] စူးစမ်းဆင်ခြင်-လေ့လာ-ပြီ။ ဥပဓာရယတိ-ကြည့်။

ဥပဓာရယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+တွာ] စူးစမ်းဆင်ခြင်၍၊ မှတ်သား၍။ တထာ ဥပဓာရယိတွာ လဒ္ဓမာနတော နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗံ။ နေတ္တိ။၁၆၅။

ဥပဓာရယိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဓရ+ဏယ+တွာန] စူးစမ်းဆင်ခြင်၍၊ မှတ်သား၍။ တုယှံ ဝစနံ- ----ဥပဓာရယိတွာန ဥပလက္ခယိတွာန။ စူဠနိ။ ၂၂၄။

ဥပဓာရိတ (တိ) [ဥပ+ဓရ+တ] ဆောင်ရွက် မှတ်သားအပ်သော၊ နာခံမှတ်သားအပ်သော။ သုဂ္ဂဟိတံ ဟောတီတိ အာဒိသု အာစရိယသ္မ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှန္တေန သုဋ္ဌု ဂဟိတံ ဟောတိ သုဋ္ဌု မနသိကတံ သုဋ္ဌု ဥပဓာရိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ သလ္လက္ခိတာနီတိ သမ္မဒေဝ ဥပ-ဓာရိတာနိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၈၃။ (-ဝိ၊၂။၂၆၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၈၇။) ဥပဓာရဏ-လည်းကြည့်။

ဥပဓာရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဓရ+တဗ္ဗ] ဆောင်

ရှက်မှတ်သားအပ်သော။ မဟန္တံ ဂမ္ဘီရန္တိ ဥပဓာရိတဗ္ဗံ ပရိတ္တံ ဘာဝံ ဒိဋ္ဌိဂတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၀။

ဥပဓာရိတရူပ (တိ) [ဥပဓာရိတ+ရူပ] ဆောင်ရှက်မှတ်သားအပ်သော သဘောရှိသော။ ပုဗ္ဗေ သုတာနံ နာနာဝိဟိတာနံ သုတ္တသင်္ခါတာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနာနံ ဥပဓာရိတရူပဿ အာကာရဿ နိဒဿနဿ အဝဓာရဏဿ ဝါ ပကာသနဘာဝေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၃။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉။

ဥပဓာရိတာကာရ (ပု) [ဥပဓာရိတ+အာကာရ] ဆောင်ရှက်မှတ်သားအပ်သောအခြင်းအရာ။ သောတပထမာဂတေ ဓမ္မေ ဥပါဒါယ တေသံ ဥပဓာရိတာကာရာဒိနော ပစ္စာမသနဝသေန။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၉။

ဥပဓာရိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ယ+တေ] ဆောင်ရှက်မှတ်သားအပ်၏။ တေဟိ သောတဒွါရေန သုတွာ ဥပဓာရိယန္တိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၂၅၆။ ဓာရိယန္တီတိ ဥပဓာရိယန္တိ လက္ခီယန္တီတိ အတ္ထော။ မူလ၊ဋီ၊၁။၂၉။

ဥပဓာရိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ယ+အန္တေ] ဆောင်ရှက်မှတ်သားအပ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဥပဓာရေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+တဗ္ဗ] မှတ်သားအပ်သော။ ဒွါရံ သလ္လက္ခေတဗ္ဗန္တိ-----အသုကဒွါရေန နိက္ခန္တောမှီတိ ဒွါရံ ဥပဓာရေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၄။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။၈၁။)

ဥပဓာရေတိ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+တိ] (က) ဆောင်ယူ၏၊ ဆောင်ထား၏၊ ဆောင်ရှက်မှတ်သား၏။ (ခ) စူးစမ်းဆင်ခြင်၏၊ စုံစမ်း၏၊ ရှာဖွေ၏။ (ဂ) သိ၏။ (က) ဗဟုဉ္စ ဂဏှာတိ လဟုဉ္စ ဂဏှာတိ သုဋ္ဌု စ ဥပဓာရေတိ။ ဝိ၊၃။၃၇၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၇။ **ဥပဓာရေန္တိ**-မ၊၁။၅၉။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁၇။ **ဥပဓာရေထ**- မ၊ဋီ၊၁။၁၃၂။ မူလ၊ဋီ၊၃။၂။ အနု၊ဋီ၊၃။၂။ **ဥပဓာရေန္တု**- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ **ဥပဓာရေဟိ**- ထေရ၊၃၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ **ဥပဓာရေယျ**- မဟာနိ၊၂၉၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၆၇။ **ဥပဓာရေသုံ**-မ၊ဋီ၊၂။၂၂၅။ **ဥပဓာရေဿတိ**- မ၊ဋီ၊၃။၁၃၃။ (ခ) ကုမာရော------သန္နဒ္ဓခဂ္ဂေါ ဟုတွာ ဂန္တွာ ဣတောစိတော စ ရညော ပဟရဏောကာသံ ဥပဓာရေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။ **ဥပဓာရေထ**- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ **ဥပဓာရေမ**-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇၄။ **ဥပဓာရေဟိ**-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ **ဥပဓာရေယျုံ**-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၅။ **ဥပဓာရေယျာထ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၄၈။ **ဥပဓာရေသိ**-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၈။ မ၊ဋီ၊၂။၂၁၈။ (ဂ) ဓမ္မေ သဘာဝဓမ္မေ အနဝသေသေ ဝါ ဥပဓာရေတီတိ ဓမ္မဓာတု။ မ၊ဋီ၊၃။၄၉။ ခိပ္ပနိသန္တီတိ ခိပ္ပံ ဥပဓာရေတိ------တေ ဓမ္မေ ခိပ္ပံ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ **ဥပဓာရေတု**- ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၆၁။

ဥပဓာရေတု (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+တု] သိ-အသိအမှတ်ပြု-တော်မူပါလော့။ ဥပဓာရေတိ (ဂ)ကြည့်။

ဥပဓာရေတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+တုံ] (က) စူးစမ်း-ရှာဖွေ-ဆင်ခြင်-ခြင်းငှာ၊ စုံစမ်း-လေ့လာ-ခြင်းငှာ။ (ခ) ဆောင်ထားခြင်းငှါ။ (က) မုဝါဟံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီတိ ဧဝံ ကတသန္နိဋ္ဌာနော ဗုဒ္ဓကာရကေ ဓမ္မေ ဥပဓာရေတုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ ဣမံ ဌာနံ ဥပဓာရေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ အနုပဋ္ဌဟန္တေ အဿာသပဿာသေ ဝီမံသိတွာ "ဣမေ တေ" တိ ဥပဓာရေတုံ သမ္မဒေဝ ပဇာနိတုံ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၄။ (ခ) ဥဂ္ဂဟေတုံ ဥပဓာရေတုံ

သဇ္ဈာယိတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။

ဥပဓာရေတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+တွာ] (က) စူးစမ်းဆင်ခြင်၍၊ စုံစမ်း၍၊ ရှာဖွေ၍။ (ခ) မှတ်သား၍။ (ဂ) သိ၍။ (က) ကာလညူ သမယညူ ပညာယ ဂဟေတွာ ဥပဓာရေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၈။ အတ္တနော အာယုသင်္ခါရေ ဥပဓာရေတွာ ဘိက္ခု သံဃမာဟ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၈၄။ သမန္နေသိတွာတိ ဥပဓာရေတွာ။ မူလဋီ၊၂။၇၂။ ဂစ္ဆ ဣမသ္မိံ နဂရေ ဥပဓာရေတွာ အဇ္ဇ ဇာတဒါရကံ ဂဏှိတွာ ဧဟိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။ (ခ) မနသိ ကတွာတိ မနမှိ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥပဓာရေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ ဥပဓာရေတွာတိ ဗျာကာတဗ္ဗ-မတ္ထံ သလ္လက္ခေတွာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၀၇။ (ဂ) ဧကန္တနိယျာနိကံ သာမညမေဝ သေယျော ဥတ္တရိတရဉ္စ ပဏီတတရဉ္စာတိ ဥပဓာရေတွာ ပဗ္ဗဇိတောသ္မိ မဟာရာဇ ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃။

ဥပဓာရေထ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ထ] (က) ဆောင်ထားကြကုန်လော။ ဥပဓာရေတိ(က)-ကြည့်။ (ခ) စူးစမ်းဆင်ခြင်ကြကုန်လော၊ စုံစမ်းကြကုန်လော၊လေ့လာကြကုန်လော။ ဥပဓာရေတိ(ခ)-ကြည့်။

ဥပဓာရေန္တ (တိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+အန္တ။ ထိ၌ ဥပဓာရေန္တီ] (က) စူးစမ်းဆင်ခြင်သော-စုံစမ်းလေ့လာသော-ရှာဖွေသော၊သူ။ (ခ) မှတ်သားသော၊သူ။ (က) သော တေသံ ဂရု-ကတာမေတ္တတာယ ဥပဓာရေန္တော အဒ္ဒသ အနာဂတမဒ္ဓါနေ ဒိန္နမ္ပိ တေသံ စက္ခုနံ အန္တရဓာနံ။ မိလိန္ဒ၊၁၂၉။ ကုဟိံ ဝါသိကာတိ ဥပဓာရေန္တော မယှံ ကုလုပကာတိ အဒ္ဒသ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။ ပုန အဿမပဒံ အာဂန္တွာ တတ္ထ တေ ဥပဓာရေန္တီ တေသံ ကိဉ္စနဘဏ္ဍကာနိ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၈။ သာ ဥပဓာရေန္တီ တံ ဂေဟံ ဂန္တွာ တံ ဒါရကံ တံ ဒိဝသံ ဇာတံ ဉတွာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ဘတ္တံ ဥပဓာရေန္တော ဝိစရတိ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၂။ (ခ) သဒ္ဒဿ နိမိတ္တံ အဝိက္ခိတ္တေန စိတ္တေန ဥပဓာရေန္တဿ------အာရမ္မဏံ ကတွာ စိတ္တံ ပဝတ္တတေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၂၆။

ဥပဓာရေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+အန္တိ] စူးစမ်းဆင်ခြင်ကုန်၏၊ ဆောင်ယူ-ဆောင်ထား-ကုန်၏။ ဥပဓာရေတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓာရေန္တု (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+အန္တု] နာခံမှတ်သားကြကုန်လော။ ဥပဓာရေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဓာရေမ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+မ] (က) စုံစမ်းကြပါကုန်၏၊ ရှာဖွေကြပါကုန်၏။ ဥပဓာ-ရေတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပဓာရေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ဧယျ] ဆောင်ရွက်မှတ်သားရာ၏။ ဥပဓာရေတိ(က)-ကြည့်။

ဥပဓာရေယျာထ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ဧယျာထ] စူးစမ်း-ကြည့်ရှု-စောင့်ရှောက်-တော်မူကြပါကုန်။ ဥပဓာရေတိ(ခ)-ကြည့်။

ဥပဓာရေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ဧယျုံ] စူးစမ်းဆင်ခြင်ကြကုန်ငြားအံ့။ ဥပဓာရေတိ(ခ) -ကြည့်။

ဥပဓာရေသိ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ဤ] စူး-စမ်းဆင်ခြင်-စဉ်းစား-ပြီ၊ ရှာဖွေပြီ။ ဥပဓာ-ရေတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပဓာရေသုံ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ဥံ] မှတ်သားကြကုန်ပြီ။ ဥပဓာရေတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓာရေဿတိ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ဿတိ]

မှတ်သားလတ္တံ့။ ဥပဓာရေတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓာရေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဓရ+ဏေ+ယျ] (က) နာခံ-မှတ်သား-ပါလော။ ဥပဓာရေတိ(က)-ကြည့်။ (ခ) စုံစမ်း-လေ့လာ-ပါလော။ ဥပဓာရေတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပဓာဝတိ (ကြိ) [ဥပ+ဓာဝု+အ+တိ] (က) ပြေးသွား၏၊ ပြေးဝင်၏။ (ခ) ပြေးလာ၏။ (က) ဝိတက္ကာ **ဥပဓာဝန္တိ**။ သံ၊၁။၁၈၇။ မဋ္ဌ၊ ၁။၃၆၂။ **ဥပဓာဝထ**-အဘိဓာဝထ ရူပဓာ-ဝထ ဓာ(ဇာ၊၁။၆၃)တိ ဝေဂေန ဓာဝထ စေဝ ဥပဓာဝထ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ သမ်ပေန ဓာဝထ။ ဇာဋ္ဌီ၊သစ်။ လက်ရေးမူ။ **ဥပဓာ-ဝေယျုံ**-စရိယာ။၄၁၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၆။ **ဥပဓာဝိ**-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ **ဥပဓာဝိံသု** -ဝိ၊၂။၁၅၂။ (ခ) အပရော တတော ဗလဝတရေန ဒုက္ခာ-ဒိန္နော ဂဟေတွာ ဥပဓာဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ **ဥပဓာဝန္တိ**-ပေတ။၁၇၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၉၁။

ဥပဓာဝထ (ကြိ) [ဥပ+ဓာဝု+အ+ထ] အနီးသို့ ရောက်အောင် ပြေးသွားကြကုန်လော။ ဥပ-ဓာဝတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓာဝန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဓာဝု+အ+အန္တိ] ပြေးသွားကြကုန်၏။ ဥပဓာဝတိ(က) ကြည့်။ ပြေးလာကြကုန်၏။ ဥပဓာဝတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပဓာဝမာန (တိ) [ဥပ+ဓာဝု+အ+မာန] ပြေးလာသော၊ ပြေးသွားသော၊သူ။ တံ ဂဏိတုံ ဥပဓာဝမာနာ ပရိဝတ္တိတွာ ပတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။

ဥပဓာဝိံသု (ကြိ) [ဥပ+ဓာဝု+ဥံ] ပြေးသွားကြကုန်ပြီ။ ဥပဓာဝတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓာဝိ (ကြိ) [ဥပ+ဓာဝု+ဤ] ပြေးသွားပြီ။ ဥပဓာဝတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓာဝိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ဓာဝု+တွာ] ပြေးလာ-ပြေးသွား-၍။ ဘိက္ခုနိယော တေန သဒ္ဒေန ဥပဓာဝိတွာ တာ ဘိက္ခုနိယော တေဒဝေါစုံ။ ဝိ၊၂။၃၄၂။

ဥပဓာဝေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+ဓာဝု+အ+ယျုံ] အနီးသို့ပြေးသွားရာ၏။ ဥပဓာဝတိ(က) ကြည့်။

ဥပဓိ (ပု) [ဥပ+ဓာ+ဣ] (၁) ချမ်းသာဆင်းရဲတို့၏ တည်ရာတရား၊ ဥပဓိမည်သောတရား။ (ဥပဓိသည် ကာမူပဓိ, ခန္ဓူပဓိ, ကိလေသူပဓိ,အဘိသင်္ခါရူပဓိဟု လေးမျိုးရှိ၏။ မ၊၃။၂၈၈။ မဋ္ဌ၊၄။၂၁၄-ကြည့်။ ရူဋ္ဌနိ။၆၉ နှင့် ရူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၉-၂၀ တို့၌ တဏှူပဓိ, ဒိဋ္ဌူပဓိ, ကိလေသူပဓိ, ခန္ဓူပဓိ, ဒုစ္စရိတူပဓိ, အာ-ဟာရူပဓိ, ပဋိဃူပဓိ, ဥပါဒိန္နဓာတ်လေးပါး, အဇ္ဈတ္တိကာယတနခြောက်ပါး, ဝိညာဏကာယ ခြောက်ပါး ဤဆယ်ပါးကို ဥပဓိဟု သုံးနှုန်းသည်။) (၂) ဥပဓိမည်သော ရှင်ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။

(၁) တသောဝ ခေါ ပန ပုဗ္ဗေ အဝိဒ္ဒသုနော ဥပဓိ ဟောန္တိ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ။ မ၊၃။၂၈၈။ (-သံ၊၁။၆။) ဥပဓီတိ စတ္တာရော ဥပဓိ ကာမူပဓိ ခန္ဓူပဓိ ကိလေ-သူပဓိ အဘိသင်္ခါရူပဓီတိ။ ကာမာပိ ဟိ "ယံ ပဉ္စကာမဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သုခံ သောမနဿံ ၊ အယံ ကာမာနံ အဿာဒေါ" တိ ဧဝံ ဝုတ္တဿ သုခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ဥပဓိယတိ ဧတ္ထ သုခန္တိ ဣမိနာ ဝစနတ္ထေန ဥပဓီတိ ဝုစ္စတိ။ ခန္ဓာပိ ခန္ဓမူလကဿ ဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော။ ကိလေသာပိ အပါယ-ဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော ။ အဘိသင်္ခါရာပိ ဘဝဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀။ ကာမံ ဒုက္ခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော နိပ္ပရိယာယတော ကာမာ ဥပဓီတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟန္တိ၊ တသ္မာ ပန ဒေဝတာယ အဓိပ္ပါယ-ဝသေနာဟ "သုခဿ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော"

တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။ရ၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄ရ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂ရ၀။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂ရ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၁၄။ (၂) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သမာဂတာနန္တိ-------ဝိပဿီ, ဇဟီ, ဥပမိ, ဒုက္ခမူလံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။

ဥပမိအနုဓာဝနက (တိ) [ဥပမိ+အနုဓာဝနက (=အနု+ဓာဝု+ယု)] ဥပမိလေးပါး-တို့၌ အဖန်ဖန်ပြေးသွားတတ်သော-တို့ကိုအာရုံပြု၍ ဖြစ်သော။ ဥပမိအနုဓာဝနကာ(မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈)တိ ဥပမိသု အနုအနုဓာဝနကာ ဥပမဝေယာ အာရဗ္ဗ ပဝတ္တနကာ။ မ၊ဋီ၊၃။ရရ။ (ဥပမိ-ပဋိသံယုတ္တ-လည်းကြည့်)။

ဥပမိကရဏ (တိ) [ဥပမိ+ကရဏ] (အတ္တဘောနှင့်ကာမဂုဏ်ဟူသော) ဥပမိကို-ပြုခြင်း-ဖြစ်စေခြင်း-အလေ့ရှိသော။ ဥပမိကရဏံ သီလံ ဇေတဿ, ဥပမိ ဝါ အရဟတိတိ ဩပမိကံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄ရ။

ဥပမိကာရဏ (တိ) [ဥပမိ+ကာရဏ] (တဏှာစသော) ဥပမိ-လျှင်အကြောင်းရှိသော-ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဣမေ ဒုက္ခာ ဥပမိနိဒါနာ ဥပမိဟေတုကာ ဥပမိပစ္စယာ ဥပမိကာရဏာ ဟောန္တိ ပဘဝန္တိ။ စူဠနိ။၆၉။

ဥပမိက္ခန္ဓပရိပါကလက္ခဏ (တိ) [ဥပမိက္ခန္ဓ+ပရိပါက+လက္ခဏ] ဥပမိဟူသောခန္ဓာ၏ ရင့်ကျက်ခြင်း-ဥပမိဟူသောခန္ဓာကို ရင့်ကျက်စေခြင်း-လက္ခဏာရှိသော။ ယာ ဇိဏ္ဏဇရာ ဥပမိက္ခန္ဓပရိပါကလက္ခဏာ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၃၂။

ဥပမိက္ခယ (ပု) [ဥပမိ+ခယ] ဥပမိကုန်ခြင်း (မေတ္တာ, နိဗ္ဗာန်, အရဟတ္တဖိုလ်ဟု အရကောက် အမျိုးမျိုး ကွဲသည်)။ တန္နု သံယောဇနာ ဟောန္တိ၊ ပဿတော ဥပမိက္ခယံ။ အံ၊၃။၂။ ဣတိဝုတ်။၂၀၉။ ပဿတော ဥပမိက္ခယန္တိ တေသံယေဝ ကိလေသူပမိနံ ခယသင်္ခါတံ မေတ္တံ အဓိဂမဝသေန ပဿန္တဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၈။ (-အပ၊၁။၃ရရ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။) ဥပမိက္ခယောတိ ဟိ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ-----အထဝါ-------အနုက္ကမေန ဥပမိက္ခယသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊၈၈။ ဝဋ္ဋက္ခယော ဥပမိက္ခယော တဏှာက္ခယော ဟောတု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၆။

ဥပမိဂ္ဂဟဏ (နု) [ဥပမိ+ဂဟဏ] ဥပမိကို ယူခြင်း။ ဇီရဏဓမ္မဝါရေ သရူပတော အနာဂတမ္ပိ ဥပမိဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂ရ။

ဥပမိဇာတိက (တိ) [ဥပမိ+ဇာတိ+က] ဥပမိကြောင့်-ဖြစ်ခြင်းရှိသော-ဖြစ်သော။ ဣဒံ ခေါ ဒုက္ခံ ဥပမိနိဒါနံ ဥပမိသမုဒယံ ဥပမိဇာတိကံ ဥပမိပဘဝံ ။သံ၊၁။၃၃၀။ အောက်ပုဒ် လည်းကြည့်။

ဥပမိနိဒါန (တိ) [ဥပမိ+နိဒါန] ဥပမိ-လျှင်အကြောင်းရှိသော-ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဥပမိနိဒါန(သံ၊၁။၃၃၀)န္တိ ခန္ဓူပမိနိဒါနံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ဥပမိနိဒါနာ ပဘဝန္တိ ဒုက္ခာ (သုတ္တနိ။၃၉၂၄၃ရ။ စူဠနိ။၉၆၈) တိ တဏှာဒိဥပမိနိဒါနာ ဇာတိအာဒိဒုက္ခဝိသေသာ ပဘဝန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၉။ ဥပမိနိဒါနာတိ ကမ္မပစ္စယာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။

ဥပမိနိဿဂ္ဂ (ပု) [ဥပမိ+နိဿဂ္ဂ] ဥပမိကို စွန့်ခြင်း။ ဥပမိနိဿဂ္ဂေါ ပက္ခန္ဒော နိဗ္ဗုပေါဏပဗ္ဘာရော၀ သမ္ဗဒေဝ သတ္တသင်္ခါ- ရေသု ဥဒါသိနော ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁ရ။

ဥပမိပစ္စယ (ပု) [ဥပမိ+ပစ္စယ] ဥပမိဟူသောအကြောင်း။ ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတိ၊

သဗ္ဗံ ဥပဓိပစ္စယာ။ သုတ္တနိ။၃၉၁။ ဥပဓိ-ပစ္စယာတိ သာသဝကမ္မပစ္စယာ။ သာသဝကမ္မံ ဟိ ဣဓ ဥပဓီတိ အဓိပ္ပေတံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ (-စူဠနိ။၆၉။)

ဥပဓိပ(ပ္ပ)ဋိနိဿဂ္ဂ (ပု) [ဥပဓိ+ပဋိနိဿဂ္ဂ] ဥပဓိကို ပယ်စွန့်ကြောင်းတရား (နိဗ္ဗာန်)။ (ဖလူပစာအားဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂ ဟု သုံးနှုန်းဟန်တူသည်။) ဥပဓိပ္ပဋိနိဿဂ္ဂံ သစ္ဆိကတွာ အနာသဝေါ။ ဣတိဝုတ်။၂၂၆။ ဥပဓိပ္ပဋိနိဿဂ္ဂန္တိ တေသံယေဝ စ ဥပဓီနံ ပဋိနိဿဇ္ဇနကာရဏံ၊ နိဗ္ဗာနဿ ဟိ မဂ္ဂ-ဉာဏေန သစ္ဆိကိရိယာယ သဗ္ဗေ ဥပဓယော ပဋိနိဿဇ္ဇာ ဟောန္တီတိ တံ တေသံ ပဋိနိဿဇ္ဇ-နကာရဏံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇၅။ (-ဣတိဝုတ်။၂၃၈။ စူဠနိ။၈၁။) ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂေါတိ နိမိတ္တဂ္ဂါဟပဋိပက္ခော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။

ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂါဝဟ (တိ) [ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂ+အာဝဟ] ဥပဓိအားလုံးတို့ကို ပယ်စွန့်ကြောင်း နိဗ္ဗာန်သို့ပို့ဆောင်တတ်သော။ ဓမ္မဝိစယ-ဗဟုလော ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂါဝဟမေဝ ပဋိပတ္တိံ ဗြူဟေတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။

ဥပဓိပဋိပဿဒ္ဓ (တိ) [ဥပဓိ+ပဋိပဿဒ္ဓ] ဥပဓိတို့၏ ငြိမ်းရာတရား(နိဗ္ဗာန်)။ ဥပဓိ-ပဋိပဿဒ္ဓံ အမတံ နိဗ္ဗာနန္တိ သုကိတ္တိတံ။ စူဠနိ။၈၁။ (-စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၄။)

ဥပဓိပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဥပဓိ+ပဋိသံယုတ္တ] ဥပဓိတို့နှင့် ယှဉ်သော။ တမေနံ ဥပဓိ-ပဟာနာယ ပဋိပန္နံ ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂါယ ဥပဓိပဋိသံယုတ္တာ သရသင်္ကပ္ပါ သမုဒါစရန္တိ။ မ၊၂။၁၁၆။ ဥပဓိပဋိသံယုတ္တာတိ ဥပဓိ-အနုဓာဝနကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၇၁။) ဥပဓိအနုဓာဝနက-လည်းကြည့်။

ဥပဓိပဘဝ (တိ) [ဥပဓိ+ပဘဝ] ဥပဓိလျှင် အမွန်အစ ဖြစ်ရာရှိသော။ ဥပဓိဇာတိက-ကြည့်။

ဥပဓိပရိက္ခယ (ပု) [ဥပဓိ+ပရိက္ခယ] ဥပဓိ၏ ကုန်ခန်းခြင်း။ န ပဏ္ဍိတာ ဥပဓိသုခဿ ဟေတု၊ ဒဒန္တိ ဒါနာနိ ပုနဗ္ဘဝါယ။ ကာမဍ္ဎ တေ ဥပဓိပရိက္ခယာယ၊ ဒဒန္တိ ဒါနံ အပုန-ဗ္ဘဝါယ။ မဟာနိ။၃၃၄။ ကာမဍ္ဎ တေ ဥပဓိ-ပရိက္ခယာယာတိ ကေသေန တေ ပဏ္ဍိတာ ကာမက္ခယာယ ကာမက္ခေပနတ္ထံ ဒါနာနိ ဒေန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၃။

ဥပဓိပရိပါက (ပု) [ဥပဓိ+ပရိပါက] ဥပဓိ၏ရင့်ကျက်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဓိပရိပါကလက္ခဏ (တိ) [ဥပဓိပရိပါက+လက္ခဏ] ဥပဓိ၏ ရင့်ကျက်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိသော။ ဥပဓိပရိပါကလက္ခဏာ ဇရာ။ နေတ္တိ။၂၅ ။

ဥပဓိပဝိဝေက (ပု) [ဥပဓိ+ပဝိဝေက] ဥပဓိ ကင်းရှင်းဆိတ်သုဉ်းခြင်းသဘော။ နိဗ္ဗာနံ ဥပဓိပဝိဝေကော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉။

ဥပဓိပ(ပ္ပ)ဟာန (နု) [ဥပဓိ+ပဟာန] ဥပဓိကို ပယ်ရှားခြင်း။ ဣဓုဒါယိ ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော ဥပဓိပဟာနာယ ပဋိပန္နော ဟောတိ ဥပဓိ-ပဋိနိဿဂ္ဂါယ။ မ၊၂။၁၁၆။ ဥပဓိပဟာနာ-ယာတိ ခန္ဓူပဓိကိလေသူပဓိအဘိသင်္ခါရူပဓိ-ကာမဂုဏူပဓီတိ ဣမေသံ ဥပဓီနံ ပဟာနာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၇၁။) ဥပဓိ ဝုစ္စန္တိ ကိလေသာ စ ခန္ဓာ စ အဘိသင်္ခါရာ စ၊ ဥပဓိပ္ပဟာနံ ဥပဓိဝူပသမံ ဥပဓိပဋိနိဿဂ္ဂံ ဥပဓိပဋိပဿဒ္ဓံ အမတံ နိဗ္ဗာနန္တိ သုကိတ္တိတံ။ စူဠနိ။၈၁။ (-စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၄။)

ဥပဓိပ္ပယောဇန (တိ) [ဥပဓိ+ပယောဇန] ဥပဓိ-ဟူသော အကျိုးရှိသော-ကိုဖြစ်စေ

တတ်သောတရား (ကုသိုလ်တရား)။ ဥပမိပ္ပယောဇနာနိ ဝါ ဩပမိကာနိ။ ဣတိဝုတ်၄။ ၈၅။ ဩပမိက-လည်းကြည့်။

ဥပမိဗန္ဓန (တိ) [ဥပမိ+ဗန္ဓန] ဥပမိသည်နှောင်ဖွဲ့အပ်သော၊ ဥပမိဟူသော အနှောင်အဖွဲ့ရှိသော၊သူ။ ဥပမိဗန္ဓနော ဗာလော၊ တမသာ ပရိဝါရိတော။ ဥဒါန။၁ရ၆။ နေတ္တိ။ ၅၃။ မမ္မ၊ ၄၁။၁၄၂။ သော ကာမူပမိကိလေသူပမိခန္ဓူပမိတိ ဣမေသံ ဥပမိနံ ဝသေန စ ဥပမိဗန္ဓနော။ ဥဒါန၊၄။၃၅၀။ ဥပမိဗန္ဓနော ဗာလော၊ တမသာ ပရိဝါရိတောတိ တဿ ပန ဗာလဿ------ကိလေသာဘိသင်္ခါရေဟိ ဗန္ဓတ္တာ။ နေတ္တိ၊၄။၁၂၄။ ဥပမိဗန္ဓနောတိ ကိလေသူပမိဟိ ဗန္ဓိတဗ္ဗော၊ ယုပစ္စယော ဟိ ကမ္မတ္ထေ ဝိဟိတော၊ ဥပမိသု ဝါ ကိလေသာနံ ဗန္ဓနံ ယဿ ဗာလဿာတိ ဥပမိဗန္ဓနော။ နေတ္တိဝိဘာ။၁၉၄။

ဥပမိ(ဓိ)ယတိ (ကြိ) [(၁) ဥပ+ဓာ+ယ+တိ။ (၂) (ကမ္မ၊ကြိ) ဥပ+ဓာ+ယ+တေ] (၁) တည်၏။ (၂) ဆောင်ထားအပ်၏။ (၁) ဥပမိယတိ ဧတ္ထ သုခန္တိ ဣမိနာ ဝစနတ္ထေန ဥပမိတိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊၄၁။၄၀။ သာရတ္ထ၊၁။၃၁၃။ ဥပမိယတိ ဧတ္ထ သုခဒုက္ခန္တိ ဥပမိ၊ အတ္တဘာဝေါ ကာမဂုဏာ စ။ ဣတိဝုတ်၄။၂၄ရ။ ကာမဂုဏာပိ ဟိ ဥပမိယတိ ဧတ္ထ ဒုက္ခန္တိ ဥပမိတိ ဝုစ္စန္တိ။ မ၄၁၃။၆၈။ ကုထိတေ ဖေဏံ ဥဒ္ဒေဟတိ၊ န ဥပမိယတိ။ သံ၄၁၁။၁ရ၉။ (-သံ၄၁။၃၀။ ဣတိဝုတ်၄။၂၃၁။ ဒီ၄၁၂။၅၉။ မ၄၁၂။၉၂။၁၂ရ။ မ၄၁၃။၄၀၃။ သံ၄၁၂။၁၂၀။ အံ၄၁၃။၂၆။) **ဥပမိယန္တိ**-ဥပမိယန္တိ ဧတ္ထ ယထာသကံ ဖလာနီတိ ဥပမယော။ ဝိမတိ၊ ၁။၆၂။ (၂) ဥပမိယတိ ဒုက္ခံ ဧတေဟီတိ ဥပမိ ကိလေသာ။ မ၄၁၃။၂၅၀။

ဥပမိရဟိတ (တိ) [ဥပမိ+ရဟိတ] ဥပမိမှ ကင်းသော။ ဥပမိရဟိတံ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဥတ္တာ။ အံ၄၃။၂၉။ ဥပမိရဟိတန္တိ ကာမူပမိရဟိတံ။ အံ၄၁၃။၂၆။

ဥပမိဝိပတ္တိ (ထိ) [ဥပမိ+ဝိပတ္တိ] ဥပမိရုပ်ချို့တဲ့ခြင်း၊ အရုပ်ဆိုးအကျည်းတန်ခြင်း။ အဌေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပမိဝိပတ္တိ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၅၁။ အံ၄၁၂။၁၁၁။ ဥပမိဝိပတ္တီတိ ဟီနအတ္တဘာဝတာ။ အဘိ၄၁၂။၄၂၁။ အံ၄၁၂။၁၀၆။ အတ္တဘာဝဝိပတ္တီတိ ဥပမိဝိပတ္တိ။ သံ၄၁။၁၉၅။ အံ၄၁၂။၃၁ရ။

ဥပမိဝိပတ္တိပဋိဗာဠ္ဟ (တိ) [ဥပမိဝိပတ္တိ+ပဋိဗာဠ္ဟ] ဥပမိဝိပတ္တိသည် ပိတ်ပင်တားဆီးအပ်သော။ အဌေကစ္စာနိ ကလျာဏာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပမိဝိပတ္တိပဋိဗာဠ္ဟာနိ န ဝိပစ္စန္တိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၅၁။ (-အဘိ၄၁၂။၄၂၅။)

ဥပမိဝိပါက (တိ) [ဥပမိ+ဝိပါက] ဥပမိကိုရင့်ကျက်စေတတ်သော၊ ဥပမိကြောင့်အကျိုးပေးသော၊ ဥပမိဟူသော အကျိုးရှိသော။ ဥပမိဝိပါက(သံ၄၁။၃၂၁။ အံ၄၃။၂၄၁)န္တိ ဥပမိ ဝိပစ္စန္တိ ဧတေန, ဥပမိသု ဝါ ဝိပစ္စတိ, ဥပမယော ဝါ ဝိပါကာ ဧတဿာတိ ဥပမိဝိပါကံ။ အံ၄၁၃။၂၄၅။ (-သံ၄၁။၃၄၀။)

ဥပမိဝိဘာဂ (ပု) [ဥပမိ+ဝိဘာဂ] ဥပမိလေးမျိုးကို ခွဲခြားဝေဘန်ခြင်း။ ရူပမေဝ ဝိညာဏဥ္စ ဝိသုံ ဂဟေတွာ ပုန ဥပမိဝိဘာဂေန သဗ္ဗေပိ တေဘူမကဓမ္မေ ဧကဇ္ဈံ ဂဟေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။၂၃၁။

ဥပမိဝိရဟိတ (တိ) [ဥပမိ+ဝိရဟိတ] ဥပမိမှကင်းသော။ သော ဘဂဝါ သဗ္ဗလောကေ အပ္ပမာဏေ သတ္တေ "သုခိ ဟောန္တု"တိ-

အာဒိနာ နိရုပမိ ဥပမိဝိဝိရဟိတံ ကတ္တာ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၉၅။

ဥပမိဝိဝိတ္တ (တိ) [ဥပမိ+ဝိဝိတ္တ] ဥပမိမှ ကင်းဆိတ်သော၊ တရား(နိဗ္ဗာန်)။ ဥပမိ-ဝိဝေကေတိ သဗ္ဗုပမိပဋိနိဿဂ္ဂတာယ ဥပမိ-ဝိဝိတ္တေ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၄၁။

ဥပမိဝိဝေက (ပု) [ဥပမိ+ဝိဝေက] (၁) ဥပမိမှကင်းဆိတ်ခြင်း။ ဣဓာနန္ဒ ဘိက္ခု ဥပမိ-ဝိဝေကာ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာ-----ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ မ၊ ၂။၉၉။ ဥပမိဝိဝေကာတိ ဥပမိဝိဝေကေန၊ ဣမိနာ ပဥ္စကာမဂုဏဝိဝေကော ကထိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၀၂။ (-မ၊ဋီ၊၃။၆၈။) ကတမော ဥပမိ-ဝိဝေကော၊ ဥပမိ ဝုစ္စန္တိ ကိလေသာ စ ခန္ဓာ စ အဘိသင်္ခါရာ စ၊ ဥပမိဝိဝေကော ဝုစ္စတိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ။ မဟာနိ။ ၂၁၊ ၂၂၊ ၂၆၅။ ဥပမိ-ဝိဝေကောတိ ကိလေသက္ခန္ဓအဘိသင်္ခါရ-သင်္ခါတာနံ ဥပမီနံ သုညဘာဝေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၈၈။ ပဝိဝေကေတိ ဥပမိဝိဝေကေ နိဗ္ဗာနေ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၆။ ဥပမိဝိဝေကေတိ သဗ္ဗုပမိပဋိနိဿဂ္ဂတာယ ဥပမီဟိ ဝိဝိတ္တေ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၁၉၂။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၄၁။ ပဥ္စကာမဂုဏ-သင်္ခါတကာမခန္ဓကိလေသအဘိသင်္ခါရာ၊ တေဟိ စတူဟိ ဝိဝိတ္တံ နိဗ္ဗာနံ ဥပမိဝိဝေ-ကော။ ဝိမတိ၊ ၁။၆၂။ ဥပမိဝိဝေကောတိ နိက္ကိလေသတာ။ ဝဇီရ။ ၄၃။ အသိထိလံ သာသနံ ဂဟေတွာ ဝိဂတနီဝရဏော ဖလ-သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ ဥပမိဝိဝေကံ ပရိပူရ-ယမာနော ဝိဟရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၇။

ဥပမိဝိဝေကပါရိပူရီ (ထီ) [ဥပမိဝိဝေက+ပါရိပူရီ] ဥပမိမှ ကင်းဆိတ်သော အရဟတ္တဖိုလ်၏ပြည့်စုံခြင်း။ တဗ္ဗိပရိယာယတော စိဝ-ရာဒိမတ္တနာ န ဥပမိဝိဝေကပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတိ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၁၉၂။

ဥပမိဝိဝေကာဓိဂမ (ပု) [ဥပမိဝိဝေက+အဓိဂမ] ဥပမိမှ ကင်းဆိတ်သော နိဗ္ဗာန်ကို ရခြင်း။ ဣဒါနိ ဥပမိဝိဝေကာဓိဂမဿ နိဿယဘူတော စိတ္တဝိဝေကော လဒ္ဓဗ္ဗော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၇။

ဥပမိဝူပသမ (ပုနု) [ဥပမိ+ဝူပသမ] ဥပမိငြိမ်းအေးခြင်းသဘော။ ဥပမိပဟာန-ကြည့်။

ဥပမိဝေပက္က (တိ) [ဥပမိ+ဝေပက္က] ဥပမိကို ရင့်ကျက်စေတတ်သော၊ ဥပမိကိုဖြစ်စေတတ်သော၊ ဥပမိဟူသောအကျိုးကိုပေးတတ်သော။ ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သာသဝါ ပုညဘာဂိယာ ဥပမိဝေပက္ကာ၊ အတ္ထိ ဒိန္နံ အတ္ထိ ယိဋ္ဌံ အတ္ထိ ဟုတံ-----ပဝေဒေန္တီတိ၊ အယံ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သာသဝါ ပုညဘာဂိယာ ဥပမိဝေပက္ကာ။ မ၊၃။၁၁၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၆-၇။ ဥပမိဝေပက္ကာတိ ဥပမိသင်္ခါတဿ ဝိပါ-ကဿ ဒါယိကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၂။ ဥပမိသင်္ခါ-တဿာတိ ခန္ဓပဗန္ဓသင်္ခါတဿ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၆။ ခန္ဓောပမိံ ဝိပစ္စတိ၊ တတ္ထ ဝါ ဝိပစ္စတီတိ ဥပမိဝေပက္ကာ။ မူလ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၅။ ခန္ဓောပမိံ ဝိပစ္စတီတိ ပဋိသန္ဓိဒါယိကံ သန္ဓာယာဟ၊ တတ္ထ ဝိပစ္စတီတိ ပဝတ္တိဝိပါကဒါယိကံ။ အနု၊ဋီ၊ ၂။ ၁၇၄။ တေသု စ ကမ္မေသု "ဣဒံ ကမ္မံ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဒုဗ္ဗလံ ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဥပမိဝေပက္ကံ ဘဝိဿတိ" တိ ပဇာနာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၆-၇။ (-အံ၊ ဋီ၊၃။ ၃၁၅။) ဩပမိကန္တိ ဥပမိဝေပက္ကံ၊ အတ္တဘာဝသမ္ပတ္တိယာ စေဝ ဘောဂသမ္ပတ္တိ-ယာ စ နိဗ္ဗတ္တကန္တိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၄၇။ သာ ပနေသာ ပုန္ဗ္ဗဝဿ ဒါယိကာပိ အတ္ထိ အဒါယိကာပိ------ဒိန္နာယ ပဋိသ-န္ဓိယာ ဥပမိဝေပက္ကမတ္တာပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၄။

ပဋိ၊သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ ဥပဓိမှိ ယထာနိဗ္ဗတ္တေ အတ္တဘာဝေ ဝိပစ္စနကမ္မံ ဇေတိဿာတိ ဥပဓိဝေပက္ကာ။ မူလဋီ၊၂။၆၉။ ပဝတ္တိဝိပါကဒါယိနော ကမ္မဿ သဟာယဘူတာ တဏှာ "ဥပဓိဝေပက္ကာ"တိ အဓိပ္ပေတာတိ အာဟ "ဥပဓိမှိ ယထာနိဗ္ဗတ္တေ"တိအာဒိ၊ ယထာနိဗ္ဗတ္တေတိ အတ္တနော ပစ္စယေဟိ နိဗ္ဗတ္တပကာရေ။ အနုဋီ၊၂။၇၄။

ဥပဓိဝေပက္ကပါပဓမ္မ (ပု) [ဥပဓိဝေပက္ကာ+ပါပဓမ္မ] ဥပဓိဟူသောအကျိုးကို ပေးသော အကုသိုလ်တရား။ အညေတိ ဥပဓိဝေပက္ကပါပဓမ္မေ အဘိဘဝိတွာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၄။

ဥပဓိသင်္ခယ (ပု) [ဥပဓိ+သင်္ခယ] ဥပဓိ၏ ကောင်းစွာကုန်ရာနိဗ္ဗာန်။ သော ဝတ သုနက္ခတ္တ ဘိက္ခု ဆသု ဖဿာယတနေသု သံဝုတကာရီ "ဥပဓိ ဒုက္ခဿ မူလ"န္တိ ဣတိ ဝိဒိတွာ နိရုပဓိ ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တော။ မ၊၃။၄၇။ (-ဝိ၊၃။၅၄။ သံ၊၁။၁၃၅။ အံ၊၁။၃၂၂။ ဣတိဝုတ်။၂၇၆။) ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တောတိ ဥပဓီနံ သင်္ခယဘူတေ နိဗ္ဗာနေ အာရမ္မဏတော ဝိမုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၅၂။) ဥပဓိ (ဥပဓယော) သမ္မဒေဝ ခီယန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥပဓိသင်္ခယော၊ နိဗ္ဗာနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၃။ ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တော(မ၊၂။၁၁၇) တိ တဏှာက္ခယေ နိဗ္ဗာနေ အာရမ္မဏတော ဝိမုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ ဥပဓီနံ သမ္မာ ခယဘူတေ နိဗ္ဗာနံ ဥပဓိသင်္ခယံ (ဥပဓိသင်္ခယော?) နာမာတိ အာဟ ဥပဓိသင်္ခယေတိ နိဗ္ဗာနေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၁၆။

ဥပဓိသညိတ (တိ) [ဥပဓိ+သညိတ] ဥပဓိဟု သိမှတ်အပ်သော။ ဥပဓိသညိတာ သဗ္ဗေပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရပဉ္စကာမဂုဏမ္မာ ဟုတွာ အဘာဝင္ဂေန အနိစ္စာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၁။

ဥပဓိသမုဒယ (ပု) [ဥပဓိ+သမုဒယ] ဥပဓိဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ (ဥပဓိဇာတိက-ကြည့်။)

ဥပဓိသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပဓိ+သမ္ပတ္တိ] ဥပဓိရုပ်-ခန္ဓာကိုယ်အတ္တဘော-ပြည့်စုံခြင်း-တင့်တယ်လှပခြင်း။ အတ္တေကစ္စာနိ ကလျာဏာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ဥပဓိသမ္ပတ္တိတိ အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၆။ ဥပဓိသမ္ပတ္တိ (နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၁) တိ အတ္တဘာဝသောဘာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၇။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၈။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၈။)

ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတ (တိ) [ဥပဓိသမ္ပတ္တိ+ပဋိဗာဟိတ] ဥပဓိသမ္ပတ္တိသည် ပိတ်ပင်တားဆီးအပ်သော၊ ဥပဓိသမ္ပတ္တိကြောင့် မကောင်းကျိုး ပေးခွင့်မရသော။ သန္တေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတာနိ န ဝိပစ္စန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၇။

ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠ္ဟ (တိ) [ဥပဓိသမ္ပတ္တိ+ပဋိဗာဠ္ဟ] ဥပဓိသမ္ပတ္တိသည် ပိတ်ပင်တားဆီးအပ်သော။ အတ္တေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠ္ဟာနိ န ဝိပစ္စန္တိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂။)

ဥပဓိသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပဓိ+သမ္ပဒါ] ဥပဓိရုပ်-ပြည့်စုံခြင်း-တင့်တယ်လှပခြင်း။ အယံ ပန ဒါရိကာ ကုလဓီတာ ဘဝိဿတိ၊ ဥပဓိသမ္ပဒါပိဿာ အတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။)

ဥပဓိသမ္ပန္န (တိ) [ဥပဓိ+သမ္ပန္န] ဥပဓိရုပ်နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ကေစ္စော နီစကုလေ ဇာတောပိ ဥပဓိသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ အတ္တ-ဘာဝသမိဒ္ဓိယံ ဋ္ဌိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၆၊ (-၁၁၁။)

ဥပဓိသုခ (န) [ဥပဓိ+သုခ] ဥပဓိ၌ မှီတည် နေသောချမ်းသာ။ ဥပဓိသုခဥ္စ နိရုပဓိသုခဥ္စ။ အံ၊၁။ရ၉။ ဥပဓိသုခန္တိ တေဘူမကသုခံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ န ပဏ္ဍိတာ ဥပဓိသုခဿ ဟေတု၊ ဒဒန္တိ ဒါနာနိ ပုနဗ္ဘဝါယ။ မဟာနိ။၃၃၄။ န ပဏ္ဍိတာ ဥပဓိသုခဿ ဟေတူတိ ဒဗ္ဗဇာတိ-ကာ ကာမသုခဿ ကာရဏာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၃။

ဥပဓိဟေတုက (တိ) [ဥပဓိ+ဟေတု+က] ဥပဓိ-လျှင်အကြောင်းရှိသော-ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဥပဓိကာရဏ-ကြည့်။

ဥပဓီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဓာ+ယ+တေ] ဆောင်ထားအပ်၏။ ဥပဓိ(ဓီ)ယတိ(၂)-ကြည့်။

ဥပဓီယန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဓာ+ယ+အန္တိ] တည် ကုန်၏။ ဥပဓိ(ဓီ)ယတိ(၁)-ကြည့်။

ဥပနစ္စန္တ (တိ)[ဥပ+နစ္စန္တ။ ထိ-၌ ဥပနစ္စန္တီ] ကသော၊သူ။ အပိ စ သုတောယေဝ မေ သော ဘဂဝါ ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ သုခ-မ္ဘာယံ သဘာယံ ဥပနစ္စန္တိယာ။ ဒီ၊၂။၂၁၄။ ဥပနစ္စန္တိယာတိ နစ္စမာနာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉ရ။ ဥပနစ္စန္တိယာတိ ဥပဂန္ဒွာ နစ္စန္တိယာ။ ဒီဋီ၊၂။ ၂၅၀။

ဥပနစ္စန္တီ (ထိ) [ဥပနစ္စန္တ+ဤ] ကသောမိန်းမ၊ ကချေသည်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနဒတိ (ကြိ) [ဥပ+နဒ+အ+တိ] တွန်ကျူး၏။ ဟံသာစိမေ ဒဿနီယာ မနောရမာ၊ ဥဒကသ္မိံ မနုပရိယန္တိ သဗ္ဗဒါ၊ သမယျ ဝဂ္ဂုပနဒန္တိ သဗ္ဗေ။ ပေတ၊၁ရ၂။ ဥပနဒန္တီတိ ဝိကူဇန္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁ရ၄။

ဥပနဒန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နဒ+အ+အန္တိ] တွန် ကျူးကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနဒ္ဓ (တိ) [ဥပ+နဟ+တ] ရန်ငြိုးဖွဲ့သော၊ မိမိသန္တာန်၌ ဒေါသကိုထပ်တလဲလဲ ဖြစ် စေသော၊သူ။ ဥပနဒ္ဓေါ ဘိက္ခု ဉာတိကုလံ ဂန္တွာ။ ဝိ၊၂။၁၁၂။ ဥပနဒ္ဓေါ ဘိက္ခူတိ သော ဇနိတဥပနာဟော ဘိက္ခု။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၉ရ။ (-ဝိ၊ ၄။၂၅၅။) (ဥပနဒ္ဓော-ဟု မူကွဲရှိသည်၊ ပါစိတ်၊ ယော-၌ ယင်းကိုဖွင့်သည်။)

ဥပနန္ဒ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပနန္ဒမည်သူ။ (သာသနာတော်၌ ဥပနန္ဒအမည်တူ ၆-ဦးတွေ့ ရ၏။ (က) သာကီဝင်မင်းမျိုးတို့မှ ရဟန်း ဝတ်လာသူ ဥပနန္ဒထေရ်၊ ၎င်းမထေရ်သည် အတောင်းအရမ်းရက်စက်၏၊ လျှပ်ပေါ် လော်လီ၏၊ တရားဟောကောင်း၏၊ (ဝိ၊၁။၃၁၁။ ဝိ၊၃။၄၁၅။ ဝိ၊၄။၁၁၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။) (ခ) ဥပနန္ဒစစ်သူကြီး၊ ၎င်းစစ်သူကြီးအကြောင်း အကျယ်ဟောကြား ထားသည်ကို မတွေ့ရ။ မ၊ ၃။၆၃။ (ဂ) ဥပနန္ဒ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ ၄-ပါး။ ဤပစ္စေကဗုဒ္ဓါများအကြောင်း အကျယ်မတွေ့ ရ။ မ၊၃။၁၁၅။ မဋ္ဌ၊၄။၉၁။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ ဥပနန္ဒော သကျပုတ္တော ပဏ္ဍော ဟောတိ ဓမ္မိံ ကထံ ကာတုံ။ ဝိ၊၁။၃၁၁။ ဥပနန္ဒော သကျပုတ္တောတိ အသီတိသဟဿ-မတ္တာနံ သကျကုလာ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ပတိကိဋ္ဌော လောလဇာတိကော။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၄၅။

ဥပနန္ဒထေရ (ပု) [ဥပနန္ဒ+ထေရ] ဥပနန္ဒ ထေရ်၊ (နံပါတ် ၁- ဥပနန္ဒဖြစ်သည်)။ ဥပနန္ဒ-ထေရဲ့ အာရဗ္ဘ ပညတ္တေသု ပန စတုတ္ထ-ဘာဝတော "ဥပနန္ဒဿ စတုတ္ထသိက္ခာ-ပဒေနာ" တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၃ရ၈။

ဥပနန္ဒဝတ္ထု (န) [ဥပနန္ဒ+ဝတ္ထု] ဥပနန္ဒထေရ်၏-ဝတ္ထု-အကြောင်းအရာ၊ (နံပါတ် ၁-ဥပနန္ဒဖြစ်သည်)။ ဥပနန္ဒဝတ္ထုသ္မိံ တတ္ထ တယာ မောဃပုရိသ ဂဟိတံ ဣမ မုတ္တံ။ ဝိ၊၃၊၄။၇၅။

ဥပနန္ဒသက္ယပုတ္တ (ပု) [ဥပနန္ဒ+သက္ယပုတ္တ] သာကီဝင်မင်းသားဖြစ်သော အရှင်ဥပနန္ဒထေရ်။ ဒုတိယော ဥပနန္ဒသက္ယပုတ္တ-သဒိသော။ အဘိ၊၃၊၃။၈၁။

ဥပနန္ဓ (တိ) [ဥပ+နန္ဓ+အ] ရန်ငြိုးဖွဲ့သော၊ မိမိသန္တာန်၌ ဒေါသကို ထပ်တလဲလဲဖြစ်စေသော၊သူ။ ဥပနဒ္ဓော (ဥပနဒ္ဓေါ) ဘိက္ခု ဉာတိကုလံ ဂန္တွာ။ ဝိ၊၂။၁၁၂။ ဥပနဒ္ဓော-တိပဒဿ ဥပနဟတီတိ ဥပနဒ္ဓောတိ ကတ္တုတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၇၇။

ဥပနန္ဓတိ (ကြိ) [ဥပ+နန္ဓ+အ+တိ။ဓာတွတ္ထ၊၂၁၀။ ပါစိတ်၊ယော-၌ နဟဓာတ်ဟု ဆိုသည်] ရန်ငြိုးဖွဲ့၏။ သော တသ္မိံ ဥပနန္ဓိ။ ဝိ၊၂။၁၁၂။ ဝိ၊၄။၂၅၅။ ဥပနန္ဓိတိ ဝေရံ ဗန္ဓိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၃။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ မဟာနာမေ သက္ကေ ဥပနန္ဓိံသု။ ဝိ၊၂။၁၃၆။

ဥပနန္ဓန (န) [ဥပ+နန္ဓ+ယု] ဖွဲ့ခြင်း၊ အဆင့်ဆင့်နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ ဖွဲ့ယှက်ခြင်း။ ဥပနန္ဓနံ နာနပ္ပကာရဿ ဥပရူပရိ နန္ဓနံ ဝိယ ဟောတီ-တိ ကတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၉။

ဥပနန္ဓနလက္ခဏ (တိ) [ဥပနန္ဓန+လက္ခဏ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း-ဒေါသဖြင့်စိတ်ကိုဖွဲ့ယှက်ခြင်း-လက္ခဏာရှိသော။ ဥပနန္ဓနလက္ခဏော ဥပ-နာဟော။ မ၊ဌ၊၁။၁၁၀။ အံ၊ဌ၊၂။၆၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၉၂။ မဟာနိ၊ဌ။၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၄။ ဥပနန္ဓနလက္ခဏောတိ ကုဇ္ဈနဝသေန "အက္ကောစ္ဆိ မံ အဝဓိ မံ" န္တိအာဒိနာ စိတ္တ-ပရိယောနန္ဓနလက္ခဏော။ အံ၊ဋီ၊၂။၆၅။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၄၇၃။)

ဥပနန္ဓနသီလ (တိ) [ဥပနန္ဓန+သီလ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းအလေ့ရှိသော၊သူ။ ဥပနာဟီတိ တမေဝ ကောဓံ ဝဍ္ဎေတွာ ဥပနန္ဓနသီလော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၆၅။

ဥပနန္ဓိ (ကြိ) [ဥပ+နန္ဓ+ဤ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ပြီ။ ဥပနန္ဓိတိ ဧတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ ဥပနာဟတ္ထော၊ နဟဓာတု ဗန္ဓနတ္ထောတိ ဒဿေန္တော အာဟ ဥပနာဟန္တိအာဒိ။ ပါစိတ်၊ယော။၇၇။ ဥပနန္ဓတိ-လည်းကြည့်။

ဥပနန္ဓိံသု (ကြိ) [ဥပ+နန္ဓ+ဥံ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ကုန်ပြီ။ ဥပနန္ဓတိ-ကြည့်။

ဥပနမန္တ (တိ) [ဥပ+နမန္တ] ညွတ်ကိုင်းသော၊ ကိုင်းရှိုင်းသော၊ ဆည်းကပ်သော၊သူ။ သေဋ္ဌ-မုပနမံ ဥဒေတိ ခိပ္ပံ။ အံ၊၁။၁၂၃။ သေဋ္ဌမုပ-နမန္တိ သေဋ္ဌံ ပုဂ္ဂလံ ဩဏမန္တော-----ယသ္မာ သေဋ္ဌံ ပုဂ္ဂလံ ဥပနမန္တော ဥဒေတိ ခိပ္ပံ။ အံ၊ဌ၊၂။၉၄။

ဥပနယ (ပု) [ဥပ+နီ+အ] (၁) ကပ်၍ဆောင်ခြင်း၊ဖြစ်စေခြင်း။ (၂) ကပ်၍ဆောင်အပ်သောနည်း။ (၁) အတ္တနော စိတ္တေ ဥပနယံ အရဟတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၄၂။ စူဠနိ၊ဌ၊၈၄။ ဥပနယနံ ဥပနယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၀။ သာရတ္ထ၊၂။၇၆။ (-အံ၊ဌ၊၂။၂၀၃။ မဋီ၊၃။၃၄၉။) (၂) ယထာ သသဝိသာဏံ န ဥပလဗ္ဘတိ၊ န တထာ ပုဂ္ဂလောတိ ဥပနယော။ အနုဋီ၊၃။၆၉။

ဥပနယတိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+တိ] (က) အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်ပို့၏၊ ရောက်စေ၏။ (ခ) ဆက်ကပ်၏၊ ပေးကမ်း၏။ (က) သာ ဘောဇ-နသမ္ပဒါ ဥပနယတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၃၀။ တံ ဓမ္မံ မာ ဥပနယသိ (မ၊ဌ၊၂။၃၁၂)တိ တယာ ပဋိဝိ-ဒ္ဓဓမ္မံ မာ သာဝကပဋိပဒံ ပါပေသိ။ မဋီ၊ ၂။၃၁၉။ ယေ တေ ဝသံ န အာယန္တိ၊ ဝသံ ဥပနယာမသေ။ ဇာ၊၂။၂၅၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၀၇။

(ခ) **အနေ့န စ ပါနေန စ၊ ခဇ္ဇေန စ ယံ စ တတ္ထ သန္နိဟိတံ၊ သာဒေမိ ဥပနယာမိ စ။** ထေရီ။၄၂၅။ ဥပဋ္ဌာဒေတွာ ဥပနယာမိ စ။ ထေရီ၊ဌ။၂၇၃။

ဥပနယန (နု) [ဥပ+နီ+ယု] ကပ်၍ဆောင်ခြင်း၊ အနီးသို့ဆောင်ခြင်း၊ ဖြစ်စေခြင်း။ အပိ နု မဟာရာဇ တယာ မာတာ လဘတိ အာကနုနပရိကနုံ ဂါဟံ သာမိနော ဥပနယနံ ကာတုံ။ မိလိန္ဒ။၁၅၅။ တေပိ နာမ မတာ၊ ကိမင် ပန မာဒိသာတိ အတ္တနော မရဏဿ ဥပနယနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၉၁။ အာနယနံ စိတ္တဿ အာရမ္မဏေ ဥပနယနံ အာကနုံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။ ဥပနယနံ ဥပနယော၊ အာဒိတ္တံ စေလံ ဝါ သီသံ ဝါ အဇ္ဈုပေက္ခိတ္ဝာပိ ဘာဝနာဝသေန အတ္တနော စိတ္တေ ဥပနယနံ ဥပ္ပါဒနံ အရဟတီတိ ဩပနေယျိကော။ သာရတ္ထ၊၂။၇၆။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၆၈၊၂၇၇။)

ဥပနယနကိစ္စ (တိ) [ဥပနယန+ကိစ္စ] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းကိစ္စရှိသော။ ဟိတူပသံဟာရရသာတိ သတ္တေသု ဟိတဿ ဥပနယနကိစ္စာ။ ဥပနယနသမ္ပတ္တိကာ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၉။

ဥပနယနစတုက္က (နု) [ဥပနယန+စတုက္က] ဥပနယနလေးခုအပေါင်း၊ ကပ်၍ဆောင်ခြင်းဖြင့် မှတ်အပ်သော လေးခုအပေါင်း။ ဝေမိဒံ အနုလောမပဋိလောမတော စတူဟိ ပါပနာရောပနာဟိ နိဂ္ဂဟဿ ဥပနီတတ္တာ ဥပနယနစတုက္ကံ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။

ဥပနယနပညတ္တိ (ထီ) [ဥပနယန+ပညတ္တိ] (ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့်အကြောင်းကို) ကပ်၍ဆောင်ခြင်းကို အပြားအားဖြင့်သိစေခြင်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းတရားကို ဖော်ပြခြင်း။ န ယိမေ ဇာတဿ ဘူတဿ ကတဿ သခ်တဿ နိဿရဏံ ပညာယေထာတိ ဝေဝစနပညတ္တိ သခ်တဿ ဥပနယနပညတ္တိ စ။ နေတ္တိ။၅၃-၄။ တတ္ထ ဥပနယနပညတ္တိတိ ပဋိပက္ခတော ဟေတု ဥပနယနဿ ပညာပနာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၉၆။)

ဥပနယနရသ (တိ) [ဥပနယန+ရသ] ဘင် ၏ အနီးသို့ ဆောင်ခြင်းကိစ္စရှိသော။ ရူပပရိပါကလက္ခဏာ ဇရတာ၊ ဥပနယနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၀။ ဥပနယနရသာတိ ဘင်္ဂုပနယနကိစ္စာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။

ဥပနယနသမ္ပတ္တိက (တိ) [ဥပနယန+သမ္ပတ္တိက] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းဟူသော ပြည့်စုံသောဂုဏ်ရှိသော။ ဥပနယနကိစ္စ-ကြည့်။

ဥပနယနာကာရ (ပု) [ဥပနယန+အာကာရ] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းဟူသောအခြင်းအရာ။ ဣဒါနိ ပရိဿယဿ ဥပနယနာကာရံ ဒဿေန္တေန တတ္ထ "ဒါရကဿာ"တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊ ၃။၃၇၃။

ဥပနယပရိပါကလက္ခဏ (တိ) [ဥပနယ ပရိပါက+လက္ခဏ] ဘင်၏အနီးသို့ ပို့ဆောင်ခြင်း, ရင့်ကျက်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဥပနယပရိပါကလက္ခဏဇရာ။ ပေဋကော။၂၄၇။

ဥပနယမာန (တိ) [ဥပ+နီ+အ+မာန] ဆောင်သော၊သူ။ ဇံ မေထုနမမံ ဒဒမာနာ ဥပနယမာနာ ပိယာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၃၁။

ဥပနယသိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+သိ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်ပို့၏၊ ရောက်စေ၏။ ဥပနယတိ (က) ကြည့်။

ဥပနယာပေန္တ (တိ) [ဥပ+နီ+ဏာပေ+အန္တ] ဆောင်စေသော၊သူ။ ဝစသိ **ကုသလော** သင်္ကော ဒေဝရာဇာ တံ ဝိသေသံ **တေနေဝ** ပုဗ္ဗံ **ဥပနယာပေန္တော**။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၃။

ဥပနယာမသေ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+အာမသေ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်ပို့ကြပါကုန်အံ့၊ ရောက်စေပါကုန်အံ့၊ လိုက်နာစေကုန်အံ့။ ဥပနယတိ (က) ကြည့်။

ဥပနယာမိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+မိ] ဆက်ကပ်၏၊ ပေးကမ်း၏။ ဥပနယတိ (ခ) ကြည့်။

ဥပနယှတိ (ကြိ) [ဥပ+နဟ+ယ+တိ] ဖွဲ့၏၊ နှောင်ဖွဲ့၏၊ ဖွဲ့ချည်၏၊ ထုပ်၏၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့၏၊ အငြိုးထား၏။ ပူတိမစ္ဆံ ကုသဂ္ဂေန၊ ယော နရော ဥပနယှတိ။ ဇာတိဝုတ်။၂၄၁။ ဇာ၊ ၁။၃၃၀။ ဇာ၊၂။၂၆၅။ ခုဒ္ဒကာ၌။၁၀၆။ သုတ္တနိ၊ ၌၊၂။၁၂။ ဇာ၌၄။၄၃၇။ ဇာ၌၇။၁၂၆။ ဥပနယှတိ ပုဋဗန္ဓနဝသေန ဗန္ဓတိ။ ဇာတိဝုတ်၊ ၌။၂၃၀။ ပုဗ္ဗကာလံ ကောမံ ဥပနယှတိ။ အဘိ၊ ၌၂။၄၇၃။ ပုဗ္ဗကာလိကံ ကောမံ ဥပနယှတိ ဗန္ဓတိ။ အံ၌ိ၊၂။၆၅။ **ဥပနယှန္တိ**- ဝိ၃။၄၉၆။ မ၃။၁၉၂။ ဓမ္မ။၁၃။ ဝိ၌၃။၄၃၃။ မ၌၄။။ ၁၄၆။ ဓမ္မ၌၁။၂၉။ ဇာ၌၃။၁၉၈၊၄၆၃။ သာရတ္ထ၃။၃၅၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၈၊ မ၌ိ၃။၃၄၉။ **ဥပနယှေထ**- သုတ္တနိ၌၊၂။၉၅။

ဥပနယှန (ထိ၊န) [ဥပ+နဟ+ယ+ယု] (က) အမျက်ဒေါသကိုနှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ အာဃာတဝတ္ထုဖြင့် စိတ်ကိုနှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့သော အခြင်းအရာ၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း။ (ခ) နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ နှောင်ဖွဲ့ကြောင်း။ (က) ယော ဝေရူပေါ ဥပနာဟော ဥပနယှနာ ဥပနယှိတတ္တံ။ အဘိ၊ ဝိ။၃၇၁။ မ၌ိ၁။၁၉၉။ ဥပနယှနာကာရော ဥပနယှနာ။ အဘိ၌၂။၄၇၃။ အံ၌ိ၊၂။၉၂။ (ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနယှနကုသဂ္ဂ (န) [ဥပနယှန+ကုသဂ္ဂ] ချည်နှောင်ထုပ်ဖွဲ့ကြောင်းဖြစ်သော သမန်းမြက်။ ဇဝံ ဗာလူပသေဝနာတိ ဗာလူပသေဝီဟိ ပူတိမစ္ဆံ ဥပနယှနကုသဂ္ဂံ ဝိယ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၌၄။၄၃၈။

ဥပနယှနလက္ခဏ (တိ) [ဥပနယှန+လက္ခဏ] ကပ်၍ဖွဲ့ခြင်း-အငြိုးထားခြင်း-လက္ခဏာရှိသော။ ပရာပရာဓေသု ဥပနယှနလက္ခဏော ဥပနာဟော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၈။

ဥပနယှနသီလ (တိ) [ဥပနယှန+သီလ] ကပ်၍နှောင်ဖွဲ့ခြင်း အလေ့ရှိသော၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့လေ့ရှိသော၊သူ။ ဥပနာဟီတိ အာဃာတဝတ္ထုသု အာဃာတဿ ဥပနယှနသီလာ။ ထေရ၌၊ ၂။၃၆၂။(-ဒီ၌ိ၃။၂၅၃။ အံ၌ိ၃။၁၀၆။)

ဥပနယှနာကာရ (ပု) [ဥပနယှန+အာကာရ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းဟူသော-အခြင်းအရာ-အမူအရာ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနယှန္တ (တိ) [ဥပ+နဟ+ယ+အန္တ] ရန်ငြိုးဖွဲ့သော၊သူ။ သော ဇဝံ ကုဒ္ဓေါ ဥပနယှန္တော စ သန္တေပိ အညဿ လာဘိနော ဂုဏေ မက္ခေတိ။ မ၌၁။၁၁၁။ မဟာနိ၌။၅၄။

ဥပနယှန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နဟ+ယ+အန္တိ] ဖွဲ့ကုန်၏၊ နှောင်ဖွဲ့ကုန်၏၊ ဖွဲ့ချည်ကုန်၏၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့ကုန်၏။ ဥပနယှတိ-ကြည့်။

ဥပနယှိတ (တိ) [ဥပ+နဟ+ယ+တ] အမျက်ဒေါသကိုနှောင်ဖွဲ့သော၊ အာဃာတဝတ္ထုဖြင့် စိတ်ကိုနှောင်ဖွဲ့သော၊ရန်ငြိုးဖွဲ့တတ်သော၊သူ။ ဥပနယှိတဿ ဘာဝေါ ဥပနယှိတတ္တံ။ အဘိ၊ ၌၊၂။၄၇၃။ (-မ၌ိ၁။၁၉၉။) ဥပနယှနာ-လည်းကြည့်။

ဥပနဟန (န) [ဥပ+နဟ+ယု] ကပ်၍နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနဟနသီလ (တိ) [ဥပနဟန+သီလ] ကပ်၍နှောင်ဖွဲ့ခြင်းအလေ့ရှိသော၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့လေ့ရှိ

သော၊သူ။ ဥပနဟနသီလော ဥပနာဟော ဝါ တေသ အတ္ထီတိ ဥပနာဟီ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၄။ ဥပနယှနသီလ-လည်းကြည့်။

ဥပနာမန (နု) [ဥပ+နမု+ဏေ+ယု] အနီးသို့ ညွတ်စေခြင်း၊ ဆက်ကပ်ခြင်း၊ လှူဒါန်းခြင်း။ "ဟေိ ဘန္တေ ဣမံ ဝတ္ထံ ပဋိဂ္ဂဏှာဟီ"တိ ဥပနာမနဝသေန စီဝရဿာပိ လာဘိတ္တေဝ ဝုတ္တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ရ၂။

ဥပနာမနဟေတု (နု) [ဥပနာမန+ဟေတု] အနီးသို့ညွတ်စေ-ဆက်ကပ်-လှူဒါန်း-ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ အပိသကင္ဋ ဘာရေဟိ ဥပနာမနဟေတုဘူတံ ဝိမှာပနံ ပစ္စယပဋိ-သေဝနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထုတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉၂။

ဥပနာမယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏယ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၃၃။] (က) ညွတ်စေ၏၊ အနီးသို့ ညွတ်စေ၏၊ ဆက်ကပ်၏၊လှူဒါန်း-ပေးကမ်း-၏။ (ခ) ဖြန့်-လွှမ်းခြုံ-၏။ (က) ဥဘော ပိတာ စ မာတာ စ၊ ဗုဒ္ဓဿ ဥပနာမယုံ။ ထေရ၊၂၉၂။ ဥပနာမယုန္တိ ဥပနာမေသုံ၊ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ **ဥပနာမယိ**-ထေရ၊၃၅၀။ ဇာ၊ ၁။၃၁၈။ ဇာ၊၂။၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၀၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၁၈၁။ **ဥပနာမယုံ**- ထေရ၊၂၉၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ **ဥပနာမယိံ**- ဝိမာန။၅၅။ အပ၊ ၁။၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၆၀။ **ဥပနာမယိဿတိ**-ဇာ၊၂။၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၆။ (ခ) သာမော ယဒါ ဝနေ အာသိံ၊ သက္ကေန အဘိနိမ္မိတော။ ပဝနေ သီဟဗျဂ္ဃေ စ၊ မေတ္တာယမုပနာမယိံ။ စရိယာ။ ၄၁၈။ မေတ္တာ-ယမုပနာမယိန္တိ မ-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ မေတ္တာဘာဝနာယ ကုရှုရကမ္မန္တေ သီဟဗျဂ္ဃေပိ ဖရိံ၊ ပဂေဝ သေသသတ္တေတိ အဓိပ္ပါယော။ အထ ဝါ မေတ္တာ အယတိ ပဝတ္တတိ တေနာတိ မေတ္တာယော မေတ္တာဘာဝနာ၊ တံ မေတ္တာယံ ဥပနာမယိံ သတ္တေသု အနောမိသော ဥပနာမေသိံ။ စရိ ယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ဥပနာမယန္တ (တိ) [ဥပ+နမု+ဏယ+အန္တ] အနီးသို့ညွတ်စေသော၊သူ။ ဘိက္ခာဂဟဏတ္ထံ ပတ္တံ ဥပနာမယတော မဏိဗန္ဓတော ပဘုတိ ဒွိန္နမ္ပိ ဟတ္ထပါဒါနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၅။

ဥပနာမယိံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏယ+ဣံ] (က) အနီးသို့ညွတ်စေခဲ့ပြီ၊ ဆက်ကပ်ခဲ့ပြီ၊ လှူဒါန်းခဲ့ပြီ။ ဥပနာမယတိ (က) ကြည့်။ (ခ) ဖြန့်-လွှမ်းခြုံ-ခဲ့ပြီ။ ဥပနာမယတိ (ခ) ကြည့်။

ဥပနာမယိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏယ+ဤ] အနီးသို့ညွတ်စေခဲ့ပြီ၊ ဆက်ကပ်ခဲ့ပြီ၊ လှူဒါန်းခဲ့ပြီ။ ဥပနာမယတိ (က) ကြည့်။

ဥပနာမယိဿတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏယ+ဿတိ] အနီးသို့ညွတ်စေလတ္တံ့၊ ချဉ်းကပ်လတ္တံ့။ ဥပနာမယတိ (က) ကြည့်။

ဥပနာမယုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏယ+ဥံ] အနီးသို့ညွတ်စေခဲ့ကုန်ပြီ၊ လှူဒါန်းခဲ့ကုန်ပြီ။ ဥပနာမယတိ (က) ကြည့်။

ဥပနာမိတ (တိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+တ] အနီးသို့ညွတ်စေအပ်သော၊ ဆက်ကပ်အပ်သော၊ လှူဒါန်းအပ်သော။ ဘဂဝတော ဥပနာမိတေပန ဣဓလောကပရလောကေသု သမ္ပတ္တိ ဘဝိဿတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ ဘဂဝတော ကာယံ ဥပနာမိတံ ဟတ္ထိတံဝိယ ခါယတိ။ ဒီ၊၂။၁၁၁။ ဘဂဝတော ကာယံ ဥပနာမိတန္တိ နိဝါသန-ပါရုပနဝသေန အလ္လီယာပိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။

ဥပနာမေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+တဗ္ဗ] အနီးသို့ညွတ်စေ-ဆက်ကပ်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ဘာဇနံ ဓောဝိတွာ ယာဂု ဥပ-နာမေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၃။၅၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊

၂။ ၂၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။)

ဥပနာမေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+တိ] (က) ညွတ်စေ၏၊ အနီးသို့ ညွတ်စေ၏၊ ဆက်ကပ်၏၊လှူဒါန်း-ပေးကမ်း-၏။ (ခ) ဖြန့်-လွှမ်းခြုံ-၏။ အာယသ္မာ ပနာနန္ဒော ပတ္တပုလကံ သီလာယံ ပိသိတွာ ဘဂဝတော ဥပနာမေတိ။ ဝိ၊၁။ ၇။ ဘိက္ခု ပတ္တံ ဥပနာမေတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၄။ ဥပနာမေတိ(ဝိဋ္ဌ၊၃။ ၉၂)တိ သမိပံ နာမေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၇၃။ ထောကံ ဝိဿမိဿာမိတိ ကာယံ မဥ္စကေ ဥပနာမေသိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။ ၁၀။ ထေရော ဟတ္ထံ ဥပနာမေသိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။ ၇၄။ **ဥပနာမေန္တိ**-ဝိ၊၃။ ၅၆။ ဝိဋ္ဌ၊၄။ ၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၄၀။ ဒီဋ္ဌ၊၁၊၁၇၈၊ မဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၁။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၅။ **ဥပနာမေထ**- ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၃၁။ **ဥပနာမေယျ**-မဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၁။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၂။ သံဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၅။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၅။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၉။ **ဥပနာမေယျုံ**- အဘိဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၂။ **ဥပနာမေယျံ**-ဝိ၊၃။ ၃၁၆။ **ဥပနာမေသိ** - ဝိ၊ ၃။ ၃၀၄။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၀။ ဝိဋ္ဌ၊၁၊၁၀၊၇၄၊၁၄၆။ သံ၊ ၁။ ၂၀၉။ သုတ္တနိ။ ၃၂၀။ မဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၄၊၂၂၄။ မဋ္ဌ၊၄။ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၄၀။ စရိယာဋ္ဌ။ ၇၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉။ သာရတ္ထ၊၁။ ၅၈။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၇၅။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၁၀။ **ဥပနာမေသုံ**-ဝိ၊၃။ ၅။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၂။ သံဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၉။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၅။ ဇာဋ္ဌ၊၁။ ၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၀။ **ဥပနာမေသိံ**-ဝိမာန။ ၅၆။ အပ၊၁။ ၁၁၄။ ဝိမာနဋ္ဌ။ ၁၆၂။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၇။ **ဥပနာမေဿတိ**-မဋီ၊ ၂။ ၂၅၀။ **ဥပနာမေဿာမိ**-ဝိ၊၃။ ၃၁၇။ (ခ) တတ္ထ သိဟဗျဂ္ဃေဟိ သဒ္ဒိံ အဟံ သတ္တေသု မေတ္တံ ဥပနာမေသိံ။ စရိယာဋ္ဌ။ ၂၅၁။

ဥပနာမေတုံ (ဗျ) [ဥပ+နမု+ဏေ+တုံ] အနီးသို့ညွတ်စေ-ဆက်သ-ခြင်းငှါ။ အမံသက-ဘောဇနံ နာမ ဥပနာမေတုံ န သက္ကောမိ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။

ဥပနာမေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+တွာ] အနီးသို့ညွတ်စေ၍၊ ဆက်ကပ်၍၊ လှူဒါန်း၍၊ ဆက်သ၍။ မဟာရာဇဒေဝတ္ထိယံ ပတ္တံ ဥပ-နာမေတွာ ပူဝံ ဂဏှိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၇။ ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ ဥပနာမေတွာ ပူဇေန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၁။ ဘတ္တဂါရိကော-----တဒုပိယံ အလင်္ကာရဘဏ္ဍံ ရညော ဥပနာမေတွာ တံ အလင်္ကရောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၈၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၁၁၅။

ဥပနာမေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ထ] အနီးသို့ညွတ်စေပါကုန်လော၊ ပေးသနားတော်မူပါကုန်လော့။ ဥပနာမေတိ(က)ကြည့်။

ဥပနာမေန္တ (တိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+အန္တ။ ထိဳ ဥပနာမေန္တီ] အနီးသို့ညွတ်စေသော၊ ဆက်ကပ်သော၊ လှူဒါန်းသော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ) ညွတ်စေ-အနီးသို့ညွတ်စေ-လျက်။ ဟတ္ထိ-ယူထပတိ ပိဏ္ဍံ ဥပနာမေန္တော အာဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၄။ တဿာ အသလ္လကေ္ခတွာဝ တသရပစ္ဆိံ ဥပနာမေန္တိယာ တသရပစ္ဆိဝေမ-ကောဋိယံ ပဋိဟညိတွာ သဒ္ဒံ ကုရုမာနာ ပတိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၄။ တဿ ရုစ္စိတွာ ဘုဥ္ဇနာကာရံ သလ္လကေ္ခတွာ တဿ ဥပနာမေန္တောတိ ယောဇနာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။ ၁၇၆။ ဘုဥ္ဇတု မေ ဘဂဝါ ပူရဠာသန္တိ တံ ဟဗျသေသံ ဥပ-နာမေန္တော အာဟ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၈။

ဥပနာမေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+အန္တိ] အနီးသို့ညွတ်စေကုန်၏၊ဆက်ကပ်-လှူဒါန်း-ပေးကမ်း-ကုန်၏။ ဥပနာမေတိ(က) ကြည့်။

ဥပနာမေယျံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ယျံ] အနီးသို့ညွတ်စေရာ၏၊ ဆက်ကပ်-လှူဒါန်း-

ရာ၏။ ဥပနာမေတိ(က) ကြည့်။

ဥပနာမေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ယျ] အနီးသို့ညွှတ်စေရာ၏၊ ဆက်ကပ်ရာ၏၊ ပေးကမ်းရာ၏။ ဥပနာမေတိ(က)ကြည့်။

ဥပနာမေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ယျုံ] အနီးသို့ညွှတ်စေကုန်ရာ၏၊ ဆက်ကပ်ကုန်ရာ၏။ ဥပနာမေတိ(က)ကြည့်။

ဥပနာမေသိံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ဤံ] (က) အနီးသို့ညွှတ်စေခဲ့ပြီ၊ ဆက်ကပ်ခဲ့ပြီ၊ လှူဒါန်းခဲ့ပြီ။ ဥပနာမေတိ(က)ကြည့်။ (ခ) ဖြန့်-လွှမ်းခြုံ-ခဲ့ပြီ။ ဥပနာမေတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပနာမေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ဤ] အနီးသို့ညွှတ်စေခဲ့ပြီ၊ ဆက်ကပ်ခဲ့ပြီ၊ ပေးကမ်းခဲ့ပြီ၊ စောင်းလှည့်လိုက်ပြီ။ ဥပနာမေတိ(က) ကြည့်။

ဥပနာမေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ဥံ] အနီးသို့ညွှတ်စေခဲ့ကုန်ပြီ၊ ဆက်ကပ်-ဆက်သ-ခဲ့ကုန်ပြီ၊ လှူဒါန်းခဲ့ကုန်ပြီ။ ဥပနာမေတိ (က) ကြည့်။

ဥပနာမေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ဿတိ] အနီးသို့ညွှတ်စေလတ္တံ့။ ဥပနာမေတိ (က) ကြည့်။

ဥပနာမေဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နမု+ဏေ+ဿာမိ] အနီးသို့ညွှတ်စေအံ့၊ ဆက်ကပ်အံ့၊ လှူဒါန်းအံ့။ ဥပနာမေတိ(က) ကြည့်။

ဥပနာဟ (ပု) [ဥပ+နဟ+ဏ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း၊ ထိုရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း ဥပနာဟသည် "ဤသူကား ငါ့ကို ဆဲရေးခဲ့, ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်ခဲ့ဖူးသူ ဖြစ်သည် စသည်ဖြင့် အမျက်ဒေါသဖြင့် စိတ်ကို အထပ်ထပ်နှောင်ဖွဲ့ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ (ဥပနန္ဓနလက္ခဏော ဥပနာဟော။ မဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၀။) ရန်အမျက်ကို မစွန့်လွှတ်ခြင်းကိစ္စရှိ၏။ (ဝေရအပ္ပဋိနိဿဇ္ဇနရသော။) ရှေ့ဒေါသသို့ အစဉ်တစိုက်လိုက်တတ်သော သဘောတရား အဖြစ်ဖြင့် ယောဂီဉာဏ်၌ ထင်ပေါ်လာ၏။ (ကောဓာနုပဗန္ဓဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။) ဖေါ်ပြလတ္တံ့သော ပါဠိတော်တို့၌ ကောဓ နှင့် ဥပနာဟကို အတူတွဲဖက်၍ ဟောတော်မူ၏။ ထိုတွင် ရှေ့ပိုင်းကာလ၌ ဖြစ်သောဒေါသ (ရှေ့ဒေါသ)ကို ကောဓဟုခေါ်၍ နောက်ပိုင်းကာလ၌ ဖြစ်သောဒေါသ(နောက်ဒေါသ)ကို ဥပနာဟ ဟုခေါ်၏။ တနည်း-တကြိမ်ဖြစ်သော ဒေါသကို ကောဓ၊ ထို့နောက် ဆက်၍ ဖြစ်သောဒေါသ (သို့မဟုတ်) အကြိမ်များစွာ ဖြစ်သောဒေါသကို ဥပနာဟ ဟုခေါ်၏။ (၂) အဝတ်ဖြင့်ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့ခြင်း၊ ပြင်းစွာဖွဲ့ခြင်း။

(၁) တတ္ထ ကတမော ဥပနာဟော၊ ပုဗ္ဗကာလံ ကောဓော၊ အပရကာလံ ဥပနာဟော။ အဘိ၊ဝိ၊၃၇၁။ ပုဗ္ဗကာလံ ကောဓံ ဥပနယှတီတိ အပရကာလကောဓော ဥပနာဟောနာမ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၇၃။ ပုဗ္ဗကာလိကံ ကောဓံ ဥပနယှတိ ဗန္ဓတိ ကုဇ္ဈနာကာရံ ပဗန္ဓတိ ဃဋ္ဋေတိ အာဃာတဝတ္ထုနာ စိတ္တံ ဗန္ဓန္တီ ဝိယ ဟောတီတိ အပရကာလော ကောဓော ဥပနာဟော။ အံဋ္ဌီ၊၂။၆၅။ ပုနပ္ပုနံ စိတ္တပရိယောနန္ဓနော ဥပနာဟော။ မဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၃။ အဓ္ဈောတ္ထိ မံ၊ အဝဓိ မန္တိအာဒိနာ ပုနပ္ပုနံ ကုဇ္ဈနဝသေန စိတ္တပရိယောနန္ဓနော ဥပနာဟော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၀၀။ တတ္ထ ပုရိမ-ကာလိကော ဗျာပါဒေါ ကောဓော၊ အပရ-ကာလိကော ဥပနာဟော၊ သကိံ ပဝတ္တော ဝါ ဒေါသော ကောဓော၊ အနေကက္ခတ္တုံ ပဝတ္တော ဥပနာဟော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ သကိဥ္စ ဥပ္ပန္နော ကောဓော ကောဓောယေဝ၊

တတုတ္ထရိ ဥပနာဟော။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၄။ (၂) သဏ္ဍာ ဟောတိ ဥပနာဟံ ဗန္ဓိတွာ ဥဒက- အာဝါဋေ ပဝေသေတွာ ဥဒကဝါလိကာယ ပူရေတွာ ယထာ သိရာ ပညာယန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၁။ ဥပနာဟံ ဗန္ဓိတွာတိ ပုန ဗန္ဓနံ ကတွာ နာနာဝိဓေဟိ ဩသဓေဟိ ပါဒံ ဗန္ဓိတွာ။ ဝဇီရ။၄၃၉။ ဥပနာဟန္တိ ဘုသံ ဗန္ဓနံ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇၀။

ဥပနာယန (တိ) [ဥပ+နဟ+ယု] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း။ **အောက်ပုဒ်ကြည့်။**

ဥပနာဟနသီလ (တိ) [ဥပနာဟန+သီလ] ရန်ငြိုးဖွဲ့လေ့ရှိသော၊သူ။ ဥပနာဟနသီလာ (မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။)တိ ပရဿ အတ္တနော စိတ္တေ အနုဗန္ဓနသီလာ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၁။

ဥပနာဟဘေသဇ္ဇ (န) [ဥပနာဟ+ဘေသဇ္ဇ] အနာပေါ်၌-ဖွဲ့- ဖုံးအုပ်-ကြောင်းဆေး၊ အနာ **အုံဆေး။** ကဗဠိကာတိ ဥပနာဟဘေသဇ္ဇံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၆။

ဥပနာဟဝိနယ (ပု) [ဥပနာဟ+ဝိနယ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ကောဓ- ဝိနယော စ ဥပနာဟဝိနယော စ။ အံ၊၁။၉၀။

ဥပနာဟသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပနာဟ+သမင်္ဂီ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဥပနာဟသမင်္ဂီ ဟိ ပုဂ္ဂလော ဝေရဿ အနိဿဇ္ဇနတော အာဒိတ္တပူတိအလာတံဝိယ ဇလတိ ဝေ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၁၉၉။

ဥပနာဟိတာ (ထိ) [ဥပနာဟီ+တာ] ရန်ငြိုး ဖွဲ့လေ့ရှိသောသူ၏အဖြစ်၊ ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း။ ကောဓဟေတု ဥပနာဟိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။ ဥပနဟနသီလော, ဥပနာဟော ဝါ တဿ အတ္ထီတိ ဥပနာဟီ၊ တဿ ဘာဝေါ ဥပနာဟိတာ၊ ပုနပ္ပုနံ စိတ္တပရိယောနဒ္ဓ-

လက္ခဏဿ ကောဓဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၄။

ဥပနာဟီ (တိ) [ဥပ+နဟ+ဏီ။ဥပနာဟ+ဤ] ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်း-ရန်ငြိုးဖွဲ့လေ့-ရှိသော၊သူ။ ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဥပနာဟီ၊------ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ အယံ ဥပနာဟော အပ္ပဟီနော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဥပနာဟီ။ အဘိ၊ပု၊ ၁၂၁။ ကောဓနော ဟောတိ ဥပနာဟီ။ ဒီ၊၃။၃၇၊၂၀၄။ အံ၊၂။၂၉၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ ကောဓနော ဥပနာဟီ စ၊ ပါပမက္ခီ စ ယော နရော။ ပဋိသံ။၁၆၀။ သုတ္တနိ။၂၉၈။ (-ဇာ၊ ၁။၁၄၂။) ဥပနာဟီတိ ဝေရအပ္ပဋိနိဿဂ္ဂ- လက္ခဏေန ဥပနာဟေန စ သမန္နာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ ဥပနာဟီတိ တဿေဝ ကောဓဿ ဒဠှီကမ္မေန ဥပနာဟေန သမန္နာဂတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ ဥပနာဟီတိ ပရဿ အပရာဓံ ဟဒယေ ဌပေတွာ သုစိရေနပိ တဿ အနတ္ထ- ကာရကော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဥပနာဟော တေဿ အတ္ထိ, ဥပနယှနသီလောတိ ဝါ ဥပနာဟီ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၆။

ဥပနိက္ခမတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ကမု+အ+တိ။ ဥပ နိ(ဣ္က မတိ-သံ)] ထွက်၏။ တေ ကာလဿေဝ တတော တတော ဥပနိက္ခမန္တိ အရညာ ရုက္ခမူလာ။ ဝိ၊၄။၂၉၀။ **ဥပနိက္ခမဿု** - ပေတ။၁၃၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၄။ **ဥပနိက္ခမိ**-ကာ နဲ့ အန္တောဝိမာနသ္မိ၊ တိဋ္ဌန္တီ နူပနိက္ခမိ။ ပေတ။၁၃၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၄။ နူပနိက္ခမီတိ ဝိမာနတော န နိက္ခမိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၅။ **ဥပနိက္ခမိံ**-ထေရ။၂၆၉။ ထေရီ။၃၈၃။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၄၆။

ဥပနိက္ခမန္တ (တိ) [ဥပ+နိ+ကမု+အန္တ] ထွက်လာသော။ တေ ဘိက္ခူ ကာလဿေဝ

တတော တတော ဥပနိက္ခမန္တေ အရညာ ရုက္ခမူလာ။ ဝိ၊၄။၂၉၀။

ဥပနိက္ခမန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ကမု+အ+အန္တိ] ထွက်ကုန်၏၊ ထွက်လာကုန်၏။ ဥပနိက္ခမတိ-ကြည့်။

ဥပနိက္ခမသု (ကြိ) [ဥပ+နိ+ကမု+အ+သု] ထွက်ခဲ့ပါလော။ ဥပနိက္ခမတိ-ကြည့် ။

ဥပနိက္ခမိံ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ကမု+ဤံ] ထွက်ခဲ့ပြီ။ ဥပနိက္ခမတိ-ကြည့်။

ဥပနိက္ခမိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ကမု+ဤ] ထွက်ခဲ့ပြီ။ ဥပနိက္ခမတိ-ကြည့်။

ဥပနိက္ခိတ္တ (တိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+တ] (၁) အနီး၌-မျက်မှောက် မျက်ကွယ်၌-ချထားအပ်သော၊ အပ်နှံထားသော။ (၂) ဥပနိက္ခိတ္တာမည်သော (နာမပညတ်)။ (၁) သံယသ္သ ခါဒနီယေ ဘာဇီ-ယမာနေ သဗ္ဗေသံ ပဋိဝိသာ အာဟရိတွာ ဥပနိက္ခိတ္တာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၁။၇၅။ ဥပနိက္ခိတ္တံ ဝါ သာဒိယေယျာတိ ဣဒံ အယျဿ ဟောတု-တိ ဥပနိက္ခိတ္တံ သာဒိယတိ။ ဝိ၊၁။၃၄၆။ ဥပနိက္ခိတ္တံ ဝါ သာဒိယေယျာတိ ဣဒံ အယျဿ ဟောတူတိ ဧဝံ သမ္မုခါ ဝါ, အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ မမ ဟိရညံ၊ တံ တုယှံ ဟောတူတိ ဧဝံ ပရမ္မုခါ ဌိတံ ဝါ, ကေဝလံ ဝါစာယ ဝါ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဝါ တုယှန္တိ ဝတွာ ပရိစ္စတ္တံ ယော ကာယဝါစာဟိ အပ္ပဋိက္ခိပိတွာ စိတ္တေန အဓိ-ဝါသေယျ။ ကခါ။၁၇၅။ ဥပနိဓိ နာမ ဥပနိက္ခိတ္တံ ဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊၁။၆၃။ အဝဟရေယျာတိ ဥပနိက္ခိတ္တံ ဘဏ္ဍံ "ဒေဟိ မေ ဘဏ္ဍ"န္တိ ဝုစ္စမာနော "နာဟံ ဂဏှာမိ"တိ ဘဏတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္က-ဋဿ။ ဝိ၊၁။၂၆၂။ ကခါ။၁၁၆။ ဥပနိက္ခိတ္တံ ဘဏ္ဍန္တိ သင်္ဂေါပနတ္ထာယ အတ္တနော ဟတ္ထေ ပရေဟိ ဌပိတဘဏ္ဍံ။ ကခါဋီ၊သစ်။၁၉၉။ (၂) ဥပနိက္ခိတ္တပညတ္တိ-ကြည့်။

ဥပနိက္ခိတ္တက (တိ) [ဥပနိက္ခိတ္တ+က] (၁) အပ်နှံ-လှူဒါန်း-သိမ်းဆည်း-ထားအပ်သော (ပစ္စည်း ဥစ္စာ)။ (၂) ဥပနိက္ခိတ္တကာမည်သော နာမပညတ်။ (၁) ယံ ပန ဝိဟာရေ ဥပ-နိက္ခိတ္တကံ မာ ဝိနဿီတိ ဣဓ အာဟဋံ စီဝရာဒိဝေဘင်္ဂိယဘဏ္ဍံ ။ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၅၂။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိက္ခိတ္တကပညတ္တိ (ထီ) [ဥပနိက္ခိတ္တကာ+ပညတ္တိ] ဥပနိက္ခိတ္တကာမည်သောနာမပညတ်၊ တစ်ကိုထောက်၍ နှစ်ဟုခေါ်ဝေါ်ရခြင်း၊ နှစ်ကိုထောက်၍ သုံးဟုခေါ်ဝေါ်ရခြင်း စသည် သည် ဥပနိက္ခိတ္တကာပညတ်မည်၏။ ဥပနိဓာ-ပညတ္တိ ဥပနိက္ခိတ္တကပညတ္တိ စ သဓိတဗ္ဗ-ပ္ပဓာနတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။၂၉။

ဥပနိက္ခိတ္တပညတ္တိ (ထီ) [ဥပနိက္ခိတ္တာ+ပညတ္တိ] ဥပနိက္ခိတ္တာမည်သောနာမပညတ်။ (အထက်ပုဒ်ကြည့်။) ယာ ပုရိမဿ ပုရိမဿ ဥပနိက္ခိ-ပိတွာ ဒွေ တီဏိ စတ္တာရိအာဒိကာ ပညာပနာ၊ အယံ ဥပနိက္ခိတ္တပညတ္တိ နာမ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၂၇၊ ၂၈။ ဒုတိယံ တတိယန္တိ အာဒိကံ ပန ဥပ-နိဓာပညတ္တိယာ, ဒွေ တီဏိအာဒိကံ ဥပနိက္ခိ-တ္တပညတ္တိယာ ဧကဒေသံ ဥပလက္ခဏဝသေန ဒဿေန္တော။ အနုဋီ၊၃။၃၉၊(-၂၈၄။)

ဥပနိက္ခိတ္တဘဏ္ဍ (နု) [ဥပနိက္ခိတ္တ+ဘဏ္ဍ] အပ်နှံထားသော-ဘဏ္ဍာ-ပစ္စည်းဥစ္စာ။ တတိယပဒံ ဥပနိက္ခိတ္တဘဏ္ဍဝသေန။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၉၇။ ဓုရနိက္ခေပေါ ပန ဥပနိက္ခိတ္တ-ဘဏ္ဍဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၄၊(-၁၈၉။)

ဥပနိက္ခိတ္တဘဏ္ဍဋ္ဌာနိယ (တိ) [ဥပနိက္ခိတ္တဘဏ္ဍ+ဌာနိယ] အပ်နှံထားသော ပစ္စည်းဥစ္စာဘဏ္ဍာ

အရာ၌တည်သော(ပစ္စည်းဥစ္စာ)။ ထေယျ-စိတ္တေန ပရိဘုတ္တေ စသော ဘဏ္ဍဒေယျမေဝ၊ ဥပနိက္ခိတ္တဘဏ္ဍဋ္ဌာနိယတ္တာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၀၄။

ဥပနိက္ခိတ္တသာဒိယန (န) [ဥပနိက္ခိတ္တ+သာဒိယန] အပ်နှံထားသောဘဏ္ဍာကို သာယာခြင်း။ ဥပနိက္ခိတ္တသာဒိယနေ ပန "ဣဒံ အယျဿ ဟောတူ" တိ ဝုတ္တေ သစေပိ စိတ္တေန သာဒိယတိ၊ ဂဏှိတုကာမော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဣဒံ အယျဿ ဟောတူတိ ဧဝံ သမ္မုခါ ဝါ "အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ မမ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ အတ္ထိ၊ တံ တုယှံ ဟောတူ" တိ ဧဝံ ပရမ္မုခါ ဝါ တံ ဝါ ကေဝလံ ဝါစာယ ဝါ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဝါ "တုယှ" န္တိ ဝတွာ ပရိစ္စတ္တဿ ကာယဝါစာဟိ အပ္ပဋိက္ခိပိတ္ဗာ စိတ္တေန သာဒိယနံ ဥပနိက္ခိတ္တသာဒိယနံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၇။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၆၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၇၄။)

ဥပနိက္ခိပတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+အ+တိ။ ဥပနိက္ခိပတိ-သံ] (က) ထား၏၊ ချထား၏။ အနီး၌ထား၏။ (ခ) အပ်နှံထား၏။ (က) ပါဒေါဒကံ ပါဒပီဌံ ပါဒကထလိကံ ဥပနိက္ခိပတိ။ ဝိ၊၃။၂၂၀။ (-ဝိ၊၁။၉၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။) **ဥပနိက္ခိပေယျ**-ဝိ၊၃။၂၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ ကင်္ခါ။ ၁၂၂။ ဝဇိရ။၁၆၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၈။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၂၁၅။ **ဥပနိက္ခိပိ**- ဝိ၊၃။၁၃။ (ခ) သန္တိ ဘိက္ခဝေ မနုဿာ သဒ္ဓါ ပသန္နာ၊ တေ ကပ္ပိယကာရကာနံ ဟတ္ထေ ဟိရညံ ဥပနိက္ခိပန္တိ "ဣမိနာ အယျဿ ယံ ကပ္ပိယံ၊ တံ ဒေထာ" တိ။ ဝိ၊၃။၃၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၆၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၁၄။

ဥပနိက္ခိပန (န) [ဥပ+နိ+ခိပ+ယု] အနီး၌ထားခြင်း။ ဥပနိက္ခိပနံ နာမ အသိံ ဝါ သတ္တိံ ဝါ-----ရဇ္ဇုံ ဝါ ဥပနိက္ခိပတိ။ ဝိ၊၁။၉၇။ ဥပနိက္ခိပနံ နာမ သမီပေ နိက္ခိပနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၄။ (-ဝိ၊၁။၉၄။ ကင်္ခါ။၁၂၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၂၄။)

ဥပနိက္ခိပန္တ (တိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+အန္တ] အနီး၌ထားသော၊သူ။ ပရေန ဟိ ကတသတ္တံ လဘိတွာ ဥပနိက္ခိပန္တဿ ပါရာဇိကန္တိ သိဒ္ဓံ။ ဝဇိရ။၁၆၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။)

ဥပနိက္ခိပန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+အ+အန္တိ] အပ်နှံထားကုန်၏။ ဥပနိက္ခိပတိ(ခ)ကြည့်။

ဥပနိက္ခိပိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+ဤ] အနီး၌ထားပြီ။ ဥပနိက္ခိပတိ(က)ကြည့်။

ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+တဗ္ဗ] အနီး၌ထား-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော၊ ထည့်သွင်း-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ပါဒကထလိကံ ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၈၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ ကင်္ခါ။ ၁၂၂။) တာနိ ပဒဇာတနာနိ-----ဓမ္မတာယံ ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗာနိ။ နေတ္တိ။၂၀။ ဥပနိက္ခိပိတဗ္ဗာနီတိ ပက္ခိပိတဗ္ဗာနိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈၁၊ (-၈၂။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ ၁၁၈။)

ဥပနိက္ခိပိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+တွာ] (က) ချထား၍၊ အနီး၌ထား၍။ (က) ထည့်သွင်း၍၊ (ခ) ထောက်ဆ-ထောက်စာ-၍။ (က) ဒါပေတိ၊ န ဒေတိ၊ ဥပနိက္ခိပိတွာ ဒေတိ။ ဝိ၊၂။၁၂၄၊ ၂၂၉။ ဥပနိက္ခိပိတွာ ဒေတီတိ တထာရူပေ ဘာဇနေ ဌပေတွာ တံ ဘာဇနံ တေသံ သန္တိကေ ဘူမိယံ နိက္ခိပိတွာ ဒေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၁၊ (-၁၅၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၃။) အာယတနာနိ ပန ဖဿေ ဥပနိက္ခိပိတွာ ဒဿိတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ ဥပနိက္ခိပိတွာတိ ဟိ ဖုသန-ကိစ္စာရောပနဝသေန ဖဿသ္မိံ ပဝေသေတွာ-

တိ အဝတ္ထာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၁၈၃။) (ခ) ယာ ပုရိမဿ ပုရိမဿ ဥပနိက္ခိပိတွာ ဒွေ တိကံ စတ္တာရိတိအာဒိကာ ပညာပနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ (-မူလဋီ၊၃။၂၉။) ဥပနိ- ဓာယာတိ ဥပနိက္ခိပိတွာ၊ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ကာယဒဏ္ဍဿ သန္တိကေ နိက္ခိပိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။

ဥပနိက္ခိပေယျ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+ဧယျ] အနီး၌ထားရာ၏။ ဥပနိက္ခိပတိ(က) ကြည့်။

ဥပနိက္ခေပ (ပု၊န) [ဥပ+နိ+ခိပ+ဏ] (၁) ထားခြင်း။ (၂) အတွင်းသို့ဝင်ခြင်း၊ ထည့်သွင်းခြင်း၊ ဝင်ဆံ့ခြင်း။ (၃) နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ ထောက်ဆခြင်း။ (တိ) (၄) (က) အနီး၌ထားအပ်သော (ဥစ္စာဘဏ္ဍာ)။ (ခ) အပ်နှံထားသော (ဥစ္စာဘဏ္ဍာ)၊ (ဤ၌ အပ်နှံထားသော ဥစ္စာဟူသည် ဘဏ်စသည်၌ အတိုးအပွားရရန် အပ်နှံထားသော ငွေကြေးစသော ပစ္စည်းဥစ္စာ၊ ခဏခေတ္တ စောင့်ရှောက် ထိမ်းသိမ်းရန် အပ်နှံထားသော ပစ္စည်းဥစ္စာဟု နှစ်မျိုး သက်ဆိုင်သည်။) ဥပနိက္ခေပံ ဌပေတွာ(ဝိ၊၂။၂၇၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၆၆)လာ ဥပနိက္ခေပပုဒ်ကို မအူ၊သျှ ၌ ကြွေးမြီအတိုးချခြင်းဟု အနက်ပေးသည်။)

(၁) ကထံ ဥပနိက္ခေပတော သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။၈၅။ (၂) ဩဓာနံ ဥပနိက္ခေပံ ဂစ္ဆန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ သမောဓာနန္တိ သမဝရောဓံ, အန္တောဂဓံ ဝါ။ တေနာဟ "ဩဓာနံ ဥပနိက္ခေပံ ဂစ္ဆန္တီ"တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၇။ (၃) ဆဝေါ မနောဒဏ္ဍော။ ကိံ သောဘတိ--- ဥပနိက္ခေပနတ္ထမ္ပိ န ပ္ပဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ (တိ)(၄) (က) ဥပနိက္ခေပဓန-ကြည့်။ (ခ) တံ ဝတ္ထုံ ဥပနိက္ခေပံ ဌပေတွာ သံယော ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၆၆။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၈။ ဥပနိက္ခေပံ ဌပေတွာတိ သစေ သော ဥပါသကော "အတိဗဟုံ တေ ဟိရညံ၊ ဣဒံ ဘန္တေ အဇ္ဈေဝ န ဝိနာသေ-တဗ္ဗ"န္တိ ဝတွာ သယံ ဥပနိက္ခေပဒေသေ ဌပေတိ၊ အညေန ဝါ ဌပါပေတိ၊ တေ ဥပနိက္ခေပံ ဌပေတွာ တတော လဒ္ဓံ ဥဒယံ ပရိဘုဉ္ဇန္တော သံယော ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇတိ နာမ။ ဝဇီရ၊၂၆၁။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၁၃၆။ ဥပနိက္ခေပံ ဌပေတွာတိ ကပ္ပိယကာရကေဟိ ဝဍ္ဎိယာ ပယောဇနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၃၇။ တတြ စေ ကုလာနံ ဥပနိက္ခေပံ ဌပေတွာ ဝိဟာရေ ဝဿာဝါသိကံ ဒေန္တိယေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၈၅-၆။ ဥပနိက္ခေပန္တိ ခေတ္တံ ဝါ နာဠိကေရာဒိအာရာမံ ဝါ ကဟာ-ပဏာဒီနိ ဝါ အာရာမိကာဒီနံ နိယျာတေတွာ ဣတော ဥပ္ပန္နာ ဝဍ္ဎိ ဝဿာဝါသိကတ္ထာယ ဟောတူတိ ဒိန္နံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၁။ ဝိနယာ-လင်္ကာရဋီ၊၂။၄၅။ စေတိယဿ ဥပနိက္ခေ-ပတော ကာရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၀၄။ စေတိယဿ ဥပနိက္ခေပတောတိ စေတိယေ နဝကမ္မတ္ထာယ ဥပနိက္ခိတ္တတော၊ စေတိယသန္တကတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၃။ ဥပနိက္ခေပတောတိ စေတိ-ယပဋိဇဂ္ဂနတ္ထာယ ဝဍ္ဎိယာ ပယောဇေတွာ ကပ္ပိယကာရကေဟိ ဌပိတဝတ္ထုတော။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၁၈။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၂၉၃။

ဥပနိက္ခေပက (တိ) [ဥပ+နိ+ခိပ+ဏွု] အနီး၌ ချထားသော၊သူ။ ဥဘယတော ပိ ပရဿ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိယာ ဥပနိက္ခေပကဿ ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။

ဥပနိက္ခေပဓန (န) [ဥပနိက္ခေပ+ဓန] အနီး၌ ထားအပ်သော ပစ္စည်းဥစ္စာ၊ လောင်းကြေးဖြစ်သော ပစ္စည်းဥစ္စာ။ ဥပဋ္ဌတ္ထ မေတိ မယှံ ပန ဒါတဗ္ဗံ ဥပနိက္ခေပဓနံ ဝါ ဌပေတဗ္ဗ-

ပါဠိဘောဂေ ဝါ တာဒိသော အတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၈။

ဥပနိက္ခေပန (န) [ဥပ+နိ+ခိပ+ယု] အနီး၌ ယှဉ်ထားခြင်း၊ နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ နှိုင်းခိုင်းခြင်း၊ ထောက်ဆခြင်း။ သေယျထာပိ အာဝုသော ဟိမဝတော ပဗ္ဗတရာဇဿ ပရိတ္တာ ပါသာဏသက္ခရာ ယာဝဒေဝ ဥပနိက္ခေပနမတ္တာယ၊ ဝေမေဝ ခေါ မယံ အာယသ္မတော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနဿ ယာဝဒေဝ ဥပနိက္ခေပနမတ္တာယ။ သံ၊၁။၄၆၄။ ယာဝဒေဝ ဥပနိက္ခေပနမတ္တာယာတိ တိယောဇနေသဟဿဝိတ္ထာရဿ ဟိမဝတော သန္တိကေ ဌပိတာ သာသပမတ္တာ ပါသာဏသက္ခရာ "ဟိမဝါ နု ခေါ မဟာ၊ အယံ နု ခေါ ပါသာဏသက္ခရာ" တိ ဧဝံ ယာဝဒေဝ ဥပနေက္ခေပနမတ္တသောဝ အတ္ထာယ ဘဝေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ ဥပနိက္ခေပနမတ္တသောဝါတိ သမီပေ ဌပနမတ္တသောဝ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၃။)

ဥပနိယံသန္တ (တိ) [ဥပ+နိ+ယသိ=(ယံသ) +အန္တ။ထိ၌ ဥပနိယံသန္တီ] တိုးဝှေ့-ပွတ်တိုက်-ထိပါး-သော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ) တိုးဝှေ့-ပွတ်တိုက်-ထိပါး-လျက်။ တိယာမရတ္တိံ သမ္မာဓေ ဩက္ကာသေ ဒုက္ခံ ဝုတ္ထဂေါဂဏော နိက္ခမန္တော အညမညံ ဥပနိယံသန္တော ဝေဂေန ဝေဂေန ပုဉ္ဇော ပုဉ္ဇော ဟုတွာ နိက္ခမတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၁။ ဟတ္ထိနိယော ကာယံ ဥပနိယံသန္တိယော ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၃။၅၀၀။ အံ၊၃။၂၃၁။ ဥဒါန။၁၂၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ ဥပနိယံသန္တိယောတိ ဃဋ္ဋေန္တိယော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၂၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆၀။

ဥပနိယံသန္တီ (ထီ) [ဥပ+နိ+ယသိ=(ယံသ) +အန္တ+ဤ] တိုးဝှေ့-ပွတ်တိုက်-ထိပါး-သော၊ သူမ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိယံသိယမာန (တိ) [ဥပ+နိ+ယံသ+ယ+မာန] တိုးဝှေ့-ပွတ်တိုက်-အပ်သော-ခံရသော၊သူ။ ဥပနိယံသိယမာနောပိ အတ္တနော ဥဋ္ဌာရဘာဝေန န ကုဇ္ဈတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၂၇။ သာရတ္ထ ၃။၃၆၀။

ဥပနိဗ္ဗာန (န) [ဥပ+နိ+ဗျေ+ယု] (၁) ကပ်၍-စူးစူးစိုက်စိုက်-ရှုတတ်-ကြံတတ်-သည်၏အဖြစ်၊ ကပ်၍-စူးစူးစိုက်စိုက်-ရှုခြင်း-ကြံခြင်း။ (တိ) (၂) ကပ်၍-စူးစူးစိုက်စိုက်-ရှုသော-ကြံသော။ (၁) တာဟိ ပဌဝီကသိဏာဒိနော အာရမ္မဏဿ ဥပနိဇ္ဈနတော အာရမ္မဏူပနိဗ္ဗာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀။ (တိ)(၂) ဥပနိဗ္ဗာနစိတ္တ-ကြည့်။

ဥပနိဗ္ဗာနကိစ္စ (တိ) [ဥပနိဗ္ဗာန+ကိစ္စ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်းကိစ္စ ရှိသော။ သော ဟိ သာတိသယံ ဥပနိဗ္ဗာနကိစ္စော။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄။

ဥပနိဗ္ဗာနစိတ္တ (န) [ဥပနိဗ္ဗာန+စိတ္တ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ရှု-ကြံစည်-သောစိတ်၊ တစိမ်းစိမ်းရှုသောစိတ်။ ဖြဟ္မဏတိဿဘယေ ကိရ ဒွါဒသဝဿာနိ ဇာယမ္ပတိကာနံ ဥပနိဗ္ဗာနစိတ္တံ နာမ နာဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။

ဥပနိဗ္ဗာနလက္ခဏ (န) [ဥပနိဗ္ဗာန+လက္ခဏ] (၁) ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်း-ကြံခြင်း-ဟူသောလက္ခဏာ။ (တိ) (၂) ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်း-ကြံခြင်း-ဟူသောလက္ခဏာရှိသော။ (၁) ပဋ္ဌဝိညာဏသိမ္ဟိ ဝေဒနာ စ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ ဒုဗ္ဗလတ္တာ ဥပနိဗ္ဗာနလက္ခဏံ န ပါပုဏန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ (တိ) (၂) တေနဝ ဥပနိဗ္ဗာနလက္ခဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။

ဥပနိဗ္ဗာနလက္ခဏပ္ပတ္တ (တိ) [ဥပနိဗ္ဗာန

လက္ခဏ+ပတ္တ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်း လက္ခဏာသို့ရောက်သော။ ဥပနိဇ္ဈာနလက္ခဏ- ပ္ပတ္တေန သမာဓိနာ သမ္မဒေဝ အာဟိတန္တိ သမာဟိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃။

ဥပနိဇ္ဈာနာကာရ (ပု) [ဥပနိဇ္ဈာန+အာကာရ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။ ပဠမဇ္ဈာနဝိပါကာ ပန ဝိညာဏကာယာနံ အတိနိပါတ- မတ္တတ္တာ တေသု ဝိဇ္ဇမာနာနိပိ ဥပေက္ခာ- သုခဒုက္ခာနိ ဥပနိဇ္ဈာနာကာရဿ အဘာဝတော ဈာနင်္ဂါနီတိ န ဥဒ္ဓဋာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉။

ဥပနိဇ္ဈာယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+တွာ] စူးစိုက်စွာရှုကြည့်၍။ ဥပနိဇ္ဈာယ သေယျသိ (ဇာ၊ ၂။၃၇၆)တိ တေ သုတ္တာရုဠ္ဍ္ဍ အသုတ္တာရုဠ္ဍ္ဍ အာဘရဏံ တံတံ ဥိနဋ္ဌာနံ ဩလော- ကေတွာ အလင်္ကရိတွာ ဌိတာ သေယျသိ ဥတ္တမရူပဓရာ မဒ္ဒီဒေဝကညာ နန္ဒနေ အသောဘထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၈၂။

ဥပနိဇ္ဈာယတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+အ+တိ] ကြည့် ရှု၏။(ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်) စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှု၏။ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါးရှု၏။ သယံ ဝါ တံ ဈာယတိ ဥပ- နိဇ္ဈာယတီတိ ဈာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ဥပနိဇ္ဈာ- ယတီတိ ပဿတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၃။ စိန္တေတိ အာရမ္မဏံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ စိတ္တံ၊သမာဓိ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ(သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၄)တိ ဥပေစ္စ ဉာဏစက္ခုနာ ပေက္ခတိ အနုပဿတီတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၉။ ဥပဇ္ဈာယောတိ ဝဇ္ဇာဝဇ္ဇံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ ဟိတော- သိတံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဉာဏစက္ခုနာ ပေက္ခတီတိ ဥပဇ္ဈာယော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဇ္ဈတ္တိ စ ပုရိသံ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ ပုရိသော စ ဇ္ဈတ္တိံ။ ဒီ၊၃။ရ၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၄။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ(အံ၊၂။၄၃၉)တိ ဥပေစ္စ နိဇ္ဈာယတိ ဩလောကေတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁ရ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၈၄။ ကုဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယန္တံ ကုဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဩလောကေတွာဝ ဇာနန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။

ဥပနိဇ္ဈာယန္တိ - ဒီ၊၁။၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၂။ **ဥပနိဇ္ဈာယထ**- မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉၊၁၉၉။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ **ဥပနိဇ္ဈာယေယျ** - ဝိ၊၁။၁၆၉။ ဝိ၊၄။၄၆၁။ **ဥပနိဇ္ဈာယိ**-ဝိ၊၁။ ၁၆၉။ **ဥပနိဇ္ဈာယိသု**-ဝိ၊၄။၄၆၁။ **ဥပနိဇ္ဈာ ယိမှာ** - ဒီ၊၁။၁၉။ **ဥပနိဇ္ဈာယိဿန္တိ** -ဝိ၊ ၄။၄၆၁။

ဥပနိဇ္ဈာယထ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+အ+ထ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုပါကုန်လော။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဇ္ဈာယန (န) [ဥပ+နိ+ဈေ+ယု] ကပ် ရောက်၍-စူးစိုက်၍-တစိမ့်စိမ့်-ကြည့်-ရှု- ကြံစည်-ခြင်း။ မာ တွံ သန္နိပါတံ အဇ္ဈာ- စာရမေဝ မညိ၊ ဥဟသနမ္ပိ သန္နိပါတော၊ ဥလ္လပနမ္ပိ သန္နိပါတော၊ ဥပနိဇ္ဈာယနမ္ပိ သန္နိပါတော။ မိလိန္ဒ။၁၃၀။ စက္ခုနိ ဖန္ဒန္တိ ကိလမန္တီတိအာဒိ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယနေ ဟောတီတိ ကတွာ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၈။ အာရမ္မဏံ ဥပဂန္တွာ နိဇ္ဈာယနံ စိန္တနံ ဥပနိဇ္ဈာယနံ။ မူလဋီ၊၁။၉၈။ ပထဝီကသိဏာ- ဒိနော အတ္တနော အာရမ္မဏဿ ရူပံ ဝိယ စက္ခုနာ ဥပနိဇ္ဈာယနတော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၇။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၉။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၃။ မူလဋီ၊ ၃။၁၇၄။)

ဥပနိဇ္ဈာယနကိစ္စ (န) [ဥပနိဇ္ဈာယန+ကိစ္စ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုခြင်း-ကြံစည်ခြင်း ကိစ္စ။ ဝိပဿနာယ ဥပနိဇ္ဈာယနကိစ္စံ ပန မဂ္ဂေန သိဇ္ဈတီတိ မဂ္ဂေါ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။

ဥပနိဇ္ဈာယနပစ္စယ (ပု) [ဥပနိဇ္ဈာယန+ပစ္စယ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-တစိန်းစိန်း-ကြည့်ရှုခြင်း-ကြံစည်ခြင်း-ဟူသော အကြောင်း။ တေသံ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယနပစ္စယာ ကာမပရိဠာဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၄။

ဥပနိဇ္ဈာယနပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပနိဇ္ဈာယန+ပဝတ္တိ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုခြင်း-ကြံစည်ခြင်း-၏ဖြစ်ခြင်း။ စိန္တနာပဝတ္တိယာ ဥပနိဇ္ဈာယနပဝတ္တိယာ။ အနုဋီ၊၃။၂၆၀။

ဥပနိဇ္ဈာယနဗျာပါရ (ပု) [ဥပနိဇ္ဈာယန+ဗျာပါရ] ကပ်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုခြင်း-ကြံစည်ခြင်းဟူသော ကြောင့်ကြဗျာပါရ။ ယထာ ဟိ သဟေတုကေသု ဝိတက္ကာဒိနံ သဟဇာတေ သက်နိုတ္တွာ ကေတ္တဂတဘာဝကရဏံ ဥပနိဇ္ဈာယန ဗျာပါရော ဗလဝါ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၈၄။

ဥပနိဇ္ဈာယနဘာဝပဋိလာဘ (နပုံ) [ဥပနိဇ္ဈာယနဘာဝ+ပဋိလာဘ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုတတ်သောတရား၏အဖြစ်ကိုရခြင်း၊ စူးစိုက်၍ကြည့်ရှုခြင်းသဘောကိုရခြင်း။ ဝေဒယိတာဓိပတိယဋ္ဌေဟိ ဥပနိဇ္ဈာယန -ဘာဝပဋိလာဘဿ ဝုတ္တတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။၃၁။

ဥပနိဇ္ဈာယနဝတ္ထု (နပုံ) [ဥပနိဇ္ဈာယန+ဝတ္ထု] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-တစိမ့်စိမ့်-ကြည့်ရှုခြင်းဟူသော-ဝတ္ထု-အကြောင်းအရာ။ ဥပနိဇ္ဈာယနဝတ္ထုသ္မိံ သစေပိ ပဋိသတံ နိဝတ္တာ ပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၅၇။)

ဥပနိဇ္ဈာယနသဘာဝ (ပု) [ဥပနိဇ္ဈာယန+သဘာဝ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်း သဘော။ အာရမ္မဏာဘိနိရောပနာဒိနာ ဘိန္န-သဘာဝါနမ္ပိ ဝိတက္ကာဒီနံ သာဓာရဏော ဥပနိဇ္ဈာယနသဘာဝေါ ဝိယ။ မဋီ၊၁။၆၉။

ဥပနိဇ္ဈာယနာကာရ (တိ) [ဥပနိဇ္ဈာယန+အာကာရ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ရှုခြင်း ဟူသော အခြင်းအရာရှိသော။ ဥပနိဇ္ဈာယနာ-ကာရဘာဝတော အညေနေဝ ကာရဏေန စိတ္တေကဂ္ဂတာယ ပါဠိယံ အနုဒ္ဓဋဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၆၀။

ဥပနိဇ္ဈာယန္တ (တိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+အန္တ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုသော၊သူ။ တေသံ အတိဝေလံ အညမညံ ဥပနိဇ္ဈာယတံ သာရာဂေါ ဥဒပါဒိ။ ဒီ၊၃။၇၃။ ဥပနိဇ္ဈာယတန္တိ ဥပနိဇ္ဈာယန္တာနံ ဩလောကေန္တာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၃။ ဥပနိဇ္ဈာယတန္တိ ဥပေစ္စ နိဇ္ဈာယန္တာနံ၊ ယထာ အညမညသ္မိံ သာရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧဝံ သာပေက္ခဘာဝေန ဩလောကေန္တာနံ။ ဒီဋီ၊၃။၄၇။ ရဇ္ဇိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယန္တံ ဟိ ရဇ္ဇိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ကုဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယန္တံ ကုဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ ဩလောကေတွာဝ ဇာနန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။) နှ မနောပဒေါသိကာ-----တေ နာတိဝေလံ အညမညံ ဥပနိဇ္ဈာယန္တာ အညမညမှိ စိတ္တာနိ နပ္ပဒူသေန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၉။ သဗ္ဗမေဝ ဥပနိဇ္ဈာယတော ဘိယျောသော မတ္တာယ တယော ဘဝါ အာဒိတ္တမိဝ အဂါရံ အပ္ပဋိသရဏာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။

ဥပနိဇ္ဈာယိတ္ဝာ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+အ+အန္တိ] ကြည့်ရှုကုန်၏၊(ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်) စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုကုန်၏၊ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါးရှုကုန်၏။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဇ္ဈာယိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+ဤ] ကြည့်ရှုပြီ၊(ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်)

စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုပြီ၊ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါးရှုပြီ။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဇ္ဈာယိံသု (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+ဣံသု] ကြည့်ရှုကုန်ပြီ၊ (ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်) စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုကုန်ပြီ၊ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါး ရှုကုန်ပြီ။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဇ္ဈာယိတ (တိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+တ] ကြံစည်စဉ်းစား-ယူဆ-အပ်သော။ ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ ... သဒေဝမနုဿာယ "ရူပံသစ္စ"န္တိ ဥပနိဇ္ဈာယိတံ။ သုတ္တနိ။ ၃၉၆။ ယန္တိ နာမရူပံ သန္ဓာယာဟ၊ တံ ဟိ လောကေန ဓုဝသုဘသုခတ္တဝသေန ရူပံ သစ္စန္တိ နိဇ္ဈာယိတံ ဒိဋ္ဌမာလောကိတံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၅။

ဥပနိဇ္ဈာယိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+တဗ္ဗ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-တစိန်းစိန်း-ကြည့်ရှု-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ န စ ဘိက္ခဝေ သာရတ္တေန မာတုဂါမဿ အင်္ဂဇာတံ ဥပနိဇ္ဈာယိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၁၆၉။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၂၃၂-၃။ (-ဝိ၊ ၄။၄၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၉။)

ဥပနိဇ္ဈာယိတုံ (ဗျ) [ဥပ+နိ+ဈေ+တုံ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ရှုမှတ်ခြင်းငှာ။ ဈာယိတုန္တိ အဋ္ဌတ္တိံသာရမ္မဏေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ စိတ္တံ ဥပနိဇ္ဈာယိတုံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၃။ မဋီ၊၃။၁၃။

ဥပနိဇ္ဈာယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+တွာ] ကပ်ရောက်၍-စူးစိုက်၍-ကြည့်ရှုပြီး၍။ သဟသာ ဥပနိဇ္ဈာယိတွာ ပုန ပဋိသင်္ခါယ သံဝရေ တိဋ္ဌတော အနာပတ္တိ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။

ဥပနိဇ္ဈာယိမှာ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+မှာ] ကြည့်ရှုခဲ့ကြကုန်ပြီ၊ (ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်) စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုခဲ့ကြကုန်ပြီ၊ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါး ရှုခဲ့ကြကုန်ပြီ။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဇ္ဈာယိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+ဿန္တိ] ကြည့်ရှုကုန်လတ္တံ့၊(ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်) စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုကုန်လတ္တံ့၊ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါးရှုကုန်လတ္တံ့။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဇ္ဈာယိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+ယ+အန္တေ] ကပ်ရောက်၍-အဖန်ဖန် အထပ်ထပ်-အောက်မေ့အမှတ်ရအပ်ကုန်၏။ ဥပနိဇ္ဈာယိယန္တိတိ ဥပဇ္ဈာယာတိ အာဟ "သုခဒုက္ခေသု ဥပနိဇ္ဈာယိတဗ္ဗတ္တာတိ၊ သုခဒုက္ခေသု ဥပ္ပန္နေသု အနုဿရိတဗ္ဗတ္တာတိ အတ္ထော။ အံ၊ ဋီ၊၂။၃၀၈-၉။

ဥပနိဇ္ဈာယေယျ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဈေ+ဧယျ] ကြည့်ရှုငြားအံ့၊ (ပကတိစက္ခု, ဉာဏစက္ခု, ဈာန်စက္ခုဖြင့်) စူးစိုက်၍ ကြည့်ရှုငြားအံ့၊ (ဒေါသဖြင့်) တစိန်းစိန်း စူးစူးဝါးဝါး ရှုငြားအံ့။ ဥပနိဇ္ဈာယတိ-ကြည့်။

ဥပနိဓာ (ထီ) [ဥပ+နိ+ဓာ+အ+အာ(=ဣတ္ထိဇောတက)] အနီး၌ထားခြင်း၊ နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ နှိုင်းခိုင်းခြင်း၊ ထောက်ဆခြင်း။ အပ္ပမတ္တကော အယံ ဘန္တေ ဘဂဝတော ပရိတ္တော ပါဏိ-မတ္တော ပါသာဏော ဂဟိတော ဟိမဝန္တံ ပဗ္ဗတ-ရာဇာနံ ဥပနိဓာယ သင်္ခံပိ န ဥပေတိ၊ ကလ-ဘာဂမ္ပိ န ဥပေတိ၊ ဥပနိဓမ္ပိ န ဥပေတိ။ မ၊ ၃။၂၀၄။ မူလဋီ၊၂။၆၂။ ဥပနိဓမ္ပိတိ ဥပနိ-က္ခေပနမတ္တမ္ပိ န ဥပေတိ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ ဉာဏေ ဥပနိဓာယဿ၊ န ဝိဇ္ဇတိ သဒေဝကေ၊ အနန္တဉာဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။ အပ၊၁။၁၈၅။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။

ဥပနိဓာန (န) [ဥပ+နိ+ဓာ+ယု] အနီး၌ထားခြင်း၊ နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ ထောက်ဆခြင်း။ ဝိသေသံ

အကတ္တာတိ စ အနုပနိဓာနံ သမဝေတာ အသမဝေတာ စ ဥပနိဓာနန္တိ ဣမံ ဝိဘာဂံ အကတ္တာတိ အတ္ထော။ အံဋီ၊၂။၃၈၄။ အနုဋီ၊ ၂။၂၂၄။

ဥပနိဓာပညတ္တိ (ထီ) [ဥပနိဓာ+ပညတ္တိ] ဥပနိဓာပညတ်၊ (ပဌမကိုထောက်၍ ဒုတိယ၊ ဒုတိယကိုထောက်၍ တတိယ၊ အရှည်ကို ထောက်၍ အတို၊ အတိုကိုထောက်၍ အရှည် စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုခြင်းသည် ဥပနိဓာ ပညတ်မည်၏။ ယာ ပဌမဒုတိယာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဒုတိယံ တတိယန္တိအာဒိကာ အညမညူ ဥပနိဓာယ ဒီဃံ ရဿံ ဒုရံ သန္တိကန္တိအာဒိကာ ပညာပနာ၊ အယံ ဥပနိဓာပညတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ ဥပနိဓာယ(ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀) ဥပတ္ထမ္ဘံ ကတွာ အပေက္ခိတွာ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၃။ အနုဋီ၊ ၁။၁၉၀။ မူလဋီ၊၃။၂၉။ အနုဋီ၊၃။၃၉။)

ဥပနိဓာယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+ဓာ+တွာ] (က) အနီး၌ထား၍၊ မှီကပ်ထား၍၊ အမှီအအုံးပြု ၍၊ (သူ့သေကောင်အရိုးကို ခေါင်းအုံးပြု၍၊ ခေါင်းအုံး၍ ဟုဆိုလိုသည်)။ (ခ) နှိုင်းယှဉ်၍၊ ထောက်ဆ၍၊ ထောက်ထား၍၊ ရှုငဲ့၍။ (က) သုသာနေ သေယ္ယံ ကပ္ပေမိ ဆဝဋ္ဌိကံ ဥပ-နိဓာယဟံ။ စရိယာ။၄၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၂။ ဆဝဋ္ဌိကံဥပနိဓာယာတိ အာမကသုသာနေ----ကေ အဋ္ဌိကံ သီသူ-ပဓာနံ ကတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၆၀။ ဣမိနာ ဂီဝံ ဆိန္ဒိဿာမီတိ ကေသို ရုက္ခေ ဂီဝံ ဥပနိဓာယ ခုရဓာရံ ဂလနာဠိယံ ကတွာ ဌိတော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၃၅။ (ခ) ကိံ ဟိ သောဘတိ ဆဝေါ မနောဒဏ္ဍော ဣမဿ ဝေ ဩဠာရိကဿ ကာယဒဏ္ဍဿ ဥပနိဓာယ။ မ၊၂။၃၇။ ဥပ-နိဓာယာတိ ဥပနိက္ခိပိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ ပုရိမံ ဒုက္ခဏ္ဍံ ပရိက္ခိကံ ပရိယာဒိန္နံ ဥပနိဓာယ (သံ၊ ၁။၃၅၂) တိ ဧတဒေဝ ဗဟုတရံ ယဒိဒံ ပရိက္ခိဏန္တိ ဧဝံ ပဌမံ ဝုတ္တံ ဒုက္ခက္ခန္ဓံ ဥပနိဓာယ ဉာဏေန တံ တဿ သန္တိကေ ဌပေတွာ ဥပပရိက္ခိယမာနေတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ဧဝမေဝံ ခေါ ဘန္တေ သာကိယာနံ ဇနပဒကလျာဏိ ဣမေသံ ပဉ္စန္နံ အစ္စရာ-သတာနံ ဥပနိဓာယ သင်္ချမ္ပိ နောပေတိ။ ဥဒါန၊ ၁၀၂။ ပဉ္စန္နံ အစ္စရာသတာနံ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဥပနိဓာယာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဥပနိဓာယာတိ စ သမီပေ ဌပေတွာ ဥပါဒါယာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၅။ ဘန္တေ ဇနပဒကလျာဏိ ဣမာ အစ္စရာ ဥပနိဓာယ ကဏ္ဏနာသစ္ဆိန္နကာ မက္ကဋီဝိယ ခါယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗတော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃။)တိ ဒိဋ္ဌသုတ-မုတဝိညာတေ ဥပနိဓာယ ဥပတ္ထမ္ဘံ ကတွာ အပေက္ခိတွာ ဝတ္တဗ္ဗတ္တာ ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၆။

ဥပနိဓိ (ပု) [ဥပ+နိ+ဓာ+ဣ] (၁) အပ်နှံ ထားသောပစ္စည်းဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ (၂) အနီး၌ ယှဉ်ထားခြင်း၊ ထောက်ဆခြင်း၊ ထောက်ထား ခြင်း၊ နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ နှိုင်းခိုင်းခြင်း။ (၁) ဥပနိဓိ နာမ ဥပနိက္ခိတ္တံ ဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊၁။၆၃။ တံ ပန ဥပနိဓိ နာမ သင်္ဂေါပနတ္ထာယ အတ္တနော ဟတ္ထေ ပရေဟိ ဌပိတဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။ (-ဝိ၊၁။၅၈။) (၂) သာကိယာနံ ဇနပဒကလျာဏိ ဣမေသံ ပဉ္စန္နံ အစ္စရာသတာနံ ဥပနိဓာယ သင်္ချမ္ပိ နောပေတိ ကလဘာဂမ္ပိ နောပေတိ ဥပနိဓိမ္ပိ နောပေတိ။ ဥဒါန။၁၀၂။ ဥပနိဓိ-မ္ပိတိ "ဣမာယ အယံ သဒိသီ" တိ ဥပမာ-ဘာဝေန ဂဟေတွာ သမီပေ ဌပနမ္ပိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊၁၅၅။ (-သံ၊၁။၄၅၄။)

ဥပနိဓိကထာ (ထီ) [ဥပနိဓိ+ကထာ] အပ်နှံ

ထားသောပစ္စည်းကိုပြဆိုရာစကား၊ အပ်နှံထားသောပစ္စည်းဥစ္စာကိုခိုးယူခြင်းနှင့်စပ်၍ အာပတ်အဆုံးအဖြတ်ကို မိန့်ဆိုရာ-စကား-အပိုင်းအခန်း။ ဥပနိဓိကထာယံ------ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၈၈။

ဥပနိပဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ပဒ+ယ+တိ] အနီး၌ချဉ်းကပ်၍-မှီ၍-အိပ်၏-ဝပ်၏-လျောင်း၏။ တမေဝ ခိလံ ဝါ ထမ္ဘံ ဝါ ဥပနိပဇ္ဇတိ။ သံ၊၂။၁၂၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၁။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၆။) **ဥပနိပဇ္ဇေယျ**- အံ၊၂။၄၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၉၂။ **ဥပနိပဇ္ဇိဿသိ**-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။

ဥပနိပဇ္ဇိဿသိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ပဒ+ယ+ဿသိ] အနီး၌ချဉ်းကပ်၍-မှီ၍-အိပ်လတ္တံ့-လဲလျောင်းလတ္တံ့။ ဥပနိပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပနိပဇ္ဇေယျ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ပဒ+ယ+ဧယျ] အနီး၌ချဉ်းကပ်၍-မှီ၍-အိပ်ရာ၏-လဲလျောင်းရာ၏-အိပ်ငြားအံ့-လျောင်းစက်ငြားအံ့။ ဥပနိပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပနိပန္န (တိ) [ဥပ+နိ+ပဒ+တ] ကပ်ရောက်၍-အိပ်သော-လဲလျောင်းသော၊သူ။ မာတုဂါမေ နိသိန္နေ ဘိက္ခု ဥပနိသိန္နော ဝါ ဟောတု ဥပနိပန္နော ဝါ။ ဝိ၊၁။၂၈၇။ တတ္ထ ဥပနိသိန္နောတိ ဥပဂန္တွာ နိသိန္နော၊ ဧဝံ ဥပနိပန္နောပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။

ဥပနိဗဇ္ဈတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗဓ+ယ+တိ] ငြိကပ်၏၊ ဖွဲ့ချည်၏၊ တွယ်တာ၏၊ နှောင်ဖွဲ့၏။ ယော ယောဗ္ဗနေ နောပနိဗဇ္ဈတေ ကွစိ။ သုတ္တနိ၊ ၃၁၀။ မေထုနရာဂေန န ဥပနိဗဇ္ဈတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။

ဥပနိဗဇ္ဈတေ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗဓ+ယ+တေ] ငြိကပ်၏၊ ဖွဲ့ချည်၏၊ တွယ်တာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိဗဒ္ဓ (တိ) [ဥပ+နိ+ဗဓ(ဗန္ဓ)+တ] (က) ဖွဲ့-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ဖွဲ့စပ်-အပ်သော၊သူ။ (ခ) စီစဉ်-တီထွင်-အပ်သော။ (ဂ) ထွင်းအပ်သော။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ သာ ဂဒ္ဒုလဗဒ္ဓေါ ဒဠှေ ခီလေ ဝါ ထမ္ဘေ ဝါ ဥပနိဗဒ္ဓေါ။ သံ၊၂။၁၂၂-၃။ (-မိလိန္ဒ၊၂၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၉၇။ မ၊ဋီ၊၁။၅၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၆။) (ခ) ဥပနိဗဒ္ဓါ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅)တိ ဝိရစိတာ။ တေနာဟ "အဘိသင်္ခတာ"တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၂၈။ (ဂ) ယထာ စ နိမိကုမ္ဘိယာ ဇာနုနတ္တာယ ပါသာဏပိဋ္ဌေ အက္ခရေသု ဥပနိဗဒ္ဓေသု ယာဝ အက္ခရာနိ ဓရန္တိ၊ တာဝ နိမိကုမ္ဘိ နဋ္ဌာ နာမ န ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၉၂။

ဥပနိဗဒ္ဓကုက္ကုရ (ပု) [ဥပနိဗဒ္ဓ+ကုက္ကုရ] ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-အပ်သော ခွေး။ ထမ္ဘေ ဥပနိဗဒ္ဓကုက္ကုရော ဝိယ ဝါတေန ဝိပန္နဋ္ဌနာဝါ ဝိယ စ ဝဋ္ဋဒုက္ခမေဝ အနုပရိဝတ္တန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။

ဥပနိဗဒ္ဓသညီ (တိ) [ဥပနိဗဒ္ဓသညာ+ဤ] အမြဲမပြတ် ဖွဲ့စပ်အပ်သော အမှတ်သညာ ရှိသော၊သူ။ အတ္တနော ဘာဇနေ ဥပနိဗဒ္ဓသညီ (ဥပနိဗန္ဓသညီ) ဟုတွာတိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊ ၂၈၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၅။ ဥပနိဗဒ္ဓသညီ ဟုတွာတိ ပိဏ္ဍပါတံ ဒေန္တေ အနာဒရိယံ ပဋိစ္စ တဟံ တဟံ အနောလောကေတွာ ပတ္တေ အာဘောဂသညီ ဟုတွာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၄၄၀။

ဥပနိဗဒ္ဓသုနခ (ပု) [ဥပနိဗဒ္ဓ+သုနခ] ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-အပ်သော ခွေး။ ဂဒ္ဒုလေန ဗန္ဓိတွာ ထမ္ဘေ ဝါ ခီလေ ဝါ ဥပနိဗဒ္ဓ-သုနခဿ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဆိန္ဒိတွာ

ဂန္ထုံ့ အသမတ္ထသာ အနုပရိဝတ္တနံ ဝိယ။ မဋ္ဌ၊ ၄။၁၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။)

ဥပနိဗန္ဓ (တိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+အ] ဖွဲ့ချည်ထား အပ်သော။ ဂရုကာရမ္မဏေ ဥပနိဗန္ဓံ စိတ္တံ ဝိမောစေတုံ န လဘတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၁၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၅။)

ဥပနိဗန္ဓက (တိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+ဏ္ဍု] ဖွဲ့ချည် တတ်သော။ ဇာတသ္မုပနိဗန္ဓကေန ဒုက္ခေန ဖန္ဓမာနံ။ မဟာနိ။၃၅။

ဥပနိဗန္ဓဂေါစရ (ပု) [ဥပနိဗန္ဓ+ဂေါစရ] စိတ် ကို ဖွဲ့ချည်-ရာ-ကြောင်း-ကမ္မဋ္ဌာန်း (အာရုံ)။ ဂေါစရ-ကြည့်။ ကတမော ဥပနိဗန္ဓဂေါ-စရော၊ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ယတ္ထ စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓတိ ... အယံ ဝုစ္စတိ ဥပနိဗန္ဓ ဂေါစရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၉၆။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈။ ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော ပန စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ယတ္ထ ဘိက္ခု အတ္တနော စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၀၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၉၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၉၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၇၄။ ကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတော စိတ္တဿ ဥပနိဗန္ဓဋ္ဌာနဘူတော ဂေါစရော ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄။

ဥပနိဗန္ဓစိတ္တ (န) [ဥပနိဗန္ဓ+စိတ္တ] ချည် နှောင်ထားအပ်သောစိတ်ရှိသောသူ။ ဣန္ဒြိယ-သံဝရသ္မိံ ဟိ ဥပနိဗန္ဓစိတ္တံ ဝိဟေဌေတုံ န လဘတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။

ဥပနိဗန္ဓတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+အ+တိ] ပူး ကပ်၍-ဆောင်၍-ဖွဲ့ချည်၏၊ နှောင်ဖွဲ့၏။ အာရညကံ နာဂံ အတိပဿိတွာ ရညော နာဂဿ ဂီဝါယံ ဥပနိဗန္ဓတိ။ မ၊၃။၁၇၂။ မာဂဝိကော မိဂေသုယော စိတ္တံ ဥပနိ-ဗန္ဓတိ။ မိလိန္ဒ၊၃၉၈။ စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓတိ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၂၀)တိ အတ္တနော စိတ္တံ ဥပစာရဇ္ဈာနံ ဥပနေတွာ နိဗန္ဓတိ အညာရမ္မဏတော ဝိနိဝတ္တံ ကရောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၃။ **ဥပနိဗန္ဓန္တိ**— မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၅၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၅။ **ဥပနိဗန္ဓာတိ**— မ၊၃။၁၇၂။

ဥပနိဗန္ဓန (န၊ထိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+ယု] (၁) ပူးကပ် ဖွဲ့ချည်ကြောင်းဖြစ်သော-ကြိုး-မြက်ပင်နွယ် ပင်။ (၂) ပူးကပ်ဖွဲ့ချည်ခြင်း၊ ကပ်၍အဆင့် ဆင့်ဖွဲ့ချည်ခြင်း။ (တိ)(၃) ပူးကပ်-ဖွဲ့ချည်အပ် -ဖွဲ့ချည်ကြောင်းဖြစ်သော (စိတ်၊သတိ)။ (၄) ဖွဲ့ချည်တတ်-ဆက်စပ်နေ-သော။ (၁) ယဒါ သော ဂေါဏော ပရိကုပိတော ဟောတိ၊ တဒါ သဟ ဥပနိဗန္ဓနေန ပက္ကမတိ။ မိလိန္ဒ၊၂၄၆။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၂။) (၂) ဥပနိဗန္ဓနံ ယထာ န ပမုဋ္ဌံ ဟောတိ၊ တထာ ဥပေစ္စ အပရာပရံ နိဗန္ဓနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၉။ နေတ္တိ၊ ဋီ၊၇၆။) (တိ)(၃) တဿ တံ စိတ္တံ သမာဓိ-ထမ္ဘေ ဥပနိဗန္ဓနံ န ဝေဓတိ န စလတိ။ မိလိန္ဒ၊၂၄၇။ ဥပနိဗန္ဓတိ တောယ အာရမ္မဏေ စိတ္တန္တိ ဥပနိဗန္ဓနာ နာမ သတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၉။ (၄) ဇာတသ္မုပနိဗန္ဓကံ ဒုက္ခန္တိ ဇာတဿ ဥပနိဗန္ဓနံ နှာနလေပနခါဒနပိဝနာဒိဇင္ဂန-ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၆၆။ ဝဏ္ဏုပ-နိဗန္ဓနာနီတိ ဝဏ္ဏေ ဥပနိဗန္ဓနာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂၀။

ဥပနိဗန္ဓန(ဋ္ဌ)တ္ထ (ပု) [ဥပနိဗန္ဓန +အတ္ထ] (၁) ပူးကပ်၍-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့ခြင်းအနက် သဘော။ (တိ)(၂) ပူးကပ်၍-ဖွဲ့ချည်-နှောင် ဖွဲ့ခြင်း အကျိုးရှိသော။ (၁) ကေတ္တော ဥပနိဗန္ဓန-ဋ္ဌော အဘိညေယျော။ ပဋိသံ၊၁၈၊(-၃၀၇။) (တိ) (၂) ကောဒသဝိခေန် နိမိတ္တဂ္ဂါဟော ဥပနိဗန္ဓနဋ္ဌော ဥပနိဗန္ဓနာနိသံသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၃၆။ ဥပနိဗန္ဓနဋ္ဌောတိ အသုဘာရမ္မဏေ စိတ္တံ ဥပနေတွာ နိဗန္ဓနဋ္ဌော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၃။

ဥပနိဗန္ဓနဋ္ဌာန (တိ) [ဥပနိဗန္ဓန+ဌာန] ပူးကပ်ဖွဲ့ချည်ထားရာဌာန။ ကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတော စိတ္တဿ ဥပနိဗန္ဓနဋ္ဌာနဂေါစရော ဥပနိဗန္ဓဂေါစရော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၄၄။

ဥပနိဗန္ဓနထ(တ္ထ)မ္ဘ (ပု) [ဥပနိဗန္ဓန+ထမ္ဘ] (၁) ဖွဲ့ချည်ရာတိုင်၊ ချည်တိုင်။ (တိ)(၂) ချည်တိုင်နှင့်တူသော (နှာသီးဖျား, အထက်နှုတ်ခမ်း) ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိဗန္ဓနထ(တ္ထ)မ္ဘမူလ (န) [ဥပနိဗန္ဓနထ(တ္ထ)မ္ဘ+မူလ] ချည်တိုင်နှင့်တူသော နှာသီးဖျား, အထက်နှုတ်ခမ်းဟူသော နိမိတ်တိုင်၏-အနီး-အရင်း၊ ထွက်သက် ဝင်သက်တို့ကို ဖွဲ့အပ်ကုန်ရာဖြစ်သော နှာခေါင်း၏အဖျား, အထက်နှုတ်ခမ်း ဟုဆိုအပ်သော တိုင်၏အနီး (မအူ၊ သျှ)။ နွားကိုချဉ်းကပ်တွဲယှဉ်၍ ဘွဲ့ချည်ရာတိုင်နှင့်တူသော နှာသီးဖျား, အထက်နှုတ်ခမ်း ဟူသော နိမိတ်တိုင်ရင်း၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ)။ ဝေမေ-ဝါယံ ဘိက္ခု သတိဝသေန ဥပနိဗန္ဓနထ-(တ္ထ)မ္ဘမူလေ ဌတွာ အဿာသပဿာသဒေါလံ ခိပိတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇၂။ ဥပနိဗန္ဓနထ(တ္ထ)မ္ဘောဝိယာတိ ဥပနိဗန္ဓနထ(တ္ထ)မ္ဘော။ နာသိကဂ္ဂံ မုခနိမိတ္တံ ဝါ၊ တဿ မူလေ သမီပေ ဌတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၃၀။ ဥပနိဗန္ဓနထမ္ဘ-မူလံ နာမ နာသိကဂ္ဂံ မုခနိမိတ္တံ ဝါ။ ဝဇီရ၊၁၅၂။ ဥပနိဗန္ဓနတ္ထမ္ဘမူလေတိ ဧတ္ထ သတိရဇ္ဇုနာ ဥပနိဗန္ဓိယတိ ဧတ္ထ အာနာပါနဒေါလာတိ ဥပနိဗန္ဓနံ၊ နာသိကဂ္ဂေါတ္တရောဋ္ဌော၊ တဒေဝ ဥပနိဗန္ဓနိယတ္တာ ထမ္ဘော၊ တဿ မူလံ သမီပံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၇၀။

ဥပနိဗန္ဓနသမတ္ထ (တိ) [ဥပနိဗန္ဓန+သမတ္ထ] ပူးကပ် ဖွဲ့ချည်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ တဒေဝ အာဓာရဏဥပနိဗန္ဓနသမတ္ထတာ ဂတိနာမ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆-၇။

ဥပနိဗန္ဓနာ(န)နိမိတ္တ (န) [ဥပနိဗန္ဓနာ(န)+နိမိတ္တ] အာရုံ၌ စိတ်ကို ပူးကပ်ဖွဲ့ချည်ကြောင်းသတိ၏အာရုံ၊ (နှာသီးဖျား, အထက်နှုတ်ခမ်း။) ထွက်သက်ဝင်သက်တို့ ဖွဲ့အပ်ကုန်ရာဖြစ်သော နှာခေါင်း၏အဖျားဟုဆိုအပ်သော နိမိတ် ဝါ၊ ထွက်သက်ဝင်သက်တို့ကို ဖွဲ့အပ်ကုန်ရာဖြစ်သော အထက်နှုတ်ခမ်း ဟုဆိုအပ်သောနိမိတ်၊ (မအူ၊သျှ။) အမှတ်သတိဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော (ဝင်သက်ထွက်သက်တို့၏ ထိရာ) နိမိတ်၊ (ပဋိသံ၊သျှ။) အာရုံ၌ စိတ်ကိုဖွဲ့ချည်ကြောင်းဖြစ်သောသတိ၏ အဿာသပဿာသတို့ကို ကောင်းစွာမှတ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော နှာသီးဖျား, အထက်နှုတ်ခမ်း၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ။) ယထာ ရူကော္ခ သမေ ဘူမိဘာဂေ နိက္ခိတ္တော၊ ဧဝံ ဥပနိဗန္ဓနာ(န)နိမိတ္တံ။ ပဋိသံ။၁၇၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၇၃။ ဥပနိဗန္ဓနာနိမိတ္တန္တိ ဥပနိဗန္ဓနာယ သတိယာ နိမိတ္တဘူတံ ကာရဏ-ဘူတံ နာသိကဂ္ဂံ ဝါ မုခနိမိတ္တံ ဝါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၉။ ဥပနိဗန္ဓတိ အာရမ္မဏေ စိတ္တံ ဧတာယာတိ သတိ ဥပနိဗန္ဓနာ နာမ၊ တဿာ အဿာသပဿာနံ သလ္လက္ခဏာယ နိမိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓနာနိမိတ္တံ နာသိကဂ္ဂံ မုခနိမိတ္တံ ဝါ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၃၂။

ဥပနိဗန္ဓနာ(န)နိမိတ္တသညိတ (တိ) [ဥပနိဗန္ဓနာနိမိတ္တ+သညိတ] အာရုံ၌ စိတ်ကို ပူးကပ်ဖွဲ့ချည်ကြောင်းသတိ၏ အကြောင်းနိမိတ်ဟု မှတ်သားအပ်သော။ တသ္မိံယေဝ ဌာနေတိ ဥပနိဗန္ဓနာ(န)နိမိတ္တသညိတေ ဌာနေ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၃၅။

ဥပနိဗန္ဓနာနိသံသ(တိ) [ဥပနိဗန္ဓန+အာနိသံသ] ဆောင်၍ဖွဲ့ချည်ခြင်း အကျိုးရှိသော။ ဥပနိ-ဗန္ဓနတ္ထ-(တိ)(၂) ကြည့်။

ဥပနိဗန္ဓန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+အ+အန္တိ] ပူးကပ်ဖွဲ့ချည်ကုန်၏။ ဥပနိဗန္ဓတိ-ကြည့်။

ဥပနိဗန္ဓသညီ (တိ) [ဥပနိဗန္ဓသညာ+ဤ] အမြဲမပြတ် ဖွဲ့စပ်အပ်သောအမှတ်သညာရှိသော။ ဥပနိဗဒ္ဓသညီ-ကြည့်။

ဥပနိဗန္ဓာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+ဏာပေ+တိ] ပူးကပ်ဖွဲ့စပ်စေ၏၊ ပေးလှူမြဲ အလှူဝတ်အနေအားဖြင့်စွဲမြဲစေ၏၊ အမြဲအလှူဝတ်တည်ထား၏။ ကေစ္စေ ဟိ အဂါရိကော အပ္ပဟောနကကာလေ ပက္ခိကဘတ္တံ ဝါ သလာကဘတ္တံ ဝါ ဝဿာဝါသိကံ ဝါ ဥပနိဗန္ဓာပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ **ဥပနိဗန္ဓာပေသိ**— အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။

ဥပနိဗန္ဓာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+ဏာပေ+တွာ] ပူးကပ်ဖွဲ့စပ်စေ၍၊ ပေးလှူမြဲအလှူဝတ်အနေအားဖြင့်စွဲမြဲစေ၍၊ အမြဲအလှူဝတ်တည်ထား၍။ စတုသဋ္ဌိသလာကဘတ္တာနိ ဥပနိဗန္ဓာပေတွာ ယာဝဇီဝံ ဒါနံ ဒတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။

ဥပနိဗန္ဓာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+ဏာပေ+ဤ] ပူးကပ်ဖွဲ့စပ်စေပြီ၊ ပေးလှူမြဲအလှူဝတ်အနေအားဖြင့်စွဲမြဲစေပြီ၊ အမြဲ အလှူဝတ် တည်ထားပြီ။ ဥပနိဗန္ဓာပေတိ-ကြည့်။

ဥပနိဗန္ဓာဟိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+အ+ဟိ] ပူးကပ်၍-ဆောင်၍-ဖွဲ့ချည်လော့။ ဥပနိဗန္ဓတိ-ကြည့်။

ဥပနိဗန္ဓိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+တဗ္ဗ] ပူးကပ်၍-စွဲမြဲစွာ-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန အာရမ္မဏေသုယေဝ စိတ္တံ ဥပနိဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၈။

ဥပနိဗန္ဓိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+ဗန္ဓ+တွာ] (က) ပူးကပ်ဖွဲ့စပ်၍၊ ပူးကပ်ဖွဲ့စပ်သကဲ့သို့ ပြု၍၊ မမေ့ပျောက်အောင် စိတ်နှလုံး၌ စွဲမြဲစွာထား၍။ (ခ) ဆက်စပ်၍၊ ဆက်သွယ်၍။ (ဂ) ရေးသား၍။ (က) တံ တံ အာကာရံ ဥပနိဗန္ဓိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၄။ ဥပနိဗန္ဓိတွာတိ ဥပနေတွာ နိဗဒ္ဓံ ဝိယ ကတွာ ဟဒယေ ဌပေတွာ အပမုဿန္တံ ကတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၃၈။ (ခ) တဿ သမီပေ ရုက္ခေ ဝါ မဏ္ဍပေ ဝါ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဂါဟာ-ပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ရ၁။ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဂါဟေ-တဗ္ဗန္တိ ဠမသ္မိံ ရုက္ခေ ဝါ မဏ္ဍပေ ဝါ ဝသိတွာ စေတိယေ ဝတ္တံ ကတွာ ဂဏ္ဍာတိ ဧဝံ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဂါဟေတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၂။ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဂါဟာပေတဗ္ဗန္တိ ဠမ ရုက္ခာဒီသု ဝသိတွာ စီဝရံ ဂဏ္ဍာတိ ပဋိဗန္ဓံ ကတွာ ဂါဟေတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၂။ (ဂ) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သလာကာယ ဝါ ပဋ္ဋိကာယ ဝါ ဥပနိဗန္ဓိတွာ ဩပုဉ္ဇိတွာ ဥဒ္ဒိသိတု(ဝိ၊၄။၃၃၀)-န္တိဝစနတော ရုက္ခသာရမယာယ သလာ-ကာယ ဝါ ဝေဠုဝိလိဝတာလပဏ္ဏာဒိမယာယ ပဋ္ဋိကာယ ဝါ အသုကဿ နာမ သလာ-ကဘတ္တန္တိ ဧဝံ အက္ခရာနိ ဥပနိဗန္ဓိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂ရ၃။ ဥပနိဗန္ဓိတွာတိ လိခိတွာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀ရ။ ဝိမတိ၊၂။၂၅၀။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၃၉။

ဥပနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ဥပ+နိ+ဝတ္တု(ဝတု)+တ] ဖြစ်သော၊ ဖြစ်ပေါ်လာသော။ အက္ခရံ ဥပ-နိဗ္ဗတ္တံ။ ဒီ၊၃။ရရ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၀။ အက္ခရံ ဥပနိဗ္ဗတ္တန္တိ သဒ္ဒါ သမညာ ပညတ္တိ ဝေါဟာရော ဥပ္ပန္နော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။

ဥပနိဘ(တိ) [ဥပ+နိ+ဘာ+အ] တူသော။ တူလု-ပနိဘာ (ဇာ၊၂။၃ရ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁ရ။) တာလုပ-နိဘ (ဇာ၊၂။၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၁။) ကြည့်။

ဥပနိမန္တန (ထီ၊န) [ဥပ+နိ+မန္တ+ယု] ဖိတ်

ဥပနိမန္တန (ထီ၊နှ) [ဥပ+နိ+မန္တ+ယု] ဖိတ်ကြားခြင်း၊ ဖိတ်မန်ခြင်း။ နှ မမ္ပိကံ ဥပနိမန္တနံ ပဋိက္ခိပတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ သီဋီ၊သစ်၁။၂၈၂။ အညတြ နိစ္စပဝါရဏာယာတိ စ အယံ ပစ္စယပဝါရဏာ ပဝါရေတိ ပစ္စယေ ဣစ္ဆာ- ပေတိ တောယာတိ ကတွာ၊ စိဝရာဒီဟိ ဥပနိမန္တနာယေတံ အဓိဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၉။ (-ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၆။ မဋီ၊၁။၁၈၅။)

ဥပနိမန္တိယမာန (တိ) [ဥပ+နိ+မန္တ+ယ+မာန] ပင့်ဖိတ်-ဖိတ်မန်-ဖိတ်ကြား-အပ်သော- ခံရသော၊သူ။ တိတ္ထိယာ ဟိ "အဟော ဝတာယံ အပ္ပိစ္ဆော၊ ယော နိမန္တိယမာနောပိ နှ သာဒိယတိ"တိ ဥပနိမန္တိယမာနဿ ပဋိ- က္ခေပေ ပသီဒန္တိတိ ကေစိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၀။ (-မဋီ၊၃။၁၈၂။)

ဥပနိမန္တေတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+မန္တ+ဏေ+တိ] ပင့် ဖိတ်-ဖိတ်မန်-ဖိတ်ကြား-၏။ နာပိ ဣမံ ဘောဂေ္ဂာ နိသီဒန္တုတိ ဝေံ အာသနေန ဝါ ဥပနိမန္တေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။

ဥပနိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+နိ+ယ+တေ] (၁) (ဇရာမရဏသို့) သွားနေ၏။(ကမ္မကတ္တား။) (၂) (ဇရာမရဏသည်) ကောင်းစွာခေါ်ဆောင် အပ်၏။ (၁) (၂) ဥပနိယျတိ လောကော အဒ္ဓု၊ဝေါ။ မ၊၂။၂၅၆။ ဥပနိယျတီတိ ဇရာမရဏသန္တိကံ ဂစ္ဆတိ၊ အာယုက္ခယေန ဝါ တတ္ထ နိယျတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ ဥပနိယျတီတိ ဝါ ဇရာမရဏေန လောကော သမ္မာ နိယျတိ။ မဋီ၊၃။၁၄၅။ **ဥပနိယျန္တိ**-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။

ဥပနိယျန (နှ) [ဥပ+နိ+ယ+ယု] အနီးသို့- ကပ်၍-ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိယျနတ္ထ (တိ) [ဥပနိယျန+အတ္ထ] အနီးသို့- ကပ်၍-ခြင်းအနက်ရှိသော။ အညေသု သုတ္တေသု ဥပသံဟရဏတ္ထော ဥပနိယျနတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉၈။

ဥပနိယျန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+နိ+ယ+အန္တေ] ဆောင်ယူအပ်ကုန်၏။ ဥပနိယျတိ ကြည့်။

ဥပနိရုဇ္ဈန (နှ) [ဥပ+နိ+ရုဓ+ယု] ချုပ်ခြင်း။ အနုသန္ဓိယတိ ဧတေန ဥပနိရုဇ္ဈနေနာတိ အနုသန္ဓိတိ အတ္ထသမ္ဘဝတော။နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၉၈။

ဥပနိဝတ္တတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဝတ္တု(ဝတု)+အ+တိ] (၁) ချဉ်းကပ်ပြီး ပြန်လှည့်သွား၏။ (၂) ပြန်လှည့်လာ၏။ (၃) ပြန်လည်ဆုတ်နစ်၏၊ ဆန်တက်၏။ (၁) ဥဘယေနေဝ သော တာဒိ၊ ရုက္ခံ ဝုပနိဝတ္တတိ။ သုတ္တနိ။၃၈၉။ ဥဘယေ- နေဝ လာဘာလာဘေန သော တာဒိ နိဗ္ဗိ- ကာရော ဟုတွာ ရုက္ခံ ဝုပနိဝတ္တတိ၊ ယထာ- ပိ ပုရိသော ဖလဂဝေသီ ရုက္ခံ ဥပဂမ္မ ဖလံ လဒ္ဓါပိ အလဒ္ဓါပိ အနနုနီတော အပ္ပဋိဟတော မဇ္ဈတ္တော ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ ကုလံ ဥပဂမ္မ လာဘံ လဒ္ဓါပိ အလဒ္ဓါပိ မဇ္ဈတ္တော ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၂။၂၁၅။ (၂) သာ မုဟုတ္တံ ပလာယိတွာ---မရဏာယုပနိဝတ္တထ။ ဇာ၊ ၁။၃၂၄။ တတ္ထ မရဏာယုပနိဝတ္တထာတိ မရဏတ္ထာယ ဥပနိဝတ္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁၇။ (၃) ယထာ ဝါရိဝဟော ပူရော၊ ဂစ္ဆံ နုပနိဝတ္တတိ၊ ဧဝမာယု မနုဿာနံ၊ ဂစ္ဆံ နုပနိဝတ္တတိ။ ဇာ၊ ၂။၁၅၈။ နုပနိဝတ္တတီတိ တသ္မိံ တသ္မိံ ခဏေ ဂတံ ဂတမေဝ ဟောတိ၊ နှ ဥပနိဝတ္တတိ။ (နှ ဥပနိဝတ္တတိ ယထာ=လှည့်၍မဆန်ပြန် သကဲ့သို့။သျှ။) ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၃။

ဥပနိဝတ္တထ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဝတ္တု(ဝတု)+အာ။ အာ-ကို ထ ပြု၊ ဧ ဂိုဏ်းကိုစောင့်လို၍ ဆန်းကြောင့် "တ"ကိုချေ] ပြန်လှည့်လာခဲ့ပြီ။ ဥပနိဝတ္တတိ(၂) ကြည့်။

ဥပနိဝတ္တိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+ဝတ္တု (ဝတု)+ဤ] ပြန်လှည့်လာခဲ့ပြီ။ ဥပနိဝတ္တတိ(၂) ကြည့်။

ဥပနိသဇ္ဇ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+သဒ+တွာ] အနီးအပါး ချဉ်းကပ်ထိုင်နေ၍။ သယံ မုခေနူပနိသဇ္ဇ ပုစ္ဆာ(ပေတ။၁၉၀)တိ အညေ ပုရိသေ အပေသေတွာ ဥပနိသီဒိတွာ သမ္မုခေနေဝ ပုစ္ဆ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။

ဥပနိသသဒ္ဒ (ပု) [ဥပနိသာ+သဒ္ဒ] ဥပနိသာသဒ္ဒါ။ ဥပနိဿယပရိယာယော ဥပနိသသဒ္ဒေါတိ ကတွာ ဝုတ္တံ "ဝိညာဏူပနိသံ နာမရူပံ၊ နာမရူပနိသဥ္စ သဠာယတန"န္တိ အာဒိကေနာတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၅၅။

ဥပနိသသမ္ပန္န (တိ) [ဥပနိသာ+သမ္ပန္န] မှီရာအကြောင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊ ပြည့်စုံသော မှီရာအကြောင်းရှိသော၊သူ။ ဣန္ဒြိယသံဝရေ ဘိက္ခဝေ သတိ ဣန္ဒြိယသံဝရသမ္ပန္နဿ ဥပနိသသမ္ပန္နံ ဟောတိ သီလံ။ အံ၊၂။၃၁၆။ ဥပနိသသမ္ပန္နံ ဟောတီတိ သမ္ပန္နဥပနိဿယံ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။

ဥပနိသာ (ထီ) [ဥပ+နိ+သဒ+ကွိ။ ဥပနိသီဒတိ ဖလံ ဧတ္ထာတိ ကာရဏံ ဥပနိသာ။ အံဋီ၊၂။၁၆၉။ ဥပ+နိ+သီ+အ။ ဥပေစ္စ နိဿယတိ (နိဿီယတိ)တိ ဝါ ဥပနိသာ။ အံဋီ၊၂။၁၆၉။ အံဋီ၊၃။၁၇၀။] (၁)(က) အကျိုးတရား၏-မှီနေရာ-ကပ်ရောက်မှီခိုရာ-ဖြစ်သောတရား၊ အကြောင်းတရား၊ အဆင့်ဆင့်-အဆက်ဆက်-သော အကြောင်းတရား။ (ခ) အတူ-ဆင်တူ ရိုးမှား-ပြခြင်းဟူသောအကြောင်း။ (၂) ဆိတ်ကွယ်ရာ။ (၁)(က) တေဒတ္ထာ (ဘိက္ခဝေ) ကထာ၊ တေဒတ္ထာ မန္တနာ၊ တေဒတ္ထာ ဥပနိသာ။ ဝိ၊၅။၂၈၉။ အံ၊၁။၁၉၉။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၇၈။ ဥပနိသာတိ အယံ "ဝိနယော သံဝရတ္ထာယာ"တိအာဒိကာ ပရမ္ပရပစ္စယတာပိ တေဒတ္ထာယ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၂၀၈။ (-အံဋ္ဌ၊၂။၁၈၇။) တေဒတ္ထာ ဥပနိသာတိ ဥပနိသီဒတိ ဧတ္ထ ဖလံ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာယာတိ ဥပနိသာ ဝုစ္စတိ ကာရဏံ ပစ္စယောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၃။ တေသံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အရိယာနံ နိယျာနိကာနံ သမ္ဗောဓဂါမိနံ ကာ ဥပနိသာ သဝနာယာတိ ဣတိ စေ ဘိက္ခဝေ ပုစ္ဆိတာရော အဿု။ သုတ္တနိ။၃၉၁။ (-အံ၊၃။၁၆၃။) တေသံ ဘိက္ခဝေ ကုသလာနံ---
--သမ္ဗောဓဂါမိနံ ကာ ဥပနိသာ ကိံ ကာရဏံ ကိံ ပယောဇနံ တုမှာကံ သဝနာယ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ ကာ ဥပနိသာတိ ကော ဥပနိဿယပစ္စယော။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၅၇။ (-သံ၊၁။၂၆၇။ ဝဇိရ၊၂၉။ ဝိမတိ။၁။၃၈။ သံဋီ၊၂။၆၅။ အံဋီ၊၁။၇၉။ အံဋီ၊၃။၁၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၅၀။) (ခ) အညံ ဥပနိသံ ကတွာ။ ဇာ၊၁။၃၈၄။ အညံ တဝ ပဋိရူပကံ ကတွာ။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၃၂၂။ (၂) မတာဝါဒ္ဒေ စယေ ကာသု-ပနိသာ ကာရဏာ ရဟော။ ဓာန်။၁၁၂၅။

ဥပနိသာဒိ (ပု) [ဥပနိသာ=ဥပနိဿာယ=ဥပနိဿာယ+ဒါ+ဣ] မြတ်စွာဘုရား၊ (တစုံတခုကို အကြောင်းပြု၍ တရားအလှူ ပေးတတ်သောကြောင့်မြတ်စွာဘုရားကို "ဥပနိသာဒိ" ဟုခေါ်သည်။) သဗ္ဗာကာရေန ဘာသတော၊ သုတွာ ဥပနိသာဒိနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၄။ ဥပနိသာဒိနောတိ ဂန္ဓာ ဥပနိဿာယ ဓမ္မဒါနံ ဒဒတောတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓံဋ္ဌ။၂၈၀။

ဥပနိသိန္န (တိ) [ဥပ+နိ+သဒ+တ] အနီးသို့ ချဉ်းကပ်ထိုင်နေသော၊သူ။ ဘိက္ခု ဥပနိသိန္နော ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၂၈၇။ ဥပနိသိန္နောတိ ဥပဂန္တွာ နိသိန္နော။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။

ဥပနိသိန္နက (တိ) [ဥပနိသိန္န+က] အနီးသို့ချဉ်းကပ်ထိုင်နေသော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိသိန္နကကထာ (ထီ) [ဥပနိသိန္နက+ကထာ] မိမိအနီးသို့ ချဉ်းကပ်ထိုင်နေသောသူအား

ဟောပြောအပ်သော တရားစကား။ ဓမ္မကထံ ဝါ သရဘညံ ဝါ ဥပနိ–သိန္နကကထံ (ဥပနိ–သိန္နကထံ) ဝါ အနုမောဒနံ ဝါ န ကရောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂန္တွာ နိသိန္နဿ ကာတဗ္ဗာ တဒနုစ္ဆဝိကာ ဓမ္မကထာ ဥပနိသိန္နကကထာ (ဥပနိသိန္န–ကထာ)။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၆။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။)

ဥပနိသိန္နကထာ (ထီ) [ဥပနိသိန္န+ကထာ] မိမိအနီးသို့ ချဉ်းကပ်ထိုင်နေသောသူအား ဟောပြောအပ်သောတရားစကား။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိသိန္နကပရိကထာ(ထီ) [ဥပနိသိန္နက+ပရိကထာ] မိမိအနီးသို့ ချဉ်းကပ်ထိုင်နေသောသူအား ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားအပ်သော တရားစကား။ အတ္တနာ ဝါ ပရေန ဝါ ဝါစာယ စိရဘာသိတံ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒိသနဥဒ္ဒိသာပန–––ဥပနိသိန္နကပရိကထာ အနုမောဒနီယာဒိ–ဝသေန ပဝတ္တိတံ ဝစီကမ္မံ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၅။

ဥပနိသိန္နပရိသာ (ထီ) [ဥပနိသိန္နာ+ပရိသာ] မိမိအနီး၌ထိုင်နေသောပရိသတ်။ လောကိယ–ပညံ အနုဇာနာတိ ဥပနိသိန္နပရိသာယ အနု–ကူလဓမ္မကထနတောတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆။

ဥပနိသိဒတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဒ+အ+တိ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–မှီ၍–ထိုင်၏။ တမေဝ ခီလံ ဝါ ထမ္ဘံ ဝါ ဥပနိသိဒတိ။ သံ၊၂။၁၂၃။ (–အံ၊၂။၄၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၁။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၃။) **ဥပနိသီ–ဒန္တိ**– န ဥပနိသီဒန္တိ ဓမ္မဿဝနာယာ (အံ၊၃။၁၉၂)တိ "ဓမ္မံ သုဏိဿာမာ"တိ န သမီပေ နိသီဒန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ **ဥပနိ–သီဒေယျ**– အံ၊၂။၄၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၂။ ဥပနိသီဒေယျာတိ သမီပေ နိသီဒေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ ဥပနိသီဒေယျာတိ တေနေဝ အာလိင်္ဂနေန ဥပေစ္စ နိသီဒေယျ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၅။ **ဥပနိသိဒိ** – ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ **ဥပနိသိဒိံသု**– သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ **ဥပနိသိဒိံမှ** (မှာ–မှ အာကို အ ရဿပြု၍ ရုပ်ပြီးသည်။)–အံ၊၃။၁၉၄။ **ဥပနိသိဒိဿသိ**–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။

ဥပနိသိဒန္တ (တိ) [ဥပ+နိ+သဒ+အန္တ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေသော၊သူ ။ပယိရုပါသ–တောတိ သက္ကစ္စံ ဥပနိသိဒန္တဿ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။

ဥပနိသိဒန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဒ+အ+အန္တိ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေကုန်၏။ ဥပနိသိဒတိ–ကြည့်။

ဥပနိသိဒါပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+သဒ+ဏာပေ+တွာ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေစေ၍။ တေ အဝိညူ ပုရိသဝိဂ္ဂဟံ ဥပနိသိဒါပေတွာ မာတုဂါမဿ ဥတ္တရိဆပ္ပဉ္စဝါစာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ။ ဝိ၊၂။၃၃။

ဥပနိသိဒိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဒ+ဤ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေပြီ။ ဥပနိသိဒတိ–ကြည့်။

ဥပနိသိဒိံသု (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဒ+ဥံ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေကြကုန်ပြီ။ ဥပနိသိဒတိ–ကြည့်။

ဥပနိသိဒိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နိ+သဒ+တဗ္ဗ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေ–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော၊သူ။ ပုနပ္ပုနံ ဥပါသိတဗ္ဗောတိ အဘိ–ဏှသော ဥပနိသိဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၉၃။

ဥပနိသိဒိတုံ (ဗျ) [ဥပ+နိ+သဒ+တုံ] အနီး၌–ချဉ်းကပ်၍–ထိုင်နေခြင်းငှါ။ ဥပဂန္တွာ ဝါ နာလံ ဥပနိသိဒိတုံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဥပနိသီဒိတုကာမ (တိ) [ဥပနိသီဒိတုံ+ကမု+ဏ။ ဥပ+နိသီဒိတုကာမ။ မအူနိသျှ၊ဒု။၅၂၀] အနီး၌-ချဉ်းကပ်၍-ထိုင်နေခြင်းငှါ အလိုရှိ သော၊သူ။ အထ ခေါ ဝေရဥ္ဇော ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝန္တံ ဥပနိသီဒိတုကာမော အတ္တနာ ဌိတပဒေ-သတော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။ ဘဂဝန္တံ ဥပနိသီဒိတုကာမောတိ ဘဂဝန္တံ ဥပဂန္တွာ နိသီဒိတုကာမော၊ဘဂဝတော သမီပေ နိသီဒိတုကာမောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၇။ ဘဂဝန္တံ-ဘုရားသို့၊ ဥပ-နိသီဒိတုကာမော-ကပ်၍ထိုင်လိုရကား။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဝါ-ဘဂဝန္တံ=ဘဂဝတော-၏၊ ဥပနိသီ-ဒိတုကာမော-အနီး၌ထိုင်လိုရကား၊ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဂံ၊သစ်၊၂။၃၉၄။

ဥပနိသီဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+သဒ+တွာ] အနီး၌-ချဉ်းကပ်-ထိုင်နေ၍။ အမ္ဗဋ္ဌော မာဏဝေါ---ဘဂဝန္တံယေဝ သရဏံ ဂဝေသီ ဥပနိ-သီဒိတွာ ဘဂဝန္တံ တေဒဝေါစ။ ဒီ၊၁။၈၉။ ဥပနိသီဒိတွာတိ ဥပဂမ္မ ဟေဋ္ဌာသနေ နိသီ-ဒိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ (-ဝိ၊၃။၃၃၇။)

ဥပနိသီဒိံ့မှ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဒ+မှာ] အနီး၌-ချဉ်းကပ်-ထိုင်နေခဲ့ကုန်ပြီ။ ဥပနိသီဒတိ-ကြည့်

ဥပနိသီဒိယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+သဒ+တွာ] အနီး၌-ချဉ်းကပ်-ထိုင်နေ၍။ ဘက္ခယန္တိ ဒိဝါရတ္တိံ၊ မဇ္ဈေ ဥပနိသီဒိယာ (စရိယာ။၄၁၅)တိ တတ္ထ တတ္ထ ကလလပိဋ္ဌေ ဥပနိသီဒိတွာ ကလလ-ဂဟာနံ ပဝိသိတွာ နိပန္နေ မဇ္ဈေ ကာကာ ဝါ ဂ္ဂတရေ ဝါ-----ဘက္ခယန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၉။

ဥပနိသီဒိဿသိ (ကြိ)[ဥပ+နိ+သဒ+ဿသိ] အနီး၌-ချဉ်းကပ်-ထိုင်နေလတ္တံ့။ဥပနိသီဒတိ-ကြည့်။

ဥပနိသီဒေယျ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဒ+ဧယျ] အနီး၌-ချဉ်းကပ်-မှီ၍-ထိုင်နေရာ၏။ ဥပနိသီဒတိ-ကြည့်။

ဥပနိသေဝတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သေဝ+အ+တိ] ကပ်မှီ၍နွယ်၏၊ ရစ်ပတ်၏။ သာ တံ သာလံ ဥပနိသေဝေယျ။ မ၊၁။၃၈၁။

ဥပနိသေဝိတ (တိ) [ဥပ+နိ+သေဝ+တ] အနီးအပါး၌ မှီခိုနေထိုင်သော၊သူ။ အပရေ ပဿ သန္တာပေ၊ နဒီနုပနိသေဝိတေ။ ဇာ၊၂။၃၂၆။ နဒီနုပနိသေဝိတေတိ နဒီနံ ဥပနိသေဝိတေ အာသန္နဋ္ဌာနေ၊ နဒီကူလေ ဝသန္တေတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၇၆။

ဥပနိသေဝေယျ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သေဝ+အ+ဧယျ] ကပ်မှီ၍နွယ်ရာ၏၊ ရစ်ပတ်ရာ၏။ ဥပနိသေဝတိ-ကြည့်။

ဥပနိဿဇ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဇ+အ+ဟိ] ပေးစွန့်လော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပနိဿဇတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သဇ+အ+တိ] ပေးစွန့်၏။ မမေတံ ဥပနိဿဇ(ဇာ၊၂။၈၇)တိ ဣဒံ တွံ နိဿဇ ဝိဿဇ္ဇေဟိ ဒေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၄၅။ (ဥပနိဿဇ-၌ သဇဓာတ် သဇ္ဇ ဓာတ် ၂-မျိုး ကြံနိုင်သည်၊ သဇ္ဇဓာတ် ကြံလျှင် ပါဠိတော်ဝယ် ဆန်းကြောင့် ဇ တစ်လုံး ကျေသည်ဟု ကြံပါ။ နီတိ၊ဓာ။၄၈-၌ သဇဓာတ် ဟု သံယုဂ်မဲ့ ဓာတ်လာသည်။)

ဥပနိဿယ (ပု) [ဥပ+နိ+သိ+အ။(ဥပနိဂြယ-သံ)] (က) ပြင်းထန်သော-အားကောင်းသော-မှီရာအကြောင်း၊ ဥပနိဿယပစ္စည်း။ (ခ) (ဆွမ်း)မှီခိုနေထိုင်ရာဌာန။ (က) နိဿယေန ဝ။ ဥပနိဿယေ တိဏ်။ ပဋ္ဌာန၊၁။၂၈။ သော သတိ ဥပနိဿယေ န စိရဿေဝ ဥတ္တမတ္တံ ပါပုဏိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ဣမဿ ရညော ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ မဂ္ဂဖလာနံ ဥပနိဿယော နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ ဥပါဒါနံ ကုသလကမ္မ-ဘဝဿ ဥပနိဿယဝသေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ ယော ကောစိ

ဥပနိဿယော ဗလဝပစ္စယော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၄။ တဒမိနုဝုတ္တိတာယ အတ္တနော ဖလေန နိဿိတောတိ ယံကိဉ္စိ ကာရဏံ နိဿယောတိ ဝဒတိ၊ တတ္ထ ယော ဘုသော၊ တံ ဥပနိဿယောတိ နိဒ္ဒါရေတိ။ မူလဋီ၊၃။၁ရ၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂ရ၆။) ဥပနိဿယပစ္စယ–လည်းကြည့်။ (ခ) ဂိရိကဏ္ဍကဝိဟာရဿ ဥပနိဿယေ ဝတ္တကာလကဂါမေ ကော ကုလဓီတာပိ......ပီတိယာ အာကာသေ လင်္ဃေသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။

ဥပနိဿယဏ္ဍြိယ (န) [ဥပနိဿယ+ဏ္ဍြိယ] (အရိယမဂ်၏) အားကောင်းသော မှီရာအကြောင်းဖြစ်သော ဏ္ဍေြ။ တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ ဥပနိဿယဏ္ဍြိယာနိ နာမကထိတာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၂။ မဂ္ဂဿ ဥပနိဿယဘူတာနိ ဏ္ဍြိယာနိ ဥပနိဿယဏ္ဍြိယာနိ။ မူလဋီ၊၂။၂၁၃။

ဥပနိဿယကာရဏ (န) [ဥပနိဿယ+ကာရဏ] အားကြီးသော မှီရာဌာနဖြစ်သောအကြောင်း။ ဝနပတ္ထံ ဟိ တံ ဥပနိဿာယဝိဟရတော ဥပနိဿယကာရဏံ။ မဋီ၊၂။၅၇။

ဥပနိဿယကုသလ (ပု) [ဥပနိဿယ+ကုသလ] ဥပနိဿယပစ္စည်းဖြစ်သော–အားကြီးသောမှီရာအကြောင်းဖြစ်သော–ကုသိုလ်။ ဥပနိဿယကုသလာ အကုသလေ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္ဒတိ။ မဋီ၊၃။၅၇။

ဥပနိဿယကောဋိ (ထီ) [ဥပနိဿယ+ကောဋိ] ဥပနိဿယ–အစွန်း–အစ–အစွမ်း၊ ဥပနိဿယကို–အဦး–ပဓာန–ပြုခြင်း။ (သုခဝေဒနာ, ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် တဏှာအား အာရမ္မဏမတ္တ,အာရမ္မဏာဓိပတိ, အာရမ္မဏူပနိဿယ, ပကတူပနိဿယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏၊ ဒုက္ခဝေဒနာသည် တဏှာအား အာရမ္မဏမတ္တ, ပကတူပနိဿယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏၊ ယင်းသို့ ကျေးဇူးပြုသော ထိုပစ္စည်းအားလုံးကို ဥပနိဿယ၌ အကျုံးဝင်သောကြောင့် "ဥပနိဿယကောဋိ"ဟု ဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ ဒီဋီ၊၁။၁၈၃။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၄။

ပဋ္ဌာန်း၌ တိုက်ရိုက်မလာသော အကြောင်းအကျိုးဆက်သွယ်မှုတရားများကို သုတ္တန်နည်းဥပနိဿယပစ္စည်းဟု ခေါ်သည်၊ ယင်းကို "ဥပနိဿယကောဋိ"ဟု **သုံးနှုန်း**သည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ရ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၁။ မူလဋီ၊၂။၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၃၄–၅။

ကသိုဏ်းရုပ်ကိုမြင်သည့် စက္ခုဝိညာဏ်နှင့်ယှဉ်သောဖဿ=စက္ခုသမ္မဿသည် နောင်ကမ္မဋ္ဌာန်းပွားများသည့်အခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပရိကမ္မကုသိုလ်ဇောနှင့်ယှဉ်သော ဝေဒနာ, သမာပတ္တိဇောနှင့်ယှဉ်သောဝေဒနာ, မဂ်ဖိုလ်ဇောနှင့်ယှဉ်သောဝေဒနာတို့အား ဥပနိဿယပစ္စည်းဖြင့်ကျေးဇူးပြုသည်၊ ယင်းကို "ဥပနိဿယကောဋိ"ဟု သုံးနှုန်းသည်။ အဋ္ဌကထာ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆–ရ)ဝယ် သခေ်ပ၌ ဥပနိဿယကောဋိယာဟု သုံးနှုန်းပြီး နိဂုံး၌ ဥပနိဿယဝသေနဟု သုံးနှုန်းထားသည်။ ကောဋိနှင့် ဝသကို အနက်တူဟုမှတ်ပါ။ မူလဋီကာ, အနုဋီကာတို့၌ကား ကောဋိကို အာဒိ, အဝယဝ, အန္တ=လာမက ဟု အမျိုးမျိုးဖွင့်ကြ၏၊ မူလဋီ၊၂။၃၁။ အနုဋီ၊၂။၃၆။ အဋ္ဌကထာဖွင့်ချက်ဖြင့်ပင် လုံလောက်ပြီဟု ယူဆသည်။

သာ (ဝေဒနာ) ရူပတဏှာဒိဘေဒါယ တဏှာယ ဥပနိဿယကောဋိယာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ ဥပနိဿယကောဋိယာတိ ဥပနိဿယသီသေန။ ဒီဋီ၊၁။၁၈၃။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၄။ သာ ပန ဥပနိဿယကောဋိယာ ကေဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။

အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂[illegible] ဥပနိဿယကောဋိယာတိ ဥပနိဿယံသေန၊ ဥပနိဿယလေသေနာတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ပဋ္ဌာနေ အနာဂတော သတိ ဘာဝါ အသတိ စ အဘာဝါ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ဥပနိဿယော၊ သော ဥပနိဿယကောဋိတိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၂။၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၃၄-၅။

တောနိ ဟိ သဗ္ဗာနိပိ စိတ္တာနိ စက္ခုဒ္ဒါရေ ဥပနိဿယကောဋိယာ, သမတိက္ကမဝသေန, ဘာဝနာဝသေနာတိ တိဟာကာရေဟိ လဗ္ဘန္တိ။ …ဓေ် တာဝ ဥပနိဿယဝသေန လဗ္ဘန္တိ၊ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၆-၇။ ဥပနိဿယကောဋိယာတိ ဧတ္ထ ……ကေစိထိယံ ကုသလာဒီနံ စက္ခုသမ္ဗဿာဒယော တဒဘာဝေ အဘာဝတော ဇာတိ ဝိယ ဇရာမရဏဿ ဥပနိဿယလေသေန ပစ္စယောတိ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇေယျ။……ဗလဝဗလဝါနံ ပန ပရိကမ္မာဒီနံ ဥပနိဿယာနံ သဗ္ဗေသံ အာဒိဘူတော ဥပနိဿယော ဥပနိဿယကောဋိ၊ "ဝါလကောဋိ န ပညာယတိ" တိအာဒီသု ဝိယ ဟိ အာဒိ, အဝယဝေါ ဝါ ကောဋိ။-----ပရိကမ္မာဒီနိ ဝိယ ဝါ န ဗလဝဥပနိဿယော ဒဿနန္တိ တဿ ဥပနိဿယန္တဘာဝေန ဥပနိဿယကောဋိတာ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၃၁။ ဥပနိဿယန္တဘာဝေနာတိ လာမကူပနိဿယဘာဝေန။ အနုဋီ၊၂။၃၆။

ဥပနိဿယကောဋိဒဿနမုခ (န) [ဥပနိဿယကောဋိ+ဒဿနမုခ] ဥပနိဿယကောဋိပြခြင်းကို အဦးပြုခြင်း။ ဥပနိဿယကောဋိယာတိ ဧတ္ထ…ဥပနိဿယကောဋိဒဿနမုခေန ဣဓာဓိပ္ပေတဥပနိဿယကောဋိ ဒဿေတုံ "သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယာ"တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၂။၃၆။

ဥပနိဿယဂေါစရ (ပု) [ဥပနိဿယ+ဂေါစရ] (သီလအစရှိသောဂုဏ်တို့၏) အားကြီးသော မှီရာအကြောင်းဖြစ်သော ကျေးဇူးရှင်၊ ဥပ[illegible]နိဿယ အရ ကလျာဏမိတ်ကို ကောက်ရသည်။) တတ္ထ ကတမော ဥပနိဿယဂေါစရော၊ ဒသကထာဝတ္ထုဂုဏသမန္နာဂတော ကလျာဏမိတ္တော၊ ယံ နိဿယ အဿုတံ သုဏာတိ…သဒ္ဓါယ ဝဍ္ဎတိ၊ သီလေန သုတေန စာဂေန ပညာယ ဝဍ္ဎတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပနိဿယဂေါစရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၀၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၉၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၉၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈။ အံဋီ၊၃။၂၇၃။ သီလာဒီနံ ဂုဏာနံ ဥပနိဿယဘူတော ဥပနိဿယဂေါစရော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၁။၄၄။

ဥပနိဿယဂ္ဂဟဏ (န) [ဥပနိဿယ+ဂဟဏ] ဥပနိဿယသဒ္ဒါသာမည။ အဘိန္နတ္တာ ဝါ ဥပနိဿယဂ္ဂဟဏမေဝ ကာတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၃။ ၁၉၈။ ဥပနိဿယဂ္ဂဟဏမေဝ ကာတဗ္ဗံ သာမညရူပေန။ အနုဋီ၊၃။၂၆၆။

ဥပနိဿယစိတ္တသန္တာန (န) [ဥပနိဿယ+စိတ္တသန္တာန] (မဂ်ဖိုလ်၏) အားကြီးသောမှီရာအကြောင်းဖြစ်သော စိတ်အစဉ်။ ဘဂဝါ ကတဘတ္တကိစ္စော တေသံ ဥပနိဿယစိတ္တသန္တာနာနိ ဩလောကေတွာ တထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆-ပုရေဘတ္တကိစ္စကို ပြရာ၌ တေသံ သတ္တာနံ စိတ္တသန္တာနာနိ-ဟုသာရှိသည်။)

ဥပနိဿယတိ (ကြိ) [ဥပ+နိ+သိ+အ+တိ] အားကြီးစွာအမှီပြု၏။ န ပတ္တယတိ န ဥပနိဿယတိ။ မိလိန္ဒ။၂၃၄။

ဥပနိဿယနိဒဿန (န) [ဥပနိဿယ+နိဒဿန] အားကြီးသော မှီရာအကြောင်းကိုပြခြင်း။ အတိတေပိ ဓေ် အဟောသိတိ ဣဒံ

ပန အနာဂတံသတက္ကနသ ဥပနိဿယ-နိဒ္ဒေသနမတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၀။

ဥပနိဿယနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပနိဿယ+ နိဒ္ဒေသ] ဥပနိဿယပစ္စည်းကို အကျယ်ညွှန်ပြရာ အခန်းအပိုင်း။ တေသွံ ပန ဥပနိဿယ-နိဒ္ဒေသေ ယေ ပုရိမာ ယေသံ ပစ္ဆိမာနံ အနန္တရူပနိဿယာ ဟောန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၈၅။

ဥပနိဿပစ္စယ (ပု) [ဥပနိဿယ+ပစ္စယ] ဥပနိဿယပစ္စည်း၊ ပြင်းထန်သော-အားကြီးသော-မှီရာအကြောင်းတရားအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော ပစ္စည်းတရား။ (က) အာရမ္မဏူပနိဿယပစ္စည်း၊ မိမိကို အာရုံမပြုဘဲ မနေနိုင်လောက်အောင် ဆွဲဆောင်မှုပြင်းထန်ကြီးမား အားကောင်းသော မှီရာအကြောင်းတရား အဖြစ်ဖြင့် ဆိုင်ရာအာရမ္မဏိက အကျိုးပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော ဣဋ္ဌနိပ္ဖန္နရုပ်စသော အာရုံခြောက်ပါးပစ္စည်းတရား။ (ခ) အနန္တရူပနိဿယပစ္စည်း၊ မိမိ၏ အခြားမဲ့ တဆက်တည်းဖြစ်သော နောက်နောက် စိတ်စေတသိက်တရားတို့ကို ဖြစ်စေရာ၌ ပြင်းထန်ကြီးမားအားကောင်းသော မှီရာအကြောင်းတရားအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောရှေးရှေးသော စိတ်စေတသိက်တည်းဟူသောပစ္စည်းတရား။ (ဂ) ပကတူပနိဿယပစ္စည်း၊ အကျိုးမပေးဘဲ မနေနိုင်လောက်အောင် မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်စေအပ်ပြီး, ဆည်းကပ်မှီဝဲသုံးစွဲအပ်ပြီးသောကြောင့် ပြင်းထန်ကြီးမား အားကောင်းသော-အာရမ္မဏ အနန္တရတို့နှင့် မတွဲမဖက် သူ့ချည်းသက်သက်ပင် ပြင်းထန် ကြီးမား အားကောင်းသော ရာဂ ဒေါသစသော, သဒ္ဓါ သီလစသော, သုခ ဒုက္ခ ဥတု ဘောဇန သေနာသနစသောပစ္စည်းတရား။ (ဃ) သုတ္တန်ပကတူပနိဿယပစ္စည်း၊ ပဋ္ဌာန်း ပါဠိတော်၌ မလာသည်ဖြစ်၍ သုတ္တန်နည်းလာ ပရိယာယ်အားဖြင့်သာ ဆိုင်ရာရုပ်နာမ်တရား တို့အား ပြင်းထန် ကြီးမား အားကောင်းသော မှီရာအကြောင်းတရား အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောပစ္စည်းတရား။

ဥပနိဿယပစ္စယောတိ ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော...... ဥတုဘောဇနမ္ပိ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋ္ဌာန၊၁။ ၅-၆၊ (-၁၄၄။) ယထာ ပန ဘုသော အာယာသော ဥပါယာသော၊ ဧဝံ ဘုသော နိဿယော ဥပနိဿယော၊ ဗလဝကာရဏ-ဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တသ္မာ ဗလဝကာရဏ-ဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ဥပနိဿယ-ပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၇။ သယံ ပန ရူပံ ဣမသ္မိံ ပဋ္ဌာန-မဟာပကရဏေ အာဂတနယေန ဥပနိဿယ-ပစ္စယံ န လဘတိ၊ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ပန လဘတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၀။ အာလောကော ဥပနိဿယပစ္စယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၈။ ဥပနိဿယပစ္စယောတိ ဣဒံ သုတ္တန္တနယေန ပရိယာယတော ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၀။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၆၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၅။ အာလောကော ဥပ-နိဿယပစ္စယောတိ ဒဿနသ္သ သုတ္တန္တ-နယေန ပရိယာယတော ပစ္စယတာ ဝုတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၆။

ဥပနိဿယပစ္စယဓမ္မ (ပု) [ဥပနိဿယပစ္စယ+ဓမ္မ] ဥပနိဿယပစ္စည်းတရား။ တံ ကာရဏ-ဘာဝဿ ဗလဝတာယ ဝုတ္တံ၊ န ဥပနိ-ဿယပစ္စယဓမ္မာနံ ။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၆။

ဥပနိဿယပစ္စယဘာဝိတ (တိ) [ဥပနိဿယ ပစ္စယ+ဘာဝိတ] ဥပနိဿယပစ္စည်း-သည် ဖြစ်စေအပ်သော-ကြောင့်ဖြစ်သော။ သဗ္ဗာပိ

တသ္မိံ ဒွါရေ ဝေဒနာ ပဝတ္တေယျုံ စက္ခု-သမ္ဖဿဝေဒနာ ဥပနိဿယပစ္စယဘာဝိတာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၃၀။

ဥပနိဿယပစ္စယသင်္ဂဟ (ပု) [ဥပနိဿယ ပစ္စယ+သင်္ဂဟ] ဥပနိဿယပစ္စည်း၌ သွင်းယူခြင်း။ တတ္ထာတိ ဥပနိဿယပစ္စယသင်္ဂဟေ။ အနုဋီ၊၃။၃၀ရ။

ဥပနိဿယပစ္စယသတ္တိ (ထီ) [ဥပနိဿယ ပစ္စယ+သတ္တိ] ဥပနိဿယပစ္စည်း၏ အစွမ်းသတ္တိ။ ဥပနိဿယပစ္စယသတ္တိ ဟေတုဘာဝေန ပရာမသတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၈။

ဥပနိဿယပစ္စယသဘာဝ (ပု) [ဥပနိဿယ ပစ္စယ+သဘာဝ] ဥပနိဿယပစ္စည်း၏သဘော။ ဣမိနာ ဥပနိဿယပစ္စယသဘာဝမ္ပိ ဒဿေတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၂၀။

ဥပနိဿယပဋိက္ခေပ (ပု) [ဥပနိဿယ+ပဋိက္ခေပ] ဥပနိဿယပစ္စည်း၏အဖြစ်ကို ပယ်ရှားကြောင်းပါဠိ။ ဝေမာဒိက ဥပနိဿယ-ပဋိက္ခေပံ အနုလောမေ စ အနာဂမနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၁၈၈။

ဥပနိဿယပတိဋ္ဌာ (ထီ) [ဥပနိဿယ+ပတိဋ္ဌာ] ဥပနိဿယပစ္စည်းဖြစ်သော။ တတ္ထ ဥပနိ-ဿယပတိဋ္ဌာ လောကိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၃။

ဥပနိဿယပရိယာယ (ပု) [ဥပနိဿယ+ပရိ-ယာယ] ဥပနိဿယသဒ္ဒါ၏-ပရိယာယ်-စကားလှယ်၊ ဥပနိဿယသဒ္ဒါနှင့် အနက် အဓိပ္ပါယ်တူသောသဒ္ဒါ။ ဥပနိဿယပရိ-ယာယော ဥပနိဿသဒ္ဒေါ။ အနုဋီ၊၃။၂၅၅။

ဥပနိဿယပမာဏ (န) [ဥပနိဿယ+ပမာဏ] ဥပနိဿယကုသိုလ်ပါရမီ၏-အားကြီးသော မှီရာအကြောင်းဖြစ်သော ကုသိုလ်ပါရမီ၏-ပမာဏ-အတိုင်းအတာ။ ဝေနေယျာ အတ္တနော ဥပနိဿယပမာဏေန တတော သောတာပတ္တိ-ဖလမတ္တံ ဝါ သကဒါဂါမိအနာဂါမိအရဟတ္တ-ဖလမေဝ ဝါ ဂဏှန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။

ဥပနိဿယဗလ (န) [ဥပနိဿယ+ဗလ] အားကြီးသော မှီရာအကြောင်း၏ အစွမ်းသတ္တိ။ ကုသလာနိ ပန တေသံ ကလျာဏမိတ္တာဒိ-ဥပနိဿယဗလေန အပ္ပကာနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၃။ (-သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၅၈။)

ဥပနိဿယဘာဇနီယ (တိ) [ဥပနိဿယ +ဘာဇနီယ] ဥပနိဿယပစ္စည်းကို အကျယ် ဝေဘန်ပြရာအခန်း။ ဣမသ္မိံ ပန ဥပနိဿယ-ဘာဇနီယေ ကုသလော ကုသလဿ တိဝိ-ဓေနာပိ ဥပနိဿယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၈။

ဥပနိဿယမန္ဒ (တိ) [ဥပနိဿယ+မန္ဒ] (မဂ်ဖိုလ်ရခြင်း၏) အကြောင်းဖြစ်သော ဥပနိဿယပစ္စည်း အားနည်းသော၊ မရင့်ကျက်သေးသော ဉာဏ်ပညာရှိသော၊သူ။ အယံ စက်မနေ ကာလံ ကတ္ဝာ ဥပနိဿယမန္ဒ-တာယ အာသဝက္ခယံ အပ္ပတ္တော တာဝတိံသ-ဘဝနေ……ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ ဥပနိဿယမန္ဒတာယ အပရိပက္ကဉာဏတာယ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၂။

ဥပနိဿယရဟိတ (တိ) [ဥပနိဿယ+ရဟိတ] အားကြီးသော မှီရာအကြောင်း ကင်းသော၊ သူ။ တတ္ထ ဥပနိဿယရဟိတာနံပီတိ ကေစိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄။

ဥပနိဿယလေသ (ပု) [ဥပနိဿယ+လေသ] ဥပနိဿယပစ္စည်း အရိပ်အမြွက်၊ အရိပ် အမြွက်မျှ-အနည်းငယ်မျှ-သော ဥပနိဿယ ပစ္စည်း။ ဥပနိဿယကောဋိ-ကြည့်။

ဥပနိဿယဝစန (န) [ဥပနိဿယ+ဝစန] ဥပ နိဿယသဒ္ဒါ။ ဥပနိဿယဝစနေန အာရမ္မ-

ဏာနန္တရပကတူပနိဿယာ ဝုတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂၉-၃၃၀။

ဥပနိဿယဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဥပနိဿယ+ဝဏ္ဏနာ] ဥပနိဿယသဒ္ဒါ၏-အဖွင့်စကားရပ်-အဖွင့်အဋ္ဌကထာ။ အယံ တာဝ ဥပနိဿယမတ္တသောတိဧတ္ထ ဥပနိဿယဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။

ဥပနိဿယဝန္တု (တိ) [ဥပနိဿယ+ဝန္တု] အားကြီးသော မှီရာအကြောင်းရှိသော၊သူ။ ဥပနိဿယဝတော သဟေဝ အရဟတ္တဖလေန တိသော ဝိဇ္ဇာ ဒေတိ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၁၆။ သာရတ္ထ။၁။၃၅၂။

ဥပနိဿယဝိပန္န (တိ) [ဥပနိဿယ+ဝိပန္န] ပျက်စီးသော-ဥပနိဿယ-အားကြီးသော မှီရာအကြောင်း-ရှိသော၊သူ။ ယထာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ န လဘတိ၊ ဧဝံ ဥပဒ္ဒုတံ အကာသိ၊ ယထာ တံ ဥပနိဿယဝိပန္နံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။

ဥပနိဿယဝိဘင်္ဂ (ပု) [ဥပနိဿယ+ဝိဘင်္ဂ] ဥပနိဿယပစ္စည်း-၏ ဝိဘင်းပါဠိ-ကို အကျယ်ဝေဘန်ပြရာပါဠိတော်။ ဥပနိဿယဝိဘင်္ဂေ ...... ဣဒံ ပါဠဂတိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၂၃၉။

ဥပနိဿယဝိဘာဂ (တိ) [ဥပနိဿယ+ဝိဘာဂ] ဥပနိဿယပစ္စည်းကို ခွဲခြားဝေဘန်ခြင်းရှိသော။ တယောပိ ဥပနိဿယာ ဝတ္တဗ္ဗာ ဥပနိဿယဝိဘာဂဘာဝတော။ အနုဋီ၊၃။၂၆၆။

ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပနိဿယ+သမ္ပတ္တိ] (မဂ်ဖိုလ်ရခြင်း၏) အားကြီးသော အကြောင်းတရား-တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေနေခြင်းအစရှိသော အကြောင်းတရား-၏ ပြည့်စုံခြင်း။ တေပိ ဟိ ဘဂဝတော ဓမ္မသဝနေန ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ပတ္တာ တာယ ဧဝ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ ဒုတိယေ ဝါ တတိယေ ဝါ အတ္တဘာဝေ မဂ္ဂဖလဘာဂိနော ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၂။ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိန္တိ တိဟေတုကပဋိသန္ဓိအာဒိကံ မဂ္ဂဖလာဓိဂမဿ ဗလဝကာရဏံ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၄၇။

ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာန (တိ) [ဥပနိဿယ-သမ္ပတ္တိ+ပဒဋ္ဌာန] အားကြီးသော မှီရာ အကြောင်းတရား၏ ပြည့်စုံခြင်းဟူသော နီးစွာသော အကြောင်းရှိသော(အဘိနီဟာရ)။ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနော ဝါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၅၄။

ဥပနိဿယသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပနိဿယ+သမ္ပဒါ] (မဂ်ဖိုလ်ရခြင်း၏) အားကြီးသောအကြောင်းတရား၏ ပြည့်စုံခြင်း။ တတ္ထ ပစ္စေကဗောဓိယာ ဥပနိဿယသမ္ပဒါ ကပ္ပါနံ ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ, သတသဟဿဉ္စ တဇ္ဇာပုညဉာဏသမ္ဘာရဏံ။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၂၄၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၈၉။ တထာရူပံ ဥပနိဿယသမ္ပဒံ အဘာဝယတော ဝ အနုတ္တာနမေဝ ဓမ္မံ ဥတ္တာနန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗမေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၁-၂။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၅၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၈။)

ဥပနိဿယသမ္ပန္န (တိ) [ဥပနိဿယ+သမ္ပန္န] အားကြီးသောအကြောင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ (ဤ၌ ပရိက္ခရာလှူခဲ့ဘူးခြင်းစသည်ကို အားကြီးသော အကြောင်းဟု ဆိုသည်။) ဘဂဝါ ဟိ ဟေဟိဘိက္ခုဘာဝါယ ဥပနိဿယသမ္ပန္နံ ပုဂ္ဂလံ ဒိသွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ ယေ အရိယမဂ္ဂ-ပဋိဝေဓာယ အနုစ္ဆဝိကာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာ၊ တေ ဘဗ္ဗာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၈။)

ဥပနိဿယသာမည (နှ) [ဥပနိဿယ+သာမည] ဥပနိဿယအားဖြင့်-ဥပနိဿယချင်း-တူသည်၏အဖြစ်။ ယုတ္တံ တာဝ အာရမ္မဏူပနိဿယဿ ဥပနိဿယသာမညတော

ဥပနိဿယေ အန္တောဂဓတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်။ ၁။၄၆၄။

ဥပနိဿယသီသ (န) [ဥပနိဿယ+သီသ] ဥပနိဿယပစ္စည်းတည်းဟူသော-ဦးခေါင်း-ပဓာန-အထွတ်အထိပ်-ဖြစ်သောတရား။ ဥပနိဿယကောဋိ-ကြည့်။

ဥပနိဿယာနုရူပ (တိ) [ဥပနိဿယ+အနုရူပ] ဥပနိဿယအားလျော်သော၊ အားကြီးသော အကြောင်းအားလျော်သော။ သတ္တာ အတ္တနော ဥပနိဿယာနုရူပေန သောတာပတ္တိဖလာဒီနိ ပါပုဏန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။

ဥပနိဿယာဘာဝ (ပု) [ဥပနိဿယ+အဘာဝ] အားကြီးသောမှီရာအကြောင်း၏ မရှိခြင်း။ ပဋမမဂ္ဂဿ ဥပနိဿယာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၀။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၄။)

ဥပနိဿယာလာဘ (ပု) [ဥပနိဿယ + အလာဘ] ဥပနိဿယပစ္စည်းကိုမရခြင်း။ တဒလာဘောတိ ဥပနိဿယာလာဘော။ အနု ဋီ၊၂။၃၆။

ဥပနိဿယိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နိ+သိ+တဗ္ဗ] မှီခို အပ်သော။ ဥပနိဿိတဗ္ဗာတိ ဥပနိဿယိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၄။

ဥပနိဿယိန္ဒြိယ (န) [ဥပနိဿယ+ဣန္ဒြိယ] အားကြီးသောမှီရာအကြောင်းဖြစ်သော ဣန္ဒြေ။ မဂ္ဂေါ တိက္ခော ဟောတိ ဥပနိဿယိန္ဒြိယာနံ တိက္ခဝိသဒဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၀။

ဥပနိဿာယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နိ+သိ+တွာ] မှီခို ၍၊ အမှီပြု၍၊ အကြောင်းပြု၍။ တေနာဟာနန္ဒ ယာဝတိကာ ဘိက္ခူ ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊၁။၈၈။ ဝနပတ္ထံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတိ(မ၊၁။၁၄၉)တိ မနုဿူပစာရာတိက္ကန္တံ ဝနသဏ္ဍသေနာသနံ နိဿာယ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။ သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၈။

ဥပနိဿိတ (တိ) [ဥပ+နိ+သိ+တ] မှီခိုသော၊ တည်မှီသော၊သူ။ ကုဟနံ ဥပနိဿိတော။ သံ၊ ၁။၁၆၇။ ဧတေ စ ဥတ္တာ ဥပနိဿိတာ (သုတ္တနိ။၄၁၅)တိ ဧတေ စ ဒိဋ္ဌိဂတိကေ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယော နိဿိတာတိ ဥတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ (-ပဋိ၊သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။)

ဥပနိဿိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နိ+သိ+တဗ္ဗ] မှီခို အပ်-မှီခိုထိုက်-သော။ ဣမေ ပဉ္စဓမ္မာ ဥပနိဿိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၃။ ဥပနိဿယိတဗ္ဗ-လည်းကြည့်။

ဥပနီတ¹ (တိ) [ဥပ+နီ+တ] (၁) (က) ကပ်ရောက်သော၊သူ။ (ခ) နှုတ်တက်အာဂုံ ဆောင်ထားသော၊သူ။ (၂) (က) ကပ်ဆောင်အပ်သော-ပို့ဆောင်အပ်သော-ရောက်စေအပ်သော၊သူ။ (ခ) ကပ်ဆောင်၍ ဟောကြားအပ်သော။ (၁)(က) ဇရူပနီတ (၁)ကြည့်။ (ခ) ဧကော အဇ္ဈာယကော ဥပနီတော။ မ၊၂။၃၆၁။ (၂) (က) ဘဂဝါ တုမှာကံ မင်္ဂလဒိဝသေ ဗြာဟ္မဏဿ ဝန္ဒနတ္ထံ ဥပနီတာနံ ပါဒေ ဝေါ ပရိဝတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏဿ မတ္ထကေ ပတိဋ္ဌိတေ ဒိသွာပိ အဟံ တုမှေ ဝန္ဒိံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၂၄၁-၌ ရှေ့ ဗြာဟ္မဏဿ-နေရာဝယ် ကာဠဒေဝလဿ-ဟုရှိသည်။) ဥပနီတာ ခေါ မေ တုမှေ(မ၊၂။၃၃၂)တိ မယာ ဘိက္ခဝေ တုမှေ ဣမိနာ သန္ဒိဋ္ဌိကာဒိသဘာဝေန ဓမ္မေန နိဗ္ဗာနံ ဥပနီတာ၊ ပါပိတာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၉။ ဇရူပနီတ (၂)လည်းကြည့်။ (ခ) ဥပနိတေဟိ(မ၊၁။၃၁၇)တိ ဥပနေတွာ ကထိတေဟိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ဥပနီတ² (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပနီတမည်

သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ သန္တံ ပဒံ အဇ္ဈဂမောပနီတော (မ၊၃။၁၁၅)တိ ဥပနီတော နာမ သော ဗုဒ္ဓေါ သန္တံ ပဒံ အဇ္ဈဂမာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၁။

ဥပနီတကာလ (ပု) [ဥပနီတ+ကာလ] ပို့ဆောင်အပ်ရာအခါ။ မာတရာ ကမ္မေ ဥပနီတကာလေ ဝိယ ဇဝနဿ အာရမ္မဏရသာနုဘဝနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

ဥပနီတစိတ္တ (တိ) [ဥပနီတ+စိတ္တ] ပို့ဆောင်-ဆွဲဆောင်-အပ်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ အထ ဝါ ကိလေသကာမေန ထေရေ ဥပနီတစိတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၃။

ဥပနီတတ္တ¹ (နှ) [ဥပနီတ+တ္တ] ကပ်ဆောင်အပ်သည်၏အဖြစ်။ ဥပနယနစတုက္က-ကြည့်။

ဥပနီတတ္ထ² (တိ) [ဥပနီတ+အတ္ထ] အနီးသို့ ခေါ်ဆောင်အပ်သော သဘောရှိသော၊သူ။ ကပဏာ ဝိလပတိ သေလာ၊ ဒိသွာန ဘာတရေ ဥပနီတတ္ထေ။ ဇာ၊၂။၂၄၇။ ဥပနီတတ္ထေတိ ဥပနီတသဘာဝေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၈၇။

ဥပနီတပဏီတဘောဇန (နှ) [ဥပနီတ+ပဏီတဘောဇန] ကပ်ဆောင်-ရောနှော-အပ်သော မွန်မြတ်သော စားဖွယ်ဘောဇဉ်။ ပဏီတဘောဇနဘရိတာနန္တိ သပ္ပိမဓုသက္ကရာဒိဟိ ဥပနီတပဏီတဘောဇနေဟိ ပရိပုဏ္ဏာနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၈၈။

ဥပနီတဘာဇန (နှ) [ဥပနီတ+ဘာဇန] အနီးသို့ ဆောင်အပ်သော ခွက်။ အာဂတာဂတာနံ ဥပနီတဘာဇနာနိ ပူရေတွာ ဒေတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။

ဥပနီတဘိက္ခာ (ထီ) [ဥပနီတ+ဘိက္ခာ] အနီးသို့ ပို့ဆောင်အပ်သော ဆွမ်း။ ဒါတုံ ဥပနီတဘိက္ခာယ ပဋိက္ခေပေါ နာမ ဟတ္ထသညာယ မုခဝိကာရေန ဝစီဘေဒေန ဝါ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၈။

ဥပနီတဘောဇန (နှ) [ဥပနီတ+ဘောဇန] အနီးသို့ ပို့ဆောင်-ဆက်ကပ်-အပ်သော ဘောဇဉ်။ တထာဂတဿ ဟိ ပုထုဇ္ဇနာယ ဒန္တာနံ ဥပနီတဘောဇနံ ဒိဗ္ဗောဇံ ဒန္တေဟိ ဖုဋ္ဌမတ္တမေဝ သဏှကရဏီယပိဋ္ဌဝိလေပနံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၈။ ယော ဟိ ဘုဉ္ဇန္တော ဘောဇနေန တိတ္တော ပရိဝေသကေန ဥပနီတဘောဇနံ ပဋိက္ခိပတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။

ဥပနီတမနသက်ပ္ပ (တိ) [ဥပနီတ+မနသက်ပ္ပ] (ဘဝင်သို့) ကပ်ဆောင်အပ်သော-(ဘဝင်သို့) သက်ရောက်သော-စိတ်ဖြစ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥပနီတမနသက်ပ္ပါ၊ ဇီဝန္တိ မညတေ မတာ။ ဇာ၊ ၂။၁၈၃။ ဥပနီတမနသက်ပ္ပန္တိ ဘဝင်္ဂါဩတိဏ္ဏ-စိတ္တာစာရာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၁၅။

ဥပနီတယည (တိ) [ဥပနီတ+ယည] ကပ်၍ ဆောင်-စီမံ-အပ်ပြီးသော ပူဇော်ဖွယ်ရှိသော၊ သူ။ ယညောပနီတောတိ ဥပနီတယညော ပဋိယာဒိတယညော စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။

ဥပနီတဝတ္ထ (နှ) [ဥပနီတ+ဝတ္ထ] ပို့ဆောင်-ဆက်သ-အပ်သော အဝတ်။ ဝတ္ထကောဋိ-သဟဿာနီတိ ယထာရုစိတံ ပရိဘုဉ္ဇိဿတီတိ နှတ္တာ ဋ္ဌိတကာလေ ဥပနီတဝတ္ထာနေဝ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။

ဥပနီတဝယ (တိ) [ဥပနီတ+ဝယ] (သေမင်းထံသို့) ပို့ဆောင်အပ်သော အရွယ်ရှိသော၊ အရွယ်သုံးပါးတို့ကို ကျော်လွန်ပြီးသော၊ အရွယ်သုံးပါးတို့ကို ကျော်လွန်၍ သေမင်းခံတွင်းဝသို့ ရောက်နေသော၊သူ။ ဥပနီတဝယော စ ဒါနိသိ။ ဓမ္မ၊၄၈။ ဥပနီတဝယောတိ ဥပါတိ နီပါတမတ္တံ၊ နီတဝယောတိ ဝိဂတဝယော အတိက္ကန္တဝယော၊ တွဉ္ဉသိ ဒါနိ တယော ဝယေ အတိက္ကမိတွာ

မရဏမုခေ ဌိတောတိ အတ္ထော။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။

ဥပနီတာဟာရပဋိကူလ (န) [ဥပနီတာဟာရ+ပဋိကူလ] ဆက်ကပ်အပ်သော အာဟာရကို ပယ်ရှားခြင်း။ ပရိယောသိတဘောဇနေသု ဥပ- နီတာဟာရပဋိကူလေပါတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၅။

ဥပနီတေကတ္တ (တိ) [ဥပနီတ+ဧကတ္တ] တစ်ခုတည်းအဖြစ်သို့ ပို့ဆောင်အပ်သော၊ ပို့ဆောင်အပ်သော တစ်ခုတည်းအဖြစ်ရှိသော။ သန္တ- တိဝသေန ဝိညာဏန္တိ ဥပနီတေကတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၃။

ဥပနီယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နီ+တွာ] ကပ်ဆောင်၍၊ ဆောင်ယူ၍။ အဒ္ဓါ ခေါ တေ အယံ အဂ္ဂိ- ဝေဿန အာသဇ္ဇ ဥပနီယ ဝါစာ ဘာသိတာ။ မ၊၁။၃၀၂။ အာသဇ္ဇ ဥပနီယာတိ ဂုဏေ ဃဋ္ဋေတွာ စေဝ ဥပနေတွာ စ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ အာသဇ္ဇ ဥပနီယ ဝါစာ ဘာသိတာ(အံ၊ ၁။၁၇၃)တိ မမ ဂုဏေ ဃဋ္ဋေတွာ မမေဝ ဂုဏာနံ သန္တိကံ ဥပနီတာ ဝါစာ ဘာသိတာ။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ (ဥပနီတာ ဝါစာ-ဟူသော အဋ္ဌကထာအဖွင့်ကိုထောက်လျှင် ဥပနီယ ဝါစာ-ဟူသော ပါဠိတော်ကို သမာသ်ကြံကလည်းဖြစ်နိုင်သည်။ ဥပနီယဝါစာ=ဆောင်အပ်သောစကား-ဟု အနက်ပေး။) အတ္တနော ဟတ္ထေဟိ ဥပနီယ ပိဏ္ဍံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅။

ဥပနီယတိ[1] (ကြိ) [ဥပ+နီ+ယ+တိ။ နု ဥပနီ- ယရေ နု ဥပနေန္တိ နု ဥပဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈) အဖွင့်ကိုထောက်လျှင် နိ ဓာတ်သည် ဒိဝါဒိဂဏိကဓာတ်လည်း ဖြစ်ဟန်တူ၏၊ ဓာတ်ကျမ်း,သဒ္ဒါကျမ်းတို့၌ကား ဘူဝါဒိ ဂဏိက သာ တွေ့ရသည်။] ဆောင်၏။ နု ဥဿာသု နု ဩမေသု သမဏ္ဍော နောပနီယရေ (အံ၊၂။၃၁၆)တိ ဧတ္ထ ......ဝ္ဂမေသု တီသုပိ သေယျဟီနသဒိသေသု ခိဏာသဝါ မာနေန နု ဥပနီယရေ နု ဥပနေန္တိ နု ဥပဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။ **ဥပနီယန္တိ**-အံဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၃။

ဥပနီယတိ[2] (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+နီ+ယ+တေ။ တေ ဝိဘတ်ကို တိပြန်] (၁) (ဇရာမရဏသို့) သွားနေ၏။ (ကမ္မကတ္တား။) (၂)ကုန်ခန်း- ချုပ်ပျောက်-ပျက်စီး-၏၊ (သေခြင်းသို့) ကပ် ရောက်၏။(ကမ္မကတ္တား။) (၃) (ဇရာမရဏ သည်) ဆောင်အပ်-ကောင်းစွာ ခေါ်ဆောင် အပ်- ရောက်စေအပ်- ၏။ ဥပနီယတိ လောကော အဒ္ဓုဝေါတိ ပဿန္တာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ......မဟာကရုဏာ ဩက္ကမတိ။ ပဋိသံ၊ ၁၂၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၀၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၁၇။ အနု၊ဋီ၊၁။၆။ (၁) ဥပနီယျတိ-ကြည့်။ (၂) ဥပနီယတိ ဇီဝိတမပ္ပမာယု။ သံ၊၁။၂။ အံ၊ ၁။၁၅၄။ ဥပနီယတီတိ ပရိက္ခီယတိ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဥပဂစ္ဆတိ ဝါ၊ အနုပုဗ္ဗေန မရဏံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၀။ အနေကတ္ထတ္တာ ဝါ ဓာတုသဒ္ဒါနံ ဥပသဂ္ဂဝသေန အတ္ထဝိသေသ- ဝါစကော ဟောတီတိ အာဟ ဥပနီယတီတိ ပရိက္ခီယတိ နိရုဇ္ဈတီတိ၊ ဝိနဿတီတိ အတ္ထော။ ဥပနီယတီတိ ဝါ သရသေနေဝ ဇီဝိတဿ မရဏူပဂမနံ ဝုတ္တန္တိ အာဟ ဥပဂစ္ဆတိ ဝါ၊ အနုပုဗ္ဗေန မရဏံ ဥပေတီတိ အတ္ထောတိ။ ... ဥပနီယတီတိ ဇီဝိတန္တိ ဝုတ္တတ္တာ မရဏံ ဥပေတီတိ ဝုတ္တံ၊ ကမ္မကတ္တုဝသေန ဟေတံ ဝုတ္တံ။ သံဋီ၊၁။၆၃။ ဥပနီယတီဒံ မညေ(ဇာ၊ ၂။၂၈)တိ တာတ ဣဒံ ဇီဝိတံ ဥပနီယတီတိ အဟံ မညာမိ၊ အညေသု သုတ္တေသု ဥပ- သံဟရဏတ္ထော ဥပနီယျနတ္ထော၊ ဣဓ ပန ပရိယာဒါနတ္ထော၊ တသ္မာ ယထာ ပရိတ္တံ ဥဒကံ ရဇကာနံ ခါရစက်ဝါရေ ပက္ခိတ္တံ သီဃံ

ပရိယာဒိယတိ၊ တထာ ဇီဝိတမ္ပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၁၉၈။ (၃) ယထာ ဝါ ဂေါပါလေန ဂေါဂဏော နီယတိ၊ ဧဝံ ဇရာယ မရဏသန္တိကံ ဥပနီ-ယတီတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀။ ဣဒါနိ ကမ္မသာဓနဝသေန အတ္ထံ ဒဿေတုံ "ယထာ ဝါ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၃။ ဥပနီယတီတိ ဥပသံဟရီယတိ၊ အယံ ဟိ ဇာတိယာ ဇရံ ဥပနီယတိ၊ ဇရာယ ဗျာဓိ၊ ဗျာဓိနာ မရဏံ၊ မရဏေန ပုန ဇာတိံ၊ တေန ဝုတ္တံ "ဥပနီယတီ"တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။ ဥပနီယတီတိ ဇရာမရဏ-ဝသေန ဥပနီယတိ ဟရီယတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅။ ဥပသံဟရီယတီတိ သမ္ပါပီယတိ။ အံ၊ ဋီ၊၂။၁၂၇။

ဥပနီယန္တိ (ကြိ)[ဥပ+နီ+ယ+အန္တိ] ဆောင်ကုန်၏။ ဥပနီယတိ³-ကြည့်။

ဥပနီယမာန (တိ) [ဥပ+နီ+ယ+မာန] ဆောင်-ပို့ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-ဆက်ကပ်-အပ်သော။ ကောဋ္ဌာဂါရာဒီသု ပဋိသာမနဝသေန မနုဿေဟိ ဥပနီယမာနံ ပုနပ္ပုနံ သာလိအာ-ဒိဓညံ ရဠှံ ဥပေတိ ဥပဂစ္ဆတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၀။ ပဏီတပဏီတာနံ ဥပရူပရိ ဥပနီယ-မာနာနံ စီဝရာဒီနံ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ လာဘန-ဝသေန လာဘီ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၇၁။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၅၀။) ပါနီယမောဒကေသု ဥပနီယမာနေသု တဿ ပုရိသဿ ပုရတော ပါတုရဟောသိ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၅။ သုက္ကာယ ဘိက္ခုနိယာ ဥပနီယမာနံ သဒ္ဓမ္မာမတရသံ အတ္တနော သောတဉ္ဇလိ ပူရေတွာ သြဒဟန္တိ၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၈။

ဥပနီယမာနသက္ကာရ (ပု) [ဥပနီယမာန+ သက္ကာရ] ပို့ဆောင်အပ်သော ပူဇော်သကာ။ တေဟိ ဥပနီယမာနသက္ကာရဿ စ အဘိနန္ဒနံ အနုမောဒနံ သမ္ပဋိစ္ဆနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနု၊ဋီ၊ ၃။၂၂၃။

ဥပနီယရေ (ကြိ)[ဥပ+နီ+ယ+အန္တိ] ဆောင်ကုန်၏။ ဥပနီယတိ³-ကြည့်။

ဥပနီယသုတ္တ (န) [ဥပနီယ+သုတ္တ] အသက်တိုတောင်းလှ၍ အားကိုးအားထားရာ မရှိသော သတ္တဝါတို့သည် ကုသိုလ်ကောင်းမှုတို့ကို ပြုသင့်ကြောင်း နတ်သားတစ်ယောက် လျှောက်ထား၍ ယင်းသို့ဖြစ်နေသော ထို သတ္တဝါတို့သည် အလွန်ငြိမ်းချမ်းသော နိဗ္ဗာန်ကို တောင့်တပြီး ဝဋ်ဒုက္ခတည်းဟူသော လောကာမိသကို ပယ်စွန့်သင့်ကြောင်း မြတ်စွာဘုရား ပြန်လည်မိန့်မြွက် ဟောကြား အပ်သောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-ဒေဝတာသံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊၁။ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀-၂၁။

ဥပနီလ (တိ) [ဥပ+နီလ] စိမ်းညိုသောအရောင်အဆင်းရှိသော။ ဝေဠုရိယူပနီလာတိ ဝေဠု-ရိယေန ဥပနီလာ၊ တသ္မိံ နာဂဘဝနေ ဝေဠုရိ-ယမယာ ပသန္နသလိလာ နီလောဘာသာ အနေကဝဏ္ဏကမလုပ္ပလသဉ္ဆန္နာ ပေါက္ခရဏီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၉။

ဥပနီဟာတုံ (ဗျ) [ဥပ+နီ+ဟရ+တုံ] ထုတ်ဆောင်ခြင်းငှါ၊ ထုတ်ဆောင်ပေးကမ်းခြင်းငှါ။ သော ကိံသ္မိဉ္စိဒေဝ ဓနကရဏီယေ သမုပ္ပန္နေ န သက္ကုဏေယျ ဥပနီဟာတုံ ဓနံ ဝါ ဓညံ ဝါ။ အံ၊၃။ ၂၉၁။ ဥပနီဟာတုန္တိ နီဟရိတွာ ဒါတုံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။

ဥပနေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+နီ+တဗ္ဗ] ဆောင်-ကပ်ဆောင်-ဆောင်ယူ-အပ်သော၊ ထည့်သွင်း-ဖြည့်စွက်-ထိုက်သော၊ နှိုင်းယှဉ်အပ်-နှိုင်းယှဉ်ထိုက်-သော။ ဥပနေတဗ္ဗဿ အဘာဝတော သကလပရိပုဏ္ဏဘာဝေန ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၅၂။ သြပနေယျိကောတိ အတ္တနော စိတ္တံ

ဥပနေတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ ဥပနေတဗ္ဗဿ အဘာဝတောတိ ပက္ခိပိတဗ္ဗဿ ဝေါဒါနတ္ထဿ အဝုတ္တဿ အဘာဝတော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၂။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။) ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေါ သံဃော တေရဟိ သံဃေန န ဥပနေတဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၆။ (-မ၊ဋီ၊၃။၄၁၂။)

ဥပနေတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ဥပနေတဗ္ဗ+ယုတ္တက] ကပ်၍ဆောင်သင့်-အသုံးပြုသင့်-သည်အား သင့်လျော်သော၊ အသုံးပြုရန်သင့်လျော်သော။ ရူပကေ ဆိန္နိတ္တာ ပုန နိဝတ္တိတွာ ဝဏ္ဍူ ပဟာယ ကမ္မေ ဥပနေတဗ္ဗယုတ္တကမေဝ ဂဏှာတိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။

ဥပနေတဗ္ဗဝစန (နု) [ဥပနေတဗ္ဗ+ဝစန] ကပ်၍ ဆောင်-ထည့်သွင်း-ဖြည့်စွက်-ထိုက်သော စကား။ ပက္ခိပိတဗ္ဗန္တိ အသမ္ပုဏ္ဏတာယ ဥပနေတဗ္ဗဝစနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၀။

ဥပနေတဗ္ဗာဘာဝ (တိ) [ဥပနေတဗ္ဗ+အဘာဝ] ကပ်၍ဆောင်-ထည့်သွင်း-ဖြည့်စွက်-ထိုက်သော စကား၏ မရှိခြင်း။ ဥပနေတဗ္ဗာ-ဘာဝတော အတ္ထဗျဥ္ဇနေဟိ သမ္ပန္နံ ပရိပုဏ္ဏံ တထာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၄-၅။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ ၅၄။)

ဥပနေတိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+တိ] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-၏၊ ဆက်ကပ်၏။ သေသကံ ဥပနေတိ(ဝိ၊၂။၃၂၈)တိ ယဒတ္ထာယ ဒိန္နော၊ တံ စေတာပေတွာ အဝသေသံ အညဿတ္ထာယ ဥပနေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ (-ဝိ၊၁။၁၁၇။ မ၊၁။၃၇၆။ သံ၊၂။၄၈၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။ သာမဏေရောပိ ဒမိဘာဒီနိ အာဟရိတွာ …… ဥပနေတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၃။ **ဥပနေန္တိ**- အပ၊၂။၂၈၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၁၅၉။ ဝဿံ ဥပနေန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ ဗွော့တိ ဝဿူပနာယိကာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၁။ **ဥပနေထ**- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ ဥပကပ္ပေထာတိ ဥပရူပရိ ကပ္ပေထ သံဝိဒဟထ၊ ဥပနေထာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၇။ **ဥပနေမ**- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၇၈။ **ဥပနေတု** - မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၆၀။ **ဥပနေန္တု** - ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၂။ **ဥပနေဟိ** - ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်၊၂၃၁။ **ဥပနေယျ**- မိလိန္ဒ၊၂၈၃။ မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ **ဥပနေယျုံ** -အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ **ဥပနေသိ** - မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅၃။ မံ ဖြဟ္မပရိသံ ဥပနေသိ(မ၊ ၁။၄၀၂)တိ ယာဒိသာ ဖြဟ္မပရိသာ ဗြဟ္မ-ရိယာဒိသမ္ပတ္တိယာ၊ တတ္ထ မံ ဥပယောဇေသိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၃။ **ဥပနေသုံ** -မ၊၁။၄၀၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၃၈၃။ ဝိမတိ၊၂။၂။ **ဥပနေဿ**-အပ၊၁။၉၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၁။ **ဥပနေဿတိ** -သံ၊၃။၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃။ **ဥပနေဿာမိ** -ဇာ၊၁။၂၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၈။

ဥပနေတုံ (ဗျ) [ဥပ+နီ+တုံ] ဆောင်-ပို့ဆောင်-ထောင်-ခြင်းငှါ။ မောရဿ ကတပရိတ္တဿ သတ္တဝဿသတာနိ လုဒ္ဒကော နာသက္ခိ ပါသံ ဥပနေတုံ။ မိလိန္ဒ၊၁၅၄။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဥပါဒါယ ဒိဋ္ဌိ နာမ သတ္တ ဥပနေတုံ သမတ္ထာ နာမ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၉။ ဩဒ္ဒိဿ စီဝရတ္ထာယ ဒိန္နံ စီဝရေယေဝ ဥပနေတဗ္ဗံ။ သစေ ဒုဗ္ဘိက္ခံ ဟောတိ……အပလောကနကမ္မံ ကတွာ ပိဏ္ဍ-ပါတေပိ ဥပနေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။ "အမ္မ တာတ ဘဂိနီ"တိ ဇေ၀ံ ဥပါသကဇနံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ ဥပနေတုံ ဆေကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။

ဥပနေတု[၁] (တိ) [ဥပ+နီ+တု] အနီးသို့ ဆောင်တတ်သော၊သူ။ ပုညကိရိယာယ အညေသမ္ပိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟုတွာ တတ္ထ တေသံ သမ္မာ ဥပ-

နေတာရော။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၈၃။

ဥပနေတု၂ (ကြိ) [ဥပ+နီ+တု] အနီးသို့ ဆောင်စေသတည်း၊ ဆောင်ပို့စေသတည်း၊ ရောက်စေသတည်း။ ဥပနေတိ- ကြည့်။

ဥပနေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နီ+တွာ] အနီးသို့ ဆောင်၍။ သတ္တာ စတုမဟာရာဇဒတ္တိယံ ပတ္တံ ဥပနေတွာ ပဋိဂ္ဂဟေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၈၄။ (ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇-၌ မဟာရာဇဒတ္တိယံ ပတ္တံ ဥပနာ-မေတွာ-ဟုရှိ၏၊ ဤ၌လည်း အလှူခံသော နေရာဖြစ်၍ "ဥပနာမေတွာ" ဟု ရှိသင့်မည် ထင်သည်။) အထ ခေါ သော တန္တဝါယော ယထာဘတံ သုတ္တံ တန္တေ ဥပနေတွာ ...... တံ ဝတ္ထံ တေဒဝေါစ။ ဝိ၊၁။၃၇၁။ ဥပနေတွာ သမီပေ ကတွာ ဘုဉ္စိတဗ္ဗတော ဥပဘောဂေါ၊ သဝိညာဏကဝတ္ထု။ မင်္ဂ၊၁။၁၄၀။

ဥပနေန္တ (တိ) [ဥပ+နီ+အန္တ။ ထိ၌ ဥပနေန္တီ] ဆောင်-ကပ်ဆောင်-ဆက်ကပ်လှူဒါန်း-သော၊ သူ။ ဤဒိသံ ဓာယာ ကိဥ္စိ ဒိဋ္ဌန္တိ ပုဋ္ဌော "န သုဏာမီ"တိ သောတမုပနေန္တော ဝါ၊ သောတ-ဒွါရေ ပုစ္ဆန္တာနံ စက္ခုံ ဥပနေန္တော ဝါ အညေ-နည ပဋိစရတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၈၇။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၁။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၂၆၅။) ဣမေ ဒွေ ပုဂ္ဂလာ သကင္ဆေပတိ ပစ္စယေ ဥပနေန္တေန တပ္ပေတုံ န သက္ကာတိ ဒုတပ္ပယာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၅၇။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉၂။) သယမေဝ အာဂန္တွာ ဒိဗ္ဗဘောဇနာနိ ဥပနေန္တိယော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၈။ သေသကံ ဥပနေန္တိယာ (ကင်္ခါ။၃၁၀) တိ ယဒတ္ထာယ ဒိန္နော၊ တံ စေတာပေတွာ အဝ-သေသကံ အညသ္မတ္ထာယ ဥပနေန္တိယာ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်၊၄၆၄။ ထုလ္လဝါကေဟိ သဒ္ဓိံ အတိ-သုခုမသုတ္တံ ဥပနေန္တော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။ ဥပနေန္တော ဝိယာတိ ယာပေန္တော ဝိယ၊ သောဝေ ဝါ ပါဌော။ ဝိမတိ၊၂။၄၈။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။၈၇။ မ၊ဋီ၊၂။၈၃။) ဥပသံဟရမာနာတိ ဥပနေန္တာ ဥပ္ပါဒေန္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၆။ ဒုက္ခံ ဥပနေန္တီ ဝိယ တာ ဝေဒနာ အဘိဘဝန္တီ ... နိရန္တရာ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၄။

ဥပနေထ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+ထ] ဆောင်-ကပ်ဆောင်-နားထောင်-ကြကုန်လော့။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+အန္တိ] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ကုန်၏၊ ဆက်ကပ်ကုန်၏။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေန္တီ (ထိ) [ဥပ+နီ+အန္တ+ဣတ္ထိဇောတကဤ] ဆောင်-ကပ်ဆောင်-ဆက်ကပ်လှူဒါန်းသော၊ သူမ။ ဥပနေန္တ-ကြည့်။

ဥပနေန္တု (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+အန္တု] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ကြစေကုန်သတည်း-လော။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေမ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+မ] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ကြကုန်၏၊ ဆက်ကပ်ကုန်၏။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေမိသ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပနေမိသမည်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဥပနေမိသော နေမိသော သန္တစိတ္တော။ မ၊၃။၁၁၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၃။

ဥပနေယျ၁(တိ) [ဥပ+နီ+ဏျ] (၁) ပို့ဆောင်တတ်သော (တရား)။ (၂) ကပ်၍ဆောင်-ပို့ဆောင်-ထိုက်သော(တရား)။ (၁) အထ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဥပနေတိ အရိယပုဂ္ဂလန္တိ အရိယ-မဂ္ဂေါ ဥပနေယျော။ (၂) ဥပနေတဗ္ဗောတိ

ဥပနေယျော၊ ဥပနေယျောဝ သြပနေယျိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၇၇။ သြပနေယျိက-လည်း ကြည့်။သန္ဒိဋ္ဌိကာတဗ္ဗတံ ဥပနေတဗ္ဗောတိ ဖလ-နိဗ္ဗာနဓမ္မော ဥပနေယျော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၀။ သာရတ္ထ၊၂။၇၆။ မဂ္ဂဉာဏေန ဥပနေတဗ္ဗတ္တာ ဥပနေယျံ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၂၈။

ဥပနေယျ၂ (ကြိ) ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ရာ၏။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေယျ၃ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+နီ+တွာ။ တွာကို ယပြု ဒွေဘော်လာ] ကပ်ဆောင်၍။ အမှေပိ ဝေ ဥပနေယျာ (ဒီ၊၁။၁၀၀)တိ ဗြာဟ္မဏော ခေါ အမ္ဗဋ္ဌ ပေါက္ခရသာတီတိအာဒီနိ ဝတွာ ဝေ ဥပနေတွာ ဥပနေတွာ ပဋိစ္ဆန္နံ ကာရဏံ အာဝိကတွာ သုဋ္ဌု ဒါသာဒိဘာဝံ အာရော-ပေတွာ အဝစ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ ဝေ ဥပနေတွာ ဥပနေတွာတိ တံ တံ ဒေါသံ ဥပနီယ ဥပနီယ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၇၈။

ဥပနေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+နီ+ယျုံ] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ကုန်ရာ၏၊ ပေး ကမ်းကုန်ရာ၏။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေသိံ (ကြိ) [ဥပ+နီ+ဣံ] ဆောင်-အနီး သို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ပြီ၊ ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-ဆက်ကပ်ပြီ။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေသိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+ဤ] ဆောင်-အနီး သို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-ပြီ၊ ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-ဆက်ကပ်ပြီ။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေသုံ(ကြိ) [ဥပ+နီ+ဉံ] ဆောင်-အနီးသို့ ဆောင်-သယ်ဆောင်-ကုန်ပြီ။ ဥပနေတိ-ကြည့်။

ဥပနေဿတိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+ဿတိ] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-လတ္တံ့။ ဥပ-နေတိ-ကြည့်။

ဥပနေဟိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+ဟိ] ဆောင်-အနီးသို့ဆောင်-သယ်ဆောင်-လော့။ ဥပနေ-တိ-ကြည့်။

ဥပန္တ(တိ) [ဥပ+အန္တ။ဥပဂတော အန္တော အဿ ဥပန္တံ ယုဝဏ္ဏံ။ မောဂ်၊ပဉ္စိကာ၊၅(ကဏ္ဍ)၊၈၃-သုတ်အဖွင့်] နီးကပ်သောအဆုံးဝဏ္ဏရှိသော၊ အဆုံးဝဏ္ဏနှင့် နီးနီးကပ်ကပ်တည်ရှိသော (လဟုသရ)၊ (ဥပမာအားဖြင့် ဣသ,ကုသ ဟူသောဗျဉ္ဇနန္တဓာတ်တို့၌ သ်-ဗျည်းဟူသော အဆုံးဝဏ္ဏနှင့် နီးနီးကပ်ကပ်တည်ရှိသော ရှေ့ဖြစ်သော ဣ,ဥဟူသော လဟုသရတို့ကို ဥပန္တ ဟုခေါ်သည်။) လဟုဿုပန္တဿ။ လဟု-ဘူတဿ ဥပန္တဿ ယုဝဏ္ဏဿ ဧဩ ဟောန္တိ ယထာက္ကမံ။ မောဂ်၊၅(ကဏ္ဍ)၊၈၃-သုတ်ဝုတ္တိ။ အန္တဿ သမီပေ ပဝတ္တာတိတိ ဥပန္တော၊ ဗျဉ္ဇန-န္တဓာတူနံ ပုဗ္ဗဿရော ဥပန္တောတိ ဝုစ္စတိ။ နိရုတ္တိဒီပနီ၊ အာချာတ၊ ၆၄၀-သုတ်။ ဣဝဏ္ဏု-ဝဏ္ဏန္တာနဉ္စ လဟုပန္တာနဓာတူနံ။ ရူ၊၄၃၄-သုတ်။

ဥပန္တိက (တိ) [ဥပ+အန္တိက။ အန္တိကဘာဝံ ဥပဂတံ ဥပန္တိကံ။ ဓာန်၊ဋီ၊၇၀၆။ (ဥပါန္တိက-သံ)] နီးကပ်သည်၊ နီးကပ်သော၊ အနီး။ နိဝေ-သနဉ္စ မေ အာသိ၊ အဿယဿ ဥပန္တိကေ (ပေတ၊၁၅၆)တိ အဿယဿ မဟာသေဋ္ဌိနော ဂေဟဿ သမီပေ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၁၃။ ဥပန္တိကံ နေဟိ(ဇာ၊၁။၂၉၃)တိ ဥပသန္တိကံ နေဟိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၃၃၆။(-အပ၊၁။၁၆၁။ ဇာ၊၁။၃၇၇။ ဇာ၊ ၂။၂၀၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။၂၆၄။)

ဥပန္နာသ (ပု) [ဥပ+နိ+အာသ+အ] ဥပညာသ နှင့် အနက်တူ၊ ၎င်းကြည့်။ ဥပန္နာသေ စ-သဒ္ဒေါ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၉၅။

ဥပပဇ္ဇ၁(ဗျ) ဒုတိယဘဝ၌၊ အခြားမဲ့ဘဝ၌။ တဿ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒေတိ

ဥပပဇ္ဇ ဝါ အပရေ ဝါ ပရိယာယေ။ မ၊ ၃။ ၂၅၇။ (-အံ၊၁။၁၃၃။) ဥပပဇ္ဇာတိ ဝါ အနန္တရေ ဘဝေ ပဝတ္တော ဧကော နိပါတော၊ ယထာ "ပစ္စာ"တိ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၁၈၃။ (မ၊ ၃-ပါဠိတော်, အံ၊၁-ပါဠိတော်ရှေ့နောက်အသွားအလာတို့ကိုထောက်လျှင်"ဥပပဇ္ဇ ဝါ= ဒုတိယဘဝ၌လည်းကောင်း"ဟု အနက်ပေးခြင်းကပို၍ဆီလျော်သည်။ မဋ္ဌ၊၄။၁၈၃-၌ ယံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ၊ တဿ ဥပပဇ္ဇိတွာ......ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒေတိ-ဟုလည်းကောင်း, မဋီ၊၃။၃၈ဝ-၌ ဥပပဇ္ဇိတွာတိ ဒုတိယေ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ-ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်ကြသည်။ ယင်းအဖွင့်များကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်တို့သာ ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။) ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယ-လည်းကြည့်။

ဥပပဇ္ဇ[2](န) [ဥပ+ပဒ+ဏျ] (၁) ဖြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) (ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၏) အနီး၌-အခြားမဲ့၌-ရောက်အပ်သော(ဘဝ၊ ဒုတိယဘဝ)။ (၁) ဥပပတိတာ ဝိယာတိ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ပတိတာ ဝိယ။ ဒီဋီ၊၃။၂၄၂။ (တိ) (၂) ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဥပပဇ္ဇေ ဝါ အပရေ ဝါ ပရိယာယေ။ အံ၊ ၂။၃၆၃။ အံ၊၃။၄၉၇။ (အံဋ္ဌ၊၃-အဖွင့်၌ ဥပပဇ္ဇံ-ဟုရှိသည်။) ဥပပဇ္ဇန္တိ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ။ အံဋ္ဌ၊၃။၃၄ဝ။ သုတ္တပဒေသု ပန ဥပပဇ္ဇေ ဝါ တိ ပါဌော ဒိဋ္ဌော၊ တဿာ ဒိဋ္ဌဓမ္မဿ သမီပေ အနန္တရေ ပဇ္ဇိတဗ္ဗော ဂန္တဗ္ဗောတိ ဥပပဇ္ဇော၊ ဒုတိယော အတ္တဘာဝေါ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၁၈၃။ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယ-လည်းကြည့်။

ဥပပဇ္ဇ[3](ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ပဒ+တွာ။ ရူနှာ။၃၉၆] ဖြစ်၍။ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယ- ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+တိ] ရောက်-ကပ်ရောက်-လားရောက်-၏။(သဒ္ဒတ္ထ။) ဖြစ်၏၊ ရ၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) အညတရော သတ္တော ...... သုညံ ဗြဟ္မဝိမာနံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၁။၁၆။ နပ္ပဟာယ မုနိ ကာမေ၊ နေကတ္တမုပပဇ္ဇတိ။ သံ၊၁။၄၆။ အဏ္ဍဇာနံ နာဂါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ။ သံ၊၂။၂၀၄။ ဗြဟ္မကာယိကာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ။ အံ၊၁။၄၄၁။ ပဏ္ဍိတော ဥပပဇ္ဇတိ။ ဣတိဝုတ်။၂၀၆။ ကာမေ အဇဟိတွာ မုနိ ဈာနံ န ဥပပဇ္ဇတိ၊ န ပဋိလဘတီတိ အတ္ထော။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၀ဝ။ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီတိ သဟဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ။ သံဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီတိ သဟဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။ ဥပပဇ္ဇတီတိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပဂစ္ဆတိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။ ပဏ္ဍိတော သမ္ပဇ္ဇော ဥပပဇ္ဇတိ ဥပေတိ။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၇၅။ န ဥပပဇ္ဇတီတိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ န ပါပုဏာတီတိ အာဟ "န ပဋိလဘတီ"တိ။ သံဋီ၊၁။၁၄၈။ (-ရူနှာ။၁၃ဝ။ နီတိ၊သုတ္တနှာ။၃၆၅။) **ဥပပဇ္ဇန္တိ**- ဒီ၊၁။၁၇။ ဒီ၊၂။၁၁၈။ မ၊၁။၃၅၄။ ဣတိဝုတ်။၂ဝ၃။ ဒီဋ္ဌ၊ ၁။၁ဝ၃။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၆၉။ **ဥပပဇ္ဇရေ**-ဝိ၊၁။၁၁၆။ ဓမ္မ။၅၇။ ဣတိဝုတ်။၂၂၄၊၂၅၆။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၇၈။ **ဥပပဇ္ဇာမိ**- ဝိ၊၂။၃၆၃။ ဒီ၊၂။၁၆၇။ အံ၊၂။၄၆၅။ ဣတိဝုတ်။၂၀၅။ ကဝိ။၃၂၁။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၇၂။ **ဥပပဇ္ဇတု**- ဝိ။၂။၃၆၃။ ကဝိ။ ၃၂၁။ **ဥပပဇ္ဇေယျ**-ဝိ၊၁။၂၄။ ဒီ၊၁။၁၀ဝ။ မ၊ ၁။၃၅၉။ အံ၊၁။၂၁၃။ ဣတိဝုတ်။၂ဝ၅။ နေတ္တိ။ ၁၁၈။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။ **ဥပပဇ္ဇေယျာထ**- ဒီ၊၂။ ၂၅၆။ **ဥပပဇ္ဇေယျာမ**-သံ၊၂။၂၀၄။ **ဥပပဇ္ဇေထ** -ဒီ၊၂။၂၈။ **ဥပပဇ္ဇေယျုံ**-မ၊၁။၃၅၉။ မဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၃။ **ဥပပဇ္ဇထ** (တ္ထ-ကို ထပြု)-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆ဝ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၂၇၁။ **ဥပပဇ္ဇိ**-ဒီ၊၃။၁၃၀၊၁၄၃။ ဇာ၊ ၁။၉၁။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၄ဝ၈။ **ဥပပဇ္ဇိံသု**-ဝိ၊ ၄။၃၁၁။ အံ၊၂။၄၇၆။ **ဥပပဇ္ဇိ**-အပ၊၁။၃၇၆၅။အပဋ္ဌ၊ ၁။၂၉၉။ အပဋ္ဌ၊၂။၁၄။ **ဥပပဇ္ဇထ** (ဣံ ဝိဘတ်ကို ထ ပြု)-နေတ္တိ။၁၂၀။ နေတ္တိဋ္ဌ၊၂၃၂။ **ဥပပဇ္ဇိမှ**-အပ၊၂။၁၈၇။ **ဥပပဇ္ဇိဿတိ**-

မ၊၁။၁၀၆။ **ဥပပဇ္ဇိံသုန္တိ**- ဒီ၊၂။ ၁၁၆၊၂၅၆။ **ဥပပဇ္ဇိံသသိ**- ဝိ၊၁။၉၀၊၉၃။ **ဥပပဇ္ဇိံသာမိ**- ဝိ၊၁။၉၁။ အံ၊၃။၆၉။

ဥပပဇ္ဇတု (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+တု] ရောက်-ကပ်ရောက်-လားရောက်-ပါစေသတည်း။ ဖြစ်ပါစေသတည်း။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇထ¹ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ထ္ထ။ ဟိယျတ္တနီ ထ္ထ ကိုထပြု] ဖြစ်ပြီ။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇထ² (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ထ္ထံ။ ထ္ထံ ဝိဘတ် ကို ထပြု] ရောက်-ကပ်ရောက်-လားရောက်-ပြီ၊ ဖြစ်ပြီ။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇန (န) [ဥပ+ပဒ+ယ+ယု] ဖြစ်ခြင်း၊ ရခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ ဥပပဇ္ဇနံ ဥပပတ္တီတိ အာဟ "ဒွေ ဥပပတ္တိယော ပဋိလာဘော စ နိဗ္ဗတ္တိ စာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ ဥပပတ္တီတိ ဥပပဇ္ဇနံ၊ နိဗ္ဗတ္တီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၃။၂၄၂။) ဥပပါတေတိ ဥပပဇ္ဇနေ၊ သမ္ပတ္တေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ ... ဥပပတ္တိ ကုဏ္ဍသာမန္တာ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၅၆။

ဥပပဇ္ဇနက¹ (န) [ဥပပဇ္ဇန+က] ဖြစ်ခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ (န) ဥပပဇ္ဇနကဝသေန ဥပပတ္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆။

ဥပပဇ္ဇနက² (တိ) [ဥပ+ပဒ+ယု+ဏ္ဍု] ဖြစ်တတ်- ဖြစ်နိုင်-သော၊သူ(သတ္တဝါ။) ဣဒံ ဟိ န ဇာယတီတိအာဒိသု ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကောစိ ဇာယနကော ဝါ ဇီယနကော ဝါ မီယနကော ဝါ စဝနကော ဝါ ဥပပဇ္ဇနကော ဝါ နတ္ထီတိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၁၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၄၁။)

ဥပပဇ္ဇနကသတ္တ (ပု) [ဥပပဇ္ဇနက+သတ္တ] (ဘဝသစ်၌) ဖြစ်တတ်-ဖြစ်နိုင်-သောသတ္တဝါ။ နတ္ထိ သတ္တာ ဩပပါတိကာတိ စဝိတ္ဝာ ဥပပဇ္ဇနကသတ္တာ နာမ နတ္ထီတိ ဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၃။

ဥပပဇ္ဇန္တ (တိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+အန္တ] ကပ်ရောက်ဆဲ-ဖြစ်ဆဲ-ဖြစ်သော၊ ပဋိသန္ဓေနေဆဲဖြစ်သော၊သူ။ အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ တေသံ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊၁။၃၁။ အသည-သတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ အစိတ္တကပဋိသန္ဓိဝသေန အသညသတ္တဘဝံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၁။ သမ္မုဒ္ဒေ ဥပပဇ္ဇန္တေ၊ ဒသသဟဿိ ကမ္ပထ။ အပ၊၂။၄၄။

ဥပပဇ္ဇန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+အန္တိ] ရောက်-ကပ်ရောက်-လားရောက်-ကုန်၏၊ ဖြစ်ကုန်၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇမာန (တိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+မာန] ကပ်ရောက်ဆဲ-ကပ်ရောက်ပြီးခါစ-ဖြစ်ဆဲ-ဖြစ်ပြီးခါစ-ပဋိသန္ဓေနေဆဲ-ဖြစ်သော၊သူ။ သော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ......သတ္တေ ပဿတိ (ပဿာမိ) စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေ။ ဝိ၊၁။၅။ ဒီ၊၁။၇၈။ မ၊၁။၂၇။ ပဋိသံ၊၁၁၀။ စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေတိ ဧတ္ထ......ယေ စ ဂဟိတပဋိသန္ဓိကာ သမ္ဘတိနိဗ္ဗတ္တာ ဝါ၊ တေ ဥပပဇ္ဇမာနာတိ အဓိ-ပ္ပေတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၄။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။

ဥပပဇ္ဇရေ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+အန္တိ] ရောက်-ကပ်ရောက်-လားရောက်-ကုန်၏၊ ဖြစ်ကုန်၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယ (န) [ဥပပဇ္ဇ+ဝေဒနီယ] အခြားမဲ့-ဒုတိယ-ဘဝ၌ ခံစားအပ်သော အကျိုးရှိသော၊ အခြားမဲ့-ဒုတိယ-ဘဝ၌ ဖြစ်၍ ခံစားအပ်သော အကျိုးရှိသော၊ အခြားမဲ့-ဒုတိယ-ဘဝ၌ အကျိုးခံစားရသော(ကံ)၊ ဥပပဇ္ဇ

ဝေဒနီယကံ။ (ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယဋ္ဌ–အခြားမဲ့သောကိုယ်၏အဖြစ်၌ ဖြစ်၍ ခံစားအပ်သောအကျိုးရှိသောကံလည်းကောင်း၊ ဝါ၊ နှစ်ခုမြောက်သောဘဝ၌ အကျိုးပေးခြင်း လက္ခဏာရှိသောကံလည်းကောင်း။ ဗားကရား သျှ။) ဇော (၇) ချက်ရှိရာတွင် အလှူပေးခြင်း အစရှိသောကုသိုလ်လုပ်ငန်းနှင့် သူတပါးအသက် သတ်ခြင်း အစရှိသော အကုသိုလ်လုပ်ငန်းများသည် ပထမဇော နှင့် အလယ်ဇောငါးချက်အခိုက်၌ ပြီးစီး ထမြောက် အောင်မြင်မှုမရှိသေး၊ နောက်ဆုံး သတ္တမဇောအခိုက်ရောက်မှသာ အထွတ်အထိပ်ရောက်၍ ပြီးစီးထမြောက်အောင်မြင်၏၊ ထို့ကြောင့် သတ္တမဇောစေတနာကို အတ္ထသာဓိကာ–ဟုလည်းကောင်း, သန္နိဋ္ဌာပက စေတနာ–ဟုလည်းကောင်း ခေါ်၏၊ ဤ၌ ထိုကုသိုလ် အကုသိုလ်လုပ်ငန်းများကို ပြီးစီး ထမြောက် အောင်မြင်စေသော ထိုသတ္တမဇောစေတနာကို ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံဟု ခေါ်သည်၊ ထို ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံသည် ယခုပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၏ အခြားမဲ့ တဆက်တည်းသော ဒုတိယဘဝရောက်မှ အကျိုးပေး၏၊ ထိုဒုတိယဘဝ၏ နောက်ဆုံး စုတိစိတ်သို့ မရောက်မချင်း ဒုတိယဘဝတစ်ခုလုံးသည် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ၏ အကျိုးပေးရာ ဘဝနယ်ပယ်တည်း၊ ထို ဒုတိယဘဝတစ်ခုလုံး ကုန်ဆုံးသော ကုန်ဆုံး၍ အကျိုးမပေးလိုက်ရလျှင်ကား ထိုသတ္တမဇောစေတနာတည်းဟူသော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံသည် ပုဂ်ဆွေးသောမျိုးစေ့ အပင်မပေါက်တော့သကဲ့သို့ အကျိုးပေးနိုင်သော အစွမ်းသတ္တိကုန်ဆုံး၍ လုံးဝအကျိုးမပေးတော့သော အချည်းနှီး အဟောသိကံအဖြစ်သို့ရောက်ရလေတော့၏။

သတ္တမဇောဟုသတ်မှတ်ရာ၌ အများအားဖြင့် (၇) ကြိမ်စောသောကာမဇောတို့နှင့်သာ သက်ဆိုင်နေ၏၊ သို့သော်တစ်ကြိမ်တည်းသာ (သို့မဟုတ်) အကြိမ်ပေါင်းများစွာစောသော မဟဂ္ဂုတ်ဇောစေတနာများသည် မပျက်စီး မကွယ်ပ၍ အကျိုးပေးတော့မည်ဖြစ်ပါက ဒုတိယဘဝ၌သာ အကျိုးပေးကြ၏၊ ထို့ကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်ဇောစေတနာ (မဟဂ္ဂုတ်ကံ) များသည် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံသာ ဖြစ်နိုင်၏၊ ယခုပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ အကျိုးပေးရိုးမရှိသောကြောင့် ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကံလည်း မဖြစ်နိုင်၊ တတိယဘဝစသည်၌လည်း အကျိုးပေးရိုးမရှိသောကြောင့် အပရာပရိယာယဝေဒနီယကံလည်း မဖြစ်နိုင်၊ ထိုပြခဲ့သောအကြောင်းများကြောင့် ကုသိုလ်ဘက်၌ သမာပတ်ရှစ်ပါးတည်းဟူသော မဟဂ္ဂုတ်ကံကို ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံစာရင်း၌သာ အဋ္ဌကထာတို့ထည့်သွင်းတော်မူကြ၏၊ အကုသိုလ်ဘက်၌ကား အာနန္တရိယကံငါးမျိုးသည် ဒုတိယဘဝ၌ အကျိုးပေးရန် သေချာလှ၏၊ ထို့ကြောင့် အာနန္တရိယကံငါးမျိုးကိုလည်း ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံစာရင်း၌သာ ထည့်သွင်းတော်မူကြ၏။

ဆက်လက်၍ ဆိုဖွယ်ရှိသေးသည်ကား ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံပေါင်းများစွာ ပြုလုပ် အားထုတ်ထားသောပုဂ္ဂိုလ်၌ ထိုပြုလုပ်ထားသမျှ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံအားလုံး အကျိုးပေးသည် မဟုတ်၊ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ တစ်ခုကသာ ပဋိသန္ဓေ အကျိုးပေး၍ ကျန်သော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံများ အကျိုးမပေးကြ၊ သမာပတ်ရှစ်ပါးလုံးရရှိထားသော ဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ထိုသမာပတ်ရှစ်ပါးလုံးကြောင့် ဗြဟ္မာ့ဘုံသို့ရောက်သည်မဟုတ်၊ သင့်လျော်သော သမာပတ်တစ်ပါးကြောင့်သာ ဗြဟ္မာ့ဘုံသို့ ရောက်၏၊ ထို့အတူ အာနန္တရိယကံငါးပါးလုံး ကျူးလွန်ထားသောသူသည်လည်း အာနန္တရိယကံ တစ်ပါးကြောင့်သာ ငရဲသို့ရောက်ရ၏၊ ထို့ကြောင့် ကျန်သောသမာပတ်များနှင့် ကျန်သော

အာနန္တရိယကံတို့သည် အကျိုးမပေးတော့သော အဟောသိကံများ ဖြစ်ကြလေကုန်တော့၏၊ ဤသို့ အဋ္ဌကထာများမိန့်ဆိုတော်မူကြသည်၊ ထိုကံများ အကျိုးပေးပုံနှင့် အဟောသိကံ ဖြစ်ရပုံ ပြဆိုထားသော အဋ္ဌကထာ ဥပမာ တစ်ခုကား-

သားမုဆိုးသည် သားကောင်ကိုမြင်ရ၍ လေးကြိုးကိုဆွဲတင်ကာ မြားဖြင့်ပစ်လိုက်သော အခါ သားကောင်ကိုမလွဲမချော်တည့်တည့်မှန်၍ လဲကျသွားစေနိုင်လျှင် အရေကိုဆုတ်၍ အသားကို အပိုင်းပိုင်းခုတ်ထစ်ကာ ထိုအသားဖြင့် သားမယားဝမ်းဝ၍ အားရကျေနပ်စေနိုင်ခြင်းအကျိုးကို ခံစားရ၏၊ ထိုမြားသည် သားကောင်ကိုမမှန်ဘဲ လွဲချော်သွားလျှင်ကား သားကောင်သည် ထိုနေရာကိုပြန်လှည့်၍ပင် မကြည့်တော့ဘဲ တဟုန်ထိုးပြေးလေတော့၏၊ ထိုအချိန် ထိုနေရာမှာ ထိုသားကောင်ကို ရနိုင်ရန် မျှော်လင့်ချက်မရှိတော့ပြီ၊ ထို့ကြောင့် မုဆိုးမှာ ထိုသားကောင်၏ အသားဖြင့် သားမယားသဘောကျကျေနပ်နှစ်သက်စေနိုင်ခြင်းအကျိုးကို မခံစားရတော့ပေ၊ ထို့အတူပင် ထိုသမာပတ်နှင့် အာနန္တရိယကံစသော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံတို့သည် ယခုပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၏ အခြားမဲ့ ဒုတိယဘဝ၌ မလွဲမချော် အကျိုးပေးရလျှင် အဟောသိကံမဖြစ်၊ အကယ်၍ သားကောင်မမှန်ဘဲ လွဲချော်သွားသကဲ့သို့ ဒုတိယဘဝ၌ အကျိုးမပေးရ၍ လွဲချော်သွားလျှင်ကား အဟောသိကံဖြစ်၍ လုံးဝ အကျိုးမပေးတော့ချေ၊ ဤဥပမာ၌ သားကောင်ကို မှန်အောင်ပစ်နိုင်၍ သားမယားဝမ်းဝ သဘောကျစေခြင်းအကျိုးကို ခံစားရခြင်းနှင့် ဒုတိယဘဝ၌ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ၏အကျိုး ပေးခြင်းသည် တူညီ၏၊ သားကောင်ကို မြား မမှန်ဘဲ လွဲချော်သွား၍ ထိုအကျိုးကို မခံစားရတော့ခြင်းနှင့် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ၏ အကျိုး မပေးသော အဟောသိကံဖြစ်ရခြင်းသည် တူညီ၏။ ဤနေရာ၌ ကျန်သောဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံများ အကျိုးမပေးဟု အဋ္ဌကထာမိန့်ဆိုထားခြင်းသည် ပဋိသန္ဓေကျိုးမပေးသည်ကိုသာ ရည်ရွယ်၍ မိန့်ဆိုထားခြင်းဖြစ်၏၊ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံပေါင်းများစွာတို့တွင် တစ်ခုသော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံက ပဋိသန္ဓေကျိုးပေးလိုက်လျှင် ကျန်သော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံတို့သည် ထို ဒုတိယဘဝမကုန်မချင်း ပဝတ္တိအကျိုးကို ပေးနိုင်ခွင့်ရှိသည်သာဖြစ်ပြီး ထိုဒုတိယဘဝ ကုန်ဆုံးသည်တိုင်အောင် အကျိုးမပေးနိုင်မှသာ အဟောသိကံဖြစ်ကြရသည်။

အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝိနီဋီကာ၌ သတ္တမဇော စေတနာသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကိုပေးပြီးမှသာ ပဝတ္တိအကျိုးကိုပေးသည်၊ ပဋိသန္ဓေအကျိုး မပေးဘဲ ပဝတ္တိအကျိုးပေးသည်ဟူ၍ မရှိနိုင်ဟု မိန့်ဆိုထား၏၊ သို့သော် လူ့ဘဝတုန်းက ကုသိုလ် အကုသိုလ် အရောရောအနှောနှော ပြုခဲ့ကြသောကြောင့် အခြားမဲ့ဒုတိယဘဝ၌ နေ့အခါ မကောင်းကျိုးဒုက္ခ ခံစားကြရ၍ ညအခါ၌မူ ကုသိုလ်ကံ၏ကောင်းကျိုးသုခများ ခံစားကြရသော (နေ့ခံ၊ညစံ) ဝေမာနိကပြိတ္တာများ၌လည်းကောင်း၊ လူ့ဘဝတုန်းကပြုခဲ့သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် ပဝတ္တိအခါ ရောမ နဂါးစည်စိမ်ကြီးကို စံစားကြရသော ဘူရိဒတ် နဂါးမင်းစသည်တို့၌လည်းကောင်း၊ ပဋိသန္ဓေ အကျိုးကို မပေးလိုက်ကြရသော ဥပပဇ္ဇဝေဒ-နီယကုသိုလ်ကံတို့က ပဝတ္တိအကျိုး ပေးကြပုံကို ထောက်၍ ထိုဝိဘာဝိနီဋီကာစကား မသင့်ဟု မိန့်ဆိုတော်မူကြ၏၊ ထို့ပြင် သတ္တမဇော စေတနာသည် ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးလိုက် နိုင်လျှင်ကား ဘဝအရာပတ်လုံး ပဝတ္တိအကျိုး ကိုပေးသည်ဟု ထိုဝိဘာဝိနီဋီကာ၌ အာစရိယ

ဝါဒ ပြဆိုထားပြန်၏၊ သို့သော် ဘဝအရာကို မဆိုထားဘိ, တတိယဘဝသို့ ရောက်လျှင်ပင် ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ၏ အကျိုးပေးရာ ဘဝနယ် မဟုတ်တော့ချေ၊ အပရာပရိယဝေဒနီယကံ၏ နယ်ပယ်သာ ဖြစ်လေပြီ၊ ထိုကံတို့သည် မိမိတို့နှင့်သက်ဆိုင်သော ဘဝနယ်ပယ်၌သာ အကျိုးပေးခွင့်ရှိ၍ နယ်ပယ်ကူးပြောင်းခွင့်, နယ်ပယ်ရောယှက်ခွင့် မရှိဟု အဋ္ဌကထာ မိန့်ဆိုထားသောကြောင့် ထိုအာစရိယဝါဒ သည်လည်း အဋ္ဌကထာနှင့်ဆန့်ကျင်သည် ဟုမိန့်ဆိုတော်မူကြသည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၄။ အဘိဓမ္မတ္ထ ဝိဘာဝိနီ။၁၇၁။ ပရမတ္ထဒီပနီဋီကာ။၂၁၆-၇။ ပရမတ္ထသံခိပ်ဋီကာ၊ ဒု-၉၄၊၉၉။ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ။ ၃၄၆-၇။) ဣဒံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ။ နေတ္တိ။၈၂။ အတ္ထသာဓိကာ ပန သတ္တမဇဝနစေတနာ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ နာမ၊ တံ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ပစ္စုပ္ပန္နဘဝတော အနန္တရံ ဝေဒိတဗ္ဗဖလံ ကမ္မံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ။ ......အတ္ထသာဓိကာတိ ဒါနာဒိပါဏာတိပါတာဒိ- အတ္ထဿ နိပ္ဖါဒိကာ၊ ကာ ပနေသာတိ အာဟ "သတ္တမဇဝနစေတနာ"တိ။ သာ ဟိ သန္နိဋ္ဌာပ- ကစေတနာ ဝုတ္တနယေန ပဋိလဒ္ဓဝိသေသာ ပုရိမဇဝနစေတနာဟိ လဒ္ဓါသေဝနာ စ သမာနာ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကဒါယိနီ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ နာမ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၇။ အံ၊ ဋီ၊၂။၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၇၇။ ဥပပဇ္ဇေ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဖလံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၆၇။ ဥပပဇ္ဇေ ဖလံ ဝေဒေတီတိ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၅၀။ ဒိဋ္ဌဓမ္မတော အနန္တရံ ဥပပဇ္ဇိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဥပပဇ္ဇ- ဝေဒနီယံ။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝိနီ။၁၇၀။ ဥပ- ပဇ္ဇိတွာတိ ဣမိနာ ဥပပဇ္ဇာတိ ပဒဿ တွာ- ပစ္စယန္တတံ ဒဿေတိ။ ဝိဘာဝိနီ ယောဇနာ။ ၄၀၆။ ဒိဋ္ဌဓမ္မံ ဥပေစ္စ တဿ အနန္တရေ ပဇ္ဇိတွာ ပါပုဏိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဖလံ ဧတဿာတိ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ။ ဥပပဇ္ဇေ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဖလံ ဧတဿာတိ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၂၁၆။ (-အဘိ၊က။၄၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၃၂။)

ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မ (န) [ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယ+ ကမ္မ] ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကံ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇာမိ(ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+မိ] ကပ်ရောက်၏၊ လားရောက်၏၊ ဖြစ်၏၊ ပဋိသန္ဓေနေ၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇုံ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဥံ] ကပ်ရောက်ပြီ၊ လားရောက်ပြီ၊ ဖြစ်ပြီ၊ ပဋိသန္ဓေနေပြီ။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိံသု (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဥံ] ကပ်ရောက် ကုန်ပြီ၊ လားရောက်ကုန်ပြီ၊ ဖြစ်ကုန်ပြီ၊ ပဋိသန္ဓေနေကုန်ပြီ။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဤ] ကပ်ရောက်ပြီ၊ လားရောက်ပြီ၊ ဖြစ်ပြီ၊ ပဋိသန္ဓေနေပြီ။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိတု (တိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+တု] ကပ်ရောက် သော၊ လားရောက်သော၊ ဖြစ်သော၊ ပဋိသန္ဓေ နေသော၊သူ။ ကာယဿ ဘေဒါ......သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇိတာ။ ဒီ၊၁။၁၃၆။

ဥပပဇ္ဇိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+တွာ] ကပ် ရောက်၍၊ လားရောက်၍၊ ဖြစ်၍၊ ပဋိ သန္ဓေနေ၍။ ဥပပဇ္ဇိတွာ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆)တိ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၈၃။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၀။)

ဥပပဇ္ဇိမှာ(ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+မှာ] ကပ်ရောက်

ကုန်ပြီ၊ လားရောက်ကုန်ပြီ၊ ဖြစ်ကုန်ပြီ၊ ပဋိသန္ဓေနေကုန်ပြီ။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိဿတိ(ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဿတိ] ကပ်ရောက်လတ္တံ့၊ လားရောက်လတ္တံ့၊ ဖြစ်လတ္တံ့၊ ပဋိသန္ဓေနေလတ္တံ့။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဿန္တိ] ကပ်ရောက်ကုန်လတ္တံ့၊ လားရောက်ကုန်လတ္တံ့၊ ဖြစ်ကုန်လတ္တံ့၊ ပဋိသန္ဓေနေကုန်လတ္တံ့။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိဿသိ (ကြိ)[ဥပ+ပဒ+ယ+ဿသိ] ကပ်ရောက်လတ္တံ့၊ လားရောက်လတ္တံ့၊ ဖြစ်လတ္တံ့၊ ပဋိသန္ဓေနေလတ္တံ့။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇိဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဿာမိ] ကပ်ရောက်အံ့၊ လားရောက်အံ့၊ ဖြစ်အံ့၊ ပဋိသန္ဓေနေအံ့။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇေထ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ထေ] ကပ်ရောက်ရာ၏၊ လားရောက်ရာ၏၊ ဖြစ်ရာ၏၊ ပဋိသန္ဓေနေရာ၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇေယျံ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဧယျံ] ကပ်ရောက်ရာ၏၊ လားရောက်ရာ၏၊ ဖြစ်ရာ၏၊ ပဋိသန္ဓေနေရာ၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇေယျ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဧယျ] ကပ်ရောက်ရာ၏၊ လားရောက်ရာ၏၊ ဖြစ်ရာ၏၊ ပဋိသန္ဓေနေရာ၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇေယျာထ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဧယျာထ] ကပ်ရောက်ကုန်ရာ၏၊ လားရောက်ကုန်ရာ၏၊ ဖြစ်ကုန်ရာ၏၊ ပဋိသန္ဓေနေကုန်ရာ၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပဇ္ဇေယျာမ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ယ+ဧယျာမ] ကပ်ရောက်-လားရောက်-ဖြစ်ကုန်ရာ၏၊ ပဋိသန္ဓေနေကုန်ရာ၏။ ဥပပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပပတန (န) [ဥပ+ပတ+ယု] (ခန္ဓာကိုယ်အထင်အရှား ဘွားကနဲ) ဖြစ်ပေါ်-ကျရောက်-လာခြင်း။ ဗာဟိရပစ္စယနိရပေက္ခတာယ ဝါ ဥပပတနေ သာဓုကာရိနော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။

ဥပပတိ(ပု) [ဥပ+ပတိ] သဃောက်လင်၊ လင်ဖြောင်၊ လင်ငယ်။ အထောပပတိ ဇာရော-ထ။ ဓာန်။၂၄၀။

ဥပပတိတ (တိ) [ဥပ+ပတ+တ] (ခန္ဓာကိုယ်အထင်အရှား ဘွားကနဲ) ဖြစ်ပေါ်-ကျရောက်-လာသော၊သူ။ ဝေဂေန အာဂန္တာ ဥပပတိတာ ဝိယာတိ ဩပပါတိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ဥပ-ပတိတာ ဝိယာတိ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ပတိတာ ဝိယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။အောက်ပုဒ်နှင့်ယှဉ်ကြည့်။

ဥပပတိတွာ(ကြိ၊ဝိ)[ဥပ+ပတ+တွာ] (ခန္ဓာကိုယ်အထင်အရှား ဘွားကနဲ) ဖြစ်ပေါ်-ကျရောက်-လာ၍။ ဩပပါတိကာတိ ဥပပတိတွာ ဝိယ ဇာတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ ဥပပတိတွာ ဝိယာတိ ကုတောစိပိ အဝပတိတွာ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၅။

ဥပပတ္တိ (ထီ) [ဥပ+ပဒ+တိ] (၁) အသင့်ယုတ္တိ၊ သင့်လျော်ညီမျှခြင်း၊ (အလျော့, အတင်း၊ အယုတ်, အလွန်မရှိသည်ဖြစ်၍) အလယ်အလတ်ကျကျ သင့်လျော်ညီမျှခြင်း။ (၂) (ထိုထိုဘဝ၌)- ကပ်ရောက်ခြင်း-လားရောက်ခြင်း-ဖြစ်ခြင်း-ရခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ (ဥပပတ္တိ အရကောက်ရာ၌ ပဋိသန္ဓေကို ပဓာနထား၍ ဤအတ္တဘောတစ်ခုလုံး အရကောက်ရသော နေရာလည်း ရှိသည်၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းဟူရာ၌ ကိုယ်ထင်ရှား ဘွားကနဲ ဖြစ်ခြင်း= ဥပပတ်ပဋိသန္ဓေနေခြင်းလည်း ပါဝင်သည်။) (၃) (ထိုထိုဘဝ၌)-ကပ်ရောက်ကြောင်း-ဖြစ်ကြောင်း-ဖြစ်သောတရား (ပဋိသန္ဓေ ရုပ်နာမ်

ခန္ဓာတရား)။(၄) အကြောင်း၊ အလို၊ အဓိပ္ပါယ်။ (၁) ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ၊ သမံ ပဿတိ၊ အပက္ခပတိတာ ဟုတွာ ပဿတီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၅၅။ ဥပပတ္တိတောတိ သမဝါဟိတဘာဝေန ပတိရူပတော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၈၄။ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ပညာယ သဟစရဏပရိစယေန ယထာ သမဝါဟိတဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ ယုတ္တိတော ပဿတိ။ ဝိမတိ၊၁။ရ၃။ ဟာပနဝဍ္ဎနေသု ဗျာပါရံ အကတွာ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခနဝသေန။ မူလ ဋီ၊၂။၁ရ၄။ သော စ သမာဓိ ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်္ဂေါ ဝိယ သမ္ပယုတ္တာနံ ဦနာဓိကဘာဝဗျာဝဋော အဟုတွာ တေသံ အနူနာနဓိကဘာဝေ မဇ္ဈတ္တာကာရပ္ပဝတ္တီတိ ဣမမတ္ထံ အာဟ "ဥပေက္ခနဝသေနာ"တိ အာဒိနာ။ တတ္ထ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခနန္တိ ပဋိသင်္ခါနမာဟ။ အနုဋီ၊၂။၁ရ၃။ ဥပပတ္တိယံ ယုတ္တိယံ ဥပေက္ခာ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၈၅။ ယုတ္တိယံ-ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတိ။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၅။ (–မူလဋီ၊၂။ ၁ရ၁။ အနုဋီ၊၂။၁ရ၀။ ရူပ၊နှာ။၁၃၀–၁။) (၂) သန္တိံ ခေါ ပန သာရိပုတ္တ ...ဥပပတ္တိယာ သုဒ္ဓီတိ။ မ၊၁။၁၁၆။ ဥပပတ္တိယာ သုဒ္ဓီတိ ဗဟုကံ ဥပပဇ္ဇိတွာ သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒန္တိ။...ဥပပဇ္ဇနကဝသေန ဥပပတ္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၆။ ဥပပတ္တိယောတိ မနုဿေသု ဒေဝေသု စ နိဗ္ဗတ္တိယော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃ရ။ (–ဒီ၊၃။၂၁၄။ အံ၊၃။ရ၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၉။ ဝဇီရ၊၄၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။၆၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၁၀။) စုတိံ ယော ဝေဒိ သတ္တာနံ၊ ဥပပတ္တိံ စ သဗ္ဗသော။ ဓမ္မ။ရ၃။ သုတ္တနိ။၃ရ၈။ ယော ဝေဒီတိ ယော သတ္တာနံ သဗ္ဗာကာရေန စုတိံ စ ပဋိသန္ဓိံ စ ပါကဋံ ကတွာ ဇာနာတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၀။ စုတိ စ ဥပပတ္တိ စ၊ ခဏေ တသ္မိံ န ဝိဇ္ဇတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၄။ စုတိတိ မရဏံ၊ ဥပပတ္တီတိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၂ရ။ ကတိနံ ဟေတူနံ ပစ္စယာ ဥပပတ္တိ ဟောတိ။ ပဋိသံ။၂၆၆။ ဥပပတ္တီတိ ဥပပဇ္ဇနံ၊ နိဗ္ဗတ္တီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁ရ၀။ ထေရော ပန ယသ္မာ ယေဟိ အယံ ဥပပတ္တိ သာမံ အဒိဋ္ဌာ၊ တေ ဒုဿဒ္ဒိပယာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ ဥပပတ္တီတိ ဇာတိ၊ ဥပပတ္တိသီသေန ဟိ တထာရူပံ အတ္တဘာဝံ ဝဒတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၈၂။ (–ဝိမတိ၊၁။၂၄၈။) သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလာဘတ္ထာယ ဥပ္ပါဒံ ပဝတ္တံ...နိဗ္ဗတ္တိံ ဥပပတ္တိံ ဇာတိံ ဇရံ မရဏံ။ ပဋိသံ။၆၂။ မူလဋီ၊၁။၁၀၃။ (–ပဋိသံ။၁၂။) ဥပပတ္တိန္တိ သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါတိ ဧတ္ထ ဥပပန္နဿာတိ ဝုတ္တဝိပါကပ္ပဝတ္တိံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။ အနုဋီ၊၁။၁၀၉။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇၊၂၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၈၆။ သာရတ္ထ၊၁။၃ရ၁။) (၃) တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဥပပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ဥပပတ္တိ၊ ဥပပဇ္ဇနံ ဝါ ဥပပတ္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၅။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ အဗ္ဘုတံ ကာလကတေ ဥပပတ္တီသု ဗျာကရောတိ။ ဒီ၊၂။၁၆၂။ (–မ၊၂။၁၂၈။) ဥပပတ္တီသူတိ ဉာဏဂတိပုညာနံ ဥပပတ္တီသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ ဥပပတ္တီသူတိ နိဗ္ဗတ္တီသု။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၀၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂ရ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၈၂။) ပုန ဂတိံ ဝါ ဥပပတ္တိံ ဝါ ပဋိသန္ဓိံ ဝါ ဘဝံ ဝါ သံသာရံ ဝါ ဝဋ္ဋံ ဝါ နာဿိဿတိ။ မဟာနိ။၄၆။ ဥပပတ္တိံ ဝါတိ နိဗ္ဗတ္တိဝသေန စတုယောနိံ ဝုတ္တာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၄။ ဥပပတ္တိ (–သံ၊၁။၃၆ရ)တိ ဒွေ ဥပပတ္တိယော ပဋိလာဘော စ နိဗ္ဗတ္တိ စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၈။ ဥပပဇ္ဇနံ ဥပပတ္တီတိ အာဟ "ဒွေ ဥပပတ္တိယော ပဋိလာဘော စ နိဗ္ဗတ္တိ စာ"တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၃ရ။ (၄) ဥပပတ္တိ (ဝိဘာဝိနီ။၂၀၆)တိ ကာရဏံ၊ အဓိပ္ပါယောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဇူ၊၂။၁ရ၆။

ဥပပတ္တိကထာ (ထီ) [ဥပပတ္တိ+ကထာ] ပဋိသန္ဓေနှင့် စပ်သောစကားရပ်၊ ပဋိသန္ဓေ နေသည်နှင့်တပြိုင်နက် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သည်ဟူသော ပရဝါဒီတို့ အယူဝါဒကို စိစစ်ပြဆိုရာ စကားရပ်။ အဘိဓမ္မ ပိဋက၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ (၃၄) ၂-ကထာ။ အဘိ၊ က။၂၀၃။ ဣဒါနိ ဥပပတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌ၃။၁၇၇။

ဥပပတ္တိက္ခဏ (ပု) [ဥပပတ္တိ+ခဏ] ပဋိသန္ဓေခဏ၊ ပဋိသန္ဓေစိတ်စေတသိက် ရုပ်အပေါင်း၏ ဖြစ်ဆဲအခိုက်အတန့်ကာလ။ ကာမဓာတုယာ ဥပပတ္တိက္ခဏေ...ကဿစိ ကောဒသာယတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ။ အဘိ၀ိ။ ၄၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၃၀၈။ တေသံ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဧကော ရူပက္ခန္ဓော နိဗ္ဗတ္တတိ။ အဘိဋ္ဌ၂။၅၀၄။ (-ဝိဋ္ဌ၁။၁၃၃။ ပဋိသံဋ္ဌ၁။၃၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၅၄။) ဥပပတ္တိက္ခဏေတိ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၃၀၈။

ဥပပတ္တိက္ခဏသာမဏ္ဍ (တိ) [ဥပပတ္တိက္ခဏ+သာမဏ္ဍ] ပဋိသန္ဓေခဏ၏ အနီး။ ဥပပဇ္ဇန-ကြည့်။

ဥပပတ္တိက္ခယ(နှ) [ဥပပတ္တိ+ခယ] ပဋိသန္ဓေ၏ကုန်ရာနိဗ္ဗာန်။ ဥပပတ္တိက္ခယံ ပဋိသန္ဓိက္ခယံ။ စူဠနိ။၂၁၄။

ဥပပတ္တိစိတ္တ (နှ) [ဥပပတ္တိ+စိတ္တ] ဘဝသစ်သို့ ကပ်၍ဖြစ်သော စိတ်၊ ပဋိသန္ဓေစိတ်။ ယသ္မာ ဥပပတ္တိစိတ္တံ နာမ လောကိယံ။ အဘိဋ္ဌ၃။၁၇၇။

ဥပပတ္တိဒေဝ (ပု) [ဥပပတ္တိ+ဒေဝ] ဥပပတ္တိနတ်၊ နတ်ပြည် ဗြဟ္မာပြည်၌ ဥပပတ်ပဋိသန္ဓေ နေသောအားဖြင့် ဖြစ်သောနတ်ဗြဟ္မာအပေါင်း။ (စာတုမဟာရာဇ်မှစ၍ အထက်ဖြစ်သော နတ်ဗြဟ္မာများ။) ဥပပတ္တိဒေဝါ နာမ စာတုမဟာရာဇိကေ ဒေဝေ ဥပါဒါယ တဒုပရိ (တဒုတ္တရိ) ဒေဝါ။ အဘိဝိ။၄၃၇။ သုတ္တနိဋ္ဌ၂။၂၉။ မဋ္ဌ၁။၁၃၅။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၀၃။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၂၄၂။ ဥပပတ္တိဒေဝါတိ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဥပပတ္တိယာ ဒေဝါ။ အဘိဋ္ဌ၂။၅၀၁။

ဥပပတ္တိနိမိတ္တ (နှ) [ဥပပတ္တိ+နိမိတ္တ] ဘဝသစ်၌-ဖြစ်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေ နေခြင်း-၏ အကြောင်းဖြစ်သော အာရုံ (ကံ, ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်အာရုံ)။ ဧဝံ ဥပပတ္တိနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌာတိ။ အံဋ္ဌ၁။၃၆၄။ ဥပပတ္တိယာ ဥပ္ပဇ္ဇနဿ နိမိတ္တံ ကာရဏန္တိ ဥပပတ္တိနိမိတ္တံ၊ ကမ္မံ ကမ္မနိမိတ္တံ ဂတိနိမိတ္တဉ္စ၊ အဋ္ဌကထာယံ ပန ဂတိနိမိတ္တ-ဝသေနေဝ ယောဇနာ ဒဿိတာ။ အံဋီ၊ ၁။၂၂၁။ဥပပတ္တိနိမိတ္တပရိကပ္ပန-လည်းကြည့်။

ဥပပတ္တိမိတ္တဥပဋ္ဌာန (နှ) [ဥပပတ္တိနိမိတ္တ+ဥပဋ္ဌာန] ပဋိသန္ဓေ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်အာရုံတို့ ထင်ပေါ်လာခြင်း။ ဣတိ နေသံ ဥပပတ္တိနိမိတ္တ-ဥပဋ္ဌာနေန အပရိမုတ္တတာ ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာ နာမ။ အံဋ္ဌ၁။၃၆၄။

ဥပပတ္တိနိမိတ္တပရိကပ္ပန(နှ) [ဥပပတ္တိနိမိတ္တ+ပရိကပ္ပန] ပဋိသန္ဓေ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်အာရုံကို-အာရုံပြုခြင်း-ယှဉ်ဘက်ဝိတက်ဖြင့် ကြံစည်ခြင်း။ ဥပပတ္တိ-နိမိတ္တပရိကပ္ပနတော ဝိညာဏံ ပဋိသန္ဓိယံ အနေကပ္ပကာရံ နာမရူပံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၈။ ဥပပတ္တိနိမိတ္တန္တိ ကမ္မာဒိအာရမ္မဏမာဟ၊ ပရိကပ္ပနတောတိ အာရမ္မဏကရဏတော သမ္ပယုတ္တေန ဝါ ဝိတက္ကေန ဝိတက္ကနတော။ မူလဋီ၊၂။၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၄၃။

ဥပပတ္တိနိယတ (တိ) [ဥပပတ္တိ+နိယတ] ဘဝသစ်၌ ဖြစ်ခြင်းကို မှီသော။ တဒေဝ တေ ဥပပတ္တိနိယတာ။ စူဠနိ။၅၃။

ဥပပတ္တိပစ္စယ (ပုံ၊န) [ဥပပတ္တိ+ပစ္စယ] ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော (သံယောဇဉ်)။ ဩရမ္ဘာဂိယာနီတိ ဩရံ ဘဇနကာနိ ကာမဘဝေ ဥပပတ္တိပစ္စယာနိ။ မ၊ဋ၊၂။ ၂၂။

ဥပပတ္တိပ(ပ္ပ)ဋိလာဘ (ပု) [ဥပပတ္တိ+ပဋိလာဘ] ပဋိသန္ဓေကိုရခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပတ္တိပ(ပ္ပ)ဋိလာဘိယ (တိ) [ဥပပတ္တိပ(ပ္ပ)ဋိလာဘ+ဣယ] (အခြားမဲ့နောက်ဘဝ၌)-ပဋိသန္ဓေရခြင်းကိုဖြစ်စေတတ်သော-ပဋိသန္ဓေတည်နေစေတတ်သော။ ဥပပတ္တိပဋိလာဘိယာနိ သံယောဇနာနိ အပ္ပဟီနာနိ ဟောန္တိ။ အံ၊၁။၄၅၀။ ဥပပတ္တိပဋိလာဘိယာနီတိ ယေဟိ အနန္တရာ ဥပပတ္တိံ ပဋိလဘတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၆။ ဥပပတ္တိပ္ပဋိလာဘံ သံဝတ္တနိကာနီတိ ဥပပတ္တိပဋိလာဘိယာနိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၃၃။

ဥပပတ္တိပရိယန္တ (ပုံ၊န) [ဥပပတ္တိ+ပရိယန္တ] (သုဂတိ ဒုဂ္ဂတိဘဝတို့၌) ဖြစ်ခြင်း၏ အဆုံး။ ဥပပတ္တိပရိယန္တေ ဌိတော၊ ပဋိသန္ဓိပရိယန္တေ ဌိတော။ မဟာနိ၊၁ရ။ ဥပပတ္တိပရိယန္တေတိ သုဂတိဒုဂ္ဂတိသု နိဗ္ဗတ္တိယာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ရရ။

ဥပပတ္တိဘယ (န) [ဥပပတ္တိ+ဘယ] ထိုထိုဘဝသစ်၌-ကပ်ရောက်ခြင်း-ကပ်ရောက်ကြောင်းရုပ်နာမ်ခန္ဓာတရား-ဟူသောဘေး။ မနောသဉ္စေတနာဟာရေ ဥပပတ္တိဘယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၆။

ဥပပတ္တိဘဝ (ပု) [ဥပပတ္တိ+ဘဝ] ကံကြောင့်ဖြစ်သောရုပ်နာမ်ခန္ဓာဟူသောဘဝ၊ (ထို ဥပပတ္တိဘဝသည် ကာမဘဝ, ရူပဘဝ စသည်ဖြင့်ကိုးမျိုးရှိသည်။) တတ္ထ ကတမော ဥပပတ္တိဘဝေါ၊ ကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ ...... ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ အဘိ၊ဝိ။၁၄၃။ (-အဘိ၊ဓာ။၁၃။) ဥပပတ္တိယော ဘဝေါ ဥပပတ္တိဘဝေါ။...... တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄-၅။ ဥပပတ္တိတဝေါ ပန သဒ္ဒေပတော ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၆။ (-မူလဋီ၊၂။၁၂၂-၃။ အနုဋီ၊၂။၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၃၀။)

ဥပပတ္တိမူလက (တိ) [ဥပပတ္တိ+မူလက] ကပ်၍ဖြစ်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ ဒိပနံ ဘယံ ဘယာနကံ ဥပပတ္တိမူလကေဟိ ဗျသနေဟိ အပရိမုတ္တတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၄၁၅။

ဥပပတ္တိဝိညာဏ (န) [ဥပပတ္တိ+ဝိညာဏ] ပဋိသန္ဓေဝိညာဏ်။ အသညဘဝတော စုတာနံ ကာမဓာတုယာ ဥပပတ္တိဝိညာဏံ ဟောတိ ယေဝ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၈။

ဥပပတ္တိသမနန္တရ (ဗျ) [ဥပပတ္တိ+သမနန္တရ] ဖြစ်ပြီးသည်-ဥပပတ်ပဋိသန္ဓေနေပြီးသည်-၏အခြားမဲ့ကာလနှင့် တပြိုင်နက်တည်း ကာလ၌။ အဝိဟာမြဟ္မလောကသ္မိံ ဥပပတ္တိသမနန္တရမေဝ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၇။)

ဥပပတ္တိသာဓနယုတ္တိ (ထီ) [ဥပပတ္တိသာဓန+ယုတ္တိ] သင့်မြတ်ခြင်း-လျော်ကန်ခြင်း-ကို ပြီးစေတတ်သော အကြောင်းယုတ္တိ။ ယုတ္တီတိ ဥပပတ္တိသာဓနယုတ္တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၁၅။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။၂၄။)

ဥပပတ္တိဟေတု (ပု) [ဥပပတ္တိ+ဟေတု] ဘဝသစ်၌ ဖြစ်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဣဓေကစ္စော ဒါနံ ဒေန္တော ...... န ဂတိဟေတု န ဥပပတ္တိဟေတု န ပဋိသန္ဓိဟေတု။ မဟာနိ။ ၃၃၄။

ဥပပတ္တေသိယ (တိ) [(၁) ဥပပတ္တိ+သေ+ဏျ။ (၂) ဥပပတ္တိ+ဣသု+ဏျ] (၁) ဘဝသစ်၌ ဖြစ်ရခြင်းကို ရှာမှီးတတ်သော။ (၂) ဥပပတ္တိ

ဘဝအဖြစ်ဖြင့် အလိုရှိအပ်သော။ (၁) ဥပပတ္တောသိယေန စိတ္တေန ရာဂံ ပဇဟတိ။ (ဥပပတ္တောသိယေန=ပဋိသန္ဓေကို ရှာသောကြောင့် ဖြစ်သော။သျှ။) အဘိ၊က။၂၀၄။ ဥပပတ္တောသိယေနာတိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန၊ တဉှိ ဥပပတ္တိံ ဧသတိ ဂဝေသတိ၊ တသ္မာ ဥပပတ္တောသိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၈။ (၂) ဥပပတ္တောသိယေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ အနိရုဒ္ဓေ ကိရိယာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အာမန္တာ။ အဘိ၊က။၃၀၉။ ဥပပတ္တောသိယေသု ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အနိရုဒ္ဓေသူတိ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။ ဥပပတ္တိဘဝဘာဝေန ဧသိယာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာတိ ဥပပတ္တောသိယာ ဝိပါကက္ခန္ဓာ။ အနုဋီ၊၃။၁၂၉။ (-မူလဋီ၊၃။၉၃။)

ဥပပတ္တောသိယကိရိယ(ထီ၊န) [ဥပပတ္တောသိယ+ကိရိယ] ဥပပတ္တိဘဝအဖြစ်ဖြင့် အလိုရှိအပ်သော ဝိပါက်ခန္ဓာနှင့် ကိရိယာခန္ဓာ။ (ကိုယ်အမူအရာ, နှုတ်အမူအရာကို ဖြစ်စေတတ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်ဟူသော နာမ်ခန္ဓာလေးပါး, စိတ္တဇရုပ် ဟူသောရူပက္ခန္ဓာအားဖြင့် ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ကိရိယခန္ဓာဟုခေါ်သည်။) ဒုတိယပဉှေ ပုရိမပစ္ဆိမဝသေန ဥပပတ္တောသိယကိရိယဝသေန စ နာနတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈-၉။

ဥပပတ္တောသိယခန္ဓ (ပု) [ဥပပတ္တောသိယ+ခန္ဓ] ဥပပတ္တိဘဝအဖြစ်ဖြင့် အလိုရှိအပ်သော ဝိပါက်ခန္ဓာ။ ဒသန္နန္တိ ဥပပတ္တောသိယခန္ဓာနဉ္စ ကိရိယခန္ဓာနဉ္စ ဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။

ဥပပဒ (န) [ဥပ+ပဒ] (၁) (တွဲဘက် နာမ် အာချာတ်တို့၏) အနီး၌ ရွတ်ဆိုအပ်သောပုဒ်၊ အနီးပုဒ်၊ အရင်းဖြစ်သောပုဒ်၊ ပုဒ်၏အနီး။ (နန်းကျောင်းသျှနှင့် သပြေကန်သျှ။) (နာမ် အာချာတ်တို့၏ အနီးပုဒ်။) (တိ)(၂) အနီးပုဒ်ရှိသော။(၁) န အညေန ဥပပဒေန ဝိသေသိတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ ဥပပဒေနာတိ မူလဘူတပဒေန။ ပဋိသံ၊ဂံ၊၃၅၁။ တဗ္ဗိပရီတူပပဒေ ဗျဉ္ဇနေ စ။ တဿ အဝသဒ္ဒဿ ဥပပဒေ တိဋ္ဌမာနဿ တဿ ဩကာရဿ ဝိပရီတော ဟောတိ ဗျဉ္ဇနေ ပရေ။ ကစ္စည်း၊သုတ္တ၊၇၉။ ဥပေါစ္စာရိတံ ပဒံ ဥပပဒံ။ ရူ၊သုတ်။၄၆။ ဥပပဒေ ဓာတုမယာနံ နိစ္စံ သမာသော။ နီတိ၊သုတ္တ၊၆၈၂။ (တိ)(၂) ဥပပဒေ သုဒ္ဓါသုဒ္ဓါနံ လောပေါ သန္တေပိ တသ္မိံ အညသ္မိံ ဝါ။ နီတိ၊သုတ္တ၊၁၉၀။

ဥပပဒတ္ထဝိသေသ (ပု) [ဥပပဒ+အတ္ထ+ဝိသေသ] အနီးပုဒ်၏ အနက်ထူး။ ကာဒီနံ တေကာလိကတ္တေပိ ဥပပဒတ္ထဝိသေသေန အတီတေယေဝါယမပ္ပစ္စယော ဟောတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ရူ၊သုတ္တ၊၅၆၇။

ဥပပဒန္တ (ပု၊န) [ဥပပဒ+အန္တ] အနီးပုဒ်၏ အဆုံး။ နု နိဂ္ဂဟီတံ ပဒန္တေတိ သုတ္တေ ပဒန္တေတိ ဝစနတော ဥပပဒန္တေယေဝ နုကာရာဂမော ဟောတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ရူ၊သုတ္တ၊၅၆၅။

ဥပပဒသမာသ (ပု) [ဥပပဒ+သမာသ] အနီးပုဒ်ဖြင့် တွဲစပ်အပ်သောသမာသ်၊ ဥပပဒသမာသ်၊ နိစ္စသမာသ်။ (ကုမ္ဘံ ကာရော, အတ္တတော ဇော, ဥရေန ဂေါ, ပါဒေန ပေါ-ဤသို့စသည်ဖြင့် ဝါကျအဖြစ်ဖြင့် မရှိနိုင်ပဲ ကုမ္ဘကာရော, အတ္တဇော, ဥရဂေါ, ပါဒပေါ-စသည်ဖြင့် အမြဲတမ်း သမာသ်အဖြစ်ဖြင့်သာ ရှိနိုင်သော နိစ္စသမာသ် ကိတန္တသမာသ်တို့ကို ဥပပဒသမာသ်ပုဒ်ဟု ခေါ်သည်။ ဝုတ္တိယေဝါပပဒသမာသေ ကုမ္ဘကာရော သပါကော ......ဥရဂေါ ပါဒပေါ။ မောဂ်၊၃-ကဏ္ဍ၊ ၁၀-သုတ်။ ရူ၊နာ၊၁၉၃။ ရူ၊ဋီ၊၁၄၇။) (ကစ္စည်း၊ ၅၂၄- "ဓာတုယာ ကမ္မာဒိမှိ ဏော" ဟူသော သုတ်နှင့် နီတိ၊သုတ္တ၊ ၆၈၂-လည်း ကြည့်။)

ဥပပန္နံဝါသမနန္တရာ (ဗျ) [ဥပပန္န+သမနန္တရာ။ ဥပပန္နသမနန္တရာ-ဟုဆိုလိုလျက် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ ဝါသဒ္ဒါနှင့်တကွ ဆိုထား၏။ ဝါသဒ္ဒါ ခြားသော်လည်း အနက်မခြားသောကြောင့် သမာသ်ဖြစ်သည်။ သဒ္ဒန္တရောပိ အတ္ထန္တရာ-ဘာဝါ သမာသော ဟောတီတိ အာဟ နဝ-စီဝရလာဘေနာတိ ဝတ္တဗ္ဗေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၀၄။] ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း၏ ကောင်းစွာ အခြားမဲ့၌သော်လည်း။ သော ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာ အပ္ပတ္တံ ဝါ ဝေမဇ္ဈံ အာယုပ္ပမာဏံ အရိယမဂ္ဂံ သဥ္ဇနေတိ။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာတိ ဥပပန္နသမနန္တရာ ဝါ ဟုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၈။ (မူလဋီ၊၃။၃၇-၌ကား ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာ ကို ဝါကျဖွင့်သည်။)

ဥပပန္န(နာ) [ဥပ+ပဒ+တ။ "ဥပပန္နာသေ" ဟု ရှိရာ၌ကား-သေအက္ခရာ အပိုလာရ၏။ နိတိ၊ သုတ္တ။၁၁၀၂။ ဥပပန္နာသေတိ သေကာရာဂမံ ကတ္တာ နိဒ္ဒေသော၊ ဥပပန္နာဣစ္စေဝ အတ္တော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၇။] (၁) ဖြစ်ခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေသောအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) (က) (ပဋိသန္ဓေနေသောအားဖြင့်)-ကပ်ရောက်သော-လားရောက်သော-ဖြစ်သော၊ သူ (ပဋိသန္ဓေနေသော၊သူ)။ (ခ) ပြည့်စုံသော။ (ဂ) သင့်လျော်သော။ (၁) ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာတိ ဥပပန္နံ ဝါ ဓေတေန ပုဂ္ဂလေန ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။၃၇။ (တိ)(၂)(က) အဝီဟံ ဥပပ-န္နာသေ။ သံ၊၁။၃၂။ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ နိရယံ ဥပပန္နာ။ ဝိ၊၁။၆။ ဒီ၊၁။၇၈။ ပဋိသံ။၁၁၁။ မဟာနိ။၂၇၆။ နေတ္တိ။၈၅။ ဥပပန္နာတိ ဥပဂ-တာ၊ တတ္ထ အဘိနိဗ္ဗတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၅၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ ဥပပန္နောတိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပဂတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၆၆။ ဥပပန္နာ ပေတ္တိဝိသယ(ပေတ။၁၄၀)န္တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပေတလောကံ ဥပဂတာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၇၄။ ဥပပန္နသာတိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပပန္နသာ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၈။ (ခ) သုပ္ပတိတ္ထာတိ သုန္ဒရေဟိ တိတ္ထေဟိ ဥပပန္နော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။ ဥပပန္နဖလ-လည်းကြည့်။ (ဂ) ဝိဿဇ္ဇနဒ္ဒယံ ဥပပန္နမေဝ (မူလဋီ၊၃။၁၃၂) ယုတ္တမေဝ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၁၈၄။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပပန္နတရ (တိ) [ဥပပန္န+တရ] အထူးသဖြင့်-သာ၍-ပို၍-သင့်လျော်သော။ ဣမဿ အတ္ထဿ ကတမာနိ ဗျဥ္ဇနာနိ ဥပပန္နတရာနိ အလ္လိနတရာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ ဥပပန္နတရာနီတိ ယုတ္တတရာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၁။

ဥပပန္နဖလ (တိ) [ဥပပန္န+ဖလ] ပြည့်စုံ-များ-သော အသီးရှိသော။ တတြဿ ရုက္ခော သမ္ပန္နဖလော စ ဥပပန္နဖလော စ။ မ၊၂။၂၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ ဥပပန္နဖလန္တိ ဖလူပပန္နံ ဗဟုဖလံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ ဥပပန္နဖလောတိ ဗဟုဖလော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၆။ ဝိမတိ၊၁။၉၁။ ဝဇီရ။၅၆။

ဥပပန္နသမနန္တရာ (ဗျ) [ဥပပန္န+သမနန္တရာ] ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း၏ ကောင်းစွာ အခြားမဲ့၌။ ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာ-ကြည့်။

ဥပပရိက္ခဏ (နာ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+ယု] စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ အယံ ဣမဿ အတ္တော၊ အယံ ဣမဿ အတ္ထော တိ ဥပပရိက္ခဏတ္ထံ မုဟုတ္တံ တုဏှီ ဟုတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။

ဥပပရိက္ခတိ (ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+တိ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-ပတ်လည်ဝန်းကျင် ကုန်စင်နံ့စပ်အောင်-ကြည့်ရှု၏၊ မြင်၏၊ စူးစမ်း၏၊ ဆင်ခြင်၏၊ နှိုင်းချိန်၏၊ သုံးသပ်၏။ ဣမေ ဒွေ အာနိသံသေ ပဿတိ ဒက္ခတိ သြလော-ကေတိ နိဇ္ဈာယတိ ဥပပရိက္ခတိ။ မဟာနိ။၅၆။ ဓာတာနံ မမ္မာနံ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတိ။ မ၊၂။

၃၈၅။ အံ၊၂။၄၈၅။ ဥပပရိက္ခတီတိ အတ္ထတော စ ကာရဏတော စ ဝီမံသတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ **ဥပပရိက္ခန္တိ**—တေသံ ဓမ္မာနံ ပညာယ အတ္ထံ န ဥပပရိက္ခန္တိ။ မ၊၁။၁၈၆။ အတ္ထံ န ဥပပရိက္ခန္တီတိ အတ္ထတ္ထံ ကာရဏတ္ထံ န ပဿန္တိ န ပရိဂ္ဂဏှန္တိ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ **ဥပပရိက္ခထ**— မ၊၂။၁၀၆။ **ဥပပရိက္ခာမိ**—သမန္တစက္ခုနာပိ ပဿာမိ ဒက္ခာမိ ဩလောကေမိ နိဇ္ဈာယာမိ ဥပပရိက္ခာမိ။ မဟာနိ။၃၅။ ဥပပရိက္ခာမီတိ သမန္တတော ဣက္ခာမိ ပရိယေသာမိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၃၆။ **ဥပပရိက္ခေယျ**—ယောနိသော ဥပပရိက္ခေယျာ(သံ၊၂။၁၁၄)တိ ကာရဏေန ဥပပရိက္ခေယျ။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ ကာရဏေန ဥပပရိက္ခေယျာတိ ဉာဏေန ဝီမံသေယျ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၅၀။ တထာ တထာ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဥပပရိက္ခေယျ။ မ၊၃။၂၆၅။ ဣတိဝုတ်။၂၅၈။ ဥပပရိက္ခေယျာတိ တုလေယျ တီရေယျ ပရိဂ္ဂဏှေယျ ပရိစ္ဆိန္ဒေယျ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၉၀။ ဥပပရိက္ခေယျာတိ ဝီမံသေယျ ပရိတုလေယျ သမ္မသေယျ ဝါ။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။ ၂၈၃။ **ဥပပရိက္ခိ**— မာ တေ သံယော ဥတ္တရိ ဥပပရိက္ခိ (သံ၊၁။၄၁၇) တိ မာ ဘိက္ခုသံယော အတိရေကဩကာသေ တံ ဥပပရိက္ခိ ...... မာ တံ သံယော ဓဝံ အမညီတိ။ သံဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။

ဥပပရိက္ခထ (ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+ထ] စူးစမ်းဆင်ခြင်ကြကုန်လော့။ ဥပပရိက္ခတိ-ကြည့်။

ဥပပရိက္ခန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+အန္တိ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-ပတ်လည်ဝန်းကျင် ကုန်စင်နှံ့စပ်အောင်-ကြည့်ရှုကုန်၏။ စူးစမ်းဆင်ခြင်ကုန်၏။ ဥပပရိက္ခတိ-ကြည့်။

ဥပပရိက္ခန္တ (တိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အန္တ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-ပတ်လည်ဝန်းကျင် ကုန်စင်နှံ့စပ်အောင်-ကြည့်ရှုသော-စူးစမ်းဆင်ခြင်သော-သုံးသပ်သော၊သူ။ ယထာ ယထာသ ဥပပရိက္ခတော ဗဟိဒ္ဓါ စဿ ဝိညာဏံ အဝိက္ခိတ္တံ။ ဣတိဝုတ်။၂၅၈။ (-မ၊၃။၂၆၅။) ယထာ ယထာဿ ဥပပရိက္ခတောတိ ယထာ ယထာ အဿ ဘိက္ခုနော ဥပပရိက္ခန္တဿ။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၂၈၃။ တေသံ တေ ဓမ္မာ ပညာယ အတ္ထံ အနုပပရိက္ခတံ န နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ။ မ၊၁။၁၈၆။ အနုပပရိက္ခတန္တိ အနုပပရိက္ခန္တာနံ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။ မဋ္ဌ၊၁။၃၉၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ မဋီ၊၂။၇၅။)

ဥပပရိက္ခမာန (တိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+မာန] စူးစမ်းဆင်ခြင်သော-နှိုင်းချိန်သော၊သူ။ တော ဘယံ သန္တဝေ ပေက္ခမာနောတိ...... ဩလောကယမာနော နိဇ္ဈာယမာနော ဥပပရိက္ခမာနော။ စူဠနိ။၂၄၁။ ပရိဝီမံသမာနောတိ ဥပပရိက္ခမာနော။ သံဋ္ဌ၊၂။၇၁။ ဥပပရိက္ခမာနောတိ ပဝတ္တိပဝတ္တိဟေတုံ, နိဝတ္တိနိဝတ္တိဟေတုံ စ ပရိတုလေန္တော။ သံဋီ၊၂။၉၀။ (-နေတ္တိဝိ။၁၁၉။)

ဥပပရိက္ခသုတ္တ (နု) [ဥပပရိက္ခ+သုတ္တ] ဥပပရိက္ခသုတ်၊ အပြင်အပ ဗဟိဒ္ဓဖြစ်သော ရူပါရုံစသည်တို့၌ ဝိပဿနာစိတ်ဝိညာဏ် ပျံ့လွင့်ပြေးသွားမှုမရှိအောင် ဂေါစရတ္တဖြစ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံလမ်းကြောင်းပေါ်၌သာ တဖြောင့်တည်းသွားနေအောင် သခါရတရားတို့ကို ရှုမှတ်သုံးသပ်ရန် တိုက်တွန်းစကားမိန့်ကြားဟောပြရာသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ ဣတိဝုတ္တကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။၂၅၈။

ဥပပရိက္ခာ (ထီ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+အာ] (အနိစ္စအစရှိသော ရှုမှတ်သုံးသပ်ဖွယ်အာရုံတို့ကို)-ရှုမှတ်သုံးသပ်-စူးစမ်းဆင်ခြင်-တတ်သော-ငြောင်းဖြစ်သော-ခြင်းတည်းဟူသော-

သဘောတရား၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊(ပညာ။) ယာ တဿိ သမယေ ပညာ ပဇာနနာ...... ဝေဘဗ္ဗာ စိန္တာ ဥပပရိက္ခာ။ အဘိ၊ဓ။၂၀၊၂၂။ မဟာနိ။၃၄၅၉။ အဘိ၊ပု။၁၂၈။ ပဋိသံ။၁၁၄။ နေတ္တိ။၆၄။ အနိစ္စာဒီနိ ဥပပရိက္ခတီတိ ဥပပရိက္ခာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၂။ ဥပပရိက္ခဏဝသေန ဥပပရိက္ခာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၃။ ဥပပရိက္ခတီတိ ပညာယုပေစ္စ, ဘုသံ ဝါ ပရိတော ဣက္ခတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၀၀။

ဥပပရိက္ခာကာရ (ပု) [ဥပပရိက္ခာ+အာကာရ] စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်းဟူသော–အခြင်းအရာ–သဘော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပရိက္ခာကာရဒဿနတ္ထ (ပု) [ဥပပရိက္ခာ–ကာရ+ဒဿနတ္ထ] စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာကိုပြခြင်းအကျိုး။ ကစ္စိ ဗဟုတိ–အာဒိ တေသံ ဥပပရိက္ခာကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဥပပရိက္ခာမိ (ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+မိ] ထက်ဝန်းကျင်မှ–ပတ်လည်ဝန်းကျင် ကုန်စင် နှံ့စပ်အောင်–ကြည့်ရှု၏၊ မြင်၏၊ စူးစမ်း၏၊ ဆင်ခြင်၏၊ နှိုင်းချိန်၏။ ဥပပရိက္ခတိ–ကြည့်။

ဥပပရိက္ခိ (ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+ဤ] ထက်ဝန်းကျင်မှ–ပတ်လည်ဝန်းကျင် ကုန်စင် နှံ့စပ်အောင်–ကြည့်ရှုပြီ၊ ထင်မြင်ပြီ၊ စူးစမ်း ဆင်ခြင်ပြီ၊ ယူဆပြီ။ ဥပပရိက္ခတိ–ကြည့်။

ဥပပရိက္ခိတ(တိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+တ] စူးစမ်း–ရှာဖွေ–အပ်သော။ သုဋ္ဌု သမန္နေသိတောတိ သမ္မဒေဝ ဥပပရိက္ခိတော။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။

ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+တဗ္ဗ] အသင့်အားဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်ရှုအပ်သော၊ စူးစမ်းဆင်ခြင်အပ်သော၊သူ။ တေန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနာ တေသံ ဝိတက္ကာနံ အာဒီနဝေါ ဥပပ–ရိက္ခိတဗ္ဗော။ မ၊၁။၁၆၈။ ပုဂ္ဂလော ဥပပရိက္ခိ–တဗ္ဗော။ မ၊၃။၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀။ တေ ဒုဝိဓာ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ။၉၄။ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗာတိ ဥပပတ္တိတော ပရိတော ဣက္ခိတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၉၈။ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗာ အာလောစိတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၆၃။

ဥပပရိက္ခိတုံ (ဗျ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+တုံ] စူးစမ်း ဆင်ခြင်ခြင်းငှါ။ အတ္တနော ပညာဗလေန ဥပပရိက္ခိတုံ န သက္ကောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၄။

ဥပပရိက္ခိတု (တိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+တု] စူးစမ်း ဆင်ခြင်သော၊သူ။ အတ္တုပပရိက္ခိတာ–ကြည့်။

ဥပပရိက္ခိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+တွာ] စူးစမ်းဆင်ခြင်၍။ ဥပပရိက္ခိတွာ ဇာနိဿာမာတိ ပဝါရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၁။ ကေဒိဝသံ အတ္တနော ပညာယ ဥပပရိက္ခိတွာ......တံ ဌာနံ ရမဏီယံ အကာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၈။ (–ပေတ၊ ဋ္ဌ။၅၆။)

ဥပပရိက္ခိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+ ယ+တေ] စူးစမ်းဆင်ခြင်အပ်၏။ သာဓုကံ ဥပပရိက္ခိယတိ။ ပေဋက။၂၁၉။

ဥပပရိက္ခီ (တိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+ဏီ] စူးစမ်း ဆင်ခြင်တတ်သော၊သူ။ သတ္တဋ္ဌာနကုသလော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု တိဝိဓူပပရိက္ခီ ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ။ သံ၊၂။၅၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၂၆။)

ဥပပရိက္ခေယျ (ကြိ) [ဥပ+ပရိ+ဣက္ခ+အ+ဧယျ] စူးစမ်းဆင်ခြင်ရာ၏၊ နှိုင်းချိန်ရာ၏၊ သုံးသပ် ရာ၏။ ဥပပရိက္ခတိ–ကြည့်။

ဥပပါတ (ပု) [ဥပ+ပတ+ဏ] (ဘဝဟောင်းမှ ဘဝသစ်သို့) ကပ်ရောက်ဖြစ်ပေါ်လာသော တရား၊ ပဋိသန္ဓေ၊(မုချတ္ထ၊) ပဋိသန္ဓေ၏အနီး။

(သမိပျူပစာ။) စုတူပပါတဉာဏာယာတိ စုတိ-ယာ စ ဥပပါတေ စ ဉာဏာယ၊ ယေန ဉာဏေန သတ္တာနံ စုတိ စ ဥပပါတော စ ဉာယတိ၊ တဒတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၁။ ၁၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၁။၃၃၆။ ဥပ-ပါတေတိ ဥပပဇ္ဇနေ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၅၆။ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ဥပပါတော။ သံ၊ ဋ္ဌ၃။၁၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၂။၁၄၂။) ဥပပါတေ တတိ ဥပပတ္တိယာ စ။ ပဋိသံ၊ ဝံ။၂၂၄။

ဥပပါတိက (တိ) [ဥပပါတ+ဏိက] ဥပပါတ် ပဋိသန္ဓေနေသော သတ္တဝါ၊ ပဋိသန္ဓေခဏ၌ ပင် ပြည့်စုံသောခန္ဓာကိုယ်ဖြင့် ဘဝသစ်၌ အထင်အရှား(ဘွားကနဲ) ဖြစ်သော သတ္တဝါ။ သံသေဒဇူပပါတိကာ ပဋိသန္ဓိစိတ္တတော ပရတော ဘူတာ နာမ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅၂-၃။

ဥပပါဒယတိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ဏယ+တိ] ပြီး စီးစေ၏၊ ပြည့်စုံစေ၏။ ကမ္မုနာ ဥပပါဒယိ (ဇာ၊၂။၈၆)တိ ယံ သော အဝစ၊ တံ ကရောန္တော ကာယကမ္မေန သမ္ပါဒေတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၅။၃၆၉။

ဥပပါဒယိ (ကြိ) [ဥပ+ပဒ+ဏယ+ဤ] ပြီး စီး-ပြည့်စုံ-ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပါဒိတ (တိ) [ဥပ+ပဒ+ဏေ+တ] ကပ် ရောက်အပ်သော၊ ပြီးစီးစေအပ်သော၊ ပြည့် စုံသော။ တဋ္ဌ သိလေန သညုတ္တံ၊ ခန္တိယာ ဥပပါဒိတံ။ ဇာ၊၁။၆၆။ အဓိဝါသနခန္တိယာ ဥပေတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။

ဥပပါရမီ (ထီ) [ဥပ+ပါရမီ] ဥပပါရမီမည်သော ကုသိုလ်တရား၊ သားမယားနှင့် ရွှေငွေစသော ပစ္စည်းဥစ္စာကို လှူဒါန်းခြင်းတည်းဟူသော ရိုးရိုးပါရမီထက် လွန်ကဲမြင့်မြတ်သော ပါရမီ ကုသိုလ်တရား၊ မိမိ၏ မျက်စိ နား နှာ အင်္ဂါ ခြေလက်တို့ကို စွန့်လွှတ်လှူဒါန်းခြင်းဟူသော ဥပပါရမီကုသိုလ်တရား။ ဒသပါရမီ တယာ ဓိရ၊ ကိဒိသိ လောကနာယက၊ ကထံ ဥပ-ပါရမီ ပုဏ္ဏာ၊ ပရမတ္ထပါရမီ ကထံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၆။ တတ္ထ ဒါနပါရမိယံ တာဝ ဗာဟိရဘဏ္ဍ-ပရိစ္စာဂေါ ပါရမီ နာမ၊ အင်္ဂပရိစ္စာဂေါ ဥပပါရမီ နာမ၊ ဇီဝိတပရိစ္စာဂေါ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၃။၂၀၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၂၀။)

ဥပပီဠက (န) [ဥပ+ပီဠ+ဏွု။(ဥပပီဍက-သံ)] ပူးကပ်နှိပ်စက်တတ်သောကံ၊ ဥပပီဠကကံ။

(ဥပပီဠကကံသည် ကုသိုလ်ဥပပီဠကကံ, အကုသိုလ်ဥပပီဠကကံဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိ၏။ ထို နှစ်မျိုးလုံးပင် (၁) အခြားသောကံကိုလည်း နှိပ်စက်၏၊ (၂) ထိုကံ၏အကျိုးဝိပါက် ခန္ဓာ အစဉ်ကိုလည်း နှိပ်စက်၏၊ (၁) အခြားသော ကံကို နှိပ်စက်ပုံမှာ ကုသိုလ်ကံက အကျိုးပေး မည်ပြုသောအခါ အကုသိုလ်ကံသည် ဥပပီဠက ကံအဖြစ်ဖြင့်ရပ်တည်၍ ထိုကုသိုလ်ကံကို အကျိုးပေးခွင့်မရအောင်, အင်အားချိနဲ့အောင် ပူးကပ်နှောင့်ယှက်နှိပ်စက် ဖျက်ဆီး၏၊ အကု သိုလ်ကံက အကျိုးပေးမည်ပြုသောအခါလည်း ကုသိုလ်ကံသည် ဥပပီဠကကံအဖြစ်ဖြင့် ဆန့် ကျင်ဘက်ရန်သူပမာ ထွက်ပေါ်လာကာ ထို အကုသိုလ်ကံကို အကျိုးပေးခွင့်မရအောင်, အင်အားချိနဲ့အောင် ပူးကပ်နှောင့်ယှက်နှိပ်စက် ဖျက်ဆီး၏၊

ကုသိုလ်ကံပြုစဉ်အခါတုံးက အလွန်အား ကောင်းသောကုသိုလ်ကံဖြစ်၍ အထက် အထက် သုဂတိဘုံတို့၌ အကျိုးပေးနိုင်လောက် အောင် စွမ်းအားသတ္တိရှိစေကာမူ အကုသိုလ် ဥပပီဠကကံ၏ နှိပ်စက်မှုကို ခံလိုက်ရပါက ထို

စွမ်းအားများ လျော့ပါးချိနဲ့၍ အောက်အောက် သုဂတိဘုံတို့၌သာ အကျိုးပေးနိုင်တော့၏။ ထို့အတူ ဘုန်းတန်ခိုးရှိန်ဝါ ကြီးမားစေနိုင်သော စွမ်းအားသတ္တိများလည်းဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြား၍ တန်ခိုးအရှိန်မှေးမှိန်နည်းပါး အညံ့စားပုဂ္ဂိုလ်ဘဝအကျိုးကိုသာပေးနိုင်တော့၏။ မြင့်မြတ်သော အမျိုး၌ ဖြစ်စေနိုင်သော ကံစွမ်းအား, အသက်ရှည်စေနိုင်သော ကံစွမ်းအား, ဥစ္စာစနေ ကြွယ်ဝချမ်းသာစေနိုင်သော ကံစွမ်းအားများလည်း လျော့ပါးဆုတ်ယုတ်၍ အမျိုးဇာတ်ယုတ်နိမ့်သူ, အသက်တိုသူ, ဥစ္စာစနေမွဲပြာကျသူ, လူဆင်းရဲဘဝအကျိုးကိုသာပေးနိုင်တော့၏၊ ယောက်ျားဖြစ်စေနိုင်သော ကံစွမ်းအားများလည်း ပျက်ပြားဆုတ်ယုတ်၍ မိန်းမဘဝ, နပုံးပဏ္ဍုတ်ဘဝသို့သာ ပို့ဆောင်နိုင်တော့၏။ ရုပ်အဆင်းလှပစေနိုင်သောကံစွမ်းအား, မျက်စိ နားနှာအင်္ဂါခြေလက်အပြည့်အစုံ ဖန်တီးပေးနိုင်သောကံစွမ်းအားများလည်း လျော့ပါးဆုတ်ယုတ်၍ အရုပ်ဆိုး အကျည်းတန်သူ, မျက်စိကန်း နားထိုင်း ခြေကျိုး လက်ပြတ် ခြေခွင် လက်ကောက် မသန်စွမ်း မစုံလင် အသွင်သဏ္ဌာန် ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးသော လူ့အနွအကျိုးကိုသာပေးနိုင်တော့၏။

ထို့အပြင်အကုသိုလ်ကံပြုစဉ်အခါတုန်းက အလွန်အားကောင်းသောအာနန္တရိယကံကြီး ဖြစ်၍ မဟာအဝီစိငရဲသို့ပင် ပစ်ချနိုင်လောက်အောင် စွမ်းအားသတ္တိရှိနေစေကာမူ ကုသိုလ်ဥပပီဠကကံ၏ ဟန့်တားနှောင့်ယှက်နှိပ်စက်မှုကို ခံလိုက်ရပါက ထိုစွမ်းအားများ လျော့ပါးချိနဲ့သွားသည့်အတွက် မဟာအဝီစိငရဲသို့ မပို့ဆောင်နိုင်တော့ဘဲ ထိုမဟာအဝီစိထက် အလွန်သက်သာသော ဥဿဒငရဲငယ်နှင့် ပြိတ္တာဘဝစသည်သို့သာ ပို့ဆောင်နိုင်တော့၏။ ဤနေရာ၌ ဝတ္ထုသာဓက နှစ်ခုလောက်မျှ အကျဉ်းချုပ်ပြရသော်

အဇာတသတ်မင်းသည် မိမိ၏ခမည်းတော်ဖြစ်သော ဗိမ္ဗိသာရမည်သော သောတာပန်ဘုရင်မင်းကြီးကို ထိုးနှန်းချ၍သတ်ဖြတ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် ဃာတမပိတုဃာတကကံကြီးကို ကျူးလွန်ထား၏။ ထိုပိတုဃာတကကံကြီးသည် အဇာတသတ်မင်းကို မဟာအဝီစိငရဲသို့ ပစ်ချနိုင်လောက်သော စွမ်းအားသတ္တိ အပြည့်အဝရှိ၏။ သို့သော် နောင်သောအခါ ထိုအဇာတသတ်မင်းသည် မြတ်စွာဘုရားထံမှောက် သွားရောက်၍ သာမညဖလသုတ်တရားတော်ကို နာယူခြင်း, ရတနာသုံးပါးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ခြင်းတည်း ဟူသော ကုသိုလ်ကောင်းမှုတို့ကို ကြိုးစားအားထုတ်ပြုလုပ်၏။ ထိုကုသိုလ်တို့သည် ခမည်းတော်သတ်မှု ပိတုဃာတကကံကြီးကို အင်အားချိနဲ့အောင် ပူးကပ်နှောင့်ယှက် နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးလိုက်သောကြောင့် ထိုအဇာတသတ်မင်းမှာ မဟာအဝီစိငရဲသို့ မကျရောက်တော့ဘဲ ထို့ထက်များစွာသက်သာသော လောဟကုမ္ဘီငရဲသို့သာ လားရောက်ရတော့၏။

ထို့အပြင် ရာဇဂြိုဟ်မြို့၌ နှစ်ပေါင်းငါးဆယ်တိတိ အကျဉ်းသွားသူခိုးဓားပြတို့ကို သတ်ဖြတ်မှုအကုသိုလ်အလုပ်ဖြင့် ဘုရင့်အမှုတော်ကိုထမ်းရွက်သော ဝါတကာဠကမည်သော လူသတ်သမားကြီးသည် သေမည့်နေ့၌ အရှင်သာရိပုတြာထေရ်မြတ်ကြီးအား ဆွမ်းကပ်ပြီးလျှင် အနုလောမိကခန္တိမည်သော ဝိပဿနာဉာဏ်ဆိုက်ရောက်အောင် ထေရ်ရှင်မြတ်ကြီး၏ တရားတော်ကို နာယူလိုက်ရ၏။ ထိုဆွမ်းဒါနကုသိုလ်, ဓမ္မဿဝနကုသိုလ်နှင့် ဝိပဿနာကုသိုလ်တို့သည် အလွန်အားကောင်းသော ဥပပီဠကကံ အဖြစ်ဖြင့် ရပ်တည်ကာ ယခင်နှစ်ပေါင်းငါးဆယ်တိတိ လူသတ်ခဲ့မှု ပါဏာ-

တိပါတ အကုသိုလ်တို့ကို အကျိုးပေးခွင့် မရအောင် ပိတ်ပင်တားဆီး၍ ထိုဝါတကာဠက မည်သော လူသတ်သွားကြီးကို တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သို့ ပို့ဆောင်လေတော့၏။ ဤသို့ အားဖြင့် အညွန့်တလူလူထွက်၍ တိုးတက် စည်ပင်နေသော သစ်ပင်သည် ဓားဖြင့်အခုတ် ခံရပါက မတိုးတက် မစည်ပင်နိုင်သကဲ့သို့ ထို့အတူ အကျိုးပေးမည့် ကုသိုလ်ကံသည် ဆန့်ကျင်ဘက်အကုသိုလ် ဥပပီဠကကံ၏ နှိပ် စက်မှုကို ခံလိုက်ရ၍လည်းကောင်း, အကျိုး ပေးမည့်အကုသိုလ်ကံသည် ရန်သူကုသိုလ် ဥပပီဠကကံ၏ နှိပ်စက်မှုကို ခံလိုက်ရ၍လည်း ကောင်း အကျိုးမပေးနိုင်ဘဲ ရှိရလေတော့ သည်။ ဤတိုင်အောင်မှာ ဥပပီဠကကံက အခြားသောကံကို ပူးကပ်နှောင့်ယှက်နှိပ်စက် ဖျက်ဆီးပုံဖြစ်၏။

(၂) အခြားသောကံ၏ ပဋိသန္ဓေပဝတ္တိ အကျိုးဝိပါက်ခန္ဓာအစဉ်ဖြစ်သော ကောင်းကျိုး ဆိုးကျိုး သုခဒုက္ခအမျိုးမျိုးကို ဥပပီဠကကံက ပူးကပ်နှောင့်ယှက်နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးပုံကို ဖွင့်ပြရာ ၌ ယင်းသို့နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးသော ဥပပီဠကကံ ကို အလွန်အပြိုးကြီးသော ရန်သူကြီးနှင့် တူ လေဟန် ဥပမာပုံသဏ္ဌာန်ပြုလုပ်၍ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့ ဖွင့်ပြထားကြ၏။ အားကောင်းသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် သုဂတိဘုံဘဝသို့ရောက်၍ ကောင်းစားတော့မည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးကို ရန်သူ ဥပပီဠကကံက ရုတ်တရက်အမှတ်မထင်တွေ့ မြင်လိုက်ရသောအခါ "ဟယ်...ဒီကောင် ဤနေရာဤဌာန ရောက်နေတာ ငါစောစောက မသိလိုက်ရပါကလား။ တကယ်လို့သာ ငါ သိရလျှင် ဒီကောင်ကို ဒီနေရာမှာ လာခွင့် မပေးဘူး၊ ငဲ့ တိရစ္ဆာန် ပြိတ္တာ အသူရကာယ် အပါယ်လေးဘုံမှာသာဆွဲချလိုက်မယ်၊ ကိုင်း- ---ရှိစေတော့၊ ဒီကောင် ဘယ်ဘုံဘဝမှာဘဲ ရောက်ရောက်၊ သူရောက်ရာဘဝမှာပဲ ဖွနာ ရှိုက်ကုန်း လူလုံးမလှ ချွတ်ခြုံကျအောင် နှိပ်စက်ပြလိုက်မည်ဟု ကြုံးဝါးကာ ဘေးဆိုး အန္တရာယ်ဆိုးနှင့် ရင်ဆိုင်တိုးမိအောင် ကြံဆောင် ဖန်းတီး၏။ ထိုကလေး လူ့ဘဝ အမိဝမ်းခေါင်း အောင်းသည့်နှင့်တပြိုင်နက် မိခင်ကိုပါ ကိုယ်စိတ် မကြည်မသာဖြစ်အောင် နှိပ်စက်၏၊ စီးပွားဥစ္စာများကိုလည်း ဆားကို ရေနှင့် ဖျော်လိုက်သည့်အလား ပျက်ပြား ဆုတ်ယုတ် သွားစေ၏၊ နေ့စဉ်အိုးကြီးတစ်လုံးစာလောက် နို့ရည်ထွက်သော နို့စားနွားမတို့ကိုလည်း နို့ရည်ခန်းခြောက် သွားစေ၏၊ နဂိုက လိမ်မာ ယဉ်ကျေး၍ အလွန်ခိုင်းကောင်းသော နွား တို့ကိုလည်း ကြမ်းတမ်းခက်ထန်သော နွားရိုင်း နွားဆိုးကြီးများဖြစ်အောင် (သို့မဟုတ်) မျက်စိ ကန်းအောင်, ခြေခွင်အောင်, နွားခြံတစ်ခုလုံး ရောဂါဖြစ်ပွားအောင်ပြုလုပ်၏၊ ယင်းသို့ ကံဆိုးမိုးမှောင်ကျရောက်ချိန်တွင် အလုပ်သမား အစေခံများကလည်း စကားနားမထောင်ကြ၊ ကောက်ပင်များလည်း ပိုးကိုက်၍ ပျက်စီးလေ ကုန်၏၊ အိမ်မှာထားသမျှ ပစ္စည်းများ, တောမှာ မြှုပ်နှံသိုမှီးသိမ်းဆည်းထားသမျှ ပစ္စည်းများ လည်း ဘယ်သူခိုးကမျှ မခိုးယူဘဲ, ဘယ် နေရာသို့မျှ မရွေ့လျားဘဲ နဂိုထားသည့် နေရာ၌ပင် အလိုအလျောက် ယွင်းပျောက် ပျက်စီး အချိုးနှိုး အလဟဿ သုံးမရဖြစ်လေ ကုန်၏။ သို့ဖြစ်ရကား ထိုတစ်အိမ်လုံး စားလောက်ရုံ ဝတ် လောက်ရုံအတွက်မျှပင် အလွန်ခက်ခဲ ဆင်းရဲကြီးစွာ ရှာဖွေကြရလေ ကုန်၏။

ထိုအချိန်တွင် သို့ကလောက်မျှ ချွတ်ခြုံကျ နေသော ထိုမိသားစုထဲမှ မိခင်ဝမ်းခေါင်း ကိန်းအောင်းနေသော ထိုကိုယ်ဝန်သူငယ် ကလေးကို ကောင်းမွန်စွာ မစောင့်ရှောက်

မထိန်းသိမ်းနိုင်တော့သည်သာမက ထိုကလေး ဖွားမြင်သောအခါ၌လည်း မိခင်မှာ နို့ရည်များ ခန်းခြောက်၍ ဂရုတစိုက်နို့တိုက်ကျွေးမှုဖြင့် မပြုစုနိုင်လေရကား ထိုသူငယ်ကလေးသည် ကြုံလှီပိန်ခြုံး၍ ရုပ်လုံးမပီမပြင် အရိုးစု ကမ္ဘာန်းရုပ်အသွင် ပေါ်လွင်နေပေတော့၏။ ဤ တိုင်အောင်မှာ ကုသိုလ်ကံ၏အကျိုးကို အကုသိုလ်ဥပပီဠကကံက နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးပုံ ဖြစ်၏၊ အကုသိုလ်ကံ၏အကျိုးကို ကုသိုလ် ဥပပီဠကကံက နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးပုံ ပြဆိုထား သည်ကိုကား မတွေ့ရ။ ဋီကာတို့၌ ဇနကကံကြောင့် ဖြစ်သော ကုသိုလ်ကံအကျိုးနှင့်အကုသိုလ်ကံ အကျိုးဖြစ်သော ရုပ်နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်ကို ရောဂါဖြစ်အောင်, ဓာတ်လေးပါးမညီမျှအောင် နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးသော ကံသည် ဥပပီဠက ကံမည်၏ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူကြ၏။ ယင်းသို့ဖွင့် ဆိုထားရာ၌ ခွေးကလေးခန္ဓာကိုယ်ကို ရောဂါ အမျိုးမျိုးဖြင့် နာတာရှည်ဖြစ်အောင် နှိပ်စက် ခြင်းကို အကုသိုလ်ဥပပီဠကကံက အကုသိုလ် ဇနကကံ၏အကျိုးကို နှိပ်စက်ခြင်းဖြစ်သည် ဟုဆိုသင့်ကြောင်း မိန့်တော်မူကြ၏။ ဝိဘာ ဝိနီဋီကာ၌ ဇနကကံ ဥပပီဠကကံ နှစ်ခု အထူးကို ရေးသော်လည်း အဋ္ဌကထာဋီကာ တို့၌ မတွေ့ရ၊ ဥပပီဠကကံသည် အခြား သောကံ၏ အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြတ်တောက်၏။ ကိုယ်တိုင် အကျိုးမပေး။ ဥပဃာတကကံသည် အားနည်းသောကံကို ဖြတ်တောက်၍ ကိုယ်တိုင် အကျိုးပေးသည်။ ဤကား ကံ-၂ပါး အထူး တည်း။ ဥပဃာကကံက ကိုယ်တိုင်အကျိုးပေး သည်ဟု ဆိုလျှင် ဇနကကံအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲ သွားလိမ့်မည်ဟု- ဋီကာတို့၌ စိစစ်ပြထား၏။ ကမ္မ-လည်းကြည့်။ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဂုဂု-၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၉-၁၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၃-၄။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၂၁၂။ ပရမတ္ထသံခိပ်ဋီကာ၊ဒု။၈၂။ သင်္ဂြိုဟ် ဘာသာဋီကာ၊ဝိထိမုတ်ပိုင်း။)

ဗလဝကမ္မေန ဟိ နိဗ္ဗတ္တံ ပဝတ္တေ ဥပပီဠကံ အာဂန္တွာ အတ္တတော ဝေ၀ံ ဝဒတိ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဂုဂု-၈။ ဥပပီဠကံ နာမ အညေန ကမ္မေန ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနိတေ ဝိပါကေ ဥပစ္ဆေဒနကသုခဒုက္ခံ ပီဠေတိ ဗာဓေတိ အဒ္ဒါနံ ပဝတ္တိတုံ န ဒေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဂုဂု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၆။ ဥပပီဠကံ အညဿ ဝိပါကံ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ၊ န သယံ အတ္တနော ဝိပါကံ ဒေတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃ဂု၉။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃ဂု၄။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၉။)

ဥပပီဠကကမ္မ (န) [ဥပပီဠက+ကမ္မ] ပူးကပ်နှိပ်စက်တတ် သောကံ၊ ဥပပီဠက ကံ။ အဟံ ဥပပီဠကကမ္မံ နာမ၊ တံ ပီဠေတွာ နိရောဇံ နိယူသံ ကသင့် ကရိဿာမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဂုရ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။ ဥပပီဠက-လည်းကြည့်။

ဥပပီဠကသဘာဝ (တိ) [ဥပပီဠက+သဘာဝ] ပူးကပ်နှိပ်စက်တတ်သည်အဖြစ်-ပူးကပ်နှိပ် စက်ခြင်း-ဟူသောသဘောရှိသော။ နနု ဥပ- ပီဠကသဘာဝံ ကမ္မံ ဇနကသဘာဝံ န ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃ဂု၃။

ဥပပီဠန (န) [ဥပ+ပီဠ+ယု] ပူးကပ်နှိပ်စက် ခြင်း။ ဥပပီဠနေန နိဗ္ဗောဂတံ အာပါဒေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၀။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃ဂု၅။)

ဥပပီဠိတ (တိ) [ဥပ+ပီဠ+တ] ပူးကပ်နှိပ်စက် အပ်သော။ ဝေဝမေဝ ကုသလံ ဝိပစ္စမာနံ အကုသလေန ဥပပီဠိတံ, အကုသလံ ဝါ ပန ဝိပစ္စမာနံ ကုသလေန ဥပပီဠိတံ ဝိပစ္စိတုံ န သက္ကောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။

ဥပပီဠေတိ(ကြိ) [ဥပ+ပီဠ+ဏေ+တိ] ပူးကပ်နှိပ် စက်၏။ သုနက္ခတ္တဿ အကုသလကမ္မံ ကုသလံ ဥပပီဠေသိ၊ စောရဃာတကဿ ကုသလကမ္မံ အကုသလံ ဥပပီဠေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။

ဥပပီဠေသိ (ကြိ) [ဥပ+ပီဠ+ဏေ+ဤ] ပူးကပ် နှိပ်စက်ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပုရောဟိတ (ပု) [ဥပ+ပုရောဟိတ] ဒုတိယ အဆင့်-လက်ထောက်-ပုရောဟိတ်ပုဏ္ဏား။ ဥဒ္ဒါလကံ ဥပဗ္ဗာဇေတွာ ဥပပုရောဟိတံ ကရောထ။ ဇာ၊၄၊၄။၃၀၃။

ဥပဖုသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဖုသ+အ+တိ] ပူးကပ်၍ ထိ၏။ မာ နံ ကုဏာလံ သကုဏံ သီတံ ဝါ ဥဏှံ ဝါ......ဥပဖုသိ။ ဇာ၊၂။၁၁၄။ ဥပဖုသီတိ ဥပဂန္တွာ ဖုသိ။ ဇာ၊၄၊၅။၄၄၈။

ဥပဖုသိ (ကြိ) [ဥပ+ဖုသ+ဤ] ပူးကပ်၍ထိပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပ္လဝတိ (ကြိ) [ဥပ+ပ္လု+အ+တိ။နီတိ၊ဓာ။၂၀၉] သွားရောက်၏၊ ဆည်းကပ်၏။ ဒီပါ ဒီပံ ဥပပ္လဝိ (သုတ္တနိ။၄၅၁)န္တိ သတ္တာရာဒိတော သတ္တာရာဒိံ အဘိဂစ္ဆိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။

ဥပပ္လဝိ (ကြိ) [ဥပ+ပ္လု+ဤ] သွားရောက်ပြီ၊ ဆည်းကပ်ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဗ္ဗဇတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဇ+အ+တိ] ကပ်ရောက်၏။ အဝိတက္ကိတာ မစ္စုမုပဗ္ဗဇန္တိ။ ဇာ၊၁။၂၇၂။ ဇာ၊၂။၁၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇၀။ မစ္စုမုပဗ္ဗဇန္တိ မရဏံ ပါပုဏန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၅၃။ (-ဇာ၊၁။၂၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၉၄။) **ဥပဗ္ဗဇေ**—န ကုလာနိ ဥပဗ္ဗဇေ မုနိ (ထေရ။၃၅၀)တိ ဠမသို့ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတော ခတ္တိယာဒိကုလူပကေါ ဟုတွာ န ဥပဂစ္ဆေယျ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၀။ **ဥပဗ္ဗဇေယျ**— ကော ပဏ္ဍိတော ဇာနမုပဗ္ဗဇေယျ။ ဇာ၊၂။၁၄၂။ ဥပဗ္ဗဇေယျာတိ ကော ဠမံ ကလဟံ ပဏ္ဍိတော ဥပဂစ္ဆေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၃၆။

ဥပဗ္ဗဇန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဇ+အ+အန္တိ] ကပ်ရောက် ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဗ္ဗဇေ (ကြိ) [ဥပ+ဝဇ+အ+ဧယျ] ကပ်ရောက် ရာ၏။ ဥပဗ္ဗဇတိ-ကြည့်။

ဥပဗ္ဗဇေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဝဇ+အ+ဧယျ] ကပ် ရောက်ရာ၏။ ဥပဗ္ဗဇတိ-ကြည့်။

ဥပဗြူဟနပစ္စယုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ဥပဗြူဟန+ ပစ္စယ+ဥပ္ပတ္တိ] တိုးပွားစေတတ်သော အ ကြောင်းတရား၏ ဖြစ်ခြင်း။ ယသ္မိံ ပန ကတေ အညေန ဇနိတဿ ဠဋ္ဌဿ ဝါ အနိဋ္ဌဿ ဝါဖလဿ...ဥပဗြူဟနပစ္စယုပ္ပတ္တိ ယာ ... ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၇၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၇၉။

ဥပဗြူဟနပရိဝါရ (ပု) [ဥပဗြူဟန+ပရိဝါရ] တိုးပွားစေခြင်းကိစ္စအားဖြင့် ခြံရံတတ်သော တရား။ တံ ပန သမ္ပယုတ္တာနံ နာတိဥပဗြူဟန- ပရိဝါရန္တိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။ (နာတိဥပဗြူဟနပရိဝါရံ=အလွန်တိုးပွားစေသော အခြံအရံမဟုတ်-ဟု အနက်ပေးပါ။)

ဥပဗြူဟနမနသိကာရပဂတ္တိဒဿန (နှ) [ဥပ ဗြူဟနမနသိကာရ+ပဝတ္တိ+ဒဿန] တိုးပွား စေတတ်သော နှလုံးသွင်းမှု၏ ဖြစ်ခြင်းကို ပြခြင်း။ မနသိကာရပဝတ္တိဒဿနတ္တန္တိ အနိစ္စ- တာယ ဥပဗြူဟနမနသိကာရပဝတ္တိဒဿန- တ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၃။

ဥပဗြူဟနရသ(တိ) [ဥပဗြူဟန+ရသ] လွန်စွာ ပြည့်ဖြိုး တိုးပွားစေခြင်းကိစ္စရှိသော။ (သုခံ) သမ္ပယုတ္တကာနံ ဥပဗြူဟနရသံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၁။ ဥပဗြူဟနရသန္တိအာဒီသု ဥပဗြူဟနံ သမ္ပယု- တ္တဓမ္မာနံ သံဝဍ္ဎနံ(သံဝဒ္ဓနံ)။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၉။ ဘုသံ ဗြူဟနံ ဝဍ္ဎနံ ဥပ- ဗြူဟနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၃၇။ အာပေါဓာတု ဥပ- ဗြူဟနရသာ။ အဘိဓမ္မာဝတာရ။၈၇။ ဥပဗြူ- ဟနရသာတိ ဝဍ္ဎနကိစ္စာ။ အဘိဓမ္မာဝတာရ

ဋီကာပေါဟောင်း။၁၀၅။ (ဝတာရဋီသစ်။၁၁၂-၌ ဗြူဟနရသာတိ သဟဇာတဓမ္မာနံ မိလာတ-ဘာဝူပဂမနံ အဒတ္ဝာ ဝဍ္ဎနကိစ္စာ -ဟုရှိ၏။) ဗြူဟနရသ-လည်းကြည့်။

ဥပဗြူဟနာ[၁] (ထီ၊န) [ဥပ+ဗြူဟ+ယု] လွန်စွာပြည့်ဖြိုး တိုးပွားခြင်း။ ပီတိ ပီဏနံ သုခဥ္စ ဥပဗြူဟနံ ကရောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၁၃။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၄။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၃။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပဗြူဟနာ[၂] (ထီ၊န) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏေ+ယု] လွန်စွာ ပြည့်ဖြိုး တိုးပွားစေခြင်း။ သတောတိ ပန ဣဒံ သမ္ပဇာနပဒဿေဝ ဥပဗြူဟနတ္ထံ အဓိပ္ပာယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၃။

ဥပဗြူဟယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏယ+တိ] တိုးပွားစေ၏။ ကော ရသဘာဝံ အာပဇ္ဇိတ္ဝာ သောဏိတမံသာဒီနိ ဥပဗြူ-ဟယတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၆။

ဥပဗြူဟယမာန(တိ) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏယ+မာန] တိုးပွားစေသော၊သူ။ ပုရိမံ အာကိဉ္စညဝိဟာရံ ဇိဂုစ္ဆိတ္ဝာ ဝိဝေကံ ဥပဗြူဟယမာနော ဣဒါနိ......အရညေ ရမတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။)

ဥပဗြူဟိတ (တိ) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏေ+တ] တိုးပွားစေအပ်သော၊ တိုးပွားလာသော။ ဥပဗြူ-ဟိတာနံ ဓာတူနံ ပစ္စယဘာဝေန သုခါ ခါဘေတိ။ မူလဋီ၊၂။၁၃။ (-အနုဋီ၊၂။၁၈။)

ဥပဗြူဟိတဉာဏ (တိ) [ဥပဗြူဟိတ+ဉာဏ] တိုးပွားစေအပ်သော-တိုးပွားလာသော-ဉာဏ်ရှိသော၊သူ။ အပရော ပန သဒ္ဓမ္မဿဝနာဒီဟိ ဥပဗြူဟိတဉာဏော......ကာယသုစရိတာဒီနိ ကရောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၉။

ဥပဗြူဟေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏေ+တိ] တိုးပွား-ကြီးပွား-စေ၏။ သမထဝိပဿနာဒီဟိ စိတ္တံ ဥပဗြူဟေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ ဥပဗြူ-ဟေန္တိ- သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၃။)

ဥပဗြူဟေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏေ+တွာ] တိုးပွားစေ၍။ သာယံ နိက္ခမတိ ယောနိသော-မနသိကာရံ ဥပဗြူဟေတွာ။ မဋီ၊၁။၁၉၂။

ဥပဗြူဟေန္တိ(ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဗြူဟ+ဏေ+အန္တိ] တိုးပွား-ကြီးပွား-စေကုန်၏။ ဥပဗြူဟေတိ-ကြည့်။

ဥပဘုဉ္ဇက (တိ) [ဥပ+ဘုဇ+ဏ္ဍု] သုံးဆောင်ခံစားတတ်သော၊သူ။ ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ ကဿ တံ ဖလံ သိယာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၁၄။ (-မူလဋီ၊၂။၁၁၃။)

ဥပဘုဉ္ဇကဝေါဟာရ(ပု)[ဥပဘုဉ္ဇက+ဝေါဟာရ] သုံးဆောင်ခံစားသူဟူ၍ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုခြင်း၊ သုံးဆောင်ခံစားသူဟူသောအမည်။ သုခံ အနု-ဘဝတိ ဒုက္ခံ အနုဘဝတီတိ ဥပဘုဉ္ဇက-ဝေါဟာရော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၁၅။

ဥပဘုဉ္ဇတိ (ကြိ) [ဥပ+ဘုဇ+အ+တိ] သုံးဆောင်ခံစား၏။ ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ ဥပဘုဉ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၈။ **ဥပဘုဉ္ဇိမှာ** — ဇာ၊၁။၁၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇၁။

ဥပဘုဉ္ဇနက (တိ) [ဥပ+ဘုဇ+ဏ္ဍု။အနကပစ္စ-ဓာန်ဋီ။၁၆၇။ ဥပ+ဘုဇ+အက။ န-လာ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၅၄၆။] သုံးဆောင်ခံစားတတ်သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဘုဉ္ဇနကဝတ္ထုသမ္ဘဒါ (ထီ) [ဥပဘုဉ္ဇနကဝတ္ထု+သမ္ဘဒါ] သုံးဆောင် ခံစားတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော တည်ရာဝတ္ထု၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ပစ္စိမေန ဥပဘုဉ္ဇနကဝတ္ထုသမ္ဘဒံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃။

ဥပဘုဉ္ဇက (တိ) [ဥပ+ဘုဇ+အက] သုံးဆောင်ခံစားတတ်သော၊သူ။ တမ္ပိ စ ဝိမာနံ မနုညာဘာဝေန ဥပဘုဉ္ဇကာနံ အတိတ္တိကရဏတ္တေန ပဏီတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၉။

ဥပဘုဉ္ဇိမှာ (ကြိ) [ဥပ+ဘုဇ+မှာ] သုံးဆောင်ခံစားကုန်ပြီ။ ဥပဘုဉ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပဘုဉ္ဇိတွာ(ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဘုဇ+တွာ] သုံးဆောင်ခံစား၍။ ဥပဘုဉ္ဇိတွာ ဝိမလံ၊ ပပ္ပေါတု သုခံ သုခေနေဝ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။

ဥပဘုဉ္ဇိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဘုဇ+ယ+တေ] သုံးဆောင်ခံစားအပ်၏။ တံ ဟိ သုခံ တဏှာဝသေန အဿာဒီယတိ ဥပဘုဉ္ဇိယတီတိ အဿာဒေါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။

ဥပဘုတ္တ (တိ) [ဥပ+ဘုဇ+တ] (၁) သုံးဆောင်သော၊ စားသုံးသော၊သူ။ (၂) သုံးဆောင်ခံစားအပ်သော။ (၁) တိတ္တကလာဗုတိ ဥပဘုတ္တဿ ဥမ္မာဒါဒိပါပနေန ကုစ္ဆိတတိတ္တကရသော အလာဗု။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၇။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဘုတ္တပရိဘောဂရသ (ပု) [ဥပဘုတ္တ+ပရိဘောဂ+ရသ] သုံးဆောင် ခံစားအပ်သော စည်းစိမ်ဥစ္စာ၏ အရသာ။ အပ္ပေဝ နာမေသ ပုဗ္ဗေ ဥပဘုတ္တပရိဘောဂရသံ သရိတွာ ဂန္တုကာမော ဘဝေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၄၈။

ဥပဘောဂ (ပု) [ဥပ+ဘုဇ+ဏ] (၁) သုံးဆောင်ခံစားဖွယ်ပစ္စည်း၊ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်း။ (၂) သုံးဆောင်ခံစားခြင်း။ (၁) ဟတ္ထိဂဝဿာ မဏိကုဏ္ဍလာ စ၊......သဗ္ဗာဝတာ ဥပဘောဂါ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၁။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော တဿူပဘောဂေါ အဟောသိ ဟတ္ထိနာဂေါ သဗ္ဗလက္ခဏသမ္ပန္နော။ မိလိန္ဒ၊၁၉၈။ ဥပဘောဂပရိဘောဂူပကရဏမဟန္တ-လည်းကြည့်။ (၂) ဥပဘောဂေါ ဝေဒနာဟိ။ ဝေဒနာဝသေန ဟိ ဣဋ္ဌာဒိသဗ္ဗဝိသယူပဘောဂေါ။ အနုဋီ၊၂။၈၅-၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၈၉။

ဥပဘောဂဇာတ (တိ) [ဥပဘောဂ+ဇာတ] အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော။ အတ္တနော ဥပဘောဂဇာတံ သဗ္ဗံ သတ္တဘူမိကပါသာဒဿ ဥပရိ အာရောပေတွာ...သိရိဂဗ္ဘေ နိသီဒိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။

ဥပဘောဂဋ္ဌာန (န) [ဥပဘောဂ+ဌာန] သုံးဆောင်အပ်သော အရာဌာန။ တဿိမာနိ ဥပဘောဂဋ္ဌာနာနိ-ယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓော ဝေဇယန္တော ပါသာဒေါ၊ ပဉ္စယောဇနသတုဗ္ဗေဓာ သုဓမ္မာ ဒေဝသဘာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၂၄၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၄။)

ဥပဘောဂပရိဘောဂ^{2} (ပု) [ဥပဘောဂ+ပရိဘောဂ] အတွင်းအသုံးအဆောင်, အပအသုံးအဆောင်၊ အတွင်းအပအသုံးအဆောင်။(ဒွန်။) သုံးဆောင်အပ်, ပရိဘုတ်အပ်သော ကာမဂုဏ်စည်းစိမ်ချမ်းသာ။ (ကမ္မဓာရယ)။ (ဆောင်၍ အနီး၌ထား၍ သုံးဆောင်အပ်သောကြောင့် သက်ရှိအရာဝတ္ထုဟူသမျှသည် ဥပဘောဂ, ထက်ဝန်းကျင်အခါခပ်သိမ်း သုံးဆောင်အပ်သောကြောင့် သက်မဲ့ဝတ္ထုပစ္စည်းမှန်သမျှသည် ပရိဘောဂမည်၏-ဟု ဋီကာ (မ၊ဋီ၊၁။၁၄၀)၌ အထူးရေး၏။ ပါဂံသစ်၊၂။၄၁၆-၌ ဥပဘောဂ နှင့် ပရိဘောဂ တို့ကား ပရိယာယ်ဟုဆို၏။ မအူသျ။၃။၂၁-၌ ဥပဘောဂနှင့် ပရိဘောဂကို ဒွန်သမာသ်ကြံသည်။) ရတနသမ္မတံ နာမယံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ။ ဝိ၊၂။၂၁၂။ (ဗြာဟ္မဏော) သဗ္ဗံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ (ပုတ္တာနံ) နိယျာဒေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၃၁။) အထ ဝါ မုတ္တမဏိအာဒိ-

သတ္တရတနာနံ သတ္တဝိဓဉာနံ ဥပဘောဂ–ပရိဘောဂါနံ အာကရတ္တာ ဉေဝတိ နာမ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။(–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။) ယံ ကိဉ္စိ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ သဗ္ဗမေတ္တ အတ္ထီတိ သာဝတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၅၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၇။ ဥပနေတ္ဗာ သမီပေ ကတ္ဗာ ဘုဉ္စိတဗ္ဗတော ဥပဘောဂေါ သဝိညာဏကဝတ္ထု၊ ပရိတော သဗ္ဗဒါ ဘုဉ္စိတဗ္ဗတော ပရိဘောဂေါ နိဝါသန–ပါရုပနာဒိအဝိညာဏကဝတ္ထု။ မ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။ သဗ္ဗံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၄။ ဥပဘောဂေါ စ ပရိဘောဂေါ စ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ၊ သမာဟာရဒွန္ဒော။ ပါစိတ်၊ယော။၄၉၆။

ဥပဘောဂပရိဘောဂ[၂] (ပု) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+အရဟ] အတွင်းအသုံးအဆောင် အပအသုံးအဆောင် ကိုရထိုက်သော၊သူ။ (အတွင်းသုံးဆောင်အပ်, အပသုံးဆောင်အပ်၊ ဝါ၊ အမြဲသုံးဆောင်အပ်, ဆောင်၍သုံးဆောင်အပ်သော အဝတ်ပုဆိုး လက်စွပ်ပုတီး စသော အဆောက်အဦကိုရခြင်းငှါ သင့်လျော်ထိုက်လျောက်သော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ။၃။၁၀၇။) ဣဒံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ ရတန–သမ္မတန္တိ န ဇာနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၇။ ဥပဘောဂပရိဘောဂန္တိ ဥပဘောဂပရိဘောဂါရဟံ၊ ဥပဘောဂပရိ–ဘောဂဝတ္ထုနံ ပင္ငလာဘယောဂ္ဂန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၇၅။ ဥပဘောဂ–ပရိဘောဂါရဟတ္တာ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၃၈။

ဥပဘောဂပရိဘောဂတ္ထိက(တိ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+အတ္ထိက] အတွင်းအသုံးအဆောင် အပအသုံးအဆောင်ကို အလိုရှိသော၊သူ။ နဂရန္တိ ပတ္ထေန္တိ ဇွေ ဥပဘောဂပရိဘောဂ–တ္ထိကာ ဇနာတိ နဂရံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။

ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍ (နု) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+ဘဏ္ဍ] အတွင်းအပအသုံးအဆောင်ဘဏ္ဍာ။ မဟာဘောဂါတိ ဥပဘောဂ–ပရိဘောဂဘဏ္ဍေန မဟာဘောဂါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍေနာတိ ဥပ–ဘောဂပရိဘောဂူပကရဏေန။ အံ၊ဋီ၊၂။၈၉။

ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍကရဟိတ (တိ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍက+ရဟိတ] အတွင်းအပအသုံးအဆောင်ဘဏ္ဍာမှကင်းသော၊သူ။ အပ္ပဘောဂါတိ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍက–ရဟိတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၂။

ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍဘောဂ (ပု) [ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍ+ဘောဂ] အတွင်းအပအသုံးအဆောင်ဘဏ္ဍာကိုသုံးဆောင်ခြင်း၊ အတွင်းအပအဆောင်ဘဏ္ဍာပစ္စည်းဥစ္စာ။ မဟာဘောဂါတိ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍ–ဘောဂေန မဟာဘောဂါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၂။

ဥပဘောဂပရိဘောဂရတနာသမ္မတ (တိ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂရတန+သမ္မတ] အတွင်းအပအသုံးအဆောင်ရတနာဟုသမုတ်အပ်သော။ ဂါမိကပုရိသော စိတ္တာဒိဘာဝဠ္ဌေဝ ဇာနာတိ၊ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂရတနသမ္မတ–ဘာဝဠ္ဌ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။

ဥပဘောဂပရိဘောဂဝတ္ထု (နု) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+ဝတ္ထု] အတွင်းအပအသုံး အဆောင်ဝတ္ထုပစ္စည်း။ ဥပဘောဂပရိဘောဂ[၂]–ကြည့်။

ဥပဘောဂပရိဘောဂဝတ္ထုသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂဝတ္ထု+သမ္ပတ္တိ] အတွင်းအပအသုံးအဆောင် ဝတ္ထုပစ္စည်းတို့နှင့်ပြည့်စုံခြင်း။ ဥပဘောဂပရိဘောဂဝတ္ထုသမ္ပတ္တိယာ စေဝ နိဝါသနသုခတာယ စ နိဗဒ္ဓဝါသံ ဝသ–

န္တာနံ ဣတရေသဥ္စ သတ္တာနံ မနံ ရမေတီတိ မနောရမံ။ မဋီ၊၁။၁၄၀။ (-သံဋီ၊၂။၁၁၉။)

ဥပဘောဂပရိဘောဂဝုတ္တိ (ထီ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+ဝုတ္တိ] အတွင်းအပအသုံး အဆောင်ပစ္စည်း-ဖြစ်ထွန်းအောင် ကျင့်ခြင်း-ဖြစ်ထွန်းစေခြင်း။ တဿ ကလျာဏမိတ္တဿ သဗ္ဗကိစ္စေသု ပက္ကိတော ပုရိသော ယထာ အတ္တနော ဇီဝိတဝုတ္တိဥ္စ ဥပဘောဂပရိဘောဂဝုတ္တိဥ္စ ကရောတိ။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။

ဥပဘောဂပရိဘောဂသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+သမ္ပဒါ] အတွင်းအပအသုံး အဆောင်ပစ္စည်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ယသ္မာ တုမှေ ဒိဗ္ဗဋ္ဌာနာနိ တတ္ထ ဥပဘောဂပရိဘောဂသမ္ပဒဥ္စ ပဟာယ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဣဓ သမာဂတာ။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ။၁၄၀။

ဥပဘောဂပရိဘောဂါရဟ (တိ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+အရဟ] အတွင်း အပအသုံးအဆောင်တို့ကို-ရခြင်းငှါထိုက်သော-ရစေနိုင်သော။ ဣဓ ပန သုဝဏ္ဏံ ဌပေတွာ ယံ ကိဉ္စိ ဥပဘောဂပရိဘောဂါရဟံ ရဇတံတေဝ ဂဟိတံ။ မဋီ၊၂။၁၂၇။

ဥပဘောဂပရိဘောဂူပကရဏ (နု) [ဥပဘောဂပရိဘောဂ+ဥပကရဏ] အတွင်းအပအသုံးအဆောင်-အဆောက်အဦ-ပစ္စည်း။ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍ နှင့်-အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဘောဂပရိဘောဂူပကရဏမဟန္တ (တိ) [ဥပဘောဂပရိဘောဂူပကရဏ+မဟန္တ] အတွင်းအပအသုံး အဆောင်-အဆောက်အဦ-ပစ္စည်း-များသော၊သူ။ အရှာ မဟဒ္ဓနာတိအာဒီသု ဥပဘောဂပရိဘောဂူပကရဏမဟန္တတာယ အရော။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ ဥပဘောဂပရိဘောဂူပကရဏမဟန္တတာယာတိ ပဥ္စကာမဂုဏသင်္ခါတာနံ ဥပဘောဂါနဥ္စ ဟတ္ထိအဿ-ရထဣတ္ထိယာဒိဥပဘောဂူပကရဏာနဥ္စ မဟန္တတာယ။ သာရတ္ထ၊၂။၇။

ဥပဘောဂဘဏ္ဍ (နု) [ဥပဘောဂ+ဘဏ္ဍ] အသုံးအဆောင်ဘဏ္ဍာ။ သုဝဏ္ဏရဇတဘာဇနာဒီနံ ဥပဘောဂဘဏ္ဍာနံ မဟန္တတာယ မဟာဘောဂါ။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၇၉။

ဥပဘောဂဝတ္ထုသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပဘောဂ + ဝတ္ထု+သမ္ပဒါ] သုံးဆောင်ခံစားအပ်သော-အသုံးအဆောင်-ပစ္စည်းဝတ္ထု။ ပုရိမေန ဝါ တဿာ ဥပဘောဂဝတ္ထုသမ္ပဒံ ဒသေတိ။ ဝိမာနဋ္ဌ။၁၃။

ဥပဘောဂဝိပတ္တိ (ထီ) [ဥပဘောဂ+ဝိပတ္တိ] အသုံးအဆောင်-စည်းစိမ်ဥစ္စာ-၏ပျက်စီးခြင်း။ န လာဘီတိ သုခကာရဏဝိပတ္တိ စေဝ ဥပဘောဂဝိပတ္တိ စ။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၇၈။ ဥပဘောဂဝိပတ္တီတိ ဥပဘောဂသုခဿ ဝိနာသော အနုပလဒ္ဓိ။ သံဋီ၊၁။၁၉၅။ အံဋီ၊၂။၃၁၇။

ဥပဘောဂသုခ (နု) [ဥပဘောဂ+သုခ] သုံးဆောင်ခံစားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သောချမ်းသာ။ အဝသေသေဟိ ဥပဘောဂသုခမနုဘဝတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၇၃။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ အံဋီ၊၃။၁၈၄။ ဥပဘုဥ္ဇနေန ပဝတ္တံ ဥပဘောဂသုခမနုဘဝတိ။ သီဋီသစ်၊၂။၂၃၈။

ဥပဘောဂါရဟ (တိ) [ဥပဘောဂ+အရဟ] သုံးဆောင်ခံစားခြင်းငှါ ထိုက်သော။ ကိလေသေဟိ အာမသိတဗ္ဗတော အာမိသံ၊ ယံကိဉ္စိ ဥပဘောဂါရဟံ ဝတ္ထု။ ဒီဋီ၊၁။၁၂၆။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၈။

ဥပဘောဂါသာ (ထီ) [ဥပဘောဂ+အာသာ] သုံးဆောင်ခံစားမှု-အသုံးအဆောင်-၌ မက်မောသော အာသာ။ လုဒ္ဓေါ ဟိ ဥပဘောဂါ-

သာယ အနိစ္စေပိ သဒါရေ အနိစ္စတော န ပဿတိ။ အဘိ၊၌၁။၁၇၃။

ဥပဘောဂူပကရဏ (နု) [ဥပဘောဂ+ ဥပကရဏ] အသုံးအဆောင် အဆောက်အဦ။ ဥပဘောဂူပကရဏာနိ ဟိ လောကေ "မတ္တာ" တိ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။

ဥပဘောဂူပသေဝန (နု) [ဥပဘောဂ+ ဥပသေဝန] အသုံးအဆောင်ဖြင့် မှီဝဲခြင်း။ ဥပသေဝိတော ဝါတိ ဧတေန ကာယအလ္လီယာပနဝသေန ဥပဘောဂူပသေဝနံ။ မူလဋီ၊ ၃။၁၇၁။ (-အနုဋီ၊၃။၂၃၁။)

ဥပဘောတ္တုံ (ဗျ) [ဥပ+ဘုဇ+တုံ] သုံးဆောင်ခံစားခြင်းငှါ။ ဒါနတ္တံ ဥပဘောတ္တုံ ဝါ၊ ယံ စည် ဥပကပ္ပတိ။ ဇာ၊၂။၈၉။ ဇာ၌၅။၃၇၃။

ဥပမညဂေါတ္တ (တိ) [ဥပမည+ဂေါတ္တ] ဥပမည အနွယ်-၌ဖြစ်သော-ဝင်ဖြစ်သော၊သူ။ ဩပမညောတိ ဥပမညဂေါတ္တော။ မ၌၃။၃၀၄။

ဥပမတ္တ (နု) [ဥပမာ+တ္တ] ဥပမာ၏အဖြစ်။ (နိသျ-၌ ဥပမတ္တ ဟု ရှိသည်။) အထ ဝါ ကေဝလံ ဓမ္မာနိယာမတ္တံ ယေဝ ဥပမတ္တေန အာစရိယေန ဝုတ္တန္တိပိ သမ္ဘဝတိ။ ဝဇီရ။၁၃၆။ (-အနုဋီ၊၁။၁၃၃။)

ဥပမတ္တယ (နု) [ဥပမာ+တယ] ဥပမာတို့၏ သုံးခုတို့၏အပေါင်း။ တထာ ဟိ တုလပိစုအာဒိ ဥပမတ္တယံ ဥဂ္ဂဟေ ယုဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၈။

ဥပမတ္ထ(ပု) [ဥပမာ+အတ္ထ] (၁) ဥပမာအနက်။ (တိ)(၂) ဥပမာအနက်ရှိသော။ (၁) ဥပမတ္ထာယိတတ္တံ၊ ဥပမတ္ထေ အာယိတတ္တပစ္စယော ဟောတိ။ ကစ္စည်း၊သုတ္တ။၃၅၇။ (-ရူ။၃၈၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၇၇။) (တိ) (၂) တေန မဉော-သဒ္ဒေါ ဣဓ ဥပမတ္ထောတိ ဉာပေတိ။ သီဋီ၊ သစ်၊၂။၅၄။ ကဋ္ဌမုခေန ဝါတိ ဝါ သဒ္ဒေါ ဥပမတ္ထော။သံဋီ၊၂။၃၂၆။

ဥပမာ (ထီ) [ဥပ+မာ+အ။ ဣတ္ထိဇောတက အာပစ္စည်းသက်။] တူညီခြင်းသဘော၊ ဥပမာန နှင့် ဥပမေယျတို့၏ အချင်းချင်း တူညီခြင်းသဘော၊ (မြတ်စွာဘုရား၏ မျက်နှာတော်သည် ပဒုမ္မာကြာပန်းကဲ့သို့လှပတင့်တယ်၏-ဟူသောစကား၌ မျက်နှာတော်နှင့် ပဒုမ္မာကြာပန်းတို့၏ အချင်းချင်း တူညီသော လှပတင့်တယ်ခြင်းသဘောကို ဥပမာဟုခေါ်သည်၊ သဒ္ဒဂမ္မဥပမာ, အတ္ထဂမ္မဥပမာစသည်ဖြင့် ဥပမာအမျိုးမျိုးရှိ၏။ သုဗောဓာလင်္ကာရကျမ်း စတုတ္ထပိုင်း၊ ဂါထာ။၁၇၆-စသည်ကြည့်။) (၂) ဥပမာ၊ ဥပမာန၊ နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း-နှိုင်းခိုင်းကြောင်း-ဖြစ်သော အရာဝတ္ထု။ (၁) ဥပမာနော ပမေယျာနံ၊ သဓမ္မတ္တံ သိယောပမာ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ၊ ဂါထာ။၁၇၆။ (၂) ဥပမံ တေ ကရိဿာမိ။ ဒီ၊၂။၂၅၉။ မ၊၁။၂၀၃။ မ၊၂။၄၆။ ဇာ၊၂။၅၅။ ဇာ၌၅။၂၆၉။ တထာ ဟေသ "ဝေ ဇာတေန မစ္စေန၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟု"န္တိဝေမာဒီသု ဥပမာယံ အာဂတော။ ဒီ၊၌၁။၂၇။ မ၌၁။၄။ သံ၌၁။၃။ ဥပမီယတိ ဧတာယာတိ ဥပမာ။ မဋီ၊၁။၂၆၈။ ယာ အစ္စန္တာယ န မိနောတိ န ဝိနိစ္ဆိနာတိ၊ သာ မာနဿ သမီပေတိ ဥပမာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၃၀။

ဥပမာကထန (နု) [ဥပမာ+ကထန] ဥပမာကိုပြောတော်မူခြင်း။ ဝေမေဝ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ ...ဝဒါမီတိ ဝေမာဒိဥပမာကထနဥ္စ ဥတ္တာနီ-ကရဏံ နာမ။ မဟာနိ၌၄။

ဥပမာကာရ (ပု) [ဥပမာ+အာကာရ] နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း အခြင်းအရာ၊ တူပုံအခြင်းအရာ။ တေသံ ဥပမာကာရော ယထာသဒ္ဒေန အနိယမတော ဝုတ္တောတိ ဝေသဒ္ဒေါ ဥပမာ-ကာရနိဂမနတ္တောတိ ဝတ္တုံ ယုတ္တံ။ ဒီဋီ၊၁။၃၅။

သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၂။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၄။

ဥပမာကာရနိဂမနတ္ထ (တိ) [ဥပမာကာရ+နိဂမနတ္ထ] ဥပမာကာရကို နိဂုံးအုပ်ခြင်း အနက်ရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပမာဇောတက (တိ) [ဥပမာ+ဇောတက] ဥပမာအနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော။ မဉ္ဇူ-သဒ္ဒေါ ဥပမာဇောတကောတိ ဝုတ္တံ "ဘိန္နဿဝိယာ"တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၂။

ဥပမာတဒ္ဓိတ (ပု၊နု) [ဥပမာ+တဒ္ဓိတ] ဥပမာအနက်ကိုဟောသော ဣဝ, ဝိယသဒ္ဒါ ကျေသော တဒ္ဓိတ်။ နေတ္တိသဒိသတာယာတိ ဣမိနာ သဒိသဝေါဟာရံ, ဥပမာတဒ္ဓိတံ ဝါ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၀။

ဥပမာတ္တယ (နု) [ဥပမာ+တယ] ဥပမာသုံးခု အပေါင်းအစု။ မုဥ္စမှာ ဤသိကန္တိအာဒိ-ဥပမာတ္တယမ္ပိ ဟိ သဒိသဘာဝဒဿနတ္ထမေဝ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။

ဥပမာဒဿန (နု) [ဥပမာ+ဒဿန] ဥပမာကိုပြခြင်း။ သော အယံ ဇဝံ ဥပမာဒဿန-ဝသေနပိ နာနာနယေနပိ ဓမ္မဒေသကော ဘဂဝါ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၈။

ဥပမာတု (ထီ) [ဥပ+မာတု] အထိန်း၊ နို့ထိန်း။ (သူတပါး သားငယ်သမီးငယ်တို့ကို မိခင်ကဲ့သို့ ပြုစုထိန်းကျောင်းသော အမျိုးသမီး။) ဥပမာတာတု ဓာတိတ္ထီ။ ဓာန်။၂၄၄။ အပ္ပဓာနဘူတာ မာတာ ဥပမာထာ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၄၄။

ဥပမာန (နု) [ဥပ+မာ+ယု။ ဥပမီယတိ ဧတေ-နာတိ ဥပမာနံ။ ရူ။၅၃၆။ မောဂ်၊ပဥ္စိကာ၊၅-ကဏ္ဍ၊၆-သုတ်။ဥပ+မာန။မ၊ဋီ၊၁။၂၆၈။] နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း- နှိုင်းခိုင်းကြောင်း-ဖြစ်သော အရာဝတ္ထု၊ နှိုင်းခိုင်းခြင်း၏အနီး၌ဖြစ်သော အရာဝတ္ထု။ ယံ နာတိ ဧတ္ထ န-ကာရော ဥပမာနေ......န ကတန္တိ ကတံ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၆၃။ ယံ သမာနံ ဝိယ န သဗ္ဗသော မိနောတိ မာနဿ ပန သမီပေ၊ တံ ဥပမာနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၈။ ဥပမာ-လည်းကြည့်။

ဥပမာနဓမ္မကထာ (ထီ) [ဥပမာန+ဓမ္မကထာ] ဥပမာနကို ပြတတ်သောစကား။ ပုန ကေဗိန္နု-မ္ပိ ဒေဝေါ န ဝဿတီတိ ဥပမာနဓမ္မက-ထာဝ ပမာဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။

ဥပမာနပုဗ္ဗပဒ(တိ) [ဥပမာန+ပုဗ္ဗပဒ] ဥပမာနပုဒ် ရှေ့ရှိသော။ (ဥပမာနပုဒ် ရှေ့ရှိသော ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်သည် ဥပမာနပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မည်၏။ ပုဒ်စစ်။၉၂။) ဥပမာနပုဗ္ဗပဒေါ ပဌမာယတ္ထော တာဝ။ ရူ။၃၅၆။ (-နီတိ၊သုတ္တ။ ၇၀၈။)

ဥပမာနဘာဝ (ပု) [ဥပမာန+ဘာဝ] ဥပမာန၏အဖြစ်၊ နှိုင်းယှဉ်ပြကြောင်း ဝတ္ထုသက်သေ၏အဖြစ်။ ပစ္ဆိမံ ဝတ္ထုဒ္ဒယံ ပုရိမဿ ဥပမာန-ဘာဝေန ဂဟေတွာ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၂။

ဥပမာနာကာရ (ပု) [ဥပမာန+အာကာရ] နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းအခြင်းအရာ၊ တူပုံအခြင်းအရာ။ တေသံ ဥပမာနာကာရော ယထာသဒ္ဒေန အနိယမတော ဝုတ္တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၇။ ဥပမာ-ကာရ-လည်းကြည့်။

ဥပမာနိဒဿန (နု) [ဥပမာ+နိဒဿန] ဥပမာကိုညွှန်ပြခြင်း။ သေယျထာပီတိ ဥပမာ-နိဒဿနေ နိပါတော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၆။

ဥပမာနုတ္တရပဒ (တိ) [ဥပမာန+ဥတ္တရပဒ] ဥပမာနပုဒ် နောက်ရှိသော၊ ဥပမာနပုဒ်ကို နောက်ကထားအပ်သော (ကမ္မဓာရယ်သမာသ်)။ ဥပမာနုတ္တရပဒေ အဘိဓာနာ-နုရောဓတော ဥပမာနဘူတံ ဝိသေသနံ ပရံ

ဘဝတိ။ ရူ။၃၄၃။ (-နီတိ၊သုတ္တ။၇၀၂။)

ဥပမာပဉှ (တိ) [ဥပမာ+ပဉှ] ဥပမာဖြင့် ပြဆိုအပ်သောပြဿနာ၊ ဥပမာပြဿနာ။ ယထာ တိလမိုံ တေလန္တိ အာဒိကော ဥပမာပဉှော အာဟဋော။ အဘိဋ္ဌ၃။၁၃၆။

ဥပမာပဒေသ (ပု) [ဥပမာ+အပဒေသ] ဥပမာကို ညွှန်ပြခြင်း။ ပါဠိ ဒဿေတွာ ဥပမာပဒေသေန တတ္ထ သုတ္တံ ဝိဘာဝေန္တော ယသ္မာတိ အာဒိမာဟ။ မဋီ၊၂။၅။

ဥပမာပမာဏ (န) [ဥပမာ+ပမာဏ] ဥပမာဟူသော အတိုင်းအတာပမာဏ။ အတ္တာနံ ဥပမေယျံ ကတွာ ဥပမာပမာဏေန ပတိဋ္ဌာပေတုကာမော အာဟ။ မဋီ၊၂။၂၀၄။

ဥပမာပရိဝါရဏ (န) [ဥပမာ+ပရိဝါရဏ] ဥပမာကိုခြံရံခြင်း။ အတ္တေန ဥပမာပရိဝါရဏေနာတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေတိ။ မဋီ၊၁။၂၆၈။

ဥပမာပုဗ္ဗက (တိ) [ဥပမာ+ပုဗ္ဗက] ရှေ့ဦးရှေ့က-ဥပမာရှိသော၊ ဥပမာရှေ့သွားရှိသော။ ဣမမတ္ထံ ဥပမာပုဗ္ဗကံ ကတွာ ဒဿေတုံ "ယထာ နာမာ"တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ သံဋီ၊၂။၃၄၄။

ဥပမာဘိဓာန (န) [ဥပမာ+အဘိဓာန] ဥပမာကိုပြဆိုခြင်း။ ဝိဝဋ္ဋသ(ဝိဝရသ) ဝိတ္တာရာဘိဓာနေန ဝိဘတ္တသ စ ဥပမာဘိဓာနေန ပဋိပါဒနံ ဥတ္တာနီကရဏံ။ မဟာနိဋ္ဌ။၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၂၈။

ဥပမာဘိန္ဒန (န) [ဥပမာ+ဘိန္ဒန] ဥပမာကို ပယ်ဖျက်ခြင်း။ ဥပမာဘိန္ဒနေန ဥပမေယျသ ဘိန္နတံ ဒဿေန္တော...အာဟ။ အနုဋီ၊၃။၁၁၇။

ဥပမာမုခ (န) [ဥပမာ+မုခ] ဥပမာကို အဦးအစပဓာနထားခြင်း။ တံ ပန သမုဒယမဗ္ဗံ ဥပမာမုခေန ဒဿေန္တော" ယထာ နာမာ"တိ အာဒိမာဟ။ မဋီ၊၁။၃၄၉။ (-သံဋီ၊၂။၉။)

ဥပမာရဟိတ (တိ) [ဥပမာ+ရဟိတ] ဥပမာမှကင်းသော၊ နှိုင်းခိုင်းစရာ ဥပမာ မရှိသော၊ သူ(ဘုရား)။ သီလက္ခန္ဓာဒိဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိယာ ရူပကာယသမ္ပတ္တိယာ စ အနုပမဿ ဥပမာရဟိတဿ......ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တော။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။

ဥပမာရဟိတသရီရ (တိ) [ဥပမာရဟိတ+သရီရ] ဥပမာမှကင်းသော-နှိုင်းခိုင်းစရာ ဥပမာမရှိသော-ခန္ဓာကိုယ်ရှိတော်မူသော၊သူ(ဘုရား)။ နိရုပမံ ဝိဂ္ဂဟံ ဥပမာရဟိတသရီရံ ဂေါတမံ......ဒက္ခာမိ။ အပဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။

ဥပမာဝစန (န) [ဥပမာ+ဝစန] ဥပမာအနက်-ဥပမာနအနက်-ကို ဟောသောသဒ္ဒါ။ ယထာတိ ဥပမာဝစနံ။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၆၁။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဝတ္တန္တိ ဥပမာဝစနမေဝေတံ။ မဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။ အံဋီ၊၁။၉၁။ ဥပမိယတိ တာယာတိ ဥပမာ၊ ဥပမာယ ဇောတကဝစနံ ဥပမာဝစနံ။ မဋီ၊၁။၂၆၈။ (-မူလဋီ၊၁။၆၁။ အနုဋီ၊၃။၄၉။)

ဥပမာဝတ္ထု (န) [ဥပမာ+ဝတ္ထု] ဥပမာဖြစ်သော-နှိုင်းခိုင်းကြောင်းဖြစ်သော-အရာဝတ္ထု။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ။ပ။ ဝဏ္ဏေယျံ တံတံဉာဏဋ္ဌာနိယဿ ဥပမာဝတ္ထုနော လဒ္ဓနတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၇၁။

ဥပမာဝါရ (ပု) [ဥပမာ+ဝါရ] ဥပမာတို့၏-နှိုင်းခိုင်းကြောင်းပုဂ္ဂိုလ်(မဇ္ဈိမ, ဒဟရ)တို့၏-အလှည့်အကြိမ်ဖြစ်သော စကားရပ်။ မဇ္ဈိမောဒဟရောတိ အာဂတေသု ဥပမာဝါရေသု......သေ ယထာဝုတ္တောပ နယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မဋီ၊၃။၃၄၆။

ဥပမာဝိရဟိတ (ပု) [ဥပမာ+ဝိရဟိတ] ဥပမာမှ

ကင်းသော-နှိုင်းခိုင်းစရာ ဥပမာမရှိသော၊သူ (ဘုရား)။ အနောပမံ ဥပမာဝိရဟိတံ...သိဒ္ဓတ္ထံ ဒိသွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ဥပမာဝိသေသ (ပု) [ဥပမာ+ဝိသေသ] ဥပမာ အထူး။ ကောမိဋ္ဌာနေဟိ ဥပမာဝိသေသေဟိ တံ ဝိညာပေတွာ......ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၄၃။

ဥပမာသမ္ပာဒန (နု) [ဥပမာ+သမ္ပာဒန] ဥပမာ ကို-ပြည့်စုံ-ပြီးစီး-စေခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပမာသံသန္ဒန (နု၊ထိ) [ဥပမာ+သံသန္ဒန] ဥပမာနကို ဥပမေယျနှင့် နှီးနှောတိုက်ဆိုင် ပြုခြင်း။ ဝေမေဝခေါတိ တွေ့ ဝေံ ဥပမာ- သံသန္ဒနံ (ဥပမာသမ္ပာဒနံ) ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၇။ ဥပမာသံသန္ဒနာ န ကာတဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊ ၂။၈၄။

ဥပမာသံသန္ဒနဝစန (နု) [ဥပမာသံသန္ဒန+ ဝစန] ဥပမာနကို ဥပမေယျနှင့် နှီးနှောတိုက် ဆိုင်မှုကို ဖေါ်ပြသော စကား။ သဗ္ဗန္တိ မာတု- ယာတာဒိအာနန္တရိယကရဏပရိယောသာနံ သဗ္ဗံ ဥပမာသံသန္ဒနဝစနံ။ မဋီ၊၁။၂၄၈။

ဥပမိတ (တိ) [ဥပ+မာ+တ] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်- အပ်သော။ အနန္တာ ဗုဒ္ဓဂုဏာ အနန္တေနေဝ အာကာသေန ဥပမိတာ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ မဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။)

ဥပမိတဥပေါသထ (ပု) [ဥပမိတ+ဥပေါသထ] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်-အပ်သောဥပုသ်။ ဂေါပါလ- ကုပေါသထောတိ ဂေါပါလကေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပမိတဥပေါသထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။

ဥပမိတပုဂ္ဂလ (ပု) [ဥပမိတ+ပုဂ္ဂလ] နှိုင်းခိုင်း- နှိုင်းယှဉ်-အပ်သောပုဂ္ဂိုလ်။ ဣမိနာ နယေန ဥပမိတပုဂ္ဂလေသု ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၆။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၃။)

ဥပမိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+မာ+တဗ္ဗ] နှိုင်းခိုင်း-အပ်- သင့်-ထိုက်-သော၊ ဥပမေယျဖြစ်ထိုက် သော။ န ဟိ ဥပမိတဗ္ဗေသု စက္ခာဒိသု ကေသဉ္စ အသမတ္ထတာယ သဗ္ဗေသမ္ပိ အသမ- တ္ထတာ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၆၂။

ဥပမိယ (တိ) [ဥပ+မာ+ဏျ] နှိုင်းခိုင်းအပ်သော။ အတ္ထန္တိ ဥပမိယတ္ထံ။ မဋီ၊၁။၂၆၈။

ဥပမိယတိ(ကမ္မကြိ) [ဥပ+မာ+ယ+တေ] နှိုင်း ခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်-အပ်၏။ အလဂဒ္ဒဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတပရိယတ္တိ ဥပမိယတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၈၁။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၁၀။ မဋီ၊၁။၂၆၈။)

ဥပမိယန (နု) [ဥပ+မာ+ယု] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်- -တူညီအောင်ပြု-ခြင်း။ ဥပမိယနံ သဒိသီ- ကရဏံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၂။

ဥပမူပမေယျဒွယ (နု) [ဥပမာ ဥပမေယျ+ဒွယ] ဥပမာန, ဥပမေယျ နှစ်ခုအပေါင်း။ ကဏှ- ပက္ခေ ဥပမူပမေယျဒွယံ......ယောဇေတွာ။ မ၊ ဋီ၊၂။၁၉၃။

ဥပမူပမေယျဝိဘာဂ (ပု) [ဥပမူပမေယျ+ ဝိဘာဂ] ဥပမာန, ဥပမေယျကိုခွဲခြမ်းဝေ ဘန်ခြင်း။ သုက္ကပက္ခမ္ပိ ဥပမူပမေယျဝိဘာဂေန အာဟရိတွာ။ မဋီ၊၂။၁၉၃။

ဥပမူပမေယျသမ္ဗန္ဓ(ပု) [ဥပမူပမေယျ+သမ္ဗန္ဓ] ဥပမာနကို ဥပမေယျနှင့် ဆက်စပ်ခြင်း။ အဋ္ဌကထာယံ ပန ပရိမဒ္ဒနာသဟနမေဝ ဥပမူပမေယျသမ္ဗန္ဓော ဝုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၁၆၆။

ဥပမေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+မာ+တဗ္ဗ] နှိုင်းခိုင်း- နှိုင်းယှဉ်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ဧတေနဝ ဥပါယေန အကုသလံ အကုသလေန ကုသလဉ္စ ကုသလေန ဥပမေတဗ္ဗံ။ မဋ္ဌ၊

၁။၁၉၆။ (-ထေရီဋ္ဌ။၂၉၄။ ဝဇီရ။၄၅၉။ မ၊ ဋီ၊၁။၂၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၆၂။)

ဥပမေတိ (ကြိ) [ဥပ+မာ+အ+တိ] နှိုင်းခိုင်း၏၊ နှိုင်းယှဉ်၏၊ ဥပမာပြု၏။ မံသစက္ခုနာဝိယာတိ ဣမိနာ ပရိယတ္တိဂ္ဂဟဏံ, ဝဏ္ဏမတ္တာရမ္မဏတဉ္စ ဥပမေတိ။ ဝဇီရ။၅၃။

ဥပမေတုံ (ဗျ) [ဥပ+မာ+တုံ] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်-ခြင်းငှါ။ သာသပေန သဒ္ဓိ...သိနေရုံ ဥပမေတုံ ဣစ္ဆထ။ ထေရဂါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၃။)

ဥပမေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+မာ+တွာ] နှိုင်းခိုင်း၍၊ နှိုင်းယှဉ်၍၊ ဥပမာပြု၍။ သုခိတောပိ ပါပကာရီ ပုဂ္ဂလော ဝဏ္ဏေန ဥပမေတွာ ကရုဏာယိ-တဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။)

ဥပမေန္တ(တိ) [ဥပ+မာ+အန္တ] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်-ဥပမာပြု-လိုသော၊သူ။ ဘဒြအဿာဇာနီယေန ဥပမေန္တော သေယျထာပိတိအာဒိမာဟ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၄၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။)

ဥပမေယျ (တိ) [ဥပ+မာ+ဏျ။ ဥပမီယတီတိ ဥပမေယျံ။ အလင်္ကာ၊ဋီ။၁၇၆-ဂါထာ။ ဥပေစ္စ မိနိတုံ အရဟတီတိ ဥပမေယျံ။ နိရုတ္တိ၊ နှာ။၅၃၃။] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်-အပ်သော အရာဝတ္ထု။ ဩပမ္မသမ္ပဋိပါဒနန္တိ ဩပမ္မတ္ထဿ ဥပမေယျေန သမ္မာဒေဝ ပဋိပါဒနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၉၄။

ဥပမေယျတ္ထ (ပု) [ဥပမေယျ+အတ္ထ] နှိုင်းခိုင်း-နှိုင်းယှဉ်-အပ်သောအနက်ဒြပ်(အရာဝတ္ထု)။ အယမေ့တ္ထ အတ္ထောတိ အယမေဝ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနော ဣဓ မယာ အဓိပ္ပေတော ဥပ-မေယျတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၇။ (-ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၂။)

ဥပမေယျတ္ထဒဿန(နှ) [ဥပမေယျတ္ထ+ဒဿန] နှိုင်းခိုင်းအပ်သောအနက်ကို ပြသောစကား။ အာဒိတောပဋ္ဌာယာတိ ဥပမေယျတ္ထဒဿ-နတော ပဋ္ဌာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၁၄။)

ဥပမေယျတ္ထဒီပနီ (ထီ) [ဥပမေယျတ္ထ+ဒီပနီ] နှိုင်းခိုင်းအပ်သောအနက်ကိုဖော်ပြသော။ အတ္ထဒီပနာတိ ဥပမေယျတ္ထဒီပနီ ဥပမာ။ မ၊ ဋီ၊၂။၁၀၆။

ဥပမေယျတ္ထဝိဘာဝနတ္ထ (တိ) [ဥပမေယျတ္ထ+ဝိဘာဝနတ္ထ] နှိုင်းခိုင်းအပ်သောအနက်-ဥပမေယျတ္ထ-ကို ထင်ရှားပြခြင်းအကျိုးရှိသော။ ဥပမာ စ နာမ ယာဝဒေဝ ဥပမေယျတ္ထ-ဝိဘာဝနတ္ထာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၂၆။ ဥပမေယျတ္ထ သမ္ပဋိပါဒနတ္ထ-လည်းကြည့်။

ဥပမေယျတ္ထာနုရူပ(တိ)[ဥပမေယျတ္ထ+အနုရူပ] နှိုင်းယှဉ်အပ်သောအနက်အား လျော်သော။ ဣဒံ ပနေတ္ထ ပကတိစာရိတ္တဝသေန ဝုတ္တံ ဥပမေယျတ္ထာနုရူပတော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၈။

ဥပမေယျဒဿန (နှ) [ဥပမေယျ+ဒဿန] နှိုင်းယှဉ်အပ်သောအရာဝတ္ထု-ဥပမေယျ-ကိုပြသောပုဒ်။ ဒုတိယန္တိ ဥပမေယျဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၇။

ဥပမေယျပက္ခ (ပု) [ဥပမေယျ+ပက္ခ] ဥပမေယျ၏-အဖို့-ဘက်။ ဥပမေယျ ပက္ခေ ပန အဖရုသတာယ မုဒုကဘာဝေါ ဝေ သုကု-မာရတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၂။

ဥပမေယျဝါရ (ပု) [ဥပမေယျ+ဝါရ] နှိုင်းခိုင်းအပ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ အလှည့်အကြိမ် ဖြစ်သော စကားရပ်၊ ဥပမေယျ၏ အလှည့်အကြိမ် စကားရပ်။ ထေရောတိအာဒိနာ အာဂတောသု ဥပမေယျဝါရေသု...သေ ယထာဝုတ္တနယော။

မဋ္ဋီ၊၃။၃၄၆။

ဥပမေယျသမ္ပဋိပါဒနတ္ထ (ပု) [ဥပမေယျ+သမ္ပဋိပါဒနတ္ထ] နှိုင်းခိုင်းအပ်သောအရာဝတ္ထု-ဥပမေယျ-ကို ကောင်းစွာ-ပြီးစီးစေခြင်း-ပြည့်စုံစေခြင်း-ပေါ်လွင်ထင်ရှားစေခြင်း-အကျိုးရှိသော။ ဥပမာ စ နာမ ယာဝဒေဝ ဥပမေယျ-သမ္ပဋိပါဒနတ္ထာ။ မဋီ၊၂။၁၉၃။ အံဋီ၊၃။၃၆၃။ ဥပမေယျတ္ထဝိဘာဝနတ္ထ-လည်းကြည့်။

ဥပမေယျောပမာဒဿနမုခ (န) [ဥပမေယျောပမာ+ဒဿနမုခ] ဥပမေယျ, ဥပမာန်-နှိုင်းခိုင်း အပ်သောအရာ, နှိုင်းခိုင်းကြောင်းအရာဝတ္ထု-ကို ပေါ်ပြခြင်းကို အဦးအစပမာနပြုခြင်း။ တေသု ပဥ္စသု ပုဂ္ဂလေသု ယထာရဟံ ဥပမေယျောပမာဒဿနမုခေန ဟိတူပဒေသပဋိပတ္တိယာ ယထာ အဉေဟိ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ အငွော။ အနုဋီ၊၃။၅၃။

ဥပမောပမိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပမာ+ဥပမိတဗ္ဗ] ဥပမာ, ဥပမေယျ-နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းအရာဝတ္ထု, နှိုင်းခိုင်းအပ်သောအရာဝတ္ထု။ ဣဒါနိ ဥပမော-ပမိတဗ္ဗာနံ သမ္ဗန္ဓံ ဒဿေတုံ "ဇာလသိခါဟိ"တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊၂။၂၇၃။ (-အနုဋီ၊၁။၁၂၁။)

ဥပမောပမိတဗ္ဗသမ္ဗန္ဓ (ပု) [ဥပမောပမိတဗ္ဗ+သမ္ဗန္ဓ] ဥပမာနနှင့်ဥပမေယျတို့၏ဆက်စပ်ခြင်း။ နာပိ ဥပမောပမိတဗ္ဗသမ္ဗန္ဓော။ မူလဋီ၊၁။၆၁။

ဥပမောပမိတဗ္ဗသရူပ (န) [ဥပမောပမိတဗ္ဗ+သရူပ] ဥပမာနနှင့်ဥပမေယျတို့၏-သရုပ်-သဘော။ ဣမမတ္ထံ ဥပမောပမိတဗ္ဗသရူပ-ဝသေန ဒဿေတုံ ယထာတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၃။၈၀။

ဥပမောပမေယျ (န) [ဥပမာ+ဥပမေယျ] ဥပမာ, ဥပမေယျ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပမောပမေယျသံသန္ဒနနယ (ပု) [ဥပမောပမေယျ+သံသန္ဒနနယ] ဥပမာနနှင့် ဥပမေယျတို့ကိုနှိုင်းနှောတိုက်ဆိုင်ပုံနည်းလမ်း။ ဣဒါနိ ဝုတ္တမာနေန ဥပမောပမေယျသံသန္ဒနနယေန ဧတ္ထ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ မဋီ၊၁။၂၉၅။

ဥပမေပမေယျသာမည (န) [ဥပမောပမေယျ+သာမည] ဥပမာနှင့် ဥပမေယျတို့တူသည်၏ အဖြစ်။ ပရိဂ္ဂဟေန ဝိနာ ပတိ-ဋ္ဌာလာဘောဧတ္ထ ဥပမောပမေယျသာမညံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၄၃။

ဥပယ (ပု) [ဥပ+ဣ+အ] (၁) (တေဘူမကတရားတို့သို့ , အာရုံသို့) ကပ်ရောက်တတ်သော၊သူ။(တဏှာဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပယတရားနှစ်ပါးနှင့် ယင်းတရားနှစ်ပါးရှိသောသူကိုအရာဌာန အားလျော်စွာကောက်၏။) (၂) ကပ်ရောက်အပ်သော (ရုပ်ဝေဒနာအစရှိသောတရား)။ (၃) ကပ်ရောက်ခြင်း၊ ဥပယတရား။

(၁) ဥပယောတိ ဒွေ ဥပယာ၊ တဏှု-ပယော ဒိဋ္ဌုပယော စ။......ဝါဒံ ဥပေတိ ဥပ-ဂစ္ဆတိ ဂဏှာတိ ပရာမသတိ အဘိနိဝိသ-တီတိ ဥပယော။ မဟာနိ။ ၆၂-၃။(-သံဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ၊၃၅၂။ အံဋီ၊၂။၂၅၂။) တဏှာဒိဋ္ဌိယော ဟိ ယသ္မာ အဟံ မမန္တိအာဒိဟိ အာကာရေဟိ တေဘူမက-ဓမ္မေ ဥပေန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ ဥပယာတိ ဝုစ္စန္တိ။ သံဋ္ဌ၊၂။၃၁-၃၂။ ဒဋ္ဌ အဘိနိဝေသ-ဝသေန အာရမ္မဏံ ဥပေန္တီတိ ဥပယာ၊ တဏှာဒိဋ္ဌိယော။ သံဋီ၊၂။၂၀၉။ (-မဋီ၊၃။၂၈၂။) ဥပယော ဘိက္ခဝေ အဝိမုတ္တော။ သံ၊၂။၄၃။ ဥပယော ဟိ ဓမ္မေသု ဥပေတိ ဝါဒံ။ သုတ္တနိ။ ၄၀၂။ မဟာနိ။၆၂။ ဥပယောတိ တဏှာမာန-ဒိဋ္ဌိဝသေန ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဥပဂတော။ သံဋ္ဌ၊

၂။၂၅၀။ ယော ပန နေသံ ဒ္ဒိန္နံ ဥပယာနံ ဘာဝေန ဥပယော ဟောတိ။……တတ္ထ ဥပယော့တိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿိတော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၈၄။ (၂) သော ဥပယံ ကိံမေယျ(သုတ္တနိ။၄၁၈။ မဟာနိ။၂၃၉။)တိ သော ဥပဂန္တဗ္ဗဋ္ဌေန ဥပယံ ရူပါဒိသု ကေမ္ပိ ဓမ္မံ ကိံ ဥပေယျ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၂၁။ (၃) ဥပယော ရာဂဝသေန ဥပဂမနံ။ မၖဋီ၊၃။၂၇၈။

ဥပယတိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+အ+တိ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၃၉၁။ ဥပ+ဏယ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၆။] ကပ်ရောက်၏။ ဥပေတိ-ကြည့်။

ဥပယန္တ (တိ) [ဥပ+ယာ+အန္တ။ထိ ဋ္ဌ ဥပယန္တီ] (၁) အထက်သို့တက်သော၊ ပြည့်လျှံသော။ (၂) ကပ်ရောက်သော-ချဉ်းကပ်သော၊သူ။ (၁) မဟာသမုဒ္ဒေါ ဘိက္ခဝေ ဥပယန္တော မဟာနဒိယော ဥပယာပေတိ။ သံ၊၁။၃၃၉၊၃၄၀။ ဥပယန္တောတိ ဥဒကဝဍ္ဎနသမယေ ဥပရိဂစ္ဆန္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ အဝိဇ္ဇာ ဥပယန္တီ။ သံ၊၁။၃၄၀။ (၂) မဇ္ဈိသာရယ ဝဂ္ဂုယာ အဿမံ ဥပယန္တိယာ။ ဇာ၊၂။၃၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၇။

ဥပယန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ယာ+အ+အန္တိ] ကပ်ရောက်ကုန်၏၊ ချဉ်းကပ်ကုန်၏၊ ချီတက်ကုန်၏။ ဥပယာတိ-ကြည့်။

ဥပယန္တိသုတ္တ (န) [ဥပယန္တိ+သုတ္တ] ဥပယန္တိ-သုတ်။ အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းကြောင့် သင်္ခါရစသော အကျိုးတရားဖြစ်ပုံနှင့် အဝိဇ္ဇာစသည်ချုပ်ခြင်းကြောင့် သင်္ခါရစသည်တို့ ချုပ်ပုံကို သမုဒ္ဒရာနှင့် မြစ်ကြီးမြစ်ငယ်စသည်တို့၏ ရေအတက်အကျနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ဟောကြားအပ်သောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တ ပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊၁။၃၃၉။

ဥပယန္တီ (ထီ) [ဥပ+ယာ+အန္တ+ဤ] (၁) အထက်သို့တက်သော၊ ပြည့်လျှံသော။ ဥပယန္တ (၁)ကြည့်။ (၂) ကပ်ရောက်သော-ချဉ်းကပ်သော၊သူမ။ ဥပယန္တ(၂)ကြည့်။

ဥပယန္တု (ကြိ) [ဥပ+ယာ+အ+အန္တု] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-စေကုန်သတည်း။ ဥပယာတိ-ကြည့်။

ဥပယမတိ (ကြိ) [ဥပ+ယမ+အ+တိ] ပျက်စီး၏၊ သေမင်းထံသို့ အမြဲသွား၏။ မယံ ယမာမသေ ဥပယမာမ နဿာမ သတတံ သမိတံ မစ္စုသန္တိကံ ဂစ္ဆာမာတိ န ဇာနန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၅။

ဥပယမာမ (ကြိ) [ဥပ+ယမ+အ+မ] ပျက်စီးကုန်၏၊ သေမင်းထံသို့ အမြဲသွားနေကြရကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပယာစတိ(ကြိ) [ဥပ+ယာစ+အ+တိ] အလွန်တောင်းဆို၏၊ တောင့်တ၏၊ ဆုတောင်း၏။ ဒိဗ္ဗံ ဒေဝ ဥပယာစန္တိ ပုတ္တတ္ထိကာပိ ဒလိဒ္ဒါ။ ဇာ၊၂။၂၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၅။

ဥပယာစန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ယာစ+အ+အန္တိ] ချဉ်းကပ်၍ဆုတောင်းကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပယာစိတက (န) [ဥပ+ယာစ+တ။ က လာ] အလွန်-တောင်းဆိုခြင်း-တောင့်တခြင်း-ဆုတောင်းခြင်း။ ဥပယာစိတကေနာ(ဇာ၊၂။၂၅၂)တိ ဒေဝတာနံ အာယာစနေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၆။

ဥပယာတိ (ကြိ) [ဥပ+ယာ+အ+တိ] ကပ်ရောက်၏၊ ချဉ်းကပ်၏၊ ချီတက်၏။ ရူပံ ပန ဝိနာပိ နာမသာဓနံ အတ္တနော ရူပနသဘာဝေန ဂဟဏံ ဥပယာတိ။ မူလဋီ၊၁။၅၆။ **ဥပယန္တိ-** ပဗ္ဗယန္တာ ဥပယန္တိ သညိနော။ သံ၊၂။၂၉၄။ (-သံ၊၃။၃၄၉။ ဇာ၊၁။၂၆၅။ ဇာ၊၂။၂၈၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၂၃၃။) ပဗ္ဗယန္တာ ဥပယန္တီတိ ပဗ္ဗ-

ယမာနာ ဝဋ္ဋံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ ဥပယန္တီတိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ (-ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၂၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၈၆။) ယဒိ အသုရာ ကုပိတာဝိလစိတ္တာ ဒေဝပုရံ ဥပယန္တိ ယုဒ္ဓေသု (ယုဇ္ဈိတုံ)။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၂။ **ဥပယာသိ**-ပေတ၊၁၈၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂၀၈။ **ဥပ ယန္တု**-ယံကိဉ္စိ ရတနံ အတ္ထိ၊ တေရဋ္ဌနိဝေ-သနေ၊ သဗ္ဗာနိ တေ ဥပယန္တု။ ဇာ၊၂။၂၂၁။ သဗ္ဗာနိ တေ ဥပယန္တုတိ တဿ နိဝေသနေ သဗ္ဗာနိ ရတနာနိ တဝ နိဝေသနံ ဥပဂစ္ဆန္တု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇။ **ဥပယာသိ**-ထေရီ၊၄၃၁။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၈၃။

ဥပယာန (န) [ဥပ+ယာ+ယု] ကပ်ရောက်ခြင်း၊ ချဉ်းကပ်ခြင်း။ အဇ္ဈတ္တရာနံ ရညံ ဥပယာနံ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁။၉၆၄။ ဥပသင်္ကမနံ ဥပ-ယာနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉၉၀။)

ဥပယာနက (ပု) [ဥပ+ယာ+ယု။ကလာ။ ဇာတ်ပါဠိ အဋ္ဌကထာတို့၌ မုပယာနက-ရှိ၏၊ နိသျနှင့် တကွ P.T.Cနှင့်P.T.Sအဘိဓာန် တို့၌မူ ဥပယာနက ဟူသောပုဒ်ကို ဘာသာပြန်ထား၏။ သျ-၌ တောင်ပုဇွန်-ဟု ပြန်ဆို၏] ပုဇွန်။ မုပယာနက-ကြည့်။

ဥပယာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ယာ+ဏာပေ+တဗ္ဗ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-စေသင့်-စေထိုက်-သော၊ သူ။ မဟာသုဒဿနံ ဥပယာပေတဗ္ဗံ ဥပယာ-ပေတုံ။ ဒီ၊၂။၁၄၅။

ဥပယာပေတိ(ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ယာ+ဏာပေ+တိ] (၁) အထက်သို့တက်စေ၏၊ တိုးပွားစေ၏၊ (ရေဖြင့်) ပြည့်စေ၏။ (၂)ကပ်ရောက်စေ၏။ (၁) အဝိဇ္ဇာ ဥပယန္တီ သင်္ခါရေ ဥပယာပေတိ။ သံ၊၁။၃၄၀။ သင်္ခါရေ ဥပယာပေတီတိ သင်္ခါရေ ဥပရိ ယာပေတိ ဝဍ္ဎေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ **ဥပ ယာပေန္တိ**-မဟာသမုဒ္ဒေါ ဘိက္ခဝေ ဥပယန္တော မဟာနဒိယော ဥပယာပေတိ။ မဟာနဒိယော ဥပယန္တိယော ကုန္နဒိယော ဥပယာပေန္တိ။ သံ၊ ၁။၃၃၉၊၃၄၀။ ဥပယာပေတီတိ ဥပရိယာပေတိ ဝဍ္ဎေတိ ပူရေတီတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ (၂) အဂ္ဂိတေ အပယာပေတိ၊ ဂိတေ ဥပယာပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။

ဥပယာပေတုံ (ဗျ) [ဥပ+ယာ+ဏာပေ+တုံ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-စေခြင်းငှါ။ ဥပယာ ပေတဗ္ဗ-ကြည့်။

ဥပယာပေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ယာ+ဏာပေ+အန္တိ] အထက်သို့တက်စေကုန်၏၊ တိုးပွားစေကုန်၏၊ ပြည့်စေကုန်၏။ ဥပယာပေတိ (၂)ကြည့်။

ဥပယာသိ[1] (ကြိ) [ဥပ+ယာ+အ+သိ] ကပ်ရောက်၏ ချဉ်းကပ်၏။ ဥပယာတိ-ကြည့်။

ဥပယာသိ[2] (ကြိ) [ဥပ+ယာ+ဤ] ချဉ်းကပ်-လာရောက်-ပြီ။ ဥပယာတိ-ကြည့်။

ဥပယုဉ္ဇတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ယုဇ+ယ+တိ] ယှဉ်စပ်သုံးစွဲ၏၊ သင့်လျော်၏။ န ဟိ ပဓာနေ ဝိဇ္ဇမာနေ အပ္ပဓာနံ ဥပယုဉ္ဇတိ။ အနုဋီ၊၁။၉၇။

ဥပယုဉ္ဇမာန (တိ) [ဥပ+ယုဇ+ယ+မာန] ယှဉ်အပ်-သုံးဆောင်အပ်-သော။ ပိဝသိ ခါဒသိ စာတိ ကာလေန ကာလံ ဥပယုဉ္ဇမာနံ ဂန္ဓပါနံ သုမာဘောဇနဥ္စ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၂၂၇။

ဥပယုဉ္ဇိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ယုဇ+ယ+တဗ္ဗ] ယှဉ်စပ်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ဥပယုဉ္ဇိတဗ္ဗော ကိရိယာယာတိ ဥပယောဂေါ၊ကမ္မံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၇၀။

ဥပယုဥ္ဇိတွာ (ဗျ) [ဥပ+ယုဇ+တွာ] ပြင်းစွာ အားထုတ်၍၊ သုံးဆောင်၍။ ဥပယုဥ္ဇိတွာတိ ဗလဝဝါယာမကရဏဝသေန ဘုသံ ယုဥ္ဇိတွာ၊

သသန္တာနေ ဥပ္ပါဒနေန ဝဍ္ဎိတ္တာတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၄၀၀။ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃-၌ ဥပ-ဘုဋ္ဌိတ္တာ ဟုရှိ၏။)

ဥပယုတ္တ (တိ) [ဥပ+ယုဇ+တ] ယှဉ်စပ်-သုံးစွဲ-အပ်သော။ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေါ်ဝါသဓာဒီဟိ စာပိ ဗာလသရိရေ ဥပယုတ္တေဟိ ကာလန္တရေ ဝုန-သရိရာဒီသု ဖလဒေဟိ အယမတ္ထော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၈။

ဥပယုပါဒါန (န) [ဥပယ+ဥပါဒါန] ဥပယ မည်သောတဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည်-ကပ်၍ယူအပ်-စွဲလမ်းအပ်-သော။ (တပ္ပုရိသ်။ ရူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ-အလို။) ဥပယမည်သောတဏှာဒိဋ္ဌိနှင့် ဥပါဒါန်တရား လေးပါး။ (ဒွန်။ သံ၊ဋ္ဌ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ-တို့အလို။) ရူပဓာတုယာ ခေါ ဂဟပတိ ယော ဆန္ဒော ယော ရာဂေါ ယာ နန္ဒီ ယာ တဏှာ ယေ ဥပယုပါဒါနာ......တေ တထာဂတဿ ပဟီနာ။ သံ၊၂။၉၁၂။ မဟာနိ။၁၅၂။ ရူဋ္ဌနိ။၁၄၈။ အနုဋီ၊ ၁။၄၂။ ယေ ဥပယုပါဒါနာတိ တဏှာဒိဋ္ဌိဟိ ဥပဂန္တာ ဂဟိတာ။ ရူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၄၂။ ဥပယုပါဒါနာတိ တဏှူပယဒိဋ္ဌူပယဝသေန ဒွေ ဥပယာ ကာမု-ပါဒါဒီနိ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၉။

ဥပယုပါဒါနာဘိနိဝေသဝိနိဗန္ဓ(တိ)[ဥပယုပါဒါနာဘိနိဝေသ+ဝိနိဗန္ဓ] ဥပယတရား, ဥပါဒါန်တရား, အဘိနိဝေသတရားတည်းဟူသော တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော။ ဥပယု-ပါဒါနာဘိနိဝေသဝိနိဗန္ဓော ခွါယံ ကစ္စာန လောကော ယေဘုယျေန။ သံ၊၁။၂၅၇။ ဥပ-ယုပါဒါနာဘိနိဝေသဝိနိဗန္ဓောတိ ဥပယေဟိ စ ဥပါဒါနေဟိ စ အဘိနိဝေသေဟိ စ ဝိနိ-ဗန္ဓော။......တဏှာဒိဋ္ဌိယော ဟိ ယသ္မာ အဟံ မမန္တိအာဒီဟိ အာကာရေဟိ တေဘူမက-ဓမ္မေ ဥပေန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ ဥပယာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ယသ္မာ ပန တေ ဓမ္မေ ဥပါဒိယန္တိ စေဝ အဘိနိဝိသန္တိ စ၊ တသ္မာ ဥပါဒါနာတိ စ အဘိနိဝေသာတိ စ ဝုစ္စန္တိ၊ တာဟိ စာ-ယံ လောကော ဝိနိဗန္ဓော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁-၃၂။

ဥပယောဂ (ပု) [ဥပ+ယုဇ+ဏ] (၁) ဒုတိယာ ဝိဘတ်။ (၂) ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၊ ဒုတိယာအနက်၊ ကံအနက်။ (၃) လုံ့လပြုခြင်း၊ အားထုတ်ခြင်း။ (၄) (က) ယှဉ်စပ်-သုံးစွဲ-ခြင်း။ (ခ) တပ်ဆင်ခြင်း၊ စီခြယ်ခြင်း။ သင့်တင့်ရာအရပ်၌ ထည့်သွင်းခြင်း။ (၅) အတတ်ပညာသင်ယူခြင်း၊ သီလစသည်ကို ဆောက်တည်ပြီးနောက် ဦးစွာပဌမ ဥဒ္ဒါန, ဥပဒ္ဒါန အစရှိသော ကျင့်ဝတ်များကို ပြည့်စုံစေ၍ အတတ်ပညာ သင်ယူခြင်း။

(၁) ဒုတိယာဝိဘတ်။ ဥပယောဂေန ဘုမ္မေန၊ တံတံအတ္ထမပေက္ခိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ တံ ပုဂ္ဂလန္တိ သော ပုဂ္ဂလောတိ ပစ္စတ္တဝစနံ ဥပယောဂဝသေန ပရိဏာမေတွာ တံ ပုဂ္ဂလံ အနာပုစ္ဆာ ပက္ကမိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ မဋီ၊၂။ ၅၈။ ဟတ္ထိသဒ္ဒန္တိ ကရဏတ္ထေ ဥပယောဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။၂၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၁၃။ မူလဋီ၊၁။၁၀။ မူလဋီ၊၃။၂၀၀။ နီတိ၊သုတ္တ။၆၆၂။) (၂) ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၊ ဒုတိယာအနက်၊ ကံအနက်။ ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ ပဏာမေမိ ဝေါတိအာဒီသု ဥပ-ယောဂေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ ဋ္ဌတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၆၊ (-၂၂၇။) ဥပယုဇ္ဇိတဗ္ဗော ကြိယာယာတိ ဥပယောဂေါ၊ ကမ္မံ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၀။ (၃) လုံ့လပြုခြင်း၊ အားထုတ်ခြင်း။ ဝေါယောဂံ အာပဇ္ဇတီတိ ဥပယောဂံ သယံ တေသံ ကိစ္စာနံ ကတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၀။ (၄) (က) ယှဉ်စပ်-သုံးစွဲ-ခြင်း။ သော န ကတ္တစိ ဝိနယပိဋကေ ဥပယောဂံ ဂတော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊

သစ်။၁၉၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၈၀။) (၆) တပ်ဆင်ခြင်း၊ စီခြယ်ခြင်း၊ သင့်တင့်ရာအရပ်၌ ထည့်သွင်းခြင်း။ တသ္မိံ ပိဠန္ဓနေ စတသော ဝဇိရနာဠိယော ဥပယောဂံ အဂမံသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။ ဥပယောဂန္တိ တတ္ထ တတ္ထ အပေ့တဗ္ဗဋ္ဌာနေ အပ္ပနာဝသေန ဝိနိယောဂံ အဂမံသု။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၆။ (၅) အတတ်ပညာသင်ယူခြင်း၊ သီလစသည်ကို ဆောက်တည်ပြီးနောက် ဦးစွာပဌမ ဥဒ္ဒေသ, ဥပဒ္ဒေသ အစရှိသောကျင့်ဝတ်များကို ပြည့်စုံစေ၍ အတတ်ပညာ သင်ယူခြင်း။ အက္ခာတရိ ဥပယောဂေ ပဌမံ…ဥပယောဂေါတိ သီလာဒီနိ သမာဒိယိတွာ ဂယှမာနံ နိယမပုဗ္ဗကံ ဝိဇ္ဇာဂဟဏံ။ နီတိ၊သုတ္တ။၆၄၇။

ဥပယောဂဂမနူပဂ(တိ) [ဥပယောဂ+ဂမနူပဂ] ယှဉ်စပ်-သုံးစွဲအပ်-သည်၏အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်သော၊ အားထုတ်အပ်သည်သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လောက်သော(မအူ၊သျ)။ သုံးစွဲရန်ဖြစ်နိုင်လောက်သော။ တစန္တိ ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ ဝါ ရဇနတ္ထာယ ဝါ ဥပယောဂဂမနူပဂံ ယံကိဉ္စိ ရုက္ခတ္တစံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။

ဥပယောဂတ္ထ (ပု) [ဥပယောဂ+အတ္ထ] ဒုတိယာအနက်၊ ကံအနက်။ ပါဒေသု ဂဟေတွာတိ ပါဒေ ဂဟေတွာ၊ ဥပယောဂတ္ထေ ဘုမ္မံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၈။(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၉။)

ဥပယောဂတ္ထဇောတနတ္ထ(ပု) [ဥပယောဂတ္ထ+ဇောတနတ္ထ] ဒုတိယာအနက်-ကံအနက်-ကို ထွန်းပြခြင်း အကျိုး။ မာသံ အဇ္ဈေတိတိ-အာဒီသု ဝိယ ဥပယောဂတ္ထဇောတနတ္ထံ ဣမ ဥပယောဂဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ ဥဒါန်၊ ဋ္ဌ။၂၂။

ဥပယောဂနိဒ္ဒိဋ္ဌ (တိ) [ဥပယောဂ+နိဒ္ဒိဋ္ဌ] ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော။ တသ္မာ "ကုသလံ ဓမ္မ"န္တိ ဥပယောဂနိဒ္ဒိဋ္ဌံ ပစ္စယံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ပဋိစ္စ။ မူလဋီ၊၃။၂၀၀။

ဥပယောဂနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပယောဂ+နိဒ္ဒေသ] ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်း။ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ဥပယောဂနိဒ္ဒေသော ကတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။(-သာရတ္ထ၊၁။၁၉၉။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃။)

ဥပယောဂပ္ပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပယောဂ+ပဝတ္တိ] ဒုတိယာအနက် ဖြစ်ခြင်း။ ဥပယောဂပ္ပဝတ္တိယံ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆။

ဥပယောဂဖလ (နု) [ဥပယောဂ+ဖလ] သုံးဆောင်သောကာလ, အကျိုးပေးရာကာလ။ (ပြည်၊သျ။) ဒေါသော ဥပယောဂဖလေသု အနိဋ္ဌတ္တာ ဝိသသံသဋ္ဌပူတိမုတ္တံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။၁၂၁။

ဥပယောဂဗဟုဝစန (နု) [ဥပယောဂ+ဗဟုဝစန] (၁) ဒုတိယာဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်။ (တိ) (၂) ဒုတိယာဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်ရှိသော။ (၁) (တိ) (၂) နောတိ ဥပယောဂဗဟုဝစနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၃။) ဘုမ္မဝစန-လည်းကြည့်။

ဥပယောဂလဒ္ဓ (တိ) [ဥပယောဂ+လဒ္ဓ] ရအပ်သော ဒုတိယာဝိဘတ်ရှိသော(ကာယ, စိတ္တ)။ "ကာယံ ပရိဏာမေတိ, စိတ္တံ ပရိဏာမေတိ" ဟူ၍ ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုအပ်သော ကိုယ်, စိတ်။ ဥပယောဂလဒ္ဓံ အာရမ္မဏံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၀။ ဥပယောဂ-လဒ္ဓန္တိ လဒ္ဓဥပယောဂဝစနံ၊ ဒုတိယာဝိဘတ္တိ-ဝသေန ဝုတ္တံ "ကာယံ ပရိဏာမေတီ"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၄။

ဥပယောဂဝစန (နု) [ဥပယောဂ+ဝစန] (၁)

ကံအနက်-၌ စီရင်အပ်သော-ကိုယောသော-ဝိဘတ်၊ ဒုတိယာဝိဘတ်။ (၂) ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်၊ ကံအနက်။ (တိ) (၃) ဒုတိယာဝိဘတ် ရှိသော။ (၁) အထ ကသ္မာ ယထာ သုတ္တန္တေ "ဧကံ သမယံ"န္တိ ဥပယောဂဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၈၀၊(-၈၄။) (၂) သင်္ဂဟော ဧတေတိ ဥပယောဂဝစနေ ပစ္စတ္တံ။ ဒီဋ္ဌ၊၃၊ ၁၄၁။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။ ဥပယောဂဝစနေတိ ဥပယောဂတ္ထေ၊ ဝုစ္စတီတိ ဝစနံ အတ္ထော၊ ဥပယောဂဝစနေ ဝါ ဝတ္တဗ္ဗေ။ ဒီဋီ၊၃။၁၄၆။ (တိ)(၃) တံ ခေါ ပနာတိ ဣတ္ထံဘူတာချာနတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၈၄။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ မဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။)

ဥပယောဂဝစနနိဒ္ဒေသ(ပု)[ဥပယောဂဝစန+နိဒ္ဒေသ] ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်း။ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ ဣဓ ဥပယောဂဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၃၄။ မဋ္ဌ၊၁။၁၁။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၀။ အံဋ္ဌ၊၁။၁၀။ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၉၁။

ဥပယောဂဝစနဝါရ(ပု) [ဥပယောဂဝစန+ဝါရ] ဒုတိယာဝိဘတ်ဖြင့် ဆိုအပ်သောပုဒ်တို့၏-ဝါရ-အလှည့်အကြိမ်။ "ယံ တွံ အာဂမ္မ ဝိဟာရံ အဒါသီ"တိအာဒယော ပန ဥပယောဂဝစနဝါရာ ဝုတ္တာ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၉၁။

ဥပယောဂီတာ (ထီ) [ဥပယောဂီ+တာ] ယှဉ်စပ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်။ တသ္မိံ အရ-ယာတေ တေသံ ဥပယောဂိတံ ဒဿေတုံ-......ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၄၈။

ဥပယောဂူပသေဝန (န) [ဥပယောဂ+ဥပသေဝန] ယှဉ်ကပ်ပေးခြင်းဟူသော မှီဝဲခြင်း။ ဥပသေဝနံ ပန ကာယေ အလ္လီယာပနဝသေန ဥပယောဂူပသေဝနံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၇၈။ (မူလဋီ၊ ၃။၁၇၁။ အနုဋီ၊၃။၂၃၁-အလားတူပါကျမ်းတို့၌ ဥပဘောဂူပသေဝနံ-ဟုရှိသည်။)

ဥပယောဂေကဝစန (န) [ဥပယောဂ+ဧကဝစန] ဒုတိယာဧကဝုစ်ဝိဘတ်။ ကိဉ္စိတိ ဥပယောဂေကဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၇၅။ (-ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၅။)

ဥပယောဇိတ (တိ) [ဥပ+ယုဇ+ဏေ+တ] ယှဉ်စေအပ်သော။ သော ဟိ တေန ဥပယောဇိတော ဝိယ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။၇၀။ အနုဋီ၊၂။၇၄။

ဥပရစိတ (တိ) [ဥပ+ရစ+တ] စီရင်-စီစဉ်-ပြုလုပ်-ရေးသား-အပ်သော။ နာတိသင်္ခေပ-နာတိဝိတ္ထာရဝသေန ဥပရစိတာ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။

ဥပရစိတရူပက (န) [ဥပရစိတ+ရူပက] စီစဉ်-ပြုလုပ်-အပ်သော အရုပ်။ ဒါရုကပိလ္လကာနိ ဝါတိ ဒါရုဒဏ္ဍာဒီဟိ ဥပရစိတရူပကာနိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၆၄။

ဥပရဇ္ဇ (န) [ဥပရာဇ+ဏျ] အိမ်ရှေ့မင်း၏-အဖြစ်-ရာထူး။ ဗာလော ဟိ အပဏ္ဍိတ-ပုရိသော ရဇ္ဇံ ဝါ ဥပရဇ္ဇံ ဝါ ... ပတ္ထေန္တော။ မဋ္ဌ၊၄။၇၁။ (-ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၇၀။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၂။)

ဥပရဇ္ဇမင်္ဂလ(န) [ဥပရဇ္ဇ+မင်္ဂလ] အိမ်ရှေ့မင်း အဖြစ် အဘိသိက်သွန်းခြင်း မင်္ဂလာ။ တဿ ပုတ္တဿ ဥပရဇ္ဇမင်္ဂလံ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။

ဥပရတ (တိ) [ဥပ+ရမု+တ] ရှောင်ကြဉ်သော၊ ချုပ်ငြိမ်းသော၊ ကင်းကွာသော၊ ကင်းရှင်းသော၊ သူ။ ဥပသန္တော ဥပရတော၊ မန္တဘာဏီ အနု-ဒ္ဓတော။ ထေရ၊၂၂၀၊၃၄၅။ ဥပရတောတိ သဗ္ဗသ္မာ ပါပကရဏတော ဩရတော ဝိရ-တော။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၃၈။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၇၅။ မဋ္ဌ၊၂။၁၁၃၊၂၈၃။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၃၅။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၄၈၄။) ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ စိန္တိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟိ ကိလေသကာမာနံ ဧကော ကော-

ဋ္ဌာသော ဥပရတော နာမ ဟောတိ နိရုဒ္ဓေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၀။ ဥပရတောတိ ဝိရတော၊ နိရုဒ္ဓေါတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊ဇာ။ကျော။

ဥပရတကောဋ္ဌာသ (တိ) [ဥပရတ+ကောဋ္ဌာသ] ချုပ်ငြိမ်းသော-ကင်းကွာသော-အဖို့ရှိသော။ ယတော ဥပရတော သြဓိ တေသန္တိ ယတောဓိကာနိ ဥပရတကောဋ္ဌာသာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၀။

ဥပရတာဝိပစ္စနသဘာဝါသက် (တိ) [ဥပရတ+ အဝိပစ္စနသဘာဝါသက်] ကင်းသော အကျိုးမပေးခြင်းသဘော၌ ယုံမှားတွေဝေမှု ရှိသော။ ကေန်အကျိုးပေးမည်ဖြစ်သော။ အနေကာနိ စ အာနန္တရိယာနိ ကတာနိ ကေနစ္ဆေ ဝိပါကေ နိယတတ္တာ ဥပရတာဝိပစ္စနသဘာဝါသက်တ္တာ နိစ္စိတာနိ သဘာဝတော နိယတာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၉၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၅။ မူလဋီ၊၁။၄၆။ ဥပရတာ အဝိပစ္စနသဘာဝါသက်ာ ယေသု တာနိ ဥပရတာဝိပစ္စ။ပ။ သက်ာနိ၊ တဗ္ဗာဝေါ ဥပ။ပ။ သက်တ္တံ။ အနုဋီ၊ ၁။၄၈။

ဥပရတိ (ထီ) [ဥပ+ရမု+တိ] (က) ပျောက် ကင်းခြင်း၊ ငြိမ်းစေခြင်း။ (ခ) ကင်းရှင်းခြင်း။ (က) တဿာ ဥပရတိယာ ဝူပသမနတ္ထာယ အာဟာရေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၁။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၀၁။ (ခ) တေသံ ဥပရတိယာ ဝိသုဒ္ဓိ ဟောန္တိ သူရိယရံသိယော။ မိလိန္ဒ။၂၆၆။

ဥပရတ္တိ (န) [ဥပ+ရတ္တိ] ညဉ့်၏အနီး။ ဒီယ-ရတ္တိ ဟေမန္တော ဥပရတ္တိ။ မောဂ်၊ ၃-ကဏ္ဍ။ ၄၅-သုတ်။ သမီပံ ရတ္တိယာ ဥပရတ္တိ။ မောဂ်၊ ပဉ္စိကာ၊ ၃-ကဏ္ဍ။ ၄၅-သုတ်။

ဥပရမ (ပု) [ဥပ+ရမု+အ] (က) ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ (ခ) ပျောက်ကင်းခြင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း။ (က) သံယမမတ္တေန ဥပရမမတ္တေန။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၈၈။ သံသိဒ္ဓိဒဿနေနာတိ သံသိဒ္ဓိယာ နိဋ္ဌာနဿ ဥပရမဿ ဒဿနေန။ အနုဋီ၊ ၃။၄၆။

ဥပရမဏ (န) [ဥပ+ရမု+ယု] ပျောက်ကင်းခြင်း၊ ငြိမ်းစေခြင်း။ ဝိဟိံသူပရတိယာတိ ဇီဃစ္ဆာဒုက္ခဿ ဥပရမဏတ္ထံ။ မဋီ၊၁။၁၆၈။

ဥပရမတိ (ကြိ) [ဥပ+ရမု+အ+တိ] (၁) ရှောင်ကြဉ်၏၊ ဆုတ်နစ်၏။ (၂) ပျက်စီး၏။ (၁) ကုပိတောပိ ဟတ္ထိနာဂေါ သမာဂန္တွာ ဥပရမတိ။ မိလိန္ဒ။၁၅၄။ ဘယေန **ဥပရမန္တိ**တိ ဘယူဝရာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၉။ ဥပရမန္တီတိ ဝိရမန္တိ နိဝတ္တန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄၃။ ဝိမတိ။၂။၁၁၀။ **ဥပရမာမိ**-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၁၆။ (၂) မယံ ယမာ-မသေ **ဥပရမာမ** ဝိနဿာမ သတတံ သမိတံ မစ္စုသန္တိကံ ဂစ္ဆာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈။

ဥပရမတ္ထ (ပု) [ဥပရမ+အတ္ထ] ပျောက်ကင်းခြင်းအကျိုး။ တဿာ ဥပရမတ္ထမ္မေဝ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိသေဝတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁။

ဥပရမန (န) [ဥပ+ရမု+ယု] ပျက်စီးခြင်း၊ သေဆုံးခြင်း။ ယမန် ဥပရမနန္တိ ယမော မရဏန္တိ အာဟ "ဇာတိယာ သတိ မရဏံ ဟောတိ"တိ။ အနုဋီ၊၃။၁၆၀။

ဥပရမန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ရမု+အ+အန္တိ] ရှောင်ကြဉ်ကုန်၏။ ဥပရမတိ (၁) ကြည့်။

ဥပရမာမ (ကြိ) [ဥပ+ရမု+အ+မ] ပျက်စီးကြကုန်အံ့။ ဥပရမတိ (၂) ကြည့်။

ဥပရမာမိ (ကြိ) [ဥပ+ရမု+အ+မိ] ရှောင်ကြဉ်၏။ ဥပရမတိ (၁) ကြည့်။

ဥပရဝ (ပု) [ဥပ+ရု+အ] ဟစ်အော်ခြင်း၊

ကြွေးကြော်ခြင်း။ ကမ္ဗန္တဒါသော......သဗ္ဗေ ဒါသေ ဂဟေတွာ ရာဇင်္ဂဏံ ဂန္တွာ ဥပရဝံ အကာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။)

ဥပရဝတိ(ကြိ) [ဥပ+ရု+အ+တိ] မြည်တွန် တောက်တီး၏၊ ဟစ်အော်-ပြောဆို-ကြွေး ကြော်-၏။ နဂရမှိ န ဥပရဝန္တိ ရာဇာနံ။ ဇာ၊ ၂။၂၄၆။ န ဥပရဝန္တီတိ န ဥပက္ကောသန္တိ န ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၈၆။

ဥပရဝန္တိ(ကြိ) [ဥပ+ရု+အ+အန္တိ] မြည်တွန် တောက်တီးကုန်၏၊ ဟစ်အော်-ပြောဆို- ကြွေးကြော်-ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရာဂ (ပု) [ဥပ+ရဉ္ဇ+ဏ] တပ်စွန်းခြင်း၊ ဆေးဆိုးခြင်း။ (ဖလိကမဏိသု၊-ဖန်ကျောက် တို့၌၊ ဥပရာဂေါ ဝိယ-ဆေးဆိုးခြင်းကဲ့သို့- ဟုပေး။ ဖန်ကျောက်ကို ဆေးဆိုးလျှင် အရောင်ပြောင်းသကဲ့ မကောင်းသူနှင့် ပေါင်း လျှင် မကောင်းဖြစ်တတ်ကြောင်း ပြလိုရင်း ဖြစ်သည်။) သဟဝါသော သံသဂ္ဂေါ ဥပရာဂေါ ဝိယ ဖလိကမဏိသု ပုရိသဥပနိဿယဘူတံ ပုဂ္ဂလာကာရံ ဂါဟာပေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၀။

ဥပရာဇ (ပု) [ဥပ+ရာဇ] အိမ်ရှေ့မင်း။ ရာဇာ မာတာ မဟေသီ စ၊ ဥပရာဇာ ပုရောဟိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။)

ဥပရာဇဋ္ဌာန (နု) [ဥပရာဇ+ဌာန] အိမ်ရှေ့ မင်း၏-အရာဌာန-ရာထူး။ ဘာတိက တုမှေ ဥပရာဇဋ္ဌာနေ ဌိတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၃။)

ဥပရာဇဘာဝ (ပု) [ဥပရာဇ+ဘာဝ] အိမ်ရှေ့ မင်း၏-အဖြစ်-ရာထူး။ ဩပရဇ္ဇန္တိ ဥပရာဇ- ဘာဝံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။

ဥပရိ¹(ဗျ) ["ဥဒ္ဓံ+ရိ" ဟုပုဒ်ခွဲ၍ ဥဒ္ဓံ-ကို ဥပပြု ဟူ၍ ထောမနိဓိ အတိုင်း ဝိ၊ပိ၊ဓာန် ရုပ် စီရင်သည်၊ ပဌမာပဉ္စမီသတ္တမျန္တ ဖြစ်သော ဥဒ္ဓံသဒ္ဒါ၏ အနက်၌ ဖြစ်သည်ဟုလည်း ထောမနိဓိမိန့်ဆို၏။ ထိုအတိုင်းဆိုလျှင် "အထက်၊ အထက်မှ၊ အထက်၌"ဟူ၍ ဝိဘတ် အနက်သုံးမျိုးဖြစ်နိုင်၏။ ရူ(စာမျက်နှာ၊၁၃၃) နှင့် နီတိ၊သုတ္တ (စာမျက်နှာ၊၃၈၀-၁) တို့၌မူ သတ္တမျန္တနိပါတ်ဟုမိန့်ဆိုတော်မူကြသည်] အထက်၊ အပေါ်၊ နောက် (နောင်လာလတ္တံ့ အနာဂါတ်)။ အထက်ကာလ(အနာဂါတ်ကာလ)၊ အထက်အရပ်၊ အထက်အဖို့၊ အထက်ပိုင်း၊ အထက်ဖြစ်သော-နောက်ဖြစ်သော-နောင်လာ လတ္တံ့ဖြစ်သော-အပိုင်း, အခန်း, ကဏ္ဍ, စကားရပ်, အရိယမဂ်ဖိုလ် စသည်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဒွေ ဘိက္ခူ သံဃိကေ ဝိဟာရေ ဥပရိဝေဟာသကုဋိယာ ဧကော ဟေဋ္ဌာ ဝိဟရတိ ဧကော ဥပရိ။ ဝိ၊၂။၆၆။ ဝဇိရပါဏိ ယက္ခော...ဥပရိဝေဟာသံ ဌိတော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၈၉။ မ၊၁။၂၉၄။ ဣတော ဝဿ- သတဿ ဥပရိ အဋ္ဌာရသမေ ဝဿေ ပါဋလိ- ပုတ္တေ ဓမ္မာသောကော နာမ ရာဇာ......ရဇ္ဇံ ကာရေဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယံ အဝဿံ သမ္မာပကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ ပုရိသ- နိမိတ္တေ စတ္တာရိ ပဿာနိ မဇ္ဈံ ဥပရိစာတိ ဆ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ ဥပရီတိ အဂ္ဂကောဋိတော ဥပရိဘာဂပ္ပဒေသော။ သာရတ္ထ၊၂။၈၃။ ဥပရိ(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၄။၅၀)တိ အဂ္ဂဥပါသကဿ ဥပရိဘာဂေ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၃။ ဥပရိ (ကင်္ခါ၊၂၁၅)တိ အစေ- လကဝဂ္ဂေ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၈။ ဥပရိ(ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈)တိ အရဟတ္တာ ဥဒ္ဓံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၂၀။

ဥပရိ² (ဥပသာရအဗျယ) [ဥ+ပရိ] တက်၍ ကြဉ်၍။(ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။) တက်၍ ထက် ဝန်းကျင်။(သပြေကန်။) ဥပရိပဗ္ဗတာ ဒေဝေါ ဝဿတီတိ ဣဒံ ပန ဥပရီတိ ဥပသဂ္ဂဒွယ-

ဝသေန ဝုတ္တံ၊ န ဥပရိသဒ္ဒပယောဂဝသေန၊ ဥပရိသဒ္ဒေါ ဟိ နိပါတော၊ ဣဒံ ပန ဥပသဂ္ဂ–ဝသေန ဝုတ္တံ။ နျာသ။၁၉၆။ ဥပရိပဗ္ဗတာတိ ဧတ္ထ ဥကာရော ဥဂ္ဂမနတ္ထော၊ ပရိသဒ္ဒေါ ပရိဝဇ္ဇနတ္ထော၊ တသ္မာ ဒေဝေါ မေဃော ဥဂ္ဂန္တွာ ပဗ္ဗတံ ဝဇ္ဇေတွာ ဝဿတီတျတ္ထော။ ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။၁၉၄။ ပဗ္ဗတာ–တောင်မှ၊ ဥ–တက်၍၊ ပရိ–ထက်ဝန်းကျင်၊ ဒေဝေါ–မိုးသည်၊ ဝဿတိ–ရွာ၏။(သပြေကန်။) ဒေဝေါ–မိုးသည်၊ ဥ=ဥဂ္ဂန္တွာ–တက်၍၊ ပဗ္ဗတံ–တောင်ကို၊ ပရိ=ဝဇ္ဇေတွာ–ကြဉ်၍၊ ဝဿတိ–ရွာ၏။ (ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာအလို။) (ဥပရိ–ကို နိပါတ်ပုဒ် ဟုလည်းကောင်း, ဥပသာရနှစ်ပုဒ်တွဲဟုလည်းကောင်း အမျိုးမျိုး ကြံကြ၏၊ ဤနေရာ၌ နိပါတ်, ဤနေရာ၌ ဥပသာရဟု ခွဲရန်ကား ခဲယဉ်းလှသည်။)

ဥပရိအာကာသတလ(န) [ဥပရိ+အာကာသ–တလ] အထက်ဖြစ်သော ကောင်းကင်အပြင်။ ပါသာဒမတ္ထကေတိ ပါသာဒဿ ဥပရိ–အာကာသတလေ။ အံ၊ငို၊၂။၁၁၉။

ဥပရိဥပရိဂုဏ(ပု) [ဥပရိဥပရိ+ဂုဏ] အထက်အထက်ဖြစ်သော ဂုဏ်။ ဥပရိဥပရိဂုဏေဟိ ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ။ အံ၊ဌ၊၂။၆၄။

ဥပရိဥပရိပဒ (န) [ဥပရိဥပရိ+ပဒ] အထက်အထက်–နောက်နောက်–ဖြစ်သောပုဒ်။ ဂဟိ–တဂဟိတပဒံ ဥပရိဥပရိပဒံ ဂဏှန္တဿ နဿတိ။ အံ၊ငို၊၁။၁၆၁။

ဥပရိဥပရိသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနတ္ထ (ပု) [ဥပရိဥပရိ+သမာပတ္တိ+သမာပဇ္ဇနတ္ထ] အထက်အထက်၌ ဖြစ်သော သမာပတ်ကို ဝင်စားနိုင်ခြင်းအကျိုး။ ဥပရိဥပရိသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇန–တ္ထာယ ပဌမဇ္ဈာနာဒိသမာဓိ အဘိနီဟရိတုံ။ အံ၊ဋ၊၃။၁၀၁။

ဥပရိကဏ္ဏသက္ခလိကာ (ထီ) [ဥပရိ +ကဏ္ဏသက္ခလိကာ] နားရွက်စွန်း(နားရွက်ပေါက်)၏ အထက်။ (ဝိသုဒ္ဓိငို၊သျှ၊ဒု။၁၉ရ။) ကဏ္ဏစူဠိ–ကာတိ ဥပရိကဏ္ဏသက္ခလိကာယ ပရဘာဂံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိငို၊၁။၃၀၅။

ဥပရိကေသန္တ (ပု၊န) [ဥပရိ+ကေသန္တ] ဆံပင်၏ အဆုံး၊ ဆံပင်အဖျား။ အာယသ္မာ ကိရ ရာဟုလော......ပါဒတလတော ယာဝ ဥပရိ–ကေသန္တာ တထာဂတံ ဩလောကေသိ။ အံ၊ငို၊၁။၁ရ၁။

ဥပရိကွိ (ထီ) [ဥပရိ+ဣက္ခ+ဣ] ဥပရိက္ခိမည်သော မိဖုရား။ ဃင္ရှိကာ ဥပရိက္ခိ စ၊ ပေါက္ခရဏီ စ ဘာရိကာ။ ဇာ၊၂။၂၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၉၃။

ဥပရိက္ခာ (ထီ) [ဥပရိ+ချာ+အ] နိဿတ္တကို၊ သတ္တိရှိလာ၊ ကျမ်း၌ပါ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌ၊ ဥပရိက်။ တွင်းကြီးနိယံ၊ နံပါတ်။၂၂။ သမ္ပင့်ိစ္ဆန္တံ ဝိယ သမ္ပင့်ိစ္ဆနစိတ္တံ–၌ သမ္ပင့်ိစ္ဆိုန်း၏ ခံတတ်သော ကတ္တုသတ္တိမရှိသော နိဗ္ဗာပါရသဘောကို သဗျာပါရကတ္တုသတ္တိ၌ တင်စား၍ တဒ္ဓမျူပစာအားဖြင့် ဆိုရကား ဥပရိက္ခာဟူ၏။ ဤဥပရိက္ခာကား ပြေပြစ်ခြင်း=ဝါစာသိလိဋ္ဌအကျိုးသာတည်း။ တွင်းကြီးနိယံအဖြေ။ နံပါတ်။၂၂။ ဤပုဒ်ကို ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ မတွေ့ရ။

ဥပရိခါဒနီယ (န) [ဥပရိ+ခါဒနီယ] ခဲဖွယ်၏–အထက်အရပ်–အပေါ်အရပ်။ ဥပရိခါဒနီယေပိ ဥတ္တိဋ္ဌပတ္တံ ဥပနာမေန္တိ။ ဝိ၊၃။၅၆။

ဥပရိဂဂနတလာဘိမုခ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပရိ+ဂဂန–တလာဘိမုခ] အထက်ကောင်းကင်အပြင်သို့ ရှေးရှု။ ဥဒ္ဓန္တိ ဥပရိဂဂနတလာဘိမုခံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ရ၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိငို၊၁။၁၉၉။)

ဥပရိဂင် (န၊ထီ) [ဥပရိ+ဂင်္ဂါ] ဂင်္ဂါမြစ်၏–

အထက်ပိုင်း–အထက်ရေအလျဉ်။ အထ ဥပရိဂင်္ဂါယ ဓနိကေဟိ ပရိပိဋ္ဌိတော။ စရိယာ။ ၄၀၃။ ဥပရိဂင်္ဂါယာတိ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ ဥပရိ-သောတေ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၂။ ကိလေသ-ဝသေန ဥပရိဂင်္ဂ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၁။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။)

ဥပရိဂင်္ဂါဝါသိက (တိ) [ဥပရိဂင်္ဂါ+ဝသ+ဏီ။ သွတ္ထ က–သက်၍ ဝါသိကာပြီး။] ဂင်္ဂါမြစ်၏ အထက်ပိုင်း–ဂင်္ဂါမြစ်ညာ–၌နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ပုန ကေသ္မိံ သမယေ ဥပရိဂင်္ဂါဝါသိကံ ကုလံ ဟေဋ္ဌာဂင်္ဂါဝါသိကေန ကုလေန သဒ္ဓိံ မိတ္တ-သန္ထဝံ ကတ္វာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။

ဥပရိဂဏနာ (ထီ) [ဥပရိ+ဂဏနာ] အထက်၌ ဖြစ်သော ဂဏန်းသင်္ချာ။ ဟေဋ္ဌာဂဏနံ အမု-ဥ္စိတွာဥပရိဂဏနာ သမ္မာဝတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၈၄။

ဥပရိဂတ (တိ) [ဥပရိ+ဂတ] (က) အထက်၌-ရောက်သော–တည်နေသော။ (ခ) အထက်သို့ မြင့်တက်သော။ (က) ဥပရိပါသာဒဝရဂတ-ကြည့်။ (ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရိဂတတ္တ (ပု) [ဥပရိဂတ+အတ္တ] အထက်သို့ မြင့်တက်–သည်၏အဖြစ်ဟူသော–ခြင်းဟူသော –အနက်သဘော။ ပညာပါသာဒတာယ စဿ ဥပရိဂတတ္တေန အစ္စုဂတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၀။

ဥပရိဂီဝါ (ထီ) [ဥပရိ+ဂီဝါ] လည်ပင်း၏ အထက်။ တောမရဟတ္ထော စ ပုရိသော ဥပရိဂီဝါယ နိသိန္နော ဟောတိ။ မ၊၃။၁၇၃။ ဥပရိဂီဝါယ ဆိန္နသီသဿပိ အဓောဘာဂေန အင်္ဂဇာတံ ပဝေသေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။

ဥပရိဂုဏ (ပု) [ဥပရိ+ဂုဏ] အထက်၌ဖြစ်သော ဂုဏ်။ (အထက်မဂ်ဖိုလ်ကို ဥပရိဂုဏ–ဟုလည်း ကောင်း, သမာဓိ ပညာကို ဥပရိဂုဏ–ဟုလည်း ကောင်း အရာအားလျော်စွာ သုံးနှုန်း၏။) ပရိ-ဟာနာယာတိ ဥပရိဂုဏေဟိ ပရိဟာနတ္ထာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။(–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၆၃။)

ဥပရိဂုဏပဋိလာဘ (ပု) [ဥပရိဂုဏ+ပဋိ လာဘ] အထက်ဂုဏ်ကိုရခြင်း။ တေ ပစ္စေ ၁-က္ခိတွာ ဥပရိဂုဏပဋိလာဘာယ ဝါယာမံ န ကရောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။

ဥပရိဂေါပ္ဖက (တိ) [ဥပရိဘာဂပ္ပမာဏ+ ဂေါပ္ဖက] ဖမျက်–ခြေမျက်စိ–တို့၏အထက်ပိုင်း ပမာဏရှိသော၊ ခြေမျက်စိနစ်မြုပ်လောက်သော-ရေ၊ ဖမျက်ထက်နက်သောရေ။ (သျှ။) ဥဒကေ ဟဿမေ္ဗာ နာမ ဥပရိဂေါပ္ဖကေ ဥဒကေ ဟဿာဓိပ္ပါယော နိမ္မုဇ္ဇတိ ဝါ ဥမ္မုဇ္ဇတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၄၉။ ဥပရိဂေါပ္ဖကေတိ ဂေါပ္ဖကာနံ ဥပရိဘာဂပ္ပမာဏေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၈။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်၊၄၀၃။ (–ကင်္ခါ။၂၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၈၀။ ဝိမတိ၊၂။၄၃။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၉၇။)

ဥပရိဃဋာ (ထီ) [ဥပရိ+ဃဋာ] ဦးချိုတစ်စုံ၏-ဦးချိုနှစ်ချောင်းတို့၏–အလယ်အကြား၏ အထက်၊ ချိုကြားအထက်။ တမေနံ ကိဋ္ဌာ-ရက္ခော......ဥပရိဃဋာယံ သုနိဂ္ဂဟိတံ နိဂ္ဂ-ဏှေယျ။ သံ၊၂။၄၀၀။ ဥပရိဃဋာယန္တိ ဒွိန္နံ သိင်္ဂါနံ အန္တရေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။

ဥပရိဃဋိကာ (ထီ) [ဥပရိ+ဃဋိကာ] အထက် မင်းတုပ်အကြီး (ကျည်မ)။ သူစိဃဋိကံ ဒတွာတိ အဂ္ဂဠသူစိဥ္စ ဥပရိဃဋိကဥ္စ အာဒဟိတွာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။

ဥပရိစယ (တိ) [ဥပရိ+စိ+အ] အထက်၌-နောက်ထပ်–ဖြစ်သော။ သောဝ ရူပဿ ဥပရိ-စယတ္တာ ဥပစယော။ အနုဋီ၊၁။၁၆၆။

ဥပရိစရ (တိ) [ဥပရိ+စရ+အ] အထက်၌-ကောင်းကင်၌–လှည့်လည်သွားလာနိုင်သော၊သူ။

စတူဟိ ရာဇိဒ္ဓိဟိ သမန္နာဂတော အဟောသိ ဥပရိစရော အာကာသင်္ဂမီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၁။

ဥပရိစရဏ (န) [ဥပရိ+စရဏ] အထက်၌-ကောင်းကင်၌-လှည့်လည်သွားလာနိုင်ခြင်း။ ဝေ ဥပရိစရဏအာလောကဖရဏေဟိ(အာလော-ကကရဏေဟိ။ အံ၊ဋီ။) မဟိဒ္ဓိကော။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၃။

ဥပရိစ္ဆဒန (န) [ဥပရိ+ဆဒန] အထက်အမိုး။ ဥပရိစ္ဆဒနံ အာသိ သဗ္ဗသောဏ္ဏမယံ တဒါ။ အပ၊၁။၃၉၁။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၁။)

ဥပရိဇာဏုမဏ္ဍလ (န) [ဥပရိ+ဇာဏုမဏ္ဍလ] ပုဆစ်ဒူးဝန်းတို့၏ အထက်။ ဥဗ္ဗဇာဏုမဏ္ဍလန္တိ ဥပရိဇာဏုမဏ္ဍလံ။ ဝိ၊၂။၂၇၆။ ဥဗ္ဗဇာဏု-မဏ္ဍလန္တိ ဇာဏုမဏ္ဍလာနံ ဥပရိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ ကင်္ခါ။၂၉၄။

ဥပရိဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)န (န) [ဥပရိ+ဌာန] အထက်-နောက်-၌ဖြစ်သောဌာန်။ ယံ အပ္ပဂုဏံ ဟောတိ၊ ဥပရိဋ္ဌာနသ္မ ပစ္စယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။ ဥပရိဌာနသ္မ ပစ္စယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၈၄။ ဥပရိဌာနသ္မ ပဒဋ္ဌာနဘာဝါနုပဂမေ-နေန အခေတ္တည္စု။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၁၇၈။

ဥပရိဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)နင်္ဂ (န) [ဥပရိ+ဌာနင်္ဂ] အထက်၌ ဟောတော်မူအပ်လတ္တံ့သော ဌာနင် တရား။ ဝိဘင်္ဂေ ဥပရိဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)နင်္ဂါနံ ပစ္စနီ-ကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော နီဝရဏာနေဝ ဝုတ္တာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၃၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၀၉။ ဥပရိ ဝုစ္စမာနာနိ ဌာနင်္ဂါနိ ဥပရိဋ္ဌာနင်္ဂါနိ။ မူလဋီ၊၁။၁၀၁။ အောက်ပုဒ်များလည်းကြည့်။

ဥပရိဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)နင်္ဂပစ္စနီက (တိ) [ဥပရိဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)နင်္ဂ+ပစ္စနီက] အထက်-နောက်-၌ ဟောတော်မူအပ်လတ္တံ့ကုန်သော ဌာနင်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ရန်သူဖြစ်သော(နီဝရဏ)။ ဥပရိ-ဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)နင်္ဂပစ္စနီကပဋိပက္ခဘာဝဒဿန-တောတိ သဝိတက္ကံ သဝိစာရန္တိ အာဒိနာ ဥပရိ ဝုစ္စမာနာနိ ဌာနင်္ဂါနိ ဥပရိဋ္ဌာ(ဋ္ဌာ)နင်္ဂါနိ၊ တေသံ အတ္တနော ပစ္စနီကာနံ ပဋိပက္ခဘာဝဒဿန-တော တပစ္စနီကနီဝရဏဝစနံ၊ ဥပရိဌာနင်္ဂါနံ ပစ္စနီကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတောတိပိ ပါဌော၊ တတ္ထ ပစ္စနီကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတောတိ ဥပရိဝုစ္စမာနဌာနင်္ဂါနံ ဥဇုဝိပစ္စနီကဝသေန ပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတောတိ အတ္ထော ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၇။ (-မူလဋီ၊၁။၁၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၁၆၅။)

ဥပရိဌာန (န) [ဥပရိ+ဌာန] အထက်-နောက်-၌ဖြစ်သောဌာန်။ ဥပရိဋ္ဌာန-ကြည့်။

ဥပရိဌာနနိဗ္ဗတ္တန (န) [ဥပရိဌာန+နိဗ္ဗတ္တန] အထက်ဌာန်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဝေ ဉာဏုတ္တရဿ ကောသနေနေဝ ဥပရိဌာနနိဗ္ဗတ္တနေနာတိ-သုဘာဝိတောပိ......အပ္ပမာဏောတွေဝ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။

ဥပရိဉာဏဝဇ္ဈ (တိ) [ဥပရိဉာဏ+ဝဇ္ဈ] အထက် မဂ်ဉာဏ်တို့ဖြင့် ပယ်သတ်အပ်သော (တရား)။ တတ္ထ တတ္ထ ယံ ယံ ဥပရိဉာဏ-ဝဇ္ဈောတိ ဝက္ခာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၅။

ဥပရိဉာဏာနုဘာဝ (ပု) [ဥပရိဉာဏ+ အာနု ဘာဝ] အထက်ဉာဏ်တို့၏-အာနုဘော်-အစွမ်းသတ္တိ။ ဝေမေတေပိ သခ်ါရာ...... ဥပရိ-ဉာဏာနုဘာဝေန နိဗ္ဗိသေဝနတံ, သဗ္ဗသော ဘင်္ဂဋ္ဌ ပါပုဏန္တီတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၅၄။

ဥပရိဋ္ဌ (တိ) [ဥပရိ+ဌာ+အ] အထက် ကောင်းကင်၌ တည်နေသော၊ အနီး၌ တည်နေသော၊ သူ။ သောဟံ အဒ္ဒသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဥပရိဋ္ဌံ

ယသဿိနံ။ နေတ္တိ။၁၂၂။ ဥပရိဋ္ဌန္တိ ဥပရိဝေဟာသေ ဌိတံ။ နေတ္တိ႒။၂၃၂။ ဥပရိဋ္ဌံ ဥပသမိပေ ဌိတံ အရိဋ္ဌံ နာမ သမ္ဗုဒ္ဓံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ အဒ္ဒသိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၉၆။

ဥပရိဋ္ဌ[2] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပရိဋ္ဌမည်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဥပရိဋ္ဌော နာမ ဘိက္ခဝေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဣမသ္မိံ ဣသိဂိလိသ္မိံ ပဗ္ဗတေ စိရနိဝါသီ အဟောသိ။ မ၊၃။၁၁၃။ သမဏံ ပဋိပါဒေသိ၊ ဥပရိဋ္ဌံ ယသဿိနံ။ ထေရ။၃၃၇။ ထေရ၊႒၊၂။၃၄၁။ ဥပရိဋ္ဌန္တိ ဧဝံနာမကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ။ ထေရ၊႒၊၂။၃၄၆။ (-မ၊႒၊၄။၉၀။ အံ၊႒၊၁။၁၄၅။ ဓမ္မ၊႒၊၂။၃၈၂။ အပ၊႒၊၁။၁၄၃၊ ၃၀၁။)

ဥပရိဋ္ဌပစ္စေကဗုဒ္ဓ (ပု) [ဥပရိဋ္ဌ+ပစ္စေကဗုဒ္ဓ] ဥပရိဋ္ဌမည်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဥပရိဋ္ဌပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ မေ အတ္တနော ဘာဂဘတ္တံ ဒိန္နံ။ အံ၊႒၊၁။၁၄၆။ (-ဓမ္မ၊႒၊၁။၈၆။ ဓမ္မ၊႒၊၂။၃၈၃။)

ဥပရိဋ္ဌိတ (ပု) [ဥပရိ+ဌိတ] အထက်၌ တည်သော။ ယထာ ဟိ တန္တတော ဥဋ္ဌိတပေသကာရော ကိဉ္စိဒေဝ ဥပရိဋ္ဌိတံ ဂဟေတွာ ဥဇုံ ကာယံ ဥဿာပေတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၆။ (-ဝိ၊႒၊၁။၂၈၆။ မဟာနိ၊႒။၂၆၃။)

ဥပရိဋ္ဌိတပူဝဂဏနာ (ထီ) [ဥပရိဋ္ဌိတ+ပူဝဂဏနာ] အထက်၌တည်သော မုန့်အရေအတွက်။ မုခဝဏ္ဏိယာ ဟေဋ္ဌိမလေခတော ဥပရိဋ္ဌိတပူဝဂဏနာယ ပါစိတ္တိယံ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၈။

ဥပရိဋ္ဌိမ (တိ) [ဥပရိဋ္ဌ+ဣမ] အထက်၌-အထက်ဘုံ၌-တည်သောပုဂ္ဂိုလ်သန္တာန်၌ ဖြစ်သော၊ အထက်၌တည်သော။ အရိယမဂ္ဂံ သဉ္ဇနေတိ ဥပရိဋ္ဌိမာနံ သံယောဇနာနံ ပဟာနာယ။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ (-အဘိ၊႒၊၃။၄၈။) ဥပရိဋ္ဌိမံ အရဟတ္တဖလံ။ အဘိ၊ဓ၊၂၁၀။ နဒီ ဩတရိတွာ နဟာယိတွာ ဥတ္တိဏ္ဏာ ဥတ္တိဏ္ဏာ ဥပရိဋ္ဌိမံ ဥပရိဋ္ဌိမံ ဝတ္ထာဘရဏံ ဂဏှန္တိ။ သာရတ္ထ။၁။၂၇၅။ မနုဿလောကတော ဥပရိဋ္ဌိမံ ဒေဝလောကံ ဂမေန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၇၀။ (-အဘိ၊ဓ။၂၅၅။ အဘိ၊ဝိ။၃၃၉။ အဘိ၊႒၊၃။၃၇၀။ မူလဋီ၊၃။၁၈၇။)

ဥပရိတလ (န) [ဥပရိ+တလ] အထက်၌ ဖြစ်သော-အပြင်-ကြမ်းပြင်-အဆင့်။ တိဿဒတ္တတ္ထေရော ကိရ နာမ……နာဝါယ ဥပရိတလေ နိသိန္နော။ အဘိ၊႒၊၁။၁၂။ သတ္တဘူမိကဿ ပါသာဒဿ ဥပရိတလေ ဝါသယိံသု။ ပဋိသံ၊႒၊၂။၂၉၃။ (-ဓမ္မ၊႒၊၂။၃၅။)

ဥပရိထဒ္ဓကဒ္ဒမပိဋ္ဌ (န) [ဥပရိထဒ္ဓ+ကဒ္ဒမပိဋ္ဌ] အထက်၌-အထက်က-မာသော ရွံ့ညွန်အပြင်။ တဿ ဧကသ္မိံ ဥန္နတဋ္ဌာနေ ဥပရိထဒ္ဓကဒ္ဒမပိဋ္ဌေ မုဒုနိ ဟရိတတိဏာနိ ဇာယိံသု။ ဇာ၊႒၊၂။၂၃။

ဥပရိဒန္တ (ပု) [ဥပရိ+ဒန္တ] အထက်၌တည်သော သွား။ အထက်သွား။ ဟေဋ္ဌာဒန္တေ ဥပရိဒန္တံ ဌပေတွာ။ မ၊႒၊၂။၁၈၉။ (-ဒီ၊႒၊၁။၁၇၉။ မ၊ဋီ၊၂။၇၇၊၂၁၄။)

ဥပရိဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတ (တိ) [ဥပရိဒန္တမုသလ+သဉ္စုဏ္ဏိတ] အထက်သွားတည်းဟူသောကျည်ပွေ့သည်-မှုန့်မှုန့်ညက်ညက်ကြိတ်ချေထောင်းထု-အပ်သော။ တံ ဟေဋ္ဌာဒန္တဥဒုက္ခလေ……ဥပရိဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတံ ကောစိ ကဋစ္ဆုနာ ဝါ ဒဗ္ဗိယာ ဝါ အန္တော ပဝေသေန္တော နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊႒၊၁။၁၇၉။ သံ၊႒၊၃။၂၃း အဘိ၊႒၊၂။၃၄၆။

ဥပရိဒိသာ (ထီ) [ဥပရိ+ဒိသာ] အထက်အရပ်မျက်နှာ။ ဥပရိဒိသံ ဥဒ္ဓံမုခေါ ဟုတွာ ဝိလောကေန္တော။ မဟာနိ၊႒။၃၄၃။

ဥပရိဒေဝ (ပု) [ဥပရိ+ဒေဝ] အထက် အထက်ဘုံ၌တည်နေသောနတ်၊ အထက်နတ်။ ဥပရိဒေဝေ စ စက္ခုဝိညာဏဒသကနေနာပိ။ မဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၈။ ဥပရိဒေဝေ စာတိ ဥပရူပရိဘူမိဝါသေ ဒေဝေ စ ။ မဋီ၊၃။၁၆၅။

ဥပရိဒေဝလောက (ပု) [ဥပရိ+ဒေဝလောက] အထက်နတ်ပြည်။ ဥပရိဒေဝလောကေ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိဿာမာတိ န ဘာယန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ (-မဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ အံဋ္ဌ၃။၂၆၇။ မဋီ၊၂။၂၅၂။)

ဥပရိဒေသ (ပု) [ဥပရိ+ဒေသ] အထက်အရပ်။ ဝုဋ္ဌိနိမိတ္တေန ဝိယ မဟောဃေန ဥပရိဒေသေ ဝုဋ္ဌိနိပါတော။ အနုဋီ၊၂။၁၃၄။

ဥပရိဒေသနာ (ထီ)[ဥပရိ+ဒေသနာ] အထက်-နောက်-၌ဟောတော်မူအပ်သောဒေသနာတော်။ ဥပရိဒေသနံ အနဝသေသတော ပရိယာဒိယတိ။ မဋီ၊၁။၁၉၃။ (-မဋီ၊၂။၁၂၆။ မဋီ၊၃။၃၈။)

ဥပရိဒေသနာရုဠ္ဟ (တိ) [ဥပရိဒေသနာ+အာရုဠ္ဟ] အထက်ဒေသနာတော်၌-နောက်၌ဟောတော်မူအပ်သောဒေသနာတော်၌-တင်အပ်-ထည့်သွင်းဟောကြားအပ်-သော။ ဥပရိဒေသနာရုဠ္ဟတ္တာ စ တာသံ။မဋီ၊၁။၃၄၃။

ဥပရိဓဇ (ပု) [ဥပရိ+ဓဇ] အထက်၌တည်သော တံခွန်။ ဝေဇယန္တဿ ပါသာဒဿ ဥပရိဓဇံ ပဿာမိ။ အပဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။

ဥပရိနဒီ (ထီ) [ဥပရိ+နဒီ] မြစ်၏ အထက်အရပ်။ ဥပရိနဒိယံ ဋ္ဌိတာနံ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ပုဏ္ဏာယ နဒိယာ သောတေ နိမုဂ္ဂေ။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၅၃။ ဥပရိနဒိယံ ဋ္ဌိတာနံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၆။

ဥပရိနဘ (နှ) [ဥပရိ+နဘ] အထက် ကောင်းကင်။ ဥပရိနဘေ ဋ္ဌိတံ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ ဘာဂဝန္တံ-ယေဝ နမဿမာနေ ဒိသ္ဝာ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၄၃။

ဥပရိနာဘိအန္တပဋလ (နှ) [ဥပရိနာဘိ+ အန္တပဋလ] ချက်၏ အထက်၌ တည်သော အူမအလွှာ။ ဥဒရိယံ......ဥပရိနာဘိအန္တပဋလေ ဋ္ဌိတံ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။ရရ။

ဥပရိနိဂ္ဂတ (တိ) [ဥပရိ+နိဂ္ဂတ] အထက်သို့ တက်သော။ သော ကိရ...ဥပရိနိဂ္ဂတာဟိ မဟာသာခါဟိ မောရပိဉ္ဆကလာပေါဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၆၆။

ဥပရိနေမ (နှ) [ဥပရိ+နေမ။ နေမ ပုဒ်ရင်းကားပုလ္လိင်။ ဤ၌ အဗျယီဘောသမာသ်ဖြစ်၍ နပုလ္လိင်။] အဋ္ဌ ကက္ကု ဥပရိနေမဿ။ သံ၊ ၃။၃၈၉။ အံ၃။၂၀၄။ ဥပရိနေမဿာတိ ဥပရိအာဝါဋဿ။ အံဋ္ဌ၃။၂၇၅။ (-သံဋ္ဌ၃။၃၃၁။)

ဥပရိပစ္စာသာ (ထီ) [ဥပရိ+ပစ္စာသာ] နောက်ထပ် မျှော်လင့်တောင့်တခြင်း၊ နောက်ထပ်မျှော်လင့်ချက်။ အဝဏာရဏေန ဥပရိပစ္စာသံ နိဝတ္တေတိ။ ဒီဋီ၊၃။၂၂၆။

ဥပရိပဉ္ဟ (တိ) [ဥပရိ+ပဉ္ဟ] အထက်-နောက်-၌ဖြစ်သော အမေးပုစ္ဆာပြဿနာ။ ဥပရိပဉ္ဟေန ပဟဋ္ဌာပဉ္ဟံ ဇာနိဿာမိ။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၄။

ဥပရိပဏ္ဏာသာ (ထီ) [ဥပရိ+ပဏ္ဏာသာ။ ဝိသတျာဒိ၊ နဝုတိ၊ ဂုတ္တိကေဝပုဒ်-အရ ပဏ္ဏာသာသည် ထီလိင်သာ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၅၅-၌ ဥပရိပဏ္ဏာသေ ပါဠိယံ-ဟုတွေ့ရ၏။ ဥပရိပဏ္ဏာသ-ပါဠိယံ မှ ဖျက်ယွင်းလာသလော မပြောတတ်။] ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိတော်၊ အထက်ပိုင်း သုတ်ငါးဆယ်၊ (သုတ္တန္တပိဋက မဇ္ဈိမနိကာယ်၌ ပါဝင်သော ဒေဝဒဟဝဂ်၏ ဒေဝဒဟသုတ်မှ စ၍ သဠာယတနဝဂ်၏ ဣန္ဒြိယဘာဝနာသုတ်တိုင်အောင်သော အထက်ပိုင်းသုတ်ငါးဆယ်)။ တတ္ထ မဇ္ဈိမသင်္ဂီတိ နာမ ပဏ္ဏာသတော

မူလပဏ္ဏာသာ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသာ ဥပရိပဏ္ဏာသာတိ ပဏ္ဏာသတ္တယသင်္ဂဟာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅၊၃၀၆။) ဥပရိ ဥဒ္ဓံ ပဏ္ဏာသာ ဥပရိပဏ္ဏာသာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉။

ဥပရိပဏ္ဏာသက (ပု) [ဥပရိပဏ္ဏာသာ+က] (က) အထက်ပိုင်း သုတ်ငါးဆယ်အပေါင်းအစု၊ သုတ္တန္တပိဋက မဇ္ဈိမနိကာယ်၌ ပါဝင်သော အထက်ပိုင်းသုတ်ငါးဆယ်အပေါင်းအစု။ (ဥပရိပဏ္ဏာသာ-လည်းကြည့်။) (ခ) အထက်ပိုင်း သုတ်ငါးဆယ်အပေါင်းအစု၊ သုတ္တန္တပိဋက သံယုတ္တနိကာယ်၌ ပါဝင်သော ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်ပါဠိတော် ခန္ဓသံယုတ် (၁၁) ၁-အန္တဝဂ်၏ အန္တသုတ်မှစ၍ (၁၅) ၅-ဒိဋ္ဌိဝဂ်၏ ၁၀-အာနန္ဒသုတ်တိုင်အောင်သော အထက်ပိုင်း သုတ်ငါးဆယ်အပေါင်းအစု။ (က) ပဌမံ ဟိ ဥပရိပဏ္ဏာသကော ပရိဟာယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ မူလပဏ္ဏာသံ သင်္ဂါယန္တဿ......ဥပရိပဏ္ဏာသကော အာဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၂။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၆။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၀။ မူလဋီ၊၂။၂၁၈။) (ခ) ဥပရိပဏ္ဏာသကော သမတ္တော။ သံ၊၂။၁၅၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၇။

ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ (ထီ) [ဥပရိပဏ္ဏာသာ+အဋ္ဌကထာ] ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာကျမ်း။ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိတော်၏-သုတ္တန္တပိဋက မဇ္ဈိမနိကာယ်၌ပါဝင်သော အထက်ပိုင်း သုတ်ငါးဆယ်၏-အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို အကျယ်တဝင့်ဖွင့်ပြရာကျမ်းဂန်။ ဥပရိပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၂။

ဥပရိပဒဒွယ (နု) [ဥပရိပဒ+ဒွယ] အထက်-နောက်-ဖြစ်သော ပုဒ်နှစ်ခုတို့၏အပေါင်း။ ဥပရိပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၀။

ဥပရိပဗ္ဗတ (ပု၊နု) [ဥပရိ+ပဗ္ဗတ] တောင်၏အထက်၊ တောင်ထိပ်။ ယဒါ ဥပရိပဗ္ဗတေ မဟာမေဃော အဘိပ္ပဝုဋ္ဌော ဟောတိ။ မ၊၂။၃၁၉။ (-မ၊၃။၁ရ၁။ သံ၊၁။၂၆၉။ အံ၊၁။၂၄၅။)

ဥပရိပါသာဒ (ပု၊နု) [ဥပရိ+ပါသာဒ] ပြာသာဒ်၏-အထက်-အထက်ထပ်-အထက်အဆင့်။ တေန ခေါ ပန သမယေန သောဏဒဏ္ဍော ဗြာဟ္မဏော ဥပရိပါသာဒေ ဒိဝါသေယျံ ဥပဂတော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၀၄၊၁၂၁။

ဥပရိပါသာဒဂတ (တိ) [ဥပရိပါသာဒ+ဂတ] ပြာ သာဒ်၏ အထက်ထပ်သို့ရောက်နေသော၊ သူ။ အထ အညတရာ ကုဋုမ္ဗိယဘရိယာပိ ဥပရိပါသာဒဂတာ...အဋ္ဌာသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။

ဥပရိပါသာဒဝရဂတ (တိ) [ဥပရိ+ပါသာဒဝရ+ဂတ] မြတ်သောပြာသာဒ်၏ အထက်ထပ်သို့ ရောက်နေသော၊သူ။ ရာဇာ ပသေနဒိ-ကောသလော မလ္လိကာယ ဒေဝိယာ သဒ္ဓိံ ဥပရိပါသာဒဝရဂတော ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၁၄၈။ ဥဒါန။ ၁၃၃။ ဥပရိပါသာဒဝရဂတော နိသိန္နော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၄၄။ ဥပရိပါသာဒဝရဂတောတိ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၈။

ဥပရိပါသာဒဝရတလ (နု) [ဥပရိပါသာဒဝရ+တလ] မြတ်သောပြာသာဒ်၏ အထက်ထပ်ကြမ်းပြင်။ သုမေဓပဏ္ဍိတော ဥပရိပါသာဒဝရတလေ ရဟောဂတော ဟုတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နော စိန္တေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။

ဥပရိပါသာဒဝရတလဂတ (တိ) [ဥပရိ + ပါသာဒဝရတလ+ဂတ] မြတ်သော ပြာသာဒ်၏ အထက်ထပ် ကြမ်းပြင်သို့ရောက်နေသော၊သူ။ ကိသာဂေါတမီ နာမ ခတ္တိယကညာ ဥပရိပါသာဒဝရတလဂတာ...ဣဒံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၁။

ဥပရိပိဋ္ဌ (ထိ) [ဥပရိ+ပိဋ္ဌ] တံခါးဘောင်ကျည်းခွေ၏ အထက်အရပ်။ (အထက် တံခါးဘောင်။ ဝိ၊၄။သျှ၊၂။၆၃။) တဿ ဥပရိပိဋ္ဌိတော အဟိ ခန္ဓေ ပပတိ။ ဝိ၊၄။၃၇၃။ ဥပရိပိဋ္ဌိတောတိ ပိဋ္ဌိသံဃာဋဿ ဥပရိဘာဂတော၊ ဒွါရဗာဟဿ ဥပရိပဒေသတောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၃။

ဥပရိပေလ္လနဒဏ္ဍက (ပု) [ဥပရိ+ပေလ္လနဒဏ္ဍက] ပွတ်ကျည်၏ အထက်မှ ဖိနှိပ်သော-တုတ်ချောင်း(သစ်သားချောင်း)-တုတ်တံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။မအူ၊သျှ၊၃။၃၀၉-၌ "ပွတ်ကျေသည် တင်အပ်သော အထက်၌ ပွတ်ကျေကို တွန်းသော လှန်တန်"ဟုလည်းကောင်း, ပါရာဇိကကဏ်ဘာသာဋီကာ၊၂။၅၁၂-၌ "အထက်၌ နှိပ်ကြောင်းဒုတ်"ဟုလည်းကောင်း, ရွှေဥမင်၊သျှ-၌ "ပွတ်ကျည်တပ်သော အထက်ပွတ်နှိပ်လှံတံ" ဟုလည်းကောင်း ပြန်ဆိုကြ၏။) အရဏိဓနုကေ ဝါ ဥပရိပေလ္လနဒဏ္ဍကေ ဝါ မာလာကမ္မာဒိကံ ယံကိဉ္စိ ဝဏ္ဏမဋ္ဌံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ရ။ မုသလမတ္တကပိဋ္ဌနဒဏ္ဍကော ပေလ္လဒဏ္ဍကောနာမ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၄၈။

ဥပရိဖလသမာပတ္တိသီသ (န) [ဥပရိဖလသမာပတ္တိ+သီသ] အထက်ဖလသမာပတ်ကို အဦးပဓာနပြုခြင်း။ ဥပရိဖလသမာပတ္တိသီသေန သကလသာသနံ ဒဿေတုမ္ပိ အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။ မ၊ဋီ၊၂။၄၇။

ဥပရိဖေါဋ္ဌ (ပု) [ဥပရိ+ဖေါဋ္ဌ] အထက်၌ ဖေါင်းကြွသော အနာအဖု။ ဘိယျော စ ဘဏ္ဍနဿ ဥပရိဖေါဋ္ဌော ဝိယ......န မညိတ္ထ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၀။

ဥပရိဗြဟ္မလောက (ပု) [ဥပရိ+ဗြဟ္မလောက] အထက်ဗြဟ္မာ့ပြည်။ ရုံသိယော သကလဒီပံ ပတ္တရိတွာ ဥပရိဗြဟ္မလောကံ အာဟစ္စ အဋ္ဌံသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၄။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃ရ။)

ဥပရိဘတ္တ (န) [ဥပရိ+ဘတ္တ] အထက်ကအပေါ်ယံ-ဆွမ်း။ ဥပရိဘတ္တေန သဒ္ဓိံ အပနေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

ဥပရိဘဒ္ဒက (ပု) [ဥပရိ+ဘဒ္ဒက] ငုရွှေပင်။ ဝိဓုရဇာ၊ဋ္ဌ၊သျှ။၁၆၉။) ဥပရိဘဒ္ဒကာ သိန္ဒုဝါရကာ။ ဇာ၊၂။၂ရ၈။ ဥပရိဘဒ္ဒကာတိ ဥဒ္ဒါလက ဇာတိကာယေဝ ရုက္ခာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၆၈။

ဥပရိဘဝ (ပု၊န) [ဥပရိ+ဘဝ] (၁) အထက်ဖြစ်သော-ဘဝ-ခန္ဓာအတ္တဘော-ဘုံ။ (၂) ဘဝ-ဘုံအားလုံး၏ အထက်ဖြစ်သောတရား (နိဗ္ဗာန်)။ တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ တသ္မိံ ဥပရိဘဝေယေဝ ပရိနိဗ္ဗာနဓမ္မော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ရ၉။ ဥပရိဘာဝံ ဝါ (ဥပရိဘဝဥ္စ။ သီ၊က မူကွဲ။) နိဗ္ဗာနံ ဂန္တုံ အဒေနန္တော အဓော တိသု ဘဝေသု... ဂမေတီတိပိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ ကာမံ နိဗ္ဗာနံ အရူပိဘာဝါ အဒေသံ, န တဿ ဌာနဝသေန ဥပရိဂဟဏံ၊ သဗ္ဗသင်္ခတဝိနိဿဋတ္တာ ပန သဗ္ဗဿပိ ဘဝဿ ဥပရိတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတီတိ ကတွာ ဝုတ္တံ "ဥပရိဘာဝံ နိဗ္ဗန"န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၆။

ဥပရိဘဝူပဂ (တိ) [ဥပရိဘဝ+ဥပဂ (=ဥပ+ဂမု+ကွိ)] အထက်ဘုံဘဝသို့ ကပ်ရောက်သော၊သူ။ ဥဒ္ဒံသောတဿ ဥပရိဘဝူပဂတာ ဓော-သိကာ။ အနုဋီ၊၃။၄၉။

ဥပရိဘဝင်္ဂ (ပု) [ဥပရိ+ဘဝင်္ဂ] အထက်ဘဝင်။ ဥပရိဘဝင်္ဂ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅)န္တိ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မလောကံ ပရိယန္တံ ကတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၃၄။

ဥပရိဘာဂ (ပု) [ဥပရိ+ဘာဂ] အထက်အဖို့၊

အထက်ဘက်၊ အထက်ပိုင်း။ ဝေမေဝ ခေါ စုန္ဒ ဝိဟိံသကဿ ပုရိသပုဂ္ဂလဿ အဝိဟိံ-သာ ဟောတိ ဥပရိဘာဂါယ။ မ၊၁။၅၄။ မဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၆။ ပရိမ္ဘမန် ဝိယ စ ပဒုမာဘိမုခပတိ-တဿ ဘမရဿ ပဒုမဿ ဥပရိဘာဂေ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။)

ဥပရိဘာဂကောဋ္ဌိ (န) [ဥပရိဘာဂ+ကောဋ္ဌိ] အထက်အဖို့အစွန်း။ ဥပရိဘာဂေနာတိ သင်္ကေါစိတဿ ဥပရိဘာဂကောဋ္ဌိယာ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၃။

ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယ (တိ) [ဥပရိဘာဂ+ဂမု+ဏ+အနီယ] အထက်အဖို့သို့-အထက်သုဂတိ ဘုံဘဝသို့-ရောက်စေတတ်သော တရား (ကုသိုလ်တရား)။ ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယာ။ မ၊၁။ ၅၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။) ဥပရိဘာဂံ ဂမေန္တီတိ ဥပရိဘာဂင်္ဂမနီယာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၈။

ဥပရိဘာဂဋ္ဌ (တိ) [ဥပရိဘာဂ+အဋ္ဌ] အထက်အဖို့-အထက်ဘက်-အထက်ပိုင်း-ဟူသော အနက်ရှိသော။ ဥ-သဒ္ဒေါ ဟိ ဥပ-သဒ္ဒေါ စ ဧတ္ထ ဥပရိဘာဂဋ္ဌော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၅။

ဥပရိဘာဂပ္ပမာဏ (တိ) [ဥပရိဘာဂ+ပမာဏ] အထက်ပိုင်းပမာဏရှိသော။ ဥပရိဂေါပ္ပက-ကြည့်။

ဥပရိဘာဂမဏ္ဍ (န) [ဥပရိဘာဂ+မဏ္ဍ] အထက်အဖို့၏-အထက်ပိုင်း၏-အလယ်အရပ်-အလယ်အဖျားအရပ်။ သင်္ကေါစေတွာ ပဝေသေ-န္တဿာပိ စတ္တာရိ ပဿာနိ ဥပရိဘာဂမဏ္ဍဋ္ဌာတိ ပဉ္စ ဌာနာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ ဥပရိဘာဂမဏ္ဍန္တိ ဥပရိဘာဂဿ အဂ္ဂပ္ပဒေသံ။ ဝဇိရ၊၁၀၀။

ဥပရိဘာဂဝေမဇ္ဈ (န) [ဥပရိဘာဂ+ဝေမဇ္ဈ] အထက်ပိုင်း၏ အလယ်အရပ်။ ဂူဒဋ္ဌ မဇ္ဈေန သမိဥ္စိတွာ ပဝေသေန္တဿ...အင်္ဂဇာတဿ ဥပရိဘာဂဝေမဇ္ဈံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၃။

ဥပရိဘာဂိယ (တိ) [(၁) ဥပရိဘာဂ+ဣယ။(၂) ဥပရိ+ဘဇ+ဏျ] (၁) အထက်အဖို့-အထက်ပိုင်း-၏ စီးပွားဖြစ်သော။ (၂) အထက် အဖို့သို့-အထက်ပိုင်းသို့ ချဉ်းကပ်တတ်သော၊ ပဋိသန္ဓေတည်နေကပ်ရောက်ခြင်း၏ အကြောင်းတရား အနေအားဖြင့် ရူပအရူပဓာတ်ဟူသော အထက် ဘုံဘဝသို့ ချဉ်းကပ်တတ်သော။ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယ-နှင့်ယှဉ်ကြည့်။ (၁)(၂) ဥဒ္ဓမ္ဘာ-ဂိယာနီတိ ဥပရိဘာဂိယာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။

ဥပရိဘာဝ (ပု) [ဥပရိ+ဘာဝ] (၁) အထက်၌ ဖြစ်သည်-အထက်တန်းရောက်သည်-မြင့်မြတ်သည်-၏အဖြစ်(ရဟန်းအဖြစ်)။ (၂) အထက် အထက်၌-နောက်နောက်၌-ထပ်ကာထပ်ကာ-ဖြစ်ခြင်း။ (၃) အထက်တန်း-အမြင့်မြတ်ဆုံး-ဖြစ်သော တရား(နိဗ္ဗာန်)။ (၁) ဘိက္ခုဘာဝေါ ဟိ ဥပရိဘာဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။ ဥပရိဘာဝေ အဓိရောဟတိ၊......ဥပရိဘာဝေ ဥပသမ္ပန္နော။ ရူ၊နှာ။၁၂၉၊၁၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၄၊၃၆၅။ (၂) ဘိယျောဘာဝါယာတိ ဥပရိဘာဝါယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။) ဘိယျောဘာဝေါ ပုနပ္ပုနံ ဘဝနံ၊ သော ပန ဥပရူပရိ ဥပ္ပတ္တီတိ အာဟ "ဥပရိဘာဝါယာ"-တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၄၆။ (၃) ဥပရိဘဝ-ကြည့်။

ဥပရိဘာဝကရ (တိ) [ဥပရိဘာဝ+ကရ+အ] အထက်၌ဖြစ်ခြင်းကို-အထက်တန်းရောက် အောင်-ပြုတတ်သော။ ဥဒုစိတ-ကြည့်။

ဥပရိဘာဝနာမဂ္ဂဘာဝတ္ထု (ပု) [ဥပရိ+ဘာဝနာမဂ္ဂ+ဘာဝတ္ထု] အထက်၌ ဖြစ်ပွားစေအပ်သော အရိယာမဂ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း အကျိုး။

သောတိ ဥပရိဘာဝနာမဂ္ဂဘာဝတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇ-မာနော သေက္ခော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၁၀။

ဥပရိဘူတ (တိ) [ဥပရိ+ဘူတ]အထက်-နောက်၌-ဖြစ်သော။ အာယာတနာ ဥဒ္ဓံ ဥပရိဘူတံ အတ္တဘာဝန္တိ အတ္ထော။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၀။

ဥပရိဘူမက (တိ) [ဥပရိ+ဘူမိ+က] အထက်ဘုံ၌ ဖြစ်သော့။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရိဘူမကကုသလ (န) [ဥပရိဘူမက+ကုသလ] အထက်ဘုံ၌ဖြစ်သော ကုသိုလ်စိတ်။ တတိယ-စတုတ္ထာနိ ပန ဌပေတွာ ဥပရိဘူမကကုသ-လာနိ စ ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၄၄၀။

ဥပရိဘူမိ (ထီ) [ဥပရိ+ဘူမိ] အထက်၌ဖြစ်သော-ဘုံ-အဆင့်-အထပ်။ တဿ ဥပရိဘူ-မိယံ ပဋ္ဌဂတ္တသတာနိ ဟောန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၄၃။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၄။ မူလဋီ၊၂။၁၈၅။)

ဥပရိဘူမိက (တိ) [ဥပရိဘူမိ+ဣက] အထက်ဘုံ၌ ဖြစ်သော။ အသညီနဉ္စ ရူပါယတနံ သမာနဘူမိကာနံ (သမာနတလဝါသီနံ) ဝေဟ-ပ္ဖလာနံ ဥပရိဘူမိကာနဉ္စ သုဒ္ဓါဝါသာနံ ပသာဒဿ ဝိသယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အနုဋီ၊၂။ ၁၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၀၇။

ဥပရိဘူမိဂတ (တိ) [ဥပရိဘူမိ+ဂတ] အထက်ဘုံတို့၌-ဖြစ်သော-ရောက်သော။ ဥပရိဘူမိဂ-တတ္တာ ဥဒ္ဓံ အဂ္ဂံ အဿာတိ ဥဒ္ဓဂ္ဂိကာ။ သံဋီ၊ ၁။၁၉၂။

ဥပရိဘူမိပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပရိဘူမိ+ပတ္တိ] အထက်ဘုံသို့ရောက်ခြင်း။ ဥပရိဘူမိပ္ပတ္တိယာ ဝိတိ-က္ကန္တော။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။ (-မူလဋီ၊၂။၁၈၅။)

ဥပရိဘူမိသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပရိဘူမိ+သမ္ပတ္တိ] အထက်ဘုံ-၌ဖြစ်ခြင်း-သို့ရောက်ခြင်း။ တတ္ထ သုဒ္ဓါဝါသေသု ဟေဋ္ဌာဘူမိကဿ အသတိ ဣန္ဒြိယပရိပါကေ ဥပရိဘူမိသမ္ပတ္တိ န သက္ကာ ပဋိသေဓေတုံ ဥဒ္ဓံသောတတာဝစနတော။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၇၆-၇။

ဥပရိဘောဇန (န) [ဥပရိ+ဘောဇန] စားဖွယ်ဘောဇဉ်၏-အထက်-အထက်အရပ်။ မနု-ဿာနံ ဘုဥ္ဇမာနာနံ ဥပရိဘောဇနေပိ ဥတ္တိဋ္ဌ-ပတ္တံ ဥပနာမေန္တိ။ ဝိ၊၃။၅၆။ ဥပရိဘောဇနေတိ ဘောဇနဿ ဥပရိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။

ဥပရိမ (တိ) [ဥပရိ+ဣမ] အထက်၌ဖြစ်သော။ ဥပရိမေန ဘိက္ခုနာ ဒုဂ္ဂဟိတာ သီလာ ဟောန္တိမဿ ဘိက္ခုနော မတ္တကေ အဝတ္ထာသိ။ ဝိ၊၁။၁၀၂။ ပုထုဒိသာ နမဿသိ......ဟေဋ္ဌိမံ ဒိသံ ဥပရိမံ ဒိသံ။ ဒီ၊၃။၁၄၆။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၅၇။ မဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။)

ဥပရိမဥပရိမသဒ္ဒါ (ထီ) [ဥပရိမဥပရိမ+သဒ္ဒါ] အထက်အထက်ဖြစ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ သဒ္ဒါတရား။ စတ္တာရောပိ အဿဒ္ဓါ နာမ ဥပရိမ-ဥပရိမသဒ္ဒါယ အဘာဝတော။ မဋီ၊၃။၁၆၄။

ဥပရိမကာယ (ပု) [ဥပရိမ+ကာယ] အထက်ပိုင်းဖြစ်သော ခန္ဓာကိုယ်၊ အထက်ပိုင်းခန္ဓာကိုယ်။ ဥပရိမကာယတော ဥဒကဓာရာ ပဝတ္တတိ။ ပဋိသံ။၁၂၀။ ကဋိဝါမနဿ ကဋိတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိမကာယော ရဿော ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။ ၃၀၉။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၄၁။

ဥပရိမကာယဝိသယ (တိ) [ဥပရိမကာယ+ဝိသယ] အထက်ပိုင်းခန္ဓာကိုယ်-ဟူသော အရာဌာနရှိသော-ကိုသာဆိုလိုသော။ ဥဇုံ ကာယန္တိ ဧတ္ထ ကာယသဒ္ဒေါ ဥပရိမကာယ-ဝိသယော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၇။ ဒီဋီ၊၁။၂၅၇။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၃။ မဋီ၊၂။၁၆၂။ အံဋီ၊၂။၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၁၆။

ဥပရိမကောဋိ (ထီ) [ဥပရိမာ+ကောဋိ] အထက်၌ဖြစ်သော-အထက်ဆုံးဖြစ်သော-အစွန်း-အပိုင်းအခြား။ ဟေဋ္ဌာသုတ္တဿ ဌာနံ ဥပရိမကောဋိယာ အတိက္ကန္တဂတံ ဌာနာ စုတံ နာမ ဟောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၃၂။ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ သောတာပန္နော ဥပရိမကောဋိယာ ခီဏာသဝေါ ပညာဝါတိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ မဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ (-သံဋ္ဌ၊၂၊၂၃၉။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၄။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။)

ဥပရိမကောဋိဂတဘာဝ (ပု) [ဥပရိမကောဋိ+ဂတဘာဝ] အထက်၌ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်အပိုင်းအခြားသို့ ရောက်သည်၏အဖြစ်။ နာပဇ္ဇတိ ဥပရိမကောဋိဂတဘာဝေန ဝိနာ ဟေဋ္ဌိမကောဋိဂတဘာဝါဘာဝတော။ မူလဋီ၊၂။၁၆။ (-အနုဋီ၊၂။၂၂။)

ဥပရိမဂလဝါဋက (ပု) [ဥပရိမ+ဂလဝါဋက။ ဂလဝါဋက-ကြည့်] အထက်၌ဖြစ်သော လည်ချိုင့်။ ပုရိမဂလေ ဥပရိမဂလဝါဋကော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၂။ (-ဝိမတိ၊၁။၁၈၁။)

ဥပရိမဂ္ဂ (ပု) [ဥပရိ+မဂ္ဂ] အထက်ဖြစ်သော အရိယမဂ်။ ဥပရိမဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ အာသဝ-က္ခယံ ပါပုဏာတိ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၀၆။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၈၄။)

ဥပရိမဂ္ဂဥပ္ပါဒေန္တ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂ+ဥပ္ပါဒေန္တ] အထက်မဂ်ကို ဖြစ်စေသော၊သူ။ တဏှံ အနုပ္ပါဒေတွာ ဥပရိမဂ္ဂဥပ္ပါဒေန္တာနံ မဂ္ဂဖလ-ဘင်္ဂက္ခဏသမင်္ဂီနံ သမုဒယသစ္စံ န နိရုဇ္ဈိ-ဿတီတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၃၇။

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ (နပ) [ဥပရိမဂ္ဂ+တယ] အထက်မဂ် သုံးပါးအပေါင်း။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယံ အဝဿံ သမ္ဘာပကော။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၈၃-၄။)

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယကိစ္စ (နပ) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+ကိစ္စ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းသည် ပြုသင့်သော ကိစ္စ။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယကိစ္စံ ပန န နိဋ္ဌာသိ။ အံဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ ထေရဂါဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၆၀။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၈။

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယက္ခဏ (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+ခဏ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်း၏ ဖြစ်ရာ-ခဏ-အခိုက်အတန့်ကာလ။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယက္ခဏေ သဒ္ဒါဝိမုတ္တတ္တံ ဝုဒါနိ ဝက္ခတိ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယပဋိလာဘ (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+ပဋိလာဘ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းကို ရခြင်း။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တာယာတိ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ-ပဋိလာဘတ္ထာယ "နိယတော"တိ ဝုတ္တမတ္ထံ အဂ္ဂဟေတွာ။ အနုဋီ၊၃။၈၅။

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+ဝဇ္ဈ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းသည် ပယ်သတ်အပ်သော။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈာနံ ဝေါ ကိလေ-သာနံ ပဟာနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဿာမိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ သံဋ္ဌ၊၁။၆၈။ (-အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၂၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၆။)

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝိပဿနာဉာဏ (နပ) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+ဝိပဿနာဉာဏ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းသို့ရောက်စေသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ ယေနာတိ ယေန ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝိပဿနာ-ဉာဏေန။ အနုဋီ၊၂။၂၀၉။

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမယသမ္ဘူတ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+သမယ+သမ္ဘူတ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းဖြစ်ရာအခိုက်အတန့်ကာလ၌ ဖြစ်သော။ ဧတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ ဣမေ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ-သမယသမ္ဘူတာ လောကုတ္တရဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဧဝ အဓိပ္ပေတာ။ မဋ္ဌ၊၁။၈၆။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ-သမယသမ္ဘူတာတိ ဒုတိယာဒိမဂ္ဂက္ခဏေ ဇာတာ။ မဋီ၊၁။၁၇၃။

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယ+သမ္ပယုတ္တ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းနှင့် ယှဉ်သော။ ဣမေသံ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ပယုတ္တာနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အဘာဝိတတ္တာ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ… …တယော အာသဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။)

ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ဗောဓိပရာယဏ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ဗောဓိ+ပရာယဏ] အထက်မဂ်သုံးပါးအပေါင်းတည်းဟူသော သမ္ဗောဓိတရားလျှင် လားရောက်အပ်သော တရားရှိသော၊ သူ။ သမ္ဗောဓိပရာယဏောတိ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ဗောဓိပရာယဏော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသင်္ခါတာ သမ္ဗောဓိ ပရံ အယနံ ပရာဂတိ အဿာတိ သမ္ဗောဓိပရာယဏော။ တေနာဟ "ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ဗောဓိပရာယဏော"တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၇။

ဥပရိမဂ္ဂပညာ (ထီ) [ဥပရိမဂ္ဂ+ပညာ] အထက်မဂ်၌ ပါဝင်သောပညာ။ အာဇာနနတော အညာ၊ ဥပရိမဂ္ဂပညာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၈။

ဥပရိမဂ္ဂဖလ (နံ) [ဥပရိ+မဂ္ဂဖလ] အထက်၌ ဖြစ်သော မဂ်, ဖိုလ်။ ဣမာ ဘိက္ခုနိယော ဥပရိမဂ္ဂဖလာနိ ပါပုဏေယျုံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၄။)

ဥပရိမဂ္ဂဖလသမာဓိ (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂဖလ+သမာဓိ] အထက်မဂ်ဖိုလ်သမာဓိ။ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဥပရိမဂ္ဂဖလသမာဓိံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၆၉။)

ဥပရိမဂ္ဂဘာဝနာ (ထီ) [ဥပရိမဂ္ဂ+ဘာဝနာ] အထက်မဂ်ကိုဖြစ်စေရာအခါ။ တယော မဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တဇ္ဈာနိကံ ပဉ္စမဖလာဒီ ပါဒကံ ကတွာ ဥပရိမဂ္ဂဘာဝနာယာတိ အဓိပ္ပာယော။ မူလဋီ၊၂။၃၄။

ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂ+ဝဇ္ဈ] အထက်မဂ်-ဖြင့်-သည်-ပယ်သတ်အပ်သော။ ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈေ ကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၀၉။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၀။)

ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသ(ပု) [ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈ+ကိလေသ] အထက်မဂ်သည်ပယ်သတ်အပ်သော ကိလေသာ။ သြဠာရိကေတိ ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသေ အပေက္ခိတွာ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၃။

ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈတဏှာမာန (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈ+တဏှာမာန] အထက်မဂ်သည် ပယ်သတ်အပ်သောတဏှာမာန။ ပုထုဇ္ဇနော ဝိယာတိ ဧတေနဿ ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈတဏှာမာနဝသေန မညနာန ပဋိက္ခိတ္တာတိ ဒီပေတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၉၄။

ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈာသဝ (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈ+အာသဝ] အထက်မဂ်သည် ပယ်သတ်အပ်သော အာသဝတရား။ သောတာပန္နဿ မဂ္ဂစိတ္တံ ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈာသဝဝသေန သာသဝံ။ ဝဇိရ၊၅၇။

ဥပရိမဂ္ဂဝိပဿနာ (ထီ) [ဥပရိမဂ္ဂ+ဝိပဿနာ] အထက်မဂ်၏ဝိပဿနာ၊ အထက်မဂ်ကို ဖြစ်စေသော ဝိပဿနာ။ ဝုတ္တနယေနာတိ ဥပရိမဂ္ဂဝိပဿနာယ ဗလဝမန္ဒမန္ဒတရဘာဝေန။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၇။

ဥပရိမဂ္ဂသမ္ဗောဓိပဋိသရဏ (တိ) [ဥပရိမဂ္ဂသမ္ဗောဓိ+ပဋိသရဏ] အထက်မဂ်တည်းဟူသောသမ္ဗောဓိတရားလျှင် လားရောက်အပ်သော တရားရှိသော။ သမ္ဗောဓိပရာယဏတ္တာတိ ဥပရိမဂ္ဂသမ္ဗောဓိပဋိသရဏတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၉၄။

ဥပရိမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ဥပရိမဂ္ဂ+သမ္မာဒိဋ္ဌိ] အထက်မဂ်၌အကျုံးဝင်သောသမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ဥပရိမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ပန ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနေ တံ တံ မဂ္ဂဝဇ္ဈော မာနော ဂဟေတဗ္ဗော။ အနု၊ဋီ၊၂။၇၆။

ဥပရိမဂ္ဂါဓိဂမ (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂ+အဓိဂမ] အထက်မဂ်ကို ရခြင်း။ တေ ဥပရိမဂ္ဂါဓိဂမာယ ယာဝ ဣန္ဒြိယပရိပါကာ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သံသရန္တိယေဝ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၈၈။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၇၆။)

ဥပရိမဂ္ဂါဘိသမယ (ပု) [ဥပရိမဂ္ဂ+အဘိသမယ] အထက်မဂ်ကို–ထိုးထွင်း၍သိခြင်း–ရခြင်း။ အဘိသမယောတိ ဥပရိမဂ္ဂါဘိသမယော။ အနုဋီ၊၃။၁၈၉။

ဥပရိမဂ္ဂုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပရိမဂ္ဂ+ဥပ္ပတ္တိ] အထက်မဂ်၏ဖြစ်ခြင်း။ ထေရော ဥပရိမဂ္ဂုပ္ပတ္တိမဿ အာကင်္ခန္တော ကရုဏာယ အတ္တာနမာဝိကာသိ။ ဝိမတိ၊၁။၈၄။

ဥပရိမဇ္ဈာန (နု) [ဥပရိမ+ဈာန] အထက်၌ ဖြစ်သောဈာန်။ ဣမံ ပန ဥပရိမဇ္ဈာနံ ဥပါဒါယ ......ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၅။

ဥပရိမတလ (နု) [ဥပရိမ+တလ] အထက်၌ ဖြစ်သော အပြင်။ နာနူပစာရေ ဥပရိမတလေ ဆဒနဗ္ဘန္တရေ သယိတဿ အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၃၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။)

ဥပရိမတလမဇ္ဈ (နု) [ဥပရိမတလ+မဇ္ဈ] အထက်အပြင်၏ အလယ်အရပ်။ သာ သမ္မာရဇိဝှါယ အတိအဂ္ဂမူလပဿာနိ ဝဇ္ဇေတွာ ဥပရိမတလမဇ္ဈေ......တိဋ္ဌတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၄။

ဥပရိမတ္ထသမ္ဘိဏ္ဏနတ္ထ (တိ) [ဥပရိမ+အတ္ထ+သမ္ဘိဏ္ဏနတ္ထ] အထက်၌ဖြစ်သော အနက်ကို ပေါင်းခြင်းအနက်ရှိသော။ ဝေမ္ဘိတိ ဥပရိမတ္ထသမ္ဘိဏ္ဏနတ္ထော ပိ–ကာရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။

ဥပရိမဒိသာ (ထီ) [ဥပရိမာ+ဒိသာ] အထက်၌ ဖြစ်သော အရပ်မျက်နှာ။ ဒိသတော ဥပရိမဒိသာယ ဇာတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။

ဥပရိမနာသိကာသောတ (နု) [ဥပရိမ+နာသိကာသောတ] အထက်၌ဖြစ်သော နှာခေါင်းပေါက်။ ကေသို ဥပရိမနာသိကာသောတေ ဝါတံ သန္နိရုမ္ဘိတွာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၀။

ဥပရိမန္တ (ပု၊နု) [ဥပရိမ+အန္တ] အထက်၌ဖြစ်သော–အစွန်း–အပိုင်းအခြား။ စန္ဒဿ ဟေဋ္ဌိမန္တတော သူရိယဿ ဥပရိမန္တော (ဥပရိမန္တံ) ယောဇနသတံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆၀။ အန္တမသောတိ ဥပရိမန္တေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၇။ ဥပရိမန္တေနာတိ မစ္ဆဇာတိယာ ဥဒ္ဓမန္တေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၆၃။ (–ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၀၅။)

ဥပရိမပဒ (နု) [ဥပရိမ+ပဒ] အထက်၌ဖြစ်သောပုဒ်၊ အထက်ပုဒ်။ ဥပရိမပဒေ ဝါ ဟေဋ္ဌိမပဒံ ဟေဋ္ဌိမပဒေ ဝါ ဥပရိမပဒံ အတ္ထတော သမန္နာဟရိတုံ အသက္ကောန္တောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၂။

ဥပရိမပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဥပရိမ+ပရိစ္ဆေဒ] အထက်၌ဖြစ်သော–အလွန်ဆုံး–အပိုင်းအခြား။ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ဥပရိမပရိစ္ဆေဒေန သမတိံသရူပါနိ သမ္ပယုတ္တာ တယော ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၂။(–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၂။)

ဥပရိမဖလ (နု) [ဥပရိမ+ဖလ] အထက်ဖိုလ်။ ဥပရိမဖလေသု ပန ဥဿာဟံ ဇနေန္တော ဝေမာဟ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။

ဥပရိမဗြဟ္မလောက (ပု) [ဥပရိမ+ဗြဟ္မလောက] အထက်၌ဖြစ်သော ဗြဟ္မာ့ပြည်။ အကနိဋ္ဌမ္ပိ အပ္ပတွာ ဥပရိမဗြဟ္မလောကေ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။

ဥပရိမဘာဂ (ပု) [ဥပရိမ+ဘာဂ] အထက်၌

ဖြစ်သော အဖို့။ ဥပရိစိမိလိကာယာတိ ဥပရိမ-ဘာဂေ စိမိလိကာယ။ ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၀။

ဥပရိမသမာပတ္တိ (ထီ) [ဥပရိမာ+သမာပတ္တိ] အထက်၌ဖြစ်သောသမာပတ်။ ဟေဋ္ဌိမသမာ-ပတ္တီဟိ ဝိနာ ဥပရိမသမာပတ္တီနံ သမ္ဘာဒနဿ အသမ္ဘဝတော။ မဋီ၊၂။၁၂၈။

ဥပရိမသရီရ (န) [ဥပရိမ+သရီရ] အထက်၌ဖြစ်သော-အထက်ပိုင်းဖြစ်သော-ခန္ဓာကိုယ်။ ဥပရိမသရီရံ ဥဇုကံ ဌပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၈၀။

ဥပရိမသုတ္တ (န) [ဥပရိမ+သုတ္တ] အထက်၌-ဖြစ်သော-ဖွဲ့ချည်ထားအပ်သော-ချည်ကြိုး။ တေသု ဥပရိမသုတ္တတော အပ္ပမတ္တကမ္ပိ သြ-ဂတံ စက္ကရတနံ သြသက္ကိတံ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

ဥပရိမဟနုက (ပု) [ဥပရိမ+ဟနုက] အထက်၌ဖြစ်သောမေး။ ဥပရိမဟနုကေ ပတိဋ္ဌိတာ ဝိသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။

ဥပရိမဟနုကဋ္ဌိက (န) [ဥပရိမဟနုက+အဋ္ဌိက] အထက်၌ဖြစ်သောမေးရိုး။ သြကာသတော ဥပရိမာ ဥပရိမဟနုကဋ္ဌိကေ အဓောကော-ဋိကာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၄။

ဥပရိမဟာတလ (န) [ဥပရိ+မဟာတလ] အထက်၌ဖြစ်သော ကြီးစွာသော-အပြင်-ကြမ်း-ပြင်။ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိမဟာတလေ သီဟပဉ္ဇရံ ဝိဝရိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။

ဥပရိမာန (ပု) [ဥပရိ+မာန] အထက်-နောက်ကာလ-၌ဖြစ်သောမာန။ ပုရိမမာနဿ ဥပရိ-မာနော မာနာတိမာနော။ မူလဋီ၊၂။၂၂၁။

ဥပရိမုခ (တိ) [ဥပရိ+မုခ] အထက်၌ မျက်နှာဝရှိသော၊ အထက်သို့လှည့်သော။ ဥက္ကုဋ္ဌေ-ယျာတိ ဥပရိမုခံ ကရေယျ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ ဥပရိမုခန္တိ ဥဒ္ဓံ မုခံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၆။

ဥပရိမုဒ္ဓ (ပု) [ဥပရိ+မုဒ္ဓ] ဦးခေါင်း၏ အထက်အရပ်။ ဥပရိမုဒ္ဓနိ မဟန္တံ ဖဏံ ကရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊၁။၂၂၀။ ဝိ၊၃။၃။ ဥဒါန။၈၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ ဥပရိမုဒ္ဓနိ မဟန္တံ ဖဏံ ဝိဟစ္စာတိ ဘဂဝတော မုဒ္ဓပ္ပဒေသဿ ဥပရိ အတ္တနော မဟန္တံ ဖဏံ ပသာရေတွာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၈-၉။

ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗ (တိ) [ဥပရိ+လဒ္ဓဗ္ဗ] အထက်၌-နောက်၌-ရထိုက်သော။ သမ္ပဟံသကာတိ တေသံ ယထာလဒ္ဓေဟိ ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗေဟိ စ ဂုဏဝိသေသေဟိ စိတ္တဿ သမ္ပဟံသကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၄။

ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗဖလဝိသေသ (ပု) [ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗ+ဖလဝိသေသ] အထက်၌-နောက်၌-ရအပ်သော အကျိုးထူးတရား။ သမ္ပတ္တိ ပဋိလဒ္ဓ-ဂုဏာနိသံသေဟိ စေဝ ဥပရိလဒ္ဓဗ္ဗဖလ-ဝိသေသေဟိ စ စိတ္တံ သမ္ပဟံသေတွာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၉။

ဥပရိဝရ (ပု) [ဥပရိ+ဝရ] ဥပရိဝရမည်သောမင်း၊ ဝရမင်း၏နောက် ဆက်ခံသောမင်း။ ဝရဿ ပုတ္တော ဥပဝရော နာမ အဟောသိ၊ ဥပရိ-ဝရောတိပိ တဿေဝ နာမံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၁။

ဥပရိဝါတ (ပု၊န) [ဥပရိ+ဝါတ] လေ၏အထက်အရပ်၊ လေညာ။ ဥပရိဝါတေ နိသိန္နော သရီရဂန္ဓေန ဗာဓတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၈။

ဥပရိဝိသာလာ (ထီ) [ဥပရိ+ဝိသာလာ] အထက်၌ ကျယ်ပြန့်သောတရား(တဏှာ)။ ဥပရိ-

ဝိသာလာ ဒုပ္ပူရာ ဏ္ဍှာ ဝိသင္ဂါမိနီ။ ဇာ၊ ၁။၁၃၂၊၂၀၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၁။၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၄။၄။ ဥပရိဝိသာလာတိ မိတ္တဝိန္ဒက တဏှာနာမေသာ အာသေဝိယမာနာ ဥပရိဝိသာလာ ဟောတိ ပတ္ထဋာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၃။၁၉၄။

ဥပရိဝိသုဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပရိ+ဝိသုဒ္ဓိ] အထက်ဖြစ်သော-ဝိသုဒ္ဓိတရား-စင်ကြယ်ခြင်းသဘောတရား။ န စ တတ္ထ အပတိဋ္ဌာယ ဥပရိဝိသုဒ္ဓိ သမ္ဘာဒေတုံ သက္ကာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၅၀။

ဥပရိဝိသေသ (ပု) [ဥပရိ+ဝိသေသ] အထက်၌-ဖြစ်သော-ရအပ်သော-ထူးခြားသောတရား။ အညသ္မိမ္ပိ ဒိဝသေ ဥပရိဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေသ္သာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၁။၁၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၁။၂၅၉။ သံ၊ဋ္ဌ၃။၂၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၂။၃၃၃။

ဥပရိဝိသေသဒဿနတ္တ (ပု) [ဥပရိဝိသေသ+ဒဿနတ္တ] အထက်၌ရအပ်သောတရားထူးကို ပြခြင်းအကျိုး။ ဥပရိဝိသေသဒဿနတ္ထန္တိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဥပရိဝတ္တဗ္ဗဝိသေသဒဿနတ္ထံ။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၂၆၂။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၅။)

ဥပရိဝိသေသာဓိဂမ (ပု) [ဥပရိဝိသေသ+အဓိဂမ] အထက်၌ဖြစ်သော တရားထူးကို ရခြင်း။ ဥပရိဝိသေသာဓိဂမဝသေန ဝိသေသံ ဘဇန္တီတိ ဝိသေသဘာဂိယာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၁။၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၅။

ဥပရိဝိသေသာဓိဂမာဝဟန (န) [ဥပရိဝိသေသာဓိဂမ+အာဝဟန] အထက်ဖြစ်သော-တရားထူးရခြင်းကိုဆောင်ခြင်း-တရားထူးရစေနိုင်ခြင်း။ ယထူပနိဿယံ ဥပရိဝိသေသာ ဓိဂမာဝဟနေန စ ဂဟဋ္ဌာနုဂ္ဂဟကရဏံ။ မ၊ဋီ၊၁။၄၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၀။

ဥပရိဝေဟာသ (ပု) [ဥပရိ+ဝေဟာသ] (၁) အထက်ဖြစ်သော-ကောင်းကင်-ဟင်းလင်းပြင်။ (ထီ)(၂) အထက်၌ ဟင်းလင်းပြင်ရှိသော။ (၁) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒဏ္ဍော ဥပရိဝေဟာသံ ခိတ္တော သကိမ္ပိ မူလေန နိပတတိ၊ သကိမ္ပိ မဇ္ဈေန နိပတတိ။ သံ၊၁။၃၉၂။ (-၁၄၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၂။၄၉၈။ အပ၊ဋ္ဌ၁။၂၇၅။) (ထီ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရိဝေဟာသကုဋိ (ထီ) [ဥပရိဝေဟာသ+ကုဋိ] အထက်အဆင့်၌-ဟင်းလင်းပြင်ရှိသော-ဖျဉ်မခင်းသေး၍ ဟာလာဟင်းလင်းဖြစ်နေသော-ကုဋိ-ကျောင်း။ ဒွေ ဘိက္ခူ သံဃိကေ ဝိဟာရေ ဥပရိဝေဟာသကုဋိယာ ဧကော ဟေဋ္ဌာ ဝိဟရတိ၊ ဧကော ဥပရိ။ ဝိ၊၂။၆၆။ ဥပရိဝေဟာသကုဋိယာတိ ဥပရိ အစ္ဆန္နတလာယ ဒွိဘူမိကကုဋိယာ ဝါ တိဘူမိကကုဋိယာ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၃။၄၈။ ကင်္ခါ၊၂၀၆။ ဥပရိဝေဟာသကုဋိယာတိ ဥပရိမတလေ အသန္ထတပဒရာယ ကုဋိယာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၃၆၉။ ဥပရိ ဝေဟာသော ဧတိဿာတိ ဥပရိဝေဟာသာ။ သာ စ သာ ကုဋိစေတိ ဥပရိဝေဟာသကုဋိတိ ဒဿေန္တော အာဟ ဥပရိအစ္ဆန္နတလာယာတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄။

ဥပရိသမာပတ္တိ (ထီ) [ဥပရိ+သမာပတ္တိ] အထက်ဖြစ်သောသမာပတ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရိသမာပတ္တိလာဘီ (တိ) [ဥပရိသမာပတ္တိ+လာဘီ] အထက်သမာပတ်ကိုရသော၊သူ။ ဥပရိသမာပတ္တိလာဘိနော ဟိ ဟေဋ္ဌာသမာပတ္တိ မူလဋ္ဌိန္နတာလော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၄။၁၆။ ဥပရိသမာပတ္တိလာဘိနောတိ ဧတ္ထ ဥပရိသမာပတ္တီတိ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ အဓိပ္ပေတာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄၈။

ဥပရိသယိတကုက္ကုရ (ပု) [ဥပရိသယိတ+ကုက္ကုရ] အထက်ကအိပ်သောကြက်။ တေသု ဥပရိသယိတကုက္ကုရော ပစ္စူသကာလေ ဝစ္စံ

ပါတေန္တော ပေဟဋ္ဌာသယိတကုက္ကုရေသ သရီရေ ပါတေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၉။ (-ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၉။)

ဥပရိသိက္ခာဒွယ (န) [ဥပရိ+သိက္ခာဒွယ] အထက်ဖြစ်သော သိက္ခာနှစ်ပါးအပေါင်း။ ဝေ ဟိ ဣမိနာ ပဒေန ဥပရိသိက္ခာဒွယံ အနိဝတ္တိတမေဝ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၄၁။

ဥပရိသိက္ခာပဒ (န) [ဥပရိ+သိက္ခာပဒ] အထက် ဖြစ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ကယိရက္ကယံ မောစေတွာ ဂဏှန္တဿ ဥပရိသိက္ခာပဒေနပိ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။

ဥပရိသိမပ္ပမာဏ (န) [ဥပရိသိမာ+ပမာဏ] အထက်သိမ်၏-ပမာဏ-အတိုင်းအတာ။ ဩ-တရမာနာ စ ဥပရိသိမပ္ပမာဏေန ဩတရတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၅။

ဥပရိသီသ (ပု၊န) [ဥပရိ+သီသ] ဦးခေါင်း၏ အထက်အရပ်။ ကုဒါလံ အဂ္ဂဒဏ္ဍကေ ဂဟေတွာ-ဥပရိသီသေ တိက္ခတ္တုံ အာဝိဇ္ဈိတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။)

ဥပရိသုတ္တ (န) [ဥပရိ+သုတ္တ] အထက်ဖြစ်သောသုတ်။ ဥပရိသုတ္တသ္မိံ ဟိ တဏ္ဍေဝါတိ ဒုက္ကရကာရိကဋ္ဌာနံ အဓိပ္ပေတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၉။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၂၉။)

ဥပရိသုတ္တန္တ (ပု၊န) [ဥပရိ+သုတ္တန္တ]အထက်ဖြစ်သော သုတ္တန်။ သဗ္ဗတ္ထာတိ ဥပရိသုတ္တန္တေ သန္ဓာယာဟ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၂။

ဥပရိသုတ္တပဒေသ (ပု) [ဥပရိသုတ္တ+ပဒေသ] အထက်သုတ်ဟူသော-အရပ်-အရာဌာန။ ပုစ္ဆာယ အဇ္ဈာသယေန စ အနနုသန္ဓိကော... ...ဥပရိသုတ္တပဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၅။

ဥပရိသောတ (န) [ဥပရိ+သောတ] ရေအလျဉ်၏ အထက်၊ ရေညာ။ ကေသို့ တီရေ ဌတွာ ဥပရိသောတေ နဒီတီရေ နိမိတ္တံ ကိတ္တေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။)

ဥပရိသောဠသက (န) [ဥပရိ+သောဠသက] အထက်၌ဖြစ်သောစိတ်(၁၆)ကြိမ်တို့၏အပေါင်း။ တတ္ထ အာယုသင်္ခါရပရိယောသာနေ သောဠ-သန္နံ စိတ္တာနံ ဝါရေ သတိ ဟေဋ္ဌာသောဠသကံ ဥပရိသောဠသကန္တိ ဒွေ ကောဋ္ဌာ ဟောန္တိ-တဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။

ဥပရုစိ (ပု) [ဥပ+ရုစိ] ဥပရုစိမည်သော စကြဝတေးမင်း။ တယော တေ စက္ကဝတ္တိနော၊ ရုစိ ဥပရုစိ စေဝ၊ မဟာရုစိ တတိယကော။ အပ၊၁။၁၄၈။

ဥပရုဒ္ဓန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဒ+သန္တိ။မောဂ်၊၆။၂၆။] ငိုကြွေးကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပရောဒတိ-ကြည့်။

ဥပရုဇ္ဈတိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+ယ+တိ] ချုပ်၏၊ ချုပ်ပျောက်၏၊ ချုပ်ငြိမ်း၏။ ဧတ္ထ (ယတ္ထ) နာမဉ္စ ရူပဉ္စ အသေသံ ဥပရုဇ္ဈတိ။ ဒီ၊၁။၂၁၃။ သုတ္တနိ။ ၄၃၄။ စူဠနိ။၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၃။ (-သံ၊၁။၁၁၀။ သံ၊ ၃။၃၇၉။ သုတ္တနိ။၃၉၁။ မဟာနိ။၃၄၉၂။ ထေရ။၂၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၉၇။) ဥပ-ရုဇ္ဈတီတိ နိရုဇ္ဈတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၂၉၀။ ဥပရုဇ္ဈတီတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ နိရုဇ္ဈတိ အဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ **ဥပ-ရုဇ္ဈိဿန္တိ**-အံ၊၂။၃၈၆။

ဥပရုဇ္ဈန (န) [ဥပ+ရုဓ+ယု] (၁) ချုပ်ခြင်း။ ချုပ်ပျောက်ခြင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း။ (၂) ဆန့်ကျင်ခြင်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ခြင်း။ အယံ အဓိဋ္ဌာနော ကိံ ပုစ္ဆတိ၊ ဥပရုဇ္ဈနမေဝ ပုစ္ဆတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၉၈။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရုဇ္ဈနဝစန (န) [ဥပရုဇ္ဈန+ဝစန] ဆန့်ကျင်

ခြင်းအားဖြင့်–ဆန့်ကျင်ဘက်အနေအားဖြင့်–ဖြစ်သောစကား၊ ဆန့်ကျင်သောစကား။ အနုပဝါဒေါတိ ကဿစိပိ ဥပရုဇ္ဈနဝစနဿ အဝဒနံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၀။

ဥပရုဇ္ဈိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+ဿန္တိ] ချုပ်–ချုပ်ပျောက်– ချုပ်ငြိမ်း–ကုန်လတ္တံ့။ ဥပရုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ဥပရုဒ္ဓ (တိ) [ဥပ+ရုဓ+တ] (၁) ချုပ်ပျောက်–ချုပ်ငြိမ်း–ပြီးသော။ (၂)(က) ဝန်းရံပိတ်ဆို့အပ်သော။ (ခ) ပိတ်ပင်တားဆီး–ချုပ်တည်း–ချုပ်ငြိမ်းစေ–အပ်သော။ (၃) ကပ်၍နှိပ်စက်အပ်သော။ (၁) ဟေတုသု ဥပရုဒ္ဓေသု၊ ဆိန္နံ ဝဋ္ဋံ န ဝဋ္ဋတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၄၀။ (၂) (က) သတ္တာဟံ ရာဇူဟိ နဂရေ ဥပရုဒ္ဓေ ပဘာဝတီ အတ္တနာ သဟ ဟတ္ထိ–က္ခန္ဓေ အာရောပေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ (ခ) တဿ မယှံ အဂ္ဂိဝေဿန မုခတော စ နာသတော စ အဿာသပဿာသေသု ဥပ–ရုဒ္ဓေသု......သဒ္ဒေါ ဟောတိ။ မ၊၁။၃၀၉။ (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရုဒ္ဓအဓိစိတ္တ (တိ) [ဥပရုဒ္ဓ+အဓိစိတ္တ] ကပ်၍နှိပ်စက်အပ်သော–လွန်ကဲသောစိတ်–ဝိပဿနာစိတ်–ရှိသော၊သူ။ ဩရုဒ္ဓမာနသောတိ ဥပရု–ဒ္ဓအဓိစိတ္တော။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၃။

ဥပရုဒ္ဓတိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+ယ+တိ] ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်၏။ ဝယမ္ပိ ပစ္ဆိမေ ကာလေ၊ မရဏံ ဥပရုဒ္ဓတိ (ဥပရုဇ္ဈတိ?)။ အပ၊၂။၂၆၅။

ဥပရုန္ဓ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+အ+ဟိ] (က) ပိတ်ပင်တားဆီးလော့။ ဥပရုန္ဓတိ (က) ကြည့်။ (ခ) ချုပ်ပျောက်စေလော့။ ဥပရုန္ဓတိ (ဃ)ကြည့်။

ဥပရုန္ဓတိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+အ+တိ။ ဓာတွ–တ္ထ။၂၂၆။ နီတိ၊ဓာ။၂၁၂။ ရူပ။၃၅၆] (က) ဝန်းရံပိတ်ဆို့၏။ (ခ) သတ်ဖြတ်ဖျက်ဆီး၏။ (ဂ) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်၏။ (ဃ) ပိတ်ပင်တားဆီး၏၊ ချုပ်တည်း၏၊ ချုပ်ပျောက်စေ၏။ (င) ဖြတ်၏။

(က) ဝန်းရံပိတ်ဆို့၏။ စူဠဒ္ဓါရာနိပိ ပိဓာယ နဂရံ **ဥပရုန္ဓတု**။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၉။ **ဥပရုန္ဓိ**– ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၂။ **ဥပရုန္ဓိံသု**–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၅။ (ခ) သတ်ဖြတ် ဖျက်ဆီး၏။ သကံ ပိတံ ဟလာဟလံ၊ ဥပရုန္ဓတိ ဇီဝိတံ။ အပ၊၁။၅၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၄။ ဇီဝိတံ ဥပရုန္ဓတိ နာသေတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ (ဂ) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်၏။ မနုဿေ **ဥပရုန္ဓန္တိ**၊ ဖရုသူပက္ကမာ ဇနာ။ ထေရ၊၂၅၀။ ဥပရုန္ဓန္တိ ဝိဗာဓေန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။ (ဃ) ပိတ်ပင် တားဆီး၏၊ ချုပ်တည်း၏၊ ချုပ်ပျောက်စေ၏။ ယထာ ပဿန္တော ကိလေသေ ဥပရုန္ဓတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၈။ **ဥပရုန္ဓ**–မနော–ဝိစာရေ ဥပရုန္ဓ စေတသော(ထေရ။ ၃၅၇)တိ မနောဝိစာရသညိနော ဂေဟဿိတသော–မနဿုပဝိစာရာဒိကေ အဋ္ဌာရသ စေတသော ဥပရုန္ဓ ဝါရေဟိ နိရောဓေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၂။ **ဥပရုန္ဓထ**–မိလိန္ဒ။၃၀၁။ **ဥပရုန္ဓေ**၊ **ဥပရု–န္ဓေယျ**– မန္တာ အသ္မီတိ သဗ္ဗမုပရုန္ဓေတိ ပပဉ္စ–သင်္ခါယ မူလဉ္စ အသ္မိမာနဉ္စ မန္တာယ သဗ္ဗံ ရုန္ဓေယျ ဥပရုန္ဓေယျ နိရောဓေယျ ဝူပသမေယျ အတ္ထင်္ဂမေယျ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေယျ။ မဟာနိ။၂၆၈။ **ဥပရုန္ဓိံ**– မ၊၁။၃၀၉။ (င) ဖြတ်၏။ အာဟာရံ ဥပရုန္ဓိံ။ မိလိန္ဒ။၂၃၉။

ဥပရုန္ဓတု (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+အ+တု] ဝန်းရံပိတ်ဆို့၏။ ဥပရုန္ဓတိ(က) ကြည့်။

ဥပရုန္ဓထ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+အ+ထ] ပိတ်ပင်တားဆီးကြကုန်လော့၊ ချုပ်တည်းကြကုန်လော့။ ဥပရုန္ဓတိ(ဃ)ကြည့်။

ဥပရုန္ဓန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+အ+အန္တိ] ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်ကုန်၏။ ဥပရုန္ဓတိ (ဂ) ကြည့်။

ဥပရုန္ဓိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+ဤ] (က) ဝန်းရံပိတ်ဆို့ ပြီ။ ဥပရုန္ဓတိ(က)ကြည့်။ (ခ) ဖြတ်ပြီ။ ဥပ- ရုန္ဓတိ(င)ကြည့်။

ဥပရုန္ဓိံ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+ဤံ] ပိတ်ပင်တားဆီးပြီ၊ ချုပ်တည်းပြီ။ ဥပရုန္ဓတိ(ဃ)ကြည့်။

ဥပရုန္ဓိံသု (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+ဥံ] ဝန်းရံပိတ်ဆို့ကုန်ပြီ။ ဥပရုန္ဓတိ(က)ကြည့်။

ဥပရုန္ဓိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+တဗ္ဗ] ပယ်ဖြတ် -အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ဥပစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗောတိ သမာပနေန သင်္ဂဟဏေန ဥပရုန္ဓိတဗ္ဗော အပလိဗောဓော ကာတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။

ဥပရုန္ဓိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+တွာ] (က) ဝန်းရံပိတ်ဆို့၍။ (ခ) ပယ်ဖြတ်၍။ (ဂ) ပိတ်ပင်တားဆီး၍၊ ချုပ်တည်း၍။ (က) ဧဝံ ဘိက္ခဝေ သီဝလိ တဒါ နဂရံ ဥပရုန္ဓိတွာ ဂဟိတကမ္မေန တွေကံ ကာလံ နိရယေ ပစ္စိတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၂။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။) ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာတိ သမာပနေ(နေ့)န သင်္(ဂါ)ဟ- ဏေန ဝါ ဥပရုန္ဓိတွာ အပလိဗောဓံ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၀။ (ဂ) တေ ကာယဉ္စ စိတ္တဉ္စ အာတာပေတွာ... ...မိဒ္ဓံ ဥပရုန္ဓိတွာ။ မိလိန္ဒ၊၃၀၂။ တံ ဒိဝသံ ဂန္ဓာ နဒီတိတ္ထံ ဥပရုန္ဓိတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။

ဥပရုန္ဓိယ (ကြိဝိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+တွာ] ပိတ်ပင်တားဆီး၍၊ ချုပ်ပျောက်စေ၍။ ဝိတက္ကေ ဥပ- ရုန္ဓိယ'တ္တနော(ထေရ။၂၉၉)တိ......မိစ္ဆာဝိတက္ကေ ပဋိပက္ခဗလေန နိသေဓေတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၄။ သင်္ခါရေ ဥပရုန္ဓိယ၊ အနေဇော အနုပါဒါနော သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ။ သုတ္တနိ။ ၃၉၅။ သင်္ခါရေ ဥပရုန္ဓိယာတိ ကမ္မံ ကမ္မသမ္ဘဝယုတ္တေ စ သင်္ခါရေ နိရောဓေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

ဥပရုန္ဓေ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+အ+ဧယျ] ပိတ်ပင်တားဆီးရာ၏၊ ချုပ်ပျောက်စေရာ၏။ ဥပရုန္ဓ- တိ (ဃ) ကြည့်။

ဥပရုန္ဓေယျ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ(ရုဓိ)+အ+ဧယျ] ပိတ်ပင်တားဆီးရာ၏၊ ချုပ်ပျောက်စေရာ၏။ ဥပရုန္ဓတိ(ဃ) ကြည့်။

ဥပရူပပတ္တိ (ထီ) [ဥပရိ+ဥပပတ္တိ] အထက်ဘုံ၌- ဖြစ်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ နဝသု ဗြဟ္မ- လောကေသု နိဗ္ဗတ္တအရိယသာဝကာနံ တတြူ- ပပတ္တိပိ ဟောတိ ဥပရူပပတ္တိပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၀၅။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၃၃၀။ အနု၊ဋီ၊၂။၂၂၈။)

ဥပရူပပတ္တိက (တိ) [ဥပရူပပတ္တိ+ဏိက] အထက်ဘုံ၌-ဖြစ်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း-ရှိ သော၊သူ။ တတြူပပတ္တိကော ဝါ ဥပရူပ- ပတ္တိကော ဝါ န ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၊ (- ၃၅၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။)

ဥပရူပပတ္တိဇနကကမ္မဖလ (နှ) [ဥပရူပပတ္တိ +ဇနကကမ္မ+ဖလ] အထက်ဘုံ၌-ဖြစ်ခြင်း- ပဋိသန္ဓေနေခြင်း-ကိုဖြစ်စေတတ်သော ကံ၏ အကျိုး။ သီလဝတော စေတောပဏိဓိ ဝိယ ဥပရူပပတ္တိဇနကကမ္မဖလံ အာနန္တရိယကဖလံ နိဝတ္တေတုံ သမတ္ထော စေတောပဏိဓိ အတ္ထိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၅။ မူလ၊ဋီ၊၁။၄၅။

ဥပရူပရိ(ဗျ)[ဥပရိ။ဒွေဘော်ပြု] အထက်အထက်၊ အထက်ပိုင်း အထက်ပိုင်း၊ အဆင့်ဆင့်၊ အ ဆက်ဆက်၊ ဆင့်ကဲဆင့်ကဲ။ ဗောဓိသတ္တောဝ သမာနော မဟတော မီဠှပဗ္ဗတဿ ဥပရူပရိ စင်္ကမတိ။ အံ၊၂။၂၁၀။ ဥပရူပရိ စင်္ကမ-တီတိ မတ္ထကမတ္ထကေ စင်္ကမတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ ပုန

ဥပရူပရိ တိဝင်္ဂလေ တိဝင်္ဂလေ အညာ နဝ-လေခါ ပရိစ္ဆိန္ဒိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ သမေ ဘူမိ-ဘာဂေ ကောသိယံသူနိ ဥပရူပရိ သန္ထရိတွာ ကဉ္စုကာဒီဟိ သိဗ္ဗိတွာ ကတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။

ဥပရူပရိဂုဏပရိဟာန (န) [ဥပရူပရိ+ဂုဏ+ပရိဟာန] အထက်အထက်ဖြစ်သောဂုဏ်-တို့မှ-တို့၏-ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ ပရိဟာနာယာတိ ဥပရူပရိဂုဏပရိဟာနာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။

ဥပရူပရိစုတိ (ထီ) [ဥပရူပရိ+စုတိ] အထက်အထက်စုတိ။ အရူပါဝစရေ စ ဥပရူပရိစုတိယာ ဟေဋ္ဌိမာဟေဋ္ဌိမာ ပဋိသန္ဓိ ။ မူလဋီ၊၂။၁၀၇။

ဥပရူပရိဆ(စ္ဆ)န္န (တိ) [ဥပရူပရိ+ဆန္န] အဆင့်ဆင့်-အထပ်ထပ်-မိုးအပ်သော။ ဥပရူပရိ-စ္ဆ(ဆ)န္နောဟိ ဝိဟာရော စိရံ အနောဝဿ-ကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၃၇၁။

ဥပရူပရိဇ္ဈာနူပစာရ (ပု) [ဥပရူပရိဈာန+ဥပစာရ] အထက်အထက်ဈာန်၏ ဥပစာ။ ဥပရူပရိဇ္ဈာနူပစာရေပိ သုခုမတရံ ဣစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။

ဥပရူပရိဈာန (န) [ဥပရူပရိ+ဈာန] အထက်အထက်ဖြစ်သောဈာန်။ ဇဝံ ဥပရူပရိဈာနေသု အဘိညာသု ... အဘိနီဟရတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဥပရူပရိဉာဏ (န) [ဥပရူပရိ+ဉာဏ] အထက်အထက်ဖြစ်သောဉာဏ်။ ဥပရူပရိဉာဏဿ အဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၄။

ဥပရူပရိပက္ခိတ္တဂမန (န) [ဥပရူပရိပက္ခိတ္တ+ဂမန] အထက်အထက်မှထည့်သွင်းအပ်သောရေ၏ စီးသွားခြင်း။ သမုဒ္ဒနဋ္ဌေနာတိ သဗ္ဗသော ဥပရူပရိပက္ခိတ္တဂမနေန။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၀။

ဥပရူပရိပဒ (န) [ဥပရူပရိ+ပဒ] အထက်အထက်၌ဖြစ်သောပုဒ်။ ဂဟိတာဂဟိတံ ပဒံ ဥပရူပရိပဒံ ဂဏှန္တဿ နဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၇။)

ဥပရူပရိပသာဒဘာဝ (ပု) [ဥပရူပရိ+ပသာဒဘာဝ] အထက်အထက်ကာလ၌-နောက်နောက်ကာလ၌-ဆင့်ကဲဆင့်ကဲတိုး၍-ကြည်ညိုသည်၏အဖြစ်-ကြည်ညိုခြင်း။ ပသန္နာနံ ဘိယျောဘာဝါယာတိ ပသန္နာနံ ဥပရူပရိ-ပသာဒဘာဝါယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ ဥပရူပရိပသာ-ဒဘာဝါယာတိ ဘိယျော ဘိယျော ပသာဒု-ပ္ပါဒနတ္ထံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၆၈။

ဥပရူပရိဘာဝနာ (ထီ၊န) [ဥပရူပရိ+ဘာဝနာ] အထက်အထက်-အဆင့်ဆင့်-အဆက်အဆက်-နောက်နောက်-ဖြစ်သောဘာဝနာ။ သမထဝိပဿနာဓမ္မေဝ ဥပရူပရိဘာဝနာ-ဝသေန အနုဿရန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၇။ ဥပရိဘာဝနတ္ထာယ ဝါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။ တဒုပနိဿယံ အပရာပရဘာဝနမ္ပိ ဒဿေတုံ "ဥပရူပရိဘာဝနတ္ထာယ ဝါ"တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋီ။၃၀၅။

ဥပရူပရိဘူမိ (ထီ) [ဥပရူပရိ+ဘူမိ] အထက်အထက်ဖြစ်သောဘုံ။ ဥပရူပရိဘူမိသု ဖလဒါနဝသေန ဥဒ္ဓမဂ္ဂမဿာတိ ဥဒ္ဓဂ္ဂိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၉။)

ဥပရူပရိမဂ္ဂဓမ္မ (ပု) [ဥပရူပရိ+မဂ္ဂဓမ္မ] အထက် အထက်ဖြစ်သော မဂ်တရား။ ဟေဋ္ဌိမာ-ဟေဋ္ဌိမာ ဖလဓမ္မာ ဥပရူပရိမဂ္ဂဓမ္မေဟိ နိဝတ္တိတာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။

ဥပရူပရိမဂ္ဂဖလတ္ထ (ပု) [ဥပရူပရိမဂ္ဂဖလ+အတ္ထ] အထက်အထက်ဖြစ်သော မဂ်ဖိုလ်အကျိုး။ အဋ္ဌ ပန အရိယပုဂ္ဂလာ သမ္မာ-

ဘာဝါယ ဥပရူပရိမဂ္ဂဖလတ္ထာယ စေဝ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထာယ စ နိယတတ္တာ နိယတာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။

ဥပရူပရိမဒါဝဟ (တိ) [ဥပရူပရိမဒ+အာဝဟ] အထက်အထက်၌ဖြစ်သော-ယစ်မူးခြင်း-ရူးသွပ်ခြင်း-ကိုဆောင်သော။ ဥမ္မဒနာတိ ဝိပရိဏာမဓမ္မာနံ ဝိယောဂဝသေန သောကုမ္မာဒကရာ၊ ဝဓိယာ ဝါ ဥပရူပရိမဒါဝဟာ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၅၁။

ဥပရူပရိလဒ္ဓဗ္ဗ (တိ) [ဥပရူပရိ+လဒ္ဓဗ္ဗ] အထက်အထက်၌-ရသင့်-ရထိုက်-သော။ ဥပရူပရိလဒ္ဓဗ္ဗာနံ မဂ္ဂဖလာနံ ပရိဟာနာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။

ဥပရူပရိလာလန (တိ) [ဥပရူပရိ+လာလန] အထက်အထက်၌-နောက်နောက်၌-လိုလားစေတတ်သော။ ဥလ္လောလနာတိပိ ပါဌော၊ ဘတ္တပိဏ္ဍနိမိတ္တံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဥလ္လောလေန္တော သုနခေါ ဝိယ အာမိသဟေတု သတ္တေ ဥပရူပရိလာလနာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။ (ဥပရူပရိလောလနာ-ဖြစ်ဖွယ်ရှိ၏။ အထက်အထက်၌-နောက်နောက်၌-လျပ်ပေါ် လော်လည်စေတတ်သော(ကာမ) -ဟုအနက်ပြန်ရမည်။)

ဥပရူပရိဝဍ္ဎမာနသံဝေဂ (တိ) [ဥပရူပရိဝဍ္ဎမာန+သံဝေဂ] အထက်အထက်၌-ဆင့်ကဲဆင့်ကဲ-တိုးပွားသော သံဝေဂရှိသော၊သူ။ အနေသနံ ပဟာယ ဥပရူပရိဝဍ္ဎမာနသံဝေဂေါ အနောလီနဝုတ္တိကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။

ဥပရူပရိဝိမာန (ပုံန) [ဥပရူပရိ+ဝိမာန] အထက်အထက်၌ဖြစ်သောဗိမာန်။ ဟေဋ္ဌိမဟေဋ္ဌိမဝိမာနေသု ဥပရူပရိဝိမာနံ ဗျဝဓာယကေသု ဗျူဟိယမာနေသု တဂ္ဂတံ အာကာသံ ဗျူဠှံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄။

ဥပရူပရိဝိသေသ (ပု) [ဥပရူပရိ+ဝိသေသ] အထက်အထက်ဖြစ်သော-နောက်နောက်ဖြစ်သော-တရားထူး-အကျိုးထူး။ ယသ္မာ ပန အပရာပရုပ္ပတ္တိယာ လဒ္ဓါသေဝနံ ဥပရူပရိဝိသေသံ အာဝဟန္တံ အတိ ဝိယ ထာမဂတမေဝ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၅။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၀။)

ဥပရူပရိဝိသေသာဝဟ (တိ) [ဥပရူပရိဝိသေသ+အာဝဟ] အထက်အထက်ဖြစ်သော-နောက်နောက်ဖြစ်သော-တရားထူး-အကျိုးထူး-ကိုဆောင်သော။ ဝိပဿနာဟိတာယ ဥပရူပရိဝိသေသာဝဟတ္တာ ဝဍ္ဎမာနာယ ပုဗ္ဗဘာဂသီလာဒိပဋိပဒါယ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈။

ဥပရူပရိပီတိစိတ္တ (န) [ဥပရူပရိ+ပီတိစိတ္တ] အထက်အထက်၌-နောက်နောက်၌-ဖြစ်သော ပီတိနှင့်ယှဉ်သောစိတ်။ မနဝဓုကောတိ ပီတိမနဿ ပရိဗြူဟနတော ဥပရူပရိပီတိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒကော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၉။

ဥပရူပရိသမာဓိဘာဝူပနယန (န) [ဥပရူပရိသမာဓိဘာဝ+ဥပနယန] အထက်အထက်ဖြစ်သော သမာဓိ၏အဖြစ်သို့ ကပ်ဆောင်ခြင်း။ ကေတ္တနယေန ဟေဋ္ဌာဟေဋ္ဌာသမာဓိ ဥပရူပရိသမာဓိဘာဝူပနယနေန အဘိနီဟရဏေ အဘိနိန္နာမနေ ဆေကဘာဝေါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။

ဥပရူဠှ (တိ) [ဥပ+ရုဟ+တ] အသားနုတက်သော။ ဥပရူဠှေသု စက္ခူသု၊ သူတံ အာမန္တယီ ရာဇာ။ ဇာ၊၁။၃၁၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၀၉။

ဥပရေဝတ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပရေဝတမည်သောသူ။(ထိုအမည်ရှိသူ နှစ်ဦးတွေ့ရ၏၊ (က) အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏တူဥပရေဝတနှင့်(ခ) (ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏သားတော် ဥပရေဝတသမဏေတို့ ဖြစ်သည်။) (က) အထ

ဥပရေဝတော နာမ ထေရဿ ဘာဂိနေယျော ဗဟိဂါမံ ဂစ္ဆန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ (ခ) နာဂရာဇာ…မဟာဒါနံ ဒဒမာနော ပဒုမု- တ္တရဿ ဒသဗလဿ ပုတ္တံ ဥပရေဝတံ နာမ သာမဏေရံ ဒိသွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။)

ဥပရေဝတသာမဏေရ (ပု) [ဥပရေဝတ+ သာမဏေရ] ဥပရေဝတမည်သော သာမဏေ။ (ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏ သားတော်။) သတ္ထု- သမ္မုခဋ္ဌာနေယေဝ ဥပရေဝတသာမဏေရဿ အာသနံ ပါပုဏိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

ဥပရောစတံ (ကြိ) [ဥပ+ရုစ+အ+တံ] နှစ်သက် ပါလော၊ နှစ်သက်ပါစေသတည်း။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥပရောစတိ (ကြိ) [ဥပ+ရုစ+အ+တိ] နှစ်သက် ၏။ တဿ တေ သဂ္ဂကာမဿ၊ ဧကတ္တမုပ- ရောစတံ။ ဇာ၊၂။၁၇၃။ ဧကတ္တမုပရောစတန္တိ ဧကီဘာဝေါ တေ ရုစ္စတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၀။

ဥပရောဒတိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဒ+အ+တိ] (၁) ငို ကြွေး၏။ (၂) သီချင်းသီ၍ တီး၏။(သျှ။) (၁) တေသံ ဖလာနံ ဟေတုမှိ၊ ဥပရောဒန္တိ ဒါရကာ။ ဇာ။၂။၃၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၈၄။ **ဥပရော ဒိဿန္တိ**-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၂။ (၂) အသော စ သိသတိ ဒွါရေ၊ ကုမာရော ဥပရောဒတိ။ ဇာ၊ ၂။၇၀။ ဥပရောဒတီတိ နာနာတူရိယာနိ ဂဟေတွာ ဥပဟာရံ ကရောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၃။

ဥပရောဒိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဒ+ဿန္တိ] ငို ကြွေးကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပရောဒတိ(၁)ကြည့်။

ဥပရောဓ (ပု) [ဥပ+ရုဓ+ဏ] (က) ပျက်စီးခြင်း၊ ဖျက်ဆီးခြင်း။ (သျှ။ ဓာတ်ဝတ္ထု။) (ခ) ချုပ် ပျောက်ခြင်း။ (ဂ) တားဆီး-ပိတ်ပင်-နှောင့် ယှက်-ခြင်း၊ အတားအဆီး၊ အနှောင့်အယှက်၊ အန္တရာယ်။ (ဃ) ချုပ်တည်း-သည်းခံ-ခြင်း။ (င) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-ခြင်း။ (က) ပျက်စီးခြင်း၊ ဖျက်ဆီးခြင်း။ (သျှ။ ဓာတ်ဝတ္ထု။) တဿူပရောဓံ ပရိသင်္ကမာနော။ ဇာ၊၁။၁၃၃။ ဣတော မေ ဥပရောဓော ဘဝိဿတီတိ ဧဝံ ဥပရောဓံ ဝိနာသံ ပရိသင်္ကမာနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၆။ မာ ကဿစိ ဥပရောဓော ဟောတူတိ အဓိဋ္ဌာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၄။ (ခ) ချုပ်ပျောက်ခြင်း။ အဇ္ဇ သုဝေ ဇီဝိတဿူပ- ရောဓော။ ပေတ။၁၈၁။ အဇ္ဇ သုဝေတိ အဇ္ဇ ဝါ သုဝေ ဝါ ဣမဿ နာမ ပုရိသဿ ဇီဝိတဿ ဥပရောဓော နိရောဓော၊ တတော ဥဒ္ဓံ န ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၄။ (-ပေတ။၁၈၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၆။) (ဂ) တားဆီး- ပိတ်ပင်-နှောင့်ယှက်-ခြင်း၊ အတားအဆီး၊ အနှောင့်အယှက်၊ အန္တရာယ်။ န တေန စန္ဒ- မဏ္ဍလဿ ဂမနာဒိဥပရောဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၀။ တေသံ ဒိဿတိ ကာယဿ စ စိတ္တဿ စ အာတာပေါ ပရိတာပေါ……မိဒ္ဓဿ စ ဥပရောဓော။ မိလိန္ဒ။၃၀၁။ (ဃ) ချုပ်တည်း- သည်းခံ-ခြင်း။ ကုမာရီ ဝိန္ဒတေ ပတိံ။ ဥဒရဿုပရောဓေန၊ ဂေါဟနုဝေဌနေန စ။ ဇာ၊၂။၃၂၆။ ဥဒရဿုပရောဓေနာတိ ဥပဝါ- သေန ခုဒါဓိဝါသေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၇၈။ (ဥဒရ- ဿုပရောဓေန=ညဥ့်စာမစားသည်ဖြစ်၍ မွတ်သိပ်ခြင်းကို သည်းခံသဖြင့်။(သျှ။) (င) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-ခြင်း။ ဓမ္မိကော ဓမ္မရာဇာ ဥပရောဓံ န ကရေယျ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပရောဓကရ (တိ) [ဥပရောဓ+ကရ] ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-ခြင်းကိုပြုတတ်သော (အရာဝတ္ထု)။ ပရူပရောဓနိဝါရဏံ ဟိ တော၊ န ဥပရောဓကရံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁။

ဥပရောဓတိ (ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+အ+တိ] ညှဉ်းဆဲ

နိပ်စက်၏။ အနဝဇ္ဇပိဏ္ဍော ဘောတ္တဗ္ဗော၊ န စ ကောစု ပရောဓတိ။ ဇာ၊၂။၅၄။ ကောစိ အပ္ပမတ္တကောပိ ကိလေသော န ဥပရောဓတိ န ပီဠေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆၇။

ဥပရောဓန (န) [ဥပ+ရုဓ+ယု] ချုပ်ပျောက်ခြင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းခြင်း။ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထာ သညာန် ဥပရောဓနာ၊ ဧဝံ ဒုက္ခက္ခယော ဟောတိ။ သုတ္တနိ။၃၉၂။ သုခန္တိ ဒိဋ္ဌမရိယေဟိ၊ သက္ကာယဿုပရောဓန(သုတ္တနိ။၃၉၇)န္တိ သုခမိတိ အရိယေဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓနိရောဓော ဒိဋ္ဌော၊ နိဗ္ဗာနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ (-၂၂၂။)

ဥပရောဓဘယ (န) [ဥပရောဓ+ဘယ] တားဆီး-ပိတ်ပင်-နှောင့်ယှက်-မှုမှ ကြောက်ရွံ့ခြင်း။ ကေစ္စဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဿ ဥပရောဓဘယေန သမ္မာပဋိပတ္တိ၌ သဒ္ဓါမယှကေဟိ ပုညေဟိ မာ ဘာယိတ္ထ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၁။

ဥပရောဓေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ရုဓ+ဏေ+တိ] ချုပ်-ကင်း-ပျက်စီး-ချုပ်ယွင်း-စေ၏။ ဇီဝိ-တိန္ဒြိယံ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ၊ ဥပရောဓေတိ၊ သန္တတိံ ဝိကောပေတိ။ ဝိ၊၁။၉၂။ ယံ ကုဒ္ဓေါ ဥပရော-ဓေတိ။ အံ၊၂။၄၇၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၃။) ယထာဓိပ္ပေတံ အတ္ထံ ဝါ ကမ္မံ ဝါ ပဋိဗုဇ္ဈတိ ဥပရောဓေတိ ပဝတ္တိတုံ န ဒေတီတိ ပလိဗောဓော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၆၇။ (-မ၊ဋီ၊၂။၂၃၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၀။)

ဥပရောဓေန္တ (တိ) [ဥပ+ရုဓ+ဏေ+အန္တ] ချုပ်-ကင်း-ပျက်စီး-ချုပ်ယွင်း-စေသော၊သူ။ တတ္ထ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ပဝေဏိဃဋ္ဋနံ ဥပစ္ဆိန္ဒန္တော ဥပရောဓေန္တော စ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဥပစ္ဆိန္ဒတိ ဥပရောဓေတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။

ဥပရောပ (ပု) [ဥပ+ရုဟ+ဏေ+အ] စိုက်ပျိုးပင်၊ အနီးအပါး၌ စိုက်ပျိုးထားအပ်သော သစ်ပင်ငယ်။ အဇကာပိ ပသုကာပိ ဥပရောပေ ဝိဟေဌေန္တိ။ ဝိ၊၄။၃၀၀။

ဥပရောပက (ပု) [ဥပရောပ+က] စိုက်ပျိုးပင်၊ အနီးအပါး၌ စိုက်ပျိုးထားအပ်သော သစ်ပင်ငယ်။ ယံ ပနေတ္ထ ထာဝရံ တဿာ သန္တကံ သေနာသနံ ဝါ ဥပရောပကာ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ တုမှေ သတ္တဒိဝသေ ဥပရောပကေသု ဥဒကံ အာသိဉ္စထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။ ဥပရော-ပကာတိ တေန ရောပိတာ ရုက္ခဂစ္ဆာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၈။

ဥပလက္ခဏ (ထီ၊န) [ဥပ+လက္ခ+ယု] (က) (အနိစ္စလက္ခဏာစသည်တို့ကို)-ရှုမှတ်တတ်သော-ရှုမှတ်ကြောင်းဖြစ်သော-ရှုမှတ်ခြင်းတည်းဟူသော-သဘောတရား (ပညာ)။ (ခ) မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သောစကား၊ မှတ်သားကြောင်းဖြစ်သော-အမှတ်အသား-အမှတ်လက္ခဏာ၊ ဥပလက္ခဏနည်း။ (အစိတ်ကိုမှတ်၍ဆိုသဖြင့် အပေါင်းကိုလည်းရသောနည်းသည် ဥပလက္ခဏနည်းမည်၏။ ပုဒ်စစ်။၂၀၅။) (ဂ) ရှုမှတ်ခြင်း၊ မှတ်သားခြင်း။ (ဃ) မှတ်သားကြောင်း။ (က) ပညာ ပဇာနနာ ဝိစယော ပဝိစယော ဓမ္မဝိစယော သလ္လက္ခဏာ ဥပ-လက္ခဏာ ပစ္စုပလက္ခဏာ။ အဘိ၊၁။၁၉၊၂၀။ အဘိ၊ဝိ။၂၅၉။ ပဋိသံ။၁၁၄။ မဟာနိ။၃၄၊၅၉၊၂၆၀။ စူဠနိ။၃၂။ အနိစ္စာဒိနံ သလ္လက္ခဏ-ဝသေန သလ္လက္ခဏာ၊ သာယေဝ ပုန ဥပ-သဂ္ဂနာနတ္တေန ဥပလက္ခဏာ ပစ္စုပလက္ခ-ဏာတိ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။) ဥပလက္ခဏောတိ အတ္တာဒိနံ ဘုသံ ဒဿနေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။ (ခ) အထဝါ အဝက္ကာယိသူတိ ကေဒေသေန သကလဿ ကာလဿ ဥပလက္ခဏံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၂၂။ ဣဒံ ဝစနံ ပုရာဏဒုတိယိကာဘာဝေန ဥပလ-က္ခဏမတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ တံ ဥပ-လက္ခဏမတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၂။ (ဂ) ပဝတ္တမာနံ

ပဝတ္တမာနန္တိ အာမေဍိတဝစနေန နိရန္တရံ အဿာသပဿာသာနံ ဥပလက္ခဏံ ဒဿေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၈။ (ဃ) သညာနန္တိ စေတနာတိ သညာနနံ၊ ဥပလက္ခဏံ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၀။

ဥပလက္ခဏကာရဏ (န) [ဥပလက္ခဏ+ကာရဏ] မှတ်သား-သိ-နိုင်ခြင်း၏ အကြောင်း နိမိတ်။ ဥပလက္ခဏကာရဏာနိတိ သညာနနနိမိတ္တာနိ။ နေတ္တိဋ္ဌီ။၁၄၃။

ဥပလက္ခဏနယ (ပု) [ဥပလက္ခဏ+နယ] ဥပလက္ခဏနည်း၊ တစိတ်တဒေသ-တစိတ်တပိုင်း-ကိုပြဆိုသဖြင့်အများကိုလည်းယူရသောနည်း။ ဝိသေသံ နိယမေတွာ ဥပလက္ခဏနယေန ဒဿေတုံ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၅၅။ ဥပလက္ခဏ(၁) လည်းကြည့်။

ဥပလက္ခဏပဒ (န) [ဥပလက္ခဏ+ပဒ] မှတ်သား-သတ်မှတ်-ပြကြောင်းဖြစ်သောပုဒ်၊ ဥပလက္ခဏနည်းကို ပြသောပုဒ်။ မဇ္ဈဂ္ဂဟဏံ သြဒကဇာတိယံ ဥပလက္ခဏပဒံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၈၅။

ဥပလက္ခဏဝစန (န) [ဥပလက္ခဏ+ဝစန] မှတ်သား-သတ်မှတ်ပြ-ကြောင်းဖြစ်သော စကား။ အာသဝေဟီတိ......အာသဝသဒိ-တေဟိ ကိလေသေဟိ၊ ဥပလက္ခဏဝစနမေတ္တံ ခွေတံ။ သီဋီ။သစ်၊၁။ရ၆။

ဥပလက္ခဏာကာရ (တိ) [ဥပလက္ခဏ+အာကာရ] အာရုံသို့ကပ်၍ မှတ်သားကြောင်း ဖြစ်သော အခြင်းအရာရှိသော။ သမာဓိနိမိတ္တံ ဥပလက္ခ-ဏာကာရော သမာဓိယေဝ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၅၁။

ဥပလက္ခဏီယ (တိ) [ဥပ+လက္ခ+အနီယ] မှတ်သား-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလက္ခဏီယသဘာဝ (တိ) [ဥပလက္ခဏီယ+သဘာဝ] မှတ်သားအပ်သော သဘောရှိသော။ ဝေဝံသဘာဝတ္တာတိ ဒွါရဘူတေဟိ ကာယာဒီဟိ ဥပလက္ခဏီယသဘာဝတ္တာ။ အနုဋီ၊၁။၈၁။

ဥပလက္ခယတိ (ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏယ+တိ] မှတ်သား၏။ ဗဟုဓာပိ စ နိဒ္ဒေသံ၊ သာဓုကံ ဥပလက္ခယေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၈။

ဥပလက္ခယန္တ (တိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏယ+အန္တ] မှတ်သားသော။ ဥပလက္ခယန္တော တုလယန္တော။ နေတ္တိ။၆၃။

ဥပလက္ခယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏယ+တွာ] မှတ်သား၍။ ဥပလက္ခယိတွာ (မဟာနိ။ ၁၀၈)တိ သလ္လက္ခေတွာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ (-စူဠနိ။၁၄၁။)

ဥပလက္ခယိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏယ+တွာန] မှတ်သား၍။ ဥပဓာရယိတွာန ဥပ-လက္ခယိတွာန။ စူဠနိ။၂၂၄။

ဥပလက္ခယေ (ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏယ+ဃေျ] မှတ်သားရာ၏။ ဥပလက္ခယတိ-ကြည့်။

ဥပလက္ခိတ (တိ) [ဥပ+လက္ခ+တ] မှတ်သား အပ်သော။ ဝေ မယာ ဥပလက္ခိတံ။ စူဠနိ။ ၁၇၈၊ ဝိပ္ပကတုလ္လိခိတေဟိ ကေသေဟိ ဥပ-လက္ခိတာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၃။ သီဋီ၊ သစ်၊၁။၃၉။ (-မဟာနိ။၁၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။)

ဥပလက္ခိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+လက္ခ+တဗ္ဗ] မှတ်-သား-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ ဓာရယိတဗ္ဗာတိ ဥပဓာရေတဗ္ဗာ၊ ဥပလက္ခိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော၊ နေတ္တိဋ္ဌီ။၈၁။ (-အနုဋီ၊၁။၈၀။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ ၂၀၃။)

ဥပလက္ခိတသမာဓာနာကာရ(တိ) [ဥပလက္ခိတ+သမာဓာနာကာရ] မှတ်သားအပ်ဖူးသော

တည်ကြည်သောအခြင်းအရာရှိသော။ ဥပလက္ခိတသမာဓာနာကာရော သမာဓိယေဝ လ္လမ သမာဓိနိမိတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၃။)

ဥပလက္ခိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ယ+တေ] မှတ်သားအပ်၏။ ဌာနဖလေဟိ အရိယ-ဖလမေဝ ဥပလက္ခိယတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၆၄။ **ဥပလက္ခိယန္တိ** -မဟာနိ။၃၃၁။

ဥပလက္ခိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ယ+အ န္တေ] မှတ်သားအပ်ကုန်၏။အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလက္ခေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏေ+တဗ္ဗ] မှတ်အပ်-မှတ်ထိုက်-သော။ အယံ သုဋ္ဌု ဥပလက္ခေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၁၇၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၄။)

ဥပလက္ခေတဗ္ဗာကာရ (ပု) [ဥပလက္ခေတဗ္ဗ+ အာကာရ] မှတ်သားထိုက်သော အခြင်းအရာ။ သုဋ္ဌု ဥပလက္ခေတဗ္ဗာကာရံ နိမိတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ မူလ၊ဋီ၊၁။၅၇။ (-အနု၊ဋီ၊၁။၆၄။)

ဥပလက္ခေတိ (ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏေ+တိ] မှတ်၏၊ မှတ်သား၏၊ ကပ်၍မှတ်သား၏။ **ဝါယောကသိဏံ ဥဂ္ဂဏှန္တော......ရုက္ခဂ္ဂံ ဝါ ကေသဂ္ဂံ ဝါ ဧရိတံ သမေရိတံ ဥပလက္ခေတိ။** ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၇။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၈၈။) **ဥပလက္ခေယျ**-မဟာနိ။၂၉၈။ **ဥပ-လက္ခေသိ**-အပ၊၁။၃၈၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၁။

ဥပလက္ခေတုံ (ဗျ) [ဥပ+လက္ခ+ဏေ+တုံ] မှတ်သားခြင်းငှါ။ ဒွတ္တိံသာကာရနိမိတ္တာနိ ဥပလ-က္ခေတုံ န သက္ကောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၅၇။

ဥပလက္ခေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏေ+တွာ] မှတ်သား၍။ ပဝတ္တမာနံ ပဝတ္တမာနံ ဥပလ-က္ခေတွာဝ ဂဏေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၁။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။)

ဥပလက္ခေယျ (ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏေ+ယျ] မှတ်သားရာ၏။ ဥပလက္ခေတိ-ကြည့်။

ဥပလက္ခေသိ (ကြိ) [ဥပ+လက္ခ+ဏေ+ဤ] မှတ်သားခဲ့ပြီ။ ဥပလက္ခေတိ-ကြည့်။

ဥပလဒ္ဓ (တိ) [ဥပ+လဘ+တ] ရအပ်သော၊ သိအပ်သော။ ယဥ္စိ တံ ဧတ္တ သောတေန ဥပလဒ္ဓံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃။ မယာ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ဝေရူပေါ နီမိ ဥပလဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ ဥပလဒ္ဓေါတိ ဉာတော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၅။

ဥပလဒ္ဓဓမ္မ (ပု) [ဥပလဒ္ဓ+ဓမ္မ] ရအပ်-သိအပ်-သော သဘောတရား။ ဒိဋ္ဌဓမ္မော နာမ ဒဿနဘူတေန ဉာဏေန ဥပလဒ္ဓဓမ္မော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၈။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၀။

ဥပလဒ္ဓပုဗ္ဗ (တိ) [ဥပလဒ္ဓ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ရအပ်သော၊ ရအပ်ဖူးသော။ ဒဿနဘူတေန ဝိညာ-ဏေန ဥပလဒ္ဓပုဗ္ဗဿ အန္တဝန္တာဒိနော အနု-ဿရဏေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၉။

ဥပလဒ္ဓပုဗ္ဗသင်္ကေတ (တိ) [ဥပလဒ္ဓပုဗ္ဗ+ သင်္ကေတ] ရအပ်ဖူးသော အမှတ်သင်္ကေတ ရှိသော။ ဥပလဒ္ဓပုဗ္ဗသင်္ကေတေန မနောဒွါရ-ဝိညာဏေန ဝိညာယတိ။ ဝဇီရ။၁၉၈။

ဥပလဒ္ဓဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+လဘ+တဗ္ဗ] ရအပ်-ရသင့်-ရထိုက်-သော။ ဇာယမာနမမ္ဗာနံ ဝိကာရဘာဝေန ဥပလဒ္ဓဗ္ဗတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁။

ဥပလဒ္ဓသဘာဝ (ပု) [ဥပလဒ္ဓ+သဘာဝ] ရအပ် သော သဘော။ ဒဿနဘူတေန ဉာဏေန ဥပလဒ္ဓသဘာဝေါတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၅၀။

ဥပလဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပ+လဘ+တိ] (၁) ရခြင်း၊ သိခြင်း၊ ရတတ်-ယူတတ်-သော သဘော။ (၂) အယူ၊ ယူဆခြင်း၊ အယူအဆ၊ အစွဲအလမ်း။ (၃) ထင်ရှားရှိခြင်းသဘော။ (၁) အဿာသပဿာသဝါတဿ ဥပလဒ္ဓိယာ၊ ဥပလဒ္ဓိတိ ဝိညာဏံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၂၅။) ယံ ဟိ သဉ္ဇာနပဇာနနဝိမုတ္တံ အာရမ္မဏဝိဇာနနံ ဥပလဒ္ဓိ၊ တံ ဝိညာဏံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၁။ ပဋိဝေဓေန္တိ စ ဥပလဒ္ဓိမေဝ ဝဒတိ၊ နပဋိဝိဇ္ဈနံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၂၃၈။ ဝိဇာနနံ အာရမ္မဏဿ ဥပလဒ္ဓိ။ မူလဋီ၊၁။၈၇။ သစ္စိကဋ္ဌေကဒေသေန ဥပလဒ္ဓိ ဣစ္ဆန္တေန……အနုယောဂေါ န ကာတဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၃။၅၂။ အာရမ္မဏံ ဥပလဘတိ ဂဏှာတိ ဝေါတိ ဥပလဒ္ဓိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၇၈။ (-မူလဋီ၊ ၃။၅၆။) (၂) သတ္တူပလဒ္ဓိ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၇၊၃၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆၊၂၇၉)န္တိ သတ္တော အတ္ထီတိ ဥပလဒ္ဓိ သတ္တဂ္ဂါဟံ ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၀၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၁။ တထာ အဝိဇ္ဇမာနဿ ယေ ဓမ္မေ ဥပါဒါယ "ဣတ္ထိ ပုရိသော"တိ ဥပလဒ္ဓိ ဟောတိ။ မူလဋီ၊ ၃။၂၈။ ဥပလဒ္ဓိတိ ဂဟဏံ။ အနုဋီ၊၃။၃၈။ (၃) တံ သဗ္ဗဒါ ဥပလဒ္ဓိတော ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၃။၉၉။

ဥပလဒ္ဓိဩကာသ (ပု) [ဥပလဒ္ဓိ+ဩကာသ] ရခြင်း၏တည်ရာဌာန။ (ပညာဖြင့်ကပ်၍ ရှုမှတ်သည်ရှိသော် ပုဂ္ဂိုလ်ကိုရခြင်း၏တည်ရာ။ ဘာသာဋီကာ။၃၁၉။) န ဟိ ကေနစိ သဘာဝေန ဥပလဗ္ဘမာနဿ သရီရတဒညာဝိမုတ္တော ဥပလဒ္ဓိဩကာသော အတ္ထိ။ မူလဋီ၊၃။၅၄။

ဥပလဒ္ဓိနိဿိတကထာ (ထီ) [ဥပလဒ္ဓိ+နိဿိတကထာ] (အသက်ရှင် အတ္တကောင်ဟူသော) အယူအဆကို မှီတွယ်သောစကား။ ဝေါဟာရမတ္တေနာတိ ဥပလဒ္ဓိနိဿိတကထံ ဟိတွာ ဝေါဟာရဘေဒံ အကရောန္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ဥပလဒ္ဓိနိဿိတကထန္တိ အတ္တူပလဒ္ဓိနိဿိတကထံ ဟိတွာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၅။

ဥပလဒ္ဓိသာမည (နု) [ဥပလဒ္ဓိ+သာမည] ရနိုင်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်။ (ပညာဖြင့်ကပ်၍ ရှုမှတ်သည်ရှိသော် ရနိုင်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်။ ဘာသာဋီကာ၊က။၅၆။) တတ္ထ ရူပဝေဒနာနံ ဥပလဒ္ဓိသာမညေန အညတ္တပုစ္ဆာ စ ပုဂ္ဂလရူပါနံ ဥပလဒ္ဓိသာမညပုစ္ဆာ စာတိ ပုစ္ဆာဒွယမ္ပိ သကဝါဒိဿ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။ (-မူလဋီ၊၃။၅၆။ အနုဋီ၊၃။ ၇၅။)

ဥပလဒ္ဓိသာမညပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥပလဒ္ဓိသာမည+ပုစ္ဆာ] ရနိုင်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်ကို မေးကြောင်းပုစ္ဆာ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလဒ္ဓိဟေတု (ပု) [ဥပလဒ္ဓိ+ဟေတု] ရခြင်း၏အကြောင်း။ မဓုရဿ ပန ခုရနိပါတ-သဒ္ဒဿ ဥပလဒ္ဓိဟေတုဘူတေန ကမ္မုနာ…… ပဋိဃာတော လဗ္ဘတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅၉။

ဥပလဗ္ဘ (ပု) [ဥပ+လဘ+ဏျ] (၁) ရခြင်း၊ ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍သိခြင်း။ (၂) ယူခြင်း၊ အတ္တအတ္တနိယဟု-ယူဆခြင်း-အစွဲသန်ခြင်း။ (၃) ရသင့်ရထိုက်သောစိစစ်ချက်။ (တိ) (၄) ရအပ်သော၊ (ဉာဏ်ဖြင့်) ကပ်ရောက်၍ သိအပ်သော။ (ပု) (၁) အညမ္ပိဿ အညေနာ-ကာရေန န ကဒါစိ ဥပလဗ္ဘော ဘဝေယျ။ အနုဋီ၊၃။၆၁။ (၂) နာနာသုညတမနုပလ-ဗ္ဘောသူတိ ဥပလဗ္ဘနံ ဥပလဗ္ဘော၊ ဂဟဏန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ ဥပလဗ္ဘန-လည်းကြည့်။ (၃) တဿ ဥပလဗ္ဘံ ဝါ ဥပမံ ဝါ ဝတ္ထုံ ဝါ အာဟရိတွာ ဗာဟိရကထံယေဝ ကထေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဥပလဗ္ဘန္တိ အနုယောဂံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။ (တိ) (၄) တတော

ပုဂ္ဂလဝါဒီ ယသ္မာ ပုဂ္ဂလဿ ဥပလဗ္ဘတံ ဣစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။

ဥပလဗ္ဘတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+လဘ+ယ+တေ] ရအပ်၏၊ ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍ သိအပ်၏။ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန။ အဘိ၊က၊၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ မူလဋီ၊၁။၁၄။ ဥပလဗ္ဘတီတိ ပညာယ ဥပဂန္တွာ လဗ္ဘတိ၊ ဉာယတီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ သုဒ္ဓ-သင်္ခါရပုဉ္ဇောယံ၊ နယိဓ သတ္တုပလဗ္ဘတိ။ သံ၊ ၁။၁၃၇။ မူလဋီ၊၁။၁၈၁။ အနုဋီ၊၁။၁၉၄။ အတ္တာဝါပိ နိရတ္တာဝါ၊ န တသ္မိံ ဥပလဗ္ဘတိ။ သုတ္တနိ။၄၁၂။ မယာ ကတံ မေ ပါပကမ္မံ အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘတိ သံဝိဇ္ဇတိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ န ဥပလဗ္ဘတိ(နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၉)တိ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၄။ နုပလဗ္ဘတီတိ န ဥပလဗ္ဘတိ နသိဇ္ဈတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၊ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၊၉၀။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၁၆၉။) **ဥပလဗ္ဘန္တိ**- အဘိ၊က။၄၁၄၇။ သန္တီတိ သန္တိ သံဝိဇ္ဇန္တိ အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ မဟာနိ။၅၆၈၆။ သံဝိဇ္ဇမာနာတိ ဣမိနာ ပန တေသံ ဥပလဗ္ဘမာနတံ ဒဿေတိ၊တေနာဟ "အတ္ထိ စေဝ ဥပလဗ္ဘန္တိ စာ"တိ၊ ဥပလဗ္ဘန္တီတိ ဒိဿန္တိ ဉာယန္တီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၉။ **ဥပလဗ္ဘေယျ**-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁။ **ဥပလဗ္ဘေယျုံ**- ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၆။

ဥပလဗ္ဘန (နု) [ဥပ+လဘ+ယ+ယု] (၁) ရခြင်း၊ ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍သိခြင်း။ (၂) ယူ ခြင်း၊ အတ္တအတ္တနိယဟု-ယူဆခြင်း-အစွဲ သန်ခြင်း။ (တိ)(၃) ရအပ်သော။ (၁) အဟန္တိ ဝတ္တဗ္ဗော အယံ သတ္တော စက္ခုတော နိဂ္ဂတော တတ္ထ သုခုမာကာရေန ဥပလဗ္ဘနတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၈၉။ ဥပလဗ္ဘန(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅)န္တိ အတ္တတ္တနိယ-ဝသေန ဥပေစ္စ ဂဟဏံ၊ ဗလဝဂ္ဂဟဏန္တိ ဝါ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၅၉။ (တိ)(၃) အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလဗ္ဘနဘာဝ (ပု) [ဥပလဗ္ဘန+ဘာဝ]ရအပ်-ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍ သိအပ်-သည်၏ အဖြစ်။ ဥပလဗ္ဘနဘာဝဿ ဝသေန ပဋိ-ကွေပေါ ကတော။ အနုဋီ၊၃။ရ၁။

ဥပလဗ္ဘနီယ (တိ) [ဥပ+လဘ+ယ+အနီယ] ရအပ်သော၊ ဉာဏ်ဖြင့်ကပ်ရောက်၍ သိအပ်သော။ ဥဂ္ဂေါဒကသညတ္တော စ အင်္ဂီ ဥပ-လဗ္ဘနီယော။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၂၊ (-၂၀၆။)

ဥပလဗ္ဘန္တ (တိ) [ဥပ+လဘ+ယ+မာန။ မာနကို အန္တသို့ ပြန်ထားသည်] ရအပ်သော၊ ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍ သိအပ်သော။ သတ္တော စ နုပ-လဗ္ဘန္တေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။ တသ္မိံဥ ဥပလဗ္ဘန္တေ သဿတော ဝါ ဥစ္ဆေဒေါ ဝါ သိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၄၀။

ဥပလဗ္ဘန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+လဘ+ယ+အန္တေ။ အန္တေ ကို အန္တိသို့ပြန်] ရအပ်-ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍ သိအပ်-ကုန်၏။ ဥပလဗ္ဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဗ္ဘမာန (တိ) [ဥပ+လဘ+ယ+မာန] ရအပ်သော၊ ဉာဏ်ဖြင့်ကပ်ရောက်၍ သိအပ်သော။ သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနာတိ လောကသင်္ကေတ-ဝသေန အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘမာနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။ ဣဓ ပန ဝိဇ္ဇမာနာ ဥပလဗ္ဘမာနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆။ ဝိဇ္ဇမာနာတိ သတိ ပရမတ္ထတော ဥပလဗ္ဘမာနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။

ဥပလဗ္ဘိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+လဘ+ယ+တဗ္ဗ] ရအပ်သော၊ ဉာဏ်ဖြင့်ကပ်ရောက်၍ သိအပ်သော။ ဖဿော ဝိယ ဝဏ္ဏောပိ ပဘဿရော ဥပလဗ္ဘိတဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။

ဥပလဒ္ဓိယမာန (တိ) [ဥပ+လဘ+ယ+မာန] ရအပ်-ဉာဏ်ဖြင့်ကပ်ရောက်၍ သိအပ်-သော။ နာနာဘာဝေ ဝိနာဘာဝေ အညထာဘာဝေ သန္တေ သံဝိဇ္ဇမာနေ ဥပလဗ္ဘိယမာနေ။ မဟာနိ။၉၄။

ဥပလဗ္ဘေယျ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+လဘ+ယ+ဧထ။ ဧထ ကို ဧယျ ပြုန်] ရအပ်-ဉာဏ်ဖြင့် ကပ်ရောက်၍ သိအပ်ရာ၏။ ဥပလဗ္ဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဗ္ဘေယျုံ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+လဘ+ယ+ဧရုံ။ ဧရုံ ကို ဧယျုံပြုန်] ရအပ်-ဉာဏ်ဖြင့်ကပ် ရောက်၍ သိအပ်-ကုန်ရာ၏။ ဥပလဗ္ဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဘတိ (ကြိ) [ဥပ+လဘ+အ+တိ] ရ၏၊ သိ၏။ ဝိန္ဒတီတိ ဥပလဘတိ၊ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၄။ န ဟိ "ယံ ဗာလပုထုဇ္ဇနာ န ဥပလဘန္တိ၊ တံ နတ္ထီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၃၉။ **ဥပလဘာမ**- မိလိန္ဒ။ ၃၀၀။ **ဥပလဘိ**-အဿောသိတိ သုဏိ ဥပ-လဘိ၊ သောတဒွါရသမ္ပတ္တဝစနနိဃောသာ-နုသာရေန အညာသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ (-သာရတ္ထ၊၁။၂၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၈၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၄။) **ဥပလဘိံသု**-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၆။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၅၁။

ဥပလဘန္တိ (ကြိ) [ဥပ+လဘ+အ+အန္တိ] ရကုန် ၏၊ သိကုန်၏။ ဥပလဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဘာမ (ကြိ) [ဥပ+လဘ+အ+မ] ရကုန်၏၊ သိကုန်၏။ ဥပလဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဘိ (ကြိ) [ဥပ+လဘ+ဤ] ရပြီ၊ သိပြီ။ ဥပလဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဘိံသု (ကြိ) [ဥပ+လဘ+ဥံ] ရကုန်ပြီ၊ သိကုန်ပြီ။ ဥပလဘတိ-ကြည့်။

ဥပလဝတိ (ကြိ) [ဥ+ပလဝ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။ ၂၂၅။] ပျံတက်၏၊ ကောင်းကင်သို့ပျံသွား၏။ ပက္ခန္ဒတိ ဥပလဝတိ သကုဏော ဝေဟာ-သံ ပက္ခံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။

ဥပလဝိတွာ (ကြိ၀ိ) [ဥ+ပလဝ+တွာ] ရေပေါ်၌ ပေါ်တက်၍။ သဗ္ဗံ တိဏဘုသံ ဥပလဝိတွာ သယမေဝ အပဂစ္ဆတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၁။

ဥပလဠတိ (ကြိ) [ဥပ+လဠ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။ ၃၃၈] စံပယ်၏၊ မြူးထူးပျော်ပါး၏၊ ကစား၏။ သဟာယကေဟိ သဒ္ဓိံ လဠ ဥပလဠ ရမ၊ ကီဠသူတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။

ဥပလဠ (ကြိ) [ဥပ+လဠ+အ+ဟိ] စံပယ် လော့၊ မြူးထူးပျော်ပါးလော့၊ ကစားလော့။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလာပက (တိ) [ဥပ+လပ+ဏွု။ နီတိ၊ဓာ။ ၃၂၃။] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-မြူဆွယ်-ချော့မော့ပြောဆို-သာယာချင်စွာပြောဆို-ချီးမြှောက်ထောက်ပံ့-မြှောက်ပင့်-တတ်သော၊ သူ။ လပါတိ ဥပလာပကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။ ဥပလာပကာတိ မိတ္တာဓိဝေန ကုလသင်္ဂဏှကာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၆၁။ တဿ ပါပိစ္ဆဿ သတော ပစ္စယတ္ထံ ပရိကထောဘာသာဒိဝသေန လပ-နဘာဝေန ဥပလာပကဘာဝေန ဇနဿ လပနတ္ထန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။ (-ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၅။)

ဥပလာပန (ထီ၊န) [ဥပ+လပ+ယု] ဖြားယောင်း -သွေးဆောင်-မြူဆွယ်-ချော့မော့ပြောဆို-သာယာချင်စွာပြောဆို-ချီးမြှောက်ထောက် ပံ့-မြှောက်ပင့်-ပေးကမ်း-ခြင်း။ ဝစသိ ကုသလော သဏ္ဍော ဒေဝရာဇာ တံ ဝိသေသံ တေနေဝ ပုဗ္ဗံ ဥပနယာပေက္ခော ဥပလာပ-နဝသေန "တုမှေ ခွေတ္ထာ" တိ အာဒိမာဟ။

သံ၊ဋီ၊၁၊၃၃၃။ အညတြ ဥပလာပနာယ မိထုဘေဒါယ။ ဒီ၊၂၊၆၄။ အံ၊၂၊၄၁၂။ အညတြ ဥပလာပနာယာတိ ဌပေတွာ ဥပလာပနံ၊ ဥပလာပနာ နာမ "အလံ ဝိဝါဒေန၊ ဣဒါနိ သမဂ္ဂါ ဟောမာ"တိ ဟတ္ထိအဿရထဟိရည-သုဝဏ္ဏာဒီနိ ပေသေတွာ သင်္ဂဟကရဏံ၊ ဧဝဉှိ သင်္ဂဟံ ကတွာ ကေဝလံ ဝိဿာသေန သက္ကာ ဂဏှိတုန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၅၆။ ဥပလာပနံ သာမံ ဒါနန္တိ ဒဿေတုံ "အလ"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂၊၁၂၅။ အံ၊ဋီ၊၃၊၁၆၁။ (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၀၄။)

ဥပလာပနကာရဏ (န) [ဥပလာပန+ကာရဏ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ခြင်း၏အကြောင်း။ ကော နု ခေါ တော် ဥပဝသိတွာ ဥပလာပန-ကာရဏံ ဇာနာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄၊၄၇၃။

ဥပလာပနတ္ထ (ပု) [ဥပလာပန+အတ္ထ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ချိုးမွမ်းစေ-ခြင်းအကျိုး။ ဇနလပနတ္ထန္တိ မဟာဇနဿ ဥပလာပနတ္ထံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၂၇။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၇၅။)

ဥပလာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+တဗ္ဗ] သာယာချေင့်စွာ-ချော့မော့-ပြောဆို-အပ်သော၊ သူ။ (ချစ်ဖွယ်စကားဖြင့် ဖြားယောင်းအပ်၏။ သျှ။) တေဟိ ဘိက္ခူဝေ ဘိက္ခူဟိ သော ဘိက္ခု သင်္ဂဟေတဗ္ဗော အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗော ဥပလာပေတဗ္ဗော ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃၊၁၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂၀၉။ "အာမ ဝသိဿာမီ"တိ ပဋိ-ဝစနဒါပနေန ဥပလာပေတဗ္ဗော၊ အထ ဝါ ......ပိယဝစနေန ဥပလာပေတဗ္ဗော၊ ကဏ္ဏသုခံ အာလပိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၄၂။

ဥပလာပေတိ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+တိ။နီတိ၊ ဓာ၊၃၂၃] ဖြားယောင်း၏၊ သွေးဆောင်၏၊ မြူဆွယ်၏၊ ချော့မော့ပြောဆို-သာယာချေင့်စွာပြောဆို-၏၊ ချိုးမြှောက်ပြောဆို၏၊ ဖြားယောင်းဖြည့်ဖြူး၏။ တေဟိ ဂိဟီ သင်္ဂဏှာတိ ဥပလာပေတိ။ ဝိ၊၁၊၁၁၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၆၅။ ဥပလာပေတီတိ "အဟော အမှာကံ အယျော"တိ ဧဝံ လပနကေ အနုဗန္ဓနကေ သဿေဟေ ကရောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၇၇။ ထေရော ဂန္တွာ တံ ဥပလာပေတိ "ကုမာရ တဝ စီဝရံ တဝေဝ ဘဝိဿတိ ပတ္တောပိ၊ မမ သန္တကံ ပတ္တစီဝရမ္ပိ တဝေဝ ဘဝိဿတိ၊ ဧဟိ ပဗ္ဗဇာဟီ" တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၄၃။ ဥပလာပေတိ(မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၃၀၄)တိ သင်္ဂဏှာတိ။ မ၊ဋီ၊၂၊၃၁၄။(-ဝိ၊၂၊၁၈၅။) **ဥပလာပေန္တိ**-ဝိ၊၂၊၁၈၃။ **ဥပလာပေထ**-ဝိ၊၂၊၁၈၃။ **ဥပလာပေယျ**-ဝိ၊၂၊၁၈၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၄၀။ ကခါ၊၂၅၀။ **ဥပလာပေယျုံ**-ဝိ၊၃၊၁၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂၀၉။ **ဥပလာပေယျာမ**-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂၊၂၂၉။ **ဥပလာပေသုံ**-ဝိ၊၅၊၃၆။ **ဥပလာပေဿန္တိ**-ဝိ၊၂၊၁၈၃။ **ဥပလာပေဿထ**-ဝိ၊၂၊၁၈၃။

ဥပလာပေတုံ (ဗျ) [ဥပ+လပ+ဏေ+တုံ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ချော့မြူ-ခြင်းငှာ၊ သွေးခွဲခြင်းငှာ။ ယေန မယံ ပဟောမ အာဂတေ ပစ္စတ္ထိကေ ဓနေန ဥပလာပေတုံ။ သံ၊၁၊၁၀၂။ ဥပလာပေတုန္တိ အညမညံ ဘိန္ဒိတုံ၊ ယထာ ဒွေ ဇနာ ဧကေန မဂ္ဂေန န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ကာတုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၅၄။ ဥပလာပေတုန္တိ ပရေသံ အန္တရေ ဝိရောဓတ္ထံ သင်္ဂဏှိတုံ။ သံ၊ဋီ၊၁၊၂၀၀။

ဥပလာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+တွာ] (၁) ဖြားယောင်း၍၊ သွေးဆောင်၍၊ ချော့မြူ၍။ (၂) အတက်အထက်ဥ-နောက်နောက်ဥ-ဆင့်ကဲဆင့်ကဲ-အသံထွက်စေ၍-အသံမည်စေ၍၊ မှုတ်၍။ (၁) မက္ကင့ီ အာမိသေန ဥပလာပေတွာ တဿာ မေထုနံ ပဋိသေဝတိ။ ဝိ၊၁၊၂၅။ တတြ ဧကံ မက္ကင့ီ အာမိသေန ယာဂုဘတ္တခဇ္ဇကာဒိနာ ဥပလာပေတွာ၊ သင်္ဂဏှိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၉၂။

(၂) သော…မဍ္ဍေ ဂါမသ ငို်တော တိကွတ္တုံ သခ် ဥပလာပေတ္တာ…နိုသီဒိ။ ဒိ၊၂။၂၆၈။ ဥပလာပေတ္တာတိ ဓမိတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။ ဥပလာပေတ္တာတိ ဥပရူပရိ သဒ္ဒယောဂဝသေန သလ္လာပေတ္တာ၊ သဒ္ဒယုတ္တံ ကတ္တာတိ အတ္ထော၊ တံ ပန အတ္ထတော ဓမနမေဝါတိ အာဟ "ဓမိတ္တာ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၅၄။

ဥပလာပေထ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ထ] ဖြား ယောင်း-သွေးဆောင်-မြူဆွယ်-ကြကုန်၏။ ဥပလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာပေန္တ (တိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+အန္တ။ ထိ ၌ ဥပလာပေန္တီ] ဖြားယောင်းသော၊သူ။ သမဏုဒ္ဒေသံ ဥပလာပေန္တသ ပါစိတ္တိယံ ကတ္ထ ပညတ္တံ။ ဝိ၊၅။၃၆။ သာ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ကေ် ပုတ္တံ လဘိတ္တာ တံ ဥပလာပေန္တီ(ဣ- မူ)……အာဟ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၄။) ဥပလာလေန္တ-လည်းကြည့်။

ဥပလာပေန္တီ (ထိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+အန္တ+ဤ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-သော၊သူ။ ဥပလာ- ပေန္တ-ကြည့်။

ဥပလာပေယျ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ယျ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ချော့မြူ-ရာ၏- ငြားအံ့။ ဥပလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာပေယျာမ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ ယျာမ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ကုန်ရာ၏။ ဥပလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာပေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ယျုံ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ကုန်ရာ၏။ ဥပလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာပေသုံ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ဥံ] ဖြား ယောင်း-သွေးဆောင်-ကြကုန်ပြီ။ ဥပလာ- ပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာပေဿထ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ ဿထ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ကြကုန် လတ္တံ့။ ဥပလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာပေဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+ဿန္တိ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ကြကုန် လတ္တံ့။ ဥပလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပလာလေန္တ (တိ) [ဥပ+လလ+ဏေ+အန္တ။ ဓာတ္တတ္ထ။၃၃၆။ ထိ ၌ ဥပလာလေန္တီ] ချော့ မော့ပြောဆိုသော၊သူ။ သာ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ကေ် ပုတ္တံ လဘိတ္တာ တံ ဥပလာလေန္တီ ……အာဟ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။ ဥပလာပေန္တ- လည်းကြည့်။

ဥပလာလေန္တီ (ထိ)[ဥပ+လလ+ဏေ+အန္တ+ဤ] ချော့မော့ပြောဆိုသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်

ဥပလာဠန (ထိ၊န) [ဥပ+လဠ+ယု] ဖြား ယောင်း-သွေးဆောင်-ချော့မော့ပြောဆို-ခြင်း။ ဥပလာဠနာယ ပန သက္ကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။ ဒါနာဒိစတုဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ဥပလာဠန- ဝသေန သင်္ဂဏှန္တိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၇။

ဥပလာဠယမာန (တိ) [ဥပ+လဠ+ဏယ+မာန] ချော့မော့မြူလျက် နှစ်သက်စေသော-မြူးထူး စေသော၊သူ။ တသ တံ အင်္ကေ ကတ္တာ ဥပလာဠယမာနဿေဝ အမစ္စာ သာမိကံ အဿာမိကံ အကံသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉-လာ အလားတူအကြောင်းအရာ၌ ပဠာလယမာနဿေဝ-ဟုရှိ၏။ ပလာဠယ- မာနဿာတိ တောသေန္တဿ-ဟု သံ၊ဋီ၊၂။၂၃- ၌ ဖွင့်၏။)

ဥပလာဠေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လဠ+ဏေ+တွာ] ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ချော့မြူ-၍။ ယထာ စ ဓာတီ ထည့် အပိဝန္တံ ဒါရကံ ကိဠ္ဌိ ဒတ္တာ ဥပလာဠေတွာ ပါယေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈။

ဥပလာဠေန္တ (တိ) [ဥပ+လဠ+ဏေ+အန္တ] (၁) ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-ချော့မြှူ-သော၊သူ။ (၂) တန်ဆာဆင်သော-တင့်တယ်စေသော၊သူ။ (၁) ဘဂဝါ ယက္ခံ...... တဿ ပတ္တိတဝစနံ-ကရဏေန ဥပလာဠေန္တော ဝေမကာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈။ (၂) ရူပပသံသကာ ဟုတွာ ရူပံ ဥပလာဠေန္တာ (ဥပလာပေန္တာ။ သျာ-မူ။) ဝိစရိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။

ဥပလိခတိ (ကြိ) [ဥပ+လိခ+အ+တိ] ကိုက်၏။ ဩဋ္ဌံ ဥပလိခတိ။ ဇာ၊၂။၁၂၁။ ဥပလိခတီတိ ဒန္တေဟိ ဥပလိခတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇၁။

ဥပလိက္ခတိ (ကြိ) [ဥပ+လိခ+အ+တိ] ပစ်ခတ်ထိုးခုတ်၏။ ပရေ ဥပလိက္ခန္တိ။ အံ၊၂။၈၃။ ဥပလိက္ခန္တီတိ ဝိဇ္ဈန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။

ဥပလိက္ခန္တိ (ကြိ) [ဥပ+လိခ+အ+အန္တိ] ပစ်ခတ်ထိုးခုတ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလိတ္တ (တိ) [ဥပ+လိပ+တ] လိမ်းကျံ-လူးကပ်-အပ်သော။ ကေန လောကော လိတ္တော သံလိတ္တော ဥပလိတ္တော။ စူဠနိ။၂၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၈၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၃။)

ဥပလိပ္ပတိ (ကြိ) [ဥပ+လိပ+အ+တိ။ လိပ္ပတိ-ကြည့်] လိမ်းကျံ-လူးကပ်-၏။ (နောပလိပ္ပတိ= နုပလိပ္ပတိ=မလိမ်းကျံ မလူးလည်း။) ပုဏ္ဍရီကံ ယထာဝဂ္ဂု၊ တောယေန နုပလိပ္ပတိ။ အံ၊၁။၃၄၈။ (-အံ၊၂။၂၀၁၊ ၃၀၄။ သုတ္တနိ။၄၀၆။ ထေရ။၃၁၉၊ ၃၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။) **ဥပလိပ္ပါမိ**- အံ၊၁။၃၄၈။

ဥပလိပ္ပါမိ (ကြိ) [ဥပ+လိပ+အ+မိ] လိမ်းကျံ-လူးကပ်-၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလိမ္ပတိ (ကြိ) [ဥပ+လိပ+အ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ။၂၁၆] လိမ်းကျံ၏၊ လူးလည်း၏၊ လူးကပ်၏၊ ကပ်ငြိ၏။ ရဇောဇလ္လံ ကာယေ န ဥပလိမ္ပတိ။ ဒီ၊၂။၁၅။ မ၊၂။၃၃၇။ န ဥပလိမ္ပတီတိ န လဂ္ဂတိ၊ ပဒုမပလာသတော ဥဒကဗိန္ဒုဝိယ ဝိဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။ န စီဝရေ န သယနေ န ဘောဇနေ နုပလိမ္ပတိ။ ထေရ။၃၅၃။ **ဥပလိမ္ပန္တိ**-အပ၊၁။၃၀။ ဥပလိမ္ပန္တိ အလ္လီယန္တိ ယထာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ **ဥပလိမ္ပရေ**-အပ၊၁။၃၈၃။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။

ဥပလိမ္ပန္တိ (ကြိ) [ဥပ+လိပ+အ+အန္တိ] လိမ်းကျံကုန်၏၊ လူးလည်းကုန်၏၊ လူးကပ်ကုန်၏၊ ကပ်ငြိကုန်၏။ ဥပလိမ္ပတိ-ကြည့်။

ဥပလိမ္ပရေ (ကြိ) [ဥပ+လိပ+အ+အန္တိ] လိမ်းကျံကုန်၏၊ လူးလည်းကုန်၏၊ လူးကပ်ကုန်၏၊ ကပ်ငြိကုန်၏။ ဥပလိမ္ပတိ-ကြည့်။

ဥပလိမ္ပာပေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လိပ+ဏာပေ+တွာ] လမ်းကျံ-သုတ်လိမ်း-စေ၍။ ဟရိစန္ဒနာဒီဟိ သုရဘိဂန္ဓေဟိ ဥပလိမ္ပာပေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။)

ဥပလိမ္ပိ(မ္ပေ)တွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လိပ+တွာ] လမ်းကျံ၍၊ သုတ်လိမ်း၍။ တံ ဂေဟံ အလ္လဂေါမယေန ဥပလိမ္ပိတွာ......အာသနံ ပညာပေသုံ၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၀၄။ မဏိ၊၃။၄၁၂။) သန္ထာဂါရံ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ ဥပလိမ္ပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။

ဥပလီယန (န) [ဥပ+လီ+ယ+ယု] (၁) ကပ်ရောက်၍-မှီခိုရာ-ပုန်းအောင်းရာ-ဌာန။ (၂) ကပ်ရောက်၍-မှီခိုခြင်း-ပုန်းအောင်းခြင်း။ လေဏန္တိ တဿ ပရိဟရဏတာဏာယ ဥပလီယနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၄၇။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလီယနာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဥပလီယန+အဓိပ္ပါယ] ကပ်ရောက်၍ မှီခိုပုန်းအောင်းခြင်းဌာ အလို ရှိခြင်း။ ဒုက္ခာဘိတိယာ ဥပလီယနာဓိပ္ပါယေန အလ္လီယိတုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၆။

ဥပလေပ (ပု) [ဥပ+လိပ+ဏ] လိမ်းကျံ-လူးကပ်-ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလေပဘယ (နပ) [ဥပလေပ+ဘယ] လိမ်း ကျံ-လူးကပ်-ကူးစက်-ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဥပလေပဘယာ ဓိရော၊ နေဝ ပါပသခါ သိယာ။ ဇာတိဝုတ်၊၂၄၁။ ဇာ၊၁။၃၃၀။ ဇာ၊ ၂။၂၆၅။ ဇာ၊၄။၄၃၇။ ဇာ၊၄။၁၂၆။ ဝေ ပါပေန ဥပလေပဘယာ ဓိရော......ပါပ-သဟာယော န ဘဝေယျ။ ဇာတိဝုတ်၊၄။၂၃၀။

ဥပလောဘေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+လုဘ+ဏေ+တွာ] တွေဝေစေ၍၊ ဖြားယောင်း-သွေးဆောင်-၍။ တေ ဗာလာ လောကံ ပလောဘေတွာ ဥပလောဘေတွာ စိတြေဟိ ကာရဏေဟိ မုဒ် ပသာဒေန္တိ။ ဇာ၊၄။ရ။၆၄။

ဥပလောဟိတက (တိ) [ဥပ+လောဟိတက] နီမြန်းသော အဆင်းရှိသော။ ဥပလောဟိ-တကာ ဝဂ္ဂူ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ ပုစ္ဆိတော။ ဇာ၊၁။၉၆။ ဥပလောဟိတကာတိ ရတ္တဝဏ္ဏာ။ ဇာ၊၄။၃။၂၀။

ဥပလ္လဝတိ (ကြိ) [ဥ+ပလဝ+အ+တိ] ကူး ပြောင်းသွား၏။ ဒီပါ ဒီပံ ဥပလ္လဝိ။ စူဠနိ၊၂၂၀၊ ၂၂၂။ ဥပလ္လဝိန္တိ ဥတ္တရိ။ စူဠနိ၊၄။၈၅။

ဥပလ္လဝိ (ကြိ) [ဥ+ပလဝ+ဤ] ကူးပြောင်းသွား ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပလ္လိတ္ထုပေါ်ရှလက (နပ) [ဥပလ္လိတ္ထ+ပေါ်ရှ လက] ဥပလ္လိတ္ထမည်သော ပိုးကောင်၏အိမ်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊သျ၊၂။၁၉၈။) ကောသကာရက-ကောသော ဥပလ္လိတ္ထုပေါ်ရှလကံ၊ ယံ "ကောသေယျဖလ"န္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၅။

ဥပဝဇ္ဇ (တိ) [ဥပ+ဝဒ+ဏျ။ ဥပ+ဝဇ္ဇ] (၁) စွပ်စွဲ-ကဲ့ရဲ့-ရှုတ်ချ-အပြစ်တင်-ထိုက်သော။ အပြစ်နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ (၂) ချဉ်းကပ်ထိုက် သော။ (၁) ဂါရယှော ဟောတိ ဥပဝဇ္ဇော။ အံ၊၁။၅၀၁၊(-၅၆၅။ မ၃။၃၀၉။ သံ၊၂။၂၈၂။ ဝိ၊၄။၁။၂၅၁။) ဥပဝဇ္ဇောတိ ဥပဝဒိတဗ္ဗော စ ဟောတိ၊ ဝဇ္ဇေန ဝါ ဥပေတော ဟောတိ၊ သဒေါသောတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ၊၂။၃၆၂။ ဥပ-ဝဇ္ဇန္တိ ဥပဝါဒါရဟံ။ အံ၊ဋ၊၂။၃၉၄။ ဥပဝဇ္ဇံ တေသံ နတ္ထီတိ အနုပဝဇ္ဇံ၊ ကရဇကာယံ ကတွာ အာယတိ ဥပ္ပတ္တိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ တေနာဟ "အနုပ္ပတ္တိက"န္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂၀။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၆။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဝဇ္ဇကုလ (နပ) [ဥပဝဇ္ဇ+ကုလ] ချဉ်းကပ် ထိုက်သောအမျိုး။ တတ္ထာယသ္မတော သန္နသ မိတ္တကုလာနိ သုဟဇ္ဇကုလာနိ ဥပဝဇ္ဇကုလာနိ။ မ၃။၃၁၀။ သံ၊၂။၂၈၄။ ဥပဝဇ္ဇကုလာနီတိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗကုလာနိ။ မ၊ဋ၊၄။၂၃၃။ သံ၊ဋ၊ ၃။၁၉။

ဥပဝဇ္ဇမာန (တိ) [ဥပ+ဝဒ+ယ+မာန] ကဲ့ရဲ့ အပ်သော၊ ပြောဆိုအပ်သော၊ ပြောဆိုခံရသော၊ သူ။ ဥပဝဒိယမာနောတိ ဒေါသံ ဥပဝဇ္ဇမာနော။ မဟာနိ၊ဋ။၁၆၅။

ဥပဝတ္တတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝတ္တ+အ+တိ] ဖြစ်၏။ အလိုအတိုင်းဖြစ်၏။ အစဉ်လိုက်၏။ မဟာ သာ ဇနော ဥပဝတ္တတိ။ ဒီ၃။၁၃၈။ ဥပဝတ္တတီတိ အဇ္ဈာသယံ အနုဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋ၊၃။၁၂၀။ ဥပဝတ္တတီတိ အနုကူလဘာဝံ ဥပေစ္စ ဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၂။ တဿ တေ သဗ္ဗော အာနန္ဒော၊ ဝိဟာရော ဥပဝတ္တတု။ ဇာ၊၂။၁၇၁။ ဥပဝတ္တ-တူတိ နိဗ္ဗတ္တတု။ ဇာ၊ဋ၊၆။ရ၂။

ဥပဝတ္တတု (ကြိ) [ဥပ+ဝတ္တု+အ+တု] ဖြစ်စေသတည်း။ ဥပဝတ္တတိ-ကြည့်။

ဥပဝတ္တန (န) [ဥပ+ဝတ္တု+ယု။ ဓာတွတ္ထ။၃၅၄] (၁) အကွေ့၊ အချိုး။ (တိ)(၂) အကွေ့ဖြစ်သော။ အရှေ့အရပ်သို့ရှေးရှုသွား၍ မြောက်အရပ်ဖြင့်လည်သော(မအူ၊သျ)။ မြို့သို့ ကွေ့၍ ဝင်သွားရာဖြစ်သော၊ အဆွေခင်ပွန်း ချစ်ကျွမ်းဝင်သူတို့ကို ပန်ကြားပြီးလျှင် ကပ်၍ပြန်လှည့်ရာဖြစ်သော(ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၁။၈၄)။ (အကွေ့အချိုးဖြစ်သောအင်ကြင်းတော။ ထို အင်ကြင်းတောသည် မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူရာဌာနဖြစ်၏။ ကုသိနာရုံမြို့၏ အနောက်တောင်ထောင့်အရပ်၌ ဥယျာဉ်တစ်ခု ရှိ၏၊ အင်ကြင်းပင်များ စီတန်းပေါက်လျက်ရှိသော လမ်းတစ်လမ်းသည် ထိုဥယျာဉ်မှ အရှေ့ဘက်သို့ ဦးတည်သွားပြီး မြို့၏တောင်ဘက်တံခါး တည့်တည့်အရောက်တွင် တံခါးပေါက်ဆီသို့ ဦးတည်လျက် မြောက်သို့ကွေ့ချိုးသွား၏၊ ထိုအကွေ့အချိုးဖြစ်သော အင်ကြင်းတောကို ဥပဝတ္တနဟုခေါ်သည်၊ ထိုဥပဝတ္တနမည်သော အင်ကြင်းတောသည် ဥယျာဉ်နှင့် ကုသိနာရုံတို့၏ အလည်၌ ရှိသည်။)

(၁) (တိ) (၂) ကုသိနာရာယံ ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေ။ ဝိ၊၄၊၁၊၄။ ဒီ၊၄၊၁၊၃။ ခုဒ္ဒကာ၊၄၊၇၆။ ပေတာ၊၄၊၁၉၆။ (ရွှေဥမင်၊သျ နှင့် နေရင်း၊သျ-တို့၌ ဥပဝတ္တနေ=အကွေ့၌-ဟု မြန်မာ ပြန်ဆိုပြီး, မအူ၊သျ, ပါ၊ဂံ၊သစ်-တို့၌ ဝိသေသနအနက် မြန်မာပြန်ကြသည်။) ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ ကုသိနာရာယံ ဝိဟရတိ ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေ။ သံ၊၁၊၁၅၉။ အံ၊၁၊၃၉၁။ (-ဒီ၊၂၊၁၁၁၊၁၁၃။ ဝိမာန၊၄၊၁၅၀။) ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေတိ ……ဝံ ဥယျာနတော သာလပန္တိ ပါစီနမုခါ ဂန္တွာ ဥတ္တရေန နိဝတ္တာ၊ တသ္မာ တံ ဥပဝတ္တနန္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၄၊၁၊၂၀၄။ ဥပဝတ္တနေတိ ပါစီန-ဂတာယ သာလပန္တိယာ ဥတ္တရေန နိဝတ္တိတွာ ဌိတာယ ဝေမဇ္ဈဋ္ဌာနေ။ အံ၊၄၊၂၊၃၁၉။ ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေတိ တဿ နဂရဿ ဥပဝတ္တနဘူတံ မလ္လရာဇူနံ သာလ-ဝနုယျာနံ ဒဿေတိ၊ တတ္ထ နဂရံ ပဝိသန္တာ ဥယျာနတော ဥပေစ္စ ဝတ္တန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေနာတိ ဥပဝတ္တနန္တိ ဥယျာနဿ စ နဂရဿစ မဇ္ဈေ သာလဝနံ ဝုစ္စတိ။ ကုသိနာရာယ ဟိ ဒက္ခိဏ-ပစ္ဆိမဒိသာယ တံ ဥယျာနံ ဟောတိ၊ တတော ဥယျာနတော သာလဝနရာဇိဝိရာဇိတော မဂ္ဂေါ ပါစီနာဘိမုခေါ ဂန္တွာ နဂရဿ ဒက္ခိဏ-ဒွါရာဘိမုခေါ ဥတ္တရေန နိဝ တ္တာ၊ တေန မဂ္ဂေန မနုဿာ နဂရံ ပဝိသန္တိ၊ တသ္မာ တံ ဥပဝတ္တနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၁၊၁၀။ (-ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊၂၁၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂၊၇၅။ သာရတ္ထ၊၁၊၂၈။ ဝဇီရ၊၂၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁၊၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂၊၁၇၄။ သံ၊ဋီ၊၁၊၂၅၁။ အံ၊ဋီ၊၂၊၂၅၁၊၃၁၄။)

ဥပဝဒတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+အ+တိ] (၁) ဆဲရေး၏၊ ကဲ့ရဲ့၏၊ ရှုတ်ချ၏၊ စွပ်စွဲ၏။ (၂) ပြောဆို၏၊ အထင်ကြီးသောအားဖြင့်ပြောဆို၏။ (၁) သဗ္ဗံ တပဿိံ လူခါဇီဝိံ ဧကံသေန ဥပက္ကောသတိ ဥပဝဒတိ။ ဒီ၊၁၊၁၅၃။ အံ၊၃၊၄၁၀။ ဥပဝဒတီတိ ဟီဠေတိ ဝမ္ဘေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၈၇။ ဥပဝဒတီတိ အဝညာပုဗ္ဗကံ အပ-ဝဒတိ၊ တေနာဟ "ဟီဠေတိ ဝမ္ဘေတီ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁၊၃၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂၊၃၄၆။ အံ၊ဋီ၊၃၊၃၅၀။ သီလနိမိတ္တံ န ဥပဝဒတိ န နိန္ဒတီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၃၊၄၁။ **ဥပဝဒန္တိ** -မဟာနိ၊၄၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၆၅။ **ဥပဝဒေ** -ထေရ၊၃၀၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၀၆။ **ဥပဝဒေယျ** -မ၊၂၊၂၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၃၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၀၆။ **ဥပဝဒေယျုံ** -ခုဒ္ဒက၊၁၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ၊၂၀၇။ **ဥပဝဒိ** - အပ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၂၉။ **ဥပဝဒိဿန္တိ**-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၅။ **ဥပဝဒိဿာမိ** -

ဒီ၊၁။၁၅၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၉။ (၂) အဘိဝဒတီတိ အဘိမာနေန ဥပဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၃၇။

ဥပဝဒနဝါစာ (ထီ) [ဥပဝဒနာ+ဝါစာ] ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ကြောင်းဖြစ်သောစကား။ တံ ဝါစန္တိ တံ အရိယာနံ ဥပဝဒနဝါစံ။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၉၇။

ဥပဝဒနာ (ထီ) [ဥပ+ဝဒ+ယု] ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ အပြစ်တင်ခြင်း၊ စွပ်စွဲခြင်း၊ စောဒနာခြင်း၊ ဆဲရေးခြင်း။ သီလဝိပတ္တိယာ ဝါ အာစာရဒိဋ္ဌိ-အာဇီဝဝိပတ္တိယာ ဝါ အနုဝဒန္တာနံ ယော အနု-ဝါဒေါ ဥပဝဒနာ စေဝ စောဒနာ စ။ ကင်္ခါ။ ၂၈၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၈။ ဥပဝဒနာတိ အက္ကောသော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၄၅။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၀။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄၄။ အနုဝါဒေါတိ ဝိပတ္တိဟိ ဥပဝဒနာ စေဝ စောဒနာ စ၊ တတ္ထ ဥပဝဒနာ နာမ ဂရဟာ အက္ကောသော စ။ ဝိမတိ၊၁။၂၉၁။ ဥပဝဒနာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉)တိ စောဒနာ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၂၃။

ဥပဝဒန္တ (တိ) [ဥပ+ဝဒ+အန္တ] ကဲ့ရဲ့သော-အပြစ်တင်သော-စွပ်စွဲသော-ဆဲရေးသော၊သူ။ ဝိပလ္လာသဝသေန စ အရိယေ ဂရဟန္တာ ဥပဝဒန္တာ အပါယုပဂါ ဘဝေယျုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ ဥပဝဒန္တာတိ ပရမ္မုခါ အက္ကောသန္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄၃၇။ အရိယာနံ ပန ဂုဏေ ဆိန္ဒိဿာမီတိ အန္တိမဝတ္ထုနာ ဥပဝဒန္တော အရိယူပဝါဒီ နာမ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။ တုမှေ န ကဿထ န ဝပထ......ကထံ ဇီဝိဿထ ပုတ္တဒါရံ ဝါ ဘရိဿထာတိအာဒိနာ နယေန ဥပဝဒန္တော ဥပဝါဒီ နာမ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ ဥပဝ-ဒန္တောတိ ပရိဘာသန္တော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁။

ဥပဝဒိတ္ဆိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+အ+အန္တိ] ကဲ့ရဲ့-ရှုတ်ချ-စွပ်စွဲ-ကုန်၏။ ဥပဝဒတိ (၁)ကြည့်။

ဥပဝဒမာန (တိ) [ဥပ+ဝဒ+အ+မာန] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-သော၊သူ။ အမ္ဗဋ္ဌော မာဏဝေါ...... ဘဂဝန္တံယေဝ ဥပဝဒမာနော။ ဒီ၊၁။၈၅။

ဥပဝဒိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+ဤ] ကဲ့ရဲ့-ရှုတ်ချ-စွပ်စွဲ-ခဲ့ပြီ။ ဥပဝဒတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝဒိတ (နု) [ဥပ+ဝဒ+တ] ဆဲရေးခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ စွပ်စွဲခြင်း။ (တိ) (၂) ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-သော၊သူ။ (၃) ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-အပ်သော၊သူ။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂) ရုသိတောပိ ဝါစံ ဖရုသံ နဝဇ္ဇာတိ ဒုသိတော ခုံသိတော......ဂရဟိတော ဥပ-ဝဒိတော။ မဟာနိ။၃၉၉။ ဥပဝဒိတောတိ အက္ကောသိတော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁၃။ (၃) ခီဏာ-သဝေါ တယာ ဥပဝဒိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၆၀။ အတ္တာပိ အတ္တာနံ ဥပဝဒိတော(မ၊ ၂။၁၀၄)တိ အတ္တနာပိ အတ္တာ ဥပဝဒိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၈၆။)

ဥပဝဒိတကာရဏ (နု) [ဥပဝဒိတ+ကာရဏ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ နိန္ဒိတကာရဏာ ဂရဟိတကာရဏာ ဥပဝဒိ-တကာရဏာ ပရော ဗာလော ဟောတိ ဟီနော။ မဟာနိ။၂၃၂၊၂၄၈။ ဥပဝဒိတ-ကာရဏာတိ ဥပဝါဒဟေတုနာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၃၁၉။ ဥပဝဒိတကာရဏာတိ အက္ကောသိတ-ကာရဏာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၃။

ဥပဝဒိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဝဒ+တဗ္ဗ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-အပြစ်တင်-ထိုက်သော၊သူ။ ဥပ-ဝဇ္ဇောတိ ဥပဝဒိတဗ္ဗော စ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၄၄။)

ဥပဝဒိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ဝဒ+တွာ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-၍။ ကောကာလိကော ဒွေ အဂ္ဂ-သာဝကေ ဥပဝဒိတွာ ပဒုမနိရယေ နိဗ္ဗတ္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။

ဥပဝဒိယမာန (တိ) [ဥပ+ဝဒ+ယ+မာန] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-အပြစ်တင်-အပ်သောသူ။ ဝုစ္စမာနော ဥပဝဒိယမာနော ကုပ္ပတိ။ မဟာနိ။ ၄၇။ ဥပဝဒိယမာနောတိ ဒေါသံ ဥပဝဇ္ဇမာနော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၅။

ဥပဝဒိသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+သန္တိ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-ကြကုန်လတ္တံ့။ ဥပဝဒတိ (၁) ကြည့်။

ဥပဝဒိဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+ဿာမိ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-အံ့။ ဥပဝဒတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝဒေ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+အ+ယျေ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-ရာ၏။ ဥပဝဒတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝဒေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+အ+ယျေ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-ရာ၏။ ဥပဝဒတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝဒေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+ဝဒ+အ+ယျုံ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-ကုန်ရာ၏။ ဥပဝဒတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝန (န) [ဥပ+ဝန။ ကိတ္တိမဝနမေတံ...... ဥပဂတံ ဥပရောပိတံ ဝါ ဝနံ ဥပဝနံ။ ဓာန်၊ ဋီ။၅၃၇] အနီးဖြစ်သောတော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊သျှ)။ အာရာမ်၊ ခြံ၊ ဥယျာဉ်၊ (အလိုအလျောက် ပေါက်သော တောမဟုတ်ဘဲ လူတို့စိုက်ပျိုးအပ်သည်ဖြစ်၍ ကိတ္တိမဝနဟုခေါ်သော အာရာမ်, ခြံ, ဥယျာဉ်မည်သော တောတည်း။) ယထာ ပန ဝိဟာရဿ ဥပဝနေ ရုက္ခေ န ဆိန္ဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ ရမ္မံ ဝနန္တိ ရမ္မံ စိတ္တလတာနာမကံ ဥပဝနံ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၅၅။ နဂရာ နာတိဒူရသ္မိံ၊ သန္တေဟိ ယော ဘိရောပိတော၊ တရုသဏ္ဍော သအာရာမော၊ တထောပဝနံ ဘဝေ။ ဓာန်။၅၃၇။(-မိလိန္ဒ။၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၄။)

ဥပဝနလက္ခဏ (တိ) [ဥပဝန+လက္ခဏ] အာရာမ်၏-ဥယျာဉ်၏-လက္ခဏာ-အမှတ်အသား-ရှိသော။ တတ္ထ ယံ ဥပဝနလက္ခဏံ ဝနံ၊ တံ အာရာမဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၃။

ဥပဝရ (ပု) [ဥပ+ဝရ] ဥပဝရမည်သူ။ ဝရဿ ပုတ္တော ဥပဝရော နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၃၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။)

ဥပဝသံ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အံ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ခဲ့ဖူးပြီ။ ဥပဝသတိ (၁) ကြည့်။

ဥပဝသ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အ+ဟိ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ပါလော့။ ဥပ-ဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အ+တိ] (၁) ကျင့်သုံး၏၊ စောင့်ထိန်း၏၊ စောင့်သုံး၏၊ ဆောက်တည်၏၊ အကျင့်သီလသည် ကပ်ရောက်အပ်လျက်-အကျင့်သီလနှင့်ပြည့်စုံလျက်-နေ၏။ (၂) ကပ်၍နေ၏၊ ပေါင်းသင်းနေထိုင်၏။ (၁) ဥပေါသထဉ္စ ဥပဝသတိ စာတုဒ္ဒသိံ ပဉ္စဒသိံ အဋ္ဌမိံ စ ပက္ခဿ။ မ၊ ၂။၂၆၂-၆။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၉။ **ဥပဝသန္တိ**— ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တိ(အံ၊၁။၁၄၁)တိ မာသဿ အဋ္ဌဝါရေ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌဟန္တိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။) **ဥပဝသာမိ**—မ၊၂။၂၆၇။ အံ၊၁။၂၀၆။ **ဥပဝသာမ**— အံ၊၃။၃၂၁။ **ဥပဝသ**— ဝိ၊၃။၁၂၁။ **ဥပဝသထ**— အံ၊၃။၃၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ **ဥပဝဿထ**— (ဆန်းကြောင့် သဒ္ဒွေးဘော်လာ။) စရိယာ။၃၉၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀၅။ **ဥပဝသေယျ**— အံ၊၁။၁၄၂။ **ဥပဝသိံ**— ဇာ၊ ၂။၁၉၆-၈၊၂၀၀။ **ဥပဝသိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၄။ **ဥပါဝသိ**(ဩကို ဇူပြု)—ဝိမာန။၉၃။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၂၆၂။ **ဥပဝသုံ**— ဇာ၊၂။၁၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၁၅၀။ **ဥပဝသိံ**- ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၅။ (ဝိမာန။၂၇။

ဇာ၊ ၂။ ၂၆၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၇-တို့၌ **ဥပါဝါသိံ**-ဟု ဆန်းကြောင့် ဒီဃဖြင့် ရှိသည်။) **ဥပဝသိဿာမ**—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ **ဥပဝသိဿံ**—ဝိမာန။ ၁၇၊ ၂၇၊၄၃၊၅၄။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၆၃၊၆၅၊၁၀၁၊၁၅၅၊၂၁၁။ (၂) **ဥပဝသာမိ**— အက္ခာတံ တေ မယာ သဗ္ဗံ ယသ္မာ ဥပဝသာမဟံ။ ဇာ၊၁။၃၅၈။ ဥပဝသာမိတိ ခုပ္ပိပါသာဟိ ဥပဂတော ဝသာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅။ သဗ္ဘိရေဝ သမာသေထ။ ဇာ၊၁။၄၉။ သမာ-သေထာတိ ဧကတော အာဝသေယျ၊ **ဥပ-ဝသေယျာ**တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ (သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၅၃-၌ကား သမာသေထာတိ သဟ နိသီဒေယျ-ဟုဖွင့်သည်။)

ဥပဝသထ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အ+ထ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ကြကုန်လော-ကြကုန်ပါ၏လော-ကြပါရဲ့လား။ ဥပဝသတိ-(၁) ကြည့်။

ဥပဝသန (န) [ဥပ+ဝသ+ယု] ကပ်၍နေခြင်း၊ ကျင့်သုံးခြင်း၊ စောင့်ထိန်းခြင်း၊ ဆောက်တည်ခြင်း။ (တိ) (၂) ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-အပ်သော။ (၁) ဥပသဒ္ဒေန ဝိသိဋ္ဌော ဝသသဒ္ဒေါ ဥပဝသနေယေဝ၊ န ဝသနမတ္တေ၊ ဥပဝသနဉ္စ သမာဒါနမေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၀။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၇။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဝသနဥပေါသထ (ပု) [ဥပဝသန+ဥပေါသထ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-အပ်သောဥပုသ်။ နိဂဏ္ဌုပေါသထောတိ နိဂ-ဏ္ဌာနံ ဥပဝသနဥပေါသထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။

ဥပဝသနကရဏဒိဝသ (ပု) [ဥပဝသန+ကရဏ+ဒိဝသ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ခြင်းကို ပြုရာ နေ့။ ဥပဝသိတဗ္ဗဒိဝသ-ကြည့်။

ဥပဝသန္တ (တိ) [ဥပ+ဝသ+အန္တ] (၁) ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-သော၊သူ။ (၂) နေသော၊ သူ။ (၁) ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တော၊ သေမိ ဝမ္မိကမုဒ္ဓနိ။ ဇာ၊၂။၂၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊၂၊၁၉၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇၉။) (၂) ကော် ပဒုမသရံ နိဿာယ ဥပဝသန္တော...အဋ္ဌာသိ။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။

ဥပဝသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အ+အန္တိ] ကျင့်သုံးကုန်၏၊ စောင့်ထိန်းကုန်၏၊ ဆောက်တည်ကုန်၏၊ အကျင့်သီလသည် ကပ်ရောက်အပ်လျက်-အကျင့်သီလနှင့်ပြည့်စုံလျက်-နေကုန်၏။ ဥပဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသာမ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အ+မ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ကြကုန်၏။ ဥပ-ဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသာမိ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+အ+မိ] ကျင့်သုံး- စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ပါ၏။ ဥပ-ဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသိံ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဤံ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ပြီ။ (ဥပါဝါသိံ-ဟု ဒီဃဖြင့်ရှိရာ၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃ။) ဥပဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသိ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဤ] ကျင့်သုံး- စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ပြီ။ ဥပဝသတိ(၁) ကြည့်

ဥပဝသိတဥပေါသထ (တိ) [ဥပဝသိတ+ဥပေါသထ] ကျင့်သုံး- စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-အပ်သော ဥပုသ်ရှိသော၊သူ။ ဥပဝုတ္ထု-ပေါသထောတိ ဥပဝသိတဥပေါသထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။)

ဥပဝသိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဝသ+တဗ္ဗ] (၁) ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-အပ်သော။ (၂) ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-အပ်ရာ။ (၁) အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော ဥပေါသထော ဥပ-ဝသိတဗ္ဗော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၃၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၅။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဝသိတဗ္ဗဒိဝသ (ပု) [(၁) ဥပဝသိတဗ္ဗ + ဒိဝသ။(၂) ဥပဝသိတဗ္ဗကရဏ+ဒိဝသ] ဥပုသ် ကျင့်သုံးဆောက်တည်-အပ်ရာဖြစ်သော-ခြင်းကိုပြုရာဖြစ်သော-နေ့. (ဥပုသ်နေ့)။ နဘိက္ခဝေ တဒဟုပေါသထေ သဘိက္ခုကာ အာဝါသာတိအာဒိသု ဥပဝသိတဗ္ဗဒိဝသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ဥပဝသိတဗ္ဗဒိဝ-သောတိ ဥပဝသနကရဏဒိဝသော။ အဓိ-ကရဏေ ဝါ တဗ္ဗသဒ္ဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁။

ဥပဝသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဝသ+တွာ] (၁) ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ပြီး၍။ (၂) ပုရိမဝါသို့ကပ်ရောက်နေပြီး၍။ (၁) ယံ ဣဓေ-ကစ္စော ဣတ္ထီ ဝါ ပုရိသော ဝါ အဋ္ဌင်္ဂ-သမန္နာဂတံ ဥပေါသထံ ဥပဝသိတွာ...... ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ။ အံ၊၁။၂၁၃။ အံ၊၃။၈၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၂။) (၂) ဥပဝသံ-ကြည့်။

ဥပဝသိသံ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+သံ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ခဲ့ဖူးပြီ။ ဥပ-ဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသိဿာမ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဿာမ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ပါကုန်အံ့။ ဥပဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသိ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဤ] ကျင့်သုံး- စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ခဲ့ဖူးပြီ။ ဥပဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝသိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ယ+တေ။ တေကိုတိပြန်] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-အပ်၏။ အဋ္ဌဟိပိ ဥပေါသထော ဥပဝသိယတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၂။

ဥပဝသုံ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဥံ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ခဲ့ဖူးကုန်ပြီ။ ဥပဝသတိ (၁) ကြည့်။

ဥပဝသေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဧယျ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ရာ၏။ ဥပ-ဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝဿံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဝသ+တွာ။ နိဂ္ဂဟိတ်လာ] ပုရိမဝါသို့ကပ်ရောက်နေပြီး၍။ ဥပဝဿံ ခေါ ပန ကတ္တိကပုဏ္ဏမံ......သေနာသနေသု ဝိဟရန္တော။ ဝိ၊၁။၃ရရ။ ဥပဝဿန္တိ ဥပဝသ္သ၊ ဥပဝသိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိ-အာဒီသု ဝိယ ဟိ ဧတ္ထ အနုနာသိကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝဿံ ဥပဂန္တွာ ဝသိတွာ စာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။ ကင်္ခါ။၁၈ရ။ (-သာရတ္ထ၊၂။၄၄၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၁။)

ဥပဝသ္သ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဝသ+တွာ] (က) (ဥပုသ် သီလသို့) ကပ်ရောက်နေပြီး၍၊ ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-နေပြီး၍။ (ခ) (ပုရိမဝါသို့) ကပ်ရောက်နေပြီး၍။ (က) တဿာ ဟိ နာရိ စ နရော စ သီလဝါ အဋ္ဌင်္ဂုပေတံ ဥပဝသ္သု-ပေါသထံ......သဂ္ဂမုပေန္တိ ဌာနံ။ အံ၊၁။၂၁၆။ (-သုတ္တနိ။၃၃၉။) ဥပဝသ္သုပေါသထန္တိ ဥပဝ-သိတွာ ဥပေါသထံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ ဧတံ အဋ္ဌ-င်္ဂိကဥပေါသထံ ဥပဂမ္မ ဝသိတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ (ခ) ဥပဝဿံ-ကြည့်။

ဥပဝဿထ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ထ] ကျင့်သုံး-စောင့်ထိန်း-ဆောက်တည်-ကြကုန်လော။ ဥပ-ဝသတိ(၁) ကြည့်။

ဥပဝါဏ=ဥပဝါန (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပဝါဏ (န)ထေရ်။ (သာသနာ၌ အမည်တူ၂-ဦးတွေ့ရ၏၊ (က) တစ်ဦးမှာ မြတ်စွာဘုရား၏ ဝတ်ကြီး ဝတ်ငယ်(ဝေယျာဝစ္စ)ပြုသော အလုပ်အကျွေး (ဥပဋ္ဌာက)ရဟန်းတို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်ကာ မြတ်စွာဘုရား၏ သာသနာတော်၌

ထင်ရှားသောမထေရ် ဖြစ်တော်မူ၏။ ထိုအရှင်မြတ်၏ ခန္ဓာကိုယ်တော်သည် ဆင်ငယ်အရွယ်ပမာမျှ ကြီးမားလှ၏။ ပံသုကူသင်္ကန်းကြီး ခြုံလိုက်သောအခါ၌မူ ထိုထက်ပင်ပို၍ ကြီးမားသွား၏။ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံခါနီးတွင် ထိုဥပဝါဏသည် မြတ်စွာဘုရား၏ ရှေ့တော်၌ မတ်တပ်ရပ်လျက် မြတ်စွာဘုရားကို ယပ်ခတ်နေလေရာ သူ၏ ကြီးမားလှသောခန္ဓာကိုယ်သည် မြတ်စွာဘုရား၏ မျက်နှာတော်ကို ဖုံးကွယ်ပိတ်ဆီးလျက် ရှိနေ၏။ နတ်များသည် ပုထုဇဉ်တို့၏ ခန္ဓာကိုယ်ကို ဖေါက်ထွင်းမြင် စွမ်းနိုင်သော်လည်း ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ခန္ဓာကိုယ်ကိုမူကား ဖေါက်ထွင်းမမြင်နိုင်ကြ။ ထို့ကြောင့် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခါနီးအချိန်တွင် အရပ်ဝေးမှ လာ၍ မြတ်စွာဘုရားမျက်နှာတော်ကို ဖူးမြင်လိုကြသောနတ်များသည် အရှင်ဥပဝါဏ၏ ခန္ဓာကိုယ်ကို ဖေါက်ထွင်းမြင်နိုင်စွမ်း မရှိရကား ထိုခန္ဓာကိုယ်လုံးကြီးသည် နတ်အပေါင်းအား အကြီးအကျယ် အနှောက်အယှက် ပေးနေလေတော့၏။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် "အပေဟိ ဘိက္ခု၊ မာ ပုရတော အဋ္ဌာသိ= ရဟန်းဘေးဖယ်စမ်း။ ငါ၏ရှေ့မှာ ရပ်မနေပါနဲ့" ဟူ၍ ဥပဝါဏကို အဖယ်ခိုင်းရလေတော့သည်။ (ဒီ၊ ၂။၁၁၄-၅။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။)

တစ်ချိန်က မြတ်စွာဘုရားသည် လေနာရောဂါဖြစ်လေရာ အရှင်ဥပဝါဏသည် လူ့ဘဝက သူ၏မိတ်ဆွေဖြစ်ဖူးသော ဒေဝဟိတမည်သော ပုဏ္ဏားထံ ကြွရောက်၍ ရေနွေးနှင့် တင်လဲကို အလှူခံကာ မြတ်စွာဘုရားကို ဆက်ကပ်သဖြင့် ထိုလေနာရောဂါ ပျောက်ကင်းခဲ့ဖူး၏။ (သံ၊၁။၁၇၆။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၃။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။)

ရှေးကောင်းမှုကို ပြရာဝယ် အပ၊၁။၇၈။ အပ၊၂။၁၇၉-စသည်နှင့် ထေရဋ္ဌ၊၁။၃၉၃-စသည်၌ ထိုအရှင်ဥပဝါဏသည် ပဒုမုတ္တရ မြတ်စွာဘုရားလက်ထက်တော်က လူဆင်းရဲအမျိုး၌ဖြစ်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီးသော မြတ်စွာဘုရား၏ ရတနာ(၇)ပါးဖြင့်ပြီးသော (၇)ယူဇနာမြင့်သောစေတီတော်ကြီးကို ကောင်းစွာဖွပ်လျှော်ထားသော အပေါ်ရုံ ခြုံထည်ဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဖူး၏-ဟု ဖေါ်ပြထား၏။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၁-၃၌မူ ဝိပဿီမြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူစဉ်အချိန်က ထိုအရှင်ဥပဝါဏသည် ဗြာဟ္မဏမဟာသာလ(ဥစ္စာကြွယ်ဝသောပုဏ္ဏား) ဖြစ်ခဲ့၍ သူ၏ ရွှေရောင်အဝတ်ထည်ဖြင့် ထိုဘုရားရှင်၏ စေတီတော်ကြီးကို ပူဇော်ခဲ့ဖူး၏-ဟု ဖေါ်ပြပြီးနောက် ကဿပဘုရားရှင် ပရိနိ-ဗ္ဗာန်စံတော်မူသည့်အချိန်ကမူ ထိုဘုရားရှင်၏ တစ်ယူဇနာမြင့်သော စေတီတော်ကြီးကို စောင့်ရှောက်သောနတ်ဖြစ်ပြီးလျှင် ထိုဘုရားသာသနာ ကွယ်သောအခါ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ခဲ့၏။ ထို့နောက် ယခုဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ မြတ်သော ပုဏ္ဏားမျိုး၌ ဖြစ်၍ ကုဋေရှစ်ဆယ်ရှိသောပစ္စည်းဥစ္စာနှင့်တကွ များလှစွာသော အခြွေအရံတို့ကို ပယ်စွန့်ပြီး ရဟန်းပြု၍ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်သည်-ဟု ဖေါ်ပြထားသည်။

(၁) နောက်တစ်ဦးမှာ အနောမဒဿီ မြတ်စွာဘုရား၏ သားတော် ဥပဝါဏဖြစ်သည်။

(က) အာယသ္မာ ဥပဝါဏော ဘဂဝတော ပုရတော ဌိတော ဟောတိ ဘဂဝန္တံ ဗီဇယမာနော။ ဒီ၊၂။၁၁၄။ ဥပဝါနောတိနာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထုသာဝကော။ အပ၊၁။၈၂။ အပ၊၂။၁၈၃။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၃၉၇။(-သံ၊၁။၂၇၆။ သံ၊၂။၂၆၈။ သံ၃။၆၈။ အံ၊၂။၁၇၁။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၁၇၀-၁။) (ခ) သိရိမာ နာမ သာနာရီ၊ ဥပဝါဏော နာမ အတြဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၃၇။ (-ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၂၀၅၊၂၁၀။)

ဥပဝါဏ(န)တ္ထေရ (ပု) [ဥပဝါဏ(န)+ထေရ] ဥပဝါဏမည်သောထေရ်။ ကဒါစိ ဥပဝါဏ-တ္ထေရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၅၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၊ ၂၉၈။)

ဥပဝါဏတ္ထေရဝတ္ထုနာ (ထီ) [ဥပဝါဏတ္ထေရ+ဝတ္ထုနာ] ဥပဝါဏထေရ်၏ အကြောင်းအရာကို ဖွင့်ပြရာ-စကားရပ်-အခန်း။ ဒီဃနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂဋ္ဌကထာ၊ မဟာပရိနိဗ္ဗာနသုတ္တ၊ ဥပဝါဏတ္ထေရဝတ္ထုနာ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀-၁။

ဥပဝါဏသန္ဒိဋ္ဌိကသုတ္တ (န) [ဥပဝါဏ+သန္ဒိဋ္ဌိကသုတ္တ] ဥပဝါဏသန္ဒိဋ္ဌိကသုတ်။ အဘယ်မျှလောက် ခွဲခြားသိလျှင် သန္ဒိဋ္ဌိကဖြစ်ပါသနည်း-ဟူသော အရှင်ဥပဝါဏ၏လျှောက်ထားမှုကို မြတ်စွာဘုရား ဖြေဆိုပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သဠာယတနသံယုတ္တ၊ ၈-သုတ်။ သံ၊၂။၂၆၈။

ဥပဝါဏသုတ္တ (န) [ဥပဝါဏ+သုတ္တ] ဥပဝါဏသုတ်။ ("ဒုက္ခကို ကိုယ်တိုင်ပြုအပ်သည်၊ သူတပါးက ပြုအပ်သည်" စသည်ဖြင့် ပြောဆိုနေကြသော သမဏဗြာဟ္မဏတို့၏ အယူဝါဒနှင့်စပ်၍ မြတ်စွာဘုရားအနေဖြင့် မည်သို့မည်ပုံ အယူဝါဒရှိသည်ကို အရှင်ဥပဝါဏက မေးလျှောက်၍ ထိုအမေးကို မြတ်စွာဘုရား ဖြေကြားဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-နိဒါနသံယုတ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၁။၂၇၆။

ဥပဝါဒ (ပု) [ဥပ+ဝဒ+ဏ] ဆဲရေးခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့ခြင်း၊ စွပ်စွဲခြင်း၊ အပြစ်တင်ခြင်း။ (စွပ်စွဲကြောင်း ကိလေသာ။ မြန်။) ဥပဝါဒံ ဘိက္ခုန ကရေယျ ကုဟိဉ္စိ။ သုတ္တနိ။၄၂၃။ မဟာနိ။ ၃၀၁။ သမ္မုခေ ဂရဟာ။ ပရမ္မုခေ ဥပဝါဒေါ။ ဝဇီရ။၅၈။

ဥပဝါဒက (တိ) [ဥပ+ဝဒ+ဏ္ဍု] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ- အပြစ်တင်-တတ်သော၊သူ။ အရိ-ယာနံ ဥပဝါဒကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ။ ဝိ၊၁။၆။ ဒီ၊ ၁။ရ၈။ မ၊၃။၂၁၇။ သံ၊၁။၃၄၃။ အံ၊၁။၁၆၄။ အံ၊၃။၂၃။ ဣတိဝုတ်။၂၃၅။ ပဋိသံ။၁၁၁။ အရိယာနံ ဥပဝါဒကာတိ…အက္ကောသကာ ဂရဟကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၀၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁ရ၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၆။ (-သာရတ္ထ၊၁။၄၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၉။)

ဥပဝါဒကရ (တိ) [ဥပဝါဒ+ကရ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-အပြစ်တင်-ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ကတမေ ဥပဝါဒကရာတိ ကိလေသာ။ မဟာနိ။ ၃၀၁။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆ရ။)

ဥပဝါဒန္တရာယ (ပု) [ဥပဝါဒ+ပဝတ္တ+အန္တရာယ] ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ-ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော-အန္တရာယ်-ဆိုးကျိုး။ ယထာ ပန အက္ကော-သိတေ မတေ အာဥဟနေ ကတာ ခမနာ ဥပဝါဒန္တရာယံ နိဝတ္တေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၁။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၁။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၂။

ဥပဝါဒန္တရာယိက (တိ) [ဥပဝါဒ+အန္တရာယိက] အန္တရာယ်-ဆိုးကျိုး-ကို ပြုတတ်သော စွပ်စွဲကဲ့ရဲ့ ဆဲရေးမှု။ အရိယူပဝါဒါ ဥပဝါဒန္တရာယိကာ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၈။ ႕၊ဋ္ဌ၊၂။၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၁၀။

ဥပဝါဒပရိဝဇ္ဇန (န) [ဥပဝါဒ+ပရိဝဇ္ဇန] စွပ်စွဲခြင်းကိုရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ ကိဉ္စ ဘိယျော ဥပ-ဝါဒပရိဝဇ္ဇနတောပိ နာဝေါစ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။

ဥပဝါဒဘယ (န) [ဥပဝါဒ+ဘယ] (၁) စွပ်စွဲခြင်း-ကဲ့ရဲ့ခြင်း-ဟူသောဘေး။ (၂) စွပ်စွဲ-ကဲ့ရဲ့-ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ (၁) စတ္တာရိ ဟိ ဘယာနိ ကိလေသဘယံ ဝဋ္ဋဘယံ ဒုဂ္ဂတိဘယံ ဥပ-ဝါဒဘယန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။ ဂရဟာ ပန ဥပ-

အနက်သဘော။ ဝိစာရဿ ဥပဝိစာရဋ္ဌော အဘိညေယျော။ ပဋိသံ။၁၇။ ဥပဝိစာရဋ္ဌောတိ အနုမဇ္ဇနဋ္ဌော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။

ဥပဝိစာရဘေဒ (ပု) [ဥပဝိစာရ+ဘေဒ] ဥပဝိစာရ အပြား။ ဥပဝိစာရဘေဒတော တိဓာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၃။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၁၃-၄။)

ဥပဝိဇညကာလ (ပု) [ဥပဝိဇညာ+ကာလ] သားဖွားခါနီးအချိန်အခါ။ တဿ မာတာ ဥပဝိဇညကာလေ ကာလမကာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။

ဥပဝိဇညာ (ထီ) [ဥပ+ဝိ+ဇန+ဏျ+အာ] နီးကပ်သော သားဖွားချိန်ခါရှိသော၊ သားဖွားချိန်နီးကပ်နေသော၊သူမ။ ကော ဂဗ္ဘိနီ ဥပဝိဇညာ။ ဒီ၊၂။၂၆၄။ (-မ၊၂။၄၇။ ဥဒါန။၉၁။ ထေရီ၊ ၄၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။) ဥပဝိဇညာတိ ဥပဂတဝိဇာယနကာလာ၊ ပရိပက္ကဂဗ္ဘာ၊ န စိရဿေဝ ဝိဇာယိဿတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၉၉။ ဥပဝိဇညာတိ ဝိဇာယနကာလံ ဥပဂတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၃။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၈၅။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၃။)

ဥပဝိဋ္ဌ (တိ) [ဥပ+ဝိသ+တ] ဝင်ရောက်သော၊ ဝင်ရောက်နေထိုင်သော၊သူ။ သဗ္ဗေ သုမဇ္ဈာယ သဘာယုပဝိဋ္ဌာ။ ဒီ၊၂။၂၁၈။ ပါသာဒေ ဥပဝိဋ္ဌောဟံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။ အပ၊ ၁။၂၀၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ သဘာယုပဝိဋ္ဌာတိ သဘာယံ ဥပဝိဋ္ဌာ နိသိန္နာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။(-အပ၊၁။၃၅၊၂၇၀။ အပ၊၂။၈။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၉၊၁၉၃။)

ဥပဝိတက္ကေတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝိ+တက္က+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၂၈၁။)] (အာရုံသို့) ကပ်ရောက်၍ ကြံစည်၏။ ဝိတက္ကပဋ္ဌပနေန "ဥပဝိတက္ကေတိ" တိ ဝုဒ္ဓမ္ပိ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၂၂၇။ ဥပဝိတက္ကေတီတိ အာရမ္မဏံ ဥပေစ္စ တက္ကေတိ။ အနုဋီ၊၂။၂၂၂။

ဥပဝိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဝီ+ယ+တေ။ တေ ကို တိ ပြန်] သွင်းအပ်၏၊ ရက်အပ်၏။ ယံယံဒေဝူပဝိယျတိ။ ဇာ၊၂။၁၅၇။ ဥပဝိယတိ-လည်းကြည့်။

ဥပဝီသ (နု) [ဥပ+ဝီသ] လူး-လိမ်း-အပ်သော အဆိပ်။ အနုသဋ္ဌောတိ အနုပဝိဋ္ဌော ဥပဝီသေန ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၉၀။

ဥပဝိဟညတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဝိ+ဟန+ယ+တေ။ တေ ကို တိ ပြန်] ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်အပ်၏။ သတ္တာ ရူပဟေတု…ဟညန္တိ ဝိဟညန္တိ ဥပဝိဟညန္တိ။ စူဠနိ။၁၉၀။ ဥပဝိဟညန္တီတိ ဟတ္ထပါဒဓေဏ္ဍဒါဒီဟိ လဘန္တိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၇၅။

ဥပဝိဟညန္တိ(ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဝိ+ဟန+ယ+အန္တေ] (လက်ခြေအဖြတ်ခံရခြင်းစသည်ဖြင့်) ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်အပ်ကုန်၏။ ဥပဝိညဟတိ-ကြည့်။

ဥပဝီဏ (ပု) [ဥပ+ဝီဏ+အ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။] စောင်းကြက်သားရေ၊ (ဓာန်၊ ဋီ)။ စောင်းကြိုးရစ်ရာ-ဌာန-တုတ်တံ၊ (သီဟိုဠ်မှု)။ စောင်းလက်ခတ်၊(ပဋိသံ၊ဂံ)။ ဒွယံ ပေါက္ခရဝေဠကေ စမ္မနိ၊ ဝီဏာဘာဝံ ဥပဂစ္ဆတီတိ ယေနာတိ ဥပဝီဏော။ဓာန်၊ဋီ။၁၃၈။ ဥပဝီဏော န သိယာ။ မိလိန္ဒ။၅၄။ အထ ခေါ ဝီဏဥ္စ ဥပဝီဏဥ္စ ပုရိသဿ စ တဇ္ဇံ ဝါယာမံ ပဋိစ္စ အဟုတ္ဝာ သမ္ဘောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆၆။ ဥပဝီဏန္တိ ဝီဏာပဝါဒနဒဏ္ဍံ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၁၇၃။ ဥပဝီဏေတိ ဧတေနာတိ ဥပဝီဏံ၊ ဝီဏာဝါဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊သျှ၊ ၄။၃၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ပြည်၊သျှ၊၅။၁၆၂။)

ဥပဝီဏယတိ (ကြိ) [ဥပဝီဏ+ဏယ+တိ။ ဥပဝီဏ-ဟူသော နာမ်ပုဒ်နောင် ဓာတ်အနက်၌ ဏယ ပစ္စည်းသက်၊ ဏယ ကို ဧ ပြုလျှင် "ဥပဝီဏေတိ"

ပြီး၏။ အယ–ပြလျှင် "ဥပဝီဏယတိ"ပြီး၏။ ရူ. နီတိ–တို့၌ကား "ဏယ"ပစ္စည်းသက်၍ "ဥပဝီဏယတိ"ဟု သာရှိသည်။) နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၄၇၀။ မောဂ်၊၅။၁၂။ရူ၊နှာ။၃၂၉။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နှာ။၂၈၃။] စောင်းဖြင့်ကပ်၍သီဆို၏၊ စောင်း တီး၏။ ဝီဏာယ ဥပဂါယတိ ဥပဝီဏေတိ ဥပဝီဏယတိ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၄၇၀။

ဥပဝီဏေတိ (ကြိ) [ဥပဝီဏ+ဏ္ဍ+တိ။ ဥပ+ဝီဏ+ဏေ+တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ပြည်၊သျှ၊၅။၁၆၂။] စောင်းဖြင့်ကပ်၍ သီဆို၏၊ ကပ်လျက်–ပွတ်တိုက်လျက်–စောင်းကိုတီး၏။ ကပ်၍ မြှေးတတ်၏(ဝိသုဒ္ဓိ၊ပြည်၊သျှ၊၅။၁၆၂။)။ ဥပဝီဏ–ကြည့်။

ဥပဝုဋ္ဌ (တိ) [ဥပ+ဝသ+တ] ကျင့်သုံး–စောင့်ထိန်း–အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဝုဋ္ဌဥပေါသထ (တိ) [ဥပဝုဋ္ဌ+ဥပေါသထ] ကျင့်သုံး–စောင့်ထိန်း–အပ်သောဥပုသ်သီလ ရှိသော၊သူ။ ဥပဝုဋ္ဌဥပေါသထန္တိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတဿ အရိယုပေါသထသီလဿ ရက္ခဏဝသေန ဥပဝသိတဥပေါသထံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၂၈။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ–ဖြစ်သော စရိယာ။၄၀၀–၌ ဥပဝုတ္ထံ ဥပေါသထံ–ဟုပါကျရှိသည်။)

ဥပဝီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဝီ+ယ+တေ။ တေကိုတိ ပြန်] သွင်းအပ်၏၊ ရက်အပ်၏။ ယံယဒေဝူပဝီယတီတိ ယံ ယံ တန္တံ ဥပဝီယတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၃။ ဥပဝိယျတိ–လည်းကြည့်။

ဥပဝိသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+အ+တိ] ထိုင်နေ၏။ ပလ္လင်္ကံ ဦရုဗဒ္ဓါသနံ ကတွာ ယတ္ထ ဥပဝိသန္တိ နိသီဒန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။

ဥပဝိသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+အ+အန္တိ] ထိုင် နေကြကုန်၏။ ဥပဝိသတိ–ကြည့်။

ဥပဝုတ္ထ (န) [ဥပ+ဝသ+တ] (၁) ကျင့်သုံးခြင်း၊ စောင့်ထိန်းခြင်း။ (တိ)(၂) ကျင့်သုံးသော၊ စောင့် ထိန်းသော၊သူ။ ကျင့်သုံးအပ်–စောင့်ထိန်းအပ်–သော။ (၁) တဒါ မဟာသတ္တော ရရုမိဂယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ …သုပုပ္ဖိတအမ္ဗဝနေ ဝသတိ ဥပေါသထံ ဥပဝုတ္ထာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၅၆။ (တိ)(၂) ဥပဝုတ္ထဿ မေ ပုဗ္ဗေ၊ ယိဋ္ဌကာမဿ မေ သတော။ ဒီ၊၂။၁၉၆။ ဥပဝုတ္ထဿာတိ စတ္တာရော မာသေ ကောဘာဝံ ဥပဂန္တွာ ဝုတ္ထဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ ကောဘာဝံ ဥပဂန္တွာ ဝုတ္ထဿာတိ ကာယဝိဝေကပရိဗြူဟနေ ကောဘာဝံ ဥပဂန္တွာ တပေါကမ္မဝသေန ဝုတ္ထဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂၉။ (၃) တဒါပိ မံ ဓမ္မစာရိံ၊ ဥပဝုတ္ထံ ဥပေါသထံ။ စရိယာ။၄၀၀။ ဝေ ဥပဝုတ္ထော ခေါ ဝိသာခေ ဂေါပါလကုပေါသထော န မဟပ္ဖလော ဟောတိ။ အံ၊၁။၂၀၆။ (–အံ၊၃။၈၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ကခ၊ ဋီ၊သစ်။၁၃၂။) ဥပဝုဋ္ဌ၊ ဥပဝုဋ္ဌဥပေါသထ–တို့လည်းကြည့်။

ဥပဝုတ္ထဥပေါသထ (ပု) [ဥပဝုတ္ထ+ဥပေါသထ] ကျင့်သုံး–စောင့်ထိန်း–အပ်သော ဥပုသ်သီလ။ ဒေဝတုပေါသထန္တိ ဒေဝတာ သက္ခိံ ဌာနေ ဌပေတွာ အတ္တနော ဂုဏေ အနုဿရန္တေန ဥပဝုတ္ထဥပေါသထော ဒေဝတုပေါသထော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။

ဥပဝုတ္ထုပေါသထ (တိ) [ဥပဝုတ္ထ+ဥပေါသထ] ကျင့်သုံး–စောင့်ထိန်း–အပ်သော ဥပုသ်သီလ ရှိသော၊သူ။ တတော စ ပါတော ဥပဝုတ္ထုပေါသထော။ သုတ္တနိ။၃၃၉။ ဥပဝုတ္ထုပေါသထောတိ ဥပဝသိတဥပေါသထော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။

ဥပဝေသယုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+ဏေ+ဥံ] ချဉ်းကပ်ထိုင်နေစေကုန်ပြီ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်

ဥပဝေသေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+ဏေ+တိ]

ချဉ်းကပ်ထိုင်နေစေ၏။ ဥစ္စင်ေ ဥပဝေသယုံ။ ဇာ၊၂။၃၆၈။ ဇာ၎ဌ၊၇။၃၆၅။ ဒွေပိ ဥစ္စင်ေ ဥပဝေသေသုံ။ ဇာ၎ဌ၊၇။၃၆၅။

ဥပဝေသေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+ဏေ+ဥံ] ချဉ်းကပ်ထိုင်နေစေကုန်ပြီ။ ဥပဝေသေတိ-ကြည့်။

ဥပဝှယတိ (ကြိ) [ဥပ+ဝှေ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။ ၂၅၆။ နီတိ၊ဓာ။၁၉၄။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၅၃၉။] ခေါ်ဝေါ်၏၊ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆို၏၊ ဖိတ်မန်၏၊ ပင့်ဖိတ်၏။ ကာလော ဘန္တေ နိဋ္ဌိတံ ဘတ္တန္တိ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကကာလေယေဝ တံ ဥပဝှယေယျ။ သံ၎ဌ၊၁။၂၁၅။ ယညောပနီတော တမုပဝှ-ယေထ။ သံ၊၁။၁၇၀။ တမုပဝှယေထာတိ ယေန ယညော ပဋိယာဒိတော၊ သော တံ ပရမတ္ထဖြာဟ္မဏံ အဝှယေယျ။ သံ၎ဌ၊၁။၂၁၅။

ဥပဝှယန္တ (တိ) [ဥပ+ဝှေ+အန္တ] အနီးချဉ်းကပ်၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသော၊သူ။ သဏ္ဍာဟိ ဝါစာဟိ ဥပဝှယန္တာ (ဒီ၊၂။၂၀၇)တိ မိတ္တာ ဝိယ ဗန္ဓဝါ ဝိယ စ သမုလ္လပန္တာ သမ္မောဒမာနာ အာလိင်္ဂန္တာ ဟတ္တေ ဂဏှန္တာ။ ဒီ၎ဌ၊၂။၂၈၂။ ဥပဝှယန္တာတိ ဥပေစ္စ ကထေန္တာ။ ဒီဋီ၊၂။၂၄၁။

ဥပဝှယေထ (ကြိ) [ဥပ+ဝှေ+ထေ] ဖိတ်ခေါ်-ပင့်ဖိတ်-ရာ၏-သင့်၏။ ဥပဝှယတိ-ကြည့်။

ဥပဝှယေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဝှေ+ယျေ] ဖိတ်ခေါ်-ပင့်ဖိတ်-ရာ၏-သင့်၏။ ဥပဝှယတိ-ကြည့်။

ဥပသံကပ္ပန (န) [ဥပ+သံ+ကပ္ပ+ယု] ကြံစည်ခြင်း။ ဒေဝတာ ဇ္ဈာသိနံ ဥပသံကပ္ပန-ဝသေန ဒိဗ္ဗာနိ ယာဂုခဇ္ဇကာဒီနိ ဒတွာ သန္တပ္ပေသိ။ မ၎ဌ၊၂။၂၈၉။ ဥပသက်ပ္ပန-ဝသေနာတိ ဥပသံကပ္ပနနိယာမေန။ မဋီ၊၂။၃၀၅။

ဥပသံဗျာန (န) [ဥပ+သံ+ဝီ+ယု။ ဥပရိ သံ-ဝီယတေ ပိဓီယတေ ဗာဟုလ္လေနာတိ၊ ယု။ ဥပသံပုဗ္ဗော ဝီ တန္တသန္တာနေ။ ဓာန်ဋီ၊၂၉၂။] အပေါ်ရုံ-အပေါ်ခြုံ-အဝတ်ထည်၊ စုလျား၊ တဘက်။ အန္တရာ ဥတ္တရီယံ ဥတ္တရာသင်္ဂေါ ဥပသံဗျာနန္တိ ပရိယာယသဒ္ဒါ ဧတေ။ ဝိမာန၊ ဌ။၁၅၁။ ဥတ္တရီယန္တိ ဥပသံဗျာနံ၊ ဥတ္တရီ-သာဋကန္တိ အတ္ထော။ ပေတဌ၊၄၅။

ဥပသံယန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ယာ+အ+အန္တိ] ချဉ်းကပ်ကုန်၏။ တာဒိသံ ဥပသံယန္တိ၊ သညတာ ဗြဟ္မစာရယော။ အံ၊၁။၃၅၂။ ဥပသံယန္တီတိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ အံဌ၊၂။ ၃၀၂။

ဥပသံဝသတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဝသ+အ+တိ] မှီဝဲဆည်းကပ်၏၊ ချဉ်းကပ်နေထိုင်၏၊ မှီခို အသက်မွေး၏။ န သာခမုပသံဝသေ။ ဇာ၊ ၁။၄၊၂၁၂။ ဇာ၎ဌ၊၄။၄၂။ န သာခမုပသံဝသေတိ သာခမိဂံ ပန န ဥပသံဝသေ ဥပဂမ္မ န သံဝသေယျ၊ တေ နိဿာယ ဇီဝိတံ န ကပ္ပေ-ယျ။ ဇာ၎ဌ၊၁။၁၆၉။

ဥပသံဝသေ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဝသ+ယျေ] မှီဝဲဆည်းကပ်ရာ၏၊ ချဉ်းကပ်နေထိုင်ရာ၏၊ မှီခို အသက်မွေးရာ၏။ ဥပသံဝသတိ-ကြည့်။

ဥပသံဝသေယျ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဝသ+ယျေ] မှီဝဲဆည်းကပ်ရာ၏၊ ချဉ်းကပ်နေထိုင်ရာ၏၊ မှီခို အသက်မွေးရာ၏။ ဥပသံဝသတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရ (တိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+တ] ကပ်၍ ဆောင်-ဆောင်ပို့-ဆောင်ယူ-အပ်သော။ တဿ ဘိက္ခုဿ ကာယေန ဝါစာယ ဝါ ဥပသံဟဋေ တသ္မိံ ပေသုညကရဏဝစနေ ပါစိတ္တိယံ။ ကင်္ခါ။၁၉၁။ (-ဝိမတိ။၁။၄၇။)

ဥပသံဟရပေသုည (န) [ဥပသံဟရ+ပေသုည] ဆောင်ပို့အပ်သော ကုံးတိုက်စကား။ ဘိက္ခု-တော သုတွာ ဘိက္ခုနာ ဘိက္ခုဿ ဥပသံ-

ဟဍ္ဎပေသုညေတိ အတ္ထော။ ဝိဋ္ဌ၊၃။ရ။ (-ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၄၈။)

ဥပသံဟတ (တိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+တ] ကပ်၍ ဆောင်-ဆောင်ပို့-ဆောင်ယူ-အပ်သော။ ဣမ ဝါ ဥပသံဟတာနံ အာဘိဓမ္မိကေဟိ ဝိညာ-တာနံ...ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၆၈။

ဥပသံဟရဏ (နပ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ယု] ကပ်၍ ဆောင်-ဆောင်ပို့-ဆောင်ယူ-ခြင်း။ (မိမိ၏သေခြင်းကို အနီးသို့ကပ်ဆောင်သောအားဖြင့်။ သျှ။) ဒသန္နံ အသုဘာနံ ဥပသံဟရဏဝသေန အသုဘာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။ ဥပသံဟရဏတော(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၃)တိ ပရေသံ မရဏံ ဒဿေတွာ အတ္တနော မရဏဿ ဥပနယနတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊၁။၂၈၈-၉။ (-ကခါ။၁၉၁။ မဋ္ဌ၊၁၊၃၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၅။)

ဥပသံဟရဏာကာရ (ပု) [ဥပသံဟရဏ+အာကာရ] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ-အမူအရာ၊ ကပ်ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ။ ဥပသံဟရဏာကာရဿ ဒဿနံ "ကိမ္ပိ သာရတ္တောသီ"တိ။ မဋ္ဌိ၊၂။ရ၄။

ဥပသံဟရဏာကာရဒဿန (နပ) [ဥပသံဟရဏာကာရ+ဒဿန] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာကို-ပြတတ်သော-ပြကြောင်း ဖြစ်သော-စကား၊ ကပ်ဆောင်ပုံအခြင်းအရာကို ပြကြောင်းစကား။ အယမ္ပိခေါ်တိအာဒိ ဥပ-သံဟရဏာကာရဒဿနံ။ မဋ္ဌိ၊၁။၃၆ရ။ အံဋ္ဌိ၊၃။၁၀၄။

ဥပသံဟရဏာနုက္ကမ (ပု) [ဥပသံဟရဏ+အနုက္ကမ] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းအစဉ်။ အနု-က္ကမေနာတိ...သေသေသု ဥပသံဟရဏာ-နုက္ကမေန။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊၁။၃ရ၄။

ဥပသံဟရဏာဘာဝ (ပု) [ဥပသံဟရဏ+အဘာဝ] ကပ်၍ဆောင်ခြင်း-ဆောင်ပို့ခြင်း-၏ မရှိခြင်း။ လောမကူပေဟိ ဥပသံဟရဏာ-ဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိက္ခိပတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။

ဥပသံဟရတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+တိ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်၏၊(သဒ္ဒတ္ထ။) ဖြစ်စေ၏၊ နှလုံးသွင်း၏၊ ပူဇော်-ပသ-၏၊ အဓိပ္ပါယတ္ထ။) မနာပိကံ ရူပံ ဥပသံဟရတိ ဘယာနကံ ဘေရဝံ။ ဝိ၊၁။၉ရ။ သော ဣမမေဝ ကာယံ ဥပသံဟရတိ။ ဒီ၊၂။၂၃၅။ မ၊၁။ရ၃။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၈ရ။ ဥပသံဟရတီတိ ပရံ ဝါ အမနာပရူပံ တဿ သမီပေ ဌပေတိ၊ အတ္တနာ ဝါ ယက္ခပေတာဒိဝေသံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၅၈။ သော ဣမမေဝ ကာယန္တိ သော ဘိက္ခု ဣမံ အတ္တနော ကာယံ တေန ကာယေန သဒ္ဓိံ ဉာဏေန ဥပသံဟရတိ ဥပနေတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ မဋ္ဌ၊၁။၂ရရ။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ အနိစ္စတော ဝါ ဥပသံဟရတီတိ အနိစ္စန္တိ မနသိကာရံ ပဝတ္တေတိ။ သံဋ္ဌိ၊၂။၄၄၅။ ဥပသံဟရတီတိ ဥပနေတိ ပဝတ္တေတိ။ ဒီဋ္ဌိ၊၃။ရ၉။ (-အံဋ္ဌိ၊၃။၄၉။) တတ္ထ ပန တဿ ယက္ခဿ အနုသံဝစ္ဆရံ မဟာဇနော မနုဿ-ဗလိံ ဥပသံဟရတိ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၁၅၁။ **ဥပသံ-ဟရန္တိ**-ဝိ၊၂။၂၀။ **ဥပသံဟရထ**-ဝိ၊၂။၂၀။ ဝိ၊၃။၃၂ရ။ ဒီ၊၂။၈၃။ ဥပသံဟရထ ဥပနေထ အလ္လီယာပေထ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၁။ **ဥပသံဟရာမိ**-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊၁။၃ရ၂။ **ဥပသံဟရာမ**-ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ **ဥပသံဟရတု**-အံ၊၁။၂၈၆။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ **ဥပသံဟရေယျ**-ဝိ၊၂။၂၈၅။ ဥပသံဟရေ-ယျာတိ ဥပနာမေယျ။ မဋ္ဌ၊၁။၁ရ၁။ **ဥပသံ-ဟရေယျုံ**- အဘိ၊က။၁၃၄။ **ဥပသံဟရိ**-အံ၊၁။၂၈၆။ **ဥပသံဟာသိ**-မ၊၂။၃၈၁။ **ဥပသံဟရိဿတိ**-မ၊၂။၃၈၁။ **ဥပသံဟရိဿန္တိ**

—ဝိ၊၂။၂၀။ **ဥပသံဟရိဿထ**— ဝိ၊၂။၂၀။

ဥပသံဟရတု (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+တု] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ပါလော။ ဥပ-သံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရထ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+ထ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ကြကုန်၏။ ဥပ-သံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရန္တ (တိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အန္တ။ ထိ ၌ ဥပသံဟရန္တီ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်သော၊ သူ။ ပေသုည် ဥပသံဟရန္တော ဒွေ အာပ-တ္တိယော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၅။၆၂။ ဗြာဟ္မဏဿ ဘတ္တံ ဥပသံဟရန္တီ ဥပက္ကလိတ္တာ။ သံ၊၁။၁၆၂။ ဥပသံဟရန္တီတိ ဥပနေန္တီ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၄။

ဥပသံဟရန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+အန္တိ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ကုန်၏။ ဥပသံ-ဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရန္တီ (ထီ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အန္တ+ဤ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်သော၊သူမ။ ဥပသံ-ဟရန္တ-ကြည့်။

ဥပသံဟရမာန (တိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+မာန] ကပ်၍ဆောင်သော။ ပဥ္စ ဟိ ကာမဂုဏာ ... ပီတိသောမနဿံ ဥပသံဟရမာနာ နရံ နန္ဒယန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ ဥပသံဟရမာနာတိ ဥပနေန္တာ ဥပ္ပါဒေန္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၆။

ဥပသံဟရာမ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+မ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ကုန်၏။ ဥပ သံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရာမိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+အ+မိ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်၏။ ဥပသံဟ-ရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဤ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ပြီ။ ဥပသံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+တဗ္ဗ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်သင့်-ဆောင်ထိုက်-သော။ ပဏ္ဍိတေန ပန ဘိက္ခုနာ နာဝါ ဝါ ... ဒါရုက္ခန္ဓော ဝါ ဥပသံဟရိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈၉။)

ဥပသံဟရိတုကာမ (တိ) [ဥပသံဟရိတုံ+ကမု +ဏ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်ခြင်းငှါ အလို ရှိသော၊သူ။ တေသံ သုခံ ဥပသံဟရိတုကာမော (အတ္ထံ ဟာပေတိ)။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ (-ဝဇိရ၊၁၆။)

ဥပသံဟရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+တွာ] ရှေးရှုဆောင်-ကပ်ဆောင်-၍။ ကေတ္တေန အတ္တာနံ ဥပသံဟရိတွာ။ ဒီ၊၂။၁၇၂။ တဿ အသတိ ကာသာဝမ္ပိ ဥပသံဟရိတွာ ပုရတော ဌပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂၈။

ဥပသံဟရိယမာန (တိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ယ+မာန] ကပ်၍ဆောင်အပ်သော။ နနု ဒေဝတာဟိ ဥပသံဟရိယမာနာနိ အာရမ္မဏာနိ ပရမ-တ္ထတော နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၃။

ဥပသံဟရိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဿတိ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်လတ္တံ့။ ဥပ-သံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရိဿထ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဿထ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဥပသံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဿန္တိ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဥပသံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟရိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ယ+တေ။ တေ ကိုတိ ပြန်] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်အပ်၏၊ ဆိုက်ရောက်စေအပ်၏။ ဥပနီယတီတိ ဥပသံဟရိယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။ ဥပသံဟရိယတီတိ သမ္မာပိယတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။

ဥပသံဟရေယျ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဧယျ] အနီးသို့-ကပ်၍-ရှေးရှု-ဆောင်ရာ၏။ ဥပ-သံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟာရ (ပု) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဏ] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်ခြင်း၊ (သဒ္ဒတ္ထ။) နှလုံးသွင်းခြင်း၊ ဆင်ခြင်ခြင်း၊(အဓိပ္ပါယတ္ထ)။ အနုပသမ္ပန္နဿ စ ဥပသံဟာရေ ဒုက္ကဋံ။ ကင်္ခါ။၁၉၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။) ဓာတုသော ဥပ-သံဟာရေန ဝါ အပ္ပဋိကူလသညီ ဝိဟရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၁။ အကတဿ ဝါ ကရဏတ္ထာယ ပေသုည် ဥပသံဟာရေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၆။

ဥပသံဟာရတ္ထ (တိ) [ဥပသံဟာရ+အတ္ထ] ကပ်၍ဆောင်ခြင်းအနက်ရှိသော။ ဥပသံဟာ-ရတ္ထော တထာသဒ္ဒေါ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၃၇၊၁၃၁။

ဥပသံဟာသိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဟရ+ဤ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၄၃၃။] အနီးသို့-ကပ်၍-ဆောင်ပြီ။ ဥပသံဟရတိ-ကြည့်။

ဥပသံဟိတ (တိ) [ဥပ+သံ+ဓာ+တ] စပ်ယှဉ်-ဆက်စပ်-သော၊ တကွဖြစ်သော။ ကာမူပ-သဉ္ဟိတာ (ကာမူပသံဟိတာ)တိ အာရမ္မဏ် ကတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကာမေန ဥပသံဟိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၂၀။ ကာမူပသံဟိတာတိ ကာမရာဂေန ဥပေတ္ဝ သန္ဓာနိယာ သမ္မဒ္ဓါ ကာတဗ္ဗာတိ အာဟ "အာရမ္မဏ် ကတ္ဝာ"တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၆၊၂၉၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။)

ဥပသက္က (ပု) [ဥပ+သက္က+အ] ကြံအူနီရောဂါ။ ဥပသဂ္ဂ[၁](၃)ကြည့်။

ဥပသက္ကတိ (ကြိ) [ဥပ+သက္က+အ+တိ] ချဉ်းကပ်၏။ ပဋိကုဋ္ဋတီတိ အပသက္ကတိ န ဥပ-သက္ကတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၈။

ဥပသက္ကိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+သက္က+တွာ] ချဉ်းကပ်၍၊ သွားရောက်၍၊ ဝင်ရောက်၍။ ပသ-က္ကိယာတိ ဥပသက္ကိတွာ ဂန္ဒွာ၊ တံ ပန တတ္ထ အဇ္ဈောဂါဟနံ ဟောတီတိ အာဟ "ပဝိ-သိတွာ"တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၀။

ဥပသဂ္ဂ[၁] (ပု) [ဥပ+သဇ(=သဇ္ဇ)+ဏ။ (၁) ဥပေစ္စတ္ထံ သဇ္ဇန္တီတိ ဥပသဂ္ဂါ ဟိ ပါဒယော။ ရူ၊နှာ။၁၃၁။ ဥပေစ္စ နာမဠ္ဌ အာချာတဠ္ဌ သဇန္တိ လဂ္ဂန္တိ တေသံ အတ္ထံ ဝိသေသေန္တီတိ ဥပသဂ္ဂါ။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၆၉။(၂) ဥပဂန္တွာ သဇ္ဇတိ ပကာသေတီတိ ဥပသဂ္ဂေါ၊ ဏော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၄၀၈။ (ဥပသဂ်-သံ)] (၁) ဥပသာရပုဒ်၊ နာမ်ပုဒ် အာချာတ်ပုဒ်တို့သို့ ကပ်ရောက်၍ ထိုပုဒ်တို့၏ အနက်ကို-စီမံ-ထူးခြားအောင်ပြု-တတ်သောပုဒ်၊(ပ, ပရာ, နိ, နီ စသော ၂၀-သောပုဒ်အပေါင်း)။ ထိုဥပသာရပုဒ်သည် (က) ပရာဇေန္တိ စသည်၌ကဲ့သို့ မူရင်းဓာတ်အနက်ကို တားမြစ်၍ တခြားအနက်တစ်မျိုးကို ပြောင်းလဲ ဟောကြားစေနိုင်သောဓာတွတ္ထဗာဓကဥပသာရ ပုဒ်၊ (ခ) ဥဂ္ဂစ္ဆတိ စသည်၌ကဲ့သို့ မူရင်း ဓာတ်အနက်ကို အထူးပြုတတ်သော ဓာတွတ္ထ ဝိသေသက ဥပသာရပုဒ်၊ (ဂ) ပတိဋ္ဌာတိ စသည်၌ကဲ့သို့ မူရင်းဓာတ်အနက်သို့ အစဉ် လိုက်သော (မူရင်း ဓာတ်အနက်ကိုပင် ဟောသော) ဓာတွတ္ထာနုဝတ္တက ဥပသာရ ပုဒ်ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိ၏။ ရူ၊နှာ။၁၃၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။နှာ၊၃၆၉။ နာမ်ပုဒ်စစ်။ ထို့အပြင် ထို (၂၀) သော ဥပသာရပုဒ်တို့တွင် ပတိ, ပရိ,

အန္, အဘိ ဟူသောလေးပုဒ်တို့သည် ပုဒ်တို့၏ အစနှင့် အဆုံးတို့၌ နေတတ်၏၊ ဥပမာများအားဖြင့်—ပဋိသေဝတိ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ၊ ပရိဘုဥ္စတိ၊ ပရိဘုတ္တံ၊ ရုက္ခံ ပရိဝိဇ္ဇောတတေ ဝိဇ္ဇု။ အနုဘဝတိ၊ အနုဘူတံ၊ အနုသာရိပုတ္တံ ပညဝါ၊ သာဓု ဒေဝဒတ္တော မာတရမဘိ- စသည်တည်း။ ကျန်သော ၁၆-ပုဒ်တို့သည်ကားပုဒ်တို့၏ အစ၌သာနေ၍ အဆုံး၌ မနေ။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၆၉။ (၂) ဆင်းရဲခြင်း၊ ကပ်ငြိခြင်း၊ ကပ်ငြိတွယ်တာတတ်သော-အခြင်းအရာ-ဘေးရန်၊ ပျက်စီးခြင်း၊ ညှဉ်းဆဲခြင်း၊ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ အစွဲ (ဇုကား, နတ်ပယောဂ)ဟု ပြန်ဆိုသည်။) (၃) ကြံအူနီရောဂါ။

(၁) သန္တိ ဥပသဂ္ဂေ။ ဝိ၊၌၊၂။၃၇။ အဘိဟဋ္ဌုန္တိ အဘိတိ ဥပသဂ္ဂေ။ ဝိ၊၌၊၂။၂၄၈။ (၂) မာဟေဝ ဘာတုနော ဥပသဂ္ဂါ အဟောသိ။ ဝိ၊၃။၄၂။ ဘယတော ဥပသ-ဂ္ဂတော စလတော။ ပဋိသံ။၄၁၁။ မဟာနိ။၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၆။ ယေကေစိ ဥပသဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗေ တေ ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မ၊၃။၁၀၆။ အံ၊၁။၉၉။ (-ဒီ၊၌၊၃။၁၃၁။ ခုဒ္ဒက၊၌။၁၀၆။ သုတ္တနိ၊၌၊၂။၁၂။) ဥပသဂ္ဂေါတိ ဥပဒ္ဒဝေါ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၈။ ဝိမတိ၊၂။၉၈။ ဥပသဂ္ဂေါတိ ဥပသဃဋ္ဌာကာရော၊ တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂနာ-ကာရော…ကောဋ္ဌိတ္ထာယာဘိတ္ထိတ္ထာယာဒီသု တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂိတ္ဂာ နိသီဒန္တိ နင်္ဂ အနုသောစမာနာ၊ အယံ ဥပသဃဋ္ဌာကာရော လဂ္ဂနာကာရော နာမ။ မ၊၌၊၄။၇၀-၁။ အံ၊၌၊၂။၆၉။ ဥပသဂ္ဂေါတိ ဥပသဇ္ဇနံ၊ ဒေဝတော-ပပိဠနာဒိနာ အပ္ပဋိကာရဝိဃာတပတ္တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၅။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၈၈-၉။) ဥပသဂ္ဂါတိ သရီရေ သံသဋ္ဌာနိ ဝိယ ဥပရူပရိ ဥပ္ပဇ္ဇနကာနိ ဗျသနာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၃၄-၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၆။) ဥပသဂ္ဂ(မဟာနိ။၃၁၉)န္တိ ရုန္ဓနံ။ မဟာနိ၊၌။၃၇၆။ (၃) ဥပသဂ္ဂေါ ဝိယ အနဓိဝါသနာရဟတာယ စ ဥပသဂ္ဂတော။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၃၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၇။ မဟာနိ၊၌။၁၄၅။) ဥပသဂ္ဂသဒိသ-တာယ စ ဥပသဂ္ဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၆။ ဥပသဂ္ဂေါ ဝိယာတိ ဥပသဂ္ဂော ဝိယ၊ သေယျ-ထာ ပါဒေါ။ ယထာ ဥပသဂ္ဂသခါတော ဥဋ္ဌာဒိနံ အတ္ထနုရဇော မဥ္စဋ္ဌိ(မဥ္ဇိဋ္ဌိ-အံ၊၌၊၃။၂၃၈။) ကာဒိရောဂေါ သာမိကေဟိ တံခဏေ တပ္ပ-ဋိကိရိယာယ အကရဏေန အဓိဝါသိတော ဥဋ္ဌာဒိဝိနာသကော ဟောတိ၊ ဧဝံ ခီဏာသဝ-ကဏ္ဍာပိ အပရိနိဗ္ဗာနေန အဓိဝါသိတာ ဝိနာ-သမူလာတိ အာဟ အနဓိဝါသနာရဟတာ-ယာတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၉၂။

ဥပသဂ္ဂ[၂](ပု) [ဥပသဂ္ဂ+အ] ကြံအူနီရောဂါနှင့်တူသော။ အထက်ပုဒ်(၃)ကြည့်။

ဥပသဂ္ဂဇာတ (တိ) [ဥပသဂ္ဂ+ဇာတ] ဖြစ်သောဆင်းရဲရှိသော၊သူ။ ဥပဒ္ဒဝဇာတေ ဥပ-သဂ္ဂဇာတေတိ သဉ္ဇာတဇာတော။ စူဠနိ။၁၉၄။ ဥပသဂ္ဂဇာတေတိ ဥပ္ပန္နဒုက္ခဇာတော။ စူဠနိ၊၌။ရ၆။

ဥပသဂ္ဂနာနတ္တ (နပ) [ဥပသဂ္ဂ+နာနတ္တ] ဥပသာရပုဒ်ထူးသည်၏အဖြစ်။ သာယေဝ ပုန ဥပ-သဂ္ဂနာနတ္တေန ဥပလက္ခဏာပစ္စုပလက္ခဏာ-တိ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊၌၊၁။၁၉၁။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၃၄၂-၃။

ဥပသဂ္ဂပဒ (နပ) [ဥပသဂ္ဂ+ပဒ] ဥပသာရပုဒ်။ ပဋိတိ ဥပသဂ္ဂပဒံ။ ဒီ၊၌၊၁။၂၇။ (-သံ၊၌၊၁။၃။ အံ၊၌၊၁။၃။ ဥဒါန၊၌။၆။ ဣတိဝုတ်၊၌။၃။)

ဥပသဂ္ဂဗျတ္တယ (ပု) [ဥပသဂ္ဂ+ဗျတ္တယ] ဥပသာရပုဒ်-ပြောင်းပြန်လှန်-ရှေ့နောက်ပြောင်းလဲ-ခြင်း။ တမေဝ ပဒံ ဥပသဂ္ဂဗျတ္တယေန ဝဒတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၁၂၅။

ဥပသဂ္ဂမဏ္ဍိတဝေဝစန (န) [ဥပသဂ္ဂ+မဏ္ဍိတ+ဝေဝစန] ဥပသာရပုဒ်ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော-ဝေဝုစ်-ပရိယာယ်-စကားလုံး။ သဉ္ဇာတီတိ ဍ္ဍါ တဿ ဝေ ဥပသဂ္ဂမဏ္ဍိတဝေဝစနံ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။ (-ဒီဋီ၊၂။၃၃၆။)

ဥပသဂ္ဂဝိသေသ (ပု) [ဥပသဂ္ဂ+ဝိသေသ] ဥပသာရပုဒ်ဖြင့်အထူးပြုခြင်း။ ဍ္ဍဒါနိ ဍ္ဍဒမေဝ ပန္နရသကံ ဥပသဂ္ဂဝိသေသေန ဒုတိယံ သမာဒါယ ပန္နရသကံ နာမ ကတံ။ ဝဇီရ။၄၉၄။

ဥပသဂ္ဂသဒိသ (တိ) [ဥပသဂ္ဂ+သဒိသ] ကြံ အုနိရောဂါနှင့်တူသော။ ဥပသဂ္ဂ² (၃)ကြည့်။

ဥပသဂ္ဂသဒ္ဒ (ပု) [ဥပသဂ္ဂ+သဒ္ဒ] ဥပသာရဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ ဥပသဂ္ဂသဒ္ဒါနံ အနေကတ္ထတ္တာ အဘိသဒ္ဒေါ အတိသဒ္ဒေန သမာနတ္ထော။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၃၉။ (-အနုဋီ၊၁။၁၃။)

ဥပသဂ္ဂူပသမနဝိဇ္ဇာ (ထီ) [ဥပသဂ္ဂ+ဥပသမနာ+ဝိဇ္ဇာ] ဘေးရန်-ငြိမ်းအေးကြောင်း-ပျောက်ကင်းကြောင်း-အတတ်။ သိဝသဒ္ဒေါ သန္တိအတ္ထောတိ အာဟ "သန္တိကရဏဝိဇ္ဇာ"တိ၊ ဥပသဂ္ဂူပသမနဝိဇ္ဇာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၁။

ဥပသက်ပွန (န) [ဥပ+သံ+ကပ္ပ+ယု] (၁) ကပ်၍ကြံစည်ခြင်း။ (တိ)(၂) (ဉာဏ်ဖြင့်) ကပ်၍ကြံစည်သောသူ။ (န) (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၂) ဝုတ္တန္တိ သင်္ဂီတိကာနံ ဥပသက်ပွနာနံ ဝိဘာဇနံ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။၃၅၁။

ဥပသက်ပွနနိယာမ (ပု) [ဥပသက်ပွန+နိယာမ] ကြံစည်ခြင်းဟူသောနည်း၊ ကြံစည်ပုံ ကြံစည်နည်း။ ဥပသကပ္ပနဝသေနာတိ ဥပသက်ပွနနိယာမေန။ မဋီ၊၂။၃၀၅။

ဥပသက်ဍ္ဍ (တိ) [ဥပ+သံ+ကမု+တ] ချဉ်းကပ်လာသော၊သူ။ ယောဟံ ဒုဋ္ဌစိတ္တော ဝဓကစိတ္တော ဍ္ဍမုပသက်ဍ္ဍော။ ဝိ၊၄။၃၅၂။

ဥပသက်မ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အ+ဟိ] အနီးသို့သွားပါလော၊ ချဉ်းကပ်ပါလော။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အ+တိ] အနီးသို့သွား၏၊ ချဉ်းကပ်၏၊ ကပ်ရောက်၏။ သဒ္ဓါဇာတော ဥပသက်မတိ။ မ၊၂။၁၄၅၊၃၈၅။ ဍ္ဍတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၂။ ဥပသက်မတီတိ ဂရုနံ သမီပံ ဂစ္ဆတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။ ဥပသက်မတီတိ ဥပဂစ္ဆတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ ဘဇတီတိ ဥပသက်မတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၁။ ပဋိပဇ္ဇတီတိ ဥပသက်မတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၉၄။ **ဥပသက်မန္တိ**—ဒီ၊၁။၁၂၀။ **ဥပသက်မတု**— ဒီ၊၁။၁၈၈။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၈။ မဋ္ဌ၊၁။၄။ သံဋ္ဌ၊၁။၄။ အံဋ္ဌ၊၁။၄။ **ဥပသက်မန္တု**—ဝိဋ္ဌ၊၃။၆၂။ **ဥပသက်မ**—ဒီ၊၁။၈၃။ **ဥပသက်မထ**—ဝိ၊၂။ရ၁။ **ဥပသက်မေယျ**-ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ **ဥပသက်မေယျုံ**—သံ၊၁။၁၂၄။ **ဥပသက်မေယျာမ**—ဒီ၊၂။၂၀၃။ သံ၊၁။၂၄။ **ဥပသက်မေယျံ**—ဒီ၊၁။၁၆ရ။ **ဥပသက်မိ**—ဝိ၊၁။၁။ ဝိ၊၂။၅၁။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၆။ မဋီ၊၁။၂၀၆။ သံဋီ၊၁။၄၃၊၄၄။ အံဋီ၊၂။၁၃။ **ဥပသက်မိံသု**— ဝိ၊၂။ရ၁။ ဒီ၊၃။၆၆။ **ဥပသက်မိတ္ထ**—ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ **ဥပသက်မိ**—ဒီ၊၁။၄၈။ **ဥပသက်မိမှာ**—ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ **ဥပသက်မိဿတိ**—ဝိ၊၃။၃၅။ **ဥပသက်မိဿန္တိ**—ဝိ၊၃။၃၅။ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ **ဥပသက်မိဿာမိ**—သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ **ဥပသက်မိဿာမ**—ဒီ၊၂။၆၉။

ဥပသက်မတု (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အ+တု] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-ပါလော။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မန (န) [ဥပ+သံ+ကမု+ယု] ဆည်း

ကပ်ခြင်း၊ ချဉ်းကပ်ခြင်း၊ ကပ်ရောက်ခြင်း။ ဥပသင်္ကမနမ္ပိ ဟိ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုပကာရံ ဝဒါမိ။ သံ၊၃။၆၁။ ဣတိဝုတ်၊၂၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ ဥပသင်္ကမနန္တိ အဘိဝါဒနာ-ဒိဝသေန ဥပဂမနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ ဘဇနံ ဝါ သရဏာဓိပ္ပါယေန ဥပသင်္ကမနံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇။

ဥပသင်္ကမနကာလ (ပု) [ဥပသင်္ကမန+ကာလ] သွားရောက်-ကြွရောက်-ချဉ်းကပ်-ရာအခါ။ ဝိဇမ္ဘနံ ဝိယ ဓမ္မသဘံ ဥပသင်္ကမနကာလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။

ဥပသင်္ကမနကိရိယာ (ထီ) [ဥပသင်္ကမန+ကိရိယာ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-ခြင်းကိစ္စကိုပြုခြင်း။ တဿာ နာနပ္ပကာရဂုဏ-ဝိသေသာဓိဂမတ္ထာ ဣဓ ဥပသင်္ကမနကိရိယာ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၆။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃။

ဥပသင်္ကမနဋ္ဌာန (န) [ဥပသင်္ကမန+ဌာန] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-ရာဌာန။ ဩဝါဒတ္ထာယ ဥပသင်္ကမနဋ္ဌာနေ ဩဝါဒဒါ-ယကော အာစရိယော နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။

ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပန (ထီ၊န) [ဥပသင်္ကမနပရိယောသာန+ဒီပန] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-ခြင်း၏ ပြီးဆုံးမှုကိုဖော်ပြကြောင်း-သဒ္ဒါ-စကား။ ဥပသင်္ကမိတွာတိ ဥပသင်္ကမန-ပရိယောသာနဒီပနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။

ဥပသင်္ကမနဝရ (ပု)[ဥပသင်္ကမန+ဝရ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-နိုင်ခြင်းဆုလာဘ်၊ ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-ခွင့်ရခြင်း ဆုလာဘ်။ ကစ္စိပ္ပတ္တိသမယေ ဥပသင်္ကမန-ဝရဿ ဂဟိတတ္တာ တမ်ဏံယေဝ ... သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္ဒာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။

ဥပသင်္ကမနဝိဓာန (န) [ဥပသင်္ကမန+ဝိဓာန] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ပုံ အစီအစဉ်။ အာစရိ-ယဿ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမနဝိဓာနဉ္စ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရတော ကထိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃။

ဥပသင်္ကမနီယ (တိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အနီယ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-သင့်-ထိုက်-သော၊သူ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ ဂရူ ဟောန္တိ၊... န ယထာ တထာ ဥပသင်္ကမနီယာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၄။

ဥပသင်္ကမန္တ (တိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အန္တ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-လာရောက်-သော၊သူ။ သင်္ဂါမာဝစရေန ဘိက္ခုနာ သံဃံ ဥပသင်္ကမန္တေန နိစ္စဝိတ္တေန သံယော ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၅။၂၈၇။ သဒ္ဓညေဝ ပဌမံ ဥပသင်္ကမန္တာ ဥပသင်္ကမန္တိ။ အံ၊၂။၃၆။

ဥပသင်္ကမန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အ+အန္တိ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-ရောက်လာ-ကြကုန်၏။ ဥပသင်္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပသင်္ကမန္တု (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+အ+အန္တု] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-ကြကုန်လော။ ဥပသင်္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိံ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဣံ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-လာရောက်-ရောက်လာ-ပြီ။ ဥပသင်္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိံသု (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဦ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-လာရောက်-ရောက်လာ-ကြကုန်ပြီ။ ဥပသင်္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဤ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-သွားရောက်-လာရောက်-ရောက်လာ-ပြီ။ ဥပသင်္ကမတိ-ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိတ (တိ) [ဥပ+သံ+ကမု+တ] ချဉ်း

ကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိတဋ္ဌာန (န) [ဥပသင်္ကမိတ+ဌာန] ချဉ်းကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–အပ်သော အရပ်။ မိတ္တသန္ထဝဝသေန ဥပသင်္ကမိတဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၅။

ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗ (န) [ဥပ+သံ+ကမု+တဗ္ဗ] (၁) ချဉ်းကပ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ချဉ်းကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော၊သူ။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၂) နမှိ ကေနစိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော အညတြ ေကေန ပိဏ္ဍပါတနီဟာရကေန။ ဝိ၊၁။၈၆။ နိစ္စဝိတ္တေန သံယော ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၅။၂၈၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၂၉။ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ မညေယျာ(ဒီ၊၁။၁၆၇။ မ၊၂။ ၁၈၁)တိ ဂူဗာဂန္တဗ္ဗံ မညေယျ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၇။

ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗကာရဏ (န) [ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗ+ကာရဏ] ချဉ်းကပ်ခြင်း၏အကြောင်း။ ထေရဿပိ တာတိအာဒိနာ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗကာရဏံ ဝဒတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၆။

ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗကုလ (န) [ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗ+ကုလ] ချဉ်းကပ်–သင့်–ထိုက်–သော အမျိုး (ဒါယကာ)။ ဥပဝဇ္ဇကုလ–ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာန (န) [ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗ+ဌာန] ချဉ်းကပ်–သင့်–ထိုက်–သော အရပ်(ပုဂ္ဂိုလ်)။ မိတ္တသန္ထဝဝသေန ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာနံ။ အံ၊ ဋီ၊၃။၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၂။

ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗယုတ္တကာလ (ပု) [ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗယုတ္တ+ကာလ] ချဉ်းကပ်သင့်သည်၏ အဖြစ်နှင့် ယှဉ်သော–ချဉ်းကပ်ခြင်းငှါ သင့်လျော်သော–အချိန်ကာလ။ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗယုတ္တကာလေ ဥပသင်္ကမတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။

ဥပသင်္ကမိတုံ (ဗျ) [ဥပ+သံ+ကမု+တုံ] ချဉ်း ကပ်–ကပ်ရောက်–သွားရောက်–ခြင်းငှါ။ အာစိက္ခ မေ ပနေတံ ဝဿံ ဝုဋ္ဌာနံ ဘိက္ခူနံ ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမိတုံ။ ဝိ၊၁။၁၁၃။ ဝိ၊၂။၃၆။

ဥပသင်္ကမိတုကာမ (တိ) [ဥပသင်္ကမိတုံ+ကမု+ဏ] ချဉ်းကပ်–သွားရောက်–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ စိရပဋိကာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမိတုကာမော။ ဥဒါန။၉၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။)

ဥပသင်္ကမိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+ကမု+တွာ] ချဉ်းကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–၍။ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိ။ ဝိ၊၁။၁။ ဒီ၊၁။၄၇။ မ၊၁။၂၀။ သံ၊၁။၁။ အံ၊၁။၅၈။ ခုဒ္ဒက။၃။ သုတ္တနိ။ ၃၁၈။ ဥပသင်္ကမိတွာတိ ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပနံ၊ အထ ဝါ ဧဝံ ဂတော တတော အာသန္နတရံ ဌာနံ ဘဂဝတော သမီပသင်္ခါတံ ဂန္တွာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၉၈။

ဥပသင်္ကမိတ္တ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+တ္ထ] ချဉ်း ကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–ကြကုန်ပြီ။ ဥပသင်္ကမတိ–ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိမှာ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+မှာ] ချဉ်း ကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–ကြကုန်ပြီ။ ဥပသင်္ကမတိ–ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဿတိ] ချဉ်းကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–လတ္တံ့။ ဥပသင်္ကမတိ–ကြည့်။

ဥပသင်္ကမိဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဿန္တိ] ချဉ်းကပ်–သွားရောက်–လာရောက်–ကြကုန်

လတ္တံ့။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မိဿာမ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဿာမ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-ကြကုန်အံ့။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မိဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ဿာမိ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-အံ့။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မေယျံ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ယျံ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-ရာ၏။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မေယျ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ယျ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-ရာ၏။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မေယျာမ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ယျာမ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-ကြကုန်ရာ၏။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မေယျုံ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ကမု+ယျုံ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-ကြကုန်ရာ၏။ ဥပသက်မတိ-ကြည့်။

ဥပသက်မွ (ကြိဝိ) [ဥပ+သံ+ကမု+တွာ] ချဉ်းကပ်-သွားရောက်-လာရောက်-၍။ ဥပသက်မွ ပုစ္ဆာမ မစ္စုပါသပမောစနံ(သုတ္တနိ။၃၀၄)န္တိ တံ ဝေရူပံ မဟေသိ ဥပသက်မိတွာ ... ပုစ္ဆာမ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။

ဥပသခါတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+သံ+ခါ+တဗ္ဗ] ခေါ်ဝေါ် ပြောဆို-ထည့်သွင်းရေတွက်-အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသခေ်ယျ (တိ) [ဥပ+သံ+ခါ+ဏျ] ခေါ်ဝေါ် ပြောဆို-ထည့်သွင်းရေတွက်-အပ်သော။ ဝေမဇ္ဈေ နုပသခေ်ယျာတိ ... ရတ္တောတိ နုပသခေ်ယျော။ မဟာနိ။၁၆၃။ ဝေမဇ္ဈေ နုပခေ်ယျာတိ ပစ္စုပ္ပန္နေပိ အဒ္ဒနိ ရတ္တောတိ- အာဒိနာ နယေန န ဥပသင်္ခါတဗ္ဗော။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၇၇။

ဥပသင်္ဂ (ပု) [ဥပ+သဉ္ဇ+ဏ] ကပ်ငြိတွယ်တာ-ခြင်း-တတ်သောလောဘ။ ဖလိကမဏိ ဝိယ ပကတိပဘဿရဿ စိတ္တသန္တာနဿ ဥပသင်္ဂေါ ဝိယ ဝိပရိဏာမကာရဏံ ရာဂါဒယော။ မငို၊ ၂။၇၈။

ဥပသင်္ဂဏှိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+သံ+ဂဟ+ဏှာ+တဗ္ဗ] ချီးမြှောက်ထောက်ပံ့-သင့်-ထိုက်-သော၊သူ။ အဘိသိတ္တခတ္တိယာ ... ဥပသင်္ဂဏှိတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၄။

ဥပသင်္ဂယှ (ကြိဝိ) [ဥပ+သံ+ဂဟ+တွာ] ခြေဆေးလိမ်းကျံ ပူဇော်ဟန်ဖြင့် တန်တန် သိမ်းပိုက်၍၊(ကူ၊သျှ)။ အဒ္ဓေန ပါဒေန ဥပဋ္ဌဟိမှာ ပါဒူပသင်္ဂယှ သကေနိဝေသနေ။ ဒီ၊၂၊၂၁၇။ ပါဒူပသင်္ဂယှာတိ ပါဒေ ဥပသင်္ဂယှ၊ ပါဒ- ဓောဝနပါဒမက္ခနာနုပ္ပဒါနေန ပူဇေတွာ စေဝ ဝန္ဒိတွာ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၀။

ဥပသဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥပ+သဇ္ဇ+အ+တိ] ကပ်၍-စီစဉ်-စီမံ-တတ်၏။ အတ္ထေ ဥပသဇ္ဇတီတိ ဝါ ဥပသဂ္ဂေါ အနုတ္တသညတံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ အနုငို၊၁။၁၃။

ဥပသဇ္ဇန (န) [ဥပ+သဇ္ဇ+ယု] (၁) ကပ်ငြိခြင်း၊ ပူးကပ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ကပ်ငြိအပ်သော။ (န) (၁) ဥပသဂ္ဂေါတိ ဥပသဇ္ဇနံ၊ ဒေဝတောပပီ-ဠာဒိနာ အပ္ပဋိကာရဝိဃာတာပတ္တိ။ အံငို၊၂။၇၅။ (-မငို၊၃။၂၈၈။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသဇ္ဇနဋ္ဌ (ပု) [ဥပသဇ္ဇန+အတ္ထ] ကပ်ငြိ အပ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ အဇ္ဈတ္တံ ရာဂါဒီဟိ အနတ္ထေဟိ ဥပသဇ္ဇနဋ္ဌေန ဥပသဂ္ဂသဒိသတာယ စ ဥပသဂ္ဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ငို၊၂။၃၉၅-၆။

ဥပသင်္ဂီတ (တိ) [ဥပ+သံ+ဂါ+တ] စပ်ယှဉ်-ဆက်စပ်-သော၊ တက္ကဖြစ်သော။ တဥ္ဟိ အနဝ-ဇ္ဇလက္ခဏေ ပစ္စဝေက္ခဏာကာရပ္ပဝတ္တေန မနေန ဥပသင်္ဂီတန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၈၃။)

ဥပသ(ဿ)ဋ္ဌ¹ (န) [ဥပ+သဇ(သဋ္ဌ)+တ။ ဥပသ္ဇမှု-သံ။] (၁) ကပ်ငြိ-ငြိကပ်-တွယ်တာ-ခြင်း။ (တိ)(၂) စွန်း-လူးအပ်သော။ (၃) ကပ်ရောက်အပ်သော၊ ပြည့်စုံသော။ (၁) ဥပဿ-ဋ္ဌာကာရ-ကြည့်။ (၂) ဥဒကူပဿဋ္ဌ-ကြည့်။ (၃) ဒေါသူပသဋ္ဌတာယာတိ အာရမ္မဏတော, သမ္ပယောဂတော စ ရာဂါဒိဒေါသေဟိ ဥပေ-တတာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၆။

ဥပသ(ဿ)ဋ္ဌ² (တိ) [ဥပ+သသု(သသ)+တ။ ရူ၊နှာ။၄၁၄။ နီတိ၊ဓာ။၁၇၆။ ဓာတွတ္ထ။၃၉၄] (၁) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-အပ်သော၊ အညှဉ်းဆဲခံရသော၊ ဒုက္ခနှင့်ရောနှောသော၊ ဒုက္ခသို့ သက်ဝင်သော။ (၂) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-တတ် သော။ (၁) ဥပဒ္ဒုတံ ဝတ ဘော၊ ဥပသ(ဿ)ဋ္ဌံ ဝတ ဘော။ ဝိ၊၃။၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ ဥပဿဋ္ဌံ။ သံ၊၂။၂၅၈။ ဥပဿဋ္ဌန္တိ ဥပဟတဋ္ဌေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ ဥပဿဋ္ဌန္တိ ဒုက္ခေန သမ္မိဿံ ဒုက္ခောတိဏ္ဏံ သဗ္ဗသတ္တကာယဇာတန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၉၃။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်

ဥပသဋ္ဌရောဂ (ပု) [ဥပသဋ္ဌ+ရောဂ] နှိပ်စက်တတ်သောရောဂါ၊ ကြံအူနီရောဂါ။ ဥပသဋ္ဌ-ရောဂေန ဝိယ အန္ဓော ဝေ အဘိဟတ-သဗ္ဗတာ ဥပဟတဋ္ဌော။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၁။

ဥပသဋ္ဌာကာရ (ပု) [ဥပသဋ္ဌ+အာကာရ] ကပ်ငြိတွယ်တာသောအခြင်းအရာ။ ဥပသဂ္ဂ(၂)ကြည့်။

ဥပသဒ္ဒ (ပု) [ဥပ+သဒ္ဒ] ဥပသဒ္ဒါ။ ဒဋ္ဌဗ္ဗော ဟိ စေတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ ဥပါယာသဥပကဋ္ဌာဒီသု ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။

ဥပသန္တ (ပု) [ဥပ+သမု+တ] (၁) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-တည်ငြိမ်-ခြင်း။ (၂) ဥပသန္တမည်သူ။ (အတ္ထဒဿီမြတ်စွာဘုရား၏ အဂ္ဂသာဝကဖြစ်သော ဥပသန္တထေရ်၊ ဝေဿ-ဘူမြတ်စွာဘုရား၏ အလုပ်အကျွေးဖြစ်သော ဥပသန္တထေရ်ဟု နှစ်ဦးတွေ့ရ၏။) (တိ)(၃) ငြိမ်းအေးစေတတ်သော၊ ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-တည်ငြိမ်-သော၊သူ။ (၁) ဥပသန္တန္တိ ဝါ ဥပသမော ဝုစ္စတိ ၊... အစ္စန္တူပသမေန သန္တစိတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၇။ (၂) သန္တော စ ဥပသန္တော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂ-သာဝကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။ ဥပ-သန္တော နာမ ပဋ္ဌာကော၊ ဝေဿဘုဿ မဟေ-သိနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ (၃) အမိစေတသော ... ဥပသန္တဿ သဒါ သတီ-မတော။ ဝိ၊၂။၇၇။ ဥဒါန။၁၂၈၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၄။ တတော မာနာဘိသမယာ ဥပသန္တော စရိဿသိ။ သံ၊၁။၁၉၀။ သုတ္တနိ။၃၂၉။ ထေရ၊ ၃၇၀။ ထေရီ။ ၃၈၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁၄။ ဥပသန္တဿာတိ ရာဂါဒီနံ ဥပ-သမေန (အစ္စန္တူပသမေန) ဥပသန္တဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၂။ ရာဂါဒယော ဥပသမေတီတိ ဥပသန္တောတိ ဝါ ဒသေတုံ ရာဂါဒီနန္တိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၅၁။ ဥပသန္တော စရိဿသီတိ အထေဝံ အရိယမဂ္ဂေန မာနဿ အဘိသမယာ ခယာ ဝယာ ပဟာနာ ပဋိနိ-ဿဂ္ဂါ ဥပသန္တော နိဗ္ဗုတော သီတိဘူတော ... စရိဿသိ ဝိဟရိဿသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ ဥပသန္တောတိ စောရဇနိတသင်္ခေါဘဝူပသမေန ဥပသန္တော ဇနပဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၈၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။

ဥပသန္တဥဿန္န (တိ) [ဥပသန္တ+ဥဿန္န] တည်

ကြည်ငြိမ်သက်ထက်မြက်သော၊ တည်ကြည်ငြိမ်သက်ခြင်းများသော၊သူ။ ဥပသန္တပတိသ-ကြည့်။

ဥပသန္တကာယဝစီကမ္မန္တ (တိ) [ဥပသန္တ+ကာယဝစီကမ္မန္တ] ငြိမ်သက်သော-ကာယကံဝစီကံ-ကိုယ်နှုတ်အမှုအရာ-ရှိသော၊သူ။ သန္တာ-တိ ဥပသန္တကာယဝစီကမ္မန္တာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၄၆။

ဥပသန္တကာရဏ (နံ) [ဥပသန္တ+ကာရဏ] ငြိမ်သက်တည်ငြိမ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဣမဿ ပန ဘိက္ခုသံဃဿ ဥပသန္တကာရဏံ တုယှံ အပါကဋံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ ဥပသန္တကာရဏန္တိ ဥပသန္တဘာဝကာရဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂။

ဥပသန္တကိလေသ (တိ) [ဥပသန္တ+ကိလေသ] ငြိမ်းအေး-ချုပ်ငြိမ်း-သော ကိလေသာရှိသော။ ဥပသန္တ သန္တ-ကြည့်။

ဥပသန္တစိတ္တ (နံ) [ဥပသန္တ+စိတ္တ] ငြိမ်းအေးသော စိတ်။ သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနေန ဟိ ဥပသန္တ-ကိလေသတ္တာ ဥပသန္တစိတ္တံ န သဗ္ဗထာ "ဥပသန္တသန္တံ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၆။

ဥပသန္တဒရထ (တိ) [ဥပသန္တ+ဒရထ] ငြိမ်းအေး-ချုပ်ငြိမ်း-ပြီးသော ပူလောင်မှုရှိသော၊ ပူလောင်မှုချုပ် ငြိမ်းပြီးသော။ ကိလေသပရိ-ဠာဟာနံ ဒူရီဘာဝေန သုဋ္ဌု ဥပသန္တဒရထော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။

ဥပသန္တဒဿန (တိ) [ဥပသန္တ+ဒဿန] တည်ကြည်ငြိမ်သက်စွာ-တွေ့မြင်-ဖူးမြင်-အပ်သော၊ သူ(ဘုရား)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသန္တပတိသ(ဿ) (တိ) [ဥပသန္တ+ပတိ+သမ+ကွိ] တည်ကြည်ငြိမ်သက်စွာ-တွေ့မြင်-ဖူးမြင်-အပ်သော၊သူ(ဘုရား)။ ဥပသန္တံ ပတိသမ္ဘတိ အာလောကီယတီတိ ဥပသန္တ-ပတိသော(ဿော) ဥပသန္တဒဿနော ဥပသန္တ-ဥဿနော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၀၅။ ဥပသန္တပဒိဿ-ဟုလည်းရှိ၏။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသန္တပဒိဿ (တိ) [ဥပသန္တ+ပ+ဒိသ+အ။ ဒိသ ကို ဒိဿပြု] တည်ကြည်ငြိမ်သက်စွာ-တွေ့မြင်-ဖူးမြင်-အပ်သော၊သူ(ဘုရား)။ ဥပ-သန္တပဒိဿော (ဥပသန္တပတိဿော) ဘဒ္ဒေ ဘဂဝါ။ ဒီ၊၂။၁၆၆။ ဥပသန္တပဒိဿော (ဥပ-သန္တပတိဿော-က။ ဥပသန္တပတိဿော-သျာ။)တိ ဥပသန္တဒဿနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပသန္တရူပ (တိ) [ဥပသန္တ+ရူပ] ငြိမ်သက်သူ၏အဖြစ်-ငြိမ်သက်ခြင်း-ဟူသော သဘောရှိသော၊သူ။ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနာ နာမ ကာယာ-ဒီဟိ ဥပသန္တရူပေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၆။)

ဥပသန္တဝစီသမာစာရ (တိ) [ဥပသန္တ+ဝစီသမာစာရ] ငြိမ်သက်သော နှုတ်အကျင့်ရှိသော၊သူ။ သောတိ ဥပသန္တဝစီသမာစာရော ပုဂ္ဂလော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၆။

ဥပသန္တသန္တ (တိ) [ဥပသန္တ+သန္တ] ငြိမ်းအေးသည်ဖြစ်၍ ငြိမ်သက်သော၊ ငြိမ်းအေး ငြိမ်သက်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသန္တသန္တစိတ္တ (တိ) [ဥပသန္တသန္တ+စိတ္တ] ငြိမ်းအေးသည်ဖြစ်၍ ငြိမ်သက်သောစိတ်ရှိသော၊ ငြိမ်းအေးငြိမ်သက်သောစိတ်ရှိသော၊ အလွန်ငြိမ်းအေးခြင်းကြောင့် ငြိမ်သက်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ဥပသန္တသန္တစိတ္တဿ၊ နေတ္တိစ္ဆိန္နဿ ဘိက္ခုနော။ ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ မုတ္တော သော မာရဗန္ဓနာ။ ဥဒါန။၁၃၂။ ဥပ-သန္တမေဝ ဟုတ္တာ သန္တံ စိတ္တံ ဧတဿာတိ ဥပသန္တသန္တစိတ္တော၊ သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနေန ဟိ ဥပသန္တကိလေသတ္တာ ဥပသန္တစိတ္တံ န သဗ္ဗထာ ဥပသန္တသန္တန္တိ ဝုစ္စတိ တဿ ဥပ-

သမသ္သ အနုစ္စန္တိကဘာဝတော၊ န တထာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန၊ တေန ပန အစ္စန္တမေဝ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ အရဟတော စိတ္တံ ပုန ကိလေသာနံ အနုပသမေတဗ္ဗတာယ သမထဝိပဿနာဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ ဥပသန္တကိလေသံ ဟုတွာ အစ္စန္တသန္တဘာဝတော ဥပသန္တသန္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ ... ဥပသန္တန္တိ ဝါ ဥပသမော ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ဥပသန္တသန္တစိတ္တဿာတိ အစ္စန္တုပသမေန သန္တစိတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ... ဘုသံ ဒဠှံ ဝါ သန္တံ ဥပသန္တံ၊ တေန ဥပသန္တေန ဥပသန္တမေဝ ဟုတွာ သန္တံ ဥပသန္တသန္တံ၊ တာဒိသံ စိတ္တံ ဧတဿာတိ သဗ္ဗံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၆-ရ။

ဥပသန္တသဘာဝ (တိ) [ဥပသန္တ+သဘာဝ] အေးဆေးသော သဘောရှိသော၊ ငြိမ်သက်သော သဘောရှိသော၊သူ။ ကောစိ ယုဝါပိ မဏ္ဍနကဇာတိကော န ဟောတိ ယထာ ဥပသန္တသဘာဝေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅ရ။ သာရတ္ထ၊၂။၁ရ၉။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။ သဗ္ဗကာလံ ဥပသန္တသဘာဝေါဝ ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၈၁။

ဥပသန္တာကာရ (ပု) [ဥပသန္တ+အာကာရ] ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-သော အခြင်းအရာ။ စိတ္တေန အနုပသန္တော န ဥပသန္တာကာရံ ဒဿေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။

ဥပသန္တိန္ဒြိယ (တိ) [ဥပသန္တ+ဣန္ဒြိယ] ငြိမ်သက်သော ဣန္ဒြေရှိသော၊သူ။ ဝိပ္ပသန္နရဟဒမိဝ ဥပသန္တိန္ဒြိယံ ဘိက္ခုံ သံယံ ပုနပ္ပုနံ အနုဝိလောကေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။

ဥပသန္တု(န္တူ)ပသန္တ (တိ) [ဥပသန္တ+ဥပသန္တ] ငြိမ်းအေးငြိမ်သက်သော၊ အလွန်ငြိမ်းအေးငြိမ်သက်သော၊သူ။ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဘိက္ခူ သမဂ္ဂါ ဇာတာ အဘိဝိယ ဥပသန္တုပသန္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈။ သာတိသယံ အဘိဏှဥ္စ ဥပသမပ္ပတ္တိယာ အတိဝိယ ဥပသန္တုပသန္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆ဝ။ ဥပသန္တူပသန္တော ဝိယ သောတာပန္နော ဝိယ သကဒါဂါမီ ဝိယ စ ဝိဟရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ (-မဓု၊ဋ္ဌ၊၁။၃ရ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅ဝ၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၃။) ကေစ္စော ပုဂ္ဂလော တာဝဒေဝ ... ဥပသန္တုပသန္တော ဟောတိ။ အံ၊၂။၃၄၅။ ဥပသန္တုပသန္တောတိ ဥပသန္တော ဝိယ ဥပသန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။

ဥပသန္တုပသန္တဩဠာရိကဘာဝ (ပု) [ဥပသန္တုပသန္တ+ဩဠာရိကဘာဝ] ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော ဈာန်အင်္ဂါတို့၏ အလွန်ငြိမ်သက်သည်၏ အဖြစ်။ တေသံ ဟိ ဝသေန ယထာနုပုဗ္ဗံ ဥပသန္တုပသန္တဩဠာရိကဘာဝါယ ဘဝင်္ဂသမာပတ္တိယာ သဒိရာဝသေသသုခုမတံ ပတ္တာ ... နိရုဇ္ဈန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၂ရ၁။

ဥပသပ္ပသိ (ကြိ) [ဥပ+သပ္ပ+အ+သိ] ချဉ်းကပ်၏။ ယဒိ ဇီဝိတုကာမောသိ၊ ကထံ တမုပသပ္ပသိ။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၈ရ။ ကထမုပသပ္ပသိ ကထမုပဂစ္ဆသိ။ အလင်္ကာ၊ဋီ။နှာ။၁၁၉။

ဥပသမ² (ပု) [ဥပ+သမု+အ။ ဥပ၈မ-သံ](၁)(က) ချုပ်ငြိမ်းခြင်း၊ ငြိမ်းအေးခြင်း၊ ငြိမ်သက်ခြင်း။ (ခ) စောင့်စည်းခြင်း။ (တိ) (၂) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-ရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ (၃) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-စေတတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော(မဂ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်၊ ခန္တိ၊ သောမနဿ၊ ဈာန် စသည်)။ (၁)(က) တံ ခေါ ပန မေ ပဋိသိခ ဗြဟ္မစရိယံ န နိဗ္ဗိဒါယ န ဝိရာဂါယ န နိရောဓာယ န ဥပသမာယ...သံဝတ္တတိ။ ဒီ၊၂။၂ဝ၁။ (-ဒီ၊၁။၁ရ၄။ပဋိသံ။၄၂။ မဟာနိ။၁၄၂။) န ဥပသမာယာတိ ဝဋ္ဋဿ ဝူပသမနတ္ထာယ န သံဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ န ဥပသမာယာတိ န

ဝဏ္ဏေသ ဥပသမနတ္ထာယ။ ... နိရောဓာယ ဥပသမာယာတိ နိဗ္ဗာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ (- ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၄။) မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ ... ဥပသမာယ အဘိညာယ သမ္ဗော- ဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ဝိ၊၃။၁၄။ သံ၊ ၃။၃၆၉။ ပဋိသံ။၃၃၀။ ဝေဒနာနံ နိရောဓာ ဥပသမာ။ သံ၊၁။၂။ ဝိတက္ကာ ဥပသမံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၉။ ဥပသမာယာတိ ကိလေသူ- ပသမတ္ထာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆ရ၃၂၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၉။ တေ သတ္တာသ သမံ ဥပသမံ ဝူပသမံ နိရောဓံ ပဋိပဿဒ္ဓိန္တိ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ။၂၁၉။ ဥပသမန္တိ အတီဝ သမံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၁၅။ သဗ္ဗာကုသလာဘိသင်္ခါရာနံ သမာယ ဥပသမာယ ဝူပသမာယ နိဗ္ဗာနာယ။ မဟာနိ။၂၃၈။ ဥပသမာယာတိ ဥပရူပရိသမန- တ္ထာယ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၁။ (ခ) ဠမိနာ မေ ဘန္တေ ဥပသမေန ဥဒယဘဒ္ဒေါ ကုမာရော သမန္နာဂတော ဟောတု။ ဒီ၊၁။၄ရ။ ဥပသမန္တိ သံယမံ။ အာစာရသမ္ပတ္တိန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁ရ။ (အဋ္ဌကထာ-သျှမျှား၌ ဥပသမ- ကို "ငြိမ်သက်ခြင်း"ဟုပင် အနက်ပေးကြသည်။ ဋီကာအဖွင့်သို့လိုက်၍ "စောင့်စည်းခြင်း" ဟူ သောအနက် ထည့်လိုက်သည်။) (တိ)(၂)(၃) ဥပသမ္မတိ ဧတ္ထ ဒုက္ခန္တိ ဥပသမော၊ နိဗ္ဗာနံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။ တေ ဧဝ ဥပသမေတီတိ ဥပ- သမော အရိယမဂ္ဂေါ ဝေ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။ (- ဠတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂ရ၅။) ဥပသမောပိ ကိလေသူပ- သမန္တေ ဇာတတ္တာ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတဥပသမာ- ရမ္မဏတ္တာ ဝါ တဒေဝ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ ဥပသမောတိ စ ဝိသေသတော အဂ္ဂဖလဉာဏံ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၀။ ပဝိဝေကရသံ ပိတွာ၊ ရသံ ဥပသမဿ စ။ ဓမ္မ၊၄၃။ သုတ္တနိ။၃၁၈။ ဇာ၊၁။၁၂၉။ ဥပသမဿ ဓာတိ ကိလေသူပ- သမနိဗ္ဗာနဿ စ ရသံ ပိတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ရ၄။ ဥပသမဿ ဓာတိ ကိလေသူပသမေန လဒ္ဓ- သောမနဿဿ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။ ဒမော စ သော ဗျာပါဒါဒီနံ ဝိနယနဋ္ဌေန တေသံ ယေဝ ဥပသမနဋ္ဌေန ဥပသမောစာတိ ဒမူပသမော အဓိဝါသနခန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂၃။

ဥပသမ[2] (ပု) [ဥပသမ+ဂုဏ] နိဗ္ဗာန်၏ ဂုဏ် ကျေးဇူး။(ပြည်၊သျှ)။ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ဟောတိ ဥပသမံ အာရဗ္ဘာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈၅။

ဥပသမကရ (တိ) [ဥပသမ+ကရ] (ဝဋ်ဒုက္ခ, ကိလေသာစသော အပူမီးတို့၏) ငြိမ်းအေးခြင်း ကို ပြုတတ်သော။ သြပသမိကေတိ ဥပသမ- ကရေ၊ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ (- သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃ရ၅။)

ဥပသမဂရုက (တိ) [ဥပသမ+ဂရုက] နိဗ္ဗာန်ကို အလေးအမြတ်ပြုလေ့ရှိသော၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ညွတ် သော၊သူ။ ဇဝံ သန္တေပိ ဥပသမဂရုကေန ပုထုဇ္ဇနေနာပိ မနသိကာတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈၆။ ဥပသမဂရုကေနာတိ နိဗ္ဗာနနိန္နေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၄၉။

ဥပသမဂါမီ (တိ) [ဥပသမ+ဂါမီ] ကိလေသာ တို့ကိုငြိမ်းစေတတ်သော ကုသိုလ်သို့ ရောက် သော။ (ဥပသမ[3](တိ)(၃)လည်းကြည့်။) ဠမှု- ဒါယိ ဘိက္ခု သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဘာဝေတိ ဥပသမ- ဂါမိံ။ မ၊၂။၂၀၄။ ဥပသမမာနံ ဂစ္ဆတိ, ကိလေသူပသမတ္ထံ ဝါ ဂစ္ဆတီတိ ဥပယမဂါမီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ရ၆။ ဥပသမမာနံ ဂစ္ဆတီတိ ဝိက္ခမ္ဘန- ဝသေန သမုစ္ဆေဒဝသေန ကိလေသေ ဥပသ- မေန္တံ ဝတ္တတိ၊ ပုဗ္ဗဘာဂိန္ဒြိယာနိ ဧဝ ဝါ အဓိပ္ပေတာနိ၊ တေနဝါဟ "ကိလေသူပသမတ္ထံ ဝါ ဂစ္ဆတီ"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂၀။

ဥပသမဂုဏ (ပု) [ဥပသမ+ဂုဏ] (က) ငြိမ်း အေးငြိမ်သက်ခြင်းဂုဏ်။ (ခ) နိဗ္ဗာန်၏ဂုဏ်။ (က) သန္တိကာဝစရာနံ ဝတ ဘော သာဝကာနံ အယဥ္စ ဥပသမဂုဏော သတ္တူ ကိဝရူပေါ

ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀။ (ခ) ဥပသမဂုဏာနံ ပန ဂမ္ဘီရတာယ…အပ္ပနံ အပ္ပတွာ ဥပစာရပ္ပတ္တမေဝ ဈာနံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈၅။

ဥပသမတိ (ကြိ) [ဥပ+သမ+အ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၁၃၃။] ငြိမ်း၏၊ ငြိမ်းအေး၏၊ ချုပ်ငြိမ်း၏။ တံ ပန ဝဍ္ဎဒုက္ခံ ကိလေသေသု ဥပသန္တေသု ဥပသမတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၅။ ဥပသမန္တိ ဝိတက္ကာ (ထေရ၊၂၃၁)တိ… သဗ္ဗေပိ နဝ မဟာဝိတက္ကာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန ဥပသမန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၄။ ဝူပသမိံသု သင်္ခါရာတိ … ဝိသေသေန ဥပသမိံသု။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၉၀။

ဥပသမဒဿန (န) [ဥပသမ+ဒဿန] ငြိမ်သက်-ငြိမ်းအေး-မှုကို ဖော်ပြခြင်း။ အန္တော ဥပသမေ အဝိဇ္ဇမာနေယေဝ စ ဗဟိ ဥပသမဒဿနေန အတိသန္တေ ဝိယ …ကုဟကပုဂ္ဂလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၇။

ဥပသမန[၁] (န) [ဥပ+သမု+ယု] ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-ခြင်း။ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ ဥပသမနေန … ဥပသန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ။၁။၃၈။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆၀။)

ဥပသမန[၂] (န) [ဥပ+သမု+ဏေ+ယု] ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-စေခြင်း။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတဿ သယံ ဥပသန္တဿ ပရေသံ ဥပသမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၃၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂။)

ဥပသမနာကာရ (ပု) [ဥပသမန+အာကာရ] ငြိမ်သက်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။ ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာန-ကြည့်။

ဥပသမနိမိတ္တ (န) [ဥပသမ+နိမိတ္တ] ချုပ်ငြိမ်းခြင်း၏ အကြောင်း။ ကာမသညာဒီနံ ပါပသညာနံ ဥပသမနိမိတ္တံ အစ္စန္တသုခံ နိဗ္ဗာနံ အာရာဓေဟိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃။

ဥပသမန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သမု+အ+အန္တိ] ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ကုန်၏။ ဥပသမတိ-ကြည့်။

ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥပသမ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] စိတ်၏ငြိမ်သက်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဉာဏ်၌ထင်ပေါ်လာသော တရား (သမာဓိ)။ ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၈။ အဝူပသမလက္ခဏဿ ဝိက္ခေပဿ ပဋိပက္ခတာယ စိတ္တဿ ဥပသမနာကာရေန ပစ္စုပတိဋ္ဌတီတိ ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၄၂။

ဥပသမပဋိပက္ခ (ပု) [ဥပသမ+ပဋိပက္ခ] ငြိမ်းအေးမှု၏ ဆန့်ကျင်ဘက်။ ဥပသမပဋိပက္ခော အနုပသမော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၃။)

ဥပသမပရိဗာဟိရ (တိ) [ဥပသမ+ပရိဗာဟိရ] ငြိမ်သက်တည်ကြည်ခြင်း၏ အပ၌ဖြစ်သော။ ငြိမ်သက်တည်ကြည်မှု ကင်းသော။ တေ ဥပသမပရိဗာဟိရေန အာစာရေန ဘုဉ္ဇမာနေ အသံယတိန္ဒြိယေ အဝိနီတဣရိယာပထေ ဒိသွာ စိန္တေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ ဥပသမပရိဗာဟိရေနာတိ ဥပသမတော ပရိဗာဟိရေန ဥပသမရဟိတေနာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၇။

ဥပသမပရိယာယ (ပု) [ဥပသမ+ပရိယာယ] ဥပသမပရိယာယ်။ သာဝကေသု အနုညာတာရဏံ ကိလေသပ္ပဟာနံ အဂ္ဂဖလံ ဝါ ဥပသမပရိယာယေန ဝုတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၆။

ဥပသမပရိယောသာန (န) [ဥပသမ+ပရိယောသာန] ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ခြင်း၏ အဆုံး။ အနဝသေသကိလေသာနံ ဥပသမပရိယောသာနေ ဇာတံ အဂ္ဂဖလမေဝေတ္ထ ဥပသမော

နာမ။ ဥဒါန႒။၂၄၆။

ဥပသမပွတ္တိ (ထီ) [ဥပသမ+ပတ္တိ] ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-ခြင်းသို့ရောက်ခြင်း။ သာတိသယံ အဘိဏှ ဥပသမပွတ္တိယာ အတိဝိယ ဥပသန္တုပသန္တာ။ မ၀ဋီ၃။၂၆၀။

ဥပသမဗျဉ္ဇန (န) [ဥပသမ+ဗျဉ္ဇန] အပေါ်ရုံစုလျားတဘက်။ မဟာပဋိဂ္ဂဟဏန္တိ မဟန္တံ ဥပသမဗျဉ္ဇနံ (ဥပသံဗျာနံ?)။ သံဋီ၁။၃၃၂။

ဥပသမမဂ္ဂ (ပု) [ဥပသမ+မဂ္ဂ] ငြိမ်းအေးခြင်းဟူသောအကြောင်းတရား၊ ငြိမ်းအေးကြောင်းလမ်းစဉ်။ ဥပသမမဂ္ဂေါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ပဋိသံ။၂၇၇။

ဥပသမမဏ္ဍ (ပု) [ဥပသမ+မဏ္ဍ] ငြိမ်းအေးခြင်းဟူသော-အကြည်ဓာတ်-ကြည်လင်သောသဘောတရား။ ဥပသမမဏ္ဍော ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ပဋိသံ။၂၇၉။

ဥပသမမာန (တိ) [ဥပ+သမု+ဏေ+မာန] ငြိမ်းအေးစေတတ်သော(ကုသိုလ်)။ ဥပသမဂါမီ-ကြည့်။

ဥပသမယုတ္တ (တိ) [ဥပသမ+ယုတ္တ] ငြိမ်သက်ခြင်းနှင့် ယှဉ်သော။ သန္တံ ဟိတိ ဥပသမယုတ္တမေဝ။ ဇာ႒၆။၁၀၄။

ဥပသမရတိ (ထီ) [ဥပသမ+ရတိ] ကိလေသာ-ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ခြင်း၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ ဥပသမရတိ(မဟာနိ။၃၆၃)န္တိ ကိလေသ-ဝူပသမေ ရတိံ။ မဟာနိ႒။၃၈၉။

ဥပသမရဟိတ (တိ) [ဥပသမ+ရဟိတ] ငြိမ်သက်တည်ကြည်ခြင်းမှကင်းသော။ စိတ္တမ္ပိ ဟိတတော နာနာရမ္မဏေသု ဝခိတံ ဥပသမ-ရဟိတန္တိ ဒဿေတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၂။၁၅၅။ (-သာရတ္ထ၁။၁၂၇။)

ဥပသမလက္ခဏ (န) [ဥပသမ+လက္ခဏ] (၁) ငြိမ်းအေးခြင်းလက္ခဏာ။ (တိ)(၂) ငြိမ်းအေးခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ (၁) ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပသမလက္ခဏံ၊ မ႒၁။၅၀။ ပဋိသံ႒၁။၁၉၃။ မဟာနိ႒။၁၅၅။ (ဒီ႒၁။၆၃-အလားတူဝါကျ၌ ဝူပသမလက္ခဏံ-ဟုရှိ၏။) ဥပသမလက္ခဏန္တိ ကာယစိတ္တပရိဠာဟူပသမလက္ခဏံ။ မဋီ၁။ ၁၀၄။ (တိ)(၂) ဥပသမလက္ခဏော ပဿဒ္ဓိ-သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ ဒီ႒၂။၁၂၁။ အဘိ႒၂။၂၉၆။ ဥဒါန႒။၁၂၉။ ဣတိဝုတ်႒။၁၂၅။ ဥပသမော ကာယစိတ္တပရိဠာဟာနံ ဝူပသမနံ လက္ခဏံ ဧတဿာတိ ဥပသမလက္ခဏော။ ဒီဋီ၂။၁၂၉။ (-အံ႒၁။၃၉၀။ အံဋီ၁။၂၅၀။)

ဥပသမသံဝတ္တနိက (တိ) [ဥပသမ+သံဝတ္တနိက] (ရာဂစသည်တို့၏) ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကိုဖြစ်စေ-တတ်သော-နိုင်သော။ (သဂ္ဂသံဝတ္တနိက-ဒီ႒၁။၁၄၃-ကြည့်။) ဓမ္မော သွာက္ခာတော ... ဥပသမသံဝတ္တနိကော။ ဒီ၃။၉၉။ (-မ၁။၉၆။ မဋီ၂။၁၁၃။)

ဥပသမသိရီ (ထီ) [ဥပသမ+သိရီ] ငြိမ်သက်ခြင်းဟူသော အသရေ။ ပဗ္ဗဇိတာနုရူပံ ဥပ-သမသိရိံ ဒဿယမာနာ နဂရံ ဘိက္ခာယ ပဝိသိံသု။ မ႒၃။၄၆။

ဥပသမသုခ (န) [ဥပသမ+သုခ] (ရာဂ အစရှိသောကိလေသာတို့) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-မှုကို သယ်ဆောင်တတ်သော ချမ်းသာ၊ ကိလေသာတို့ ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သောချမ်းသာ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မသုခံ ပဝိ-ဝေကသုခံ ဥပသမသုခံ သမ္ဗောဓ(ိ)သုခံ အာသေဝိတဗ္ဗံ။ မ၂။၁၁၈။ မ၃။၂၇၇၊ (-၁၅၂။ အံ၂။၂၅။ အံ၃။၁၅၄။ စူဠနိ။၂၆၉။) ရာဂါဒီနံ ပန ဝူပသမတ္ထာယ သံဝတ္တတီတိ ဥပသမသုခံ။ မ႒၄။၁၁၃။ ရာဂါဒီနံ ဥပသမာ-ဝဟံ သုခံ ဥပသမသုခံ။ မဋီ၃။၃၂၅။ ဥပ-

သမသုခန္တိ ကိလေသုပသမံ ဖလသမာပတ္တိ-သုခံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၄။ (-မဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၉။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၄။) ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တဿ ဥပသမသုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃ရ။ ဥပသမသုခန္တိ ကိလေသာနံ ဝူပ-သမေန ပဝတ္တသုခံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၉။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၉၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၉၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၈။)

ဥပသမသုခပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပသမသုခ+ပတ္တိ] (ကိလေသာ)ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-မှုချမ်းသာသို့ရောက်ခြင်း၊ (ကိလေသာ) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-မှုချမ်းသာကို ရခြင်း။ ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ နတ္ထိ သဗ္ဗဝဝတ္ထာနံ၊ ကုတော စတု-သစ္စပ္ပကာသနာ ဝါ သမထဝိပဿနာကော-သလ္လံ ဝါ ဥပသမသုခပ္ပတ္တိ ဝါ။ နေတ္တိ။၉၁။ ဥပသမသုခပ္ပတ္တီတိ ကိလေသာနံ ဝူပသမ-သုခါဓိဂမော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၉၄။

ဥပသမသုခါဓိဂမ (ပု) [ဥပသမသုခ+အဓိဂမ] (ကိလေသာ) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-မှုချမ်းသာကိုရခြင်း။ ပညာပယောဂသမ္ပတ္တိယာ ဥပသမ-သုခါဓိဂမေန စ အနိရဿာဒံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၃၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၉၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၉။

ဥပသမသုခါနဓိဂမ (ပု) [ဥပသမသုခ+အနဓိဂမ] (ကိလေသာ) ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-မှုချမ်းသာကိုမရခြင်း။ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပညာပယောဂမန္ဒတာယ ဝါ ဥပသမသုခါ-နဓိဂမေန ဝါ နိရဿာဒံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ရ၁။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၄၆။)

ဥပသမဟေတု (ထီ၊ပု) [ဥပသမ+ဟေတု] ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ခြင်း၏အကြောင်း။ သဗ္ဗ-သင်္ခါရာနံ ဥပသမဟေတုတာယ သင်္ခါရူ-ပသမော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၅ရ၊(-၂ရ၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁ရ၀။)

ဥပသမာ (ထီ) [ဥပ+သမု+အ+အာ] ဥပသမာ ထေရိမ။ ဥပသမေ တရေ ဩဃံ၊ မစ္စုဓေယျံ သုဒုတ္တရံ။ ထေရီ။၃ရ၈။ ဥပသမေတိ တံ အာလပတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄။ ဣတော ပရံ ဓီရာ ဝီရာ မိတ္တာ ဘဒြာ ဥပသမာတိ ပဉ္စန္နံ ထေရီနံ ဝတ္ထု ကောသဒိသမေဝ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂။

ဥပသမာဓိဋ္ဌာန (နု) [ဥပသမ+အဓိဋ္ဌာန] (၁) ကိလေသာ-ချုပ်ငြိမ်း-ငြိမ်းအေး-ငြိမ်သက်-မှုဟူသော အဓိဋ္ဌာန်တရား၊ ဥပသမအဓိဋ္ဌာန်။ (ကိလေသာငြိမ်းအေးမှုကိုပင် ဂုဏ်လွန်ကဲသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မိမိ၏သမ္မာပဋိပတ်၌ တည်ကြောင်း, တည်ရာ, တည်ခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ဥပသမာဓိဋ္ဌာန ဟုခေါ်သည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၅။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၀။) (တိ)(၂) ကိလေသာ ငြိမ်းအေးမှုဟူသော တည်ရာရှိသော၊သူ။ (၁) စတ္တာရိ အဓိဋ္ဌာနာနိ၊ ပညာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ စာဂါ-ဓိဋ္ဌာနံ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊၃။၁၉၁။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၁။) (တိ)(၂) ပညာဓိဋ္ဌာနော သစ္စာဓိဋ္ဌာနော စာဂါ-ဓိဋ္ဌာနော ဥပသမာဓိဋ္ဌာနော။ မ၊၃။၂၈၃။

ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) ဥပသမာဓိဋ္ဌာန+ပရိဂ္ဂဟိတ] ဥပသမအဓိဋ္ဌာန်ဖြင့် သိမ်းယူအပ်သော။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟိတာနိ သစ္စ-စာဂပညာဓိဋ္ဌာနာနိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၂။

ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏ (နု) [ဥပသမာဓိဋ္ဌာန+ပရိပူရဏ] ဥပသမအဓိဋ္ဌာန်တရား၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ဝရော ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၆၂။(-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၃။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉ရ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၄။)

ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတ(တိ)[ဥပသမာဓိဋ္ဌာန+သမုဒါဂတ] ဥပသမအဓိဋ္ဌာန်-သို့ကောင်းစွာရောက်သော-နှင့်ပြည့်စုံသော။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာန-သမုဒါဂတဿ သယံ ဥပသန္တဿ ပရေသံ ဥပသမေန ဥပသမာဓိဋ္ဌာနံ ပရိပုဏ္ဏံ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၃၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၃။

ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမ (ပု) [ဥပသမာဓိဋ္ဌာန+သမုဒါဂမ] ဥပသမအဓိဋ္ဌာန်သို့ ကောင်းစွာရောက်ခြင်း။ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂမေန စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၃။)

ဥပသမာနုဗြူဟိတ (တိ) [ဥပသမ+အနုဗြူဟိတ] ကိလေသာချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် ကြီးပွားတိုးတက်သော။ သဗ္ဗာ ဟိ ပါရမိယော သစ္စပ္ပဘာဝိတာ စာဂါဘိဗျူဠှိတာ ဥပသမာ-နုဗြူဟိတာ (ဥပသမောပဗြူဟိတာ) ပညာ-ပရိသုဒ္ဓါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၂။

ဥပသမာနုဿတိ (ထီ) [ဥပသမ+အနုဿတိ] နိဗ္ဗာန်-နိဗ္ဗာန်၏ဂုဏ်-ကို အာရုံပြု၍ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် အောက်မေ့အမှတ်ရသော သတိတရား၊ အရိယမဂ်ကို အာရုံပြု၍ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ်အောက်မေ့အမှတ်ရသော သတိတရား၊ ဥပသမာနုဿတိ။ (ဥပသမ[၁](တိ)(၂)(၃)ကြည့်။)

အနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်းဆယ်ပါးတို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင်ဖြစ်သော ဤဥပသမာနုဿတိ ဟူသည် နိဗ္ဗာန်၏ဂုဏ်ကို အာရုံပြု၍ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ်ရှုမှတ်စီးဖြန်းရသော ကမ္မဋ္ဌာန်း ဖြစ်၏။ အံ၊၁။၃၄၃။ သံ၊၂။၅၃၅၊ ၅၄၃- ပါဠိတော်တို့၌ ဟောတော်မူအပ်သော နိဗ္ဗာန်၏ဂုဏ်တော်များကို အာရုံပြုရှုမှတ်ရမည်ဖြစ်၏။ ထိုဂုဏ်တော်များမှာ-မဒနိမ္မဒန= မူးရစ်တတ်, မူးရစ်စေတတ်သော ရာဂ မာန ဟူသော အမူးအရူးတရားတို့၏ ပျက်သဉ်းကုန်ဆုံးရာနိဗ္ဗာန်။ ပိပါသဝိနယ= ကာမဂုဏ် အာရုံတို့ကို သောက်သုံးလိုသောတဏှာအငတ်တရားတို့ ပျက်ပြားချုပ်ဆုံးရာ နိဗ္ဗာန်။ ဝဋ္ဋုပစ္ဆေဒ= တေဘူမကဝဋ်ဒုက္ခ ပြတ်စဲရာနိဗ္ဗာန်။ သစ္စ= မဖောက်မပြန် အမှန်ထင်ရှားရှိသော နိဗ္ဗာန်။ ပါရ=သံသရာတဖက်ကမ်း ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်။ သုဒုဒ္ဒသ=အလွန်နက်နဲ၍ အလွန်သိမ်မွေ့ ငြိမ်သက်သော သဘောရှိသောကြောင့် ဉာဏ်ပညာနုသူတို့ သိမြင်ရန် ခက်ခဲသောနိဗ္ဗာန်၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူအပ်သော နိဗ္ဗာန်၏ဂုဏ်တော်တို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုမှတ်ပွားများရ၏။ ယင်းသို့ ရှုမှတ် ပွားများသောအခါ ထိုရှုမှတ်သော ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်၌ ရာဂဒေါသမောဟတို့ ထကြွဖိစီးခံရသော စိတ်များ ဖြစ်ပေါ်မလာတော့ဘဲ နိဗ္ဗာန်အာရုံ၌ ဖြောင့်တန်းစွာသွားသောစိတ်များသာ ဖြစ်နေတော့၏၊ ယင်းစိတ်များသာ ဖြစ်နေသော ထိုယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၌ နီဝရဏကင်းကွာ၍ ဈာန်အင်္ဂါများဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏။ သို့သော် နိဗ္ဗာန်ဂုဏ်တော်များ၏ နက်နဲခြင်း, ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်က ထိုဂုဏ်တော်အမျိုးမျိုးတို့ကို နှလုံးသွင်းရှုမှတ်ရန် စိတ်ညွတ်ကိုင်းနေခြင်းတို့ကြောင့် အပ္ပနာဈာန်အဆင့်အထိ မရောက်တော့ဘဲ ဥပစာရဈာန်အဆင့်သို့သာ ရောက်နိုင်တော့၏။ ယင်းအဆင့်သို့ ရောက်လျှင်ပင် ဥပသမာနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းမှု ပြီးပြည့်စုံပြီဖြစ်၏။ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ, ဓမ္မာနုဿတိ, သံဃာနုဿတိ, သီလာနုဿတိ, စာဂါနုဿတိ, ဒေဝတာနုဿတိ ဟူသော အနုဿတိ (၆) ပါးတို့ကဲ့သို့ပင် ဤဥပသမာနုဿတိသည်လည်း အရိယာဖြစ်သော ဗုဒ္ဓသာဝကများမှာသာ အလွယ်တကူ အပြည့်အစုံဖြစ်နိုင်၏၊ သို့သော် နိဗ္ဗာန်တရားတော်၌ အလေးဂရုပြုသော

ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဥပသမာနုဿတိကို စီးဖြန်းသင့်၏။ ကြားဖူးနား၀ သုတဖြင့်လည်း နိဗ္ဗာန်၌ အာရုံပြုကာ စိတ်ကြည်လင်နိုင်၏။ ယင်းဥပသမာနုဿတိကို စီးဖြန်းသောရဟန်းသည် ချမ်းသာစွာအိပ်ရ၏၊ ချမ်းသာစွာအိပ်ရာမှ နိုး၏၊ ကာယ်ငြိမ်သက် စိတ်ငြိမ်သက်၍ ဟိရီ ဩတ္တပ္ပနှင့် ပြည့်စုံသဖြင့် ကြည်ညိုဖွယ်ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ကာ မြင့်မြတ်သောနိဗ္ဗာန်၌ နှလုံးသွင်းနေသူဖြစ်သောကြောင့် သီတင်းသုံးဖော်တို့၏ အလေးဂရုပြုထိုက် ချီးမွမ်းထိုက်သူဖြစ်ပြီး အထက်မဂ်ဖိုလ်တရားထူးအထိ ထိုးသွင်းမသိမရရှိစေကာမူ သုဂတိဘုံဘဝသို့ ရောက်ဖို့ရန်မှာ လွန်စွာ သေချာနေပါ၏။

ဥပသမာနုဿတိ။ အံ၊၁။၃၂။ ဥပသမာနုဿတိ ဘာဝေတိ။ အံ၊၁။၄၃။ (-ပဋိသံ။၉၂။ မဟာနိ။၅။) ဥပသမံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ ဥပသမာနုဿတိ၊ သဗ္ဗဒုက္ခူပသမာရမ္မဏာယ သတိယာ တေံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀။ ဒုဝိဓော ဝါ ဥပသမော အစ္စန္တူပသမော ခယူပသမော စ။... ဝေဝမေတံ ဒုဝိဓမ္ပိ ဥပသမံ အနုဿရန္တဿ ဥပ္ပန္နာ သတိ ဥပသမာနုဿတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။

ဥပသမာဝဟ (တိ) [ဥပသမ+အာဝဟ] ဝဋ်ဒုက္ခ၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကို ဆောင်နိုင်သော။ ဩပသမိကောတိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ဥပသမာဝဟော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၅။

ဥပသမိသု (ကြိ) [ဥပ+သမု+ဥ] ချုပ်ငြိမ်းကုန်ပြီ၊ ငြိမ်းအေးကုန်ပြီ။ ဥပသမတိ-ကြည့်။

ဥပသမိတ (တိ) [ဥပ+သမု+ဏေ+တ] ချုပ်ငြိမ်းစေအပ်ပြီးသော။ ဠာမေ တွေကာ ကိလေသာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဥပသမိတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၄၆။

ဥပသမိတကိလေသ (တိ) [ဥပသမိတ+ကိလေသ] ချုပ်ငြိမ်းစေအပ်ပြီးသောကိလေသာရှိသော၊ သူ။ သမဏာနံ ဒဿနံ နာမ ဥပသမိတကိလေသာနံ ... ပဗ္ဗဇိတာနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။

ဥပသမိတကိလေသရေဏု (တိ) [ဥပသမိတ+ကိလေသရေဏု] ချုပ်ငြိမ်းစေအပ်ပြီးသော ကိလေသာမြူရှိသော၊သူ။ ဥပသမိတကိလေသရေဏု သံယော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁။

ဥပသမေတဗ္ဗက (တိ) [ဥပ+သမု+ဏေ+တဗ္ဗ။ က-လာ] ငြိမ်းပျောက်စေအပ်သော။ တေန တေန ဥပသမေတဗ္ဗကေ အာဗာဓေ သတိ တဿ ဥပသမနတ္ထံ ပရိဘုဉ္ဇတော အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၈၇။)

ဥပသမေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သမု+ဏေ+တိ] ချုပ်ငြိမ်းစေ၏။ ဝူပသမေတီတိ သုဋ္ဌု ဥပသမေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၆၀။

ဥပသမေန္တ (တိ) [ဥပ+သမု+ဏေ+အန္တ] ငြိမ်းပျောက်စေသော၊သူ။ ကမ္မေန ပန လဒ္ဓေါကာသေန ... ဥပသမေန္တော သရီရေ ဗလံ ဥပ္ပါဒေသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၃။

ဥပသမောပဗြူဟိတ (တိ) [ဥပသမ+ဥပဗြူဟိတ] ကိလေသာချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် ကြီးပွားတိုးတက်သော။ ဥပသမာနုဗြူဟိတ-ကြည့်။

ဥပသမ္ပုသတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဖုသ+အ+တိ] ကပ်ရောက်တွေ့ထိ၏။ သစေ မံ နာဂနာသူရူ ပါဏီဟိ ဥပသမ္ပုသေ။ ဇာ၊၂။၆ရ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၃၃၅။

ဥပသမ္ပုသေ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဖုသ+ယျေ] ကပ်ရောက်တွေ့ထိငြားအံ့။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသမ္ပဇ္ဇ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ယ+တွာ။

"ဥပသမ္ပဇ္ဇ" ဟုရုပ်ဖြစ်ပြီးနောက် နိဂ္ဂဟိတ်လာ၍ ဥပသမ္ပဇ္ဇံ-ဟုပြီးသည်။] (၁) ရောက်၍၊ ရ၍။ (၂) ပြည့်စုံစေ၍၊ ပြီးစီးစေ၍။ (၁)(၂) ဥပဝသံ ခေါ ပနာတိ ဧတ္ထ ဥပဝသန္တိ ဥပဝသိ၊ ဥပဝသိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိ အာဒီသု ဝိယ ဟိ ဧတ္ထ အနုနာသိကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီတိ ဣမဿ ဝိဘင်္ဂေ ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ဥဒ္ဒရိတဗ္ဗေ ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိ ဥဒ္ဒရိတွာ ယော ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘော ပဋိလာဘောတိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တံ သန္ဓာယာဟ "ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိ-အာဒီသု ဝိယာ"တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၅-၆။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီတိ ဣမဿ ဝိဘင်္ဂေ "ဥပသမ္ပဇ္ဇ"န္တိ သာနုသာရံ ဥဒ္ဓတံ။ တံ သန္ဓာယာဟ "ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိအာဒီသု ဝိယာ"တိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၆၁၊ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၁။) အထက်ပါ ပါဠိ အဋ္ဌကထာတို့အရ အဘိ၊ဝိ။၂၆၇။ ပိုဒ်ရေ-၅၇၀-၌ "ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိ ယော ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘော ပဋိလာဘော-ဟူသောပါဠိတော်၌ ဥပသမ္ပဇ္ဇံ-ဟုနိဂ္ဂဟိတ်နှင့် ရှိရမည်။ ယခုဆဋ္ဌမူပါဠိတော်တို့၌ ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ဟု နိဂ္ဂဟိတ်ကင်းလျက် ရှိနေသည်။)

ဥပသမ္ပဇ္ဇ (ကြိ၊ဝိ) [(၁) ဥပ+သံ+ပဒ+တွာ။ (၂) ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တွာ] (၁) ရောက်၍၊ ရ၍။ (၂) ပြည့်စုံစေ၍၊ ပြီးစီးစေ၍။ (၁)(၂) ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိ (ဝိဟရတိ)။ ဝိ၊၁။၅။ ဒီ၊၁။၃၃။ မ၊၁။၂၆။ သံ၊၁။၄၁၂။ အံ၊၁။၅၅။ အဘိ၊၆။၄၄။ ပဋိသံ။၄၁။ မဟာနိ။၃၀။ (-ဒီ၊၁၊၁၄၉၊၁၆၆။) ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ဥပဂန္တွာ၊ ပါပုဏိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဥပသမ္ပာဒယိတွာ ဝါ၊ နိပ္ဖါဒေတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၁။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။ မဟာနိဋ္ဌ။၁၁၂။ ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ပတွာ ပဋိလဘိတွာ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသီတိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝါ ဝိဟာသိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။ (-မဋ္ဌ၊၁။၁၆၉၊၁၈၄။ မဋ္ဌ၊၃။၇၅။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။) ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ဧတ္ထ ဥပ-သံသဒ္ဒါ ဥပလဒ္ဓတိ သမ္မုဋ္ဌတီတိအာဒီသု ဝိယ နိရတ္ထကတာတိ ဒဿေတုံ ဥပဂန္တွာတိ အာဒိ ဝတ္វာ ပုန တေသံ သာတ္ထကဘာဝံ ဒဿေတုံ ဥပသမ္ပာဒယိတွာတိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ဥပသမ္ပဇ္ဇာတိ ဧတ္ထ ပတွာ သာဓေတွာတိ ဝါ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၆၉။ (ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၁၈၄။ စလင်း။ဂံ၊၁။၁၀၈။ ပါရာဇိကက်ပါဠိတော်၊သျှ။၂၅-တို့လည်းကြည့်။)

ဥပသမ္ပဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ယ+တိ။ နိရုတ္တိနည်း။၂၉] အထက်တန်း-မြင့်မြတ်သောသူ-ရဟန်းပဉ္စင်း-(ရဟန်းမ)-အဖြစ်သို့-ရောက်၏။ ကော ပရိပုဏ္ဏဝီသတိဝဿော သာမဏေရော သစေ ပဗ္ဗိမိကာယ ဥပသမ္ပဇ္ဇတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၄။

ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တ (တိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ယ+အန္တ] အထက်တန်း-မြင့်မြတ်သောရဟန်း-အဖြစ်သို့ကောင်းစွာရောက်သော၊ ရဟန်းပြု- ရဟန်းခံ-သော၊သူ။ ပုန ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တေ ဩပပါတိကော ဘဝေယျ။ ဝဇီရ။၁၁၅။

ဥပသမ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗ (န) [ဥပ+သံ+ပဒ+ယ+တဗ္ဗ] မြင့်မြတ်သောရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်ရာ၏၊ ရဟန်းခံရာ၏။ ဥတ္တာ ပန ပုန ဥပသမ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၃၇။

ဥပသမ္ပဇ္ဇိတုံ (ဗျ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ယ+တုံ] ရဟန်းအဖြစ်သို့ရောက်ခြင်းငှာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသမ္ပဇ္ဇိတုကာမ (တိ) [ဥပသမ္ပဇ္ဇိတုံ+ကမု+ဏ] ရဟန်းအဖြစ်သို့-ရောက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော-ရောက်လိုသော၊သူ။ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတုကာမာ ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၅၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၁၈။

ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ယ+တွာ] ရဟန်း-ရဟန်းမ-အဖြစ်သို့ရောက်၍၊ ရဟန်းခံ၍။ သာ စေ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ ဓောဝတိ။ ဝိ၊ ၁၂။၂၄၁။ ကင်္ခါ။၁၆၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၂။ တေ ဥဘောပိ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ သဋ္ဌိဝဿာ ဟုတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၀။)

ဥပသမ္ပဒကမ္မ (နု) [ဥပသမ္ပဒါ+ကမ္မ။ဥပသမ္ပဒါ ဝေ ကမ္မံ ဥပသမ္ပဒကမ္မံ။ မအူနိသျ၊၁။၃၆၄။] ရဟန်း-ရဟန်းမ-အဖြစ်သို့ ရောက်စေသော ကံ၊ ဥပသမ္ပဒကံ။ ပစ္စန္တိမေသု ဇနပဒေသု ပဉ္စဝဂ္ဂေါ ဂဏော အလံ ဥပသမ္ပဒကမ္မာယာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၂။)

ဥပသမ္ပဒကမ္မဝါစာ (တိ) [ဥပသမ္ပဒါ+ကမ္မဝါစာ] ရဟန်း-ရဟန်းမ-အဖြစ်သို့ ရောက်စေသော ကမ္မဝါစာ၊ ဥပသမ္ပဒကမ္မဝါစာ။ သာမဏေရာနံ ဟိ သရဏဂမနံ ဘိက္ခူနံ ဥပသမ္ပဒကမ္မဝါစာ-သဒိသံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၆။

ဥပသမ္ပဒကာလ (ပု) [ဥပသမ္ပဒါ+ကာလ] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာအချိန်အခါ။ ဥပသမ္ပဒ-ကာလေ ဘိက္ခုဘာဝေန သဒ္ဒိံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၁။

ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓက (ပု) [ဥပသမ္ပဒါ+ခန္ဓက] ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓက၊ ပဗ္ဗဇ္ဇက္ခန္ဓက။ ဥပသမ္ပဒံ ပုစ္ဆိဿန္တိ ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓကံ ပုစ္ဆိဿံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၅။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄ရ၀။) ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓကန္တိ မဟာ-ခန္ဓကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၆၃။

ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓကဝဏ္ဏနာလေသ (ပု) [ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓက+ဝဏ္ဏနာလေသ] ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓက-ပဗ္ဗဇ္ဇက္ခန္ဓက-လာစကားအရိပ်အမြွက်။ အလဇ္ဇိ-မာနာယ သာမဂ္ဂိယာ အနာပတ္တိ သမ္ဘောဂေ သံဝါသေတိ ဣမိနာ ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓကဝဏ္ဏနာ-လေသေန။ ဝဇိရ၊၂၆၂။

ဥပသမ္ပဒတ္ထိက (တိ) [ဥပသမ္ပဒါ+အတ္ထိက] ရဟန်းပဉ္စင်းအဖြစ်-ဖြင့်-ကို-အလိုရှိသော၊သူ။ ဥပသမ္ပဒတ္ထိကေန ပန နာတိကာလေန ဂါမ-ပ္ပဝေသနာဒီနိ အဋ္ဌဝတ္တာနိ ပူရေန္တေန ပရိ-ဝသိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။

ဥပသမ္ပဒဒိဝသ (ပု) [ဥပသမ္ပဒါ+ဒိဝသ] ရဟန်းဖြစ်ရာနေ့။ တံ ဂဟေတွာ ဒိဝသတော ယာဝ ဥပသမ္ပဒဒိဝသော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၆၄။

ဥပသမ္ပဒမဏ္ဍလ (ပု) [ဥပသမ္ပဒါ+မဏ္ဍလ] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာ-ပဉ္စင်းခံရာ-သိမ်အဂၤန်း-သိမ်အပြင်။ သဗ္ဗေ တေ ဘိက္ခူ ယာဝ ဥပ-သမ္ပဒမဏ္ဍလတော ပဋ္ဌာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၀၅။) ဥပသမ္ပဒမဏ္ဍလတောတိ ဥပ-သမ္ပဒသီမဗိမ္ဗတော။ ပါစိတ်၊ယော။၄၄၂။

ဥပသမ္ပဒမာဠ (ပု၊နု) [ဥပသမ္ပဒါ+မာဠ] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာ-ပဉ္စင်းခံရာ-သိမ်တန်ဆောင်း။ မယာ ဥပသမ္ပဒမာဠေယေဝ ပံသုကူလိကင်္ဂ ဂဟိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၂။)

ဥပသမ္ပဒမာဠက (ပု၊နု) [ဥပသမ္ပဒါ+မာဠက] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာ-ပဉ္စင်းခံရာ-သိမ်တန်ဆောင်း။ အတ္တိ နုခေါ မယာ ဝဇ္ဇကမ္မဿ ကတတ္တာနန္တိ ဥပသမ္ပဒမာဠကတော ပဋ္ဌာယ သြလောကေန္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၃။

ဥပသမ္ပဒဝစန (နု) [ဥပသမ္ပဒါ+ဝစန] ဥပသမ္ပဒ ဟူသော စကား။ ဥပသမ္ပဒဝစနံ ပန နေသံ သာဝကဘာဝဒီပနတ္ထံ။ ဝဇိရ။၉၂။

ဥပသမ္ပဒဝေလာ (ထီ) [ဥပသမ္ပဒါ+ဝေလာ] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာ-ပဉ္စင်းခံရာ-အချိန်အခါ။ ဥပသမ္ပဒဝေလာယံ ဟိ အဝိသေသေန ပါတိ-မောက္ခသီလံ သမာဒိန္နံ နာမ ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၀။

ဥပသမ္ပဒသီမမင်္ဂလ (ပု) [ဥပသမ္ပဒသီမာ+
မင်္ဂလ] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာ-ပဉ္စင်းခံရာ-သိမ်
အဝန်း-သိမ်အပြင်။ သော တသ္မိံယေဝ ဥပ-
သမ္ပဒသီမမင်္ဂလေ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ
အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

ဥပသမ္ပဒါ [၁](ထီ) [ဥပ+သံ+ပဒ+အ+ဣတ္ထိဇောတ
က-အာ။ မအူနိသျ၊၁။၂၉၇-၌ ဥပသမ္ပန္နဿ
ဘာဝေါ ဥပသမ္ပဒါ-ဟု ဝစနတ္ထပြုသည်။]
အထက်တန်းကျ-မြင့်မြတ်-သည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော
ပြည့်စုံခြင်း၊ ရဟန်းပဉ္စင်းအဖြစ်၊ ရဟန်းခံခြင်း။
သံယံ ဘန္တေ ဥပသမ္ပဒံ ယာစာမိ။ ဝိ၊၃။၁၃၁။
(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။) ဥပရိဘူတာ အဂ္ဂဘူတာ သမ္ပ-
ဒါတိ ဟိ ဥပသမ္ပဒါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၂၆၈။

ဥပသမ္ပဒါ [၂](ထီ) [ဥပသမ္ပဒါ+ခန္ဓက] ဥပသမ္ပဒ-
က္ခန္ဓက။ ဥပသမ္ပဒက္ခန္ဓက-ကြည့်။

ဥပသမ္ပဒါ [၃](ထီ) [ဥပ+သံ+ပဒ+အ+ဣတ္ထိဇောတ
က-အာ] ပြည့်စုံစေခြင်း၊ ဖြစ်စေခြင်း၊ ရခြင်း၊
ပွားများခြင်း။ ကုသလဿ ဥပသမ္ပဒါ။ ဒီ၊၂။
၄၂။ ဓမ္မ။၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ ဥပသမ္ပဒါတိ
အဘိနိက္ခမနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အရဟတ္တ-
မဂ္ဂါ ကုသလဿ ဥပ္ပါဒနံ စေဝ ဥပ္ပါဒိတဿ
ဘာဝနာ စ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ ဥပသမ္ပဒါတိ
ဥပသမ္ပါဒနံ ပဋိလာဘော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၅၁။
(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၃။)

ဥပသမ္ပဒါကမ္မ (နပ) [ဥပသမ္ပဒါ+ကမ္မ] ရဟန်း-
ရဟန်းမ-အဖြစ်သို့ ရောက်စေသောကံ၊
ဥပသမ္ပဒကံ။ ဥပသမ္ပဒါကမ္မံ ဝတ္ထုသမ္ပတ္တိ-
ဝသေန အကုပ္ပံ ဟောတိ။ ကင်္ခါ။၁၀၆။ (-
ကင်္ခါ၊ဋီ။၂၆၁၁၇၆။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၅။)

ဥပသမ္ပဒါကမ္မကရဏ (နပ) [ဥပသမ္ပဒါကမ္မ+
ကရဏ]ဥပသမ္ပဒကံကိုပြုလုပ်ရွက်ဆောင်ခြင်း၊
ဣမ ပန ဥပသမ္ပဒါကမ္မကရဏဿ ကာရက-
တ္တာ ဥပသမ္ပဒါကမ္မဝါစာသင်္ခါတံ ဘဂဝတော
ဝစနံ ဝုစ္စတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၇၆။ ဘဂဝတော
ဝစနံ ဥပသမ္ပဒါကမ္မကရဏဿ ကာရဏတ္တာ
ဌာနံ။ မူလဋီ၊၂။၁၇၈။

ဥပသမ္ပဒါကရဏကာလ(ပု) [ဥပသမ္ပဒါကရဏ
+ကာလ] ရဟန်းပဉ္စင်းဖြစ်ရာ-ရဟန်းခံရာ-
အချိန်အခါ။ နာဟံ ဥပသမ္ပဒါကရဏကာလေ
ဘိက္ခုနံ သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော။ကင်္ခါ၊ဋီ၊၂၀။

ဥပသမ္ပဒါကမ္မဝါစာ (ထီ) [ဥပသမ္ပဒါ+ကမ္မဝါစာ]
ဥပသမ္ပဒကမ္မဝါစာ၊ ဥပသမ္ပဒကံ၌ ဖတ်ကြား
အပ်သော မြတ်စွာဘုရားစကားတော်။ သဗ္ဗ-
ကမ္မဝါစာသု အတ္ထကောသလ္လတ္ထံ ပနေတ္ထ ဥပ-
သမ္ပဒါကမ္မဝါစာယ ဝေမတ္တော ဒဿေဿာ။ ဝိမတိ၊
၂။၁၃၂။ ဘဂဝတော ဝစနန္တိ ဥပသမ္ပဒါ-
ကမ္မဝါစမာဟ။ အနုဋီ၊၂။၁၇၇။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
၁၇၆။)

ဥပသမ္ပဒါစရိယ (ပု) [ဥပသမ္ပဒါ+အာစရိယ]
ကမ္မဝါစာရွက်ဖတ်၍ -ရဟန်းပဉ္စင်းပြု-ရဟန်းခံ-
ပေးသော ဆရာ။ တထာ ပဗ္ဗဇ္ဇာစရိယော
ဥပသမ္ပဒါစရိယော သဒ္ဓိဝိဟာရိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ။
၁။၉၁။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၈။ ယေန ဥပသမ္ပဒ-
ကမ္မဝါစာ ဝုတ္တာ။ အယံ ဥပသမ္ပဒါစရိယော။
သာရတ္ထ၊၃။၂၃၈။

ဥပသမ္ပဒါဓိန (တိ) [ဥပသမ္ပဒါ+အဓိန] ရဟန်း
ပဉ္စင်းအဖြစ်နှင့်စပ်သော။ ယသ္မာ ဝါ ဥပသ-
မ္ပဒါဓိနံ ပါတိမောက္ခံ။ မဋီ၊၃။၂၉၈။ အနုဋီ၊
၂။၂၁၁။

ဥပသမ္ပဒါနိပ္ပါဒန (နပ) [ဥပသမ္ပဒါ+နိပ္ပါဒန]
ရဟန်းပဉ္စင်းအဖြစ်၏ ပြီးစီးခြင်း။ ဥပသမ္ပဒါ-
နိပ္ပါဒနေန တံ သမင်္ဂီ ကရေယျ ကရောတူတိ
ပတ္တနာယံ ဝိမိမှိ ဝါ ဣဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊
၂။၁၃၃။

ဥပသမ္ပဒါပါရိပူရိ (ထီ) [ဥပသမ္ပဒါ+ပါရိပူရီ] ရဟန်းပဋ္ဌင်းအဖြစ် ပြည့်စုံခြင်း။ ယထာ ဥပသမ္ပဒါပါရိပူရိယာ အသေသံ ဥပသမ္ပန္န-သိက္ခာသမာဒါနံ။ အနုဋီ၊၂။၁၈၀။

ဥပသမ္ပဒါပေက္ခ (တိ) [ဥပသမ္ပဒါ+အပေက္ခ] ရဟန်း ပဋ္ဌင်းအဖြစ်ကိုရှုငဲ့သောသူ။ (ရဟန်း-ပဋ္ဌင်း-လောင်း။) ဘိက္ခု အနုနယိင္ဓေ ဥပ-သမ္ပဒါပေက္ခေ အန္တရာယိကေ ဓမ္မေ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဝိ၊၃။၁၃၀။ အယံ ဣတ္ထံနာမောတိ ဥပသမ္ပဒါ-ပေက္ခဿ အကိတ္တန(ကခါ။၁၀၆)န္တိ ယဿ ဥပသမ္ပဒါ ကရီယတိ၊ တဿ အကိတ္တနံ။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၇၄။ (-ဝိဋ္ဌ၊၄။၂၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅၇။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၁၊ ၁၃၄။ သာရတ္ထ၊၂။၅၅။ ကခါ၊ ဋီ။၇၂၁၆၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၁။)

ဥပသမ္ပဒါပေက္ခရဟိတ (တိ) [ဥပသမ္ပဒါပေက္ခ+ရဟိတ] ရဟန်းပဋ္ဌင်းအဖြစ်ကို ရှုငဲ့ခြင်းမှ ကင်းသောသူ။ (ရဟန်း-ပဋ္ဌင်း-လောင်း မဟုတ်သူ။) ဥပသမ္ပဒါပေက္ခရဟိတာနံ ဥပေါသထက္ခန္ဓကေ ပဋိက္ခိတ္တာနံ ဂဟဋ္ဌာဒိအနုပသမ္ပန္နာနမ္ပိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၆။

ဥပသမ္ပဒါယ (ကြိဝိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တွာ] ရဟန်းပဋ္ဌင်းအဖြစ်ကို ပြည့်စုံစေပြီး၍၊ ရဟန်းအဖြစ်သို့ရောက်ပြီး၍၊ ရဟန်းခံပြီး၍။ ဥပ-သမ္ပဒါယ ပဋ္ဌဝဿေန သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေ-ဒေန။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၅၄။ ဥပသမ္ပဒါယ သဋ္ဌိဝဿော ဝါ သတ္တတိဝဿော ဝါ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၈၅။ ဥပသ-မ္ပဒါယာတိ ဥပသမ္ပာဒေတွာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၁၊ ၂၄၇။(ဥပသမ္ပဒါယ=ရဟန်းဖြစ်ခြင်းအားဖြင့်။ ဘာ၊ဋီ။၁၅၈။ ဥပသမ္ပဒါယ=ရဟန်းဖြစ်သည်မှ။ သျှ၊ဟောင်း။၁၁၉-တို့၌ အနက်ပေးကြ၏။ ဤ၌ ပါစိတ်၊ယော အလို တွာပစ္စယန္တကြံ၍ တည်ပုဒ်ပြုလုပ်ထားသည်။ စလင်း၊ဂံ၊၂။၇၃-လည်းကြည့်။)

ဥပသမ္ပဒါယာစပန (န) [ဥပသမ္ပဒါ+ယာစပန] ရဟန်းပဋ္ဌင်းအဖြစ်ကို တောင်းပန်စေခြင်း။ တေန စ ဘိက္ခုနံ ပါဒေ ဝန္ဒာပေတွာ ဥပ-သမ္ပဒါယာစပနံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၆။

ဥပသမ္ပဒါရဟ (တိ) [ဥပသမ္ပဒါ+အရဟ] မြင့်မြတ်သော ပဋ္ဌင်းအဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်းကို ထိုက်သော။(အဋ္ဌသာ၊ဘာဋီ၊နိသျှ။) ရဟန်းဖြစ်ထိုက်သော၊သူ။ ဥပသမ္ပဒါရဟံ ဥပသမ္ပာဒေတိ။ ဝိ၊၃။၄၄၉။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၂၉။ (-ဝိဋ္ဌ၊၄။၂။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၂၇။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၉။)

ဥပသမ္ပဒါလက္ခဏ (န) [ဥပသမ္ပဒါ+လက္ခဏ] ရဟန်းပဋ္ဌင်းအဖြစ်လက္ခဏာ၊ ရဟန်းဖြစ်မည့်လက္ခဏာ။ ဩကာသာဘာဝတောတိ ဥပ-သမ္ပဒါလက္ခဏဿ အသမ္ဘဝတော။ မ၊ဋီ၊ ၃။၄၀၄။

ဥပသမ္ပဒါဝတ္ထု (န) [ဥပသမ္ပဒါ+ဝတ္ထု] ဥပ-သမ္ပဒါကံ၏ တည်ရာ၊ ရဟန်း-ပဋ္ဌင်း-လောင်း။ ယထာဝုတ္တဿေဝ ဥပသမ္ပဒါဝတ္ထုဘူတဿ ပုဂ္ဂလဿ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၅။

ဥပသမ္ပဒါသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပသမ္ပဒါ+သမင်္ဂီ] ရဟန်းပဋ္ဌင်းအဖြစ်နှင့်-ပြည့်စုံခြင်းရှိသော-ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဝေမိဓာပိ ဥပသမ္ပဒမဿ နိဋ္ဌါ-ဒေတွာ တံ ဥပသမ္ပဒါသမင်္ဂီနံ ကရေယျာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၇။

ဥပသမ္ပဒါသမ္မုတိ (ထီ) [ဥပသမ္ပဒါ+သမ္မုတိ] ရဟန်းမအဖြစ်အကျိုးငှါ-သမုတ်ခြင်း၊ (ဘိက္ခုနီ ရဟန်းမအဖြစ် ခံထိုက်သောသိက္ခမာန်ဟူ၍ အသိအမှတ်ပြုခြင်း။) ပဒဘာဇနေ ဝုတ္တာ ဥပသမ္ပဒါသမ္မုတိ န ဒိန္နာ ဟောတိ။ ကခါ၊ ၃၄၃။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၈၀။

ဥပသမ္ပဒါသိဒ္ဓိဒဿန (န) [ဥပသမ္ပဒါသိဒ္ဓိ+ဒဿန] ရဟန်း ပဋ္ဌင်းအဖြစ်၏ ပြီးစီးမှုကို

ပြုခြင်း။ အပတ္တာစီဝရာနံ ဥပသမ္ပဒါသိဒ္ဓိဒဿနတော ကမ္မဝိပတ္တိယာ အဘာဝတော စေတံ ယုဇ္ဇတေ ဝါတိ စေ။ ဝဇိရ၊၄၁၁။

ဥပသမ္ပဒါပေဟတုနိပ္ဖာဒန (နု) [ဥပသမ္ပဒါပေဟတု+နိပ္ဖာဒန] ရဟန်းပဥ္စင်းဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းကို ပြီးစီးစေခြင်း။ ဝေမိဓာပိ ဥပသမ္ပဇ္ဇန္တိ သုဒ္ဓကတ္တာရံ ပုဂ္ဂလံ ဟေတုကတ္တုဘူတော သံဃော ဥပသမ္ပဒါပေဟတုနိပ္ဖာဒနေန ဥပသမ္ပာဒေယျာတိ ဝုတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၇။

ဥပသမ္ပဒူပဂမနန္တရ (တိ) [ဥပသမ္ပဒူပဂမ+အနန္တရ] ရဟန်းပဥ္စင်းအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း၏ အခြားမဲ့။ တဥ္စ ဥပသမ္ပဒူပဂမနန္တရတော ပဋ္ဌာယ သိက္ခနာဓိကာရတ္တာ သိက္ခတီတိ စ သမာပန္နောတိ စ ဝုစ္စတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၂၂။

ဥပသမ္ပန္န (တိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+တ] အထက်တန်းအဖြစ်–မြင့်မြတ်သောရဟန်းပဥ္စင်းအဖြစ်–သို့ ရောက်သော၊ ရဟန်းဖြစ်သော၊သူ။(ရဟန်း, ရဟန်းမိန်းမ နှစ်ဦးလုံးပါဝင်သည်။) သမဂ္ဂေန သံဃေန ဉတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန အကုပ္ပေန ဌာနာရဟေန ဥပသမ္ပန္နော။ ဝိ၊၁။၂၈။ အဘိ၊ ဝိ၊၂၅၄။ ဥပသမ္ပန္နော သံဃေန ဉတ္တိကမ္မေန ဉတ္တိကမ္မေန ဥပဇ္ဈာယေန။ ဝိ၃။ရ၁။ ဥပသမ္ပန္နော နာမ ဥပရိဘာဝံ သမာပန္နော ပတ္တောတိ အတ္ထော။ ဘိက္ခုဘာဝေါ ဟိ ဥပရိဘာဝေါ၊ တဥ္စေသ ယထာဝုတ္တေန ကမ္မေန သမာပန္နတ္တာ ဥပသမ္ပန္နောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ ဧဝံ ဥပသမ္ပန္နာနိ စ သဟဿပရိ ကေစတ္တာလီသုတ္တရာနိ တီဏိ ဘိက္ခုသတာနိ အဟေသုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ဘိက္ခု ဟိ ဥပရိဘာဝံ သမ္ပဇ္ဇတိ ဂစ္ဆတိ ပါပုဏာတီတိ ဥပသမ္ပန္နောတိ ဝုစ္စတိ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ။ ၂၉၉။ သာမဏေရဘူမိတော ဥပရိဘာဝံ သမ္ပတ္တတ္တာ ဥပသမ္ပန္နော။ ရူ၊ဋီ၊ရ၈။ ဥပသမ္ပန္နသဒ္ဒလည်းကြည့်။

ဥပသမ္ပန္နကာလ (ပု) [ဥပသမ္ပန္န+ကာလ] ရဟန်းဖြစ်–သော–ရာ–အခါ။ ဥပသမ္ပန္နကာလေ ပန အဝဿိကောဝ သမာနော တိပိဋကဓရော အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ ဝဇိရ။ ၂၇၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၂။)

ဥပသမ္ပန္နဒိဝသ (ပု) [ဥပသမ္ပန္န+ဒိဝသ] ရဟန်းပဥ္စင်း ဖြစ်ရာနေ့။ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ ဥပသမ္ပန္နဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဂရုကာပတ္တိံ အာပဇ္ဇမာနော အစ္ဆိန္နဒုဿီလော နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။

ဥပသမ္ပန္နပုဗ္ဗ (တိ) [ဥပသမ္ပန္န+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ ရဟန်းပဥ္စင်းအဖြစ်သို့ ရောက်ဘူးသော။ ရဟန်းပဥ္စင်းဖြစ်ဘူးသော၊သူ။ ဥပသမ္ပန္နပုဗ္ဗော ဝေ စေ ကမ္မဝါစံ သာဝေတိ။ ဝဇိရ၊၁၀၉။ ကင်္ခါ၊ ဋီ။၄၅။

ဥပသမ္ပန္နသမနန္တရံ (ဗျ) [ဥပသမ္ပန္န+သမနန္တရံ] ရဟန်းပဥ္စင်းအဖြစ်သို့ ရောက်သည်၏ အခြားမဲ့၌။ တဿေဝ စ ဥပသမ္ပန္နသမနန္တရမေဝ အကာရဏီယနိဿယာစိက္ခနဒဿနတော။ ဝဇိရ၊ ၉၃။ (–ကင်္ခါ၊ဋီ။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၂။)

ဥပသမ္ပန္နဘိက္ခု (ပု) [ဥပသမ္ပန္န+ဘိက္ခု] မြင့်မြတ်သောပဥ္စင်းအဖြစ်သို့ ရောက်သောရဟန်း။ ယာ ဘဂဝတာ ယာယ ကာယစိ ဥပသမ္ပဒါယ ဥပသမ္ပန္နဘိက္ခူနံ ဟေဋ္ဌိမပရိစ္ဆေဒေန သိက္ခိတဗ္ဗာ သိက္ခာ ဝိဟိတာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၂၀။

ဥပသမ္ပန္နသဒ္ဒ (ထီ၊နု) [ဥပသမ္ပန္န+သဒ္ဒ] မြင့်မြတ်သောရဟန်းပဥ္စင်းအဖြစ်ဟူသောအရေအတွက်။ တေနေဝ သော ဥပသမ္ပန္နသဒ္ဒံ ဂစ္ဆတိ။ ဝဇိရ၊၁၀၉။

ဥပသမ္ပန္နသညီ (တိ) [ဥပသမ္ပန္နသညာ+ဤ] ရဟန်းဟု အမှတ်ရှိသော၊ ရဟန်းဟုထင်မှတ်သော သူ။ သံဃော စ တသ္မိံ ဥပသမ္ပန္နသညီ။ ဝဇိရ၊၁၀၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၄၅။

ဥပသမ္ပန္နသဒ္ဒ (ပု) [ဥပသမ္ပန္န+သဒ္ဒ] ဥပသမ္ပန္နသဒ္ဒါ။ ယထာ သမာနေပိ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီနံ ဥပသမ္ပန္နသဒ္ဒေ ယတ္ထ ဘိက္ခုနီ အနဓိပ္ပေတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉။

ဥပသမ္ပန္နသိက္ခာသမာဒါန (နု) [ဥပသမ္ပန္နသိက္ခာ+သမာဒါန] ရဟန်းတို့၏ သိက္ခာပုဒ်ကို ဆောက်တည်ခြင်း။ ဥပသမ္ပဒါပါရိပူရီ-ကြည့်။

ဥပသမ္ပန္နသီလ (နု) [ဥပသမ္ပန္န+သီလ] ရဟန်းတို့၏ သီလ။ ဥပသမ္ပန္နသီလေ ပတ္တေ အနုပသမ္ပန္နသီလဿ အဝသာနသဗ္ဘာဝတော ဝါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၉၃။)

ဥပသမ္ပာဒန (နု) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+ယု] ပြည့်စုံစေခြင်း၊ ဖြစ်စေခြင်း၊ ရခြင်း။ ဥပသမ္ပဒါ^၃^-ကြည့်။

ဥပသမ္ပာဒနကာလ (ပု) [ဥပသမ္ပာဒန+ကာလ] (ရဟန်းအဖြစ်ကို) ပြည့်စုံစေရာ-ရရာ-အခါ၊ ရဟန်းဖြစ်ရာအခါ။ ယထာ စ အပရိပုဏ္ဏပတ္တစီဝရဿ ဥပသမ္ပာဒနကာလေ ကမ္မဝါစာယ ...ဥပသမ္ပဒါ ရူဟတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၃။

ဥပသမ္ပာဒယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏယ+တွာ] ပြည့်စုံစေ၍၊ ပြီးစေ၍။ ဥပသမ္ပဇ္ဇ (၂) ကြည့်။

ဥပသမ္ပာဒယီ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏယ+ဤ] ပြည့်စုံစေပြီ။ ဥပသမ္ပာဒယိ ဗုဒ္ဓေါ။ အပ၊၂။၁၇၆၊၂၀၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၆၆။

ဥပသမ္ပာဒိတ (တိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တ] ပြည့်စုံစေအပ်သော၊ ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်စေအပ်သော၊ ရဟန်းခံပေးအပ်သော၊သူ။ သဟဿက္ခတ္တုမ္ပိ ဥပသမ္ပာဒိတော အနုပသမ္ပန္နောဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၄၂၉။ (-ကင်္ခါ။ ၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၈။)

ဥပသမ္ပာဒိတအနပေက္ခဝါသိက (ပု) [ဥပသမ္ပဒိတ+အနပေက္ခဝါသိက] ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်စေအပ်သောတပည့်။ တထာ ဥပသမ္ပဒိတအနပေက္ခဝါသိကော အတ္တနော (အတ္တနာ?) ကမ္မဝါစံ ဝတွာ ဥပသမ္ပာဒိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၈။

ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တဗ္ဗ] ပြည့်စုံစေအပ်သော၊ ပဉ္စင်းခံပေးအပ်သော၊သူ။ န ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၈၃။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆။ အံ၊ဋီ၊၁။ရ၃။ (-အံ၊၂။၂၃၈။) န ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗန္တိ ဥပဇ္ဈာယေန ဟုတွာ န ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။) ဝေဠုပန ဘိက္ခဝေ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၂၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၃။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၁၅၄၆၊၁၅၀၄၈၀။ အနုဋီ၊၁။၃၅။) ဣမေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။

ဥပသမ္ပာဒေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တိ] မြင့်မြတ်သောရဟန်းအဖြစ်သို့ရောက်စေ၏၊ ရဟန်းပြုပေး၏၊ ပဉ္စင်းခံပေး၏။ ဉီနဝီသတိဝဿံ ဥပသမ္ပာဒေတိ။ ဝိ၊၂။၁ရ၁။ (-ဝိ၊၃။၄၄၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၉။ ကင်္ခါ၊၂၄ရ။) **ဥပသမ္ပာဒေန္တိ**—ဝိ၊၄။၄ရ၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၁။ **ဥပသမ္ပာဒေထ**—ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၂။ **ဥပသမ္ပာဒေယံ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ရ၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၉။ **ဥပသမ္ပာဒေယျ**—ဝိ၊၃။ရ၅၊၁၂၆။ ဝိ၊၄။၄ရ၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅ရ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၄၅။ **ဥပသမ္ပာဒေသိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၊၁၆၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။မ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၅။ **ဥပသမ္ပာဒေဿာမိ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၈၂။ **ဥပသမ္ပာဒေဿာမ**—ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၄၈၂။

ဥပသမ္ပဒေတုံ (ဗျ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တုံ] ပဉ္စင်းခံပေးခြင်းငှါ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂဏ္ဌဝီသံ ဥပသမ္ပာဒေတုန္တိ။ ဝိ၊၃။၁၂၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။

ဥပသမ္ဘာဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+တွာ] မြင့်မြတ်သောပဋ္ဌင်းအဖြစ်သို့ ရောက်စေပြီး၍။ ဥပသမ္ဘာဒေတွာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆)တိ ဓမ္မသေနာပတိနာ ဥပဇ္ဈာယေန ဥပသမ္ဘာဒေတွာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁၊၂၈၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၁၆။

ဥပသမ္ဘာဒေထ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+ထ] ပဋ္ဌင်းခံပေးကုန်၏။ ဥပသမ္ဘာဒေတိ-ကြည့်။

ဥပသမ္ဘာဒေန္တ (တိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+အန္တ] မြင့်မြတ်သောပဋ္ဌင်းအဖြစ်သို့ ရောက်စေသော၊ သူ။ သော ဟာယသ္မာ ဥဒယိသဝသေ ဘိက္ခု ဥပသမ္ဘာဒေန္တေ ဒိသွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၁၀။

ဥပသမ္ဘာဒေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+အန္တိ] ပဋ္ဌင်းခံပေးကုန်၏။ ဥပသမ္ဘာဒေတိ-ကြည့်။

ဥပသမ္ဘာဒေယျ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+ယျ] ပဋ္ဌင်းခံပေးရာ၏။ ဥပသမ္ဘာဒေတိ-ကြည့်။

ဥပသမ္ဘာဒေသိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+သိ] ပဋ္ဌင်းခံပေးပြီ။ ဥပသမ္ဘာဒေတိ-ကြည့်။

ဥပသမ္ဘာဒေဿာမ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+ဿာမ] ပဋ္ဌင်းခံပေးကုန်လတ္တံ့။ ဥပသမ္ဘာ-ဒေတိ-ကြည့်။

ဥပသမ္ဘာဒေဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ဏေ+ဿာမိ] ပဋ္ဌင်းခံပေးအံ့။ ဥပသမ္ဘာဒေတိ-ကြည့်။

ဥပသမ္ဖုသတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သံ+ဖုသ+ဏေ+တိ] တွေ့ထိစေ၏။ ပါဏီဟိ ဥပသမ္ဖုသေ။ ဇာ၊၂။၆၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၅။

ဥပသမ္ဖုသေ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သံ+ဖုသ+ဏေ+ယျ] တွေ့ထိစေရာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသမ္မတိ (ကြိ) [ဥပ+သမု+ယ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၂၃၆။] (က) ငြိမ်း၏၊ ငြိမ်းအေး၏။ (ခ) ငြိမ်သက်၏၊ ငြိမ်ငြိမ်သက်သက်နေ၏၊ မဆန့်ကျင်၊ သည်းခံ၏။ (က) ဥဏှဥ္စ ဥပသမ္မတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ ဝေရံ တေသူပသမ္မတိ။ ဓမ္မ။၁၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ (ခ) ယော သတော ဥပသမ္မတိ။ သံ၊၁။၁၆၄။ ထေရ၊၂၈၈။ နေတ္တိ။ ၁၄၉။ ဠတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၆။ သတော ဥပသမ္မတီတိ သတိယာ သမန္နာဂတော ဟုတွာ အဓိဝါသေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။)

ဥပသလ္လက္ခေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+သံ+လက္ခ+ဏေ+တွာ] ကောင်းစွာရှုမှတ် ဆင်ခြင်၍ မှတ်သား၍။ တံ တံ သဗ္ဗံ သာဓုကံ ဥပသလ္လက္ခေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ သုဝဏ္ဏိကနိမိတ္တာနိ ဥပသလ္လက္ခေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ဥပသဝန္တိ။ ဥပဝသန္တိ-မှပျက်ယွင်းသောပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဥပဝသန္တိကြည့်။ ဥပေါသထေတိ တွေ ဥပသဝန္တိ တွောတိ ဥပေါသထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈။

ဥပသာဂရ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသာဂရမည်သူ။ ရညော မဟာသာဂရဿ ပုတ္တံ ဥပသာဂရံ ပဋိစ္စ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၀၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀။)

ဥပသာဠ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသာဠမည်သူ။ (ပဒုမမြတ်စွာဘုရား၏ ဒုတိယအဂ္ဂသာဝက။) သာဠော စ ဥပသာဠော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။)

ဥပသာဠ္ဟက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသာဠ္ဟကမည်သူ။ ကော် ဥပသာဠ္ဟကံ နာမ သုသာနသုဒ္ဓိကံ ဗြာဟ္မဏံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။

ဥပသာဠ္ဟကဇာတက (န) [ဥပသာဠ္ဟက+ဇာတက] ဥပသာဠ္ဟကဇာတ်။ (ဇာ၊၁။၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈-

၅၀။) ဣမံ ဒုကနိပါတေ ဥပသာဠ္ဟကဇာတကံ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

ဥပသာဠ္ဟကနာမ (န) [ဥပသာဠ္ဟက+နာမ] ဥပသာဠ္ဟကအမည်။ ဥပသာဠ္ဟကနာမာနိ၊ သဟဿာနိ စတုဒ္ဒသ။ ဇာ၊၁။၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

ဥပသိင်္ဃ (တိ) [ဥပ+သိဃိ+က] နမ်းရှုအပ်သော (အနံ့ဂန္ဓာရှု)။ သွာယံ အဇ္ဇ ဥပသိင်္ဃော သွေပိ ပုနဒိဝသေပိ ဥပသိင်္ဃိဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။

ဥပသိင်္ဃတိ(ကြိ) [ဥပ+သိဃိ+အ+တိ] ကပ်၍နမ်း၏။ နမ်းရှု၏။ ပုပ္ဖံ ဝါ ဖလံ ဝါ ဥပသိင်္ဃတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၂။ **ဥပသိင်္ဃသိ**— ဇာ၊၁။၁၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။ **ဥပသိင်္ဃာမိ**— သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၈။ **ဥပသိင်္ဃိ**— အပ၊၂။၂၀၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။ **ဥပသိင်္ဃိဿတိ**(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂) တိ တဿာ ဝသေန ဥပဂန္တွာ သိင်္ဃိဿတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၅။

ဥပသိင်္ဃန (တိ) [ဥပ+သိဃိ+ယု] နမ်းရှုခြင်း။ ဥပသိင်္ဃနမတ္တ(အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂)န္တိ ဃာယနမတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။)

ဥပသိင်္ဃနကာလ (ပု) [ဥပသိင်္ဃန+ကာလ] နမ်းသောကာလ။ အင်္ဂုလိယာ ဂန္ဓပိဏ္ဍံ ဂဟေတွာပိ စ ဥပသိင်္ဃနကာလေ ဝါတံ အနာကဍ္ဎန္တော နေဝ တဿ ဂန္ဓံ ဇာနာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၂။

ဥပသိင်္ဃန္တ (တိ) [ဥပ+သိဃိ+အန္တ] နမ်းရှုသော၊သူ။ ဗြာဟ္မဏဿ အသိံ အာကဍ္ဎိတွာ ဥပသိင်္ဃန္တဿ မရိစစုဏ္ဏာနိ နာသံ ပဝိသိတွာ ခိပိတုကာမတံ ဥပ္ပါဒေတုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၀-၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။)

ဥပသိင်္ဃမာန (တိ) [ဥပ+သိဃိ+အ+မာန] နမ်းရှုသော၊သူ။ သရီရံ ဥပသိင်္ဃမာနေ ...ပလာယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၉။)

ဥပသိင်္ဃသိ (ကြိ) [ဥပ+သိဃိ+အ+သိ] နမ်းရှု၏။ ဥပသိင်္ဃတိ-ကြည့်။

ဥပသိင်္ဃာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သိဃိ+ဏာပေ+ဤ] နမ်းရှုစေပြီ၊ ဆေးအုံပြီ၊ ဆေးစည်းပြီ၊ သွတ်သွင်းစေပြီ၊ မျက်စဉ်းခပ်ပြီ။(ဇာတ်၊ဝတ္ထု။) ဘေသဇ္ဇစုဏ္ဏေန နီလုပ္ပလံ ပရိဘာဝေတွာ ဒက္ခိဏက္ခိ ဥပသိင်္ဃာပေသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၀၈။

ဥပသိင်္ဃာမိ (ကြိ) [ဥပ+သိဃိ+အ+မိ] နမ်းရှု၏။ ဥပသိင်္ဃတိ-ကြည့်။

ဥပသိင်္ဃာယန္တ (တိ) [ဥပသိင်္ဃ+အာယ+အန္တ] နမ်းရှုသော၊သူ။ မတ္ထကံ ဥပသိင်္ဃာယန္တာ ပရိစုမ္ဗန္တာ စ သိနေဟံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၅။

ဥပသိင်္ဃာယိတုံ (ဗျ) [ဥပသိင်္ဃ+အာယ+တုံ] နမ်းရှုခြင်းငှာ။ သီသေ ဥပသိင်္ဃာယိတုံ လဘေယျံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၄၉။

ဥပသိင်္ဃိ (ကြိ) [ဥပ+သိဃိ+ဤ] နမ်းရှုပြီ။ ဥပသိင်္ဃတိ-ကြည့်။

ဥပသိင်္ဃိတ (တိ) [ဥပ+သိဃိ+တ] နမ်းရှုအပ်သော၊သူ။ ဥပဃာတေ(ဇာ၊၂။၃၄၉)တိ သီသမှိ ဥပသိင်္ဃိတေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၂။

ဥပသိင်္ဃိတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+သိဃိ+တွာ] နမ်းရှု၍၊ သာ ပဟဋ္ဌာကာရံ ဒဿေတွာ ဥပသိင်္ဃိတွာ ပရောဒိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၀။)

ဥပသိင်္ဃိယမာန (တိ) [ဥပ+သိဃိ+ယ+မာန] နမ်းရှုအပ်သော။ အန္တမသော ကုသဂ္ဂေနာပိ ဂဟေတွာ ဥပသိင်္ဃိယမာနော ဒုဂ္ဂန္ဓောဝ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။

ဥပသိင်္ဃိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+သိဃိ+ဿတိ] ကပ်

ရှိနမ်းရှုလတ္တံ့။ ဥပသိယ်တိ-ကြည့်။

ဥပသိတ္တ (တိ) [ဥပ+သိစ+တ] သွန်းလောင်းအပ်-လောင်းထည့်အပ်-ဖြန်းအပ်-သော။ နအညေန ဥပသိတ္တော။ သံ၊၄၊၁၊၂၈၉။ သာလိ-တဏ္ဍုလေဟိ သမ္မာဒိတံ မံသေန ဥပသိတ္တံ ဩဒနံ သာလိမံသောဒနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၄။ နန္ဒုပသေစနန္တိ လောဘသဟဂတံ သမ္ပယုတ္တ-နန္ဒိယာဝ ဥပသိတ္တံ ဟုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ ဥပသိတ္တံ ဝိယ ဥပသိတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၇။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၂၀။)

ဥပသိတ္တဝဿ (တိ) [ဥပသိတ္တ+ဝဿ] သွန်းလောင်း-ရွာသွန်း-အပ်သော မိုးရေ မိုးပေါက်ရှိသော။ ပါဝုသဝဿေန ဝုဋ္ဌေန မေဃောဒကေန ဥပသိတ္တဝဿော သုထေဝေ ဝနေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၆။

ဥပသိရိ (ထီ) [ဥပ+သိရိ] ဥပသိရိပြာသာဒ်။ တဿ ကိရ သိရိ ဥပသိရိ သိရိဝၶုတိ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀၅။

ဥပသိလိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+သိလိသ+ယ+တိ] ကပ်ငြိ၏။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသိလေသ (ပု) [ဥပ+သိလိသ+အ] (၁) ကပ်ငြိခြင်း။ (၂) ကပ်ငြိရာအာဓာရအနက်၊ ဩပသိလေသိကာဓာရအနက်။ (၁) ဩပ-သိလေသိကော နာမ ပစ္စေကသိဒ္ဓိနံ ဘာဝါနံ ယတ္ထ ဥပသိလေသေန ဥပဂမော ဟောတိ၊ ယသ္မိံ ဥ အာမေယျော ဥပသိလိဿတိ အလ္လီယိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ရူ၊နှာ။၁၇၁။ (-နီတိ၊ သုတ္တ၊နှာ။၁၄၀။) ဝိသုံ သိဒ္ဓေန အာမေယျေန ဥပသိလေသနံ အလ္လီယနံ ဥပသိလေသော။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၁၂၂။ (၂) ပဌမေ စုာနေတိ ဥပ-သိလေသေ ဘုမ္မံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၇၇။

ဥပသိလေသန (န) [ဥပ+သိလိသ+ယု] ကပ်ငြိခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသိ(သီ)ဝ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသိ(သီ)ဝ မည်သူ။ သာသနာတော်၌ ထိုအမည်တူ နှစ်ဦးတွေ့ရ၏။ တစ်ဦးမှာမဟာ သာဝကရှစ်ကြိပ်တွင် ပါဝင်သော ထေရ်ဖြစ်သည်။ နောက်တစ်ဦးမှာ ဥပသိဝပုဏ္ဏား ဖြစ်သည်။ ဓောတကော ဥပသိ-(သီ)ဝေါ နန္ဒော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပသိ(သီ)ဝမြာဟ္မဏ (ပု) [ဥပသိဝ+မြာဟ္မဏ] ဥပသိဝပုဏ္ဏား။ သုတ္တေ ဟိ အာကိဉ္စညာယတ-နလာဘိနော ဥပသိ(သီ)ဝမြာဟ္မဏဿ ဘဂ-ဝတာ ... အက္ခာတောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၈၄။ မူလ၊ဋီ၊၃။၃၅။

ဥပသိဝသုတ္တ (န) [ဥပသိဝ+သုတ္တ] ဥပသိဝသုတ်။ (သုတ္တနိ။၄၃၉-၄၄၁။ စူဠနိ။၁၀၁-၁၀၂-တို့၌ ဥပသိဝမာဏဝပုစ္ဆာ-ဟုတွေ့ရသည်။) ကောေ အပဟန္တိ ဥပသိဝသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။ (-စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၈။)

ဥပသုမ္ဘေယျ (ကြိ) [ဥပ+သုမ္ဘ+အ+ယျ] အနီး၌ ပစ်ချရာ၏။ တမေနံ ဒက္ခော ဂေါဃာတကော ဝါ ... ဥပသုမ္ဘေယျ။ မ၊၂။၂၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆။ တမေနံ ဒက္ခောတိ ပဒဿ ဥပသု-မ္ဘေယျာတိ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တမေနံ ကုက္ကုရံ ဥပသုမ္ဘေယျ၊ တဿ သမီပေ ခိပေယျာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ ဥပသု-မ္ဘေယျာတိ ဧတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ သမီပတ္ထော၊ သုမ္ဘနံ ဝိက္ခေပနံ၊ တေနေဝ တမေနန္တိ ဘုမ္မတ္ထေ ဥပ-ယောဂဝစနန္တိ အာဟ တဿ သမီပေ ခိပေ-ယျာတိ၊ တဿ ကုက္ကုရဿ သမီပေ အဋ္ဌိက-င်္ကလံ ခိပေယျာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၃။

ဥပသုယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+သု+ယ+တေ] အနီး၌ကပ်၍-အနီးသို့ကပ်၍-ကြားနာအပ်-

နားထောင်အပ်-၏။ ဥပသုယျတိ ဝါ ဧတ္တာတိ ဥပဿုတိ။ ကခါ၊ဋီ။၁၀၂။

ဥပသုဿတိ (ကြိ) [ဥပ+သုသ+ယ+တိ] ခန်း-ခြောက်၏။ သရီရေ ဥပသုဿတု မံသ-လောဟိတံ။ မ၊၂။၁၄၆။ သံ၊၁။၂၆၇။ အံ၊၁။၅၂။ အံ၊၃။၃၃။ မဟာနိ။၅၀။ မဋ္ဌ၊၁။၃၉၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ဝိမတိ၊၁။၇၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၁။ ဥပသုဿတု မံသ-လောဟိတန္တိ သဗ္ဗံ မံသဥ္စ လောဟိတဥ္စ သုက္ခတု။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။

ဥပသုဿတု (ကြိ) [ဥပ+သုသ+ယ+တု] ခန်း-ခြောက်ပါစေ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသေစန (န) [ဥပ+သိစ+ယု] သွန်းလောင်း-ဖြန်း-လောင်းထည့်-ခြင်း။ ဂူထရသ ဥပနိ-ဿယကောဋိယာ ဥပသေစနန္တိ နန္ဒုပသေစနံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ ဗျဥ္ဇနေန ဝိယ ဘောဇနဿ အာရမ္မဏဿ အဘိသင်္ခရဏံ ဝိသေသာပါဒနံ ဥပသေစနံ။ နန္ဒီ သပ္ပီတိကတဏှာ ဥပသေစနံ ဧတဿာတိ နန္ဒုပသေစနံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၃။ အနာသိတ္တကောတိ ဥပသေစနေန အနာသိ-တ္တကော။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၂၁။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၃။ ပိဏ္ဍပါတဿ ပဏီတတာ ဥပသေစနာဒိ-ဝသေန။ မဋီ၊၁။၂၅၀။

ဥပသေန (ပု၊ထိ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသေန မည်သူ။ (သာသနာတော်၌ ဥပသေနအမည်ဖြင့် မထေရ်နှစ်ပါး၊ မင်းသားတစ်ဦး၊ အမျိုးသမီးနှစ်ဦးဟူ၍ (၅)ဦးတွေ့ရ၏။

(က) အရှင်သာရိပုတြာ၏ ညီဖြစ်သော ဥပသေနထေရ်။ (ဤမထေရ်သည် ရာဇဂြိုဟ်မြို့အနီး နာလကရွာ၌ ခမည်းတော်ဝင်္ဂန္တပုဏ္ဏားနှင့် မယ်တော်ရူပသာရီပုဏ္ဏေးမကြီးတို့မှ ဖွားမြင်သူဖြစ်သည်။ ဝင်္ဂန္တပုဏ္ဏားကြီး၏ သားဖြစ်သောကြောင့် "ဥပသေနဝင်္ဂန္တပုတ္တထေရ်" ဟုလည်းခေါ်ဆိုသည်။ ဤမထေရ်မြတ်သည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်လက်ထက်တော်ဝယ် ဘုရားရှင်က ရဟန်းတစ်ပါးကို ထက်ဝန်းကျင်ပရိသတ်နှင့် တကွ ကြည်ညိုဖွယ်ရှိသောရဟန်းတို့တွင် အသာဆုံးအမြတ်ဆုံး=သမန္တပါသာဒိကတဒဂ် အရာ၌ ထားတော်မူသည်ကို တွေ့မြင်ရ၍ မြတ်စွာဘုရားထံတော်၌ အဓိကာရ ကောင်းမှုကုသိုလ်ပြုပြီးလျှင် ထိုတဒဂ်အရာကို ဆုတောင်းခဲ့သော မထေရ်ဖြစ်သည်။

ထိုအရှင်ဥပသေနထေရ်သည် မိမိကိုယ်တိုင်က ရဟန်းဝါတစ်ဝါသာ ရရှိသေးသူဖြစ်လျက် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာပြုလုပ်ကာသဒ္ဓိဝိဟာရိကတပည့်ကို ရဟန်းခံပေးသည့်အတွက် ဘုရားရှင်၏ အပြစ်တင်တော်မူခြင်းကို ခံရသည်။ ထို့နောက် ပရိသတ်ကိုအကြောင်းပြု၍ပင် ဘုရားရှင်က ကောင်းချီးပေးတော်မူစေမည်ဟု ကြံစည်အောက်မေ့ကာ ထိုနေ့၌ပင် တစ်နေရာသို့သွား၍ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းအားထုတ်လေလျှင် ရက်များမကြာမီမှာပင် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်တော်မူသည်။ မထေရ်မြတ်သည် မိမိကိုယ်တိုင် ဓုတင်အကျင့်ပဋိပတ်တို့ကိုဆောက်တည်ကျင့်သုံးလျက် တပည့်ပရိသတ်တို့ကိုလည်း ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်များဖြစ်အောင် စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့သဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်ပရိသတ်နှင့်တကွ ကြည်ညိုဖွယ်ရှိသောရဟန်းတို့တွင် အသာဆုံး အမြတ်ဆုံး "သမန္တပါသာဒိကတဒဂ်" ဘွဲ့ထူးကိုရရှိခဲ့သည်။

ဤမထေရ်သည် အခါတပါး၌ ရှင်သာရိ-ပုတ္တရာမထေရ်မြတ်နှင့်အတူ ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ယင်းတိုက်တော သပ္ပသောဏ္ဍိကလိုဏ်ဂူ၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ကိုယ်ပေါ်သို့ ကျလာသော မြွေဆိုးအကိုက်ခံရ၍ မြွေဆိပ်သင့်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံတော်မူခဲ့သည်။

ဥပသေနဿာ(သံ၊၂။၂၆၇)တိ ဓမ္မသေ-
နာပတိနော ကနိဋ္ဌဘာတိကဥပသေနတ္ထေ-
ရဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ ဥပသေနဿာ(ဥဒါန။၁၃၁)
တိ ထေ ဥပသေနောတိ တဿ ထေရဿ
နာမံ၊ ဝင်္ဂန္တဗြာဟ္မဏဿ ပန ပုတ္တတ္တာ ဝင်္ဂန္တ-
ပုတ္တောတိ စ နံ ဝေါဟရန္တိ။ အယံ ဟိ
ထေရော အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ကနိ-
ဋ္ဌဘာတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၂။ (-ဝိ၊၃။၇၄။ အံ၊
၁။၂၅။ အပ၊၁။၆၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၂။၂၆၅။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၅၈။ ဝဇီရ၊၂၅၃။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂။ သံ၊
ဋီ၊၂။၄၇၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၂။)

(ခ) အဋ္ဌကထာကျမ်းပြု ဥပသေနထေရ်။
(ဤမထေရ်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့
တောင်ဘက် မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်၌
သီတင်းသုံးသည်၊ စူဠနိဒ္ဒေသ, မဟာနိဒ္ဒေသ
အဋ္ဌကထာကျမ်းတို့ကို ရေးသားခဲ့သည်။)
ဥပသေနော မဟာထေရော။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။

(ဂ) သုဇာတဘုရားရှင်၏ သားတော်
ဥပသေနမင်းသား။ ဥပသေနော နာမ အတြ-
ဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၀။

(ဃ) တိဿဘုရားရှင်၏ အမြတ်ဆုံး
အလုပ်အကျွေးဖြစ်သော ဥပသေနာ ဥပါသိ
ကာမ။ ကိသာဂေါတမီ ဥပသေနာ၊ အဟေသုံ
အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၁။

(င) စန္ဒကုမာရမင်းသား၏ နှမတော်
ဥပသေနာမင်းသမီး။ ကုမာရိယောပိ ဝဒေထ၊
ဥပသေနံ ကောကိလဋ္ဌ မုဒိတဋ္ဌ။ ဇာ၊၂။၂၄၂။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၇။

ဥပသေနအာသီဝိသသုတ္တ (န) [ဥပသေန+
အာသီဝိသ+သုတ္တ] အရှင်ဥပသေန မြွေကိုက်ခံ
ရသောအခါ၌ နောင်တော်အရှင်သာရိပုတ္တရာ
နှင့် ထိုအရှင်ဥပသေနတို့ အပြန်အလှန် ဟော
ကြားတော်မူသော သုတ်။ သံ၊၂။၂၆၇-၈။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၄။

ဥပသေနတ္ထေရ (ပု) [ဥပသေန+ထေရ] ဥပ
သေနထေရ်။ သာသနာတော်၌ ဥပသေန
ထေရ်နှစ်ပါး တွေ့ရ၏။ တစ်ဦးမှာ အရှင်သာရိ
ပုတ္တရာ၏ ညီဖြစ်သော ဥပသေနထေရ်ဖြစ်
သည်။ ဝိဝိတ္တံ အပ္ပနိဂ္ဃောသန္တိအာဒိကာ
အာယသ္မတော ဥပသေနတ္ထေရဿ ဂါထာ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။(-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅၁။)

နောက်တစ်ဦးမှာ စူဠနိဒ္ဒေသ+မဟာ
နိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ ကျမ်းပြု ဥပသေနထေရ်
ဖြစ်သည်။ ဝုတ္တဥ္စေတံ နိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာယံ
ဥပသေနတ္ထေရေန။ သာရတ္ထ၊၁။၉၅။

ဥပသေနဒါရက (ပု) [ဥပသေန+ဒါရက] ဥပ
သေနမည်သော-သူငယ်-ကလေး။ ဥပသေန-
ဒါရကောတိဿ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။

ဥပသေနာဝှယ (တိ) [ဥပသေန+အဝှယ] ဥပ
သေနအမည်ရှိသော၊သူ(ထေရ်)။ ဥပသေန-
ဝှယေန သာ၊ ကတာ သဒ္ဓမ္မဇောတိကာ။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။

ဥပသေနသုတ္တ (န) [ဥပသေန+သုတ္တ] ဥပသေန
သုတ်၊ အရှင်ဥပသေနကို အကြောင်းပြု၍
မြတ်စွာဘုရား ဥဒါန်းကျူးတော်မူသောသုတ်။
ဥဒါန။၁၃၁-၁၃၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄၂-၂၄၅။

ဥပသေနိယ (တိ) [ဥပ+သိ+ယု=ဥပသေန+
ဏိက] (အမိရင်ခွင်သို့) ကပ်၍ အိပ်လေ့ရှိသော၊
သူ။ ကုမာရိကေ ဥပသေနိယေ။ ဇာ၊၂။၁၇၃။
ဥပသေနိယေတိ မာတရံ ဥပဂန္တွာ သေနိကေ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၇၉။

ဥပသေဝတီ (ကြိ) [ဥပ+သိ(သေဝ)+အ+တိ။
ဓာတွတ္ထသင်္ဂဟ၊၂၈၅။] မှီဝဲ၏၊ ဆည်းကပ်၏။

အသန္တံ့ စူပသေဝတိ(ဇာ၊၁။၃၅)တိ ယော စ ဝေရှုပံ အသန္တံ ဒုဿီလံ ဥပသေဝတိ ဘဇတိ ပယိရုပါသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃၇။ ဘိန္နာနိ ကုလာနိ ဥပသေဝတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၄၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၁။) **ဥပသေဝန္တိ**—ထေရ၊၂၈၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀၊၁၂၂။ **ဥပသေဝေယျ**—ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၁။

ဥပသေဝန (န) [ဥပ+သိ+ယု] ကပ်၍မှီဝဲခြင်း။ ကရဏဥ္စ ဒုဝိဓံ နိပ္ပာဒနံ ဥပသေဝနဥ္စ။ မူလ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၂၊၂၇၇။ (-အနု၊ဋီ၊၃။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၇၈။)

ဥပသေဝန္တိ (ကြိ)[ဥပ+သိ+အ+အန္တိ] မှီဝဲဆည်းကပ်ကုန်၏။ ဥပသေဝတိ-ကြည့်။

ဥပသေဝမာန (တိ) [ဥပ+သိ+အ+မာန] မှီဝဲဆည်းကပ်သော၊သူ။ ဥဿူယကံ အာစရိယံ ဥပသေဝမာနော…သယမ္ပိ ဗာလော ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။

ဥပသေဝိတ (တိ) [ဥပ+သိ+တ] မှီဝဲဆည်းကပ်အပ်သော။ ပကတော နာမ…ဥပသေဝိတော ဝါ ဥတုဘောဇနာဒိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၀။ ဒေဝ-ပုတ္တောဟိ ဒေဝဓီတာဟိ စ ဥပသေဝိတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅၁။ (-မူလ၊ဋီ၊၃။၁၈၅။ အနု၊ဋီ၊၃။၂၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၇၈။)

ဥပသေဝိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+သိ+တဗ္ဗ] မှီဝဲအပ်သော၊ တံ ပန အတ္ထကာမေန လဘိတဗ္ဗတော ဥပသေဝိတဗ္ဗတော လဒ္ဓကံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၈။

ဥပသေဝီ (တိ) [ဥပ+သိ+ဏီ] မှီဝဲလေ့ရှိသော၊သူ။ အဓမဇနူပသေဝီတိ အဓမဇနံ ဥပသေဝီ၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။

ဥပသေဝေယျ (ကြိ) [ဥပ+သိ+ဧယျ] မှီဝဲဆည်းကပ်ရာ၏။ ဥပသေဝတိ-ကြည့်။

ဥပသောဏ (ပု၊ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသောဏမည်သူ။ သာသနာတော်၌ ဥပသောဏအမည်တူ နှစ်ဦးတွေ့ရသည်၊ တစ်ဦးမှာ ကောဏ္ဍညမြတ်စွာဘုရား၏ အမြတ်ဆုံး အလုပ်အကျွေးဖြစ်သော ဥပသောဏ ဒါယကာဖြစ်သည်။ သောဏော စ ဥပသောဏော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၆။

နောက်တစ်ဦးမှာ သုမနဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂသာဝိကာဖြစ်သော ဥပသောဏာ ထေရီဖြစ်သည်။ သောဏာ စ ဥပသောဏာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။

ဥပသောဘတိ (ကြိ) [ဥပ+သုဘ+အ+တိ] အလွန်တင့်တယ်၏။ ဥပသောဘတိ သဗ္ဗဒါ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။) ဥပသောဘတီတိ အဘိရာဇတိ အတိဝိရောစတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅၅။ **ဥပသောဘထာ**(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၇)တိ…ဇဝံ သောဘဂ္ဂဝါ ဥပသောဘိတ္ထာတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၆၂။

ဥပသောဘထ (ကြိ) [ဥပ+သုဘ+တ္ထ။ တ္ထ-ကိုထပြု] အလွန်တင့်တယ်တော်မူပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသောဘန (န) [ဥပ+သုဘ+ဏေ+ယု] တင့်တယ်စေခြင်း၊ တန်ဆာဆင်ခြင်း။ အလင်္ကာ-ရတ္ထန္တိ ဥပသောဘနတ္ထံ။ … ဣဒါနိ ဒါနံ … ဘာဝနာစိတ္တဿ ဥပသောဘနာယ စ ပရိ-က္ခာရာယ စ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၆။

ဥပသောဘန္တ (တိ) [ဥပ+သုဘ+အန္တ။ ထိ၌ ဥပသောဘန္တီ] တင့်တယ်သော။ တာယ စ ဝေသာလီ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဥပသော-ဘန္တီ။ ဝိ၊၃။၃၇၇။

ဥပသောဘမာန (တိ) [ဥပ+သုဘ+အ+မာန] တင့်တယ်သော။ သိရီသဝန် နိဗ္ဗတ္တိ ဝဏ္ဏဂန္ဓ-သမ္ပန္နေဟိ ပုပ္ဖေဟိ သဗ္ဗကာလံ ဥပသော-ဘမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၁၁။

ဥပသောဘယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သုဘ+ဏယ+တိ] ကပ်ရောက်၍တင့်တယ်စေ၏၊ တန်ဆာဆင်၏။ ဥဘတော ဝိမာနံ ဥပသောဘယန္တိ။ ဝိမာန။ရ၄။ ပေတ။၂၀ရ။ ဥဘတော ဝိမာနန္တိ ဝိမာနံ ဥဘတော အန္တော စေဝ ဗဟိ စ သင်္ဂီတာဒီဟိ ဥပေစ္စ သောဘယန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၀၈။

ဥပသောဘယန္တ (တိ) [ဥပ+သုဘ+ဏယ+အန္တ] တင့်တယ်စေသော။ တော် ကပေါတကန္ဒရဝိဟာရံ ဥပသောဘယန္တာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၂။

ဥပသောဘယန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သုဘ+ဏယ+အန္တိ] ကပ်ရောက်၍ တင့်တယ်စေကုန်၏ တန်ဆာဆင်ကုန်၏။ ဥပသောဘယတိ-ကြည့်။

ဥပသောဘယမာန (တိ) [ဥပ+သုဘ+ဏယ+မာန] (၁) တင့်တယ်သော။ (၂) တင့်တယ်စေသော၊သူ။ (၁) ဝိမာနဒွါရေ မဟန္တံ သိရီသ-ဝန့် နိဗ္ဗတ္တိ ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နေဟိ အညေဟိ ပုပ္ဖေဟိ သဗ္ဗကာလေ ဥပသောဘယမာနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ (၂) အာကာသပ္ပဒေသေန ဥပသော-ဘယမာနံ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၃။ ဇဝံ အယမ္ပိ မဟာခီဏာသဝေါ ... သံဃာရာမံ ဥပသောဘယမာနော ဝိစရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ရ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈ရ။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၀၂။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။)

ဥပသောဘိတ (တိ) [ဥပ+သုဘ+တ] တင့်တယ်စေအပ်သော၊ တင့်တယ်-တန်ဆာဆင်အပ်-သော။ အသုရဘဝန် နိဗ္ဗတ္တိ ပါရိစ္ဆတ္တက-ပဋိစ္ဆန္နဘူတာယ စိတြပါဋလိယာ ဥပသော-ဘိတံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၉၅၃၃။)

ဥပသောဘိတနယန (တိ) [ဥပသောဘိတ+နယန] တင့်တယ်-တန်ဆာဆင်အပ်-သော မျက်စိရှိသော၊သူ။ ဝိသေသတော ရတ္တရာဇီဟိ ဥပသောဘိတနယနာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၀။

ဥပသောဘိတ္ထ (ကြိ) [ဥပ+သုဘ+တ္ထ] အလွန် တင့်တယ်ပြီ။ ဥပသောဘတိ-ကြည့်။

ဥပသောဘေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+သုဘ+ဏေ+တိ] တင့်တယ်စေ၏၊ တန်ဆာဆင်၏။ သက-လအရညဝါသံ ဥပသောဘေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၉။

ဥပသောသေတိ (ကြိ) [ဥပ+သုသ+ဏေ+တိ။ ရူပ၊သာ။၃ရ၈၊၄၁၄။ နီတိ၊ဓာ။၂၄၀။] ခန်းခြောက်စေ၏။ ကိဥ္စ မေ ပဟိတတ္တဿ လောဟိတံ န ဥပသောသေယျ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁ရ။

ဥပသောသေယျ (ကြိ) [ဥပ+သုသ+ဏေ+ယျေ] ခန်းခြောက်စေရာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပသဏ္ဌ[၁] (န) [ဥပ+သဇ(သဇ္ဇ)+တ။ ဥပသဋ္ဌ-သံ။] (၁) ကပ်ငြိ-ငြိကပ်-တွယ်တာ-ခြင်း။ (တိ)(၂) စွန့်လျှအပ်သော။ (၃) ကပ်ရောက်အပ်သော၊ ပြည့်စုံသော။ ဥပသ(ဿ)ဋ္ဌ[၁] -ကြည့်။

ဥပသဏ္ဌ[၂] (တိ) [ဥပ+သသု(သသ)+တ။ ရူပ၊သာ။၄၁၄။ နီတိ၊ဓာ။၁ရ၆။ ဓာတွတ္ထ။၃၉၄] (၁) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-အပ်သော၊ အညှဉ်းဆဲခံရသော၊ ဒုက္ခနှင့်ရောနှောသော၊ ဒုက္ခသို့ သက်ဝင်သော။ (၂) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-တတ် သော။ ဥပသ(ဿ)ဋ္ဌ[၂] -ကြည့်။

ဥပသဏ္ဌသုတ္တ (န) [ဥပသဏ္ဌ+သုတ္တ] ဥပသဏ္ဌ သုတ်။ စက္ခု, ရူပါရုံ, စက္ခုသမ္ဖဿ, စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ စသောတရားတို့သည် အညှဉ်းဆဲခံရသောတရားများဖြစ်ကြ၏-ဟု ရှုမြင်သော အရိယသာဝကအား ထိုစက္ခုစသည်၌ ငြီးငွေ့မှု ဖြစ်သည်မှစ၍ အရဟတ္တ

ဖိုလ်ရောက်သည်တိုင်အောင် ဟောကြားတော်မူသောသုတ်။ သံ၊၂။၂၅၈-၉။ သံဋ္ဌ၊၃။၁၂။

ဥပဿယ၁ (န) [ဥပ+သိ+ဏ] (၁) နေရာအရပ်၊ ကျောင်း၊ အိမ်။ (၂) အမှီ၊ အပေါ်အထပ်အလွှာ။ (၁) ဥပဿယော တထေဝ န သမ္မတိ၊ ဝိ၊၂။ ၄၄၉။ ဥပဿယော န သမ္မတိတိ ဝသနောကာသော နပ္ပဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥပဿယံ။ ဝိ၄။၄၇၃။ ဥပဿယန္တိ ယရံ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၁၃၁။ ယော ဒဒါတိ ဥပဿယံ။ သံ၊၁။၂၉။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၅၈။ သံဋ္ဌ၊၁။ရ၉။ ယေ ဒဒန္တိ ဥပဿယံ။ သံ၊၁။၃၀။ ဥပဿယန္တိ ဝါသာဂါရံ။ သံဋ္ဌ၊၁။၈၃။ (-ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ ကခ်၊ ၃၂၈၊ သာရတ္ထ၊၁။၁ရ၈။)(၂)ဥပဿယဒါန-ကြည့်။

ဥပဿယ၂ (န) [ဥပဿယ+သိက္ခာပဒ] ဥပဿယသိက္ခာပုဒ်။ ဥပဿယံ ပရမ္မရာ၊ အနတိရိတ္တံ နိမန္တနာ။ ဝိ၊၅။၁၆၀။

ဥပဿယဒါန (န) [ဥပဿယ+ဒါန] အမှီကိုပေးခြင်း၊(သျ)။ အပေါ်၌ထပ်၍ပေးခြင်း၊ (ဘာသာဋီ)။ မဟာပစ္စရိယံ ပကတိစီဝရဿ ဥပဿယဒါနေနာတိ ဝုတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၉၂။

ဥပဿယသုတ္တ (န) [ဥပဿယ+သုတ္တ] ဥပဿယသုတ်။ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံလွန်တော်မူပြီး နောက်ပိုင်းကာလ၌ အသျှင်မဟာကဿပနှင့် အသျှင်အာနန္ဒာတို့ ဘိက္ခုနီမကျောင်းသို့ ကြွရောက်တော်မူပြီးလျှင် အသျှင်မဟာကဿပက တရားဟောတော်မူပြီး ပြန်ကြွတော်မူသောအခါ ထုလ္လတိဿာရဟန်းမက "အဘယ့်ကြောင့် အသျှင်မဟာကဿပသည် ပညာရှိရဟန်းဖြစ်သော အသျှင်အာနန္ဒာမျက်မှောက်၌ တရားဟောသင့်၏ဟု မှတ်ထင်ဘိသနည်း၊ အပ်ကုန်သည်သည် အပ်လုပ်သူ၏အထံ၌ အပ်ကို ရောင်းသင့်၏ဟု မှတ်ထင်သကဲ့သို့ အသျှင်မဟာကဿပသည် ပညာရှိ ရဟန်းဖြစ်သော အသျှင်အာနန္ဒာမျက်မှောက်၌ တရားဟောသင့်၏ဟု မှတ်ထင်ဘိ၏" ဟု မနှစ်လိုသောစကားဆိုသည်ကို အကြောင်းပြု၍ အသျှင်မဟာကဿပက အသျှင်အာနန္ဒာအား မိမိကိုယ်ကိုဘုရားနှင့်တူသည်၏အဖြစ်ကို ဟောတော်မူပြီးလျှင် "အကြင်သူသည် ငါ၏အဘိညာဉ်ခြောက်ပါးတို့ကို ဖုံးလွှမ်းအပ်၏ဟု မှတ်ထင်၏၊ ထိုသူသည် ခုနစ်တောင်, ခုနစ်တောင်ထွာရှိသောဆင်ကို ထန်းရွက်နှဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်၏ဟု မှတ်ထင်ဘိ၏" ဟု ဟောတော်မူသောသုတ်ဖြစ်သည်။ သံ၊၁။၄၁၅-ရ။ သံဋ္ဌ၊၂။၁၆၃-၄။

ဥပဿယာစိဝတ္ထ (တိ) [ဥပဿယ+အစိဝတ္ထ] ကျောင်း၌-စိုးအုပ်-စောင့်-သော၊သူ (ကျောင်းစောင့်နတ်)။ ဥပဿယာစိဝတ္ထာယော၊ ဒေဝတာ သောကပိဠိတာ။ အပ၊၂။၂၀၇။

ဥပဿယူပဂမန (န) [ဥပဿယ+ဥပဂမန] (ဘိက္ခုနီမ)ကျောင်းသို့-ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ခြင်း။ ဥပဿယူပဂမနံ, ပရိပုဏ္ဏုပသမ္ပန္နတာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈။ ဝိမတိ၊၂။၂၃။

ဥပဿုတိ၁ (န) [(က) ဥပ+သုတိ။ (ခ) ဥပ+သု+တိ] (၁) (က) ကြားအပ်သော-စကား-အသံ-၏အနီးအရပ်။ (ခ) ကပ်ရောက်၍ ကြားရာအရပ်။ (စကားကိုကြားကောင်းသော အနီးအရပ်(သျ)။ အနီးကပ်၍ ကြားလောက်ရာအရပ်(သျ)။ (၂) အနီးသို့ကပ်ရောက်၍ ကြားနာခြင်း၊ ထောက်လှမ်းခြင်း။ (၁)(က)(ခ) ဥပဿုတိ(ဝိ၊၂။၁၉ရ)န္တိ သုတိသမီပံ။ ယတ္ထ ဌတွာ သက္ကာ ဟောတိ တေသံ ဝစနံ သောတုံ၊ တတ္ထ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ ကခ်၊၂၅၅။ သုတိ သမီပန္တိ သဒ္ဒသမီပံ၊ သုယျတီတိ ဟိ သုတိ၊ သဒ္ဒဿေတံ အဓိဝစနံ။ တဿ သမီပံ ဥပဿုတိ၊ သဒ္ဒသမီပန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ...အထ ဝါ ဥပစ္စ သုယျတိ ဧတ္ထာတိ ဥပဿုတိ၊ ဌာနံ။ ယံ ဌာနံ ဥပဂတေန သက္ကာ ဟောတိ ကထေန္တာနံ

သဒ္ဒံ သောတုံ၊ တတ္ထာတိ ဝေမတ္တော ဂဟေတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊၃။၉၄၊၉၅။ (-ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၄၁၇။) သုယျတီတိ သုတိ၊ ဝစနံ။ တဿ သမီပံ ဥပဿုတိ။ ဝိမတိ၊၂။၅၂။ (-ပါစိတ်၊ ယော။၁၂၀။) အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ တံ ဘိက္ခုံ ဥပဿုတိ ဌိတံ။သံ၊၁။၃၀၃။ ဥပဿုတီတိ ဥပဿုတိဋ္ဌာနံ၊ ယံ ဌာနံ ဥပဂတေန သက္ကာ ဟောတိ ဘဂဝတော သဒ္ဒံ သောတုံ၊ တတ္ထ ဌိတောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။ ဥပေစ္စ သုယျတိ ဧတ္ထာတိ ဥပဿုတီတိ ဝုတ္တံ ဥပဿုတီတိ ဥပဿုတိဋ္ဌာနန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၈၈။ (-အပ၊၂။၄၇။ ဇာ၊၁။၃၉၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၄။) ဥပဿုတိ မဟာရာဇ၊ ရဋ္ဌေ ဇနပဒေ စရ။ ဥပဿုတိန္တိ ဇနပဒစာရိတ္တသဝနာယ စာရိကံ အတ္ထနော သကလရဋ္ဌေ စ ဇနပဒေ စ စရ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၆။ (၂) ဥပဿုတိဝသေန ယုဇ္ဈိတဗ္ဗာကာရံ ဥတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂၇။

ဥပဿုတိ၂ (န) [ဥပဿုတိ+တိဋ္ဌန)] စကားကို ကြားကောင်းရာအရပ်၏ အနီး၌တည်ခြင်း။ ဥပဿုတိသိက္ခာပုဒ်(ပြန်)။ ထေယျာသတ္တံ ဥပဿုတိ။ ဝိ၊၅။၁၆၂။ ထေယျသတ္တံ ဥပဿုတီတိ…ဥပဿုတိတိဋ္ဌနဥ္စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၉၊၁၇၂။

ဥပဿုတိက (တိ) [ဥပဿုတိ+က] (အနီးကပ်၍ တိုင်ပင်သံ) စကားကိုကြားနိုင်လောက်ရာ အနီးအရပ်ရှိသော၊ အနီး၌နားထောင်သော၊သူ။ (သျ။) ဥပဿုတိကာ ဟိ သုဏန္တိ မန္တံ။ ဇာ၊ ၁။၃၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၈၅။ ဥပဿုတိကာ ဟီတိ မန္တနဋ္ဌာနံ ဥပဂန္တွာ တိရောကုဋ္ဋာဒိသု ဌတွာ သောတာရော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၃၃။

ဥပဿုတိဋ္ဌာန (န) [ဥပဿုတိ+ဌာန] စကားကို ကြားကောင်းရာအရပ်။ ဥပဿုတိ၁-(၁)ကြည့်။

ဥပဿုတိဋ္ဌာနဝတ္ထု (န) [ဥပဿုတိဋ္ဌာန+ဝတ္ထု] (တိုင်ပင်ပြောဆိုသော) စကားကိုကြားကောင်းရာအနီးအရပ်၌တည်နေနားထောင်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဥပဿုတိဋ္ဌာနဝတ္ထုသို့ ပညတ္တံ။ ကင်္ခါ။၂၅၅။

ဥပဿုတိတိဋ္ဌန (န) [ဥပဿုတိ+တိဋ္ဌန] (စကားကို) ကြားကောင်းရာအနီးအရပ်၌ တည်ခြင်း။ သဥ္စိစ္စ ကုက္ကုစ္စ ဥပဒဟနံ, ဥပဿုတိတိဋ္ဌနန္တိ ဣမာနိ စတ္တာရိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၂။

ဥပဟစ္စ၁ (ကြိဝိ) [ဥပ+ဟန+တွာ] (၁) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၍။ (၂) ကျော်လွန်၍။ (၃) ကပ်ရောက်၍။ (၁) ဥပဟစ္စ မနံ မဇ္ဈော။ ဇာ၊၂။၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၉။ ဥပဟစ္စ မနန္တိ အတ္တနော စိတ္တံ ပဒူသေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၀။ ဥပဟစ္စာတိ အာဃာတေတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅။ (၂) မဇ္ဈံ ဥပဟစ္စာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃)တိ အာယုနော မဇ္ဈံ အတိစ္စ၊ တေနာဟ အတိက္ကမိတွာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၈။ (၂)(၃) ဥပဟစ္စတလ (အံ၊၂။၄၅၁)န္တိ ဇလမာနာ ဂန္တွာ အာကာသတလံ အတိက္ကမိတွာ ပထဝိတလံ ဝါ ဥပဟနိတွာ ပထဝိယံ ပတိတမတ္တာဝ နိဗ္ဗာယေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။ ဥပဟစ္စာ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈)တိ တေဿ ဥပဂန္တွာတိ အတ္ထော၊ တေန ဝေမဇ္ဈာတိက္ကမော ကာလကိရိယာယပဂမနဥ္စ သင်္ဂဟိတံ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။ သော အတိက္ကမိတွာ ဝေမဇ္ဈံ အာယုပ္ပမာဏံ ဥပဟစ္စ ဝါ ကာလကိရိယံ အရိယမဂ္ဂံ သဥ္စနေတိ။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ အတိက္ကမိတွာ ဝေမဇ္ဈံ အာယုပ္ပမာဏန္တိ အာယုပ္ပမာဏံ ဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတွာ၊ ဥပဟစ္စ ဝါ ကာလကိရိယန္တိ ဥပဂန္တွာ ကာလကိရိယံ၊ အာယုက္ခယဿ အာသန္နေ ဌတွာတိ အတ္ထော၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဥပဟစ္စာတိ တေဿ ဥပဂန္တွာတိ အတ္ထော။ တေန ဝေမဇ္ဈာတိက္ကမော ကာလကိရိယာယပဂမနဥ္စ သင်္ဂဟိတံ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အတိက္ကမိတွာ ဝေမဇ္ဈ"န္တိအာဒိ။ မူလ၊

ငို၊၃။၃၈။ ဥပဟစ္စာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၂)တိ ဝါ ဥပ–ဂန္တွာ ကာလကိရိယံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၅၃၂။ ဥပ–ဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ–လည်းကြည့်။

ဥပဟစ္စ၂ (တိ) [ဥပ+ဟန+ဏျ] ကပ်ရောက်အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဟစ္စတလ (တိ) [ဥပဟစ္စ+တလ] ကပ်ရောက်အပ်သော မြေအပြင်ရှိသော၊ မြေအပြင်သို့ ကျရောက်သော (မိုးပွါး)။ ပထဝိယံ ပတိတ္វာ ဥပဟစ္စတလာ ဟုတ္វာ နိဗ္ဗာယတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။

ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယိနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ+နိဒ္ဒေသ] ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီပုဂ္ဂိုလ်ကို အကျယ်ပြရာအပိုင်း။ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယိ–နိဒ္ဒေသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။

ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ (ပု) [ဥပဟစ္စ+ပရိ+နိ+ဝါ+ဏီ] ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီပုဂ္ဂိုလ်။ (အဝိဟာစသော သုဒ္ဓါဝါသငါးဘုံသို့ ရောက်၍ ထိုဘုံ၌ သက်တန်းထက်ဝက်ကို ကျော်လွန်ပြီးလျှင် နောက်ဆုံးအသက်အပိုင်းအခြားသို့ မရောက်ဘဲ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံလတ္တံ့သောအနာဂါမ်ကို ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ ဟုခေါ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် အဝိဟာဘုံ၌ တစ်ယောက်, အတပ္ပါဘုံ၌ တစ်ယောက် စသည်ဖြင့် ငါးယောက်ရှိသည်။ အံ၊၁။၂၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ မူလဋီ၊၃။၃၈။ အနုဋီ၊၃။၄၉။

အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ။ ဒီ၊၃။၁၉၈။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၄၈။ မဇ္ဈံ ဥပဟစ္စ အတိက္ကမိတ္វာ ပတ္တော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃။ မဇ္ဈံ ဥပဟစ္စာတိ အာယုနော မဇ္ဈံ အတိစ္စ၊ တေနာ–ဟ အတိက္ကမိတ္វာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၈။ ဥပဟစ္စ–ပရိနိဗ္ဗာယီတိ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္វာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၂။ ဥပဟစ္စာတိ ဝါ ဥပဂန္တွာ ကာလကိရိယံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၅၃၂။ ပဌမံ့ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သံ၊၃။၆၃။ အံ၊၁။၂၃၅။ အံ၊၂။၄၀၅၊၄၅၁။ ပဌမံ ပန ကပ္ပ–သတံ အတိက္ကမိတ္វာ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဥပ–ဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ နာမ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ နာမ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိ–က္ကမိတ္វာ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။ ယော ပန ကပ္ပသဟဿာယုကေသု အဝိ–ဟေသု နိဗ္ဗတ္တိတ္វာ ပဌမံ ကပ္ပသတံ အတိက္က–မိတ္វာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ အယံ ဥပဟစ္စ–ပရိနိဗ္ဗာယီ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ ဥပဟစ္စာတိ တေသံ ဥပဂန္တွာတိ အတ္ထော၊ တေန ဝေမဇ္ဈာ–တိက္ကမော ကာလကိရိယောပဂမဋ္ဌ သင်္ဂဟိတံ ဟောတိ၊ တသ္မာ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္វာ ပရိနိဗ္ဗာယန္တော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ နာမ ဟောတိတိ အာဟ ယော ပန အဝိဟေသု–တိအာဒိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ (အံ၊၂။၄၅၁)တိ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္វာ ပစ္ဆိမကောဋိ့ အပတ္វာ ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။ အာယုဝေမဇ္ဈံ ဥပဟစ္စ အတိ–က္ကမိတ္វာ တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယတီတိ ဥပဟစ္စ–ပရိနိဗ္ဗာယီ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၇။ ဥပဟစ္စ ပရိ–နိဗ္ဗာယီသာ(ပဋိသံ။၁၆၀)တိ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္វာ ဝါ ကာလကိရိယံ ဥပဂန္တွာ ဝါ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယန္တဿ အနာဂါမိနော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ (–အဘိ၊ပု။ ၁၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉၊၁၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၊၅၀၊ ၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၅၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇၁။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၉၆။ မူလဋီ၊၃။၃၈။ အနုဋီ၊၃။၄၉။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၂၅၆။)

ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီနာမက (တိ) [ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ+နာမက] ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ အမည်ရှိသော၊သူ။ အာယုဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတ္វာ အရ–

ဟတ္တံ ပတ္တာ ပရိနိဗ္ဗာယနသဘာဝေန ဥပဟစ္စ-ပရိနိဗ္ဗာယီနာမကေန အနာဂါမိနာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၃၄၉။

ဥပဟစ္စဘာဝ (ပု) [ဥပဟစ္စ+ဘာဝ] ကပ်ရောက်အပ်သောဘာဝ။ အတ္ထိ ဥပဟစ္စဘာဝေါ။ အဘိ၊ က။၂၇၂။

ဥပဟညတိ[1] (ကြိ) [ဥပ+ဟန+ယ+တိ] ပျက်စီး၏၊ ပင်ပန်း၏၊ နှိပ်စက်-ညှင်းဆဲ-ဖျက်ဆီး-၏။ သရောပိ ဥပဟညတိ(မ၊၃။၂၇၇)တိ သဒ္ဒေါပိ ဘိဇ္ဇတိ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၉၃။ ပုဗ္ဗေဝ ဥပ-ဟညတိ။ အံ၊၂။၃၂၇။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။ **ဥပ-ဟညေထ**—ကဒါစိ ဥပဟညေထ။ ဇာ၊ ၁။၂၀၃။ ဥပဟညေထာတိ ဥပဃာတံ အာပဇ္ဇေယျ အပရိသုဒ္ဓံ အဿ။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၄။

ဥပဟညတိ[2] (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဟန+ယ+တေ] နှိပ်စက်-ညှဉ်းဆဲ-ဖျက်ဆီး-သတ်ဖြတ်-အပ်၏။ ဥပဟညတိ(မ၊၃။၂၇၇)တိ ဃာတိယတိ။ မဋ္ဌ၊ ၄။၁၉၃။ (-သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။) အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟာသာ စ၊ စိတ္တမဿုပဟညတိ (ထေရ။၃၂၈)တိ ပိယရူပေ သာရဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ အဘိဇ္ဈာယ…ဝိဟေသာယ စ အဿ ပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ ဥပဟညတိ ဗာဓိယတိ။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။ အဘိဇ္ဈာဝိဟေသာဟိ အဿ စိတ္တံ ဥပဟညတိ။ သံဋ္ဌ၊၃။၂၉။ (-အံဋီ၊ ၂။၁၀၄။) **ဥပဟညန္တိ**—စူဠနိ။၁၉၀။

ဥပဟညန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဟန+ယ+အန္တေ] နှိပ်စက်-ညှဉ်းဆဲ-ဖျက်ဆီး-သတ်ဖြတ်-အပ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဟညမာန (တိ) [ဥပ+ဟန+ယ+မာန] နှိပ်စက်-ညှဉ်းဆဲ-ဖျက်ဆီး-သတ်ဖြတ်-အပ်သော၊သူ။ ကမ္မကရဏာဒီဟိ ဥပဟညမာနေ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၉။ စူဠနိဋ္ဌ။၇၅။

ဥပဟညေထ (ကြိ) [ဥပ+ဟန+ယ+ဧယျ] ပင်ပန်း-ပျက်စီး-ရာ၏။ (ဇာတ်ဝတ္ထုအလို ပျက်စီးစေရာ၏-ဟုအဓိပ္ပါယ်နက် ပြန်ဆိုရမည်။) ဥပဟညတိ[1] -ကြည့်။

ဥပဟဋ (တိ) [ဥပ+ဟရ+တ] ကပ်ဆောင်အပ်သော။ တသ္မိံ ကိရ ဘောဇနေ ဥပဟဋမတ္တေဝ "သတ္ထာ ဘုဥ္ဇိဿတီ"တိ သညာယ။ သံဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၆။ ဥပဟဋမတ္တေတိ "ဗြာဟ္မဏေန ဘုဥ္ဇတု ဘဝ"န္တိ ဥပနီတမတ္တေ။ သံဋီ၊၁။၂၆၁။

ဥပဟတ[1] (တိ) [ဥပ+ဟန+တ] နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-တိုက်ခတ်-အပ်သော(ပါဠိနည်း)၊ ဖျက်ဆီး-ပျက်စီး-ပျောက်ပျက်-သော(သဒ္ဒါနည်း)။ ခတံ ဥပဟတံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ။ ဝိ၊ ၅။၂၉၃။ ဥပဟတာယံ ဘိက္ခဝေ ရာဇာ။ ဒီ၊ ၁။၈၁။(ပခုက္ကု-သျှနှင့် ဘာသာဋီကာတို့၌ ဖျက်ဆီးခဲ့ပြီ-ဟု ပါဠိတော်နည်း အနက်ပေး၍၊ နေရင်းနိသျှ၌ ဖျက်ဆီးအပ်၏-ဟု သဒ္ဒတ္ထ အနက်ပေးသည်။) အယံ ဘိက္ခဝေ ရာဇာ ခတော ဥပဟတော ဘိန္နပတိဋ္ဌော ဇာတော။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ ကုသလမူလာနံ ခတာနေန ခတော၊ တေသမေဝ ဥပဟနနေန ဥပဟတော၊ … ခတောတိ ဟိ ဂုဏခံ ဂုဏဓ ကမ္မဝသေန သိဒ္ဓံ၊ ပါဠိယံ ပန ကတ္တုဝသေနာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပဒ-ဒွယဿ ပရိယာယတ္တာ ဥပဟတောတိ ဂုဏဓန ဝုတ္တံ။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၅။ (-ဒီဋီ၊၁။၂၈၄။) သေတကရောဂေန ဥပဟတမေဝ ပဏ္ဍိန္နခိရံ အဂ္ဂဟိတတက္ကုလံ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။ အသပ္ပု-ရိသော ခတံ ဥပဟတံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ။ အံ၊၁။၈၈။ ဥပဟတန္တိ ဂုဏာနံ ဥပဟတတ္တာ ဥပဟတံ၊ ဆိန္နဂုဏံ နဋ္ဌဂုဏန္တိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဥပဟတတ္တာတိ နဋ္ဌတ္တာ၊ တေနာဟ ဆိန္နဂုဏံ နဋ္ဌဂုဏန္တိ အတ္ထောတိ။ အံဋီ၊၂။၅၈။ **ခတံ ဥပဟတ(အံ၊၁။၁၅၂)န္တိ ဂုဏခနနေန ခတံ၊** ဂုဏုပဃာတေန ဥပဟတံ။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။

ဥပဟတော(အံ၊၁။၁၆၁)တိ ဂုဏုပဃာတေနေဝ ဥပဟတော။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ (-ဇာ၊၂။၁၃၀။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၇၀။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၇။ မဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၅၄။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၁။၈၀။ သံဋီ၊၂။၅၃၄။ အံ၊ ဋီ၊၃။ရ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၈၆။) ဥပဟတေ (မဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၂)တိ ပုဗ္ဗကိမိအာဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတေ။ မ၊ ဋီ၊၂။၁ရ၄။ ဥပဟတာနီ(မဋ္ဌ၊၂။၂၅၀)တိ ဗာဓိ-တာနိ။ မဋီ၊၂။၂ရ၅။

ဥပဟတ[၂] (တိ) [ဥပ+ဟန+တ] ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-တတ်သော။ ဥပဟတဋ္ဌ-ကြည့်။

ဥပဟတကာယပ္ပသာဒ (တိ) [ဥပဟတ+ကာယ ပ္ပသာဒ] ဖျက်ဆီးအပ်သော-ပျက်စီးသော-ကာယပ္ပသာဒ ရှိသော၊သူ။ (သျှ၊၃။၂၆၈။) ဥပဟတိန္ဒြိယဝတ္ထုမှိ ဥပဟတိန္ဒြိယော(ဝိ၊ ၁။၄၆)တိ ဥပဟတကာယပ္ပသာဒေ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။၂၄၃။ ဥပဟတကာယပ္ပသာဒေါတိ ဝါတ-ပိတ္တာဒိဒေါသေဟိ ကာယဝိညာဏာနုပ္ပါဒက-ဘာဝေန ဒူသိတကာယပ္ပသာဒေါ၊ ဝိမတိ၊၁။ ၁၆၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၀ရ။) ဥပဟတိန္ဒြိယော (မ၊၂။၁ရ၅)တိ ကိမိရကုဋ္ဌေန နာမ ဥပဟတ-ကာယပ္ပသာဒေါ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ (-ဝိမတိ၊၁။ ၁၃၉။ မဋီ၊၃။၁၀၆။)

ဥပဟတကာယိန္ဒြိယ (တိ) [ဥပဟတ+ကာယိန္ဒြိယ] ဖျက်ဆီးအပ်သော-ပျက်စီးသော-ကာယိန္ဒြေ-ကိုယ်-ရှိသော၊သူ။ တေ ယထာ သော ဥပဟတကာယိန္ဒြိယော ကုဋ္ဌီ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။

ဥပဟတစက္ခု (တိ) [ဥပဟတ+စက္ခု] ဖျက်ဆီးအပ်-ပျက်စီး-သော မျက်စိရှိသော၊သူ။ ဥပ-ဟတစက္ခုနော စ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ စရိယာဋ္ဌ။ရ၃။

ဥပဟတစိတ္တ (တိ) [ဥပဟတ+စိတ္တ] ဖျက်ဆီးအပ်-ပျက်စီး-ထိပါးလို-တွန့်တို-သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ (မြန်။၂၂၃။ ဇာ၊သျှ။၁၂၅။) ဥပဟတ-စိတ္တောမှိ(သံဋ္ဌ၊၁။၃၄)တိ ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယာ-သဗ္ဘာဝတော ပရဿ ဥပဟတစိတ္တောမှီတိ သက္ကော အတ္တနော သဘာဝံ ဝဒတိ။ သံဋီ၊ ၁။၃၄၃။ (-ဥဒါနဋ္ဌ။၁၀၀။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၂ရ၈။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၂၈၆။)

ဥပဟတဋ္ဌ (တိ) [ဥပဟတ+အတ္တ] ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-တတ်သော သဘောရှိသော။ (မြန်။၂၅၀။) ဥပဃာတနန္တိ ဥပဟတဋ္ဌေန။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ ဥပဃာတရောဂေန ဝိယ အနွော ဝေ အဘိဟတသဗ္ဗတာ ဥပဟတဋ္ဌော။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၉၁။

ဥပဟတနေတ္တ (တိ) [ဥပဟတ+နေတ္တ] ဖျက်ဆီးအပ်-ပျက်စီး-သော မျက်စိရှိသော၊သူ။ တေန ပယောဂဝိပ္ပတ္တိဝသေနာပိ ဥပဟတနေတ္တ-တာယ အန္ဓော။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။

ဥပဟတပညိန္ဒြိယ (တိ) [ဥပဟတ+ပညိန္ဒြိယ] နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-အပ်သော ပညိန္ဒြေရှိသော။ ဥပဟတိန္ဒြိယာ(မ၊၂။၁ရ၅)တိ ဥပဟတပညိ-န္ဒြိယာ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ (-မဋီ၊၃။၁၀၆။)

ဥပဟတပသာဒ (တိ) [ဥပဟတ+ပသာဒ] ဖျက်ဆီးအပ်-ပျက်စီး-သော(စက္ခု)ပသာဒ-ရှိသော၊သူ။ ပုပ္ဖာဒီဟိ ဝါ ဥပဟတပသာဒေါ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၄၄။ (-သံဋ္ဌ၊၃။၈၄။)

ဥပဟတပုဗ္ဗ (တိ) [ဥပဟတ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌-ထိပါး-နှိပ်စက်-ညှင်းဆဲ-အပ်ဘူးသော၊ ရှေး၌ ပျက်စီးဘူးသော၊သူ။ (မြန်။၅၀၁။) နာဘိဇာနာမိ ကိဉ္စိ ကုလံ ပက္ကာဘိက္ကာနုပ္ပဒါနမတ္တေန ဥပ-ဟတပုဗ္ဗံ။ သံ၊၂။၅၀၈။ (-သံဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။)

ဥပဟတဗီဇ (တိ) [ဥပဟတ+ဗီဇ] ဖျက်ဆီးအပ်သောမျိုးစေ့ရှိသော၊သူ။ လေခပဏ္ဏကော နာမ ကိရ မန္တဝသေန ဥပဟတဗီဇော။ ဝဇီရ။၄၂၉။

ဥပဟတဗ္ဘန္တရ (တိ) [ဥပဟတ+အဗ္ဘန္တရ] နှိပ်စက်

အပ်-ပူလောင်-သောဝမ်းတွင်းရှိသော၊(သျှ။ ၄၆၅၊) ဝမ်းတွင်း၌လေခတ်သော၊သူ(ပြန်။၃၁၂)။ ဇီယန္တိတော မဟာရာဇ ဘောဇနံ အလဘ-မာနော ဥပဟတဗ္ဘန္တရော ဝိဇ္ဇမာနေပိ ဥတ္တရိ အာယုသ္မိံ အကာလေ မရတိ။ မိလိန္ဒ၊၂၉၁။

ဥပဟတသာမတ္ထိယ(တိ) [ဥပဟတ+သာမတ္ထိယ] နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-အပ်သော အစွမ်းသတ္တိ ရှိသော။ (အစွမ်းသတ္တိပျက်စီးသော။) ဗလဝ-အကုသလကမ္မေန ဥပဟတသာမတ္ထိယံ တဒေဝ ပဋိသန္ဓိဒါယကံ ကုသလကမ္မံ ဒုဗ္ဗလီဘူတံ ပုရိသိန္ဒြိယံ အနုပ္ပါဒေတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၁။

ဥပဟတာယတိကမ္မဖလ (တိ) [ဥပဟတ+အာယတိကမ္မဖလ] ဖျက်ဆီး-ပယ်ဖျက်-အပ်ပြီးသော အနာဂတ်၌ ဖြစ်လတ္တံ့သောကံ၏ အကျိုးရှိသော၊ အနာဂတ်၌ဖြစ်လတ္တံ့သော ကံအကျိုးကို ပယ်ဖျက်ပြီးသော၊သူ။ (ပြည်၊ သျှ။၉၄-၌ ဥပဟတာယတိ=ဖျက်ဆီးအပ်၏-ဟု အနက်ပြန်ဆိုထားသည်။) ယော စဿ သမုဒယပ္ပဟာနေန ဥပဟတာယတိကမ္မဖလဿ စရိမစိတ္တတော စ ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တိခန္ဓာနံ အနုပ္ပါ-ဒနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄၀။

ဥပဟတိန္ဒြိယ (တိ) [ဥပဟတ+ဣန္ဒြိယ] ဖျက်ဆီးအပ်-ပျက်စီး-သော ဣန္ဒြေရှိသော၊ ဣန္ဒြေပျက်စီးသော၊သူ။ (အရာအားလျော်စွာ ကာယပသာဒပျက်စီးသူ, သဒ္ဓါပညာစသော ဣန္ဒြေ ပျက်စီးသူ, စက္ခုစသောဣန္ဒြေ ပျက်စီးသူတို့ကို ယူရသည်။) ဥပဟတိန္ဒြိယဝတ္ထုမှိ ဥပဟတိ-န္ဒြိယော(ဝိ၁။၄၆)တိ ဥပဟတကာယပ္ပသာဒေါ။ ဝိဋ္ဌ၁။၂၄၃။ (-ဝဇီရ။၁၀၀။) ဥပဟတိန္ဒြိယော (မ၊၂။၁၇၅)တိ ကိမိရကုဋ္ဌေန နာမ ဥပဟတ-ကာယပ္ပသာဒေါ။ မဋ္ဌ၃။၁၅၂။ ခတော ဥပ-ဟတိန္ဒြိယော။ ဝိ၅။၂၈၄။ သဒ္ဓါဒီနဉ္စ ဣန္ဒြိယာနံ ဥပဟတတ္တာ ဥပဟတိန္ဒြိယော။ ဝိဋ္ဌ၄။၂၀၄။ ဥပဟတိန္ဒြိယာ(မ၊၂။၁၇၅)တိ ဥပဟတ-ပညိန္ဒြိယာ။ မဋ္ဌ၃။၁၅၂။ အဝိဇ္ဇာဘိဘူတတာယ ဝိရောစိပစ္စယသမာယောဂေန ပညိန္ဒြိယဿ ဥပဟတတ္တာ။ မဋီ၊၃။၁၀၆။ တသ္မိံ ဟိ သမယေ ပရိဠာဟုပ္ပတ္တိယာ ဥပဟတိန္ဒြိယော ဟောတိ၊ ကာယော ဇီရတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၆၁။ အံဋီ၊၁။ရရ။ (-သံဋီ၊၂။၄၁၆။)

ဥပဟတိန္ဒြိယဝတ္ထု (န) [ဥပဟတိန္ဒြိယ+ဝတ္ထု] ပျက်စီးသောကာယပသာဒရှိသောသူ၏-ဝတ္ထု-အကြောင်းအရာ၊ ဥပဟတိန္ဒြိယဝတ္ထု။ ဥပ-ဟတကာယပ္ပသာဒ-ကြည့်။

ဥပဟတ္တု (တိ) [ဥပ+ဟရ+တု] ကပ်ဆောင်-ပို့ဆောင်-တတ်သော၊သူ။ ဗဟူနံ ဝတ နော ဘဂဝါ သုခမ္မာနံ ဥပဟတ္တာ။ မ၊၂။၁၁၁။ အဘိဋ္ဌ၃။၂၅၀။ ဥပဟတ္တာတိ ဥပဟာရကော။ မဋ္ဌ၃။၁၁၄။ ဥပဟာရကောတိ ဥပနေတာ။ မဋီ၊၃။ရ၅။

ဥပဟနတိ (ကြိ) [ဥပ+ဟန+အ+တိ] ညှင်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၏။ မံသံ ပိဏ္ဍံ ပိဏ္ဍံ ကတွာ စမ္မံ အလ္လီယာပေန္တော မံသကာယံ ဥပဟနတိ နာမ။ မဋ္ဌ၄။၂၄၂။ **ဥပဟန္တိ**—ထေရ။၃၀၃။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ ယသ္မာ ရတ္တံ ရုဒန္တဿ ပုဂ္ဂလဿ စက္ခုံ သရီရဉ္စ ဥပဟန္တိ ဝိဗာဓတိ။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ (-ဝဇီရ။ ၃။) **ဥပဟန္တိ**—ဒီဋ္ဌ၁။၁၅၁။ မဋ္ဌ၃။၁၅၉။

ဥပဟနန (န) [ဥပ+ဟန+ယု] ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ပျက်စီးခြင်း။ ကာယိကံ ဥပဃာတိကံ နာမ ကာယဒွါရေ ပညတ္တသိက္ခာပဒဿ အသိက္ခန-ဘာဝေန ဥပဟနနံ ဝုစ္စတိ၊ နာသနံ ဝိနာသနန္တိ အတ္ထော။ ဝိဋ္ဌ၄။၃။ (-သံဋီ၊၂။၅၂၅။ မဋီ၊၂။၅၄။)

ဥပဟန္တ (တိ) [ဥပ+ဟန+အန္တ] ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-သတ်ဖြတ်-သော၊သူ။ ပါဏိအာဒီဟိ ပရံ ဥပဟနန္တော ဝိဟေဌေန္တော ပရူပဃာတီ

ပဗ္ဗဇိတော နာမ န ဟောတိယေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၄။

ဥပဟနန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဟန+အ+အန္တိ] ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-ကုန်၏။ ဥပဟနတိ-ကြည့်

ဥပဟနိတွာ(ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဟန+တွာ] ကပ်ရောက်-ကျရောက်-၍။ ပထဝီတလံ ဝါ ဥပဟနိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။

ဥပဟန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဟန+အ+တိ] ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၏။ ဥပဟနတိ-ကြည့်။

ဥပဟန္တွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဟန+တွာန] ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၍။ အတ္တာနံ ဥပဟန္တွာန၊ ပစ္ဆာ အညံ ဝိဟိံသတိ။ အံ၊ ၂။၃၂၇။

ဥပဟရတိ (ကြိ) [ဥပ+ဟရ+အ+တိ] (က) ပို့ဆောင်၏။ (ခ) ပူဇော်-ဆက်သ-လှူဒါန်း-၏။ (က) ယသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီဟိ သတ္တာနံ ဟိတံ ဟရတိ ဥပဟရတိ ဥပနေတိ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၄။ (-သာရတ္ထ၊၁။ ၂၀၄။) **ဥပဟရန္တိ**- ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၅၈၁၀၇။ **ဥပဟရိံသု**- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၄။ **ဥပဟရိဿာမ**- အံ၊၁။၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂။ (ခ) ပါဏံ ဝဓိတွာ ဒေဝတာနံ ဥပဟရန္တိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၉။

ဥပဟရန္တ (တိ) [ဥပ+ဟရ+အန္တ] ကပ်ဆောင်-ပို့ဆောင်-သော၊သူ။ လာဘသက္ကာရဉ္စ ဥပဟ-ရန္တေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ မာဏဝါ...မဓုလာဇာဒီနိ ဥပဟရန္တာ...သက္ကာရံ ကရိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁၂။

ဥပဟရန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဟရ+အ+အန္တိ] (က) ပို့ဆောင်ကုန်၏။ (ခ) ပူဇော်-ဆက်သ-လှူဒါန်း-ကုန်၏။ ဥပဟရတိ(က) (ခ)ကြည့်။

ဥပဟရိံသု (ကြိ) [ဥပ+ဟရ+ဤံသု] ပို့ဆောင်ကုန်ပြီ။ ဥပဟရတိ(က) ကြည့်။

ဥပဟရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဟရ+တွာ] ဆောင်ကုန်၍။ အပရေ ဝါတာ ပုပ္ဖါနိ ဥပဟရိတွာ မဂ္ဂေ သြကိရန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၄။

ဥပဟရိဿာမ (ကြိ) [ဥပ+ဟရ+ဿာမ] ပို့ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဥပဟရတိ(က) ကြည့်။

ဥပဟာသန (န) [ဥပ+ဟသ+ယု] ပြောင်လှောင်ပျက်ချော် သရော်ခြင်း။ ဥပက္ကောသတိတိ ဥပ္ပဏ္ဍေတိ ဥပဟာသနဝသေန ပရိဘာသတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၀။

ဥပဟာရ (ပု) [ဥပ+ဟရ+ဏ] (၁) ပေးခြင်း။ (၂) ကပ်၍ဆောင်ခြင်း၊ ပူဇော်ခြင်း။ (၁) အာဟာရူပဟာရောတိ အာဟာရော စ ဥပ-ဟာရော စ၊ ဂဟဏဥ္စ ဒါနဥ္စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၉။ (၂) သစေ မေ တ္တဒံ နာမ သမိဇ္ဈတိ၊ တုမှာကံ တ္တမိနာ စ တ္တမိနာ စ ဥပဟာရံ ကရိဿာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ ဥပဟာရန္တိ ပူဇံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၆။ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီဟိ ဥပဟာရော ပူဇာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁၂၁။ (-အံ၊၁။၆၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။၁၂၀။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၈၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၈၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၇၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၂၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၇၇။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၅။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၄။)

ဥပဟာရက (တိ) [ဥပ+ဟရ+ဏွု] ကပ်ဆောင်-ပို့ဆောင်-တတ်သော၊သူ။ ဥပဟတ္တု-ကြည့်

ဥပဟာရကရဏဒဿန (န) [ဥပဟာရကရဏ+ဒဿန] ပူဇော်မှုပြုခြင်းကိုပြကြောင်း ဖြစ်သော စကား။ ပုပ္ဖမူမါပါဒရေဏိတလန္တိ တ္တဒံ ယထာ ပဋိသုတေန သုပ္ပါဒိနာ ဥပဟာရကရဏ-ဒဿနံ။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၈။

ဥပဟာရတ္ထ (ပု) [ဥပဟာရ+အတ္ထ] ပူဇော်ခြင်း အကျိုး။ တဿ ဥပဟာရတ္ထာယ မနုဿေ

မာရေတွာ။ မၢဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၅၄။)

ဥပဟာရေတုံ (ဗျ) [ဥပ+ဟရ+ဧ+တုံ+] ကပ်ဆောင်စေခြင်းငှာ၊ ခံစားစေခြင်းငှာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပဟာရေတုကာမ (တိ) [ဥပဟာရေတုံ+ကမု+ဏ] ကပ်ဆောင်စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ကပ်ဆောင်စေလိုသော၊ ခံစားစေလိုသော၊သူ။ ဂါထာ ထေရီ ကာမေသု ဥပဟာရေတုကာ–မေန မာရေန ဝုတ္တာ။ ထေရီဋ္ဌ။၁ရ၂။

ဥပဟိံသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဟိသိ(ဟိံသ)+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။၄၂၁။ နီတိ၊ဓာ။၁ရ၂] ညှင်းဆဲ–နှိပ်စက်–ဖျက်ဆီး–၏။ ယော ဝါဒေနူပဟိံသတိ။ ဝိ၊၄။၃၆ရ။ ဥပဟိံသတီတိ ဗာဓတိ အာသာ–ဒေတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၉။ (–ဝိမတိ၊၂။၂၅၅။) တေပိဟံ **ဥပဟိံသေယျံ**—ဇာ၊၁။၂၄၃။ တေ အဟံ ဝိသာလသာခဝိဋပေါ မူလေ ဆိန္ဒိတွာ ပတန္တော ဥပဟိံသေယျံ။ သံဘဂ္ဂဝိမာနေ ကရောန္တော ဝိနာသေယျန္တိ အတ္ထော။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၅၉။

ဥပဟိံသေယျံ (ကြိ) [ဥပ+ဟိသိ(ဟိံသ)+အ+ယျံ] ညှဉ်းဆဲ–နှိပ်စက်–ဖျက်ဆီး–ရာ၏။ ဥပဟိံသတိ–ကြည့်။

ဥပါဂစ္ဆတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+အ+တိ] ကပ်ရောက်–ချဉ်းကပ်–ရောက်လာ–ဝင်–၏။ **ဥပါဂစ္ဆိ**—ခိပ္ပမေဝ ဥပါဂစ္ဆိ။ ဇာ၊၂။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂ရ။ (–အပ၊၁။၂ရ၀။ ထေရၢဋ္ဌ၊၁။၂၈၉။ အပၢဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။) ဥပါဂစ္ဆီတိ ဥပါဂတော အဟောသိ။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂၈။ **ဥပါဂမိ**—ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၉။ ဝိမာန။၃၅။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ မၢဋ္ဌ၊၃။၁ရ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၄၊၁၁၅။ ဘဝန် မေ ဥပါဂမိ။ အပ၊၁။၃၅။ မေ ဘဝန် ဥပါဂမိ သမ္ပတ္တောတိ အတ္ထော။ အပၢဋ္ဌ၊၁။၂၆ရ။ (–အပ၊၁။ရ၁။ အပၢဋ္ဌ၊၂။၃၀။) ဥပါဂမိ ဂန္ဓကုဋိံ။ အပ၊၁။၆၆။ မဟာမုနိ ဂန္ဓကုဋိံ တေဟိ သဟ ဥပါဂမိ ပါဝိသီတိ အတ္ထော။ အပၢဋ္ဌ၊၂။၁၆။ **ဥပါဂစ္ဆုံ**—ရာဇဒွါရံ ဥပါဂစ္ဆုံ။ ဇာ၊၂။၁၅၄။ ဥပါဂစ္ဆုန္တိ တေ ရထေသု ယုတ္တေ အဿေ အာဒါယ အာဂမံသု။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂ရ။ (–စူဠနိ။ ၁၉ရ။ ဇာ၊၂။၃ရ၁။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၃ရ၁။) **ဥပါဂမုံ**—တရမာနာ ဥပါဂမုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၃။ ဥပါဂမုန္တိ ထေရံ ဥပသင်္ကမိံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၆။ (–ဇာ၊၂။၉၀၊၃၃၀။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၃ရ၆။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၂၈၅။) **ဥပါဂမိံသု**—ဥပါဂမိံသု(စူဠနိ။၁၉၈)တိ သမီပံ ဂမိံသု။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ရရ။ **ဥပါဂမိံ**—(ဩဝိဘတ်ကို ဣပြု) ကဿာ နု ကာယာ အနုဓိဝံ ဥပါဂမိံ (ဝိမာန၊၁၈)တိ...သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ပယိရုပါသနာယ ဥပဂန္တုံ ဥပဂတာသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ရ၂။ **ဥပါဂါ**—(ဂမု ကို ဂါပြု ဩ ဝိဘတ်ချေ။) ကော နု တွံ တိဒိဝါ မဟိံ ဥပါဂါ။ ဝိမာန။ရရ။ ဝေဠု–ဘူတော ကော နု တွံ ဒေဝလောကတော ဣမံ ဘူမိပဒေသံ ဥပဂတော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၁၈။ **ဥပါဂမီ**—ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉။ ဇာ၊၁။၃၈၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၄၁။ အပၢဋ္ဌ၊၁။၈၁၃။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၈၁၂။ ဇာဋ္ဌ၊၅။ရရ။ **ဥပါဂါ**—(ဂမု ကို ဂါ ပြု ဣံ ဝိဘတ် ကို အာ ပြု) မနုဿမံသဿ ကတေ ဥပါဂါ။ ဇာ၊၂။၁၄၄။ ဥပါဂါတိ ဥပဂတောမှိ။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၅၄၁။ **ဥပါဂမိမှာ**—စရိယာဋ္ဌ။၁၃၂။ **ဥပါဂမုံ**—(မှာဝိဘတ်ကို ဥံ ပြုန်။) ဇာရဏသိံ–မုပါဂမုံ။ စရိယာ။၄၀၁။ ဥပါဂမုန္တိ ဥဘောပိ မယံ ဥပါဂမိမှာ။ စရိယာဋ္ဌ။၁၃၂။ **ဥပါဂမုမှာ**—သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၈၂။ **ဥပါဂါ**—(ဂမု ကို ဂါပြု အာ) ဇာ၊၁။၂၉၁။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၃၀။ **ဥပါဂု**—(ဦဝိဘတ်ကို ဥ ရဿပြု၊) ဥပါဂု ပစ္စေကံ ယထာပဒေသံ။ ဇာ၊၂။၂၃၁။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၄ရ။ ဥပါ–ဂူတိ ဥပဂတာ။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၄ရ။ **ဥပါဂမံ၊ ဥပဂမံ**—(အ ဝိဘတ်ကို အံပြု) ယံ သေဋ္ဌံ တဒု–ပါဂမံ။ မ၊၂။၃၀၈။ တဒေဝ အဟံ ဥပဂမံ ဥပဂတော သမ္ပတ္တော။ မၢဋ္ဌ၊၃။၂၃ရ။

ဥပါဂစ္ဆိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဤ။ ဥပ+ဂမု+ဤ။ အာ ဥပသာရဟုလည်းကောင်း၊ ဓာတ်၏ ရှေ့၌ အလာ၍ ဒီဃပြု-ဟုလည်းကောင်း နှစ်မျိုးရသည်။ နောက်ပုဒ်တို့၌လည်း ထို့တူပင်] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်လာ-ဝင်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂစ္ဆုံ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဥံ။ ဥပ+ဂမု+ဥံ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်လာ-ဝင်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂတ (တိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+တ] (၁) ကပ်ရောက်သော၊သူ။ (၂)ပြည့်စုံသော။ (၁) ယထာနိဋ္ဌံ ဥပါဂတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၅၄။ ရုက္ခမူလံ ဥပဂတောသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ (အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂-တို့၌ ဥပဂတောသိ-ဟုရှိသည်။) (၂) ဣမာယ အနုပဿနာယ ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပါဂတော။ အဘိ၊ဝိ။၂၀၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။) ဒွါဒသဂုဏမုပါဂတန္တိ ဒွါဒသဟိ အာနိသံသေဟိ သမန္နာဂတံ (ဥပေတံ)။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၉။) (ဂုဏေ ဒသဟုပါဂတံ-၌ ဥပါဂတံ-ကို"ကပ်ရောက်အပ်သော"ဟု ကမ္မရုပ် အနက်တမျိုး ဘာသာဋီကာ ၌ ပေးသေး၏၊ ဥပေတံ-ဟု အဋ္ဌကထာ တိုက်ရိုက်ဖွင့်သဖြင့် "ပြည့်စုံသော" အနက်က သာကောင်းပါသည်။) (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၃၀။)

ဥပါဂန္တွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+တွာ] ကပ်ရောက်ကုန်၍။ ဂါမဏ္ဍလာ ဥပါဂန္တွာ၊ ရုပ္ပံ ဒဿေန္တိ နပ္ပကံ။ စရိယာ။၄၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။

ဥပါဂမံ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+အံ။ ဥပ+ဂမု+အံ] ရောက်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဤံ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်လာ-ဝင်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမိံသု (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဥံ။ ဥပ+ဂမု+ဥံ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်လာ-ဝင်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ -ကြည့်။

ဥပါဂမိ၁ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဤ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်လာ-ဝင်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမိ၂ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဩ။ ဥပ+ဂမု+ဩ။ ဩ ကို ဣပြု။] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ရောက်လာ-ဝင်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမိမှာ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+မှာ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမုံ၁ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဥံ။ ဥပ+ဂမု+ဥံ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမုံ၂ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+မှာ။ မှာ ကို ဥံ ပြန်။] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂမုမှာ(ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+မှာ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂါ၁(ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဩ။ ဥပ+ဂမု+ဩ။ ဂမု ကို ဂါပြု၊ ဩ ကိုချေ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂါ၂(ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဤံ။ ဥပ+ဂမု+ဤံ။ ဂမု ကို ဂါပြု၊ ဤံကို အာပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၄] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်

ဥပါဂါ၃(ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+အာ] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါဂု (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဂမု+ဦ။ ဥပ+ဂမု+ဦ။ ဦ ကို ရဿပြု။] ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်ပြီ။ ဥပါဂစ္ဆတိ-ကြည့်။

ဥပါတိဓာဝတိ (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဓာဝု+အ+အန္တိ] ကပ်ရောက်သကဲ့သို့ ဖြစ်၏၊ လွန်၍ပြေး၏။ ဥပါတိဓာဝန္တိ န သာရမေန္တိ (ဥဒါန။၁၆၈) တိ...တသ္မိံ ပန သဥပါယေ သာရေ တိဋ္ဌန္တေ- ယေဝ ဝိမုတ္တာဘိလာသာယ တံ ဥပေန္တာ ဝိယ ဟုတ္វာပိ ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသေန အတိဓာဝန္တိ အတိက္ကမိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၃။

ဥပါတိဓာဝန္တိ(ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဓာဝု+အ+အန္တိ] ကပ်ရောက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ကုန်၏၊ လွန်၍ပြေးကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါတိဓာဝန္တိသုတ္တ (န) [ဥပါတိဓာဝန္တိ+သုတ္တ] ဥပါတိဓာဝန္တိသုတ်။ ဆီမီးသို့ တိုးဝင်သော ပိုးဖလံများ ဆင်းရဲပျက်စီးခြင်းသို့ ရောက်ကြရသည်ကို မြင်တော်မူသဖြင့် "သီလသမာဓိ ပညာအနှစ်သာရသို့ မရောက်ကုန်ဘဲ လွန်၍ ပြေးကုန်သော, တဏှာဒိဋ္ဌိအနှောင်အဖွဲ့တို့ကို ပွားစေကုန်သော, မြင်ရကြားရသောအရာ တို့ကို မှန်၏ဟုယူလျက် အမှားကို နှလုံးသွင်း ကုန်သော သမဏဗြာဟ္မဏတို့သည် ရာဂစသော မီး(၁၁) ပါးဖြင့်ရဲရဲညီးသော ဘဝသုံးပါးဟူသော မီးကျီးတွင်းသို့ ကျရောက်ကုန်၏"ဟု ဘုရားရှင် ဥဒါန်းကျူးတော်မူသောသုတ်ဖြစ်သည်။ ဥဒါန။ ၁၆၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၂-၃၂၄။

ဥပါတိပန္န(တိ)[ဥပ+အတိ+ပဒ+တ] (ကာမ တဏှာစသည်တို့၌-ကျော်လွန်ပြီး-လွန်မြောက် ပြီး-နှလုံးမသွင်း-သော၊သူ။ ယေ စ န တဏှာသု ဥပါတိပန္နာ။ သုတ္တနိ။၃၅၃။ န တဏှာသု ဥပါတိပန္နာတိ ကာမတဏှာဒီသု နာဓိမုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။

ဥပါတိဝတ္တ (တိ) [ဥပ+အတိ+ဝတု+တ] လွန်မြောက်သော၊ လွန်၍ ဖြစ်သော၊သူ။ သဗ္ဗံ နမုစိဗလံ ဥပါတိဝတ္တော။ အံ၊၁။၃၂၃။ ဥပါတိ- ဝတ္တောတိ အတိက္ကန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။ (-သုတ္တနိ။ ၂၈၇၊၃၃၄။ စူဠနိ။၂၇၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၁၂၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။)

ဥပါတိဝတ္တတိ (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဝတု(ဝတ္တ) +အ+တိ] လွန်မြောက်၏၊ လွန်၍ဖြစ်၏။ ယောပိ ဣမေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော န သော တံ ဓမ္မံ ဥပါတိဝတ္တတိ။ နေတ္တိ။၄၂။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၁၃။ **ဥပါတိဝတ္တိတ္ထော**—မာ တွံ ဖြဟ္မနော ဝစနံ ဥပါတိဝတ္တိတ္ထော။ မ၊၁။၄၀၂။ ဥပါတိ- ဝတ္တိတ္ထောတိ အတိက္ကမိတ္ထ။ ဥပါတိဝတ္တိတော- တိပိ ပါဌော။ အယမေဝတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။ **ဥပါတိဝတ္တိဿတိ**—မ၊၁။၄၀၂။

ဥပါတိဝတ္တန (န) [ဥပ+အတိ+ဝတု(ဝတ္တ)+ယု] လွန်မြောက်ခြင်း၊ ကျော်လွန်၍ဖြစ်ခြင်း။ သဏ္ဌောန္တာနုဥ္စ နေသံ ဥပါတိဝတ္တနံ အတ္တနော ဉာဏဗလာနုရူပန္တိ။ မဋီ၊၃။၂၂၂။

ဥပါတိဝတ္တန္တ (တိ) [ဥပ+အတိ+(ဝတု)ဝတ္တ+အန္တ] လွန်မြောက်-လွန်၍ဖြစ်-သော၊သူ။ တော် ဝါ ပနေကေသံ ဥပါတိဝတ္တတ(မ၊၃။၁၈)န္တိ သညီ- တိပဒေန သခေ်ပတော ဝုတ္တံ သညာသတ္တကံ အတိက္ကန္တာနန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁။ ဥပါတိ- ဝတ္တတန္တိ အတိက္ကမန္တာနံ၊ နိဒ္ဒါရဏေ စေတံ သာမိဝစနံ။ မဋီ၊၃။၂၂၂။

ဥပါတိဝတ္တိတ (တိ)[ဥပ+အတိ+ဝတု+တ] ကျော် လွန်၍ဖြစ်သော၊သူ။ ဥပါတိဝတ္တတိ-ကြည့်။

ဥပါတိဝတ္တိတ္ထော (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဝတု(ဝတ္တ) +ဿ။ နိရုတ္တိ၊နျာ။၅၉၁] လွန်မြောက်ပြီ၊ လွန်၍ ဖြစ်ပြီ။ ဥပါတိဝတ္တတိ-ကြည့်။

ဥပါတိဝတ္တိဿတိ (ကြိ) [ဥပ+အတိ+ဝတု(ဝတ္တ) +ဿတိ] လွန်မြောက်လတ္တံ့၊ လွန်၍ ဖြစ်လတ္တံ့။ ဥပါတိဝတ္တတိ-ကြည့်။

ဥပါဒါ (ထီ) [ဥပ+အာ+ဒါ+အ။ ရှူနှာ။၃၇၀။] (မဟာဘုတ်တို့ကို) မှီ၍သာဖြစ်သော(တရား)။ ဥပါဒါရုပ်။ (မဟာဘုတ်တို့သည် မှီလည်းမှီတတ်, မှီလည်းမှီအပ်ကုန်၏။ ဥပါဒါရုပ်တို့သည်ကား ထိုသို့မဟုတ်ချေ။ မဟာဘုတ်တို့ကို မှီ၍သာ ဖြစ်တတ်ကုန်၏၊ ထို့ကြောင့် ဥပါဒါဟူသော အမည်ကိုရကြလေသည်။ ဤကား အဋ္ဌကထာ အလိုတည်း။ မူလဋီကာ၌ကား–"မဟာဘုတ်တို့ကို မလွှတ်ဘဲ မဟာဘုတ်တို့၏ အဆင်း အရောင်စသောအဖြစ်ဖြင့်ယူအပ်သောကြောင့် ဥပါဒါမည်၏"ဟု တနည်းလာသေးသည်။

ဥပါဒါ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၁၀။ ဥပါဒိယန္တေဝ ဘူတာနိ၊ န ဘူတာနိ ဝိယ ဥပါဒိယန္တီတိ ဥပါဒါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ဥပါဒိယန္တေဝါတိ ဘူတာနိ ဂဏှန္တိ ဧဝ၊ နိဿယန္တိ ဧဝါတိ အတ္ထော။ ယထာ ဘူတာနိ ဥပါဒိယန္တိ ဂယှန္တိ နိဿီယန္တိ၊ န တထာ တောနိ ဂယှန္တိ နိဿီယန္တိ တသ္မာ ဥပါဒါ။ အထ ဝါ ဘူတာနိ အမုဉ္စိတွာ တေသံ ဝဏ္ဏာဒိဘာဒိဘာဝေန ဂဟေတဗ္ဗတော ဥပါဒါ။ မူလဋီ၊၁။၅၄။ အတ္ထိ ရူပံ ဥပါဒါ။ အဘိ၊ဓ။၁၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။ ကတမံ တံ ရူပံ ဥပါဒါ။ အဘိ၊ဓ။၁၅၆။ တတ္ထ ဥပါဒီယတီတိ ဥပါဒါ၊ မဟာဘူတာနိ ဂဟေတွာ အမုဉ္စိတွာ တာနိ နိဿာယ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။

ဥပါဒါတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+တဗ္ဗ] ကပ်၍ ယူအပ်–မြဲစွာယူအပ်–စွဲလမ်းအပ်–သော။ ဥပါဒါတဗ္ဗဿ အဘာဝတော။......။ယသ္မာ ပန ဇေ ဥပါဒါတဗ္ဗော သင်္ခါရော နာမ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၄။၁၉၁။ (–မဋီ၊၃။၃၇၉။)

ဥပါဒါတဗ္ဗက္ခန္ဓသေသ (တိ) [ဥပါဒါတဗ္ဗက္ခန္ဓ+သေသ] ယူအပ်–စွဲလမ်းအပ်–သော ခန္ဓာ ဟူသော အကြွင်းအကျန်၊ အကြွင်းအကျန် ဖြစ်သော ယူအပ်–စွဲလမ်းအပ်–သောခန္ဓာ။ ဥပါဒိသေသန္တိ ပုန္ဗ္ဘဝေသေန ဥပါဒါတဗ္ဗက္ခန္ဓသေသံ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။

ဥပါဒါတဗ္ဗဋ္ဌ (တိ) [ဥပါဒါတဗ္ဗ+အဋ္ဌ] ယူအပ်–စွဲလမ်းအပ်–သော အနက်သဘော၊ ဝဋ္ဋံ ဟိ ဥပါဒါတဗ္ဗဋ္ဌေန ဂဟဏ ဥပါဒါနန္တိ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။

ဥပါဒါတုံ (ဗျ) [ဥပ+အာ+ဒါ+တုံ] ကပ်၍ယူ–မြဲစွာယူ–စွဲလမ်း–ခြင်းငှါ။ ဥပါဒါနိယ[၁]–ကြည့်။

ဥပါဒါဒိတ္ထယံ— ဟူသော အံ၊ဋီ၊၁။၂၄၁–လာ ပါဠိသည် ဥပ္ပါဒါဒိတ္ထယံ မှ ပျက်ယွင်းလာသော ပါဠိဖြစ်သည်။ ဥပ္ပါဒါဒိတ္တယ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉) ကြည့်။

ဥပါဒါဒုက(တိ) [ဥပါဒါ+ဒုက] ဥပါဒါဒုက်။ ဥပါဒါဒုကဿ ယောဇနာယ လဗ္ဘမာနောပိ စတုက္ကော န ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၁။၁၄၂။

ဥပါဒါဓမ္မ(ပု) [ဥပါဒါ+ဓမ္မ] မှီ၍သာဖြစ်သော တရား။ သပ္ပဋိဃေဟိ စ ဥပါဒါဓမ္မေဟိ စ ဧကောတိ အဋ္ဌပဉ္စာ ကတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။

ဥပါဒါန (နု) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယု။ ဥပ+အာဒါန။ ဥပါဒိယတေ အဂ္ဂိနေတိ ဥပါဒါနံ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၆။ ဘုသံ အာဒိယန္တီတိ ဥပါဒါနာ။ ဒဠှဂ္ဂါဟံ ဂဏှန္တီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ဘုသံ ဒဠှံ အာရမ္မဏံ အာဒိယတိ ဧတေဟီတိ ဥပါဒါနာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။ အတ္ထတော ပန ဘုသံ အာဒါနန္တိ ဥပါဒါနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃] (၁) လောင်စာ၊ ထင်းစသော မီးလောင်စာ။ (၂) ဝဋ်ဆင်းရဲ။ (၃) ပြင်းထန်မြဲမြံစွာ အာရုံကို –ယူတတ်–ယူကြောင်းဖြစ်–သောတရား၊ စွဲလမ်းသောတရား၊ ဥပါဒါန်တရား။ (၄) မိမိအကျိုးကို ကပ်၍ ယူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ယူတတ်သော တရား။(အကြောင်းတရား။) (၅) ယူခြင်း။ (တိ)(၆) ယူအပ်–စွဲလမ်းအပ်–သော။

(၁) ယထာ အာဂတော အဂ္ဂိ ဥပါဒါနံ အလဘိတွာ နိဗ္ဗာတိ။ ဝိ၊၄၊၂၊၇၂။ (-ဝိ၊၄၊၃။ ၂၄။ အဘိ၊၄၊၂၊၄၅၅။ ဓမ္မ၊၄၊၁၊၁၇၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄၊၉၃။ နေတ္တိ၊ဝိ၊၁၂၄။) (၂) အဒ္ဒသာ ဘဂဝါ အာဒိ၊ ဥပါဒါနဿ ကပ္ပိယော။ သုတ္တနိ၊၃၃၂။ ဥပါဒါနဿာတိ ဝဋ္ဋဿ။ ဝဋ္ဋံ ဟိ ဥပါဒါတဗ္ဗ-ဋ္ဌေန ဣဓ ဥပါဒါနန္တိ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂၊၈၄။ (၃) တံ မမဿ ဥပါဒါနံ၊ သော မမဿ ဝိဿာတော(ဒီ၊၁၊၂၄)တိ တံ ဆန္ဒရာဂဒွယံ မမ ဥပါဒါနံ အဿ။ ဒေါသပဋိဃဒွယံ ဝိဿာတော၊ ဥဘယမ္ပိ ဝါ ဒဠှဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပါဒါနံ။ ဒီ၊ ၄၊၁၊၁၀၇။ ဥပါဒါနဿ အာဒါနဂ္ဂဟဏာ-ဘိနိဝေသပရာမာသဒုရတိက္ကမဋ္ဌော။ ဒီ၊၄၊၂၊၈၄။ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ။ ဒီ၊၃၊၁၉၂။ ဥပါဒါနာနီတိ အာဒါနဂ္ဂဟဏာနိ။ ဒီ၊၄၊၃၊၂၀၆။ ဥပဂမနံ ဥပါဒါန(ပဋိသံ၊၅၀။ မ၊၄၊၁၊၅၅။ အဘိ၊၄၊ ၂၊၁၈၂) န္တိ... ဥစ္ဆိဇ္ဇိဿာမိတိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ ဥပဂမနံ ဂဟဏံ (ဒဠှဂဟဏံ) ပရာမသနံ၊ ဣဒံ ဥပါဒါနံ နာမ။ အဘိ၊၄၊၂။ ၁၈၃။ သာရတ္ထ၊၁၊၂၂၂။ မဋီ၊၁၊၁၁၃။ (-ပဋိသံ၊၄၊၁၊၂၂၄။) ဥပါယုပါဒါနာတိ... ဥပါဒိ-ယန္တီတိ ဥပါဒါနာ။ မ၊၄၊၄၊၆၃။ တေ မမ၊ သော မေ အတ္တာတိ ဥပါဒိယန္တိ ဒဠှဂ္ဂါဟံ ဂဏှန္တီတိ ဥပါဒါနာ။ မဋီ၊၃၊၂၈၂။ တဏှာ-ပစ္စယာ ဥပါဒါနံ။ သံ၊၁၊၂၄၄။ အဘိ၊ဝိ၊၁၄၂၊ ၁၄၃။ ဥပါဒိယတီတိ ဥပါဒါနံ။ အဘိ၊၄၊၂၊၁၂၈။ ဥပါဒါနန္တိ ဒဠှဂ္ဂဟဏံ ဝုစ္စတိ။ ဒဠှတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ ဥပါယာသဥပကဋ္ဌာဒီသု ဝိယ။ သံ၊၄၊၂၊၁၃။ အဘိ၊၄၊၁၊၄၁၅။ အဘိ၊၄၊၂၊၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂၊၂၀၃။ (-အဘိ၊၄၊၁၊၉၂။ ပဋိသံ၊၄၊ ၂၊၂၂။ ဒီဋီ၊၃၊၂၄၂။ မဋီ၊၃၊၂၅၈။) (၄) ဒွေဓာ ဥပါဒါနာနိ ဂဟဏူပါဒါနဥ္စ ပစ္စယူပါဒါနဥ္စ။ ...ပစ္စယူပါဒါနံ နာမ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဧဝံ ဝုတ္တပစ္စယာ။ မ၊၄၊၂၊၆၂။ ပစ္စယူပါဒါနန္တိ ယံကိဉ္စိ ပစ္စယမာဟ၊ သော ဟိ အတ္တနော ဖလံ ဥပါဒိယတိ ဥပါဒါနဝသေန ဂဏှာတီတိ ဥပါဒါနန္တိ ဝုစ္စတိ။ မဋီ၊၂၊၁၁၈။ (၅) ဥပါဒါန-ပညတ္တိ-ကြည့်။ (တိ)(၆) ဥပါဒါနတ္တ-ကြည့်။

ဥပါဒါနဥပယ (တိ) [ဥပါဒါန+ဥပယ] ဥပါဒါန် ဖြစ်သော ဥပယတရား။ ဥပဂမနဉ္စ ဥပါဒါန-ဥပယော။ မူလဋီ၊၁၊၃၉။

ဥပါဒါနကာရဏ (န) [ဥပါဒါန+ကာရဏ] မှီ၍-စွဲ၍-ဖြစ်သော အကြောင်း။ ဟေတုန္တိ ဝါ ဥပါဒါနကာရဏံ၊ အံဋီ၊၁၊၇၈။ တတ္ထ တုရိဝေမ-သလာကာဒယော ဥပါဒါနကာရဏံ။ အနုဋီ၊ ၂၊၆၇။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓ (ပု) [ဥပါဒါန+ဂေါစရ+ခန္ဓ။ ဥပါဒါန+အာရမ္မဏဘူတ+ခန္ဓ၊ ဥပါဒါန+ပစ္စယ-ဘူတ+ခန္ဓ။ ဥပါဒါန+ဥပါဒါတဗ္ဗ+ခန္ဓ။ ဥပါဒါန +သမ္ဘူတ+ခန္ဓ၊ ဥပါဒါန+ဝိဓေယျ+ခန္ဓ၊ ဥပါဒါန +ပဘာဝ+ခန္ဓ။ ဥပါဒါန+ဇနက+ခန္ဓ။ ဥပါဒါန +ဇနိတ+ခန္ဓ] ဥပါဒါန်တရားတို့၏-အာရုံ-အကြောင်း-ဖြစ်သော-ခန္ဓာ၊ ဥပါဒါန်တရား တို့သည် အာရုံပြုခြင်းစသည်တို့၏ အစွမ်း အားဖြင့်-ကပ်၍ယူအပ်-စွဲလမ်းအပ်-သောခန္ဓာ၊ ဥပါဒါန်တရားတို့ကြောင့် ဖြစ်သောခန္ဓာ၊ ဥပါဒါန် တရားတို့သည် ပြုပြင်စီရင်အပ်သောခန္ဓာ၊ ဥပါဒါန်တရားတို့လျှင် အမွန်အစရှိသောခန္ဓာ၊ ဥပါဒါန်တရားတို့သည် ဖြစ်စေအပ်သောခန္ဓာ၊ ဥပါဒါန်တရားတို့ကိုဖြစ်စေတတ်သော-ခန္ဓာ-တရားအစု၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။

ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ။ ပဋိသံ၊၂၃။ စူဠနိ၊၂၀၆။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ ဥပါ-ဒါနက္ခန္ဓာ၊ မဇ္ဈေ ပဒလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဥပါ-ဒါနသမ္ဘူတာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ တိဏဂ္ဂိ, ထုသဂ္ဂိ။ ဥပါဒါနဝိဓေယျာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ ရာဇပုရိသော။ ဥပါ-ဒါနပ္ပဘဝါ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ

၊

ပုပ္ဖရုက္ခော, ဖလရုက္ခော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၀။ သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ။ ပဋိသံ။၃၈။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ သာသဝဥပါဒါနိယဘာဝေန ဝိသေသေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၈။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဧတ္ထ စ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဝေမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၈။ ပဉ္စ လောကာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၉။ ဥပါဒါနာနံ အာရမ္မဏဘူတာ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၄၃။ ဝိမတိ၊ ၁။၅၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၃။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ ပဉ္စသု ဥပါဒါ-နက္ခန္ဓေသု ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿီ ဝိဟာသိ။ ဒီ၊ ၂။၃၀။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသူတိ ဥပါဒါနဿ ပစ္စယဘူတေသု ခန္ဓေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု။ ဒီ၊၂။၂၃၉။ မ၊၁။၇၈။ ဥပါဒါနဿ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ဥပါဒါနဿ ပစ္စယဘူတာ ဓမ္မပုဉ္ဇာ ဓမ္မရာသယောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၂၃၉။ ပဉ္စ ခေါ...ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ သက္ကာယော ဝုတ္တော ဘဂဝတာ။ မ၊၁။၃၇၃။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဥပါဒါနာနံ ပစ္စယဘူတာ ခန္ဓာတိ ဝေမာဒိနာ နယေနေတ္ထ ဥပါဒါနက္ခန္ဓကထာ ဝိတ္ထာရေတွာ ကထေတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ ဥပါဒါနေဟိ အာရမ္မဏကရဏာဒိဝသေန ဥပါဒါတဗ္ဗာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၀။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ။ ခုဒ္ဒက၊၃။ ဥပါ-ဒါနဇနိတာ ဥပါဒါနဇနကာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါ-နက္ခန္ဓာ။ ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏဉ္စ သာသဝါ ဥပါဒါနိယာ၊ ဧတေသမေတံ အဓိဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၆၈။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓဓမ္မ (ပု) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+ဓမ္မ] ဥပါဒါ-နက္ခန္ဓာဖြစ်သောတရား။ ဓမ္မေတိ ဥပါဒါန-က္ခန္ဓဓမ္မေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၀၈။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+နိဒ္ဒေသ] ဥပါဒါနက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာကိုအကျယ် ညွှန်ပြရာစကားရပ်။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ သေယျထိဒန္တိ နိပါတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စက (တိ) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+ပဉ္စက] ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အပေါင်း။ သဗ္ဗာ-ကာရေန ပန ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ ဒုက္ခဋ္ဌေဝ အရိယသစ္စဉ္စ အညတြ တဏှာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၃။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၉။)

ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကာချ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စက+ အာချ] ဥပါဒါနက္ခန္ဓငါးပါး အပေါင်း ဟုဆိုအပ် သော အမည်ရှိသော။ တတ္ထ သတိ ကာယေ ဝိဇ္ဇမာနေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကာချေ ကာယေ ဝီသတိဝတ္ထုကာ ဒိဋ္ဌိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၅၇။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓပရိယာပန္န(တိ) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+ ပရိယာပန္န] ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်သော။ ယဒိ တဏှာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ န ဘဝေယျ။ ဝဇီရ။၃၈။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓလက္ခဏ (နု) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+လက္ခဏ] ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟူသော မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ။ ဝေဒနာနန္တိ ဧတ္ထ ဝေဒနာဂ္ဂဟဏေန အဝသိဋ္ဌ-ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ သင်္ဂဟော ဥပါဒါနက္ခန္ဓ-လက္ခဏေန ဧကလက္ခဏတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၈၅။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓသညိတ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+သညိတ] ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟု-သိမှတ်အပ်-ဆိုအပ်-သော။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသူတိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓသညိတေသု ရူပါရူပဓမ္မေသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၆၃။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓောဂဓ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခန္ဓ+ဩဂဓ]

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၌အကျုံးဝင်သော။ တဏှာယပိ ပရိညေယျဘာဝသဗ္ဘာဝတော ဥပါဒါနက္ခန္ဓော-ဂဓတ္တာ...တိဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၃၁။

ဥပါဒါနက္ခယ (ပု) [ဥပါဒါနက္ခ+ခယ] ဥပါဒါန်တို့၏ကုန်ခြင်း။ (တိ)(၂) ဥပါဒါန်တို့၏ကုန်ကြောင်းဖြစ်သော။ (ဝဇီရ။၄၇၇-၌ အရဟတ္တဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်ကောက်သည်။ ဥပါဒါနက္ခယ-အရကား မုချအားဖြင့် အရဟတ္တမဂ်တည်း။ အရဟတ္တဖိုလ်ရအောင် ဥပစာကြံရသည်။) (၁) နတ္ထိ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါတိ ဧဝံ သဗ္ဗသော ဥပါဒါန-က္ခယာ...နတ္ထိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၃။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။) (တိ)(၂) ဥပါဒါနက္ခယဿ စ။ ဝိ၊၃။၂၇၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၆။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၃။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၃။ ဥပါဒါနဿ ခယန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဥပါဒါနက္ခယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၂။

ဥပါဒါနက္ခယန္တ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခယ+အန္တ] ဥပါဒါန်တို့၏ ကုန်ကြောင်းဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်၏ အဆုံး။ ဥပါဒါနက္ခယန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဥပါဒါနက္ခယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။

ဥပါဒါနက္ခယာဓိမုတ္တ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခယ+အဓိမုတ္တ] ဥပါဒါန်တို့၏ ကုန်ကြောင်းဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်၏ အဆုံး၌ဖြစ်သောအရဟတ္တဖိုလ်သို့ ညွတ်သော စိတ်နှလုံးရှိသော၊သူ။ ခယာ ရာဂဿ ဝီတရာဂတ္တာ ဥပါဒါနက္ခယာဓိမုတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၂၇၀။

ဥပါဒါနက္ခယာရာမ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခယ+အာရာမ] ဥပါဒါန်တို့၏ ကုန်ရာ နိဗ္ဗာန်၌ မွေ့လျော်သော၊ ဥပါဒါန်တို့၏-ကုန်ရာ-အဆုံး-ဖြစ်၍ ဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်ဟူသောမွေ့လျော်ဖွယ်ရှိသော၊သူ။ ဥပါဒါနက္ခယာရာမံ(သံ၊၁။၄၂၉)န္တိ ဥပါဒါနက္ခယ-သင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ရတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ ဥပါဒါ-နက္ခယာရာမ(ဣတိဝုတ်။၂၄၆)န္တိ စတုန္နံ ဥပါဒါ-နာနံ ခယံ ပရိယောသာနဘူတံ အရဟတ္တ-ဖလံ အာရမိတဗ္ဗံ ဧတဿာတိ ဥပါဒါနက္ခယာ-ရာမံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၉။

ဥပါဒါနက္ခယာဝဟ (တိ) [ဥပါဒါနက္ခယ+အာဝဟ] ဥပါဒါန်တို့၏ကုန်ရာ-အရဟတ္တဖိုလ်-နိဗ္ဗာန်-သို့ ပို့ဆောင်နိုင်သော၊သူ။ သဒ္ဓမ္မဒါနနိရတော၊ ဥပါဒါနက္ခယာဝဟော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၉၃။

ဥပါဒါနခယ (တိ) [ဥပါဒါန+ခယ] ဥပါဒါန်တို့၏ ကုန်ရာနိဗ္ဗာန်။ ဥပါဒါနခယေ ဝိမုတ္တော(သုတ္တနိ။ ၃၄၈)တိ နိဗ္ဗာနေ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတော ဝိမုတ္တော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။

ဥပါဒါနဂေါစရ (တိ) [ဥပါဒါန+ဂေါစရ] ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဧတ္ထ စ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဝေမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၈။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၀။) ဥပါဒါနက္ခန္ဓ-လည်းကြည့်။

ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက (ပု) [ဥပါဒါန+ဂေါစ္ဆက] ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက။ တတော ဥပါဒါနဒုကာဒယော ဆ ဒုကာ ဥပါဒါနဂေါစ္ဆကော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ (-အနုဋီ၊၁။၅၉။) ဂေါစ္ဆက[၂]-လည်းကြည့်။

ဥပါဒါနဂေါစ္ဆကပရိယောသာန (တိ) [ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက+ပရိယောသာန] ဥပါဒါနဂေါစ္ဆကလျှင် အဆုံးရှိသော။ ဒုကေသု ဟေတုဂေါစ္ဆကာဒီနံ ဥပါဒါနဂေါစ္ဆကပရိယောသာနာနံ နဝန္နံ ဂေါစ္ဆ-ကာနံ...။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။

ဥပါဒါနစတုက္က (နှ) [ဥပါဒါန+စတုက္က] ဥပါဒါန-စတုက္က၊ ဥပါဒါန်တရားလေးပါးအပေါင်း။ ဧတ္ထ စ ဧဝံ ဒေသိတေ ဥပါဒါနစတုက္ကေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။ အယံ ဥပါဒါနစတုက္ကော သမုဒ-ယော သမုဒယသစ္စံ နာမ ဘဝတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၅၉။

ဥပါဒါနဇနက (တိ) [ဥပါဒါန+ဇနက] ဥပါဒါန်တို့ကိုဖြစ်စေတတ်သော၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ ဥပါဒါနဇနိတာ ဥပါဒါနဇနကာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၆၈။

ဥပါဒါနဇနိတ (တိ) [ဥပါဒါန+ဇနိတ] ဥပါဒါန်တို့သည်ဖြစ်စေအပ်သော၊ ဥပါဒါန်တို့ကြောင့်ဖြစ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါဒါနဋ္ဌာန (န) [ဥပါဒါန+ဌာန] ဥပါဒါန်၏အရာ၊ ဥပါဒါန်တို့တည်ရာပါဠိရပ်။ တသ္မာ ဥပါဒါနဋ္ဌာနေ ဥပါဒါနံ ဝိယ ဒဋ္ဌနိပါတိနာ အဓိမောက္ခေန ပဒံ ပူရိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉-၂၀၀။

ဥပါဒါနတ္ထ (န) [ဥပါဒါန+တ္ထ] ယူအပ်သည်၏အဖြစ်။ န ဝဏ္ဏာယတနဿေဝ သဏ္ဌာန-ပညတ္တိယာ ဥပါဒါနတ္တာ။ အနုဋီ၊၁။၁၅၄။

ဥပါဒါနဒုက (ပု) [ဥပါဒါန+ဒုက] ဥပါဒါနဒုက်။ ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက-ကြည့်။

ဥပါဒါနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပါဒါန+နိဒ္ဒေသ] ဥပါဒါန်တို့ကိုအကျယ်ပြရာ။ ဥပါဒါနနိဒ္ဒေသေ ကာမု-ပါဒါနန္တိအာဒီသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။

ဥပါဒါနနိရောဓ (ပု) [ဥပါဒါန+နိရောဓ] ဥပါဒါန်တို့၏ ချုပ်ခြင်း။ သဗ္ဗသော ဥပါဒါနေ အသတိ ဥပါဒါနနိရောဓာ အပိ နု ခေါ ဘဝေါ ပညာ-ယေထ။ ဒီ၊၂။၄၉။ (-မ၊၂။၁၇၉။ နေတ္တိ။၃၆။ မဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၆၁။)

ဥပါဒါနပစ္စယ(ပု) [ဥပါဒါန+ပစ္စယ] (၁) လောင်စာဟူသောအကြောင်း။ (၂) ဥပါဒါန်ဟူသောအကြောင်း။ (၃) ဥပါဒါန်၏အကြောင်း။ (၁) ယထာ ဟိ ကဋ္ဌံ ပဋိစ္စ ဇလမာနော အဂ္ဂိ ဥပါဒါနပစ္စယေ သတိယေဝ ဇလတိ။ မဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ (၂) ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါတိ ဣစ္စ-ဿ ဝစနီယံ။ ဒီ၊၂။၄၇။ (-မ၊၂။၁၇၉။ သံ၊၁။၂၉၁။ အဘိ၊က။၃၇၀။ (၃) ဝေဠု ဝုစ္စမာနေ ဥပါဒါနဿ ဥပါဒါနပစ္စယတ္တံ အာပဇ္ဇေယျ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ (သမ္မော၊သျ-ဟောင်း၌ ဥပါ-ဒါနပစ္စယတ္တံ=ဥပါဒါန်သည် ကျေးဇူးပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်သို့-ဟုပေးသည်။ ဘာသာဋီကာ၌ "ဥပါဒါန်ဟူသောပစ္စည်းရှိသည်၏အဖြစ်သည်" ဟုပေးသည်၊ အဓိပ္ပါယ်အတူတူပင်ဖြစ်၏။)

ဥပါဒါနပညတ္တိ (ထီ) [ဥပါဒါန+ပညတ္တိ] စွဲယူအပ်သော အတ္တပညတ်၊ ယူခြင်းကို အပြားအားဖြင့်သိစေခြင်း။(သျ။) ဥပါဒါနပညတ္တိ သဗ္ဗညုတာယ။ နေတ္တိ။၅၂။ ဥပါဒါနပညတ္တီ-တိ ဂဟဏပညတ္တိ။ သဗ္ဗညုတာယာတိ သမ္မာ-သမ္ဗုဒ္ဓဘာဝဿ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၄။ သဗ္ဗညုတာယ ဥပါဒါနဿ စ ပညာပနတော ဥပါဒါနပညတ္တိ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉၂။

ဥပါဒါနပဒ (န) [ဥပါဒါန+ပဒ] ဥပါဒါနပုဒ်။ ဥပါဒါနပဒါဒီသုပိ ကိမ္ပိစိတိ ဣမိနာ သြကာသ-ပရိဂ္ဂဟော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။

ဥပါဒါနပရိပဝတ္တသုတ္တ (န) [ဥပါဒါန+ပရိပဝတ္တ+သုတ္တ] ဥပါဒါနပရိပဝတ္တသုတ်။ (ဥပါဒါန်တရားတို့ကို လေးပြန်အားဖြင့် ထိုးထွင်းသိသော အခါ၌သာ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ထိုးထွင်းသိပြီဟု ဘုရားရှင်ဝန်ခံတော်မူကြောင်း၊ လေးပြန်ဟူသည်ကား ရုပ်, ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း, ရုပ်ချုပ်ရာ, ရုပ်ချုပ်ရာအကျင့်တို့ကို ထိုးထွင်းသိခြင်းတို့ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုသို့သိသောသူသည်သာ သာသနာတော်၌ ထောက်ရာတည်ရာ ရသူ, ကိလေသာမှလွတ်မြောက်သူ, ကိစ္စအားလုံးပြီးစီးသူဖြစ်ကြောင်း ဟောတော်မူ၍ ဝေဒနာစသောလေးပါးတို့၌လည်း ထို့အတူပင် ဟောတော်မူသော သုတ်ဖြစ်သည်။) သံ၊၂။၄၈-၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။

ဥပါဒါနပ္ပဘဝ (တိ) [ဥပါဒါန+ပဘဝ] ဥပါဒါန် တရားတို့လျှင် အမွန်အစရှိသော။ ဥပါဒါန-ကွန့်-ကြည့်။

ဥပါဒါနပ္ပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပါဒါန+ပဝတ္တိ] ဥပါဒါန် တို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ တေန ပစ္စုပ္ပန္နေ ခန္ဓပဗန္ဓေ ဥပါဒါနပ္ပဝတ္တိ ဝုတ္တာ။ မငို၊၁။၃၃၂။

ဥပါဒါနဘူတ (တိ) [ဥပါဒါန+ဘူတ] စွဲမှီရာ ဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ ဥပါဒါန်ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ဠတရော ပုဂ္ဂလေ သန္တာဝဌေ န သက္ကာ တသ ဥပါဒါနဘူတေန ရူပေန သန္တာဝိတုန္တိ သညာယ ပဋိက္ခိပတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ တတောပိ ဗလဝတိ ဥပါဒါနဘူတာ တဏှာ နန္ဒိ။ မူလငို၊၂။၈၅။ (-နေတ္တိဋ္ဌ။၁၆၁။ မငို၁။ ၈၃။ သံငို၊၂။၁၁၈။ အနုငို၃။၉၁၊၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိငို၊၂။၃၁၅။ နေတ္တိငို။၉၃။)

ဥပါဒါနဘူတဓမ္မပဗန္ဓဗျာပါရ (တိ) [ဥပါဒါန ဘူတဓမ္မပဗန္ဓ+ဗျာပါရ] စွဲမှီရာဖြစ်၍ ဖြစ်သော တရားအစဉ်၌ အားထုတ်ခြင်းရှိသော။ (ကပ်၍ ယူကြောင်းဖြစ်၍ဖြစ်သောတရားအစဉ်၌ ကြောင့်ကြအားထုတ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ် ကြောင့်(သျှ။)။ တဒါကာရာဒိဥပဓာရဏသ ပုဂ္ဂလပညတ္တိယာ ဥပါဒါနဘူတဓမ္မပဗန္ဓဗျာပါရ-တာယ ဝုတ္တံ ဇေဝ်ိ ပုဂ္ဂလကိစ္စနိဒ္ဒေသောတိ။ မငို၊၁။၂၉။ အံငို၊၁။၂၉။ ဒီငို၊၁။၄ဝ။ (-သီ၊ ငို၊သစ်၊၁။၁၅၃။)

ဥပါဒါနဘူတရူပ (န) [ဥပါဒါနဘူတ+ရူပ] စွဲမှီ ရာဖြစ်၍ဖြစ်သောရုပ်။ ဥပါဒါနဘူတရူပါဒီနံ ဥပရိ ပညာပိယမာနာ ဥပါဒါပညတ္တိတိ အတ္ထော။ မ၊ ငို၃။၂၁၉။ (-အနုငို၃။၉၂။)

ဥပါဒါနဘေဒါကရဏ (န) [ဥပါဒါနဘေဒ+ အကရဏ] ဥပါဒါန်အားဖြင့် -ဥပါဒါန်အစွမ်းဖြင့် -ကွဲပြားမှုကို မပြုခြင်း။ အဝိသေသေနာတိ ဥပါဒါနဝသေန ဘေဒံ အကတွာ။ ဥပါဒါန-ဘေဒါကရဏေနေဝ စ ဒွါဒသပ္ပဘေဒဿ သင်္ဂဟဝသေန သင်္ဂဟတော "ဆ ဘဝါ"တိ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိငို၊၂။၃၃၂။

ဥပါဒါနမူလက(တိ) [ဥပါဒါန+မူလ+က] ဥပါဒါန် ဟူသော မူလရှိသော။ ကေဝလဥ္စ ဝိစိကိစ္ဆာ-သမ္ပယုတ္တေ ဥပါဒါနမူလကဿ နယဿ အဘာဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဝဝ။

ဥပါဒါနလက္ခဏ (န) [ဥပါဒါန+လက္ခဏ] စွဲလန်း မှု လက္ခဏာ။ ဒိဋ္ဌိဂ္ဂဟဏေန အဝသိဋ္ဌဥပါ-ဒါနာနံ သင်္ဂဟော ဥပါဒါနလက္ခဏေန ကေ-လက္ခဏတ္တာ။ သီငို၊သစ်၊၁။၄၈၅။

ဥပါဒါနဝိဝေယျ (တိ) [ဥပါဒါန+ဝိဝေယျ] ဥပါ ဒါန်တရားတို့သည်-ပြုပြင်-စီရင်-အပ်သော။ ဥပါဒါနကွန့်-ကြည့်။

ဥပါဒါနဝိသယ (ပု) [ဥပါဒါန+ဝိသယ] စွဲမှီရာ အာရုံ။ အပ္ပဋိဘာဂနိမိတ္တေပိ ကော် ကတိပယေ ဝါ သတ္တေ ဩဒိဿ ပဝတ္တာ ပရိစ္ဆိန္နရူပါဒိ-ဥပါဒါနဝိသယေ ပဝတ္တတ္တာ။ အနုငို၊၁။၁၁၅။

ဥပါဒါနသခ်ိ (ထီ) [ဥပါဒါန+သခ်ိ] မီးစာ-လောင်စာ-ထင်း-ဟူသော အရေအတွက်။ န ဟိ တာနိ အဂ္ဂိဿ ဥပါဒါနသခ်ီ ဂစ္ဆန္တိ။ ကခ်ါငို၊သစ်။၃၅၆။

ဥပါဒါနသချာ (ထီ) [ဥပါဒါန+သချာ] မီးစာ-လောင်စာ-ထင်း-ဟူသော အရေအတွက်။ န ဟိ တာနိ အဂ္ဂိဿ ဥပါဒါနသချာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၃။၂၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ရရ။

ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပါဒါန+သမ္ပယုတ္တ] ဥပါဒါန်တို့နှင့်-ယှဉ်-တကွဖြစ်-သော။ တံ ဟိ န စ ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တံ ဟုတွာ။ မဋ္ဌ၊၂။၆၂။ န စ ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တန္တိ ဥပါဒါနေ ဟိ တော် န သဟိတံ နာပိ ဥပါဒါနေဟိ သဟ ပဝတ္တိ ဟုတွာ။ မငို၊၂။၁၁၈။

ဥပါဒါနသမ္ဗန္ဓ (ပု) [ဥပါဒါန+သမ္ဗန္ဓ] ဥပါဒါန်တို့နှင့် ဆက်စပ်သော။ အာရမ္မဏဘာဝံ ဥပဂန္တွာ ဥပါဒါနသမ္ဗန္ဓေန ဥပါဒါနာနံ ဟိတာ ဥပါဒါနိယာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။

ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပါဒါန+သမ္ပယုတ္တ] ဥပါဒါန်တို့ကြောင့်-ဖြစ်သော။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓ-ကြည့်

ဥပါဒါနသေဋ္ဌ (တိ) [ဥပါဒါန+သေဋ္ဌ] အမြတ်ဆုံးစွဲလန်းစရာဖြစ်သော။ ဥပါဒါနသေဋ္ဌံ ကိရ သော ဘန္တေ ဘိက္ခု ဥပါဒိယမာနော ဥပါဒိယတီတိ။ မ၊၃။၅၁။ ဥပါဒါနသေဋ္ဌံ ကိရ သော ဘန္တေတိ ဘန္တေ သော ကိရ ဘိက္ခု ဂဟေတဗ္ဗဋ္ဌာနံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ဘဝံ ဥပါဒိယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄။ ဥပါဒါနသေဋ္ဌန္တိ ဣဒံ နေဝသညာနာသညာယတနဘဝဿ သဗ္ဗဘဝဂ္ဂတာဒဿနပဒံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၈။

ဥပါဒါနသေသ (ပု) [ဥပါဒါန+သေသ] စွဲလန်းမှုဥပါဒါန်အကြွင်းအကျန်။ သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေတိ ဥပါဒါနသေသေ ဝါ သတိ အပရိက္ခီဏေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေတိ ဂဟဏသေသေ ဥပါဒါနသေသေ ဝိဇ္ဇမာနမှိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။)

ဥပါဒါနသေသရဟိတ (တိ) [ဥပါဒါနသေသ+ရဟိတ] ဥပါဒါန်အကြွင်း အကျန်မှ ကင်းသော (မရှိသော)၊သူ။ အနုပါဒိသေသန္တိ ဥပါဒါနသေသရဟိတံ နိဂ္ဂဟဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၄။

ဥပါဒါနဟေတုက (တိ) [ဥပါဒါန+ဟေတု+က] ဥပါဒါန်လျှင် အကြောင်းရှိသော။ ဣဓ ပန သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝဂါမိကမ္မန္တိ ဝစနတော ဘဝဿ နိဗ္ဗတ္တကံ ဥပါဒါနဟေတုကံ ဝိပစ္စနာယ ကတောကာသမေဝ ဘဝေါတိ အဓိပ္ပေတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၃၂။

ဥပါဒါနာရမ္မဏ (တိ) [ဥပါဒါန+အာရမ္မဏ] ဥပါဒါန်၏ အာရုံဖြစ်သော။ တသ္မာ ဥပါဒါနာရမ္မဏာ ဥပါဒါနေဟိ...အာဒိန္နာ ဣစ္စေဝ ဥပါဒိန္နာ။ မူလ၊ဋီ၊၁။၁၆၇။ န ဟိ ကဒါစိ အနုပါဒါနိယာ ဓမ္မာ ဥပါဒါနာရမ္မဏာ ဟောန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၈၉။

ဥပါဒါနီယ[၁](တိ) [ဥပါဒါန+ဏိက] ဥပါဒါန်တို့၏-အာရုံ-အကြောင်း-အစီးအပွါး ဖြစ်သော၊ စွဲလမ်းခြင်းငှါ ထိုက်သော၊ စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်၌ ယှဉ်သော။ ကော ဓမ္မော ပရိညေယျော ဖဿော သာသဝေါ ဥပါဒါနိယော။ ဒီ၊၃။၂၂၇။ ပဋိသံ။၂၃။ တထာ ဥပါဒါနာနံ ဟိတောတိ ဥပါဒါနိယော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇၉။ အာရမ္မဏဘာဝံ ဥပဂန္တွာ ဥပါဒါနသမ္ဗန္ဓေန ဥပါဒါနာနံ ဟိတောတိ ဥပါဒါနိယော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ဥပါဒါနိယေသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု။ သံ၊၁။၃၁၁။ ဥပါဒါနိယေသူတိ စတုန္နံ ဥပါဒါနာနံ ပစ္စယေသု တေဘူမကဓမ္မေသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။ အာရမ္မဏာဒိဘာဝေန သံဝတ္တနတော ဥပါဒါနာနံ ဟိတာနိ ဥပါဒါနိယာနိ၊ တေသု ဥပါဒါနိယေသု။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၆။ ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊၈။၁။ ဥပါဒါနာနံ ဟိတာတိ ဥပါဒါနိယာ။ ဥပါဒါနဿ အာရမ္မဏပစ္စယ ဘူတာနမေတံ အဓိဝစနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဥပါဒါတုံ ဝါ အရဟန္တီတိ ဥပါဒါနိယာ။ ဥပါဒါနေ နိယုတ္တာတိ ဝါ ဥပါဒါနိယာ က-ကာရဿ ယ-ကာရံ ကတွာတိ ဝေမေတ္တ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၄၃။

ဥပါဒါနီယ[၂] (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+အနီယ] ဥပါဒါန်တို့သည် စွဲလမ်းအပ်သော၊(သျှ)။ (အာရုံပြုခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့်) ဥပါဒါန်တရားတို့သည် ကပ်၍ ယူအပ်သော။ ယံကိဉ္စိ ဘိက္ခဝေ ရူပံ...ယံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ သာသဝံ ဥပါဒါနိယံ။ သံ၊၂။၃၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ ဥပါ-

ဒါနိယန္တိ တထေဝ စ ဥပါဒါနာနံ ပစ္စယ- ဘူတံ။...ဥပါဒါတဗ္ဗန္တိ ဥပါဒါနိယံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ဥပါဒါနေဟိ ဥပါဒါ- တဗ္ဗန္တိ ဥပါဒါနိယံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၁။ ဥပါဒိဏ္ဏု- ပါဒါနိယာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊၈။၁။ ဥပါဒါနာနံ အာရမ္မဏဘာဝါနတိဝတ္တနတော ဥပါဒါနေဟိ ဥပါဒါတဗ္ဗာတိ ဝါ ဥပါဒါနိယာ။ အနုဋီ၊၁။၄၃။

ဥပါဒါနိယသုတ္တ (န) [ဥပါဒါနိယ+သုတ္တ] ဥပါ ဒါနိယသုတ်။ (ဤအမည်ဖြင့် သံယုတ်၌ နှစ် သုတ်တွေ့သည်။ သံ၊၁-၌ ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို စွဲလမ်းအပ် သောတရားများဟုလည်းကောင်း၊ ခန္ဓာငါးပါးတို့၌ လိုချင်တပ်မက်မှုကို စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန် ဟုလည်းကောင်း ဟောတော်မူသည်။ သံ၊၁။၃၁၁-၃၁၂။ ယင်းသုတ်ကို ဆဋ္ဌမူ၌ ဥပါဒါနသုတ်ဟု အမည်ပေးထား၏၊ ဘုရားရှင် ကမူ ပါဠိတော်၌ "ဥပါဒါနိယေသု ဓမ္မေသု" ဟုဟောကြား ထားသည်၊ ယင်းဟောကြားချက် အရ ဋီကာဆရာက ဥပါဒါနိယသုတ်ဟု အမည် ပေးထားသည်။ ပုရိမနယေနေဝါတိ ပုရိမသ္မိံ ဥပါဒါနိယသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၇။

သံ၊၂-ဥပါဒါနိယသုတ်၌- အဆင်းစသည် တို့သည် စွဲလမ်းကြောင်း ဥပါဒါနိယတို့မည်၏၊ ထိုအဆင်းစသည်တို့၌ လိုချင်စွဲမက်မှုသည် စွဲလမ်းမှု ဥပါဒါန်မည်၏-ဟု ဟောတော်မူထား သည်။ သံ၊၂။၁၃၅။

ဥပါဒါနိယသဒ္ဒ (ပု) [ဥပါဒါနိယ+သဒ္ဒ] ဥပါ ဒါနိယ သဒ္ဒါ။ ဥပါဒါနိယသဒ္ဒဿ ဝိသုံ ဥပါ- ဒိန္နသဒ္ဒါနပေက္ခံ အတ္ထံ ဝတ္တုံ အာရမ္မဏဘာဝံ ဥပဂန္တွာတိ အာဒိမာဟ။ မူလဋီ၊၁။၃၉။

ဥပါဒါနူပါဒါန (န) [ဥပါဒါန+အနုပါဒါန] ဥပါဒါနရုပ်, အနုပါဒါနရုပ်။ ဥပါဒါနုပါဒါနမ္ပိ ဟိ ဥပါဒါနမေဝါတိ။ အနုဋီ၊၃။၉၁။

ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂ (ပု) [ဥပါဒါပညတ္တိ+ အနုယောဂ] ဥပါဒါပညတ်ကို မေးမြန်းစိစစ် ခြင်း။ ဣဒါနိ ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂေါ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀။

ဥပါဒါပညတ္တိ (ထီ) [ဥပါဒါ+ပညတ္တိ] ထိုထို တရားကို-စွဲ၍-မှီ၍-အကြောင်းပြု၍-အပြား အားဖြင့် သိစေအပ်သောပညတ်၊ ဥပါဒါ ပညတ်။ တထာ ဝေန္တိ စ မေတိ စ တံ တံ ဥပါဒါယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပါဒါပညတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၈၇- ၈၈။ မေတိ သသန္တတိပရိယာပန္နေ ခန္ဓေ ကရဏာဒိဝိသေသဝိသိဋ္ဌေ ဥပါဒါယ ဝတ္တဗ္ဗ- တော ဥပါဒါပညတ္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၃။ ရူပဝေဒနာဒိဘေဒေ ဟိ ဓမ္မေ ဥပါဒါယ နိဿာယ ကာရဏံ ကတွာ ပညတ္တိ ဥပါဒါ- ပညတ္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၅။ ဥပါဒါနိယဘူတာနံ ရူပါဒီနံ (ဥပါဒါဘူတရူပါဒီနံ) ဥပရိ ပညာပိ- ယမာနာ ဥပါဒါပညတ္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၂။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁၉။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၂၀။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၉။ မူလဋီ၊၁။၁၆၀။ မူလဋီ၊၂။၂၄။ အနုဋီ၊၁။၁၇၄။ အနုဋီ၊၃။၃၉။)

ဥပါဒါပရိတဿနာ (ထီ) [ဥပါဒါ+ဥပ္ပန္န+ ပရိတဿနာ] စွဲလန်းမှုကြောင့် ဖြစ်သော- တောင့်တခြင်း။ ဥပါဒါပရိတဿနဉ္စ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ သံ၊၂။၁၄။ ဥပါဒါ- ပရိတဿနန္တိ ဂဟဏေန ဥပ္ပန္နံ ပရိတဿနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။

ဥပါဒါပရိတဿနာသုတ္တ (န) [ဥပါဒါပရိတ ဿနာ+သုတ္တ] ဥပါဒါပရိတဿနာသုတ်။ (ဤ သုတ်သည် ဥပါဒါပရိတဿနာသုတ်၊ ဒုတိယ ဥပါဒါပရိတဿနာသုတ် ဟူ၍ နှစ်သုတ်ရှိသည်။ နှစ်သုတ်လုံး၌ပင် စွဲလမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်သော တောင့်တခြင်း၊ မစွဲလမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်သော မတောင့်တခြင်း တို့ကို ဟောထားသည်။ ပဌမ သုတ်၌- ရုပ်ကို အတ္တဟု ရှုသူ, ရုပ်ရှိသော

အတ္တာဟု ရှုသူ, အတ္တာ၌ ရုပ်ဟုရှုသူ, ရုပ်၌ အတ္တာဟုရှုသူသည် ရုပ်ဖောက်ပြန်သောအခါ ရုပ်ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ အစဉ်လိုက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော တောင့်တမှုအကုသိုလ်တရားများ ဖြစ်ကြသဖြင့် ထိတ်လန့်ပင်ပန်းမှု ဖြစ်ရကြောင်း, စွဲလမ်းသဖြင့် တောင့်တမှုဖြစ်ရကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ရုပ်ကို အတ္တာဟု မရှုသူ, ရုပ်ရှိသောအတ္တာဟု မရှုသူ, အတ္တာ၌ ရုပ်ဟုမရှုသူ, ရုပ်၌ အတ္တာဟုမရှုသူသည် ရုပ်ဖောက်ပြန်သောအခါ ရုပ်ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ အစဉ်လိုက်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော တောင့်တမှုအကုသိုလ်တရားများ မဖြစ်ကြတော့သဖြင့် ထိတ်လန့်ပင်ပန်းမှု မဖြစ်တော့ကြောင်း, မစွဲလမ်းသဖြင့် တောင့်တမှု မဖြစ်တော့ကြောင်း ဟောတော်မူသည်။ ဝေဒနာ စသည်တို့၌လည်း ထို့အတူပင်ဟောတော်မူသည်။

ဒုတိယသုတ်၌ ဤရုပ်သည် ငါ့ဉစ္စာဖြစ်၏၊ ငါဖြစ်၏၊ ငါ၏ရုပ်တည်း ဟု ရှုသူ/မရှုသူ၊ ဝေဒနာစသည်တို့၌လည်း ထို့အတူ ရှုသူ/မရှုသူတို့၌ အထက်ပါသုတ်နည်းတူ စွဲလမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်သောတောင့်တခြင်း၊ မစွဲလမ်းမှုကြောင့်ဖြစ်သော မတောင့်တခြင်းတို့ကို ဟောတော်မူသည်။ သံ၊၂။၁၄။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။

ဥပါဒါဘာဝ (တိ) [ဥပါဒါ+ဘာဝ] ဥပါဒါရုပ်၏ အဖြစ်။ ယံကိဉ္စိ ရူပန္တိ သုတ္တံ ဥပေတွာ ဘူတာနိ သေသရူပဿ ဥပါဒါဘာဝံ ဒီပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။

ဥပါဒါဘူတရူပ (နှ) [ဥပါဒါ+ဘူတ+ရူပ] စွဲမှီရာဖြစ်၍ဖြစ်သောရုပ်။ ဥပါဒါဘူတရူပါဒီနံ ဥပရိ ပညာပိယမာနော ဥပါဒါပညတ္တီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂၀။ (ဥပါဒါပညတ္တိ–ကို ဖွင့်ရာ၌ ဥပါဒါနိယဘူတာနံ ရူပါဒီနံ ဥပရိ(သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၂)ဟုလည်းကောင်း၊ ဥပါဒါဘူတရူပါဒီနံ ဥပရိ(ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂၀)ဟုလည်းကောင်း၊ ဥပါဒါနဘူတရူပါဒီနံ ဥပရိ(မ၊ဋီ၊၃။၂၁၉)ဟုလည်းကောင်း အမျိုးမျိုးတွေ့ရ၏၊ ပါဠိကွဲသော်လည်း အနက်မြန်မာပြန်ရာ၌ ခပ်ဆင်ဆင်ပြန်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။)

ဥပါဒါယ[၁] (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ဏ] (၁) မှီတတ်သော။ (၂) မှီရာဖြစ်သော။ အထ ဝါ ဥပါ-ဒါယတိ နိဿယတီတိ ဥပါဒါယံ။ မူလ၊ဋီ၊၁။ ၁၄၁။ ဘူတာနိ ဥပါဒိယတေဝ၊ န ပန သယံ တေဟိ, အညေဟိ ဝါ ဥပါဒီယတီတိ ဥပါဒါယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၈၆။ (၂) ဥပါဒါယဟေတု-ကြည့်။

ဥပါဒါယ[၂] (ကြိ၀ိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+တွာ] (က) ပညာဖြင့်ယူ၍၊ ယူ၍၊ စူးစမ်းဆင်ခြင်၍။ ထောက်ဆ၍။ (ခ) စွဲမှီ၍၊ အကြောင်းပြု၍။ (ဂ) အစပြု၍။ (က) ကာလဥ္စ သမယဥ္စ ဥပါဒါယ။ ဒီ၊၁။၁၈၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ ဝဇီရ၊၃၃။ ကာလဥ္စ သမယဥ္စ ဥပါဒါယာတိ ကာလဥ္စ သမယဥ္စ ပညာယ ဂဟေတွာ ဥပဓာရေတွာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၈။ ပုဗ္ဗကတံ ဥပါဒါယ ဒုတိယာတိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၊ (–၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ မ၊ဋီ၊၂။၅၅၈၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈။ မူလ၊ဋီ၊၂။၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၇၃။) အထ သမ္ဗုတိဒေဝေ အဝ-သေသမနုဿေ စ ဥပါဒါယ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒ-ဝသေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ ပဥ္စန္နံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ ဥပါဒါယာ(သံ၊၁။၁၁၃)တိ ပဥ္စ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေ အာဒိယိတွာ သဘာဝသာမ-ညလက္ခဏဝသေန နာနပ္ပကာရတော ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ ဥပါဒါယာ (သံ၊၁။၂၄၅)တိ ဥပါဒိ-ယိတွာ၊ ဂဟေတွာတိ အတ္ထော၊ နိဿာယာတိပိ ဧကေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ အတီတံ အနာဂတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဥပါဒါယ သဗ္ဗေ မမာ ... အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တိ။ မဟာနိ၊၁၃၈။ ဥပါဒါယာတိ

အာဒါယ၊ အနွော ကတွာတိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၅၇။ (-အံ၊၁။၅၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။) (ခ) တဿ ဟိ တာနိ သကဒါဂါမိ ဥပါဒါယ မုဒုနိ နာမ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။ သကဒါဂါမိ ဥပါ-ဒါယာတိ သကဒါဂါမိဘာဝံ ပဋိစ္စ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၉။ အယမ္ပိ ပုရိမံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၁။၅၈၉၃၊၁၁၈။ အထေတံ ပဋိသန္ဓာရံ ဥပါဒါယ ဝေမဝေါစုမှာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။၂၈။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၈၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ မူလဋီ၊၃။၁။) (ဂ) ဟတ္ထော နာမ ကပ္ပရံ ဥပါဒါယ ယာဝ အဂ္ဂနခါ။ ဝိ၊၁။၁၇၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၊ ၈၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၊၄၄၊၁၀၅၊၁၀၆၊ ၁၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၆၇။)

ဥပါဒါယဋ္ဌ (ပု) [ဥပါဒါယ+အတ္ထ] အကြောင်းဖြစ်သော အနက်သဘော။ ဣဒ္ဓိပါဒေါတိ ဧတ္ထ နိဿယတ္ထေပိ ပါဒ-သဒ္ဒေ ဥပါဒါယဋ္ဌေန ဆန္ဒာဒီနံ ဣဒ္ဓိပါဒတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၅၁၁။

ဥပါဒါယတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+တိ] စွဲမှီတတ်၏။ ဥပါဒါယ[၁] -ကြည့်။

ဥပါဒါယဘာဝ (ပု) [ဥပါဒါယ+ဘာဝ] ဥပါဒါယ-ဥပါဒါ-ရုပ်၏အဖြစ်။ ဘူတနိဿိတာနံ တေသံ လက္ခဏာနံ ဥပါဒါယဘာဝေါ ဝိယ ဥပါဒါယ-ရူပနိဿိတာနံ ဥပါဒါယုပါဒါယဘာဝေါ အာပဇ္ဇ-တီတိ စေ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၇။

ဥပါဒါယရူပ (နု) [ဥပါဒါယ+ရူပ။ ဥပါဒါယ+ပဝတ္တ=ဝတ္တမာန+ရူပ] စွဲမှီတတ်သောရုပ်၊ မဟာဘုတ်တို့ကို စွဲမှီ၍ ဖြစ်သောရုပ်၊ ဥပါဒါရုပ်။ စတ္တာရော စ မဟာဘူတာ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူ-တာနံ ဥပါဒါယရူပံ။ သံ၊၁။၂၄၅။ အဘိ၊၈။၁၄၅၊ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၂။) ဥပါဒါယာတိ ဥပါဒိယိတွာ၊ ဂဟေတွာတိ အတ္ထော၊ နိဿာယာတိပိ ဧကေ။ ဝတ္တမာနန္တိ အယဉ္စေတ္ထ ပါဌသေသော။ ...စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ သမ္မုဟံ ဥပါဒါယ ဝတ္တမာနံ ရူပန္တိ ဧတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆။ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပန္တိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ စတ္တာရိ မဟာ-ဘူတာနိ ဥပါဒါယ နိဿာယ အမုဉ္စိတွာ ပဝတ္တရူပန္တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ ဥပါ-ဒါယာတိ ဧတေန ဝိညာယမာနာ ပစ္စိမ-ကာလကိရိယာ ပဝတ္တတီတိ ကတွာ ပဝတ္တရူပန္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝဥ္စ ဥပါဒါယာတိ ဧတေန ပဋိစ္စ-သမုပ္ပန္နတာ ဝုတ္တာ ဟောတီတိ။ အထ ဝါ ဥပါဒါယတိ နိဿယတီတိ ဥပါဒါယံ၊ ဥပါ-ဒါယမေဝ ရူပံ ဥပါဒါယရူပံ။ အညနိဿယဿ ကေန္တနိဿိတဿ ရူပဿေတံ အဓိဝစနံ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၃။ မူလဋီ၊၁။၁၅၇။ အနုဋီ၊၁။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၈၆၈။)

ဥပါဒါယရူပနိဿိတ (တိ) [ဥပါဒါယရူပ+နိဿိတ] ဥပါဒါရုပ်ကို မှီသော။ ဥပါဒါယုပါဒါယဘာဝ-ကြည့်။

ဥပါဒါယဝစန (နု) [ဥပါဒါယ+ဝစန] စွဲမှီ၍-ငယ်သူကို ထောက်ဆ၍-ပြောဆိုသော စကား။ န ဥပါဒါယဝစနံ ယထာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာ-နောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၈၉။

ဥပါဒါယဝေါဟာရ (ပု) [ဥပါဒါယ+ဝေါဟာရ] ဥပါဒါရုပ်ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုခြင်း။ မဟာ-ဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပန္တိ ဝစနတော ဘူတနိဿိ-တေသု ကေဝလော ဥပါဒါယဝေါဟာရောတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၇၀။

ဥပါဒါယသုတ္တ (နု) [ဥပါဒါယ+သုတ္တ] ဥပါဒါယ သုတ်။ (မျက်စိ, နား, နှာ, လျှာ, ကိုယ်, စိတ်

တို့ကို စွဲလမ်းသောကြောင့် ကိုယ်တွင်းသန္တာန်၌ ချမ်းသာ ဆင်းရဲ ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ မစွဲလမ်းလျှင် မဖြစ်ပေါ်နိုင်-ဟုသိမြင်သော အရိယသာဝက သည် ထိုမျက်စိစသည်တို့၌ ငြီးငွေ့၏၊ စွဲမက်မှု ကင်း၏၊ ထို့ကြောင့် ကိလေသာမှလွတ်မြောက် ပြီ စသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူသောသုတ်။) သံ၊၂။၃၀၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

ဥပါဒါယဟေတု (ပု) [ဥပါဒါယ+ဟေတု] မှီရာ အကြောင်း။ နနု မဟာဘူတာ ဥပါဒါယရူပါနံ ဥပါဒါယဟေတူတိ။ အာမန္တာ။ အဘိ၊က။၃၈၆။ မဟာဘူတာ ဥပါဒါယရူပါနံ ဥပါဒါယဟေတူတိ ဧတ္ထ ပစ္စယဋ္ဌေန ဟေတုဘာဝေါ ဝုတ္တော၊ န မူလဋ္ဌေန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၂။

ဥပါဒါယုပါဒါယ¹ (တိ) [ဥပါဒါယ+ဥပါဒါယ] ဥပါဒါရုပ်ကိုမှီသောဥပါဒါရုပ်။ ဥပါဒါယုပါဒါ-ယဘာဝ-ကြည့်။

ဥပါဒါယုပါဒါယ² (ကြိ၊ဝိ) [ဥပါဒါယ-တစ်ပုဒ် တည်၍ဒွေဘော်ပြု] ထောက်ဆ၍ ထောက်ဆ ၍။ သာပိ စဿ ဝတ္တုတော ဩဠာရိကတာ သုခုမတာ စ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၂။)

ဥပါဒါယုပါဒါယဘာဝ (ပု) [ဥပါဒါယုပါဒါယ+ ဘာဝ] ဥပါဒါရုပ်တို့ကိုမှီသော ဥပါဒါရုပ်တို့၏ အဖြစ်။ ဘူတနိဿိတာနံ တေသံ လက္ခဏာနံ ဥပါဒါယဘာဝေါ ဝိယ ဥပါဒါယရူပနိဿိတာနံ ဥပါဒါယုပါဒါယဘာဝေါ အာပဇ္ဇတီတိ စေ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၇။ (-အနုဋီ၊၁။၁၇၀။)

ဥပါဒါရူပ (နု) [ဥပါဒါ+ရူပ။ ဥပါဒါယ+ရူပ။ နီတိ၊သုတ္တ၊၆၈၃။ နျာ။၁၈၀။ ဝတာရဋီ၊၂။၁၀၇။] မဟာဘုတ်တို့ကို-စွဲမှီသော-စွဲမှီ၍ဖြစ်သော-ရုပ်၊ ဥပါဒါရုပ်။ မဟာဘူတေ ပဋိစ္စ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ ကဋတ္တာရူပံ ဥပါဒါရူပံ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၅၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၈၀။ ဝိမတိ၊၁။၂၂၀။ မူလဋီ၊၁။ ၁၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၄၅၂။)

ဥပါဒါရူပကမ္မဋ္ဌာန (နု) [ဥပါဒါရူပ+ကမ္မဋ္ဌာန] ဥပါဒါရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း။ ဥပါဒါရူပကမ္မဋ္ဌာနဝသေန စက္ခုပသာဒါဒယော ပရိဂ္ဂဟေတ္ဗာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၈။)

ဥပါဒါရူပဂ္ဂဟဏ (နု) [ဥပါဒါရူပ+ဂဟဏ] ဥပါဒါ ရူပသဒ္ဒါ၊ ဥပါဒါရုပ်ကိုယူခြင်း။ ယံ စိတ္တသမု-ဋ္ဌာနရူပံ ကဋတ္တာရူပဉ္စ ဥပါဒါရူပံ ဥပါဒါရူပ-ဂ္ဂဟဏေန ဝိနာ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၂၀၆။ (-မူလဋီ၊၃။၂၁၇။ အနုဋီ၊ ၃။၂၇၆၊၂၉၀။)

ဥပါဒါရူပဂ္ဂဟဏဒဿန (နု) [ဥပါဒါရူပဂ္ဂဟဏ+ ဒဿန] ဥပါဒါရုပ်ကို ယူခြင်းကို ပြခြင်း။ န ကေဝလံ ဥပါဒါရူပဂ္ဂဟဏဒဿနတ္ထမေဝ အာကာသဓာတု ဝိတ္ထာရိတာ။ မဋီ၊၃။၆၃။

ဥပါဒါရူပဒဿန (နု) [ဥပါဒါရူပ+ဒဿန] ဥပါဒါ ရုပ်ကို ပြခြင်း။ အထ အာကာသဓာတုံ ကသ္မာ ဝိတ္ထာရေသီတိ။ ဥပါဒါရူပဒဿနတ္ထံ။ မဋ္ဌ၊၃။၉၇။ (-မဋီ၊၃။၆၃။)

ဥပါဒါရူပပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဥပါဒါရူပ+ပရိဂ္ဂဟ] ဥပါဒါရုပ်ကိုသိမ်းဆည်းအပ်ရာအခါ၊ ဥပါဒါရုပ် ကို သိမ်းဆည်းခြင်း။ ဥပါဒါရူပပရိဂ္ဂဟေ သုခုမေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၈။)

ဥပါဒါရူပပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပါဒါရူပ+ပဝတ္တိ] ဥပါဒါရုပ်၏ ဖြစ်ခြင်း။ ဥပါဒါရူပပဝတ္တိယာ သတိ ဘာသတိ နာမ။ မဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ ဥပါဒါရူပပဝတ္တိယာတိ ဝိညတ္တိဝိကာရသဟိတ-သဒ္ဒါယတနပ္ပဝတ္တိယာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၈။

ဥပါဒါရူပဘာဝ (ပု) [ဥပါဒါရူပ+ဘာဝ] ဥပါဒါရုပ်

၏အဖြစ်။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဘာဝေါ ဝိယ မဟာဘူတဝိကာရတာယ ဥပါဒါရူပဘာဝေါ စ အဓိပ္ပေတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။ရ၂။

ဥပါဒါရူပဘာဝသာမည (န) [ဥပါဒါရူပဘာဝ+သာမည] ဥပါဒါရုပ်၏ အဖြစ်အားဖြင့် တူခြင်း။ ဒိဋ္ဌာနေဝါတိ သလ္လေက္ခေတဗ္ဗာနိ ဥပါဒါရူပဘာဝသာမညတော။ အံဋီ၊၂။၁၄၅။

ဥပါဒါရူပဝိသေသန (တိ) [ဥပါဒါရူပ+ဝိသေသန] ဥပါဒါရုပ်၏ဝိသေသနဖြစ်သော(ပုဒ်)။ ဣမေ ဥပါဒါရူပဝိသေသနေန မဟာဘူတာနိ ဝိယ။ မူလဋီ၊၃။၂၀ရ။

ဥပါဒိ (ပု) [ဥပ+အာ+ဒါ+ဣ] (၁) ငါ, ငါ့ဥစ္စာဟူ၍-စွဲလန်းအပ်-ပြင်းစွာယူအပ်-သော ခန္ဓာငါးပါး။ တဏှာစသည်တို့သည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သော ခန္ဓာငါးပါး။ (၂) မိမိအာရုံကို-ယူ-စွဲလန်း-တတ်သောတရား၊ ဥပါဒါန်။ (က) အနုပါဒိသေသ-ကြည့်။ (၂) ဥပါဒိယတိ အတ္တနော အာရမ္မဏံ ဂဏှာတီတိ ဥပါဒိ၊ ဥပါဒါန်။ သံဋီ၊၂။၄၄၈။

ဥပါဒိန္န (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+တ] တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည်ကပ်အပ်သောကံသည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သော (လောကီဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရုပ်=ကမ္မဇရုပ်)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါဒိန္နက (တိ) [ဥပါဒိန္န+က] တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည်ကပ်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သော (လောကီဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရုပ်=ကမ္မဇရုပ်။)။ ဝေ ဣမေသံ ဥပါဒိန္နကာနံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ အပ္ပဝတ္တိဝသေန အနုပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနံ ကထိတံ ဟောတိ။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၀၊(-၁၂ရ။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၃၊၂၅။)

ဥပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ကဗဠီကာရာဟာရ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော ကဗဠီကာရအာဟာရ၊ (က) သက်ရှိအစားအစာ။ (ခ) ကံကြောင့်ဖြစ်သော-ကမ္မဇဖြစ်သော-ကမ္မဇရုပ်တို့၌ပါဝင်သော-ဩဇာ။ (က)(ခ) တတ္ထ သပ္ပါဒီဟိ ဂိလိတာနံ မဏ္ဍူကာဒီနံ ဝသေန ဥပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ... တေ ယာဝ ဥပါဒိန္နကပက္ခေ တိဋ္ဌန္တိ၊ တာဝ အာဟာရတ္တံ န သာဓေန္တိ။ ဘိဇ္ဇိတွာ ပန အနုပါဒိန္နကပက္ခေ ဌိတာ သာဓေန္တိ။ တဒါပိ ဥပါဒိန္နကာဟာရောတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣဒံ ပန အာစရိယာနံ န ရုစ္စတီတိ အဋ္ဌကထာယမေဝ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣဒံ ဝုတ္တံ— ဣမေသံ သတ္တာနံ ခါဒန္တာနမ္ပိ အခါဒန္တာနမ္ပိ ဘုဉ္ဇန္တာနမ္ပိ အဘုဉ္ဇန္တာနမ္ပိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေနေဝ သဟဇာတာ ကမ္မဇာ ဩဇာ နာမ အတ္ထိ၊ သာ ယာဝပိ သတ္တမာ ဒိဝသာ ပါလေတိ၊ အယမေဝ ဥပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၃-၂၄၊(-၂ရ။)

ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓဘေဒ (ပု) [ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓ+ဘေဒ] ဥပါဒိန္နကခန္ဓာတို့၏ ပျက်စီးခြင်း၊ သက်ရှိခန္ဓာပျက်စီးခြင်း။ စရိမကစိတ္တပ္ပတ္တိယာ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓဘေဒါ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ သံဋ္ဌ၊၂။ရ၅။

ဥပါဒိန္နကဂ္ဂဟဏ (န) [ဥပါဒိန္နက+ဂဟဏ] ဥပါဒိန္နက သဒ္ဒါ၊ ဥပါဒိန္နကသဒ္ဒါကို ယူခြင်း၊ ဝေဒနာနန္တိ ဧတ္ထ ဥပါဒိန္နကဂ္ဂဟဏံ ယုတ္တန္တိ အာဟ ဥပါဒိန္နကဝေဒနာနန္တိ။ သံဋီ၊၁။၆၂။

ဥပါဒိန္နကဇ္ဈာသယ (တိ) [ဥပါဒိန္နက+အဇ္ဈာသယ] ဥပါဒိန္နကရုပ်ကိုအလိုရှိသော၊ သက်ရှိ-ကမ္မဇ-ရုပ်တရားကိုအလိုရှိသော၊ သက်ရှိ-ကမ္မဇ-ရုပ်တရား၌ ညွတ်ကိုင်းသော။ ဝေမေဝ ကာယောပိ ဥပါဒိန္န(န္န)ကဇ္ဈာသယော ပဏ္ဍိ-သန္နိဿိတဖော္ဋဗ္ဗာရမ္မဏော။ သံဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၅၂။ ဥပါဒိန္နကဇ္ဈာသယောတိ ဥပါဒိန္နကနိန္နော။ သံဋီ၊၂။၃၄၉။

ဥပါဒိန္နကဓမ္မ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ဓမ္မ] ဥပါဒိန္နကတရား၊ သက်ရှိတရား။ တယော ဘဝေတိ ဝွမိနာ ဥပါဒိန္နကဓမ္မာနံယေဝ ဂဟဏံ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၁၉၉။

ဥပါဒိန္နကဓာတု (ထီ) [ဥပါဒိန္နက+ဓာတု] ဥပါဒိန္နကဓာတ်၊ သက်ရှိသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဓာတ်။ တယိဒံ ဥပါဒိန္နကဓာတုဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၇၂။

ဥပါဒိန္နကနိဿ (တိ) [ဥပါဒိန္နက+နိဿ] သက်ရှိ-ကမ္မဇ-ရုပ်တရား၌ ကိုင်းညွတ်သော။ ဥပါဒိန္နက-ကဇ္ဈာသယ-ကြည့်။

ဥပါဒိန္နကပက္ခ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ပက္ခ] သက်ရှိ အဖို့၊ သက်ရှိနေစဉ် အခိုက်အတန့်။ ဥပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရ-ကြည့်။

ဥပါဒိန္နကဖဿ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ဖဿ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော ဖဿ၊ လောကီဝိပါက်၌ ယှဉ်သောဖဿ၊ သက်ရှိသန္တာန်၌ဖြစ်သော အတွေ့အထိ။ တေဘူမကဝိပါကဝသေန ပန ဥပါဒိန္နကဖဿာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။

ဥပါဒိန္နကရူပ (နု) [ဥပါဒိန္နက+ရူပ] ဥပါဒိန္နကရုပ်၊ သက်ရှိသန္တာန်၌ဖြစ်သောရုပ်။ ဥပါဒိန္နကရူပံ သံယောဂံ ဝိယ တဏှာယ အဘိဘူတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။

ဥပါဒိန္နကရူပဓမ္မ (ပု) [ဥပါဒိန္နကရူပ+ဓမ္မ] ဥပါဒိန္နကရုပ် တရား။ ဝဏ္ဏာရမ္မဏဝသေနာတိ ဝဏ္ဏဘူတာနံ သန္တံ အာရမ္မဏဘူတာနဉ္စ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဥပါဒိန္နကရူပဓမ္မာနံ ဝသေန။ သံ၊ ဋီ၊၁။၆၂။

ဥပါဒိန္နကရူပပစ္စယ (ပု) [ဥပါဒိန္နကရူပ+ပစ္စယ] ဥပါဒိန္နကရုပ်ဟူသော အကြောင်း။ ဥပါဒိန္နကရူပပစ္စယေဟိ ပတိတ္ထာ ဂတံ ဝိယ တဏှာနုဂတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။

ဥပါဒိန္နကရူပပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [ဥပါဒိန္နကရူပ+ပရိဂ္ဂါဟက] ဥပါဒိန္နကရုပ်ကို သိမ်းဆည်းသော၊သူ။ ဥပါဒိန္နကရူပပရိဂ္ဂါဟကဿ ဥပ္ပန္နဝိပဿနံ ဝိယ တဏှာယ ပရိယာဒိန္နစိတ္တံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။

ဥပါဒိန္နကဝေဒနာ (ထီ) [ဥပါဒိန္နက+ဝေဒနာ] ဥပါဒိန္နကဝေဒနာ(လောကီဝိပါက်၌ ယှဉ်သော ဝေဒနာ)။ ဝေဒနာနံ နိရောဓာ ဥပသမာတိ ဥပါဒိန္နကဝေဒနာနံ နိရောဓေန စ ဥပသမေန စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၂။

ဥပါဒိန္နကသရီရ (နု) [ဥပါဒိန္နက+သရီရ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သောခန္ဓာကိုယ်၊ သက်ရှိခန္ဓာကိုယ်။ ဝွမံ ဥပါဒိန္နကသရီရံ နိဿာယ ကိလိဋ္ဌံ အညထာ ဇာတံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆-အလားတူအကြောင်းအရာ၌ "အတ္တဘာဝံ နိဿာယ"ဟုသုံးနှုံးသည်။)(-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။)

ဥပါဒိန္နကာဟာရ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+အာဟာရ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော စားဖွယ်၊ သက်ရှိစားဖွယ်။ ဥပါဒိန္နကကဗဠီကာရာဟာရ-ကြည့်။

ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓ (ပု) [ဥပါဒိန္န+ခန္ဓ] ဥပါဒိန္နခန္ဓာ။ တတ္ထ ကာမဘဝေ ပဉ္စ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၆။

ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓဘေဒ (ပု) [ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓ+ဘေဒ] ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓာ၏ ပျက်စီးခြင်း၊ သက်ရှိခန္ဓာကိုယ် ပျက်စီးခြင်း။ ခီဏာသဝဿ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓဘေဒေန အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတဿ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝူပဂမောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

ဥပါဒိန္နသင္ဂဟ (နု) [ဥပါဒိန္န+သင္ဂဟ] ဥပါဒိန္န ဟုဆိုအပ်သော အကျရာဖြစ်ရာဌာနကို ထိခိုက်ခြင်း၊ ကမ္မဇပသာဒဓာတ်ကို ထိခိုက်ခြင်း။ ဝစီ-

ဘေဒပဝတ္တကစိတ္တသမုဋ္ဌာနဝါယောဓာတုယာ ဥပါဒိန္နကယဋ္ဌနသ္မ ပစ္စယော အာကာရ-ဝိကာရော ဝစီဝိညတ္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၈။

ဥပါဒိန္နဓာတု (ထီ) [ဥပါဒိန္န+ဓာတု] ဥပါဒိန္နဓာတ်၊ သက်ရှိသန္တာန်၌ဖြစ်သောဓာတ်။ တံ ဥပါဒိန္နဓာတုဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၁၆၂။

ဥပါဒိန္နပရိယာယ (ပု) [ဥပါဒိန္န+ပရိယာယ] ဥပါဒိန္နဟူသော-ဝေဝုစ်-ပရိယာယ်-စကားလှယ်-အမည်။ တသ္မာ ဝိပါကာနံ ဥပါဒိန္နပရိယာယော နတ္ထေဝါတိ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၇။

ဥပါဒိန္နသန္တတိ (ထီ) [ဥပါဒိန္န+သန္တတိ] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-ရုပ်အစဉ်။ ဥပါဒိန္နသန္တတိ-ကြည့်။

ဥပါဒိန္နသရီရ (န) [ဥပါဒိန္န+သရီရ] ဥပါဒိန္နဖြစ်သော ကိုယ်ခန္ဓာ။ သဗ္ဗံ ဥပါဒိန္နသရီရံ ဖရိတွာ ဌိတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၃။

ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယ (တိ) [ဥပါဒိန္န+ဥပါဒါနိယ] အာရုံပြုသော အားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိ တို့သည် ကပ်အပ်သောကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီး-အပွားဖြစ်ကုန်သော(တရား)။ ဥပါဒိန္နုပါဒါ-နိယာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊၁။၁။ အာရမ္မဏကရဏ-ဝသေန တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နာ ဖလဘာဝေန ဂဟိတာတိ ဥပါဒိန္နာ။ အာရမ္မဏဘာဝံ ဥပဂန္တွာ ဥပါဒါနသမ္ဗန္ဓေန ဥပါဒါနာနံ ဟိတာတိ ဥပါဒါနိယာ။ ဥပါဒါနဿ အာရမ္မဏပစ္စယဘူတာနမေတံ အဓိဝစနံ ဥပါ-ဒိန္နာ စ တေ ဥပါဒါနိယာ စာတိ ဥပါဒိန္နု-ပါဒါနိယာ။ သာသဝကမ္မနိဗ္ဗတ္တာနံ ရူပါရူပ-ဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄-၈၅။

ဥပါဒိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+တဗ္ဗ] ယူအပ်သော။ ဥပါဒိတဗ္ဗံ ဂဏှိတဗ္ဗံ ဣမေ ဥပါဒိတိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။

ဥပါဒိတောဒိတကုလသမ္ဘဝတ္တိက-ပုဒ်သည် ဥဒိတောဒိတကုလသမ္ဘဝတ္တိက-မှ ဖျက်ယွင်းလာသောပုဒ် ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ မဟာကုလာတိ ဝိပုလကုလာ၊ ဥပါဒိတောဒိတကုလသမ္ဘဝ-တ္တိကာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၈၆။

ဥပါဒိဝမ္မ (အနုဋီ၊၁။၂၉-လာ)ပုဒ်သည် ဥပ္ပါဒိ-ဓမ္မ-မှ ဖျက်ယွင်းလာသောပုဒ်ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ဥပ္ပါဒိဓမ္မ-ကြည့်။

ဥပါဒိန္န(န) [ဥပ+အာ+ဒါ+တ] (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည်-မြဲစွာယူအပ်-စွဲလမ်းအပ်-မှားယွင်းစွာ သုံးသပ်အပ်-သော ကိုယ်ခန္ဓာ၌ တည်သောရုပ်၊ ကိုယ်၌ဖြစ်သော လက်ခြေ စသောရုပ်၊ ဥပါဒိန္နရုပ်။ (၂) အာရုံပြု သည်၏အစွမ်းအားဖြင့်-အာရုံပြုသောအားဖြင့်-တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည် ကပ်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သော (လောကီ ဝိပါက် နာမက္ခန္ဓာ, ကဋတ္တာရုပ်=ကမ္မဇရုပ်။) (၁) တတ္ထ အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္နေ ရူပေ (ဝိ၊၁။၁၅၄) တိ အတ္တနော ဟတ္ထာဒိဘေဒေရူပေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ယံ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ ကက္ခဠံ ခရိဂတံ ဥပါဒိန္နံ။ မ၊၁။၂၄၂။ မ၊၂။၈၄၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၃။ ဥပါဒိန္နန္တိ န ကမ္မသမုဋ္ဌာနမေဝ၊ အဝိသေသေန ပန သရီရ-ဋ္ဌကသော်တံ ဂဟဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ ဥပါဒိန္နန္တိ ဒဠှံ အာဒိန္နံ၊ "အဟံ မမ"န္တိ ဇဝံ ဒဠှံ အာဒိန္နံ ဂဟိတံ ပရာမဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၅။ ဥပါဒိန္န(မ၊၂။၈၈)န္တိ အာဒိန္နံ ဂဟိတံ ပရာမဋ္ဌံ၊ သရီရဋ္ဌကန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။ အာဒိန္နန္တိ ဣမန္တိ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ အာဒိန္နံ။ တေနာဟ ဂဟိတံ ပရာမဋ္ဌန္တိ၊ အညတ္ထ ကမ္မဇံ ဥပါဒိန္နန္တိ ဝုစ္စတိ၊ န တထာ ဣဓာတိ အာဟ သရီရဋ္ဌ-ကန္တိ အတ္ထောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၆၃။ (-အဘိ၊ဝိ၊၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။

သုတ္တနိုဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ မငိုဋ္ဌ၊၃။၃၈၉။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊၁။၄၂၉။) (၂) အာရမ္မဏကရဏဝသေန တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နာ ဖလဘာဝေန ဂဟိတာတိ ဥပါဒိန္နာ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၈၄။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။) ဥပေတေန အာဒိန္နာ ဥပါဒိန္နာ...တေဟိ စ နိဗ္ဗတ္တာနိ ဝိပါကကဋတ္တာရူပါနိ ဥပါဒိန္နာ ဓမ္မာတိ သဗ္ဗမေတံ ဒသေတုံ အာရမ္မဏကရဏဝသေနာတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၃၈၊(-၃၉။ ဒီဋ္ဌိ၊၁။၃၉၂။ သီဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၄၁၃။)

ဥပါဒိန္နဏ္ဍြိယ (န) [ဥပါဒိန္န+ဣန္ဒြိယ] ကမ္မဇရုပ် ဣန္ဒြေ။ ဣမေသု ဟိ ဥပါဒိန္နဣန္ဒြေသု သတိ ဝဋ္ဋံ ဝတ္တတိ ပညာယတိ။ သံဋ္ဌိ၊၂။၄၉၃။

ဥပါဒိန္နက (တိ) [ဥပါဒိန္န+က] (က) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည် ကပ်အပ်သောကံသည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် ယူအပ်သော တရား၊ ဥပါဒိန္နကရုပ်။ သက်ရှိတို့၏ ရုပ်ခန္ဓာ။ သန္တတံ ဣမံ န ကိဉ္စိ ဥပါဒိန္နကံ ဥပါဒိန္နကေန ဖုသတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။ ဥပါဒိန္နကဉ္စ ကာယိန္ဒြိယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၉၂။ အနုပါဒိန္နကံ မုဉ္စိတွာ ဥပါဒိန္နကံ ဂဏှာတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ မဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ ကာယဒရထော ပန ဥပါဒိန္နကေပိ ဟောတိ အနုပါဒိန္နကေပိ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။ ဥပါဒိန္နကေတိ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓေ။ မဋ္ဌိ၊၂။၂၁၆။ တတ္ထ စတုဗ္ဗိဓော ကာယော ဥပါဒိန္နကော...။ တတ္ထ စက္ခာယတနာဒီနိ ဇီဝိတပရိယန္တာနိ အဋ္ဌ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပါနိပိ, ကမ္မသမုဋ္ဌာနာနေဝ စတသော ဓာတုယော ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာတိ အဋ္ဌ ဥပါဒိန္နကကာယော နာမ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ (-အနုဋ္ဌိ၊၁။ရ၈။) ဥပါဒိန္နကော အနုပါဒိန္နကောတိ ဒုဝိဓေ အာဟာရေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊၂။၄၀၃။

ဥပါဒိန္နကအာဟာရသမုဒယ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+အာဟာရ+သမုဒယ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော အာဟာရ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ပုရိမတဏှာသမုဒယာ အာဟာရာနံ သမုဒယဒဿနေနေဝ ပဝတ္တိက္ခဏေပိ ဥပါဒိန္နကအာဟာရသမုဒယော ဒဿိတော ဟောတိ။ မဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။

ဥပါဒိန္နကကာယ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ကာယ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော ရုပ်အပေါင်း။ ဥပါဒိန္နက-ကြည့်။

ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ခန္ဓ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော ခန္ဓာ။ ဥပပတ္တိတဝေါ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓာ။ ဝိမတိ၊၂။၈၄။

ဥပါဒိန္နကဃဋ္ဋန (န) [ဥပါဒိန္နက+ဃဋ္ဋန] ဥပါဒိန္နက-ကမ္မဇ-ရုပ်ကို ထိခိုက်ခြင်း။ တပ္ပစ္စယဘာဝေါတိ ဥပါဒိန္နကဃဋ္ဋနဿ ပစ္စယဘာဝေါ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၂။

ဥပါဒိန္နကဃဋ္ဋနကိရိယာ (ထီ) [ဥပါဒိန္နကဃဋ္ဋန+ကိရိယာ] ဥပါဒိန္နက-ကမ္မဇ-ရုပ်ကို ထိခိုက်ခြင်း အမူအရာ။ စောပနကိရိယာ(၂)ကြည့်။

ဥပါဒိန္နကဇာတိ (ထီ) [ဥပါဒိန္နက+ဇာတိ] ဥပါဒိန္နက ဖြစ်သောဇာတ်၊ သက်ရှိအမျိုးအနွယ်။ ပစ္ဆာ ဥပါဒိန္နကဇာတိ ကထေဿာမိ။ မဋ္ဌ၊ ၃။၂၉၅။ (-မဋ္ဌိ၊၃။၁၉၉။)

ဥပါဒိန္နကဇ္ဈာသယ (တိ) [ဥပါဒိန္နက+အဇ္ဈာသယ] ဥပါဒိဏ္ဏကရုပ်ကိုအလိုရှိသော၊ သက်ရှိ-ကမ္မဇ-ရုပ်တရားကိုအလိုရှိသော။ ဥပါဒိဏ္ဏကဇ္ဈာသယ-ကြည့်။

ဥပါဒိန္နကဋ္ဌာန (န) [ဥပါဒိန္နက+ဌာန] ဥပါဒိန္နက အရာ။ ဥပါဒိန္နကဋ္ဌာနေ ဝေ ပန သမုဋ္ဌာပေတိ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၂၅။

ဥပါဒိန္နကဒုက (ပုန) [ဥပါဒိန္နက+ဒုက] ဥပါဒိန္နကဒုက်။ အဇ္ဈတ္တိ အာရမ္မဏဇာတိကာယတနာဒိလက္ခဏာနဒုကေဟိ ဥပါဒိန္နကဒုကဿ

ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယဒုကဿ စ ယောဇနာယ စတုက္ကာ လဗ္ဘန္တိ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၂။

ဥပါဒိန္နကဓမ္မဇာတ (တိ) [ဥပါဒိန္နကဓမ္မ+ဇာတ] ဥပါဒိန္နကတရားအပေါင်း၊ ဥပါဒိန္နက ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားအပေါင်း၊ တွေ နိဗ္ဗာနေ ဣဒံ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ သဗ္ဗမေတံ အာပေါတိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ဥပါဒိန္နကဓမ္မဇာတံ နိရုဇ္ဈတိ, အပ္ပဝတ္တံ ဟောတီတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။ (-ဒီဋီ၊ ၁။၃၉၄။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၄၁၉။)

ဥပါဒိန္နကပက္ခ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ပက္ခ] ဥပါဒိန္နက အဖို့။ ဣဒံ ပန ဥပါဒိန္နကပက္ခေ ဌိတံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။

ဥပါဒိန္နကပ္ပဝတ္တ (နု) [ဥပါဒိန္နက+ပဝတ္တ] (၁) ဥပါဒိန္နက-သက်ရှိ-သန္တာန်၌ဖြစ်သော။ (၂) ဥပါဒိန္နကဖြစ်သောခန္ဓာ-အစဉ်-အယဉ်။ တစ္ဆ ယေဘုယျေန အာဟာရူပဇီဝိနံ သတ္တာနံ ဥပါဒိ-န္နကပ္ပဝတ္တဿ ကေဒိဝသံ ဘုတ္တာဟာရဿ သတ္တာဟမေဝ ယာပနတော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈၀။ မဏိ၊၂။၂၈၄။ ပဝတ္တန္တိ ဥပါဒိန္နကပဝတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋီ၊၂။၄၃၉။ (၂) ဌပေတွာ သတ္တ ဘဝေ အနမ-တဂ္ဂသံသာရဝဋ္ဋေ ဥပါဒိန္နကပ္ပဝတ္တံ ပဝတ္တေယျ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။(အဘိဋ္ဌသျ၊၂။၅၂၈-၌ ဥပါဒိ-န္နကက္ခန္ဓပဝတ္တံ-ဟုရှိသည်။

ဥပါဒိန္နကဖဿ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ဖဿ] ဥပါဒိန္န ကသန္တာန်-သက်ရှိသန္တာန်-၌ဖြစ်သော အတွေ့ အထိ။ ပဋိက္ခိတ္တေသု ဥပါဒိန္နကဖဿာဒီသု အနဝဇ္ဇသညီ ဟောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၂။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။ ဥပါဒိန္နကဖသော ဣတ္ထိဖသော၊ မေထုနဓမ္မောယေဝ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၁၁၇။

ဥပါဒိန္နကဖဿရသ (ပု) [ဥပါဒိန္နကဖဿ+ရသ] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သောတွေ့ထိမှုအရသာ၊ မိန်းမတို့၏အတွေ့အထိဖြစ်သောမေထုန်ခံစားမှု အရသာ၊ သက်ရှိခန္ဓာကိုယ်ကို တွေ့ထိကိုင်တွယ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သောအရသာ။ ဥပါဒိန္နကဖဿ-ရသေန အနုပါဒိန္နကဖဿရသံ သံသန္ဒေတွာ။ မဋီ၊၃။၇၃။

ဥပါဒိန္နကရူပ (နု) [ဥပါဒိန္နက+ရူပ] ဥပါဒိန္နက ဖြစ်သောရုပ်-ကမ္မဇရုပ်-တရား။ ဥတုတော ဝါ ဥပါဒိန္နကရူပါနံ အနုပ္ပဇ္ဇနတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၀။

ဥပါဒိန္နကသင်္ခါရလောက (ပု) [ဥပါဒိန္နက+ သင်္ခါရလောက] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သော သင်္ခါရ လောက၊ သက်ရှိသင်္ခါရလောက။ န ကေဝလံ ဥပါဒိန္နကသင်္ခါရလောကဿေဝ။ မဋီ၊၂။၂၂။

ဥပါဒိန္နကသန္တတိပဝတ္တိဋ္ဌာန (နု) [ဥပါဒိန္နက +သန္တတိ+ပဝတ္တိဋ္ဌာန] ဥပါဒိန္နက-ကမ္မဇ-သက် ရှိ-ရုပ်အစဉ်ဖြစ်ရာအရပ်။ အသဿ ဘိက္ခုနော သဗ္ဗကောဋ္ဌာသဝတော ကာယဿ ကိဉ္စိ ဥပါ-ဒိန္နကသန္တတိပဝတ္တိဋ္ဌာနေ ဆဝိမံသလောဟိတာ-နုဂတံ အဏုမတ္တမ္ပိ ဌာနံ ပဌမဇ္ဈာနသုခေန အဖုဋံ နာမ န ဟောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၉။

ဥပါဒိန္နကသန္တာန (ပု၊နု) [ဥပါဒိန္နက+သန္တာန] ဥပါဒိန္နကဖြစ်သောသန္တာန်၊ သက်ရှိသန္တာန်၊ သက်ရှိခန္ဓာအစဉ်။ ဥပါဒိန္နကသန္တာနဿ နိရော-ဓေန ဆိန္နမူလကာနံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ...ဝေဒိတ-ဗ္ဗော။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ (-အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။)

ဥပါဒိန္နကသန္နိဿယ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+သန္နိဿယ] ဥပါဒိန္နက-ကမ္မဇ-ရုပ်ဟူသော မှီရာ။ ဥတု ဟိ သဘာဂသန္တတိဝသေန လဒ္ဓပစ္စယံ စိရတရမ္ပိ ကာလံ သဒိသာကာရံ ရူပပဝတ္တိံ သန္တာနေတိ ဥပါဒိန္နကသန္နိဿယေန ဝိနာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။ ၄၀၄။

ဥပါဒိန္နကသရီရ (နု) [ဥပါဒိန္နက+သရီရ] ဥပါ-ဒိန္နကဖြစ်သောခန္ဓာကိုယ်၊ သက်ရှိခန္ဓာကိုယ်။ ဥပါဒိန္နကသရီရံ နာမ ခဏ္ဍိစ္စာဒိဟိ အဘိဘု-

ယျတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၅၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၉၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ သာရတ္ထ၊၁။၂၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁၂။ မ၊ဋီ၊၁။၄၄။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၈။)

ဥပါဒိန္နကာဓိကာရ (ပု) [ဥပါဒိန္နက+အဓိကာရ] ဥပါဒိန္နက-ကမ္မဇ-ရုပ်အရာ။ ဋ္ဌေ ဟိ သုဿ-ရတာတိ ဥပါဒိန္နကာဓိကာရေ အာဂတံ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၈။

ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓ (ပု) [ဥပါဒိန္န+ခန္ဓ] ဥပါဒိန္နခန္ဓာ၊ သက်ရှိဘဝခန္ဓာ။ ကိလေသာနံ ပန အပ္ပဟီ-နတ္တာ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၇။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၂၄၄။ မူလဋီ၊၃။၈၈။ အနုဋီ၊၁။၉၇။ အနုဋီ၊၂။၁၁၂။ အနုဋီ၊၃။၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၃၁။)

ဥပါဒိန္နခ(က္ခ)န္ဓပဉ္စက (တိ) [ဥပါဒိန္နခ(က္ခ)န္ဓ+ ပဉ္စက] ဥပါဒိန္နခန္ဓာငါးပါးအပေါင်း။ ဥပပတ္တိ-ဘဝေါ နာမ တေန ကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တံ ဥပါဒိန္န-ခန္ဓပဉ္စကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ ကာယဿ ဘေဒါ ကာယူပဂေါတိ ဥဘယတ္ထာပိ ကာယသဒ္ဒေန ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပဉ္စကော ဂဟိတော။ အနုဋီ၊၂။၉၅။

ဥပါဒိန္နခန္ဓပ္ပဝတ္တ (တိ) [ဥပါဒိန္နခန္ဓ+ပဝတ္တ] အဆင့်ဆင့်ဖြစ်သောဥပါဒိန္နခန္ဓာ၊ ဥပါဒိန္နခန္ဓာ တို့၏ အဆင့်ဆင့်ဖြစ်နေခြင်း။ ပဝတ္တန္တိ ဥပါဒိ-န္နက္ခန္ဓပ(ပ္ပ)ဝတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၃၈၄။

ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂ (ပု) [ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓ+ပရိစ္စာဂ] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-ခန္ဓာကို စွန့်ခြင်း။ ကာယဿ ဘေဒါတိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၆၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၆၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၇။ ဝိသုဒ္ဓိ-ဋီ၊၁။၃၀။ သာရတ္ထ၊၁။၄၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၆၁။

ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိပါက (ပု) [ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓ+ပရိပါက] ဥပါဒိန္နခန္ဓာတို့၏ရင့်ရော် အိုမင်းခြင်း၊ သက်ရှိဘဝရင့်ရော်အိုမင်းခြင်း။ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိပါကော ဟိ အာယုနော သံဟာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၅၇။

ဥပါဒိန္နဃဋ္ဋန (န) [ဥပါဒိန္န+ဃဋ္ဋန] ဥပါဒိန္န-ကမ္မဇ-ရုပ်တို့၏ ထိခိုက်ခြင်း။ န ဟိ စာလနံ ဥပါဒိန္နဃဋ္ဋနန္တိ။ မူလဋီ၊၁။၇၆။

ဥပါဒိန္နတ္တိက (ပု) [ဥပါဒိန္န+တိက] ဥပါဒိန္နတိက်။ ဣမေ ဝုတ္တေဟီတိ ဣမသ္မိံ ဥပါဒိန္နတ္တိကေ ဝုတ္တေဟိ။ အနုဋီ၊၃။၃၁၇။

ဥပါဒိန္နဒုက (ပု) [ဥပါဒိန္န+ဒုက] ဥပါဒိန္နဒုက်။ အညေသန္တိ ဥပါဒိန္နဒုကာဒိတော အညေသံ ဥပါဒါဒုကာဒီနံ။ အနုဋီ၊၁။၁၅၀။

ဥပါဒိန္နဓမ္မ (ပု) [ဥပါဒိန္န+ဓမ္မ] (လောကီကံ၏ အကျိုးဖြစ်သော) ကမ္မဇရုပ်တရား။ တိဋ္ဌန္တိ ဥပါဒိန္နဓမ္မာ ဧတာယာတိ ဌိတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၁။၅၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၈၉။)

ဥပါဒိန္နပဝတ္တ (တိ) [ဥပါဒိန္န+ပဝတ္တ] အဆက်မပြတ်ဖြစ်သော-ဥပါဒိန္န-ကမ္မဇ-ရုပ်။ ပဋိသန္ဓိ-စုတိဝသေန ဥပါဒိန္နပဝတ္တဿ ဥပ္ပါဒနိရောဓ-ဝသေန...ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၃။၁၂၈။

ဥပါဒိန္နဖဿ (ပု) [ဥပါဒိန္န+ဖဿ] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-သန္တာန်၌ဖြစ်သောအတွေ့အထိ။ (ဤ၌ မေထုန်အတွေ့အထိကိုယူသည်။) ပဋိက္ခိ-တ္တေသု ဥပါဒိန္နဖဿာဒီသု အနဝဇ္ဇသညီ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ ဥပါဒိန္နဖဿောတိ မဂ္ဂေန မဂ္ဂပဋိပါဒနဖဿော။ ဝိမတိ၊၁။၂၂။

ဥပါဒိန္နဖဿရသ (ပု) [ဥပါဒိန္နဖဿ+ရသ] ဥပါဒိန္နဖြစ်သော အတွေ့အထိအရသာ၊ သက်ရှိ ခန္ဓာကိုယ်ကို တွေ့ထိကိုင်တွယ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သောအရသာ။ (ဤ၌ကား မေထုန် အတွေ့ အထိအရသာကိုယူသည်။) ဥပါဒိန္နဖဿ-

ရသေပိ အနုဝဇ္ဇသညိတာယ အနုပါဒိန္နဖဿ-ရသေန ဥပါဒိန္နဖဿရသံ သံသန္ဒိတွာ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၀။

ဥပါဒိန္နဖောဋ္ဌဗ္ဗ (ပု) [ဥပါဒိန္န+ဖောဋ္ဌဗ္ဗ] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-အတွေ့အထိအာရုံ။ သော ဟာယသ္မာ သုခဝေဒနီယဿ ဥပါဒိန္နဖောဋ္ဌဗ္ဗဿ ကာယိန္ဒြိ-ယဿ စ သမာယောဂေ သတိ…။ ဝဇီရ။၈၆။

ဥပါဒိန္နရူပ (နု) [ဥပါဒိန္န+ရူပ] ဥပါဒိန္နရုပ်၊ သက်ရှိသန္တာန်၌ဖြစ်သောရုပ်။ နတ္ထိ ရူပိနံ ဓမ္မာနံ အာယူတိ ပဌေ ဥပါဒိန္နရူပါနမ္ပိ တိဏကဋ္ဌာဒီနမ္ပိ သန္တာနဝသေန…။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ အဇ္ဈတ္တရူပံ အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္နရူပံ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၂၂၅။

ဥပါဒိန္နရူပသန္တတိ (ထီ) [ဥပါဒိန္နရူပ+သန္တတိ] ဥပါဒိန္န-ကမ္မဇ-ရုပ်တို့၏ အစဉ်။ ဥပါဒိန္နရူပ-သန္တတိယာ ဥပတ္ထမ္ဘနေနေဝ ဥတုစိတ္တဇ-ရူပသန္တတီနမ္ပိ ဥပတ္ထမ္ဘနသိဒ္ဓိ ဟောတီတိ ဒိန္န-ရူပသန္တတီနန္တိ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊၁။၃၁၁။

ဥပါဒိန္နဝစန (နု) [ဥပါဒိန္န+ဝစန] ဥပါဒိန္နဟူသော သဒ္ဒါ။ ဥပါဒိန္နဝစနေန ဥပပတ္တိဘဝေါ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၁။၃၉။

ဥပါဒိန္နသင်္ခါရလောက (ပု) [ဥပါဒိန္န+သင်္ခါရလောက] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-သင်္ခါရလောက။ နကေဝလံ ဥပါဒိန္နသင်္ခါရလောကသောဝ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၁၆။

ဥပါဒိန္နသဒ္ဒါနပေက္ခ (တိ) [ဥပါဒိန္နသဒ္ဒ+အန-ပေက္ခ] ဥပါဒိန္နသဒ္ဒါကို မရှုငဲ့သော။ ဥပါဒါ-နီယသဒ္ဒဿ ဝိသုံ ဥပါဒိန္နသဒ္ဒါနပေက္ခံ အတ္ထံ ဝတ္တုံ အာရမ္ဘကာဘာဝံ ဥပဂန္တွာတိ အာဒိမာဟ။ မူလဋီ၊၁။၃၉။

ဥပါဒိန္နသန္တတိ (ထီ) [ဥပါဒိန္န+သန္တတိ] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-ရုပ်အစဉ်။ ယသ္မာ ဧသော မေ အတ္တာတိ ပရာမသန္တော အတီတာနာဂတံ ဥပါဒိန္နသန္တတိံ ဥပါဒါယ ဧသော မေ အတ္တာတိ ပရာမသတိ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၆၆။ ဥပါဒိန္နကသန္တတိန္တိ ကမ္မဇသန္တာနံ၊ စတုဇံ ဝါ၊ တဏှာဒိဟိ ဥပါဒိ-ယတ္တာ။ ပဋိသံဂံ။၂၅၅။

ဥပါဒိန္နသရီရ (နု) [ဥပါဒိန္န+သရီရ] ဥပါဒိန္န-သက်ရှိ-ခန္ဓာကိုယ်။ ပိဋ္ဌိဝါတော ဥပ္ပဇ္ဇိ ဥပါဒိန္နသရီရဿ တထာရူပတ္တာ သင်္ခါရာနဥ္စ အနိစ္စတာယ ဒုက္ခာနုဗန္ဓတ္တာ။ သံဋီ၊၂။၃၄၀။

ဥပါဒိန္နာဟာရ (ပု) [ဥပါဒိန္န+အာဟာရ] သက်ရှိ အစားအစာ။ တသ္မာ အဇ္ဈောဟဋဿ ဥပါဒိ-န္နာဟာရဿ လောကုတ္တရကွေဏ အဘာဝတော။ မူလဋီ၊၃။၂၄၂။

ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယတ္တိက (ပု) [ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယ+တိက] ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယတိက်။ ဥပါဒိန္နုပါဒါ-နိယတ္တိကေ အာရမ္မဏကရဏဝသေန …ဥပါဒိ-န္နာ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၈၄။

ဥပါဒိန္နောဇာ (ထီ) [ဥပါဒိန္န+ဩဇာ] ဥပါဒိန္န ဩဇာ။ (သက်ရှိအစားအစာနှင့် ကမ္မဇရုပ်တွင် ပါဝင်သော ဩဇာနှစ်မျိုးလုံး ယူနိုင်သည်။) တမ္ပိ အနဇ္ဈောဟဋာယ သသန္တာနဂတာယ ဥပါဒိန္နောဇာယ အနုပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ ကာယဿ အာဟာရပစ္စယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၂၄၁။

ဥပါဒိယတိ¹ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+တိ] (က) ယူ၏၊ မြဲစွာ-ပြင်းထန်စွာ-ယူ၏၊ စွဲလမ်း၏။ (ခ) မှီ၏။ (က) သော ရူပံ ဥပေတိ ဥပါဒိယတိ အဓိဋ္ဌာတိ "အတ္တာ မေ"တိ။ သံ၊၂။၉၃။ ဥပါဒိ-ယတီတိ ဂဏှာတိ။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၈၆။ ဥပါဒိယတီတိ ဒဠှဂ္ဂါဟံ ဂဏှာတိ။ သံဋီ၊၂။၂၄၅။ ဥပါဒိယ-မာနော ဥပါဒိယတိ(မ၊၃။၅၁)တိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှ-မာနော ဂဏှာတိ။ မဋ္ဌ၊၄။၄၄။(-ဒီ၊၂။၅၈၊၂၃၂။ မ၊၁။ရ၁၊၃၁၈။ အံ၊၂။၄၆၄။ နေတ္တိ။၁၃၉။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၉၈၊၃၅၆။ မဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ သံဋ္ဌ၊၂။၁၃။)

ဥပါဒိယန္တိ—မဋ္ဌ၁။၂၂၃။ မဋ္ဌ၄။၆၃။ မဋီ၊ ၃။၂၈၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ **ဥပါဒိယေယျ**—စူဠနိ။၁၅၂။ ဒီဋ္ဌ၁။၁၀၁။ **ဥပါဒိယေထ၁**—မ၁။၁၉၁။ မဋီ၊၂။၉၃။ **ဥပါဒိယေထ၂**—သုတ္တနိ။၄၄၆။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။ စူဠနိ။၁၅၂။ စူဠနိဋ္ဌ။၄၃။ **ဥပါဒိယိံသု**—ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။ ကခါ။ ၁၄၀။ ကခါဋီသစ်။၂၄၇။ **ဥပါဒိယိံ**—မ၁။ ၄၀၅။ မဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ မဋီ၊၂။၃၁၉။ **ဥပါဒိယိဿသိ**—မဋီ၊၁။၃၃၂။ **ဥပါဒိယိဿာမိ**—မ၃။၃၀၃။ မဋ္ဌ၄။၂၂၉၊၂၃၀။ (ခ) ယထာ ဥပါဒါရုပံ ဥပါဒိယတေဝ။ အဘိဋ္ဌ၁။၃၆၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၈၆။) ဥပါဒိယန္တေဝ ဘူတာနိ။ အဘိဋ္ဌ၁။၉၂။ ဥပါဒိယန္တေဝါတိ ဘူတာနိ ဂဏှန္တိ ဝေ၊ နိဿယန္တိ ဝေါတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၅၄။

ဥပါဒိ(ဒီ)ယတိ၂ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+တေ] (က) ယူ-စွဲလမ်း-မြဲမြံစွာယူ-ပြင်းထန်စွာယူ-အပ်၏။ (ခ) မှီ-စွဲမှီ-အပ်၏။ (က) စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ ဥပါဒိ(ဒီ)ယတိ လောကသန္နိဝါသောတိ။ ပဋိသံ။၁၂၄။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။ ၁၃၉။ ဥပါဒီယတီတိ ဘုသံ ဂဏှီယတိ။ ဥပါဒိယတီတိ ဝါ ပါဌော။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၂၃။ (-ပဋိသံ၊ဂံ။၂၃၇။) ဝတ္ထုသခါတံ ကာမံ ဥပါဒိယတီတိ ကာမုပါဒါနံ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၂၂။ **ဥပါဒိ(ဒီ)ယတိ**—ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၁၅၇။ နေတ္တိဋီ။၉၁။ **ဥပါဒီယတေ**—ပဋိသံဋ္ဌ၁။၂၉၀။ သီဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၈။ (ခ) န အညေန ဥပါဒီယတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၁။၃၆၈။ န ပန သယံ တေဟိ အညေဟိ ဝါ ဥပါဒီယတီတိ ဥပါဒါယံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၈၆။ န ဘူတာနိ ဝိယ ဥပါဒိယန္တီတိ ဥပါဒါ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၁။၉၂။ ယထာ ဘူတာနိ ဥပါဒိယန္တိ ဂယှန္တိ နိဿီယန္တိ။ မူလဋီ၊၁။၅၄။

ဥပါဒိယန္တိ၁ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+အန္တိ] ယူကုန်၏။ မြဲစွာ-ပြင်းထန်စွာ-ယူကုန်၏။ စွဲလမ်းကုန်၏။ ဥပါဒိယတိ၁ (က) ကြည့်။

ဥပါဒိယန္တိ၂ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+အန္တေ] မှီ-စွဲမှီ-အပ်ကုန်၏။ ဥပါဒိယတိ၂(ခ) ကြည့်။

ဥပါဒိယိံ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဣံ] ယူပြီ၊ စွဲလန်းပြီ။ ဥပါဒိယတိ၁ (က) ကြည့်။

ဥပါဒိယိံသု (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဥံ] ယူကုန်ပြီ။ ဥပါဒိယတိ၁ (က) ကြည့်။

ဥပါဒိယိဿသိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဿသိ] ယူလတ္တံ့၊ စွဲလန်းလတ္တံ့။ ဥပါဒိယတိ၁-(က) ကြည့်။

ဥပါဒိယိဿာမိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဿာမိ] ယူလတ္တံ့၊ စွဲလန်းလတ္တံ့။ ဥပါဒိယတိ၁-(က) ကြည့်။

ဥပါဒိယေထ၁(ကြိ)[ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဧယျာထ] စွဲလမ်းနိုင်ကုန်ရာသလော။ ဥပါဒိယတိ၁-(က) ကြည့်။

ဥပါဒိယေထ၂ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဧထ] ယူ-စွဲလမ်း-မြဲမြံစွာယူ-ပြင်းထန်စွာယူ-ရာ၏၊ ဥပါဒိယတိ၁-(က) ကြည့်။

ဥပါဒိယေယျ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+ဧယျ] ဥပါဒိယတိ၁-(က) ကြည့်။

ဥပါဒိယတေ (ကမ္မ+ကြိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+တေ] ယူ-စွဲလမ်း-မြဲမြံစွာယူ-ပြင်းထန်စွာယူ-အပ်၏။ ဥပါဒိယတိ၂ (က) ကြည့်။

ဥပါဒိယနာ (ထီ၊န) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယု] ကပ်ဆောင်ခြင်း၊ ကပ်ယူခြင်း၊ စွဲလမ်းခြင်း။ ဣမေ ပန ကိဉ္စိ ဒေသံ လေသမတ္တံ ဥပါဒိယနာ အဓိကာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၉၄။ ပစ္စယကရဏမေဝ ဟိ ပစ္စယုပ္ပန္နဿ ပစ္စယဘူတဓမ္မာနံ ဥပါဒိယနံ။ မဋီ၊၁။၃၂၄။ န ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတီတိ တွေ့ ကာမုပါဒါနဝသေန ဥပဒိယနံ ပဋိ-

ကွိုပိယတီတိ အာဟ တဏှာဝသေန န
ဥပါဒိယတီတိ။ မဋီ၊၂။၂၁၉။ အံဋီ၊၃။၁၈၀။
(–သံဋီ၊၂။၄၁၂။)

ဥပါဒိယမာန (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+မာန]
ယူ–စွဲလမ်း–သော၊သူ။ ကဟံ ပန သော ဘဒ္ဒေ
ဘိက္ခု ဥပါဒိယမာနော ဥပါဒိယတီတိ။ မ၊၃။
၅၁။ ဥပါဒိယမာနော ဥပါဒိယတီတိ ပဋိသန္ဓိ
ဂဏှမာနော ဂဏှာတိ။ မဋ္ဌ၊၄။၄၄။ ဥပါဒိ–
ယမာနော ခေါ ဘိက္ခု ဗဒ္ဓေါ မာရဿ။ သံ၊
၂။၆၁။ ဥပါဒိယမာနောတိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိ–
ဝသေန ဂဏှမာနော။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ သဿတော
အတ္တာတိ ဣဒံ ပုရိမဒိဋ္ဌိ ဥပါဒိယမာနံ
ဥတ္တရဒိဋ္ဌိ နိဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊၁။၃၁၉။
မူလဋီ၊၂။၁၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၂၇။

ဥပါဒိယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ယ+တွာ]
ယူ၍၊ စွဲလမ်း၍၊ အကြောင်းပြု၍။ စတ္တာရိ
မဟာဘူတာနိ ဥပါဒိယိတွာ ပဝတ္တန္တိ အတ္ထော။
ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ ဥပါဒါယာတိ ဥပါဒိယိတွာ၊
ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။ မဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။ ဥပါဒိ–
ယိတွာတိ ပစ္စယေ ကတွာ။ မဋီ၊၁။၃၂၄။ ပဉ္စု–
ပါဒါနက္ခန္ဓေ "ဧတံ မမ"တိ အာဒိနာ တဏှာ–
ဒိဋ္ဌိဂါဟဝသေန ဥပါဒိယိတွာ။ မဋီ၊၃။၃၈၉။

ဥပါဒိဝိရဟိတ (တိ) [ဥပါဒိ+ဝိရဟိတ] ခန္ဓာ
ငါးပါးအပေါင်းမှ ကင်းဆိတ်သော။ အနုပါဒိ–
သေသာယာတိ ဥပါဒိဝိရဟိတာယ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၂၂၃။

ဥပါဒိသေသ (ပု) [ဥပါဒိ+သေသ] (၁) ခန္ဓာ
ငါးပါးအကြွင်းအကျန်၊ ကိလေသာတို့မှ
ကြွင်းကျန်သော ခန္ဓာငါးပါး။ (၂) စွဲလန်းမှု
ဥပါဒါန် အကြွင်းအကျန်။ (၁) ဥပါဒီယတိ
ကာမုပါဒါဒီဟီတိ ဥပါဒိ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓသေတံ
အဓိဝစနံ။ ဥပါဒိယေဝ သေသော ကိလေသေ–
ဟီတိ ဥပါဒိသေသော။ ဝိဘာဝိနီ၊၂၁၆။ အနု–
ပါဒိသေသ–လည်းကြည့်။ (၂) သတိ ဝါ
ဥပါဒိသေသေ အနာဂါမိတာ။ ဒီ၊၂။၂၅၁။ မ၊
၁။၉၀။ သံ၊၃။၁၁၃။ ဣတိဝုတ်။၂၂၂။ သုတ္တနိ၊
၃၉၁။ နေတ္တိဋီ။၄၀၉။ သတိ ဝါ ဥပါဒိ–
သေသေတိ ဥပါဒါနသေသေ ဝါ သတိ အပရိ–
က္ခီဏေ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၉၅။ မဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ သတိ
ဝါ ဥပါဒိသေသေတိ ဂဟဏသေသေ ဥပါ
ဒါနသေသေ ဝိဇ္ဇမာနမှိ။ သံဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ သတိ
ဝါ ဥပါဒိသေသေတိ သတိ ဝါ ကိလေသူပါဒိ
သေသေ ပဟာတုံ အသက္ကုဏေယျေ သတိ။
ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၁၆၁။ သတိ ဝါ ဥပါဒိသေသေတိ
ဧတ္ထ ဥပါဒိယတိ အတ္တနော အာရမ္မဏံ
ဂဏှာတီတိ ဥပါဒိ၊ ဥပါဒါနံ။ တေသ
ကေဒေသေ အပ္ပဟီနေ သတီတိ အတ္ထော။
သံဋီ၊၂။၄၄၈။

ဥပါဒိသေသဒရထ (ပု) [ဥပါဒိသေသ+ဒရထ]
ခန္ဓာအကြွင်းအကျန်ကြောင့်ဖြစ်သော ပူပန်မှု။
ဣမမေဝ ကာယန္တိ ဣဒံ ဥပါဒိသေသဒရထ–
ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၁၀။ ဥပါဒိသေသ–
ဒရထဒဿနတ္ထန္တိ သဗ္ဗသော ကိလေသပရိယာ
ပဟီနာယ ခန္ဓောပဓိ အဝသိဋ္ဌာ၊ တပ္ပစ္စယာ
ဒရထာ ဥပါဒိသေသဒရထာ၊ တံ ဒဿနတ္ထံ။
မဋီ၊၃။၃၂၃။

ဥပါဒိယ (တိ) [ဥပ+အာ+ဒါ+ဏျ] ယူအပ်–
စွဲလမ်းအပ်–သော။ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ ဥပါဒိယတ္တာ။
ပဋိသံ၊ဂံ။၂၅၅။

ဥပါဓိ (ထီ) [ဥပ+အာ+ဓာ+ဣ] (၁) ရွှေခြေနင်း။
(၂) ကပ်ရောက်၍တင်ထားအပ်သော (အပြစ်)၊
အပြစ်တင်ခြင်း။ ချုပ်ချယ်ခြင်း။ (၁)
ဥပါဓိရထမာရုယှ(ဇာ၊၂။၁၅၅။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂၇။)တိ
သုဝဏ္ဏပါဒုကာ စ ရထံ အာရောပေန္တူတိ
အတ္ထော။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂၈။ ဥပါဓီတိ ပါဒုကာဋ္ဌ
ဂဟေတွာ။ ဇာဋီ၊ဟောင်း။ (၂) သာသဝါ
သဥပဓိကာ(ဒီ၊၃။၉၃)တိ သဒေါသာ သဥပါ–

ရမ္တာ။ ဒီ၊၃၊၃။ရ၈။ ဥပေစ္စ အာဓိယန္တီတိ ဥပါဓိ၊ ဒေါသာရောပနာနိ။ သဟ ဥပါဓိဟီတိ သဥပါဓိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၈။ (ပါ၊ဌ–တို့၌ သဥပဓိကာ၊ ဋ္ဌကာ–၌ သဥပါဓိကာ–ဟုရှိသည်။)

ဥပါဓေယျ (တိ) [ဥပါဓိ+ဏေယျ] အခင်း၊ ဆင်ကုန်းနှီး၊ အဆင်တန်ဆာ။ သသေတစ္ဆတ္တံ သဥပါဓေယျံ။ ဇာ၊၂။၃၃၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၈၆။

ဥပါနယတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+နီ+အ+တိ] (က) ကပ်–ကပ်ဆောင်–လှူ–ပေးလှူ–၏။ (ခ) ဆောင်ယူ၏။ (က) ယော မေ ဘိက္ခံ ဥပါနယိ။ အပ၊၁။၅၃။ ယော ဒေဝပုတ္တော မေ မမ ဘိက္ခံ ဥပါနယိ အဒါသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ (ခ) ဥပါနယိ နဂရံ သာဓုရူပံ။ ဇာ၊၁။၂၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၂၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၃၄။ (–ဇာ၊၂။၃၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၂၂။) **ဥပါနယီသု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၈၀။

ဥပါနယိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+နီ+ဤ] ကပ်–ကပ်ဆောင်–ပေးလှူ–ပြီ။ ဥပါနယတိ(က)ကြည့်။

ဥပါနယီ (ကြိ) [ဥပ+အာ+နီ+ဤ] ဆောင်ယူပြီ။ ဥပါနယတိ(ခ) ကြည့်။

ဥပါနယီသု (ကြိ) [ဥပ+အာ+နီ+ဥံ] ဆောင်ယူကုန်ပြီ။ ဥပါနယတိ (ခ) ကြည့်။

ဥပါယ[၁] (ပု) [ဥပ+ဣ+ဏ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၄၈] (၁) (တေဘူမကတရားတို့သို့) ကပ်ရောက်တတ်သော တရား။ (၂) သင့်လျော်သောအကြောင်း၊ အကြောင်းမှန်၊ နည်းလမ်း၊ အစီအရင်၊ ဥပါယ် တမည်။ (က) တဏှာဒိဋ္ဌိယော ဟိ တေဘူမကဓမ္မေ ဥပေန္တီတိ ဥပါယာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၃။ (ခ) ဥပါယတော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆)တိ ဝိဓိတော။ …ယေန ဟိ ဝိဓိနာ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ ဟောတိ။ သော ဥပေတိ ဧတေနာတိ ဥပါယော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၁၁။ ဥပါယကောသလ္လံ။ ဒီ၊၃။၁၈၄။ တဿ တဿ ကာရဏံ ဥပါယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၇။ ဧတေနေဝ ဥပါယေနာ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆)တိ ဧတေနေဝ အဝိဟိံသာပဒေ ဝုတ္တေန ဝိဓိနာ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၄။ ဥပါယေနာ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃)တိ ပဌေန ဉာယေန။ မ၊ဋီ၊၂။၃၂၀။ ဥပါယေနာ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၁)တိ ယေန ဝိဓိနာ အရိယမဂ္ဂေါ ဘာဝေတဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁၉။ ဣမိနာဝုပါယေနာ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆)တိ ခန္ဓာဒိဘာဝါဝိဇဟနတောတိ ဧဝံ ဝုတ္တေန ဟေတုနာ။ ဥပပတ္တိသာဓနေယုတ္တိ ဟိ ဣဓ ဥပါယောတိ ဝုတ္တာ။ အနု၊ဋီ၊ ၃။၁၀၀။ နိဿရဏမ္ပိ စ ဖလံ ဥပါယော စ။ နေတ္တိ။၃။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၆။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၄၈၀။ ဥပါယောတိ အရိယမဂ္ဂပဒဋ္ဌာနဘူတာ…မဂ္ဂ နိဗ္ဗာနာဓိဂမဿ စ ဟေတုဘာဝတော ဥပါယော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၂။ ပစ္စယသာမဂ္ဂီ ဥပဂန္တာ အယတိ ပဝတ္တတိ ဖလံ ဧတေနာတိ ဥပါယော။ ကော သော? အရိယမဂ္ဂဿ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ၊ ပုရိမာ ပဋိပဒါ ဟိ ပစ္ဆိမာယ ပဋိပဒါယ အဓိဂမုပါယော, ပရမ္ပရာယ မဂ္ဂနိဗ္ဗာနာဓိဂမဿ စ ဥပါယော။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၈။ အာဃာတာဒိနံ အကရဏံ–ယတာ…ဝေံ တံတံပယောဇနာဓိဂမဟေတု ဥပါယော၊ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၁၉၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၈၀။ အယံ ဥပါယော (နေတ္တိ။၇) တိ …တံ ဝိသုဒ္ဓိယာ အဓိဂမဟေတုဘာဝတော ဥပါယော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၅။

ဥပါယ[၂] (န) [ဥပါယ+ကောသလ္လ] အကြောင်းဟုတ်သည်–ဥပါယ်–နည်းပရိယာယ်–၌ လိမ္မာခြင်း။ ဓမ္မေန ဉာယေန ဥပါယသော နယံ။ ဇာ၊၁။၁၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၁။ ဥပါယသောတိ ဥပါယကောသလ္လေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၂။

ဥပါယကရဏ (န) [ဥပါယ+ကရဏ] အကြောင်းမှန်–နည်းလမ်း–ကို ပြုလုပ်ခြင်း။ မုဋ္ဌနဿ ဥပါယကရဏတ္ထံ မဇ္ဈေ ပဋိသင်္ခါနံ ပဋိသင်္ခါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၉။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၀။)

ဥပါယကုသလ (တိ) [ဥပါယ+ကုသလ] အကြောင်းဟုတ်သည်–နည်းလမ်း–ဥပါယ်–၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ အာယကုသလော အပါယကုသလော ဥပါယကုသလော မဟတာ ကောသလ္လေန သမန္နာဂတောတိ။ နေတ္တိ။၁၉။ ဥပါယောတိ သတ္တာနံ့ အစ္စာယိကေ ကိစ္စေ ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ တဿ တိကိစ္ဆနသမတ္ထံ ဌာန–ပ္ပတ္တိကာရဏံ၊ တတ္ထ ကုသလောတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ရ၈။ အစ္စာယိကေ ကိစ္စေ ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ သတိ တဿ ကိစ္စဿ, ဘယဿ ဝါ တိကိစ္ဆနသမတ္ထေ ဌာနုပ္ပတ္တိယကာရဏေ ကောဝိဒတ္တာ ဥပါယကုသလောတိ ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၁၃။ ဇောမိသတ္တော … ပညာဝါ ဥပါယ–ကုသလော အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၅။

ဥပါယကောသလ္လ (န) [ဥပါယ+ကောသလ္လ] (က) သင့်လျော်သောအကြောင်း–နည်းလမ်း–ဥပါယ်–တို့၌ သိမြင်လိမ္မာကျွမ်းကျင်ခြင်း။ (ခ) (ဒါနစသော ပါရမီတို့၏) အကြောင်းဖြစ်သော ပညာ။ (က) သဗ္ဗာပိ တတြုပါယာ ပညာ ဥပါယကောသလ္လ(အဘိ၊ဝိ။၃၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ရ၀)န္တိ ဧတ္ထ ပန အစ္စာယိကကိစ္စေ ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ တဿ တိကိစ္ဆနတ္ထံ ဌာန–ပ္ပတ္တိယကာရဏဇာနနဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉ရ။ သဗ္ဗတ္ထ ပန တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ဥပါယေသု နိဗ္ဗတ္တိကာရဏေသု တံခဏ–ပ္ပဝတ္တံ ဌာနုပ္ပတ္တိကံ ကောသလ္လံ ဥပါယ–ကောသလ္လံ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ရ၀။ ဥပါယေ တဿ တဿ အတ္ထဿ နိဗ္ဗတ္တိကာရဏေ ကောသလ္လန္တိ ဝိသုံ ဝိသုံ ကောသလ္လပဒံ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။ရရ။ (ခ) ဧဝံ မဟာ–ကရုဏာ ဥပါယကောသလ္လဉ္စ။ တတ္ထ ဥပါယ–ကောသလ္လံ နာမ ဒါနာဒီနံ ဗောဓိသမ္ဘာရ–ဘာဝသ္သ နိမိတ္တဘူတာ ပညာ။ ဒီဋီ၊၁။ရ၂။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၅၈။

ဥပါယကောသလ္လဉာဏ(န) [ဥပါယကောသလ္လ+ဉာဏ] သင့်လျော်သောအကြောင်း–ဥပါယ်–နည်းလမ်း–တို့၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော အသိဉာဏ်။ ဧဒမဿ အဇ္ဇ ဂေဟံ ဂတဿ ဘရိယာယ မရဏကာရဏန္တိ ဥပါယကော–သလ္လဉာဏေနေဝ အညာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၅။

ဥပါယကောသလ္လတ္ထိ (တိ) [ဥပါယကောသလ္လ+အတ္ထိ] အကြောင်းမှန်၌ကျွမ်းကျင်ခြင်းကို အလိုရှိသော၊သူ။ တံ ဧတ္ထ ဆန္ဒေန ယဿ ဥပါယ–ကောသလ္လတ္ထိနာ အနုပါယကောသလ္လံ ဝိယ သံကိလေသော ဇာနိတဗ္ဗောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၄။

ဥပါယကောသလ္လပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ဥပါယကောသလ္လ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] အကြောင်းမှန်–ဥပါယ်–နည်းလမ်း–၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော အသိဉာဏ်ပညာရှေ့သွားရှိသော။ ဧတိ ဧဝံ ပကာရံ သကလမေဝ သုတဝိသယံ ဥပါယကောသလ္လပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ…ဩဂါဟေတွာ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၈၅။

ဥပါယကောသလ္လယောဂ (ပု) [ဥပါယကောသလ္လ+ယောဂ] အကြောင်းမှန်–ဥပါယ်–နည်းလမ်း–တို့၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသောအသိဉာဏ်နှင့်ယှဉ်ခြင်း။ ပညာဝသေန ဟိ ဥပါယကောသလ္လ–ယောဂတော ပရိစ္စာဂေါ ပရဟိတပဝတ္တိယာ ဒါနပါရမိဘာဝံ ဥပေတိ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၅။ (–မဋီ၊ ၂။ရ၀။)

ဥပါယစိန္တာ (ထီ) [ဥပါယ+စိန္တာ] အကြောင်းမှန်–ဥပါယ်–နည်းလမ်း–ကို ကြံစည်ခြင်း။ ပါပ–ကိရိယာသု ဥပါယစိန္တာဝသေန ပါပံ ကတွာ။ မဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂၊ ၃၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈၁။ (–မူလဋီ၊၂။၂၂၉။ အနုဋီ၊၂။၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။ရ၈။)

ဥပါယဇာနန (န) [ဥပါယ+ဇာနန] အကြောင်းမှန်–နည်းလမ်း–ဥပါယ်–ကိုသိခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါယညူ (တိ) [ဥပါယ+ဉာ+ရူ] အကြောင်းမှန်-နည်းလမ်း-ဥပါယ်-ကိုသိသောသူ။ ဥပါယေန သမန္နာဂတာ ဥပါယညူ ဝိသာရဒါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၉။ တဿာ နာဝါယ အာဟရဏပဋိ-ဟရဏာဒိဥပါယဇာနနေန ဥပါယညူ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၄။

ဥပါယတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဣ+အ+တိ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-၏။ ဝိဝိဓေဟိ ဥပါယန္တိ။ ဇာ၊၁။၂၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၆။ ဝိဝိဓေဟီတိ ဝိဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ဩတာရာပေက္ခာ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၅၈။

ဥပါယန္တိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဣ+အ+အန္တိ] ချဉ်းကပ်-ကပ်ရောက်-ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါယတ္ထ (ပု) [ဥပါယ+အတ္ထ] (၁) အကြောင်းဟူသော အနက်သဘော။ (တိ)(၂) ဥပါယ-အကြောင်းဟူသော-အနက်ရှိသော(သဒ္ဒါ)။ (၁) ဟေတွတ္ထေနာတိ ဥပါယတ္ထေန။ မူလဋီ၊၁။၉၈။ (တိ)(၂)ယောနိသောတိ စေတ္ထ ဥပါယတ္ထော ယောနိသောသဒ္ဒေါတိ ဒဿေန္တော အာဟ ဥပါယေန ပထေနာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၅၅။ (-မူလဋီ၊၂။၁၆၆။ နေတ္တိဋီ။၅၃။)

ဥပါယဒဿန (နပ) [ဥပါယ+ဒဿန] အကြောင်းမှန်ကိုပြခြင်း။ ပြီးစီးကြောင်းဥပါယ်ကို ပြခြင်း။ တဿ ပရိဝဇ္ဇနေ ဥပါယဒဿနံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၀၇။ သက္ကာစ္စကိရိယာဒိဂ္ဂဟဏံ ပန တဿ ဥပါယဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၉၉။ (-မဋီ၊၂။၉၁။)

ဥပါယဒဿနမုခ (နပ) [ဥပါယဒဿန+မုခ] အကြောင်းဥပါယ်ကို ပြခြင်းလျှင်-အဦးမူ-ပြဌာန်း-ခြင်း။ ဣတရာယ အဓိပ္ပါယမဂ္ဂနဿ စ ဥပါယဒဿနမုခေန တာသံ အညမညံ အဝိရောဓံ ဒဿေတုံ ကုသလာ ကုသလာနံ ပနာတိ အာဒိမာဟ။ အနုဋီ၊၂။၁၉၇။

ဥပါယန (နပ) [ဥပ+အာ+ဣ+ယု] လက်ဆောင်-ပဏ္ဏာ။ ဥပါယနာနိ မေ ဒဇ္ဇုံ။ ဇာ၊၂။၁၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၈။ ဥပါယနာနီတိ ပဏ္ဏာကာရာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၉။ တိဗ္ဗာနိ ကတ္ဝာန ဥပါယနာနိ။ ဇာ၊၂။၃၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၃၈။ ဥပါယနာနီတိ ပဏ္ဏကာရေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၃၉။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၇။)

ဥပါယနိဒဿန (နပ) [ဥပါယ+နိဒဿန] အကြောင်းဥပါယ်ကိုညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်သောပုဒ်။ ဣတီတိ ဥပါယနိဒဿနံ၊ ဣမိနာ ဥပါယေနာတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၁။

ဥပါယန္တရ (နပ) [ဥပါယ+အန္တရ] အကြောင်း-ဥပါယ်-တမျိုး။ အဓိပ္ပါယဝိဇာနနံ အညေနပိ ကေနစိ ဥပါယန္တရေန သမ္ဘဝတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၁။

ဥပါယပညာ (ထီ) [ဥပါယ+ပညာ] အကြောင်းမှန်-ဥပါယ်-နည်းလမ်း-ကိုသိသော-ပညာ။ စိဝရကမ္မာဒိသု ဣတိကတ္တဗ္ဗေသု ဥပါယ-ပညာယ သမန္နာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈၊ ဒီဋီ။၃။၂၀၉။ မ၊ ဋီ၊၃။၈၃။)

ဥပါယပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဥပါယ+ပဋိပတ္တိ] အကြောင်းမှန်အားဖြင့်ကျင့်ခြင်း။ အကြောင်းအားလျော်သောအကျင့်။ ပညာသဟိတေန ပန ဝီရိယေန ကိဉ္စိ ဒုရဓိဂမံ ဥပါယပဋိပတ္တိတော။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂၈။ ဒီဋီ၊၁။၇၉။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၆။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၂။)

ဥပါယပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဥပါယ+ပဋိသံယုတ္တ] အကြောင်း-နည်းလမ်း-နှင့်-စပ်ယှဉ်သော-ဆက်စပ်သော-ပတ်သက်သော။ ဩပါယိကန္တိ ဥပါယပဋိသံယုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၄၁၇။ ဩပါယိကန္တိ ဥပါယပဋိသံယုတ္တံ တေ ဥပဇ္ဈာယဂ္ဂဟဏံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၂။

ဥပါယပထမနသိကာရလက္ခဏ (တိ) [ဥပါယပထမနသိကာရလက္ခဏ] သင့်လျော်သော အကြောင်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း လက္ခဏာ ရှိသော။ အယံ ဝုစ္စတီတိ အယံ ဥပါယပထမနသိကာရလက္ခဏော ယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။

ဥပါယပယောဂ (ပု) [ဥပါယ+ပယောဂ] သင့်လျော်သောအကြောင်း-နည်းမှန်လမ်းမှန်-အားဖြင့် အားထုတ်ခြင်း။ သမ္မာပယောဂေါ ဥပါယပယောဂေါ ဉာယာရမ္ဘော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၁၀၊(-၁၅။)

ဥပါယပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဥပါယ+ပရိဂ္ဂဟ] အကြောင်းမှန်ကိုသိမ်းဆည်းခြင်း။ အသမ္ဗာဓနော ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ အနုပါယပရိဝဇ္ဇနေ စ သမ္မုယှတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ ဥပါယပရိဂ္ဂဟေတိ ဧတ္ထ သီလဝိသောဓနာဒိ,ဂဏနာဒိ,ဥဂ္ဂဟကောသလ္လာဒိ စ ဥပါယော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၄။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၄၄။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၅၅။

ဥပါယပရိစ္စာဂ— ဥပါယာပရိစ္စာဂ-ကြည့်။

ဥပါယပရိယေသနစိတ္တ (န) [ဥပါယပရိယေသန+စိတ္တ] အကြောင်းကို ရှာမှီးသော စိတ်။ တဿ စိတ္တဿ ဥပါယပရိယေသနစိတ္တံ တတောပိ စိတ္တတရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၉။ ဥပါယပရိယေသနစိတ္တန္တိ ဟတ္ထပါဒါ ဧဝံ လိခိတဗ္ဗာတိအာဒိနာ ယထာဝုတ္တဥပါယဿ စေဝ ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တဿ ဘူမိပရိကမ္မဝဏ္ဏဓာတုသမ္မာယောဇနုပါယဿ စ ဝသေန ပဝတ္တံ စိတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၃။

ဥပါယပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥပါယ+ပုစ္ဆာ] အကြောင်းကို မေးသော ပုစ္ဆာ။ ကိန္တိ တေ အဓိဂတန္တိ ဥပါယပုစ္ဆာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၄။ ဥပါယပုစ္ဆာတိ အဓိဂမုပါယပုစ္ဆာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၃။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၈၅။

ဥပါယပ(ပ္ပ)ဓာန (ပု၊န) [ဥပါယ+ပဓာန] အကြောင်းမှန်-နည်းလမ်းမှန်-အားဖြင့် အားထုတ်ခြင်း။ သံဝိဂ္ဂဿ စ ယောနိသော ပဓာနန္တိ ဧဝံ သံဝေဂဇာတဿ ဥပါယပဓာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၆၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ ဥပါယပဓာနန္တိ ဥပါယေန ပဝတ္တေတဗ္ဗံ ဝီရိယံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၈၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၄။) သမ္မပ္ပဓာနာတိ ကာရဏပ္ပဓာနာ ဥပါယပ္ပဓာနာ ယောနိသောပဓာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၆။ (-မူလဋီ၊ ၂။၁၆၂။)

ဥပါယမဂ္ဂ (ပု) [ဥပါယ+မဂ္ဂ] သင့်သောအကြောင်းဟူသော-နည်းလမ်း-လမ်းစဉ်။ အရဟတ္တဉာဏသင်္ခါတဿ မောနဿ ပထေသု ဥပါယမဂ္ဂေသု သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၆။)

ဥပါယမဂ္ဂညူ (တိ) [ဥပါယမဂ္ဂ+ဉာ+ရူ] သင့်သော အကြောင်းဟူသော-နည်းလမ်း-လမ်းစဉ်-ကို သိသော၊သူ။ နု တွံ ဥပါယမဂ္ဂညူ (အပ၊ ၂။၁၂၈)တိ တွံ နိဗ္ဗာနာဓိဂမုပါယဘူတမဂ္ဂညူ နု အဟောသီတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇။

ဥပါယမနသိကာရ (ပု) [ဥပါယ+မနသိကာရ] သင့်လျော်သောအကြောင်း-နည်းလမ်း-အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (ကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်း၏) အကြောင်းဖြစ်သော နှလုံးသွင်းခြင်း။ ဥပါယမနသိကာရာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀)တိ ဥပါယေန မနသိကရဏတော မနသိကာရဿ ပဝတ္တနတော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၄၈။ ဥပါယမနသိကာရော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆)တိ ကုသလဓမ္မပ္ပဝတ္တိယာ ကာရဏဘူတော မနသိကာရော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။)

ဥပါယမနသိကာရပရိယာယ (ပု) [ဥပါယမန

သိကာရ+ပရိယာယ] ဥပါယမနသိကာရ၏ ပရိယာယ်။ ဣဒါနိ တံ ဥပါယမနသိကာရပရိယာယံ ယောနိသောမနသိကာရံ သရူပတော...ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၈။

ဥပါယမနသိကာရသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပါယမနသိကာရ+သမ္ပတ္တိ] သင့်လျော်သော အကြောင်းနည်းလမ်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါတိ ဥပါယမနသိကာရသမ္ပတ္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၉။

ဥပါယယောနိသောအတ္ထဒီပကတာ (ထီ) [ဥပါယ+ယောနိသော+အတ္ထ+ဒီပက+တာ] ဥပါယအနက် ယောနိသောအနက်ကိုပြသည်၏ အဖြစ်။ သမ္မာသဒ္ဒဿ ဥပါယယောနိသောအတ္ထဒီပကတံ သန္ဓာယ ဥပါယပ္ပမာနာ ယောနိသောပမာနာတိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၂။၁၆၂။

ဥပါယဝန္တု (တိ) [ဥပါယ+ဝန္တု] သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော အကြောင်း ရှိသော၊သူ။ ဓေနုတောပိ ဟိ ဥပါယဝန္တာနံယေဝ ခီရပဋိလာဘော ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၇၁။

ဥပါယဝိနိဗဒ္ဓါနုဗြူဟန (တိ) [ဥပါယဝိနိဗဒ္ဓ+အနုဗြူဟန] သင့်လျော်သောအကြောင်းကို တားမြစ်နှောင့်ယှက်တတ်သောတရားကို အဖန်ဖန် ပွားခြင်း။ ဩလီယနာတိဓာဝနာပရဂ္ဂဟော ဥပါယဝိနိဗဒ္ဓါနုဗြူဟနာ မိစ္ဆာဘိနိဝေသသမန္နာဂမော။ မဋီ၊၁။၁၂၀။

ဥပါယဝိနိဗန္ဓဝိဓမန (န) [ဥပါယဝိနိဗန္ဓ+ဝိဓမန] သင့်လျော်သောအကြောင်းကို တားမြစ်နှောင့်ယှက်တတ်သောတရားကို မှုတ်လွှင့်ပယ်ရှားခြင်း။ ဩလီယနာတိဓာဝနာဝိဿဇ္ဇနံ ဥပါယဝိနိဗန္ဓဝိဓမနံ မိစ္ဆာဘိနိဝေသာနုသာရိဘာဝေါ။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၂။

ဥပါယဝီရိယ (ပု) [ဥပါယ+ပဝတ္တ+ဝီရိယ] သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော-နည်းလမ်း-အစီအရင်-အားဖြင့်ဖြစ်သော အားထုတ်မှု။ ဥပါယဝီရိယေနာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇)တိ အနုပ္ပန္နာကုသလာနံ အနုပ္ပါဒနာယ ဝိဓိနာ ပဝတ္တဝီရိယေန။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၀၃။

ဥပါယသန္ဒဿန (န) [ဥပါယ+သန္ဒဿန] သင့်လျော်သောအကြောင်းကို ပြခြင်း။ ဥပါယသန္ဒဿနတ္တံ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (-သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၄၃။)

ဥပါယသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပါယ+သမင်္ဂီ] သင့်လျော်လျောက်ပတ်-သော အကြောင်းနှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဥပါယသမင်္ဂီနံယေဝ နိပ္ပဇ္ဇနဘာဝံ ဒဿေန္တော "ဓေနု ဝိယ ခီရ" န္တိ အာဟ။ ဝိမတိ၊၁။၁၉။

ဥပါယသမ္ပဒါ (ထီ) [ဥပါယ+သမ္ပဒါ] ပြည့်စုံသော အကြောင်း၊ အသင့်အားဖြင့် အားထုတ်ခြင်း။ ဥပါယသမ္ပဒါယေတမဓိဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆။ ဥပါယသမ္ပဒါယာတိ သမ္ပန္နဉပါယဿ၊ ဉာယာရမ္ဘဿာတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၀။

ဥပါယသမ္ပန္န (တိ) [ဥပါယ+သမ္ပန္န] အကြောင်း-ဥပါယ်-နည်းပရိယာယ်-နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ထေရော "ဥပါယသမ္ပန္နော သာမဏေရော"တိ ဝါသိဖလံ ပဝေသေတွာ အဒါသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၀။

ဥပါယသမ္ပာဒန (န) [ဥပါယ+သမ္ပာဒန] အကြောင်းမှန်၏ ပြည့်စုံခြင်းကို ပြီးစီးစေခြင်း။ မုဠ္ဍနဿ ဥပါယသမ္ပာဒနတ္ထံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၀။ ဥပါယသမ္ပာဒနတ္ထန္တိ အနိစ္စာဒိဝသေန သုဋ္ဌု ပရိဂ္ဂဏှန်ပရိမဒ္ဒနာ ဥပါယော၊ တဿ သာဓနတ္ထံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၅၄။

ဥပါယသမ္ပာဒိတ (တိ) [ဥပါယ+သမ္ပာဒိတ] သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော အကြောင်း

အားဖြင့်ပြီးစေအပ်သော။ ပညာပရိဏာမိတေသု ဥပါယသမ္ဘာဒိတေသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ရ၈။

ဥပါယသဟိတ (တိ) [ဥပါယ+သဟိတ] အကြောင်း-ဥပါယ်-နှင့်တကွဖြစ်သော။ ကုသလဿ ကရဏာကရဏေသု အာဒီနဝါနိသံသပစ္စဝေက္ခဏံ ပရေဟိ ဥဿာဟနန္တိ ဧဝမာဒိဥပါယသဟိတေန။ မူလဋီ၊၁။၉၉။

ဥပါယာစိက္ခဏ (နု) [ဥပါယ+အာစိက္ခဏ] အကြောင်း-နည်းလမ်း-ကို ပြောကြားခြင်း၊ ဒါနဂ္ဂံ ပန ဣမေသံ ဒဿေန္တော ဥပါယာစိက္ခဏေန ပီတိံ ဥပ္ပါဒေန္တော။ ပေတ၊ဌ။၁၁၄။

ဥပါယာဇာနန (နု) [ဥပါယ+အဇာနန] အကြောင်းမှန်-ဥပါယ်-နည်းပရိယာယ်-ကို မသိခြင်း။ တဿ ဥပဒ္ဒဝဿ အဘာဝေ ဥပါယာဇာနနတော အယံ အသဗ္ဗညူတိ ဟေတုပတိရူပကမဟေတုံ ဝတ္ွာ။ ဝဇိရ။၁၄၆။

ဥပါယာပရိစ္စာဂ (ပု) [ဥပါယ+အပရိစ္စာဂ] သင့်လျော်သောအကြောင်းကိုမစွန့်ခြင်း။ မုဋ္ဌဿတိ ဥပါယာပရိစ္စာဂေ အနုပါယာပရိဂ္ဂဟေ စ အသမတ္ထော ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၄၉။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၄၈။ သံ၊ဌ၊၃။၂၁၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၆၃။ (အဘိ၊ ဋ၊၂။၂၀၉-၌ ဥပါယပရိစ္စာဂ-ဟု ရှိနေသည်။ ရှိသည့်အတိုင်းလည်း "အကြောင်းကိုစွန့်ခြင်း" ဟု ဘာသာဋီကာ၌ အနက်ပေးထားသည်။)

ဥပါယာသ (ပု) [ဥပ+အာ+ယသ+ဏ။ ဥပါယာသေတိ ဥပတာပေတီတိ ဥပါယာသော။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၉] လွန်ကဲသော-အားကြီးသော-ပြင်းစွာ-လွန်စွာ-ပင်ပန်းခြင်း၊ စိတ်၏ ပင်ပန်းခြင်း။ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသာ။ ဒီ၊၁။၃၃။ မဟာနိ၊၄။ (-ဒီ၊ ၂။၂၄၄။ အံ၊၁။၅၂၄၃၉။ ဣတိဝုတ်။၂ရ၁။ အဘိ၊ဝိ၊၁၀၅။) ဝိဿဒလက္ခဏော ဥပါယာသော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၂။ ဘုသော အာယာသော ဥပါယာသော။ မဟာနိ၊ဌ။၂၅။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၃၈၈။ အံ၊ဌ၊၂။ရ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၁၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂ရ၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၅၊၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၂၀၁။) ဉာတိဗျသနာဒိနာ ဖုဋ္ဌဿ ပရိဒေဝေနာပိ (ပရိဒေဝနာယပိ) အသက္ကုဏန္တဿ အန္တောဂတသောကသမုဋ္ဌိတော ဘုသော အာယာသော ဥပါယာသော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁ရ၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၁။

ဥပါယာသကိလေသ (ပု) [ဥပါယာသ+ကိလေသ] ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်းကိလေသာ။ ဗဟုပါယာသာတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကော ဥပါယသကိလေသောယေဝေတ္ထ ဗဟု။ မ၊ဌ၊၁။၃၆ရ။

ဥပါယာသဓမ္မ (တိ) [ဥပါယာသ+ဓမ္မ] ပြင်းစွာ-လွန်စွာ-ပင်ပန်းခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသဓမ္မာ သတ္တာ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသေဟိ ပရိမုစ္စန္တိ။ သံ၊၃။၃။ မ၊ဌ၊၂။၂ရ၈။ သောကဓမ္မတော ပရိဒေဝဓမ္မတော ဥပါယာသဓမ္မတော။ ပဋိသံ။၄၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၆၊၂၈၉။ သောကပရိဒေဝဥပါယာသဟေတုတာယ သောကပရိဒေဝဥပါယာသဓမ္မတော။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၂။၃၁ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၈။

ဥပါယာသနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပါယာသ+နိဒ္ဒေသ] ဥပါယာသကို အကျယ်ဝေဖန်ပြရာ။ ဥပါယာသနိဒ္ဒေသေ အာယာသနဋ္ဌေန အာယာသော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၄၄။

ဥပါယာသနာ (ထီ) [ဥပ+အာယာသနာ] ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်း။ အာယာသနာ ဥပါယာသနာ အာယာသိတတ္တံ။ ပဋိသံ။၃၈။ အာယာသနာ-လည်းကြည့်။

ဥပါယာသပရိယောသာန (တိ) [ဥပါယာသ+ပရိယောသာန] ဥပါယာသအဆုံးရှိသော။ ကောဒသာဟီတိ ရာဂါဒီဟိ ဥပါယာသပရိယော-

သာနေဟိ ကောဒသဟိ သန္တာပနဌေန အဂ္ဂီဟိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၇။

ဥပါယာသဗဟုလ (တိ) [ဥပါယာသ+ဗဟုလ] များသော စိတ်ပင်ပန်းခြင်းရှိသော၊ စိတ်ပင်ပန်းခြင်းများသော၊သူ။ ကောဓနော ဟောတိ ဥပါယာသဗဟုလော။ အံ၊၁။၁၂၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၂၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၆၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။)

ဥပါယာသသံကိလေသ (ပု) [ဥပါယာသ+သံကိလေသ] ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်း ကိလေသာ။ ဥပါယာသသံကိလေသေဟိ ဗဟုပါယာသာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။

ဥပါယာသသဟိတ (တိ) [ဥပါယာသ+သဟိတ] ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော။ သဥပါယာသန္တိ ဥပါယာသသဟိတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၄။

ဥပါယာသိတ (န) [ဥပ+အာ+ယသ+တ။ ဥပါယာသ+ဣတ] ပြင်းစွာပင်ပန်းသော၊ သူ။ အာယာသိတတ္တံ ဥပါယာသိတတ္တံ။ ပဋိသံ၊၃၈။ ဥပါယာသိတဘာဝေါ ဥပါယာသိတတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။

ဥပါယိဒ္ဓိပါဒ (ပု) [ဥပါယ+ဣဒ္ဓိပါဒ] အကြောင်းဖြစ်သော ဣဒ္ဓိပါဒ်။ န ဥပါယိဒ္ဓိပါဒေါတိ အာဟ ဥပါယောစာတိ အာဒိ။ အနုဋီ၊၂။၁၆၇။

ဥပါယိဒ္ဓိပါဒဒေသန (န) [ဥပါယိဒ္ဓိပါဒ+ဒေသန] အကြောင်းဖြစ်သောဣဒ္ဓိပါဒ်ကိုပြခြင်း။ ဥပါယိဒ္ဓိပါဒဒေသနတ္ထမေဝ ဟိ နိဿယိဒ္ဓိပါဒဒေသနံ ကတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၂။ မူလဋီ၊၂။၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉။ နေတ္တိ၊ဋီ။၅၃။ ဥပါယိဒ္ဓိပါဒဒေသနတ္ထမေဝါတိ ဆန္ဒာဒိကေ ဓုရေ ဇေဋ္ဌကေ ပုဗ္ဗင်္ဂမေ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိတသမာဓိ (ဆန္ဒာဓိပတိသမာဓိတိ) ဆန္ဒာဒိနံ ဣဒ္ဓိယာ အဓိဂမုပါယဒေသနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၂။ အနုဋီ၊၂။၁၆၆။

ဥပါရဒ္ဓ (တိ) [ဥပ+အာ+ရဘ+တ] ဖိနှိပ်နှိပ်စက်-ညှဉ်းဆဲ-အပြစ်တင်-အပ်သော၊သူ။ ယေဟိ အညတိတ္ထိယာ ဥပါရဒ္ဓါဝ ဇာနန္တိ ဥပါရဒ္ဓသ္မာတိ။ အံ၊၃။၄၄၃။ ဥပါရဒ္ဓါဝ ဇာနန္တိ ဥပါရဒ္ဓသ္မာတိ ဝိရဒ္ဓါ နိဂ္ဂဟိတာ ဧဝံ ဇာနန္တိ "ဝိရဒ္ဓါ မယံ နိဂ္ဂဟိတာ မယံ၊ အာရောပိတော နော ဒေါသော"တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။

ဥပါရမတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ရမု+အ+တိ] ကြဉ်ရှောင်၏။ သောဟံ ကထံ ဧတ္တော ဥပါရမေယျံ။ ဇာ၊၂။၁၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၃၉။

ဥပါရမေယျံ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ရမု+အ+ယျံ] ကြဉ်ရှောင်နိုင်ရာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါရမ္ဘ (ပု) [ဥပ+အာ+ရဘ+အ။ ဓာန်ဋီ။၅၈၃။ ဥပ+အာရမ္ဘ။ ပါ၊ဂံ၊သစ်၊၁။၁၇၅] ချွတ်ချယ်စွပ်စွဲကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-မြည်တွန်-ခြင်း၊ ကပ်၍စကားဖြင့် ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်-အပြစ်ပြ၍ ထိပါးပုတ်ခတ်-ခြင်း။ တတ္ထ ကတမော ဥပါရမ္ဘော၊ ယော ဥပါရမ္ဘော အနုပါရမ္ဘော။ အဘိ၊ဝိ၊ ၃၈၇။(-အံ၊၁။၁၉၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။) တတ္ထ ဥပါရမ္ဘနဝသေန ဥပါရမ္ဘော။ ... အယံ ပရဝဇ္ဇာနုပဿနလက္ခဏော ဥပါရမ္ဘော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၀။ ဥပေစ္စ ပရဿ ဝါစာယ အာရမ္ဘနံ ဇာနံ ဥပါရမ္ဘော၊ ဒေါသဒဿနဝသေန ဃဋ္ဋနန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၁၀။) အာရမ္ဘနံ အာရမ္ဘော၊ ဘုသော အာရမ္ဘော ဥပါရမ္ဘော၊ တထာ။ ပရဿ ဝါဒေ ဒေါသာရောပနန္တိ အတ္ထော။ (မဏိဒီပ)။ ပါ၊ဂံ၊သစ်၊၁။၁၇၅။ ပရူပါရမ္ဘ-လည်းကြည့်။

ဥပါရမ္ဘကထာ (ထီ) [ဥပါရမ္ဘ+ကထာ] ထိပါးထိခိုက်-ချွတ်ချယ်-ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ကြောင်းဖြစ်သောစကား။ သာရမ္ဘကထာတိ ဥပါရမ္ဘကထာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၈။

ဥပါရမ္ဘကရ (တိ) [ဥပါရမ္ဘ+ကရ] ချွတ်ချယ်ထိပါး-ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊ မလျော်-

မလျောက်ပတ်-သော။ အည့် ဥပါရမ္ဘကရံ သုတ္တံ အာဟရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၀။ အည့် ဥပါရမ္ဘကရန္တိ ယထာ နိက္ခိတ္တ-သုတ္တတော အည့် တဿ အနနုလောကံ သုတ္တံ အာဟရတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။

ဥပါရမ္ဘစိတ္တ (တိ) [ဥပါရမ္ဘ+စိတ္တ] ချုတ်ချယ်-ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ကြောင်း စိတ်ရှိသော၊ အပြစ်တင်လိုသောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဓမ္မံ သုဏာတိ ရန္ဓဂဝေသီ။ အံ၊၂။၁၅၅။ ဥပါ-ရမ္ဘစိတ္တောတိ နိဂ္ဂဟာရောပနစိတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။ ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေဓော။ ထေရ။ ၂၇၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။) ဥပါရမ္ဘစိတ္တောတိ သာရမ္ဘစိတ္တော၊ ဒေါသာရောပနာဓိပ္ပါယောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။

ဥပါရမ္ဘတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ရဘ+အ+တိ] ချုတ်ချယ်၏၊ အပြစ်တင်၏။ ဝေ ဥပဝဒေယျ ဓေဝ ဥပါရမ္ဘေယျ စ ဂရဟေယျ စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။

ဥပါရမ္ဘနာ (ထီ) [ဥပ+အာ+ရဘ+ယု] ချုတ်ချယ်-ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ခြင်း။ ဥပါရမ္ဘနာ အနုပါ-ရမ္ဘနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၁။

ဥပါရမ္ဘပရိယေသန (ထီ၊န) [ဥပါရမ္ဘ+ပရိယေသန] ချုတ်ချယ်-ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ခြင်းကို ရှာမှီး-ရှာဖွေ-ခြင်း။ ရန္ဓဂဝေသိတာယ ဥပါရမ္ဘ-ပရိယေသနဝသေန ကာဠကဓမ္မံ သြက္ကမမာနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။

ဥပါရမ္ဘဘယ (န) [ဥပါရမ္ဘ+ဘယ] ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ခြင်း ဘေး။ နိန္ဒာဗျာရောသဥပါ-ရမ္ဘဘယာ။ မ၃။၁၂၂။ (-သံ၊၂။၆၀။ အံ၊၁။ ၃၄၀။ နိန္ဒာဗျာရောသဥပါရမ္ဘဘယာတိ အတ္ထနော နိန္ဒာဘယေန ဃဋ္ဋနဘယေန ဥပဝါဒဘယေန စာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။) သဟဓမ္မေန ပရေန အတ္တနော ဥပရိ ကာတဗ္ဗနိဂ္ဂဟော ဥပါရမ္ဘော။ ဂရဟာတော ပရိတ္တာသော ဥပါ-ရမ္ဘဘယံ။ တံ ပန အတ္ထတော ဥပဝါဒဘယံ ဟောတီတိ အာဟ ဥပဝါဒဘယေနာတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၀။ ဥပါရမ္ဘဘယေနာတိ ပရူပဝါဒ-ဘယေန။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၄။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၂၇၉။)

ဥပါရမ္ဘမောစန (န) [ဥပါရမ္ဘ+မောစန] စွပ်စွဲ-ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ခြင်းမှ လွတ်ခြင်း။ အတ္တနော ဥပါရမ္ဘမောစနတ္ထာယ "တေံ မာ ဘဝိ"န္တိ အာဒိ-ဝစနံ အဝေါစုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။) အတ္တနော ဥပါရမ္ဘမောစနတ္ထာယာတိ အာစရိ-ယေန အမ္ဗဋ္ဌေန စ အတ္တနော အတ္တနော ဥပရိ ပါပေတဗ္ဗဥပဝါဒဿ အပနယနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၂။

ဥပါရမ္ဘဝတ္တုမည (တိ) [ဥပါရမ္ဘ+ဝတ္တု+မည] အပြစ်တင်-ကဲ့ရဲ့ဖွယ်-အကြောင်းအရာဟု မှတ်ထင်သော၊သူ။ (ကြိဝိ) အပြစ်တင်-ကဲ့ရဲ့ ဖွယ်-အကြောင်းအရာဟု မှတ်ထင်၍။ ဗာလာ ဥပါရမ္ဘဝတ္ထုမည့် အမူလကမ္ပိ နံ အာရောပေန္တာ ဥဂ္ဃေါသေန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၁။ (ဥပါရမ္ဘဝတ္ထုမညာ-ဟုရှိကပိုသင့်မည်ထင်သည်။)

ဥပါရမ္ဘာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဥပါရမ္ဘ+အဓိပ္ပါယ] ကပ်၍ စကားဖြင့် သူတပါးကို ထိပါး,ပုတ်ခတ်,ညှင်းဆဲ, နှိပ်စက်လိုခြင်း။ (တိ)(၂) ကပ်၍ စကားဖြင့် သူတပါးကို ထိပါး,ပုတ်ခတ်,ညှင်းဆဲ, နှိပ်စက် လိုသော၊သူ။ ဥပါရမ္ဘာဓိပ္ပါယေန ဝါဒံ အာရော-ပေတုကာမာ ဟုတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၅။ ဥပေစ္စ ပရဿ ဝါစာယ အာရမ္ဘနံ ဗာဓနံ ဥပါရမ္ဘော၊ ဒေါသဒဿနဝသေန ဃဋ္ဋနန္တိ အတ္ထော၊ တေနာဟ ဥပါရမ္ဘာဓိပ္ပါယေန ဝါဒံ အာရောပေ-တုကာမာ ဟုတွာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄၄။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၃၄၃။ (တိ)(၂) ဥပါရမ္ဘာဓိပ္ပါယော ဝဒတိ ဧတေနာတိ ဝါဒေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၂။

ဥပါရမ္ဘာနိသံသ (တိ) [ဥပါရမ္ဘ+အာနိသံသ]

ချုပ်ချယ်-ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ခြင်း ဟုဆိုအပ်-သော အကျိုးရှိသော၊သူ။(သူတပါးတို့၏ဝါဒ၌ အပြစ်တင်ခြင်းအကျိုးရှိကုန်သည်။(ပါ၊ဂံ၊သစ်၊ ၁။၁၇၉။) တေ ဥပါရမ္ဘာနိသံသာ စေဝ ဓမ္မံ ပရိယာပုဏန္တိ ဣတိဝါဒပ္ပမောက္ခာနိသံသာ စ။ မ၊၁။၁၈၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄။ တေ ဥပါရမ္ဘာနိသံသာ စေဝါတိ တေ ပရေသံ ဝါဒေ ဒေါသာရောပနာနိသံသာ ဟုတွာ ပရိယာပုဏန္တိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ သာရတ္ထ၊၁။၈၃။ (-သံ၊၃။၆၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃)။

ဥပါရမ္ဘိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+အာ+ရဘ+တဗ္ဗ] ထိပါး-ချုပ်ချယ်-အပ်သော။ သဥပါရမ္ဘာနိ ပတိရူပ-ကေန ဥပါရမ္ဘိတဗ္ဗတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၉၀။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၄၁၄။

ဥပါရမ္ဘေယျ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ရဘ+အ+ယျ] ချုတ်ချယ်ရာ၏၊ အပြစ်တင်ရာ၏။ ဥပါရမ္ဘတိ-ကြည့်။

ဥပါရူဠှ (တိ) [ဥပ+အာ+ရုဟ+တ] တက်သော၊ အထ မဟာပုရိသော ပုဏ္ဏမဒိဝသေ ဂဂနတလံ ဥပါရူဠှေ စန္ဒေ စန္ဒဝိမာနံ ဖလေတွာ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။

ဥပါလိ (ပု).[ဥပ+အာ+လီ+ဣ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂] ဥပါလိမည်သူ။ ဥပါလိ နာမ နာမေနာ(အပ၊ ၁။၄၄)တိ ကိဉ္စာပိ သော မာတု နာမေန မန္တာ-ဏိပုတ္တနာမော၊ အနုရုဒ္ဓါဒီဟိ ပန သဟ ဂန္တာ ပဗ္ဗဇိတတ္တာခတ္တိယာနံ ဥပ သမီပေ အလ္လီနော ယုတ္တော ကာယစိတ္တေဟိ သမင်္ဂီဘူတောတိ ဥပါလီတိ နာမေန။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

သာသနာတော်ကျမ်းတို့၌ ဥပါလိ အမည်ဖြင့် မထေရ်နှစ်ပါး၊ သူကြွယ်တစ်ဦး၊ သူငယ် တစ်ဦး ဟူ၍ (၄)ဦးတွေ့ရ၏။ မထေရ်တစ်ပါး မှာ ဘဒ္ဒိယ, အနုရုဒ္ဓ, အာနန္ဒာ, ဘဂု, ကိမိလ, ဒေဝဒတ်တို့နှင့်အတူ ရဟန်းပြုသော ရင်းတို့၏ သတ္တာသည်ဖြစ်ခဲ့သော**ဥပါလိမထေရ်**ဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို-ဝိ၊၄။၃၃၆-၃၃၉-ကြည့်။

ထိုဥပါလိမထေရ်အားဘုရားရှင်ကိုယ် တော်တိုင် ဝိနည်းပိဋကကိုသင်ပေးတော်မူသည်၊ ဘာရုကစ္ဆကဝတ္ထု၊ အဇ္ဇုကဝတ္ထု၊ ကုမာရကဿပဝတ္ထုတို့ကို ဘုရားရှင်၏ ဈွေဉာဏ်တော်နှင့်နှီးနှောတိုက်ဆိုင်မိအောင် အဆုံးအဖြတ်ပေး နိုင်သဖြင့် ဝိနည်းအရာ၌ ဧတဒဂ်ထားတော်မူ သည်။ အံ၊၁။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁-၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၈-၉။

ဘာရုကစ္ဆကဝတ္ထုအကြောင်းအရာမှာ-ဘာရုကစ္ဆကအရပ်သား ရဟန်းတစ်ပါးသည် လူ့ဘဝကပေါင်းသင်းခဲ့သော မယားဟောင်း၌ မေထုန်မှီဝဲရသည်ဟု အိပ်မက်မြင်မက်သော ကြောင့် ငါရဟန်းမဟုတ်တော့ပြီ၊ လူထွက်အံ့-ဟုကြံ၍ ဘာရုကစ္ဆကအရပ်သို့ပြန်သွားစဉ် အရှင်ဥပါလိနှင့်တွေ့၍ ထိုအကြောင်းစုံကို လျှောက်ထားရာ" ငါ့ရှင် အိပ်မက်၌ မေထုန်မှီဝဲသဖြင့် အာပတ်မသင့်ရောက်နိုင်" ဟုဆုံးဖြတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊၁။၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၁၈၅။

အဇ္ဇုကဝတ္ထုအကြောင်းအရာမှာ-ဝေသာလီ မြို့၌ အရှင်အဇ္ဇုက၏အလုပ်အကျွေး သူကြွယ်တစ်ဦး၌ သားငယ် တစ်ယောက်နှင့် တူငယ်တစ်ယောက်ရှိသည်၊ ထိုသူကြွယ်သည် မကျန်းမမာဖြစ်သောအခါ၌ အရှင်အဇ္ဇုကအား"ဤကလေး နှစ်ယောက်တွင် ရတနာသုံးပါး၌ သက်ဝင်ကြည်ညို မြတ်နိုးသူအား တပည့်တော်၏အမွေခံယူခွင့်ကို ပြောကြား ပေးတော်မူပါ" ဟုလျှောက်ထား မှာကြား၍ ကွယ်လွန်လေ၏။ သူကြွယ်၏ သား အရင်းသည် ရတနာသုံးပါး၌ သက်ဝင်ယုံကြည်မှုမရှိ၊ ကြည် ညိုမြတ်နိုးမှုမရှိ၊ တူတော်သူသည် ရတနာသုံးပါး၌ သက်ဝင်ယုံကြည်မှုရှိ၏၊ ကြည်ညို မြတ်နိုး၏။ ထို့ကြောင့် အရှင်

အဇ္ဈုကသည် သူကြွယ်၏တူတော်စပ်သူအား သူကြွယ်၏ဥစ္စာစုကို ပေးအပ်လိုက်သည်။ သူကြွယ်၏တူသည် ထိုရသောအမွေအနှစ်ဖြင့် စည်းစိမ်ဥစ္စာပြုလုပ်သည်၊ ပေးလှူသည်၊ ထိုအခါ သားအရင်းသည် အရှင်အာနန္ဒာသို့ ချဉ်းကပ်၍ "အရှင်ဘုရားအာနန္ဒာ သားရင်းက ဘခင်၏ အမွေခံ ဖြစ်ပါသလား။ တူတော်သူက အမွေခံ ဖြစ်ပါသလား" ဟု မေးလျှောက်သည်။ အရှင်အာနန္ဒာက "သားသည် ဘခင်၏အမွေခံ ဖြစ်သည်" ဟု မိန့်တော်မူလိုက်သည်။

ထိုအခါ .သားဖြစ်သူက "အရှင်အဇ္ဈုကသည် တပည့်တော်တို့၏ ဥစ္စာနှစ်အမွေပစ္စည်းကို သားဖြစ်သူတပည့်တော်အားမပေးဘဲ ဘခင်၏တူဖြစ်သူ, တပည့်တော်နှင့် ညီအကိုတော်စပ်သူအားပေးလိုက်ပါသည်" ဟုလျှောက်ထားသည်။ ထိုအခါ အရှင်အာနန္ဒာက "ငါ့ရှင်ဒကာ အရှင်အဇ္ဈုကသည် ရဟန်းမဟုတ်တော့ပြီ" ဟုပြောဆိုလေသည်။ ထိုအခါ အရှင်အဇ္ဈုက က "ငါ့ရှင်အာနန္ဒာ ငါ့အား အဆုံးအဖြတ်ပေးပါ" ဟု ပြောဆိုပြီးလျှင် အရှင်အဇ္ဈုကနှင့် အရှင်အာနန္ဒာတို့နှစ်ပါးလုံး အရှင်ဥပါလိသို့ သွား၍ အဆုံးအဖြတ် ခံယူကြရာ "ငါ့ရှင်အာနန္ဒာ ဥစ္စာပိုင်ရှင်ဖြစ်သူက ဤဥစ္စာနှစ်ရပိုင်ခွင့်ကို (ဤဥစ္စာနှစ် အမွေခံယူခွင့်ကို) ဤအမည်ရှိသောသူအား ပြောပြပါ, ပေးပါ-ဟု ပြောဆိုတာဝန်ပေးခြင်းခံရသည်ဖြစ်၍ ဥစ္စာပိုင်ရှင်ကရည်ညွှန်းသောသူ အား ပြောပြ, ပေးအပ်သောရဟန်းမှာ အဘယ်အာပတ် သင့်ရောက်နိုင်ပါသနည်း"ဟု အရှင်ဥပါလိက-မေးခွန်းထုတ်သည်။ အရှင်အာနန္ဒာ က တစုံတခုသောအာပတ် မသင့်ရောက်နိုင်ပါ၊ ယုတ်စွအဆုံး ဒုက္ကဋ်အာပတ်မျှပင် မသင့်ရောက်နိုင်ပါ-ဟု ပြန်၍ လျှောက်ထားလေသည်။ ထိုအခါ အရှင်ဥပါလိ က "ငါ့ရှင်အာနန္ဒာ ဤအရှင်အဇ္ဈုကသည် ဥစ္စာပိုင်ရှင်က ဤဥစ္စာနှစ်ခံစားခွင့်, အမွေခံယူခွင့်ကို ဤအမည်ရှိသူအား ပြောပြပါ, ပေးအပ်ပါ ဟုပြောဆိုတာဝန်ပေးခြင်းခံရသူဖြစ်သည်။ ထိုသို့ တာဝန်ပေးခြင်းခံရသူဖြစ်၍ ဥစ္စာရှင်ရည်ညွှန်းသောသူအား ဥစ္စာနှစ်ခံစားခွင့်, အမွေခံပိုင်ခွင့်ကို ပြောပြ ပေးအပ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ငါ့ရှင်အာနန္ဒာ ထို့ကြောင့် အရှင်အဇ္ဈုကမှာ အာပတ်မသင့်နိုင်" ဟု ဆုံးဖြတ်ချက်ချလိုက်သည်၊ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်ကို ဘုရားရှင်ကြားသိတော်မူ၍ "ရဟန်းတို့ ဥပါလိသည် ကောင်းစွာ ဆုံးဖြတ်အပ်ပြီ"ဟု မိန့်တော်မူ၍ ကောင်းချီးပေးတော်မူ၏။ ဝိ၊၁။၈၄၊၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၈၅။

ကုမာရကဿပဝတ္ထု ဖြစ်ပေါ်လာပုံမှာ မြတ်စွာဘုရား သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးစဉ် ရာဇဂြိုဟ် သူဌေးသမီးတစ်ယောက်သည် သိနားလည်သော အချိန်မှစ၍ ဘိက္ခုနီပြုလုပ်ခွင့်ပေးရန် မိဘများထံ အကြိမ်ကြိမ် ခွင့်တောင်းသည်။ ဘိက္ခုနီပြုခွင့် မပေးသဖြင့် အိမ်ထောင်ပြုလိုက်ရသည်၊ လင့်အိမ်သို့လိုက်ပါ၍ လင်ယောကျ်ားနှင့် ပေါင်းသင်းနေထိုင်ပြီး ကိုယ်ဝန်ရရှိလေသည်၊ ကိုယ်ဝန်ရရှိခြင်းကိုမသိဘဲ လင်ယောကျ်ားအား ဘိက္ခုနီရဟန်းမပြုခွင့် တောင်းပြန်ရာ အခွင့်ရသဖြင့် ဒေဝဒတ်၏ဩဝါဒခံ ဘိက္ခုနီရဟန်းမများထံ၌ ဘိက္ခုနီရဟန်းမဖြစ်ခွင့်ရလေသည်၊ ထိုရဟန်းမမှာ ကိုယ်ဝန်ရှိလာ, ပေါ်လာသည်ကို သိကြသော ရဟန်းမများက မည်သို့မည်ပုံ ပြုလုပ်ရမည်ကို အရှင်ဒေဝဒတ်အားလျှောက်ထားကြသည်၊ အရှင်ဒေဝဒတ်က မိမိ၏ဩဝါဒခံရဟန်းမများ အရှိန်အဝါတော်မဲ့ မဖြစ်စေနှင့်၊ ရဟန်းမကို လူထွက်စေ ဟု အမိန့်ချလိုက်သည်။ ကိုယ်ဝန်သည် ရဟန်းမက "အကျွန်ုပ်ကို ရဟန်းအဖြစ်မှ မဖျက်ကြပါနှင့်၊ အကျွန်ုပ်သည် ဒေဝဒတ်ကို ရည်စူး၍ ရဟန်းပြုသူမဟုတ်ရပါ၊ လာကြပါ

အကျွန်ုပ်ကို ဇေတဝန်ကျောင်း မြတ်စွာဘုရား ထံသို့ ပို့ပေးကြပါ"ဟု တောင်းဆိုသောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားထံသို့ပို့ပေးပြီး ထိုအကြောင်းကို လျှောက်ထားကြရာ မြတ်စွာဘုရားသည် ထို ရဟန်းမ၏ ကိုယ်ဝန်ကို လူ့ဘဝက ရခဲ့သော ကိုယ်ဝန်ဖြစ်ကြောင်း သိပါသော်လည်း ကိုယ် တော်တိုင် အဆုံးအဖြတ်ပေးတော်မမူဘဲ သူတပါးတို့ ကဲ့ရဲ့စွပ်စွဲမှုမှ လွတ်စေခြင်းငှာ ကောသလမင်း, အနာထပိဏ်သူဌေးကြီး, အနာထပိဏ်သူဌေးငယ်, ဝိသာခါဥပါသိကာမ စသောသူတို့ကိုခေါ်စေပြီးလျှင် "အမျိုးလေး ပါးတို့မျက်မှောက်၌ ဤရဟန်းမ၏ အမှုကို ရှင်းလင်းဆုံးဖြတ်ပါ"ဟု အရှင်ဥပါလိကို စေ ခိုင်းလိုက်သည်။

အရှင်ဥပါလိသည် အမျိုးသမီးသဘာဝကို သိနားလည်သော ဝိသာခါဥပါသိကာမကို ခေါ် ၍ လုံခြုံသောနေရာ၌ ထိုရဟန်းမ၏ကိုယ်ဝန် ကို စမ်းသပ်စစ်ဆေးစေရာ လူ့ဘဝကရခဲ့သော ကိုယ်ဝန်ဖြစ်ကြောင်း ဝိသာခါ၏ စမ်းသပ် တွေ့ရှိချက်, လျှောက်ထားချက်ဖြင့် ပရိသတ် လေးပါးအလယ်၌ ကိုယ်ဝန်သည်ရဟန်းမအား အာပတ်အပြစ်မရှိ၊ သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သူဖြစ် ကြောင်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချလိုက်သည်။ မြတ်စွာ ဘုရားရှင်က ဥပါလိမထေရ်အား "အဓိကရုဏ်း ကို ကောင်းစွာဆုံးဖြတ်အပ်ပေပြီ"ဟု ကောင်းချီး ပေးတော်မူသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၁။၂၂၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။

အရှင်ဥပါလိသည် ရှစ်ကျိပ်သော မဟာ သာဝကကြီးတို့တွင် ပါဝင်သည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ မြတ်စွာဘုရားရှင်သည် သံဃာ့အလယ်၌ ထိုင် နေတော်မူလျှက် "ဘိက္ခုဘိက္ခုနီဝိဘင်း, မဟာဝါ ခန္ဓက, စူဠဝါခန္ဓက, ပရိဝါတို့၌ ဥပါလိနှင့် တူသူမရှိ"ဟုချီးကျူး မြွက်ဟတော်မူသည်။ အရှင်ဥပါလိကိုယ်တိုင်ကလည်း ဝိနည်းအရာ၌ မိမိထက်သာလွန်သူ မရှိကြောင်းကို "မြတ်စွာ ဘုရား၏သာသနာပြန့်နှံ့ရာခေတ်အတွင်း၌ ဘုရားမှတစ်ပါး (ဘုရားကိုထား၍) ဝိနည်း ပိဋကတ်, ဝိနည်းအဆုံးအဖြတ်အရာ၌ ငါနှင့် တူသူမရှိ၊ ငါ့ထက် သာလွန်သူ မရှိ၊ ငါသာ အမြတ်ဆုံး ဖြစ်သည်"ဟု ဖွင့်ဟခဲ့လေသည်။ အပ၊၁။၄၉။ အပ၊ဋ္ဌ၁။၃၂၄။ ထို့ပြင်ဝိနည်း ပိဋကသည် မိမိ(ဥပါလိ)၏ အမြဲနေရာ ကျောင်း ဝိဟာ, အိပ်ရာနေရာသဖွယ်ဖြစ်ပုံ၊ အမြဲ လျှောက်လှမ်းရာ စင်္ကြံလမ်းသဖွယ်ဖြစ်ပုံ၊ စား သောက်စရာ အာဟာရသဖွယ်ဖြစ်ပုံကိုလည်း "ဝိနည်းပိဋကသည် နာယူခြင်း ဆောင်ထား ခြင်း နှုတ်လုံးသွင်းခြင်း သင်ယူခြင်း မေးမြန်းခြင်း ဖြစ်စေခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် ငါ၏ အိပ်ရာနေရာ ဖြစ်၏။ ဝိနည်းပိဋကသည် ဆောင်ထားခြင်း နှုတ်လုံးသွင်းခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် ငါ၏ အမြဲကျက်စား ရာ အစာအာဟာရ ဘောဇဉ်ဖြစ်၏။ ဝိနည်း ပိဋက၌ အပြီးအဆုံးရောက်အောင် တတ် မြောက်၏၊ အဓိကရုဏ်းလေးပါး, အဓိကရုဏ်း ငြိမ်းသတ်မှုတို့၌ အပြီးအဆုံးသို့ရောက်အောင် တတ်မြောက်၏၊ ပါရာဇိကစသော အာပတ် ခုနစ်ခုတို့၏ငြိမ်းအေးခြင်း၊ အာပတ်မှထမြောက် ခြင်း၌ လိမ္မာနိုင်နင်း၏၊ အဓိကရုဏ်းလေးပါး တို့၌လည်းကောင်း၊ အဓိကရုဏ်းငြိမ်းသတ်မှု ခုနစ်မျိုးတို့၌လည်းကောင်း အလွန် ကျွမ်းကျင် လိမ္မာ၏" ဟူ၍ ဖွင့်ဟဝန်ခံခဲ့လေသည်။ အပ၊ဋ္ဌ၁။၃၃၂။

အရှင်ဥပါလိ၏ အတိတ်ဆုတောင်း။

အရှင်ဥပါလိ၏ အလောင်းတော်သည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်လက်ထက်တော်တွင် ဟံသာဝတီမြို့ အမျိုးသားအိမ်ထောင်စုတစ်ခု၌ ဖြစ်စဉ် မြတ်စွာ ဘုရားတရားတော်ကို နာယူနေခိုက် ရဟန်း တစ်ပါးကို ဝိနည်းအရာဧတဒဂ်ထားတော် မူသည်ကို ဖူးမြင်ရသောကြောင့် ဝိနည်းဧတဒဂ် ရာထူးကို ဆုတောင်းခဲ့လေသည်။ ဤဂေါတမ

မြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တော်ဝယ် ဆတ္တာသည် အိမ်ထောင်စု၌ဖြစ်၍ ဥပါလိဟူသော အမည်ကို မှည့်ခေါ်ကြလေသည်။ အရွယ်ရောက်သောကာလ သာကီဝင်မင်းသားခြောက်ယောက်တို့နှင့်အတူ အနုပိယ သရက်ဥယျာဉ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူသော ဘုရားရှင်ထံ ရဟန်းပြုခဲ့သည်။ အံ၊၄၊၁။ ၂၄၁-၂၄၂။

တူတော်အရှင်ဥပါလိမထေရ်။ အရှင်ဥပါလိ၏ တူတော်ဖြစ်သောဥပါလိသည်ကပိလဝတ်မြို့၌ ဥပါလိ၏နှမက ဖွားမြင် သောသူဖြစ်သည်။ အရွယ်ရောက်သောအခါ ဦးရီးတော် အရှင်ဥပါလိထံ၌ ရဟန်းပြုပြီးလျှင် ကမ္မဋ္ဌာန်းသင်ယူပွါးများအားထုတ်ရာ မကြာမီ ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ရောက်သည်။ တူတော်ဥပါလိသည် ဆရာဖြစ်သော ဦးရီးတော်ဥပါလိ၏ ထံပါး၌ နေရခြင်း, ဝိနည်းနှင့်ပတ်သက်သော ပြဿနာ အရပ်ရပ်ကို မပြတ်တွေ့ထိ ကြားသိနေရခြင်း တို့ကြောင့် ဝိနည်းပြဿနာအရာ၌ ထက်မြက်သော ပညာရှိသူ ဖြစ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားရှင်က "ဝိနည်းပြဿနာအရာ၌ ထက်မြက်သော ပညာရှိသော ရဟန်းတို့တွင် တူတော်ဥပါလိသည်အမြတ်ဆုံးဖြစ်၏" ဟု ဧတဒဂ်အရာထားတော်မူသည်။ အပ၊၁။ ၁၀၂-၁၀၃။ အပ၊၄၊၂။၆၆-၆၇။

ဥပါလိသူကြွယ်။ ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်း၌ နိဂဏ္ဌတို့၏အထက်တန်းစားအလုပ်အကျွေးဒါယကာ သုံးယောက်ရှိသည်။ ကပိလဝတ်မြို့သား ဝပ္ပမည်သောသာကီဝင်၊ ဝေသာလီပြည်သားသီဟ စစ်သူကြီး၊ နာဠန္ဒမြို့သား ဥပါလိသူကြွယ်တို့ဖြစ်သည်။ ဥပါလိသူကြွယ်သည် နာဋပုတ္တ နိဂဏ္ဌတို့အား ပစ္စည်းလေးပါးဖြင့် အထူးစောင့်ရှောက်ထောက်ပံ့သူဖြစ်၏။ အံ၊၄၊၃။ ၂၀၉။

ဥပါလိသူကြွယ်သည် နိဂဏ္ဌတို့၏ အယူဝါဒ အသုံးအနှုန်းအရ မနောဒဏ်, မြတ်စွာဘုရား၏အလိုတော်အရ မနောကံဟု ဆိုအပ်သောကံသည် အပြစ်အကြီးမားဆုံးဖြစ်သည်ဟု ဘုရားရှင်မိန့်ကြားတော်မူခြင်းကို ဒီဃတပဿီ နိဂဏ္ဌထံမှ ကြားသိရသဖြင့် မကျေနပ်သောကြောင့် ဘုရားရှင်ထံသွားရောက်စောဒနာရာ ဘုရားရှင်ဖြေရှင်းဟောကြားတော်မူသောတရားတော်ကို နာယူရ၍ မြတ်စွာဘုရား၌ လွန်စွာကြည်ညိုပြီးလျှင် နိဂဏ္ဌသာဝကအဖြစ်ကိုလည်းကောင်း၊ နိဂဏ္ဌအယူကိုလည်းကောင်း ပယ်စွန့်၍ ရတနာသုံးပါးဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သူ, သောတာပန်အဆင့်အထိဖြစ်လာသူတည်း။ ဥပါလိသူကြွယ်သည် အရှင်ဂေါတမ၏တပည့် ဥပါသကာဖြစ်သွားပြီဟူသောသတင်းကိုကြားရသော နာဋပုတ္တနိဂဏ္ဌသည် မယုံကြည်နိုင်ဘဲ ဥပါလိအိမ်သို့ ကိုယ်တိုင် လိုက်သွားရာ ရှေးကကဲ့သို့ ရှိသေမြတ်နိုးမှုမပြု, ကောင်းစွာနေရာမပေးတော့သည်ကို ကိုယ်တိုင်တွေ့ရသောအခါ ဆတ်ဆတ်ခါ နာကျည်းလျှက် "ရဟန်းဂေါတမအား အပြစ်တင်စောဒနာမည်ဟု သွားသောသင်သူကြွယ်သည် အပြစ်စောဒနာချက်ပေါင်း မြောက်များစွာ စွပ်မိပြီး ပြန်လာခဲ့ရသည်၊ ရဟန်းဂေါတမ၏ စိတ်ညှို့လှည့်စားသောအတတ်ပညာဖြင့် အလှည့်စားခံခဲ့ရလေပြီ" ဟုပြောဆိုလေသည်။ ထိုအခါ ဥပါလိသူကြွယ်က "အရှင် စိတ်ညှို့၍လှည့်ပတ်ခြင်းဖြင့် လှည့်စားခံရခြင်းသည် အလွန်ကောင်းပါ၏၊ အလွန်မွန်မြတ်ပါ၏၊ အကျွန်ုပ်၏ ဆွေမျိုးသားချင်းတို့သည် ဤစိတ်ညှို့၍ လှည့်ပတ်ခြင်းဖြင့်အညှို့ခံရပါမူ ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး စီးပွားချမ်းသာဘို့ရာ ဖြစ်တန်ရာပါ၏" စသည်ဖြင့် ပြန်ကြားပြောဆိုလေသည်။ "မျောက်ရုပ်သည် ဆေးဆိုးခံနိုင်ပါ၏၊ ထုရိုက်ဖွတ်လျှော်ခြင်းကို မခံနိုင်ပါ၊ အဝတ်ပုဆိုးသစ်သည် ဆေးဆိုးလည်း ခံနိုင်ပါ၏၊ ထုရိုက်ဖွတ်လျှော်ခြင်းကိုလည်း ခံနိုင်ပါ၏- ဟု

ပုဏ္ဏားတို့ကို ခဝါဆေးဆိုးသမားက ပြောကြားသကဲ့သို့ ဤအတူ မိုက်ကန်းသော နိဂဏ္ဌတို့၏ အယူဝါဒသည် သူမိုက်တို့၏ အစွဲကိုသာ ခံနိုင်၏၊ ပညာရှိတို့၏ အစွဲကို မခံယူနိုင်၊ စိစစ်မှုကို မခံနိုင်၊ အစမ်းသတ်ကို မခံနိုင်၊ မြတ်စွာဘုရား၏ ဝါဒသည် ပညာရှိတို့၏အစွဲကို ခံနိုင်၏၊ လူမိုက်တို့၏ အစွဲကိုမခံနိုင်၊ စိစစ်မှုကိုလည်းခံနိုင်၏၊ အစမ်းသပ်ကိုလည်း ခံနိုင်၏" ဟု ဥပါလိသူကြွယ်က နာဋပုတ္တနိဂဏ္ဌအား ပြောပြသည်။ ထိုအခါ နာဋပုတ္တနိဂဏ္ဌ က "သူကြွယ် သင့်ကို မင်းနှင့်တကွလူအပေါင်းက -ဥပါလိသူကြွယ်သည် နာဋပုတ္တနိဂဏ္ဌ၏တပည့်ဟူ၍ သိနားလည်ထားကြ၏၊ ယခုအခါ သင်သူကြွယ်ကို အဘယ်သူ၏ တပည့်ဟူ၍ အသိအမှတ် ပြုကြရပါမည်နည်း"ဟု မေးမြန်းရာ ဥပါလိသူကြွယ်သည် နေရာမှထ၍ ကိုယ်ဝတ်ကို ပခုံးတဖက်၌ စံပါယ်တင်လျက် မြတ်စွာဘုရားရှင် ရှိတော်မူရာ အရပ်သို့ မျက်နှာမူ လက်အုပ်ချီပြီးလျှင် နာဋပုတ္တနိဂဏ္ဌကို "အရှင် ထိုသို့ဖြစ်မူအကျွန်ုပ်သည် မည်သူ၏ တပည့်သာဝကဖြစ်သည်ကို နားထောင်ပါလော့"ဟု ပြောဆို၍ မြတ်စွာဘုရား၏ ဂုဏ်တော်တစ်ရာပါဝင်အောင် ဖွဲ့ဆိုသီကျူးလိုက်သော "ဓီရဿ ဝိဂတမောဟဿ" စသော (၁၁) ဂါထာဖြင့် မြတ်စွာဘုရား၏ တပည့်သာဝကဖြစ်ကြောင်း ပြောပြလိုက်သည်။ နာဋပုတ္တနိဂဏ္ဌသည် လွန်စွာအားကိုးရသော ပစ္စယဒါယကာသူဌေးကို လက်လွတ်ဆုံးရှုံးလိုက်ရသည့်အတွက် လွန်စွာစိတ်ထိခိုက်သဖြင့် နှလုံးသွေးပူများအန်သည်အထိ ဆင်းရဲပင်ပန်းခြင်း ဖြစ်ရလေသည်။ (မ၊၂။၃၅-၄၉။ မဋ္ဌ၊ ၂။၃၆-၅၀။)

ဥပါလိသူငယ်။ မြတ်စွာဘုရားရှင် ရာဇဂြိုဟ်မြို့ ဝေဠုဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ်အခါက ရာဇဂြိုဟ်မြို့သား (၁၇) ယောက်သော ကလေးသူငယ်ချင်း အပေါင်းအသင်းအစုတစ်စုရှိသည်၊ ထို(၁၇)ယောက် အစုတွင် ဥပါလိသူငယ်သည် ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သည်။ ဥပါလိသူငယ်၏ မိဘနှစ်ဦးတို့ တိုင်ပင်စဉ်းစားကြသည်မှာ- ငါတို့ ကွယ်လွန်သောအခါ သားကလေးဥပါလိ မပင်မပန်း ချမ်းချမ်းသာသာ ဖြစ်စေရန် စာရေးအတတ်, ဂဏန်းအတတ်, ငွေစာရင်းအတတ်များ သင်ပေးထားရပါမူ ကောင်းပေမည်၊ သို့သော် စာရေးအတတ်သည်လည်း လက်ဆင်းရဲ, ဂဏန်းအတတ်သည်လည်း ရင်ဘတ်ဆင်းရဲ, ငွေစာရင်းအတတ်သည်လည်း မျက်စိဆင်းရဲ ဖြစ်စေလိမ့်မည်။ သာကီဝင်မင်းသား ရဟန်းတော်များသည် ချမ်းသာသော သီလအလေ့အကျင့်ရှိကြသည်၊ ကောင်းမွန်သောဘောဇဉ်တို့ကို စားသောက်ကြရသည်၊ လေလုံ မိုးလုံ ကောင်းမွန်သော အဆောက်အဦးများ၌ နေကြရသည်၊ အကယ်၍ သားကလေး ဥပါလိ ရဟန်းပြုမည်ဆိုပါလျှင် ငါတို့ကွယ်လွန်သောအခါ၌ မပင်မပန်း ချမ်းချမ်းသာသာ အသက်မွေးရပေလိမ့်မည်-ဟု ကြံစည်ပြောဆိုကြလေသည်။ မိခင်ဘခင်တို့ ကြံစည်ပြောဆိုကြသော ထိုစကားကို ကြားသိရသော ဥပါလိသူငယ်သည် သူငယ်ဘော် အပေါင်းအသင်းများကို သာကီဝင်မင်းသား ရဟန်းတော်များအထံ၌ ရှင်ရဟန်းပြုကြရန် စည်းရုံးပြောဆို ညီညွတ်၍ ရဟန်းတော်များ အထံ၌ ရှင်ရဟန်းပြုကြသည်။ ဥပါလိသူငယ် ခေါင်းဆောင်သော(၁၇)ယောက် အစု=သတ္တရသဝဂ္ဂီရှင်ငယ်တို့သည် နံက်စောစောထ၍ ယာဂုပေးပါ၊ ထမင်းပေးပါ၊ မုန့်ပေးပါ-ဟု ငိုယိုတောင်းကြသည်။ ကျောင်းအိပ်ရာနေရာများကိုလည်း ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်တို့ဖြင့် ပေကျံစေကြသည်။ မြတ်စွာဘုရားရှင်သည် နံနက်စောစော၌ ကလေးငယ်တို့၏ အသံကို ကြားသဖြင့် အရှင်အာနန္ဒာအား မေးမြန်းတော်မူရာ အရှင်အာနန္ဒာက အကြောင်းစုံကို

လျှောက်ထားသဖြင့် ကြားသိတော်မူသော ကြောင့် အသက်(၂၀)မပြည့်ကြသေးသော သူငယ်တို့ကို ရဟန်းပြုပေးခြင်းကို ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချ တော်မူပြီးလျှင် "ယော ပန ဘိက္ခု ဇာနံ ဦနဝီသတိဝဿံ" စသော ဦနဝီသတိသိက္ခာပုဒ် ကို ပညတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊၂။၁၆၉။-၁၇၁။ ဝိ၊၃။၁၀၈-၉။

ဥပါလိကပ္ပက (ပု) [ဥပါလိ+ကပ္ပက] ဆတ္တာ သည်-ဆံပင်ညှပ် အလှပြုပြင်သမား-ဥပါလိ။ အထခေါ ဘဒ္ဒိယော စ ... ဥပါလိကပ္ပကေန သတ္တမာ ... နိယျန္တိ။ ဝိ၊၄။၃၃၈။

ဥပါလိဂဟပတိ (ပု) [ဥပါလိ+ဂဟပတိ] ဥပါလိ သူကြွယ်။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဥပါလိဂဟပတိ နိဂဏ္ဌံ နာဋပုတ္တံ ဧတဒဝေါစ။ မ၊၂။၃၇။ (-မဋ္ဌ၊၃။၃၈။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၂။ ဝဇီရ။၉၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၄။)

ဥပါလိဂါထာ (ထီ) [ဥပါလိ+ဂါထာ] ဥပါလိ သူကြွယ်သည် ဖွဲ့ဆိုအပ်သော ဂါထာ။ ဥပါလိ-ဂါထာသု နာမသတံ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ ဧဝံ ဥပါ-လိဂဟပတိနာ ဝုတ္တာ ကိရ ဥပါလိဂါထာ။ ဝဇီရ။၉၉။

ဥပါလိတ္ထေ(ထေ)ရ (ပု) [ဥပါလိ+ထေရ] ဥပါလိ ထေရ်။ (ဝိနည်းအရာ ဧတဒဂ်ရသော အရှင် ဥပါလိထေရ်နှင့် ထိုအရှင်ဥပါလိ၏ တူတော် ဖြစ်သော ဥပါလိထေရ်-ဟုနှစ်ပါးရှိသည်။) အာယသ္မတာ ဥပါလိတ္ထေရေန ဝုတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။ ၄၊(-၁၁။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၂။ မဋ္ဌ၊၂။၂၇။) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥပါလိထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထာတိ။ အပ၊၁။၁၀၃။

ဥပါလိဒါရက (ပု) [ဥပါလိ+ဒါရက] ဥပါလိ သူငယ်။ (ဝိနည်းအရာ ဧတဒဂ်ရ အရှင်ဥပါလိ ထေရ်၏ အလျာဖြစ်သော ဥပါလိသူငယ်၊ သတ္တရသဝဂ္ဂီတို့၏ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သော ဥပါလိသူငယ်-ဟုနှစ်ဦးရှိသည်။) ဥပါလိဒါရ-ကောတိဿ နာမံ အကံသု။ အံဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ ဥပါလိဒါရကော တေသံ ပါမောက္ခော ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၁၆၉။ ဝိ၊၃။၁၀၈။

ဥပါလိဝတ္ထု (နု) [ဥပါလိ+ဝတ္ထု] (သတ္တရသ ဝဂ္ဂီခေါင်းဆောင်) ဥပါလိ၏ အကြောင်းအရာ။ (ဝိ၊၃။၁၀၈-၌ ဥပါလိဒါရကဝတ္ထု-ဟု ခေါင်း စီးတပ်ထားသည်။) ဥပါလိဝတ္ထု မဟာဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၈၅။

ဥပါလိသုတ္တ (နု) [ဥပါလိ+သုတ္တ] ဥပါလိ သူကြွယ်ကို အကြောင်းပြု၍ ဟောကြားတော် မူအပ်သော သုတ္တန်။ ဥပါလိသုတ္တေ ကမ္မံ။ မဋ္ဌ၊၃။၇၃။ မဋီ၊၃။၄၅။

ဥပါလိဇေဋ္ဌက (တိ) [ဥပါလိ+ဇေဋ္ဌက] ဥပါလိ သူကြွယ်လျှင်အကြီးအမှူးရှိသော၊ ဥပါလိဦးစီး ခေါင်းဆောင်သော။ ဥပါလိပမုခ-ကြည့်။

ဥပါလိပဉ္စကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဥပါလိပဉ္စက + ဝဏ္ဏနာ] ဥပါလိပဉ္စကကို ဖွင့်ဆိုကြောင်း အဋ္ဌကထာ။ နိဋ္ဌိတာ စ ဥပါလိပဉ္စကဝဏ္ဏနာ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၂၂၄။

ဥပါလိပဉ္စ (တိ) [ဥပါလိ+ပဉ္စ] ဥပါလိမေးမြန်း လျှောက်ထားအပ်သော အမေးပုစ္ဆာ ပြဿနာ။ ဥပါလိပဉ္စေသုပိ ဝတ္ထုဝသေနေဝ ဓမ္မာဓမ္မကမ္မံ ဝိဘတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၂၉။

ဥပါလိပမုခ (တိ) [ဥပါလိ+ပမုခ] ဥပါလိသူကြွယ် လျှင်အကြီးအမှူးရှိသော၊ ဥပါလိဦးစီးခေါင်း ဆောင်သော။ ဥပါလိပမုခါယာ(မ၊၂။၃၇)တိ ဥပါလိဇေဋ္ဌကာယ။ ... ဥပါလိပမုခါယာတိ ဥပါလိဂဟပတိယေဝ တတ္ထ ထောကံ သပ္ပ-ညော၊ သော တဿာ ပမုခေါ ဇေဋ္ဌကော။ မဋ္ဌ၊၃။၃၈။

ဥပါဝသီ (ကြိ) [ဥပ+ဝသ+ဤ။ ဆန်းကြောင့်

ဒီယ။ ဥပ+အာ+ဝသ+ဏ္ဍ] ကျင့်သုံး–စောင့်ထိန်း–ဆောက်တည်–ပြီ။ ဥပဝသတိ (၁) ကြည့်။

ဥပါဝိသ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဝိသ+အ+ဟိ] ထိုင်ပါလော။ အောက်ပုဒ် (က) ကြည့်။

ဥပါဝိသတိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဝိသ+အ+တိ] (က) ထိုင်၏။ (ခ) ဝင်၏။ (က) သန္တတသ္မိံ ဥပါဝိသာတိ။ ဝိမာန။၈၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၄၃။ သန္တတသ္မိံ **ဥပါဝိသာ**တိ အနန္တရဟိတာယ ဘူမိယာ အနိသီဒိတွာ အမုကသ္မိံ တိဏ–သန္ထာရကေ နိသီဒါတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၄၃။ ကေမန္တံ **ဥပါဝိသိ။** ဇာ၊၂။၂၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၁၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅ရ။ နိသီဒီတိ ဥပါဝိသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ အာသဇ္ဇနံ ဥပါဝိသိ။ သုတ္တနိ။၃၄၁။ ဥပါဝိသီတိ နိသီဒိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ ဥပါဝိသိ ပုဏ္ဏရိကတ္တစင်္ဂီ။ ဇာ၊၂။၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၅။ ဥပါဝိသီတိ ... ဝါတာပါနေ နိသီဒိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂ရ။ **ဥပါဝိသုံ**—ထေရီ၊၃၉၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ **ဥပါဝိသိံ**—ထေရ။၂၈၅။ ထေရီ။၃၈၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ရ၈။ (ခ) ကေမန္တံ ဥပါဝိသိ။ ဇာ၊၂။၂၆၃။ ဥပါဝိသီတိ ပိတုဝသနဋ္ဌာနံ စန္ဒက–ပါသာဒံ ပါဝိသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၂၀။

ဥပါဝိသိံ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဝိသ+ဏ္ဍ] ထိုင်ပြီ။ ဥပါဝိသတိ (က) ကြည့်။

ဥပါဝိသိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဝိသ+ဤ] (က) ထိုင်ပြီ။ (ခ) ဝင်ပြီ။ ဥပါဝိသတိ–ကြည့်။

ဥပါဝိသုံ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဝိသ+ဥံ] ထိုင်ကုန်ပြီ။ ဥပါဝိသတိ (က) ကြည့်။

ဥပါသက (တိ) [ဥပ+အာသ+ဏွု။ ထီ–၌ ဥပါသိကာ] ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ် ကိုးကွယ်တတ်သော၊သူ၊ ဥပါသကာ။ (ဥပါသကနှင့် ကပ္ပိယကာရကသည် ပရိယာယ်ဖြစ်သည်။) ဥပါသကံ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဓာရေတု။ ဝိ၊၁။ရ။ မ၊၁။၂၈။ (–ဒီ၊၁။၈၀။) ဗုဒ္ဓံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။ ဓမ္မံ၊ သံဃံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၂။ ပဍ္ဍိမာ ဘိက္ခဝေ ဝဏ်ဇာ ဥပါသကေန အကရဏီယာ။ အံ၊၂။၁၈၃။ ဥပါသကေနာတိ တိသရဏ–ဂတေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ ဥပါသိကာ နာမ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတာ သံဃံ သရဏံ ဂတာ။ ဝိ၊၁။၂၈ရ၊၂၉၁။ ဥပါသိကာတိ သရဏဂမနေန ဥပါသိကာလက္ခဏေ ဌိတာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅၃။ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ သရဏံ ဂတံ ဥပါသကံ ကပ္ပိယကာရကံ မံ ဘဂဝါ ဓာရေတု ဇာနာတု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ ကေစ္စော ကပ္ပိယကာရကသဒ္ဒဿ အတ္ထော ဥပါသက–သဒ္ဒဿ ဝစနီယောပိ ဘဝတီတိ ဝုတ္တံ ဥပါသကံ ကပ္ပိယကာရကန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၂။

ဤနေရာ၌ ဥပါသကာနှင့် ပတ်သက်သော အစီအရင်အချက်အလက်တို့ကို သိနားလည်နိုင်ရန် မေးခွန်း(၆)ချက်နှင့် အဖြေ(၆)ချက်တို့ကို မှတ်သားအပ်၏။

(၁) အဘယ်သူသည် ဥပါသကာမည်သနည်း။ (ဥပါသကာသည် အဘယ်လက္ခဏာရှိသနည်း။) ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သောသူသည် ဥပါသကာမည်၏။ (ဥပါသကာသည် ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။)

(၂) အဘယ့်ကြောင့် ဥပါသကာဟု ခေါ်ဆိုရသနည်း။ ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်တတ်သောကြောင့် ဥပါသကာဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

(၃) ဥပါသကာ၏ အကျင့်သီလသည် အဘယ်နည်း။ သူ့အသက်ကို သတ်ခြင်းစသော တရားငါးပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း (ငါးပါးသီလကို ကျင့်သုံးဆောက်တည်ခြင်း)သည် ဥပါသကာ၏ အကျင့်သီလဖြစ်သည်။

(၄) ဥပါသကာ၏ အသက်မွေးမှု လုပ်ငန်းသည် အဘယ်နည်း။ မရောင်းဝယ်ထိုက်သော ကုန်သွယ်မှုငါးမျိုးကို ရှောင်ကြဉ်၍ တရားသဖြင့် အသက်မွေးခြင်းသည် ဥပါသကာ၏ အသက်မွေးမှုလုပ်ငန်းဖြစ်သည်။ မရောင်းဝယ်ထိုက်သော ကုန်သွယ်မှုလုပ်ငန်းငါးမျိုးမှာ (က) လက်နက်ကုန်-လက်နက်ဘဏ္ဍာ-ရောင်းဝယ်ကုန်သွယ်ခြင်း။ (ခ) လူကုန်-လူ-ရောင်းဝယ် ကုန်သွယ်ခြင်း။ (ဂ) အသားကုန်-ဝက်စသော သတ္တဝါတို့ကိုမွေးမြူ၍-ရောင်းဝယ်ကုန်သွယ်ခြင်း။ (ဃ) မူးယစ်သေစာကုန်-ယစ်မျိုးကုန်တို့ကို ပြုလုပ်၍-ရောင်းဝယ်ကုန်သွယ်ခြင်း။ (င) အဆိပ်ကုန်-အဆိပ်ကုန်ပြုလုပ်၍-ရောင်းဝယ် ကုန်သွယ်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

(၅) ဥပါသကာ၏ အကျင့်သီလနှင့် အသက်မွေးမှု ပျက်စီးခြင်းသည် အဘယ်နည်း။ သူ့အသက်ကို သတ်ခြင်းစသော တရားငါးပါးကို ကျူးလွန်ခြင်း (ငါးပါးသီလပျက်စီးခြင်း)။ မရောင်းဝယ်ထိုက်သော ကုန်ငါးမျိုးကို ရောင်းဝယ်ကုန်သွယ်ခြင်းသည် ဥပါသကာ၏ အကျင့်သီလနှင့် အသက်မွေးမှု ပျက်စီးခြင်းဖြစ်သည်။ (တနည်း) (က) သဒ္ဓါတရား မရှိခြင်း။ (ခ) သီလမရှိခြင်း။ (ဂ) ကောတုဟလမင်္ဂလာကို ယုံကြည်ခြင်း။ (ဃ) ကောတုဟလမင်္ဂလာကို ယုံကြည်၍ ကုသိုလ်ကံ အကုသိုလ်ကံကို မယုံကြည်ခြင်း။ (င) သာသနာတော်မှ အပဖြစ်သော မိစ္ဆာဝါဒ၌ အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်ကို ရှာမှီး၍ မိစ္ဆာအယူဝါဒ၌ ဒါနကုသိုလ် ပြုလုပ်ခြင်း စသောအကျင့်သည် ဥပါသကာ၏အကျင့်သီလနှင့် အသက်မွေးမှု ပျက်စီးခြင်း ဖြစ်သည်။

(၆) ဥပါသကာ၏အကျင့်သီလနှင့် အသက်မွေးမှု၏ ပြည့်စုံခြင်းသည် အဘယ်နည်း။ သူ့အသက်သတ်ခြင်းစသော တရားငါးပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း (ငါးပါးသီလလုံခြုံခြင်း)။ မရောင်းဝယ်ထိုက်သော ကုန်ငါးမျိုးကို ရှောင်ကြဉ်၍ တရားသဖြင့်အသက်မွေးခြင်းသည် ဥပါသကာ၏ အကျင့်သီလနှင့် အသက်မွေးမှု၏ ပြည့်စုံ ခြင်းဖြစ်သည်။ (တနည်း) (က) သဒ္ဓါတရားရှိခြင်း၊ (ခ) အကျင့်သီလရှိခြင်း၊ (ဂ) ကောတုဟလမင်္ဂလာကို မယုံကြည်ခြင်း၊ (ဃ) ကုသိုလ်အကုသိုလ်ကံကို ယုံကြည်၍ ကောတုဟလမင်္ဂလာကို မယုံကြည်ခြင်း။ (င) သာသနာတော်မှအပဖြစ်သော မိစ္ဆာဝါဒ၌ အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်ကို မရှာမှီး၍ ဤသာသနာတော်အတွင်း၌သာ လှူဒါန်းခြင်း -ဟူသောအကျင့်သည် ဥပါသကာ၏ အကျင့်သီလနှင့် အသက်မွေးမှု၏ ပြည့်စုံခြင်းဖြစ်သည်။ သံ၊၃။၃၄၄-၃၄၅။ အံ၊၂။၁၈၀-၁၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉-၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀-၁၄၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁-၂၂။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၂-၄၂၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၈၂-၂၈၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၈၈-၁၉၀။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၉-၂၄၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၄-၂၅။

ဥပါသကဥပါသိကာဌာန (န) [ဥပါသက+ဥပါသိကာ+ဌာန] ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်တတ်သော အမျိုးသားအရာ, အမျိုးသမီးအရာ။ (ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသူ ဥပါသကာ, ဥပါသိကာမ အနည်းငယ်သာရှိသောကြောင့် နဠကပါနသုတ် "မ၊၂။၁၂၅-၁၃၂" ၌ ထည့်၍မဟော။) ဥပါသကဥပါသိကာဌာနေသု လဗ္ဘမာနမ္ပိ အရဟတ္တံ အပ္ပကဘာဝတော ပါဠိယံ အနုဒ္ဓဋ္ဌန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၃။၈၂။

ဥပါသကစဏ္ဍာလ (တိ) [ဥပါသက+ စဏ္ဍာလ] စဏ္ဍာလနှင့်တူသောဥပါသကာ၊ ဥပါသကာ ဒွန်းစဏ္ဍား။ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဥပါသကော ဥပါသကစဏ္ဍာလော စ ဟောတိ ဥပါသကမလဉ္စ ဥပါသကပတိကုဋ္ဌော စ။ အံ၊၂။၁၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၃။

(–ဒီ၊ငို၊၁။၂၈၃။ သီ၊ငို၊သစ်၊၂။၁၉၀။ မ၊ငို၊၁။၂၄၀။ အံ၊ငို၊၂။၂၅။)

ဥပါသကစဏ္ဍာလသုတ္တ (နု) [ဥပါသကစဏ္ဍာလ+သုတ္တ] ဥပါသကစဏ္ဍာလသုတ်။ ဥပါသက–စဏ္ဍာလသုတ္တံ ဥပါသကရတနသုတ္တဉ္စ ပဋ္ဌဂုံတ္ထ–ရေ။ (အံ၊၂။၁၈၁။) သီ၊ငို၊သစ်၊၂။၁၉၀။

ဥပါသကဇန (ပု) [ဥပါသက+ဇန] ဥပါသကာဖြစ်သောလူ။ ဇဝံ ဥပါသကဇနံ ယုတ္တဋ္ဌာနေဥပနေတုံ ဆေကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။(–သံ၊ငို၊၂။၅၃၇။)

ဥပါသကဓမ္မ (ပု) [ဥပါသက+ဓမ္မ] ဥပါသကာတို့၏–ကျင့်ဝတ်–အကျင့်တရား။ တေသံ ဥပါသ–ကာနံ သရဏသီလဥပေါသထာနိသံသာဒိဘေဒံ ဥပါသကဓမ္မံ ကထေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။

ဥပါသကနိဟီန (တိ) [ဥပါသက+နိဟီန] ယုတ်–ညံ့–သောဥပါသကာ၊ ဥပါသကာ–အယုတ်စား–အညံ့စား။ ဥပါသကပစ္ဆိမကောတိ ဥပါသက–နိဟီနော။ အံ၊ငို၊၃။၅၃။ ဥပါသကပငိ့ကုဋ္ဌောတိ ဥပါသကနိဟီနော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၄။ (–ဒီ၊ငို၊၁။၂၈၃။ အံ၊ငို၊၂။၂၅။) ပတိကိဋ္ဌောတိ လာမ–ကဋ္ဌေန ဥပါသကနိဟီနော။ သီ၊ငို၊သစ်၊၂။၁၉၀။

ဥပါသကပစ္ဆိမက (တိ) [ဥပါသက+ပစ္ဆိမက] ယုတ်–ညံ့–သော ဥပါသကာ၊ ဥပါသကာ–အယုတ်စား–အညံ့စား။ ဥပါသကပတိကုဋ္ဌောတိ ဥပါ–သကပစ္ဆိမကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ ဥပါသက–ပစ္ဆိမကောတိ ဥပါသကနိဟီနော။ အံ၊ငို၊၃။၅၃။

ဥပါသကပတိ(ငို)ကု(ကိ)ဋ္ဌ (တိ) [ဥပါသက+ပတိကုဋ္ဌ] ယုတ်–ညံ့–သော ဥပါသကာ၊ ဥပါသကာ–အယုတ်စား–အညံ့စား။ ဥပါသက ပတိ–ကုဋ္ဌော(အံ၊၂။၁၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂)တိ ဥပါသကပစ္ဆိမကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၄။ ပငိ့ကိဋ္ဌောတိ ဥပါ–သကနိဟီနော။ ဒီ၊ငို၊၁။၂၈၃။ ဥပါသက–စဏ္ဍာလ–လည်းကြည့်။

ဥပါသကပဒုမ (နု) [ဥပါသက+ပဒုမ] ပဒုမ္မာကြာနှင့်တူသော ဥပါသကာ။ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဥပါသကော ဥပါ–သကရတနဉ္စ ဟောတိ ဥပါသကပဒုမဉ္စ ဥပါသကပုဏ္ဍရိကဉ္စ။ အံ၊၂။၁၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၄။ စတုန္နမ္ပိ ပရိသာနံ ရတိဇနနဋ္ဌေန ဥပါသကောဝ ရတနံ ဥပါသကရတနံ၊ ဂုဏသောဘာကိတ္တိ–သဒ္ဒသုဂန္ဓတာဟိ ဥပါသကောဝ ပဒုမံ ဥပါသက–ပဒုမံ။ တထာ ဥပါသကပုဏ္ဍရိကောစ ဝေဒိ–တဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၄။ ဒီ၊ငို၊၁။၂၈၄။ သီ၊ငို၊သစ်၊၂။၁၉၁။ မ၊ငို၊၁။၂၄၀။ အံ၊ငို၊၂။၂၅။

ဥပါသကပရိဝုတ (တိ) [ဥပါသက+ပရိဝုတ] ဥပါသကာအပေါင်း ခြံရံအပ်သော၊သူ။ ပဉ္စ–သတဥပါသကပရိဝုတော ဇေတဝနံ ဂန္ဒွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။

ဥပါသကပုဏ္ဍရိက (နု) [ဥပါသက+ပုဏ္ဍရိက] ကြာပုဏ္ဍရိက်နှင့်တူသော ဥပါသကာ။ ဥပါသ–ကပဒုမ–ကြည့်။

ဥပါသကမလ (နု) [ဥပါသက+မလ] အညစ်အကြေးရှိသော ဥပါသကာ၊ ဥပါသကာ အညစ်အကြေး။ ဥပါသကစဏ္ဍာလ–ကြည့်။

ဥပါသကရတန (နု) [ဥပါသက+ရတန] မွေ့လျော်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော ဥပါသကာ၊ ရတနာနှင့်တူသော ဥပါသကာ၊ ဥပါသကာရတနာ။ ဥပါသကပဒုမ–ကြည့်။

ဥပါသကဝဏ္ဏ (ပု) [ဥပါသက+ဝဏ္ဏ] ဥပါသကာအသွင်–ပုံစံ–သဏ္ဌာန်။ တတော ဥပါသက–ဝဏ္ဏေနာဂန္ဒွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ အံ၊ငို၊၃။၃၄၅။

ဥပါသကဝိမိကောသလ္လ (နု) [ဥပါသကဝိမိ+ကောသလ္လ] ဥပါသကာ၏အဖြစ်အစီအရင်၌

လိမ္မာသူ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာအသိဉာဏ်ပညာ။ ဥပါသကဝိဓိကောသလ္လတ္ထံ ပနေတ္ထ ကော ဥပါသကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။

ဥပါသကဝေဝစန (ပု) [ဥပါသက+ဝေဝစန] ဥပါသက၏-ဝေဝုစ်-ပရိယာယ်-စကားလှယ်။ ဝေ ဥပါသကဝေဝစနေန သိက္ခာပစ္စက္ခာနံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။

ဥပါသကသတ (နပုံ) [ဥပါသက+သတ] ဥပါသကာတို့၏အရာ။ အယံ ပန မဟာနုဘာဝေါ ပရိဝါရေတွာ ဝိစရန္တာနံ ပဥ္စန္နံ ဥပါသကသတာနံ အဂ္ဂပုရိသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။)

ဥပါသကသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပါသက+သမ္ပတ္တိ] ဥပါသကာ၏ပြည့်စုံခြင်း။ ဥပါသကသမ္ပတ္တိ ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၂။

ဥပါသကသိက္ခာ (ထီ) [ဥပါသက+သိက္ခာ] ဥပါသကာတို့၏ အကျင့်သိက္ခာ၊ ဥပါသကာတို့ ကျင့်အပ်သော အကျင့်သီလ။ (ငါးပါး, ဆယ်ပါး သီလ။) ဥပါသကာနံ ဥပါသကသိက္ခာ။ အဘိ၊ ဝိ။၂၅၆။ ဥပါသကသိက္ခာတိ ဥပါသကေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာ။ သာ ပဥ္စသီလဒသသီလ-ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။

ဥပါသကသီလ (နပုံ) [ဥပါသက+သီလ] ဥပါသကာတို့၏ အကျင့်သီလ။ ဥပါသကသီလံ ဟိ အတ္တနာ သမာဒိယန္တေနပိ သမာဒိန္နံ ပရ-သန္တိကေ သမာဒိယန္တေနပိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇၉။

ဥပါသကာသေ (တိ) [ဥပါသက-နောင် သေ လာ။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၂] ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်တတ်-သော၊သူ။ အဂါ-ရိနော ဝါ ပနုပါသကာသေ။ သုတ္တနိ။၃၃၅။ ဥပါသကာသေတိ ဥပါသကာ ဇာနေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

ဥပါသတိ (ကြိ) [ဥပ+အာသ+အ+တိ] ဆည်း ကပ်-ကိုးကွယ်-ကပ်ရောက်-၏။ သော ဟိ ဗုဒ္ဓံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ **ဥပါသန္တိ**—ထေရီ၊၃၈၅။ သုတ္တံ ထေရီ ယေ န ဥပါသန္တိ န ပယိရုပါသန္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၆၃။ **ဥပါသရေ**—(အံ၊၁။၁၆၃)တိ ဥပသင်္ကမန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ (-ဇာ၊၁။၃၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁၈။) **ဥပါသေမု**—ဇာ၊၂။၂၅၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၁၀၈။ **ဥပါသေယျံ**—အပ၊၁။၁၈၆။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။

ဥပါသန[၁] (နပုံ) [ဥပ+အသ+ယု။ ဓာန်၊ဋီ။၃၉၀] လေးအတတ်ကို သင်ယူလေ့ကျင့်ခြင်း၊(တောင် ပေါက်၊သျှ။) မြားပစ်လေ့ကျင့်ခြင်း၊ (ဓာန်၊သျှ၊ သစ်။) မြားပစ်အတတ်(ဥပစာ)။ သရာဘျာ-သော တုပါသနံ။ ဓာန်။၃၉၀။ လက္ခမုပဂန္တွာ အသနံ ခိပနံ ဥပါသနံ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၉၀။ လိစ္ဆ-ဝိကုမာရကေ သန္ထာဂါရေ ဥပါသနံ ကရောန္တေ။ သံ၊၃။၃၉၅။ ဥပါသနံ ကရောန္တေတိ ကဏ္ဍခိပန-သိပ္ပံ ကရောန္တေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၂။ ဥပါသနန္တိ အာစရိယဥပါသနံ၊ အာစရိယံ အန္တေဝါသိနာ ဝါ ဒိဝသေ ဒိဝသေ သိက္ခနဝသေန ဥပါသိ-တဗ္ဗတော ဥပါသနန္တိ လဒ္ဓနာမံ ကဏ္ဍခိပန-သိပ္ပံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၅။ (ဤဋီကာအလို ဥပ+အာသ+ယု-ဟုလည်း ခွဲနိုင်သည်။) အပ္ပမတ္တာ အာတာပိနော ဥပါသနသ္မိံ။ သံ၊၁။၄၅၇။ ဥပါ-သနသ္မိန္တိ သိပ္ပါနံ အဘိယောဂေ အာစရိယာနဥ္စ ပယိရုပါသနေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၇။)

ဥပါသန[၂] (နပုံ) [ဥပ+အာသ+ယု] (၁) မှီဝဲ-ဆည်းကပ်-ချဉ်းကပ်-ခြင်း။ (တိ)(၂) မှီဝဲ-ဆည်းကပ်-အပ်သော။ (၃) မှီဝဲ-ဆည်းကပ်-ရာဖြစ်သော(ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ)။ သမဏူပါသနဿ စ။ သံ၊၁။၄၃။ သုတ္တနိ။၃၉၀။ ဗဟုဿုတာနံ ဝါ ဘိက္ခူနံ ဥပါသနမ္ပိ သမဏူပါသနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၇။ ဥပါသနန္တိ ပယိရုပါသနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၃။

(တိ)(၂)(၃) သမဏူပါသနသ္သ စာတိ သမဏောဟိ ဥပါသိတဗ္ဗံ သမဏူပါသနံ နာမ အဋ္ဌတိံသဘေဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆-၇။ သမဏူပါသနသ္သ စာတိ သမဏေဟိ ဥပါသိတဗ္ဗဿ အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏဘာဝနာနုယောဂဿ, သမဏာနံ ဝါ ဥပါသနဘူတဿ အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏဘေဒဿဝ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၁။ ဝိမတိ၊၁။၈၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၈၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၄။)

ဥပါသနဋ္ဌာန[၁] (န) [ဥပါသန+ဌာန] မြားပစ်လေ့ကျင့်ရာ အရပ်ဌာန။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပါသနဋ္ဌာန[၂] (န) [ဥပါသနဋ္ဌာန+အ] မြားပစ်လေ့ကျင့်ရာဌာနနှင့်တူသော ကမ္မဋ္ဌာန်းလေ့ကျင့်ရာအရပ်။ သော ဝိဝိတ္တာနိ ဠာမိနာ ကိံ ဒဿေတိ၊ တေသံ ဘိက္ခူနော ဥပါသနဋ္ဌာနံ ယောဂပထံ သပ္ပါယသေနာသနံ ဒဿေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၉။ ဥပါသနဋ္ဌာနန္တိ ဠာသာသာနံ ဝိယ ဥပါသနဿ သိက္ခာယောဂကရဏဿ ကမ္မဋ္ဌာနဥပါသနဿ ဌာနန္တိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၂။၁၈၂။

ဥပါသနဘူတ (တိ) [ဥပါသန+ဟုတွာ+ဘူတ] မှီဝဲဆည်းကပ်ရာဖြစ်သော။ ဥပါသန[၂]-ကြည့်။

ဥပါသနီယ (တိ) [ဥပ+အာသ+အနီယ] ချဉ်းကပ်-ဆည်းကပ်-အပ်သော၊သူ။ ဥဘယသမ္မနွာ ပန သဗ္ဗထာပိ ဥပါသနီယော သေဝိတဗ္ဗော စ ဝိညူဟိ၊ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆။

ဥပါသန္တ (တိ) [ဥပ+အာသ+အန္တ] ဆည်းကပ်တတ်သော၊သူ။ ပဗ္ဗဇိတံ ဥပါသိတာတိ ထွေ ယာဒိသံ ဥပါသတော ပညာပဋိလာဘော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၇။

ဥပါသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+အာသ+အ+န္တိ] ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-ကပ်ရောက်-ကုန်၏။ ဥပါသတိ-ကြည့်။

ဥပါသဘ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပါသဘ မည်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ပိင်္ဂလော ဥပါသဘော နီတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၀။

ဥပါသမာန (တိ) [ဥပ+အာသ+အ+မာန] ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-တတ်သော၊သူ။ အဟံ ဟိ တုမှေ ဥပါသမာနော။ ဒီ၊၂။၂၁၇။ (-အပ၊၂။၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။)

ဥပါသယ (ပု) [ဥပ+အာ+သိ+ဏ] နေရာအရပ်၊ ကျောင်း၊ အိမ်၊ ဇရပ်။ ဥပဿယန္တိ ဝါသာဂါရံ။ ဥပါသယန္တိပိ ပါဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ ဥပဿယ-လည်းကြည့်။

ဥပါသရေ (ကြိ) [ဥပ+အာသ+အ+အန္တိ] ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-ကပ်ရောက်-ကုန်၏။ ဥပါသတိ-ကြည့်။

ဥပါသိကသိက္ခာ (ထီ) [ဥပါသိကာ+သိက္ခိတဗ္ဗ+သိက္ခာ] ဥပါသိကာမ-သီတင်းသည် အမျိုးသမီး-တို့ကျင့်အပ်သော အကျင့်သီလ။ (ငါးပါးသီလ၊ ဆယ်ပါးသီလ။) ဥပါသိကာနံ ဥပါသိကသိက္ခာ။ အဘိ၊ဝိ။၂၅၆။ ဥပါသိကသိက္ခာတိ ဥပါသိကာဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာ၊ သာပိ ပဉ္စသီလဒသသီလဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။

ဥပါသိကာ (ထီ) [ဥပ+အာသ+ဏ္ဍု+အာ] ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်တတ်သော၊သူမ။ ဥပါသိကာမ။ ဥပါသက-ကြည့်။

ဥပါသိကာလက္ခဏ (န) [ဥပါသိကာ+လက္ခဏ] ဥပါသိကာမ၏မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ။ ဥပါသိကာတိ သရဏဂမနေန ဥပါသိကာလက္ခဏေ ဌိတာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅၃။

ဥပါသိတ (တိ) [ဥပ+အာသ+တ] မှီဝဲ-ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-အပ်သော၊သူ။ ဖြဟော့ ဥပါသိတော မေ(သုတ္တနိ။၄၅၀။ စူဠနိ၊၂၀၆)တိ သော မယာ ဘဂဝါ အာသိတော ဥပါသိတော

ပယိရုပါသိတော ပရိပုစ္ဆိတော ပရိပဉှိတော။ စူဠနိ၊၂၀၇။ ဥပါသိတောတိ ဥပဂန္တွာ သေဝိတော။ စူဠနိဋ္ဌ၊၈၂။

ဥပါသိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+အာသ+တဗ္ဗ] (၁) မှီဝဲဆည်းကပ်-ပွါးများ-အားထုတ်-အပ်သော၊သူ။ ဥပါသိတဗ္ဗ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၉၆)န္တိ အာသေဝိတဗ္ဗံ ဘာဝေတဗ္ဗံ ဗဟုလီကာတဗ္ဗံ။ သံဋီ၊၁၊၁၄၂။ ပုနပ္ပုနံ ဥပါသိတဗ္ဗော (အံ၊ဋ္ဌ၊၂၊၉၃)တိ အဘိဏှသော ဥပနိသီဒိတဗ္ဗော။ အံဋီ၊၂၊၉၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၆၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၁၇။)

ဥပါသိတုံ (ဗျ) [ဥပ+အာသ+တုံ] ချဉ်းကပ်ခြင်းငှါ။ ဂစ္ဆာမိ တေ ဥပါသိတုံ။ ဒီ၊၂၊၂၂၉။

ဥပါသိတ (တိ) [ဥပ+အာသ+တ] မှီဝဲ-ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-တတ်သော၊သူ။ ပဗ္ဗဇိတံ ဥပါသိတာ(ဒီ၊၃၊၁၂၉)တိ ပဏ္ဍိတံ ပဗ္ဗဇိတံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသိတာ။ ဒီဋ္ဌ၊၃၊၁၁၅။ ပဗ္ဗဇိတံ ဥပါသိတာတိ ဩတ္တ ယာဒိသံ ပဗ္ဗဇိတံ ဥပါသတော ပညာပဋိလာဘော ဟောတိ။ ဒီဋီ၊၃၊၁၁၇။ ဥပါသိတာ သပ္ပုရိသာ။ ထေရ၊၂၅၅။ ဥပါသိတာတိ ပရိစရိတာ ပဋိပတ္တိပယိရုပါသနာယ ပယိရုပါသိတာ။ ထေရဋ္ဌ၊၁၊၃၈၈။

ဥပါသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+အာသ+တွာ] မှီဝဲချဉ်းကပ်-ပြီး၍။ သုခိတံ တံ ဥပါသိတွာ၊ ဒုက္ခိတံ တံ ကထံ ဇဟေ။ ဇာ၊၂၊၈၃။

ဥပါသိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+အာသ+တွာ] ချဉ်းကပ်ပြီး၍။ ဥပါသိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဝေယျာဝစ္စမကာသဟံ။ အပ၊၁၊၂၈၀။

ဥပါသိန (တိ) [ဥပ+အာသ+တ] ကပ်၍ထိုင်နေသော၊ အနီး၌ထိုင်နေသော၊သူ။ ဥပါသိနော (ဇာ၊၂၊၈၆)တိအတ္တနော ဇီဝိတံ အာဂမေတွာ ဥပဂန္တွာ နိသိန္နော။ ဇာဋ္ဌ၊၅၊၃၇၀။ ဥပါသိနောတိ သမီပေ နိသိန္နော။ ဇာဋီ။

ဥပါသိသက (တိ) [ဥပ+အာသိသက] ရှာမှီး-တောင့်တ-သော၊သူ။ ဥဒ္ဒုရော ဂူတောစိ-တောစ ဝိစရန္တော အာဟာရူပါသိသကောယေဝ စရတိ။ မိလိန္ဒ၊၃၇၈။ (အာဟာရူပါသိသကောယေဝ=အစာအာဟာရကို ရှာမှီးတောင့်တအဦးမူ၍သာလျှင်။ မနသိကာရူပါသိသကေနေဝ=မနသိကာရကိုရှာမှီးတောင့်တ အဦးမူသဖြင့်သာလျှင်။)

ဥပါသေမု (ကြိ) [ဥပ+အာသ+ယျာမ] ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-ကပ်ရောက်-ကုန်ရာ၏။ ဥပါသတိ-ကြည့်။

ဥပါသေယျံ (ကြိ) [ဥပ+အာသ+ယျံ] ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-ကပ်ရောက်-ရာ၏။ ဥပါသတိ-ကြည့်။

ဥပါဟ (ပု) [ဥပ+အဟ] တစ်နေ့။ ဥပါဟာ ဥဒကံ ရူပေတိ။ မဋီ၊၃၊၄၃။

ဥပါဟဋ (တိ)[ဥပ+အာ+ဟရ+တ] ကပ်ဆောင်-ပေး-အပ်သော။ န အမှေဟိ ကိဉ္စိ အာဟဋံ၊ န ဥပါဟဋံ။ ဝိဋ္ဌ၊၂၊၁၃၉။ န ဥပါဟဋန္တိ န ဒိန္နံ။ ဝိမတိ၊၁၊၂၆၇။

ဥပါဟတ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+အာ+ဟန+တ] ကပ်ရောက်တတ်သော။ ဥပါဟတာ ဘဝါ သဗ္ဗေ။ အပ၊၂၊၂၈၀။

ဥပါဟန (ထီ၊ပု) [ဥပ+နဟ+အ။ ဥပနယှတေ ဗန္ဓိယတေတိ ဥပါဟနော၊ ဝဏ္ဏဝိပရိယာယော၊ ရဿဿ ဒီဃတာ။ ဓာန်ဋီ၊၅၂၅။] ဖိနပ်။ ကာလသေဿဝ ဝုဋ္ဌာယ ဥပါဟနာ ဩမုဉ္စိတွာ။ ဝိ၊၃၊၅၈။ (-မ၊၂၊၃၆၂။ ဝိဋ္ဌ၊၃၊၁၆၈။ ဝိဋ္ဌ၊၄၊ ၁၁၇။ ဒီဋ္ဌ၊၁၊၈၀။) ဥပါဟနာယော ကာယဗန္ဓနေန ဗန္ဓိတွာ။ ဝိ၊၄၊၂၅၄။

ဥပါဟနဩမုဋ္ဌန (န) [ဥပါဟန+ဩမုဋ္ဌန] ဖိနပ်ချွတ်ခြင်း။ ဥပစာရသီမံ ပတွာ ဥပါဟန-

ဩမုဉ္စနာဒိ သဗ္ဗံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။၁၁၇။ (ဝိ၊ ၄၊ ၄။၁၁၇-နှင့် သျှ-ဟောင်းတို့၌ ဥပါဟနာ ဩမုဉ္စနာဒိ-ဟုဝါကျ ရှိသည်။ ဘာသာဋီကာ၌ သမာသ်ပြင်၍ အနက်ပေးသည်။ (ဥပါဟန ဩမုဉ္စန-သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။၆၂-သည် ဥပါဟန ဩပုဉ္ဆန မှပျက်ယွင်းလာသောပုဒ် ဖြစ်ဖွယ် ရှိသည်။)

ဥပါဟနကောသက (ပု) [ဥပါဟန+ကောသက] ဖိနပ်အိမ်၊ ဖိနပ်အိပ်။ ဥပါဟနကောသက-သတ္ထကောသကကုဉ္စိကာကောသကေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။၃၇၁။ ဥပါဟန-ကောသကောတိ ဥပါဟနာယ ပက္ခိပနော-ကာသော ကောသကော။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၄၂။

ဥပါဟနတေမန (န) [ဥပါဟန+တေမန] ဖိနပ်ကို စွတ်စိုစေခြင်း၊ ဖိနပ် စွတ်လောက်ရုံ။ ယထာ ဥပါဟနတေမနမတ္တမ္ပေန "ဥဒကံ အတ္ထိ"တိ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။၂၅၄။

ဥပါဟနတ္ထဝိကာ (ထီ) [ဥပါဟန+ထဝိကာ] ဖိနပ်အိတ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥပါဟန-တ္ထဝိကံ။ ဝိ၊ ၄။၂၅၄။ (-ဝိ၊ ၄၊ ၂။၂၄၂၊၂၄၄။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။၇၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၃။)

ဥပါဟနဒဏ္ဍက (ပု) [ဥပါဟန+ဒဏ္ဍက] ဖိနပ် ချိတ်စရာ ဒုတ်ငယ်။ ဥပါဟနဒဏ္ဍကေန ဂဟေတွာ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။၁၁၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၃၀။

ဥပါဟနဒါယက (ပု) [ဥပါဟန+ဒါယက] ဖိနပ် ပေးလှူဘူးသောထေရ်၊ ဥပါဟနဒါယကထေရ်။ အာယသ္မာ ဥပါဟနဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၅၇။

ဥပါဟနပပ္ဖောဋနသဒ္ဒ (န) [ဥပါဟနပပ္ဖောဋန+သဒ္ဒ] ဖိနပ်ကိုခါသောအသံ၊ ဖိနပ်ခါသံ။ အာဂစ္ဆန္တာနံ ပဒသဒ္ဒံ ဥပါဟနပပ္ဖောဋနသဒ္ဒံ ... သုတွာ ဝေမတိကာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၃။၁၈၆။

ဥပါဟနမက္ခန (ထီ) [ဥပါဟန+မက္ခန] ဖိနပ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်း။ ဘိက္ခုနော ဆတ္တမက္ခနံ ဥပါဟနမက္ခနံ...အကိစ္စံ နာမ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။၂၈၂။

ဥပါဟနမူလ (န) [ဥပါဟန+မူလ] ဖိနပ်တန်ဘိုး၊ ဖိနပ်ဘိုး။တံ တံ စဇိတွာ ဥပါဟနံ ကတွာ ဥပါဟနမူလံ လဘိတွာ သုခိတော ဟောတိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။၁၇၅။

ဥပါဟနယုဂ (ပု) [ဥပါဟန+ယုဂ] ဖိနပ်အစုံ၊ ဖိနပ်တစ်ရံ။ ဥပါဟနယုဂံ မယာ ဒိန္နံ။ အပ၊ ၄၊ ၂။၁၉၀။ (-ဇာ၊ ၄၊ ၃။၇၂။)

ဥပါဟနယုဂဠ (ပု) [ဥပါဟန+ယုဂဠ] ဖိနပ်အစုံ၊ ဖိနပ်တစ်ရံ။ အဒ္ဒါနကန္တာရံ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမဿ ဥပါဟနယုဂဠံ...ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။၁၀၈။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၉၆။)

ဥပါဟနဝိရဟိတ (တိ) [ဥပါဟန+ဝိရဟိတ] ဖိနပ်ကင်းသော၊ ဖိနပ်မပါသော၊သူ။ ဥပါဟန-ဝိရဟိတာနံ စက်မန္တာနံ သမီပေ။ မဟာနိ၊ ၄။၂၉၄။

ဥပါဟနသဃာဋ (ပု) [ဥပါဟန+သဃာဋ] ဖိနပ်အပေါင်း၊ ဖိနပ်အစုံ၊ ဖိနပ်တစ်ရံ။ ဥက္ကံသတော ဒွေ ဥပါဟနသဃာဋာ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။၈၀။ မဟာနိ၊ ၄။၃၅၅။ (-ဇာ၊ ၄၊ ၄။၁၅။)

ဥပါဟနသဃာဋက (ပု) [ဥပါဟန+သဃာဋက] ဖိနပ်အပေါင်း၊ ဖိနပ်အစုံ၊ ဖိနပ်တစ်ရံ။ ဥက္ကံသတော ဒွေ ဥပါဟနသဃာဋကာ ဝဋ္ဋန္တိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။၃၃။

ဥပါဟနာပုဉ္ဆန (ပု) [ဥပါဟနာ+ပုဉ္ဆန] ဖိနပ် သုတ်ခြင်း။ ဥပါဟနာပုဉ္ဆနံ ပန အတ္တနော ရုစိဝသေန ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။၁၁၈။

ဥပါဟနာ(န)ပုဉ္ဆနစောဠ (ပု) [ဥပါဟနာ+ပုဉ္ဆနစောဠ] ဖိနပ်သုတ်အဝတ်စ။ ဥပါဟနာ-

(န)ပုဋ္ဌုနဓောဥက်ကံ ပုဋ္ဌိတွာ (ပုဋ္ဌိတွာ) ဥပါဟနာ ပုဋ္ဌိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄။၃၇၄။ ဝိသင်္ဂဟ။၂၃၁။

ဥပါဟနာရုဠှ (တိ) [ဥပါဟန+အာရုဠှ] ဖိနပ်စီးသော၊သူ။ န ဥပါဟနာရုဠှဿ အဂိလာနဿ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ။ ဝိ၊၂။၂၆၄။ (-ဝိ၊၅။၅၂၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌီ၊၁။၄၄။)

ဥပါဟနူပတာပိတ (တိ) [ဥပါဟန+ဥပတာပိတ] ဖိနပ်သည်ပူပန်စေအပ်-ဖိနပ်နှိပ်စက်အပ်-ဖိနပ်ပေါက်-သောခြေရှိသော၊သူ။ အထဝါ ပါနာယ ဒုတောတိ ပါနဒု၊ ဥပါဟနူတာပိတဿ ဥပါဟနာယ ခါဒိတပါဒဿေတံ နာမံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။

ဥပိလဝါ (ထီ) [ဥ+ပိလု+အ?] ပိတ်ခြင်း။ ရုက္ခသူစိဒ္ဒါရံ ဥပိလဝါယ။ ဝဇိရ။၁၁၇။ (ဥပိလဝါယ=ပိတ်သဖြင့်-ဟု နိဿယအနက်ပေးသည်။ အဋ္ဌကထာ၌ "ရုက္ခသူစိကဏ္ဍကဒ္ဒါရံ, ဂါမထကနကံ, စက္ကလကယုတ္တဒ္ဒါရံ" စသည်ဖြင့် နေ့အချိန်အခါ အိပ်ရာ၌ ပိတ်ဖွယ်မလိုသော တံခါးများစွာကို ပြထား၏၊ ယင်းပုဒ်တို့၏ စပ်ရာပုဒ်မှာ ဒုဿာသကဒ္ဒါရန္တိ-မှ ဣတိ သဒ္ဒါ ဖြစ်သည်။ အထက်၌ဖော်ပြခဲ့သော တံခါးအားလုံး ပိတ်စရာမလို ဟု ပြထားသည်။ "ရုက္ခသူစိကဏ္ဍကဒ္ဒါရံ" ပုဒ်ကို ရုက္ခသူစိဒ္ဒါရံ ကဏ္ဍကဒ္ဒါရံ ဟု ဋီကာများ၌ ဖွင့်ကြ၏။ သာရတ္ထ, ဝိမတိတို့၌ ယင်းပုဒ်တို့၏ စပ်ရာပုဒ်ထည့်၍ ဖွင့်မပြကြ၊ ဝဇိရဋီကာ၌ ရုက္ခသူစိဒ္ဒါရံ-၏ စပ်ရာပုဒ် အနေဖြင့် ဥပိလဝါယ ဟု ထည့်ဖွင့်ဟန်တူသည်။ သို့ရာတွင် ရုက္ခသူစိဒ္ဒါရံ ကို အထက်၌ ပြခဲ့သော အဋ္ဌကထာလာ ဣတိသဒ္ဒါ၌ စာစပ်ရမည်ဖြစ်၍ စပ်ရာပုဒ်ထည့်ဖွယ်မလို၊ ရုက္ခသူစိဒ္ဒါရ သည် ပိတ်ဖွယ်မလိုသော တံခါးဖြစ်၍ "ဥပိလဝါယ=ပိတ်သဖြင့်"ဟု နိဿယအနက်ပေးခြင်းသည်လည်း သဘာဝကျဟန်မတူ။)

ဥပေက္ခ (တိ) [ဥပ+ဣက္ခ+ဏ။ ဥပေက္ခာ+ဏ] ဥပေက္ခာဝေဒနာရှိသော၊ လျစ်လျူရှုသော၊သူ။ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ ဥပေက္ခော သတိ- စာရော။ ပေဋကော။၂၃၅။ ဖဿဒွယံ သုခဒုက္ခံ ဥပေက္ခောတိပိ ပါဠော၊ ဖဿဟေတုကံ သုခဒုက္ခံ ဥပေက္ခော, သုခေ အနုရောဓံ ဒုက္ခေ ဝိရောဓံ အနုပ္ပါဒေန္တော ဥပေက္ခကော ဘဝေယျာတိပိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။

ဥပေက္ခက (တိ) [ဥပ+ဣက္ခ+ဏ္ဏု။ ဥပေက္ခာ+အ။ ဥပေက္ခတီတိ ဥပေက္ခကော။ မဒ္ဒူ။သျှ။] အသင့်အားဖြင့်-ထပ်တူထပ်မျှဆောင်တတ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သင့်လျော်သောအားဖြင့်-ရှုတတ်သော၊ လျစ်လျူရှုတတ်သော၊သူ။ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟာသိ (ဝိဟရတိ) (ဝိ၊၁။၅။ ပဋိသံ။၄၁။ မဟာနိ။၃၀)တိ ဧတ္ထ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ။...တာယ...သမန္နာဂတတ္တာ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီ ဥပေက္ခကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၈။ (-မ၊၃။၂၆၄။ အံ၊၁။၅၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ မဋီ၊၁။၄၇။ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၃။)

ဥပေက္ခကသဒ္ဒ(န) [ဥပေက္ခက+သဒ္ဒ] ဥပေက္ခကသဒ္ဒါ။ ဥပေက္ခကသဒ္ဒဿ အတ္ထံ ဋ္ဌပေန္တော ပဋ္ဌပေန္တိ။ မူလဋီ၊၂။၁၈၄။

ဥပေက္ခဏ(ထီ၊န)[ဥပ+ဣက္ခ+ယု]အသင့်အားဖြင့်ရှုခြင်း၊ လျစ်လျူရှုခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေက္ခဏာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဥပေက္ခဏ+အဓိပ္ပါယ] လျစ်လျူရှုခြင်း၌အလို၊ လစ်လျူရှုလိုမှု။ ဥပေက္ခဏာဓိပ္ပါယေန အတ္တနော ကာယဇီဝိတနိရပေက္ခာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၆၂။

ဥပေက္ခတိ (ကြိ) [ဥပ+ဣက္ခ+တိ] အသင့်အားဖြင့်-ထပ်တူထပ်မျှဆောင်တတ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် သင့်လျော်သောအားဖြင့်-ရှု၏၊ လျစ်လျူရှု၏။ ဥပေက္ခတိ ဥဘောပေတေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။

၃၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ ဥပေက္ခတိတိ ဥပေက္ခာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁၆။ ဥပေက္ခတိတိ သုခဒုက္ခာကာရေ ဥဒါသိနော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၆။ (-အနုဋီ၊၁။၁၀၉။) **ဥပေက္ခေ-** ဖဿဒ္ဓယံ သုခဒုက္ခံ ဥပေက္ခေ(သံ၊၂။၂၉၄)တိ သုခဖဿဥ္စ ဒုက္ခဖဿဥ္စာတိ ဣဒံ ဖဿဒ္ဓယံ ဥပေက္ခေ၊ ဥပေက္ခာမေဝေတ္ထ ဥပ္ပါဒေယျာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ **ဥပေက္ခေယျ**—ဇာ၊ ၂။၂၉၂။ **ဥပေက္ခိဿတိ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။

ဥပေက္ခန (ထိ၊န) [ဥပ+ဣက္ခ+ယု] (၁) အသင့်အားဖြင့်ရှုခြင်း၊ လျစ်လျူရှုခြင်း။ (တိ)(၂) ကြည့်ရှုတတ်သော။ ယာ ဥပေက္ခာ ဥပေက္ခနာ အဇ္ဈုပေက္ခနာ။ အဘိ၊ဝိ။၂၃၉။ ဥပေက္ခနာကာရော ဥပေက္ခာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ အနုယုဉ္ဇိတဗ္ဗဿ ဥပေက္ခနံ။ အနုဋီ၊၃။၆၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ အနုဋီ၊၃။၂၆၁။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေက္ခနတာ(ထိ)[ဥပေက္ခန+တာ] ကြည့်ရှုတတ်သည်၏အဖြစ်။ (လျစ်လျူရှုသည်၏အဖြစ်။ ပြည်၊ သျှ။) ဝိစရဏဝသေန ဝါ ဥပေက္ခနတာ အနုပေက္ခနတာ ။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။

ဥပေက္ခနာကာရ (ပု) [ဥပေက္ခန+အာကာရ] လျစ်လျူ ရှုခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။ ဥပေက္ခန-ကြည့်။

ဥပေက္ခာ (ထိ) [ဥပ+ဣက္ခ+အ+အာ။ ဥပ+ဣက္ခာ] (၁) အသင့်အားဖြင့်-အညီအမျှ-ရှုတတ်သော သဘော-ရှုခြင်း-ခံစားတတ်သောသဘော-ခံစားခြင်း၊ သုခဒုက္ခအဘို့၌ မကျသည်ဖြစ်၍-သုခဒုက္ခတို့နှင့် မဆန့်ကျင်သည်ဖြစ်၍-ခံစားတတ်သောသဘော-ခံစားခြင်း၊ ဥပေက္ခာ။ (၂) လျစ်လျူရှုအပ်သောသဘော၊(ဝီရိယဟူသော ဥပေက္ခာကောက်။)

ဤဥပေက္ခာသည် ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ၊ ဗြဟ္မဝိဟာရုပေက္ခာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာ(=တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်။) ဝီရိယုပေက္ခာ(=ဝီရိယ။) သင်္ခါရုပေက္ခာ(=ပညာ။) ဝေဒနုပေက္ခာ(=ဥပေက္ခာဝေဒနာ။) ဝိပဿနုပေက္ခာ(=ပညာ။) တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ၊ ဈာနုပေက္ခာ၊ ပါရိသုဒ္ဓုပေက္ခာ (=တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်။)ဟုဆယ်ပါးရှိ၏။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ (ယမိုက်အရကောက်။၅၁၄။)ထိုဆယ်ပါးတို့တွင် ရသင့်သော ဥပေက္ခာကို အရာဌာနအားလျော်စွာ ကောက်ကြရသည်။ ထို့ပြင် ဂေဟသိတဥပေက္ခာခြောက်ပါး၊ နေက္ခမ္မသိတ ဥပေက္ခာခြောက်ပါး၊ အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာ စသည်လည်းရှိသေး၏။ သံ၊ ၂။၄၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃-၄။ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ ဗာလဿ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃-၄။) စသည်ဖြင့်လာသော ဂေဟသိတဥပေက္ခာ အရ သောမနဿကင်းသော အညာဏုပေက္ခာကို ကောက်ရသည်။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၆၂။ အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာ-လည်းကြည့်။

ဆ ဂေဟသိတာ ဥပေက္ခာ၊ ဆ နေက္ခမ္မသိတာ ဥပေက္ခာ။ သံ၊၂။၄၃၀။ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ၊ သမံ ပဿတိ အပက္ခပတိတာဝ ဟုတ္ဝာ ပဿတီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ အထဝါ ဥပေတာ ယုတ္တာ သုခဒုက္ခာနံ အဝိရုဒ္ဓါ ဣက္ခာ အနုဘဝနံ ဥပေက္ခာ။ မူလဋီ၊၁။၄၁။ "ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ"တိ အယံ ပနတ္ထော ဣဓ ဥပေက္ခာသဒ္ဒဿ သဗ္ဗုပေက္ခာပရိယာဒါနတော န ဝုတ္တော။ အနုဋီ၊၁။၄၄။ ဥပပတ္တိတော ယုတ္တိတော ဣက္ခတိ အနုဘဝတိ ဝေဒယမာနာပိ မဇ္ဈတ္တာကာရသဏ္ဌိတိယာတိ ဥပေက္ခာ၊ သုခဒုက္ခာနံ ဝါ ဥပေတာ ယုတ္တာ အဝိရုဒ္ဓါ ဣက္ခာ အနုဘဝနန္တိ ဥပေက္ခာ။ ဝိဘာဝိနီ။ရ၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂၊၁၁၆၊၁၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅၊၂၃၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၇၊၁၉၂-၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈၊၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄၊၂၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။

၄၁၄။ စူဠနိ၊ဠ။၄၅၉၇၁၃၃၁၁၃၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၇၀၊ ၂၇၉၊၃၆၂။ မူလဋီ၊၁။၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၀၉။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၆၊၁၄၃။) (၂) ဥပေက္ခာနိမိတ္တ(၂)ကြည့်။

ဥပေက္ခာကာရ (ပု)[ဥပေက္ခာ+အာကာရ] လျစ်လျူရှုသောအခြင်းအရာ။ တဒုဘယံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ ဥပေက္ခာကာရေန စ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၉။

ဥပေက္ခာကိစ္စာဓိမတ္တ (တိ)[ဥပေက္ခာကိစ္စ+အဓိမတ္တ] ဥပေက္ခာကိစ္စ၏ လွန်ကဲသောအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ "ပဋိသင်္ခါ သန္တိဋ္ဌနာ ဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တ-တာ"တိ ဥပေက္ခာကိစ္စာဓိမတ္တတာယ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၁၇၁။

ဥပေက္ခာခေတ္တ (နပုံ) [ဥပေက္ခာ+ခေတ္တ] ဥပေက္ခာခေတ်။ ဝိသေသေန ဥပေက္ခာခေတ္တေ ပရိနိဗ္ဗာ-နေ ဥပသမာဓိဋ္ဌာနသမုဒါဂတာသ ဥပသမာဓိ-ဋ္ဌာနပရိပူရဏမဘိဇ္ဈတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၉၄။

ဥပေက္ခာစေတောဝိမုတ္တိ(ထီ) [ဥပေက္ခာ+စေတောဝိမုတ္တိ] ဥပေက္ခာဟူသော-စိတ်၏ဆန့်ကျင်ဘက်ကိလေသာမှ လွတ်သောတရား-စိတ်၏အာရုံ၌ညွတ်သောတရား-စိတ်၏လွတ်မြောက်မှု။ (ဒီ၊၃၊ သျှ၊၃၉၄-၌ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိကို "မေတ္တာနှင့်ယှဉ်သောကိလေသာမှလွတ်သောစိတ်"ဟု အနက်ပေးသည်၊ ဥပေက္ခာစေတောဝိမုတ္တိ-ကိုလည်း ထိုအတူပေးရမည်။ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ-လည်း ကြည့်။) ဥပေက္ခာစေတောဝိမုတ္တိ အဘိဉေယျာ။ ပဋိသံ။၉။

ဥပေက္ခာဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိ (တိ) [ဥပေက္ခာဇနိတ+သတိပါရိသုဒ္ဓိ] ဥပေက္ခာသည်ဖြစ်စေအပ်သော သတိ၏စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော။ ဥပေ-က္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိဘာဝေနာတိ ဥပေက္ခာဇနိတ-သတိပါရိသုဒ္ဓိသဗ္ဘာဝေန။ နေတ္တိဋီ။၉၀။

ဥပေက္ခာဈာန (နပုံ) [ဥပေက္ခာ+ဈာန] ဥပေက္ခာဘာဝနာအစွမ်းဖြင့်ရအပ်သော-ဥပေက္ခာကို ပွားများ၍ရအပ်သော-ဈာန်၊ ဥပေက္ခာဈာန်။ စတုတ္ထဈာန် မေတ္တာဈာန် ဥပေက္ခာဈာန်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။

ဥပေက္ခာဉာဏ (နပုံ) [ဥပေက္ခာ+အာကာရ] လျစ်လျူရှုသောဉာဏ်၊ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်။ ဥပေ-က္ခာဉာဏေန အနုပေက္ခာယ၊...ဂေါတြဘုနာ သင်္ခါရနိမိတ္တဂါဟဿ ပဟာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၆။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀။)

ဥပေက္ခာဌာနိ(နီ)ယ (တိ) [ဥပေက္ခာ+ဌာနီယ။ ဥပေက္ခာဌာန+ဣက။ ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနိယ-ကြည့်] ဥပေက္ခာ၏-တည်ရာ-အာရုံ-အကြောင်း-ဖြစ်သော။ ဥပေက္ခာဋ္ဌာနိယံ ဓမ္မံ ဥပဝိစရတိ။ အံ၊ ၁။၁၇၇။ (-သံ၊၂။၃၃၃။ အဘိ၊ဝိ။၃၉၅။ ပေဋ ကော။၃၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။) ဥပေက္ခာဋ္ဌာနီယံ ရူပံ ဥပဝိစရတိ။ မ၊၃။၂၅၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၉။)

ဥပေက္ခာဓာတု (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ဓာတု] ဥပေက္ခာဝေဒနာဟူသောဓာတ်၊ ဥပေက္ခာဓာတ်။ တတ္ထ ကတမာ ဥပေက္ခာဓာတု၊ ယံ...အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ။ အဘိ၊ဝိ။၈၇။(-နေတ္တိ။၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁၇။)

ဥပေက္ခာနိမိတ္တ (နပုံ) [ဥပေက္ခာ+နိမိတ္တ] (၁) ဗျေး-ဝီရိယသည်ပင် နောက်ဝီရိယ၏အကြောင်း၊ (လီနုဒ္ဓစ္စအဘို့၌ ကျခြင်းကင်းသည်ဖြစ်၍ အလတ်သဘောရှိသောဗျေးဝီရိယဟူသော ထို အခြင်းအရာကိုယူ၍ဖြစ်စေတတ်သော ထိုသို့တာဒိသဖြစ်သော နောက်ဝီရိယ၏ အကြောင်း။ ပြည်၊သျှ၊၂။၂၇၄။) (၂) အညာဏုပေက္ခာ၏ အကြောင်းဖြစ်သောအာရုံ။ (၁) ကာလေန ကာလံ ဥပေ-က္ခာနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ အံ၊၁။၂၅၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ ဝိသုဒ္ဓ၊၁။၁၅၆။ ဥပေက္ခာနိမိတ္တန္တိ ဧတ္ထ လီနုဒ္ဓစ္စပက္ခပါတရဟိတံ မဇ္ဈတ္တံ ဝီရိယံ "ဥပေက္ခာ"တိ ဝုတ္တံ။ တဒေဝ ... တာဒိတဿ

ဝီရိယဿ နိမိတ္တဘာဝတော ဥပေက္ခာနိမိတ္တံ၊
ဘာဝနာယ သမပ္ပဝတ္တိကာလေ ဥပေက္ခိယ-
တီတိ ဥပေက္ခာ။ ဝီရိယမေဝ ဥပေက္ခာ ဝီရိယု-
ပေက္ခာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၅။ မူလဋီ၊၁။၁၀၃။
(-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၉၄။ အနုဋီ၊၁။၁၀၉။
ပဋိသံ၊ဂံ။၁၄၂။) (၂) ဥပေက္ခာနိမိတ္တန္တိ စေတ္ထ
အညာဏုပေက္ခာယ ဝတ္ထုဘူတံ အာရမ္မဏံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၈။

ဥပေက္ခာနိမိတ္တဝစန (န) [ဥပေက္ခာနိမိတ္တ+ဝစန]
ဥပေက္ခာနိမိတ်ကို-ဆိုခြင်း-ဟောခြင်း။ သမာဓိ-
နိမိတ္တံ ဝတွာ ဥပေက္ခာနိမိတ္တဝစနတော, ...
နေက္ခမ္မဿာနန္တရံ ပညာ ဝုတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၂၅၀။

ဥပေက္ခာနိမိတ္တာနုဗြူဟန (ထိန) [ဥပေက္ခာနိမိတ္တ
+အနုဗြူဟန] ဥပေက္ခာနိမိတ်ကို ပွားများခြင်း။
တာဒိသေ ကာလေ ဥပေက္ခာနိမိတ္တာနုဗြူဟ-
နေန ဥပကာရာ... ဥပေက္ခာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
အနုဋီ၊၂။၆၅။

ဥပေက္ခာနုပတိတ (တိ) [ဥပေက္ခာ+အနုပတိတ]
ဥပေက္ခာသည်-အစဉ်ကျရောက်အပ်-အစဉ်
လိုက်အပ်-သော။ သဗ္ဗံ စိတ္တံ ဝိစာရာနုပတိတံ
... ဥပေက္ခာနုပတိတံ သဒ္ဓါနုပတိတံ။ အဘိ၊
က။၃၀၃။

ဥပေက္ခာနုဗြူဟန (ထိန) [ဥပေက္ခာ+အနုဗြူဟန]
ဥပေက္ခာ(တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ)ကို ပွား-ပွားစေ-
ခြင်း၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊သျှ။) တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ၏
ကိစ္စ ပြီးစီးခြင်းဖြင့် အစဉ်ပွားခြင်း။(မအူ၊သျှ။)
ပဌမဿ ဈာနဿ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ အာဒိ၊ ဥပေ-
က္ခာနုဗြူဟနာ မဇ္ဈေ။ ပဋိသံ။၁၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၃။ ဥပေက္ခာ-
နုဗြူဟနာ နာမ အပ္ပနာ။ ... တတြမဇ္ဈတ္တု-
ပေက္ခာယ ကိစ္စဝသေန ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၄။ ဥပေက္ခာ-
နုဗြူဟနာတိ ... တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယ ကိစ္စ-
နိပ္ဖတ္တိယာ အနုဗြူဟနာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇၁။ (-ဝဇီရ။၁၄၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၀၇။)

ဥပေက္ခာနုဗြူဟိတ (တိ) [ဥပေက္ခာ+အနုဗြူဟိတ]
တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာကို ပွားစေတတ်သော။
(ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ။) ကေတ္တာဂတံ စိတ္တံ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ-
ပက္ခန္ဒဉ္စေဝ ဟောတိ ဥပေက္ခာနုဗြူဟိတဉ္စ ဉာ-
ဏေန စ သမ္ပဟံသိတံ။ ပဋိသံ။၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။၁၄၄။ ဥပေက္ခာနုဗြူဟိတန္တိ တတြမဇ္ဈတ္တု-
ပေက္ခာယ ဗြူဟိတံ ဝဍ္ဎိတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။

ဥပေက္ခာနုဘာဝ (ပု) [ဥပေက္ခာ+အာနုဘာဝ] ဥပေ
က္ခာပါရမီ၏ အစွမ်းအာနုဘော်။ သဗ္ဗသမ္ဗောဓိ-
သမ္ဘာရာနံ သမာဒါနာဓိဋ္ဌာနပါရိပူရိနိပ္ဖတ္တိယော
ဥပေက္ခာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၃။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၀။

ဥပေက္ခာနုသာရီ (တိ) [ဥပေက္ခာ+အနုသာရီ] ဥပေ-
က္ခာသို့ အစဉ်-လိုက်-အောက်မေ့-ပြေးသွား-
သော။ န တဿ ဥပေက္ခာနုသာရိ ဝိညာဏံ
ဟောတိ။ မ၊၃။၂၇၀။

ဥပေက္ခာပဉှဝိဿဇ္ဇနာဝသာန (န) [ဥပေက္ခာပဉှ
ဝိဿဇ္ဇနာ+အဝသာန] ဥပေက္ခာအမေးပြဿနာ
ကို ဖြေခြင်း၏အဆုံး။ ဥပေက္ခာပဉှဝိဿဇ္ဇနာ-
ဝသာနေ အသီတိယာ ဒေဝသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ
သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသုတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၉၁၊(-၃၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။)

ဥပေက္ခာပဋိသန္ဓိ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ပဋိသန္ဓိ] ဥပေ-
က္ခာပဋိသန္ဓေ။ တတ္ထ သသောမနဿပဋိ-
သန္ဓိယော သန္ဓာယ ဥပေက္ခာပဋိသန္ဓိယော
နိဒဿနဘာဝေန ဝုတ္တာတိ ကေစိ။ အနုဋီ၊
၃။၂၁၅။

ဥပေက္ခာပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဥပေက္ခာ+ပရိဂ္ဂဟိတ]
ဥပေက္ခာဖြင့်-သိမ်းယူ-သိမ်းဆည်း-အပ်သော။

ကရုဏာ စ ဥပေက္ခာပရိဂ္ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၇၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၉။

ဥပေက္ခာပလိပုဗ္ဗာပရနိမိတ္တာသယ (ပု) [ဥပေက္ခာပလိပုဗ္ဗာပရနိမိတ္တ+အာသယ] ဥပေက္ခာ၏ ထက်ဝန်းကျင်ရှေ့နောက်အာရုံနိမိတ်ဟူသော တည်ရာ။ သမထံ ပဝတ္တေ သမာဓိနော ဥပေက္ခာပလိပုဗ္ဗာပရနိမိတ္တာသယော။ ပေဋကော။ ၂၆၉။

ဥပေက္ခာပါရမီ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ပါရမီ] လျစ်လျူရှုခြင်း-လျစ်လျူရှုကြောင်းစေတနာ-ဟူသော ဘုရားအလောင်းသူတော်ကောင်းတို့၏ အမှု လုပ်ငန်း၊ ဥပေက္ခာပါရမီ။ ဝိစိနန္တော တဒါ ဒက္ခိ၊ ဒသမံ ဥပေက္ခာပါရမိံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၁၃၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ သုခပတ္တော န ရဇ္ဇာမိ၊ ဒုက္ခေ န ဟောမိ ဒုမ္မနော။ သဗ္ဗတ္ထ တုလိတော ဟောမိ၊ ဧသာ မေ ဥပေက္ခာပါရမီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၈၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၅၉။)

ဥပေက္ခာပါရိပူရီ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ပါရိပူရီ] ဥပေက္ခာ၏ပြည့်စုံခြင်း။ ယေန သတိသမ္ဗောဇ္ဈေန ဥပေက္ခာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ။ ပေဋကော။ ၂၆၃။

ဥပေက္ခာပုဗ္ဗဘာဂ (ပု) [ဥပေက္ခာ+ပုဗ္ဗဘာဂ] ဥပေက္ခာ၏ ရှေ့အဘို့။ ဥပေက္ခာပုဗ္ဗဘာဂေါ အတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။

ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ (ပု) [ဥပေက္ခာ+ဗြဟ္မဝိဟာရ] ဥပေက္ခာဟူသောမြတ်သောနေခြင်း။ အဋ္ဌသု ပန ကသိဏေသု, ဥပေက္ခာဝိဟာရေ, ... စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၈၀။)

ဥပေက္ခာဘာဝနာ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ဘာဝနာ] လျစ်လျူရှုခြင်း-ဥပေက္ခာ-ကို ပွားများခြင်း။ ဥပေက္ခာဘာဝနာ စ နာမေတ္ထ တထာပဝတ္တာ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာ ဝေ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁၆။

ဥပေက္ခာယုတ္တ (တိ) [ဥပေက္ခာ+ယုတ္တ] ဥပေက္ခာနှင့်ယှဉ်သော။ သာ ဥပေက္ခာယုတ္တာဝ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂၉။)

ဥပေက္ခာဘူမိ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ဘူမိ] ဥပေက္ခာ၏ ဖြစ်ရာဌာန(စိတ်)။ ကတမေ ဓမ္မာ ဥပေက္ခာသဟဂတာ၊ ဥပေက္ခာဘူမိယံ ကာမာဝစရေ ရူပါဝစရေ ... ဝိညာဏက္ခန္ဓော။ အဘိ၊၈။၂၀၇၊ (-၂၅၃။) သုခဘူမိ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၁)လည်းကြည့်။

ဥပေက္ခာယန (ထီ၊န) [ဥပေက္ခာ+အာယ+ယု။ ဥပေက္ခာ+အယ+ယု] လျစ်လျူရှုသော အခြင်းအရာ၊ ဥပေက္ခာဖြင့်ကပ်ရောက်ခြင်း။ တတ္ထ ကတမာ ဥပေက္ခာ၊ ယာ သတ္တေသု ဥပေက္ခာ ဥပေက္ခာယနာ ဥပေက္ခာယိတတ္တံ။ အဘိ၊ဝိ။ ၂၈၈။ မေတ္တာယနာ-လည်းကြည့်။

ဥပေက္ခာယိတ (တိ) [ဥပေက္ခာ+အယိတ] ဥပေက္ခာနှင့် ဖြစ်တတ်သော၊ ဥပေက္ခာနှင့် ပြည့်စုံသော(စိတ်)။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေက္ခာရမ္မဏ (တိ) [ဥပေက္ခာ+အာရမ္မဏ] ဥပေက္ခာဈာန်-စတုတ္ထဈာန်-လျှင် အာရုံ ရှိသော။ ဒွေမာနိ ဘိက္ခဝေ သုခါနိ၊ ကတမာနိ ဒွေ၊ သာတာရမ္မဏဉ္စ သုခံ ဥပေက္ခာရမ္မဏဉ္စ သုခံ။ အံ၊၁။၈၀။

ဥပေက္ခာရဟိတ (တိ) [ဥပေက္ခာ+ရဟိတ] ဥပေက္ခာကင်းသော။ ဥပေက္ခာရဟိတေန ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ ဇီဝိတဿ စ အန္တရာယံ အမနသိကရိတွာ သီလဝိသောဓနံ ကာတုံ န သက္ကာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၀။

ဥပေက္ခာလက္ခဏ (န) [ဥပေက္ခာ+လက္ခဏ] အမျှရှုခြင်း-လျစ်လျူရှုခြင်း-လက္ခဏာ။ ဒေါမနဿလက္ခဏေ, ဥပေက္ခာလက္ခဏေ, အဓိ-

မောက္ခလက္ခဏော ... ဝုတ္တံ ကာရေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၈၅။

ဥပေက္ခာဝဇ္ဇန (ထီ၊န) [ဥပေက္ခာ+အာဝဇ္ဇန] ဥပေက္ခာဟုဆိုအပ်သော အာဝဇ္ဇန်း၊ အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာ။ ဥပေက္ခာဝဇ္ဇနာယ စေဝါ(ပဋိသံ။၂၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၄)တိ ဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ အာဝဇ္ဇနာယ စေဝ ဝိကမ္ပတိ၊ အာဝဇ္ဇနုပေက္ခာယ စေဝ ဝိကမ္ပတီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ဥပေက္ခာဝိဟာရ (ပု) [ဥပေက္ခာ+ဝိဟာရ] ဥပေက္ခာဖြင့်-လျစ်လျူရှု၍-နေခြင်း။ ဝုဒ္ဓသု မေသာရိပုတ္တ ဥပေက္ခာဝိဟာရသ္မိံ ဟောတိ။ မ၊၁။၁၁၃။ ဥပေက္ခာဝိဟာရသ္မိံ ဟောတီတိ ဥပေက္ခာဝိဟာရေ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။

ဥပေက္ခာဝိဟာရလာဘီ (တိ) [ဥပေက္ခာဝိဟာရ+လာဘီ] ဥပေက္ခာဖြင့်နေခြင်းကို ရခြင်းရှိသော၊ ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရကို ရခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥပေက္ခာဝိဟာရီ-ကြည့်။

ဥပေက္ခာဝိဟာရီ (တိ) [ဥပေက္ခာ+ဝိဟာရီ] ဥပေက္ခာဖြင့်-ဥပေက္ခာဈာန်ဖြင့်-နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ဘဂဝါ ဟိ ဘန္တေ ဥပေက္ခာဝိဟာရီ။ မ၊၂။၃၄။ ဥပေက္ခာဝိဟာရိဿာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉)တိ ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရံ ဝိဟရတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၇။ ဥပေက္ခာဝိဟာရိဿ(နေတ္တိ။၂၂) ဥပေက္ခာဝိဟာရလာဘိနော သတော သံဝိဇ္ဇမာနဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥပေက္ခာယ ရာဂဿ ပဋိပက္ခတ္တာ ရာဂေါ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ ဌဿတီတိ ဒေဿနာ န ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၂၆။

ဥပေက္ခာဝေဒနာ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+ဝေဒနာ] အသင့်အားဖြင့်-အညီအမျှ-လျစ်လျူရှု၍-ခံစားခြင်း-ခံစားတတ်သောသဘော၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ။ ကိံ ပန တတ္ထ ဥပေက္ခာဝေဒနာ နတ္ထီတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဝုတ္တိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။)

ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိ (ထီ) [ဥပေက္ခာဝေဒနာ+ရတ္တိ] ဥပေက္ခာဝေဒနာဟူသောည၌။ သဘာဂါယ စ ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိယာ ပဋိလာဘာ အယံ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာစန္ဒလေခါ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၅။

ဥပေက္ခာဝေဒနီယ (တိ) [ဥပေက္ခာဝေဒနာ + ဣယ] ဥပေက္ခာဝေဒနာ၏အကြောင်းဖြစ်သော။ သံဝိဇ္ဇတိ ခေါ ဂဟပတိ စက္ခုဓာတု ရူပါ စ မနာပါ ဥပေက္ခာဝေဒနီယာ။ သံ၊၂။၃၃၁။ (-သံ၊၃။၁၈၇။) ဒုက္ခဝေဒနီယ-လည်းကြည့်။

ဥပေက္ခာသညာ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+သညာ] ဥပေက္ခာနှင့်ယှဉ်သောသညာ။ မုဒိတာ သညာ ဥပေက္ခာ သညာ မရဏာနုဿတိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၆။

ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပေက္ခာ+သတိပါရိသုဒ္ဓိ] (၁) ဥပေက္ခာသည်ဖြစ်စေအပ်သော သတိ။ (တိ)(၂) ဥပေက္ခာသည်ဖြစ်စေအပ်သော သတိ၏စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော။ (၁) ဣမံ ယေဝ အနုတ္တရံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ အာဂမ္မ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ... သတ္တေ ပဿတိ။ မ၊၂။၂၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃။) (တိ)(၂) အဒုက္ခမသုခံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ။ ဝိ၊၁။၅။ ဒီ၊၁။၃၄၊၇၁၊၉၄၊၁၇၀၊၁၉၇။ ဒီ၊၂။၁၅၂။ ဒီ၊၃။၂၅၉။ မ၊၁။၂၆၊၅၀၊၈၉။ မ၊၂။၁၀၅။ သံ၊၁။၄၁၃။ သံ၊၂။၁၉၈။ သံ၊၃။၁၇၄။ အံ၊၁။၅၅။ အံ၊၂။၄၄၇။ အံ၊၃။၂၂။ အဘိ၊၆။၄၅-၆။ အဘိ၊ဝိ။၂၅၄။ အဘိ၊ပု။၁၆၉။ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိန္တိ ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၄။ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိန္တိ ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၂။

ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိသဟဂတ (တိ) [ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ+သဟဂတ] ဥပေက္ခာသည် ဖြစ်

စေအပ်သော-သတိ၏စင်ကြယ်ခြင်း-စင်ကြယ်သောသတိ-နှင့်တကွဖြစ်သော။ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိသဟဂတာ(နေတ္တိ၊၂၃)တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနမ္ပိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈၉။

ဥပေက္ခာသတိသံသုဒ္ဓ (တိ) [ဥပေက္ခာသတိ+သံသုဒ္ဓ] (စတုတ္ထဈာန်) ဥပေက္ခာသတိ-တို့ဖြင့်-တို့၏-စင်ကြယ်သော။ ဥပေက္ခာသတိသံသုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မတက္ကပုရေဇဝံ။ အံ၊၁။၁၃၃။ သုတ္တနိ။၄၄၆။ စူဠနိ။၁၈။ ဥပေက္ခာသတိသံသုဒ္ဓန္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကေ ဖလေ ဥပ္ပန္နာယ ဥပေက္ခာယ စ သတိယာ စ သံသုဒ္ဓံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ဥပေက္ခာသတိသံသုဒ္ဓန္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနဥပေက္ခာသတီဟိ သံသုဒ္ဓံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၅။

ဥပေက္ခာသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပေက္ခာ+သမင်္ဂီ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ယံ အာပဇ္ဇန္တော သုခသမင်္ဂီ ဝါ ဥပေက္ခာသမင်္ဂီ ဝါ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၄။)

ဥပေက္ခာသမာဓိ (ပု) [ဥပေက္ခာ+သမာဓိ] ဥပေက္ခာကေဂ္ဂတာ။ စတုန္နံ အရူပါနန္တိ ဥပေက္ခာသမာဓိသင်္ခါတေဟိ စတူဟိ အရူပဇ္ဈာနေဟိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။

ဥပေက္ခာသမာဓိသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပေက္ခာသမာဓိ+သမ္ပယုတ္တ] ဥပေက္ခာကေဂ္ဂတာနှင့်ယှဉ်သော။ ဥပေက္ခာသမာဓိသမ္ပယုတ္တံ ပဉ္စမန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၃။

ဥပေက္ခာသမာပတ္တိဗဟုလ(တိ) [ဥပေက္ခာသမာပတ္တိ+ဗဟုလ] ဥပေက္ခာသမာပတ် များသော၊သူ။ ဝိသေသတော အရူပါဝစရသတ္တာ မုစ္စန္တိ အရူပါဝစရသတ္တာနံ ဥပေက္ခာသမာပတ္တိဗဟုလတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၉၁။

ဥပေက္ခာသမ္ဗန္ဓ (တိ) [ဥပေက္ခာ+သမ္ဗန္ဓ] ဥပေက္ခာ-လျစ်လျူရှုခြင်း-နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဒသလက္ခဏသမ္ဗန္ဓဥ္စ ဥပေက္ခာသမ္ဗန္ဓဥ္စ ဟောတိ။ ပဋိသံ။၁၆၈။

ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပေက္ခာ+သမ္ပယုတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော။ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တာ ပညာ။ အဘိ၊ဝိ။၃၃၈။

ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တစိတ္တ (နု) [ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တ+စိတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော စိတ်။ ပဝတ္တေ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယဥ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခိန္ဒြိယဥ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊၃။၁၂၀။ (-မူလဋီ၊၃။၁၆၀။)

ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တ (နု) [ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဉာဏဝိပ္ပယုတ္တ+စိတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ယှဉ်၍ ဉာဏ်နှင့်မယှဉ်သော စိတ်။ ပဝတ္တေ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ နော စ တေသံ ပညိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊၃။၁၂၂။

ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တ (နု) [ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဉာဏသမ္ပယုတ္တ+စိတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်လည်းယှဉ်, ဉာဏ်နှင့်လည်းယှဉ်သောစိတ်။ ပဝတ္တေ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယဥ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပညိန္ဒြိယဥ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊၃။၁၂၂။

ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တပစ္ဆိမစိတ္တ (နု) [ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တ+ပစ္ဆိမစိတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော-ပစ္ဆိမ-နောက်ဆုံးဘဝသား၏စုတိ-စိတ်။ ယဿ စိတ္တဿ အနန္တရာ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တပစ္ဆိမစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ ယမက၊၃။၁၉၉။

ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တသဒ္ဓါဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တ (နု) [ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တသဒ္ဓါဝိပ္ပယုတ္တ+စိတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ယှဉ်၍ သဒ္ဓါနှင့်မယှဉ်သောစိတ်။

ပဝတ္တေ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တသဒ္ဒါဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊၃။၁၂၂။

ဥပေက္ခာသမ္ပယောဂ (ပု) [ဥပေက္ခာ+သမ္ပယောဂ] ဥပေက္ခာနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ နိဿရဏဂ္ဂဟဏေနေဝ စ ပုဗ္ဗဘာဂိယာနံ တာသံ ဥပေက္ခာသမ္ပယောဂေါပိ အနုညာတော။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌီ၊၁။၃၈၆။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ (ပု) [ဥပေက္ခာ+သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ] ထိုမိမိဖြစ်ရာယှဉ်ဘက်တရားတို့၌ လျစ်လျူရှုခြင်းဟူသောသမ္ဗောဇ္ဈင်၊ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်။ (တတြမဇ္ဈတ္တတာ-လည်းကြည့်။) ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ခေါ ကဿပ မယာ သမ္မဒက္ခာတော ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ သံ၊၃။၇၁။ (-ဒီ၊၂။၆၇။ မ၊၁။၁၄။ မ၊၂။၂၀၄။ အံ၊၁။၅၅၉။) ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၅။ (ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင် ဖြစ်ကြောင်းတရားငါးပါးကို ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၂-ကြည့်။)

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနိယ (တိ) [ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ+ဌာနိယ] နောက်နောက် ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်၏တည်ရာအကြောင်းဖြစ်သော။ တည်တတ်သောဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်ရှိသော။ တတ္ထ ဥပေက္ခာဝ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနိယာ ဓမ္မာ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၄။ (-ဒီဋီ၊၂။၃၃၅။) ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနိယ (ဒီဋီ၊၂။၃၃၁) လည်းကြည့်။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိဘာဝိတ (တိ) [ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ+ပရိဘာဝိတ] ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင် ဖြင့် ထုံအပ်သော။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိဘာဝိတာ ဟောတိ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ။ ပဋိသံ။၃၁၉။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂပုပ္ဖ (န) [ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ+ပုပ္ဖ] ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်ဟူသော ပန်း။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေဒ္ဓါပိ သတ္တဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂပုပ္ဖေဟိ ပဒုမိ၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂပုပ္ဖေန… ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂပုပ္ဖေန။ စူဠနိ။၂၆၈။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတန (န) [ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ+ရတန] ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်ဟူသောရတနာ။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနဿ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ အဘိ၊က။၁၂၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။)

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမ္ပယုတ္တ (န) [ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂ+သမ္ပယုတ္တ] ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်နှင့် ယှဉ်သော။ အဝသေသာ ဓမ္မာ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမ္ပယုတ္တာ။ အဘိ၊ဝိ။၂၄၀။

ဥပေက္ခာသဟဂတ (တိ) [ဥပေက္ခာ+သဟဂတ] (က) တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော။ (ခ) ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်-တကွဖြစ်သော-ယှဉ်သော။ (က) ဥပေက္ခာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၁။၂၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌီ၊၂။၁၁၆။) (ခ) ဥပေက္ခာသဟဂတ(အဘိ၊မ။၄၀)န္တိ ဥပေက္ခာဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ သုခသဟဂတ-ဥပေက္ခာသဟဂတဝသေန စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၁။ သုခေန သဟ ဧကုပ္ပါဒါဒိဘာဝံ ဂတော သုခသဟဂတော၊ သုခသမ္ပယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ဥပေက္ခာသဟဂတေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌီ၊၁။၁၀၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၉။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၀။)

ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ္တ (န) [ဥပေက္ခာသဟဂတ+စိတ္တ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်တကွဖြစ်သောစိတ်။ ယဒိပိ တတ္ထ ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ္တာနိပိ ပဝတ္တန္တိ ဥပေက္ခာဝေဒနာပိ လဗ္ဘတိသရာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၄။

ဥပေက္ခာသဟဂတမဂ္ဂ (န) [ဥပေက္ခာသဟဂတ

+မဂ္ဂ] ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်တကွဖြစ်သောမဂ်။ သတ္တဂီကော ပန ဥပေက္ခာသဟဂတမဂ္ဂေါ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ (-မူလဋီ၊၁။၁၁၆။)

ဥပေက္ခာသုခ (န) [ဥပေက္ခာ+သုခ] (၁) လျစ်လျူရှုခြင်းချမ်းသာ၊ စတုတ္ထစျာန်ချမ်းသာ။ (၂) တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာ။ ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ သုခါနိ သာတသုခဉ္စ ဥပေက္ခာသုခဉ္စ။ အံ၊၁။၈၉။ (-မ၊၂။၁၁၈။ အံ၊၃။၂၁၀၊ ၂၃၆။) ဥပေက္ခာသုခန္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနသုခံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ သာတသုခံ ဝါ ကာယိကသုခံ၊ သန္တသုခံ ဥပေက္ခာသုခံ၊ တထာ စာဟု "ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ"တိ။ အနုဋီ၊၃။၁၉၉။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေက္ခာသုခဘူမိ (ထိ) [ဥပေက္ခာသုခ+ဘူမိ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာတို့နှင့်ယှဉ်သော-ဘုံ-စျာန်။ ဥပေက္ခာသုခဘူမိ တတိယံ ဈာနံ။ ပဋိသံ။၃၈၄။ ဥပေက္ခာသုခဘူမီတိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယ စ သုခေန စ ယုတ္တာ ဘူမိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။

ဥပေက္ခာသုခသဟဂတ (တိ) [ဥပေက္ခာသုခ+သဟဂတ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာနှင့် တကွဖြစ်သော။ ဥပေက္ခာသုခသဟဂတာ သညာမနသိကာရာ သမုဒါစရန္တိ။ ပဋိသံ။၃၅။ (-နေတ္တိ။၂၃။) ဥပေက္ခာသုခသဟဂတာတိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယ စ သုခဝေဒနာယ စ ဝသေန တတိယဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၀။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈၉။)

ဥပေက္ခာသုခသာဒဂဓိတ (တိ) [ဥပေက္ခာသုခသာဒ(ဥပေက္ခာသုခ+အဿာဒ)+ဂဓိတ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာကို သာယာခြင်းဟူသော တပ်မက်မှုရှိသော။ တတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ တဿ ဥပေက္ခာနုသာရိ ဝိညာဏံ ဟောတိ ဥပေက္ခာသုခဿာဒဂဓိတံ ဥပေက္ခာသုခဿာဒဝိနိဗန္ဓံ ဥပေက္ခာသုခဿာဒသံယောဇနသံယုတ္တံ အဇ္ဈတ္တံ စိတ္တံ သဏ္ဌိတန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊၃။၂၆၉။

ဥပေက္ခာသုခဿာဒဝိနိဗန္ဓ (တိ) [ဥပေက္ခာသုခဿာဒ+ဝိနိဗန္ဓ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာကို သာယာခြင်းဟူသော နှောင်ဖွဲ့မှုရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေက္ခာသုခဿာဒသံယောဇနသံယုတ္တ (တိ) [ဥပေက္ခာသုခဿာဒသံယောဇန+သံယုတ္တ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာကို သာယာခြင်းဟူသောသံယောဇဉ်နှင့်ယှဉ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေက္ခာသုခသုခုမသစ္စသညာ (ထိ) [ဥပေက္ခာသုခ+သုခုမသစ္စသညာ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော သိမ်မွေ့သော ထင်သော သညာ။(ပခုက္ကူ၊သျှ။) ဥပေက္ခာသုခသုခုမသစ္စသညာ တသ္မိံ သမယေ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၁။၁၇၀။

ဥပေက္ခာသုခသုခုမသစ္စသညီ (တိ) [ဥပေက္ခာသုခသုခုမသစ္စသညာ+ဤ] တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ, သုခဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော သိမ်မွေ့သော ထင်သော သညာရှိသော၊သူ။ ဥပေက္ခာသုခသုခုမသစ္စသညီ တသ္မိံ သမယေ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၁။၁၇၀။

ဥပေက္ခာသေတဒဂ္ဂဝဏ္ဏ (တိ) [ဥပေက္ခာသေတ ဒန္တ+ဝဏ္ဏ] ဆင္ဓဂုံပေက္ခာဖြင့်ပြီးသောဖြူသော အစွယ်ရှိသော၊သူ။ သဒ္ဒါဟတ္ထော မဟာနာဂေါ၊ ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝါ။ အံ၊၂။၃၀၄။ ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝါတိ ဆင္ဓဂုံပေက္ခာမယေဟိ သေတဒန္တေဟိ သမန္နာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ (ယင်း အံ၊၂-ပါဠိကိုပင် ကိုးကားပြဆိုသော အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၈၃-၌ ဥပေခါသေတဒန္တဝါ-ဟုရှိသည်။)

ဥပေက္ခိတ (တိ) [ဥပ+ဣက္ခ+တ] လျစ်လျူရှုအပ်သော။ ဥပေက္ခိတဗ္ဗံ ယေဝ ဝတ သခါရုပေက္ခာယ ဥပေက္ခိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၉။

ဥပေက္ခိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဣက္ခ+တ] လျစ်လျူရှုအပ်သော။ တသ္မာ တတော နိဗ္ဗိယေန ဥပေက္ခိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၉။ မူလဋီ၊၃။ရ၁။ အနုဋီ၊၃။၁၀၂။)

ဥပေက္ခိတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ဥပေက္ခိတဗ္ဗ+ယုတ္တက] လျစ်လျူရှုအပ်သည်၏အဖြစ်နှင့်ယှဉ်သော၊ လျစ်လျူရှု-သင့်-ထိုက်-သော၊သူ။ ဥပေက္ခိတဗ္ဗယုတ္တကေသု ကဋ္ဌိ ကာလံ ဥပေက္ခကာ ဟောန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂ရ၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၉။

ဥပေက္ခိန္ဒြိယ (န) [ဥပေက္ခာ+ဣန္ဒြိယ] ဥပေက္ခိန္ဒြေ။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ အဘိညေယျံ။ ပဋိသံ။၉။ (-ဒီ၊၃။၁၉၉။ သံ၊၂။၄၂၉။ အဘိ၊၆။၄၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၈၉။) ဥပေက္ခာ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။

ဥပေက္ခိန္ဒြိယနိရောဓ (ပု) [ဥပေက္ခိန္ဒြိယ+နိရောဓ] ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ ချုပ်ရာ။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယနိရောဓံ နပ္ပဇာနန္တိ။ သံ၊၃။၁၈၅။

ဥပေက္ခိန္ဒြိယနိရောဓဂါမိ (တိ) [ဥပေက္ခိန္ဒြိယနိရောဓ+ဂမု+ဏီ၊ ထိဒ္ဓ ဂါမိနီ] ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ ချုပ်ရာနိဗ္ဗာန်သို့ရောက်-စေတတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒံ နပ္ပဇာနန္တိ။ သံ၊၃။၁၈၅။

ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမုဋ္ဌိတ (တိ) [ဥပေက္ခိန္ဒြိယ+သမုဋ္ဌိတ] ဥပေက္ခိန္ဒြေသည်ဖြစ်စေအပ်သော။ ဣဒံ ရူပံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမုဋ္ဌိတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။

ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမုဒယ (ပု) [ဥပေက္ခိန္ဒြိယ+သမုဒယ] ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမုဒယံ နပ္ပဇာနန္တိ။ သံ၊၃။၁၈၅။

ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဥပေက္ခိန္ဒြိယ+သမ္ပယုတ္တ] ဥပေက္ခိန္ဒြေနှင့်ယှဉ်သော။ အတ္ထိ ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမ္ပယုတ္တော။ အဘိ၊ဝိ။၂ရ။

ဥပေက္ခိသတိ (ကြိ) [ဥပ+ဣက္ခ+သတိ] လျစ်လျူရှုလတ္တံ့။ ဥပေက္ခတိ-ကြည့်။

ဥပေက္ခိယတိ (ကမ္မကြိ) [ဥပ+ဣက္ခ+ယ+တေ] လျစ်လျူရှုအပ်၏။ ဝိရိယံ ဥပေက္ခာတိ ဝုတ္တံ "ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟေသု ဗျာပါရာကရဏေန ဥပေက္ခိယတီ"တိ။ အနုဋီ၊၁။၁၀၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၈၅။)

ဥပေက္ခု(က္ခူ၊က္ခာ)ပဝိစာရ (ပု) [ဥပေက္ခာ+ဥပဝိစာရ] ဥပေက္ခာနှင့်တကွ-ဆင်ခြင်သုံးသပ်တတ်-ဖြစ်တတ်-သောတရား။ တတ္ထ ကတမေ ဆ ဥပေက္ခုပဝိစာရာ၊ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ ဥပေက္ခာဋ္ဌာနိယံ ရူပံ ဥပဝိစရတိ။ အဘိ၊ဝိ။ ၃၉၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၉။ မူလဋီ၊၂။၂၂၆။) ဆ ဥပေက္ခူပဝိစာရာ။ ဒီ၊၃။၂၀၃။ မ၊၃။၂၅၉။ သံ၊၂။၄၂၉။ ဒေါမနဿောပဝိစာရာ ဥပေက္ခောပဝိစာရာ။ ပေဋကော။၃၃၄။ သောမနဿုပဝိစာရ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁ရ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၉)-လည်းကြည့်။

ဥပေက္ခူပဋ္ဌာနကုသလ (တိ) [ဥပေက္ခာ+ဥပဋ္ဌာန+ကုသလ] ဥပေက္ခာ၏ထင်ခြင်း၌ လိမ္မာသော၊သူ။ ဥပေက္ခူပဋ္ဌာနကုသလော (ပဋိသံ။၂၂၃)တိ... ဥပေက္ခာယ ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။

ဥပေက္ခေ (ကြိ) [ဥပ+ဣက္ခ+ဧယျ] လျစ်လျူရှုရာ၏။ ဥပေက္ခတိ-ကြည့်။

ဥပေက္ခေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဣက္ခ+ဧယျ] လျစ်လျူရှုရာ၏။ ဥပေက္ခတိ-ကြည့်။

ဥပေက္ခောပဝိစာရ (ပု) [ဥပေက္ခာ+ဥပဝိစာရ]

ဥပေက္ခာနှင့်တကွ-ဆင်ခြင်သုံးသပ်တတ်-ဖြစ်တတ်-သောတရား။ ဥပေက္ခုပဝိစာရ-ကြည့်။

ဥပေခါသေတဒန္တဝန္တု (တိ) [ဥပေက္ခာသေတ ဒန္တ+ဝန္တု] ဆင်ဥဂုံပေက္ခာဖြင့်ပြီးသောဖြူသော အစွယ်ရှိသော၊သူ။ ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝန္တု-ကြည့်။

ဥပေစ္စ (ကြိဝိ) [ဥပ+ဣ+တွာ။ နီတိ၊ဓာ။၂။ ရူ နာ။၃၉၅] (၁) ကပ်ရောက်၍။ (၂) ဖဲ့ခွါ၍။ (၃) စေ့ဆော်၍။ (၄) အသိဉာဏ်ရှေ့သွား-ပြု-ဖြစ်-၍။ (၁) ဥပေစ္စ ဝန္ဒိ ကုသလဉ္စ ပုစ္ဆိဿံ၊ ဝိမာန။၃၆။ (-အပ၊၂။၁၃၅။) ဥပေစ္စာ-တိ ဥပဂန္တွာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၆။(-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။) (၂) န ဝေါ ဒုက္ခာ ပမုတျတ္ထိ၊ ဥပေစ္စပိ ပလာယတံ။ ဥဒါန။၁၃၇။ ဣတော ဝါ ဧတ္တော ဝါ ပလာယန္တေ အမှေ နာနုဗန္ဓိဿတီတိ အဓိပ္ပါယေန ဥပေစ္စ အပေစ္စ ပလယတမ္ပိ တုမှာကံ တတော မုတ္တိ မောက္ခော နတ္ထိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ (၃) (၄) န တေ ဒုက္ခာ ပမု-တျတ္ထိ၊ ဥပေစ္စာပိ ပလာယတော။ ထေရီ။၄၀၇။ ဥပေစ္စ သဉ္စိစ္စ ပလာယတောပိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁၃။ န ဝေါ ဒုက္ခာ ပမုတျတ္ထိ၊ ဥပေစ္စပိ ပလာယတံ။ နေတ္တိ။၁၁၀။ ဥပေစ္စာပီတိ သဉ္စိစ္စာပိ၊ ဗုဒ္ဓိ-ပုဗ္ဗေနာပီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၂၄။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၈၇။)

ဥပေတ (တိ) [ဥပ+ဣ+တ။ ဥပ+ဣတ။ ဥပဂန္တွာ ဣတံ ဂဟိတံ ဥပေတံ၊ အဋ္ဌသာလိနီ၊ယော။၆၇။] (၁) ကပ်ရောက်အပ်သော၊ ကပ်ရောက်၍ယူအပ်သော။ (၂) ပြည့်စုံသော။ (၃) မဆန့်ကျင်သော။ (၁) အာရမ္မဏကရဏဝသေန တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ ဥပေတေန ကမ္မုနာ အာဒိန္နာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ မူလ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ အနု၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။) (၂) ရသသာ ဥပေတ(အံ၊၁။၃၇၄)န္တိ ရသေန ဥပေတံ ရသသမ္ပန္နံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ (-အဘိ၊ဝိ။၂၀၁။ ဓမ္မ။၁၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈၊၂၃၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉၊၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၅၂၊၂၀၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၀၊၁၇၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၁။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။ မ၊ဋီ၊၂။၅၄။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၄။ (၃) အထ ဝါ ဥပေတာ သုခဒုက္ခာနံ အဝိရုဒ္ဓါ ဣက္ခာ အနုဘဝနန္တိ ဥပေက္ခာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၁၆။

ဥပေတကိရိယ (ထီ၊န) [ဥပေတ+ကိရိယ] (၁) ကပ်ရောက်အပ်၏ဟူသောကြိယာ။ (တိ)(၂) ကပ်ရောက်အပ်၏ဟူသော ကြိယာရှိသော။ (၁) ဥပေတန္တိ ဟိ ဥပေတဗ္ဗတ္တေ ဝုစ္စမာနေ အဝဿံ ဥပေတကိရိယာ ဥပေတာ စ ဉာယတီတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၄၂။ (တိ)(၂) ကေသဉ္စိ ဂေါတြဘုပစ္စ-ဝေက္ခဏာဒီနံ ဥပေတကိရိယဘူတာနံ တံကတ္တု-ဘူတာနဉ္စ အတ္ထာနံ ဥပေတဗ္ဗသမ္ဘဝတော တဒဘိဓာယိနောပိ သဒ္ဒါ သမ္ဗန္ဓာ ဝေါတိ "ဥပေတသဒ္ဒသမ္ဗန္ဓိနာ"တိ ဝုတ္တံ။ အနု၊ဋီ၊၁။၄၂။

ဥပေတတ္ထဒီပက (တိ) [ဥပေတတ္ထ+ဒီပက] ကပ်ရောက်အပ်-ဟူသောအနက်ကို ပြတတ်သော၊ ဣဒါနိ ဥပေတတ္ထဒီပကဿ ဥပသဒ္ဒဿ ဝသေန ဥပါဒိန္နသဒ္ဒဿ အတ္ထံ ဝတ္တုံ ဥပါဒိန္န-သဒ္ဒေန ဝါတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၈၀။

ဥပေတပရိယာယ (ပုံ) [ဥပေတ+ပရိယာယ] (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့သည်) ကပ်ရောက်အပ်သော တရားဟူသော-ဥပေတဟူသော-ဒေသနာ-စကားတော်။ ယသ္မာ တေသံ ကုသလာနံ ဥပေတပရိယာယော နတ္ထိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇။

ဥပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ဣ+တဗ္ဗ] ကပ်ရောက်အပ်သော။ ဒိဋ္ဌာဝိကမ္မမ္ပိ ကတွာ တထာရူပါ သာမဂ္ဂီ ဥပေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၆။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၀၆။)

ဥပေတဗ္ဗတ္တ (ပု) [ဥပေတဗ္ဗ+အတ္ထ] ကပ်ရောက်

အပ်၏ဟူသောအနက်။ ဥပေတကိရိယ(၁) ကြည့်။

ဥပေတဗ္ဗသမ္ဗန္ဓ (ပု) [ဥပေတဗ္ဗ+သမ္ဗန္ဓ] ကပ်ရောက်အပ်သည်၏အဖြစ်နှင့် စပ်ခြင်းရှိသော။ ဥပေတကိရိယ (၂) ကြည့်။

ဥပေတဗ္ဗရူပ (တိ) [ဥပေတဗ္ဗ+ရူပ] ပြည့်စုံသော သဘောရှိသော။ ဥပေတရူပ(ဝိမာန။၇)န္တိ ပါသံ- သိယဘာဝေန ဥပေတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၇။ (- ဇာ၊၁။၂၁၀၊၂၃၀။ ဇာ၊၂။၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၃။)

ဥပေတသဒ္ဒ (ပု) [ဥပေတ+သဒ္ဒ] ဥပေတသဒ္ဒါ။ န စ ဥပေတသဒ္ဒေါ ကမ္မေ ဝေ နိရူဠှော။ မူလဋီ၊၁။၃၈။

ဥပေတသဒ္ဒသမ္ဗန္ဓီ (တိ) [ဥပေတသဒ္ဒသမ္ဗန္ဓ+ဤ] ဥပေတသဒ္ဒါနှင့်ဆက်စပ်ခြင်းရှိသော။ ဥပေတ- သဒ္ဒသမ္ဗန္ဓိနာ ဥပယသဒ္ဒေန ဝုတ္တမာနာပိ စတု- ဗ္ဗိဓုပါဒါနဘူတာပိ တဏှာဒိဋ္ဌိပိ ဥပေတံ။ မူလဋီ၊၁။၃၈။

ဥပေတိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+တိ။ ဥပ+ဧ+တိ။ နိရုတ္တိ၊ သာ။၃၉၁။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၆။] (၁) (က) ရောက်- အနီးသို့ရောက်-ကပ်ရောက်-ဆိုက်ရောက်- ဆိုက်ကပ်-ချဉ်းကပ်-ဆည်းကပ်-၏။ (ခ) သိ၏။ (၂) ယူ-စွဲလမ်း-၏။ (၃) ဖြစ်၏၊ သင့်၏။ (၁)(က) သင်္ခံ န ဥပေတိ(မ၊၃။၂၀၄)တိ ဂဏန- မတ္တမ္ပိ န ဂစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ န ဥပေတိ (မဟာနိ။၂၃၉)တိ သမီပံ န ဧတိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၂၁။ (-ဒီ၊၁။၁၆၈။ သံ၊၂။၉၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၆။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၅။ (က)(ခ) တောနိ ပရာ- ယဏန္တိ ဧဝံ ဥပေတီတိ အဓိပ္ပာယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။ ဧဝံ ဥပေတီတိ ဧဝံ ဘဇတိ သေဝတိ ပယိရု- ပါသတိ၊ ဧဝံ ဝါ ဇာနာတိ ဗုဇ္ဈတီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၅။ **ဥပေန္တိ**—ဝိ၊၃။ ၂၁၉။ သံ၊၁။၂၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ သံ၊ ဋီ၊၁။၁၁၇။ **ဥပေသိ**—သံ၊၁။၂၀၂။ ဇာ၊၁။၃၉၆။ ဇာ၊၂။၁၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၂။ **ဥပေထ**—ဒီ၊၂။၈၄။ မ၊၁။၃၉၆။ သံ၊၃။၁၃၂။ ဇာ၊၁။ ၃၁၉။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။ **ဥပေမိ**—ဝိ၊၄။၄၃၁။ ဝိမာန။၈၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ **ဥပေမ**—သုတ္တနိ။၂၈၄။ ဇာ၊၁။၂၈၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၀။ **ဥပေတု**—ဒီ၊၂။၁၄၄။ မ၊၃။၂၁၃။ ဇာ၊၁။၂၈၆။ **ဥပေန္တု**—အပ၊၁။၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ **ဥပေဟိ**— ဝိ၊၄။၄၈၆။ ဝိမာန။ ၇၈။ ဇာ၊၁။၂၇၄။ **ဥပေယျ**— မ၊၃။၂၁၂။ မဟာနိ။၂၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၅၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၁။ **ဥပေယျာသိ**—ဇာ၊ ၁။၂၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၂။ **ဥပေသိ** (ဣ ဝိဘတ်)- - အပ၊၁။၂၃၊၁၄၁၊၃၀၀။ **ဥပေသုံ**—အပ၊၂။၁၆၂၊ ၂၁၇။ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၅၈။ **ဥပေသိံ**—အပ၊၁။ ၆၃။၄၀၃။ အပ၊၂။၃၂။ **ဥပေဟိတိ** (ဿတိ- ဝိဘတ်)—ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၁။ **ဥပေဿန္တိ**—အပ၊ ၁။၄၀၄။ **ဥပေဟိသိ** (ဿသိ ဝိဘတ်)—ဓမ္မ။၄၈၊ ၆၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ **ဥပေဿံ**—သုတ္တနိ။ ၂၈၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ (၂) နေဝသညီနာသညီတိဝါဒံ ဥပေတိ ဥပဂစ္ဆတိ ဂဏှာတိ ပရာမသတိ အဘိနိဝိသတိ။ မဟာနိ။၆၃။ အတ္ထီတိပိ န ဥပေတိ(နေတ္တိ။၅၇) တိ... န ဥပေတိ န ဂဏှာတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ **ဥပေယျ**—မဟာနိ။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၁။ (၃) တဿပါယံ ဝေရူပီ ပဏောပဏဝိယာ န ဥပေတိ။ မ၊၂။၁၄၆။ န ဥပေတီတိ န ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။

ဥပေတု (ကြိ) [ဥပ+ဣ+တု။ ဥပ+ဧ+တု] ရောက်-အနီးသို့ရောက်-ကပ်ရောက်-ဆိုက် ရောက်-ဆိုက်ကပ်-ချဉ်းကပ်-ဆည်းကပ်-လော။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေထ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ထ။ ဥပ+ဧ+ထ] ရောက်-အနီးသို့ရောက်-ကပ်ရောက်-ဆိုက် ရောက်-ဆိုက်ကပ်-ချဉ်းကပ်-ဆည်းကပ်- ကုန်၏-ကုန်လော။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေန္တ (တိ) [ဥပ+ဣ+အန္တ။ ဥပ+ဧ+အန္တ။] ကပ်ရောက်သော၊သူ။ ဘိက္ခုံ ပဿတိ ဓမ္မိကံ သာမဂ္ဂိံ န ဥပေန္တံ။ ဝိ၊၄။၄၃၁။

ဥပေန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+အန္တိ။ ဥပ+ဧ+အန္တိ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ကုန်၏။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေန္တု (ကြိ) [ဥပ+ဣ+အန္တု။ ဥပ+ဧ+အန္တု] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ကုန်လော။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေတွာ (ကြိဝိ) [ဥပ+ဣ+တွာ။ ဥပ+ဧ+တွာ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–၍။ ခိပ္ပံ ပဂ္ဂယှ တံ သဗ္ဗံ၊ ဥပေတွာ လောကနာယကံ။ အပ၊၂။၆၂။(–၁၂၂။၁၅၉။ ထေရီဋ္ဌ၊၉၉။)

ဥပေမ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+မ။ ဥပ+ဧ+မ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ကုန်၏။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေမိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+မိ။ ဥပ+ဧ+မိ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–၏။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဧယျ။ ဥပ+ဧ+ဧယျ] (၁) ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ရာ၏။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။ (၂) ယူ–စွဲလမ်းရာ–၏။ ဥပေတိ(၂)–ကြည့်။

ဥပေယျာသိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဧယျာသိ။ ဥပ+ဧ+ဧယျာသိ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ရာ၏။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေသိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဤ။ ဥပ+ဧ+ဤ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ပြီ။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေသိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဤ။ ဥပ+ဧ+ဤ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ပြီ။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေသုံ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဥံ။ ဥပ+ဧ+ဥံ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ကုန်ပြီ။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေဿံ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဿံ။ ဥပ+ဧ+ဿံ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–လတ္တံ့။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေဿန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဿန္တိ။ ဥပ+ဧ+ဿန္တိ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–ကုန် လတ္တံ့။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေဟိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဟိ။ ဥပ+ဧ+ဟိ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–လော။ ဥပေတိ (၁)ကြည့်။

ဥပေဟိတိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဿတိ။ ဿ–ကို ဟိပြု။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၃၉၂။] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–လတ္တံ့။ ဥပေတိ(၁)ကြည့်။

ဥပေဟိသိ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ဿသိ] ရောက်–အနီးသို့ရောက်–ကပ်ရောက်–ဆိုက်ရောက်–ဆိုက်ကပ်–ချဉ်းကပ်–ဆည်းကပ်–လတ္တံ့။ ဥပေတိ (၁) ကြည့်။

ဥပေါဂ္ဂါဠှ(တ) (ပု) [ဥပ+ဥ+ဟန+တ။ ဥပေါဟညတေ ပဋိပါဒီယတေ အနေနာတိ ဥပေါဂ္ဂါဠှော။ ဓာန်ဋီ။၁၁၅။] (၁) ဥဒါဟရုဏ်၊ ပြယုဂ်၊ ပုံစံ။ (၂) နိဒါန်း။ (၁) တထာ ဥပေါဂ္ဂါဠှဥပဒဝိဂ္ဂဟပဒတ္ထစာလနပစ္စုပဋ္ဌာနာနိ ဝတ္တဗ္ဗာနိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၇။ ဥပေါဂ္ဂါဠှောတိ နိဒဿနံ။ နေတ္တိဋီ။၃၈။ (-ဝဇိရ။၁၄။) ဥပေါဂ္ဂါဠှော စ ဒိဋ္ဌန္တော၊ တထောဒါဟရဏံ ဘဝေ။ ဓာန်။၁၁၅။ (၂) နိဒါတိ ဒေသနံ ဒေသကာလာဒိဝသေန အဝိဒိတံ ဝိဒိတံ ကတွာ နိဒဿေတီတိ နိဒါနံ၊ ယော လောကိယေဟိ ဥပေါဂ္ဂါဠှောတိ ဝုစ္စတိ၊ မ၊ဋီ၊၁။၂၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၃။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၅၁။)

ဥပေါဂ္ဂါဠှသံဝဏ္ဏနာ(ထီ) [ဥပေါဂ္ဂါဠှ+သံဝဏ္ဏနာ] နိဒါန်းကိုဖွင့်ခြင်း။ ပရိဟာရသံဝဏ္ဏနာတိ ဝါ, ဥပေါဂ္ဂါဠှသံဝဏ္ဏနာ ပဒဝိဂ္ဂဟသံဝဏ္ဏနာ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၅၁။

ဥပေါစ္စာရိတ (တိ) [ဥပ+ဥစ္စာရိတ] အနီး၌ ရွတ်ဆိုအပ်သော။ ဥပေါစ္စာရိတံ ပဒံ ဥပပဒံ။ ရူ၊သုတ္တ။၄၆။

ဥပေါသထ¹(ပု) [ဥပ+ဥသ+ထ။ ဥပ+ဝသ+အထ။ နိတိ၊ဓာ။၁၈၄။ မောဂ်၊ဝု။၈၆။ ဥပေါသထကုလေ ဇာတတ္တာ ဥပေါသထော၊ ဥပဂန္တွာ အရယော ဥသတီတိ ဥပေါသထော၊ ထော။ ဥသ ဒါဟေ၊ ဥပပုဗ္ဗော ဝသ နိဝါသေ ဝါ၊ ဝသော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၃၆၁] (၁) ဥပေါသထဆင်မျိုး။ (၂) ပါတိမောက်-ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ခြင်း၊ ဥပုသ်ကံပြုခြင်း၊ ဥပုသ်ကံ။ (၃) အဋ္ဌင်္ဂသီလ (အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော ဥပုသ်သီလ၊ ရှစ်ပါးသီလ။ (၄) ဥပုသ်-အဋ္ဌင်္ဂသီလ စောင့်သုံးခြင်း။ (၅) ဥပုသ်နေ့။ (၆) ဥပေါသထဆင်။ (တိ) (၇) ဥပေါသထမည်သူ။

(၁) ဥပေါသထဆင်မျိုး။ ထောင့်ကွင်းကြည့်။ ဥပေါသထကုလ-လည်းကြည့်။ (၂) ပါတိမောက်-ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ခြင်း၊ ဥပုသ်ကံပြုခြင်း၊ ဥပုသ်ကံ။ အာယာမာဝုသော ကပ္ပိန ဥပေါသထံ ဂမိဿာမာတိအာဒီသု ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော ဥပေါသထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၂။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၅။) (ယင်းအကိုးပါဠိကို အဋ္ဌကထာတို့၌ ပြဆိုထားသော်လည်း ပါဠိတော်၌ မတွေ့ရ။ ဝိ၊၃။၁၄၃-၌ ဂစ္ဆ တွံ ဗြာဟ္မဏ ဥပေါသထံ၊ မာ နော အဂမာသိ-ဟုတွေ့ရသည်။) ဥပေါသထော ပဝါရဏာတိအာဒီသု ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသာဒိဝိနယကမ္မေ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ အထ သတ္ထာ ဗိဇနီ ဂဟေတွာ နိသိန္နော ဥပေါသထံ ဩသာရေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ ဥပေါသထန္တိ အာဏာပါတိမောက္ခံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂။ သီလဝိသုဒ္ဓိဝသေန (သီလဒိဋ္ဌိဝသေန) ဥပေတေဟိ သမဂ္ဂေဟိ ဝသီယတိ အနုဋ္ဌီယတီတိ ဥပေါသထော၊ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁။ ဥပေစ္စ ဝသိတဗ္ဗတော ဥပေါသထော၊ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၂။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၇၄။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၃၇၈။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂။)

(၃) အဋ္ဌင်္ဂသီလ (အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော ဥပုသ်သီလ၊ ရှစ်ပါးသီလ။ ဧဝံ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတော ခေါ ဝိသာခေ ဥပေါသထော ဥပဝုတ္ထော(အံ၊၃။၈၄)တိအာဒီသု သီလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၂။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၀၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၂။) သောစေယျ သီလာလယုပေါသထေသု စ။ ဒီ၊၃။၁၂၀။ ဥပေါသထကမ္မံ ဥပေါသထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ သမာဒါနဝသေန အဓိဋ္ဌာနဝသေန ဝါ ဥပေစ္စ အရိယဝါသာဒိအတ္ထံ (အရိယဝါသာဒိအတ္ထာယ) ဝသိတဗ္ဗတော ဥပေါသထော၊ သီလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁။ ဥပေါသထံ ဝုစ္စတိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ သဗ္ဗဒိဝသေသု ဂဟဋ္ဌေဟိ ရက္ခိတဗ္ဗသီလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။ ဥပေါသထကမ္မန္တိ ဥပေါသထ-

ဒိဝသေ သမာဒိယိတ္ဗာ သမာစရိတဗ္ဗံ ပုညကမ္မံ ဥပေါသထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၆။ ဥပေတေန သမန္နာဂတော ဟုတွာ ဝသိတဗ္ဗတော သန္တာနေ ဝါသေတဗ္ဗတော ဥပေါသထော၊ သီလံ။ မ၊ ဋီ၊၃။၂၆၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၇၈။)

(၄) ဥပုသ်စောင့်သုံးခြင်း။ သုဒ္ဓဿ ဝေ သဒါ ဖဂ္ဂု၊ သုဒ္ဓဿုပေါသထော သဒါ(မ၊ ၁။၄၈)တိအာဒီသု ဥပဝါသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၂။ ဥပေါသထော သဒါတိ သုဒ္ဓဿ စ စာတုဒ္ဒသပန္နရသာဒီသု ဥပေါသထင်္ဂါနိ အသမာဒိယတောပိ နိစ္စမေဝ ဥပေါသထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ အနသနာဒိဝသေန ဥပေစ္စ ဝသိတဗ္ဗတော အနုဝသိတဗ္ဗတော ဥပေါသထော၊ ဥပဝါသောတိ သမာဒါနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁။ နိစ္စမေဝ ဥပေါသထော အရိယုပေါသထေန ဥပဝုတ္ထဘာဝတော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၈၂။ အနသနာဒိမေဝါဒိ ဝါ ဥပေစ္စ ဝသန် ဥပဝါသော ဥပေါသထော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၂။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၈။)

(၅) ဥပုသ်နေ့၊ (ရဟန်းတို့ ဥပုသ်ကံပြုရာနေ့၊ လူတို့ အဋ္ဌင်္ဂဥပုသ်သီလ ဆောက်တည်ရာနေ့-ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ အကျယ်ကို နောက်၌ ပြလတ္တံ့။) ဥပေါသထေ အာရောစေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၈၃။ ဥပေါသထေတိ ... ဥပေါသထဒိဝသေ အာရောစေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁။ န ဘိက္ခဝေ တဒဟုပေါသထေ သဘိက္ခုကာ အာဝါသာ(ဝိ၊၃။၁၈၇)တိအာဒီသု ဥပဝသိတဗ္ဗဒိဝသော။... ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၂။ တဒဟုပေါသထေ ပန္နရသေ။ ဒီ၊၁။၄၄။ မ၊၃။၆၆။ ဥပဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥပေါသထော၊ ဥပဝသန္တီတိ သီလေန ဝါ အနသနေန ဝါ ဥပေတာ ဟုတွာ ဝသန္တီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၆၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇၂။)

(၆) ဥပေါသထဆင်။ ဥပေါသထော နာမ နာဂရာဇာ(ဒီ၊၂။၁၄၂)တိအာဒီသု ပညတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၃၂။ နဝမဟတ္ထိကုလပရိယာပန္နေ ဟတ္ထိနာဂေ ကိဉ္စိ ကိရိယမနုပေက္ခိတွာ တံကုလသမ္ဘူတတာမတ္တံ ပတိ ရုဠှိဝသေနေဝ ဥပေါသထောတိ သမညာ၊ ... အရယော ဥပဂန္တွာ ဥသေတိ ဒါဟေတီတိ ဥပေါသထော၊ ဥဘ-သဒ္ဒေါ ဒါဟေတိပိ သဒ္ဒဝိဒူ ဝဒန္တိ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၁။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၂။)

(တိ)(၆) ဥပေါသထမည်သူ။ ပါဠိ အဋ္ဌကထာတို့၌ တွေ့ရသော ဥပေါသထမည်သူများကား (က) ဥပေါသထပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ (မ၊ ၃။၁၁၅)။ (ခ) ဥပေါသထမင်း၊ (မဟာသမ္မတမင်းမျိုးတို့မှ ဆင်းသက်လာသောမင်း။) (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂)။ (ဂ) ဥပေါသထမင်းသား၊ (သံဝရဇာတ်၌ လာသော ဗာရဏသီ ပြည့်ရှင် ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ သားတစ်ရာတွင် အကြီးဆုံးသားတော်။) (ဇာ၊၁။၂၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၃၈။) (ဃ) ဥပေါသထမည်သော အမျိုးသမီး၊ (ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၄။) ဟု လေးဦး ဖြစ်သည်။ ဥပေါသထာတိ မံ အညံသု(ဝိမာန။၂၉)တိ "ဥပေါသထာ"တိ ဧဝံနာမိကာ နာမေန မံ မနုဿာ ဇာနိံသု။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

ဤဥပေါသထပုဒ်၏ အနက်တို့တွင် ရဟန်းတို့ ဥပုသ်ကံပြုခြင်း၊ လူတို့ အဋ္ဌင်္ဂဥပုသ်သီလဆောက်တည်ခြင်းစသည်တို့နှင့် ပတ်သက်နေသော ဥပုသ်နေ့ , ဥပုသ်ကံ, ဥပုသ်သီလ စသည်တို့ကို သိအပ်ပေသည်။ ဥပုသ်နေ့တို့သည် သာသနာတော်၌ (က) ရဟန်းတော်များ ဥပုသ်ကံဆောင်သောနေ့=ဥပုသ်ပြုသောနေ့။ (ခ) လူတို့ဥပုသ်သီလ စောင့်ထိန်းသောနေ့-

ဟု နှစ်မျိုး တွေ့ရသည်။ (က) ရဟန်းတော်များ၏ ဥပုသ်နေ့နှင့် ဥပုသ်ကံပြုမှုတို့ဖြစ်ပေါ်လာပုံကား—သာသနာပပရိဗိုဇ်တို့သည်လဆန်း, လဆုတ် ၁၄-ရက်၊ ၁၅-ရက်၊ ၈-ရက်နေ့တို့၌ စည်းဝေးကြ၍ တရားစကားပြောဆိုသောနေရာဌာနသို့ လူတို့ တရားနာချဉ်းကပ်ကြသဖြင့် လူတို့၏ ကြည်ညိုမှုကို ထိုပရိဗိုဇ်တို့ရရှိခြင်း, အသင်းအပင်း ရရှိခြင်းတို့ကို ဗိမ္ဗိသာရမင်း ဆင်ခြင်မိသဖြင့် ဘုရားရှင်အား "ရဟန်းတော်များလည်းလဆန်း လဆုတ် ၁၄-ရက်၊ ၁၅-ရက်-၈-ရက်နေ့တို့၌ စည်းဝေးကုန်မူကောင်းလေစွ"ဟု တောင်းပန် လျှောက်ထားမှုကို အကြောင်းပြု၍ ရဟန်းတော်များကို လဆန်း လဆုတ် ၁၄-ရက်၊ ၁၅ ရက်၊ ၈-ရက်နေ့တို့၌ စည်းဝေးခြင်းငှါ ဘုရားရှင် ခွင့်ပြုတော်မူသည်။ ထိုသို့ ခွင့်ပြုတော်မူချက်အရ စည်းဝေးတော်မူကြသော ရဟန်းတော်များ ဆိတ်ဆိတ် ထိုင်နေကြသည်ကို လူတို့ တွေ့မြင်ကြသဖြင့် "ဝက်အ များကဲ့သို့ ထိုင်နေကြကုန်၏၊ စည်းဝေးသူတို့မည်သည် တရားစကား ပြောသင့်သည် မဟုတ်လော"ဟု လူတို့ကဲ့ရဲ့သည်ကိုအကြောင်းပြု၍ ပညတ်တော်မူအပ်ပြီးသော သိက္ခာပုဒ်တို့ကို ပါတိမောက်ပြရန် ခွင့်ပြုတော်မူသည်။ ထိုသို့လဆန်း လဆုတ်၁၄-ရက်=စာတုဒ္ဒသီနေ့၊ ၁၅-ရက်=ပန္နရသီနေ့၊ ၈-ရက် အဋ္ဌမီနေ့တို့၌ခွင့်ပြုတော်မူသောအခါ ထိုနေ့ အားလုံးတို့၌ပင် ဥပုသ်ပြုတော်မူကြသဖြင့်(ဝဇီရ။၄၅၁) လဆန်း လဆုတ် တစ်ပက္ခတွင် စာတုဒ္ဒသီနေ့၌ဖြစ်စေ၊ ပန္နရသီနေ့၌ဖြစ်စေ တစ်ကြိမ်သာ ဥပုသ်ပြုရန်လည်းကောင်း၊ ကိုယ့်ပရိသတ်နှင့်သာ ဥပုသ်မပြုဘဲ ကျောင်းတိုက် တစ်ခုလုံးရှိသဘောတူရဟန်းအားလုံးစည်းဝေး၍ ဥပုသ်ပြုရန်လည်းကောင်း, သိမ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဥပုသ်အိမ်ကိုလည်းကောင်း ခွင့်ပြုတော်မူသည်။ ဝိ၊၃။၁၃၉-၁၄၂။ သံ၊၁။၁၉၂။ သံ၊၄၊၁။ ၂၅၃။ (ဥပေါသထာဂါရ-လည်းကြည့်။)

ဥပုသ်ကံပြုခြင်း=ပါတိမောက်ရွတ်ဆိုရွတ်ပြခြင်းသည် ဩဝါဒပါတိမောက်ကို ရွတ်ပြခြင်း၊ အာဏာပါတိမောက်ကို ရွတ်ပြခြင်း ဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်၊ သက်တော်ရှည် မြတ်စွာဘုရားတို့သည် ယပ်ကိုကိုင်၍ ထိုင်တော်မူလျက် "သဗ္ဗပါပဿ အကရဏံ... စသော ဩဝါဒပါတိမောက် သုံးဂါထာကို ကိုယ်တော်တိုင် ရွတ်ပြတော်မူသည်၊ (ဒီ၊၂။၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။) (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂-၌ ဥပေါသထန္တိ အာဏာပါတိမောက္ခံ-ဟု ဖွင့်ခြင်းသည် ပါဠိတော်နှင့် မညီပေ။) သက်တန်းတိုသောဂေါတမဘုရားရှင်လက်ထက်၌မူ ပဌမဗောဓိ=ဝါတော်နှစ်ဆယ် အတွင်း၌သာ ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ဩဝါဒပါတိမောက် ရွတ်ပြတော်မူ၍ ထိုမှနောက်၌ ပရိသတ်မစင်ကြယ်သောကြောင့် ရဟန်းတော်များအား အာဏာပါတိမောက်ပြရန် ခွင့်ပြုတော်မူသည်။ (ဥပေါသထသုတ္တ (ဂ)လည်းကြည့်။)

ထိုအာဏာပါတိမောက်ရွတ်ပြခြင်း ဟူသော ဥပုသ်ကံပြုခြင်းသည် ကံပြုသူတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် "သံဃဥပုသ်၊ ဂဏဥပုသ်၊ ပုဂ္ဂလဥပုသ်"ဟု သုံးပါးရှိသည်။ ဥပုသ်အမျိုးအစား အစွမ်းအားဖြင့် "သုတ္တုဒ္ဒေသဥပုသ်၊ ပါရိသုဒ္ဓိဥပုသ်၊ အဓိဋ္ဌာန်ဥပုသ်" ဟုသုံးပါးရှိသည်၊ နေ့အစွမ်းအားဖြင့် "စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်၊ ပန္နရသီဥပုသ်၊ သာမဂ္ဂီဥပုသ်"ဟု သုံးပါးရှိသည်။ (ဥပုသ်ကံ ပြုပုံနှင့်တကွ အကျယ်ကို ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၉၉-၂၀၁-၌ ရှု။)

ဤဥပေါသထသဒ္ဒါသည် ပါရိသုဒ္ဓိဥပုသ်၊ အဓိဋ္ဌာန်ဥပုသ်တို့၌ ဖြစ်သော်လည်း ထိုဥပုသ်တို့ကို ပါတိမောက်ရွတ်ပြခြင်းဟူသော အနက်၌ အကျုံးဝင်သောကြောင့် သီးခြားမဆိုပေ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၃၇၈။

ဥပုသ်ကံပြုရာဖြစ်သော ဥပုသ်နေ့တို့သည် တစ်လတွင် ၁၄-ရက်=စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်

နေ့၊ ၁၅-ရက်=ပန္နရသီဥပုသ်နေ့ဟူသော နေ့နှစ်ပါး၊ သံဃာကွဲပြားရာမှ ပြန်လည်၍ ညီညွတ်ရာဖြစ်သောနေ့=သာမဂ္ဂီနေ့ ဟု သုံးမျိုးရှိရာတွင် အာဂန္တုကရဟန်းများနှင့် အာဝါသိက ရဟန်းတို့ စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်နေ့, ပန္နရသီဥပုသ်နေ့နှင့်ပတ်သက်၍ အယူအဆ မတူရာ၌ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရာဇူနံ အနုဝတ္တိတုံ"ဟု ရှင်ဘုရင်အစိုးရသူမင်းတို့သို့ အစဉ်လိုက်ရန် ခွင့်ပြုတော်မူချက်သည်ကား ထိုနှစ်နေ့ အယူအဆကွဲပြားရာ၌သာ လောကလူသားတို့ သတ်မှတ်ထားသောနေ့ရက်သို့ လိုက်ရမည်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ၁၃-ရက်နေ့၌ လည်းကောင်း၊ အထွက်တစ်ရက်နေ့၌လည်းကောင်း ဥပုသ်ကံ မပြုကောင်း။ (ဝိ၊၃။၁၉၃။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၁။)

(ခ) လူတို့ ဥပုသ်သီလစောင့်သုံးရာနေ့တို့သည် ပကတိစာရိတ္တဥပုသ်နေ့၊ ပါဋိဟာရိယဥပုသ်နေ့ ဟုနှစ်မျိုးရှိသည်။ လဆန်းပက္ခ, လဆုတ်ပက္ခတို့တွင် ၈ရက်=အဋ္ဌမီ ဥပုသ်နေ့၊ ၁၄-ရက်=စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်နေ့၊ ၁၅-ရက်=ပန္နရသီဥပုသ်နေ့တို့သည်ကား ပကတိစာရိတ္တဥပုသ်နေ့များဖြစ်သည်။ (သံ၊၁။၂၁၀။ အံ၊၁။၁၄၂။) ထိုနေ့တို့၏ အကြို, အပို့ဖြစ်သော ၇-ရက်, ၉-ရက်၊ ၁၃-ရက်, ၁-ရက်-နေ့တို့သည်ကား ပါဋိဟာရိယဥပုသ်နေ့များဖြစ်သည်။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၄။

ဝါမကပ်မီဖြစ်သော နယုံလပြည့်ကျော် (၁)ရက်မှ ဝါဆိုလပြည့်အထိ တစ်လ၊ ဝါတွင်းသုံးလ၊ ဝါကျွတ်ကာလဖြစ်သော သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော်(၁)ရက်မှ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်အထိ တစ်လ၊ ပေါင်း ငါးလသည် ပါဋိဟာရိယဥပုသ်စောင့်သုံးရာကာလဖြစ်သည်။ အပရေဆရာတို့ကား နယုံလပြည့်ကျော်(၁)ရက်မှ ဝါဆိုလပြည့်အထိ တစ်လ၊ သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော်(၁)ရက်မှ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်အထိ တစ်လ၊ တပို့တွဲလပြည့်ကျော် တစ်ရက်မှ တပေါင်းလပြည့်အထိ တစ်လ- ပေါင်းသုံးလကို ပါဋိဟာရိယဥပုသ် စောင့်သုံးရာကာလဟု ယူကြသည်။ ကောင်းမှုလိုလားသူများသည် ထိုနေ့ အားလုံးကို ဥပုသ်နေ့ ဟု ဆိုသင့်ပေသည်။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ သီတင်းကျွတ်လပြည့် ပဝါရဏာနေ့နှင့် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့် ပဝါရဏာနေ့တို့အတွင်း လဝက်ကို ပါဋိဟာရိယဥပုသ်နေ့ဟု ခေါ်သည်။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။

"အလုံးစုံသောနေ့တို့၌ လူတို့စောင့်ထိန်းအပ်သော အဋ္ဌင်္ဂသီလကို ဥပုသ်ဟုခေါ်၏" ဟု ဋီကာတို့၌ လာသောကြောင့် အဋ္ဌင်္ဂဥပုသ်သီလကို မည်သည့်နေ့ရက်ဟု မသတ်မှတ်ဘဲ နှစ်သက်ရာနေ့၌ စောင့်ထိန်းနိုင်ကြောင်း သိရလေသည်။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၅။

အင်္ဂုတ္တိုရ်အဋ္ဌကထာ၌-ဥပုသ်နေ့တို့သည် တစ်လတွင် ၅-ရက်=ပဉ္စမီဥပုသ်၊ ၈-ရက်=အဋ္ဌမီဥပုသ်၊ ၁၄-ရက်=စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်၊ ၁၅-ရက်=ပန္နရသီဥပုသ်ဟု (၈)ရက်ရှိကြောင်း၊ ထိုရက်တို့၏ အကြို+အပို့နေ့များဖြစ်ကြသော ၃-ရက်, ၆-ရက်၊ ၇-ရက်, ၉-ရက်၊ ၁၃-ရက်, ၁-ရက်ဟု ပဋိဇာဂရဥပုသ်စောင့်သုံးရာနေ့ရက် (၆)ရက်ရှိကြောင်း၊ ဝါတွင်းသုံးလဖြစ်စေ၊ မတတ်နိုင်လျှင် သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော်(၁)ရက်မှ တန်ဆောင်မုံးလပြည့်အထိ တစ်လဖြစ်စေ၊ ထိုမျှပင်မတတ်နိုင်လျှင် သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော်(၁)ရက်မှ သီတင်းကျွတ်လကွယ်အထိ လဝက်ဖြစ်စေ ပါဋိဟာရိယပက္ခဥပုသ် စောင့်သုံးနိုင်သည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂-၁၂၄။

အဋ္ဌမီဥပုသ်နေ့တွင် နတ်မင်းကြီး လေးပါး၏ အစေအပါးအမတ်တို့သည်လည်းကောင်း၊ စာတုဒ္ဒသီဥပုသ်နေ့တွင် နတ်မင်းကြီးလေးပါး၏ သားတော်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ပန္နရသီဥပုသ်နေ့တွင် နတ်မင်းကြီး လေးပါးတို့သည်လည်းကောင်း လူ့ပြည်သို့ လှည့်လည်ကာ အဋ္ဌင်္ဂဥပုသ်သီလစောင့်ထိန်းသူ၊ မိဘလုပ်

ကျွေးသူ စသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု ပြုသူတို့ကို ရွေးပြား၍ရေးမှတ်၍ သုဓမ္မာနတ်သဘင် အစည်းအဝေး၌ ပြောကြားကြသည်။ (အကျယ်ကို- အံ၊၁။၁၄၁-၁၄၃-၌ ရှု။)

ထိုဥပုသ်နေ့တို့၌ လူတို့စောင့်ထိန်းအပ်သော အင်္ဂါဥပေါသထသီလဟူသည်ကား ပါဏာပါတာ ဝေရမဏီသိက္ခာပဒံ သမာဒိယာမိ-အစ ဥစ္စာသယနမဟာသယနာ ဝေရမဏီသိက္ခာပဒံ သမာဒိယာမိ-အဆုံးရှိသော ရှစ်ပါးသီလပင်ဖြစ်သည်၊ ထိုအင်္ဂါသီလ၏ အကျိုးတရားတို့ကို သံခိတ္တူပေါသထသုတ် စသော သုတ်ငါးခုတို့၌ လာရှိလေသည်။ အံ၊ ၃။၇၉-၉၀။

နဝင်္ဂုပေါသထသုတ်၌မူ ဝေနေယျဇ္ဈာသယအစွမ်းဖြင့် ထိုရှစ်ပါးသီလ၏အဆုံး၌ မေတ္တာဘာဝနာကိုထည့်သွင်း၍ "အရပ်ဆယ်မျက်နှာတို့၌ မေတ္တာစိတ်ဖြန့်၍နေခြင်း"ဟူသော နဝမမြောက်အင်္ဂါတစ်ခုနှင့်တကွ ကိုးပါးသီလကို ဘုရားရှင် ဟောကြားထားပေသည်။ အံ၊ ၃။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။

ဥပေါသထကမ္မ (န) [ဥပေါသထ+ကမ္မ] (၁) ဥပုသ်ကံ၊ ပါတိမောက်ကို-ရွတ်ဆို-ပြု-ခြင်း ဟူသောကံ။ (၂)(က) ဥပုသ်-အင်္ဂါသီလ-စောင့်သုံးခြင်းဟူသောအမှု။ (ခ) ဣန္ဒြေကိုဆုံးမခြင်း။ (ကေစိဝါဒ။) (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သမဂ္ဂါနံ ဥပေါသထကမ္မံ။ ဝိ၃။၁၄၃၊ (-၁၆၆။ ဝိ၅။၃၁၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၉။ (၂)(က) ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၃၂။ (-ဝိမာန။၁၁၅။ မိလိန္ဒ။၂၀၁၊၃၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။) ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာတိ ပါဏံ န ဟနေ... ဧဝံ ဝုတ္တံ ဥပေါသထဒိဝသေသု အင်္ဂါဥပေါသထကိရိယံ ကတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၅။ (-ဒီ၊ ဋီ၊၃။၁၀၆။) (ခ) ဒမေနာတိ ဣန္ဒြိယဒမေန၊ ဥပေါသထကမ္မေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ကေစိ ပန "ဥပေါသထကမ္မေနာတိ ဣဒံ ဣန္ဒြိယဒမ(ဒမန)ဿ ဝိသေသနံ၊ တသ္မာ ဥပေါသထကမ္မဘူတေန ဣန္ဒြိယဒမေနာ"တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၆၇။

ဥပေါသထကရဏ (န) [ဥပေါသထ+ကရဏ] (၁) ဥပုသ်ကံ-ဥပုသ်-ပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ဥပုသ်ပြုရာဖြစ်သော။ (၁) ဘေဒပုရေက္ခာရာနံ ဥပေါသထကမ္မေ ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၅။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၇၂။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေါသထကရဏဋ္ဌာန (န) [ဥပေါသထကရဏ+ဌာန] ဥပုသ်ပြုရာအရပ်ဌာန။ ဥပေါသထဂ္ဂေတိ ဥပေါသထကရဏဋ္ဌာနေ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၅၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၉။)

ဥပေါသထကရဏပ္ပကာရ (ပု) [ဥပေါသထကရဏ+ပကာရ] ဥပုသ်ပြုပုံ-အခြင်းအရာ-အထူးအပြား။ ယဿ သိယာ အာပတ္တိ သော အာဝိကရေယျ ။ပ။ ဖာသု ဟောတီတိ ဧဝံ အလဇ္ဇိမ္ပိ လဇ္ဇိဓမ္မေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဥပေါသထကရဏပ္ပကာရော စ ဝုတ္တော။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၂။

ဥပေါသထကာရက (တိ) [ဥပေါသထ+ကာရက] (သံဃ) ဥပုသ်ပြုသော၊သူ။ ဥပေါသထကာရကာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၇)တိ သံဃုပေါသထကာရကာ။ ဝိမတိ၊၂။၁၇၄။

ဥပေါသထကာလ (ပု) [ဥပေါသထ+ကာလ] (၁) ဥပုသ်ကံပြုရာအခါ။ (၂) အင်္ဂါဥပုသ်သီလ စောင့်သုံးရာ-အခါ-နေ့။ (၁) ဥပေါသထကာလေ ပန ပရိသပရိယန္တေ နိသိန္နဘိက္ခုတော ပဋ္ဌာယ သတ္တဗ္ဗန္တရသီမာ သောဓေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ (၂) ဧဝံ ဥပေါသထကာလံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တေသု ကာလေသု ဧဝံ ဥပေါသထံ ဥပဝဿ ယံ ကာတဗ္ဗံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။

ဥပေါသထကုမာရ (ပု) [ဥပေါသထ+ကုမာရ] ဥပေါသထသတို့သား။ အထသာ သဗ္ဗဇေဋ္ဌ- ဘာတိကော ဥပေါသထကုမာရော နာမ သေသေ အာမန္တေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၆။

ဥပေါသထကုလ (န) [ဥပေါသထ+ကုလ] ဥပေါ သထဆင်မျိုး။ ဥပေါသထကုလာ အာဂစ္ဆန္တော သဗ္ဗဇေဋ္ဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆၊(-၂၂၉။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၇။)

ဥပေါသထကိရိယ (ထီ၊န) [ဥပေါသထ+ကိရိယ] ဥပုသ်သီလစောင့်သုံးခြင်းအမှု။ ဥပေါသထကမ္မ (၂) ကြည့်။

ဥပေါသထက္ခမ (ပု) [ဥပေါသထ+ကမ] ဥပုသ် နေ့အစဉ်။ ကိဥ္စာပိ ဇေ၀ံ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရာဇူနံ အနုဝတ္တိတု"န္တိ ၀စနတော ပနေတ္ထ လောကိယာနံ တိထိ အနုဝတ္တန္တေဟိပိ အတ္တနော ဥပေါသထက္ကမေန စာတုဒ္ဒသီ ပန္နရသီ ဝါ, ပန္နရသီ စာတုဒ္ဒသီ ဝါ ကရောန္တေဟေဝ အနု- ဝတ္တိတဗ္ဗံ၊ န ပန သောဠသမဒိဝသံ ဝါ တေရသမဒိဝသံ ဝါ ဥပေါသထဒိဝသံ ကရော- န္တေဟိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၁။

ဥပေါသထက္ခန္ဓက (ပု) [ဥပေါသထ+ခန္ဓက] ဥပုသ်ကံနှင့်ပတ်သက်၍ ခွင့်ပြုပညတ်အပ်သမျှ တို့ကို ပေါင်းစုပြရာအခန်း၊ ဥပုသ်ကံအခန်း၊ ဥပေါသထက္ခန္ဓက။ ဥပေါသထက္ခန္ဓကတော သုတ္တံ အာဟရိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (-ကင်္ခါ၊ ဋီ။၃။ မူလဋီ၊၁။၇၈။)

ဥပေါသထဂ္ဂ (န) [ဥပေါသထ+ဂသ+ကွိ။ ဥပေါသထ+ဂဟ+ကွိ။ မောဂ်၊ပဥ္စိကာ၊၅။၄၇။ ပါစိတ်၊ယော။၄၉။] ဥပုသ်အိမ်၊ ဥပုသ်ကျောင်း ဆောင်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ ဥပေါသထဂ္ဂမ္ပိ သန္နိသဇ္ဇမ္ပိ ဟရိတုံ ကုက္ကုစ္စာယန္တာ ဆမာယံ နိသီဒန္တိ။ ဝိ၊၁။၈၃။ ဝိ၊၄။၃၂၈။ (- အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။) ဥပေါသထဂ္ဂန္တိ ဥပေါသထ- ကရဏဋ္ဌာနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၁။ ဥပေါသထ- ဂ္ဂေတိ ဥပေါသထဂေဟေ၊ တံ ဟိ ဥပေါသထံ ဂဏှန္တိ, ဥပေါသထော ဝါ ဂယှတိ အသ္မိန္တိ ဥပေါသထဂ္ဂန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၉၊(- ၃၂၆။)

ဥပေါသထဂ္ဂဟဏ (န) [ဥပေါသထ+ဂဟဏ] ဥပေါသထသဒ္ဒါ။ ပန္နရသေတိ ဣဒံ ဥပေါသ- ထဂ္ဂဟဏေန သမ္ပတ္တာဝသေသုပေါသထ- ပဋိက္ခေပဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။

ဥပေါသထင်္ဂ (န) [ဥပေါသထ+အင်္ဂ] အင်္ဂါဥပုသ် သီလ၏ အင်္ဂါ။ အဋ္ဌ ဥပေါသထင်္ဂါနိ(ဝိ၊၅။၂ ၄၄)တိ ပါဏံ န ဟနေ ... မဇ္ဇေ ဆမာယံဝ သယေထ သန္ထတေ၊ တေဟိ အဋ္ဌင်္ဂိကမာဟု- ပေါသထံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၀။ အံ၊၁။၂၁၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၀။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၂။)

ဥပေါသထင်္ဂသမာဒါန (န) [ဥပေါသထအင်္ဂ+ သမာဒါနာဂါရ] ဥပုသ်သီလ၏အင်္ဂါကို ဆောက် တည်ခြင်း။ ယတော ယေ ကုလပုတ္တာ သရဏ- ဂမနေန သိက္ခာပဒပဋိဂ္ဂဟဏေန ဥပေါသ- ထင်္ဂသမာဒါနေန စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလာဒီဟိ စ အတ္တနော ဂုဏေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅။

ဥပေါသထဥတ္တိ (ထီ) [ဥပေါသထ+ဥတ္တိ] ပါတိမောက်ပြခြင်း၏-ဥပုသ်ကံ၏-ဉတ်၊ ပါတိမောက်ပြရာ၌ ရှေးဦးစွာ သံဃာကို-သိ စေခြင်း-သိစေသောစကား။ ဥပုသ်ဉတ်။ ဣဓာတိ ဣမိဿံ ဥပေါသထဥတ္တိယံ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၃၁။

ဥပေါသထဌပန (န) [ဥပေါသထ+ဌပန] ဥပုသ် ကံကို-တန့်ထား-ဟန့်တား-ခြင်း၊ အာပတ်သင့် နေသောရဟန်းအတွက်-ပါတိမောက်ကြားနာခွင့် -ဥပုသ်ကံပြုခွင့်-ကိုရပ်ဆိုင်းဟန့်တားထားခြင်း။ ပါတိမောက္ခဌပနန္တိ ဥပေါသထဌပနံ၊ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၅။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၁၅။)

ဥပေါသထတ္ထ (ပု) [ဥပေါသထ+အတ္ထ] ဥပုသ်ကံ၏အကျိုး။ တဿ ပန အဋ္ဌောကာသိကဿ ဓမ္မဿာဝနာယ ဝါ ဥပေါသထတ္ထာယ ဝါ ဥပေါသထာဂါရံ ပဝိသိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ရ၂။ ဥပေါသထတ္ထာယာတိ ဥပေါသထကမ္မာယ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၉၉။

ဥပေါသထဒိဝသ (တိ) [ဥပေါသထ+ဒိဝသ] ဥပုသ်နေ့။ ယာဝ ဥပေါသထဒိဝသာ(ဒီဋ္ဌ၁၃။ ၅၁)တိ ယာဝ သုက္ကပက္ခဥပေါသထဒိဝသာ။ ဒီဋီ၊၃။၄၃။ (-ဝိဋ္ဌ၁။၅၃။ မဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၁။၁၀ရ။) သော ပနေသ ဥပေါသထဒိဝသော အဋ္ဌမီစာတုဒ္ဒသီပန္နရသီဘေဒေန တိဝိဓော။ သံ၊ဋ္ဌ၁။၂၅၃။

ဥပေါသထန္တရာယ (ပု) [ဥပေါသထ+အန္တရာယ] ဥပုသ်ကံ၏ အန္တရာယ်။ မာ သံဃဿ ဥပေါသထန္တရာယော အဟောသိ။ အံဋီ၊၃။၂၃၂။

ဥပေါသထနာဂရာဇ (ပု) [ဥပေါသထ+နာဂရာဇ] ဥပေါသထဆင်မင်း။ ဝေဓမဝ ခေါ မဟာရာဇ လောကေ ဥပေါသထနာဂရာဇပဋိဘာဂဿ ဝေဿန္တရဿ ဒါရကာ န သက္ကာ ကေနစိ ဒါသဘောဂေန ဘုဥ္ဇိတုံ။ မိလိန္ဒ။၂၇၄။

ဥပေါသထနာဂရာဇပမုခ (ထိ) [ဥပေါသနာဂရာဇ+ပမုခ] ဥပေါသထဆင်မင်းလျှင် အကြီးအမှူးရှိသော၊သူ။ စတုရာသီတိ နာဂသဟဿာနိ အဟေသုံ၊ ... ဥပေါသထနာဂရာဇပမုခါနိ။ ဒီ၊၂။၁၅၃။ သံ၊၂။၁၁၈။

ဥပေါသထပုစ္ဆက (န) [ဥပေါသထ+ပုစ္ဆာ+က] ဥပုသ်ကို မေးခြင်း။ အနုဒ္ဓမာသံ ဘိက္ခုနိယာ ဘိက္ခုသံဃတော ဒွေ ဓမ္မာ ပစ္စာသီသိတဗ္ဗာ ဥပေါသထပုစ္ဆကဉ္စ ဩဝါဒူပသင်္ကမနဉ္စ။ ဝိ၊၂။ရ၅။ ဥပေါသထပုစ္ဆကန္တိ ဥပေါသထပုစ္ဆနံ။ ဝိဋ္ဌ၁၃။၅၉။ ကင်္ခါ။၃၄၀။ ဥပေါသထဿ ပုစ္ဆနံ ဥပေါသထပုစ္ဆာ၊ သာဝ ကပစ္စယံ, ရဿတ္တဉ္စ ကတွာ ဥပေါသထပုစ္ဆကန္တိ ဝုတ္တာတိ အာဟ "ဥပေါသထပုစ္ဆန"န္တိ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၄၈၀။

ဥပေါသထပုစ္ဆန (န) [ဥပေါသထ+ပုစ္ဆန] ဥပုသ်ကိုမေးခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေါသထပုစ္ဆာ (ထိ) [ဥပေါသထ+ပုစ္ဆာ] ဥပုသ်ကိုမေးခြင်း။ ဥပေါသထပုစ္ဆက-ကြည့်။

ဥပေါသထပမုခ (န) [ဥပေါသထ+ပမုခ] ဥပုသ်အိမ်မျှး (သျှ)၊ ဥပုသ်ကျောင်းဆောင်၏ ရှေ့မျက်နှာသာ(ဘာဋီ)၊ ဥပုသ်ကျောင်းဆောင်၏ မျက်နှာစာအဦးအရပ်။ သမ္မတံ သံဃေန ဌပေတဟိ နိမိတ္တေဟိ ဥပေါသထပမုခံ။ ဝိ၊၃။ ၁၄ရ။ ဥပေါသထပမုခံ နာမ ဥပေါသထာဂါရဿ သမ္မုခဋ္ဌာနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂ရ၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၃၀။)

ဥပေါသထမုခ (န) [ဥပေါသထ+မုခ] (၁) ဥပုသ်အိမ်အရပ်။ (၂) ဥပုသ်ကျောင်းဆောင်၏ မျက်နှာစာအဦးအရပ်။ ဥပေါသထမုခန္တိ ဥပေါသထဋ္ဌာနံ။ ဥပေါသထမုခဿာတိ ဥပေါသထာဂါရဋ္ဌာနဿာတိ လိခိတံ။ ဝဇီရ။၄၅၆။ (၂) ဥပေါသထမုခန္တိ ဥပေါသထာဂါရဿ မုခန္တိ အာစရိယာ။ ဝဇီရ၊၄၅၆။ (ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ဥပေါသထပမုခ-ဟုရှိသည်။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဥပေါသထရက္ခဏဒိဝသ (ပု) [ဥပေါသထရက္ခဏ+ဒိဝသ] ဥပုသ်သီလစောင့်ရာနေ့၊ ဥပုသ်နေ့။ တံ တံ ဥပေါသထရက္ခဏဒိဝသံ အဟာပေတွာ, တံ တံ ဝါ ဥပေါသထရက္ခဏဒိဝသံ အခဏ္ဍံ ကတွာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၂။

ဥပေါသထဝါသ (န) [ဥပေါသထ+ဝါသ] ဥပုသ်သီလဖြင့်နေခြင်း၊ ဥပုသ်စောင့်သုံးခြင်း။ ဘောဂေါဓမ တုမှာကံ ဒါနံ အဒတွာ ပူဇံ အကတွာ ဓမ္မံ အသုတွာ ဥပေါသထဝါသံ အဝသိတွာ ကေဝလံ မနောပဿာဒမတ္တေနေဝ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တာ

နာမ ဟောန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၂၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇၊ ၂၀၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၁။)

ဥပေါသထသဒ္ဒ (ပု) [ဥပေါသထ+သဒ္ဒ] ဥပေါသထ-သဒ္ဒါ။ ဥတ္တောတိ ဥပေါသထသဒ္ဒေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၀။

ဥပေါသထသဒ္ဒပဝတ္တိ (ထီ) [ဥပေါသထသဒ္ဒ+ပဝတ္တိ] ဥပေါသထသဒ္ဒါ၏ဖြစ်ခြင်း။ ဒိဝသေ ပန ဥပေါသထသဒ္ဒပဝတ္တိ အဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တာယေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၁။

ဥပေါသထသမာဒါန (နု) [ဥပေါသထ+သမာဒါန] ဥပုသ်သီလဆောက်တည်ခြင်း။ ဥပေါသထ-သမာဒါနတောပိ ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။)

ဥပေါသထသီလ (နု) [ဥပေါသထ+သီလ] ဥပုသ်သီလ။ ဥပေါသထသီလဝသေန ပန ဥပါသ-ကာနံ သတ္တမဋ္ဌမံ စေကံ အင်္ဂံ ကတွာ သဗ္ဗ-ပစ္ဆိမဝဇ္ဇာနိ သဗ္ဗာနိပိ သာမဏေရေဟိ သာဓာ-ရဏာနိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၇။)

ဥပေါသထသီလနိယမ (နု) [ဥပေါသထသီလ+နိယမ] ဥပုသ်သီလမြဲခြင်း။ သကလသာပိ ဝဋ္ဋ-ဒုက္ခသ သမ္ဘေဒ ပရိယောသာနကရဏာယ ဥပေါသထသီလနိမာဒိဝသေန စတုပါရိ-သုဒ္ဓိသီလာဒိဝသေန ဝါ … ဝုဿတိ။ ဋ္ဌတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၃။

ဥပေါသထသုတ္တ (နု) [ဥပေါသထ+သုတ္တ] ဥပေါသထသုတ်။ ဥပေါသထသုတ်(၃)ခု တွေ့ရသည်။

(က) ဥပေါသထသုတ်။ ။ သာဝတ္ထိပြည် ပုဗ္ဗာရုံကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ဥပုသ် စောင့်လာသော ဝိသာခါကို (၁) ဂေါပလက ဥပုသ်=နွားကျောင်းသားဥပုသ်=နွားကျောင်းသားသည် နွားကျောင်းရာစားကျက်ကို ဆင်ခြင်သကဲ့သို့ "ယနေ့ ငါသည် ဤမည်သော ခဲဖွယ် ဘောဇဉ်ကို သုံးဆောင်ခဲ့ပြီ၊ မနက်ဖန် အဘယ် မည်သော ခဲဖွယ်ဘောဇဉ်ကို သုံးဆောင်ရအံ့နည်း"ဟု အဘိဇ္ဈာစိတ်ဖြင့် ဥပုသ်နေ့ကို ကုန်ဆုံးစေသူတို့၏ ဥပုသ်။ (၂) နိဂဏ္ဌဥပုသ် = တက္ကတွန်းဥပုသ်= တက္ကတွန်းတို့သည် "အရပ် ရှစ်မျက်နှာ၌ ယူဇနာတစ်ရာအပြင်ဘက်ရှိ သတ္တဝါတို့၌ လက်နက်ချထားလော့ (မညှဉ်းဆဲ မသတ်ဖြတ်ရ)ဟု သတ္တဝါအချို့ကို သနား စောက်ရှောက်ခြင်းငှါ ဆောက်တည်စေကုန်၍ သတ္တဝါအချို့ကို မသနား မစောင့်ရှောက်ခြင်းငှါ ဆောက်တည် စေကုန်သကဲ့သို့ ဆောက်တည် သူတို့၏ဥပုသ်။ (သတ္တဝါအချို့၌သာ သူ့သက် သတ်ခြင်းစသည်မှ ရှောင်ကြဉ်၍ သတ္တဝါ အချို့၌ မရှောင်ကြဉ်သူတို့၏ ဥပုသ်။) (၃) အရိယဥပုသ်= ဗုဒ္ဓါနုဿတိ, ဓမ္မာနုဿတိ, သံဃာနုဿတိ, သီလာနုဿတိ, ဒေဝတာ-နုဿတိ တို့ကိုပွားများ လျက် သူ့သက်သတ်မှု စသည်မှ ရှောင်ခြင်း စသော ရှစ်ပါးသီလကို ဆောက်တည်သူတို့၏ ဥပုသ်။ ထိုသုံးမျိုးတွင် အရိယဥပုသ်သည်သာ လူမင်းစည်းစိမ် နတ် စည်းစိမ်တို့ကို ပေးနိုင်သည်။ အံ၊၁။ ၂၀၆-၂၁၆။

(ခ) ဥပေါသထသုတ်။ ။ သာဝတ္ထိပြည် ပုဗ္ဗာရုံကျောင်းတော်ဝယ် ဥပုသ်နေ့၌ ဆိတ် ဆိတ်နေသော ရဟန်းအပေါင်းကို ကြည့်ရှုတော် မူ၍ ဘုရားရှင်ဟောတော်မူသောသုတ်ဖြစ်သည်။ လောက၌ ဒုဿီလဟူသောအဖျင်းမရှိ, စင် ကြယ်သောသီလအနှစ်၌တည်နေသော ရဟန်း သံဃာပရိသတ်ကို ဖူးမြော်ရန်ပင် ရနိုင်ခဲ၏။ ထိုသို့သောရဟန်းသံဃာပရိသတ်ကို လှူထိုက် လက်အုပ်ချီမိုး ရှိခိုးထိုက်၏ စသည်ဖြင့် ဟော တော်မူပြီးလျှင် ရူပဈာန်လေးပါးသို့ ရောက် သောရဟန်းသည် ဥပပတ္တိနတ်အဖြစ်သို့ရောက် ၏၊ မေတ္တာ ကရုဏာ မုဒိတာ ဥပေက္ခာ

လေးပါးသို့ ရောက်သောရဟန်းသည် မြဟ္မာအဖြစ်သို့ရောက်၏၊ အရူပစျာန်လေးပါးသို့ ရောက်သောရဟန်းသည် မတုံလှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်၏၊ သစ္စာလေးပါးကို အမှန်အတိုင်း သိသောရဟန်းသည် အရိယာအဖြစ်သို့ ရောက်၏- ဟုဟောတော်မူသည်။ အံ၊၁။၅၀၃-၅၀၄။

(ဂ) ဥပေါသထသုတ်။ ။ သာဝတ္ထိပြည် ပုဗ္ဗာရုံ ကျောင်းဝယ် ဥပုသ်နေ့၌ ဘုရားရှင်သည် ရဟန်းအပေါင်းခြံရံလျက် သြဝါဒပါတိမောက်ပြရန် ထိုင်နေတော်မူစဉ် အရှင်အာနန္ဒာက သုံးကြိမ်တိုင်အောင် ပါတိမောက်ပြတော်မူပါရန် လျှောက်ထားသော်လည်း နံနက်မိုးသောက်သည်တိုင်အောင် ပြတော်မမူဘဲ "အာနန္ဒာ ပရိသတ်မစင်ကြယ်"ဟုမိန့်တော်မူရာတွင် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်က ဒုဿီလကို "ငါ့ရှင် ထလော၊ သင့်ကို မြတ်စွာဘုရား မြင်တော်မူ၏" ဟုသုံးကြိမ်တိုင်အောင်ပြောသော်လည်း ဆိတ်ဆိတ်သာထိုင်နေသော ဒုဿီလရဟန်းကို လက်မောင်းဆွဲကာ တံခါးမုခ်အပြင်ရောက်အောင် ထုတ်ပြီးလျှင် တံခါးပိတ်၍ မင်းတုပ်ထိုးလျက် ဘုရားရှင်အား "မြတ်စွာဘုရား ဒုဿီလကို နှင်ထုတ်အပ်ပါပြီ၊ ပရိသတ် စင်ကြယ်ပါပြီ၊ ရဟန်းတို့အား ပါတိမောက်ပြတော်မူပါ"ဟုတောင်းပန်၏၊ ဘုရားရှင်က "မောဂ္ဂလာန် အံ့ဖွယ်ရှိစွ၊ မင်္ဂဖိုလ်မှ အချည်းနှီးသော ယောက်ျားသည် လက်ကိုဆွဲယူသည် တိုင်အောင် ငံ့လင့်နေဘိ၏။ ရဟန်းတို့ ဤနေ့မှနောက်၌ ဥပုသ်မပြုတော့၊ ပါတိမောက် မပြတော့၊ သင်တို့သည်သာလျှင် ဥပုသ်ပြုရာ၏ ပါတိမောက်ပြရာ၏၊ မစင်ကြယ်သော ပရိသတ်၌ ဘုရားရှင်သည် ဥပုသ်ပြုရာသော, ပါတိမောက်ပြရာသော အကြောင်းမရှိ" ဟုမိန့်တော်မူပြီးလျှင် မဟာသမုဒ္ဒရာ၏အံ့ဖွယ်ရှစ်ပါးကို ဥပမာပြုလျက် သာသနာတော်၏ အံ့ဖွယ် ရှစ်ပါးကို ဟောတော်မူသည်။ အံ၊၃။ ၄၄-၄၆။ ဥဒါန။ ၁၃၈-၁၄၄။

ဥပေါသထာဂါရ (န) [ဥပေါသထ+အာဂါရ] ဥပုသ်အိမ်၊ သံဃာတော်များ ဥပုသ်ကံပြုရန် သမုတ်ထားအပ်သော ဥပုသ်ကျောင်းဆောင်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥပေါသထာဂါရံ သမ္မန္နိတွာ ဥပေါသထံ ကာတုံ။ ဝိ၊၃။၁၄၅။

တိုက်တာတစ်ခုလုံး သိမ်ဖြစ်နေသော ကျောင်းတိုက်၌ ရဟန်းတို့သည် "ယနေ့ ဤမည်သောကျောင်း၌ ဥပုသ်ပြုမည်"ဟု အချိန်းအချက် အမှတ်သင်္ကေတ မပြုဘဲ ကျောင်းစဉ် (ပရိဝုဏ်အစဉ်)အတိုင်း ပါတိမောက်ပြကြ၏၊ အာဂန္တုကရဟန်းများသည် "ယနေ့ဤမည်သော ကျောင်း၌ ဥပုသ်ပြုလတ္တံ့"ဟု မသိကြသဖြင့် ဘုရားရှင်အား လျှောက်ထားသောအခါ ဘုရားရှင်က တိုက်တာတစ်ခုလုံး သိမ်ဖြစ်နေသော ကျောင်းတိုက်၌ နှစ်ဘက်မိုးကျောင်း, တဘက်မိုးကျောင်း, ပြာသာဒ်, ပြာသာဒ်ဦးပြည်း, ဂူတို့ကို ဥပုသ်အိမ်သမုတ်၍ ဥပုသ်ပြုခြင်းငှါ ခွင့်ပြုတော်မူသည်၊ သို့သော် ဥပုသ်အိမ်နှစ်ခု မသမုတ်အပ်၊ တစ်ခုသာ သမုတ်ရသည်၊ အလွန် သေးငယ်သောဥပုသ်အိမ်၌ ရဟန်းများစွာ မဆန့်လျှင် မသမုတ်အပ်သောမြေ၌ နေ၍ ပါတိမောက်နာသော်လည်း ဥပုသ်ပြုသည်ပင်မည်၏၊ ထိုသို့သောအခါ အလိုရှိသလောက် ကြီးမားသောဥပုသ်အိမ်ဦးဥပစာ (မျက်နှာသာ)ကိုလည်း သမုတ်ခွင့်ပြုတော်မူသည်၊ ထိုဥပုသ်အိမ်ဦးဥပစာကို သမုတ်သောအခါ ရှေးဦးစွာ ငယ်ငယ်ကြီးကြီးဖြစ်သော ကျောက်, အုတ်, သစ်သားပိုင်း, ဒုတ် စသည်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ တန်ဆောင်းစသည်တို့တွင် အမှတ်မရှိ တစ်ခုခုကိုလည်းကောင်း နိမိတ်ပြုလုပ်၍ နိမိတ်ကြားနိုင်သည်။ ဝိ၊၃။၁၄၅-၁၄၇။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၃၀။ ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ၌- သိမ်နုတ်သောအခါ ဥပုသ်အိမ်ကို နုတ်ပြီးမှ သိမ်ကိုနုတ်ခြင်းကို ဧကေဆရာတို့ အလိုရှိကြောင်း၊ အဗဒ္ဓသိမ်၌လည်း ဥပေါသထာ-

ဂါရသမုတ်မှု ပြီးစီး ရရှိနိုင်သောကြောင့် ထို ဧကေဝါဒမသင့်ဟု ဆရာတို့ဆိုကြောင်း ပြဆိုထားသည်။ ဝဇိရ။၄၅၆။ ထို ဥပုသ်အိမ်သည် နေထိုင်ခြင်းအကျိုးငှါ ပြုလုပ်ထားသော ဝါသာဂါရ ကျောင်းမဟုတ်ချေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။

ဥပေါသထာဂါရဂ်ဏ (န) [ဥပေါသထာဂါရ+အင်္ဂဏ] ဥပုသ်အိမ်ရင်ပြင်။ ဥပေါသထာဂါရင်္ဂဏံ ဝါ ... အညတရံ သမ္မဇ္ဇိတွာ ဓောဝိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။

ဥပေါသထာဂါရဝတ္တ (န) [ဥပေါသထာဂါရ+ဝတ္တ] ဥပုသ်အိမ်၌-ပြုအပ်သော-ပြုရသော-ကျင့်ဝတ်။ ဇန္တာဃရဝတ္တံ ဥပေါသထာဂါရဝတ္တံ ဒွေအသီတိ ခန္ဓကဝတ္တာနိ ... အာဘိသမာစာရိကသီလံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ (-မမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၉။)

ဥပေါသထာဂါရသမ္မဇ္ဇန (န) [ဥပေါသထာဂါရ+သမ္မဇ္ဇန] ဥပုသ်အိမ်၌တံမြက်လှည်းခြင်း။ နဥပေါသထာဂါရသမ္မဇ္ဇနတ္တံ အာဏာပေတဗ္ဗော။ .အံ၊ဋီ၊၂။၅၁။

ဥပေါသထာဓိဋ္ဌာန (န) [ဥပေါသထ+အဓိဋ္ဌာန] ဥပုသ်အဓိဋ္ဌာန်ခြင်း၊ ဥပုသ်ကံပြုအံ့ဟု-အဓိဋ္ဌာန်-စိတ်ဆောက်တည်-ခြင်း။ ဥပေါသထာဓိဋ္ဌာနတ္တံ သီမာပိ နဒီပိ န ဂန္တဗ္ဗာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၄။

ဥပေါသထာနုဋ္ဌာန (န) [ဥပေါသထ+အနုဋ္ဌာန] ဥပုသ်သီလဇော-ဥပုသ်စောင့်ထိန်းမှုမှ-မထခြင်း။ ဥပုသ်သီလမြဲမြံခြင်း။ အရဟန္တာနံ အနုကရဏပ္ပဋိပတ္တိ သော၊ ယဒိဒံ သမ္ဗေဒဝ ဥပေါသထာနုဋ္ဌာနံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၈။

ဥပေါသထာဝိမာန[၁] (န) [ဥပေါသထာ+ဝိမာန] ဥပေါသထာနတ်သမီး၏ ဗိမာန်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေါသထာဝိမာန[၂] (န) [ဥပေါသထာဝိမာန + ဝတ္ထု] ဥပေါသထာနတ်သမီး၏ဗိမာန်ကိုပြသော-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထု။ အဘိက္ကန္တေန ဝဏ္ဏေနာတိ ဥပေါသထာဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

ဥပေါသထာရောစက (တိ) [ဥပေါသထ+အာရောစက။ ထိ-၌ ဥပေါသထာရောစိကာ။] ဥပုသ်နေ့ကိုပြောကြားသော၊သူ။ ဥပေါသထာရောစိကာ ဒေဝတာ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္တွာ အာရောစေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ ဥပေါသထာရောစိကာတိ ဥပေါသထာရောစနကာ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၁။

ဥပေါသထာရောစနက (တိ) [ဥပေါသထ+အာရောစနက] ဥပုသ်နေ့ကို ပြောကြားသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပေါသထာရောစိက— ဥပေါသထာရောစက-ကြည့်။

ဥပေါသထိက (တိ) [ဥပေါသထ+ဣက] (၁) ဥပုသ်သီလစောင့်သုံးသော၊သူ(ဥပုသ်သည်)။ (၂) ဥပုသ်နေ့၌လှူအပ်သော(ဆွမ်း)။ (၁) ဥပေါသထိကဿာ(ဒီ၊၂။၁၄၁။ မ၊၃။၂၁၀)တိ သမာဒိန္နဥပေါသထင်္ဂဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၂။ ဥပေါသထံ ဝုစ္စတိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ သဗ္ဗဒိဝသေသု ဂဟဋ္ဌေဟိ ရက္ခိတဗ္ဗသီလံ၊ သမာဒါနဝသေန တံ တဿ အတ္ထီတိ ဥပေါသထိကော၊ တဿ ဥပေါသထိကဿ၊ တေနာဟ "သမာဒိန္နဥပေါသထင်္ဂဿာ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၅။ (၂) ပက္ခိကံ ဥပေါသထိကံ ပါဋိပဒိကံ။ ဝိ၊၃။ရ၃၊၁၃၃။ ဝိ၊၄။၃၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၄။ ဥပေါသထိကံ နာမ အနုဒ္ဓမာသေ ဥပေါသထဒိဝသေ ဥပေါသထဂ္ဂါနိ သမာဒိယိတ္တာ ယံ အတ္တနာ ဘုဉ္ဇတိ၊ တဒေဝ ဒီယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၇၉။ (-ဇာ၊၁။၂၉၁။ ကင်္ခါ။၂ရ၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၃။)

ဥပေါသထု(ထူ)ပဝါသ (တိ) [ဥပေါသထ+ဥပဝါသ] ဥပုသ်သီလစောင့်သုံးရာဖြစ်သော(ကာလ)။ သီလသမာဒါနေ ဥပေါသထုပဝါသေ။ ဒီ၊၃။ ၁၁၉၊၁၃၇။ စူဠနိ။၂၉၈။ ဥပေါသထူပဝါသေတိ စာတုဒ္ဒသီကာဒိဘေဒေသု ဥပေါသထေသု ဥပဝသနကာလေ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။

ဥပ္ပက္က (တိ) [ဥ+ပက္က] အထက်အထက်၌ မီးဖြင့် ပြင်းစွာကျက်သောကိုယ်ရှိသော၊ ဖုရရုထသော၊ (ဘာသာဋီ)၊ နံပါးအောက်ထက် ပြင်းစွာကျက်သော၊သူ(သျှ)။ ဥပ္ပက္ကံ ဩကိလိနံ ဩကိရိနံ(ဝိ၊၁။၁၄၇။ သံ၊၁။၄၅၁)န္တိ သာ ကိရ အဂ်ါရစိတကေ နိပန္နာ ... ပစ္စတိ၊ တသ္မာ ဥပ္ပက္ကာ စေဝ ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ အဂ္ဂိနာ ပက္ကသရီရတာယ ဥပ္ပက္ကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၅။ သံဋီ၊၂။၁၈၅။

ဥပ္ပက္ကမုခ (တိ) [ဥပ္ပက္က+မုခ] မီးဖြင့်ပြင်းစွာ ကျက်သောနှုတ်ခမ်းရှိသော၊ နှုတ်ခမ်းနီစပ်သော(သျှ)၊ ဖုရရုထသောနှုတ်ခမ်းရှိသော၊သူ (ဘာသာဋီ)။ ဌေမုခေါ ဝါ ဥပ္ပက္ကမုခေါ ဝါ သဉ်တုဏ္ဍကော ဝါ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။ ဥပ္ပက္ကမုခေါတိ ဥပ္ပက္ကံ ကုထိကံ မုခမေတဿာတိ ဥပ္ပက္ကမုခေါ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇၂။

ဥပ္ပစ္စ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပတ+တွာ] ပျံတက်၍။ နတေ ဒုက္ခာ ပမုတ္တျတ္ထိ၊ ဥပ္ပစ္စာပိ ပလာယတော။ သံ၊၁။၂၁၁။ မဓ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၈။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ (-ပေတ။၁၅၂။) ဥပ္ပစ္စာပီတိ ဥပ္ပတိတွာပိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၉၈။)

ဥပ္ပဇ္ဇ[1] (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဒ+တွာ] ဖြစ်၍။ ဥပ္ပဇ္ဇ တိဋ္ဌတိ(မမ္မ။၆၂)တိ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ရူပါဒိသု အာရမ္မဏေသု တိဋ္ဌတိ။ မမ္မဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။

ဥပ္ပဇ္ဇ[2] (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဟိ] ဖြစ်-ပွင့်-လော။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇတံ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+တံ] ဖြစ်ပါစေ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+တိ] ဖြစ်-ပွင့်-၏၊ ဖြစ်လတ္တံ့။ ရအပ်၏။ စီဝရံ ပရိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၂။၉၈။ ကေပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အံ၊၁။၂၁။ (-ဝိဋ္ဌ၊၃။ ၇၈။) ဥပ္ပဇ္ဇတိ(ဒီဋ္ဌ၊၃။၁၀၁)တိ လဗ္ဘတိ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဒီဋီ၊၃။၁၀၀။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၉၅။) ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇတေ တဝ။ ဇာ၊၁။၂၉၀။ ဥပ္ပဇ္ဇတေတိ ဝေရူပေါ ပုတ္တော တဝ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၂၂။ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ**—ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စ တေ ဘောဂါ။ ဝိမာန။၁။ (-မ၊၁။၁၀။) ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အဝိဇ္ဇောဒဝသေန ဥပရူပရိ ဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄။ **ဥပ္ပဇ္ဇရေ**—နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၇။ **ဥပ္ပဇ္ဇတေ**—ဇာ၊၁။၂၉၀။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ သံဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၂၂။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၉၃။ သံဋီ၊၂။၄၆၃။ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တု**—အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၁၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၉။ မူလဋီ၊၁။၆၁။ **ဥပ္ပဇ္ဇ**—ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၅။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၈။ **ဥပ္ပဇ္ဇတံ**—ဇာ၊၁။၂၈၉။ **ဥပ္ပဇ္ဇေယျ**—ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ **ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ** —နေတ္တိ။၄၄။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၃။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၆၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၈၀။ **ဥပ္ပဇ္ဇိ**—ဝိ၊၁။၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ **ဥပ္ပဇ္ဇိသု**—ဝိဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၃၅၈။ **ဥပ္ပဇ္ဇိံ**—နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၇။ **ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ**—(အာ-ကိုတ္ထပြု) အဘိ၊ဋ္ဌ၃။၂၉၆။ မူလဋီ၊၁။၂။ **ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ** (ဥ ကို အာပြန်၊ အာကို တ္ထပြု)—ယမက၊၃။၁၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ **ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ**—ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၅။ မဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ **ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ**—ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၅။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၇။ **ဥပ္ပဇ္ဇိဿသိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၃၉။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၄၇၃။ **ဥပ္ပဇ္ဇိဿာမ**—ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ မဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။

ဥပ္ပဇ္ဇတေ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+တေ] ဖြစ်-ပွင့်-၏။ ဖြစ်လတ္တံ့။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇန (န) [ဥ+ပဒ+ယ+ယု။ ဥ+ပဇ္ဇန။ ဥဒ္ဓံ ပဇ္ဇနံ ဂမနံ ပဝတ္တနံ ဥပ္ပဇ္ဇနံ။ အနုဋီ၊၃။၂၄၄။] (၁)(က) ဖြစ်ခြင်း (ဖြစ်ဆဲ ဥပါဒ်ကို ဆိုလိုသည်)။ (ခ) (ဥပါဒ်မှစ၍ ဘင်တိုင်အောင်) အထက်၌ဖြစ်ခြင်း။ (ဖြစ်ဆဲ ဥပါဒ်ခဏကိုသာ ဆိုလိုသည်မဟုတ်၊ ဥပါဒ် ဌီ ဘင် ဟူသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲခဏကို ဆိုလိုသည်။) (တိ)(၂) ဖြစ်-ဖြစ်လတ္တံ့-သော။ (၁)(က) ဥပ္ပဇ္ဇနံ ဥပ္ပါဒေါ။ အနုဋီ၊၁။၄၀။ (ခ) ဥပ္ပဇ္ဇနကဏ-ကြည့်။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁။၉၆။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ သံဋီ၊၂။၃၇၄။ အံဋီ၊၃။၇၀။ မူလဋီ၊၃။၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၈၈။) (တိ)(၂) သာ ဟိ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု န ဟေဋ္ဌုပရိယာယဝသေန ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော...ဇဋာ ဝိယာတိ ဇဋာ။ သံဋ္ဌ၊၁။၄၈။ (-အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၅။)

ဥပ္ပဇ္ဇနဥဒက (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇန+ဥဒက] ဖြစ်သော ရေရှိသော။ အန္တောယေဝ ပန ဥပ္ပဇ္ဇနဥဒကောတိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၀။

ဥပ္ပဇ္ဇနဥပပတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပဇ္ဇနာ+ဥပပတ္တိ] ဖြစ်ခြင်းဟူသော-ကပ်ရောက်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ ယာ လောကေ မနုဿဥပပတ္တိယော-တိအာဒိကာ ဥပပတ္တိယော၊ တာ ... ဥပ္ပဇ္ဇန-ဥပပတ္တိ နာမ ဟောတိ။ မဋီ၊၃။၉၇။

ဥပ္ပဇ္ဇနက (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇန+က] (၁) ဖြစ်-ပွင့်-လတ္တံ့သော၊သူ။ (၂) ဖြစ်သော။ (၁) အနာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ဗုဒ္ဓံ ပဿိတုံ လဘိဿာမ။ အံဋ္ဌ၊၁။၇၁။ (-ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။ အံဋ္ဌ၊၁။၄၅၊၁၂၀။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၈၉။) (၂) ယောဗ္ဗနမဒေါတိ ယောဗ္ဗနံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကော မာနမဒေါ။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။)

ဥပ္ပဇ္ဇနကအတ္တုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+အတ္တ+ဥပ္ပတ္တိ] ဖြစ်လတ္တံ့သော အကျိုး၏ ဖြစ်ခြင်း။ အဝိဇ္ဇာယော အာမိသဒါယာဒတာယ ဥပ္ပဇ္ဇန-ကအနတ္ထာနုပ္ပါဒဿ ဓမ္မဒါယာဒတာယ ဥပ္ပဇ္ဇန-ကအတ္ထုပ္ပတ္တိယာ စ အာကာခါ။ မဋီ၊၁။၁၈၃။

ဥပ္ပဇ္ဇနကအနတ္ထ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+အနတ္ထ] ဖြစ်လတ္တံ့သော အကျိုးစီးပွား-ကင်းခြင်း-မရှိခြင်း၊ ဖြစ်လတ္တံ့သောအကျိုးမဲ့။ တေသုပိ ဥပ္ပဇ္ဇနက-အနတ္ထတော စိတ္တံ ရက္ခတိ နာမ။ သံဋီ၊၂။၅၀၁။

ဥပ္ပဇ္ဇနကအနတ္ထာနုပ္ပါဒန (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနက အနတ္ထ+အနုပ္ပါဒန] ဖြစ်လတ္တံ့သော အကျိုးမဲ့၏ မဖြစ်ခြင်း။ ဥပ္ပဇ္ဇနကအတ္ထုပ္ပတ္တိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇနကအနုဝါဒ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+အနုဝါဒ] ဖြစ်လတ္တံ့သော-စွပ်စွဲ-ကဲ့ရဲ့-စောဒနာ-ဆဲရေး-ခြင်း။ ဣဒမ္ပိ အနုဝါဒံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနက-အနုဝါဒဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၁၉၇။ (-ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။)

ဥပ္ပဇ္ဇနကအနာသာ (ထီ) [ဥပ္ပဇ္ဇနကာ+အနာသာ] ဖြစ်သောတောင့်တမှု-ကင်း-မရှိ-ခြင်း၊ အာသာ-နဥ္စ အနာသာနဥ္စာတိ လဒ္ဓမာနကစီဝရေ ဥပ္ပ-ဇ္ဇနကစီဝရာသာနဥ္စေဝ, အလဒ္ဓမာနေ စီဝရေ ဥပ္ပဇ္ဇနကအနာသာနဥ္စ၊ အာသာနံ တဗ္ဗိဂမာ-နဥ္စာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၃။

ဥပ္ပဇ္ဇနကအသမ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+အသမ] ဖြစ်လတ္တံ့သော-မငြိမ်းအေး-မငြိမ်သက်-ခြင်း။ ဥပေါသထကမ္မံ "ဒမော"တိ ဝုတ္တံ ကာယဒွါရာ-ဒီဟိ ဥပ္ပဇ္ဇနကအသမဿ ဒမနတော။ သံဋီ၊၂။၂၉၈။

ဥပ္ပဇ္ဇနကအာပတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပဇ္ဇနကာ+အာပတ္တိ] ဖြစ်လတ္တံ့သောအာပတ်။ ဇေဝံ အာပတ္တိံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကအာပတ္တိဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၁၉၇။

ဥပ္ပန္နကအာယုပ္ပါဒ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+အာယ+ဥပ္ပါဒ] ဖြစ်လတ္တံ့သော-အခွန်အတုပ်-အတိုးအပွား-ဝင်ငွေ-၏ ဖြစ်ရာ(လယ်)။ တတြုပ္ပါဒေါတိ တတြ ဥပ္ပန္နကအာယုပ္ပါဒေါ၊ ခေတ္တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၃။

ဥပ္ပန္နကအာသဝ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+အာသဝ] ဖြစ်လတ္တံ့သော (အပါယ်ဆင်းရဲဟူသော) အာသဝ။ သမ္ပရာယိကာနန္တိ တထာရူပါနံ-ယေဝ အပါယဒုက္ခသင်္ခါတာနံ သမ္ပရာယေ ဥပ္ပန္နကအာသဝါနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။

ဥပ္ပန္နကဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပဝတ္တ (န) [ဥပ္ပန္နက+ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပဝတ္တ] ဖြစ်လတ္တံ့သော ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓာ၏-ဖြစ်ခြင်း-အယဉ်-အစဉ်-အဆက်အဆက်။ တန္နိမိတ္တံ အသတိ မဂ္ဂဘာဝနာယ ဥပ္ပန္နကဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပဝတ္တဘာဝတော စ တထာ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၆၉။

ဥပ္ပန္နကကိစ္စ (န) [ဥပ္ပန္နက+ကိစ္စ] ဖြစ်သော-ဖြစ်လတ္တံ့သော-ကိစ္စ။ ဥက္ခိတ္တာနုဝတ္တိကာယ ဘိက္ခုနိယာ ယာဝတတိယံ သမနုဘာသနာဒီနံ ကိစ္စံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နကကိစ္စာနံ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၇။

ဥပ္ပန္နကကိလေသ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ကိလေသ] ဖြစ်လတ္တံ့သော ကိလေသာ။ စီဝရပဝိဝေကေန္တိ စီဝရံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နကကိလေသေဟိ ဝိဝိတ္တဘာဝံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၇။)

ဥပ္ပန္နကကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒ] ဖြစ်လတ္တံ့သော ကုသိုလ်တရား၌ အလိုဆန္ဒ၊ ကုသိုလ်ပြုလိုခြင်း။ ကတ္တုကမျတာ-သင်္ခါတံ အင်္ဂဏဿ ပဟာတုကမျတာဝသေန ဥပ္ပန္နကကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၆။

ဥပ္ပန္နကကောဓ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ကောဓ] ဖြစ်လတ္တံ့သော အမျက်ဒေါသ။ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပန္နက-ကောဓဝသေန ပဋူပါယန္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၅။

ဥပ္ပန္နကခုဒ္ဒါ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+ခုဒ္ဒါ] ဖြစ်လတ္တံ့သော-မွတ်သိပ်-ဆာလောင်-ခြင်း။ ဝိဟိံသာ နာမ အဘုတ္တပစ္စယာ ဥပ္ပန္နကခုဒ္ဒါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၁။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၁-၌ ဥပ္ပန္န-နကာ ခုဒါ-ဟု ရှိသည်။)

ဥပ္ပန္နကစိတ္တ (န) [ဥပ္ပန္နက+စိတ္တ] ဖြစ်သော စိတ်။ တသ္မိံ ဝနေ ဝိစရဏမက္ကဋော ဝိယ အာရမ္မဏဝနေ ဥပ္ပန္နကစိတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။

ဥပ္ပန္နကစိတ္တဝိက္ခေပ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+စိတ္တဝိက္ခေပ] ဖြစ်လတ္တံ့သော စိတ်ပျံ့လွင့်ခြင်း။ ဘဿာရာမတာယ ဥပ္ပန္နကစိတ္တဝိက္ခေပဿ အဘဿာရာမော ဟုတွာ ပရိဝဇ္ဇနေန န ဥဒ္ဓတော ဝူပသန္တစိတ္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၆။

ဥပ္ပန္နကစီဝရာသာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ + စီဝရာသာ] ဖြစ်သောသင်္ကန်းရနိုးခြင်း။ (သျှ။) ဖြစ်သော သင်္ကန်း၌အလိုအာသာ၊ သင်္ကန်း-ဖြစ်လတ္တံ့-ရလတ္တံ့-ဟူသော မျှော်လင့်ချက်။ ဖြစ်လတ္တံ့-ရလတ္တံ့-ဟု မျှော်လင့်နိုင်သော သင်္ကန်း။ ဥပ္ပန္နကအနာသာ-ကြည့်။

ဥပ္ပန္နကဉာဏ (န) [ဥပ္ပန္နက+ဉာဏ] ဖြစ်သော ဉာဏ်။ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာရဏေ တဿ တံတံအဝတ္ထာယ ဥပ္ပန္နကဉာဏေန။ မ၊ဋီ၊၃။ ၄၉။

ဥပ္ပန္နကဉာဏဘယ (ပု) [ဥပ္ပန္နကဉာဏ+ဘယ] ဖြစ်သောဉာဏ်ဟူသော ကြောက်ခြင်း။ ကြောက်ဖွယ်ဟု-ရှုသော-ထင်လာသော-ဉာဏ်ဖြစ်လာခြင်း။ အထ ဝါ ဘယတုပဋ္ဌာနဝသေန ဥပ္ပန္နကဉာဏဘယဉ္စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၅၉။

ဥပ္ပန္နကတဏှာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+တဏှာ] ဖြစ်သော တဏှာ။ (ဖြစ်စေသောတဏှာ။ သျှ။) ဣစ္ဆာတိ မယှံ ဘတ္တံ ဒေထာတိ ဧဝံ ဥပ္ပန္န-ကတဏှာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၃။)

ဥပ္ပန္နကတုဋ္ဌိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+တုဋ္ဌိ] ဖြစ်သော-နှစ်သက်-ရောင့်ရဲ-ခြင်း။ ပဋိလာဘ-တုဋ္ဌီတိ ပဋိလာဘဝသေန ဥပ္ပန္နကတုဋ္ဌိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၆၉။။

ဥပ္ပန္နကဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+ဒိဋ္ဌိ] ဖြစ်သော-အယူမှား-ဒိဋ္ဌိ။ သေ ဒုတိယော သမ္ဗန္ဓော နတ္ထီတိ ဥပ္ပန္နကဒိဋ္ဌိသခါတော နိက္ခေပနယော လာမကနယော ဒုတိယကော ဥစ္ဆေဒေါတိ အတ္ထော။ သံဋ္ဌ၊၂။၃၂။

ဥပ္ပန္နကဒုက္ခ (နပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ဒုက္ခ] ဖြစ်-ဖြစ်လတ္တံ့-သော ဆင်းရဲ။ ဒဏ္ဍေန အဘိဟဋ-ပ္ပတ္တရူပဟေတုံ သတ္တေသု ဥပ္ပန္နကဒုက္ခံ ဉာဏေန ဝိမံသန္တဿ။ သံဋီ၊၂။၄၄၆။ ဒုက္ခ-ဿာတိ အာယတိံ ဥပ္ပန္နကဒုက္ခဿ။ အနုဋီ၊၃။၁၁၉။ (-အနုဋီ၊၂။၂၀၇။)

ဥပ္ပန္နကဒေါမနဿ (နပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ဒေါမနဿ] ဖြစ်သော-စိတ်နှလုံးမသာယာခြင်း-စိတ်ဆင်းရဲခြင်း။ သေဝိတဗ္ဗန္တိ ... ပဌမဇ္ဈာနာ-ဒိဝသေန စ ဥပ္ပန္နကဒေါမနဿံ သေဝိတဗ္ဗံ နာမ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၁၈။ (-ဒီဋီ၊၂။၂၆၅။)

ဥပ္ပန္နကပစ္စာသာစီဝရ (ပုံ၊နပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ပစ္စာသာစီဝရ] ဖြစ်သော သင်္ကန်းရနိုးခြင်း၊ (သျှ။၅၈၈။) သင်္ကန်း-ဖြစ်လတ္တံ့-ရလတ္တံ့-ဟူသော မျှော်လင့်ချက်။ ဖြစ်လတ္တံ့-ရလတ္တံ့-ဟု မျှော်လင့်နိုင်သော သင်္ကန်း။ အာသာ စ အနာသာ စာတိအာဒီသု အတ္ထတော ကထိနေ အာနိသံသဝသေန ဥပ္ပန္နကပစ္စာသာစီဝရံ "ဝတ္ထု"တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၄။

ဥပ္ပန္နကပညာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+ပညာ] ဖြစ်သော ပညာ။ ဌာနေ ဌာနေ ဥပ္ပတ္တိ ဧတိဿာ အတ္ထီတိ ဌာနုပ္ပတ္တိကာ၊ ဌာနသော ဥပ္ပန္နက-ပညာ။ ဒီဋီ၊၃။၆၁၊(-၁၄၅။)

ဥပ္ပန္နကပါပဓမ္မ (ပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ပါပဓမ္မ] ဖြစ်လတ္တံ့သောအကုသိုလ်တရား။ (ပြည်၊သျှ။) သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဌ္ဌ အကုသလစိတ္တာနိ ပဟီယန္တိ သဒ္ဓိံ စိတ္တင်္ဂဝသေန ဥပ္ပန္နက-ပါပဓမ္မေဟိ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။

ဥပ္ပန္နကပီတိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+ပီတိ] ဖြစ်သောပီတိ။ ပဝိဝေကံ ပီတိန္တိ ပဌမဒုတိ-ယဇ္ဈာနာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နကပီတိံ။ အံဋ္ဌ၊၃။၆၂။ (-မဋီ၊၁။၃၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၅၉။)

ဥပ္ပန္နကပီတိသောမနဿ (နပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ပီတိသောမနဿ] ဖြစ်သော-ပီတိ သောမနဿ-နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်မှု။ ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဟိ ဌတွာ ဓမ္မံ ကထေန္တဿ သုဏန္တဿ စ တဒတ္ထံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နပီတိ-သောမနဿံ အတ္ထရသော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၅၃။

ဥပ္ပန္နကပ္ပသာဒ (ပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ပသာဒ] ဖြစ်သောကြည်ညိုခြင်း။ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ"တိအာဒိနာ ဗုဒ္ဓါဒီသု ဥပ္ပန္နကပ္ပသာဒေါ ပသာဒသဒ္ဓါ။ ဒီဋီ၊၂။၁၂၈။ အံဋီ၊၃။၃။

ဥပ္ပန္နကဖလ (နပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ဖလ] ဖြစ်လတ္တံ့သောဖိုလ်။ ယတော မေတ္တေယျဿ ဘဂဝတော ဥပ္ပန္နကဖလမ္ပိ "ဥပ္ပါဒီ"တိ ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊၁။၅၀။ (-မဋီ၊၃။၁၁၆။)

ဥပ္ပန္နကဗုဒ္ဓ (ပုံ) [ဥပ္ပန္နက+ဗုဒ္ဓ] ဖြစ်-ပွင့်-တော်မူလတ္တံ့သော ဘုရား။ အဟမ္ပိ သော ဘိက္ခု ဝိယ အနာဂတေ ဥပ္ပန္နကဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ... ဘဝေယျံ။ အံဋ္ဌ၊၁။၁၀၈၊(-၁၄၄။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၂၂။)

ဥပ္ပန္နကဗျာပါဒပ္ပဟာနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နကာ+ဗျာပါဒပ္ပဟာနသိဒ္ဓိ] ဖြစ်သော ဗျာပါဒကိုပယ်ခြင်း၏ ပြီးစီးခြင်း။ "အဗျာပဇ္ဇံ သုခံ လောကေ"တိ ဂါထာယ ပဌမပါဒ ဒသေတိ တေန သတ္တေသု မာရဏာဝသေန ဥပ္ပန္နက-ဗျာပါဒပ္ပဟာနသိဒ္ဓိတော။ ဝဇိရ။၃၉၆။

ဥပ္ပန္နကဘယ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ဘယ] ဖြစ်သောဘေး။ ဇရာဘယန္တိ ဇရံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နကဘယံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅၊(-၃၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။)

ဥပ္ပန္နကဘဝ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ဘဝ] ဖြစ်လတ္တံ့သော ဘဝ။ အပရာပရံ ဥပ္ပန္နကဘဝေါ "ဘဝါဘဝေါ"တိ ဣဓာဓိပ္ပေတော။ မ၊ဋီ၊၂။၅၉။

ဥပ္ပန္နကဘာဝနာသမာဓိ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ဘာဝနာသမာဓိ] ဖြစ်လတ္တံ့သော-ဖြစ်စေအပ်သောသမာဓိ-ဘာဝနာသမာဓိ။ သမာဓိယေဝ သမာဓိနိမိတ္တန္တိ ကမ္မဋ္ဌာနပါဠိယာ အာရူဠှော သမာဓိ ဧဝ ပရတော ဥပ္ပန္နကဘာဝနာသမာဓိဿ ကာရဏဘာဝတော သမာဓိနိမိတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁။

ဥပ္ပန္နကမဏိ (ထိ၊ပု) [ဥပ္ပန္နက+မဏိ] ဖြစ်သောပတ္တမြား။ ဝေဠုရိယမဏိ နာမ ဝိဠူရပဗ္ဗတဿ ဝိဠူရဂါမဿ စ အဝိဒူရေ ဥပ္ပန္နကမဏိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၃။

ဥပ္ပန္နကမဒ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+မဒ] ဖြစ်သော-မာန်ယစ်ခြင်း-မာန။ ဗလမဒနိမိတ္တန္တိ ဗလံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နကမဒေါ ဗလမဒေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၇၊(-၃၄၇။)

ဥပ္ပန္နကမဟာဘူတ (ပု၊န) [ဥပ္ပန္နက+မဟာဘူတ] ဖြစ်-ဖြစ်လတ္တံ့-သောမဟာဘုတ်။ ယာယ ဟိ စေတနာယ ပဝတ္တမာနဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ နိဿယဘူတေသု ဥပက္ကမကရဏဟေတုကမဟာဘူတပစ္စယာ ဥပ္ပန္နကမဟာဘူတာ ပုရိမသဒိသာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၇။ (-သာရတ္ထ၊၁။၃၄၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။ အနု၊ဋီ၊၁။၈၈။)

ဥပ္ပန္နကမာန (ပု) [ဥပ္ပန္နက+မာန] ဖြစ်သော မာန။ အနတ္တလက္ခဏေ သုဒိဋ္ဌေ "အသ္မိ"တိ ဥပ္ပန္နကမာနော သုပ္ပဇဟော ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၇။)

ဥပ္ပန္နကမောဟ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+မောဟ] ဖြစ်သောမောဟ။ အသမပေက္ခနေန ဥပ္ပန္နကမောဟဿာပိ အသံဝရဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၈။

ဥပ္ပန္နကရာဂ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+မာန] ဖြစ်သောရာဂ။ ဒိဋ္ဌိရာဂေါတိ ပနေတ္ထ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိယော နိဿာယ ဥပ္ပန္နကရာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ (- အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။)

ဥပ္ပန္နကရာဂဝန္တု (တိ) [ဥပ္ပန္နကရာဂ+ဝန္တု] ဖြစ်သောရာဂရှိသော၊သူ။ သရီရေ ဃနဘာဝရာဂိနောတိ သရီရေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ထိရဘာဝံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နကရာဂဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၅။

ဥပ္ပန္နကဝဿာဝါသိက (တိ) [ဥပ္ပန္နက+ဝဿာဝါသိက] ဖြစ်လတ္တံ့သောဝါဆိုသင်္ကန်း။ ဆိန္နဝဿာနံ ဝဿာဝါသိကဉ္စ ဣဒါနိ ဥပ္ပဇ္ဇနကဝဿာဝါသိကဉ္စ ဣမေသံ ဒါတုံ ရုစ္စတီတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၃။

ဥပ္ပန္နကဝါတ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ဝါတ] ဖြစ်သော လေ။ သုပဏ္ဏဝါတန္တိ နာဂဂ္ဂဟဏာဒီသု ပက္ခပ္ပေါဋ္ဌနဝသေန ဥပ္ပန္နကဝါတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။

ဥပ္ပန္နကဝါဒ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ဝါဒ] ဖြစ်လတ္တံ့သော အယူဝါဒ။ အာယတိံ ဥပ္ပန္နကဝါဒါနံ ပဋိသေဓနလက္ခဏဘာဝတော "အာယတိလက္ခဏ"န္တိ ဝုတ္တံ။ မူလ၊ဋီ၊၃။၄၉။

ဥပ္ပန္နကဝါလ (ပု၊န) [ဥပ္ပန္နက+ဝါလ] ဖြစ်သော အမွေး။ ကဏသဒိသော သာလိဖလဿ တုဏ္ဍေ ဥပ္ပန္နကဝါလော သာလိသူကံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၉၆။

ဥပ္ပန္နကဝိကာရ (ပု) [ဥပ္ပန္နက+ဝိကာရ] ဖြစ်သောဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း။ ဣတ္ထိသဘာဝေန

ဥပစ္ဆေနကဝိကာရော ပန ဗောဓိသတ္တဿ အာနုဘာဝေန ဝူပသမတိ (ဝူပသမ္မတိ)။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၂၈။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၃၈။

ဥပစ္ဆေနကဝိက္ခေပါဘာဝ (ပု) [ဥပစ္ဆေနကဝိက္ခေပ + အဘာဝ] ဖြစ်သော ပျံ့လွင့်ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ ဗဟိဒ္ဓါ စဿ ဝိညာဏံ အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋန္တိ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါဒိအာရမ္မဏေ ဥပစ္ဆေနကဝိက္ခေပါ-ဘာဝတော အဝိက္ခိတ္တံ သမာဟိတံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၈၃။

ဥပစ္ဆေနကဝိဃာတ (ပု) [ဥပစ္ဆေနက+ဝိဃာတ] ဖြစ်လတ္တံ့သော ပင်ပန်းခြင်း။ ဘာရာဒါနမိဝ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဥပစ္ဆေနကဝိဃာတဿ ဟေတုဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၂၀။

ဥပစ္ဆေနကဝိညာဏ (န) [ဥပစ္ဆေနက+ဝိညာဏ] ဖြစ်သောဝိညာဏ်။ ယဿာ စက္ခုဒ္ဒွါရာဒီသု ကေကာသိ ဒ္ဒွါရေ ဥပစ္ဆေနကဝိညာဏာနိ ဝိယ အနေကာ ဧဝ ဝေဒနာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၈။

ဥပစ္ဆေနကဝိဝါဒ (ပု) [ဥပစ္ဆေနက+ဝိဝါဒ] ဖြစ်လတ္တံ့သော ငြင်းခုံခြင်း။ အဋ္ဌာရသ ဘေဒ-ကရဝတ္ထူနိ နိဿာယ ဥပန္နဝိဝါဒေါ စ ဣဒါနိ ဥပစ္ဆေနကဝိဝါဒေါ စ ဝတ္ထုသဘာဂတာယ ဧကံ ဝိဝါဒါဓိကရဏမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉ရ။)

ဥပစ္ဆေနကဝိသေသ (ပု) [ဥပစ္ဆေနက+ဝိသေသ] ဖြစ်သောအထူး။ တေန စ အဘိဇာတိယံ ဓမ္မတာဝသေန ဥပစ္ဆေနကဝိသေသာ သဗ္ဗဗော-ဓိသတ္တာနံ သာဓာရဏာတိ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၁။၃၀၆။

ဥပစ္ဆေနကဝေဒနာ (ထီ) [ဥပစ္ဆေနကာ+ဝေဒနာ] ဖြစ်သောဝေဒနာ။ နဝဉ္စ ဝေဒနံ န ဥပ္ပါ-ဒေဿာမီတိ နဝဝေဒနာ နာမ အတိဘုတ္တ-ပစ္စယာ ဥပစ္ဆေနကဝေဒနာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၈။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၁၈၆။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၉။)

ဥပစ္ဆေနကသညာ (ထီ) [ဥပစ္ဆေနကာ+သညာ] ဖြစ်သောသညာ။ နီလေ နီလန္တိ ဥပစ္ဆေန-ကသညာပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၉။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၁၅။)

ဥပစ္ဆေနကသတသဟဿ (န) [ဥပစ္ဆေနက+သတ သဟဿ] ဖြစ်သော (အခွန်အတုပ်) တစ်သိန်း။ ပဌမဒ္ဒွါရဿ လဒ္ဓတ္တာ တတ္ထ ဥပစ္ဆေနကသတသဟဿံ အညမ္ပိ ဓနံ ပက္ခိပိတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။

ဥပစ္ဆေနကသတ္တ (ပု) [ဥပစ္ဆေနက+သတ္တ] ဖြစ်လတ္တံ့သောသတ္တဝါ။ နတ္ထိ သတ္တာ ဩပပါ-တိကာတိ စဝိတွာ ဥပစ္ဆေနကသတ္တာ နာမ နတ္ထီတိ ဝဒန္တိ (ဝဒတိ)။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၄။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၄။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၃၆။)

ဥပစ္ဆေနကသမာဓိ (ပု) [ဥပစ္ဆေနက+သမာဓိ] ဖြစ်သောသမာဓိ။ ပုရိမုပ္ပန္နသမာဓိ ဟိ ပရတော ဥပစ္ဆေနကသမာဓိဿ ကာရဏံ ဟောတိ။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၂၃၈။

ဥပစ္ဆေနကသမာဓိပဝိဝေက (ပု) [ဥပစ္ဆေနက သမာဓိ+ပဝိဝေက] ဖြစ်လတ္တံ့သော သမာဓိ ဟူသော-ကင်းဆိတ်သောတရား-ပဝိဝေက။ ပုရိမုပ္ပန္နသမာဓိ ဟိ ပရတော ဥပစ္ဆေနက-သမာဓိပဝိဝေကဿ ကာရဏံ ဟောတီတိ သမာဓိနိမိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃၂။

ဥပစ္ဆေနကသမ္ဖဿ (ပု) [ဥပစ္ဆေနက+သမ္ဖဿ] ဖြစ်သော-တွေ့ထိမှု-ဖဿ။ ပဋိဃသမ္ဖဿော-တိ သပ္ပဋိဃံ ရူပက္ခန္ဓံ ဝတ္ထုံ ကတွာ ဥပစ္ဆေနက-သမ္ဖဿော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။

ဥပစ္ဆေနကသမ္မောဟဝိဂမတ္ထ (တိ) [ဥပစ္ဆေနက +သမ္မောဟဝိဂမတ္ထ] ဖြစ်သော တွေဝေခြင်းမှ ကင်းခြင်းအကျိုးရှိသော။ အသမ္မောဟတ္ထာတိ

ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တေ ဥပဋ္ဌိတေ ဥပ္ပဇ္ဇနကသမ္ဘောဟ- ဝိဂမတ္ထာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၀၃။

ဥပ္ပဇ္ဇနကသီတ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+သီတ] ဖြစ်သော-အအေး-ချမ်းအေးခြင်း။ သီတန္တိ အဇ္ဈတ္တဓာတုက္ခောဘဝသေန ဝါ ဗဟိဒ္ဓ- ဥတုဝိပရိဏာမဝသေန ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇနကသီတံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၃။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၃၁၉။ မဋီ၊ ၃။၁၃။ သံဋီ၊၂။၃၃၈။

ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+သုခ] ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ ကာမသုခန္တိ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇ- နကသုခံ။ အံဋ္ဌ၊၂။၅၃၊ (-၃၁၄။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၁၆။ ဒီဋီ၊၃။၂၄၉။ မဋီ၊၂။၅၄။ အံဋီ၊၃။၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋီ၊၁။၆၃။)

ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခဒုက္ခ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+သုခဒုက္ခ] ဖြစ်သော ချမ်းသာဆင်းရဲ။ ဥပပီဠကံ နာမ အညေန ကမ္မေန ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနိတေ ဝိပါကေ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခဒုက္ခံ ပီဠေတိ ဗာဓေတိ။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ (-မဋီ၊၁။၃၀၄။)

ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခမဗ္ဘ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+သုခမဗ္ဘ] ဖြစ်သောချမ်းသာခြင်းသဘော။ ရူပဿ အဿာဒနဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခမဗ္ဘာ ရူပ- ရသာ။ သံဋီ၊၁။၃၂၂။

ဥပ္ပဇ္ဇနကသောမနဿ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+သောမ နဿ] ဖြစ်သော ဝမ်းမြောက်မှု။ သေဝိတဗ္ဗန္တိ … ပဋ္ဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေန စ ဥပ္ပဇ္ဇနက- သောမနဿံ သေဝိတဗ္ဗံ နာမ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။

ဥပ္ပဇ္ဇနကဟိတသုခ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနက+ဟိတသုခ] ဖြစ်လတ္တံ့သော စီးပွားချမ်းသာ။ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ အသံဝတ္တနမ္ပိ တဒဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇနက- ဟိတသုခဿ ကာရဏမေဝ။ မဋီ၊၂။၈၈။

ဥပ္ပဇ္ဇနကာလ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇန+ကာလ] ဖြစ်သော အခါ၊ ဖြစ်ရာအခါ။ တတ္ထ ဝိပဿနာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကာမာဝစရာ ဟောန္တိ။ အံဋ္ဌ၊၁။၆၃။ (-အဘိဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။ အနုဋီ၊၃။၂၉၃။ နေတ္တိဝိ။၂၅၆။)

ဥပ္ပဇ္ဇနကိရိယာ (ထီ၊န) [ဥပ္ပဇ္ဇနာ+ကိရိယာ] ဖြစ်ခြင်းကြိယာ။ ဥပ္ပဇ္ဇနကိရိယာယ ယော ကတ္တာ၊ တဿေဝေဝ ပစ္စယနကိရိယာယ စ ကတ္တုဘူတေတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၃၁၊ (-၄၅၅။ အံဋီ၊၁။၂၄၄။)

ဥပ္ပဇ္ဇနကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတု (ထီ)[ဥပ္ပဇ္ဇနာ + ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတု] ဖြစ်လတ္တံ့ သော-ကြိယာမနောဝိညာဏဓာတ်-ဝုဋ္ဌော- အာဝဇ္ဇန်းစိတ်။ မနောဓာတူတိ ဝိပါကမနော- ဓာတု ဂဟေတဗ္ဗာ ပုရေစရဏတော, ပရတော ဥပ္ပဇ္ဇနကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတုယာ … အနုပ္ပဇ္ဇနတော စ။ မဋီ၃။၂၉၀။

ဥပ္ပဇ္ဇနကုတူဟလ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇန+ကုတူဟလ] ဖြစ်သော-အုတ်အုတ်ကျက်ကျက်-ဆူညံပြော ဆိုသံ။ ဗုဒ္ဓကောလာဟလန္တိ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပဂမ္မ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကုတူဟလံ။ မဋီ၊၃။၄၂၄။

ဥပ္ပဇ္ဇနက္ခဏ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇန+က္ခဏ] (က) ဖြစ်ဆဲခဏ။ (မုချအားဖြင့် ဖြစ်ဆဲဥပါဒ်ခဏ ရ၏။ ဥပစာအားဖြင့် ဥပါဒ် ဌီ ဘင် ခဏသုံးပါး ရ၏။) (ခ) (ဥပါဒ်မှစ၍ ဘင်တိုင်အောင်) အထက်၌ ဖြစ်ခြင်း၏ ခဏ၊ ဖြစ်သောခဏ။ (ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ခဏသုံးပါးရ၏။) (က) ဥပ္ပဇ္ဇန- က္ခဏေယေဝ(အဘိဋ္ဌ၊၃။၃၅၈)တိဧတေန ဝတ္တ- မာနက္ခဏေကဒေသေန သဗ္ဗံ ဝတ္တမာနက္ခဏံ ဂယှတီတိ ဒဿေဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၃။၁၈၀။ (ခ) ဥပ္ပဇ္ဇ- နက္ခဏေယေဝါတိ ဧတ္ထ ဥပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဘင်္ဂါ ဥဒ္ဓံ ပဇ္ဇနံ ဂမနံ ပဝတ္တနံ ဥပ္ပဇ္ဇနံ၊ တဿ ခဏော၊ တသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇနက္ခဏေတိ ဧဝံ ဝါ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အနုဋီ၊၃။၂၄၄။

ဥပ္ပဇ္ဇနခေဠ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇန+ခေဠ] ဖြစ်သော

တံတွေး။ မုခေ ဥပ္ပန္နခေဠောပိ ဟိ တေသံ အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၃။

ဥပ္ပန္နဂတိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဂတိ] ဖြစ်လတ္တံ့သော-လားရာ-ဂတိ-ဘုံဘဝ။ အထ ဝါ ဂန္တနတော ဥပ္ပန္နဂတိယာ နိမိတ္တုပဋ္ဌာနေန သူစနတော ဒီပနတော ဂန္ဓော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃-၁၄။ (မဋီ၊၂။၂၂၈။)

ဥပ္ပန္နဋ္ဌာန (နု) [ဥပ္ပန္န+ဋ္ဌာန] ဖြစ်ရာ အရပ်ဌာန။ ယထာ ဟိ ဝိညာဏာဒီနံ ဥပ္ပန္နဋ္ဌာနံ ဝိညာဏဒွါရံ ... နာမံ လဘန္တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇၊ (-၃၈၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ မဋီ၊ ၂။ရ၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၃။)

ဥပ္ပန္နဋ္ဌာနဒဿန (နု) [ဥပ္ပန္နဋ္ဌာန+ဒဿန] ဖြစ်ရာအရပ်ဌာနကို-ပြခြင်း-ပြကြောင်း (စကား)။ သသဒ္ဒါရိုကေသူတိ ဣဒံ ကာမစ္ဆန္ဒ-နီဝရဏဿ တီဟိ နီဝရဏေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္န-ဋ္ဌာနဒဿနမတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၁။၂၀၁။

ဥပ္ပန္နတိလက (ပု၊နု) [ဥပ္ပန္န+တိလက] ဖြစ်လတ္တံ့သော-နှမ်းစေ့ပမာဏရှိသောအစက်အပြောက်-မှဲ့ဖြူ မှဲ့မည်း။ ဝဿာဘိက-ကာလေ ဥပ္ပန္နတိလကာနိ သန္ဓာယာဟ "တိလကာဟတဂတ္တာ"န္တိ။ မဋီ၊၂။၄၅။

ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဒိဋ္ဌိ] ဖြစ်သော-အယူမှား-ဒိဋ္ဌိ။ ဘဝဒိဋ္ဌီတိ ဘဝေါ ဝုစ္စတိ သဿတံ၊ သဿတဝသေန ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၄။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၄၉။)

ဥပ္ပန္နဒုက္ခ (နု) [ဥပ္ပန္န+ဒုက္ခ] ဖြစ်သောဆင်းရဲ။ "အယံ သော ဣမေသဥ္စ ဣမေသဥ္စ ကမ္မာနံ ကာရကော"တိ ပုစ္ဆမာနဿ ဥပ္ပန္နဒုက္ခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ (-အနုဋီ၊၂။ ၁၉၀။)

ဥပ္ပန္နဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဓမ္မ] (၁) ဖြစ်သော-တရား-အကြောင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်နှစ်ခုကြည့်။ (တိ)(၂) ယံ ပုဗ္ဗေတိ အတီတေ သင်္ခါရေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဓမ္မံ ကိလေသဇာတံ အတီတံ ကမ္မဥ္စ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၈၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။)

ဥပ္ပန္နဓမ္မပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နဓမ္မ+ပုစ္ဆာ] ဖြစ်သောတရားတို့ကို မေးခြင်း (သျ)၊ ဖြစ်သောအကြောင်းဝတ္ထုတို့ကိုမေးခြင်း။ အဓိကရဏာနီတိ ဘေဒကရဝတ္ထူသု သတိ ဥပ္ပန္နဓမ္မပုစ္ဆာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၁။

ဥပ္ပန္နဓမ္မသမူဟဝိသယ (တိ) [ဥပ္ပန္နဓမ္မသမူဟ+ဝိသယ] ဖြစ်သောတရားအပေါင်းလျှင် အရာရှိသော။ ဣမမေဝ ကာယန္တိ ဧတ္ထ သမူဟတ္တေ ဧဝ ကာယသဒ္ဒေါ ဂဟ္တာသယာဒိ-ဌာနေသု ဥပ္ပန္နဓမ္မသမူဟဝိသယတ္တာ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၁၁။

ဥပ္ပန္နပကတိကာနုပဿီ (တိ) [ဥပ္ပန္နပကတိက+အနုပဿီ] ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုလေ့ရှိသော၊သူ။ ကာယဿ ပစ္စယသမာဝါယေ ဥပ္ပန္နပကတိကာနုပဿီ "သမုဒယဓမ္မာ-နုပဿီ"တိ ဝုတ္တော။ မဋီ၊၁။၃၅၀။

ဥပ္ပန္နပညာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ပညာ] ဖြစ်သော ပညာ။ ဌာနေ ဌာနေ ဥပ္ပတ္တိ ဧတဿာ အတ္ထီ-တိ ဌာနုပ္ပတ္တိ၊ ဌာနသော ဥပ္ပန္နပညာ။ အံ၊ ဋီ၊၃။၄၆။

ဥပ္ပန္နပဋိပက္ခ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပဋိပက္ခ] ဖြစ်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက်။ ဧတ္ထ စ ဥပ္ပန္နပဋိပက္ခ-ဝသေန ပဟီယတီတိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။

ဥပ္ပန္နပဋိပါဋိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ပဋိပါဋိ] ဖြစ်ခြင်း၏အစဉ်၊ ဖြစ်စဉ်။ ဥပ္ပတ္တိက္ကမောတိ ယထာ-ပစ္စယံ ဥပ္ပန္နတ္တာနံ ဥပ္ပန္နပဋိပါဋိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၃။

ဥပ္ပန္နမနသိကာရ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မနသိကာရ]

ဖြစ်သော–နှလုံးသွင်းခြင်း–ဆင်ခြင်ခြင်း–မနသိကာရ။ တဇ္ဇော သမန္နာဟာရောတိ တံ စက္ခုံ စ ရူပေ စ ပဋိစ္စ ဘဝင် အာဝဋ္ဋေတွာ ဥပ္ပန္နမနသိကာရော။ မဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ (–မဋီ၊၂။၁၇၅။)

ဥပ္ပန္နမဟာဘူတ (တိ) [ဥပ္ပန္န+မဟာဘူတ] ဖြစ်လတ္တံ့သောမဟာဘုတ်။ ယာယ စေတနာယ ... ဥပ္ပန္နမဟာဘူတာ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၅၆။

ဥပ္ပန္နမဟိစ္ဆ (တိ) [ဥပ္ပန္န+မဟိစ္ဆ] ဖြစ်သော ကြီးမားသောအလိုရှိသော၊ အလိုကြီးမားခြင်း ဖြစ်သော၊ အလိုကြီးသော၊သူ။ ဣတရိတရာ- တိအာဒိနာ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဥပ္ပန္နမဟိစ္ဆတာ ဝုတ္တာ။ အံဋီ၊၁။၁၁၂။

ဥပ္ပန္နလက္ခဏ (တိ) [ဥပ္ပန္န+လက္ခဏ] ဖြစ်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ အာရောဂျသမ္ပဒါဒီနိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နလက္ခဏာသ မာနဿ။ အံဋီ၊၁။၁၉၇။

ဥပ္ပန္နဝါရ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝါရ] ဥပ္ပန္နဝါရ။ (ဖြစ်ပြီး၊ ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လတ္တံ့သော အနုသယတို့ကို ဟောကြားရာ မဟာဝါရကြီး (၇)ပါးတို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင်ဖြစ်သော ဝါရ။) ယေသံ ပန သတ္တာနံ မဟာဝါရာနံ...ဥပ္ပန္နဝါရော မာတုဝါရောတိ၊ အဘိဋ္ဌ၊၃။၃၁၇၊(–၃၂၅၊၃၃၀။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၀၆။ မူလဋီ၊၃။၁၄၂။ အနုဋီ၊၃။၁၉၆။)

ဥပ္ပန္နဝိကာရပဋိက္ကေပပဒ (နှ) [ဥပ္ပန္နဝိကာရ ပဋိက္ကေပ+ပဒ] ဖြစ်တတ်သောဖောက်ပြန်မှုကို ပယ်ခြင်းကို ပြသောပုဒ်။ သဗ္ဗမေတံ ဗဟုကွတ္တုံ ဘုဉ္ဇနပစ္စယာ ဥပ္ပန္နဝိကာရပဋိက္ကေပပဒံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၉၆။ (နိသျ၊ပ။၂၂၅–၌ ဥပ္ပန္နဝိကာရပဋိက္ကေပပဒံ=ဖြစ်တတ်သော ဖောက်ပြန်မှုကို ပယ်မြစ်ခြင်းလျှင် လိုရင်းပဓာနရှိ၍ဟု အနက်ပေးသည်။)

ဥပ္ပန္နဝိတက္က (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝိတက္က] ဖြစ်သော– အကြံအစည်–ဝိတက်။ ဝေံ အနဝဇ္ဇာတဘာဝပတ္တနာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၇၃။

ဥပ္ပန္နဝိပါက (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဝိပါက] ဖြစ်လတ္တံ့သော အကျိုးရှိသော။ ကပ္ပသဟဿာတိက္ကမေ အဝဿံ ဥပ္ပန္နဝိပါကတ္တာ...ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၁၈၀။

ဥပ္ပန္နဝိသိဋ္ဌမနနကိစ္စ (နှ) [ဥပ္ပန္န+ဝိသိဋ္ဌ မနနကိစ္စ] ဖြစ်သော အထူးသဖြင့်သိခြင်းကိစ္စ။ မနောဝိညာဏတော ဥပ္ပန္နဝိသိဋ္ဌမနနကိစ္စာနံ အဘာဝတော မနောမတ္တာ ဓာတု မနောဓာတု။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၂၃။

ဥပ္ပန္နဝိသေသ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝိသေသ] ဖြစ်သောအထူး။ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေနာတိ ဧတေန အဘိဇာတိယံ ဓမ္မတာဝသေန ဥပ္ပန္နဝိသေသာ သဗ္ဗဗောဓိသတ္တာနံ သာဓာရဏာတိ ဒဿေတိ။ ဒီဋီ၊၁။၁၀၃။

ဥပ္ပန္နသညာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+သညာ] ဖြစ်သော သညာ။ နီလံ နီလန္တိ ဥပ္ပန္နသညာပိ ဝဋ္ဋတိ- ယေဝ။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ (–သံဋီ၊၂။၂၃၆–၇။)

ဥပ္ပန္နသဒ္ဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+သဒ္ဒ] ဥပ္ပန္နသဒ္ဒါ။ ဝေဋ္ဌိ သတိ ဥပ္ပန္နသဒ္ဒေန ဥပ္ပန္နသဒ္ဒေန ဝိယ သဗ္ဗေ ပဝတ္တမာနဘာဝါ သင်္ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ အနုဋီ၊၃။၂၄၄။

ဥပ္ပန္နသဒ္ဓါ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+သဒ္ဓါ] ဖြစ်သော သဒ္ဓါ။ သဒ္ဓါတိ အပရာပရံ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓါ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ (–သံဋီ၊၂။၆၆။)

ဥပ္ပန္နသဘာဂ (တိ) [ဥပ္ပန္န+သဘာဂ] ဖြစ်ခြင်းဟူသော တူသောအဘို့ရှိသော၊ ဖြစ်ခြင်း သဘောရှိသော။ ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂန္တိ ဥပ္ပတ္တိယာ ယောဂ္ဂံ၊ ဥပ္ပန္နသဘာဂတန္တိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊ ၃။၁၉၈။

ဥပ္ပန္နသဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပန္န+သဘာဝ] (၁)

ဖြစ်ခြင်းသဘော။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိသော။ (၁) ဥပ္ပဇ္ဇမာနာတိ ဝါ တဏှာယ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇနသီလတာ ဥပ္ပဇ္ဇနသဘာဝေါ, ဥပ္ပဇ္ဇနသမတ္ထတာ ဝါ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊၂။၇၄။ (တိ)(၂) နိဗ္ဗတ္တနသဘာဝန္တိ ဟေတုပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇနသဘာဝံ။ သံဋီ၊၂။၂၉၁။

ဥပ္ပဇ္ဇနသမတ္ထ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇန+သမတ္ထ] ဖြစ်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ အထက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇနသမယ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇန+သမယ] ဖြစ်ရာ-အခါ၊ ဖြစ်သောအခါ။ စိတ္တုပ္ပါဒသမယေတိ စိတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနသမယေ။ အနုဋီ၊၁။၆၆။

ဥပ္ပဇ္ဇနသီလ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇန+သီလ] ဖြစ်ခြင်း အလေ့-ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထ-ရှိသော။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာတိ ဥပ္ပဇ္ဇနသီလာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၇။

ဥပ္ပဇ္ဇနသုခ (န) [ဥပ္ပဇ္ဇန+သုခ] ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ မိဒ္ဓေန နိဒ္ဒါယနေန ဥပ္ပဇ္ဇနသုခံ မိဒ္ဓသုခံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၆၂။

ဥပ္ပဇ္ဇနာကာရ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇန+အာကာရ] ဖြစ်သော-ဖြစ်ပုံ-အခြင်းအရာ။ တာသမ္ပိ ကာမ-ဝိတက္ကာဒီနံ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇနာကာရော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၁၆၈-၉။ ဒီဋီ၊၃။၁၈၇။

ဥပ္ပဇ္ဇနာကာရဒဿန(န) [ဥပ္ပဇ္ဇနာကာရ+ဒဿန] ဖြစ်သော-ဖြစ်ပုံ-အခြင်းအရာကို-ပြခြင်း-ပြကြောင်း စကား။ ကရိယန္တိတိ တသ္မိံ ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနာကာရဒဿနံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၈၄။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၉၀။)

ဥပ္ပဇ္ဇနာနုပုဗ္ဗိသန္ဒဿန (န) [ဥပ္ပဇ္ဇနာနုပုဗ္ဗိ+သန္ဒဿန] ဖြစ်သောအစဉ်-ဖြစ်စဉ်-ကို ကောင်းစွာပြခြင်း။ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ အတ္တဘာဝဿ ဥပ္ပဇ္ဇနာနုပုဗ္ဗိသန္ဒဿနတ္ထဉ္စ အနုလောမဒေသနာ ပဝတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၄၄။

ဥပ္ပဇ္ဇနာနုသယ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇန+အနုသယ] ဖြစ်သော အနုသယ။ ဥပ္ပဇ္ဇနာနုသယာနံ နိဋ္ဌာ-နာကရဏတ္တာ ဝေ ... ဝိဘင်္ဂေ အာဂတံ။ အနုဋီ၊၃။၁၉၆။

ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇန+အရဟ] ဖြစ် ခြင်းငှါ-ဖြစ်-ထိုက်သော။ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟံ အဟိတံ ဒုက္ခာဝဟံ သံကိလေသဓမ္မံ အပနေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၇၊(-၁၈၁၊၂၁၉၊၂၄၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၇။)

ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာယတနဝိသယ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာယတန+ဝိသယ] ဖြစ်ထိုက်သော အာယတနလျှင်-အာရုံ-အရာ-ရှိသော။ တဿ တဿ ဟိ ဘဝဿ မူလကာရဏဘူတာ တဏှာ တသ္မိံ တသ္မိံ ဘဝေ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာယတန-ဝိသယာပိ နာမ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၈၉။

ဥပ္ပဇ္ဇန္တ (တိ) [ဥ+ပဒ+ယ+အန္တ] ဖြစ်-ပွင့်-သော၊သူ။ အန္ဓာ စက္ခုံ အလဘိံသု၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တမှိ နာယကေ။ အပ၊၂။၄၄။

ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+အန္တိ] ဖြစ်-ပွင့်-ကုန်၏။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇန္တု (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+အန္တု] ဖြစ်-ပွင့်-စေကုန်သတည်း၊ ဖြစ်စေကုန်လော။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇမာန (န) [ဥ+ပဒ+ယ+မာန] (၁) ဖြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော။ (၁) ဥပ္ပဇ္ဇမာနာရဟ-ကြည့်။ (တိ)(၂) စီဝရဟေတု ဝါ အာဝုသော ဘိက္ခုနော တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၃။၁၉၁။ (-မ၊၁။၈၅။ မ၊၃။၃၃။ သံ၊၁။၇၀၊၉၈၊၂၅၈၊၃၃၁။)

ဥပ္ပဇ္ဇမာနက (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+က] ဖြစ်သော။ တံသဒိသမေဝ ပဉ္စဒွါရာဒီသု ဇဝနံ တဒါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနကံ သန္ဓာယ...ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၁။၂၀၀။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနကဒေါသ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာနက+ဒေါသ] ဖြစ်သောဒေါသ။ ဒွိသု အကုသလစိတ္တေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနကဒေါသဿ စ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ဥစ္ဆေဒံ ဝဒတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။(ဘာသာဋီကာ၌ ဥပ္ပဇ္ဇနကဒေါသ-ဟုပြင်ထားသည်။)

ဥပ္ပဇ္ဇမာနကဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာနက+ဓမ္မ] ဖြစ်သောတရား။ ဧတ္ထ ပန ယထာ အတ္တာနံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇမာနကဓမ္မာနံ။ အနုဋီ၊၁။၁၉၅။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနကသတ္တ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာနက+သတ္တ] ဖြစ်လတ္တံ့သော သတ္တဝါ။ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇမာနက-သတ္တော။ အံဋီ၊၂။၁၄၈။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနကာလ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+ကာလ] ဖြစ်သော-ဖြစ်ရာ-အချိန်အခါ။ ကာလသဒ္ဒေါ-တောတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနကာလသဒ္ဒေါတော။ သံဋီ၊၂။၂၁၇။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနစိတ္တသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇမာနစိတ္တသမင်္ဂ+ဤ] ဖြစ်ဆဲစိတ်နှင့်ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊ စိတ်၏ဥပ္ပါဒက္ခဏနှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေတိ စ ဥပ္ပဇ္ဇမာနစိတ္တသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၃။၁၅၂။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနဒုက္ခ (နု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+ဒုက္ခ] ဖြစ်လတ္တံ့သောဆင်းရဲဒုက္ခ။ အာယတိံ သတ္တသု အတ္တ-ဘာဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနဒုက္ခသင်္ခါတအနတ္ထုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သံဋီ၊၂။၁၅၇။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနသင်္ခါရဂ္ဂဟဏ (နု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာနသင်္ခါရ+ဂဟဏ] ဖြစ်သောသင်္ခါရတရားတို့ကို ယူခြင်း။ ဥပ္ပါဒေါတိ ဧတေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနသင်္ခါရဂ္ဂဟဏန္တိ "ဥပ္ပဇ္ဇတိ"တိ ဝုတ္တံ။ နေတ္တိဋီ။၁၂၄။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနသတ္တ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+သတ္တ] ဖြစ်သောသတ္တဝါ။ ကာမာဝစရာဒိဩကာသာ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇမာနသတ္တာနံ ... အဓိဋ္ဌာနဘာဝေန "ဓာတူ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မူလဋီ၊၂။၂၃၁။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနာကာရ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+အာကာရ] (၁) ဖြစ်သော-ဖြစ်ပုံ-အခြင်းအရာ။ (၂) ဖြစ်ဆဲအခြင်းအရာ၊ ဖြစ်ဆဲခဏ။ သကအတ္တဘာဝါ-ဒီသု တဏှာယ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာကာရော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၆။ (သျှ-၌ ဥပ္ပဇ္ဇနာကာ-ရော-ဟုရှိသည်။) (၂) ဋ္ဌိတိံ မာ ပါပုဏန္တု၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာကာရေနေဝ ပဝတ္တန္တူတိ အဓိ-ပ္ပါယော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၀၇။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယတန (နု) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+အာယတန] ဖြစ်သောအာယတန။ အာယတနာနန္တိ ဧတ္ထ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယတနဝသေန သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနာရဟ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇမာန+အရဟ] ဖြစ်ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ အာယတိံ သတိ ပစ္စယေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာရဟာ သဿတုစ္ဆေဒသင်္ခါတာ မိစ္ဆာ-ဒိဋ္ဌိ။ သာရတ္ထ၊၁။ရ၅။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၀၄။)

ဥပ္ပဇ္ဇရေ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+အန္တိ] ဖြစ်-ပွင့်-ကုန်၏။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇုံ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဥံ] ဖြစ်-ပွင့်-ပြီ။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇုံသု (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဥံသု] ဖြစ်-ပွင့်-ကုန်ပြီ။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဤ] ဖြစ်-ပွင့်-ပြီ။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗ (နု) [ဥ+ပဒ+ယ+တဗ္ဗ။ ရူပါ။၃၃၉။] (၁) ဖြစ်ရာ၏၊ ဖြစ်-ဖြစ်သင့်-ဖြစ်ထိုက်-ခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်သင့်-ဖြစ်ထိုက်-သော။ (၁) ယတ္ထကေဟိ တတော ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၇၀။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗ+ဘာဝ] ဖြစ်သင့်-ဖြစ်ထိုက်-သောဘာဝ။ တတော ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပဇ္ဇိ-

တဗ္ဗဘာဝဝသေန ဘဝိဿန္တိ နာမ။ ဥဒါန႒၊ ၂၅၃။

ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ (ဗျ) [ဥ+ပဒ+ယ+တုံ] ဖြစ်ခြင်းငှါ။ လောကိယလောကုတ္တရာယ ပညာယ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေန္တိ။ အဘိ႒၊ ၂။၃၅၄။

ဥပ္ပဇ္ဇိတုကာမ (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ+ကမု+ဏ] ဖြစ်ခြင်းငှါအလိုရှိသော၊သူ။ ကတ္ထ နု တွံ ဘိက္ခုနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတုကာမာ။ သံ၊၁။၁၃၄။ (-ဝိ႒၊ ၂။၁၀၈။)

ဥပ္ပဇ္ဇိတ္တ¹ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+အာ။ အာကို တ္တ ပြု] ဖြစ်-ပွင့်-ပြီ။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိတ္တ² (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဦ။ ဦ ကို အာ ပြန်] ဖြစ်-ပွင့်-ကုန်ပြီ။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဒ+ယ+တွာ] ဖြစ်၍။ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တေသံ ဝူပသမော သုခေါ။ ဒီ၊ ၂။၁၂၉၊၁၆၁။ သံ၊၁။၆၊၁၆၀၊၂၀၂။ (-အဘိ၊ ၈။၂၁၃။ အဘိ၊ဝိ။၁။ ပဋိသံ။၅၅။)

ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဿတိ] ဖြစ်-ပွင့်-လတ္တံ့။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တု (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဿန္တု] ဖြစ်-ပွင့်-လတ္တံ့. စေကုန်သတည်း။ ဖြစ်လတ္တံ့. စေကုန်လော။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိဿမာန (တိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဿမာန။ မောဂ်၊၅။၆၇။ နိရုတ္တိဒီပ၊၅၂၄။] ဖြစ်လတ္တံ့သော။ အနာဂတကာလဘေဒေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿမာနေ သန္ဓိဋ္ဌာနံ ကတွာ အညာဿ စ ဥပ္ပဇ္ဇိဿမာနတာဝ ပုစ္ဆိတာ။ မူလဋီ၊၃။၁၆၀။

ဥပ္ပဇ္ဇိဿသိ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဿသိ] ဖြစ်-ပွင့်-လတ္တံ့။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇိဿာမ (ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဿာမိ] ဖြစ်-ပွင့်-ကုန်လတ္တံ့။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိ (ထီ) [ဥ+ပဋိပါဠိ] အစဉ်မဟုတ်။ ဗုဒ္ဓံ ပစ္စက္ခာမီ"တိ ဝတ္တုကာမော ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိယာ "ဓမ္မံ ပစ္စက္ခာမီ"တိ ဝါ ... ဝဒေယျ။ ဝိ႒၊ ၁။၂၁၄။ (-ဝိ႒၊၂။၁၄၊၈၈။ ကင်္ခါ။၂၈၂။ အံ၊ ႒၊၂။၂၄။)

ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိအာကာရ (ပု) [ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိ+အာကာရ] အစဉ်မဟုတ်သော-အခြင်းအရာ-အပြား။ ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိအာကာရေနာ(မ႒၊၂။၂၇၄)တိ ပဌမံ သံကိလေသဓမ္မေ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ ဝေါဒါန-ဓမ္မဒဿနံ သတ္တုံ ဒေသနာပဋိပါဠိ၊ ယထာ ဝါ မံ မုဋ္ဌ ဒုက္ခိဏ ဂဏ္ဍာတိ၊ တထာ ဥပ္ပၚ္ဂိ-ပါဠိပကာရေန။ မဋီ၊၂။၂၉၅။

ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိကသုတ္တ (န) [ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိက+သုတ္တ] အစဉ်မဟုတ်သောအားဖြင့် ဟောအပ်သော သုတ်၊ ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိကသုတ်။ (အခြားသုတ်တို့၌ ဣန္ဒြေငါးပါးကို သဒ္ဓိန္ဒြေ, ဒုက္ခိန္ဒြေ-စသော အစဉ်ဖြင့် ဟောတော်မူသကဲ့သို့ ဟောတော်မမူဘဲ ဒုက္ခိန္ဒြေ, ဒေါမနဿိန္ဒြေ-စသည်ဖြင့် အစဉ်မဟုတ်သောအားဖြင့် ဟောတော်မူ သောသုတ်။ သံ၊၃။၁၈၈-၁၉၀။) အဒေသိတ-တ္တာတိ သေသသုတ္တာနိ ဝိယ "သုခိန္ဒြိယ"န္တိ-အာဒိနာ အဒေသိတတ္တာ ဣဓ ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိက-သုတ္တံ နာမ။ သံဋီ၊၂။၄၉၇။

ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိဓာတုက (တိ) [ဥပ္ပၚ္ဂိပါဠိ+ဓာတုက] အစဉ်အတိုင်းမဟုတ်သော-အစဉ်မကျသော-ဓာတ်ရှိသော။ (မ၊၃။၂၈၂-ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်၏ ဥဒ္ဒေသ၌ (၁) ဆဖဿာယတနော (၂) အဋ္ဌာရသ-မနောပဝိစာရော (၃) စတုရာဓိဋ္ဌာနော (၄) ယတ္ထ ဌိတံ မညဿ ဝါ ... ဝုစ္စတိ (၅) ပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျ...သိက္ခေယျ-ဟု မာတိကာစဉ်တော်မူ၏၊ နိဒ္ဒေသတွင် စတုရာဓိဋ္ဌာန၏ အကျယ်ကို ဟောတော်မူပြီးနောက် အစဉ်အတိုင်း ယတ္ထ ဌိတံ မညဿ ဝါ...ဝုစ္စတိ-၏ အကျယ်ကို ဟောသင့်လျက် ဟောတော်မမူဘဲ ခုန်ကျော်၍

ပည် နပ္ပမဇ္ဇေယျ…သန္တိမေဝ သိက္ခေယျ-၏ အကျယ်ကို ဓာတ်ခြောက်ပါးဖြင့် ဝေဘန်ဖန်၍ ဟောတော်မူသည်ကို ရည်ရွယ်၍ "ဥပ္ပဋိ-ပါဋိကဓာတုက" ဟုဆိုလိုသည်။) ဥပ္ပဋိပါဋိ-ဓာတုက(မဋ္ဌ၊၄။၂၀၈)၌ အယထာနုပုဗ္ဗိကံ။ မ၊ ဋီ၊၃။၃၉၈။

ဥပ္ပဋိပါဋိနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပ္ပဋိပါဋိ+နိဒ္ဒေသ] အစဉ်မဟုတ်သဖြင့်ညွှန်ပြခြင်း။ (ဉာဏေန အဝိဇ္ဇာယ၊ ပါမောဇ္ဇေန အရတိယာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၄၇)တွင် ဉာဏေန အပိုဒ်ကို နောက်မှညွှန်ပြသင့်လျက် ရှေ့၌ညွှန်ပြခြင်းကို ဆိုလိုသည်။) ဥပ္ပဋိပါဋိနိဒ္ဒေသော ပန နီဝရဏသဘာဝါယ အဝိဇ္ဇာယ ပဟာနိဝရဏေသုပိ သင်္ဂဟဒဿ-နတ္ထန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၇။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၂။)

ဥပ္ပဋိပါဋိပကာရ (ပု) [ဥပ္ပဋိပါဋိ+ပကာရ] အစဉ်မဟုတ်သောအပြား။ ဥပ္ပဋိပါဋိအာကာရ-ကြည့်။

ဥပ္ပဋိပါဋိဝစန (န) [ဥပ္ပဋိပါဋိ+ဝစန] အစဉ်မဟုတ်သော-အစဉ်မကျသော-အစဉ်လွဲမှားသော-စကား၊ အစဉ်မဟုတ်သဖြင့် ဆိုခြင်း။ "အမ္ဗလဋ္ဌိကာယံ ရာဇာဂါရကေ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ "ရာဇာဂါရကေ အမ္ဗလဋ္ဌိကာယ"န္တိ ဥပ္ပဋိပါဋိ-ဝစနေနပိ ဣမမတ္ထံ ဒီပေတိ။ ဝဇိရ၊၂၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၄။ မူလဋီ၊၂။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၅။)

ဥပ္ပဋ္ဌေတွာ (ကြိ၀ိ)[ဥ+ပဋ+ဏေ+တွာ] ခွါ၍။ လုဥ္စိ-တွာတိ တတော မံသမေဝ နိရဝသေသံ ဥပ္ပဋ္ဌေ-တွာ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၂။ (သံဋီ၊၂။၁၁၄-၌ လုဥ္စိတွာတိ ဥပ္ပါဋ္ဌေတွာ-ဟုရှိ၏။ ဤ၌လည်း ဥပ္ပါဋ္ဌေတွာ-ရှိသင့်သည်။ ဥပ္ပါဋ္ဌေတွာ-လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပန္နဘာဂိတ (တိ) [ဥပန္န+ဘာဂိတ] တစ်ဝက်တစ်ပျက်ပြောဆိုအပ်သော။ ဥပ္ပန္နဘာဂိတ-အညဘာဂိတာဒိဝသေန ဝိရူပေါ် ပလာပေါ ဝိပ္ပလာပေါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၂၁။ (ဥပန္နဘာဂိတ-ဟုရှိသင့်သည်။ ဥပန္န-ကြည့်။)

ဥပ္ပဇ္ဇနာ (ထီ) [ဥ+ပဒိ+ယ။ နီတိ၊ဓာ။၂၉၈။ ဥပ္ပဇ္ဇန+ဣတ္ထိ အာ] (၁) ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှု သရော်-ကျီစယ်-ခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှု သရော်-ကျီစယ်-ကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) ခိပနာတိ … ဥပ္ပဇ္ဇနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၆။ (-မိလိန္ဒ၊၃၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဇ္ဇနကထာ (ထီ) [ဥပ္ပဇ္ဇနာ+ကထာ] ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှုသရော်-ကြောင်းဖြစ်သောစကား။ ဥပ္ပဇ္ဇေတိတိ ဥပ္ပဇ္ဇ-နကထံ ကထေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၉၉။

ဥပ္ပဇ္ဇနဇာတိက (တိ) [ဥပ္ပဇ္ဇနာ+ဇာတိ+က] ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှုသရော်-ခြင်းသဘောရှိသော။ သဓာယမာနရူပါတိ ဥပ္ပ-ဇ္ဇနဇာတိကံ ဝစနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊ ၂၈၉။

ဥပ္ပဇ္ဇယမာန (တိ) [ဥ+ပဒိ+ဏယ+မာန] ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှုသရော်-သော၊သူ။ အထ နံ သဟာယကဓောရော အတ္တနော ဘရိယာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇယမာနော … အာဟ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။

ဥပ္ပဇ္ဇိတ (တိ) [ဥ+ပဒိ+တ] ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှုသရော်-အပ်သော၊သူ။ အာဝုသော ဣမေသံ ဋ္ဌေကလောမာနံ ကာရဏာ မနုဿဟိ ဥပ္ပဇ္ဇိတောတိ။ ဝိ၊၁။၃၄၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။)

ဥပ္ပဇ္ဇိယမာန (တိ) [ဥ+ပဒိ+ယ+မာန] ဖြစ်ပေါ်မှု-ပြောင်းလဲမှုပျက်စီးမှုသရော်-အပ်

သော၊သူ။ တေဟိ မနုဿေဟိ ဥပ္ပဏ္ဍိယ-မာနော မင်္ကု အဟောသိ။ ဝိ၊၁။၃၄၀။ (-ဝိ၊၂။၄၆၁။ ဝိ၊၃။၄၀၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၉။)

ဥပ္ပဏ္ဍု (ပု) [ဥ+ပဍိ+ဥ။ ဥ+ပဏ္ဍု။ ပဏ္ဍု-ကြည့်] အလွန်ဖျော့တော့သော-ဝါဖျော့ဖျော့-အဆင်း။ ဥပ္ပဏ္ဍုပဏ္ဍုကဇာတ-ကြည့်။

ဥပ္ပဏ္ဍုက (တိ) [ဥပ္ပဏ္ဍု+က။ ထီ-၌ ဥပ္ပဏ္ဍုကီ] အလွန်ဖျော့တော့သောအဆင်းရှိသော၊ကိုယ်, သူ။ ဥပ္ပဏ္ဍုကီ(ပေတ။၁၃၉)န္တိ ဥပ္ပဏ္ဍုကဇာတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၇။

ဥပ္ပဏ္ဍုကဇာတ(တိ) [ဥပ္ပဏ္ဍုက+ဇာတ] ဖြစ်သော အလွန်ဖျော့တော့သောအဆင်းရှိသော၊ သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဏ္ဍုကီ (ထီ) [ဥပ္ပဏ္ဍု+က။ ဣတ္ထိဈ် ပစ္စည်း] ဖျော့တော့သောကိုယ်အဆင်းရှိသော၊သူမ (ပြီတ္တာမ)။ ဥပ္ပဏ္ဍုက-ကြည့်။

ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုက (တိ) [ဥပ္ပဏ္ဍုပဏ္ဍု+က] အလွန်ဖျော့တောဝါဝင်းသောအဆင်းရှိသော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတ (တိ) [ဥပ္ပဏ္ဍုပဏ္ဍုက+ဇာတ။ စလင်းဂဏ္ဌိ။၂၀၆] ဖြစ်သော အလွန်ဖျော့တော့ဝါဝင်းသောအဆင်းရှိသူ၏ အဖြစ်ရှိသော၊(ဘာသာဋီ။) အလွန်ဖျော့တော့လွန်းသောကိုယ်အဆင်းရှိသော၊သူ။ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုက-ဇာတော(ဝိ၊၁။၂၂)တိ သဥ္ဇာတုပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုက-ဘာဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ (-ဝိ၊၁။၂၂၀။ ဝိ၊၂။၃၇။ ဝိ၊၃။၇၀၊၂၉၀။ မ၊၂။ ၃၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၂၀၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၉။)

ဥပ္ပဏ္ဍေတိ (တိ) [ဥ+ပဍိ+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၉၈] ပြက်ရယ်ပြု-ပြောင်လှောင်ပျက်ချော်သရော်-ကျီစယ်-၏။ ဥပ္ပဏ္ဍေတိ(အံ၊၂။၈၀။ အဘိ၊ပု။၁၇၇)တိ ဥပ္ပဏ္ဍနကထံ ကထေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ (-ဝိ၊၃။၃၀၉။) **ဥပ္ပဏ္ဍေန္တိ**—ဝိ၊၁။၁၈၇။ ဝိ၊၃။၃၈၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ **ဥပ္ပဏ္ဍိမှာ**—ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၆၂။ **ဥပ္ပဏ္ဍေသိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၃၀။ **ဥပ္ပဏ္ဍေ သုံ**—ဝိ၊၁။၃၄၀။ ဝိ၊၂။၃၆၅။ ဝိ၊၃။၄၀၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။ **ဥပ္ပဏ္ဍေဿန္တိ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။

ဥပ္ပဏ္ဍေတုံ (ဗျ) [ဥ+ပဍိ+ဏေ+တုံ] ပြက်ရယ်ပြု-ပြောင်လှောင်ပျက်ချော်သရော်-ခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဏ္ဍေတုကာမ (တိ) [ဥပ္ပဏ္ဍေတုံ +ကမု+ဏ] ပြက်ရယ်ပြု-ပြောင်လှောင်ပျက်ချော်သရော်-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ ရာဇာ "ကိံ တေ ဥပ္ပဏ္ဍေတုကာမော ဘဏတိ"တိ န သုဏာတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။

ဥပ္ပဏ္ဍေတွာ(ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဍိ+ဏေ+တွာ] ပြက်ရယ်ပြု-ပြောင်လှောင်ပျက်ချော်သရော်-၍။ သာတံ ဥပ္ပဏ္ဍေတွာ ဂဏှိတုံ န ဣစ္ဆိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၂။)

ဥပ္ပဏ္ဍေန္တ (တိ)[ဥ+ပဍိ+ဏေ+အန္တ] ပြက်ရယ်ပြု-ပြောင်လှောင်ပျက်ချော်သရော်-လိုသော၊သူ။ တေ တံ ဗြာဟ္မဏံ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တာ အာဟံသု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၅၁။ မူလဋီ၊၂။၄၀။)

ဥပ္ပတ (ကြိ) [ဥ+ပတ+အ+ဟိ] ခုန်တက်-ပျံသန်း-လော။ ဥပ္ပတတိ(၁)-ကြည့်။

ဥပ္ပတတိ (ကြိ) [ဥ+ပတ+အ+တိ] (၁) ခုန်တက်-ပျံတက်-ပျံသန်း-၏။ (၂) ကျ၏။ (၃) အထက်သို့ညွတ်၏၊ အားထုတ်၏။ (၄) အနီး၌ကျရောက်-အနီး၌တည်စေ၏၊ ဖြစ်စေ-တိုးပွားစေ-၏။ (၁) အာကာသံ ဝါ ဥပ္ပတတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ ဧဝတိတိ ဥပ္ပတတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။

မ၊၄၊၂။၁၁၇။ (-အံ၊၄၊၂။၂၉၂။) **ဥပ္ပတန္တိ**— အပ၊၂။၉၈။ ဇာ၊၁။၂၉၇။ သံ၊၄၊၁။၂၁၉။ **ဥပ္ပတ**— ဇာ၊၄၊၃။၂၀၈။ **ဥပ္ပတေ**—(ယျေ ကို မြေ့) ထေရ။၂၃၆။ ဇာ၊၁။၃၄၀။ ဇာ၊၂။၁၃၆။ ထေရ၊၄၊၁။၂၁၃။ ဇာ၊၄၊၄။၄၆၅။ **ဥပ္ပတေယျ**—မ၊၃။၁၉၈။ **ဥပ္ပတေယျုံ**—မ၊၃။၁၉၆။ **ဥပ္ပတိ**—မ၊၄၊၄။၂၀၄။ အပ၊၄၊၂။၂၉၆။ ဇာ၊၄၊ ၃။၂၀၈၊၂၃၉။ **ဥပ္ပတိသ္သာမိ**—ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၃၁။ (၂) ဥပ္ပတတီတိ ဥပ္ပါတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၉။ (၃) ဥပ္ပတေ(ထေရ။၂၃၆)တိ ဥဏ္ဏမေယျ၊ ... ဥဿုက္ကေယျ။ ထေရ၊၄၊၁။၂၁၃။ (၄) ဥပ္ပတေ (ထေရ။၂၃၆)တိ ... ဥပဋ္ဌာပေယျ ဥပ္ပါဒေယျ ဝဍ္ဍေယျ။ ထေရ၊၄၊၁။၂၁၄။

ဥပ္ပတန (န) [ဥ+ပတ+ယု] (၁) ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ခုန်-ခုန်တက်-ပျံတက်-ခြင်း။ (၃) ကျခြင်း။ (၁) ဥပ္ပတ္တိယဋ္ဌောပ္ပတနံ။ ဓာန်။၁၁၂၇။ (၂) မန္ဒပညဿ သဓေ်ပဒေသနာ သသကဿ ဥပ္ပတနံ ဝိယ ဟောတိ။ အံ၊၄၊၂။၁၁။ (-ဓမ္မ၊ ၄၊၂။၁၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂။) (၃) ဥပ္ပတိတန္တိ ဥပ္ပတနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၀။

ဥပ္ပတနာကာရ (ပု) [ဥပ္ပတန+အာကာရ] ပျံ တက်-ပျံသန်း-သောအခြင်းအရာ။ တာပသော အာကာသေ ဥပ္ပတနာကာရံ ဒဿေတွာ သမုဒ္ဒေ ပတိ။ ဇာ၊၄၊၂။၂၉၈။

ဥပ္ပတ(တ္တ)နာကာရပ္ပတ္တ (ပု) [ဥပ္ပတ(တ္တ)နာ ကာရ+ပတ္တ] ပျံတက်သော-ဖြိုးအံ့သော- အခြင်းအရာသို့ရောက်သော၊ ပျံတက်၍ တည် သကဲ့သို့သော။ သကလနဂရံ ဥပ္ပတနာကာရ- ပ္ပတ္တံ (ဥပ္ပတ္တနာကာရပ္ပတ္တံ) အဟောသိ။ အံ၊ ၄၊၂။၁၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၂၅။ ဥပ္ပတနာကာရပ္ပတ္တန္တိ ဥပ္ပတိတွာ ဌိတံ ဝိယ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။

ဥပ္ပတန္တ (တိ) [ဥ+ပတ+အန္တ။ ထိ ၌ ဥပ္ပတန္တီ] (၁) (မြေကိုခွဲ၍ အထက်သို့) တက်လာ- ထွက်ပေါ်လာ-သော။ (၂) အထက်သို့ညွတ်- ထောင်လွှားမော်ကြွား-သော၊သူ။ (၃) ခုန် ပေါက်-ခုန်လွှား-သော၊သူ။ (၄) ပျံတက်သော၊ သူ။ (၁) ဗီဇံ ဥပ္ပတတံ သေဋ္ဌံ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပတတံ သေဋ္ဌာ။ သံ၊၁။၃၉။ ဥပ္ပတန္တာန(သံ၊၄၊၁။၉၂)န္တိ ပထဝိံ ဘိန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌဟန္တာနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၆။ ဥပ္ပတမာနာတိ ဥပ္ပတန္တီ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၇။ (၂) ဥပ္ပတန္တေသု နိပတေ။ ထေရ။၂၃၆။ ဥပ္ပတ- န္တေသူတိ ဥဏ္ဏမန္တေသု, သတ္တေသု မာနဒ္ဓဇ- ထမ္ဘသာရမ္ဘာဒီဟိ အတ္တုက္ကံသနေန အနုပ- သန္တေသု။ အထ ဝါ ဥပ္ပတန္တေသူတိ ဥဋ္ဌ- ဟန္တေသု၊ ကိလေသေသု ပရိယုဋ္ဌာနဝသေန သီသံ ဥက္ခိပန္တေသု။ ထေရ၊၄၊၁။၂၁၃။ (၃) ဥဒ္ဒံ ဥပ္ပတန္တော စတ္တာရိပိ အဋ္ဌပိ ဥသဘာနိ (ဥသဘဋ္ဌာနာနိ) ဥပ္ပတတိ။ သံ၊၄၊၂။၂၆၂။ အံ၊ ၄၊၂။၂၉၂။ ဂ္ဂမေ ဂဒြဘာ ကသင္ဂေါဒကံ ပိဝိတွာ မတ္တာ ဟုတွာ ဝိရဝန္တာ ဥပ္ပတန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊၄၊၂။၈၈။ (၄) ကောပိ "အဟံ အရဟာ"တိ အာကာသေ ဥပ္ပတန္တော နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၃၁။ ထေရော...အာကာသေ ဥပ္ပတိ၊ ဥပ္ပတန္တော စ ပညာသယောဇနာနိ ဥက္ခိပိ။ အပ၊၄၊၂။၂၉၆။

ဥပ္ပတန္တိ (ကြိ) [ဥ+ပတ+အ+အန္တိ] ခုန်တက်- ပျံတက်-ပျံသန်း-ကုန်၏။ ဥပ္ပတတိ (၁) ကြည့်။

ဥပ္ပတမာန (တိ) [ဥ+ပတ+အ+မာန] ခုန်တက်- ပျံတက်-ပျံသန်း-သော၊သူ။ သာ ဟိ ဥပ္ပ- တမာနာ သဗ္ဗာကုသလဓမ္မေ သမုဂ္ဃါတေတိ။ သံ၊၄၊၁။၉၂။ ဥပ္ပတမာနာတိ ဥပ္ပတန္တီ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၃၇။ မာနုသိနီ နာမ သကုဏီ စိတ္တပတ္တာ အာကာသေ ဥပ္ပတမာနာ ပင္ကေ ပသာရေတွာ ဂစ္ဆန္တီ သောဘတိ။ ဇာ၊၄၊၇။၃၈၃။

ဥပ္ပတိ (ကြိ) [ဥ+ပတ+ဤ] ခုန်တက်-ပျံတက်- ပျံသန်း-ပြီ။ ဥပ္ပတတိ-(၁) ကြည့်။

ဥပ္ပတိတ (န) [ဥ+ပတ+တ] (၁) ဖြစ်ခြင်း၊ ကျခြင်း။ (ဥပ္ပါတ–လည်းကြည့်။) (တိ)(၂) ပျံတက်–ပျံသန်း–သော၊သူ။ (၃) ဖြစ်ပေါ်လာသော။ (၄) ခုန်တက်–ခုန်ကျော်–ထွက်ပေါ်လာသော၊ ခုန်ကျော်၍ ဖြစ်လာသော။ (၁) ဥပ္ပါတန္တိ အသနိပါတာဒီနံ မဟန္တာနံ ဥပ္ပတိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ ဥပ္ပတိတန္တိ ဥပ္ပတနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၇၀။ (တိ)(၂) အာကာသေ ဥပ္ပတိတဿ ပက္ခိနော ပက္ခပ္ပသာရဏံ ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၃၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ (၃) ယော ဝေ ဥပ္ပတိတံ ကောဓံ။ ဓမ္မ။၄၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ ဥပ္ပတိတန္တိ ဥပ္ပန္နံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၀။ (–သံ၊၁။၅၂။ ဇာ၊၁။၁၁၅၊၁၄၄၊၁၇၈၊၁၉၁၊၂၃၇။ အပ၊၂။၂၄၂။ သုတ္တနိ။၂၇၉၊၃၇၂။ နေတ္တိ။၁၂၄၊ ၁၂၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၊၁၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၁၃၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၉။) (၄) ဝိပဉ္စိတုံ ဩကာသကရဏဝသေန ဥပ္ပတိတံ အတိတကမ္မဋ္ဌ။ မူလဋီ၊၁။၆၇။ ဥပ္ပတိတကိစ္စ–နိပ္ဖါဒနတော ဥပ္ပတိတသဒိသတ္တာ "ဥပ္ပတိတ"န္တိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၁။၇၂။

ဥပ္ပတိတကိစ္စနိပ္ဖါဒန (တိ) [ဥပ္ပတိတကိစ္စ+နိပ္ဖါဒန] ခုန်ကျော်၍ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းကိစ္စကို ပြီးစေတတ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပတိတသဒိသ (တိ) [ဥပ္ပတိတ+သဒိသ] ခုန်ကျော်–ခုန်တက်–လာသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (ဘာသာဋီ။) (အတိတ်ကံအများထဲတွင် ဤကံတစ်ပါးသာ ထင်လာသည့်တွက် အများထဲမှ ခုန်ထွက်လာသကဲ့သို့ဖြစ်သော (အတိတ်ကံ။) ဥပ္ပတိတ (၄) ကြည့်။

ဥပ္ပတိတုံ (ဗျ) [ဥ+ပတ+တုံ] ခုန်တက်–ပျံတက်–ပျံသန်း–ခြင်းငှါ။ ဂစ္ဆမေ မဟာသေဋ္ဌိ ဥပ္ပတိတုံ န ဒေန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။)

ဥပ္ပတိတုကာမ (တိ) [ဥပ္ပတိတုံ+ကမု+ဏ] ခုန်တက်–ပျံတက်–ပျံသန်း–ခြင်းငှါအလိုရှိသော၊သူ။ အာကာသေ ဥပ္ပတိတုကာမဿ ပက္ခိနော ပက္ခဝိက္ခေပေါ ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၅။)

ဥပ္ပတိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပတ+တွာ] (က) ပျံတက်–ပျံသန်း–ခုန်ကျော်တက်–၍။ (ခ) လျှံတက်၍။ (က) အာကာသံ ဥပ္ပတိတွာ(ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၉)တိ အာကာသေ ဥဂ္ဂန္တွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၁၂။ ဥပ္ပတိတွာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄)တိ ဥဒ္ဓေတွာ ဥလ္လိင်္ဃိတွာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၈၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။) (ခ) ကာစိ နဒီ ကာလန္တရေန ဥပ္ပတိတွာ ဂါမနိဂမသီမံ ဩတ္ထရိတွာ ပဝတ္တတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၄၇။

ဥပ္ပတိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပတ+တွာန] ပျံတက်–ပျံသန်း–၍။ သဒါ နိပစ္စ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဥပ္ပတိတွာန အမ္ဗရံ။ အပ၊၂။၂၁၃။

ဥပ္ပတိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+ပတ+ဿာမိ] ခုန်တက်–ပျံတက်–ပျံသန်း–အံ့။ ဥပ္ပတတိ (၁) ကြည့်။

ဥပ္ပတေ (ကြိ) [ဥ+ပတ+ဧယျ] (၁) ခုန်တက်–ပျံတက်–ပျံသန်း–ရာ၏။ ဥပ္ပတတိ–(၁) ကြည့်။ (၂) အထက်သို့ညွတ်ရာ၏၊ အားထုတ်ရာ၏။ ဥပ္ပတတိ–(၃) ကြည့်။ (၃) အနီး၌ကျရောက်–အနီး၌တည်စေ–ဖြစ်စေ–တိုးပွားစေ–ရာ၏။ ဥပ္ပတတိ (၄) ကြည့်။

ဥပ္ပတေယျ (ကြိ) [ဥ+ပတ+ဧယျ] ခုန်တက်–ပျံတက်–ပျံသန်း–ရာ၏။ ဥပ္ပတတိ–(၁) ကြည့်။

ဥပ္ပတေယျုံ (ကြိ) [ဥ+ပတ+ဧယျုံ] ခုန်တက်–ပျံတက်–ပျံသန်း–ကုန်ရာ၏။ ဥပ္ပတတိ(၁)ကြည့်။

ဥပ္ပတ္တ (တိ) [ဥ+ပ+အပ+တ။ ဥ+ပဒ+တ]

အထက်သို့ရောက်အပ်–ဖြစ်စေအပ်–ဆည်းပူးအပ်–သော။ ဥပ္ပတ္တေ စ ကတေ ကမ္မေ။ အပ၊၂။ ၂၇၉။

ဥပ္ပတ္တာနုပ္ပတ္တိဒဿနဝါရ (ပု) [ဥပ္ပတ္တာနုပ္ပတ္တိ (ဥပ္ပတ္တိအနုပ္ပတ္တိ) ဒဿန+ဝါရ] ဖြစ်ခြင်း မဖြစ်ခြင်းကို ပြရာဝါရ။ ဒုတိယော တေသံ-ယေဝ မဗ္ဘာနံ ကာမဓာတုအာဒီသု ဥပ္ပတ္တာ-နုပ္ပတ္တိဒဿနဝါရော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၀။ (–အနုဋီ၊၂။၂၂၅။)

ဥပ္ပတ္တာရဟ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+အရဟ] ဖြစ်ခြင်းငှါ ထိုက်သော၊ ဖြစ်ထိုက်သော။ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ တေသု ခန္ဓေသု ဥပ္ပတ္တာရဟံ ကိလေသဇာတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။

ဥပ္ပတ္တိ[၁] (ထီ) [ဥ+ပဒ+တိ။ ဓာန်ဋီ။၉၀] (၁) ဖြစ်ခြင်း၊ ပြီးစီးဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ (၂) ဖြစ်ရာဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော။ (၃) ဖြစ်လတ္တံ့သော။ (၁) ပါတုဘာဝေါတိ ဥပ္ပတ္တိ နိဗ္ဗတ္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၁။ (၂) ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန–ကြည့်။ (၃) ဥပ္ပတ္တိဒိဝသ –ကြည့်။

ဥပ္ပတ္တိ[၂] (ထီ) [ဥပ္ပတ္တိ+ကာရဏ] ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဥပ္ပတ္တိ အနုသယော တထာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၈၀။ ဥပ္ပတ္တီတိ ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၈၁။

ဥပ္ပတ္တိအတ္ထ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+အတ္ထ] ဖြစ်ခြင်းဟူသောအနက်။ "ဥပ္ပန္နံ ဥဒိတ"န္တိအာဒီသု ကေဝလဿ ပန္န–သဒ္ဒဿ, ဣတ–သဒ္ဒဿ စ ပယောဂေ ဥပ္ပတ္တိအတ္ထဿ အနုပလဗ္ဘနတော, ဥ–သဒ္ဒဿ စ ပယောဂေ ဥပလဗ္ဘနတော သော ဥပ္ပတ္တိအတ္ထံ ဒီပေတီတိ အာဟ "ဝေံ ဥပ္ပန္နံ ဥဒိတန္တိ ဝုတ္တံပိ"တိ။ အနုဋီ၊၂။၆၂။

ဥပ္ပတ္တိအရဟ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+အရဟ] ဖြစ်ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ အနုသယပ္ပဟာနန္တိ အပ္ပဟီန–ဘာဝေန သန္တာနေ အနုအနုသယနကာ ကာရဏလာဘေ ဥပ္ပတ္တိအရဟာ အနုသယာ။ သာရတ္ထ၊၁။ရ၆။ (–အနုဋီ၊၂။၁၃၆။)

ဥပ္ပတ္တိအာကာရဒဿန (ထီ၊န) [ဥပ္ပတ္တိအာကာရ +ဒဿန] ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာကို ပြခြင်း။ တဿ ဥပ္ပတ္တိအာကာရဒဿနတ္ထံ ကသ္မာ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊ ၃၊၃၉။

ဥပ္ပတ္တိဩကာသဋ္ဌာန (နု) [ဥပ္ပတ္တိဩကာသ+ဋ္ဌာန] ဖြစ်ရာအရပ်ဌာန။ ဥပ္ပတ္တိဩကာသဋ္ဌာနံ ဟိ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၄၀။

ဥပ္ပတ္တိက (နု) [ဥပ္ပတ္တိ+က] (၁) ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း၊ ဖြစ်ကြောင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်းရှိသော။ (၁) နိမိတ္တန္တိ ဥပ္ပတ္တိကံ။ သံဋီ၊ ၂။၂၁၀။ (တိ)(၂) တစ္ဆ ပန အကာလိကံ ကဒါစုပ္ပတ္တိကံ အဋ္ဌဟိ ဟေတူဟိ ဝိပ္ပမုတ္တံ။ မိလိန္ဒ။၁၁၉။

ဥပ္ပတ္တိကထာ (ထီ) [ဥပ္ပတ္တိ+ကထာ] ဖြစ်ခြင်း–ဖြစ်ပုံ–အတ္ထုပ္ပတ္တိ–ကို ပြဆိုသောစကား။ ဝိသာခါယ ဥပ္ပတ္တိကထာဝ ကထေတဗ္ဗာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။(–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၇။)

ဥပ္ပတ္တိကရဏ (နု) [ဥပ္ပတ္တိ+ကရဏ] ဖြစ်ခြင်းကို ပြုခြင်း၊ ဖြစ်အောင်ပြုခြင်း။ ဟေတုကိစ္စံ နာမ တဿ တဿ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗဿ ဥပ္ပတ္တိကရဏံ။ အနုဋီ၊၂။၁၃။

ဥပ္ပတ္တိကာရဏ (နု) [ဥပ္ပတ္တိ+ကာရဏ] ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဣဒံ ပန တဿာ ဥပ္ပတ္တိ-ကာရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၈၁။)

ဥပ္ပတ္တိကာလ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ကာလ] ဖြစ်ရာကာလ။ ဣဒါနိ တေသံ မဗ္ဘာနံ အနုပ္ပတ္တိကာလဉ္စ ဥပ္ပတ္တိကာလဉ္စ ဒဿေတုံ "န တာဝ

သာရိပုတ္တ ဣဓေကစ္စေ"တိအာဒိမာဟ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၁။ (-သံဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ အံဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။)

ဥပ္ပတ္တိကာလဝိရုဒ္ဓ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိကာလ+ဝိရုဒ္ဓ] ဖြစ်ရာကာလအားဖြင့်ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော။ နိဿယဝိပ္ပယုတ္တာ ဟိ အတ္ထိပစ္စယော ဝိယ ဥပ္ပတ္တိကာလဝိရုဒ္ဓေဟိ ပစ္စယေဟိ ဝိသေသိ တဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊၃။၂၃၃။ (-အနုဋီ၊၃။၃၀၉။)

ဥပ္ပတ္တိက္ကမ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ကမ] ဖြစ်ခြင်း၏အစဉ်၊ ဖြစ်စဉ်။ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၇)တိ ယထာပစ္စယံ ဥပ္ပဇ္ဇနကာနံ ဥပ္ပဇ္ဇနပဋိပါဋိ။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋီ၊၂။၁၆၃။ (-မဋ္ဌ၊၃၊၂၅၂။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၈၊ ၄၄၊၃၁၁။ ပဋိသံဋ္ဌ။၁။၃၀။ ပဋိသံဂံ။၅၄။)

ဥပ္ပတ္တိက္ကမဒဿန (ထိ၊န) [ဥပ္ပတ္တိက္ကမ+ဒဿန] ဖြစ်စဉ်ကိုပြခြင်း။ ဝေဒ္ဓိ ဣမိနာ အာမိသ- ဒါယာဒဿ လောဘာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမဒဿ- နေနေဝ ဣဓ ပါဠိယံ နေသံ ဒေသနာက္ကမောပိ ဒဿိတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မဋီ၊၁။၂၀၂။

ဥပ္ပတ္တိက္ကမသန္ဒဿန (ထိ၊န) [ဥပ္ပတ္တိက္ကမ+သန္ဒဿန] ဖြစ်စဉ်ကို ကောင်းစွာပြခြင်း။ တတော သဠာယတနံ၊ တတော ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ ပဝတ္တိယာ ဥပ္ပတ္တိက္ကမသန္ဒဿနတ္ထံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၂၄၄။ မူလဋီ၊၂။၈၆။

ဥပ္ပတ္တိက္ကမသဟိတ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိက္ကမ+သဟိတ] ဖြစ်စဉ်နှင့်တကွဖြစ်သော။ ဧဝံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမ- သဟိတော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၁။၈၂။

ဥပ္ပတ္တိက္ခ(ခ)ဏ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ခဏ] ဖြစ်ရာ-ဖြစ် ဆဲ-ခဏ။ ဘယာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိက္ခဏေ တသ္မိံ- ယေဝ ဌာနေ လဟုဥပ္ပဇ္ဇနကန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။၂၀၃။ (-ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။) ဥပ္ပတ္တိခဏေ- ယေဝ ဟိ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၇။

ဥပ္ပတ္တိက္ခေတ္တ (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ခေတ္တ] ဖြစ်ရာခေတ်။ ဝိဝရက္ခေတ္တန္တိ ဝိဝရဿ ဥပ္ပတ္တိက္ခေတ္တံ။ ဒီဋီ၊ ၃။၂၂၃။ အံဋီ၊၂။၂၆၆။

ဥပ္ပတ္တိဉာပက(တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဉာပက] ဖြစ်ခြင်း ကိုသိစေတတ်သော။ စက္ခုန္ဒြိယသောတိန္ဒြိယ- ဟဒယဝတ္ထူနံ ဥပ္ပတ္တိဉာပကေန ဣမိနာ ဝစ- နေန။ အနုဋီ၊၁။၁၆၁။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတိသမ္ဘာရ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ဋ္ဌိတိ+သမ္ဘာရ] ဖြစ်ခြင်း, တည်ခြင်း, အဆောက်အအုံ။ ဥပ္ပ- တ္တိဋ္ဌိတိသမ္ဘာရာဒိဝသေန လောကံ အက္ခာ- ယတီတိ လောကက္ခာယိကာ။ ဒီဋီ၊၁။၁၂၉။ (-သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၇။)

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိ(ဋ္ဌိ)တိသံဟာရ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ဋ္ဌိတိ+ သံဟာရ] ဖြစ်ခြင်း, တည်ခြင်း, ကောင်းစွာ ဆောင်ခြင်း။ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတိသံဟာရာဒိဝသေန လောကံ အက္ခာယတီတိ လောကက္ခာယိကာ။ အံဋီ၊၂။၃၃၉။ အယာထာဝတော ဥပ္ပတ္တိ- ဋ္ဌိတိသံဟာရာဒိဝသေန လောကော အက္ခာ- ယတိ ဧတေနာတိ လောကက္ခာယိကာ။ သံ၊ ဋီ၊၃။၅၄၀။ (ဒီဋီ၊၁-နှင့် သီဋီ၊သစ်၊၁-အလား တူအဖွင့်တို့၌ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတိသမ္ဘာရ-ဟုရှိသည်။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ဌာန] ဖြစ်ရာ-ဖြစ် ကြောင်း-အရပ်။ ပိဏ္ဍပါတက္ခေတ္တန္တိ ပိဏ္ဍ- ပါတဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ၊ ခေတ္တံ ဝိယ ခေတ္တံ၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတ္ထ, ဧတေနာတိ စ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ။ ဒီဋီ၊၃။၂၂၈။ အံဋီ၊၂။၂၇၀-၂၇၁။ (-ဝိဋ္ဌ၊၄။ ၁၁၈။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။ အနု ဋီ၊၂။၅၈။)

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဒဿန (ထိ၊န) [ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန+ဒဿန] (၁) ဖြစ်ရာအရပ်ကိုပြခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ် ရာအရပ်ကိုပြကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) အနုသ- ယဿ စ ဥပ္ပတ္တိ ဋ္ဌာနဒဿနတ္ထံ အယံ ဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၃၂၇။(-သံဋီ၊၂။၅၂၄။) (တိ)(၂) ဥဒကေတိ ဣဒံ တဒါ အတ္တနော

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဒဿနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၂၄၈။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန+နိဒ္ဒေသ] ဖြစ်ရာအရပ်ကိုညွှန်ပြခြင်း။ ဝိသယနိဒ္ဒေသောတိ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနနိဒ္ဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၂။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနနိယမန (နပ) [ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန+နိယမန] ဖြစ်ရာအရပ်ကိုသတ်မှတ်ခြင်း။ ကတိ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတီတိ ဧကေကဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနနိယမနတ္ထံ ပုစ္ဆာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန+ပုစ္ဆာ] ဖြစ်ရာအရပ်ကို မေးခြင်း။ သုဝုတ္တာမေတံ ဒိဋ္ဌာနုသ-ယာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနပုစ္ဆာယံ ... ဝိဿဇ္ဇိတတ္တာ။ အနု၊ဋီ၊၃။၂၀၀။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာန+ဒေသိတ+ဝါရ] ဖြစ်ရာဌာနအားဖြင့် ဟောအပ်သော အလှည့်အကြိမ်။(ဘာသာဋီ။) တေသံယေဝ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဿ ဒေသိတတ္တာ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။

ဥပ္ပတ္တိဒဿန (ထီ၊နပ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဒဿန] (၁) ဖြစ်ခြင်းကို ပြခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်း-ဖြစ်ပေါ်လာပုံ-ကို ပြတတ်သော။ ဣတော ပရံ ဖဿပဉ္စမကာနံ ဥပ္ပတ္တိဒဿန ဝသေန ပဉ္စ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၇။ (တိ)(၂) "ဇာတဓိသတ္တဿ ကိရာ" တိအာဒိကံ ပေါက္ခရဏီနံ ဥပ္ပတ္တိဒဿနံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၈-၉။

ဥပ္ပတ္တိဒီဝသ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ဒီဝသ] ဖြစ်လတ္တံ့သောနေ့၊(မြန်မာပြန်)၊ ဥတုပန်းပွင့်လတ္တံ့သောနေ့။ အထ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဥပ္ပတ္တိ-ဒိဝသံ ဝိဂဏေတွာ ဒုကူလဿ တာပတဿ အာရောစေသိ။ မိလိန္ဒ။၁၃၀။

ဥပ္ပတ္တိဒီပန (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဒီပန] ဖြစ်ခြင်းကို-ပြတတ်-ပြကြောင်းဖြစ်-သော။ ပုဂ္ဂလဝသေန ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒီပနော ပုဂ္ဂလဝါရော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၉၇။

ဥပ္ပတ္တိဒေသ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ဒေသ] (၁) ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း။ (၂) ဖြစ်ရာအရပ်။ (၁)(၂) ဥပ္ပတ္တိ-ဒေသော(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂)တိ ဥပ္ပတ္တိကာရဏန္တိ အတ္ထော။ ကာယိန္ဒြိယဝတ္ထုကာ ဝါ စတ္တာရော ခန္ဓာ ... တေသံ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၂။၃၅။

ဥပ္ပတ္တိဒွါရ (နပ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဒွါရ] ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း၊ ဖြစ်ရာဒွါရ။ စက္ခုဝိညာဏဝီထိ-ပရိယာပန္နဿ ဟိ ဝိညာဏကာယဿ စက္ခာ-ယတနမေဝ ဥပ္ပတ္တိဒွါရံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။

ဥပ္ပတ္တိဒွါရကထာ (ထီ) [ဥပ္ပတ္တိဒွါရ+ကထာ] ဖြစ်ရာဒွါရကို-ဆိုရာ-ဆိုကြောင်း-ဖြစ်သော စကား။ ဥပ္ပတ္တိဒွါရကထာယံ ဒွိကွတ္တုံ စလိတံ ဘဝင်္ဂံ မနောဒွါရံ နာမ။ မ၊ဋီ၊၂။၆၅။

ဥပ္ပတ္တိဒွါရဒဿန (ထီ၊နပ) [ဥပ္ပတ္တိဒွါရ+ဒဿန] ဖြစ်ရာဒွါရကိုပြခြင်း။ တဿ ဥပ္ပတ္တိဒွါရ-ဒဿနတ္ထံ ... ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။

ဥပ္ပတ္တိဓမ္မ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဓမ္မ] ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသော။ သမထဝိပဿနာဝသေန ဝိက္ခမ္ဘိတမ္ပိ ကိလေသဇာတံ အရိယမဂ္ဂေန အသမူဟ-တတ္တာ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အနတီတန္တိ ကတွာ အသမူဟနုပ္ပန္နန္တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၈၆။)

ဥပ္ပတ္တိနယ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+နယ] ဖြစ်သောနည်း။ သေသံ သဗ္ဗံ ဥပ္ပတ္တိနယေန ဉာတဗ္ဗမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။

ဥပ္ပတ္တိနိမိတ္တ (နပ) [ဥပ္ပတ္တိ+နိမိတ္တ] ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း။ ဟေတု စေဝ ဥပတ္တိနိမိတ္တတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၉။ (-မ၊ဋီ၊၂။၆၁၊၂၇၅။)

ဥပ္ပတ္တိနိယမ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+နိယမ] ဖြစ်ခြင်းကို

သတ်မှတ်ခြင်း။ တသ္မာ ဥပ္ပတ္တိနိယမေ ဝုတ္တ-ဒေါသာဘာဝသိဒ္ဓိ။ ဝဇီရ။၂၁၈။

ဥပ္ပတ္တိနိယမိတဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိနိယမိတ+ဓမ္မ] ဖြစ်သောသတ်မှတ်ထားအပ်သော-ဖြစ်သော အမြဲဆောက်တည်အပ်သော-တရား။ ဓမ္မိကော ရာဇာတိ ဧတ္ထ တဿ ဓမ္မိကဘာဝေါ ဓမ္မဒေဝ-ပုတ္တဿ ဝိယ ဥပ္ပတ္တိနိယမိတဓမ္မဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မငို၊၃။၃၆၂။

ဥပ္ပတ္တိနိရောဓပဋိသေဓ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိနိရောဓ+ပဋိသေဓ] ဖြစ်ခြင်း, ချုပ်ခြင်းကို တားမြစ်ခြင်း။ ဥပ္ပတ္တိနိရောဓပဋိသေဓဿ ပဋိသေ-ဓနတ္ထံ။ မူလငို၊၃။၁၂၄။

ဥပ္ပတ္တိနိဝါရက (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+နိဝါရက] ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သော။ ဥပ္ပတ္တိနိဝါရကဿ ဟေတုနော အဘာဝါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။

ဥပ္ပတ္တိနိဝါရဏ (န) [ဥပ္ပတ္တိ+နိဝါရဏ] ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သော။ (၁) ပရိယာဒါနဥ္စ ဥပ္ပတ္တိ-နိဝါရဏံ။ အံ၊ငို၊၁။၅၀။ (တိ)(၂) လောကုတ္တ-ရဿ ကထံ ဥပ္ပက္ကိလေသော ဟောတီတိ ဥပ္ပတ္တိနိဝါရဏတော။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၃၁၈။

ဥပ္ပတ္တိပစ္စယ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ပစ္စယ] ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ကာမာဝစရလောကေ ဥပ္ပတ္တိပစ္စ-ယာနန္တိ အဓိပ္ပါယော။ မဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။

ဥပ္ပတ္တိပဋိက္ခေပ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ပဋိက္ခေပ] ဖြစ်ခြင်းကိုပယ်မြစ်ခြင်း။ ဘတ္တ နိဗ္ဗတ္တိနိဝါရ-ဏေနာတိ ဥပ္ပလပဒုမာဒီသု ဥပ္ပတ္တိပဋိက္ခေ-ပေန အဘာဝကထနေန။ အနုငို၊၂။၇၀။

ဥပ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာန (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ပဒဋ္ဌာန] ဖြစ်ခြင်း၏ နီးသောအကြောင်း။ သော ပဌမဇ္ဈာန-သမာဓိ ဝိသေသဘာဂိတဿ ဒုတိယဇ္ဈာနဿ ဥပ္ပတ္တိပဒဋ္ဌာနတာယ "ဝိသေသဘာဂိယော သမာဓိ"တိ ဝုတ္တော။ ဒီငို၊၃။၂၈၃။ အံငို၊ ၃။၁၄၄။ (-အံငို၊၂။၃၅၄။)

ဥပ္ပတ္တိပဗန္ဓ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ပဗန္ဓ] ဖြစ်ခြင်း၏ အစဉ်။ ဌိတိယာတိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပတ္တိပဗန္ဓဝသေန ဌိတတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၃။

ဥပ္ပတ္တိပရိယာယ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ပရိယာယ] (၁) ဥပ္ပတ္တိသဒ္ဒါ၏ပရိယာယ်။ (၂) ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ (၁) သမ္ဘဝသဒ္ဒေါ စေတ္ထ ဂဗ္ဘသေ-ယျကာနံ ဝသေန ပသူတိပရိယာယော။ ဣတ-ရေသံ ဝသေန ဥပ္ပတ္တိပရိယာယော။ မငို၊၁။ ၃၀၈။ (၂) ပဥ္စဖဿဒွါရဝသေန အသံဝရာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိပရိယာယော ဝုတ္တော။ မူလငို၊၁။၈၃။

ဥပ္ပတ္တိပရိယာယဝစနာဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိပရိယာယဝစန+အဘာဝ] ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းကို ဆိုကြောင်းစကား၏မရှိခြင်း။ ပဥ္စဝိညာဏ-ဒွါရဝသေန အသံဝရာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိပရိယာယ-ဝစနာဘာဝတော စ။ မူလငို၊၁။၈၃။

ဥပ္ပတ္တိပကာသန (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ပကာသန] ဖြစ်ပုံကိုပြခြင်း။ ကုသလာယကမ္မာဒီနဥ္စ ဖဿ-ဒွါရာဒီဟိ ဥပ္ပတ္တိပကာသနဥ္စ ကမ္မပထသံသန္ဒနံ နာမ။ မူလငို၊၁။၈၃။

ဥပ္ပတ္တိပါကဋ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ပါကဋ] ဖြစ်ခြင်း၏ ထင်ရှားရှိသော။ ဝေဒနာနံ ပန ဥပ္ပတ္တိ-ပါကဋတာယ ဝေဒနာဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။)

ဥပ္ပတ္တိပ္ပကာသက (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ပကာသက] ဖြစ်ခြင်းကိုထင်ရှားပြခြင်း။ ပါတုဘာဝေါ ဥပ္ပတ္တိ-ပကာသကော စ။ အံငို၊၂။၁၄၇။

ဥပ္ပတ္တိပ္ပဟာနဋ္ဌာန (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ပဟာန+ဌာန] ဖြစ်ရာ, ပယ်ရာ ဌာန။ ရူပါဒိ ဝိယ တဏှာပိ တဏှာယ ဥပ္ပတ္တိပ္ပဟာနဋ္ဌာနံ။ ဝဇီရ။၃၈။

ဥပ္ပတ္တိဘူမိ (ထီ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဘူမိ] ဖြစ်ရာ-ဘုံ

-အရပ်။ ဥတ္တမမနုဿာနံ ဥပ္ပတ္တိဘူမိ ဥတ္တမဒီပေါ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၇၂။ မဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ (-အနုဋီ၊ ၃။၁၉၃။)

ဥပ္ပတ္တိမန္တု (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+မန္တု] ဖြစ်ခြင်းရှိသော။ ဥပ္ပတ္တိမန္တာနံ ဟိ ရူပါယတနာဒီနံ ဇာတိအာဒီနိ လက္ခဏာနိ ဝိဇ္ဇန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၁၁။ (-အနုဋီ၊ ၂။၉၇။)

ဥပ္ပတ္တိမူလ (န) [ဥပ္ပတ္တိ+မူလ] ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဥပ္ပတ္တိမူလ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၀)န္တိ ... အတ္တနော ဝစီနိစ္ဆာရဏသင်္ခါတံ ဥပ္ပတ္တိဟေတုံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၇၀။

ဥပ္ပတ္တိယောဂဒီပက (တိ) [ဥပ္ပတ္တိယောဂ+ဒီပက] ဖြစ်ခြင်းနှင့်ယှဉ်ခြင်းကို ပြတတ်သော။ ယထာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ-သဒ္ဒေန ဥပ္ပတ္တိယောဂဒီပကတ္တာ ဥပ္ပတ္တိရဟာ ဝုစ္စန္တိ။ အနုဋီ၊၃။၂၀၅။

ဥပ္ပတ္တိယောဂဝစန (အနုဋီ၊၃။၁၉၈)သည် ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂဝစန-ပုဒ်မှ ဖျက်ယွင်းလာဟန်တူသည်။ ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂဝစန-ကြည့်။

ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂ (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ယောဂ္ဂ] ဖြစ်ခြင်းငှါသင့်လျော်လျောက်ပတ်သည်၏အဖြစ်။ "ဥပ္ပဇ္ဇတိ"တိဝစနံ ပန ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂံ ဒီပေတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၂။

ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂဝစန (န) [ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂ+ဝစန] ဖြစ်ခြင်းငှါသင့်လျော်လျောက်ပတ်သည်၏ အဖြစ်ကို-ဟောကြောင်း-ပြတတ်သော-သဒ္ဒါ။ အနုသယသဒ္ဒဿ ... "အနုသေန္တီတိ အနုရူပံ ကာရဏံ လဘိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ ယံ ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂဝစနံ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၃။ ဥပ္ပတ္တိအရဟဘာဝေန ထာမဂတတာ အနုသယဋ္ဌောတိ ယံ တေသံ ဥပ္ပတ္တိယောဂဝစနံ (ဥပ္ပတ္တိယောဂ္ဂဝစနံ?) ဝုတ္တံ။ ... ဣမမတ္ထမာဟ အနုသယသဒ္ဒဿာတိအာဒိနာ။ အနုဋီ၊၃။၁၉၈။

ဥပ္ပတ္တိရဟ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+အရဟ] ဖြစ်ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ တေသု ခန္ဓေသု ဥပ္ပတ္တိရဟံ ကိလေသဇာတံ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၈။ (အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၀၉-အလားတူ အဖွင့်၌ ဥပ္ပတ္တာရဟ-ဟုရှိသည်။) (-အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။)

ဥပ္ပတ္တိရဟကိလေသဇာတ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိရဟ+ကိလေသဇာတ] ဖြစ်ခြင်းငှါထိုက်သော ကိလေသာ အပေါင်း။ ဣဒံ တေသု ခန္ဓေသု ဥပ္ပတ္တိရဟကိလေသဇာတံ။ မဋီ၊၃။၁၁၈။

ဥပ္ပတ္တိရဟဋ္ဌာန (တိ) [ဥပ္ပတ္တိရဟ+ဌာန] ဖြစ်ခြင်းငှါထိုက်သောအရာဌာန။ တေနာတိ ဥပ္ပတ္တိရဟဋ္ဌာနေ နိဿက္ကဝစနံ ကတံ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၈။

ဥပ္ပတ္တိရဟိတ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ရဟိတ] ဖြစ်ခြင်းမှ ကင်းသော။ ကရဇကာယံ ကတွာ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ မဋီ၊၃။၄၂၀။

ဥပ္ပတ္တိဝစန (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝစန] ဖြစ်ခြင်းကို-ဖြစ်ပုံကို-ဆိုခြင်း-ဆိုကြောင်းစကား။ အဗျာကတေ ခန္ဓေ မဟာဘူတေ စ ပဋိစ္စ ဥပါဒါ-၊ ရူပါနံ ဥပ္ပတ္တိဝစနေန။ အနုဋီ၊၃။၂၇၆။ (-အနုဋီ၊၁။၈၇။)

ဥပ္ပတ္တိဝါစက (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝါစက] ဖြစ်ခြင်း (အနက်)ကို ဟောသော။ "အတ္ထဇာပိကာ"တိ ဧတ္ထ ဝိယ ဇပ-သဒ္ဒေါ ဥပ္ပတ္တိဝါစကောတိ အာဟ "ပဝတ္တေတီ"တိ။ မူလဋီ၊၂။၂၂၀။

ဥပ္ပတ္တိဝါရ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝါရ] ဖြစ်ရာ-ဖြစ်ခြင်း၏-အလှည့်။ ကုသလစိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိဝါရော န ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၂၃၈။

ဥပ္ပတ္တိဝါရဏ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝါရဏ] ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သော။ ဧဝနေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ

ဟောသ တသ္မိံ ဒွါရေ ကိလေသာနံ ဥပ္ပတ္တိ-ဝါရဏတော စက္ခုန္ဒြိယသံဝရောတိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။

ဥပ္ပတ္တိဝိစာရဏ (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝိစာရဏ] ဖြစ်ခြင်းကိုစိစစ်ခြင်း။ "ရာဂေါ ဥပ္ပန္နော"တိအာဒိနာ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂပဋိဃာနံ ဥပ္ပတ္တိဝိစာ-ရဏာဝ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊၂။၃၇။

ဥပ္ပတ္တိဝိဓာန (န) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝိဓာန] ဖြစ်ခြင်း၏ အစီအရင်၊ ဖြစ်ပုံအစီအရင်။ တဿ ဥပ္ပတ္တိ-ဝိဓာနံ မဟာပကရဏေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။ (-မူလဋီ၊၁။၁၃၅။)

ဥပ္ပတ္တိဝိဗန္ဓက (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+ဝိဗန္ဓက] ဖြစ်ခြင်းကို နှောင့်ယှက်တားမြစ်တတ်သော။ ယေသံ ဥပ္ပတ္တိဝိဗန္ဓကာ ပစ္စယာ ဗလဝန္တော ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၇၈။

ဥပ္ပတ္တိသဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+သဘာဝ] ဖြစ်ခြင်း၏ ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ အနေကေသံ အကု-သလာနံ ဥပ္ပတ္တိသဘာဝတော။ သာရတ္ထ၊၁။၈၄။

ဥပ္ပတ္တိသမကာလ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+သမကာလ] ဖြစ်ရာကာလနှင့်တူမျှသောကာလ။ ဣဒ္ဓိစိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိသမကာလမေဝ ပရစိတ္တဿပိ ဥပ္ပတ္တိ-သမ္ဘဝတောတိ ယုတ္တိဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၆၆။ အသရဏီဘူတောတိ ပုရေ ဥပ္ပတ္တိယာ အတ္တနော အဘာဝေနေဝ အသရဏော၊ ဥပ္ပတ္တိသမ-ကာလမေဝ အသရဏီဘူတောတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။

ဥပ္ပတ္တိသမနန္တရံ (ဗျ) [ဥပ္ပတ္တိ+သမနန္တရံ] ဖြစ်ခြင်း၏အခြားမဲ့၌။ ဥပ္ပတ္တိသမနန္တရမေဝ နတ္ထိ သော သတ္တော နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃။

ဥပ္ပတ္တိသမုပလက္ခိတ (တိ) [ဥပ္ပတ္တိ+သမုပလက္ခိတ] ဖြစ်ခြင်းဖြင့် မှတ်အပ်သော။ ဥဘ-ယေသံ သန္တာနေ ဥပ္ပတ္တိသမုပလက္ခိတော ထေ္ထ ကုသလကိရိယဝိညာဏေသု ဝိသေသော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၃၀။

ဥပ္ပတ္တိသမ္ဘဝ (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+သမ္ဘဝ] ဖြစ်ခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ ဥပ္ပတ္တိသမကာလ-ကြည့်။

ဥပ္ပတ္တိဟေတု (ပု) [ဥပ္ပတ္တိ+ဟေတု] ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းတရား။ ယေန ကေနစိ သောက-ဒုက္ခဿ ဥပ္ပတ္တိဟေတုနာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၇၀။ ပဋိသံ၊ဂံ၊၁၂၈။)

ဥပ္ပထ (ပု၊န) [ဥ+ပထ။ ဂန္တဗ္ဗပထဘာဝတော အပေတံ ဥပ္ပထံ, အပထဥ္စ၊ အဗျာယိဘာဝ-သမာသော။ ဓာန်ဋီ။၁၉၃။] မမှန်-မညီညွတ်-မှားယွင်း-သောလမ်း၊ လမ်းမှား၊ လမ်းရိုးလမ်းမှန်မဟုတ်။ ဥပ္ပထံ ဂစ္ဆာတိ (မဟာနိ။ ၁၁၃)တိ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ယာနံ အဒန္တာတိယုတ္တံ ဘန္တံ ဝိသမမဂ္ဂံ ဥပေတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၅။ ဥပ္ပထံ ဂစ္ဆာတိ(မဟာနိ။၁၁၃)တိ ကုသလ-ကမ္မပထတော ပဋိက္ကမိတွာ အပါယဘူတံ ဥပ္ပထံ မိစ္ဆာမဂ္ဂံ ဥပေတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၅။ ရာဂေါ ဥပ္ပထော(သံ၊၁။၃၅)တိ သုဂတိဥ္စ နိဗ္ဗာနဥ္စ ဂစ္ဆန္တဿ အမဂ္ဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။

ဥပ္ပထဂမန (န) [ဥပ္ပထ+ဂမန] မမှန်သောလမ်း-လမ်းမှား-ကို သွားခြင်း။ စန္ဒိမသူရိယာနံ ဥပ္ပထဂမနံ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁။၆၄၊၆၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။)

ဥပ္ပထစာရ (ပု) [ဥပ္ပထ+စာရ] လမ်းရိုးလမ်းမှန် မဟုတ်သောအကျင့်၊ မှားယွင်းသောအကျင့်။ ပရဒါရဥ္စ ဂစ္ဆတီတိ ပရဿ ရက္ခိတဂေါပိတေသု ဘဏ္ဍေသု အပရဇ္ဈန္တော ဥပ္ပထစာရံ စရတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။

ဥပ္ပထစာရီ (တိ) [ဥပ္ပထ+စရ+ဏီ] လမ်းရိုးလမ်းမှန် မဟုတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်လေ့ရှိသော၊ မှားယွင်းသောအကျင့်ကိုကျင့်လေ့ရှိသော၊သူ။

(လွန်ကျူး၍ကျင့်သောသူ။သျှ။) ပရဒါရူပ-သေဝိတိ ပရဒါရံ ဥပသေဝေန္တော ဥပ္ပထစာရီ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။

ဥပ္ပထပဋိပန္န (တိ) [ဥပ္ပထ+ပဋိပန္န] မမှန်သော လမ်း-လမ်းမှား-၌သွားသော၊သူ။ ဥပ္ပထ-ပဋိပန္နေ သိန္ဓဝေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။

ဥပ္ပထမဂ္ဂ (ပု) [ဥပ္ပထ+မဂ္ဂ] လမ်းမှန်မဟုတ်သော-သွားရိုးလမ်းမဟုတ်သော-လမ်း၊ လမ်းမှား။ ပဌမံ မုဠှိတဗ္ဗံ သဘာယမဂ္ဂံ ဥပ္ပထမဂ္ဂံ အာစိက္ခတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၈။ သုသာနံ ဂစ္ဆ-န္တေနာပိ မဟာပထာ ဥက္ကမ္မ ဥပ္ပထမဂ္ဂေန ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၄။

ဥပ္ပထမနသိကာရ (ပု) [ဥပ္ပထ+မနသိကာရ] လမ်းရိုးလမ်းမှန်မဟုတ်သောအားဖြင့်-စိတ်၌ပြုခြင်း-နှလုံးသွင်းခြင်း။(ဘာသာဋီ)။ အယောနိ-သောမနသိကာရော နာမ အနုပါယမနသိ-ကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၈။

ဥပ္ပထမနသိကာရလက္ခဏ (တိ) [ဥပ္ပထမနသိကာရ+လက္ခဏ] လမ်းရိုးလမ်းမှန် မဟုတ်သောအားဖြင့်-စိတ်၌ပြုခြင်း-နှလုံးသွင်းခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ အယံ ဝုစ္စတီတိ အယံ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရ-လက္ခဏော အယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၂။

ဥပ္ပထာဘိနိဝေသ (ပု) [ဥပ္ပထ+အဘိနိဝေသ] လမ်းရိုးလမ်းမှန်မဟုတ်သောအားဖြင့်-စိတ်၌ပြုခြင်း-နှလုံးသွင်းခြင်း။ အယောနိသော အဘိ-နိဝေသော အနုပါယာဘိနိဝေသော ဥပ္ပထာ-ဘိနိဝေသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၄၉။

ဥပ္ပ(ပ)ဒ္ဒဝ (ပု) [ဥပ+ဒု+အ။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၀၁။ ဥပ+ဒု+အဏ။ ဘုသံ ဒဝတိ ဟိံသတီတိ ဥပ-ဒ္ဒဝေါ။ နိရုတ္တိ။၅၃၈။] ကပ်၍နှိပ်စက်တတ်သောသဘော၊ ဘေးဥပဒ်၊ ဘေးရန်၊ အန္တရာယ်၊ အကျိုးမဲ့ကို ဖြစ်စေသောဘေးရန်။ ဥပ္ပန္နံ ဥပ္ပဒ္ဒဝံ ဩဓာယ အဝတ္တရိတ္တာ ဝတ္တိဿန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ ဥပဒ္ဒဝ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၆)နှင့် အနတ္ထုပ္ပါဒဘာဝံ။ မ၊ဋီ၊၂။၆၉။ (ဥပဒ္ဒဝ-လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပန္နံသ (ပု) [ဥပ္ပန္န+အံသ] ဥပါဒ် ဋ္ဌီ ဘင်ဟူသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်သော-ဖြစ်သော-တရားဟူသောအဖို့အစု၊ ဥပ္ပန္နအဖို့အစု။ ဥပ္ပန္နံသေန သင်္ဂဟိတာ(အဘိ၊ဓ။၂၁၂)တိ ဥပ္ပန္နကောဋ္ဌာ-သေန ဂဏနံ ဂတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၃။

ဥပ္ပန္န (န) [ဥ+ပဒ+တ။ ဥ+ပန္န] (၁) ဖြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ရှေးဖြစ်သော(အတိတ်)တရား၏ ဘင်ခဏမှ အထက်ဖြစ်သော ဥပါဒ် ဋ္ဌီ ဘင်ဟူသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်သော၊ ဖြစ်သော။ (က) ဖြစ်ပြီးသော။ (ခ) ရအပ်သော။ (ဂ) တက်လာသော။ (ဃ) မခွါအပ်သော။ (င) မဖြတ်အပ်-မနုတ်အပ်-သေးသော။ (စ) ဥပါဒ် ဋ္ဌီ ဘင် ဟူသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်သော။ (ဆ) ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ ဥပါဒ်ဆဲဖြစ်သော။ (ဇ) ဖြစ်လတ္တံ့သော၊ ဖြစ်ခြင်းငှါထိုက်သော။ (၃) ဖြစ်ရာ။ (၄) ဖြစ်စေအပ်သော။ (၅) ဖြစ်ပြီးသောတရားနှင့် တူသောတရား။

ဥပ္ပန္နသည် **ဝတ္တမာနုပ္ပန္န**=ဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သောဥပ္ပန္န။ (ဥပါဒ် ဇရာ(=ဋ္ဌီ) ဘင်နှင့်ပြည့်စုံသော သင်္ခတတရားအားလုံး။) **ဘူတာပဂတုပ္ပန္န**=ခံစားပြီး ဖြစ်ပြီး၍ ကင်းပြီး ချုပ်ပြီးဟုဆိုအပ်သော ဥပ္ပန္န။ (အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားပြီး၍ ကင်းပြီး ချုပ်ပြီး ဟုဆိုအပ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ် ၊ ဥပါဒ်အစရှိသော ခဏသုံးပါးသို့ရောက်၍ ကင်းပြီးချုပ်ပြီးသော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်, သင်္ခတတရားများ။ **ဩကာသကတုပ္ပန္န**=အခွင့်ပြုပြီးသော ဥပ္ပန္န။ [(က) အကျိုးပေးခွင့်ကို ပြုပြီးသော အတိတ်ကံဟူသော ဥပ္ပန္န၊ (ခ) အကျိုးပေးခွင့် ကေန်

ရလတ္တံ့သော အကျိုးဝိပါက်ဟူသောဉပ္ပန္န။] **ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္န**=ရအပ်သော ဖြစ်ရာဘုံခန္ဓာ ရှိသောဉပ္ပန္န။ (ထိုထိုခန္ဓာအတ္တဘောတို့၌ ဖြစ်ခြင်းငှါထိုက်သော အကျိုးပေးမည်ကေန်ဖြစ်သော ကိလေသာများ။) ဟု လေးပါးရှိသည်။ ထို့ပြင် **သမုဒါစာရုပ္ပန္န**=ဝတ္တမာနုပ္ပန္နသည်ပင် သမုဒါစာရုပ္ပန္နမည်၏။ **အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္န** =အာရုံကို မြဲစွာယူ၍ဖြစ်သောဉပ္ပန္န။ (စက္ခုစသည်၌ အာရုံထင်လာလတ်သော် အာရုံကို မြဲစွာယူခြင်းကြောင့်သာ ရှေးကမဖြစ်သေးသော ကိလေသာအပေါင်းသည်နောက်၌ ဖြစ်လာသဖြင့် အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္နမည်၏။) **အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္န**=မခွါအပ်သေးသဖြင့် ဖြစ်သောဉပ္ပန္န။ (သမထဝိပဿနာတစ်ခုခုဖြင့်မခွါအပ်သေးသော ကိလေသာအပေါင်းသည် စိတ်အစဉ်သို့မတက်ရောက်သေးသော်လည်း ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သော အကြောင်းတရားမရှိခြင်းကြောင့် အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နမည်၏။) **အသမူဟတုပ္ပန္န** = မပယ်နုတ်အပ်သေးသဖြင့် ဖြစ်သောဉပ္ပန္န။ (သမထဝိပဿနာတစ်ခုခုဖြင့် ခွါအပ်ပြီးသော ကိလေသာအပေါင်းသည် ထိုသို့ ခွါအပ်ပြီးဖြစ်ပါသော်လည်း အရိယမဂ်ဖြင့် မပယ်သတ်အပ်သေးသဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို မလွန်နိုင်သောကြောင့် အသမူဟတုပ္ပန္န မည်၏။) ဟု လေးပါးရှိသည်။ အကျယ်ကို အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၈၄-၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈-၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၈၅-၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈-၁၆၀ ကြည့်။

(၁) ဖြစ်ခြင်း။ ဉပ္ပန္နသဘာဝ-ကြည့်။ (တိ)(၂) ရှေးဖြစ်သော(အတိတ်)တရား၏ ဘင်ခဏမှအထက်ဖြစ်သော ဉပါဒ် ဌီ ဘင်ဟူသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်သော၊ ဖြစ်သော။ ဉပ္ပန္နံ ဟောတိ(အဘိ၊၈။၁၇)တိ ဧတ္ထ ဝတ္တမာနဘူတာ-ပဂတောကာသကတဘူမိလဒ္ဓဝသေန ဉပ္ပန္နံ နာမ အနေကပ္ပဘေဒံ။...တတြာယံ ဝစနတ္ထော —ပုဗ္ဗန္တတော ဉဒ္ဓံ ဉပ္ပါဒါဒိအဘိမုခံ ပန္နန္တိ ဉပ္ပန္နံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈-၉။ ဉပ္ပန္နာန(ပဋိသံ။၁၀၀)န္တိ ဇာတာနံ အတ္တဘာဝေ နိဗ္ဗတ္တာနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄-၅။ ဉပ္ပန္န(ဝိ၊၁။၉၂)န္တိ ဇာတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၇။ ဉပ္ပန္နော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄)တိ ပဝတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၈။ ဉပ္ပန္န(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈)န္တိ တသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဇာတံ နိဗ္ဗတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၆၊(-၁၅၅။) (-ပဋိသံ။၄၀၊၁၀၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅၊ ၂၉၄၊၂၉၅။) (က) ဖြစ်ပြီးသော။ "တေန ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ သမယေန ကကုသန္ဓော ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဉပ္ပန္နော"(သံ၊ ၁။၃၉၇)တိ ဧတ္ထ အတီတေ အာဂတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ (-သံ၊၃။၈၊ အံ၊၁။၂၃၊၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၊၃၅၊၃၈၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊ ၂၄၉။) (ခ) ရအပ်သော။ "အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ အတိရေကစီဝရံ ဉပ္ပန္နံ ဟောတိ" (ဝိ၊၁။၁၉၄)တိ ဧတ္ထ ပဋိလဒ္ဓေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၉။ အတ္ထဂ်မန္တိ ဉပ္ပန္နာနံ အဘာဝဂမနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ ဉပ္ပန္နာနန္တိ ပဋိလဒ္ဓါနံ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၂၉၁။ (-သံ၊၃။၈၊ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။) (ဂ) တက်လာသော။ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဉပ္ပန္နံ မဟာမေဃံ၊ တမေနံ မဟာဝါတော အန္တရာ-ယေဝ အန္တရဓာပေတိ"(သံ၊၃။၄၇)တိ ဧတ္ထ သမုဋ္ဌိတေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ (ဃ) မခွါအပ်သော။ "ဉပ္ပန္နံ ဂမိယစိတ္တံ ဒုပ္ပဋိဝိနောဒနီယံ (ဝိ၊၅။၂၃၀။ အံ၊၂။၁၆၃) ဉပ္ပန္နုပ္ပန္နေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဌာနသော အန္တရဓာပေတိ" (ဝိ၊၁။၈၈)တိ ဧတ္ထ အဝိက္ခမ္ဘိတေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၉။ ဉပ္ပန္နာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁၆)တိ အဝိက္ခမ္ဘိတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၈၇။ (င) မဖြတ်အပ်-မနုတ်အပ်-သေးသော။ "အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော ဗဟုလီကရောန္တော ဉပ္ပန္နုပ္ပန္နေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဌာနသော အန္တရဓာ-ပေတိ"(သံ၊၃။၄၇)တိ ဧတ္ထ အသမုစ္ဆိန္နေ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ ဉပ္ပန္နာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၁)တိ အသမူ-ဟတုပ္ပန္နာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။ (-ပဋိသံ။၃၈၀။

ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။) (စ) ဥပါဒ် ဌီ ဘင် ဟူသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်သော။ "ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥပ္ပန္နန္တိ အာမန္တာ"(ယမက၊၂။၃၀၆)တိ ဧတ္ထ ခဏတ္တယဂတော၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ (ဆ) ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ ဥပါဒ်ဆဲဖြစ်သော။ ဥပ္ပန္နဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဌိတိယာ (ပဋိသံ။၁၀၁)တိအာဒီသု ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပန္နဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဌိတိ-က္ခဏဘင်္ဂက္ခဏဝသေန ဌိတိယာတိအာဒိ-ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ (ဇ) ဖြစ်လတ္တံ့သော၊ ဖြစ်ထိုက်သော။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပုန ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နဿ အကုသလဿ ကပ္ပဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ ဥပ္ပန္န-ဿာတိ ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဿ၊ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ ဣဓာ-ဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၀၁။ ဥပ္ပန္နဇ္ဈာယ-လည်းကြည့်။ (၃) ဖြစ်ရာ။ ဥပ္ပန္နကာလ-ကြည့်။ (၄) ဖြစ်စေအပ်သော။ ဥပ္ပန္နပစ္စယ(၂)ကြည့်။ (၅) ဥပ္ပန္နာ ပဟီယန္တီတိ ဧတ္ထ ဥပ္ပန္နသဒ္ဒေါ "ဥပ္ပန္နာ"တိ ဝုတ္တာ, န ပစ္စုပ္ပန္နာ။ မဋီ၊၁။၁၅၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၄။) (သံဝဏ္ဏနာတဗ္ဗဖြစ်သော-မ၊၁။၉-၌ ဥပ္ပန္နာ စ အာသဝါ ပဟီယန္တိ-ဟုရှိသည်။)

ဥပ္ပန္နအစ္ဆေကစီဝရ (န) [ဥပ္ပန္န+အစ္ဆေကစီဝရ] ဖြစ်သော-ရအပ်သော-အဆောတလျင် ရောင်တခင်လှူအပ်သော သင်္ကန်း။ ပဌမိယဥ္စ ပုရေ အရုဏံ ဥပ္ပန္နအစ္ဆေကစီဝရဿ။ ဝဇီရ။၂၆၂။

ဥပ္ပန္နအဇ္ဈာသယ (ပု) [ဥပ္ပန္န+အဇ္ဈာသယ] ဖြစ်သောအလိုဆန္ဒ။ စေတောဝိမုတ္တိ နာမ အရဟေ ဝသီဿာမာတိ ဥပ္ပန္နအဇ္ဈာသယော၊ သော ပရိဟာယိတိ အတ္ထော။ မဋ္ဌ၊၂။၆၈။ (-မဋီ၊၂။၁၂၃။)

ဥပ္ပန္နအနုဝါဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+အနုဝါဒ] ဖြစ်သော စွပ်စွဲခြင်း။ တထာ ဗုဒ္ဓကာလတော ပဌာယ စတသော ဝိပတ္တိယော နိဿာယ ဥပ္ပန္နအနု-ဝါဒေါ စ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။

ဥပ္ပန္နအဿာဒဟေတု (ပု) [ဥပ္ပန္နအဿာဒ+ဟေတု] ဖြစ်သောသာယာခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ရဟဿာဒေနာတိ ... ဥပ္ပန္န-အဿာဒဟေတု။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၄၀-၁။

ဥပ္ပန္နအာယ (ပု) [ဥပ္ပန္န+အာယ] ဖြစ်သော ရအပ်သော-အတိုးအပွား-အမြတ်အစွန်း။ အကတာဝါသံ ဝါ ကတ္ဘာတိ တတော ဥပ္ပန္န-အာယေန ကတ္ဘာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၃-၄။

ဥပ္ပန္နဣစ္ဆာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဣစ္ဆာ] ဖြစ်သော အလို။ ဥပ္ပန္နဣစ္ဆာဝသေန ပဝတ္တာနံ ကောပ-အပစ္စယာနံ အဘာဝေန အနင်္ဂဏောတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ။၄၉။

ဥပ္ပန္နကင်္ခါဝိဓမန (န) [ဥပ္ပန္နကင်္ခါ+ဝိဓမန] ဖြစ်သော ယုံမှားခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ဒေဝတာနံ "ဗုဒ္ဓေါ ဝါ နော ဝါ"တိ ဥပ္ပန္နကင်္ခါ-ဝိဓမနတ္ထံ အာကာသေ ရတနစင်္ကမံ မာပေတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၅။

ဥပ္ပန္နကထာပစ္ဆေဒန (န) [ဥပ္ပန္နကထာ+ပစ္ဆေဒန] ဖြစ်သောစကားကို ပယ်ဖြတ်ခြင်း။ "သူရော ဝတာယံ...ဇဂ္ဂိပေတီတိ ဝေ ဥပ္ပန္န-ကထာပစ္ဆေဒနတ္ထံ ပန အပလောကနကမ္မ-မေဝ ကတ္ဘာ ဇဂ္ဂိပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၃။

ဥပ္ပန္နကလလရူပ (န) [ဥပ္ပန္န+ကလလရူပ] ဖြစ်သော ကလလရုပ်။ ကလလတော ပဌာယာတိ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နကလလရူပ-တော ပဌာယ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၁။

ဥပ္ပန္နကသိဏရူပဒဿန (န) [ဥပ္ပန္နကသိဏရူပ+ဒဿန] ဖြစ်သော ကသိုဏ်းရုပ်ကို မြင်ခြင်း။ တဒုပနိဿယန္တိ တတော ပရံ ဥပ္ပန္နကသိဏ-ရူပဒဿနာဒီနံ ဥပနိဿယဘူတံ။ အနု၊ဋီ၊၂။၃၇။

ဥပ္ပန္နကာမဂုဏနိဿိတ (တိ) [ဥပ္ပန္နကာမဂုဏ+

နိဿိတ] ဖြစ်သောကာမဂုဏ်ကိုမှီသော။ တတ္ထဝ လဂ္ဂါ လဂ္ဂိတာ ဟုတွာ ဥပ္ပန္နကာမ-ဂုဏနိဿိတာ ဥပေက္ခာ ဆ ဂေဟသိတ-ဥပေက္ခာ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။

ဥပ္ပန္နကာမရာဂ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ကာမရာဂ] ဖြစ်သောကာမရာဂရှိသော၊သူ။ ဣမသ္မိံ သာသနေ မာတုဂါမံ အာဂမ္မ ဥပ္ပန္နကာမရာဂေါ ဝိဗ္ဘမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၈၀။)

ဥပ္ပန္နကာယဝိညတ္တိ (ထိ) [ဥပ္ပန္နာ+ကာယဝိညတ္တိ] ဖြစ်သော ကာယဝိညတ်။ သန္နိဋ္ဌာပက-စေတနာယ သတ္တမာယ သဟ ဥပ္ပန္နကာယ-ဝိညတ္တိယာ သာဟတ္ထိကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၄၃။

ဥပ္ပန္နကာလ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ကာလ] ဖြစ်ရာ-အခါ-ကာလ။ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပန္နကာလေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၂။)

ဥပ္ပန္နကာလာကာရာဒိသာဒိသ (တိ) [ဥပ္ပန္နကာလာကာရာဒိ+သာဒိသ] ဖြစ်ရာကာလ, ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာအစရှိသည်အားဖြင့် တူသော။ ပုဗ္ဗေ အဓိဋ္ဌိတေ ဥပ္ပန္နကာလာကာ-ရာဒိသာဒိသေန အစ္စေကစီဝရသဒိသေ အညသ္မိံ စီဝရေ။ ဝိမတိ၊၁။၃၆၀။

ဥပ္ပန္နကိစ္စ (နု) [ဥပ္ပန္န+ကိစ္စ] (၁) ဖြစ်သောအမှုကိစ္စ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောအမှုကိစ္စရှိသော၊သူ။ (၁) ပဏ္ဍိတသမ္မတဿ ဥပ္ပန္နကိစ္စဿ အသာဓနတော ယထာ "အပုတ္တော"တိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၉။ (တိ)(၂) သဟာယော အတ္ထဇာတ-ဿာတိ ဥပ္ပန္နကိစ္စဿ ယော တံ ကိစ္စံ ဝဟတိ နိတ္ထရတိ၊ သော...သဟာယော မိတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။

ဥပ္ပန္နကိစ္စနိတ္ထရဏ (နု) [ဥပ္ပန္နကိစ္စ+နိတ္ထရဏ] ဖြစ်သောကိစ္စကို-ကူးမြောက်စေခြင်း-ဆောင်ရွက်ခြင်း။ ပုတ္တာဒယော အနုပါနာဒိဒါနေန စေဝ ဥပ္ပန္နကိစ္စနိတ္ထရဏေန စ တာဏာ ဟုတွာပိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁-၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။)

ဥပ္ပန္နကိရိယတာဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ဥပ္ပန္နကိရိယတာ+ဝိသိဋ္ဌ] ဖြစ်သော အမှုအရာရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်-အထူးပြုအပ်သော-ထူးခြားသော။ သာ တာယ (တေန ဟိ သာ) ဥပ္ပန္နကိရိယ-တာဝိသိဋ္ဌေ သန္တာနေ...ဥပကာရိကာ ဟောတိ။ မူလ၊ဋီ၊၃။၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၈၁။ ဥပ္ပန္န-ကိရိယတာဝိသိဋ္ဌေတိ စိတ္တပယောဂသင်္ခါ-တာယ စေတနာကိရိယာယ ဥပ္ပတ္တိယာ ဝိသိဋ္ဌေ ဝိသေသံ အာပန္နေ။ အနု၊ဋီ၊၃။၂၃၂။

ဥပ္ပန္နကိလမထ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ကိလမထ] ဖြစ်သော ပင်ပန်းခြင်း။ တရိတ္တကိလမထောတိ ပိဏ္ဍပါတစရိယာယ ဥပ္ပန္နကိလမထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၉။)

ဥပ္ပန္နကိလေသ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ကိလေသ] ဖြစ်သော ကိလေသာ။ ဂမနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ ဂမနေယေဝ နိဂ္ဂဏှာထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။

ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝ (ပု) [ဥပ္ပန္နကိလေသ+သန္ထဝ] ဖြစ်သောကိလေသာဟူသော ပေါင်းဖေါ်ခြင်း၊ ဖြစ်သောကိလေသာဖြင့်-နှီးနှော-ရောယှက်-ပေါင်းဖက်-ခြင်း။ ဧဝံ ဝိသဘာ-ဂါရမ္မဏသဝနေန ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝေါ သဝနသံသဂ္ဂေါ နာမ။ ... မာတုဂါမဿ ဟတ္ထဂ္ဂါဟာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နကိလေသသန္ထဝေါ ကာယသံသဂ္ဂေါ နာမ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၇၉။

ဥပ္ပန္နကုက္ကုစ္စ (နု) [ဥပ္ပန္န+ကုက္ကုစ္စ] (၁) ဖြစ်သော-ယုံမှားခြင်း-သံသယ-အလိုအလို။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော-ယုံမှားခြင်း-သံသယ-ရှိသော၊

သူ။ (၁) ကုက္ကုစ္စပကတာနန္တိ ကပ္ပိယာကပ္ပိယံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နကုက္ကုစ္စေန အဘိဘူတာနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၉၀။ (တိ)(၂) တိရောရဋ္ဌေသု တိရောဇနပဒေသု စ ဥပ္ပန္နကုက္ကုစ္စာ ဘိက္ခူ... ပုစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၃။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၁။

ဥပ္ပန္နကုသလာကုသလ (န) [ဥပ္ပန္န+ကုသလာကုသလ] ဖြစ်ပြီးသောကုသိုလ်, အကုသိုလ်။ ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ ဂဟိတာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၁၁။

ဥပ္ပန္နကောဋ္ဌာသ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ကောဋ္ဌာသ] ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်သောတရားအဖို့အစု၊ ဥပ္ပန္နတရားအဖို့အစု။ တာနိ ဟိ ကေနဋ္ဌေန ဥပ္ပါဒိဓမ္မဘူတာနေဝ၊ ဥပ္ပန္နကောဋ္ဌာသမ္ပိ ပန ဘဇန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇။

ဥပ္ပန္နကောဓ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ကောဓ] (၁) ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသရှိသော၊သူ။ (၁) ဥဘိန္နံ ဥပ္ပန္နကောဓသင်္ခါတံ ကိလေသဗျာဓိံ တိကိစ္ဆန္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၆။ (တိ)(၂) သော ရဇ္ဇသိရိံ အနုဘဝမာနော အာစရိယေန ကတဒေါသံ သရိတွာ ဥပ္ပန္နကောဓော “မာရာပေဿာမိ န”န္တိ ... ပါဟေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄-၅။

ဥပ္ပန္နကောဓဝေဂ (ပု) [ဥပ္ပန္နကောဓ+ဝေဂ] ဖြစ်သောအမျက်ဒေါသ၏ အရှိန်အဟုန်။ အထ နံ မဏိကာရော ထေရေ ဥပ္ပန္နကောဓဝေဂေန ... ခိပိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။

ဥပ္ပန္နကောပ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ကောပ] (၁) ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသရှိသော၊သူ။ (၁) တေသမ္ပိ ဥပ္ပန္နကောပံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥပရိ ပါတေဿာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇။ (တိ)(၂) ကောပန္တရောတိ အဗ္ဘန္တရေ ဥပ္ပန္နကောပေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။

ဥပ္ပန္နခေဠ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ခေဠ] ဖြစ်သောတံတွေး။ မုခေ ဥပ္ပန္နခေဠောပိ ဟိ တေသံ အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။

ဥပ္ပန္နဂါရဝ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဂါရဝ] ဖြစ်သော ရိုသေ လေးစားခြင်းရှိသော၊သူ။ တေ ကေပဒေနေဝ သတ္ထု လဘိတွာ ဥပ္ပန္နဂါရဝါ ... အာဟံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ (-ဝိမတိ၊၂။၉၀။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။)

ဥပ္ပန္နဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရံ (ဗျ) [ဥပ္ပန္န ဂေါတြဘုဉာဏ+အနန္တရံ] ဖြစ်သော ဂေါတြဘုဉာဏ်၏ အခြားမဲ့၌။ ဥပ္ပန္နဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရံ ဥပ္ပန္နေန မဂ္ဂဉာဏေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၇။

ဥပ္ပန္နဃနသုခုမဝတ္ထ (န) [ဥပ္ပန္န+ဃနသုခုမဝတ္ထ] ဖြစ်သော ထူထဲနူးညံ့သော အဝတ်အထည်။ ဝင်္ဂပဋ္ဋေတိ ဝင်္ဂဒေသေ ဥပ္ပန္နဃနသုခုမဝတ္ထေ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၈။

ဥပ္ပန္နစက္ခာယတန (န) [ဥပ္ပန္န+စက္ခာယတန] ဖြစ်သောစက္ခာယတန။ စက္ခာယတနုပစယာဒီနန္တိ ဥပရူပရိ စိတာနိ ဝိယ ဥပ္ပန္နစက္ခာယတနာဒီနိ။ အနုဋီ၊၂။၁၄၅။

ဥပ္ပန္နစက္ခုက (တိ) [ဥပ္ပန္န+စက္ခု+က] ဖြစ်သော ပညာမျက်စိရှိသော၊သူ။ ဘူတစက္ခုကာ ဥပ္ပန္နစက္ခုကာ စက္ခုံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဝိဟရန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။

ဥပ္ပန္နစိတ္တ (န) [ဥပ္ပန္န+စိတ္တ] (၁) ဖြစ်သောစိတ်။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ (၁) ကုက္ကုရစိတ္တန္တိ “အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ ကုက္ကုရေဟိ ကာတဗ္ဗံ ကရိဿာမိ”တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နစိတ္တံ။ ခု၊ဋ္ဌ၊၃။၇၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၉။) (တိ)(၂) ဥပ္ပန္နစိတ္တာနံ ကေစ္စာနံ ဒေဝတာနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။

ဥပ္ပန္နစိတ္တကာလုဿိယ (န) [ဥပ္ပန္န+စိတ္တကာ

လုဿိယ] ဖြစ်သော စိတ်၏နောက်ကျခြင်း။ "န သမ္ပသီဒတီ"တိ ဣမိနာ တိဝိဓာယပိ ဝိမတိယာ ဝသေန ဥပ္ပန္နစိတ္တကာလုဿိယံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၂။၅၂။

ဥပ္ပန္နစိတ္တစေတသိက (န) [ဥပ္ပန္န+စိတ္တစေတသိက] ဖြစ်သောစိတ်,စေတသိက်။ အမနာပ–တာတိ စ "အမနာပံ ဣဒ"န္တိ ဥပ္ပန္နစိတ္တ–စေတသိကာနမေတံ အဓိဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။

ဥပ္ပန္နစိတ္တသန္တာသ (ပု) [ဥပ္ပန္န+စိတ္တသန္တာသ] ဖြစ်သော စိတ်၏ထိတ်လန့်ခြင်း။ တာသံ ဝိနောဒေတ္ဝာတိ နိမိတ္တုပဋ္ဌာနနိမိတ္တံ ဥပ္ပန္န–စိတ္တသန္တာသံ ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဝိနောဒေတ္ဝာ ဝူပသမေတ္ဝာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၈။

ဥပ္ပန္နစီဝရ (ပု၊န) [ဥပ္ပန္န+စီဝရ] ဖြစ်သော–ရအပ်သော–သင်္ကန်း။ တဒါ ဥပ္ပန္နစီဝရဿ ပရိဿဒ္ဓတ္တာ ပဌမကထိနေန။ ကခါ၊ဋီ။၆၆။ (–ကခါ။ဋီ။သစ်။၂၈၂။)

ဥပ္ပန္နစီဝရကထာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နစီဝရ+ကထာ] ဖြစ်သောသင်္ကန်းကိုဆိုရာဖြစ်သောစကား။ ဣဒံ စီဝရကဝတ္ထုံ အာဒိံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပန္နစီဝရကထာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။

ဥပ္ပန္နစုတိနိမိတ္တ (တိ) [ဥပ္ပန္န+စုတိနိမိတ္တ] ဖြစ်သော စုတိနိမိတ်ရှိသော၊သူ။ တုသိတဘဝနေ ဥပ္ပန္နစုတိနိမိတ္တဿ ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၇။

ဥပ္ပန္နစေတနာဟေတု (ပု) [ဥပ္ပန္နစေတနာ+ဟေတု] ဖြစ်သောစေတနာဟူသောအကြောင်း။ ကာယသဉ္စေတနာဟေတူတိ ကာယဒွါရေ ဥပ္ပန္နစေတနာဟေတု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။

ဥပ္ပန္နဆန္ဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဆန္ဒ] ဖြစ်သော(ကုသိုလ်)ဆန္ဒ။ ဥပ္ပန္နဆန္ဒံ ကော ပနုဒေယျ မီရော။ ဇာ၊၁။၃၅၁။ ဥပ္ပန္နံ ကုလသဏ္ဍနံ့ ကော ပဏ္ဍိတော ပနုဒေယျ ဟရေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈၆။

ဥပ္ပန္နဆန္ဒရာဂ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဆန္ဒရာဂ] ဖြစ်သော ဆန္ဒရာဂ။ အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္ဒန္တိ အတ္တနော ပဉ္စကာမဂုဏေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဆန္ဒရာဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။

ဥပ္ပန္နဇယ်ာပရိဿမ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဇယ်ာပရိဿမ] ဖြစ်သော–ခြေသလုံး–မြင်းခေါင်း–တို့၏ ပင်ပန်းညောင်းညာခြင်း။ ဇယ်ာကိလမထဝိနောဒ–နတ္ထန္တိ ရာဇဿဘာယ စိရနိသဇ္ဇာယ ဥပ္ပန္န–ဇယ်ာပရိဿမဿ အပနယနတ္ထံ။ မ၊ဋီ၊၂။၅၈။

ဥပ္ပန္နဇီရဏလက္ခဏ (န) [ဥပ္ပန္န+ဇီရဏလက္ခဏ] ဖြစ်သောဆွေးမြေ့အိုမင်းခြင်းဟူသောမှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ။ ဇရာလက္ခဏန္တိ ဥပ္ပန္နဇီရ–ဏလက္ခဏံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၁၇။

ဥပ္ပန္နဈာ(ဈာ)န (န) [ဥပ္ပန္န+ဈာန] ဖြစ်သော ဈာန်။ သုဘာဓာတူတိ သုဘကသိဏေ ဥပ္ပန္န–ဈာနဝသေန သဟာရမ္မဏဈာနမေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ သဗ္ဗဿ စ ဥပ္ပန္နဈာနဿ သမာ–ပဇ္ဇနေ။ မူလဋီ၊၃။၁၈၆။

ဥပ္ပန္နဈာနသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပ္ပန္နဈာန+သမင်္ဂီ] ဖြစ်သောဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဇေ ပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ ဥပ္ပန္နဈာနသမင်္ဂိနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။

ဥပ္ပန္နဉာဏ (န) [ဥပ္ပန္န+ဉာဏ] (၁) ဖြစ်သော ဉာဏ်။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော ဉာဏ်ရှိသော၊သူ။ (၁) တန္နိမိတ္တံ ဝါ ဥပ္ပန္နဉာဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၀၂။ (တိ)(၂) ဥပ္ပန္နဉာဏောမှိ(အပ၊၁။၁၂)တိ ဥပ္ပန္န–ပစ္စေကဗောဓိဉာဏော အမှိ။ ... ဖလဉာဏေန ဥပ္ပန္နဉာဏော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။

ဥပ္ပန္နဉာဏပလာယန (န) [ဥပ္ပန္နဉာဏ+ပလာယန] ဖြစ်သောဉာဏ်ဟူသော ပြေးသွားခြင်း။ ဉာဏပလာယနေနာတိ မဟာဘူတေဟိ နိဗ္ဗိန္ဒိတ္ဝာ

ဝိရဇ္ဇိတွာ ဝိမုစ္စိတုကာမတာဝသေန ဥပ္ပန္နဉာဏပလာယနေ မဂ္ဂါဓိဂမသိဒ္ဓနေဝ ဉာဏပလာယနေန။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။

ဥပ္ပန္နဋ္ဌာန (န) [ဥပ္ပန္န+ဌာန] ဖြစ်ရာဌာန။ ဥပ္ပန္နဋ္ဌာနေယေဝ ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှာတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၄။

ဥပ္ပန္နဍာဟ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဍာဟ] ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပန္နဍာဟဒုက္ခ (တိ) [ဥပ္ပန္နဍာဟ+ဒုက္ခ] ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်းဆင်းရဲရှိသော၊သူ။ သော ဒုမ္မနော ဟုတွာ နိက္ခမနမတ္တံ အလဘန္တော ဥပ္ပန္နဒါဟဒုက္ခော ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၈၄။

ဥပ္ပန္နတဏှာ (ထီ) [ဥပ္ပန္န+တဏှာ] ဖြစ်သော တဏှာ။ တဏှာတိ ဝိပါကဝေဒနာပစ္စယာ ဇဝနက္ခဏေ ဥပ္ပန္နတဏှာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၅။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၃၈။)

ဥပ္ပန္နတဏှာသမ္ပယုတ္တသောမနဿဝေဒနာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နတဏှာသမ္ပယုတ္တ+သောမနဿဝေဒနာ] ဖြစ်သော တဏှာနှင့်ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာ။ ရူပပရိဘောဂေန ဥပ္ပန္နတဏှာသမ္ပယုတ္တသောမနဿဝေဒနာ ရူပတော နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၁၀။

ဥပ္ပန္နတတိယဇ္ဈာန (န) [ဥပ္ပန္န+တတိယဇ္ဈာန] ဖြစ်သောတတိယဈာန်။ ကသိဏေသု ပန ဥပ္ပန္နတတိယဇ္ဈာနဿ ပေသာ နုပ္ပဇ္ဇတိ ဝိသဘာဂါရမ္မဏတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။

ဥပ္ပန္နတ္တိက (ပု၊န) [ဥပ္ပန္န+တိက] ဥပ္ပန္နဟူသော အစပုဒ်ဖြင့် ရအပ်သောအမည်ရှိသော ပုဒ်သုံးခုတို့၏ အပေါင်း၊ ဥပ္ပန္နတိက်။ ပီတိတ္တိကော ဥပ္ပန္နတ္တိကော အတီတတ္တိကော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။

ဥပ္ပန္နဒရထပရိဿမဝိနောဒန (န) [ဥပ္ပန္နဒရထပရိဿမ+ဝိနောဒန] ဖြစ်သော ပူလောင်မှု၊ ပင်ပန်းညောင်းညာမှုတို့ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ ဗဟုဒေဝ ဒိဝသဘာဂံ ပဓာနာနုယောဂတော ဥပ္ပန္နဒရထပရိဿမဝိနောဒနတ္ထံ နှာယိတွာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။

ဥပ္ပန္နဒါဟ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဒါဟ] ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ရာဇာ သုတွာဝ ... သရီရေ ဥပ္ပန္နဒါဟော ဟုတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။

ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဒိဋ္ဌိ] ဖြစ်သောအယူမှား။ အန္တဝါ လောကောတိ ဧတော ဝဍ္ဎိတနိမိတ္တံ လောကောတိ ဂါဟေန ဝါ တက္ကေန ဝါ ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။

ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိက (တိ) [ဥပ္ပန္နာ+ဒိဋ္ဌိ+က] ဖြစ်သော အယူမှားရှိသော၊သူ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကောတိ အယောနိသော ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိကော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။)

ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိဝိဝေစန (န) [ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိ+ဝိဝေစန] ဖြစ်သော-အယူမှားမှကင်းဆိတ်-အယူမှားကိုကင်းဆိတ်စေ-ခြင်း။ တတ္ထ တတ္ထေဝါဿ ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိဝိဝေစနတော ဣမိဿာ ဒေသနာယ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယေန ပဝတ္တိတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၂။

ဥပ္ပန္နဒိဝသ (ပု၊န) [ဥပ္ပန္န+ဒိဝသ] ဖြစ်ရာနေ့။ မူလစီဝရဿ ဥပ္ပန္နဒိဝသတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၉၈။)

ဥပ္ပန္နဒီပသိခါ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဒီပသိခါ] ဖြစ်သော ဆီမီးလျှံ။ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ ဩဘာသောဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၃။

ဥပ္ပန္နဒုက္ခ (န) [ဥပ္ပန္န+ဒုက္ခ] (၁) ဖြစ်သော ဆင်းရဲ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောဆင်းရဲရှိသော၊သူ။ (၁) ကိလမတီတိ ကာယေ ဥပ္ပန္နဒုက္ခေန ကိလမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၇။

မ၊ဋီ၊၂။၄၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၇။) (တိ)(၂) အဃာ-ဝိနောတိ ဥပ္ပန္နဒုက္ခာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ ပါကဋီ-ဘူတာ ဒုက္ခာတိ အာဟ ဥပ္ပန္နဒုက္ခာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၂။

ဥပ္ပန္နဒုက္ခဇာတ (တိ) [ဥပ္ပန္နဒုက္ခ+ဇာတ] ဖြစ်သော ဆင်းရဲခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ ဥပသဂ္ဂ-ဇာတေတိ ဥပ္ပန္နဒုက္ခဇာတေ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊ရ၆။

ဥပ္ပန္နဒုက္ခနိမိတ္တ (န) [ဥပ္ပန္နဒုက္ခ+နိမိတ္တ] ဖြစ်သော ဆင်းရဲခြင်းဟူသော အကြောင်း။ တဒါ အတ္တနော ပရိဝါရဿ ဥပ္ပန္နဒုက္ခနိမိတ္တံ အဓိ-ပ္ပာယော။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃၄။

ဥပ္ပန္နဒေါသ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဒေါသ] (၁) ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသရှိသော၊သူ။ (၂) ဖြစ်သော (သလိပ်စသော)အပြစ်ဒေါသရှိသော။ (၁) ဒေါသန္တရာတိ ဒုဋ္ဌစိတ္တာ၊ အန္တန္တရေ ဥပ္ပန္န-ဒေါသော ဟုတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ (၂) သရီရံ ဝါ ဥပ္ပန္နဒေါသဒွေဝ သေဒမလမက္ခိတဥ္စ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀-၁။

ဥပ္ပန္နဒေါမနဿ (န) [ဥပ္ပန္န+ဒေါမနဿ] (၁) ဖြစ်သော-စိတ်ဆင်းရဲခြင်း-ဒေါမနဿ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောဒေါမနဿရှိသော၊သူ။ (၁) မနသိ-ကာရေ နိရဿာဒဂတစိတ္တဿ ဥပ္ပန္နဒေါမ-နဿဝသေန ဝါ ... ဗျာပါဒေါ အနုပတတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၃။ (တိ)(၂) ဒုမ္မနောတိ ဥပ္ပန္န-ဒေါမနဿော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။

ဥပ္ပန္နဓူပယိရဉ (န) [ဥပ္ပန္န+ဓူပယိရဉ] ဖြစ်သောစပါး, မှော။ တတော ဥပ္ပန္နဓူပယိရဉာ-ဒိကဿ စ သံယဿ ဘောဂဿ။ အံ၊ဋီ၊၂။၅၄။

ဥပ္ပန္နဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဓမ္မ] ဖြစ်သော-ဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သောတရား။ ဋ္ဌိတိယာတိ တဿ တဿ သတ္တဿ ဥပ္ပန္နဓမ္မာနံ အနုပ္ပဗန္ဓဝသေန အဝိစ္ဆေဒါယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။ အနုဋီ၊၁။၄၉။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပ္ပန္နဓမ္မဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပန္နဓမ္မ+ဘာဝ] ဥပါဒ်ဋ္ဌီ ဘင် ဟူသောခဏသုံးပါးသို့ ရောက်သော-ဖြစ်ဆဲပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော-တရား၏အဖြစ်။ အနု-ပ္ပန္နာတိ ဧတေန သဗ္ဗော ဥပ္ပန္နဘာဝေါ ပဋိ-သိဒ္ဓေါ၊ န ဥပ္ပန္နဓမ္မဘာဝေါ ဝေ။ မူလဋီ၊ ၁။၄၇။ ဥပ္ပန္နဓမ္မဘာဝေါ "ဥပ္ပန္နာ ဓမ္မာ"တိပဒေန ဂဟိတဓမ္မဘာဝေါ၊ ဝတ္တမာနဓမ္မဘာဝေါတိ အတ္ထော၊ ယော ဝါ ဥပ္ပါဒါဒိပတ္တော ... သော ဥပ္ပန္နဓမ္မောတိ ပစ္စုပ္ပန္နဘာဝေါ ဥပ္ပန္နဓမ္မဘာဝေါ။ အနုဋီ၊၁။၄၉။

ဥပ္ပန္နဓမ္မပါမောဇ္ဇ (တိ)[ဥပ္ပန္န+ဓမ္မပါမောဇ္ဇ] ဖြစ်သော တရား၌ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဘိက္ခု အာမန္တေသီတိ ပဋိပတ္တိသမ္ပန္နေ ဘိက္ခု ပသန္နေဟိ စက္ခူဟိ အနုဝိလောကေတွာ ဥပ္ပန္န-ဓမ္မပါမောဇ္ဇော ထေရမေတဒဝေါစ ကာမတာယ အာမ-န္တေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၃။

ဥပ္ပန္နဓမ္မသံဝေဂ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဓမ္မသံဝေဂ] ဖြစ်သောတရားသံဝေဂရှိသော၊သူ။ (တရား၌ ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ခြင်းရှိသည်။ သျှ။) သတ္ထာ ဥပ္ပန္နဓမ္မသံဝေဂေါ ဟုတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။

ဥပ္ပန္နဓာတုက္ခောဘနိမိတ္တ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဓာတု က္ခောဘနိမိတ္တ] ဖြစ်သောဓာတ်ချောက်ချားခြင်း လျှင်အကြောင်းရှိသော။ အစ္စသနာဒီဟိ ဥပ္ပန္န-ဓာတုက္ခောဘနိမိတ္တံ အာလသိယံ ဝိဇမ္ဘိတာ။ မူလဋီ၊၂။၂၁၉။

ဥပ္ပန္နနာမ (န) [ဥပ္ပန္န+နာမ] ဖြစ်သောအမည်။ ဧဝံ ဂုဏတော ဥပ္ပန္နနာမဝသေန ဗောဓိသတ္တ-ဿေဝ သတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။

ဥပ္ပန္နနာမဓေယျ (တိ) [ဥပ္ပန္န+နာမဓေယျ] ဖြစ်သော-အမည်-ထားအပ်သောအမည်-သိစေ ကြောင်းအမည်-ရှိသော၊သူ။ ပစ္စယာနံ ဝါ အရဟတ္တာ အရဟာတိ ဧဝံ ဂုဏတော ဥပ္ပန္န-နာမဓေယျဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ (နာမဓေယျ-လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပန္နနိကာယ (ပု) [ဥပ္ပန္န+နိကာယ] ဖြစ်သော ဂိုဏ်း။ အန္တကာ နာမ ပုဗ္ဗသေလိယာ အပရ-သေလိယာ ရာဇဂိရိယာ သိဒ္ဓတ္ထိကာတိ ဣမေ ပစ္ဆာ ဥပ္ပန္နနိကာယာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၈။

ဥပ္ပန္နနိမိတ္တ (န) [ဥပ္ပန္န+နိမိတ္တ] ဖြစ်သော အာရုံနိမိတ်။ (ဖြစ်သောပဋိဘာဂနိမိတ် ဥဂ္ဂဟ နိမိတ်။ သျှ။) ဣမာနိ စ ပန ဥဒ္ဒုမာတကာဒီနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နနိမိတ္တာနမ္ပိ နိမိတ္တေသု ပဋိလဒ္ဓ-ဇ္ဈာနာနမ္ပိ တောနေဝ နာမာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၃။ ပဋိ၊သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၁၉။)

ဥပ္ပန္နနိမိတ္တာရမ္မဏ (တိ) [ဥပ္ပန္နနိမိတ္တ+အာရမ္မဏ] ဖြစ်သော(ပဋိဘာဂ)နိမိတ်လျှင် အာရုံ ရှိသော။ ပရိတ္တေ ဥဒ္ဒုမာတကဋ္ဌာနေ ဥပ္ပန္န-နိမိတ္တာရမ္မဏံ ပရိတ္တာရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။

ဥပ္ပန္နပ္ပကာရ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပကာရ] ဖြစ်သော အပြား၊ ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာ။ တံ ဝိဓိန္တိ တံ တထာ ဥပ္ပန္နပ္ပကာရံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။

ဥပ္ပန္နပစ္စယ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပစ္စယ] (၁) ဖြစ်သော (ဆွမ်းစသော)ပစ္စည်း။ (၂) ဖြစ်စေအပ်သော (လှူဖွယ်) ပစ္စည်း။ (၁) ဣမေဟိ ပန အဋ္ဌဟိ ကုလဒူသကကမ္မေဟိ ဥပ္ပန္နပစ္စယာ ပဉ္စန္နမ္ပိ သဟဓမ္မိကာနံ န ကပ္ပန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ (-ဝိမတိ၊၁။၃၃၈။) (၂) ဥပ္ပန္နပစ္စယတော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၀၂)တိ နိဗ္ဗတ္တိတဃာသစ္ဆာဒနာဒိဒေယျ-ဓမ္မတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၅၆။

ဥပ္ပန္နပညာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ပညာ] ဖြစ်သော ပညာ။ အဓိကသီလံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နပညာယ အနုဂ္ဂဏှာတိ နာမ။ မူလဋီ၊၃။၄၁။

ဥပ္ပန္နပဋိဃ (ပုန) [ဥပ္ပန္န+ပဋိဃ] ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသ။ အဇ္ဈတ္တံ ဗျာပါဒေါတိ အတ္တနော ဟတ္ထပါဒါဒီသု ဥပ္ပန္နပဋိဃော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။

ဥပ္ပန္နပဌမဇ္ဈာနသမာဓိ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိ] ဖြစ်သော ပဌမစျာန်နှင့်ယှဉ်သော သမာဓိ။ ဥပ္ပန္နပဌမဇ္ဈာနသမာဓိနာ နိစ္စလံ ကတွာ စိတ္တဂ္ဂဟိတကာလော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၄။

ဥပ္ပန္နပရိကမ္မာနန္တရ (တိ) [ဥပ္ပန္နပရိကမ္မ + အနန္တရ] ဖြစ်သောပရိကံတို့၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သော။ ဣမဿ အနန္တရံ ဥပ္ပန္နပရိကမ္မာနန္တ-ရာနိ ဣမိနာ အာဝဇ္ဇိတာရမ္မဏေယေဝ ပဝ-တ္တန္တိ။ မူလဋီ၊၁။၁၃၈။

ဥပ္ပန္နပရိတ္တာသဝူပသမန (န) [ဥပ္ပန္နပရိတ္တာသ +ဝူပသမန] ဖြစ်သောထိတ်လန့်ခြင်းကို ငြိမ်း စေခြင်း။ သန္တမ္ဘေတွာတိ ဥပ္ပန္နပရိတ္တာသဝူပ-သမနေန ဝိဂတကမ္ပတာယ နိစ္စလော ဟုတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၈။

ဥပ္ပန္နပရိဝိတက္က (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပရိဝိတက္က] ဖြစ် သောအကြံအစည်။ ဥပ္ပန္နပရိဝိတက္ကဝသေနေဝ စ အာဂန္တွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။

ဥပ္ပန္နပရိဿယဟရဏ (န) [ဥပ္ပန္နပရိဿယ+ ဟရဏ] ဖြစ်သောဘေးရန်ကို ပယ်ဖျောက် ခြင်း။ ဥပ္ပန္နပရိဿယဟရဏတ္ထမေဝ တဿ ဝါယမတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၉။)

ဥပ္ပန္နပရိဠာဟ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပရိဠာဟ] ဖြစ် သောပူလောင်ခြင်း။ ကာမပရိဠာဟာနန္တိ ပဉ္စ-ကာမဂုဏိကရာဂဝသေန ဥပ္ပန္နပရိဠာဟာနံ အန္တောဒါဟာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၇။)

ဥပ္ပန္နပသာဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ပသာဒ] (၁) ဖြစ် သောကြည်ညိုခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော ကြည် ညိုခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မဒေသနာယ ဥပ္ပန္န-ပသာဒဿ မဟာနိဿံသံ အပရိစ္ဆိန္နံ အကာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၇၀။) (တိ)(၂) ယမကပါဋိဟီရေ ဥပ္ပန္နပသာဒါ ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။

ဥပ္ပန္နပါဋိဟာရိယ (န) [ဥပ္ပန္န+ပါဋိဟာရိယ]

ဖြစ်သောတန်ခိုးပြာဋိဟာ။ တာနိတိ အဘိ-ဇာတိအာဒီသု ဥပ္ပန္နပါဋိဟာရိယာနိ။ မငို၊၂။၁၈၁။

ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ပါမောဇ္ဇ] ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ သာပိ သုတွာ ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇာ။ သံ၌၊၂။၂၂၄။

ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇဝိညာဏ (န) [ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇ+ဝိညာဏ] ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော ဝိညာဏ်။ ပမုဒိတာနံ သတ္တာနံ ဥပ္ပန္နပါမောဇ္ဇ-ဝိညာဏံ သမနုပဿန္တဿ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၈၉။

ဥပ္ပန္နပီတိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ပီတိ] ဖြစ်သော-နှစ်သက်ခြင်း-ပီတိ။ သီဟဿ ဥပ္ပန္နပီတိ ဝိနာ-သေတိ။ အံ၌၊၃။၂၁၀။

ဥပ္ပန္နပီတိပါမောဇ္ဇ (န) [ဥပ္ပန္န+ပီတိပါမောဇ္ဇ] (၁) ဖြစ်သောနှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း။ (တိ) (၂) ဖြစ်သောနှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ (၁) ဂရုဓမ္မပဋိဂ္ဂဟဏေန ဥပ္ပန္နပီတိ-ပါမောဇ္ဇံ အာဝိကရောန္တီ။ အံ၌၊၃။၂၃၈။ (တိ)(၂) ရာဇာ တံ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ဥပ္ပန္နပီတိ-ပါမောဇ္ဇော။ ဝိ၌၊၁။၆၉။

ဥပ္ပန္နပီတိသုခ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ပီတိသုခ] ဖြစ်သော-နှစ်သက်ခြင်း, ချမ်းသာခြင်း-ပီတိသုခ။ ဓမ္မပီတိ-သုခန္တိ ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏေန ဥပ္ပန္နပီတိသုခံ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၁၁၉။ (-ပဋိသံ၌၊၂။၇၃။)

ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿ (န) [ဥပ္ပန္န+ပီတိသောမနဿ] ဖြစ်သောနှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း။ (ဖြစ်သောနှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော။ ဂူကြီး၊သျှ။) ဥပ္ပန္နပီတိသောမနဿေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော။ သာရတ္ထ၊၁။၉၉။

ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗနိမိတ္တ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ပုဗ္ဗနိမိတ္တ] ဖြစ်သောပုဗ္ဗနိမိတ်ရှိသော၊သူ။ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗနိမိတ္တော ဒေဝပုတ္တော နေတွာ။ ဓမ္မ၌၊၁။၁၇၄။ (-ဣတိဝုတ်၌၊၁၂၈။)

ဥပ္ပန္နန္တရာယ (ပု) [ဥပ္ပန္န+အန္တရာယ] ဖြစ်လတ္တံ့သော အန္တရာယ်။ သာမော ကုမာရော မုဋ္ဌော ဥပ္ပန္နန္တရာယေဟိ။ မိလိန္ဒ၊၁၃၂။

ဥပ္ပန္နဖလ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဖလ] ဖြစ်ပြီးသောအကျိုးရှိသော။ တံ အတီတံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ပေဟတုကိစ္စံ ဥပ္ပန္နဖလတ္တာ နိဋ္ဌိတဗ္ဗာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၂။၁၅၆။ (-အနုဋီ၊၂။၁၃။)

ဥပ္ပန္နဖလသမာပတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဖလသမာပတ္တိ] ဖြစ်သော ဖလသမာပတ်။ သုညတံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နဖလသမာပတ္တိယံ ဖဿော သုညတော နာမ။ မ၌၊၂။၂၆၅။ (-မဋီ၊၂။ ၈၅။)

ဥပ္ပန္နဖလသမာပတ္တိသမ္ဖဿ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဖလသမာပတ္တိသမ္ဖဿ] ဖြစ်သောဖလသမာပတ်နှင့်တကွဖြစ်သော-အတွေ့အထိ-သမ္ဖဿ။ သုညတံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နဖလ-သမာပတ္တိသမ္ဖဿော သုညတော နာမ။ သံ၊ ၌၊၃။၁၃၅။

ဥပ္ပန္နဖဿ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဖဿ] ဖြစ်သော-အတွေ့အထိ-ဖဿ။ တိက္ခံ သင်္ဂတိယာ ဥပ္ပန္နဖဿံ မုဋ္ဌိတွာ။ မဟာနိ၌၊၃၁၂။

ဥပ္ပန္နဗလဝကောဓ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဗလဝကောဓ] ဖြစ်သောအားကြီးသော အမျက်ဒေါသရှိသော၊ သူ။ ဗလဝါဃာတဇာတောတိ ဥပ္ပန္နဗလဝ-ကောဓော။ အံဋီ၊၃။၁၆၁။

ဥပ္ပန္နဗလဝဒေါမနဿ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဗလဝဒေါမနဿ] ဖြစ်သော အားကြီးသော နှလုံးမသာယာခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥပ္ပန္နဗလဝဒေါမန-ဿော ... တေဒဝေါစ။ ဒီ၌၊၃။၃၃။ (-ဓမ္မ၊ ၌၊၁။၁၄၂။)

ဥပ္ပန္နဗလဝဘယ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဗလဝဘယ] ဖြစ်သောအားကြီးသော ဘေးရှိသော၊သူ။ သော

…ဥပ္ပန္နဗလဝဘယော သမ္ဘမန္တော ဒိဂုဏံ ကတွာ ဥဿာဟံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၇။

ဥပ္ပန္နဗလဝသောက (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဗလဝသောက] (၁) ဖြစ်သောအားကြီးသော စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်သော အားကြီးသောစိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) သောစတီတိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နဗလဝသောကေန သောစတိ။ မဋ္ဌ၁။ ၃၆၂။ မဋီ၊၂။၄၂။ အံဋီ၊၂။၃၅၇။ (တိ)(၂) သာ … ဥပ္ပန္နဗလဝသောကာ ပုတ္တဿ သရီရ-ကိစ္စံ ဝါရေတွာ။ သံဋ္ဌ၁။၁၇၅။ (-မဋ္ဌ၃။၆၇။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။)

ဥပ္ပန္နဗလဝသောမနဿ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဗလဝသောမနဿ] ဖြစ်သောအားကြီးသော ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥပ္ပန္နဗလဝသောမ-နဿော … ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၁။

ဥပ္ပန္နဗဟုမာန (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဗဟုမာန] ဖြစ်သောများစွာမြတ်နိုးခြင်းရှိသော၊သူ။ သတ္ထာ တဿာ တသ္မိံ ရူပေ ဥပ္ပန္နဗဟုမာနတံ ဉတွာ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၃၃၉။

ဥပ္ပန္နဗောဓိပက္ခိယဓမ္မ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မ] ဖြစ်သော ဗောဓိပက္ခိယတရားရှိသော၊သူ။ ပါတုဘူတဓမ္မဿာတိ ဥပ္ပန္နဗောဓိပက္ခိယ-ဓမ္မဿ။ နေတ္တိဋီ။၁၃၂။

ဥပ္ပန္နဗျာဓိ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဗျာဓိ] (၁) ဖြစ်သောအနာ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောအနာရှိသော၊သူ။ ပါတောဝ အမှေ ပရိဝိသိတွာ သာယံ ဥပ္ပန္န-ဗျာဓိနာ မတာ။ ဓမ္မဋ္ဌ၁။၂၃၁။ (တိ)(၂) ဗျာဓိ-ယကန္တိ ဥပ္ပန္နဗျာဓိတံ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၆၀။

ဥပ္ပန္နဗျာဓိဒဿန (န) [ဥပ္ပန္န+ဗျာဓိဒဿန] ဖြစ်သောအနာရောဂါကို မြင်ခြင်း။ အသပ္ပါယ-ဘောဇနတော ဥပ္ပန္နဗျာဓိဒဿနေန ဘောဇ-နဿ ဗျာဓိနိဒါနဘာဝေါ ဝိယ။ ဝဇိရ။၄၂။

ဥပ္ပန္နဘယ (န) [ဥပ္ပန္န+ဘယ] (၁) ဖြစ်သောကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း(ဉာဏ်-ကောက်)။ (၂) ဖြစ်သောဘေး။ သံဝေဂေါတိ ဇာတိအာဒီနိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နဘယသင်္ခါတံ သံဝိဇ္ဇနံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။၉၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၀။) (၂) ဇာတိ ပဋိစ္စ ဘယန္တိ ဇာတိပစ္စယာ ဥပ္ပန္နဘယံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၇၇။ (-အံဋီ၊၂။၁၄၉။ မူလဋီ၊၂။၂၂၆။)

ဥပ္ပန္နဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဘာဝ] ဖြစ်ဆဲပစ္စုပ္ပန်တရား, ဖြစ်ပြီးအတိတ်တရားတို့၏အဖြစ်။ ဥပ္ပန္နဘာဝေါ(မူလဋီ၁။၄၇)တိ ဥပ္ပါဒါဒိပတ္တ-တာ၊ တေန အတီတာပိ သင်္ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ အနုဋီ၁။၄၉။ ဥပ္ပန္နဓမ္မဘာဝ-လည်းကြည့်။

ဥပ္ပန္နဘာဝဒဿန (ထီ၊န) [ဥပ္ပန္နဘာဝ+ဒဿန] ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ ဇာ ဒွေတိ ဝစနံ ဥပ္ပန္နဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သံဋီ၊၂။၂၄၆။

ဥပ္ပန္နဘောဂထာဝရ (တိ) [ဥပ္ပန္နဘောဂ+ထာဝရ] ဖြစ်ပြီး-ရအပ်ပြီး-သောစည်းစိမ်၏- တည်မြဲ-ခိုင်မြဲ-ခြင်းရှိသော၊သူ။ အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမ-ဏိယာ…ဥပ္ပန္နဘောဂထာဝရတာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၃။

ဥပ္ပန္နဘောဇန (န) [ဥပ္ပန္န+ဘောဇန] ဖြစ်-ရအပ်-သောဘောဇဉ်။ အနဝဇ္ဇာနီတိ သမ္မာ-အာဇီဝေန ဥပ္ပန္နဘောဇနာနိ။ အံဋ္ဌ၃။၁၁၃။

ဥပ္ပန္နမဂ္ဂ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မဂ္ဂ] ဖြစ်သောမဂ်။ သုက္ခ-ဝိပဿကဿ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါပိ… ပဋ္ဌမဇ္ဈာနိကောဝ ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌ၁။၂၇၂။

ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလကာလ (ပု) [ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလ+ကာလ] ဖြစ်သောမဂ်ဖိုလ်၏ ကာလ၊ မဂ်ဖိုလ်ဖြစ်သောအခါ။ သော…တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလကာလေ လောကုတ္တရော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၉။

ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလပစ္စဝေက္ခဏ (န) [ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလ+ပစ္စဝေက္ခဏ] ဖြစ်သောမဂ်ဖိုလ်ကိုဆင်ခြင်ခြင်း။

ဂေါ်တြဘူဉာဏပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ နိရောဓံ ပဿိတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂဖလပစ္စဝေက္ခဏဝသေန စေဝ။ မ၀ိ၊၂။၃၃။

ဥပ္ပန္နမဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မဒ] ဖြစ်သော-ယစ်မူးခြင်း-မာန် မာန။ ယောဗ္ဗနမဒေါတိ ယောဗ္ဗနံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နမဒေါ။ အံ။၁၃။၂၈။ (-ထေရ၊။၊၂။၁၀၇။)

ဥပ္ပန္နမနောဒွါရိကဇဝန (နု) [ဥပ္ပန္န+မနောဒွါရိကဇဝန] ဖြစ်သော-မနောဒွါရ၌ဖြစ်သောဇော-မနောဒွါရိကဇော။ ကေဇဝနဝါရေပိ လဒ္ဓန္တိတိ ဌာဒံ စက္ခုဒွါရာနုသာရေန ဥပ္ပန္န-မနောဒွါရိကဇဝနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သံ၀ိ၊၂။၃၂၃။

ဥပ္ပန္နမဟာမေဃ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မဟာမေဃ] ဖြစ်သော ကြီးစွာသောမိုး၊ သည်းထန်စွာရွာသောမိုး။ မဟာ အကာလမေဃောတိ အသမ္ပတ္တေ ဝဿ-ကာလေ ဥပ္ပန္နမဟာမေဃော။ ဥဒါန။။၈၉။

ဥပ္ပန္နမာန (ပု) [ဥပ္ပန္န+မာန] (၁) ဖြစ်သော-ရှိန်းခြင်း-မှတ်ထင်ခြင်း၊ ရပြီဟု ထင်မှတ်မှုဖြစ်ခြင်း။ (၂) ဖြစ်သောမာန်မာန။ (၁) "အဓိဂ-တာ မယ"န္တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နမာနေနာတိ အတ္ထော။ ဝိ။၊၂။၇၉။ တွေ စ သေယျဿ "သေယျော-ဟမသ္မိ"တိ ဥပ္ပန္နမာနော၀ ယာထာဝမာနော။ မဟာနိ။။၁၈၃။

ဥပ္ပန္နမေဃ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မေဃ] ဖြစ်သောမိုး။ ဥပ္ပန္နမေဃော(ဝိ။၁၃။၂၃၉)တိ သကလစက္က-ဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေတွာ ဥပ္ပန္နော မဟာမေဃော။ ဝိမတိ၊၂။၈၆။

ဥပ္ပန္နမေတ္တစိတ္တ (တိ) [ဥပ္ပန္န+မေတ္တစိတ္တ] ဖြစ်သောမေတ္တာစိတ်ရှိသော၊သူ။ မေတ္တာ ဧတဿ အတ္ထီတိ မေတ္တံ၊ ဥပ္ပန္နံ မေတ္တစိတ္တံ ဧတေသန္တိ ဥပ္ပန္နမေတ္တစိတ္တာ။ မ၀ိ၊၂။၈၀။

ဥပ္ပန္နမေထုနရာဂ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မေထုနရာဂ] ဖြစ်သော-မေထုန်၌တပ်မက်ခြင်း-မေထုနရာဂ။ အဝဿုတာနန္တိ လောကဿာဒမိတ္တသန္ထဝ-ဝသေန ဥပ္ပန္နမေထုနရာဂေန တိန္တာနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၂။

ဥပ္ပန္နမေဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မေဒ] ဖြစ်သောအဆီ။ ဇာတမေဒန္တိ မေဒဘာဝပတ္တိဝသေန ဥပ္ပန္န-မေဒံ။ မ၀ိ၊၂။၂၁၀။

ဥပ္ပန္နမောဟ (ပု) [ဥပ္ပန္န+မောဟ] ဖြစ်သောမောဟ။ အန္ဓမသော ပါပံ ကတွာ "သုကတံ မယာ"တိ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပန္နမောဟော စ။ နေတ္တိ။။၁၁၅။ (-နေတ္တိ၀ိ။ရ၅။)

ဥပ္ပန္နရာဂ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ရာဂ] ဖြစ်သောရာဂ။ ကာမရာဂေါတိ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နရာဂေါ။ အံ။၊၂။၂၅၇။

ဥပ္ပန္နရူပ (နု) [ဥပ္ပန္န+ရူပ] ဖြစ်သောရုပ်။ ဋ္ဌိတိ-ဘင်္ဂက္ခဏေသု ဥပ္ပန္နရူပါနိ ဝေဇ္ဇေတွာ။ မူလဋီ၊၂။၂၁။ အနုဋီ၊၂။၂၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၁၈။)

ဥပ္ပန္နရူပဒဿန (နု) [ဥပ္ပန္နရူပ+ဒဿန] ဖြစ်သောရုပ်တို့ကို ပြခြင်း။ သဗ္ဗေသံ ပေတူနံ ဝသေန ဥပ္ပန္နရူပဒဿနတ္ထံ ... ဝုတ္တံ။ အဘိ၊။၁၃။၄၃၄။

ဥပ္ပန္နရူပဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ရူပဓမ္မ] ဖြစ်သောရုပ်တရား။ ရူပဓမ္မာနံ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပန္နရူပဓမ္မေ အဂ္ဂဟေတွာ။ အနုဋီ၊၂။၂၇။

ဥပ္ပန္နရူပဗ္ဘန္တရ (ဗျ) [ဥပ္ပန္နရူပ+အဗ္ဘန္တရ] ဖြစ်သောရုပ်၏အတွင်း၌။ ဥပ္ပန္နရူပဗ္ဘန္တရ ဇာတာ ဩဇာ အတ္ထိ။ သံ။၊၂။၂၇။

ဥပ္ပန္နရူပိယ (နု) [ဥပ္ပန္န+ရူပိယ] ဖြစ်သောရွှေငွေ။ ဝတ္ထုပနာတိ တတြုပ္ပါဒေ ဥပ္ပန္နရူပိယံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၁။

ဥပ္ပန္နရောဂ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ရောဂ] ဖြစ်သော

အနာရောဂါ။ သစေ ပဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နရောဂေါ ဗလဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။

ဥပ္ပန္နလတာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+လတာ] ဖြစ်သော နွယ်။ တံ အလက်ရိတွာ ဥပ္ပန္နလတာ ကဋ္ဌန- ဝဏ္ဏာ ခါယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။

ဥပ္ပန္နလဒ္ဓိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+လဒ္ဓိ] ဖြစ်သောအယူ။ ဥပ္ပန္နလဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၄၆။

ဥပ္ပန္နလာဘ (ပု) [ဥပ္ပန္န+လာဘ] ဖြစ်ပြီး-ရ အပ်ပြီး-သောလာဘ်။ ဥပ္ပန္နလာဘတော စ ပရိဟာယတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၄။

ဥပ္ပန္နလာဘထာဝရကရဏ (နု) [ဥပ္ပန္နလာဘ+ ထာဝရကရဏ] ဖြစ်ပြီး-ရအပ်ပြီး-သောလာဘ် ကို မြဲမြံစွာပြုခြင်း။ ဥပ္ပန္နလာဘထာဝရကရဏေ ... ဝတ္တု ကထေတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၈။

ဥပ္ပန္နလာဘသက္ကာရ (ပု) [ဥပ္ပန္န+လာဘသက္ကာရ] ဖြစ်သောလာဘ်,ပူဇော်သကာ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပန္န- လာဘသက္ကာရံ ပရိဘုဥ္ဇန္တော ထူလသရီရော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၆။)

ဥပ္ပန္နလာဘသက္ကာရဟေတု (ပု) [ဥပ္ပန္နလာဘ သက္ကာရ+ဟေတု] ဖြစ်သောလာဘ်,ပူဇော်သကာ ဟူသောအကြောင်း။ ဘဂဝတော သံဃဿ စ ဥပ္ပန္နလာဘသက္ကာရဟေတု။ မဋီ၊၂။၁။

ဥပ္ပန္နလောကုတ္တရဝိပါက (ပု) [ဥပ္ပန္န+လောကု တ္တရဝိပါက] ဖြစ်သောလောကုတ္တရာဝိပါက်။ အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နလောကုတ္တရဝိပါကဿ။ အနုဋီ၊ ၃။၂၈၆။

ဥပ္ပန္နလောဟိတ (နု) [ဥပ္ပန္န+လောဟိတ] ဖြစ် သောသွေး။ ပုပ္ဖတ္ထိ ဥတုကာလေ ဥပ္ပန္န- လောဟိတဿ နာမံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။

ဥပ္ပန္နဝတ္ထုက (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဝတ္ထု+က] ဖြစ်သော မှီရာဝတ္ထုရှိသော။ ပဋ္ဌဝိညာဏာ ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကာ။ အဘိ၊ဝိ။၃၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂ဝ။ မူလဋီ၊၃။၉၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။)

ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကတာပရိယာယ (ပု) [ဥပ္ပန္နဝတ္ထု ကတာ+ပရိယာယ] ဖြစ်ဆဲဖြစ်သောမှီရာဝတ္ထုရှိ သည်၏အဖြစ်ဟူသော-ပရိယာယ်-ဒေသနာ။ မနောဝိညာဏဿပိ ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကတာပရိ- ယာယော အတ္ထိ။ အနုဋီ၊၃။၁၃ဝ။

ဥပ္ပန္နဝလိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဝလိ] ဖြစ်သောအတွန့် အလိပ်။ ဝလိဘိပ္ပလမ္ဗိတာတိ တဟိံ တဟိံ ဥပ္ပန္နဝလိဟိ ဝလိတာ ဟုတွာ ... သြလမ္ဗန္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁၉။

ဥပ္ပန္နဝဿာဝါသိကဒါန (နု) [ဥပ္ပန္နဝဿာဝါသိ က+ဒါန] ဖြစ်သောဝါဆိုသင်္ကန်းကို ပေးခြင်း။ ပက္ခိပိတွာတိ ဣတ္တေ ပက္ခိပနံ နာမ တေသု ဝသန္တာနံ ဣတော ဥပ္ပန္နဝဿာဝါသိကဒါနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄ဝ၂။

ဥပ္ပန္နဝါတရောဂ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဝါတရောဂ] ဖြစ် သောလေနာရောဂါရှိသော၊သူ။ သာ... အဒ္ဓါန- ပရိဿမေန ဥပ္ပန္နဝါတရောဂါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။

ဥပ္ပန္နဝိတက္က (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝိတက္က] ဖြစ်သော အကြံအစည်။ အယံ ဘိက္ခု တုယှံ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကံ ဇာနာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။

ဥပ္ပန္နဝိတက္ကာတိသယဟေတုက (ပု) [ဥပ္ပန္န ဝိတက္ကာတိသယ+ဟေတု+က] ဖြစ်သောအကြံ အစည်၏ လွန်ကဲခြင်းဟူသော အကြောင်း။ "ဗုဒ္ဓတ္တံ အနဓိဂန္တွာ န ပစ္စာဂမိဿာမီ"တိ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကာတိသယဟေတုကေန ပထဝီပရိ- ဝတ္တနစေတိယံ နာမ ဒဿေတွာ။ မဋီ၊၂။၁၃၈။

ဥပ္ပန္နဝိနာသမေဃ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝိနာသမေဃ] ဖြစ်သော-ပျက်စီးစေတတ်-ဖျက်ဆီးတတ်- သောမိုး။ အညေနပိ ကဏှပါပိကသတ္တာနံ

ပါပကမ္မပစ္စယာ ဥပ္ပန္နဝိနာသမေဃန ဝုဋ္ဌေန သော သော ဒေသော ဝိနဿတေဝ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇၈။

ဥပ္ပန္နဝိပဿန (ထီ၊န) [ဥပ္ပန္န+ဝိပဿန] ဖြစ်သောဝိပဿနာ။ ဥပါဒိဏ္ဏကရူပပရိဂ္ဂါဟကဿ ဥပ္ပန္နဝိပဿနံ ဝိယ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။

ဥပ္ပန္နဝိပ္ပဋိသာရ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဝိပ္ပဋိသာရ] ဖြစ်သောနှလုံးမသာယာခြင်းရှိသော၊သူ။ မိဂလက္ခိကော သမဏကုတ္တကော တာဝ ဘုသံ ဥပ္ပန္နဝိပ္ပဋိသာရောပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။

ဥပ္ပန္နဝိရောဓ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝိရောဓ] ဖြစ်သောဆန့်ကျင်ခြင်း။ အလာဘေ ပဋိဝိရောဓောတိ "အဟံ လာဘံ န လဘာမီ"တိ ဒေါမနဿဝသေန ဥပ္ပန္နဝိရောဓော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၂။

ဥပ္ပန္နဝိဝါဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဝိဝါဒ] ဖြစ်သောငြင်းခုံခြင်း။ အဋ္ဌာရသ ဘေဒကရဝတ္ထူနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဝိဝါဒေါ စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ (-ဝဇီရ။၅၆၉။)

ဥပ္ပန္နဝိဿာသ (တိ) [ဥပ္ပန္န+ဝိဿာသ] ဖြစ်သောအကျွမ်းဝင်ခြင်းရှိသော၊သူ။ သတ္ထရိ ဥပ္ပန္နဝိဿာသော သတ္တာဟံ အသဒိသဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။

ဥပ္ပန္နဝီရိယ (န) [ဥပ္ပန္န+ဝီရိယ] ဖြစ်သောလုံ့လဝီရိယ။ ဥပ္ပန္နဝီရိယ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂)န္တိ တသောဝ ပဇဟနဿ သာဓနဝသေန ပဝတ္တဝီရိယံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။

ဥပ္ပန္နဝေဒနာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဝေဒနာ] ဖြစ်သောဝေဒနာ။ တထာ အရိယဖလာဒီသု ဥပ္ပန္နဝေဒနာဒီနံ သစ္စဝိနိမုတ္တတာယ။ အနုဋီ၊၃။၅။

ဥပ္ပန္နဝေရစေတနာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+ဝေရစေတနာ] ဖြစ်သောရန်ပွားကြောင်းစေတနာ။ ယာ တဿ အဗ္ဘန္တရေ ဥပ္ပန္နဝေရစေတနာ၊ ဣဒံ ဗာဟိရံ ဝေရံ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။

ဥပ္ပန္နသံကိ (တိ) [ဥပ္ပန္နသံကာ+ဤ] ဖြစ်သောယုံမှားခြင်းရှိသော၊သူ။ အစ္ဆေဒသံကိနောပိ ဖန္ဒန္တီတိ အစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဿယုံ ဗလက္ကာရေန ဂဏှိဿန္တီတိ ဥပ္ပန္နသံကိနောပိ စလန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။

ဥပ္ပန္နသံဝေဂ (တိ) [ဥပ္ပန္န+သံဝေဂ] ဖြစ်သောထိတ်လန့်ခြင်း-သံဝေဂ-ရှိသော၊သူ။ သာ တေသံ ဝစနံ သုတွာ ဥပ္ပန္နသံဝေဂါ... သဇ္ဈာယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁-၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၇၀။)

ဥပ္ပန္နသံဝေဂဉာဏ (န) [ဥပ္ပန္န+သံဝေဂဉာဏ] ဖြစ်သော-ထိတ်လန့်တတ်သော-သံဝေဂ-ဉာဏ်။ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ နာသေတုကာမဿ ဒဠှံ ဥပ္ပန္နသံဝေဂဉာဏံ သန္ဓာယ "ကုဒ္ဒါလော ဝိယာ"တိ အာဟ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၇။

ဥပ္ပန္နသညာ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+သညာ] ဖြစ်သော-သညာ-ဥပစာရဈာန်။ အဋ္ဌိကသညာတိ အဋ္ဌိကံ အဋ္ဌိကန္တိ ဘာဝေန္တဿ ဥပ္ပန္နသညာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ ဥပ္ပန္နသညာတိ သညာသီသေန ဥပစာရဇ္ဈာနံ ဝဒတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၈။

ဥပ္ပန္နသညာသမုဋ္ဌိတ (တိ) [ဥပ္ပန္နသညာ+သမုဋ္ဌိတ] ဖြစ်သောသညာ-သည်ဖြစ်စေအပ်သော-ကြောင့်ဖြစ်သော။ "အဟံ သမဏော"တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နသညာသမုဋ္ဌိတေန သမုဒါစာရေန။ မဋီ၊၂။၁၀၃။

ဥပ္ပန္နသတိ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+သတိ] ဖြစ်သောသတိ။ ဧတ္ထ ဥပ္ပန္နသတိယာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀)တိ တေသွံ ယထာဝုတ္တေ ကေနုတိသဝိမေ ဌာနေ ဥပ္ပန္နာယ သတိယာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇၈။ (-ဝဇီရ။၁၅၁။)

ဥပ္ပန္နသတ္တ (ပု) [ဥပ္ပန္န+သတ္တ] ဖြစ်သော-သတ္တဝါ။ ဇာလာနံ တတ္ထ ဥပ္ပန္နသတ္တာနံ ဝါ နိရန္တရတာယ "အဝီစိ"တိ လဒ္ဓနာမံ။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆၇။

ဥပ္ပန္နသဒ္ဒ (ပု) [ဥပ္ပန္န+သဒ္ဒ] ဥပ္ပန္နသဒ္ဒ။ ဥပ္ပန္န-သဒ္ဒေါ် ပနေသ အတီတော… ဒိဿတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၁။၁၀၉။ (-အနုဋီ၊၃။၂၄၄။ နေတ္တိဋီ။၉။)

ဥပ္ပန္နသဒ္ဒါ (ထီ) [ဥပ္ပန္နာ+သဒ္ဒါ] ဖြစ်သောသဒ္ဓါ။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောသဒ္ဓါရှိသော၊သူ။ (၁) အဝိ-ပရီတေ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုသ္မိံ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓါ"အာကာ-ရဝတီ"တိ အဓိပ္ပေတာ။ မဋီ၊၃။၅၁။ (တိ)(၂) ယတော သာသနေ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓေါ ဟုတွာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၁။၃၂။ (-ဒီဋ္ဌ၃။၆၂။ ဒီဋီ၊၃။၅၈။ အနုဋီ၊ ၁။၂။)

ဥပ္ပန္နသန္ထာန (ပုန) [ဥပ္ပန္န+သန္ထာန] ဖြစ်ဆဲခန္ဓာ အစဉ်။ တသ္မာ "ပရိနိဗ္ဗန္တာနံ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ"တိ ဝုတ္တံ ဥပ္ပန္နသန္တာနဿ အဝိဂတတ္တာ။ မူလဋီ၊ ၃။၁၂၆။

ဥပ္ပန္နသန္တာပ (ပု) [ဥပ္ပန္န+သန္တာပ] ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်း။ ကဋ္ဌရာသိံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နသန္တာ-ပေါ။ မဋီ၊၁။ရ၈။

ဥပ္ပန္နသဘာဝ (တိ) [ဥပ္ပန္န+သဘာဝ] ဖြစ်တတ်သော-ဖြစ်ခြင်း-သဘောရှိသော။ ဥပ္ပဇ္ဇနကော-တိ ဝုတ္တေ…ဥပ္ပန္နသဘာဝတာ စ ပကာသိတာ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၀၅။

ဥပ္ပန္နသမနန္တရ (တိ) [ဥပ္ပန္န+သမနန္တရ] ဖြစ်သည်၏အခြားမဲ့။ ဥပ္ပန္နသမနန္တရာဝ ကိလေသ-ပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ အဘိဋ္ဌ၃။ ၅၀။ (-သံဋီ၊၂။၄၉၂။ အံဋီ၊၃။၁၅၇။)

ဥပ္ပန္နသမယ (ပုန) [ဥပ္ပန္န+သမယ] ဖြစ်ရာအခါ။ တသ္မိံ သမယေတိ တသ္မိံ ပရိတ္တသမာဓိနော ဥပ္ပန္နသမယေ။ မဋီ၊၃။၃၅၂။

ဥပ္ပန္နသဿ (န) [ဥပ္ပန္န+သဿ] ဖြစ်သော ကောက်ပင်။ ကိဋ္ဌန္တိ ကိဋ္ဌဋ္ဌာနေ ဥပ္ပန္နသဿံ။ သံဋ္ဌ၃။၁၀၆။ (-မဋီ၊၃။၃၇၅။ အံဋီ၊၃။၁၃၃။)

ဥပ္ပန္နသာဋက (ပု) [ဥပ္ပန္န+သာဋက] ဖြစ်သော အဝတ်အထည်။ ဝင်္ဂေသေ ဥပ္ပန္နသာဋကော။ သံဋီ၊၂။၁၆၅။

ဥပ္ပန္နသိနေဟ (ပု) [ဥပ္ပန္န+သိနေဟ] (၁) ဖြစ်သောချစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်သောချစ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) ဂေါပါလကော … အတ္တနိ ဥပ္ပန္နသိနေဟံ ဂဟေတွာ သဒ္ဓိံမေဝ စရတိ။ အံဋ္ဌ၁။၃၂၃။ (တိ)(၂) သော ဒိသွာဝ ဥပ္ပန္န-သိနေဟော သေဋ္ဌိနော သာသနံ ပါဟေသိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၁။၁၂၃။ (-ဓမ္မဋ္ဌ၂။၁၉၄။ ဝိမာနဋ္ဌ။၆၀။ ဇာဋ္ဌ၁။၅၀၄။)

ဥပ္ပန္နသီတ (န) [ဥပ္ပန္န+သီတ] ဖြစ်သောအအေး။ သီတဿာ(မဋ္ဌ၁။၈၁)တိ ဓာတုက္ခောဘတော ဝါ ဥတုဝိပရိဏာမတော ဝါ ဥပ္ပန္နသီတဿ။ မဋီ၊၁။၁၆ရ။

ဥပ္ပန္နသုခ (န) [ဥပ္ပန္န+သုခ] ဖြစ်သောချမ်းသာ။ ပဿဒ္ဓကာယတာယ ဥပ္ပန္နသုခေန သုခိတဿ။ အဘိဋ္ဌ၂။၂၉၉၊(-၄၈၆။ အဘိဋ္ဌ၃။၄၄ရ။)

ဥပ္ပန္နသုရိယဝိမာန (ပုန) [ဥပ္ပန္န+သုရိယဝိမာန] ဖြစ်သောနေဗိမာန်။ ကပ္ပဝုဋ္ဌာနကာလတော ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နသုရိယဝိမာနေ။ သာရတ္ထ၁။၂၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၅၁။

ဥပ္ပန္နသောမနဿ (န) [ဥပ္ပန္န+သောမနဿ] (၁) ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ရွှင်လန်းခြင်း။ (တိ) (၂) ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ရွှင်လန်းခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) သောမနဿဇာတဿ ဥပ္ပန္နသောမ-နဿာနိ။ သံဋ္ဌ၃။၁၂၃။ (-သံဋ္ဌ၂။၁၁၁။) (တိ) (၂) တေသု ကော ဘိက္ခု အတ္တနာ ပဋိ-ဝိဒ္ဓမဂ္ဂံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နသောမနဿော စိန္တေသိ။ အံဋ္ဌ၁။၃၁။ (-မဋီ၊၁။၂ရ၆။)

ဥပ္ပန္နသောမနဿမယဉာဏ (န) [ဥပ္ပန္န+သောမနဿမယဉာဏ] ဖြစ်သောသောမနဿ-ဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သောဉာဏ်။ စတူသု ဌာနေသု

ဝေသာရဇ္ဇဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဥပ္ပန္နသောမနဿမယဉာဏသေတံ နာမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ သောမနဿမယဉာဏေနာတိ သောမနဿသမ္ပယုတ္တဉာဏေန။ သာရတ္ထ၊၁။၆၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၈။

ဥပ္ပန္နသ္နေဟဝတ္ထု (နု) [ဥပ္ပန္နသ္နေဟ+ဝတ္ထု] ဖြစ်သောချစ်ခြင်း၏ တည်ရာ။ နိသ္နေဟော တဿ ကာရဏာ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈)တိ တဒါ ဥပ္ပန္နသ္နေဟဝတ္ထုဿ ကာရဏာ အဟံ နိသ္နေဟော ဇာတောတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။

ဥပ္ပန္နာကာရသလ္လက္ခဏ (နု) [ဥပ္ပန္နာကာရ+သလ္လက္ခဏ] ဖြစ်သော-ဖြစ်ပုံ-အခြင်းအရာကို ကောင်းစွာမှတ်ခြင်း။ တဿာ တဒါ ဥပ္ပန္နာကာရသလ္လက္ခဏေန အဝိဇဟန္တော ပုနပ္ပုနံ တဿာ နိဗ္ဗတ္တနေန။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၈။

ဥပ္ပန္နာဃာတ (ပု) [ဥပ္ပန္န+အာဃာတ] ဖြစ်သော အမျက်ဒေါသ။ အဋ္ဌာနေ ဥပ္ပန္နာဃာတေန သဒ္ဓိံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။

ဥပ္ပန္နာနုကူလ (တိ) [ဥပ္ပန္န+အနုကူလ] ဥပ္ပန္န တရားအားလျော်သော။ "အနုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ"တိ တံသဒိသဘာဝနိဝတ္တိယံ။ အတီတာနဉ္စ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ, ဥပ္ပါဒိဓမ္မာနဉ္စ ပစ္စယေကဒေသနိဗ္ဗတ္တိယာ အာရဒ္ဓုပ္ပါဒဘာဝါ, ကာလဝိနိမုတ္တဿ စ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ ဥပ္ပန္နာနုကူလတာ၊ ပဂေဝ ပစ္စုပ္ပန္နာနန္တိ တဗ္ဗိဓုရဘာဝေါ ဧတ္ထ ဝိညာယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆၄။ (-မဋီ၊၁။၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။)

ဥပ္ပန္နာနုလောမ (တိ) [ဥပ္ပန္န+အနုလောမ] ဖြစ်သော -အနုလောမ-အနုလုံ။ ယထာ ဂေါတြဘုဉာဏေ ဥပ္ပန္နာနုလောမတော ပုရိမအနုလောမဉာဏံ တံ ဂေါတြဘုဉာဏေ ဥပ္ပန္နာနုလောမံ အနုဗန္ဓတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၂၄။

ဥပ္ပန္နာနုလောမဉာဏ (နု) [ဥပ္ပန္န+အနုလောမဉာဏ] ဖြစ်သောအနုလောမဉာဏ်။ ဂေါတြဘုဉာဏေ ဥပ္ပန္နာနုလောမဉာဏမ္ပိ အညံ အနုလောမဉာဏမေဝ အနုဗန္ဓေယျ၊ အနုဋီ၊၁။၁၂၄။

ဥပ္ပန္နာဘိသန္ဓိ (ထီ၊ပု) [ဥပ္ပန္န+အဘိသန္ဓိ] ဖြစ်သော အလို။ "နာယံ ကာယော ဣမဿ အစ္စန္တသန္တဿ ပဏီတတမဿ အရိယဓမ္မဿ အာဓာရော ဘဝိတုံ ယုတ္တော"တိ ဥပ္ပန္နာဘိသန္ဓိနာ ဝိယ သဂ္ဂသံဝတ္တနိယေန ပုညကမ္မေန ဩက္ကာသေ ကတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၆၂။ (အဘိသန္ဓိ (၂) လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပန္နာရမ္မဏ (တိ) [ဥပ္ပန္န+အာရမ္မဏ] ဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်-လျှင်အာရုံရှိ-ကိုအာရုံပြု-သော။ ဟဒွိ ပဉ္စဝိညာဏာ ဥပ္ပန္နာရမ္မဏာတေွဝ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၃၀။

ဥပ္ပန္နာရဟ (တိ) [ဥပ္ပန္န+အရဟ] ဖြစ်ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ ကာရဏလာဘေ ဟိ သတိ ဥပ္ပန္နာရဟာ ကိလေသာ သန္တာနေ အနု အနု သယိတာ ဝိယ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၉။

ဥပ္ပန္နာဝဇ္ဇနာနန္တရံ (ဗျ) [ဥပ္ပန္နာဝဇ္ဇန+အနန္တရံ] ဖြစ်သောအာဝဇ္ဇန်း၏ အခြားမဲ့၌။ ဘဝင်္ဂ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ ဥပ္ပန္နာဝဇ္ဇနာနန္တရံ သမာပဇ္ဇနံ သီဃံ သမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၀။)

ဥပ္ပန္နာသင်္က (တိ) [ဥပ္ပန္နာ+အာသင်္ကာ] ဖြစ်သော ယုံမှားခြင်းရှိသော၊ ယုံမှားသံသယ ဖြစ်သော၊ သူ။ တဒါ ဗာရဏသိရာဇာ...ဥပ္ပန္နာသင်္ကော ပုတ္တံ ရဋ္ဌာ ပဗ္ဗာဇေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။

ဥပ္ပန္နုပ္ပဇ္ဇမာနဝါရ (ပု) [ဥပ္ပန္နုပ္ပဇ္ဇမာန+ဝါရ] ဥပ္ပန္နုပ္ပဇ္ဇမာနတရားကို ဟောသော အလှည့် အကြိမ်။ ဥပ္ပန္နုပ္ပဇ္ဇမာနဝါရော နိရုဒ္ဓနိရုဇ္ဈမာနဝါရော စ ပုဂ္ဂလဝါရာဒိသု တီသုပိ နိန္နာနာကရဏာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ စ။ မူလဋီ၊၃။၁၅၂။

ဥပ္ပန္နုပ္ပန္န (တိ) [ဥပ္ပန္န-တစ်ပုဒ်ကို ဒွေဘော်ပြု] ဖြစ်ကုန်ဖြစ်ကုန်သော၊ ဖြစ်တိုင်းဖြစ်တိုင်း ကုန်သော၊ ပွင့်တော်မူကုန် ပွင့်တော်မူကုန်သော။ မခွါအပ် မခွါအပ်ကုန်သော။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ(မ၊ ၁။၁၄)တိ ဥပ္ပန္နေ ဥပ္ပန္နေ။ မဋ္ဌ၊၁။၈၅။ (-ဝိ၊ ၂။၂၇၂။ အံ၊၂။၅၀၇။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။) တတ္ထ ဟိ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နာ သဗ္ဗညုဂုသယော ဂတန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေတိ အဝိက္ခမ္ဘိတေ အဝိက္ခမ္ဘိတေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၀။ (-သံ၊၃၊ ၂၈၀။ သံဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။)

ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နဋ္ဌာန (န) [ဥပ္ပန္နုပ္ပန္န+ဌာန] ဖြစ်ရာဖြစ်ရာအရပ်ဌာန။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နဋ္ဌာနေယေဝ ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။

ဥပ္ပန္နောကာသ (ပု) [ဥပ္ပန္န+ဩကာသ] ဖြစ်ခြင်း၏အခွင့်၊ ဖြစ်ရာအခွင့်၊ ဖြစ်ခွင့်။ ကာလေ ကာလေ သမထဝိပဿနာစိတ္တဿ ဥပ္ပန္နော-ကာသသင်္ခါတံ ဝိဝရန္တော ... လဘတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။

ဥပ္ပဗ္ဗဇတိ (ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+အ+တိ] လူထွက်၏။ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတွာ အနုဝဋ္ဋိတစိတ္တဘာယ ကုက္ကုစ္စကော ဟုတွာ ဥပ္ပဗ္ဗဇိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၁။ **ဥပ္ပဗ္ဗဇိဿာမိ**—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။

ဥပ္ပဗ္ဗဇန (န) [ဥ+ပ+ဝဇ+ယု။ ဥ+ပဗ္ဗဇန] လူထွက်ခြင်း။ တေသဉ္စ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာနံ ကေ-က္ခဏေ ဥပ္ပဗ္ဗဇနဉ္စ ပဋိစ္စ။ ဝိမတိ၊၁။၁၄။

ဥပ္ပဗ္ဗဇန္တ (တိ) [ဥ+ပဗ္ဗဇန္တ။ ဥ+ပ+ဝဇ+အန္တ] လူထွက်သော၊သူ။ အဟံ အာဝုသော ဥပ္ပဗ္ဗ-ဇန္တော။ ဣမေ ပရိက္ခာရေ တုယှံ ဒါတုကာမော အဟောသိံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၆။

ဥပ္ပဗ္ဗဇိ (ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဤ] လူထွက်ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဗ္ဗဇိတ (တိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+တ။ ဥ+ပဗ္ဗဇိတ] လူထွက်သော၊ သူ။ ဥပ္ပဗ္ဗဇိတော စ သံဝေဂ-ဗဟုလတာယ ဓမ္မစ္ဆန္ဒဝန္တတာယ စ စေတိယ-င်္ဂဏေ သမ္မဇ္ဇနပရိဘဏ္ဍာဒီနိ ကရောန္တော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ ဝဇိရ။၄၄၅။)

ဥပ္ပဗ္ဗဇိတပုဗ္ဗ (တိ) [ဥပ္ပဗ္ဗဇိတ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ လူထွက်ခဲ့သော၊ လူထွက်ခဲ့ဘူးသော၊သူ။ အဟံ ဟိ ... ဆ ဝါရေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပ္ပဗ္ဗဇိတပုဗ္ဗော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇။

ဥပ္ပဗ္ဗဇိတုံ (ဗျ) [ဥ+ပ+ဝဇ+တုံ။ ဥ+ပဗ္ဗဇိတုံ] လူထွက်ခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပဗ္ဗဇိတုကာမ (တိ) [ဥပ္ပဗ္ဗဇိတုံ+ကမု+ဏ] လူထွက်ခြင်းငှါအလိုရှိသော၊ လူထွက်လိုသော၊ သူ။ ယသ္မာ အညတရံ ပါရာဇိကံ ဓမ္မံ အာပဇ္ဇိတွာပိ အနာပဇ္ဇိတွာပိ ဥပ္ပဗ္ဗဇိတုကာမ-တာယ ဂိဟိလိင်္ဂံ သာဒိယန္တိယာ ပုနပိ ဥပသ-မ္ပဒါ ဥဘတောသံဃေ လဗ္ဘတိ။ ဝဇိရ။၉၅။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၃။)

ဥပ္ပဗ္ဗဇိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+တွာ။ ဥ+ပဗ္ဗဇိတွာ] လူထွက်၍။ အပရော မဟာသာမ-ဏေရော ဉာတိကုလံ ဂန္တွာ ဥပ္ပဗ္ဗဇိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၈။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။) ဥပ္ပဗ္ဗဇိတွာတိ ပဗ္ဗဇဝိယောဂံ ကတွာ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၆၀။

ဥပ္ပဗ္ဗဇိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဿာမိ] လူထွက်အံ့။ ဥပ္ပဗ္ဗဇတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဗ္ဗာဇေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+တိ] လူထွက်စေ၏။ ရာဇာ ... သေတကာနိ ဝတ္ထာနိ ဒတွာ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၀။ **ဥပ္ပဗ္ဗာဇေထ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁၆၄။ **ဥပ္ပဗ္ဗာဇေသုံ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၄။ **ဥပ္ပဗ္ဗာဇေဿာမိ**— မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၄။

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတုံ (ဗျ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+တုံ] လူ ထွက်စေခြင်းငှါ။ ကိံ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။)

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတုကာမ (တိ) [ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတုံ+ကမု+ဏ] လူထွက်စေခြင်းငှာအလိုရှိသော၊သူ။ ဝေံ ပန အရဟတ္တံ ပတ္တာ ဖလသမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တံ ထေရံ ပုရာဏဒုတိယိကာ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတုကာမာ ... ပလောဘေတုံ ပရက္ကမန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+တွာ။ ဥ+ပဗ္ဘာဇေတွာ] လူထွက်စေ၍။ ဥပါလိတ္ထေရ-ပ္ပမုခါ ဘိက္ခူ တံ ဘိက္ခုနိံ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတွာ ... ဘဂဝတော တေမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။)

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+ထ] လူထွက်စေကုန်လော့။ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေန္တ (တိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+အန္တ။ ဥ+ပဗ္ဘာဇေန္တ] လူထွက်စေသော၊သူ။ ဗလက္ကာ-ရေန ဝါ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေန္တော တမှာ ဌာနာ စာဝေတုံ သက္ကောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၈။

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+ဤ] လူထွက်စေပြီ။ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+ဥံ] လူထွက်စေကုန်ပြီ။ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပဗ္ဘာဇေဿာမိ (ကာ၊ကြိ)[ဥ+ပ+ဝဇ+ဏေ+ဿာမိ] လူထွက်စေအံ့။ ဥပ္ပဗ္ဘာဇေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပရိ (ဗျ) [နိပါတ်။ ဥဒ္ဓံ+ရိ။ ဆန်းကြောင့် ပ ဒွိ ဒွေးဘော်။ ဥပရိ-လည်းကြည့်။] အထက်၌။ ကိံ ပေဟဒ္ဓာ ကိန္တ ဥပ္ပရိ။ ဇာ၊၁။၅၇၊၁၅၅။ (-မိလိန္ဒ။၃၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။)

ဥပ္ပလ (နု၊ပု) [ဥ+ပါ+အလ။ ဥ+ပ္လု+အ။ ဥပုဗ္ဗော ပါ ပါနေ၊ အလော၊ ဒွိတ္တံ။ ဥဒကေ ပ္လဝတီတိ ဝါ ဥပ္ပလံ၊ ယဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၈၈။ ဥပုဗ္ဗော ဒွိဘာဝသရလောပေါ၊ ဥဒကံ ပိဝတီတိ ဥပ္ပလံ။ မောဂ်၊ဝု။၁၈၄။ဥဒကံ ပါတိ, ဥဒကေ ဝါ ပ္လဝတီတိ ဥပ္ပလံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၄၀။] (နု)(၁) ကြာ။ (၂) ဥပ္ပလသင်္ချာ (၁-နောင်သုည ၉၈-လုံးရှိသောသင်္ချာ)။ (၃) ဥပ္ပလငရဲ။ (၄) ပန်းဥ (ပန်းနု)။ (ပု)(၅) ဥပ္ပလရွှေအိုး။ (၆) ဥပ္ပလ မည်သောဘီလူး။ (၁) ကြာ။ ဥပ္ပလံဝ ယထော-ဒကေ။ ဇာ၊၁။၆၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ သေတရတ္တနီလေသု ယံကိဉ္စိ ဥပ္ပလံ ဥပ္ပလမေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။ (၂) ဥပ္ပလသင်္ချာ (၁-နောင် သုည ၉၈-လုံးရှိသော သင်္ချာ)။ သောဂန္ဓိကံ ဥပ္ပလံ ကုမုဒံ။ ကစ္စည်း၊ သုတ္တ။၃၉၇။ (-ဓာန်၊ဋီ။၄၇၅။) (၃) ဥပ္ပလငရဲ။ ဥပ္ပလနိရယ-ကြည့်။ (၄) ပန်းဥ(ပန်းနု)။ ဓာန်၊ ဋီ။၃၀၃၊၅၉၂။ (ပု)(၅) ဥပ္ပလရွှေအိုး။ တထာဂ-တဿ ပန ဇာတဒိဝသေယေဝ သင်္ခေါ လော ဥပ္ပလော ပုဏ္ဍရီကောတိ စတ္တာရော နိဓယော ဥဂ္ဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၇။ (၆) ဥပ္ပလ မည်သောဘီလူး။ ဒုတိယေ ဥပ္ပလော နာမ အတ္တနော ပရိဝါရယက္ခာနံ ဒွိဟိ သဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၇။

ဥပ္ပလ[၂] (တိ) [ဥပ္ပလ+ဂန္ဓ] ကြာချို၊ ကြာရုံ။ ဥပ္ပလာနိ ဗ္ဗေ သန္တီတိ ဥပ္ပလိနီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ ဥပ္ပလာနိတိ ဥပ္ပလဂစ္ဆာနိ။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၂၆၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၃၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၆။)

ဥပ္ပလ[၃] (တိ) [ဥပ္ပလ+အ] ကြာနှင့်တူသော-သံတံကျင်-ခက်ရင်း။ ဥပ္ပလသန္နာဟ-ကြည့်။

ဥပ္ပလ[၄] (တိ) [ဥ+ပလ+အ။ နီတိ၊ဓာ။၃၄၄။] ထုတ်နုတ်တတ်သော၊သူ။ ဥပ္ပလဂန္ဓပစ္စတ္ထိက-ကြည့်။

ဥပ္ပလက (တိ) [ဥ+ပလ+ဏ္ဍု။ ဘာသာဋီ၊၂။
၁၉၃-၌ ဥပ္ပါလယန္တီတိ ဥပ္ပါလကာ-ဟု ဒီဃဖြင့်
ရှိသည်။] ထုတ်နုတ်တတ်သော။ ဥပ္ပလကဝါတ
-ကြည့်။

ဥပ္ပလကလာပ (ပု) [ဥပ္ပလ+ကလာပ] ကြာ
ပန်းစည်း။ ပုပ္ဖဟတ္ထမဒါသဟန္တိ သိဒ္ဓိတ္ထံ ဘဂဝန္တံ
ဒိသွာ ဥပ္ပလကလာပံ အဒါသိံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃။

ဥပ္ပလကဝါတ (ပု) [ဥပ္ပလက+ဝါတ] ထုတ်နုတ်
တတ်သောလေ။ ခုရကဝါတာ ဥပ္ပလကဝါတာ
အဿာသော ပဿာသော။ အဘိ၊ဝိ။၈၆။ မ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဥပ္ပလကဝါတာတိ ဟဒယမံသမေဝ
ဥပ္ပါဋေနကဝါတာ (သမုပ္ပါဋေနကဝါတာ)။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၆ရ။ မဋီ၊၁။ရ၉။

ဥပ္ပလဂစ္ဆ (ပု၊န) [ဥပ္ပလ+ဂစ္ဆ] ကြာချုံ၊ကြာရုံ။
ဥပ္ပလ²၊ ဥပ္ပလမကုလ-ကြည့်။

ဥပ္ပလဂန္ဓ (ပု) [ဥပ္ပလ+ဂန္ဓ] (၁) ကြာနံ့၊
ကြာညိုနံ့။ (တိ)(၂) ကြာညိုနံ့ရှိသော၊ ကြာညိုနံ့
သင်းသော။ (၃) နှလုံးသားကို ထုတ်နုတ်
တတ်သော၊သူ။ (၄) ထုတ်နုတ်ဖြတ်တောက်
တတ်သော၊သူ။ (၁) မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော
(ဝါယတိ)။ ဒီ၊၂။၁၄၄။ မ၊၃။၂၁၃။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။
၁၄၅။ မမ္မဋ္ဌ၊၂။၅၂။ ဥပ္ပလဂန္ဓော ဝါယတီတိ
ဟသိတကထိတကာလေသု မုခတော တံခဏံ
ဝိကသိတသော၀ နီလုပ္ပလဿ အတိသုရဘိ-
ဂန္ဓော ဝါယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၁။
အံ၊ဋီ၊၁။ရ၂။) (၂) ဥပ္ပလဂန္ဓမုခ-ကြည့်။ (၃)
ဥပ္ပလဂန္ဓာ ဥပ္ပလဘာဝါတိပိ ဒီပဝါသိနော
ပဌန္တိ ကိရ။ ဝဇီရ။၁၀၆။ အောက်ပုဒ်(၁)လည်း
ကြည့်။ (၄) အောက်ပုဒ်(၂)ကြည့်။

ဥပ္ပလ(ဋ္ဌ)ဂန္ဓပစ္စတ္ထိက (ပု) [ဥပ္ပလ(ဋ္ဌ)ဂန္ဓ +
ပစ္စတ္ထိက] (၁) နှလုံးသားကို ထုတ်နုတ်တတ်သော
ရန်သူ။ (၂) ထုတ်နုတ်ဖြတ်တောက်တတ်သော
ရန်သူ။ (၁) ဓုတ္တာပစ္စတ္ထိကာ ဥပ္ပဋ္ဌဂန္ဓပစ္စတ္ထိကာ။
ဝိ၊၁။၄၁။ ဂန္ဓန္တိ ဟဒယံ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဥပ္ပါဋေန္တီတိ
ဥပ္ပလဂန္ဓာ၊ ဥပ္ပလဂန္ဓာ ဧဝ ပစ္စတ္ထိကာ ဥပ္ပလ-
ဂန္ဓပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ (၂) ဆေဒနတ္ထော
ဟိ ဣဓ ဂန္ဓသဒ္ဒေါ "ဥပ္ပလဂန္ဓပစ္စတ္ထိကာ"-
တိအာဒီသု ဝိယ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၅။

ဥပ္ပလဂဗ္ဘဝဏ္ဏ (တိ) [ဥပ္ပလဂဗ္ဘ+ဝဏ္ဏ] ကြာ-
ကြာညို-တိုက်အဆင်းရှိသော၊ ရွှေအဆင်းရှိ
သော၊သူ။ ဥပ္ပလဂဗ္ဘဝဏ္ဏတ္တာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ၊
တသ္မာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာတိ နာမံ လဘိတိ ဂဏ္ဌိ-
ပဒေ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။၁၁၂။

ဥပ္ပလဂန္ဓမုခ (တိ) [ဥပ္ပလဂန္ဓ+မုခ] ကြာ-
ကြာညို-နံ့သင်းသောခံတွင်းရှိသော၊သူ။ မုသာ-
ဝါဒါ ဝေရမဏိယာ...သုခသမ္ဘဿတာ ဥပ္ပလ-
ဂန္ဓမုခတာ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၂၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၄။

ဥပ္ပလဇာတ (န) [ဥပ္ပလ+ဇာတ] ဖြစ်သောကြာ၊
ကြာ၊ ကြာမျိုး။ တိဏံ ဥပ္ပလဇာတာနံ၊ တသ္မိံ
သရသိ ဗြာဟ္မဏ။ ဇာ၊၂။၃၄၄။ ကောနံ
နီလာနံ ကောနံ သေတာနံ ကောနံ လောဟိ-
တကာနန္တိ ဣမေဟိ တီဟိ ဥပ္ပလဇာတေဟိ
တံ သရံ ဝိစိတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၁၀။

ဥပ္ပလဇာတိ (ထိ) [ဥပ္ပလ+ဇာတိ] ဥပ္ပလဇာတ်
ရှိသောကြာ၊ ကြာမျိုး။ ဥပ္ပလဇာတိနံ ပဏ္ဍ-
ဒဏ္ဍကော ပဒုမဇာတိနံ သဗ္ဗောပိ ဒဏ္ဍကော
... ယာဝဇီဝိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၆။

ဥပ္ပလဇာတိက (တိ) [ဥပ္ပလ+ဇာတိ+က] ကြာ
မျိုး-ဥပ္ပလဇာတ်-ရှိသော။ ဥပ္ပလဇာတိကာ-
နဋ္ဌတ္တ ယာဝ ကေသိမ္ပိ ပဿ ဝါကော န
ဆိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။

ဥပ္ပလထေနက (တိ) [ဥပ္ပလ+ထေနက] ကြာ-
ကြာပန်း-ခိုးသော၊သူ။ ဥပ္ပလထေနကော ယေန
ဝတ္ထု ပူရတိ တာဝ သဥဿာဟတ္တာ ပါရာ-
ဇိကော အာသိ။ ဝဇီရ။၁၃၄။

ဥပ္ပလဒဏ္ဍ (ပု) [ဥပ္ပလ+ဒဏ္ဍ] ကြာရိုး၊ ကြာတံ။
ဥပ္ပလဒဏ္ဍဝေဠုနာဠိနဠနာဠိအာဒီဟိ ပိဝန္တ-

သာပိ သစေ ပရဂလဂတမေဝ ပါဒံ အဂ္ဂှတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။

ဥပ္ပလဒဏ္ဍက (ပု) [ဥပ္ပလ+ဒဏ္ဍက] ကြာရိုး၊ ကြာတံ။ သော ဥပ္ပလဒဏ္ဍကော ဝိယ ဆိဒ္ဒေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၅။

ဥပ္ပလဒလ (န) [ဥပ္ပလ+ဒလ] ကြာရွက်အပြင် (သျှ)၊ ကြာရွက်။ ရေဏုမ္ဟိ ဥပ္ပလဒလေ၊ သုတ္တေ နာဝါယ နာဠိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၂၉။

ဥပ္ပလဒလဂ္ဂသဏ္ဌာန (တိ) [ဥပ္ပလဒလဂ္ဂ + သဏ္ဌာန] ကြာရွက်ဖျားသဏ္ဌာန်ရှိသော။ သသမ္ဘာ-ရဇိဝှါမဇ္ဈေသ ဥပရိ ဥပ္ပလဒလဂ္ဂသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ ဇိဝှါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၆။

ဥပ္ပလဒါယိကာ (ထီ) [ဥပ္ပလ+ဒါယိကာ] ဥပ္ပလဒါယိကာမည်သော၊သူမ(ရဟန်းမ)။ ဤကမ္ဘာမှ သုံးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာအထက်၌ အရုဏဝတီမြို့ဝယ် အရုဏမင်း၏ မိဖုယားခေါင်ကြီးဖြစ်ခဲ့စဉ်က ရဟန်းတစ်ပါးကို ဆွမ်းလှူခဲ့သောကောင်းမှုကြောင့် နောက်ဆုံးဘဝ၌ ကြာပန်းကဲ့သို့အဆင်းလှလျက်ဘုရားအလောင်းတော် သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား၏ မောင်းမတစ်ထောင်တို့၏ အကြီးအမှူးဖြစ်၍ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သော ထေရီမ၏အမည်ဖြစ်သည်။ ဂ္ဂတ္ထံ သုဒ္ဓံ ဥပ္ပလဒါယိကာ ... ဘိက္ခုနီ အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၂၈၅။

ဥပ္ပလနာမိကာ (ထီ) [ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ+နာမ+က +အာ] ဥပ္ပလဝဏ္ဏာဟု အမည်ရှိသော သူမ (ထေရီ)။ ဥပ္ပလဿေဝ မေ ဝဏ္ဏော၊ နာမေ-နုပ္ပလနာမိကာ။ အပ၊၂။၂၃၀။

ဥပ္ပလနာလ(ဠ) (န) [ဥပ္ပလ+နာလ(ဠ)] ကြာရိုးတံ၊ ကြာစွယ်။ ဓမ္မဒိန္နာ ခဂ္ဂေန ဥပ္ပလ-နာလံ ဆိန္ဒန္တီ ဝိယ ပုစ္ဆိတံ ပုစ္ဆိတံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ ခုဒ္ဒကမဓုကပုပ္ဖပ္ဖမာဏာ မဏ္ဍူ-

ကိယော မဟန္တေ (မဟန္တေ) ကဏ္ဍသပ္ပေ ဝေဝေန အနုဗန္ဓိတွာ ဥပ္ပလနာဠေ ဝိယ ဆိန္ဒိတွာ (ဆိန္ဒိတွာ)။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၃။

ဥပ္ပလနိရယ (ပု) [ဥပ္ပလ+နိရယ] ဥပ္ပလငရဲ။ (ဥပ္ပလငရဲဟု သီးခြားမရှိ၊ အဝီစိငရဲ၌ ဥပ္ပလ သင်္ချာအရေအတွက်ဖြင့် ခံစားရသောကြောင့် ဥပ္ပလငရဲဟုခေါ်သည်။ ပဒုမနိရယ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀)လည်းကြည့်။) သေယျထာပိ ဘိက္ခု ဝီသတိ သောဂန္ဓိကာ နိရယာ၊ ဝေမေကော ဥပ္ပလ-နိရယော။ သံ၊၁။၁၅၄။

ဥပ္ပလပတ္တ (န) [ဥပ္ပလ+ပတ္တ] ကြာရွက်၊ ကြာဖက်။ အန္တမသော ဥပ္ပလပတ္တေနပိ ပဟာရံ ဒေတိ။ ဝိ၊၂။၁၉၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။)

ဥပ္ပလပုပ္ဖ (န) [ဥပ္ပလ+ပုပ္ဖ] ကြာပန်း၊ ကြာပွင့်။ တီဏိ ဥပ္ပလပုပ္ဖါနိ၊ မတ္ထကေ အဘိရောပယိံ။ အပ၊၁။၃၁၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။)

ဥပ္ပလမကုလ(ဠ) (ပုန) [ဥပ္ပလ+မကုလ(ဠ)] ကြာငုံ။ မဟာတဋ္ဋာကေ ကောဝ ဥပ္ပလဂစ္ဆော အဿ၊ အဿ စတ္တာရိ စ ပဏ္ဏာနိ, မဇ္ဈေ စ ကော် ဥပ္ပလမကုလံ အဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၈။ ကတ္တရိကာယ ဥပ္ပလမကုဠံ ဝိယ အဋ္ဌေဟိ ဥဘိန္နမ္ပိ သီသံ ကပ္ပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၀။

ဥပ္ပလမာလဓာရီ (တိ) [ဥပ္ပလမာလာ+ဓရ+ဏီ။ ထီ-၌ ဥပ္ပလမာလဓာရိနီ] ကြာပန်းကို-ဆောင် -ပန်ဆင်-သော၊သူ။ ပုစ္ဆာမိ တံ ဥပ္ပလမာလ-ဓာရိနီ။ ဝိမာန၊၃၄၊၃၈၆ရ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၃။

ဥပ္ပလမာလာ (ထီ) [ဥပ္ပလ+မာလာ] ကြာပန်း။ ဂ္ဂတ္ထိ ဝါ ပုရိသော ဝါ ... ဥပ္ပလမာလံ ဝါ ဝဿိကမာလံ ဝါ အတိမုတ္တကမာလံ (အဓိမု-တ္တကမာလံ) ဝါ လဘိတွာ။ ဝိ၊၄။၄၄၆။ မ၊ ၁။၃၈။ အံ၊၃။၁၀၅။ မဟာနိ။၄၀၄။

ဥပ္ပလဝဏ္ဏတ္ထေရီ (ထီ) [ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ+ထေရီ] ဥပ္ပလဝဏ္ဏာထေရီမ။ မစုဝါ မညတီတိ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ ... ဥပ္ပလဝဏ္ဏတ္ထေရီ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၆။)

ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ (ထီ) [ဥပ္ပလ+ဝဏ္ဏ+အာ] ကြာညိုပန်းတိုက်အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသောသူမ(ထေရီမ)။ (ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီမ၏ အဆင်းကို ကြာညိုပန်းအဆင်း, ကြာပန်းတိုက်အဆင်းဟု ဖွင့်ဆိုကြ၏။ ဝဇီရဗုဒ္ဓိ၌ နီလုပ္ပလဝဏ္ဏာကာယစ္ဆဝိ-ကို ရွှေအဆင်းရှိသူ ဟု အကျယ်တဝင့်ဖွင့်ပြထားသည်။ ဥပ္ပလဂဗ္ဘဝဏ္ဏ၊ ဥပ္ပလ-သမ-တို့လည်းကြည့်။) နီလုပ္ပလဂဗ္ဘသမာန-ဝဏ္ဏတာယ စသာ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာတွေဝ နာမံ အကာသု။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။

ဥပ္ပလဝဏ္ဏာထေရီမ အလောင်းအလျာသည် ကမ္ဘာတစ်သိန်းအထက် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူစဉ်ကာလ၌ မြတ်စွာဘုရားသာသနာတော်၌ ကြည်ညိုသော မဟာရဂနဂါးမင်း၏ သမီးတော် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဝိမလာဟု အမည်တွင်သည်။ တန်ခိုးအရာ၌တေဒဂ်ရသော ရဟန္တာထေရီမ၏တံခိုးကို ဖူးမြင်ရ၍ ဝမ်းမြောက် နှစ်သက်လှသဖြင့် ဆွမ်းအဖျော်တို့ကိုလည်းကောင်း, နဂါးတို့၏ အရဏမည်သော ကြာညိုပန်းကိုလည်းကောင်း လှူဒါန်းပြီးလျှင် ဤသို့သဘောရှိသောရဟန်းမ ဖြစ်ရပါလို၏၊ ဤကြာညိုပန်းကဲ့သို့သော အဆင်းရှိသူ ဖြစ်ရပါလို၏ဟု ဆုတောင်းခဲ့သည်။ အပ၊၂။၂၃၁-၂။

(အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉၀- တို့၌မူ ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်လက်ထက် ဟံသာဝတီပြည်၌ အမျိုးကောင်းသမီးဖြစ်၍ (၇)ရက်တိုင်တိုင် အလှူကြီးပေးလှူကာ ထိုတေဒဂ်ဆုတောင်းကြောင်း လာရှိသည်။)

ထိုဘဝမှ စုတေလတ်သော် နတ်ပြည်ရောက်၍ ထိုမှတဖန် လူ့ပြည်၌ ဖြစ်သောအခါ ရှင်ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတစ်ဆူအား ကြာပန်းလှူခဲ့သည်။ ကိုးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာထက်၌ ဗာရာဏသီပြည်ဝယ် သူဌေးသမီးဖြစ်၍ ဝိပဿီမြတ်စွာဘုရားနှင့် သံဃာတော်အား ကြာပန်းဖြင့်ပူဇော်၍ အဆင်းလှပခြင်းကို ဆုတောင်းခဲ့သည်။ ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာဝယ် ကဿပမြတ်စွာဘုရားလက်ထက်တော်၌ ဗာရာဏသီပြည် ကိကီမင်းကြီး၏ သမီးတော်ခုနစ်ယောက်တို့တွင် သမဏဂုတ္တာမည်သော ဒုတိယသမီးတော်ဖြစ်စဉ် နှစ်ပေါင်းနှစ်သောင်းကြာအောင် ကောမာရီဗြဟ္မစရိယအကျင့်ကို ကျင့်၍ ရဟန်းသံဃာတော်အား ပရိဝုဏ်ကျောင်းတိုက်ကြီး လှူဒါန်းခဲ့လေသည်။ ထိုမှ စုတေလတ်သော် နတ်ပြည်၌ဖြစ်၍ တဖန်လူ့ပြည်၌ဖြစ်သောအခါ ကဿပမြတ်စွာဘုရား၏ တပည့်သာဝကရဟန္တာမထေရ်တစ်ပါးအား ရွှေရောင်အဆင်းရှိသော အဝတ်ကို လှူဒါန်းခဲ့လေသည်၊ ထိုဘဝမှ စုတေလတ်သော် သိဝိတိုင်း အရိဋ္ဌပုရပြည်၌ တိရိဋိဝစ္ဆမည်သော ပုဏ္ဏားသူဌေးကြီး၏သမီး ဥမ္မာဒန္တီ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ ထိုမှ စုတေလတ်သော် ဇနပုဒ်၌ဖြစ်၍ သလေးခင်းကို စောင့်ရှောက်ရသည်။ (အပ၊၂။၂၃၃။) မိမိလက်ဖြင့်အမှုလုပ်၍ အသက်မွေးရသောရွာတစ်ခု၌ ဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတစ်ဆူအား သင်းဝင်ပွင့်ကြီး ပမာဏရှိသော ပေါက်ပေါက်ပွင့်ငါးရာကို သပိတ်၌လောင်းထည့်၍ ပဒုမ္မာကြာပန်းဖြင့် သပိတ်ကိုဖုံးအုပ်လျက် လှူဒါန်းပြီးမှ "ရဟန်းတို့မည်သည် ပန်းကို အလိုမရှိကြကုန်၊ ပန်းကိုတဖန်ပြန်ယူ၍ ပန်ဆင်အံ့"ဟု ကြံစည်မိသဖြင့် ပန်းကို တောင်းယူပြီးနောက် "အရှင် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါသည် ပန်းကိုအလိုမရှိလျှင် လှူစဉ်ကပင် သပိတ်ထက်၌ တင်ထားခွင့်ပေးမည် မဟုတ်၊ ငါလှူသည့်ပန်းကို ကေန်အလိုရှိပေလိမ့်မည်" ဟုတဖန်ကြံစည်၍ ပြန်လည်လှူဒါန်းပြီးလျှင် "ပေါက်ပေါက်ပွင့် အရေအတွက်နှင့်အမျှ သား

ရတနာများ ဖြစ်ထွန်းပါစေ၊ ခြေလှမ်းတိုင်း၌ ပဒုမ္မာကြာပန်းတို့ မြေမှ ပေါ်တက်ကြပါစေ” ဟု ဆုတောင်းခဲ့လေသည်။ အမျိုးသားငါးရာတို့သည်လည်း ပျားရည်လှူဒါန်းကာ (အပ၊ ၂။၂၃၄။) မုဆိုးငါးရာတို့သည်လည်း ချိုမြိန်သောအသားကိုလှူဒါန်းကာ (မဋ္ဌ၄။၉၀။ သာရတ္ထ ၂။၁၁၃။) ထိုသူငယ်မ၏ သားငါးရာဖြစ်ပါစေဟု ဆုတောင်းခဲ့ကြလေသည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်သောအခါဝယ် ခြေလှမ်းတိုင်း၌ ပဒုမ္မာကြာပန်း ခံလာလေသည်။ နတ်ပြည်မှ စုတေသောအခါ တောအုပ်အတွင်း တောင်ခြေအနီး ပဒုမ္မာကြာအိုင်ကြီးတွင် ကြာတိုက်၌ သံသေဒဇ ပဋိသန္ဓေနေသူဖြစ်၍ ရသေ့က မွေးစားလေသည်။ ပဒုမဝတီ ဟု အမည်တွင်သည်။ လူမက နတ်တမျှ အဆင်းလှ၍ ခြေလှမ်းတိုင်း၌ ပဒုမ္မာကြာပန်းတို့ မြေမှ ပေါ်တက်ကာ ခံလာကြလေသည်။ အရွယ်ရောက်လတ်သော် ဗာရဏသီပြည့်ရှင် ဘုရင်မင်းတရား၏ မိဖုရားကြီးဖြစ်၍ မီးဖွားသန့်စင် ဖွားမြင်သောကာလ၌ မဟာပဒုမမင်းသား တစ်ဦးကိုသာ ဖွားမြင်သည်။ ကျန်(၄၉၉) ယောက်သော မင်းသားတို့သည်မူကား ဖွားသောကာလ၌ဖြစ်သော ကိုယ်ဝန်အညစ်အကြေးကို မှီ၍ သံသေဒဇ ကလေးငယ်များအဖြစ် မွေးဖွားဖြစ်ပေါ်လာကြလေသည်။ သတိလစ်၍ မေ့မျောနေစဉ် ထိုကလေးငါးရာတို့ကို မောင်းမတို့က ယူဆောင်သိုဝှက်ထားပြီး သစ်သားတုံးကို သွေးတို့ဖြင့်လိမ်းကျံကာ သစ်သားတုံးကိုမွေးဖွားကြောင်း မင်းကြီးအား လျှောက်ထားသဖြင့် ဘီလူးမဟု အထင်လွဲကာ နန်းအိမ်မှ နှင်ထုတ်ခံရလေသည်၊ လှပသောအဆင်းနှင့် မြေမှ ထွက်သောပဒုမ္မာကြာပန်းတို့သည်လည်း ကွယ်ပျောက်ကြလေသည်။ (အရှင်ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအား ကြာပန်းလှူပြီးမှ ပြန်ယူမိသောကံကြောင့် ဤသို့အကျိုးပေးမဖြောင့် ဖြစ်ရသည်။) ထို့နောင်မှ မောင်းမတို့သည် ဝှက်ထားသော သားငါးရာကို ကြုတ်၌ထည့်၍ မြစ်ရေတွင် မျှောသောကာလ၌ သိကြားမင်းက “ဤမင်းသားတို့သည် ပဒုမဝတီမိဖုရား၏ သားများဖြစ်ကြောင်း” စသည်ဖြင့်အက္ခရာရေးထွင်း၍ ထည့်လိုက်သောကြောင့် အကြောင်းမှန်ကို သိရသဖြင့် မိဖုရားကြီးအရာကို တဖန်ချီးမြှောက်ခံရလေသည်။ သားငါးရာတို့သည် အရွယ်ရောက်သောအခါ ရေကစားကုန်စဉ် ရင့်ရော်ကြွေကျသော ပဒုမ္မာကြာပန်းတို့ကို မြင်ရခြင်းကြောင့် “သက်မဲ့ဖြစ်သော ဤကြာပန်းတို့သော်လည်း ဤသို့ ရင့်ရော်အိုမင်းကြရ၏၊ ငါတို့၏ ကိုယ်သည်မူကား အဘယ်ဆိုဖွယ်ရာရှိအံ့နည်း၊ အိုရသော သဘောရှိသည်သာတည်း”ဟု ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း အာရုံကိုယူ၍ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဖြစ်ကြလေသည်။ ပဒုမဝတီမိဖုရားသည် ထိုဘဝမှ စုတေလတ်သော် ဂူသိဂီလိတောင်နံပါး ရွာငယ်၌ဖြစ်၍ (အပ၊၂။၂၃၄။) [ရာဇဂြိုဟ်မြို့ တံခါးဝအနီး ရွာငယ်တစ်ခုဝယ် မိမိလက်ဖြင့်အလုပ်လုပ်ကာ အသက်မွေးရသောလက်လုပ်စား အမျိုးအိမ်၌ ဖြစ်၍ (အံဋ္ဌ၁။၂၃၂။)] ယခင်ဘဝက သားတော်ခဲ့သော အရှင်ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအား ယာဂုလှူဒါန်းခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးဘဝ၌ သာဝတ္ထိပြည် သူဌေးမျိုး၌ဖြစ်၍ ကြာညိုပန်းတိုက်နှင့်တူသော အဆင်းရှိသောကြောင့် ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ ဟု အမည်တွင်လေသည်။ အရာမကသော သူဌေးသားတို့က လိုချင်တောင့်တမှုရှိသဖြင့် ရဟန်းမ ဝတ်ခဲ့လေသည်၊ ဆီမီးညှိထွန်း၍ ဥပုသ်အိမ် သိမ်အပြင်၌ တံမြက်လှည်းသောကာလ ဆီမီးတောက် မီးညွန့်၌ တေဇောကသိုဏ်းပွားများလျက် ဝိပဿနာစီးဖြန်းသဖြင့် ရဟန်းပြုပြီးနောက် လဝက်မပြည့်မီမှာပင် ရဟန္တာထေရီမအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူလေသည်။ ဘုရားရှင်သည် တိတ္ထိတို့ကို နှိမ်နင်းတော်မူရန် ယမိုက်ပြာဋိဟာ ပြတော်မူသောနေ့၌ မြင်းလေးကောင်ကသော

ရထားကို ဖန်ဆင်း၍ စီးနင်းရောက်ရှိလာပြီးလျှင် "ထက်ဝန်းကျင် ၁၂-ယူဇနာရှိသော ပရိသတ်ကိုပြလျက် ၃၆-ယူဇနာရှိသော ပရိသတ်ခြံရံသော စကြာမင်းအဖြစ်ဖြင့် အရှင်မြတ်စွာဘုရားအား ရှိခိုးပါအံ့"ဟု ရဲရဲတောက်လျှောက်ထားခဲ့သည်ကို အကြောင်းပြု၍ ဣဒ္ဓိမန္တီ=တန်ခိုးဣဒ္ဓိနှင့် ပြည့်စုံသောအရာဝယ် အမြတ်ဆုံး=ဧတဒဂ်ရာထူး၌ ထားတော်မူလေသည်။ အပ၊ ၂။ ၂၂၉-၂၃၆။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၉၀။ အံဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၆-၂၇၄။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၇။ ထေရီဋ္ဌ။ ၁၉၀။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။ ၂၄၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၃။

ထေရီမ ဦးရီးတော်၏သားဖြစ်သော နန္ဒလုလင်သည် ထေရီမကို လူ့ဘဝကပင် တပ်မက်နေသူဖြစ်သည်။ ရွာတွင်းသို့ ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီမ ဆွမ်းခံကြွနေစဉ် ကျောင်းငယ်အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်နေနှင့်၍ ထေရီမပြန်လာသောအခါ ဖျက်ဆီးမှုပြုသောကြောင့် မြေမြိုခံရကာ အဝီစိငရဲသို့ ကျရောက်လေသည်။ ဝိ၊ ၁။ ၄၃။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၅။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၁။ ထေရီမသည် ဘုရားရှင်အား အသား(ကျက်ပြီးသောဟင်း) လှူဒါန်းလို၍ ဝေဠုဝန်ကျောင်းသို့ ရောက်လာသောအခါ ဘုရားရှင်ဆွမ်းခံကြွနေစဉ်ဖြစ်သဖြင့် ဥဒါယီမထေရ်နှင့် တွေ့ရလေသည်။ ဥဒါယီက "အရှင်မ သင်သည် ဘုရားရှင်ကို အသားဖြင့် ရောင့်ရဲနှစ်သက်စေ၏၊ ငါ့အား သင်းပိုင်လှူပါ" စသည်ဖြင့် အလှူခံသောအခါ "တပည့်တော်တို့ မာတုဂါမမည်သည် ရခဲသောလာဘ်ရှိပါ၏၊ ဤသင်းပိုင်ကား နောက်ဆုံးငါးခုမြောက်သင်္ကန်းပါတည်း၊ မလှူနိုင်ပါ"ဟု လျှောက်သောအခါ "နှမ ဆင်ကိုလှူ၍ ဆင်ကုံးနှီး၌ တပ်မက်ကပ်ငြိနေသူကဲ့သို့ ဘုရားရှင်အား အသားလှူဒါန်းပြီး ငါ့အတွက်မှာတော့ သင်းပိုင်၌ ကပ်ငြိတပ်မက်နေ၏" ဟု စကားဖြင့်နှိပ်စက်သောကြောင့် ရင်လွှမ်းသင်္ကန်းကိုဝတ်၍ သင်းပိုင်ကို လက်ဝါး၌တင်ကာပြလျက် ပြန်လာခဲ့လေသည်။ (အမှန်မူ ဥဒါယီသည် သင်းပိုင်၌ လိုချင်မှုအနည်းငယ်သာရှိ၏။ ထေရီမ၏ ကိုယ်အင်္ဂါပြည့်စုံမှုကို ရှုမြင်လိုသောကြောင့် ထိုသို့ သင်းပိုင်ကို အလှူခံခြင်းဖြစ်သည်။) ထိုအတ္ထုပ္ပတ်ကို အကြောင်းပြု၍ ရဟန်းတော်များအား ဘိက္ခုနီမတို့လက်မှ သင်္ကန်းကိုမယူရန် စီဝရပဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပုဒ်ကို ပညတ်တော်မူလေသည်။ ဝိ၊ ၁။ ၃၀၈-၉။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၃။

တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ ဘုရားရှင် ဆင်းသက်တော်မူလာသောအခါ သင်္ကဿနဂိုရ်မြို့တောင်းတန်းဦးမှ ရှေးဦးစွာ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ဖူးခွင့်ရ၍ ဥပ္ပဝဏ်ထေရီမသည် ဒုတိယ ဖူးခွင့်ရလေသည်။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၆။

သဒ္ဓါတရားရှိသူ ဥပါသိကာမသည် မိမိ၏တစ်ဦးတည်းသောသမီးချစ် အကယ်၍ရဟန်းမဝတ်ခဲ့သော် "ခေမာထေရီ ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီတို့ကဲ့သို့ ဖြစ်ပါစေ၊ အရဟတ္တဖိုလ်သို့မရောက်မီ လာဘ်ပူဇော်သကာ မရောက် မဖြစ်ပါစေလင့်" ဟု တောင့်တ သင့်ပေသည်။ သံ၊ ၁။ ၄၃၂။ အံ၊ ၁။ ၈၇။

ဥပ္ပလဝတီ (ကြိ) [ဥ+ပလဝ(ပ္လု)+အ+တိ] ပေါလောပေါ်၏၊ ပေါလောမျောပါ၏။ ပေါ်ချည်နစ်ချည်မျောပါ၏။ ဧတ္တ ဟိ သတ္တာ တရန္တိ ဥပ္ပလဝန္တိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောန္တိ။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၃။ တတ္ထ တတ္ထေဝ အပရာပရံ ဥမ္မုဇ္ဇနနိမုဇ္ဇန-ဝသေန ပိလဝန္တိ အာဟ "တရန္တိ ဥပ္ပလဝန္တီ"တိ။ မဋီ၊ ၂။ ၆။ ဥပ္ပိလဝတိ-လည်းကြည့်။

ဥပ္ပလဝတ္ထုဂတ (တိ) [ဥပ္ပလဝတ္ထု+ဂတ] ကြာဟူသော-တည်ရာ-ဝတ္ထု-၌ တည်သော။ ဥပ္ပလ-သဒ္ဒေါပိ နီလ-သဒ္ဒသမာယုတ္တော ... ဥပ္ပလဝတ္ထုဂတမေဝ နီလဂုဏံ ပကာသေတိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၃၃။

ဥပ္ပလဝန (န) [ဥပ္ပလ+ဝန] ကြာတော။ ဥပ္ပလိနီ ကြည့်။

ဥပ္ပလဝန္တီ (ကြိ) [ဥ+ပလ၀(ပ္လု)+အ+အန္တီ] ပေါလောပေါ်ကုန်၏၊ ပေါလောမျောကုန်၏၊ ပေါ်ချည်နစ်ချည် မျောပါကုန်၏။ ဥပ္ပလဝတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပလဝါပီ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပ္ပလဝါ-ပီအရပ်။ သော ဥပ္ပလဝါပိယံ ဝသမာနော ထေရော ပက္ကောသာပေသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၃။ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃-၌ မူလုပ္ပလဝါပိဝိဟာရဝါသီ ယသတ္ထေရော ဝိယ၊ ထေရော ကိရ မူလုပ္ပလ-ဝါပိဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ-ဟု တွေ့ရ၏။)

ဥပ္ပလဝိသေသန (နှ) [ဥပ္ပလ+ဝိသေသန] ဥပ္ပလ ပုဒ်၏ ဝိသေသန၊ ဥပ္ပလပုဒ်ကို အထူးပြုသော ပုဒ်။ ယထာ နီလုပ္ပလပဒေ ဥပ္ပလဝိသေသန-ဘူတံ နီလံ ဝိသိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၇၀။

ဥပ္ပလဝီထိ (ထီ) [ဥပ္ပလ+ဝီထိ] ကြာပန်းရောင်းသောလမ်း၊ ကြာပန်းတန်း။ အာဝုသော မယံ ဇောတိမ့် မာလာပူဇံ ကရိဿာမာတိ ဥပ္ပလဝီထိံ ဂန္တွာ ကေမာလမ့် နလဘိမှ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။

ဥပ္ပလသန္နာဟ (ပု) [ဥပ္ပလ+သန္နာဟ] ကြာနှင့်တူသော သံတံကျင်, ချပ်မိန်ညို။ (ကြာနှင့်တူသောတန်းဆာ, ချပ်။ ပြည်၊သျှ။) သေ ဥပ္ပ-လသန္နာဟော၊ နိက္ခဥ္ဆိသကောဟိတံ။ ဇာ၊ ၁။၉၀။ ဥပ္ပလသန္နာဟောတိ ဥပ္ပလော စ သန္နာဟော စ ဥပ္ပလသန္နာဟော၊ ဥပ္ပလ-သဒိသော ကဏ္ဍယော စ သန္နာဟကော စာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။

ဥပ္ပလသမ (တိ) [ဥပ္ပလ+သမ] ကြာနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော၊ ရွှေအဆင်းရှိသော၊ သူ။ လောကေ ပန "ဥပ္ပလသမာ ပသတ္ထသာမာ"တိ ဝစနတော…သာမစ္ဆဝိကာ ဂ္ဂတ္ထိနံ ပသတ္ထာ။ ဝဇီရ၊၁၁၂။

ဥပ္ပလသဝှယ (တိ) [ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ+သဝှယ] ဥပ္ပလဝဏ္ဏာဟုအမည်ရှိသော၊သူ။ ပုတ္တော စ ရာဟု-လော နာမ၊ ဓီတာ ဥပ္ပလသဝှယာ။ အပ၊ ၂။၂၃၀။

ဥပ္ပလသိခရောပမ (တိ) [ဥပ္ပလသိခရ+ဥပမာ] ကြာ-ကြာနီ-ပွင့်ချပ်ဖျားလျှင် ဥပမာရှိသော၊ ကြာ-ကြာနီ-ပွင့်ချပ်ဖျားနှင့်တူသော။ ဥပ္ပလ-သိခရောပမာနိ တေ(ထေရီ၊၄၂၂)တိ ရတ္တုပ္ပလ-အဂ္ဂသဒိသာနိ။ ပမှာနိ တာဝ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၆၂။

ဥပ္ပလဟတ္ထ (တိ) [ဥပ္ပလ+ဟတ္ထ] ကြာလက်၊ ကြာစည်း။ တိဏ္ဏံ ဥပ္ပလဟတ္ထာနိ နာနာဘေ-သဇ္ဇေဟိ ပရိဘာဝေတွာ ဃေန ဘဂဝါ။ တေ-နုပသင်္ကမိ။ ဝိ၊၃။၃၉၀။ (-အပ၊၁။၁၀၈၊ မိလိန္ဒ၊၉၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၄၀၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။) ဟတ္ထ-လည်းကြည့်။

ဥပ္ပလဟတ္ထက (တိ) [ဥပ္ပလ+ဟတ္ထက] ကြာလက်၊ ကြာအစုအပေါင်း၊ ကြာစည်း။ ကေစိ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဒသ ဝါ ဥပ္ပလပုပ္ဖာနိ သုတ္တေန ဝါ ဝါကေန ဝါ ဒဏ္ဍကေသု ဗန္ဓိတွာ ဥပ္ပလ-ဟတ္ထကေ ဝါ ပဒုမဟတ္ထကေ ဝါ ကရောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ ဝိသုဂ်ဟ၊၂၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၄။)

ဥပ္ပလဟတ္ထကတ္ထေရ (ပု) [ဥပ္ပလဟတ္ထက+ထေရ] ဥပ္ပလဟတ္ထကထေရ်။ ကိုးဆယ့်လေးကမ္ဘာအထက်၌ တိဝရပြည်သား ပန်းကုံးသည်ဖြစ်ခဲ့စဉ်က သိဒ္ဓတ္ထမြတ်စွာဘုရားအား ကြာပန်းစည်း လှူခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ်မလားမူ၍ နဇ္ဇသမ အမည်ဖြင့် အကြိမ်ငါးရာမင်းဖြစ်ပြီးလျှင် နောက်ဆုံးဘဝ မလ္လမင်း ဖြစ်သောကာလ ရဟန်းပြုကာ ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါး, အဘိညာဉ်ခြောက်ပါးရရှိသော မထေရ်ဖြစ်သည်။) တိဝရာယံ နိဝါသီဟန္တိအာဒိကံ အာယ-သ္မတော ဥပ္ပလဟတ္ထကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဥပ္ပလဟတ္ထကသတ (တိ) [ဥပ္ပလဟတ္ထက + သတ] ကြာလက်တစ်ရာရှိသော။ အသုက-ဋ္ဌာနေ ဥပ္ပလဟတ္ထကသတေန ပုပ္ဖကုမ္ဘေန ပူဇာ ကတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။

ဥပ္ပလဟတ္ထိယ (ပု) [ဥပ္ပလဟတ္ထ+ဣယ] ကြာပန်းစည်းလှူခဲ့ဘူးသော၊သူ၊ (ဥပ္ပလဟတ္ထိယ ထေရ်)။ (ဥပ္ပလဟတ္ထကတ္ထေရ-ကြည့်။) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥပ္ပလဟတ္ထိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၅၅။

ဥပ္ပလိနိပဏ္ဏ (နု) [ဥပ္ပလိနီ+ပဏ္ဏ] ကြာရုံတို့၏ အရွက်၊ ကြာရွက်။ ဥဒကပိဋ္ဌေ ဥပ္ပလိနိပဏ္ဏံ ဝိယ ပထဝီ သဏ္ဌဟတိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။

ဥပ္ပလိနိပတ္တ (နု) [ဥပ္ပလိနီ+ပတ္တ] ကြာရုံတို့၏ အရွက်၊ ကြာရွက်။ ဥဒကပိဋ္ဌေ ဥပ္ပလိနိပတ္တံ ဝိယ ပထဝီ သဏ္ဌာတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၂။

ဥပ္ပလိနီ (ထီ) [ဥပ္ပလ+အ+ဣနီ] ကြာရှိသော-ချုံ-နွယ်-ကန်-တော-မြစ်၊ (ကြာချုံ၊ ကြာနွယ်၊ ကြာရေကန်၊ ကြာတော စသည်ကို အရာဌာန အားလျော်စွာ ဟောနိုင်သည်)။ ဥပ္ပလိနိယံ ဝါ ပဒုမိနိယံ ဝါ ပုဏ္ဍရီကိနိယံ ဝါ အပ္ပေကစ္စာနိ ဥပ္ပလာနိ ဝါ ... ဥဒကေ ဇာတာနိ။ ဝိ၃။၉။ ဒီ၁။၇၁၊၁၉၆။ မ၁၊၂၂၅၊၃၄၅။ မ၊၂။၂၀၈၊ ၂၉၃။ သံ၊၁။၁၄၀။ အံ၊၂။၂၂။ မဟာနိ။၂၇၉။ ဥပ္ပလိနိယန္တိ ဥပ္ပလဝနေ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၅၉။ မဋ္ဌ၊၂။၈၅။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၃၇။ ဝဇီရ။၃၉၇။ ဥပ္ပလာနိ ဧတ္ထ သန္တီတိ ဥပ္ပလိနီ၊ ဂစ္ဆောပိ (ဥပ္ပလဂစ္ဆောပိ) ဇလာသ-ယောပိ၊ ဣဓ ပန ဇလာသယော အဓိပ္ပေ-တောတိ အာဟ "ဥပ္ပလဝနေ"တိ။ ဒီဋီ၊၂။၆၄။ မဋီ၊၂။၂၃၇။ သံဋီ၊၁။၂၃၆။ (-မဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။ သာရတ္ထ၊၃၊၁၅၈။ ၊မဋီ၊၂။၁၃၆။) ဥပ္ပလာနိ ဧတ္ထ သန္တီတိ ဥပ္ပလိနီတိ ဂစ္ဆလတာပိ ပေါက္ခ-ရဏီပိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၂။၈၈။ ဥပ္ပလာနိ ဧတ္ထ သန္တီတိ ဝနေ ဧတ္ထေန ဂစ္ဆော ဝါ လတာ ဝါ ပေါက္ခရဏီ ဝါ ဝနံ ဝါ "ဥပ္ပလိနီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၁၊(-၂၀။) သီတောဒကံ ဥပ္ပ-လိနိံ သိဝံ နဒိံ။ ဝိမာန။၃၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၂။

ဥပ္ပါဋက (တိ) [ဥ+ပဋ+ဏွု] (၁) (အရေအသား ကို) ခွါနုတ်ကိုက်ခဲတတ်သောပိုး (သန်း၊ကြမ်းပိုး စသည်)။ (၂) အမြစ်နှင့်တကွ-အမြစ်ပါ-နုတ်တတ်သော၊သူ။ (၁) ဥပ္ပါဋကေဟိ သဥ္စန္နော(သံ၊ ၁။၁၇၂)တိ ဥပ္ပါဋကပါဏကေဟိ သဥ္စန္နော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ဥပ္ပါဋကပါဏကာတိ တစံ ဥပ္ပါဋေ-တွာ ဝိယ ခါဒကပါဏကာ ဦကာမင်္ဂုလာဒယော။ သံဋီ၊၁။၂၆၄။ (၂) "နိဒ္ဒေဟိ တိဏာနိ"တိ တိဏာနံ ဆေဒကံ လာဝကံ ဥပ္ပါဋကံ ကရောသိ။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။

ဥပ္ပါဋကပါဏက (ပု) [ဥပ္ပါဋက+ပါဏက] (အရေ အသားကို) ခွါနုတ်ကိုက်ခဲတတ်သော ပိုးငယ်။ (သန်း၊ကြမ်းပိုး စသည်)။ အထက်ပုဒ်(၁)ကြည့်။

ဥပ္ပါဋန (နု) [ဥ+ပဋ+ယု] (၁) အမြစ်နှင့် တကွ-အမြစ်ပါ-နုတ်ခြင်း။ (၂) ခွါခြင်း။ (၃) ခွါနုတ်-ထုတ်-ရာ။ (၁) နိဒ္ဒါနန္တိ ဆေဒနံ လုနနံ ဥပ္ပါဋနံ။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ဥပ္ပါဋနံ ဥမ္မူလနံ။ သံဋီ၊၁။၂၇၃။ (၂) ဥပ္ပါ-ဋနကမ္မကာရဏ-ကြည့်။ (၃) ဥပ္ပါဋနကာလ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဋနက (တိ) [ဥ+ပဋ+ဏွု] ထုတ်-နုတ်-တတ်သော။ ဥပ္ပါဋနကဝါတ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဋနကမ္မကာရဏ (ထီ၊နု) ခွါခြင်းဟူသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း။ ရေကဝတ္တကမ္မကာရဏန္တိ ရေကဝတ္တသဒိသေ သရီရတော စမ္မဝတ္တ-(ဗဒ္ဓေ) ဥပ္ပါဋနကမ္မကာရဏံ။ အံဋီ၊၂။၁။ မ၊ ဋီ၊၂။၄၃။

ဥပ္ပါဋနကဝါတ (ပု) [ဥပ္ပါဋနက+ဝါတ] ထုတ်

နုတ်တတ်သောလေ။ ဥပ္ပလကဝါတ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဋနကာလ (ပု) [ဥပ္ပါဋန+ကာလ] ခွါနုတ်-ထုတ်-ရာ အခါ။ ယေသံ ဧကံ ကဟာပဏကံ ဥပ္ပါဒေန္တာနံ ပါသာဏတော မံသံ ဥပ္ပါဋနကာ-လော ဝိယ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။

ဥပ္ပါဋယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဋ+ဏယ+တွာ] နုတ်-ထုတ်-၍။ တမေဝ ရာဂသလ္လံ ဒေါသ-သလ္လံ ... အဗ္ဗုယှ အဗ္ဗုဟိတွာ ဥဒ္ဓရိတွာ သမုဒ္ဓရိတွာ ဥပ္ပါဋယိတွာ။ မဟာနိ။၃၃၀။ (-စူဠနိ။၁၈၇။)

ဥပ္ပါဋာပိတ (တိ) [ဥ+ပဋ+ဏာပေ+တ] နုတ်စေအပ်သော။ တုမှေဟိ ယောဇနဗ္ဘန္တရေ တဒဟုဇာတာပိ အမ္ဗပေါတကာ ဥပ္ပါဋာပိတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။

ဥပ္ပါဋာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဋ+ဏာပေ+တိ] ထုတ်စေ၏။ အယံ ဝနုကီ အညဿပိ ရညော ဝေရူပံ ပါသာဒံ ကရေယျာတိ မဏ္ဍရာယန္တော တဿ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋာပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။

ဥပ္ပါဋာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဋ+ဏာပေ+တွာ] ထုတ်စေ၍။ န ကေဝလဥ္စ ဣဒါနေဝ၊ ပုဗ္ဗေ-ပေသ ခတ္တိယသဟဿာနံ အက္ခီနိ ဥပ္ပါဋာ-ပေတွာ မာရေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၇။

ဥပ္ပါဋာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဋ+ဏာပေ+ဤ] ထုတ်စေပြီ။ ဥပ္ပါဋာပေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဋိတ (တိ) [ဥ+ပဋ+တ] ထုတ်နုတ်အပ်သော၊ နုတ်အပ်ပြီးသော၊ ခွါအပ်ပြီးသော။ ဥပ္ပါဋိတေ ပန သြဋ္ဌမံသေ ဒန္တေသုယေဝ ဥပက္ကမန္တဿ ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆၊၂၉၄။) ပရေဟိ ဥပ္ပါဋိတာနိ ဝိကောပေန္တဿ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈။ ဥပ္ပါဋိ-တာနီတိ ဥဒ္ဓဋာနိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၄၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၉။)

ဥပ္ပါဋိတဃောရဝိသ (တိ) [ဥပ္ပါဋိတ+ဃောရဝိသ] ထုတ်အပ်ပြီးသော ကြမ်းသောအဆိပ်ရှိသော၊သူ(မြွေ)။ ဥဒ္ဓတဝိသော ဥပ္ပါဋိတ-ဃောရဝိသော သပ္ပေါ ဝိယ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။

ဥပ္ပါဋိတစမ္မ (တိ) [ဥပ္ပါဋိတ+စမ္မ] ခွါအပ်သော အရေရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဒါလိတစမ္မာတိ ဥပ္ပါဋိတ-စမ္မာ။ သဗ္ဗသော အပနီတစမ္မာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၃။

ဥပ္ပါဋိတစ္ဆဝိဂတ္တ (ပု) [ဥပ္ပါဋိတ+ဆဝိဂတ္တ] ခွါထုတ်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော အရေ၌ ဖြစ်သော အိုင်းအမာ။ အသားအရေ၌ဖြစ်သော အိုင်းအမာ(ဇာတ်ဝတ္ထု။) ကိလေသော နာမေသ ဟလာဟလဝိသူပမော ဥပ္ပါဋိတစ္ဆဝိဂတ္တ-သဒိသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂၈။

ဥပ္ပါဋိတဗဒ္ဓစီရက (ထီ၊န) [ဥပ္ပါဋိတ+ဗဒ္ဓစီရက] ခွါအပ်သော မပြတ်သောကိုယ်ရေဟူသော အဝတ်၊ ခွါအပ်သော-အရေပိုင်း-အရေပြား-အရေဖတ်-ဟူသောအဝတ်။ စီရကဝါသိက-ကမ္မကာရဏန္တိ သရီရတော ဥပ္ပါဋိတဗဒ္ဓစီရ-ကာဟိ နိဝါသာပနကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တာ ယထာ ဂီဝတော ပဋ္ဌာယ ဗဒ္ဓေ ကန္တိတွာ ကဋိယမေဝ ဌပေန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၃။ စီရကဝါ-သိကကမ္မကာရဏ၊ စမ္မဗဒ္ဓ-တို့လည်းကြည့်။

ဥပ္ပါဋိတဝတ္တ(ဝဒ္ဓ?)စီရက (ထီ၊န) [ဥပ္ပါဋိတ+ဝတ္တစီရက] ခွါအပ်သော-အရေပိုင်း-အရေဖတ်--အရေပြား-ဟူသောအဝတ်။ စီရကဝါ-သိကကမ္မကာရဏန္တိ သရီရတော ဥပ္ပါဋိတဝတ္တ-စီရကေဟိ နိဝါသာပနကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တာ ယထာ ဂီဝတော ပဋ္ဌာယ ဝဒ္ဓေ ကန္တိတွာ ကဋိယံ ဌပေန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁။ (ဤ ပါဌ်ကို- မ၊ဋီ၊၂။၄၃-၌ ဥပ္ပါဋိတဗဒ္ဓစီရကာဟိ-ဟုလည်းကောင်း၊ ဂီဝတော ပဋ္ဌာယ ဗဒ္ဓေ-ဟုလည်းကောင်း တွေ့ရသည်။ ဤ၌လည်း

ထိုသို့သော်လည်းကောင်း၊ ဂီဝတော ပဠာယ ဝဒ္ဓေ-ကို ထောက်၍ ဥပ္ပါဋိတဝဒ္ဓစီရက-ဟု လည်းကောင်း ရှိသင့်သည်။ ဥပ္ပါဋိတဗဒ္ဓစီရက၊ စမ္မဗဒ္ဓတို့လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပါဋိတသလ္လ (တိ) [ဥပ္ပါဋိတ+သလ္လ] နုတ်အပ်ပြီးသော (ရာဂစသော)ငြောင့်ရှိသော၊သူ။ သောဝုစ္စတိ အဗ္ဗူဠ္ဌသလ္လော ... ဥပ္ပါဋိတသလ္လော။ မဟာနိ။၄၅။ ဥပ္ပါဋိတသလ္လောတိ လုဥ္စိတသလ္လော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၃။

ဥပ္ပါဋိယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဋ+တွာ] ထုတ်-နုတ်-၍။ ဥပ္ပါဋိယ တရုဒဿနာ၊ န စ ပဇ္ဇိတ္ထ အသင်္ဂမာနသာ။ ထေရီ။ ၄၂၄။ ဥပ္ပါဋိယာတိ ဥပ္ပါဋေတွာ စက္ခုကူပတော နီဟရိတွာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၆၆။

ဥပ္ပါဋေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+တဗ္ဗ] ခွါအပ်-ထုတ်အပ်-သော။ တမဟံ နိဒ္ဒါန် ကရောမိ ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ လုနိတဗ္ဗံ ဥပ္ပါဋေတဗ္ဗံ ကရောမိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။

ဥပ္ပါဋေတိ (ကြိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+တိ] နုတ်-ဆွဲနုတ်-ထုတ်-၏၊ ခွါ၏။ ပုပ္ဖေ ဂဟေတွာ အပနာမေတွာ အာကစုန္တော ဥပ္ပါဋေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ **ဥပ္ပါဋေန္တိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၂။ **ဥပ္ပါဋေဟိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၁။ **ဥပ္ပါဋေသိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။

ဥပ္ပါဋေတုံ (ဗျ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+တုံ] ထုတ်ခြင်းငှာ။ ဣမံ မယာ မာရေတုံ ဝါ ... အက္ခိနိ ဝါ ဥပ္ပါဋေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။

ဥပ္ပါဋေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+တွာ] ထုတ်-နုတ်-ခွါ-၍၊ ပယ်ရှား၍။ သီသစ္ဆဝိံ ဥပ္ပါဋေတွာ သိဗ္ဗိနိံ ဝိတိနာမေတွာ။ ဝိ၊၃။၃၈၄။ (-၃၈၇။ အံ၊၃။၁၆။) သီသစ္ဆဝိံ ဥပ္ပါဋေတွာတိ သီသစမ္မံ အပနေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၉။ စိတ္တေနေဝ အတ္တနော ဒ္ဓတ္တိံသာကာရံ ဥပ္ပါဋေတွာ ကပလ္လေသု ပက္ခိပိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁။) ဥပ္ပါဋေတွာတိ ဥဒ္ဓရိတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄၃။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၉၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၁။)

ဥပ္ပါဋေန္တ (တိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+အန္တ] နုတ်သော၊သူ။ ဒေါသသလ္လံ ဥပ္ပါဋေန္တော။ နေတ္တိ။ရ၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၄။)

ဥပ္ပါဋေန္တိ (ကြိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+အန္တိ] နုတ်-ဆွဲနုတ်-ထုတ်-ကုန်၏။ ခွါကုန်၏။ ဥပ္ပါဋေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဋေသိ (ကြိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+ဤ] ဆွဲနုတ်-ထုတ်-ပြီ၊ ခွါပြီ။ ဥပ္ပါဋေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဋေဟိ (ကြိ) [ဥ+ပဋ+ဏေ+ဟိ] ဆွဲနုတ်-ထုတ်-လော၊ ခွါလော။ ဥပ္ပါဋေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါတ (ပု) [ဥ+ပတ+ဏ။ သုဘာသုဘဖလံ ပကာသေန္တော ပတတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥပ္ပါတော၊ ဥပ္ပါဒေါပိ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၀၁။] (၁) တိတ်၊ နိမိတ်၊ ကိတ်၊ ဥပါတ် (လကြတ်ခြင်း, နေကြတ်ခြင်း, ဥက္ကာ-ကျ-ပျံ-ခြင်း, အရပ်မျက်နှာလောင်-ကြိတ်ထ-ခြင်းစသည်။ (ကောင်းကျိုး, မကောင်းကျိုးကိုပြတတ်သော ကြီးကျယ်သောမဟာဘုတ်တို့၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းကို ဥပါတ်-တိတ်-နိမိတ်ဟုခေါ်သည်။ လကြတ်ခြင်း၊ နေကြတ်ခြင်း၊ နက္ခတ်-ကြတ်-ယှဉ်-ခြင်း၊ ဥက္ကာ-ကျ-ပျံ-ခြင်း =ကြယ်ကြီးကြွေခြင်း၊ အရပ်မျက်နှာမီးလောင်-ကြိတ်ထ-ခြင်း-ဟု မဟာဥပါတ်ကြီး ငါးပါးရှိသည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၆။ တိတ် နိမိတ်ငယ်တို့ကား များစွာရှိသည်။) (၂) ပဲ့တင်ထပ်ခြင်း, အရပ်မျက်နှာလောင်-ကြိတ်ထ-ခြင်း, မြေလှုပ်ခြင်းစသည်နှင့် စပ်သောအတတ်၊ တိတ်, နိမိတ် ဥပါတ်နှင့်စပ်သောအတတ်။ (၃) တိတ် နိမိတ် ဥပါတ်ကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ (၁)(၂) ဥပ္ပါတော ဘူတဝိကတိ၊ ယာ သုဘာသုဘသူစိကာ။ ဓာန်။

၄၀၁။ အထုပ္ပါတေ သိယာ ဓူမ-ကေတု ဝေဿ-နရေပိ စ။ ဓာန်။၉၈၈။ ဥပ္ပါတေ ဘူတ-ဝိကတိယံ။ ဓာန်ဋီ။၉၈၈။ အင်္ဂ နိမိတ္တံ ဥပ္ပါတံ သုပိနံ။ ဒီ၊၁။၉၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉။ (-ဇာ၊၁။ ၃၈၆။ အပ၊၁။၁၉၄၇၊၃၉၉။) ဥပ္ပါတန္တိ အသနိ-ပါတာဒီနံ မဟန္တာနံ ဥပ္ပတိတံ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၈၈။ မဟန္တာနန္တိ ဧတေန အပ္ပကံ နိမိတ္တံ၊ မဟန္တံ ပန ဥပ္ပါဒေါ၊ ... ဥပ္ပတိတန္တိ ဥပ္ပတနံ၊ သုဘာ-သုဘဖလံ ပကာသေန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥပ္ပါဒေါ, ဥပ္ပါတောပိ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၀။ (-ဒီဋီ၊၁။၁၂၉။ အပဋ္ဌ၊၁။၂၄၃၊၃၂၁။ ဇာဋ္ဌ၆။ ၃၂၉။) ဥပ္ပါတန္တိ ဥက္ကာပါတဒိသာဍာဟဘူမိ-စာလာဒိဥပ္ပါတပဋိဗဒ္ဓဝိဇ္ဇံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၅၅။ (၃) ယဿ မင်္ဂလာ သမူဟတာ၊ ဥပ္ပါတာ သုပိနာ စ လက္ခဏာ။ သုတ္တနိ။၃၃၂။ ဇာ၊၁။၂၁။ ဥပ္ပါ-တာတိ ဥက္ကာပါတဒိသာဍာဟာဒယော "ဧဝံ ဝိပါကာ ဟောန္တိ" တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ဥပ္ပါတာဘိ-နိဝေသာ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၉၄။ ဥပ္ပါတိက-လည်း ကြည့်။

ဥပ္ပါတကရ (တိ) [ဥပ္ပါတ+ကရ+အ] တိတ်နိမိတ် ဥပါတ်ကိုပြုတတ်သော (ကြီးစွာသောချောက်ချားခြင်း)။ ဥပ္ပါတိက-ကြည့်။

ဥပ္ပါတဂမန (နံ) [ဥပ္ပါတ+ဂမန] ကောင်းမကောင်းကိုပြသော နိမိတ်ကျမ်း(ပြန့်)။ ဥပါတ် နိမိတ်တို့၏ဖြစ်ခြင်း။ ဥပ္ပါတဂမနေစေဝ၊ လက္ခဏေသု စ ကောဝိဒါ။ အပ၊၁။၃၈၀။

ဥပ္ပါတပဋိဗဒ္ဓဝိဇ္ဇာ (ထီ) [ဥပ္ပါတပဋိဗဒ္ဓ+ဝိဇ္ဇာ] တိတ်နိမိတ်ဥပါတ်နှင့် စပ်သောအတတ်။ ဥပ္ပါတ (၁)(၂)ကြည့်။

ဥပ္ပါတပါဌက (တိ) [ဥပ္ပါတ+ပါဌက] တိတ်နိမိတ် -ရွတ်ဖတ်-ဟောကြား-သော၊သူ။ အမစ္စာ ပထဝိယံ တဋ္ဋိကံ ပညပေတွာ ဥပရိ ကောဇဝ-ကာဒီနိ စိတ္တတ္ထရဏာနိ ပညပေသုံ၊ ဥပ္ပါတ-ပါဌကာ ဒိသွာ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၅၉။ ဥပ္ပါတပါဌကာတိ နိမိတ္တပါဌကာ။ ဝိမတိ၊၁။၃၄။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၈။

ဥပ္ပါတဘာဝ (ပုံ) [ဥပ္ပါတ+ဘာဝ] တိတ်နိမိတ် ဥပါတ်၏အဖြစ်။ ဒေဝဘောရိယောတိ ... နစေတ္တ ကာစိ ဘေရီ "ဒေဝဒုန္ဒုဘိ" (ဒုန္ဒုဘိ)တိ အဓိပ္ပေတာ၊ အထ ခေါ ဥပ္ပါတဘာဝေန လဗ္ဘမာနော အာကာသတော နိဂ္ဃောသသဒ္ဒေါ။ သံဋီ၊၂။၅၀၈။ အံဋီ၊၃။၂၅၇။

ဥပ္ပါတိက (တိ) [ဥပ္ပါတ+ဣက] တိတ်နိမိတ် ဥပါတ်၌ဖြစ်သော-တိတ်နိမိတ်ဥပါတ်ကို ပြုတတ်သော-(ပျက်စီးခြင်း၊ ကြီးစွာသော ချောက်ချားခြင်း)။ သတ္တမေ ဒိဝသေ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ မဟန္တံ ဥပ္ပါတိတံ (ဥပ္ပါတိကံ?) ပါတုဘူတံ။ သံဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဥပ္ပတတီတိ ဥပ္ပါတော၊ ဥပ္ပါတေ ဘဝံ ဗျသနံ ဥပ္ပါတိကံ။ သံဋီ၊၁။၉၉။ အထ နေသံ နာဝံ အာရုယှ မုဟုတ္တံ ဂတကာလေ-ယေဝ ဥပ္ပါတိကံ ဥဋ္ဌပေတွာ။ သံဋ္ဌ၊၃။၂၃။ ဥပ္ပါတိကန္တိ ဥပ္ပါတကရံ၊ မဟာသင်္ခါဘံ ဥဋ္ဌပေတွာ။ သံဋီ၊၂။၂၉၈။

ဥပ္ပါတိတ - သံဋ္ဌ၊၁။၅၂-လာ ဥပ္ပါတိတ-ပုဒ်သည် ဥပ္ပါတိက မှ ပျက်ယွင်းလာသောပုဒ် ဖြစ်သည်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပါဒ (ပုံ) [ဥ+ပဒ+ဏ] (၁) ဖြစ်ကြောင်း၊ အကြောင်း။ (၂) ဖြစ်-ပွင့်-ခြင်း၊ သဘောကို ရခြင်း၊ ဖြစ်ဆဲ၊ ဥပါဒ်။ (၃) တိတ်နိမိတ်၊ ဥပါတ်။ (၁) ဥပ္ပါဒေါ ဟုတွာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၉၄။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတသ္မာ ဖလန္တိ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဥပ္ပတ္တိယာ ကာရဏဘာဝေါ။ ဒီဋီ၊ ၁။၁၃၈။ (-သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၈၇။ သံဋီ၊၂။၁၀၂။ မူလဋီ၊၁။၃၇။ အနုဋီ၊၁။၄၀။) (၂) တိဏ်မာနိ ဘိက္ခဝေ သင်္ခတဿ သင်္ခတလက္ခဏာနိ၊ ကတမာနိ တီဏိ? ဥပ္ပါဒေါ ပညာယတိ။ အံ၊ ၁။၁၅၀။ ဥပ္ပါဒေါတိ ဇာတိ...ဧတေသု ဥပ္ပါဒက္ခဏေ

ဥပ္ပါဒေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ ဥပ္ပဇ္ဇနံ ဥပ္ပါဒေါ၊ အတ္တပဋိလာဘော။ ဝိဘာဝိနီ။၁၃၈။ (-အံ၊ ဋီ၊၂။၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၂၊ ၂၃၀၊၄၃၈၊၄၃၉။) အတ္တပဋိလာဘောတိ သဘာဝပဋိလာဘော။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၃၃။ မံသစက္ခုဿ ဥပ္ပါဒေါ။ ဣတိဝုတ်။၂၃၁။ ဥပ္ပါဒေါတိ မံသစက္ခုဿ ပဝတ္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၉၈။ သုခေါ ဗုဒ္ဓါနမုပ္ပါဒေါ။ ဓမ္မ။၄၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ (-မူလ၊ဋီ၊၁။၃၇။ အနု၊ဋီ၊၁။၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။) (၄) ဥပ္ပါဒေါ န ကိမတ္ထာယ၊ အာလောကော ဝိပုလော အဟု။ အပ၊၁။၁၆၆။ (-အပ၊၂။၄၄၊ ၁၂၃။)

ဥပ္ပါဒ၂ (ပု) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဏ] (၁) ဖြစ်စေခြင်း။ (၂) သံပုံစေတီကို-ဖြစ်စေ-တည်ထား-ခြင်း။ (နိမိတ်ဖတ်ခြင်း၊ သဲပုံစေတီ တည်ထားခြင်း။ မြန်မာပြန်)။ ပုလိနုပ္ပါဒက (အပ၊၂။၆၇) လည်း ကြည့်။ (၁) အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒါယ။ ပဋိသံ။၁၀၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၇။) ဥပ္ပါဒါယာတိ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ (၂) ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဥပ္ပါဒဿ ဣဒံ ဖလံ။ အပ၊၂။၆၆။

ဥပ္ပါဒဥပ္ပန္နဝါရ (ပု) [ဥပ္ပါဒဥပ္ပန္န+ဝါရ] ဥပ္ပါဒုပ္ပန္နဝါရ၊ (ဖြစ်ဆဲတရား, ခဏတ္တယသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲတရားတို့ကို သံနိဋ္ဌာန် သံသယဖြု၍ ဟောကြားသောဝါရ)။ ယဿ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နန္တိအာဒိနာ ဥပ္ပါဒဥပ္ပန္နဘာဝါ-မသနတော ဥပ္ပါဒဥပ္ပန္နဝါရောတိ နာမံ ပါဠိတော ဝေ ဝိညာယတိ။ အနု၊ဋီ၊၃။၂၀၉။

ဥပ္ပါဒက (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဏွု။ ထိ-၌ ဥပ္ပါဒိကာ] ဖြစ်စေတတ်သော၊သူ။ အာဒိဗြဟ္မစရိယန္တိ ဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတာ ဥပ္ပါဒကာ ဇန-ကာတိ ဝေ ပဋိဇာနန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။ ဥပဒ-ဟေယျာတိ ဥပ္ပါဒေယျ၊ ဝိပ္ပဋိသာရဿ ဥပ္ပါဒကော ကောစိ ပုရိသော သိယာ အပိ-ဘဝေယျ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၆၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။) ပဘာဝိကာတိ ပဓာနံ ဟုတွာ ဥပ္ပါဒိကာ ဘဝတဏှာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၂။

ဥပ္ပါဒကောဝိဒ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ကောဝိဒ] ဖြစ်ကြောင်း-ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း-၌ လိမ္မာသော၊သူ။ စိတ္တဿုပ္ပါဒကောဝိဒေါ(ထေရ၊၃၀၅)တိ ... စိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိကာရဏေ ကုသလော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။

ဥပ္ပါဒက္ခဏ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ခဏ] ဖြစ်ဆဲခဏ၊ ဥပါဒ်ခဏ။ ဘင်္ဂက္ခဏေ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ။ ယမက၊၂။၃၀၇။ (-အဘိ၊က၊၁၅၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၃။)

ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ (ထီ) [ဥပ္ပါဒ+ဌိတိ] (၁) ဖြစ်ခြင်း ၎င်း-ဖြစ်ဖို့-အကြောင်း။(အဋ္ဌကထာ။) အကျိုးတရား၏ဖြစ်ရာဖြစ်၍ အကျိုးတရားတို့၏တည်ကြောင်း။ (၂) ဖြစ်ဆဲခဏ တည်ဆဲခဏ၊ ဥပါဒ် ဌီ၊ (၁) အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ စ ပဝတ္တဋ္ဌိတိ စ။ ပဋိသံ။၄၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄။ သာ ဟိ သင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒါယ နိဗ္ဗတ္တိယာ ဌိတိ ကာရဏန္တိ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁။ တိဋ္ဌတိ ဧတေနာတိ ဌိတိ၊ ကာရဏံ။ ဥပ္ပါဒေါ ဝေ ဌိတိ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၁၃၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၂။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဘင်္ဂ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ဌိတိ+ဘင်္ဂ] ဖြစ်-တည်-ပျက်-ဆဲခဏ၊ ဥပါဒ် ဌီ ဘင်။ တေသု ဧကေကဿ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဘင်္ဂဝသေန တယော တယော ခဏာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။

ဥပ္ပါဒဋ္ဌ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+အဋ္ဌ] ဖြစ်ခြင်းအနက်။ ဋ္ဌော ဝိသုံ ပယုဇ္ဇမာနာပိ ဥပသဂ္ဂသဒ္ဒါ သဓာ-တုကံ သံယောဂတ္ထံ, ဥပ္ပါဒဋ္ဌဥ္စ ဒီပေန္တိ ကိရိ-ယာဝိသေသကတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။

ဥပ္ပါဒဒဿန (န) [ဥပ္ပါဒ+ဒဿန] ဖြစ်ခြင်း-အဖြစ်-ဥပါဒ်-ကိုမြင်ခြင်း။ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော နဝနုဝါနံ ဥပ္ပါဒဒဿနတော သဿတဒိဋ္ဌိ ပဇ-ဟတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။)

ဥပ္ပါဒဒုက္ခ (န) [ဥပ္ပါဒ+ဒုက္ခ] ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော ဆင်းရဲ၊ အဖြစ်ဆင်းရဲ။ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဥပ္ပါဒဒုက္ခာ, ဌိတိဒုက္ခာတိ စ ကတ္ဝာ "ဒွေဓာ ခဏတိ"တိ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅၃။

ဥပ္ပါဒဓမ္မ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ဓမ္မ] ဖြစ်ခြင်းသဘော ရှိသော။ အာယတနာနံ အာစယာဒိဝစနေနေဝ အာစယသဘာဝါနိ ဥပ္ပါဒဓမ္မာနိ အာယတ-နာနီတိ အာစယေန တံပကတိကံ အာယတနံ ကထိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။

ဥပ္ပါဒန (ထီ၊န) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ယု] (၁) ဖြစ် စေခြင်း။ (တိ)(၂) ဖြစ်စေတတ်သော။ (၃) ဖြစ်စေရာ (အခါ)၊ (ဖြစ်ရာအခါ။ ဘာသာဋီ)။ (၁) တမေဝ ပုနပ္ပုနံ မနသိ ကရိတ္ဝာ အပ္ပနာယ ဥပ္ပါဒနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ ဘာဝနာတိ ဥပ္ပါဒနာ, ဝဍ္ဎနာ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၈၊ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၄။ အနု၊ဋီ၊၂။၁၅၇။) (တိ)(၂) ဥပ္ပါဒနဘာဝ-ကြည့်။ (၃) တံ တံ ဒေန္တဿ တေသံ တေသံ ဥပ္ပါ-ဒနတော ပဋ္ဌာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပရိစ္စာဂကာလေ ...စေတနာ ဒါနမယံ ပုညကိရိယဝတ္ထု နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁-၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၄။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပ္ပါဒနကာလ (ပု) [ဥပ္ပါဒန+ကာလ] ဖြစ်စေရာ အခါ။ ကေဝလံ ပဌမဝါရော ဣန္ဒြိယာနံ ဥပ္ပါဒန-ကာလဝသေန ဝုတ္တော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။

ဥပ္ပါဒနကိစ္စ (န) [ဥပ္ပါဒန+ကိစ္စ] ဖြစ်စေခြင်း-အမှု-ကိစ္စ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ သာဝကာနံ ဝိယ န ပဋိပါဋိယာ ဣဒ္ဓိဝိဓေဏာဒီနံ ဥပ္ပါဒနကိစ္စံ အတ္ထိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၉။

ဥပ္ပါဒနကိရိယ (ထီ၊န) [ဥပ္ပါဒန+ကိရိယ] ဖြစ် စေခြင်း-အမှု-အပြုအမူ။ တေသံ တေသံ ကုသလဓမ္မာနံ အနုပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပါဒကိရိယာယ ဥပ္ပန္နာနံ ပရိဗြူဟနကိရိယာယ ဥဿဟနတော ဥဿောဠှီ။ မ၊ဋီ၊၂။၅၅။

ဥပ္ပါဒနဋ္ဌ(တ္ထ) (ပု) [ဥပ္ပါဒန+အတ္ထ] (၁) ဖြစ်စေ ခြင်းအနက်။ (၂) ဖြစ်စေခြင်းအကျိုး။ (၁) တတ္ထ ပဌမမဂ္ဂေ ဥပ္ပါဒနဋ္ဌေန, ဒုတိယာဒီသု ဝဍ္ဎနဋ္ဌေန။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၁။ (၂) အနုပ္ပန္နာနံ ရူပါဒီနံ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။

ဥပ္ပါဒနပုဗ္ဗက (တိ) [ဥပ္ပါဒန+ပုဗ္ဗ+က။ ထီ-၌ ဥပ္ပါဒနပုဗ္ဗိကာ] ဖြစ်စေခြင်းလျှင်ရှေ့သွားရှိ သော။ ဥပ္ပါဒနပုဗ္ဗိကာ ဟိ ဝဍ္ဎနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇၆။

ဥပ္ပါဒနဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒန+ဘာဝ] ဖြစ်စေတတ် သည်၏အဖြစ်။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောဝ သဟ ဥပ္ပါဒန-ဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော သဟဇာတ-ပစ္စယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄၈၊ ၂၇၄။)

ဥပ္ပါဒနရသ (တိ) [ဥပ္ပါဒန+ရသ] ဖြစ်စေခြင်း ကိစ္စရှိသော။ ဟာသိတုပ္ပါဒရသာတိ ဟာသိတ-ဿေဝ ဥပ္ပါဒနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၃၀။

ဥပ္ပါဒနဝိဓိ (ပု) [ဥပ္ပါဒန+ဝိဓိ] ဖြစ်စေခြင်း အစီအရင်။ ဘာဝနာနယောတိ ဥပ္ပါဒနဝိဓိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။

ဥပ္ပါဒနဝိညတ္တိ(ယိ)ကရဏ (န) [ဥပ္ပါဒန+ဝိညတ္တိ ကရဏ] ဖြစ်စေခြင်း, ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်တည်း ဟူသောဝိညတ္တိကိုပြုခြင်း။(သျှ။) ဖြစ်စေခြင်း, အာရုံပြုခြင်း။ ဒေသနာယ ပဋိဝေဓနေဿဝါတဿ ပဋိဝေဓဿ စ ဥပ္ပါဒနဝိညတ္တိ(ယိ)ကရဏာနံ အသက္ကုဏေယျတာယ ဒုက္ကောဂါဟတာ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊၁။၈၀။ အနု၊ဋီ၊၁။၂၃။

ဥပ္ပါဒနသမတ္ထ (တိ) [ဥပ္ပါဒန+သမတ္ထ] ဖြစ်

စေခြင်း၌ါ စွမ်းနိုင်သော။ အနဘိရတိံ ဝိနော–ဒေတွာ အဘိရတိံ ဥပ္ပါဒနသမတ္ထေ သကေ သာသနမှမ္မေ ပတိဋ္ဌိတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။)

ဥပ္ပါဒနဟေတုက (တိ) [ဥပ္ပါဒန+ဟေတု+က] ဖြစ်စေခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော။ ဥပ္ပါဒန–ဟေတုကာ ဟိ ပစ္စယာနံ ဥပ္ပတ္တိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၄၀။

ဥပ္ပါဒနာကာရ (ပု) [ဥပ္ပါဒန+အာကာရ] ဖြစ်စေပုံ အခြင်းအရာ။ တဿ ဥပ္ပါဒနာကာရံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ "သော ဗုဒ္ဓမမ္မသံဃဂုဏေ အာဝဇ္ဇေတွာ"တိအာဒိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၄။

ဥပ္ပါဒနိစ္ဆယ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+နိစ္ဆယ] ဖြစ်ခြင်း၌–အဆုံးအဖြတ်–ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ ယတ္ထ ပန သမု–ဒယသစ္စဿ ဥပ္ပါဒနိစ္ဆယော။ အနု၊ဋီ၊၃။၁၈၈။

ဥပ္ပါဒနိရောဓိ (တိ) [ဥပ္ပါဒနိရောဓ+ဤ] ဖြစ်ခြင်း–အဖြစ်–၏ဆန့်ကျင်ဘက် ချုပ်ခြင်းသဘောရှိသော၊ ဖြစ်ကြောင်းတရားတို့၏ချုပ်ခြင်းရှိသော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ "အဝိဇ္ဇာယ တွေဝ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော"တိ အာဒိ။ နိရောဓနိရောဓိ စ ဥပ္ပါဒနိရောဓိဘာ–ဝေန ဝုတ္တော "ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိ–ရုဇ္ဈတီ"တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၅။ (ကတ္ထစိမူ၌ နိရော–ဓဝိရောဓိ စ ဥပ္ပါဒေါ၊ သော ဥပ္ပါဒဝိရောဓိ–ဘာဝေန ဝုတ္တော–ဟုလည်းကောင်း၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄၆–အလားတူ ပါဋ္ဌိရပ်တို့၌ နိရောဓ–ဝိရောဓိ စ ဥပ္ပါဒေါ၊ ယေန သော ဥပ္ပါဒ–ဝိရောဓိဘာဝေန ဝုတ္တော "ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ– ဟုလည်းကောင်းရှိသည်။) ဥပ္ပါဒဝိရောဓိဘာဝ–လည်းကြည့်။

ဥပ္ပါဒနီယ (တိ) [ဥ++ပဒ+ဏေ+အနီယ] ဖြစ်စေအပ်သော။ နိဗ္ဗာနံ မဟာရာဇ န ဝတ္တဗ္ဗံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝါ အနုပ္ပန္နန္တိ ဝါ ဥပ္ပါဒနီယန္တိ ဝါ အတီတန္တိ ဝါ အနာဂတန္တိ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နန္တိ ဝါ။ မိလိန္ဒ၊၂၆၂၊၂၆၃။ (မြန်မာပြန်၌– မချုတ် ဖြစ်လတ္တံ့ဟု–ပြန်ဆိုထားသည်။ အနာဂတန္တိ ဝါ–ဟု ဆိုလတ္တံ့ဖြစ်၍ သင့်မည်မထင်။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဥပ္ပါဒနီယပရိကမ္မပယောဂ (ပု) [ဥပ္ပါဒနီယ ပရိကမ္မ+ပယောဂ] ဖြစ်စေအပ်သော ပရိကံ ဟူသော လုံ့လပယောဂ။ အပ္ပယောဂေနာတိ ဈာနဝိမောက္ခာဒီနံ ဝိယ ဥပ္ပါဒနီယပရိကမ္မ–ပယောဂေန ဝိနာ။ အနု၊ဋီ၊၂။၂၀၆။

ဥပ္ပါဒနုပတ္ထမ္ဘနဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒန+ဥပတ္ထမ္ဘန ဘာဝ] ဖြစ်စေခြင်း၌ါ ထောက်ပံ့တတ်သည်၏ အဖြစ်။ အညမညပစ္စယာ ဟောန္တီတိ အညမညံ ဥပ္ပါဒနုပတ္ထမ္ဘနဘာဝေန ဥပကာရကာ ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။

ဥပ္ပါဒန္တ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+အန္တ] ဥပါဒ်ဟုဆိုအပ်သောအခိုက်အတန့်။ ဥပ္ပါဒန္တော ဝါ ဝယန္တော ဝါ ဌိတဿ အညထတ္တန္တော ဝါ တေဿ နတ္ထီတိ အနန္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။ တတ္ထ ဥပ္ပါဒ–န္တောတိ ဥပ္ပါဒါဝတ္ထာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၁၈။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၉၃။)

ဥပ္ပါဒပစ္စယ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ပစ္စယ] (၁) ဖြစ်ပေါ်ခြင်းဟူသောအကြောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းနှင့်စပ်သော သင်္ခါရဟူသောအကြောင်း၊(သျှ)။ (၂) ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း။ (၁) အနုပ္ပါဒေ စိတ္တဿ ပက္ခန္ဒတ္တာ ယေ ဥပ္ပါဒပစ္စယာ ကိလေသာ နိဗ္ဗ–တ္တေယျုံ၊ ပဋိသံ၊၃၉၅။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပါဒပစ္စယဋ္ဌ (ပု) [ဥပ္ပါဒပစ္စယ+အတ္ထ] ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းဟူသောအနက်။ ဣတိ ဥပ္ပါဒ–ပစ္စယဋ္ဌေန မနော ပုဗ္ဗင်္ဂမော ဧတေသန္တိ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ (–ဝိမတိ၊၁။၁၁၃။)

ဥပ္ပါဒပညတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပါဒ+ပညတ္တိ] ဖြစ်ခြင်းကို–ပညတ်ခြင်း–အပြားအားဖြင့်သိစေခြင်း၊ ဥပ္ပါဒ

ပညတ်။ ဥပ္ပါဒပညတ္တိံတိ ဥပ္ပန္နသ ပညာပနာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉၀။)

ဥပ္ပါဒပဓာန (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ပဓာန] ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်-လျှင်ပြဓာန်းခြင်းရှိသော။ ပစ္စယဘာဝေါ န အဓိပ္ပေတော ဥပ္ပါဒပဓာနတ္တာ တဿာ ဒေသနာယ။ အနုဋီ၊၃။၂၉၇။

ဥပ္ပါဒပရိဒီပက (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ပရိဒီပက] ဖြစ်ခြင်းကို ပြတတ်သော။ ပစ္ဆိမေန စ ပဒေနာတိ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒပရိဒီပကေန သမုပ္ပါဒပဒေန ပစ္စယသာမဂ္ဂိယံ ဓမ္မာနံ … ပရိဒီပိတော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၃။

ဥပ္ပါဒပရိယာယ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ပရိယာယ] ဥပ္ပါဒသဒ္ဒါ၏ပရိယာယ်။ ပါတု-သဒ္ဒပုဗ္ဗကော ဘဝန္တိ-သဒ္ဒေါ သိယာ ဥပ္ပါဒပရိယာယော သိယာ အာဝိဘာဝပရိယာယော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၂။

ဥပ္ပါဒပုဗ္ဗက (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ပုဗ္ဗက] ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်-လျှင်ရှေးရှိသော။ တတ္ထ ဥပ္ပါဒပုဗ္ဗကတ္တာ အဘာဝဿ ဟုတွာ ဂဟဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၄။

ဥပ္ပါဒဘင်္ဂါဝတ္ထာ (ထီ) [ဥပ္ပါဒဘင်+အဝတ္ထာ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း အခိုက်အတန့်၊ ဖြစ်ခိုက်ပျက်ခိုက်။ ကေဝလေန စ ဥပ္ပါဒဘင်္ဂါဝတ္ထာသု ဝတ္တုနော အဘောဒေါ ဂုဏ္ဆိတမ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၃။

ဥပ္ပါဒမူလက (တိ) [ဥပ္ပါဒ+မူလက] ဖြစ်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ ဥပ္ပါဒမူလကဥ္စိ သဗ္ဗံ တံ သဗ္ဗဝတ္ထုကန္တိ သဗ္ဗသန်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၄၉။

ဥပ္ပါဒယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+တိ] ဖြစ်စေ၏။ သော ကာမာနံ အနုပ္ပါဒါယ ကုသလေ ဓမ္မေ ဥပ္ပါဒယတိ။ နေတ္တိ။၅၃။ (-အံ၊၁။၂၀၂။ မိလိန္ဒ။၁၄၁။ မူလဋီ၊၂။၂။) **ဥပ္ပါဒယတေ**—ထေရ။၃၀၇။ **ဥပ္ပါဒယိံသု**—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၈။ **ဥပ္ပါဒယိတ္ထ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၃။ **ဥပ္ပါဒယိံ**—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။

ဥပ္ပါဒယတေ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+တေ] ဖြစ်စေ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပါဒယန္တ (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+အန္တ] ဖြစ်စေသော၊သူ။ ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒယံ ဘိက္ခု။ ဣတိဝုတ်။၂၁၈။ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇံ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒယန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၊ ၃၄၆၊၈၃၇၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။)

ဥပ္ပါဒယမာန [ဥ+ပဒ+ဏယ+မာန] ဖြစ်စေသော။ ကဿစိ သုခသမ္ဘဿံ ဥပ္ပါဒယမာနော တူလပိစု ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။)

ဥပ္ပါဒယိံ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+ဣံ] ဖြစ်စေပြီ။ ဥပ္ပါဒယတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒယိံသု (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+ဥံ] ဖြစ်စေကုန်ပြီ။ ဥပ္ပါဒယတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒယိတ္ထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+တ္ထ] ဖြစ်စေကုန်ပြီ။ ဥပ္ပါဒယတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒယိတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+တွာ] ဖြစ်စေ၍။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန ကုဝိတက္ကေ ဝိတက္ကေတွာ အရတိံ ဥပ္ပါဒယိတွာ တပ္ပိတဗ္ဗံ သောစိတဗ္ဗံ စိန္တယိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၉၁။

ဥပ္ပါဒယိတွာန (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+ တွာန] ဖြစ်စေ၍။ ပီတိံ ဥပ္ပါဒယိတွာန။ အပ၊၁။၁၂၇။

ဥပ္ပါဒရဟိတ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ရဟိတ] ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်-မှ ကင်းသော။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ ဥပ္ပါဒရဟိတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။

ဥပ္ပါဒလက္ခဏ (န) [ဥပ္ပါဒ+လက္ခဏ] ဖြစ်ခြင်း-လက္ခဏာ-သဘော။ တေသု ပဌမော ဓမ္မာနံ

ဥပ္ပါဒလက္ခဏာသ ဒီပိတတ္တာ ဥပ္ပါဒဝါရောတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၂၉၆။ (-သံဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။)

ဥပ္ပါဒဝန္တ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ဝန္တု] ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်-ရှိသော။ ယေ ဟိ ဥပ္ပါဒဝန္တော ဓမ္မာ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၃၂။)

ဥပ္ပါဒဝယ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ဝယ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း။ သင်္ခတလက္ခဏာနံ ဓမ္မာနံ သမနုပဿနလက္ခဏာ အနိစ္စသညာ၊ တဿာ ဥပ္ပါဒဝယာ ပဒဋ္ဌာနံ။ ` နေတ္တိ။၂၅။

ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တ (နု) [ဥပ္ပါဒ+ဝယ+အညထတ္တ] ဖြစ်ခြင်း, ပျက်ခြင်း, တပါးသော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သင့်ခြင်း=တည်ခြင်း။ အနိစ္စတာတိ တေသညေဝ ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တံ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၃၅။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ (-အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၇။)

ဥပ္ပါဒဝယကိစ္စရဟိတ (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယကိစ္စ+ရဟိတ] ဖြစ်ခြင်း,ပျက်ခြင်းကိစ္စမှ ကင်းသော။ ပုရိမာ ဥပါဒါပညတ္တိ ဥပ္ပါဒဝယကိစ္စရဟိတာ လောကသင်္ကေတသိဒ္ဓါ။ မူလဋီ၊၁။၁၃၈။ (-အနုဋီ၊၁။၁၉၀။)

ဥပ္ပါဒဝယဂ္ဂဟဏ (နု) [ဥပ္ပါဒဝယ+ဂဟဏ] ဥပ္ပါဒဝယတို့ကို ယူခြင်း၊ ဥပ္ပါဒဝယ-သဒ္ဒါ။ ဥပ္ပါဒဝယဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ တဒန္တရာ ဝေမဇ္ဈ-ဋ္ဌာနံ ဂဟိတမေဝ ဟောတိ။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၉။

ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တရဟိတ (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တ+ရဟိတ] ဖြစ်ခြင်း, ပျက်ခြင်း တပါးသော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သင့်ခြင်းတို့မှ ကင်းသော။ ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တရဟိတံ နိစ္စံ၊ န ဣတရထာတိ နိစ္စပဋိက္ခေပတော အနိစ္စံ။ မူလဋီ၊၂။၃၇။

ဥပ္ပါဒဝယဋ္ဌ (ပု) [ဥပ္ပါဒဝယ+အတ္ထ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း အနက်သဘော။ ဥပ္ပါဒဝယဋ္ဌေန အနိစ္စာ။ ပဋိသံ။၁၉၁။ ဥပ္ပါဒဝယဋ္ဌေနာတိ ဥပ္ပါဒဝယသင်္ခါတေန အတ္ထေန၊ ဥပ္ပါဒဝယ-သဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ (-မဋီ၊၂။၂၁၈။)

ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မ (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယ+ဓမ္မ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘောရှိသော။ ဣတိ သော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အနိစ္စသုခဒုက္ခဝေါကိဏ္ဏံ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မံ အတ္တာနံ သမနုပဿမာနော သမနုပဿတိ။ ဒီ၊၂။၅၃။

ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မီ (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မ+ဤ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်းသဘောရှိသော။ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော(ဒီ၊၂။၁၂၉။ သံ၊၁။၆)တိ ဥပ္ပါဒဝယသဘာဝါ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၈၇။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၉။

ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠန (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယ+ပဋိပီဠန] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းဖြင့် ခဏတိုင်း ခဏတိုင်း တံသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂိုလ်ကို နှိပ်စက်တတ်သော၊ ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့သည် ခဏတိုင်းခဏတိုင်း နှိပ်စက်အပ်သော။ (ပြည်၊သျှ။) ဥပ္ပါဒဝယပဋိ-ပီဠနတာယ ဒုက္ခဝတ္ထုတာယ စ ဒုက္ခတော။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၇။

ဥပ္ပါဒဝယရဟိတ (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယ+ရဟိတ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့မှ ကင်းသော၊ နိစ္စောတိ ဥပ္ပါဒဝယရဟိတော။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၉၁။ န ဟိ ဧတ္ထ ကိဉ္စိ ဥပ္ပါဒဝယရဟိတံ အတ္ထီတိ။ မူလဋီ၊၂။၉၀။

ဥပ္ပါဒဝယဝတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပါဒဝယ+ဝတ္တိ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ တတ္ထ ဥပ္ပါဒဝယဝတ္တိတော(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၃။ မဋ္ဌ၊၂။၁၉)တိ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန, နိရုဇ္ဈနဝသေန စ ဝတ္တနတော (ပဝတ္တနတော)။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၀၆။ မဋီ၊၂။၉၃။

ဥပ္ပါဒဝယဝန္တု (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယ+ဝန္တု] ဖြစ်ခြင်း

ပျက်ခြင်းရှိသော။ ဥပ္ပါဒဝယဝန္တော သဘာဝ-ဓမ္မာ န နိစ္စာတိ (အနိစ္စာတိ) အာဟ "အနိစ္စန္တိ ပရမတ္ထဒေသနာ"တိ။ အံဋီ၊၁။၁၂၀။ မဋီ၊၁။ ၂၄၂။

ဥပ္ပါဒဝယသဘာဝ (တိ) [ဥပ္ပါဒဝယ+သဘာဝ] ဖြစ်ခြင်း, ပျက်ခြင်းသဘောရှိသော၊ ဥပ္ပါဒဝယ-သဘာဝါတိ ခဏေ ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနနိရုဇ္ဈန-သဘာဝါ။ သံဋီ၊၁။၇၅။

ဥပ္ပါဒဝယာဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒဝယ+အဘာဝ] ဖြစ်ခြင်းပျက်ခြင်းတို့၏ မရှိခြင်း။ န ဇီရတီတိ အသဘာဝဓမ္မတ္တာ ဥပ္ပါဒဝယာဘာဝတော ဇရံ န ပါပုဏာတိ။ သံဋီ၊၁။၁၃၈။

ဥပ္ပါဒဝါရ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ဝါရ] ဥပ္ပါဒဝါရ၊ (ပရမတ္ထဓမ္မတို့၏ ဖြစ်ခြင်းလက္ခဏာကို ပြသောဝါရ။) ဥပ္ပါဒလက္ခဏ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒဝိကာရ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ဝိကာရ] ဖြစ်ခြင်းဟူသောဖောက်ပြန်ခြင်း။ သဝိကာရာတိ ဥပ္ပါဒ-ဝိကာရေန သဝိကာရာ။ သံဋီ၊၂။၆၆။

ဥပ္ပါဒဝိနာသဝန္တု (တိ) [ဥပ္ပါဒဝိနာသ+ဝန္တု] ဖြစ်ခြင်း, ပျက်စီးခြင်း ရှိသော။ ဥပ္ပါဒဝိနာသ-ဝန္တေဟိ အနညာ ဓမ္မိနော တေသံ ဝိယ ဥပ္ပါဒဝိနာသဝန္တာဝတော ကုတော နိစ္စတာ-ဝကာသော။ မဋီ၊၃။၂၃၂။

ဥပ္ပါဒဝိနာသဝန္တာဝါပတ္တိ (ထီ) [ဥပ္ပါဒဝိနာသ ဝန္တာဝ+အာပတ္တိ] ဖြစ်ခြင်း ပျက်စီးခြင်း၏ ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း။ ဥပ္ပါဒ-ဝိနာသဝန္တေဟိ အဝတ္ထာဟိ အနညာ အဝတ္ထာ-နော တာသံ ဝိယ ဥပ္ပါဒဝိနာသဝန္တာဝါပတ္တိတော ကုတော နိစ္စတာဝကာသော။ မဋီ၊၃။၂၂၉-၂၃၀။

ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမာနုပဿန (ထီ,န) [ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမ+အနုပဿန] ဖြစ်ခြင်း ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်းကို အဖန်တလဲလဲရှုခြင်း။ န ဟိ ဥဒယံ ဝိနာ ဝယော အတ္ထိ၊ ဥဒယဗ္ဗယေ သမ္မသန္တော ဒီဃရတ္တံ သဒ္ဒဟိတ္ဝာ ဝိဘာဝေတိ ပဋိသံဋီ။ ဝိနာ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပန္နတ္တံ သိဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ "ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမာနုပဿနေ ပညာ"တိ အဝုတ္တေပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၇။

ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမာဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမ+အဘာဝ] ဖြစ်ခြင်း, ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း၏ မရှိခြင်း။ ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမာဘာဝတော သဒါ ဝိဇ္ဇမာနံ။ မဋီ၊၂။၃၁၁။

ဥပ္ပါဒဝိရဟ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ဝိရဟ] ဖြစ်ခြင်းမှ ကင်းခြင်း။ ပုရိမာယ ကောဋိယာ အပညာယ-မာနာယ ဥပ္ပါဒဝိရဟတော နိစ္စတံ ဂဏှေယျ။ မူလဋီ၊၂။၈၇။

ဥပ္ပါဒဝိရောဓိဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒဝိရောဓိ+ဘာဝ] ဥပ္ပါဒ-ဖြစ်ခြင်း-အဖြစ်-နှင့် ဆန့်ကျင်သည်၏ အဖြစ်၊ ဥပ္ပါဒ၏ဆန့်ကျင်ဘက်၏အဖြစ်။ နိရောဓဝိရောဓိ စ ဥပ္ပါဒေါ၊ ယေန သော ဥပ္ပါဒဝိရောဓိဘာဝေန ဝုတ္တော "ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၄၆။ ဥပ္ပါဒနိရောဓ-လည်းကြည့်။

ဥပ္ပါဒသဒ္ဒ(ပု) [ဥပ္ပါဒ+သဒ္ဒ] ဥပ္ပါဒ-သဒ္ဒါ။ ပယုဇ္ဇ-မာနော ပဋိစ္စသဒ္ဒေါ ဥပ္ပါဒသဒ္ဒေန ဝုစ္စမာနဿ သမာနဿ "ကတ္တု အဘာဝတော"တိပဒံ အာ-နေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၃၁-၂။

ဥပ္ပါဒသဒ္ဒါဘိဓေယျ (တိ) [ဥပ္ပါဒသဒ္ဒ+အဘိ ဓေယျ] ဥပ္ပါဒသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော အနက် ရှိသော။ ယထာ စ စေတသိကာ စိတ္တဿ၊ ဝေ စိတ္တမ္ပိ စေတသိကာနံ နိဿယာဒိပစ္စယဘာဝ-တော အာဓာရဘာဝေန ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတီတိ ယထာဝုတ္တံ ဥပ္ပါဒသဒ္ဒါဘိဓေယျတံ န ဝိနိ-ဝတ္တတိ။ အနုဋီ၊၁။၂၀၇။

ဥပ္ပါဒသမင်္ဂီ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+သမင်္ဂီ] ဖြစ်ခြင်း-ဥပါဒ်-နှင့်ပြည့်စုံသော။ တတ္ထ ယော ဘာဝေါ

ဥပ္ပါဒသမင်္ဂီ၊ န သော န ဟောတိ နာမ၊ အနုဋီ၊၁။၉၄။

ဥပ္ပါဒသမာယောဂဒီပန (တိ) [ဥပ္ပါဒသမာယောဂ+ဒီပန] ဖြစ်ခြင်းနှင့် ကောင်းစွာယှဉ်ခြင်းကိုပြကြောင်းဖြစ်သော(စကား)။ ဘူတန္တိ ဥပ္ပါဒ-သမာယောဂဒီပနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ ဥပ္ပါဒ-သမာယောဂဒီပနန္တိ ဥပ္ပါဒေန သမာယော-ဂဒီပနံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၉၅။

ဥပ္ပါဒသဟိတ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+သဟိတ] ဖြစ်ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော။ သဟုပ္ပါဒကာတိ ဥပ္ပါဒသ-ဟိတာ ဥပ္ပါဒါဝတ္ထာ ခန္ဓာ။ အနုဋီ၊၂။၆၉။

ဥပ္ပါဒသီသ (န) [ဥပ္ပါဒ+သီသ] ဖြစ်ခြင်းကို-အဦးမူခြင်း-ပဓာနပြုခြင်း။ ဥပ္ပါဒသီသေန စေတ္ထ ဥပ္ပါဒဝန္တော ဝ သင်္ခါရာ ဂဟိတာ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၂၀။

ဥပ္ပါဒဟေတု (ပု) [ဥပ္ပါဒ+ဟေတု] ဖြစ်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဣမဿုပ္ပါဒါတိ ဣမဿ ပစ္စယဿ ဥပ္ပါဒဟေတု။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၉၈။)

ဥပ္ပါဒါကာရ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+အာကာရ] ဖြစ်သော အခြင်းအရာ။ အဘာဝါကာရော ဟိ ဝိကတိ-ရူပေန လဗ္ဘတိ၊ ဝိရူပတ္တာ န ဥပ္ပါဒါကာရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၈။

ဥပ္ပါဒါဓိပတေယျ (တိ) [ဥပ္ပါဒ+အဓိပတေယျ] ဖြစ်ပေါ်ရာ-ဖြစ်ခြင်း-၌ အကြီးအကဲဖြစ်သော။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပါဒါဓိပတေယျံ စိတ္တံ ဉာဏဿ ဟေတု ပစ္စယော စ။ ပဋိသံ၊၃၉၂။ ဥပ္ပါဒါဓိပတေယျန္တိ...မဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပါဒေ အဓိ-ပတိဘူတံ စိတ္တန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

ဥပ္ပါဒါနန္တရံ (ဗျ) [ဥပ္ပါဒ+အနန္တရံ] ဥပါဒ်၏ အခြားမဲ့၌။ တထာ ဟိ နေသံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပါဒါနန္တရမေဝ ဇရံ ပတ္တာ ပဗ္ဗတသိခရတော ပတိတသိလာ ဝိယ ဘိဇ္ဇတိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တ-ခန္ဓေဟိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၃။ (-မဋီ၊၂။၉၄။)

ဥပ္ပါဒါနုဗန္ဓ(တိ) [ဥပ္ပါဒ+အနုဗန္ဓ] ဖြစ်ခြင်းသည် အစဉ်လိုက်အပ်သော(သျှ)၊ ဖြစ်ခြင်းသို့ အစဉ်လိုက်တတ်သော။ ပုရိမပုရိမာနံ နိရောဓော ဥတ္တရုတ္တရာနံ ဥပ္ပါဒါနုဗန္ဓောတိ အယမတ္ထော ပစ္စယတော ဥဒယဒဿနေန သိဇ္ဈမာနော ကေ-တ္တနယာဓိဂမာယ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၄။

ဥပ္ပါဒါဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+အဘာဝ] ဖြစ်ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ နိစ္စာတိ အာဒီသု ဥပ္ပါဒါဘာဝတော နိစ္စာ။ မဋီ၊၁။၈၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၁၁။)

ဥပ္ပါဒါဘိမုခဘာဝဒီပန (တိ) [ဥပ္ပါဒါဘိမုခဘာဝ+ဒီပန] ဖြစ်ခြင်းသို့ရှေးရှုသည်၏အဖြစ်ကို ပြတတ်သော။ ပဋိစ္စာတိ ဟိ ဣမိနာ ဖလဿ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန, ပစ္စယာနဉ္စ ပစ္စယာယတ္တု-ပဂမနေန တဿ ဥပ္ပါဒါဘိမုခဘာဝဒီပနတော အသမုပ္ပါဒေါ န သမ္ဘဝတိ။ ဝဇီရ၊၃၉၅။

ဥပ္ပါဒါဘိမုခါဝတ္ထာ (ထီ) [ဥပ္ပါဒါဘိမုခ+အဝတ္ထာ] ဥပါဒ်သို့ရှေးရှုသောအခိုက်အတန့်။ န စေတ္ထ သက္ကာ ဥပ္ပါဒါဘိမုခါဝတ္ထံ ပရိကပ္ပေတုံ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၁၈။

ဥပ္ပါဒါယတိဋ္ဌိ (ထီ) [ဥပ္ပါဒါယ+ဒိဋ္ဌိ] ဖြစ်စေခြင်းငှါ -အယူ-အမြင်-ဉာဏ်။ ပဋိသောတဂါမိနော ဒွေ ဟေတူ ဒွေ ပစ္စယာ စ ယာဝ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဥပ္ပါဒါယတိဋ္ဌိ။ ပေဋကော။၃၂၀။ (ဣ-မူ၌ ဥပါ-ဒါယတိဋ္ဌိ-ဟုရှိသည်။)

ဥပ္ပါဒါဝဇ္ဇန (န) [ဥပ္ပါဒ+အာဝဇ္ဇန] ဖြစ်ခြင်းကို ဆင်ခြင်ခြင်း။ အဋ္ဌဟာကာရေဟီတိ ဥပ္ပါဒါ-ဝဇ္ဇနာဒီဟိ စေဝ အနုပ္ပါဒါဝဇ္ဇနာဒီဟိ စ ဝုတ္တာကာရဝိပရိတေဟိ အဋ္ဌဟိ အာကာရေဟိ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၀။

ဥပ္ပါဒါဝတ္ထာ (ထီ) [ဥပ္ပါဒ+အဝတ္ထာ] (၁) ဥပါဒ်

အခိုက်အတန့်။ (တိ)(၂) ဥပါဒ်အခိုက်အတန့်ရှိသော။ (၁) ယထာ ဟိ ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုာယ ဘိန္နာယ ဘင်္ဂါဝတ္ထုာယံ ဝတ္ထုဘေဒေါ နတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄၅။ (-မဋီ၊၂။၃၀။ သံဋီ၊၁။ရ၅။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုရုပ္ပနိဿယသဟိတ (တိ) [ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုရုပ္ပနိဿယ+သဟိတ] ဥပါဒ်အခိုက်အတန့်ရှိသောရုပ်နိဿယနှင့်တကွဖြစ်သော။ ဥပပတ္တိ ဥပ္ပါဒိနိဿယဝါ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုရုပ္ပနိဿယသဟိတော။ အနုဋီ၊၃။၂၁၈။

ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုာဂဟဏ (န) [ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုာ+ဂဟဏ] ဖြစ်ဆဲအခိုက်အတန့်ကိုယူခြင်း၊ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေတိ တေသံ ပါပဝိတက္ကာနံ ဥပ္ပါဒါဝတ္ထုာဂဟဏံ ဝါ ကတံ သိယာ အနဝသေသဂ္ဂဟဏံ ဝါ။ မဋီ၊ ၁။၁ရ၂။ အံဋီ၊၃။၁၃၁။

ဥပ္ပါဒါဝဗောဓ (ပု) [ဥပ္ပါဒ+အဝဗောဓ] ဖြစ်ခြင်းကိုထိုးထွင်း၍သိခြင်း။ ခဏတော ဥဒယဒဿနေန နာနတ္တနယော ပါကဋော ဟောတိ နဝနဝါနံ ဥပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၂၃ရ။

ဥပ္ပါဒိက (တိ) [ဥပ္ပါဒ+ဣက] တိတ်နိမိတ်ဥပါတ်၌ဖြစ်သော၊ တိတ်နိမိတ်ဥပါတ်ကိုပြုတတ်သော (လေမုန်တိုင်းထခြင်းစသည်)။ အထ တေသံ နာဝံ အာရုယှ မုဟုတ္တံ ဂတကာလေယေဝ ဥပ္ပါဒိကံ ဥဋ္ဌပေတွာ…ဒဿယိံသု။ မဋ္ဌ၊၄။၂၃၆။ ဥပ္ပါဒိကံ ဥဋ္ဌပေတွာတိ မဟာဝါတမဏ္ဍလသမုဋ္ဌာပနေန တသ္မိံ ပဒေသေ မဟာသမုဒ္ဒံ သံခေါဘေန္တော မဟန္တံ ဥပ္ပါဒံ ဥဋ္ဌပေတွာ။ မဋီ၊၃။၄၂၄။ ဥပ္ပါတိက-လည်းကြည့်။

ဥပ္ပါဒိကာ (ထီ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဏွု+အာ] ဖြစ်စေတတ်သော။ ဥပ္ပါဒက-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒိတ (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+တ] ဖြစ်စေအပ်သော။ သုဒိန္နေန ကလန္ဒပုတ္တေန အဗ္ဗုဒံ ဥပ္ပါဒိတံ။ ဝိ၊၁။၂၁။ (-အံ၊၁။၅၅၈။ အံ၊၂။၃၈၀။ အဘိ၊ဝိ။၃၉၂။ မိလိန္ဒ၊၁၆၁၊၁ရ၀။)

ဥပ္ပါဒိတကမ္မ (န) [ဥပ္ပါဒိတ+ကမ္မ] ဖြစ်စေအပ်သောကံ။ အဒေါသကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေနာတိ အဒေါသသဒိသေန ကုသလမူလေန သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန ဥပ္ပါဒိတကမ္မဿ အာနုဘာဝေန။ မဋီ၊၃။၁၆၈-၉။

ဥပ္ပါဒိတကသိဏနိမိတ္တ (န) [ဥပ္ပါဒိတ+ကသိဏနိမိတ္တ] ဖြစ်စေအပ်သော ကသိုဏ်းနိမိတ်။ အာပေါကသိဏာဒီနိ အာပါဒီနိ နိဿာယ ဥပ္ပါဒိတကသိဏနိမိတ္တာနေဝ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၅၅။

ဥပ္ပါဒိတကာယ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတ+ကာယ] ဖြစ်စေအပ်သောကိုယ်။ ဣမေ ပန အဘိညာမနေန ဥပ္ပါဒိတကာယော တေန မနေန ကတတ္တာ မနောမယကာယော နာမ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၂ရ၈။

ဥပ္ပါဒိတစ္ဆဝိ (တိ) [ဥပ္ပါဒိတ+ဆဝိ] ဖြစ်စေအပ်သော-အရောင်အဆင်း-အရေ-ရှိသော။ ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌန္တိ မဏိပါသာဏေန ဥဘောသု ပဿေသု သုဋ္ဌု ဝိမဋ္ဌံ ယမ္မေတွာ ဥပ္ပါဒိတစ္ဆဝိံ။ မဋ္ဌ၊၃။၆ရ။

ဥပ္ပါဒိတဈာန (တိ) [ဥပ္ပါဒိတ+ဈာန] ဖြစ်စေအပ်သော ဈာန်ရှိသော၊သူ။ ဣမိနာ ဗဟိဒ္ဓါ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဗဟိဒ္ဓါဝ ဥပ္ပါဒိတဈာနဿ ပုဂ္ဂလဿ စတ္တာရိ ရူပါဝစရဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ အံဋ္ဌ၊၁။၄၀ရ။ (-မူလ၊ ဋီ၊၁။၁၀၅။)

ဥပ္ပါဒိတဒုက္ခ (န) [ဥပ္ပါဒိတ+ဒုက္ခ] ဖြစ်စေအပ်သောဆင်းရဲ။ "ဝေဒနာဝသေနာ"တိ ပဒေန အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတဒုက္ခဝသေန။ နေတ္တိဋီ။၈၅။

ဥပ္ပါဒိတမန (န) [ဥပ္ပါဒိတ+မန] ဖြစ်စေအပ်သောဥစ္စာ။ ပဏ္ဍိတော ဥပ္ပါဒိတမနဥ္စ အာဘတ-

မနုဥ္ဆ သဗ္ဗံ တဿာ မာတာပိတူနံ ဒတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၈။

ဥပ္ပါဒိတပစ္စယ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတ+ပစ္စယ] ဖြစ်စေအပ်သော (လှူဖွယ်) ပစ္စည်း။ ဝေရူပံ ရာဇညဒါနံ ပရူပယာတေန ဥပ္ပါဒိတပစ္စယတောပိ ဒါယကတောပိ ပရိဂ္ဂါဟကတောပိ အဝိသုဒ္ဓတ္တာ န မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၂။

ဥပ္ပါဒိတပရာမာသ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတ+ပရာမာသ] ဖြစ်စေအပ်သော-မှားသောအားဖြင့်သုံးသပ်တတ်သောအယူ-အယူမှား။ ဂဟိတသမာဒိန္နဋ္ဌိ ဥပ္ပါဒိတပရာမာသော၀။ မူလဋီ၊၁။၁၆၁။

ဥပ္ပါဒိတပုဗ္ဗ (တိ) [ဥပ္ပါဒိတ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ဖြစ်စေအပ်သော၊ ဖြစ်စေအပ်ဖူးသော။ အနုပ္ပါဒိတပုဗ္ဗဿာတိ ပရသန္တာနေ န ဥပ္ပါဒိတပုဗ္ဗဿ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၀။

ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတ+မဂ္ဂ] ဖြစ်စေအပ်သော အရိယမဂ်။ ပဌမဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ပကိဏ္ဏကသင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေါပိ ပဌမဇ္ဈာနိကော၀ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၅။)

ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂဖလသုခါနုဘာဝ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂဖလသုခ+အနုဘာဝ] ဖြစ်စေအပ်သော မဂ်ဖိုလ်ချမ်းသာကိုခံစားခြင်း။ ကာယဂတာသတိဝသေန လဒ္ဓဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂဖလသုခါနုဘာဝေါ ကာယဂတာသတိအမတပဋိလာဘော။ မဋီ၊၃။၃၄၂။

ဥပ္ပါဒိတမနသိကာရ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတ+မနသိကာရ] ဖြစ်စေအပ်သောနှလုံးသွင်းခြင်း။ တံ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန "သေသ့ အာသနာ ဝုဋ္ဌာဟိဿာမိ"တိ ရတ္တိံ ဥပ္ပါဒိတမနသိကာရံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။

ဥပ္ပါဒိတမူလဂ္ဂီ (ပု) [ဥပ္ပါဒိတ+မူလဂ္ဂီ] ဖြစ်စေအပ်သောမူလမီး။ ဝေံ ဘာဝိတောတိ ယထာ အရဏိသဟိတေန ဥပ္ပါဒိတော အဂ္ဂိ ဂေါမယစုဏ္ဏာဒီဟိ ဝဍ္ဎိတော ဂေါမယဂ္ဂိအာဒိဘာဝံ ပတွောပိ အရဏိသဟိတေန ဥပ္ပါဒိတမူလဂ္ဂီတွေ၀ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၃၈၇။

ဥပ္ပါဒိတသိပ္ပါယတန(န) [ဥပ္ပါဒိတ+သိပ္ပါယတန] ဖြစ်စေအပ်သော အတတ်။ ဓမ္မဿာမိတိ မဂ္ဂဓမ္မဿ ဇနကတ္တာ ပုတ္တဿေ၀ ပိတရံ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတသိပ္ပါယတနာဒီနံ ဝိယ စ အာစရိယံ ဓမ္မဿ သာမိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။

ဥပ္ပါဒိတသိရီ (ထီ) [ဥပ္ပါဒိတာ+သိရီ] ဖြစ်စေအပ်သော ကျက်သရေ။ ပုဗ္ဗေပိ အပ္ပပုညေဟိ ဥပ္ပါဒိတသိရီ ပန ပုညဝန္တာနံယေ၀ ပါဒမူလံ ဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၉။

ဥပ္ပါဒိဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပါဒီ+ဓမ္မ] မချုတ်ကေန် ဖြစ်လတ္တံ့သောတရား။ တာနိ ဟိ ကေနစ္စိ ဥပ္ပါဒိဓမ္မဘူတာနေ၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇။ အတီတာနံ ဟိ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ ဥပ္ပါဒိဓမ္မာနုဥ္ဆ (ဥပါဒိဓမ္မာနုဥ္ဆ) ပစ္စယေကဒေသနိပ္ဖတ္တိယာ အာရဒ္ဓုပ္ပါဒိဘာဝတော ကာလဝိမုတ္တဿ စ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ ဥပ္ပန္နာနုကူလတာ ပဂေဝ ပစ္စုပ္ပန္နာနန္တိ တဗ္ဗိဒူရတာ၀ ဧတ္တ ဝိညာယတိ။ မဋီ၊၁။၆၀။ (အနုဋီ၊၁။၂၉-၌ ဥပါဒိဓမ္မာနုဥ္ဆ-ဟုပါဌ်ပျက်နေသည်။)

ဥပ္ပါဒိယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏယ+တိ] ဖြစ်စေ၏။ သုဂတော ဓမ္မေ န ဥပ္ပါဒိယတိ။ နေတ္တိ၊၁၁။ နေတ္တိဝိဘာ၊၈၈။ **ဥပ္ပါဒိယီသု**—ကင်္ခါ၊၁၄၀။

ဥပ္ပါဒိယမာန (တိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဏေ+မာန] ဖြစ်စေအပ်လတ္တံ့သော။ အရူပါဝစရဝိပါကော ရူပါဝစရကုသလဿ တံ ပတ္တွော တန္နိဗ္ဗတ္တကကုသလုပ္ပါဒနတ္ထံ ဥပ္ပါဒိယမာနဿ။ မူလဋီ၊၃။၁၈၇။

ဥပ္ပါဒိယီသု (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ယ+ဏေ+ဦ]

ဖြစ်စေကုန်ပြီ။ ဥပ္ပါဒိယတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒီ (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏီ] (ပြီးပြီးသောအကြောင်းတစိတ်ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်) မချွတ်ကေန်ဖြစ်လတ္တံ့သော။ ဥပ္ပါဒိနော ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၃။ ပရိနိဋ္ဌိတကာရဏေကဒေသတ္တာ အဝသံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ ဥပ္ပါဒိနော။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၈၈(-၃၉၃။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၁၅၈။ မူလဋီ၊၁။၄၇၁၆၇။ အနုဋီ၊၁။၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၆၉။)

ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+တဗ္ဗ] ဖြစ်စေ-ပြီးစေ-ပြည့်စုံစေ-အပ်သော။ ကတမေ ဓမ္မာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ။ အကုပ္ပံ ဉာဏံ။ ဒီ၊၃။၂၂၈။ (-မ၊၁။၅၂။ အံ၊၃။၄၅၆။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၆၈။ မဋ္ဌ၊၁။၃၇၁။ မဋ္ဌ၊၃။၉၀။ အံဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။) ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာတိ နိပ္ဖါဒေ-တဗ္ဗာ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၂၃၉။

ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗခ(က္ခ)န္ဓ (ပု) [ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗ+ခန္ဓ] ဖြစ်စေအပ်သောခန္ဓာ။ ဇဝံ အာယတိံ တေဟိ ကိလေသေဟိ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗခ(က္ခ)န္ဓာနမ္ပိ ပရိ-စ္စာဂပဋိနိဿဂ္ဂေါ ဝတ္တဗ္ဗော။ မဋီ၊၂။၂၁၉။ အံဋီ၊၃။၁၈၀။

ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗဓမ္မ (ပု) [ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗ+ဓမ္မ] ဖြစ်စေအပ်သော တရား။ ဇနကပစ္စယာနဉ္စ ဥပ္ပါ-ဒေတဗ္ဗဓမ္မဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ အာနု-ဘာဝေါ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။

ဥပ္ပါဒေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+တိ] ဖြစ်စေ၏။ သာမိကဿ ဝိမတိံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဝိ၊၁။၆၁။ (-ဝိ၊၂။၄၄၆။ သံ၊၃။၉။ အံ၊၂။၂၃၀။ အံ၊၃။၃၂။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၄၅။ ပဋိသံ၊၄၂။ မဟာနိ၊၃၁၅။ နေတ္တိ၊၁၇။ မိလိန္ဒ၊၁၇၂။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။) **ဥပ္ပါဒေန္တိ**—အဘိက၊၂၃၉။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၄၀။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၂။ **ဥပ္ပါဒေသိ**—မဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၃၂။ **ဥပ္ပါဒေမိ**—မိလိန္ဒ၊၉၁။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။ မဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ မဟာနိဋ္ဌ၊၂၇၆။

ဥပ္ပါဒေယျ—ဒီ၊၂။၁၁၂။ မ၊၂။၁၇၈။ မ၊၃။၁၁၀။ သံ၊၁။၁၈၇။ အံ၊၁။၂၉။ အဘိက၊၁၃၀။ နေတ္တိ၊၇၇။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။ မဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ မဋ္ဌ၊၃။၅၇။ မဋ္ဌ၄။၇၅။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ ဥဒါနဋ္ဌ၊၃၆၅။ မဋီ၊၁။၂၃၇။ မဋီ၊၃။၃၃၃။ အံဋီ၊၁။၁၄၅။ အံဋီ၊၂။၂၂။ မူလဋီ၊၂။၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၅၉။ **ဥပ္ပါဒေယျုံ**—မဋီ၊၂။၂၆၃။ **ဥပ္ပါဒေယျာသိ**—ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၅။ **ဥပ္ပါဒေယျာထ**—ဥပ္ပါဒေယျာထာ(မဋ္ဌ၊၂။၂၀၈)တိ "မမ ဣဒ"န္တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနိဝေသံ ဇနေယျာထ။ မဋီ၊၂။၂၂၆။ **ဥပ္ပါဒေသိံ** ဝိ၊၁။၇၀။ မိလိန္ဒ၊၁၃။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၈၇။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။ မဋ္ဌ၊၁။၈၂။ သံဋ္ဌ၊၁။၄၁။၇၄။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၃။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၃၂။ ဒီဋီ၊၃။၂၈၀။ မဋီ၊၁။၁၇၀။ အံဋီ၊၁။၁၇၁။ အံဋီ၊၃။ ၁၂၉။ မူလဋီ၊၂။၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၅၂။ **ဥပ္ပါဒေသုံ**—ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၈။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ မဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ၊၂၆၅။ အံဋီ၊၂။၂၀၉။ **ဥပ္ပါဒေသိံ**—အပ၊၂။၁၂၈။ သံဋ္ဌ၊၂။၁၇၈။ အံဋ္ဌ၊၂။၅။ **ဥပ္ပါဒေဿတိ**—ဝိ၊၂။၁၂၆။ အံ၊၁။၇။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ အံဋ္ဌ၊၁။၄၂။ **ဥပ္ပါဒေဿန္တိ**—သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။ မူလဋီ၊၃။၁၃၇။ **ဥပ္ပါဒေဿာမိ**—ဒီ၊၃။၁၀၇။ မ၊၁။၁၃။ သံ၊၂။၃၂၃။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ **ဥပ္ပါဒေဿာမ**—ဒီဋ္ဌ၊၂။၄၆။

ဥပ္ပါဒေတုံ (ဗျ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+တုံ] ဖြစ်စေခြင်းငှါ။ ဆ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေ ခေါ ဓမ္မေ အဘဗ္ဗော ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော ဥပ္ပါဒေတုံ။ အံ၊၂။၃၈၂။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။)

ဥပ္ပါဒေတု (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+တု] ဖြစ်စေတတ်သော၊သူ။ သော ဟိ ဗြာဟ္မဏ ဘဂဝါ အနုပ္ပ-န္နဿ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒေတာ။ မ၊၃။၅၉။ (-သံ၊၂။၅၄။ စူဠနိ၊၁၇၅။ နေတ္တိ၊၁၃၁။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၃၆။ မဋ္ဌ၊၁။၉၃။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ၊၃၀၆။ နေတ္တိဋ္ဌ၊၂၄၂။)

ဥပ္ပါဒေတုကာမ (တိ) [ဥပ္ပါဒေတုံ+ကမု+ဏ]

ဖြစ်စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ အထ ခေါ မာရော ပါပိမာ ဘဂဝတော ဘယံ ဆမ္ဘိတတ္တံ လောမဟံသံ ဥပ္ပါဒေတုကာမော မဟန္တံ ဟတ္ထိရာဇဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတွာ။ သံ၊၁။၁၀၅။ (-အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၂၊၃၅၀။)

ဥပ္ပါဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+တွာ] ဖြစ်စေ၍။ သန္တာဝုဿော သတ္တာ ဥပ္ပါဒေတွာ ဥပ္ပါဒေတွာ သုခံ ဝိဟရန္တိ။ ဒီ၊၃။၁၈၃။

ဥပ္ပါဒေန္တ (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+အန္တ] ဖြစ်စေသော၊သူ။ သဋ္ဌိစ္စ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ဝါစာယ ဝါစာယ ပါစိတ္တိယံ။ ကင်္ခါ။၂၅၄။ ကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပါဒေန္တဿာတိ သံသယံ ဇနေန္တဿ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၁၆။ (-အံ၊၃။၅၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇၆။)

ဥပ္ပါဒေန္တိ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+အန္တိ] ဖြစ်စေကုန်၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေမိ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+မိ] ဖြစ်စေ၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေယျ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ယျ] ဖြစ်စေရာ၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေယျာထ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ယျာထ] ဖြစ်စေကုန်ရာ၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေယျာသိ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ယျာသိ] ဖြစ်စေရာ၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေယျုံ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ယျုံ] ဖြစ်စေကုန်ရာ၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေသီ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဤ] ဖြစ်စေပြီ။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေသိ¹ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+သိ] ဖြစ်စေ၏။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေသိ² (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဤ] ဖြစ်စေပြီ။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေသုံ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဥံ] ဖြစ်စေကုန်ပြီ။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေဿတိ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဿတိ] ဖြစ်စေလတ္တံ့။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေဿန္တိ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဿန္တိ] ဖြစ်စေကုန်လတ္တံ့။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေဿာမ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဿာမ] ဖြစ်စေကုန်လတ္တံ့။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပါဒေဿာမိ (ကြိ၊ကြိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဿာမိ] ဖြစ်စေလတ္တံ့။ ဥပ္ပါဒေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လ¹ (ပုံ၊န) [(၁) ဥ+ပ္လု(ပိလ)+အ။ နီတိ၊ ဓာ။၂၀၉။ ဓာတွတ္ထ။၂၂၄၊၂၂၆။ (၂) ဥ+ဗိလ+အ။ ဓာတွတ္ထ။၂၅၆။ (၁) ပ္လုဓာတ်ဖြစ်မူ ပေါ်လွင်-နှစ်သက်-တက်ကြွ-ပေါလောပေါ်-မျောပါ-ခြင်း အနက်ယူ၍, ဗိလဓာတ်ဖြစ်မူ ကွဲပြား-အထူးသို့ရောက်-တမျိုးတမည်ဖြစ်-ဖျက်ဆီး-ခြင်း အနက်ကို ယူရသည်။] (၁) ပေါ်လွင်နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း၊ အားကြီးသောနှစ်သက်ခြင်း၊ ပေါလောပေါ်ခြင်း၊ မျောပါခြင်း။ (တိ)(၂) ပေါ်သော။ (၃) ရှေးအခိုက်အတန့်မှ ကွဲပြားသော-ရှေးအခိုက်အတန့်မှ ထူးသော-နှစ်သက်ခြင်းအခိုက်အတန့်သို့ ရောက်သော၊ ပေါ်လွင်နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သော၊ တမျိုးတမည်ဖြစ်သော၊ ရှေးအခိုက်အတန့်ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော။ (၁) ပုတ္တာသမ္မာဓေသယန္တိ ပုတ္တေဟိ သမ္မာဓေသယန်၊ တ္တေ ပတ္တာသိသေန ဒါရပရိဂ္ဂဟ ပုတ္တာဒါရေသု ဥပ္ပိလော ဝိယ။ အံ၊ဋီ၊၃၊၁၃၂။ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၁-အလားတူ အဓိပ္ပါယ်ရှိသော ဝါကျ၌ ဥပ္ပိလာဝိတ-ဟုရှိသည်။ ဥပ္ပိလာဝိတ-ကြည့်။) တဿ မယှံ အနုရူဒ္ဓါ တေဒဟောသိ "ဥပ္ပိလံ ခေါ မေ ဥဒပါဒိ၊ ဥပ္ပိလာဓိကရဏဉ္စ ပန မေ သမာဓိ စဝိ"။ မ၊၃။၁၉၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၂။ ဝဇီရ။၅၂။ အံ၊ဋီ၊၃။

၁၃၂။ ပါရာဇိကသစ် နှင့် ဘာသာဋီကာတို့၌ ဥပ္ပိလဝံ-ဟုရှိ၏၊ ကိုယ်စိတ်တို့၏ပေါ်လွင်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော သမာဓိကိုဖျက်ဆီးတတ်သော ဂေဟသိတပီတိ-ဟု ပါရာဇိကသစ်၊၂။၂၇၈-၌ အနက်ပေး၍, ဗူး တောင်းအသွင် ပေါ်လွင်သောပီတိ-ဟု ဘာသာ ဋီကာ၊၂။၃၆-၌ အနက်ပေးသည်။ ဥပ္ပိလဝ-လည်းကြည့်။ ဘုရားကြီးတိုက် နယားဆရာတော်ကား ဥပ္ပိလ-သင့်ကြောင်းဆိုးဖြစ်သည်။ ဝိနိစ္ဆယကထာ။၅၃-ကြည့်။) ဥပ္ပိလန္တိ "မယာ ဒိဋ္ဌဘယံ ပကတိယာ ဒြလောကယမာနံ နတ္ထိ၊ အဒိဋ္ဌေ ကိံ နာမ ဘယ"န္တိ စိန္တယတော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ ဥဒပါဒိ။ မဋ္ဌ၊၄။ ၁၄၈။ ဥပ္ပိလန္တိ … ဘယဿ ဝိနောဒနဝသေန စိန္တေန္တဿ အတ္တနော ပစ္စဝေက္ခဏာကောသလ္လံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၉။ တေန စိတ္တေ သမာဓိဒူသိကာ ဂေဟဿိတာ ဗလဝ-ပီတိ ဥပ္ပန္နာ။ တေနာဟ "ဥပ္ပိလံ ဥပ္ပန္န"န္တိ။ မ၊ ဋီ၊၃။၃၅၁။ (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၀-၌ ဥပ္ပိလ္လ-ဟုရှိ၏။ ဥပ္ပိလ္လ-ကြည့်။) (တိ)(၂)(၃) ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာ-ဝိတတ္တ-ကြည့်။

ဥပ္ပိလတိ (ကြိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု)+အ+တိ] ရေးအခိုက်အတန့်မှကွဲပြား၏၊ ရေးအခိုက်အတန့်မှထူးသော နှစ်သက်ခြင်း အခိုက်အတန့်သို့ ရောက်၏၊ ရေးအခိုက်အတန့်ကို ဖျက်ဆီး၏။ ရေးအခိုက်အတန့်မှကွဲပြား၏။ လောက်လက်ခတ်၏၊ တမျိုးတမည်ဖြစ်၏။ ဥပ္ပိလတိ ပုရိမာ-ဝတ္ထာယ ဘိဇ္ဇတိ ဝိသေသံ အာပဇ္ဇတီတိ ဥပ္ပိလံ။ မဋီ၊၂။၉၉။ (ဗိလ-ဓာတ်ဖြင့် ဥဗ္ဗိလတိ-ဟုရှိသင့်သည်။ အထက်ပုဒ်နှင့် ဥဗ္ဗိလယတိ-ကြည့်။)

ဥပ္ပိလန (နာ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု)+ယု] ပေါ်လောပေါ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ပိလနသဘာဝ (တိ) [ဥပ္ပိလန+သဘာဝ] ပေါ်လောပေါ်ခြင်းသဘောရှိသော။ ပပ္ပဋကောဇန္တိ အာဒိကပ္ပေ ဥဒကူပရိ ပဌမံ ပထဝီဘာဝေန သဏ္ဌာတံ နဝနီတပိဏ္ဍသဒိသံ ဥဒကေပိ ဥပ္ပိ-လနသဘာဝံ အဝိလီယနကံ … ရသာတလ-သခါတံ ပထဝေါဇံ။ ဝိမတိ၊၁။၉၀။

ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝကရဏ (တိ) [ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝ+ကရဏ] ပေါ်လောပေါ်သည်၏-မြင့်မြင်းအေးသည်၏-အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော။ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)-လာပိတ၊ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ-ကြည့်။

ဥပ္ပိလဝ (နာ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+အ] (၁) ပေါ်လွင်တက်ကြွခြင်း။ (တိ)(၂) ပေါ်လွင်နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သော(တရား)။ (၁) သမ္မယု-တ္တမမှာနံ ခေါဘံ ဥပ္ပိလဝဥ္စ အာဝဟန္တေဟိ ဝိတက္ကာဒီဟိ အဘိဘူတတ္တာ အပရိဗျတ္တံ တတ္ထ တတြမဇ္ဈတ္တတာယ ကိစ္စံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၈၇။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လ-လည်းကြည့်။

ဥပ္ပိလဝတာ (ထီ) [ဥပ္ပိလဝ+တာ] ပေါ်လွင်နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သည်၏အဖြစ်။ လောဘေန အကုသလမူလေန အဘိဇ္ဈာ စ ဥဒ္ဓစ္စဥ္စ ဥပ္ပိ-လဝတံ အလောဘေန ကုသလမူလေန နိဂ္ဂ-ဏှာတိ။ ပေဋကော။၂၆၂။

ဥပ္ပိ(ပ္ပ)လဝတိ (ကြိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+အ+တိ] (က) ပေါ်လောပေါ်၏၊ မျောပါ၏။ (ခ) ပေါ်လွင်တက်ကြွ၏။ (က) သစေ ရဇံ ဥပရိ ဥပ္ပိလဝတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၁၅။ ဒုပ္ပညဿ ဟိ ကထာ ဥဒကေ ဂေဏ္ဍု ဝိယ ဥပ္ပိ(ပ္ပ)လဝတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၆၃။ ဥပ္ပိလဝတိ လဟုကဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၂။ **ဥပ္ပိလဝန္တိ**—ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။ **ဥပ္ပိလဝေယျ**—မိလိန္ဒ။၈၆။ (ခ) သိန္ဓဝကုလေ ဇာတသိန္ဓဝါ ပန ဂန္ဓပါနံ ပိဝိတွာ နိဿဒ္ဒါ သန္နိသိန္နာ န ဥပ္ပိလဝန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။

ပါစိတျာဒိယောဇနာ၌-ဥပ္လဝတီတိ ဥပရိ ဂစ္ဆတိ၊ ပ္လု-ဂတိယန္တိ ဟိ ဓာတုပါဌေသု ဝုတ္တံ။

တ္တေ ဥ-ဂ္ဂတိ ဥပသဂ္ဂဿ အတ္ထဒဿနတ္ထံ "ဥပရိ"တိ ဝုတ္တံ၊ ပကာရလကာရသံယောဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပေါတ္ထကေသု ပန "ဥပ္ပိလဝတိ"တိ လိခန္တိ၊ သော အပါဌော-ဟု လာသည်။ ပါစိတ်၊ ယော။၈၉။ ဘာသာဋီကာ၌လည်း ဥပ္လဝတိ-ဟု ရှိသည်။

ဥပ္ပိလဝန္တ (တိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+အ+အန္တ] ပေါလောပေါ်သော၊ မျောပါသော။ ပုန စ ပရံ မဟာရာဇ ကုမ္ဘော ဥဒကေ ဥပ္ပိလဝန္တော သီသံ ဥက္ခိပိတွာ။ မိလိန္ဒ။၃၅၃။ ဥတ္တရမာနောတိ ဥပ္ပိလဝန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၂၃။

ဥပ္ပိလဝန္တိ (ကြိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+အ+အန္တိ] (က) ပေါလောပေါ်ကုန်၏၊ မျောပါကုန်၏။ (ခ) ပေါ်လွင်တက်ကြွကုန်၏။ ဥပ္ပိလဝတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပိလဝမာန (တိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+အ+မာန] (က) ပေါလောပေါ်သော။ (ခ) ပေါ်လွင်တက်ကြွသော။ (က) ယထာ ဟိ မုဂ္ဂမာသပ္ပ-မာဏာပိ ပါသာဏသက္ခရာ ဥဒကေ ပက္ခိတ္တာ ဥပ္ပိလဝမာနာ နာမ နတ္ထိ၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၉။ လာသေ-န္တီတိ ပီတိယာ ဥပ္ပိလဝမာနာ ဝိယ ဥဋ္ဌဟိတွာ လာသိယနာဠက် နာဋေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

ဥပ္ပိလဝိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+တွာ] ပေါလောပေါ်၍၊ မျောပါ၍။ ကာလမေဃေန အဘိဝုဋ္ဌေ အာဝါဋေ ဗဟုသော ဝဿနေန ကေစ္စံ အသုစိဇာတံ ဥပ္ပိလဝိတွာ ဝိဂစ္ဆေယျ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၂၁။

ဥပ္ပိလဝေယျ (ကြိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊   )+အ+ ဧယျ] ပေါလောပေါ်ရာ၏၊ မျောပါရာ၏။ ဥပ္ပိ-လဝတိ(က)ကြည့်။

ဥပ္ပိလာဓိကရဏ (န) [ဥပ္ပိလ+အဓိကရဏ] ပေါ်လွင်-နှစ်သက်-ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဥပ္ပိ-လာဓိကရဏဥ္စ ပန မေ သမာဓိ စဝိ၊ မ၊၃။၁၉၇။

ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာပန (တိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု)+ဏာပေ+ယု] ပေါ်လွင်တက်ကြွစေသော။ အောက်ပုဒ် နှင့် ဥပ္ပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာပနပီတိ (ထီ) [ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာပနာ+ပီတိ] ပေါ်လွင်တက်ကြွစေသော ပီတိ။ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာ ဝိတတ္တ-ကြည့်။

ဥပ္ပိလာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု)+ဏာပေ +တိ] ပေါ်လွင်တက်ကြွစေ၏။ ဥပ္ပိလာပေတိ စိတ္တံ ဥပ္ပိလာဝိတံ ကရောတီတိ ဥဗ္ဗိလာပနာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၈။

ဥပ္ပိလာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု)+ဏာပေ +တွာ] ပေါလောပေါ်စေ၍၊ မျောပါစေ၍။ ဗောဓိသတ္တော တံ သုတွာ...ဥဒကေ ဥပ္ပိလာ-ပေတွာ အပရမ္ပိ တထာရူပမေဝ တဿာ ကောသကံ ကတွာ ပါသေ ဝိဇ္ဈိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅။

ဥပ္ပိလာဝ (ပု) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+ဏ] (၁) ပေါ်လွင်တက်ကြွနှစ်လိုခြင်း။ (တိ)(၂) ပေါ်လွင်တက်ကြွစေသော။ (၁) ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတ-ဒေါင့်ကွင်း(၁) ကြည့်။ (တိ)(၂) မနသော ဥပ္ပိလာဝါ (ဥဒါန။၁၂၁)တိ စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တကရာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၅။

ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတ¹ (တိ) [ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝ+ဣတ။ ဥပ္ပိလ+အာဝိတ။ ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+တ] (၁) ဖြစ်သောပေါ်လွင်တက်ကြွနှစ်လိုခြင်းရှိသော လောက်လက်ပေါ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော ပေါ်လွင်သောအခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော၊သူ (ပုဂ္ဂိုလ်၊ စိတ်၊ပီတိ၊သဘော-စသည်)။ (၂) ရှေးအခိုက် အတန့်မှ-ကွဲပြား-အထူးသို့ရောက်-သော၊ တမျိုးတမည်ဖြစ်သော (စိတ်၊ပီတိစသည်)။ (၃) အထက်၌ပေါလောပေါ်-တက်ကြွပေါ်လာ-သော၊ ဗုံးတောင်းအသွင်ပေါ်လွင်တက်ကြွသော(စိတ်ပီတိ-စသည်)။ (၁) တတြ စေ တုမှေ အဿထ အာနန္ဒိနော သုမနာ ဥပ္ပိလာဝိတာ။

ဒီ၊၁။၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၇။) အတ္တ-မနောတိ ဣဓာပိ ဂေဟဿိတသောမနဿ-ဝသေန ဥပ္ပိလာဝိတောတိ န ဝေမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၀။ ယဒေဝ တတ္ထ ပီတိဂတံ စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတံ။ အဘိ၊ဝိ။၃၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၃။ (ဒီ၊၁။၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂-နှင့် အဖွင့်ဋီကာတို့၌ အလားတူ နေရာတို့ဝယ် ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)-လာဝိတတ္တ-ဟုရှိကြသည်။ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ-ကြည့်။) စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတန္တိ စိတ္တဿ ဥပ္ပိလဘာဝကရဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၈။ ဥပ္ပိလ-ဘာဝကရဏန္တိ အဝူပသမဘာဝဿ ကရဏံ။ သမ္မော၊ယော။၂၅၉။ ဥပ္ပိလာဝိတန္တိ ကာမဥ္စာယံ ပရိဂ္ဂဟေသု အပရိစ္စတ္တပေမဿ အာဒီနဝ-ဒဿိနော တဏှာသဟဂတာယ ပီတိယာ ပဝတ္တိ-အာကာရော၊ ဣဓ ပန ဒုတိယဇ္ဈာနပီတိ အဓိ-ပ္ပေတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥဗ္ဗိလာဝိတမေဝ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၈၊(-၂၃၀၊၄၅၂၊၄၈၆။) ပုတ္တသမ္မာသေယ-န္တိ ပုတ္တေဟိ သမ္မာဒေယနံ၊ တ္တေ စ ပုတ္တ-သီသေန ဒါရပရိဂ္ဂဟံ, ပုတ္တဒါရေသု ဥပ္ပိလာဝိ-တေန တေသံ ယရာဝါသာဒိဟေတု သောကာ-ဘိဘဝနေ စိတ္တဿ သံကိလိဋ္ဌတံ ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၀၁။ (အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၂-အလားတူ အဓိပ္ပါယ်ရှိသောပါဠိ၌ ဥပ္ပိလ-ဟု ရှိသည်။ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လ-ကြည့်။) ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ-လည်း ကြည့်။ (၂)(၃) ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ-ကြည့်။

ဥပ္ပိလာဝိတ၂ (တိ) [ဥပ္ပိလာဝိတ+အ] လောက်လက်ပေါ်ခြင်းသဘောနှင့်တူသော၊ တမျိုးတစ်မည်ဖြစ်လျက် စိတ်၏တက်ကြွခြင်းနှင့် တူသော။ (သျှ)။ ဥပ္ပိလာဝိတံ ဝိယာတိ ဝါ ဥပ္ပိလာဝိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။ (-မိလိန္ဒ၊၁၈၂။)

ဥပ္ပိလာဝိတစိတ္တ (တိ) [ဥပ္ပိလာဝိတ+စိတ္တ] ဖူးတောင်းအသွင် ပေါ်လွင်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဥပ္ပိလာဝိတစိတ္တော ဟိ ရာဇာ အတုလေတ္ဝာ ကမ္မာနိ ကရောန္တော လဒ္ဓံ ယသံ ဝိနာသေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၁၉။

ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ (နှ) [ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတ+တ္တ] ဖြစ်သောပေါ်လွင်တက်ကြွနှစ်လိုခြင်းရှိသော-လောက်လက်ပေါ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော ပေါ်လွင်သောအခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော-ရှေးအခိုက်အတန့်မှ ကွဲပြားသော-ရှေးအခိုက်အတန့်မှ အထူးသို့ရောက်သော-တမျိုးတမည် ဖြစ်သော-အထက်၌ ဖူးတောင်းအသွင်ပေါ်လွင်ကြွတက်သော-သူ-စိတ်-၏အဖြစ်။ (ပခုက္ကူ ပါဠိတော်နိသျှ၌-ဖူးတောင်းအလား ပေါလောသွားလျက်ထင်ရှားပေါ်လွင်သော ပီတိသမ္ပယုတ္တစိတ်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာဖြစ်သော ဥပ္ပိလာဝနပီတိ-ဟုအနက်ပေး၍၊ ဘာသာဋီကာ ၌-ဖူးတောင်းအသွင် ပေါ်လွင်တက်ကြွသော စိတ်၏ အဖြစ်-ဟုအနက်ပေးသည်။) တတြ တုမှေဟိ န အာနန္ဒော န သောမနဿံ န စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ ကရဏီယံ။ ဒီ၊၁။၃။ မိလိန္ဒ၊၁၈၂၊၁၈၃။ ဥပ္ပိလာဝိနော ဘာဝေါ ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ၊ ကဿ ဥပ္ပိလာဝိတတ္တန္တိ၊ စေတသောတိ။ ဥဒ္ဓ-စ္စာဝဟာယ ဥပ္ပိလာပနပီတိယာ ဇေတံ အဓိ-ဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဥဗ္ဗိလယတီတိ ဥဗ္ဗိလံ၊ ဘိန္ဒတိ ပုရိမာဝတ္ထာယ ဝိသေသံ အာပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော၊ ဥဗ္ဗိလမေဝ ဥဗ္ဗိလာဝိတံ၊ တဿ ဘာဝေါ ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တံ၊ ယာယ … ဩဒဂ္ဂိယ-ပီတိယာ ဇေတံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၁။ ဥဗ္ဗိလ-ယတီတိ ဥဗ္ဗိလံ၊ ဘိန္ဒတိ ပုရိမာဝတ္ထာယ ဝိသေသံ အာပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ တဒေဝ ဥဗ္ဗိလာဝိတံ ပစ္စယန္တရာဂမာဒိဝသေန။ ဥဒ္ဓံ ပလဝတီတိ ဝါ ဥဗ္ဗိလာဝိတံ အကာရာနံ ဣကာရံ အာ-ကာရဉ္စ ကတ္ဝာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၇။ ယဒေဝ တတ္ထ ပီတိဂတံ စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ။ ဒီ၊၁။၃၄။ စေတသော ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တန္တိ စိတ္တဿ ဥဗ္ဗိလဘာဝကရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ (အဘိ၊ဝိ။

၃၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၈-တို့၌ ဥပ္ပိလာဝိတံ-ဟုရှိသည်။ ဥပ္ပိလာဝိတ³ ကြည့်။) ယာယ ဥဗ္ဗိလာပနပီတိယာ ဥပ္ပန္နာယ စိတ္တံ "ဥဗ္ဗိလာဝိတ"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ သာ ပီတိ ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တံ။ ယသ္မာ ပနဿ စိတ္တဿ ဥဗ္ဗိလဘာဝေါ တဿာ ပီတိယာ သတိ ဟောတိ၊ နာသတိ၊ တသ္မာ သာ "ဥဗ္ဗိလဘာဝကရဏ"န္တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၆။ ယာယ နိမိတ္တဘူတာယ ဥဗ္ဗိလာဝနပီတိယာ ဥပ္ပန္နာယ စိတ္တံ ဥဗ္ဗိလာဝိတံ နာမ၊ သာယေဝ ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တံ ဘာဝဝါစကဿ နိမိတ္တေ ပဝတ္တနတော။ ဣတိ ပီတိယာ ဥပ္ပန္နာယ ဝေ စိတ္တဿ ဥဗ္ဗိလာဝနတော တဿ ဥဗ္ဗိလာဝိတဘာဝေါ ပီတိယာ ကတော နာမာတိ အာဟ "ဥဗ္ဗိလဘာဝကရဏ"န္တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၅၂။ တတြ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ န အာနန္ဒော န သောမနဿံ န စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ။ မ၊၁။၁၉၃။ ဥပ္ပိလာဝိတတ္တန္တိ ဥပ္ပိလာပနပီတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ ဥပ္ပိလတိ ပုရိမာဝတ္ထာယ ဘိဇ္ဇတိ ဝိသေသံ အာပဇ္ဇတီတိ ဥပ္ပိလံ၊ တဒေဝ ဥပ္ပိလာဝိတံ၊ တဿ ဘာဝေါ ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ။ မဋီ၊၂။၉၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၈။ ဝဇီရ။၅၂။ မဋီ၊၂။၃၂၁။ မဋီ၊၃။၃၈၇။ အနုဋီ၊၁။၂၀၈။)

(ဤနေရာ၌ ဆရာအမျိုးမျိုးတို့၏ အယူအဆတို့ကို ပြသင့်ပေသည်။ အဘယာရာမ ဆရာတော်၏ မောဂ္ဂလာန်နိသျ၊၂။၈၈-၌ ဥပ္ပ-လဝတီတိ ဥပ္ပလာဝံ၊ ပီတိသမ္ပယုတ္တစိတ္တံ၊ သဥ္ဇာတံ ဥပ္ပလာဝံ ယေသန္တိ ဥပ္ပိလာဝိတာ၊ ဘိက္ခူ၊ တေသံ ဘာဝေါ ဥပ္ပိလာဝိတတ္တံ-ဟု ပြဆို၍၊ ပဒုက္က၊ ဋ္ဌ၊သျ၊၁။၃၁၈-၌လည်း ထိုနည်းတူပင် ပြဆိုသည်။ သီလက္ခန်ဘာသာဋီကာ၊၁။၃၄၀-၌ ဥပ္ပိ-လာဝိ+တ္တ=ဥပ္ပိလာဝိတ္တ-ဟုလည်းကောင်း၊ ဥပ္ပိလဝိတ+တ္တ=ဥပ္ပိလဝိတတ္တ-ဟုလည်းကောင်း ရှိသင့်ကြောင်းပြဆိုသည်။)

ဥပ္ပိလာဝိတတ္တကရ (တိ) [ဥပ္ပိလာဝိတတ္တ+ကရ] ရွှေအခိုက်အတန့်မှ ကွဲပြားသော အထူးသို့ ရောက်သည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော၊ ပေါ်လွင်တက်ကြွ နှစ်လိုသည်၏အဖြစ်ကိုပြုတတ်သော။ မနသော ဥပ္ပိလာဝါတိ စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတတ္တကရာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၅။

ဥပ္ပိလာဝိတဘာဝတ္ထ (ပု) [ဥပ္ပိလာဝိတဘာဝ+အတ္ထ] ပေါ်လွင်တက်ကြွနှစ်လိုသည်၏ အဖြစ်ဟုဆိုအပ်သောအနက်။ န ဥပ္ပိလာဝိတဘာဝ-တ္ထ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉)န္တိ ဥပ္ပိလာဝိတဘာဝသင်္ခါတံ အတ္ထံ န ကထေသီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။

ဥပ္ပိလာဝိတသဘာဝ (တိ) [ဥပ္ပိလာဝိတ+သဘာဝ] ပေါ်လွင်တက်ကြွနှစ်လိုသောသဘောရှိသော။ သဟာသာကာရပ္ပဝတ္တာယ ဥပ္ပိလာဝိတသဘာ-ဝါယ ပီတိယာ အာဟိတဝိသေသာယ တဏှာယ တံ တဏှာဘိနန္ဒနန္တိ ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၉၃။

ဥပ္ပိလာဝိတာကာရ (ပု) [ဥပ္ပိလာဝိတ+အာကာရ] ဖူးတောင်းအသွင် ပေါ်လွင်သော-လျှပ်ပေါ်လော်လီသော-အခြင်းအရာ။ စတ္တာလီသ-ကောဋိဝိဘဝေါ ဟောန္တောပိ ဥပ္ပိလာဝိတာ-ကာရံ ဝါ အသ္မိမာနမတ္တံ ဝါ န ကရောတိ။ မမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။

ဥပ္ပိလာဝီ (တိ) [ဥ+ပ္လု(ပိလု၊ပလဝ)+ဏီ။ ဥပ္ပိလာဝ+ဤ] ပေါ်လောပေါ်ခြင်းရှိသော၊ လျှပ်ပေါ်လော်လီသော၊ လွန်စွာတပ်နှစ်သက်တတ်သော၊သူ။ ဥပ္ပိလာဝိနော ဘာဝေါ ဥပ္ပိ-လာဝိတတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဒိဗ္ဗေသုပိ အာရမ္မ-ဏေသု ဥပ္ပိလာဝိနော န ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။

ဥပ္ပီလ(ဋ္ဌ)န (န) [ဥ+ပီဋ+ယု] (၁) ဖိနှိပ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ဖိနှိပ်-ဖြစ်ညှစ်-သော။ ဝိတ္ထမ္ဘနံ သေသဘူတတ္တယဿ ထမ္ဘိတတ္တာပါဒနံ၊ ဥပ္ပီ-လနန္တိ ဧကေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၄၄၈။ တာသု ပထ-ဝီဓာတု အဘိက္ကမပဋိက္ကမာဒိကာလေ ဥပ္ပီဋ-နဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၇။

(–သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။ မူလဋီ၊၁။၁၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၁။၄၅၇။) (တိ)(၂) ဥပ္ပိဋ္ဌနကာလ၊ ဥပ္ပိဋ္ဌန–ဟတ္ထ–ကြည့်။

ဥပ္ပိလေယျံ (ကြိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+ဏေ+ယျံ] ဖိနှိပ်–ထိုး–ထောက်–ကုန်ရာ၏။ ဥပ္ပိဋ္ဌေ(လေ)တိ–ကြည့်။

ဥပ္ပိလ္လ (န) [ဥပ္ပိလ+ဏျ] ပေါ်လွင်နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သည်၏အဖြစ်။ ဝိစိကိစ္ဆာ စိတ္တဿ ဥပ–က္ကိလေသောတိ ဉာတိ ဝိဒိတွာ ဝိစိကိစ္ဆံ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသံ ပဇဟိ၊ အမနသိကာရော ။ပ။ ထိနမိဒ္ဓံ၊ ဆမ္ဘိတတ္တံ၊ ဥပ္ပိလ္လံ၊ ဒုဋ္ဌုလ္လံ။ ဉာတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၀၀။ (မ၃။၁၉၉။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၃၂–တို့၌ ဥပ္ပိလ–ဟုရှိသည်။ ဥပ္ပိလ–ကြည့်။)

ဥပ္ပိဋ္ဌနကာလ (ပု) [ဥပ္ပိဋ္ဌန+ကာလ] ဖိနှိပ်ရာ–ဖိနှိပ်သော–အခါ။ သဗ္ဗဒါတိ ဥပ္ပိဋ္ဌနကာလေ စ အနုပ္ပိဋ္ဌနကာလေ စ။ အနုဋီ၊၁။၁၆၂။

ဥပ္ပိဋ္ဌနဟတ္ထ (ပု) [ဥပ္ပိဋ္ဌန+ဟတ္ထ] နှိပ်သောလက်။ တထာ ကုမ္ဘကာရဿ ဒဏ္ဍပ္ပဟာရေန စက္ကံ ဘမယိတွာ ဘာဇနံ ကရောန္တဿ ဥပ္ပိဋ္ဌန–ဟတ္ထော ဝိယ ဝိတက္ကော။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ပဋိသံဋ္ဌ။၁။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၈။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၀။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၀။ ဥပ္ပိဋ္ဌနဟတ္ထောတိ ပိဠ္ဌာဿ ဥပ္ပိဋ္ဌနဟတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၆၇။

ဥပ္ပိဋ္ဌယမာန (တိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+ဏယ+မာန] ဖိနှိပ်သော၊သူ။ သော ဝေဒနာပ္ပတ္တော ဟုတွာ ဟတ္ထေန အက္ခိနိ ဥပ္ပိဋ္ဌယမာနော ဂဟေတွာ။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၅၀၉။

ဥပ္ပိဠိတ (တိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+တ] (၁) ဖိနှိပ်အပ်–နင်းအပ်–သော။ (၂) နှိပ်စက်–နှောက်ယှက်ဖျက်ဆီး–တတ်သော။ (၁) မဏ္ဍူကောပိ ဒဏ္ဍေ ဋ္ဌပိတောပိ ဥပ္ပိဠိတောပိ ဓမ္မဂတေန ပသာဒေန ဝိဿရမကရောန္တော၀ ကာလမကာသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၂၄၇။ အက္ကန္တန္တိ ထွေ ပါဒေနေ၀ အက္ကန္တံ နာမ ဟောတိ၊ ဟတ္ထေန ဥပ္ပိဠိတံ။ အံဋ္ဌ၊၁။ ၄၂။ (၂) ဂဂနံ ဥပ္ပိဠိတာ ဝါတာ ဝါယန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၂။

ဥပ္ပိဠိယမာန (တိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+ယ+မာန] ဖိနှိပ်အပ်–ညှစ်အပ်–ကြိတ်အပ်–သော။ အယံ မဟာ–ပထဝီ ဟတ္ထိနာ အက္ကန္တနဋ္ဌကလာပေါ ဝိယ ဥပ္ပိဠိယမာနံ ဥန္နယန္တံ ဝိယ စ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၁၃၉။ (–မူလဋီ၊၁။၁၄၉။)

ဥပ္ပိဠိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+တွာ] ဖိနှိပ်–ညှပ်–ပွတ်–၍။ ပိဋ္ဌိတော ရထံ ပဝတ္တေတီတိ ခန္ဓ–ဋ္ဌိကေန ယုဂံ ဥပ္ပိဠိတွာ ပစ္ဆိမဘာဂေန ရထံ ပဝတ္တေန္တော ဩသက္ကတိ။ အံဋ္ဌ၃။၂၁၆။

ဥပ္ပိဋ္ဌေ(လေ)တိ (ကြိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+ဏေ+တိ] နှိပ်–ဖိနှိပ်–ဖြစ်ညှစ်–ကြိတ်–ဆုတ်နယ်–၏။ ကောမေ ဟတ္ထပါဒေ ဥပ္ပိဋ္ဌေတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ အထ ခေါ နံ ဥန္နယန္တေ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပိဋ္ဌေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၅၆။ **ဥပ္ပိဋ္ဌေယျ**—သံဋီ၊၁။၂၀၂။ **ဥပ္ပိလေယျံ**—သံဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ **ဥပ္ပိဋ္ဌေသိ**—အံဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။

ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပိဋ္ဌ+ဏေ+တွာ] နှိပ်–နင်း–ထောက်ကန်–ညှပ်–၍။ ယထေ၀ ဟိ နိသ–ဘဿဒိတော ဥသဘော ဥသဘာဗလေန သမန္နာ–ဂတော စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာ အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ မဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ ဇာဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၃။ မာတာ "ပုတ္တံ ရက္ခိဿာမိ"တိ ဇေဏ်ံ ဒွိရ–ဗာဟံ နိဿာယ ဇေဏ်ံ ပါဒေဟိ ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာ ဆမာယ နိသိန္နာ သုတ္တံ ကန္ဒတိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၁၇၈။ မန္တေန ကဏှသပ္ပံ ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာ ဂဏှန္တော ဝိယ။ မဋ္ဌ၊၂။ ၅၃။(–သံဋ္ဌ၊၂။၄၃။ အံဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၃။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၉၁၊ ၂၂၅။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၃၈၀။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၁။) သီဟော ဟတ္ထိကုမ္ဘေ မုခံ ဥပ္ပိဋ္ဌေတွာ တိက္ခတ္တုံ အပ္ပဋိ–ဝတ္တိယံ သီဟနာဒံ နဒိ။ ဇာဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၄။

ဥပ္ပီဠေန္တ (တိ) [ဥ+ပီဠ+ဏေ+အန္တ] ဖိနှိပ်-နှိပ်စက်-ညှဉ်းဆဲ-တတ်သော၊သူ။ ပစတောတိ ပရေ ဒဏ္ဍေန ဥပ္ပီဠေန္တဿ။ ဒီ၄၊၁။၁၄၄။ ပစန် ဒဟန် ဝိဗာဓေန္တိ အာဟ ဒဏ္ဍေန ဥပ္ပီဠေန္တဿာတိ။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၃၆။ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဥပ္ပီဠေန္တော ဝိယ ကေဒေသမေဝ ကထေသိ။ မ၄၄။၄၉။ (-မ၄၄။၅၈။ အဘိ၊ ၄၁။၁၈၂။ သံဋီ၊၁။၂၀၆။)

ဥပ္ပီဠေယျ (ကြိ) [ဥ+ပီဠ+ဏေ+ဧယျ] ဖိနှိပ်-ထောက်-ရာ၏။ ဥပ္ပီဠေတိ-ကြည့်။

ဥပ္ပီဠေသိ (ကြိ) [ဥ+ပီဠ+ဏေ+ဤ] ဖိနှိပ်-ညှစ်-ပြီ။ ဥပ္ပီဠေတိ-ကြည့်။

ဥပေ္ပါထ (ကြိ) [ဥပ+ဣ+ထ။ ဆန်းကြောင့် ပွ ၌ ဒွေဘော် ရောက်သည်။] ကပ်ရောက်ကုန်လော၊ လျှိုကုန်လော။ ကေ သူလသို့ ဥပေ္ပါထ။ ဇာ၊ ၂။၁၅၂။ ဥပေ္ပါထာတိ အာဝုနထ။ ဇာ၄၊၆။၂၁။

ဥပ္ဖါလေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဖလ(ဖာလ)+ဏေ+တိ။ နိတိ၊ဓာ။၁၆၄၊၁၆၇။] ရင်ကို-ကွဲစေ-ခွဲ-၏။ အဋ္ဌာနံ ဥပ္ဖါလေသိ(မ၊၂။၃၁၂)တိ တေနေဝ အသိနာ အဋ္ဌာနော ဥဒရံ ဖာလေသိ။ မ၄။ ၃။၂၃၈။

ဥပ္ဖါလေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဖလ(ဖာလ)+ဏေ+ဤ] ရင်ကို-ကွဲစေ-ခွဲ-ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပ္ဖါသုလိက (တိ) [ဥ+ဖာသုလိကာ] ထွက်သော နံရိုးရှိသော။ နံရိုးပြိုင်းပြိုင်း ထွက်သော။ ဥပ္ဖါသုလိကေ(ပေတ။၁၃၈)တိ ဥဂ္ဂတဖာသုလိကေ။ ပေတ၄။၆၃။ (-ပေတ။၁၅၁။ အပ၊ ၂။၂၂၆။ ပေတ၄။၉၄။ ထေရီ၄။၁၃၇။)

ဥပ္လဝ[၁] (ကြိ) [ဥ+ပ္လု+အ+ဟိ] ပေါလောပေါ်လော၊ အပေါ်တက်လော့။ ဥပ္လဝတိ-ကြည့်။

ဥပ္လဝ[၂] (ပု) [ဥ+ပ္လု+အ] (၁) ပေါ်ခြင်း၊ ငုပ်၍ ပေါ်ခြင်း (သျှ)။ (တိ) (၂) ပေါလောပေါ်သော၊ မနက်နဲသော။ (၁) ဥပ္လဝါဒိမတ္တံ ကိံ ဟသမေ္မာ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၂။၄၃။ (တိ)(၂) ဥပ္လဝသဒ္ဒ-ကြည့်။

ဥပ္လဝတိ (ကြိ) [ဥ+ပ္လု+အ+တိ] (၁) ပေါလောပေါ်၏၊ အပေါ်သို့တက်၏။ (၂) ပြေးသွား၏။ (၁) ဒုပ္ပညဿ ဟိ ကထာ ဥဒကေ ဂေဏ္ဍု ဝိယ ဥပ္လဝတိ။ ဥဒါန၄။၃၀၂။ **ဥပ္လဝန္တိ**—ဒီ၊ ၄၁။၂၂၈။ မ၄၁။၃၁၃။ အံဋီ၁။၂၁၆။ **ဥပ္လဝ** ဥမ္မုဇ္ဇ ဘော ပုထိသိလေ၊ ဥပ္လဝ ဘော ပုထုသိလေ၊ ထလမုပ္လဝ ဘော ပုထုသိလေ။ သံ၊ ၂။၄၉၉။ နေတ္တိ။၃၉။ ဥပ္လဝါတိ ဇလဿ ဥပရိ ပ္လဝ။ နေတ္တိ၄။၁၀၉။ ထလမုပ္လဝါတိ ထလမဘိရုဟ။ သံ၄၃။၁၄၁။ နေတ္တိ၄။၁၀၉။ **ဥပ္လဝေယျ**—သံ၊၂။၄၉၉။ (၂) သော တဏှာဝသိကော ပုဂ္ဂလော ဘဝေ ဘဝေ ဥပ္လဝတိ ဓာဝတိ။ ဓမ္မ၄၊၂။၃၃၀။ ထေရ၄၊၂။၉၅။

ဥပ္လဝန္တ (တိ) [ဥ+ပ္လု+အန္တ] ပေါ်တက်လာသော၊ လွှမ်းမိုးသော။ ဥပ္လဝိဿန္ဒု-ကြည့်။

ဥပ္လဝမာန (တိ) [ဥ+ပ္လု+အ+မာန] ပေါလောပေါ်သော။ ဥပ္ပလပတ္တံ ဝိယ ဥဒကေ ဥပ္လဝမာနံ။ ဇာ၄၊၃။၄၆၁။

ဥပ္လဝသဒ္ဒ (တိ) [ဥပ္လဝ+သဒ္ဒါ] ပေါလောပေါ်-မနက်နဲ-သောသဒ္ဒါတရားရှိသော၊သူ။ ပရိတ္တသဒ္ဓတာယ ဝါ ဥပ္လဝသဒ္ဓတာယ ဝါ ပရိပ္လဝပသာဒဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရာဒိဘေဒါ ပညာန ပရိပူရိ။ ဓမ္မ၄၊၁။၁၉၆။

ဥပ္လဝိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပ္လု+တွာ] ပေါလောပေါ်၍။ မေဃော ဝဿန္တော ဥဒကေန ဥပ္လဝိတွာ ... သောတေန ဝုယှမာနံ။ သံ၄၃။၇၄။ (-ဥဒါန၄။၃၄၄။ ဇာ၄၊၂။၃၁၁။)

ဥပ္လဝိဿန္ဒု (တိ) [ဥ+ပ္လု+အ+ဿန္ဒု] ပေါ်တက်လာသော၊ လွှမ်းမိုးသော။ ဥပ္လဝိဿံ ဒီပမိမံ

ဥဋ္ဌာရုံ။ ဇာ၊၁။၂၄၄။ ဥပ္လဝိဿန္တိ ဣမံ ဒီပကံ ဥပ္လဝန္တော အဇ္ဈောတ္ထရန္တော အဘိဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၄။

ဥပ္လဝေယျ (ကြိ) [ဥ+ပ္လု+အ+ယျေ] ပေါလော ပေါ်ရာ၏၊ အပေါ်သို့တက်လာရာ၏။ ဥပ္လဝတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗဋုမ (တိ) [ဥ+ဝဋုမ] လမ်းမှန်မှ ထွက်သော၊ လမ်းလွဲသော (ရထား)။ အဿခဠုင်္ကော "ပေဟီ"တိ ဝုတ္တော ... ဥမ္မဂ္ဂံ ဂဏှတိ၊ ဥဗ္ဗဋုမံ ရထံ ကရောတိ။ အံ၃။၃၃၃၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။)

ဥဗ္ဗဋ္ဋတိ (ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဋ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။၃၅၂။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၅၅၈။] ကြွတက်၏၊ ထ၏။ ကသိဏမ္ပိ ဥဂ္ဃါဋိယမာနံ နေဝ ဥဗ္ဗဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၁။ နေဝ ဥဗ္ဗဋ္ဋတီတိ နေဝ ဥဋ္ဌဟတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၉၅။

ဥဗ္ဗဋ္ဋန (န) [ဥ+ဝဋ္ဋ+ယု] ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-သုံးသပ်-ကြေးပွတ်-ခြင်း။ ဧတ္ထ စ ဟတ္ထံ အမုဉ္စိတွာ ဥဗ္ဗဋ္ဋနေ ဧကာဝ အာပတ္တိ။ ကင်္ခါ။၃၅၁။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇-အလားတူအဖွင့်၌ ဥမ္မဒ္ဒနေ-ဟုရှိသည်။) ဥဗ္ဗတ္တန-လည်းကြည့်။

ဥဗ္ဗဋ္ဋနဃံသနဓောဝန (န) [ဥဗ္ဗဋ္ဋန+ဃံသန+ဓောဝန] ပွတ်ခြေ-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်-ခြင်း၊ ပွတ်တိုက်ခြင်း၊ ရေဆေး-ဖွပ်လျှော်-ခြင်း။ တဇ္ဇံ ဝါယမန္တိ ဥဗ္ဗဋ္ဋနဃံသနဓောဝနာဒိကံ တဒနုရူပ-ဝါယာမံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။

ဥဗ္ဗဋ္ဋာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဋ+ဏာပေ+တိ] အထက်၌လည်စေ၏၊ ပွတ်သပ်-သုံးသပ်-ကြေးပွတ်-စေ၏။ ပွတ်တိုက်စေ၏၊ (ဘာသာဋီ)။ ဥမ္မဒ္ဒါပေယျာတိ ဥဗ္ဗဋ္ဋာပေယျ။ ကင်္ခါ။၃၅၁။

ဥဗ္ဗဋ္ဋာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဋ+ဏာပေ+ယျေ] ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-သုံးသပ်-ကြေးပွတ်-စေရာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗဋ္ဋိတ (တိ) [ဥ+ဝဋ္ဋ+တ] ပွတ်သပ်အပ်-ပွတ်ချေအပ်-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗဋ္ဋိတသရီရ (တိ) [ဥဗ္ဗဋ္ဋိတ+သရီရ] ပွတ်သပ်အပ်-ပွတ်ချေအပ်-သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ (ပေါ့သောကိုယ်ရှိသော။ ဇာတ်၊ဝတ္ထု။) အထ ရာဇာ သြဋ္ဌာရိကာနိ အာဘရဏာနိ သြမုဉ္စိတွာ မဿုကမ္မံ ကာရေတွာ ဥဗ္ဗဋ္ဋိတသရီရော ပေါက္ခရဏိယာ အန္တော ရာဇဝိဘဝေန နှတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၆။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၄၂။)

ဥဗ္ဗဋ္ဋေတိ (ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဋ+ဏေ+တိ] ပွတ်-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်-ထုံ-၏။ ဥစ္ဆာဒေန္တီတိ ဥဗ္ဗ-ဋ္ဋေန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၅။ **ဥဗ္ဗဋ္ဋေထ၊ ဥဗ္ဗ-ဋ္ဋေယျုံ**—ဒီ၊၂။၂၅၉။ **ဥဗ္ဗဋ္ဋေသိ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။

ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝဋ္ဋ+ဏေ+တွာ] (၁) ပွတ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-၍၊ ထုံ၍။ (၂) ဖြေ၍။ (ကြိုးလွန်းကိုဖြေ၍။) (၃) ထုတ်၍။ (၁) ရာဇာ တုဋ္ဌော သာမဏေရဿ ဟတ္ထတော ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဂန္ဓေဟိ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ဝရမုတ္တာ-သဒိသာနံ ဓာတူနံ ပူရေတွာ အဒါသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ ကေဒိဝသံ သရီရံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ဆန္ဒေ-တဗ္ဗံ သုဝဏ္ဏမေဝ မဂဓနာဠိယာ ဒွါဒသနာဠိ-မတ္တံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉၊၂၈၇။) (၂) ရဇ္ဇုကေ လဘိတွာ သယံ ဝဋ္ဋိတံ ဥဗ္ဗ-ဋ္ဋေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာတိ တေ ရဇ္ဇုကေ ဝိသုံ ဝိသုံ ကတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၀။ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာတိ ပါကတိကံ ကတွာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၂။ (၃) အဟဉ္စိ ဣမိဿာ ဒေဝတာယ ယကာနံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ဒဒေယျံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ တဒါ ရာဇံ သမူလံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ သမုဂ္ဃါတန္တ-မေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာတိ သမုစ္ဆေဒဝသေန သမူလံ ဥဒ္ဓရိတွာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၈၉။)

ဥဗ္ဗေဠ္ဟထ (ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဍ+ဏေ+ထ] ပွတ်-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်-ထုံ-ကုန်လော။ ဥဗ္ဗေဠ္ဟတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗေဠ္ဟန္တ (တိ) [ဥ+ဝဋ္ဍ+ဏေ+အန္တ] ပွတ်-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်-ထုံ-သော၊သူ။ စုဏ္ဏမတ္တိကာဒီဟိ ဂတ္တာနိ ဥဗ္ဗေဠ္ဟေန္တော မလ္လကမုဋ္ဌာဒီဟိ ဝါ ယံသန္တော နှာယတိ (နဟာယတိ)။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၉။

ဥဗ္ဗေဠ္ဟယျုံ (ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဍ+ဏေ+ယျုံ] ပွတ်-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်-ထုံ-ကုန်ရာ၏။ ဥဗ္ဗေဠ္ဟတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗေဠ္ဟသိ (ကြိ) [ဥ+ဝဋ္ဍ+ဏေ+ဤ] ပွတ်-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်-ထုံ-ပြီ။ ဥဗ္ဗေဠ္ဟတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗတ္တန (န) [ဥ+ဝတု(ဝတ္တ)+ယု။ ဥဗ္ဗတ္တီယတေ ဝိသာရီယတေ မလမနေနေတိ ဥဗ္ဗတ္တနံ၊ ဝတု ဝတ္တနေ ဘူဝါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ၊၂၉၉။] ပွတ်-ပွတ်သပ်-လိမ်းကျံ-ထုံ-ခြင်း၊ ကြေး-ပွတ်-တိုက်-ခြင်း။ ဥစ္ဆာဒနံ ဥဗ္ဗတ္တနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၃။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၃။) (ဓာန်၊သျ၊သစ် နှင့် တောင်ပေါက်ဓာန်၊သျ-တို့၌ ဥဗ္ဗဋ္ဋန-ဟုရှိသည်။)

ဥဗ္ဗတ္တမာန (တိ) [ဥ+ဝတု(ဝတ္တ)+အ+မာန] ဖြစ်ပေါ်လာသော။ အာစာရသမ္ပတ္တိယာ သစ္စကိရိယာယ ဥဗ္ဗတ္တမာနမဟောဃနိဝတ္တနေန အခဏ္ဍသီလာတိ သဉ္ဇာတနိစ္ဆယာ ဘဒ္ဒါ သုန္ဒရာ အယံ ဂူတ္ထီ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၁။

ဥဗ္ဗတ္တယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝတု(ဝတ္တ)+ဏယ+တွာ] အထက်၌ဖြစ်စေ၍၊ အထက်သို့ မလှန်၍။ ဥဗ္ဗတ္တယိတွာ ပထဝိံ၊ ပက္ခိပိ ဟတ္ထပါတိယံ။ အပ၊၂။၂၃၀။

ဥဗ္ဗတ္တိယန္တ (တိ) [ဥ+ဝတု(ဝတ္တ)+ဏယ+အန္တ] ထက်အောက်ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော။ ဥဗ္ဗတ္တိယန္တေပိ ဘန္တေ သဒေဝကေ လောကေ ... ထေရော သာရိပုတ္တော န ပရဿ ဒုက္ခံ သာဒိယေယျ။ မိလိန္ဒ။၁၀၈။

ဥဗ္ဗတ္တေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝတု(ဝတ္တ)+ဏေ+တွာ] (၁) ထုတ်၍၊ နုတ်၍။ (၂)(က) အထက်၌ဖြစ်စေ၍၊ ပြောင်းပြန်-ဖြစ်စေ-စီးစေ-၍။ (ခ) လျှံတက်စေ၍။ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ သမူလကံ ဥဗ္ဗတ္တေတွာ ဆဋ္ဋေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ (၂)(က) တံ ပါစိနနိန္နာယ ဂင်္ဂါယ ဥဗ္ဗတ္တေတွာ ပစ္ဆာမုခကရဏံ ဝိယ အတိဒုက္ကရံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ (ခ) ဒေဝတာ သမုဒ္ဒံ ဥဗ္ဗတ္တေတွာ သဗ္ဗေဝ တုမှေ ယာတေဿန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၃။

ဥဗ္ဗဒ္ဓ (တိ) [(၁) အဝ+ဝဒ္ဓ။ (၂) ဥ+ဝဒ္ဓ] (၁) အောက်သို့သက်၍-ကြီး-တိုးပွား-သော။ (၂) အထက်သို့တက်၍-ကြီး-တိုးပွား-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗဒ္ဓပိဏ္ဍိက (တိ) [ဥဗ္ဗဒ္ဓပိဏ္ဍ+ဣက] (၁) အောက်သို့သက်၍-ကြီး-တိုးပွား-သော ခြေသလုံး မြင်းခေါင်းအသားစိုင်ရှိသော၊သူ။ (၂) အထက်သို့တက်၍-ကြီး-တိုးပွား-သောခြေသလုံး မြင်းခေါင်းအသားစိုင်ရှိသော၊သူ။ (၁)(၂) ဝိကဋ္ဋော ဝါ ပဏှော ဝါ ဥဗ္ဗဒ္ဓပိဏ္ဍိကော ဝါ၊ သော ဒုဝိဓော ဟောတိ ဩရုဠှာဟိ ဝါ ဥပရိ အာရုဠှာဟိ ဝါ မဟတီဟိ ဇင်္ဃပိဏ္ဍိကာဟိ သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၄။ (-ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။၁၅၉။)

(ရွှေဥမင်-သျှ၌ "ဥပဒ္ဓပိဏ္ဍိကော= မြင်းခေါင်းသလုံးတွဲလွဲကျသောသူ" ဟုလည်းကောင်း၊ ဘာသာဋီကာ၌ "အောက်သို့သက်သောကြီးသောသလုံးမြင်းခေါင်းသားရှိသူသည်သော်၎င်း၊ (ဝါ) အထက်သို့တက်သော ကြီးသောသလုံးမြင်းခေါင်းသားရှိသူသည်သော်၎င်း" ဟုလည်းကောင်း အနက်ပေးသည်။ ပါစိတ်ယောဇနာ ၂၇၂-၌ ဥပမှုပိဏ္ဍိကဿ အတ္ထံ သဟ ဘောဒေန ဒဿေန္တော အာဟ "သော ဒုဝိဓော"တိအာဒိ- စသည်ဖြင့် ပြဆိုသည်။ ယင်းတို့အလို "ဥပမှု(ဥပဒ္ဓ)ပိဏ္ဍိကော=

ထက်ဝက်သောခြေသလုံးမြင်းခေါင်းသား ရှိသောသူ” ဟု သဒ္ဒါနက်ပေးရလိမ့်မည်။)

ဥဗ္ဗန္ဓ (ပုံ၊န) [ဥ+ဗန္ဓ+အ] (၁)အထက်(လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ကြောင်း ကြိုး။ (တိ)(၂) အထက်(လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ကြောင်း ကြိုးရှိသော၊ ကြိုးဆွဲချသော၊သူ။ (၁) ဝရံ မေ ဂါမေ ဥဗ္ဗန္ဓံ၊ ယဉ္စ ဟိနံ ပုနာစရေ။ ထေရီ။၃၈၉။ ဂါမသ္မိံ ဝနန္တရေ ဥဗ္ဗန္ဓံ ဗဒ္ဓိတွာ မရဏံ မေ ဝရံ သေဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၈၃။ (တိ)(၂) ဂါထံ ... ရဇ္ဇုပါသေ ဂီဝံ ပဋိမုဉ္စိတွာ ဥဗ္ဗန္ဓာ ကာလမကာသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၄၅။

ဥဗ္ဗန္ဓတိ (ကြိ) [ဥ+ဗန္ဓ+အ+တိ] အထက် (လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-၏၊ ကြိုးဆွဲချ၏။ ဝိသံ ခါဒန္တိ၊ ရဇ္ဇုယာ ဥဗ္ဗန္ဓန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၄။ **ဥဗ္ဗန္ဓာမ** —သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။

ဥဗ္ဗန္ဓန (န) [ဥ+ဗန္ဓ+ယု] အထက်(လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ခြင်း၊ ကြိုးဆွဲချခြင်း။ စိတ္တ-ဝိဃာတမယံ ဒေါမနဿံ စိတ္တဝိဃာတတော ဇေဝ ဥပ္ပန္နံ ဥဗ္ဗန္ဓနဇရာတိသာရာဒိကာယိကံ ဒုက္ခဉ္စ။ မူလဋီ၊၂။၆၈။

ဥဗ္ဗန္ဓန္တ (တိ) [ဥ+ဗန္ဓ+အန္တ] အထက်(လည်ပင်း)၌-နှောင်ဖွဲ့-ဖွဲ့ချည်သော၊ ကြိုးဆွဲချသော၊သူ။ ကောဓဝသေန အဘုဉ္ဇန္တဿ, ဥဗ္ဗန္ဓန္တဿ စ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ။၂။၉၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၁။

ဥဗ္ဗန္ဓန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဗန္ဓ+အ+အန္တိ] အထက် (လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ကုန်၏၊ ကြိုးဆွဲချကုန်၏။ ဥဗ္ဗန္ဓတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗန္ဓာမ (ကြိ) [ဥ+ဗန္ဓ+အ+မ] အထက် (လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ကုန်၏၊ ကြိုးဆွဲချကုန်၏။ ဥဗ္ဗန္ဓတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗန္ဓိတုံ (ဗျ) [ဥ+ဗန္ဓ+တုံ] အထက်(လည်ပင်း)၌ ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-ခြင်းငှါ၊ ကြိုးဆွဲချခြင်းငှာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗန္ဓိတုကာမ (တိ) [ဥဗ္ဗန္ဓိတုံ+ကမု+ဏ] အထက်(လည်ပင်း)၌ ဖွဲ့ချည်ခြင်းငှါအလိုရှိသော၊ ကြိုးဆွဲချလိုသော၊သူ။ ကော ကိရ ဂါထံ ဥဗ္ဗ-န္ဓိတုကာမာ ရုက္ခေ ရဇ္ဇုံ လဂ္ဂေတွာ သံဝိဓာ-တဗ္ဗံ သံဝိဒဟတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၄။ (-ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၉၁။)

ဥဗ္ဗန္ဓိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဗန္ဓ+တွာ] (၁) အထက် (လည်ပင်း)၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-၍၊ ကြိုးဆွဲချ၍။ (၂) အထက်၌-ဖွဲ့ချည်-နှောင်ဖွဲ့-၍၊ ဆွဲချိတ်-ချိတ်ဆွဲ-၍။ (၁) ရဇ္ဇုယာ ဝါ ဥဗ္ဗန္ဓိတွာ ကာလ-ကံကရောဟိ။ ဝိ၊၁။၉၂။၉၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၄။) (၂) ဥလ္လုမ္ပိတောတိ ဥဗ္ဗန္ဓိတွာ လမ္ဗိတော။ သံဋီ၊၁။၁၃၃။

ဥဗ္ဗရိပေတဝတ္ထု (န) [ဥဗ္ဗရိပေတ+ဝတ္ထု] ဥဗ္ဗရိမည်သောမိန်းမ၏ အကြောင်းအရာ ဝတ္ထု။ (ဥဗ္ဗရိပေတဝတ္ထုဟု ဆိုသော်လည်း ထိုဥဗ္ဗရိသည် ပြိတ္တာမ မဟုတ်ချေ။ မိဖုရားခေါင်ကြီးသာဖြစ်သည်၊ အရှင်သခင်မင်း ကွယ်လွန်သွားသောကြောင့် စိုးရိမ်ပူဆွေးသော ဥဗ္ဗရိ-ဟု ဆိုလိုသည်။ ဥဗ္ဗရိ (၂) လည်းကြည့်။) အဟု ရာဇာ ဗြဟ္မဒတ္တောတိ ဣဒံ ဥဗ္ဗရိပေတဝတ္ထုံ သတ္ထာ ... ကထေသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၈။

ဥဗ္ဗရိဝဂ္ဂ (ပုံ) [ဥဗ္ဗရီ+ဝဂ္ဂ] ဥဗ္ဗရိဝဂ်။ ဥရဂဝဂ္ဂေါ ဥဗ္ဗရိဝဂ္ဂေါ စူဠဝဂ္ဂေါ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၃။

ဥဗ္ဗရိ (ထီ) [ဥ+ဝရီ။ ဥဗ်ရီ(သံ)] (၁) မိဖုရား။ (၂) ဥဗ္ဗရိမည်သူ။ (ဥဗ္ဗရိမည်သူ နှစ်ဦးတွေ့ရသည်၊ ဥဗ္ဗရိမင်းသမီး နှင့် ဥဗ္ဗရိမိဖုရား-တို့ဖြစ်သည်။ ဥဗ္ဗရိမင်းသမီး၏ အကြောင်းအရာမှာ—ကကုသန်ဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ ကြက်မဖြစ်ခဲ့စဉ်က ကမ္ဗောဇ်န်း စီးဖြန်းသော

ပုဂ္ဂိုလ်၏ တရားသံကိုကြားနာရ၍ စုတေသော အခါ မင်းမျိုး၌ ဥဗ္ဗရီမည်သောမင်းသမီးဖြစ်ပြီးလျှင် ကိုယ်လက်အညစ်အကြေးစွန့်ရာအရပ်၌ မြင်တွေ့ရသောပိုးလောက်အစုကို "ပုဠဝကသညာ" စီးဖြန်းသောကြောင့် ပဌမဈာန်ရ၍ ဗြဟ္မာဘုံသို့ရောက်ရ၏၊ ထိုမှစုတေ၍ ယခု ဂေါတမဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ ရာဇဂြိုဟ်ပြည်၌ ဝက်မငယ်ဖြစ်ရလေသည်။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။ ဥဗ္ဗရီမိဖုရား၏ အကြောင်းအရာမှာ—လွန်လေပြီးသောကာလ ပဉ္စာလတိုင်း ကပိလမြို့ စူဠနီဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ ဥဗ္ဗရီမည်သော မိဖုရားခေါင်ကြီးသည် ဗြဟ္မဒတ်မင်း နတ်ရွာစံ၍ ပူဆွေးသောကရောက်နေရှာသည်၊ ထိုအခါဘုရားအလောင်းရသေ့က တရားဟောသဖြင့် မေတ္တာဘာဝနာစီးဖြန်းသောကြောင့် ဗြဟ္မာ့ပြည်သို့ ရောက်ရလေသည်။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၈-၁၅၅။

(၁) ဥဗ္ဗရိ ကေန ဒေါသေန၊ ဒဇ္ဇာသိ ဒကရက္ခိနော။ ဇာ၊၁။၃၈၅။ ဥဗ္ဗရိန္တိ ဩရောဓံ။ ဝေ ဂုဏသမ္ပန္နံ နန္ဒာဒေဝိ ကေန ဒေါသေန ဒကရက္ခသဿ ဒဿသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၆။ (၂) တံ ဒါရိကံ ကဟာပဏရာသိမှိ ဌပေတွာ ... "ဥဗ္ဗရီ"တိ နာမံ ကာရာပေတွာ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၉။ သာ ကေဿ ယောဂါဝစရဿ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ သဇ္ဈာယန္တဿ ဓမ္မယောသံ သုတွာ တတော စုတာ ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥဗ္ဗရိ နာမ ရာဇဓီတာ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။

ဥဗ္ဗသတိ (ကြိ) [ဥ+ဝသ+အ+တိ] တည်ရှိနေသည်မဟုတ်၊ (လူတို့)မတည်နေ၊ မတည်ရှိ။ ကော ပစ္စန္တဂါမကော ကဒါစိ ဝသတိ၊ ကဒါစိ ဥဗ္ဗသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဥဗ္ဗသိတ (တိ) [ဥ+ဝသ+တ။ ဥ+ဝသိတ] မတည်နေ-မတည်ရှိ-သော၊ (လူတို့) နေရာအရပ်မဟုတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗသိတကာလ (ပု) [ဥဗ္ဗသိတ+ကာလ] မတည်နေသော-မတည်ရှိသော-(လူတို့)နေရာအရပ်မဟုတ်သော-အခါကာလ။ ဝါနရဂဏော ဥဗ္ဗသိတကာလေ အာဂန္တွာ တဿ ဖလာနိ ခါဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဥဗ္ဗဟတိ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+အ+တိ] (၁) ဆောင်-ရွက်ဆောင်-သယ်ဆောင်-၏။ (၂) ထုတ်ဆောင်-ဖယ်ထုတ်-ပယ်ရှား-ကင်းစေ-၏။ (၁) ဘိယျော ပုန ပူနံ ဘိယျောသော မတ္တာယ အတ္တနော ဝုရံ ဘာရံ ဝဟတေ ဥဗ္ဗဟတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၂၊ (၂) ဥဗ္ဗာဟိကာယ-ကြည့်။ **ဥဗ္ဗဟန္တိ** ဝိမတိ၊၁။၂၈၆။ ဝိနယလင်္ကာရဋီ၊၂။၁၆၄။

ဥဗ္ဗဟန (နံ) [ဥ+ဝဟ+ယု] (၁) နုတ်-ထုတ်ဆောင်-ခြင်း။ (တိ)(၂) မိမိအပေါ်၌ တင်၍ ထမ်းပိုးရွက်ဆောင်တတ်သော။ (၁) သလ္လဿ ဥဗ္ဗဟနံ သလ္လုဗ္ဗဟနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၀။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၈။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗဟနပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥဗ္ဗဟန+ပစ္စုပဋ္ဌာန] (နိဿယပစ္စည်းအဖြစ်ကြောင့် ထိုမနောဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ်နှစ်ပါးတို့ကို) မိမိအပေါ်၌ တင်၍ ထမ်းပိုးရွက်ဆောင်၏သို့ ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်သော။ မနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူနံ နိဿယလက္ခဏံ ဟဒယဝတ္ထု၊ ... ဥဗ္ဗဟနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၇။ နိဿယဘာဝတော ဥပရိ အာရောပေတွာ ဝဟန္တိ ဝိယ ပစ္စုပတိဋ္ဌတီတိ ဥဗ္ဗဟနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၈။

ဥဗ္ဗဟန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+အ+အန္တိ] ထုတ်ဆောင်-ဖယ်ထုတ်-ပယ်ရှား-ကင်းစေ-ကုန်၏။ ဥဗ္ဗဟတိ (၂) ကြည့်။

ဥဗ္ဗဟာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဏာပေ+တိ] ဆောင်-သယ်ဆောင်-စေ၏။ သီယံ သီယံ သယ်ရာပေတွာ သီယံ သီယံ ဥဗ္ဗဟာပေယျ။

အံ၊၁။၂၄၃–၂၄၄။ ဥဗ္ဗဟာပေယျာတိ ခလဠာနံ အာဟရာပေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။

ဥဗ္ဗဟာပေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝဟ+ဏာပေ+တွာ] ဆောင်စေ၍၊ သယ်ဆောင်စေ၍။ သီယံ သီယံ ဥဗ္ဗဟာပေတွာ သီယံ သီယံ ပုဉ္ဇံ ကာရာပေယျ။ အံ၊၁။၂၄၄။ (–ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၂၀၆။)

ဥဗ္ဗဟာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဏာပေ+ယျ] ဆောင်–သယ်ဆောင်–စေရာ၏။ ဥဗ္ဗ–ဟာပေတိ–ကြည့်။

ဥဗ္ဗဟေတိ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဏေ+တိ] ဆောင်–ဖြစ်စေ–၏။ ဥဒဗ္ဗဟေတိ ဥဗ္ဗဟေယျ ဓာရေယျ၊ အတ္တနိ သဥ္ဇနေယျာတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။

ဥဗ္ဗဟေယျ (ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဏေ+ယျ] ဆောင်–ဖြစ်စေ–ရာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဠ္ဟေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ပဠ+ဏေ+တွာ] ခွါ–ကိုက်ဖြတ်–၍၊ (ပခုက္ကူ၊သျှ)။ အထက်သို့တက်စေ၍၊ ထုတ်–နုတ်–၍၊ (ဘာသာဋီ)။ ဒန္တေဟိ ဥဗ္ဗာ–ဠ္ဟေတွာ ခါဒနံ နာမ ဒုက္ကဋံ ပဗ္ဗဇိတဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ (ဤနေရာဝယ် သီဋီ၊သစ်၊၂၂၆၉–၌ ဒန္တေန ဥပ္ပါဋိတံ ဝက္ကလံ–ဟုရှိသည်၊ ဘာသာဋီကာ ၌လည်း ဥ+ပဠ+ဏေ+တွာ–ဟု ခွဲ၍ ဥပ္ပါဋေတွာ ရှိသင့်ကြောင်းဆိုသည်။ ဤ၌ ပ္ပ ကို ဗ္ဗ ပြုသည် ဟု မှတ်ရာ၏။)

ဥဗ္ဗာဓက (တိ) [ဥ+ဗာဓ+ဏွု။ ထိ ၌ ဥဗ္ဗာ–ဓိကာ] နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဥဗ္ဗာဓိကံ ဗဟုဇနပမဒ္ဒနံ၊ အဗာဠ္ဟံ ဂိရံ သော န ဘဏိ ဖရုသံ။ ဒီ၊၃။၁၄၁။ ဥဗ္ဗာဓိကန္တိ အက္ကောသ–ယုတ္တတ္တာ အာဗာဓကရိံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။

ဥဗ္ဗာဓတိ (ကြိ) [ဥ+ဗာဓ+အ+တိ] နှိပ်စက်–ညှဉ်းဆဲ–၏။ ယောဇနသတံ ခေါ ရာဇာ မနုဿဂန္ဓော ဒေဝေ ဥဗ္ဗာဓတိ။ ဒီ၊၂။၂၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ ဥဗ္ဗာဓတီတိ ... ဗာဓတိ။ ဒီ။ဋ္ဌ၊၂။၃၉၈။

ဥဗ္ဗာဓန (န) [ဥ+ဗာဓ+ယု] အထက်အထက်၌–ထပ်ဆင့်၍–နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲခြင်း၊ နှောင်အိမ်သွင်းခြင်း၊ ထောင်ချခြင်း၊ နှောင်အိမ်သွင်း၍ နှိပ်စက်ခြင်း။ ဥဗ္ဗာဓနာယာ(ဒီ၊၃။၁၃၅)တိ ဗန္ဓနာ–ဂါရပ္ပဝေသနေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။ ဥဗ္ဗာဓနာယာတိ ဗန္ဓနာဂါရေ ပက္ခိပိတွာ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ဗာဓနေန။ ဒီ၊ ဋီ၊၃။၁၂၀။

ဥဗ္ဗာဓိကာ (ထိ) [ဥ+ဗာဓ+ဏွု+အာ] နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲခြင်းကို ပြုတတ်သော (စကား)။ ဥဗ္ဗာ–ဓက–ကြည့်။

ဥဗ္ဗာသိတ (တိ) [ဥ+ဝသ+တ။ ဥ+ဝါသိတ] (လူတို့) နေရာအရပ်မဟုတ်သော။ ဇဝံ တေန သော ပဒေသော ဥဗ္ဗာသိတော အဟောသိ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။ (ရှုပသိဒ္ဓိ။၁၂၇–၌ ဥ ဥပသာရ၏ အနက် တို့ကိုပြရာ၌ "ဝိယောဂေ ဥဗ္ဗာသိတော" ဟု ပါရှိသည်၊ ကင်း၍နေသော၊ အသီးနေသော–ဟု အနက်ပေးသည်။)

ဥဗ္ဗာသေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝသ+ဏေ+တွာ။ ဥ+ဝါသေတွာ] (လူတို့) မတည်နေစေမူ၍၊ အသီးအခြား–တည်နေစေ–တည်နေရာကိုပြု–၍။ အဘယော နာမ စောရော ပဥ္စသတပရိဝါရော ကေသိံ ဌာနေ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတွာ သမန္တာ တိ–ယောဇနံ ဥဗ္ဗာသေတွာ ဝသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄။ ဥဗ္ဗာသေတွာတိ သမန္တတော တိ–ယောဇနံ ဝိလုမ္ပန္တော မနုဿေ ပလာပေတွာ အညေသံ အဝါသံ ကတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၆။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၆၅။ (–ဝိမတိ၊၁။၂၃၇။)

ဥဗ္ဗာဟတိ (ကြိ) [ဥ+ဗာဓ+အ+တိ] ညှဉ်းဆဲ–နှိပ်စက်–၏။ သရီရဂန္ဓော ဒုရတောဝ ဥဗ္ဗာဟတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ (ကတ္ထစိမူ၌ ဥဗ္ဗာဟတိ–ဟုရှိ၏။)

ဥဗ္ဗာဟန (န) [ဥ+ဝဟ+ယု] (၁) ဆွဲငင်ထုတ်–

နုတ်ယူ-ခြင်း၊ အပေါင်းမှ ထုတ်ဆောင်ယူခြင်း။ (၂) ထုတ်ဆောင်ရာအပေါင်း။ (၁) သလ္လဿ ပဋိဝိဒ္ဓဿ ကတ္တာနံ ဥဗ္ဗာဟနံ သလ္လကတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၇။ (၂) ဥဗ္ဗာဟနဘူတ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဟနက (တိ) [ဥ+ဝဟ+ဏ္ဍု] ထုတ်ဆောင်-ဆွဲနုတ်-တတ်သော။ ဥဗ္ဗာဟနကဝါတ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဟနကရဏ (န) [ဥဗ္ဗာဟန+ကရဏ] ထုတ်ခြင်းကိုပြုခြင်း။ ကထဉ္စိ ကေဝစနန္တိ ဒိဋ္ဌတော ဥဗ္ဗာဟနကရဏံ ယုတ္တံ သိယာ ကေသိဉ္စိယေဝတ္တေ ဥဗ္ဗာဟိတဗ္ဗဿ အညဿတ္တဿ အဘာဝတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၃။

ဥဗ္ဗာဟနကဝါတ (ပု) [ဥဗ္ဗာဟနက+ဝါတ] ထုတ်ဆောင်-ဆွဲနုတ်-တတ်သောလေ။ န ဟိ သိနေရုဥဗ္ဗာဟနကဝါတော သာမန္တေ ပုရာဏပဏ္ဏဿ လဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၃၃။

ဥဗ္ဗာဟနတ္ထ (ပု) [ဥဗ္ဗာဟန+အတ္ထ။ ဥ+ဝါဟနတ္ထ] ထုတ်ယူခြင်းအနက်၊ အပေါင်းမှထုတ်ယူခြင်းအနက်။ ဉာဏာနန္တိ...ဥဗ္ဗာဟနတ္ထေ စေတံ သာမိဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ဥဗ္ဗာဟနတ္ထေပိ ဟိ ကေဝစနမိစ္ဆန္တိ ကေစိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၃။ ဥဗ္ဗာဟနတ္ထေ စေတန္တိ တေသု ဥဒ္ဓံ ဝါဟနတ္ထေ။ သမူဟနီဟရဏတ္ထေတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၈၅။

ဥဗ္ဗာဟနဘူတ (တိ) [ဥဗ္ဗာဟန+ဘူတ] ထုတ်ယူရာအပေါင်းဖြစ်၍ဖြစ်သော။ တ္တေ စ သန္နံ ဝဏ္ဏာနံ ဥဗ္ဗာဟနဘူတာနံ ယမကာ ယမကာ ဝဏ္ဏာ ပဝတ္တန္တီတိ ပါဠိသေသေန သမ္ဗန္ဓော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၆။

ဥဗ္ဗာဟာပေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဝဟ+ဏာပေ+တဗ္ဗ] ထုတ်ဆောင်-သယ်ဆောင်-စေအပ်သော။ ဥဗ္ဗာဟာပေတဗ္ဗ(ဝိ၊၄။၃၃၆)န္တိ ခလမဏ္ဍလံ ဟရာပေတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၀။

ဥဗ္ဗာဟာပေတွာ (ကာ၊ကြိဝိ) [ဥ+ဝဟ+ဏာပေ+တွာ] ထုတ်ဆောင်-သယ်ဆောင်-စေ၍။ ဥဗ္ဗာဟာပေတွာ ပုဉ္ဇံ ကာရာပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၃၆။

ဥဗ္ဗာဟိကကမ္မသမ္မုတိ (ထီ) [ဥဗ္ဗာဟိကာ+ကမ္မ+သမ္မုတိ] ဥဗ္ဗာဟိကကံသမုတ်ခြင်း၊ ဥဗ္ဗာဟိကကမ္မဝါစာဖြင့်သမုတ်ခြင်း။ ဥဗ္ဗာဟိကကမ္မသမ္မုတိယံ အဋ္ဌပိ ဇနာ ကေတောဝ သမ္မတာ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၂။

ဥဗ္ဗာဟိကသမ္မုတိ (ထီ) [ဥဗ္ဗာဟိကာ+သမ္မုတိ] (သံဃာမှ) ထုတ်နုတ်ရွေးချယ်၍ သမုတ်ခြင်း။ ဥဗ္ဗာဟိကမ္မဝါစာဖြင့် သမုတ်ခြင်း။ တေနေဝ သတ္တသတိကက္ခန္ဓကေ ဥဗ္ဗာဟိကသမ္မုတိယံ အဋ္ဌပိ ဇနာ ကေတော သမ္မတာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၂။

ဥဗ္ဗာဟိကဝဂ္ဂ (ပု) [ဥဗ္ဗာဟိကာ+ဝဂ္ဂ] ဥဗ္ဗာဟိကဝဂ်။ ဥဗ္ဗာဟိကဝဂ္ဂေ "န အတ္ထကုသလော"တိ န အဋ္ဌကထာကုသလော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၁။

ဥဗ္ဗာဟိက(ကာ)ဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဥဗ္ဗာဟိကာ+ဝိနိစ္ဆယ] ဥဗ္ဗာဟိကကမ္မဝါစာဖြင့် ရွေးကောက်ဆုံးဖြတ်ရာ၊ မဟုတ်မလျှား တားမြစ်ခြင်းရှိသောကြောင့် နှစ်ယောက်သုံးယောက်သော ရဟန်းတို့ကို ရွေးကောက်ဆုံးဖြတ်ရာ။ ဥဗ္ဗာဟိကဝိနိစ္ဆယေတိ ... ဒွေ တယော ဘိက္ခူ ဥစ္စိနိတွာ ဝိနိစ္ဆယော ဥဗ္ဗာဟိကဝိနိစ္ဆယောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၂၀။ (ကင်္ခါ။၂၅၇-၌ ဥဗ္ဗာဟိကဝိနိစ္ဆယ-ဟုရှိသည်။) ဧဝံ ဥဗ္ဗာဟိကာဝိနိစ္ဆယေ ဓမ္မကထိကဿ ဘိက္ခုနော နိဿာရဏာ နိဿာရဏာ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၇။

ဥဗ္ဗာဟိကာ (ထီ) [ဥ+ဗာဟ+ဏ္ဍု+အာ။ ဓာတွတ္ထ။၂၅၆။] (သံဃာမှ)-ထုတ်နုတ်-ရွေးချယ်-သမုတ်ခြင်း၊ အလဇ္ဇီတို့၏ ခြိမ်းခြောက်ခြင်း, ငြင်းခုံခြင်းကို ကင်းစေကုန်ကြောင်းဖြစ်သော ဉတ္တိဒုတိယကမ္မဝါစာဖြင့် သံဃာ၏သမုတ်ခြင်း။ မအူသျ၊၄။၅၀၂။ (ယင်းသျှ၌-ဥဗ္ဗာဟိကာ-ဟုရှိ၊) (သံဃာ

မှ)–ထုတ်နုတ်–ရွေးချယ်–ယူခြင်း။ ဥဗ္ဗာဟိကကမ္မဝါစာ။ (စူဠဝါမြန်မာပြန်။)

ဝိဝါဒါဓိကရုဏ်း စသည်ဖြစ်ပေါ်လာ၍ ထိုအဓိကရုဏ်းကို ဆုံးဖြတ်ရာသံဃာအစည်းအဝေး၌ အလဇ္ဇီရဟန်းတို့ များစွာပါဝင်နေသဖြင့် ငြင်းခုံစကား မဆုံးနိုင်အောင် ဖြစ်နေ၏။ ထိုစကားတို့၏ ဆိုလိုချက်အနက်သဘောကိုလည်းမသိရ၊ ဝိနည်း၌ မကျွမ်းကျင် မလိမ္မာသော ဓမ္မကထိကရဟန်းကလည်း ဝင်ရောက်ပြောဆိုလာ၏၊ ထိုအခါ သံဃာသည် ပန်ကြား၍လည်းကောင်း, ဉတ္တိဒုတိယကမ္မဝါစာဖြင့်လည်းကောင်း အင်္ဂါဆယ်ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော ရဟန်းနှစ်ပါးကိုဖြစ်စေ, သုံးပါးကိုဖြစ်စေ ထိုနှစ်ဘက်သံဃာမှ ထုတ်နုတ်ရွေးချယ်၍ ဥဗ္ဗာဟိကသမ္မုတိ ပေးရသည်။ ထိုအခါ၌ အလဇ္ဇီရဟန်း, ဓမ္မကထိကရဟန်းတို့၏ ချိမ်းချောက်ခြင်း ငြင်းခုံခြင်းတို့သည် ကင်းပျောက်သွားလေသည်။ ထိုအဓိကရုဏ်းသည်လည်း ဓမ္မဝိနယနှင့်အညီ ငြိမ်းအေးသွားလေသည်၊ ဝိ၄။၂၂၃–၂၂၅။ ဝိဋ္ဌ၄။၄၂။

မြတ်စွာဘုရားရှင်ပရိနိဗ္ဗာန်စံ၍ နှစ်တစ်ရာရှိသောအခါ ဝေသာလီပြည်နေ ဝဇ္ဇီတိုင်းသားရဟန်းတို့သည် "ဆယ်ပါးသောဝတ္ထု"ကို ပြောဟောကြသောကြောင့် ပါဝါပြည်သား ရဟန်းတော်များ, အဝန္တိဒက္ခိဏာပထတိုင်းသား ရဟန်းတော်များနှင့် ဝိဝါဒါဓိကရုဏ်း ဖြစ်ပွားလေသည်။ ထိုအဓိကရုဏ်းကို ဝေသာလီပြည်၌ ဆုံးဖြတ်ကြသောအခါ အဆုံးမသတ်နိုင်အောင်စကားပြောဆိုကြသဖြင့် ဝေသာလီပြည်သားရဟန်းတော်များဘက်မှလေးပါး, ပါဝါပြည်သား ရဟန်းတော်များဘက်မှလေးပါး ထုတ်နုတ်ရွေးချယ်၍ ဥဗ္ဗာဟိကသမ္မုတိပေးပြီးလျှင် ထိုရှစ်ပါးတွင်ပါဝင်သော အရှင်ရေဝတမထေရ်က တင်ပြလျှောက်ထားသော "ဆယ်ပါးသောဝတ္ထု"ကို သံဃထေရ်ဖြစ်သော အရှင်သဗ္ဗကာမီမထေရ်မြတ်က အဓမ္မဟု ဆုံးဖြတ်တော်မူ၍ ထိုအဓိကရုဏ်းကို ငြိမ်းအေးစေတော်မူခဲ့လေသည်။ ဝိ၄။၄၉၁–၅၀၈။

ဥဗ္ဗာဟိကာယ သမ္မန္နိတဗ္ဗော(ဝိ၄။၂၂၃)–တိ အပလောကေတွာ ဝါ သမ္မန္နိတဗ္ဗော ပရတော ဝုတ္တာယ ဉတ္တိဒုတိယာယ ဝါ ကမ္မဝါစာယ။ ဝိဋ္ဌ၄။၄၂။ အနန္တာနိ ဘဿာနိ ဓမ္မကထိကံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဗာဟတိ ပဋိသေဓေတိ ဧတာယ သမ္မုတိယာတိ ဥဗ္ဗာဟိကာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၄၇။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဧဝရူပံ အဓိကရဏံ ဥဗ္ဗာဟိကာယ ဝူပသမေတုံ။ ဝိ၄။၂၂၃၊(–၅၀၅။ ဝိ၅။၃၄၂။) ဥဗ္ဗာဟိကာယာ(ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၇၅)တိ ဥဗ္ဗဟန္တိ ဝိယောဇေန္တိ ဧတာယ အလဇ္ဇိနံ တဇ္ဇနီ ဝါ ကလဟံ ဝါတိ ဥဗ္ဗာဟိကာ၊ သံဃသမ္မုတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၈၆။ ဥဗ္ဗာဟိကာယာတိ ဥဗ္ဗဟန္တိ ဝိယောဇေန္တိ ဧတာယ အလဇ္ဇိနံ တဇ္ဇနီ ဝါ ကလဟံ ဝါတိ ဥဗ္ဗာဟိကာ၊ သံဃသမ္မုတိ၊ တာယ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၁၆၄။ ကတိ ဟိ နု ခေါ ဘန္တေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဥဗ္ဗာဟိကာယ သမ္မန္နိတဗ္ဗော။ အံ၃။၃၁၂။ ဥဗ္ဗာဟိကာယာတိ သမ္ပတ္တအဓိကရဏံ ဝူပသမေတုံ သံဃတော ဥဗ္ဗာဟိတွာ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟဏတ္ထာယ။ အံဋ္ဌ၊၃။၃၁၀။ (–ဝိဋ္ဌ၄။၄၂၁၈၂။ ကင်္ခါ။၂၈၉။ မဋ္ဌ၄။၂၈။ ဝဇီရ။၅၂၀။ ကင်္ခါဋီ။သစ်။၄၄၇။ သာရတ္ထ၃။၃၈၀။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၇။ အံဋီ၃။၂၀၀။)

ဥဗ္ဗာဟိကာဒိကမ္မ (န) [ဥဗ္ဗာဟိကာဒိ+ကမ္မ] ဥဗ္ဗာဟိကအစရှိသောကံ။ ယသ္မာ ဥဗ္ဗာဟိကာဒိကမ္မံ ဗဟူနမ္ပိ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၃။

ဥဗ္ဗာဟိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဝဟ+တဗ္ဗ] ထုတ်ဆောင်အပ်သော။ ဥဗ္ဗာဟနကရဏ–ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဟိတွာ (ကြိဝိ) [ဥ+ဝဟ+တွာ] ထုတ်၍။ ဥဗ္ဗာဟိကာ–ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဟေတိ[၁] (ကြိ) [ဥ+ဗာဓ+ဏေ+တိ] နှိပ်စက်၏။ မာ နံ ကုဏာလံ သကုဏံ အဗ္ဗါနပရိယာယပထေ

ကိလမထော ဥဗ္ဗာဟေတ္ဘ။ ဇာ၊၂။၁၁၃။ ဥဗ္ဗာဟေ-တ္ထာတိ ဗာဓယိတ္ထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၈။

ဥဗ္ဗာဟေတိ[၂] (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဏေ+တိ] ထုတ်ဆောင်စေ၏။ ယထာ နာမ ဆေကော အဟိ-တုဏ္ဍိကော သပ္ပဒဋ္ဌဝိသံ တေနေဝ သပ္ပေန ပုန ခံသာပေတွာ ဥဗ္ဗာဟေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။

ဥဗ္ဗာဟေတွာ (ကြိ) [ဥ+ဗာဓ+ဏေ+တွာ] နှိပ်စက်ပြီး။ ဥဗ္ဗာဟေတိ[၁]-ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဟေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝဟ+ဏေ+ယျေ] ထုတ်ဆောင်စေရာ၏။ ဥဗ္ဗာဟေတိ[၂]-ကြည့်။

ဥဗ္ဗာဠ္ဌ (တိ) [ဥ+ဗာဓ+တ] နှိပ်စက်-နှောက်ယှက်-အပ်သော၊သူ။ သကုဏသံဃဿ သဒ္ဒေန ဥဗ္ဗာ-ဠ္ဌော(ဝိ၊၁။၂၂၂)တိ ... သော ဘိက္ခု တေန သဒ္ဒေန ပီဠိတော ဟုတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ရရ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၀၄။)

ဥဗ္ဗိအဓိက (တိ) [ဥဗ္ဗိ+အဓိက] မြေ-ပထဝီ-ဓာတ်လွန်ကဲသော။ ဥဗ္ဗိအဓိကာနံ (အဘိဓမ္မဝတာရ။ ၉၁) ပထဝီအဓိကာနံ။ အဘိဓမ္မဝတာရ၊ဋီ၊၁။၁၁၆။

ဥဗ္ဗိဂ (ပု) [ဥ+ဝိဇ+ဏ] ထိတ်လန့်ခြင်း။ အညမ္ပိ သဇ္ဈာယနနယံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ "ပဟာရဿ ဥဗ္ဗိဂါ"တိ။... ဘီတာတိ ဂ္ဂလမိနာ "ဥဗ္ဗိဂါ"တိ ဧတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇဝိဇ္ဇာတုဿတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၂၀။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈-၌ ပဟာရဿ မုစ္စိ-တာ-ဟုရှိသည်။)

ဥဗ္ဗိဂ္ဂ (တိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+တ။ ဥဝိဂ္ဂ၊သံ။] ထိတ်လန့်-နှလုံးသားတုံလှုပ်-ကြောက်ရွံ့-သော၊သူ။ နိစ္စံ ဥတြတ္ထမိဒံ စိတ္တံ၊ နိစ္စံ ဥဗ္ဗိဂ္ဂမိဒံ မနော။ သံ၊၁။ ၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ (-ဥဒါန။၉၉။ အပ၊၂။၃၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။) ဒုတိယပဒံ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ ဥဗ္ဗိဂ္ဂန္တိ သံဝိဂ္ဂံ... ဥဗ္ဗိဂ္ဂ-န္တိ ဘယဝသေန သဟ နိဿယေန သဥ္ဖလိတံ။ ဒီဋီ၊၂။၂၈၄။ မဋီ၊၁။၃၃၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၄။ သီဋီ၊သစ်၊၂။ရ။)

ဥဗ္ဗိဂ္ဂမ(မာ)နသ (တိ) [ဥဗ္ဗိဂ္ဂ+မ(မာ)နသ] ထိတ်လန့်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ တတ္ထ တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိ၊ ဥဗ္ဗိဂ္ဂမနသော တဒါ။ ထေရ။၃၃၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။ နိစ္စံ ဥဗ္ဗိဂ္ဂဟဒယာ၊ သဗ္ဗ-လောကဝိဟေသကာ။ ဇာ၊၁။၃၂၊(-၁၅၃။) မဟာရာဇ ကာကာ နာမ နိစ္စံ ဥဗ္ဗိဂ္ဂမာနသာ ဘယပ္ပတ္တာဝ ဝိဟရန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၁၂။)

ဥဗ္ဗိဂ္ဂရူပ (တိ) [ဥဗ္ဗိဂ္ဂ+ရူပ] ထိတ်လန့်သော သဘောရှိသော၊သူ။ ဥဗ္ဗိဂ္ဂရူပေါ ပုရိသော၊ သောရဋ္ဌံ တေဒဗြဝိ။ ပေတ။၂၀၂။ ဥဗ္ဗိဂ္ဂရူ-ပေါတိ ဥတြဿသဘာဝေါ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃။)

ဥဗ္ဗိဂ္ဂဟဒယ (တိ) [ဥဗ္ဗိဂ္ဂ+ဟဒယ] ထိတ်လန့်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဥဗ္ဗိဂ္ဂမ(မာ)နသ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိဇတိ (ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၄၉။ ပါစိတ်၊ယော။၁၂၀။] ထိတ်လန့်၏။ တံ ဒိသွာ ဥဗ္ဗိဇိ သာမ။ ဇာ၊၂။၁ရ၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၉၆။

ဥဗ္ဗိဇိ (ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ+ဤ] ထိတ်လန့်ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၄၉၊ ၂၂၄။] ထိတ်လန့်-တုန်လှုပ်-၏။ သော စ ရာဇာ တိကွတ္တုံ ရတ္တိယာ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၄။) **ဥဗ္ဗိဇ္ဇန္တိ**— ဥဗ္ဗိဇ္ဇန္တိပိ(ဝိ၊၁။၂၁၈)တိ ... ဥဗ္ဗေဂံ ဂ္ဂဥ္ဆန္တိ စလန္တိ ပဋိလဘန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ (-ဝိ၊၃။၁၀၄။ နေတ္တိ။ ၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂ရ၈။) **ဥဗ္ဗိဇ္ဇိ**—သံ၊၁။၂၂၉။ မိလိန္ဒ။ ၂ရရ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁ရ။ **ဥဗ္ဗိဇ္ဇိသု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇနာ (ထီ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+ယု+အာ] ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-တုန်လှုပ်-ခြင်း။ ပရိတဿနာတိ ဥဗ္ဗိဇ္ဇနာ ဖန္ဒနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ တာ ပန စိတ္တဿ ပုရိမာဝတ္ထာယ စလနံ ကမ္ပနန္တိ အာဟ ဥဗ္ဗိဇ္ဇနာ ဖန္ဒနာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁။၁၅၇။ ဘယံ နာမ ဘီတံ၊ တံ ပန ဥဗ္ဗိဇ္ဇနာကာရေန ... ဒုဝိဓန္တိ အာဟ ဥဗ္ဗေဂဘယဉ္စေဝ ဥတ္တာသဘယဉ္စာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃၊၁၀၇။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၈။)

ဥဗ္ဗိဇ္ဇန္တ (တိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+အန္တ] ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်သော၊သူ။ အရဟတ္တမဂ္ဂဥ္စော စ ဝဋ္ဋဘယ-တော ပညုဗ္ဗေဂေန ဥဗ္ဗိဇ္ဇန္တော...ဘယူပရတော နာမ။ မူလ၊ဋီ၊၃။၃၃။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+အန္တိ] ထိတ်လန့်-တုန်လှုပ်-ကုန်၏။ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇိံသု (ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+ဥံ] ထိတ်လန့်-တုန်လှုပ်-ကုန်ပြီ။ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+ဤ] ထိတ်လန့်-တုန်လှုပ်-ပြီ။ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ (ကြိဝိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+တွာ] ထိတ်လန့်-တုန်လှုပ်-၍။ ဧဝဥ္စ ဝိဘာဝယတော သီလဝိပ-တ္တိတော ဥဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ သီလသမ္ပတ္တိနိန္နံ မာနသံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၆။ ဥဗ္ဗိဇ္ဇိတွာတိ ဉာဏု-တြာသေန ဥတ္တသိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈ရ။

ဥဗ္ဗိဇ္ဇေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ+ယ+ဏေ+တိ] ထိတ်လန့်စေ၏။ သသဗိဠာရာဒိကော ဘီရုကဇာ-တိကော ကောစိ သတ္တော မံ န ဥတ္တာသတိ န ဥဗ္ဗိဇ္ဇေတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၅၁။

ဥဗ္ဗိဒ္ဓ (န) [ဥ+ဝိဒ္ဓ(=ဝိ+ဍှဓ+တ)။ ဝိဒ္ဓ²-ကြည့်။] (၁) အမြင့်။ (တိ)(၂) မြင့်-မတ်မတ် ထောင်-သော၊ အစောက်မြင့်သော၊ အထက်သို့မြင့်တက်သော။ (၃) ဝေးသော။ (မဟာဝါဘာသာဋီ၌ ဥ+ဝိဓ+တ-ပစ္စည်းကြံ၍ အထက်သို့ ဖောက်ထွင်းအပ်သည်-ဟုအနက်ပေး၏၊ ရွှေဥမင်နိသျ၌ အထက်ထုတ်ချင်း-ဟုအနက်ပေးသည်။) (၁) ဟတ္ထသတုဗ္ဗေဓမေဿာတိ ဟတ္ထသတုဗ္ဗေဓော၊ ဟတ္ထသတံ ဥဗ္ဗိဒ္ဓဿပိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉ရ။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၅၂။) (တိ)(၂) တတ္ထ ရူပိယဘူမိယံ၊ ပါသာဒံ မာပယိံ အဟံ။ ... ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ နဘမုဂ္ဂတံ။ အပ၊၁။၂။ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ ဥဂ္ဂတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ ဘဝနံ မယှံ။ အပ၊၁။၃ရ။ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ ဥစ္စံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။ ဥဿိတဘာဝေါတိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓဘာဝေါ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၂။ ဝိဒ္ဓန္တိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ၊ မေဃဝိဂမေန ဒူရီဘူတန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ရ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၆။) သဥပသဂ္ဂဿ ပဒဿ အတ္ထော ဥပသဂ္ဂေန ဝိနာပိ ဝိညာယတီတိ အာဟ ဝိဒ္ဓန္တိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓန္တိ။ သာ စဿ ဥဗ္ဗိဒ္ဓတာ ဥပက္ကိလေသဝိဂမေန ဒူရဘာဝေန ဥပဋ္ဌာနန္တိ အာဟ မေဃဝိဂမေန ဒူရီဘူတန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၄၉။ ဥဗ္ဗိဒ္ဓေတိ ဒူရေ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉ရ။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၃၁။)

ဥဗ္ဗိနယ (တိ) [ဥ+ဝိနယ] ထွက်သွားသော-ကင်းကွာသော-ပျက်စီးသော-ဝိနည်းရှိသော၊ ဝိနည်းမှကင်းသော၊ ဝိနည်းမဟုတ်သော။ ဥဒ္ဓမ္မ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိရ (န) [ဥဗ္ဗီ+ဤရ+အ] မြေမှထွက်သောဆား၊ တွင်းထွက်ဆား၊ မြေပေါက်ဆား။ ဥဗ္ဗီတော ဘူမိတော ဤရတိ ဥဂ္ဂစ္ဆတီတိ ဥဗ္ဗိရန္တိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ "ဘူမိတော အင်္ကုရံ ဥဋ္ဌ-ဟတိ"တိ။ ဣမိနာ အဋ္ဌကထာနယေန သြဋ္ဌဇော တတိယက္ခရောယေဝ ယုဇ္ဇတိ၊ ပေါတ္ထကေသု ပန စတုတ္ထက္ခရောယေဝ ဒိဿတိ။ ဥဗ္ဘိဒန္တိပိ ပါဌော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄၄-၅။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ရ၂-၌ ဥဗ္ဘိဒံ-ဟုရှိ၏။ ဥဗ္ဘိဒ-လည်းကြည့်။)

ဥဗ္ဗိလ—ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိလာပန—ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာပန-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိလာဝိတ—ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတ¹-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိလာဝိတတ္တ—ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ-ကြည့်။

ဥဗ္ဗိရီ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥဗ္ဗိရီမည်သူ။ ထိုသူသည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်လက်ထက်တော် ကာလဝယ် ဟံသာဝတီမြို့၌ဖြစ်၍ ရဟန္တာအရှင်မြတ်အား အမွှေးရှည်သော ကောဇောနက်အခင်းစသည်ကို ခင်း၍ သီတင်းသုံးစေပြီးလျှင် ဆွမ်းလှူခဲ့သောကုသိုလ်ကြောင့် နတ်ပြည်သုဂတိတို့၌ဖြစ်၍ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ သာဝတ္ထိပြည်ဝယ် ဥစ္စာကြွယ်ဝသော သူကြွယ်မျိုး၌ "ဥဗ္ဗိရီ" အမည်ဖြင့် အလွန်အဆင်းလှသော အမျိုးသမီးဖြစ်လာသူတည်း။ ကောသလမင်းက နှစ်ချိုက်သိမ်းပိုက်၍ "ဇီဝန္တီ" မည်သော သမီးတစ်ယောက်မွေးဖွားသောအခါ အဘိသိက်သွန်းခံရသော မိဖုရားဖြစ်လာ၏၊ ထိုသမီး ကွယ်လွန်သောကြောင့် သုသာန်သို့သွား၍ ငိုကြွေးသောအခါ ဘုရားရှင်က" ဤသုသာန်၌ ဇီဝန္တီ အမည်ဖြင့်သေသော သင်၏သမီးပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်တို့တွင် အဘယ်သူကိုရည်၍ ငိုးရှိမ်ပူဆွေး ငိုကြွေးသနည်း-စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူသောတရားတော်ကို နာယူရသဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်လေသည်။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၅-၅၉။ (အပ၊၂။၂၀၂-၌ ကောသနဒါယိကာထေရီ-ဟုလာသည်။) အတ္တာနံ အဓိဂစ္ဆ ဥဗ္ဗိရိ။ ထေရီ။ ၃၈၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၆။

ဥဗ္ဗိလယတိ (ကြိ) [ဥ+ဗိလ+ဏယ+တိ] ရှေးအခိုက်အတန့်မှ-ကွဲပြား-အထူးသို့ရောက်-၏၊ ရှေးအခိုက်အတန့်ကို ဖျက်ဆီး၏။ လောက်လက်ခတ်၏၊ တမျိုးတမည်ဖြစ်၏။ ဥပ္ပိ(ဗ္ဗိ)လ၊ ဥပ္ပိ-(ဗ္ဗိ)လာဝိတတ္တ-တို့ကြည့်။

ဥဗ္ဗီ (ထီ) [အဝ+ဏ+ဣတ္ထိဇောတကဤ။ ဝိတ္ထိဏ္ဏ-တ္တာ ဥဗ္ဗီ၊ အဝတိ ဘူတာနီတိ ဝါ ဥဗ္ဗီ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၈၁။ ဥရု+ဤ။ ဝိ၊ပိ။ဓာန်။ ဥ်ဝီ၊သံ။] မြေ၊ ပထဝီ။ ဥဗ္ဗီအဓိက-ကြည့်။

ဥဗ္ဗေဂ¹ (ပု) [ဥ+ဝိဇီ+ဏ] ထိတ်လန့်-တုန်လှုပ်-ကြောက်ရွံ့-ခြင်း။ စေတသော ဥဗ္ဗေဂေါ ဥတြာ-သော။ မဟာနိ။၂၈၉။ စူဠနိ။၂၄၁။ (-မဟာနိ။ ၃၁၉။) ဥဗ္ဗေဂေါတိ ဘီရုကော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄၈၊ (-၃၇၆။) ဥဗ္ဗေဂံ ဇာဠနံ စလနံ ပဋိလဘန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ တာဝဒေဝ တဿ ဥဗ္ဗေဂါ။ ဇာ၊၁။ ၃၅၀၊၃၉၀။ ဥဗ္ဗေဂါ သန္တာသော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၂၃၃။

ဥဗ္ဗေဂ² (တိ) [ဥ+ဝေဂ] အထက်သို့တက်သော အဟုန်ရှိသော (ပီတိ)၊ ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ ဖလဝတီ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ ပကတိယာ ဒိဋ္ဌာ-ရမ္မဏဝသေန ဗုဒ္ဓရမ္မဏံ ဥဗ္ဗေဂံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ ဥဗ္ဗေဂါတိ ဥဒ္ဒဂ္ဂဝေဂါ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၁၄၁။

ဥဗ္ဗေဂဇနန (နု) [ဥဗ္ဗေဂ+ဇနန] (၁) ထိတ်လန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ (တိ)(၂) ထိတ်လန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂) ဥဗ္ဗေဂဇနနတော မာနသမ္ပိ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

ဥဗ္ဗေဂဇနနရသ (တိ) [ဥဗ္ဗေဂဇနန+ရသ] ထိတ်လန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းကိစ္စရှိသော။ ပရသန္တာနေ ဥဗ္ဗေဂဇနနရသာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဥဗ္ဗေဂဇာတ (တိ) [ဥဗ္ဗေဂ+ဇာတ] ဖြစ်သောထိတ်လန့်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥဗ္ဗေဂဇာတာ သုမနာ၊ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ အဟံသု တေ။ အပ၊၂။၄၅။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၅၅။

ဥဗ္ဗေဂ(ဂါ)ပီတိ (ထီ) [ဥဗ္ဗေဂါ+ပီတိ] အထက်သို့တက်သော အဟုန်ရှိသော ပီတိ၊ ဥဗ္ဗေဂပီတိ။ ဥဗ္ဗေဂပီတိယာ ဥဒဂ္ဂေါ ကာယံ ဥဒဂ္ဂံ ကတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၄၆။) ဥဗ္ဗေဂါပီတိ ဖလဝတီ ဟောတိ၊ ကာယံ ဥဒ္ဒဂ္ဂံ ကတွာ အာကာသေ လင်္ဃာပနပ္ပမာဏပ္ပတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၁။

ဥဗ္ဗေဂပီတိသဟိတ (တိ) [ဥဗ္ဗေဂပီတိ+သဟိတ] ဥဗ္ဗေဂပီတိနှင့် တကွဖြစ်သော။ ဝိပဿနာပိ ဥက္ကံသဂတာ ဥဗ္ဗေဂပီတိသဟိတာ အာကာသေ လင်္ဃာပနမတ္တာပိ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၄။

ဥဗ္ဗေဂပတ္တ (တိ) [ဥဗ္ဗေဂ+ပတ္တ] ထိတ်လန့်ခြင်းသို့ရောက်သော၊သူ။ ဥဗ္ဗေဇိ(ဇေ)တု-ကြည့်။

ဥဗ္ဗေဂဗဟုလ (တိ) [ဥဗ္ဗေဂ+ဗဟုလ] ထိတ်လန့်ခြင်းများသော၊သူ။ ဣဓေကစ္စော သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဥဗ္ဗေဂဗဟုလော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ၃၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ ဥဗ္ဗေဂဗဟုလောတိ ဉာဏဘယဝသေန ဘယဗဟုလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ ဥဗ္ဗေဂဗဟုလောတိ ဝုတ္တနယေန သဗ္ဗသင်္ခါရေသု အဘိဏှံ ပဝတ္တသံဝေဂေါ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၄။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၂၈၇။)

ဥဗ္ဗေဂဘယ (ပု) [ဥဗ္ဗေဂ+ဘယ] ထိတ်လန့်ခြင်းဟူသောကြောက်ခြင်း။ ဥဗ္ဗေဂဥတ္တာသဘယန္တိ ဥဗ္ဗေဂဘယဉ္စ ဥတ္တာသဘယဉ္စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၇။)

ဥဗ္ဗေဂဝန္တု (တိ) [ဥဗ္ဗေဂ+ဝန္တု] ထိတ်လန့်ခြင်းရှိသော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဗေဂီ (တိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+ဏီ။ ဥဗ္ဗေဂ+ဤ] ထိတ်လန့်လေ့-ထိတ်လန့်ခြင်း-ရှိသော၊သူ။ နိစ္စံ ဥဗ္ဗေဂိနော ကာကာ။ ဇာ၊၁။၁၅၃။ ဥဗ္ဗေဂိနောတိ ဥဗ္ဗေဂဝန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။

ဥဗ္ဗေဇန (န) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+ယု] ထိတ်လန့်ခြင်း။ ဥတြာသန္တိ ဥဗ္ဗေဇနံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၆။

ဥဗ္ဗေဇနီယ (တိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+အနီယ] ထိတ်လန့်စေတတ်သော၊သူ။ သော...အမနာပေါ ဟောတိ ဥဗ္ဗေဇနီယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃၁။)

ဥဗ္ဗေဇယိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+ဏယ+တဗ္ဗ] ထိတ်လန့်စေအပ်သော။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန သဗ္ဗဘဝပဋိသန္ဓိသု မာနသံ ဥဗ္ဗေဇယိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၇၁။

ဥဗ္ဗေဇိတ (တိ) [ဥ+ဝိဇီ+တ] ထိတ်လန့်စေအပ်သော၊သူ။ မယာ အတ္တနာယေဝ အတ္တာနံ သံဝေဇိတော ဥဗ္ဗေဇိတော သံဝေဂမာပါဒိတော။ မဟာနိ။၃၁၉။

ဥဗ္ဗေဇိ(ဇေ)တု (တိ) [ဥ+ဝိဇီ+ဏေ+တု] ထိတ်လန့်စေတတ်သော၊သူ။ ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော သကပရိသံ ဥဗ္ဗေဇိ(ဇေ)တာ ဟောတိ။ အဘိ၊ပု၊၁၅၅။ အံ၊၁။၄၂၄။ (-အံ၊၃။၃၂။) ဥဗ္ဗေဇိ(ဇေ)တာ ဟောတီတိ ဃဋ္ဋေတွာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဥဗ္ဗေဂပတ္တံ ကရောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။

ဥဗ္ဗေဇေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+ဏေ+တိ] ထိတ်လန့်စေ၏။ ယော အတ္တနော ဂေါဂဏံ ဃဋ္ဋေတိ ဥဗ္ဗေဇေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၄။

ဥဗ္ဗေဇေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝိဇီ(ဝိဇ)+ဏေ+တွာ] ထိတ်လန့်စေ၍။ ရာဇာနံ သုဋ္ဌုတရံ ဥဗ္ဗေဇေတွာ တဿ ဝူပသမနတ္ထံ ... ယညယဇနေ သမာဒပေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။

ဥဗ္ဗေဓ[၁] (ပု) [ဥ+ဝိဓ+ဏ] (၁) အမြင့်။ (၂) အကျယ်၊ အပြန့်၊ အနံ။ (တိ)(၃) မြင့်သော။ (၁) ဧကေကသ္မိံ ဒွါရေ သတ္တ သတ္တ ဧသိကာ နိခါတာ အဟေသုံ တိပေါရိသင်္ဂါ ... ဥဗ္ဗေဓေန။ ဒီ၊၂။၁၄၀။ (-သံ၊၁။၃၈၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅၂။) (၂) တိရိယံ သောဠသဥဗ္ဗေဓော(ဇာ၊၁။၇၆)တိ ဝိတ္ထာရတော သောဠသကဏ္ဍပါတဝိတ္ထာရော အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ (တိ)(၃) ယောဇနာနံ သတာနူစ္စော၊ ဟိမဝါ ပဗ္ဗတော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂)တိ ယောဇနာနံ ပဉ္စသတာနိ ဥစ္စော ဥဗ္ဗေဓော။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။ (-သာရတ္ထ၊၁။၂၅၄။)

ဥဗ္ဗေဓ[၂] (ပု) [အဝ+ဝိဓ+ဏ] အစောက်၊ အနက်။

သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ပေါက္ခရဏီ...ပညာသ- ယောဇနာနိ ဥဗ္ဗေဓေန ပုဏ္ဏာ။ သံ၊၁။၃၅၂။ (-မဟာနိ။၂၇၄။) ဥဗ္ဗေဓေနာတိ ဂမ္ဘီရတာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ဥဗ္ဗေဓေနာတိ အဝဝေဓေန အဓောဒိသတာယ၊ တေနာဟ "ဂမ္ဘီရတာယာ"- တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၂၆။)

ဥဗ္ဗိဓဝဏ္ဏု (တိ) [ဥဗ္ဗေဓ+ဝဏ္ဏု] အမြင့်ရှိသော၊ မြင့်သော။ ဥစ္စာတိ အနီစာ၊ ဥဗ္ဗေဓဝဏ္ဏိယောတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၆။

ဥဗ္ဗိဓတိ (ကြိ) [ဥ+ဝိဓ+အ+တိ] တုန်လှုပ်၏။ ဥဗ္ဗိဓတိ မေ ဟဒယံ။ ဇာ၊၂။၂၀၉၊၂၁၂။ ဥဗ္ဗိဓတီတိ တာတ မဟောသဓပဏ္ဍိတ ဟဒယံ မေ ... ကမ္ပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၈၄။

ဥဗ္ဗိဓပဗ္ဗမာဏ (န) [ဥဗ္ဗေဓ+ပမာဏ] အမြင့်- မြင့်သော-ပမာဏ၊ မြင့်သောအတိုင်းအရှည်။ ဇဂတိယာ ပမာဏန္တိ ဝတ္တာတိ...ဝေ ဥစ္စာတိ ဥစ္စဝတ္တုသ ဥဗ္ဗေဓပ္ပမာဏံ ဝတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။၇။

ဥဗ္ဗိဓသဒ္ဒ (ပု) [ဥဗ္ဗေဓ+သဒ္ဒ] ဥဗ္ဗေဓသဒ္ဒါ။ တထာပိ တတ္ထ ဥဗ္ဗေဓသဒ္ဒေါ ဝိတ္ထာရဝါစ- ကောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၂။

ဥဋ္ဌုံ၊ဥဋ္ဌ¹ (ဗျ) [နိပါတ်] (၁) အမြင့်၊ (၂) အထက်။ (၁) ဥဋ္ဌမာဟု သဟဿဓာ(ထေရ။၂၅၃)တိ ဥဋ္ဌုံ ဥစ္စံ ဝေမဿ ပါသာဒဿ သဟဿဓာ သဟ- ဿကဏ္ဍပ္ပမာဏမာဟု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၀-၌ ဥဒ္ဓမာဟု သဟဿဓာ-ဟုရှိ၏။) (-ဒီ၊ ဋီ၊၃။၃၄။) (၂) ဥဋ္ဌ သဒ္ဒေါ ဟိ ဥပရိအတ္ထေ နေပါတိကော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၇။

ဥဋ္ဌ² (န) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥဋ္ဌအရပ်၊ ဥဋ္ဌေယျက- ကြည်း။

ဥဋ္ဌကပ္ပရ (ပု) [ဥဋ္ဌ+ကပ္ပရ] တံတောင်ဆစ်၏ အထက်။ ထ္တွေ စ ဥဋ္ဌကပ္ပရမ္ပိ ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍ- လေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ ကင်္ခါ။၂၉၄။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၁။)

ဥဋ္ဌက္ခက (ပု) [ဥဋ္ဌ+အက္ခက] ညှပ်ရိုး၏အထက်။ ဥဋ္ဌက္ခက(ဝိ၊၂။၂၇၇)န္တိ အက္ခကာနံ ဥပရိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၁၂။)

ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလ (န) [ဥဋ္ဌ+ဇာဏုမဏ္ဍလ] ပုဆစ်ဒူးဝန်း၏ အထက်။ ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလန္တိ ဥပရိဇာဏုမဏ္ဍလံ။ ဝိ၊၂။၂၇၆။ (-ဝိ၊၁။၁၈၉။ ဝိ၊၂။၂၂၃။) ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလ(ဝိ၊၂။၂၇၆)န္တိ ဇာဏုမဏ္ဍလာနံ ဥပရိ။ ကင်္ခါ။၂၉၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၄၊(-၁၅၆။) ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ။ ၁၈၆)န္တိ ဇာဏုမဏ္ဍလာနံ ဥဋ္ဌန္တိ ဝိဂ္ဂဟော။ ဥဋ္ဌသဒ္ဒေါ ဥဒ္ဓံသဒ္ဒပရိယာယော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊ ၂။၃၂။ ဇာဏုမဏ္ဍလာနံ ဥပရိတိ ဣမိနာ ဇာဏု- မဏ္ဍလာနံ ဥဋ္ဌ ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလန္တိ၊ ဥဋ္ဌသဒ္ဒေါ ဟိ ဥပရိပရိယာယော သတ္တမျန္တနိပါတော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၂၆။

ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလိကာ (ထီ) [ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလ+ ဣက+အာ] ပုဆစ်ဒူးဝန်း၏အထက်၌ သုံးသပ် ခြင်းစသည်ကိုသာယာသောသူ။ (ကာယသံသဂ္ဂ ရာဂစိုစွတ်နေသောလူယောကျ်ားက ထိုရာဂစို စွတ်နေသောမိမိ၏ ညှပ်ရိုးအောက်, တံတောင် ဆစ် အထက်, ပုဆစ်ဒူဝန်းအထက်အရပ်ကို သုံးသပ်ခြင်းစသည်ကို သာယာခြင်းကြောင့်သင့် သော ပါရာဇိကအာပတ်ကို မှချအားဖြင့်ကောက် ရသည်၊ ဥပစာအားဖြင့်ရဟန်းမကိုကောက်ရ သည်။) ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလိကာ(ဝိ၊၂။၂၇၆)တိ ဣဒံ ပန ဣမိဿာ ပါရာဇိကာယ နာမမတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ ဥဋ္ဌဇာဏုမဏ္ဍလိကာ နာမ ယာ ကာယသံသဂ္ဂရာဂေန အဝဿုတာ ... သာဒိ- ယတိ၊ တဿာ အဓိဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၈။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၂၃။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၇။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၂၊၂၅၀။) ဥပစာရဝသေန တု ဥဋ္ဌဇာ- ဏုမဏ္ဍလာဒိကာ ပါရာဇိကာပန္နာ ပရိဂ္ဂယှန္တိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၅။

ဥဗ္ဘဇိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ဘဇ+တဗ္ဗ] ခါးဝတ်-သင်းပိုင်-ကို-ပင့်-မ-အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဘဇိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဘဇ+တွာ] ခါးဝတ်-သင်းပိုင်-ကို-ပင့်-မ-၍။ သာ ဥဗ္ဘဇိတွာ အင်္ဂဇာတေ အဘိနိသီဒိ။ ဝိ၊၁။၅၀။ န ဥဗ္ဘဇိတွာ ပဝိသိတဗ္ဗာ၊ ဝစ္စပါဒုကာယ ဌိတေန ဥဗ္ဘဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၉၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၁။ ဥဗ္ဘဇိတွာ(ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ။၂၈၀)တိ စီဝရံ ဥက္ခိပိတွာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။၃၂၅။

ဥဗ္ဘဋ္ဌက (တိ) [ဥဗ္ဘဋ္ဌ(=ဥဗ္ဘ+ဌာ+အ)+က] အထက်၌ ရပ်သော၊သူ။ (ထိုင်ရာမှ ထသော အခါမှစ၍ တစ်နေ့ရာတည်း၌သာ ရပ်နေသော-မထိုင်ဘဲနေသော-သူ။) ဥဗ္ဘဋ္ဌကောပိ ဟောတိ (ဟောမိ) အာသနပဋိက္ခိတ္တော။ ဒီ၊၁။၁၅၈။ ဒီ၊၃။၃၄။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၁။ အဘိ၊ပု၊၁၆၄။ ဥဗ္ဘဋ္ဌကောတိ ဥဒ္ဓံ ဌိတကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ ဥဗ္ဘဋ္ဌကာ ဟောန္တိ(မ၊၁။၁၃၀)တိ ဥဒ္ဓံယေဝ ဌိတကာ ဟောန္တိ အနိသိန္နာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။ ဥဒ္ဓံယေဝ တိဋ္ဌနကာ နိသဇ္ဇာယ ဝုဋ္ဌိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ကေဋ္ဌာနေနေဝ တိဋ္ဌနကာ။ တေနာဟ "အနိသိန္နာ"တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၇။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၇။)

ဥဗ္ဘက္ခ (နု) [ဥက္ခိတ္တ+ဘက္ခ] မြှောက်ချီအပ်သော-ဘက္ခာ-အထုပ်အပိုး။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဘက္ခိက (တိ) [ဥဗ္ဘက္ခ+ဣက] မြှောက်ချီအပ်သော-ဘက္ခာ-အထုပ်အပိုး-ရှိသော၊သူ။ စီဝရေဟိ ဥဗ္ဘက္ခိကေ(ဝိ၊၃။၄၀၂)တိ စီဝရေဟိ ဥဗ္ဘဏ္ဍေကတေ၊ ယထာ ဥက္ခိတ္တဘက္ခာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ ကတေ၊ ဥက္ခိတ္တဘက္ခိကဘာဝံ အာပါဒိတေတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၈၃။ ဝဇီရ။၆၃။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၄၀။ ပါစိတ်၊ယော။၄၇၈။) (ဝိ၊၃။၄၀၂-၌ ဥဗ္ဘက္ခိတေ-ဟုရှိသည်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။)

ဥဗ္ဘက္ခိတ (တိ) [ဥဗ္ဘက္ခ+ဣတ] မြှောက်ချီအပ်သော-ဘက္ခာ-အထုပ်အပိုး-ရှိ သည်၏အဖြစ်သို့-ရောက်စေအပ်သော-ရောက်သော၊သူ။ သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ စီဝရေဟိ ဥဗ္ဘက္ခိတေ သီသေပိ စီဝရဘိသိ ကရိတွာ။ ဝိ၊၃။၄၀၂။ ဥက္ခိတ္တဘက္ခိကဘာဝံ အာပါဒိတေတိ ဣမိနာ ဥဗ္ဘက္ခိတေတိ ဧတ္ထ ဥက္ခိတ္တံ ဘက္ခံ ဥဗ္ဘက္ခံ၊ ဥဗ္ဘက္ခဘာဝံ ဣတာ အာပါဒိတာတိ ဥဗ္ဘက္ခိတာတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၈၀။ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၀၉-လာ အဖွင့်၌ ဥဗ္ဘက္ခိကေ-ဟုရှိသည်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။)

ဥဗ္ဘတ (ပု) [ဥ+ဘရ+တ] (၁) အထက်သို့ယူရာ-ခြေကြွရာ-အခါ။ (တိ)(၂) နုတ်-ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဖေါ်-အပ်သော။ (၃) နုတ်-ထုတ်-ရာဖြစ်သော၊ နုတ်သော။ (၄) စွန့်အပ်သော။ (၅) အထက်သို့တက်သော၊ ပေါ်ထွက်သော။ (၁) ဥဗ္ဘတံ တာဒိသမေဝါ ဟောတိ(မ၊၃။၂၂၂)-တိ… ဥဒ္ဓရဏကာလေ တာဒိသမေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၆၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၆၄။) (တိ)(၂) ဥဗ္ဘတသ္မိံ ကထိနေ(ဝိ၊၁။၂၉၅)တိ ကထိနေ စ ဥဗ္ဘတသ္မိံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ (-ဓမ္မ။၁၈။ ကင်္ခါ။၁၅၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈၃။ သာရတ္ထ၊၂။၃၈၅။) ဥဗ္ဘတေတိ အဋ္ဌန္နံ မာတိကာနမညတရေန, အန္တရုဗ္ဘာရေန ဝါ ဥဒ္ဓဋေ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၃။ ဥဒကာ ထလမုဗ္ဘ-တ(ဇာ၊၁။၁၃)န္တိ ဥဒကတော ထလမုတ္တိဏ္ဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၅။ (-ဇာ၊၁။၁၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။) (၃) ဥဗ္ဘတဒိဝသ-ကြည့်။ (၄) ကိံ နု တွံ ဥဗ္ဘတံ ဖြူသိ၊…စတ္တာဟံ ဥဗ္ဘတံ ဖြူမိ။ ဇာ၊၁။ ၂၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၆။ (၅) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဘတက (တိ) [ဥဗ္ဘတ+က] အထက်သို့တက်-ပေါ်ထွက်လာ-သကဲ့သို့သော၊ မြင့်လှစွာသော၊ ဥဗ္ဘတကမည်သော။(အဆောက်အဦ၊လွှတ်တော်။) တေန ခေါ ပန သမယေန ပါဝေယျကာနံ မလ္လာနံ ဥဗ္ဘတကံ နာမ နဝံ သန္ဓာဂါရံ အစိရကာရိတံ ဟောတိ။ ဒီ၊၃။၁၇၅။ ဥဗ္ဘတကန္တိ

တဿ နာမံ၊ ဥစ္စတ္တာ ဝါ ဝေ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၃။ ဥစ္စာဓိဋ္ဌာနတာယ တံ သန္ဓာဂါရံ ဘူမိတော ဥဗ္ဘတံ ဝိယာတိ ဥဗ္ဘ-တကန္တိ နာမံ လဘတိ၊ တေနာဟ " ဥစ္စတ္တာ ဝါ ဝေ ဝုတ္တ"န္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၆၃။

ဥဗ္ဘတဂုဏ (တိ) [ဥဗ္ဘတ+ဂုဏ] ထုတ်ဖော်ပြောကြားအပ်သော ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊သူ။ သတ္ထာရာ အာဘတဝဏ္ဏော ဥဗ္ဘတဂုဏောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။

ဥဗ္ဘတဒိဝသ (ပု) [ဥဗ္ဘတ+ဒိဝသ] နုတ်ရာဖြစ်သောနေ့၊ နုတ်သောနေ့။ ဥဗ္ဘတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ... ပရိဟာရံ လဘတိ။ ဝဇီ၊ဋီ၊၂၁ဂ။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ။ဂ၁။)

ဥဗ္ဘနာဘိ (တိ) [ဥဗ္ဘ+နာဘိ] ချက်၏အထက်။ သံကစ္စိကံ နာမ အဓက္ခကံ ဥဗ္ဘနာဘိ၊ တဿ ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထာယ။ ဝိ၊၂။၄၆၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၁၁၆။

ဥဗ္ဘန္တ (တိ) [ဥ+ဘမု+အန္တ] အဆင့်ဆင့်-အဖန်ဖန်-တုန်လှုပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဘန္တစိတ္တ (တိ) [ဥဗ္ဘန္တ+စိတ္တ] အဆင့်ဆင့်-အဖန်ဖန်-တုန်လှုပ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဘန္တ-စိတ္တာတိ ဥဗ္ဘန္တစိတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ ဥဗ္ဘန္တ-စိတ္တာတိ သမာဓိနော အဘာဝေန ဥဒ္ဓစ္စေနေဝ ဥပရူပရိ ဘန္တစိတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၃။ (-အံ၊ဋီ၊ ၂။၄၀။)

ဥဗ္ဘမုခ (တိ) [ဥဗ္ဘ+မုခ] အထက်သို့မျက်နှာရှိသော၊ မျက်နှာမော့သော၊သူ။ တေန ဟိ သမဏ ဥဗ္ဘမုခေါ ဘဝဿု။ သံ၊၂။၂၀၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။) ဥဗ္ဘမုခေါတိ ဥပရိမုခေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၄။

ဥဗ္ဘမုပ္ပတိတလောမဝန္တု (တိ) [ဥဗ္ဘံ+ဥပ္ပတိတ+လောမ=ဥဗ္ဘမုပ္ပတိတလောမ+ဝန္တု] အထက်သို့-အထက်သို့-ကော့တက်သောအမွေးရှိသော၊သူ။ ဥဗ္ဘမုပ္ပတိတလောမဝါ သသော(ဒီ၊၃။၁၂၇)တိ သော သေ ဥဒ္ဒဂ္ဂတလောမဝါ ဟောတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

ဥဗ္ဘယောဗ္ဗန (န) [ဥဗ္ဘ+ယောဗ္ဗန] အထက်သို့တစ်ယူဇနာ။ တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမှံ၊ ဥဗ္ဘယောဗ္ဗ-နမုဂ္ဂတံ။ အပ၊၂။၁၉၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၄၉။

ဥဗ္ဘာရ (ပု) [ဥ+ဘရ+ဏ] နုတ်-ငြိမ်း-မဖြစ်-ခြင်း။ အဋ္ဌိမာ ဘိက္ခဝေ မာတိကာ ကထိနဿ ဥဗ္ဘာရာယ။ ဝိ၊၃။၃၅၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၉၃။ ကင်္ခါ။၁၅၂။) ဥဗ္ဘာရော ဥဒ္ဓရဏံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၄။ ဥဗ္ဘာရာယာတိ ဝူပသမာယ၊ အပ္ပဝတ္တိယာတိ အတ္ထော။ ဝဇီ၊ဋီ။၄၉၂။

ဥဗ္ဘာရဂတ (တိ) [ဥဗ္ဘာရ+ဂတ] နုတ်ခြင်းသို့ရောက်သော။ အပိ စ အတ္ထိ ကေစ္စေန ကထိ-နုဒ္ဓါရေန ဥဗ္ဘတေ ကထိနေ ဥပ္ပန္နံ ကေစ္စဿ ဘိက္ခုနော ကာလစီဝရံ ဟောတိ၊ ... တံ သီမာတိက္ကန္တဿ၊ နော ဥဗ္ဘာရဂတံ။ ဝဇီ၊ဋီ၊၂၁၈။

ဥဗ္ဘာရနိဒဿန (တိ) [ဥဗ္ဘာရ+နိဒဿန] (ကထိန်) နုတ်ခြင်းကို ပြခြင်း။ ကိမတ္ထိယံ ဥဗ္ဘာရနိဒဿနန္တိ စေ။ ဂဇီ၊ဋီ။၄၉၂။

ဥဗ္ဘာရမူလက (တိ) [ဥဗ္ဘာရ+မူလက] (ကထိန်) နုတ်ခြင်းလျှင်အကြောင်းရင်းရှိသော၊ (ကထိန်) နုတ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော။ ယဿ အတ္ထာရ-မူလကော အာနိသံသော မဟာ၊ ဥဗ္ဘာရ-မူလကော အပ္ပေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။ ဥဗ္ဘာရမူလ-ကောတိ ဥဒ္ဓါရမူလကော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၉။

ဥဗ္ဘာဟိကာဝိနိစ္ဆယ-ဥဗ္ဗာဟိကဝိနိစ္ဆယ-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇ (ဗျ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+တွာ] အထက်သို့ ထွက်လာ၍၊ ပေါ်ထွက်၍။ သဝန္တိ သဗ္ဗဓိ သောတာ၊ လတာ ဥဗ္ဘိဇ္ဇ တိဋ္ဌတိ။ ထေရ၊၃၂၄။ ဥဗ္ဘိဇ္ဇ တိဋ္ဌတီတိ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ရူပါဒိသု အာရမ္မဏေသု တိဋ္ဌတိ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ။၂။၂၈၆။ (-မ၊ဋီ၊၂။၂၃၇။)

ဥဗ္ဘိဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+တိ] အထက်သို့ ထွက်လာ၏၊ ပေါ်ထွက်၏။ တမ္ဗုဇ္ဇုဗ္ဘိဇ္ဇတေ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၃)တိ တမ္ပိ ဥဒကံ အဇ္ဇ ဥဗ္ဘိဇ္ဇတိ၊ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဥဋ္ဌဟတီတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ **ဥဗ္ဘိဇ္ဇတေ**—ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ **ဥဗ္ဘိဇ္ဇိ**—ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇတေ (ကြိ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+တေ] အထက်သို့ ထွက်လာ၏၊ ပေါ်ထွက်၏။ ဥဗ္ဘိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇန (တိ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+ယု] အထက်သို့ ထွက်လာသော၊ ပေါ်ထွက်သော၊ စိမ့်ထွက်သော။ ဥဗ္ဘိဒေါဒက-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇနဥဒက (တိ) [ဥဗ္ဘိဇ္ဇနက+ဥဒက] အထက်သို့ထွက်လာသော-ပေါ်ထွက်သော-ရေရှိသော၊ စိမ့်ထွက်သောရေရှိသော။ ဥဗ္ဘိဒေါဒက-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇနက (တိ) [ဥဗ္ဘိဇ္ဇန+က] (၁) အထက်သို့ ထွက်လာသော၊ ပေါ်ထွက်သော၊ စိမ့်ထွက်သော။ (၂) အထက်သို့ထွက်လာသော-ပေါ်ထွက်သော-ရေရှိသော၊ စိမ့်ထွက်သော ရေရှိသော။ (၁) ဥဗ္ဘိဇ္ဇနကမ္ပိ ဥဒကံ ကတ္ထစိ ဟေဋ္ဌာ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဓာရာဝသေန ဥဋ္ဌဟိတွာ ဗဟိ ဂစ္ဆတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၈။ (၂) ဥဗ္ဘိဒေါဒက-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇနကဥဒက (တိ) [ဥဗ္ဘိဇ္ဇနက+ဥဒက] အထက်သို့ထွက်လာသော-ပေါ်ထွက်သော-ရေရှိသော၊ စိမ့်ထွက်သောရေရှိသော။ ဥဗ္ဘိဒေါဒက-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇန္တ (တိ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+အန္တ] အထက်သို့ ထွက်လာသော၊ ပေါ်ထွက်သော၊ စိမ့်ထွက်သော။ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဓာရာကိရဏဝသေန ဥဗ္ဘိဇ္ဇန္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၉။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+ဤ] အထက်သို့ ထွက်လာပြီ၊ ပေါ်ထွက်ပြီ။ ဥဗ္ဘိဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဘိဒိ+ယ+တွာ] အထက်သို့ ထွက်လာ၍၊ ပေါ်ထွက်၍။ သီတာ ဝါရိဓာရာ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ။ ဒီ၊၁။၇၀၊၁၉၆။ မ၊၁။၃၄၅။ မ၊၂။၂၀၈။ အံ၊၂။၂၁။

ဥဗ္ဘိတောဒက (တိ) [ဥဗ္ဘိဒ+ဥဒက] အထက်သို့ ထွက်လာသော-ပေါ်ထွက်သော-ရေရှိသော၊ စိမ့်ထွက်သောရေရှိသော။ ဥဗ္ဘိဒေါဒက-ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဒ (န) [ဥ+ဘိဒိ+ဏ။ ကဋ္ဌာဒီနံ သယံ သဘာဝ-ဝိဇဟနကရုက္ခာ ဘိန္ဒိတုံ သက္ကောတီတိ ဥဗ္ဘိဒံ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၆၁။] (၁) တွင်းထွက်ဆား။ (တိ)(၂) အထက်သို့ ထွက်လာသော၊ ပေါ်ထွက်သော၊ စိမ့်ထွက်သော။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ လောဏာနိ ဘေသဇ္ဇာနိ သာမုဒ္ဒံ ကာဠလောဏံ သိန္ဓဝံ ဥဗ္ဘိဒံ။ ဝိ၊၃။၂၉၃။ ဥဗ္ဘိဒန္တိ ဘူမိတော အင်္ကုရံ ဥဋ္ဌဟတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၂။ ဥဗ္ဘိဒံ နာမ ဦသပံသုမယံ။ ဝဇိရ။၄၈၁။ ဥဗ္ဘိဒံ နာမ ဦသရ-ပံသုမယံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၄။ ဥဗ္ဘိဒန္တိ ဦသရ-ပံသုမယံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၆။ ဥဗ္ဘိဒန္တိ ဘူမိတော အင်္ကုရံ ဝိယ ဥဋ္ဌဟတိ။ ဝိမတိဝိနောဒနိယံ ပန ဥဗ္ဘိဒန္တိ ဦသရပံသုမယံ လောဏံ။ ... ဝဇိရ-ဗုဒ္ဓိဋီကာယမ္ပိ တထေဝ ဝုတ္တံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊၂။၄၀၈-၉။ (ပါစိတ်၊ယော၊၃၄၄-၌ ဥဗ္ဘိရ-ဟု ရှိသည်။ ဥဗ္ဘိရ-လည်းကြည့်။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဘိဒေါဒက (တိ) [ဥဗ္ဘိဒ+ဥဒက] အထက်သို့ ထွက်လာသော-ပေါ်ထွက်သော-ရေရှိသော၊ စိမ့်ထွက်သောရေရှိသော။ ဥဗ္ဘိဒေါဒကော(ဒီ၊၁။၁၉၆။ မ၊၁။၃၄၅။ မ၊၂။၂၀၈။ မ၊၃။၁၃၅။ အံ၊၂။၂၁)တိ ဥဗ္ဘိန္နဥဒကော၊ န ဟေဋ္ဌာ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ဥဂ္ဂစ္ဆနကဥဒကော၊ အန္တောယေဝ ပန ဥဗ္ဘိဇ္ဇနကဥဒကော (ဥဗ္ဘိဇ္ဇနဥဒကော)တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ တာဟိ တာဟိ ဥဒကသိရာဟိ ဥဗ္ဘိဇ္ဇတိ ဥဒ္ဓံ နိက္ခမတီတိ

ဥဗ္ဘိဒံ။ တာဒိသံ ဥဒကံ ယဿာတိ ဥဗ္ဘိဒေါဒကော၊ ဒကာရဿ ပန တကာရေ ကတေ ဥဗ္ဘိတောဒကော။ ... ဥဗ္ဘိဇ္ဇနကဥဒကောတိ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ တတ္ထေဝ တိဋ္ဌနကဥဒကော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၁၃၈။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂။) အန္တောယေဝ ဥဗ္ဘိဇ္ဇနဥဒကောတိ ရဟဒဿ အဗ္ဘန္တရေယေဝ ထူလဓာရာ အဟုတွာ ဥဋ္ဌိတ-ဥဒကသိရာမုခေဟိ ဥဗ္ဘိဇ္ဇနကော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၇။

ဥဗ္ဘိန္ဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဘိဒိ+တွာ] ခွဲ၍။ အထနံ ကုမ္ဘိံ သြရောပေတွာ ဥဗ္ဘိန္ဒိတွာ။ ဒီ၊၂။၂၆၅။ ဥဗ္ဘိန္ဒိတွာတိ မတ္တိကာလေပံ ဘိန္ဒိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၅၃။)

ဥဗ္ဘိန္န (တိ) [ဥ+ဘိဒိ+တ] အထက်သို့ထွက်လာသော၊ ပေါ်ထွက်သော၊ စိမ့်ထွက်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဗ္ဘိန္နဥဒက (တိ) [ဥဗ္ဘိန္န+ဥဒက] အထက်သို့ထွက်လာသော-ပေါ်ထွက်သော-ရေရှိသော၊ စိမ့်ထွက်သောရေရှိသော။ ဥဗ္ဘိန္နဥဒကော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀)တိ နဒီတီရေ ခတကူပကော ဝိယ ဥဗ္ဘိဇ္ဇနကဥဒကော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၈။)

ဥဗ္ဘိန္နလောဏ (န) [ဥဗ္ဘိန္န+လောဏ] အထက်သို့ထွက်လာသောဆား၊ တွင်းထွက်ဆား။ ဦသရန္တိ ဥဗ္ဘိန္နလောဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။

ဥဗ္ဘေယျက (တိ) [ဥဗ္ဘ+ဧယျက။ မောဂ်၊၄။၂၅။] ဥဗ္ဘအရပ်၌ မွေးဖွားကြီးပြင်း လာသော၊ သူ၊ ဥဗ္ဘအရပ်သား။ သာလာယံ ဇာတာ သံဝနုကာ သာလေယျကာ၊ ယထာ ကဋ္ဌေယျကာ ဥဗ္ဘေယျကာတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၄။ (ပါဏိနီ၊၄။၂။၉၅-သုတ်လာစကားကို မ၊ဋီ-ကိုးကားခြင်း ဖြစ်သည်။ သိဒ္ဓန္တကောမုဒီ၌ ကတြိ, ဥမ္ဘိ, ကုဏ္ဍိန, မာဟိဿတီ-တိတျာဒိ-ဟုလာသည်။ ကုဏ္ဍိန, မာဟိဿတီ-တို့ကား မြို့တော်ဟောင်းတို့၏ အမည်ဖြစ်သည်ကိုလည်းကောင်း၊ ဇာတာ သံဝနုကာ-ကိုလည်းကောင်း ထောက်၍ ဥဗ္ဘ(=ဥမ္ဘိ)သည်လည်း အရပ်ဒေသဟောပုဒ်ဖြစ်နိုင်သဖြင့် "ဥဗ္ဘအရပ်၌ မွေးဖွားကြီးပြင်းလာသော၊သူ၊ ဥဗ္ဘအရပ်သား" ဟု အနက်ပြန်ဆိုသည်။)

ဥဘ (တိ) [ဥ+ဘ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဤဥဘ-သဒ္ဒါကို ကစ္စည်းကျမ်း၌ ဒွိသဒ္ဒါ၏ ကာရိယ ဟုဆိုသည်။ ရူပသိဒ္ဓိနှင့် သဒ္ဒနီတိပဒမာလာတို့၌ "ဒွိသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်တည်း၊ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့၌ ပါဝင်သည်၊ အမြဲဗဟုဝုစ် ဆုံးသောပုဒ်ဖြစ်သည်" ဟုလာ၏၊ ပါဠိတော်တို့၌ ကေဝုစ်ဆုံးသောပုဒ်များလည်း တွေ့ရသည်။ မောဂ္ဂလ္လာန်အလိုမူ သဗ္ဗနာမ်တို့၌ မပါဝင်။ ကစ္စည်း၊နာ၊၉၀။ ရူ၊နာ၊၁၀၉။ နီတိ၊ပဒ၊၃၅၃၊၃၈၀၊၃၈၁။ မောဂ်၊၂။၉၉။] ၂-ဂဏန်း၊ နှစ်ခု၊ နှစ်ခုကုန်သော။

ယင်း ဥဘ-သဒ္ဒါသည် ယော-ဝိဘတ်ဖြင့် ဥဘော၊ ဥဘယော၊ ဥဘေ။ အံ-ဝိဘတ်ဖြင့် ဥဘော။ ဟိ-ဝိဘတ် ဖြင့် ဥဘောဟိ။ သ္မာ-ဝိဘတ်ဖြင့် ဥဘာ။ နံ-ဝိဘတ်ဖြင့် ဥဘိန္နံ။ သု-ဝိဘတ်ဖြင့် ဥဘောသု-ဟု ရုပ်ပြီးသည်။

ဥဘော နာသေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၁။၄၁။ သမ္ဗုဿန္တာ **ဥဘယော** အညမညံ။ ဇာ၊၁။၃၃၂။ (ဤ ဥဘယော-ကို မောဂ်၊၂။၁၇၀-သုတ်၌ ဥဘ-နောင် ယော ဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးပြသည်။ နီတိ၊သုတ္တ၊၇၁-၌ ဥဘယနောင် ယော ဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးပြသည်။) **ဥဘေ** တပ္ပုရိသာ။ ကစ္စည်း၊သုတ္တ၊၃၂၆။ **ဥဘော** သင်္ဂဟပစ္စဂါ။ မ၊၂။၄၁၁။ **ဥဘော** သင်္ဂန္တွာ ဥဘယမေ့တံ သင်္ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ (ဤ ဥဘော-ကား မဋ္ဌ-အလို အံဝိဘတ်ဆုံးသောပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဓမ္မ၊၇၂။ သုတ္တနိ၊၃၇၇-တို့၌လည်း ထိုဂါထာပါရှိသည်။ ယင်းကို ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀-တို့၌ **ဥဘောတိ** ဒွေပိ ပုညာနိ စ ပါပါနိ စ ဆဍ္ဍေတွာ-ဟုဖွင့်သဖြင့်

ယောဝိဘတ်ဆုံးသောပုဒ်ဟု သိရသည်။) **ဥဘော** သန္ဓိ။ ဇာ၊၂။၉၅။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၅၃၄။ **ဥဘိ-**
န္နန္တိ ဒွိန္နံ။ ဝိ၊၁။၃၂၂။ **ဥဘာ** သော ဓံသတေ လောကာ။ ဇာ၊၂။၉၆။ (ဆဋ္ဌမူပါဠိတော်၌ ဥဘော-ဟုပါ၍ ဖျက်နေသည်။ မောဂ်၊သျ၊၁။
၂၈၆-ကြည့်။) ဥဘာတိ ဒေဝလောကာ စ မနုဿလောကာ စာတိ ဥဘယမှာ။ ဇာဋ္ဌ၊
၅။၄၀၀။ **ဥဘောဟိ** ဟတ္ထေဟိ ဂူထံ ခါဒန္တိ။ ဝိ၊၁။၁၄၇။ **ဥဘောဟိ** ကပေါလပဿေဟိ သြရောဟိတွာ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၆၄။ ဥဘောသု ဟတ္ထေသု။ ဒီ၊၃။၁၂၄။

(-ဒီ၊၁။၂။ အံ၊၁။၃၈၁။ မ၊၁။၃၉၊၂၂၁။ ပဋိသံ၊၁၁၈။ သုတ္တနိ၊၃၇၃၊၄၀၀။ ပေတ၊၁၉၃။ ထေရီ၊၄၀၃။ ဇာ၊၁။၁၈၇၅၉၇။ ဇာ၊၂။၈၃။ ၃၆၃။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၃၉။ မဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ မဋ္ဌ၊၂။၇၇။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၆။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၁၈၄၊ ၂၃၄။ ပေတဋ္ဌ။၂၂၇။ ထေရီဋ္ဌ။၁၈၅။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။၃၇၄။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ ဇာဋ္ဌ၃။၂၇။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။၃၆၃။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၃၅၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၉။)

ဥဘတော (ဗျ) [ဥဘ+တော] နှစ်ပါး-နှစ်ဦး-နှစ်ခု-ကုန်သော။ (တောပစ္စည်း၏ ကေဝုစ် ဗဟုဝုစ် အနက်အားလျော်စွာ= နှစ်ပါး-နှစ်ဦး -စုံအားဖြင့်။ နှစ်ပါးတို့ကြောင့်။ နှစ်ပါး-နှစ်ဖက်-တို့မှ။ နှစ်ပါး-နှစ်ဦး-တို့အား။ နှစ်ပါး-နှစ်ဖက်-တို့၏။ နှစ်ပါး-နှစ်ဖက်-၌။ နှစ်ပါး-နှစ်ဖက်-တို့၌-ဟု အနက်ပေးနိုင်သည်။

(က) နှစ်ပါး-နှစ်ဦး-နှစ်ခု-ကုန်သော။ ဥဘတောပါတိမောက္ခ။ ဥဘတောသံဃ-ကြည့်။ ဥဘတော သုဇာတော မာတိတော စ ပိတိတော စ။ ဒီ၊၁။၁၀၆။ ဥဘတောတိ ဒွီဟိ ပက္ခေဟိ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။ (-အပ၊၁။၄၆။ အပဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။) ယံကိဉ္စိ ဥဘတောတိရေ။ ဇာ၊၁။၃၅၉။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။၆-၇။ ဩဘာသယန္တိ ဥဘတော ဝရိတ္တိ-

ယော။ ဝိမာန။၉၃။ (-အပ၊၁။၃။ ဇာ၊၁။၃၂။ ဇာ၊၂။၆၃။) ဥဘတော ဒွီသု ပဿေသု။ ဝိမာနဋ္ဌ။၂၆၂။ (-အပဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၅၀၉။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၂၉၃။ အံဋ္ဌ၊၂။၅၂။) ဥဘတောပသန္န။ ဥဘတောဗျဉ္ဇနက။ ဥဘတောပညတ္တိ။ ဥဘ-တောအဝဿုတ။ ဥဘတောကာဇ-တို့လည်း ကြည့်။

ဥဘတောအနဝဿုတ (တိ) [ဥဘတော+အနဝဿုတ] နှစ်ဦးကုန်သော (ကာယသံသဂ္ဂရာဂဖြင့်) စိုစွတ်သော၊ ကာယသံသဂ္ဂရာဂဖြင့်စိုစွတ်သူ နှစ်ဦး။ အနာပတ္တိ ဥဘတောအနဝဿုတာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၂။၃၀၁။ ဥဘော စေ အနဝဿုတာ၊ သဗ္ဗတာပိ အနာပတ္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၉။

ဥဘတောအဝကာသ (ပု) [ဥဘတော+အဝကာသ] (လမ်းခရီး) ဝဲယာ နှစ်ဖြာသောအရပ်။ မနုညရုက္ခာ ဥဘတောဝကာသေ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၃၃။

ဥဘတောအဝဿဝ (ပု) [ဥဘတော+အဝဿဝ] နှစ်ဦးသားတို့၏ (ကာယသံသဂ္ဂရာဖြင့်) စိုစွတ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဘတောအဝဿုတ (န) [ဥဘတော+အဝဿုတ] နှစ်ဦးသားတို့၏ (ကာယသံသဂ္ဂရာဂဖြင့်) စိုစွတ်ခြင်း။ ဥဘတောအဝဿုတေ(ဝိ၊၂။၂၇၇)တိ ဥဘတော အဝဿဝေ၊ ဘိက္ခုနိယာ စေဝ ပုရိသဿ စ ကာယသံသဂ္ဂရာဂေန အဝဿုတ-ဘာဝေ သတီတိ အတ္ထော။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ ဥဘ-တောတိ ဧတ္ထ ဥဘသဒ္ဒုပယောဂ တောသဒ္ဒဿ ဆဋ္ဌိဧတ္ထေ ပဝတ္တိတ္တာ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ "ဘိက္ခု-နိယာ စေဝ ပုရိသဿ စာ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၄၂-၃။

ဥဘတောဥဂ္ဂတပုပ္ဖ (တိ) [ဥဘတော+ဥဂ္ဂတပုပ္ဖ] နှစ်ဖက်-တို့မှ-တို့၌-ပေါ်ထွက်လာသော ပန်းရှိသော၊ နှစ်ဖက်ပန်းပွင့်ရှိသော (အခင်း)။

ကေန္တလောမိတိ ကေတောဒသံ ဥဏှာမယ- တ္တရဏံ၊ ကေစိ "ဥဘတောဥဂ္ဂတပုပ္ဖ"န္တိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။

ဥဘတောဥပစာန (န) [ဥဘတော+ဥပစာန] (ခြေရင်းခေါင်းရင်း) နှစ်ဖက်၌ အုံး (=ခြေအုံး, ခေါင်းအုံး)။ ကာသာဝံ ပန လောဟိတက- ဝေါဟာရံ န လဘတိ။ တသ္မာ ဝိတာနေပိ ဥဘတောဥပစာနေပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၄။

ဥဘတောဥပသမ္ပန္န (တိ) [ဥဘတော+ဥပသမ္ပန္န] ဘိက္ခုသံဃာ ဘိက္ခုနီသံဃာနှစ်ဖက်၌ ရဟန်း ဖြစ်သော၊သူ။ တာပိ ကေတောဥပသမ္ပန္နာ ဥဘ- တောဥပသမ္ပန္နာတိ ဒုဝိဓာ။... တာ ကေတော- ဥပသမ္ပန္နာ၊ ဘိက္ခုသံဃတော ဝေ လဒ္ဓူပသ- မ္ပဒတ္တာ၊ ဣတရာ ဥဘတောဥပသမ္ပန္နာ ဥဘ- တောသံဃေ ဥပသမ္ပန္နတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၁။

ဥဘတောကာဇ (ပု) [ဥဘတော+ကာဇ] နှစ် ဖက်သောအစွန်း၌ ဝန်ရှိသောထမ်းပိုး။ န ဘိက္ခဝေ ဥဘတောကာဇံ ဟရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၂၇၈။ ဥဘတော ဒဏ္ဍကေ ဥဘယကောဋိယံ ဘာရဗန္ဓ- ကာဇံ ဥဘတောကာဇံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၄၀၃။

ဥဘတောကောဋိက (တိ) [ဥဘတော+ကောဋိက] နှစ်ဖက်တို့၌ အစွန်းရှိသော၊ နှစ်ဖက်စွန်း ထွက် သော။ ဣမံ ခေါ တေ ဂါမဏိ သမဏော ဂေါတမော ဥဘတောကောဋိကံ ပဉှံ ပုစ္ဆော။ သံ၊၂။၅၀၈။ (-မ၊၂။၅၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။)

ဥဘတောကောဋိစမ္မ (န) [ဥဘတောကောဋိ+စမ္မ] နှစ်ဖက်ကုန်သောအစွန်းတို့၌ အရေ။ ဥဘ- တောပဿေသု အင်္ဂုလိနံ ဥဘတောကောဋိ- စမ္မေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၃။

ဥဘတောတီရ (န) [ဥဘတော+တီရ] နှစ်ဖက် တို့၌ကမ်း၊ ကမ်းနှစ်ဖက်။ ဥဘတောတီရေ ကာသာဒယော ဝိယ ဒုဗ္ဗလပဉ္စက္ခန္ဓာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၃။

ဥဘတောဒဏ္ဍက (တိ) [ဥဘတော+ဒဏ္ဍ+က] နှစ်ဖက်တို့၌-တုတ်-အရိုးတံ-ရှိသော။ ဥဘ- တောဒဏ္ဍကေန စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စောရာ ... ဩကန္တေယျုံ။ မ၊၁။၁၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၃။ ဥဘတော ဒ္ဓိသု ဌာနေသု ဒဏ္ဍော ဧတဿာတိ ဥဘတောဒဏ္ဍကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၅၅။

ဥဘတောဒသ (တိ) [ဥဘတော+ဒသ] နှစ်ဖက် အဆာရှိသော။ ဥဒ္ဒလောမိတိ ဥဘတောဒသံ ဥဏှာမယတ္တရဏံ ... ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၃၇၁။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃- ၌ ဥဘယတောဒသံ-ဟု ရှိသည်။)

ဥဘတောဓာရ (တိ) [ဥဘတော+ဓာရာ] နှစ်ဖက် တို့၌အသွားရှိသော၊ နှစ်ဖက်သွားရှိသော (လက် နက်)။ သတ္တံ နာမ ကေတောဓာရံ ဥဘတော- ဓာရံ။ ဝိ၊၂။၂၆၃။ (-မ၊၁။၃၄၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။)

ဥဘတောပက္ခ (ပု) [ဥဘတော+ပက္ခ] (၁) နှစ်ခု သောအဖို့။ (တိ)(၂) နှစ်ခုသောအဖို့ရှိသော၊ နှစ်ဖက်မှအရပ်တို့ရှိသော၊ (မအူ၊သျှ။) နှစ်ဖက်၌ အတောင်သဖွယ်ရှိသော(အမိုး)၊ (ဘာသာဋီ)။ (၁) ဥဘတောပက္ခေ ယာဝသတ္တမံ ကုလံ သမုဋ္ဌိ- တာပေယျာမ။ မိလိန္ဒ။၁၉၁။ (တိ)(၂) ယဿ ကဿစိ အင်္ဂဝေဿန ဇေဝ ဥဘတောပက္ခံ ဥပ္ပန္နာပိ သုခါ ဝေဒနာ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌတိ။ မ၊၁။၃၀၂။ ဥဘတောပက္ခန္တိ သုခံ ကော ပက္ခံ ဒုက္ခံ ကော ပက္ခန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၇။ တသ္မာ ဥဘတောပက္ခံ ဝါ ကူဋဗဒ္ဓံ ဝါ ဝဋ္ဋံ ဝါ စတုရဿံ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။

ဥဘတောပက္ခဇာတ (တိ) [ဥဘတောပက္ခ+ဇာတ] ဖြစ်သော နှစ်ခုသော-အသင်းအပင်း-ဖက်-ပက္ခ- ရှိသော၊ နှစ်သင်းကွဲသော၊သူ။ "တုမှာကံ အမစ္စော အမှာကံ အမစ္စော"တိ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၆။

ဥဘတောပက္ခိက (တိ) [ဥဘတောပက္ခ+ဣက] နှစ်ခုသောအဖို့ရှိသော၊ နှစ်ခုသောအသင်းအပင်း-နှစ်ဖက်-တို့၌ပါဝင်သော၊သူ။ အဉ္ဇလိံ ပဏာမေတွာတိ ဧတေ ဥဘတောပက္ခိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။ ဥဘတောပက္ခိကာတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ-သမ္မာဒိဋ္ဌီနံ ဝသေန ဥဘယပက္ခိကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၁၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၉၄။)

ဥဘတောပက္ခိယ (တိ) [ဥဘတောပက္ခ+ဣယ] နှစ်ခုသောအဖို့ရှိသော၊သူ။ သော ဟိ ဥဘတော-ပက္ခိယာနံ ဒွေဠှကဇာတာနံ ဘိက္ခူနံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၆၇။

ဥဘတောပညတ္တိ (ထီ) [ဥဘတော+ပညတ္တိ] (ဘိက္ခု ဘိက္ခုနီ) နှစ်ဦးတို့အားပညတ်ခြင်း၊ နှစ်ဦးတို့အား ပညတ်အပ်သောပညတ်၊ ဥဘတောပညတ်။ ဥဘိန္နမ္ပိ ပညတ္တာ ဥဘတောပညတ္တီတိ အတ္ထော ပန ဘေဒေါ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၈။

ဥဘတောပတန (န) [ဥဘတော+ပတန] နှစ်ပါး-နှစ်ဖက်-တို့၌ ကျခြင်း။ သုတ္တေ ဆိန္နေ ကဏ္ဏ-ဒွယဿ ဥဘတောပတနံ ဝိယ တဏှာယ နိရု-ဒ္ဓါယ အန္တဒွယံ နိရုဇ္ဈမေဝ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။

ဥဘတောပဒိတ္တ (တိ) [ဥဘတော+ပဒိတ္တ](အစွန်း) နှစ်ဖက်တို့၌ပြောင်ပြောင်တောက်လောင်သော။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဆဝါလာတံ ဥဘတော-ပဒိတ္တံ မဇ္ဈေ ဂူထဂတံ။ သံ၊၂။၇၇။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၁။ ဥဘတောပဒိတ္တံ မဇ္ဈေ ဂူထဂတန္တိ...ဥဘောသု ဒွီသု ကောဋီသု အာဒိတ္တံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၇၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။ ၃၅၆။)

ဥဘတောပသန္န (တိ) [ဥဘတော+ပသန္န] နှစ်ပါးစုံအားဖြင့် ကြည်ညိုသော၊ နှစ်ဦးကြည်ညိုသော၊သူ။ အညတရံ ကုလံ ဥဘတောပသန္နံ ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၂၃၁။ ဥဘတောပသန္နန္တိ ဒွီဟိ ပသန္နံ ဥပါသကေနပိ ဥပါသိကာယပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၈။ ဥဘတောတိ ဧတ္ထ ကရဏတ္ထေ တောတိ အာဟ "ဒွီဟီ"တိ၊ ပါစိတ်၊ယော။၁၂၉။ သုပ္ပိယော စ ဥပါသကော သုပ္ပိယာ စ ဥပါသိကာ ဥဘတောပသန္နာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၃၁၀။

ဥဘတောပဿ (န) [ဥဘတော+ပဿ] နှစ်ခုကုန်သောနံပါး၊ နံပါးနှစ်ဖက်။ တဿ ဥဘတော-ပဿေ ဝဍ္ဎကာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ။ မ၊၃။၁၉၆။ (-ဇာ၊ ၂။၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၃၁၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။ ၃၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။)

ဥဘတောပါတိမောက္ခ (န) [ဥဘတော+ပါတိမောက္ခ] နှစ်ပါးကုန်သော ပါတိမောက်။ ဥဘတောပါတိမောက္ခာနိ သိဒ္ဓါနိ။ ဝဇီရ။၆၀။

ဥဘတောဗျဉ္ဇန (တိ) [ဥဘတော+ဗျဉ္ဇန။ ဥဘတော+ဗျဉ္ဇနက။ က-ကျေ။ ဥဘတောဗျဉ္ဇနန္တိ က-ကာရလောပေန နိဒ္ဒေသော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။၁၆၉။] (မိန်းမနိမိတ်ကိုဖြစ်စေသောကံ, ယောက်ျားနိမိတ်ကိုဖြစ်စေသောကံ) နှစ်ခုတို့ကြောင့် (မိန်းမအင်္ဂါဇာတ်, ယောက်ျားအင်္ဂါဇာတ်ဟူသော) ဗျည်းနှစ်ခုရှိသော၊သူ။ ဥဘတောဗျည်း။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ ဥဘတော-ဗျဉ္ဇနာ(ဝိ၊၁။၁၈၉)တိ ဣတ္ထိနိမိတ္တေန စ ပုရိသ-နိမိတ္တေန စာတိ ဥဘောဟိ ဗျဉ္ဇနေဟိ သမန္နာ-ဂတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ (-ဝဇီရ။၂၉၄။)

ဥဘတောဗျဉ္ဇနက (တိ) [ဥဘတော+ဗျဉ္ဇန+က။ နီတိ၊သုတ္တ။၂၀၃။ ဥဘတော ကမ္မတော သမုဋ္ဌိ-တံ ဗျဉ္ဇနံ လိင်္ဂံ အဿာတိ ဥဘတောဗျဉ္ဇနကော။ ရူ၊ဋီ။၁၅၄။] (မိန်းမနိမိတ်ကိုဖြစ်စေသောကံ, ယောက်ျားနိမိတ်ကိုဖြစ်စေသောကံ) နှစ်ခုတို့ကြောင့် (မိန်းမအင်္ဂါဇာတ်, ယောက်ျားအင်္ဂါဇာတ်ဟူသော)ဗျည်းနှစ်ခုရှိသော၊သူ။ ဥဘတောဗျည်း။

ယောက်ျားအင်္ဂါ မိန်းမအင်္ဂါ နှစ်မျိုးလုံးပါရှိသူကို ဥဘတောဗျည်းဟုခေါ်သည်။ ထို

ဥဘတောဗျည်းသည် ယောကျ်ားအင်္ဂါ ထင်ရှား၍ မိန်းမအင်္ဂါမထင်ရှားသော ယောကျ်ားဥဘတောဗျည်း=ပုရိသဥဘတောဗျည်းနှင့် မိန်မအင်္ဂါ ထင်ရှား၍ ယောကျ်ားအင်္ဂါ မထင်ရှားသော ဣတ္ထိဥဘတောဗျည်း=မိန်းမဥဘတောဗျည်းဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ သို့သော် ထိုဥဘတောဗျည်းတို့၌ ဣတ္ထိန္ဒြေ=ဣတ္ထိဘာဝရုပ်နှင့် ပုရိသိန္ဒြေ=ပုရိသဘာဝရုပ် နှစ်ခုလုံးမရှိ၊ တစ်ခုသာရှိသည်။ သို့သော် ယောကျ်ားစစ်စစ် မိန်းမစစ်စစ်တို့၌ကဲ့သို့ အမြဲကားရှိမနေချေ။ (ဣတ္ထိဘာဝရုပ် ပုရိသဘာဝရုပ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့်အတူ ဖြစ်ကြသော ရုပ်များဖြစ်သည်၊ မျက်စိဖြင့်မမြင်ရချေ၊ မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိရသော ရုပ်များတည်း။) မိန်းမှားဥဘတောဗျည်း၌ အခြားမိန်းမကို တပ်မက်သောရာဂဖြစ်ပေါ်လာလျှင် မိန်းမအင်္ဂါ ဖုံးကွယ်သွား၍ ယောကျ်ားအင်္ဂါ ထင်ရှားပေါ်လာသည်။ ယောကျ်ားဥဘတောဗျည်း၌ အခြားယောကျ်ားကို တပ်မက်သောရာဂ ဖြစ်ပေါ်လာလျှင် ယောကျ်ားအင်္ဂါဖုံးကွယ်သွား၍ မိန်းမအင်္ဂါထင်ရှားပေါ်လာသည်။ မိန်းမဥဘတောဗျည်းသည် မိမိကိုယ်တိုင်လည်း ကိုယ်ဝန်ယူနိုင်=ဆောင်နိုင်၏၊ အခြားသူကိုလည်း ကိုယ်ဝန်ပေးနိုင်၏။ ယောကျ်ားဥဘတောဗျည်းသည် အခြားသူကိုသာ ကိုယ်ဝန်ပေးနိုင်၍ မိမိကား ကိုယ်ဝန်မဆောင်နိုင်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ ကခ်ါ။၁၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၂။ ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။ ၁၇၄။ မူလ၊ဋီ၊၁။၂၆။

ဥဘတောဗျဥ္ဇနကော ဘိက္ခဝေ(ဝိ၊၃။ ၁၂၄)တိ ဣတ္ထိနိမိတ္တုပ္ပါဒနကမ္မတော စ ပုရိသနိမိတ္တုပ္ပါဒနကမ္မတော စ ဥဘတော ဗျဥ္ဇနမဿ အတ္ထီတိ ဥဘတောဗျဥ္ဇနကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။ ဥဘတော ကမ္မတော ပဝတ္တန္တိ ပါဠိသေသော ယောဇေတဗ္ဗော။ ပါစိတ်၊ယော။၂၆၆။ (-ဝိဘာဝိနီ။၁၆၅။ မဏိမဥ္ဇူ၊၂။၁၄။)

ဥဘတောဗျဥ္ဇနကစတုတ္ထ (တိ) [ဥဘတောဗျဥ္ဇနက+စတုတ္ထ] ဥဘတောဗျည်းလျှင် လေးယောက်မြောက်ရှိသော (သံဃာ)။ ဥဘတောဗျဥ္ဇနကစတုတ္ထော ကမ္မံ ကရေယျ၊ အကမ္မံ န စ ကရဏီယံ။ ဝိ၊၃။၄၄၀။

ဥဘတောဗျဥ္ဇနကဝီသ (တိ) [ဥဘတောဗျဥ္ဇနက+ဝီသ] ဥဘတောဗျည်းလျှင် နှစ်ဆယ်မြောက်ရှိသော (သံဃာ)။ ဥဘတောဗျဥ္ဇနကဝီသော ကမ္မံ ကရေယျ၊ ဝိ၊၃။၄၄၂။

ဥဘတောဗျူဠ္ဟ (တိ) [ဥဘတော+ဗျူဠ္ဟ] နှစ်ဘက်စစ်သည်၌ အစုဖြစ်၍ဖြစ်သော၊ နှစ်ဘက်စစ်သည်တို့ ဗျူဟာခင်းကျင်းစီရင်ခြင်းဖြင့် စုဝေးတည်နေသော။ ဥဘတောဗျူဠ္ဟံ သင်္ဂါမံ ပက္ခန္ဒန္တိ။ မ၊၁။၁၂၁။ စူဠနိ။၂၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ဥဘတောဗျူဠ္ဟန္တိ ဥဘတောရာသိဘူတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။ ဒွိန္နံ သေနာနံ ဗျူဟသံဝိဓာနေန ဝါ ဥဘတောဗျူဠ္ဟံ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၃။ ဥဘတောဗျူဠ္ဟန္တိ ယုဒ္ဓတ္ထာယ ဥဘတောသန္နိပတိတံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၅၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၁။)

ဥဘတောဗျူဠ္ဟသင်္ဂါမပ္ပဝေသန (နု) [ဥဘတောဗျူဠ္ဟသင်္ဂါမ+ပဝေသန] နှစ်ဘက် စစ်သည်တို့ ဗျူဟာခင်းကျင်းစီရင်ခြင်းဖြင့် စုဝေးတည်နေသော-စစ်မြေပြင်-စစ်သည်တို့အလည်-သို့ ဝင်ရောက်ခြင်း။ ဥဘတောဗျူဠ္ဟသင်္ဂါမပ္ပဝေသနသဒိသ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄)န္တိ ယုဒ္ဓတ္ထာယ ဥဘတောရာသိကတစတုရင်္ဂိနိသေနာမဇ္ဈပ္ပဝေသနသဒိသံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂။

ဥဘတောဘာဂ (ပု) [ဥဘတော+ဘာဂ] နှစ်ခုသောအဖို့။ ဝိမုတ္တံ ဥဘတော ဘာဂေ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတံ။ ထေရ။၃၆၄။ ဝိမုတ္တံ ဥဘတောဘာဂေတိ ဥဘတော ဘာဂတော ဝိမုတ္တတ္တာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တံ၊ ဥဘတော ဘာဂေတိ အရူပသမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော, မဂ္ဂေန

နာမကာယတော ယထာရဟံ တေဟိယေဝ ဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တန္တိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။)

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တ (တိ) [ဥဘတောဘာဂ+ဝိမုတ္တ] (နံပါး)နှစ်ဖက်တို့၌ ကောင်းစွာ ပွတ်တိုက် ဆုပ်နယ်အပ်သော။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တ(မ၊၂။၄၇)န္တိ မဏိပါသာဏေန ဥဘောသု ပဿေသု သုဋ္ဌု ဝိမဋ္ဌံ၊ ယမ္ဟေတွာ ဥပ္ပါဒိတစ္ဆဝိံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ (-အံ၊၃။၃၀၅။ ဒီ၊၂။၉၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄-၅။)

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တ (တိ) [ဥဘတောဘာဂ+ဝိမုတ္တ။ ဥဘတော+ဥဘတောဘာဂ+ဝိမုတ္တ] ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်သော၊သူ။ (က) နှစ်ပါးသော အဖို့တို့ဖြင့်လွတ်သော၊သူ။ (ခ) နှစ်ပါးသော အဖို့တို့မှလွတ်သော၊သူ။ (ဂ) နှစ်ပါးသော အဖို့တို့ဖြင့်နှစ်ကြိမ်လွတ်သော၊ နှစ်ပါးသောအဖို့တို့ဖြင့် နှစ်ပါးသောအဖို့တို့မှလွတ်သော၊သူ။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်သောရဟန္တာသည် သုတ်မဟာဝါ မဟာနိဒါနသုတ်၌ နိရောဓသမာပတ်ဝင်စား၍ ထိုသမာပတ်မှ ထ၍ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသာ လာ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည်သာ မုချအားဖြင့် အမြတ်ဆုံးသော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပုဂ္ဂိုလ်=ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသေဋ္ဌမည်၏။ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိတော် ကီဋာဂိရိသုတ်နှင့် ပုဂ္ဂလပညတ်တို့၌ အရူပသမာပတ်လေးခုတို့တွင် တစ်ခုခုကို ဝင်စား၍ ၎င်းမှထ၍ ဝိပဿနာရှုသဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်လေးဦးနှင့်တကွ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပုဂ္ဂိုလ်ငါးဦးကို ဟောတော်မူထားသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်လေးဦးကား ပရိယာယ်အားဖြင့် ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပုဂ္ဂိုလ်မည်၏။ အချို့ဆရာတို့ကား အရူပဈာန်ကဲ့သို့ပင် ဈာန်အင်္ဂါနှစ်ပါးရှိသော ရူပစတုတ္ထဈာန်မှ ထ၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်သူသည်လည်း ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်သဖြင့် ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်သူပေါင်း (၆)ဦးရှိကြောင်း ဆိုကြ၏။ ထို ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပြဿနာကို လောဟပါသာဒ၌နေသော တိပိဋကစူဠသုမနမထေရ်၏အဖွင့်ကိုမှီ၍ ထိုမထေရ်၏တပည့်တို့က သံသယကင်းပြတ်အောင် ဆုံးဖြတ်တော်မူပြီးလေပြီ။ (အကျယ်ကို-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄-၅-၌ ကြည့်။)

အင်္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော်နဝကနိပါတ် ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသုတ်၌ ရူပဈာန်သမာပတ်လေးပါး, အရူပသမာပတ်လေးပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကို ဝင်စား၍ ထိုမှထ၍ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်ရှစ်ဦးနှင့်တကွ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပုဂ္ဂိုလ်ကိုးဦးကို ဟောတော်မူထားသည်။ (အကျယ်ကို ဒီ၊၂။၆၀။ မ၊၂။၁၄၂။ အံ၊၃။၂၄၅။ အဘိ၊ပု၊၁၈၄-တို့၌ ကြည့်။)

(က) တိပိဋကစူဠနာဂမထေရ်အလိုကား-အရူပသမာပတ်, မဂ်ဟူသောနှစ်ဖို့တို့ဖြင့် လွတ်သောကြောင့် ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်၏-ဟုမှတ်ရမည်။ (ခ) တိပိဋကမဟာဓမ္မရက္ခိတမထေရ်အလိုကား-ရူပကာယ, နာမကာယ နှစ်ပါးတို့မှလွတ်သောကြောင့် ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်၏ဟု မှတ်ရမည်။ (ဂ) တိပိဋကစူဠာဘယမထေရ် အလိုကား-အရူပသမာပတ်ဖြင့် ရူပကာယမှလည်းကောင်း, မဂ်ဖြင့် နာမကာယမှလည်းကောင်း နှစ်ကြိမ်လွတ်သောကြောင့် ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်၏ဟု မှတ်ရမည်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄-၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၆၊၂၈၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။ မ၊ဋီ၊၃။၈၅။ မူလဋီ၊၃။၃၅။ အနုဋီ၊၃။၄၇။

(က)(ခ)(ဂ) ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော(ဒီ၊၂။၆၀)တိ ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တော၊ အရူပသမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော, မဂ္ဂေန နာမကာယတော ဝိမုတ္တောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄-၅။ (-မ၊၂။၁၀၃၊၁၄၂။ သံ၊၁။၁၉၃။ အံ၊၂။၄၀၃။ အံ၊၃။၅၂၊၂၄၅၊၂၈၄။ အဘိ၊ပု၊၁၀၃၊၁၁၃၊၁၈၃။ နေတ္တိ၊၁၆၄။

မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆၊၁၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄-၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၆၊၂၈၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၈။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇၂။) ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တောတိ ... ဒွီဟိ ဝိမုစ္စနဘာဂေဟိ... ဒွီဟိ ဝိမုစ္စိတဗ္ဗဘာဂေဟိ စ ဝိမုတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တောတိ ဥဘယဘာဂဝိမုတ္တော သမာဓိဝိပဿနာတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၀။ ဥဘတော ဥဘယထာ ဥဘောဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တောတိ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော ကေဒေသသရူပေကသေသနယေန။ မ၊ဋီ၊၃။၈၄။ ပဌမတ္ထေရဝါဒေ ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော၊ ဒုတိယတ္ထေရဝါဒေ ဥဘတော ဘာဂတော ဝိမုတ္တောတိ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော။ တတိယတ္ထေရဝါဒေ ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဒွေ ဝါရေ ဝိမုတ္တောတိ အယမေတေသံ ဝိသေသော။ မူလဋီ၊၃။၃၅။ (-အနုဋီ၊၃။၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၆၈။) ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တောတိ ဥဘောဟိ ဘာဂေဟိ ဥဘတော ဘာဂတော ဝိမုတ္တော။ နေတ္တိဋီ။၁၄၈။ ဥဘတော ရူပကာယနာမကာယတော ဥဘတော ဘာဂတော ဝိမုတ္တတ္တာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော၊ အရဟာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၅၀။ ယထာ စတုန္နံ အရူပသမာပတ္တီနံ ဧကေကတော နိရောဓတော စ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တာနံ ဝသေန ပဉ္စ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ။၃။၄၇။ အရူပဇ္ဈာနံ ပတ္တာ အဂ္ဂဖလပတ္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၇။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တနာမလာဘ (ပု) [ဥဘတော ဘာဂဝိမုတ္တနာမ+လာဘ] ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တ အမည်ရခြင်း။ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ပါဒကဘူတံ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တနာမလာဘဿ ကာရဏံ ဘဝိတုံ ယုတ္တန္တိ အဓိပ္ပါယော။ မူလဋီ၊၃။၃၅။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥဘတော ဘာဂဝိမုတ္တ+နိဒ္ဒေသ] ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တကို အကျယ်ပြရာအပိုင်း။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တနိ-ဒ္ဒေသေ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတီတိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သဟဇာတနာမကာယေန ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ။ မူလဋီ၊ ၃။၃၆။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပဉ္ဇ (တိ) [ဥဘတောဘာဂ ဝိမုတ္တ+ပဉ္ဇ] ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပြဿနာ။ အယံ ပန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပဉ္ဇော ဟေဋ္ဌာ လောဟပါသာဒေ သမုဋ္ဌဟိတွာ တိပိဋကစူဠသုမနတ္ထေရဿ ဝဏ္ဏနံ နိဿာယ စိရေန ဝိနိစ္ဆယံ ပတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄-၅။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပဉ္ဇောတိ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဿ ဆဗ္ဗိဓတံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နပဉ္ဇော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၀။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဘာဝကာရဏပဋိလာဘ (ပု)[ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဘာဝကာရဏ+ပဋိလာဘ] ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်၏ အကြောင်းကိုရခြင်း။ အရူပါဝစရေသု ဟိ ဧကမ္ပိ အဓိဂတော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဘာဝကာရဏပဋိလာဘတော အဋ္ဌဝိမောက္ခေကဒေသေန တေန တံနာမဒါနေ သမတ္ထေန "အဋ္ဌဝိမောက္ခလာဘီ"တွေဝ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၃။၃၆။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသေဋ္ဌ (တိ) [ဥဘတော ဘာဂဝိမုတ္တ+သေဋ္ဌ] မြတ်သော-အမြတ်ဆုံးသော -ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်သော၊သူ။ တံ ပန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသေဋ္ဌဝသေန ဝုတ္တံ။ မဋီ၊ ၃။၈၅။ အံဋီ၊၃။၁၅၀။ မူလဋီ၊၃။၃၄။ နေတ္တိ ဋီ။၁၄၈။

ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တိ (ထီ) [ဥဘတောဘာဂ+ဝိမုတ္တိ၊ ဥဘတော+ဥဘတောဘာဂ+ဝိမုတ္တိ] (က) နှစ်ပါးသောအဖို့တို့ဖြင့်လွတ်ခြင်း။ (ခ) နှစ်ပါးသောအဖို့တို့မှလွတ်ခြင်း။ (ဂ) နှစ်ပါးသော အဖို့တို့ဖြင့်နှစ်ကြိမ်လွတ်ခြင်း၊ နှစ်ပါးသော အဖို့တို့ဖြင့် နှစ်ပါးသောအဖို့တို့မှလွတ်ခြင်း။ (ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တ-ကြည့်။) ဣမာယ စ

အာနန္ဒ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တိယာ(ဒီ၊၂။၆၀)တိ အာနန္ဒ ဣတော ဥဘယဘာဂဝိမုတ္တိတော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။

ဥဘတောရာသိ (ပု) [ဥဘတော+ရာသိ] နှစ်ဖက်အစု။ ဥဘတောဗျူဠှန္တိ ဥဘတောရာသိဘူတံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။

ဥဘတောလောမ (တိ) [ဥဘတော+လောမ] နှစ်ဖက်အမွေးရှိသော။ ပဋိကတ္ထတာနီတိ ဥဘတောလောမေန ဥဏ္ဏာမယေန သေတကမ္ဗလေန အတ္ထတာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။

ဥဘတောလောဟိတက (တိ) [ဥဘတော+လောဟိတ+က] (ခြေရင်းခေါင်းရင်း) နှစ်ဖက်တို့၌ နီသောအဆင်းရှိသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဘတောလောဟိတကူပဓာန (တိ) [ဥဘတောလောဟိတက+ဥပဓာန။ ဥဘတော+လောဟိတကူပဓာန] (ခြေရင်း,ခေါင်းရင်း) နှစ်ဘက်တို့၌ ထားအပ်သော နီသောအုံး (ခြေတင်အုံး, ခေါင်းအုံး)ရှိသော (အိပ်ရာနေရာ၊ပလ္လင်)။ (သီလက္ခန်ဘာသာဋီကာ၊၁။၅၃၉-၌ "အခင်းကို မကောက်ရ၊ အုံးကိုသာကောက်၊ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်မဟုတ်" ဟု မှာ၍ ပါဠိတော်ကိုလည်း "ညောင်စောင်း၏ ခေါင်းရင်းခြေရင်း နှစ်ဖက်ဝယ် နီသောခေါင်းအုံး ၌အုံးခြင်း ခြေတင်ခြင်း"ဟု အနက်ပေးသည်။ သို့သော် ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ၊၂။၂၂၂-၌ ထို ပုဒ်နှင့် အနက်တူပုဒ်ကို "ဒွိဓာ ရတ္တူပဓာနကန္တိ သီသပဿေ, ပါဒပဿေစာတိ ဥဘတောပဿေ ပညတ္တရတ္တဗိမ္ဗောဟနဝန္တဥ္စ သယနာသနံ" ဟု ဖွင့်ပြသည်ကို ထောက်၍ ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသ်အနက်ကိုသာမှတ်ရမည်။) ဥစ္စာသယနမဟာသယနာနိ။ သေယျထိဒံ၊ အာသန္ဒိ ပလ္လင်္ကော... ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနံ။ အံ၊၁။၁၈၂။ (-ဒီ၊၁။၇။ ဝိ၊ ၃။၂၈၀-၁။ ဝိ၄။၃၂၀။) စတုရာသီတိပလ္လင်္ကသဟဿာနိ အဟေသုံ ... ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနာနိ။ ဒီ၊၂။၁၅၃။ သံ၊၂။၁၁၈။ (-မ၊၁။ ၁၀၉။ အံ၊၁။၁၃၆။) ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနန္တိ သီသူပဓာနဥ္စ ပါဒူပဓာနဥ္စာတိ မဥ္စဿ ဥဘတောလောဟိတကံ ဥပဓာနံ (ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနံ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၀။ ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနေနာတိ သီသူပဓာနဥ္စ ပါဒူပဓါနဥ္စာတိ ပလ္လင်္ကဿ ဥဘတော ဌပိတလောဟိတကူပဓာနေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။)

ဥဘတောဝုန (နု) [ဥဘတော+ဝုန] ဒုက်တိက်နှစ်ပါးတို့ကို တိုးပွားစေခြင်း၊ ဒုက်တိက်နှစ်ပါးအားဖြင့်ဖြစ်သော-တိုးပွား-တိုးချဲ့-ခြင်း။ ဥဘတောဝုနေန ဝါ သတ္တဝိဓာဒိနယေန ဝါ ယထာ ယထာ ဣစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄-၅။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဘတောဝုန(က)နီဟာရ (ပု) [(၁) ဥဘတောဝုန(က)+နယနီဟာရ။ (၂) ဥဘတော+ဝုန(က)နီဟာရ] (၁) ဒုက်တိက်နှစ်ပါးတို့ကို-တိုးပွားစေခြင်း, ဖြတ်ခြင်း-ရှေး၌မယူအပ်သေးသည်ကိုယူခြင်း, ယူအပ်ပြီးသည်ကို မယူခြင်း-အားဖြင့် နည်းကိုထုတ်ဆောင်ခြင်း၊ ဒုက် တိက်နှစ်ပါးတို့ကို-တိုးပွားစေခြင်း, ဖြတ်ခြင်း-ရှေး၌မယူအပ်သေးသည်ကို ယူခြင်း, ယူအပ်ပြီးသည်ကို မယူခြင်း-အားဖြင့် ဒေသနာကိုဖြစ်စေခြင်း။ ဒုက်တိက်နှစ်ပါးအားဖြင့်ဖြစ်သော-တိုးပွားစေခြင်း, ဖြတ်ခြင်း-ရှေး၌ မယူအပ်သေးသည်ကိုယူခြင်း, ယူအပ်ပြီးသည်ကို မယူခြင်း-အားဖြင့်ဒေသနာကိုဖြစ်စေခြင်း။ (၂) ဒုက်တိက်နှစ်ပါးအားဖြင့် ဖြစ်သော-တိုးပွားစေခြင်း, ဖြတ်ခြင်း-ရှေး၌ မယူအပ်သေးသည်ကိုယူခြင်း, ယူအပ်ပြီးသည်ကို မယူခြင်း-၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒေသနာနည်း။ (နှစ်ပါးကုန်သောတိက်ဒုက်တို့ကို ပွားစေခြင်းဟူသော နည်းကိုထုတ်ခြင်း။ ပြည်၊သျှ။)

တိကေ စ ဒုကေ စ ဥဘတောဝဍ္ဎန-
နီဟာရေန အာဟရိ။ အဘိ႒၊၂။၃၄။ ပုဗ္ဗေ
ဂဟိတတော အညဿ ဂဟဏံ ဝဍ္ဎနံ ... ပုဗ္ဗေ
ဂဟိတဿ အဂ္ဂဟဏံ ဆိန္ဒနံ ဝဍ္ဎနံ။ ဒုကတိကာနံ
ဥဘယေသံ ဝဍ္ဎနံ ဥဘယဝဍ္ဎနံ၊ ဥဘယတော
ဝါ ပဝတ္တံ ဝဍ္ဎနံ ဥဘယဝဍ္ဎနံ၊ တဒေဝ ဥဘ-
တောဝဍ္ဎနကံ၊ တေန နယနီဟာရကံ ဥဘတော-
ဝဍ္ဎနကနီဟာရော။ ဝဍ္ဎနကနယော ဝါ ဝဍ္ဎနက-
နီဟာရော၊ ဥဘယတော ပဝတ္တော ဝဍ္ဎနက-
နီဟာရော ဥဘတောဝဍ္ဎနကနီဟာရော။ မူလဋီ၊
၂။၂၉။ နယနီဟာရကန္တိ နီယတီတိ နယော၊
ဒေသနာ၊ တဿ နီဟရဏံ ပဝတ္တနံ။ ဝဍ္ဎနက-
နယောတိ ယထာဝုတ္တဝဍ္ဎနကဝသေန ပဝတ္တော
ဒေသနာနယော။ အနုဋီ၊၂။၃၄-၅။ ဝဍ္ဎိယတေ
ဂဟိယတေ ဝဍ္ဎကံ၊ ပုဗ္ဗေ ဂဟိတတော အညဿ
ဂဟဏန္တိ အတ္ထော။ ဝဍ္ဎိယတေ ဆိန္ဒိယတေတိ
ဝဍ္ဎကံ၊ ပုဗ္ဗေ ဂဟိတဿ အဂ္ဂဟဏံ ဆိန္ဒနန္တိ
အတ္ထော။ ဥဘယေသံ ဝဍ္ဎကံ ဥဘတောဝဍ္ဎကံ။
နယဿ ဟရဏံ နီဟရဏံ နီဟာရော၊ ဥဘ-
တောဝဍ္ဎကေန နီဟာရော ဥဘတောဝဍ္ဎက-
နီဟာရော၊ အထဝါ၊ ဝဍ္ဎကော စ သော
နီဟာရော စာတိ ဝဍ္ဎကနီဟာရော၊ ဥဘတော
ပဝတ္တော ဝဍ္ဎကနီဟာရော ဥဘတောဝဍ္ဎက-
နီဟာရော။ သမ္မော၊ယော။၂၃။

ဥဘတောဝဍ္ဎိတ (တိ) [ဥဘတော+ဝဍ္ဎိတ] ဒုက်
တိက်နှစ်ပါးတို့ကို-တိုးပွားစေအပ်ရာ ဖြစ်သော-
တိုးပွားစေ၍ဟောအပ်သော-(ဝါရ)။ သေ ဒုက-
တိကာနံ ဝသေန ဥဘတောဝဍ္ဎိတတ္တာ ဥဘ-
တောဝဍ္ဎိတကော နာမ တတိယော မဟာ-
ဝါရော။ အဘိ႒၊၂။၃၅။

ဥဘတောဝဍ္ဎိတက (တိ) [ဥဘတော+ဝဍ္ဎိတက]
ဒုက်တိတ်နှစ်ပါးတို့ကို- တိုးပွားစေအပ်ရာဖြစ်
သော-တိုးပွားစေ၍ ဟောအပ်သော(ဝါရ)။
ဥဘတော ဝဍ္ဎေတွာ ဒေသိတဝါရော ဥဘတော-
ဝဍ္ဎိတကော နာမ။ အဘိ႒၊၂။၃၅။

ဥဘတောဝဏ္ဋိက (တိ) [ဥဘတောဝဏ္ဋ+ဣက]
နှစ်ဖက်ပွင့်ညှာရှိသော၊ နှစ်ဖက်ပွင့်ညှာဆိုင်
သော။ (သျှ)။ ဥဘတောဝဏ္ဋိက(ဝိ၊၁။၂၇၇)န္တိ
ဥဘောဟိ ပဿေဟိ ပုပ္ဖဝဏ္ဋေ ကတွာ ကတ-
မာလံ။ ဝိ႒၊၂။၂၀၁။ ဝဏ္ဋာနိ ဥဘယဒိသာယ
ကတွာ ဂန္ထိတပုပ္ဖါဝလိ ဥဘတောဝဏ္ဋိကာ နာမ။
ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယဋီ၊၁။၂၃၁-၂။

ဥဘတောဝဏ္ဋိကမာလာ (ထီ) [ဥဘတောဝဏ္ဋိ
ကာ+မာလာ] နှစ်ဖက်ပွင့်ညှာဆိုင်သောပန်း
(ပန်းကုံး)။ ဥဘတောဝဏ္ဋိကမာလံ ကရိဿန္တိပိ
ကာရာပေဿန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၇၇။ (-ဝိ၊၄။၂၃။)

ဥဘတောဝိဘင်္ဂ (ပု) [ဥဘတော+ဝိဘင်္ဂ] ဥဘ
တောဝိဘင်း၊ ဘိက္ခုဝိဘင်း, ဘိက္ခုနီဝိဘင်း။
ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဥဘတောဝိဘင်္ဂေ ပုစ္ဆိ။
ဝိ၊၄။၄၈၃။ အယံ ဥဘတောဝိဘင်္ဂေါ နာမ
စတုသဋ္ဌိဘာဏဝါရော။ သာရတ္ထ၊၁။၆၁။

ဥဘတောဝိဘင်္ဂပရိယာပန္န (တိ) [ဥဘတော
ဝိဘင်္ဂ+ပရိယာပန္န] ဥဘတောဝိဘင်း၌ အကျုံး
ဝင်သော။ ဥဘတောဝိဘင်္ဂပရိယာပန္နံ သီလံ
သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၃။

ဥဘတောဝိဘင်္ဂဘာဏက (တိ) [ဥဘတော
ဝိဘင်္ဂ+ဘာဏက] ဥဘတောဝိဘင်းကို ဆောင်
သော၊သူ။ ဥဘတောဝိဘင်္ဂဘာဏကော ပုဏ္ဏ-
ဝါလိကဝါသီ မဟာတိဿတ္ထေရောပိ ကိရ
အာဟ။ ဝိ႒၊၂။၂၂၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃။

ဥဘတောဝုဋ္ဌာန (ပု၊နု) [ဥဘတော+ဝုဋ္ဌာန]
(သင်္ခါရနိမိတ်, မပြတ်ဖြစ်သော အဇ္ဈတ္တရုပ်နာမ်
အယဉ်ဟူသော) နှစ်ပါးမှထသော (မဂ်ဉာဏ်)။
သင်္ခါရာနံ အနိစ္စာကာရဂ္ဂါဟိနိယာ ဝုဋ္ဌာန-
ဂါမိနိယာ ပရတော ဧကတောဝုဋ္ဌာနဥဘ-
တောဝုဋ္ဌာနေဟိ နိမိတ္တပဝတ္တတော ဝုဋ္ဌာတိ။

မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ တသ္မာ ကေန္တေန နိယျာနိက- သဘာဝဿ ဥဘတောဝုဋ္ဌာနဘာဝေန ပဝတ္တ- မာနဿ မဂ္ဂဉာဏဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁၈။ (ဝုဋ္ဌာန-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၄-လည်းကြည့်။)

ဥဘတောသံဃ (ပု) [ဥဘတော+သံဃ] နှစ်ပါး သောသံဃာ၊ ဘိက္ခုသံဃာ, ဘိက္ခုနီသံဃာ။ ဘိက္ခုနီ နာမ ဥဘတောသံဃေ ဥပသမ္ပန္နာ။ ဝိ၊၁။၃၀၇။ ဥဘတောသံဃေတိ ဘိက္ခုနီသံဃေ ဉတ္တိစတုတ္ထေန, ဘိက္ခုသံဃေ ဉတ္တိစတုတ္ထေ- နာတိ အဋ္ဌဝါစိကဝိနယကမ္မေန ဥပသမ္ပန္နာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။ (-ကခ၊၃၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။)

ဥဘတောသံဃပညတ္တိ (ထီ) [ဥဘတောသံဃ+ ပညတ္တိ] ဥဘတောသံဃာဟူသော ပညတ်။ တံ ဒွိန္နံ သံဃာနံ ဒိန္နဘာဝမေဝ ဒီပေတိ၊ န ဥဘတောသံဃပညတ္တိံ။ ဝဇီရ၊၅၀၁။

ဥဘတောသုဇာတ (တိ) [ဥဘတော+သုဇာတ] (အမိအဖ)နှစ်ပါးစုံမှ ကောင်းစွာဖြစ်သော၊သူ။ ဥဘတောသုဇာတဿ ခတ္တိယကုမာရဿ အဘိ- သေကပွတ္တိတော ပဋ္ဌာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။

ဥဘတောသုဒ္ဓိ (ထီ) [ဥဘတော+သုဒ္ဓိ] (၁) (ဥပဇ္ဈာယ်, သာမဏေလောင်းလျာ ဟူသော) နှစ်ပါး-တို့၏-တို့မှ-စင်ကြယ်ခြင်း။ (တိ)(၂) နှစ်ဖက်-အားဖြင့်-တို့မှ-စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော။ (၁) သာမဏေရပဗ္ဗဇ္ဇာ ပန ဥဘတောသုဒ္ဓိယာဝ ဝဋ္ဋတိ၊ နော ကေတောသုဒ္ဓိယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။ (-ဝဇီရ၊၄၁၂။) (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဘတောသုဒ္ဓိက (တိ) [ဥဘတော+သုဒ္ဓိက] (သက်နှင်းလျှုသောရဟန်း၏ထိုသက်နှင်းကို ရခြင်း, လှူခြင်းဟူသော) နှစ်ဖက်-အားဖြင့်-တို့မှ- စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော။ ယံ ဘိက္ခုနောပိ ပါဒ- မူလေ ဌပိတံ၊ တေနာပိ တထေဝ ဒိန္နံ၊ တံ ဥဘတောသုဒ္ဓိကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၁။ ယေန ဘိက္ခုနာ စီဝရံ ဒီယတိ၊ တဿ လာဘေ, ဒါနေ စ ဝိသုံ ဝိသုံ ဥဘယတ္ထ အာဒရဂါရဝါနံ သဗ္ဘာဝတော, တဒဘာဝတော စ ဘိက္ခုဒတ္တိယဿ ကေ- တောသုဒ္ဓိဥဘတောသုဒ္ဓိအနုက္ကမတော ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။

ဥဘန္တ (ပု) [ဥဘ+အန္တ] နှစ်ပါးသော အစွန်း။ ဥဘန္တမဘိညာယာ(သုတ္တနိ၊၄၃၅။ စူဠနိ၊၇)တိ- ဥဘော အန္တေ အဘိဇာနိတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

ဥဘယံသ (ပု) [ဥဘယ+အံသ] နှစ်ပါးသော အဖို့အစု။ ဥဘယံသံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ(မ၊၂။ ၆၆)တိ ဥဘယန္တံ ဥဘယကောဋ္ဌာသံ သကဝါဒံ ပရဝါဒဉ္စ ဖရိတွာ အဓိမုစ္စိတွာ တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၈၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဘယံသဘာဝိတ (တိ) [ဥဘယံသ+ဘာဝိတ] နှစ်ပါးသော အဖို့အစုအလို့ငှာ ပွားအပ်သော (သမာဓိ)။ ဥဘယံသဘာဝိတော(ဒီ၊၁။၁၄၇)တိ ဥဘယံသာယ ဥဘယကောဋ္ဌာသာယ ဘာဝိ- တောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ (-နေတ္တိ၊၆၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၄။)

ဥဘယ (တိ) [ဥဘ+အယ။ ဥဘော အံသာ အဿ ဥဘယံ။ မောဂ်၊၄။၄၉။ ဤပုဒ်သည် မောဂ်၊၂။ ၉၉-သုတ်၌ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း လာ၍ မောဂ်၄။၄၉-၌ ဥဘနောင် အယ ပစ္စည်းဖြင့်ပြီး သော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဟု လာသည်။ ကစ္စည်းနှာ၊၉၀- ၌ ယော နာ အံ နံ ဝိဘတ် တို့နှောင်းရာ၌ ဥဘ၏ ကာရိယပုဒ်ဟုလာသည်။ ရူပသိဒ္ဓိနှာ၊ ၉၇၊၁၀၀-တို့၌ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်ဖြစ်ကြောင်း "အစိတ် နှစ်ခုတို့၏အပေါင်း" ဟူသောအနက်ကိုဟော ကြောင်း ပြဆိုသည်။ သဒ္ဒနီတိ၊ပဒမာလာ၊နှာ၊ ၃၅၂၊၃၅၅-၃၅၈-တို့၌လည်း ထိုအတူပင်လာ၍ လိင်သုံးပါး၌ ပဒမာလာ ပြဆိုထားသည်။ ဥဘယသဒ္ဒေါ ဒွိအဝယဝသမုဒါယဝစနော။ ရူ၊ နှာ၊၁၀၀။ နီတိ၊ပဒ၊၃၅၂။] နှစ်ခု၊ နှစ်ပါး။

နှစ်ခုအပေါင်း။ ဥဘယတ္ထ သန္တော(ဇာ၊၁။ ၉၄)-တိ ယေ သန္တော ဟောန္တိ မာဒိသာ၊ တေ ဒွိသုပိ ဌေတေသု ကောဋ္ဌာသေသု အဘိနိဗ္ဗုတသဘာဝါ မဇ္ဈတ္တာ သုခေ စ ဒုက္ခေ စ ဘဝန္တိ တုလျာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ မမ သာခဿ စူဘယ(ဇာ၊၁။၂၁၁)န္တိ မယှဉ္စ သာခဿ စ ဥဘိန္နမ္ပိ သခိနန္တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၂။ တေ တတ္ထ ဇူတေ ဥဘယေ သမာဂတေ။ ဇာ၊၂။ ၂၈၅။ ဥဘော ဇူတံ ကီဠိသူတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၈၃။ ဘဏတိ ဥဘယော နိသာမေထ။ ထေရီ။၄၂၉။ ဥဘယော နိသာမေထာတိ တုမှေ ဒွေပိ မမ ဝစနံ နိသာမေထ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၈၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၃။ ပါစိတ်၊ယော။ ၃၀၇။) ဥဘိန္နံ ဥဘယေသံ လောကာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၅၅။ အညေန ဝါ ဥဘယမ္ပိ ဒါပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၈။ ဥဘယမ္ပိတိ ပါနီယဝိဓူပနဒွယမ္ပိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၂။ ဥဘယမ္ပိ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇)တိ ဝိသယဝိသယီဒွယမ္ပိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၄၇။(-၇၄။)

ဥဘယံ(ပ၊ဧ)—ဣတိဝုတ်။၂၆၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၉၆။ **ဥဘယော**(ပ၊ဗ)—ထေရီ။၄၂၉။ ဇာ၊၁။၂၁၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၁။ **ဥဘယေ** (ပ၊ဗ)—ဇာ၊၂။၂၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၈၃။ **ဥဘယာနိ**(နု၊ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။၆၇။ **ဥဘယံ**(ဒု၊ဧ)—ဇာ၊၁။၃၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၉၉။ **ဥဘယေန**—ထေရ။၂၇၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၉၊၂၈၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၃၃၊၁၇၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅။ **ဥဘယေဟိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၈၆။ ပါစိတ်၊ယော။၃၀၇။ **ဥဘယဿ**—ပေတ၊ဋ္ဌ။၃၃၊၁၄၇။ **ဥဘယေသံ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၅။ **ဥဘယေ**(သ၊ဧ)—ပေတ။၁၈၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၁။ **ဥဘယေသု**—ပါစိတ်၊ယော။၅၇၁။

[**ဥဘယံ**-ဟူသောနိဂ္ဂဟီတန္တပုဒ်ကို ပဌမေကဝစနန္တပုဒ်, ဒုတိယေကဝစနန္တပုဒ်အဖြစ် ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသပုဒ်, ဝစနဝိပလ္လာသပုဒ် အဖြစ်ဖြင့်လည်းကောင်း တွေ့ရသည်။ ဝိဘတ်နက်အားလျော်စွာ- နှစ်ပါးအပေါင်းသည်။ နှစ်ပါးအပေါင်းကို။ နှစ်ပါးအပေါင်းဖြင့်။ နှစ်ပါးအပေါင်းအားဖြင့်။ နှစ်ပါးအပေါင်း၏။ နှစ်ပါးအပေါင်းနှင့်။ နှစ်ပါးအပေါင်းတို့နှင့်။ နှစ်ပါးအပေါင်းကြောင့်-စသည်ဖြင့် ပြန်ဆိုနိုင်သည်။

ယေ စေဝ ဘာသန္တိ သုဏန္တိ စူဘယံ။ ဣတိဝုတ်။၂၆၁။ ဥဘယန္တိ ဘာသန္တိ သုဏန္တိတိ ဝုတ္တာ ဒေသကာ ပဋိဂ္ဂါဟကာတိ ဥဘယံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၇၆။ ဥဘယံ တေ န သမေတိ၊ ဝါစာ ဘုတ္တဉ္စ ကောသိယေ(ဇာ၊၁။၃၀)-တိ...ဣဒံ ဥဘယမ္ပိ တုယှံ န သမေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၀။ ဟေတု ပစ္စယောတိ ဥဘယမေတံ ကာရဏာဓိဝစနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇၃၊၄၁၈။) တေ ဥဘယံ ဝိဝဇ္ဇယာ(ဇာ၊၁။၃၁)တိ တေ ဥဘယမ္ပိ သညိဘဝဉ္စ အသညိဘဝဉ္စ ဝိဝဇ္ဇယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၉၉။ (-ဇာ၊၂။၈၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၈၊၃၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၅၂။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၂၊၃၂၉။) ယာနဒါနေန စူဘယံ။ ပေတ။၁၇၁။ ဥဘယန္တိ ဥဘယေန ဒါနေန။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၇၁။ တဿ ကမ္မဿ ဝိပါကေန၊ မုသာဝါဒဿ စူဘယံ။ ပေတ။၁၃၁၊၁၆၄။ ဥဘယန္တိ ဥဘယဿပိ ကမ္မဿ ဥဘယေန ဝိပါကေန။ ကရဏတ္ထေ ဟိ ဣဒံ ပစ္စတ္တဝစနံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၃၃။ ဥဘယန္တိ ဥဘယဿ ဝိပါကံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၇။ ဘဝယောဂေန စူဘယံ။ ဣတိဝုတ်။၂၅၉။ ဥဘယန္တိ ဥဘယေန၊ ... သံယုတ္တာတိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၈၇။ နစ္စဂီတေဟိ စူဘယံ။ ဇာ၊၂။၁၉၆။ ဥဘယံ ဥဘယေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၉။ (-မ၊ဓိ။၇၁။ သုတ္တနိ။၃၇၆။ ဇာ၊၂။၃၇၇။ မဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၃-၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၈၆။) ယဿ သက္ကာရိယမာနဿ၊ အသက္ကာရေန

စူဘယံ။ ဣတိဝုတ်။၂၄၅။ ဥဘယန္တိ ဥဘယေန သက္ကာရေန စ အသက္ကာရေန စ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၃၉။

ဥဘယော–ပုဒ်ကို သဒ္ဒနီတိ၊သုတ္တမာလာ၊ နှာ။၄၁၀–၄၁၁။ ပဒမာလာ၊နှာ။၃၅၂–တို့၌ လိင်သုံးပါး, ဗဟုဝုစနန္တ သာ ရှိကြောင်း၊ ဧကဝစနန္တ မရှိကြောင်းလာသည်။ မောဂ်၊၂။၁၇၀–သုတ်၌ ဥဘ–နောင် ယော ဝိဘတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးပြ သည်။ နှစ်ဦးတို့သည်၊ နှစ်ဦးတို့ကို–ဟု အနက်ပြန်ဆိုနိုင်သည်။ ဘေသဇ္ဇဟာရီ ဥဘယော၊ ဝနန္တံ အာဂမိမှသေ။ ပေတ။၁၄၂။ ဥဘယောတိ ဒုဝေ၊ တွဥ္ဇ အဟဥ္စာတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၈၁။ ဘဏတိ ဥဘယော နိသာမေထ။ ထေရီ။၄၂၉။ ဥဘယော နိသာမေထာတိ တုမှေ ဒွေပိ မမ ဝစနံ နိသာမေထ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၈၇။

ဥဘယကစ္ဆ (ပု) [ဥဘယ+ကစ္ဆ] နှစ်ပါးကုန်သော လက်ကတီးကြား။ ကစ္ဆေသု ဥဘယကစ္ဆေသု စ ဟတ္ထပါဒေသု စ ပရူဠှာ သဉ္ဇာတာ, ဒီဃနခ–လောမာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။

ဥဘယကမ္ဘဿကတာ (ထီ) [ဥဘယ+ကမ္ဘဿကတာ] နှစ်ယောက်သောသူတို့၏ ကံသာလျှင် ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာရှိသည်၏အဖြစ်။ ဝေံ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္ဘဿကတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ, ဥဘယကမ္ဘဿကတံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသင်္ခါနေ ဌိတဿာပိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၉။

ဥဘယကရဏ (နပုံ) [ဥဘယ+ကရဏ] နှစ်ပါးစုံ ကိုပြုခြင်း။ အဘိနိသီဒနမတ္တေ အဘိနိပဇ္ဇန–မတ္တေ ဥဘယကရဏေ ပယောဂဘေဒေ စ ပါစိတ္တိယပ္ပဘေဒေါ ဝုတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆။

ဥဘယကာရဏ (နပုံ) [ဥဘယ+ကာရဏ] နှစ်ပါး သောအကြောင်း။ ဣဒံ ဥဘယကာရဏေနာပိ ကေဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တိယာ ကထိတတ္တာ ဒုဇ္ဇာနံ မဟန္တကာရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။

ဥဘယကာရဏသမ္ဘဝ (ပု) [ဥဘယကာရဏ+သမ္ဘဝ] နှစ်ပါးသောအကြောင်းကြောင့်ဖြစ်ခြင်း။ ဥဘယကာရဏသမ္ဘဝတော ပန ဣတရေ ဒွေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၃။

ဥဘယကိစ္စ (နပုံ) [ဥဘယ+ကိစ္စ] နှစ်ပါးသောကိစ္စ။ ဥဘယကိစ္စံ အသမ္ပတ္တာ အနာဂတာ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၀၀။

ဥဘယကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဥဘယကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလ+နိဒ္ဒေသ] နှစ်ပါးစုံသောကိစ္စ (=ပုဂ္ဂိုလ်၏ကိစ္စ, ဝိညာဏ်၏ကိစ္စ)နှင့်ယှဉ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ညွှန်ပြကြောင်းသဒ္ဒါ။ မေတိ ဥဘယ–ကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၄။)

ဥဘယကောဋ္ဌာသ (ပု) [ဥဘယ+ကောဋ္ဌာသ] နှစ်ပါးသောအဖို့အစု။ ဥဘယံသ–ကြည့်။

ဥဘယကောသလ္လ (နပုံ) [ဥဘယ+ကောသလ္လ] နှစ်ပါးစုံ၌ လိမ္မာသောဉာဏ်၊ နှစ်ပါးသော ကောသလ္လဉာဏ်။ ဣတိ ဣဒံ သတ္တဝိဓေဂ္ဂဟကောသလ္လံ ...သုဒ္ဓ ဝတ္ထုပေတွာ တေန ယောဂိနာ ဥဘယ–ကောသလ္လဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ သာဓုကံ ဥဂ္ဂ–ဟေတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။

ဥဘယက္ခယ (ပု) [ဥဘယ+ခယ] နှစ်ပါးတို့၏ ကုန်ခြင်း။ ကာလမရဏံ ပုညက္ခယေန ဝါ အာယုက္ခယေန ဝါ ဥဘယက္ခယေန ဝါ ဟောတိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၂။

ဥဘယက္ခယမရဏ (နပုံ) [ဥဘယက္ခယ+မရဏ] (အသက်,ကံ)နှစ်ပါးတို့၏ ကုန်ခြင်းကြောင့် သေခြင်း။ အာယုကမ္မာနံ သမကမေဝ ပရိက္ခီဏတ္တာ မရဏံ ဥဘယက္ခယမရဏံ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၈၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၈။)

ဥဘယက္ခိကာဏ (ပု) [ဥဘယက္ခိ(=ဥဘယ+အက္ခိ)

+ကာဏ] နှစ်ပါးကုန်သောမျက်စိတို့ ကန်းသူ၊ နှစ်ဖက်ကန်း။ ကာဏောတိ ကေကိုကာဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော ဝါ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃ရရ။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၅၄။)

ဥဘယဂါမဋ္ဌ (တိ) [ဥဘယဂါမ+ဌာ+ကွိ] နှစ်ပါးကုန်သောရွာတို့၌ တည်သော၊သူ။ ဥဘယဂါမ-ဋ္ဌာနံ ကမ္မံ ကောပေတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၅။

ဥဘယဂုဏာနုဿရဏ (န) [ဥဘယဂုဏ+အနုဿရဏ] နှစ်ပါးစုံသောဂုဏ်ကို အောက်မေ့ခြင်း။ ယဒိ ဝေ သုတ္တေ ဥဘယဂုဏာနုဿရဏံ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၄။

ဥဘယဂ္ဂဟဏ (န) [ဥဘယ+ဂဟဏ] နှစ်ပါးကိုယူခြင်း။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ ဥဘယဂ္ဂဟဏံ၊ ပုဂ္ဂ-လဇ္ဈာသယတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၃။

ဥဘယဃဋ္ဋန (န) [ဥဘယ+ဃဋ္ဋန] နှစ်ပါးစုံ-ဖြင့်-ကို-၌-ထိခိုက်ခြင်း။ တဒုဘယေတိ အတ္တနော စ ပရဿ စ ရူပေ၊ ဥဘယဃဋ္ဋနဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဘယဃဋ္ဋနဒဿန (ထီ၊န) [ဥဘယဃဋ္ဋန+ဒဿန] နှစ်ပါးအပေါင်း-ကို-၌-ထိခိုက်ခြင်းကိုပြခြင်း။ ဥပမာပိ ဥဘယဃဋ္ဋနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၁၂၅။ (-အနုဋီ၊၁။၁၃၃။)

ဥဘယင်္ဂပါရိပူရ (တိ) [ဥဘယင်္ဂ+ပါရိပူရ] နှစ်ပါးသောအင်္ဂါတို့နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ စတုတ္ထဿ ပန ဥဘယင်္ဂပါရိပူရတ္တာ ဘာရံ ကရောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၂။

ဥဘယစောပန (ထီ၊န) [ဥဘယ+စောပန] (ကာယဝစီဒွါရ) နှစ်ပါးအပေါင်း-၌-ကို-လှုပ်စေခြင်း။ ဥဘယစောပနံ အပတ္တာ (အပတ္တာ) ရဟော စိန္တယန္တဿ (စိန္တေန္တဿ) မနောဒွါရေ ပဝတ္တာ မနောသဉ္စေတနာ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၈။

ဥဘယစ္ဆိကာဏ (ပု) [ဥဘယစ္ဆိ(=ဥဘယ+အစ္ဆိ)+ကာဏ] နှစ်ပါးစုံသော မျက်စိတို့ဖြင့်ကန်းသူ၊ နှစ်ဖက်ကန်း။ ကာဏောတိ ကေစ္ဆိကာဏော ဝါ ဥဘယစ္ဆိကာဏော ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၃၁ရ။)

ဥဘယဋ္ဌာန (န) [ဥဘယ+ဌာန] နှစ်ပါးသော အကြောင်း။ တတိယပဒေ ဥဘယဋ္ဌာနေဟိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၆။

ဥဘယတလ (တိ) [ဥဘယ+တလ] နှစ်ခုကုန်သော-နှစ်ဖက်သော-အပြင်ရှိသော။ ဝိတတံ နာမ ဥဘယတလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။

ဥဘယတီရ (န) [ဥဘယ+တီရ] နှစ်ခုကုန်သော ကမ်း၊ ကမ်းနှစ်ဖက်။ တဿာ ကိရ နဒိယာ ဥဒ္ဓမဓော ဥဘယတီရေသု စ တိကျောရာ ခုရာ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတာ ဝိယ တိဋ္ဌန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။ (-ဝဇီရ။၃၅၉။)

ဥဘယတီရဝါသိက (တိ) [ဥဘယတီရ+ဝါသိက] ကမ်းနှစ်ဖက်၌နေသော၊သူ။ ဘံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ရောဟိဏီနဒိယာ ဥဘယတီရဝါသိကေသု မနုဿေသု ဩရိမတီရဝါသိကာ... ဝဒိံသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

ဥဘယတီရဝါသီ (တိ) [ဥဘယတီရ+ဝသ+ဏီ] ကမ်းနှစ်ဖက်၌ နေသော၊သူ။ ဥဘယတီရဝါသိ-နော မယံ ဥပကာရာ၊ ဣမေ နာမ အနုပကာ-ရာတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

ဥဘယတော (ဗျ) [ဥဘယ+တော] နှစ်ခု၊ နှစ်ပါး၊ နှစ်ဖက်။ (တောပစ္စည်းအနက်အားလျော်စွာ-နှစ်ပါးတို့ဖြင့်၊ နှစ်ပါးအားဖြင့်၊ နှစ်ဖက်တို့၌၊ နှစ်ပါးကုန်သော-ဟုပေးနိုင်သည်။ ဥဘယတော အဗ္ဗောစ္ဆိန္န(ဒီ၊၃။၈ရ)န္တိ ဒွိဟိပိ ဘာဂေဟိ အစ္ဆိန္နံ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၂။ ဥဘယတော ဂါဟံ နိဟရဏတ္ထာယ။

သံ၊၄၊၂။၉၃။ ဝိဟာရဒ္ဒွိရကောဋ္ဌကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ရာဇဂေဟဒွါရာ ဥဘယတော ခဒိရ-ပါကာရံ ကာရာပေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ ဥဘယ-တော(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂)တိ ဥဘယတ္ထ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၃၄။ ဥဘယတောဘာဂ-လည်းကြည့်။

ဥဘယတောဒသ (တိ) [ဥဘယတော+ဒသ] နှစ်ဖက်တို့၌ အဆာရှိသော(အခင်း)။ ဥဒ္ဒလောမီတိ ဥဘယတောဒသံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။

ဥဘယတောဘာဂ (ပု) [ဥဘယတော+ဘာဂ] နှစ်ပါးကုန်သောအဖို့။ ဥဘယတောဘာဂေဟိ (နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၅)တိ ရူပကာယနာမကာယ-ဘာဂေဟိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၈၃။

ဥဘယတ္ထ[၁] (ဗျ) [ဥဘယ+ထ] နှစ်-ဖက်-ခု-ပါး-တို့၌။ ဘိက္ခု ဥဘယတ္ထ သန္နိပတန္တိ။ ဝိ၊ ၃။၁၄၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၂။)

ဥဘယတ္ထ[၂] (ပု) [ဥဘယ+အတ္ထ] နှစ်ပါးသော အကျိုး။ တဒုဘယံ ဥဘယတ္ထော နာမ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ဥဘယတ္ထကဋ္ဋဂ္ဂါဟ (ပု) [ဥဘယတ္ထ+ကဋ+ဂါဟ] နှစ်ပါးသောအကျိုးတို့ကို အောင်ခြင်းကို ယူခြင်း။ ဥဘယတ္ထကဋ္ဋဂ္ဂါဟောတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော စေဝ-တ္ထော သမ္ပရာယိကော စာတိ ဥဘယော အတ္ထာ ဥဘယတ္ထာ။ ဥဘယတ္ထာနံ ကဋံ ဂါဟော ဥဘ-ယတ္ထကဋ္ဋဂ္ဂါဟော။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၄၁၀-၄၁၁။ (ဤကား ဤပုဒ်ကို သမာသ်ပုဒ်ကြံပုံတည်း။ ဝါကျလည်း ကြံနိုင်သည်။ ထိုသို့ကြံမူ "ဥဘ-ယတ္ထ၊ နှစ်ပါးစုံသောဌာနတို့၌၊ ကဋ္ဋဂ္ဂါဟော၊ အောင်ခြင်းကိုယူခြင်း" ဟု အနက်ပေးရသည်။ အကျယ်ကို နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၄၁၀-၄၁၁-ကြည့်။ ဇာ၊၁။၂၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၃-တို့၌ ဥဘယတ္ထ ကဋ္ဋဂ္ဂဟော- ဟု ဝါကျရှိ၏။)

ဥဘယတ္ထကလိဂ္ဂ(ဂ္ဂါ)ဟ (ပု) [ဥဘယတ္ထ+ကလိ+ ဂဟ(ဂါဟ)] နှစ်ပါးကုန်သောလောကတို့၌ အရှုံးကို ယူခြင်း။ ဇေ ဝံ ဣမဿ ဘောတော ပုရိသ-ပုဂ္ဂလဿ ဥဘယတ္ထ ကလိဂ္ဂါဟော။ မ၊၂။၆၅။ (ဤပုဒ်ကား မ၊၂-၌ ဝါကျရှိ၏။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။ ၄၁၁-၌ "ဧသ နယော ဥဘယတ္ထကလိဂ္ဂါဟော-တိအာဒီသုပိ" ဟု ဥဘယတ္ထကဋ္ဋဂ္ဂါဟော-ပုဒ်ကဲ့သို့ သမာသ်, ဝါကျ နှစ်မျိုးရနိုင်ကြောင်းဆိုထားသည်။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဥဘယတ္ထကာရဏ (တိ) [ဥဘယတ္ထ+ကာရဏ] (မိမိသူတပါး) နှစ်ဦးသား၏အကျိုး-ဟူသော-လျှင်-အကြောင်းရှိသော၊ (မိမိသူတပါး) နှစ်ဦးသား၏အကျိုးကို ရလိုခြင်းသာလျှင် အကြောင်းရှိသော။ ဘဇန္တိ သေဝန္တိ စ ကာရဏတ္ထာတိ အတ္တတ္ထကာရဏာ ပရတ္ထကာရဏာ ဥဘယတ္ထ-ကာရဏာ ... ဘဇန္တိ။ စူဠနိ။၃၀၆။ ကာရဏတ္ထ-နှင့် စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၈-တို့လည်းကြည့်။)

ဥဘယတ္ထပုစ္ဆာ (ထီ) [ဥဘယတ္ထ+ပုစ္ဆာ] (မိမိ သူတပါး) နှစ်ဦးအကျိုး-ကို-ငှါ-မေးခြင်း၊ နှစ်ဦးအကျိုးအတွက် မေးသောပုစ္ဆာ။ အပရာပိ တိဿော ပုစ္ဆာ အတ္တတ္ထပုစ္ဆာ ပရတ္ထပုစ္ဆာ ဥဘယတ္ထပုစ္ဆာ။ မဟာနိ။၂၆၄။

ဥဘယတ္ထေနက (တိ) [ဥဘယ+ထေနက] (လိင်, သံဝါသ=ရဟန်းအသွင်, ရဟန်းဝါရေတွက်ခြင်း စသည်) နှစ်ပါးစုံကို ခိုးသော၊သူ။ အယံ လိင်္ဂဿ စေဝ သံဝါသဿ စ ထေနိတတ္တာ ဥဘယ-တ္ထေနကော နာမ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၆-ရ။ (-ဝိမ တိ၊၂။၁၂၀။)ဥဘယဿ ထေနကော ဥဘယ-တ္ထေနကော။ ကင်္ခါ၊မဟာဋီ၊ဌ။၂၆၄။

ဥဘယဒန္တပန္တိဝေမဇ္ဈ (နှ) [ဥဘယဒန္တပန္တိ+ ဝေမဇ္ဈ] (အထက်,အောက်) နှစ်ပါးသော သွားအစဉ်တို့၏ အလည်။ တတော ဥဘယဒန္တပန္တိ-ဝေမဇ္ဈေ ဟေဋ္ဌာ စတ္တာရော ဥပရိ စတ္တာရော ကတွာ အဋ္ဌ ဒန္တာ ကေကောဋိကာ ကေမုံ-လိကာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၄။

ဥဘယဒဿန (ထီ၊နှ) [ဥဘယ+ဒဿန] နှစ်ပါးစုံ

ကို ပြခြင်း။ တေသု အညတရဒဿနံ ဝါ ကတ္တဗ္ဗံ သိယာ ဥဘယဒဿနံ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။၄၀။

ဥဘယဒုက္ခ (န) [ဥဘယ+ဒုက္ခ] (မိမိသူတပါး) နှစ်ဦးသား၏ဆင်းရဲခြင်း။ ဥဘယဗျာဗာဓ-ကြည့်။

ဥဘယဒေသနာ (ထီ) [ဥဘယ+ဒေသနာ] (သဒ္ဓိနုသာရီ, ဓမ္မာနုသာရီ)နှစ်ဦးတို့အား ဟောအပ်သော ဒေသနာ။ ဓမ္မေ ဓမ္မာနုသာရီနံ၊ တတော ဥဘယဒေသနာ။ ဝဇိရ။၆၇။

ဥဘယဒေါသာပတ္တိ (ထီ)[ဥဘယဒေါသ+အာပတ္တိ] နှစ်ပါးသောအပြစ်သို့ရောက်ခြင်း။ ဥဘယပက္ခ-ပရိဂ္ဂဟ-ကြည့်။

ဥဘယဒွါရ (တိ) [ဥဘယ+ဒွါရ] (ကာယ,ဝစီ)နှစ်ပါးသောဒွါရ။ ဥဘယဒွါရေ စောပနံ အပတ္တွာ မနောဒွါရေ ဥပ္ပန္နာ။ မာဋ္ဌ၊၃။၃၇။

ဥဘယဓမ္မ (တိ) [ဥဘယ+ဓမ္မ] (တွေ့ထိအပ်, တွေ့ထိတတ်ဟူသော) နှစ်ပါးသောသဘောရှိသော။ ဖုသိတဗ္ဗဖုသနကဘာဝေါ အာပေါဓာတုယံ နတ္ထိတိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝသေန ဥဘယဓမ္မတံ အာဟ။ အနုဋီ၊ ၁။၁၆၇။

ဥဘယနဂရဝါသိက (တိ) [ဥဘယနဂရ+ဝါသိက] နှစ်မြို့၌နေသော၊သူ။ အထ ဇေဋ္ဌမူလမာသေ သဿေသု မိလာယန္တေသု ဥဘယနဂရဝါသိ-ကာနမ္ပိ ကမ္မကရာ သန္နိပတိံသု။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။

ဥဘယနဂရဝါသီ (တိ) [ဥဘယနဂရ+ဝသ+ဏီ] နှစ်မြို့၌နေသော၊သူ။ ဒေသနံ သုတွာ ဥဘယ-နဂရဝါသိနောပိ အနုတိယာနိ အနုတိယာနိ ကုမာရသတာနိ ဒဿန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။ (-သံဋ္ဌ၊ ၁။၆၄။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၆၂။)

ဥဘယနာသနာ (ထီ) [ဥဘယ+နာသနာ] နှစ်ပါးသော-ဖျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ခြင်း။ ပက္ခပဏ္ဍကော ဟိ သံဝါသနာသနာယ နာသေတဗ္ဗော၊ ဣတ-ရော ဥဘယနာသနာယ။ ဝဇိရ။၁၁၅။

ဥဘယနိဒါန (န) [ဥဘယ+နိဒါန] (၁) နှစ်ပါးသောနိဒါန်း။ (တိ)(၂) (ပိယ, အပ္ပိယ) နှစ်ပါးလျှင်အကြောင်းရှိသော။ (၁)အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၂) ဥဘယံ ဝါ ဥဘယနိဒါနံ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၁။ ဥဘယနိဒါနန္တိ ပိယနိဒါနဉ္စေဝ အပ္ပိယ-နိဒါနဉ္စ။ ဒီဋီ၊၂။၂၅၇။

ဥဘယနိဒါနသမ္ပန္န (တိ) [ဥဘယနိဒါန+သမ္ပန္န] နှစ်ပါးသောနိဒါန်းနှင့်ပြည့်စုံသော။ ဝေံ ဥဘယ-နိဒါနသမ္ပန္နဿ ပနဿ အဘိဓမ္မဿ နိဒါန-ကောသလ္လတ္ထံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၂။

ဥဘယနိယမ (ပု) [ဥဘယ+နိယမ] (ပါဒကဈာန်, ဝိပဿနာဟူသော)နှစ်ပါးသော-မှတ်ခြင်း-နိယမ။ အယမ္ပိ ဝိသေသော ဥဘယနိယမဝသေန ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။

ဥဘယန္တ (ပု၊န) [ဥဘယ+အန္တ] (၁) နှစ်ပါးသောအစွန်း။ (၂) နှစ်ပါးသောအဖို့အစု။ (၁) သော အဝိဇ္ဇာပစ္စယာသင်္ခါရာတိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အန္တံ အန္တတော ပဋ္ဌာယ အာဒိံ, ဥဘယန္တတော ပဋ္ဌာယ မဇ္ဈံ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၇၅။ (၂) ယဿုဘယန္တေ ပဏိဓိဓ နတ္ထိ။ သုတ္တနိ။၄၀၄။ (-သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၅။) ဥဘယံသ-လည်းကြည့်။

ဥဘယန္တရ (န) [ဥဘယ+အန္တရ] နှစ်ပါးတို့၏-အလည်-အကြား။ ဥဘယန္တရေန နာဟောသိ။ ထေရ။၃၄၄။ ဥဘယန္တရေနာတိ ဥဘယေသံ အန္တရေ၊ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ မဇ္ဈဘူတေ အဒုက္ခ-မသုခေတိ အတ္ထော။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။

ဥဘယပက္ခ (ပု) [ဥဘယ+ပက္ခ] နှစ်ပါးစုံသော-ဖက်-အဖို့။ ဣမေ ကေကပက္ခပရိဂ္ဂဟေ ဒေါသံ ဒိသွာ ဥဘယပက္ခံ ဂဏှန္တိ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၅။ ဥဘယပက္ခန္တိ ကေကဿ သဿတာ-သဿတပက္ခံ။ ပဋိသံဂံ။၂၃၁။ (-မဋီ၊၂။၂၇၉။)

ဥဘယပက္ခပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဥဘယပက္ခ+ပရိဂ္ဂဟ] နှစ်ပါးစုံသောအဖို့ကိုသိမ်းဆည်းခြင်း။ "နေဝ

ဟောတိ န န ဟောတီ”တိ ဣမေ ဥဘယ-
ပက္ခပရိဂ္ဂဟေ ဥဘယဒေါသာပတ္တိံ ဒိသွာ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၁။

ဥဘယပက္ခိက (တိ) [ဥဘယပက္ခ+ဣက] နှစ်ပါး
သောအဘို့ရှိသော၊ နှစ်ဖက်ကွဲသော၊သူ။ ဥဘ-
တောပက္ခိကာတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝသေန ဥဘယ-
ပက္ခိကာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၅၇။

ဥဘယပစ္စယ (ပု) [ဥဘယ+ပစ္စယ] နှစ်ပါးသော
-ပစ္စည်း-အကြောင်း။ ယတော တတော ဝါ
ဥဘယပစ္စယတော ပစ္စယုပ္ပန္နဿ ဥပ္ပတ္တိမတ္တံ
ယေဝ ဟိ တတ္ထ အဓိပ္ပေတံ။ မူလဋီ၊၃။၂၂၂။

ဥဘယပစ္စယယုတ္တ (တိ) [ဥဘယပစ္စယ+ယုတ္တ]
(ဟေတု, ဝိပါကဟူသော) နှစ်ပါးသောပစ္စည်းနှင့်
ယှဉ်သော။ ဥဘယပစ္စယသဟိတေ(မူလဋီ၊၃။
၂၂၃)တိ ဟေတုဝိပါကပစ္စယသဟိတေ။ အနု
ဋီ၊၃။၂၉၈။

ဥဘယပဋိက္ခေပ (ပု) [ဥဘယ+ပဋိက္ခေပ] နှစ်ပါး
စုံကို ပယ်ခြင်း။ တတိယပဒံ ဥဘယပဋိက္ခေပ-
ဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။ (-ဝဇီရ။၃၉၅။)

ဥဘယပဋိဗာဟန (နပုံ) [ဥဘယ+ပဋိဗာဟန]
(၁) (ကမ္မ, ဝိပါက) နှစ်ပါးစုံကို ပယ်မြစ်ခြင်း။
(တိ)(၂) (ကမ္မ, ဝိပါက) နှစ်ပါးစုံကို ပယ်မြစ်ခြင်း
ရှိသော။ (၁) သော အတ္ထတော ကမ္မပဋိဗာဟ-
နေန အကိရိယဒိဋ္ဌိကော, ဥဘယပဋိဗာဟနေန
အဟေတုကဒိဋ္ဌိကော စ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၇။ မ၊ဋီ၊၃။၅၅။ (တိ) (၂) တေန
ယာ ပုဗ္ဗေ ဥဘယပဋိဗာဟနတာမုခေန ဝုတ္တာ
အတ္ထသိဒ္ဓိ သမ္ဗန္ဓိကတာ။ မ၊ဋီ၊၃။၅၆။ (ဒီ၊ဋီ၊
၁။၂၂၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၉-အလားတူအဖွင့်မျိုး၌
ဥဘယပ(ပ္ပ)ဋိဗာဟကတာမုခေန-ဟုရှိသည်။)

ဥဘယပ(ပ္ပ)ဋိဗာဟက(တိ) [ဥဘယ+ပဋိဗာဟက။
ထိ-၌ ဥဘယပဋိဗာဟိကာ] (ကမ္မ, ဝိပါက)နှစ်
ပါးစုံကို ပယ်တတ်သော။ ဣတိ သဗ္ဗေပေတေ
အတ္ထတော ဥဘယပ္ပဋိဗာဟကာ (ဥဘယပဋိဗာ-
ဟကာ) အဟေတုကဝါဒါ စေဝ အကိရိယဝါဒါ
စ နတ္ထိကဝါဒါ စ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ မ၊
ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၇။
မ၊ဋီ၊၃။၅၅။) တေန ယာ ပုဗ္ဗေ ဥဘယပဋိ-
ဗာဟိကတာမုခေန ပဝတ္တာ အတ္ထသိဒ္ဓိ သမ္ဗ-
ဒိဋ္ဌိကာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၇၉။

ဥဘယပဒ (နပုံ) [ဥဘယ+ပဒ] နှစ်ပါးစုံသောပုဒ်။
သာမုက္ကံသိကံ ဝါ ဥဘယပဒေဟိ ယောဇေတွာ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။)

ဥဘယပဒတ္ထ (ပု) [ဥဘယပဒ+အတ္ထ] နှစ်ပါးသော
ပုဒ်တို့၏အနက်။ အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေန ဟိ အတ္ထံ
ဒဿေန္တေန ပါဠိယံ အာဂတသဒ္ဒပဋိရူပကော
အညော သဒ္ဒေါ ဥဘယပဒတ္ထော ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗော။
သာရတ္ထ၊၂။၃၅၇။ (-မူလဋီ၊၃။၁၉၃။)

ဥဘယပဒနိယမ (ပု) [ဥဘယပဒ+နိယမ] နှစ်ပါး
သောပုဒ်တို့ကို မှတ်ခြင်း။ ဥဘယပဒနိယမေန
လဒ္ဓဂုဏံ ဒဿေတုံ “အယဥ္စ”တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၁၂။

ဥဘယပဒါပေက္ခ (တိ) [ဥဘယပဒ+အပေက္ခာ]
နှစ်ပါးသော ပုဒ်တို့ကို ငဲ့ခြင်းရှိသော။ တေသန္တိ
ပဒံ ဥဘယပဒါပေက္ခံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၅၀။

ဥဘယပရိဿယရဟိတ (တိ) [ဥဘယပရိဿယ
+ရဟိတ] နှစ်ပါးသော ဘေးရန်မှ ကင်းသော။
ဇေ့ ဇာနိတွာတိ ဥဘယပရိဿယရဟိတန္တိ ဇေ့
ဉတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၃။

ဥဘယပလိဗောဓာဘာဝ (ပု) [ဥဘယပလိဗောဓ
+အဘာဝ] နှစ်ပါးသောပလိဗောဓတို့၏မရှိခြင်း။
ဉာတတ္တာတိ ကထိနေတိ ဣမိနာ ဥဘယပလိ-
ဗောဓာဘာဝံ ဒီပေတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၆၅။

ဥဘယပဿ (နပုံ) [ဥဘယ+ပဿ] နှစ်ဖက်ကုန်

သော နံ့ပါး၊ နံ့ပါးနှစ်ဖက်။ ဟေဋ္ဌာ ဝါ ဥပရိ ဝါ ဥဘယပဿေဟိ ဝါ ဆုပန္တံ ပဝေသေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။)

ဥဘယပဿဒ္ဓိယောဂ(ပု) [ဥဘယပဿဒ္ဓိ+ယောဂ] (ကာယပဿဒ္ဓိ, စိတ္တပဿဒ္ဓိဟူသော) နှစ်ပါးစုံသော ငြိမ်းအေးခြင်းတို့နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ပဿဒ္ဓ-ကာယောတိ ဥဘယပဿဒ္ဓိယောဂေန နိဗ္ဗုတ-ကာယော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။

ဥဘယပါဒခဉ္ဇ (တိ) [ဥဘယပါဒ+ခဉ္ဇ] နှစ်ချောင်းသော ခြေတို့ဖြင့်ခွင်သော၊ ခြေနှစ်ဖက်ခွင်သော၊သူ။ ခဉ္ဇောတိ ဧကပါဒခဉ္ဇော ဝါ ဥဘယပါဒ-ခဉ္ဇော ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆၊၃၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။

ဥဘယပ္ပဓာန (တိ) [ဥဘယ+ပဓာန] နှစ်ပါးစုံလျှင် ပြဓာန်းခြင်းရှိသော။ ပဌမံ ကမ္မဝဋ္ဋပဓာနံ အတ္ထံ ဝတွာ ပုန ကိလေသကမ္မာနံ ဝသေန ဥဘယပ္ပဓာနံ အတ္ထံ ဝဒန္တော။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၁။ (-မူလဋီ၊၁။၂။ မူလဋီ၊၃။၁၉၇။)

ဥဘယပ္ပဟီန (န) [ဥဘယ+ပဟီန] နှစ်ပါးစုံကို ပယ်ခြင်း။ ယေသံ ယထာဝုတ္တံ ဥဘယပ္ပဟီနံ၊ တေသံ တဒုပ္ပဇ္ဇဟနဿ ကာရဏံ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊၃။၂၀၆။

ဥဘယဗာဟုတ္တစ (ပု) [ဥဘယဗာဟု+တစ] နှစ်ဖက်သောလက်မောင်းတို့၏အရေ၊ လက်မောင်း နှစ်ဖက်အရေ။ ဥဘယဗာဟုတ္တစော တူဏီရော-နဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

ဥဘယဗျာဗာဓ (ပု) [ဥဘယ+ဗျာဗာဓ] (မိမိ, သူတပါး) နှစ်ဦးသား-၏ပင်ပန်းဆင်းရဲခြင်း-ကိုနှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲခြင်း။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ အသ-ပ္ပုရိသော ... ဥဘယဗျာဗာဓာယပိ စေတေတိ။ မ၊၃။၇၃။ ဥဘယဗျာဗာဓာယာတိ ...ဝေ ဥဘ-ယဒုက္ခတ္ထာယ စိန္တေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၄။ (-အံ၊၁။၂၀၂။)

ဥဘယဗျာဗာဓက (တိ) [ဥဘယ+ဗျာဗာဓက] (မိမိ, သူတပါး) နှစ်ဦးသားကို နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲတတ်သော။ တာဒိသဿ ဥပ္ပန္နော မိစ္ဆာဝိတက္ကော ယထာရဟံ အတ္တဗျာဗာဓကော ဥဘယဗျာဗာဓ-ကော စ န ဟောတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ မဋီ၊၂။၆၉။

ဥဘယဘာဂဂတ (တိ) [ဥဘယဘာဂ+ဂတ] နှစ်ပါးသောအဖို့၌တည်သော။ ယထာ ဝါ ကုသာ ဥဘယဘာဂဂတံ ဟတ္ထပဒေသံ လုနန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ ဥဘယဘာဂဂတန္တိ ဥဘယံသေန သင်္ဂဟိတံ။ ပဋိသံ၊ဂံ၊၁၁၆။ (-အနုဋီ၊၁။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။)

ဥဘယဘာဂဝိမုတ္တ (တိ) [ဥဘယဘာဂ + ဝိမုတ္တ၊ ဥဘယ+ဥဘယဘာဂ+ဝိမုတ္တ] ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တမည်သော၊သူ။ (က) နှစ်ပါးသောအဖို့တို့ဖြင့် လွတ်သော၊သူ။ (ခ) နှစ်ပါးသောအဖို့တို့မှ လွတ်သော၊သူ။ (ဂ) နှစ်ပါးသောအဖို့တို့ဖြင့် နှစ်ကြိမ်လွတ်သော၊ နှစ်ပါးသောအဖို့တို့ဖြင့် နှစ်ပါးသောအဖို့တို့မှလွတ်သော၊သူ။ ဥဘတောဘာဂ-ဝိမုတ္တ-ကြည့်။

ဥဘယမိဿက (တိ) [ဥဘယ+မိဿက] နှစ်ပါး ရောနှောသော။ တတိယဝါရော ဥဘယမိဿက-ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၆၀။)

ဥဘယမူလ (န) [ဥဘယ+မူလ] (၁) နှစ်ပါးသော မူလ။ (တိ)(၂) နှစ်ပါးသောမူလရှိသော။ (၁) ဥဘယမူလဝသေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဝုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။ (တိ)(၂) ဥဘယမူလော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၂။၈၉။

ဥဘယမူလက (တိ) [ဥဘယ+မူလ+က] နှစ်ပါး သောမူလရှိသော။ ဥဘယမူလကော ပဋိလောမ-

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။

ဥဘယရဋ္ဌဝါသီ (တိ) [ဥဘယရဋ္ဌ+ဝသ+ဏီ] နှစ်ခုသောတိုင်းပြည်တို့၌ နေသော၊သူ။ ဥဘယရဋ္ဌဝါသိနော ဂဟေတွာ သတ္တု သန္တိကံ ဂန္တွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၃။)

ဥဘယရသပါန (န) [ဥဘယရသ+ပါန] (ပဝိဝေက, ဥပသမ-ဟူသော) နှစ်ပါးသော- အရည်-အရသာ-ကိုသောက်ခြင်း။ နိဒ္ဒရော ဟောတိတိ တေန ဥဘယရသပါနေန ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု အဇ္ဈတ္တရေ ရာဂဒရထာဒီနံ အဘာဝေန နိဒ္ဒရော စေဝ နိပ္ပါပေါ စ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။

ဥဘယရဟိတ (တိ) [ဥဘယ+ရဟိတ] (ဝိတက်ဝိစာရ) နှစ်ပါးစုံမှကင်းသော။ ဥဘယရဟိတာ အဝိတက္ကအဝိစာရာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၉။)

ဥဘယလိင်္ဂ (တိ) [ဥဘယ+လိင်္ဂ] နှစ်ပါးသောလိင်ရှိသော။ (သဒ္ဒါအသုံးအနှုန်းလိင်နှင့် အဘိဓမ္မာအသုံးအနှုန်းလိင် ၂-မျိုး သက်ဆိုင်သည်။) ၊ဒေဝဒူတာနီတိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသံ ကတွာ ဝုတ္တန္တိ အာဟ"ဒေဝဒူတာ"တိ။ ဥဘယလိင်္ဂံ ဝါ ဧတံ ပဒံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။ (-မူလဋီ၊၁။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅၀။)

ဥဘယလိင်္ဂရဟိတ (တိ) [ဥဘယလိင်္ဂ+ရဟိတ] နှစ်ပါးသောလိင်တို့မှ ကင်းသော၊သူ။ ပဏ္ဍကာတိ ဥဘယလိင်္ဂရဟိတာ။ မူလဋီ၊၁။၂၆။

ဥဘယလိင်္ဂါဘာဝ (ပု) [ဥဘယလိင်္ဂ+အဘာဝ] နှစ်ပါးသောလိင်၏ မရှိခြင်း။ သမာနေပိ စေတ္ထ ဥဘယလိင်္ဂါဘာဝေ ဖုရိသသဏ္ဌာနာဝ ဖြပဏ္ဍာနော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။

ဥဘယလောကတ္ထသာဓက (တိ) [ဥဘယလောကတ္ထ+သာဓက] (ပစ္စုပ္ပန် တမလွန်) နှစ်ပါးသောလောက၏အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော။ တံ ဣဓလောကပရလောကတ္ထဘာဠက် အကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂံ ဂရဟန္တေန ဥဘယလောကတ္ထသာဓကေဠ ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂံ ပသံသန္တေန ဘဂဝတာ ပဋ္ဌမံ ဇာလံ့နမသေဝနာ ပဏ္ဍိတာနဠ သေဝနာ ကထိတာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၀၅-၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။

ဥဘယလောကမုနန (တိ) [ဥဘယလောက+မုနန] နှစ်ပါးသောလောကကို သိတတ်သော။ ဥဘယလောကမုနနေန မောနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၃၁။

ဥဘယလောကဟိတ (တိ) [ဥဘယလောက + ဟိတ] နှစ်ပါးသောလောက-၏-၌-အစီးအပွား။ တံ ဥဘယလောကဟိတံ ဂဟေတွာ ဌိတမင်္ဂလံ အမှာကံ ကထေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ရ၅။

ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟ (တိ) [ဥဘယလောကဟိတသုခ+အာဝဟ] နှစ်ပါးသောလောက-၏-၌-စီးပွားချမ်းသာကို ဆောင်တတ်သော။ သာပနာယံ ပါဠိစရိယာ ပုတ္တာသ ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၉၈။

ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟန (တိ) [ဥဘယလောကဟိတသုခ+အာဝဟန] နှစ်ပါးသောလောက-၏-၌-စီးပွားချမ်းသာကို ရွက်ဆောင်တတ်သော။ တံ အတ္တနော စ ပရေသဥ္စ ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟနတော "မင်္ဂလ"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၁၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။

ဥဘယဝစန (န) [ဥဘယ+ဝစန] နှစ်ပါးစုံကို ဆိုခြင်း။ ဥဘိန္နမ္ပိ ဝါ တတ္ထ ပရိစ္စာဂဝိသေသကိတ္တနတ္ထံ ဥဘယဝစနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၁။

ဥဘယဝဇ္ဇ (န) [ဥဘယ+ဝဇ္ဇ] နှစ်ပါးသောအပြစ်။ ကထန္တိအာဒိနာ ဥဘယဝဇ္ဇဝသေနပိ အပ္ပသာဝဇ္ဇတာယ ဝိသယံ ဒဿေတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇၀။

ဥဘယဝဍ္ဎန (န) [ဥဘယ+ဝဍ္ဎန] (၁) ဒုက်တိက် နှစ်ပါးတို့ကို-တိုးပွားစေခြင်း, ဖြတ်ခြင်း-ရှေး၌ မယူအပ်သေးသည်ကိုယူခြင်း, ယူအပ်

ပြီးသည်ကိုမယူခြင်း။ (၂) ဒုက်တိက်နှစ်ပါးအား ဖြင့် ဖြစ်သော–တိုးပွားစေခြင်း, ဖြတ်ခြင်း–ရှေး ဌ် မယူအပ်သေးသည်ကိုယူခြင်း, ယူအပ်ပြီးသည် ကိုမယူခြင်း။ ဥဘတောဝဍ္ဎန(က)နီဟာရ–ကြည့်။

ဥဘယဝါမန (တိ) [ဥဘယ+ဝါမန] နှစ်ပါးစုံ–ကောက်–ကုံး–သော၊သူ။ ဝါမနောတိ ဇယ်ဝါ–မနော ဝါ ကင္ဂိဝါမနော ဝါ ဥဘယဝါမနော ဝါ။ ... ဥဘယဝါမနဿ ဥဘောပိ ကာယာ ရဿာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၁။

ဥဘယဝိနိမုတ္တ (တိ) [ဥဘယ+ဝိနိမုတ္တ] (ရုပ်နာမ်) နှစ်ပါးမှလွတ်သော။ ဥဘယဝိနိမုတ္တံ ကိဉ္စိ နတ္ထိ အတ္တာ ဝါ အတ္တနိယံ ဝါ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၆၅။ (–အနု၊ဋီ၊၃။၁၅၄။)

ဥဘယဝိပန္န (တိ) [ဥဘယ+ဝိပန္န] နှစ်ပါးတို့မှ ကင်းသော၊သူ။ ယော ပန ဥဘယဝိပန္နော လာဠုဒါယီ ဝိယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ ဥဘယဝိပန္နာ (ကခါ။၁၃၅)တိ ဥဘယေဟိ ဒေသနာပမာဏေဟိ ဝိပန္နာ ရဟိတာ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၄၀။ (–ဝဇီရ။၃။)

ဥဘယဝိပရီတလက္ခဏ (တိ) [ဥဘယဝိပရီတ+လက္ခဏ] နှစ်ပါးမှ–ပြောင်းလဲ–ဖေါက်ပြန်–ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဥဘယဝိပရီတလက္ခဏာ နေဝဝိပါကနဝိပါကဓမ္မဓမ္မာ။ အနု၊ဋီ၊၁။၄၁။

ဥဘယဝိပရီတာနုဘဝနလက္ခဏ (တိ) [ဥဘယဝိပရီတာနုဘဝန+လက္ခဏ] နှစ်ပါးမှ ပြန်သော––မဇ္ဈတ္တအဖို့ကို–မဇ္ဈတ္တာရုံကို–ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဥဘယဝိပရီတာနုဘဝနလက္ခဏာ အဒုက္ခမသုခါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ ဋီကာကျော်၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ဥဘယဝိပလ္လာသ (ပု) [ဥဘယ+ဝိပလ္လာသ] နှစ်ပါးသောပုဒ်တို့၏–ဖေါက်ပြန်ခြင်း–ပြောင်းလဲခြင်း။ "ဥပသမ္ပန္နဿ သုတ္တာ ဥပသမ္ပန္နဿ ပေသုည် ဥပသံဟရတီ"တိ ဝုတ္တာနံ ဒွိန္နံ ပဒါနံ အညတရဝိပလ္လာသဝသေန ဝါ ဥဘယဝိပလ္လာသဝသေန ဝါ ပါစိတ္တိယန္တိ ကတ္ထာ။ ဝဇီရ။ ၂၉၀။

ဥဘယဝိပါက (ပု) [ဥဘယ+ဝိပါက] နှစ်ပါးသော–အကျိုး–ဝိပါက် (ကုသလဝိပါက်, အကုသလဝိပါက်)။ တဉ္စ ယဒိ ကဏှံ ဘဝေယျ၊ ကဏှ–ဝိပါကံ ဒဒေယျ။ ယဒိ သုက္ကံ ဘဝေယျ၊ သုက္က–ဝိပါကံ ဒဒေယျ၊ ဥဘယဝိပါကဿ ပန အဒါန–တော အကဏှာသုက္ကဝိပါကတ္တာ အကဏှံ အသုက္ကန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂၂။) ဥဘယ–ဝိပါကဿာတိ ယထာဝုတ္တဿ ဥဘယဝိပါ–ကဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၈၉။ ဝိပါက–မနောဝိညာဏဓာတုဟိ ဥဘယဝိပါကာ သန္တီရ–ဏမနောဝိညာဏဓာတု။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။

ဥဘယဝိမုတ္တိရဟိတ(ဝိရဟိတ) (တိ) [ဥဘယဝိမုတ္တိ+ရဟိတ(ဝိရဟိတ)] (တဒင်္ဂဝိမုတ္တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ–ဟူသော) နှစ်ပါးသောဝိမုတ္တိမှကင်းသော။ အဝိမုတ္တန္တိ ဥဘယဝိမုတ္တိရဟိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။ ယတ္ထ တဒုဘယဝိမုတ္တိ နတ္ထိ တံ ဥဘယ–ဝိမုတ္တိရဟိတန္တိ ဂယှမာနေ လောကုတ္တရစိတ္တေပိ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၂။ အဝိမုတ္တန္တိ ဥဘယဝိမုတ္တိဝိရဟိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၄။

ဥဘယဝိသယ (တိ) [ဥဘယ+ဝိသယ] နှစ်ပါးကျက်စားရာရှိသော။ အန္တာနန္တာနံ ဝသေန ဥဘယဝိသ–ယတ္တာ တေသံ ဝါဒဿ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၅။

ဥဘယဝိသုဒ္ဓိလက္ခဏ (တိ) [ဥဘယဝိသုဒ္ဓိ+လက္ခဏ] နှစ်ပါးသော ဝိသုဒ္ဓိလက္ခဏာရှိသော။ အဗ္ဗောဟာရိကမေဝ ဟောတိ ဥဘယဝိသုဒ္ဓိ–လက္ခဏတာဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၈၃။

ဥဘယဝိသေသန (နံ) [ဥဘယ+ဝိသေသန] နှစ်ပါးသော–ပုဒ်–တရား–တို့၏ ဝိသေသန၊ နှစ်ပါးကို အထူးပြုခြင်း။ ဝေဒိ ပါကင္ဂဟကံ ဥဘယဝိသေသနံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၁။

န ဟိ အညတရဝိသေသနံ ဥဘယဝိသေသနံ န ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။၂၀၇။

ဥဘယဝေါကိဏ္ဏ (တိ) [ဥဘယ+ဝေါကိဏ္ဏ] နှစ်ပါးတို့ရောနှောသော။ ဥဘယဝေါကိဏ္ဏေသု ဝတ္တမာနေသု(ဒီ၃။၆၈)တိ ဥဘယေသု ဝေါကိဏ္ဏေသု မိဿီဘူတေသု ဟုတွာ ဝတ္တမာနေသု။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၄၇။ ဥဘယဝေါကိဏ္ဏေတိ ဝစနဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တန္တိ အာဟ "ဥဘယေသု ဝေါကိဏ္ဏေသူ"တိ။ ဒီဋီ၊၃။၃၈။

ဥဘယဝေါမိဿက (တိ) [ဥဘယ+ဝေါမိဿက] နှစ်ပါးရောနှောသော။ အာဝုသော ကွမေကေစ္စေ ဗဟုံ ပုညကမ္မံ ကရောတိ...ကေစ္စေ ဥဘယဝေါမိဿကံ ကရောတိ။ ကထာဝတ်၊ဋ္ဌ။၆၈။

ဥဘယသင်္ဂဟ (ပု) [ဥဘယ+သင်္ဂဟ] (၁) ပါဒက ဈာန် သမ္ဗသိတဈာန်) နှစ်ပါးတို့၏ထင်ရှားခြင်း။ (တိ)(၂) နှစ်ပါးသောပစ္စည်းတို့၏ထင်ရှားရှိသော။ (၁) ဥဘယသင်္ဂဟေ အဇ္ဈာသယဝသေန တတော အညတရေန အာဟိတဝိသေသာ စ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ မဂ္ဂဿ ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒိဝိသေသံ နိယမေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၇၄။ (-အနုဋီ၊၁။၁၂၃။) (တိ)(၂) ဒုဝိဓမ္ပိ ပန ဒွါဝီသတိမူလကံ သဟ ဂဟေတွာ သင်္ဂဟိတေ တသ္မိံ ဥဘယသင်္ဂဟတော "တေဝီသတိမူလကော"တိ အာဟာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၃။၂၁၁။

ဥဘယသဘာဂ (တိ) [ဥဘယ+သဘာဂ] နှစ်ပါးအားဖြင့်-တူသောသဘောရှိသော-သဘောတူသော။ တေန ဣမေ ဥဘယသဘာဂတာပိ လဗ္ဘတီတိ ဒဿေတိ။ မဋ္ဌ၁။၄၄။

ဥဘယသဘာဝ (ပု) [ဥဘယ+သဘာဝ] (၁)နှစ်ပါးသောသဘော။ (တိ)(၂) နှစ်ပါးသောသဘောရှိသော။ (၁) ဇဝံ သတိ ဒိဋ္ဌိကပ္ပနက္ခမော တဿ ဥဘယသဘာဝေါ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေသု ယေဝ အန္တောဂဓော။ ဒီဋီ၊၁။၁၇၇။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၃။ (တိ)(၂) ပစ္ဆိမကာ ပန စတ္တာရော ဥဘယသဘာဝါ။ ဒီဋီ၊၁။၂၆။ (-သီဋီ၊သစ်၊၁။၉၁။ အနုဋီ၊၃။၉၃၊၂၂၇။)

ဥဘယသဘာဝပဋိက္ခေပ (ပု) [ဥဘယသဘာဝ+ပဋိက္ခေပ] နှစ်ပါးသောသဘောကို ပယ်မြစ်ခြင်း။ တတိယပဒံ ဥဘယပဋိက္ခေပဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၈၄။

ဥဘယသမ (တိ) [ဥဘယ+သမ] (ဝိရိယသမာဓိ) နှစ်ပါးတို့၏-တူမျှခြင်းရှိသော-တူမျှသော။ ဥဘယသမတာယ ဟိ အပ္ပနာ ဟောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၃၇၈။

ဥဘယသမာဓိရဟိတ(ဝိရဟိတ) (တိ) [ဥဘယသမာဓိ+ရဟိတ(ဝိရဟိတ)] နှစ်ပါးသောသမာဓိမှ ကင်းသော။ အသမာဟိတန္တိ ဥဘယသမာဓိရဟိတံ၊ အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။ (-မဋီ၊၁၃၇၂။) အသမာဟိတန္တိ ဥဘယသမာဓိဝိရဟိတံ။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၇။

ဥဘယသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ဥဘယ+သမ္ပတ္တိ] နှစ်ပါး-သော-တို့၏-ပြည့်စုံခြင်း။ ဝိရောစတီတိ ဥဘယသမ္ပတ္တိယာ ဝိရောစတိ။ ကထာဝတ်၊ဋ္ဌ။၈၆။

ဥဘယသမ္မာပနာပနယန (နု) [ဥဘယသမ္မာပန+အပနယန] (မှိုဲ့အပ်, မမှိုဲ့အပ်ဟူသော) နှစ်ပါးသောတရားတို့သို့ ရောက်စေခြင်းကို ပယ်ရှားခြင်း။ အနုနေတာတိ ဣမေ ဓမ္မာ သေဝိတဗ္ဗာ၊ ဣမေ န သေဝိတဗ္ဗာတိ ဥဘယသမ္မာပနာပနယနတ္ထံ ပညာပေတာ။ မဋီ၊၂။၂၉၅။ အံဋီ၊၂။၁၆၉။

ဥဘယသမ္ဗန္ဓ (နု) [ဥဘယ+သမ္ဗန္ဓ] (၁) နှစ်ပါးတို့နှင့်စပ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ဒိဋ္ဌ သုတနှစ်ပါးတို့နှင့်စပ်သော။ (၁) န ကေဝလံ တံသဒ္ဒိသတာဝ ဥဘယသမ္ဗန္ဓော။ မူလဋီ၊၁။၇၀။ (တိ)(၂) ဒိဋ္ဌံ သုတံ ဥဘယသမ္ဗန္ဓန္တိ ဣမေ တာဝ ဒိဋ္ဌာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။

ဥဘယသမ္ပိဏ္ဍ (တိ) [ဥဘယ+သမ္ပိဏ္ဍ] နှစ်ပါးစုံ ရောနှောခြင်းရှိသော။ ယေ ပန ဥဘယသမ္ပိဏ္ဍ- တာဝသေန လောဘာလောဘုဿဒဝါရာဒယော အပရေ ကေ္ကနပညာသဝါရာ ကာမံ ဒဿေတဗ္ဗာ။ မာဋီ၊၂။၂၉၄။

ဥဘယသမ္ဘူဋ္ဌ (တိ) [ဥဘယ+သမ္ဘူဋ္ဌ] (ရုပ်နာမ်) နှစ်ပါး၌ တွေ့ဝေသော၊သူ။ ယေ ပန ဥဘယ- သမ္ဘူဋ္ဌာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၈၅။ (-အနုဋီ၊၂။၅။)

ဥဘယသီသပရိယာဒါန (နု) [ဥဘယသီသ+ပရိ ယာဒါန] (ကိလေသသီသ ပဝတ္တသီသ ဟူသော) နှစ်ပါးသောသီသတို့၏ကုန်ခြင်း။ ဣမာယ ဝါရ- သမတာယ ဣဒံ ဥဘယသီသပရိယာဒါနံ သမံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အံ၊ ဋီ၊၃။၁၅၆။

ဥဘယသုခ (နု) [ဥဘယ+သုခ] နှစ်ပါးသော ချမ်းသာ။ ပဌမေန ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခံ၊ တတိယေန သမ္ပရာယသုခံ၊ ဒုတိယေန ဥဘယသုခံ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၉။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။)

ဥဘယသုစရိတ (နု) [ဥဘယ+သုစရိတ] နှစ်ပါး သော သုစရိုက်။ စတုဗ္ဗိဓံ ပန ဝစီဒုစ္စရိတံ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ ပဟာယ ဥဘယသုစရိတံ ပူရေန္တဿေဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၅။

ဥဘယသုဒ္ဓိ (ထီ) [ဥဘယ+သုဒ္ဓိ] နှစ်ပါးစုံ၏စင် ကြယ်ခြင်း။ သီလာဒီဟိ ပယောဂသုဒ္ဓိယာ သတ္တာနံ အဘယဒါနေ အာသယသုဒ္ဓိယာ အာမိသဒါနေ ဥဘယသုဒ္ဓိယာ ဓမ္မဒါနေ သမတ္ထော ဟောတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၄။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၁။

ဥဘယသေဋ္ဌိပုတ္တ (ပု) [ဥဘယသေဋ္ဌိ+ပုတ္တ] သူဌေးနှစ်ဦးတို့၏သား။ သော ဇဝံ ဝနုမာနော အာသိတိကော ဟုတ္တာ ဥဘယသေဋ္ဌိပုတ္တောတိ ပါကဋော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

ဥဘယဟတ္ထကုဏီ (တိ) [ဥဘယဟတ္ထ+ကုဏီ] လက်နှစ်ဖက်ကောက်သော၊သူ။ ကုဏီတိ ကေ- ဟတ္ထကုဏီ ဝါ ဥဘယဟတ္ထကုဏီ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆၊၃၂၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၇၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၇။

ဥဘယဟနန (နု) [ဥဘယ+ဟနန] (မိမိ, သူတပါး) နှစ်ဦးသားကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ သတိပိ ကုဟကဿ ဥဘယဟနနေ အတ္တဟနနေ ပန အယံ ဝိသေသော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။

ဥဘယဟိတ (တိ) [ဥဘယ+ဟိတ] (၁) နှစ်ပါး သောအစီးအပွား။ (မိမိ, သူတပါး) နှစ်ဦး၏ အစီးအပွား။ (၂) နှစ်ပါးသော အစီးအပွားရှိ သော၊ နှစ်ပါးသောအစီးအပွားကို ပေးတတ် သော။ (၁) အောက်ပုဒ်နှင့် ဥဘယဟိတပဋိပ- န္န-ကြည့်။ (၂) ယန္နူနာဟမ္ပိ ဘဂဝန္တံ ဥဘယ- ဟိတံ ပဋိပဒံ ပုစ္ဆေယျံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။

ဥဘယဟိတတ္ထိက (တိ) [ဥဘယဟိတ+အတ္ထိက] နှစ်ပါးသောအစီးအပွား-ဖြင့်-ကို-အလိုရှိသော၊သူ။ သဒ္ဓါဝ ဥဘယဟိတတ္ထိကေဟိ မနာယိတဗ္ဗေဿ မနံ သဒ္ဓါမနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၇။

ဥဘယဟိတပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဥဘယဟိတ+ပဋိ ပတ္တိ] နှစ်ပါးသောအစီးအပွားအလို့ငှာကျင့်ခြင်း။ ပရိယုဋ္ဌာနာနုသယပ္ပဟာနံ, ဥဘယဟိတပဋိပတ္တိ, လောကဓမ္မေဟိ အနုပလေပေါ စ။ သီဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၇၇။

ဥဘယဟိတပဋိပန္န (တိ) [ဥဘယဟိတ+ပဋိပန္န] (မိမိ, သူတပါး) နှစ်ဦး၏ အစီးအပွားအလို့ငှာ ကျင့်သော၊သူ။ ဒေဝမနုဿေသု ပန ယေ အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နာဒယော စတ္တာရော ပုဂ္ဂလာ၊ တေသု ဥဘယဟိတပဋိပန္နော အဂ္ဂ- ပုဂ္ဂလော အယံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။

ဥဘယဟိတပရာယဏ (တိ) [ဥဘယဟိတ+ပရာ ယဏ] နှစ်ပါးသောအစီးအပွားလျှင် လည်းလျောင်း

ရာရှိသော၊သူ။ ကထံ နု ခေါ...သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဥဘယဟိတပဋိပန္နောယဏာ ဘဝေယျံ။ မဋီ၊၁။၁၂၆။

ဥဘယဟိတမုနန (တိ) [ဥဘယဟိတ+မုနန] နှစ်ပါးသောအစီးအပွားကို သိသော၊သူ။ ဥဘယဟိတမုနနတော မုနိ။ ဣတိဝုတ်၊ဠ။၁၈၆။ အံ၊ ဋီ၊၂။၂၀၇။

ဥဘယဟိတာဝဟ (တိ) [ဥဘယဟိတ+အာဝဟ] နှစ်ပါးသောအစီးအပွားကိုဆောင်တတ်သော။ ကိစ္စမိစ္စကောတိ ဥဘယဟိတာဝဟံ ကိစ္စံ ဣစ္စန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ဥဘယာကာရ (ပု) [ဥဘယ+အာကာရ] နှစ်ပါးသောအခြင်းအရာ။ ရာဇာ တဿာ ဥဘယာကာရံ ဒိသွာ တံ ပဏ္ဏာကာရပေတ္တာ ပုစ္ဆိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂။

ဥဘယာကာရဝိဓုရ (တိ) [ဥဘယာကာရ+ဝိဓုရ] နှစ်ပါးသောအခြင်းအရာတို့မှဆန့်ကျင်သော။ ပဌမာရုပ္ပဝိညာဏာဘာဝဿ ပန န ဗဟိဒ္ဓါကာရော၊ နာပိ အဇ္ဈတ္တာကာရောတိ ဥဘယာကာရဝိဓုရေ တသ္မိံ အနညသာဓာရဏေန ပဝတ္တိယာကာရေန ပဝတ္တမာနံ အာကိဉ္စညာယတနမေဝ န ဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၁။၂၁၆-၇။

ဥဘယာနတ္ထကာရီ (တိ) [ဥဘယာနတ္ထ+ကရ+ဏီ] နှစ်ပါးသောအကျိုးမဲ့ကို ပြုတတ်သော။ တသ္မာ အနတ္ထတာတိ ဥဘယာနတ္ထကာရိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၃၄။

ဥဘယာနတ္ထဒူရီကရဏ (န) [ဥဘယာနတ္ထ+ဒူရီကရဏ] နှစ်ပါးသောအကျိုးမဲ့ကို-ဝေးသည်ကို-ဝေးစွာ-ဝေးအောင်-ပြုခြင်း။ ကုသလမူလရောပနံ, ဥဘယာနတ္ထဒူရီကရဏံ, ပရိသာသု ဝိသာရဒတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၇။

ဥဘယာနတ္ထသာဓန (တိ) [ဥဘယာနတ္ထ(=ဥဘယ+အနတ္ထ)+သာဓန] နှစ်ပါးသော အကျိုးမဲ့ကိုပြီးစေတတ်သော။ ကာလေန ဝဒန္တေနပိ ဥဘယာနတ္ထသာဓနတော အဘူတံ ပရိဝဇ္ဇေတဗ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၇၂။

ဥဘယာနုကမ္ပာ (ထီ) [ဥဘယ+အနုကမ္ပာ] နှစ်ပါးစုံ၌သနားခြင်း။ ဣတိ ဥဘယာနုကမ္ပာယ ဥယျောဇေသိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁၆။

ဥဘယာနုရူပ (တိ) [ဥဘယ+အနုရူပ] နှစ်ပါးတို့အား-နှင့်-လျော်သော။ ပတိရူပဒေသဝါသသပ္ပုရိသူပနိဿယသဒ္ဓမ္မဿဝနယောနိသောမနသိကာရာဒယော ပန ဥဘယေသံ သာဓာရဏာ ဥဘယာနုရူပါ စာတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၆။

ဥဘယာပ(ပွ)ဇဟန (န) [ဥဘယ+အပ(ပွ)ဇဟန] နှစ်ပါးစုံကိုမပယ်ခြင်း။ ဥဘယာပဇဟနဿ ကာရဏံ န ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၉။ ဥဘယာပွဇဟနဿာတိ ကာမရာဂဝိစိကိစ္ဆာနုသယာပွဇဟနဿ။ အနုဋီ၊၃။၂၀၆။

ဥဘယာပေက္ခာ (ထီ) [ဥဘယ+အပေက္ခာ] နှစ်ပါးစုံကိုငဲ့ခြင်း။ ဥဘယထာပိ ဥဘယာပေက္ခာ နာမ။ မဋီ၊၃။၃၄၆။

ဥဘယာပေက္ခာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဥဘယာပေက္ခာ+အဓိပ္ပါယ] နှစ်ပါးစုံကို-ငဲ့ခြင်း၌အလို-ငဲ့လိုခြင်း။ တေနေဝ ဥဘယာပေက္ခာဓိပ္ပါယေန "ကတံ န ကတံ" န္တိ အဝတွာ "ကိံ သံယသ ပုဗ္ဗကိစ္စ" မိစ္စေဝါဟ။ ဝဇီရ။၄၄၈။

ဥဘယာဘာဝ (ပု) [ဥဘယ+အဘာဝ] နှစ်ပါးစုံ၏မရှိခြင်း။ ဧဝံ သင်္ဂါဟကတ္တာဘာဝတော အသင်္ဂါဟကတ္တာဘာဝတော ဥဘယာဘာဝတော စ။ မူလဋီ၊၃။၁၂။(-၂၅။)

ဥဘယာဘိနိဝေသ (တိ) [ဥဘယ+အဘိနိဝေသ] နှစ်ပါးစုံကိုနှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော။ ဧဝံ ဗဟိဒ္ဓါဘိနိဝေသော, ဥဘယာဘိနိဝေသော စ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၇၇။

ဥဘယာမိဿက (တိ) [ဥဘယ+အမိဿက] နှစ်ပါးမရောနှောသော။ အရဟတိ ဥဘယာမိဿကတ္တာ။ ဝဇီရ။ ၂၁၂။

ဥဘယာရမ္မဏ (တိ) [ဥဘယ+အာရမ္မဏ] နှစ်ပါးစုံလျှင်အာရုံရှိသော၊ နှစ်ပါးစုံကို အာရုံပြုသော။ ဝေဠု ကတ္ဝာ ကထံ ကေကုဏေကေဿ စိတ္တဿ ဥဘယာရမ္မဏဘာဝေါတိ ဒေဒိသိ စောဒနာ အနဝကာသာတိ ဒဿေတုံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၁ဝ။

ဥဘောဟတ္ထ (ပု) [ဥဘ+ဟတ္ထ] နှစ်ခုသောလက်၊ လက်နှစ်ဖက်။ ဥဘောဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယီ။ အပ၊၁။ ၂၅ရ၊ (-၃ဝ၄၊၃၃၃။) ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ ဥက္ခိပိတ္ဝာ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉ဝ။

ဥမင်္ဂ (ပု) [ဥ+မဂ္ဂ။ ဥမ္မဂ္ဂ၊ သံ။] ဥမင်လိုဏ်ခေါင်း၊ လိုဏ်ဂူ၊ မြေအိမ်။ ဂိရိဂုဟာနံ့ ဒွိန္နံ့ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရံ့ ကေဿီ ယေဝ ဝါ ဥမင်္ဂသဒိသံ မဟာဝိဝရံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ (နိသျ။ ဋီကာ-အားလုံး၌ "ဥမင်္ဂသဒိသံ"ဟုရှိ၏။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၈၃-အလားတူ အဖွင့်၌လည်း ဥမင်္ဂသဒိသံ-ဟုရှိ၏။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥမင်္ဂ (ပု) [ဥ+မဂိ+အ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂ရ။ အဝ+မဂိ+အ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၈၉။] ဥမင်။ (က) မြေ၌ တူးအပ်သောလိုဏ်၊ မြေအောက်လိုဏ်ခေါင်း၊ ဥမင်လိုဏ်ခေါင်း။ (ခ) လိုဏ်ဂူ၊ မြေအိမ်။ (က) ဥမင်္ဂါ နိက္ခမိတွာန၊ ဝေဒေဟော နာဝမာရုဟိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၉၂။ ဝေ ဂုတ္တံ (သုဂုတ္တံ) ကတွာ နိပန္နေ ပန သစေ ဘိတ္တိံ ဝါ ဆဒနံ ဝါ ဘိန္ဒိတွာ ဥမင်္ဂေန ဝါ ပဝိသိတွာ ဟရန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၁။ ဝိသင်္ဂဟ။၄၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၉။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆ဝ။) (ခ) ဂုဟာတိ ပံသုဂုဟာ၊ သာ ဥန္နမေ ဥဒကမုတ္တဋ္ဌာနေ အဟောသိ၊ ကေတော ဥမင်္ဂ ကတ္ဝာ ခါဏုကေ စ ပံသုံ စ နီဟရိတွာ အန္တော ထမ္ဘေ ဥဿာပေတွာ မတ္ထကေ ပဒရ-စ္ဆန္နဂေဟသင်္ခေပေန ကတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ ဥမင်္ဂ ကတွာတိ ဟေဋ္ဌာ သုဒ္ဒဂုံ ကတ္ဝာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁ဝရ။ ဥမင်္ဂသဒိသန္တိ သုဒ္ဒဂုံသဒိသံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၅ရ။ အံ၊ ဋီ၊၂။ ၃၈ဝ။ ဥမင်္ဂသဒိသန္တိ စ "သုဒ္ဒဂုံသဒိသ"န္တိ အာစရိယေန ဝုတ္တံ သုဒ္ဒဂုံတိ ဟိ ဘူမိယာရဿေတံ အဓိဝစနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၂-၃။ (ဝိပါဓာန် ၌ ဥမင်္ဂသဒိသန္တိ ဥရုဒ္ဒါသဒိသံ-ဟု အံ၊ဋီ-၌ ဖွင့်ကြောင်းမှာသည်။ ပါစိတ်၊ယော-၌ ဥမင်္ဂ-ကို ဂူတ္တိလိင်ဖြင့်ဖွင့်ပြသည်။ ဥမင်္ဂနဒီ-ကြည့်။)

ဥမင်္ဂဂင်္ဂါ (ထီ) [ဥမင်္ဂ+ဂင်္ဂါ] မြေအောက်လိုဏ်ခေါင်းဖြင့် စီးသွားသောမြစ်၊ ဥမင်မြစ်။ ဥမင်္ဂေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ ဥမင်္ဂဂင်္ဂါတိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ရ၄။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆ ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။)

ဥမင်္ဂဂုဟာ (ထီ) [ဥမင်္ဂ+ဂုဟာ] ဥမင်လိုဏ်ဂူ၊ မြေလိုဏ်ဂူ။ ဘူမိဂုဟာန္တိ ဥမင်္ဂဂုဟံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂ရ၈။

ဥမင်္ဂစောရ (ပု) [ဥမင်္ဂ+စောရ] ဥမင်လိုဏ်-တူးဖေါက်၍-ဖြင့်-ခိုးသူ။ တသ္မိံ ခဏေ ဥမင်္ဂ-စောရာ ဒွိန္နံ ဂေဟာနံ အန္တရေ ဥမင်္ဂ ဘိန္ဒန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆ဝ။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဝ၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဝ၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉ ၂။)

ဥမင်္ဂဇာတက (န) [ဥမင်္ဂ+ဇာတက] ဥမင်္ဂဇာတ်။ (မဟောသဓဇာတ်ကိုပင် ဥမင်္ဂဇာတ်ဟုခေါ်သည်။ ဇာ၊ ၂။ ၂ဝ၄-၂၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၆၃-၃၃ ၂။) သတ္ထာ ဟိ မဟာဗောဓိဇာတကေ ဝိယ ဥမင်္ဂဇာတကေ ဝိယ စ အတ္တနော ပညာယ ဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏိတံ သုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။ ၂၄၈။)

ဥမင်္ဂဒွါရ (တိ) [ဥမင်္ဂ+ဒွါရ] ဥမင်တံခါး။ ဥမင်္ဂဒွါရံ ဝိဝရိသု၊ ယန္တယုတ္တေ စ အဂ္ဂဠေ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၉ ၂။

ဥမင်္ဂဒွါရဝိဝရဏ (န) [ဥမင်္ဂဒွါရ+ဝိဝရဏ] ဥမင်

တံခါးကို ဖွင့်ခြင်း။ ဥမင်္ဂဒွါရဝိဝရဏတ္ထံ ယောဓေ အာဏာပေသ္တော ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၆။၂၉၂။

ဥမင်္ဂနဒီသိမပ္ပမာဏ (နှ) [ဥမင်္ဂနဒီသီမာ+ပမာဏ] ဥမင်မြစ်သိမ်-ပမာဏ-အတိုင်းအတာ။ သစေ ဟောဋ္ဌာ ဥမင်္ဂသိမပ္ပမာဏတော အနူနာ ပဌမ-မေဝ စ ပဝတ္တာ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၈။

ဥမင်္ဂနဒီ (ထီ) [ဥမင်္ဂ+နဒီ] ဥမင်မြစ်။ သီမာယ ဟောဋ္ဌာ ဥမင်္ဂနဒီ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။ (ဝိမတိ၊၂။၁၆၆။) ဥမင်္ဂနဒီတိ ဧတ္တ ဥကာရော သြ-ကာရဝိပရိတော၊ တသ္မာ ပထဝိယံ သြတရိတွာ ပဝိသိတွာ မင်္ဂတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥမဂ္ဂါတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဥမဂ္ဂါ စ သာ နဒီ စေတိ ဥမင်္ဂနဒီ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၈၉။

ဥမင်္ဂဘိန္ဒန (နှ) [ဥမင်္ဂ+ဘိန္ဒန] ဥမင်လိုဏ်ခေါင်း-ဖြို-တူးဖောက်-ခြင်း။ မမေ့န ဒါရံ ပေါသေန္တီတိ ဥမင်္ဂဘိန္ဒနာဒီနိ အကတွာ ဓမ္မိကေဟိ ကသိ-ဂေါရက္ခဝဏိဇ္ဇာဒီဟိ ပုတ္တဒါရံ ပေါသေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဥမာ (တိ) [ဥ+မ။ ကောတ္ထုဘ။ ဥ+မုဠ+အ။ ဥမာပုပ္ဖ-ကြည့်။ အဝ+မ။ ဥမ္မာ-ကြည့်။ ဥမ+အ။ ဥမာပုပ္ဖသရိန္နိဘ-ကြည့်။] (၁) ကျော်စောခြင်း။ (၂) နှစ်သက်ခြင်း။ (၃) နှမ်းကြတ်၊ ဗီဇ္ဇာ။ (ဓာန်၊သျှသစ်။) အောက်မဲ၊ အောင်မဲညို။ ကန်တောက် (ကတောက်)။(ရှေးနိသျှများ။) အဘိဓာန်ဋီကာ။ ၅၅၂-၌ ဥမာ၊ ဥမ္မာ-ဟုပါဠိနှစ်မျိုးရှိကြောင်းဆို၏။ ဓာန်ဋီ။သျှ-၌ "ဥမ္မာ-သဒ္ဒါ နှမ်းကြတ်, ကန်တောက်-အနက်နှစ်ပါး ဟောကြောင်း၊ အောင်မဲညိုအနက်ကား မသင့်ကြောင်း" မှာသည်။ (အမရကောသဘာသာဋီကာ၌ "ၚင်းကား နှမ်းမျိုးတည်း၊ ပကတိနှမ်းပင်လောက် ပင်စည် ခက်ရွက် မကြီးသောကြောင့် နှမ်းကြတ်-ဟု ရခိုင်လူမျိုးတို့ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲသည် ဟူ၏၊ စိန်ကုန်သည်တို့၌ကား ၚင်းအစေ့သည် ဗီဇ္ဇာ ဟု ထင်ရှား၏" ဟုဆိုသည်။ ဓာန်၊သျှ၊သစ်၌လည်း ထို့အတူပင်ဆို၏၊ ကျော်အောင်စံထား၊ဓာန်၊သျှ-၌ "အောက်မဲ၊ နှမ်းကြတ်" ဟုပြန်ဆိုသည်။ တောင်ပေါက်၊သျှ-၌ "နှမ်းကြတ်(စပါးအထူး)" ဟု ပြန်ဆိုသည်။ သီဟိုဠ် သုဘူတိနိသျှ၌ "ဓည-ဝိသေသ=စပါးအထူး" ဟုပြန်ဆိုသည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ။ ရွှေဥမင်နိသျှ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ။ဘုရားကရားနိသျှ-တို့၌ "ကတောက်"ဟု ပြန်ဆိုသည်။ ပါဠိတော်မြန်မာပြန်တို့၌ "အောင်မဲညို" ဟုပြန်ဆို ကြသည်။ မြန်မာအဘိဓာန်၊၂။၂၅၀-၌ နှမ်းကြတ် ကို "ပန်းပြာပွင့်သောအပင်ဖြစ်ကြောင်း၊ အစေ့ကို ဗီဇဝါ အမည်ဖြင့် စိန်ရတနာချိန်တွယ်ရာတွင် သုံးရကြောင်း" ဆိုထား၏။ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၃။၁၀၂-၌ ဗီဇ္ဇာပင်ကို "လျှော်နှင့်အစေ့ကို အသုံးပြုရသောအပင်တမျိုး"ဟုဆို၏။ ပုံပြဆေးအဘိဓာန်၊ ၄။၁၆၉-၁၇၄-တို့တွင် အောင်မဲဖြူ၊ အောင်မဲညို အပင်တို့ကိုပြရာ၌ "ၚင်းဆေးပင်၏ ပွင့်ချပ်များသည် နှစ်ထပ်မှ လေးထပ်အထိ ပွင့်နေသည်" ဟုလည်းကောင်း၊ "အရွက်ကို အသုံးပြုကြောင်း"ကိုလည်းကောင်း ပြဆိုသည်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂-တို့အဖွင့်အရမူ ယင်းဥမာ=ဥမ္မာ မည်သောအပင်၏အပွင့်သည် ဂိရိကဏ္ဏိက=အောင်မဲညို (တောင်ဇလပ်-ရှေးနိသျှ)အပွင့် စသည်တို့ထက်ညိုကြောင်းသိရသည်၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁-၌ ယင်း၏အရွက်သည် ပတ္တခါဒနီယ=အရွက်စားဖွယ်၌ ပါဝင်ကြောင်းပြဆိုသည်။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇-အဖွင့်အရ ယင်း၏အပွင့်သည် အထက်အထက်အဆင့်ဆင့် ပွင့်ကြောင်း သိရသည်။ ထို့ပြင် "ဥမာပုပ္ဖသမာနန္တိ ဒကသီတလပုပ္ဖသဒိသံ"ဟု မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၁-၌လာသော "ဒကသီတလ" ကို အဘိဓာန်။၆၈၉-၌ "သောဂန္ဓိကံ ကလ္လဟာရံ ဒကသီတလိကံ" ဟု ပရိယာယ်ပုဒ်တို့ဖြင့် ဆိုထားသည်။ ကြာသိမ် (ကြာတံဆိပ်၊ ညနေချမ်း၌ပွင့်သောကြာဖြူ)ဟု ဓာန်၊သျှ၊သစ်၌အနက်ပေးသည်။ ပုံပြဆေးအဘိဓာန်၊၁။၉၈-၌ သောဂန္ဓိက-ကို

ကြာညိုဖြို့ သွင်းပြသည့်အပြင် "လရောင်ဖြင့်ပွင့်၏" ဟု ဆိုထားသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ-၌ သောဂန္ဓိက-ကို နီလုပ္ပလ=ကြာညို (ကြာပြာ) ဟုပြဆိုသည်ကိုလည်းကောင်း၊ အညိုရောင်ကို ပြရာဌာနဖြစ်သည်ကိုလည်းကောင်းထောက်၍ "ဒကသီတလ" ကိုလည်း ကြာညို(ကြာပြာ)မျိုးဟု ယူသင့်ပေသည်။ ဥမာပုပ္ဖ၊ ဥမာပုပ္ဖသမာန၊ ဥမ္မာ-တို့လည်းကြည့်။)

(၁)(၂) ပုလာ မဟတီ ဥမာ ကိတ္တိ, ကန္တိ ဝါ ယဿာတိ ပုလောမော။ ဓာန်ဋီ။၄၄။ (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမာကုသုမ (န) [ဥမာ+ကုသုမ] အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်၊ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမာပုပ္ဖ (န) [ဥ+မုဋ္ဌ+ပုပ္ဖ+အ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။ ဥမာ+ပုပ္ဖ] အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်၊ သေယျထာပိ နာမ ဥမာပုပ္ဖံ နီလံ နီလ-ဝဏ္ဏံ။ ဒီ၊၂။၉၃။ မ၊၂။၂၀၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ ဥမာပုပ္ဖန္တိ တေဥုံ ပုပ္ဖံ သိနိဒ္ဓံ မုဒု (မုဒုံ)၊ ဒိဿမာနမ္ပိ နီလမေဝ ဟောတိ၊ ဂိရိကဏ္ဏိက-ပုပ္ဖာဒီနိ ပန ဒိဿမာနာနိ သေတဓာတုကာ-နေဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဣဒမေဝ ဂဟိတံ၊ တာနိ န ဂဟိတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။ ဥမာပုပ္ဖ(အပ၊၁။၁၉၀)န္တိ ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ နီလပဘံ မုဋ္ဌမာနံ ပုပ္ဖတိ ဝိကသတီတိ ဥမာပုပ္ဖံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။ ဥမာပုပ္ဖန္တိ အတသိပုပ္ဖံ။ ဒီဋီ၊၂။၁၆၂။ မဋီ၊၃။၁၂၄။ ဥမာပုပ္ဖေန သမာနာ(ထေရ၊၃၅၁)တိ မေစကနိ-ဘတာယ ဥမာကုသုမသဒိသာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၂။

ဥမာပုပ္ဖဒေဝ (ပု) [ဥမာပုပ္ဖ+ဒေဝ] အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်အဆင်းရှိသောနတ်၊ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမာပုပ္ဖနိဘာသီ (တိ) [ဥမာပုပ္ဖနိဘာသ+ဤ] အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်အရောင် အဆင်းရှိသော၊သူ။ ဥမာပုပ္ဖနိဘာသိနော(ဒီ၊၂။ ၂၀၈)တိ ဥမာပုပ္ဖဒေဝါ နာမ ဧတေ ဒေဝါ၊ ဥမာပုပ္ဖသဒိသာ ဟိ တေသံ သရီရာဘာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃-၄။ (-ဒီဋီ၊၂။၂၄၂။)

ဥမာပုပ္ဖသမာန (တိ) [ဥမာပုပ္ဖ+သမာန] အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်နှင့်တူသော။ တံ နီလံ ဟောတိ သုနီလံ ပါသာဒိကံ ဒဿနေယျံ ဥမာပုပ္ဖသမာနံ။ မဟာနိ၊၃၅၆။ စူဠနိ၊၁၇၃။ ဥမာပုပ္ဖသမာနန္တိ ဒကသီတလပုပ္ဖသဒိသံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၁။ (အဘိဓာန်၊၆၈၉-၌လာသော "ဒက-သီတလိက-ကို နိဿျ-တို့၌ ကြာသိမ်၊ ကြာတံဆိပ်၊ ညနေချမ်း၌ပွင့်သော ကြာဖြူ-ဟု အနက် ပေးကြ၏၊ ဤ၌မူ ကြာဖြူအနက် မဖြစ်နိုင်၊ ကြာညိုမျိုးဝင် ကြာပင်အနက်သာ ဖြစ်ရမည်။ "ဒကသီတလပုပ္ဖသဒိသံ=ကြာညိုပွင့်နှင့်တူသော" ဟု အနက်မှတ်ရမည်။ ဥမာ-လည်းကြည့်။)

ဥမာပုပ္ဖဝဏ္ဏ (ပု) [(၁) ဥမာပုပ္ဖ+ဝဏ္ဏ။ (၂) ဥမာ ပုပ္ဖဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ] (၁) အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်အဆင်း။ (တိ)(၂) အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်အဆင်းရှိသော။ (၁) နီလော စ ဝဏ္ဏောတိ ဥမာပုပ္ဖသမာနော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၁။ (တိ)(၂) နီလာနန္တိ ဥမာပုပ္ဖဝဏ္ဏာနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ တတ္ထ စ နီလိကာ ဥမာပုပ္ဖဝဏ္ဏာ ဟောတိ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၇။ (ပါစိတ်၊ယော-၌ ဥမ္မာရ-ပုပ္ဖဝဏ္ဏာ ဟု တည်ပုဒ်ပြုထားသည်။) ဥမ္မာရပုပ္ဖ-ဝဏ္ဏာတိ ဥမ္မာရပုပ္ဖဿ ဝဏ္ဏော ဝိယ ဝဏ္ဏော ဧတိဿာတိ ဥမ္မာရပုပ္ဖဝဏ္ဏာ။ ပါစိတ်၊ယော၊၃၃၆။

ဥမာပုပ္ဖသရိန္နိဘ (တိ) [ဥမာပုပ္ဖသရီ+နိဘာ] အောင်မဲညို-နှမ်းကြတ်-ကန်တောက်-ပွင့်နှင့်တူသောအဆင်းရှိသော။ ဥမာပုပ္ဖသရိန္နိဘာ(ဇာ၊၁။၃၂၅)န္တိ နီလပစ္စတ္ထရဏတ္တာ ဥမာပုပ္ဖသဒိသာယ နိဘာယ ဩဘာသေန သမန္နာဂတံ၊ ကာဠဝဏ္ဏ-ဒါရုသာရမယံ ဝါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၂၃။ ဥမာပုပ္ဖန္တိ ဝေဠုနာမကံ ပုပ္ဖံ၊ ဇာဋီ၊ဟောင်း။ ဥမ္မာရပုပ္ဖသန္နိဘန္တိ ဥမ္မာရော နာမ နီလပုပ္ဖာ ဧကာ တိဏဇာတိ၊

ဥမေတိ တေမေတိ ဩဘာသေနာတိ ဥမ္မာရော၊ တိမ ဥမ တေမနေတိ ဓာတုတော မာရပစ္စယ-ဝသေန ပဒသိဒ္ဓိ၊ တဿ ဟိ ပုပ္ဖာနိ နီလဝဏ္ဏာနိ သိနိဒ္ဓါနိ မုဒူနိ ဟောန္တိ၊ ယော "ကန်တောက်"ဣတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဥမာပုပ္ဖိယ (တိ) [ဥမာပုပ္ဖ+ဣယ] အောင်မဲညို-နှမ်းကြွတ်-ကန်တောက်-ပွင့်လှူဘူးသော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဥမာပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၉၀၊ ၂၉၅။

ဥမ္မဂ္ဂ¹ (ပု) [ဥ+မဂ္ဂ] (၁) လမ်းမဟုတ်။ (က) ခရီးလမ်းမှန်မဟုတ်၊ လမ်းမှား။ (ခ) (နတ်ရွာနိဗ္ဗာန်စသည်ရောက်ကြောင်း)လမ်း-တရားနည်းလမ်း-မဟုတ်၊ လမ်းလွဲ၊ လမ်းမှား။ (၂) ဥမင်လိုဏ်ခေါင်း။ (၁)(က) ဥပဏော အာဇီဝကော... ဥမ္မဂ္ဂံ ဂဟေတွာ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊၃။၁၂။ မ၁။ ၂၂၈၊ မ၂။ ၂၉၅။ ယထာပိ နာမ ဇစ္စန္ဓော... ကောဒိ ယာတိ မဂ္ဂေန၊ ဥမ္မဂ္ဂေနာပိ ကောဒိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၅။ ဥမ္မဂ္ဂေနာတိ ဥပ္ပထေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၁၆။ (ခ) ဥမ္မဂ္ဂေါ(သံ၊၂။၃၉၉)တိ ဒေဝလောကံ ဝါ မနုဿလောကံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဝါ ဂစ္ဆန္တဿ အမဂ္ဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆။ ဘဝသမ္ပတ္တိ-ဘဝနိဗ္ဗာနာနံ အပ္ပဒါနဘာဝတော ဥမ္မဂ္ဂေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၅။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၁။) (၂) ဥမ္မ-ဂ္ဂေနာတိ ပုရာပါကံ ခဏိတွာ ကတမဂ္ဂေနာတိ အတ္ထော။ ဝဇိရ။၁၃၂။ (ယင်း၏ သံဝဏ္ဏနာဖြစ်သော ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁-၌ ဥမင်္ဂေန-ဟုရှိ၏။)

ဥမ္မဂ္ဂ² (ပု) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဏ။ ဓာတွတ္ထ၊၂၉၃။ ဥ+မုဇ+ဏ] (၁) အပေါ်သို့တက်လာခြင်း၊ (ငါး) ပွက်ခြင်း။ (၂)(က) ထင်ပေါ်လာသောအသိဉာဏ်၊ ပညာ။ (ခ)အမေးပြဿနာကိုရှာဖွေခြင်း၊ သိလိုသောအနက်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ရှာဖွေခြင်း။ (၃) နှလုံးသွင်းခြင်း (ကိလေသာ)။ (၁) ယထာ ခေါ ဣမဿ မစ္ဆဿ ဥမ္မဂ္ဂေါ။ အံ၊၁။၅၁၀။ (၂)(က) ဘဒ္ဒကော တေ ဘိက္ခု ဥမ္မဂ္ဂေါ။ အံ၊၁။၄၉၇။ ဥမ္မဂ္ဂေါတိ ဥမ္မုဇ္ဇနံ၊ ပညာဂမနန္တိ အတ္ထော။ ပညာ ဧဝ ဝါ ဥမ္မုဇ္ဇနဋ္ဌေန ဥမ္မဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ၊ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၀။ (ခ) ယထာ ခေါ ဣမဿ အာယ-သ္မတော ဥမ္မဂ္ဂေါ ယထာ စ အဘိနီဟာရော။ အံ၊၁။၅၁၀။ ဥမ္မဂ္ဂေါတိ ပဉ္ဟုမ္မဂ္ဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၆။ ပဉ္ဟုမ္မဂ္ဂေါတိ ပဉ္ဟဂဝေသနံ၊ ဉာတုံ ဣစ္ဆိတဿ အတ္ထဿ ဝီမံသနန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၆၃။ (၃) ဥမ္မဂ္ဂပထ-ကြည့်။

ဥမ္မဂ္ဂဂါမီ (တိ) [ဥမ္မဂ္ဂ+ဂမု+ဏီ] လမ်းလွဲ-လမ်းမှား-လမ်းမှန်မဟုတ်သည်-ကိုသွားသော၊ အပဒူသာတိ မဂ္ဂတော အပဂတာ၊ ဥမ္မဂ္ဂဂါမိနော ဟုတွာ ဝါယန္တီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။

ဥမ္မဂ္ဂပဋိပန္န (တိ) [ဥမ္မဂ္ဂ+ပဋိပန္န] လမ်းလွဲ-လမ်းမှား-နည်းမှန်လမ်းမှန်မဟုတ်သည်-ကို-သွား-ကျင့်-သော၊သူ။ ဥမ္မဂ္ဂပဋိပန္နမ္ပိတိ(ထေရီ၊ ၃၉၀)... တတ္ထ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အမနသိကရောန္တိ တဿ ဥမ္မဂ္ဂပဋိပန္နာ အမှိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉၃။

ဥမ္မဂ္ဂပထ (ပု) [ဥမ္မဂ္ဂ+ပထ] နှလုံးသွင်းခြင်း (ကိလေသာ)ဟူသော(ဝဋ်၏)လမ်း၊ ကိလေသာဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း။ ဥမ္မဂ္ဂပထံ မာရဿ အဘိဘုယျ၊ စရတိ ပဘိဇ္ဇ ခိ(ခီ)လာနိ။ သံ၊၁။ ၁၉၄။ ထေရ၊၃၇၁။ ဥမ္မဂ္ဂပထန္တိ အနေကာနိ ကိလေသုမ္မုဇ္ဇနသတာနိ၊ ဝဋ္ဋပထတ္တာ ပန ပထန္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ ဥမ္မဂ္ဂပထန္တိ အနေကာနိ ကိလေသုပ္ပဇ္ဇနပထာနိ [ကိလေသုမ္မုဇ္ဇနပထာနိ (သီ)]၊ ဝဋ္ဋပသုတပထတာယ ဟိ ပထန္တိ ဝုတ္တံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၀။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၂။)

ဥမ္မဂ်³ (ပု) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဏ။ ဓာတွတ္ထ၊၂၉၃။ ဥ+မုဇ+ဏ။ ပါစိတ်၊ယော။] (၁) အမေးပြဿနာ၊ ပညာ၊ ပေါ်-ဖော်ထုတ်-တတ်သောပညာ၊ သိလိုသော

အနက်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်ရှာဖွေခြင်း၊ ပညာရှာခြင်း။ (၂) ပြဿနာကို ဖေါ်ထုတ်ခြင်း၊ ပြဿနာရှာခြင်း။ (၁) ဘဒ္ဒကော တေ ဥမ္မင်္ဂေါ၊ ယောနိသော ပရိပုစ္ဆတိ။ ဝိ၊၅။၂၅၅။ ဘဒ္ဒကော တေ ဥမ္မင်္ဂေါတိ ဘဒ္ဒကာ တေ ပဉ္ဉာ၊ ပဉ္ဉာ ဟိ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရတော ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ ဌိတတ္တာ "ဥမ္မင်္ဂေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၇။ ဘဒ္ဒကော တေ ဥမ္မင်္ဂေါတိ ဧတ္ထ ဥမ္မင်္ဂသဒ္ဒေါ ပဉ္ဉာဝါစကောတိ အာဟ "ဘဒ္ဒကာ တေ ပဉ္ဉာ"တိ။ ...ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ ဌိတတ္တာတိ ဣမိနာ ဥမ္မုဇ္ဇတီတိ ဥမ္မင်္ဂေါတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ မုဇဓာတု ဥ-ကာရဿ အကာရော၊ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရသင်္ခါတာ ဥဒကတော ဥမ္မုဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၅၈၈-၉။ ဘဒ္ဒကော တေ အာဝုသော ဘဒ္ဒ ဥမ္မင်္ဂေါ၊ ဘဒ္ဒကံ ပဋိဘာနံ။ သံ၊၃။၁၄၁၄။ ဥမ္မင်္ဂေါတိ ပဉ္ဉာဥမ္မင်္ဂေါ၊ ပဉ္ဉာဝီမံသနံ ပဉ္ဉာဂဝေသနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ ဥမ္မင်္ဂေါတိ ပဉ္ဉမင်္ဂေါ၊ ပဉ္ဉဂဝေသနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။ ပဉ္ဉမင်္ဂေါတိ ဉာတုံ ဣစ္ဆိတဿ အတ္ထဿ ဂဝေသနံ၊ တေနာဟ "ပဉ္ဉဂဝေသန"န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၃။ ဥဿာဟော ဝီရိယံ ဝုတ္တံ၊ ဥမ္မင်္ဂေါ ပဉ္ဉာ ပဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ဥမ္မင်္ဂေါ နာမ ဇောတိ-သမ္ဘာရေသု ဥပါယကောသလ္လဘူတာ ပဉ္ဉာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၅၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၃။) (၂) ဣမဿ ဥဒါယိဿ မောဃပုရိသဿ ဥမ္မင်္ဂေါ။ မ၊၃။၂၅၁။ ဥမ္မင်္ဂန္တိ ပဉ္ဉာဥမ္မင်္ဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၁။ ဥမ္မင်္ဂန္တိ ဥမ္မုဇ္ဇနံ၊ ကထာမုခေန အန္တရာ အဉ္ဉာဏဝိသယပဉ္ဉာ ဥမ္မင်္ဂေါ၊ တေနာဟ "ပဉ္ဉာ-ဥမ္မင်္ဂ"န္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၇၇။

ဥမ္မင်္ဂ[၂] (ပု) [အဝ+မဂိ+အ။ ဥမင်္ဂ-ကြည့်။] ဥမင်၊ မြေ၌တူးအပ်သောလိုဏ်၊ မြေအောက်လိုဏ်ခေါင်း၊ ဥမင်လိုဏ်ခေါင်း။ သာ ဃရံ ဂန္တွာ ဥမ္မင်္ဂေ စောရေ ဒိသွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။)

ဥမ္မင်္ဂဇာတက (န) [ဥမ္မင်္ဂ+ဇာတက] ဥမ္မင်္ဂဇာတ် (မဟောသဓဇာတ်)။ ဥမ္မင်္ဂဇာတကေ ဣမဿ္မိံ ဇာတကေ ပစ္ဆိမတ္တဘာဝေတိ တီသု ဌာနေသု ဇာတမတ္တောဝ ကထေသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈၀။

ဥမ္မဇ္ဇန (န) [ဥ+မဇ္ဇ+ယု] ကြေးပွတ်-ချေးပွတ်-ခြင်း။ နဟာနဉ္စ သိနာနေထော-ဗ္ဗဋ္ဋနုမ္မဇ္ဇနံ သမံ။ ဓာန်။၂၉၉။

ဥမ္မဋ္ဌ (န)[ဥ+မသ+တ] (၁) အထက်သို့ရှေးရှုသော-အထက်၌မျက်နှာဝရှိသော-အပေါက်။ (၂) အထက်သို့-မျက်နှာဝ-အပေါက်ဝ-ပေါ်အောင် ပစ်ခတ်ထိုးဖောက်ခြင်း။ အောက်မှ အထက်သို့ ထိုးသွင်းခြင်း။ (၁) ဥမ္မဋ္ဌံ နာမ ဥဒ္ဓံမုခဆိဒ္ဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ (၂) ဟေဋ္ဌာ ဌတွာ ဥဒ္ဓံမုခံ ဒိန္နော ဥမ္မဋ္ဌော နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၀။)

ဥမ္မတ္တ[၁] (ပု) [(၁) ဥ+မဒ+တ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၄၈၅။ ဥမ္မာဒ+တ။ ဥမ္မာဒေါ ဝါတာဒိပကောပေါ ရောဂ-ဝိသေသော၊ တဗ္ဗတိ ဥမ္မတ္တော။ မဒ ဥမ္မာဒေ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၂၂။ (၂) ဥ+မဇ္ဇ+တ။ ဥဂ္ဂံ မဇ္ဇတိ ယေနာတိ ဥမ္မတ္တော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၇၇။] (၁) အလွန်ယစ်မူးသောသူ။ သူရူး။ (၂) ပန်းတိုင်း (ပဒိုင်း)။ (၁) သုတ္တံ။ ဥမ္မတ္တံ။ ဝိ၊၁။၃၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။) မာနေန မတ္တော ပရိပုဏ္ဏမာနိတိ သက္ကာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိမာနေန မတ္တော။ ပမ--တ္တော ဥမ္မတ္တော။ မဟာနိ။၂၃၁။ ဥမ္မတ္တောသ္မိ နာမာဟံ။ သံ၊၃။၃၉၀။ (၂) ဥမ္မတ္တော တု စ မာတုလော။ ဓာန်။၅၇၇။

ဥမ္မတ္တ[၂] (တိ) [ဥမ္မတ္တ+ဏ] သူရူးနှင့်တူသော။ အယံ အနုမ္မတ္တောပိ ဥမ္မတ္တသဒိသတ္တာ ဥမ္မတ္တော နာမ။ ဝေရူပဿ ခိပ္ပံ လာဘော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။

ဥမ္မတ္တက[၁] (တိ) [ဥမ္မတ္တ+က။ ထီ-၌ ဥမ္မတ္တိကာ၊] သူရူး။ အသမ္မုခါကရဏီယံ နာမ ... ဥမ္မတ္တ-ကဿ ဘိက္ခုနော ဥမ္မတ္တကသမ္မုတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။

၂၄၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၂။) သာ တဿ ကာလ-ကိရိယာယ ဥမ္မတ္တိကာ ခိတ္တစိတ္တာ...ဝေမာဟ။ မ၊၂။၃၁၁။ မဟာနိ။၃၂၈။ (-ဇာ၊၁။၁၉၈။)

ဥမ္မတ္တက[၂] (တိ) [ဥမ္မတ္တ+က] (၁) သူရူး၏ ဥစ္စာဖြစ်သော။ (၂) သူရူး၏-အမူအယာ-အပြုအမူ။ (၁) ဘိက္ခူ ဂဂ္ဂ ဘိက္ခုံ ဥမ္မတ္တကေန စိတ္တဝိပရိယာသကတေန အဇ္ဈာစိဏ္ဏေန အာပတ္တိယာ စောဒေန္တိ။ ဝိ၊၄။၁၉၉။ ဥမ္မတ္တကဿ လ္လာဒံ ဥမ္မတ္တကံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၂။ (၂) ဥမ္မတ္တကမိဒံ ဘိက္ခဝေ အရိယဿ ဝိနယေ ယဒိဒံ နစ္စံ။ အံ၊၁။၂၆၃။ ဥမ္မတ္တကန္တိ ဥမ္မတ္တကကိရိယာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။

ဥမ္မတ္တကစိတ္တဇ္ဈေဂ (ပု) [ဥမ္မတ္တက+စိတ္တဇ္ဈေဂ] ရူးသောစိတ္တထေဂ်။ တတော ပဋ္ဌာယ စဿ ဒဟရဿာမဏေရာ ဥမ္မတ္တကစိတ္တဇ္ဈေဂရောတ္တွ နာမံ ကတ္တာ ဝေါဟရိံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။

ဥမ္မတ္တကဇာတိက (တိ) [ဥမ္မတ္တကဇာတိ+က] ရူးသောသဘောရှိသော၊သူ။ သော ဥမ္မတ္တကဇာတိ-ကော ဗြာဟ္မဏော တဿာ ဝစနံ သုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။

ဥမ္မတ္တကပဏ္ဍိ (ထီ) [ဥမ္မတ္တက+ပဏ္ဍိ] သူရူး၏-တောင်း-ခြင်းတောင်း။ ဥမ္မတ္တကပဏ္ဍိယံ ပူဝ-ခဏ္ဍဂူထဂေါမယာဒီနိ ဝိယ စေတ္ထ သုန္ဒရမ္ပိ အသုန္ဒရမ္ပိ ဟောတိယေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ ဥမ္မတ္တ-ကပဏ္ဍိသဒိသဉ္ဇိ ဒိဋ္ဌိဂတိကဒဿနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၆၆။ (-အနုဋီ၊၃။၁၀၈။)

ဥမ္မတ္တကဘာဝ (ပု) [ဥမ္မတ္တက+ဘာဝ] သူရူး၏ အဖြစ်၊ ရူးသွပ်ခြင်း။ ဥမ္မာဒဿာတိ ဥမ္မတ္တက-ဘာဝဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။

ဥမ္မတ္တကဘာဝသံဝတ္တနိက (ပု) [ဥမ္မတ္တကဘာဝ +သံဝတ္တနိက] သူရူး၏အဖြစ်-ရူးသွပ်ခြင်း-ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ မဇ္ဇပါနံ ဥမ္မတ္တကဘာဝ-သံဝတ္တနိကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇။

ဥမ္မတ္တကဝစန (နု) [ဥမ္မတ္တက+ဝစန] သူရူး၏ စကား။ "မုခံ တုမှာကံ ရူမဝဏ္ဏ"န္တိ ဥမ္မတ္တက-ဝစနမေဝ အဝေါစ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။

ဥမ္မတ္တကဝေသ (ပု) [ဥမ္မတ္တက+ဝေသ] သူရူး၏ အသွင်။ ရာဇာ...ပရိဒေဝမာနော ဥမ္မတ္တက-ဝေသေန အန္တရဝီထိံ ဩတိဏ္ဏော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈၊ (-၂၂၁။)

ဥမ္မတ္တကသံဝတ္တနိက (တိ) [ဥမ္မတ္တက+သံဝတ္တ နိက] သူရူးကို ဖြစ်စေတတ်သော၊ ရူးသွပ်ခြင်း ကိုဖြစ်စေတတ်သော။ ယော သဗ္ဗလဟုသော သုရာမေရယပါနဿ ဝိပါကော မနုဿဘူတဿ ဥမ္မတ္တကသံဝတ္တနိကော ဟောတိ။ အံ၊၃။ရ၈။ အဘိ၊က။၄၄ရ။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၃၈။)

ဥမ္မတ္တကသမ္မုတိ (ထီ) [ဥမ္မတ္တက+သမ္မုတိ] သူရူးဟုသမုတ်ခြင်း။ ဥမ္မတ္တက[၁]-ကြည့်။

ဥမ္မတ္တကသုနခ (ပု) [ဥမ္မတ္တက+သုနခ] ရူးသော ခွေး၊ ခွေးရူး။ ယထာ ဥမ္မတ္တကသုနခေန ဒဋ္ဌော ပုရိသော အနဝဋ္ဌိတော ဘမတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။

ဥမ္မတ္တကာလယ (ပု၊နု) [ဥမ္မတ္တက+အာလယ] ရူးသူ၏-အဟန်-အသွင်၊ ရူးကျွန်ယောင်။ သော အနုမ္မတ္တကော ဥမ္မတ္တကာလယံ ကရောတိ။ ဝိ၊၄။၂၀၁။

ဥမ္မတ္တကာလင်္ကာရ (ပု) [ဥမ္မတ္တက+အလင်္ကာရ] သူရူး၏-အဆင်တန်ဆာ-အလင်္ကာ။ ဥမ္မတ္တ-ကာလင်္ကာရော ဝိယ ဝိပရိတဿဉာယ အနု-ဘဝိတဗ္ဗာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၈ရ။

ဥမ္မတ္တရူပ (တိ) [ဥမ္မတ္တ+ရူပ] သူရူး၏-သဘော-အသွင်-ရှိသော၊ သူရူးကဲ့သို့သော၊သူ။ ကိန္နု ဥမ္မတ္တရူပေါဝ။ ပေတ၊၁၃၂၊၁၄၉၊၂၁ရ။ ဇာ၊၁။

၂၂၃၊၃၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၅၊၄၃၄။ ဥမ္မတ္တရူပေါဝါတိ ဥမ္မတ္တကသဘာဝေါ ဝိယ ဥမ္မာဒပတ္တော ဝိယ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၆၊(-၃၇၊၈၉။)

ဥမ္မဒ (တိ) [ဥ+မဒ+ယု] ယစ်မူးသော၊သူ။ လဋ္ဌိန္တိ-မေ မုနိမေယု-မ္မဒါ သာဓု သိခါဝလာ။ အလင်္ကာ၊ ဂါထာ။၁၃၈။ မုနိသခါတေန ဝါရိဒေန ဥမ္မဒါ မတ္တာ သာဓုသဒ္ဒါ သာဓု ဧဝ ဝါ သိခါဝလာ မယူရာ။ အလင်္ကာ၊ဋီ။၁၆၁။

ဥမ္မဒန္တီ-ဇာ၊၂။၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၅-လာ ဥမ္မဒန္တီ ပုဒ်သည် ဥမ္မာဒန္တီ ဟုဆိုလိုလျက် ဆန်းကြောင့် ရဿပြုထားသောပုဒ်ဖြစ်သည်။ **ဥမ္မာဒန္တီ**-ကြည့်။

ဥမ္မဒ္ဒန (နု) [ဥ+မဒ္ဒ+ယု] (၁) နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-ခြင်း။ (၂) ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-ကြောင်း(ပစ္စည်းဝတ္ထု)။ (၁) ဟတ္ထံ အမောစေတွာ ဥမ္မဒ္ဒနေ ကောဝ အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ ဥမ္မဒ္ဒနေတိ ဥပ္ပီဠိတွာ မဒ္ဒနေ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၈၀။ (၂) ဥမ္မဒ္ဒေတိ-ကြည့်။

ဥမ္မဒ္ဒါပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏာပေ+တိ] နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေ၏။ ဥမ္မဒ္ဒါပေတိ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿာ(ဝိ၊၂။၄၅၇)တိ ထွေ ဟတ္ထံ အမောစေတွာ ဥမ္မဒ္ဒနေ ကောဝ အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ (-ဝိ၊၅။၁၃၉။) **ဥမ္မဒ္ဒါပေန္တိ**—ဝိ၊၂။၄၅၇။ **ဥမ္မဒ္ဒါပေယျ**—ဝိ၊၂။၄၅၇။ ကင်္ခါ။၃၅၁။ **ဥမ္မဒ္ဒါပေသုံ**—ဝိ၊၅၊၁၂၂။ **ဥမ္မဒ္ဒါပေဿန္တိ**—ဝိ၊၂။၄၅၇။

ဥမ္မဒ္ဒါပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏာပေ+အန္တိ] နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမ္မဒ္ဒါပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏာပေ+ယျ] နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေရာ၏။ ဥမ္မဒ္ဒါပေတိ-ကြည့်။

ဥမ္မဒ္ဒါပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏာပေ+ဥံ] နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေကုန်ပြီ။ ဥမ္မဒ္ဒါပေတိ-ကြည့်။

ဥမ္မဒ္ဒါပေဿန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏာပေ+ဿန္တိ] နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေကုန်လတ္တံ့။ ဥမ္မဒ္ဒါပေတိ-ကြည့်။

ဥမ္မဒ္ဒိတ (တိ) [ဥ+မဒ္ဒ+တ] နှိပ်-ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-အပ်သော။ န မုခံ ဥမ္မဒ္ဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။၂၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၇။

ဥမ္မဒ္ဒေတိ (ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏေ+တိ] ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေ၏။ မုခံ ဥမ္မဒ္ဒေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄၂၊၄၅၈။ ဥမ္မဒ္ဒေန္တီတိ နာနာဥမ္မဒ္ဒနေဟိ ဥမ္မဒ္ဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။

ဥမ္မဒ္ဒေန္တိ (ကြိ) [ဥ+မဒ္ဒ+ဏေ+အန္တိ] ပွတ်သပ်-ပွတ်တိုက်-ကြေးပွတ်-စေကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမ္မသနာ (ထီ) [ဥ+မသ+ယု] (ခြေမှစ၍ ဦးခေါင်းတိုင်အောင်) အထက်၌-အထက်သို့ တက်၍-ရွေလျားသုံးသပ်ခြင်း။ ဥမ္မသနာ နာမ ဥဒ္ဓံ ဥစ္စာရဏာ။ ဝိ၊၁။၁၃၄။ ဥဒ္ဓံ ဥစ္စာရဏာတိ ဟေဋ္ဌာ ပဒံ ဝုတ္တံ၊ တတော ပိ အဓံ ဝိသေသော၊ ပဋ္ဌမံ အတ္တနော ကာယဿ ဂဟိတ္ထိယာ ကာယေ ဥဒ္ဓံပေသနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဥမ္မသန္တ (တိ) [ဥ+မသ+အန္တ] (ခြေမှစ၍ ဦးခေါင်းတိုင်အောင်) အထက်၌-အထက်သို့တက်၍-ရွေလျားသုံးသပ်သော၊သူ။ ဥမ္မသနာယပိ ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝသီသံ ဥမ္မသန္တဿ ဝေဒိတဗ္ဗံ နယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဥမ္မသုဝိယိ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ကြက်သွန်နီ။ ဥသဘက ဥမ္မသုဝိယိ။ ဝဇီရ၊၃၁၉။

ဥမ္မာ (ထီ) [အဝ+မ။ အဝ-ရက္ခဏေ၊ မော။ အဝ-

သူ။ ဒိဋ္ဌံ။ ဓူတ္တိယံ အာ။ ဥမာပုပ္ဖြ။ ဓာန်၊ ဋီ။၄၅၂။] နှမ်းကြတ်၊ ဗီဇာ။ (ဓာန်၊သျှ၊သစ်။) အောက်မဲ့။ အောင်မဲ့ညို။ ကတောက် (ကန်တောက်)။ (မအူနှင့် ဘာသာဋီကာတို့၌"ကန်တောက်" ဟုလည်းကောင်း၊ စလင်းဝိနည်းဂဏ္ဌိ၌ "ခတောက်" ဟုလည်းကောင်း အနက်ပေးကြသည်။ ဥမာ-ပုဒ်၏ပရိယာယ်ပင်ဖြစ်သည်။ ပုံပြဆေးအဘိဓာန်၊၁။၁၂-၌ ကန်တောက် ဟု မတွေ့၊ ကန်တောက်စပ်-ဟုတွေ့သည်၊ "ချဉ်ဖတ်တည်၍စားရ၏၊ အပွင့်သည် နီရောင်သန်း၍ပြာ၏၊" ဟုလာသည်။ တက္ကသိုလ်မြန်မာအဘိဓာန်၌ "ရေစပ်တွင်ပေါက်တတ်သောအပင်တမျိုး။ လယ်ကွမ်း။ ညိုသောအပွင့်ခိုင်ပွင့်သည်"ဟု လာသည်။ (ဥမာ-လည်း ကြည့်။) ပတ္တာခါဒနီယေ မူလက် ... ကာသမဒ္ဒကော ဥမ္မာ စိနမုဂ္ဂေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၆။

ဥမ္မာဒ (ပု) [ဥ+မဒ+ဏ။ ဥမ္မာဒေါ ဝါတာဒိပကောပေါ ရောဂဝိသေသော၊ မဒ ဥမ္မာဒေ၊ ဏော။ ဥဂ္ဂတေဟိ ဥမ္မဂ္ဂသဏ္ဍိတေဟိ ဝါဒေါသေဟိ မဒနံ ဥမ္မာဒေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၇၂။ ဥဂ္ဂတေဟိ ဝါတာဒိဒေါသေဟိ မဒယတီတိ ဥမ္မာဒေါ၊ ဥမ္မာဒေါ ဝါတာဒိပကောပေါ ရောဂဝိသေသော။ ဓာန်၊ဋီ။၃၂၂။] (၁) ရူးသွပ်ခြင်း၊ ရူးသွပ်ရောဂါ။ (တိ)(၂) ရူးသွပ်သော၊သူ။ (၁) ဥမ္မာဒါ စိတ္တက္ခေပါ အာရညိကော ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၂၃၃။ (-အံ၊၁။၃၉၂။) ဥမ္မာဒသာတိ ဥမ္မတ္တဘာဝသာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။ မညတီတိ မာနော၊ သော ဥန္နတိလက္ခဏော၊ ... ဥမ္မာဒေါ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ ဓာတုဝတ်၊ဋ္ဌ။၄၇။ (ပြည်၊သျှ-၌ သူရူး ဟု အနက်ပေးသည်။) (တိ)(၂) ဥမ္မာဒပစ္စုပဋ္ဌာန-ကြည့်။

ဥမ္မာဒန (နပုံ) [ဥ+မဒ+ယု] (၁) ရူးသွပ်ခြင်း။ (တိ)(၂) (သောကကြောင့်ဖြစ်သော) ရူးသွပ်ခြင်းကိုပြုတတ်-ရူးသွပ်စေတတ်-သော။ (၁) ဥမ္မာဒနံ မောဟနံ ဗာလကန္တံ။ သုတ္တနိ။၃၃၈။ ဥမ္မာဒနံ မောဟနန္တိ ပရလောကေ ဥမ္မာဒနံ ဣဓလောကေ မောဟနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။ (တိ)(၂) ဥမ္မာဒနာ ဥလ္လပနာ၊ ကာမာ စိတ္တပ္ပမဒ္ဒိနော။ ထေရီ။၄၁၈။ ဥမ္မာဒနာတိ ဝိပရိဏာမဓမ္မာနံ ဝိယောဂဝသေန သောကုမ္မာဒကရာ ဝဒိယာ ဝါ ဥပရူပရိမဒါဝဟာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ဥမ္မာဒနန္တ (တိ) [ဥမ္မာဒန+အန္တ] ရူးသွပ်ခြင်းလျှင်အဆုံးရှိသော။ ဥမ္မာဒနန္တံ ဣတိ နံ ဝိဒိတ္ဝာ။ သုတ္တနိ။၃၃၈။ ဥမ္မာဒနန္တန္တိ ဥမ္မာဒနပရိယောသာနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။

ဥမ္မာဒနပရိယောသာန (တိ) [ဥမ္မာဒန+ပရိယောသာန] ရူးသွပ်ခြင်းလျှင်အဆုံးရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမ္မာဒန္တီ (ထိ) [ဥ+မဒ+ဏ+အန္တ။ဣတ္ထိဇောတက ဤ ပစ္စည်း။] ဥမ္မာဒန္တီမည်သူ။ ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ သုံးနှစ်တိုင်တိုင် အမှုလုပ်သဖြင့် လုပ်ခရရှိလာသောအဝတ်(=ဝတ်ပန်းဖြင့်ဆိုးအပ်သော နီမြန်းသောအဝတ်)ကို ဘုရားရှင်၏ တပည့်သာဝကတစ်ပါးအားလှူဒန်း၍ "သံသရာ၌ ကျင်လည်ရသော် တပည့်တော်ကို မြင်သောယောကျ်ားသည် မိမိကိုယ်အဖြစ်၌ မတည်နိုင်ပါစေ၊ တပည့်တော်ထက် အဆင်းလှသောသူမည်သည် မရှိပါစေလင့်"ဟု ဆုတောင်းခဲ့သောကြောင့် သိဝိတိုင်း အရိဋ္ဌပုရမြို့ဝယ် ကုဋေရှစ်ဆယ်ကြွယ်ဝသော တိရိဋိဝစ္ဆသူဌေး၏သမီး ဖြစ်လာလေသည်၊ မိမိကိုကြည့်သူကိုရူးသွပ်အောင် ပြုတတ်သောကြောင့် ဥမ္မာဒန္တီ ဟုအမည်တွင်သည်။ ဥပ္ပဝဏ်ထေရီ၏ အလောင်းအလျာ ဖြစ်သည်။ (အကျယ်ကို-ဇာ၊၂။၃၉-၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၀-၂၄၀။ အပ၊၂။၂၃၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၀၀-တို့၌ကြည့်။) အယဉ္ဟိ ယော နံ ပဿတိ၊ တံ ဥမ္မာဒေတိ၊ သတိမဿ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတုံ န ဒေတိ၊ တသ္မာ ဥမ္မာဒန္တီတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၅။

ဥမ္မာဒန္တီဇာတက (န) [ဥမ္မာဒန္တီ+ဇာတက] ဥမ္မာဒန္တီဇာတ်။ ဝတ္ထုံ ဥမ္မာဒန္တီဇာတကေ အာဝိဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။

ဥမ္မာဒပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥမ္မာဒ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] ရူးသွပ်သကဲ့သို့ဖြစ်သောတရားဟူ၍ ဉာဏ်အား ရှေးရှု ထင်သော။ မတ္တဘာဝလက္ခဏော မဒေါ၊ ...ဥမ္မာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၅၄။ အဟင်္ကာရဝသေန ပဂ္ဂလံ အနိဋ္ဌံ ကရော- န္တော စိတ္တဿ ဥမ္မာဒဘာဝေါ ဝိယ ဟောတီတိ ဥမ္မာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၁။

ဥမ္မာဒပ္ပတ္တ (တိ) [ဥမ္မာဒ+ပတ္တ] ရူးသွပ်ခြင်းသို့ ရောက်သော၊သူ။ အထေကော စိတ္တက္ခေရော နာမ ဝုမ္မပတ္တဝိဓော...ဥမ္မာဒပတ္တော ဝိယ ... ဝိစရတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆-၁၇။ ဈာနုမ္မတ္တကော ဈာနဘာဝနာမုခေန ဥမ္မာဒပ္ပတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၆၃။

ဥမ္မာဒသံဝတ္တနိယ (တိ) [ဥမ္မာဒ+သံဝတ္တနိယ] ရူးသွပ်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ အထာတိ ပစ္ဆာ ဥမ္မာဒသံဝတ္တနိယဿ ကမ္မဿ ပရိ- က္ခယေ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၉။

ဥမ္မာဒိတ(တိ) [ဥ+မဒ+တ။ ဥမ္မာဒ+ဣတ] ရူး- သွပ်-ရူးသွပ်ခြင်းသို့ရောက်-သော၊သူ။ ဝေ- စက္ခုသမ္ပတ္တိယာ ဥမ္မာဒိတဿ ဝိယ တံ တံ ဝိပ္ပလပတော တဿ ပုရိသဿ... ထေရီ... အဘာသိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၆၃။

ဥမ္မာဒိယ [ဥမ္မာ+ဒိယ] နှမ်းကြုတ်၊ ဗီဇ္ဇာ။ အောင်မဲညို။ ကတောက် (ကန်တောက်)။ (ဝဇီရ၊ နိဿျ-၌ ပိတောက်၊ ဝက်ကျွတ်-ဟု ပြန်ဆို သည်။ ဥမ္မာ-ပုဒ်၏အဖွင့်ဖြစ်သဖြင့် ဆင်ခြင် ၍ယူ။) ကာသမဒ္ဒကော ဥမ္မာ စီနမုဂ္ဂေါ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ ကာသမဒ္ဒက ကုဒ္ဒဝလိ အနု- သိကိန။ ဥမ္မာဒိယ မေလေလိဒိယ။ စီနမုဂ္ဂေါ ဝေနမုတ္တိ ဟုရမုဂ္ဂ။ ဝဇီရ၊၃၂၀။

ဥမ္မာဒေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မဒ+ဏေ+တိ] ရူးသွပ် စေ၏။ ဥမ္မာဒန္တီ-ကြည့်။

ဥမ္မာပုပ္ဖ (ပု) [ဥမ္မာ+ပုပ္ဖ] နှမ်းကြုတ်-အောင်မဲ ညို-အပွင့်အဆင်းရှိသော ပတ္တမြား၊ ပတ္တမြားညို။ ယထာ မဟာရာဇ မဟိယာ ဗဟုဝိဓာ မဏယော ဝိဇ္ဇန္တိ၊ သေယျထိဒံ၊ ဣန္ဒနီလော...ဝေဠုရိယော ဥမ္မာပုပ္ဖော သိရီသပုပ္ဖော။ မိလိန္ဒ၊၁၂၂။

ဥမ္မာရ (ပု) [ဥရ+မာရ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၂၀။ ဥ+မာရ။ ပါစိတ်၊ယော။၈၆။] (၁) တံခါးခုံ။ (အိမ်တံခါးခုံ၊ ရွာတံခါးခုံ၊ မြို့တံခါးခုံ-စသည်။) (၂) တံခါး။ (၁) သုဿာနေပိ ရုက္ခမူလေပိ ဥမ္မာရေပိ အဿျ- ဝေါသာင်္ဂိတကာနိ သာမံ ဂဟေတွာ ပရိဘုဥ္စတိ။ ဝိ၊၂။၁၂၀၊(-၁၃၄၊၂၀၉။) သုဿာနေပိ ရုက္ခမူ- လေပိ ဥမ္မာရေပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ ဥမ္မာရေပီတိ သုဿာနဿ ဣန္ဒခီလေပိ။ သော ဟိ ဥဒ္ဓ‌ေငှာ ကိလေသမာရော တ္တောတိ "ဥမ္မာရော"တိ ဝုစ္စတိ။ ... ဗောဓိသတ္တဿ ဌတွာ ပုတ္တဒါရေသု အပေက္ခာသဒ္ဒါတဿ မာရဿ ဥဒ္ဓငှုဋ္ဌာနတ္တာ သော ဣန္ဒခီလော နိပ္ပရိယာယေန ဥမ္မာရောတိ ဝုစ္စတိ၊ အညေ ပန ရုဠှီဝသေန။ ပါစိတ်၊ယော။ ၈၆။ ဣန္ဒခီလောတိ စေတ္တ ဂါမဿ ဝါ နဂရဿ ဝါ ဥမ္မာရော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ ဥမ္မာရတော ပဋ္ဌာယာတိ ယရုမ္မာရတော ပဋ္ဌာယ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၁၄။ (၂) ဃရံ သမုပဂမာမိ ဥမ္မာရေ။ ထေရီ။ ၄၂၅။ ဥမ္မာရေတိ ဒွါရေ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၃။

ဥမ္မာရဋ္ဌာန (န) [ဥမ္မာရ+ဌာန] တံခါးခုံအရပ်။ အယဥ္စ ဥမ္မာရဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌေယျ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။

ဥမ္မာရသတ (န) [ဥမ္မာရ+သတ] တံခါးခုံ-အရာ- တရာ။ ဂါမသတမ္ပိ ပဝိသိတွာ ဥမ္မာရသတေသု ဌာနေသု ဥဋ္ဌိတွာ ယထာဓောတေန ပတ္တေန နိက္ခမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၈။

ဥမ္မာရန္တရ (န) [ဥမ္မာရ+အန္တရ] တံခါးခုံအကြား အရပ်။ တသ္မာ ပုဗ္ဗေ အနိဋ္ဌဝိပါကဿ ပါပကမ္မဿ အာနုဘာဝေန ပတိကုလံ ပဝိဋ္ဌ-မတ္တာယ ဥမ္မာရန္တရတော ပဋ္ဌာယ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၆။

ဥမ္မာရဗ္ဘန္တရ (န) [ဥမ္မာရ+အဗ္ဘန္တရ] တံခါးခုံ အကြားအရပ်။ တသ္မာ ပုဗ္ဗေ အဒိန္နဝိပါကဿ တဿ ကမ္မဿ အာနုဘာဝေန ပတိကုလံ ပဝိ-ဋ္ဌမတ္တာယ ဥမ္မာရဗ္ဘန္တရေ သကလသရီရံ ဥဏ္ဟိဋ္ဌိ-တဝစ္စကုဋိ ဝိယ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇာတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၃၄။) ဣန္ဒခီလေ ာတိ နဂရဒွါရဝိနိဝါရဏတ္ထံ ဥမ္မာရဗ္ဘန္တရေ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဟတ္ထေ ပထဝိံ ခဏိတွာ အာကောဋိတဿ သာရဒါရုမယထမ္ဘ-သေဿတံ အဓိဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၅၅။

ဥမ္မာရာတိက္ကမ (ပု) [ဥမ္မာရ+အတိက္ကမ] တံခါးခုံ ကိုလွန်သောကာလ။ ဣန္ဒခီလာတိက္ကမတောတိ ဥမ္မာရာတိက္ကမတော။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၉။

ဥမ္မိ - ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါသီတိ မဟာ-ပထဝိံ ဥမ္မိယော (ဦမိယော?) ဥဋ္ဌပေန္တော ဝိယ သံဟရိတွာ အပရဘာဂေ အက္ကမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၂၉။ (ဤပါဌ်သည် ဦမိယော-ဟု ဖြစ်ဖွယ် ရှိသည်။ ဦမိ-ကြည့်။)

ဥမ္မိလန-ဥမ္မီ(မ္မိ)လန-ကြည့်။

ဥမ္မီလေတွာ-ဥမ္မီ(မ္မိ)လေတွာ-ကြည့်။

ဥမ္မီသတိ (ကြိ) [ဥ+မိသ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။ ၂၈၉။] (မျက်စိ)ဖွင့်၏။ ယာဝ ဗျာတိ နိမိသတိ။ ဇာ၊၁။၁၀၇။ ယာဝ ဗျာတီတိ ယာဝ ဥမ္မီသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။

ဥမ္မီဟတိ (ကြိ) [ဥ+မိဟ+အ+တိ] ကျင်ငယ်စွန့်၏။ ယေသံ နော ဒါရကာ ဥဟဒန္တိပိ ဥမ္မီဟန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၃၃၃။ ဥဟဒန္တိပိ ဥမ္မီဟန္တိပိ သန္တတာနံ ဥပရိ ဝစ္စမ္ပိ ပဿာဝမ္ပိ ကရောန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ မိဟ-သေစနေတိ ပနိမဿတ္ထံ သန္ဓာယာဟ "ဝစ္စမ္ပိ ပဿာဝမ္ပိ ကရောန္တိ"တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၄။

ဥမ္မီဟန္တိ (ကြိ) [ဥ+မိဟ+အ+အန္တိ] ကျင်ငယ်စွန့်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမ္မီလတိ (ကြိ) [ဥ+မီလ+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၆၂။] (မျက်စိ) ဖွင့်၏။ သော ဟိ ရက္ခသာ-ခတော ပတနဘယာ အဘိက္ခဏံ ဥမ္မီလတိ စ သုပတိ စ။ ဝဇီရ။၁၇၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၅။) ဥမ္မီလန္တိ-ဝဇီရ။၁၇၇။

ဥမ္မီ(မ္မိ)လန (ထိ၊န) [ဥ+မီလ+ယု။ နီတိ၊ဓာ။၁၆၂၊ ၃၄၂။] ဖွင့်ခြင်း။ ကာမဋ္ဌေတ္ထ မေတ္တာသီနေဟ-သိနိဒ္ဓါနံ နယာနာနံ ဥမ္မီလနာ (ဥမ္မီလနံ) ပသန္နေန မုခေန ဩလောကနဥ္စ မေတ္တံ ကာယကမ္မမေဝ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၅၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၀။ ဥမ္မီလနနိမိ-လနဝသေန ပန န ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၈။ (ယင်း၏အဖွင့်-သာရတ္ထ၊၂။၃၁၆-၌ ဥမ္မိ-လန-ဟုရှိသည်။)

ဥမ္မီလနဂဏနာ (ထိ) [ဥမ္မီလန+ဂဏနာ] (မျက်စိ) ဖွင့်ခြင်းအရေတွက်။ ဂီဝံ (ဂီဝါယ) ပရိဝတ္တ(ဍ္ဎ)-နပ္ပယောဂဂဏနာယ အာပတ္တိယော၊ န ဥမ္မီ-လနဂဏနာယ။ ကခါ။၃၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၆။

ဥမ္မီလန္တ (တိ) [ဥ+မီလ+အန္တ] (မျက်စိ)-ဖွင့်ထား-ပွင့်-သော။ အနိမိသေဟီတိ ဝိဂတ-နိမိသေဟိ ဥမ္မီလန္တေဟေဝ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂။

ဥမ္မီလန္တိ (ကြိ) [ဥ+မီလ+အ+အန္တိ] (မျက်စိ) ဖွင့်ကုန်၏။ ဥမ္မီလတိ-ကြည့်။

ဥမ္မီလယန္တ (တိ) [ဥ+မီလ+ဏယ+အန္တ] (မျက်စိ ကို)ပွင့်စေသော-(မျက်စိ)ဖွင့်သော၊သူ။ အတိမန္ဒံ ဥမ္မီလယတော မက္ကူလမဝိဘူတံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၁။

ဥမ္မိလိတ (တိ) [ဥ+မိလ+တ] ဖွင့်အပ်သော။ ဝိဝါဒပ္ပတ္တောတိ ယထာ ဒုတိယေ အက္ခိမှိ ဥမ္မိလိတေ လိင်္ဂံ န ပညာယတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၂။

ဥမ္မိလိတပညာစက္ခုက (တိ) [ဥမ္မိလိတ+ပညာစက္ခု+က] ဖွင့်အပ်သောပညာမျက်စိရှိသော၊သူ။ ဥမ္မိလိတပညာစက္ခုကာ ဟိ မဟာဗောဓိသတ္တာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၅။

ဥမ္မိလိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+မိလ+တွာ] ဖွင့်၍။ ဒဿနံ ဟောတီတိ ပသာဒသောမှာနိ အက္ခိနိ ဥမ္မိလိတွာ ဒဿနမတ္တမ္ပိ သာဓု ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။

ဥမ္မိလေတိ (ကြိ) [ဥ+မိလ+ဏေ+တိ၊ နိတိ၊ဓာ။ ၃၄၂။] (မျက်စိ)ဖွင့်၏။ အာလောကသည် မနသိကရောတိ၊ ကာလေန နိမိလေတိ၊ ကာလေန ဥမ္မိလေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၈၀။ ဝိမတိ၊၁။၃၀၆။) **ဥမ္မိလေသိ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀။

ဥမ္မိ(မ္မီ)လေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+မိလ+ဏေ+တွာ။ နိတိ၊ဓာ။၃၄၂။] ဖွင့်၍။ မေတ္တာသိနေဟသိနိဒ္ဓါနိ ဂန နယနာနိ ဥမ္မိလေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။) စက္ခုံ ဥမ္မိလေတွာပိ ဂယှတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၇။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၅၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၉။)

ဥမ္မိလေသိ [ဥ+မိလ+ဏေ+ဤ](မျက်စိ)ဖွင့်ပြီ။ ဥမ္မိလေတိ-ကြည့်။

ဥမ္မုက (နု) [ဥ+မုစ+တ။ ဥသ+က။ ဥဒ္ဓံ မုံမုဥ္စတီတိ ဥမ္မုတံ၊ တဒေဝ ဥမ္မုကံ။ ဓာန်၊ဋီ၊၃၆။ ဥသတိ ဒဟတီတိ ဥမ္မုကံ။ မောဂ်၊ဝု၊၁၅။] မီးစ၊ ထင်းမီးစ။ အဒ္ဒသ တံ ဗြာဟ္မဏံ ဥမ္မုကံ ဂဟေတွာ ဥပဿယံ ပဝိသန္တံ။ ဝိ၊၂။ ၃၄၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။) ဥမ္မုကန္တိ အလာတံ။ ဝဇီရ၊၃၇၀။

ဥမ္မုက္က (တိ) [ဥ+မုစ+တ] (၁) မီးစ၊ ထင်းမီးစ။ (တိ)(၂) ချွတ်အပ်-ချွတ်ထား-ပြီးသော၊သူ။ (၁) မနုဂ္ဂဟတိဿတ္တေရော...ပတ္တိမယာမေ ပဗုဇ္ဈိတွာ ဥမ္မုက္ကာနိ သောဓေတွာ အဂ္ဂိံ ဇာလေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂-၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၅။) (တိ)(၂) ဥမ္မုက္က'ဿ မာရပါသော။ သံ၊၂။၃၁၂။

ဥမ္မုဂ္ဂါတ (ပု) [ဥ+မုဟ+တ။ ဒေသကာလဒေသကံ ဥဒ္ဓရိတွာ မုဟန်ံ ပကာသနန္တိ ဥမ္မုဂ္ဂါတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။သျှ။၄၅၈-၉။] ဒေသကာလ ဒေသက စသည်ကို ညွှန်ပြခြင်း၊ နိဒါန်း၊ အစျွတ္တိကစသောနိဒါန်း။ အပိ စ သမ္ဗန္ဓတော ...စာတိ ဆဟာကာရေဟိ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ကာတဗ္ဗာ။ တတ္ထ သမ္ဗန္ဓော နာမ ဒေသနာသမ္ဗန္ဓော၊ ယံ လောကိယာ "ဥမ္မုဂ္ဂါတော"တိ ဝဒန္တိ၊ သော ပန ပါဠိယာ နိဒါနပါဠိဝသေန၊ နိဒါနပါဠိယာ စ သင်္ဂီတိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ ဒဿနေန္တေန ဟိ နိဒါနပါဠိယာ သမ္ဗန္ဓော ဒဿိတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄။) ဥမ္မုဂ္ဂါတော ပဒဌေ၀၊ ပဒတ္တော ပဒဝိဂ္ဂဟော၊ ... တတ္ထ အစျွတ္တိကာဒိနိဒါန်ံ ဥမ္မုဂ္ဂါတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၁။ (ဝဇီရ။၁၄-၌ ဥပေါဂ္ဂါတော ပဒဌေ၀၊ ပဒတ္တော ပဒဝိဂ္ဂဟော- ဟုရှိ၏။ ဥပေါဂ္ဂါတလည်းကြည့်။)

ဥမ္မုဇ္ဇ၁ (ကြိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဟိ] ပေါ်လော၊ ပေါ်တက်လာလော။ ဥမ္မုဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇ၂ (နု) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဏ] ပေါ်ခြင်း၊ ပေါ်တက်လာခြင်း၊ (ဘဝသစ်၌) ပေါ်လာခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ ပထဝိယာပိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောထ။ သံ၊၁။၃၄၂။ ပဋိသံ။၁၀၇။ (-အံ၊၂။၂၄၈။ ဥဒါန၊၈၃။ နေတ္တိ။၉၁။) ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇန္တိ ဥမ္မုဇ္ဇနဥ္စ နိမုဇ္ဇနဥ္စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇန္တိ တတ္ထ ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ ဥဋ္ဌာနံ (ဝုစ္စတိ)။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄။ (-ဥဒါန၊

ဋ္ဌ။၆၇။) တေ ရောဂါဘိတုန္နာ...နိရယတိရစ္ဆာနယောနိပေတာသုရေသု ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇာနိ ကရောန္တာ။ နေတ္တိ။၉၁။ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇာနီတိ ဥပပဇ္ဇနစဝနာနိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၉၄။

ဥမ္မုဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၄၉။] ပေါ်၏။ ပေါ်လာ၏၊ ဦးခေါင်းကို-ထုတ်ဆောင်-ဖေါ်-၏၊ (စိတ်၌) ထင်ပေါ်လာ၏၊ နှလုံးသွင်း၏။ သဗ္ဗေ တေ... အန္တောဇာလီကတာ ဧတ္ထ သိတာဝ ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊၁။၄၂။ (-ဝိ၊၃။၄၁။ ဥဒါန။၈၃။) ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ ဥမ္မုဇ္ဇန္တီတိ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တေ အဓော ဩသီဒန္တာပိ ဥဒ္ဓံ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တာပိ မမ ဒေသနာဇာလေ သိတာဝ ဟုတ္វာ ဩသီဒန္တိ စ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တိ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။) **ဥမ္မုဇ္ဇ**—ဥမ္မုဇ္ဇာ(သံ၊၂။၄၉၉)တိ ဥမ္မုဇ္ဇ ဥဋ္ဌဟ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၁။ (-နေတ္တိ။၃၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၉။) **ဥမ္မုဇ္ဇေယျ**—မ၊၃။၂၀၇။ သံ၊၂။၄၉၉။ သံ၊၃။၃၉၇။ နေတ္တိ။၃၉။ **ဥမ္မုဇ္ဇိ**—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ မ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော ဥမ္မုဇ္ဇတိ။ အံ၊၂။၄၀၃။ ဥမ္မုဇ္ဇတီတိ ဥဋ္ဌဟတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ဥမ္မုဇ္ဇတိ "သာဟု သဒ္ဓါ ကုသလေသု ဓမ္မေသု"။ အဘိ၊ပု။၁၈၁။ သာဟု သဒ္ဓါ ကုသလေသု ဓမ္မေသူတိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သဒ္ဓါ နာမ သာဓုလဒ္ဓိကာတိ ဥမ္မုဇ္ဇတိ။ သော တာဝတကေနေဝ ကုသလေန ဥမ္မုဇ္ဇတိ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။ မူလဋီ၊၃။၄၅။) **ဥမ္မုဇ္ဇိဿတိ**—ဥမ္မုဇ္ဇမာနော အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိဿတိ။ မ၊၃။၂၅၁။ အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိဿတီတိ အနုပါယေန သီသံ နီဟရိဿတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၁။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၇၇။)

ဥမ္မုဇ္ဇန (နု) [ဥ+မုဇ္ဇ+ယု] (၁) ပေါ်ခြင်း၊ ပေါ်လာခြင်း၊ အထက်သို့ တက်လာခြင်း၊ (ဉာဏ်၌) ပေါ်လာခြင်း၊ နှလုံးသွင်းခြင်း။ (တိ) (၂) ပေါ်စေတတ်သော။ (၃) ပေါ်သော၊ ဖေါ်သော။ (၁) ဧသေဝ နယော ကုမ္ဘိဂဟဏတ္ထံ နိမုဇ္ဇနုမ္မုဇ္ဇနေသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ ဥမ္မုဇ္ဇ^1၊ ဥမ္မုဇ္ဇနာကာရဒဿန-တို့လည်းကြည့်။ (တိ)(၂) ဥမ္မုဇ္ဇတီတိ ဧတေန သဒ္ဓါသင်္ခါတမေဝ ဥမ္မုဇ္ဇနံ ဒဿိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၃။၄၅။ ယထာဟိ ဉာဏုပ္ပါဒေါ သံကိလေသပက္ခတော ဥမ္မုဇ္ဇနံ၊ ဧဝံ သဒ္ဓုပ္ပါဒေါပိ။ အနုဋီ၊၃။၅၄။ (တိ)(၂)(၃) ဥမ္မုဇ္ဇနပညာ-ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇနပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဥမ္မုဇ္ဇန+ပစ္စုပဋ္ဌာန] ပေါ်သောအခြင်းအရာရှိသော။ (ပြည်၊သျှ)။ ခန္ဓာ အစဉ်ကိုထင်ရှားဖေါ်တတ်သောတရားဟု ယောဂီဉာဏ်အားရှေးရှုထင်သော။(ဘာသာ၊ဋီ)။ ခန္ဓာအစဉ်အားဖြင့်ပေါ်လာသောတရားဟု ဉာဏ်အား ရှေးရှုထင်သော။ သာ ပနေသာ (ဇာတိ) တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ၊ ... အတီတဘဝတော ဣဓ ဥမ္မုဇ္ဇနပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၀။ သန္တတိယာ ဧဝ ဥမ္မုဇ္ဇနံ ဟုတ္ဝာ ဂယှတီတိ ဥမ္မုဇ္ဇနပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ မူလဋီ၊၂။၆၁။ ဥမ္မုဇ္ဇနဝသေန ဂယှတီတိ ဥမ္မုဇ္ဇနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၇။

ဥမ္မုဇ္ဇနပညာ (ထီ) [ဥမ္မုဇ္ဇနာ+ပညာ] (၁) ပေါ်စေတတ်သောပညာ။ (၂) ပေါ်သောအခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သောပညာ။ (၁)(၂) ဥမ္မုဇ္ဇတိ သာဟု သဒ္ဓါ ကုသလေသု ဓမ္မေသူတိအာဒိနာ သဒ္ဓါဒီနံ ဥမ္မုဇ္ဇနပညာယ သဒ္ဓါဒီနံ ဥပ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊၃။၄၅။ ဥမ္မုဇ္ဇနပညာယာတိ ဥမ္မုဇ္ဇာပနပညာယ၊ ဥမ္မုဇ္ဇနာကာရေန ဝါ ပဝတ္တပညာယ။ အနုဋီ၊၃။၅၄။

ဥမ္မုဇ္ဇနာကာရ (ပု) [ဥမ္မုဇ္ဇန+အာကာရ] (ဉာဏ်၌) ပေါ်လာသော-ပေါ်ခြင်းဟူသော-အခြင်း

အရာ၊ နှလုံးသွင်းသော-နှလုံးသွင်းခြင်းဟူသော-အခြင်းအရာ။ အထက်ပုဒ်နှင့် အောက်ပုဒ်တို့ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇနာကာရဒဿန (န) [ဥမ္မုဇ္ဇနာကာရ+ဒဿန] နှလုံးသွင်းသော-နှလုံးသွင်းခြင်းဟူသော-အခြင်းအရာကိုပြခြင်း။ အာစရိယော မမ ဟိတေသိတာယ ဌတွာ ဓမ္မံ ဝေ ဘဏာတီတိ ယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇနာကာရဒဿနံ။ မငို၊၂။၃၀၀။

ဥမ္မုဇ္ဇန္တ (တိ)[ဥ+မုဇ္ဇ+အန္တ] (က) ပေါ်သော၊သူ။ (ခ) နှလုံးသွင်းသော၊သူ။ (က) အပိ နု ခေါ ကာဏော ကစ္ဆပေါ ဝဿသတဿ ဝဿသတဿ အစ္စယေန သကိံ သကိံ ဥမ္မုဇ္ဇန္တော။ သံ၊ ၃။၃၉၇။ (-သံဋ္ဌ၊၁။၃၈။) (ခ) ဒိဋ္ဌိဂတံ ဥပ္ပန္နန္တိ အရိဋ္ဌဿ ဝိယ တေဿာပိ အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇန္တဿ ဥပ္ပန္နံ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။ (-ထေရဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၂။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။ နေတ္တိဋ္ဌ။ ၉၂။၁၄၅။ သံငို၊၂။၃၈၂။) ဥမ္မုဇ္ဇန္တဿာ (ဥမ္မုဇ္ဇန္တဿ'?)တိ မနသိကရောန္တဿ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၁၃။

ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ (ကြိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+အ+အန္တိ] ပေါ်တက်လာကုန်၏။ ဥမ္မုဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇမာန (တိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+အ+မာန] (က) ပေါ်သော၊ ဦးခေါင်းကို-ဆောင်-ထုတ်ဖော်သော၊သူ။ (ခ) နှလုံးသွင်းသော၊သူ။ (က) သဗ္ဗေ တေ အန္တောဇာလိကတာ တ္ထေ သိတာဝ ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၄၂။ (-အံ၊၁။၅၁၀။) ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ ဥမ္မုဇ္ဇန္တီတိ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တေ အဓော ဩသီဒန္တာပိ ဥဒ္ဓံ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တာပိ မမ ဒေသနာဇာလေ သိတာဝ ဟုတွာ ဩသီဒန္တိ စ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တိ စ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ (-သီငို၊သစ်၊၁။၄၆၉။ မူလငို၊ ၃။၄၅။) ဥမ္မုဇ္ဇမာနော အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိ-ဿတိ။ မ၊၃။၂၅၁။ ဥမ္မုဇ္ဇမာနောတိ သီသံ နီဟရမာနော။ အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိဿတီတိ အနုပါယေန သီသံ နီဟရိဿတိ။ မဋ္ဌ၊၄။၁၈၁။

(ခ) အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ(ဝိဋ္ဌ၊၁။၁၆၂)တိ အနုပါယေန အဘိနိဝိသမာနာ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄၅၀။ ဝိမတိ၊၁။၉၆။

ဥမ္မုဇ္ဇမာနက (တိ) [ဥမ္မုဇ္ဇမာန+က] ပေါ်သော၊သူ။ သေယျထာပိ ဘန္တေ ဥမ္မုဇ္ဇမာနကံယေဝ မဟတာ ပါသေန ဗန္ဓေယျ။ အံ၊၁။၅၀၁။ ဥမ္မုဇ္ဇမာနကံယေဝါတိ ဥဒကတော သီသံ ဥက္ခိပန္တံယေဝ။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။

ဥမ္မုဇ္ဇာပန (န) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဏာပေ+ယု] (၁) ပေါ်စေခြင်း။ (တိ)(၂) ပေါ်စေသော။ (၁) ဥမ္မုဇ္ဇာ-ပနရသ-ကြည့်။(တိ)(၂) ဥမ္မုဇ္ဇနပညာ-ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇာပနပညာ (ထီ) [ဥမ္မုဇ္ဇာပနာ+ပညာ] ပေါ်စေသောပညာ။ ဥမ္မုဇ္ဇနပညာ-ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇာပနရသ (တိ) [ဥမ္မုဇ္ဇာပန+ရသ] ပေါ်လာစေ၏သို့ ဖြစ်ခြင်းကိစ္စရှိသော၊(သျှ။) ပေါ်စေခြင်းကိစ္စရှိသော။ အာစယလက္ခဏော ရူပဿ ဥပစယော၊ ပုဗ္ဗန္တတော ရူပါနံ ဥမ္မုဇ္ဇာပန-ရသော။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ရ၉။ ဥပ္ပ-ဇ္ဇမာနေ ရူပဓမ္မေ ဥပ္ပါဒေါ အနာဂတကောဋ္ဌာသတော ဥမ္မုဇ္ဇာပေန္တော ဝိယ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဥမ္မုဇ္ဇာ-ပနရသောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိငို၊၂။၁၀၂။

ဥမ္မုဇ္ဇာပေန္တ (တိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဏာပေ+အန္တ] ပေါ်စေသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဤ] ပေါ်ပြီ၊ ပေါ်တက်လာပြီ။ ဥမ္မုဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ (ကြိဝိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+တွာ] (က) ပေါ်၍။ (ခ) အထက်၌ဖြစ်၍၊ နှလုံးသွင်း၍။ (က) အာယသ္မာ သာဂတော ... တေသံ အသီတိယာ ဂါမိကသဟဿာနံ ပုရတော ပေက္ခမာနာနံ ပါဒိုကာယ... ဘဂဝတော ပုရတော ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ။ ဝိ၃။၂၆၆။ ဠမ ပန ဘိက္ခဝေ ကေစ္စော ပုဂ္ဂလော ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ နိမုဇ္ဇတိ။ အံ၊၂။၄၀၃။ အဘိ၊က။၄၂၅။

(-အဘိ၊ပု။၁၁၂။) (ခ) ယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ အာစရိယဝါဒံ မဒ္ဒမာနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀။ ဥမ္မုဇ္ဇိတွာတိ... ယောနိသော အရိယူပဝါဒတော ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ၊ ဥဒ္ဓံ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၈။

ဥမ္မုဇ္ဇိဿတိ (ကြိ) [ဥ+မုဇ္ဇ+ဿတိ] (စိတ်၌) ထင်ပေါ်လာလတ္တံ့၊ နှလုံးသွင်းလတ္တံ့။ ဥမ္မုဇ္ဇတိ -ကြည့်။

ဥမ္မုဇ္ဇေယျ (ကြိ)[ဥ+မုဇ္ဇ+ဧယျ] ပေါ်ရာ၏။ ဥမ္မုဇ္ဇတိ-ကြည့်။

ဥမ္မုလေဟိ (ကြိ)[ဥ+မုလ+ဏေ+ဟိ။ ဓာတွတ္ထ။ ၂၉၆။] နုတ်လော။ အရိယူပဝါဒေန အတ္တနော ကုသလမူလံ မာ ဥမ္မုလေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၂။

ဥမ္မူလ (န) [ဥ+မူလ+အ။ နီတိ၊ဓာ။၃၄၂-၄။ ဓာတွတ္ထ။၂၉၈။ ဥ+မူလ၊ပ။] နုတ်ခြင်း၊ အထက်၌ အမြစ်ရှိအောင်ပြုခြင်း၊ အမြစ်ပါအောင် နုတ်ခြင်း။ တထာ ဟိ ပန မေ မာရိသ ဘုသာ ဝါတဝုဋ္ဌိ အာဂန္တွာ ဘဝန် ပဝတ္တေသိ၊ ဥမ္မူလ-မကာသိ။ အံ၊၂။၃၂၅။ ဥမ္မူလမကာသိတိ ဥဒ္ဓံ မူလံ အာကာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။ ဝါတာ... ဝနဂစ္ဆရုက္ခာနိ ဥမ္မူလံ ကတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၇။)

ဥမ္မူလန (န) [ဥ+မူလ+ယု] နုတ်ခြင်း။ လုနနံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဆေဒနံ၊ ဥပ္ပါဋနံ ဥမ္မူလနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၃။ ဥပစ္ဆိန္ဒိဿာမိတိ ဥမ္မူလန-ဝသေန ကုလသန္တတိံ ဆိန္ဒိဿာမိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၁။

ဥမ္မူလဘဉ္ဇန (န) [ဥမ္မူလ+ဘဉ္ဇန] နုတ်ခြင်း, ချိုးဖဲ့ဖျက်ဆီးခြင်း။ ဝါတာတပေါ် ယောရောတိ ရုက္ခဂစ္ဆာဒီနံ ဥမ္မူလဘဉ္ဇနာဒိဝသေန ပဝတ္တိယာ ယောရော။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၃။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၃။)

ဥမ္မူလယတိ (ကြိ) [ဥ+မူလ+ဏယ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၃၄၂-၄။ ဓာတွတ္ထ။၂၉၈။] နုတ်၏။ သဟ အဝိဇ္ဇာယ တဏှံ ... လေသမတ္တမ္ပိ အနဝသေ-သန္တာ ဥမ္မူလယန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၇။

ဥမ္မူလေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+မူလ+ဏေ+တွာ] နုတ်၍။ ပဗ္ဗတကူဋာနိ ပဒါလေတွာ ဝနဂစ္ဆ-ရုက္ခာဒီနိ ဥမ္မူလေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၄။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၂၁၉။)

ဥမှယတိ (ကြိ) [ဥ+မှိ+အ+တိ] ရယ်ရွှင်၏၊ ပြုံးရွှင်၏။ န နံ ဥမှယတေ ဒိသွာ (ဇာ၊၁။၅၁၊ ၂၅၅)တိ ...န ဥမှယတေ, ဟသိတံ န ကရောတိ၊ ပဟဋ္ဌာကာရံ န ဒဿေတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၉။)

ဥမှယမာန (တိ) [ဥ+မှိ+အ+မာန] ပြုံးရွှင်သော၊ ရယ်မူရွှင်ရာကိုပြသော၊သူ။ ယဒါ ဥမှယမာနာ မံ၊ ရာဇပုတ္တီ ဥဒိက္ခတိ။ ဇာ၊၂။၆၇။ ဥမှယ-မာနာတိ ပဟဋ္ဌာကာရံ ဒဿေတွာ ဟသ-မာနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၃။

ဥမှာယေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+မှိ+ဏေ+တိ] ညှင်းညှင်းရယ်စေနိုင်၏။ သစေ မံ နာဂနာသူရူ ဥမှာယေယျ ပဘာဝတီ။ ဇာ၊၂။၆၇။ ဥမှာယေ-ယျာတိ မန္ဒဟသိတဝသေန ပရိဟာသေယျ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၃၁၅။ (နီတိ၊ဓာ။၁၉၁-၌ ဥမှာပေယျာတိ သိတဝသေန ပဟံသေယျ-ဟု ဥမှာပေယျ-ပုဒ်ကို ဖွင့်ပြ၏။ ညောင်ကန်၊သျှ-၌လည်း ဥမှာပေယျ-ဟုရှိ၏။ ဇာတ်ငိုကာ၌လည်း "ဥမှာပေယျာတိ ဟသာပေယျ"ဟုရှိ၏။ ဥ+မှိ+ဏာပေ+ဧယျ-ဟု ခွဲရာ၏။)

ဥယာတိ (ကြိ) [ဥ+ယာ+အ+တိ] အစဉ်လိုက်၏။ နေ ယာတိ(ဓမ္မ။၄၀)တိ န ဥယျာတိ၊ ... ပစ္ဆတော ဝတ္တိ နာမ န ဟောတိ၊ နာနုဗန္ဓတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။

ဥယျမ (ပု) [ယာဒိစ္စကနာမ်] ဥယျမမည်သူ (ဘုရားအလောင်းတော်သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျမဝှယ (တိ) [ဥယျမ+အဝှယ] ဥယျမ အမည်ရှိသော၊သူ။ ဟိတွာ န သရိ သော မိရော၊ ကရောန္တော ပျု ယျမဝှယံ။ သော မိရော ဟိတွာ ပရိစ္စဇိတွာ ဥယျမဝှယံ ဥယျမနာမေန သမန္နာဂတံ ကရောန္တော အပိ န သရိ နာနုသရိ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၇၀။

ဥယျမတိ (ကြိ) [ဥ+ယမု+အ+တိ] အားထုတ်၏။ ဟန္ဒ ဝိယာယာမ ဗျာယျာမာတိ ဟန္ဒ ဥယျမာမ ဗျာယမာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။ **ဥယျမေ**-န ဥယျမေ (ထေရ။၂၉၅)တိ ပစ္စယုပ္ပါဒနတ္ထံ ကုလသင်္ဂဟ-နဝသေန န ဝါယမေယျ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။

ဥယျမာမ (ကြိ) [ဥ+ယမု+အ+မ] အားထုတ်ကုန်-၏-အံ့။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျမေ (ကြိ) [ဥ+ယမု+အ+ဧယျ] အားထုတ်ရာ၏။ ဥယျမတိ-ကြည့်။

ဥယျာတ (တိ) [ဥ+ယာ+တ] ထ၍သွားသော၊ ထွက်သော၊သူ။ အဗ္ဘုယျာတောတိ အဘိဥ-ယျာတော။ ပရသေနံ အဘိမုခေါ ဂမိဿာ-မီတိ နဂရတော နိဂ္ဂတောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ ဥယျာတောတိ ပဒဿ ဥဋ္ဌဟိတွာ ယာတောတိ ဒဿေန္တော အာဟ "နဂရတော နိဂ္ဂတော"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၉၉။

ဥယျာတိ (ကြိ) [ဥ+ယာ+အ+တိ] အစဉ်လိုက်၏။ ဥယာတိ-ကြည့်။

ဥယျာန (န) [ဥ+ယာ+ယု၊ နီတိ၊ဓာ။၁၃၈။ ဥလ္လော-ကေန္တာ ယန္တိ ဇနာ ဧတသ္မိန္တိ ဥယျာနံ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၅၃၈။] (၁) ဥယျာဉ်။ (၂) သွားခြင်း။ (၁) ယာ ပန ဘိက္ခုနီ ဥယျာနံ ဝါ။ ဝိ၊၂။၃၉၂။ ဥယျာနန္တိ ကီဠာဝနုယျာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။) ကီဠာဝိဟာရတ္ထံ ဥယျုတ္တာ ယန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ ဧတန္တိ ဥယျာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၅။ (-ပါစိတ်၊ယော။၁၇၁။) (၁)(၂) ဥယျာနံ ဂမနေ ဝနေ။ ဓာန်။၁၁၂၆။

ဥယျာနဩဝရက (ပု) [ဥယျာန+ဩဝရက] ဥယျာဉ်၌ပြုအပ်သောတိုက်ခန်း။ ဥယျာနဩဝ-ရကေ ကပိသီသံ အာလမ္ဗိတွာ ပရောဒိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ ဥယျာနဩဝရကေတိ ဥယျာနေ ကတေ ဂဗ္ဘေ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဥယျာနကာလ (ပု) [ဥယျာန+ကာလ] ဥယျာဉ် ကစားရာအခါ။ ရညော ဥယျာနကာလေ ပတိ-ဋ္ဌာပိတအင်္ဂါလကဝသေန အင်္ဂါလကယုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၈။

ဥယျာနကီဠန (ထီ၊န) [ဥယျာန+ကီဠန] ဥယျာဉ် ကစားခြင်း။ ကော သေဋ္ဌိပုတ္တော မဟတာ ပရိဝါရေန ဥယျာနကီဠနတ္ထံ နဂရတော နိက္ခ-မန္တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၄၊(-၃၄၆။)

ဥယျာနကီဠ(ကီဠာ)မင်္ဂလ (န) [ဥယျာနကီဠာ+မင်္ဂလ] ဥယျာဉ်ကစားရာအဝန်းအဝိုင်း။ သမိတိန္တိ ဥယျာနကီဠ(ကီဠာ)မင်္ဂလာဒီသု မဟာဇနမဇ္ဈံ ဂစ္ဆန္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၄။

ဥယျာနကီဠာ (ထီ) [ဥယျာန+ကီဠာ] ဥယျာဉ် ကစားခြင်း။ ရာဇကုမာရာ ... ဥယျာနကီဠံ ဂစ္ဆန္တာ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။)

ဥယျာနကီဠိ(ဠ)ကာ (ထီ) [ဥယျာန+ကီဠိ(ဠ)ကာ] ဥယျာဉ်ကစားခြင်း။ ဒေဝယက္ခာဒယော စ ဥယျာနကီဠိကံ ကီဠန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။) ဒေဝယက္ခာဒယော ဥယျာန-ကီဠကံ ကီဠန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။

ဥယျာနဂတ (တိ) [ဥယျာန+ဂတ] ဥယျာဉ်သို့

သွားသော၊သူ။ ဥယျာနဂတဿာ(ဥဒါန။၁၇၆)တိ ဥယျာနကိဋ္ဌနတ္ထံ ဥယျာနံ ဂတဿ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၄၆-၇။

ဥယျာနဂမန (နု) [ဥယျာန+ဂမန] ဥယျာဉ်သို့ သွားခြင်း။ ဥယျာနဂမနသမယေ ဂမနေ စ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၁။၇၅။ ဓူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၀၇။

ဥယျာနဂမနသီလ (တိ) [ဥယျာနဂမန+သီလ] ဥယျာဉ်သို့သွားလေ့ရှိသော၊သူ။ ဥယျာနဂမန-သီလာ စ ဟောတိ။ ဇာ၊၂။၁၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၆၇။

ဥယျာနဂဝေသကဩပမ္မ (နု) [ဥယျာနဂဝေသက +ဩပမ္မ] ဥယျာဉ်ကို ရှာမှီးသူ ဥပမာ။ ဣမဿ ပနတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထံ ဥယျာနဂဝေသကဩပမ္မံ အာဟရိတဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၄။

ဥယျာနဋ္ဌာန (နု) [ဥယျာန+ဌာန] ဥယျာဉ်အရပ်။ ဥယျာနဋ္ဌာနာဒီသု တတော ဒုဗ္ဗလတရော ဟောတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၀။

ဥယျာနဒဿန (နု) [ဥယျာန+ဒဿန] ဥယျာဉ်ကိုကြည့်ရှုခြင်း။ သော ... ဥယျာနဒဿန-တ္ထာယ ဂန္တွာ ဒေဝဒတ္တာနိ ကာသာယာနိ ဂဟေတွာ ပဗ္ဗဇိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၉၁။

ဥယျာနနိဿိတ (တိ) [ဥယျာန+နိဿိတ] ဥယျာဉ်ကို မှီသော။ ဥယျာနနိဿိတံ ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၂၂၆၊၂၃၉။

ဥယျာနဒွါရ (တိ) [ဥယျာန+ဒွါရ] ဥယျာဉ်တံခါး။ သော ဥယျာနဒွါရေယေဝ ပထဝီ ပဝိသိတွာ အဝီစိမဟာနိရယေ ပတိဋ္ဌဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။

ဥယျာနပဒေသ (ပု) [ဥယျာန+ပဒေသ] ဥယျာဉ်အရပ်။ အယံ ရမဏီယော ဥယျာနပဒေသော ပုဗ္ဗေ မယာ အဿကရာဇေန သဒ္ဓိံ ဝိစရိ-တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။

ဥယျာနပါကာရမတ္ထက (ပုနု) [ဥယျာနပါကာရ +မတ္ထက] ဥယျာဉ်တံတိုင်း၏-ထိပ်-အထက်။ ဗလဝတော ပုရိသေန အာဝိဇ္ဈနအလာတဂ္ဂိသိခါ ဝိယ ဥယျာနပါကာရမတ္ထကေ ပညာယိတ္ထ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။

ဥယျာနပါလ (တိ) [ဥယျာန+ပါလ] ဥယျာဉ် စောင့်သော၊သူ၊ ဥယျာဉ်စောင့်။ ရာဇာ ... ဥယျာနပါလံ ပက္ကောသာပေတွာ ပုစ္ဆိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၉။

ဥယျာနပါလပုတ္တ (တိ) [ဥယျာနပါလ+ပုတ္တ] ဥယျာဉ်စောင့်၏သား။ သတ္ထာ...ဥယျာနပါလ-ပုတ္တံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။

ဥယျာနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [ဥယျာန+ပေါက္ခရဏီ] ဥယျာဉ်၌တူးအပ်သောလေးထောင့်ကန်။ သော သရီရံ ဥဗ္ဗဋ္ဋာပေတွာ ဥယျာနပေါက္ခရဏိယံ နှတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။

ဥယျာနဘူမိ (ထီ) [ဥယျာန+ဘူမိ] ဥယျာဉ်မြေ။ ဥယျာနဘူမျာ(ဝိမာန။၉၃)တိ ဥယျာနဘူမိယံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၁။ (-သံ၊၃။၃၀၅။)

ဥယျာနမက္ကဋီ (ထီ) [ဥယျာန+မက္ကဋီ] ဥယျာဉ် ၌နေသောမျောက်မ။ အထေကာ ဥယျာန-မက္ကဋီ သာခန္တရေ နိသိန္နာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။၄၀၇။

ဥယျာနရက္ခက (တိ) [ဥယျာန+ရက္ခက] ဥယျာဉ် စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ ဥယျာနရက္ခကံ စတုရ-ဂ်ံသမန္နာဂတံ ဥယျာနပါလံ မာပေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၃။

ဥယျာနရသ (ပု) [ဥယျာန+ရသ] ဥယျာဉ် အရသာ၊ ဥယျာဉ်နေရသောအရသာ။ တတ္ထ ဒိဝသဘာဂံ ကီဠိတွာ ဥယျာနရသမနုဘဝိတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၂၈။

ဥယျာနဝန (နု) [ဥယျာန+ဝန] ဥယျာဉ်တော။

ဥယျာနဝနံ ရတိနန္ဒိဝဍ္ဎနံ။ ပေတ။၁ရ၂။

ဥယျာနဝနကီဠာ (ထီ) [ဥယျာနဝန+ကီဠာ] ဥ-ယျာဉ်တောကစားခြင်း။ ဥယျာနဝနကီဠာဒီနံ ဝသေန္တဲ့ ဝေဿန္တရံ အနုဝသေန္တိ။ ဇာ၊၄၊ရ။၂၆ရ-၈။

ဥယျာနဝနစာရိကာ(ထီ) [ဥယျာနဝန+စာရိကာ] ဥယျာဉ်တောသို့လှည့်လည်သွားလာခြင်း။ ယာ-ကာစိ ဥယျာနဝနစာရိကံ ဂတာ သမာနာနာ-ရိယော မုနိံ ပလောဘေန္တိ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၂၁၁။

ဥယျာနဝနမာလီ (တိ) [ဥယျာနဝနမာလာ+ဤ။ ထိ၌ ဥယျာနဝနမာလိနီ။] ဥယျာဉ်တောပန်းရှိ သော။ ကဒါဟံ မိထိလံ ဖီတံ၊ ဥယျာနဝန-မာလိနိံ။ ဇာ၊၂။၁၆၁။

ဥယျာနဝန္တ (တိ) [ဥယျာန+ဝန္တု] ဥယျာဉ်တော ရှိသော။ ဥယျာနဝန္တံ့ နန္ဒနဝနသဟိတံ။ ပေတ၊ ၄။၁ရ၅။ (ယင်း၏ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဖြစ်သော ပေတ။၁ရ၃-၌ ဥယျာနဝနံ-ဟုရှိသည်။)

ဥယျာနဝိစရဏ (နံ) [ဥယျာန+ဝိစရဏ] ဥယျာဉ် ၌လှည့်လည်သွားလာခြင်း။ သာ ... ဥယျာန-ဝိစရဏတ္တာယ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ။ မ၊၄၊၄။၁၃၀။

ဥယျာနသမ္ပန္န (တိ) [ဥယျာန+သမ္ပန္န] ဥယျာဉ် နှင့် ပြည့်စုံသော။ ဥယျာနသမ္ပန္နံ ပဟူတမာလျ (ဇာ၊၂။၁၄ရ)န္တိ မဟာရာဇ တဝ ဥယျာနသမ္ပန္နံ နာနာဝိဓပုပ္ဖံ။ ဇာ၊၄၊၅။၅၄၈။

ဥယျာနသေဋ္ဌ (နံ) [ဥယျာန+သေဋ္ဌ] မြတ်သော ဥယျာဉ်။ ဥယျာနသေဋ္ဌံ တိဒသာနမုတ္တမံ။ ဝိမာန။၉၅။

ဥယျာနာဘိမုခ (တိ) [ဥယျာန+အဘိမုခ] ဥယျာဉ် သို့ ရှေးရှုခြင်းရှိသော။ ရထော ပါစီနဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဥယျာနာဘိမုခေါ အဟောသိ။ အံ၊ ၄၊၁။၁၃၄။ (-ဇာ၊၄၊၁။၆၉။)

ဥယျာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ယာ+ဏာပေ+တိ] အထက်(ဘုံဘဝ)သို့ရောက်စေ၏။ ဥယျာ-ပေန္တိ(သံ၊၂။၄၉၈၊နေတ္တိ၊၃၉)တိ ဥပရိ ယာပေန္တိ။ သံ၊၄၊၃။၁၄၁။ နေတ္တိ၊၄။၁၀၉။ ဥပရိ ယာပေန္တိ-တိ ဥပရိ ဗြဟ္မလောကံ ယာပေန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၈၁။ ဥယျာပေန္တီတိ မနုဿလောကတော ဥဒ္ဓံ ဒေဝ-လောကံ ယာပေန္တိ ပါပေန္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၆၆။

ဥယျာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+ယာ+ဏာပေ+အန္တိ] အထက်(ဘုံဘဝ)သို့ရောက်စေကုန်၏။ အထက် ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျာမ (ပုံ) [ဥ+ယာ+အမ။ ဥဒ္ဓံ ယန္တိ ယေနာတိ ဥယျာမော။ ဓာန်ဋီ။၁၅၆။ ဥ+ယမု+ဏ။ ဓာတွတ္ထ၊ ၃၀၆။] အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လဝီရိယ။ ဥယျာ-မော ဝါယာမော။ အဘိ၊ဓ။၁၉။ ဥဂ္ဂန္တွာ ယမန-ဝသေန ဥယျာမော။ အဘိ၊၄၊၁။၁၉၀။ ဥဒ္ဓံ ယမနံ ဥယျာမော။ မူလဋီ၊၁။၉၆။

ဥယျာတိ (ကြိ) [ဥ+ယာ+အ+တိ] သွား၏၊ ဖဲ သွား၏၊ ခရီးမဟုတ်သောအားဖြင့်သွား၏။ ဥယျာဟိ ဒါနိ ရာဇိသိ၊ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ။ ဇာ၊၂။၁၉၅။ ဣဒါနိ ဒေဝရာဇဿ သန္တိကေ သမ္ပတ္တိံ ဒဋ္ဌုံ ဥယျာဟိ ဂစ္ဆာဟိ။ ဇာ၊၄၊၆။၁၅၆။ မဂ္ဂါ ဥယျာဟိ သာရထိ(ဇာ၊၁။၃၆)တိ အတ္တ-နော ရထံ မဂ္ဂါ ဥက္ကမာပေတွာ ဥယျာဟိ ဥပ္ပထေန ယာဟိ။ ဇာ၊၄၊၂။၄။ ဥယျာဟီတိ ဧတ္ထ ဥသဒ္ဒေါ အပဂမနတ္ထေ ပဝတ္တတိ၊ အပဂမေတွာ ဂစ္ဆာဟီတိ အတ္ထော။ ... ကေစိ ပနေတ္ထ ဥပ္ပထေနာတိ ဣမိနာ ဥသဒ္ဒဿ အတ္ထံ ဒဿေတီတိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ယုတ္တံ။ ဇာ၊ ဋီ၊သစ်။ မဂ္ဂါ ဥယျာဟိ သာရထီတိ သမ္မ သာရထိ မဂ္ဂတော အပဂစ္ဆ။ ဇာ၊၄၊၂။၄။

ဥယျာဟိ (ကြိ) [ဥ+ယာ+အ+ဟိ] သွားလော၊ ဖဲသွားလော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျုဋ္ဌတိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+အ+တိ] အားထုတ် ၏။ ဥယျုဋ္ဌန္တိ သတိမန္တော(ဓမ္မ။၂၆)တိ

သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တာ ခိဏာသဝါ ... ယုဉ္ဇန္တိ ဃဋေန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၅။

ဥယျုတာဝုဓ - ဥယျုတ္တာ(တာ)ဝုဓ-ကြည့်။

ဥယျုတ္တ (တိ) [ဥ+ယုဇ+တ] (၁) (ပြည်ရွာမှ) ထွက်သော၊ (ပြည်ရွာမှ) ထွက်၍ စုဝေးတည်နေသော၊ စစ်ချီတက်သော(စစ်တပ်)။ (၂) အားထုတ်သော၊သူ။ (၃) ယှဉ်စပ်-ကိုင်စွဲ-အပ်သော။ (၄) ဥယျုတ္တသိက္ခာပုဒ်။ (၁) ယော ပန ဘိက္ခု ဥယျုတ္တံ သေနံ ဒဿနာယ ဂစ္ဆေယျ။ ဝိ၊၂။၁၄၀။ ဥယျုတ္တာ နာမ သေနာ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ နိဝိဋ္ဌာ ဝါ ဟောတိ ပယာတာ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၄၀။ ဥယျုတ္တန္တိ ကတဥယျောဂံ။ ကင်္ခါ။၂၃၆။ ဥယျုတ္တ(ဝိဝိနိစ္ဆယ။၁၄၄)န္တိ သင်္ဂါမတ္ထာယ ကတဥယျောဂံ၊ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ ဂစ္ဆန္တံ ဝါ ကတ္ထစိ သန္နိဝိဋ္ဌံ ဝါ။ ဝိဝိနိစ္ဆယဋီ၊၁။၅၁၇။ ယုတ္တန္တိ ဥယျုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ (-ဇာ၊၂။၃၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၁။) ကတဥယျောဂန္တိ ဣမိနာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ယုဉ္ဇတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥယျုတ္တာတိ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၉၉။ (၂) သကမ္မပသုတာတိ ... သကေသု ကမ္မေသု ဥယျုတ္တာ ဗျာဝဋာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။) (၃) ဥယျုတ္တာဝုဓ-ကြည့်။ (၄) ဥယျုတ္တံ သေနံ ဥယျောဓိ (ဝိ၊၅။၁၆၁)တိ ... ဝုတ္တသိက္ခာပဒတ္တယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၈။

ဥယျုတ္တစတုရင်္ဂသေနာဒဿန (န) [ဥယျုတ္တစတုရင်္ဂသေနာ+ဒဿန] (ပြည်ရွာမှ) ထွက်သော-စစ်ချီတက်သော-အင်္ဂါလေးပါးရှိသော စစ်တပ်ကိုကြည့်ရှုခြင်း။ ဥယျုတ္တစတုရင်္ဂသေနာဒဿနာယ တထာရူပပစ္စယာဒိံ ဝိနာ ဂမနံ။ ဝိမတိ၊၂။၄၁။

ဥယျုတ္တပယုတ္တ (တိ) [ဥယျုတ္တ+ပယုတ္တ] လွန်စွာအားထုတ်သော၊သူ။ ရာဇာ ဘိက္ခု ဥယျုတ္တပယုတ္တော ... ဒိသွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၈။

ဥယျုတ္တသညီ (တိ) [ဥယျုတ္တသညာ+ဤ] စစ်ချီတက်သောစစ်တပ်ဟု-စစ်ချီတက်၏ဟု-အမှတ်ရှိသော၊သူ။ ဥယျုတ္တေ ဥယျုတ္တသညီ။ ဝိ၊၂။၁၄၀။

ဥယျုတ္တသိက္ခာပဒ (န) [ဥယျုတ္တ+သိက္ခာပဒ] ဥယျုတ္တသိက္ခာပုဒ်။ ဥယျုတ္တသိက္ခာပဒါနံ အစိတ္တကလောကဝဇ္ဇေသု လောကဝဇ္ဇတာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယာဝ။ ဝိမတိ၊၂။၄၂။

ဥယျုတ္တသေနာ (ထီ) [ဥယျုတ္တာ+သေနာ] (၁) ဥယျုတ္တသေနာသိက္ခာပုဒ်။ (၂) စစ်ချီတက်သောစစ်တပ်။ (တိ)(၃) စစ်ချီတက်သော စစ်တပ်ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၂) အညမညံ ပဟာရတ္ထံ ဥဂ္ဂန္တွာ ယုတ္တာ သေနာ ဥယျုတ္တသေနာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၄၆။ (တိ)(၃) ဥယျုတ္တသေနာ ဝိယ ရဏဘူမိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၈၄။

ဥယျုတ္တသေနာသိက္ခာပဒ (တိ) [ဥယျုတ္တသေနာ+သိက္ခာပဒ] ဥယျုတ္တသေနာသိက္ခာပုဒ်။ သေသံ ဥယျုတ္တသေနာသိက္ခာပဒေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။

ဥယျုတ္တာ(တာ)ဝုဓ (တိ) [ဥယျုတ္တ+အာဝုဓ] ယှဉ်စပ်-ကိုင်စွဲ-အပ်သောလက်နက်ရှိသော၊ လက်နက်စွဲကိုင်သော၊သူ။ (မုချအားဖြင့်စစ်သည်ရ၏၊ ဥပစာအားဖြင့် ထိုစစ်သည်စီးသောဆင်ရ၏။) တေသညေဝ ခန္ဓဂတာနံ ယောဓာနံ ဝသေန ဥယျုတ္တာဝုဓာ... ရက္ခန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၉၉။ ဥယျုတ္တာဝုဓာတိ ဥယျုတ္တအာဝုဓာ၊ အာဝုဓဟတ္ထာ ပုရိသာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်၊ ယေ ကုဉ္ဇရာ သတ္တသတာ ဥဠာရာ၊ ရက္ခန္တိ ရတ္တိန္ဒိဝမုယျုတာဝုဓာ။ ဇာ၊၁။၃၉၅။

ဥယျောဂ (ပု) [ဥ+ယုဇ+ဏ] (၁) အားထုတ်

ခြင်း။ (၂) တက်၍အားထုတ်ရာ-စစ်ချီ စစ်ထွက်-ရာ(ကာလ၊ အရပ်)။ (၃) ပျက်စီးဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ (၁) ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာ ဥယျောဂံ အာပဇ္ဇတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၁။ (ယင်းပါဠိသည် သံ၊၂-နှင့် မဟာနိ-တို့ကို ကိုးကားသောပါဠိဖြစ်သည်။ သံ၊၂။၁၀-၌ အတ္တနာ တေသု ယောဂံ- ဟုရှိ၍၊ မဟာနိ။ ၃၀၂-၌ အတ္တနာ ဝေါယောဂံ-ဟုရှိသည်။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၃) ဥယျောဂမုခ-ကြည့်။

ဥယျောဂကာလ (ပု) [ဥယျောဂ+ကာလ] တက်၍အားထုတ်ရာ-စစ်ချီစစ်ထွက်ရာအခါ။ ဥယျောဂကာလာဒီသု ဟိ ရာဇာနော တတ္ထ ဌတွာ "တွေကာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တု၊... ဇေ‌ံ သန္ထ ကရောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁။

ဥယျောဂဋ္ဌာန (နု) [ဥယျောဂ+ဌာန] စစ်ချီစစ်ထွက်အရာအရပ်၊ စစ်မြေပြင်အရပ်။ ဥယျောဂဋ္ဌာနတော စ အာဂန္တွာ ...ကရောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁။

ဥယျောဂမုခ (နု) [ဥယျောဂ+မုခ] ဆုတ်ယုတ်ခြင်း-မတိုးပွားခြင်း-၏ အဦးအစ။ ဥယျောဂမုခေ-(ဓမ္မ။၄၇)တိ ပရိဟာနိမုခေ၊ အဝုဒ္ဓိမုခေ စ ဌိတောသီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။

ဥယျောဇက (တိ) [ဥ+ယုဇ+ဏွု။ ထိ-၌ ဥယျောဇိကာ။] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-သော၊သူ။ ဥယျောဇကဿ ဝိယောဇကဿ သတော အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝဇိရ။၃၂၅။ (-ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။၃၉၇။) အာပတ္တိယော ကဿာ ဟောန္တိတိ ဥယျောဇိကာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၇။

ဥယျောဇန (နု) [ဥ+ယုဇ+ယု] (၁) စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ခြင်း။ (၂) စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ကြောင်း(စကား)။ (၃) စေခိုင်းတိုက်တွန်းရာ(နေ့)။ (၁) ယသ္မာ န သဗ္ဗကထာ ဥယျောဇန-ဝသေနေဝ ပဝတ္တတိ။ မဋီ၊၃။၃၂၆။ (၂) တေန ဟိတိ မိဂဂ္ဂဟဏာ ဥယျောဇနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၂။ (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျောဇနဒိဝသ(ပု) [ဥယျောဇန+ဒိဝသ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ရာနေ့။ ဥယျောဇနဒိဝသေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။

ဥယျောဇနတ္ထ (ပု) [ဥယျောဇန+အတ္ထ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ခြင်းအနက်။ တေနာတိ အယမ္ပိ ဝါ ဥယျောဇနတ္ထေ နိပါတောယေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၆။

ဥယျောဇနိက (တိ) [ဥယျောဇန+ဏိက။ ဥ+ယုဇ+အနီယ] (၁) စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ခြင်းရှိသော။ (၂) စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-တတ်သော။ (၁)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျောဇနိကပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဥယျောဇနိက+ပဋိသံယုတ္တ] စေခိုင်းတိုက်တွန်းခြင်းရှိသော-စေခိုင်းတိုက်တွန်းတတ်သော-စကားနှင့်ယှဉ်သော။ အညဒတ္ထု ဥယျောဇနပဋိသံယုတ္တံယေဝ ကထံ ကတ္တာ ဟောတိ။ မ၊၃။၁၅၃။ ဥယျောဇနပဋိသံယုတ္တန္တိ ဂစ္ဆထ တုမှေတိ ဇေ‌ံ ဥယျောဇနိကေန ဝစနေန ပဋိသံယုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၄။ ဥယျောဇနံ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ တံ ဧတဿ အတ္ထိ, ဥယျောဇေတိ ဝိဿဇ္ဇေတီတိ ဝါ ဥယျောဇနိကံ။ မဋီ၊၃။၃၂၆။

ဥယျောဇိတ (တိ) [ဥ+ယုဇ+တ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-အပ်သော၊သူ။ အနာထပိဏ္ဍိကေန ဂဟပတိနာ ဥယျောဇိတာ အာရာမေ အကံသု။ ဝိ၊၄။၃၀၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။)

ဥယျောဇိတစိတ္တ (တိ) [ဥယျောဇိတ+စိတ္တ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-အပ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ သတ္တေသု ဝိသယဘူတေသု နိမိတ္တဘူတေသု ဝါ သမုဿာဟိတမာနသော ဥယျောဇိတ-

စိတ္တောတိ အတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။ရ။

ဥယျောဇိယတိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ယ+တိ] စေခိုင်း- တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-အပ်၏။ နိယန္တီတိ ဒိဋ္ဌိဝါဒသင်္ကာနေ ဥယျောဇိယန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၉။

ဥယျောဇိယန္တိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ယ+အန္တေ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-အပ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥယျောဇိ(ဇီ)ယမာန (တိ) [ဥ+ယုဇ+ယ+မာန] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-အပ်သော၊သူ။ သောမယာ ဥယျောဇိယမာနော န ဂစ္ဆတိ ဂန္တုံ။ ဝိ၊၂။၁၂၇။ သူရိယေ အတ္ထင်္ဂတေ ဥယျောဇိယမာနောပိ ... ပက္ကသာလံ ပဝိသိတွာ နိပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀၇။

ဥယျောဇေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+တဗ္ဗ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-အပ်သော၊သူ။ သပ္ပဋိဘယံ ဂန္တွာ အပ္ပဋိဘယံ ဒဿေတွာ ဥယျောဇေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၂။၈၈။

ဥယျောဇေတိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+တိ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ယှဉ်စေ-၏။ "ဂစ္ဆာဝုသော ... ဟာသု ဟောတိ"တိ ဥယျောဇေတိ။ ဝိ၊၂။၁၂၅။ ရာဇာ အကာလေ သေနံ ဥယျော- ဇေတိ။ ဝိ၊၂။၂၀၈။ **ဥယျောဇေန္တိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ **ဥယျောဇေသိ**—ဝိ၊၂။၁၂၅။ **ဥယျောဇေထ**—ဝိ၊၂။၇၂။ **ဥယျောဇေမိ**—သံ၊၂။၅၁၂။ **ဥယျောဇေတု**—ဝိ၁။၂၀၁။ **ဥယျောဇေယျ**—ဝိ၊၂။၁၂၅။ **ဥယျောဇေသိ**—ဝိ၊၂။၁၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ **ဥယျောဇေသုံ**—ဝိ၊၂။၇၁။ **ဥယျောဇေဿတိ**—ဝိ၁။၂၀၁။ ဝိ၊၂။၁၂၅။ **ဥယျောဇေဿသိ**—ဝိ၊၂။၁၂၅။ **ဥယျောဇေဿထ**—ဝိ၊၂။၇၂။

ဥယျောဇေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+တုံ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ခြင်းငှါ။ ဝေဠု ပနဝတွာ တတော နံ ဥယျောဇေတုံ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၈။

ဥယျောဇေတု (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+တု] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-လော။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေတွာ (ဗျ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+တွာ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-၍။ ရာဇာ ကာလေ သေနံ ဥယျောဇေတွာ အန္တရာမဂ္ဂေတော နိဝတ္တာပေတိ။ ဝိ၊၂။၂၀၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ၄။)

ဥယျောဇေထ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ထ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ကုန်၏။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေန္တ (တိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+အန္တ။ ထိ- ၌ ဥယျောဇေန္တီ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-သော၊သူ။ တဿ ဒါပေတွာ ဝါ အဒါပေတွာ ဝါ ဥယျောဇေန္တော ဒွေ အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၅။၆၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။) ဇံ သန္တေပိ... ဥယျောဇေန္တီ သံဃာဒိသေသာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၄။၂၄၁။

ဥယျောဇေမိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+မိ] စေခိုင်း- တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-၏။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေယျ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ယျ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ရာ၏။ ဥယျော- ဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေသိ[၁] (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+သိ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-၏။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေသိ[၂] (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ဤ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ပြီ။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေသုံ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ဥံ] စေ

ခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ကုန်ပြီ။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေဿတိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ဿတိ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-လတ္တံ့။ ဥယျော-ဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေဿထ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ဿထ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-ကုန်လတ္တံ့။ ဥယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဇေဿသိ (ကြိ) [ဥ+ယုဇ+ဏေ+ဿသိ] စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-စေလွှတ်-လတ္တံ့။ ဥ-ယျောဇေတိ-ကြည့်။

ဥယျောဓန (န) [ဥ+ယုဓ+ယု] ပုတ်ခတ်-ထိုးပစ်-စစ်တိုက်-ခြင်း။ ဥယျောဓနံ သမ္ပဟာရော။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၄။

ဥယျောဓိက (တိ) [ဥ+ယုဓ+ဏ္ဍ။ ဥယျောဓ+ဏိက] (၁) တက်၍ တက်၍-ပုတ်ခတ်-ထိုးပစ်-စစ်တိုက်-ရာအရပ်၊ စစ်မြေပြင်။ (၂) တက်၍ တက်၍-ပုတ်ခတ်-ထိုးပစ်-စစ်တိုက်-ခြင်း။ (၃) ဥယျောဓိကသိက္ခာပုဒ်။ (၁) ဒိရတ္တတိရတ္တံ စေ ဘိက္ခု သေနာယ ဝသမာနော ဥယျောဓိကံ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၄၃။ ဥဂ္ဂန္တွာ ဥဂ္ဂန္တွာ ဧတ္ထ ယုဇ္ဈန္တီတိ ဥယျောဓိကံ။ သမ္ပဟာရဋ္ဌာနဿေတံ အဓိဝစနံ (နာမံ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။ ကင်္ခါ၊၂၃၇။ (-ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋ္ဌိ၊၁။၅၂၀။) ယုဓဓာတုတော ဏ္ဍပစ္စယော၊ အဓိကရဏဝါစကော၊ န ကတ္တာဒိဝါစကောတိ အာဟ "ဧတ္ထာ"တိ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊၄။၁၃၉။ (၁)(၂) ဥယျောဓိကာ နိဝတ္တော ဟောတိ(အံ၊ ၃။၃၀၇)တိ ယုဒ္ဓတော နိဝတ္တော ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။ ဥဂ္ဂန္တွာ ယုဇ္ဈတိ ဧတာယာတိ ဥယျောဓိကာ။ သတ္တပ္ပဟာရေဟိ ယုဇ္ဈိတ-ဗ္ဗဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဥဂ္ဂန္တွာ ယုဇ္ဈနံ ဝါ ဥယျောဓိကော၊ သတ္တပ္ပဟာရော၊ တေနာဟ ယုဒ္ဓတော နိဝတ္တောတိ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၂၇။ (၃) ဥယျုတ္တံ သေနံ ဥယျောဓိ(ဝိ၊၅။၁၆၁)တိ ... ဝုတ္တသိက္ခာပဒတ္တယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၈။

ဥရ (ပုံန) [ဥသ+ရ။ အရ+အ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၂၇၀။ ဥ+ရာ+အ။ ကော၊ဋ္ဌိ။ ဥရောတိ ဧတ္ထ ဥကာရော ဒုက္ခလာဘော၊ ဒုက္ခလာဘေ သတိ ရန္တိ ပဟရန္တိ ဧတ္ထ ဇနာတိ ဥရော။ ကေက္ခရကောသဋီကာ။] (၁) ရင်၊ ရင်ဘတ်။ (၂) နှလုံး။ (၃) သင်တုန်းစက်။ (၄) လှည်းသန်ရင်း။ (၁) တဿ တာ သူစိယော...မုခေ ပဝိသိတွာ ဥရတော နိက္ခမန္တိ။ ဝိ၊၁။၁၄၆။ ဥရာနိ ပဋိပိသန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၅။ ဥရာဒီနိ ဌာနာနိ နာမ။ ဝဇီရ၊၄၁၂။ (၂) သစေ ခေါ ဥပါလိ ဂဏာနံ သိက္ခိဿတိ၊ ဥရဿ ဒုက္ခော ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊၃။၁၀၈။ ဂဏာနံ သိက္ခန္တေန ဗဟုံ စိန္တေတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တေနဿ ဥရော ဒုက္ခော ဘဝိ-ဿတီတိ မညိသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။ ဥရောတိ ဟဒယံ၊ တံ ဟိ ဥဿတိ စိတ္တတာပေါ ဒဟတိ ဧတ္ထာတိ ဥရောတိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၀၈။ (၃) ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေတိ ဧတ္ထ ဥရစက္ကေ။ (သျှာ၊က-မှုတ်၌ ခုရစက္ကေ-ဟုရှိ၏။) မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ (၄) ဥရဿာ(ဝိမာန၊၈၉)တိ ဥရော အဿ၊ ရထဿ ဥရောတိ စ ဉ္စသာမူလံ ဝဒတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၅၀။

ဥရဂ (ပု) [ဥရ+ဂမု+က္ဂ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၆၅၄။] မြွေ၊ အဆိပ်ရှိသောမြွေ၊ နဂါး။ ဥရဂေါ မဟာရာဇ "ဒဟရော"တိ န ဥညာတဗ္ဗော။ သံ၊၁။၆၈။ ဥရဂေါတိ အာသီဝိသော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ ဥရသာ ဂစ္ဆတီတိ ဥရဂေါ၊ ယောကောစိ သပ္ပေါ။ ဣမဓ ပန အဓိပ္ပေတံ ဒဿေတုံ "အာသီဝိသော"တိ အာဟ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၁။ တတ္ထ ဥရဂ-သဒ္ဒေန နာဂါ ဂဟိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ သာရတ္ထ၊၁။၂၇၁။ ဥရဂါဓိဘူ-လည်းကြည့်။

ဥရဂဏ္ဍိပိသာစိနီ (ထီ) [ဥရဂဏ္ဍိ+ပိသာစ+ဍာနီ] ရင်၌တည်သောအဖုနှစ်ခုရှိသော ဘီလူးမနှင့်တူ သော၊သူ။ ဂူထဘသ္မေ တစောနဒွေ၊ ဥရဂဏ္ဍိပိသာစိနီ၊ နဝ သောတာနိ တေ ကာယေ၊ ယာနိ သန္ဒန္တိ သဗ္ဗဒါ။ ထေရီ။၃၆၂။ ဥရဂဏ္ဍိပိသာစိနီတိ ဥရေ ဌိတဂဏ္ဍဒွယဝတီ ဘယာနကဘာဝတော အနတ္ထာဝဟတော စ ပိသာစသဒိသီ။ ထေရီဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။

ဥရဇာတက (နှ) [ဥရဂ+ဇာတက] ဥရဂဇာတ်။ သားသေသော်လည်း စိုးရိမ်ပူဆွေး ငိုကြွေးခြင်း မရှိကြသော ဘုရားအလောင်းနှင့်တကွ အိမ်သူအိမ်သားလေးဦးတို့အား သိကြားမင်းက မငိုကြွေးခြင်း၏ အကြောင်းကို မေးသဖြင့် မြွေရေလဲ ဥပမာ၊ မခေါ်ပါဘဲ ရောက်လာသူ၊ လမင်းကို ပူဆာ၍ ငိုကြွေးသော ကလေးငယ် ဥပမာ၊ ရေအိုးကွဲဥပမာတို့ဖြင့် ငိုကြွေးခြင်း၏ အကျိုးမရှိပုံကို ဟောတော်မူသော ဇာတ်ဖြစ်သည်။ ဇာ၊၁။ ၁၂၂-၃။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၁၅၀-၁၅၅။ ဣမံ ပစ္စုပ္ပန္နကထံ နိဒါနေ ဥရဂဇာတကံ ဝိတ္ထာရေတွာ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၁။

ဥရဂရာဇ (ပု) [ဥရဂ+ရာဇ] မြွေမင်း။ သဿုမ္ဗိ သသုရမ္ဗိ သာမိကမ္ဗိ အဂ္ဂိက္ခန္ဓံ ဝိယ ဥရဂရာဇာနံ ဝိယ စ ကတွာ ပဿိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။

ဥရဂဝဂ္ဂ (ပု) [ဥရဂ+ဝဂ္ဂ] ဥရဂဝဂ်။ ဝဂ္ဂတော ဥရဂဝဂ္ဂေါ ...မဟာဝဂ္ဂေါတိ စတုဝဂ္ဂသင်္ဂဟံ။ ပေတဋ္ဌ။၃။

ဥရဂသုတ္တ (ပု) [ဥရဂ+သုတ္တ] ဥရဂသုတ်။ ဥရဂကြည့်။

ဥရဂသုတ္တ (နှ) [ဥရဂ+သုတ္တ] ဥရဂသုတ်။ မြွေဆိပ်ကို ဆေးဖြင့်ပယ်ဖျောက်သကဲ့သို့ အမျက်ဒေါသကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း၊ မြွေသည် အရေဟောင်းကို စွန့်သကဲ့သို့ ရဟန်းသည် သံသရာသမုဒ္ဒရာ၏ ဤမှာဘက်ကမ်းကို စွန့်ခြင်း-စသည်တို့ကို ဟောတော်မူသော သုတ်ဖြစ်သည်။ သုတ္တနိ။၂၇၉-၂၈၁။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၁။၂-၂၃။ တေသံ ဥရဂသုတ္တံ အာဒိ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၁။၂။

ဥရဂါဓိပ (ပု) [ဥရဂ+အဓိပ] နဂါးတို့ကိုအစိုးရသူ၊ နဂါးမင်း။ အညဒတ္ထု တဝေဝဿ၊ ဝိယာတော ဥရဂါဓိပ။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၄၉။

ဥရဂါဓိဘူ (ပု) [ဥရဂ+အဓိဘူ] နဂါးတို့ကိုအစိုးရသူ၊ နဂါးမင်း။ မဟာနုဘာဝါနမ္ပိ ဥရေန ဂမနတော "ဥရဂါ"တိ လဒ္ဓနာမာနံ နာဂါနံ အဓိပတိဘာဝတော ဥရဂါဓိဘူ။ စရိယာဋ္ဌ။ ၁၇၀။

ဥရဂူသဘ (ပု) [ဥရဂ+ဥသဘ] မြတ်သောနဂါး၊ နဂါးမင်း။ တဿာ ဟံ ပုတ္တော ဥရဂူသဘဿ။ ဇာ၊၂။၂၃၀။

ဥရဂေါပမ (တိ) [ဥရဂ+ဥပမာ] မြွေဥပမာရှိသော၊ မြွေနှင့်တူသော။ ကာမာ ဟိ အင်္ဂါရကာသူပမာ မံသပေသူပမာ ပါဝကကပ္ပါ ပပါတဥရဂေါပမာ စ။ နေတ္တိ။၅၂။ ပပါတဥရဂေါပမာတိ ပပါတူပမာ ဥရဂေါပမာ စ။ နေတ္တိဋ္ဌ။၁၂၄။ (-နေတ္တိဝိဘာ။၁၉၃။)

ဥရစက္က (နှ) [ဥရ+စက္က] သင်တုန်းစက်။ ဥရဂ (၃) ကြည့်။

ဥရစ္ဆဒ (ပု၊နှ) [ဥရ+ဆဒ+အ။ ဥရော ဆာဒယန္တော်နေနာတိ ဥရစ္ဆဒေါ။ ဓာန်ဋီ။၃၇၇။] (၁) ရင်လွှမ်းပန်း။ (၂) ချပ်ဝတ်တန်ဆာ၊ ချပ်မိန်ညို၊ စစ်ဝတ်တန်ဆာ။ (ထီ)(၃) ဥရစ္ဆဒါမည်သော မင်းသမီး။ (၁) ဥရစ္ဆဒံ ကရောန္တိပိ ကာရာပေန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဥရစ္ဆဒေါတိ ဟာရသဒိသံ ဥရေ ဌပနကပုပ္ဖဒါမံ။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။ (၂) သကကဝစဣဿရိယာနုပ္ပဒါနေနာတိ ဇ္ဈေ ကဝစော

နာမ ဥရစ္ဆဒေါ၊ ယေန ဥရော ဆာဒီယတေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃။)

(ထီ)(၃) ဥရစ္ဆဒါမည်သော မင်းသမီးသည် ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက် ကိကီမင်း၏ သမီးတော် ဖြစ်သည်။ မွေးဖွားသောအခါက ရင်၌ ပန်းချီဆေးဖြင့် ရေးခြယ်ထားသကဲ့သို့ ရင်လွှမ်းပန်းပုံ ပါလာသောကြောင့် ဥရစ္ဆဒါဟု အမည်တွင်လေသည်။ တစ်ဆယ့်ခြောက်နှစ်အရွယ်၌ သောတာပန်ဖြစ်သည်။ ကိကီမင်းကြီးသည် ရှေးယခင်က "ဘူမိဒေဝ"ဘွဲ့အမည်ခံသော ဗြဟ္မဏတို့ကို ဆည်းကပ်သူဖြစ်သည်၊ နောင်သောအခါမှ သမီးတော်ဥရစ္ဆဒါ၏ အစီအမံဖြင့် ကဿပဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို နာရ၍ သောတာပန်ဖြစ်လေသည်၊ ဥရစ္ဆဒါသည်လည်း အရဟတ္တဖိုလ်ကိုရသဖြင့် ဘိက္ခုနီမ အဖြစ်သို့ရောက်လေသည်။ ထိုမင်းသမီးသည် ရှေးအတိတ် ဝိပဿီဘုရားပွင့်တော်မူစဉ်အခါက ဘုရားရှင်ကို ရွှေရင်လွှမ်းပန်းအဆင်တန်ဆာ ဖြင့်ပူဇော်၍ "အရဟတ္တဖိုလ်ရသည်တိုင်အောင် ဤအဆင်တန်ဆာသည် ငါ၏ကိုယ်မှ မကင်းမကွာယ်ပါစေသတည်း"ဟု ဆုတောင်းခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ-၌ ဥရစ္ဆဒမာလာဟု အမည်တွင်ကြောင်း ပြဆိုသည်။ (အကျယ်ကို ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၂-၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆-၇-ကြည့်။)

သာ စိတ္တကမ္မကတာယ ဝိယ ဥရစ္ဆဒမာလာယ အလင်္ကတေန ဥရေန ဇာတတ္တာ ဥရစ္ဆဒါ နာမ ကုမာရိကာ ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅၁။)

ဥရစ္ဆဒပသာဓန (နု) [ဥရစ္ဆဒ+ပသာဓန] ရင်လွှမ်းတန်ဆာ။ ဥရေ ပဋိမုက္ကဗန္ဓနံ ဥရစ္ဆဒပသာဓနံ ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။

ဥရစ္ဆဒမာလာ (ထီ) [ဥရစ္ဆဒ+မာလာ] (၁) ရင်လွှမ်းပန်း။ (၂) ဥရစ္ဆဒမာလာမင်းသမီး။ (၁)(၂) "ဣမဿ ပုညဿ အာနုဘာဝေန မယှံ ဘဝေ ဘဝေ သောဝဏ္ဏမယာ ဥရစ္ဆဒမာလာ နိဗ္ဗတ္တတူ"တိ ကတပဏိဓာနယ... ယထာပဏိဓာနံ သုဝဏ္ဏမာလာလာဘေန "ဥရစ္ဆဒမာလာ"တိ လဒ္ဓနာမာယ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၃။) ဥရစ္ဆဒါ-လည်းကြည့်။

ဥရဇ (ပု) [ဥရ+ဇန+ကွိ] ရင်၌ဖြစ်သောနို့အုံ၊ သားမြတ်။ ဒုဝိဓာ ဇာတာ ဥရဇာ။ ဇာ၊၂။ ၁၄။ ဒုဝိဓာတိဂါထံ ထနေ ဝဏ္ဏယန္တော အာဟ၊ တေ ဟိ ဒွေ ဟုတွာ ဥရေ ဇာတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၆၆။

ဥရဋ္ဌိ (နု) [ဥရ+အဋ္ဌိ] ရင်ဘတ်ရိုး။ စုဒ္ဒသ ဥရဋ္ဌီနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၅-၆။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၈။

ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရ (နု) [ဥရဋ္ဌိ+ပဉ္ဇရ] ရင်ဘတ်ရိုးအပေါင်း၊ ရင်ဘတ်ရိုးချိုင့်။ နာပိ ဟဒယံ ဇာနာတိ "အဟံ ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရံ နိဿာယ ဌိတ"န္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၁။ ဥရဋ္ဌိသင်္ယာတော ပဉ္ဇရသဒိသတ္တာ "ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရ"န္တိ ဝုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၄၄၀။

ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရ (နု) [ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရ+အဗ္ဘန္တရ] ရင်ဘတ်ရိုးချိုင့်၏ အတွင်းအရပ်။ နာပိ ဟဒယံ ဇာနာတိ "အဟံ ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရံ နိဿာယ ဌိတ"န္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။

ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရမဇ္ဈ (နု) [ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရ+မဇ္ဈ] ရင်ဘတ်ရိုးချိုင့်၏ အလယ်အရပ်။ ဟဒယံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရမဇ္ဈံ နိဿာယ ဌိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၁။

ဥရဋ္ဌိသင်္ယာတ (ပု) [ဥရဋ္ဌိ+သင်္ယာတ] ရင်ဘတ်ရိုးအပေါင်း။ ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရ-ကြည့်။

ဥရဏ (ပု) [ဥ+ရဏ+အ။ ထီ-၌ ဥရဏိကာ၊ ဥရဏီ] (၁) သိုး၊ ဆိတ်ကုလား။ (၂) ဆိတ်။

တတ္ထ ဥရဏိကဥ္စ အဇိကဥ္စ အဇဥ္စ ဟန္တွာ ယေနကာမံ ပလေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၅၇။ ဟန္တွာ ဥရဏိံ အဇိကံ အဇဥ္စ။ ဇာ၊၂။၅၀။ ဥရဗ္ဘော မေဏ္ဍော မေသော စ၊ ဥရဏော အဝိ ဧဠကော။ ဓာန်။၅၀၁။ ဆက္ကံ ဧဠကော။... နှ ရဏတီတိ ဥရဏော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၀၁။ (၂) ဥရဏသဒ္ဒဿာပိ အဇပရိယာယဿ သမ္ဘဝတော "ဥရဏီ တု အဇီ အဇာ"တိ ဝုတ္တံ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၀၂။

ဥရဏိကာ (ထီ) [ဥရဏ+က+ဣတ္ထိ-အာပစ္စည်း၊ က ၏ အ ကို ဣ ပြု] သိုးမ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥရဏီ (ထီ) [ဥရဏ+ဤ။ ဥရဏီ တု အဇီ အဇာ။ ဓာန်။၅၀၂။] (၁) သိုးမ။ (၂) ဆိတ်မ။ (၁)(၂) ဒွယံ အဝိယံ။ ဥရဏဿ အယံ ဥရဏီ။ ... အဇာ သဒ္ဒေါ ဧကော ဆာဂိယံ။ အဒေ့ တု "ဥရဏီ တု အဇီ အဇာ"တိပိ ပါဌော ဝတ္တာ တိဏ္ဏမ္ပိ ဥရဏီပရိယာယတ္တံ ဝဒန္တိ။ အထ ဝါ တိကံ အဇိယံ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၀၂။

ဥရတ္ထစ (ပု) [ဥရ+တစ] ရင်ဘတ်အရေ။ ဥရတ္တစော ယေဘုယျေန စတုရဿသဏ္ဌာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၃၅။

ဥရတ္တာဠ (ပု) [ဥရ+တာဠ] ရင်ဘတ်ကိုထုနှက်ရိုက်ပုတ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥရတ္တာဠိ (ပု) [ဥရ+တာဠိ] ရင်ဘတ်ကိုထုနှက်ရိုက်ပုတ်ခြင်း။ ဥရတ္တာဠိံ ကန္ဒတိ။ မ၊၁။၁၂၀။ အံ၊၁။၄၉၃။ ဥရတ္တာဠိန္တိ ဥရံ တာဠေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄၉။) ဥရတ္တာဠိန္တိ ဥရတ္တာဠံ၊ ဥရံ တာဠေတွာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၇။

ဥရန္တရ (နှ) [ဥရ+အန္တရ] ရင်၏အကြား၊ ရင်ခွင်။ သာ ဥဘောပိ တေ ဥရန္တရေ ကတွာ... ရတ္တိံ ဝီတိနာမေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၉။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၈၁။)

ဥရပရိစ္ဆေဒမဇ္ဈ (နှ) [ဥရပရိစ္ဆေဒ+မဇ္ဈ] ရင်အပိုင်းအခြား၏အလယ်။ ဥရပရိစ္ဆေဒမဇ္ဈေ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃)တိ ဥရပရိယန္တဿ မဇ္ဈေ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၈၂။

ဥရပရိယန္တ (ပု) [ဥရ+ပရိယန္တ] ရင်၏အပိုင်းအခြား။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥရဗ္ဘ (ပု) [ဥ+ရဗ္ဘ+ဘ။ ဗာဓိယမာနောပိ နှ ရဝတီတိ ဥရဗ္ဘော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၀၁။] သိုးငယ်။ သိုး၊ ဆိတ်ကုလား။ ဥရဗ္ဘာ(ဒီ၊၁။၁၂၀။ အံ၊၂။ ၄၂၉)တိ တရုဏမေဏ္ဍကာ ဝုစ္စန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၂။ ဥရဗ္ဘာ ဝုစ္စန္တိ ဧဠကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၈။

ဥရဗ္ဘဃာတက (ပု) [ဥရဗ္ဘ+ဃာတက] သိုးသတ်သမား။ ဥရဗ္ဘဃာတကော(အံ၊၁။၂၅၃)တိ သူနကာရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၁၁။)

ဥရဗ္ဘဓန (နှ) [ဥရဗ္ဘ+ဓန] သိုး၏-တန်ဘိုးဥစ္စာ-တန်ဘိုးငွေ။ ဥရဗ္ဘဓန(အံ၊၁။၂၅၄)န္တိ ဧဠက-အဂ္ဃနကမူလံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

ဥရဗ္ဘရူပ (နှ) [ဥဗ္ဘ+ရူပ] သိုး၏အသွင်သဏ္ဍာန်။ ဥရဗ္ဘရူပေန ဝကဿု ပုဗ္ဗေ၊ အသံကိတော အဇယူထံ ဥပေတိ။ ဇာ၊၂။၅၀။

ဥရဗ္ဘသတ (နှ) [ဥရဗ္ဘ+သတ] သိုးအရာ။ သတ္တ စ ဥရဗ္ဘသတာနိ ထူဏူပနီတာနိ ဟောန္တိ ယညတ္ထာယ။ ဒီ၊၁။၁၂၀။ သံ၊၁။၇၅။ အံ၊၂။၄၂၉။

ဥရဗ္ဘသာမိက (ပု) [ဥရဗ္ဘ+သာမိက] သိုးအရှင်၊ သိုးပိုင်ရှင်။ ဩရဗ္ဘိကောတိ ဥရဗ္ဘသာမိကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

ဥရမံသ (နှ) [ဥရ+မံသ] ရင်သား။ ဣတ္ထီနဥ္စ ဥရမံသံ အဝိသဒံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။

ဥရမဇ္ဈ (န) [ဥရ+မဇ္ဈ] ရင်၏အလယ်၊ ရင်လယ်။ ပဍ္စော့ရသ္မိံ့ ဥရမဇ္ဈေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၆။)

ဥရသိလောမ (တိ) [ဥရ+လောမ။ ရှုနှာ။၁၉၉။] ရင်၌အမွေးရှိသော၊သူ။ ဗျဓိကရဏာနမ္မိ ဟိပဒါနံ ဗာဟိရတ္ထသမာသော ဟောတိယေဝ၊ ယထာ "ဥရသိလောမော"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၆။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၉၆။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၄။)

ဥရာဘိမုခ (တိ) [ဥရ+အဘိမုခ] ရင်သို့ရှေးရှု။ ပဍ္စော့ရသ္မိံ့ ပတိ ဥရသ္မိံ ဥရာဘိမုခံ၊ ဥရမဇ္ဈေတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၆။

ဥရိ (ဗျ) [ဝေ+ရိ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။] အပေါင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ ဝန်ခံခြင်း၊ ချဲ့ခြင်း အနက်တို့ကို ပြထားသည်။)

ဥရိကတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥရိ+ကတ္ဝာ] အပေါင်းပြု၍။ အဋ္ဌကထာယံ ပန အညမညအာဓာရဘာဝံ ဥရိကတ္ဝာ "ကောဋ္ဌာသာ"တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၈၄။ (အောက်ခြေ၌ "ဥရိကတ္ဝာတိ အင်္ဂီကတ္ဝာတိ အတ္ထော၊ ပေါတ္ထကေသု ပန အင်္ဂါရ-ဘာဝံ ဥဒ္ဒေသာတိ ကတ္ဝာတိ ပါဌော"-ဟု မှာထားသည်။)

ဥရု (ပု) [အရ+ဥ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၆၃၊၇၀၁။] (၁)ပေါင်။ (ထိ)(၂) သဲ။ (တိ)(၃) ကြီးသော။ (၄) ပြန့်ကျယ်သော။ (၁) ဦရု-ကြည့်။ (၂) (တိ)(၃) ဥရုဝေ-လာယန္တိ မဟာဝေလာယံ၊ မဟန္တေ ဝါလိကရာ-သိမှီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဥရူတိ ဝါလိကာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၄။ ဥရု မရု သိကတာ ဝါလုကာ ဝဏ္ဏု ဝါလိကာတိ ဣမေ သဒ္ဒါ သမာနတ္ထာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၂။ မ၊ ဋီ၊၂။၂၄၂။ ဥရုဝေလာယန္တိ ဧတ္ထ ဥရုသဒ္ဒေါ မဟန္တဝါစီ။ ဝိမတိ၊၂။၈၃။ (၃) ဥရုံ ဝေပုလ္လံ

ဒဿတိ ဒက္ခတီတိ ဥရုန္နာ၊ ဝိဘတ္တိအလောပေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။

ဥရုညာ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] (၁) ဥရုညာမြို့။ (၂) ဥရုညာ-ဇနပုဒ်-တိုင်းနိုင်ငံ။ (၁)(၂) ကေံ သမယံ ဘဂဝါ ဥရုညာယံ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၁။ ၁၅၃။ မ၊၂။၃၂၇။ ဥရုညာတိ တဿ ရဋ္ဌဿပိ နဂရဿပိ ဧတဒေဝ နာမံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅။ ဥရုညာယန္တိ ဥရုညာဇနပဒေ ဥရုညာသင်္ခါတေ နဂရေတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၄၇။ ဥရုညာယန္တိ ဥရုညာ နာမ ဇနပဒေ ဥရုညာ နာမ နဂရေတိ အာဝုတ္တိအာဒိနယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၄၆။

ဥရုညာဇနပဒ (ပု) [ဥရုညာ+ဇနပဒ] ဥရုညာဇနပုဒ်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥရုညာနဂရ (ထီ၊န) [ဥရုညာ+နဂရ] ဥရုညာမြို့။ ဘဂဝါ ဥရုညာနဂရံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅။

ဥရုဓိတိ (တိ) [ဥရု+ဓိတိ] ကြီးသောလုံ့လရှိသော၊သူ။ ဥရုဓိတိ(ရှုနှာ။၆၉)မဟာဝီရော။ ရှု၊ဋီ။၄၈။

ဥရုနဋ္ဌ (တိ) [ဥရု+နဋ္ဌ] ကြီးကျယ်သော အခေါင်းအပေါက်ရှိသော (တမာပင်)။ ဥရုနဋ္ဌော ပုစိ-မန္ဒော နဋ္ဌေရုပုစိမန္ဒော၊ ဥရုသဒ္ဒေါ စေတ္ထ မဟန္တပရိယာယော၊ နဋ္ဌသဒ္ဒေါ သုသိရပရိ-ယာယော၊ တသ္မာ မဟန္တေန သုသိရေန သမ-န္နာဂတော ပုစိမန္ဒော နဋ္ဌေရုပုစိမန္ဒောတိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၀၅။

ဥရုန္န(ဒ္ဒ) (တိ) [ဥရု+ဒိသ+ကွိ] ပြန့်ပြောကြီးကျယ်-ပြန့်ကျယ်-သည်ကိုရှုမြင်စေတတ်သော။ ကျယ်ပြန့်-ကျယ်ဝန်း-သော။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဣန္ဒသာလဂုဟာ... သမ္ဗာဓာ သန္တိ ဥရုန္နာ သမပါဒိ။ ဒီ၊၂။၂၁၅။ ဥရုန္နာ သမပါဒီတိ

မဟန္တာ ဝိဝဋ္ဋာ အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။ ဥရုံ ဝေပုလ္လံ ဒဿတိ ဒက္ခတိတိ ဥရုန္ဒာ၊ ဝိဘတ္တိအလောပေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။ ဥရုန္ဒံ အာဝုသော ကုမ္ဘကာရာဝေသနံ။ မ၊၃။၂၈၁။ ဥရုန္ဒန္တိ ဝိဝိတ္တံ အသမ္ဗာဓံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၄။ ဥရုဒ္ဒန္တိ ဝိသာလန္တိ ကေစိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၉၅။

ဥရုဝလ္လိယလေဏဝါသီ (တိ) [ဥရုဝလ္လိယလေဏ+ဝသ+ဏီ] ဥရုဝလ္လိယလိုဏ်ဂူကျောင်း၌နေလေ့ရှိသော၊သူ(စူဠတိဿမထေရ်)။ ဥရုဝလ္လိယ-ဝါသီ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃)တိ ဥရုဝလ္လိယလေဏဝါသီ။ ဥရုဝလ္လိယဝိဟာရဝါသီတိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၃၃။

ဥရုဝလ္လိယဝါသီ (တိ) [ဥရုဝလ္လိယ+ဝသ+ဏီ] ဥရုဝလ္လိယလိုဏ်ဂူကျောင်း၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ(စူဠတိဿမထေရ်)။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥရုဝလ္လိယဝိဟာရဝါသီ (တိ) [ဥရုဝလ္လိယဝိဟာရ+ဝသ+ဏီ] ဥရုဝလ္လိယလိုဏ်ဂူကျောင်း၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ(စူဠတိဿမထေရ်)။ ဥရုဝလ္လိယ-လေဏဝါသီ-ကြည့်။

ဥရုဝေလကပ္ပ (န) [ဥရုဝေလ+ကပ္ပ] ဥရုဝေလကပ္ပမည်သောနိဂုံး။ ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ မလ္လေသု ဝိဟရတိ ဥရုဝေလကပ္ပံ နာမ မလ္လာနံ နိဂမော။ သံ၊၃။၂၀၀။

ဥရုဝေလ(ဠ)ကဿပ (ပု) [ဥရုဝေလ(ဠ)+ကဿပ] ဥရုဝေလကဿပ-ရသေ့-ထေရ်။

(ဤ)မထေရ်သည် ဤကမ္ဘာမှ ကမ္ဘာတစ်သိန်းအထက် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ ဟံသာဝတီမြို့ဝယ် တစ်ခုသော အမျိုး၌ ဖြစ်၍ အရွယ်ရောက်လတ်သော် ဘုရားရှင်ထံတော်၌ တရားနာစဉ် ဘုရားရှင်က ရဟန်းတစ်ပါးကို မဟာပရိသတေဒဂ်ချီးမြှင့်သည်ကို မြင်ရ၍ ကြီးစွာသောအလှူကိုပေးကာ မဟာပရိသတေဒဂ်ဆု ပန်ခဲ့သောမထေရ် ဖြစ်သည်။ လွန်ခဲ့သော(၉၂)ကမ္ဘာထက်၌ ဖုဿဘုရားရှင်၏ အဖေတူ အမေကွဲ ညီတော်ဖြစ်၍ လွန်မြတ်သော ကုသိုလ်ပြုခဲ့သည်။ ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားပွင့်တော်မမူမီ ဗာရာဏသီပြည်ဝယ် ဗြာဟ္မဏမျိုးနွယ်၌ဖြစ်၏၊ အနွယ်ကို အစွဲပြု၍ ကဿပ ဟု အမည်တွင်သည်။ နောင်အခါ ဥရုဝေလတောသို့ရောက်၍ ရသေ့ရဟန်းပြုသည်ကို အစွဲပြု၍ ဥရုဝေလကဿပ-ဟု ထင်ရှားသည်။ ဘုရားရှင် ကြွရောက်ဆုံးမတော်မူပြီးသောအခါ အခြံအရံတပည့်ရသေ့ငါးရာနှင့် တကွ ဧဟိဘိက္ခုရဟန်း အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိကြသည်။ အာဒိတ္တပရိယာယသုတ္တန်ကို နာကြားရပြီးနောက် အခြံအရံနှင့်တကွ ရဟန္တာဖြစ်၍ နောင်သောအခါ မဟာပရိသတေဒဂ်ဘွဲ့ ရရှိလေသည်။ အပ၊၂။၁၃၃-၁၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀-၂၃၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁-၂၄၃။ မဟာပရိသာနံ ယဒိဒံ ဥရုဝေလကဿပေါ။ အံ၊၁။၂၅။ ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဥရုဝေဠနိဝါသိကော။ တတော မေ အာသိ ပညတ္တိ၊ ဥရု-ဝေဠကဿပေါ ဣတိ။ အပ၊၂။၁၃၆။

ဥရရုဝေလကဿပတ္ထေရ (ပု) [ဥရုဝေလကဿပ+ထေရ] ဥရုဝေလကဿပထေရ်။ ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရံ ယေဝ ပရိဝါရေတွာ ဝိစရိံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။

ဥရုဝေလကဿပဒမန (န) [ဥရုဝေလကဿပ+ဒမန] ဥရုဝေလကဿပရသေ့ကိုဆုံးမခြင်း။ အဟု ရာဇာ ဝိဒေဟာနန္တိ ဣဒံ သတ္ထာ လဋ္ဌိဝနုယျာနေ ဝိဟရန္တော ဥရုဝေလကဿ-ပဒမနံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၅။

ဥရုဝေလကဿပပမုခ (တိ) [ဥရုဝေလကဿပ+ပမုခ] ဥရုဝေလကဿပ-အမှူးရှိ-ဦးဆောင်-သော၊သူ။ ဘဂဝါ ဟိ...ဥရုဝေလံ ပတ္တော ဥရု-ဝေလကဿပပမုခေ သဟဿဇဋိလေ အရ-

ဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ ဥဒါန႒။၃၂၄။

ဥရုဝေလဂါမ (ပု) [ဥရုဝေလ+ဂါမ] ဥရုဝေလရွာ။ ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရတိ(သံ၊၁။၁၀၄)တိ ပဌိဝိဒ္ဓသမ္ဗုဒ္ဓတညာဏော ဥရုဝေလဂါမံ ဥပ-နိဿာယ ဝိဟရတိ။ သံ႒၊၁။၁၅၅။ ဥရုဝေ-လာယ သမီပေ ဂါမော ဥရုဝေလဂါမော။ သံဋီ၊၁။၂၀၁။ (-ဒီ႒၊၂။၄၉။ မ႒၊၂။၈၇။ အံ၊႒၊၂။၂၆၃။ အံ႒၊၃။၇၃။)

ဥရုဝေလဇနပဒ (ပု) [ဥရုဝေလ+ဇနပဒ] ဥရုဝေလဇနပုဒ်။ ဗုဒ္ဓဘာဝါယ မဂ္ဂါမဂ္ဂံ အဇာနိတွာ ဆမ္ဗဿာနိ ဥရုဝေလဇနပဒေ... ဒုက္ကရကာရိကံ အကာသိ။ အပ႒၊၁။၁၂၉။

ဥရုဝေလနာဂ (ပု) [ဥရုဝေလ+နာဂ] ဥရုဝေလနဂါး။ ဥရုဝေလနာဂေန မာပိတံ ဝိသဓူမဒဟနံ အဂဏေတွာ တဿ သရဏသီလာဘရဏ-မဒါသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၄။

ဥရုဝေလဝါသီ (တိ) [ဥရုဝေလ+ဝသ+ဏီ] ဥရုဝေလတော၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ကိမေဝ ဒိသွာ ဥရုဝေလဝါသိ၊ ပဟာသိ အဂ္ဂိံ ကိသ-ကောဝဒါနော။ ဝိ၃။၄၆။ အပ႒၊၁။၉၈။

ဥရုဝေလသေနာနိဂမ (ပု) [ဥရုဝေလ+သေနာနိဂမ] ဥရုဝေလသေနာနိဂုံး။ (ဥရုဝေလသေနာနိဂါမ-ဟုရှိပါက ဥရုဝေလမည်သော သေနာနိပုဏ္ဏားရွာ-ဟု ပြန်ဆိုရမည်။ သေနာနိဂါမ-ကြည့်။) အညထာ တသ္မိံ ဝါလိကရာသိမှိ ဝိဟရတီတိ အာပဇ္ဇတိ၊ "ဥရုဝေလံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီတိ ယေန ဥရုဝေလသေနာနိဂမော"-တိအာဒိဝစနဝိရောဓော စ။ ဝဇိရ၊၃၉၂။ (မ၊ ၁။၃၀၆-၌ ဥရုဝေလာ သေနာနိဂမော-ဟု ဝါကျရှိသည်။)

ဥရုဝေလာ(ဠာ)¹ (ထီ) [ဥရု+ဝေလာ။ ဥရု+ဝေလာ+ဏ။ ဥရု+ဝေလာတိက္ကမ။ အတိက္ကမ-ပုဒ်ကျေနေသည်] (၁) ကြီးမားသော-များပြားသော-သဲ၊ သဲအစု၊ သဲပုံ၊ သဲသောင်ပြင်။ (၂) သီလအပိုင်းအခြားကို လွန်ကျူးခြင်းကြောင့် ဆောင်ထားအပ်သော သဲပုံ။ (၃) ကြီးစွာသောသဲသောင်ကမ်းနှင့်တူသော သဲအစုသဲပုံကြီး။ (၄) သဲအစုသဲပုံကြီးအနီး၌ တည်သောရွာ၊ ဥရုဝေလရွာ။ (၅) ဥရုဝေလနဂါး။

ဂေါတမဘုရားရှင်မပွင့်မီအခါကတစ်ထောင်သော အမျိုးကောင်းသားတို့သည် လူ့ဘောင်မှ ခွဲ၍ ရသေ့ရဟန်းပြုပြီးလျှင် "ကာယကံ ဝစီကံတို့ကို လွန်ကျူးပြုကျင့်လျှင် သူတပါးတို့အား ထင်ရှားသောကြောင့် အချင်းချင်း စောဒနာခွင့် ရကြ၏။ မနောကံသက်သက်ကို ကြံစည်အောက်မေ့ရာ၌ သူတပါးတို့အား မထင်ရှားသောကြောင့် အချင်းချင်း စောဒနာခွင့် မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ကာမဝိတက်စသည်ကို ကြံမိခဲ့သော် မိမိကိုယ်ကိုမိမိ ဆုံးမခြင်းဖြစ်ရလေအောင် ဖက်ခွက်ဖြင့် သဲကို ဆောင်ယူ၍ ဤအရပ်၌ စုပုံထားကြရမည်"ဟု ကတိကဝတ်ပြုကုန်၏။ ထိုကတိကဝတ်အတိုင်း ကာမဝိတက်စသည်ကို ကြံစည်အောက်မေ့မိသော ရသေ့တို့သည် သဲအစုကို ဆောင်၍ စုပုံကြသောကြောင့် အကြိမ်များလာသောအခါ ကြီးစွာသော **သဲစု** သဲပုံကြီး ဖြစ်လာသဖြင့် ဥရုဝေလဟု ထင်ရှားလေသည်။ နောင်အခါ ထိုသဲစုသဲပုံကြီးကို နောင်လာနောက်သားတို့သည် ကာရံ၍ စေတီဌာန ပြုကြလေသည်။ ဝိ႒၊၃။၂၃၄။ ထိုဥရုဝေလအရပ်၌ ဘုရားရှင်သည် ခြောက်နှစ်တိုင်တိုင် ဒုက္ကရစရိယာ ကျင့်တော်မူခဲ့လေသည်။ မ႒၊၂။၈၇။ ထိုသဲပုံကြီးအနီးရှိရွာကိုလည်း ဥရုဝေလ ဟု ခေါ်သည်။ ဝဇိရ၊၃၉၂။ ဘုရားအလောင်းသည် တောအုပ်၌ နေ့သန့်နေတော်မူ၍ ညချမ်းအခါ၌ သောတ္ထိယလှူအပ်သော မြက်ရှစ်ဆုပ်ကိုယူ၍ ဗောဓိမဏ္ဍိုင်သို့ ကြွတော်မူသည် ဟု-မ႒၊၂။၈-၌ လာသည်ကိုထောက်၍ ထိုသဲစုသဲပုံကြီး အနီး၌

လည်း တောအုပ်ရှိကြောင်း သိရသည်၊ ထို
တောအုပ်ကိုပင် ရည်ရွယ်၍ "ဥရုဝေလတော၌
ဒုက္ကရစရိယကျင့်တော်မူသည်"ဟု စာဖွဲ့ကြသည်။
ပါဠိအဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌မူ ဥရုဝေလတောဟု
တိုက်ရိုက်မတွေ့ချေ။ ဗုဒ္ဓသာသနိကပထဝီဝင်
ကျမ်းနှာ။၁၀၆-၌ " ဗုဒ္ဓသာသနာယတ္တ (သာသနာ
တော်နှင့်စပ်သော) သခ်တကျမ်းများ၌ကား ဤ
တောကို 'ဥရုဝေလွာ' ဟု ခေါ်ဆိုရေးသားရာ
အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် ဥသျှစ်သီးကြီးများ ရရှိနိုင်သော
တော ဟုဆိုလိုသည်၊ ၎င်းဥရုဝေလာကို ယခု
ဣန္ဒိယတိုင်းသားများက (မုံဂေသျှရိ) ဟု ခေါ်
ကြသည်၊ တည်ရာကား မဟာဗောဓိမှ အရှေ့
ဘက်အနီး နေရဉ္ဇရာမြစ်ရှိရာ ၎င်းနေရဉ္ဇရာမြစ်၏
အရှေ့ဘက်ကမ်းမှာ တည်ရှိသည်"ဟု လာသည်။

(၁) ကြီးမားသော-များပြားသော-သဲ
အစု-သဲပုံ။ (၂) သီလအပိုင်းအခြားကို လွန်
ကျူးခြင်းကြောင့် ဆောင်ထားအပ်သော သဲပုံ။
(၃) ကြီးစွာသော သဲသောင်ကမ်းနှင့်တူသော
သဲအစု သဲပုံကြီး။ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ ဥရုဝေလာယံ
ဝိဟရတိ နဇ္ဇာ နေရဉ္ဇရာယ တီရေ ဗောဓိရုက္-
ခမူလေ ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ ဝိ၃။၁။ ဥရုဝေ-
လာယန္တိ မဟာဝေလာယံ၊ မဟန္တေ ဝါလိက-
ရာသိမှိတိ အတ္ထော။ အထဝါ ဥရူတိ ဝါလိကာ
ဝုစ္စတိ၊ ဝေလာတိ မရိယာဒါ၊ ဝေလာနတိက္က-
မဟေတု အာဟဋာ ဥရု ဥရုဝေလာတိ ဧဝ-
မေ့တ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိဋ္ဌ၃။၂၃၄။
မဟာဝေလာ ဝိယ မဟာဝေလာ၊ ဝိပုလ-
ဝါလုကပုဉ္ဇတာယ မဟန္တော ဝေလာတဋော
ဝိယာတိ အတ္ထော။ တေနာဟ "မဟန္တေ ဝါလိ-
ကရာသိမှိတိ အတ္ထော"တိ။ သာရတ္ထ၃။၁၃၂။
ဥရုဝေလာယန္တိ ဧတ္ထ ဥရုသဒ္ဒေါ မဟန္တဝါစီ၊
ဝေလာသဒ္ဒေါ တီရပရိယာယော၊ ဥန္နတ-
တ္တာဒိနာ ဝေလာ ဝိယ ဝေလာ၊ ဥရု မဟန္တီ
ဝေလာ ဥရုဝေလာ၊ တဿံ။ ဝိမတိ၊၂။၈၃။
(-မါဋ္ဌ၊၂။၇၈-၉။ မါဋီ၊၂။၁၂၉။) ဥရုဝေလာယန္တိ
ဧတ္ထ ဥရုသဒ္ဒေါ မဟန္တပရိယာယောတိ အာဟ
"မဟာဝေလာယ"န္တိ။ ဝါလိကရာသိမှိတိ ဣမိနာ
ဝေလာသဒ္ဒဿ ရာသတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊
ယော။၁၈၄။ ဝေလာယ အတိက္ကမော ဝေလာ
ဥတ္တရပဒလောပဝသေန၊ ဝေလာယ အာဟဋာ
ဥရု ဥရုဝေလာ ပဒဝိပရိယာယဝသေနာတိ
ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၈၅။ ဥရုဝေဠာယ
ဆဗ္ဗဿာနိ ဒုက္ကရကာရိကံ ကရောန္တောပိ...
ကာယံ သန္တပေ့သိ။ မါဋ္ဌ၊၂။၈၇။ ဥရုဝေဠာယံ
မာပေတွာ၊ အဿမံ နိဝသိံ အဟံ။ အပ၊
၂။၁၃၆။ (၄) သဲစုသဲပုံကြီးအနီး၌ တည်သော
ရွာ၊ ဥရုဝေလရွာ။ ယေန ဥရုဝေလာ သေနာ-
နိဂမော။ မ၁။၃၀၆။ ဥရုဝေလာတိ ယထာဝုတ္တ-
ဝါလိကရာသိဝသေန လဒ္ဓနာမော ဂါမော။ ...
အညထာ တဿံ ဝါလိကရာသိမှိ ဝိဟရတီတိ
အာပဇ္ဇတိ၊ "ဥရုဝေလံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီတိ ယေန
ဥရုဝေလသေနာနိဂမော"တိအာဒိဝစနဝိရော-
ဓော စ။ ဝဇီရ။၃၉၂။ ဥရုဝေလာယံ ဝိဟရတီ-
(သံ၊၁။၁၀၄။ အဘိဋ္ဌ၁။၂၆၃)တိ ပဋိဝိဒ္ဓ-
သဗ္ဗညုတညာဏော ဥရုဝေလဂါမံ ဥပနိဿာယ
ဝိဟရတိ။ သံဋ္ဌ၁။၁၅၅။ (၅) ဥရုဝေလနာဂ-
ကြည့်။

ဥရုဝေဠနိဝါသိက (တိ) [ဥရုဝေဠနိဝါသ+ဣက]
ဥရုဝေလအရပ်၌-နေခြင်းရှိသော-နေသော၊သူ။
ဥရုဝေလ(ဠ)ကဿပ-ကြည့်။

ဥရုဝေဠာ[၂] (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥရုဝေဠာ
မည်သောထေရီမ။ (ကဿပဘုရားရှင်၏ ဒုတိယ
အဂ္ဂသာဝိကာ ဖြစ်သည်။) အနုဠာ ဥရုဝေဠာ
စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၈။

ဥရုသဒ္ဒ (ပု) [ဥရု+သဒ္ဒ] ဥရုသဒ္ဒါ။ ဥရုသဒ္ဒေါ
စေတ္ထ မဟန္တပရိယာယော။ သာရတ္ထ၁။၂၀၅။

ဥရု(ရူ)ဠ (တိ) [ဥ+ရုဟ+တ] ကြီးမား-ကြီးပွား-

-တိုးပွား-ဝဖြိုး-သော၊ အလုံးအရပ်နှင့်ပြည့်စုံ သော၊သူ။ ဥရူဠှဝါတိ ဥရူဠှော ဟုတွာ ဥဿိတော၊ သော ပန ဒမဝသေန အဘိရူယှ ဝှိတော အာရောဟနယောဂ္ဂေါ စ ဟောတီတိ အာဟ အဘိဝဍ္ဎိတော အာရောဟသမ္ပန္နောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၆၀။

ဥရူ (ဗျ) [နိပါတ်ပုဒ်] အနက်မရှိသော နိပါတ် ဖြစ်သည်။ ဥရူ အရူတိ ဣဒံ ပန နိပါတမတ္တ-မေဝါတိ ဝဒန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။ အောက်ပုဒ် လည်းကြည့်။

ဥရူဇိတ (တိ) [ဥရူ+ဇိ+တ] အောင်အပ်သော။ ဥရူဇိတံ စိတ္တံ သမ္မာရူဇိတန္တိပိ ပါဌော။ တတ္ထာပိ ဇိတတ္တောယေဝ။ ဥရူ အရူတိ ဣဒံ ပန နိပါ-တမတ္တမေဝါတိ ဝဒန္တိ။ ဝိဏောပမာဋ္ဌကထာယံ တဇ္ဇိတံ သုတဇ္ဇိတန္တိ စ အတ္ထော ဝုတ္တော၊ သော ဣဓ န ယုဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။

ဥရူဠ္ဟဝ (တိ) [ဥရူဠ္ဟ+ဝန္တု] ဆင်၊ စီးတော်ဆင်။ (သဒ္ဒါနက်အားဖြင့်-အလွန်ကြီးပွားသော-အား စွမ်းအဟုန်လုံ့လတိုးပွားသော-ကြီးစွာသော စစ် ထိုးခြင်းအမှုကို စွမ်းဆောင်နိုင်သော-ဝန်ကို ဆောင်သော-မင်းအားထိုက်သောဆင်-ဟုပြန် နိုင်သည်။) သေယျထာပိ ရာဟုလ ရညော နာဂေါ ဤသာဒန္တော ဥရူဠှဝါ အဘိဇာတော။ မ၊၂။၇၇။ ဥရူဠှဝါတိ အဘိဝဍ္ဎိတော၊ အာရော-ဟသမ္ပန္နော။ မဋ္ဌ၊၃။၉၀။ ဥရူဠှဝါ(ဝိမာန၊၂၅)တိ ထာမဇဝပရက္ကမေဟိ ဗြူဟန္တော၊ မဟန္တံ ယုဒ္ဓကိစ္စံ ဝဟိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၉၃။ ဥရူဠှဝ(ဇာ၊၂။၃၁၃)န္တိ ဉဗ္ဗာဟနသမတ္ထံ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၂၅၁။ ဥရူဠှဝါ(အပ၊၁။၅၈) ရာဇဝါဟနာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၂။ ဥရူဠှဝါ(အပ၊၁။၆၉) ဘာရ-ဝဟော ရာဇာရဟော ဝါ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။

ဥရေသယ (တိ) [ဥရ+သိ+ဏ] ရင်ဖြင့်-ဖြစ်-ကိန်း-သော၊သူ(သား)။ သာခု ခေါ ပက္ခိတော နာမ၊ ပုတ္တော ဇာတော ဥရေသယော။ သံ၊၁။၂၁၂။

ဥလတိ (ကြိ) [ဥလ+အ+တိ] (၁) ရောက်၏။ (၂) ဖြစ်၏။ (၃) သွား၏။ (၄) လှည့်လည်-ရှာမှီး-၏။ (၅) ဖြစ်စေ၏။ (၁) ပံသု ဝိယ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဥလတီတိ ပံသုကူလံ၊ ကုစ္ဆိတ-ဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၅၇။ ဥလ-သဒ္ဒေါ ဂတိအတ္ထောတိ အာဟ ကုစ္ဆိတဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ။ ပံသု ဝိယ ကုစ္ဆိတံ ဥလတိ ပဝတ္တတီတိ ဝါ ပံသုကူလံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၈၉။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၃၀၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆။ မ၊ဋီ၊ ၁။၂၅၁။) (၂) ပံသု ဝိယ ဥလတိ ပဝတ္တတီတိ ဝါ ပံသုကူလံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၈၉။ (၃) ပိက္ကာယ ဥလတီတိ ပိဏ္ဍောလော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ တသ္မိံ ဥလတိ ဂစ္ဆတီတိ ကုလ္လော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၅၁။ (-ဓာန်ဋီ။၆၆၅။) (၄) ဥလတီတိ အဘိစရတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၈၄။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ (၅) အကွေတုံ ခေပေတုံ ဝိနာသေတုံ ဥလတိ ပဝတ္တေတီတိ အက္ခုလော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၁။

ဥလမာန (တိ) [ဥလ+အ+မာန] ရှာမှီးသော၊ သူ။ ပိဏ္ဍံ ဥလမာနော ပရိယေသမာနော ပဗ္ဗဇိတောတိ ပိဏ္ဍောလော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၄။

ဥလသဒ္ဒ (ပု) [ဥလ+သဒ္ဒ] ဥလသဒ္ဒါ။ ဥလတိ-ကြည့်။

ဥလုက် (ပု) [ဥလ+ဥက။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥ+အဠ+ ဏ။] (၁) ယောက်ချီး။ (၂) ရေမှုတ်။ (၁) မဟာတာပတဿ ဥလုင်္ကေန ဂူထံ ဥပ-နာမေသိ။ မဋ္ဌ၊၃။၄၈။ (၂) ပရိဘောဂဃဋတော ဥလုင်္ကေန ဥဒကံ ဂဟေတွာ။ မဋ္ဌ၊၂။၂၈၄။ ဥဠုင်္က-လည်းကြည့်။

ဥလူက (ပု) [ဥဒ္ဓံ+ကဏ္ဏ။ ဥစ+ဏုက။ "ဥဒ္ဓံ ကဏ္ဏာ

ယဿ ဥဒ္ဒံကင်္ကော"တိ သမ္ဗတ္တော နိရုတ္တိနယေန ဥလူကော။ ဥစတိ သမဝေတိ ကောင်္ဂရန္တိ ဝါ နိပါတနာ။ ဓာန်ဋီ။၆၃၈။ ဥလ+ ဏူက။ ဥလတိ ဂဝေသတီတိ ဥလူကော။ မောဂ်ရ။၂၆။] ဇီးကွက်၊ ဒီးဒုတ်၊ ခင်ပုတ်ငှက်။ ဥလူကော(မဟာနိ။၁၁၆)တိ ဥလူကသကုဏော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၇။ ဥဟု-ကာရာတိ ဥလူကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၆။

ဥလူကအဏ္ဍ (နု) [ဥလူက+အဏ္ဍ] ဇီးကွက်-ဒီးဒုတ်-ခင်ပုတ်ငှက်-ဥ။ တေသု ပဌမံ ဥလူ-ကအဏ္ဍံ ဘိဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၁၅။

ဥလူကပက္ခ[၁] (ပု၊နု) [ဥလူက+ပက္ခ] ဇီးကွက်-ဒီးဒုတ်-ခင်ပုတ်-ငှက် အတောင်။ ဥလူက ပက္ခိက-ကြည့်။

ဥလူကပက္ခ[၂] (တိ) [ဥလူကပက္ခ+က] ဇီးကွက် အတောင်တို့ကို သီကုံး၍ ပြုအပ်-ဇီးကွက် အတောင့်တို့ဖြင့် ယက်လုပ်အပ်-သော(အဝတ် သက်န်း)။ ဥလူကပက္ခ(မ၊၁။၁၁၁။ အဘိ၊ပု။ ၁၆၄)န္တိ ဥလူကပက္ခာနိ ဂန္ထေတွာ ကတ-နိဝါသနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ (-ဒီ၊ ဋီ၊၃။၂၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၆၇။)

ဥလူကပက္ခိက (တိ) [ဥလူကပက္ခ+ဣက] ဇီး ကွက် အတောင်တို့ကို သီကုံး၍ပြုအပ်-ဇီးကွက် အတောင်တို့ဖြင့် ယက်လုပ်အပ်-သော (အဝတ် သက်န်း)။ ဥလူကပက္ခိက(ဝိ၊၁။၄၃)န္တိ ဥလူက-သကုဏာဿ ပက္ခေဟိ ကတနိဝါသနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၇။ ဥလူကပက္ခိက(ဒီ၊၁။၁၅၇)န္တိ ဥလူက-ပက္ခာနိ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။

ဥလူကသကုဏ (ပု)[ဥလူက+သကုဏ] ဇီးကွက် -ဒီးဒုတ်-ခင်ပုတ်-ငှက်။ ဥလူက-ကြည့်။

ဥလူပိ (ပု)[ဥ+ရူပ+ဣ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။] လပိုင်၊ ပူတင်း။ (ဓာန်၊သျှ၊သစ်။) (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ မိကျောင်း။ လပိုင်-ဟု ၂-နက်ပြန်ဆိုသည်။)

သုသုကော သံသုမာရေ စ၊ ဗာလကေ စ ဥလုပိန္နိ။ ဓာန်။၁၀၀၃။

ဥလ္လကောလိကဏ္ဍိ (တိ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥလ္လ ကောလိကဏ္ဍိအရပ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လကောလိကဏ္ဍိဝါသက (တိ) [ဥလ္လကောလိ ကဏ္ဍိ+ဝသ+ဏွု။ ထီ-၌ ဥလ္လကောလိကဏ္ဍိ-ဝါသိကာ] ဥလ္လကောလိကဏ္ဍိ အရပ်၌ နေလေ့ ရှိသော၊သူ။ အပရာပိ ဥလ္လကောလိကဏ္ဍိဝါ-သိကာ ကော ဏ္ဍတ္တိ ပုတ္တကံ ပါယမာနာ… ဌိတကောဝ မမ္ပံ အဿောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။

ဥလ္လကောလိကဏ္ဍိဝါသိကာ-အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လင်္ဃန(နု)[ဥ+လင်္ဃ+ယု။ နီတိ၊ဓာ။၂၇။] အထက် သို့ပျံတက်ခြင်း၊ ခုန်ပျံခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လင်္ဃနာကာရ (ပု) [ဥလ္လင်္ဃန+အာကာရ] အထက်သို့ပျံတက်-ခုန်ပျံ-ခြင်းဟူသော အခြင်း အရာ။ ခုန်ပျံတက်အံ့သောအခြင်းအရာ။ အပဟံ ဝေဠုသမိပံ ဂန္တွာ အာကာသေ ဥလ္လင်္ဃနာကာရံ ကရောမိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။

ဥလ္လယ်တိ (ကြိ)[ဥ+လဃိ+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၉။] အထက်သို့မြှောက်-ချီမြှောက်-၏။ ဒါရကံ ဥလ္လယ်တိ ဥလ္လယ်ာပေတိ။ ဇာ၊၂။၁၂၁။ ဒါရကန္တိ အတ္တနော ဝါ ပုတ္တံ အညဿ ဝါ ပုတ္တံ ဂဟေတွာ ဥက္ခိပတိ ဝါ ဥက္ခိပါပေတိ ဝါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇၁။

ဥလ္လယ်နာ (ထီ) [ဥ+လဃိ+ယု] အထက်သို့ မြှောက်-ချီမြှောက်-ခြင်း။ ဥလ္လယ်နာ နာမ ဥဒ္ဓံ ဥစ္စာရဏာ။ ဝိ၊၁။၁၇၄။ ယမ္ပိ ဥမ္မသနာယ စ ဥလ္လယ်နာယ စ နိဒ္ဒေသေ "ဥဒ္ဓံ ဥစ္စာရဏာ"-တိ ဓကမေဝ ပဒံ ဝုတ္တံ။…ဒုတိယံ ဣတ္ထိယာ ကာယံ ဥက္ခိပနဝသေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ဥလ္လယ်နသမတ္ထ (တိ)[ဥလ္လယ်နာ+သမတ္ထ] အ

ထက်သို့မြောက်-ချီမြှောက်-မြောက်တက်စေ-ခြင်းငှါစွမ်းနိုင်သော။ လင်္ဃိန္တိ နာဝံ ဥလ္လင်္ဃန-သမတ္ထံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅။

ဥလ္လင်္ဃန္တ (တိ) [ဥ+လဃိ+အန္တ] အထက်သို့တက်-မြင့်တက်-ပေါ်တက်-လာသော၊ ခုန်တက်သော၊သူ။ နဘံ အဗ္ဘုဿက္ကမာနောတိ ဥဒယ-ဋ္ဌာနတော အာကာသံ ဥလ္လင်္ဃန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၆။ သော ပန ရာဇာ ဘူမိယံ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ ဥလ္လင်္ဃန္တော အဋ္ဌာရသဟတ္ထံ ဌာနံ အဘိရူဟတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၆။

ဥလ္လင်္ဃမာန (တိ)[ဥ+လဃိ+အ+မာန] အထက်သို့တက်-မြင့်တက်-ပေါ်တက်-လာသော။ ပါစီန-ယုဂန္ဓရပရိက္ခေပတော ဥလ္လင်္ဃမာနံ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတွာ နိက္ခမန္တံ ဝိယ ရူပါဝစရစိတ္တေန အဓိဋ္ဌာသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။

ဥလ္လင်္ဃယမာန (တိ) [ဥ+လဃိ+ဏယ+မာန] အထက်သို့တက်-မြင့်တက်-ပေါ်တက်-လာသော။ ပါစီနယုဂန္ဓရပရိက္ခေပတော ဥလ္လင်္ဃယမာနံ စန္ဒ-မဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတွာ နိက္ခမန္တော ဝိယ "အာဂစ္ဆ-တူ"တိ ရူပါဝစရစိတ္တေန အဓိဋ္ဌာသိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။

ဥလ္လင်္ဃယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လဃိ+ဏယ+တွာ] ပျံတက်-ခုန်တက်-၍။ ဥလ္လင်္ဃယိတွာ အတ္တာနံ၊ ဝိဿဇ္ဇမနုနော သတံ။ ဇာ၊၁။၁၆၅။ အတ္တာနံ အာကာသေ ဥလ္လင်္ဃယိတွာ ဝိဿဇ္ဇေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၂။

ဥလ္လင်္ဃာပေတိ (တိ)[ဥ+လဃိ+ဏာပေ+တိ] ချီမြှောက်စေ၏။ ဥလ္လင်္ဃတိ-ကြည့်။

ဥလ္လင်္ဃိတ (တိ)[ဥ+လဃိ+တ] နှောင်ဖွဲ့၍ချိတ်ဆွဲအပ်သော၊ ချိနှောင်ချိတ်ဆွဲအပ်သော။ ဥလ္လ-င်္ဃိတော(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀)တိ ဥဗ္ဗန္ဓိတွာ လင်္ဃိတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။)

ဥလ္လင်္ဃိတွာ (ကြိ၊ဝိ)[ဥ+လဃိ+တွာ] ပျံတက်-ခုန်တက်-၍၊ ခုန်ကျော်၍။ တတော ဥလ္လိင်္ဃိတွာ ကဏ္ဍကဿ ပိဋ္ဌိံ အဘိရူဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဥလ္လိင်္ဃိတွာ အနိလ-ပထံ ပဋိပဇ္ဇိတ္ထ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ ဥလ္လိင်္ဃိတွာတိ ဥဋ္ဌဟိတွာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၁။ န သုဇ္ဈတီတိ ပုစ္ဆိ-ယမာနော ပဋိပတ္တိက္ကမံ ဥလ္လိင်္ဃိတွာ ကထေတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၂။

ဥလ္လင်္ဃိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လဃိ+တွာန] ပျံတက်-ခုန်တက်-၍။ ရဇ္ဇုံ ဝါ ဒဏ္ဍံ ဝါ ဥလ္လင်္ဃိတွာန ပါရနိန္နတနု။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ဥလ္လင်္ဃိယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လဃိ+တွာ] ခုန်ကျော်၍၊ ကျော်လွှန်၍။ အနုလောမေဟုလ္လင်္ဃိယ၊ နိဗ္ဗုတိ-နိန္နော တဒါသနောပဂတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ ယတ္ထဂဏ္ဌတ္ထယမုလ္လင်္ဃိ-ယောဘယတ္ထာဒိမော ဘဝေ ဝိပုလာ။ ဆန်း၊ဂါထာ။၂၁။ ဥလ္လင်္ဃိယ ဥလ္လင်္ဃိတွာ အတိက္ကမိတွာ။ ဝစနတ္ထဇောတိ-ဋီကာ။ ဂါထာ။၂၁။

ဥလ္လင်္ဃေတိ (ကြိ) [ဥ+လဃိ+ဏေ+တိ] ချီမြှောက်၏၊ ပွေ့ချီ၏။ ဒါရကံ ဥလ္လင်္ဃေတိ ဩလင်္ဃေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၉။

ဥလ္လင်္ဃေတုံ (ဗျ) [ဥ+လဃိ+ဏေ+တုံ] ပျံတက်-ခုန်တက်-ခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လင်္ဃေတုကာမ (တိ) [ဥလ္လင်္ဃေတုံ+ကမု+ဏ] ပျံတက်-ခုန်တက်-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ ဥဒ္ဒံ ဥလ္လင်္ဃေတုကာမမ္ပိ ဩနမေယျ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။

ဥလ္လင်္ဃေန္တ (တိ) [ဥ+လဃိ+ဏေ+အန္တ] တက်စေ-ပေါ်ထွက်စေ-သော၊သူ။ စန္ဒံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ဝိယ သူရိယံ ဥလ္လင်္ဃေန္တော ဝိယ စ ဒုတိယံ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသံ ကထေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၆။

ဥလ္လပ (တိ) [ဥ+လပ+အ] ပြောဆိုသော၊သူ။ သတုလ္လပ (သံ၊ငို၊၁။၉၉)-ကြည့်။

ဥလ္လပတိ (ကြိ) [ဥ+လပ+အ+တိ] ပြောဆို၏။ အထက်၌ပြု-အထက်သို့မြှင့်တင်-မြှောက်ပင့်-ချီးမြှောက်-ဖျားယောင်း-ပြောဆို၏။ ထွက်သော (သီလတည်းဟူသော) အသက်ရှိသည် ဖြစ်၍-အသက်ထွက်လျက်-ပြောဆို၏။ ရဟော ဥလ္လပတိ(ဝိ၊၁။၁၄၀)တိ ရဟောဂတော "အရဟာ အဟ"န္တိ ဝဒတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၉၃။ ဥလ္လပတိ(အံ၊ ၂။၈၀။ အဘိ၊ပု။၁ရရ)တိ ကထေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ ဥလ္လပန္တိ(ဝိ၊၁။၁၈ရ)တိ "အဟော ဒယျော"တိအာဒိနာ နယေန ဥစ္စကရဏီ နာနာဝိဓံ ပလောဘနကထံ ကထေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃၃။ ဥလ္လပတိ(ဝိ၊၁။၁၁၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ရရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂)တိ ဥဂ္ဂတာယုကော လပတိ၊ သီလံ ဟိ ဘိက္ခုနော အာယု၊ တံ တဿ တထာလပနသမကာလမေဝ ဝိဂစ္ဆတိ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ငို၊၁။၅၁။

ဥလ္လပန [၁] (ထိ၊န) [ဥ+လပ+ယု] (၁) ပြောဆိုခြင်း။ ထက်၌ပြု၍-တိုး၍တိုး၍-အထက်သို့မြှင့်တင်၍-မြှောက်ပင့်-ချီးမြှောက်-ဖျားယောင်း-ပြောဆိုခြင်း၊ (မိမိ၌ရှိသောဂုဏ်ထက်) လွန်ကျူးကျော်လွန်၍-ဝါကြွားပလွှား၍-ပြောဆိုခြင်း။ (တိ)(၂) ပြောဆိုတတ်သော၊သူ။ (၁) ဥလ္လပနံ ဖာသု။ သမုလ္လပနံ ဖာသု။ စူဠနိ။၂၂၉။ တတ္ထ ကတမာ ဥလ္လပနာ၊ ...ယာ ပရေသံ အာလပနာ လပနာ သလ္လပနာ ဥလ္လပနာ။ အဘိ၊ ဝိ။၃၆၆။ ဥလ္လပနာတိ မဟာကုဋုမ္ဗိကော, မဟာနာဝိကော, မဟာဒါနပတီတိ ဧဝံ ဥဒ္ဓံ ကတွာ လပနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၄။ ဥလ္လပနသဘာဝသဏ္ဌိတ၊ ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယ၊ ဥလ္လပနပစ္စယ၊ ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယ-တို့လည်းကြည့်။ (တိ)(၂) သတံ သာဓူနံ သရဏာဂမနသီလာဒိဘေဒဿ ဓမ္မဿ ဥလ္လပနတော ကထနတော... သတုလ္လပါ။ သံ၊ငို၊၁။၉၉။

ဥလ္လပန [၂] (တိ) [ဥ+လပ+ဏေ+ယု] အထက်အထက်၌ပြောဆိုစေတတ်သော၊ တိုး၍တိုး၍ ပလွှားပြောဆိုစေတတ်သော။(ပြန်။) ဥမ္မာဒနာ ဥလ္လပနာ၊ ကာမာ စိတ္တပ္ပမဒ္ဒိနော။ ထေရီ။၄၁၈။ ဥလ္လပနာတိ "အဟော သုခံ အဟော သုခ"န္တိ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ လပါပနကာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၁။

ဥလ္လပနပစ္စယ (ပု) [ဥလ္လပန+ပစ္စယ] ဝါကြွားပလွှား၍ပြောဆိုခြင်းဟူသောအကြောင်း။ အသန္တံ အဘူတံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ ဥလ္လပနပစ္စယာ ပါရာဇိကံ ကတ္တာ ပညတ္တန္တိ။ ဝိ၊၅။၈၄။

ဥလ္လပနသဘာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [ဥလ္လပနသဘာဝ+သဏ္ဌိတ] ချီးမြှောက်၍ ပြောဆိုခြင်းသဘော၌ တည်သော၊သူ။ တေ သမ္ဘဟုလာ ဘိက္ခူ ဥလ္လပနသဘာဝသဏ္ဌိတာ တဿ အနုဂ္ဂဟာဓိပ္ပါယေန ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစုံ၊ န ဥဇ္ဈာနဝသေန။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄၄။

ဥလ္လပနာကာရ (ပု) [ဥလ္လပန+အာကာရ] ချီးမြှောက်-မြှောက်ပင့်-ဝါကြွားပလွှား-၍ပြောပုံအခြင်းအရာ၊ လွန်ကျူး-ကျော်လွန်-၍ ပြောပုံအခြင်းအရာ။(ဘာသာ၊ငို။) ဥလ္လပနာကာရ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈ရ)န္တိ သမာပဇ္ဇိန္တိအာဒိ ဥလ္လပနာကာရံ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၈၉။

ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဥလ္လပန+အဓိပ္ပါယ] (၁) ဝါကြွားပလွှား၍ ပြောဆိုခြင်း၌အလို။ (တိ)(၂) တိုး၍ပြောဆိုခြင်း၌အလိုရှိသော၊ ထပ်ဆင့်ပြောဆိုစေလိုသော၊သူ။ (၁) န ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယေန၊ တေနဿ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ အနုလ္လပနာဓိပ္ပါယ-လည်းကြည့်။ (တိ)(၂) အရဟာဝ သမာနာ အပ္ပဟီနဝါသနတ္တာ ဧဝံ ဘဏတီတိ အဇာနန္တာ ... ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယာ တံ တထော ဝုဋ္ဌာပေတုံ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။

ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယဝိရဟိတ(တိ) [ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယ+ဝိရဟိတ] ဝါကြွားပလွှား၍ ပြောဆိုခြင်း၌-အလိုကင်း-အလိုမရှိ-သော၊သူ။ အနုလ္လပနာ-ဓိပ္ပါယသာတိ ဥလ္လပနာဓိပ္ပါယဝိရဟိတဿ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၂၂။

ဥလ္လပန္တ (တိ) [ဥ+လပ+အန္တ] ဝါကြွားပလွှား၍ ပြောဆိုသော၊သူ။ ဥလ္လပတော မောဃေ္ဃာ နတ္ထိ။ ဝိ၊၄၊၂။၈၈။

ဥလ္လပန္တိ (ကြိ) [ဥ+လပ+အ+အန္တိ] အထက်၌ပြု-အထက်သို့မြှင့်တင်-မြှောက်ပင့်-ချီးမြှောက်-ဖွားယောင်း-ပြောဆိုကုန်၏။ ဥလ္လပတိ-ကြည့်။

ဥလ္လပါပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+လပ+ဏာပေ+တိ] ပြောဆိုစေ၏။ ဥလ္လပါပေမိ နံ မဟာရာဇာတိ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၄၄။

ဥလ္လပါပေမိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+လပ+ဏာပေ+မိ] ပြောဆိုစေအံ့။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လပိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+လပ+တဗ္ဗ] ဝါကြွားပလွှား၍ပြောဆိုအပ်သော။ ဥပသမ္ပန္နေန ဘိက္ခုနာ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော န ဥလ္လပိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၁၃၅။

ဥလ္လပိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လပ+တွာ] ချီးမြှောက်ပြောဆို၍၊ ဝါကြွားပလွှားပြောဆို၍။ အယမ္ပိ ဂါထာ အရဟတ္တမေဝ ဥလ္လပိတွာ ကထိတာ။ ဥဒါန၊၄။၆၃။ ယသ္မာ တံ ဥလ္လပိတွာ အသန္တ-သမ္ဘာဝနာယ ဥပ္ပန္နေ ပစ္စယေ ဂဏှာတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၇၇။

ဥလ္လပိယမာန (တိ) [ဥ+လပ+ယ+မာန] ပြောဆိုအပ်သော၊သူ။ သော မာတုဂါမေန ဦဟ-သိယမာနော ဥလ္လပိယမာနော...သံသီဒတိ ဝိသီဒတိ။ အံ၊၂။၈၀။

ဥလ္လပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လပ+ဏေ+တွာ] ပြောဆို၍။ သတုလ္လပကာယိကာတိ သတံ ဓမ္မံ သမာ-ဒါနဝသေန ဥလ္လပေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တာတိ သတုလ္လပကာယိကာ။ သံ၊၄၊၁။၅၂။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၉၉။)

ဥလ္လာဃ (ပု) [ဥ+လာဃ+ဏ] ရောဂါမှကင်းလွတ်-ရောဂါပျောက်-သော၊သူ။ ရောဂတော နိဂ္ဂတဇနေ ပန ဥလ္လာဃော၊ လာဃ သာမတ္ထိယေ၊ ဥ-သဒ္ဒေါယံ ရောဂဝိမုတျတ္ထော။ ဓာန်၊ဋီ။၃၃၁။

ဥလ္လိခတိ (ကြိ) [ဥ+လိခ+အ+တိ] ရေးခြစ်၏။ ပမာဏံ ဟိ ဂဏှန္တော တဿ တဿ ပဒေသ-ဿ သဏ္ဌာနနတ္ထံ နခါဒီဟိ ဝါ ပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေ န္တော ဥလ္လိခတိ။ ဝိ၊၄၊၃။၃၉၁။

ဥလ္လိခန (နပ) [ဥ+လိခ+ယု] (၁) (ဆံပင်) ဖီးခြင်း။ (တိ)(၂) ဖီးကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) ဥလ္လိခနန္တိ စ ဖဏကာဒီဟိ ကေသသဏ္ဌာပနံ။ ဥဒါန၊၄။ ၁၅၃။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လိခနကောစ္ဆ (ပု၊နပ) [ဥလ္လိခန+ကောစ္ဆ] (မုတ်ဆိတ်ဆံပင်တို့ကို) ဖီးကြောင်းဖြစ်သော ဘီး။ ကောစ္ဆန္တိ မဿူနံ ကေသာနဉ္စ ဥလ္လိခန-ကောစ္ဆံ။ ထေရီ၊၄။၂၇၃။

ဥလ္လိခနသာဓန (နပ) [ဥလ္လိခန+သာဓန] (ဆံပင်) ဖီးခြင်းကို ပြီးစေတတ်သော။ တတ္ထ ကောစ္ဆံ နာမ အာဌကာဒိသဏ္ဌာပနတ္ထံ ကေသာဒီနံ ဥလ္လိခနသာဓနံ။ ဝိမာန၊၄။၃၂၈။

ဥလ္လိခါပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+လိခ+ဏာပေ+တိ] (ဆံပင်) ဖီးစေ၏၊ အာယသ္မတော ရဋ္ဌပါလဿ ပိတာ မဇ္ဈိမာယ ဒွါရသာလာယ ဥလ္လိခါပေတိ။ မ၊၂။၂၅၀။ ဥလ္လိခါပေတီတိ ကပ္ပကေန ကေသေ ပဟာရာပေတိ။ မ၊၄၊၃။၂၀၄။

ဥလ္လိခိတ (နပ) [ဥ+လိခ+တ] (၁) ရေးခြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ရေးခြစ်-ပွတ်ခံ-တွင်ခံ-အပ်သော။ န ဥလ္လိခိတမတ္တေန အတ္တတံ ဟောတိ ကထိနံ။

ဝိ၊၃။၃၅၂။ ဥလ္လိခိတမတ္တေနာတိ ဒီဃတော စ ပုထုလတော စ ပမာဏဂ္ဂဟဏမတ္တေန။ ... တသ္မာ တံ ပမာဏဂ္ဂဟဏံ ဥလ္လိခိတမတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။ ဥလ္လိခိတမတ္တေနာတိ တတ္ထ ပမာဏဿ ဥဂ္ဂဟဏတ္ထံ နခါဒီဟိ လိခနံ ဥလ္လိခိတံ၊ ဥလ္လိခိတံ မတ္တံ ပမာဏန္တိ ဥလ္လိခိတမတ္တန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ ဒီဃတော စ ပုထုလတော စ ပမာဏဂ္ဂဟဏမတ္တေနာတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၄-၅။ သလ္လိခိတသဒိသတာတိ ဘမံ အာရောပေတွာ ဥလ္လိခိတဿ ဝိယ သဗ္ဗပရိဠာဟဝုပသမဿ ပုထုလတာပဂတသရီရဿ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၅။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥလ္လိခိတဟတ္ထိဒန္တသဒိသဝဏ္ဏ (တိ) [ဥလ္လိခိတဟတ္ထိဒန္တသဒိသ+ဝဏ္ဏ] ရေးခြစ်-ပွတ်ခံ-တွင်ခံ-အပ်သောဆင်စွယ်နှင့်တူသောအဆင်းရှိသော။ ဒန္တဝဏ္ဏာနီတိ သဗ္ဗူက ဥလ္လိခိတဟတ္ထိဒန္တသဒိသဝဏ္ဏာနိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၈၀။

ဥလ္လိင်္ဂ (န) [ဥ+လင်္ဂ+အ။ နီတိ၊ဓာ။ရ၈။ ဓာတွတ္ထ။၃၃၀။] (၁) ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-ခြင်း။ (တိ)(၂) ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-အပ်သော။ (၁) တဿ အတ္ထဿ ဥလ္လိင်္ဂဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၃။ (တိ)(၂) ဥပ္ပါဒဂ္ဂဟဏေန စ အတီတဒ္ဓပရိယာပန္နာ ကမ္မသင်္ခါရာ ဥလ္လိင်္ဂိတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၄၉။

ဥလ္လိင်္ဂိတ (တိ) [ဥ+လင်္ဂ+တ] ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-အပ်-သော။ ဥလ္လိင်္ဂိတမတ္တံ ဆန္ဒရာဂဝိနယေန ပဇဟာပေတီတိ သရူပတော ဒဿေတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၉၉။

ဥလ္လိင်္ဂေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+လင်္ဂ+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။ရ၈။ ဓာတွတ္ထ။၃၃၀။] ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-၏။ ဝုတ္တမိနာ နယေနာတိ ဧတေန ဘူတာနိဿိတာနံ ...တေဘူမကဓမ္မာနံ ပရိဂ္ဂဟံ ဥလ္လင်္ဂေတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂ရ၉။ **ဥလ္လင်္ဂေန္တိ**— တေနေဝေတ္ထ ကမ္မသဥ္စနိတာနိ (တာဝ) ဣန္ဒြိယာနိ ကုသလာကုသလကမ္မံ ဥလ္လိင်္ဂေန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၂၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဥလ္လိင်္ဂေန္တီတိ ပကာသေန္တိ။ မူလဋီ၊၂။ရ၉။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၆။ ဥလ္လိင်္ဂေန္တီတိ ဉာပေန္တိ ပကာသေန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၈၆။

ဥလ္လိင်္ဂေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လင်္ဂ+ဏေ+တွာ] ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-၍။ တေန ။ပ။ ဥဒေယျာတိ ဂါထာပဒံ ဥလ္လိင်္ဂေတွာ "တေနာ" တိအာဒိနာ ဝိဝရတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉ရ။

ဥလ္လိင်္ဂေန္တ (တိ) [ဥ+လင်္ဂ+ဏေ+အန္တ] ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-သော၊သူ။ တေ စတူဟိ ဥပမာဟိ ဥလ္လိင်္ဂေန္တော "ဘဝဂ္ဂဂ္ဂဟဏာယာ"တိ အာဒိမာဟ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၉။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃ရ၂။)

ဥလ္လိင်္ဂေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+လင်္ဂ+ဏေ+အန္တိ] ပြ-ထုတ်ဖော်ပြ-သိစေ-ကုန်၏။ ဥလ္လင်္ဂေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လိတ္တ (တိ) [ဥ+လိပ+တ] အထက်သို့ မျက်နှာမူ၍(အင်္ဂတေ)လိမ်းကျံအပ်သော၊ အတွင်း၌(အင်္ဂတေ)လိမ်းကျံအပ်သော။ ကုဋိ နာမ ဥလ္လိတ္တာ ဝါ ဟောတိ အဝလိတ္တာ ဝါ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာ ဝါ။ ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဥလ္လိတ္တာတိ အန္တောလိတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ဥဒ္ဓံ မုခံ လိတ္တာ ဥလ္လိတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၂ရ၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၂၃ရ။ (အဝလိတ္တ-လည်းကြည့်။)

ဥလ္လိတ္တကုဋိ (ထီ) [ဥလ္လိတ္တာ+ကုဋိ] အထက်သို့ မျက်နှာမူ၍ (အင်္ဂတေ) လိမ်းကျံအပ်သော၊ အတွင်း၌(အင်္ဂတေ)လိမ်းကျံအပ်သော-ကုဋိ-ကျောင်းငယ်၊ ဥလ္လိတ္တကုဋိ။အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လိတ္တကုဋိသချာ (ထီ) [ဥလ္လိတ္တကုဋိ+သချာ] အတွင်း၌(အင်္ဂတေ)လိမ်းကျံအပ်သော-ကုဋိ-ကျောင်းငယ်-ဟူသောအရေအတွက်။ ဥလ္လိတ္တ-

ကုဋ္ဋိသချို နဂ ဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၈။

ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တ (တိ) [ဥလ္လိတ္တ+အဝလိတ္တ] အတွင်း, အပဒ္ (အင်္ဂတေ) လိမ်းကျံအပ်သော။ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာတိ အန္တရဗာဟိရလိတ္တာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။

ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တကုဋိ (ထိ) [ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တ +ကုဋိ] အတွင်း, အပဒ္ (အင်္ဂတေ) လိမ်းကျံအပ် သော-ကုဋိ-ကျောင်းငယ်။ ပဏ္ဏသာလမ္ပိ ဥလ္လိ-တ္တာဝလိတ္တကုဋိမေဝ ပဏ္ဏစ္ဆဒနံ။ ဝဇိရ။၁၉၃။

ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တစ္ဆဒန (တိ) [ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တ+ ဆဒန] အတွင်း, အပဒ္ (အင်္ဂတေ) လိမ်းကျံအပ် သော, အမိုးရှိသော။ (အမိုးရှိသော ဥလ္လိတ္တကုဋိ, အဝလိတ္တကုဋိ။) သစေ ပန ဥလ္လိတ္တာဝလိ-တ္တစ္ဆဒနဿ ဂေဟဿ လေပဃဋ္ဋနတ္တံ ဥပရိ တိဏေန ဆာဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။

ဥလ္လိဟန္တ (တိ) [ဥ+လိဟ+အန္တ] (လျှာဖြင့်) လျက်သော၊သူ။ ခုရဂ္ဂံ မဓုနာ လိတ္တံ၊ ဥလ္လိဟံ နာဝဗုဇ္ဈတိ။ ထေရ။၃၂၂။ မဓုရဂိဒ္ဓေါ ခုရဓာ-ရာလေပဟကပုရိသော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။

ဥလ္လုမ္ပတိ (ကြိ) [ဥ+လုပ (လုမ္ပ၊ လုပိ)+အ+ တိ။ နီတိ၊ဓာ။၂၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၃။] ထုတ် ဆောင်၏။ (အကုသိုလ်မှ ထစေ၍ ကုသိုလ်၌ တည်စေ၏။ သာမဏေအဖြစ်မှ ထုတ်ဆောင်၍ ရဟန်းအဖြစ်၌ တည်စေ၏-စသည်။) ဥလ္လုမ္ပတု မ(ဝိ၊၃။၇၂)န္တိ ဥဒ္ဓရတု မံ၊ အကုသလာ ဝုဋ္ဌာ-ပေတွာ ကုသလေ ပတိဋ္ဌာပေတု၊ သာမဏေရ-ဘာဝါ ဝါ ဥဒ္ဓရိတွာ ဘိက္ခုဘာဝေ ပတိဋ္ဌာ-ပေတူတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅။ ဥလ္လုမ္ပတု ဘဝံ ဂေါ-တမော(ဒီ၊၁။၂၃၄)တိ ဥဒ္ဓရတု ဘဝံ ဂေါတ-မော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ ဥ-ဣစ္စုပသဂ္ဂယောဂေ လုမ္ပ-သဒ္ဒေါ, လုပိ-သဒ္ဒေါ ဝါ ဥဒ္ဓရဏတ္ထော ဟောတီတိ ဝုတ္တံ "ဥဒ္ဓရတူ"တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၃၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၄။)

ဥလ္လုမ္ပန (န) [ဥ+လုပ (လုမ္ပ၊ လုပိ)+ယု] ထုတ် ဆောင်ခြင်း။ သမြေဟ္မစာရိနံ သိဿနံ ဝါ ဝိနိစ္ဆယဥလ္လုမ္ပနသြဝါဒဒါနဘာဝေ ဌတွာ ဝတ္တာ စ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၃၂၀။

ဥလ္လုမ္ပနဘာဝ (ပု) [ဥလ္လုမ္ပန+ဘာဝ] ထုတ် ဆောင်ခြင်းသဘော။ ဝတ္တာတိ ...သမြေဟ္မစာရိနံ ဥလ္လုမ္ပနဘာဝေ ဌတွာ ဝတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [ဥလ္လုမ္ပန သဘာဝ +သဏ္ဌိတ] ထုတ်ဆောင်-ကယ်တင်-ခြင်းသဘော၌ကောင်းစွာတည်သော။ ဥလ္လု-မ္ပနသဘာဝသဏ္ဌိတေနာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀)တိ သကလသံကိလေသတော, ဝဋ္ဋဒုက္ခတော စ ဥဒ္ဓရဏာကာရသဏ္ဌိတေန၊ ကာရုညာဓိပ္ပါ-ယေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇၃၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။)

ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝါဝဋ္ဌိတ(တိ) [ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝ +အဝဋ္ဌိတ] ထုတ်ဆောင်-ကယ်တင်-ခြင်း သ ဘော၌တည်သော။ ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝါဝဋ္ဌိတော ဟုတွာ နိဂ္ဂဟာရဟာနံ မမေ့နေဝ နိဂ္ဂဏှနကော ယာဝဒေဝ အကုသလာ ဝုဋ္ဌာပေတွာ ကုသ-လေ ပတိဋ္ဌာပနာယ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၃။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၂၈၁။

ဥလ္လေဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+လိဟ+တွာ] ဆွဲ-နုတ်-ဖြတ်-၍။ ဒန္တုလ္လေဟကန္တိ ဒန္တေဟိ ဥလ္လေဟိတွာ၊ လုဉ္စိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၁။ ဒန္တေဟိ ဥလ္လေဟိတွာတိ ဥတ္တရ-ဒန္တေဟိ အဉ္ဆိတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၄။

ဥလ္လုဋ္ဌိတ (တိ) [ဥ+လုဋ္ဌိ+တ] ဖောင်ဖင်ခတ်-လောက်လက်ခတ်-သော။ လေခတ်အပ်သော

ထမ်းပိုးရှိသော။ (ဇာတ်၊သျှ။) ဥဒ္ဒါပဝတ္တံ ဥလ္လု-ငိုတ(ဇာ၊၂။၃၄၅)န္တိ တံ ဥဒကံ တီရမရိယာဒဗန္ဓံ ဝါတာပဟတံ ဥလ္လုင်္ဃိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၁၃။

ဥလ္လောက[၁] (န)[ဥ+လုစ(လောက)+ဏ။ ဓာန်၌ ဥလ္လောစ-ဟုရှိသည်။ ဥလ္လောစ-ကြည့်။] အထက်သို့မော်-မော့-ကြည့်အပ်သောအရပ်၊ အထက်အဘို့၊ ဗိတာန်၊ မျက်နှာကြက်။ ဥ-လ္လောကာ ပဋ္ဌမံ ဩဟာရေတဗ္ဗ(ဝိ၊၃။၆၀)န္တိ ဥလ္လောကတော ပဋ္ဌမံ ဥလ္လောကံ အာဒိံ ကတွာ အဝဟရိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။ ဥလ္လောကန္တိ ဥဒ္ဓံ ဩလောကနဋ္ဌာနံ၊ ဥပရိ-ဘာဂန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၃။ ဥလ္လောက-တောတိ ဝိတာနတော၊ တံ ဟိ ဥဒ္ဓံ လုစီယတေ ဗန္ဓီယတေတိ ဥလ္လောကန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၂၁။

ဥလ္လောက[၂] (န) [အဝ+လုစ(လောက)+ဏ] (၁) အခင်းအနီး၊ အဝတ်ကြမ်းအခင်း။ (တိ)(၂) အောက်သို့ကြည့်သက်သို့တည်သော။ (၁) ဥလ္လောကံ အကရိတွာ(ဝိ၊၄။၂၉၆)တိ ဟေဋ္ဌာ စိမိလိကံ အဒတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၁။ (တိ)(၂) ဥလ္လောကပဒုမ-ကြည့်။

ဥလ္လောက[၃] (ပု) [ဥ+လောက] ဖွင့်လှစ်အပ်-ဖွင့်လှစ်၍ပြအပ်-သော လောက။ ဥလ္လောက-ပသာဒန-ကြည့်။

ဥလ္လောကန (န)[ဥ+လောက+ယု] မော်-မော့-ကြည့်ခြင်း။ သီသံ နီဟရိတွာ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကနံ ဝိယ ဂေါကြဘုဉာဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၂။

ဥလ္လောကပဒုမ (န)[ဥလ္လောက+ပဒုမ] အောက်သို့ကြည့်သက်သို့တည်သော-အောက်ငိုက်နေသော-ပဒုမ္မာကြာပွင့်။ ဥလ္လောကပဒုမာနီတိ ဟေဋ္ဌာ ဩလောကနဋ္ဌာနီ ဝိယ တိဋ္ဌနပဒုမာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၆။(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆-၌ အာကာသ-ပဒုမာနိ-ဟုရှိသည်။)

ဥလ္လောကပသာဒန (န) [ဥလ္လောက+ပသာဒန] ဖွင့်လှစ်ပြအပ်သောလောကဖြင့် ကြည်ညိုစေကြောင်းဖြစ်သော-လောကကိုဖွင့်လှစ်ပြ၍ ကြည် ညိုစေသော-လောကကိုဖွင့်ကြောင်းဖြစ်သော-တံခိုးပြာဋိဟာ။ ဥလ္လောကပသာဒနံ နာမာတိပိ ပါဌော၊ တဿ လောကဝိဝရဏ-ပါဋိဟာရိယန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၅။

ဥလ္လောကယန္တ (တိ)[ဥ+လောက+ဏယ+အန္တ] မော်-မော့-ကြည့်သော၊သူ။ မမံ ဟိ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဓဇဂ္ဂံ ဥလ္လောကယတံ ယံ ဘဝိဿတိ ဘယံ ဝါ ဆမ္ဘိတတ္တံ ဝါ လောမဟံသော ဝါ။ သံ၊၁။၂၂၀။

ဥလ္လောကယမာန (တိ) [ဥ+လောက+ဏယ+မာန] မော်-မော့-ကြည့်သော၊သူ။ သာမိနော တုဋ္ဌပဟဋ္ဌံ မုခံ ဥလ္လောကယမာနော ဝိစရတီတိ မုခုလ္လောကကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ အာဝဋ္ဋပရိ-ယောသာနေ ဥဒ္ဓဂ္ဂါနိ ဟုတွာ မုခသောဘံ ဥလ္လောကယမာနာနိ ဝိယ ဌိတာနိ လောမာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။

ဥလ္လောကဟရဏ (န)[ဥလ္လောက+ဟရဏ] မျက်နှာကြက်မှ (ပိုးမျှင်ကို) ပယ်ရှင်းရာအခါ။ (ဘာသာဋီ။) ဥလ္လောကဟရဏာဒီသု ဥလ္လောကိ-တဿ, ... သိယာ သမ္ဗဝေါတိ အာဟ "ဣမိနာ ဝါ"တိအာဒိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၃။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၆၄။

ဥလ္လောကိတ (န) [ဥ+လောက+တ] (၁) မော်-မော့-ကြည့်ခြင်း။ (တိ)(၂) မော်-မော့-ကြည့်သော၊သူ။ (၃) မော်-မော့-ကြည့်အပ်သော။ (၁) အညာနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ ပစ္ဆတော ပေက္ခနဝသေန ဩလောကိတဥလ္လောကိတာ-ပလောကိတာနိ နာမ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၂။) (တိ)(၂) ဣတိ မဟာ-

သတ္တော … သဗ္ဗေဝ အတ္တနော မုခံ ဥလ္လောကိတေ အကာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၄၇။ (၃) တံ မန္တံ ပရိဝတ္တေတွာ အာကာသေ ဥလ္လောကိတေ အာကာသတော သတ္တရတနဝဿံ ဝဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။

ဥလ္လောကေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+လောက+ဏေ+တဗ္ဗ] မော်-မော့-ကြည့်အပ်သော။ နှ စ ဘိက္ခာဒါယိကာယ မုခံ ဥလ္လောကေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၃၈၄။ နှ စ ဘိက္ခာဒါယိကာတိ ဣတ္ထီ ဝါ ဟောတု ပုရိသော ဝါ၊ ဘိက္ခာဒါနသမယေ မုခံ နှ ဥလ္လောကေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၁။

ဥလ္လောကေတိ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+တိ] မော်-မော့-ကြည့်၏။ သော နှ ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေတိ။ မ၊၂။၃၃၈။ **ဥလ္လောကေန္တိ**—သံ၊၃။၃၈၇။ **ဥလ္လောကေယျာသိ**—အံ၊၂။၄၆၃။ **ဥလ္လောကေယျာထ**—သံ၊၁။၂၂၀။ **ဥလ္လောကေသိ**—ဝိ၊၃။၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ **ဥလ္လောကေသိံ**—အပ၊၁။၃၈၈။

ဥလ္လောကေတုံ (ဗျ) [ဥ+လောက+ဏေ+တုံ] မော်-မော့-ကြည့်ခြင်းငှါ။ တွံ ပုရိသော ဟုတွာ ဥလ္လောကေတုံ နှ သက္ကောသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၃။

ဥလ္လောကေန္တ (တိ) [ဥ+လောက+ဏေ+အန္တ။ ထိ၌ ဥလ္လောကေန္တီ၊] မော်-မော့-ကြည့်သော၊သူ။ အထာဟဉ္စေဝ အယဉ္စ ပရိသာ ဘဂဝတော မုခံ ဥလ္လောကေန္တာ နိသိန္နာ ဟောမ။ မ၊၂။၂၂၂။ အထာယံ ပရိသာ မမဉ္စေဝ မုခံ ဥလ္လောကေန္တီ နိသိန္နာ ဟောတိ။ မ၊၂။၂၂၂။

ဥလ္လောကေန္တိ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+အန္တိ] မော်-မော့-ကြည့်ကုန်၏။ ဥလ္လောကေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လောကေယျာထ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+ယျာထ] မော်-မော့-ကြည့်ကုန်ရာ၏။ ဥလ္လောကေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လောကေယျာသိ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+ယျာသိ] မော်-မော့-ကြည့်ရာ၏။ ဥလ္လောကေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လောကေသိံ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+ဣံ] မော်-မော့-ကြည့်ပြီ။ ဥလ္လောကေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လောကေသိ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+ဤ] မော်-မော့-ကြည့်ပြီ။ ဥလ္လောကေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လောကေသုံ (ကြိ) [ဥ+လောက+ဏေ+ဥံ] မော်-မော့-ကြည့်ကုန်ပြီ။ ဥလ္လောကေတိ-ကြည့်။

ဥလ္လောစ (ပုန) [ဥ+လုစ+ဏ] ဗိတာန်၊ မျက်နှာကြက်။ ပုံနပုံသကမုလ္လောစံ၊ ဝိတာနံ ဒွယမီရိတံ။ ဥဒ္ဓံ လောစတေ ဗန္ဓီယတေတိ ဥလ္လောစံ၊ လုစ ဒဿနေ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဋီ။၂၉၉။

ဥလ္လောလ (ပု) [ဥ+လောဠ+ဏ။ ဥလ+ဩလ။ ဥလ္လောလယတီတိ ဥလ္လောလော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၆၆၂။] လှိုင်းတံပိုးကြီး။ ဥလ္လောလော တု စ ကလ္လောလော၊ မဟာဝီစီသု ကထျတေ။ ဓာန်။ ၆၆၂။

ဥလ္လောလန (တိ) [ဥ+လောဠ+ယု] အထက် အထက်၌-ဆင့်ကာဆင့်ကာ-တုန်လှုပ်-လော်လီ-မတည်ငြိမ်-ရောက်ရက်ခတ်-စေတတ်သော။ ဥလ္လပနာတိ "အဟော သုခံ အဟော သုခ"န္တိ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ လပါပနကာ။ ဥလ္လောလနာတိပိ ပါဌော၊ ဘတ္တပိဏ္ဍနိမိတ္တံ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဥလ္လောလေန္တော သုနခေါ ဝိယ အာမိသဟေတု သတ္တေ ဥပရူပရိလာလနာ၊ ပရာဘဝါဝညာတပါပနကာတိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ဥလ္လောလေန္တ (တိ) [ဥ+လောဠ+ဏေ+အန္တ] တုန်လှုပ်စေသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥလ္လောဠ (တိ) [ဥ+လောဠ(လုဠ)+အ] ချောက်ချားသော၊ အုတ်အုတ်ကျက်ကျက်သော(အသံ)။ (ဇာတ်၊သျှ။၅၄။) ဒေဝနဂရံ ပဝိဋ္ဌာ အသူရာ ဝိယ ဥလ္လောဠံ ဥဋ္ဌာပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၃၉။ ဝေတော်သံ ပဗ္ဗဇိတကာလေ ဇနပဒေါ ဥလ္လောဠော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈၀။

ဥလ္လောဠသဒ္ဒ (ပု) [ဥလ္လောဠ+သဒ္ဒ] ချောက်ချား-အုတ်အုတ်ကျက်ကျက်-သော အသံ။ စတ္တာရော ပဏ္ဍိတာ ဥလ္လောဠသဒ္ဒံ သုတွာ အဇာနန္တာ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၄၁။

ဥသဘ¹ (ပု) [ဥသ+အဘ။ ဥသ+အဘ(ကဘ)။ ဥသတိ စိတ္တံ ပဝိသတီတိ ဥသဘော။ အဘော၊ ဥသုံ စ။ "ဥသ ဒါဟေ"တိ ဝါ ဓာတွတ္ထော။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၂။(-၁၉၆၊ ၄၉၅။) ဥသတိ ပဋိပက္ခေ ဒဟတီတိ ဥသဘော၊ သေဋ္ဌော။ မောဂ်၊ဂု။၁၂၆။ ဥဿာပေတိ ပစ္စနီကေတိ ဥသဘော။ ဥသ ဒါဟေ၊ အဘော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၉၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁-အလို "အာသဘ"ပုဒ်၌ အာ ကို ဥ ပြု၍ ဥသဘ-ဟုရုပ်ပြီးသည်။ ဗြဟ္မ(သံ)] (၁) ဥသဘအသံ၊ (နွားလားတွန်သံကဲ့သို့သောအသံ)၊ သံစဉ်ခုနစ်ပါးတွင် နှစ်ခုမြောက်အသံ။ (၂) နွား။ (က) နွားထီး။ (ခ) နွားထူး၊ နွားမြတ်၊ နွားမျိုး၊ မင်္ဂလာနွားလား၊ နွားလားဥသဘ။ (နွားတစ်ရာ၏ အကြီးအကဲ (တနည်း) နွားခြံတစ်ရာ၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်သော နွားကို "ဥသဘ"ဟု ခေါ်သည်။ နွားတစ်ထောင်၏ အကြီးအကဲ (တနည်း) နွားခြံတစ်ထောင်၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်သော နွားကို "ဝသဘ"ဟုခေါ်သည်။ နွားအားလုံး၏ အကြီးအကဲဖြစ်၍ ဘေးရန်အားလုံးကိုလွှမ်းမိုးနိုင်သော ဖွေးဖွေးဖြူ ကြည်ချင်စဖွယ်ဖြစ်သော ကြီးသောဝန်ကိုဆောင်နိုင်သော မိုးကြီးတစ်ရာအသံတို့ဖြင့်လည်း မတုံလှုပ်သော နွားလားကို "နိသဘ" ခေါ်သည်။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ ဓာန်၊ဋီ။၉၉၆။ နွားတစ်ရာ, နွား တစ်ထောင်, နွားတစ် သိန်း, နွားကုဋေတစ်သိန်းတို့၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်သော နွားလားကို အစဉ်အတိုင်း "ဝသဘ, နိသဘ, ဝိသဘ, အာသဘ" ဟု ခေါ်သည်။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။) (၃) ကြက်တက်ပင်။ (၄) ဥသဘမည် သောဆေးပင်။ (၅) မြတ်သော၊ အမြတ်၊ ကြီး မြတ်သည်။ (၆) ဥသဘရာသီ (ပြိဿရာသီ)။ (၇) ဥသဘမည်သူ။ (နှ)(၈) ဥသဘ အတိုင်းအတာ၊ (က) တာ၂၀။ (ခ) ၂၈-တောင်။ (တိ) (၉) ဥသဘမည်သော၊ (ဥယျာဉ်)။

(၁) ဥသဘအသံ။ ဆဇ္ဇော ဥသဘော ဂန္ဓာရော မဇ္ဈိမော ဓေဝတော နိသာဒေါတိ ဧတေ သတ္တသရာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂၀။ နဒန္တိ ဥသဘံ ဂါဝေါ။ ဓာန်။၁၃၃။ ယသ္မာ ပန သော သရော ဥသဘော ဝိယ နဒတိ၊ တသ္မာ ဥသဘောတိ ဝုစ္စတိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၃၂။ (၂) နွား။ (က) နွားထီး။ ဥသဘော သုညာယ ဂေါသာလာယ ဂမ္ဘီရံ နဒိတဗ္ဗံ မညတိ။ အံ၊ ၁။၁၈၈။ ဥသဘောတိ ဂေါဏော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၁။ (ခ) နွားထူး၊ နွားမြတ်၊ နွားမျိုး၊ မင်္ဂလာနွားလား၊ နွားလားဥသဘ။ ယေ တေ ဥသဘာ ဂေါပိတရော ဂေါပရိဏာယကာ။ မ၊၁။၂၈၄။ ဥသဘ(မဟာနိ။၆၇)န္တိ မင်္ဂလဥသဘံ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၈၇။ နိသဘသင်္ခါတော ဥသဘော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၃၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ ဥသဘောရိဝ ဆေတွ ဗန္ဓနာနိ။ သုတ္တနိ။၂၈၃။ ဥသဘောတိ ဂေါပိတာ ဂေါပရိဏာယကော ဂေါယူထပတိ ဗလီဗဒ္ဒေါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။) (၃) ကြက်တက်ပင်။ အထော သိင်္ဂီစ ဥသဘော။ ဓာန်။၅၉၀။ (၄) ဥသဘမည်သောဆေးပင်။ ဥသဘောသဓေါသေဋ္ဌေ-

သူသဘံ ဝိသယဋ္ဌိယံ။ ဓာန်။၉၉၆။ (အဘိဓာန်ဋီကာအလိုမူ-ဥသဘော ဥသဘေ သေဋ္ဌေ-ဟုရှိရမည်။ ဤ၌ ဥသဘအမည်သော ဆေးပင်ဟူသည် ကြက်တက်ပင်ကိုပင် ဆိုလိုဟန်တူသည်။) (၅) မြတ်သော၊ အမြတ်၊ ကြီးမြတ်သည်။ (ဝိသိဋ္ဌာရိယနာဂေကော သဘဂ္ဂိ မောက္ခပုင်္ဂဝါ။ သီဟကုဉ္ဇရသဒ္ဒူလာဒိ တု သမာသဂါ ပုမေ-ဟူသော အဘိဓာန် ထောက်၍ "ပုံလိင်"ဟုမှတ်ရမည်။) မဇ္ဈေ သိဝိနံ ဥသဘောမိ ဇာတော။ ဇာ၊၂။၄၆။ ဥသဘောမှိတိ သေဋ္ဌကရာဇာ ဟုတ္ဝာ ဇာတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၉။ ပုရိသူသဘ(ဝိ၊၁၄၈)လည်းကြည့်။ (၆) ဥသဘရာသီ (ပြိဿရာသီ)။ မေသာဒိကော ဒွါဒသကောဋ္ဌာသော ရာသိ နာမ၊ အာဒိနာ ဥသဘ…မိနေ သင်္ဂဏှာတိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၁။

(၇) ဥသဘမည်သူ။ ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ဥသဘအမည်ဖြင့် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတစ်ဆူ၊ မထေရ်နှစ်ပါးဟု သုံးဦးတွေ့ရသည်။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါကား ဣသိဂိလိတောင်သို့ ဝင်တော်မူကြကုန်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါငါးရာတို့တွင် တစ်ဆူအပါအဝင်ဖြစ်သော ဥသဘပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဖြစ်သည်။ ဥသဘ-စ္စိဒါ ဇာလိနီ ဒုက္ခမူလံ။ မ၊၃။၁၁၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၁။)

ဥသဘထေရ်နှစ်ပါးတွင် တစ်ပါးကား ကောသလတိုင်း သူဋ္ဌေးမျိုး၌ ဖြစ်သော ဥသဘအမည်ရသော အမျိုးကောင်းသားတည်း။ ဇေတဝန်ကျောင်းလှူတတ်ပွဲ၌ ဘုရားရှင်အား ကြည်ညို၍ ရဟန်းပြုခဲ့သည်။ မိုးအခါတွင် စိမ်းစို၍ မွေ့လျော်ဖွယ်ကောင်းသော တောတောင်တို့ကို မြင်ရသဖြင့် "စိတ်စေတနာမရှိသော သစ်ပင် စသည်တို့သည်ပင် ဥတုနှင့် ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် ကြီးပွားကြသေး၏၊ ငါသည် လျောက်ပတ်သော ဥတုကိုရရှိသောကြောင့် ဂုဏ်တို့ဖြင့် အဘယ်ကြောင့် ကြီးပွားခြင်းသို့ မရောက်ဘဲရှိအံ့နည်း" ဟုဆင်ခြင်၍ ဝိပဿနာပွားများသောကြောင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်လေသည်။ ထိုမထေရ်သည် ဤကမ္ဘာမှ သုံးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာအထက် သိခီဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်၌ ဘုမ္မစိုးနတ်ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်အား မန္ဒာရဝ=ထင်ရှားပန်း =နတ်ပန်းတို့ဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူးသောကြောင့် မန္ဒာရဝပုပ္ဖပူဇက ထေရ် ဟုလည်း အမည်တွင်သည်။ ထေရ။၂၄၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆-၈။ အပ၊၁။၁၉၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။

အခြား ဥသဘအမည်ရသောမထေရ်၏ အကြောင်းအရာကား-ကပိလဝတ်ပြည် သာကီဝင်မင်းမျိုး၌ ဖြစ်သောသူတည်း၊ ဘုရားရှင်ကပိလဝတ်နေပြည်တော်သို့ ကြွတော်မူရာကာလ ဆွေတော်မျိုးတော်တို့အစည်းအဝေး၌ မြတ်စွာဘုရား၏တန်ခိုးအာနုဘော်ကို ဖူးမြင်ရ၍ သဒ္ဓါ တရားဖြစ်ကာ ရဟန်းပြုရာတွင် ဥသဘထေရ် ဟု အမည်တွင်သည်။ ရဟန်းတရားအားမထုတ်ဘဲ နေ့၌ အပေါင်းအဖော်တို့ဖြင့် ပျော်ပျော်နေ၍ ညဥ့်အိပ်ခြင်းဖြင့် အချိန်ကုန်စေသူဖြစ်သည်။ တစ်ခုသောညဥ့် သတိလက်လွှတ် အိပ်နေစဉ် "ဆံပင်ကိုပယ်၍ သရက်ရွက်နုရောင် သင်္ကန်းဝတ်လျက် ဆင်စီးပြီး မြို့တွင်းသို့ဆွမ်းခံဝင်စဉ် စည်းစိမ်ခံစားနေသူ လူအပေါင်းကို မြင်ရသဖြင့် ရှက်၍ ဆင်ပေါ်မှ ဆင်းကာ မိမိကိုယ်ကို ကြည့်မိသည်"ဟု အိပ်မက်မြင်မက်သဖြင့် သံဝေဂရသောကြောင့် ဝိပဿနာပွားများသောအခါ ရဟန္တာဖြစ်လေသည်။ ထိုမထေရ်သည် ဤကမ္ဘာမှ သုံးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာအထက် သိခီဘုရားရှင်၏သာသနာတော်၌ အမျိုးကောင်းသား ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်အား ကြို့သီးပေးလှူဘူးသောကြောင့် ကောသမ္ဗဖလိယ ထေရ်ဟုလည်း အမည်ရသည်။

ဇနေတိ ဘီယော ဥသဘဿ ကလျတံ။

ထေရ၊ ၂၅၈။ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သာကိယရာဇ-
ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ဝာ ဥသဘောတိ လဒ္ဓနာမော
... ပဗ္ဗဇိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၈။ (-အပ၊၂။၉၄။)

(နှ)(၈) ဥသဘအတိုင်းအတာ၊ (က) တာ ၂၀=အတောင် ၁၄၀။ တာယ ယဋ္ဌိယာ ဝီသတိယဋ္ဌိယော ဥသဘံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ရ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၆၀။) (ခ) ၂၈-တောင်၊ ၂၈-တောင်ရှိသော အရပ်ဌာန။ ဥသဘေ ဥသဘေ ပေါက္ခရဏီ ခဏာပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ အဋ္ဌဝီသတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ ဥသဘံ နာမ။ ...ဥသဘေ အဋ္ဌဝီသတိဟတ္ထပ္ပ-မာဏေ ဌာနေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၈။ (၉) ဥသဘမည်သော (ဥယျာဉ်)။ (ပိယဒဿီဘုရားရှင် ဓမ္မစကြာ ဟောတော်မူရာဥယျာဉ် ဖြစ်သည်။) ဥသဘုယျာန-ကြည့်။

ဥသဘ[၂] (တိ) [ဥသဘ+ဏ။ အာသဘ+ဏ] နွားလား ဥသဘနှင့်တူသော၊ နွားလားဥသဘ အတူ ကြီးမြတ်တော်မူသော၊သူ။ ဥသဘံ ပဝရံ ဝီရံ။ သုတ္တနိ။၃ရ၈။ မ၊၂။၄၁၂။ အပ၊၁။၁၂၆၊ (-၂၃ရ။) အစ္ဆမ္ဘိတတ္တေန ဥသဘသဒိသတာယ ဥသဘံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။ ဥသဘန္တိ ဝသဘော နိသဘော ဝိသဘော အာသဘောတိ စတ္တာ-ရော ဇေဋ္ဌပုင်္ဂဝါ။ ... အယမ္ပိ ဗြာဟ္မဏော မုခါရုဠ္ဟဝသေန ကေန္တပသီဒနဝသေန အာ-သဘန္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဥသဘန္တိအာဒိမာဟ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၉၁။ (ဤအလို ဥသဘ-ကား အာသဘ-မှ အာ-ကို ဥပြု၍ ပြောင်းလာသော ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ယင်းနောင် ဏ ပစ္စည်းသက်ရသည်။)

ဥသဘ[၃] (တိ) [ဥသဘ+ရာဇ] နွားလားဥသဘမင်း။ ဥသဘရာဇ-ကြည့်။

ဥသဘက (ပုန) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ကြက်သွန်နီဥ။ ဥသဘက(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၀) ဥမ္မသုဝိယိ။ ဝဇိရ။ ၃၁၉။ သျ။၉၄။

ဥသဘက္ခန္ဓ (ပု) [ဥသဘ+ခန္ဓ] ဥသဘက္ခန္ဓမည်သူ။ (ဒီပင်္ကရာမြတ်စွာဘုရား၏ သားတော်ဖြစ်သည်။) ပဒုမာနာမ သာ နာရီ၊ ဥသဘ-က္ခန္ဓော အတြဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၅ရ။)

ဥသဘဂန္ဓ (ပု) [ဥသဘ+ဂန္ဓ] နွားလားဥသဘ၏ အနံ့။ ဂါဝီ ဝေ စ ကဒါစိ ဥသဘဂန္ဓေန ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။

ဥသဘဂါမီ (တိ) [ဥသဘ+ဂမု+ဏီ] နွားလား ဥသဘကဲ့သို့ သွားလေ့ရှိသော၊သူ။ သုဝဏ္ဏ-ဝဏ္ဏော ဥသဘဂါမီတိအာဒိကာ ပဋိဘာဂံ ဥပနိမိတ္တယ ဝုတ္တတာယ ပဋိဘာဂူပနိမိတ္တ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂ရ။

ဥသဘစမ္မ (နှ) [ဥသဘ+စမ္မ] နွားလားဥသဘ၏ အရေ။ တထာဂတဿ ဟိ ဒဟရကာလေ သင်္ကုသတသမ္ဗဟတံ ဥသဘစမ္မံ ဝိယ ဝိဟတဝလိကော ကာယော ဟောတိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂ရ၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၈။)

ဥသဘဆိန္နဝိသာဏ (ပု) [ဥသဘ+ဆိန္နဝိသာဏ] ကျိုးသောဦးချိုရှိသော-ဦးချိုကျိုးသော-နွားလား။ ဝေမေဝ ခေါ် အဟံ ဘန္တေ ဥသဘဆိန္နဝိသာ-ဏသမေန စေတသာ ဝိဟရာမိ။ အံ၊၃။၁၈၃။ ဥသဘဆိန္နဝိသာဏသမေနာတိ ဥသဘဿ ဆိန္နဝိသာဏဿ စိတ္တသဒိသေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၃။ ဆိန္နာနိ ဝိသာဏာနိ ဧတဿာတိ ဆိန္န-ဝိသာဏော၊ ဥသဘော စ သော ဥသဘဆိန္န-ဝိသာဏော စာတိ ဥသဘဆိန္နဝိသာဏော။ ဝိသေသနပရေယံ သမာသော။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈၅။

ဥသဘဋ္ဌာန (နှ) [ဥသဘ+ဌာန] ဥသဘ အတိုင်း အရှည်ရှိသောအရပ်။ ဥဒ္ဓံ ဥပ္ပတန္တော စတ္တာရိပိ အဋ္ဌပိ ဥသဘဋ္ဌာနာနိ ဥပ္ပတတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။

ဥသဘတ္ထေရ (ပု) [ဥသဘ+ထေရ] ဥသဘ

ထေရ်။ အာယသ္မတော ဥသဘတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆၊၄၀၈။ ဥသဘ (၇) ကြည့်။

ဥသဘဒါန (န) [ဥသဘ+ဒါန] နွားလားဥသဘ အလှူ။ (နွားမတို့၏အလယ်၌ နွားလားဥသဘကို လွှတ်ခြင်းကို နွားလားဥသဘ အလှူဟု ခေါ်သည်။) ဥသဘဒါန(ဝိ၊၅။၂၃၁)န္တိ ဂေါဂဏဿ အန္တရေ ဥသဘဝိဿဇ္ဇနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၇၃။

ဥသဘပ္ပမာဏ (တိ) [ဥသဘ+ပမာဏ] တစ်ဥသဘအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ဥသဘပ္ပမာဏေပိ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅)တိ ဝီသတိယဋ္ဌိယော ဥသဘံ။ တသ္မိံ ဥသဘပ္ပမာဏေ ပဒေသေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၂။

ဥသဘဗလ (န) [ဥသဘ+ဗလ] နွားလားဥသဘ၏-ခွန်အား-စွမ်းအား။ ယထေဝ ဟိ နိသဘ-သဒ္ဒါတော ဥသဘော ဥသဘဗလေန သမန္နာ-ဂတော စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၈၁။

ဥသဘမုခ (န) [ဥသဘ+မုခ] ဥသဘမုခမည်သောအဝ။ တဿ စတူသုပဿေသု သီဟ-မုခံ ဟတ္ထိမုခံ အဿမုခံ ဥသဘမုခန္တိ စတ္တာရိ-မုခါနိ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။

ဥသဘယုဒ္ဓ (န) [ဥသဘ+ယုဒ္ဓ] နွားလားဖြင့် စစ်ထိုးခြင်း၊ နွားလားတိုက်ပွဲ။ ဥသဘယုဒ္ဓံ အဇယုဒ္ဓံ။ ဒီ၊၁။၆၊၆၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၅။)

ဥသဘရာဇ (ပု) [ဥသဘ+ရာဇ] နွားလား ဥသဘ မင်း။ ဥသဘရာဇာဝ သောဘန္တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇၃။ ဥသဘေဟီတိ သဗ္ဗသေတေဟိ ဥသဘရာဇူဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၅။

ဥသဘလက္ခဏ (န) [ဥသဘ+လက္ခဏ] နွားလား၏-ကြန်အင်-လက္ခဏာ။ (အဋ္ဌကထာ အလိုတည်း။ မဏိလက္ခဏ-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉-ကြည့်။) နွားလား၏ ကြန်အင်လက္ခဏာကို ပြသော ကျမ်း။ (ဋီကာအလို။) မဟိံသလက္ခဏံ ဥသ-ဘလက္ခဏံ။ ဒီ၊၁။၉။ မဟာနိ။၂၉၇။ လက္ခဏန္တိ တေသံ လက္ခဏပ္ပကာသကသတ္ထံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၇၂။

ဥသဘဝတီပုရ (ပု၊န) [ဥသဘဝတီ+ပုရ] ဥသဘဝတီမြို့။ ဥသဘဝတီပုရေ ပုရုတ္တမေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၉၅။

ဥသဘဝတီ (တိ) [ဥသဘဝန္တု+ဤ] နွားလား ဥသဘ-ရှိ-ပေါမျာ:-သော၊ ဥသဘဝတီမည် သော၊(မြို့)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥသဘဝတီနဂရ (ထီ၊န) [ဥသဘဝတီ+နဂရ] ဥသဘဝတီမြို့။ အထာပရေန သမယေန မဟာပဒုမော မုနိဝသဘော ဥသဘသမဂတိ ဥသဘဝတီနဂရံ ဥပနိဿာယ ဝသံ ဥပဂဉ္ဆိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၃၊(-၂၉၅။)

ဥသဘဝိတ္ထာရ (တိ) [ဥသဘ+ဝိတ္ထာရ] တစ် ဥသဘ အကျယ်ရှိသော။ ဥဗ္ဗေဓသု ပဉ္စသု ဒွေ ဒွေ ဥသဘဝိတ္ထာရေ မဂ္ဂေ ... ကာရာ-ပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။

ဥသဘဝိဿဇ္ဇန (န) [ဥသဘ+ဝိဿဇ္ဇန] နွားလားဥသဘကို လွှတ်ခြင်း။ ဥသဘဒါန-ကြည့်။

ဥသဘသတ (န) [ဥသဘ+သတ] နွားလား ဥသဘတို့၏ အရာ။ သတ္တ စ ဥသဘသတာနိ ... ဟောန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၂၀။

ဥသဘသမဂတိ (တိ) [ဥသဘသမဂတ+ဤ] နွားလားဥသဘအတူ သွားခြင်းရှိတော်မူသော၊ သူ(မြတ်စွာဘုရား)။ ဥသဘဝတီနဂရ-ကြည့်။

အဘိဓာန်-၄(၂)-၄၀-ဖ.မ.ည.ၿ

ဥသဘသဟဿ (န) [ဥသဘ+သဟဿ] နွားလားဥသဘအထောင်။ ယဿ ဥသဘသဟဿာနိ၊ တဒါ ယောဇေန္တိ ဝိသတိံ။ ဇာ၊၂။၇၁။

ဥသဘာဇာနီယ (ပု) [ဥသဘ+အာဇာနီယ] အာဇာနည်နွားလား။ အဿာဇာနီယော ဥသဘာဇာနီယော ပုရိသာဇာနီယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။

ဥသဘာဇည (ပု) [ဥသဘ+အာဇည] အာဇာနည်နွားလား။ ဥသဘာဇညော အဿာဇညော ဟတ္ထာဇညော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။

ဥသဘုယျာန (န) [ဥသဘ+ဥယျာန] ဥသဘမည်သောဥယျာဉ်။ ဝတ္တိံ စက္ကံ မဟာဝီရော၊ ဥသဘုယျာနေ မနောရမေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၂။

ဥသသဒ္ဒ (ပု) [ဥသ+သဒ္ဒ] ဥသ-သဒ္ဒါ။ ပတိပုဗ္ဗော ဥသ-သဒ္ဒေါ ရုဇာယန္တိ ဟိ နေရုတ္တိကာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈။

ဥသာ (ထီ) [ဥသ+အ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥဗါ(သံ)] (၁) ဘောဇဉ် (သစ်သီးကြီးငယ်)။ (၂) အပူငွေ့၊ ပါစကတေဇောဓာတ်။ (၁)(၂) အတ္ထိ နေသံ ဥသာမတ္တံ။ ဇာ၊၂။၁၇၆။ ဥသာမတ္တန္တိ ဘောဇနမတ္တံ။ ဥသာတိ ဟိ ဘောဇနဿ နာမံ၊ တဿ စ အတ္ထိတာယ။ အထ ဝါ ဥသာတိ ဥသ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၉၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။) ဥသာမတ္တန္တိ ကေဒိဝသေ ယာပနမတ္တံ ဖလာဖလံ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဋီ။ဟောင်း။ ဥသာတိ ဥသ္မာ၊ ပါစကတေဇောဓာတုယာ နာမမေတံ။ တဒတ္ထာယ ပန ဘုဥ္ဇိတဗ္ဗတာယ သဗ္ဗာနိပိ ဘောဇနာနိ ဥသာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဥသိန္ဒရ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥသိန္ဒရမင်း။ ဥသိန္ဒရော ကဿပေါ စ၊ အာသဘော စ ပုထုဇ္ဇနော။ ဇာ၊၂။၁၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂၃။ (-ဇာ၊၂။၂၇၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၅။)

ဥသိရကလာပ (ပု) [ဥသိရ+ကလာပ] ပန်းရင်းမြက်စည်း။ အထ ဒွေ တရုဏနာဂါ သောဏ္ဍာဟိ ဥသိရကလာပေ ဂဟေတွာ ကေလာသကူဋံ မဇ္ဇန္တာ ဝိယ နှာပေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀။ ဥသိ(သီ)ရ လည်းကြည့်။

ဥသီနက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥသီနကမင်း။ နာယံ မိဂါနမတ္ထာယ၊ ဥသီနက ဘဝိဿာမိ။ ဇာ၊၁။၂၄၈။ အတီတေ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ဗာရာဏသိယံ ဥသီနကော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၂။

ဥသီနကရာဇ (ပု)[ဥသီနက+ရာဇ] ဥသီနကမင်း။ ဥသီနကရာဇာပိ သြရောဓေ ဂဟေတွာ ပါသာဒံ အဘိရုဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၃။

ဥသီ(သိ)ရ (န) [ဝသ+ဤရ။ ဥသ+ဤရ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၀၁။ ဝသန္တိ ဝါသံ ကရောန္တိ ဧတေနာတိ ဥသီရံ၊ ဗီရဏမူလံ။ မောဂ်၊ဝု။၁၆၉။ ဥသီရ+သဏ်။ ဥသီရဿ မူလံ ဥသီရံ။ မောဂ်၊၄။၆၇။ ဥရီရ(သံ)] (၁) ပန်းရင်းပင်၊ ပန်းရင်းမြက်။ (၂) ဗြိတ်-မြက်မွှေး-ရှင်မွှေးလွှန်း-မြက်ပင်၏အမြစ်၊ ပန်းရင်း။ (အမရကောသဘာသာဋီကာ၌ ဗီရဏ-ကို ဗြိတ်၊ မြက်မွှေး၊ ရှင်မွှေးလွှန်း-ဟုပြန်ဆိုသည်။) (၁) ဥသီရဉ္စ ဗီရဏဉ္စ ဥသီရဗီရဏံ။ ကစ္စည်း၊သုတ္တ။၃၂၃။ ကာသံ ကုသံ ပေါဋကိလံ၊ ဥသီရံ မုဉ္ဇပဗ္ဗဇံ။ ဇာ၊၂။၃၂၆။ ပဏ္ဏသာလာတိ ဥသီရပဗ္ဗဇာဒီဟိ ပဏ္ဏေဟိ ဆာဒိတာ နိဝါသနသာလာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ ဥသီရတိဏ-လည်းကြည့်။ (၂) မူလံ တုသီရံ ဗီရဏဿ ဟိ။ ဓာန်။၆၀၁။ ဗီရဏဿ သေတကုသုမဿ တိဏဝိသေသဿ မူလံ ဥသီရံ နာမ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၀၁။ ဥသီရံ မုဉ္ဇပဗ္ဗဇံ၊ ဥရသာ ပနုဒိဿာမိ။ ထေရ။၂၂၆။ မူလဗီဇံ နာမ ဟလိဒ္ဒိ...ဥသီရံ ဘဒ္ဒမုတ္တကံ။ ဝိ၊၂။၅၂။ တဏှာယ မူလံ ခဏထ၊

ဥသီရတ္ထောဝ ဗီရဏံ။ ဓမ္မ။၆၁။ ယထာ ဥသီရေန အတ္ထိကော ပုရိသော မဟန္တေန ကုဒ္ဒါလေန ဗီရဏံ ခဏတိ၊ ဝေမဿာ မူလံ ခဏထာတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။ ဥသီရတ္ထောဝ ဗီရဏံ။ ထေရ။၂၈၄။ ယထာ ဥသီရေန အတ္ထိကော ပုရိသော မဟန္တေန ကုဒ္ဒါလေန ဗီရဏာပရနာမံ ဥသီရံ နာမ တိဏံ ခဏတိ၊ ဝေမဿ မူလံ ခဏထာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၉၆။

ဥသီရကလာပက (ပု) [ဥသီရ+ကလာပက] ပန်းရင်းမြက်စည်းတို့၏အပေါင်း၊ ပန်းရင်းမြက်စည်းထုံး။ ထေရဿ သရီရံ စိတကံ အာရောပေတွာ ဥသီရကလာပကေဟိ အာလိမ္ပေသုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၃။

ဥသီရတိဏ (နု) [ဥသီရ+တိဏ] ပန်းရင်းမြက်။ ကောစ္ဆေနာတိ ဥသီရတိဏာဒီနိ ဗန္ဓိတွာ သမံ ဆိန္ဒိတွာ ဂဟိတကောစ္ဆေန။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၈။

ဥသီရတ္ထ (တိ) [ဥသီရ+အတ္ထ] ပန်းရင်းဖြင့် အလိုရှိသော၊သူ။ ဥသီရ(၂)ကြည့်။

ဥသီ(သိ)ရဒ္ဓဇ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥသီရဒ္ဓဇတောင်။ ဥတ္တရာယ ဒိသာယ ဥသီ(သိ)ရဒ္ဓဇော နာမ ပဗ္ဗတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆၊၃၇၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဍာတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၈။

ဥသီ(သိ)ရနာဠိ (ထီ) [ဥသီရ+နာဠိ] ပန်းရင်းရိုးတံ။ မူလာနိ ဥဒ္ဓရေယျ အန္တမသော ဥသီရနာဠိမတ္တာနိ။ အံ၊၁။၂၀၅၊၅၁၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅-၌ ဥသီရနာဠမတ္တ-ဟုရှိသည်။

ဥသီရပါဒုကာ (ထီ) [ဥသီရ+ပါဒုကာ] ပန်းရင်းမြက်ဖြင့် ပြုအပ်သောခြေနင်း။ ဥသီရပါဒုကာတိပိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၈။

ဥသီ(သိ)ရမယ (တိ) [ဥသီရ+မယ] ပန်းရင်းမြက်ဖြင့်ပြီးသော။ ကောစ္ဆံ နာမ ဝါကမယံ ဝါ ဥသီရမယံ ဝါ မုဉ္ဇမယံ ဝါ။ ဝိ၊၂။၅၉။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၈၉၄၄၅။ ကောစ္ဆန္တိ ဥသီရမယံ ဝါ မုဉ္ဇပဗ္ဗဇမယံ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၉။

ဥသု (ထီ၊ပု) [ဣသ+ဥ။ ဥသ+အ။ ဣသ ဂမနေ၊ ဥ၊ ဣဿုပ။ ဥသ ဒါဟေ ဝါ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၈၉။ ဣဖု (သံ)] မြား။ ဥသု စ ကာရဏိကော သူစိ သာရထိ။ ဝိ၊၁။၁၃၈။

ဥသုကာရ (တိ) [ဥသု+ကရ+ဏ] မြားပြုလုပ်သော၊သူ။ မြားသမား၊ လေးသမား။ ဥသုကာရာ နမယန္တိ တေဇနံ။ မ၊၂။၃၀၈။ ဥသုကာရာတိ ဥသုကာရကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၆။

ဥသုကာရက (တိ) [ဥသု+ကာရက] မြားပြုလုပ်သော၊သူ။ မြားသမား၊ လေးသမား။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥသုကာရာကတ (တိ) [ဥသုကာရ+အကတ] မြားသမားသည်-မပြုအပ်-မချွန်အပ်-သော။ ဥသုကာရာကတေန စ(ဇာ၊၁။၇၁)တိ ဥသုကာရေဟိပိ အကတေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၂။

ဥသုတ္တ (တိ) [ဥ+သုတ္တ] ပါဠိတော်မှကင်းသော၊ ပါဠိတော်မဟုတ်သော (တရား)။ အသုတ္တကန္တိ သုတ္တဝိရဟိတံ၊ ဥသုတ္တံ တတြ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝဇီရ။၅၇၆။

ဥသုဒက္ခက (ပု၊နု) [ဥသု+ဒက္ခက] မြားပြုလုပ်ကြောင်းဖြစ်သောတုတ်၊ မြားတံ။ အညတရံ ဥသုကာရံ ဥသုဒက္ခကံ ဥသုယန္တေ ပက္ခိပိတွာ အက္ခိကောဋိယာ ဩလောကေတွာ ဥဇုံ ကရောန္တံ ဒိသွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။

ဥသုပါတ (ပု) [ဥသု+ပါတ] မြားကျရာအရပ်။ ဥသုပါတေ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆)တိ ဇိယာဝေဂက္ခိတဥသုနော ပတနဋ္ဌာနေ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၅၁-၂။

ဥသုပါတန (န) [ဥသု+ပါတန] မြားကျရာအရပ်။ နာဂေါပိ မေ န မုစ္စေယျ၊ အာဂတော ဥသုပါတနံ။ ဇာ၊၂။၁၇၄။

ဥသုပ္ပဟာရ (ပု) [ဥသု+ပဟာရ] မြားဖြင့်-ပုတ်ခတ်-ပစ်ခြင်း၊ လေးပစ်ခြင်း။ သတ္တိပ္ပဟာ-ရာနံ အသိပ္ပဟာရာနံ ဥသုပ္ပဟာရာနံ။ မ၊၃။ ၁၇၄။ သံ၊၃။၃၈၅။ အံ၊၁။၄၃၂။

ဥသုမ (ထီ၊န) [ဥသု+ဥမ။ ဥသတိ ဒဟတီတိ ဥသုမံ။ မောဂ်၊ဂ၊၁၃၀။ ဥဗ္ဗန်(သံ)] (၁) အပူ၊ အခိုးအငွေ့၊ ကိုယ်ငွေ့၊ တေဇောဓာတ်။ (တိ)(၂) ပူသော။ (၁) ဥသ္မဋ္ဌ ပဋိစ္စာတိ...ဥသုမံ ပဋိစ္စ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ ယံ တေဇော တေဇောဂတံ ဥသ္မာ ဥသ္မာဂတံ ဥသမံ ဥသုမဂတံ။ အဘိ၊ ၈။၂၀၂။ ဥသုမန္တိ ဗလဝဉသ္မာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၇၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။) ဥသုမ(အဘိ၊ဝိ၊၈၅)န္တိ စက္ခု-ဥသုမံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ ဒနုပထဝိယာ စ ယတ္တကံ ဌာနံ ဥသုမာယ အနုဂတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။) (တိ) (၂) ဥသုမ-ဝါတ-ကြည့်။

ဥသုမကဇာတ (တိ) [ဥသုမက+ဇာတ] ဖြစ်သော အပူငွေ့ရှိသော-အခိုးအငွေ့ထွက်သော-ရေရှိသော။ ဥဿဒကဇာတောတိ ဥသုမက-ဇာတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။

ဥသုမဂတ (တိ) [ဥသုမ+ဂတ] အပူ-အခိုးငွေ့-အဖြစ်သို့ရောက်သော၊ အပူ၊ အခိုးအငွေ့။ ဥသုမမေဝ ဥသုမဘာဝံ ဂတန္တိ ဥသုမဂတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ ဥသုမန္တိ စက္ခုဥသုမံ၊ တဒေဝ ဥသုမဂတံ၊ သဘာဝေနေဝ ဥသုမဘာဝံ ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၁။ရ၈။

ဥသုမဇာတ (တိ) [ဥသုမ+ဇာတ] ဖြစ်သော-ကိုယ်ငွေ့-အပူ-ရှိသော။ တသ္မိံ ကုပ္ပိတေ အယံ ကာယော သန္တပ္ပတိ၊ ကောပါကဇရာဒိဘာဝေန ဥသုမဇာတော ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၄၅။ ဥသုမဇာတောတိ ဥသ္မာဘိဘူတော။ မ၊ဋီ၊၂။၁ရ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၀။ ဥသ္မုဒက-ဇာတောတိ ဥသုမဇာတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။

ဥသုမဇာတဟဒယ (တိ) [ဥသုမဇာတ+ဟဒယ] ဖြစ်သောပူသောနှလုံးရှိသော၊ စိတ်နှလုံးပူ လောင်သော၊သူ။ ဥသုမဇာတဟဒယော(မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၄)တိ ဥတ္တတ္တဟဒယော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁။

ဥသုမနိက္ခမန (န) [ဥသုမ+နိက္ခမန] အခိုးအငွေ့ ထွက်-အခိုးအငွေ့ကိုထွက်စေ-ခြင်း။ ဥသုမ-နိက္ခမနတ္ထံ ဘာဇနာနိ ထောကံ ဝိဝရိတ္វာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

ဥသုမဝဋ္ဋိ (ထီ) [ဥသုမ+ဝဋ္ဋိ] အခိုးအငွေ့-အခွေ-အလိပ်-အလုံး။ မတ္ထကတော ဥသုမဝဋ္ဋိ ဝိယ ဥဋ္ဌဟတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈ရ။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။)

ဥသုမဝါတ (ပု) [ဥသုမ+ဝါတ] ပူသောလေ၊ လေပူ။ ဥစ္စာရပဿာဝါဒီတိ အာဒိသဒ္ဒေန ပိတ္တိသေမှလသိကာဒိနီဟရဏဝါတဿ စေဝ ဥသုမဝါတဿ စ သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇၄။

ဥသုမာကာရ (ပု) [ဥသုမ+အာကာရ] ပူလောင်သောအခြင်းအရာ။ ဥသ္မာ တိ ဥသုမာကာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။

ဥသုမုဋ္ဌိကရဏ (န) [ဥသု+မုဋ္ဌိကရဏ] မြား လက်ဆုပ်ပြုခြင်း။ မုဋ္ဌိကရဏာဒီဟီတိ ဥသုမုဋ္ဌိ-ကရဏဇိယာဂါဟဇိယာဝိဇ္ဈာဒီဟိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၉။

ဥသုမုပ္ပါဒ (ပု) [ဥသုမ+ဥပ္ပါဒ] အပူအငွေ့၏ ဖြစ်ခြင်း။ တာလပက္ကံ ဗန္ဓနာတိ တာလဖလံ ဝိယ ဥသုမုပ္ပါဒေန ဝဏ္ဍတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၆၄။

ဥသုယန္တ (န) [ဥသု+ယန္တ] (၁) မြားလုပ်သော-စက်-ယန္တရား။ (၂) မြား၊ယန္တရား။ (၁) ဥသု ဒဏ္ဍက-ကြည့်။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥသုယန္တပါသာဏ (ပု) [ဥသု+ယန္တ+ပါသာဏ] မြား, ယန္တရား, ကျောက်။ ကာယေန ဝါ သတ္တိအာဒီနံ, ကာယပဋိဗဒ္ဓေန ဝါ ဥသုယန္တပါသာဏာဒီနံ နိဿဇ္ဇနံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၂။

ဥသုလောမ (တိ) [ဥသု+လောမ] မြားကဲ့သို့ ချွန်ထက်သောအမွေးရှိသော၊သူ။ ဝှာဓာဟံ အာဝုသော ... ဥသုလောမံ ပုရိသံ ဝေဟာသံ ဂစ္ဆန္တံ။ ဝိ၊၁။၁၄၆။ သံ၊၁။၄၄၈။

ဥသုလောမပေတ (ပု) [ဥသုလောမ+ပေတ] မြားကဲ့သောချွန်ထက်သောအမွေး-ရှိ-ပေါက်-သောပြိတ္တာ။ ဥသုလောမဝတ္ထုသ္မိံ...တသ္မာ ဥသုလောမပေတော ဇာတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။

ဥသုလောမဝတ္ထု (နု) [ဥသုလောမ+ဝတ္ထု] မြားကဲ့သို့ ချွန်ထက်သောအမွေး-ရှိ-ပေါက်-သောပြိတ္တာ၏-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထု။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥသုသိပ္ပ (နု) [ဥသု+သိပ္ပ] မြားအတတ်၊ လေးအတတ်။ ဝှဿတ္တန္တိ ဥသုသိပ္ပံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၈။)

ဥဿုယက (ပု) [ဥဿုယ+ဏွု] (၁) ဥဿုယပက္ကတ်။(တိ)(၂) ငြူစူစောင်းမြောင်း-မနာလို-သော၊သူ။ ဥဿုယကော(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၂၅၂၀)တိ ယဿ ပရေသံ အစ္ဆေရာစာရံ ပဿတော ဥဿုယာယ ဥပ္ပန္နာယ ပရိဠာဟော ဝူပသမ္မတိ၊ အယံ ဥဿုယပက္ကကော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၁၆၂။(တိ)(၂) ဥဿုယက(သုတ္တနိ။ ၃၂၆)န္တိ ဝှဿာမနကတာယ အန္တေဝါသိ-ကဿ ဝုမ္မိအသဟမာနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။

ဥဿုယစိတ္တ (နု) [ဥဿုယ+စိတ္တ] မနာလိုခြင်းနှင့်ယှဉ်သောစိတ်၊ မနာလိုဝန်တိုစိတ်၊ ငြူစူစောင်းမြောင်းသောစိတ်။ မဟာသတ္တော ပဝတ္တံ ဒေဝတာနံ သက္ကာရသမ္မာနံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နံ အတ္တနော ဥဿုယစိတ္တံ ဗဟိ အနာဝိကတွာ။ မဋီ၊၃။၁၅၀။

ဥဿုယတိ (ကြိ) [ဥဿုယ+အ+တိ] ငြူစူစောင်းမြောင်း၏၊ မနာလိုဝန်တို၏။ ဝှဿတိ ဥဿုယတိ။ မဟာနိ။၃၄၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၉။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၁။) **ဥဿုယန္တိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၁။**ဥဿုယသိ**—ပေတ။၁၄၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၈၂။**ဥဿုယာမိ**—ဇာ၊၁။၂၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၈။

ဥဿုယနကိရိယာ (ထီ) [ဥဿုယနာ+ကိရိယာ] ဥဿုယနာ-ငြူစူစောင်းမြောင်းခြင်း-ကြိယာ(ပုဒ်)။ ဥဿုယနကိရိယာယ ကမ္မဘာဝံ သန္ဓာယ "ဥပယောဂတ္တေ ဝါ"တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၁။

ဥဿုယနတ္ထ (တိ) [ဥဿုယန+အတ္ထ] ငြူစူစောင်းမြောင်းခြင်းအနက်ရှိသော။ ဝဇ္ဇဿ ဘိက္ခုနောတိ စ ဥဇ္ဈာယနဿ ဥဿုယနတ္ထတ္တာ သမ္ပဒါနဝစနံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၄။

ဥဿုယနလက္ခဏ (တိ) [ဥဿုယန+လက္ခဏ] သူတပါးစည်းစိမ်ကိုသီးမခံနိုင်ခြင်း-ငြူစူစောင်းမြောင်းခြင်း-လျှင်မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာရှိသော။ သာ ပရသမ္ပတ္တီနံ ဥဿုယနလက္ခဏာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၀။ ဥဿုယနံ အသဟနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၂။

ဥဿုယနာ (ထီ၊နု) [ဥဿုယ+ယု+အာ] သူတပါးစည်းစိမ်ကိုသီးမခံနိုင်ခြင်း၊ ငြူစူစောင်းမြောင်းခြင်း၊ မနာလိုဝန်တိုခြင်း။ (အပြစ်ပြောခြင်းဖြင့်ဖြစ်ခြင်း။ ဘာသာဋီ။) ယာ ပရလာဘ...ပူဇနာသု ဝှဿာ ဝှဿာယနာ ဝှဿာယိတတ္တံ ဥဿုယာ ဥဿုယနာ ဥဿုယိတတ္တံ။ အဘိ၊၁။၂၂၆။ အဘိ၊ဝိ။၃၇၂။ အဘိ၊ပု။၁၂၂။ (-မဟာနိ။၃၄၉။) ဥဿုယနံ အသဟနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၂။ ပရသမ္ပတ္တိခီယနလက္ခဏာ ဝှဿာ၊

ဥသူယနာတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။

ဥသူယန္တ (တိ) [ဥသူယ+အန္တ] ငြူစူစောင်း မြောင်း–မနာလိုဝန်တို–သော၊သူ။ ဥသူယ–တော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၄)တိ ဥသူယံ ဣဿံ ဥပ္ပါဒ–ယတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၂။)

ဥသူယန္တိ (ကြိ) [ဥသူယ+အ+အန္တိ] ငြူစူစောင်း မြောင်း –မနာလိုဝန်တို–ကုန်၏။ ဥသူယတိ–ကြည့်။

ဥသူယပဏ္ဍက (ပု) [ဥသူယ+ပဏ္ဍက] ဥသူယ ပဏ္ဍုတ်။ (သူတပါးတို့၏ မေထုန်အမှုကိုမြင် ရသောအခါ မနာလိုမှုဖြစ်သဖြင့် မိမိကိုမှီဝဲ စေလိုသောရာဂဖြစ်လာလတ်သော် သုက်လွှတ် ခြင်းဖြင့် ရာဂငြိမ်းသွားသောပဏ္ဍုတ်ဖြစ်သည်။) ယဿ ပရေသံ အဇ္ဈာစာရံ ပဿတော ဥသူယာယ ဥပ္ပန္နာယ ပရိဠာဟော ဝူပသမ္မတိ၊ အယံ ဥသူယပဏ္ဍကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၆၈။ ဥသူယာယ ဥပ္ပန္နာယာတိ ဥသူယာယဝသေန အတ္တနော သေဝေတုကာမတာရာဂေ ဥပ္ပန္နေ အသုစိ–မုတ္တိယာ ပရိဠာဟော ဝူပသမ္မတိ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၁။၂၃၈။

ဥသူယမာန (တိ) [ဥသူယ+အ+မာန] ငြူစူ စောင်းမြောင်း–မနာလိုဝန်တို–တတ်သော၊သူ။ ဥသူယမာနော(မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉)တိ "န မံ သေ ဇနော ပရိဝါရေတီ"တိ ဥသူယံ ကရောန္တော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။)

ဥသူယဝိဂမ (ပု) [ဥသူယ+ဝိဂမ] ငြူစူခြင်း –မနာလိုခြင်း–မှ ကင်းခြင်း။ တေသမေဝ ဝုတ္တာနံ လာဘာဒီသု ဥသူယဝိဂမေန အနုသူယကော စ သိယာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။

ဥသူယဝိသုဂ္ဂိရ (ပု) [ဥသူယဝိသ+ဥဂ္ဂိရ] ငြူ စူခြင်း–မနာလိုခြင်း–ဟူသော အဆိပ်ကို ထွေး အံခြင်း။ တဿာ တံ ဥသူယဝိသုဂ္ဂိရံ ဥဂ္ဂိရန္တော ရတနတ္တယဿ အဝဏ္ဏမေဝ ဘာသတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၂။ ဥသူယသင်္ခါတဿ ဝိသဿ ဥဂ္ဂိရော ဥဂ္ဂိလနံ ဥသူယဝိသုဂ္ဂိရော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၆။

ဥသူယသိ (ကြိ) [ဥသူယ+အ+သိ] ငြူစူစောင်း မြောင်း၏၊ မနာလိုဖြစ်၏။ ဥသူယတိ–ကြည့်။

ဥသူယာ (ထီ) [ဥသူယ+အ+အာ] ငြူစူစောင်း မြောင်းခြင်း၊ မနာလိုခြင်း၊ အပြစ်တင်ခြင်း၊ သူတပါးစည်းစိမ်ကိုသည်းမခံနိုင်ခြင်း။ ကာ ဥသူယာ ဝိဇာနတ(ဝိ၊၃။၅၅)န္တိ ဓမ္မေန နယန္တိတိ ဝေ ဝိဇာနန္တာနံ ကာ ဣဿာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၇။ (–အဘိ၊ဓ။၂၂၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၃၂၂။)

ဥသူယာမိ (ကြိ) [ဥသူယ+အ+မိ] ငြူစူစောင်း မြောင်း၏၊ မနာလိုဖြစ်၏။ ဥသူယတိ–ကြည့်။

ဥသူယာယိတဗ္ဗ (န) [ဥသူယ+အာယ+တဗ္ဗ] ငြူစူစောင်းမြောင်းရာ၏။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာ–ရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန သကမနေ ကိလေသေ ဥပ္ပန္နေ ဥသူယာယိတဗ္ဗံ၊ မိလိန္ဒ၊၃၈၈။

ဥသူယိတ (တိ) [ဥသူယ+တ] ငြူစူစောင်း မြောင်း–မနာလို–သော၊သူ။ ဥသူယနာ–ကြည့်။

ဥသေတိ (ကြိ) [ဥသ+ဧ+တိ] ပူလောင်စေ၏။ အရယော ဥပဂန္တွာ ဥသေတိ ဒါဟေတီတိ ဥပေါသထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁။

ဥသ္မာ (ထီ၊ပု) [ဥသု+မ။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။) ဥသ+မ။ ဥသတိ ဒဟတီတိ ဥသ္မာ၊ တေဇောဓာတု။ မောဂ်၊ဝု၊၁၃၇။ ဥသနံ ဒဟနံ ဥသ္မာ။ နီတိ၊ သုတ္တ၊နှာ။၃၃၄။ ဥဗ္မန်(သံ)။ ဤပုဒ်ကို ရူပ သိဒ္ဓိ၊၆၅၃–သုတ်၌ ပုံလိင်၊ ပြဟ္မာဒိဂိုဏ်းဟု ဆို၏။ ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် တွေ့ ရ၏။] (၁) အပူ၊ ပူလောင်ခြင်း၊ တေဇောဓာတ်၊ ကိုယ်ငွေ့၊ ကမ္မဇတေဇောဓာတ်၊ ဝမ်းမီး။ (၂)

တန်ခိုးအရှိန်အဝါ။ (၁) ဒွိန္နံ ကဋ္ဌာနံ သံဃ-ဋ္ဋနသမောဓာနာ ဥသ္မာ ဇာယတိ။ သံ၊၃။၁၈၇။ ယာ တဇ္ဇာ ဥသ္မာ၊ သာ နိရုဇ္ဈတိ။ သံ၊၁။ ၃၂၂။ ဥသ္မာ(အဘိ၊ဓ။ ၂၀၂)တိ ဥသ္မာကာရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ ဥသ္မာ(သံ၊၂။၁၁၇)တိ ကမ္မဇ-တေဇောဓာတု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။ ဥသ္မာယ ပန ပရိယာဒိန္နာယ ဝူပသမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၄။) ဥသ္မီကတ-လည်းကြည့်။ (၂) ဥသ္မာဂတ(၃)ကြည့်။

ဥသ္မာကာရ (ပု) [ဥသ္မာ+အာကာရ] ပူသော အခြင်းအရာ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥသ္မာဂတ (တိ) [ဥသ္မာ+ဂတ] (၁) အပူငွေ့၊ ပူလောင်ခြင်း၊ တေဇောဓာတ်။ (၂) အပူ၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော(အပူ)။ (၃) ရဟန်းတို့၏ တန်ခိုးအရှိန်အဝါ။ (၁) ဥသုမ-ကြည့်။ (၂) ဥသ္မာဂတ(အဘိ၊ဓ။ ၂၀၂)န္တိ ဥသ္မာဘာဝံ ဂတံ။ ဥသ္မာကာရဿေဝေတံ နာမံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ ဥသ္မာဝ ဥသ္မာဘာဝံ ဂတတ္တာ ဥသ္မာဂတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ မ၊ဋီ၊၁။၇၈။ (၃) ဥသ္မာဂတ(ဇာ၊ ၂။၃၈)န္တိ သမဏတေဇံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၀။

ဥသ္မာဇာတ (တိ) [ဥသ္မာ+ဇာတ] ဖြစ်သောအပူရှိသော၊ အပူဖြစ်သော၊ ပူလောင်သော။ ယဒါ ပန...တေ ပဒေသာ ဥသ္မာဇာတာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၅၂။)

ဥသ္မာဒုဗ္ဗလ (တိ) [ဥသ္မာ+ဒုဗ္ဗလ] ဝမ်းမီးအားနည်းသော၊ ဝမ်းမီးညံ့သော၊သူ။ ဒွိဟိ ဘန္တေ နာဂသေန ကာရဏေဟိ ဘောဇနံ ဇီဝိတံ ဟရတိ အတိဘုတ္တေန ဝါ ဥသ္မာဒုဗ္ဗလတာယ ဝါ။ မိလိန္ဒ။၁၅၅။

ဥသ္မာဓာတု (ထီ၊ပု) [ဥသ္မာ+ဓာတု] အပူဓာတ်။ ဥသ္မာဓာတု ဝိယ ဝေဒနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ သံ၊ ဋီ၊၂။၁၀၈။

ဥသ္မာပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ဥသ္မာ+ပဋိဗဒ္ဓ] ကမ္မဇတေဇောနှင့်စပ်သော။ တထာ ဟိ တံ ... ဥသ္မာပဋိဗဒ္ဓဉ္စ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၈။

ဥသ္မာပယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥသ္မာ+ဏာပယ+တိ] ပူစေတတ်၏။ တိက္ခဘာဝေန သေသဘူတတ္တာယံ ဥသ္မာပယတီတိ အဝွော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၄။

ဥသ္မာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥသ္မာ+ဏာပေ+တိ] ပူစေတတ်၏။ တေဇေတိ...သေသဘူတတ္တာယံ ဥသ္မာ-ပေတီတိ တေဇော။ ဝိဘာဝိနီ။၁၉၅။ (-မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၁၃။)

ဥသ္မာဘိဘူတ (တိ) [ဥသ္မာ+အဘိဘူတ] အပူငွေ့-ကိုယ်ငွေ့-သည် နှိပ်စက်အပ်သော။ ဥသ္မာဇာတ-ကြည့်။

ဥသ္မာသဘာဝ (တိ) [ဥသ္မာ+သဘာဝ] အပူ-ပူသော-သဘောရှိသော။ ဥဏှဘာဝေါ လက္ခဏံ တေဇောဓာတုယာ ဥသ္မာသဘာ-ဝတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၃။

ဥသ္မာယုဝိညာဏာပဂမ (တိ) [ဥသ္မာယုဝိညာဏ+အပဂမ] ကမ္မဇတေဇော, အသက် (ဇီဝိတိန္ဒြေ), ဝိညာဏ်တို့မှကင်းသော။ အယံ ကာယော ဥသ္မာယုဝိညာဏာပဂမော ဆဍ္ဍ-နီယဓမ္မော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။

ဥသ္မီ (တိ) [ဥသ္မာ+ဤ] ဉာဏ်အပူငွေ့-ကိုယ်အပူငွေ့-ရှိသော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥသ္မီကတ (တိ) [ဥသ္မီ+ကတ] (က) အငွေ့ရှိသည်ကို ပြုအပ်သော၊(ဘာသာဋီ။) အငွေ့ကို ယူစေအပ်သော(ကြက်ဥ)။ (ခ) ဉာဏ်ငွေ့ရှိသည်ကို ပြုအပ်သော၊ ဉာဏ်ငွေ့ရှိသော၊သူ။ (က) သမ္မာ ပရိသေဒိတာနီတိ ... သုဋ္ဌု သမန္တတော သေဒိတာနိ။ ဥသ္မီကတာနီတိ ဝုတ္တံ ..ဟာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ (ခ) အပိနာယံ

အရိဋ္ဌော ဘိက္ခု ဂဒ္ဓဗာဓိပုဗ္ဗော ဥဿိုကတောပိ ဣမဿ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ။ မ၊၁။၁၈၅။ ကိံ နု ခေါ ဣမဿ အပ္ပမတ္တိကာပိ ဉာဏုသ္မာ အတ္ထိ။ ... မဂ္ဂဖလာနံ ပစ္စယသမတ္ထာယ ဉာဏုသ္မာယ ဥဿိုကတဘာဝံ ပဋိပက္ခန္တာ ဝဒန္တိ။ မဋ္ဌ၊၂။၁၁။ ဉာဏမယာ ဥသ္မာ တေဿ အတ္ထီတိ ဥဿိ။ ...တဿိ အတ္တဘာဝေ ပဋိဝေဓဂဗ္ဘော အပိ ဥဿိုကတောတိ ဝိကတဘာဝတော ပညာဗီဇ-မဿ ဣမဿ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ အပိ နု အတ္ထိ။ မ၊ ဋီ၊၂။၈၄။

ဥဿူဒက (န) [ဥသ္မာ+ဥဒက] (၁) အပူဓာတ် ရှိ-အလွန်ပူ-သောရေ။အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿူဒကဇာတ (န) [ဥဿူဒက+ဇာတ] ဖြစ်သော အလွန်ပူသောရေ။ ဥဿူဒကဇာတော(သံ၃။၁၀၉) တိ ဥသုမဇာတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ ဥဿူဒကဇာ-တောတိ တဿေဝ ကုထိတဘာဝဿ ဥဿူ-ဒကတံ အစ္စုဏှတံ ပတ္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၇။

ဥဿူပနိဗန္ဓ (တိ) [ဥသ္မာ+ဥပနိဗန္ဓ] ကမ္ဗဇတေဇော ဓာတ်နှင့်စပ်သော။ ဥဿူပနိဗန္ဓ(မဟာနိ။၃၃)န္တိ ကမ္မဇတေဇောဓာတုပနိဗန္ဓံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၁။

ဥဿ (တိ) [ဥ+သိ+အ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥဒ+သျ?] မြင့်-မြတ်-သော၊သူ။ န ဥဿေသု န ဩ-မေသု၊ သမတ္တော နောပနီယရေ။ အံ၊၂။၃၁၆။ ဥဿာ တိ ဥဿိတတာ သေယျပုဂ္ဂလာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ ဥဿ-ကို ဥဒ္ဓံ သိတာ-ဟု ဖွင့်ပြထားသည်။) န ဥဿေသု ဝဒတေ(သုတ္တနိ။၄၁၂)တိ ဝိသိဋ္ဌေသု အတ္တာနံ အန္တောကတ္ဝာ "အဟံ ဝိသိဋ္ဌော"တိ အတိ-မာနဝသေန န ဝဒတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။

ဥဿက္ကတိ (ကြိ) [ဥ+သက္က+အ+တိ] (၁) အဆင့် ဆင့်တက်၏။ လုံးလပြု၏။ အားထုတ်၏။(၂) ချဉ်းကပ်၏။ (၁) ယော ဟိ သမထဝသေနေဝ ဥဿက္ကတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၂၆။ (၂) ဩသက္ကန္တီယာ ဝါ ဥဿက္ကေယျာ(ဒီ၊၁။၂၁၉)တိ ပဋိက္ကမန္တိယာ ဥပဂစ္ဆေယျ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။

ဥဿက္ကန္တ (တိ) [ဥ+သက္က+အန္တ] အားထုတ် သော၊သူ။ ဣတိ သော ဝေရုပေါ တဝ လောဘဓမ္မော ယေန တွံ ဩသက္ကန္တိယာ ဥဿက္ကန္တော ဝိယ...အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၊၃၂၉။

ဥဿက္ကိတ (တိ) [ဥ+သက္က+တ] အားထုတ်အပ် သော။ ဥဿက္ကိတာ မေ ဝိပဿနာ။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၂၃၇။

ဥဿက္ကိတုံ (ဗျ) [ဥ+သက္က+တုံ] အဆင့်ဆင့် တက်-အားထုတ်-ခြင်းငှါ။ ယဿ သမာဓိ ဥပ-ရူပရိ သမာပဇ္ဇနတ္ထာယ ဥဿက္ကိတုံ ပစ္စယော န ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။

ဥဿက္ကိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+သက္က+တွာ] (၁) တက် ၍။ (၂) အဆင့်ဆင့်တက်-အားထုတ်-၍။ (၁) သေတာ ကိမီ ကဏှသီသာ ပါဒေဟိ ဥဿ-က္ကိတွာ။ အံ၊၂။၂၁၀။ ပါဒေဟိ ဥဿက္ကိတွာတိ အဂ္ဂနခတောပဋ္ဌာယ ပါဒေဟိ အဘိရုဟိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၃။ (၂) ဥဿက္ကိတွာ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈ရ)တိ ဥပရူပရိ သက္ကိတွာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၀၀။ ဥဿက္ကိတွာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅)တိ ဝိသုဒ္ဓိပရမ္ပရာယ အာရုဟိတွာ။ ဘာဝနံ ဥပရိ နေတွာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၀၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၁။ ဥဿက္ကိတွာ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃)တိ ဥဒယဗ္ဗယ-ဉာဏာဒိဉာဏပဋိပါဋိယာ အာရုဟိတွာ။ မ၊ ဋီ၊၂။၂၆၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၆၊၃၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၇၅၊၅၂၆။)

ဥဿက္ကေယျ (ကြိ) [ဥ+သက္က+ဧယျ] ချဉ်းကပ် ရာ၏။ ဥဿက္ကတိ(၂)ကြည့်။

ဥဿကိတ (တိ) [အဝ+သကိ+တ။ ဥ+သကိ+ တ] (၁) အောက်အဖို့အားဖြင့် ယုံမှားခြင်းရှိ သော၊(ဘာသာဋီ။) ကြောက်ရွံ့သော၊(ကူ၊သျှ။)

ယုံမှားရွံ့ရှာသော၊သူ။ (၂) ရွံ့ရှာယုံမှားအပ်သော၊ သူ။ (၁) ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော ပုရိသော… ဥဿင်္ကိတပရိသင်္ကိတော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ ဥဿင်္ကိတပရိသင်္ကိတော …အဝသင်္ကိတော စေဝ သမန္တတော သင်္ကိတော စ၊ အတိဝိယ သင်္ကိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၀။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၀။) (၂) ပဋ္ဌဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဥဿင်္ကိတပရိသင်္ကိတော ဟောတိ ပါပဘိက္ခုပိ အကုပ္ပဓမ္မောပိ။ ဝိ၊၅။၂၃၀။ (-အံ၊၂။၁၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။) ဥဿင်္ကီတောတိ ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ သင်္ကိတော။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၇၆။

ဥဿင်္ကီ (တိ) [ဥ+သကိ+ဏီ] အထက်အထက် ၌ရွံ့ရှာယုံမှားသော၊ ကြောက်ရွံ့လေ့ရှိသော၊ ရွံ့ရှာ ကြောက်ရွံ့တတ်သော၊သူ။ အထ ခေါ အဇာတသတ္တု ကုမာရော ဘီတော အဟောသိ၊ ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ ဥဿင်္ကီ ဥတြသ္တော။ ဝိ၊၄။၃၄၁။ ဥဿင်္ကီတိ… ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ သင်္ကမာနော။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၁၁။ (- ဥဒါန၊၉၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၄၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇။)

ဥဿင်္ခ (တိ) [ဥ+သင်္ခ] အထက်၌တည်သော-ဖမျက်-ခြေမျက်စိ-ရှိသော(ခြေ)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဥဿင်္ခပါဒ (တိ) [ဥဿင်္ခ+ပါဒ] အထက်၌ တည်သော-ဖမျက်-ခြေမျက်စိ-ရှိသော ခြေရှိသော၊သူ။ အယဉ္စိ ဒေဝ ကုမာရော ဥဿင်္ခပါဒေါ။ ဒီ၊၂။၁၅။ (-ဒီ၊၃။၁၁၈။ မ၊၂။၃၃၇။) ဥဒ္ဓံ ပတိဋ္ဌိတဂေါပ္ဖကတ္တာ ဥဿင်္ခါ ပါဒါ အဿာတိ ဥဿင်္ခပါဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၅၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။) သင်္ခါ ဝုစ္စန္တိ ဂေါပ္ဖကာ၊ ဥဒ္ဓံ သင်္ခါ ဧတေသန္တိ ဥဿင်္ခါ၊ ပါဒါ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၈။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၃။

ဥဿဂ္ဂ (ပု) [ဥ+သဇ္ဇ+ဏ] စွန့်ခြင်း။ ကဿာ?။ ပဂေဝ အပဝါဒါ အဘိနိဝိသန္တိ၊ တတော ပရံ ဥဿဂ္ဂေါ ပဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၈၇။

ဥဿဂ္ဂဝိဓာန (နှ) [ဥသဂ္ဂ+ဝိဓာန] စွန့်လွှတ် အပ်သောအစီအရင်။(သျှ။) စွန့်ခြင်းအစီအရင်။ အပဝါဒိတဗ္ဗဋ္ဌာနတော အညတ္ထ ဥဿဂ္ဂဝိဓာနံ နိဝါရေတိ။ ဝဇီရ။၄၅၁။

ဥဿဇ္ဇိ(ဇီ) (ကြိ) [အဝ+သဇ+ဤ] စွန့်လွှတ်ပြီ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဩဿဇ္ဇိ"တိ။ ဥဿဇ္ဇီတိပိ ပါဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ ဥဿဇီတိပိ ပါဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၅။

ဥဿဇ္ဇိတွာ (ကြိဝိ) [အဝ+သဇ+တွာ] စွန့်-ပုတ်ခတ်-တွန်းဖယ်-၍။ ရထိသာယ သတ္တိံ ဥဿဇ္ဇိတွာ (အံ၊၃။၃၃)တိ သီသံ နာမေတွာ ယုဂံ ဘူမိယံ ပါပေတွာ သတ္တိနာ ရထိသံ ပဟရိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၁၆။

ဥဿဋ (တိ) [ဥ+သဋ+အ] ကျော်စောထင်ရှားသော။ ယာနာ ပစ္စောရောဟိတွာ ပတ္တိကောဝ ဥဿဋာယ ဥဿဋာယ ပရိသာယ ယေန အာယသ္မာ ရဋ္ဌပါလော တေနုပသင်္ကမိ။ မ၊ ၂။၂၅၄။ ဥဿဋာယ ဥဿဋာယာတိ ဥဿိတာယ ဥဿိတာယ မဟာမတ္တမဟာရဋ္ဌိကာဒီနံ ဝသေန ဥဂ္ဂတုဂ္ဂတမေဝ ပရိသံ ဂဟေတွာ ဥပသင်္ကမီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂ ၁၀။ (-ပေဋကော။၂၇၆။)

ဥဿဒ (ပု) [ဥ+သဒ+အ] (၁) ဥဿဒငရဲ။ (၂) ပြန့်ပြော-များပြား-ပွားစီး-ခြင်း။ (၃) များပြား-ပြန့်ပြော-ထူထဲ-လွန်ကဲ-သော၊ အများအပြားလွန်လွန်ကဲကဲဖြစ်သော၊ သံသရာ ပွားစီးကြောင်းဖြစ်သော(တရား)၊ ဥဿဒတရား။ (ဥဿဒတရားတို့သည် ရာဂုဿဒ။ ဒေါသုဿဒ။ မောဟုဿဒ။ မာနုဿဒ။ ဒိဋ္ဌုဿဒ။ ကိလေသုဿဒ။ ကမ္မုဿဒ-ဟု ခုနစ်ပါးရှိသည်။

မဟာနိ။၅၅။ မဟာနိ၎။၁ရ၃။) (၄) အပူငွေ့။ (တိ)(၅) များပြားသော၊ များပြားခြင်းရှိသော။ (၆) များပြားပြန့်ပြောသောဂုဏ်ရှိသော။

(၁) ဥဿဒငရဲ။ ၎င်းကို ငရဲငယ်ဟု ခေါ်ကြသည်။ အမည်အားဖြင့်လေးမျိုးရှိ၏၊ ထိုဥဿဒငရဲတို့သည် ငရဲကြီးရှစ်ထပ်၏ တံခါးလေးပေါက်၌ ထပ်ကာထပ်ကာ တည်ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ငရဲကြီးတစ်ထပ်စီ၌ ဥဿဒငရဲငယ် (၁၆)ခုစီရှိသဖြင့် ငရဲကြီးရှစ်ထပ်၌ ဥဿဒငရဲငယ်ပေါင်း၁၂၈-ခု ရှိ၏။ ထိုငရဲတို့ တည်နေကြပုံကား အဝီစိငရဲ၏ အပြင်ဘက် တဆက်တည်း၌ ဂူထနိရယ=ဘင်ပုပ်ငရဲ ရှိ၏။ ၎င်း၏ အပြင်ဘက်၌ ကုက္ကုလနိရယ=ပြာပူငရဲရှိ၏။ ၎င်း၏အပြင်ဘက်၌ သိမ္ဗလိဝန=လက်ပံတောငရဲ ရှိ၏။ ၎င်း၏ အပြင်ဘက်၌ အသိပတ္တဝန=သန်လျက်ရွက်တောငရဲရှိ၏။ ၎င်း၏အပြင်ဘက်၌ ခါရောဒကနဒီ=တမ္ဗလောဟနဒီ=ဝေတ္တရဏီ=ကြိမ်ပိုက်ချောင်း ငရဲရှိ၏။ ဝေတ္တရဏီ-ကြိမ်ပိုက်ချောင်းငရဲကို အသိပတ္တဝန=သန်လျက်ရွက်တောငရဲ၏ အရံအဖြစ် ယူ၍ ဥဿဒငရဲငယ် လေးမျိုးဟုလာသည်။ မ၊၃။ ၂၂၃-၄။ မ၎၄။၁၆ရ။ ဇာ၎၅။၂၈၈-၉။ မ၊ ဋီ၊၃။၃၆၄။ ငရဲကြီးတို့၌ ခံစားရသော ဆင်းရဲထက် ဥဿဒငရဲတို့၌ ခံစားရသောဆင်းရဲဒုက္ခက သာလွန်သည်။ မ၊၁။၄၁၃။ မ၎၊၂။၃၁၉။

တသော ဝ မဟာနိရယဿ ဥဿဒေ အပစ္စိ ဝုဋ္ဌာနိမံ နာမ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော။ မ၊၁။၄၁၃။ ဝေ ံ မဟာနိရယဒုက္ခတော ဥဿဒေ ဝိပါကဝုဋ္ဌာနဝေဒနာ ဒုက္ခတရာတိ ဝဒန္တိ။ မ၎၊၂။၃၁၉။ ပစ္စေကာ သောဠသုဿဒါ(ဇာ၊ ၂။၆ဝ)တိ ဧတေသံ ...သတံ အဋ္ဌ ဝိသတိ စ ဥဿဒနိရယာ။ ဇာ၎၅။၂၈၉။ (၂) များပြား-ပွားစီး-ခြင်း။ သတ္တဿ ဥဿဒါ ဟောန္တိ၊ ... ခန္ဓေ ဥဿဒေါ ဟောတိ။ ဒီ၊၃။၁၂၄။ (၃) များပြား-ပြန့်ပြော-ထူထဲ-လွန်ကဲ-သော၊ အများအပြားလွန်လွန်ကဲကဲဖြစ်သော၊ သံသရာပွားစီးကြောင်းဖြစ်သော(တရား)၊ ဥဿဒတရား။ ယဿုဿဒါ နတ္ထိ ကုဟိဉ္စိ လောကေ။ သုတ္တနိ။၄ဝ၁။ နေတ္တိ။၁၂၉။ (-နေတ္တိ၎။၂၄၁။) ယဿုဿဒါ နတ္ထိ ကုဟိဉ္စိ လောကေတိ ယဿ ခီဏာသဝဿ ရာဂါ-ဒယော သတ္တဥဿဒါ ကုကိဉ္စိ လောကေ နတ္ထိ။ သုတ္တနိ၎၊ ၂။၂၃ရ။ ကမ္မဝိပါကဝဋ္ဋာနံ, ကိလေသဝဋ္ဋဿ စ ဥဿဒေန ဥပစယေန ဥဿဒါ၊ ရာဂါဒယော။ နေတ္တိဋီ။၁၃၄။ (-နေတ္တိဝိ။၃ဝ၅။) (၄) အပူငွေ့။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၅) များပြားသော၊ များပြားခြင်းရှိသော။ သတ္တု-ဿဒန္တိ သတ္တေဟိ ဥဿဒံ ဥဿန္နံ ဗဟုဇနံ အာကိဏ္ဏမနုဿံ။ ဒီ၎၊၁။ ၂၁၈၊ ဥဿဒတာ နာမေတ္ထ ဗဟုလတာတိ ဝုတ္တံ ဗဟုဇနန္တိ။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၂၁၂။ မိဿကကာလေ ဥဿ-ဒဝသေန မနုဿကာတဗ္ဗာ ဟောန္တိ။ အဘိ၎၊ ၂။၂၂၁။ ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ ပန ဥဿဒဝသေန ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၄။ ဥဿဒဝသေနာတိ ရတ္တသေတနီလဝဏ္ဏေသု ဥဿဒဿ ဝဏ္ဏဿ ဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။ ၂၁၂။ (၆) ဥဿဒနန္ဒိယ-ကြည့်။

ဥဿဒက (တိ) [ဥဿဒ+က] အပူငွေ့ရှိသော ရေရှိသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿဒကဇာတ (တိ) [ဥဿဒက+ဇာတ] ဖြစ်သော-အပူငွေ့ ရှိသောရေရှိသော-အခိုးအငွေ့ ထွက်သောရေရှိသော(အိုး)။ သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏ ဥဒပတ္တော အဂ္ဂိနာ သန္တတ္တော ဥက္ကုဓိတော ဥဿဒကဇာတော။ အံ၊၂။၂ဝ၃။ ဥဿဒကဇာတောတိ ဥသုမကဇာတော။ အံ၊ ၎၊၃။၆၈။ (အံဋီ၊၃။၅၉-၌ ဥဿူရကဇာတော-ဟုရှိ၏။ ဥဿူရကဇာတ-ကြည့်။)

ဥဿဒကိတ္တန (န) [ဥဿဒ+ကိတ္တန] များ-ပြန့်ပြော-ထူပြော-လွန်ကဲ-ခြင်းကို ကြားခြင်း။ ဥဿဒကိတ္တနေ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၉)တိ ဝိပါက-ကထာယံ ဝုတ္တဥဿဒကိတ္တနေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၁။၁၂၄။ (-အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။)

ဥဿဒကိတ္တနဂဟဏ (န) [ဥဿဒကိတ္တန+ဂဟဏ] ပြန့်ပြောခြင်းကိုကြားခြင်းကို ယူခြင်း။ သာကေတပဥှေ ဝိပါကုဒ္ဒါရကထာယ ဥဿဒကိတ္တနဂဟဏဿ သမ္ဗန္ဓံ အာဟ "ကမ္မဝသေန (ပ) ဒဿေတု"န္တိ။ အနုဋီ၊၁။၁၃၅။

ဥဿဒဂတ (တိ) [ဥဿဒ+ဂတ] ပြန့်ပြော-များပြား-ခြင်းသို့ ရောက်သော။ ဤမာနိ ဒသ ကိလေသဝတ္ထူနိ အာသေဝိတာနိ ... ဥဿဒဂတာနိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၅၄။ ဥဿဒဂတာနိတိ ဝေပုလ္လဂတာနိ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၄၂။

ဥဿဒနန္ဒိယ (တိ) [ဥဿဒ+နန္ဒိယ] များပြားပြန့်ပြောသောဂုဏ်ရှိသူကို-ချီးမွမ်းအပ်-နှစ်သက်စေ-ဝမ်းမြောက်စေ-တတ်သော(သုတ်)။ ဝေမတံ သုတ္တံ ခိဏာသဝါနံ ဥက္ကံပိတ္တာ ပသံသိတတ္တာ ဥဿဒနန္ဒိယံ။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ ဥဿဒနန္ဒိယန္တိ ဥဿန္နဂုဏဝတော တောသနံ သမ္ပဟံသနံ ဂုဏကိတ္တနေန။ သံဋီ၊၂။၂၂၆။

ဥဿဒနိယမ (ပု) [ဥဿဒ+နိယမ] (ပထဝီဓာတ်စသည်တို့၏) ပြန့်ပြောများပြားသည်၏ အစွမ်းအားဖြင့် (ရာဂစရိုက်စသည်တို့ကို) မှတ်ခြင်း။ (သျှ။) ဝေ ဓာတုနဥ ယထာဝုတ္တနေဝ နယေန ဥဿဒနိယမော နာမ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၂၃။)

ဥဿဒနိရယ (ပု) [ဥဿဒ+နိရယ] ဥဿဒငရဲ။ သေ သောဠသသု ဥဿဒနိရယေသု နိဗ္ဗတ္တိ-ဿတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၃၆။

ဥဿဒနိရယစာရိကာ (ထီ) [ဥဿဒနိရယ+စာရိကာ] ဥဿဒငရဲ၌လှည့်လည်သွားလာခြင်း။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ ဥဿဒနိရယစာရိကံ စရတိ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၃။

ဥဿဒယုတ္တ (တိ) [ဥဿဒ+ယုတ္တ] ပြန့်ပြောသည်နှင့်ယှဉ်သော(စကား)။(သျှ။) နိဿိတဇပ္ပိတံ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဥဿဒယုတ္တံ ဘာသိတုံ န သက္ကောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၄။၂၁၆။ ဥဿဒယုတ္တန္တိ လောဘာဒိဥဿဒယုတ္တံ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၆၁၅။

ဥဿဒရာဂါဒိဒေါသ (တိ) [ဥဿဒရာဂါဒိ+ဒေါသ] များပြားပြန့်ပြော ထူပြောလွန်ကဲသော ရာဂအစရှိသောအပြစ်ရှိသော၊သူ။ ဥဿဒရာဂါဒိဒေါသာ မဟာရဇက္ခာ။ ဝိမတိ၊ ၁။၅၅။

ဥဿဒရာဂါဒိရဇ (တိ) [ဥဿဒရာဂါဒိ+ရဇ] များပြား ပြန့်ပြော ထူပြောလွန်ကဲသော ရာဂအစရှိသောကိလေသာမြူရှိသော၊သူ။ ဥဿဒရာဂါဒိရဇာ မဟာရဇက္ခာ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၂၄၀။

ဥဿဒသာမန္တ (ပု၊န) [ဥဿဒ+သာမန္တ] ဥဿဒငရဲ၏-အနီးအနား-နံပါး-အရပ်ဌာန။ သောပိ ဥဿဒသာမန္တေ ဇာလသဒ္ဒေန တံ သာဋကံ အနုဿရိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ မဋ္ဌ၊၄။၁၆၆။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။

ဥဿန္န (တိ) [ဥ+သဒ+တ] ပြန့်ပြော-ထူပြော-များပြား-တိုးပွား-ဆည်းပူးအပ်-စုဝေး-သော။ ဘေသဇ္ဇံ ဥဿန္နံ ဟောတိ(ဝိ၊၂။၁၃၆)တိ ဝဇတော အာဟရိတွာ ဌပိတသပ္ပိ ဗဟု ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။ ဥဿန္နသဒ္ဒေါ ဗဟု-ပရိယာယောတိ အာဟ ဗဟူတိ။ ပါစိတ်၊

ယော။၉၉။ မာဂဓေသု ပဉ္စ အာဗာဓာ ဥဿန္နာ ဟောန္တိ(ဝိ၊၃။၁၀၁)တိ...ပဉ္စ အာဗာဓာ ဥဿန္နာ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တာ ဖာတိပ္ပတ္တာ ဟောန္တိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။ ဥဿန္နသဒ္ဒေါ ဥဿဒသဒ္ဒေါ စ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တပရိယာယောတိ အာဟ ဥဿန္နာ ဝုဍ္ဎိပ္ပတ္တာတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၃၇။ (-မဋ္ဌ၊၄။၂၃၆။ အံဋ္ဌ၊၁။၄၁၁။) တဿ ပန ဂေဟေ ဒွါဒသဝဿာနိ ဘဏ္ဍကံ ဥဿန္နံ ဟောတိ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရော အဓိဂမပရိပုစ္ဆာသဝနပုဗ္ဗယောဂါနံ ဝသေန အနန္တနယုဿဒံ ပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒံ ပတ္တော။ မဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။ အနန္တနယုဿဒန္တိ ပစ္စယုပ္ပန္နဘာသိတတ္ထနိဗ္ဗာနဝိပါကကြိယာဒိဝသေန အနန္တပဘေဒဝိသယေ ပဝတ္တိယာ အနန္တနယေဟိ ဥဿန္နံ ဥပစိတံ။ မဋီ၊၂။၂၅၆။ ("အနန္တနယုဿဒံ= အဆုံးမရှိသောနည်းတို့ဖြင့်-ဆည်းပူးအပ်-များပြား-သော" ဟု အနက်ပေးရမည်။)

ဥဿန္နကာလ (ပု) [ဥဿန္န+ကာလ] များပြား-ပေါများ-ရာအခါ။ ဘဏ္ဍာဂါရေ ပန စီဝရံ ဌပေတွာ ဥဿန္နကာလေ ဧကေကဿဘိက္ခုနော တိစီဝရံ ဝါ...ဒဿန္တိ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၀၄။ (-မဋ္ဌ၊၁၆၁။)

ဥဿန္နကိလေသ (တိ) [ဥဿန္န+ကိလေသ] များပြား-ထူထပ်-သော ကိလေသာရှိသော၊ သူ။ ပဏ္ဍကာတိ လောကာမိသနိဿိတကထာဗဟုလာ ဥဿန္နကိလေသာ အဝူပသန္တပရိဠာဟာ နပုံသကာ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၃၂၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၉။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၄၁။ အံဋီ၊၃။၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၄၂။)

ဥဿန္နကုသလ (တိ) [ဥဿန္န+ကုသလ] ဆည်းပူးအပ်-များပြား-သော ကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ ဥဿန္နကုသလာ ဇနတာ၊ တမှိ ကပ္ပေ အဇာယထ။ အပ၊၂။၃၄၃။ ဥဿန္နကုသလာတိ ဥပစိတပုညာ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၂၂၈။

ဥဿန္နကုသလမူလ (တိ) [ဥဿန္နကုသလ + မူလ] ဆည်းပူးအပ်-များပြား-သော ကုသိုလ်-အရင်းခံ-အခြေခံ-အကြောင်းရင်း-ရှိသော၊သူ။ တာယ စ ပန ဝေလာယ ဒေဝဘာဝေန အတ္ထိ ဒေဝပုတ္တော ဥဿန္နကုသလမူလော ခိဏာယုကော။ မိလိန္ဒ။၁၂၉။

ဥဿန္နကုသလသဉ္စယ (တိ) [ဥဿန္နကုသလ+သဉ္စယ] ဆည်းပူးအပ်သောများပြားသော ကုသိုလ်ရှိသော၊သူ။ အဟံ တေန သမယေန... ဥဿန္နကုသလသဉ္စယော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၀။

ဥဿန္နဂုဏဝဏ္ဏ (တိ) [ဥဿန္နဂုဏ+ဝဏ္ဏ] များပြား ပြန့်ပြောသောဂုဏ်ရှိသော၊သူ။ ဥဿဒနန္ဒိယ-ကြည့်။

ဥဿန္နတ္တ (ပု) [ဥဿန္န+အတ္တ] ပြန့်ပြောများပြားသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်။ တဿာ တဿာ ကိရိယာယ ဥဿန္နတ္တေန ဗလံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၀။ သံဋီ၊၂။၂၆၈။

ဥဿန္နဋ္ဌာန (န) [ဥဿန္န+ဌာန] ပြန့်ပြောများပြားရာ အရပ်ဌာန။ မိစ္ဆာဇီဝါနံ ဥဿန္နဋ္ဌာနေ အရိယဝံသကေ ပေသေတွာ အရိယဝံသံ ကထာပေန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ အံဋ္ဌ၊၃။၁၅၇။ (-မဋ္ဌ၊၄။၁၄၄။)

ဥဿန္နတရ (တိ) [ဥဿန္န+တရ] အထူးသဖြင့်-အလွန်-များပြားသော။ သော စ ခေါ ရာဂေ ဥဿန္နတရေ အဂ္ဂိနာ ဝိနဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၂။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ ဥဿန္နတရေတိ အတိဝိယ ဥဿန္နေ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၅၅။ (-သာရတ္ထ၊၁။၂၈၇။)

ဥဿန္နတေဇ (တိ) [ဥဿန္န+တေဇ] များပြားသော တန်ခိုးအရှိန်အစော်ရှိသော၊သူ။ တဿ ဟိ ဥဿန္နတေဇတာယ ခုဒ္ဒကေသု ပါဒေသု အနုကမ္ပာ ဟောတိ။ အံဋ္ဌ၊၃။၂၉၃။

ဥဿန္နဒိဋ္ဌိက (တိ) [ဥဿန္နာ+ဒိဋ္ဌိ+က] များပြားသောမိစ္ဆာအယူရှိသော၊သူ။ ယေ ပန ဥဿန္နဒိဋ္ဌိကာ သတ္တာ။ ပေဋကော။၃၂၈။

ဥဿန္နဒေါသ (တိ) [ဥဿန္န+ဒေါသ] ပြော-များပြား-စုဝေးတည်နေ-သော သလိပ်, သည်းခြေ, လေ ဟူသော ဒေါသရှိသော၊သူ။ ယထာ ဟိ ကုသလော ဝေဇ္ဇော ဥဿန္နဒေါသံ ပုဂ္ဂလံ တိကိစ္ဆန္တော။ ဥဒါန႒။၁၅၄။ သရီရံ ဝါ ဥဿန္နဒေါသမ္ပိ သောဓမလမက္ခနတဉ္စ။ ဒီ႒၂။၃၇၆။ မ႒၁။၂၉၄။ သံ႒၃။၁၉၃။ အဘိ႒၂။၂၆၃။ ဥဿန္နဒေါသန္တိ ဝါတာဒိဥဿန္နဒေါသံ။ ဒီဋီ၂။၃၂၅။ မဋီ၁။၃၈၁။ သံဋီ၂။၄၃၁။ (-သီဋီ၊သစ်၊၂။၅။)

ဥဿန္နဓာတုက (တိ) [ဥဿန္နာ+ဓာတု+က] ဆည်းပူးအပ်-ပြော-များပြား-စုဝေး-သော သည်းခြေ သလိပ်စသောဓာတ်ရှိသော၊သူ။ အထ ထေရော ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနတော ပဘုတိ ဌာနနိသဇ္ဇဗဟုလတ္တာ ဥဿန္နဓာတုကံ ကာယံ သမဿာသေတုံ။ ဝိ႒၁။၈။ (-ဒီ႒၁။၈။ အံ႒၁။၃၀၇။ ခုဒ္ဒကာ႒။၈၀။) ဥဿန္နဓာတုကန္တိ ဥပစိတပိတ္တသေမှာဒိဓာတုကံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅။ (-သာရတ္ထ၊၁။၅၅။ ဒီဋီ၁။၂၃။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၆၉။)

ဥဿန္နပည (တိ) [ဥဿန္နာ+ပညာ] လွန်ကဲ များပြားသော ပညာရှိသော၊သူ။ ဘူရိပညာတိ ဗဟုပည ဥဿန္နပည။ သံ႒၁။၉၂။ ဥဿန္နပညာတိ အဓိကပည။ သံဋီ၁။၁၃၇။

ဥဿန္နပရိဠာဟ (တိ) [ဥဿန္န+ပရိဠာဟ] များပြားသောပူလောင်ခြင်း (ကိလေသာ) ရှိသော၊သူ။ ပက္ကကပက္ကေ ဥဿန္နပရိဠာဟတာ ပက္ကကဘာဝါပတ္တိတိ ဝိညာယတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၆။

ဥဿန္နပါပ (တိ) [ဥဿန္န+ပါပ] များပြားသော မကောင်းမှုရှိသော၊သူ။ တဿပါပိယသိကကမ္မာရဟဿာတိ ဥပဝါဠဘိက္ခုသဒိသဿ ဥဿန္နပါပဿ။ ဝိ႒၄။၂၄၄။

ဥဿန္နပိတ္တ (တိ) [ဥဿန္န+ပိတ္တ] ပြော-များပြား-သောသည်းခြေရှိသော၊သူ။ သပရိဠာဟကာယဓာတုကောတိ ဥဿန္နပိတ္တတာယ သပရိဠာဟကာယသဘာဝေါ။ အံဋီ၁။၁၆၉။

ဥဿန္နပုည (တိ) [ဥဿန္န+ပုည] များစွာဆည်းပူးအပ်သော ကောင်းမှုရှိသော၊သူ။ ဥဿန္နပုညာပိ ဘဝန္တိဟေကေ။ ပေတ၊၁၇၃။ ဥဿန္နပုညာပိ ဘဝန္တိဟေကေတိ...ဥဿန္နကုသလဓမ္မာပိ ဣဓေကစ္စေ ပုဂ္ဂလာ လဒ္ဓပစ္စယ..အပုညဿ ဝသေန ဇာတိအာဒိနာ နိဟီနာ ဘဝန္တိ။ ပေတ႒။၁၈၂။

ဥဿန္နပုညနိဿန္နသမုပ္ပန္န (တိ) [ဥဿန္နပုညနိဿန္န+သမုပ္ပန္န] များစွာဆည်းပူးအပ်သော ကောင်းမှု၏အကျိုးဆက်ကြောင့် ကောင်းစွာဖြစ်သော။ သတသဟဿကပ္ပါဓိကေသု စတူသု အသင်္ချေယျေသု ဥဿန္နပုညနိဿန္နသမုပ္ပန္နော လာဘသက္ကာရော မဟောဃော ဝိယ အဇ္ဈောတ္ထရမာနော အာဂစ္ဆတိ။ ဒီ႒၂။၂၄၆။

ဥဿန္နဗျာဓိဒုက္ခ (တိ) [ဥဿန္န+ဗျာဓိဒုက္ခ] များပြားသည်းထန်သော-ဗျာဓိဒုက္ခ-နာခြင်းဆင်းရဲ-ရှိသော၊သူ။ ဥဿန္နဗျာဓိဒုက္ခဿ ရောဂိနော ဝမနဝိရေစနပ္ပဝတ္တိယံ ဝိယ စ။ အဘိ႒၁။၂၄၄။

ဥဿန္နဗြဟ္မစရိယ (တိ) [ဥဿန္န+ဗြဟ္မစရိယ] များပြားသော မြတ်သော အကျင့်ရှိသော၊သူ။ အပိ စ ဘိက္ခု နာမ ဥဿန္နဗြဟ္မစရိယာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဘိက္ခုနိယော။ အဘိ႒၂။၃၂၅။ မဟာနိ႒။၃၉၉။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၄၁။ အံဋီ၃။၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၁။၄၂။)

ဥဿန္နဘတ္တက (ပုန) [ဥဿန္န+ဘတ္တက] များပြား-စုဆောင်းလာ-သောကုန်ပစ္စည်းဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ သော ဒွါဒသဝဿာနိ ဥဿန္နဘတ္တကံ

ကောဒိဝသေနေဝ ဝိဂ္ဂဏှိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။

ဥဿန္နရာဂ (တိ) [ဥဿန္န+ရာဂ] များပြား-ထူထဲ-သော ရာဂရှိသော၊သူ။ ဘဂဝါ ဥဿန္န-ရာဂံ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ဒေဝစ္ဆရာယော ဒဿေ-တွာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၄။

ဥဿန္နလောဘ (တိ) [ဥဿန္န+လောဘ] များပြားလွန်ကဲသောလောဘရှိသော၊သူ။ လောဘော ဥဿဒေါ ဧတေသန္တိ လောဘုဿဒါ၊ ဥဿန္န-လောဘာ၊ လောဘာဓိကာတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၄။

ဥဿန္နဝီရိယ (တိ) [ဥဿန္န+ဝီရိယ] ကြီးမားလွန်ကဲများပြားသောဝီရိယရှိသော၊သူ။ နာပိ မဟန္တဘာဝံ ဒိသွာ ဥဿန္နဝီရိယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ ဥဿန္နဝီရိယာတိ အဓိကဝီရိယာ၊ မဟုဿာဟာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၀။

ဥဿန္နာသီဝိသ (တိ) [ဥဿန္န+အာသီဝိသ] များသောမြွေရှိသော။ ဥဿန္နာသီဝိသေ အရညေ ကေသ္မိံ ဝမ္မိကပဒေသေ အဋ္ဌာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၆။

ဥဿပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ဤ။ ဆန်းကြောင့် ရဿ] ထောင်မတ်စေပြီ၊ စိုက်ထူပြီ။ ပင့်မြှောက်ပြီ။ ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ ပဋ္ဌမံ ဥဿပေသဟံ။ အပ၊၁။၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။

ဥဿယ (တိ) [ဥ+သိ+အ(ဏ)။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။] (၁) စုန့်စုန့်တက်-မို့မောက်-မြင့်မောက်-သော။ (၂) များပြား-ပြော-ထောင်လွှား-သော။ (၁) ဥဿယဘူတ-ကြည့်။(၂) ဥဿယဝါဒ-ကြည့်။

ဥဿယာ (ထီ) [ဥဿယ+ဝါဒိကာ။ နောက်ပုဒ်ချေ] ဥဿယဝါဒိကာသိက္ခာပုဒ်၊ မာနုဿယ, ကောဓုဿယ၏အစွမ်းဖြင့်(မာနဒေါသ ထောင်လွှားများပြားခြင်း၏အစွမ်းဖြင့်) အိမ်ရှင်, အိမ်ရှင်၏သား, ကျွန်အမှုလုပ်, ရဟန်း, ပရိဗိုဇ်တို့နှင့်ငြင်းခုံရန်ပွားတရားဆင်သော ရဟန်းမအားပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ (ပါစိတ္တိယပါဠိ။ ၂-ကဏ္ဍ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၂။၂၈၉။ ဥဿယာ သန္နိစယဉ္စာ(ဝိ၊၅။၁၆၀)တိ ဥဿယဝါဒိကာတိ စ, ပတ္တသန္နိစယံ ကရေယျာတိ စ ဝုတ္တံ သိက္ခာပဒဒွယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၇။

ဥဿယဘူတ (တိ) [ဥဿယ+ဘူတ] စုန့်စုန့်တက်-မို့မောက်-သည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ဝန္တုဿယောတိ ဥပစိကာဟိ ဝန္တဿ မတ္တိကာပိဏ္ဍဿ ဥဿယဘူတော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။

ဥဿယဝါဒ (တိ) [ဥဿယ+ဝါဒ] (၁) မာနုဿယ ကောဓုဿယအစွမ်းဖြင့် ပြောဆို ငြင်းခုံခြင်း-တရားဆင်ခြင်း-တရားစွဲခြင်း-ကြောင့်ဖြစ်သော (အာပတ်)။ ဥဿယဝါဒအာပတ်။ (၂) မာနု-ဿယ ကောဓုဿယ၏အစွမ်းဖြင့် ပြောဆို ငြင်းခုံ-တရားဆင်-တရားစွဲ-သော၊သူ။ (၁) အဟံ အယျေ ဧကံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇိံ ဥဿ-ယဝါဒံ၊ သာဟံ အယျေ သံယံ ဧကိဿာ အာပတ္တိယာ ဥဿယဝါဒါယ ပဋိမာနတ္တံ ယာစာမိ။ ကင်္ခါ။၃၀၅။ (၂) ယာ ပန ဘိက္ခုနီ ဥဿယဝါဒါ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၂၀၁၁။ ဥဿယဝါဒါတိ မာနုဿယကောဓုဿယ-ဝသေန ဝိဝဒမာနာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၉။

ဥဿယဝါဒိကဝတ္ထု (န) [ဥဿယဝါဒိက+ဝတ္ထု] မာန, ဒေါသ များသည်၏အစွမ်းဖြင့် ပြောဆိုငြင်းခုံခြင်း ဟူသောအကြောင်း၊ တရားဆင်-တရားစွဲ-ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ သာဝတ္ထိယံ ထုလ္လနန္ဒံ အာရဗ္ဘ ဥဿယဝါဒိကဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကင်္ခါ။၂၉၈။

ဥဿယဝါဒိက (တိ) [ဥဿယ+ဝါဒိက။ ထီ-၌ ဥဿယဝါဒိကာ။] (၁) မာန,ဒေါသများသည်၏အစွမ်းဖြင့် ပြောဆိုငြင်းခုံသော၊ တရားဆင်-တရားစွဲ-သော၊သူ၊ (ရဟန်းမ။) (၂) မာန, ဒေါသများသည်၏အစွမ်းဖြင့်ပြောဆိုငြင်းခုံခြင်း၊

တရားဆင်-တရားစွဲ-ခြင်း။ (ဦးဗုဒ်နိဿျ- ၌ ဥဿုယဝါဒိကာ-ဟုရှိသည်။ မာန်အမျက်ပြော သည်-ဟုအနက် ပြန်ဆိုသည်။ ဦးဟုတ်စိန် အဘိဓာန်၌လည်း ဥဿုယျဝါဒိကာ-ဟု မူလ ပုဒ်ရင်းပြထားသည်။ ကင်္ခါဘာသာဋီကာအလို-ထောင်လွှားတက်ကြွသော မာနကောဓ အစွမ်း ဖြင့် ပြောဆိုငြင်းခုံတတ်သော၊သူ-ဟု အနက် ပြန်ဆိုရမည်။) (၁) ယာ ပန ဘိက္ခုနီ ဥဿ-ယဝါဒိကာ ဝိဟရေယျ။ ဝိ၊၂။၂၈၉။ ဥဿယ-ဝါဒိကာ နာမ အဍ္ဍကာရိကာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂။ ၂၈၉။ ဥဿယဝါဒိကာတိ မာနုဿယကောဓု-ဿယဝသေန ဝိဝဒမာနာ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ကင်္ခါ။ ၂၉၈။ ဥဿယဝသေန ဝဒနံ ဥဿယဝါဒေါ၊ သောယေဝ ဥဿယဝါဒိကာတိ ဒဿေန္တော အာဟ ဥဿယဝါဒိကာတိအာဒိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၄၇။ (၂) ဥဿယဝါဒိကဝတ္ထု-ကြည့်။

ဥဿရထ (ကြိ) [ဥ+သရ+အ+ထ] ပယ်ရှား-ဖယ်-ကုန်လော့။ အထ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ "ဥဿ-ရထ ဥဿရထာ"တိ ပုရတော ပုရတော ဟိနဇနံ အပနေန္တေဟိ ပုရိသေဟိ နီယမာနာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ (-မဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၄၅၉။)

ဥဿဝ (ပု) [ဥ+သု(သူ)+ဏ။ ကံ ဥဿဝန္တိ ဥဂ္ဂိရန္တိ ဧတ္ထာတိ ဥဿဝေါ။ နာနာသမိဒ္ဓိဟိ သဝန္တိ ဧတ္ထာတိ ဝါ ဥဿဝေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၇၈။ ဥတ္သဝ (သံ)] (၁) ပွဲသဘင်။ (၂) ပွဲသဘင်ဝင်သူ။ (၁) မနုဿာ ယညေသု ဆဏေသု ဥဿဝေသု ဝိသာခံ မိဂါရမာတံ ပဋ္ဌမံ ဘောဇေန္တိ။ ဝိ၊ ၁။၂၈၅။ ဥဿဝေသူတိ အာဝါဟဝိဝါဟနက္ခ-တ္တာဒိသု မဟုဿဝေသု။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ (-ဝိ၊ ၃။၃၀၁။ ဇာ၊၂။၂၅၇။) (၂) ဥဿဝဝေသ-ကြည့်။ (ဆီးနှင်း၊ ဆီးနှင်းပေါက်-ကို ဟောရာ၌ ဥဿာဝေါ-ဟု ဒီဃဖြင့်ရှိသင့်သည်။ ဝလာ-ဟကောဝ အနိလေန၊ သူရိယေန ဝိယ ဥဿဝေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၁။ ဥဿဝေါတိ ဟိမဗိန္ဒု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၇၂-တို့၌ ဥဿဝေါ-ဟု ဆန်းကြောင့် ရဿဖြင့် ရှိနေသည်။)

ဥဿဝကိစ္စန (နု) [ဥဿဝ+ကိစ္စန] ပွဲသဘင် ကစားပျော်ပါးရာ။ အဟိတုဏ္ဍိကော သတ္တမေ ဒိဝသေ ဥဿဝကိစ္စနတော အာဂန္တွာ ... နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၁၈၄။

ဥဿဝဒဿန (နု) [ဥဿဝ+ဒဿန] ပွဲသဘင် ကြည့်ရှုခြင်း။ စတ္တာရော ဒေဝပုတ္တာ...ဥဿဝ-ဒဿနံ အာဂမိံသု။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၈၀။

ဥဿဝဒိဝသ (ပု) [ဥဿဝ+ဒိဝသ] ပွဲသဘင် ကျင်းပရာနေ့။ အထေကသ္မိံ ဥဿဝဒိဝသေ မဟာဇနေ မဏ္ဍိတပသာဓိတေ ဓမ္မသဝနာယ ဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တေ ... အဒါသိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ (-ဝိမာနဋ္ဌ။၆၉၈၊၁၇၁။)

ဥဿဝပရိယောသာန (နု) [ဥဿဝ+ပရိယော သာန] ပွဲသဘင်၏အဆုံး။ သော ကေသ္မိံ ဥဿဝဒိဝသေ...ခနံ လဘိတွာ ဥဿဝပရိ-ယောသာနေ ဗဟုံ သုရာဘတ္တံ ဂါဟာပေတွာ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၄၈၂။

ဥဿဝပူဇာ (ထီ) [ဥဿဝ+ပူဇာ] ပူဇော်ပွဲသဘင်။ ကာဟာမ သေရိသမဟံ ဥဠာရံ။ ဝိမာန။၁၂၁။ မဟန္တိ ဥဿဝပူဇံ။ ဝိမာနဋ္ဌ။၃၂၅။

ဥဿဝဗိန္ဒု (ပု၊နု) [ဥဿဝ+ဗိန္ဒု] ဆီးနှင်းပေါက်။ (ဥဿာဝဗိန္ဒု-ဟု ရှိသင့်သည်။ ဥဿာဝ-ကြည့်။) "သမ္မ သာရထိ ကဟံ နု ခေါ ဧတေ ဥဿဝဗိန္ဒူ၊ န တေ ပဿာမီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၂၂။

ဥဿဝဘေရိ (ထီ) [ဥဿဝ+ဘေရိ] ပွဲသဘင် အလို့ငှါ တီးခတ်အပ်သောစည်။ "ဓမ္မိကော နော ရာဇာ လဒ္ဓေါ"တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ နဂရေ ဥဿဝဘေရိံ စရာပေတွာ။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။

ဥဿဝသမ္ပတ္တိ(ထီ) [ဥဿဝ+သမ္ပတ္တိ] ပွဲသဘင်-၏-နှင့်-ပြည့်စုံခြင်း။ မဟာဇနော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဥဿဝသမ္ပတ္တိံ ပစ္စနုဘောတိ။ ထေရဋ္ဌ၊၁၊၁၇၈။

ဥဿဝဝေသ (ပု) [ဥဿဝ+ဝေသ] ပွဲသဘင်ဝင်သူ၏ အသွင်အပြင်။ ဆဏဝေသေန္တိ တုဋ္ဌိဇနနဝေသံ၊ ဥဿဝဝေသေန္တိအတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁၊၁၄၀။

ဥဿဟဇာတ - ဥဿာဟဇာတ-ကြည့်။

ဥဿဟတိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+အ+တိ] စွမ်းနိုင်၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်၏။ သစေ ဥဿဟတိ သောဓေတဗ္ဗော(ဝိ၄။၃၇၅)တိ ယဒိ သက္ကောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊၁၁၇။ ဆန္ဒဇာတော ဥဿဟတိ။ မ၊၂။၁၄၅။ ဥဿဟတိတိ ဝီရိယံ ကရောတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။ (-ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဝိ၊၃။ ၅၉၊၁၁၇၊၃၁၁။ သံ၊၂။၄၉၇။ ဝိဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁၊၂၉၄၊၃၇၆။ သံဋ္ဌ၊၃။၁၄၁။ အံဋ္ဌ၊၃။ ၃၅။ ပါစိတ်၊ယော။၅၂၅။) **ဥဿဟန္တိ**—ဒီ၊၁။၁၂၈။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ ဒီဋီ၊၁။၃၂၄။ **ဥဿဟသိ**—ဥဒါန။၁၂၈။ ဥဒါနဋ္ဌ၊၂၃၄။ **ဥဿဟာမိ**—ဝိ၊၁။၃၁။ ဝိ၊၃။၄၀၀။ ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၄၀၈။ သာရတ္ထ၊၂။၆၆။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ **ဥဿဟေ**(မိ-ဝိဘတ်)—ဇာ၊၁။ ၄။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ **ဥဿဟသေ**—ဇာ၊၁။၃၁၅။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၀၀။ **ဥဿဟေ**—ဇာဋ္ဌ၊၄။၂၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၄၆။ **ဥဿဟေယျံ**—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၃၄။ **ဥဿဟိ**—ဇာဋ္ဌ၊၁။၄၂၈။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ **ဥဿဟိံသု**—ဇာဋ္ဌ၊၅။၁၃၈။ **ဥဿဟိဿတိ**—အံဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ **ဥဿဟိဿာမိ**— အံဋ္ဌ၊၃။၃၆။

ဥဿဟန (ထီ၊န) [ဥ+သဟ+ယု] (၁) အားထုတ်ခြင်း။(၂) အားထုတ်တတ်သော (ဝီရိယ)။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၂) ဥဿောဠှီ-ကြည့်။

ဥဿဟနလက္ခဏ (တိ)[ဥဿဟန+လက္ခဏ] အားထုတ်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဝီရဘာဝေါ ဝီရိယံ၊ တံ ဥဿဟနလက္ခဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၃။

ဥဿဟန္တ (ထီ၊န) [ဥ+သဟ+အန္တ] အားထုတ်သော၊သူ။ ဥဿဟန္တော တုလယတိ။ မ၊၂။ ၁၈၅။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ၊၁၁၃။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၁၈။ ဥဿဟန္တော ယုဉ္ဇတိ။ သံဋ္ဌ၊၁။၅၈။ ဥဿဟန္တောတိ ဝီရိယံ ကရောန္တော။ သံဋီ၊၁။၁၀၄။

ဥဿဟန္တိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+အ+အန္တိ] စွမ်းနိုင်ကုန်၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်ကုန်၏။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟသိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+အ+သိ] စွမ်းနိုင်၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿဟသေ (ကြိ) [ဥ+သဟ+အ+သေ] စွမ်းနိုင်၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်၏။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟာမိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+အ+မိ] စွမ်းနိုင်၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်၏။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟိံသု (ကြိ) [ဥ+သဟ+ဦး] စွမ်းနိုင်ကုန်ပြီ၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်ကုန်ပြီ။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+ဤ] စွမ်းနိုင်ပြီ၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်ပြီ။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟိ(ဟေ)တွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+သဟ+တွာ] စွမ်းနိုင်၍၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်၍။ ဥဿဟိတွာ တုလေတိ။ ပဋိသံဋ္ဌ၊၁၊၁၀။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ၊၁၉၀။ ဥဿဟေတွာ တုလေတိ။ မ၊၂။၁၄၅။

ဥဿဟိဿတိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+ဿတိ] စွမ်းနိုင်လတ္တံ့၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်လတ္တံ့။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+သဟ+ဿာမိ] စွမ်းနိုင်-လတ္တံ့-အံ့၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်-လတ္တံ့-အံ့။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟော[၁](ကြိ)[ဥ+သဟ+အ+မိ] စွမ်းနိုင်၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်၏။ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟော[၂] (ကြိ) [ဥ+သဟ+ယျော] စွမ်းနိုင်ရာ၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်ရာ၏။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿဟေယျံ (ကြိ) [ဥ+သဟ+ယျံ] စွမ်းနိုင်ရာ၏၊ လုံ့လကြိုးကုတ်အားထုတ်ရာ၏။ ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿာဒ (ပု) [ဥ+သဒ+ဏ] (၁) ကုန်းမြင့်အရပ်။ (၂) တင်နေခြင်း၊ ကုန်းပေါ်၌ တင်နေခြင်း။ (၃) ငါဟုထင်သောမာန။ (၁) တဿတ္ထော- ယထာ ဥန္နတေ ထလေ ဥဿာဒေ ဘူမိဘာဂေ မေဃေဟိ အဘိဝုဋ္ဌံ ဥဒကံ နိန္နံ ပဝတ္တတိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၁ရ၉။ (၂)(၃) ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ ဩရိမံ တီရံ ပါရိမံ တီရံ၊ ကော မဇ္ဈေ သံသီဒေါ၊ ကော ထလေ ဥဿာဒေါ။ သံ၊၂။ ၃၈ရ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁။ ထလေ ဥဿာဒေါတိ ခေါ ဘိက္ခု အသ္မိမာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ သံ၊၂။၃၈ရ။ ဥဿာဒေါတိ ဇလမဇ္ဈေ ဥဋ္ဌိတေ ထလသ္မိံ ဥဿာရိတော အာရုဠှော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၆။

ဥဿာဒနပက္ခ (ပု) [ဥဿာဒန+ပက္ခ] ချီးမွမ်းခြင်းအဘို့။ နာမာတိ အသမ္ဘာဝနေ အပသာဒန- ပက္ခေ၊ ဥဿာဒနပက္ခေ ပန သမ္ဘာဝနေ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၀၁။

ဥဿာဒနာ (ထီ၊န) [ဥ+သဒ+ယု+အာ] မြှောက်ပင့်ခြင်း၊ ချီးမြှောက်ခြင်း။ ဥဿာဒနဥ္စ ဥတွာ အပသာဒနဥ္စ ဥတွာ နေဝုဿာဒေယျ န အပသာဒေယျ၊ ဓမ္မမေဝ ဒေသေယျ။ မ၊၃။ ၂ရ၃။ နေဝုဿာဒေယျ န အပသာဒေယျာတိ ဂေဟဿိတဝသေန ကဥ္စိ ပုဂ္ဂလံ နေဝ ဥက္ခိ- ပေယျ န အဝက္ခိပေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၂။ အယံ အာမိသေန အနုပလိတ္တော ပစ္စယေဟိ ဝိနိ- ဝတ္တမာနသော အတ္တာ မုတ္တော စန္ဒိမာ ဝိယာတိ ဇေဝမဿ ဂေဟဿိတဝသေန ဥဿာဒနာပိ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ ဥဿာဒနာတိ ဂုဏဝသေန ဥက္ကံသနာ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၂။ ကတ္တုဗ္ဗဿ သရသေ- နေဝ ကရဏံ စိတ္တရုစိယံ၊ န တထာ ပရဿ ဥဿာဒနေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။

ဥဿာဒနာကာရ (ပု) [ဥဿာဒန+အာကာရ] ချီးမွမ်း-ချီးမြှောက်-ပုံ အခြင်းအရာ။ အပသာ- ဒနာကာရံ ဥဿာဒနာကာရဥ္စ ဝိဘာဝေတုံ "ကထ"န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၉၆။

ဥဿာဒယမာန (တိ) [အဝ+သဒ+ဏယ+မာန] အောက်သို့-ရောက်စေ-ကျစေ-သော။ သြသီ- ဒန္တာနန္တိ ပင့်ပက္ခဝသေန အဓော သီဒန္တာနံ၊ ဥဿာဒယမာနာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃ရ။

ဥဿာဒိယမာန (တိ) [ဥ+သဒ+ ယ+မာန] ထွက်စေအပ်သောသူ။ ဝေ တေ ရဋ္ဌဝါသီဟိ မနုဿေဟိ ဥဿာဒိယမာနာ သဗ္ဗေပိ အည- တိတ္ထိယာ သမာဂန္တွာ ပဒုမုတ္တရဒသဗလမေဝ သရဏမဂမံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၃၂။

ဥဿာဒေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+သဒ+ဏေ+တဗ္ဗ] ချီးမွမ်းအပ်သောသူ။ သော နေဝ ဥဿာဒေ- တဗ္ဗော။ ဒီ၊၃။၁၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။

ဥဿာဒေတိ[၁] (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သဒ+ဏေ+တိ] အထက်သို့-တက်ရောက်-ရွေ့-စေ-၏၊ ချီးမြှောက်-မြှောက်ပင့်-၏။ ဥဿာဒေတု-ကြည့်။

ဥဿာဒေတိ[၂] (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သဒ+ဏေ+တိ] ထွက်စေ၏၊ နှင်ထုတ်၏။ ရဋ္ဌတောတိ သက- လရဋ္ဌတောပိ။ နိစ္ဆုဘန္တီတိ နီဟရန္တိ ဥဿာဒေန္တိ တေသံ နိဝါသံ န ဒေန္တီတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၂။

ဥဿာဒေတု (တိ) [ဥ+သဒ+ဏေ+တု] ချီးမွမ်း-မြှောက်ပင့်ပြောဆို-တတ်သော၊သူ။ ဥဿာဒေတာ စ ဟောတိ။ ဝိ၅။၃၁၉။ ဥဿာဒေတာ ဟောတီတိ "အမှာကံ အာစရိယော မဟာ-တေပိဋကော ပရမဓမ္မကထိကော"တိအာဒိနာ နယေန ကေစ္စံ ဥဿာဒေတိ။ ဝိဋ္ဌ၄။၂၁၆။ ဥဿာရေတိ (ဥဿာဒေတိ။ဋ္ဌ။)တိ ဥဒ္ဓံ ဂမာပေတိ။ ဣမိနာ ဥဿာဒေတိ ဥပရိ ဂမာ-ပေတီတိ ဥဿာဒေတာတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၆၁၅။

ဥဿာဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+သဒ+ဏေ+တွာ] (၁) တင်၍။ (၂) ထစေ၍။ (၁) ထလေ ဥဿာဒေတွာ ဌပိတနာဝါယ ဖုဋ္ဌောကာသော ဌာနံ။ ဝိဋ္ဌ၁။၂၈၉။ (၂) ဖေဏုဒ္ဒေဟကန္တိ ဖေဏံ ဥဒ္ဒေဟိတွာ၊ ဥဿာဒေတွာတိ အတ္ထော။ အံဋ္ဌ၃။၁၈၉။ (အံဋီ၃။၁၉၆-၌ ဥဿာဒေ-တွာ-ဟုမတွေ့ရ၊ ဥဋ္ဌာပေတွာ-ဟု တွေ့ရသည်။)

ဥဿာဒေန္တ (တိ) [ဥ+သဒ+ဏေ+အန္တ] ချီးမွမ်း-ချီးမွမ်းလို-သော၊ မြှောက်ပင့်သော၊သူ။ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ ဥဿာဒေန္တောပိ ဘဏတိ အပသာဒေန္တောပိ။ ဒီဋ္ဌ၂။၇၆။ သံဋ္ဌ၂။၈၁။ ဥဿာဒေန္တောတိ ပညာယ ဥက္ကံသေန္တော၊ ဥဂ္ဂဏှန္တောတိ အတ္ထော။ ဒီဋီ၂။၈၃။ ကိံ နု ခေါ သမဏော ဂေါတမော ဂေဟာသိတဝသေန ပရိသံ ဥဿာဒေန္တော ဝါ အပသာဒေန္တော ဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ မဋ္ဌ၃။၂၅၆။ (-မဋီ၃။၁၇၁။ သံဋီ၁။၁၀၀။)

ဥဿာဒေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သဒ+ဏေ+အန္တိ] ထွက်စေကုန်၏။ နိစ္ဆုဘန္တီတိ နီဟရန္တိ ဥဿာ-ဒေန္တိ တေသံ နိဝါသံ န ဒေန္တီတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၂၃၂။

ဥဿာပန (န) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ယု] (၁) ထောင်မတ်စေ-ထောင်-စိုက်ထူ-ပင့်မြှောက်-ခြင်း။ (၂) ထောင်လွှားခြင်း၊ မာန်မူခြင်း။ (တိ)(၃) စိုက်ထူကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) မဟတော ဓမ္မဓဇဿ ဥဿာပနံ သေိ ဂဝေသိ ပရိယေသိတိ မဟောသိ။ စူဋ္ဌနိ။ရရ။ ဓမ္မဓဇဿ ဥဿာပနန္တိ နဝဝိဓ-လောကုတ္တရဓမ္မဿ ဥဿာပေတွာ ဌပနံ။ စူဋ္ဌနိဋ္ဌ။၂၃။ တာယ စန္ဒနယဋ္ဌိကာယ ကတဿ ပတ္တဿ အာကာသေ ဥဿာပနံ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၂။၂၈၅။ (၂) ဥန္နတိန္တိ ဥဿာပနံ။ မဟာနိဋ္ဌ။၂၄၄။ (တိ)(၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာပနဝီရိယ (န) [ဥဿာပန+ဝီရိယ] စိုက်ထူကြောင်းဖြစ်သောဝီရိယ။ ဥဿာဟောတိ ဥဿာပနဝီရိယံ။ အံဋ္ဌ၃။၉၉။

ဥဿာပယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပယ+တိ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-၏။ သစေ တတြ အဘိဝိဿ၊ သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပယိဿ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၁။၁၀၆။ **ဥဿာပယိံသု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၄။၁၃၅။

ဥဿာပယိံသု (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပယ+ဣံသု] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-ကုန်ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာပယိဿ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပယ+ဿာ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-ရာ၏။ ဥဿာပယတိ-ကြည့်။

ဥဿာပိတ (တိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+တ] (၁) ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-အပ်သော။ (၂) အထက်သို့တက်စေအပ်-စုန့်စုန့်တက်-မို့မောက်-သော။ (၁) အယံ အတ္တဘာဝေါ နာမ တီဟိ အဋ္ဌိ သတေဟိ ဥဿာပိတော။ မဋ္ဌ၁။၃၉၂။ အာဝိဋ္ဌံ ခဏ္ဍိတွာ တသ္မိံ အာဝိဋ္ဌေ ဥဿာပိတတ္တာ ပထဝိံသိတော။ နေတ္တိဋ္ဌ။ ၃၂၄။ (၂) တိလာဒိနံ နာဠိအာဒီဟိ မိနနကာလေ

ဥဿာပိတာ သိခါယေဝ သိခါ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၂။ အံဋီ၊၂။၃၇၄။ ဥဿာပေတွာ-လည်းကြည့်။

ဥဿာပိတသေိကာထမ္ဘ (ပု) [ဥဿာပိတ+သေိကာထမ္ဘ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သောတံခါးတိုင်။ နဂရသောဘနတ္ထံ ဥဿာပိတသေိကာထမ္ဘဥ္စ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

ဥဿာပိတကာလ (ပု) [ဥဿာပိတ+ကာလ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သော အခါ။ ဘာတိက မမ ဆတ္တံ ဥဿာပိတကာလတော ပဋ္ဌာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၈။

ဥဿာပိတဆတ္တ (နု) [ဥဿာပိတ+ဆတ္တ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သောထီး။ ရထမဇ္ဈေ ဥဿာပိတဆတ္တမ္ပိ သေတမေဝ အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။

ဥဿာပိတဋ္ဌ (ပု) [ဥဿာပိတ+အဋ္ဌ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သောအနက်သဘော။ တဏှာဓဇောတိ ဥဿာပိတဋ္ဌေန တဏှာဓဇော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ဥဿာပိတထမ္ဘ (ပု) [ဥဿာပိတ+ထမ္ဘ] ထောင် မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သောတိုင်။ လောကတ္တယေ ဥဂ္ဂတတ္တာ တွမေဝ ယူပေါ ဥဿာပိတထမ္ဘသဒိသော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။

ဥဿာပိတဓဇ (ပု) [ဥဿာပိတ+ဓဇ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သော အလံတံခွန်။ သော ယောဓော နဂရသောဘတ္ထာယ ဥဿာ-ပိတဓဇေ ဝိယ မာနဒ္ဓဇေ ပါတေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

ဥဿာပိတရတနတောရဏ (နု) [ဥဿာပိတ+ရတနတောရဏ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သောငွေတုရိုက်းတိုင်။ ဒေဝနဂရေ ဥဿာပိတရတနတောရဏံ ဝိယ သောဘတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။

ဥဿာပိတသိခါ (ထီ) [ဥဿာပိတာ+သိခါ] စုန့်- စုန့်တက်-မို့မောက်-သော အထွတ်။ တိလာဒီနံ နာဠိအာဒီဟိ မိနနကာလေ ဥဿာပိတသိခါ ယေဝ သိခါ။ မဋီ၊၂။၁၅၉။

ဥဿာပိတသေတစ္ဆတ္တ (နု) [ဥဿာပိတ+သေတစ္ဆတ္တ] ထောင်မတ်စေအပ်-စိုက်ထူအပ်-သော ထီးဖြူ။ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ ဥဿာပိတသေတ-ဆတ္တေန ဥပသောဘိတော သောဘမာနော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။

ဥဿာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+တိ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ်ထား-ထောင်-၏။ ထမ္ဘံ ဥဿာပေတိ၊ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ တန္တတော ဥဋ္ဌိတပေသကာရော ကိသိမ္ဗိဒေဝ ဂဟေတွာ ဥဇုကံ ကာယံ ဥဿာ-ပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၀။ သံဋီ၊၂။၄၁၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၇။ **ဥဿာပေန္တိ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ **ဥဿာပေသိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ **ဥဿာပေမိ**—အပ၊၁။၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ **ဥဿာပေန္တု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၈။ **ဥဿာပယိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၅။ **ဥဿာပေယျာထ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၇၊၁၃၅။ **ဥဿာပေသိ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ **ဥဿာပေသုံ**—ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၅။ **ဥဿာပေသိံ**—အပ၊၁။၁၉၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။

ဥဿာပေတုံ (ဗျ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+တုံ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-ခြင်းငှါ။ ဣမ ဝသိတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ဥဒါဟု ပေတ္တိကေ ရဇ္ဇေ ဆတ္တံ ဥဿာပေတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၀။

ဥဿာပေတုကာမ (တိ) [ဥဿာပေတုံ+ကမု+ဏ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-ခြင်းငှါ အလိုရှိ

သောၤသူ။ မံ ဂဏ္ဍိတွာ အတ္တနာ သတ္တံ ဥဿာ-
ပေတုကာမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄။)

ဥဿာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+တွာ] (၁) ထောင်မတ်စေ-ချီမ-မြှောက်-ထောင်-၍။ (၂) အထက်သို့တက်စေ-စုန့်စုန့်တက်စေ-အစုအပုံပြု-၍။ (၃) ဖြန့်ခင်း၍။ (၄) တင်၍။ (၁) အထ ခေါ သော ဘိက္ခု တံ စီဝရံ ဥဿာပေတွာ ပုနပ္ပုနံ ဝိမဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၁။၃၀၃။ ဥဿာပေတွာ ပုနပ္ပုနံ ဝိမဇ္ဇတိတိ ... ဟတ္ထေဟိ ဥဿာပေတွာ ဥက္ခိပိတွာ ပိဋ္ဌိယံ ဃံသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ တံ ယူပံ ဥဿာပေတွာ အဇ္ဈာ-ဝသိတွာ။ ဒီ၊၃။၆၃။ ဥဿာပေတွာတိ တံ ပါသာဒံ ဥဋ္ဌာပေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ ဗြာဟ္မဏာ ဒက္ခိဏာဟတ္ထံ ဥဿာပေတွာ ဇယသဒ္ဒံ ဃော-သေန္တာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ ဥဿာရေတွာတိ ဥဒ္ဓံ ပသာရေတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃။ (၂) သဏိကံ သိခါ ဥဿာပေတွာ ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ ဥဿာပေတွာတိ ဥဂ္ဂမာပေတွာ၊ ဥဒ္ဓံ ရာသိ ကတွာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၂။ ဝါလိကံ ဥဿာပေတွာ ပံသုကူလစီဝရံ ပညာ-ပေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ ဥဿာပေတွာတိ ပုဥ္ဇံ ကတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။ (၃) ထေရော ...ပတ္တာရံ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ မဥ္စပီဌံ ဥဿာပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ (၄) ကုမာရကံ ခန္ဓေ အာရော-ပေတွာ ဂစ္ဆန္တန္တိ တရုဏဒါရကံ အံသေ ဥဿာ-ပေတွာ ဂစ္ဆန္တံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၈၇။

ဥဿာပေန္တ (တိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+အန္တ] ထောင်မတ်စေ-ထောင်-သောၤသူ။ သုဝဏ္ဏာလိင်္ဂံ ဥဿာပေန္တော ဝိယ ဂီဝံ ဥန္နာမေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။

ဥဿာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+အန္တိ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-ကုန်၏။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေန္တု (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+အန္တု] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-ကုန်လော့။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေမိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+မိ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-၏။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေယျာထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ယျာထ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-ရာ၏။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ဤ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-ပြီ။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေသိ[၁] (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+သိ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-၏။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေသိ[၂] (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ဤ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-ပြီ။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ဥံ] ထောင်မတ်စေ-စိုက်ထူ-စိုက်ထူစေ-မတ်မတ် ထား-ထောင်-ကုန်ပြီ။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာပေဟိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ဟိ] အထက်သို့တက်စေ-စိုက်ထူ-ဆောက်-ထောင် မတ်-လော့။ ဥဿာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿာရက (တိ) [ဥ+သရ+ဏေ+ဏွု] ပါဠိသက်သက်ကို-ဖြစ်စေ-ရွတ်စေ-တတ်သော၊ အသံ သာသာဖြင့်ရွတ်တတ်သောၤသူ။ ဓမ္မာသနေ ပညတ္တေ ယာဝ ဥဿာရကော ဝါ ဓမ္မကထိ-ကော ဝါ နာဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀-၄၁။ ဝိ၊သင်္

ဟာ။၉၂။ ဥဿာရဏောတိ သရဘာဏကော၊
သော ဟိ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ပါဠိံပါဠိံ သာရေတိ ပဝ-
ဋ္ဋေတီတိ "ဥဿာရဏော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊
၂။၁၅။ (-ပါစိတ်၊ယော။၂၉။)

ဥဿာရဏ (ထီ၊န) [ဥ+သရ+ဏေ+ယု] (ထီ)(၁)
(လူအများကို) ရွေ့စေခြင်း၊ ဖယ်ရှားခြင်း၊
(လူအများ) တွန်း-တိုးဝှေ့-တက်သွား-ခြင်း။
(ကြိမ်ပိုက်ခတ်ရာအရပ်၊ ဗိုလ်ပါရှိရာအရပ်။
ရွှေဥမင်သျှ။ သဘင်ပွဲ။ မအူသျှ။ ဘေးသို့ရွေ့
ရှားစေခြင်း၊ လမ်းခင်းခြင်း။ ဘာသာဋီကာ။
ပွဲ၏ရွေ့ရှားခြင်း။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ပြည်၊သျှ။) (န)(၂)
(ဆင်မြင်းရထား ဗိုလ်ပါတို့) ဟစ်အော် ကြွေး
ကျော်သံ၊ ပျံ့တက်-ပျံ့လွှင့်-လာသောအသံ။ (၃)
အသံသာသာဖြင့်ရွတ်ခြင်း။ (ထီ)(၁) သက-
ဂါမတော ကေနစိ ကရဏီယေန ဘိက္ခုနီပိ
သဒ္ဓိံ နိက္ခန္တာယ ပုန ပဝိသနကာလေ ဟတ္ထိ
ဝါ မုစ္စတိ။ ဥဿာရဏာ ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၈၄-၅။ တတ္ထ ဥဿာရဏာယ ဝတ္တမာ-
နာယ မဟာဇနသမ္မဒ္ဒေါ အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၃။ တဒါ တဿ ပရိ-
ဟရဏတ္ထံ သဥဿာဟေန အန္တရန္တရာ
ဩလောကေန္တာနံ, ရာဇနာဠကေသု နိက္ခန္တေသု
ဥဿာရဏာယ ဝတ္တမာနာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။
ဥဿာရဏာတိ မနုဿာနံ ဥဿာရဏာ။
ပါစိတ်၊ယော။၁၈၅။ (န)(၂) အပိ စ ခေါ
ဥဿာရဏဉ္စ သုတွာ သံသီဒတိ ဝိသီဒတိ။
အံ၊၂။၇၈။ အဘိ၊ပု။၁၇၅။ ဥဿာရဏန္တိ
ဟတ္ထိအဿရထာနဒ္ဓေဝ (ရထာဒိနဒ္ဓေဝ) ဗလ-
ကာယဿ စ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၈။ (၃) သော...သတ္တာရာ ကေ-
ဂန္ဓကုဋိံယံ ဝါသံ လဘိတွာ ပစ္စူသသမယေ
အဇ္ဈိဋ္ဌော သောဠသအဋ္ဌကဝဂ္ဂိယာနံ ဥဿာ-
ရဏေန သာဓုကာရံ ဒတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ဥဿာရဏဘယ (န) [ဥဿာရဏ+ဘယ] (လူ
အများကို) ရွေ့စေခြင်း-ဖယ်ရှားခြင်း-ဘေး၊
(လူအများ) တွန်း-တိုးဝှေ့-ခြင်းဘေး။ ဥဿာ-
ရဏဘယေန သဗ္ဗေ ဒါရကာ ပလာယိံသု။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၃။

ဥဿာရဏာဝသာန (န) [ဥဿာရဏ+အဝသာန]
အသံသာသာဖြင့်ရွတ်ခြင်း၏အဆုံး။ သရဘည-
ပရိယောသာနေတိ ဥဿာရဏာဝသာနေ။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၄။

ဥဿာရယ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏယ+အန္တ]
ထောင်မတ်စေ-ချိမ-မြှောက်-ထောင်-ကုန်
လော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာရယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏယ+တိ]
ထောင်မတ်စေ-ချိမ-မြှောက်-ထောင်-၏။
ပါဒါသုဿာရယဒ္ဓဇေ(ဇာ၊၂။၇၅)တိ ရထေ ဌပိ-
တဓဇေပါဒါသု ဓဇေ ဥဿာရယန္တု ဥဿာပေန္တု။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၈။

ဥဿာရယန္တု (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏယ+အန္တု]
ထောင်မတ်စေ-ချိမ-မြှောက်-ထောင်-ကုန်
လော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာရိတ (ပု) [ဥ+သရ+ဏေ+တ] (၁) တင်
နေခြင်း၊ ကုန်းပေါ်၌တင်နေခြင်း။ (တိ)(၂)
အထက်၌ဖြစ်စေအပ်-ပေါင်းအပ်-စုပုံအပ်-
သော၊သူ။ (၁) ဥဿာဒေါတိ ဇလမဇ္ဈေ ဥဋ္ဌိတေ
ထလသ္မိံ ဥဿာရိတော အာရုဠှော။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၄၅၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၁။) (တိ)(၂) ဓဝ-
မေဝ ခေါ တုမှေ နာနာနာမာ နာနာဂေါတ္တာ
နာနာကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ ဓကေတော ဥဿာ-
ရိတာ။ ဝိ၊၁။၂၇၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။) ဥဿာ-
ရိတာတိ ဧကဌာနေ ကေနာပိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ
ရာသိကတာတိ ဒဿေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။
ဥဒကေ ဩဂတေ ထလံ ဥဿာရိတာပိ သုဓာ-
ကသင္ခာဒိံဟိ ပူရေတွာ ဌပိတာပိ ဓုဝနာဝါ၊
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈။ ထလံ ဥဿာရိတာတိ ထလံ

ဥက္ခိပိတွာ သာရိတာ ပါပိတာ နာဝါပီတိ သမ္ဗန္ဓော။ ပါစိတ်၊ယော။၂၉၁။

ဥဿာရေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သရ+ဏေ+တိ] (၁) ပစ်ချ၏။ (၂) အထက်၌ဖြစ်စေ-စုပုံ-၏။ (၃) အသံသာသာဖြင့်ရွတ်၏။ (၁) ထလံ ဥဿာရေတီ(အံ၊၃။၃၉။ ဥဒါန။၁၄၀)တိ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဝိယ ဝီစိပဟာရေနေဝ ထလံ ခိပတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၂။ (၂) သေယျထာပိ နာမ မဟာဝါတော ဝါယန္တော တိဏကဋ္ဌပဏ္ဏကသဋံ ဧကတော ဥဿာရေယျ။ ဝိ၊၁။၂၇၁။ ဥဿာရေယျာတိ ရာသိံ ကရေယျ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။ ဧကတော ဥဿာရေတိ စ ဂိဥ္ဇိတတော ဌပေတိ စ။ ဝဇိရ၊၂၀၇။ (၃) ဣမဉ္စ သုတ္တံ မာသဿ အဋ္ဌသု ဓမ္မဿဝနဒိဝသေသု ယက္ခာ အာကောဋ္ဌေတွာ ဥဿာရေထ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၂၁၅။

ဥဿာရေတုံ (ဗျ) [ဥ+သရ+ဏေ+တုံ] အသံသာသာဖြင့်ရွတ်ခြင်းငှါ။ အတ္ထေ ဟိ သုဋ္ဌု ဥပဓာ-ရိတေ သက္ကာ ပါဠိံ သမ္မာ ဥဿာရေတုံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၄။

ဥဿာရေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+သရ+ဏေ+တွာ] (၁) အထက်အထက်၌ရွေ့ရှားစေ၍၊ အထက်၌ပို့လွှန်စေ၍၊ ရှား၍။ (ရွှေဥမင်နိသျ။) (၂) ယက်၍။ (သျ။) (၃) (လူအများကို) ရွှေ့စေ၍၊ ဖယ်ရှား၍။ (၄) တင်၍။ (၁) စီဝရံ သံဟရန္တေန စတုရင်္ဂုလံ ကဏ္ဏံ ဥဿာရေတွာ စီဝရံ သံဟရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၅၈။ စတုရင်္ဂုလံ ကဏ္ဏံ ဥဿာရေတွာတိ ကဏ္ဏံ စတုရင်္ဂုလပ္ပမာဏံ အတိရေကံ ကတွာ ဧဝ စီဝရံ သံဟရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။ အတိရေကံ ကတွာတိ ဣမိနာ ဥဿာရေတွာတိပဒဿ အဓိပ္ပါယတ္ထံ ဒဿေတိ၊ ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ သာရေတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၂၀။ (၂) အဝဟန္တေ ဝါလိကံ ဥဿာ-ရေတွာ ပရိဝါရေတွာ သီသာနိ ဧကဋ္ဌာနေ ကတွာ ပရိယတ္တံ သမ္ဗန္ဓိံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ သာရတ္ထ၊၃။၉၁။ (၃) ပဿ မဟာရာဇာတိ မနုဿေ ဥဿာရေတွာ ရာဇင်္ဂဏေ အဿံ ပါဟေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ (၄) ဥဒကေန ထလံ ဥဿာ-ရေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ရာသိကတော။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၃။

ဥဿာရေထ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သရ+ဏေ+ထ] အသံသာသာဖြင့်ရွတ်ကုန်လော။ ဥဿာရေတိ (၃) ကြည့်။

ဥဿာရေန္တ (တိ) [ဥ+သရ+ဏေ+အန္တ] (၁) (ကမ်း၌)တင်သော၊သူ။ (၂) ဖြန့်သော၊သူ။ (၃) ဖယ်ရှားသော၊သူ။ (၁) နာဝါယ ကီဠတီတိ ဖိယရိတ္တကာဒိဟိ နာဝံ ပါဇေန္တော ဝါ တီရေ ဥဿာရေန္တော ဝါ နာဝါယ ကီဠတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂၈။ ဥဿာရေန္တောတိ ဥဒကေ ဌိတံ နာဝံ တီရေ အာရောပေန္တော။ ဝိမတိ၊၂။၄၃။ (၂) ထေရော သတ္ထု အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ အန္တော-ဂန္ဓကုဋိယံယေဝ ဘူမတ္ထရဏံ ဥဿာရေန္တော ဝိယ အတ္ထရိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ (၃) ဒေါသ-စရိတော ဂါဠှံ သမ္မဇ္ဇနိံ ဂဟေတွာ တရမာန-ရူပေါ ဥဘတော ဝါလိကံ ဥဿာရေန္တော ခရေန သဒ္ဒေန အသုဒ္ဓံ ဝိသမံ သမ္မဇ္ဇတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၂။ "ဥဿရထ ဥဿရထာ"တိ ဇနံ ဥဿာရေန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၆၉။

ဥဿာရေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သရ+ဏေ+အန္တိ] စုပုံကုန်၏။ ဥဿာရေတိ(၂) ကြည့်။

ဥဿာရေယျ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သရ+ဏေ+ယျ] အထက်၌ဖြစ်စေ-စုပုံ-ရာ၏။ ဥဿာရေတိ (၂) ကြည့်။

ဥဿာဝ (ပု) [ဥ+သု+ဏ။ ဥပရိတော သဝတီတိ ဥဿာဝေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၆။ အဝ+သေ+ဏ။ ဝိ၊ ပိ၊ဓာန်။ အဝဏျာဝ(သံ)။] ဆီးနှင်း။ မာ နံ ကုဏာလံ သကုဏံ သီတံ ဝါ ...ဥဿာဝေါ

ဝါ ဥပပ္ပုသိ။ ဇာ၊၂။၁၁၄။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၄၄၆။ (-အံ၊၁။၁၄၄။)

ဥဿာဝနန္တာ (ထိ) [(ဥ+သဝန=) ဥဿာဝနာ+အန္တ။ ဣတ္ထိ အာပစ္စည်း။] အုတ်မြစ်ချ-တိုင်ထူ-ခြင်းနှင့် "ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမ" ဟူသော စကားပြော ကြားခြင်းတို့ ပြိုင်တူ ပြီးဆုံးခြင်း ရှိသော-ကုဋီ-ကျောင်း။ သမ္မုတ-ဿာဝနန္တာ စ၊ ဂေါနိသာဒိ ဂဟပတိ။ ခုဒ္ဒ သိက္ခာ၊ဂါထာ။၁၅။ ထမ္ဘာနံ ဘိတ္တိပါဒါနံ ဝါ ဥဋ္ဌမနံ ဥဒ္ဓံ ကတွာ ဌပနံ ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမာတိ ဝါစာယ သဝနဿ အန္တံ ယဿာ သာ ဥဿာဝနန္တာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာဋီ၊သစ်။၃၂၅-၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥဿာဝနန္တိကာ (ထိ) [(ဥ+သဝန=) (ဥ+သာဝန=) ဥဿာဝနာ+အန္တ+ဣက+အာ။] အုတ်မြစ်ချ-တိုင်ထူ-ခြင်းနှင့် "ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမ" ဟူသော စကားပြောကြားခြင်းတို့ ပြိုင်တူပြီးဆုံးခြင်းရှိသော-ကုဋီ-ကျောင်း။ (ကျောင်းဆောက်ရာ၌ ဝန်းရံနေသူတို့က ဖြစ်စေ, ရဟန်းတို့ ကိုယ်တိုင်ဖြစ်စေ "ကပ္ပိယ ကုဋိ ကရောမ၊ ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမ" ဟုလည်းကောင်း၊ "ကပ္ပိယကုဋိ၊ ကပ္ပိယ-ကုဋိ"ဟု လည်းကောင်း ရွတ်ဆိုခြင်းနှင့် ပထမဦးဆုံးသော အုတ်, ကျောက်, တိုင် စသည်တို့ မြေသို့ကျစေခြင်းဟူသော အုတ်မြစ်ချခြင်း တို့ကို ပြိုင်တူပြီးဆုံးစေလျက် ဆောက်လုပ် အပ်သောကျောင်းသည် "ဥဿာဝနန္တိကကုဋိ" မည်၏။

တိဿော ကပ္ပိယဘူမိယော ဥဿာဝန-န္တိကံ ဂေါနိသာဒိကံ ဂဟပတိ။ ဝိ၊၃။၃၃၆။ ဥဿာဝနန္တိကာ နာမ ဂေဟေ ကရိယမာနေ သမ္မရိဝါရေတွာ ဌိတေဟိ "ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမ၊ ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမာ"တိ ဝါ "ကပ္ပိယကုဋိ ကပ္ပိယကုဋိ"တိ ဝါ ဝဒန္တေဟိ ဌပိတပဌမိဋ္ဌကထမ္ဘာဒိကာ သံယဿ ဝါ ကေဿ ဘိက္ခုနော ဝါ ကုဋိ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။ ၃၉၀။ (-ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၇၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၉-၁၁၁။) ထမ္ဘာဒီနိ ဥက္ခိပိတွာ ပတိဋ္ဌာပနဿ ကပ္ပိယကုဋိ ကရောမာတိ သာဝနဿ အန္တံ ပရိယောသာန-မေတိဿာတိ ဥဿာဝနန္တိကာ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၃၅၄။ ဥဒ္ဓံ သာဝနာ ဥဿာဝနာ၊ ဥဿာဝနာ အန္တော ယဿာ ကပ္ပိယဘူမိယာတိ ဥဿာဝ-နန္တိကာ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၂၀၇။ ဥက္ခိပိတွာ ဌပေန္တေသု၊ အာမသိတွာ ပရေသု ဝါ။ သယ-မေဝုက္ခိပိတွာ ဝါ၊ ဌပေယျုဿာဝနန္တိကာ။ ဣဋ္ဌကာဒိပတိဋ္ဌာနံ၊ ဘိက္ခူနံ ဝဒတံ ပန။ ဝါစာယပရိယောသာနံ၊ သမကာလံ တု ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၆၇၀-၁။ (-သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၈။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယဋီ၊၂။၂၂၅-၇။)

ဥဿာဝနာ (ထိ) [ဥ+သာဝနာ] ချီမြှောက်-စိုက်ထူ-၍ ရွတ်ဆိုခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာဝပတန (န) [ဥဿာဝ+ပတန] ဆီးနှင်း ပေါက်ကျခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာဝဗိန္ဒု (ပု၊န) [ဥဿာဝ+ဗိန္ဒု] ဆီးနှင်း ပေါက်။ တိဏဂ္ဂေ ဥဿာဝဗိန္ဒု သူရိယေ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ ခိပ္ပံယေဝ ပဋိဝိဂစ္ဆတိ။ အံ၊၂။၅၀၂။ (-စရိယာ။၄၀၉။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ မဋ္ဌ၊၃။၂၈၆။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။) ဥဿာဝဗိန္ဒုမတ္တမ္ပိတိ ဥဿာဝ-ပတနမတ္တမ္ပိ။ သံဋီ၊၁။၃၂၀။

ဥဿာဝဗိန္ဒုဋ္ဌာန (န) [ဥဿာဝဗိန္ဒု+ဌာန] ဆီး နှင်းပေါက်ကျရာရပ်။ ဝနရက္ခာဒီနံ ဥပရိဘာ-ဂေန မဟောဃော အာဂန္တွာ မဟာသတ္တဿ စိဝရေ ဥဿာဝဗိန္ဒုဋ္ဌာနမတ္တမ္ပိ တေမေတုံ နာသက္ခိ။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၈၅။

ဥဿာဝဗိန္ဒုတက္ကန (န) [ဥဿာဝဗိန္ဒု+တက္ကန]

ဆီးနှင်းပေါက်ကိုကြံခြင်း။ သီသံ နှာယိတု-ကာမဿ ဥဿာဝဗိန္ဒုတက္ကနံ ဝိယ အမှာကံ တေဿ သန္တိကာ ဝိသေသတက္ကနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။

ဥဿာဝဗိန္ဒူပမ (တိ) [ဥဿာဝဗိန္ဒု+ဥပမာ] ဆီးနှင်းပေါက်ဥပမာရှိသော။ ဝေမေဝံ ခေါ ဖြာဟ္မဏ ဥဿာဝဗိန္ဒုပမံ ဇီဝိတံ မနုဿာနံ။ အံ၊၂။၅၀၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။)

ဥဿာသ (ပု) [ဥ+သံသု+ဏ။ ဓာတွတ္ထ။၄၂၁။] ကျင်ကြီး။ အထ ဝါ ဥဿာသိယျတီတိ ဥဿာ-သော၊ ဝစ္စဿေတံ နာမံ။ တဿ ဌာနံ ဥဿာသဋ္ဌာနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၅။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ ဥဿာသ-ကို ဥ+သံသ+ဏ-ဟုခွဲ၍ ယင်ပူဇော်သူဟု-ပြန်ဆိုသည်။)

ဥဿာသဋ္ဌာန (နပုံ) [ဥဿာသ+ဌာန] ကျင်ကြီး စွန့်ရာအရပ်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာသိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥ+သံသု+ယ+တိ] လျှောချအပ်-စွန့်အပ်-၏။ ဥဿာသ-ကြည့်။

ဥဿာဟ (ပု) [ဥ+သဟ+ဏ။ ဥ ဒုက္ကလာဘံ, ဥဒ္ဓံ ဝါ သဟတိ ခမတီတိ ဥဿာဟော၊ ဏော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၁၅၆။ ဥတ္တာဟ(သံ)။] လုံ့လ၊ ဝီရိယ၊ ကြိုး စားအားထုတ်-မှု-ခြင်း။ တဿ မေ ဥဿာဟော(အံ၊၁။၁၄၅)တိ…ဥဿာဟော အဟု။ ဝါယာမော အဟောသီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ (-အံ၊၁။၄၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။)

ဥဿာဟကရဏ (နပုံ) [ဥဿာဟ+ကရဏ] အားထုတ်မှု ပြုခြင်း။ ဣမေဟိ သတ္တဟိ ပဒေဟိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနဿ ဝဏ္ဏဘဏနေန တတ္ထ မဟာဇနဿ ဥဿာဟကရဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။

ဥဿာဟဂတ (တိ) [ဥဿာဟ+ဂတ] အားထုတ်ခြင်းသို့ရောက်သော၊သူ။ အဝိသေ-သေနာတိ "ဥဿာဟဂတာနံ ဝါ"တိ အဝတွာ ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ၊၁၄၃။

ဥဿာဟဇနက (တိ) [ဥဿာဟ+ဇနက] အားထုတ်ခြင်းကိုဖြစ်စေတတ်သော။ တဒမိဂမာယ ဥဿုကာနံ(ဥဿုက္ကာနံ) ဥဿာဟဇနကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၈။

ဥဿာဟဇနန (နပုံ) [ဥဿာဟ+ဇနန] အားထုတ်မှုကိုဖြစ်စေ-ခြင်း။ ဣတိ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၁၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။)

ဥဿာဟဇနနကာရဏ (နပုံ) [ဥဿာဟဇနန+ကာရဏ] အားထုတ်မှုကိုဖြစ်စေ-ခြင်း၏-သော-အကြောင်း။ အညံ ဥဿာဟဇနန-ကာရဏံ ဒဿေတုံ ဤဒိသဿာတိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃။

ဥဿာဟဇနနတ္ထ (ပု) [ဥဿာဟဇနန+အတ္ထ] အားထုတ်မှုကို ဖြစ်စေခြင်းအကျိုး။ သမဏ-ဓမ္မေ ဥဿာဟဇနနတ္ထံ အာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ။၁။၂၄၇။)

ဥဿာဟဇနနပ္ပကာရ (ပု) [ဥဿာဟဇနန+ပကာရ] အားထုတ်မှုကို ဖြစ်စေသောအပြား။ တဒေတံ ဝိစာရေတဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဥဿာဟဇနန-ပ္ပကာရဿ ပါဠိယံ အဝုတ္တတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၅၄။ (-သာရတ္ထ၊၁။၄၃။)

ဥဿာ(ဿ)ဟဇာတ (တိ) [ဥဿာဟ+ဇာတ] ဖြစ်သောအားထုတ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဓော ဝုတ္တော ဥဿာဟဇာတော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅)တိ သဥ္ဇာ-တုဿာဟော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဟုတွာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။

၂၃၄။ (-မိလိန္ဒ၊၃၀၉။ မငြ၊၁။၂၁၊၂၄၂။ သံ၊ ဌ၊၂။၆။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၆၀။ မဋီ၊၂။၁၁၄။ သံ၊ ဋီ၊၂။၁၁။) ဣတော ပရံ မယံ သြကာသော နတ္ထီတိ ဥဿဟဇာတေန ဝီယ ဥပရူပရိ- ဝနုမာနေန သက္ကာရာဒိနာ ဘဂဝါ သက္ကတော ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဌ။၉၉။

ဥဿာဟတိ - ဥဿဟတိ-ကြည့်။

ဥဿာဟဒီပက (တိ) [ဥဿာဟ+ဒီပက] အား ထုတ်ခြင်းကို ပြတတ်သော။ တဒတ္ထဝိဘာဝန- မုခေန အနုဝဇ္ဇပဋိပတ္တိယံ ဥဿာဟဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၅၂။

ဥဿာဟန (နု) [ဥ+သဟ+ယု] ပဒဟနံ ဥဿာ- ဟနံ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၁။ (-မူလဋီ၊၁။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၂၄၂။)

ဥဿာဟနတ္ထ (တိ) [ဥဿာဟန+အတ္ထ] အား ထုတ်ခြင်း အကျိုးရှိသော။ ပဒံသာ စ တတ္ထ အဘိရုစိဇနနေန ဥဿာဟနတ္ထာ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊ ၁။၃၁၀။

ဥဿာဟနပယောဂ (ပု) [ဥဿာဟန+ ပယောဂ] အားထုတ်ခြင်းဟူသော လုံ့လ ပယောဂ။ ပယောဂေနာတိ အတ္တနာ ပရေဟိ ဝါ ကတေန ဥဿာဟနပယောဂေန။ အနုဋီ၊ ၁။၁၃၄။

ဥဿာဟနပယောဂသဟိတ (တိ) [ဥဿာဟန ပယောဂ+သဟိတ] အားထုတ်ခြင်းလုံ့လနှင့် တကွဖြစ်သော။ သပ္ပယောဂေနာတိ လီနဿ စိတ္တဿ ဥဿာဟနပယောဂသဟိတေန။ မူလ ဋီ၊၁။၉၉။

ဥဿာဟပဋိပက္ခလက္ခဏ (တိ) [ဥဿာဟပဋိ ပက္ခ+လက္ခဏ] အားထုတ်ခြင်း၏ဆန့်ကျင့်ဘက် လက္ခဏာရှိသော။ အနုဿာဟလက္ခဏန္တိ ဥဿာဟပဋိပက္ခလက္ခဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၅၀။

ဥဿာဟပဋိပ္ပဿမ္ဘန (နု) [ဥဿာဟ+ပဋိပ္ပ ဿမ္ဘန] အားထုတ်မှုငြိမ်းခြင်း။ သမ္မာပဋိ- ပတ္တိယံ "အလံ ဧတ္တာဝတာ"တိ ဥဿာဟပဋိ- ပ္ပဿမ္ဘနဝသေန သန္နိဋ္ဌာနံ န ကာတဗ္ဗံ။ မ၊ ဋီ၊၃။ရ၈။

ဥဿာဟပရိဿာဗလဘဉ္ဇန (နု) [ဥဿာဟ ပရိဿာဗလ+ဘဉ္ဇန] အားထုတ်သောပရိသတ် ၏အားကို ချိုးဖဲ့ဖျက်ဆီးခြင်း။ ခန္တိဗလသဒ္ဒါ- ဗလာဒိအာနုဘာဝေန ဥဿာဟပရိဿာဗလ- ဘဉ္ဇနမေဝ ဒေဝပုတ္တမာရဿ ဗလဝိဒ္ဓံသနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အနုဋီ၊၃။၁။

ဥဿာဟပ္ပတ္တ (တိ) [ဥဿာဟ+ပတ္တ] အား ထုတ်ခြင်းသို့ရောက်သော၊သူ။ သမ္မ တွံ အဇ္ဇ အတိဝိယ ဥဿာဟပ္ပတ္တော ကမ္မံ ကရောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။

ဥဿာဟပ္ပတ္တဝီရိယ (နု) [ဥဿာဟပ္ပတ္တ+ဝီရိယ] အားထုတ်ခြင်းသို့ ရောက်သော လုံ့လဝီရိယ။ ပရက္ကမေနာတိ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနေန ဥဿာဟပ္ပတ္တဝီရိယေန။ မဟာနိ၊ဌ။၁၇၀။

ဥဿဟယန္တ (တိ) [ဥ+သဟ+ဏယ+အန္တ] အား ထုတ်သော၊သူ။ ကိံ နု ခေါ မဟာရာဇ မြာဟ္မဏာ အတိဝိယ ဥဿာဟယန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။

ဥဿဟယသေ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သဟ+ဏယ+ သေ] အားထုတ်စေ၏။ ဘိယျော ဥဿာဟ- ယသေ ကုမာရံ။ ဇာ၊၁။၃၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅၅။

ဥဿာဟရဟိတ (တိ) [ဥဿာဟ+ရဟိတ] အားထုတ်မှုကင်းသော၊သူ။ အပ္ပေါဿုက္ကာ ဥဿာဟရဟိတာ ဘဝန္တု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။

ဥဿာဟလက္ခဏ (တိ) [ဥဿာဟ+လက္ခဏ] အားထုတ်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဥဿာဟ-လက္ခဏံ ဝီရိယံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။)

ဥဿာဟဝဍ္ဎန (န) [ဥဿာဟ+ဝဍ္ဎန] အားထုတ်မှုကိုတိုးပွားစေခြင်း၊ အားထုတ်မှု၏တိုးပွားခြင်း။ ဗလာနုပ္ပဒါနတာတိ တဿ ဥဿာဟဝဍ္ဎနေန သမုတ္တေဇနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၂။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၉။)

ဥဿာဟသတ္တိ (ထီ) [ဥဿာဟ+သတ္တိ] အားထုတ်ခြင်းဟူသောအစွမ်းသတ္တိ။ သော ပိတရိ မတေ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော ဥဿာဟသတ္တိနံ အဘာဝေန ရာဇကိစ္စာနိ ဝိရာဓေန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

ဥဿာဟသတ္တိယောဂ (ပု) [ဥဿာဟသတ္တိ+ယောဂ] အားထုတ်မှုအစွမ်းသတ္တိနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ပဌမေန စ ဥဿာဟသတ္တိယောဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၃-၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၄။)

ဥဿာဟသတ္တိဝိဃာတ (ပု) [ဥဿာဟသတ္တိ+ဝိဃာတ] အားထုတ်မှုအစွမ်းသတ္တိ၏ ပျက်စီးခြင်း။ မိဒ္ဓံ ဥဿာဟသတ္တိဝိဃာတော။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၂၆။

ဥဿာဟသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥဿာဟ+သမ္ပတ္တိ] အားထုတ်မှုနှင့်ပြည့်စုံခြင်း။ မမဥ္စ ဥဿာဟ-သမ္ပတ္တိယာ န စိရေန ပရိယောသာနံ ဂစ္ဆတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၆၈။)

ဥဿာဟသမ္ဘဝ (ပု) [ဥဿာဟ+သမ္ဘဝ] အားထုတ်မှု၏ဖြစ်ခြင်း။ သဗ္ဗမ္ပိ... ဥဿာဟဇနန-ကာရဏံ သဗ္ဗေနေဝ ဥဿာဟသမ္ဘဝတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၆၀။

ဥဿာဟဟေတု (ပု) [ဥဿာဟ+ဟေတု] အားထုတ်ခြင်း၏အကြောင်း။ သံဝေဇနဥ္စ ဥဿာဟ-ဟေတု။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၉။

ဥဿာဟာနုရူပ (န) [ဥဿာဟ+အနုရူပ] အားထုတ်ခြင်းအားလျော်စွာ(ကြိ၊ဝိ)။ ဘိက္ခုနော ဥဿာဟာနုရူပံ လောမာနံ တိယောဇနာတိက္က-မနတော ဝိနာပိ ပယောဂစိတ္တေန ဟရဏ-စိတ္တေန အာပဇ္ဇတိ ဝေ။ ဝဇိရ။၂၅၇။

ဥဿာဟာဘာဝ (ပု) [ဥဿာဟ+အဘာဝ] အားထုတ်မှု၏မရှိခြင်း။ န ဥဿာဟာမီတိ တတ္ထ ဥဿာဟာဘာဝံ အသက္ကုဏေယျတံ ဒဿေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။

ဥဿာဟိတ (တိ) [ဥ+သဟ+တ] အားထုတ်စေအပ်-တိုက်တွန်းအပ်-သော၊သူ။ အမ္ဘေဟိ သာ ဥဿာဟိတာ။ ဝိ၊၁။၂၄၉။ တေသံ ပရေဟိ ဥဿာဟိတာနံ ကုသလံ ကရောန္တာနမ္ပိ သောမနဿံ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇၊ (-၃၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၈၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။)

ဥဿာဟိတဒါရက (ပု) [ဥဿာဟိတ+ဒါရက] အားထုတ်စေအပ်-တိုက်တွန်းအပ်-သော ကလေးသူငယ်။ သဒ္ဓါပဋိလာဘောတိ ဣမိနာ မာတာဒီဟိ ဥဿာဟိတဒါရကာဒီနံ ဝိယ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တသဒ္ဓါဂမနံ ဒဿေတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၆။

ဥဿာဟိတဟဒယ (တိ) [ဥဿာဟိတ+ဟဒယ] အားထုတ်စေအပ်-တိုက်တွန်းအပ်-သော စိတ်နှလုံးရှိသော၊သူ။ သတ္ထာ မစ္ဆကစ္ဆပါနံ တံ ဗျသနံ ဒိသွာ မဟာကရုဏာယ ဥဿာဟိတ-ဟဒယော ... အာမန္တေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၈။

ဥဿာဟိတဟတ္ထ (တိ) [ဥဿာဟိတ+ဟတ္ထ]

အားထုတ်စေအပ်-မြှောက်ချီအပ်-သော လက်ရှိသော၊သူ။ ပယတပါဏီတိ ဝါ ဥဿာဟိတ-ဟတ္ထော၊ အာမိသဒါနံ ဒါတုံ ဥဿာဟိတ-ဟတ္ထော ဝိယ ဓမ္မဒါနေ ကတုဿာဟောတိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၅။

ဥဿာဟေတဗ္ဗ (တိ) [ဥ+သဟ+ဏေ+တဗ္ဗ] အားထုတ်စေအပ်-တိုက်တွန်းအပ်-သော၊သူ။ န ဘိက္ခဝေ အာနန္ဒော အညေန ဥဿာဟေ-တဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂၁။)

ဥဿာဟေတွာ (ကြိဝိ) [ဥ+သဟ+ဏေ+တွာ] (၁) အားထုတ်၍။ (၂) အားထုတ်စေ-တိုက်တွန်း-၍။ (၁) ဆန္ဒဇာတော ဥဿဟတိ၊ ဥဿာဟေတွာ တုလေတိ။ မ၊၂။၁၄၅။ (၂) ဧကော ကိရ ဓုတ္တော အန္ဓဂဏံ ဒိသွာ "အသုကသ္မိံ နာမ ဂါမေ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇံ သုလ-ဘ"န္တိ ဥဿာဟေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၇။)

ဥဿာဟေန္တ (တိ) [ဥ+သဟ+ဏေ+အန္တ] အားထုတ်စေ-တိုက်တွန်း-သော၊သူ။ သတ္ထာရံ ဒေသနာယ ဥဿာဟေန္တော "တေဿ ဘဂဝါ ကာလော"တိအာဒိမာဟ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။)

ဥဿာဟုပ္ပါဒန (န) [ဥဿာဟ+ဥပ္ပါဒန] အားထုတ်မှုကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဣတိ သောတူနံ ဥဿာဟုပ္ပါဒနဿ ဟေတုံ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၁။

ဥဿာဟေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သဟ+ဏေ+ဤ] အားထုတ်စေ-တိုက်တွန်း-ပြီ။ သံဝဏ္ဏနာရမ္ဘေ သံသီဒန္တမ္ပိ မံ သာသနဂုဏာဒိဥပနိဿယသမ္ပဒါ ဥဿာဟေသိ။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၅။

ဥဿိဍ္ဍနီယ (တိ) [ဥ+သိဍ+အနီယ] ထုတ်ဆယ်-ဆယ်ယူ-အပ်သော။ ဥက္ခေပိမန္တိ ဒီယ-ရဇ္ဇုနာ ကူပတော ဥဿိဍ္ဍနီယံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၃။

ဥဿိဍ္ဍန္တ (တိ) [ဥ+သိဍ+အန္တ] ထုတ်ဆယ်-ဆယ်ယူ-ခပ်-သော၊သူ။ မုခတိတ္ထကေဟိ မဟာသမုဒ္ဒံ ဥဿိဍ္ဍန္တာ ကိလမိံသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။

ဥဿိဍ္ဍိတုံ (ဗျ) [ဥ+သိဍ+တုံ] ထုတ်ဆယ်-ဆယ်ယူ-ခပ်-ခြင်းငှါ။ ပေါက္ခရဏီ သောဓေ-န္တေဟိ ယော ကုဋေဟိ ဥဿိဍ္ဍိတုံ သက္ကာ ဟောတိ တနုကကဒ္ဒမော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၅။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁။)

ဥဿိဍ္ဍိတွာ (ကြိဝိ) [ဥ+သိဍ+တွာ] ထုတ်ဆယ်-ဆယ်ယူ-ခပ်-၍။ သစေ ပန ကသင့္ဆရွေတွာ ဟတ္ထေန ဥဿိဍ္ဍိတွာ (ဥဿိဍ္ဍိတွာ ဥဿိဍ္ဍိတွာ) ဒေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၁၄။ ပုဗ္ဗေ ဒီဃရဇ္ဇုကေန ဥဿိဍ္ဍိတွာ ဂဟေတဗ္ဗဥဒကောယော ဘဂဝတော ပတ္တံ ဂဟေတွာ ထေရဿ ဂတကာလေ မုခေန ဝိဿန္ဒန္တော ဝိယ သမတိတ္တိကော ကာကပေ-ယျော ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၅။ (-မိလိန္ဒ။၂၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၅၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၁။)

ဥဿိတ (တိ) [ဥ+သိ+တ။ ဥဒ္ဓ တ (သံ)။ ပါဠိတ်ယောဇနာ အလို ဥ+သဒ+တ-ဟုပုဒ်ခွဲ၍ "ပြောသော" ဟုလည်း အနက်ပေးနိုင်သည်။ ဥဿိတမန္တီ-ကြည့်။] (၁) စိုက်ထူ-လွှင့်ထူ-ထောင်ထား-အပ်သော၊ အထက်သို့တက်သော။ (၂) ထောင်လွှားတက်ကြွားသော။ (၃) ထင်ရှားကျော်ကြားသော။ (၁) မုသလေ ဥဿိတေ ဇော် မုသလံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဝိ၊၁။၁၀၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။) (၂) ဥဿိတမန္တီ-ကြည့်။ (၃) ဥဂ္ဂတောတိ ဥဿိတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၉၈။ (-

မ၊၃၊၃။၂၁၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၃။) ဥဿၸ-လည်းကြည့်။

ဥဿိတစိတ္တပၸ (ပု) [ဥဿိတ+စိတ္တပၸ] စိုက်ထူ-လွှင့်ထူ-ထောင်ထား-အပ်သော ဆန်းကျယ်သော အဝတ်ပုဆိုး၊ စိုက်ထူ-ထောင်ထား-အပ်သောဆန်းကျယ်သောပန်းချီကား။ အလင်္ကတတောရဏံ ဝိယ ဥဿိတစိတ္တပဋော ဝိယ စ အတိဝိရောစိတ္ထ။ အံ၊၃၊၁။၃၀၃။

ဥဿိတဋ္ဌ (ပု) [ဥဿိတ+အတ္ထ] စိုက်ထူ-ထောင်ထား-အပ်သောအနက်၊ မြင့်-ကြွ-တက်သောအနက်၊ ထောင်လွှားသောအနက်။ ဥဿိတဋ္ဌေန ဥန္နတိ။ မဟာနိ၊၃။၁၈၃။ အဗ္ဘုဂ္ဂ-တဋ္ဌေနာတိ ဥဿိတဋ္ဌေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၉။

ဥဿိတတာ (ထီ) [ဥဿိတ+တာ။ (တာ-ကား သွတ္ထ)] ကြီးပွား-ထူးမြတ်-သော။ ဥဿ-ကြည့်။

ဥဿိတဒ္ဓဇ (တိ) [ဥဿိတ+ဓဇ] (က) စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သော မာနတံခွန်ရှိသော၊ သူ။ (ခ) စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သော တံခွန်အလံရှိသော၊သူ။ (က) ပတ္တဒ္ဓေါ ဥဿိ-တဒ္ဓဇော(ထေရ။၂၈၇)... ထဒ္ဓေါ အနောနမန-ထဒ္ဓဇာတော ဥဿိတမာနဒ္ဓဇော။ ထေရ၊၃၊၂။၁၀၈။ (ခ) ဒီပါ အထောပိ ဝေယဂ္ဃါ၊ သန္နဒ္ဓါ ဥဿိတဒ္ဓဇာ။ အပ၊၁။၄၁၄။ ဇာ၊၂။၅၇။ (-ဝိ၊၃၊၂။၁၄၂။)

ဥဿိတဒ္ဓဇပဋာက (တိ) [ဥဿိတ+ဓဇပဋာက] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သော တံခွန်လုံးတံခွန်ပြားရှိသော၊ စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သော တံခွန်အလံရှိသော။ သဗ္ဗဂေဟံ ... ဥဿိတဒ္ဓဇပဋာကံ တတ္ထ တတ္ထ ပုဏ္ဏယရေ ဌပေတွာ။ သံ၊၃၊၁။၁၈၈။

ဥဿိတဒ္ဓဇမာလ (တိ) [ဥဿိတာ+ဓဇမာလာ။ ထိ၌ ဥဿိတဒ္ဓဇမာလိနီ] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သောတံခွန်အစဉ်ရှိသော။ နာနာရင်္ဂေဟိ သမ္မိတံ၊ ဥဿိတဒ္ဓဇမာလိနီ။ အပ၊၁။၂။ ဓဇံ ဥဿိတံ တသ္မိံ ပါသာဒေ ဥဿာပိတံ။ ဓဇ-မာလိနီတိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသဝသေန ဝုတ္တံ။ ဓဇ-မာလာယုတ္တော သော ပါသာဒေါတိ အတ္ထော။ အပ၊၃၊၁။၁၁၈။

ဥဿိတဘာဝ (ပု) [ဥဿိတ+ဘာဝ] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သည်၏အဖြစ်။ သကလ-ကာယဿ ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ ဥဿိတ-ဘာဝေါ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊၃၊၂။၃၅၇။ ဥဿိတ-ဘာဝေါတိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၀၅။

ဥဿိတမန္တီ (တိ) [ဥဿိတ+မန္တီ] လောဘ ဒေါသ မောဟ မာနများသော စကား-အကျိုးမဲ့စကား-ကို ပြောဆိုတတ်သော၊ လောဘစသည်တို့ဖြင့် ထောင်လွှားတက်ကြွားသော တိုင်ပင်ပြောဆိုကြောင်း စကားရှိသော၊သူ။(ဘာသာ၊ဋီ။) (ပါစိတ်ယောဇနာအလို "ဥဿိတ"ကို ဥ+သဒ+တ-ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ "ပြောသော"ဟု အနက်ပေးရမည်။ "ဥဿိတမန္တီ" ကိုလည်း "လောဘစသည်ပြောသောစကားကို ပြောဆိုတတ်သောသူ" ဟု အနက်ပြန်ဆိုရမည်။) ဥဿိတမန္တီ စ(ဝိ၊၅။၃၁၈)တိ လောဘဒေါသမောဟမာနု-ဿန္နံ ဝါစံ ဘာသိတာ ကဏ္ဍဝါစော အနတ္ထ-ဒီပနော။ ဝိ၊၃၊၄။၂၁၆။ ဥဿိတမန္တီတိ ဧတ္ထ ဥဿိတံ မန္တီ ဥဿိတမန္တီတိ ဒသေန္တော အာဟ လောဘ။ပ။ဘာသိတာတိ။ တတ္ထ "လောဘဒေါသမောဟမာနုဿန္န"န္တိ ဣမိနာ ဥဿိတပဒဿ အတ္ထံ ဒသေတိ၊ ဘာသိတာ-တိဣမိနာ "မန္တီ"တိ ပဒဿ အတ္ထံ ဒသေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၆၁၅။

ဥဿိတရတနစေတိယ (နု) [ဥဿိတ+ရတနစေတိယ] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-တည်ထား-အပ်သောရတနာစေတီ။ ရတနစ္စယန္တိ မဏိ-

ကနကာဒိရတနေဟိ ဥစ္စိတံ ဥဿိတရတန-စေတိယံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၂။

ဥဿိတသုဝဏ္ဏတောရဏ (န) [ဥဿိတ+သုဝဏ္ဏတောရဏ] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သော ရွှေတုရိုဏ်တိုင်။ အယံ ပန…ဒေဝနဂရေ ဥဿိတသုဝဏ္ဏတောရဏံ ဝိယ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။)

ဥဿိတသေတစ္ဆတ္တ (တိ) [ဥဿိတ+သေတစ္ဆတ္တ] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-အပ်သောထီးဖြူရှိသော။ ဥဿိတသေတစ္ဆတ္တေ ရာဇပလ္လင်္ကေ-ယေဝ မံ နိသီဒါပေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၄၆။

ဥဿိ(ဿီ)နေတိ (ကြိ) [ဥ+သိ+နာ+တိ။ (ဥ+သိ+နာ=) ဥဿိနာ+ဏ္ဏ+တိ။ ဝိသိနေတိ-လည်း ကြည့်။ ဥဿ္ဓိနာတိ (သံ)။] (၁) ပေါင်းစု၏။ (၂) (မာနအစွမ်းဖြင့်) ချီမြှောက်-မြှောက်ပင့်-၏။ (၁) န ဥဿိနေတိ ဝိသိနိတွာ ဌိတော။ မဟာနိ။၁၆-၇။ န ဥဿိနေတီတိ မာနဝသေန န ဥက္ကံသတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၇၆။ (၂) ဝိသိနေတိ န ဥဿိနေတိ(သံ၊၂။၇၃)တိ ဝိကိရတိ န သမ္ပိ-ဏ္ဍေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ လောကံ ဝိသိနေန္တိတိ လောကတ္တရာ။ လောကံ ဥဿိနေန္တိတိ လော-ကုတ္တရာ။ ပဋိသံ။၃၅၀။ ဝိသိနေန္တိတိ ဝိကိရန္တိ ဝိဓုစ္စန္တိ၊ န ဗန္ဓန္တိတိ အတ္ထော။ န ဥဿိနေန္တိတိ န ဝိကိရန္တိ န ဝိဓုစ္စန္တိ။ "ဝိသိနေန္တိ"တိ "ဥဿိနေန္တိ"တိ ရဿံ ကတွာ ပါဌော သုန္ဒရော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ အရဟာ ဝိသိ-နေတီတိ… အရဟာ ဥဿိနေတီတိ။ နပေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ။ အဘိ၊က။၇၉။ (ကထာဝတ္ထု မြန်မာပြန်၌ "ဝိသိနေတိ=ဖြေရှင်းပါသလော။ ဥဿိ-နေတိ=နှောင်ဖွဲ့ ပါသလော"ဟု ပြန်ဆိုသည်။ ဘာသာဋီကာ-၌ သိနာ-ဓာတ်ဟု ကြံ၍ "ဥဿိနေတိ= ကိလေသာအညစ်အကြေးတို့ကို အထက်အထက်၌ သုတ်သင်ဆဲလော"ဟု အနက်ပေးသည်။ ဦးဟုတ်စိန်အဘိဓာန်၌ "ဖွဲ့-ချည်နှောင်-၏" ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ဥဿီနေန္တ (တိ) [ဥ+သိ+နာ+အန္တ။ (ဥ+သိ+နာ=) ဥဿိနာ+ဏ္ဏ+အန္တ] ပေါင်းစုသော၊ သူ။ အရဟာ အာစိနန္တော အပစိနန္တော။… ဝိသိနေန္တော ဥဿိနေန္တော။ အဘိ၊က။၄၄၃။

ဥဿိ(ဿီ)နေန္တိ (ကြိ) [ဥ+သိ+နာ+အန္တိ။ (ဥ+သိ+နာ=) ဥဿိနာ+ဏ္ဏ+အန္တိ။] (မာနအစွမ်းဖြင့်) ချီမြှောက်-မြှောက်ပင့်-၏။ ဥဿိ-(ဿီ)နေတိ (၂)ကြည့်။

ဥဿီဒတိ (ကြိ) [ဥ+သဒ+အ+တိ] တင်၏၊ တက်ရောက်၏။ န ထလေ ဥဿီဒိဿတိ(သံ၊၂။၃၈၆)တိ ထလံ နာဘိရုဟိဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ **ဥဿီဒိဿထ**—သံ၊၂။၃၈၇။ **ဥဿီဒိဿာမိ**—သံ၊၂။၃၈၈။

ဥဿီဒိဿတိ (ကြိ) [ဥ+သဒ+ဿတိ] တင်လတ္တံ့။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿီဒိဿထ (ကြိ) [ဥ+သဒ+ဿထ] တင်ကုန်လတ္တံ့။ ဥဿီဒတိ-ကြည့်။

ဥဿီဒိဿာမိ (ကြိ) [ဥ+သဒ+ဿာမိ] တင်ကုန်အံ့။ ဥဿီဒတိ-ကြည့်။

ဥဿီနေန္တိ - ဥဿိ(ဿီ)နေတိ-ကြည့်။

ဥဿီယန္တိ (ကြိ) [ဥ+သိ+ယ+အန္တိ] စိုက်ထူ-စိုက်ထောင်-ကုန်၏။ တီဏိ ယောဇနာနိ သာမန္တာ၊ ဥဿီယန္တိ ဓဇာ သဒါ။ အပ၊၂။၁၈၃။ (အပ၊၁။၈၂-၌ တီဏိ ယောဇနာနိ သာမန္တာ၊ ဥဿီသန္တိ ဓဇာ သဒါ။ ဟု ရှိနေသည်။)

ဥဿီသ (န) [ဥ+သီသ] (၁) ဦးခေါင်း၏ အထက်အဘို့၊ ဦးထိပ်ထက်။ (၂) ဦးခေါင်း၏

အနီး၊ ဦးခေါင်းရင်း၊ ခေါင်းဦး။ (၃) ခေါင်းအုံး။
(၁) ယဿံ ဒိသာယံ ဝသတိ၊ ဥဿီသမ္ပိ
ကရောမဟံ။ အပ၊၁။၃၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၃။
အဟံ တံ ဒိသာ ဘာဂံ ဥဿီသမ္ပိ သီသု-
ပရိဘာဂေ ကရောမိတိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၅။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၃) ဥဿီ-
သကရဏတ္ထ-ကြည့်။

ဥဿီသက (န) [ဥ+သီသ+က။ ဥဿီသ+က။
ဥစ္ဆိပ်က (သံ)။] ဦးခေါင်း၏ အနီး၊ ဦးခေါင်း
ရင်း၊ ခေါင်းဦး။ ဥဿီသကေ မံ ဌပေတွာန၊
ဂ္ဂဒံ ဝစနမဗြဝိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ ဥဿီသကေ မံ ဌပေတွာနာတိ
မမ သီသသမီပေ ဌပေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၁၈-၉။
(-ဇာ၊၁။၉၀။ ဇာ၊၂။၁၇၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၀။) အောက်ပုဒ်
လည်းကြည့်။

ဥဿီသကရဏတ္ထ (န) [ဥဿီသကရဏ+အတ္ထ]
ခေါင်းအုံးပြုခြင်းအကျိုး။ တံ ပညပေတွာ စီဝရံ
ဝါ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ဝါ ဥဿီသကရဏတ္ထာယ
ဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀-၁။ သီသဿ ဥပဓာနံ
ဥဿီသံ၊ တဿ ကရိယတော ဥဿီသကရဏံ၊
တံယေဝ အတ္ထော ပယောဇနံ ဥဿီသကရ-
ဏတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၇-၈။

ဥဿီသန္တိ - ဥဿီယန္တိ-ကြည့်။

ဥဿုက (ပု) [ဥ+သု+ကေ+အ။ ဥဋ္ဌာနံ သုဋ္ဌု
ကာယတီတိ ဥဿုကော။ ဓာန်၊ဋီ။၇၂၇။ ဥ+
သု+ကွိ+က။ ကောတ္ထုဘာ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥတ္ကုက
(သံ)။] အားထုတ်သူ။ ကာမပရိယေသနာယ
ဥဿုကော(အံ၊၁။၆၈)တိ ဒုဝိဓာနမ္ပိ ကာမာနံ
ပရိယေသနတ္ထံ ဥဿုက္ကံ အာပန္နော။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၃။ (-အံ၊၂။၄၆၇။ သုတ္တနိ။၃၂၄။ ဇာ၊၁။
၈၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၁။)

ဥဿုကာရ - ဥဿုကာရဿ ဝက်ကုဋိလဇိမှ-
တာဇနံ ကဠိကတောလေန သိနေဟေတွာ ...
ဥဇုကရဏံ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။ (ဥသုကာရ-
ဟုရှိသင့်သည်။ "မြားပြုသော-မြားဖြောင့်
သော-လေးသမား" ဟု အနက်ပေးရမည်။)

ဥဿုကီ- ဂ္ဂဿတိ ဥဿူယတီတိ ဥဿုကီ။
ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၉။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂-၌လာသော ဂ္ဂဿုကီ-
ပုဒ်၏ အဖွင့်ဖြစ်သောကြောင့် ဂ္ဂဿုကီ
ဟုရှိသင့်သည်။)

ဥဿုက္က (န) [ဥဿုက+ဏျ။ ဥဿုကဿ
ဘာဝေါ ဥဿုက္ကံ။ သဗ္ဗာပါရတာ။ ရူ၊ဋီ၊နွာ။
၁၂၇။ (ဥဿုက+ဂ္ဂ=) ဥဿုက္က+အ။ (ဂ္ဂ ကို
ယပြု၍ ဥဿုက္က ဟု နာမဓာတ် ဖြစ်သည်။
ဝိလျံ၊ဓာန်။) ဩတ်သုကျ (သံ)။] (၁) လုံ့လ၊
အားထုတ်-မှု-ခြင်း၊ နောက်ကြိယာကိုင်ခြင်း၊
ဝီရိယ။ (တိ)(၂) အားထုတ်-ကြောင့်ကြစိုက်-
သော၊သူ။ (၁) ဥဿုက္ကံ ဥဒပါဒိ (ဒီ။၂။၂၁၁)တိ
ဓမ္မိကော ဥဿာဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။
ဥဿုက္ကံ ဝုစ္စတိ အဘိရုစိ၊ တံ ပန ဗုဒ္ဓ-
ဒဿနကာမတာဝသေန, တထာ ဥဿာဟ-
နဝသေန စ ပဝတ္တိယာ "ဓမ္မိကော ဥဿာ-
ဟော"တိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၆။ ဥဿုက္ကသဒ္ဒေါ
သေဟတ္ထဝါစကော။ နီတိ၊သုတ္တ၊နွာ။၁၆၅။ (-
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇၉။) (တိ)(၂) ဥဿုက္ကော
တေ ဒိဝါရတ္တိံ၊ သဗ္ဗကိစ္စေသု ဗျာဝဋော။ ဇာ၊
၁။၃၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၈။ ဗျာဝဋောတိ ဥဿု-
က္ကော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၂။ (-မ၊၁။ ၃၉၉။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၀၀။)

ဥဿုက္ကကာရက (တိ) [ဥဿုက္က+ကာရက] အား
ထုတ်မှု-လုံ့လ-ကိုပြုသော။ ဥဿုက္ကကာ-
ရကော သောကော။ နေတ္တိ။၂၅။ (-နေတ္တိ၊
ဝိဘာ။၁၃၂။)

ဥဿုက္ကဇာတ (တိ) [ဥဿုက္က+ဇာတ] ဖြစ်သောကိစ္စတို့၌ အားထုတ်သော၊ ဖြစ်သော အားထုတ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ တေသု ဥဿုက္ကဇာတေသု၊ ဘဝသောတာနုသာရိသု။ သံ၊၁။၁၅။ ဥဿုက္ကဇာတေသူတိ နာနာကိစ္စဇာတေသု အနုပ္ပန္နာနံ ရူပါဒီနံ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ ဥပ္ပန္နာနံ အနုဘဝနတ္ထာယ ဥဿုက္ကေသု။ သံ။၁။၅၁။ ဥဿုက္ကဇာတေသူတိ တံတံကိစ္စေသု သဥ္စာတဥဿုက္ကေသု။ သံဋီ၊၁။၉၇။

ဥဿုက္ကတ္ထ (ပု) [ဥဿုက္က+အတ္ထ] အားထုတ်ခြင်း-နောက်ကြိယာကိုငဲ့ခြင်း-အနက်။ ဥဿုက္ကဝသ-ကြည့်။

ဥဿုက္ကန (န) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ယု] အားထုတ်-မှု-ခြင်း၊ နောက်ကြိယာကိုငဲ့ခြင်း။ အထေဿ တာနိ ဝေ ဥပဋ္ဌိတတ္တာ ဥပရိ ဥဿုက္ကနာယ ပစ္စယတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၄၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၁။၁၇၈။) တုနာဒိပစ္စယန္တာ ဥဿုက္ကနံ ဥတ္တရကြိယာပေက္ခနံ။ ရူဋီ၊နာ။၈၅။

ဥဿုက္ကနတ္ထ (ပု) [ဥဿုက္က+အတ္ထ] အားထုတ်ခြင်း-နောက်ကြိယာကိုငဲ့ခြင်း-အနက်။ တုနတ္တာနတ္တာပစ္စယန္တာ ဥဿုက္ကနတ္ထေ။ ဥဿုက္ကနတ္ထော နာမ ဥဿာဟတ္ထော။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နာ။၃၉၂။

ဥဿုက္ကန္တ (တိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+အန္တ] အားထုတ်သော၊သူ။ ယထာ တဏှာဒိဋ္ဌိဂါဟာနုပ္ပဝတ္တန္တိ၊ တထာ ဝီထိပဋိပန္နာယ ဝိပဿနာယ တံ ဥဿုက္ကန္တဿ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၁၆၈။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ရ၃။)

ဥဿုက္ကပ္ပဟာန (တိ) [ဥဿုက္က+ပဟာန] (ဘဝသို့ လားစေတတ်သောကံ၌) အားထုတ်မှုကို ပယ်ခြင်း။ တတြိမေ အဋ္ဌာနိသံသာ၊ ဘဝဒိဋ္ဌိပ္ပဟာနံ ... ဥဿုက္ကပ္ပဟာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ ဥဿုက္ကပ္ပဟာနံ ဘဝဂါမိကမ္မေ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၇၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၄၄၅။)

ဥဿုက္ကမန (တိ) [ဥဿုက္က+မန] အားထုတ်ကြောင်းကြစိုက်-သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ အာယတ္တမနာတိ ဥဿုက္ကမနာ ဗျာဝဋစိတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၄၂၀။

ဥဿုက္ကမာန (တိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+အ +မာန] အားထုတ်သော၊သူ။ သော အပ္ပဂုဏစျာနေ ဥဿုက္ကမာနော ပတ္တပဌမဇ္ဈာနော စ ပရိဟာယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၈။

ဥဿုက္ကရဟိတ (တိ) [ဥဿုက္က+ရဟိတ] အားထုတ်ခြင်း ကင်းသော၊သူ။ အနုဿုက္ကာတိ တဿ ပဟာတဗ္ဗဿ ပဟာနေ ဥဿုက္ကရဟိတာ။ မဋီ၊၃။ရ၆။

ဥဿုက္ကဝစန (နံ) [ဥဿုက္က+ဝစန] ဥဿုက္က အနက်ကို ဟောသောသဒ္ဒါ၊ (ဘာသာဋီကာ။) ပုဗ္ဗကာလကြိယာကို ဟောတတ်သော-ဟောကြောင်း-သဒ္ဒါ၊ (မအူ၊သျှ။) ကတ္တားတူတစ်ဦးတည်း၌ ဖြစ်သော၊ နောက်ကြိယာကို-အားထုတ်-ငဲ့-သောသဒ္ဒါ။ တတ္ထ "သ"န္တိ ဥပသဂ္ဂေါ၊ တေန သဒ္ဓိံ ဥဿုက္ကဝစနမေတံ "သဥ္စိစ္စ"တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ရ။ ဥဿုက္ကဝစနန္တိ ပါကဋသဒ္ဒသညာ ကိရ၊ သမာနကပဒန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တာ ဘဥ္စန္တီတိ ဧတ္ထ ဝိယ သဥ္စိစ္စ ဝေါရောပေတုကာမဿ သဥ္စိစ္စ ပဒံ ဝေါရောပနပဒဿ ဥဿုက္ကံ၊ သဥ္စေတနာ စ ဇီဝိတာဝေါရောပနဥ္စ ကေဿဝေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝဇီရ၊၁၅၅။ ဥဿုက္ကဝစနန္တိ ပုဗ္ဗကာလကြိယာဝစနံ။ အယဥ္စ သမာနကတ္တုကေသု ပုဗ္ဗကာလကိရိယာဝစနေသု ပုဗ္ဗကာလကိရိယာဝစနဿ နိရုတ္တိဝေါဟာရော။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၀။ (-ဝဇီရ၊

၄၈၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၅၄။) (ဤ၌ "ဥဿုက္က" ဟူသည် အားထုတ်ခြင်း, ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း = ဥဿာဟ ပင်တည်း။ ယင်း အားထုတ်ခြင်း, ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း ဆိုသည်မှာ မိမိတစ်ပုဒ် တည်းဖြင့် ဆိုလိုရင်း အနက်အဓိပ္ပါယ်မပြည့် စုံ၍ နောက်ပဓာနကြိယာကို ငဲ့နေခြင်းတည်း။ အကျယ်ကို နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၉၂။ "ဂမနုဿု- က္ကဝစန"-မူလ၊ဋီ၊၃။၂၀၀။ အနုဋီ၊၃။၂၆၉၊၂၇၀- တို့ကြည့်။)

ဥဿုက္ကဝသ (ပု) [ဥဿုက္က+ဝသ] အားထုတ် ခြင်း-နောက်ကြိယာကိုငဲ့ခြင်း-အနက်၌ နိပါတ် ၏ အစွမ်း။ အဝိဇ္ဇာ ပဋိစ္စာတိ ဥဿုက္ကဝသေန ဝါ ပါဌော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ ဥဿုက္က- ဝသေနာတိ ဥဿုက္ကတ္ထေ နိပါတဝသေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၆၇။

ဥဿုက္ကသမုပ္ပါဒန (နု) [ဥဿုက္က+သမုပ္ပါဒန] အားထုတ်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ သတ္တဟိ ကာရဏေဟိ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော ဇနပဒစာရိကံ စရန္တိ၊... တတြ ဋ္ဌိတာနံ ဥဿုက္ကသမုပ္ပါဒနံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၉၁။)

ဥဿုက္ကာပတ္တိ (ထီ) [ဥဿုက္က+အာပတ္တိ] အား ထုတ်ခြင်းသို့ရောက်ခြင်း။ ဆန္ဒပ္ပဝတ္တိယာ ဥဿုက္ကပတ္တိယာ စ "ပတ္ထယမာနော"တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂၃။

ဥဿုက္ကာပန (နု) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ဏာ ပေ+ယု] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ-တိုးပွား စေ-ခြင်း။ ဝိပဿနာယ ဥဿုက္ကာပနံ ဩဿ- တရဏဿ ဟေတု။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၈။ (-အံ၊ဋီ၊ ၁။၂၈၅။) ဥဿုက္ကာပေတွာ-လည်းကြည့်။

ဥဿုက္ကာပန္န (တိ) [ဥဿုက္က+အာပန္န] အား ထုတ်ခြင်းသို့ရောက်သော၊သူ။ ဥဿုက္ကာပန္နာ ဘိက္ခူ ...သန္နိပတိတာ အာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာ- ပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။

ဥဿုက္ကာပယန္တ (တိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ ဏာပယ+အန္တ] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ- တိုးပွားစေ-သော၊သူ။ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပယတော မဂ္ဂေ အာဂတေ ဥပ္ပန္နေ။ မ၊ဋီ၊၂။၅၆။

ဥဿုက္ကာပိတ (တိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ဏာ ပေ+တ] အားထုတ်စေအပ်-ဖြစ်ပေါ်စေအပ်- တိုးပွားစေအပ်-သော။ ယဒါ ပန ဝိပဿနာ ဥဿုက္ကာပိတာ မဂ္ဂေန ယဋ္ဌေတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၈။

ဥဿုက္ကာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်) +ဏာပေ+တိ] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ-တိုး ပွားစေ-၏။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတိ။ ဣ တိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၁၈။ **ဥဿုက္ကာ ပေသိ** — ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၈၆။

ဥဿုက္ကာပေတုံ (ဗျ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ဏာပေ +တုံ] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ-တိုးပွားစေ- ခြင်းငှါ။ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာ- ပေတုံ သက္ကောန္တဿ "ဥဿုက္ကိတာ မေ ဝိပ- ဿနာ"တိ သောမနဿဇာတဿ ဥပ္ပန္နံ သောမနဿံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။) အံ၊ဋီ၊၁။၂၃၇-၌ အလားတူ ပါဌ်၌ "ဥဿက္ကိတာ မေ" ဟုရှိသည်။)

ဥဿုက္ကာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ ဏာပေ+တွာ] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ-တိုး ပွားစေ-၍။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂံ ပါပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ဥဿုက္ကာပေတွာတိ ဥဒ္ဒံ ဥဒ္ဒံ သန္တိဝိသေသယုတ္တံ ကတွာ ဝဍ္ဎေတွာတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၂။၇၃။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။)

ဥဿုက္ကာပေန္တ (တိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ဏာပေ+အန္တ] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ-တိုးပွားစေ-သော၊သူ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေန္တာ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယာ တတော ပဗ္ဗဇ္ဇုံ။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၆။

ဥဿုက္ကာပေသီ (ကာ၊ကြိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+ဏာပေ+ဤ] အားထုတ်စေ-ဖြစ်ပေါ်စေ-တိုးပွားစေ-ပြီ။ ဥဿုက္ကာပေတိ-ကြည့်။

ဥဿုက္ကိတ (တိ) [ဥဿုက္က(နာမဓာတ်)+တ] အားထုတ်အပ်-တိုးပွားစေအပ်-သော။ ဥဿုက္ကာပေတုံ-ကြည့်။

ဥဿုဿတိ (ကြိ) [ဥ+သုသ+အ+တိ] ခြောက်ကပ်-ခန်းခြောက်-၏။ ဥဿုဿတိ အနာဟာရော၊ သောကသလ္လသမပ္ပိတော။ သုတ္တနိ။ ၄၂၉။ စူဠနိ။၂။ (-သံ၊၁။၁၂၆။) ဥဿုဿတီတိ တဿ ဝစနံ ကဒါစိ သစ္စံ ဘဝေယျာတိ မညမာနော ဥဿုဿတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။ ယသ္မိံ သမယေ ပဌမေ သူရိယေ ဥဋ္ဌိတေ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဥဿုဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။ **ဥဿုဿန္တိ**—အံ၊ငိ၊၁။၉၆။ **ဥဿုဿေယျ**—သံ၊၁။၁၂၆။ **ဥဿုဿေယျုံ**—ဇာ၊၂။၂၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၄၂။

ဥဿုဿန္တိ (ကြိ) [ဥ+သုသ+အ+အန္တိ] ခြောက်ကပ်-ခန်းခြောက်-ကုန်၏။ ဥဿုဿတိ-ကြည့်။

ဥဿုဿေယျ (ကြိ) [ဥ+သုသ+ဧယျ] ခြောက်ကပ်-ခန်းခြောက်-ရာ၏။ ဥဿုဿတိ-ကြည့်။

ဥဿုဿေယျုံ (ကြိ) [ဥ+သုသ+ဧယျုံ] ခြောက်ကပ်-ခန်းခြောက်-ကုန်ရာ၏။ ဥဿုဿတိ-ကြည့်။

ဥဿူယန္တ—အဇ္ဇ လာလုဒါယီ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာနံ ဂုဏကထာယ ပဝတ္တမာနာယ ဥဿူယန္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ (ဥဿူယန္တော-ဟုရှိသင့်သည်။ ဥဿူယန္တ-ကြည့်။)

ဥဿူယမာန - သော ဥဿူယမာနော…တံ ဌာနန္တရံ အစ္ဆိန္ဒာပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ (ဥဿူယ-မာနော-ဟုရှိသင့်သည်။ ဥဿူယမာန-ကြည့်။)

ဥဿူရ (ပု) [ဥ+သူရိယ။ သူရိယ-ကို သူရပြု။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၁၁၅။ ဥ+သူရ။ ပါစိတ်၊ယော] (၁) အလွန်နေမြင့်သောအခါ။ (တိ)(၂) အလွန်ပူသော။ (၁) ဥဿူရေ အာဟရိယိတ္ထာ(ဝိ၊၂။၁၀၄)တိ အတိဒိဝါ အာဟရိယိတ္ထ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ဥဒ္ဓံ သူရော ဥဂ္ဂတော အသ္မိံ ကာလေတိ ဥဿူရော။ ပါစိတ်၊ယော။၆၆။ ဒိဝါ ဥဋ္ဌာသီတိ ဥဿူရေ ဥဋ္ဌိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿူရက (တိ) [ဥဿူရ+က] အလွန်ပူသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿူရကဇာတ (တိ) [ဥဿူရက+ဇာတ] ဖြစ်သော အလွန်ပူသော ရေရှိသော(အိုး)။ ဥဿူ-ရကဇာတောတိ တဿေဝ ကုမ္ဘိတဘာဝဿ ဥဿူရကံ အစ္စုဏှတံ ပတ္တော၊ တေနာဟ "ဥသုမကဇာတော"တိ။ အံ၊ငိ၊၃။၅၉။ (ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ "ဥဿဒကဇာတော" ဟုရှိသည်။ ဥဿဒကဇာတ-ကြည့်။)

ဥဿူရတရ (တိ) [ဥဿူရ+တရ] အလွန်နေမြင့်သောအခါ။ ဒိဝါတရံ ဥဋ္ဌာသီတိ… ပုနဒိဝသေ ဥဿူရတရံ ဥဋ္ဌာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။

ဥဿူရဘတ္တ (တိ) [ဥဿူရ+ဘတ္တ] အလွန်နေမြင့်သောအခါ၌ ချက်အပ်သော ထမင်းရှိသော၊ နေမြင့်မှ ထမင်းချက်သော။ ဥဿူ-ရဘတ္တော(အံ၊၂။၂၂၇)တိ အတိဒိဝါပစနဘတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။

ဥဿူရသေယျ (တိ) [ဥဿူရ+သေယျ] အလွန်နေမြင့်သည်တိုင်အောင် အိပ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥဿူရသေယျံ အာလသျံ၊ စဏ္ဍိက္ကံ ဒီဃ-သောတ္တိယံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၈။

ဥဿောတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏော+တိ] အထက်သို့တက်စေ-စိုက်ထူ-ဆောက်-ထောင်မတ်-၏။ အာပေါ သိဉ္စံ ယဇံ ဥဿောတိ ယူပ(ဇာ၊၁။၂၈၄)န္တိ ... သုဝဏ္ဏယူပံ ဥဿာပေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၀၁။ **ဥဿောသိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၅၀။

ဥဿောဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+သိဒ+တွာ။ ဓာတွတ္ထ။ ၃၉၆] ပြုတ်-ပေါင်း-ပေါင်းတင်-၍။ ပုလကံ နာမ နိတ္ထုသံ ကတွာ ဥဿောဒေတွာ ဂဟိတ-ယဝတဏ္ဍုလာ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ ဥဿော-ဒေတွာတိ ရန္ဓိတွာ။ ပါရာ၊ယော။၁၀၀။

ဥဿောနေတိ (ကြိ) [(ဥ+သိ+ယု=) ဥဿောန+ဏ္ဏ+တိ။ နာ ဥဿောန(သံ)။] အထက်သို့တက်-ချိမ-ပင့်မြှောက်-၏။ ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ န ဥဿောနေတိ။ အံ၊ ၁။၅၃၆။ န ဥဿောနေတီတိ ဒိဋ္ဌိဝသေန န ဥက္ခိပတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၈။

ဥဿောသိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ+သိ+ဏာပေ+ဤ] အထက်သို့တက်စေ-စိုက်ထူ-ဆောက်-ထောင်မတ်-ပြီ။ ဥဿောတိ-ကြည့်။

ဥဿောဠှန (န) [ဥ+သိဠှ+ယု။ နီတိ၊ဓာ။၃၅၀။] လေချွန်-ဟစ်ကြွေး-ခြင်း။ မုခေန ဥဿောဠှနံ သဒ္ဒမုဋ္ဌနံ သောဠှနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၁။

ဥဿောဠှေတိ (ကြိ) [ဥ+သိဠှ+ဏေ+တိ] လေချွန်-ဟစ်ကြွေး-၏။ ဥဿောဠှေန္တိပိ အပ္ဖော-ဋေန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၇၅။ ဥဿောဠှေန္တီတိ မုခေန ဥဿောဠှနသဒ္ဒံ ပမုဉ္စန္တိ၊ မဟန္တံ ကတွာ အဗျတ္တသဒ္ဒံ ပဝတ္တေန္တီတိ အတ္ထော။ ... မုခေန ဝါတံ နိစ္ဆာရေန္တာ သုခုမံ အဗျတ္တသဒ္ဒံ ပဝတ္တေန္တီတိပိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၃။ **ဥဿောဠှေဿန္တိ**— ဝိ၊၁။၂၇၈။ ဝိ၊၄။၂၈။

ဥဿောဠှေန္တိ (ကြိ) [ဥ+သိဠှ+ဏေ+အန္တိ] လေ ချွန်-ဟစ်ကြွေး-ကုန်၏။ ဥဿောဠှေတိ-ကြည့်။

ဥဿောဠှေဿန္တိ (ကြိ) [ဥ+သိဠှ+ဏေ+ဿန္တိ] လေ ချွန်-ဟစ်ကြွေး-ကုန်လတ္တံ့။ ဥဿော-ဠှေတိ-ကြည့်။

ဥဿာဠှိကာယ (တိ) [ဥဿာဠှီ+ကာယ] အားထုတ်သောကိုယ်ရှိသော၊ လုံ့လကြောင့် နားရွက် အမြီးစသည်တို့-ချီမြှောက်-ထောင်-သော၊သူ (ကြွက်)။ လှည့်လည်ကုန်လျက် (မြန်မာပြန်)။ န ဟိ နူနိမဿ သမဏဿ၊ တုစ္ဆကောဋ္ဌသ္မိ မူသိကာ၊ ဥဿာဠှိကာယ နစ္စန္တိ။ သံ၊၁။၁၇၂။ ဥဿာဠှိကာယာတိ ဥဿာဟေန ကဏ္ဏနင်္ဂုဋ္ဌာဒီနိ ဥက္ခိပိတွာ ဝိစ-ရန္တာ ဥပ္ပတန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ (ပါဠိတော်၌ ဆန်းကြောင့် အာ ကို ရဿပြု၍ ဥဿာဠှိ-ကာယ-ဟု ရှိသည်။)

ဥဿာဠှိဘာဝပ္ပတ္တ (တိ) [ဥဿာဠှိဘာဝ+ပတ္တ] သည်းစွာအားထုတ်သူ၏အဖြစ်သို့ရောက်သော။ ဥဋ္ဌာနနာမေန စ ဝုတ္တာယ မဟာ-ဘာရသဟနတ္ထေန ဥဿာဠှိဘာဝပ္ပတ္တာယ ဝီရိယသင်္ခါတာယ ခန္တျာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၆။

ဥဿာဠှိပဉ္စမ (တိ) [ဥဿာဠှီ+ပဉ္စမ] သည်းစွာ အားထုတ်ခြင်းလျှင် ငါးခုမြောက်ရှိသော။ သော ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဣမေသံ ဥဿာ-ဠှိပဉ္စမာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝိ**တတ္တာ။ အံ၊၂။၇၂**။

ဥဿာဠှိ(ဠှီ)ပန္နရသင်္ဂသမန္နာဂတ (တိ) [ဥ

သောင္ဆိပန္နရသဂ်+သမန္နာဂတ] သည်းစွာ အား **ထုတ်**ခြင်းနှင့်တကွသော တစ်ဆယ့်ငါးပါးသော **အင်္ဂါ**တို့နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဥသောင္ဆိ(ဋ္ဌိ)-ပန္နရသင်္ဂသမန္နာဂတော(မ၊၁။၁၄၉)တိ ... ဓေဝ ဥသောင္ဆိယာ သဒ္ဓိ ပန္နရသဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော။ မ႒ၭ၊၁။၃၇၃။ (-မဋီ၊၂။၅၆။)

ဥသောင္ဆိလက္ခဏပတ္တ (တိ) [ဥသောင္ဆိလက္ခဏ +**ပတ္တ**] သည်းစွာအားထုတ်ခြင်းလက္ခဏာသို့ ရောက်သော။ ဥတ္တမဝီရိယန္တိ ဥသောင္ဆိလက္ခဏပတ္တံ ဝီရိယံ။ သံဋီ၊၁။၂၉၇။

ဥသောင္ဆိ (ထီ) [ဥ+သဟ+အ။ ဠတ္တိဇောတက ဤပစ္စည်း။ ဥဿာဟ+ဦဟာ။ ဥ+သဟ+ဟိ။ ဥ ပဗလ် ဒုက္ကရကမ္မံ သဟတိ ယာယာတိ ဥသောင္ဆိ။ သဟဿ သာဠွော၊ နဒါဒိ။ ဥဿာဟာန် ဦဟာတိ ဝါ ဥသောင္ဆိ။... ဝါမယမမင္တွော်ပိ။ ဓာန်ဋီ။၁၅၈။ ဥဿဟတိတိ ဥသောင္ဆိ၊ ဝီရိယံ။ မောဂ်၊ရ။၂၂၄။] (၁)(က) အားထုတ်ခြင်း။ (ခ) လွန်စွာ-သည်းစွာ-အား ထုတ်ခြင်း၊ ပြည့်စုံစေကြောင်းဝီရိယ။ လွန်စွာ သည်းခံနိုင်သောအင်အား။ (တိ)(၂) လွန်စွာ-သည်းစွာ-အားထုတ်သော၊သူ။ (၁)(က) ထာ-မဝါတိ ဥသောင္ဆိသခါတေန ဝီရိယထာမေန သမန္နာဂတော။ ဥဒါန႒၊၂၁၂။ အံဋီ၊၃။၂၈၁။ (ခ) ဥသောင္ဆိ(သံ၊၁။၃၅၁)တိ သဗ္ဗသဟံ အဓိ-မတ္တဝီရိယံ။ သံ႒၊၂။၁၁၈။ (-မ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ ၁။၄၀၅။ အံ၊၂။၇၂။ အဘိ၊ဓ၊၁၉။ မဟာနိ။၄၅။ မ႒ၭ၊၁။၃၇၃။ အံ႒၊၂။၃၂၅။ အံ႒၊၃။၃၁။ အဘိ၊ ႒၊၁။၁၉၀။ မဟာနိ႒။၁၆၄။ မဋီ၊၂။၅၅။ ဥသောင္ဆိ(အံ၊၂။၂၇၁)တိ သမ္မာဒနဝီရိယံ။ အံ၊ ႒၊၃။၉၉။ ဥသောင္ဆိ(စူဠနိ။၉၁)န္တိ ဗလဝဝီရိယံ။ စူဠနိ႒။၂၅။ (တိ)(၂) ဥသောင္ဆိဘာဝပ္ပတ္တ-ကြည့်။

ဥဟစ္စ (ဗျ) [ဥ+ဟန+တွာ] နုတ်၍။ ဦဟစ္စ-ကြည့်။

ဥဟညိ (ကြိ) [ဥ+ဟန+ယ+ဤ] ညှဉ်းဆဲအပ်ပြီ။ ဦဟညတိ-ကြည့်။

ဥဟဒတိ (ကြိ) [ဥ+ဟဒ+အ+တိ] ကျင်ကြီးစွန့်၏။ ဦဟဒတိ-ကြည့်။

ဥဟဒန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဟဒ+အ+အန္တိ] ကျင်ကြီးစွန့်ကုန်၏။ ဦဟဒတိ-ကြည့်။

ဥဟတ[၁] (တိ) [ဥ+ဟဒ+တ] ကျင်ကြီး-စွန့်အပ်-လိမ်းကျံအပ်-ပေကျံစေအပ်-သော၊သူ။ ဦဟတ[၁] - ကြည့်။

ဥဟတ[၂] (တိ) [ဥ+ဟန+တ] အထက်သို့တက်သော၊ ထသော။ ရဇမုဟတဥ္စ ဝါတေန၊ ယထာ မေဃောပသမ္မယေ။ ထေရ။၃၁၇။ ရဇမုဟတဥ္စ ဝါတေနာတိ ...ဝါတေန ဥဋ္ဌိတံ ရဇံ။ ထေရ႒၊၂။၂၅၄။

ဥဟဒန္တိ (တိ) [ဥ+ဟဒ+အ+အန္တိ] ကျင်ကြီးစွန့်ကုန်၏။ ဦဟဒတိ-ကြည့်။

ဥဟဒိတ (တိ) [ဥ+ဟဒ+တ] ကျင်ကြီးစွန့်အပ်သော၊ ကျင်ကြီး ပေကျံစေအပ်သော၊ သူ။ တေဟိ ဥဟဒိတာပိ ဩမုတ္တိတာပိ ဂန္ဓဝိလေ-ပနံ ပဋိစ္ဆန္နာ ဝိယ သောမနဿံ အာပဇ္ဇန္တိ။ နေတ္တိ႒၊၂၆၄။

ဥဟန္န (တိ) [ဥ+ဟဒ+တ] ကျင်ကြီးစွန့်အပ်သော။ အဂ္ဂိဟုတ္တဥ္စ ဥဟန္နံ၊ ဒွေ့ စ ဘိန္နာ ကမဏ္ဍလူ။ ဇာ၊၁။၄၄။ ဥဟန္နန္တိ ဠမိနာ ပါပ-မက္ခေန ဦဟဒံ။ ဇာ႒၊၂။၆၇။ (ပြည်၊ဇာ၊ သျှ-၌ ဥဟဒံ-ဟုရှိသည်။)

ဥဟသန္တိ (ကြိ) [ဥ+ဟသ+အ+အန္တိ] (က) ပြုံးရယ်-ညှင်းညှင်းသာသာရယ်-ကုန်၏။ (ခ)

ပြင်းစွာရယ်ကုန်၏။ (က) တာ အာယသ္မတာ ဥဒါယိနာ သဒ္ဓိံ ဥဟာသန္တိပိ ဥလ္လပန္တိပိ။ ဝိ၊ ၁။၁၈၇။ ဥဟသန္တီတိ သိတံ ကတွာ မန္ဒဟသိတံ ဟသန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ (ခ) ဥဟသန္တိ ပဟသန္တိ နာရိယော။ ဇာ၊၂။၁၂၉။ ဥဟသန္တီတိ မဟာဟသိတံ ဟသန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၃။

ဥဟာ (ထိ) [ဥ+ဟာ+အ] စွန့်အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဟာပေါဟက္ကမ (ပု) [ဥဟာပေါဟ+ကမ] စွန့်အပ် ရယူအပ်သော အစဉ် (သျှ)။ ထေရဝါဒဒဿနေန ဝိနယဝိနိစ္ဆယံ ပတိ ဝိနယဓရာနံ ကာရဏောပပတ္တိတော ဥဟာပေါဟက္ကမံ ဒဿေတိ။ ဝဇိရ။၁၈။ (ပါရာဂံ၊သစ်။၆၁-၌ ဥဟာပေါဟက္ကမံ-ကို "ကြံစည်နည်းကို ပြုရခြင်း"ဟု မြန်မာပြန်ဆိုထားသည်။ ယင်းအလို "ဥဟာ"ပုဒ်ကို "ဦဟ+အ"ဟု ခွဲရမည်။ "ကြံစည်အပ် စွန့်အပ်သော အစဉ်" ဟု သဒ္ဒါနက်ပေးရမည်။ အပေါဟ-လည်းကြည့်။

ဥဟာပေါဟနယပ္ပဝတ္တ (တိ) [ဥဟာပေါဟနယ+ပဝတ္တ] စွန့်အပ် ရယူအပ်သော နည်းဖြင့်ဖြစ်သော။ ယုတ်သော ပွားသော နည်းဖြင့်ဖြစ်သော(သျှ။) အဓိပ္ပါယောတိ ကာရဏောပပတ္တိသိဒ္ဓေါ ဥဟာပေါဟနယပ္ပဝတ္တော ပစ္စက္ခာဒိပမာဏပတိရူပကော။ ဝဇိရ။၈၅။

ဥဟာပေါဟက္ကမနိဒဿန (နု) [ဥဟာပေါဟက္ကမ+နိဒဿန] စွန့်အပ် ရယူအပ်သော အစဉ်ကို ပြတတ်သော(နည်း)။ ယုတ်ခြင်း ပွားခြင်း အစဉ်ကို ပြတတ်သော၊ (သျှ။) သံဝဏ္ဏနာနယောတိ သံဝဏ္ဏနာ နာမ အဝုတ္တေသု ဥဟာပေါဟက္ကမနိဒဿနတော နယောတိ ဝုတ္တော။ ဝဇိရ။၃၉၂။

ဥဟုင်္ကာရ (ပု) [ဥဟုံ+ကရ+ဏ။ "ဥဟု"န္တိ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ ဥဟုင်္ကာရော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၃၈။] ဇီးကွက်။ ဥဟုင်္ကာရာ(ဇာ၊၂။၃၄၇)တိ ဥလူကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၆။

ဥဠာရ (တိ) [ဥလ+အာရ။ ဥ+ဒရ+အ။ သူစိ။ ဥ+အာ+ရာ+က။ ကောတ္ထုဘာ။] (၁) ချီးမြှင့်သော။ (၂) မွန်မြတ်-ကောင်းမြတ်-သော။ (၃) များ-ပြန့်ပြော-သော။ (၁)(၂)(၃) ဥဠာရော ဩဘာသော လောကော ပါတုရဟောသိ။ ပဋိသံ။၃၃၂။ (-ဝိ၊၁။၂၂၁။ ဒီ၊၂။၁၀၁၁၆၉။ မ၊၁။၂၂၁၊၂၃၃၊၃၀၁။ မ၊၂။၃၂၃။ မ၊၃။၁၆၁။ သံ၊၁။ရ၃။ အံ၊၁။၄၄၆။ အံ၊၂။၂ဝ၆။ သုတ္တနိ။ ၃၂၄။ ဝိမာန။၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၀။ ဇာ၊၁။ရ၁၉၄၊ ၃ရ၁။) ဥဠာရာနိ ဥဠာရာနိ ခါဒနီယာနိ ခါဒန္တီတိအာဒီသု ဟိ မဓုရံ ဥဠာရန္တိ ဝုတ္တံ။ ဥဠာရာယ ဝတ္ထဘောဂါယ စိတ္တံ န နမတီတိ အာဒီသု ပဏီတံ ဥဠာရန္တိ ဝုတ္တံ။ ဥဠာရာယ ခလု ဘဝံ ဝစ္ဆာယနော သမဏံ ဂေါတမံ ပသံသာယ ပသံသတီတိအာဒီသု သေဋ္ဌံ ဥဠာရန္တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၊၂၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ရရ၊၁၀၀၊၁၈၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃၈။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၂။)

ဥဠာရအာရမ္မဏ (နု) [ဥဠာရ+အာရမ္မဏ] မြတ်သောအာရုံ။ ဗလဝါရမ္မဏေတိ ဥဠာရအာရမ္မဏေ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၃၅။

ဥဠာရကာမဂုဏသမန္နာဂတ (တိ) [ဥဠာရကာမဂုဏ+သမန္နာဂတ] မြတ်သောကာမဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော။ သမ္ပန္နကာမဂုဏန္တိ ဥဠာရကာမဂုဏသမန္နာဂတံ။ . မ၊ဋီ၊၃။၁၆၅။

ဥဠာရကာမရသ (ပု) [ဥဠာရ+ကာမရသ] မြတ်သောကာမအရသာ။ မနုညဘောဇနံ ဘုတ္တာဝိနော ဝိယ ပန ဥဠာရကာမရသဿ ယာဝဒတ္ထံ နိစိတဿ သဟိတဿ ဘုတ္တကာမတာယ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၂။

ဥဠာရကုလ (န) [ဥဠာရ+ကုလ] (၁) မြတ်သောအမျိုး။ (၂) (အစိုးရခြင်း စည်းစိမ် အစရှိသည်တို့ဖြင့်) များသော-ကြွယ်ဝသော-အမျိုး။ (၁)(၂) ဥဠာရသမ္ဘာဝိတ-ကြည့်။

ဥဠာရကုလဝစန (တိ) [ဥဠာရကုလ+ဝစန] မြတ်သောအမျိုးကို-ဟောခြင်းရှိ-ဟောတတ်-သော (သဒ္ဒါ)။ ဥဠာရကုလဝစနော ဝါ ဧတ္ထ ကုလသဒ္ဒေါ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၈။

ဥဠာရကုလသမ္ဘူတ (တိ) [ဥဠာရကုလ+သမ္ဘူတ] မြတ်သောအမျိုး၌ ဖြစ်သောသူ။ ဥဠာရကုလသမ္ဘူတော၊ သံဃုပဋ္ဌာယကော သဒါ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၆၃။

ဥဠာရကုလူပပန္န (တိ) [ဥဠာရကုလ+ဥပပန္န] မြတ်သောအမျိုးနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ ယံ သုဒုလ္လဘန္တိ ယံ ဥဠာရကုလူပပန္နေနာပိ ဒုလ္လဘံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၆၇။

ဥဠာရခါဒနီယ (န) [ဥဠာရ+ခါဒနီယ] မြတ်-ကောင်းမွန်-သော ခဲဖွယ်။ ပစ္ဆာ ဥဠာရခါဒနီယာဒီဟိ သန္တပ္ပေသ္ဝာ။ မ၊ဌ၊၂။၁၈၆။

ဥဠာရဂုဏ (တိ) [ဥဠာရ+ဂုဏ] များမြတ်သောဂုဏ်ရှိသောသူ။ ဝေရူပါယ ပဋိပတ္တိယာ သမန္နာဂတာ လဇ္ဇိနော ပေသလာ ဥဠာရဂုဏာ။ မ၊ဌ၊၂။၂၁၂။ (-ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၈၂။ ဓာ၊ဌ၊၄။၁၉၀။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၀။)

ဥဠာရစိတ္တ (တိ) [ဥဠာရ+စိတ္တ] မြတ်သောစိတ်ရှိသောသူ။ ဥဠာရဇ္ဈ-ကြည့်။

ဥဠာရဆန္ဒ (တိ) [ဥဠာရ+ဆန္ဒ] မြတ်သောအလို ဆန္ဒရှိသောသူ။ မဟာဆန္ဒေဟိ ဝါ ဥဠာရဆန္ဒာဒီဟိ ဂတံ ပဋိပန္နန္တိ မဟဂ္ဂတံ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၇၂။

ဥဠာရဆန္ဒဝီရိယစိတ္တပည (တိ) [ဥဠာရ+ဆန္ဒဝီရိယစိတ္တပညာ] မြတ်သောဆန္ဒဝီရိယစိတ်ပညာရှိသောသူ။ မဟန္တေဟိ ဝါ ဥဠာရဆန္ဒဝီရိယစိတ္တပညေဟိ ဂတံ ပဋိပန္နန္တိ မဟဂ္ဂတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃။

ဥဠာရဇ္ဈာသယ (တိ) [ဥဠာရ+အဇ္ဈာသယ] မြတ်သောအလိုဆန္ဒရှိသောသူ။ မဟတ္တေဟိတိ မဟာအာတုမေဟိ ဥဠာရဇ္ဈာသယေဟိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၁၀၆။ (-စရိယာ၊ဌ၊၂၇၇။)

ဥဠာရတမ (တိ) [ဥဠာရ+တမ] အလွန်မြတ်သော။ ဘဝန္တရပဋိစ္ဆန္နံ ဥဠာရတမံ ပုညဝိပါကံ ဥဒါဟရိတ္ဝာ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၇၂။ (ထေရ၊ဌ၊ ၁။၁၉၆။ ထေရီ၊ဌ၊၁၄၃။ သာရတ္ထ၊၁။၂၁၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၁။)

ဥဠာရတမကုလီန (တိ) [ဥဠာရတမ+ကုလီန] သာလွန်မြင့်မြတ်သောအမျိုးရှိသောသူ။ ဂေါတမောတိ ဣမိနာ လောကိယဇနေဟိ ဥဠာရတမကုလီနတာဒီပနတော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၄။

ဥဠာရတရ (တိ) [ဥဠာရ+တရ] အလွန်မြတ်သောသူ။ ယေ စ ဂါမေ တိတိက္ခန္တိ၊ တေ ဥဠာရတရာ တယာ။ ဇာ၊၁။၁၉၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၄၉၉။ သီလပရိပူရဏာဒိတော ပုဗ္ဗဝိသေသတော ဥဠာရတရံ အပရံ ကသိဏပရိကမ္မာဒိဝိသေသံ ဇာနန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၉၇။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၅၈။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁၀။)

ဥဠာရတရဝိပါက (တိ) [ဥဠာရတရ+ဝိပါက] အလွန်ပြန့်ပြောများပြားသော အကျိုးရှိသော။ ယသ္မာ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌိတဿ ပစ္စေက- ဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နပိဏ္ဍပါတော တံဒိဝသမေဝ ဥဠာ- ရတရ ဝိပါကော ဟောတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။

ဥဠာရဇ္ဈာသယ (တိ) [ဥဠာရ+အဇ္ဈာသယ] မြတ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ကုတော တဿ ဥဠာရဇ္ဈာသယတာ။ ဝိ၊၁။၁၇၂။ ဥဠာရော အဇ္ဈာ အဿာတိ ဥဠာ- ရဇ္ဈာ၊ ဥဠာရဇ္ဈာနော ဘာဝေါ ဥဠာရဇ္ဈတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၉။ ဥဠာရဇ္ဈတာတိ ဥဠာရစိတ္တတာ၊ ပဏီတာဓိမုတ္တတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၆။

ဥဠာရဒဿန (န) [ဥဠာရ+ဒဿန] မြတ်သည်ကိုမြင်ခြင်း။ ဥဠာရဒဿနေန တဒညဿ အနု- ဠာရဘာဝေါ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၀၆။

ဥဠာရဓန (န) [ဥဠာရ+ဓန] များမြတ်သော ဥစ္စာ။ ဥဠာရဓနဿ ဥဠာရဓနပဋိလာဘကာ- ရဏဿ စ ပရိစ္စာဂဿမ္ဘဝါဟေတုကတ္တာ။ မ၊ ဋီ၊၃။၁၆၉။

ဥဠာရဒိဗ္ဗဘောဂ (တိ) [ဥဠာရ+ဒိဗ္ဗဘောဂ] မြတ်သော နတ်စည်းစိမ်ရှိသော၊သူ။ တာဝတိံ- သကာယိကောပိ ဥဠာရဒိဗ္ဗဘောဂတာယ သု- နိမ္မိတဒေဝရာဇာ ဝိယ မောဒသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၃၀၁။

ဥဠာရဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဥဠာရ+ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ] မြတ်သောနတ်စည်းစိမ်။ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဥဠာရဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၆။

ဥဠာရဒေသနာပဋိဝေဓ (တိ) [ဥဠာရဒေသနာ+ ပဋိဝေဓ] မြတ်သောဒေသနာကို ထိုးထွင်းသိ သော၊သူ။ ယေ ပန တေ မဟာရာဇ ဘိက္ခူ ဥဠာရဒေသနာပဋိဝေဓာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဥဠာရပညာ (ထီ) [ဥဠာရာ+ပညာ] (၁) မြတ် သောပညာ။ (တိ)(၂) မြတ်သောပညာရှိသော၊ သူ။ (၁) ယံ ဥဠာရပညံ ပဋိလဘတိ။ ပေဋ္ဋ ကော။၂၇၉။ (တိ)(၂) သောဠာရပညာဏောတိ ဥဠာရပညော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၃။

ဥဠာရပဏီတ (တိ) [ဥဠာရ+ပဏီတ] မလွန် မွန်မြတ်သော။ တံ နိဗ္ဗတ္တာနံ စိတ္တဇရူပါနံ ဥဠာရပဏီတဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၀၃။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၅၀၇။)

ဥဠာရပါမောဇ္ဇ (တိ) [ဥဠာရ+ပါမောဇ္ဇ] များ သောနှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဥဠာရပါမောဇ္ဇော(ဒီ၊၃။၂၂၂)တိ ဗဟုလပါ- မောဇ္ဇော ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။ (-မ၊၂။၁၂၈။ အံ၊၃။၂၇၅။)

ဥဠာရဖလ(တိ) [ဥဠာရ+ဖလ] မြတ်သောအကျိုး ရှိသော။ အာယတဂ္ဂန္တိ ဝိပုလဖလတာယ ဥဠာ- ရဖလတာယ အာယတဂ္ဂံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၄။

ဥဠာရဘောဂ (တိ) [ဥဠာရ+ဘောဂ] များမြတ် သော စည်းစိမ်ရှိသော၊သူ။ နာဟံ ဗြာဟ္မဏ ဥဠာရဘောဂတာ သေယျံသောတိ ဝဒါမိ။ မ၊ ၂။၃၉၀။ (-ဝိမာန။၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၈။)

ဥဠာရဘောဂကုလ (န) [ဥဠာရဘောဂ+ကုလ] မြတ်သောစည်းစိမ်တို့နှင့်ပြည့်စုံသောအမျိုး။ ဥဠာရဘောဂကုလာ(မ၊၃။၈၇)တိ ဥဠာရေဟိ ပဏီတေဟိ ဘောဂေဟိ သမ္ပန္နကုလာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၆၈။ (-မဟာနိ။၅၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၂။)

ဥဠာရဝဏ္ဏ (တိ) [ဥဠာရ+ဝဏ္ဏ] မြတ်-တင့် တယ်-သော အဆင်းရှိသော၊သူ။ ဥဠာရဝဏ္ဏ- (ပေတ။၁၈၈)န္တိ သေဋ္ဌရူပံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။ (-ဒီ၊၂။၁၆၇။ ဇာ၊၁။၂၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၂။)

ဥဠာရဝိသယ (တိ) [ဥဠာရ+ဝိသယ] မြတ်သော အရာရှိသော။ ကလျာဏောတိ ဘဒ္ဒကော။ သာ စဿ ကလျာဏတာ ဥဠာရဝိသယ-တာယာတိ အာဟ ကလျာဏဂုဏသမန္နာ-ဂတော။ မငိ၊၂။၂၄၅။

ဥဠာရဝိသေသ (ပု) [ဥဠာရ+ဝိသေသ] မြတ်သောအထူး။ ယသ္မိံ ခေါ် သန္တက သတ္တရိ သာဝကော ဝေရှပ် ဥဠာရဝိသေသံ အဓိဂ-စ္ဆတိ။ မ၊၂။၁၉၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၈။)

ဥဠာရဝေဂ (တိ) [ဥဠာရ+ဝေဂ] များသော(လှိုင်း တံပိုး)အဟုန်ရှိသော။ သော သာဂရော နိစ္စမု-ဠာရဝေဂေါ၊ ဝေလံ န အစ္စေတိ မဟာသမုဒ္ဒေါ။ ဇာ၊၁။၃၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၉၉။

ဥဠာရဝေဒ (တိ) [ဥဠာရ+ဝေဒ] များသော နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ သန္တိ စ ခေါ် အနုရုဒ္ဓ ကုလပုတ္တာ သဒ္ဓါ ဥဠာရဝေဒါ ဥဠာရပါမောဇ္ဇာ။ မ၊၂။၁၂၈။ ဥဠာရဝေဒါတိ မဟန္တတုဋ္ဌိနော။ မဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။

ဥဠာရသဒ္ဓ (တိ) [ဥဠာရ+သဒ္ဓ] များမြတ်သော ကျော်စောသံရှိသော၊သူ။ ကိတ္တိသဒ္ဒေါပိ "ဟိ" သဒ္ဒသဒ္ဒေါ၊ ယထာ တံ "ဥဠာရသဒ္ဒါ ဠသယော ဂုဏဝန္တော တပဿိနော"တိ။ မ၊ ငိ၊၂။၂၄၅။

ဥဠာရသမ္ဘာဝိတ (တိ) [ဥဠာရ+သမ္ဘာဝိတ] မြတ်သည်-မြတ်သူ-ဟုချီးမွမ်းအပ်သော။ ဥဠာ-ရသမ္ဘာဝိတာ(ဝိ၊၂။၃၈၁)တိ ဥဠာရကုလာ ပဗ္ဗ-ဇိတတ္တာ ဂုဏေဟိ စ ဥဠာရတ္တာ ဥဠာရာတိ သမ္ဘာဝိတာ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ ဥဠာရကုလာတိ ဇာတိသေဋ္ဌကုလာ၊ ဠသရိယဘောဂါဒီဟိ ဝါ ဝိပုလကုလာ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၉။

ဥဠာရာဓိပတိ (ပု) [ဥဠာရ+အဓိပတိ] များ သော ကြယ်တာရာတို့၏ အကြီးအမှူး။ ကြယ် တာရာ အပေါင်း၏အကြီးအမှူး (မြန်မာပြန်)။ ပုန စ ပရံ မဟာရာဇ စန္ဒော ဥဠာရာဓိပတိ။ မိလိန္ဒ။၃၇၂။

ဥဠု (ပုန) [ဥ+လု+ဏ။ ဥစ္စံ လဝတိ ဂစ္ဆတီတိ ဥလု၊ သော ဝေ ဥဠု။ ဓာန်၊ငိ။၅၇။] (၁) ကြယ်တာရာ၊ နက္ခတ်။ (၂) ရေ။ (၁) ယထာ ဂဂနမုဠုဘိ၊ ဇဝံ သော ဥပသောဘဘ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၆၊ (-၃၄၃။) ဥဠုဘီတိ နက္ခတ္တေဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၉၊ (-၂၂၅။) (၂) ဥဠုမ္ပ-ထောင့် ကွင်းကြည့်။

ဥဠုက်(ဂ်) (ပု) [ဥလ+ဥက။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဥ+ အဠု+ဏ] (၁) ယောက်ချို။ (၂) ရေမှုတ်၊ (၁) ဥဠုဂ်ဘိက္ခာ-ကြည့်။ (၂) ဥဠုင်္ကော တုစ္ဆ-ဘာဇနေဿ တလေ ပဋိဟတော "တတာ"တိ-သဒ္ဒမကာသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ တဿ "ဥဠုက်သဒ္ဒကော"တွေဝ နာမံ ဇာတံ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၆။ (-ဝိဋ္ဌ၊၁။၂၉။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ ဝိဋ္ဌ၊ ၄။၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၆။) ဥဠုင်္ကော(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။၂၈၈၆)တိ နာဠိကေရဖလကဋာဟာဒိ-မယော ဥဠုင်္ကော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ငိ၊၂။၃၁၀။) ဥလုက်-နှင့် အောက်ပုဒ်တို့လည်းကြည့်။

ဥဠုဂ်ဘိက္ခာ (ထီ) [ဥဠုဂ်+ဘိက္ခာ] တယောက် ချိုမျှသောဆွမ်း။ ဥဠုဂ်ဘိက္ခံ ပါဒါသိ၊ ဒွိပဒိန္ဒဿ တာဒိနော။ အပ၊၁။၂၈၀။

ဥဠုဂ်ယာဂု (ထီ) [ဥဠုဂ်+ယာဂု] တယောက် ချိုမျှသောယာဂု။ ယေရော ဥဠုဂ်ယာဂုမ္ပိ ကဋစ္ဆုယာဂုမ္ပိ န လဘတိ။ မဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။

ဥဠုင်္ကသဒ္ဒက (တိ) [ဥဠုင်္ကသဒ္ဒ+ကရ+ကွိ] ရေမှုတ်ကျသံကို ပြုတတ်သော၊သူ။ ဥဠုင်္က-ကြည့်။

ဥဠုပ (ပု) [ဥဠု+ပါ+အ] (နက္ခတ်ကြယ်တာရာတို့ကို စောင့်ရှောက်သော)လ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဠုပဝဏ္ဏ (တိ) [ဥဠုပ+ဝဏ္ဏ] လ ၏အဆင်းနှင့် တူသောအဆင်းရှိသော၊ အဆီရောင် အဆင်းရှိသော။ မေဒဝဏ္ဏာ ဥဠုပဝဏ္ဏာ စ တတ္ထ တတ္ထ ပါသာဏာ ဥဿန္နာ အဟေသုန္တိ မေဒါဠုပန္တိ ဂါမဿ သမညာ ဇာတာ။ ဥဠုပဝဏ္ဏာတိ စန္ဒသမာနဝဏ္ဏတာယ မေဒပါသာဏာ ဝုတ္တာတိ ကေစိ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန မေဒဝဏ္ဏာ ပါသာဏာ ကိရေတ္ထ ဥဿန္နာ အဟေသုန္တိ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ မဋီ၊၃။၁၆၂။

ဥဠုမ္ပ (ပု) [ဥဠု+ပါ+အ။ ဥဠုတော ဒကတော ပါတိ ရက္ခတီတိ ဥဠုပေါ၊ သော ယေဝ ဥဠုမ္ပော။ ဓာန်ဋီ။၆၆၅။] ဖောင်။ ဥဠုမ္ပံ ဗန္ဓိတွာ အစိရဝတိယာ နဒိယာ သြသာရေန္တိ။ ဝိ၊၁။၇၉။ အညေ (အပ္ပေကစ္စေ) ဥဠုမ္ပံ ပရိယေသန္တိ။ ဝိ၊၃။၃၂၅။ ဒီ၊၂။၇၆။ ဥဒါန။၁၈၈။) ဥဠုမ္ပန္တိ ပါရဂမနတ္ထာယ အာဏိယော အာကောဋေတွာ ကတံ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၈၁။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၁၉။ ဒီဋီ၊၂။၁၃၉။ ပါစိတ်၊ယော။၃၅၁။)

ဥဠုရာဇ (ပု) [ဥဠု+ရာဇ] ကြယ်တာရာတို့၏-အရှင်-မင်း၊ လ။ ဥဠုရာဇာဝ သောဘသိ။ အပ၊၁။၂၉။ (-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၁၊၃၅၅။) ဥဠုရာဇာဝ တာရကရာဇာ ဣဝ စ သောဘသိ။ အပဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ (-ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၁၉၁၊၂၅၈။)

၂၇၉၀၁

ပ.မ.သ.စ-၃၂/၁၁.၁၁.၂၀၀၃(၂၀၀၀)ကုပ်.လစ်သို-